

Patanjđali

IZREKE O JOGI

**Predgovor, komentari i prevod
sa sanskritskog jezika**

ZORAN ZEC

Beograd, 1977

PREDGOVOR

U indijskoj civilizaciji, u kojoj iskustvo opšte neugode i neizbežne bolne raspršenosti čovekovog bića počinje da dozreva u svesti, verovatno jasnije nego bilo gde drugde — uporedo se javlja i *yoga*¹ kao *metod*, put »okupljanja«, »sprezanja«² tog razbijenog, rasplnutog bivstvovanja, kao svojevrsna terapija. U autentičnom bivstvovanju ometeno i zagubljeno čovekovo biće počinje u legendarnim »mudracima« da se prepoznaje i pronalazi da bi u momentu kada erudita Patanjđali (Patanjali) sastavlja tekst *Yogasutri*, *yoga* već uživala status jednog tradicijom sasvim priznatog puta³ ka tom spasonosnom pribiranju, i postaje jedna od šest, od bramana priznatih, dakle, »ortodoksnih« *daršana*.⁴ Upravo ovim nizom *sutri*,⁵ koga čitalac po prvi put može da čita i na našem jeziku,⁶ ovo vekovima gomilano iskustvo dobija svoj »kanonski«, »klasični oblik«.⁷

Kao i ostale bramanističke *sutre*, i ova predstavlja niz pregnantno sročjenih izraza namenjenih prvenstveno u pedagoške svrhe onima već posvećenima kao podsetnik pri daljnjoj predaji *yoge*, ili pak kao opšti orijentacioni pregled onim već donekle upućenim, iniciranim. Sigurno nije reč o priručniku iz koga bi se početnik mogao »naučiti« ovoj veštini ili putu.⁸ Nazivi »religija«, »filozofija«, ili »nauka« samo bi se uslovno i sa mnogo natezanja mogli pripisati onome izloženom u tekstu *Yogasutra*.

Zadržavajući sanskrito ime *yoga*,⁹ doslovno »sprezanje«, »sabiranje« (i u matematici), smatram da je bolje odustati od kvalifikovanja koja mogu više da zbune i zbrkaju nego da razjasne. Ovo posebno zbog neodređenosti i loše omeđenosti upravo navedenih pojmova. Pojam »mudrosti«, koji već dugo ostaje sakriven iza pojma »filo-sofija« možda više nego drugi nazivi ukazuje na to što jeste patanjđalijska joga. I reč *religija* u svom zaboravljenom izvornom smislu krije jednu sličnu primitivnu sliku kao i reč *yoga*. Naime, »religo«, »re-ligere« odgovara jednom od osnovnih značenja sanskritskog korena YUJ — »sprezati«, »sastaviti«, »povezati«. I treće, dostojanstvu joge kao tradicionalno osvedočenog puta svakako doprinosi i to što ova predstavlja jedno iskustvom provereno *znanje* nasuprot nekom svetovnom proizvoljnom *mnenju*, te je stoga moguće u yogi videti i izvesnu *znanost*, *nauku* u smislu grčkog *επιδημη* ili nemačkog *wissenschaft*. Međutim, ponovimo to, svi ovi termini samo su parcijalno valjani, pa je preporučljivije u upotrebu uvesti, kao što se to u stvari i s razlogom već u praksi i dogodilo, sanskritski termin *yoga*. Ovaj ću termin, kao usvojenicu, pisati kao »joga«, osim u slučajevima kad ulazi u kompozicije sa drugim terminima i tretiraću ga kao imenicu ženskog roda, kako se to već kod nas odomaćilo, iako je u sanskritu reč *yoga*, kao i većina imenica koje završavaju na *a*, muškog ili srednjeg roda, a ne ženskog.

Rekli smo da *Yogasutre* (u daljem tekstu YS), sa svojim obimnim komentarima¹⁰ što su vekovima dodavani uz ovaj inače kratak tekst i koji zajedno čine to što se u sanskritu naziva *yogadaršana*, izlažu jedan određeni *put*, jedan metod. Rekli smo na početku i to da reč *yoga*, shvaćena kao *cilj* kome ovaj *methodos* vodi, jeste izvesno pribiranje, sprezanje nečeg što je prethodno bilo raspršeno, razbijeno.

Međutim, time glavno nije rečeno. YS ni ne pokušavaju da to glavno izraze. Ambicija ovog ezoteričnog teksta bila je očevidno samo da ukaže na postojanje tog neizrecivog smisla, kao što je i ambicija same prakse i načina svojstvenih jogi samo da dovede do *mesta* sa koga se ovaj smisao ukazuje, do stanja ili »sedišta« u kome se ovaj smisao živi. Ovo treba shvatiti gotovo doslovno. Reč *asana*,¹¹ naime, čije je jedno od osnovnih značenja »sedište«, u kontekstu joge označava mesto, poziciju, najčešće sedeći stav u kome su preliminarni uslovi za neposredno zrenje, osećanje, fuziju sa tim smislom ispunjeni. S druge strane, i reč *dhyāna*, koju mi se činilo najpogodnije prevesti sa »kontemplacija«, označava u ovim kontekstima, takođe, jedno određeno sasvim specijalno mesto, ono koje označava latinsko »templum« (u najstarijem smislu te reči), naime, mesto sa koga je pomenuto zrenje posebno istinosno i usled čega se gnoseološko direktno počinje da

pretapa u ontološko vodeći u *samâdhi*, a preko ovoga u jednu još stabilniju »pribranost«, »prikupljenost«, naime ka *samyami* koja, ako već nije upotrebljena kao sinonim za *samâdhi*, označava jedno više, »kosmičko«, jedinstvo najčešće uključujući u harmoniju i »spoljašnji« svet, odnosno neki njegov deo. (O svemu ovome biće više reči povodom samog teksta YS, odnosno u komentarima, naročito s obzirom na aforizme koji čine tzv. Treću knjigu.)¹²

A ovaj smisao o kome je *in ultima analysi* jedino i reč u YS određuje se kao »uviđanje razlikovanjem, razaznavanjem« (*vivekakhyâti*). Čovek najčešće živi svoj život ni ne sluteći ovu razliku koju YS nazivaju razlikom između *sattve* i *puruše* (ponegde umesto *sattve* stoji *buddhi* ili *citta*, tada gotovo sinonimno upotrebljeni, a ponegde se ovo razlikovanje označava i drukčije, kao npr. razlikovanje između *daršanašakti* i *drgšakti*). O tome šta ovi pojmovi znače biće više reči u samom tekstu, ali čitalac bez jogističkog iskustva ne treba da misli da može jasno i u potpunosti postati svestan značenja i naročito značaja ovih pojmova, niti pak suptilne razlike među njima, razlike koja se ukazuje tek na kraju putovanja. Opis, ma kako ga vešt i iskusan čovek sačinio, nije i ne može biti zamena za utiske puta. Ako bi se možda i moglo tvrditi da se može videti za drugoga (što mi se već čini nemogućim) — još je manje mogućna tvrdnja da se može doživeti i živeti za drugoga. Ovo tim pre što je reč o jednom potpuno *novom* iskustvu.¹³ Metodologija nalaže postupnost, jer se jedino u okviru i nakon ovog, da tako kažemo, »preliminarnog« iskustva, nazovimo ga iskustvom »nižeg« ranga, može da začne, začinje i događa novo, nazovimo ga »više«, iskustvo. Međutim, ovo »više« i »niže« treba shvatiti samo uslovno, naime, nešto jeste »više« samo utoliko ukoliko dolazi nakon, kao, na primer, iskustvo starenja ili življenja.

Za savremenog evropskog čitaoca, koga je specifičnost novovekovnih kulturno-istorijskih uslova unekoliko učinila pretencioznim, potencirajući njegovu veru u svemoć »znanja« i pragmatičnu »efikasnost« intelekta, naglašavajući uglavnom samo one ideale koje živi i izabira mladost, zanemarujući one od vrednosti koje tek »starost« obezbeđuje — neće biti suviše ponavljati i insistirati na ovom momentu *postupnosti* i neophodnosti tog odgovarajućeg »prelimiranog«, »nižeg« *iskustva*. U atmosferi u kojoj sredstva *izraza*, i komunikacije (naizgled?) jačaju, s nepoverenjem se gleda na ćutanje orfičara, i lakonsku »nedorečenost« predsokratovskih mudraca (Heraklit »Tamni« bi se, međutim, bez sumnje, samo nasmejao na prigovor o »nejasnosti« njegovog izraza). Spolja gledajući — reklo bi se kao da su prestali da važe razlozi zbog kojih Platon ne preporučuje mladićima bavljenje filozofijom; odnosno ljudima bez dovoljno životnog iskustva. Glas Kjerkegora da je u hrišćanstvu potrebno vežbanje — ostaje samo jedan *vox clamantis* u pustinji koja je od hrišćanstva ostala. Prodor pragmatizma i u filozofiju deplasira u potpunosti pojam »*vita contemplativa*«. Relativno duga tradicija filozofije učinila je da ova postane jedna akademska disciplina u kojoj erudicija kao takva postaje okosnica celokupnog »traganja«, a diskurzivni *procede* pretenduje na dostojanstvo najmoćnijeg i jedino legalnog metoda. To što naslućuje Šeling kada kaže da postoji i neko specifičnije »čulo« koje filozof treba da konsultuje možda i nije sasvim jasno, ali je sigurno da je sa Diltajevim (Diltay) »razumevanjem« i »fenomenološkim zorom« (*Wesenschau*) »otkriveno« nešto »novo« što, doduše, iskusnog jogina sasvim pouzdano ne bi mnogo čemu novom naučilo.

O kakvom je to iskustvu reč? U skladu sa učenjem joge (i ne samo nje), iskustvo univerzalnosti muke, neugode (*duhkha*), je jedna od osnovnih dimenzija i prvi impuls bez koga nema nikakvog daljnog uspona ka »višim« poimanjima, odnosno stanjima ili stanovištima. Niti motiva za put, niti *yoge* kao rezultata.

Iskustvo, bar za trenutak, prevladane muke i jedne privremene usredsređenosti ostvarene kroz duga sistematska nastojanja uz pomoć odgovarajućih tehnika (ili bez njih) — predstavlja drugo od osnovnih, neophodnih uslova. Bez ovog iskustva ne može se imati uvida u neka metodološki dragocena stanja iz kojih se neposredno rađaju iskustva *samadhija* i *samyame*. Ova se pak stanja, o kojima će u nastavku biti mnogo više govora, veoma razlikuju upravo po svojoj noetskoj vrednosti, svrsi kojoj vode i, naročito, po dubini i trajnosti *traga* koga za sobom ostavljaju. A u perspektivi YS nema ničeg odsudnijeg i relevantnijeg za napredovanje ili stagnaciju od pomenutih »tragova« (*âšaya*, *samskâra*, *vasana*). Stanja

»usredsređenosti« (*samadhi*) ili »sjedinenosti« odnosno »saživljenosti« (*samyama*) su, mogli bismo slobodno reći, tek »laboratorija«, to jest adekvatno mesto u kome se porađaju, ali i ostaju da žive, saznanja o svemu (relevantnom), a pre svega i iznad svega saznanje, odnosno iskustvo o onoj neuhvatljivoj supstanciji koju mi nazivamo imenom *svesti*, pojmom koji može mnogo da znači, a koji u svojoj neuhvatljivosti i mnogoznačnosti najčešće vrlo malo precizno označava. Otprilike na mestu gde mi govorimo o »svesti«, YS govore o pojmovima *citta*, *buddhi*, *manas*, a onde gde analiza ove problematike postaje najinteresantnija, naime gde je reč o različitim stanjima u kojima se ova supstancija kao deo svekolike pradatosti (*prakrti*) u svom »obrtanju« može da nađe, o njenim elementarnim modusima označenim terminima *rajas*, *tamas* i *sattva*¹⁴-jezik zapadne filozofije i psihologije uglavnom teško može da prati govor indijske. A time nisu pobrojana sva teška mesta, o kojima je gotovo nemoguće govoriti, kao što je npr. ono o odnosu *citte* i *puruše*.

Ipak se nadam da će čitalac i u ovom prevodu, čijih sam nesavršenosti i sam uveliko svestan, u toku pažljivog dobronamernog i, po mogućstvu, *ponavljano*g čitanja, sresti i osetiti šta su glavne teme i problemi kojima se bavi joga i na koje skup YS u elegantnim, lakonski sročnim izrekama ukazuje. Već i ova čisto informativna funkcija činila mi se dovoljnom da opravda pokušaj jednog gotovo nemogućeg prevoda. Zbog toga sam smatrao neophodnim da se uz prevod objavi i sam sanskritski tekst. Međutim, najdublje razumevanje ovih tema, i njihovog pravog značenja i značaja, ponovimo to još jednom, čitalac može imati tek kada ove počinje da pronalazi negde u svom ličnom iskustvu. Tada će eventualno pridoći i oni osvetljavajući detalji koji u tekstu YS očevidno nedostaju, a bez kojih organsko inkorporiranje, »transplantacija« ove stare poruke u jedno individualno iskustvo nije moguća. Sve što je relevantno, sve detalje glavnih tema, i uputstva za otklanjanje svih prepreka koji se mogu sresti na putu, čini mi se da ni teorijski nije moguće izreći. Međutim, o onom najvažnijem biće proporcionalno, ipak možda, ponajmanje rečeno. O samoj istini i njenim kriterijumima YS praktično ne govore. Iz celine teksta postaje, doduše, sasvim jasno da je istina shvaćena kao saobraženost s onim autentičnim (*svarupa*). Ali, šta je to autentično i u kom momentu može biti reči o toj saobraženosti s njim — YS, kao uostalom i većina najvažnijih tekstova indijske duhovne tradicije, gotovo i ne govore. Podrazumeva se da niko ko se nađe pred istinom neće ovu zaobići. Na kontrastu neautentičnosti, iščašenosti, opšte pomerenosti (*duhkha*)¹⁵ spasonosna Istina javlja se nedvosmisleno kao ozdravljenje, kao kad se za vrelog dana uđe u svežu vodu, kako to kaže jedan budistički tekst.¹⁶ Razlika je tako velika da Istina ne može neopaženo proći i biće sigurno shvaćena samo ako su *uslovi* za nju tu. I upravo o nužnim uslovima i preduslovima najviše se govori u YS, to je ono čemu je posvećen najveći broj aforizama, ono što predstavlja centralnu temu i interes ovog teksta i same joge.

Dakle, koji su uslovi i preduslovi potrebni da bi se dostiglo ono mesto sa koga je istinosna spoznaja (*rtambhara-prajna*) moguća i odakle se, između ostalih uvida, pruža i uvid u onu suptilnu razliku o kojoj smo maločas govorili? YS prave razliku među uslovima deleći ih na dve osnovne grupe.

Preduslovima ili preliminarnim uslovima možemo nazvati ono što tradicija naziva »spoljašnjim članovima ili udovima« (*anga*)¹⁷ joge i u koje spadaju određena pravila unutarne i spoljašnje higijene kao i izvesna etička pravila grupisana pod imenom *yame* i *nyame*. Treći, četvrti i peti »ud« ili »član« ovog »spoljašnjeg« korpusa (*pranayama*, *asana*, *pratyâhara*) odnose se pre svega na ono gde se stapaju, ili međusobno uslovljavaju »fiziološko« ili »fizičko« sa »psihičkim«. Ovim spoljašnjim »članovima« joge uglavnom je posvećena Druga knjiga *Yogasutri*.

Međutim, ono najinteresantnije svakako su oni specifično jogistički uslovi ili delovi joge (*antaranga*) označeni imenima *dharana*, *dhyana* i *samadhi* čijim definicijama započinje Treća knjiga *Yogasutri*. I sami posledica jedne duhovne bistrine i pročišćenosti, ova stanja ili stepenici vode ka sve dubljoj pročišćenosti (*vairagya*)¹⁸, dok ova ne postane potpuna. Upravo pojmom *vairagya* direktno ulazimo u onu problematiku do koje je YS najviše stalo. Naime, ovaj pojam upućuje na ono što bi mi danas nazvali »podsvest«, jer čišćenje, pročišćavanje o kome je sada ovde na ovom nivou reč nije više čišćenje socijalnih kontakata ili čišćenje tela,

kao što je to na prethodnom nivou bio slučaj, nego postizanje staloženosti, neuzburkanosti, očišćenosti od svega što zamućuje, ometa zrenje ili »s-vest«¹⁹, (naročito) u momentu kada je ova usmerena unutra ka tom »pod-svesnom«, za »očitavanje« teško dostupnom nivou²⁰ joginove duše. Ovo nastojanje da prodre upravo ovde, na nivo gde se u vidu nezaustavljive, spontane emocionalne ili afektivne reakcije²¹ živi, doživljava ili proživljava slika, »vest«, ili bilo koja »s-poznaja« koju je isposlovala »s-vest« (*citta*), može možda, unekoliko, da podseća i na izvesnu »psihoanalizu« (ma kako ovu odredili).

Permanentni kontakt sa ovim primordijalnim impulsima i tendencijama u početku garantuje »s-vest« ili »očitavanje« unutarnje strukturiranosti najdubljih slojeva duše, a zatim omogućuje istinsku aktuelizaciju tih dubokih, donekle skrivenih ili loše shvaćenih tendencija, i time njihovo zadovoljenje odnosno smrt. Za ove »preformirane«, »utisnute«, često urođene i najčešće potisnute i zakočene tendencije (i samim tim i energije) u YS susrećemo gotovo sinonimno upotrebljena tri termina *samskāra*, *vasanā* i *āśaya*, o kojima će biti više reči u samom tekstu.

Šta to jogin zatiče u masi prikrivenog, donedavno »podsvesnog« u koju počinje sada da sve dublje i dublje zahvata zahvaljujući, s jedne strane, permanentnosti svoga nastojanja i vežbanja u tom naporu da se prodre, a s druge strane, i činjenici da je, bar ona gruba, uzmuvanost koju izaziva nesređeni psihovegetativni i socijalni život²² najvećim delom već prestala?

Tada će, kažu YS, izoštreno oko jogina, koje je u stanju da raspozna i najsubtilnije među titrajima duše, u masi unutrašnjih »pod-svesnih« tendencija ili spremnosti (doslovno »gotovosti«, »oformljenosti« — *samskara*) uočiti aktuelizovane, žive ili latentno prisutne *dve* vrste ovih tendencija. U zavisnosti da li ove »supstanciju duše« potiču, gone u pravcu mira i staloženosti, odustajanja ili je pak »uzmućuju«, »uzbuđuju« — tekst YS ih naziva *santa-* ili *uditāsamskāra* (cf, YS, III, 12, 14).

Na koji to način jogin može uopšte doći u kontakt sa svojim »podsvesnim« tendencijama?

Pred evociranim predmetom, kao i pred apercipiranim, zbiva se, kao što rekosmo, jedna neposredna, emotivna ili afektivna reakcija. Pomisao ili ideja o hrani, ženi, bogu ili o bilo kakvom vrhovnom dobru²³ izaziva izvesno *neposredno* pristajanje, indiferentnost ili odbojnost prema dotičnoj zamisli ili apercepcije predmeta. Ovaj poticaj (*pratyaya*)²⁴ koji se javlja pred znakom (ovaj ću poticaj stoga prevoditi često kao »značenjski poticaj«), ovo titranje i proticanje ili, ponekad, kuljanje energija izazvano nečim evociranim ili spoznatim, ovaj pokret koji predstavlja nesvodljivu suštastvenost čovekovog »psihičkog« života — može uveliko da varira u zavisnosti i od onog ranije dogođenog i od novog iskustva koje se, upravo se događajući, stapa i sačinjava deo započetog toka. A u jednom tako posebnom stanju, u stanju »usredsređenosti«, »okupljenosti« (*samadhi*), o kojem je u jogi zapravo jedino i reč, sva ranija iskustva organski se grupišu jednom intenzivnom »koncentrisanom-pažnjom-i-potpunom-prisebnošću-uspomena« (za koji YS upotrebljavaju važan i teško prevodiv termin *smrti*). Zahvaljujući ovoj »prisebnosti« svega iskušnog i organskoj povezanosti svega doživljenog ta neposredna primitivna reakcija (koja se kroz dela posredno ispoljava, odnosno ospoljava) biva predodređena, modifikovana. U tome se sastoji i izvesna »konstruktivnost« joge. Računa se na mogućnost upliva na svoju budućnost, na mogućnost olakšanja onog bremena čiju težinu posledice naših činova bitno predodređuju i koja se zbog toga naziva *karman* (doslovno: »čin, učinjeno«).

Ako neumitnost retribucije, u vidu nagrade i kazne zbog onog počinjenog (čiji trag neizbežno ostaje da postoji i deluje), vodi naizgled u izvestan fatalizam, onda mogućnost uplivanja ili upliva na stvaranje »pozitivnih« tragova (»bele karme«, kako kaže YS, IV, 7) obesnažuje jednu takvu generalnu odredbu. »Pasivizam« nipošto ne pristaje jogi kao opšti kvalifikativ. Nastojeći da deluje u smislu direktnog ili indirektnog stvaranja uslova za neometano funkcionisanje organskih sklopova (*indriya*) i svih oblika svesti (*citta*) putem stvaranja pozitivnih i obesnaženja nepoželjnih predispozicija, joga je jedan permanentni napor, jedna sistematska *akcija* ka razbistrenju u kome će se pojaviti u punom svetlu ono što

jest. A u početku to što se ukazuje jesu čvrsto utisnuti tragovi i predispozicije kojima jogin može i treba da udovolji, da se povinuje. Ovi tragovi čine od celokupnosti onog formiranog, faktičnog (*karman*), jednu dinamičnu strukturu, jedan manje ili više uzmuveni vrtlog energija koji predstavlja zapravo joginovo trenutno realno bivstvovanje. Upravo u momentu »usredsređenosti« na ovu unutarnju dinamiku jogin više nego ikad postaje »s-vestan« neizbežnosti povinovanja, »priznavanja« njene neumitnosti.

Kako je onda moguće uprkos toj dinamici govoriti o smirenosti? Nije li pojam »usredsređenosti« na ovom nivou u suprotnosti sa fundamentalnom ambicijom joge? Po čemu se onda stanje jogina u *samadhiju* razlikuje od stanja tog istog jogina van *samadhija*? Odgovor u ovom slučaju, kao i odgovor na većinu drugih važnijih problema, zadire u problematiku *citta*. Naime, ono što suštinski karakteriše stanje *samadhija* nije, dakle, odsustvo tih unutarnjih, često protivrečnih tendencija nego potpuno koncentrisana, »usredsređena s-vest« (*samahi-tacitta*) o ovoj dinamici, ma kakva ova bila. Druga, i u ovoj perspektivi sekundarna, stvar pri tome je to što do ove usredsređenosti neće moći doći ukoliko izvesna preliminarna sređivanja i okupljanja energija nisu obavljena. *Yogasut্রে* će, dakle, ipak govoriti o »usredsređenosti«, »pribranosti«, čak i onde, kao na primer u slučaju prvog razaznavanja onog relevantnog (razaznavanja koje se tehničkim terminom označava kao *vitarkasamadhi* — cf. YS, I, 17), gde ni izdaleka još ne može biti govora o potpunoj staloznenosti i pročišćenosti tih unutarnjih tokova i proticanja i raznoraznih sklonosti i težnji određenih ranijim iskustvom. Dovoljan uslov da bi se govorilo o *samadhiju* jeste, na ovom nižem stupnju, neometana *kontinuiranost* i skoncentrisanost s-vesti (*ekagratacitta*), dok je tek na najvišem od nivoa uslov jedna još radikalnija pročišćenost koju Drugi aforizam, kojim tek praktično započinje izlaganje, naziva »obustavljenost partikularnih obrta (ili »vrtloga«) s-vesti« (*cittavrttinirodha*). Ovu obustavljenost (*nirodha*) YS čak identifikuju sa samom jogom. Reč »joga« je tada upotrebljena da označi sam rezultat joge kao prakse, dakle kao sinonim za *samadhi*. Razbijenost celovitosti čovekovog bića, svi poremećaji unutarnje ravnoteže, sve psihosomatske disharmonije, i, naravno, sve zamućenosti odnosno poremećaji u procesu spoznavanja i istinosnog uviđanja objašnjavaju se putem razbijenosti, raspršenosti čovekove »s-vesnosti«. Osnovno »zlo« je, dakle, neskoncentrisana, rastrojena »s-vest«. U duhu koji je zajednički i budizmu i jogi govori se o »s-vesti« ili »duševnosti« koja je razbijena — *cittavikšepa* (cf. YS, I, 30, 31).

U situaciji u kojoj jogin teži ka punoj aktuelizaciji i rasvetljenosti onoga što jeste besmisleno je i pomisliti da bi se kao put, kao efikasan metod, u ime nekakve kvazi-askeze²⁵ mogao preporučivati put *represije* tendencija i tenzija, ma kakve vrste ove bile. (To, naravno, ne znači da nije bilo u bogatoj istoriji joge i takvih sekti ili škola gde je izvesna rigorozna samokontrola išla čak do samomučenja i fundamentalne represije svih vitalnih tendencija). U Patanjđalijevom sistemu joge nepriznavanja ontološkog fakticiteta onog što se zateklo, urezalo i što poput navijene opruge može i mora da teži samo da se opruži, ne može nipošto da se preporučuje kao osnova joginove »strategije«.

Ono na šta ova joga računa jeste da iz mase iskušenog, iz mase utisaka, koju već iskustvo nekoliko prvih decenija života za sobom u pravilu ostavlja — izrone, ukažu se iz podruma »memorije-u-času-potpune-pribranosti« (*smrti*) i *tendencije, odnosno predisponiranosti ka miru, ka smirenju (šantasamskara)*. Ukoliko je *citta* bila bistrija i samim tim otvorenija za ono što je aficiralo, što je na nju delovalo, što je ona, informirajući se, zapravo čuvala i sačuvala upravo kroz te svoje predisponiranosti ili u njihovom obliku, utoliko će ove tendencije biti snažnije, zamor od ponavljanja veći i nastojanje, gotovost da se izađe iz vrtložnog i iščašujućeg kruženja prevagnuće nad inercijom uobičajenog reagovanja. Opazivši u sebi ove evolutivne promene, ovaj razvoj (*parinama*), joginu ne preostaje ništa važnije (a ni ugodnije) nego da, oslušujući ih, ovima udovolji, da im ostane veran, kao što je bilo nužno da ostane veran onim njima suprotnim i da ih izivi.

Prema tome, ako postoji nešto što sasvim sigurno i već na prvi pogled u potpunosti odudara od ovog stava koji jogin usvaja postajući jogin — onda to može da bude samo jedno inertno prepuštanje navikama i kolotečini uobičajenog, jedno oglašivanje o one prve, često vrlo tihe i nerazgovetne, nove ili prastare, svejedno, bukom Svakodnevnice, ipak, najčešće za-

glušene, »glasove« vlastite »duše«, koja nepogrešivo navešćuje pravac kome istinski teži, smer istinskog oslobođenja svojih energija. Naglašavam kvalifikativ »istinskog« da bih time istakao razliku od onog zatvorenog, cikličnog, večno ponavljano »samsaričnog« obrtanja, u čijoj je definiciji upravo jedno parcijalno frustrirano oslobađanje. A na parcijalnosti, na nepotpunosti ovog oslobađanja temelji se i sam život i sve njegove forme zaključno sa ekonomskom i kulturnom istorijom i svim drugim oblicima civilizacije.²⁶ Ova je joga, utoliko ukoliko se bavi isključivo onim najintimnijim, unutrašnjim »dahom« duše — samo marginalno uključena u svekoliko civilizacijsko i kulturno »stvaralaštvo«,²⁷ koje u perspektivi impliciranoj Patanjđalijevom jogom — predstavlja taj isti, ali već izdahnuti, »zaleđeni« dah. Baveći se »dahom« ili »duhom« ili »dušom« (koren je ovih reči, svakako ne slučajno, isti) samo dok ovi znače sam život ili živost, a ne i nakon toga — jogin ne »stvara« ni umetnost, ni filozofiju, ni religiju niti kakav drugi od mnogih oblika civilizacije. On ih, moglo bi se u neku ruku reći, živi, proživljava na nivou na kome se ovi začinju, ali moglo bi se, s druge strane, reći i to da se ove forme u njemu i završavaju, budući da on konzumira, troši i njihove rezultate. Budući da ne stvara za budućnost, ne skuplja, ne ekonomise, za jogina bi se isto tako moglo kazati da je on onaj neprestano željeni i retko kad ostvareni luksuz u životnoj i civilizacijskoj ekonomiji. Duhovnim stavovima, kakav je Patanjđalijeva joga, kao da se završava »analna«, skupljačka faza životnog i civilizacijskog, kao da se na ovom teško dostižnom nivou počinje da najzad troši ono dugo čuvano, duboko deponovano, pa čak, ponekad i potpuno zaboravljeno. Joga je »neekonomična« i »destruktivna« kao ljubav. Eros koji postaje svestan mogućnosti neposrednog zadovoljenja ne stvara civilizaciju.

No, vratimo se još jednom na ovu podsvesnu predisponiranost koju *samskare* i *vasane* sačinjavaju, pred čijom neumitnom *faktičnošću* jogin ne može ništa do da im udovolji — da bi naglasili da patanjđalijevska joga ne vodi u nekakav pasivizam ili fatalizam. Konceptija o neizbežnoj retribuciji akta (*karman*), o neumitnom dozrevanju upravo onog ploda koji je jednom bio zasejan (*vipāka*), (ove koncepcije inače srećemo i daleko van joge), imaju i svoju drugu stranu: zakonitost, naime, kojom prošlost nužno implicira sadašnjost, ukoliko se jasno uoči na koji način se to zbiva, na koji način se stvara budući *karman*, stvara povoljne izgleda kad je reč o uticaju na budućnost. Budućnost se ovim na izvestan način otvara postajući polje slobodnog izbora. A jogin — radeći na »bistrenju«, prečišćavanju vlastite »s-vesnosti« i čineći sve što pospešuje dostizanje, makar i privremene, usredsređenosti i pribranosti — uveliko, i u sasvim određenom smeru, određuje taj svoj *karman*. Jer, tragovi koje u »duši«, u akumulirajućoj svesnosti, ostavlja *samādhi* — predstavljaju svakako najmoćniji generator tendencija i podsvesnih želja ka smirenosti o kojima smo govorili. Sećanje na blaženstvo ovog stanja jednom okušano i ono, sasvim spontano, na nivou neposredne primitivne reakcije (*bhoga*) izvedeno poređenje sa drugim, ranije življenim stanjima, učiniće da će se pri svakoj sledećoj evokaciji i pomisli na »dobru centriranost« (*sukha*), koja je u toku *samadhija* čvrsto zauzimala mesto po sredini joginovog bića, kao i pri evociranju one blažene punoće i transparentnosti proživljene u stanju neuzmučenosti i potpune pribranosti *s-vesti* (*samahitacitta*) (čime sve karakteristike svih vrsta *samadhija* nisu iscrpljene) — pojaviti jedan snažan poticaj energija u pravcu trajnijeg smirivanja. Cela »ličnost«, »personalitet«,²⁸ koja nije drugo do zbir stečenih, za života izrađenih, *samskara*, oblička natopljenih »mirisima« onog ranije stečenog, urođenog (*vasana*), biva, u jednom određenom prelomnom momentu, više nego za bilo šta drugo, predisponirana da izađe iz »samsaričnog« toka. U celini gledajući, jogin dakle nikada ne radi protiv sebe, protiv svoje »ličnosti«, tačnije, protiv onoga što u njoj prevladava. Istina je otprilike u tome što se u njoj sada događaju neke promene koje uobičajene reakcije ličnosti skreću na poseban pravac, pa tako izgleda da se stara »ličnost« polako gubi. Međutim, do istinskog »gubitka« te maskirajuće konstrukcije doći će tek mnogo kasnije — onda, naime, kada u *nirbijasamadhiju* sve sklonosti bivaju izivljene, kada prestaju sve tenzije i sav voljni napor, i kada samim tim neće dolaziti ni do stvaranja novog *karmana*. (O četiri vrste *karmana* cf. YS, IV, 7.)

Ako smo rekli da represija nije način, metod joginov i ako naglasimo da je udovoljenje najdubljim tendencijama najčešće, ako ne u pravilu, praćeno ugodom (*sukha*) — time nije rečeno da se pronađenom ugodom, koja, kao i svako *pojedinačno* stanje, ima svoje

granice, završava joginov put. Ono nad čim se, bivajući van *samddhija*, čezne, a bivajući u *samddhiju* strepi, ne može da predstavlja vrhunsko dobro, odnosno završetak joginovog puta ka konačnom oslobođenju. Hedonizam, pa čak i eudajmonizam, nisu konačna stanovišta ove joge, iako se nužno javljaju kao faze joginovog uspona ka najvišim vrstama *samadhija*.

O razlikama koje postoje između pojedinih »usredsređenosti«, o karakteristikama prve grupe *samadhija* za razliku od onog drugog označenog kvalifikativom *asamprajnata*, ili pak onog trećeg označenog kao *nirbijasamadhi*, biće opširnije reći u samom tekstu, jer svrha ovog Uvoda nije da pominje i razglaba sve što je predmet *Yogasutri*. Međutim, nabrajajući neke važnije teme koje YS tretiraju ostaje, ipak, da se, koliko je to uopšte moguće, nešto kaže i o temi koja natkriljuje celu tvorevinu i koja se nalazi i u samom naslovu Četvrte knjige, naime, o »Izbavljenju« (*kaivalya*).

Kao i u slučaju mnogih drugih soterioloških doktrina, i ovde se može o onom »Najvišem«, o onom što dolazi na kraju puta govoriti uglavnom u negativnim odredbama. Osnovna od tih negativnih odredbi Absoluta²⁹ jeste neuslovljenost, izbavljenje iz uslovljavajućeg lanca koji bitno karakteriše život. Negira se svaki onaj odnos uslovljavanja koji postoji između onog koji poseduje i posedovanog (bez koga onaj koji poseduje ne želi ili ne može da ostane ono što želi). U perspektivi YS izričito se negira svaki takav »spas« koji bi zavisio od osvajanja i posedovanja bilo čega, ako je ono što se osvojilo i što se poseduje takve prirode da može i da ne bude, da može da ponestane iz bilo kojih razloga. Dostići krajnji cilj ne znači dostići nekakvu »besmrtnost«, već bi se pre moglo reći da je reč o tome da se dostigne ono stanje u kome »smrt« kao kategorija sa nižeg ontološkog nivoa prestaje da ima smisla. A za ovo joginovo pojedinačno biti-na-način-u-kome-se-javlja-mogućnost-smrti rečeno je da se transcendira u momentu u kome ovaj dostiže vrhunski razaznavajući uvid (*vivekakhya*), odnosno kada u sebi prepoznaje *purušu* nasuprot ili, tačnije, kroz ili pak unutar svekolikog pojedinačnog obrtanja s-vesti, odnosno očitavanja (*citta*). Ovo se transcendiranje na pojedinačno usmerene pažnje ili budnosti (*buddhi*) događa upravo kada se postigne onaj specifični među pojedinim obrtima svesne supstancije u kome je ova suptilna, ali, pak, u koncepciji YS, materijalna supstancija u stanju potpune neuzmućenosti, kao transparentan za sve otvoren medijum (*sattva*). Dakle, nasuprot ili unutar svekolike »materijalnosti« u ma kojoj od osnovnih svojih vidova (*guna*) se ova nalazila — *puruša*, čijom se prepoznatošću definiše konačno »izbavljenje«, pojavljuje se, koliko ja mogu nazreti, kao moć jednog specifičnog čistog očitavanja, ili s-vesti koja bi se razlikovala od uobičajene upravo odsustvom bilo kakvog učestvovanja, bilo kakvog pokreta, makar ovaj bio određen i kao najsuptilniji pokret saučestvujuće duše (*vicara*). Za poređenje u ovom slučaju može da posluži slika ogledala koje se kreće i subjekta koji, iako stoji mirno, videvši sebe u ogledalu, pošto ne opaža niti shvata tačno svoju istinsku situaciju, dobija utisak i veruje da je u pitanju njegovo vlastito kretanje.

Pariz, leto, 1976.

ZORAN ZEC

PRAKTIČNA UPUTSTVA ZA ČITANJE SANSKRITSKOG TEKSTA

Problemi oko pisanja sanskritskih reči rešeni su u knjizi uglavnom na tradicionalan način. Za sanskritsko *devanâgari* pismo upotrebljena je međunarodna latinička transliteracija koja se već odavno odomaćila u evropskoj indologiji. Od nekoliko varijanti koje se, inače, međusobno razlikuju, prvenstveno u pisanju sibilanata i nekih nazala, sačinio sam verziju koja je, čini mi se, za čitanje i štampanje ovog mnoštva novih znakova najjednostavnija za naše pojmove i navike, a pri tom ne odstupa bitno od međunarodnih konvencija. Većina znakova (od 48 koliko ima *devanâgari*) izgovaraju se identično ili veoma slično kao i u našem jeziku. Među ovim znacima kao najčešći i najveći izuzetak su palatali *j* i *c* koji se izgovaraju kao naše *đ* odnosno *ć*. Reč *jaya* treba, dakle, izgovoriti kao naše *đaja*, a reč *citta* kao naše *ćitta*.

Izlišno bi bilo upuštati se sada u nijanse i detalje izgovora i akcentiranja sanskritskih reči. O tome u gramatikama ima dovoljno. Oni koje sanskritski tekst posebno interesuje to već, uostalom, i znaju. Drugima će biti korisnija isključivo praktična uputstva.

Dakle, kada čitalac naiđe na vokal iznad koga se nalazi akcent ^ neka ga izgovori dva puta duže nego onaj koji nema taj akcent. Izuzetak čine *e* i *o* koji — u sanskritskoj jezičkoj teoriji shvaćeni kao diftonzi sastavljeni od *a+i* i od *a+u* — zahtevaju tretman produženih vokala. Diftonge *ai* i *au* valja izgovarati kao duge vokale ali uvek jednosložno. Kao vokal treba izgovarati i jedno dugo *r* označeno kao *ṛ*. Čitalac će najlakše približno tačno izgovoriti ovaj glas ako neposredno uz naše *r* izgovori jedno sasvim kratko *i*. (U reči *vṛtti* ili u *samskr̥ta*, koja u Evropi pojednostavljenjem daje »sanskrit«, nalazimo to *ṛ*, koje neki indolozi beleže pomoću dva znaka, naime, kao *ri* izneveravajući princip da se za svako slovo *devanagari* pisma upotrebi samo jedan odgovarajući znak.)

Aspirovani suglasnici čitaju se tako što se jedno *h* prilično razgovetno čuje uz odgovarajući suglasnik. Samostalno i zvučno je svako drugo *h* i valja ga jasno razlikovati od jednog muklog glasa koga srećemo uglavnom na kraju rečenice kao lagani »eho« samoglasnika koji mu prethodi. Za ovu blagu vokalsku aspiraciju, nazvanu *visarga*, upotrebljen je znak *h*.

U sanskritu postoje tri sibilanta: *s*, *ś* i *ṣ*. Dok *s* odgovara uglavnom našem *s*, dotle je sanskritsko *ś* tvrđe a *ś* znatno mekše od našeg *š*. (Zbog lakšeg čitanja i štampanja u nekim se transkripcijama, što ih srećemo uglavnom na anglosaksonskom jezičkom području, za ovaj retrofleksni sibilant upotrebljava znak *sh* umesto najčešće upotrebljavanog *ṣ*. Za znak *ṣ* francuski i engleski izdavači upotrebljavaju često *ç*.)

Cerebrali *t*, *th*, *d*, *dh* izgovaraju se praktično kao da su u pitanju engleski dentali *t* i *d* s tim što u slučaju kada su aspirovani, pridolazi jedno *h*. I znak *ṇ* izgovara se retrofleksno, dakle, kao *n* pri čijem se izgovoru »povlači« prema nepcu.

Gutural *ṅ* neka se izgovori kao naše *n* u reči *tango* ili *stanka*. Odgovarajući palatal identičan je našem *nj*. Zbog jednostavnijeg štampanja umesto znaka *ñ*, koji se najčešće sreće u sanskritskim transkripcijama, izabrao sam znak *ṅ*. Tako se reči *prajñā* ili *Patañjali* čitaju kao prađnja ili Patanjđali.

Često se iza samoglasnika sreće jedno specijalno *m* označeno kao *ṃ*. Pred poluvokalom, sibilantima i glasom *h* ovaj znak ukazuje na nazalizovani završetak prethodnog mu samoglasnika. Pred drugim pak konsonantima, u zavisnosti od mesta na kome se ovi izgovaraju, *ṃ* poprima zvučnu vrednost guturala *ṅ*, palatala *ñ*, cerebrala *ṇ* ili dentala *n*.

Prema tome, u celini latinički ekvivalent za onu *devanagari* koju srećemo u sanskritskom tekstu *Yogasutri* izgledao bi ovako:

Vokali:	kratki	<i>a i</i>	<i>u ṛ</i>	<i>ḷ</i>
	dugi	<i>â î</i>	<i>û ṝ</i>	
Diftonzi:	kratki	<i>e o</i>		
	dugi	<i>ai au</i>		
Konsonanti:	guturali	<i>k kh</i>	<i>g gh</i>	<i>ṅ</i>
	palatali	<i>c ch</i>	<i>j jh</i>	<i>ñ</i>
	cerebrali	<i>ṭ ṭh</i>	<i>ḍ ḍh</i>	<i>ṇ</i>
	dentali	<i>t th</i>	<i>d dh</i>	<i>n</i>
	labijali	<i>p ph</i>	<i>b bh</i>	<i>m</i>
	poluvokali	<i>y r</i>	<i>l</i>	<i>v</i>
	sibilanti	<i>ś</i>	<i>ṣ</i>	<i>s</i>
	hâk	<i>h</i>		
	posebni znaci	<i>ḥ ṁ</i>		

Nastojeći da ostanem veran upotrebi ovog međunarodno usvojenog ekvivalenta sanskritskog pisma, a ne želeći da nepotrebno komplikujem ortografiju nekih reči koje se često pojavljuju u srpskohrvatskom tekstu komentara — činilo mi se oportunističkim i opravdanim napraviti izvestan kompromis. Tako npr. reč *vasana* ili *sutra* u množini pišem kao *vasane* i *sutres*, a ne kako bi to potpuna naučna akribija zahtevala kao *vasana-e* ili *sutra-e*.

Kada je u pitanju deklinacija tih izdvojenih, iz sanskritskog teksta izvučenih imenica i prideva, valja obratiti pažnju na dvostruku ortografiju: sanskritska reč uvek je pisana po pravilima pomenute transliteracije, ali se pridodati padežni nastavak mora čitati kao u našoj latinici. Tako npr. prvo *j* u reči *Patanjalijev* treba izgovoriti kao naše *đ*, a drugo je naše latiničko *j*.

U slučaju imenica koje su u sanskritu muškog ili srednjeg roda, a koje su se kod nas odomaćile kao imenice ženskog roda, kao što je slučaj sa imenicama *yoga* ili *sutra*, budući da nisam našao dovoljno razloga da se ne povinujem praksi koju je nametnula logika našeg jezika — to sam i ostale imenice koje završavaju na *-a*, za koje bi, u nedostatku pojmovnih ekvivalenata, želeo da se usvoje, tretirao kao imenice ženskog roda (npr. *dhyana*, *samyama*).

IZREKE O JOGI

PRVA KNJIGA

„USREDSREĐIVANJE“ (*samadhi*)

U ovoj knjizi reč je:

- o cilju kome vodi praksa usredsređivanja (1-4)
- o preprekama koje joj stoje na putu (5-11)
- o metodama i sredstvima njihovog uklanjanja (12-16)
- o vrstama ili nivoima usredsređivanja (17-18)
- o preduslovima i uslovima za dostizanje najviših formi, o prednosti jogističkog nad božanskim (19-22)
- o određenju uzvišenog i načinu kontakta sa njim (23-28)
- o listi mogućih načina za otklanjanje psihosomatskih smetnji (29-34)
- o smirenosti i načinima da se ova ustali (35-39)
- o spregnutoj svesti i različitim vrstama »sjedinenosti«, o specifičnim rezultatima koji proizilaze iz različitih usredsređenosti i o vrhunskom (39-51)

I, 1: *atha yogānuśasanam.*

[Neka bi se upravo ovo što] sada [sledi uzelo za] jogističko učenje.

Povodom reči *atha*, koju sam preveo čitavom jednom rečenicom, valja izričito naglasiti da prevodilac zaista ne može uvek slediti izuzetnu konciznost sanskritskog teksta. U dilemi koja se često nametala: izneveriti pregnanost i lakonsku poetičnost Patanjđalijevog aforizma, ili se izložiti riziku nerazgovetnosti i nedorečenosti - činilo mi se smislenije žrtvovati konciznost forme. Ovo tim pre što iz perspektive interesa koji može da ima većina čitalaca danas - pogodnost učenja teksta napamet ne spada u neophodne ili dragocene stilske karakteristike. Sledeći taj princip i želeći da u samom prevedu bude prisutna većina, ako već ne sve značenjske nijanse koju sanskritska reč ima za čitaoca koji zna sanskrit - jedini izlaz su bili često dugački dodaci i perifraze. Njih sam, koliko god je to bilo moguće, izdvajao od nekakvog »osnovnog« nosioca značenja - putem uglatih zagrada. Tako npr. reč *atha*, kojom po tradiciji započinju spisi koji pretenduju na autoritativno izlaganje određenog sadržaja, ima pored ostalih svojih značenja (kao što su »sada« ili »evo« ili »dakle«) i značenja svojevrsnog blagosiljanja i nekakvog inicijalnog »Amin«. Da bi sve to, onoliko koliko je to uopšte moguće, našlo mesta i u prevodu, smatrao sam sasvim oportunistički uvesti proširenja koja se u uglatim zgradama nalaze uz »osnovni« srpskohrvatski korelat pomenute reči.

[A. nirodha-TEKST]

I, 2: *yogaścittavrttinirodhah.*

Yoga je u obustavljenosti [zamućujućih partikularnih] »obrta u s-vesti« (cittavrtti).

Drugi aforizam donosi čuvenu definiciju koja ostaje kroz vekove kao autoritativno klasično određenje onoga što se, bez sumnje, i pre Patanjđalija, podrazumevalo pod *tehničkim*

terminom »yoga«.¹ Definicija teži da - ukazujući na *finalni rezultat* jogističke prakse - naznači *smisao* koji kompleks tehnika i znanja, tradicionalno označen ovom rečju, ima ili treba da ima. Ovde, na početku samog izlaganja, bez znanja onoga što će uslediti posle, neupućen čitalac ne može potpuno da shvati značenje ovog stava. Kako će ostale izreke iz raznih posebnih aspekata osvetljavati ono najdublje značenje koje se krije iza reči *yoga*, ne čini mi se uputno dugo se zadržavati na komentarisanju ovog mesta. Ovde treba samo napomenuti, u skladu sa klasičnim komentarima, da reč *nirodha*, koju sam preveo kao »obustavljanje«, ne znači nipošto destrukciju ili potpunu negaciju funkcija (ili što bi bilo etimološki bliže »obrta«) (*vrtti*) koji čine uobičajena »stanja« ili aktivnosti naše psihe, a o čemu će u nastavku biti više govora. Reč je, naime, o tome da »duša« ili svesnost ili »s-vest« (*citta*), ili, kako ću ovu reč često u nastavku prevoditi - »očitanje«² - izbegavajući svaku ometajuću partikularnost - uđe u stanje gde je svakolika budnost orijentisana na činjenicu ili čudo vlastitog postojanja mimo pojedinačnih modusa. Stanje obustavljenosti psihičkih funkcija nije, dakle, nipošto nekakvo beslovesno, hipnotično stanje sužene svesnosti, nego upravo suprotno: njena prava i puna mera.

Druga stvar na koju treba izričito skrenuti pažnju u ovom slučaju - jeste da je ovde u pitanju gotovo sam rezultat ili, bolje reći, poslednji i najvažniji uslov koji mora biti ispunjen da bi se taj rezultat mogao pojaviti u nečijem iskustvu. Dakle, nipošto ne treba misliti da je tajna joge ovim otkrivena i da je dovoljno odlučiti se na zaustavljanje vlastitih misli, sećanja, opažanja i da kroz nekoliko, ili čak i jako mnogo pokušaja i nastojanja, rezultat mora uslediti. Videćemo jasnije u nastavku kako bi takav pristup bio neosnovan i naivan.

I, 3: *tada draštuh svarupe vasthanam.*

[Samo] tada [u toj obustavljenosti partikularnih obrta] »onaj koji vidi« (*draštr*) biva u skladu sa svojom pravom prirodom (*svarupa*).

O izuzetno značajnoj ulozi koju u sistemu joge ima pojam promatrača, subjekta viđenja ili, kako smo ovde preveli, »onog-koji-vidi« (*draštr*) - biće govora povodom aforizama koji se ovom problematikom detaljnije bave. Za razumevanje narednog teksta važno je znati da se sve ostalo u sistemu zbiva ili treba da zbiva u funkciji ovog presudnog samoprepoznavanja »čovekovog«. »Čovek« (*puruša*) je, inače, u Patanjđalijevom sistemu sinonim za ovu paradoksalnu sebe-ne-poznavajuću, u samoj sebi ili u svojoj pravoj prirodi nepo-živajuću subjektivnost, koja se kroz jogu čisti od taloga što ih činovi u neznanju učinjeni ostavljaju, da bi, u potpunoj pročišćenosti i uklonjenosti svih prepreka, zablistao konačno presudni »razgonetavajući ili razaznavajući uvid« (*vivekakhyati*). Ovaj uvid je rezultat i *raison d'etre* joge. Kada ovaj usledi, uloga joge kao puta, kao metoda, prestaje.³ Prepoznavši se, »Čovek« tada jasno povlači granicu između sebe i onoga što on nije. I, kako kaže sledeći aforizam, »Čovek« boraveći u svojoj pravoj prirodi (*svarupa*) više se ne poistovećuje sa bilo kojom partikularnošću koja je u funkcionisanju i kontaktiranju sa svetom objekata i objektivnosti moguća.

I, 4: *vrttisarupyamitaratra.*

¹ O različitim značenjima koje kroz vekove poprma reč »yoga« u sanskritskoj literaturi, čitalac se može obilno obavestiti u filološki značajnoj studiji Masson-Oursela »*Sur la signification du mot »Yoga«* («Revue de Phistoire des religion», Paris, 1927.). Ovo što je ovde osobito relevantno jeste to što reč *yoga* može biti upotrebljena ne samo da bi označila skup ili sistem tehnika i znanja objedinjenih imenom *yoge*, kao što je to bio slučaj u prvom aforizmu, nego i u smislu finalnog rezultata čitavog tog metodičkog poduhvata, kao što je slučaj ovde.

² U prevodu *citta* sa »očitanje« za razliku od drugih mogućnosti, kao što je npr. »s-vest«, moguće je računati na izvestan pozitivan transfer značenja koji etimološka srodnost i zvukovna sličnost korenova ove dve reči omogućuje. Naime, staroslovensko *читъ* i sanskritsko *CIT* - susreću se onde gde i jedan i drugi koren označavaju jedno »uzimanje k svesti«, »procenjivanje«, »o-čitavanje«, onde gde i grčko *τι* - upućuje na »procenjivanje«, »vrednovanje«.

³ Ponekad u tekstu komentara, klasičnih i onih modernijih, srećemo reč *yoga* u značenju samog rezultata. U tom slučaju *yoga* je uzeta u onom svom značenju kad označava spregnutost, pribranost i tada je sinonim za *samadhi* ili *samyamu*. O ovim pojmovima biće više reči na početku Treće knjige.

Inače se [»Čovek«] poistovećuje sa [partikularnim] obrtima (*vrtti*) [vlastite svesti].

Ovo poistovećivanje je izvor i užitaka i bola i uzrok zamućenosti dobrog i dalekosežnog viđenja. Ispunjavajući u potpunosti uobičajeno stanje svesti, u ovom se saobražavanju sa pojedinačnim krije i uzrok fatalne uronjenosti u ciklični tok življenja (*samsara*).

I, 5: *vrttayah pancatayyah klištaklištah.*

»Obrta« ima pet vrsta. [Neki od njih] su »ometajući« (*klišta*) [po proces samoprepoznavanja subjekta] neki to nisu (*aklišta*).

Pre nego što će u sledećim aforizmima da navede i ukaže na suštine pojedinih »obrt« koji, uzeti zajedno, pokrivaju celo polje svakodnevnog, uobičajenog svesne aktivnosti - Patanjđali daje, pre same liste, kriterijum jedne dihotomne podele, koja, kao što će se videti kasnije, u soteriološkom sistemu joge (i ne samo joge) predstavlja svakako jedno od najvažnijih razlikovanja. »Ometajući« (*klišta*) su oni obrti koje karakteriše neka od pet osnovnih »zapreka« ili »smetnji« (*klesa*) (cf. YS, II, 3).

I, 6: *pramanaviparyayavikalpanidrasmrtayah.*

Istinosna spoznaja, zabluda, »afektivno uživljavanje u imaginativnom« (*vikalpa*), spavanje i sećanje [čine tih pet »obrt«].

I, 7: *pratyakšanumanagamah pramanani.*

Neposredno zrenje (*pratyakša*), logično zaključivanje (*anumana*) i predanje zasnovano na proverenim tradicijama (*agama*) su [isključivi izvori] istinostnih spoznavanja (*pramana*).

»Ortodoksnici« ili »bramanistički« duhovni sistemi - *daršane* razlikuju se međusobno i u zavisnosti koje kriterijume ili izvore istinitih »informacija« (*pramana*) priznaju. Sa svoja tri kriterijuma Patanjđalijeva joga ima relativno širok spektar ovih spoznajnih izvora.

I, 8: *viparyaya mithyajnanatadrapapratīsthām.*

Zabluda (*viparyaya*) je [ona vrsta] pogrešnog saznanja koje proizilazi iz formi različitih od ovih [napred navedenih].

I, 9: *śabdajnananupati vastuśunyo vikalpāḥ.*

Afektivno uživljavanje u imaginativnom (*vikalpa*) je [onaj »obrt«] koji proizilazi kao rezultat verbalnog saznanja (*sabdajjana*) a kojem nedostaje realna potpora.

I, 10: *abhavapratyayalambana vrttirnidra.*

Spavanje (*nidra*) je onaj obrt koji kao potporu »poticaju energija« (*pratyaya*) ima »odsutnost«.

Za razliku od snova, spavanje u perspektivi YS karakteriše se bitno upravo poduprtošću utiskom odsustva, imajući, dakle, kao svoju intencionalnost »odsustvo«. Preovladavajući utisak koji izaziva dotični poticaj (*pratyaya*) koji određuje stanje *citte* u tom momentu jeste odsustvo, tačnije »ne-bivanje« (*abhava*).

Interesantno je, dakle, primetiti da YS čak ni ovde, u ovom specijalnom slučaju, kao što je prosto spavanje, ne tvrde *odsustvo poticaja* nego prisustvo poticaja odsutnosti, tačnije, »ne-bivanja«. Naime, na nivou običnog iskustva, a san je jedno takvo iskustvo, sve što se zbiva uvek je jedno obrtanje poticaja i nikad njegovo odsustvo. Zaustavljanje poticaja spada u najviša od dostignuća kojima jogin stremi. O ovoj zaustavljenosti u nastavku YS govore kao o jednoj od bitnih karakteristika onoga što se naziva *asamprajnatasamadhi*. (Cf. YS, I, 18).

I, 11: *anubhutavišayasampramośah smrtih.*
»Neispuštanje« (*asampramośa*) onog [jednom već] iskušenog jeste »sećanje«
(*smrti*).

Reč *smrti* koju je ovde moguće bez teškoća prevesti sa »sećanje«, budući da je u pitanju obično iskustvo - u kontekstima koji govore o specifično jogističkom (ili budističkom) iskustvu - biće nemoguće svesti na »sećanje«. Tu se ovaj pojam proširuje da bi označio, kao što smo to već rekli u *Uvodu* i kao što ćemo to videti i u nastavku (cf. YS, I, 20, 43; IV, 9, 21), jednu jasnu i permanentnu prisutnost ili »pri-seb-nost« svega doživljenog, jedno opšte *istovremeno* prisustvo svega što jest u nama i za nas.

I, 12: *abhyasavayragyabhyam tannirodhah.*
Vežbanje i [duševna] pročišćenost vode ka toj umirenosti (*nirodha*) [o kojoj je prethodno bilo reči u YS, I, 2].

I, 13: *tatra sthitau yatno 'bhyasah.*
Napor da se tu [u umirenosti čovek] ustali jeste [ono što suštinski određuje] »vežbanje« (*abhyasa*).

I, 14: *sa tu dirghakalanairantaryasatkarasevito drdhabhumih.*
Ovo [vežbanje] pak postaje efikasno ukoliko se kroz dugi period, neprekidno i sa pažnjom obavlja.

I, 15: *drštanuśravikaviśayavitriśnasya vaśikarasamjna vairagyam.*
Osećanje da se zagospodarilo (*vaśikarasamjna*) u slučaju onoga koji ne oseća više žed ni za objektima iz oblasti čula niti za onima iz oblasti slovesnosti (*anusravikaviśaya*) označava se [tehničkim terminom] - pročišćenost (*vairagya*).

Razjašnjavajući ovaj izuzetno važan pojam *Vyāsa* u svom komentaru definiše »pročišćenost« pomoću pojma »*abhoga*«, (u YS to je *bhoga*) koga gotovo da nije moguće prevesti. Izvedena iz korena BHUJ kada ovaj znači »uživati« (najčešće u jelu) »učestvovati u uživanju« - imenica *bhoga* o kojoj smo nešto pisali i u *Uvodu* i koja predstavlja onu primitivnu i neposrednu reakciju duše kad se ova »upućuje ka«, »obuhvata«, »participira u«, »iskušava« u smislu »trpi« predstavu ili apercipciju nekog određenog predmeta. Pojam »pročišćenosti« (*vairagya*) je po *Vyasi* - upravo odsustvo te *neposredne, spontane* participacije. Dakle, nije reč o nekom intelektom izabranom stanovištu neutralnosti i odricanja. Na tom nivou, naime, prisutnost ili odsutnost nečega, pristajanje ili nepristajanje na nešto, ne bi mogli da »drmaju« celo biće, jer ukupna količina energije vezana na ovom nivou koji je karakterisan operacijama »intelekt« srazmerno je mala u poređenju sa onom koja je rezervisana, ili vezana uz one, u dubinama »podsvesti« ukorenjene, slike ili nekakve »arhetipove«. Kada se zaista »objektivno« dogodi (na bilo koji način, a joga je jedan od njih), da više ne dolazi do tog neposrednog participiranja ni povodom tako starih i tako elementarnih ili primitivnih slika kao što su one koje u ovom slučaju, ilustracije radi, nabraja *Vyasa*, naime ideje žene, hrane, pića ili snage ili mitskih ideala neba ili »metafizičkih« i religioznih vrhunskih dobara - tada, u tom momentu, dolazi do jednog potpunog oslobađanja neslućenih energetske potencijala koji su uz te slike bili vezani. I tek tada dolazi i do mogućnosti da se njima ovlada. Naravno, u početku ovo oslobađanje nije trajno. Ono se događa samo u privilegovanim trenucima duboke duševne usredsređenosti (*samadhi*). Međutim, saznanje o tome da se bar jednom potpuno zagospodarilo (*vaśikarasamjna*) i »s-vest« o oslobođenosti jedne do tada nepoznate energije, koja se javlja u vidu osećanja triumfalne radosti i neuporedive punoće, učiniće svoje. Trag koji ovaj događaj ostavlja neizbrisiv je i dubok. Put je prokrčen i ponovo dostizanje ovog stanja više nije u pitanju, tako da njegova pojava predstavlja »simptom« jedne uspešne uznapredovalosti na započetom putu

i garanciju da je »izbavljenje« iz bolom obeleženog životnog vrtloga (*samsara*) jedna realna, opipljiva mogućnost.

I, 16: *tatparam puruṣakyatergunavairśnyam.*

Ova je [pročišćenost] dostigla vrhunac kada se u zrenju »sve-transcendirajuće-subjektivnosti« (*puruṣa*) i žeđ za [samim] »energetskim izvorima [u kojima su i sve potencijalnosti prisutne]« (*guna*) - gubi.

Ako je »pročišćenost« o kojoj je reč u prethodnom aforizmu obuhvatala sve ono pojedinačno što se manifestovalo i o čemu se moglo obavestiti vlastitim čulima, čuti od drugih ili saznati putem knjiga - na ovom stadijumu pričišćenosti, kada se ova određuje i naziva »Najvišom« (*para*), odsustvo želje odnosi se na celu klasu, na celi ontološki sloj kao takav. Odsustvo iskustvenog participiranja (*bhoga*) ili, kako *Bhoja* kaže, odsustvo »afektivne obojenosti« (*virakta*) javlja se i prema materijalnim formama koje su se manifestovale i prema onima koje to još nisu (*vyaktavyaktadharmaka*). Pojam *guna* (o kome će više birti reći u Četvrtoj knjizi) predstavlja ovde taj univerzalni i neiscrpni izvor iz koga je poteklo sve što se već manifestovalo, ali u kome se nalazi i ono što »još - nije«. Ova distinkcija je izuzetno važna upravo zato što za radikalnu neovisnost od sveta objekata nije dovoljno ne osećati želju za onim što se javlja *neposrednim* predmetom bilo naših čula, bilo našeg čuvenja - potrebno je imati potpunu uverenost, znanje o iscrpljenosti *svih* mogućnosti, računajući tu, dakle, i ono što bi moglo uopšte još nastati i postati objekt želje, a što se još nije manifestovalo. Dakle, osećaj zasićenosti koji, kako kaže *Vijnanabhikṣu* u svom duboko preišljenom spisu *Yoga-sarasamgraha*, bitno karakteriše »pročišćenost«, mora se protegnuti i na nadu. Prema tome, nije reč samo o prostoj zasićenosti onim poznatim, o nezadovoljenosti koja najčešće upravo pothranjuje nekakvu (»romantičarsku«) nostalgiju za nečim egzotičnim, dalekim, prošlim. Najviša pričišćenost nastupa, kako to aforizam kaže, onda i onde gde se ukazao jedan novi (»privlačniji«) ontološki sloj - naime, onde gde se čoveku ukazuje »Čovek-kao-takav«, čovek kao čista »sve-transcendirajuća-subjektivnost« (*puruṣa*). Tek u jasnom zrenju (*khyati*) ovog sloja, u »tragu« i »iskustvu« koje ono povlači za sobom - oslobođenost od želja za objektima je potpuna. Konačni cilj neovisnosti (*kaivalya*) s njom je u direktnoj kauzalnoj vezi.

I, 17: *vitarkavicarananadasmitarupanugamatsamprajnatah.*

Kada proizlazi iz »Razlikovanja«, »Razgonetnutosti«, »Užitka« ili »Osećanja samodovoljnosti« [»usredsređenost«, (*samadhi*)] je [još uvek po karakteru] »opojmljavajuća« (*samprajnata*).

Ovom rečenicom data je osnovna shema Patanjđalijevske joge, koju u nešto izmenjenom obliku srećemo i u budizmu kao i u ostalim »baroknim« formama joge. Valja naglasiti da o suptilnoj dijalektici ovih stanja, o kojima će u nastavku biti reči, najviše saznajemo upravo iz budističkih izvora kojima se i autor ovog komentara bogato inspirisao.

Imena *vitarka*, *vicara*, *ananda*, *asmita* koje nisu slučajno poredane upravo ovim redom, označavaju niz etapa na putu ka sledećem, kvalitativno višem stadijumu, u kome se tek stižu uslovi za dostizanje konačnog cilja joge, stadijumu koji je označen kao *asamprajnata*, (o čemu u sledećem aforizmu). Ova upravo navedena imena predstavljaju tehničke termine dosta česte u rečniku indijske spiritualnosti i nije na odmet da ih čitalac, po mogućstvu, upamti na sanskritu, utoliko pre što ni približnih ekvivalenata za njih, u našem jeziku, nema.

Prvi član ovog nabrojanja je i prvi korak na putu ka konačnoj usredsređenosti i konačnom Uvidu. Već taj prvi stepen, koga ćemo uslovno prevesti sa »Razlikovanje«, napada na ono što je i za jogu izvor svih zala - neznanje, neuviđanje (*avidya*). A razaznavanje i jasno razlikovanje uzroka jednog određenog stanja, kontemplacija nad podacima vlastite memorije i vlastite »s-vesnosti«, kritičko ispitivanje vrednosti preko odmeravanja neposrednih emotivnih reakcija na predočeno, to bi, rečeno nešto savremenijim jezikom, bili neki od najvažnijih događaja koji se zbivaju u toku te prve etape. Na fiziološkom planu ova zaokupljenost svih

energija s-vesnosti i s-vest o tome da se u tom momentu događa ono što nas se najviše tiče - obezbeđuje jednu privremenu smirenost i zadovoljenost koja, sa svoje strane, pospešuje ovo prvo, delom diskurzivno, delom intuitivno sređivanje. Upravo zato je i ovaj prvi stadijum, u kome su mir i sređenost samo relativni, ipak ubrojan u kategoriju *samadhija*, odnosno »usredsređenosti« ili »duhovne prikupljenosti«. Reč »meditacija«, u smislu u kome se najčešće sreće upotrebljena u zapadnoj filozofskoj tradiciji, gde označava izvesno misaono prosleđivanje nekog problema, izvesno rasvetljavanje predmeta - ulazila bi u pojam *vitarka* samo utoliko ukoliko označava onu vrstu meditiranja gde je potpuna vitalna angažovanost onog koji »meditira« obezbeđena izuzetnošću interesa i privlačnošću koju za njega ima predmet »meditacije« i ukoliko se zbog toga javlja jedna gotovo fiziološki primetna zadubljenost. Potrebno je, možda, u vremenu u kojem je filozofiranje shvaćeno najčešće izrazito intelektualistički insistirati na postojanju ovog, nazovimo ga, »fiziološkog« aspekta filosofije. Bilo kako bilo, u perspektivi joge izvesna psihosomatska sređenost je nužni uslov i indikator dobrog razvijanja ovog duhovnog (=duševnog) usredsređivanja čiji se pun hod naziva »*vitarkasamadhi*«.

Kada posle dovoljno dugog i upornog upražnjavanja počinju da se naziru prvi rezultati u obliku razumevanja i grubog razabiranja osnovnih struktura vlastite duše i njene situacije, razlučujući jasno od nejasnog, ugodno od neugodnog, javlja se i prvo opšte odlučivanje i opredeljenje. Time se ulazi u drugu fazu, u tzv. *vicarasamadhi*. Prelaz se u principu ne događa naglo i često se karakteristični oblici ove dve faze međusobno smenjuju. *Vicarasamadhi* je retko sasvim »čist«, jer onog momenta kada se posle ispitivanja i odmeravanja *izvesnost* potpuno instalira, čime je prva faza potpuno okončana, brzo se potom javlja radost, osećaj slavlja i jedno neuporedivo blaženstvo (zbog oslobođenog energetskog potencijala), a ovi su već bitne crte treće faze, tzv. *anandasamadhija*. Međutim, pokušajmo, ipak, izreći ono neizrecivo, naime šta se događa u stanju *vicarasamadhija*. Reč *vicara* izvedena je iz korena CAR, koji označava ideju kretanja. Za razliku od *vitarka* koja je jedno dinamično povodjenje za mnogim *pojedinačnim* idejama ili sećanjima, pokret o kome je reč jeste *vicara*, u-jedno-sliven, *opšti* pokret cele duše u pravcu rezultante, koja se, u tom momentu, jasno ukazala iz mase komponenti. Intelektualno zrenje samog sređivanja i okupljanja onog raspršenog (*vikšipta*) i emotivno pristajanje ili prijanjanje uz ugodom praćeno rasterećenje što ga izvesnost sobom donosi - stapaju se u jedno moćno »Aha!« čiji odjek predstavlja životni titraj »Razgonetnutosti« (*vicara*). Njime sada jogin nastavlja da živi.

Međutim, kao što pomenusmo, ovo odstranjivanje problematičnog i razvejavanje svekolikog oklevanja i dvoumljenje proizvodi jedan energetski višak. Na psihološkom planu ovaj se višak prevodi u osećanje jedne blažene ispunjenosti i zadovoljenosti, a na fiziološkom planu - lice se joginovo istog momenta ozari osmehom tako karakterističnim za umetnost koja ova stanja poznaje.⁴ Dakle, dve komponente sačinjavaju ovo stanje: »s-vest« o prirodi ugodnosti i njenom poreklu i »s-vest« o pronadjenosti sebe i svog interesa van svega pojedinačnog, spolja pristižućeg - što praktično znači izbavljenost iz lavirinta pojedinačnih uslovljenosti - »spas«. Radost i užitak koji se tada javljaju neuporedivi su sa bilo kojim ranijim užitkom i jogin želi da se ništa ne promeni i da sve ostane tako kako mu je u tom trenutku.

Pa, ipak, logika ili, tačnije, priroda stvari ne dopušta da se ovde neprekidno i trajno opstaje. Neće proći dugo i jogin će, izoštrenog vida i uma, osetiti da, s jedne strane, već i sam strah od prolaznosti ovog stanja - krnji njegovu radost, ako je već sasvim ne uništava, a, s druge strane, postaće neposredno svestan da ugodno stanje »dobre centriranosti« (*sukha*) i opšta zadovoljenost ne zavise od tih posebnosti koju radost (*ananda*) predstavlja, niti da je energetski višak za to neophodan. Odsustvo strepnje i neugode (*duhkha*)⁵ pokazuje se uskoro joginu kao dovoljan uslov za to još stabilnije i trajnije (budući manje zavisno) stanje duše, u

4 Ne krije li se tu i tajna tzv. »arhajskog smeška« koga srećemo ne samo u starogrčkoj umetnosti?

⁵ *Du* je rečca koja označava »loše«, »neugodno«, i sl., za razliku od *su* koje izražava suprotnu ideju, *kha* označava rukavac osovine točka. Osnovna ideja koju *duhkha* sugeriše je, dakle, jedna loša centriranost, jedna opšta iščašenost, nelagodnost. Termin »bol«, kojim se često prevodila *duhkha*, označavao bi samo jedan njen poseban slučaj, samo jedan deo.

kome jogin sada vidi sve što on još jeste, sve do čega mu je još uvek stalo. U ovom »ostatku« on prepoznaje svoje pravo preostalo »ja sam« (*asmi*) (od koga se u sanskritu pravi i supstantiv *asmīta*, doslovno »ja-sam-stvo« kao posebna oznaka za ovaj *samādhi*).

Poput točka (*kha*) koji može biti samo dobro (*su*) ili loše (*du*) centriran, i čovekova elementarna, dalje nesvodiva stanja u svetu (kao uostalom i stanja bilo kojih drugih bivstvujućih) mogu biti samo *sukha* ili *duhkha*. Ulaskom u stanje *samādhi*, *duhkha* biva prevladana. Ali, dimenzija trajnosti stanja ugone nije nipošto garantovana u pobrojanim stanjima budući da ni ona sama nisu trajna, *sukha* se ne može održati jednostavnom činjenicom da se do nje drži. Štaviše - držati do nečega, nastojati održati, znak je ovisnosti, nesavršenosti. Jogin će, dakle, u potrazi za stabilnijim stanjem napustiti to nesigurno, izmičuće obilje koje *ananda* pruža. Nastojeći da na novostečenom temelju *asmita* izgradi svoje utočište, on svakako pronalazi i od sada poseduje jedno stabilnije boravište. S-hvativši ovu, u dostojanstvu realizovanog pojma utemeljenu poziciju, razrešivši svoju *sit-uaciju* poimanjem jednog neotuđivog *sup-strata* koji čini njegovu »ja-sam«, jogin osvaja svakako jednu višu, trajniju poziciju. Međutim, potpuno pogrešno bi bilo u ovom prepoznavanju pune mere svoga »Ja-stva«, u reduciranju na njegovu autonomnost - videti išta što bi nalikovalo na jedno energetsko ili bilo kakvo drugo osiromašenje ili *egoizam*, ma kako ovaj bio shvaćen. *Ja* o kome je reč jeste upravo negacija ili, tačnije, jedno hegelovsko *aufgehoben* onoga što se naziva svojim *ja* u običnom životu. To, nazovimo ga, malo ili plitko *ja*, koje sebe, zapravo, ni ne poznaje, koje u svoj identitet samo veruje, koje bi se pri svakom pažljivom pogledu pokazalo kao splet kontradiktornih, međusobno se poništavajućih tendencija, jedan čvor zavezanih, sputanih energija. Sve veliko u jogi (a i van *joge*) događa se upravo nekim radikalnijim raspletom, razvezivanjem ovog čvora⁶, koji, svakako, nije slučajno nastao, koji ima svoju dugu istoriju i predistoriju (ali koji zbog toga nije manje čvor).

Dakle, novoizgrađena pozicija, novostečena tekovina počiva na jednom razumevanju, poimanju, delo je i posledica tog jednog određenog zahvata s-vesti. Opstaje ukoliko i ova postoji - usmerena, dirigovana, voljom podržavana s-vesnost.

Može, međutim, još dugo vremena proteći pre nego jogin primeti, na svoj neposredan, nediskurzivan način (kojim se, uostalom, jedino i može istinski videti), da graditi, posedovati, poimati, hteti i strepeti vodi ka istom, odnosno, da se u srži svake konstrukcije krije i klica destrukcije.

Suočenost sa takvom prirodom svake mentalne konstrukcije vodi ka onom stadijumu u kome s-vest koja je inače uvek usmerena ka *vesti* prodire najzad u ono od stanja gde je najvažnija od »vesti« uvek neposredno prisutna bez voljnog usmeravanja, htenja, nastojanja, naime, do samog, čistog bivanja. Budući da je svest tada uvek »kod kuće«, da je joginovo zahvatanje usled dostignutosti i sveopšte *prisutnosti* pojma zapravo završeno, da se ne događa više, ova se »usredsređenost«, kvalitativno viša od svih prethodnih, karakteriše kao *asamprajnata*.

I, 18: *viramapratyayabhyasapurvah samskaraśešo 'nyah.*

Nakon što se vežbanjem dostigne stanje zaustavljenosti [bilo kakvih] poticaja [spolja] (*viramapratyaya*) [i samo] ranije oformljene predisponiranosti (*samskara*) ostaju

⁶ Možda bi se, čak, moglo pokazati da je energija oslobođena upravo destrukcijom tog malog kontradiktornog *ja* najbogatiji izvor svih odsudnih svetovnih, religioznih ili parapsiholoških poduhvata i pokreta. Pokazalo bi se da ovi po pravilu mogu da počnu i zaista i započinju i proističu iz na izgled potpuno drukčijih izvora od ovog navedenog. Istorija saopštava o velikom broju pokreta pobuđenih bilo osujećenošću vitalnih ili »egoističkih« interesa (ekonomska beda, potreba za potvrđivanjem ili proširivanjem svojih prostora, ma kako se ovi odredili, psihopatski odbrambeni mehanizmi i tome slično) bilo privremenim, varirajućim viškom potencijala tog istog *ja* (zanosi i zanesenosti nekih »svetaca«, »stvaralaca« i onih opijenih bilo čime, zatim, filosofovo »čudenje« ili »ushićenje« pred činjenicama morala ili zvezdanog neba). - Svi ti pokreti bilo čime da su inicirani i bilo kuda da streme najčešće ne stižu daleko ukoliko, pod vidom *žrtve*, *samopregora* ili raznih *ideala* (kao što je npr. humanizam), ne uspeju da ukinu inicijalnu svezanost energija. S druge strane, proizvevši erupciju ove svakako najznačajnije rezerve energije, ovi zahvati, ukoliko su i odmakli negde, osuđeni su na lagano propadanje, na prvobitnu poziciju ukoliko se oslobođena energija sve više počinje da zapliće u pomenuti čvor privatnih egzistencija i egoizma.

[ta »usredsređenost« predstavlja onu] drugu [vrstu koja nije »spoznavajuća« (*asamprajnata*)].

I, 19: *bhavapratyayo videhaprakrti layanam.*

Rođenjem je dat [*asamprajnatasamadhi*] onih »neinkarniranih« (*videha*) i onih [čije su se pojedinačne forme] u »pramateriji« (*prakrti*) apsorbivale.

Kategorije takozvanih dezinkarniranih bića i bića utopljenih u »sebe-nesvesnoj-pramateriji« (*prakrti*) služe da označe one tipove među bivstvima koja bi *asamprajnatasamadhi* imala kao prirodno ili urođeno stanje.⁷ Za razliku od ovih božanskih stvorenja, smrtnik mora ovo stanje - *metodički* da osvaja. Međutim, prednosti jednog metodički dostignutog *samadhi*a u perspektivi *Yogasutre* svakako su neuporedive. Jer, budući dostignut putem savlađivanja opreka koje ga onemogućuju, on, na kraju, ostaje kao nešto trajno utoliko ukoliko su sve prepreke koje se javljaju pri njegovoj realizaciji morale biti savladane isključivo sredstvima (*upaya*) i potencijalima kojima jogin u svakom momentu efektivno raspolaže. Bića pak koja Patanjđali pominje na ovom mestu, posedujući stanje *asamprajnatasamadhi*a isključivo sticajem prethodećih uslova - nužno i nepovratno gube ovo stanje u momentu kada te uslovljavajuće okolnosti koje su do njega dovele - nestanu.

Vredno je uočiti ovaj momenat da bi se bolje shvatio svojevrsni »teizam« Patanjđalijske joge. O jogističkom konceptu božanskog biće govora povodom af. br. 23. Ovde zabeležimo to da je u hijerarhiji vrednosti, koja je implicirana u YS, božansko (*devata*) ispod jogističkog ukoliko božansko nije određeno upravo kao *idealna* ostvarenost ovih ciljeva kojima joga teži. A podsetimo se da je metodičko prevladavanje neuviđanja (*avidya*), koje je u korenu svekolike muke (*duhkha*), cilj kome teži gotovo celokupna duhovnost Indije, i ne samo Indije.

I, 20: *śraddhāvīryasmṛtisamādhiprajñāpurvaka itareṣām.*

Inače [da bi se na drugi način stiglo do *asamprajnatasamadhi*a potrebno je da] prethodi [čitav niz posredujućih uslova:] predanost, energičnost, pribranost, koncentrisanost i moć jasnog razaznavanja.

Sa ovih pet teško prevodljivih manje ili više tehničkih termina označeni su najvažniji od potrebnih uslova ili vrlina koje omogućuju taj drugi, »metodski«, tačnije, »metodom karakterisan« pristup, koga i tradicija starija i od najstarijih jogističkih tekstova naziva *upayapratyaya*. To je put koji ostaje običnim smrtnicima, kojima izuzetno povoljne okolnosti ili dobri činovi predaka što ih počinjemo da snosimo već i samim rođenjem nisu ostavili otvorenom tu izvanrednu mogućnost da se prostom željom, *icchatrena*, uzdignu do sfere u kojoj biće može u samom sebi, tj. na osnovu svojih izuzetno povoljnih predisponiranosti (*samskara*) zasnovati svu punoću i neotuđivost bivstvovanja (budući da ga ove čine dovršenim u samom sebi).

Navedene vrline ili osobine koje jogina vode njegovom cilju nisu inače isključivo arsenal joge. U budizmu srećemo čak potpuno identičnu seriju. I ovde, kao i u budizmu *śradha* označava onu predanost i poverenje, onu otvorenost srca⁸, onu neposrednost koju, npr. jedno dete ispoljava prema svojoj majci. Prevesti ovaj termin u ovom kontekstu sa »vera«,

⁷ U tumačenju ovog mesta YS, klasični komentari se unekoliko razilaze. Najubedljiviji činio mi se komentar koji daje Vijñanabhikšu u *Yogasarasamgrahi*. Tumačenje koje predlažem inspirisano je ponajviše upravo njegovim razjašnjenjima povodom složenice *bhavapratyaya*, kojoj nasuprot stoji *upayapratyaya*. Ovu kovanicu, sastavljenu od *bhava* i *pratyaya*, on shtava kao »određen rođenjem«, kao »prirodan«, kao »potičući od rođenja«. Reprodukovanje svih klasičnih i modernijih divergirajućih komentara nastalih povodom ovog aforizma i naročito pojma *pratyaya* zahtevalo bi isuviše mesta u odnosu na interes, koji bi iz tih razmatranja mogao da ima prosečni čitalac. Od klasičnih komentara nešto opširnije bave se ovim aforizmom Vacaspatimišra i Vijñanabhikšu, a od modernijih pisaca upućujemo na novo izdanje Hauerove studije *Der Yoga, ein indischer Weg zum selbst* i naročito na opširnu belešku i reference koje tu nalazimo u vezi sa terminom *pratyaya*.

⁸ Etimološka analiza pokazuje da se *śradha* ima dovesti u vezu sa onim istim indoevropskim korenom na koji se svode i naše »srce« i grčko »□□□, □□□□□□« i lat. »cor, cordis« kao i »credo« (umesto »cred-do«).

kako čine neki prevodioci (Vuds, na primer) ne čini mi se najsrećnije zbog mogućnosti dovođenja u vezu sa izvesnim hrišćanskim pojmom vere sa kojim nema ni izdaleka identičnu konotaciju. Ono čemu se, naime, jogin srcem predaje, ono čemu se jedino i bez rezerve otvara jeste ono što u sebi samom susreće ili što se u njemu začinje u toku sistematskog upražnjavanja jogističkog metoda. Iskušano i iskušavanja su jedini apsoluti pred kojima se jogin sme bezrezervno predati. Jogistički »Bog« (*išvara*), o kome će kasnije biti reči, jeste jedan potmažući, pomoćni hipotetički princip koji prestaje to da bude u momentu kada ga jogin »realizuje« u sebi. Tada se zapravo više ne može nipošto reći da se jogin klanja ili da »veruje« u Apsolut budući da ga on tada živi u svom vlastitom iskustvu.

Klasični komentari insistiraju na međusobnoj uslovljenosti ovih vrlina. Tako *śradha* kao odsustvo oklevanja u pogledu metoda oslobađa energiju, kanališući je ka rezultatu, a zahvaljujući energičnosti (*virya*) rođenoj iz te srčanosti i odrešitosti jogin napreduje. Termin *virya* sadrži inače i značensku nijansu heroizma, odlučnosti, rešenosti.

Stavivši hrabro sve svoje snage i sve svoje vrednosti u igru, jogin se angažuje u celosti i do kraja. Kada se u ovoj igri opšteg odmeravanja i sameravanja, koja karakteriše prve korake na putu ka konačnom cilju, stavi sve što ga okružuje, konstituiše i određuje, sve predstave, sve uspomene⁹ i sve želje - ta prisutnost totaliteta, ta sveopšta prizvatost u svesti čini ono što se naziva *smrti*. Maksimalna prikupljenost ovog sačinjavajućeg, formirajućeg materijala vodi u jednu privremenu koncentrisanost bića, u *samadhi*. U ovom kontekstu termin *samadhi* uzet je u onoj svojoj upotrebi u kojoj ćemo ga sresti i u YS, III, gde označava prosto-naprosto održavanje u neprekinutoj koncentrisanosti, ne ispuštanje stanja u kome se zbiva to opšte odmeravanje ili kontemplacija (*dhyana*). Tek u ovakvoj pak u potpunosti pribranoj i koncentrisanoj s-vesti (termin u YBh. je *samāhitacitta*) moguć je i sledi neopozivi diskriminirajući uvid u ono što zaista jeste, moguća je razgovetna Spoznaja (*prajna*) (cf. YBh. i dr. komentare). Put ka konačnom cilju, valja to naglasiti, vodi dakle, ipak, preko razaznavanja onoga što jeste, preko pravog znanja, ali se konačna mudrost, tj. istina, kao što ćemo videti, ne zaustavlja, ne živi u poimanju. *Prajna* odvodi jogina do pred cilj, ali ona nije taj cilj. Diskriminativna funkcija *prajne*, prema *Vacaspatimiśri*, je najviši domet s-vesnosti, s-vesti, očitavanja (*citta*). Ali, videćemo u nastavku, *citta* nije najviša »ontološka regija« koju jogin može da dostigne.

I, 21: *tivrasamveganamasannah.*

Onima koji žarko žele [asamprajnatasamadhi] je na domaku.

Unutrašnja motivisanost i snaga želje se u tradiciji joge uzimaju kao merilo spremnosti i podobnosti za bavljenje jogom, ali i za merilo stepena ostvarenosti samog rezultata. Metodično objedinjavanje energija rađa i pospešuje *samadhi*, ali je već donekle ostvaren i »okušan« *samadhi* sa svoje strane izvor želje za ponavljanjem tog iskustva. Zbog toga se može reći da je prisustvo jake želje sa *samadhijem* ujedno i znak da je ovaj blizu.

I, 22: *mrdumadhyadhimatratvat tato 'pi viśeśah.*

Postoji nadalje [u relaciji jogin - *samadhi* pedagoški relevantna] razlika [s obzirom na činjenicu] nedovoljnosti, odmerenosti ili prekomernosti [joginove motivacije].

Primitimo samo povodom ovog da metodička izrađenost većine indijskih sistema mudrosti čini da se razlike relevantne isključivo sa *pedagoškog aspekta* ne izostavljaju ni u ovako konciznim tekstovima. Komentari idu i dalje, ukazujući u svakom od članova ovog trihotomnog razlikovanja na još jednu analognu trihotomnu razdeljenost.

⁹ Otuda naziv za ovu fazu *smrti*. Ova reč služi u sanskritu, da, između ostalog, označi ono stoje ostavljeno od predaka, ono što je namrto. U grčkom i lat. etimološki srodni pojmovi su □□□□□□□□, memor i mora. Međutim, u kontekstima kao što je ovaj, engleski termin »mindfulness« koji mnogi prevodioci jogističke i specijalno budističke literature upotrebljavaju za *smrti* dosta dobro služe kao ekvivalent.

[B. išvarapranidhana - TEKST]

I, 23: *išvarapranidhanad va.*

U predanosti »Uzvišenom« [nalazi se] takođe [jedan od načina da se dostigne samadhi].

I, 24: *klešakarmavipakaśayairaparamrśtah puruśaviśeśa išvarah.*

[Taj] »Uzvišeni« [ideal] (išvara) predstavlja onu izuzetnu »sve-transcendirajuću-individualnost« (puruša), koja je iznad [svega što se javlja kao] zaprečenost [kleša] [realizaciji istine], iznad činova i njihovih [neposrednih i posrednih] plodova (karmavipaka), iznad [svih] »determinirajućih ostataka ranijih iskustava« (aśaya).

»Čovek« (*puruša*) o kome je reč ovde, i preko koga se definiše taj uzvišeni ideal - *išvara*, vidimo iz ove rečenice, određen je kao ona *osobena, posebna (višeša)* »sve-transcendirajuća individualnost ili subjektivnost« ili, kako Cimer kaže, »monada« u čiju *definiciju* ulazi svekolika neovisnost o kojoj aforizam govori. Inače, jogin koji je stigao na kraj puta otkrivši, prepoznavši u sebi, posle svih napora *purušu* (o čemu posebno u IV knjizi) ni po čemu se drugome osim po svom prethodnom statusu ne razlikuje od tog uzvišenog ideala kome teži. Utoliko je, vidimo, »apsolut« ili »bog« u perspektivi YS veoma malo nalik na one bogove drugih religija koji se, da tako kažemo, mešaju u poredak sveta, kao vlastodršci, tvorci, suci. . . *isvara* je u kontaktu sa svetom (bio) samo utoliko ukoliko je učitelj prvih učitelja (cf. YS, I, 26), to će reći ukoliko kao ideal prethodi onome što mu se podređuje i sledi ga, naime, tzv. »prvim mudracima«.

I, 25: *tatra niratiśayam sarvajnabijam.*

Tu je klica istinskog znanja dostigla svoj najviši domet.

Pojam »*sarvajna*« sam u ovom kontekstu preveo dosta slobodno sa »istinsko znanje« da bi izbegao dvosmislenost prevoda »sve-znanje« (što bi inače bio doslovni, pa, čak, i etimološki veran prevod). *Sarvajna* upućuje, po mom mišljenju, samo na totalitet *relevantnog* znanja.

I, 26: *purveśamapi guruh kalenanavacchedat.*

On je učitelj i »prvim mudracima«, budući vremenom neograničen.

Kontinuitet do koga je Patanjđaliju stalo vidi se i ovom prilikom. Prvobitni mudraci (*guru*), o kojima je ovde reč, je tradicionalna bramanistička kategorija i pozivanje na njih je oduvek bilo i biće argument ortodoksije. »Stvaralaštvo« i originalnost pojedinaca, ma kako ovi bili nadareni, u duhovnoj klimi Indije nije gotovo nikad mogla da se po ugledu meri sa tradicijom osveštalih tekovina. I *yogadaršana* je nastala u toj klimi, i ona kao celina, kao pojava među drugima, traži dodatni zaklon u autoritetu predanja ili otkrovenja, želeći upravo na taj način da ostane verna metodološkom principu iskustva i okušanosti. Razumljivo je što je kao takva bila priznata za jednu od šest »ortodoksnih«, od bramana priznatih, *daršana*, iako po nekim od svojih osnovnih postavki, bar u onoj meri u kojoj su ove identične sa onim iz *samkhye*, ova pripada skupu ili sloju ideja koje arijevci u svojim *Vedama* nisu doneli sobom, već zatekli na tlu koje su osvojili i postepeno počeli asimilovati.

I, 27: *tasya vacakah pranavah.*

Reč koja ga iskazuje je prvobitna vibracija [AUM].

O *mantrama* u koje spada i ova privilegovana među formulama, biće reči kasnije (cf. YS, I, 28).

I, 28: *tajjapastadarthabhavanam.*

Ponavljati je i realizovati u sebi njen smisao [vodi također ka *samadhiju*].

Pri tome ponavljanju razlikuju se, kaže *Bhoja*, tri momenta: prvi je *a*, drugi *u*, treći *m*, koje se pri kraju svoga trajanja pretvara u nazal, što predstavlja četvrti ili, tačnije, polovinu četvrtog momenta (ako se momenat shvati kao podjednako dug vremenski period).

I, 29: *tatah pratjakcetanadhigamo' pyantaraydbhavašca.*

Ovim [ponavljanjem] postiže se Uvid u vlastitu unutrašnjost (*pratyakcetana*), a [svakovrsne psihosomatske i intelektualne] smetnje (*antaraya*) biće također otklonjene.

I, 30: *vyadhistyana samšaya pramadalsya viratibhranti daršana labhabhumikatvanavastihitatvani cittavikšepaste 'ntarayah.*

Humoralni poremećaji (*vyadhi*), malodušnost, sumnjičavost, nehaj, tromost, nezajazljivost, pomućenost uviđanja (*bhrantidaršana*), nemoć da se napreduje [na putu ka konačnom cilju], nesposobnost da se [ono dostignuto] održi - [sve to] su [oblici] duševne neusredsređenosti (*cittavikšepa*). To su te »smetnje« [o kojima je reč u prethodnom aforizmu].

Kao što će to budizam posebno naglašavati i ovde, u Patanjđalijevoj jogi, uzrok svih psihosomatskih poremećaja, neugodnih psihičkih stanja i nezadovoljavajućih intelektualnih osobina, odnosno moći, dovodi se u neposrednu vezu sa jednim određenim stanjem svesti koje se ovde karakteriše kao *vikšepa* - «raspršeno, razbijeno».

I, 31: *duhkha daurmana syanga mejayatva švasaprašvasa vikšepa sahabhuvah.*

Opšta nelagodnost (*duhkha*), nezadovoljstvo, uznemirenost, neuravnoteženost udaha i izdaha prate pomenutu neusredsređenost.

I, 32: *tatpratišedharthamekatattvabhyasah.*

Da bi otklonio ove [prepreke joginu se preporučuje] »praktikovanje [unutrašnjeg] objedinjavanja« (*ekatattvabhyasa*).

Šta znači ovo unutrašnje, introvertovano objedinjavanje »s-vesti« oko jedne jedine »potpore« (*alambana*), teško je shvatiti bez bar izvesnog elementarnog istorodnog iskustva. Ako bi se u poznatijim oblastima života tražilo neko poređenje sa iskustvom koje, iako daleko od toga da bi bilo jogističko, može možda da uputi na smer u kome treba zamišljati ili praktikovati ovo objedinjavanje - onda bi možda moglo da se tvrdi da npr. u slučaju jednog pušača ovoj potpori pomoću koje se vrši izvesno usredsređivanje na neki problem odgovaraju prvi udasi dima cigarete koji, iako naizgled odvlače svest ili pažnju dalje od problema - ipak, u konačnom ishodu, pomažu. Naime, u tom momentu, iako to čini potpuno nesvesno, pušač *okuplja* svoju pažnju *oko čina* udaha. Ova »okupljenost« se na psihološkom planu prevodi neposredno kao ugodna punoća i pušaču se, s pravom, čini da je tada spremniji da se suoči s bilo kakvim problemom. Jedan drugi primer može olakšati razumevanje nepušačima koji imaju izvesno religiozno iskustvo.

Molitva je *par excellence* čin koji vekovima vrši ovu funkciju okupljanja (sigurno bolje nego cigareta). Pri činu koncentrisanog *izgovaranja* (glasnog, poluglasnog ili samo mentalnog) neke molitve, vernik izganja iz duše uobičajenu rastresenost. Verujući pri tom da osećaj punoće koji se tada javlja dolazi iz kontakta s »božjom« pažnjom, molitva postaje utoliko efikasnija ukoliko je i ova vera jača. Okupljenost duševne energije koja je tada spremna za novu efikasniju mobilisanost, u bilo kom pravcu, može da potraje i duže. Time se delimično mogu objasniti mnoga »čuda« počinjena u religioznom zanosu i sva zastranjivanja religioznog fanatizma.

Izuzetni rezultati sportista i izuzetna izdržljivost stvaralaca iz svih oblasti teško bi bili mogući bez jedne permanentnije okupljenosti koja zna za razna »pomoćna« sredstva, ali

koja može biti i direktna, neposredna. Posle izvesnog dužeg vremena provedenog u vežbanjima, veliki sportisti, borci ili umetnici postižu gotovo neverovatnu moć *voljne* mobilizacije energije. Unutarnja pak objedinjenost svekolike energije jeste cilj koji jogin želi da postigne *nezavisno od bilo kakvog izvanjskog cilja*. U tome je možda jedna od bitnih razlika, sa prethodno navedenim primerima.

I, 33: *maitrikarunamuditopekšanam sukha dukkha punya apunya viśayanam bhavanataś citta prasadanam.*

Duševna pročišćenost (*cittaprasadana*) javlja se uspostavljanjem (*bhavana*) [odnosa] simpatije za ono što je u dobru (*sukha*), saučešća za ono što je u patnji (*dukkha*), radovanja za ono što je valjano (*punya*) i ravnodušnosti za ono što takvo nije (*apunya*).

Pored prethodno pomenutog, ovaj aforizam ukazuje na još jedan način kako se u duši stvaraju povoljni uslovi za *samadhi*.

Ovo su, kako kaže *Bhoja*, spoljašnji uslovi koji favorizuju ulazak u stanje *samadhija*, ali nisu konstitutivni delovi tog stanja.

I, 34: *pracchardanavidharanabhyam va pranasya.*

[Pomenuta pročišćenost javlja se] također [kao posledica kontrolisanog] otpuštanja i zadržavanja daha.

Ono što se u »baroknim« oblicima joge sreće razvijeno do mere u kojoj preti da izgubi iz vida svoje pravo mesto - jesu upravo ovi pomoćni oblici dostizanja izvesne unutrašnje objedinjenosti i pročišćenosti. Besmisleno bi bilo pisati priručnik *pranayame*¹⁰ ili »dinamike daha« budući da je to već onaj nivo gde samo neposredni kontakt onog koji zna, i ima pedagoško iskustvo, sa onim koji želi da putem *pranayame* učini prve korake - može nekuda zaista da vodi. Bez ovog ličnog kontakta nikakav progres gotovo da nije moguć preko ovog pomoćnog ali vrlo delikatnog *sredstva* joge.

I, 35: *viśayavati va pravrttirutpanna manasah sthitinibandhani.*

Ono dostignuće (*pravrtti*) uma (*manas*) u kome se [kroz čistotu senzacije] događa »poistovećenost sa predmetom [senzacije]« (*viśayavati*) privodi [dušu] miru.

I, 36: *visoka va jyotiśmati.*

- ili [se pomenuta duševna vedrina i pročišćenost javlja u ostvarenosti stanja] ispunjenog blaženom rasterećenošću i rasvetljenošću (*jyotiśmati*).

Komentari dodaju ono što YS, kao jedan sumarni pregled celine joge niti sadrže niti mogu da sadrže, naime, detalje koji se odnose na njenu tehničku, praktičnu stranu. Već na nivou YBh nailazimo na elementarna tehnička uputstva koja se preporučuju sledbeniku joge za realizovanje određenih stanja. Dok YBh samo napominje da je region na kome ili u kome se vrši »koncentracija« jeste, u ovom slučaju, tzv. »lotos srca«, dotle komentar ovog komentara *Tattvavaiśaradi* opisuje još nešto detaljnije što mora da se dogodi da bi se dotično stanje pojavilo. Međutim, interesantno je sa metodološkog stanovišta primetiti da se u principu ni u jednom od jogističkih pisanih tekstova ni izdaleka ne pretenduje da kaže sve. Uvek se ostavlja mesto za ono što samo neposredni inicijator, učitelj (*guru*), kroz neposredni kontakt, jedino može da pruži početniku. Jer, ukoliko vrhunska iskustva počinju vrlo brzo da konvergiraju, dotle ono nebrojeno mnoštvo početnih pozicija praktično ne dopušta mogućnost jednog opšte važećeg i »najefikasnijeg« uputstva, koje bi najkraćim putem povelu prema vrhu piramide. Otuda i »ezoterični« aspekt jednog ovakvog teksta kao što su *Yogasutre*.

¹⁰ O *pranayami* biće više reči u Drugoj knjizi.

I, 37: *vitāragaviśāyam va cittam.*

- ili, pak [u poistovećenosti] sa domenima »željom-nepomućenih« (*vitāraga*) s-vesti.

Za ovakav jedan način dostizanja toga što se naziva *cittaprasadana* mogli bismo reći da krije otprilike ono na šta ukazuje izāndala formula - »slediti dobar primer«: jogin se postavlja, bar privremeno, u stanje onoga ko je »prešao na drugu obalu«, čiju »s-vest« ne remeti nikakva zamućenost - *raga*¹¹. Ovo se zbiva uzimanjem za svoj - upravo domen (*viśāya*) ili predmet »s-vesti« (*citta*) onoga ko je *vitāraga* - onoga čije *očitavanje* ne zaprečuje nikakva emocionalna obojenost, niti mu se taj materijalni fluks s-vesti upućuje u domene određene željom, inercijom.

I, 38: *svapnānidrajnānalambānam va.*

- ili [se pak taj mir javlja] iz spoznaja što se rađaju potpomognute bilo snovima ili [smirujućim iskustvom] spavanja bez snova.

I, 39: *yathābhimatādhyānādva.*

- ili [se pak mir o kome je reč javlja] kroz kontemplaciju (*dhyāna*) predmeta koji nam je drag.

Tome šta znači *dhyāna* i šta za indijsku duhovnost ona predstavlja valjalo bi posvetiti mnogo više prostora nego što nam stoji na raspolaganju ovom prilikom. O tome kako je ona shvaćena u okviru *Yogasūtri* biće govora povodom aforizama II, 10 i naročito III, 2, gde je ova definisana.

Ovom prilikom navedimo samo ono što se čini da predstavlja osnovnu ideju ovog aforizma. Naime, putem okupljanja pažnje i zadovoljenosti u koju zapada jogin kontemplirajući predmet koji mu je posebno drag, postiže se jedno »inicijalno« smirenje koje se potom može zadržati i izvan te posebne usmerenosti s-vesti.

I, 40: *paramānuparamamahattvānto 'sya vaśīkaraḥ.*

Tako pročišćen um u stanju je da dominira i najsuptilnijim [tj. onim što nadilazi moć običnog čulnog opažanja] (*paramānu*)¹² kao i onim beskrajno velikim (*paarmamahattva*).

Vyasa dodaje - takav um nema potrebe za daljim vežbanjima, jer ono bitno što prethodi konačnom rezultatu jeste upravo ova *pročišćenost*. Ona omogućuje za spoznaju neophodno prodiranje i propuštanje u sebe svega što je predmet. Isto tako ova unutarnja razbistrenost omogućuje zahvatanje u sve što je bilo predmet, a što se, inače, nalazi negde unutar, često duboko skriveno ili zakrito. Ova se translucidnost, kaže sutra, pojavljuje bilo u, inače, neuhvatljivom kontaktu sa onim najsuptilnijim, »meta-fizičkim« ili ekstra-senzornim, bilo da je u pitanju beskrajno veliko (*paramamahattva*).

Insistirajući na ovom spoznaju-nosećem prožimanju, sledeći aforizam donosi jedno lepo poređenje.

I, 41: *kṣīnavṛtterabhijatasyeva manergrāhitṛgrāhanagrāhyeṣu tatsthatadanjanata samapattih.*

Gde su »uzmuvanosti« (*vṛiti*) nestale, tamo, kao u slučaju prozirnog kristala [gde svetlost, svetlucanje i on sam postaju jedno isto, i u mudračevoj duši] dolazi do

¹¹ Podsetimo se da *raga*, koja se najčešće prevodi sa užitek ili strast, jeste derivat korena RANJ - koji znači »bojiti«, »obočiti«, dakle omesti izvesnu (prvobitnu) transparentnost ovog suptilnog ali, ipak, »materijalnog« supstratuma ili medijuma u kome se i život (animalni) i svesnost zbivaju, označenog najčešće kao *citta* ili kao *buddhi*.

¹² Doslovno: što je s one strane, što je dalje od nedeljivog, od atoma (*anu*).

[jedne izuzetno homogene] »sjedinenosti« (*samapatti*)¹³ u kojoj se izjednačuje »onaj koji s-hvata« (*grahitr*) »shvatanje samo« (*grahana*) i »ono shvaćeno« (*grahya*).

I, 42: *tatra śabdārthajñānavikalpāih samkirna savitarka samapattih.*

Ova »sjedinenost« (*samapatti*) gde dominiraju afektivna povodenja (*vikalpa*) bilo [da je reč o onom koje polazi] za verbalnim znakom (*śabda*), bilo pak za označenim (*artha*), bilo za spoznajom (*jñāna*), [naziva se] - »diskurzivna« [ili pojmovna] (*savitarka*).

U rang-listi *samapattija* ovaj koji je označen kao *savitarka* predstavlja najniži, »najnečistiji«. Sledeći aforizam ukazuje šta bi bio viši.

I, 43: *smṛtipariśuddhau svarupa śunyevartha matra nirbhāsa nirvitarka.*

Oslobođen [ometajućeg] prisustva asociiranja (*smṛti*) kao u slučaju onoga koji [više] ne poseduje svoju vlastitost (*svārūpa*) [oko koje bi se asociiranje vršilo] i jedino još »sama stvar« (*artha*) zrači [značenjem - u pitanju je tada tzv.] »nediskurzivna sjedinenost« (*nirvitarkasamapatti*).

I, 44: *etayaiva savicāra nirvicāra ca sukṣmaviśāya vyakhyata.*

U slučaju ove [»nediskurzivne sjedinenosti«] bilo da je ova karakterisana prisustvom »odlučujućeg pokreta duše« (*savicāra*)¹⁴; bilo da je [čak] i ovaj već umiren (*nirvicāra*) - [u pitanju je] tzv. »u-suptilnom-počivajuća« (*sukṣmaviśāya*) [sjedinenost].

Terminom *sukṣma* Indijci označavaju onu stvarnost koja se prostire dalje od onoga što uobičajeni način upotrebe osnovnih čula pruža kao stvarno, odn. kao *realno*. Ukazivanje na postojanje ove tzv. »suptilne realnosti« je jedan od osnovnih ciljeva koje »pedagogija« kakva je i jogistička sebi postavlja. Upoznavanje ove realnosti i prepoznavanje »Sebe« u njoj je ono što se događa za vreme jogističkog putovanja, ukoliko se ovo odista preduzme. U hijerarhiji nivoa bića koja je implicirana ovim Patanjđalijevim sutrama - »suptilno« (*sukṣma*) zauzima otprilike ono visoko mesto koje u zapadnoj metafizici označava termin »suštinsko« ili »supstancijalno«. Prevod termina *sukṣma* sa »suptilno«, koji se odomaćio u prevodilačkoj praksi na Zapadu, dobro ukazuje na jedan aspekt ovog fenomena: realnost koja je u pitanju zahteva suptilna sredstva percipiranja koja prevazilaze moći obične čulne percepcije (one koja ima posla sa »krupnim«, »prostim« (*sthūla*) predmetima). U hijerarhiji »suptilnih« entiteta najviše mesto zauzima, kao što ćemo videti u sledećem aforizmu - ono »nesvodljivo« (*alīnga*), apsolutno, ono što nije moguće svesti ni označiti znakom (*linga*).

I, 45: *sukṣmaviśavatvam calīngaparyavasānam.*

Suptilnost dostiže svoj najviši domet u »Nesvodljivom« (*alīnga*).

I, 46: *ta eva sabijah samadhih.*

Ove [gore navedene »sjedinenosti« (*samapatti*)] još predstavljaju [takozvane] »usredsređenosti s klicom« [nesavršenstva].

Svaki od *samadhija* posle koga je, ipak, moguće ponovno ispoljavanje, dozrevanje ranijih klica, odnosno povratak u vrstu stanja iz koga se pošlo, naziva se »sa klicom« (*sabija*) upravo zbog te mogućnosti reverzibilnosti. Iako ni jedan *samadhi* (kao što ćemo videti dalje)

¹³ Od prevoda *balanced state*, *apsorption* i *Zusammenfallen* koje srećemo u prevodilačkoj literaturi na Zapadu najsigurniji i najverjniji je svakako nemački *Zusammenfallen* budući da je ideja koju *samapatti* najneposrednije sugerise upravo jedna međusobna »zapalost«, »upalost-u«, »stojenost«.

¹⁴ U YS I, 17, preveo sam *vicāra* kao »razgonetnutost«. Na ovom mestu prevod sa »odlučujući pokret duše« insistira na aspektu *znācāya* koji razgonetanje ima za onoga koji ga vrši. Naime, ono je neodeljivo od odlučujućeg, odluku-donošućeg uvida. U obliku nekog unutrašnjeg, rasterećujućeg »Aha!« ono je odgovor na problem i angažmana i pravca akcije i utočišta.

nije bez trajnih posledica, jer za sobom ostavlja (u soteriološkom smislu pozitivan) *karman*, ipak samo jedan od njih, kada je jednom uspostavljen, izvlači konačno i nepovratno jogina iz stanja zavisnosti. Tehničko ime za to stanje je *nirbijasamadhi*. Tek ovim je dostignut nivo definitivne usredsređenosti i sredečnosti, bez i najmanje klice nesavršenstva koja bi omogućila ponovnu pojavu pomućenosti vrednovanja i sagledavanja. Međutim, od svih usredsređenosti koje se zbivaju u svetu objekata, formi i vrednosti, drugim rečima u svetu razlikovanja i dualiteta, najviše mesto pripada svakako onoj u kojoj se upravo umirio i najsuptilniji pokret¹⁵ razlikujuće svesti i gde se nakon upravo *završenog* odmeravanja sam rezultat, sama Istina, nastavlja da živi. O ovom stanju koje se naziva *nirvicarasamadhi*, i o plodovima tog stanja reč je u sledećim sutrama.

I, 47: *nirvicaravaiśaradye 'dhyatmaprasadah.*

[Tek] kroz vedrinu (*vaisaradya*) proisteklu iz duševne nepomućenosti (*nirvicara*) javlja se »najdublji unutrašnji mir« (*adhyatmaprasada*).

A ovaj će mir, što se rodio iz obavljenosti svih relevantnih egzistencijalnih sameravanja i vrednovanja, u nastavku joginovog putovanja sa svoje strane odigrati ulogu daljeg pokretača i nastavljača. Jogin koji u dnu svoje duše *zadrži* sećanje na ovaj blaženi mir, nosi ga kao jedno sigurno utočište, i sve što se bude kao novo pojavljivalo u njegovom svetu biće sameravano u odnosu na to jednom snažno doživljeno stanje. Drugim rečima, u joginovo *citti* ostaju »tragovi« odnosno determinirajući ostaci ranijih iskustava (*aśaya*) i određene predisponiranosti (*samskara*) koje su nosioci pozitivne retribucije (*karman*) i daće odgovarajućom maturacijom (*vipaka*) pozitivne plodove u obliku unutrašnjeg oslobođenja i istinske spoznaje, o čemu govori i sledeći aforizam.

I, 48: *rtambhara tatra prajna.*

Tek tada [»u tom miru«] Spoznaja (*prajna*) je istinosna (*rtambhara*).

Valja izričito naglasiti ovaj važan momenat jogističke »gnoseološke« koncepcije. Naime, tek tamo gde je svaki unutarnji pokret zaustavljen, stvoreni su uslovi za usklađenje, poistovećenje, »Istinu« (*rta*) koja znači usklađenost. Jer, pokret, čak i onaj suptilni kao što je poimanje, intelektualno zahvatanje, krije u sebi mogućnost, rizik opiranja, nesklada, a samim tim i neugode, iščašenosti, bola (*duhkha*). Istina shvaćena kao sklad, kao poistovećenje sa izvesnom prestabiliranom »formom« (*dharma*) ili »oblikom«, odnosno »prirodom« (*rupa*), kao nekakav primordijalni ritam (reč sa kojim *rta* ima i etimološku srodnost) - ne zbiva se, dakle, u poimanju (kao operaciji), a pogotovu ne na nivou diskurzivnog i verbalnog zaključivanja. Sledeći aforizam izričito naglašava ovaj vrlo specifičan smisao koji *prajna* poseduje.

I, 49: *śrutanumanaprajnabhyamanyaviśaya viśeśarthatvat.*

Ova »spoznaja« nema isti domen kao »slovesnost« (*śruta*) ili [logičko] zaključivanje (*anumana*) i smisao (*arthatva*) joj je različit.

I, 50: *tajjah samskaro 'nyasamskarapratibandhi.*

Odatle stvorena »predisponiranost« (*samskara*) [tj. ona koja preostaje posle *nirvicarasamadhija*] predupređuje [sve] druge »tendencije« (*samskara*).

I, 51: *tasyapi nirodhe sarvanirodhannirbijah samadhih.*

Kad i ona iščezne budući da je sve [iz sveta dualiteta koji rađa pokret] obustavljeno - sledi [takozvana] »usredsređenost (*samadhi*) bez klice [nesavršenstva]«.

Reč »nesavršenstvo« koje sam dodao ovde da bi kvalifikativ »bez klice« (*nirbija*) imao smisla odnosi se na nesavršenstvo koje bi proizilazilo bilo iz činjenice uslovljenosti

¹⁵ *Nirvicara* -je izvedeno-od nir-vi-CAR, gde koren CAR označava pre svega ideju kretanja.

ranijim »predisponiranostima«, bilo iz potrebe da se radi održanja usredsređenosti poseže za bilo kakvim pomoćnim sredstvom iz sveta formi, ili pak da se, radi istog cilja, poseže za nekim jogističkim tehnikama, makar to bile i one najsuptilnije koje ne zahtevaju ništa »spoljašnje«, ništa osim čisto voljnog napora. Svaki bi takav akt i svaka bi takva ovisnost bili u suprotnosti sa osnovnom pretenzijom joge: potpunim oslobađanjem, radikalnom neuslovljenošću. Mogućnost da taj neki određeni uslov, koji u datom trenutku omogućuje sređenost nestane, taj eventualni nedostatak ili lišenost podupirućih formi koje u početku, doduše, omogućuju napredak u pravcu oslobađanja, jeste ta potencijalna, latentna opasnost, ta »klica«, koja može u momentu kada se aktuelizuje, kada »prokljia«, da ponovo restaurira svet bolnih dvojnosti. (O ovoj problematici biće govora još i povodom YS, III, 8 i dalje.)

DRUGA KNJIGA

ili

- o načinima kako da se oslabe, a potom i otklone elementarne prepreke i učine prvi koraci (1-11)
- o *karmanu* (12-14)
- o opštosti neugode (15)
- o tome šta se može izbeći (16)
- o uzrocima opšte neugode (17-24)
- o izbavljenju, njegovim stepenima i oblicima (25-27)
- o podeli joge na osam »članova« (28-29)
- prvi »član«: opšta pravila (30-31)
- drugi »član«: specifično jogističke obaveze (32)
- o rezultatima koji proizilaze iz poštovanja pravila i obaveza (33-45)
- treći »član« - *asane* (46-48)
- četvrti »član« - *pranayama* (49-52)
- peti »član« - uzdržavanje čula (53-55)

[C. kriyayoga - TEKST]

II, 1: *tapah svadhyaešvarapranidhanani kriyayogah.*

Askeza (*tapas*), misaono usvajanje poruke tradicijom osvedočenih tekstova i formula (*svadhyaya*) i predanost Uzvišenom (*išvarapranidhana*) sačinjavaju »jogu na nivou akta« (*kriyayoga*).

Ovo predstavlja sumarnu definiciju *kriyayoge* koja će u sledećim aforizmima biti precizirana (cf. aforizme II, 30 i dalje).

II, 2: *samadhibhavanarthah klešatanukaranarthašca.*

[Njen] cilj je uspostavljanje usredsređenosti i oslabljenje »zapreka« (*kleša*).

Cilj *kriyayoge*, kao što se jasno može zaključiti iz ove rečenice, jeste jedno preliminarno sređivanje koje tek treba da stvori neophodne uslove za otpočinjanje onog definitivnog okupljanja i raščišćavanja o kojem će u sledećim knjigama biti više reči. Oslabljenje »zapreka« (*klešatanukarana*) nije i njihovo konačno likvidiranje. Upoznati

prirodu ovih »zapreka« i eliminisati ih voljom koliko god je to moguće jeste samo prvi korak na putu oslobađanja, ali je njegova neophodnost neosporiva u slučaju kad ove bitno određuju ponašanje. U sledećim sutrama nalazimo listu i ono što je najbitnije za svaku od ovih »zapreka«. Ne treba u pojmu »kleša« tražiti bilo šta od onoga što pojam »poroka« označava. »kleša« je prvenstveno gnoseološka kategorija i skoro nema ni traga od nekakve moralističke konotacije. Uostalom, to jasno proizlazi već i iz činjenice da je najosnovnija od *kleša* i glavno »zlo« protiv koga se bori čitava indijska spiritualnost upravo shvaćeno kao »ne-uviđanje« (*avidya*).

II, 3: *avidyasmitaragadvešabhiniveśah klesah.*

»Neuviđanje«, »neopravdano pridavanje personaliteta« (*asmita*), [podleganje] strastima« (*raga*), »neopravdana odbojnost« (*dveśa*), i »žed za životom« predstavljaju [najvažnije oblike u kojima se javljaju] »zaprečenosti« (*kleša*).

II, 4: *avidya ksetramuttareśam prasuptatanuvicchinnodaranam.*

Neuviđanje je to polje na kome niču ostale [»zapreke«], bilo da su uspavane (*prasupta*), oslabljene (*tanu*), [privremeno] zaustavljene (*vicchinna*) ili potpuno aktivirane (*udara*).

II, 5: *anityaśuciduhkhanatmasu nityaśucisukhatmakhyatiravidya.*

Uzimati ono što je prolazno (*anitya*), nečisto (*asuci*), bolno (*duhkha*) i bez [svesti o svome] »Ja« (*anatman*) za večno, čisto, ugodno i svesno sebe jeste [to] neuviđanje [o kome je reč].

II, 6: *drgdarśanaśaktyorekatmatevasmita.*

Poistovetiti »moć-onoga-koji-u-viđa« (*drgśakti*) sa »obavljanjem viđenja« (*darśanaśakti*) predstavlja »[neopravdano] pridavanje personaliteta« (*asmita*).

Razlikovanje o kojem je reč ovde jeste svakako najvažnije razlikovanje koje jogin uopšte treba da obavi radi savladavanja prepreka što se javljaju na putu ka izbavljenju. Supstancijalna modifikacija koja obavlja ili, tačnije, kojom biva obavljeno viđenje (*buddhi*), koja, shodno koncepciji o pasivnosti s-vesnosti ili o-s-veščavanja (*citta*), trpi »in-formaciju«, ali koja nije subjekt koji može da je proceni (bar ne iz perspektive totaliteta iskušenog) - u običnom iskustvu meša se upravo sa tom sve-pamtećom, sve-procenjujućom i sveznajućom subjektivnošću. Bol ili ugodna nisu ni u »vesti« samoj niti u poslednjoj instanci koja ovu čita, nego u *medijumu* koji »vesti« ili »informacije« prenosi. Zbog te svoje moći da oseti bolnosti ili ugodnost, za obično iskustvo se ovaj medijum javlja kao *subjectum*, personalitet, ili doslovno kao »Ja-sam-stvo« (*asmita*).

II, 7: *sukhanuśayi ragah.*

U uživanju leži [skrivena opasnost podleganja] strasti.

II, 8: *duhkhanuśayi dveśah.*

Iz bolnog [iskustva] sledi [opasnost neopravdane] odbojnosti.

II, 9: *svarasavahi viduśo'pi tatha rudho 'bhiniveśah.*

Sama sebe pothranjujući, pojavljuje se [čak] i kod mudraca žed za životom (*abhinivesa*).

II, 10: *te pratiprasavaheyah sukśmah.*

One suptilne [zapreke ideelnog realiteta] otklanjaju se [opštim] »napredovanjem-protiv-struje« (*pratiprasava*).

Pre nego je postala, ili nakon što je prestala da bude jedna sasvim određena modifikacija aktuelizovana na planu uzroka i posledica - zapreka takve vrste koju YS naziva »suptilnom« (*sukṣma*) biće rastvorena u opštem pokretu koji, jednom se izdigavši iznad plana stihijnog haotičnog reagovanja, kreće progresivno u smeru koji ide od plana diskurzivnog poimanja (*vitarka*) ka planu poimanja celokupnog realiteta preko realiteta vlastite subjektivnosti (*asmita*). O ovim planovima je ranije bilo reči (cf. YS, I, 17). YS nazivaju ovaj pokret »napredovanjem-u-suprotnom-pravcu« ili »-protiv-struje« (*pratiprasava*) budući da »prirodni«, »normalni« tok završava upravo tamo gde jogin započinje svoj put, naime, u potpunoj međusobnoj kondicioniranosti pojedinačnog, u »postvarenosti« koju predstavlja svet objekata. Kako se jedna ideja ili želja na »konkretnom« planu manifestuje tek u prisustvu nadražaja, a kako tzv. »napredovanje-protiv-struje« zapravo ukida »realnost« sveta u kome se nadražaji uopšte mogu pojavljivati - to je istovremeno celokupna masa, ukoliko je reč o masi, ovih latentno postojećih želja osujećena *en bloc* u tom *opštem pokretu* demaskiranja lažnog realiteta, i to bez pojedinačnog suočavanja.

Ukoliko je pak prepreka, u obliku želje ili ideje koja vezuje ili upućuje energiju, aktuelna, ispoljavajući se u vidu nekog od »obrta« (*vrtti*) - pojedinačni susret sa njom je tada neizbežan. Njeno potpuno i neopozivo prizivanje k svesti, ispitivanje njenog značenja u neposrednom sagledavanju i odmeravanje njenog značaja predstavlja sadržaj onoga što Indijci nazivaju *dhyana* ili *jhana*, a što bi, po mom mišljenju, zadržavajući sve rezerve, možda najmanje pogrešno bilo prevesti sa »kontemplacija« - prisećajući se najstarijeg njenog značenja - onog gde ona ukazuje na ono uzvišeno mesto (*templum*) sa koga je motrenje spolja pristizućih znakova (npr. leta ptica) posebno istinosno. Sledeći aforizam zahteva upravo postizanje jednog takvog psihološkog »mesta« sa koga je viđenje nekog predmeta posebno istinosno. Aludirajući na ovu analogiju, izabrao sam reč »kontemplacija« da zameni sanskritsko »*dhyana*«. Među uspešijim prevodima to se isto može naći i kod Vudsa.

II, 11: *dhyanaheyastadvrttayah.*

[Međutim, kada se zapreke pojavljuju u obliku] funkcionalnih obrta (*vriti*) valja ih odstranjivati putem kontemplacije (*dhyana*).

Kontemplacija (*dhyana*) kojom se valja boriti u slučaju kad se prepreka potpuno manifestovala je oružje koje se u klasifikaciji prema objektima na koje se oružje treba upotrebiti smešta između već ranije pomenute *kriyayoge* (i njenog tehničkog repertoara o kome je reč u YS, II, 1) i maločas pomenutog »napredovanja-u-suprotnom-pravcu«. U Komentarima srećemo ilustraciju ove podele: kao što se površna prljavština na nekoj tkanini skida već prostim stresanjem, tako se i grubim tehničkim repertoarom *kriyayoge* otklanjaju najgrublje forme koje zapreke poprimaju. Suptilnije forme traže njima adekvatno sredstvo. Kontemplacija, promišljanje uzroka, je takvo jedno sredstvo koje se upoređuje za prostim pranjem. Najsuptilnije pak forme prljavštine, one koje duboko impregniraju čovekovo biće, odlaze tek primenom najradikalnijih mera.

II, 12: *kleśamulah karmaśayo drṣṭadrṣṭajanmavedaniyah,*

Izvor retribucije aktova (*karmaśaya*) ima svoj koren u zaprekama i može davati plodove u [ovom] »očevidnom« (*drṣṭa*) životu ili pak u onom koga nećemo videti (*adrṣṭa*).

Osloboditi se u perspektivi YS znači pre svega izaći iz ovog lanca koga celokupna indijska tradicija naziva zakonom retribucije akta - *karman*.

II, 13: *sati mule takvipako jatyaayurbhogah.*

Dok god koren postoji, postoji i [to naknadno] dozrevanje (*vipaka*) [plodova akta], u vidu rađanja, trajanja i življenja.

II, 14: *te hladaparitapaphalah punyapunyahetutvat.*

Kao plod [javlja se] zadovoljstvo (*hlada*) ili mučnina (*paritapa*) u zavisnosti da li je uzrok [retribucije] vrlovit (*punya*) ili prljav čin (*apunya*).

Aforizam izražava generalni stav: retribucija dobrih ili loših činova donosi zadovoljstvo ili mučninu. Stav se primenjuje i na jogina dok ovaj ne stigne na nivo najsuptilnijih uočavanja pre nego postane mudrac (*vivekin*). Za njega se tada čitav taj mehanizam činova koji uslovljavaju pojavljuje kao neugodan (*duhkha*), i ono čemu on tada teži jeste izlaženje iz tog retribucijom pokretanog kola. Potpuno u istom tonu koji dominira budizmom sledeći aforizam izriče ovu istinu:

II, 15: *parinama tapa samskara duhkha irguna vrtti virodha ccaduhkha meva sarvam vivekinah.*

Zbog bolnih osećanja rođenih iz [nepredvidive] promenljivosti (*parinama*), mučnine (*tapa*) [koju izaziva neizvesnost] iz [neizbrisive prisutnosti ranijih bolnih] utisaka (*samskara*), kao i zbog međusobne isključivosti [triju] osnovnih psihofizičkih funkcionalnih komponenata (*gunavrtti*) - onome ko jasno razaznaje (*vivekin*) sve se javlja kao bolna izmeštenost (*duhkha*).

Promenljivost, mučnina i neželjena prisutnost tragova u vezi su sa uobičajenim hedonističkim konceptom odnosa prema svetu. Prema *Bhojinom* komentaru, za onoga ko sreću vidi u *objektima* zadovoljstva nepredvidljivost i promenljivost sveta objekata donosi bol. Objekt želje nije uvek dostupan, a kada ga posedujemo, strahujemo zbog mogućnosti da ga izgubimo. Osetljivost za ugodno pretpostavlja osetljivost i za neugodno. Izloženi i bolnim i neugodnim utiscima, pamteći ili sluteći ranije iskušena razočaranja, onaj čija svest nije uspravna i opšte osećanje proizašlo iz nje ni na koji način ne može uživati niti čisto zadovoljstvo (*sukha*) niti mir. Pojačana pažnja i osetljivost istančana u pročišćenosti čine da i ono što drugi ne opažaju kao neugodu i bol, ipak, predstavlja jedno svojevrsno bolno iskustvo. Komentari ilustruju ovu osetljivost upoređujući je sa osetljivošću očne jabučice kojoj dodir i sasvim tanke vunene vlasi pričinjava bol, dok druga mesta na telu nisu u stanju ni da registruju ovaj dodir.

Stalni obrti raspoloženja koje nismo u stanju da kontrolišemo reflektuju nestabilnu prirodu bića sastavljenog od tri neuravnotežene *gune*.

II, 16: *heyam dukkhamandgatam.*

Izbeći se može [samo] budući bol.

Ono što je bilo i ono što jeste može se samo prihvatiti. Međutim, rezignacija u smislu *budućeg* bola nema mesta u jogističkom *weltanschauungu*. Pesimizam nije reč kojom bi valjalo karakterisati doktrine kakva je ova ili ona budistička. Stav da je sve bolno (*sarvam dukkham*) je dijagnostički stav koji čak nije ni univerzalno primenjen, nego je »indiciran« samo u izuzetnim slučajevima - naime, tamo gde je reč o jednoj izuzetnoj razvijenosti moći razlikovanja (*viveka*). Terapiju, naime, želi i preduzima samo onaj kome je ona nužna, a to je, kao što kaže prethodni aforizam, »onaj koji jasno razaznaje« (*vivekin*).

Sledeći aforizam daje objašnjenje uzroka pojave bola, njegovu »etiologiju«:

II, 17: *draštrdršyayoh samyogo heyahetuh.*

Uzrok toga [bola] što se ima izbeći jeste [afektivno] vezivanje (*samyoga*) »onog-koji-vidi« (*draštr*) sa [svetom] vidljivog (*drsya*).

II, 18: *prakaśakriyasthitiśilam bhutendriyatmakam bhogapavargartham drśyam.*

[Svet] vidljivog poseduje sposobnost da odbija svetlost (*prakasa*), da deluje (*kriya*), da biva zaustavljen, [odnosno lokalizovan] (*sthiti*); nalazi se u formi elemenata (*bhutas*) ili organskih čulnih sklopova (*indriya*); smisao mu je u tome da bude iskušen (*bhoga*) ili napušten (*apavarga*).

Sve to zbiva se u relaciji očitavajuća moć, tj. svesnost (*citta*) ili, što je često njen sinonim, (*buddhi*) i objekta. *Puruša* kao vrhunska subjektivnost nije dotaknuta ničim od svega toga osim spoznajom. *Vyasa* daje slikovito upoređenje: kao u slučaju boraca čija se pobjeda ili poraz, ropstvo ili oslobođenje koji oni zapravo doživljavaju pripisuje njihovim komandantima koji je samo spoznaju, tako se i događaji u svesti pripisuju nosiocu subjektivnosti.

»Ezoterični« smisao prve tri karakteristike je njihovo povezivanje sa teorijom o tri elementarna stanja (*guna*) koja se uopšte sreću u »fizičkom« i »psihičkom« svetu: *guna sattva* odgovara svojstvu vidljivog objekta ili fenomena (*dršya*) da biva vidljiv, osvetljen (*prakaša*) svetlošću ili svešću; »*rajas*« je svojstvo objekta da proizvodi kretanje, odbojnost ili privlačnost, jednom rečju, da je aktivan, da deluje (*kriya*); »*tamas*« - obezbeđuje stabilnost, mogućnost zaustavljanja, lokalizovanja, određenja (*sthiti*). Da bi se govorilo o fenomenu potrebno je, dakle, da sva tri stanja budu zastupljena. U zavisnosti od proporcije u kojoj je pojedino stanje zastupljeno zavisi upravo i priroda samog objekta. Međutim, da bi se govorilo o objektu, svi uslovi još time nisu nabrojani. Bez »bivstvujućih elemenata« (*bhutta*) kao supstancijalnih nosilaca i »organskih čulnih sklopova« (*indriya*) koji, iako su samo deo tog sveta, učestvuju u formiranju egzistencije objekta - fenomenalna stvarnost još nije konstituisana. Ovih organskih sklopova u skladu sa gnoseološkom tradicijom Indijaca ima, kao što znamo, tri vrste: čulni organi, organi akcije i suptilni organi unutrašnjeg registrovanja i sređivanja.¹⁶

II, 19: *višešavišeša lihgamatralingani gunaparvani*

Momenti (*parvani*) [u kojima se pojavljuju] »osnovna-konstitutivna-energetska-stanja-bića« (*guna*) su: konkretizovano«, (*višeša*), [njemu odgovarajuće konkretizujuće ili] »ne-konkretizovano« (*avišeša*), »samo-sebe-sadržavajuće« (*lihgamatra*) i »ništa-ne-izdvajajuće« (*alinga*).

Konkretizovano (*višeša*) prema *Vyasi* jeste: eter-prostor (*akaša*), vazduh (*vayu*), vatra (*agni*), voda (*udaka*) i zemlja (*bhumi*); pet organa čula: uvo, koža, oko, jezik, nos; pet organa akcije: glas, ruke, noge, organi vezani za metabolizam i regeneraciju i koordinirajući centar (*manas*). Organi ili aparati čula i akcije na nivou konkretnog shvaćeni su kao mehaničke aparature nedovoljne da same pruže za iskustvo relevantnu sliku bez posredstva grupišućeg i koordinirajućeg centra (*manas*).

Pod tehničkim terminom »ne-konkretizovano (*avišeša*) podrazumevaju se oni suptilni, na metafizičkom nivou delujući i određujući entiteti (pet takozvanih »suptilnih« ili »nesvodljivih« elemenata - *tanmatra*).

Sledeći nivo je nivo »samo-sebe-sadržavajuće«, odnosno »samo-svesnost-reflektirajuće« realnosti - odakle i karakteristika da se osim samog karakterisanja ništa ne pojavljuje kao karakteristika.

Sinonimi koje srećemo u YBh ukazuju na »mistični«, nesvakodnevni aspekt ovog iskustva: »uzvišena suštastvenost« (*mahattatva*), »uzvišena svest« (*mahabuddhi*), »velika duša« (*mahatma*).

»Prakti« nazvana *alinga* u ovoj podeli zauzima najviše mesto. Njena neizdiferenciranost i nepojedinačnost, njena potpunost i nesvodivost čine da se u jogističkoj i naročito *samkhya*-perspektivi ovaj neizdiferencirani supstrat iz koga se sve izvodi pojavljuje kao ono konačno odmorište koje je *u pravcu* potpunog izlaženja iz zamarajućeg i bolom duboko karakterisanog bivstvovanja u svetu *guna*.

II, 20: *drašta dršimatrah šuddho'pi pratyayanupašyah.*

»Onaj-koji-vidi« nije drugo do moć viđenja koja, čak i potpuno čista, zadržava značenjske poticaje (*pratyaya*).

¹⁶ Opširnije izlaganje ove jogističke i gotovo panindijske gnoseološke koncepcije zahtevalo bi mnogo više prostora nego što bi ga neposredna svrha ovih komentara opravdavala. Eventualna poređenja sa nekim kod nas prisutnim gnoseološkim koncepcijama takođe ćemo ostaviti za drugu priliku.

»Onaj-koji-vidi« (*draštr*) ili *puruša* ne sudi, ne zapliće se u kvalifikacije. Međutim, uočava i zadržava ono što do njega stiže preko osveštavajuće funkcije »organa budnosti« (*buddhi*). Moći razdvojiti funkcicnisanje tog aparata, koji predstavlja osveščavanje u svoj njegovoj dinamici i koje pripada još uvek svetu kojeg izviđa, od nepomičnog i neizmenljivog supstrata svesnosti-same (*puruša*) jeste taj delikatni i najviši zadatak kojemu se posvećuje sledbenik joge.

II, 21: *tadartha eva dršyasyatma.*

Suština (*atman*) vidljivog je u smislu [koji vidljivo ima] za onog-koji-vidi.

Primordijalna supstancija (*pradhana* ili *prakrti*) od koje je sačinjeno sve vidljivo, nema cilj ni smisao u sebi. Smisao ili značaj koji je suština ili »duša« (*atman*) stvari dolazi stvarima od onoga koji ih vidi. Ovaj stav koji duboko karakteriše jogu, ukoliko je ova, u prvom redu, jedno *iskustvo* življenja u svetu stvari, vrlo je značajan i za konstituisanje *teorije* ovog iskustva. Čitaocu ostavljamo interesantan posao da ovde (i drugde) eventualno traži paralele sa zapadnim filozofskim sistemima.

Kad je reč o odnosu prema drugim sistemima indijske duhovnosti, paralele sa *samkhya*-sistemom je ovde potpuna. U glavnim delima ovog sistema svuda nalazimo čuveno poređenje sa profesionalnim igračem koji igra za publiku. Kako je suština spektakla u tome da bude viđen, može se reći da je i smisao igračevog nastupa tamo gde je gledalac. Zato je i *sutra* II, 18 mogla tvrditi da je smisao ili značaj objekta, ako ga ovaj uopšte ima, ili u tome da bude iskušan (viđen, uživan) ili, pak, izbegnut ukoliko gledalac shvata da ga interes i sreća ne vode više kroz opažanje, uživanje pojedinačnog (*višeša*), i kada se čitava masa vidljivog svodi (ili uzdiže) na nivo neizdiferencirane mase (*prakrti*) koja svoj značaj tada ima upravo kao ono neizdiferencirano koje sadrži sve potencijalnosti koje se moraju izbeći, osim one koja se u *puruši* izdvaja kao finalni smisao egzistiranja samog: biti-izvan-sfere-iskustva(=trpljenja, bola), doći u stanje neovisnosti, *kaivalya* (o kome će biti reči nešto kasnije).

II, 22: *krartham prati naštamapyanaštam tadanyasadharanatvat.*

Iako nepostojeći za onoga ko je dostigao [konačni] cilj - [svet fenomenalnog], u [univerzalnoj] podržanosti (*sadharanatvat*) nastavlja da postoji za [one] druge.

Završivši ovde opis »onog-koji-vidi« i »onog vidljivog« sledeći aforizam obrađuje njihov međusobni odnos. Ovaj je shvaćen kao konfuzna nerazdvojenost, spregnutost (*samyoga*) koju valja jasnim razlikovanjem ukloniti kao osnovnu prepreku dostizanja gospodarske samosvojnosti i snage (*svamisakti*). Bez tog razlikovanja gospodar (*svami* = *puruša*) ne izmiče identifikaciji sa onim posvojenim, jer u iskušavanju (*bhoga*) objekta on stiče pogrešno uverenje istovetnosti sa njegovom snagom (*svašakti*) (cf. YBh, II, 23).

II, 23: *svasvamišaktyoh svarupopalabdhihetuh samyogah.*

»Kon-fuzija« (*samyoga*) je u osnovi uzimanja za jedno isto suštinskih oblika (*svarupa*) dvaju različitih energija: »gospodareće« i »zagospodarene«.

II, 24: *tasya heturavidya.*

Uzrok ovoj [svezanosti] je neuvidanje (*avidya*).

II, 25: *tadabhavatsamyogabhavo hanam tuddrseh kaivalyam*

Uklonivši ovo [fundamentalno neuvidanje] i »konfuzija« (*samyoga*) biva uklonjena. To je osamostaljenje »onog-koji-vidi«, potpuna nezavisnost (*kaivalya*).

Za dostizanje stanja neuslovljenosti, neovisnosti, potrebno je, dakle, jedino nepogrešivo i neopozivo sagledavanje (*daršana*). Razvejavanje osnovne zablude i odrešenost

energija koje iz toga proizlaze zbiva se instantno u trenutku dostizanja iluminirajućeg neposrednog uvida.

Domogavši se »prostora« koji joj autentično pripada, vrhunska samosvest (*puruša*) napušta i modifikacije triju *guna* i samim tim i područje gde postoji bol i njegovi uzroci.

II, 26: *vivekakhyatiraviplava hanopayah.*

[Nepogrešivi] razaznavajući uvid (*yivekakhyati*) je [jedino] sredstvo tog osamostaljenja.

II, 27: *tasya saptadha prantabhumih prajna.*

Za onoga¹⁷ [koji počinje da uvida] Spoznaja (*prajna*) dostiže svoj najviši nivo u sedam [etapa].

Sedam stupnjeva, odnosno etapa, na joginovom putu ka najvažnijem od događaja što se imaju zbiti na planu spasonosnog osveščivanja veoma podseća na odgovarajuću klasifikaciju u budizmu. Termin koji označava etapu - *bhumi*, koji doslovno znači »zemlja«, »tlo«, pojavljuje se i ovde u svom izvedenom značenju u smislu nivoa, stepena, etape.

Evo tih sedam etapa kako ih susrećemo u svim klasičnim komentarima. *Vacaspatimišra* i *Bhoja* ih dele u dve grupe. Prve četiri, koje čine prvu grupu, tretiraju spoznajne aktivnosti i promene nastale prema onom *spoljašnjem*:

- 1. Uočavanje i proučavanje *onoga što se želi izbeći* predstavlja prvu etapu, prvu stepenicu koja mora biti neprikosnoveno dostignuta da se sumnja u celinu i smisao putovanja više nikada ne bi pojavila.

- 2. Na drugom stupnju uočeni su i jednom za svagda postepeno se eliminišu *uzroci onoga što se želi izbeći*.

- 3. U dubokoj *usredsređenosti centriranoj oko činjenice eliminisanosti uzroka onoga što se htelo izbeći i obustavljenosti njegovog ponovnog ponavljanja (*nirodhasamadhi*), obustavljenosti koja je neposredna konsekvencija te eliminisanosti, jogin se »smešta u« (=kontemplira) to potpuno novo stanje, odnosno stanovište. Boraveći ovde, proživljavajući iskustvo pomenute obustavljenosti, on dolazi do četvrtog stupnja -*

- 4. u kome se zbiva sudbonosno razaznavanje autonomne samosvesnosti i svega što joj je spoljašnje. Tu se događa onaj sudbonosni obrt koji čini da se istina ne traži više u spoznaji spoljašnjeg niti u aktima spoznavanja, iskušavanja spoljašnjeg. Nastupa sledeća etapa u kojoj se događaji razvijaju u »s-vesti« i neovisno od njenog obaveštavajućeg funkcionisanja.

- 5. U tri sledeće završne faze koje počinju sa prestankom poistoveščivanja sa energijom vesti pristigle putem obaveštavajućeg (mislećeg, maštajućeg, prisećajućeg...) organa zvanog *buddhi* (*citta* je često sinonim za *buddhi*) - nikakav napor niti voljna aktivnost ne vrši se više. I to iz sledećeg razloga:

- 6. Na nivou osnovnih energetskih komponenata (*guna*, doslovno - »strukova«) impulsivnost (*rajas*) i njena suprotnost - *tamas* obustavljaju svoju uobičajenu borbu dostigavši uravnoteženje u stanju izvesne inteligibilne »takovosti« (*sattva*). Da je u slučaju ove *gune* reč o onome što zaista jeste, o čistom biću, sugeriše i njeno ime (*sattva* je derivat iz korena AS - »*biti*«). Da bi se uopšte bilo, tačnije, da bi se znalo za bivanje, potrebna je svest o tome (=svetlost bića), te se, prema tome, biće »javlja« samo tamo gde se zbiva ova nepomučenost obaveštavanja, a to je *guna sattva*. Kada je došlo do ovog razbistravanja, kada su pomućenosti i vrtlozi svesnosti nestali, nastupa nešto novo:

- 7. Izvan svih energetskih vrtloga izranja, ukazuje se sebi samoj, jedna potpuno autonomna i samo-sebe reflektirajuća svesnost (*puruša*). Jer, obustavljanje partikularnih modifikacija ne znači uništavanje totaliteta sebe-svesne i ničim ne-uslovljene supstancije. Naprotiv, neokrnjen, ovaj se totalitet tek tada ukazuje, nasuprot uslovljavanoj, obradivoj i pokretanju podložnoj materiji (*prakrti*).

¹⁷ Na ovom mestu sledimo autoritet Vyasinog komentara prevodeći *tasya* kao da se ova zamenica odnosi na subjekat uviđanja, a ne, kao što bi to proizlazilo iz prethodnog aforizma, na samo uviđanje.

[D. yoganga-TEKST]

II, 28: *yoganganuṣṭhanadaśuddhikṣāye jnanadīptiravivekakhyateh.*

Kada se u postupnoj ovladanosti jogističkim metodama [doslovno »udovima« (ahga)] nečisto ukloni - javlja se [u srazmeri sa tom ovladanošću] i svetlost znanja [koja završava u vrhunskom] razaznavajućem uvidu« (vivekakhyati).

Specifičnost prepreka zahteva specifičnost metoda. U zavisnosti od savladanosti pojedinih zapreka i svetlost spoznaje varira. Da bi se dostiglo konačno razaznavanje onoga što je suštinsko - a suštinsko je, naime, samoprepoznavanje *puruše* i uviđanje njegove neovisnosti od onog što mu dolazi spolja - potrebno je potpuno raščišćavanje *svega* što čistotu uvida ometa.

II, 29: *yama nyama asana pranayama pratyahara dharana dhyana samadhayo' śtāvāngani.*

»[Opšta] Pravila [ispravnog postupanja]« (yama), [specifično jogističke] obaveze« (nyama), »[jogističke] sedeće pozicije« (asana), »kontrola daha« (pranayama), »uzdržavanje [čula]« (pratyahara), »zadržanost [pažnje]« (dharana), kontemplacija (dhyana) i »usredsređenost [bića]« (samadhi) predstavljaju osam »članova« [joge].

II, 30: *ahimsasatyasteyabrahmacaryaparigraha yamah.*

»Uzdržavanje od nasilja« (ahimsa), »istinoljubivost« (satya) »ne-posezanje-za-tuđim-dobrom« (asteya), »kontrola vlastite čulnosti« (brahmacarya), »odricanje od posedovanja [svega što nije neophodno]« (aparigraha) predstavljaju »[opšta] pravila [ispravnog ponašanja]« (yama).

Na vrlini uzdržavanja od nanošenja bola (*ahimsa*) počivaju sve druge vrline iz ove serije, kaže komentar. Vrlina istinoljubivosti (*satya*) valja se ispoljiti ne samo u govoru nego i u ponašanju. Istina ne sme biti upotrebljena da bi se naneo bol drugome. Vrlina »ne-posezanja-za-tuđim-dobrom« (*asteya*) podrazumeva i odbijanje da se uzme što mi ne pripada, čak kada mi je i ponuđeno.

Uzdržavanje od štetnog i preteranog odavanja čulnim zadovoljstvima - *brahmacarya* treba da karakteriše život onih koji žele da potpuno ovladaju svojim energijama i predstavlja više praktično uputstvo u pogledu ekonomije snaga nego što je inkopatibilno sa nekakvim »moralom« joge.

II, 31: *jatideśakalasaṁayanavacchinnāh sarvabhāuma mahāvratam.*¹⁸

Ukoliko su [ova pravila] poštovana bez ograničenja u smislu vrste ili socijalnog položaja [doslovno »roda« (jati)], mesta, momenta ili sticaja okolnosti (samaya) u celini (sarvabhāuma) - reč je tada o »Velikom zavetu« (mahāvratā).

Vyasin komentar to ilustruje primerom ribara koji ukoliko se angažuje »Velikom zavetom« - ne može se više zaklanjati iza razloga koji su ga prethodno mogli opravdati, a koji sada nisu dovoljni da bi ga opravdali zbog prekršaja najvažnijeg od »pravila«, naime onoga koji se odnosi na uzdržavanje od nanošenja bola drugim živim bićima. On više ne može reći: »Ja ubijam samo ribe«, ili »Ja ne lovim u svetim vodama«, ili »Ja ne lovim u danima kada se to ne sme«, ili »Ja lovim samo po volji bogova i sveštenika«. »Veliki zavet« ne dopušta više nijedan izuzetak ni u kom od »pravila«.

II, 32: *śaucasamtośatāpahsvadhydeśvarāpranidhanāni niyamah.*

¹⁸ U nekim izdanjima YS (npr. KSS) tekst ove *sutre* se razlikuje po tome što je ispred *jati* dodato *ete*. Kako je subjekt potpuno jasan i bez ove zamenice, to nisam smatrao nužnim da odustajem od verzije teksta koju daje ASS.

Higijena, zadovoljstvo [u posedovanju samo onog neophodnog] (*santoša*), askeza (*tapas*), misaono usvajanje poruke tradicionalnih tekstova i formula (*svadyaya*), predanost Uzvišenom predstavljaju [specifično jogističke] »obaveze«.

Higijena može biti spoljašnja i unutrašnja. Dok se spoljašnja (*vahya*) dobija pranjem i čistom ishranom, unutrašnja (*antara*) zahteva otklanjanje duhovne prljavštine (one koja smeta čistom uviđanju).

Askeza (*tapas*) je ispit volje i izdržljivosti kojom se ispoljava spremnost i upoznaju prave potrebe (za razliku od mase lažnih kojih često nismo ni svesni). Ko može izdržati dugi *post*, može lakše u svojoj ishrani uočiti i odbaciti suvišno. Ko izdržava *jaku hladnoću* ili *toplotu*, može lakše odbaciti suvišnu odeću ili komfor kuće. Dugo *ćutanje* pročišćava reč, a *izlaganja bolovima*, koja se tradicionalno smatraju delom askeze, spadaju u isti red samoupoznavanja kao i ostale manifestacije asketizma koje smo spomenuli, a čijim nabranjanjem nismo iscrpili širok repertoar koji se razvio na marginama indijske civilizacije. Askeza ima svoje ograničenje samo utoliko ukoliko ne sme izazivati poremećaje u funkcionisanju organizma.

II, 33: *vitarkabadhane pratipakšabhavanam.*

Ukoliko se javljaju razmišljanja koja se suprotstavljaju [izvršenju nekog od »pravila« ili »obaveza«, valja uspostaviti njima suprotna,

Kako ni misao ne prolazi a da ne ostavi traga, joginu se preporučuje da, ukoliko se misli oprečne onima koje ostavljaju dobar trag ipak jave, iskoristi svoju razvijenu moć jasnog predočavanja i uspostavi u svojoj duši ono što je suprotno misli koju je sumnja donela. Ovo uspostavljanje ili kultivisanje određene ideje ili slike, ovo saživljavanje sa nečim na način da ovo po »psihološkim« kriterijumima zaista biva, naziva se u duhovnoj tradiciji Indijaca - *bhavana* (od korena BHU - koji je u srodstvu sa našim »biti«).

II, 34: *vitarka ahimsadayah krtakaritanumodita lobha krodha moha purvaka mrdumadhyadhimatra dukkhajnananantaphala iti pratipakšabhavanam.*

[Ova »oprečna«] razmišljanja odnose se kako na nasilje tako i na ostale [nedozvoljene činove]. Bilo da smo ih sami počinili, bilo da smo ih prouzrokovati, bilo da se [samo] slažemo sa njima, izvor im je ili pohlepa, ili bes, ili zabluda. Mali, obični ili neuobičajeno veliki [ovi prekršaji bez razlike] neprestano porađaju patnju i neznanje, te se zato preporučuje uspostavljanje (*bhavana*) onoga što je ovima suprotno (*pratipakša*).

Uspostavljanjem onoga što je suprotno nepoželjnim stanjima duha izbeći će se nepoželjni tragovi, zaustaviće se neprestano obnavljanje bola i dotaći će se istinsko bivanje. Zato sledeći aforizmi insistiraju na saživljavanju i čvrstom ustoličenju u »vrlovitoj« duhovnoj (=duševnoj) ustrojenosti.

II, 35: *ahimsapratīṣṭhayaṃ tatsamnidhau vairatyagah.*

Uspostavivši [duboko u svojoj duši vrlinu]¹⁹ uzdržavanja od nasilja, iz okoline [joginove] tada iščezava neprijateljstvo.

II, 36: *satyapratīṣṭhayaṃ kriyaphalaśrayatvam.*

Uspostavivši istinoljubivost [duboko u svojoj duši - jogin tada postaje] uporište [zakona pravedne retribucije] činova i [njihovih] posledica.

II, 37: *asteyapratīṣṭhayaṃ sarvaratnopaśthanam.*

Uspostavivši [duboko u svojoj duši vrlinu] »ne-pose-zanja-za-tuđim-dobrom«, sva blaga ovog sveta (*sarvaratna*) mu pripadaju.

¹⁹ *Pratiṣṭha* - »uspostavljanje« zahteva u svojoj, nazovimo je, tehničkoj upotrebi pojačanje u smislu u kome sintagma (više poetska nego tehnička) - »duboko u svojoj duši« to indicira.

II, 38: *brahmacaryapratisthayam viryalabhah.*

Čvrsto uspostavivši kontrolu vlastite čulnosti (*brah-macarya*), muževna snaga nadolazi.

II, 39: *aparigrahasthairye janmakathamtasambodhah.*

[Tek] kroz postojanost u »odricanju-od-posedovanja« [svoga što nije neophodno] javlja se svest o svemu što uslovljava proces života (*janmakathamta*).

Kroz postojanost u odricanju o kome je reč javlja se i distanca od procesa samog rađanja i time uslov za njegovo sagledavanje. Kako posedovati, zadržati, održati (se) duboko karakteriše život, sa ovim se distanciranjem tek stiže neophodan uslov za sagledavanje uzročno-posledičnog lanca u kome posedovanje, gomilanje dobara, predstavlja deo totaliteta koji je u pitanju. Vezanost, utonulost u želju za posedovanjem, onemogućuje analizu složenog fenomena rađanja i opstajanja.

II, 40: *šaucatsvangajugupsa paraivasamsargah.*

[Ostvariti] čistotu povlači za sobom [izvesnu] »otmenu distanciranost«²⁰ (*jugupsa*) u odnosu na vlastite telesne udove i izbegavanje kontakta sa [prljavim telima] drugih.

Onoga što razmatra i uviđa uzroke zala i patnji ovog sveta i koji bar delimično nalazi lek u strogoj higijeni (makar ova bila i samo spoljašnja), ukus i dugo upražnjavana navika održavanja čistoće dovode, posle određenog vremena, do izvesnog otmenog prezira prema izvorima nečistoće. Prema telima koja čak nisu ni spolja čista ovaj će se osećaj javiti u želji da se kontakt sa njima izbegne.

Sledeći aforizam nabraja konsekvence ostvarene unutrašnje čistote i aspekte stanja koji slede jedni iz drugih.

II, 41: *sattva śuddhi saumanasyaikagrye²¹ indriyajayatma daršana yogyatvani ca.*

[Na unutrašnjem planu pak ostvarenost čistote] izaziva pročišćenost same »svetlonosne modifikacije bivstvjuće supstancije« (*sattva*), opštu zadovoljenost (*saumanasya*), potpunu prisutnost pažnje (*ekagrya*), kontrolu čula (*indriyajaya*) kao i mogućnost najdublje introspekcije (*atmadaršanayogyatva*).

Komentari ukazuju na kauzalnu ovisnost pojedinih gore nabrojanih kategorija od onih njima prethodećih. Raščišćenost egzistencijalnog plana, unutrašnja čistota duše, vode pročišćenosti na nivou *sattve* koja se, sa svoje strane, odražava opštom zadovoljenošću. Ova pak, uklanjajući potrebu da se u mislima prosleđuju raznorazni ciljevi (što je, inače, slučaj) - vodi koncentrisanju moći opažanja (*ekagrya*). Zadovoljenost u samom sebi i prisutnost celokupne energije pažnje su neophodni uslovi za mogućnost kontrole čula. Moći pak upraviti svoja čula u željenom pravcu, preduslov je za introverziju čulnosti i ova moć tek omogućava najdublju introspekciju.

II, 42: *samtośadanuttamah sukhālabhah.*

Iz zadovoljstva [u posedovanju samo onog neophodnog] (*samtoša*) sledi neuporedivo blaženstvo (*sukha*).

II, 43: *kayendriyasiddhiraśuddhikṣayattapasah.*

Uklanjanjem nečistoća i askezom dostiže se savršenstvo (*siddhi*) tela i čula (*indriya*).

²⁰ Prevodeći *jugupsa* sa »otmena distanciranost« sledio sam Hauerovu sugestiju koju daje povodom vlastitog prevoda ovog mesta.

²¹ U KSS susrećemo termin *ekagrata* umesto *ekagrya*.

II, 44: *svadyayadištadevatasamprayogah.*

»Studioznim usvajanjem poruke tradicionalnih tekstova i formula« (*svadyaya*) stiže se do sjedinjenja sa izabranim božanskim [uzorom].

II, 45: *samadhisiddhishvarapranidhanat.*

Predanost Uzvišenom [uzoru] vodi ka savršenstvu usredsređenosti (*samadhisiddhi*).

II, 46: *sthirasukhamasanam.*

[Joginova sedeća] pozicija [mora biti] stabilna i ugodna.

Prvobitno *asana* označava »sedište«, a potom sedenje. U jogističkoj tradiciji pak pod *asanom* se podrazumeva položaj, pozicija, odnosno situacija u kojoj se zbiva *yoga* (shvaćena i kao tehnika i kao rezultat).

II, 47: *prayatnaśaithilyanantyasamapattibhyam.*

[Tek] kada je svaki napor iščezao i [javio se osećaj] sjedinjenosti sa bezgraničnim [može biti govora o *asanama*].

Kao najbitnije u vezi jogističkih pozicija YS izdvajaju upravo ovo pomenuto opuštanje (*śaithilya*) koje, rastvarajući svaki napor održanja pozicije (ili situacije), rastvara i granice koje napor, inače, implicira, uspostavlja. Iz ove potpune rastočenosti sledi osećaj sjedinjenosti sa beskonačnim.²²

II, 48: *tato dvamdvanabhighatah.*

Iz te [opuštenosti sledi] izbavljenje (*anabhighata*) od [ometajućih] parova (*dvamdva*) [suprotnosti].

Suprotnosti o kojima je reč su hladno-toplo, radost-tuga i tome slično.

II, 49: *tasminsati śvasapraśvasayorgativicchedah pranayamah.*

[Tek] kada je ova [potpuno stabilna i ugodna pozicija] uspostavljena [sledit] zaustavljanje [uobičajenih] udaha i izdaha i [može otpočeti] »kontrola daha« (*pranayama*).

II, 50: *bahyabhyantarastambhavrttirdeśakalasanghyabhih paridrśto dirghasukśmah.*

Kada je izlazeći, ulazeći i zadržavani [dah] regulisan (*paridrśta*) s obzirom na mesto, trajanje i broj [u svakoj od tri pomenute modifikacije (*vrtti*) dah tada] postaje produžen i suptilan.

Svakako jedan od najdelikatnijih delova celokupnog korpusa joge jeste taj što smo u prethodnom aforizmu preveli kao »kontrola daha«, a što je možda najbolje ostaviti ne-prevedeno, jer se reč *pranayama*, kao uostalom i reči *yoga*, *samadhi* i *dhyana*, polako odomaćuju i u drugim jezicima zahvaljujući uticaju koji joga u obliku *hathayoge* počinje da vrši širom sveta.

Ne verujem da ima smisla pisati o *pranayami*. To je onaj domen gde samo intuicija i prigodna reč *guru*a može da ima odgovarajući efekat, budući da je broj pojedinačnih »izuzetnih« slučajeva praktično jednak ukupnom broju, pa je, kako bi Aristotel to rekao, govor, nauka, »logija« o tome nemoguća.

²² U perspektivi YS, gde je »psihološka« istina jedina relevantna istina, ovaj »osećaj« dostiže status »realnog« sjedinjenja. Univerzum joginove *citte* (uma) je, naime, jedini univerzum o kome možemo uopšte biti obavešteni (=>s-vesni«).

II, 51: *bahyabhyantaraviśayakṣepi caturthah.*

U [svojoj] četvrtoj [modifikaciji disanje] nije više ograničeno ni pravcem izlaženja ni ulaženja, niti bilo kojom drugom situirajućom odredbom (višaja).

Termin *bahya* doslovno označava »spoljašnji«.

II, 52: *tatah kṣiyate prakāśavarānam.*

Time se veo koji sprečava svetlost [neuzmućene svesti postepeno] otklanja.

Boraviti u stanju potpune neovisnosti, koja ide do toga da i dah na određeno vreme prestaje da se očituje, pomaže, kako to kaže *Vyasin* komentar, da se nadiđe i nadvlada (bar privremeno) karmički lanac. Kada se jogin uzdigne do ove opšte neuslovljenosti u kojoj i disanje, kao poslednje uporište, iščezava - tragovi će ovog boravka poslužiti za stvaranje jednog novog uporišta, iz koga će tek osvećenje biti moguće. Ovo se uporište izgrađuje postepeno, jer tragovi i uspomene jednog »izlaska« nisu dovoljni da bi se na njima izgradilo jedno potpuno sigurno uporište sa koga je moguć taj novi pogled na bivanje. I *Vyasin* komentar insistira na ovoj postepenosti, te sam zato u prevodu teksta *sutre* dodao reč »postepeno«.

II, 53: *dharanasu ca yogyata manasah.*

Kroz [sve ove] »zadržanosti« (*dharana*) i »koordinirajući organ celokupne intelektualne aktivnosti« (*manas*) biće spregnut [pod kontrolom] (*yogyata*).

»Zadržanost« ili »stabilnost« ili možda i bolje »fiksnost« odnosno na psihofizičkom planu, koja se u jogističkoj tradiciji naziva *dharana*,²³ voljna je mobilizacija celokupne duševne i duhovne energije u jednom pravcu, njeno okupljanje oko jedne ideje ili slike, njeno postavljanje na jedno mesto u psihosomatskoj celini. Ova mobilizacija povlači za sobom automatsku kontrolu, zapt, podjarmljenost duhovnog »organa« - uma (*manas*), koji od ovog momenta nije više mesto gde se događa rasipanje, disperzija bića u vidu (slučajem ili podsvešću izazvanih) asocijacija, ili pak kroz neželjene apercepcije. Na nivou *manasa* (uma) ili *citta* (svesnosti)²⁴ uspostavlja se stanje »spregnutosti«. Ovo stanje, na ovom nivou, videćemo to u sledećem aforizmu, prethodi »spregnutosti« na nivou čula.

II, 54: *svaviśayasamprayoge citta²⁵ svarupanukara ivendriyanam pratyaharah.*

Kada čula, ne bivajući [više] podjarmljena svojim [specifičnim] domenima (*svaviśaya*), tako reći oponašaju [prethodno postignutu] saobraženost duha pravomju prirodni (*citta-svarupa*) - to predstavlja tzv.] »uzdržavanje [čula]« (*pratyahara*).

Komentari razjašnjavaju ovo mesto tvrdeći da je oslobođenje ili »uzdržavanje« čula *posledica* prethodno izvedenog oslobođenja (ili uzdržavanja od uplitanja u svet) na nivou uma. *Vydsa* daje primer pčela koje slede svoju maticu: kada matica (um) poleti, roj pčela (čula) je sledi. Kada pak ova sleti, i ostale pčele to čine.

Izgovoreno savremenijim jezikom, to bi značilo da ukidanje (iznuđenog) apercipiranja povlači ukidanje percipiranja, a nipošto obratno.

II, 55: *tatah parama vaśyatendriyanam.*

Ovom se [uzdržanošću] uspostavlja [tek] »vrhunsko gospodstvo nad čulima«.

²³ *Dharana* je izvedena iz korena DHR=držati

²⁴ U skladu sa sledećim aforizmom ova dva termina predstavljaju sinonime.

²⁵ Na ovom mestu neka od izdanja stavljaju *cittasvasvarupa* umesto *cittasvarupa*. Bilo koje od ovih čitanja da usvojimo, značenje ostaje neizmenjeno.

Izlaganjem petog od članova jogističkog korpusa završava se deo koji se tradicionalno naziva Druga knjiga (*pada*).

TREĆA KNJIGA

»IZUZETNE MOĆI«

Tekst Treće knjige se prirodno nastavlja na kraj Druge knjige izlažući poslednja tri od osam »članova« joge. Samo pozniji komentatori, kao *Vacaspatimišra* ili *Bhoja*, govore o početku novog poglavlja, dok najstariji komentar, tzv. *Yogabhašya*, kao, uostalom, i u slučaju početka Druge knjige, ničim ne pokazuju da je reč o novom poglavlju.

Treća knjiga sadrži:

- definicije »unutarnjih« članova joge (1-3)
- definiciju *samyame*, njenih oblika i rezultata (4-6)
- vrste usredsređenosti, forme opštih raspoloženja duše s obzirom na vrste podsvesnih predisponiranosti (6-13)
- osnovne epistemološke stavove i koncepciju vremena (14-16)
- primenu *samyame* i rezultate ove primene; »izuzetne moći« (16-52)
- određenje »vrhunskog razaznavanja« i izbavljenja (53-55)

III, 1: *deśabandhaścittasya dharana*.

Fiksiranje [celokupne] »moći očitavanja« (*citta*) na [isključivo] jedno mesto [predstavlja] - »zadržanost« (*dharana*).

U momentu kada se uspostavlja pomenuto fiksiranje ili lociranje moći očitavanja, celokupna s-vesnost se koncentriše »bez ostatka« na samo jedno izabrano mesto. Kako tog momenta više nikakva duševna energija ne preostaje, kako se životno tog momenta pretvorilo u spoznajno, u »očitavajuće« - može se reći da se tog momenta gnoseološki, psihološki ili »estetski« i ontološki plan zapravo stapaju u jedan jedini. Biće, bez ostatka angažovano u aktu zrenja, živi svoj zor kao samog sebe. U ovim momentima (a upravo njima se joga i bavi) pojmovi kao što su duh, duša, moć ili organ svesnosti, energija životnog, budnost ili očitavajiića moć gotovo su potpuno nerazlučivi. Kao što ćemo videti dalje u YS - termini kao što su *citta*, *buddhi*, *manas*, *daršanaśakti* upotrebljavaju se često kao sinonimi.

Kao primere za mesto, oblast (*deśa*), na kome ili u kome se vrši »mobilizacija« psihičke energije komentari navode oblast oko pupka, oko srca, u unutrašnjosti glave iznad nepca (oblast u kome se nalazi tzv. »okean svetlosti«), vrh nosa, vrh jezika ili neko drugo mesto na telu ili u telu. Osim ovih manje-više »internih oblasti«, komentari (svakako u skladu sa vrlo starom praksom) ukazuju i na transcendirajuće, spoljne regione ili oblike u čije viđenje ili predstavljanje jogin može uspešno da smešta, vezuje i kanališe svoju očitavajuću energiju. To su slike ili ideje božanstava, idealne predstave *Brahme*, *Indre*, *Višne* ili tome slične

inspirirajuće ideje - predmeti. Bez ove unutrašnje ili spoljašnje podrške - »zadržanost« (*dharana*) pažnje nije moguća, kaže *Vacaspatimišra*.

[Iako postoje različiti objekti za uspostavljanje pažnje, grubi ili suptilni, najviši i za ostvarenje cilja joge najbitniji vid koncentracije jeste okretanje pažnje ka sebi, ka izvoru misli i samog uma. Svi drugi oblici vežbanja mogu biti korisni samo kao priprema za ovu suštinu meditacije. - Prim. Ivan Antić]

III, 2: *tatra pratyayaikatanata dhyanam.*

Kada se u ovoj [»zadržanosti«] uspostavi »neprekinutost poistovećenosti« (*ekatanata*) sa [izabranim, značenjskim] poticajem (*pratyaya*) [to se, tehničkim terminom, naziva] - »kontemplacija« (*dhyaana*).

Tamo gde *dharana* predstavlja prvi korak, *dhyaana* predstavlja drugi: održavati prvobitnu mobilisanost neprekinutom, pretvoriti unificirajući poticaj u permanentni tok u kome disperzija nije više moguća. Rastrešenost ili disperzija koja karakteriše uobičajena stanja znači ne ostajati veran poticaju koji smo izabrali i paralelno uvoditi druge izvore pažnje ne stižući nikada da, do kraja angažujući spoznajne moći, domislamo ili spazimo predmete ili totalitete ka kojima nas poticaji vode i čiju istinu tražimo. Istina je, ne zaboravimo, u kontekstima i tekstovima kao što je ovaj - uvek shvaćena kao poistovećenje sa realnim ili transcendentnim (što se, inače, poklapa u slučaju većine sistema indijske misli).

Naći *stanje* u kome se autentično biva (autentično ovde znači u skladu sa najdubljim tendencijama i poticajima, u skladu sa suštinskim modusom - *svarupa*) jeste cilj. O tome na koji način je *dhyaana* put ka tom cilju govorićemo povodom sledećih aforizama.

III, 3: *tadevarthamatranirbhasam svarupašunyamiva samadhih.*

Kada kontemplacija tako reći nestaje u obliku koji joj je specifičan (*svarupa*) [naime, kada ova ne predstavlja napor subjekta da sledi značenje koje zrači iz objekta] i samo ovo zračenje smisla (*arthamatranirbhasa*) preostaje - [to se naziva tehničkim terminom] - »sjedinenost« (*samadhi*).

Na ovom mestu u ovoj sjedinjenosti ili usredsređenosti prestaje dualitet koji volja ili želja nužno povlači za sobom. Ne postoji više jogin (=subjekt) koji želi i nastoji da uspostavi jednoliki fluks svoje pažnje u pravcu objekta, niti objekt nasuprot nečemu što je subjekt, nego postoji isijavanje, pojava (*nirbhasa*) samog značenja (=značaja). U potpunoj i trajnoj zaokupljenosti konstituišućim poticajem (*pratyaya*) - bez koga nema ni značenja ni značaja - jogin dostiže najviši nivo tzv. »pojmovne sjedinjenosti« (*samprajnatasamadhi*)²⁶ koja predstavlja prvi nivo poslednjeg člana »osmočlanog sistema joge«.

III, 4: *trayam ekatra samyamah.*

Ova tri [poslednja »člana«] uzeta zajedno [nazivaju se tehničkim terminom] »[vrhunska] spregnutost« (*samyama*).

U celini koja u tehničkoj terminologiji (*tantriki paribhaša*) nosi ime *samyama*, a koju sam, vodeći računa i o izvedenom tradicionalnom i o doslovnom značenju, preveo sa »konačna ili vrhunska spregnutost« - *dharana*, *dhyaana* i *samadhi* nalaze svoj *raison d'etre*. U sistemu kakav je jogistički, ova je »vrhunska spregnutost« na ontološkom i na psihološkom planu shvaćena kao neophodni uslov za realizovanje istine - bilo da se ova shvati kao poistovećivanje sa smislom koji zrači iz objekata i totaliteta, ili pak kao saobraženje sa vlastitom prirodom (*svarupa*) (koja je, kako kaže sam početak *Yogasutri*, u moći čistog viđenja, u nepomućenom »o-s-veščavanju«).

III, 5: *tajayatprajnalokah.*

²⁶ Povodom aforizma III, 8 ponovo će biti tretirana problematika *samadhi*ja.

[Tek] dostizanjem ove [spregnutosti javlja se] - svetlost Spoznaje.

Samyama sa svoje tri komponente ipak nije još Spoznaja (*prajna*). *Dharana*, *dhyana* i *samddhi* su pogodne forme ili, tačnije, *stanja* u kojima se trancendirajuća subjektivnost (*puruša*) susreće sa samom sobom i gde se događa spoznaja (*prajna*) i sudbonosno razaznavanje (*viveka*) - o kojem je ranije bilo reči, cf. I, 48, II, 28... Smisao ovog i sledećeg aforizma leži u isticanju ove razlike.

III, 6: *tasya bhumišu viniyogah.*

Pristizanje ove [svetlosti zbiva se] u etapama (*bhumi*).

III, 7: *trayamantarangam purvebhyah.*

Ova tri [poslednja] »člana« su suštinska u poređenju sa prvih [pet].

Valja istaći i naglasiti da su, u perspektivi *Yoga-sutri*, prethodnih pet »članova«, sa svim svojim tehničkim i asketskim arsenalom, shvaćeni samo kao preparativni u odnosu na ova tri poslednja dela (naime, *dharana*, *dhyana*, *samadhi*) koji čine suštinu joge. Sledeći aforizam ide i dalje u uspostavljanju hijerarhije među delovima tvrdeći da ove tri komponente još nisu *nec plus ultra* joge budući da i od njih postoji nešto bitnije.

III, 8: *tadapi bahirangam nirbijasya.*

[Međutim], čak i ovi [doslovno »unutrašnji« (*antara*) članovi] javljaju se kao »spoljašnji« (*bahi*) [tj. sporedni ili pomoćni] u poređenju sa [onim delom joge koji se naziva] »bez klice [nesavršenstva]« (*nirbijasamadhi*).

U ovoj »pribranosti«, u ovoj usredsređenosti koja je čak i »bez klice« nesavršenstva, jer joj nije potrebna nikakva, ni unutrašnja ni spoljašnja, potpora ili poticaj i koja, samim tim, zaista i potpuno izlazi iz sveta u kome vladaju tzv. »parovi suprotnosti« (cf. YS, II, 48) - ovde u *nirbijasamadhiju* može tek da zaškri svetlost najviše mudrosti i konačno samoprepoznavanje transcendentalne subjektivnosti (*puruša*).

Valja istaći i ponoviti i ovom prilikom da pristup najvišem stadijumu u perspektivi ovog najautoritativnijeg spisa o jogi - zapravo karakteriše *odsustvo svake tehnike*. Razvijanje i akcentiranje uloge tehnika, što ponegde ide i do apsurdnosti, jeste nešto što se događa tek kasnije, u indijskom »srednjem veku«. Tekst YS koji im prethodi označava u jogi epohu koju neki autori nazivaju »klasičnom«. Za razliku od mnoštva manje značajnih tehničkih priručnika iz, nazovimo ga, »dekadentnog« perioda, »klasična joga«, kao što vidimo, akcenat stavlja na uviđanje i razlikovanje, na spoznaju koja rezultira iz prethodno ostvarenog mira. Tehničko, u fazi u kojoj je tehnika potrebna ili možda neophodna, služi samo da bi se došlo do stanja smirenosti i usredsređenosti, koje u momentu u kome je uspostavljeno ostavlja u podsvesti trajne tragove. Potpomognute ranijim, ove će novostečene »gotovosti« (*samskara*) u određenom momentu prevagnuti i uspostaviti trajnu duševnu smirenost i vedrinu. Iz ove će, kasnije, po prirodi same stvari, zaškri svetlost vrhunskog uviđanja. »Onaj koji uviđa« naći će svoju pravu prirodu (*svarupa*). Donoseći poistovećenje sa tom »prirodom«, spoznaja postaje istinska (*rtambhara*), što, inače, predstavlja cilj joge (cf. YS, I, 48).

III, 9: *vyutthananirodhasamskarayorabhibhavapradurbhavau nirodhakṣanacittanvayo nirodhaparīnamah.*

Kada se javi iščezavanje tendencije koja karakteriše [uobičajeno] budno stanje (*vyutthanasamskara*) i iskrsne [iz »podsvesti«] tendencija ka smirenju (*nirodhasamskara*), te se »s-vest« (*citta*) [bivajući tada još uvek pod utiskom obe sfere, ipak] prikloni smirujućem momentu - nastupa »period smirivanja« (*nirodhaparīnama*).

Ovde, kao i na drugim mestima, YS insistiraju na dinamici podsvesnih tendencija. Zasićenost i opuštanje tenzija u jednom određenom momentu dozvoljava izbijanje i

preovlađivanje drugih, njima suprotnih tendencija. Ne postoji »čarobni štapić« nekakve tehnike koja bi odjednom uspostavila Istinu. Onome ko je spreman i želi da okuša spasonosni put joge ne preostaje ništa efikasnije od sleđenja i razaznavanja vlastitih naklonosti (naravno, računajući tu i one asketske i one kvijetističke, kada se ove najave). Na više mesta, kao što smo videli, YS insistiraju na postupnosti. Uživati se može samo dozreli plod. Rečeno drugim jezikom, najopštija teleološka pretpostavka YS osniva se na uverenju da najdublji (»genetski«) kod bića, ukoliko nije ometan (nebrigom i nerazaznavanjem), vodi ovo ka Istini. Otuda njen, nazovimo ga, »soteriološki realizam«. Naime, suprotno raširenom verovanju o nekakvom nasilnom podvrgavanju asketskim odricanjima i mučnim vežbanjima koja tobož karakterišu jogu - Patanjđalijev tekst gotovo svuda upućuje na strpljivo usmeravanje pažnje na dubine vlastite duše upravo da bi se uočile, a potom na površinu dovele, izvele ili kultivisale najsnažnije tendencije koje se u ovim dubinama kriju. Sledeći aforizam izričito ukazuje na uslovljenost i takvih dragocenih duševnih dostignuća kao što je trajna nepomućenost i vedrina - upravo ovom podsvesnom predisponiranošću.

III, 10: *tasya prasantavahita samskarat.*

U ovoj podsvesnoj predisponiranosti (*samskara*) [duše ka smirenju javlja se definitivno] »trajna neometana usmerenost toka« [»s-vesti«].

Kao što vidimo, trajna neometana usmerenost toka svesti (*prasantavahita*) ili, što bi bilo bliže doslovnom značenju, »mirni tok« pri očitavanju smisla javlja se kao *posledica* povoljnih predisponiranosti ili tragova (*samskara*) koji ostaju posle određenih duhovnih modifikacija ili stanja kakvo je npr. prethodno pomenuti »period smirivanja«.

III, 11: *sarvarthataikagratayah kšayodayau cittasya samadhiparinamah.*

[Kada pak dođe do potpunog] ukidanja (*kšaya*) »na-mnogo-predmeta-usmerene« (*sarvarthata*) »s-vesti« i [javi se] uspostavljenost (*udaya*) koncentrisanosti (*ekagrata*) - [to se naziva] »periodom [uspostavljene] usredsređenosti« (*samadhiparinama*).

Prethodni stadijum u kome su tendencije ka miru izbile na površinu predstavljao je izvesnu zamrlost umorne duše koja u opštem obustavljanju (*nirodha*) aktivnosti nalazi željeno utočište (*nirodhparinama*).

Stadijum o kome je ovde reč razlikuje se od prethodnog utoliko ukoliko je aktivnost »s-vesti« uspostavljena ponovo. Međutim, u ovom slučaju ne na način koji karakteriše uobičajeno stanje »razbuđene svesti«, naime, kao simultanu »usmerenost-na-mnoge-sadržaje« (*sarvarthata*) koja vodi zamoru i neplodnoj rasutosti energije - nego na koncentrisano i stabilno očitavanje smisla (*ekagrata*). Naravno, predmet čiji smisao i značaj ispitujemo jeste predmet koji nas se najviše tiče, koji nas (najbolnije) dotiče.

III, 12: *tatah punah śantoditau tulyapratyayau cittasyaikagrataparinamah.*

Budući, ipak, da su duhovni poticaj (*pratyaya*) koji vodi miru (*santa*) i onaj koji vodi [aktivnosti kakva je pomenuto] uspostavljanje (*udita*) [stabilnosti u očitavanju] - srodni [po cilju, postoji i stanje koje ih objedinjuje i koje se naziva] - »periodom stabilno-usmerene-s-vesti«.

III, 13: *etena bhutendriyešu dharmalakṣanavasthāparinama vyakhyatah.*

Ovim [modifikacijama ili »periodima« u svesti razjašnjava se] i promenljivost elemenata (*bhuta*) i organskih sklopova (*indriya*) u smislu forme (*dharmā*), temporalnih karakteristika (*lakṣana*) i relacija (*arastha*).

Ovo za razumevanje dosta teško mesto Komentar razjašnjava tvrdeći da su, u stvari, sve promene samo pripisane supstanciji, a da u njoj one ne postoje.

III, 14: *II śantoditavyapadeśyadharmanupati dharmi.*

Formama (*dharmā*) [bilo da su ove] prestale da postoje (*santa*) [doslovno: »u miru počivajuće«], potpuno ispoljene (*udita*) ili »još ne ispoljene« (*avyapadeśya*) pripada [obavezno jedan određeni] nosilac forme (*dharmīn*).

Ovde po prvi put jasno izbija i specifičnost joge s obzirom na budizam. Ne pominjući imena *Vyāsin* komentar vodi prećutnu polemiku sa budizmom i to specijalno sa školom *Vogacara*, sa kojom Patanjđalijev sistem ima najviše sličnosti, a koja upravo najradikalnije negira nekakav u objektu postojeći subjekt-nosilac formi i fenomena. Nije na prevodiocu da se upušta u komentarisanje ovog složenog odnosa i u suptilne analize koje je poznija skolastika, svakako u skladu sa mnogo starijim intencijama, razradila do neočekivanih razmera.

III, 15: *kramanyatvam parinamanyatve hetuh.*

[Činjenica postojanja] mnoštvenosti sukcesivnih faza (*kramanyatva*) [jednog istog procesa] je uzrok mnogostrukosti [samih] promenljivosti (*parinamanyatva*).

Vyāsa ilustruje mnoštvenost faza na primeru raznih stanja u kojima se nalazi glina od koje će biti napravljen ćup. Prašina, testasta masa, dovršeni, ponovo razbijen i izmrvljen ćup su primeri sukcesivnih faza za »promenljivost u smislu forme« (*dharmaparinama*). Ta ista sukcesivnost faza, posmatrana iz aspekta trajanja i starenja, uzrok je druge vrste promenljivosti koja se naziva »promenljivost u smislu vremena« (*lakṣanaparinama*). Treća vrsta promenljivosti je ona kad se menja status stvari u odnosu na sukcesivnu izmenu relacija i položaja koje ova ima sa drugim stvarima (računajući tu i relaciju »biti viđen - gledati«). To je tzv. *avasthāparinama*.

Ova opšta i večna relativnost i nestabilnost bića uzeta je za objekt na koji jogin treba da usmeri i spregne svu svoju pažnju da bi usledilo nedvosmisleno suočavanje sa onim što je potpuno prošlo i onim što nailazi a što još (uvek) nije. Ovo proširenje razumevanja sveta doneće, sa svoje strane, širenje polja njegove slobode i oslobađanje nepotrebno vezanih energija. To je smisao sledećeg aforizma kojim počinje nabranje tzv. »izuzetnih moći« koje »dovršenom« joginu stoje na raspolaganju.

III, 16: *parinamatrayasamyamadatitanagatajñanam.*

U potpunoj spregnutosti [s-vesti] na trostruku promenljivost (*parinama*) [javlja se] znanje i o onome što više nije (*atita*) i onome što još nije (*anagata*).

III, 17: *śabdārtḥapratyāyanamītaretarādhyasatsamkaras tatpravibhāgasamyamatsarvabhutarutajñanam.*

Iz neodvajanja reči, stvari i značenjskih poticaja jednih od drugih rada se nedozvoljeno zamenjivanje [jednih drugima]. U potpunoj spregnutosti (*samyama*) [svesti] na njihovu različitost [javlja se] razaznavanje [*jñana*] [onoga što se nalazi i u] krik u svakog živog bića.

Usmerivši »snop« svoje svesti na tačnu razdeljenost (*pravibhāga*) između reči, samih stvari i značenjskih poticaja (*pratyaya*), jogin prodire do u sam izvor iz koga proističe život. Životinjski krik je svakako najelementarniji i najneposredniji nivo oglašavanja ovog energetskog potencijala koga jogin, zahvaljujući moćnom sredstvu kakvo je *samyama* (cf. III, 4), može i treba da spozna.

III, 18: *samskarasakṣātkāranatpurvajātīñanam.*

Kroz jasno predočavanje (*sakṣātkāraṇa*) [vlastitih] dubinskih predisponiranosti (*samskāra*) [postize se] razumevanje življenja koje nam je prethodilo.

Reč *sakṣatkarana* je ovde sinonim za *samyama*. Naime, neposredni rezultat svesti koja je u stanju *samyame* jeste upravo jedna sasvim jasna predočenost nečega (*sakṣatkarā*).

Dubinske predisponiranosti mogu se ovom predočavanju javiti bilo u vidu prisećanja (iznenadnog ili u snu), bilo u vidu potpuno nesvesnih tendencija ili otpora (*vasana*). Suočiti se potpuno sa svojom prošlošću, shvatiti šta se krije iza nekih nesvesnih sklonosti ili odbojnosti, baca svetlost na ono što je našem, bilo individualnom, ontogenetskom, bilo onom filogenetskom razvoju prethodilo. Na taj način »ranija življenja« oživljavaju pred našim očima.

III, 19: *pratyayasyaparacittajnanam.*

[U potpunoj spregnutosti svesti] na značenjski poticaj [ili motiv] (*pratyaya*) [koji određuju ponašanje drugih] javlja se i saznanje [stanja] drugih svesti (*citta*).

III, 20: *na ca tatsalambanam tasyaviśayibhutatvat.*

Međutim, [ovo saznanje] se ne odnosi na objekte ovih [poticaja] budući da ne poseduje kao svoj [sam] predmet [odn. domen] (*viśaya*) tuđe svesti.

Postižući identifikaciju i sa stanjem duha ili duše, prodirući do u svest onoga čije je *poticaje* uspeo da kroz *samyamu* podeli, bivajući njima »obojen« (*rakta*), kako kaže *Vyasa*, jogin se, ipak, ne identifikuje sa samim predmetom, odnosno domenom druge svesti i ne biva obojen *objektima* - *izvorima poticaja* koji pobuđuju svesnost drugoga.

Budući da se ovaj aforizam može shvatiti kao komentar ili dopuna prethodnog, u nekim izdanjima teksta *Yoga-sutri* ova 20. sutra nedostaje.

III, 21: *kayarupasamyamattadgrahyaśaktistambhe cakṣuṣprakaśasamprayoge 'ntardhanam.*

U potpunoj spregnutosti s-vesti na [vlastitu] telesnost, vladajući potpuno moći koja [je] čini vidljivom, postiže [jogin] tada, kao konsekvencu razdvajanja percepcije (*cakṣus*) od apercipirajuće moći svesti (*prakasa*) - [izvesno] »iščeznuće« [iz čulima dostupnog sveta].

Ništa iz samog teksta niti pak u komentarima ne govori u prilog interpretaciji koja bi u ovom »iščeznuću« videla jedno, apsolutno iščeznuće *za pogled drugih*. Međutim, ne treba sumnjati u »realnost« ovog iščeznuća za joginov pogled na svoje sopstveno telo ili telo drugih, niti pak pomišljati na poređenje sa hipnotičnim ili autosugestivnim stanjima. Sve ove izuzetne moći, kao što je npr. ova da se iščezne i postane nedostupan čulima, jesu događaji koji se, uz pojačanu i koncentrisanu svesnost, realno zbivaju u univerzumu koji jogin sam izabire ili, tačnije, koji se u određenom momentu nameće kao jedino realan. Realnost ovog novoosvojenog univerzuma nije nipošto inferiorna u poređenju sa onom koju poseduju univerzumi uobičajenih stanja svesti. O tom novom i svakako širem konceptu realnosti u kome živi jogin od momenta kada otkriva svoju transcendentalnu subjektivnost, bilo je već govora u Prvoj knjizi povodom aforizama koji tretiraju problematiku *samadhija*.

III, 22: *sopakramam nirupakramam ca karma tatsamyamadaparantajnanamariṣtebhyo va.*

[Neumitna] retribucija akata (*karman*) može biti neposredna ili odložena. Usredsredivši se (*samyama*)²⁷ na ove [kauzalne nizove], navešćuje se [joginu] znanje o [njihovom] kraju [njegovoj smrti] ili [mu se ovo znanje pak javlja u vidu raznih] predskazanja.

²⁷ Termin »*samyama*« koji u svim ovim aforizmima gde je reč o izuzetnim moćima stoji u ablativu, koji treba da označi poreklo određene moći ili način kako se do ove stiže - u zavisnosti od konteksta prevodimo donekle na drugi način ističući time više neki od aspekata *samyame* koja, kao što znamo, jeste jedno određeno koncentrisanje na identifikovanje sa, uživljavanje u, usredsređenost na ili ka, usmerenje ili spregnutost (snopa) svesti na... Često je zbog konciznosti ovaj termin ispušten i aforizam tada valja shvatiti kao nastavak prethodnog, kao niz koji nabroja domene i rezultate jedne iste operacije.

Da bi ilustrovao razliku između pomenute neposredne i one odložene retribucije akata, Komentar se služi slikom mokrog odela koje se kada je prostrto, suši vrlo brzo, a kada je smotano u »rolnu« njegovo sušenje, iako neizbežno, uslediće mnogo kasnije. *Samyama* je ovde potpuno suočavanje sa mehanizmom ove retribucije u kome je smrt jedan neizbežni momenat. Znanje o kraju može se javiti i u vidu tumačenja raznih »znakova«. Komentari ova predskazanja dele na: 1) ona koja se javljaju u dubini vlastite duše (*adhyatmika*), 2) ona koja vidimo u objektima i drugim bićima (*adhibhautika*) ili nam stižu »ekstrasenzornim« putevima (*adhidaivika*).

III, 23: *maitryadišu balani.*

[Potpuno saživljavanje (*samyama*) sa] osećanjem simpatije za druga bića (*maitri*) i sa drugim [sličnim osećanjima probudiće u joginu nove, neočekivane] energije.

O osećanjima simpatije, saučešća i radosti i po efektima sličnim im osećanjima bilo je reči već ranije povodom aforizma I, 33. Međutim, na ovom mestu *Vyasa* dodaje da osećanje indiferentnosti prema nedelima (*upekša*) drugih, koje inače duši donosi mir i vedrinu, ovde ne proizvodi isti efekat kao prethodno pomenuta. Naime, *samyama* u osećanju ravnodušnosti ne donosi osnaženje, ne stimuliše niti omogućuje podvige koji zahtevaju nadljudske napore.

III, 24: *balešu hastibaladini.*

[Usmeravajući svu svoju pažnju na mobilisanje] energija [jogin će osetiti] snagu sličnu slonovskoj.

Komentari dopuštaju i sugerišu drukčije razumevanje ovog mesta koje bi išlo u pravcu magijskog. Naime, po toj drugoj interpretaciji, koju naš prevod ne usvaja, joginu bi valjalo saživljavati se sa snagom slona, ili neke druge snažne životinje, i postići ovu snagu, ili pak identifikovati se (putem *samyame*) sa vetrom i dobiti njegovu snagu.

III, 25: *pravrttyalokanyasatsukšmavyavahita viprakrštajnanam.*

Ponirući u (*nyasat*) [samo] funkcionisanje zapažanja [jogin] će ovladati znanjem o suptilnom, skrivenom i udaljenom.

Mesto ili objekt gde se odigrava *samyama* jeste ovde sama funkcija zapažanja, viđenja, sama svest. Svetlost same svesti, medijum svesnosti u kome se zbiva prenos »vesti« i koji je kao takav njena supstancija (istovremeno bivajući i *u* i *izvan* svakog pojedinačnog obrta i funkcije) jeste *guna* »takovosti«, »čistog bića« ili »jestanja« (*sattva*). Po *Bhojinom* komentaru *samyama* iz koje će se javiti pomenuta znanja treba da se vrši upravo u toj sferi. U skladu sa tom koncepcijom čini mi se smisljeno da se ideja komentara razvije dalje na taj način što bi se pod terminima »suptilno, skriveno i udaljeno« shvatilo sve ono što nije ili ne može biti predmet *čulne* spoznaje - a što, ipak, jeste. Znanje će, dakle, o toj *meta*-fizičkoj realnosti ipak biti moguće kroz predočenost same suštine onog što jeste (*sattva*).

III, 26: *bhuvanajnanam surye samyamat.*

Kroz spregnutost svesti na [objekte kakvo je] sunce [javiće se intuitivna] spoznaja o »svetovima [u kojima se biva]« (*bhavana*).

Komentar *Vyasin* na ovom mestu nadugo izlaže jednu tradicionalnu hinduističku kosmološku ili, tačnije, ontološku koncepciju za koju pretpostavlja da je podrazumevana i u okviru Patanjđalijevog sistema. Po njoj, ovih ontoloških nivoa u kojima se može boraviti ima sedam. Dok najniži nivoi odgovaraju realnim geografskim i kosmičkim prostorima, srednji su shvaćeni kao psihološki prostori karakterisani raznim čulnim užicima, računajući tu i one dobijene *samadhijem*. Poslednja tri nivoa, nazvana »Bramini svetovi«, odgovaraju najvišim načinima bivanja - tj. »spiritualnim« ili »meditativnim«. Poslednji u hijerarhiji »svetova«

naziva se »svet Istine«. Mesto gde se ulazi u »Bramine svetove« naziva se »Vrata Sunca« i prema *Vyasi samyamu* valja uspostaviti na ovom privilegovanom mestu sa koga se vide i niži i viši »svetovi«.

III, 27: *candre taravyuhajnanam.*

[*Samyama* u pogledu] meseca [rađa intuitivno] znanje o odnosima među zvezdama.

III, 28: *dhruve tadgatijnanam.*

[*Samyama* u pogledu] polarne zvezde [donosi intuitivno] znanje o njihovom kretanju.

Polarna zvezda, sledi iz *Bhojinog* komentara, budući nepomična, uzeta je kao referentna tačka.

III, 29: *nabhicakre kayavyukajnanam.*

[*Samyama*] na centar smešten u regionu oko pupka [doneće joginu intuitivno] znanje o funkcionisanju tela.

U regionu oko pupka (epigastrični pleksus), prema jogističkoj fiziologiji, nalazi se jedan od sedam »centara« (*cakra*) - takozvana *nabhicakra*, poznata i pod imenom *manipuracakra*. Napomenimo samo to da se čitava fiziologija i anatomija koju joga pretpostavlja zasniva na realnosti iskušenog. Međutim, to iskustvo koje uspostavlja činjeničnost jeste specifično iskustvo stečeno u momentu vrlo specifične koncentracije (u kome moć registrovanja određenih impulsa što ih jogin oseća u svome telu biva izuzetno izoštrena, a i sami fiziološki procesi unekoliko se menjaju). Iz tog iskustva, po pristupu vrlo različitog od iskustva i nauke rođene iz seciranja mrtvih tela, rođena je »fiziologija« *cakri* koju će pozniya, takozvana »tantristička« joga specijalno razviti.

III, 30: *kanthakupe kšutpipasanivrttih.*

[*Samyamom*] na oblast grla nestaće osećaj gladi i žeđi.

III, 31: *kurmanadyam sthairyam.*

[Potpunom spregnutošću svesti na oblast zvanu] »kornjačin kanal« (*kurmanadi*) postiže se »stabilnost« [odnosno moć dugotrajne nepomičnosti].

»Kornjačin kanal« je oblast koja, pošavši iz *larinxa*, silazi do u središte grudi. Tu, naime, ovaj kanal (*nadi*), šireći se, poprima oblik kornjače.

»Stabilnost« (*sthairya*) o kojoj je ovde reč, kaže Komentar, jeste opšta zaustavljenost nalik na onu koju ima zmija u stanju hibernacije. »Duh« i »telo« idu, naime, uvek zajedno u perspektivi *yogadaršane*, i kada se kaže da jogin postiže stabilnost ili nepomičnost, onda se tu misli na obe komponente. Stabilnost »tela« nije moguća bez stabilnosti »duha«, i obratno.

III, 32: *murdhajvotiši siddhadaršanam.*

[U »spregnutosti s-vesti« na] svetlost [koja se krije] u [vrhu] glave [joginu će se javiti] viđenje savršenih jogina (*siddha*).

Vacaspatimišra precizira da je oblast koja se podrazumeva pod terminom »glava« (*murdha*) u stvari završetak glavnog »kanala« zvanog *sušumna*, a *Bhoja* dodaje da je reč o tzv. »Braminom otvoru« (*brahmarandhra*). Ovaj pak otvor kojim se komunicira sa najvišim duhovnim sferama odgovara otvoru koji se lako može opaziti kod tek rođene dece u kostima lobanje.

III, 33: *pratibhadva sarvam.*

Ili će se sve [te izuzetne moći pojaviti kao posledica] »iluminacije« (pratibha).

Pratibha doslovno znači svanuće, zora. Kao što ona prethodi suncu, tako i ova »navešćujuća svetlost« (*pratibha*) i kako kaže *Vyasa*, neposredno prethodi konačnom razaznavanju (*vivekajnana*), te je zbog toga nazvana i »spasonosnom« (*taraka*) (što je istovremeno ime za zvezdu Zornjaču). Naime, kao što onaj koji u noći, čekajući razdanjenje, ne zna kada će ovo nastupiti, ali kada ugledavši Zornjaču zna da dan i sunce neposredno sledi, tako je i »iluminacija« nešto nepredvidljivo, ali kada je jednom tu (poput Zornjače) spas konačnog Uviđanja sasvim sigurno i neposredno sledi. I nikakva više pojedinačna *samyama* nije potrebna. Poput instikta ona će biti stalno prisutna i više nikakav napor uspostavljanja ove »spregnutosti« sa svetom u kome se živi nije potreban, kaže *Bhoja*.

III, 34: *hrdaye cittasamvit.*

[Prodorom svesti] u srce [jogin dobija] uvid (samvit) u samu »s-vesnost« (citta).

Srce (*hrdaya*) je u indoevropskom svetu, kao i za jogina, gotovo isto što i sam centar, središte²⁸ svekolikog čovekovog bića. Budući da u momentu uspostavljanja *samyame* fluks očitavanja, ili vesti, lagano i u koncentričnim krugovima napušta periferne regione spoljašnjih čula, nogu, ruku i glave da bi se svekoliko očitavanje svelo na ovo središte, privilegovani položaj srca u središtu tela, kao i fiziološka uloga organa ovog regiona, pružiće utisak joginu da je svesnost (*citta*) konačno prodrila u samu sebe, u svoje izvorno boravište. Kako se nikuda dalje nije mogla povući i kako osećaj potpune punoće dominira u tom momentu, jogin će shvatiti šta znači koncentrisana svesnost. Pamteći ranija stanja »rasute« svesti i osećaj koji je pratio njeno koncentrisanje, on počinje da uviđa njenu prirodu i njenu dinamiku.

Ovo iskustvo o energetskej prirodi svesti (*citta*= *buddhi*) koja se pokreće, menja objekte, koja biva »zaprečena« (*klišta*) ili pročišćena, koncentrisana (*samahita*) ili raspršena (*vikšipta*) i sl., ipak nije vrhunsko iskustvo. Sledeći aforizam izričito upozorava da se ne smemo zaustaviti na ovom podatku običnog čulnog iskustva (*bhoga*) koje bi energetske supstanciju, »takvost« (*sattva*) koja je u osnovi svesti uzela za vrhunsku transcendentalnu subjektivnost, za »Čoveka« samog (*puruša*).

III, 35: *sattvapurušayoratyantasamkirnayoh pratyayavišešo bhogah pararthanya²⁹ svarthasamyamatpurušajnanam*

Prosto čulno iskustvo (bhoga) ne razdvaja značenjske poticaje (pratyaya) [koji bi, inače morali da se javljaju kao razdvojeni s obzirom na činjenicu potpune različitosti (asamkirna) energetske-supstancije-svesti (sattva) [s jedne strane] i transcendentalne subjektivnosti (puruša) [s druge]. U »spregnutosti svesti« (samyama) na opreku [između onoga što može da bude] »objekt-i-za-druge« (parartha) i [onoga što može da bude] »objekt-samo-za-sebe« (svartha) - javiće se [tek konačna] spoznaja transcendentalne subjektivnosti (puruša).

III, 36: *tatah pratibhašravanavedanadaršasvada varta jayante.*

Iz ove će se [spoznaje »neposredno«] roditi i prosvetljenost (pratibha) i [natprirodne] mogućnosti čuvenja, dodira, viđenja, okusa i mirisa.

²⁸ Interesantno je napomenuti da je u našem jeziku ova veza između »sr(d)-ca i sred-išta lako uočljiva i na etimološkom planu. (O ovome vidi opširnije u Skokovom *Etimologijskom rječniku*, III, 34, 316.) Srce i središte se i u sanskritu sinonimno upotrebljavaju kao i u većini indoevropskih jezika.

Interesantno je i to što i starokineski prevodioci budističkih tekstova upotrebljavaju ideogram koji znači »srce« - kao ekvivalent za sanskritsko *citta*.

²⁹ Na ovom mestu izdanja teksta YS se unekoliko razilaze. Umesto *pararthatstva*, kako predlaže tekst kritičke edicije *anandašrama*, koji sam do sada uvek sledio, ovde, u skladu sa razlozima koje Hauer daje povodom ovog mesta (cf. Hauer: *Yoga ...* s. 468.), usvajam jednostavnije čitanje, naime: *pararthanyasva*.

Ovde je jogin na trećem, od četiri stepena, koji sačinjavaju jogistički put (cf. YS: III, 51). Jogin je ovde ozaren svetlošću spoznaje (*prajnajotis*) i sve su ove moći izrazito spoznajnog karaktera.

III, 37: *te samadhavupasarga vyutthane siddhayah.*

Ove [moći koje se] za običnu svest [smatraju] izuzetnim usavršenostima (*siddhi*) - za [potpunu] duševnu usredsređenost (*samadhi*) su samo ometajući dodaci (*upasarga*).

Ovim je jasno izrečen stav YS o svim ovim usavršenostima koje se često pogrešno uzimaju, spolja gledajući, za samu bit joge, ili se pak, iznutra gledajući nekim joginima ove čine kao dovoljan motiv bavljenja jogom. *Vacaspatimisra* poredi takav stav jogina sa stavom i ponašanjem nekog siromaha koji, živeći od rođenja u potpunoj bedi, nije u stanju da realno proceni neku malu vrednost na koju je naišao i želi da je preceni.

Posle tog upozorenja »Niska o jogi« nastavlja sa operacionalnim određenjima ovih izuzetnih moći.

III, 38: *bandhakaranaśaithilyatpracarasamvedanacca cittasya paraśariraveśah.*

Kada se [kroz *samadhi*] opusti svaka vezanost i spozna kako se »s-vest« kreće, moći će ova ući i u tela drugih.

Kada se u *samadhiju* i akt i svaki napor ukinu, uzroci svezanosti, tj. identifikacija svesti sa telom nestaje, i ova postaje slobodna za nova, voljna investiranja (za kretanje van tela). To bi, čini mi se, bio smisao rečenice *bandhakaranaśaithilyat*.

III, 39: *uddnajayajjalapahkakantakadiśvasanga utkrantiśca.*

Ovladavši [energijom tzv.] »uzlažećeg daha« (*udana*) [joginovo kretanje više] neće ovisiti o [preprekama kakva je] voda, blato, trnje... i moći će se izdići³⁰ (nad svim tim).

Ovde *samyama* treba da bude praktikovana na energetskim fenomenima koje jogistička »fiziologija« naziva »dahovima« ili »vetrovima« (*vayu*) i kojih ima pet: *udana*, *samana*, *prana*, *apana* i *vyana*.

Ne nalazeći dovoljno razloga da se upuštam u razmatranje ovih izrazito ezoteričnih mesta, za čije razumevanje mi ni vlastito iskustvo ni Komentari ne pružaju dovoljno podataka, ograničiću komentarisanje isključivo na probleme filološke prirode.

III, 40: *samanajayajjvalanam.*

Ovladavši [energijom tzv.] »ujednačujućeg daha« (*samana*), jogin postaje [sav] ozaren.

Kada »digestivna« energija biva raznesena dahom *samane* izvan svog središta, produžujući i potencirajući njeno širenje - jogin postiže da ova energija, i spolja gledajući, bude zapažena. Joginovo lice blista. *Bhoja* dodaje: »kao u slučaju čoveka ozarenog, obasjanog slavom«.

III, 41: *śrotrakaśayah sambandhasamyamaddiviyam śrotram.*

U »spregnutosti svekolike svesnosti« (*samyama*) na vezu koja postoji između moći čuvenja i etera (*akaśa*) [kao medijuma zvuka, postići će jogin] natprirodnu moć čuvenja (*divyasrotra*).

³⁰ Uzlaz, uzdizanje, uzdizanje duše u momentu smrti (= izdah) ili prosto nadilaženje - ostaje nejasno. Komentar *Vyasini* i *Vacaspatimiśre* objašnjavaju reč »utkranti« u onom značenju u kome se ona tradicionalno upotrebljava: uzlaz duše na nebo. Jogin koji ovlada ovim »dahom« postići će, kaže se, »uskrsnuće« u plamenu, nalik na božansko.

Pojam »*akaša*« koji sam preveo sa »eter« nije nikakva pojedinačna materijalna forma niti, pak, neki apstraktni neutralni prostor. I »energetska«, »vibraciona« i »prostiruća«, »ničim neograničena« komponenta uključene su u ovaj veoma važan i prilično zagonetan pojam indijskog filozofskog iskustva.

III, 42: *kayakaśayoh sambandhasamyamallaghutulasamapatteśca 'kaśagamanam.*

U spregnutosti svekolike svesti na vezu koja postoji između tela i »etera« [kao medijuma koji omogućuje prostiranje], postavši lagan poput pamuka - [jogin će postići sposobnost] premeštanja putem »etera« (*akaśagamana*).

III, 43: *bahirakalpita vrttirmahavideha tatah prakāśavara nakśayah.*

Van [tela] i nezavisno [od njega] izvršena funkcija [s-vesti] (*vrtti*) predstavlja [tzv]. »mističko napuštanje tela« (*mahavideha*). Prepreka koja skriva svetlost [čiste, »telom« neuslovljene »s-vesti«] time je uklonjena.

III, 44: *sthulasvarupasukśmanvayarthavattvasamyamad bhutajayah.*

***Samyama* u pogledu [pet osnovnih ontoloških kategorija, naime] »vidljive forme« (*sthula*), »suštine« (*svarupa*), »nevidljivog« [za prostu percepciju] (*sukśma*), »ontičke kauzalne zavisnosti« (*anvaya*) i »svrhovitosti« (*arthavattva*) - [daje kao rezultat] ovladavanje bivstvujućim (*bhuta*).**

O ovoj klasifikaciji osnovnih ontoloških kategorija i potpodelama koje ova implicira, kao i odgovarajuće primere naći će čitalac ukoliko ga ovaj aspekt *yogadarśane* posebno interesuje, naširoko i nadugačko objašnjene u Komentarima. Primitimo samo u vezi s ovim mestom da ovaj, nazovimo ga »metafizički« aspekt, gde se insistira na spoznaji sveta i njegovoj logičkoj sistematizaciji, postoji i u jogi. Izvanredno izoštrena pažnja jogina u momentu *samyame* treba da se angažuje i u ovom smeru pod uslovom da ga prodiranje u svet i ovladavanje bivstvujućim uopšte interesuje.

III, 45: *tato 'nimadipradurbhavah kaya samsampattaddharma nabhighataś ca.*

[Sa svoje strane pak] ovo [ovladavanje bivstvujućim] doprinosi pojavi [izuzetnih] moći [kakva je npr. moć] smanjenja do veličine atoma (*anima*) i drugih sličnih [moći. Tada se javlja] i savršenstvo tela kao i nepovredivost (*anabhighata*) njegovih formi (*dharma*).

Moći o kojima je ovde reč nazivaju se »mističnim usavršenostima« (*mahasiddhi*) i po tradiciji koju prenose Komentari ima ih osam:

- 1) *anima* - »postati malen poput atoma«,
- 2) *laghima* - »postati lagan« poput pamučne niti (»levitacija«),
- 3) *garima* - »postati izuzetno težak«,
- 4) *mahima* - »postati (beskrajno) velik« da mesec prstom možeš dotaknuti,
- 5) *prakāmya* - mogućnost zadovoljenja svih želja,
- 6) *iśitva* - zagospodarenost vlastitim telesnim i duhovnim moćima,
- 7) *vaśitva* - moć vladanja nad drugim bićima i elementima,
- 8) *kamavaśa-yitva* - odustajanje (u ime višeg poretka stvari) od vršenja uticaja i zadovoljenja vlastitih prohteva i želja.

Lista ovih izuzetnih moći navedena je po komentaru *Bhojinom*. *Vyasin* komentar daje u nekim detaljima različitu listu.

III, 46: *rupalavanyabalavajrasamhananatvani kayasampat.*

Savršenstvo tela (*kayasampad*) [o kome je prethodno reč] podrazumeva lepotu, privlačnost, snagu i solidnost dijamanta.

III, 47: *grahanasvarupasmitanvayarthavattvasamyamadind riyajayah.*

Usredsređenost na precizno uočavanje (*grahana*), na specifičnu prirodu [određene stvari] (*svarupa*), na »ono po čemu jesam« (*asmita*) [koje je energetska suština], na [opšti] kauzalni poredak (*anvaya*) kao i na opštu imanentnost (*arthavattva*) [transcendentalne subjektivnosti (*puruša*) u pojedinačnim formama] - omogućuje podređivanje vitalnih organskih sklopova.

Indriya, »organski sklopovi«, su partikularne forme opšte nediferencirane, oko »JA« centrirane energije koja u njima ima svoju formu i u njima biva uočena. Međutim, ovi sklopovi zajedno sa tom suštinskom vitalnom energijom su, kaže *Vyasa*, stanja, razvojni obrti (*parinama*) jedne više kategorije koja je ovde nazvana »*anvaya*«, a što sam uslovno preveo sa »kauzalna uslovljenost«. Ovo je, u ontološkoj analizi, nivo na kome još jedino tri *gune* ostaju kao ono partikularno. One su, naime, shvaćene kao mogućnost ili, tačnije, dispozicija za bivanje; bilo (1) u čistom stanju opšte »s-vesnosti«, kada je biće u stanju lucidne neaktivnosti koja ostavlja svaku potenciju i sve partikularne obrte samo kao otvorene mogućnosti, i koja se naziva *prakaša*, bilo (2) kao aktivnu, pokrenutu energiju (*rajas*) u pravcu *ka* nečemu (=ljubav, privlačnost) ili u pravcu *od* nečega (=mržnja, odvratnost), bilo (3) kao stanje čistog mraka i neosetljivosti u kome su pri tom i obe tendencije (i ona »ka« i ona »od«) odsutne (*tamas*).

III, 48: *tato manojavitvam vikaranabhavaḥ predhanajayaśca.*

Iz ovoga će uslediti mogućnost kretanja brzinom misli (*manojavitva*), moć ekstrazenzorne percepcije (*vikaranabhava*) kao i ovladavanje [mogućnošću uplivanja na ono] prvobitno uspostavljeno (*pradhana*).

Ove su pak moći u tradiciji joge tehnički označene kao »medene« (*madhupratika*), verovatno zato što su, na ovom stadijumu, one »najslađe«, najzavodljivije. U višim fazama iskušenja su ili manja, budući da jogin nema potrebe da se koristi ovim moćima jer ono bitno već ima i zna, ili je pak u potpunoj pročišćenosti od želja isuviše daleko odmakao da bi ga ove moći, čak i da ih praktikuje, zavele i skrenule s puta.

III, 49: *sattvapuruṣānyataḥyatimatrasya sarva bhavadhiṣṭhatrtvam sarvajnatrtvam ca*

[Međutim], moć onoga koji se izdigao nad svim oblicima bivstvovanja, kao i sposobnost najdublje spoznaje »onoga koji zna sve [što je vredno znanja]«, sledi samo iz jasnog predočenja razlike koja postoji između »energetske supstancije u obliku lucidne svesti« (*buddhi-sattva*) i »transcendentalne subjektivnosti« (*puruša*).

Sve dok se ne uoči ova razlika, spoznaja i bivstvovanje, makar bile i u posedu raznih »izuzetnih moći«, kreću se u sferama pojedinačnog, ograničenog (što je u perspektivi YS isto što i bolnog) i tek ova vrhunska distinkcija omogućuje joginu da iz nje iziđe, da transcendiraju granice i bol. Energetska supstancija, u kojoj i kojom se obavlja »s-vesnost«, ukoliko se uzima za subjekat (što je inače slučaj) nužno pod uticajem iskustva sveta (*bhoga*), izlazi iz stanja lucidne izbalansiranosti i blaženog mira i upada u vrtložno kretanje svojstveno svetu, prelazeći iz tog svog inicijalnog stanja *sattve* u stanja u kojima dominiraju ili *rajas* ili *tamas* (o kojima je već bilo reči napred). Tek kada »subjektivnost« (tj. ono što zaista, u poslednjoj instanci prima i »procenjuje« »vest«) pronađe sebe izvan energetske supstancije i njenih obrta (*guna*), ma kakvi ovi bili, i uprkos činjenici što se među njima nalazi i mogućnost blažene uravnoteženosti »sattvičkog« stanja - tek ta nova pozicija van »kontaminirajućeg« domašaja »svetovnih« »vesti« omogućuje radikalnu izbavljenost o kojoj govori sledeći aforizam.

III, 50: *tadvairagyadapi doṣabijakṣaye kaivalyam.*

U pročišćenosti od želja, pa čak i od ove [za izuzetnim moćima], zatvrši [i samo] seme zla - sledi izbavljenje (*kaivalya*).

III, 51: *sthāmyaupānimantrane saḥgasmāyākāraṇam punarāniṣṭhāprasangat.*

U slučaju [zavodljivih] poziva [raznih] dostojanstvenika ni zavisnost (*sanga*) ni oholost (*smaya*) ne bi trebalo da se iz toga rodi budući da iz ovih [osećanja] samo ono nepoželjno može uslediti.

Reč je o upozorenju koje se, kažu komentari, odnose na jogine koji su ovladali tzv. »medenim moćima« (cf. YS III, 48) i kojima se prilike za uživanje u najzavodljivijim čulnim zadovoljstvima lako mogu da ukazu. Setimo se da i duhovni progres u izvesnim svojim fazama (*anandasamadhi*, cf. YS, I. 17.) donosi neuporediva uživanja. Sve to što je ispod nivoa Braminih svetova (cf. YS: III, 26). treba da bude ostavljeno u ime onoga što je postavljeno kao vrhunski cilj.

Povodom ovog mesta Komentari navode tradicionalnu podelu jogina na četiri grupe: 1) na prvom nivou svetlost se lagano pojavljuje kroz napor i samodisciplinu. Jogin je još uvek nekakav »vežbač« (*abhyasin*). 2) Svetlost spoznaje je stigla, moć jasnog razaznavanja je već i ovde prisutna, ali jogin, još ima da pređe dug put do samosavladvanja i potpunog pročišćavanja vlastitih karmičkih »ostataka«. Ovo je stadijum na kome se i »medene moći« javljaju i gde su iskušenja najveća. 3) Na ovom nivou javlja se stabilnost i sigurnost u posedovanju svega čime se već ovladalo, kao i u posedovanju svega neophodnog za nova napredovanja. Tu se javlja (po prvi put), više kao jasno postavljen cilj nego kao sigurno ostvarenje, i tzv. »nepojmovna usredsređenost« (*asamprajnatasamadhi*). 4) Na poslednjem nivou napor usredsređivanja više nije potreban i nikakve vežbe ili pokušaji više nemaju mesta. Rasprostrti svoju s-vest (*cittapratisarga*) na najvišem ontološkom nivou (»svet Istine«) je posao koji jedino ostaje joginu na ovom nivou.

III, 52: *kšanatatkramayoh samyamadvivekajam jnanam.*

Iz usredsređenosti na trenutke i njihov sled javlja se [tzv.] »iz jasnog razlikovanja rođena« (*vivekaja*) spoznaja.

Vreme je subjektivna, mentalna tvorevina. Osnove za ovu tvrdnju treba jogin da pronade u vlastitom iskustvu. *Samyama* na ono što jeste trenutačnost, jasno predočavanje da ne postoji »objektivnost« (*vastu*) kontinuiranog sleda (što se obično naziva »vreme«), nego da je »vreme« diskontinuirano projektovanje naše »budnosti« (*buddhi*) - to je ono što će, sa svoje strane, doprineti pojavi one važne vrste spoznaje (*jnana*) koju tekst naziva »rođenom iz razlikovanja« (*vivekaja*).

Ako bi se diskurzivno, eruditsko mišljenje i spoznavanje i moglo zadovoljiti istinom u tzv. »vremenu«, jogin svoj objekat i njegovu Istinu mora da ima u celini, a to je moguće samo kroz celovitost trenutka, budući da je uhvaćeni trenutak jedino mesto u kome je »realnost« sama sebi identična.

III, 53: *jatilakšanadešairanyatanavacchedattulyayostatah pratipattih.*

[Kada se ova moć diskriminacije ima], tada postaje moguće razlikovanje (*anyata*) [čak i između dva na izgled] identična predmeta koji [u običnom iskustvu] ne mogu biti razdvojeni ni po rodu (*jati*) ni po [specifičnoj] karakteristici (*lakšana*), niti po mestu (*desa*).

III, 54: *tarakam sarvavišayam sarvathavišayamakramam ceti vivekajam jnanam.*

»Spasonosna«, »na sve se protežuća«, »na sve se momente razvoja celina odnoseća« i »cela u svakom trenutku« - takva je »spoznaja rođena iz [sposobnosti] jasnog razlikovanja«

III, 55: *sattvapurušayoh šuddhisamye kaivalyamiti.*

Kada i *sattva* i *puruša* ostaju čisti, sledi »izbavljenje« (*kaivalya*).

Ovaj aforizam donosi odgovor na problem šta se događa u svesti u momentu kada »izbavljenje«, doslovno »izolacija« (*kaivalya*) - nastupi. U tom momentu, kaže tekst, i

Komentar to naglašava, u energetske supstanciji koja je već u stanju blažene izbalansiranosti i lucidnosti (*sattva*) nije na snazi više nijedan značenjski poticaj ili tok (*prahiti*) osim onoga koji ide u smeru uviđanja i uspostavljanja najbitnijeg od svih razlikovanja - onog između *sattve* i *puruše*. Kada je ovo razlikovanje konačno uspostavljeno - učestvovanje u iskustvu sveta (*bhoga*) tada prestaje, budući da se subjekt, nosilac očitavanja (*citi*), pronašao s one strane sveta »iskustva«. Ova »onostranost«, transcendentnost subjekta jeste njegova čistoća, njegova neuprljanost o kojoj govori *sutra*. Sam sebe imajući za jedini predmet očitavanja, *puruša* (doslovno: »Čovek«) ostaje u potpunosti u svome vlastitom obliku (*svarupamatra*) i samo tu on pronalazi i kontemplira blaženu svetlost bića kao takvog - ne izlazeći i ne mešajući se u svet *diferenciranih* formi onoga što je prvobitno dato (*pradhana*). Na ovoj visini »Čovek« je nedostižan, izbaavljen u *izolovanosti* (jer to je jedno od osnovnih značenja reči *kaivalya*). »Čovek« jeste van »sveta«, ali je kao »onaj-koji-vidi« (*draštr*) zapravo jedini koji je u kontaktu sa Bićem. On je, naime, poslužimo li se metaforom, njegova svetlost (*jyotis*).

Sa svoje strane, energetska supstancija svesti ili budnosti (*buddhi*), lišena odgovorne, uznemirujuće uloge subjekta - ulazi u ono od tri osnovna »agregatna« stanja (*guna*) koje se sada karakteriše neporemetivom lucidnošću, tj. u stanje čiste *sattve* koju druge *gune*, naime, impulsivna *rajas* ili umorena, inertna *tamas* više ne ometaju.

Na ovom mestu Komentari postavljaju i pitanje načina dolaženja u stanje »izolovanosti«. *Vyasin* odgovor koji razvija *Vacaspatimisra*, mogao bi se rezimirati tvrdnjom da ni izuzetne jogističke moći ni moć jasnog razlikovanja (koja omogućuje spoznavanje i razumevanje sveta) nisu nužni, mada svaki ponaosob može biti dovoljan uslov da bi se uspostavilo stanje *kaivalye*. Naime, *conditio sine qua non* je jedino u onom osnovnom razlikovanju koje se tiče *sattve* i *puruše* (cf. YS: III, 49). Kada je ono tu, svejedno da li su ga *iskustva* izuzetnih moći donela ili je proizašlo kao (»intelektualni«) plod onog *saznanja* što iz uočavanja razlika proizlazi (*vivekaja*), ili je pak nekim trećim načinom pristiglo - kada je ono tu, i stanje *kaivalye* je tu.

ČETVRTA KNJIGA

»IZBAVLJENJE«

- o poreklu izuzetnih moći (1)
- o promenama i njihovom uzroku (2-5)
- o *karmanu* (6-11)
- o vremenu i »formama« (12-14)
- o polemici sa idealističkim koncepcijama (14-23)
- o najvišim oblicima samopoznavanja (24-34)

IV, 1: *janmaušadhimantratapahsamadhijah siddhayah.*

»Izuzetne moći« (*siddhi*) su date rođenjem (*janman*) ili se postižu [uzimanjem specijalnih] »trava« (*ośadhi*) ili putem »mantri«, ili preko askeze, ili su proizvod »usredsređenosti« (*samadhi*).

Komentar precizira da se pojedinim od pomenutih načina postiže samo neka određena moć, a ne sve. Tako se npr. askezom postižu samo one moći u kojima igra ulogu

snaga volje, a *samadhi* samo one koje su prethodno (u prethodnoj knjizi) bile opisane. Termin *samadhi* je ovde, kao i ponegde drugde, uzet kao sinonim za *samyamu*, odnosno, za onaj specifično jogistički deo osmočlanog korpusa joge, naime, za njegova poslednja tri »člana«.

[E. nirmanacitta-TEKST]

IV, 2: *jatyantaraparinamah prakrtyapurat.*

Proces koji vodi ka novom rođenju ide kroz ulivanje u »ono-praizvorno« (prakrti).

»Novo rođenje«, ili, doslovno, »rođenje u drugom« (*jatyantara*) ili, drugim rečima, problem kontinuiteta »tela« i »organskih sklopova« u procesu transformisanja je domen koji jogina posebno interesuje s obzirom na mogućnost »u-pliva« na ove događaje. Kao što vidimo, ovde svaki mogući »u-pliv« na proces rađanja vrši se posredstvom sveposredujućeg elementa, posredstvom *prakrti* u kojoj je sve dato kao mogućnost i iz koje sve može ponovo da isteče.

IV, 3: *nimittamayojakam prakrtinam varanabhedastu tatah kšetrikavat.*

[Voljna] usmerenost (nimitta) je [međutim] bez efekta na praizvorne datosti (prakrti). Ona može samo da ukloni prepreke, kao u slučaju zemljoradnika.

Kao što ni zemljoradnik, kako kaže ovo klasično upoređenje, koji, želeći da pruži semenu biljaka što ga je posijao uslove za njegov normalni razvoj, ne može da učini ništa više za njega do da svojom voljnom usmerenošću i eficientnošću ukloni prepreke dovodeći vodu sa brane na polje i omogućujući time semenu da razvije ono što je već u njemu - tako ni joginu ne preostaje ništa drugo do da ukloni prepreke koje bi onemogućavale ispoljavanje njegove izvorne, primordijalne prirode. Drugim rečima, nikakva tehnika ili vrlina ne mogu stvoriti nešto radikalno novo. Za indijsku duhovnost (za jogu to važi *a fortiori*) - »vrednosti« su već tu ili uopšte nikada neće ni biti. »Dobro« je ono što uklanja prepreke manifestovanju potencijalno datih vrednosti. »Zlo« je ono što sprečava, što potiskuje. »Vrlina« i »čistota« su u što radikalnijoj uklonjenosti svega ometajućeg, zaprečujućeg (*klišta*). Ono što zaista jeste - dobro je.

IV, 4: *nirmanacittanyasmitamatrat.*

Razvijeni »fond svesti« (nirmanacitta) proizlazi [ipak] samo iz »Ja-sam-stva« [asmita, i ni od kuda drugde].

Drugim rečima, u »evolucijskoj« lestvici, razvijena, odnosno uposebljena, partikularizovana s-vesnost smatra se izvedenom iz onoga što se naziva »jastvo« ili doslovno »Ja-sam-stvo«. *Asmita* je, dakle, ono jezgro koje čini mogućim celokupni razvoj fenomena s-vesti.

IV, 5: *pravrtti bhede prayojakam cittamekamanekesam.*

U mnoštvenosti funkcionalnih obrta ovaj mnoštvom upravljajući (prayojaka) »fond svesnosti« (citta) je samo jedan.

U celom ovom delu, koji se tradicionalno naziva »Četvrta knjiga«, termini unekoliko menjaju značenje, a uticaj poznog budizma, bar što se tiče terminologije i problematike koju nameće, ovde je vidnije izražen. Termin *citta* prevodim ovde radije kao »fond svesti ili svesnosti«, a ne kao do sada: »s-vest« ili »s-vesnost«. Druga varijanta prevoda mogla bi da bude »fond očitavanja«, a ne samo »očitanje«.

Aforizam insistira na integritetu i jedinstvu onoga što se u mnoštvu fenomena s-vesti javlja kao izvesna (materijalna) podloga, odnosno fond. Sutra je, verovatno, polemički

uperena protiv škola koje bi želele da se reše problema haotičnog mnoštva odricanjem svake mogućnosti objedinjavanja i koje u svakom pojedinačnom vide nesvodljivu celinu za sebe.

IV, 6: *tatra dhyanajamanašayam.*

Ovde [pak, u tom mnoštvu obrta što se izdvajaju na zajedničkom fondu svesnosti], oni iz kontemplacije proizišli (*dhyanaja*) ne ostavljaju [nepoželjne] tragove (*asaya*).

IV, 7: *karmašuklākṛṣṇam joginastrividhamitareṣam.*

Retribucija joginovog akta nije ni »crna« ni »bela«; inače [u slučaju drugih koji ne poseduju joginovu pročišćenost] ova može biti trostruka.

Po tradiciji koju prenosi Vyasa retribucija akata (*karman*) spada u neku od četiri vrste: - 1) »crna« ili, drugim rečima, nepovoljna, nepoželjna kao u slučaju onih zlom obeleženih. - 2) »i-bela-i-crna« kao u slučaju svih »spoljašnjih« sredstava kojima se jogin na početku svoje karijere služi, a koja nisu lišena ambivalentnih efekata. Tako npr. pravednost nije uvek sasvim lišena nasilja. - 3) »bela« ili povoljna retribucija uslediće u slučaju kad su potpuno poštovana pravila *yame* i *niyame*, kao i u slučaju akta kontemplacije. - 4) U slučaju onoga koji je u potpunoj pročišćenosti potpuno napustio svaku akciju i koji kao prosjak-beskućnik (*sannyasin*) živi svaki svoj trenutak kao poslednji - retribucija zapravo ne postoji. Za ovakvu retribuciju rečeno je da »nije ni crna ni bela«.

IV, 8: *tatastadvipakanugunanamevabhivyaktirvasananam.*

Kao rezultat [neke od pomenute tri vrste retribucije akata] uslediće [nužno] i sasvim u skladu sa odgovarajućom »dozrelošću« (*vipaka*) - obelodanjenost »duševnih ostataka« (*vasana*).

Termin *vasana* koji se izvodi iz korena VAS - »ostaviti«, »staviti u«, »položiti«, označava one »ostatke«, onu »ostavštinu« koja posle jednog akta ostaje u duši kao jedan sasvim određen trag koji je obeležava, pečati, prožima najčešće na način na koji miris ostaje u glinenom sudu i kada se ovaj isprazni. Pre ili kasnije, kada uslovi za to budu postojali, ovo zaostalo seme ranijeg akta daće svoj plod. Sa terminima *samskara* i *karmašaya* ovaj termin predstavlja treći sinonim, sa napomenom da *samskara* ima mnogo širu konotaciju i da u kontekstima gde se upotrebljava kao sinonim za *vasana* označava jedan mnogo dorađeniji, specifičniji trag, najčešće nastao uposebljavanjem, konkretizacijom određenih *vasana*.

IV, 9: *jatideśakalavyavahitanamapyanantaryam smrtisamskarayorekarupatvat.*

I pored toga što [u toku manifestacija duševnih ostataka] postoji među njima jaz kako u smislu neposrednog proizvođačkog uzroka (*jati*), tako i u smislu mesta i vremena, ipak postoji [među njima] neprekinuta [kauzalna] povezanost (*anantarya*), budući da pamćenje (*smṛti*), [koje omogućuje taj kontinuitet] i podsvesne gotovosti (*samskara*) [=vasana], u jednom te istom obliku (*rupa*) postoji.

Jedna od dominantnih tendencija Četvrtе knjige je da ukaže na mehanizam psihičke determinacije i produbi tradicionalno učenje o opštoj povezanosti akata (*karman*), pretpostavljajući (u skladu sa koncepcijom koja se naročito razvija u poznijem budizmu) da postoji jedan fond ili jedna »posuda« svesti (*citta*) koja obezbeđuje to jedinstvo i taj kontinuitet u rasparčanosti individualnog iskustva (cf. YS: IV, 5). Prodor u sadržaj ove »posude« koju obezbeđuje *smṛti* i sam »sadržaj« u vidu *samskara* (kao samodeterminirajućih, aktivnih elemenata »posude s-vesti«) ne daju se međusobno razlučiti. Sećanje ili pribiranje (*smṛti*) je shvaćeno kao evociranje prisutnosti, ospoljenje jedne *samskare*, jedne ranije oformljene predispozicije ili tendencije. Zato se i tvrdi njihova istovetnost.

IV, 10: *tasamanaditvam ca 'sišo nityatvat.*

A ovi su [psihički ostaci akata] stalno prisutni budući da je i želja večna.

Ako je želja (za životom), večna, da li je onda moguće ukloniti iz svesti i podsvesti te nepoželjne, uslovljavajuće ostatke (*vasana*)? Naravno, odgovor joge je pozitivan jer je pročišćavanje od svih mogućih uslovljenosti i intruzija zapravo njen osnovni cilj. Potpuno u skladu sa poznatim budističkim učenjem o uzroku i posledicama koje je poznato pod imenom *pratityasamutpada* - autor IV knjige *Yogasutri* navešćuje u odgovoru što ga nalazimo u sledećoj *sutri* i *kako* je to oslobađanje od *vasana* moguće.

IV, 11: *hetuphalaśrayalambanaih samgrhitatvadeśamabhava tadabhavaḥ.*

[Vasane postoje] podržavane [svojim] uzrokom [tj. željom za životom], [neizbežnošću sazrevanja] »ploda« (*phala*), [svojom unutrašnjom] potporom (*asraya*) [tj. supstratom ili fondom svesnosti] i [svojim spoljašnjim] potporama (*alambana*) [u vidu objekata spoljašnjeg sveta]. Kada ova [četverostruka podržanost] nestane, i ovi [duševni ostaci] nestaju.

IV, 12: *atitanagatam svarupato 'stiyadhvabhedaddharmanam.*

Ono prošlo i ono što još nije [mogu da paralelno] postoje svako na svoj specifičan način s obzirom na činjenicu multidimenzionalnosti razvojnog procesa (*adhvan*) »formi« (*dharma*).

U sistemu kakav je joga, gde se metodičkom naporu usmerenom na ono što još nije (konačno oslobođenje - *mokṣa*) daje centralno mesto - negirati potpunu realnost tome što još nije (*anagata*) značilo bi ne biti konsekventan. Otuda ova tvrdnja - koju inače susrećemo i u budizmu među pristalicama teze da »sve - [i ono prošlo i ono sadašnje i ono što još nije] - jeste« (*sarvastivadin*).

Gotovo cela Četvrta knjiga postaje razumljiva jedino kada se zna motiv koji je gonio autora da je piše. Duh prećutnog polemisanja sa tezama koje su verovatno bile uticajne u vremenu u kome je ova redigovana, posebno se oseća počev od ovog mesta i taj filozofski, polemički duh ne prestaje da provejava gotovo celom Četvrtom knjigom. Teza koju brani Dasgupta - da je, naime, ova knjiga pozniji dodatak prvobitnom korpusu YS, čini mi se vrlo plauzibilna ako se, osim izvesnih terminoloških razlika, uzme u obzir i razlika u atmosferi i tonu koja posebno ovde jasno dolazi do izražaja.

IV, 13: *te vyaktasukṣma gunatmanah.*

Ove [forme, naime, mogu postajati kao] jasno uočljive (*vyakta*), ili pak kao čulima nedostupne (*sukṣma*). Ono suštinsko u njima su »energetski aspekti« (*guna*).

IV, 14: *parinamaikatvadvastutattvam.*

Jedinstvenost (*ekatva*) [koja se može uočiti] u promenljivosti (*parinama*) čini mogućim [tvrđenje] realnosti [nekog] entiteta (*tattva*).

Dokazati (nasuprot budizmu *vijnanavadin*-škole) da postoji *realnost* entiteta - može se jedino ako se opovrgne teza da je neuhvatljiva promenljivost opšta i isključiva forma postojanja i da mogućnost uočavanja jedinstvenosti i celovitosti u pojedinim procesima zaista postoji.

Na ovoj mogućnosti, koju YS ovde tvrdi i koju Komentar shvata kao inherentnu čovekovim spoznajnim moćima, zasniva se teza o realnosti, tačnije, o postojanju pojedinačnog entiteta.

IV, 15: *vastusamyē cittabhedattayorvibhaktah panthah.*

I pored toga što je [na ontološkom nivou] »ono-realno« (*vastu*) samo jedno - ishodišta dva [različita posmatrača nužno se] razilaze, budući da im se »fond očitavanja« (*citta*) razlikuje.

Još jednom se brani realistička teza. Razilaženja, koja su vidljiva u ponašanju raznih ljudi, objašnjavaju se razlikama u moćima očitavanja, tačnije, razlikom u pročišćenosti fonda na kome se očitavanje vrši - *citta*, a ne nepostojanjem jedinstvene realnosti vidljivog pojedinačnog predmeta.

IV, 16: *na caikacittatantram vastu tadapramanakam tada kim syat.*

[Ali, time] nije [rečeno] ni da je realno projekcija jedne [Apsolutne] moći očitavanja (*ekacittatantra*), a kako [u skladu sa prethodnim aforizmom] ona nije [jedinstveno i jednoznačno] merilo (*pramana*) [postojanja stvari] - tada [u slučaju neaktivnosti ili raspršenosti *citte*] na koji način bi [uopšte dotična stvar] mogla postojati?

Činjenica da *Bhoja* ne komentariše ovu sutru, a donekle i stil i sadržaj koji se njom izriče, govori dosta snažno u prilog teze koju podržavaju neki istoričari indijske filozofije, naime, da ova rečenica ne pripada tekstu YS, nego da je to deo komentara *Vyasinog*. Bilo kako bilo, ova je izreka potpuno u skladu sa prethodnim sutrama kojima je stalo da izreknu poziciju jogina u smislu ontološkog realiteta spoljnog sveta. Dosta duhovito *Vyasa* kritikuje poziciju koja je veoma nalik na *vedantinsku* ili, pak, na onu *Vijnanavada* - škole, tvrdeći da: pošto sopstvena leđa, kada ih joginova *citta* ne opaža, u skladu sa pomenutom koncepcijom, samim tim i ne postoje - kako je moguće, pita dalje *Vyasa*, da onda stomak joginov koji ovaj opaža, u isto vreme nesmetano postoji bez leđa?

IV, 17: *taduparagapekšitvaccittasya vastu jnatajnata.*

Ono realno (*vastu*) se zna ili se ne zna u zavisnosti od uticaja koji ovo ima na »fond očitavanja« (*citta*).

U reči *uparaga* krije se više nego što prevod sa rečju »upliv« može da pruži. Naime, ako se zna da je osnovno značenje korena RANJ - iz koga je izvedena imenica *raga* - »bojiti, bojadisati«, onda je poređenje koje se nameće kao ilustracija za gnoseološku koncepciju koja je ovde pretpostavljena otprilike ova: *citta* poput bistre vode prima odsjaje koji joj stižu spolja od stvari i biva sama obojena utoliko ukoliko ova spolja pristižuća svetlost stiže do nje (cf. YS: I, 41). *Vyasa* sa svoje strane daje jedno možda još interesantnije poređenje sa magnetom. Naime, predmeti su kao obdareni magnetskom moći, a s-vestnost (*citta*) je železo. Tek kada se magnetična moć predmeta manifestuje, dolazi do toga da pasivna *citta* postaje aktivna na način predmeta i tek tada dolazi do međusobnog uticaja.

Međutim, spoznaja *puruše* ni po predmetu ni po kvalitetu nije iste prirode. Dok s-vest može svoj objekt i da ne zna, transcendirajuća subjektivnost, (*puruša*), imajući za objekt svoje spoznaje same »obrtne svesti« (*cittavrtti*) - neprekidno ih motreći - uvek ih zna, tvrdi se u sledećoj sutri.

IV, 18: *sada jnatašcittavrttayastatprabhoh purušasyapari namitvat.*

Budući da [više] ne podležu promenljivostima - obrti u svesti (*cittavrtti*) - u onoga ko je ovim [obrtima] ovladao, i ko je [činjenicom nepromenljivosti postao] »čista«, transcendirajuća subjektivnost (*puruša*) - uvek su znani.

[Aktivnosti uma mogu biti poznate samo onome ko je iza njega, svedoku uma i sveg zbivanja, *puruši*, jer je on izvan uma, transcendentalan.]

IV, 19: *na tatsvabhasam dršyatvat.*

Ovi [obrti], budući [da mogu biti samo] objekt viđenja (*dršya*) [a ne i posmatrač - *draštr*] ne mogu sami sebe osvetliti.

[Um samog sebe ne spoznaje, jer je deo *prakrti*.]

IV, 20: *ekasamaye cobhayanavadharanam.*

Niti [je pak moguće] da istovremeno postoji izvesnost o oboma [naime, i o objektu viđenja i o posmatraču].

IV, 21: *cittantaradršye buddhibuddheratiprasahgah smrtisamkarašca.*

Kada bi jedna svesnost (*citta*) mogla da uzme drugu kao svoj objekt viđenja (*dršya*), usledio bi *regressus ad infinitum* moći budnosti (*buddhi*), [a time] bi i »potpuno jasna prisutnost« (*smrti*) [koja je upravo neprikosnovenošću »probuđenosti« garantovana] - bila pomućena.

IV, 22: *citerapratisamkramayas tadajarapattau svabuddhisamvedanam.*

Kada »Čisto zrenje« (*citi*) koje se [inače] ne podaje [pojedinačnom očitavanju] poprimi njegov način (*akara*) - sagledava [ono tada] svoju vlastitu budnost (*svabuddhi*).

[Individualna, ograničena svest, dobija svoju svesnost od neograničene, transcendentalne, čiste svesti, koja se modifikuje kao individualna.]

IV, 23: *draštrdršyoparaktam cittam sarvartham.*

[I tada] »očitavanje« (*citta*), koje bivajući impregnirano [u isto vreme] i »onim-koji-ga-vidi« (*draštr*) i objektom-koga-vidi (*dršya*), postaje »sposobno-za-uidanje-svekolikog-smisla« (*sarvartha*).

IV, 24: *tadasamkhyeyavasana bhiscitramapiparartham samhatyakaritvat.*

Čak i kad u ovom [očitavanju o kome je prethodno reč] izrazito uočljivi bivaju [nepoželjni] »duševni ostaci« (*vasana*) - budući da je [ono sada] »u saradnji« (*samhatyakaritva*) [sa »Onim-koji-vidi] - sledi ono svrhu (*artha*) koja je »s one strane« (*para*) [tj. sledi put konačnog izbavljenja-*kaivalya*].

[Iako je svesnost (*citta*) različito obojena od mnogobrojnih podsvesnih utisaka (*vasana*), ona se kreće ka transcendenciji, jet ju je iskusila.]

IV, 25: *višešadarsina atmabhavabhavananivrttih.*

Za »onoga-koji-je-uočio« (*darširi*) razliku [između *puruše* i *citte*] misaoni napor (*bhavana*) koji se odnosi na vlastitu egzistenciju prestaje.

U pronađenosti - pitanja koja se odnose na suštinu, poreklo i smisao - prestaju da budu aktuelna.

IV, 26: *tada vivekanimnam kaivalyapragbharam cittam.*

Tada s-vesnost (*citta*), vučena privlačnošću Izbavljenja, tone u [blaženu] dubinu [konačnog] razlikovanja.

IV, 27: *tacchidrešiu pratyayantarani samskarebhyah.*

U momentima kad se ovakav [tok s-vesti] prekida [tj. kada se jogin ne nalazi u stanju najdublje usredsređenosti] raniji značenjski poticaji ponovo iskrsavaju budući da podsvesne gotovosti (*samskara*) postoje još uvek.

IV, 28: *hanamešam klešavaduktam.*

Uklanjanje ovih [poslednjih među *samskarama*] identično je [po načinu onom koji vodi uklanjanju] zapreka (*kleša*). A o ovome je već bilo reči.

IV, 29: *prasamkhyane 'pyakusidasya sarvatha vivekakhyaterdharmameghah samadhih.*

Duboka usredsređenost (*samadhi*) [u slučaju] onoga koji se više čak ni za sređivanje uvida (*prasamkhyana*) ne interesuje, budući da je dostigao razaznavajući [konačni] uvid (*vivekakhyati*) u svim njegovim aspektima, [naziva se] - »Oblakom - [istinske] - forme« (*dharmamegha*).

IV, 30: *tatah kleśakarmanivrttiḥ*.

Ovde [tek] »zapreke« i »retribucija« akata (*karman*) prestaju [konačno] da se ispoljavaju.

IV, 31: *tada sarvavarānamalāpetasya jñānasya' 'nāntyajñeyamalpam*.

Tada - u neuporedivosti onog znanog, od svekolike zaklanjajuće prljavštine oslobođenog - »ono-što-ostaje-da-se--spozna« (*jñeya*) je [beznačajno] malo (*alpa*).

IV, 32: *tatah kṛtārthanam parināmakramasamaptirgunanam*.

Na ovom mestu sledi [i] okončanost evolutivnog razvojnog niza (*parināmakrama*) koji karakteriše osnovne energetske konstituente (*guṇa*) koje su ispunile svoj cilj.

IV, 33: *kṣānapratīyogī parināmaparāntanirgrāhyāḥ kramāḥ*.

»Razvijenost« (*krama*) uzeta [ovde] kao korelat instantnosti trenutka (*kṣāna*) treba da bude shvaćena kao »ono što nema više nastavka« (*aparanta*).

Poput opruge koja je u potpunoj razvijenosti okončala imanentne joj impulse i završila kretanje koje joj se iznutra nametalo, i spreg energija u joginu raspleo se u ovom konačnom *samadhi*ju u kojem forme (*dharma*) bivaju samo ono što su u trenutku (*kṣāna*), dakle, nezavisno od položaja koji u budućnosti ili prošlosti mogu da imaju ili su imale.

Komentar dodaje, povodom ovoga, da postoje dve vrste postojanosti ili neprolaznosti (*nityata*): apsolutno nepromenljiva postojanost i ona gde se upravo kroz promene (*parinama*) jedna određena suština uspeva da održi. Sfera koju dostiže jogin u momentu ulaska u »Oblak-formi-kao-takvih« (*dharmamegha*) budući izvan ili, tačnije, *posle* svih nizova i svih promena označena je kao najviša, apsolutna postojanost (*kutasthānityata*) u kojoj su nizovi promena dostigli svoje poslednje karike. Vreme vezano za promene, čija je suština, nizanje, sleđenje (*krama*), ne protiče na ovom mestu.

IV, 34: *puruśārthāśūnyānam guṇānam pratīprasavaḥ kaivalyaṁ svarūpapratīśṭha va citīśaktirīti*.

»Povratni tok« (*pratīprasava*) energetskih konstituenata (*guṇa*) [u prvobitno stanje], za transcendirajuću subjektivnost, budući lišene značaja (*puruśārthāśūnya*), sačinjava stanje izbavljenosti (*kaivalya*). [Drugi aspekt ovog stanja] je postavljanje energije [pravog] subjekta očitavanja (*citīśakti*) u samoj sebi.

BELEŠKE UZ PREDGOVOR

1. U kojoj meri je *yoga* indijski, tj. arijevski produkt, valja li joj korene tražiti u Vedama ili pak njeno suštinsko jezgro, taj skup specifičnih tehnika koji je bitno karakteriše, postoji na tlu Indije još u Mohenjo Daro civilizaciji i pre dolaska arijevskih osvajača, da li u raznovrsnim formama šamanizma treba videti preteče i izvore *yoge* - o ovome i sličnim pitanjima polemika među istoričarima još nije dala definitivan rezultat. Podataka ovakve vrste čitalac će u dovoljnoj meri naći u istorijama indijske filozofije kao što su Dasguptina, Radakrišnanova, (koja je prevedena i na srpskohrvatski), Cimerova (Zimmer) i Glasenapova (Glasenapp) kao i u knjigama i člancima M. Eliadea, Hauera (J. W. Hauer), Filioza (J. Filliozat), Mason-Ursela (Masson-Oursel) i dr. Gotovo svi prevodi *Yogasutre*, o kojima će biti reci, također su, u pravilu, praćeni jednim istorijskim pregledom joge i stoga se ne bih upuštao u jedno tako delikatno i relativno jalovo raspravljanje kao što bi bilo ovo oko izvora joge kao sistema, ili oko autorstva YS. Ilustracije radi, gde je stala polemika oko autorstva samog teksta neka posluži i to da se istoričari koji su se bavili njegovom istorijom ne slažu ni oko toga da li ovog Patanjđalija koga jedino tradicija zasigurno uzima kao autora *Yogasutri* valja identifikovati sa Patanjđalijem gramatičarem, piscem *Velikog komentara* za Pahinijevu gramatiku — ili su pak postojala dva Patanjđalija.

2. *Yoga* je derivat korena YUJ, korena koji označava prvobitno ideju sprezanja, sabiranja. Etimološki srodno je latinsko *jugum* (»jaram«) i englesko *yoke*.

3. Ne treba nipošto misliti da je autor YS ujedno i tvorac, odnosno izumitelj sistema *yoge*. Neki izvori, kao što je *Yajria-valkyasmrti*, kao osnivača spominju *Hiranyagarbhu*. Ako mišljenja oko autorstva i datuma redigovanja samog teksta YS uveliko i variraju — dotle nema nikakve sumnje da skup tehnika i mnoge od osnovnih doktrina koje srećemo u njemu potiču mnogo vekova pre datuma samog redigovanja. Ovo pak po opštem uverenju nije poznije od II v. n. e., mada ima uglednih istraživača, mahom Indijaca, koji mu pripisuju i daleko veću starost kao npr. Dasgupta, ali i onih kao npr. Vuds, koji Patanjđalijeve *sutre* smeštaju negde u IV ili V vek naše ere.

4. Čitaocu koji ne vlada ni elementarnim znanjima iz indijske »filozofije« savetujem da sve termine koje u tekstu sreće na sanskritu, a za koje neposredno ne sledi objašnjenje ili prevod, potraži u *Filozofijskom rječniku* što ga je u Zagrebu izdala Matica hrvatska i gde će, iz pera našeg iskusnog poznavaoa indijske kulture, Č. Veljačića, naći dovoljno detaljnih objašnjenja.

5. Reč *sutra* izvlači se iz korena SIV, koji znači »šiti«, »nizati«. Kao što se nižu ubodi, »bodovi« pri šiću, kao što se nižu perle neke ogrlice, tako se mogu nizati i rečenice nekog teksta, ili poglavlja neke istorije. I onda susrećemo ovaj supstantiv da bi se njim označio niz ili »niska« pregnantno sročeni, lakom pamćenju namenjenih izreka kojim se u bramanizmu rezimiraju pojedine *darsane*. Stoga bi možda najpoetičniji prevod naslova ovog dela mogao glasiti »Niska o jogi«. U budizmu pojam *sutra* utoliko je različit što je svaki od »bisera« koji obrazuju celu ogrlicu istorije Budinog učenja daleko veći i predstavlja čitavu, često vrlo dugačku priču. Bramanističke *sutre* u koje spada i *Yogasutra* za razliku od budističkih *sutri* lakonski, u vidu aforizma i potpuno izvan bilo kakvog istorijskog konteksta, izriču svoju istinu, ne upuštajući se ni u izvođenja ni u dokazivanja.

Kao i u slučaju još nekih čestih sanskritskih reči kojima nisam u stanju da nađem zadovoljavajući ekvivalent u našem jeziku, prilikom slaganja u rodu, broju i padežu, dodavaču naše nastavke kao da je u pitanju usvojena reč.

6. Na stranim jezicima YS su bile predmet nekih ozbiljnih, a i mnogih nesavesnih i uveliko nesavršenih pokušaja prevoda. Teškoće prevođenja ovog dela trojake su i gotovo je nemoguće eliminisati sve tri vrste teškoća simultano. Prvo, šta učiniti sa nenadmašnom konciznošću sanskritskog teksta koja nipošto nije išla na uštrb bogatstva značenjskih nijansi kojima, u jezicima što ih je stvorila zapadna kultura, praktično nije moguće naći dovoljno dobre ekvivalente. Potom, a možda i pre toga, postavlja se problem: kako prevoditi materiju ako prevodilac ovu ne poznaje, a filološka znanja, ma kako mnogo ih prevodilac imao, ne mogu biti dovoljan nadomestak jednom izuzetno bogatom jogističkom iskustvu o kome YS, u stvari, jedino i govore. S treće strane, bilo je potrebno i dobro poznavati, osećati onu duhovnu atmosferu u koju je to iskustvo o kome je u YS reč trebalo pretočiti. Prevodima ljudi, najčešće učenih pandita ili jogina koji su posedovali ili bar pretendovali na posedovanje izvesnog iskustva joge i koji su vladali solidnim znanjem engleskog jezika nedostajalo je, na žalost, upravo taj osećaj, ta organska ukorenjenost u specifičnu atmosferu i problematiku evropske kulture. Među petnaestak koje sam konsultovao tri prevoda bi se možda mogla izdvojiti kao uspelija ili bar studioznije rađena: 1) Vuds (J. H. Woods) je početkom veka objavio svoj pažljivo i dugo rađen prevod YS zajedno sa dva važna klasična komentara (Vyasini i Vacaspatimišre). Jača strana ovog prevoda je ujedno i izvor najvećih teškoća pri njegovom čitanju: svakom sanskritskom terminu iznađen je po svaku cenu jedan engleski termin i ovaj je upotrebljavan svuda i u svakom kontekstu bez obzira da li bi neki drugi sinonim možda bolje ukazivao na značenjsku nijansu koja dominira u tom kontekstu. Ovo utoliko više smeta ukoliko engleski »ekvivalent« često samo parcijalno ukazuje na bogatu konotaciju sanskritskog termina. Kada čitalac zna o kome je sanskritskom terminu reč, onda čitanje poprima izgled jednog dešifrovanja — i tada sve dobro ide. U suprotnom, rečenice ponekad nemaju smisla jer veštački skovani termini bez te svoje sanskritske potpore gotovo ništa ne znače engleskom čitaocu.

Poslednja dugo usavršavana verzija Hauerovog nemačkog prevoda YS (u *Der Yoga, ein indischer Weg zum Selbst*, Stuttgart, 1958.) zasnovana je na potpuno drukčijem principu: autor pokušava da sanskritsku rečenicu kao misaonu celinu potpuno *transportira* u, inače, za prevod sa sanskrita veoma pogodan, nemački jezik, pokušavajući da često dugim perifrazama nađe što približniji ekvivalent sanskritskom pojmu. Ovaj relativno komotan način prevođenja, opravdan činjenicom što autor daje uporedo i sanskritski tekst, dobar je onda kada je autor siguran u koncepciju koju, na taj način, sasvim otvoreno i do kraja nameće čitaocu. Osobenost ovog, često izuzetno uspelog prevoda jeste i u tome što se manje nego drugi prevodi, a ponegde gotovo nimalo (kao npr. u IV knjizi YS), drži klasičnih komentara.

Najnoviji francuski prevod, izašao u zborniku *L'Hindouisme* (Paris, 1974, izd. Fayard), mnogo je bliži po koncepciji Woodsovom prevodu koga ponegde sasvim sledi. Mada se pretežno oslanja na tradicionalne komentare, ne retko se mogu sresti i izuzetno sretna i originalna rešenja nekih teških mesta. U ovom predstavljanju YS evropskoj publici daleko bolji deo su, na žalost kratki, komentari koje je L. Silbern pisala uz prevod koji je izradila Enul (A. M. Esnoul). Izdvajajući posebno ova tri prevoda — koja se još uvek mogu nabaviti u knjižarama ili kod izdavača, što je između ostalog bio razlog da ih posebno pomenem — nipošto ne želim da negiram vrednost i nekih drugih kao što su: Dojsenov (Deussen) u njegovoj *Algemeine Geschichte der Philosophie*, Dža (G. Jha), Aurobindov, Vivekanandin, Mišrin (R. Mishra), Mitrin (R. L. Mitra), kao i neki parcijalni prevodi kao što su Glasenapov, Lakombov (Lacombe), Balantajnov (Ballantyne), koga je dovršio Šastri, ili poljski prevod Ciborana (L. Cyboran), koji se pojavio u »Studia Filosoficzne«. Prevod Mason-Ursela, koji sam čitao u neautorizovanom rukopisu, ne čini mi se dovoljno doraden i čitajući prevod i kratke komentare koji ga prate imao sam utisak da je reč tek o skici budućeg prevoda koga autor nije stigao (ili nije hteo) da doradi i izda. Ovaj eminentni poznavalac indijske kulture radio je na francuskoj verziji *Vivekanandinog* prevoda.

Od pomenutih prevoda lako je nabaviti Aurobindove i *Vivekanandine* prevode, komentare i spise o jogi, jer ova dela uživaju u svetu veliku popularnost, iako mi se čini da je pisana reč ovih slavnihi jogina daleko ispod nivoa njihovih iskustava i ne zaslužuje onu slavu koju su ovi, kao jogini, za života uživali. Bio sam uveliko razočaran *Vivekanandinim* delom,

iako ovo uveliko nadmašuje prevode i dela nekih drugih autora, takvih kao što su R. V. Dvivedi, Džonston, (Ch. Johnston), Vud (E. Wood) (prevod ovog poslednjeg autora nalazi se u knjizi »Practical Yoga«, a prevedeno je sa engleskog i na francuski — (*La pratique du yoga* Paris, 1969).

7. Osim Patanjdalijeve joge postoje i drugi manje-više doradeni »sistemi« joge: joga iz klasičnih epova, tantrističke »barokne« forme, budistička, jainistička, vedantinska joga . . . Joga se, kako reče La Vale-Pusen (La Valle-Poussin), lako venčavala sa raznim spekulativnim i duhovnim sistemima i doktrinama, nadopunjujući ih vrlo uspešno, čineći ih u praktičnom smislu mnogo efikasnijim. Brak samkhya-joga i budizam-joga su, svakako, ako ne najuspeliji, ono najtrajnije i najpoznatiji brakovi joge. O jogi i njenoj ulozi u jednom tako izrađenom duhovnom sistemu kao što je šivaizam iz Kašmira znamo isto toliko koliko i o samom sistemu — dakle, veoma malo. Nesrazmerno malo poznat u poređenju sa drugim sistemima, ovaj sistem, koji u delima *Abhinavagupte* doživljava svoju najvišu tačku, predmet je danas sve većeg interesovanja i na Zapadu i na Istoku. Delo kao što je *Abhinavaguptina* »Tantraloka« može se smatrati pravom enciklopedijom joge. Verovatno najkondenzovaniji oblik jogističkog, »mističkog« iskustva možemo sresti u delu iste tradicije nepoznatog autora pod imenom *Vijnanabhairava* (Uvod, prevod na francuski, kao i bogati i veoma korisni komentari iz pera Lilijan Silbern, Paris, 1964, zastupnik izdavača *E. de Boccard*).

8. Retko se veliki učitelji odlučuju da pišu išta nalik na udžbenik ili praktični priručnik za inicijaciju u tajne joge. Udžbenici joge su pozna pojava u njenoj istoriji. Na Zapadu, međutim, gde je od interesa, ma kako plemenitog, relativno lako moguće napraviti *business*, u poslednje vreme srećemo mnoge poštene i nepoštene pokušaje da se joga učini dostupna što većem broju (kupaca). Možda iz proseka odskaku kompletnošću informacija dela Indijca *Iyagara* (»Light on Yoga«) i Belgijanca Van Lisbeta (Andre van Lysbeth), predsednika Evropske federacije za jogu, (*J'apprend le Yoga*). Međutim, ovde su u pitanju isključivo udžbenici *hathayoge*. Za druge oblike joge ne znam nijedan udžbenik koji bih mogao posebno preporučiti ili izdvojiti.

9. O tome šta je sve označavala reč *yoga* kroz vekove bogate sanskriptske literature čitalac se može obilno obavestiti u značajnoj studiji Mason-Ursela: *Sur la signification du mot »Yoga«* (»Revue de l'histoire et religion«, Paris 1924). Na našem jeziku neka elementarnija obaveštenja o tome čitalac može naći u prevodu Radakrišnanove *Istorije indijske filozofije*.

10. Najstariji sačuvani komentar koji uživa najveći autoritet među spisima o jogi nastalim povodom *yogasutri* i koji je i sam bio povod mnogih poznijih komentara je relativno kratak komentar poznat pod imenom *Yogabhasya* (u daljem tekstu YBh) koji se pripisuje *Vyasi*. Kao i u slučaju većine starih indijskih tekstova, datum je neodređen. Čini mi se verovatnije mišljenje onih autora koji tvrde da ovaj tekst nije stariji od druge polovine VII veka, mada ga Radakrišnan smešta u IV vek, niti pak pozniji od komentara koji su usledili kao njegova razjašnjenja, kao što je to *Vacaspatimišrin* »Tattvavaisaradi« — dakle, prva polovina IX veka. Nešto pozniji od ovog opširnog komentara koji obiluje erudicijom jeste često interesantan, komentar čuvenog učenog kralja i jogina *Bhoje* početkom XI veka, pod naslovom *Rajamartanda*. Jedan od važnih komentara svakako je i komentar iz pera iskusnog poznavaooca vedante, samkhye i joge *Vijnanabhikšua* iz XVII veka, koji se po značaju jedini među poznijim komentarima može meriti sa autoritetom *Vyasinim*. *Vijnanabhikšu* je napisao dva komentara relevantna za jogu: jedan na *Vyasin* komentar, pod imenom *Yogavarttika*, i drugi, koji sa puno razumevanja i vrlo jasno, na jedan sistematičniji način, ukratko *izlaže*, sve što je važno u *YS* i povodom njih, pod imenom *Yogasarasamgraha*. Od starijih komentara vredi pomenuti još možda i *Ramananda Sarasvatijev* komentar iz XVI veka *Maniprabha*. Opširniju bibliografiju starijih i modernijih radova o *YS* čitalac može naći u često preštampanoj knjizi M. Eliadea *Le yoga: immortalite et liberte*, u Cimerovoj knjizi

»Filozofije Indije« ili u popularnoj knjizi Danijelua (A. Danielou) *Yoga. The Method of re-integration*.

11. O ovim osnovnim pojmovima joge, kao što su *asana, dhyana, samadhi, samyama...* biće više reči povodom aforizama u kojima se ovi prvi put pojavljuju.

12. Kako je izgledala izvorna verzija Patanjđalijevog teksta, nije nam poznato. Tradicija nam je ostavila verziju prema kojoj se *Yogasut্রে* dele u četiri knjige (*pada*). Otkad se pojavila sumnja u pripadnost IV knjige originalnoj verziji i meni se čini opravdanije verovati da je celina teksta, onakva kakvu je poznajemo i čiju tradicionalnu verziju ovde objavljujemo, u stvari jedna poznija kompilacija nekih razdvojenih tekstova u kojoj dosta jasno možemo da uočimo izvesne tematske celine. Kao Dojsenu i Haueru, i meni se činilo opravdanim da u samom tekstu posebnim naslovima naznačim te celine, zadržavajući, ipak, i tradicionalnu podelu na četiri knjige.

13. Tek s izuzetno naglim razvojem nauke, koja se razvija pod imenom »parapsihologije«, neka od ovih iskustava, otkrivena kao izvesni slučajni darovi nekih pojedinaca, skreću pažnju i učvršćuju autoritet tekstova u koji spada i tekst YS. Ono što poneki slučajno otkriven i afirmisan »medijum« ili »izuzetno osetljiv subjekt« ima kao jedan bogomdani dar, jogin razvija sistematski i, da tako kažemo, usput - idući za svojim najvišim ciljem. U YS se *explicitite* skreće pažnja na opasnost da se na ovim zavodljivim moćima kao što su »telepatija«, »telekineza«, »astralna projekcija«, »levitacija« i njima sličnim moćima jogin, zaveden njihovom »profanom« primenom, zaustavi u svom napredovanju ka cilju (cf. YS, III, 37).

14. Takozvana teorija o tri *gune (rajas, tamas, sattva)*, koja je gotovo panindijska, ali koju specijalno *samkhya* i *yogadaršana* razvijaju, nalazi se upletena u samu srž jogističke problematike. O istoriji ili, tačnije, predistoriji ovih pojmova može se čitalac opširnije obavestiti u studiji E. Senarta: *Rajas et Ja theorie des trois guna* (»Journal Asiatique«, 1915, II, s. 151 sq) ili Pščiluški (J. Przvluski): *La theorie des gunas* (London 1932). Međutim, svaka istorija filozofije o ovome govori dovoljno, tako da nema potrebe da ona ovde bude specijalno izlagana. U meri u kojoj se ova javlja kao neophodna za elementarno razumevanje teksta YS čitalac će naći nužna razjašnjenja u komentarima ispod aforizama u kojima se ovi pojmovi pojavljuju po prvi put.

15. O pojmu *duhkha* i njegovoj suprotnosti *sukha* vidi belešku pod YS, I, 17.

16. Inače je veza između YS i izvesnih delova budizma tako tesna da mi se činilo sasvim opravdano posegnuti ponegde u bogatu riznicu budističkih tekstova da bi se potražilo poneko dodatno rasvetljivanje, pogotovu onde gde su jogistički tekstovi ili nedovoljno jasni ili, što je češći slučaj, isuviše škrtni na opisima. Ovo se specijalno odnosi na zamršenu problematiku *samadhiya*. Napominjem da sam se u komentarima uz YS, I, 17. i 18. obilno služio podacima i objašnjenjima koje pruža jedan tako bogat tekst kakav je, bez sumnje, jedna od osnovnih budističkih *summa - Mahaprajnaparamitasastra*.

Inače su se ovim odnosom između budizma i joge specijalno bavili La Vale-Pusen u *Le bouddhisme et le Yoga de Patanjali* (Bruxelles, 1937), M. Eliade posvećuje celo jedno poglavlje u svojoj monografiji o jogi koju smo maločas pomenuli, E. Senart, u člancima *Bouddhisme et yoga* i *Origines bouddhiques*.

17. Po ukupnom broju »članova« (*ahga*) (pet »spoljašnjih« i tri »unutrašnja«) patanjđalijevska se joga naziva i »osmočlana« joga, a često zbog dostojanstva koje se pridaje onim »višim« ili »unutrašnjim« članovima ova se joga - za razliku od *hatha-yoge, bhaktiyoge, mantrayoge, karmayoge, kriyayoge, laya-yoge, jnanayoge* itd. - naziva *raja* ili »kraljevska« joga. O ovim »nižim«, »podređenim« formama joge čitalac može naći osnovna obaveštenja i bibliografiju

kod Danielua u *Toga. The method of reintegration* (London, 1948). Neke od oblika susrećemo implicitno ili eksplicitno pominjane i u tekstu YS. O raznim formama joge i različitim tradicijama čitalac se može opširnije obavestiti u knjigama Eliade-a, Vudruf (Wodroof), Bharatia, Silbern i dr.

18. *Vairagya* sam preveo kao »pročišćenost«, vodeći računa o osnovnom značenju korena RANJ preko kojeg ovaj stoji u direktnoj vezi sa *rajas* i koji upućuje na izvesnu obojenost, neprozirnost. *vairagya*, označava, dakle, odsustvo, uklonjenost te nečistoće, te nepoželjne obojenosti. Iako upotrebljena u ovim kontekstima kao psihološka kategorija, ipak prevodi u smislu »bez-željnost« (*dispassionless*) ili »*detachment*« i pored toga što dobro ukazuju na neke aspekte ove reči, ne zadovoljavaju utoliko ukoliko uopšte ne evociraju tu osnovnu ideju na koju »pročišćenost« ukazuje.

19. Da bih mogao još uvek da upotrebljavam ovaj važan, ali toliko upotrebljavan i zloupotrebljavan pojam, ovom ortografijom reči »svest« skrećem pažnju čitaocu na to koju osnovnu sliku ili ideju nosi za mene u ovom kontekstu ovaj pojam. »S-vešču« jedan sadržaj ili *intencionalitat* jedna »vest« postaje »in-formativna«. Prefiks *s-* (od *sa*) ukazuje na ovu saobražavajuću *in-formativnu* funkciju određene »vesti«, koja u registrujućem kompleksu obavlja (ili ne) jedno *novo formiranje*. U perspektivi YS ovaj registrujući kompleks sadrži upravo kao svoj centar jednu transcendentalnu subjektivnost, koju tekst označava kao »Čovek« (*puruša*), a čija *differentia specifica* jeste upravo to što »vest« mada saopštena »s-vesti« (*citta* ili *buddhi*), odnosno upečaćena, ubeležena u njoj, ne izaziva nikakvu »transformaciju«.

20. Za jogina koji je jogin upravo zato što postiže moć nezaustavljive introspekcije pojam »ne-svesnog« predstavljao bi *contra-dictio in adjecto*.

21. Ova uvek prisutna, spontana afektivna ili emocionalna reakcija, ovaj primordijalni impuls duše, njen neposredni odgovor na predočeno ili »vest« — taj složeni i pomalo zagonetni pojam koji YS označavaju kao *bhoga*, predstavlja svakako jedan od najvažnijih pojmova jogističke psihologije ili »psihoanalize«. Izveden iz korena BHUJ - čije je jedno od osnovnih značenja, »participiranje u...« (najčešće u jelu, piću i sl.) - ovaj termin ukazuje na onaj životni pokret duše kojim se ova baca na predmet da bi ga iskušala, svarila, doživela. Vuds i Mišra ga prevode prilično dobro sa *experience*, a drugi sa *das Geniessen, Genuss, la jouissance*.

O ovome će nešto više biti reči povodom odgovarajućeg aforizma (cf. YS I, 15).

22. O tome kako izgleda to najgrublje čišćenje i smirivanje, naime, o tome šta znače termini *yame* i *nyame* kojima je ukazano na načine ovog čišćenja, neka čitalac vidi izreke i komentare koji se time bave (cf. YS II, 29 i dalje).

23. Ove pojmove ovde pobrojane daje *Vyasa* u svom komentaru.

24. Veoma važan pojam patanjđalijske joge je i ovaj »poticaj«, odnosno »povođenje« (*pratyaya*, od korena *praty-i*). Naime, uvek kada nešto ulazi u polje interesa ili značenja, kad god se javlja pokret duše usled pojave nekog znaka, tada se kao najopštiji termin upotrebljava upravo *pratyaya*. Termin »duša«, o čijem pokretu ili poticaju upravo govorimo, ovde, i inače, stoji prilično neadekvatno umesto onoga što indijci nazivaju »suptilno telo« (*linga* ili *sukšmašarira*) za razliku od vidljivog, grubog, »fizičkog«. Slika koja može možda najbolje da posluži da bi se imala neka predstava o ovom telu jeste izvestan plazmatični fluid koji se prostire na prostoru koji približno odgovara našem fizičkom telu ili možda tačnije - u kome je ovo vidljivo telo smešteno. Razni poticaji, bilo iznutra bilo spolja, izazivaju pokret, ponekad i buru u tom fluidu, ili »bioplazmi« kako to ovaj fenomen, dosta srećno, naziva savremena sovjetska parapsihologija zasnovana na rezultatima Kirlijanove fotografije.

25. O odnosu joge prema seksualnoj apstinenciji kao delu tog represivnog morala prof. Filioza je posvetio čitavu jednu studiju, u kojoj, po mom mišljenju, dobro osvetljava ovaj odnos. Povodom represije seksualnog nagona zauzima se približno isto stanovište kao što smo upravo formulisali s obzirom na bilo kakve represije (cf. J. Filiozat: *Continence et sexualite dans le bouddhisme et les disciplines de yoga*).

26. Sva *promašena* traganja za »svetim«, naravno, valja također uključiti u pojam civilizacijske istorije, koja je u jogističkoj, i ne samo u jogističkoj perspektivi jedno ciklično kretanje, bez teleološkog opravdanja.

27. Kao što je to uvek bilo, pravci kao ovaj, i njemu slični, najčešće označeni kao »ezoterični«, i sami će, po prirodi stvari, izaći na marginu socijalnog ili će i sami zaboraviti ili zapostaviti *to* što su i drugi zaboravili ili čega nisu nikad ni bili svesni. Tako danas jedina forma joge koju susrećemo i možemo da susretnemo inkorporiranu u stvaralačko, produktivno, skupljačko društvo jeste *hathayoga* kojom se postiže jedna »psihofizička« savitljivost koja doprinosi lakšem podnošenju tereta (otuđujućih) produktivnih odnosa iz kojih umoran proizvođač bar privremeno izlazi, da bi im se *posle* »joge« osvežen i još sposobniji za produkciju vratio. Stoga protiv joge, ma kakva ona bila, ni ranija društva, a ni savremeno, ne moraju da preduzimaju nikakve mere opreza ili odbrane. Ono što uspeva da se inkorporira funkcionalno se da opravdati; ono, pak što nije u društvu — nije ni predmet sociologije i kao takvo izmiče sociološkom sistemisanju i objašnjenju, bar po svojoj suštini.

28. Kao i uvek, i ovde je interesantno povesti računa o etimološkom razvoju reči. »Personalitet« dolazi od lat. *persona* (iz »personata«), što je prvobitno označavalo masku koja je, inače, »bezličnoj« individui glumca davala neki određeni lik, ličnost neophodnu, »za ulogu« (*per sonata*).

29. Reč *kaivalya* ukazuje istovremeno na dve različite ideje koje se u ovom kontekstu sretno spajaju u jednu: naime, s jedne strane, *kaivalya* u sanskritu označava stanje onoga što je prosto, ne umešano, čisto, dakle, nekakvu očišćenost, ogoljenost (npr. nekog zemljišta). S druge strane, u konotaciju ove reči ulazi i ideja savršenstva, završenosti, potpunosti. Obe strane valja uzeti u obzir i uključiti u pojam kada je on upotrebljen na način na koji ga shvata joga.

BIBLIOGRAFIJA

Zahvaljujući mnoštvu dobro sačuvanih rukopisa (od kojih najstariji datiraju iz 1600. godine) - indijskim panditima i nekim evropskim indolozima pošlo je za rukom da ustanove nekoliko dobrih kritičkih izdanja teksta *Yogasutri*. Među nekoliko veoma dobrih činilo mi se najpraktičnijim upotrebiti ono koje je 1904. izašlo u Puni u seriji sanskritskih tekstova koja se navodi kao *Anandašrama Sanskrit Series* — budući da se uz izdanje ovog teksta nalaze i tri klasična komentara na okupu i da se u tekstu navode varijacije iz dvanaest najverodostojnijih manuskripata³¹. Verziju koju je izabrao izdavač K. Š. Agaše sa neznatnim izmenama uzeo sam za osnovu teksta koji je poslužio za ovaj srpskohrvatski prevod. Preporučiti se može pre svega izdanje iz Kalkute, 1890, zatim izdanja Bombay SS, Benares SS, Kashi SS. Što se teksta samih YS tiče, mogu korisno poslužiti sva dela navedena u bibliografiji koja sadrže sanskritski original budući da su razlike relativno male. Često uz izdanje samog teksta ide i prevod na neki od živih jezika. Međutim, u ovu istu grupu naslova uključeni su i prevodi bez

³¹ Listu MSS Patanjđalijevog i svih do nedavna pronađenih dela iz joga-tradicije čitalac može naći u Mitrinom delu (cf. bibliog.) ili u Aufrehtovom katalogu (Th. Aufrecht, *Catalogus Catalogorum*, Leipzig, I—III, 1891—1903).

originala koji, čak i kada su u mnogome nesavršeni, mogu biti interesantni čitaocu koji želi da upoređuje prevode. U istu listu sam uključio i sve one studije i radove koji se neposredno odnose na Patanjđalijev sistem joge, odnosno koji pobliže obrađuju neki od posebnih aspekata samog teksta.

U drugoj grupi naslova nalazi se izvestan broj dela koja mogu čitaocu da pruže jedan celovit pogled na totalitet fenomena joge smeštajući ga u širu celinu drugih, srodnih mu duhovnih pojava, pružajući i istorijski kontekst u kome se ovaj razvijao i bez koga ga je teško razumeti. Tu su uključena i dela koja predstavljaju presek istorije nekog od problema koji su univerzalno prisutni u indijskoj filozofiji a koji se nalaze u centru i Patanjđalijevog sistema, kao npr. problem svesti ili problematike *guna*.

U trećoj grupi nalaze se dela koja tretiraju neki od mnogih drugih oblika koje je »joga« poprimala u toku svoga istorijskog razvijanja. Radi komparativnih studija navedeni su i neki od najvažnijih klasičnih tekstova te druge joga tradicije i neke od važnijih studija posvećenih tim različitim vrstama joge. Tu se nalazi i izvestan broj dela posvećenih razmatranju odnosa koje je moguće ustanoviti između joge i nekih drugih pravaca prisutnih u indijskoj odnosno zapadnoevropskoj tradiciji (budizam, *samkhya*, vedanta, psihoanaliza i dr.). I, najzad, tu su i bibliografski podaci za sva ona dela koja se bilo kojim povodom nalaze spomenuta u tekstu Uvoda i komentara.

I

Agāše, K. Š., (izd.), *Pđtanjala-yoga-sutrđni* (tekst YS sa komentarima Vyase, Vacaspatimišre i Bhoje, ASS No 47, Poona, 1904

Aranya, S. H., *Yoga Philosophy of Patanjali*, University of Calcutta, 1963

Aurobindo, *Elements of Yoga*, Pondicherrv, 1933-36

Ayyar, N. S. V., »A peep into Patanjali«, *Visvabharati Quarterly*, VI, Santiniketan, 1928

Balarama, *Yoga-daršana. Bhagavan-Mahamuni-Patanjali-pranitam* (YBh, TV and a *tippana* by Balarama), Calcutta, 1890. - Preštampano u Benaresu 1908. bez izmene paginacije pod naslovom: *Patanjala--daršanasya-yoga-tattva*.

Ballantyne and Šastri Deva, *Yoga-sutra of Patanjali*, (tekst YS i engl.prev.) Delhi, 1971

Bodas, R. Sh., *Pđtanjala-sutrani*, (YS, YBh i TV) BSS, No 46, 1892

Das, B., *A Concordance Dictionary to Yogasutras of Patanjali and the Bhđšya of Vyasa*, Benares, 1938

Dhundiraj Šasri, *The Vogasutram*, KSS No 85, Benares, 1931 Dvivedi, M. N., *The Yoga-sutra of Patanjali*, Bombay. 1890

Eliade, M., *Patanjali et le Yoga*, Paris, 1962 Esnoul, A. M. et L. Silburn, *Les Yoga Sutras*, (fr. prev. A. M.E.; komentari L. S.) u zborniku *L'Hindouisme*, Paris, 1973

Feuerstein, G. and Miller, J., *A reappraisal of Yoga*, London, 1971

Hauer J. W., *Der Yoga: ein indischer Weg zum Selbst*, (translit. tekst YS i nem. prevod), Stuttgart, 1958

Janaček, A., »Two texts of Patanjali and a statistica! comparison of their vocabulaires«, *Archiv Orientalni*, XXVI, Prague, 1958

Janaček, A., »The voluntaristic type of yoga in Patanjali's Yogasutras« *Archiv Orientdlni*, XXII, 1954

Jha, G., *The Yogadarshana*, (YS i YBh sa navodima iz Vacaspatimišrinog, Vijñanabhikšuovog i Bhojinog komentara), Madras, 1934

Johnston, Ch., *The Yoga Sutras of Patanjali*, New York, 1912, 1949, 1952, London, 1952

Lacombe, O., u zborniku *Themes et texts mystiques* (urednik L. Gardet) parcijalni prevod YS (99 sutri), Paris, 1947

Mishra, N., »Conception of samskara in the Yogasutra«, *Journal of Bihar and Orissa Research Soc'iety*, XXXVII, Patna, 1951

Mitra, R., *The Yoga aphorisms of Patanjali* With the commentary of Bhoja Raja and an english translation, Calcutta, 1883

Prasada, R., *Yoga-sutras of Patanjali with Vydsa Bhašya*, Allahabad, 1910

Purohit Swami. S., *Aphorisms of Yoga*, London, 1938, ponovo 1957

- Sahay, M., »Patanjalayogasutras and the Vyasa Bhaṣya«, *Visheshvaranand Indological Journal*, II, 1964
- Sarasvati, R. Y., *Maniprabhā* (teskt i engl. prev.), BenSS, No 75, 1903 Woodsov prevod u *Journal of American Oriental Society*, 1914
- Taimni, I. K., *The Science of Yoga* (tekst YS, engl. prev. i prevodiočevi komentari) Madras, 1965, 1971
- Vijnanabhikšu, *Yogasdrasamgraha*, (tekst i engl. prev. G. Jha), Bombay, 1894, Madras, 1933*
- Vijnanabhikšu, *Yogavarttika*, u *The PanditNewSeries*, |o|. V—VI, Benares, 1884
- Vivekananda, *Raja Yoga* (sa tekstom YS, engl. prevodom i komentarima) Calcutta, četrnaesto izd. 1970)
- Wood, Ernest, *Practical yoga, ancient and modern*, (prevod i koment.) Beverly Hills, California, 1948, 1973
- Woods, James Haughton, *The Yoga Sistem of Patanjali or Ancient Hindu Doctrine of Concentration of Mind*, Harvard Oriental Series, vol. 17, Cambridge, Massachusetts, 1914, 1927, New Delhi, 1965, 1972

II

- Dasgupta, S. *A History of Indian Philosophy*, 5 vol. Cambridge, 1922—55
- Dasgupta, S., *Hindu Mysticism*, Chicago, 1927
- Deussen, P., *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, Leipzig, 1894
- Glaserapp, H. von, *Die Philosophie der Inder*, Stuttgart, 1948, 1958
- Grousset, R., *Les philosophies indiennes. Les systemes*, Paris, 1930
- Katičić, R., *Stara indijska književnost*, Zagreb, 1973
- Masson-Oursel, P., *Esguisst d'une hisloire de la philosophie indienne*, Paris, 1923
- Przyluski, J., *La theorie des gunas*, Buli. Oriental School, vol. VI, London, 1930—32
- Radhakrishnan, S., *Indian Philosophy*, 2 vol., New York — London, 1923 srpskohrv. prev. *Indijska filozofija*, Beograd, 1964—65
- Renou, L. et J. Filliozat, *UInde classique*, 2 vol., Paris, 1953
- Saksena, S. K., *The Nature of Consciousness in Hindu Philosophy*, Benares, 1944
- Veljačić, Č., *Filozofija istočnih naroda*, I tom *Indijska filozofija*, Zagreb, 1958
- Zimmer, H., *Philosophies of India*, ed. by J. Campbell, New York, 1951

III

- Aurobindo, *Bases of Yoga, Pondicherry*, 1936
- Aurobindo, *On yoga, Pondicherry*, 1955
- Aurobindo, *The Life Divine*, Pondicherry, 1955
- Avalon, A. (alias Sir J. Woodroffe), *The Serpent Power*, London, 1919, Madras, Ganesh, 1936
- Ayyangar, T. R. S., *The Yoga Upaniśads*, Theosophical Publ. House, Adyar, 1952
- Bedekar, V. M., *Dharand and codana (yogic terms) in Mokśadharmaparvan of the Mahābharata in their relation with the Yogasutras*, Bharatiya Vidya, XXII (1962)
- Bedekar, V. M., *The Dhydnayoga in the Mahābharata* (XII, 188), Bharatiya Vidya, XXI (1961)
- Bernard, Theos, *Hatha Yoga*, London, 1944
- Bharati, A., *The Tantric Tradition* (sa opširnomo bibliografijom), London 1965, New York, Anchor Books, 1970
- Briggs, G. W., *Gorakhnath and Kanphata Yogis*, Delhi, 1973
- Brosse, Therese, *Etudes instrumentales des techniques du Yoga. Experimen-tation psychosomatique*, Paris, 1963
- Choisy, M., *La metaphisigue des yogas*, Geneve, 1948
- Conze, E., *Buddhist Meditation*, Unwin Books, London, repr. 1972

- Cowell, E. B., *The Saiva — darsana — samgraha* by Madhava acharya with english translation, Chowkhamba Sanskrit Sridies, vol. X, Varanasi 1961
- Danielou, Alain, *Yoga. The Method of reintegration*, London, 1949
- Franc. prevod — *Yoga-methode de reintegration*, Paris 1951, 1973
- Dasgupta, S. N., *A Study of Patanjali*, Calcutta, 1920
- Dasgupta, S. N., *Yoga as Philosophy and Religion*, London, 1924
- Dasgupta, S. N., *Yoga Philosophy in relation to other Systems of Indian Thought*, Calcutta, 1930, Delhi, 1974
- Digambarji, Swami and Pt. Raghunathashastri Kokaje, *Hatha-yoga-pra-dipika*, (Kritičko izdanje sansk. teksta i engl. prevod), Lonavla, Poona, 1970
- Divanji, Sri Prahlad C., *Yogayđjnavaalkya*, a treatise on Yoga as taught by Yogi *Yđjnavaalkhya*, Bombay Branch of the Royal Asiatic Society Monograph Bo 3, Bombay, 1954
- Eliade, M., *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* (sa bibliografijom), Bucarest-Paris, 1936
- Eliade, M., *Techniques du yoga*, Paris, 1948
- Eliade, M., *Le Yoga, immortalite et liberte*, Paris, 1954, 1972 (dodaci u bibliografiji) engl. prev. *Yoga-immortality and freedom*, London, 1969
- Evans-Wentz, W. Y., *Tibetan Yoga and Secret Doctrines*, Oxford, 1935
- Evola, J., *Le Yoga tantrique*, Paris, 1971
- Feuerstein, G., *The Essence of Yoga*, London 1974
- Filliozat, J., »Contenance et sexualite dans le bouddhisme et les disciplines de Yoga«, *Etudes carmelitaines*; »Mystique et cnntinence«, Bruges, 1952
- Filliozat, J., »Sur la concentration oculaire dans le Yoga« u *Yoga, eine Internationale Zeitschrift*, vol. I, No 1, Hamburg, 1931
- Filliozat, J., »Taoi'sme et Yoga« *Journal Asiatique*, CCLVII, 1969, No 1—2
- Frobe-Keptejn, O. (izd.), *Yoga und Meditation im Osten und im Westen*, Ziirich, 1934
- Garbe, R., *Samkhya und Yoga*, Strasbourg, 1896
- Hauer, J. W., *Die Anfänge der Yogapraxis im alten Indien*, Berlin-Stuttgart-Leipzig, 1922
- Henrotte, J. G., »Yoga et biologie«, *Atomes*, mai 1969
- Jordens., J., »Jung und Yoga«, *Journal of Indian Academy of Philosophy*, 3, Calcuta, 1964
- Kaviraj, G., *Gorakša-siddhanta-sangraha*, (edition with introduction), Sarasvati Bhavana Texts No 18
- Kaviraj, G., *Siddha-siddhanta-samgraha*, (edition), Sarasvati Bhavana Texts, No 13
- Kuvalavananda, S. and Dr. Shukla, S. A., *Gorakšašatakam* (with introd., text and engl. transi.), Lonavla, Bombay.
- Lacombe, O., »Sur le Yoga Indien«, *Etudes Carmelitaines*, oct. 1937 La Vallee-Poussin, L. de, *Le bouddhisme et le Yoga de Patanjali*, u »Melanges chinois et bouddhique«, Bruxelles, 1937
- Lindquist, S., *Die Methoden des Yoga*, Lund, 1932 (skup tekstova iz jogatradicije)
- Lu K'uan Yii, *Taoist Yoga'. Alchemy and Imtnortality*, London, 1970
- Lysebeth, Andre van, *J'apprend le Yoga*, Flammarion, 1965 Malik, Smt. Kalavani, *Siddha-siddhanta-paddhati and other works of Nahts Yogis*, Poona Oriental Book House, 1954
- Masson-Oursel, P., *Le Yoga*, Paris, 1954, peto izd. 1965 Masson-Oursel, P. »Sur la signification du mot 'yoga'« *Revue de l'histoire et religion*, Paris, 1924
- Michael, Tara, *Hatha-yoga-pradipikā*, (traduction, introd. et notes avec extraits du commentaire de Brahmapanda), Paris, 1974
- Padoux, A., *Recherches sur la symbolique et renergie de la parole dans certains textes tantriques*, Paris, 1963
- Pensa, C., »Observations and references for the study of Šadangayoga« *Yoga Quarterly Review*, 4, London, 1972
- Prem, S. K., *The Yoga of the Bhagavat Gita*, London, 1958
- Pott, P. H., *Yoga and Yantra*, The Hague, 1966
- Przyluski, J., *La Grande Deesse*, Paris, 1950
- Rhys Davids, C., »Dhyana in Early Buddhism«, *Indian Historical Quar-terly*, III, 1927

- Saksena, S. K., »The nature of buddhi according to Samkhya-Yoga« *Philosophical Quarterly* XVIII
- Saksena, S. K., »The problem of experience in Samkhya-Yoga metaphysics with special reference to Vacaspati and Vijnabhikšu«, *Poona Orientalist* IV, 4, Poona, 1940
- Sambaišva Sastri, K., *Yogaydjnavalkya*, Sanskrit edition, Trivandrum Sanskrit series No CXXXIV, 1938
- Schmitz, O. A. H., *Psychoanalyse und Yoga*, Darmstadt, 1923
- Sengupta, N. N., »Practice of detachment in spiritual life: Asparša-Yoga in its historical development«, *Journal of the United Provinces Historical Society* XIII, Lucknow, 1940
- Senart, E., »Bouddhisme et Yoga«, *Revue de l'Histoire des Religions*, nov. 1900
- Senart, E., »Origines bouddhiques«, *Bibliothèque de vulgarisation du Musée Guimet*, vol. XXV, 1907
- Senart, E., »Rajas et la théorie des trois *guna*«, *Journal Asiatique*, II Silburn, Lilian, *Le Vijriḍnabhairava*, (sanskrit. tekst, fr. prevod i komentari L. S.), Paris, 1961
- Singh, M., *Gorakhnath and Medieval Mysticism*, Lahore, 1936
- Smart, N., *The Yogi and the Devotee*, London, 1968
- Sastri, Mahadeva, *The Yoga Upaniṣads*, text with commentary of Sri Upaniṣad-Brahma-Yogin, Madras, 1920
- Varenne, J., *Le Yoga et la tradition hindoue*, Paris, 1973
- Varenne, J., *Upanishads du Yoga*, traduites du sanskrit et annotées par J. V., coll. UNESCO, Gallimard, 1971
- Vasu, Srischandra, *Gheranda Samhita*, text and engl. translation, Madras, 1933
- Vidhyaravasa, S. C., *Siva samhita*, engl. translation, Allahabad, 1923
- Vidyarnava, R. B. S. Ch., *Šiva-Samhita*, text and transi., Allahabad, 1942
- Williams, R. H. B., *Jaina Yoga*, London, 1963
- Winter, F. L., »Psychoanalysis and the Yoga aphorisms«, *Quest*, 10, London, 1917—18
- Wood, E., *Yoga dictionary*, New York, 1956
- Yajñavalkya-Smṛti with the *Mitakṣara*, edit. Bapu Sastri Moghe, Bombay, 1892
- Yogaśakti, P. M., *Science of Yoga*, (transi. of *Gheranda Samhita*, Bombay, 1964
- Zigmund-Cerbu, A., »The Śadāṅgayoga«, *History of Religions*, II, Chicago, 1963—64

Osho

JOGA: Alfa i omega

Knjiga 1

Prva od deset knjiga predavanja o Patanjđalijevim *Joga sutrama*,
održanih od 25-XII-1973. do 10-V-1976. godine

Lektura, korektura i napomene:
Ivan Antić

PREDGOVOR

Kao da je posle više hiljada godina sam Patanjđali ponovo došao i progovorio o svojim čuvenim *Joga sutrama*, ali sada sve što nije prvi put rekao, sve što treba reći tako da ništa ne preostane, tako da i savremenom čoveku budu jasnije. Takav se utisak stiče dok čitamo ove Oshoove komentare.

Patanjđalijeve *Joga sutre* su "Biblija za meditante", apsolutno neophodne svakome ko namerava da meditira, ko već meditira i onome ko misli da je već savladao meditaciju. Samo ovde može saznati suštinu i svrhu prave meditacije.

Joga sutre su najznačajnije delo na svetu koje iznosi ljudsku suštinu i praksu za njenu aktuelizaciju. Nigde nije tako objektivno i precizno u reči pretočena suština ljudskog duha i svrha ljudske egzistencije kao u teorijskim postavkama Sankhye, i nigde nije tako precizno dato rešenje za ostvarenje egzistencije u samom čoveku, a ne spolja kao što sva druga učenja pokušavaju, korak po korak, praktičnom primenom postavki Sankhye u jogi, koju je sakupio Patanjđali.

Bolje od svih drugih komentatora, Osho je ovde pokazao da o tom putu može da svedoči samo onaj koji ga je prošao.

Ivan Antić

Poglavlje 1

UVOĐENJE NA STAZU JOGE

25. decembar 1973.³²

I, 1: *atha yogānuśasanam.*

[Neka bi se upravo ovo što] sada [sledi uzelo za] jogističko učenje.

I, 2: *yogaścittavrttinirodhah.*

Yoga je u obustavljenosti [zamućujućih partikularnih] »obrta u s-vesti« (cittavrtti).

I, 3: *tada draštuh svarupe vasthanam.*

[Samo] tada [u toj obustavljenosti partikularnih obrta] »onaj koji vidi« (draštr) biva u skladu sa svojom pravom prirodom (svarupa).

I, 4: *vrttisarupyamītaratra.*

Inače se [»Čovek«] poistovećuje sa [partikularnim] obrtima (vrtti) [vlastite svesti].³³

Mi živimo u dubokoj iluziji - obmani o nadi, budućnosti, sutrašnjici. Niče je negde rekao da čovek ne može živeti sa istinom; njemu trebaju snovi, trebaju mu obmane, potrebne su mu laži da postoji. Niče je u pravu. Čovek kakav je sada ne može postojati sa istinom. Ovo treba shvatiti vrlo duboko, jer bez razumevanja toga, ne može biti ulaska u istraživanje koje se zove *joga*.

Um treba duboko razumeti - um kome trebaju laži, um kome trebaju obmane, um koji ne može postojati sa realnim, um kome trebaju snovi. Vi ne sanjate samo noću. Čak i dok ste budni, sanjate neprekidno. Možda gledate u mene, možda me slušate, ali struja sna teče unutra u vama. Neprekidno um stvara snove, slike, fantazije.

Sada naučnici kažu da čovek može živeti bez spavanja, ali ne može živeti bez snova. U davnim danima shvaćeno je da je spavanje potrebno, ali sada moderno istraživanje kaže spavanje nije zaista nužno. Spavanje je potrebno samo da biste mogli sanjati. Ako vam nije dozvoljeno da sanjate i dozvoljeno da spavate, nećete se ujutru osećati svežim, budrim. Osećaćete umor, kao da uopšte niste mogli spavati.

U noći ima perioda - perioda za duboko spavanje i perioda za sanjanje. Postoji ritam - upravo kao dan i noć, postoji ritam. Onda faza sanjanja dođe, stoga sanjate. Posle toga spavanje bez snova, onda opet sanjanje. Čitave noći se to odvija. Ako je vaše spavanje ometano za vreme dok spavate duboko bez snova, ujutru nećete osećati da vam je išta nedostajalo. Ali dok sanjate, ako je vaš san uznemiren onda ćete se ujutru osećati sasvim umorni i iscrpljeni.

Sada se ovo može znati spolja. Ako neko spava, vi možete oceniti da li sanja ili spava. Ako sanja, njegove oči će se neprestano kretati - kao da gleda nešto sa zatvorenim očima. Kada on duboko spava, oči se neće kretati; one će ostati smirene. Dakle dok se vaše oči

³² Predavanja su držana usmeno i naknadno zapisana, a ovaj prevod predavanja je precizan i veran tako da se tekst u nekim delovima može učiniti jezički neusklađen s duhom srpskog jezika.

³³ Ovde, na početku svakog poglavlja, dajemo najbolji prevod na srpski jezik sa sanskrita od Zorana Zeca (Patanjali: Izreke o Jogi, Beograd, 1977). Oshov prevod sa engleskog jezika nalazi se u tekstu njegovih komentara gde se često ponavlja, tako da su oba prevoda sačuvana i mogu da se dopunjuju radi boljeg razumevanja sutri. Poneki komentari iz prevoda Zorana Zeca obeleženi su u napomeni kao: Komentar Z.Z.

pokreću, ako je vaše spavanje ometano ujutru ćete osećati umor. Onda kada se vaše oči ne kreću, spavanje može biti ometano, i ujutru nećete osećati da vam išta nedostaje.

Mnogi istraživači su dokazali da se ljudski um hrani za vreme snova, san je nužan, i san je totalna samoobmana. A to nije samo tokom noći; dok ste budni takođe isti obrazac sledi; danju to čak možete primetiti. Ponekad će u umu ploviti san, ponekad neće biti snova.

Kada ima snova vi ćete činiti nešto, ali ćete biti odsutni. Unutra ćete biti okupirani. Na primer, vi ste ovde. Ako vaš um prolazi kroz stanje sanjanja, vi ćete slušati mene a da me uopšte ne čujete, jer vaš um će biti okupiran unutra. Ako niste u stanju sanjanja, samo me onda možete čuti.

Danju, noću, um nastavlja da se kreće od ne sanjanja do sna, onda od sna do ne sanjanja. To je jedan unutrašnji ritam. Ne samo da mi svesno sanjamo, u životu mi takođe projektujemo nade u budućnost.

Današnjica je gotovo uvek pakao. Vi možete produžavati to samo zbog nade koju ste projektovali u budućnosti. Vi možete živeti danas zbog sutra. Nadate se da će se nešto sutra dogoditi - neka vrata raja će se sutra otvoriti. Ona se nikada ne otvaraju danas, a kada sutra dođe ono neće doći kao sutra, ono će doći kao danas, ali dotle vaš um se ponovo pomerio. Vi nastavljate da se pokrećete ispred sebe; to je ono šta znači sanjanje. Vi niste jedno sa realnim, onim što je u blizini, onim što je ovde i sada, vi ste negde drugde - krećete se unapred, skaćete napred.

A to sutra, ta budućnost, vi ste imenovali na tako mnogo načina. Ljudi to nazivaju nebom, neki ljudi to zovu *moksha* (oslobođenje), ali to je uvek u budućnosti. Neko misli u terminima bogatstva, ali to bogatstvo će biti u budućnosti. Neko misli u uslovima raja, a taj raj će biti posle vaše smrti - daleko u budućnosti. Vi gubite svoju sadašnjost za ono što nije; to je ono šta sanjanje znači. Vi ne možete biti ovde i sada. To izgleda da je teško, da se bude upravo u trenutku.

Možete biti u prošlosti zato što je opet to sanjanje - sećanja, pamćenje stvari kojih nema više, ili možete biti u budućnosti, koja je projekcija, koja je opet kreiranje nečega iz prošlosti. Budućnost nije ništa do opet projektovana prošlost - mnogo živopisnija, mnogo lepša, ali to je profinjena prošlost.

Ne možete misliti ni o čemu drugom nego o prošlosti. Budućnost nije ništa drugo do ponovo projektovana prošlost, a obe nisu. Sadašnjost jeste, ali vi nikada niste u današnjici. To je ono šta znači sanjanje. Niče je u pravu kada kaže da čovek ne može živeti sa istinom. Njemu su potrebne laži, on živi kroz njih. Niče kaže da mi nastavljamo da govorimo da želimo istinu, ali je niko ne želi. Naše takozvane istine nisu ništa do laži, lepe laži. Niko nije spreman da vidi голу realnost.

Ovaj um ne može ući na stazu *joge*, jer *joga* označava metodologiju za otkrivanje istine. *Joga* je metod da se dođe do nesanjajućeg uma. *Joga* je nauka da se bude u ovde i sada. *Joga* znači da ste sada spremni da se ne krećete u budućnost. *Joga* znači da ste sada spremni da se ne nadate, da ne iskaćete napred iz vašeg bića. *Joga* znači sresti se s realnošću kakva jeste.

Prema tome čovek može ući u *jogu*, ili na stazu *joge*, samo kada je totalno izigran i frustriran od svog vlastitog uma kakav on jeste. Ako se još nadate da možete dobiti nešto kroz svoj um, *joga* nije za vas. Potrebna je totalna frustracija - otkriće da ovaj um koji projektuje jeste beskoristan, um koji se nada jeste besmislica, on ne vodi nigde. On jednostavno zatvara vaše oči; on vas opija; on nikada ne dozvoljava realnosti da vam bude otkrivena. On vas brani protiv realnosti.

Vaš um je opojno sredstvo, droga. On je protiv onoga što jeste. Stoga dok ne budete totalno frustrirani sa svojim umom, sa svojim načinom postojanja, načinom na koji ste postojali do sada, ako ga možete ostaviti bezuslovno, onda možete ući na stazu.

Mnogi su postali zainteresovani, ali vrlo mali broj ulazi jer vaše interesovanje može biti samo radi vašeg uma. Vi se možda sada nadate, kroz *jogu*, da možete dobiti nešto, ako motiv postizanja postoji - vi možete postati savršeni kroz *jogu*, možete postići blaženo stanje

savršenog postojanja, možete postati jedno s *brahmanom*, možete postići *sat chit anandu*.³⁴ Ovo može da bude uzrok zašto se interesujete za *jogu*. Ako je to slučaj onda ne može biti susreta između vas i staze koja je *joga*. Onda ste vi sasvim protiv nje, krećete se u potpuno suprotnoj dimenziji.

Joga znači da sada ne postoji nada, sada ne postoji budućnost, sada nema želja. Čovek je spreman da zna šta jeste. Čovek nije zainteresovan za ono šta može biti, šta treba da bude, šta mora biti. Čovek nije zainteresovan! Čovek je zainteresovan samo za ono šta jeste, jer samo realno može da vas oslobodi, samo realnost može da postane oslobođenje.

Potrebna je potpuna beznadežnost. Buddha je očajanje nazvao *dukha*. Ako ste zaista u bedi, ne nadajte se, jer vaša nada će samo prolongirati jad. Vaša nada je opojno sredstvo. Može vam pomoći samo da stignete do smrti i nigde više. Sve vaše nade mogu vas dovesti samo do smrti. One tamo vode.

Postanite potpuno beznadežni - nema budućnosti, nema nade. Teško razumljivo. Potrebna je odvažnost da se hrabro podnese realnost. Međutim, takav trenutak dolazi svakome nekada. Svakom ljudskom biću dođe trenutak kada se oseća potpuno beznadežno. Dogodi mu se apsolutna besmislenost. Kada on postane svestan da je beskorisno šta god da čini, gde god da ide, to ne vodi nikuda, čitav život je bez značaja - iznenada nade ga ostavljaju, budućnost napušta, i po prvi put vi ste usaglašeni sa sadašnjim, po prvi put ste licem u lice sa realnošću.

Dok taj trenutak ne dođe... vi možete nastaviti da radite *asane*, položaje; ali to nije *joga*. *Joga* je okretanje unutra. To je totalan zaokret. Kada se ne krećete u budućnost, ne krećete se prema prošlosti, onda započinjete da se krećete ka sebi - jer vaše bivanje je ovde i sada, ono nije u budućnosti. Vi ste prisutni ovde i sada, vi možete ući u ovu realnost. Ali onda um mora biti ovde.

Ovaj momenat je označen prvom Patanjđalijevom sutrom. Pre nego što započnemo govoriti o prvoj sutri, nekoliko stvari treba razumeti. Prvo, *joga* nije religija - zapamtite to. *Joga* nije hinduistička ili muhamedanska. *Joga* je čista nauka baš kao matematika, fizika ili hemija. Fizika nije hrišćanska, fizika nije budistička. Ako su hrišćani otkrili zakone fizike, onda kako fizika nije hrišćanska? Samo su slučajno hrišćani otkrili zakone fizike. Međutim fizika ostaje upravo nauka. *Joga* je nauka - samo ju je slučajno otkrio hindus. Ona nije hinduistička. To je čista matematika o unutrašnjem bivanju. Tako muhamedanac može biti jogi, đain može biti jogi, hrišćanin može biti jogi, budista može biti jogi.

Joga je čista nauka, a Patanjđali je najveće ime što se tiče sveta *joge*. Taj čovek je izuzetan. Po prvi put u istoriji čovečanstva ovaj čovek je doveo religiju do stanja nauke; on je načinio religiju naukom, očevitim zakonima; nikakva vera nije potrebna.

Zbog toga što takozvane religije trebaju verovanje, ne postoji druga razlika između jedne religije i druge; razlika je samo u odnosu na verovanja. Muhamedanac ima određena verovanja, hindu svakako druga, a hrišćanin nesumnjivo treća. Razlika je u verovanjima. *Joga* nema ničega što se tiče verovanja; *joga* ne kaže da veruje ni u šta. *Joga* iskazuje iskustvo. Upravo kao što nauka kazuje eksperimentom; *joga* govori iskustvom. Eksperiment i iskustvo su oboje isti, njihova područja su različita. Eksperiment znači nešto što vi možete vršiti spolja; a iskustvo označava nešto što vi možete činiti unutra. Iskustvo je jedan unutrašnji eksperiment.

Nauka kaže; ne verujte, sumnjajte onoliko koliko možete. Inače takođe, nemojte da ne verujete jer neverovanje je opet vrsta verovanja. Vi možete verovati u Boga, vi možete verovati u koncept ne-Boga. Možete reći Bog postoji, sa fanatičnim gledištem, možete reći sasvim suprotno, da Bog ne postoji s istim fanatizmom. Ateisti, teisti, svi su vernici, a vera nije oblast za nauku. Nauka znači iskusiti nešto, ono što jeste; nije potrebna vera. Dakle, druga stvar koju treba zapamtiti: *Joga* je egzistencijalna i eksperimentalna. Nikakva vera se ne zahteva, nikakva vera nije potrebna - samo odvažnost da se iskusi. A to je ono što nedostaje. Vi možete verovati lako jer u verovanju nećete biti preobraženi. Vera je nešto vama dodato, nešto površno. Vaše biće se ne menja; vi ne prolazite kroz neku promenu. Možete biti hindu, možete postati hrišćanin sledećeg dana. Jednostavno menjate Gitu za Bibliju. Možete

³⁴ *Sat* - bitak, *chit* - svest, *ananda* - blaženstvo. To je klasičan opis stvarnosti ili budnosti u *vedanti* po kojoj je čovekova suština jedno sa *brahmanom* - apsolutom.

da je promenite za Kuran, međutim čovek koji je držao Gitu a sada drži Bibliju, ostaje isti. On je promenio svoja verovanja.

Verovanja su kao odeća. Ništa bitno se ne preobražava; vi ostajete isti. Analizirajte hinduistu, ispitajte muhamedanca, unutra su oni isti. On odlazi u hram, muhamedanac mrzi hram. Muhamedanac ide u džamiju a hinduista mrzi džamiju, ali iznutra oni su ista ljudska bića.

Vera je laka jer se od vas ne zahteva zapravo da činite ništa - samo površinsko doterivanje, dekorisanje, nešto što možete odložiti na stranu svakog momenta kada hoćete. *Joga* nije verovanje. Zbog toga je teška, naporna, ponekad izgleda nemoguća. To je jedan egzistencijalni pristup. Vi ćete doći do istine, ali ne kroz veru, nego kroz svoje vlastito iskustvo, kroz vašu vlastitu realizaciju. To znači da ćete morati potpuno da se promenite. Vaša gledišta, vaš način života, vaš um, vaša psiha kakva jeste mora potpuno da se razbije. Nešto novo mora da se stvori. Samo s tim novim vi ćete doći u kontakt s realnošću.

Dakle, *joga* je oboje, i smrt i život. Ovakvi kakvi jeste vi ćete morati umreti, a dok ne umrete novo se ne može roditi. Novo je skriveno u vama. Vi ste samo seme za to, a seme mora pasti dole, apsorbavano od zemlje. Seme mora da umre; samo onda novo će se pojaviti iz vas. Vaša smrt vaš novi život. *Joga* je oboje: smrt i novo rođenje. Dok niste spremni da umrete, ne možete biti rođeni. Dakle to nije pitanje promene verovanja.

Joga nije filozofija. Ja tvrdim to nije religija, kažem i: "Nije filozofija. To nije nešto o čemu možete razmišljati. To je nešto što morate biti; razmišljanje neće biti dovoljno. Mišljenje se odvija u vašoj glavi. Ono nije zaista duboko u korenu vašeg bića; ono nije vaša celokupnost. Ono je samo deo, funkcionalni deo; ono se može uvežbati. A vi možete da rasuđujete logično, možete misliti racionalno, ali vaše srce će ostati isto. Vaše srce je vaš najdublji centar, vaš glava je samo grana. Možete biti bez glave, ali ne možete biti bez srca. Vaša glava nije osnovna."

Joga se odnosi na vaše celokupno biće, s vašim korenom. Dakle sa Patanjđalijem mi nećemo misliti, mozgati. Sa Patanjđalijem pokušaćemo da saznamo najviše zakone bivanja; zakone transformacije postojanja, zakone kako umreti i kako se ponovo roditi, zakone novog poretka postojanja. Zbog toga ja *jogu* nazivam naukom.

Patanjđali je izuzetan. On je prosvetljena osoba kao Buddha , kao Krišna, kao Hrist, kao Mahavira, Muhamed, Zaratuštra, ali je različit na jedan način. Niko od Bude, Krišne, Mahavira, Zaratuštre, Muhameda nema naučno gledište. Oni su veliki osnivači religija. Oni su izmenili ceo obrazac ljudskog uma i njegovu strukturu, ali njihov pristup nije naučan.

Patanjđali je kao Ajnštajn u svetu Buddha . On je fenomen. On bi lako dobio Nobelovu nagradu kao Ajnštajn, ili Bor, Maks Plank ili Hajzenberg. On ima isto gledište, isti pristup strogog naučnog uma. On nije pesnik; Krišna je pesnik. On nije moralista; Mahavira je moralista. On je u osnovi naučnik, koji razmišlja u terminima zakona. On je došao da izvede apsolutne zakone ljudskog postojanja, najvišu radnu strukturu ljudskog uma i realnosti.

A ako sledite Patanjđalija, vi ćete saznati da je on tako tačan kao matematička formula. Jednostavno činite ono šta on kaže i rezultat će se postići. Rezultat se garantovano postiže; to je upravo kao dva plus dva, oni postaju četiri. To je baš kao kada zagrevate vodu do 100 stepeni celzijusovih i ona isparava. Vera nije potrebna; jednostavno činite to i znate. To je nešto što treba uraditi i znati. Zbog toga ja kažem ne postoji poređenje. Na ovoj zemlji nikada nije postojao čovek kao Patanjđali.

Vi možete naći u Budinim govorima, poeziji - garantovano da je tamo. Mnogo puta dok je Buddha izražavao sebe, on je postajao pesnik. Kraljevstvo ekstaze, područje najvišeg saznavanja, takođe je lepo, iskušenje je tako veliko da se postane poetičan, lepota je takva, blagoslov je takav, blaženstvo je takvo da čovek započinje da misli poetskim jezikom.

Međutim, Patanjđali se odupreo tome. Niko nije mogao da se odupre. Isus, Krišna, Buddha , svi su postali pesnici. Sjaj, lepota, kada to bukne u vama, počecete da plešete, vi ćete započeti da pevate. U tom stanju vi ste kao ljubavnik koji se zaljubio u čitav univerzum.

Patanjđali se odupreo tome. On nje koristio poeziju; nikada nije upotrebio ni jedan pesnički simbol. Nije se bavio poezijom; nije govorio u terminima lepote. On je govorio samo u matematičkim terminima. On je bio egzaktan, i dao vam je maksime (mudre izreke). Ove

maksime su samo naznake šta treba da se uradi. On nije buknuo u ekstazi; nije rekao stvari koje se ne mogu reći; nije istraživao nemoguće. On je samo položio temelj, a ako sledite temelj dospećete do vrha koji je iznad. On je strogi matematičar - zapamtite to.

Prva sutra:

*A sada, disciplina joge -
Atha joganushasanam*

A sada disciplina joge. Svaku pojedinu reč treba shvatiti jer Patanjđali nije koristio ni jednu suvišnu reč.

A sada, disciplina joge.

Prvo pokušajte da razumete reč 'sada'. Ovo 'sada' pokazuje stanje uma o kome vam upravo govorim.

Ako ste razočarani, ako ste očajni, ako ste potpuno postali svesni ništavnosti svih želja, ako vidite svoj život kao besmislen - bilo šta da ste radili do sada jednostavno je umrlo ništa neće ostati u budućnosti, vi ste u apsolutnoj beznadežnosti - što Kjerkegor zove agonijom. Ako ste u agoniji, patnji, neznajući šta da činite, neznajući gde da idete, neznajući u koga da gledate, upravo na ivici ludila, samoubistva ili smrti, ceo vaš obrazac života iznenada je postao бесплодан. Ako takav momenat nastupi, Patanjđali kaže: "Sada disciplina joge." Samo tada možete razumeti nauku o *jogi*, disciplinu *joge*.

Ako taj momenat ne dođe, možete nastaviti da izučavate *jogu*, možete postati veliki naučnik, ali nećete biti jogi. Možete napisati rasprave o *jogi*, možete držati predavanja o njoj, ali nećete biti jogi. Nije došao momenat za vas. Intelektualno možete postati zainteresovani, kroz vaš um možete biti povezani s *jogom*, ali *joga* nije ništa ako nije disciplina. *Joga* nije *shastra*; to nije spis. To je disciplina. To je nešto što morate da činite. To nije neobičnost, to nije filozosko mozganje. Ona je dublja od toga. To je pitanje života i smrti.

Ako je došao momenat kada osećate da su svi pravci ometeni, svi putevi su iščezli; budućnost je mračna, a svaka želja je postala gorka, i kroz svaku želju ste upoznali samo razočarenje; svi pokreti u nade i snove su obustavljeni:

A sada, disciplina joge.

Ovo 'sada' možda nije došlo. Onda ja mogu govoriti o *jogi*, ali vi nećete slušati. Vi možete slušati samo ako je taj momenat prisutan u vama.

Jeste li zaista nezadovoljni? Svako će reći: "Da", ali to nezadovoljstvo nije stvarno. Vi ste nezadovoljni sa ovim, možete biti nezadovoljni sa onim, ali niste totalno nezadovoljni. Vi se još nadate. Nezadovoljni ste zbog svojih prošlih nadanja, ali za budućnost se još nadate. Vaše nezadovoljstvo nije potpuno. Još uvek priželjkujete neko zadovoljstvo negde, neku nagradu negde.

Ponekad osećate očajanje, ali ta beznadežnost nije istinita. Osećate očajanje jer određena nada nije ostvarena, određena nada je propala. Ali nadanje je još uvek prisutno; nadanje nije propalo. Vi ćete se još nadati. Nezadovoljni ste s ovom nadom, onom nadom, ali niste nezadovoljni sa nadom kao takvom. Ako ste s nadom kao takvom razočarani, došao je trenutak kada možete ući u *jogu*. Onda ovaj ulazak neće biti ulazak u mentalni, spekulativni fenomen. Ovaj ulazak će biti ulazak u disciplinu.

Šta je disciplina? Disciplina označava kreiranje reda u vama. Kakvi jeste, vi ste kaos. Kakvi jeste, vi ste neuredni. Gurđijev (Gurđijev) je imao običaj da kaže - a Gurđijev je na mnogo načina sličan Patanjđaliju; on je opet pokušao da načini srž religije naukom - Gurđijev kaže da vi niste jedan, vi ste gomila, čak i kada kažete: "Ja", ne postoji neko 'ja.' U vama ima mnogo 'ja-sam', ali nikada ne postajete svesni ovog nereda jer ko će postati svestan toga? Ne postoji centar koji može postati svestan?

"*Joga* je disciplina" znači *joga* želi da stvori kristalisan centar u vama. Kakvi jeste, vi ste gomila, a gomila ima mnogo pojava. Ne možete verovati gomili. Gurđijev bi obično rekao da čovek ne može obećati. Ko će obećati? Vi niste prisutni. Ako obećate, ko će ispuniti obećanje? Sledećeg jutra onog koji je obećao više nema.

Ljudi dođu kod mene i kažu: "Sada ću položiti zavet. Ja obećavam da ću učiniti ovo." Ja im kažem: "Razmislite dva puta pre nego što obećate nešto. Jeste li sigurni da će sledećeg jutra biti tu onaj ko je obećao?" Vi odlučite da ustajete rano ujutru od sutra - u četiri sata. A u četiri sata neko u vama kaže: "Ne sekiraj se. Tako je hladno napolju. Zašto se toliko žuriš? Mi to možemo uraditi ujutru." I ponovo zaspate.

Kada ustanete vi se kajete. Mislite, "Ovo nije dobro, trebao sam to da uradim." Odlučujete ponovo "Sutra ću to uraditi;" a isto će se desiti i sutra jer u četiri ujutru onaj koji je obećao nije više tu, neko drugi je u krevetu. A vi ste Rotary Club; predsedavajući nastavlja da se menja. Svaki član postaje rotirajući predsedavajući. Postoji kruženje. Svakog momenta neko drugi je glavni.

Gurđijev je obično govorio: "Ovo je glavna karakteristika čoveka, da on ne može obećati." Vi ne možete ispuniti obećanje. Nastavljate da dajete obećanja, a dobro znate da ih ne možete ispuniti, jer vi niste jedan; vi ste nered, kaos. Otuda, Patanjđali kaže: "A sada disciplina *joge*. Ako je vaš život postao apsolutna patnja, ako ste shvatili da šta god učinite stvara pakao, onda je momenat došao. Ovaj momenat može promeniti vašu dimenziju, pravac vašeg postojanja."

Do sada ste živeli kao kaos, gomila. *Joga* znači, sada ćete morati biti harmonija, moraćete da postanete jedan. Nužna je kristalizacija; potrebno je usređivanje. Dok ne dostignete centar, sve što činite jeste beskorisno. To je traćenje života i vremena. Centriranje je prvo potrebno, a jedino osoba može biti blažena koja je zadobila središte. Svako pita za to, ali vi ne možete tražiti. Vi treba to da zaradite! Svako čezne za blaženim stanjem postojanja, ali samo jezgro može biti blaženo. Mnoštvo ne može biti blaženo, gomila nema Sopsvo. Ne postoji *atman* koji će biti blažen.

Blaženstvo podrazumeva apsolutnu tišinu, a tišina je moguća samo kada postoji harmonija - kada su svi neskladni fragmenti postali jedno, kada ne postoji mnoštvo, već jedno. Kada ste vi sami u kući i niko drugi nije tu, bićete blaženi. Upravo sada svako drugi je u vašoj kući, vi niste tamo. Samo gosti su tamo, domaćin je uvek odsutan. A samo domaćin može biti blažen.

Usređivanje Patanjđali naziva disciplinom - *anushasanam*. Reč 'disciplina' je lepa. Ona dolazi iz istog korena odakle i reč 'disciple' dolazi. 'Disciplina' znači sposobnost da se uči, kapacitet da se zna. Inače vi ne možete znati, vi ne možete učiti, dok niste dostigli sposobnost da budete ili postojite.

Jednom je jedan čovek došao kod Buddhe i rekao... Mora da je bio društveni reformator, revolucionar. Rekao je Budi: "Svet je u patnji. Slažem se s vama". Buddha nikada nije rekao da je svet u patnji. Buddha kaže: "Vi ste patnja," ne svet. "Život je patnja," ne svet. "Čovek je patnja," ne svet. "Um je patnja," ne svet. Ali taj revolucionar je rekao: "Svet je u patnji. Ja se slažem s vama. Kažite mi sada šta mogu učiniti? Imam duboko saosećanje, i želim da služim čovečanstvu."

Služenje mora da je njegov moto. Buddha ga je pogledao i ostao nem. Budin učenik Ananda je rekao: "Taj čovek izgleda da je iskren. Uputite ga. Zašto ćutite?" Onda je Buddha rekao buntovniku: "Vi želite da služite svetu, ali gde ste vi? Ja ne vidim nikoga unutra. Gledam u vas, tamo nema nikoga."

"Vi nemate nikakvo središte, a dok ne budete usređiveni šta god da činite stvaraće više smutnje." Svi vaši društveni reformatori, vaši revolucionari, vaši lideri, oni su veliki stvaraoci smutnje, trgovci smutnjom. Svet bi bio bolji da nije bilo lidera. Inače oni ne mogu pomoći. Oni moraju učiniti nešto zato što je svet u patnji. A oni nisu usređiveni, tako da šta god učine stvaraju više patnje. Samo saosećanje neće pomoći, samo služenje neće pomoći. Saosećanje kroz usređiveno postojanje je nešto sasvim različito. Saosećanje kroz mnoštvo je propast. Ta samilost je otrov.

A sada, disciplina Joge.

Disciplina označava sposobnost da se postoji, sposobnost da se zna, kapacitet da se uči. Moramo naučiti ove tri stvari.

Sposobnost da se bude. Svi *joga* položaji ne bave se stvarno s telom, bave se sposobnošću da se postoji. Patanjđali kaže da ako možete sedeti tiho bez kretanja vašeg tela

za nekoliko sati, raste vaša sposobnost da postojite. Zašto se krećete? Ne možete sedeti bez kretanja čak ni za nekoliko sekundi. Vaše telo započinje da se kreće. Negde osećate svrab, noge postaju umrtvljene; mnoge stvari započinju da se događaju. Ovo su samo izgovori za vas da se pokrećete.

Vi niste gospodar. Ne možete reći telu: "Sada za jedan sat se nećeš pokretati." Telo će se odmah pobuniti. Odmah će vas prisiliti da se pokrenete, da uradite nešto, a ono će dati razloge; "Morate se pokrenuti jer vas insekt ujeda." Možda nećete naći insekta kada pogledate. Vi niste biće, vi ste strepnja - neprekidna grozničava aktivnost. Patanjđalijeve *asane*, položaji, se ne bave ni sa kojom vrstom fiziološkog treninga, već unutrašnjim treningom bića, upravo da se bude - bez činjenja ičega, bez ikakvih pokreta, bez ikakve aktivnosti, samo da se postoji. Samo to ostajanje u postojanju pomoći će u usredištenju.

Ako možete ostati u jednom položaju, telo će postati rob; slediće vas. A što vas više telo sledi, imaćete veće postojanje unutar sebe, jače postojanje unutar vas. A zapamtite, ako se telo ne pokreće, vaš um ne može da se kreće, jer um i telo nisu dve stvari. Um je najsuptilniji deo tela. Ili možete reći obrnuto, da je telo najgrublji deo uma.

Tako šta god da se desi u telu dešava se i u umu. I vice versa; što god se desi u umu dešava se i telu. Ako se telo ne pokreće i vi možete postići to stanje *asana*, ako možete reći telu: "Budi mirno," um će ostati miran. Zaista, um započinje kretanje i pokušava da pokrene telo, jer se telo kreće kada um može da se kreće. U nepokretnom telu, um se ne može pokretati; njemu je potrebno pokretno telo.

Ako se telo ne kreće, um se ne kreće, vi ste usređeni. Ovaj nepokretan položaj nije samo fiziološko treniranje. On samo stvara situaciju u kojoj usređivanje može da se dogodi, u kojoj možete postati disciplinovani. Kada vi jeste, kada ste postali usređeni, kada saznate šta znači postojati, onda možete učiti, jer ćete biti ponizni, skromni. Onda se možete predati. Onda nikakav lažni ego neće prijanjati uz vas jer kada ste jednom usređeni vi znate da su svi egoi lažni. Onda se možete pokloniti. Onda se rađa disciplina.

Disciplina je veliko postignuće. Samo kroz disciplinu možete postati učenik. Samo bivajući usređeni vi možete postati ponizni, prijemčivi, sposobni da shvatite, postaćete prazni, i guru, učitelj, može sebe izliti u vas. U vašoj praznini, ako ste tihi, on može doći i dopreti do vas. Komunikacija postaje moguća.

Učenik podrazumeva nekoga ko je usređen, ponizan, prijemčiv, otvoren, spreman, budan, uslužan, pobožan. U *jogi*, učitelj je vrlo, vrlo važan, apsolutno važan, jer samo kada ste u neposrednoj blizini bića koje je usređeno vaše vlastito usređivanje će se desiti.

To je značenje *satsanga*. Jeste li čuli reč *satsang*? Ona je sasvim pogrešno korišćena. *Satsang* označava neposrednu blizinu istine; ona znači *blizu istine*, znači blizu učitelja koji je postao jedno s istinom - samo da se bude blizu njega, otvoren, prijemčiv i uslužan. Ako je vaša uslužnost postala duboka, jaka, snažna komunikacija će se dogoditi.

Učitelj neće činiti ništa. On je jednostavno tu, na raspolaganju. Ako ste vi otvoreni, on će strujati unutar vas. Ovo strujanje se naziva *satsang*. S učiteljem vi ne treba da učite ništa drugo. Ako možete naučiti *satsang*, to je dovoljno - ako samo možete biti pokraj njega bez pitanja, bez razmišljanja, bez raspravljanja; samo prisutni tu, na raspolaganju, tako da postojanje učitelja može da se izlije u vas. A postojanje može da teče. Ono već teče. Kad god osoba postigne integritet, njeno postojanje postaje zračenje.

Ono nadolazi. Bilo da ste vi prisutni da primete ili ne, to nije glavna stvar. Ono teče kao reka. Ako ste vi prazni kao posuda, spremni, otvoreni, ono će se uliti u vas.

Učenik označava nekoga ko je spreman da prima, ko je postao materica - učitelj može da dospe u njega. Ovo je značenje reči *satsang*. To u osnovi nije propoved, predavanje; *satsang* nije rasprava. Rasprava može biti prisutna, ali raspravljanje je samo jedan izgovor. Vi ste ovde a ja ću govoriti o Patanjđalijevim sutrama. To je samo jedan izgovor. Ako ste vi zbilja ovde, onda rasprava, razgovor, postaje samo jedan izgovor za vas da budete ovde. To je samo jedan izgovor. A ako ste vi zaista ovde, *satsang* počinje. Ja mogu teći a to strujanje je snažnije od bilo kog govora, svake komunikacije kroz jezik, od svakog intelektualnog susreta s vama.

Dok je vaš um angažovan, ako ste učenik, ako ste disciplinovano biće, vaš um je uposlen u slušanju mene, vaše biće može biti u *satsangu*. Onda je vaša glava zauzeta, vaše srce je otvoreno. Onda na dubljem nivou, susret se dešava. Taj susret je *satsang*, a sve drugo je samo jedno pravdanje, samo da se nađu putevi da se bude blizu učitelja.

Bliskost je sve, ali samo učenik može biti blizak. Bilo ko i svako ne može biti blizak. Bliskost znači odano poverenje. Zašto nismo bliski? Jer ima straha. Prevelika blizina može biti opasna, prevelika otvorenost može biti opasna, jer vi postajete ranjivi, a onda će biti teško odbraniti se. Stoga samo radi sigurnosne mere mi držimo svakog, nikada ne dozvoljavamo da pređe dozvoljeno rastojanje.

Svako ima teritoriju oko sebe. Kad god neko uđe u vašu teritoriju vi postanete uplašeni. Svako ima prostor za zaštitu. Vi sedite sami u svojoj sobi. Stranac uđe u sobu. Samo posmatrajte kako postajete zaista uplašeni. Postoji jedna tačka, a ako on pređe tu tačku, iza te tačke vi ćete biti preplašeni. Osetiće se iznenadno drhtanje. Izvan određene teritorije on se može kretati.

Biti blizak znači da sada nema vaše vlastite teritorije. Biti blizak znači biti ranjiv, biti blizak znači da šta god da se dogodi vi ne razmišljate u terminima sigurnosti.

Učenik može biti blizak iz dva razloga. Jedan je da je on usredišten, on pokušava da bude usredsređen. Osoba koja pokušava da bude usredištena postaje neuplašena, ona postaje neustrašiva. Ona ima nešto što se ne može ubiti. Vi nemate ništa, otuda strah. Vi ste gomila, mnoštvo. Mnoštvo može biti rasuto svakog momenta. Vi nemate nešto kao stena što će biti tu šta god da se dogodi. Bez stene, bez temelja vi postojite kao kuća od karata, obavezna da bude uvek u strahu. Bilo kakav vetar, čak svaki povetarac, može da je uništi, tako da morate da zaštitite sebe.

Zbog ove konstantne bezbednosti, vi ne možete voleti, ne možete verovati, vi ne možete biti prijateljski. Možete imati mnogo prijatelja ali ne postoji prijateljstvo, jer prijateljstvu je potrebna bliskost. Možete imati žene i muževe i takozvane ljubavnike, ali nema ljubavi, jer ljubav traži bliskost, ljubavi treba poverenje. Možete imati gurue, učitelje, ali nema učenja jer vi ne možete dozvoliti sebi da budete totalno odani nečijem biću, blizini njegovog bića, bliskosti njegovom biću, tako da on ne može nadvladati vas, preplaviti vas.

Učenik označava tragaoca koji nije mnoštvo, koji pokušava da bude usredišten i kristalizovan, barem pokušavajući, čineći napor, iskreni napor da postane individua, da oseća svoje biće, da postane svoj vlastiti učitelj. Sva disciplina *joge* je jedan napor da vas načini učiteljem vas samih. Takvi kakvi jeste vi ste samo rob mnogih, mnogih bolesti. Mnogi, mnogi učitelji postoje, a vi ste samo rob - i potegnuti ste u mnogim pravcima.

A sada, disciplina joge.

Joga je disciplina. To je jedan napor s vaše strane da promenite sebe. Mnoge druge stvari moraju se razumeti. *Joga* nije terapija. Na zapadu mnogi psihološki terapeuti su rasprostranjeni danas, i mnogi zapadni psiholozi misle da je *joga* takođe terapija. Ona to nije! To je disciplina. A kakva je razlika? Ovo je razlika: terapija je potrebna ako ste bolesni, terapija je potrebna ako ste oboleli, terapija je potrebna ako ste čulno bolesni. Disciplina je potrebna čak i kada ste zdravi. Zaista, kada ste zdravi samo disciplina može pomoći onda.

To nije za patološke slučajeve. *Joga* je za one koji su potpuno zdravi, ukoliko je medicinska nauka u pitanju, normalni. Oni nisu šizofrenični; oni nisu ludi, oni nisu neurotični. Oni su normalni ljudi, zdravi ljudi bez određene patologije. Pri svemu tome oni su svesni da šta god da se naziva normalnošću jeste beskorisno, ma šta da se naziva zdravljem nije od koristi. Nešto više je potrebno, nešto veće je potrebno, nešto svetije i celovito je potrebno.

Terapije su za bolesne ljude. Terapije vam mogu pomoći da dođete do *joge*, ali *joga* nije za terapiju. *Joga* je za viši red zdravlja, različitog oblička od sreće - različitog tipa od bitisanja i celovitosti. Terapija može, uglavnom, da vas učini prilagođenim. Frojd kaže da mi ne možemo učiniti više. Mi vas možemo učiniti prilagođenim, normalnim članom društva - ali ako je društvo samo patološko, šta će biti posle toga? A to jeste! Samo društvo jeste bolesno. Terapija vas može učiniti normalnim u smislu da ste prilagođeni društvu, ali samo društvo je bolesno!

Tako ponekad se dešava da se u jednom bolesnom društvu za zdravu osobu misli da je bolesna. Mislilo se da je Isus bolestan, i svi napori su uloženi da se on dovede u red. A kada se našlo da je on beznadežan slučaj, onda je raspet na krstu. Kada se našlo da se ništa ne može učiniti, da je taj čovek neizlečiv, onda je raspet. Društvo je samo bolesno jer nije ništa drugo nego vaša zajednica. Ako su svi članovi bolesni, društvo je bolesno, a svaki član mora biti podešen prema njemu.

Joga nije terapija; *joga* nije ni na koji način pokušaj da vas učini prilagođenim društvu. Ako želite da definišete *jogu* u terminima prilagođavanja, onda to nije podešavanje sa društvom, već je to izmirenje sa samom egzistencijom. To je usklađivanje sa božanskim!

Dakle, može se dogoditi da vama savršeni jogi izgleda lud. Može izgledati da se van svoje čulnosti, izvan svog uma, jer je on sada u dodiru sa moćnijim, s višim umom, višim redom stvari. On je u dodiru sa univerzalnim umom. Uvek se dešavalo tako: Buda, Isus, Krišna, oni su uvek izgledali nekako ekscentrični. Oni ne pripadaju nama; izgledaju kao da su strana lica, autsajderi.

Zbog toga mi njih nazivamo *avatarima*, stranim licima. Oni kao da su došli s druge planete; oni ne pripadaju nama. Oni mogu biti viši, mogu biti ispravni, mogu biti božanski, ali oni ne pripadaju nama. Oni su došli od nekuda drugde. Oni nisu deo i paket našeg postojanja, čovečanstva. Ostalo je osećanje da su oni strana lica; a oni to nisu. Oni su stvarni insajderi jer su dotakli najskriveniju srž egzistencije. Ali nama oni tako izgledaju.

A sada, disciplina joge.

Ako je vaš um shvatio da šta god ste radili do sada je bilo baš besmisleno, da je bilo noćna mora u najgorem, onda se staza discipline otvorila pred vama. Kakva je ta staza?

Osnovna definicija je,

*Joga je obustava aktivnosti uma -
Chitta vritti nirodha.*

Rekao sam vam da je Patanjđali baš matematičar. U jednoj jedinoj rečenici, a sada disciplina *joge*, on je gotov s vama. Ovo je jedina rečenica koja je korišćena za vas. Dakle on uzima zdravo za gotovo da ste vi zainteresovani za *jogu*, ne kao nadu, već kao disciplinu, kao preobražaj upravo ovde i sada. On nastavlja da objašnjava:

Joga je obustava aktivnosti uma.

Ovo je definicija *joge*. Na mnogo načina je opisana *joga*, ima mnogo definicija. Neki kažu *joga* je susret uma sa božanskim; otuda, ona je nazvana *joga - joga* znači spoj, spajanje zajedno. Neki kažu da *joga* znači odbacivanje ega; ego je prepreka; onog momenta kada napustite ego vi ste spojeni sa božanskim. Vi ste već povezani, samo zbog vašeg ega vama izgleda da ste bili rastavljeni. Ima ih mnogo, ali Patanjđalijeva je najnaučnija. On kaže:

Joga je obustava aktivnosti uma.

Joga je stanje u kome nema uma. Reč 'um' pokriva sve - vaš ego, vaše želje, vaše nade, vaše filozofije, vaše religije, vaše spise. 'Um' pokriva sve. Šta god vi možete zamisliti jeste um. Sve što je znano, sve što može da se zna, sve što je sazajno, jeste unutar uma. Prestajanje uma označava obustavu znanog, prekid sazajnog. To je skok u nepoznato. Kada nema uma, vi ste u nepoznatom. *Joga* je skok u nepoznato. Neće biti ispravno reći 'nepoznato', pravilnije je, 'nesazajno'.

Šta je um? Šta um radi tamo? Šta je to? Obično mi mislimo da um jeste nešto supstancijalno tamo u glavi. Patanjđali se ne slaže - i niko ko je ikada saznao unutrašnjost uma se neće složiti. Um nije nešto supstancijalno unutar glave. Um je upravo delovanje, baš aktivnost.

Vi hodate i kažete da šetate. Šta je hodanje? Ako stanete, gde je hodanje? Ako sednete, gde je hodanje otišlo? Hodanje nije ništa supstancijalno; to je jedna aktivnost. Tako dok vi sedite, niko ne može da pita, "Gde ste metnuli svoje hodanje? Upravo sada ste bili hodali, dakle gde je hodanje otišlo?" Vi ćete se smeјati. Reći ćete: "Hodanje nije nešto supstancijalno, to je samo aktivnost. Ja mogu šetati. Mogu opet hodati i mogu se zaustaviti. To je aktivnost."

Um je takođe aktivnost, ali usred reči 'um,' izgleda kao da je nešto supstancijalno tu. Bolje je nazvati to "umovanje" - upravo kao hodanje. Um znači "umovanje", um znači razmišljanje. To je jedna aktivnost.

Citiram ponovo Bodhidharmu.

On je otišao u Kinu, i kineski car je došao da ga vidi. Car je rekao: "Moj um je vrlo brižan, vrlo uznemiren. Vi ste veliki mudrac, i ja sam vas očekivao. Kažite mi šta treba da činim da bih smirio svoj um."

Bodhidharma je rekao: "Ne činite ništa. Prvo donesite svoj um meni." Car ga nije mogao shvatiti pa je rekao: "Šta mislite pod tim?" On je rekao: "Dođite ujutru u četiri sata kada niko nije ovde. Dođite sami, i setite se da ponesete svoj um sa vama."

Car nije mogao da spava cele noći. Mnogo puta je odbacivao celu zamisao; "Ovaj čovek izgleda da je lud. Šta je on mislio kada je rekao, "Dođi sa svojim umom, ne zaboravi ga?" Čovek je bio tako zanosan, tako harizmatičan da nije mogao da otkáže sastanak. Privlačio ga je kao magnet, u četiri sata je iskočio iz kreveta i rekao: "Šta god da se dogodi, moram ići. Ovaj čovek možda ima nešto, njegove oči govore da ima nešto. Izgleda pomalo luckasto, ali ipak moram otići da vidim šta će se dogoditi."

Tako je stigao kod njega, a Bodhidharma je sedeo sa svojim velikim štapom. Rekao je: "Dakle došli ste? Gde je vaš um? Jeste li ga doneli ili ne?"

Car je rekao: "Vi govorite besmislicu. Kada sam ja ovde moj um je ovde, i to nije nešto što ja mogu zaboraviti negde. To je u meni". Stoga je Bodhidharma rekao: "U redu. Dakle prva stvar je jasna - da je um u vama." Car je rekao: "U redu, um je u meni." Bodhidharma je rekao: "Sada zatvorite svoje oči i nađite gde je on. Ako ga možete naći gde je, odmah ga pokažite meni. Ja ću ga umiriti."

Tako je car zatvorio svoje oči, pokušavao i pokušavao, tražio i tražio. Što je više tražio, više je postao svestan da nema uma, um je jedna aktivnost. To nije nešto tamo što vi možete pokazati. Onog momenta kada je on shvatio da to nije nešto, onda je apsurdnost njegovog traganja njemu bila izložena. Ako to nije nešto, ništa se oko toga ne može uraditi. Ako je to samo jedna aktivnost, onda ne vršite tu aktivnost; to je sve. Ako je to kao hodanje; nemojte hodati.

On je otvorio svoje oči. Poklonio se Bodhidharmi i rekao: "Ne postoji um koji bi se našao." Bodhidharma je rekao: "Onda sam ga ja umirio. I kad god osetite da ste brižni, samo pogledajte unutra, gde je ta neprijatnost." Samo gledanje je ne-um, jer gledanje nije mišljenje. A ako vi gledate duboko cela vaša energija postaje gledanje, i ista energija postaje kretanje i mišljenje.

Joga je obustava aktivnosti uma.

Ovo je Patanjđalijeva definicija. Kada ne postoji um, vi ste u *jogi*; kada nema uma vi ste u *jogi*. Dakle vi možete raditi sve položaje, ali ako um nastavi da deluje, ako vi nastavite sa mišljenjem, vi niste u *jogi*. *Joga* je stanje nemanja uma. Ako možete biti bez uma bez izvođenja ikakvih položaja, vi ste postali savršeni jogi. To se dogodilo mnogima bez izvođenja ikakvih položaja, *asana*, a to se nije dogodilo mnogima koji su radili položaje (*asane*) tokom mnogo života.

Budući da osnovna stvar koju treba razumeti jeste da, kada aktivnost mišljenja nije prisutna, vi ste tu; aktivnost uma nije prisutna kada misli iščeznu, one su samo kao oblaci, kada oni iščeznu, vaše postojanje, upravo kao nebo, je otkriveno. Ono je uvek tu - samo prekriveno oblacima, pokriveno mislima.

Joga je obustava aktivnosti uma.

Na Zapadu sada, postoji veliko zanimanje za Zen - japansku metodu *joge*. Reč 'zen' dolazi od reči 'dhyana'. Bodhidharma je uveo ovu reč u Kinu. U Kini reč *dhyana* postaje *jhan*, onda *chan*, a onda je reč prešla u Japan i postala *zen*.

Koren je *dhyana*. *Dhyana* znači nemanje uma, tako ceo trening *zena* u Japanu nije ništa do kako zaustaviti umovanje, kako da ne bude uma, kako da se bude jednostavno bez mišljenja. Pokušajte to! Kada ja kažem pokušajte to, to će izgledati kontradiktorno, jer ne postoji drugi način da se to kaže. Jer ako vi pokušate, sam pokušaj, napor dolazi od uma. Možete sedeti u položaju i pokušati neko *đapa* pevanje, *mantru* - ili možete samo pokušati da

sedite smireno, ne da mislite. Ali onda ne misliti postaje mišljenje. Onda vi nastavljate da govorite: "Ja ne mislim; nemojte razmišljati; prestanite razmišljati." Ali to je sve razmišljanje.

Pokušajte da razumete. Kada Patanjđali kaže, nemanje uma, obustava uma, on podrazumeva potpunu obustavu. On vam neće dozvoliti da vršite *đapu*, "Ram-Ram-Ram." On će reći da to nije obustava; vi koristite um. On će reći: "Jednostavno prestanite!" ali vi ćete pitati: "Kako? Kako jednostavno prekinuti?" Um se produžava. Čak i ako sedite, um se produžava. Čak i ako ne radite, to nastavlja da se radi.

Patanjđali kaže samo posmatrajte. Pustite da um ide, pustite da um čini šta god da on čini. Vi samo posmatrajte. Ne mešajte se. Vi samo budite svedok, samo budite jedan nezainteresovani posmatrač, kao da um ne pripada vama, kao da to nije vaš posao, nije vaša stvar. Ne budite zainteresovani! Samo posmatrajte i pustite um da teče. To je kretanje usled prošlog impulsa,³⁵ jer ste uvek pomagali to da teče. Aktivnost je preuzela svoj vlastiti impuls, tako ona teče. Vi samo nemojte sarađivati. Posmatrajte i pustite um da se kreće.

Tokom mnogo, mnogo života, možda milion života, vi ste sarađivali sa umom, vi ste ga pomagali, vi ste mu davali svoju energiju. Reka će teći za neko vreme. Ako ne sarađujete, ako vi samo posmatrate nezainteresovano - Budina reč je ravnodušnost, *upekha*; gledajući bez ikakvog zanimanja, samo posmatrajući, ne čineći ništa ni na koji način - um će teći za kratko i zaustaviće se sam od sebe. Kada je impuls izgubljen, kada je energija istekla, um će se zaustaviti. Kada se um zaustavi, vi ste u jogi; vi ste postigli disciplinu. Ovo je definicija: *Joga* je obustava aktivnosti uma.³⁶

Onda je svedok utvrđen u sebi.

Kada se um obustavi, svedok je utvrđen u sebi.

Kada možete jednostavno posmatrati unutra ne bivajući identifikovani sa umom, bez rasuđivanja, bez ocenjivanja, bez osuđivanja, bez odabiranja - vi jednostavno posmatrate i um teče, vreme dolazi kada se sam od sebe, iz sebe, um zaustavlja.

Kada nema uma, vi ste utvrđeni u vašem svedočenju. Onda ste postali svedok - baš vidovnjak - *draštra*, *sakšin*. Onda niste akter, onda niste mislilac. Onda ste vi jednostavno čisto biće, najčistije od bića. Onda je svedok utvrđen u sebi samom.

U svim drugim stanjima postoji identifikacija sa modifikacijama uma.

Izuzev svedočenja, u svim stanjima, vi ste identifikovani s umom. Vi postajete jedno sa tokom misli, postajete jedno sa oblacima; ponekad sa belim oblakom, ponekad sa tamnim oblakom, ponekad sa kišom ispunjenim oblakom, ponekad sa praznim oblakom, ma kako bilo, vi postajete jedno s mišljenjem, vi postajete jedno s oblakom, i ne primećujete vašu čistotu kože, čistotu prostora. Vi postajete naoblačeni, a to naoblačenje se dešava jer vi postajete identifikovani, postajete jedno s tim.

Misao dođe. Vi ste gladni, i misao projuri u umu. Misao je bezazlena da postoji glad, da stomak oseća glad. Odmah postajete identifikovani; vi kažete: "Ja sam gladan." Um je bio

³⁵ Podsvesnih utisaka (*vasana*) i na njima zasnovanih predispozicija (*samskara*).

³⁶ Joga je disciplina meditacije s kojom nadilazimo iluziju o sebi kao posebnom biću. Suština meditacije je u smirenju aktivnosti uma koji održava sve iluzije. Um ne može sam sebe da smiri, jer on nije različit od nas, on je naša aktivnost, kao hodanje. Jedini način da smirimo um je da prestanemo da ulažemo energiju u umnu aktivnost, da se odvratimo od toga. Da bismo se odvratili od stalnog ulaganja energije u umnu aktivnost moramo najpre da prestanemo da verujemo da to moramo da radimo, da nam je zamišljanje i razmišljanje potrebno, da prestanemo da verujemo u svoje snove. Da se bar za trenutak uverimo u to. Ovakvi kakvi smo prirodno dati, nemamo iskustvo takve odvrćenosti jer smo s umnom aktivnošću i svojim snovima, dnevnim i noćnim, identifikovani od najranijeg detinjstva. Potrebno nam je kratko direktno iskustvo potpune odvrćenosti od umne aktivnosti kako bismo se uverili u njega i prepoznali. To kratko iskustvo ne-uma je disciplina meditativnog smirenja. Smirujući sebe smirujemo um, isključujemo mu utikač, dovod energije. To je jedini način. Tada se on sam smiruje, jer mi smo ga i pokretali. U tom kratkotrajnom iskustvu uvidamo da nismo um, da možemo da postojimo kao čisto biće koje nadilazi sve umne predstave, da smo nešto mnogo više od malog uma i njegovih iluzija da smo izdvojeno, malo biće sa neurotičnim sadržajima koje je dotle nosilo. To je iskustvo naše autentičnosti, našeg jedinstva sa apsolutnim bićem koje sve omogućava. Takvo iskustvo nas jača da tu svesnost u meditaciji proširimo na stalnu prisutnost danju i noću, u svim aktivnostima, a ne samo za vreme meditativnog zadubljenja. Ostali tekst *Joga sutri* opisuje detalje prakse proširivanja takve svesti sve do trajne nezavisnosti i autentičnosti koja se naziva *Kaivalya*.

potpuno ispunjen mišlju da je glad prisutna; vi postajete identifikovani i kažete: "Ja sam gladan." Ovo je identifikacija.

Buda takođe oseća glad, Patanjđali takođe oseća glad, ali on nikada neće reći: "Ja sam gladan." On će reći: "Telo je gladno"; on će reći: "Moj stomak oseća glad"; on će reći: "Postoji glad. Ja sam svedok. Ja sam došao da svedočim ovu misao, koja je iznenadno iz stomaka sevnula u mozgu, da sam gladan." Stomak je gladan; Patanjđali će ostati svedok. Vi postajete identifikovani, vi postajete jedno s mišljenjem.

Onda je svedok utvrđen u sebi samom.

U svim drugim stanjima, postoji identifikacija sa modifikacijama uma.

Ovo je definicija:

Joga je obustava aktivnosti uma.

Kada um prestane, vi ste utvrđeni u vašem svedočjećem Sopstvu. U drugim stanjima, izuzev ovog, ima identifikacija. A sve identifikacije obrazuju *samskare* (podsvesne utiske); one su svet. Ako ste identifikovani, vi ste u svetu, u patnji. Ako ste transcendirali identifikacije, vi ste oslobođeni. Vi ste postali *siddha*, vi ste u *nirvani*. Vi ste transcendirali ovaj svet patnje i ušli ste u svet blaženstva.

A taj svet je ovde i sada - upravo sada, baš ovog trenutka! Nije potrebno čekati čak ni za jedan trenutak. Kada postajete svedok uma, vi ste saosećajni. Postanite identifikovani sa umom, i vi ste promašeni. Ovo je osnovna definicija.

Zapamtite sve, jer docnije, u drugim sutrama, ući ćemo u detalje šta treba da se uradi, kao treba da se uradi - ali uvek imajte na umu da je ovo temelj.

Čovek treba da postigne stanje nepostojanja uma; to je cilj.

Poglavlje 2

JOGA, STAZA BEZ ŽELJA 26. decembar 1973, posle podne.

Prvo pitanje:

Rekli ste prošle noći da potpuno očajanje, frustracija i beznadežnost jeste početna osnova za jogu. Ovo daje jogi pesimistički izgled. Da li je to pesimističko stanje zaista potrebno da započne staza joge? Da li optimista takođe može poći stazom joge?

Nije ni jedno ni drugo. To nije pesimistično, to nije optimistično, jer pesimizam i optimizam su dva aspekta istog novčića. Pesimista označava čoveka koji je bio optimista u prošlosti; a optimista označava onoga ko će biti pesimista u budućnosti. Svaki optimizam vodi do pesimizma, jer svaka nada vodi do beznadežnosti.

Ako se još nadate, onda *joga* nije za vas. Postoji želja, ima nade; *samsara* je tu, svet je tu. Vaša želja je svet, vaša nada je ropstvo, jer nada vam neće dozvoliti da živite u sadašnjosti. Nastavljaće da vas prisiljava ka budućnosti; neće vam dozvoliti da budete usredišteni. Ona će potezati i potiskivati, ali vam neće dozvoliti da ostanete u tihom trenutku, u stanju mirovanja. To vam neće dozvoliti.

Tako kada kažem totalna beznadežnost, ja mislim da je nada oslabila a beznadežnost je takođe postala uzaludna. Onda je to totalna beznadežnost. Totalna beznadežnost nije prisutna, jer kada osećate beznadežnost suptilna nada je prisutna. Inače, zašto treba da osećate beznadežnost? Nada postoji, vi još prijanjate uz nju; otuda beznadežnost.

Totalna beznadežnost znači da sada nema nade. A kada ne postoji nada ne može biti beznadežnosti. Vi ste jednostavno odbacili celu pojavu. Oba aspekta su odbačena, Ceo novčić je bačen. U ovom stanju uma vi možete ući na stazu *joge*; nikada pre. Tada ne postoji mogućnost. Nada je protiv *joge*.

Joga nije pesimistička. Vi možete biti optimista ili pesimista; *joga* nije ni jedno ni drugo. Ako ste pesimista, ne možete ući na stazu *joge* jer pesimista se vezuje uz svoje nevolje. On neće dozvoliti svojim nevoljama da iščeznu. Optimista se lepi uz svoje nade, a pesimista se lepi za svoje nevolje, za svoju beznadežnost. Ta beznadežnost je postala pratilac. *Joga* je za nekoga ko nije ni jedno ni drugo, ko je postao tako potpuno beznadežan da je čak nekorisno da oseća beznadežnost.

Suprotno može da se oseti samo ako nastavite da prijanjate negde duboko dole uz pozitivno. Ako vi prijanjate uz nadu možete se osećati beznadežno. Ako prionete uz očekivanje vi možete osećati frustraciju. Ako jednostavno shvatite da nema mogućnosti da očekujete ništa, onda gde je frustracija. Onda je priroda egzistencije da nema mogućnosti bilo šta da se očekuje, ne postoji mogućnost za nadu. Kada ovo postane sigurna činjenica, kako možete osećati očajanje. A onda oboje iščeznu.

Patanđali kaže, *a sada, disciplina joge*. To 'sada' će se dogoditi kada vi niste nijedno. Pesimistička gledišta ili optimistička gledišta, oba su bolesna, ali postoje učitelji koji nastavljaju da govore u terminima optimizma - naročito američki hrišćanski misionari. Oni nastavljaju da govore u terminima nade, optimizma, budućnosti raja. U očima Patanđalija to je baš maloletno, detinjasto, jer vi jednostavno dajete novu zarazu. Vi zamenjujete novu zarazu za staru. Vi ste nesrećni i tražite na neki način sreću. Dakle, ko god vam da uveravanje da je to staza koja će vas voditi do sreće, vi ćete slediti to. On vam daje nadu. Ali vi osećate tako veliku patnju zbog vaših prošlih nada. On opet stvara budući pakao.

Joga očekuje od vas da budete više odrasli, više zreli. *Joga* kaže da ne postoji mogućnost da se očekuje išta, ne postoji mogućnost ma kakvog ispunjenja u budućnosti. Ne postoji nebo u budućnosti koje vas očekuje sa božićnim darovima. Nema nikog da vas očekuje, stoga ne žudite za budućnošću.

A kada postanete svesni da nema ničega što će se dogoditi negde u budućnosti, vi ćete postati spremni ovde i sada jer nema nikuda da se krene. Onda ne postoji mogućnost za strepnju. Onda vam se dešava smirenost. Iznenada ste u dubokom odmoru. Ne možete ići nikuda, vi ste kod kuće. Pokretanje prestaje; uznemirenost iščezava. Sada je vreme da se uđe u *jogu*.

Patanđali vam neće dati nikakvu nadu. On poštuje vas više nego što vi poštuje sebe. On misli vi ste zreli i igračke neće pomoći. Bolje je biti spreman za ono što se dešava. Inače odmah čim ja kažem: "Potpuna beznadežnost" vaš um će reći: "Ovo izgleda pesimistično," jer vaš um živi kroz nadu, jer vaš um se lepi uz želje, nadanja.

Vi ste tako nesrećni upravo sada da ćete počinuti samoubistvo ako nema nade. Ako je stvarno Patanđali u pravu, šta će vam se dogoditi? Ako nema nade, nema budućnosti, i vi ste bačeni natrag u vašu sadašnjost, vi ćete počinuti samoubistvo. Nema ničega za šta bi se onda živelo. Vi živite za nešto što će se dogoditi negde, nekada. To se neće dogoditi, ali osećanje da se to može dogoditi pomaže vam da budete živi.

Zbog toga ja kažem da kada dođete do tačke gde je samoubistvo postalo sadržajna stvar, gde je život izgubio svako svoje značenje, gde vi možete ubiti sebe, u tom momentu *joga* postaje moguća, jer nećete biti spremni da preobrazite sebe dok se ova silna ništavnost života događa vama. Bićete spremni da preobrazite sebe samo kada osećate da ne postoji drugi put - ili samoubistvo ili *sadhana* (duhovna praksa, meditacija), ili da počinete samoubistvo ili da preobrazite svoje biće. Kada preostanu samo dve alternative, samo onda se bira *joga*, nikada pre. Međutim, *joga* nije pesimistična. Vi ste optimistični, zato vam *joga* izgleda kao pesimistična. To je zbog vas.

Buda je uzet na Zapadu kao vrhunac pesimizma, jer Buddha kaže: "Život je *dukkha*, patnja" Tako su zapadni filozofi tumačili da je Buddha pesimista. Čak i osoba poput Alberta Švajcera (A. Schweitzer), osoba od koje možemo očekivati da zna izvesne stvari, čak i on je u zabuni. On misli da je čitav Istok pesimističan. A ovo je velika kritika protiv njega. Čitav Istok - Buda, Patanđali, Mahavira, Lao Ce, za njega su svi pesimisti. Oni samo tako izgledaju jer su uvideli da je *vaš* život besmislen. Ne kažu da je život besmislica - nego život koji vi znate. A dok život ne postane sasvim besmislen, vi ga ne možete transcendirati. Vi ćete se lepiti uz njega.

I dok ne transcendirate ovaj život, ovaj oblik egzistencije, nećete znati šta je blaženstvo. Ali Buda, Patanjđali, oni neće govoriti mnogo o blaženstvu jer imaju duboko saosećanje prema vama. Ako započnu da govore o blaženstvu, vi opet stvarate nadu. Vi ste neizlečivi; vi opet kreirate nadu. Kažete: "U redu!" Onda možemo ostaviti ovaj život. Ako je bogatiji život moguć, onda možemo ostaviti želje. Ako kroz ostavljanje želja najdublja želja dostizanja krajnjeg vrhunca blaženstva, jeste moguća, onda možemo napustiti želje. Ali ih možemo samo napustiti radi veće želje.

Onda gde vi napuštate? Vi uopšte ne ostavljate. Vi jednostavno zamenjujete drugačiju želju za stare želje. A nova želja će biti mnogo opasnija nego stara jer ste sa starom već prevareni. Da biste postali izigrani sa novom, možete proći puno života da biste došli do tačke gde možete reći 'Bog je beskoristan', gde možete reći 'raj je besmislen', gde možete reći 'sva budućnost je bezumnost'.

Nije to pitanje samo svetovnih želja, to je pitanje želje kao takve. Željenje mora prestati. Samo onda postajete spremni, samo onda skupite hrabrost, samo onda se vrata otvaraju i vi možete ući u nepoznato. Otuda je Patanjđalijeva prva *sutra*; „*A sada, disciplina joge*“.

Drugo pitanje:

Rečeno je da je joga ateistički sistem. Da li se vi slažete s tim?

Još jednom, *joga* nije ni jedno od ta dva. Ona je jednostavno nauka. Nije ni teistička niti ateistička. Patanjđali je zaista veličanstven, čudo od čoveka. On nikada ne govori o Bogu. A čak i ako pominje jednom, onda takođe kaže da je to samo jedna od metoda da se dostigne najveća vera u Boga, samo metoda da se dostigne krajnje; Bog kao objekat ne postoji. Verovanje u Boga jeste samo tehnika, jer kroz verovanje u Boga molitva postaje moguća, kroz verovanje u Boga predanost postaje moguća. Značaj je u predanosti i molitvi, ne u Bogu kao njihovom objektu.

Patanjđali je zaista neverovatan! On je rekao Bog - vera u Boga, koncept Boga - takođe je jedna od metoda, među mnogim metodama, da bi se postigla istina. *Ishwara pranidhan* - verovanje u Boga samo je staza. Ali to nije nužno. Možete odabrati i nešto drugo. Buddha je dospao do te krajnje realnosti bez verovanja u Boga. On je odabrao drugačiju stazu gde Bog nije potreban.

Vi ste došli u moju kuću. Prošli ste kroz određenu ulicu. Ta ulica nije bila cilj; ona je samo bila pomoćno sredstvo. Mogli ste doći do iste kuće kroz neku drugu ulicu; drugi su stigli (do nje) kroz druge ulice. U vašoj ulici možda postoji zelena trava, veliko drveće; u drugim ulicama ih nema. Dakle Bog je samo jedna staza. Bog nije cilj. Bog je samo jedna od staza.

Patanjđali nikada ne poriče; on nikada ne pretpostavlja. On je apsolutno naučan. Hrišćanima je teško da zamisle kako je Buddha mogao da dostigne krajnju istinu, jer nikada nije verovao u Boga. Teško je hindusu da veruje kako je Mahavira postigao oslobođenje; on nikada nije verovao u Boga.

Pre nego što su zapadni mislioci postali spremni za istočne religije, oni su uvek definisali religiju kao usmerenost ka Bogu. Kada su došli do istočnjačkog mišljenja, i onda su postali svesni da tamo postoji tradicionalni ateistički put koji se pruža prema istini, oni su bili šokirani; to je nemoguće.

H. G. Wells je pisao o Buddhi da je Buddha najbezbožniji čovek, a ipak najpobožniji. On nikada nije verovao i nikada nije rekao nikome da veruje u Boga, ali je on sam najviši fenomen dešavanja božanskog postojanja. Mahavira je takođe išao stazom gde Bog nije bio nužan.

Patanjđali je potpuno naučan. On kaže da mi nismo povezani sa sredstvima; postoji hiljadu i jedno sredstvo. Cilj je istina. Neki su je postigli kroz Boga, dakle to je u redu - verujte u Boga i postignite cilj, jer kada se cilj postigne vi ćete odbaciti svoju veru. Dakle, vera je samo instrument. Ako ne verujete, to je u redu; nemojte verovati, idite stazom bezvernosti, i dostignite cilj.

On nije ni teista niti ateista. On ne kreira religiju, on vam jednostavno pokazuje sve staze koje su moguće i sve zakone koji djeluju u vašoj transformaciji. Bog je jedna od tih staza; tu nema prisile. Ako ste vi ateista, nije potrebno da se bude nereligiozan. Patanjđali kaže da vi također možete doći iako ste ateista, ne marite za Boga. Ovo su zakoni, to su eksperimenti; to je meditacija - prođite kroz to.

On nije insistirao ni na jednom konceptu. To je bilo vrlo teško. Zbog toga su *joga sutre* od Patanjđalija izuzetne, jedinstvene. Takva knjiga se nikada nije dogodila ranije i ne postoji mogućnost ponovo da se dogodi, jer sve što može biti napisano o *jogi* napisano je; on ništa nije izostavio. Niko ne može dodati ništa tome. Nikada u budućnosti neće postojati mogućnost stvaranja drugog dela kao što su Patanjđalijeve *Joga sutre*. On je kompletno završio posao, a on je to mogao da uradi tako kompletno jer nije bio jednostran. Da je bio jednostran, to ne bi mogao da uradi tako celovito.

Buda je nepotpun, Mahavira je jednostran, Muhamed je parcijalan, Isus je nepotpun - oni imaju određenu stazu. Njihova nepotpunost može biti zbog vas - zbog dubokog razumevanja za vas, dubokog saosećanja za vas. Oni insistiraju na određenoj stazi; nastavili su da insistiraju čitavog njihovog života. Oni su govorili: "Sve drugo je pogrešno; ovo je ispravna staza" samo da bi stvorili veru u vama. Vi ste tako bezumni, tako ste ispunjeni sumnjom, da ako oni kažu da ova staza predvodi, a druge staze također vode, vi nećete slediti ni jednu. Oni insistiraju da jedino "ova" staza prednjači.

Ovo nije istina. Ovo je pomoćno sredstvo za vas - jer ako osećate neku nesigurnost u njima, ako oni kažu: "Ovo također vodi, ono također vodi; ovo je također istina, ono je također istina," vi ćete postati nesigurni. Vi ste već nesigurni, potreban vam je neko ko je apsolutno pouzdan. Samo da bi izgledali pouzdani vama, oni su načinili sebe jednostranim.

Inače ako ste jednostrani, ne možete obuhvatiti čitavu osnovu. Patanjđali nije jednostran. On je manje zainteresovan za vas, više se brine o prošlim konceptima staze. On neće koristiti neistinu; on neće koristiti pomoćna sredstva, on se neće nagađati s vama. Ni jedan naučnik ne prihvata kompromis.

Buda može da prihvati kompromis; on ima saosećanje. On vas ne tretira naučno. Vrlo duboko ljudsko osećanje ima prema vama; može čak i lagati da bi vam pomogao. Ako vi ne možete razumeti istinu, on čini nagodbu s vama. Patanjđali neće imati kompromis s vama. Ma kakva da je istina, on će govoriti o činjenici. Neće se spustiti ni jedan korak da udovolji vama; on je apsolutno beskompromisan. Nauka mora biti takva. Nauka ne može praviti kompromise; inače ona bi postala samo religija.

On nije ni ateista ni teista. On nije ni hinduista, niti muhamedanac, ni hrišćanin niti đain, a također ni budista. On je apsolutno naučni istraživač koji samo otkriva kakav god da je slučaj - otkriva bez ikakvog izmišljanja mitova. On neće koristiti ni jednu alegoriju. Isus će nastavljati da govori u pričama jer vi ste deca i možete razumeti samo priče. On će govoriti u alegorijama. Buddha koristi tako mnogo priča jednostavno da bi vam pomogao da ostvarite delimično sagledavanje.

Čitao sam o hassidu, jevrejskom učitelju, Baal Shemu. On je bio rabin u malom selu, a kad god bi tamo bila neka nevolja, neka bolest, neka nesreća u selu, on bi krenuo u šumu. Otišao bi do određenog mesta, ispod određenog drveta, tamo bi obavio neki ritual a onda bi se molio Bogu. I uvek bi se dešavalo da je nesreća napuštala selo, bolesti bi iščezavale iz sela, nevolje bi prestajale.

Onda je Baal Shem umro. Postavljen je njegov lik... Problem je nastupio ponovo. Selo je bilo u nevolji. Nastupila je neka nevolja, i seljani su zatražili od naslednika, novog rabina, da ode u šumu i da se moli Bogu. Novi rabin je bio jako uznemiren jer nije znao mesto, tačno određeno drvo. Bio je neiskus, ali je ipak otišao - pod neko drvo. Zapalio je vatru, izveo je ritual, molio se i rekao Bogu: "Vidi, ja ne znam tačno mesto na koje je moj učitelj imao običaj da dolazi, ali ti znaš. Ti si sveprisutan, dakle ti znaš - stoga nema potrebe za tačno određenim mestom. Moje selo je u nevolji, prema tome slušaj i učini nešto." Nesreća je prošla!

Onda kada je ovaj rabin umro i njegov naslednik je bio onamo, opet je nastupio problem. Selo je bilo u izvesnoj krizi, i seljani su došli. Rabin je bio uznemiren; zaboravio je

čak i molitvu. Tako je otišao u šumu, odabrao izvesno mesto. Nije znao ni da zapali ritualnu vatru, ali nekako je uspeo da zapali vatru i rekao je Bogu: "Slušaj, ja ne znam kako da zapalim ritualnu vatru, ja ne znam tačno mesto, i zaboravio sam molitvu, ali ti si sveznajući, tako da znaš već, nema potrebe. Tako učini šta god je potrebno." Vratio se natrag i selo je prebrodilo krizu.

Onda je on takođe umro, a njegov naslednik... Njegovo selo je opet bilo u nevolji, tako su došli kod njega. Sedeo je u fotelji. Rekao je: "Ja ne želim da idem nikuda. Čuj, ti si svuda. Ja ne znam molitvu, ne znam nikakav ritual. Ali to nije važno; moje znanje nije glavna stvar. Ti znaš sve. Kakva je korist moliti se, kakva je korist vršiti ritual, i kakva korist od posebnog svetog mesta? Ja znam samo priču o mojim prethodnicima. Ispričaću ti priču, da se to dogodilo u Baal Shemovo vreme, onda u vreme njegovog naslednika, onda njegovog naslednika; to je priča. Sada učini pravedno, i to je dovoljno." I nevolja je iščezla. Govorilo se da je Bog jako mnogo voleo priču.

Ljudi vole njihove priče i ljudski bogovi takođe, a kroz priče vi možete imati određena delimična sagledavanja. Međutim Patanjđali neće koristiti ni jednu alegoriju. Rekao sam vam on je upravo Ajnštajn plus Buddha - vrlo retka kombinacija. On je imao unutrašnje svedočenje Buddhine i mehanizam uma jednog Ajnštajna.

On nije ni jedno ni drugo. Teizam je priča; ateizam je antipriča. Priče su samo mitovi, od ljudi stvorene parabole. Nekima se jedna dopada, a nekima druga. Patanjđali nije zainteresovan za priče, nije zainteresovan za legende. On je zainteresovan za голу istinu. On je neće čak ni zaodnuti, neće je čak ni doterati, neće je ukrašavati. To nije njegov način. Zapamtite ovo.

Kretaćemo se po vrlo suvoj zemlji, zemlji nalik pustinji. Inače pustinja ima svoju vlastitu lepotu. Ona nema drveće, ona nema reke, ali ima svoje sopstveno ogromno prostranstvo. Ni jedna šuma se ne može uporediti s njom. Šume imaju svoje sopstvene lepote, brda svoje vlastite lepote, reke svoje vlastite divote. Pustinja ima svoju sopstvenu neizmernu beskrajnost.

Kretaćemo se kroz pustinjsku okolinu. Hrabrost je nužna. Neće vam dati ni jedno drvo da se odmorite ispod njega, neće vam dati ni jednu priču - samo gole činjenice. Neće koristiti čak ni jednu suvišnu reč. Otuda je reč '*sutre*'. *Sutre* označavaju osnovni minimum, aforizme u kratkim izrekama. *Sutra* nije čak ni potpuna rečenica. Ona je samo suštinsko - baš kao kada šalžete telegram, vi krešete suvišne reči. Onda to postaje *sutra* jer samo deset ili devet reči mogu biti stavljenje u poruci. Ako biste pisali pismo, ispunili biste deset stranica, a čak ni u deset stranica poruka neće biti potpuna. Ali u telegramu, u deset reči, ne samo da je kompletna ona je više nego potpuna. Ona pogađa srce; sama srž je u njoj.

To su telegrami - Patanjđalijeve *sutre*. On je tvrdica; nije koristio ni jednu suvišnu reč. Prema tome kako on može pričati priče? Ne može, i ne očekujte to. Stoga ne pitajte da li je on teista ili ateista; to su sve priče.

Filozofi su stvorili mnogo priča, a to je igra. Ako želite igru ateizma, budite ateista. Inače to su igre, nisu realnost. Realnost je nešto drugo. Realnost se bavi s vama, ne s onim šta vi verujete. Realnost ste vi, ne ono šta verujete. Realnost je iza uma, ne u sadržajima uma, jer teizam je sadržaj uma, ateizam je sadržaj uma - nešto u umu. Hinduizam je sadržaj uma, i hrišćanstvo je sadržaj uma.

Patanjđali je zainteresovan za ono što je izvan, ne za sadržaj. On kaže: "Odbaci ceo ovaj um. Šta god da sadrži, to je beskorisno." Vi možda nosite divne filozofije, Patanjđali je rekao: "Odbacite ih, sve je besmislica." To je teško. Ako neko kaže: "Vaša Biblija je tričarija, vaša Gita je besmislica, vaši spisi su bezvredni, budalaština, odbacite ih," vi ćete biti šokirani. Ali to je ono što će se dogoditi. Patanjđali neće vam neće učiniti nikakav ustupak. On je beskompromisan. A to je lepota, i to je njegova jedinstvenost.

Treće pitanje:

Vi ste govorili o značaju učenja na stazi joge, ali kako jedan ateista može biti učenik?

Niti teista niti ateista, oni ne mogu biti učenici. Oni su već zauzeli gledište, oni su već odlučili, na taj način šta je poenta biti učenik? Ako već znate, kako možete biti učenik? Učeništvo znači realizaciju da 'Ja ne znam'. Ateisti, teisti - ne, oni ne mogu biti učenici.

A ako verujete u nešto vi ćete propustiti lepotu učeništva. Ako nešto već znate, to saznanje će vam dati ego. Ono vas neće učiniti poniznim. Zbog toga panditi i učenjaci propuštaju. Ponekad grešnici dostižu (učeništvo), ali naučnici nikada. Oni znaju previše; oni su tako pametni. Njihova darovitost je njihova bolest; ona postaje samoubistvo. Oni neće slušati jer neće biti spremni da uče.

Učeništvo jednostavno označava jedno stanovište prema učenju - iz trenu u tren ostajati svestan da 'Ja ne znam'. Ovo saznavanje da 'Ja ne znam', ova svesnost 'Ja sam neznalica', daje vam otvorenost; onda niste zatvoreni. Onog momenta kada kažete: "Ja znam," vi ste zatvoreni u krugu; vrata više nisu otvorena.

Ako ste već dostigli, zaključili, ne možete biti učenik. Čovek mora da bude u prijemljivom raspoloženju. Čovek mora neprekidno da bude svestan da stvarnost je nepoznata i 'Ma šta da znam je beznačajno, tričarija.' Šta vi znate? Vi ste možda skupili mnogo informacija, ali to nije znanje. Možda ste akumulirali mnogo prašine preko univerziteta; to nije znanje. Možda znate o Budi, možda znate o Isusu, ali to nije znanje. Dok ne postanete Buda, nema znanja. Dok niste Isus, ne postoji znanje.

Znanje dolazi kroz postojanje, ne kroz pamćenje.

Možete imati uvežbano pamćenje; pamćenje je samo mehanizam. Ono vam neće dati bogatije postojanje. Može vam dati strašne snove, ali vam ne može dati bogatije postojanje. Ostaćete isto pokriveni s mnogo prašine. Znanje, a naročito ego koji dolazi kroz znanje - osećanje da 'Ja znam' zatvara vas. Još ne možete biti učenik. A ako ne možete biti učenik, ne možete ući u disciplinu *joge*. Stoga dođite do vrata *joge* neupućeni, svesni da ne znate. A ja ću vam reći: "Ovo je jedino znanje koje će pomoći," znanje da 'Ja ne znam'.

Ovo vas čini poniznim (skromnim). Suptilna poniznost će vam doći. Uskoro će ego splasnuti. Znajući da ne znate, kako možete biti egoistični? Znanje je najsubtilnija hrana za ego; vi osećate da ste nešto. Vi znate; vi postajete neko.

Baš pre dva dana, inicirao sam devojkicu sa Zapada u *sanyas* i dao sam joj ime '*Joga sambodhi*' i pitao sam je: "Da li će ti biti lako da ga izgovaraš? Ona je rekla: "Da. Liči na englesku reč '*somebody*'³⁷." Međutim, *sambodhi* je sasvim suprotno. Kada postanete niko, onda se *sambodhi* dešava. *Sambodhi* znači prosvetljenje. Ako ste vi neko, *sambodhi* se nikada neće dogoditi. Ta "nekost"³⁸ je prepreka.

Kada osećate da ste niko, kada osećate da ste ništa, iznenada ste pristupačni mnogim misterijama da vam se dogode. Vaša vrata su otvorena. Sunce može da se uzdigne; sunčevi zraci prodiru u vas. Vaša turobnost, vaša tama će iščeznuti. Ali vi ste zatvoreni. Sunce možda kuca na vratima; ali niko ne otvara; ni prozor čak nije otvoren.

Ateisti ili teisti, hindusi ili muslimani, hrišćani ili budisti, oni ne mogu ući na stazu. Oni veruju. Oni su već dosegli bez pružanja ruke ma gde. Oni su zaključili bez ikakve realizacije. Oni imaju reči u umovima - koncepte, teorije, spise. A što je veće breme, oni su više mrtvi.

Četvrto pitanje:

Vi ste rekli da joga ne traži nikakvu veru. Ali ako je učeniku potrebna vera, predanost i poverenje u učitelja kao osnovni uslov, onda kako je prva tvrdnja opravdana?

Ne. Nikada nisam rekao da *joga* ne traži veru. Ja sam rekao da *joga* ne traži neko verovanje. Vera je potpuno različita, poverenje je potpuno različito. Verovanje je intelektualna stvar, ali vera je vrlo duboko poverenje. Ona nije intelektualna. Vi volite učitelja, onda imate poverenje i postoji vera. Međutim, ova vera nije nikakav koncept, ona je u samoj osobi. A to nije uslov; to nije zahtevano - zapamtite ovu razliku. Ne traži se da vi morate verovati u učitelja; to nije preduslov. Sve što je rečeno je ovo: ako se to dogodi

³⁷ Neko, važna ličnost, važna osoba.

³⁸ Eng.: Somebodiness.

između vas i učitelja, onda će biti moguć *satsang*. To je samo situacija, a ne uslov. Ništa se ne zahteva.

Samo ljubav... Ako se ljubav dogodi onda ženidba može uslediti, ali vi ne možete učiniti ljubav uslovom, da prvo morate voleti a onda će brak uslediti. Inače onda ćete pitati: "Kako čovek može voleti?" Ako se to dogodi, dogodi se; ako se to ne događa, ne događa se. Vi ne možete učiniti ništa. Stoga ne možete prisiliti poverenje.

U davno prošlim danima tragaoci bi lutali svuda po svetu. Lutali bi od jednog učitelja do drugog, samo očekujući pojavu da se dogodi. Vi to ne možete prisiliti. Možete promeniti mnogo učitelja, upravo u potrazi ne bi li negde nešto škljocnulo. Onda se stvar dogodi; to nije okolnost. Vi ne možete otići kod učitelja i pokušati da mu verujete. Kako možete pokušati da verujete? Sam pokušaj, sam napor, pokazuje da ne verujete. Kako možete pokušati da volite nekoga? Ili možete li vi? Ako pokušate, cela stvar će postati lažna. To je jedno dešavanje.

Inače dok se ovo ne dogodi, *satsang* neće biti moguć. Tada vam učitelj ne može dati svoju milost. Neće on odvratiti sebe od davanja; vi niste dostupni. On ne može učiniti ništa. Vi niste otvoreni.

Sunce možda čeka ispred prozora ali on je zatvoren, šta sunce može učiniti? Zraci će se reflektovati natrag. Oni će doći, kucati na vrata i vratiti se natrag. Zapamtite, to nije uslov da vi otvorite vrata i sunce će se podići; to nije uslov! Sunce možda neće biti tu, možda je noć. Samo otvaranjem vrata vi ne možete stvoriti sunce. Vaše otvaranje vrata je samo vaše bivanje dostupnim. Ako je sunce tu, ono može ući.

Tako će se tragaoci kretati, moraće da se kreću od jednog učitelja do drugog. Jedina stvar koju treba zapamtiti je da oni moraju biti otvoreni i da ne treba da sude. Ako dođete blizu učitelja, vi ne osećate nikakav rad unutar njega, kretanje - ali ne sudite. Jer vaše prosuđivanje će biti pogrešno. Vi nikada niste bili u kontaktu. Dok ne volite, vi ne znate, stoga ne sudite. Jednostavno kažite: "Ovaj učitelj nije za mene; ja nisam za ovog učitelja. Stvar se nije dogodila." Vi se jednostavno maknite.

Ako započnete da sudite, onda zatvarate sebe za druge učitelje takođe. Možda ćete morati da prođete kroz mnoge, mnoge situacije, ali zapamtite ovo: ne sudite. Kad god osećate da je nešto pogrešno sa učiteljem, maknite se. To znači da ne možete imati poverenje. Nešto je krenulo pogrešno, ne možete verovati. Ali ne kažite da učitelj je pogrešan; vi ne znate. Vi se jednostavno maknite; to je dovoljno. Tražite još negde.

Ako počnete da prosuđujete, osuđujete, zaključujete; onda ćete biti zatvoreni. A one oči koje sude nikada neće moći da veruju. Jednom kada postanete žrtva suđenja nikada nećete biti sposobni da verujete jer ćete naći nešto ili drugo što će vam pomoći da ne verujete, što će vam pružiti zatvaranje.

Dakle nemojte verovati, nemojte suditi, krećite se. Jednog dana, ako nastavite da se krećete, stvar je obavezna da se dogodi; jednog dana, negde, u nekom momentu, jer ima trenutaka - ne možete učiniti ništa s njima kada ste osetljivi, i kada učitelj teče. Vi ste osetljivi, vi (ga) susrećete. U određenim tačkama vremena i prostora, susret se događa. Onda *satsang* postaje moguć.

Satsang znači intimna blizina sa učiteljem, sa čovekom koji je razumeo. Jer onda on može da teče. On već teče. On je već tekao. *Sufiji* kažu da je to dovoljno. Samo da se bude u intimnoj blizini učitelja, to je dovoljno, samo da se sedi pokraj njega, samo da se hoda uz njega, samo da se sedi izvan njegove sobe, samo da se bdi u noći sedeći samo spolja iza njegovog zida, samo da se nastavlja sećati, to je dovoljno.

Ali to traži godine, godine čekanja. A on neće postupati s vama dobro, on će vam stvarati svaku vrstu prepreka. Daće vam mnogo prilika da sudite. Širiće glasine o sebi tako da možete pomisliti da on je nepravedan, da biste pobjegli. Pomoći će vam na svaki način da pobjegnute. Dok ne prođete sve prepone... A one su nužne, jer jeftino poverenje je neupotrebljivo. Poverenje, začinjeno, prilagođeno poverenje, koje se čekalo dugo, postalo je jaka stena... Samo onda se može prodreti u najdublje slojeve.

Patanđali ne kaže da ćete morati da verujete. Verovanje je intelektualno. Vi verujete u hinduizam, to nije vaše poverenje. Vi ste samo slučajno u hinduističkoj porodici, i tako ste slušali; od samog detinjstva ste bili prožeti. Na vas su ostavile utisak teorije, koncepti,

filozofije, sistemi. Oni su postali deo vaše krvi. Oni su samo zapali u vašu svest; vi verujete u njih. Ali to verovanje nije od koristi jer vas nije preobrazilo. To je mrtva stvar, pozajmljena.

Poverenje nikada nije mrtva stvar. Vi ne možete pozajmiti poverenje od vaše porodice. To je lična pojava. Moraćete da dođete do njega. Hinduizam je tradicionalan, muhamedanstvo je tradicionalno.

Prva grupa oko Muhameda - bili su pravi muslimani - jer je to bilo poverenje u njega; oni su došli lično do učitelja. Oni su živeli sa učiteljem u intimnoj blizini; imali su *satsang*. Oni su verovali u Muhameda, a Muhamed nije bio čovek kome se lako moglo verovati. Da ste vi bili kod Muhameda, vi biste pobjegli - on je imao devet žena. Nemoguće je verovati takvom čoveku. Držao je mač u svojoj ruci, a na maču je pisalo: "Mir je moto"; reč "Islam" znači mir. Kako možete verovati takvom čoveku?

Možete poverovati Mahaviru kada on kaže: "Nenasilje"; on je nenasilan. Očigledno možete verovati Mahaviru. Kako možete verovati Muhamedu s mačem? A on kaže: "Ljubav je poruka i mir je moto." Vi ne možete verovati. Ovaj čovek stvara ograde.

On je bio *sufi*; on je bio učitelj. On je kreirao svakojake teškoće. Dakle, ako vaš um još funkcioniše, vi sumnjate, vi ste skeptični, bežite. Inače ako ostanete, čekate, ako imate strpljenje - a beskonačno strpljenje će biti potrebno - jednog dana ćete upoznati Muhameda, vi ćete postati musliman. Samo znajući njega, vi ćete postati musliman.

Prva grupa učenika je bila sasvim različita stvar. Prva grupa Budinih učenika je bila sasvim različita stvar. Sada su budisti mrtvi. Muhamedanci su mrtvi. Oni su tradicionalni muhamedanci.

Istina ne može biti prenesena kao imovina. Vaši roditelji vam ne mogu dati istinu. Oni vam mogu dati imovinu jer imovina pripada svetu. Istina ne pripada svetu; oni vam je ne mogu dati, oni je ne mogu imati u riznici. Ne mogu je imati u banci tako da vam se ona ne može preneti. Vi ćete morati da je tražite sami. Moraćete da patite, da postanete učenik i moraćete da prođete kroz strogu disciplinu. To će biti lični događaj. Istina je uvek lična. Ona se dešava osobi. Poverenje je različito od vere. Vera vam je data od drugih, a poverenje vi stičete sami.

Patanđali ne zahteva nikakvu veru, ali bez poverenja ništa ne može da se učini, bez poverenja ništa nije moguće. Ali vi to ne možete prisiliti - zapamtite. Vi ne možete prisiliti svoje poverenje; to nije u vašim rukama da ga prisilite. Ako prisiljavate, ono će biti lažno. A nepoverenje je bolje od lažnog poverenja, jer trošite sebe. Bolje je preseliti se negde drugde gde realno može da se dogodi.

Nemojte suditi, nastavite da lutate. Jednog dana, negde, vaš učitelj vas očekuje. A učitelj vam se ne može pokazati: „Idite ovde i ovo će biti vaš učitelj." Vi ćete morati da tražite, vi ćete morati da patite, jer kroz patnju i traganje ćete moći da ga vidite. Vaše oči će postati vedre; suze će iščeznuti. Vaše oči će postati bistre i vi ćete realizovati da ovo jeste vaš učitelj.

Priča se da je jedan od *sufija*, po imenu Junaid, došao kod starog fakira i zapitao ga: "Čuo sam da vi znate. Pokažite mi put." Starac mu je rekao: "Ti si čuo da ja znam. Ti ne znaš. Pogledaj u mene i oseti." Čovek je rekao: "Ne mogu osetiti ništa. Samo uradite jednu stvar; pokažite mi put gde mogu naći svog učitelja." Tada je stari čovek rekao: "Prvo idi u Meku. Načini hodočašće i traži takvog i takvog čoveka. On će sedeti ispod drveta. Njegove oči će biti takve; one će bacati svetlost, a ti ćeš osećati određen miris sličan mošusu oko njega. Idi i traži."

I Junaid je putovao i putovao dvadeset godina. Gde god je čuo za učitelja, on bi otišao. Ali niti je bilo drveta, niti mirisa, mošusa, niti onih očiju koje je opisao starac. Ličnost nije postojala. A on je imao gotovu formulu, tako da je odmah sudio: "Ovo nije moj učitelj," i kretao bi dalje. Posle dvadeset godina došao je do drveta. Učitelj je bio tamo. Mošus je lebdeo u vazduhu, baš kao izmaglica okolo čoveka. Oči su bile vatrene, crveno svetlo se bilo spuštalo. Pao je pred nogama tog čoveka i rekao: "Učitelju, tražio sam vas dvadeset godina."

Učitelj je rekao: "Ja takođe čekam tebe dvadeset godina. Pogledaj ponovo." On je pogledao. To je bio isti čovek koji mu je pre dvadeset godina pokazao put da nađe učitelja.

Junaid je započeo da plače: "Šta, vi se šaljete sa mnom? Dvadeset godina sam potrošio. Zašto mi niste rekli da ste moj učitelj?"

Starac je rekao: "To ti ne bi pomoglo; to nije bilo od velike koristi - jer dok ti nisi imao oči da vidiš... Ovih dvadeset godina su ti pomogle da me vidiš; ja sam isti čovek. Međutim pre dvadeset godina ti si mi rekao: "Ja ne osećam ništa." Ja sam isti, ali si ti sada postao sposoban da osećaš. Ti si se promenio. Ovih dvadeset godina su tebe snažno istrljale. Sva prašina je otpala; tvoj um je čist. Ovaj miris mošusa je i u to vreme takođe bio prisutan, ali ti nisi bio sposoban da ga omirišeš. Tvoj nos je bio zatvoren; tvoje oči nisu funkcionisale; tvoje srce nije stvarno kucalo. Tako, kontakt nije bio moguć."

Vi ne znate nikoga koji bi rekao kada će se poverenje dogoditi. Ja ne kažem veruj učitelju, jednostavno kažem nađi osobu gde se poverenje stvara - ta osoba je vaš učitelj. Vi ništa ne možete učiniti oko toga. Moraćete da lutate. Stvar će se sigurno dogoditi, ali traganje je nužno jer vas ono priprema. Ne vodi vas traganje do učitelja, traganje vas priprema da ga možete videti. On može biti upravo pokraj vas.

Peto pitanje:

Prošle noći ste govorili o satsangu i važnosti učenikove blizine guruu, da li to podrazumeva fizičku blizinu? Da li je učenik koji živi na velikoj fizičkoj udaljenosti od gurua na gubitku?

Da i ne. Da, fizička blizina je nužna u početku jer takvi kakvi jeste ne možete razumeti ništa odmah. Možete razumeti telo; možete razumeti jezik fizičkog. Vi postojite u fizičkom, tako da fizička blizina jeste nužna - u početku.

A ja kažem 'ne' takođe jer kako rastete, kako počinjete da učite drugačiji jezik koji je nefizički, onda fizička blizina nije nužna. Onda možete ići svuda. Onda prostor ne čini nikakvu razliku. Vi ostajete u kontaktu. Ne samo prostor, nego i vreme takođe ne čini nikakvu razliku. Učitelj može biti mrtav, vi ostajete u kontaktu. On je možda odbacio fizičko telo, vi ostajete u kontaktu. Ako se poverenje dogodi, onda se oboje, i vreme i prostor transcendiraju.

Poverenje je čudo. Vi možete biti u blizini Muhameda, Isusa ili Buddhe baš sada ako postoji poverenje. Ali, to je teško! To je teško jer vi ne znate kako. Vi ne možete verovati živoj osobi, kako možete verovati mrtvoj. Ako se dogodi poverenje, onda ste upravo sada blizu Bude. A za osobe koje imaju veru, Buddha je živ. Nijedan učitelj nikada ne umire za onoga ko može verovati. On nastavlja da pomaže, on je uvek tu. Ali za vas, čak i Buddha je tu fizički, stoji iza vas ili ispred vas, upravo sedi pored vas, vi niste bliski s njim. Može postojati širok prostor između vas. Ljubav, vera, oni uništavaju prostor, vreme, oboje.

U početku, pošto ne možete razumeti nijedan drugi jezik, vi možete razumeti samo jezik fizičkog, fizička blizina je nužna - ali samo u početku. Doći će momenat kada će vas sam učitelj poslati daleko. On će vas prisiliti da se udaljite jer je to takođe potrebno - možete početi da se lepitate uz fizički jezik.

Gurđijev je gotovo uvek, celog svog života, slao svoje učenike daleko. On je stvarao tako jadnu situaciju za njih, da su oni morali da odlaze. Nije bilo moguće živeti s njim. Posle određene tačke, on bi im pomogao da odu daleko. Zaista ih je prisiljavao da odu daleko, jer ne treba da postanete previše zavisni od fizičkog. Drugi, viši jezik, mora da se razvije. Morate započeti da osećate bliskost s njim gde god da ste, jer telo mora biti transcendirano. Ne samo vaše, učiteljevo telo takođe mora biti transcendirano.

Inače u početku, to je velika pomoć. Kada je seme zasađeno, kada je pružilo koren, onda ste dovoljno jaki. Onda možete otići daleko, i onda možete osećati. Samo idite daleko i kontakt će se izgubiti - onda kontakt nije od velike važnosti. Poverenje će rasti, što dalje odete. Poverenje će rasti više, jer kad god ste na zemlji vi ćete konstantno osećati učiteljevo prisustvo. Poverenje će rasti. Sada će vam on pomagati kroz skrivene ruke, nevidljive ruke. On će delovati na vas kroz vaše snove, i vi ćete konstantno osećati da vas on sledi kao senka.

Ali to je vrlo razvijen jezik. Nemojte ga probati od samog početka jer onda vi možete biti obmanuti. Stoga ću ja reći, krećite se korak po korak. Kad god se poverenje dogodi, onda zatvorite svoje oči i sledite slepo. Zbilja, onog momenta kada se poverenje dogodi vi morate

zatvoriti svoje oči. Onda, kakva je korist od mišljenja, prosuđivanja. Poverenje se dogodilo i verovanje neće sada slušati ništa.

Onda sledite i ostanite blizu dok vas sam učitelj ne pošalje daleko. A kada vas pošalje daleko onda se ne vezujte. Onda sledite. Sledite njegove instrukcije i otidite daleko, jer on zna bolje, i šta je korisno, on zna.

Ponekad, baš pored učitelja, može vam postati teško da rastete. Ispod velikog drveta, novo drvo će postati obogaljeno. Čak i drveće se brine da baci svoje seme daleko tako da može proklijati. Drveće koristi mnoge trikove da pošalje seme daleko; inače ono bi umrlo, ako padne baš ispod velikog drveta. Tamo je previše senke. Sunce nikako tamo ne dopire, malo sunčevih zraka tamo doseže.

Dakle, učitelj zna bolje. Ako on oseća da vi treba da odete daleko, onda se ne opirite. Onda jednostavno sledite i otidite daleko. Ovo odlaženje daleko će biti dolaženje bliže njemu. Ako možete slediti, ako možete tiho slediti bez ikakvog otpora, ovo odlaženje daleko će biti dolaženje blizu. Vi ćete postići novu bliskost.

Šesto pitanje:

Kada tražite od nas da razumemo nešto jasno, kome se vi obraćate da razume? Um treba da se obustavi (prestane). Zbog toga nije od koristi učiniti da um razume sve. Ko onda treba da razume?

Da, um treba da prestane, ali on nije još prestao. Na umu treba da se radi; jedno razumevanje treba da se stvori u umu. Kroz ovo razumevanje ovaj um će umreti. To razumevanje je baš slično otrovu. Vi uzmete otrov. Vi ste uzimalac, a otrov ubija vas. Um razume, ali razumevanje je otrov za um. Zbog toga se um opire tako mnogo. On pokušava i pokušava da ne razume. On stvara sumnju, on se bori na svaki način, on štiti sebe jer razumevanje je otrov za um. On je eliksir za vas, ali za um je otrov.

Dakle, kada ja kažem razumite jasno, ja mislim vaš um, ne vi, jer vama ne treba nikakvo razumevanje. Vi već razumete. Vi ste sama mudrost - *prađnya*.

Vama nije potrebna nikakva pomoć od mene ili od nekoga drugog. Vaš um treba da bude promenjen. A ako se razumevanje dogodi umu, um će umreti, a sa umom razumevanje će iščeznuti. Onda ćete biti u vašoj čistoti. Onda će vaše postojanje reflektovati čistoću slično ogledalu - nema sadržaja, besadržajno. Inače to unutrašnje postojanje ne treba razumevanje. Ono je već sama srž razumevanja. Njemu ne treba razumevanje - samo oblaci uma, oni moraju biti ubeđeni.

Dakle, šta je razumevanje zaista? Samo nagovaranje uma da ode. Zapamtite, ja ne kažem borba, ja kažem nagovaranje. Ako se borite, um nikada neće otići, jer kroz borbu vi pokazujete svoj strah. Ako se borite, vi pokazujete da je um nešto od čega se vi bojite. Samo ubeđujte. Sva ova učenja, sve meditacije su duboko nagovaranje za um da dođe do tačke gde će počiniti samoubistvo, gde on jednostavno otpada, gde um sam postaje takva apsurdnost da ga ne možete više nositi - vi ga jednostavno ispustite. Bolje je reći, um odbacuje sebe.

Dakle, kada ja izlažem jedan govor za jasno razumevanje, ja se obraćam vašem umu. Ne postoji drugi način. Samo vašem umu se može pristupiti jer ste vi nedostupni. Vi ste tako skriveni duboko unutra, a samo um je na vratima. Um treba ubediti da napusti vrata i da ostavi vrata otvorena. Onda ćete vi postati dostupni.

Ja se obraćam umu - vašem umu, ne vama. Ako se um odbaci, nije potrebno obraćati se - mogu sedeti u tišini i vi ćete razumeti; nije potrebno obraćati se. Umu su potrebne reči; umu trebaju misli; umu je potrebno nešto mentalno što ga može nagovoriti. Buda, Patanjđali ili Krišna govoreći vama, obraćaju se vašem umu.

Dođe momenat kada um jednostavno postane svestan cele apsurdnosti. To je baš kao ovo: ako vas ja vidim da vučete uže, vaše pertle za cipele, i pokušavate da povučete sebe naviše kroz njih, i ako vam kažem: "Kakvu besmislicu činite; to je nemoguće." Samo kroz vaše vlastite pertle za cipele, vi ne možete povući sebe naviše. To je jednostavno nemoguće; to se ne može dogoditi. Tako ja nagovaram vas da mislite više o celoj stvari. To je apsurd. Šta vi radite? A onda se vi osećate jedno jer to se ne događa, tako ja nastavljam da vam govorim,

insistirajući, udarajući čekićem. Jednog dana vi možete postati svesni da je ovo apsurd. "Šta ja radim?"

Baš kao tegljenje sebe uz pomoć pertli za cipele je sav vaš napor uma. Sve što radite je apsurd. Ne može vas odvesti nigde do u pakao, u nevolju. To vas je uvek vodilo u bedu, vi još niste svesni. Sva ova komunikacija od mene je samo da učini vaš um budnim/svesnim da je sav napor apsurd. Jednom kada dođete do osećanja da je čitav napor apsurd, napor iščezava. Ne samo da ćete morati da ostavite svoje pertle za cipele, već i da ćete morati da činite neki napor, i to će biti apsurdno, vi ćete jednostavno uvideti činjenicu, ostavićete i smeјati se. Postali ste prosvetljeni ako ostavite svoje pertle za cipele, jednostavno ustanete i smeјete se. To će se tako dogoditi.

Kroz razumevanje um otpada. Iznenada vi postajete srećni da niko nije bio odgovoran za vašu nevolju, vi ste je stvarali neprekidno; iz momenta u momenat vi ste bili tvorac. Vi ste stvarali bedu, a onda ste tražili kako da odete izvan nje, kako da ne budete jadni, kako da postignete blaženstvo, kako da dostignete *samadhi*. I dok ste o tome pitali vi ste je stvarali. Čak i ovo pitanje. "Kako dostići *samadhi*?" je stvaranje bede jer onda vi kažete: "Ja sam učinio tako mnogo napora a *samadhi* još nije postignut. Kada ću postati prosvetljen?"

Sada vi stvarate novu nevolju kada ste načinili prosvetljenje takođe predmetom želje, što je apsurdno. Nijedna želja neće doći do ispunjenja. Kada shvatite ovo želje otpadaju - vi ste prosvetljeni. Bez želja, vi ste prosvetljeni. Sa željama vi se krećete po krugu bede.

Poslednje, sedmo pitanje:

Rekli ste da je joga nauka, metodologija za unutrašnje buđenje. Ali napor da se bude bliže ne-umu, sadrži motivaciju i nadu. Čak i podvrgavanje procesu unutrašnje transformacije sadrži motivaciju. Kako onda čovek može da se kreće na stazi joge sa nadom i motivacijom? Zar i samo čekanje ne sadrži motivaciju?

Da, vi ne možete da se krećete na stazi *joge* s motivacijom, sa željom, s nadom. Zaista, ne postoji kretanje na stazi *joge*. Kada dođete do shvatanja da svaka želja jeste apsurd, svaka želja je patnja, nema šta da se čini, jer svako činjenje će biti nova želja. Nema šta da se čini! Jednostavno ne možete činiti ništa jer šta god vi činili vodiće vas u novu patnju. Onda ne činite. Želje su napuštene, um je prestao, i to je *joga*; ušlo se u *jogu*. Ovo nije kretanje, to je smirenost. Zbog jezika se javlja problem. Ja sam rekao da ste 'ušli', pa izgleda da ste se 'kretali'. Kada želje prestanu, svo kretanje prestaje. Vi ste u *jogi*; "a sada disciplina *joge*".

Sa motivacijom, u ime *joge*, stvorićete opet druge nevolje. Ja viđam svakog dana ljude. Oni dolaze i govore: "Ja sam praktikovao *jogu* trideset godina, ništa se nije dogodilo." Ali ko vam je rekao da će se nešto dogoditi? On mora da je očekivao nešto da se dogodi; zbog toga se ništa nije dogodilo. *Joga* kaže da ne čekamo na budućnost. Vi meditirate, ali meditirate s motivom da ćete kroz meditaciju doći negde do nekog cilja. Vi propuštate svrhu. Meditirajte i uživajte u tome. Ne postoji cilj. Ne postoji budućnost, nema dalje; ne postoji ništa ispred. Meditirajte, uživajte u tome - bez ikakve motivacije.

I iznenada, cilj je tu. Iznenada oblaci iščezavaju jer su oni stvoreni od vaših želja. Vaša motivacija je dim koji stvara oblake; oni su iščezli. Dakle, igrajte se meditacijom; uživajte u tome. Ne činite je sredstvom. Ona je cilj. Ovo je sva suština koju treba razumeti.

Ne stvarajte nove želje. Shvatite pravu prirodu želje, da je patnja. Samo pokušajte da razumete prirodu želje, i doći ćete do saznanja da je ona bol. Šta onda treba uraditi? Ništa ne treba raditi! Postajući svesni da je želja patnja, želja iščezava.

A sada, disciplina joge.

Vi ste ušli na stazu. A to zavisi od vaše snage. Ako je vaša realizacija tako duboka da je totalna, da je želja patnja, vi ne samo da ćete ući u *jogu*, vi ćete postati *siddha*. Vi ste postigli cilj.

To će zavistiti od vaše snage. Ako je snaga totalna, onda ste postigli cilj. Ako vaša snaga nije totalna, vi ste ušli na stazu.

Poglavlje 3

PET MODIFIKACIJA UMA

27. decembar 1973.

I, 5: *vrttayah pancatayyah klištaklištah.*

»Obrta« ima pet vrsta. [Neki od njih] su »ometajući« (*klišta*) [po proces samoprepoznavanja subjekta] neki to nisu (*aklišta*).

I, 6: *pramanaviparyayavikalpanidrasmtayah.*

Istinosna spoznaja, zabluda, »afektivno uživanje u imaginativnom« (*vikalpa*), spavanje i sećanje [čine tih pet »obrta«].

Um može biti ili izvor ropstva ili ishodište slobode. Um postaje kapija za ovaj svet, ulaz; on takođe može postati i izlaz. Um vas vodi do pakla; um može da vas odvede i do neba (do raja). Dakle to zavisi od toga kako se um koristi. Ispravna upotreba uma postaje meditacija, neispravna upotreba uma postaje ludilo.

Um je prisutan kod svakog. Mogućnost tame i svetla prisutne su u njemu. Sam um nije ni neprijatelj ni prijatelj. Vi ga možete učiniti prijateljem, a možete ga učiniti i neprijateljem. Zavisi od vas - od vas koji ste skriveni u pozadini uma. Ako možete učiniti um svojim instrumentom, svojim robom, um postaje prolaz kroz koji možete dostići krajnje, maksimum. Ako postanete rob i umu se dozvoli da bude gospodar, onda će vas ovaj um koji je postao gospodar voditi do krajnjeg bola i tame.

Sve tehnike, sve metode, svi delovi *joge*, bave se zaista duboko samo s jednim problemom: kako koristiti um. Ispravno korišćen um dolazi do tačke gde on postaje ne-um (gde nema uma). Pogrešno korišćen, um dolazi do tačke gde je on samo kaos, mnoga mišljenja (ispoljavanja) antagonistička jedna prema drugim - kontradiktorna, zbunjujuća, umobolna.

Ludak u ludnici i Buddha ispod bodhi drveta - obojica su koristili um; obojica su prolazili kroz um. Buddha je došao do tačke gde je um iščezao. Pravilno korišćen on nastavlja da iščezava; i dođe momenat kada on više nije. Ludak je takođe koristio um. Pogrešno korišćen, um postaje podeljen; nepravilno korišćen um postaje mnoštvo, krivo korišćen on postaje mnoštvo. A, konačno, ludi um je tu, vi ste sasvim odsutni.

Budin um je iščezao, a Buddha je prisutan u svojoj celosti. Ludakov um je postao celovit, a on sam je iščezao sasvim. Ovo su dva pola. Vi i vaš um, ako postojite zajedno, onda ćete biti u bedi. Ili ćete vi morati da iščeznete, ili će um morati da iščezne. Ako um iščezne, onda vi ostvarujete istinu; ako vi iščeznete, vi stičete ludilo. A to je borba; ko će iščeznuti? Vi ćete iščeznuti ili um? To je protivrečnost, koren svake borbe.³⁹

Ove Patanjđalijeve *sutre* će voditi korak po korak prema ovom razumevanju uma - šta je on, koje vrste oblika on uzima, koje vrste modifikacija stižu u njega, kako ga možete koristiti i dopreti izvan njega. A zapamtite, vi nemate ništa drugo upravo sada - samo um. Morate ga koristiti.

³⁹ U knjizi Newton Michael: "Putovanje duša" detaljno je opisano stanje duše između života i kako se duše rađaju u novom telu. Do tih informacija autor je došao zahvaljujući hipnotičkoj regresiji svojih pacijenata. Tu se svedoči da duša ulazi u telo pri porođaju ili malo pre toga, ali ne boravi stalno u telu do starosti deteta do 6 ili 7 godina. Dotle često izlazi dok spava ili na javi. Tek od toga doba duša stalno boravi u telu. Takođe je dokazano da telo može da deluje vrlo složeno bez uma, kao u somnambulnom stanju (mesečarenju) ili u hipnozi. Tako se i ovde može razumeti da je duševni bolesnik onaj čovek, ili tačnije, ono telo koje je duša napustila iz nekog razloga, a telo je ostalo energizovano i delatno u izvesnoj meri. Prisustvo duše daje svest i razumevanje. Bez nje se čovek ponaša nerazumno i mehanički. Takođe postoje "organski portali", ljudska tela koja nemaju ljudsku dušu već su nastanjena drugim svesnim entitetima. O knjizi Putovanje duša videti na http://www.ivantic.net/ostale_knjiiige.htm

Ako ga pogrešno koristite vi ćete nastaviti da padate u više i više bede. Vi ste u bedi, zato što ste tokom mnogo života koristili svoj um pogrešno. A um je postao gospodar; vi ste samo rob, senka koja sledi um. Ne možete reći umu: "Stani," ne možete narediti svom vlastitom umu; vaš um nastavlja da naređuje vama i vi ga morate slediti. Vaše biće je postalo senka i rob, jedno oruđe.

Um nije ništa drugo već oruđe, upravo kao što su vaše ruke ili vaše noge. Vi naredite svojim stopalima - svojim nogama, one se kreću. Kada kažete: "Stanite," one se zaustavljaju. Vi ste gospodar. Ako želim da pokrenem svoju ruku, ja je pokrećem. Ako ne želim da je pomerim, ja je ne pomeram. Ruka ne može da mi kaže: "Sada želim da budem pomerena." Ruka ne može reći meni: "Sada ću se ja pomeriti šta god ti da činiš. Ja te neću slušati." A ako moja ruka započne da se kreće u inat meni, onda će nastupiti kaos u mom telu. Isto se dogodilo u umu.

Vi ne želite misliti, a um nastavlja da misli. Vi želite da spavate. Ležite na svom krevetu, okrećući se čas na jednu čas na drugu stranu želite da se uspavate, a um nastavlja, um govori: "Ne, ja ću razmišljati o nečemu." Vi nastavljate da govorite, "Stani" a on vas nikada ne sluša. A ne možete učiniti ništa. Um je takođe jedno oruđe, ali ste mu dali previše moći. On je postao diktatorski, i boriće se jako ako pokušate da ga postavite na njegovo pravo mesto.

Buda je takođe koristio um, ali je njegov um baš kao vaše noge. Ljudi i dalje dolaze kod mene i pitaju me: "Šta se dešava s umom prosvetljenog čoveka? Da li on jednostavno iščezava? On ne može da ga koristi?"

On iščezava kao gospodar, a ostaje kao rob. On ostaje kao pasivno oruđe. Buddha želi da ga koristi, on može da ga koristi. Kada Buddha govori vama on će morati da ga koristi, jer ne postoji mogućnost govora bez uma. Um treba da se koristi. Ako odete kod Buddhe i on prepozna vas, da ste bili takođe ranije, on mora da koristi um. Bez uma ne može biti prepoznavanja; bez uma ne može biti pamćenja. Međutim zapamtite da on koristi um - a vi ste korišćeni od uma. Kad god želi da ga koristi, on ga koristi. Kad god ne želi da ga koristi, on ga ne koristi. On je pasivno oruđe; on se ne hvata za njega.

Dakle, Buddha ostaje kao ogledalo. Ako dodete ispred ogledala, ogledalo reflektuje (prikazuje) vas. Kada se premestite, odražavanje nestaje; ogledalo je prazno. Vi niste kao ogledalo. Vi vidite nekoga, on ode, ali mišljenje se nastavlja, refleksija se nastavlja. Vi nastavljate da mislite o njemu. Čak i ako biste želeli da prestanete, um ne bi poslušao.

Gospodarenje umom je *joga*. A kada Patanjđali kaže: "Obustavljanje uma," ovim se misli na prestajanje u svojstvu gospodara. Um prestaje (obustavlja se) kao gospodar. Onda on nije aktivan. Onda je on pasivno oruđe. Vi naredite, on radi; vi ne naredite, on ostaje smiren. On samo čeka. On ne može da se dokazuje i gura napred sam od sebe. Dokazivanje se gubi; nasilje se gubi. On neće pokušati da kontroliše vas.

Sada je upravo obrnut slučaj. Kako da se postane gospodar? Kako da se stavi um na njegovo mesto, gde možete da ga koristite; gde, ako ne želite da ga koristite, možete ga ostaviti po strani i ostati smireni. Mora se razumeti ceo mehanizam uma. Sada bi trebalo ući u *sutru*.

Prvo:

Modifikacija uma ima pet. One mogu biti ili izvor bola ili nepostojanja bola (ne-bola).

Prva stvar koju treba razumeti je da um nije nešto različito od tela, zapamtite. Um je deo tela. On je telo, ali jako suptilno stanje tela, vrlo delikatno, vrlo profinjeno. Ne možete ga uhvatiti, ali kroz telo možete uticati na njega. Ako uzmete drogu, ako uzmete LSD (snažna psihodelična droga koja proizvodi prolaznu halucinaciju i duševno poremećeno stanje), marihuanu ili nešto drugo, ili alkohol, iznenada, odjednom se um dotakne. Alkohol ulazi u telo, ne u um, ali je um dotaknut. Um je najsubtilniji deo tela.

Obrnuto je takođe istina. Dejstvom uma i telo biva dotaknuto. To se dešava u hipnozi. Osoba koja ne može hodati, koja kaže da ima paralizu, može hodati pod hipnozom. Vi nemate paralizu, ali ako vam se pod hipnozom kaže: "Sada je vaše telo paralisano; vi ne možete hodati," nećete moći da hodate. Paralizovan čovek može hodati pod hipnozom. Šta se događa? Hipnoza dopire u um, sugestija odlazi u um. Onda telo to sledi.

Prva stvar koju treba razumeti: um i telo nisu dvoje. Ovo je jedno od najdubljih Patanjđalijevih otkrića. Moderna nauka je to nedavno priznala na Zapadu. Sada oni kažu: "Telo i um su potpuno srodni, podela nije ispravna. Dakle, oni kažu to je *psychosoma*: to je um-telo. Ova dva izraza su upravo dve funkcije jednog fenomena. Jedan pol je um, a drugi pol je telo, stoga vi to nazivate..."

Telo ima pet organa aktivnosti - pet *indriyani*, pet oruđa aktivnosti. Um ima pet modifikacija, pet načina delovanja. Um i telo su jedno. Telo je podeljeno u pet funkcija; um je takođe podeljen u pet funkcija. Detaljno ćemo ući u svaku funkciju.

Drugi deo ove *sutre* je:

One mogu biti ili izvor bola ili nepostojanja bola (ne-bola).

Ovih pet modifikacija uma, ova celovitost uma, može vas voditi u duboki bol, u *dukkhu*, ili bedu. Ili ako ispravno koristite um, njegovo delovanje, može vas odvesti do nepostojanja bola ili patnje.

Reč "nemanje patnje" je vrlo značajna. Patanjđali ne kaže da će vas to voditi u *anandu*, u blaženstvo, ne. Um može da vas vodi u patnju ako ga nepravilno koristite, ako postanete njegov rob. Ako postanete gospodar, um vas može voditi do nemanja patnje - ne u blaženstvo, jer blaženstvo je vaša priroda; um vas ne može voditi do nje. Ali ako ste u "nemanju patnje," unutrašnje blaženstvo započinje da teče.

Blaženstvo uvek postoji unutra; u vašoj suštinskoj unutrašnjoj prirodi. Nema ničega da se postigne ili zaradi; nema ničega da se negde postigne. Vi ste rođeni s tim; već to imate; to je već slučaj. Zbog toga Patanjđali ne kaže da vas um može voditi u patnju, a može vas voditi i u blaženstvo - ne! On je vrlo naučan, vrlo precizan. On neće koristiti čak ni jednu reč koja može dati vama bilo koju neistinitu informaciju. On jednostavno kaže, ili patnja ili nepostojanje patnje.

Buda takođe kaže mnogo puta, kad god tragaoci dođu kod njega, a tragaju za blaženstvom, tako da će pitati Budu: "Kako možemo dostići blaženstvo, krajnje blaženstvo?" On će reći: "Ne znam. Mogu vam pokazati put koji vodi do nemanja patnje, samo odsustvo patnje. Ja ne kažem ništa o pozitivnom blaženstvu, samo negativnom. Mogu vam pokazati kako da se krećete u svetu nemanja bede."

To je sve što metode mogu učiniti. Jednom kada ste u stanju nemanja bede, unutrašnje blaženstvo počinje da teče. Ali to ne dolazi iz uma, to dolazi iz vašeg unutrašnjeg bivstva, Sopstva. Dakle um nema ništa da čini s tim; um ne može stvoriti to. Ako je um u patnji, onda um postaje prepreka. Ako je um u nemanju patnje, onda um postaje jedno otvaranje. Ali on nije kreativan; on ne čini ništa.

Vi otvorite prozore i sunčevi zraci će ući. Otvaranjem prozora vi ne stvarate sunce. Sunce je već bilo tu. Da ono nije bilo tu, onda samo otvaranjem prozora, zraci ne bi ušli. Vaš prozor može biti prepreka - sunčevi zraci mogu biti spolja a prozor je zatvoren. Prozor može sprečiti ili im otvoriti put. On može da postane prolaz, ali on ne može biti kreativan. On ne može kreirati zrake; zraci su tu.

Vaš um, ako je u nevolji, postaje zatvoren. Zapatite, jedna od karakteristika patnje je zatvorenost. Kad god ste u patnji, vi postajete zatvoreni. Obratite pažnju - kad god osećate neku muku, vi ste zatvoreni za svet. Čak i za vašeg najdražeg prijatelja vi ste zatvoreni. Čak i za svoju ženu, vašu decu, vašeg voljenog, vi ste zatvoreni kada ste u patnji, jer patnja vam daje povlačenje unutra. Vi se povlačite. Sa svih strana vi ste zatvorili vrata.

Zbog toga u patnji ljudi započinju da misle na samoubistvo. Samoubistvo znači totalno zatvaranje - nema mogućnosti ni za kakvu komunikaciju, nema mogućnosti ikakvih vrata. Čak i zatvorena vrata su opasna. Neko može da ih otvori, tako da sruši vrata, uništi sve mogućnosti. Samoubistvo znači, "Sada ću uništiti sve mogućnosti nekog otvaranja. Sada ja zatvaranje u sebe potpuno."

Kad god ste u nevolji vi započinjete da mislite o samoubistvu. Kad god ste srećni ne možete misliti o samoubistvu; vi to ne možete zamisliti. Vi ne možete čak ni misliti, "Zašto ljudi izvršavaju samoubistvo? Život je takva radost, život je tako snažna muzika, zašto ljudi uništavaju život." To izgleda nemoguće.

Zašto, kada ste nesrećni, to izgleda nemoguće? Jer ste otvoreni; život teče u vama. Kada ste srećni vi imate veću dušu, proširenu. Kada ste nesrećni vi imate manju dušu, stegnutu.

Kada je neko nesrećan, dodirnite ga, uzmite njegovu ruku u svoju ruku. Osetićete da je njegova ruka mrtva. Ništa ne teče kroz nju - nema ljubavi, nema topline. Ona je baš hladna, kao da pripada lešu. Kada je neko srećan, dodirni njegovu ruku, postoji komunikacija, energija teče. Njegova ruka nije samo mrtva ruka, njegova ruka je postala most. Kroz njegovu ruku nešto dolazi do vas, prenosi se, dovodi u vezu. Toplota klizi. On doseže do vas. On čini svaki napor da se izlije u vas i dozvoljava vama takođe da se izlijete unutar njega.

Kada su dve osobe srećne, one postaju jedno. Zbog toga u ljubavi jedinstvo se događa i ljubavnici započinju da osećaju da oni nisu dvoje. Oni su dvoje, a počinju osećati da nisu dvoje jer su u ljubavi tako srećni da se dešava stapanje.

Oni se stapaju jedno u drugo; oni se ulivaju jedno u drugo. Granice se rastvaraju, ograničavanja su nejasna, a oni ne znaju ko je ko. U tom momentu oni postaju jedno.

Kada ste srećni, vi se možete izliti u druge i možete dopustiti drugima da se izliju u vas; to je ono što slavljenje znači. Kada dozvoljavate svakome da teče unutra, a vi se izlivate u svakoga; vi slavite život. Slavljenje je najveća molitva, najviši vrhunac meditacije.

U bedi vi počinjete misliti da izvršite samoubistvo; u nevolji, počinjete da mislite o destrukciji. U patnji, vi ste samo na suprotnom polu slavljenja. Vi kudite, osuđujete. Ne možete slaviti. Vi ste kivni na svakoga. Sve je pogrešno i vi ste negativni, i ne možete se izliti, vi se ne možete dovesti u vezu, i ne možete dozvoliti nikome da se izlije u vas. Vi ste postali ostrvo - potpuno zatvoreni. Ovo je živa smrt. Život je samo kada ste otvoreni i tečete, onda ste neuplašeni, neustrašivi, osetljivi, slavite.

Patanđali kaže da um može činiti dve stvari. On može stvoriti patnju. Možete ga koristiti na takav način da možete postati bedni, i koristili ste ga. Nije potrebno mnogo govoriti o tome; vi to već znate. Vi znate umetnost kako da stvorite patnju, nevolju. Možda niste svesni, ali to je ono šta vi činite, neprekidno. Šta god da dodirnete postaje izvor patnje. Kažem: bilo šta!

Vidim siromašne ljude. Oni su bedni, očevidno. Oni su siromašni; osnovne potrebe života nisu ispunjene. A onda vidim bogate ljude, oni su takođe bedni. A oni misle, ovi bogati ljudi, da bogatstvo ne vodi nikuda. To nije ispravno. Bogatstvo može voditi do slavlja, ali vi nemate um da slavi. Tako ako ste siromašni vi ste bedni; ako postanete bogati vi ste više jadni. Onog momenta kada dodirnete bogatstvo, vi ste ga uništili.

Jeste li čuli grčku priču o kralju Midasu? Sve što bi dodirnuo pretvorilo bi se u zlato. Vi dotaknete zlato, odmah ono postane blato. Ono se pretvori u prašinu, a onda vi mislite da ne postoji ništa u svetu, čak i bogatstvo je beskorisno. Ono nije beskorisno. Ali vaš um ne može slaviti, vaš um ne može učestvovati ni u jednom nemanju patnje. Ako ste pozvani u raj (nebo), tamo nećete naći raj, stvorićete pakao. Gde god bili, šta god činili vi ćete nositi svoj pakao sa sobom.

Postoji arapska poslovice, da pakao i raj nisu geografska mesta, ona su gledišta, stanovišta. Niko ne ulazi u pakao ili raj, svako ulazi sa rajem ili paklom. Gde god idete vi imate svoju projekciju pakla ili projekciju (zamisao) raja sa vama. Vi imate unutra projektor. Odmah projektujete.

Međutim, Patanđali je pažljiv. On kaže: "Patnja ili nemanje patnje" - pozitivna patnja ili negativna patnja - ali ne blaženstvo. Um vam ne može dati blaženstvo; niko vam ga ne može dati. Ono je skriveno u vama, a kada je um u stanju nemanja patnje to blaženstvo započinje da teče. Ono ne dolazi od uma, ono dolazi s one strane. Zbog toga on kaže da oni mogu biti bilo izvor jada ili nemanja jada. Modifikacija uma ima pet.

Druga sutra:

One su ispravno znanje, pogrešno znanje, imaginacija (mašta), spavanje i pamćenje.
(I, 6)

Prvo je *praman*, ispravno znanje. Sanskritska reč *praman* je vrlo ozbiljna i zaista ne može biti prevedena. Ispravno znanje je upravo senka, nije tačno značenje, jer ne postoji reč

kojom može da se prevede *praman*. *Praman* dolazi od korena *prama*. Mnoge stvari treba shvatiti u vezi toga.

Patanđali kaže da um ima sposobnost. Ako je ta sposobnost usmerena pravilno, onda sve što se zna jeste istinito; to je samo-očevidno istinito. Mi nismo svesni o tome jer nikada to nismo koristili. Ta sposobnost je ostala neiskorišćena. To je baš... Soba je mračna, vi uđete unutra, imate baklju, ali je ne koristite - tako da soba ostaje mračna. Nastavljate da se spotičete na ovom stolu, na toj stolici, a imate baklju, ali baklja mora da se upali. Kada jednom upalite baklju, odmah tama iščezava. I gde god je baklja orijentisana vi znate. Barem to mesto postaje očigledno i jasno.

Um ima sposobnost za *praman*, za ispravno znanje, za mudrost. Jednom kada znate kako da ga upalite, onda gde god da se krećete to svetlo, samo, pravo svetlo, se otkriva. Bez znanja njega, šta god da znate biće pogrešno.

Um ima sposobnost za pogrešno znanje, takođe. To pogrešno znanje se naziva na sanskritu *viparyaya* - lažno, *mithya*. A vi imate tu sposobnost takođe. Vi uzmete alkohol. Šta se dešava? Ceo svet postaje *viparyaya*; ceo svet postaje lažan. Počinjete da vidite stvari koje ne postoje.

Šta se dogodilo? Alkohol ne može stvoriti stvari. Alkohol čini nešto unutar vašeg tela i mozga. Alkohol započinje da deluje na centar koji Patanđali zove *viparyaya*. Um ima centar koji može izokrenuti sve. Jednom kada taj centar započne da funkcioniše, sve je izokrenuto.

Podsetio sam se na... Jednom se dogodilo da su Mula Nasrudin i njegov prijatelj pili u krčmi. Izašli su sasvim pijani, a Nasrudin je bio stari, iskusni pijanac. Drugi je bio nov, tako da je bio više obuzet (pijanstvom). Pitao je: "Sada ne mogu videti, ne mogu čuti, ne mogu čak ni hodati valjano. Kako ću stići do kuće? Kaži mi Nasrudine, molim te pokaži mi put. Kako mogu stići do moje kuće?"

Nasrudin je rekao: "Prvo kreni. Posle mnogo koraka doći ćeš do mesta gde postoje dva puta; jedan ide desno, drugi ide levo. Ti idi na levo jer onaj koji vodi na desno ne postoji. Ja sam bio mnogo puta na tom desnom takođe, ali sam sada iskusan čovek. Videćeš dve staze. Odaberi levu, nemoj izabrati desnu stazu. Ta desna ne postoji. Mnogo puta sam išao njom, a onda nikada da stigneš, nikada ne stigneš svojoj kući."

Jednom je Nasrudin učio svog sina prvoj lekciji iz pijanstva. Rekao mu je... Sin je pitao, on je bio radoznao. Pitao je: "Kada čovek treba da prestane?" Nasrudin je odgovorio: "Pogledaj na sto. Četiri osobe sede tamo. Kada počneš da vidiš osam, prestani!" Mladić je rekao: "Ali oče, tamo samo dve osobe sede!"

Um ima dar. Taj dar funkcioniše kada ste pod bilo kojim uticajem droge, bilo kakvog opojnog sredstva. Tu sposobnost Patanđali zove *viparyaya*, pogrešno znanje, centar izopačavanja.

Tačno nasuprot njemu postoji centar koji ne znate. Tačno naspram njega postoji centar. Ako meditirate duboko, smireno, drugi centar će početi da funkcioniše. Taj centar se naziva *praman*. Ispravno znanje. Kroz funkcionisanje tog centra, sve što znate jeste ispravno. Nije pitanje šta znate, nego je pitanje odakle znate.

Zbog toga su sve religije bile protiv alkohola. To nije na nekoj moralnoj osnovi, ne! To je zato što alkohol utiče na centar izopačavanja. A svaka religija je za meditaciju, jer meditacija znači stvaranje sve više i više smirenosti, više i više postajete tihi.

Alkohol nastavlja da čini sasvim suprotno, čini vas sve više i više potresenim, uzbuđenim, smetenim. Drhtanje ulazi u vas. Pijanica ne može čak ni hodati kako valja. Njegova ravnoteža je izgubljena. Ne samo u telu, već je i u umu.

Meditacija znači sticanje unutrašnje ravnoteže, kada steknete unutrašnju ravnotežu i nema drhtanja, celo telo i um postaju smireni, onda centar ispravnog znanja počinje da funkcioniše. Kroz taj centar sve što se saznaje jeste istinito.

Gde ste vi? Vi niste alkoholičari, niste meditant, morate biti negde između njih. Vi ste između ova dva centra pogrešnog znanja i ispravnog znanja. Zbog toga ste zbunjeni.

Ponekad imate letimično sagledavanje. Naginjete malo prema centru ispravnog znanja, onda određena letimična sagledavanja vam dolaze. Naginjete se prema centru, koji je izopačavanje, onda izopačenost ulazi u vas. I sve je pomešano, vi ste u haosu. Zbog toga, ili

ćete morati da postanete meditant i ćete morati da postanete alkoholićari, jer pometnje je previše. A ovo su dva puta.

Ako izgubite sebe u opijenosti, onda ste u spokojstvu. Barem ste zadobili centar - možda pogrešan, ali usredišten. Ćitav svet može reći da niste u pravu. Vi ne mislite, vi mislite da ćitav svet nije u pravu. Barem u onim momentima nesvesnosti vi ste usredišteni, usredišteni u pogrešnom centru. Inaće vi ste srećni, jer ćak i pogrešno usredištenje vam daje određenu sreću. Vi uživate u tome, otuda, tako velike privlačnosti alkohola.

Vlade su se borile vekovima. Zakon je donesen, zabrana i sve, ali ništa ne pomaže. Dok ćovećanstvo ne postane meditativno, ništa ne može pomoći. Ljudi će nastaviti, oni će naći nove načine i nova sredstva da postanu opijeni. Oni se ne mogu sprećiti, a što više pokušavate da ih sprećite, s više zakona zabrane, više ih privlaći.

Amerika je uradila to i morala je da se povuće. Pokušali najbolje što su mogli, ali kada je alkohol bio zabranjen više se koristio. Oni su pokušali; nisu uspeli. Indija je pokušavala nakon sticanja nezavisnosti. Nije uspela, i mnoge države su to pokrenule ponovo. To se ćini beskorisno.

Dok ćoveć ne promeni unutrašnje, ne možete ga prisiliti ni na kakvu zabranu. Nemoguće je, jer će onda ćoveć poludeti. To je njegov način da ostane duševno zdrav. Za nekoliko sati on postane drogiran, "okamenjen" onda je u redu. Onda nema patnje; onda nema jada. Patnja će doći, jad će doći, ali je to barem odloženo. Sutra ujutru patnja će biti tu, jad će biti tu - on će morati da se suoći s tim. Međutim, do večeri se može opet nadati - uzeće piće i biće spokojan.

Postoje dve alternative. Ako niste meditativni, pre ili kasnije moraćete naći neku drogu. Postoje suptilne droge. Alkohol nije suptilan, on je vrlo grub. Postoje suptilne droge. Seks može postati za vas droga. Kroz seks možete upravo gubiti svoju svesnost. Sve možete koristiti kao drogu. Samo meditacija može pomoći. Zašto? Meditacija vam daje usredištenost na centar koji Patanjđali zove *praman*.

Zašto svaka religija toliko istiće meditaciju? Meditacija mora da ćini neko unutrašnje ćudo. Ovo je ćudo; da meditacija vam pomaže da osvetlite ispravno znanje. Onda gde god se krećete, gde god se vać centar kreće, šta god se spozna jeste istinito.

Budi su postavili hiljade i hiljade pitanja. Neko je pitao njega jednom kada su došli k njemu s novim pitanjima, "Nismo ćak ni postavili pitanje, a vi ste poćeli da odgovarate. Nikada ne razmišljate o tome. Kako se to dešava?"

Na to je Buddha odgovorio: "To nije pitanje razmišljanja. Vi postavite pitanje i jednostavno, ja posmatram to. I šta god je istina to se otkriva. To nije pitanje razmišljanja i zamišljenosti oko njega. Odgovor ne dolazi kao logićni silogizam (logićni zaključak). To je samo usredsređivanje na pravi centar."

Buda je kao baklja. Kad god se baklja pokreće, ona otkriva. Kakvo god da je pitanje to nije poenta. Buddha ima svetlost, kad god ta svetlost doće na neko pitanje, odgovor će biti otkriven. Odgovor će doći iz te svetlosti. To je jednostavan fenomen, otkrovenje.

Kada vas neko pita, treba da razmislite o tome. Ali kako možete razmisliti ako ne znate? Ako znate, nije potrebno razmišljati. Ako ne znate, šta ćete uraditi? Trazićete u pamćenju, naći ćete mnogo rešenja. Samo ćete načiniti krpež. Vi ne znate realnost: inaće odgovor bi došao odmah.

Slušao sam o ućiteljici, ućiteljici iz osnovne škole. Pitala je decu: "Imate li neka pitanja?" Jedan mali dećak je ustao i rekao: "Ja imam jedno pitanje i ćekao sam da li ćete pitati da postavimo pitanja. Koliko je teška cela zemlja?"

Bila je zatećena i uznemirena, jer nikada nije mislila o tome, nikada nije ćitala o tome. Koja je težina cele zemlje? Stoga je izvela trik koji ućitelji znaju. Oni su morali da izvode trikove. Rekla je: "Da, pitanje je znaćajno. Dakle sutra, svako treba da naće odgovor. Trebalo joj vreme." "Dakle, sutra ću postaviti pitanje. Ko god da pravilan odgovor dobiće poklon."

Sva deca su istraživala i istraživala, ali nisu mogla da naću odgovor. Ućiteljica je odjurila u biblioteku. Cele noći je istraživala, i upravo pred jutro našla je težinu zemlje. Bila je vrlo srećna. vratila se natrag u školu, a deca su bila tu. Ona su bila iscrpljena. Rekli su da nisu

mogli otkriti. "Pitali smo majku i oca, svakoga smo pitali. Niko ne zna. Ovo pitanje izgleda tako teško."

Učiteljica se smejala i rekla: "To nije teško. Ja znam odgovor, ali sam pokušala da saznam da li vi to možete otkriti ili ne. Ovo je težina zemlje..." Onaj mali dečak koji je postavio pitanje, ustao je i rekao: "Sa ljudima ili bez ljudi?" Dakle ista situacija.

Vi ne možete staviti Buddhu u takvu situaciju. Nije u pitanju nalaženje odgovora negde; nije zaista pitanje da odgovorite. Vaše pitanje je upravo jedno opravdanje. Kada postavite pitanje, on jednostavno pokreće svoju svetlost prema pitanju i šta god je otkriveno jeste otkriveno. On odgovara vama; to je duboki odgovor njegovog istinskog centra - *praman*.

Patanđali kaže da postoje pet modifikacija uma. Ispravno znanje. Ako centar ispravnog znanja započne da funkcioniše u vama, vi ćete postati mudrac, svetac. Postaćete religiozni. Pre toga ne možete postati religiozni.

Zbog toga su Isus ili Muhamed izgledali ludi - jer oni nisu raspravljali; nisu postavljali svoj slučaj logički, oni su jednostavno tvrdili. Ako biste pitali Isusa: "Jesi li ti zaista sin Božiji?" On će reći: "Da." A ako tražite od njega, "Dokaži to," on će se smejati. On će reći: "Nema potrebe dokazivati. Ja znam. Takav je slučaj; to je samo očevidno." Za nas to izgleda nelogično. Taj čovek izgleda da je neurotičan, tvrdi nešto bez ikakvog dokaza.

Ako ovaj *praman*, ovaj centar *prame*, ovaj centar ispravnog znanja počne da funkcioniše, vi ćete biti isti; vi ćete tvrditi, ali li nećete moći da dokažete. Kako možete dokazati? Ako ste u ljubavi, kako možete dokazati da ste u ljubavi? Vi ne možete jednostavno dokazati. Imate bol u svojoj nozi; kako možete dokazati da imate bol? Vi jednostavno tvrdite to: "Ja imam bol." Vi znate negde unutra. To saznanje je dovoljno.

Ramakrišnu su pitali: "Ima li Boga?" On je rekao: "Da." Pitali su ga: "Onda dokaži to." On je odgovorio: "Nije potrebno. Ja znam. Za mene, nije potrebno. Za tebe postoji potreba, stoga ti traži (dokaz). Niko ne može to dokazati meni, a ja ne mogu to dokazati tebi. Ja sam morao da tražim; morao sam da nađem. I ja sam našao. Boga ima!"

Ovakvo je funkcionisanje ispravnog centra. Tako Ramakrišna ili Isus izgledaju besmisleno. Oni tvrde određene stvari bez davanja ikakvih dokaza. Oni ne prigovaraju, ne polažu pravo ni na šta. Određene stvari su im otkrivene jer imaju delovanje novog centra koji vi nemate. Zato što ga nemate vi morate imati dokaz.

Zapamtite, dokazivanje dokazuje da vi nemate unutrašnje osećanje ničega - sve mora da bude dokazano, čak i ljubav mora biti dokazana. A ljudi nastavljaju (s tim). Ja znam mnogo parova. Muž nastavlja da dokazuje da voli, a nije ubedio ženu (u to); i žena nastavlja da dokazuje da ona voli, a da nije ubedila supruga. Oni ostaju neubeđeni a to ostaje (kao) konflikt. Nastavljaju da osećaju da drugi nije dokazao.

Ljubavnici nastavljaju da tragaju. Oni kreiraju situacije u kojima morate dokazati da volite. I najzad oboje počnu da se dosađuju od ovog besplodnog napora da dokažu, a ništa se ne može dokazati. Kako možete dokazati ljubav? Možete dati poklone, ali ništa se time ne dokazuje. Možete ljubiti, grliti i pevati, možete plesati, ali ništa se ne dokazuje. Vi se možda samo pretvarate.

Prva modifikacija uma je ispravno znanje. Meditacija vodi do ove modifikacije. A kada možete ispravno znati i ne postoji potreba za dokazom, um nije potreban, jer um je oruđe logike.

Potreban vam je svakog momenta. Treba da razmislite, otkrijte šta je pogrešno a šta je ispravno. Svakog trenutka postoji izbor i alternativa. Vi treba da izaberete. Samo kada *praman* deluje, kada ispravno znanje deluje, možete odbaciti um, jer sada biranje nema značenje. Vi se krećete bez izbora. Sve što je ispravno otkriva vam se.

Definicija mudraca je onaj koji nikada ne bira. On nikada ne bira dobro protiv lošeg. On se obično kreće u pravcu onoga što je dobro. On je kao suncokret. Kada je sunce na istoku, cvet se okreće prema istoku. Nikada ne bira. Kada se sunce kreće prema zapadu, cvet se okreće na zapad. On se jednostavno kreće sa suncem. On ne bira kretanje, on ne odlučuje. Ne donosi odluku, "Sada ću se kretati jer se sunce kreće prema zapadu."

Mudrac je baš kao suncokret. Gde god je dobro on se kreće jednostavno. Dakle šta god da on učini jeste dobro. Upanišade kažu: "Ne sudi o mudracu. Vaša obična merila neće

delovati." Vi morate da činite dobro protiv zla, on nema ništa da bira. On se jednostavno kreće, gde god je dobro. Vi ga ne možete promeniti jer to nije pitanje izbora. Ako kažete: "Ovo je zlo," on će reći: "U redu, to je možda loše, ali tako se ja krećem, na taj način se moje biće kreće."

Oni koji znaju - a ljudi u danima *Upanišada* su znali - oni su odlučili tako: "Mi nećemo suditi o mudracima." Jednom kada je osoba postala usredištena u sebi, kada je osoba postigla meditaciju, jednom kada je osoba postala smirena i um je odbačen, ona je izvan naše moralnosti, izvan tradicije. Ona je izvan naših ograničenja. Ako možemo slediti, možemo slediti njega, a ako ne možemo slediti, mi smo bespomoćni. Inače ništa se ne može učiniti, i ne treba da sudimo. Ako ispravno znanje funkcioniše, ako je vaš um preuzeo modifikaciju ispravnog znanja, vi ćete postati religiozni. Pogledajte, to je potpuno različito. Patanjđali ne kaže ako idete u džamiju, u gurudvar, u hram, izvodite neke rituale, molite se... Ne, to nije religija. Vi morate učiniti da funkcioniše vaš centar ispravnog znanja. Tako da bilo da idete u hram ili ne, to je beznačajno; to nije važno. Ako vaš centar ispravnog znanja funkcioniše, šta god da činite je molitva, i gde god idete - jeste hram.

Kabir je rekao: "Gde god krenem ja nalazim tebe, Bože moj. Gde god se krećem ja se krećem u tebi, naiđem na tebe. Šta god da činim, čak hodajući, jedući, to je molitva." Kabir kaže: "Spontanost je moj *samadhi*. Upravo da budem spontan moja je meditacija."

Drugo je pogrešno znanje. Ako deluje vaš centar pogrešnog znanja, onda sve što činite biće pogrešno, a šta god odaberete biće pogrešno odabrano. Šta god odlučite biće pogrešno jer vi ne odlučujete, pogrešan centar funkcioniše.

Postoje ljudi koji se osećaju vrlo nesrećni, jer sve što čine ispadne pogrešno. Oni pokušavaju da opet ne čine pogrešno, ali to ne pomaže jer centar mora da bude promenjen. Njihovi umovi funkcionišu na pogrešan način. Oni možda misle da čine dobro, ali učiniće zlo. Sve njihove dobre želje ne mogu pomoći; oni su bespomoćni.

Mula Nasrudin je obično posećivao jednog sveca. Posećivao ga je za mnogo, mnogo dana. Svetac je bio ćutljiv, nije govorio ništa. Onda je Mula Nasrudin morao da kaže: "Dolazio sam mnogo puta, očekujući da ćete nešto reći, a vi niste rekli ništa. Dok ne kažete, ja ne mogu razumeti, stoga dajte mi poruku za moj život, pravac tako da se mogu kretati u tom smeru."

Na to je taj *sufi* mudrac rekao: "*Neki kar kuyen may dal*; čini dobro i baci to u bunar." To je jedna od najstarijih *sufi* izreka; "Čini dobro i baci to u bunar." To znači čini dobro i odmah to zaboravi; ne nosi to kao "Ja sam učinio dobro."

Onda je sledećeg dana Mula Nasrudin pomogao jednoj staroj ženi da pređe ulicu, a onda je gurnuo u bunar.

"*Neki kar kuyen may dal*; čini dobro i baci to u bunar."

Ako funkcioniše vaš pogrešni centar, sve što učinite... Možete čitati Kuran, možete čitati GITU, i naći ćete značenja - Krišna će biti šokiran, Muhamed će biti šokiran da vidi da možete naći takva značenja.

Mahatma Gandhi je napisao autobiografiju s namerom da ona pomogne ljudima. Onda je primio mnoga pisma jer je opisao svoj seksualni život. Bio je iskren, jedan od najiskrenijih ljudi, stoga je napisao sve - sve što se dogodilo u njegovoj prošlosti - kako se previše prepuštao onog dana kada mu je otac umirao; nije mogao da sedi pokraj njega. Čak i tog dana je otišao sa svojom ženom u krevet.

Doktor je rekao: "Ovo je zadnja noć. Vaš otac ne može preživeti jutro. Umreće do jutra." Baš oko dvanaest, jedan, te noći, počeo je da oseća želju, seksualnu želju. Otac se osećao pospano, pa je on, otišao kod svoje žene, prepustio se seksu. A žena je bila trudna. U devetom mesecu. Otac je umirao, a dete je takođe umrlo onog momenta kada se rodilo. Otac je umro te noći, tako da se celog života Gandhi duboko kajao što nije mogao biti sa svojim umirućim ocem. Seks je bio opsesivan.

Dakle on je napisao sve, bio je iskren - i pošten da bi pomogao drugima. Mnoga pisma su počela da mu dolaze, a bila su takva da su ga šokirala. Mnogi ljudi su mu pisali "Vaša autobiografija je takva da smo postali seksualniji nego što smo bili pre. Samo čitajući vašu autobiografiju mi smo postali seksualniji i podatni. Ona je erotska."

Ako pogrešan centar funkcioniše, onda ništa ne može da se uradi. Šta god vi činite, čitate, kako god da se ponašate, biće pogrešno. Kretaćete se prema pogrešnom. Imate centar koji vas prisiljava da se krećete prema pogrešnom. Možete otići kod Bude, ali nešto pogrešno ćete videti u njemu. Odmah! Vi se ne možete sastati s Budom, nešto pogrešno ćete videti odmah. Vi morate da se usredsredite na nepovoljno, imate dubok podsticaj na nađete svuda pogrešno, svuda.

Ovu modifikaciju Patanjđali zove *viparyaya*. *Viparyaya* znači izopačenost. Izokrećete sve. Interpretirate sve na takav način da to postane izopačenost.

Omar Khayam piše: "Čuo sam da je Bog milostiv." To je lepo. Muhamedanci nastavljaju da ponavljaju, "Bog je *rehman*, samislost; *rahim*, saosećanje." Oni nastavljaju ponavljati, neprekidno. Stoga Omar Khayam kaže: "Ako je on zaista milostiv, ako je zaista saosećajan, onda nije nužno da se bude uplašen. Ja mogu nastaviti da činim greh. Ako je on milostiv, onda čemu strah? Mogu učiniti sve što želim i on je milostiv - dakle, kad god stanem ispred njega, reći ću, *rahim*, *rehman*; oh, Bog je milostiv, grešio sam, ali ti si milostiv. Ako si ti zaista milostiv, onda imaj saosećanja za mene." Tako je on nastavio da pije, nastavio je da čini sve što je mislio da je greh. On je interpretirao (to) na vrlo izopačen način.

Svuda u svetu su ljudi to činili. U Indiji mi kažemo: "Ako odeš Ganešu, ako se kupaš u Gangu, tvoji gresi se rastvaraju." To je bio lep koncept u sebi. To pokazuje mnoge stvari. To pokazuje da greh nije nešto vrlo duboko, on je kao prašina na vama. Stoga ne budite previše opsednuti s njim; on je upravo (kao) prašina, a vi ostajete unutra čisti. Čak i kupanje u Gangu može pomoći.

Ovako se kaže samo zato da ne postanete tako mnogo opsednuti sa grehom kao što su hrišćani postali. Krivica je postala tegobna, tako da će čak i kupanje u Gangu pomoći. Nemojte se toliko bojati. Ali sada smo mi interpretirali to. Mi kažemo: "Onda je u redu nastaviti da činiš greh." Uskoro kada osetite kako ste ih počinili mnogo, dajete priliku Gangu da pročisti; onda se vratite natrag i činite ih opet. Ovo je centar izopačenosti.

Treće je imaginacija. Um ima sposobnost da mašta. To je dobro, to je lepo. Sve što je lepo došlo je kroz maštu. Slike, umetnost, ples, muzika, sve što je lepo došlo je kroz imaginaciju. Ali, i sve što je ružno takođe je došlo kroz maštu. Hitler, Mao, Musolini, svi su oni došli kroz maštu.

Hitler je maštao o svetu natčoveka. Verovao je u Fridriha Ničea koji je rekao: "Uništi sve one koji su slabi. Uništi sve one koji nisu super. Ostavi samo natčoveka na zemlji."⁴⁰ Tako da ih je on uništio. Upravo mašta, baš utopijska mašta - da uništavanjem slabih, uništavanjem ružnih, samo uništavanjem fizički obogaljenih imaćete lep svet. Ali samo uništavanje je najružnija moguća stvar u svetu - pravo uništenje.

Inače on je delovao kroz maštu. On je imao maštu, utopijsku imaginaciju - bio je najmaštovitiji čovek! Hitler je najmaštovitiji. Njegova mašta je postala fantastična i tako luda, da je za njegov maštoviti svet, pokušao potpuno da uništi svet. Njegova mašta je poludela.

Imaginacija vam može dati poeziju, slikanje i umetnost, ali imaginacija vam takođe može dati ludost. Zavisi kako je koristite. Sva velika naučna otkrića došla su kroz imaginaciju ljudi koji su mogli maštati, koji su mogli zamisliti nemoguće, kako možemo leteti u vazduhu, kako možemo otići na mesec.

Ovo su nedokučiva maštanja. Čovek je maštao stolicima, milenijumima, kako da leti, kako da ode na mesec. Svako dete je rođeno s željom da ode na mesec, da dohvati mesec. Ali mi smo dosegli. Kroz imaginaciju kreativnost dolazi, ali kroz imaginaciju i uništenje dolazi.

Patanjđali kaže da je mašta treći oblik uma. Možete ga koristiti na pogrešan način, a onda će vas on uništiti. Možete ga koristiti na ispravan način. A onda postoje imaginativne meditacije. One započinju sa maštom, ali ubrzo imaginacija postaje suptilnija i suptilnija. Onda se imaginacija na kraju odbacuje, i vi ste licem u lice sa istinom.

Sve hrišćanske, muhamedanske meditacije su kroz imaginaciju. Prvo morate zamišljati nešto. A onda nastavljate da predstavljate to, onda kroz imaginaciju stvarate atmosferu oko sebe. Probajte to, šta je sve moguće kroz imaginaciju. Moguće je čak i nemoguće.

⁴⁰ Ovo Niče nije rekao niti je Hitler sledio Ničea. Mala Osho-va zabluda.

Ako mislite da ste lepi, ako zamišljate da ste lepi, određena lepota će početi da se dešava u vašem telu. Dakle, kad god čovek kaže ženi "Ti si lepa," žena se odmah promeni. Ona možda nije bila lepa. Upravo pre tog trenutka ona možda nije bila lepa - samo domaća, jednostavna. Ali ovaj čovek joj je dao maštu.

Dakle svaka žena koja je voljena postaje lepša, svaki čovek koji je voljen postaje lepši. Osoba koja nije voljena - može biti lepa - postaje ružna jer ona ne može zamišljati, ne može maštati. Ako imaginacija nije prisutna, vi se stežete.

Emil Kue, jedan od psihologa sa Zapada, pomogao je milionima ljudi baš kroz maštu da budu izlečeni od mnogih, mnogih bolesti. Njegova formula je bila vrlo jednostavna. On bi rekao: "Samo započnite da osećate da ste u redu. Upravo nastavite da ponavljate unutar uma, meni postaje bolje i bolje. Svakog dana sam bolje." Noću dok spavate nastavite da mislite da ste zdravi, postajete zdraviji svakog momenta, i do jutra ćete biti najzdravija osoba u svetu. Nastavite da zamišljate."

On je pomogao milionima ljudi. Čak i neizlečive bolesti su bile izlečene. To je izgledalo kao čudo; a to nije ništa. To je samo osnovni zakon; vaš um sledi imaginaciju. Novi psiholozi kažu da ako kažete deci "Vi ste glupi, glupaci" ona postaju glupa. Vi ih prisiljavate da budu glupi. Vi im dajete imaginaciju, sugestiju da oni jesu glupi.

Sprovedeni su mnogi eksperimenti. Kažite detetu, "Ti si glup. Ne možeš uraditi ništa; ne možeš rešiti ovaj matematički problem. Zadajte mu problem i kažite mu; "Sada probaj," ono neće moći da ga reši. Vi ste zatvorili vrata. Kažite detetu: "Ti si inteligentan, nisam video ni jednog inteligentnog dečaka kao što si ti; za tvoj uzrast, za tvoje godine ti si natprosečno inteligentan. Pokazuješ mnogo potencijala; možeš rešiti svaki problem. Sada pokušaj ovo," i on će biti sposoban da reši to. Vi ste mu dali imaginaciju.

Sada evo naučnih dokaza, novih naučnih otkrića, da kad god imaginacija uhvati, to postaje seme. Cela generacija se menja, čitavo doba, cele zemlje su se menjale, upravo kroz imaginaciju.

Idite u Pendžab. Jednom sam putovao iz Delhija u Manali. Moj vozač je bio sikh, sardar. Put je bio opasan, a kola su bila vrlo velika. Vozač se mnogo puta preplašio. Mnogo puta bi rekao: "Sada ne mogu ići dalje. Moraćemo se vratiti natrag." Pokušali smo na svaki način da ga nagovorimo. Na jednom mestu se toliko uplašio da je zaustavio kola, izašao iz kola i rekao: "Ne, odavde se ne mogu pomeriti. Opasno je "To možda nije opasno za vas; vi ste možda spremni da umrete. Ali ja nisam i želim da se vratim natrag."

Slučajno jedan od mojih prijatelja koji je takođe bio sardar i veliki policijski službenik, takođe je dolazio, sledeći mene da poseti kamp u Manaliu. Prispela su njegova kola, pa sam mu rekao: "Učini nešto! Čovek je izašao iz kola." Taj policijski zvaničnik je došao i rekao: "Ti kao sardar, i sikh - kako možeš biti kukavica? Ulazi u kola. Čovek je odmah ušao u kola i krenuo. Pitao sam ga: "U čemu je stvar?" Rekao je: "Sada je on dotakao moj ego. Rekao je, ti si sardar?" Sardar znači vođa ljudi. "Jedan *sikh*? A kukavica? On je dodirnuo moju imaginaciju. Dirnuo je u moj ponos. Sada možemo krenuti. Mrtvi ili živi, ali ćemo stići u Manali."

A ovo se nije desilo jednom čoveku. Ako odete u Pendžab, videćete da se to događa milionima. Pogledajte hinduse iz Pendžaba i sikhe iz Pendžaba. Njihova krv je ista; oni pripadaju istoj rasi. Pre pet stotina godina svi su bili hindusi. A onda je (nastao) različit tip rase, vojnička rasa je bila rođena. Samo puštanjem brade, promenom vašeg lica, vi ne možete postati hrabri. Ali možete! Imaginacijom.

Guru Nanak je dao zamisao: "Vi ste drugačiji tip rase. Vi ste nepobedivi." Jednom kada su poverovali, jednom kada je ta zamisao počela da deluje, u Pendžabu, tokom pet stotina godina, nova rasa, potpuno različita od Pendžabskih hindusa je nastala. Ništa nije drugačije. Ali u Indiji, niko nije hrabriji od njih. Ova dva svetska rata su dokazala da se na celoj zemlji niko ne može uporediti sa sikhima. Oni se mogu boriti neustrašivo.

Šta se dogodilo? Samo njihova mašta je stvorila atmosferu oko njih. Oni osećaju da time što su sikhi su različiti. Mašta radi. Može od vas da načini hrabrog čoveka, ona može da načini i kukavicu.

Čuo sam da je Mula Nasrudin sedeo u krčmi pijući. On nije bio hrabar čovek, jedan je od najvećih kukavica. Ali alkohol mu je dao hrabrost. A onda je čovek, div od čoveka, ušao u krčmu izgledajući divlje, opasno, izgledao je kao ubica. U svako drugo vreme, u svojim gledištima, Mula Nasrudin, bi se uplašio. Ali sada je bio pijan, tako da ga nije uopšte nije bilo strah.

Taj čovek divljeg izgleda je prišao Muli, i videvši da se on uopšte ne plaši on je nagazio njegova stopala. Mula se naljutio, pobesneo, i rekao: "Šta to radite? Činite li ovo sa nekom namerom ili je upravo neka vrsta šale?" Ali dotle, na njegovim nogama, Mula se povratio od alkohola. Otrezno se, vratio se svojoj pameti. Ali je rekao: "Šta to radite? Činite li ovo sa nekom namerom ili je upravo neka vrsta šale?"

Ludi čovek je rekao: "Sa namerom." Mula Nasrudin je rekao: "Onda hvala vam, to je u redu, jer ja ne volim ovakvu vrstu šala."

Patanjdali kaže imaginacija je treća sposobnost. Vi nastavljate da zamišljate. Ako pogrešno zamišljate, možete kreirati obmanu oko sebe, iluzije, snove - možete biti izgubljeni u njma. LSD i druge droge pomažu rad na ovom centru. Dakle, koju god unutra mogućnost imate, vaš LSD trip će vam pomoći da razvijete to. Dakle, ništa nije sigurno. Ako imate srećne imaginacije, trip s drogom će biti srećno poigravanje, uzvišeno. Ako imate jadne imaginacije, noćne more, put će biti loš.

Zbog toga mnogi ljudi izveštavaju kontradiktorno. Haksli kaže da to može postati ključ za vrata raja, a Rajner kaže da je to najveći pakao. To zavisi od vas; LSD ne može uraditi ništa. On jednostavno skoči na vaš centar imaginacije, tamo počinje da deluje hemijski. Ako imate imaginaciju tipa košmara, onda ćete razviti to i proći ćete kroz pakao. A ako ste vi skloni lepim snovima, možete dostići raj.

Ova mašta može da funkcioniše bilo kao pakao ili kao raj. Vi možete koristiti to da potpuno poludite. Šta se dogodilo ludacima u ludnicama? Oni su koristili svoju maštu, a koristili su je na takav način da su obuzeti njom. Ludak može da sedi sam a govori nekome na glas. Ne samo da govori, on odgovara takođe. On pita, on odgovara, on govori za drugog takođe ko je odsutan. Možete misliti da je on lud, ali on govori stvarnoj osobi. U njegovoj mašti osoba je stvarna, a on ne može suditi šta je mašta a šta je istinito.

Deca ne mogu suditi. Toliko puta deca mogu izgubiti svoju igračku u snu, a onda će ujutru plakati, "Gde je moja igračka?" Ona ne mogu suditi da san jeste san a realnost je realnost. A ona nisu izgubljena, ona su samo sanjala. Granice su zamagljene. Ona ne znaju gde se san završava, a gde realnost počinje.

Lud čovek je takođe zamagljen. On ne zna šta je realno, šta je nerealno. Ako se mašta koristi ispravno, onda ćete znati da je to mašta i ostaćete svesni da je to mašta. Vi možete uživati u tome, ali to nije istinito.

Dakle kada ljudi meditiraju mnogo stvari se dešava kroz njihovu imaginaciju. Započinju da vide svetla, boje, vizije, razgovaraju sa samim Bogom, ili se kreću sa Isusom, ili plešu sa Krišnom. Ovo su maštovite stvari, a meditant treba da zapamti da su to funkcije mašte. Možete uživati u tome; ništa nije pogrešno u njima - one su zabava. Nemojte misliti da su one istinite.

Zapamtite, samo je svedočeća svest stvarna; ništa drugo nije istinito. Šta god da se dogodi može biti lepo, vredno uživanja - uživajte u tome. Lepo je plesati sa Krišnom, ništa nije pogrešno u tome. Pleši! Ali neprekidno se sećajte da je to mašta, divan san. Ne budite izgubljeni u tome. Ako ste izgubljeni, onda je mašta postala opasna. Mnogi religiozni ljudi su upravo samo u mašti. Oni se kreću u mašti i troše svoje živote.

Četvrto je spavanje. Spavanje znači nesvesnost što se tiče spoljašnjeg kretanja svesti. Ona je otišla duboko u sebe. Aktivnost se zaustavila; svesna aktivnost se zaustavila. Um ne funkcioniše. Spavanje je nefunkcionisanje uma. Ako sanjate, onda to nije spavanje. Vi ste upravo u sredini, između budnosti i spavanja. Ostavili ste budnost, a još niste ušli u spavanje. Vi ste upravo u sredini.

Spavanje označava potpuno besadržajno stanje, nema aktivnosti, nema kretanja u umu. Um je potpuno apsorbovan, opušten. Ovo spavanje je lepo; ono daje život. Možete ga koristiti. A ovo spavanje ako znate da ga koristite, može postati *samadhi*. Jer *samadhi* i

duboko spavanje nisu mnogo različiti. Samo jedna razlika postoji, a to je da ćete u *samadhiju* biti svesni (da ste u *samadhiju*). Sve drugo će biti isto.

U spavanju sve je isto, samo onda vi niste svesni. Vi ste u istom blaženstvu u koje je Buddha ušao, u kome je Ramakrišna živeo, u kome je Isus načinio svoj dom. U dubokom spavanju vi ste u istom blaženom stanju, ali vi niste svesni. Ujutru ćete osećati da je noć bila dobra, ujutru ćete se osećati osveženi, vitalni, podmlađeni, ujutru ćete osećati da je noć bila lepa - ali to je samo jedno večernje rumenilo. Vi ne znate šta se dogodilo, šta se stvarno dogodilo. Vi niste bili svesni.

Spavanje može biti korišćeno na dva načina. Baš kao prirodan odmor - vi ste čak i to izgubili. Ljudi stvarno ne odlaze u spavanje. Oni neprekidno nastavljaju da sanjaju. Ponekad, za nekoliko sekundi, oni dodirnu, i opet počnu da sanjaju. Tišina spavanja, blažena muzika spavanja, postala je nepoznata. Vi ste je uništili. Čak i prirodno spavanje je uništeno. Vi ste tako uznemireni i uzbuđeni da um ne može pasti potpuno u zaborav.

Inače Patanjđali kaže da prirodno spavanje jeste dobro za telesno zdravlje, a ako možete postati budni u spavanju to može postati *samadhi*, to može postati spiritualna pojava. Stoga postoje tehnike - docnije ćemo raspravljati o njima - kako spavanje može biti jedno probuđenje. Gita kaže da jogin ne spava čak i dok je zaspao. On ostaje budan. Nešto unutra nastavlja da bude svesno. Celo telo je zaspalo, um zapada u spavanje, ali svedočenje ostaje. Neko posmatra - čuvar na kuli ostaje. Onda spavanje postaje *samadhi*. To postaje krajnja ekstaza.

A poslednje je pamćenje. Pamćenje je peta modifikacija uma. To takođe može biti korišćeno, zloupotrebjeno. Ako je pamćenje zloupotrebjeno, ono kreira zabunu. Zaista, možete se sećati nečega, ali ne možete biti sigurni da li se to dogodilo na taj način ili nije. Vaše pamćenje nije pouzdano. Možete dodati mnoge stvari u njega; mašta može ući u njega. Vi možete izbrisati mnoge stvari iz njega, možete uraditi mnoge stvari za njega. A kada kažete: "Ovo je moje pamćenje," to je vrlo profinjena i izmenjena stvar. To nije istinito.

Svako kaže: "Moje detinjstvo je bilo baš raj," a pogledajte decu. Ova deca će takođe reći kasnije da je njihovo detinjstvo bilo raj, a ona pate. I svako dete žarko želi da poraste uskoro, kako da postane odraslo. Svako dete misli da odrasli uživaju, sve što je vredno uživanja oni uživaju. Oni su snažni; oni mogu činiti sve, a ono je bespomoćno. Deca misle da pate, ali ona će odrasti kao što ste vi porasli, a onda će docnije reći da je detinjstvo bilo najlepše, baš raj.

Vaše pamćenje nije pouzdano. Vi zamišljate, upravo kreirate svoju prošlost. I niste istiniti prema njoj. Vi odbacujete mnoge stvari iz nje - sve što je ružno, sve što je tužno, sve što je bilo bolno vi odbacujete; sve što je bilo lepo vi nastavljate. Sve što je bilo podrška vašem egu vi pamtite, a sve što nije bilo podrška vi odbacujete, zaboravljate to.

Tako svako ima veliko skladište odbačenih sećanja. A šta god da kažete nije istina, vi se ne možete istinski sećati. Svi vaši centri su pobrkani, oni ulaze jedan u drugi i ometaju ispravno pamćenje. Buddha je koristio reči 'ispravno pamćenje' za meditaciju. Patanjđali kaže ako je pamćenje ispravno, to znači da čovek mora biti totalno iskren prema sebi. Onda, samo onda, može pamćenje biti ispravno. Šta god da se dogodilo, loše ili dobro, ne menjajte to. Znajte to kakvo jeste. To je vrlo teško! To je naporno! Vi birate i menjate. Znanje svoje prošlosti kakva jeste promeniće ceo vaš život. Ako ispravno znate svoju prošlost kakva jeste, nećete želeti da je ponavljate u budućnosti. Upravo sada svako razmišlja kako da ponovi to u modifikovanom obliku, ali ako znate svoju prošlost tačno kakva jeste bila, nećete želeti da je ponovite.

Ispravno pamćenje će vam dati podsticaj kako da budete slobodni od svih života. Ako je pamćenje ispravno, onda možete ići čak i u prošle živote. Ako ste iskreni, onda možete ići u prošle živote. Onda imate samo jednu želju: kako da transcendirate svu ovu besmislicu. Inače vi mislite da je prošlost lepa, i mislite da će budućnost biti lepa, samo ova sadašnjost je pogrešna. Ali ta prošlost je bila prisutna pre nekoliko dana, a budućnost će postati prisutna nekoliko dana posle. A u svako vreme svaka sadašnjost je pogrešna, a sva prošlost je lepa i sva budućnost je lepa. Ovo je pogrešno pamćenje. Gledajte direktno. Ne menjate. Gledajte u prošlost kakva je bila. Ali mi smo nepošteni.

Svaki čovek mrzi svog oca, ali ako nekoga pitate reći će: "Ja volim mog oca. Poštujem svog oca." Svaka žena mrzi svoju majku, ali pitajte i svaka žena će reći; "Moja majka, ona je baš božanska." Ovo je pogrešno pamćenje.

Gibran ima priču. On kaže, jedne noći jedna majka i ćerka su bile probuđene usled strašne buke. One su obe bile mesečari, a u vreme kada se dogodila iznenadna buka u susedstvu one su obe hodale u bašti, u snu. One su bile mesečari.

Mora da je to bio šok, jer u snu je stara dama, majka, rekla ćerki: "Zbog tebe, kurvo, zbog tebe, moja mladost je izgubljena. Ti si me uništila. A kako svako ko dođe u kuću gleda tebe. Niko ne gleda u mene." Velika ljubomora koja dolazi svakoj majci kada ćerka postane mlada i lepa. To se događa svakoj majci, ali to je unutra.

A ćerka je rekla: "Ti si stara pokvarena... Zbog tebe ne mogu uživati u životu. Ti si prepreka. Svuda si ti prepreka, smetnja. Ne mogu da volim; ne mogu da uživam."

Izenada usled buke, obe su se probudile. I stara žena je rekla: "Dete moje, šta radiš ovde? Možeš da nazebeš. Dođi unutra." A ćerka je rekla; "A šta ti radiš ovde? Nisi se osećala dobro, a ovo je hladna noć. Dođi, majko. Dođi u moj krevet."

Prva stvar koja se dogodila dolazila je od nesvesnog. Sada se obe pretvaraju; probudile su se. Nesvesno je otišlo natrag, svesno je došlo unutra. Sada su one licemeri. Vaša svesnost je licemerna.

Da bi bio istinski iskren sa svojim vlastitim pamćenjima čovek će morati zaista da prođe kroz veliki napor. A vi morate biti istiniti, ma koliko. Morate biti ogoljeno istiniti, morate znati šta zaista mislite o svom ocu, o svojoj majci, o svom bratu, o svojoj sestri - zaista. A ono što imate u prošlosti, ne mešajte, ne menjajte, ne polirajte; pustite to da bude kakvo jeste. Ako se ovo dogodi, onda, Patanjđali kaže, ovo će biti sloboda. Vi ćete odbaciti to. Cela stvar je besmislena, a vi nećete želeći da projektujete to opet u budućnosti.

Onda nećete biti licemer. Bićete realni, iskreni - postaćete autentični. A kada postanete autentični, vi ćete postati kao stena. Ništa ne može da vas promeni; ništa ne može da kreira zabunu.

Postaćete kao mač. Uvek ćete seći sve što je pogrešno; možete odeliti sve što je ispravno od pogrešnog. A onda se postiže jasnoća uma. Ta jasnoća može vas voditi prema meditaciji; ta jasnoća može da postane osnovni temelj za rast - za rast s one strane.

Poglavlje 4

S ONE STRANE UMA, PREMA SVESTI

28. decembar 1873.

Prvo pitanje:

Vi ste rekli da za ljude postoje samo dve alternative, ili ludilo ili meditacija, međutim milioni ljudi na zemlji nisu dostigli ni jedno od ta dva. Da li mislite da hoće?

Oni su dostigli! Nisu dosegli do meditacije, ali su stigli do ludosti! Razlika između ludaka koji su u ludnici i ludaka koji su izvan je samo u stepenima. Nema kvalitativne razlike, razlika je samo u kvantitetu. Vi možete biti manje ljudi, oni mogu biti više ljudi, ali čovek kakav jeste, je lud.

Zašto ja nazivam čoveka, kakav jeste, ludim? Ludost znači mnogo stvari. Jedna, vi niste usredišteni. Ako niste usredišteni vi ste umobolni. Neusredišteni, mnogi su glasovi u vama - vi ste mnogi, vi ste mnoštvo. Niko nije gospodar u kući, a svaki sluga iz kuće tvrdi da je gospodar. Postoji konfuzija, konflikt, i neprekidna borba. Vi ste u neprekidnom građanskom ratu. Ako se građanski rat ne odvija, onda ćete biti u meditaciji. To se nastavlja danju i noću, dvadeset četiri sata. Zabeležite sve što prolazi u vašem umu za nekoliko minuta, i budite iskreni. Zapišite tačno sve što se odvija, i sami ćete osetiti da je to ludo.

Ja imam posebnu tehniku koju koristim s mnogo osoba. Tražim od njih da sede u zatvorenoj sobi i da započnu govoriti glasno, sve što im dođe u um. Izgovorite glasno tako da možete čuti. Samo petnaest minuta govora, i vi ćete osetiti da slušate ludog čoveka. Apsurdni, nevini, nepovezani fragmenti plove u umu. A to je vaš um! Dakle vi možete biti devedeset devet posto ljudi, a neko je prešao granicu, on je otišao izvan sto posto. One koji su otišli izvan sto posto mi stavljamo u ludnicu. A tamo ne mogu biti - onda cela zemlja mora da postane ludnica.

Halil Džubran je napisao malu anegdotu. On kaže da je jedan od njegovih prijatelja postao lud, pa je stavljen u ludnicu. Onda je samo iz ljubavi, saosećanja, on otišao da ga vidi, da ga poseti. Sedeo je ispod drveta u bašti ludnice, okružene vrlo velikim zidom. Halil Džubran je otišao tamo, seo pored prijatelja na klupi i pitao ga: "Da li ikada razmišljaš zašto si ovde?" Ludi čovek se nasmejao i rekao: "Ja sam ovde jer sam želeo da napustim onu veliku ludnicu spolja. Ovde sam miran. U ovoj ludnici - koju ti nazivaš ludnicom - niko nije lud."

Ludi ljudi ne mogu misliti da su oni ljudi; to je jedna od osnovnih karakteristika ludosti. Ako ste ljudi, vi ne možete misliti da ste ljudi. Ako možete misliti da ste ljudi, postoji mogućnost. Ako možete misliti i shvatiti da ste ljudi, vi ste još uvek malo razboriti. Ludost se nije pojavila u svojoj totalnosti. Dakle ovo je paradoks: oni koji su stvarno pametni, oni znaju da su oni ljudi, a oni koji su potpuno ljudi, oni ne mogu misliti da su ljudi.

Vi nikada ne mislite da ste ljudi. To je deo ludosti. Niste usređeni, ne možete biti razboriti. Vaša razboritost je samo površna, prilagođena. Baš na površini izgleda da ste razboriti. Zbog toga, neprekidno, morate da obmanjujete svet oko sebe. Morate mnogo da skrivate, morate da sprečavate mnogo. Vi ne dozvoljavate sve da izađe van. Vi potiskujete. Možda mislite jedno, ali ćete govoriti nešto drugo. Vi se pretvarate, a zbog pretvaranja možete imati minimum površne razboritosti oko sebe; a unutra vi ključate.

Ponekad ima erupcija. U ljutnji vi eksplodirate i ludost koju ste skrivali izlazi napolje. Ona slomi sva vaša usaglašavanja. Tako psiholozi kažu da je ljutnja privremena ludost. Vi ćete opet zadobiti ravnotežu; opet ćete skrivati svoju realnost; opet ćete doterivati svoju površinu; vi ćete opet postati razboriti. I reći ćete: "To je bilo pogrešno. Učinio sam to u inat sebi. Nikada to nisam mislio, dakle oprostite mi." Ali ste mislili to! To je bilo povrh toga realno. Pitanje za oprostaj je samo pretvaranje. Opet vi održavate svoju površinu, svoju masku.

Razborit čovek nema masku. Njegovo lice je izvorno; šta god da on jeste, on jeste. Ludak mora svesno da promeni svoje lice. Svakog momenta on mora da koristi različitu masku za različitu situaciju, za različite odnose. Samo posmatrajte sebe kako menjate svoja lica. Kada dođete kod svoje žene imate različito lice; kada odete svojoj voljenoj, svojoj ljubavnici, imate sasvim različito lice.

Kada govorite svome slugi imate različitu masku, a kada govorite svom učitelju, sasvim drugačije lice. Može biti da vaš sluga stoji desno od vas, a šef levo, onda vi imate dva lica istovremeno. Na levo imate različito lice, od lica na desno, jer slugi ne možete pokazati isto lice. Ne trebate. Vi ste šef tamo, tako da će ta strana lica biti šef. To lice ne možete pokazati svom šefu, jer ste tamo vi sluga; vaša druga strana će pokazati ponizno držanje.

Ovo se neprekidno odvija. Vi ne motrite, zbog toga niste svesni. Ako motrite postaćete svesni da ste ljudi. Vi nemate nikakvo lice. Izvorno lice je izgubljeno. Meditacija označava ponovno zadobijanje izvornog lica.

Zen majstor kaže: "Idite i nađite svoje izvorno lice - lice koje ste imali pre nego što ste bili rođeni, to lice ćete imati kada budete umrli." Između rođenja i smrti vi imate lažna lica. Vi neprekidno nastavljate da obmanjujete - ne samo druge; kada stojite ispred ogledala vi varate sebe. Nikada u ogledalu ne vidite svoje pravo lice. Nemate dovoljno hrabrosti da se suočite sa sobom. To lice u ogledalu je takođe lažno. Vi ga stvarate, uživajte u njemu, ono je obojena maska.

Mi ne varamo samo druge; obmanjujemo sebe takođe. Zaista mi ne možemo obmanuti druge, ako već nismo obmanuli sebe. Tako moramo verovati u svoje vlastite laži, samo tada možemo učiniti da drugi veruju. Ako ne verujete u svoje laži, niko drugi neće biti obmanut.

A ova neprijatnost koju nazivate svojim životom ne vodi nigde. To je luda stvar. Radite previše. Preopterećujete se i trčite. I celog života se borite, a ne stižete nigde. Ne znate odakle dolazite, ne znate gde lutate, ne znate kuda idete. Ako sretnete čoveka na putu i pitate ga: "Odakle dolazite gospodine?" a on kaže: "Ne znam," a vi ga pitate: "Kuda idete" a on kaže: "Ne znam," i još kaže: "Ne odvrćajte me, ja sam u žurbi," zaista šta ćete misliti o njemu? Mislićete da je lud.

Ako ne znate odakle dolazite i kuda idete, onda čemu žurba? Ali to je situacija sa svakim, svako je na putu. Život je put, vi ste uvek u sredini. A vi ne znate odakle ste došli, ne znate kuda idete. Nemate znanje o izvoru, nemate znanje o cilju, ali u velikoj žurbi, ulažete veliki napor da ne stignete nigde. Kakva je ovo vrsta razumnosti? A iz čitave ove borbe, ne dolaze vam čak ni bljeskovi sreće - čak ni brz pogled. Vi se jednostavno nadate nekog dana, negde sutra, prekosutra, ili posle smrti, u nekom budućem životu - sreća vas očekuje. Ovo je samo trik, samo odgađanje, samo da se ne osećate previše jadno upravo sada.

Nemate nikakav bljesak blaženstva. Kakva je ovo vrsta razumnosti? Neprekidna patnja - i, preko i iznad, ta patnja nije stvorena ni od koga drugog. Vi stvarate svoju patnju. Koja je ovo vrsta razumnosti? Vi stvarate svoju patnju neprekidno! Ja to zovem ludošću.

Razumnost će biti ova: postaćete svesni da niste usredišteni. Dakle, prva stvar koju treba uraditi je da se bude usredsređen, da se ima središte unutar sebe odakle možete voditi svoj život, možete disciplinovati svoj život, da imate učitelja unutar sebe odakle možete usmeravati, možete se kretati. To je prva stvar koja treba da bude iskristalisana, a onda druga stvar je da se ne stvara patnja za samog sebe. Odbacite sve što stvara patnju - sve ove motive, želje, nade koje stvaraju patnju.

Ali vi niste svesni. Vi jednostavno nastavljate da stvarate to. Šta god da radite, vi sejete neko seme. Onda plodovi će uslediti, a šta god da ste posejali, vi ćete požnjati to. A kad god žanjete nešto, postoji patnja, ali nikada ne vidite da ste vi posejali seme. Kad god vam se dogodi patnja, mislite da ona dolazi od nečega drugog, vi mislite da je to neki nesretan slučaj ili neke zle sile deluju protiv vas.

Tako ste vi izmislili đavola. Đavo je samo nečija žrtva - vi ste đavo. Vi stvarate svoju patnju. Inače kad god vi patite, vi jednostavno bacate to na đavola, đavo radi nešto. Onda ste spokojni. Onda nikada ne postajete svesni svog vlastitog neozbiljnog načina života, glupog modela života.

Ili vi to nazivate sudbinom, ili kažete: "Bog me iskušava." Inače vi nastavljate da izbegavate osnovnu činjenicu da ste vi isključivi uzrok svega šta god da vam se dešava. I ništa nije slučajno. Sve ima uzročnu vezu, a vi ste uzrok.

Na primer, vi se zaljubite. Ljubav vam da osećanje, osećanje da blaženstvo je negde u blizini. Osećate po prvi put da ste nekome dobrodošli, barem vam jedna osoba želi dobrodošlicu. Vi započinjete da cvetate. Jedna osoba vam želi dobrodošlicu, čeka vas, voli vas, brine za vas i vi započinjete da cvetate. Bar u početku, a onda odmah vaš pogrešan model počinje da deluje - vi odmah želite da posedujete to drago, voljeno biće. A posedovanje ubija. Onog momenta kada posedujete ljubavnika, vi ste ubili. Onda i patite. Onda plaćete i zapomažete, a zatim mislite da ljubavnik je pogrešan, "Sudbina mi nije naklonjena." Ali vi ne znate da ste otrovali ljubav kroz posedovanje, kroz posesivnost.

Inače svaki ljubavnik čini to i svaki ljubavnik pati. Ljubav koja vam može dati najdublje blagoslove postaje najdublja patnja. Tako stare kulture, naročito u Indiji u drevnim danima, jesu potpuno uništile fenomen ljubavi. Oni su ugovarali brakove za decu - nema mogućnosti zaljublivanja, jer ljubav dovodi do patnje. Ovo je bio tako poznat fenomen - da ako dopustite ljubav, onda ljubav vodi do bede - tako je bolje nemati mogućnosti. Neka deca, mala deca, budu oženjena. Pre nego što se zaljube, neka se ožene. Oni nikada neće znati šta je ljubav, a onda neće biti u patnji.

Inače ljubav nikada ne stvara patnju. To ste vi koji je otrujete. Ljubav je uvek radost, ljubav je uvek proslava. Ljubav je najdublja ekstaza koju vam priroda dopušta. Ali vi je uništavate. Tako da se ne bi palo u nevolju, u Indiji i drugim starim, drevnim zemljama, mogućnost ljubavi je potpuno zatvorena. Tako nećete zapasti u bedu, ali onda ćete takođe

propustiti jedinu ekstazu koju priroda dozvoljava. Tako ćete imati osrednji život. Nema patnje, nema sreće, samo nekakvo vučenje napred. Takav je brak bio u prošlosti.

Sada Amerika pokušava, Zapad pokušava da oživi ljubav. Ali mnogo patnje dolazi kroz to, i pre ili kasnije zapadne zemlje će se ponovo odlučiti za dečje brakove. Nekoliko psihologa su već predložili da dečji brakovi treba da se vrate natrag jer ljubav stvara tako mnogo bede. Vi ste, vaš model ludosti, ono je što stvara nevolju. Ne samo u ljubavi, svuda. Svuda ste obavezni da u to unesete svoj um.

Mnogi ljudi dolaze kod mene. Na primer, oni započnu da meditiraju. U početku postoje iznenadni bljeskovi, ali samo u početku. Jednom kada su upoznali određena iskustva, kada su upoznali određene bljeskove, sve staje. I oni dolaze plačući i jadikujući meni, pitajući: "Šta se dogodilo? Nešto se dešavalo, a sada je sve prestalo. Mi pokušavamo najbolje što možemo, ali ništa, ništa iz toga ne dolazi."

Ja im odgovaram: "U početku se to dogodilo jer to niste očekivali. Sada očekujete, tako da se čitava situacija promenila. Kada ste po prvi put imali to bestežinsko osećanje lakoće, osećanje da ste ispunjeni nečim nepoznatim, osećanje da ste bili preneti iz svog mrtvog života, osećanje ekstatičkih momenata, vi to niste očekivali, nikada niste znali takve trenutke. Po prvi put oni su pali na vas. Nesvesni ste bili, ne očekujući ništa. Takva je bila situacija.

"Sada menjate situaciju. Sada svakog dana sedite da meditirate, očekujete. Sada ste vi lukavi, pametni, proračunati. Kada ste po prvi put imali kratak pogled, bili ste nevini, baš kao dete. Vi ste se igrali s meditacijom, ali nije bilo očekivanja. Onda se to dogodilo. Dogodiće se to opet, ali onda ćete morati opet da budete nevini."

"Sada vam vaš um donosi nevolju, ako nastavite da insistirate "Moram imati iskustvo ponovo i ponovo" izgubićete ga zauvek. Dok ga sasvim ne zaboravite, može potrajati godinama. Dok ne postanete potpuno nepažljivi da je takav događaj nekada u prošlosti postojao, onda će vam mogućnost ponovo biti otvorena."

Ovo ja nazivam ludošću. Vi uništavate sve. Šta god dođe u vaše ruke, vi to odmah uništavate. I zapamtite, život vam daje mnoge darove, ne tražene. Vi niste nikada pitali život, život vam daje mnoge darove. Ali vi uništavate svaki dar, a svaki dar može postati veći i veći. To može rasti jer život vam nikada ne daje ništa mrtvo. Ako vam je ljubav data, ona može da raste. Ona može da raste do nepoznatih dimenzija, ali baš prvog momenta vi je uništavate.

Ako vam se meditacija dogodi, samo osećajte zahvalnost božanskom i zaboravite to. Samo osećajte zahvalnost, i zapamtite dobro da vi nemate nikakvu sposobnost da je imate, niste ni na koji način autorizovani da je imate; ona je bila dar. Ona je bila jedno bujanje božanskog. Zaboravite je. Ne očekujte je; ne zahtevajte je. Doći će sledećeg dana opet - dublja, viša, moćnija. Ona nastavlja da se širi, ali svakog dana ispustite je iz uma.

Nema kraja njenim mogućnostima. Ona će postati beskonačna; čitav kosmos će postati ekstatičan za vas. Ali vaš um mora da bude ispušten. Vaš um je ludost. Dakle, kada kažem da postoje samo dve alternative ludost i meditacija, ja mislim um i meditacija. Ako ostanete ograničeni u umu, vi ćete ostati ljudi. Dok ne transcendirate um, ne možete transcendirati ludost.

Najviše možete biti radni član društva, to je sve. A možete biti radni član društva, jer celo društvo je baš kao vi. Svako je lud, tako da je ludost pravilo.

Postanite svesni, i ne mislite da su drugi ljudi. Osećajte duboko da ste vi ljudi i nešto treba da se uradi. Odmah! To je hitno! Ne odlažite to jer će doći momenat kada nećete moći učiniti ništa. Možete postati tako mnogo ljudi da ne možete ništa činiti.

Upravo sada možete učiniti nešto. Još ste unutar granica. Nešto može da se uradi; neki napor može da se učini; obrazac može da se promeni. Inače može doći momenat kada ne možete učiniti ništa, kada postanete potpuno poremećeni i izgubite čak i svesnost.

Ako možete osećati da ste ljudi, to je pravi znak koji daje nadu. To pokazuje da možete biti budni prema svojoj vlastitoj realnosti. Vrata postoje; vi možete postati zaista razboriti. Barem toliko razboritosti postoji - da možete razumeti.

Drugo pitanje:

Kapacitet ispravnog znanja je jedna od pet sposobnosti uma, ali to nije stanje uma. Kako je onda moguće da šta god čovek vidi kroz ovaj centar jeste istinito? Da li ovaj centar ispravnog znanja deluje posle prosvetljenja, ili može čak meditant, sadhaka biti u tom centru?

Da, središte ispravnog znanja, *praman*, još je unutar uma. Neznanje je od uma; znanje je takođe od uma. Kada odete s one strane uma, nema ni jednog ni drugog; niti ima neznanja, niti znanja. Znanje je takođe bolest. To je dobra bolest, zlatna bolest, ali je bolest! Tako, zapravo, za Buddhu se ne može reći da on zna, ne može se reći ni da on ne zna. On je otišao izvan. Ništa se ne može dokazati o tome, bilo da on zna ili da li je neznalica.

Kada nema uma, kako možete znati ili ne znati? Znanje je kroz um, neznanje je takođe kroz um. Kroz um možete znati pogrešno, kroz um možete znati ispravno. Kada nema uma, znanje i neznanje oboje prestaju. Ovo će biti teško razumeti, ali je lako ako sledite; um zna, stoga može biti neznalica; kada nema uma, kako možete biti neznalica i kako možete biti upućeni da ne znate. Vi jeste, ali upućenost i neupućenost, oboje su prestali.

Um ima dva centra; jedan, ispravnog znanja. Ako taj centar funkcioniše on započinje da deluje kroz usredsređenost, meditaciju, kontemplaciju, molitvu - onda bilo šta što znate jeste istina. Postoji pogrešan centar; on funkcioniše ako ste pospani, živite u stanju sličnom hipnozi, opijeni s nečim ili s drugim polom, muzikom, drogama ili bilo čime.

Vi se možete odati lošoj navici s hranom; onda to postaje jedan opijat. Vi možete jesti previše. Vi ste ludi, opsednuti hranom. Onda hrana postaje alkohol. Sve što zaposedne vaš um, sve bez čega ne možete da živite, to postaje opijanje. Dakle ako vi živite kroz opijate onda vaš centar pogrešnog znanja funkcioniše, i šta god da znate jeste lažno, neistinito. Vi živite u svetu laži.

Inače oba ova centra pripadaju umu. Kada um otpadne i meditacija dođe u svojoj potpunosti... Na sanskritu mi imamo dva izraza: jedan izraz je *dhyana*; *dhyana* znači meditacija; drugi izraz je *samadhi*. *Samadhi* znači savršena meditacija gde čak i meditacija postaje nepotrebna, gde čak i da se vrši meditacija postaje besmisleno. Ne možete to da radite, vi ste postali to - onda je to *samadhi*.

U ovom stanju *samadhija* ne postoji um. Nema ni znanja niti neznanja, postoji samo čisto postojanje.⁴¹ Ovo čisto bivanje je potpuno različita dimenzija. To nije dimenzija saznavanja, to je dimenzija bivanja.

Čak i ako takav čovek, Buddha ili Isus, želi da komunicira s vama, on će morati da koristi um. A ako vi postavite određena pitanja, on će morati da koristi svoj centar uma za ispravno znanje. Um je oruđe za komunikaciju, za razmišljanje, za saznavanje.

Ali ako vi ne pitate ništa, a Buddha sedi ispod svog bo drveta, on nije ni neznalica ni znalac. On je tu. Zaista, ne postoji razlika između drveta i Bude. Ne postoji razlika. Postoji razlika, ali na način da nema razlike. On je postao baš kao drvo; on samo postoji. Nema kretanja, čak ni znanja. Sunce će se podići, ali on neće znati da se sunce podiglo. Ne da će on ostati neznalica - ne, jednostavno to nije sada njegovo kretanje. On je postao smiren, tako tih, da se ništa ne pokreće. On je baš kao drvo. Drvo je potpuna neznalica. Ili vi možete reći drvo je upravo ispod uma. Um još nije počeo da funkcioniše. Drvo će postati čovek u nekom životu, drvo će postati ludo kao vi u nekom životu, i drvo će pokušati da meditira u nekom životu, i drvo će jednog dana postati Buda. Drvo je ispod uma, a Buddha sedeći ispod drveta jeste izvan uma. Oni su oboje bez uma. Jedan će tek postići um, a jedan je postigao i prešao iznad njega.

Dakle, kada se um transcendira, kada se postigne nemanje uma, vi ste čisto bivanje, *sat-chit-ananda*. Nema događanja u vama. Niti delovanje postoji niti saznavanje postoji. Inače je to teško za nas. Spisi nastavljaju da kazuju da je svaka dualnost transcendirana.

Znanje je takođe deo dualnosti neznanje - znanje. Ali takozvani mudraci nastavljaju da govore da je Buddha postao "znalac". Onda mi prijanjamo uz dualnost. Zbog toga Buddha nikada ne odgovara. Mnogo puta, milione puta pitali su ga: "Šta se dešava kada osoba postane Buda?" On je ostao nem. On kaže: "Postani i znaj." Ništa se ne može reći o tome šta se

⁴¹ Bivanje, Bitak, Jastvo, Sopstvo.

dešava, jer šta god može biti rečeno biće rečeno vašim jezikom, a vaš jezik je u osnovi dualistički. Dakle šta god da se kaže biće neistinito.

Ako se kaže da on zna, to će biti neistinito, ako bi se reklo da je on postao besmrtn, to će biti neistinito, ako bi se reklo da je on postigao blaženstvo, to bi bilo neistinito - jer sva dualnost iščezava. Patnja iščezava, sreća iščezava. Neznanje iščezava, znanje iščezava. Tama iščezava, svetlost iščezava. Smrt iščezava, život iščezava. Ništa se ne može reći. Ili, samo ovoliko se može reći - da šta god možete zamisliti neće biti tu, bilo šta možete shvatiti neće biti tu. A jedini način je da se postane to. Onda samo vi znate.

Treće pitanje:

Rekli ste da ako vidimo vizije Boga ili da plešemo sa Krišnom, da zapamtimo da je to samo mašta. Međutim, druge večeri ste rekli da ako smo prijemčivi možemo komunicirati sa Hristom, Budom, ili Krišnom odmah sada. Da li je ta komunikacija takođe imaginacija koja se događa, ili postoje meditativna stanja u kojima je Hrist ili Buddha zaista tu? Malo je teško da se razume.

Prva stvar; od sto slučajeva, devedeset devet slučajeva će biti od mašte. Vi zamišljate - zbog toga se hrišćaninu Krišna nikada ne pojavljuje u viziji, *hinduisti* Muhamed se nikada ne javlja u njegovim vizijama. Ostavite Muhameda i Isusa; oni su daleko udaljeni. Inače *đainu* se nikada Rama ne javlja u viziji, ne može se pojaviti. Hinduisti, Mahavira se nikada ne pojavljuje. Zašto? Vi nemate nikakvu imaginaciju za Mahavira.

Ako ste rođeni kao *hindu*, vi ste hranjeni konceptom Rame i Krišne. Ako ste rođeni kao hrišćanin vi ste hranjeni - vaš kompjuter, vaš um, je hranjen s likom Isusa. Kad god počnete da meditirate, hranjenje lika dolazi u um; bljesne u umu.

Isus se pojavljuje vama; Isus s nikada ne pojavljuje Jevrejima jer oni nikada nisu verovali u njega. Oni su mislili da je on samo vagabund, oni su ga raspeli kao kriminalca. Isus se nikada ne javlja Jevrejima; on je pripadao Jevrejima - imao je jevrejsku krv i kosti.

Čuo sam priču da su u Naziju nemački vojnici iz Hitlerove vojske ubijali Jevreje u gradu. Mnogi su ubijeni. Nekoliko Jevreja je pobjeglo. Bilo je to nedeljno jutro. Pobjegli su; došli su do hrišćanske crkve jer su mislili da će to biti najbolje mesto da se sakriju. Crkva je bila puna hrišćana, jer to bilo u nedelju ujutro. Tako se tamo sakrilo desetak Jevreja.

Međutim, vojnici su saznali da su neki Jevreji pobjegli u crkvu i da se tamo kriju, pa su otišli u crkvu. Rekli su svešteniku: "Zastavi službu!" Predvodnik vojnika je ušao i rekao; "Ne možete nas obmanuti. Ima nekoliko Jevreja koji se kriju ovde. Dakle, svako ko je Jevrejin treba da izađe i stane u red. Ako sledite naše naredbe možete spasiti sebe. Ako neko pokuša da obmane, odmah će biti ubijen."

Ubrzo su Jevreji izašli iz crkve i stali u red. Onda je iznenada cela gomila postala svesna da je Isus iščezao, Isusova statua. On je takođe bio Jevrejin, tako da je stao napolju u redu.

Isus se nikada nije javljao Jevrejima. On nije bio hrišćanin. On nikada nije pripadao ni jednoj hrišćanskoj crkvi, on se kretao po sinagogi, odlazio bi u jevrejsko društvo. Išao bi da vidi rabina, on ne može otići da vidi katoličkog ili protestantskog sveštenika. On ih ne zna. Ali se nikada ne pojavljuje Jevrejima jer nikada nije bio zasejan u njihovoj mašti. Oni su ga odbacili, tako da seme nije tu.

Dakle, šta god da se dogodi, devedeset devet mogućnosti ima da su upravo nahranjeni - na znanju, konceptima, zamislama. One bljesnu pred vašim umom, i kada počnete da meditirate vi postajete osetljivi, postajete senzitivni pa možete postati žrtva svoje vlastite mašte. A mašta će izgledati tako realno, da ne postoji način da se prosudi da li je stvarna ili nestvarna.

Samo jedan procenat slučajeva neće biti izmišljeni, ali kako da se zna? U tom jednom procentu slučaja zaista neće biti ništa izmišljeno. Nećete osećati da Isus stoji pred vama raspet, nećete osećati da Krišna stoji pred vama niti ćete plesati s njim, vi ćete osećati prisustvo, ali tu neće biti lika, zamisli, zapamtite to. Vi ćete osećati spuštanje božanskog prisustva. Bićete ispunjeni s nečim nepoznatim, ali bez ikakvog oblika. Neće biti plesa Krišne

i neće biti raspetog Isusa i neće biti Buddhe koji sedi u *sidhasani*, ne! Jednostavno će biti prisustva, vitalnog prisustva koje teče unutar vas, unutra i van. Vi ste preplavljeni, vi ste u okeanu toga.

Isusa neće biti u vama, vi ćete biti u Isusu. To će biti razlika. Krišna neće biti u vašem umu, kao slika, vi ćete biti u Krišni. Ali onda Krišna će biti bezobličan. To će biti jedno iskustvo, ali ne jedna zamisao.

Onda zašto ga nazivati Krišnom? Neće biti forme. Zašto to nazivati Isusom? Ovi su jednostavno simboli, jezički simboli. Vi ste upoznati s rečju "Isus", tako kada to prisustvo ispuni vas i vi postanete deo toga, vibrirajući deo toga; kada postanete kap u tom okeanu, kako to da izrazite? Vi znate da najlepša reč za vas može biti "Isus" ili najlepša reč može biti "Buda" ili "Krišna" - ovim rečima je hranjen um, tako da vi birate određenu reč da pokaže to prisustvo.

Ali to prisustvo nije jedna zamisao; to nije san, to uopšte nije vizija. Vi možete koristiti Isus, možete koristiti Krišna, možete koristiti Hrist, bilo šta, bilo koje ime koje vam se sviđa, koje ima ljubavnu privlačnost za vas. To zavisi od vas. Ta reč i to ime, i ta slika će doći iz vašeg uma, ali samo iskustvo je nezamislivo. To nije samo jedna imaginacija.

Jedan katolički sveštenik je posetio zen majstora, Nan-ina. Nan-in nikada nije čuo za Isusa, pa je taj katolički sveštenik mislio: "To će biti dobro. Ja ću pročitati neke delove iz *Propovedi na gori*, i videću kako Nan-in reaguje. A ljudi kažu da je on inteligentan."

Tako je katolički sveštenik otišao kod Nai-ina i rekao: "Učitelju, ja sam hrišćanin, ja imam knjigu i volim je. Želeo bih da vam pročitam nešto iz nje samo da vidim kako vi odgovarate, reagujete." Onda je pročitao nekoliko redova iz *Propovedi na gori* - iz Novog Zaveta. Preveo je to na japanski, jer Nan-in je razmeo samo japanski.

Kada je počeo da prevodi, čitavo lice Nan-ina se potpuno promenilo. Suze su počele da teku iz njegovih očiju, rekao je: "Ovo su reči Buddhe." Hrišćanski sveštenik je rekao: "Ne, ne, ovo su reči Isusa." Međutim Nan-in je rekao: "Koji god ime da mu date, ali ja osećam ovo su reči Buddhe jer ja znam Buddhu, a ove reči mogu doći samo kroz Buddhu. Ako vi kažete da su došle kroz Isusa, onda je Isus bio Buddha; to ne čini nikakvu razliku. Onda ću reći mojim učenicima da je Isus bio budista."

Ovakvo će biti osećanje. Ako vi osećate prisustvo božanskog, onda su imena baš bestelesna. Imena su obavezna da budu različita za svakoga jer imena dolaze iz obrazovanja, imena dolaze iz kulture, imena dolaze iz rase kojoj vi pripadate. Međutim, iskustvo ne pripada nijednom društvu, pošto iskustvo ne pripada nijednoj kulturi, pošto iskustvo ne pripada vašem umu, kompjuteru - ono pripada vama.

Stoga zapamtite, ako vidite vizije, one su mašta. Ako počnete da osećate prisustva - bezoblična, egzistencijalna iskustva - obavijeni u njima, stopljeni u njima, rastvoreni u njima, onda ste vi stvarno u kontaktu.

Možete nazvati to prisustvo Isusom, možete zvati to prisustvo Budom, to zavisi od vas, nema razlike. Isus je Buda, a Buddha je Hrist. Oni koji su otišli izvan uma, oni su takođe otišli izvan ličnosti. Oni su takođe otišli van formi. Ako Isus i Buddha stoje zajedno, neće biti dva tela, nego jedna duša. Biće dva tela, ali ne dva postojanja, jedno postojanje.

To je baš kao kada stavite dve lampe u sobu. Lampe su dve, ali svetlo postaje jedno. Vi ne možete razgraničiti da ovo svetlo pripada ovoj lampi, a ono svetlo pripada onoj lampi. Svetla su sjedinjena. Samo materijalni deo lampe je ostao odvojen, međutim nematerijalni deo postaje jedan.

Ako Buddha i Isus dođu blizu, ako oni stoje zajedno, videćete dve lampe, odvojeno, ali njihova svetla su se već sjedinila. Oni su postali jedno. Svi oni koji su upoznali istinu, postali su jedno. Njihova imena su različita za njihove sledbenike; za njih, sada nema imena.

Četvrto pitanje:

Molimo objasnite da li je svest takođe jedna od modifikacija uma.

Ne, svest nije deo uma. Ona teče kroz um, ali ona nije deo uma. To je baš kao ova sijalica - elektricitet teče kroz nju, ali elektricitet nije deo sijalice. Ako razbijete sijalicu, vi

niste slomili elektricitet. Izražaj će biti sprečen, ali potencijal ostaje skriven. Stavite drugu sijalicu, i elektricitet počinje da teče.

Um je samo jedno oruđe. Svest nije deo njega, ali svest teče kroz njega. Kada je um transcendiran, svest ostaje u sebi. Zbog toga ja kažem čak i Buddha će morati da koristi um ako govori vama, ako ima veze s vama, jer onda trebaće mu tečenje, tečenje njegovog unutrašnjeg vira. On će morati da koristi oruđa, medijume, a onda će um funkcionisati. Inače um je samo vozilo.

Vi se krećete u vozilu, ali niste vozilo. Vi idete u kolima, ili letite u avionu, ali vi niste vozilo. Um je baš vozilo. A vi ne koristite um u njegovom totalnom kapacitetu. Ako koristite um u njegovom potpunom kapacitetu, to će postati ispravno znanje.

Mi koristimo naš um kao neko što koristi avion kao autobus. Možete iseći krila avionu i koristiti ga kao autobus na putu. To će delovati; on će raditi kao autobus. Ali vi ste neozbiljni. Taj autobus može leteti! Ne koristite ga u njegovom pravom kapacitetu!

Vi koristite svoj um za snove, maštanja, ludosti. Vi ga niste iskoristili, isekli ste mu krila. Ako ga koristite s krilima, to može postati ispravno znanje; to može postati mudrost. Ali to je takođe deo uma; to takođe jeste vozilo. Korisnik ostaje u pozadini; korisnik ne može biti korišćen. Vi koristite to, vi ste svest. A svi napor dok meditirate sredstvo su za upoznavanje ove svesti u njenoj čistoti, bez ikakvog medijuma. Jednom kada znate nju bez ikakvog oruđa, vi je možete znati! A ovo se može saznati samo kada je um prestao da funkcioniše. A kada um prestane da funkcioniše - vi ćete postati svesni da svesnost postoji, vi ste ispunjeni s njom. Um je bio samo vozilo, prolaz. Sada, ako želite, možete koristiti um; ako ne želite, ne treba da koristite.

Telo i um, oboje su vozila. Vi niste vozilo, vi ste gospodar skriven iza ovih vozila. Ali ste zaboravljeni potpuno. I postali ste dvokolica; vi ste postali vozilo. To je ono što Gurđijev naziva identifikacijom. To je ono što su, u Indiji, jogini nazivali *tadatyma*, postajanje jedno sa nečim što vi niste.

Peto pitanje:

Molimo objasnite kako je moguće da samo pomoću posmatranja, pomoću svedočenja zapisa u moždanim ćelijama, izvori procesa mišljenja mogu prestati da postoje.

Oni nikada ne prestaju da postoje, ali samo svedočenjem je identifikacija prekinuta. Buddha je živio u svom telu za četrdeset godina posle svog prosvetljenja; telo nije prestalo (postojati). Neprekidno za četrdeset godina on je govorio, objašnjavao, činio da ljudi razumeju šta mu se dogodilo i kako isto može da se dogodi njima. On je koristio um; um nije prestao. A kada je došao posle dvanaest godina u svoj rodni grad, prepoznao je svog oca, prepoznao je svoju majku, prepoznao je svog sina. Um je bio tu, pamćenje je bilo tu; inače prepoznavanje nije moguće.

Um zaista nije prestao (postojati). Kada mi kažemo um prestaje, mislimo vaša identifikacija je prekinuta. Sada vi znate: ovo je um, a ovo je "Ja sam". Most je srušen. Sada um nije gospodar. On je postao samo jedno oruđe; on je pao na svoje pravo mesto. Dakle kad god vam je on potreban, možete ga koristiti. To je baš kao ventilator. Ako želite da ga koristite, uključite ga, onda ventilator počinje da funkcioniše. Baš sada mi ne koristimo ventilator, tako da je on neaktivan. Ali je on ovde, on nije prestao da postoji. Svakog momenta možete da ga koristite. On nije iščezao.

Baš pomoću svedočenja, identifikacija iščezava, ne um. Ako identifikacija iščezava, vi ste totalno novo biće. Po prvi put vi ste saznali svoju pravu pojavu, vašu stvarnu realnost. Po prvi put vi ste upoznali ko ste. Sada um je samo deo mehanizma oko vas.

To je baš kao da ste pilot i letite u avionu. Koristite mnogo instrumenata; vaše oči rade na mnogim instrumentima, neprekidno svesni ovoga i onoga. Ali vi niste instrumenti.

Ovo telo, ovaj um i mnoge funkcije telo-um, samo su oko vas, mehanizam. U ovom mehanizmu vi možete postojati na dva načina. Jedan način egzistencije je da zaboravite sebe i osećate kao da ste mehanizam. To je ropstvo, to je patnja; to je svet, *samsara*.

Drugi način funkcionisanja je ovaj: postajući svesni da ste odvojeni, vi ste različiti. Onda nastavljate da ga upotrebljavate; ali sada to stvara veliku razliku. Sada mehanizam niste vi. Ako nešto krene pogrešno u mehanizmu, možete pokušati da to ispravite, vi nećete biti uznemireni. Čak i ako čitav mehanizam iščezne, vi nećete biti uznemireni.

Buda umire i vi umirete, to su dve različite pojave. Buddha umirući zna da samo mehanizam umire. On je iskorišćen, i sada nije potreban. Teret je uklonjen; on postaje slobodan. On će se kretati sada bez oblika. Inače vaše umiranje je nešto sasvim različito. Vi patite, vi plačete, jer osećate da vi umirete, ne mehanizam. To je vaša smrt. Onda to postaje jedna silna patnja.

Samo uz pomoć svedočenja, um ne prestaje i moždane ćelije neće prestati. Pre će postati življi jer će biti manje konflikta, više energije. Oni će postati svežiji. I možete ih koristiti mnogo ispravnije, mnogo preciznije, nećete biti opterećeni njima i neće vas prisiliti da činite nešto. Neće vas gurati i vući ovde i onde. Vi ćete biti gospodar.

Inače kako se to dešava samo uz pomoć svedočenja? Zato što se to dogodilo, ropstvo se dogodilo uz pomoć nesvedočenja. Ropstvo se dogodilo zato što vi niste svesni, tako ropstvo će iščeznuti ako vi postanete svesni. Ropstvo je samo nesvesnost. Ništa drugo nije potrebno, postanite više svesni, šta god da radite.

Vi sedite ovde i slušate me. Možete slušati sa svesnošću, možete slušati bez svesnosti. Bez svesnosti takođe će slušanje biti tu, ali će to biti različita stvar, kvalitet će se razlikovati. Onda vaše uši slušaju, a vaš um deluje negde drugde.

Onda nekako, nekoliko reči će ući u vas. Ali one će biti pomešane i vaš um će ih interpretirati na svoj vlastiti način. On će staviti svoje vlastite ideje u njih. Sve će biti smutnja i nered. Vi ste slušali, ali mnoge stvari će biti mimoidene, mnoge stvari se neće čuti. Vi ćete birati. Onda će cela stvar biti izobličena.

Ako ste svesni, onog momenta kada postanete svesni, mišljenje prestaje. Sa pažnjom vi ne možete misliti. Čitava energija postaje svesna, nije više preostalo energije da se preseli u mišljenje. Kada ste vi svesni makar za jedan trenutak, vi jednostavno slušate. Nema prepreke. Vaše reči nisu tu da bi mogle biti pomešane. Vama nije potreban prevod. Uticaj je direktan.

Ako slušate sa budnošću, onda ono što ja kažem može biti značajno ili može biti bez značenja, ali vaše slušanje s budnošću uvek će biti upućeno u smisao. Sama budnost stvorice vrhunac vaše svesnosti. Prošlost će se izgubiti, budućnost će iščeznuti. Nećete biti nigde drugde, vi ćete biti baš ovde i sada. A u tom momentu tišine kada mišljenja nema, bićete duboko u kontaktu sa svojim vlastitim izvorom. A taj izvor je blaženstvo, taj izvor je božanski. Dakle jedina stvar koju treba uraditi je da se sve radi sa budnošću.

Poslednje, šesto pitanje:

Dok ste govorili o Lao Ce-u vi ste postali taoistički mudrac, dok ste govorili o tantri vi ste postali tantrista, dok ste govorili o bhakti vi ste postali prosvetljeni bhakta, a dok govorite o jogi vi postajete savršeni jogin. Molim vas hoćete li nam objasniti kako je taj fenomen postao moguć?

Kada vi niste, samo onda to može biti moguće. Ako vi jeste, onda to ne može postati moguće. Ako vi niste, ako je domaćin potpuno iščezao, onda gost postaje gazda. Dakle gost može biti Lao Ce, gost može biti Patanjđali. Gazda nije tu, tako da gost zauzima njegovo mesto potpuno, on postaje domaćin. Ako vi niste onda možete postati Patanjđali; ne postoji teškoća. Možete postati Krišna, možete postati Hrist. Ako ste vi tu, onda je to vrlo teško. Ako ste vi tu, šta god da kažete biće pogrešno.

Zbog toga ja kažem ovo nisu komentari. Ja ne komentarišem Patanjđalija. Ja sam jednostavno odsutan, dopuštajući (to) Patanjđaliju. Da li je nužno da to bude izobličeno jer ja nisam Patanjđali? Šta god da kažem biće moje kazivanje i sve što kažem biće moja interpretacija. Ja ne mogu biti sam Patanjđali. To nije dobro. To je destruktivno. Tako ja ne komentarišem uopšte. Ja jednostavno (to) dopuštam, a ovo dopuštanje je moguće samo ako ja nisam.

Ako vi postanete svedok, ego iščezava. A kada ego iščezne, vi postajete vozilo, postajete prolaz, postajete flauta. A flauta može biti stavljena na Patanjđalijeve usne, flauta može biti položena na Krišnine usne, i flauta može biti stavljena na Budine usne - flauta ostaje ista. Ali kada je na Budinim usnama, Buddha teče.

Dakle, ovo nije komentar. Teško je ovo razumeti jer ne možete dopustiti. Vi ste toliko mnogo unutar sebe da ne možete dozvoliti nikome. Svi oni nisu osobe. Patanjđali nije osoba; Patanjđali je prisustvo. Ako ste vi odsutni, njegovo prisustvo može da deluje.

Ako pitate Patanjđalija, on će isto reći. Ako pitate Patanjđalija, on neće reći da je ove *sutre* stvorio on. On će reći: "One su vrlo drevne - *sanatan*." On će reći: "Milioni i milioni mudraca su ih videli, sreli. Ja sam samo vozilo. Ja sam odsutan a one govore." Ako pitate Krišnu on će reći: "Ja ne govorim. Ovo je najveća drevna poruka. To je uvek bilo tako. Ako pitate Isusa, on će reći: "Ja nisam više, ja nisam tu."

Čemu ovo insistiranje? Svako ko postane odsutan, ko postane bez ega, započinje da funkcioniše kao vozilo, kao prolaz - prolaz za sve što je istina, prolaz za sve što je skriveno u egzistenciji, što može da teče. Vi ćete moći da razumete šta god da ja govorim samo kada barem za momenat budete odsutni.

Ako ste vi previše ovde, vaš ego je ovde, onda ma šta ja da kažem ne može teći u vas. To nije samo intelektualna komunikacija. To je nešto dublje.

Poglavlje 5

ISTINITO I NEISTINITO ZNANJE

29. decembar 1973.

I, 7: *pratyakšanumanagamah pramanani.*

Neposredno zrenje (*pratyakša*), logično zaključivanje (*anumana*) i predanje zasnovano na proverenim tradicijama (*agama*) su [isključivi izvori] istinostnih spoznavanja (*pramana*).

I, 8: *viparyaya mithyajnanatadrupapraṭiṣṭham.*

Zabluda (*viparyaya*) je [ona vrsta] pogrešnog saznanja koje proizilazi iz formi različitih od ovih [napred navedenih].

I, 9: *śabdajnananupati vastuśunyo vikalpah.*

Afektivno uživljanje u imaginativnom (*vikalpa*) je [onaj »obrt«] koji proizilazi kao rezultat verbalnog saznanja (*sabdajnana*) a kojem nedostaje realna potpora.

I, 10: *abhavapratyayalambana vṛttirnidra.*

Spavanje (*nidra*) je onaj obrt koji kao potporu »poticaju energija« (*pratyaya*) ima »odsutnost«.

I, 11: *anubhutaviśayasampramośah smrtih.*

»Neispuštanje« (*asampramośa*) onog [jednom već] iskušenog jeste »sećanje« (*smrti*).

Prva sutra:

Isppravno znanje ima tri izvora: direktno saznanje, zaključivanje i reči probuđenih ljudi.

Pratyaksha, direktno saznanje, je prvi izvor istinitog znanja. Direktno saznanje označava susret licem-u-lice sa nekim zastupnikom, bez ikakvog sredstva, bez ikakvog posrednika. Kada vi znate nešto direktno, saznavalac gleda u znano odmah. Nema nikoga da

saopštava to, nema premošćavanja. Onda je to ispravno znanje. Ali onda se javljaju mnogi problemi.

Obično, *pratyaksha*, direktno saznanje, je prevođeno, interpretirano, komentarisano, na vrlo pogrešan način. Sama reč *pratyaksha* znači pred očima, očigledno. Ali same oči su posredovanje, saznavalac je skriven u pozadini. Oči su sredstva. Vi slušate mene, ali to nije direktno; ovo nije neposredno. Vi slušate mene kroz čula, kroz uši. Vidite mene kroz oči.

Vaše oči mogu pogrešno da vas izveste. Nikome ne treba verovati; nijednom posredniku ne treba verovati, jer vi se ne možete osloniti na posrednika. Ako su vaše oči bolesne, one će izvestiti različito; ako su vaše oči lečene, one će izvestiti različito; ako su vaše oči ispunjene sećanjem, one će izvestiti različito.

Ako ste u ljubavi, onda vidite nešto drugo. Ako niste u ljubavi onda to nikada ne možete videti. Jedna obična žena može postati najlepša osoba u svetu ako gledate kroz ljubav. Kada su vaše oči ispunjene ljubavlju, onda one izveštavaju nešto drugo. A ista osoba može izgledati najružnija ako su vaše oči ispunjene s mržnjom. One nisu pouzdane.

Vi čujete kroz uši. Uši su instrumenti, one mogu da funkcionišu pogrešno; one mogu da čuju nešto što nije bilo rečeno; one mogu propustiti nešto što je rečeno. Čula ne mogu biti pouzdana; čula su samo mehanička sredstva.

Onda šta je *pratyaksha*? Dakle, šta je direktno saznanje? Direktno saznanje može samo biti kada ne postoji posrednik, čak ni čula. Patanjđali kaže onda je to ispravno znanje. Ovo je prvi osnovni izvor istinskog znanja; kada znate nešto a ne morate zavisiti od nekoga drugog.

Samo u dubokoj meditaciji vi transcendirate čula. Tada direktno saznanje postaje moguće. Kada Buddha saznaje svoje najunutarnije biće, to najskrivenije biće je *pratyaksha*; to je direktno saznanje. Nikakva čula nisu uključena; niko nije izvestio to; ne postoji ništa slično posredniku. Saznavalac i saznavano su licem u lice. Ne postoji ništa između. To je neposrednost, a neposrednost samo može biti istinita.

Dakle prvo istinito znanje može samo biti ono o unutrašnjem Sopstvu (o Jastvu, unutrašnjem biću, ili bitku). Vi možete znati ceo svet, ali ako niste saznali svoju najunutarniju srž svog bića čitavo vaše znanje je apsurdno, to nije pravo znanje, ono ne može biti istinito, jer prvo, osnovno ispravno znanje se nije dogodilo vama. Cela vaša građevina je lažna. Možete znati mnoge stvari. Ako niste saznali sebe, sve vaše znanje je u izveštajima, izveštajima datim od čula. Ali kako vi možete biti sigurni da čula izveštavaju pravilno?

Noću vi sanjate. Dok sanjate počinjete verovati u san, da je on istinit. Vaša čula izveštavaju o snu - vaše uši ga čuju, vaše oči ga vide, možete da to dodirujete. Vaša čula izveštavaju vama; zbog toga vi padate pod iluziju da je to realno. Ovde ste vi; to može biti samo san. Kako možete biti sigurni da vam govorim u realnosti? Da li je moguće da je ovo samo san, vi me sanjate. Svaki san je istinit dok sanjate.

Čuang Ce je jednom sanjao da je postao leptir. Ujutru je bio tužan. Učenici su ga pitali: "Zašto ste tako žalosni?" Čuang Ce je rekao: "Ja sam u nevolji. U takvoj neprilici u kakvoj nikada ranije nisam bio. Zagonetka mi izgleda nemoguća; ne može se rešiti. Prošle noći videh u snu da sam postao leptir!"

Učenici su se nasmejali. Rekoše: "Kakva je to stvar? To nije zagonetka. San je samo san." Čuang Ce je rekao: "Ali čujte, ja sam u nevolji. Ako Čuang Ce može sanjati da je postao leptir, leptir možda sanja sada da je postao Čuang Ce. Dakle, kako presuditi da li se ja sada suočavam s realnošću ili opet sanjam. Ako je Čuang Ce mogao postati leptir, zašto leptir ne bi mogao sanjati da je postao Čuang Ce?"

To nije nemogućnost, obrnuto se može desiti. Vi se ne možete osloniti na čula. U snu vas ona obmanjuju. Ako uzmete drogu, LSD ili nešto, vaša čula počinju da vas obmanjuju; vi započinjete da vidite stvari koje nisu tu. Ona vas mogu zavesti do takvog stepena da možete početi da verujete u stvari tako potpuno, da možete biti u opasnosti.

Jedna devojka je skočila u Njujorku sa šesnaestog sprata, jer je pod uticajem LSD mislila da može da leti. Čuang Ce nije pogrešio; devojka je zaista izletela kroz prozor. Naravno, umrla je. Ali ona nikada ne bi bila sposobna da zna da je bila zavedena svojim čulima pod uticajem droge.

Čak i bez droge mi imamo obmane. Prolazite kroz mračnu ulicu, i iznenada se prestravite - zmija je tu. Počinjete da trčite, a docnije saznate da to nije bila zmija, tamo je samo ležalo uže. Inače kada ste osetili da je tamo bila zmija, bila je zmija. Oči su vas obavestile da je tamo zmija i vi ste se ponašali saglasno tome - pobjegli ste s tog mesta.

Čulima se ne može verovati. Onda šta je direktno saznanje? Direktno saznanje je nešto što se zna bez čula. Dakle prvo istinito znanje može biti samo od unutrašnjeg sopstva, jer samo tamo čula neće biti potrebna. Svuda drugde čula će biti potrebna. Ako želite da vidite mene moraćete da me vidite kroz oči, ali ako želite da vidite sebe, oči nisu potrebne. Čak i slep čovek može videti sebe. Ako želite da vidite mene svetlo će biti potrebno, ali ako želite da vidite sebe tama je u redu, svetlo nije potrebno.

Čak i u najmračnijoj pećini vi možete videti sebe. Nikakav medijum (posrednik) - svetlost, oči, bilo šta - nije potreban. Unutrašnje iskustvo je neposredno, trenutno, a neposredno iskustvo je osnova sveg istinitog znanja.

Jednom kada ste ukorenjeni u tom unutrašnjem iskustvu onda će mnoge stvari započeti da vam se događaju. Neće biti moguće razumeti ih odmah. Ukorenjeni u svom centru, u svom unutrašnjem biću, vi osećate to kao direktno iskustvo, onda vas čula ne mogu obmanuti. Vi ste probuđeni. Onda oči ne mogu zavesti, onda vas oči ne mogu obmanuti, onda vas ništa ne može obmanuti. Prevara je izostala.

Možete biti zavedeni jer živite u obmani, ali ne možete biti obmanuti jednom kada postanete pravi znalac. Ne možete biti zavedeni! Onda sve ubrzo uzima oblik istinitog znanja. Jednom kada znate sebe, šta god da znate postaće automatski istinito jer ste vi sada istiniti. Ovo je razlika koju treba zapamtiti. Ako ste istiniti, onda sve postaje istinito; ako ste neistiniti, onda sve postaje pogrešno. Dakle nije pitanje činjenja nečega spolja, to je pitanje činjenja nečega unutra.

Vi ne možete obmanuti Buddhu - to nije moguće. Kako možete varati Budu? On je ukorenjen u sebi. Vi ste providni za njega; ne možete ga zavesti. Pre nego što znate, on zna vas. Čak i svetlucanje misli u vama on jasno vidi. On prodire u vas do samog vašeg bitka.

Vaše prodiranje ide do istog stepena u druge, kao što ide u vas same. Ako možete prodreti u sebe, do istog stepena možete prodreti u sve. Što se dublje krećete unutra, dublje se možete kretati spolja. A vi se niste pomerili unutra ni jedan inč, tako da šta god činite spolja je samo kao san.

Patanđali kaže da je prvi izvor ispravnog znanja neposredno, direktno saznanje *pratyaksha*. On se ne bavi *charvaka-ma* (čarvaka), starim materijalistima, koji su govorili da *pratyaksha*, ono što je pred očima, jeste jedina istina.

Zbog ove reči *pratyaksha*, direktno saznanje, mnogo nerazumevanja se dogodilo. Indijska škola materijalista je *charvaka*. Izvor indijskog materijalizma je bio Brihaspati - vrlo pronicljiv mislilac, samo mislilac; vrlo dubok filozof, samo filozof - ne realizovana duša. On je rekao samo *pratyaksha* je istina, a pod *pratyakshom* on podrazumeva sve što znate kroz čula jeste istina. I on kaže da ne postoji način znanja ičega bez čula, tako je samo čulno znanje istinito za *charvake*.

Dakle, on poriče da postoji bilo kakav Bog jer niko ga nikada nije video. A ono što se može videti jedino je realno; ono što se ne može videti ne može biti istinito. Bog nije jer ga vi ne možete videti; duša nije jer je ne možete videti. I on kaže: "Ako postoji Bog, dovedi ga ispred mene tako da ga mogu videti. Ako ga ja vidim onda on jeste, jer samo je viđenje istinito."

On je takođe koristio reč *pratyaksha*, ali njegovo značenje je potpuno različito. Kada Patanđali koristi reč *pratyaksha* njegovo značenje je na sasvim drugom nivou. On kaže znanje koje nije izvedeno ni iz kakvog oruđa, nije izvedeno ni iz kakvog posrednika, neposredno, je istinito. A jednom kada se ovo znanje dogodi, vi ste postali istiniti. Tada ništa lažno ne može da se desi vama. Kada ste istiniti, autentično ukorenjeni u istini, onda iluzije postaju nemoguće.

Zbog toga je rečeno da Buddhje nikada ne sanjaju, onaj ko je probuđen nikada ne sanja. Jer čak ni san njemu ne može da se dogodi; on ne može biti obmanut. On spava. Ali ne

kao vi. On spava na potpuno različit način, kvalitet je različit. Samo njegovo telo spava, relaksira se. Njegovo biće ostaje budno.

A ta budnost ne dopušta nikakav san da se dogodi. Možete sanjati samo kada se budnost izgubi. Kada niste budni, kada ste duboko hipnotisani, onda počinjete da sanjate. Sanjanje može da se dogodi samo kada ste potpuno nesvesni. Više nesvesnosti, više snova će biti prisutno. Više svesnosti, manje snova. Potpuna svesnost, nema snova. Čak i sanjanje postaje nemoguće za onoga ko je ukorenjen u samome sebi, koji je saznao unutrašnji bitak (Jastvo, Sopstvo, svoje postojanje) odmah.

Ovo je prvi izvor pravog znanja. Drugi izvor je zaključivanje. To je sekundarno, ali to je takođe vredno razmatranja jer, pošto ste vi istiniti sada, vi ne znate da li postoji Sopstvo unutra ili ne. Nemate direktno znanje svog unutrašnjeg bitka. Šta da se radi? Postoje dve mogućnosti. Jednostavno možete poricati da ne postoji unutrašnja srž vašeg bića, nema duše, kao što *charvake* čine ili su na Zapadu činili, Epikur, Marks, Engels i drugi.

Međutim, Patanjđali kaže da ako vi znate, nije potrebno zaključivanje, ali ako ne znate, onda će biti korisno da se zaključuje. Na primer, Dekart, jedan on najvećih mislilaca Zapada, započeo je svoje filozofsko traganje kroz sumnju. On je zauzeo gledište od samog početka da neće verovati ni u šta što nije očevidno. U ono u šta se može sumnjati, on će sumnjati. I pokušaće da otkrije stvar u koju se ne može sumnjati, i samo na tom mestu će stvoriti celu građevinu svog mišljenja. Lep gest - iskren, nepristupačan, opasan.

Dakle, on je poricao Boga, jer vi možete sumnjati. Mnogi su sumnjali, a niko nije mogao da odgovori na njihove sumnje. On je nastavio da osporava. Sve u šta se moglo sumnjati, shvaćeno da je nepouzđano, on je osporavao. Godinama je neprekidno bio u unutrašnjem metežu. Onda je pao na tački koja je bila očevidna; nije mogao poreći sebe; to bilo nemoguće. Vi ne možete reći: "Ja nisam." Ako kažete to, samo vaše izgovaranje dokazuje da vi jeste. Ja nisam. Ko će reći to? Čak i da bih sumnjao, ja sam nužan.

Ovo je zaključak. Ovo nije direktno saznanje. Ovo je kroz logiku i dokaz, ali to daje senku, to daje letimično sagledavanje, to daje vama mogućnost, jedno otvaranje. Onda je Dekart imao stenu, a na ovoj steni veliki hram može biti izgrađen. Jedna neosporna činjenica, i vi možete stići do apsolutne istine. Ako započnete sa sumnjivom stvari, nikada nećete stići nigde. U samoj osnovi, sumnja ostaje.

Patanjđali kaže da je zaključivanje drugi izvor istinitog znanja. Ispravna logika, ispravno dvoumljenje, ispravan dokaz može vam dati nešto što može pomoći na putu prema pravom znanju. To on naziva zaključivanjem, *anumana*. Direktno vi niste videli, ali sve dokazuje to, to mora biti tako. Situacioni dokazi su tu da to mora biti tako.

Na primer, vi gledate okolo široki univerzum. Možda nećete moći da shvatite da postoji Bog, ali ne možete osporiti. Upravo, nasuprot tome, nauka nastavlja da nalazi sve više i više planova, više i više zakona.

Ako je svet samo jedna slučajnost, onda nauka nije moguća. Ali svet ne izgleda da je jedna slučajnost, izgleda da je planiran, i pokreće se prema određenim zakonima, a ovi zakoni se nikada ne prekidaju.

Patanjđali će reći da plan univerzuma ne može da se porekne, a ako jedno osetite, da postoji plan, planer je ušao. Ali to je jedan zaključak, vi niste saznali njega direktno - već plan univerzuma, planiranje, zakone, red. A red je tako veličanstven! On je tako podroban, tako sjajan, tako beskonačan! Red postoji; sve bruji s jednim redom, muzička harmonija celog univerzuma. Neko izgleda da je skriven u pozadini, ali to je jedan zaključak.

Patanjđali kaže da zaključivanje takođe može biti pomoć prema ispravnom znanju, ali to mora da bude istinito zaključivanje. Logika je opasna; ona je s dve oštrice. Možete koristiti pogrešno logiku; onda ćete takođe postići zaključak.

Na primer, rekao sam vam da plan postoji, model postoji; svet ima izvestan red, lep red, savršen. Ispravan zaključak će biti da izgleda da postoji neka ruka iza toga. Možda nećemo biti direktno svesni, možda nećemo biti u direktnom dodiru s tom rukom, ali ruka izgleda da je tu, skrivena. Ovo je ispravno zaključivanje.

Iz iste premise vi možete zaključiti pogrešno takođe. Postojali su mislioci koji su rekli... Didro je rekao: "Zbog reda ja ne mogu verovati da postoji Bog." Koja je njegova

logika? On kaže, ako postoji osoba u pozadini, onda ne može biti tako veliki red. Ako je osoba u pozadini toga, onda ona mora počinuti ponekad greške. Ponekad on mora biti kapriciozan, oduševljen, ponekad se mora promeniti. Zakoni ne mogu biti tako savršeni ako je neko u pozadini. Zakon može biti savršen ako nema nikoga iza i oni su jednostavno mehanički.

To takođe ima privlačnost. Ako sve ide savršeno, to izgleda mehanički jer se o čoveku kaže, grešiti je ljudski. Ako je tu neka osoba, onda ona ponekad mora grešiti - dosađivaće se s tako mnogo savršenstva. Ponekad ona mora želeći promenu.

Voda vri na sto stepeni. Ona je ključala na sto stepeni milenijumima, uvek i svugde. Bogu mora postati dosadno, ako je on u pozadini, Didro kaže, dakle samo radi promene, jednog dana će on reći: "Od sada na dalje voda će ključati na devedeset stepeni." Ali se to nikada nije dogodilo, prema tome izgleda da nema osobe.

Oba argumenta izgledaju savršena. Međutim Patanjđali kaže da je ispravno zaključivanje ono koje vam daje mogućnosti za rast (napredak). Nije pitanje da li je logika savršena ili ne. Pitanje je da vaš ishod treba da postane jedno otvaranje. Ako nema Boga, on postaje zatvaranje. Onda ne možete da rastete. Ako zaključite da postoji neka skrivena ruka, svet postaje misterija. A onda vi niste ovde samo slučajno. Onda vaš život postaje značajan. Onda ste deo velike šeme. Onda je nešto moguće; možete učiniti nešto, možete se uzdići u svesti.

Ispravno zaključivanje označava zaključivanje koje vam može dati rast; pogrešno zaključivanje je ono koje, ma kako savršeno da izgleda, zatvara vaš rast. Zaključivanje može biti takođe izvor istinitog znanja. Čak i logika se može iskoristiti da bude izvor ispravnog znanja, ali morate biti vrlo svesni šta radite. Ako ste samo logični, možete počinuti samoubistvo kroz to. Logika može da postane samoubistvo. Ona to postaje za mnoge.

Baš pre nekoliko dana bio je ovde jedan tragalac iz Kalifornije. On je putovao dugo. Došao je da se sretne sa mnom. A onda je rekao: "Pre nego što meditiram i pre nego što mi kažete da meditiram, čuo sam da ko god dođe kod vas vi ga gurnete u meditaciju, tako da pre nego što me gurnete, imam pitanja." Imao je listu barem od sto pitanja. Mislim da nije ispustio nijedno koje je moguće - o Bogu, o duši, o istini, o nebu, paklu - lista je bila puna pitanja. Rekao je: "Dok ne rešite ova pitanja, ne idem da meditiram."

On je logičan na način što kaže: "Dok se na moja pitanja ne odgovori, kako mogu meditirati? Dok ne osetim pouzdano da ste vi ispravni, dok ne odgovorite na moje sumnje, kako mogu poći u nekom pravcu koji vi izlažete i pokazujete? Vi ste možda neistiniti. Dakle možete dokazati vašu ispravnost samo ako iščeznu moje sumnje."

A njegove sumnje su takve da one ne mogu iščeznuti. Ovo je dilema, ako on meditira one će iščeznuti, ali on kaže da će meditirati samo kada ne bude bilo sumnji. Šta da se radi? On kaže: "Prvo dokažite da ima Boga." Niko to nije dokazao, niti ikada neko može. To ne znači da Bog ne postoji, nego da ne može biti dokazan. On nije mala stvar koja se može dokazati ili pobiti. To je tako vitalna stvar, morate je živeti da biste je znali. Nikakav dokaz ne može da pomogne.

Ali on je logično u pravu. On kaže: "Dok ne dokažete kako mogu započeti? Ako nema duše, ko će meditirati? Tako prvo dokažite da postoji Sopstvo, onda mogu meditirati."

Ovaj čovek izvršava samoubistvo. Niko neće nikada moći da mu odgovori. On je stvorio sve prepreke, a kroz te barijere neće moći da raste. Ali on je logičan. Šta mogu da uradim s takvom osobom? Ako počnem da odgovaram na njegova pitanja, osoba koja može stvoriti stotinu sumnji može stvoriti milione, jer sumnjanje je običaj, stil uma. Možete odgovoriti jedno pitanje, kroz vaš odgovor on će stvoriti još deset jer um ostaje isti.

On traži sumnje, ako odgovorim logično ja pomažem njegov logični um da bude hranjen, da bude više ojačan. Ja ga hranim. To neće pomoći. On treba da bude izveden iz svoje logičnosti.

Tako sam mu ja rekao: "Jesi li ti ikada bio zaljubljen?" On je rekao: "Ali zašto? Vi menjate predmet (razgovora)." Ja sam mu rekao: "Vratiću se natrag na tvoja pitanja, ali mi je iznenadno postalo vrlo značajno da te pitam jesi li ikada voleo." On je rekao: "Da!" Lice mu

se promenilo. Pitao sam: "Samo si voleo ranije, ali pre nego što si se zaljubio, jesi li sumnjao u celu (tu) pojavu?"

Onda je bio uznemiren. Bilo mu je neugodno. Rekao je: "Ne, nikada nisam mislio o tome. Jednostavno sam se zaljubio, a onda sam postao (toga) svestan. Onda sam ja rekao: "Učini suprotno. Prvo misli o ljubavi, da li je ljubav moguća, da li ljubav postoji, da li ljubav može egzistirati. Prvo pusti da bude dokazana, načini joj uslov da dok ne bude dokazana nećeš voleti nikoga."

On je rekao: "Šta govorite? Vi ćete uništiti moj život. Ako načinim taj uslov, onda ne mogu voleti." A ja sam mu rekao: "To je isto što ti činiš. Meditacija ja baš kao ljubav. Moraš prvo da je upoznaš. Bog je upravo kao ljubav. Zbog toga je Isus stalno govorio kako Bog jeste ljubav. To je baš kao ljubav. Prvo čovek mora to da iskusiti."

Logični um može biti zatvoren, i to tako logično da nikada neće osećati da je zatvorio svoja vlastita vrata svih mogućnosti za sav rast. Tako zaključivanje, *anumana*, znači razmišljanje na koji način se taj rast pomaže. Onda ono može postati izvor istinitog znanja.

A treće je najviše. Nigde drugde to nije učinjeno izvorom ispravnog znanja - reči probuđenih osoba, *agama*. Vodila se velika polemika oko ovog trećeg izvora. Patanjđali kaže vi možete znati direktno, onda je to u redu. Vi možete zaključiti ispravno, onda ste takođe na pravou stazi i dostići ćete izvor.

Međutim, postoje nekoliko stvari koje ne možete baš zaključiti, a niste ni znali. Inače vi niste prvi na ovoj zemlji, niste prvi tragalac. Milioni su tražili tokom miliona godina - i ne samo na ovoj planeti, već na drugim planetama takođe. Traganje je večno i mnogi su stigli. Oni su postigli cilj, oni su ušli u hram. Njihove reči su takođe izvor ispravnog znanja.

Agama označava reči onih koji su znali. Buddha je rekao nešto, ili je Isus rekao nešto... mi ne znamo šta je on govorio. Mi nismo iskusili to, tako da nemamo način da sudimo o tome. Ne znamo šta i kako da zaključujemo ispravno kroz njegove reči. A reči su kontradiktorne, tako da možete zaključiti sve što želite.

Ima ih nekoliko koji misle da je Isus bio neurotik. Zapadni psihijatri su pokušali da dokažu da je on neurotik, da je bio manijak. Oni tvrde da: "Ja sam sin Boga, i jedini sin," - on je bio lud, jedan ego-manijak, neurotik. Može se dokazati da je bio neurotik jer ima mnogo ljudi koji tvrde takve stvari. Vi možete to otkriti. U ludnicama ima mnogo (takvih) ljudi.

To se jednom dogodilo u Bagdadu. Kalif Omar je bio kralj, a jedan čovek je objavljivao na ulicama Bagdada: "Ja sam izaslanik, ja sam prorok. A sada je Muhamed izbačen jer sam ja ovde. Ja sam zadnja reč, poslednja poruka od božanskog. I sada nema potrebe za Muhamedom, on je baš izvan vremena. On je bio izaslanik do sada, ali sada sam ja došao. Možete zaboraviti Muhameda."

To nije bila hinduistička zemlja. Hindus može da toleriše sve, niko nije tolerantan kao hindus. Oni mogu tolerisati sve jer kažu: "Dok mi ne znamo tačno, ne možemo reći da, ne možemo reći ne. On može biti izaslanik, ko zna?"

Ali muhamedanci su različiti, vrlo dogmatični. Oni ne mogu tolerisati. Tako je Kalif Omar, uhvativši novog proroka, bacio ga u tamnicu i rekao mu: "Data su ti dvadeset četiri sata. Ponovo promisli. Ako kažeš da nisi prorok, Muhamed je prorok, onda ćeš biti oslobođen. Ako čvrsto ostaješ u svojoj ludosti, onda ću posle dvadeset četiri sata ja doći u tamnicu i ti ćeš biti ubijen."

Čovek se smejao. Rekao je: "Gledaj! Ovo je zapisano u spisima - proroci će uvek biti tretirani ovako, kao što ti postupaš sa mnom." On je bio logičan. Sam Muhamed je bio tretiran tako, tako da to nije ništa novo. Čovek je rekao Omaru: "Ovo nije ništa novo. Ovako će stvari prirodno biti. A ja nisam u nekom položaju da ponovo promišljam. Ja nisam vlast. Ja sam samo izaslanik. Samo Bog može to da promeni. Za dvadeset četiri sata ti možeš doći, naći ćeš da sam isti. Samo može da promeni onaj ko me je postavio."

Dok se ovaj razgovor odvijao, drugi ludak, koji je bio vezan lancem za stub, počeo je da se smeje. Omar ga je pitao: "Zašto se smeješ?" Odgovorio je: "Ovaj čovek apsolutno nije u pravu. Ja ga nikada nisam postavio! Ja ne mogu dozvoliti ovo. Posle Muhameda nisam poslao nijednog izaslanika." U svakoj ludnici ovi ljudi su prisutni, a za Isusa može se dokazati da je sličan slučaj.

A reči su kontradiktorne i logične. A svaka osoba koja zna je primorana da govori kontradiktorno, paradoksalno, jer istina je takva da može biti izražena samo kroz paradokse. Njihove tvrdnje nisu jasne; one su misteriozne. I vi možete zaključiti bilo šta iz njih ako izvodite zaključak.

Zato Patanjđali kaže, treći izvor. Vi ne znate. Ako vi znate direktno, onda nema pitanja, onda nema potrebe ni za kakvim drugim izvorom. Ako imate direktno saznanje, onda nema potrebe za zaključivanjem ili za rečima prosvetljenih ljudi, vi sami ste postali prosvetljeni. Onda možete odbaciti druga dva izvora. Ali ako se to nije dogodilo, onda zaključivanje, ali zaključivanje će biti vaše. Ako ste ljudi, onda će vaše zaključivanje biti ludo. Onda je vredno pokušati s trećim izvorom - s rečima prosvetljenih.

Ne možete ih dokazati, ne možete ih ni opovrgnuti. Samo možete imati poverenje, a to poverenje je hipotetično; ono je vrlo naučno. U nauci takođe ne možete napredovati bez hipoteza. Ali hipoteze nisu verovanja. To je samo radna klasifikacija. Hipoteze su samo usmerenje; moraćete da eksperimentišete. Ako se eksperiment pokaže ispravnim, onda hipoteza postaje teorija. Ako eksperiment ispadne pogrešan, onda se hipoteza odbacuje. Reči prosvetljenih ljudi treba da se uzmu na poverenje, kao hipoteze. Onda ih primenite u svom životu. Ako se pokažu istinitim, onda su hipoteze postale merač; ako se pokažu neistinitim, onda hipoteze treba da budu odbačene.

Odete kod Bude. On će reći: "Čekaj! Budi strpljiv, meditiraj, i za dve godine nemoj postaviti nikakvo pitanje." To morate preduzeti na poverenje; nema drugog puta.

Možete misliti: "Ovaj čovek me možda samo obmanjuje. Onda su dve godine mog života izgubljene. Ako se posle dve godine pokaže da je ovaj čovek bio samo hokus-pokus, samo varalica, ili obmanjivač - u jednoj iluziji da je on postao prosvetljen - onda su moje dve godine izgubljene." Ali ne postoji drugi put. Morate rizikovati. Ako bez poverenja u Buddhu ostanete tu, ove dve godine će biti beskorisne - jer dok nemate poverenje ne možete raditi. A rad je tako naporan da ako imate poverenje možete napredovati isključivo u njemu, potpuno u njemu. Ako nemate poverenje, onda nastavljate dalje odbijajući nešto. A to odbijanje neće vam dopustiti da iskusite ono što Buddha nagoveštava.

Rizik postoji, ali sam život je rizik. Ako je viši život, viši će biti rizik. Vi se krećete opasnom stazom. Ali zapamtite, postoji samo jedna greška u životu, a to je ne pokretati se uopšte, to je samo strah, sedeti, potpuno uplašeni da nešto može krenuti nepovoljno, tako da je bolje čekati i sedeti. Ovo je jedina greška. Nećete biti u opasnosti, ali rast neće biti moguć.

Patanjđali kaže da postoje stvari koje ne znate, ima stvari koje vaša logika ne može zaključiti. Morate primiti na poverenje. Zbog ovog trećeg izvora, gurua, učitelja, postaje neophodnost nekoga koji zna. Morate preuzeti ovaj rizik, ja sam video da je to rizik, jer ne postoji garancija. Onda cela stvar može da se dokaže samo gubitkom, vi ste naučili mnogo. Sada nijedna druga osoba neće moći da vas obmane tako lako. Barem ste toliko malo naučili.

Ako se krećete s poverenjem, ako se krećete sasvim sledeći Buddhu kao senka, stvari mogu započeti da se dešavaju, jer su se one dešavale osobi; ovom Gautama Buddhi, Isusu, Mahaviru. One su se događale i oni znaju stazu; oni su putovali. Ako raspravljate s njima, bićete gubitnik. Oni ne mogu biti gubitnici. Oni će vas jednostavno ostaviti po strani.

U ovom veku to se dogodilo sa Gurđijevom. Tako mnogo ljudi bilo je privučeno k njemu, ali on je kreirao takvu situaciju za nove učenike da dok oni nisu verovali potpuno, morali su da odustanu odmah - dok ne budu verovali čak i u besmislice. A te besmislice su bile planirane. Gurđijev bi nastavljao da laže. Ujutru bi rekao nešto, poslepodne bi rekao nešto drugo. A vi niste stigli ni da pitate! On bi razbio vaš logički um potpuno.

Ujutru bi on rekao: "Kopaj kanal. I to se mora. Do večeri ovo mora biti završeno." I celog dana ste to kopali. Vi ste se trudili, vi ste umorni, preznojićete se, niste uzimali hranu, a predveče on bi došao i rekao: "Bacaj ovo blato u kanal! To morate završiti pre nego što odete u krevet."

Dakle čak i jedan običan um će reći: "Šta vi nameravate? Ceo dan sam izgubio. Mislio sam da je ovo nešto vrlo bitno, do uveče je trebalo da bude završeno, a sada kažete: "Bacaj blato natrag!" Ako biste pitali takvu stvar, Gurđijev bi rekao: "Jednostavno odustanite! Udaljite se odmah! Ja nisam za vas; vi niste za mene."

Nije stvar u kanalu ili kopanju. Ono što on proba je da li možete imati poverenje u njega čak i kada je on apsurdan. A jednom kada zna da možete verovati njemu možete se kretati s njim gde god on vodi, samo tada će uslediti prave stvari. Onda je ispit završen, vi ste isprobani i utemeljeni istinski - kao pravi tragalac koji može raditi i koji može imati poverenje. A onda prave stvari mogu vama da se dogode, nikada ranije.

Patanđali je učitelj, a ovaj treći izvor on zna vrlo dobro kroz svoje vlastito iskustvo sa hiljadama i hiljadama učenika. Mora da je radio s mnogima, mnogim učenicima i tragaocima, samo onda je moguće napisati takvu raspravu kao što su Joga Sutre. To nije od mislioca. To je od onoga ko je eksperimentisao s mnogim tipovima umova i koji je pronikao u mnoge slojeve umova, svakog tipa osobe koja je radila. Ovo je on načinio trećim izvorom; reči probuđenih ljudi.

Druga sutra:

Pogrešno znanje je pogrešno poimanje (predstava, shvatanje) koje ne odgovara stvari kakva ona jeste.

Još neke definicije koje će pomoći razumevanju definicije *viparyaye* - neispravnog znanja. Pogrešno znanje je netačno shvatanje nečega što ne odgovara stvari kakva ona jeste. Svi mi imamo veliko breme pogrešnog znanja jer pre nego što susretnemo s činjenicom mi smo već pristrasni.

Ako ste hinduista i neko vam je predstavljen, i rečeno vam je da je on musliman, odmah preuzimate pogrešno držanje-gledište da taj čovek mora biti nepodesan. Ako ste hrišćanin i neko je predstavljen kao Jevrejin, nećete ispitivati tog čoveka; nećete ulaziti u tog određenog čoveka. Rekavši vam da je "Jevrejin", vaša predrasuda je ušla unutra; već znate tog čoveka. Sada nije potrebno (upoznavati ga), znate koji je to tip čoveka - Jevrejin.

Imate predrasudu, pristrasan um, a taj pristrasan um vam daje pogrešno znanje. Jevreji nisu loši. Niti su svi hrišćani dobri, niti su svi muslimani loši. Niti su svi hindusi dobri. Zaista, dobrota i rđavost ne pripadaju nijednoj rasi, to pripada osobama, individuama. Ima mnogo loših muslimana, loših hindusa; dobrih muslimana, dobrih hindusa. Dobrota i rđavost ne pripadaju nijednoj naciji, nijednoj rasi, nijednoj kulturi, to pripada pojedincima, ličnostima. Inače to je teško, suočiti se s osobom bez ikakve predrasude. Ali imaćete uvid.

Jednom se to meni dogodilo. Putovao sam. Ušao sam u moj kupe. Mnogi ljudi su došli da me isprate, pa je osoba koja se sedela u kupeu, drugi putnik, odmah dotakla moja stopala i rekla: "Vi mora da ste veliki svetac. Toliko mnogo ljudi je došlo da vas isprati!"

Onda sam rekao tom čoveku: "Ja sam musliman. Možda sam veliki svetac, ali sam musliman." On je bio šokiran! Dodirnuo je muslimanu stopala, a bio je Brahmin! Počeo je da se znoji, bio je nervozan. Pogledao me je ponovo i rekao: "Ne, vi se šalite." Samo da bi utešio sebe rekao je: "Vi se šalite." "Ne šalim se. Zašto bih se šalio? Morali ste da se raspitate pre nego što ste dotakli moja stopala!"

Onda smo bili zajedno u kupeu. Često me je posmatrao i uzdisao duboko. Razmišljao je verovatno da ode i da se okupa. Ali nije se sukobljavao sa mnom. Ja sam tu, a on se bavio s konceptom "muhamedanca", on je bio Brahmin, on je morao postati nečist dodirujući mene.

Niko se ne sukobljava sa stvarima, osobama, kakve one jesu. Vi imate predrasude. Ove predrasude stvaraju *vaparyayu*; ove predrasude stvaraju pogrešno znanje. Šta god da mislite, ako niste nanovo došli do činjenica to će biti pogrešno. Ne unosite svoju prošlost, ne unosite svoje predrasude. Odložite na stranu svoj um i suočite se s činjenicom. Samo vidite sve što tu treba da se vidi. Nemojte zamišljati.

Nastavljamo da zamišljamo. Naš um je potpuno ispunjen i fiksiran od samog detinjstva. Sve nam je predato konfekcijski, a kroz to konfekcijsko znanje čitav naš život postaje jedna iluzija. Nikada ne susrećete stvarnu osobu, nikada ne vidite pravi cvet. Upravo kada čujete, "Ovo je ruža" vi mehanički kažete: "Divno". Niste osetili lepotu; niste saznali lepotu; niste dodirnuti cvet. Upravo, "Ruža je lepa" je u vašem umu; onog momenta kada čujete "ruža", um projektuje-zamišlja i kaže: "Ona je lepa!"

Možete verovati da ste stekli osećanje da je ruža lepa, ali to nije tako. To je lažno. Samo pogledajte. Zbog toga deca dolaze do stvari mnogo dublje nego odrasli ljudi - jer ona ne znaju imena. Ona još nisu pristrasna. Ako je ruža lepa, onda će samo ona biti lepa; sve ruže

nisu lepe. Deca prilaze bliže stvarima, njihove oči su neiskusne. Ona vide stvari kakve jesu jer ne znaju kako da zamišljaju nešto.

Inače mi smo uvek u žurbi da ih učinimo odraslim, da ih učinimo punoletnim. Punimo njihov um sa znanjem, informacijama. Ovo je jedno od najvećih nedavnih otkrića psihologa, da kada deca krenu u školu ona su inteligentnija nego kada napuste univerzitet. Poslednja otkrića to dokazuju. U prvi razred, kada deca uđu, ona su više inteligentna. Imaće manje i manje inteligencije kako rastu u znanju.

Vremenom kada postanu diplomci, magistri i doktori, oni su završili. Kada se vrate sa doktorskom diplomom, ostavili su svoju inteligenciju negde na univerzitetu. Oni su mrtvi, ispunjeni znanjem, pretrpani znanjem, ali to znanje je lažno - predrasuda o svemu. Sada oni ne mogu osećati stvari direktno, ne mogu osećati žive osobe direktno, ne mogu živeti direktno, sve je postalo verbalno, rečito. To sada nije realno; to je postalo mentalno.

Pogrešno znanje je lažna koncepcija, koja ne odgovara stvari kakva ona jeste.

Stavite na stranu svoje predrasude, znanje, koncepcije, preformulisane informacije, i gledajte neiskusno, postanite opet dete. A to treba da radi iz momenta u momenat jer svakog momenta ih vi sakupljate.

Jedan od najstarijih *joga* aforizama je: umiri svakog trenutka tako da možeš biti rođen svakog trenutka. Umri svakog trena za prošlost, odbaci svu prašinu koju si sakupio, i posmatraj iznova. Međutim, ovo treba da se čini neprekidno, jer sledećeg momenta prašina se ponovo nakupila.

Nan-in je bi u potrazi za Zen učiteljem kada je bio tragalac. Živeo je sa svojim učiteljem mnogo godina, a onda je učitelj rekao: "Sve je u redu. Skoro si postigao." Ali je kazao: "skoro", pa je Nan-in rekao: "Šta vam to znači?" učitelj je odgovorio: "Moraću da te pošaljem na nekoliko dana kod drugog učitelja. To će učiniti poslednji završni dodir, nagoveštaj."

Nan-in je bio veoma uzbuđen. Rekao je: "Pošaljite me odmah!" Dato mu je pismo. A on je bio tako uzbuđen, mislio je da je poslat kod nekoga ko je veći učitelj nego što njegov sopstveni. Ali kada je stigao do tog čoveka, on nije bio niko, samo čuvar jedne krčme, vratar jedne gostionice.

Osećao je veliko razočarenje pa je pomislio, "Ovo mora biti neka vrsta šale. Ovaj čovek će biti moj poslednji učitelj? On će mi dati završni dodir?" Ali pošto je došao, pomislio je, "Bolje je biti ovde za nekoliko dana, barem se odmoriti, onda ću se vratiti natrag. Ovo je bilo dugačko putovanje." Tako je rekao čuvaru: "Moj učitelj mi je dao ovo pismo."

Onda je čuvar krčme rekao: "Ali ja ne mogu da čitam, tako da možeš zadržati tvoje pismo, ono nije potrebno. A ti možeš biti ovde." Nan-in je rekao: "Ali ja sam poslat da naučim nešto od tebe."

Čuvar krčme je rekao: "Ja sam samo jedan čuvar, nisam majstor, nisam učitelj. Možda je došlo do nekog nesporazuma. Možda ste došli kod pogrešne osobe. Ja sam čuvar, ne mogu podučavati, ne znam da podučavam. Inače kad si već došao, možeš samo da me posmatraš. To može da bude korisno. Odmaraj se i posmatraj."

Međutim nije bilo ničega da se posmatra. Ujutru bi otvorio vrata krčme. Gosti bi došli a on bi čistio njihove stvari - lonce, potrepštine i sve - i on bi služio. Noću opet, kada bi svi otišli, a gosti su otišli da spavaju u svojim krevetima, on bi opet čistio stvari, lonce, potrepštine, sve. A ujutru opet isto.

Od trećeg dana, Nan-inu je bilo dosadno. Rekao je: "Nema šta da se posmatra. Nastavljaš da čistiš potrepštine, nastavljaš da obavljaš uobičajene poslove, tako da moram otići." Čuvar se smejao, ali nije rekao ništa.

Nan-in se vratio natrag, mnogo je bio ljut na svog majstora pa je rekao: "Zašto, zašto ste me poslali na tako daleko putovanje, bilo je mučno, a taj čovek je samo čuvar? Nije me naučio ničemu, jednostavno je rekao: "Posmatraj, a nije imalo šta da se posmatra."

Tada je majstor rekao: "Ipak, bi si tamo tri-četiri dana. Čak i ako nije imalo šta da se posmatra, mora da si posmatrao. Šta si radio?" On je odgovorio: "Posmatrao sam. Noću bi čistio upotrebljene lonce, stavljaio je sve tamo, a ujutru je ponovo čistio."

Majstor je rekao: "To je učenje! A to je ono zbog čega si bio poslat! On je čistio te lonce noću, ali ujutru je opet čistio te čiste lonce. Šta to znači? Čak i tokom noći, kada se ništa nije događalo, oni su postali opet nečisti, nešto prašine je opet palo. Dakle možeš biti čist, sada ti Jesi. Možeš biti bezazlen, ali svakog momenta moraš nastaviti čišćenje. Možeš da ne radiš ništa, a ipak postaješ nečist samo od prolaženja vremena. Iz momenta u momenat, upravo prolaženjem, ne radeći ništa, baš sedenjem ispod drveta, ti postaješ nečist. Ta nečistoća nije zato što si ti nešto radio zlo ili nešto pogrešno, to se dešava upravo prolaženjem vremena. Prašina se sakuplja. Tako ti nastavljaš da čistiš, a to je poslednji dodir, jer osećam da si postao ponosan što si čist, i sada se ne brineš za konstantan napor čišćenja."

Iz momenta u momenat čovek mora da umire i da se ponovo rađa. Samo onda ste oslobođeni od pogrešnog znanja.

Treće:

Jedan lik zazivan neprekidno rečima bez ikakve suštine u pozadini njega je vikalpa - imaginacija.

Imaginacija je samo kroz reči, verbalne strukture. Vi kreirate stvar - ona nije tu, ona nije realnost. Ali je vi kreirate kroz vaše mentalne likove. A možete kreirati to do takvog opsega da postanete obmanuti od nje i mislite da je realna. Ovo se događa u hipnozi. Hipnotišete osobu i kažete šta god hoćete, ona se zaklinje liku, i taj lik postane realan. Vi to možete uraditi. To činite na mnogo načina.

Jedna od najčuvenijih američkih glumica, Greta Garbo, napisala je u svojim memoarima. Bila je jedna obična devojka, baš jednostavna, obična devojka, vrlo siromašna i radila je u berbernici samo za nekoliko novčića, stavljala je sapun na lice mušterija. Radila je to tri godine.

Jednog dana jedan američki filmski režiser bio je u toj berbernici, i ona je stavila sapun na njegovo lice, na način kako to amerikanci čine - on možda nije ni mislio o tome - jednostavno je pogledao u ogledalo, odraz devojke i rekao: "Kako je lepa!" Upravo tog momenta Greta Garbo je rođena!

Ona je pisala: iznenada je postala drugačija; nikada nije mislila o sebi da je lepa; nije mogla to da pojmi. Nikada nije od nikoga čula da je lepa. Po prvi put ona je takođe pogledala u ogledalo i lice joj bilo različito - taj čovek ju je učinio lepom. I čitav život se promenio. Ona je sledila (tog) čoveka i postala je jedna od najčuvenijih filmskih glumica.

Šta se dogodilo? Baš hipnoza, hipnoza kroz reč "lepa" - delovala je. To deluje, to postaje hemijski. Svako veruje nešto o sebi. To verovanje postaje stvarnost, jer verovanje započinje delovati na vas.

Imaginacija je sila. Ali je to uporno izmoljena sila, zamišljena sila. Možete je koristiti i možete biti iskorišćeni od nje. Ako možete da je koristite, ona će postati korisna, a ako ste korišćeni od nje, ona je fatalna, ona je opasna. Mašta može da postane ludost svakog momenta; imaginacija može biti korisna ako kroz nju stvarate situaciju za vaš unutrašnji rast i kristalizaciju.

Kroz reči, izmoljena je stvar. Za ljudska bića reči, jezik, verbalne konstrukcije postale su značajne toliko da sada ništa nije značajnije. Ako iznenada neko kaže: "Vatra," reč vatra odmah će vas promeniti. Možda nema vatre, ali vi ćete prestati da me slušate. Neće biti napora da se stane; iznenada ćete prestati da me slušate, počecete da trčite tamo-amo. Reč "vatra" obuzela je maštu.

Na vas reči utiču na taj način. Ljudi u poslovima oglašavanja znaju koje reči da koriste da bi izazvali efekte. Kroz ove reči mogu da vas dohvate, mogu zarobiti celo tržište. Ima mnogo takvih reči. Oni nastavljaју da ih menjaju sa modom.

Zadnjih nekoliko godina reč "novo" je ovladala. Tako sve, ako pogledate oglase, jeste "novo" - "novi" Lux sapun. "Lux sapun" neće delovati. "Novi" privlači odmah. Svako je za novo; svako traga za novim, nečim novim, jer svakome je dosadno sa starim. Tako sve novo ima privlačnost. To možda neće biti bolje od starog, može biti gore, ali sama reč "novo" otvara vidike u umu.

Ove reči i njihov uticaj treba duboko razumeti. Jer osoba koja je u potrazi za istinom mora biti svesna uticaja reči. Političari, ljudi u oglašavanju, koriste reči i mogu kreirati, kroz reči, takvu imaginaciju da možete položiti svoj život - možete baciti svoj život samo za reči.

Koje su (to reči)? "Nacija", "nacionalna zastava" - samo reči! "Hinduizam" - možete reći: "hinduizam je u opasnosti," i iznenada mnogi ljudi su spremni da učine nešto ili čak da umru. Samo nekoliko reči. Naša nacija je uvređena. Šta je "naša nacija?" Samo reči. Zastava nije ništa drugo do komad platna, ali cela nacija može umreti za zastavu jer je neko uvredio zastavu, ponizio je. Kakve besmislice se dešavaju u svetu zbog reči! Reči su opasne. One imaju duboke izvore uticaja unutar vas. One aktiviraju nešto u vama, i vi možete biti zarobljeni.

Mašta mora da se razume. Patanjđali kaže da na putu meditacije reči će biti odbačene tako da uticaj od drugih može biti odbačen. Zapamtite, reči su naučene od drugih; vi niste rođeni s rečima. Njima su vas naučili, a kroz reči i mnogim predrasudama. Kroz reči religije, kroz reči mitova - sve je hranjeno. Reč je medijum, vozilo kulture, društva, informacije.

Ne možete pobuditi životinje da se bore za naciju. Ne možete zato što one ne znaju šta je "nacija". Zbog toga nema ratova u životinjskom carstvu. Ne postoje ratovi, nema zastava, nema hramova, nema džamija. Ako bi životinje mogle pogledati u nas bile bi prinuđene da misle da ljudi imaju neku opsesiju s rečima, jer ratovi nastaju oko njih, milioni bivaju ubijeni samo zbog reči.

Neko je Jevrejin, "Ubij ga - samo zato što je Jevrejin." Promeni etiketu, on postane hrišćanin, onda ga ne treba ubiti. Ali on nije spreman da promeni etiketu. On će reći: "Neka me i ubiju ali neću promeniti svoju etiketu. Ja sam Jevrejin." On je takođe postojan, drugi su takođe postojani. Ali to su samo reči.

Žan Pol Sartr (francuski pisac i filozof, egzistencijalista) je napisao svoju autobiografiju i dao joj je naslov: "Reči". Ona je divna jer što se tiče uma čitava biografija svakog uma sastoji se samo od reči i ničega drugog. Patanjđali kaže da čovek treba da bude svestan ovoga, jer na stazi meditacije, reči treba da budu ostavljene u pozadini. Nacije, religije, spisi, jezici, moraju biti ostavljeni iza i čovek mora da postane bezazlen, slobodan od reči. Kada ste slobodni od reči neće biti mašte, a kada nema imaginacije vi se možete suočiti sa istinom. Inače na drugi način, nastavice da je stvarate.

Ako dođete da se sretnete s Bogom, morate ga sresti bez ikakvih reči. Ako imate neke reči, on možda neće pristajati i odgovarati vašoj ideji. Jer ako hindus misli da on ima hiljadu ruku, a Bog dođe samo sa dve ruke, hindus će ga odbaciti: "Ti nisi uopšte Bog. Samo s dve ruke? Bog ima hiljadu ruku. Pokaži mi svoje druge ruke. Samo onda ti mogu verovati."

To se dogodilo. Jedna od najlepših osoba iz prošlog stoleća bio je Sai Baba iz Širdija. On je bio prijatelj i sledbenik. Sai Baba je bio musliman. Ili niko ne zna da li je bio musliman ili hindus, ali je živeo u džamiji pa se verovalo da je musliman. Sledbenik hindus je bilo tamo, voleo je i poštovao, imao mnogo vere u Sai Babu. Svakog dana bi dolazio za svoj *darshan*, ne bi otišao dok ga ne vidi. Ponekada se događalo da bi čekao celog dana, ali bez viđenja on ne bi odlazio, a ne bi uzimao ni hranu dok ne bi video Sai Babu.

Jednom se dogodilo da je ceo dan prošao, mnoštvo se sakupilo i velika gomila - a on nije mogao da uđe. Kada su svi otišli, uveče, on je dodirnuo njegova stopala.

Sai Baba mu je rekao: "Zašto nepotrebno čekaš? Nije nužno da me vidiš ovde, ja mogu doći tamo. Prekini od sutra. Sada ću ja delovati. Pre nego što uzmeš hranu videćeš me svakog dana."

Učenik je bio vrlo srećan. Tako da je sledećeg dana čekao i čekao, ništa se nije dogodilo. Mnoge stvari su se dogodile stvarno, ali ništa se nije dogodilo prema njegovoj koncepciji. Do večeri je postao vrlo srdit. Nije uzeo hranu, a Sai Baba se nije pojavio pa je opet čekao. Rekao je: "Obećao si, a nisi ispunio obećanje?"

Sai Baba je rekao: "Ali ja sam se pojavio ti puta, ne samo jednom. Prvi put kada sam došao, bi sam prosjak a ti si mi rekao: "Skloni se dalje! Ne dolazi ovamo!" Drugi put kada sam došao bio sam starica, a ti nisi hteo da me pogledaš, zatvorio si oči - jer disciplina sadrži naviku da se ne gleda žena; on je praktikovao ne gledanje žene, stoga je zatvorio oči. Sai Baba je rekao: "Ja sam dolazio, ali šta ti očekuješ? Treba li da uđem u tvoje oči, zatvorene oči?"

Stajao sam tamo, ali ti si zatvorio oči. Onog momenta kada si me ugledao, zatvorio si oči. Onda sam treći put došao kao pas, a ti mi nisi dozvolio da pristupim unutra. Sa štapom si stajao na vratima."

Ove tri stvari su se dogodile. I ove tri stvari se događaju celom čovečanstvu, Božanstvo dolazi u mnogim formama, ali vi imate predrasude; vi imate prethodno formulisane koncepcije; ne možete videti. On mora da se pojavi saglasno s vama, a on se ne pojavljuje nikada u saglasnosti s vama. On se nikada neće pojaviti usaglašen prema vama. Vi ne možete biti pravilo za njega i ne možete postavljati nikakve uslove.

Kada sve imaginacije otpadnu - samo onda se istina pojavljuje. Samo u otvorenom umu, samo u golom, praznom umu, istina se javlja, jer je tada vi ne možete izobličiti.

Četvrta sutra:

Modifikacija uma koja je zasnovana na odsustvu ma kakvog sadržaja u njemu jeste spavanje.

Ovo je definicija spavanja u dubokom snu, četvrte modifikacije uma, kada ne postoji sadržaj. Um je uvek sa sadržajem, izuzev dubokog sna bez snova. Neka misao se kreće, neka strast se kreće, neka želja se kreće, neko sećanje, neka buduća mašta, neka reč, nešto se kreće. Nešto se nastavlja neprekidno. Samo kada čvrsto zaspate, u dubokom snu, sadržaji prestaju. Um iščezava, a vi ste u sebi bez ikakvog sadržaja.

Ovo treba zapamtiti jer će to biti takođe stanje *samadhija*, samo s jednom razlikom: vi ćete biti svesni. U dubokom snu, vi ste nesvesni, um odlazi potpuno u nepostojanje. Vi ste sami, ostali ste sami - nema misli, samo vaše biće. Ali niste svesni. Um nije tu da vam smeta, ali vi niste svesni.

Inače spavanje može biti prosvetljenje. Besadržajna svest je tu, ali svesnost nije aktuelna. Ona je skrivena - baš kao seme. U *samadhiju*; seme je slomljeno, svest postaje aktuelna. A kada svesnost jeste aktuelna a nema sadržaja, to je cilj. Spavanje sa svešću je cilj.

Ovo je četvrta modifikacija uma – dubok san. Ali taj cilj, spavanje sa svesnošću, nije modifikacija uma, to je izvan uma. Svest je iza uma. Ako možete spojiti spavanje bez snova i svesnost zajedno, vi ste postali prosvetljeni. Međutim to je teško, jer i kada smo budni tokom dana mi nismo svesni. Čak i kada smo budni (na javi), mi nismo budni. Reč je netačna. Kada spavamo, kako možemo biti budni? Kada smo budni mi nismo probuđeni.

Stoga morate početi od dana kada ste budni (na javi). Morate biti više probuđeni, više i više, jače probuđeni. Onda treba da pokušate sa snovima, u sanjanju vi morate biti budni. Samo ako uspete sa budnim stanjem (na javi), onda sa stanjem sanjanja, onda ćete moći da uspete sa trećim stanjem dubokog sna bez snova.

Pokušajte prvo s budnošću na ulici. Probajte da budete budni. Upravo ne nastavljajte da hodate automatski, mehanički. Budite živahni, pažljivi, svesni svakog pokreta, svakog daha koji uzmete. Izdahnite, udahnite - budite budni. Svakog pokreta očiju koji naćinite, svake osobe u koju pogledate, budite svesni. Šta radite, budite budni i radite to sa živahnošću.

A onda tokom noći, dok se uspavljujete, pokušajte da ostanete budni. Poslednja faza dana će prolaziti, sećanje će ploviti. Ostanite budni, i pokušajte da se uspavate sa budnošću. To će biti teško, ali ako pokušate, unutar nekoliko sedmica, imaćete kratka viđenja; vi ste uspavani i budni. Makar za jedan trenutak, a to je tako lepo, tako ispunjeno blaženstvom, da nikada nećete opet biti isti.

A onda više nećete govoriti da je spavanje baš gubljenje vremena. To može postati najdragocenija *sadhana*, jer kada budno stanje odlazi i spavanje započne, postoji promena, promena opreme unutra. To je upravo kao promena opreme u autu. Kada promenite opremu od jednog oruđa do drugog. Za jedan momenat, između ova dva, postoji neutralno oruđe, nema oruđa. Taj momenat neutralnosti je vrlo znaćajan.

Isto se događa u umu. Kada se od budnog stanja krećete prema spavanju, postoji trenutak kada ste niti budni niti uspavani. U tom momentu ne postoji oruđe, mehanizam ne funkcioniše. Vaša automatska lićnost je poništena u tom momentu. U tom momentu sve vaše stare navike neće vas prisiljavati na određene obrasce. U tom momentu vi ste pobećli i postali budni.

Ovaj trenutak se u Indiji nazivao *sadhya*, momenat između. Postoje dve *sadhye*, dva među momenata, jedan u noći kada idete od budnosti do spavanja, a drugi ujutru kada se opet krećete od spavanja do budnosti. Ova dva momenta hindusi su nazvali momentima molitve, *sadhyaka* - period između jer onda vaša ličnost nije tu za jedan trenutak. U tom jednom momentu vi ste čisti, bezazleni. Ako u tom momentu možete postati svesni, ceo vaš život će se promeniti. Vi ste postavili osnovu za preobražaj.

Onda pokušajte, u stanju sanjanja, da budete budni. Postoje metode kako da budete budni u stanju sanjanja. Uradite jednu stvar, ako želite da pokušate... Prvo pokušajte u budnosti, onda ćete moći da uspete u sanjanju. Jer sanjanje je dublje, veći napor će biti potreban. A teško je takođe, jer šta da se radi u snu i kako to da se radi?

Za sanjanje Gurđijev je razvio lepu metodu. To je jedna od tibetanskih metoda, a tibetanski tragaoci su vrlo duboko istraživali svet snova. Metoda je: za vreme padanja u san pokušavate da zapamtite jednu stvar, bilo koju stvar, samo cvet ruže. Samo vizualizirajte ružin cvet. Nastavite da razmišljate da ćete videti to u snu. Vizualizirajte to i nastavite razmišljati to u snu, šta god da je san, ružin cvet mora biti prisutan. Vizualizirajte njene boje, njen miris - sve. Osećajte je tako da postane živa u vama. I sa tom ružom, padnite u san, zaspajte.

Za nekoliko dana uspećete da unesete cvet u svoj san. Ovo je veliki uspeh jer sada ste stvorili barem deo sna. Sada ste majstor. Barem je došao jedan deo sna, cvet. Onog momenta kada vidite cvet, vi ćete se odmah setiti da je to san.

Ne postoji druga potreba. Cvet i "ovo je san" postali su spojeni jer ste stvorili cvet u snu. I mislili ste neprekidno da se taj cvet pojavi u snu, i cvet se pojavio. Odmah ćete prepoznati "ovo je san", i čitav kvalitet sanjanja će se promeniti, cvet - san i sve oko sanjanja. Vi ste postali budni.

Onda možete uživati sanjanje na nov način, baš kao film, ako želite da zaustavite sanjanje jednostavno ga možete zaustaviti, odložiti. Ali za to će trebati više vremena i više prakse. Onda možete kreirati svoje vlastite snove. Nije potrebno da budete žrtva snova. Možete stvoriti svoje vlastite snove; možete živeti svoje vlastite snove. Možete imati temu upravo pre nego što se uspavate; možete upravljati svojim snovima kao filmski režiser. I možete kreirati temu iz njih.

Tibetanci su koristili tvorevine sna, jer kroz kreiranje sna vi možete potpuno promeniti vaš um, njegovu strukturu. A kada uspete u snovima, onda možete uspeti u dubokom snu bez snova. Inače za dubok san ne postoji tehnika, jer tamo nema sadržaja. Tehnika može delovati samo sa sadržajem. Zato što ako nema sadržaja, nijedna tehnika ne može pomoći. Ali kroz san vi ćete naučiti sa budete svesni, a ta svesnost se može preneti u dubok san bez snova.

Poslednja sutra: *Pamćenje je sećanje (prizivanje) prošlih iskustava.*

Ovo su definicije. On razjašnjava stvari tako da kasnije ne budete zbunjeni. Šta je pamćenje? Prizivanje prošlih iskustava. Neprekidno pamćenje se dešava. Kad god vidite nešto, odmah sećanje uđe unutra i izobličiti to. Videli ste me ranije. Vidite me opet, odmah sećanje uđe unutra. Ako ste me videli pre pet godina, onda slika od pre pet godina, prošla slika, dolazi u vaše oči i ispunjava ih. I videćete me kroz tu sliku.

Zbog toga ako niste videli prijatelja tako mnogo dana, onog momenta kada ga vidite odmah kažete: "Izgledaš vrlo mršav" ili "Izgledaš vrlo nezdravo," ili "Izgledaš vrlo debelo." Odmah! Zašto? Jer upoređujete; sećanje je ušlo unutra. Sam čovek nije svestan da je sakupio salo, ili je postao mršav; svi vi postajete svesni tako što odmah upoređujete. Prošlost, prošla slika uđe unutra, i odmah možete uporediti.

A ovo pamćenje koje je neprekidno tu, biva projektovano na sve što vidite. Ovaj deo pamćenja treba da bude odbačen. Ne treba da bude konstantnog mešanja u vašem saznavanju jer vam to ne dozvoljava da znate novo. Vi znate novo u obrascu starog. To vam ne dozvoljava da osetite novo, to čini sve starim i ukorenjenim. Zbog ovog sećanja, svakom je dosadno; celom čovečanstvu je dosadno. Pogledajte lice bilo čije, njemu je dosadno, smrtno dosadno. Nema ničega novog, nema ekstaze.

Zato su deca tako ekstatična. A za tako male stvari vi ne možete zamisliti kako se ta ekstaza dešava. Samo zbog nekoliko obojenih kamenčića na plaži ona počinju da plešu. Šta se njima dešava? Zašto vi ne možete plesati? Jer vi znate da su oni samo kamenje; vaše sećanje je tu. Jer ta deca nemaju sećanje, ovo kamenje je nova pojava - kao da su stigli sa Meseca.

Čitao sam kada je prvi čovek došao na Mesec svuda u svetu je vladalo uzbuđenje. Svi su gledali TV, ali za petnaest minuta, svima je bilo dosadno, konačno. Šta sad da se radi? Čovek hoda na mesecu. Posle samo petnaest minuta, a san da se stigne tamo trajao je milionima godina... Niko sada nije zainteresovan šta se događa.

Sve postaje staro. Odmah to postaje sećanje, to postaje staro. Vi ne možete odbaciti svoje pamćenje! Odbacivanje ne znači da prestajete da se sećate, odbacivanje samo znači prestanak ovog konstantnog mešanja. Kada vam treba, možete to povući natrag u središte pažnje. Kada vam ne treba, pustite to samo da bude tu tiho, bez neprekidnog nametanja.

Prošlost, ako je stalno prisutna, neće dozvoliti sadašnjosti da postoji. A ako propustite sadašnjost, vi propuštate sve.

Poglavlje 6

ČISTOTA JOGE 30. decembar 1973.

Pitanje prvo:

Rekli ste da je Patanjđalijeva nauka egzaktna nauka, apsolutno logična, u kojoj je rezultat izvestan kao što dva plus dva čine četiri. Ako postignuće nepoznatog i beskonačnog može biti svedeno samo na logiku, nije li istinito i u isto vreme apsurdno da je beskonačni fenomen unutar orbite konačnog uma?

To izgleda apsurdno, to izgleda nelogično, ali egzistencija je apsurdna i egzistencija je nelogična. Nebo je beskonačno, ali se može reflektovati u vrlo malenoj barici, beskonačno nebo se može reflektovati u malom ogledalu. Naravno ono celo se neće reflektovati; ne može biti reflektovano. Ali deo je takođe celina i deo takođe pripada nebu.

Ljudski um je kao ogledalo. Ako je čist onda beskonačno može biti reflektovano u njemu. Refleksija neće biti beskonačna, biće samo deo, brz pogled. Ali taj brz pogled postaje prolaz. Onda ubrzo, možete odložiti ogledalo pozadi i ući u beskonačno, ostaviti refleksiju pozadi i ući u realno.

Izvan vašeg prozora, malog okvira prozora, beskonačno nebo je tu. Možete gledati kroz prozor, nećete videti celo nebo, naravno, koliko god da vidite jeste nebo. Dakle, jedina stvar koju treba zapamtiti jeste da ne mislite da to što ste videli jeste beskonačno. To može biti od beskonačnog, to nije beskonačno. Dakle šta god ljudski um može shvatiti može biti božansko, ali je samo deo njega, brz pogled. Ako se stalno sećate toga, onda nema greške. Onda ubrzo, uništite okvir, uskoro uništite um potpuno tako da on kao ogledalo više nije tu, oslobođeni ste od refleksije i ulazite u samu realnost.

Naravno to izgleda apsurdno. Kako, u tako malenom umu, može biti ikakvog kontakta sa večnim, sa beskonačnim, sa beskrajnim? Druga stvar treba takođe da se razume. Ovaj sićušni um nije malen zaista, jer je takođe deo beskonačnog On izgleda malen zbog vas; on izgleda konačan zbog vas. Vi ste stvorili granice. Granice su lažne. Vaš maleni um pripada beskonačnom; on je deo njega.

Ima mnogo stvari koje treba razumeti. Jedna od najparadoksalnijih stvari o beskonačnom je ovo: da je deo uvek jednak celini - jer ne možete deliti beskonačno. Sve podele su lažne. Može biti korisno deliti ga. Ja kažem da je nebo nad mojom kućom, nad mojom terasom, moje nebo kao što Indija kaže da je nebo iznad indijskog kontinenta indijsko

nebo. Šta vi mislite? Vi ne možete deliti nebo. Ono ne može biti indijsko ili kinesko, ono je jedno nedeljivo prostranstvo. Nigde ne počinje i nigde se ne završava.

Baš isto se dešava sa umom. Vi to nazivate umom; to je "vaša" greška. Um je deo beskonačnog. Upravo kao što je materija deo beskonačnog, um je deo beskonačnog. Vaša duša je takođe deo beskonačnog.

Kada je "moje" izgubljeno, vi ste beskonačni. Dakle, ako vi izgledate ograničeni, to je jedna iluzija. A zbog vaše koncepcije vi ste ograničeni u tome. Ma šta da mislite, vi to postajete. Buddha je rekao - i ponavljao je to neprekidno četrdeset godina - da šta god vi mislite to postajete. Mišljenje čini ma šta da jeste. Ako ste ograničeni, to je stajalište koje ste uzeli. Odbacite to stajalište i postaćete beskonačni.

Ceo proces *joge* je kako da se odbaci - kako da se odbaci okvir, kako da se uništi ogledalo, kako da se krećete od refleksije do realnosti, kako da odete izvan granica.

Granice su samo stvorene; one stvarno nisu tu. One su samo misli. Zbog toga, kad god postoji misao u umu, vi niste. Um bez misli je bez ega; nerazmišljajući um je bezgraničan um, nerazmišljajući um je već beskonačan. Čak i za jedan momenat, ako nema misli, vi ste beskonačni - jer bez misli ne može biti granice; bez misli vi iščezavate i božansko se spušta.

Da se bude u mislima, znači da se bude ljudski; da se bude ispod misli je da se bude životinja; a da se bude iznad misli je biti božanski. Međutim logični um će postavljati pitanja. Logični um će reći: "Kako deo može biti jednak celome? Deo može biti manji nego celina. To ne može biti jednako."

Uspenski piše, u jednoj od najboljih, u jednoj od nekoliko knjiga u svetu, *Tertium organum*, da deo ne može samo biti jednak celini, on može biti čak veći nego celina. Inače on to naziva višom matematikom. Matematika pripada Upanišadama. U *isha vasyi* (Iša upanišada) je rečeno: "Možete izvaditi celo iz celog, a još celo ostaje iza. Možete staviti celo u celo, a još celog staje u celom."⁴²

To je apsurdno. Ako želite da zovete to apsurdom, možete nazvati apsurdom, ali je realnost, to je viša matematika gde se granice gube i kap postaje okean. A okean nije ništa drugo nego kap.

Logika postavlja pitanja, nastavlja da ih postavlja. To je priroda logičnog uma, da postavlja pitanja. Ako nastavite da sledite ta pitanja, možete ići dalje *ad infinitum*. Ostavite po strani um - njegovu logiku, njegovo rezonovanje i za nekoliko trenutaka pokušajte da budete bez misli. Barem za jedan trenutak ako biste mogli postići to stanje bez misli, vi ćete shvatiti da je deo jednak celini, jer iznenada ćete videti da su sve granice iščezle. One su bile granice iz sna. Sve podele su iščezle, a vi i celina postali ste jedno.

Ovo može biti jedno iskustvo; ovo ne može biti logičko zaključivanje. Ali kada ja kažem da je Patanjđali logičan, šta ja mislim? U zaključcima niko ne može biti logičan što se tiče unutrašnjeg, duhovnog, najvišeg iskustva. Inače, dok ste na stazi vi možete biti logični. Što se tiče najviših rezultata *joge*, Patanjđali takođe ne može biti logičan; niko ne može biti. Ali da bi postigli taj cilj vi sledite logičan put.

U tom smislu Patanjđali je logičan i racionalan, matematički naučan. On ne traži nikakvu veru. On traži samo hrabrost za eksperiment, hrabrost za kretanje, hrabrost da se skoči u nepoznato. On ne kaže: "Veruj, i onda ćeš iskusiti." On kaže: "Iskusi, i onda ćeš verovati."

On je načinio strukturu kako da se napreduje korak po korak. Njegova staza nije slučajna, ona nije kao lavirint, ona je kao odličan autoput. Sve je čisto i najkraći mogući put. Ali ga morate slediti u svakom detalju; inače kretaćete se izvan staze i u divljini.

Zbog toga ja kažem on je logičan, a vi ćete videti kako je on logičan. On započinje od tela jer vi ste ukorenjeni u telu. On započinje i radi s vama disanje, jer vaše disanje je vaš život. Prvo on radi na telu, onda on radi na hrani - na drugom sloju egzistencije - vašem disanju; onda započinje da radi na mislima.

Ima mnogo metoda koje započinju direktno sa mislima. One nisu tako logične i naučne jer čovek s kojim radite je ukorenjen u telu. On je *soma*, telo. Naučni pristup mora

⁴² Drugi prevod: Puno je ono, puno je ovo. Iz punoće puno izvire. Od punoće kad se puno uzme, punoća opet ostaje.

započeti sa telom. Vaše telo prvo mora biti promenjeno. Kada se vaše telo menja, onda vaše disanje može biti promenjeno. A kada se vaše misli promene, onda vi možete biti promenjeni.

Možda niste primetili da ste vi gusto ispleten sistem od mnogo slojeva. Ako trčite, onda se vaše disanje menja jer je potrebno više kiseonika. Kada trčite vaše disanje se menja, a kada se vaše disanje menja vaše misli se odmah menjaju.

Na Tibetu oni kažu ako ste ljuti, onda samo trčite. Napravite dva ili tri kruga oko kuće, a onda se vratite natrag da vidite da li je ljutnja prestala - jer ako trčite brzo, vaše disanje se menja; ako se vaše disanje menja, obrazac vaših misli ne može ostati isti, on mora da se promeni. Nije potrebno, da se trči. Možete jednostavno uzeti pet disanja - izdahnite, udahnite - i vidite gde je vaša ljutnja otišla. Teško je promeniti ljutnju direktno. Lakše je promeniti telo, onda disanje, onda ljutnju. Ovo je naučni proces. Zbog toga ja kažem da je Patanjđali naučnik.

Niko nije bio tako naučan. Ako odete kod Buddhe on će reći: "Odbaci ljutnju." Patanjđali nikada neće to reći. On će reći: "Ako si ljut, to znači da imate obrazac disanja koji pomaže ljutnju, i dok se obrazac disanja ne promeni vi ne možete odbaciti ljutnju. Možete se boriti, ali to neće pomoći - ili, to može uzeti vrlo dugo vreme. Nepotrebno." Dakle on će posmatrati vaš obrazac disanja, ritam disanja, ako imate određen ritam disanja, to znači imate određeni telesni položaj za to.

Najgrublje je telo, a najsuptilniji je um. Nemojte započinjati od suptilnog, jer će to biti teže. To je nejasno; ne možete shvatiti to. Započnite sa telom. Zbog toga Patanjđali započinje sa položajima tela.

Možda niste zapazili, jer smo mi tako nesvesni u životu, da kad god imate određeno raspoloženje u umu vi imate određeni položaj tela spojen s njim. Ako ste ljuti, možete li sedeti opušteno? Nemoguće. Ako ste ljuti položaj vašeg tela će se menjati; ako ste pažljivi onda će se vaš položaj tela promeniti; ako ste pospani položaj vašeg tela će se promeniti.

Ako ste potpuno smireni sedećete kao Buda. Ako hodate kao Buda, osetićete izvesnu tišinu kako se sliva unutar vašeg srca. Izvestan tihi most je stvoren vašim hodom nalik Budi. Samo sednite ispod drveta kao Buda. Iznenada ćete videti da se vaše disanje menja. Ono je mnogo opuštenije; ono je mnogo harmoničnije. Kada je disanje harmonično i opušteno, osetićete da je um manje napet. Misli je manje, manje oblaka, više prostora, više neba. Osetićete kako unutra i spolja teče tišina.

Otuda ja kažem Patanjđali je naučnik. Ako želite da promenite položaj tela, promenite svoje navike hrane, jer svaka navika hrane stvara suptilne položaje tela. Ako ste mesožder ne možete sedeti kao Buddha. Ako niste vegetarijanac vaš položaj će biti različit, ako ste vegetarijanac vaš položaj će biti različit - jer telo je izgrađeno od hrane. To nije slučajnost. Šta god da stavite u telo, telo će reflektovati to.

Tako vegetarijanstvo za Patanjđalija nije moralistički kult, to je naučna metoda. Kada jedete meso vi ne uzimate samo hranu, vi dozvoljavate određenoj životinji od koje meso dolazi da uđe u vas. Meso je bilo deo određenog tela; meso je bilo deo određenog obrasca instinkta. Meso je bilo životinja upravo pre nekoliko sati, i to meso nosi sve impresije životinje, sve navike životinje. Kada jedete meso vaša mnoga stanovišta će biti uslovljena tim.

Ako ste senzitivni možete postati svesni da kad god pojedete određene stvari, odmah dolaze izvesne promene. Možete uzeti alkohol i onda niste isti. Odmah nova ličnost stiže unutra. Alkohol ne može kreirati ličnost, ali on menja vaš obrazac tela. Telo je hemijski promenjeno. Sa promenom hemije tela, um mora da promeni svoj obrazac; a kada um promeni obrazac nova ličnost je stigla unutra.

Čuo sam jednu od najstarijih kineskih priča, da se desilo da je boca rakije pala sa stola - upravo nesrećnim slučajem; možda je skočila mačka. Boca se razbila i rakija se razlila svuda po podu. Noću su tri miša pila rakiju, jedan miš je odmah rekao: "Sada, idem kod kralja, u palatu, da ga stavim na njegovo pravo mesto." Drugi je rekao: "Ja se ne brinem za kraljeve. Ja ću sam biti car cele zemlje." A treći je rekao: "Učinite vi, drugovi, šta god želite. Ja ću otići na sprat da vodim ljubav sa mačkom."

Čitava ličnost se promenila - miš razmišlja da vodi ljubav sa mačkom? To se može dogoditi; to se dešava svakog dana. Šta god pojedete menja vas, šta god popijete menja vas, jer telo je veliki deo. Devedeset procenata, vi ste vaša tela.

Patanjđali je naučnik jer on zapaža sve - hranu, položaj, način kako spavate, način kako ustajete ujutru, kada ustajete ujutru, kada idete da spavate. On primećuje sve tako da vaše telo postane mesto za nešto više.

Onda on obraća pažnju na vaše disanje. Ako ste tužni, vi imate različit ritam disanja. Upravo to beleži. Probajte, možete imati vrlo lep eksperiment. Kad god ste tužni samo posmatrajte svoje disanje - koliko vremena udišete a onda koliko vremena uzimate za izdisanje. Baš to zapaža, beleži. Pravilno broji unutra; jedan, dva, tri, četiri, pet... Brojite do pet i onda je udisanje završeno. Onda brojite - brojanje dolazi do deset; izdisanje je završeno. Samo posmatrajte to svaki čas tako da možete saznati odnos. Onda, kad god osećate sreću, odmah probajte taj neugodan obrazac - pet, deset. Sva sreća će iščeznuti.

Obrnuto je takođe istina. Kad god se osećaš srećnim, primeti kako dišeš. I kad god se osećaš tužnim, probaj taj obrazac. Tuga će odmah nestati, jer um ne može postojati u vakuumu. On postoji u sistemu, a disanje je za um najdublji sistem.

Disanje je misao. Ako prestaneš disati, misli odmah stanu. Pokušaj na sekundu. Zaustavi disanje. Odmah nastaje pauza u procesu mišljenja; proces je prekinut. Mišljenje je nevidljivi dio vidljivog disanja.

To je ono što mislim kada kažem da je Patanjđali naučan. On nije pesnik. Ako kaže: "Ne jedi meso", on to ne kaže zato što je jedenje mesa nasilje, ne. Kaže zato što je jedenje mesa samodestruktivno. Ima pesnika koji kažu da je biti nenasilan lepo; Patanjđali kaže da biti nenasilan znači biti zdrav, da je biti nenasilan dobro za tebe. Ne saosećaš s nekim drugim, saosećaš sa sobom.

On je zaokupljen tobom i transformacijom. A ne možeš promeniti stvari samo razmišljanjem o promeni. Moraš stvoriti situaciju. Inače, svuda po svetu ljubav se podučava, ali ljubav nigde ne postoji, jer ne postoji situacija. Kako možeš voleti ako si mesožder? Ako jedeš meso, tu je nasilje. A s tako dubokim nasiljem, kako možeš voleti? Tvoja će ljubav biti tek lažna. Ili, ona može biti samo oblik mržnje.

Ima jedna stara indijska priča. Hršćanski misionar prolazio je šumom. Naravno, on je verovao u ljubav, tako da nije nosio pušku. Odjednom je spazio tigra kako se približava. Uplašio se. Počeo je misliti: "Sada Jevanđelje ljubavi neće upaliti. Bilo bi pametno da sam uzeo pušku."

Ali nešto se moralo učiniti, i to hitno. Onda se setio da je neko negde rekao da će, ako trčiš, tigar krenuti za tobom, i za čas će te uhvatiti i ti si mrtav. Ali ako zuriš u tigrove oči, onda postoji mogućnost, možda ga impresioniraš, hipnotišeš. Možda promeni mišljenje. I postoje priče da su mnogo puta tigrovi promenili mišljenje, odšunjali su se dalje.

Dakle, vredelo je pokušati, nije bilo koristi od bega. Misionar je zurio. Tigar je prišao blizu. I on je zurio u misionarove oči. Pet minuta stajali su licem u lice, zureći jedan drugome u oči. Onda je odjednom misionar ugledao čudo. Tigar je odjednom sastavio šape i sagnuo se preko njih u vrlo moliteljskoj pozi - kao da moli.

To je bilo previše! Čak ni misionar nije očekivao tako mnogo - da bi tigar počeo da se moli. Bio je srećan. Ali onda je pomislio: "Šta sad učiniti? Šta ću sad?" Ali, za to vreme je i on postao hipnotisan, ne samo tigar - tako pomisli: "Bolje da sledim tigra."

I on se sagnuo, počeo moliti. Prošlo je još pet minuta. Onda je tigar otvorio oči i rekao: "Čoveče. Šta to radiš? Ja izgovaram zahvalnicu, ali šta ti radiš?" Tigar je bio religiozan, pobožan - ali samo u mislima. U stvari je bio tigar, i biće opet tigar. Ubiće čoveka; izgovara zahvalnicu.

Ovo je situacija celokupnog ljudskog fenomena, celog čovečanstva - pobožnost samo u mislima; u delima, čovek ostaje životinja. I uvek će biti tako, ukoliko se ne prestanemo kačiti za misli i počnemo stvarati situacije u kojima se misli menjaju.

Patanjali neće reći da je dobro voleti. On će vam pomoći da stvorite situaciju u kojoj ljubav može cvetati. Zbog toga kažem da je on naučan. Ako ga sledite korak po korak videćete u sebi mnoge procvate koji su pre bili neshvatljivi, nezamislivi. Nikada niste mogli

niti sanjati o njima. Ako promenite hranu, ako promenite položaje tela, ako promenite obrasce spavanja, ako promenite uobičajene navike, videćete da se u vama uzdiže nova osoba. A onda su moguće i drugačije promene. Nakon jedne promene i druga promena postaje moguća. Korak po korak otvara se više mogućnosti. Zbog toga kažem da je on logičan. On nije logični filozof, on je logičan, praktičan čovek.

Pitanje drugo.

Juče ste izvestili o zapadnom misliocu koji je počeo sumnjati u sve u što se može posumnjati, ali koji nije mogao sumnjati u sebe. Rekli ste da je to veliko postignuće u pravcu otvaranja prema Božanskom. Kako?

Otvoranje prema višoj svesti podrazumeva da u sebi morate imati nešto što je nesumnjivo; to znači pouzdanje. Morate imati barem jednu tačku pouzdanja, u koju ne možete posumnjati sve i da hoćete. Zato sam rekao da je Descartes, svojim logičkim istraživanjem, došao do toga da "Mi ne možemo sumnjati u sebe. Ne mogu sumnjati da ja jesam, jer čak i za reći 'ja sumnjam', moram biti tu. Sama tvrdnja 'Ja sumnjam' dokazuje da jesam."

Sigurno ste čuli čuvenu Descartesovu izjavu: *Cogito, ergo sum* - "Mislim, dakle jesam". Sumnjanje je mišljenje: sumnjam, dakle jesam. Ali to je samo jedan otvor, a Descartes nije nikada, nikada otišao dalje od tog otvora. Vratio se nazad. Možete se vratiti i sa samih vrata. On je bio srećan što je našao centar, nesumnjivi centar, a onda je počeo da smišlja filozofiju. Tako je sve ono što je ranije negirao uvukao unutra kroz zadnja vrata: "Zato što jesam, mora postojati i Tvorac koji me stvorio." I tu je zastranio – onda su nebesa i pakao, Bog i greh, i sva hrišćanska teologija ušli na zadnja vrata.

On je sprovodio filozofsko istraživanje. On nije bio *jogin*; zapravo nije bio u potrazi za svojim bićem, bio je u potrazi za teorijom. Ali vi to možete upotrebiti kao otvor. Otvor znači da ga morate transcendirati; morate poći dalje; morate to prevazići; morate proći kroz to. Ne smete se kačiti za to. Ako se zakačite, svaki otvor će se zatvoriti.

Dobro je spoznati da barem "ne mogu sumnjati u sebe." Onda će ispravan korak biti ovaj: "Ako ne mogu sumnjati u sebe, ako osećam da jesam, onda moram znati ko sam ja." Tada to postaje pravo istraživanje. Tada zalaziš u religiju, jer kada pitaš: "Ko sam ja?", postavio si fundamentalno pitanje. Ne filozofsko - egzistencijalno. Niko ne može odgovoriti ko si ti; niko ti ne može dati unapred pripremljen odgovor. Moraš tražiti sam; moraćeš to iskopati unutar sebe.

Sama logička izvesnost da "Ja jesam" nije od velike koristi ako ne kreneš napred i pitaš: "Ko sam ja?", a to i nije pitanje, to će postati potraga. Pitanje te može odvesti filozofiji, potraga te vodi religiji. Tako, ako osećaš da ne znaš sebe, nemoj nikoga pitati "Ko sam ja?" Niko ti ne može odgovoriti. Ti si tamo unutra, skriven. Moraš prodreti u tu dimenziju u kojoj jesi, susresti sebe.

To je drugačija vrsta putovanja, unutaranja. Sva naša putovanja su vanjska: gradimo mostove da stignemo do nekog drugog. Potraga znači da moraš srušiti sve mostove k drugima. Sve što si učinio izvana mora se odstraniti, i nešto novo mora biti započeto unutra. To će biti teško, samo zato što si postao tako fiksiran na vanjsko. Uvek razmišljaš o drugima; nikada ne razmišljaš o sebi.

To je čudno, ali niko ne razmišlja o sebi - svi razmišljaju o drugima. Ako ponekad razmišljaš o sebi, to je takođe u odnosu na druge. To nikada nije čisto. Naprosto nije o tebi. Onda kada misliš samo o sebi razmišljanje se mora prekinuti, jer šta možeš misliti? O drugima možeš misliti, razmišljanje znači "o" (nečemu). Šta možeš misliti o sebi? Moraćeš prekinuti razmišljanje i moraćeš pogledati unutra - ne misliti, već gledati, promatrati, uočavati, svedočiti. Celi proces će se promeniti. Čovek mora tražiti sebe.

Sumnja je dobra. Ako sumnjaš, i ako trajno sumnjaš, postoji samo jedan fenomen koji je kao stena, u koji se ne može sumnjati, a to je tvoje postojanje. Tada će se pojaviti novo traganje, i to nije u pitanju. Moraćeš se zapitati "Ko sam ja?"

Ramana Maharši celog svog života svojim je učenicima davao samo jednu tehniku. On bi rekao: "Samo sedni, zatvori oči, i pitaj se 'Ko sam ja?, Ko sam ja?' Koristi to kao

mantru." Ali to nije mantra. Ne smete to koristiti kao mrtve reči. To mora postati unutarnji prodor.

Nastavi se pitati to. Tvoj će um mnogo puta odgovoriti da si duša, da si sopstvo, da si božanski, ali nemoj slušati te stvari, one su sve pozajmljene, te stvari si čuo. Ostavi ih po strani sve dok ne saznaš ko si ti. I ako nastaviš ostavljati um po strani, jedan dan doći će do eksplozije. Um eksplodira, i sve pozajmljeno znanje nestaje iz tebe. I po prvi put ti se nalaziš licem u lice sa sobom, gledajući unutar sebe. To je otvaranje. I to je put, to je potraga.

Pitaj se ko si ti i ne kači se za jeftine odgovore. Svi odgovori dati od drugih su jeftini. Pravi odgovor može doći jedino iz tebe. Baš kao što pravi cvet može doći jedino iz samog stabla, ne možeš ga tamo staviti izvana. Možeš, ali to će onda biti mrtav cvijet. To može zavarati druge, ali neće zavarati samo stablo. Stablo zna da "to je samo mrtvi cvet koji visi na mojoj grani. On je samo opterećenje. To nije sreća, to je samo teret." Stablo ga ne može slaviti; ne može mu se radovati.

Stablo se može radovati jedino nečemu što je stiglo iz samog korenja, iz unutarnjeg bića, najdublje srži. A kada dođe iz najdublje srži, cvet postaje duša stabla. I kroz cvet stablo izražava svoj ples, svoj pev. Njegov celi život postaje smislen. Baš tako će odgovor stići iz tebe, iz tvog korenja. Tada ćeš plesati. Tada će tvoj celi život postati smislen.

Ako je odgovor dat izvana on će biti samo znak, mrtvi znak. Ako dolazi iznutra, neće biti znak, biće značaj. Zapamti ove dve reči - "znak" i "značaj". Znak može biti dat izvana; značaj može procvetati samo iznutra. Filozofija se bavi znakovima, konceptima, rečima. Religija se bavi značajem. Ona nije zaokupljena rečima, znakovima i simbolima.

Ali to će biti jedno mukotrpno putovanje, jer zapravo niko ne može pomoći, i svi pomagači su na neki način prepreke. Ako se neko ponaša previše pokroviteljski i daje vam odgovor, on je vaš neprijatelj. Patanjđali vam neće dati odgovor, samo će vam naznačiti stazu, put na kojem će se pojaviti vaš vlastit odgovor, na kojem ćete susresti odgovor.

Veliki Učitelji davali su samo metode, nisu davali odgovore. Filozofi su davali odgovore, ali Patanjđali, Isus ili Buda, oni nisu davali odgovore. Vi tražite odgovore, a oni vam daju metode, daju vam tehnike. Morate sami pronaći odgovor, kroz svoje napore, kroz svoju patnju, kroz svoj prodor, kroz svoju *tapascharyu*. Samo tako odgovor može doći, i on može postati značaj. Time postizete ispunjenje.

Pitanje treće:

Buddha je naposletku preneo Mahakashyapi ono što nikome drugome nije mogao preneti rečima. Kojoj kategoriji znanja to pripada: neposrednom, deduktivnom, ili rečima probuđenoga? Šta je bila poruka?

Najpre, ti pitaš "Šta je bila poruka?" Ako Buddha to nije mogao preneti rečima, ne mogu ni ja. To nije moguće.

Ispričaću vam jednu anegdotu. Jedan učenik prišao je Muli Nasrudinu i upitao ga: "Čuo sam da ti poseduješ tajnu, konačnu tajnu, ključ koji otvara sva vrata misterija." Nasrudin reče: "Da, imam je. Pa šta s tim? Zašto pitaš za nju?" Čovek se baci dolje na njegova stopala i reče: "Tražio sam te, Učitelju. Ako imaš ključ i tajnu, reci je meni."

Nasrudin reče: "To je takva tajna da moraš razumeti kako se ona ne može lako izreći. Moraćeš čekati." Učenik upita: "Koliko dugo?" Nasrudin reče: "Ni to nije sigurno. Zavisi od tvog strpljenja - tri godine ili trideset godina." Učenik je čekao. Nakon tri godine pitao je ponovo. Nasrudin reče: "Ako opet pitaš, onda će trebati trideset godina. Samo čekaj. To nije obična stvar. To je konačna tajna."

Trideset je godina prošlo i učenik reče: "Učitelju, sada je sav moj život prošao. Nisam dobio ništa. Sada mi daj tajnu." Nasrudin reče: "Pod jednim uslovom: moraćeš mi obećati da ćeš čuvati tajnu, da nećeš nikome reći." Onda čovjek reče: "Obećavam ti da ću čuvati tajnu do smrti. Nikome je neću spomenuti."

Nasrudin reče: "Hvala ti. To je ono što je moj Učitelj... To je moje obećanje mome Učitelju. Iako bi je ti mogao čuvati do smrti, što misliš? Da ja ne mogu čuvati tajnu?"

Ako je Buddha bio tih, onda i ja moram biti tih oko toga. Postoji nešto što ne može biti rečeno. To nije poruka, jer poruke se uvek mogu reći. Ako se ne mogu reći, to ne mogu biti poruke. Poruka je nešto izrečeno, nešto što se govori, što se može reći. Poruka je uvijek verbalna.

Buddha nije imao poruku; zato je nije mogao ni izreći. Tamo je bilo deset hiljada učenika. Samo Mahakashyapa je dobio jer je mogao razumeti Buddhinu tišinu. To je tajna tajne. Mogao je razumeti tišinu.

Jednog jutra je Buddha ostao u tišini pod svojim stablom. A zapravo se spremao održati besedu, i svi su čekali. Ostao je u tišini, ostao je tih. Učenici su se uznemirili. To se nikada pre nije dogodilo. On bi došao, i govorio, i otišao. Ali pola sata je prošlo. Sunce je izašlo, svima je bilo vruće. Na površini je vladala tišina, ali se svako iznutra osećao uznemireno, brbljajući iznutra i pitajući se "Zašto je Buddha danas tih?"

A on je sedeo tamo ispod svog stabla sa cvetom u ruci i nadalje promatrao cvet, kao da čak nije ni svestan tih deset hiljada učenika okupljenih da ga čuju. Stigli su iz vrlo, vrlo udaljenih sela. Sakupili su se iz cele zemlje.

Onda neko rekao, neko je skupio hrabrost i rekao: "Zašto ne govoriš? Mi čekamo." Rečeno je da je Buddha odgovorio: "Govorim. Ovih pola sata ja sam govorio."

To je bilo previše paradoksalno. Bilo je više nego apsurdno - on je ostao tih, nije rekao ništa. Ali reći Buddhi "Ti govoriš apsurdnosti" nije bilo moguće. Učenici su opet utihnuli - sada u još većoj nevolji.

Odjednom se jedan učenik, Mahakashyapa, počeo smeјati. Buda ga je pozvao bliže, dao mu cvet i rekao: "Sve što može biti rečeno rekao sam drugima, a ono što se ne može reći dajem tebi." On mu je samo dao cvet, ali taj cvet je samo simbol. Sa cvetom mu je takođe dao i određeno značenje. Taj cvet je samo znak, no predao mu je i nešto što se ne može preneti rečima.

I vi poznajete određene osećaje koji se ne mogu preneti. Kada ste u dubokoj ljubavi, šta ćete? Osećaćete da je besmisleno ponavljati "Volim te, volim te". Ako to budete previše govorili, drugome će dosaditi. Ako nastavite ponavljati, drugi će misliti da ste samo papagaj. Ako nastavite, drugi će misliti da ne znate šta je ljubav.

Kada osećate ljubav, besmisleno je reći da volite. Morate napraviti nešto - nešto značajno. To može biti poljubac, to može biti zagrljaj, možete samo uzeti nečiju ruku u svoju, ne radeći ništa - ali značaj je tu. Prenosite nešto što se ne može preneti rečima.

Buddha je preneo nešto što se ne može preneti rečima. Dao je cvet, to je bio poklon. Poklon je vidljiv; nešto nevidljivo preneseno je tim poklonom. Kada uzmete ruku svog prijatelja u svoju, to je vidljivo. Samo uzimanje njegove ruke u svoju nema mnogo smisla, ali nešto drugo se prenosi. To je razmena. Prenosi se neka energija, nešto što se oseća tako duboko da se rečima ne može izraziti. To je znak; ruka je samo znak. Značaj je nevidljiv; on se prenosi. To nije poruka, to je poklon, milost.

Buddha je dao sebe, nije dao nikakvu poruku. On je izlio sebe u Mahakashyapu. Iz dva razloga je Mahakashyapa postao sposoban to da primiti. Jedan je: ostao je potpuno tih dok je Buddha bio tih. I drugi su bili tihi, naoko, ne zapravo. Neprestano su mislili: "Zašto je Buddha tih?" Gledali su se međusobno, gestikulirajući: "Šta se dogodilo Buddhi? Poludeo je? Nikada nije bio tako tih."

Niko nije bio tih. Samo Mahakashyapa, u tom ogromnom skupu od deset hiljada redovnika, bio je tih. On nije bio u nevolji; on nije razmišljao. Buddha je promatrao cvet, a Mahakashyapa je promatrao Buddhu. A ne možete pronaći veličanstveniji cvet od Buddhe. On je bio najviši cvet ljudske svesti. Tako je Buddha i dalje promatrao cvet, a Mahakashyapa je i dalje promatrao Budu. Samo dve osobe nisu razmišljale. Buddha nije razmišljao, promatrao je. Ni Mahakashyapa nije razmišljao, i on je promatrao. To je bila jedna stvar koja ga je učinila sposobnim za primanje.

A druga stvar je bila to što se smeјao. Ako tišina ne može postati slavlje, ako tišina ne može postati smeh, ako tišina ne može postati ples, ako tišina ne može postati ekstaza, onda je patološka. Onda će postati tuga. Onda će se pretvoriti u bolest. Onda tišina neće biti živa, biće mrtva.

Možete postati tihi naprosto tako da postanete mrtvi, ali onda nećete primiti Buddhinu milost. Onda se Božansko ne može spustiti u vas. Božansko treba dve stvari: tišinu i razigranu tišinu, živu tišinu. A u tom trenutku on je bio oboje. Bio je tih, i kada su svi bili ozbiljni, on se smejao. Buda je izlio sebe; to nije poruka.

Postigni te dve stvari; onda se ja mogu izliti u tebe. Budi tih, i nemoj učiniti tu tišinu tužnom. Dopusti da bude nasmejana i rasplesana. Tišina mora biti poput deteta, puna energije, vibrantna, ekstatična. Ne smije biti mrtva. Tada, samo tada, ono što je Buddha učinio Mahakashyapi može biti učinjeno tebi.

Sav moj napor je taj da jednog dana neko postane Mahakashyapa. Ali to nije poruka.

Pitanje četvrto:

Često ste govorili da je većina spisa puna onog što se zove interpolacija ili umetanje. Da li Patanjđalijeve yoga-sutre također pate od tog defekta, i kako ćete vi postupiti s tim?

Ne, Patanjđalijeve *yoga-sutre* su apsolutno čiste. Niko nikada nije ništa umetnuo u njih. Postoje razlozi zašto se to ne može učiniti. Prvo, Patanjđalijeve *yoga-sutre* nisu popularan spis. To nije Gita, to nije Ramajana, to nije Biblija. Široke mase nikada se nisu zanimale za njega. Kada se široke mase zanimaju za nešto, učine to nečistim. Neminovno je tako, jer se tada spisi moraju odvući dole, na njihov nivo. Patanjđalijeve *yoga-sutre* ostale su samo za znalce. Za njih će se zainteresovati samo nekolicina odabranih. Neće se svi zainteresovati. I ako slučajno, nekom zgodom, dođeš do Patanjđalijevih *yoga-sutri*, moći ćeš pročitati samo nekoliko stranica i onda ćeš ih baciti. Nije to za tebe. To nije priča, to nije alegorija. To je jednostavna, naučna rasprava - samo za nekolicinu.

I način na koji su napisane takav je da će oni koji nisu spremni za njih automatski okrenuti leđa. Sličan se slučaj u ovom veku dogodio sa Gurđijevim. Tokom trideset godina pripremao je jednu knjigu. Čovek Gurđijevog kalibra takvo delo može napraviti za tri dana. Čak i tri dana bila bi više nego dovoljna. Lao Ce učinio je tako: ceo *Tao Te Čing* bio je napisan u tri dana. Gurđijev je to mogao učiniti u tri dana; bez poteškoća. Ali je trideset godina pisao prvu knjigu. I šta je uradio? Napisao bi jedno poglavlje, zatim bi dopustio da se pročita pred njegovim učenicima. Učenici bi slušali poglavlje, a on ih je promatrao. Ako mogu razumeti, promenio bi ga. To je bio uslov: ako mogu razumeti, on će promeniti. Ako bi video da prate, onda ne valja. Stalno, tokom trideset godina, svako poglavlje pročitano je hiljadu i jedan put, i on je svaki put promatrao. Kada je knjiga postala potpuno nemoguća, tako da je niko nije mogao čitati i razumeti...

Čak i vrlo inteligentna osoba morala bi je pročitati barem sedam puta; tada bi počeli stizati bljeskovi značenja. A i to bi bili samo bljeskovi. Ako bi želela da prodre dalje, onda bi morala da praktikuje što god je rekao, i kroz praksu značenje će postati jasno. A potreban je barem jedan celi ljudski život da bi se postiglo potpuno razumevanje onoga što je pisao.

Takva vrsta knjige ne može se interpolirati. Zaista, za njegovu prvu knjigu rečeno je da ju je celu pročitalo tek nekoliko ljudi. To je teško - hiljadu stranica. Tako, kada je objavljeno prvo izdanje, objavljeno je pod jednim uslovom: samo sto stranica, uvodni deo, bilo je razrezano. Sve druge stranice nisu bile razrezane, i na knjizi je stajalo obaveštenje: "Ako možete pročitati prvih sto stranica i nameravate čitati dalje, razrežite ostale stranice. Inače vratite knjigu izdavaču i uzmite svoj novac nazad."

Rečeno je da ima samo nekoliko živih ljudi koji su knjigu pročitali u celosti. Pisana je na takav način da će vas zamoriti. Pročitati dvadeset-dvadeset i pet stranica, to je dovoljno; a taj se čovek čini mahnitim.

Ovo su *sutre*, Patanjđalijeve *sutre*. Sve je kondenzovano u seme. Neko me upitao: "Patanjđali je kondenzovao *sutre*...", baš neki dan neko je došao i pitao, "...a ti govoriš tako puno o tim *sutrama*". Moram, jer on je od stabla napravio seme, a ja seme opet moram napraviti stablom.

Svaka *sutra* je kondenzovana, potpuno kondenzovana. Ništa ne možeš napraviti s njima, niti to ikoga zanima. To je bila jedna od metoda kako bi se knjiga sačuvala čistom. A knjiga nije napisana mnogo hiljada godina, učenici su je samo pamtili; jedni drugima su je

predavali kao sećanje. Nije bila napisana, pa joj niko nije mogao ništa učiniti. Ona je bila sveto sećanje, sačuvano. Pa i kada je knjiga napisana, napisana je na takav način da bi se odmah otkrilo ako bi nešto bilo umetnuto u nju.

Ukoliko to ne pokuša osoba Patanjđalijevog kalibra, vi ne možete učiniti ništa. Samo promisli, ako imaš jednu Ajnštajnovu formulu, šta joj možeš napraviti? Ako bilo šta napraviš, to će se odmah primetiti. Ukoliko se um poput Ajnštajnovog ne pokušava igrati s njom, vi ne možete ništa. Formula je potpuna - ništa se ne može dodati, ništa se ne može izbrisati. Ona je celina sama po sebi. Šta god napraviš, bićeš uhvaćen.

Ovo je savršena formula. Ako dodate ijednu reč, svako ko radi na putu *joge* odmah će opaziti da je to pogrešno.

Ispričaću vam anegdotu. Dogodila se baš u ovom veku. Jedan od najvećih pesnika Indije, Rabindranat Tagore, preveo je svoju knjigu, *Gitanjđali*, s bengalskog na engleski jezik. Sam ju je preveo, a onda se malo pokolebao je li prevod dobar ili ne. Pitao je C. F. Andrews, jednog prijatelja i učenika Mahatme Gandija: "Samo pregledaj to. Kako ti izgleda prevod?" C. F. Andrews nije bio pesnik, on je bio Englez - dobro obrazovan, poznavajući jezik, gramatiku i sve - ali nije bio pesnik.

Rekao je Rabindranatu da na četiri mesta, u četiri tačke, promeni određene reči: "One su negramatičke, Englezi ih neće shvatiti." Tako je Rabindranat naprosto promenio sve što mu je Andrews rekao. Sveukupno je promenio četiri reči. Zatim je otišao u London, po prvi put na skup pesnika... Jedan engleski pesnik toga vremena, Yeats, organizovao je taj skup. Po prvi put pročitao je taj prevod.

Svi su poslušali čitanje celog prevoda, i Rabindranat upita: "Imate li kakvih primedbi? Jer ovo je samo prevod, a engleski nije moj maternji jezik."

A poeziju je vrlo teško prevesti. Yeats, koji je bio pesnik Rabindranatovog kalibra, rekao je: "Samo u četiri tačke nešto je krivo". I to su bile upravo one četiri reči koje je predložio Andrews!

Rabindranat nije mogao verovati. On reče: "Kako, kako si otkrio? Jer te četiri reči nisam ja preveo. Andrews ih je predložio, a ja sam ih uvrstio." Yeats reče: "Cela poezija teče, samo su ove četiri kao kamenje. Tok je prekinut. Izgleda kao da je neko drugi uradio posao. Tvoj jezik možda nije gramatički, tvoj jezik nije sto posto tačan. Ne može biti; to možemo razumeti. Ali to je stopostotna poezija. Te četiri reči došle su od školskog učitelja. Gramatika je postala ispravna, ali je poezija pošla ukrivo."

S Patanjđalijem ne možeš učiniti ništa. Svako ko se bavi *jogom* odmah će primetiti da je neko ko ništa ne zna umetnuo nešto. Postoji samo nekoliko knjiga koje su još uvek čiste, čija je čistota sačuvana. Ovo je jedna od njih. Ništa nije promenjeno, ni jedna jedina reč. Ništa nije dodano; ona je onakva kakva je Patanjđali hteo da bude.

Ovo je delo objektivne umetnosti. Kada kažem "delo objektivne umetnosti", imam na umu određenu stvar. Preduzeta je svaka predostrožnost. Kada su se ove *sutre* kondenzovale, preduzeta je svaka predostrožnost kako ne bi mogle biti uništene. Konstruisane su na takav način da bi bilo što strano, ikakav strani element, postao remetilački faktor. Ali kažem, pokuša li čovek poput Patanjđalija, on to može učiniti.

Ali, čovek poput Patanjđalija nikada ne bi pokušao takvu stvar. Uvek samo niži umovi pokušavaju interpolirati. A niži umovi mogu pokušati, i stvar se može nastaviti, interpolirana, jedino kad to postane masovna stvar. Mase nisu svesne, ne mogu biti svesne. Samo Yeats je bio svestan da je nešto krivo. Skupu su prisustvovali i mnogi drugi; niko nije bio svestan, samo Yeats.

Ovo je tajni kult, tajno nasleđe. Knjiga je ipak napisana, ali se knjiga kao forma nije smatrala pouzdanom. Još ima živih ljudi koji su Patanjđalijeve *sutre* dobili neposredno od svog učitelja, a ne iz knjige. Tradicija se još održava živom, i nastaviće se, jer knjiga nije pouzdana. Ponekad se knjige mogu zagubiti. S knjigama mnoge stvari mogu poći krivo.

Dakle, tajna tradicija postoji. Tradicija se održava, i oni koji znaju preko reči učitelja stalno proveravaju je li u knjizi nešto pogrešno ili je nešto menjano.

To se nije sprovodilo za druge spise. Biblija ima previše interpolacija, umetanja i izmena; ako bi se Isus vratio, ne bi bio u stanju da razume šta se dogodilo, kako su te stvari

dospele tamo. Jer dve stotine godina od Isusove smrti... Nakon dvesta godina Biblija je po prvi put zabeležena. U tih dvesta godina mnoge stvari su nestale. Čak su i njegovi učenici pričali različite priče.

Buddha je umro. Njegove su reči zabeležene petsto godina nakon njegove smrti. Postoje mnoge škole, mnogi spisi, i niko ne može reći šta je lažno, a šta istinsko. Ali Buddha je govorio masama, tako da on nije kondenzovan kao Patanjđali. On je govorio masama, običnim, uobičajenim ljudima. On je stvar obrazložio u detalje. U tim detaljima mogle su se dodati mnoge stvari, mnoge stvari mogle su se izbrisati, a da niko ne bi primetio da je nešto učinjeno.

Ali Patanjđali nije govorio masama. On je govorio samo nekolicini odabranih, grupi - grupi od samo nekoliko osoba, baš kao Gurđijev. Gurđijev nikada nije govorio pred masama. Vrlo probrana grupa njegovih učenika mogla ga je slušati, i to pod mnogim uslovima. Skup nikada nije bio najavljen unapred. Ako bi govorio te večeri u osam i trideset, oko osam sati dobili biste naznaku da će Gurđijev negde govoriti. I morali ste krenuti odmah, jer u osam i trideset vrata će se zatvoriti. A tih trideset minuta nikada nije bilo dovoljno. Kada stignete, možete otkriti da je otkazao. Sledećeg dana, opet....

Jednom je otkazivao sedam dana za redom. Prvi dan je došlo četiri stotine ljudi, zadnji dan samo četrnaest. Dan za danom su se obeshrabrivali. A onda se činilo nemogućim da će govoriti. Zadnji dan, četrnaest ljudi... kad je video, reče: "Sada je ostao pravi broj ljudi. Mogli ste čekati sedam dana i niste se obeshrabrili, pa ste sada zaslužili to. Sada ću govoriti, i samo ovih četrnaest moći će slušati ovu seriju. Neka niko drugi ne bude obavešten da sam počeo govoriti."

Ovaj način rada je drugačiji. Patanjđali je radio s vrlo zatvorenim krugom. Zato iz toga nije proizašla nikakva religija, nikakva organizacija. Patanjđali nije imao sektu. Takva ogromna snaga, ali on je ostao zatvoren unutar male grupe. I izveo je to na takav način da se čistota može održavati. Ona se održala do danas.

Pitanje peto:

Da li biste, molim vas, objasnili delovanje te nepoznate sile koja ljudski um drži vezanim za zemaljske stvari i navike, uprkos tome što smo potpuno svesni da konačan rezultat nije ništa drugo do beda?

Svest nije potpuna, svest je samo intelektualna. Logički, ti prihvataš da "Što god radio, to me vodi u bedu", ali to nije tvoje egzistencijalno iskustvo. Ti razumeš samo racionalno. Kada bi ti bio samo razum, onda ne bi bilo problema, ali ti si takođe i "nerazum". Kada bi imao samo svesni um, onda bi bilo u redu. Ti imaš nesvesni um, takođe. Svesni um zna da ti svakoga dana zapadaš u bedu svojim vlastitim naporima; stvaraš svoj vlastiti pakao. Ali nesvesni nije svestan, a nesvesni je devet puta veći od tvog svesnog uma. I nesvesni nastavlja istrajavati na vlastitim navikama.

Odlučio si da se više nećeš ljutiti jer ljutnja nije ništa drugo do trovanje tvog vlastitog sistema. Ona ti donosi bedu. Ali sledeći put, kada te neko uvredi, nesvesno će ostaviti po strani tvoj svesni razum, provaliće, i ti ćeš biti ljut. A to nesvesno uopšte nije ni znalo za tvoju odluku, i to nesvesno ostaje aktivna sila.

Svesni um nije aktivan, on samo misli. On je mislilac; nije činitelj. Dakle, šta se mora učiniti? Samo misleći svesno da je nešto pogrešno nećeš to zaustaviti. Moraćeš raditi na disciplini, a kroz disciplinu će to svesno znanje prodrati u nesvesno poput strijele.

Kroz disciplinu, kroz *jogu*, kroz praksu meditacije, svesna odluka će dopreti do nesvesnog. A kada dopre do nesvesnog, samo tada će biti od neke koristi. Inače ćeš nastaviti misliti o nečemu, a napravićeš upravo suprotno.

Sv. Augustin je rekao da "Što god znam da je dobro - i uvek mislim da ću napraviti tako - kad se ukaže prilika da tako postupim, uvek ću napraviti što god je pogrešno." To je ljudska dilema.

A *joga* je put za premošćavanje svesnog i nesvesnog. I kada zađemo dublje u disciplinu shvatićeš kako se to može postići. To se može postići. Dakle, ne oslanjaj se na

svesno, ono je neaktivno. Nesvesno je aktivno. Promeni nesvesno; samo onda će tvoj život imati drugačiji smisao. Inače ćeš biti u još većoj bedi.

Misleći jedno, a radeći nešto drugo, stalno ćeš stvarati kaos - i malo-pomalo izgubićeš samopouzdanje. Malo-pomalo osećaćeš da si apsolutno nesposoban, impotentan, da ne možeš ništa učiniti. Pojaviće se samooptuživanje. Osećaćeš krivicu. A krivica je jedini greh.

Poglavlje 7

STALNA UNUTARNJA PRAKSA

31. decembar 1973.

I, 12: *abhyasavayragyabhyam tannirodhah.*

Vežbanje i [duševna] pročišćenost vode ka toj umirenosti (nirodha) [o kojoj je prethodno bilo reči u YS, I, 2].

I, 13: *tatra sthita u yatno 'bhyasah.*

Napor da se tu [u umirenosti čovek] ustali jeste [ono što suštinski određuje] »vežbanje« (abhyasa).

I, 14: *sa tu dirghakalanairantaryasatkarasevito drdhabhumih.*

Ovo [vežbanje] pak postaje efikasno ukoliko se kroz dugi period, neprekidno i sa pažnjom obavlja.

Čovek nije samo njegov svesni um. On ima takođe devet puta više od svesnog, nesvesni sloj uma. Ne samo to, čovek ima telo, prostoriju, u kojoj njegov um egzistira. Telo je apsolutno nesvesno. Njegovo delovanje nije potpuno dobrovoljno. Samo površina tela jeste dobrovoljna. Unutrašnji izvori su nehotačni, ne možete učiniti ništa oko njih. Vaša volja nije delotvorna.

Ovaj obrazac čovekove egzistencije treba da se razume pre nego što čovek uđe u sebe. A razumevanje ne treba da ostane samo intelektualno. Ono mora ići dublje. Ono mora prodrati u nesvesne slojeve; ono mora dostići do samog istinitog tela.

Otuda, važnost *abhyase* - konstantne unutrašnje prakse. Ove dve reči su vrlo značajne; *abhyasa* i *vairagya*. *Abhyasa* označava neprekidnu unutrašnju praksu, a *vairagya* označava nevezanost, beželjnost. Sledeće Patanjđalijeve *sutre* bave se s ova dva značajna koncepta, ali pre nego što uđemo u *sutre*, onaj obrazac ljudske ličnosti, koji nije potpuno intelektualan, treba biti čvrsto shvaćen.

Da je on samo intelekt, ne bi bilo potrebe za *abhyasom* - konstantnim, ponavljanjem napora. Vi možete razumeti odmah sve, ako je racionalno, kroz um, ali baš to razumevanje neće delovati. Možete razumeti lako da je ljutnja rđava, otrovna, ali ovo razumevanje nije dovoljno za ljutnju da vas ostavi, da iščezne. Uprkos vašem razumevanju ljutnja će se nastaviti, jer ljutnja egzistira u mnogim slojevima našeg nesvesnog uma - ne samo u umu, no i vašem telu takođe.

Telo ne može razumeti baš razborito pomoću verbalne komunikacije. Samo vaša glava može razumeti, ali telo ostaje nedirnuto. A dok razumevanje ne dopre do samog korena tela, ne možete biti preobraženi. Ostaćete isti. Vaše ideje mogu nastaviti da se menjaju, ali vaša ličnost će istrajati. Onda će se novi konflikt pojaviti. Bićete u većem nemiru nego ikada, jer sada možete znati šta je pogrešno i još uvek istrajati u činjenju toga; vi nastavljate da radite to.

Stvorena je vlastita krivica i osuda. Vi počinjete da mrzite sebe, počinjete da mislite o sebi kao grešniku. A što više razumete, više osuda raste, jer vidite kako je to teško, gotovo nemoguće, da promenite sebe.

Joga ne veruje u intelektualno razumevanje. Ona veruje u telesno razumevanje, u totalno razumevanje u kome je vaša celovitost uključena. Ne samo da se menjate u svojoj glavi, već se duboki izvori vašeg bića takođe menjaju.

Kako oni mogu da se menjaju? Konstantno ponavljanje posebne prakse postaje nevoljno ako sprovedite određenu praksu konstantno - samo ponavljajući je neprekidno ubrzo to ispada iz svesti, doseže nesvesno i postaje deo toga jednom kada postane deo nesvesnog, to započinje da funkcioniše iz dubljeg izvora.

Sve može postati nesvesno ako nastavljate da ponavljate to neprekidno. Na primer, vaše ime je ponavljano tako neprekidno od vašeg detinjstva. Sada ono nije deo svesnog, ono je postalo deo nesvesnog. Vi možda spavate sa sto osoba u sobi, a ako neko dođe i pozove "Ram, je li Ram tu?" devedeset devet osoba koje nisu povezane s imenom nastaviće da spavaju. Njima to neće smetati. Ali osoba koja nosi ime "Ram" iznenada će pitati: "Ko me zove? Zašto mi smetate u spavanju?"

Čak i u spavanju on zna da je njegovo ime Ram. Kako je to ime doseglo tako duboko? Baš pomoću neprestanog ponavljanja. Svako ponavlja svoje ime, svako poziva sebe, predstavlja sebe. Neprekidna upotreba. Sada to nije svesno. To je dospelo do nesvesnog.

Jezik, vaš maternji jezik, postaje deo nesvesnog. Sve što još naučite kasnije nikada neće biti tako nesvesno; to će ostati svesno. Zbog toga će vaš nesvesni jezik neprekidno uticati da vaš svesni jezik.

Ako Nemačkan govori engleski, to je drugačije; ako Francuz govori engleski, to je različito; ako Indijac govori engleski, to je različito. Razlika nije u engleskom, razlika je u njihovim unutaršnjim obrascima. Francuz ima različit obrazac - nesvesni uzorak. To utiče. Tako, sve što naučite kasnije biće pogođeno vašim maternjim jezikom. Ako se onesvestite, onda samo vaš maternji jezik može prodrati.

Sećam se jednog od mojih prijatelja koji je bio maharashtrian.⁴³ Bio je u Nemačkoj dvadeset godina, ili čak više. Potpuno je zaboravio svoj vlastiti maternji jezik. Nije mogao da ga čita, nije mogao da govori na njemu. Svesno, jezik je bio potpuno zaboravljen zato što nije korišćen.

Onda se razboleo. I u toj bolesti on bi postao nesvestan. Kad god bi postao nesvestan, potpuno različit tip ličnosti se razvijao. Počeo bi da se ponaša na drugačiji način. U svom nesvesnom stanju izgovarao bi reči iz marathia, ne iz nemačkog. Kada je bio nesvestan, onda bi izgovarao reči koje su iz marathi jezika. A posle nesvesti, kada bi se vratio natrag u svesnost, za nekoliko momenata on ne bi mogao da razume nemački.

Konstantno ponavljanje u detinjstvu ide dublje jer dete nema svesnu realnost. Ono ima više nesvesnog upravo blizu površine; sve ulazi u nesvesno. Kako ono uči, kako postaje više obrazovano, svesnost će postati deblji sloj - onda sve manje i manje prodire prema nesvesnom.

Psiholozi kažu da se gotovo pedeset posto vašeg učenja obavlja do sedme godine. U sedmoj godini vašeg detinjstva, vi ste gotovo upoznali polovinu stvari koje ćete ikada znati. Pola vašeg obrazovanja je završeno, a ta polovina će postati osnova. Dakle sve drugo će biti samo nadograđeno na tome. A dublji obrasci će ostati iz detinjstva.

Zbog toga moderna psihologija, moderna psihoanaliza, psihijatrija, svi pokušavaju da prodru u vaše detinjstvo, jer ako ste mentalno bolesni, negde seme treba da se nađe u vašem detinjstvu - ne sada. Uzorak mora biti lociran tamo u detinjstvu. Jednom kada je duboki obrazac lociran, onda nešto može da se uradi i možete biti preobraženi.

Ali kako prodrati dotle? *Joga* ima metodu. Metoda se naziva *abhyasa*. *Abhyasa* označava konstantnu, ponavljajuću praksu određene stvari. Zašto, kroz ponavljanje, nešto postaje nesvesno? Ima nekoliko razloga za to.

Ako želite da naučite nešto, moraćete to da ponavljate. Zašto? Ako pročitate pesmu samo jednom, zapamtićete nekoliko reči tu i tamo; ali ako je pročitate dva puta, tri puta, mnogo više puta, onda možete zapamtiti redove, strofe. Ako ponovite sto puta, onda je

⁴³ Stanovnik Maharaštra države u Indiji.

možete zapamtiti kao ceo uzorak. Ako je ponovite čak i više, onda ona može da se nastavi, istraje u vašem pamćenju godinama. Nećete moći da je zaboravite.

Šta se dešava? Kada ponavljate određenu stvar, što je više ponavljate, više se urezuje u moždane ćelije. Neprekidno ponavljanje je (kao) konstantno udaranje čekićem. Onda se to urezuje. To postane deo vaših moždanih ćelija. A što više postane deo vaših moždanih ćelija, manje svesnosti je potrebno. Vaša svesnost može da ode; sada ona nije potrebna.

Dakle, šta god naučite duboko, za to ne treba da budete svesni. U početku, ako učite vožnju, kako da vozite kola, onda je to konstantan napor. Zbog toga ima tako mnogo nevolje, jer morate biti oprezni neprekidno, a ima tako mnogo stvari da ih se bude svestan - put, saobraćaj, mehanizam, volan, pedala za gas, kočnice, i sve drugo, kao i saobraćajna pravila na putu. Morate neprekidno biti svesni svega. Dakle vi ste tako mnogo angažovani u tome, to postaje teško, to postaje veoma naporno.

Ali ubrzo, vi ćete moći kompletno da zaboravite sve. Vozićete a vožnja će postati nesvesna. Nije potrebno da unosite svoj um u to, možete nastaviti da mislite šta god želite, vi možete gde god želite, a kola će se kretati nesvesno. Sada je vaše telo to naučilo. Sada čitav mehanizam zna to. To je postalo jedno nesvesno učenje.

Kad god nešto postane tako duboko da vi ne treba da budete svesni o tome, to pada u nesvesno. A jednom kada stvar padne u nesvesno, to će započeti da menja vaše biće, vaš život, vaš karakter. I promena će biti sada nenaporna; ne treba da se brinete o tome. Jednostavno ćete se kretati u pravcu gde vas nesvesno vodi.

Joga je radila vrlo mnogo na *abhyasi*, na konstantnom ponavljanju. Ovo konstantno ponavljanje je potrebno samo da bi dovelo vaše nesvesno u rad. A kada nesvesno počne da funkcioniše, vi ste spokojni. Nikakav napor nije potreban; stvari postaju prirodne. Kaže se u starim spisima da mudrac nije onaj koji ima dobar karakter, jer čak i ta svesnost pokazuje da "protiv" još postoji, suprotnost još postoji. Mudrac je čovek koji ne može činiti loše, ne može misliti o tome. Dobrota je postala nesvesna; postala je kao disanje. Šta god da on uradi to će biti dobro. To je postalo tako duboko u njegovom biću da nikakav napor nije potreban. To je postalo njegov život. Tako da ne možete reći mudracu da je on dobar čovek. On ne zna šta je dobro, šta je loše. Sada ne postoji konflikt. Dobro je prodrlo tako duboko da ne postoji potreba da se bude svestan toga.

Ako ste svesni o vašoj dobroti, rđavost još postoji uporedo. I postoji stalna borba. I svaki put kada morate da se pokrenete u akciju, morate izabrati: "Moram činiti dobro; ne smem činiti rđavo." I ovaj izbor će biti veliki nemir, konstantno unutrašnje nasilje, unutrašnji rat. Ako konflikt postoji, ne možete se osećati udobno, kod kuće.

Sada ćemo ući u *sutru*. Prestajanje uma jeste *joga*, ali kako može um, i njegove modifikacije, da prestanu?

Njihov prekid nastaje uz pomoć trajnog unutrašnjeg napora i nevezivanja.

Dve stvari - kako um može da prestane sa svim svojim modifikacijama; jedna - *abhyasa*, istrajna unutrašnja praksa, a druga - nevezivanje. Nevezivanje će stvoriti situaciju, uporna praksa je tehnika koja se koristi u toj situaciji. Pokušajte da razumete oboje.

Šta god da radite, vi radite jer imate određene želje. A ove želje mogu biti ispunjene samo činjenjem određenih stvari. Dok ove želje ne budu odbačene, vaše aktivnosti ne mogu biti odbačene. Vi imate neko ulaganje u ovim aktivnostima, u ovim akcijama. Ovo je jedna od nedoumica ljudskog karaktera i uma, da možete želeti da zaustavite određene akcije jer vas one vode u nevolju.

Ali zašto ih činite? Vi ih vršite jer imate određene želje, a ove želje ne mogu biti ispunjene bez njihovog izvođenja. Dakle ovo su dve stvari. Jedna, vi morate činiti određene stvari. Na primer, ljutnja. Zašto postajete ljuti? Vi postajete ljuti samo kada negde, na neki način, neko stvara prepreku. Nameravate postići nešto, a neko stvori prepreku. Vaša želja je ometena. Vi postajete ljuti.

Možete postati ljuti čak i na stvari. Ako se krećete, i pokušavate da stignete negde odmah, a stolica vam se nađe na putu, vi se naljutite na stolicu. Pokušavate da otključate vrata, a ključ ne radi, postanete ljuti na vrata. To je apsurdno, jer ljutiti se na stvar jeste besmislica. Sve što stvara bilo koju vrstu prepreke stvara ljutnju.

Imate želju da dosegnete, da uradite, da postignete nešto. Ko god se ispreči na putu do vaše želje izgleda da je vaš neprijatelj. Želite da ga uništite. To je ono što znači ljutnja; želite da uništite prepreke. Inače ljutnja vodi do nevolje; ljutnja postaje jedno oboljenje. Dakle, vi želite da ne budete ljuti.

Inače kako možete odbaciti ljutnju ako imate željene ciljeve? Ako imate želje i ciljeve, onda ljutnja je obavezna da bude tu jer život je složen, vi niste sami ovde na ovoj zemlji. Milioni i milioni se bore za svoje vlastite želje, oni se ukrštaju jedni s drugima, dolaze jedni drugima na stazu. Ako imate želje, onda je nužno da ljutnja bude tu, frustracija će obavezno biti tu, nasilje će nužno biti tu. I sve što dođe na vašu stazu, vaš um će misliti da uništi.

Ovaj odnos prema uništenju prepreka jeste ljutnja. Inače ljutnja stvara nevolju, ako želite da ne budete ljuti. Ali samo želeti da ne budete ljuti neće biti od velike pomoći jer ljutnja je deo većeg obrasca - od uma koji želi, uma koji ima ciljeve, uma koji želi da stigne negde. Ne možete odbaciti ljutnju.

Dakle, prva stvar je želja. S njom je odbačeno pola mogućnosti ljutnje; osnova je odbačena. Ali onda takođe nije nužno da ljutnja treba da iščezne, jer ste bili ljuti milionima godina. Ona je postala duboko ukorenjena navika.

Možete odbaciti želje, ali ljutnja će još odoleti. Ona neće biti tako snažna, ili će istrajati jer sada je navika. Tokom mnogo, mnogo života vi ste je nosili. Ona je postala vaše nasledstvo. Ona je u vašim ćelijama; telo je preuzelo. Ona je sada hemijska i psihološka. Samo vašim odbacivanjem svojih želja vaše telo neće promeniti svoj obrazac. Obrazac je vrlo star. Moraćete da promenite i ovaj obrazac.

Za tu promenu, ponavljajuća praksa će biti potrebna. Da se promeni unutrašnji mehanizam, ponavljajuća praksa će biti potrebna - preuslovljavanje čitavog obrasca telo-um. Ali ovo je moguće samo ako ste odbacili željenje.

Pogledajte to s druge tačke gledišta. Jedan čovek je došao kod mene i rekao: "Ne želim da budem žalostan, ali sam uvek tužan i snužden. Ponekad ne mogu čak ni da osetim razlog zašto sam tužan, ali jesam tužan. Nema vidljivog uzroka, ništa na šta mogu tačno pokazati da je razlog. Izgleda da je da je to baš postalo moj stil da budem tužan. Ne sećam se," rekao je: "da li sam ikada bio srećan. Ne želim da budem tužan, to je izvestan teret. Sad sam najnesrećnija osoba. Zaista, kako mogu to odbaciti?"

Tako sam ga pitao: "Jesi li nešto uložio u svoju ožalošćenost?" On je rekao: "Zašto bih imao bilo kakvo ulaganje?" Ali jeste. Znao sam dobro tu osobu. Znao sam ga mnogo godina, ali on nije bio svestan da postoji neko stečeno interesovanje za to. Tako da nije želeo da odbaci žalost, nije bio svestan zašto tuga postoji. On je smatrao da su to neki drugi razlozi koje nije mogao da poveže.

Njemu treba ljubav, ali da bi bio voljen... Ako vam treba ljubav treba da budete zaljubljeni. Ako tražite ljubav, treba da date ljubav, a treba da date više nego što možete tražiti. Ali on je tvrdica, on ne može dati ljubav. Davanje je nemoguće, on ne može dati ništa. Upravo od reči "davanje", on će se stegnuti u sebi. On može samo da uzima; on ne može da daje. On je zatvoren kada je davanje u pitanju.

Ali bez ljubavi ne možete cvetati. Bez ljubavi ne možete postići nikakvu radost; ne možete biti srećni. A on ne može voleti jer ljubav izgleda kao davanje nečega. To je davanje, davanje svega što imate, što jeste takođe. On ne može dati ljubav, on ne može primiti ljubav. Onda šta da radi? Inače on žarko žudi, kao što svako žarko žudi za ljubavlju. To je osnovna potreba baš kao hrana. Bez hrane telo će umreti, a bez ljubavi vaša duša će se stegnuti. To je neminovno.

Onda je on stvorio zamenu, a ta zamena je saosećanje. On ne može dobiti ljubav jer ne može dati ljubav, ali može dobiti saučešće. Saučešće je siromašna zamena za ljubav. Stoga je on žalostan. Kada je on tužan ljudi mu daju saučešće. Ko god mu dođe ima saosećanje jer on uvek plače i zapomaže. Njegovo raspoloženje je uvek kao kod vrlo nesrećnog čoveka. Ali on uživa! Kada god mu pružite saosećanje on uživa u tome. On postaje više nesrećan, jer što je više nesrećan, više može dobiti saosećanja.

Stoga sam mu ja rekao: "Vi imate određeno ulaganje u vašu žalost. Ovaj ceo obrazac, samo žalost ne može se odbaciti. Ona je ukorenjena negde drugde. Prestanite da tražite

saosećanje. Možete prestati da tražite saosećanje samo kada započnete da dajete ljubav, jer to je zamena. A jednom kada započnete da dajete ljubav, ljubav će vam se dogoditi. Onda ćete biti srećni. Onda je stvoren različit obrazac."

Slušao sam, čovek je ušao u jedan auto-park. Bio je u vrlo smešnom položaju. Izgledalo je skoro nemoguće kako je hodao, jer se bio pogurio kao da vozi auto. Ruke su mu se na nekom nevidljivom volanu pokretale, a noga na nevidljivom gasu; a on je hodao. A to je bilo tako teško, skoro nemoguće, kako je on hodao. Gomila se sakupila tu. On je radio nešto nemoguće. Oni su pitali pratioca: "Šta se dešava? Šta ovaj čovek radi?"

Taj pratilac je rekao: "Ne pitaj glasno. Čovek je u svojim prošlim voljenim kolima. Bio je jedan od najboljih vozača. On je čak doneo nacionalnu nagradu na auto trkama. Ali sada, usled nekog mentalnog nedostatka, on se srozao. Nije mu dozvoljeno da vozi kola, (što mu je) inače baš stari hobi."

Iz gomile su rekli: "Ako znate to, onda zašto mu to ne kažete," kažete mu: "Nemate auto, šta radite ovde?" Čovek je odgovorio: "To je ono zbog čega ja kažem: "Ne govorite naglas." Ja ne mogu to učiniti, jer mi on daje jedan rupi dnevno da operem kola. To ja ne mogu učiniti. Ja ne mogu reći: "Vi nemate kola". On će parkirati kola, a onda ću ih ja oprati."

To ulaganje od jednog rupija, stečena korist, postoji. Imate mnogo stečenih koristi u vašoj nevolji takođe, u vašem bolu takođe, u vašoj bolesti takođe. A onda nastavljate govoriti: "Mi ne želimo. Mi ne želimo da budemo ljuti, ne želimo da budemo ovo i ono." Ali dok ne dođete do uvida kako su se sve te stvari dogodile vama, dok ne uvidite ceo uzorak, ništa se ne može promeniti.

Najdublji obrazac uma je želja. Vi ste ono što jeste jer imate određene želje, grupu želja. Patanjđali kaže: "Prva stvar je nevezivanje." Odbacite sve želje; ne budite vezani. A onda, *abhyasa*.

Na primer, neko dođe kod mene i kaže: "Ne želim da sakupljam više masti u svom telu, ali nastavljam da jedem. Ja želim da prestanem, ali nastavljam da jedem."

Željenje je površinsko. Postoji obrazac unutra, zašto on jede više i više. Čak i ako prestane za nekoliko dana, onda opet s više ukusa on jede. I on će sakupiti veću težinu nego što je izgubio kroz nekoliko dana posta ili dijeta. A to se dešavalo neprekidno, godinama. To nije pitanje da se jede manje. Zašto on jede više? Telu to ne treba, onda negde u umu hrana je postala zamena za nešto.

On se možda boji smrti. Ljudi koji se boje smrti jedu više jer jedenje izgleda da je osnova života. Što više jedete više živite. Ovo je aritmetika u njihovom umu. Jer ako ne jedete vi umirete. Dakle ne jedenje je ekvivalentno smrti, a više jedenja je ekvivalentno sa više života. Dakle, ako se bojite smrti vi ćete jesti više, ili ako vas niko ne voli vi ćete jesti više.

Hrana može postati zamena za ljubav, jer dete u početku, dolazi (do toga) da poveže hranu i ljubav. Prva stvar za koju će dete biti svesno jeste majka, hrane od majke i ljubavi od majke. Ljubav i hrana ulaze u njegovu svest istovremeno. A kad god majka voli, ona daje više mleka. Dojka se daje srećno. Ali kad god je majka ljuta, nije milostiva, ona otrgne dojkicu.

Hrana se uklanja kad god majka nije milostiva (ne voli); hrana se daje kad god ona voli. Ljubav i hrana postaju jedno. U umu, u dečjem umu, oni postaju udruženi. Tako, kad god dete dobije više ljubavi, ono će smanjiti svoju hranu, jer ljubavi je toliko mnogo da hrana nije nužna. Kad god nema ljubavi, ono će jesti više jer ravnoteža mora da se održava. Ako uopšte nema ljubavi, onda će ono osećati svoj stomak.

Možete biti iznenađeni - kad god su dve osobe u ljubavi, one izgube debljinu. Zbog toga devojke postaju deblje onog momenta kada se udaju. Kada je ljubav utvrđena brakom, započinju da se debljaju jer sada nema nedostatka. Ljubav i svet ljubavi je, na neki način, okončan.

U zemljama gde više preovlađuju razvodi, žene pokazuju bolje figure. U zemljama gde razvodi nisu rasprostranjeni, žene ne brinu o svojim figurama, jer ako je razvod moguć onda će žena morati da nađe nove ljubavnike i svesno ističe svoju figuru. Traganje za ljubavlju pomaže telesnoj pojavi. Kada je ljubav utvrđena, ona je dovršena u životu. Ne treba da brinete o telu; ne treba uopšte da se merite.

Dakle, ova osoba se možda boji smrti; možda ona nije u nekoj dubokoj, intimnoj ljubavi s nekim. A ovo dvoje su opet povezani. Ako ste u dubokoj ljubavi, vi se ne bojite smrti. Ljubav je tako ispunjavajuća da ne brinete šta će se dogoditi u budućnosti. Ljubav sama je ispunjenje. Čak i ako smrt dođe, ona može biti dobrodošla. Ali ako niste u ljubavi, onda smrt kreira strah; jer vi niste čak ni voleli još, a smrt se približava. Smrt će se desiti i više neće biti vremena i nema budućnosti posle nje.

Ako ne postoji ljubav, straha od smrti će biti više. Ako ima ljubavi, manje je straha od smrti. Ako ima potpune ljubavi, smrt potpuno iščezava. Ovo je sve povezano unutra. Čak i vrlo jednostavne stvari su duboko ukorenjene u većim obrascima.

Mula Nasrudin je jednom stajao ispred svog veterinara sa psom i insistirao je: "Isecite rep mom psu." Doktor je rekao: "Ali zašto, Nasrudine? Ako isečem rep vašem psu, ovaj lepi pas će biti upropašćen. Izgledaće ružno. Zašto zahtevaš to?" Nasrudin je rekao: "Među nama, ne kažite to nikome, želim odseći psu rep jer moja tašta će uskoro doći a ja ne želim nikakav znak dobrodošlice u mojoj kući. Uklonio sam sve. Samo ovaj pas je ostao, on može izraziti dobrodošlicu mojoj tašti."

Čak i pseći rep ima veći uzrok od mnogih uzajamnih odnosa. Ako Mula Nasrudin ne može (izraziti) dobrodošlicu svojoj tašti čak ni kroz svog pasa, on ne može biti u ljubavi sa svojom ženom; to je nemoguće. Ako ste u ljubavi sa svojom suprugom, iskazaćete dobrodošlicu i svojoj tašti. Bićete ljubazni prema njoj.

Jednostavne stvari na površini duboko su ukorenjene u kompleksnim stvarima, i sve je međusobno zavisno. Dakle, vi samo menjate mišljenje, a ništa se ne menja. Dok vi ne odete do kompleksnog obrasca, ne uslovljavajući to, dovodeći u red to, stvarajući novi uzrok, samo onda novi život može nastati iz toga. Dakle, ove dve stvari treba da se obave: nevezivanje, nevezivanje što se tiče svega.

To ne znači da treba da prestanete da uživate. Ovo pogrešno razumevanje je postojalo, a *joga* je pogrešno interpretirana na mnogo načina. U jednom od njih - izgleda da *joga* kaže da vi umirete u životu jer nevezivanje znači da vi ne želite ništa. Ako ne želite ništa, niste vezani ni uz šta, ako ne volite ništa, onda ćete biti samo mrtav leš. Ne. To nije značenje.

Nevezivanje znači da ne budete zavisni ni od čega, da ne činite svoj život i sreću zavisnim ni od čega. Davanje preimućstva je u redu, vezivanje nije u redu. Kada ja kažem davanje preimućstva je u redu, mislim da možete više voleti, vi morate davati prvenstvo. Ako su mnoge osobe prisutne, morate voleti nekoga, morate odabrati nekog, morate biti ljubazni prema nekom. Dajte prvenstvo nekome, ali ne budite vezani.

Koja je razlika? Ako budete vezani, onda to postaje jedna opsesija. Ako osoba nije tu, vi ste nesrećni. Ako je osoba odsutna, vi ste u patnji. A vezanost je takva bolest da ako osoba nije tu vi ste u nevolji, a ako je osoba prisutna vi ste indiferentni. Uzeto za prihvatljivo da je to u redu. Ako je osoba tu, onda je u redu - ništa više od toga. Ako osoba nije tu, onda ste u nevolji. To je vezanost.

Davanje prvenstva je baš suprotno. Ako osoba nije tu, vi ste u redu; ako je osoba tu, vi se osećate srećnim, zahvalnim. Ako je osoba tu vi ne prihvatate to zdravo za gotovo. Vi ste srećni, uživate u tome, slavite to. Ako osoba nije tu, vi ste u redu. Vi ne zahtevate, niste opsednuti. Vi takođe možete biti sami i srećni. Više biste voleli da je osoba bila tu, ali to nije opsesija.

Izbor je dobar, vezivanje je bolest. Čovek koji živi sa davanjem prednosti živi život u dubokoj sreći. Ne možete ga učiniti nesrećnim. Možete ga samo učiniti srećnim, više srećnim. Ali ne možete ga učiniti nesrećnim. A osobu koja živi s vezanošću ne možete učiniti srećnom, možete je učiniti samo više nesrećnom. I vi znate ovo, znate ovo vrlo dobro. Ako je vaš prijatelj tu, vi mnogo ne uživate; ako prijatelj nije tu, nedostaje vam mnogo.

Upravo je pre nekoliko dana došla kod mene devojkica. Videla me pre mesec dana sa svojim momkom. Stalno su se međusobno tukli, a to je postalo baš jedna bolest, pa sam im rekao da se razdvoje na nekoliko sedmica. Rekli su mi da im je nemoguće da žive zajedno, pa sam ih poslao daleko odvojeno.

Tako je devojkica bila ovde za badnje večer, i ona je rekla: "Ova dva meseca, mnogo mi je nedostajao moj momak! Stalno mislim na njega. Čak i u mojim snovima počeo je da se

javlja. Nikada se to ranije nije događalo. Kada smo bili zajedno, nikada ga nisam videla u snovima. U snovima sam vodila ljubav s drugim muškarcem. Ali sada, stalno mi je u snovima moj momak. Dozvoli nam sada da živimo zajedno."

Onda sam joj ja rekao: "Što se mene tiče, možete živeti opet zajedno. Ali seti se da ste živeli zajedno upravo pre dva meseca i da nikada niste bili srećni."

Vežanost je bolest. Kada ste zajedno, vi niste srećni. Ako imate bogatstvo vi niste srećni. Bićete nesrećni ako ste siromašni. Ako ste zdravi, vi nikada ne osećate zahvalnost. Ako ste zdravi, nikada ne osećate zahvalnost za egzistenciju. Ali ako ste bolesni vi proklinjete ceo život i egzistenciju. Sve je beznačajno, i ne postoji Bog.

Čak i obična glavobolja je dovoljna da izbriše sve bogove. Ali kada ste srećni i zdravi, nikada se ne osećate kao da idete u crkvu ili hram samo da mislite: "Ja sam srećan i ja sam zdrav, a nisam to zaslužio. Ovo su jednostavno darovi od tebe."

Mula Nasrudin je jednom pao u reku, i skoro da se udavio. On nije bio religiozan čovek, ali iznenada, na ivici smrti, on je zavapio: "Alahu, bože, molim te spasi me, i od danas, moliću se i činiću sve što je zapisano u spisima."

Dok je izgovarao "Bože, pomози mi," uhvatio se za granu koja je visila iznad reke. Dok je gradio i išao prema sigurnom, osetio je opuštenost i rekao: "Sada je uredu. Sada ne treba da brineš." Opet je rekao Bogu: "Sada ne treba da brineš. Sada sam siguran." Iznenada se grana slomila i on je opet pao. Tako da je rekao: "Ne možeš li da prihvatiš prostu šalu?"

Inače, tako se kreću naši umovi. Vežanost će vas učiniti više i više jadnim, ono što se više voli će vas učiniti sve srećnijim i srećnijim. Patanjđali je protiv vežanosti, nije protiv onog što se više voli. Ako hrana po vašoj sklonosti nije dostupna, onda ćete odabrati drugu hranu i bićete srećni, jer ćete znati da prva nije dostupna, šta god je dostupno treba u tome da se uživa. Nećete plakati i zapomagati. Prihvaćićete život kakav vam se dešava.

Inače osoba koja je stalno vezana uz sve, nikada ne uživa ni u čemu i nikada ne postiže cilj. Čitav život postaje neprekidna patnja. Ako niste vezani, vi ste slobodni; imate mnogo energije; ne zavisite ni od čega. Vi ste nezavisni, a ova energija može da se premesti u unutrašnji napor. To može da postane praksa. To može postati *abhyasa*. Šta je *abhyasa*? *Abhyasa* je borba sa starim obrascem navike. Svaka religija je razvila mnoge vežbe, ali osnova je ova Patanjđalijeva sutra.

Na primer, kad god nastaje ljutnja, načinite stalnom praksom da pre ulaska u ljutnju uzmete pet dubokih udisaja. Jednostavna praksa, očevidno uopšte nije povezana sa ljutnjom. Svakoga to može nasmejati, "Kako će to pomoći?" Ali to će pomoći. Kad god osetite da ljutnja dolazi, pre nego što je izrazite, uzmete pet dubokih udisaja i izdisaja.

Šta će to učiniti? To će učiniti mnogo stvari. Ljutnje može biti samo ako ste nesvesni, a ovo je svestan napor. Upravo pre nego što se naljutite svesno udahnite i izdahnite pet puta. Ovo će učiniti vaš um živahnim, opreznim, a sa oprežnošću ljutnja ne može ući. To neće samo učiniti vaš um živahnim, učiniće takođe i vaše telo živahnim, jer sa više kiseonika u telu, telo je živahnije. U ovom živahnom momentu, iznenada ćete osetiti da je ljutnja iščezla.

Drugo, vaš um može biti samo na jedno usmeren. Um ne može misliti o dve stvari istovremeno; to je nemoguće za um. On može menjati od jedne do druge (stvari) vrlo brzo, ali ne možete imati dve stvari zajedno u umu istovremeno. Jedna stvar u jednom trenutku. Um ima vrlo uzan prozor, samo jedna stvar u jednom vremenu. Tako ako je ljutnja tu, ljutnja je tu. Ako vi udahnate i izdahnate pet puta, neočekivano um je usmeren na disanje. On se odvratio. Sada se kreće u različitom pravcu. Čak i ako se preselite ponovo na ljutnju, ne možete biti isto ljuti opet jer važnost je izgubljena.

Gurđijev kaže: "Kada je moj otac umirao, rekao mi je da zapamtim samo jednu stvar; "Kad god si ljut, sačekaj dvadeset četiri sata, a onda učini šta god želiš. Čak i ako želiš da ubiješ, idi i ubij, ali čekaj za dvadeset četiri sata."

Dvadeset četiri sata je previše, dvadeset četiri sekunde će delovati. Samo čekanje vas promeni. Energija koja je tekla prema ljutnji uzela je novi pravac. To je ista energija. Ona može postati ljutnja, ona može postati saosećanje. Samo joj pružite priliku.

Tako stari spisi kažu: "Ako dobra misao dođe u tvoj um, nemojte je odgađati; delujte odmah. A ako rđava misao dođe u vaš um, odložite je; nikada ne delujte odmah." Inače mi smo vrlo lukavi ili vrlo pametni, mi mislimo. Kad god dobra misao dođe mi je odgodimo.

Mark Tven je pisao u svojim memoarima da je slušao sveštenika u crkvi za deset minuta. Predavanje je bilo divno, i on je mislio u svom umu: "Danas ću dati donaciju od deset dolara. Sveštenik je divan. Crkva mora da se pomogne!" Odlučio se da pokloni deset dolara posle predavanja. Posle deset minuta je počeo da misli da bi deset dolara bilo previše, pet će biti dovoljno. Posle još deset minuta je mislio: "Ovaj čovek čak ne vredi ni pet."

On više nije slušao. Brinuo je o svojih deset dolara. Nije nikome govorio, ali sada ubeđuje sebe da je ovo previše. Vremenom je rekao: "Predavanje se završilo, odlučio sam da ne dam ništa. A kada je čovek došao blizu mene da uzme priloge, dok se kretao, pomislio sam da uzmem nekoliko dolara i pobegnem iz crkve!"

Um se stalno menja. On nikada nije statičan, on je tečenje. Ako je nešto rđavo tu, sačekajte malo. Ne možete pričvrstiti um, um je tečenje. Samo čekajte! Samo sačekajte malo, i nećete biti sposobni da učinite zlo. Ako je tu neko dobro i želite da ga učinite, učinite to odmah jer um se menja, posle nekoliko minuta nećete biti sposobni to da učinite. Dakle ako je to delo ljubavi, ne odlažite ga. Ako je nešto nasilno ili destruktivno, odgodite to malo.

Ako ljutnja dođe, odložite je makar za nekoliko udisaja, i nećete biti sposobni da je iskažete. Onda ste slobodni da delujete. Nastavite neprekidno. To postaje navika; ne treba da mislite. Onog momenta kada ljutnja uđe, odmah vaš mehanizam započinje da diše brzo, duboko. Unutar nekoliko godina postaće vam apsolutno nemoguće da budete ljuti. Nećete biti sposobni da budete ljuti.

Bilo koja praksa, bilo koji svesni napor, može promeniti vaše stare obrasce. A to nije posao koji se može obaviti odmah; to će tražiti vreme - jer ste stvorili vaš obrazac navika u mnogim, mnogim životima. Čak ni u jednom životu vi ne možete promeniti to - to je previše rano.

Moji *sannyasini* mi dolaze i kažu: "Kada će se to dogoditi?" a ja kažem: "Ubrzo." A oni kažu: "Šta mislite pod vašim "uskoro", jer ste nam godinama govorili "uskoro"?"

Čak i u jednom životu se to dešava - to je ubrzo. Kad god se to dogodi, to se desilo pre njegovog vremena jer ste vi stvorili ovaj obrazac u tako mnogo života. To treba da bude uništeno, osveženo. Tako u neko vreme, čak u nekom životu, to nije prekasno.

Njihov prekid nastaje uz pomoć trajnog unutrašnjeg napora i nevezivanja.

Od ovo dvoje, abhyasa unutrašnja praksa je napor da se bude čvrsto utvrđen u sebi samom.

Sušтина *abhyase* je da se bude usredišten u sebi. Šta god da se dogodi, ne treba odmah da se uzbuđujete i reagujete. Prvo treba da budete usredišteni u sebi, iz te usredsređenosti da posmatrate okolo i onda odlučite.

Neko vas uvredi i vi ste povučeni njegovom uvredom. Vi ste uzbuđeni bez savetovanja sa svojim centrom. Čak i bez vraćanja do centra ni za jedan trenutak, vi ste uzbuđeni.

Abhyasa označava unutrašnju praksu. Svesni napor znači: "Pre nego što se pokrenem van, moram se pokrenuti unutra. Prvo kretanje mora biti prema mom centru. Tamo, usredišten, pogledaću situaciju i onda odlučiti." A ovo je tako ogroman, tako preobražavajući fenomen. Jednom kada ste usredišteni unutra, cela stvar izgleda drugačija; perspektiva se promenila. To možda neće izgledati kao uvreda. Onda čovek može samo da izgleda glup. Ili, ako ste stvarno usredišteni, vi ćete saznati da je on u pravu. "To nije jedna uvreda. Nije ništa rekao pogrešno o meni."

Čuo sam da se jednom dogodilo - ne znam da li je to istina ili ne, ali sam čuo ovu anegdotu - da je jedan novinar neprekidno pisao protiv Ričarda Niksona, neprekidno! - klevetajući ga, osuđujući ga. Onda je Ričard Nikson otišao kod izdavača i rekao: "Šta činite? Govorite laži o meni i to dobro znate!" Izdavač je rekao: "Da, znamo da govorimo laži o vama, ali ako počnemo govoriti istinu o vama, bićete u većoj nevolji!"

Dakle, ako neko govori nešto o vama on možda laže, ali samo pogledajte okolo. Ako je on stvarno tačan, to može biti gore. Ili, sve što on kaže može da se primeni na vas. Ali kada ste vi usredišteni, možete posmatrati sebe takođe bespristrasno.

Patanđali kaže da od ova dva, *abhyasa* unutrašnja praksa - jeste napor da se bude čvrsto utvrđen u sebi. Pre pokretanja u delo, bilo koje vrste delovanja, krenite u sebe. Prvo budite utvrđeni tamo - makar samo za jedan jedini trenutak - i vaša akcija će biti totalno različita. To ne može biti neki nesvesni obrazac od nekada. To će biti nešto novo, to će biti jedan živi odgovor. Samo pokušajte to. Kad god osećate da ćete ići da delujete ili učinite nešto, pokrenite se prvo unutra, jer šta god da ste činili do sada postalo je slično robotu, mehaničko. Vi nastavljate činiti to neprekidno u ponovljenom ciklusu.

Samo naćinite dnevnik za trideset dana - od jutra do večeri, trideset dana, i moći ćete da vidite obrazac. Vi se krećete kao mašina; vi niste ćovek. Vaši odgovori su mrtvi. Sve što ćinite jeste predvidljivo. A ako izućite svoj dnevnik pronicljivo možda ćete moći da dešifrujete obrazac - da ste ponedeljkom, svakog ponedeljka ste ljuti; svake nedelje ćulni, seksualni; svake subote ste borbeni. Ili ujutru ste dobri, posle podne osećate gorćinu, a uveće ste protiv celog sveta. Možete videti obrazac. Jednom kada sagledate obrazac, možete zapaziti da radite kao robot. A biti robot je ono što je nevolja. Treba da budete svesni, a ne mehanićka stvar.

Gurđijev je imao obićaj da kaže: "Ćovek, ovakav kakav jeste, je mašina". Vi postajete ćovek samo kada postanete svesni. A ovaj konstantan napor da se bude utvrđen u sebi ućiniće vas svesnim, oslobodiće vas mehanićnosti, ućiniće vas nepredvidljivim, ućiniće vas slobodnim. Onda neko može da vas vređa a vi ćete se još smećjati; ranije se nikada niste smećjali. Neko može da vas uvredi, a vi da osećate ljubav prema ćoveku; ranije to niste osećali. Neko može da vas uvredi, a vi možete biti zahvalni prema njemu. Nešto novo se rodilo. Sada vi stvarate svesno biće u sebi.

Inaće prva stvar koju treba uraditi pre kretanja u akciju - jer delovanje znaći kretanje spolja - je kretanje unutra, a onda prema drugima, odlaćenje od sebe. Svaki ćin je odlaćenje dalje od sebe. Pre nego što odete dalje (od sebe), pogledajte, imajte kontakt, uronite u unutrašnje biće (postojanje). Prvo budite utvrđeni.

Pre svakog momenta, neka bude momenat meditacije; to je ono šta je *abhyasa*. Šta god da radite, pre rada zatvorite svoje oći, ostanite smireni, krećite se unutra. Samo postanite bestrasni, nevezani, tako da možete gledati na (sve) kao posmatrać, nepristrasno - kao da niste ukljućeni, vi ste samo svedok. A onda se krećite!⁴⁴

Jednog dana, baš ujutru, žena Mule Nasrudina je rekla Muli: "Noćas dok si ti spavao, uvredio si me. Govorio si stvari protiv mene. Šta si time mislio? Moraš mi objasniti." Mula reće: "Ali ko kaže da sam spavao? Ja nisam spavao. Baš stvari koje ćelim da kaćem, ne mogu reći danju. Ne mogu skupiti tako mnogo hrabrosti." U vaćim snovima, u vaćoj budnosti, konstantno ćinite stvari, a te stvari se svesno ne ćine - kao da ste prisiljeni da ih ućinite. Ćak i u vaćim snovima vi niste slobodni. Ovo konstantno mehanićko ponaćanje je ropstvo. Dakle kako da se bude utvrđen u sebi? Kroz *abhyasu*.

Sufiji su neprekidno utvrđeni u Bogu. Šta god da kaću, ćine; sede, stoje, bilo šta... Pre nego što sufi ućenik ustane, on će uzeti Alahovo ime. Prvo će uzeti boćje ime. Ako sedne, on će uzeti boćje ime. Jedna akcija treba da se izvede - ćak i sedenje je akcija - on će reći: "Alah!" Tako, sedajući, on će reći: "Alah!" Ustajući on će reći: "Alah!" Ako nije moguće reći glasno, on će reći u sebi. Svaka akcija se izvodi kroz sećanje. A ubrzo, ovo sećanje postaje konstantna barijera između njega i akcije - podela, procep.

A što više taj procep raste, više on može da gleda na svoje akcije kao da on nije akter. Neprekidnim ponavljanjem Alah, ubrzo, on poćinje da vidi da je samo Alah akter. "Ja nisam akter. Ja sam samo vozilo ili jedno oruće." A onog momenta kada ovaj procep raste, sve što je zlo otpada. Vi ne možete biti zli. Možete ćiniti zlo samo kada nema procepa između aktera i akcije. Sada dobro teće automatski.

⁴⁴ Ovo je ujedno i opis prakse budistićke meditacije vipassana i satipatthana.

Što je veći procep između aktera i akcije, bolje je. Život postaje sveta stvar. Vaše telo postaje hram. Sve što vas čini budnim, utvrđenim unutar sebe, jeste *abhyasa*.

Od ovo dvoje, abhyasa unutrašnja praksa je napor da se bude čvrsto utvrđen u sebi samom.

To postaje čvrsto utemeljeno u neprekidnom postojanju za dugo vreme, bez prekida i sa smernom predanošću.

Dve stvari. "Neprekidna praksa za dugo vreme." Koliko dugo? To će zavisi. To će zavisi od vas, od svake osobe, koliko dugo. Dužina će zavisi od intenziteta. Ako je jačina totalna, onda ubrzo se to može dogoditi, vrlo skoro. Ako intenzitet nije tako jak, onda će uzeti duži period.

Čuo sam da je jednog jutra sufi mistik, Junaid, pošao u šetnju van svog sela. Jedan čovek je dotrčao i pitao Junaida: "Glavni grad ovog kraljevstva... želim da stignem u glavni grad, još koliko ću morati da putujem? Koliko vremena će trebati?"

Junaid je pogledao u čoveka, i ne odgovorivši mu, opet počeo da hoda. Čovek je mislio: "Ovaj stari čovek izgleda da je gluv." Pa je po drugi put pitao mnogo glasnije. "Želim znati koliko vremena mi treba da stignem do glavnog grada!"

Međutim, Junaid je opet nastavio da hoda. Nakon hodanja dve milje s tim čovekom, Junaid reče: "Moraćete da hodate najmanje deset sati." Onda je čovek rekao: "Ali mogli ste mi to reći ranije!" Junaid je kazao: "Kako sam mogao to reći? Prvo sam morao znati vašu brzinu. To zavisi od vaše brzine. Na ove dve milje ja sam posmatrao koja je vaša brzina. Samo onda sam mogao da odgovorim." To zavisi od vaše jačine, vaše brzine.

Prva stvar je neprekidna praksa za dugi vremenski period bez prekida. Ovo treba zapamtiti. Ako prekinete, ako radite za nekoliko dana, a onda ostavite za nekoliko dana, čitav napor je izgubljen. A kada započnete ponovo, to je opet početak.

Ako meditirate a onda kažete za nekoliko dana da nema problema, osećate lenjost, osećate pospanost ujutru i kažete: "Mogu da odgodim, mogu to raditi sutra," - čak i za jedan propušten dan, vi ste izgubili rad od mnogo dana, zato što ne radite meditaciju danas, već ćete raditi mnoge druge stvari. Te mnoge druge stvari pripadaju vašem starom obrascu, tako je stvoren sloj. Vaše juče i vaše sutra je odsečeno. Danas je postalo sloj, različit sloj. Kontinuitet je izgubljen, a kada sutra počnete ponovo to je opet početak. Ja vidim, mnoge osobe započinju, prestaju, opet započinju. Rad koji može biti obavljen za nekoliko meseci onda traje godinama.

Dakle ovo treba zapamtiti: bez prekidanja. Koju god praksu da ste odabrali, izaberite je za ceo život, i nastavite da kujete po njoj, ne slušajte um. Um će pokušati da vas ubedi, a um je najveći zavodnik. On može dati sve vrste razloga da je danas nužno da se ne radi jer se osećate bolesnim, postoji glavobolja, ne možete spavati noću, toliko ste bili umorni da danas samo možete odmarati. Međutim to su trikovi uma.

Um želi da sledi svoj stari obrazac. Zašto um želi da sledi svoj stari obrazac? Jer postoji najmanji otpor; to je lakše. Svako želi da sledi lakši put, lakši smer. Umu je lako samo da sledi staro. Novo je teško.

Dakle um se opire svemu što je novo. Ako ste u praksi, u *abhyasi*, ne slušajte um, nastavite da radite. Ubrzo ova nova praksa će ući duboko u vaš um, a um će prestati da se odupire tome jer će to onda postati lakše. Onda će umu biti lakše da teče. Dok on ne postane jedan lagani tok, nemojte prekidati. Možete poništiti dug napor od malo lenjosti. Dakle, to mora da bude neprekidno.

I drugo, sa smernom predanošću. Možete vršiti praksu mehanički, bez ljubavi, nema predanosti, nema osećanja svetosti u tome. Onda će trajati jako dugo, jer kroz ljubav stvari prodiru lako u vas. Kroz predanost vi ste otvoreni, više otvoreni. Seme pada dublje.

Bez predanosti vi možete raditi istu stvar. Pogledajte u hram, možete imati unajmljenog sveštenika. On će raditi molitve neprekidno godinama, bez rezultata, bez ispunjenja kroz njih. On ih vrši kako je propisano, ali to je posao bez predanosti. On može pokazati predanost, ali je samo sluga. Zainteresovan je samo za svoju platu - ne za molitvu, ne za *puđu*, ne za ritual. To mora da bude urađeno - to je dužnost; to nije ljubav. Stoga će on to raditi, godinama. Čak i za ceo svoj život on će biti iznajmljeni sveštenik, plaćen čovek. Na

kraju, on će umreti kao da se nikada nije molio. Umreće u hramu moleći - ali će umreti kao da se nikada nije molio, jer nije bilo predanosti.

Stoga ne vršite *abhyasu*, praksu, bez predanosti, jer onda nepotrebno rasipate energiju. Mnogo može doći iz toga ako predanosti ima. Kakva je razlika? Razlika je u dužnosti i ljubavi. Dužnost je nešto što morate da uradite, ali ne uživajte da radite to. Morate da iznesete to nekako; morate da završite što pre. To je baš kao vidljivi posao. Ako je takav odnos, kako onda može prodreti u vas?

Ljubav nije dužnost, vi uživajte. Ne postoji granica u njenom uživanju, nema žurbe da se završi to. Što je duža, bolje je. Nje nikada nije dovoljno. Uvek osećate nešto više, nešto više. Ona je uvek nezavršena. Ako je ovakvo držanje, onda stvari idu duboko u vas. Seme doseže dublju zemlju. Predanost znači da ste u ljubavi sa posebnom *abhyasom*, praksom.

Posmatram mnoge ljude, radim s mnogim ljudima. Ovo vidim vrlo jasno. Oni koji praktikuju meditaciju kao da rade samo tehniku, oni nastavljaju da je rade godinama, ali se promene ne dešavaju. To može pomoći malo, telesno. Oni mogu biti zdraviji, njihova telesna građa će dobiti neke dobrobiti iz toga. Ali to je samo jedna vežba. A onda oni dolaze kod mene i kažu: "Ništa se ne događa."

Ništa se i neće dogoditi, jer način na koji oni to rade je nešto spoljašnje, upravo kao rad - kao kada idu do kancelarije u devet i odlaze iz nje u pet. Bez učešća oni mogu ići u dvoranu za meditaciju. Mogu meditirati za jedan sat i vratiti se natrag, bez učešća. To nije u njihovom srcu.

Druga kategorija ljudi je ona koja to čini s ljubavlju. To nije pitanje da se čini nešto. To nije kvantitativno, to je kvalitativno - koliko ste uključeni, koliko duboko volite to, koliko mnogo uživajte u tome - nije cilj, nije kraj, nije rezultat, već sama praksa.

Sufiji kažu ponavljanje imena Boga - ponavljanje imena Alaha - u sebi je blaženstvo. Oni nastavljaju s ponavljanjem i uživaju. Ovo postaje njihov ceo život, samo ponavljanje imena.

Nanak⁴⁵ kaže nam *smaram* - sećanje imena je dovoljno. Vi jedete, odlazite da spavate, kupate se, a neprekidno vaše srce je ispunjeno sećanjem. Samo nastavljajte sa ponavljanjem "Ram" ili "Alah" ili bilo šta, ali ne kao reč, (već) kao predanost, kao ljubav.

Celo vaše biće oseća se ispunjeno, vibrira s tim, to postaje vaš najdublji dah. Ne možete živeti bez toga. Ubrzo to stvara unutrašnju harmoniju, muziku. Čitavo vaše biće započinje da pada u harmoniju. Ekstaza se rađa, brujeća senzacija, slast vas okružuje. Ubrzo ova slatkoća postaje vaša priroda. Onda šta god da kažete, to postaje ime Alaha; šta god kažete, to postaje sećanje na božansko.

Svaka praksa *bez prekida i sa smernom predanošću...* za zapadni um je vrlo teška. Oni mogu razumeti praksu, ali ne mogu razumeti *smernu predanost*. Oni su potpuno zaboravili taj jezik, a bez tog jezika prakse zapadni tragaoci dolaze kod mene i kažu: "Šta god da kažete mi ćemo uraditi," i oni slede tačno onako kako im je rečeno. Ali oni rade na tome upravo kao što rade na bilo kojoj drugoj tehnici. Oni nisu u ljubavi s tim; oni nisu postali ljudi; oni nisu izgubljeni u tome. Oni ostaju manipulanti.

Oni su majstori, i oni nastavljaju da manipulišu tehnikom baš kao što će sa svakim mehaničkim izumom manipulirati. Upravo kao kada uključite dugme i ventilator startuje - nema potrebe ni za kakvom smernom predanošću za dugme ili za ventilator. A sve u životu vi radite tako, ali *abhyasa* se ne može raditi na taj način. Morate biti duboko povezani sa svojom *abhyasom*, svojom praksom, da vi postanete sporedni, a praksa da postane primarna, da vi postanete senka, a praksa da postane duša - kao da to niste vi koji vršite praksu. Tako praksa počinje da se odvija sama od sebe, a vi ste samo deo nje, vibrirate s njom. Onda može biti da nikakvo vreme ne bude potrebno.

Sa dubokom predanošću rezultati mogu uslediti odmah. U jednom trenutku predanosti možete poništiti, otkopčati mnogo života iz prošlosti. U momentu duboke predanosti možete postati potpuno slobodni od prošlosti.

⁴⁵ Guru Nanak, duhovni učitelj Sika.

Inače je teško objasniti to, tu smernu predanost. Postoji prijateljstvo, postoji ljubav, postoji različit kvalitet prijateljstva plus ljubav što je nazvano smernom predanošću. Prijateljstvo i ljubav postoje između jednakih. Ljubav između suprotnog pola, prijateljstvo s istim polom, ali na istom nivou - vi ste jednaki.

Saosećanje je upravo suprotno smernoj predanosti. Saosećanje potiče od višeg izvora prema nižem izvoru. Saučešće je kao reka koja teče sa Himalaja do okeana. Buddha je saosećanje. Ko god dođe kod njega, njegovo saosećanje teče naniže. Poštovanje je baš suprotno, kao da Gang teče od okeana prema Himalajima, od nižeg prema višem.

Ljubav je između jednakih, saosećanje je od višeg prema nižem; predanost je od nižeg prema višem. Saosećanje i predanost su oboje iščezli; samo prijateljstvo je ostalo. A bez saučešća i predanosti prijateljstvo samo visi između. Mrtvo, jer dva pola nedostaju. A ono može da postoji, živi, samo između ova dva pola.

Ako ste u predanosti, onda će pre ili kasnije saosećanje započeti da teče prema vama. Ako ste u predanosti, onda neki viši vrhunac će započeti da teče prema vama. Ali ako niste u predanosti, saosećanje ne može teći prema vama, vi niste otvoreni prema njemu.

Sva *abhyasa*, sva praksa, je da se postane smeran, najniži tako da najviše može da utiče u vas - da postanete smerni. Kao što je Isus rekao: "Samo oni koji stoje poslednji, postaću prvi u mom carstvu Božjem."⁴⁶

Postanite najniži... poslednji. Iznenada, kada ste najniži, vi ste sposobni da primete najviše. A samo prema najnižoj dubini najviše je privučeno, tegljeno. To postaje magnet. "Sa predanošću" znači vi ste najniži. Zbog toga budisti biraju da budu prosjaci, *sufiji* su izabrani da budu prosjaci - baš najniži, prosjaci. Mi smo videli da se u ovim prosjacima najviše dogodilo.

Ali to je njihov izbor. Oni su stavili sebe u poslednje. Oni su zadnji ljudi - ne u nadmetanju sa nekim, samo slični dolini, niski, najniži.

Zbog toga se u starim *sufi* izrekama kaže: "Postani rob Božiji" - baš rob, ponavljajući njegovo ime, stalno zahvaljujući njemu, stalno osećajući zahvalnost, stalno ispunjeni s tako mnogo blagoslova koje je on izlio na vas.

Sa ovim poštovanjem, praktikovaćete *abhyasu*, bez ometanja. Patanjđali kaže: "Ovo dvoje, *vairagya* i *abhyasa*, pomažu umu da prestane. A kada um prestane, vi Jeste, po prvi put, zaista ste ono što ste namenjeni da budete, ono što je vaša sudbina."

Poglavlje 8

ZAUSTAVI SE, I TO JE OVDE!

1. januara 1974.

Prvo pitanje:

Patanjđali je istakao važnost nevezivanja, a to znači, prestanak želja, da se bude ukorenjen u sebi samom. Inače da li je nevezivanje zaista na početku putovanja, ili na samom kraju?

Početak i kraj nisu dve stvari. Početak je kraj, stoga ih ne delite i ne razmišljajte u terminima dualnosti. Ako želite da budete smireni na kraju, moraćete da budete smireni od samog početka. U početku tišina će biti kao seme, na kraju će biti kao drvo. Inače drvo je skriveno u semenu, tako početak je baš seme.

Koji god da je krajnji cilj, on mora biti skriven ovde i sada, baš u vama, na samom početku. Ako nije tu u početku, ne možete ga postići na kraju. Naravno, tu će postojati razlika - u početku to može biti samo seme; na kraju to će biti potpuno cvetanje. Možda ga nećete

⁴⁶ "Blago smernima duhom, jer njihovo je carstvo nebesko" – što je pogrešno prevedeno u Bibliji kao „blago siromašnima duhom". Radi se o smernosti, o svođenju sebe na pravu, istinitu meru i usklađenost, biti s pravom merom u odnosu na božansko, a ne o mentalnom siromaštvu i tuposti.

moći prepoznati kada je seme, ali je prisutan bilo da ga prepoznajete ili ne. Tako kada Patanjđali kaže da je nužno nevezivanje na samom početku putovanja, on ne kaže da to neće biti potrebno na kraju.

Nevezanost u početku će biti s naporom; nevezanost na kraju će biti spontana. U početku vi ćete morati da budete svesni toga, na kraju neće biti potrebno da imate svest o tome. To će biti samo vaš prirodan tok.

U početku morate praktikovati to. Konstantna budnost će biti potrebna. Postojeće borba s vašom prošlošću, sa vašim obrascima vezanosti; borba će biti prisutna. Na kraju neće biti borbe, nema alternative, nema izbora. Vi ćete jednostavno teći u pravcu beželjnosti. To će morati da postane vaša priroda.

Ali zapamtite, koji god da je cilj, on mora biti praktikovan od samog početka. Prvi korak je takođe i poslednji. Dakle čovek mora biti vrlo pažljiv oko prvog koraka. Ako je u prvom ispravan smer, samo onda će zadnji biti ostvarljiv. Ako izostavite prvi korak, vi ste propustili sve.

Ovo će dolaziti često u vaš um, stoga shvatite to duboko jer mnoge stvari će Patanjđali reći koje izgledaju kao ciljevi. Nenasilje je cilj - kada osoba postane tako saosećajna, tako duboko ispunjena ljubavlju, da ne postoji nasilje, nema mogućnosti za nasilje. Ljubav ili nenasilje je cilj. Patanjđali će reći da praktikujete to od samog početka.

Cilj mora biti u vašem vidokrugu od samog početka. Prvi korak putovanja mora biti apsolutno posvećen cilju, usmeren prema cilju, krećući se prema cilju. To ne može biti apsolutna stvar u početku, niti Patanjđali očekuje to. Vi ne možete biti totalno nevezani, ali možete pokušati. Sam napor će vam pomoći.

Imaćete neuspeha mnogo puta; često ćete postati vezani. A vaš um je takav da ćete čak biti vezani uz nevezivanje. Vaš obrazac je tako svestan, ali napor, svesni napor, uskoro će vas učiniti pažljivim i svesnim. Jednom kada počnete osećati bedu vezanosti, manja će biti potreba za naporom, jer niko ne želi da bude jadan, niko ne želi da bude nesrećan.

Mi smo nesrećni jer ne znamo šta činimo, ali čežnja u svakom ljudskom biću je prema sreći. Niko ne čežne za patnjom; svako stvara patnju jer ne znamo šta radimo. Ili se mi možda krećemo u željama prema sreći, ali obrazac našeg uma je takav da se mi zapravo krećemo prema nevolji.

Od samog početka, kada je dete je rođeno, odgajano, pogrešni mehanizmi su uvođeni u njegov um, pogrešno držanje je hranjeno. Niko ne pokušava da načini sebe neispravnim, ali nepravilni ljudi su svuda okolo. Oni ne mogu biti ništa drugo, oni su bezuspešni i bespomoćni.

Dete je rođeno bez ikakvog obrasca. Samo duboka čežnja za srećom je prisutna, ali ono ne zna kako da postigne to; nije poznato kako.

Ono zna, to je sigurno, da ta sreća treba da bude postignuta. Ono će se boriti celog svog života, ali sredstva, metode kako to treba da se postigne, gde to treba da se postigne, gde treba da ide da nađe to, ono ne zna. Društvo ga uči kako da postigne sreću, a društvo nije kako treba, ono je nepravedno, nepodesno, neistinito, nemoralno.

Dete želi sreću, ali mi ne znamo da ga naučimo da bude srećno. Čemu god da ga učimo to postaje put prema patnji. Na primer, mi ga učimo da bude dobro. Mi ga učimo da ne čini određene stvari, a da čini izvesne stvari čak i bez razmišljanja da li je to prirodno ili neprirodno. Kažemo: "Radi ovo, nemoj raditi ono." Naše "dobro" može da bude neprirodno - ako ga nečemu učimo da je dobro, a to je neprirodno, onda mu stvaramo obrazac patnje.

Na primer, dete je ljuto, a mi mu kažemo: "Ljutnja je loša. Ne budi ljuto." Inače ljutnja je prirodna, i samo govoreći: "Ne budi ljuto," mi ne uništavamo ljutnju, mi samo učimo dete da potisne to. Potiskivanje će postati patnja, jer sve što je potisnuto postaje otrovno. To se kreće u same hemikalije tela; to je toksično. A neprekidnim učenjem, "Ne budi ljuto," mi ga učimo da otruje svoj vlastiti sistem.

Jednoj stvari ga ne učimo: *kako* da bude ljuto. Jednostavno ga učimo da suzbija ljutnju. A mi ga možemo prisiliti zato što je zavisno od nas. Ono je bespomoćno, mora da nas sledi. Ako kažemo: "Ne budi ljuto," onda će se ono nasmejati. Taj osmeh će biti lažan. Iznutra ono ključa, unutra je u metežu, unutra postoji vatra, a spolja se smeje.

Malo dete - od njega mi pravimo licemera. Ono zna da je njegov osmeh lažan, njegova ljutnja je prava, ali realno treba da bude potisnuto, a nerealno da bude prinuđeno. Ono će biti rasepljeno. Ubrzo, rasep će postati tako dubok, da kad god se ono nasmeje, osmeh će biti lažan.

A ako ono ne može zaista biti ljuto, ono ne može zaista biti išta jer realnost je odbačena. Ono ne može izraziti svoju ljubav, ono ne može izraziti svoju ekstazu - ono ne može postati uplašeno od realnog. Ako odbacite deo realnog, cela realnost je odbačena, jer realnost ne može biti podeljena i dete ne može deliti.

Jedna stvar je sigurna: dete je došlo do shvatanja da ono nije prihvaćeno. Kakvo ono jeste, nije prihvatljivo. Realno je ponekad zlo, dakle ono mora biti lažno. Ono mora da koristi lica, maske. Jednom kada ono nauči ovo, ceo život će se kretati u lažnoj dimenziji. A laž može samo voditi do nevolje, laž ne može voditi do sreće. Samo istina, autentična realnost, može vas voditi prema ekstazi, prema vrhuncu iskustva života - ljubavi, radosti, meditaciji, kako god to nazivate.

Svako je odgajan po ovom obrascu, tako vi čeznete za srećom, ali šta god da činite kreira bedu. Prva stvar prema sreći je da prihvatite sebe, a društvo vas nikada ne uči da prihvatite sebe. Ono vas uči da osuđujete sebe, da budete krivi negde u sebi samom, da odsecate mnoge delove. Ono vas obogaljuje, a obogaljen čovek ne može dostići cilj. Svi smo mi obogaljeni.

Vežanost je patnja, inače od samog početka dete je učeno za vežanost. Majka bi govorila detetu: "Voli me, ja sam tvoja majka." Otac bi rekao: "Voli me, ja sam tvoj otac" - kao da, ako je neko otac ili majka, onda on automatski postaje dopadljiv.

Upravo da se bude majka ne znači mnogo ili baš da se bude otac ne znači mnogo. Biti otac znači prolaziti kroz veliku disciplinu. Čovek mora da bude dopadljiv. Da se bude majka nije samo da se rađa. Da se bude majka označava veliki trening, veliku unutrašnju disciplinu. Ona mora biti dopadljiva.

Ako majka jeste dopadljiva, onda će je dete voleti bez ikakvog vezivanja. Kad god ono otkrije da je neko dopadljiv, ono će voleti. Ali majke nisu dopadljive, očevi nisu dopadljivi; oni nikada nisu razmišljali u ovim terminima - da ljubav jeste kvalitet. Vi morate da ga stvorite; vi to morate postati.

Morate da rastete. Samo onda možete stvoriti ljubav u drugima. To ne može biti traženo. Ako tražite to, to može biti jedna vežanost, ali ne ljubav. Dakle dete će voleti majku jer je ona njegova majka. Majka ili otac, oni postaju ciljevi. Ovo su uzajamni odnosi, ne ljubav. Onda ono postane vezano za porodicu, a porodica je destruktivna sila jer porodica suseda je odvojena. Ona nije dopadljiva, jer vi ne pripadate njoj. Onda vaša zajednica, vaša nacija... inače susedna nacija je neprijatelj.

Ne možete voleti celo čovečanstvo. Vaša porodica nije izvorni uzrok. Porodica vas nije vaspitala da budete dopadljiva osoba - i zaljubljena osoba. To je prisiljavanje nekih uzajamnih odnosa. Vežanost je uzajamni odnos, a ljubav - ljubav je stanje uma. Vaš otac vam neće reći: "Budite zaljubljeni," jer ako ste zaljubljeni vi možete biti zaljubljeni u bilo koga. Čak ponekad i sused vam može biti više dopadljiv nego vaš otac, ali otac to ne može da prihvati - da bilo ko može biti više dopadljiv od njega, jer je on vaš otac. Tako uzajamni odnos treba da bude naučen, ne ljubav.

Ovo je moja zemlja; zbog toga ja moram voleti ovu zemlju. Ako je jednostavno to učeno, ta ljubav, onda ja mogu voleti svaku zemlju. Inače političar će biti protiv toga, jer ako volim neku zemlju, ako volim ovo tlo, onda ja ne mogu biti uvučen u rat. Dakle političari će učiti: "Voli ovu zemlju. Ovo je vaša zemlja. Vi ste rođeni ovde. Vi pripadate ovoj zemlji; vaš život, vaša smrt, pripadaju ovoj zemlji." Tako vas on žrtvuje za nju. Celu društvo vas uči uzajamnim odnosima, veživanjima, ne ljubavi. Ljubav je opasna jer ona ne zna za granice. Ona može da se kreće; ona je sloboda. Dakle vaša žena će vas učiti: "Voli me jer ja sam tvoja žena." Muž uči ženu: "Voli me jer ja sam tvoj muž." Niko ne uči ljubavi.

Ako se ljubav podučava, onda bi žena rekla: "Ali druga osoba je više dopadljiva." Ako je svet zaista slobodan da voli, onda upravo biti muž ne može nositi nikakvo značenje, baš biti žena ne znači ništa. Onda će ljubav slobodno teći. Ali to je opasno; društvo ne može dozvoliti

to, porodica ne može dozvoliti to, religija ne može dozvoliti to. Tako u ime ljubavi oni uče vezanost, i svako je u bedi.

Kada Patanjđali kaže: "Nevezanost", on nije protiv ljubavi. Nevezanost znači biti prirodan, zaljubljen, tečan, ali ne postanite opsednuti i s lošom navikom, odani poroku. Loša navika je problem. Onda je to kao bolest. Vi ne možete voleti nikoga osim svog deteta - to je loša navika. Onda ćete biti u patnji. Vaše dete može umreti; onda nema mogućnosti za vašu ljubav da teče. Čak i ako vaše dete neće umreti, ono će odrasti. A što više odraste, više će postati nezavisno. A onda će biti bola. Svaka majka pati, svaki otac pati.

Dete će postati odraslo, ono će se zaljubiti u neku drugu ženu. A onda majka pati; suparnik je ušao. Inače, to je zbog vezanosti. Ako majka zaista voli dete, pomoći će mu da bude nezavisno. Pomoći će mu da se kreće u svetu i načini koliko je moguće više ljubavnih kontakata, jer će ona znati da što više volite više ste ispunjeni. A kada se njeno dete zaljubi u neku ženu, ona će biti srećna; plesaće od radosti.

Ljubav vam nikada ne daje patnju ako volite nekoga, vi volite njegovu sreću. Ako ste vezani za nekoga, vi ne volite njegovu sreću, volite samo svoju sebičnost; vi ste usredsređeni samo na svoje vlastite egoistične potrebe.

Frojd je otkrio mnoge stvari. Jedna od njih je majčina ili očeva fiksacija (obrazovanje navike, zaustavljanje psihičkog razvoja). On kaže: "Najopasnija je ona majka koja prisiljava dete da je voli toliko da ono postaje fiksirano, i neće biti sposobno da voli nikoga drugog. Tako ima miliona ljudi koji pate od takvih fiksiranosti.

Što se tiče mog izučavanja drugih ljudi... Gotovo svi muševci, barem devedeset devet procenata, pokušavaju da nađu svoje majke u svojim ženama. Naravno, ne možete naći svoju majku u vašoj ženi; vaša žena nije vaša majka. Ali u dubokoj fiksiranosti na majku, oni su nezadovoljni sa ženom jer ona se ne ponaša materinski s njima. A svaka žena traga za ocem u mužu. Nijedan muž nije vaš otac. Ako nije zadovoljna sa očinskim ponašanjem, onda je razočarana.

Ovo su fiksiranja. U Patanjđalijevom jeziku, on ih naziva vezanostima. Frojd ih naziva fiksacijama. Reč se razlikuje ali značenje je isto. Nemojte biti fiksirani; budite tečni. Nevezanost znači da niste fiksirani. Ne budite kao ledene kocke, budite kao voda - tečni. Ne budite smrznuti.

Svaka vezanost postaje smrznuta stvar, mrtva. Ona ne vibrira sa životom; ona nije konstantno pokretna reakcija. Ona nije iz momenta u momenat živa, ona je fiksirana. Vi volite osobu - ako je to ljubav, onda ne možete predvideti šta će se dogoditi sledećeg momenta. Nemoguće je to predvideti; raspoloženje se menja kao (atmosfersko) vreme. Ne možete reći da će sledećeg momenta vaš ljubavnik biti zaljubljen u vas. Sledećeg momenta možda on neće osećati zaljubljenost. Ne možete to očekivati.

Ako sledećeg momenta on takođe bude voleo vas, to je dobro, vi ste zahvalni. Ako vas ne voli sledećeg momenta, ništa se ne može uraditi, vi ste bespomoćni. Morate prihvatiti činjenicu da on nema takvu sklonost. Nikako ne plaćite zbog toga, jednostavno ne postoji naklonost! Prihvatite situaciju. Ne prisiljavajte ljubavnika da se pretvara, jer pretvaranje je opasno.

Ako osećam zaljubljenost prema vama, kažem: "Ja vas volim," ali sledećeg trenutka mogu reći: "Ne, ja ne osećam nikakvu ljubav u ovom momentu." Tako postoje dve mogućnosti - bilo da prihvate moje nezaljubljeno raspoloženje, ili prisiljavate: "Bilo da me volite ili ne, barem pokažite da me volite." Ako me prisiljavate, onda ja postajem neiskren i uzajamni odnos postaje pretvaranje, licemerje. Onda nismo iskreni jedno prema drugom. A kada dve osobe nisu iskrene jedna prema drugoj, kako one mogu biti u ljubavi? Njihov uzajamni odnos će postati fiksiranost.

Žena i muž, oni su fiksirani, mrtvi. Sve je izvesno. Oni se ponašaju jedno prema drugom kao stvari. Dođete kod svoje kuće, vaš nameštaj će biti isti jer nameštaj je mrtav. Vaša kuća će biti ista jer kuća je mrtva. Ali vi ne možete očekivati od svoje žene da bude ista, ona je živa, (ona je) osoba. Ako očekujete od nje da bude ista kao što je bila kada ste ostavili

kuću, onda je prisiljavate da bude samo kućni nameštaj, samo stvar.⁴⁷ Vezanost prisiljava povezane osobe da budu stvari, a ljubav pomaže osobama da budu više slobodne, da budu više nezavisne, da budu više istinite. Inače istina može biti samo u konstantnom tečenju, ona nikada ne može biti zamrznuta. Kada Patanjđali kaže: "Nevezanost" on ne kaže da ubijete svoju ljubav. Pre, nasuprot tome, on kaže: "Ubijte sve što truže vašu ljubav, ubijte sve prepreke, uništite sve prepreke koje ubijaju vašu ljubav." Samo jogin može da voli. Svetovna osoba ne može biti zaljubljena, ona može biti samo vezana.

Zapamtite ovo: vezanost označava fiksaciju - i ne možete prihvatiti ništa novo u njoj, samo prošlost. Ne dozvoljavate sadašnjosti, ne dozvoljavate budućnosti da išta promeni. A život je promena. Samo smrt je nepromenljiva.

Ako ste nevezani, onda iz momenta u momenat se krećete bez ikakvog fiksiranja. Svakog momenta život će doneti nove sreće, nove nevolje. Biće tamnih noći, a biće i sunčanih dana, ali vi ste otvoreni; nemate fiksiran um. Kada nemate fiksiran um čak i bedne situacije ne mogu vam dati patnju, jer nemate ništa da ih uporedite. Niste očekivali nešto protiv toga, stoga ne možete biti frustrirani.

Postajete frustrirani zbog vaših potreba. Mislili ste da kada se vratite kući, vaša žena će upravo stajati napolju da vam izrazi dobrodošlicu. Ako ona ne stoji napolju da vam iskaže dobrodošlicu, vi ne možete to prihvatiti. To vam stvara frustraciju i patnju. Vi zahtevate, a kroz zahtevanje stvarate patnju. Zahtevanje je moguće samo ako ste vezani. Ne možete zahtevati (ništa) od osobe koja vam je stranac. Samo sa vezanošću zahtevanje ulazi unutra. Zbog toga vezivanje postaje pakleno.

Patanjđali kaže: "Ne budite vezani." To znači tecite, prihvatajte, šta god život donese. Ne zahtevajte i ne prisiljavajte. Život neće slediti vas. Ne možete prisiliti život da bude po vama. Bolje je teći s rekom radije nego je gurati. Samo tecite s njom! Postaje moguće mnogo sreće. Već ima mnogo sreće oko vas, ali je ne možete videti zbog vaših pogrešnih fiksiranosti.

Inače ova nevezanost u početku biće samo seme. Na kraju, nevezanost će značiti beželjnost, nepostojanje želje. U početku, nemanje potrebe, na kraju nepostojanje želje.

Inače ako želite da dostignete taj cilj nemanja želje, započnite od nemanja potrebe. Čak i za dvadeset četiri časa probajte Patanjđalijevu formulu. Upravo za dvadeset četiri sata, tecite s životom ne zahtevajući ništa. Šta god da život da, osećajte zahvalnost, blagodarnost. Nepriistrasno se krećite za dvadeset četiri sata u pobožnom stanju uma - ne pitajući, ne zahtevajući, ne očekujući - i imaćete novi početak. Ovih dvadeset četiri sata će postati novi prozor. I osetićete kako ekstatični možete postati.

Inače moraćete biti budni, oprezni, u početku. Ne može se očekivati da tragaocu nevezanost bude spontan čin.

Drugo pitanje:

Kako to da prosvetljen čovek predaje sebe samo čoveku, kao što je Buddha to učinio u slučaju Mahakashyape? Zaista, ovo je specifična Budistička tradicija da učenik prima svetlost (direktne spoznaje učenja) neprekidno od osam generacija. Zar nije bilo moguće grupi da bude njegov primalac?

Ne, to nikada nije moguće jer grupa nema dušu, grupa nema Sopstvo. Samo pojedinac može biti onaj koji prima, primalac, jer samo individua ima srce. Grupa nije osoba.

Vi ste ovde, ja govorim, ali ja ne govorim grupi jer sa grupom ne može biti komunikacije. Ja govorim ovde svakom pojedincu. Vi ste se sakupili u grupi, ali me ne slušate kao grupa; vi me slušate kao pojedinci. Zaista, grupa ne postoji. Samo pojedinci postoje. "Grupa" je samo reč. Ona nema realnost, nema suštinu. To je samo ime kolektiva.

Ne možete voleti grupu, ne možete voleti naciju, ne možete voleti čovečanstvo. Međutim postoje osobe koje tvrde da vole čovečanstvo. One obmanjuju sebe jer ne postoji nigde ništa slično čovečanstvu, samo postoje ljudska bića. Idi i traži, nikada nećeš negde naći čovečanstvo.

⁴⁷ Ovde Osho govori braku na osnovu iskustva u Indiji, gde je brak formalna institucija strogo determinisana.

Zaista, one osobe koje tvrde da vole čovečanstvo, to su osobe koje ne mogu voleti osobe. One su nesposobne da budu u ljubavi sa osobama. Onda velika imena - čovečanstvo, nacija, univerzum. One čak mogu voleti Boga, ali ne mogu voleti osobu, jer da se voli osoba jeste naporno, teško. To je borba. Morate promeniti sebe. Da volite čovečanstvo, nema problema - ne postoji čovečanstvo; vi ste sami. Istina, lepota, ljubav ili bilo šta što je značajno uvek pripada pojedincu. Samo pojedinci mogu biti primaoci.

Deset hiljada monaha je bilo tamo kada je Buddha izlio svoje biće u Mahakashyapu, ali grupa je bila nesposobna. Nijedna grupa ne može biti sposobna, jer svest je individualna, svesnost je pojedinačna. Mahakashyapa se uzdigao do najviše tačke gde je mogao da primi Budu. Druge individue mogu takođe postati najviša tačka, ali ne grupa.

Religija u osnovi ostaje individualistička, a to ne može biti drugačije. To je jedna od osnovnih borbi između komunizma i religije. Komunizam razmišlja u terminima grupe, društva, kolektiva, a religija misli u terminima individualne osobe, Sopstva. Komunizam misli da društvo može biti promenjeno kao celina, a religija misli da samo individue mogu biti promenjene. Društvo ne može biti promenjeno kao celina jer društvo nema dušu, ono se ne može preobraziti. Zapravo, ne postoji društvo, samo pojedinci.

Komunizam kaže da ne postoje individue, samo društvo. Komunizam i religija, oni su apsolutno antagonistički, a ovo je antagonizam - ako komunizam postane nadmoćan, onda individualna sloboda iščezava. Onda samo društvo postoji. Individui zaista nije dozvoljeno da bude tu. Ona može postojati samo kao deo, kao zubac u točku. Individui ne može biti dozvoljeno da bude biće.

Čuo sam jednu anegdodu. Jedan čovek je izvestio moskovsku policiju da je njegov papagaj izgubljen. Tako je on upućen službeniku koji je nadležan. Službenik je zapisao, i pitao: "Da li papagaj govori? On govori?" Čovek se uplašio, malo se uznemirio, bilo mu je neudobno. Čovek je rekao: "Da, on govori. Inače koju god političku opciju on izražava, te političke opcije su njegove vlastite!" Papagaj! Ova osoba se uplašila jer papagaj misli da ove političke opcije moraju pripadati njegovom gospodarar. Papagaj jednostavno imitira.

Individualnost nije dozvoljena. Ne možete imati svoja mišljenja. Mišljenja su briga države, grupnog uma. Grupni um je najniža moguća stvar. Individue mogu dosegnuti vrh; nijedna grupa ne može nikada postati slična Budi, ili slična Isusu. Samo individualni vrhovi.

Buda predaje svoje čitavo životno iskustvo Mahakashyapi, jer ne postoji drugi način. To ne može biti predato nijednoj grupi. To ne može biti; to je nemoguće. Komunikacija može biti samo između dve individue. Ona je lična, duboko lična vera. Grupa je bezlična. A zapazite da grupa može učiniti mnoge stvari - mahnitost je moguća u grupi, ali Budinstvo nije moguće. Grupa može biti luda, ali grupa ne može biti prosvetljena.

Što je niža pojava, grupa može u njoj učestvovati više. Tako svi veliki grehovi su počinjeni od grupe, ne od pojedinaca. Pojedinaac može da ubije nekoliko ljudi, ali pojedinac ne može postati "Fašizam", on ne može ubiti milione. Fašizam može ubiti milione, i to sa mirnom savešću!

Posle drugog svetskog rata svi ratni zločinci izjasnili su se da oni nisu odgovorni; njima je samo bilo naređeno odozgo, i oni su sledili zapovesti. Oni su samo bili deo grupe. Čak i Hitler i Musolini su bili veoma mnogo osetljivi u svojim privatnim životima. Hitler je imao običaj da sluša muziku. Ponekad je čak imao običaj da slika, voleo je slikanje. Izgleda nemoguće, Hitler je voleo slikanje, tako osetljivo, a ubijao je milione Jevreja bez ikakve neugodnosti, bez ikakvog nemira u svojoj savesti, čak i bez tištanja. On nije bio "odgovoran". Onda je on bio vođa grupe.

Kada se krećete u gomili, možete počinuti sve jer osećate: "Gomila to čini. Ja sam samo deo nje." Sami, vi ćete promisliti tri puta, da li da to učinite ili ne. U gomili odgovornost se gubi, vaše individualno mišljenje se gubi, vaša diskriminacija se gubi, vaša svesnost se gubi. Vi postajete samo deo gomile. Gomila može da poludi. Svaka zemlja zna, svako vreme zna da gomila može da poludi, a onda mogu učiniti sve. Inače nikada se nije čulo da gomila može postati prosvetljena.

Viša stanja svesnosti mogu da postignu samo pojedinci. Više odgovornosti mora da se oseti - više individualne odgovornosti, više svesnosti. Što više osećate da ste odgovorni, više osećate da morate biti svesni, više postajete individualni.

Buda saopštava Mahakashyapi svoje tiho iskustvo, svoj mirni *sambodhi*, svoje tiho prosvetljenje, jer Mahakashyapa je takođe postao vrh, visina, a dve visine mogu da se sretnu sada. To će uvek biti tako. Dakle, ako želite da dosegnete najviši vrh, ne razmišljajte u terminima grupa, razmišljajte u terminima svog vlastitog identiteta. Grupa može biti korisna u početku, ali što više rastete, grupa sve manje i manje može da bude korisna.

Nastupa tačka kada grupa ne može biti ni od kakve pomoći, vi ste ostavljeni sami. A kada ste totalno sami i počinjete da rastete iz svoje usamljenosti, po prvi put ste se kristalizovali. Vi postajete duša, Sopsstvo.

Treće pitanje:

Praksa je vrsta uslovljavanja na fizičkom i mentalnom nivou, a kroz uslovljavanje društvo drži čoveka svojim robom. U tom slučaju kako je Patanjđalijeva praksa oruđe za oslobađanje?

Društvo vas uslovljava da bi od vas načinilo roba, poslušnog člana, tako da izgleda valjano samo zato jer vi brkate dva tipa uslovljavanja.

Došli ste kod mene, prešli ste put. Kada se vraćate natrag, putovaćete istim putem. Um može da pita: "Put koji me je doveo ovde, kako može da me vrati natrag, isti put?" Staza će biti ista, vaš pravac će biti različit - sasvim suprotan. Dok ste dolazili prema meni vi ste bili okrenuli lice prema meni, kada odlazite okrećete lice u suprotnom pravcu, a staza će biti ista.

Društvo vas uslovljava da vas načini poslušnim članom, da vas načini robom. Samo put. Isti put treba da se pređe da vas učini slobodnim, samo pravac treba da bude suprotan. Ista metoda treba da se koristi da se 'oslobodite uslovljenosti.'

Sećam se jedne parabole. Jednom je Buddha došao kod svojih monaha; išao je da održi propoved. Seo je ispod drveta. U ruci je držao maramicu. Čitavo bratstvo je posmatralo šta on radi. Onda je on vezao pet čvorova na maramici i pitao: "Šta treba da učinim da bih odvezao čvorove ove maramice? Šta treba da učinim?" Postavio je dva pitanja. Jedno: "Da li je maramica ista kada nije bilo čvorova na njoj ili je različita?"

Jedan *bhikkhu*, jedan monah, je rekao: "U nekom smislu je ista jer se kvalitet maramice nije promenio. Čak i sa čvorovima ona je ista, ista maramica. Inherentna (unutrašnja) priroda ostaje ista. Ali u jednom smislu se promenila jer se nešto novo pojavilo. Čvorovi nisu bili, a sada čvorova ima. Dakle, površinski ona se promenila, ali duboko dole ona je ostala ista."

Buda je rekao: "Ovo je rešenje ljudskog uma. Duboko dole on ostaje nevezan u čvorove. Kvalitet ostaje isti." Kada postanete Buda, prosvetljen čovek, vi nećete imati različitu svest. Kvalitet će biti isti. Razlika je samo da ste sada vezani u čvorove kao maramica; vaša svest ima nekoliko čvorova.

Druga stvar, pitao je Buda: "Šta treba da uradim da bih razvezao čvorove na maramici?" Drugi monah je rekao: "Dok ne znamo kako ste je vezali u čvorove, ne možemo reći ništa, jer će morati da se primeni obrnuti proces. Način na koji ste napravili čvorove prvo mora da se zna, jer će to u obrnutom redosledu biti opet put da se odvežu čvorovi." Onda je Buddha rekao: "Ovo je druga stvar. Sada ste došli u ovo ropstvo, ovo treba razumeti. Kako ste uslovljeni u vašem ropstvu, to treba razumeti, jer isti će biti proces, u obrnutom redosledu, da sebe oslobodite uslovljenosti."

Ako je vezanost uslovljavajući faktor, onda nevezanost će biti faktor oslobađanja uslovljenosti. Ako vas očekivanje vodi u patnju, onda neočekivanje će vas voditi u nemanje patnje. Ako ljutnja stvara pakao u vama, onda saosećanje će kreirati raj. Dakle kakav god da je proces nevolje, obrnuto će biti proces sreće. Oslobađanje, uslovljavanje znači da ste razumeli čitav, u čvor vezan, fenomen ljudske svesti kakav on jeste. Ceo proces *joge* je (ništa drugo do) razumevanje složenih čvorova i njihovo odvezivanje, njihovo oslobađanje uslovljavanja. To nije preuslovljavanje, zapamtite. To je jednostavno uklanjanje

uslovljavanja; to nije negativno. Ako bi to bilo preuslovljavanje, onda biste opet postali rob - novi tip roba i novo utamničenje. Dakle ovu razliku treba zapamtiti; to je oslobađanje uslovljenosti, ne preuslovljavanje.

Zbog ovoga su nastali mnogi problemi. Krišnamurti nastavlja da govori da ako bilo šta učinite to će postati preuslovljavanje, stoga ne činite ništa. Ako učinite ma šta, to će postati preuslovljavanje, možete biti bolji rob, ali ćete ostati rob. Slušajući njega, mnogi ljudi su prekinuli sve delatnosti. Ali to ih nije učinilo oslobođenim. Oni nisu oslobođeni. Uslovljenost je prisutna. Oni se ne preuslovljavaju. Slušajući Krišnamurtija, oni su se zaustavili, oni nisu preuslovljeni. Ali takođe nisu ni oslobođeni uslovljenosti. Oni ostaju robovi.

Zato ja ne preuslovljavam, niti je Patanjđali za preuslovljavanje (prepravljanje). Ja sam za oslobađanje uslovljavanja, i Patanjđali je takođe za uklanjanje uslovljavanja. Samo razumite um. Koja god da je bolest, razumite bolest, dijagnosticirajte je, i uklonite u obrnutom sledu.

Kakva je razlika? Uzmimo neki realan primer. Ljutnja je uslovljavanje; to ste naučili. Psiholozi kažu da je to naučeno, to je programirana stvar. Vaše društvo vas uči tome. Postoje čak i sada društva koja se nikada ne ljute. Postoje društva, male plemenske zajednice još postoje, koje nikada nisu upoznale nikakvu borbu, nisu ratovali.

Na Filipinima, postoje mala praistorijska plemena. Za tri hiljade godina nisu upoznala nikakvu borbu, nijedno ubistvo, nijedno samoubistvo. Šta se dogodilo njima? Oni su najveći ljubitelji mira, najsrećniji. Njihovo društvo od samog početka nikada ih ne uslovljava za ljutnju. U tom plemenu, čak i u vašim snovima ako ubijete nekoga, morate otići i moliti za oprostaj - čak i u snu. Ako se naljutite na nekoga u snu i potučete se, sledećeg dana morate objaviti selu da ste uradili nešto pogrešno. Onda će se selo sakupiti zajedno, i mudri ljudi postaviti dijagnozu vašeg sna i preporučiće vam šta sada treba da uradite - čak i mala deca!

Čitao sam analize njihovih snova. Izgleda da su oni jedni od najpronijljivijih ljudi. Malo dete sanja. U snu ono vidi dečaka iz susedstva, vrlo tužnog. Ono ispriča san svom ocu ujutru: "Video sam dečaka iz susedstva vrlo tužnog." Tako otac razmišlja o tome, zatvori svoje oči, meditira, i onda kaže: "Ako si ga video tužnog, to znači na neki način je njegova žalost povezana s tobom. Niko drugi nije sanjao o njemu da je on tužan, tako da si znajući i neznajući učinio nešto što je stvorilo njegovu žalost. Ili, ako ti nisi uradio, u budućnosti ćeš to uraditi. Dakle, san je samo predskazanje za budućnost. Idi sa mnogo slatkiša, mnogo poklona. Daj slatkiše i poklone dečaku za njegov oprostaj - bilo da je nešto učinjeno u prošlosti ili ćeš nešto uraditi u budućnosti."

Tako dete odlazi, daje voće, slatkiše, darove, i moli njegov oprostaj jer je nekako, u snu, on odgovoran za njegovu žalost. Od samog početka dete se odgaja na taj način. Ako je ovo pleme postojalo bez borbe, ubistva, samoubistva, to nije čudo. Oni ne mogu to pojmiti. Drugačija vrsta uma tamo funkcioniše.

Psiholozi kažu da mržnja ili ljutnja nisu prirodni. Ljubav je prirodna; mržnja i ljutnja su samo stvorene. One su prepreka u ljubavi, i društvo vas uslovljava njima. Neuslovljavanje znači da šta god je društvo uradilo, ono je uradilo. Nema koristi nastavljati osuđivati ga; to je već slučaj. Govoreći jednostavno da je društvo odgovorno, vama se ne pomaže. To je urađeno. Sada, baš sada, možete ukloniti uslovljenost. Dakle, kakav god da je vaš problem, pogledajte duboko u problem. Prodrte u njega, analizirajte ga, i vidite kako ste uslovljeni njime.

Na primer, postoje društva koja nikada ne osećaju nadmetanje. Čak u Indiji, ima drevnih plemena u kojima ne postoji nadmetanje. Naravno, oni ne mogu biti vrlo napredni, po našim merilima, jer naš napredak može jedino da bude kroz nadmetanje. Oni nisu konkurentni. Zato što nisu konkurentni, oni nisu ljuti, nisu ljubomorni, nisu tako ispunjeni mržnjom, nisu nasilni. Oni ne očekuju mnogo, a s onim šta god da im život dâ, osećaju se srećni i zahvalni.

Vama, ma šta da život dâ, vi se nećete osećati zahvalni. Uvek ćete biti frustrirani, jer uvek tražite više. I nema kraja vašim očekivanjima i željama. Tako, ako se osećate bedno, pogledajte u nevolju i analizirajte je. Koji su uslovljavajući faktori koji kreiraju patnju? Nije

mного teško da se to razume. Ako možete stvoriti patnju, ako ste tako sposobni da stvorite nevolju, nije teško razumeti je. Ako je možete stvoriti, možete je razumeti.

Čitavo Patanjđalijevo gledište je ovo: posmatrajući ljudsku patnju, otkriveno je da je čovek sam odgovoran za nju. On čini nešto da bi je stvorio. To činjenje je postalo navika, tako da on nastavlja to da čini. To je postalo ponavljanje, mehaničko, slično robotu. Ako postanete pažljivi, možete odbaciti to. Možete jednostavno reći: "Ja sam kooperativan." Mehanizam će početi tako da vas neko uvredi. Vi samo ostanite mirni, ostanite tihi. Mehanizam će započeti, on će doneti prošli obrazac. Ljutnja će dolaziti, dim će se dizati, a vi ćete se osećati na ivici da postanete ludi. Ali mirujte. Nemojte sarađivati i samo posmatrajte šta mehanizam čini. Osetićete obrtanja, kotrljanja unutra u vama, ali ona su nemoćna jer vi ne sarađujete.

Ili, ako osećate da je nemoguće ostati u takvom mirnom stanju, onda zatvorite svoja vrata, krenite u sobu, imajte jastuk pred sobom, i udarajte po jastuku. Budite ljuti na jastuk. A kada ga udarate, postajući ljuti i ludi s jastukom, upravo nastavite da posmatrate šta radite, šta se događa, kako se obrazac sam ponavlja.

Ako možete ostati mirni, to je najbolje. Ako osećate da je to teško, povucite se, onda krenite u sobu i budite ljuti na jastuk, jer s jastukom svoju ludost možete potpuno da vidite; ona će postati transparentna. A jastuk neće reagovati pa možete posmatrati mnogo lakše. Ne postoji opasnost, nema, ne postoji problem bezbednosti. Možete posmatrati. Lagano, podizanje ljutnje i opadanje ljutnje.

Posmatrajte oboje, ritam. A kada je vaša ljutnja iscrpljena, ne osećate se više kao da udarate jastuk, ili ste započeli da se smežete ili se osećate smešnim, zatvorite svoje oči, sednite na pod, i meditirajte o tome što se dešavalo. Da li još uvek osećate ljutnju prema osobi koja vas je uvredila, ili je to bačeno na jastuk? Osećate neki mir koji vas obuzima. Nećete osećati ljutnju sad na dotičnu osobu. Pre ćete osećati saosećanje prema njoj.

Pre dve godine ovde je bio jedan američki mladić. On je pobegao iz Amerike samo zbog jednog problema, jedne opsesije: stalno je mislio da ubije svog oca. Otac mora da je bio opasan čovek; mora da je previše gušio ovog mladića. U svojim snovima razmišljao je da ubije, u svojim dnevnim sanjarenjima takođe je razmišljao da ubije svog oca. Pobegao je od kuće samo zato da tu ne bude više oca. Inače, svakog dana nešto se moglo dogoditi. Kad je ludilo tu, ono može buknuti svakog momenta.

Bio je ovde sa mnom. Rekao sam mu: "Nemoj gušiti to." Dao sam mu jastuk i rekao: "Ovo je tvoj otac. Sada učini šta god želiš." U početku je počeo da se smeje, smeja se ludački. Rekao je: "To izgleda smešno." Ja sam mu rekao: "Pusti neka bude smešno. Ako je to u umu, pusti to da izađe." Petnaest dana je on stalno tukao i cepao jastuk, i radio je to. Šesnaestog dana je došao s nožem. Ja mu to nisam rekao. Pa sam ga pitao: "Šta će ti taj nož?"

Rekao je: "Sada me ne zaustavljaj. Pusti me da ubijem. Sada jastuk nije za mene jastuk. Jastuk je zaista postao moj otac." Onda je počeo da plače; suze su lile iz njegovih očiju. Postao je smiren, opušten i rekao mi je: "Osećam mnogo ljubavi prema mom ocu, mnogo saosećanja. Dozvoli mi sada da se vratim natrag."

On se vratio sada. Odnos se potpuno promenio. Šta se dogodilo? Samo mehanička opsesija je izbačena.

Ako možete ostati mirni kada neki stari obrazac hvata vaš um, to je dobro. Ako ne možete, onda mu dozvolite da se dogodi na dramatičan način, ali sam, ne sa nekim. Jer kad god ispoljavate vaš obrazac, i to delite sa nekim, to stvara novu reakciju i to je zlokoban krug.

Najznačajnija stvar je da se bude oprezan za obrazac - bilo da stojite smireno ili odradujete vašu ljutnju i mržnju. Ako možete uvideti mehanizam, možete ga poništiti.

Svi koraci u *jogi* su samo za poništavanje nečega što ste činili. Oni su negativni; ništa novo ne treba da se kreira. Samo nepravilno treba da bude uništeno, i ispravno je već tu. Ništa pozitivno ne treba da se čini, samo nešto negativno. Pozitivno je skriveno tu. To je baš kao što je potok tu, skriven ispod stene. Vi ne treba da stvarate potok. Stena je tu. Stena mora da bude uklonjena. Jednom kada je stena uklonjena, potok započinje da teče.

Blaženstvo, sreća, radost ili kako god da to nazivate je tu, već teče u vama. Samo neke stene su tu. Ove stene su uslovljavanja iz društva. Uklonite njihovo uslovljavanje. Ako osećate vezanost, ona je stena, onda učinite napor za nevezivanje. Ako osećate ljutnju, ona je

stena, onda uložite napore za nemanje ljutnje. Ako osećate pohlepu, ona je stena, onda uložite napore za nemanje pohlepe. Samo učinite suprotno. Nemojte gušiti ljutnju. Samo činite suprotno, učinite nešto što nije ljutnja. Nemojte samo potiskivati ljutnju; činite nešto što nije ljutnja. U Japanu, kada se neko naljuti, imaju tradicionalno učenje. Ako se neko naljuti, odmah mora da učini nešto što nije ljutnja. Ista energija koja bi krenula u ljutnju, odlazi u ne-ljutnju. Energija je neutralna. Ako osećate ljutnju na nekoga i želite da ošamarite njegovo lice, dajte mu cvet i posmatrajte šta se događa.

Želite da pljusnete njegovo lice, želite da učinite nešto - to je bila ljutnja. Dajte mu cvet i samo posmatrajte šta se događa u vama - vi činite nešto što je od nemanja ljutnje. A ista energija je htela da pokrenete svoju ruku pokrenuće vaše srce. Ista energija koja je htela da ga udari sada će mu dati cvet. Ali kvalitet se promenio. Učinili ste nešto. A energija je neutralna. Ako ne učinite nešto, onda vi potiskujete - a potiskivanje je otrovno. Učinite nešto, ali samo suprotno. A to nije novo uslovljavanje, uklanjanje starog uslovljavanja. Kada je staro iščezlo, nije nužno da brinete ni o čemu. Onda možete teći spontano.

Poslednje, četvrto pitanje:

Rekli ste da spiritualno nastojanje može da uzme dvadeset do trideset godina života, ili čak život, i da je čak i tada rano. Međutim, zapadni um izgleda da je orijentisan na rezultate, nestrpljiv i previše praktičan. On želi odmah rezultate. Religijske tehnike dolaze i odlaze kao drugi hirovi na zapadu. Kako onda nameravate da uvedete jogu u zapadni um?

Ja nisam zainteresovan za zapadni um ili istočni um. Ovo su dva aspekta uma. Ja sam zainteresovan za um. A ova istočno-zapadna dihotomija nije mnogo značajna, nije čak bitna sada. Ima istočnih umova na Zapadu, a ima i zapadnih umova na Istoku. Sada je cela stvar postala izmešana. Stari Istok je iščezao potpuno.

Sećam se taoističke anegdote. Tri taoista su meditirali u pećini. Jedna godina je prošla. Bili su smireni, sedeli su i meditirali. Jednog dana je prošao u blizini jedan konjanik. Oni su ga ugledali. Jedan od trojice pustinjaka je rekao: "Konj koga je jahao bio je beo." Druga dvojica su ostali nemi. Posle jedne godine, drugi pustinjač je rekao: "Konj je bio crn, nije bio beo." Onda je opet prošla još jedna godina. Treći pustinjač je rekao: "Ako će biti rasprave, ja odlazim! Ometate moju tišinu!"

Šta znači da li je konj bio beo ili crn? Tri godine. Međutim, ovakav je tok na Istoku. Vremena nema. Istok nije svestan vremena uopšte. Istok živi u večnosti, kao da vreme ne prolazi. Sve je bilo statično.

Inače taj Istok više ne postoji. Zapad je pokvario sve; Istok je iščezao. Kroz zapadno obrazovanje sada je sve zapadno. Samo je nekoliko ljudi sličnih ostrvima koji su istočnjaci - oni mogu biti na Zapadu, mogu biti na Istoku, nisu ni na koji način ograničeni na Istoku. Inače svet kao celina, svet u potpunosti je postao zapadni.

Joga kaže - i pustite da to proдре u vas vrlo duboko jer će to biti vrlo značajno - *joga* kaže da što ste više nestrpljivi, više vremena će biti potrebno za vaš preobražaj. Što ste više u žurbi, više ćete biti zadržani. Žurba stvara takvu konfuziju da će odlaganje biti rezultat.

Što ste manje u žurbi, ranije će biti rezultata. Ako ste beskonačno strpljivi, baš ovog momenta transformacija se može dogoditi. Ako ste spremni da čekate zauvek, možda nećete čekati čak ni do sledećeg trenutka. Baš ovog momenta stvar se može dogoditi, jer to nije pitanje vremena, to je pitanje kvaliteta vašeg uma.

Beskonačno strpljenje. Jednostavno nemanje čežnje za rezultatima daje vam mnogo dubine. Žurba vas čini plitkim. Vi ste u takvoj žurbi da ne možete biti duboki. Ovog trenutka vi niste zainteresovani ovde u ovom momentu, nego šta će se dogoditi u sledećem. Zainteresovani ste za rezultat. Krećete se ispred sebe; vaša dinamika je luda. Tako možete juriti previše, možete putovati previše, a da ne stignete nigde jer cilj koji treba postići je baš ovde. Treba da se bacite u to, ne da ga dostižete bilo gde. A baciti se možete samo ako ste potpuno strpljivi.

Reci ću vam jednu zen anegdotu. Jedan zen monah je prolazio kroz šumu. Iznenada je postao svestan da ga tigar sledi, pa je počeo da trči. Ali njegovo trčanje je zenovskog tipa; on

se nije žurio. On nije lud. Njegovo trčanje je takođe glatko, harmonično. Uživao je u tome. Rečeno je da monah misli u umu: "Ako tigar uživa u tome, zašto ne bih ja?"

A tigar ga je sledio. Onda je došao blizu provalije. Upravo da bi pobegao od tigra obesio se o granu drveta. Onda je pogledao dole. Lav je stajao dole čekajući na njega. Onda je stigao tigar, stao je pokraj drveta na vrhu brežuljka. On je visio između, samo na grani, a lav je čekao na njega, duboko dole. On se smejao. Onda je pogledao. Dva miša su upravo grickala granu... jedan beo, a jedan crn. Onda se on smejao vrlo glasno. Rekao je: "Ovo je život. Dan i noć, beo i crni miš grickaju. Gde god da krenem, smrt me čeka. Ovo je život!" Rečeno je da je tada dostigao *satori* - prvo svetlucanje prosvetljenja. Ovo je život! Ništa ne treba brinuti; tako stvari idu. Gde god vi krenete smrt čeka, a čak i ako ne idete nikuda dan i noć seckaju vaš život. Stoga se on glasno smejao.

Onda je pogledao okolo, jer sada je fiksiran. Sada nema brige. Kada je smrt sigurna, čemu briga? Samo u nesigurnosti ima brige. Kada je sve izvesno, nema brige; sada je to postala sudbina. Stoga je tražio kako da uživa u ovih nekoliko momenata. Postao je svestan, upravo pored grane nekoliko jagoda, ubrao ih i pojeo. Bile su najbolje u njegovom životu. Uživao je u njima, i kaže se da je tog momenta postao prosvetljen.

Postao je Buddha jer smrt je tako blizu a čak ni tada nije bio u žurbi. Mogao je da uživa u jagodama. To je slatko! Ukus je sladak! On zahvaljuje Bogu. Kaže se da u tom momentu sve iščezava - tigar, lav, grana, on sam. On je postao kosmos.

Ovo je strpljenje, apsolutno strpljenje! Gde god da ste, u tom momentu uživajte bez pitanja za budućnost. Nema budućnosti u umu - samo sadašnji momenat, sadašnjost trenutka, a vi ste zadovoljni. Onda nije potrebno da se ide nigde. Gde god ste, sa same te tačke vi ćete se baciti u okean; postaćete jedno s kosmosom.

Inače um nije zainteresovan za ovde i sada. Um je zainteresovan negde u budućnosti za neke rezultate. Dakle, pitanje je, na način relevantan za takav um, moderan um, hoće li biti bolje nazvati ga tako, nego zapadnim. Moderan um je stalno opsednut budućnošću, sa rezultatima, ne sa ovde i sada.

Kako se taj um može naučiti *jogi*? Ovaj um se može naučiti *jogi* jer ova orijentacija ka budućnosti ne vodi nigde. Ova orijentacija ka budućnosti je kreiranje konstantne patnje za moderni um. Mi smo stvorili pakao, stvorili smo ga previše. Sada, ili će čovek morati da iščezne sa ove planete zemlje, ili će morati da preobrazi sebe. Ili će čovečanstvo morati da umre kompletno - jer ovaj pakao se više ne može nastaviti - ili ćemo mi morati da prođemo kroz preobražaj.

Otuda, *joga* može postati vrlo sadržajna i bitna za moderni um, jer *joga* može da izbavi. Ona vas može naučiti kako da budete ovde i sada - kako da zaboravite prošlost, kako da zaboravite budućnost, i kako da ostanete u sadašnjem trenutku sa takvim intenzitetom da ovaj trenutak postane bezvremen, sam trenutak da postane večnost.

Patanđali može postati više i više značajan. Kako se ovo stoleće primiće svom kraju, tehnike o ljudskom preobražaju će postati sve važnije i važnije. One već nastaju svuda u svetu - bilo da ih nazivate *joga*, *zen* ili *sufi* metodama ili ih nazivate *tantra* metodama. Na mnogo, mnogo načina, sve stare tradicionalne tehnike se razbuktavaju. Neka duboka potreba postoji, a oni koji razmišljaju, svuda, u bilo kom delu sveta, mogu postati zainteresovani da otkriju ponovo kako je čovečanstvo u prošlosti živelo sa takvim blaženstvom, takvim ushićenjem. Sa tako nepovoljnim uslovima, kako su bogati ljudi živeli u prošlosti, a mi, s tako bogatim stanjem, zašto smo mi tako siromašni.

Ovo je paradoks, moderni paradoks. Po prvi put na zemlji mi smo stvorili bogata, naučna društva, a ona su najružnija i najnesrećnija. A u prošlosti nije bilo naučne tehnologije, ni obilja, ništa od udobnosti, ali čovečanstvo je živelo u tako ozbiljnoj, mirnoj životnoj sredini - srećno, zahvalno.

Ta egzistencija je ovde i sada, a nestrpljiv um ne može biti u kontaktu s njom. Nestrpljenje je kao grozničavo, ludo stanje uma; vi nastavljate da trčite. Čak i ako cilj dođe, ne možete stati tamo, jer jurenje je postalo vaša navika. Čak i ako postignete cilj vi ćete ga promašiti, vi ćete ga propustiti jer se ne možete zaustaviti. Ako se možete zaustaviti, cilj se ne treba tražiti.

Zen majstor Hui-Hai je rekao: "Traži, i izgubićeš; ne traži i dobićeš to odmah. Stani, i to je ovde. Trči, to nije nigde."

Poglavlje 9

PRAKSA I BEŽELJNOST

3. januar 1974.

I, 15: *drštanušravikavišayavitrišnasya vašikarasamjna vairagyam.*

Osećanje da se zagospodarilo (vašikarasamjna) u slučaju onoga koji ne oseća više žed ni za objektima iz oblasti čula niti za onima iz oblasti slovesnosti (anusravikavišaya) označava se [tehničkim terminom] - pročišćenost (vairagya).

I, 16: *tatparam puruškayatergunavaitršnyam.*

Ova je [pročišćenost] dostigla vrhunac kada se u zrenju »sve-transcendirajuće-subjektivnosti« (puruša) i žed za [samim] »energetskim izvorima [u kojima su i sve potencijalnosti prisutne]« (guna) - gubi.

Abhyasa i *vairagya* - stalna unutrašnja praksa i beželjnost; to su dva osnovna kamena temeljca Patanjđalijeve *joge*. Konstantan unutrašnji napor je potreban jer nešto treba da se postigne, ali zbog pogrešnih navika. Borba nije protiv prirode, borba je protiv navika. Priroda je tu, svakog momenta dostupna da se ulije, da postane jedno s tim, ali ste dobili pogrešan obrazac navika. Ove navike stvaraju prepreke. Borba je protiv ovih navika, a dok se one ne unište, priroda, vaša inherentna priroda, ne može teći, ne može se kretati, ne može dostići sudbinu za koju je namenjena da bude.

Stoga zapamtite prvu stvar: borba nije protiv prirode. Borba je protiv pogrešnog vaspitanja, pogrešnih navika. Vi ne tučete sebe; vi se borite s nečim drugim što je bilo učvršćeno u vama. Ako se ovo ne shvati pravilno, onda svi vaši napori mogu ići u pogrešnom pravcu. Možete započeti da se borite sa sobom, a ako jednom započnete borbu sa sobom vi bijete izgublenu bitku. Nikada ne možete biti pobednik. Ko će biti pobednik, a ko će biti pobeđeni? - jer vi ste oboje. Onaj ko se bori i onaj s kim se borite jeste isti.

Ako obe moje ruke počnu da se bore, ko će pobediti? Jednom kada započnete da se borite sa sobom vi ste gubitnik. A tako mnogo osoba, u svojim nastojanjima, u svom traganju za duhovnom istinom, padaju u tu grešku. Oni postaju žrtve ove greške; oni započinju da se bore sa sobom. Ako se borite sa sobom, postaćete više i više umobolni. Bićete više i više podeljeni, rascepljeni. Postaćete šizofreničar. To je ono što se dešava na Zapadu.

Hrišćanstvo je učilo - ne Hrist - hrišćanstvo je učilo da se borite sa sobom, da osuđujete sebe, da poričete sebe. Hrišćanstvo je stvorilo veliku podelu između nižeg i višeg. Nema ničeg višeg i nižeg u vama, ali hrišćanstvo govori o nižem biću i višem biću, ili telu i duši. Inače hrišćanstvo vas na neki način deli i stvara borbu. Ova borba će biti beskrajna; neće voditi nigde. Krajnji rezultat može samo da bude samouništenje, šizofrenični haos. To je ono što se dogodilo na Zapadu.

Joga vas nikada ne deli, ali još uvek postoji borba. Borba nije protiv vaše prirode. Naprotiv, borba je za vašu prirodu. Vi imate akumulirane mnoge navike. Ove navike su vaša postignuća pogrešnih obrazaca iz mnogih života. Zbog ovih pogrešnih obrazaca vaša priroda ne može da se kreće spontano, ne može da teče spontano, ne može da dosegne svoju sudbinu. Ove navike moraju biti uništene, i one su samo navike. One vam mogu izgledati kao priroda jer ste im se tako mnogo prepustili. Možda ste postali identifikovani s njima, ali one nisu vi.

Ova razlika mora jasno da se ima na umu, inače možete pogrešno interpretirati Patanjđalija. Sve što je došlo u vas spolja i jeste pogrešno mora da bude uništeno tako da ono

što je u vama može da teče, može da cveta. *Abhyasa*, neprekidna unutrašnja praksa, je protiv navika.

Druga stvar, drugi kamen temeljac, je *vairagya*, beželjnost. To vas takođe može voditi u pogrešnom pravcu. I zapamtite, ovo nisu pravila, ovo su jednostavno uputstva. Kada kažem da ovo nisu pravila, ja mislim da ne treba da se slede kao jedna opsesija. Njih treba razumeti - smisao, značenje. A to značenje treba da bude nošeno u čovekovom životu.

To će biti različito za svakoga, stoga to nije fiksno pravilo. Vi ne treba da sledite to dogmatski. Treba da razumete njihovo značenje i da im dozvolite da rastu u vama. Cvetanje će biti različito kod svakog pojedinca. Dakle, ona nisu mrtva, dogmatska pravila, ovo su jednostavna uputstva. Ona pokazuju pravac. Ona vam ne daju detalje.

Sećam se jednom je Mula Nasrudin radio kao čuvar u muzeju. Prvog dana kada je postavljen, pitao je za pravila: "Koja pravila treba da se slede?" Data mu je knjiga pravila koja treba da slede čuvari. On ih je zapamtio; uložio je svu brigu da ne zaboravi nijedan detalj.

Prvog dana kada je bio na dužnosti, došao je prvi posetilac. Rekao je posetiocu da ostavi svoj kišobran tamo spolja kod njega na vratima. Posetilac je bio zapanjen. Rekao je: "Ali ja nemam nikakav kišobran." Na to je Nasrudin rekao: "U tom slučaju, moraćete da se vratite natrag. Donesite jedan kišobran jer to je pravilo. Dok posetilac ne ostavi svoj kišobran ovde spolja, ne može mu se dozvoliti da uđe unutra."

Ima mnogo ljudi koji se pridržavaju pravila. Oni ih slede slepo. Patanjđali nije zainteresovan da vam daje pravila. Sve što će on uraditi je da vam da jednostavna uputstva - ne da bi se sledila, nego da bi se razumela. Sleđenje će proizaći iz tog razumevanja. A obrnuto ne može da se dogodi - ako sledite pravila, razumevanje neće doći; ako razumete pravila, sleđenje će doći automatski, kao senka.

Beželjnost je uputstvo. Ako sledite to kao pravilo, onda ćete započeti da ubijate svoje želje. Mnogi su to uradili, milioni su to uradili. Oni počnu da ubijaju svoje želje. Naravno, ovo je matematički, ovo je logički. Ako beželjnost treba da se postigne, onda je ovo najbolji put: da se ubiju sve želje. Onda ćete biti bez želja. Ali takođe ćete biti i mrtvi. Vi ste sledili pravilo tačno, ali ako ubijete sve želje vi ubijate sebe, izvršavate samoubistvo - jer želje nisu samo želje, one su tok životne energije. Beželjnost treba da se postigne bez ubijanja ičega. Beželjnost treba da se postigne sa više života, sa više energije - ne manje.

Na primer, možete ubiti seks lako ako izglednjujete telo, jer seks i hrana su duboko povezani. Hrana je potrebna za vaše preživljavanje, za preživljavanje pojedinca, a seks je potreban za preživljavanje rase, vrste. Oni su oboje hrana na neki način. Bez hrane individua ne može preživeti, a bez seksa rasa ne može preživeti. Inače primaran je pojedinac. Ako pojedinac može da preživi, onda se ne postavlja pitanje rase.

Dakle, ako izglednjujete svoje telo, ako mu dajete tako malo hrane da se energija stvorena od nje iscrpljuje u svakodnevnom rutinskom radu - vašem hodanju, sedenju, spavanju - ne akumulira se ni malo viška energije, onda će seks iščeznuti jer seksa samo može biti kada pojedinac skupi više energije, više nego što mu je potrebno za preživljavanje. Onda telo može misliti o preživljavanju za rasu. Ako ste vi u opasnosti, onda telo jednostavno zaboravlja na seks.

Otuda toliko privlačnosti u postu, jer u postu seks iščezava - ali to nije beželjnost. To je samo postajanje sve više i više mrtvim, manje i manje živim. U Indiji su zen monasi postili neprekidno baš radi tog cilja, jer ako postite neprekidno i stalno ste na dijeti gladovanja, seks iščezava; ništa drugo nije potrebno - nikakav preobražaj uma, nikakav preobražaj unutrašnje energije. Jednostavno gladovanje pomaže.

Onda vi postajete naviknuti na gladovanje. Ako to radite neprekidno godinama, jednostavno ćete zaboraviti da seks postoji. Nikakva energija se ne stvara, nikakva energija se ne kreće do seksualnog centra. Nema energije da se kreće. Osoba egzistira baš kao mrtvo biće. Nema seksa.

Međutim, ovo nije ono što Patanjđali misli. Ovo stanje bez želja. To je jednostavno jedno impotentno ili nemoćno stanje; tu ne postoji energija. Dajte telu hranu... Vi ste možda izglednjivali telo za trideset ili četrdeset godina - dajte pravu hranu telu i seks se ponovo

pojavljuje. Vi se niste promenili. Seks je upravo skriven tu i čeka energiju da poteče. Kad god energija poteče, on će opet postati živ.

Dakle, šta je merilo? Kriterijum treba da se zapamti. Biti više živ, biti više ispunjen sa energijom, vitalnošću, a postati bež želja. Samo onda, ako vas vaša beželjnost čini više živim, onda ste sledili ispravno uputstvo, ako vas učini jednostavno mrtvom osobom, vi ste sledili pravilo. Lako je slediti pravilo jer se ne zahteva inteligencija. Lako je slediti pravilo jer jednostavni trikovi to mogu učiniti. Post je jednostavan trik. Ništa mnogo nije sadržano u njemu; nikakva mudrost neće proizaći iz toga.

Sproveden je jedan eksperimenat na Oksfordu. Za trideset dana je grupa od dvadeset studenata totalno gladovala, mladi, zdravi ljudi. Posle sedam ili osam dana oni su počeli da gube interesovanje za devojke. Slike golih devojaka su im date, a oni su bili nezainteresovani. A ta nezainteresovanost nije bila baš telesna, čak i njihovi umovi nisu bili zainteresovani - jer sada postoje metode za prosuđivanje uma.

Kad god mladić, zdrav mladić, gleda sliku gole devojke, zenice njegovih očiju postaju velike. One su više otvorene da prime голу figuru. A vi ne možete kontrolisati svoje zenice; one nisu voljne. Tako vi možete reći da ste nezainteresovani za seks, ali slike će pokazati da li ste zainteresovani ili ne. Vi ne možete uraditi ništa voljno, ne možete kontrolisati zenice svojih očiju. One se šire jer je nešto tako interesantno došlo ispred njih, da se otvaraju više, kapci se otvaraju više da bi više mogli primiti unutra. Ne, žene nisu zainteresovane za golog muškarca kada su zainteresovane za male bebe, tako ako im daju lepe slike beba njihove oči se šire.

Svaka predostrožnost je preduzeta da se vidi da li su zainteresovani - nije bilo zainteresovanosti. Ubrzo, njihov interes je opao. Čak i u svojim snovima su prestali da viđaju devojke, prekinuti su seksualni snovi. Krajem druge sedmice, četrnaestog ili petnaestog dana, oni su jednostavno bili mrtvi leševi. Čak i ako bi lepa devojka prišla blizu, oni je ne bi gledali. Ako bi neko izrekao neku seksualnu šalu, oni se ne bi smejali. Trideset dana su gladovali. Tridesetog dana, cela grupa je bila neseksualna. Nije bilo seksa u njihovom umu, ni u njihovom telu.

Onda im je data hrana opet. Prvog dana oni su ostali isti. Sledećeg dana oni su bili zainteresovani, a trećeg dana svi koji su gladovali trideset dana su iščezli. Sada nisu bili samo zainteresovani, bili su opsesivno zainteresovani - kao da je taj proces pomogao. Za nekoliko sedmica oni su bili opsesivno seksualni, misleći samo na devojke i ni na šta više. Kada je hrana bila u telu, devojke su opet postale važne.

Inače ovo je urađeno u mnogim zemljama širom sveta. Mnoge religije su sledile ovaj post. Onda su ljudi počeli misliti da su otišli izvan seksa. Vi možete otići izvan seksa, ali post nije način. To je trik. A ovo može da se uradi na svaki način. Ako ste u postu vi ćete biti manje ljuti, a ako postanete naviknuti na post, onda će mnoge stvari iz vašeg života jednostavno otpasti jer osnova je otpala; hrana je osnova.

Kada imate više energije, vi se krećete u više dimenzija. Kada ste ispunjeni sa obiljem energije, vaše obilje energije vas vodi u mnoge, mnoge želje. Želje nisu ništa do izrazi energije. Dakle moguća su dva puta. Jedan je: vaša želja se menja, energija ostaje; drugi je: energija se uklanja, želja ostaje. Energija može biti uklonjena vrlo lako. Jednostavno možete biti operisani, kastrirani, i energija iščezava. Neki hormoni mogu biti uklonjeni iz vašeg tela. To je ono što čini post - neki hormoni iščezavaju; onda možete postati neseksualni.

Međutim, ovo nije cilj Patanjđalija. Patanjđali kaže da energija treba da ostane, želje da iščeznu. Samo kada želja iščezne, a vi ste ispunjeni energijom, možete postići to blaženo stanje koje *joga* ima za cilj. Mrtva osoba ne može postići božansko. Božansko može biti postignuto samo kroz bujanje energije, obilje energije, jedan okean energije.

Ovo je druga stvar koju treba neprekidno pamtit - nemojte uništiti energiju, uništite želju. To će biti teško. To će biti teško, naporno, jer to traži totalnu transformaciju vašeg bića. Međutim Patanjđali je za to. Zato on deli njegovu *vairagyu*, njegovu beželjnost, u dva koraka. On daje dve *sutre*.

Prva sutra:

Prvo stanje vairagye, bezželjnost je obustava prepuštanja žeđi za čulnim uživanjima, sa svesnim naporom.

Mnoge stvari su sadržane i treba da se razumeju. Jedna, odavanje čulnim uživanjima. Zašto tražite čulna uživanja? Zašto um stalno misli o prepuštanju? Zašto se krećete opet i opet u istom obrascu prepuštanja?

Za Patanjđalija i za sve one koji su spoznali, razlog je što vi niste blaženi u nutrini; otuda, želja za uživanjem. Na uživanje orjentisan um znači da kakvi jeste, u sebi, vi ste nesrećni. Zbog toga nastavljate da tražite sreću negde drugde (spolja). Osoba koja je nesrećna je prisiljena da se kreće u željama. Želje su putevi nesrećnog uma da traži sreću. Naravno, nigde taj um ne može naći sreću. Najviše što može je da nađe nekoliko odsjaja. Ova odbljesci izgledaju kao uživanje. Uživanje označava letimična sagledavanja sreće. A zabluda je da ovaj um koji traga za uživanjem misli da ovi odsjaji i uživanje dolaze odnekud drugde. To uvek dolazi iznutra.

Pokušajmo sada da razumemo. Vi ste u ljubavi s nekom osobom. Ulazite u seks. Seks vam daje letimično sagledavanje uživanja: to vam daje odsjaj sreće. Za jedan momenat vi osećate spokojstvo. Sve nevolje su iščezle; sve duševne patnje nema više. Za jedan trenutak vi ste ovde i sada, zaboravili ste sve. Za jedan trenutak nema prošlosti i nema budućnosti. Zbog ovoga - nema prošlosti i nema budućnosti, i za jedan momenat vi ste ovde i sada - iznutra iz vas teče energija. Vaše unutrašnje biće teče u tom momentu, i vi imate svetlucanje sreće.

Međutim vi mislite da svetlucanje dolazi od partnera, od žene ili od muškarca. To ne dolazi od muškarca ili žene. To dolazi od vas! Drugi je jednostavno pomogao vama da padnete u sadašnjost, da padnete izvan budućnosti i prošlosti. Drugi vam je jednostavno pomogao, da donesete sebe u sadašnjost ovog trenutka.

Ako se možete preseliti u ovu sadašnjost bez seksa, seks će ubrzo postati beskoristan, on će iščeznuti. On onda neće biti želja. Ako želite da se preselite u seks, možete se premestiti iz zabave, ali ne iz želje. Onda nema opsesije u tome jer vi ne zavisite od toga.

Sednite ispod drveta jednog dana - upravo ujutru dok sunce nije izašlo, jer s rađanjem sunca vaše telo je nemirno, i teško je biti miran unutra. Zbog toga na Istoku su uvek meditirali pre izlaska sunca, oni su to nazivali *brahma muhurt* - trenutak božanskog. Oni su u pravu, jer sa suncem energije se bude i započinju da teku u starom obrascu koji ste stvorili.

Baš ujutru, kada sunce još nije izašlo na horizontu, sve je smireno i priroda je čvrsto uspavana - drveće spava, ptice spavaju, ceo svet spava, vaše telo je takođe unutra uspavano, a vi dolazite da sednete ispod drveta. Sve je smireno. Samo pokušajte da budete ovde u ovom momentu. Ne činite ništa; nemojte čak ni meditirati. Ne činite nikakav napor. Samo zatvorite svoje oči, ostanite tihi, u toj tišini prirode. Iznenada ćete imati ista letimična sagledavanja, odbljeske koja su dolazila kroz seks, ili čak veća, dublja. Iznenada ćete osetiti navalu energije koja teče iznutra. Sada ne možete biti obmanuti, jer nema drugog, to sigurno dolazi iz vas. To sigurno teče iznutra. Niko drugi vam je ne daje, vi je dajete sebi.

Inače situacija je nužna - tišina, energija, ne u uzbuđenju. Vi ne radite ništa, samo ste tu ispod drveta, i imaćete odsjaj. A to zaista neće biti uživanje, to će biti sreća, jer sada gledate u pravi izvor, pravi smer. Jednom kada znate to, onda ćete odmah kroz seks prepoznati da je drugi (partner) bio samo ogledalo, vi ste se upravo reflektovali u njemu ili njoj. A vi ste bili ogledalo za drugog. Vi ste pomagali jedno drugom da padnete u sadašnjost, da se krećete daleko od razmišljajućeg uma do nerazmišljajućeg stanja bivanja.⁴⁸

Što je više um ispunjen brbljanjem, više seks ima privlačnosti. Na Istoku, seks nikada nije bio takva opsesija kao što je bio opsesija na Zapadu. Filmovi, priče, romani, poezija, magazini, sve je postalo seksualno. Ne možete prodati ništa dok ne stvorite seksualnu privlačnost. Ako treba da prodate kola, možete ih prodati samo kao seksualni objekat. Ako želite da prodate pastu za zube, možete je prodati kroz neku seksualnu reklamu. Ništa se ne može prodati bez seksa. Izgleda da samo seks ima cenu, ima važnost, ništa drugo.

Svaka važnost dolazi kroz seks. Ceo um je opsednut seksom. Zašto? Zašto se to nije nikada dešavalo ranije? To je nešto novo u ljudskoj istoriji. Razlog je što je sada Zapad

⁴⁸ Do Bitka, Sopstva ili Jastva.

potpuno apsorbovan u mislima, nema mogućnosti da se bude ovde i sada, izvan seksa. Seks je ostao jedina mogućnost, i baš to se dešava.

Modernom čoveku je čak ovo postalo moguće - da dok vodi ljubav može misliti o drugim stvarima. Jednom kada postanete tako sposobni da dok vodite ljubav nastavljate da mislite o nečemu - o vašim računima u banci, ili nastavljate da razgovarate sa prijateljem, ili nastavljate da budete negde drugde - dok vodite ljubav ovde - seks će takođe biti okončan. Onda će biti samo dosada, frustracija, seks nije bitan. Stvar je bila samo u ovome - zato što se seksualna energija kreće tako brzo, vaš um dolazi do zaustavljanja, seks prevladava. Energija teče tako brzo, tako vitalno, da se vaš običan obrazac mišljenja zaustavlja.

Čuo sam, jednom se dogodilo da je Mula Nasrudin prolazio kroz šumu. Naišao je na lobanju. Upravo radoznao, kakav je uvek bio, pitao je lobanju: "Šta vas je dovelo ovde gospodine?" Bio je zapanjen kada je lobanja rekla: "Pričanje me je dovelo do ovde, gospodine," Nije mogao da veruje u to, ali je čuo to i potrčao je na dvor kod kralja. Rekao je: "Video sam čudo! Lobanja, lobanja koja govori, leži baš pored našeg sela u šumi."

Kralj takođe nije mogao da veruje, ali je takođe bio radoznao. Ceo dvor ih je sledio, otišli su šumu. Nasrudin je prišao blizu lobanje i pitao: "Šta te je dovelo ovde, gospodine?" ali lobanja je ostala nema. Pitao je ponovo, opet i opet, ali lobanja je bila mrtvački nema.

Kralj je rekao: "Znao sam od ranije, Nasrudine, da si lažov. Ali sada je previše. Napravio si takvu šalu da ćeš morati da patiš zbog nje." Naredio je svom čuvaru da mu odseče glavu i baci je pored lobanje mravima da je pojedu. Kada su svi otišli - kralj, njegov dvor - lobanja je počela opet da govori. Pitala je: "Šta vas je dovelo ovde, gospodine?" Nasrudin je odgovorio: "Pričanje me je dovelo ovde, gospodine."

Govorenje je dovelo čoveka do ovde - do situacije koja je danas. Konstantno brbljajući um ne dozvoljava nikakvu sreću, nikakvu mogućnost sreće, jer samo smireni um može gledati unutra, samo smireni um može slušati tišinu, sreću, koja uvek ključa ovde. Ali ona je tako suptilna da s bukom iz uma ne možete je čuti.

Samo u seksu buka ponekad prestaje. Ja kažem: "Ponekad". Ako ste postali naviknuti na seks, kao što muševci i žene postaju, onda se ona nikada ne zaustavlja. Ceo čin postaje automatizovan, a um nastavlja po svom vlastitom. Onda je seks takođe dosada.

Sve ima privlačnost, ako vam može dati odsjaj. Može izgledati da odsjaj ili letimična sagledavanja dolaze spolja; oni uvek dolaze iznutra. Spolja može biti samo nepristrasno ogledalo. Kada sreća teče iznutra reflektovana je spolja, to se naziva zadovoljstvom. Ovo je Patanjđalijeva definicija - sreća teče iznutra reflektovana od nečega u spoljašnjem, spoljašnje deluje kao ogledalo. Ako mislite da ta sreća dolazi spolja, ona je nazvana uživanjem. Mi smo u potrazi za srećom, ne u potrazi za uživanjem. Tako da dok ne možete imati odsjaj sreće, ne možete zaustaviti vaše napore traganja za srećom. Prepuštanje uživanju znači traganje za zadovoljstvom.

Potreban je svestan napor. Za dve stvari. Jedna: kad god osetite da je trenutak uživanja prisutan, preobrazite ga u meditativnu situaciju. Kad god osetite da osećate zadovoljstvo, sreću, veselje, zatvorite svoje oči i pogledajte unutra, i vidite odakle to dolazi. Ne gubite taj momenat; to je dragoceno. Ako niste svesni možete nastaviti da razmišljate da to dolazi spolja, i to je zabluda sveta.

Ako ste svesni, meditativni, ako tragate za pravim izvorom, pre ili kasnije ćete saznati da to dolazi iznutra. Jednom kada saznate da to uvek teče iznutra, da je to nešto što već imate, prepuštanje će otpasti, a to će biti prvi korak beželjnosti. Onda ne tragate, ne žudite žarko. Ne ubijate želje, ne borite se sa željama, vi ste jednostavno našli nešto veće. Želje sada ne izgledaju tako važne. One venu.

Zapamtite ovo: one ne treba da budu ubijene i uništene; one venu. Jednostavno ih zanemarujete jer imate moćniji izvor. Vi ste magnetski privučeni prema njemu. Sada se čitava vaša energija kreće prema unutra. Ove želje se jednostavno zanemaruju.

Vi ih ne zaboravljate. Ako se borite s njima nikada nećete pobediti. To je kao kada biste imali neko kamenje, obojeno kamenje u svojim rukama. I odjednom saznate o dijamantima, a oni leže okolo. Vi bacate obojeno kamenje da biste stvorili prostor za

dijamante u svojim rukama. Vi se ne borite s kamenjem. Kada su dijamanti tu, vi jednostavno ispustite kamenje. Ono je izgubilo svoj značaj.

Želje moraju izgubiti svoj značaj. Ako se borite, značaj im se ne gubi. Naprotiv, baš kroz borbu dajete im veći značaj. Onda one postaju važnije. To se događa. Oni koji se bore sa nekom željom, ta želja postaje njihov centar uma. Ako se borite sa seksom, seks postaje centar. Onda ste neprekidno angažovani u tome, zauzeti s tim. To postaje kao rana. Gde god da pogledate, ta rana se odmah projektuje, i šta god vidite postaje seksualno.

Um ima mehanizam, jedan stari mehanizam preživljavanja, ili borbe ili bekstva. Dva su puta uma: ili se možete boriti s nečim, ili možete pobeći od toga. Ako ste jaki, onda se borite. Ako ste slabi, onda bežite, jednostavno pobegnute. Ali u oba slučaja nešto drugo je važno, drugo je centar. Možete se boriti ili pobeći iz sveta - iz sveta gde su želje moguće; možete otići na Himalaje. To je takođe borba, borba slabog.

Čuo sam: jednom je Mula Nasrudin kupovao u selu. Ostavio je svog magarca na ulici i otišao u trgovinu da kupi nešto. Kada se vratio bio je besan. Neko je obojio njegovog magarca potpuno u crveno, svetlo crveno. Bio je gnevan raspitivao se: "Ko je to učinio? Ubiću tog čoveka!"

Tu je stajao mali dečak. Rekao je: "Jedan čovek je to učinio, upravo je taj čovek ušao u krčmu." Tako je Nasrudin otišao tamo, požurio je tamo, ljut, lud. Rekao je: "Ko je to uradio? Ko je obojio mog magarca?"

Vrlo krupan čovek, vrlo jak, ustao je i rekao: "Ja sam, pa šta?" Na to je Nasrudin rekao: "Hvala vam, gospodine. Uradili ste tako lep posao. Došao sam da vam kažem da je prvi premaz suv."

Ako ste jaki, onda ste spremni da se borite. Ako ste slabi, onda ste spremni da pobegnute. Ali u oba slučaja, vi ne postajete jači. U oba slučaja drugi je postao centar vašeg uma. Ovo su dva držanja, boriti se ili pobeći - a oba su pogrešna jer kroz njih um se jača.

Patanđali kaže da postoji treća mogućnost: ne borite se i ne bežite. Samo budite budni. Samo budite svesni. Kakav god da je slučaj, samo budite svedok. Svesni napor znači, prvo: traganje za unutrašnjim izvorom sreće; i drugo: svedočenje starog obrasca navika - ne boriti se s tim, samo svedočiti to.

Prvo stanje vairagye, beželjnost je obustava prepuštanja žeđi za čulnim uživanjima, sa svesnim naporom.

‘Svesni napor’ jeste ključna reč. Svesnost je potrebna, i napor je takođe potreban. Napor treba da bude svestan jer može postojati i nesvestan napor. Možete biti trenirani na takav način da možete odbaciti određene želje bez znanja da ste ih odbacili.

Na primer, ako ste rođeni u vegetarijanskoj kući vi ćete jesti vegetarijansku hranu. Nevegetarijanska hrana jednostavno nije pitanje. Nikada je niste odbacili svesno. Bili ste odgajani na takav način da je nesvesno odbačena sama od sebe. Ali vam to neće dati neki integritet; neće vam to dati neku duhovnu snagu. Dok nešto ne učinite svesno, to se ne stiče.

Mnoga društva su probala ovo za svoju decu, da ih podignu na takav način da izvesne pogrešne stvari jednostavno ne uđu u njihove živote. One ne ulaze, ali ništa se ne stiče kroz to jer realna stvar koju treba zadobiti jeste svesnost. Svesnost može biti zadobijena kroz napor. Ako je bez napora nešto uslovljeno u vama, to uopšte nije dobitak.

Dakle u Indiji ima puno vegetarijanaca. Āini, Brahmani, mnogi ljudi su vegetarijanci. Ništa se ne stiče time što ste samo rođeni u Āinskoj porodici, biti vegetarijanac ne znači ništa. To nije svestan napor; niste učinili ništa oko toga. Ako ste rođeni u nevegetarijanskoj porodici, vi biste bili dovedeni do nevegetarijanske ishrane na sličan način.

Dok neki svesni napor nije učinjen, vaša kristalizacija se nikada ne događa. Morate učiniti nešto sami. Kada nešto učinite sami, vi dobijate nešto. Ništa se ne dobija bez svesnosti, zapamtite to. To je jedna od osnovnih stvari. Ništa se ne dobija bez svesnosti! Možete postati savršeni svetac, ali ako to niste postali kroz svesnost, to je uzaludno, beskorisno. Morate se boriti inč po inč, jer kroz borbu više svesti će biti potrebno. A što više svesnosti praktikujete, više svesni vi postajete. Dolazi momenat kada postajete čista svest.

Prvi korak je:

...obustava prepuštanja žedi za čulnim uživanjima, sa svesnim naporom.

Šta da se radi? Kad god ste u stanju uživanja - seks, hrana, novac, moć, bilo šta što vam pruža uživanje - meditirajte o tome. Baš pokušajte da nađete to, odakle to dolazi. Vi ste izvor, ili je izvor negde drugde? Ako je izvor negde drugde, onda nema mogućnosti za bilo kakvu transformaciju jer ćete ostati zavisni od izvora.

Ali srećom, izvor nije nigde drugde, on je u vama. Ako meditirate, vi ćete ga naći. On kuca svakog trenutka iznutra, 'Ja sam ovde!' Jednom kada imate osećanje da tu kuca svakog momenta - i vi ste stvarali samo situacije spolja u kojima se to se dešavalo - to se može dogoditi bez situacija. Onda ne treba da zavisite ni od koga, od hrane, od seksa, od moći, bilo čega. Vi ste dovoljni sebi. Jednom kada dođete do tog osećanja, osećanja samodovoljnosti, prepuštanje - um koji se prepušta - iščezava.

To ne znači da nećete uživati u hrani. Uživacete više. Ali sada hrana nije izvor vaše sreće, vi ste izvor. Vi ne zavisite od hrane, niste naklonjeni njoj.

To ne znači da ne uživete u seksu. Možete uživati više, ali sada je to veselje, igra; to je samo slavljenje. Ali niste zavisni od toga, to nije izvor. A jednom kada dve osobe, dvoje ljubavnika, mogu naći ovo - da drugi nije izvor njihovog uživanja - oni prestaju da se bore jedno s drugim. Oni započinju da vole jedno drugo po prvi put.

Inače ne možete voleti osobu od koje ste zavisni ni na koji način. Vi ćete mrzeti, jer je ona vaša zavisnost. Bez nje ne možete biti srećni. Dakle, ona je bila ključ, a osoba koja ima ključ vaše sreće vaš je tamničar. Ljubavnici se bore jer vide da drugi ima ključ, "Ona me može učiniti srećnim ili nesrećnim." Jednom kada saznate da ste vi izvor, a drugi je izvor njegove vlastite sreće, možete deliti svoju sreću; to je druga stvar, ali vi niste zavisni. Možete podeliti. Možete slaviti zajedno. To je ono šta ljubav znači: slavljenje zajedno, deljenje zajedno - ne ganjati jedno drugo, ne eksploatisati jedno drugo.

Zato što eksploatacija ne može biti ljubav. Onda koristite drugog kao sredstvo, a koga god koristite kao sredstvo, on će vas mrzeti. Ljubavnici mrze jedno drugo jer koriste, eksploatišu jedno drugo, a ljubav - koja treba da bude najdublja ekstaza - postaje najružniji pakao. Ali jednom kada znate da ste vi izvor svoje sreće, niko drugi nije izvor, možete podeliti to slobodno. Onda drugi nije vaš neprijatelj, nije čak ni jedan prislan neprijatelj. Po prvi put prijateljstvo se stvara, možete uživati u svemu.

A moći ćete da uživete samo kada ste slobodni. Samo nezavisna osoba može uživati. Osoba koja je luda i opsednuta hranom ne može uživati. Ona može napuniti stomak, ali ne može uživati. Njeno jedenje je nasilno. To je vrsta ubijanja. Ona ubija hranu; ona uništava hranu. A ljubavnici koji osećaju da njihova sreća zavisi od drugog, bore se, pokušavaju da dominiraju nad drugim. Pokušavajući da ubiju drugog, da unište drugog. Vi ćete biti sposobni u svemu da uživete više kada znate da izvor jeste unutra. Onda ceo život postaje igra, iz momenta u momenat možete nastaviti da uživete beskonačno.

Ovo je prvi korak, sa naporom. Svesnost i napor, vi postižete beželjnost. Patanjđali kaže da je ovo prvo, jer čak napor, čak svesnost, nije dobra, jer to znači da se neka borba, neka skrivena borba, još odvija.

Drugi i poslednji korak *vairagye*, poslednje je stanje beželjnosti:

...obustava svih želja uz pomoć saznavanja unutarne prirode *puruše*, vrhovnog *Sopstva*.

Prvo morate znati da ste vi izvor sve sreće koja se vama dešava. Drugo, morate znati svu prirodu vašeg unutrašnjeg bića. Prvo, vi ste izvor. Drugo, 'Kakav je ovo izvor?' Prvo, upravo je toliko dovoljno, da ste vi izvor sreće. A drugo, šta je ovaj izvor u svojoj ukupnosti, ovaj *puruša*, unutrašnje *Sopstvo*: "Ko sam 'ja'?" u svojoj ukupnosti.

Jednom kada znate ovaj izvor u njegovoj totalnosti, vi ste upoznali sve. Onda ceo univerzum je unutra, ne samo sreća. Onda sve što postoji, postoji unutra - ne samo sreća. Onda Bog ne sedi negde u oblacima, on postoji unutra. Onda ste vi izvor, koreni izvor svega. Onda ste vi centar.

Jednom kada postanete centar egzistencije, jednom kada znate da ste centar egzistencije, sva patnja će iščeznuti. Tada beželjnost postaje spontana, *sahada*. Nikakav

napor, nikakvo nastojanje, nikakvo održavanje nije potrebno. To je lako, to je postalo prirodno. Ne vučete to, niti gurate to. Sada nema 'ja' koje može da vuče i gura.

Zapamtite ovo: borba stvara ego. Ako se vi borite u svetu, to stvara veliki grubi ego: "Ja sam neko s novcem, sa ugledom, sa snagom." Ako se borite unutra, to stvara suptilni ego: "Ja sam čist; ja sam svetac; ja sam mudrac," ali 'Ja' ostaje sa borbom. Dakle, postoje pobožni egoisti koji imaju vrlo suptilan ego. Oni možda nisu svetovni ljudi, nisu; oni su drugačije svetovni. Međutim borba postoji. Oni su postigli nešto. To postignuće još nosi poslednju senku od 'Ja'.

Drugi korak i konačni korak beželjnosti za Patanjđalija je totalno iščezavanje ega. Upravo sleđenje prirode. Nema 'ja', nema svesnog napora. To ne znači da nećete biti svesni, vi ćete biti savršena svest - ali nikakav napor nije sadržan u bivanju svesnim. Neće postojati samosvesti - lične svesti. Vi ste prihvatili sebe i egzistenciju kakva ona jeste.

Totalno prihvatanje - to je ono što Lao Ce zove Tao, reka teče prema okeanu. Ona ne čini nikakav napor; nije u žurbi da stigne do okeana. Čak i ako ne stigne, neće biti frustrirana. Čak i ako stigne za milione godina, sve je u redu. Reka jednostavno teče jer tečenje je njena priroda. Nikakvog napora nema. Ona će nastaviti da teče.

Kada su želje po prvi put primećene i opaženi napor nastane, suptilni napor. Čak i prvi korak je suptilan napor. Vi započinjete pokušavati da budete svesni, "Odakle moja sreća dolazi?" Morate učiniti nešto, a to činjenje će kreirati ego. Zbog toga Patanjđali kaže da je samo početak, i morate zapamtiti da nije kraj. Na kraju, ne samo da su želje iščezle, vi ste takođe iščezli. Samo unutrašnje biće je ostalo u svom toku.

Ovaj spontani tok je vrhovna ekstaza jer za njega nije moguća patnja. Patnja dolazi kroz očekivanje, potrebe. Nema niko da se očekuje, da je potreban, tako da sve što se dogodi jeste dobro. Sve što se dogodi, to je blagoslov. Ne možete porediti ni sa čim drugim, to je taj slučaj. I zato što nema poređenja sa prošlošću i sa budućnošću - nema nikoga da upoređuje - ne možete gledati ni na šta kao jad, kao bol. Čak i ako se bol dogodi u toj situaciji, to neće biti bolno. Pokušajte da razumete ovo. Ovo je teško.

Isus je bio raspet na krstu. Hrišćani su slikali Isusa vrlo tužnog. Rekli su čak da se on nikada nije smejao, i u svojim crkvama imaju svuda tužne figure Isusa. Ovo je ljudsko; vi možete razumeti to, jer osoba koja je razapeta na krstu mora biti tužna. Mora da je bio u unutrašnjoj agoniji; mora da je patio.

Tako hrišćani nastavljaju da govore da je Isus ispaštao za naše grehe - ali on je patio. Ovo je potpuno pogrešno! Ako pitate Patanjđalija ili mene, ovo je sasvim pogrešno. Isus ne može da pati. Nemoguće je da Isus pati. Ako on pati, onda ne postoji razlika između vas i njega.

Bol postoji, ali Isus ne može patiti. Jer u momentu kada je Isus raspet na krstu, napadnut, njegovo telo je uništeno. Bol postoji, ali Isus ne može patiti, jer u momentu kada je raspet na krstu, on ne može tražiti. On ne može zahtevati. On ne može reći: "Ovo je pogrešno. Ovo ne treba da bude tako. Moram biti krunisan, a ja sam raspet na krstu."

Ako je on to imao u svom umu - da: "Moram biti krunisan, ali sam raspet," - onda će biti bola. Ako nije imao budućeg u umu da: "Ja treba da budem krunisan," nikakvog očekivanja za budućim, nikakav određeni cilj da dostigne, gde god se našao onda jeste cilj. A on ne može porediti. Ovo ne može biti drugačije. Ovo je sadašnji trenutak koji mu je dat. Ovo raspeće je krunisanje.

On ne može patiti jer patnja znači otpor. Morate se odupreti nečemu, samo onda možete patiti. Pokušajte to. Biće vam teško da budete raspeti, ali postoje mala, svakodnevna raspinjanja na krst. Ona će delovati.

Imate bol u nozi ili u glavi, imate glavobolju. Možda niste uočili mehanizam toga. Imate glavobolju, i stalno se borite i opirete. Ne želite to. Vi ste protiv toga, podeljeni ste. Negde se zanimате unutar glave i glavobolja je tamo. Vi ste odvojeni i glavobolja je rasturena, i insistirate da ne treba da bude tako. Ovo je realan problem.

Pokušajte jednom da se ne borite. Tecite sa glavoboljom, postanite glavobolja. I recite: "Ovo je slučaj. Ovakva je moja glava u ovom momentu, i u ovom trenutku ništa nije moguće. To može doći u budućnosti, ali u ovom momentu glavobolja je ovde." Ne opirite se. Dozvolite

joj se da se dešava; postanite jedno s njom. Ne odvajajte sebe, tecite u tome. A onda će biti iznenadnog napretka nove vrste sreće koju niste znali. Kada nema nikoga da se odupire, čak i glavobolja nije bolna. Borba stvara bol. Bol uvek znači boriti se protiv bola. - to je stvarna bol.

Isus prihvata. Na taj način njegov život je došao na krst. Ovo je sudbina. To su na istoku uvek nazivali sudbinom, *bhagya*, *kismet*. Dakle nije glavna stvar u dokazivanju s vašom verom, nije u pitanju ni borenje s njom. Ne možete činiti ništa; to se dešava. Samo vam je moguća jedna stvar - možete teći s njom (prihvatiti je) ili se možete boriti s njom. Ako se borite, to postaje veća agonija. Ako tečete s tim, agonija je manja. Ako možete potpuno teći, agonija iščezava. Postali ste tok.

Pokušajte kada imate glavobolju, pokušajte to kada vam je telo bolesno, pokušajte kada imate neki bol - samo sledite to. A jednom, ako možete dopustiti, moraćete doći do jedne od najdubljih tajni o životu - da bol iščezava ako vi tečete s njim. A ako možete teći potpuno, bol postaje sreća.

Inače to nije nešto logično da bi se razumelo. Možete shvatiti to intelektualno, ali to neće delovati. Pokušajte to egzistencijalno. Postoje svakodnevne situacije. Svakog momenta nešto je nepravilno. Tecite sa tim i vidite kako će se preobraziti cela situacija. A kroz taj preobražaj vi transcendirate to.

Buda nikada ne može biti u bolu; to je nemoguće. Samo jedan ego može biti u bolu. Ego mora biti u bolu. Ako je ego tu vi možete preobraziti svoje uživanje takođe u bol; ako ego nije tu možete preobraziti svoj bol u uživanje. Tajna leži uz ego.

Poslednje stanje vairagye, beželjnost je obustava svih želja uz pomoć saznavanja unutarne prirode puruše, vrhovnog Sopstva.

Kako se to događa? Upravo znajući najunutarniju srž sebe samoga, *purušu*, stanovnika unutra. Baš znajući to! Patanjđali kaže, Buddha kaže, Lao Ce kaže, jednostavno znajući to, sve želje iščezavaju.

Ovo je misteriozno, a logični um je prinuđen da pita kako se to dešava da upravo pomoću poznavanja sebe samih sve želje iščezavaju. To se događa jer sada znajući sami sebe sve želje su nastale. *Želje su jednostavno neznanje o sebi. Zašto? Sve što tražite kroz želje je tu, skriveno u biću. Ako znate sebe, želje će iščeznuti.*

Na primer, tražite snagu. Svako traži moć. Moć stvara ludilo u svakome. Izgleda da je samo ljudsko društvo egzistiralo na takav način da se svako odaje moći.

Dete se rodi; ono je bespomoćno. To je prvo osećanje koje svi uvek nosite u sebi. Dete se rodi, ono je bespomoćno, a bespomoćno dete želi snagu. To je prirodno jer svako je snažniji od njega. Majka je snažnija, otac je snažniji, braća su snažnija, svako je snažniji, a dete je apsolutno bespomoćno. Naravno, prva želja koja se javi je da ima moć - kako da izraste snažno kako da bude dominantno. I dete započinje da bude političar od samog tog momenta. Ono započinje da uči trikove kako da vlada.

Ako plače previše, saznaje da može vladati kroz plakanje. Može dominirati čitavom kućom samo uz pomoć plakanja. Ono uči da plače. Žene nastavljaju s tim čak i kada više nisu deca. One su naučile tajnu, nastavljaju to. A treba da nastavljaju s tim jer ostaju bespomoćne. To je politika moći.

Ono zna trik, i može stvoriti smetnju. Može kreirati takvu smetnju da morate prihvatiti nagodbu s njim. I svakog momenta ono oseća duboko da jedina stvar koju treba jeste snaga, više moći. Ono će učiti, ići će u školu, ono će rasti, ono će voleti, ali u pozadini svega - njegovog obrazovanja, ljubavi, igre - ono će nalaziti kako da dobije više snage. Kroz obrazovanje ono će želeći da dominira, kako da bude prvo u razredu tako da može dominirati, kako da dobije više novca tako da može dominirati, kako da napreduje u širenju uticaja i teritorije dominacije. Čitavog života ono će biti za moć.

Mnogo života je jednostavno protraćeno. Čak i ako dobijete snagu, šta ćete raditi? Jednostavne detinjaste želje su ispunjene. Dakle, kada postanete Napoleon ili Hitler, iznenada postajete svesni da je ceo napor bio beskoristan, uzaludan. Upravo detinjasta želja je bila ispunjena, to je sve. Sada šta da se čini? Šta da se čini sa tom snagom? Ako je želja ispunjena vi ste frustrirani. Ako želja nije ispunjena vi ste frustrirani, a ona apsolutno ne može biti

ispunjena, jer niko ne može biti tako moćan da može osećati, 'Sada je dovoljno' - niko! Svet je tako kompleksan da se čak i Hitler oseća nemoćnim u nekim momentima, čak i Napoleon će se osećati slabim u (nekim) trenucima. Niko ne može da oseća apsolutnu snagu, i ništa ne može da vas zadovolji.

Ali kada neko upozna svoje Sopstvo, on dolazi do izvora apsolutne snage. Onda želja za snagom iščezava jer znate da ste već kralj, a samo ste mislili da ste prosjak. Vi ste se borili da postanete veći prosjak, moćniji prosjak, a već ste bili kralj. Iznenada ste shvatili da vam ne nedostaje ništa. Vi niste bespomoćni. Vi ste izvor svih energija, vi ste istiniti izvor života. To osećanje nemoćnosti u detinjstvu kreirano je od drugih. A to je jogunast krug koji su oni stvorili u vama jer su to stvorili u njima njihovi roditelji, i tako dalje i tako dalje.

Vaši roditelji su stvorili osećanje u vama da ste nemoćni. Zašto? Jer su se samo kroz to oni mogli osećati snažnim. Možda mislite da veoma volite decu. Izgleda da to nije slučaj. Vi volite moć, a kada dobijete decu, kada postanete majke i očevi, vi ste moćni. Možda vas niko ne sluša; možda niste ništa u svetu, ali ste barem u granicama svoje kuće jaki. Možete svakako kinjiti malu decu.

Pogledajte očeve i majke; oni muče! Oni kinje na tako ljubeći način da im čak ne možete reći: "Vi mučite." Oni muče 'za njihovo vlastito dobro', radi dobra same dece! Pomažu im da rastu. Oni se osećaju jaki. Psiholozi kažu da mnogi ljudi biraju učiteljski poziv baš da bi bili uticajni, jer sa tridesetoro dece na raspolaganju, vi se osećate baš kao kralj.

Govorilo se da je Aurangajeba zatvorio njegov sin. Kada je bio uhapšen, on je napisao pismo u kome je rekao: "Samo jedna želja, ako je možeš ispuniti, biće dobro, i ja ću biti srećan. Samo mi pošalji tridesetoro dece tako da ih mogu podučavati u mom zatvoru."

Kaže se da je sin rekao: "Moj otac je uvek ostao kralj, i on ne može izgubiti svoje kraljevstvo. Tako da je čak i u zatvoru njemu trebalo tridesetoro dece da bi ih podučavao."

Gledajte! Idite u školu! Učitelj sedi na svojoj stolici - i apsolutna moć, baš je gospodar svega što se tamo događa. Ljudi žele decu ne zbog ljubavi, jer da vole zaista, svet bi bio drugačiji. Ako volite svoje dete, svet će biti drugačiji. Nećete mu pomagati da bude bespomoćno, da se oseća bespomoćno, daćete mu tako mnogo ljubavi da će osećati da je jako. Ako mu date ljubav, onda ono nikada neće tražiti moć. Ono neće postati politički lider; ono neće ići na izbore. Ono neće pokušavati da gomila novac i da poludi za njim, jer ono zna da je to beskorisno - ono je već moćno; dovoljna je ljubav.

Ako niko ne daje ljubav, onda će ono stvoriti zamene. Sve vaše želje, bilo za uticajem, novcem, ugledom, pokazuju da ste nečemu učeni u vašem detinjstvu, nešto je bilo uslovljeno u vašem bio-kompjuteru i vi sledite to uslovljavanje bez gledanja unutra, pošto, bilo šta da tražite već jeste tu.

Patanjdali je sav napor uložio da vaš bio-kompjuter bude u tišini tako da se ne ometa. To je meditacija. To je postavljanje vašeg bio-kompjutera, za izvesne momente, u tišinu, u stanje bez vibracija, tako da možete pogledati unutra i čuti svoju najdublju prirodu. Samo brz pogled, letimično sagledavanje će vas promeniti, jer onda ovaj bio-kompjuter ne može vas obmanuti. Ovaj bio-kompjuter nastavlja da govori: 'Uradi ovo, uradi ono!' On nastavlja neprekidno da vas manipuliše da 'morate imati više snage; inače niste niko.'

Ako gledate unutra, nije potrebno da budete neko; nije potrebno da budete važna ličnost. Vi ste već prihvaćeni kakvi jeste. Čitava egzistencija vas prihvata, srećna je što se tiče vas. Vi ste cvetanje - individualno cvetanje, različito od svakog drugog, jedinstveno, i Bog vam želi dobrodošlicu; inače ne biste bili ovde. Vi ste ovde samo zato što ste prihvaćeni. Vi ste ovde samo zato jer Bog vas voli, univerzum vas voli i potrebni ste egzistenciji. Vi ste neophodni.

Jednom kada znate svoju unutarnju prirodu, što Patanjđali zove *puruša* - *puruša* znači unutrašnji stanovnik... Telo je kao kuća. Unutrašnji stanovnik, unutrašnja svest, jeste *puruša*. Jednom kada znate ovu unutrašnju svest, ništa nije potrebno. Vi ste dovoljni, više nego dovoljni. Vi ste savršeni kakvi jeste. Potpuno ste prihvaćeni, dobrodošli. Egzistencija postaje blagoslov. Želje iščezavaju; one su bile deo neznanja sebe. Sa znanjem sebe, one iščezavaju, one izvetre.

Abhyasa, konstantna unutrašnja praksa, svesni napor da se bude sve više budan, da se bude sve više gospodar sebe, da se manje bude pod dominacijom navika, mehaničnosti, robotu sličnim mehanizmima - i *vairagya*, beželjnost; ovo dvoje kada se postignu čovek postaje *jogin*; kada se ovo dvoje dostignu čovek je postigao cilj.

Ponoviću: samo nemojte stvarati borbu. Dozvolite da se sve ovo dešava, da se bude sve više spontan. Ne borite se sa negativnim. Bolje kreirajte pozitivno. Ne borite se sa seksom, sa hranom, ni sa čim. Bolje, nađite ono što vam daje više sreće, odakle ona dolazi - krećite se u tom pravcu. Želje, ubrzo iščezavaju.

I drugo, budite sve više i više svesni. Šta god da se dešava, budite sve više svesni. Ostanite u tom trenutku, prihvatite taj momenat. Ne tražite nešto drugo. Onda nećete stvarati patnju. Ako postoji bol, neka bude tu. Ostanite u tome i tecite u tome. Jedini uslov je, ostanite budni. Znalčki, pažljivo, uđite u to, tecite u tome. Ne opirite se!

Kada bol iščezne, želja za uživanjem takođe iščezava. Kada niste u bolu, vi ne tražite puštanje na volju uživanjima. Kada nema jada, prepuštanje zadovoljstvima postaje bez značaja. I sve više nastavljate da padate u unutrašnji ambis. A to je tako blaženo, to je tako duboka ekstaza, da čak i brz pogled, letimičnim sagledavanjem toga ceo svet postaje beznačajan. Onda sve što vam ovaj svet može dati postaje beskorisno.

Ni to ne sme postati borbena držanje - ne treba da postanete ratnik, treba da postanete meditant. Ako ste meditativni, spontano će vam se stvari događati koje će vas preobraziti i promeniti. Započnite borbu i započeli ste gušenje. A gušenje će vas voditi do sve više patnje. Tako se ne možete obmanuti.

Mnogi ljudi postoje koji ne obmanjuju samo druge, nego nastavljaju da obmanjuju sebe. Oni misle da nisu u patnji; nastavljaju da govore da nisu u nevolji. Ali čitava njihova egzistencija je jadna. Kada kažu da nisu u bedi, njihova lica, njihove oči, njihovo srce, sve je u bedi.

Ispričaću vam jednu anegdotu, a onda ću završiti. Čuo sam da se jednom dogodilo da su dvanaest dama stigle u čistište. Službujući anđeo ih je pitao: "Da li je neka od vas bila neverna svom mužu dok ste bile na zemlji? Ako je neka bila neverna svom mužu, ona treba da podigne ruku." Sramežljivo, oklevajući, ubrzo su jedanaest dama podigle svoje ruke. Anđeo na dužnosti je uzeo telefon i pozvao: "Halo! Da li je to pakao? Imate li tamo mesta za dvanaest nevernih žena? - jedna od njih, gluva je ko kamen!"

To nije potrebno, bilo da to kažete ili ne. Vaše lice, samo vaše biće, pokazuje sve. Vi možete reći da niste jadni, ali način na koji to kažete, način na koji jeste, pokazuje da ste jadni. Ne možete obmanuti, jer niko ne može obmanuti nikoga drugog, možete obmanuti samo sebe.

Zapamtite, ako ste jadni, vi ste stvorili sve to. Pustite da to prodre duboko u vaše srce da ste stvorili svoje patnje jer će ovo biti formula, ključ. Ako ste stvorili svoje patnje, samo onda možete da ih uništite. Vi ste stvorili njih kroz pogrešne navike, pogrešna gledišta, predavanja poroku, kroz želje.

Odbacite ovaj obrazac! Gledajte živahno! A sam ovaj život je najveća radost koja je moguća ljudskoj svesti.

Poglavlje 10

UZROK VAŠE PATNJE

4. januar 1974.

Prvo pitanje:

Kako to da opisujete život koji je zaista naš, a koji ste vi transcendirali, tako ispravno i u svakom detalju, dok mi ostajemo tako neuki o tome? Zar nije to paradoksalno?

To izgleda paradoksalno, ali nije, jer možete razumeti samo kada ste transcendirali. Dok ste u određenom stanju uma, ne možete razumeti to stanje uma; upleteni ste u to, tako ste mnogo identifikovani s tim. Za razumevanje je potreban prostor, rastojanje je potrebno, a tu nema rastojanja. Kada transcendirate stanje uma, samo tada ćete postati sposobni da razumete to jer tada postoji distanca. Stojite podalje, odvojeno. Možete gledati objektivno, neidentifikovani. Sada postoji perspektiva.

Dok ste u ljubavi, ne možete razumeti ljubav. Možete je osećati, ali je ne možete razumeti. Vi ste tako mnogo u njoj. Za razumevanje, izdvojenost, nevezana izdvojenost je potrebna. Za razumevanje treba da budete posmatrač. Dok ste u ljubavi, posmatrač se gubi. Vi ste postali akter, vi ste ljubavnik. Ne možete biti svedok toga. Samo kada transcendirate ljubav, kada ste prosvetljeni i doprli s one strane ljubavi, vi ćete biti sposobni da razumete to.

Dete ne može razumeti šta je detinjstvo. Kada se detinjstvo izgubi, možete gledati natrag i razumeti. Mladost ne može razumeti šta je mladost. Samo kada postanete stari i sposobni da gledate unatrag, izdaleka, udaljeno, onda ćete biti sposobni da razumete to. Šta god je shvaćeno, shvaćeno je samo pomoću neshvatljivog. Neshvatljivo je osnova sveg razumevanja. Zbog toga to se dešava svakog dana - možete dati savete, dobar savet, nekome drugom ko je u nevolji; ako ste vi u nekoj nevolji, ne možete dati tako dobar savet samome sebi.

Kad je neko drugi u nevolji, vi imate prostor da gledate, proučavate; možete svedočiti. Vi možete dati dobar savet. Kada ste u istoj nevolji, nećete biti tako sposobni. Možete biti (sposobni) ako možete čak i onda biti izdvojeni. Ako čak i onda možete gledati na problem kao da niste u problemu, spolja, stojeći na brdu i gledajući dole.

Svaki problem može biti rešen ako ste makar za jedan trenutak izvan toga i možete gledati na to kao svedok. Svedočenje rešava sve. Inače, ako ste duboko u nekom stanju, teško je da se bude svedok. Vi ste tako mnogo identifikovani. Dok ste u ljutnji, vi postajete ljutnja. Niko nije preostao pozadi ko može videti, proučiti, odlučiti. Niko nije ostao iza. Dok ste u seksu, vi ste pobuđeni potpuno. Sada nema centra, neključenog.

U Upanišadama je rečeno da osoba koja posmatra sebe jeste kao drvo na kome dve ptice sede - jedna ptica upravo skače, uživajući, jedući, pevajući, a druga ptica upravo sedi na vrhu drveta gledajući u prvu pticu.

Ako možete imati svedočeće sopstvo na vrhu koje nastavlja da posmatra dramu dole gde ste vi akter, gde vi učestvujete, igrate, skačete, pevate i razgovarate i postajete upleteni; ako neko duboko u vama može nastaviti da posmatra ovu dramu, ako možete biti u takvom stanju gde takođe igrate kao glumac na pozornici i istovremeno sedite u gledalištu i posmatrate to; ako možete biti oboje: glumac i gledalac - svedočenje je stiglo unutra. Svedočenje će vas učiniti sposobnim za upućenost, razumevanje, mudrost.

Tako to izgleda paradoksalno. Ako odete kod Bude, on može ulaziti duboko u detalje vaših problema, ne zato što je on u problemu, zato jer nije u problemu. On može prodreti u vas. Može staviti sebe u vašu situaciju, i još ostati svedok.

Tako oni koji su u svetu ne mogu razumeti svet. Oni koji su otišli izvan njega, samo oni ga razumeju. Dakle, šta god da želite razumeti, idite izvan toga. Ovo izgleda paradoksalno. Šta god želite znati, idite izvan toga - onda će se znanje dogoditi. Krećući se kao insajder u bilo čemu možete sakupiti mnogo informacija, ali nećete postati mudar čovek.

Možete praktikovati to iz momenta u momenat. Možete činiti oboje; biti akter i biti gledalac. Kada ste ljuti možete menjati um. Ovo je duboka umetnost, ali ako pokušate bićete u stanju. Možete menjati.

U jednom trenutku možete biti ljuti. Onda biti uzdržani, gledati u ljutnju, na vašem vlastitom licu u ogledalu. Gledajte šta radite, gledajte šta se događa oko vas, gledajte šta ste uradili drugima, kako oni reaguju. Pogledajte za momenat, a onda opet budite ljuti, uđite u ljutnju. Onda opet postanite posmatrač. Ovo se može uraditi, ali onda je potrebna vrlo duboka praksa.

Probajte to. Dok jedete, za momenat budite onaj koji jede. Uživajte, postanite hrana, postanite onaj koji jede - zaboravite da postoji bilo ko, ko može posmatrati to. Kada ste se preneli dovoljno, onda za jedan jedini momenat se udaljite. Nastavite da jedete, ali počnite da posmatrate to - hranu, sebe, a vi stojite iznad i posmatrate to.

Ubrzo ćete postati efikasni, i možete premestiti oruđa uma od aktera do gledaoca, od učesnika do posmatrača.

A kada vam se to otkrije, onda ćete videti da kroz identifikovano učestvovanje ništa nije moguće znati, samo kroz objektivno posmatranje stvari postaju otkrivene i znane. Zbog toga oni koji su ostali u svetu, postali su predvodnici. Oni koji su otišli s one strane, oni su postali majstori (učitelji).

Frojd je obično govorio svojim učenicima... To je vrlo teško, jer Frojdovi učenici, psihoanalitičari, nisu bili ljudi koji su transcendirali. Oni su živeli u svetu. Oni su samo stručnjaci. Ali čak je i Frojd predlagao njima da dok slušaju pacijenta, nekoga ko je bolestan, mentalno bolestan: 'ostanite nepristrasni, izdvojeni. Nemojte se emocionalno uplitati. Ako se upletete, onda je vaš savet beskoristan. Samo ostanite posmatrač.'

Čak i to izgleda vrlo okrutno. Neko jauče, plače, a vi možete takođe osećati jer ste ljudska bića. Ali Frojd kaže, ako radite kao psihijatar, kao psihoanalitičar, ostanite neupleteni. Gledajte osobu kao da je ona upravo problem. Ne gledajte na njega kao da je ljudsko biće. Ako gledate na njega kao na ljudsko biće, vi ste odmah upleteni, vi ste postali učesnik, onda ne možete savetovati. Onda sve što kažete biće pristrasno. Onda niste izvan toga.

To je teško, vrlo teško, stoga su frojdovci to činili na mnogo načina. Frojdovski psihoanalitičar se neće suočiti sa pacijentom direktno, jer kada se suočite licem u lice teško je ostati neupleten. Ako osobu pogledate u oči, vi ulazite u nju. Stoga frojdovski psihoanalitičari sede iza, dok pacijent leži na divanu.

To je takođe vrlo važno, jer Frojd je shvatio da ako osoba leži, a vi sedite ili stojite, ne gledajući u nju, manja je mogućnost da budete upleteni. Zašto? Osoba koja leži postaje problem, kao na hirurfovom stolu. Možete da ga secirate. Obično, ovo se nikada ne dešava. Ako odete da sretnete osobu, neće vam govoriti ležeći ili sedeći, dok nije pacijent, dok nije u bolnici.

Stoga je Frojd insistirao da njegovi pacijenti treba da leže na kauču. Tako psihoanalitičar nastavlja da oseća da je osoba pacijent, bolesnik. Njemu mora da se pomogne. On trenutno nije osoba već problem, a vi ne treba da se uplicete s njim. On ne treba da se suočava licem u lice sa osobom, ne treba da istupi pred pacijenta - samo skriven iza, on će ga slušati. Frojd je rekao ne dodirujte pacijenta, jer ako ga dodirnete, ako uzmete pacijentovu ruku u svoju ruku, postoji mogućnost da budete upleteni.

Ove predostrožnosti treba preduzeti jer psihoanalitičari nisu prosvetljene osobe. Inače ako odete kod Bude, nije potrebno da ležite, nije potrebno da se skrivate iza zavese. Buddhi nije potrebno da pazi da ne postane upleten; on ne može biti upleten. Koji god da je slučaj, on ostaje neupleten. On može osećati samilost prema vama, ali on ne može biti saosećajan, zapamtite ovo. Pokušajte da razumete razliku između saosećanja i samilosti. Samilost je iz višeg izvora. Buddha može ostati samilostan prema vama. On vas razume - da ste u teškoći - ali on nije saosećajan s vama jer zna da ste u teškoći zbog svoje nerazumnosti, zbog vaše gluposti ste u teškoći.

On ima samilost, pokušaće na svaki način da vam pomogne da izađete iz svoje gluposti. Ali vaša glupost nije nešto što će on simpatizirati. Dakle, na neki način on će biti vrlo

srdačan, a na neki način će biti vrlo ravnodušan. Biće srdačan što se tiče samilosti, a biće apsolutno ravnodušan što se tiče saosećanja.

Obično, ako odete kod Buddhe osetićete da je on ravnodušan - jer vi ne znate šta je samilost i ne znate toplinu samilosti. Samo ste upoznali toplinu saosećanja, a on nije saosećajan. On izgleda okrutan, hladan. Ako jecate i plačete, on neće jecati i plakati s vama. Ako bi on plakao, onda ne bi postojala mogućnost da vam od njega dođe pomoć. On bi bio u istom položaju. On ne može plakati, a vi ćete se osećati povređeni: 'Ja jadikujem i plačem, a on ostaje baš kao statua, kao da je bez srca.' On ne može saosećati s vama. Saosećanje je iz istog uma prema istom umu. Samilost je iz višeg izvora.

On može da vas gleda. Vi ste providni za njega, potpuno goli, i on zna zašto vi patite. Vi ste uzrok, i on će pokušati da vam objasni uzrok. Ako možete da ga slušate, sam čin slušanja će vam pomoći mnogo.

To izgleda paradoksalno, ali nije. Buddha je takođe živeo kao vi. Ako ne u ovom životu, onda u nekim prethodnim životima. On je prošao kroz iste nevolje. Bio je glup kao vi, patio je kao vi, upinjao se kao vi. Za mnogo, mnogo života on je bio na istoj stazi. On zna sve muke, sva upinjanja, konflikt, jad. On je svestan, više svestan nego vi, jer sada su svi prošli životi pred njegovim očima - ne samo njegov, nego vaši takođe. On je živeo sve probleme koje svako ljudsko biće može da živi, stoga on zna. Ali on ih je transcendirao, tako sada zna koji su uzroci, a takođe zna kako oni mogu biti transcendirani.

On će pomoći na svaki način da razumete da ste vi uzrok svojih patnji. Ovo je vrlo teško. Najteža je stvar razumeti da 'Ja jesam uzrok mojih patnji.' Ovo pogađa duboko; čovek se oseća povređenim. Kad neko kaže da je neko drugi uzrok, vi osećate da je u redu. Ta osoba izgleda saosećajna. Ako on kaže: "Vi ste paćenik, žrtva, a drugi vas eksploatišu, drugi nanose štetu, drugi su nasilni," vi se osećate dobro. Ali ova dobrota neće dugo trajati. To je trenutna uteha, a opasna, sa velikom cenom, jer pomaže vaš uzrok patnje.

Dakle, oni koji izgledaju saosećajni prema vama su vaši pravi neprijatelji, jer njihova naklonost pomaže vašem uzroku da bude ojačan. Pravi izvor patnje je ojačan. Vi osećate da ste u redu a ceo svet je pogrešan - patnja dolazi iz nečega drugog.

Ako odete kod Bude, kod jedne prosvetljene osobe, on je prinuđen da bude tvrd, jer će vas prisiliti da shvatite činjenicu da ste vi uzrok. Jednom kada počnete osećati da ste uzrok svog pakla, transformacija je već počela. Onog momenta kada osetite ovo, pola posla je već urađeno. Vi ste već na stazi; već ste se pokrenuli. Velika promena je stigla kroz vas.

Pola patnji će iznenada iščeznuti jednom kada razumete da ste vi uzrok, jer onda ne možete saradivati sa njim. Onda nećete biti tako neuki da pomažete jačanje uzroka koji stvaraju patnje. Vaša saradnja će se prekinuti. Jadi će se još nastaviti za kratko upravo zbog navike.

Jednom je Mula Nasrudin bio prisiljen da dođe na sud jer su ga našli opet pijanog na ulici. Sudija za prekršaje je rekao: "Nasrudine, sećam se da sam vas video tako mnogo puta radi istog prekršaja. Imate li neko objašnjenje za vaše uobičajeno pijanstvo? Nasrudin je rekao: "Naravno, imam objašnjenje za moje uobičajeno pijanstvo. Ovo je moje objašnjenje: uobičajena žeđ."

Čak i ako postanete budni, uobičajeni obrazac će vas prisiliti za kratko da se krećete u istom pravcu. Ali to ne može trajati za dugo; energije više nema. To se može nastaviti kao mrtav obrazac, ali ubrzo to će uvenuti. To je potrebno svakog dana hraniti, to je potrebno svakog dana ojačavati. Vaša saradnja je neprekidno potrebna.

Jednom kada postanete svesni da ste vi uzrok vaših patnji, saradnja otpada. Dakle, sve što vam ja govorim jeste da vas učini spremnim za jednu činjenicu - da gde god ste, šta god ste, vi ste uzrok. Nemojte postati pesimistični oko toga, u ovome ima nade. Ako je neko drugi uzrok, onda ništa ne može da se učini.

Stoga Mahavira kaže: "Ako postoji Bog, onda je čovek bespomoćan." Dakle on ne kaže: "Ja ne verujem u Boga." Razlog nije filozofski, razlog je veoma psihološki. Razlog je takav da vi ne možete učiniti nikoga odgovornim za sebe. Da li Bog postoji ili ne, to nije pitanje.

Mahavira kaže: "Želim da razumete da ste vi uzrok šta god da ste." A to je daje veliku nadu. Ako ste vi uzrok, vi možete to promeniti. Ako vi stvarate pakao, vi možete stvoriti raj. Vi ste gospodar.

Stoga ne osećajte beznadežnost. Što više činite druge odgovornim za vaš život, više ste rob. Ako kažete: "Moja žena me čini ljutim" onda ste vi rob. Ako kažete da vam vaš muž stvara nevolju, onda ste rob. Čak i ako vam vaš muž zaista stvara nevolju, vi ste odabrali tog muža. Vi ste želeli tu nevolju, tu vrstu nevolje - to je vaš izbor. Ako vaša žena stvara pakao, vi ste izabrali tu ženu.

Neko je pitao Mula Nasrudina: "Kako si upoznao svoju ženu? Ko te je predstavio?" On je rekao: "To se jednostavno dogodilo. Ne mogu kriviti nikoga."

Niko ne može kriviti nikoga. A to nije samo dešavanje, to je izbor. Poseban tip muškarca bira poseban tip žene. No nije slučajno. A on je bira iz posebnih razloga. Ako ta žena umre, on će ponovo izabrati isti tip žene. Ako se razvede od te žene, opet će se oženiti istim tipom žene.

Možete nastaviti da menjate žene, ali dok se muž ne promeni neće biti stvarne promene - samo imena se menjaju - jer ovaj čovek nema izbor. On voli određeno lice, on voli naročit nos, on voli pojedine oči, on voli specifično ponašanje.

A to je kompleksna stvar. Ako volite poseban nos - jer nos nije samo nos. On nosi ljutnju, on nosi ego, on nosi tišinu, on nosi mir, on nosi mnogo stvari - ako želite naročit nos, vi možda volite osobu koja vas može prisiliti da budete ljuti. Egoistična osoba ima drugačiji tip nosa. Ona može biti lepa. Ona izgleda lepo samo zato što ste vi u potrazi za nekim ko može stvoriti pakao oko vas. Pre ili kasnije stvari će uslediti. Možda nećete biti sposobni da ih povežete. Život je kompleksan, a vi ste tako mnogo upleteni u njemu da ne možete spojiti. Bićete sposobni da vidite samo kada transcendirate.

To je upravo slično kao da letite u avionu iznad Bombaja. Čitav Bombaj se pojavljuje, čitav obrazac. Ako živite u Bombaju i krećete se ulicama, ne možete videti čitav uzorak. Ceo Bombaj ne može videti onaj ko živi u Bombaju. To može videti samo onaj ko leti iznad. Onda se ceo model pojavljuje. Onda stvari pokazuju obrazac. Transcendencija označava odlaženje izvan ljudskih problema. Onda možete ući i videti.

Mnogo godina sam posmatrao mnoge osobe. Šta god da one rade, one nisu svesne šta rade. Ljudi postaju svesni samo kada dođu rezultati. Nastavljaju da bacaju seme u zemlju; oni nisu svesni. Međutim kada dođu do žetve oni će postati svesni. Oni ne mogu spojiti da su izvor i da su žeteoci.

Jednom kada razumete da ste vi uzrok, pokrenuli ste se na stazi. Sada mnoge stvari postaju moguće. Sada možete učiniti nešto oko problema koji je vaš život. Možete ga promeniti. Upravo promenom sebe vi ga možete promeniti.

Jedna žena je došla kod mene - pripada vrlo bogatoj porodici, vrlo dobroj porodici, kulturnoj, profinjenoj, obrazovanoj. Pitala me je: "Ako počnem da meditiram, da li će to na bilo koji način ometati moj odnos sa suprugom?" Sama je rekla, pre nego što sam odgovorio: "Znam da to neće biti smetnja jer ako postanem bolja, mirnija i zaljubljenija - kako to može smetati mom odnosu?"

Međutim, ja sam joj rekao: "Grešite. Odnos će bi ometan. Bilo da postanete dobri ili loši, to je nevažno. Vi se menjate, jedan partner se menja - odnos će biti ometan. A ovo će postati čudo: ako vi postanete loši, odnos neće biti ometen tako mnogo. Ali ako postanete dobri i bolji, odnos će biti poljuljan, jer kada jedan partner pada dole i postaje loš, drugi se oseća relativno bolje. To nije povreda ega. Pre je to zadovoljavanje ega."

Dakle, žena se oseća dobro ako muž počne da pije, jer sada ona postaje moralni propovednik. Sada ona dominira nad njim više. Sada kad god on uđe u kuću on ulazi kao kriminalac. Samo zato što on pije, sve što radi postaje pogrešno. Toliko je dovoljno, jer žena može izneti taj argument često, bilo gde. Tako, sve je osuđeno.

Međutim ako muž ili žena postanu meditativni, onda će biti još ozbiljnijih problema jer ego drugog će biti povređen - jedan postaje superiorniji, a drugi će pokušati na svaki način da se to ne dogodi. On će kreirati sve moguće nevolje. Čak i ako se to dogodi, on će pokušati da ne veruje u to, da se to dogodilo. On će kazati da se to još nije dogodilo. Nastaviće da

govori: "Ti meditiraš godinama i ništa se nije dogodilo. Kakve koristi od toga? Beskorisno. Ti se još uvek ljutiš, još uvek činiš ovo i ono, ostaješ isti." Drugi će pokušati da ubedi da se ništa ne događa. Ovo je zaključak.

Ako se zaista nešto dogodilo, ako su se muž i žena zaista promenili, onda se ovaj odnos ne može nastaviti. To je nemoguće dok drugi nije takođe spreman na promenu. A da se postane spreman na promenu sebe vrlo je teško jer to povređuje ego. To znači šta god da vi jeste, vi ste neistiniti. Samo onda potreba za promenom je prisutna.

Dakle, niko nikada ne misli da on mora da se menja: "Ceo svet mora da se menja, ne ja. Ja sam u pravu, apsolutno ispravan, a čitav svet je kriv jer on ne odgovara meni." Sav napor svih Buddha je vrlo jednostavan: nastoji da vas učini svesnim da šta god da ste vi, vi ste uzrok.

Drugo pitanje:

Zašto tako mnogo osoba na stazi joge usvajaju stanovište borbe, upinjanja, potpunog zanimanja za pridržavanje strogih pravila, i ratniku sličnih puteva? Da li je to nužno da bi se bio pravi jogin?

To je apsolutno nepotrebno - ne samo nepotrebno, to stvara sve vrste prepreka na stazi joge. Ako počnete da se borite, vi delite sebe.

A to je najveća bolest; da se bude podeljen, da se postane šizofreničan. Čitava nevolja je beskorisna, ona nikuda neće odvesti. Niko ne može da pobedi. Na obe strane vi jeste. Dakle uglavnom se možete igrati; možete igrati igru skrivanja i traženja. Ponekad deo A pobeđuje, ponekad deo B. Na taj način možete se kretati. Ponekad ono što nazivate dobrim pobeđuje. Inače boreći se sa zlom, pobeđujući zlo, dobar deo postaje iscrpljen, a zli deo sakuplja energiju. Tako pre ili kasnije zli deo će izaći gore, a ovo se može odvijati beskonačno.

Inače, zbog čega se ovo, ratniku slično držanje, dešava? Zašto većina ljudi započinje borbom? Onog momenta kada oni misle o preobražaju, započinju da se bore. Zašto? Jer vi znate samo metod pobeđivanja, a to je borba.

U svetu spolja, u spoljašnjem svetu, postoji jedan način da se bude pobedonosan, a to je borba - borba i uništenje drugog. To je jedini način u spoljašnjem svetu da se bude pobedonosan. A vi ste živeli u ovom spoljašnjem svetu milionima i milionima godina i borili ste se - ponekad bivajući poraženi ako se ne borite dobro, ponekad postajući pobedonosni ako se borite dobro. Dakle, to je postao unutra izgrađen program "Bori se žestoko." Postoji samo jedan način da se bude pobedonosan, a to je ljuta borba.

Kada napredujete unutra, vi sprovodite isti program jer ste upoznati samo sa ovim. U unutrašnjem svetu, upravo je obrnut slučaj: ako se borite - bićete pobeđeni, jer nema nikog da se s njim borite. U unutrašnjem svetu, prepuštanje je put da se bude pobedonosan, predanost je put da se bude pobedonosan, dozvoljavajući unutrašnjoj prirodi da teče, ne boriti se, jeste put da se bude pobedonosan. Dopuštanje reci da teče, ne gurajući je, jeste put kada je u pitanju unutrašnji svet. Ovo je upravo obrnuto. Inače, vi ste obavešteni samo o spoljašnjem svetu, tako da je ovo obavezno da bude samo u početku. Ko god se kreće unutra, on će nositi ista oružja, isto držanje, iste borbe, istu odbranu.

Makijaveli je bio za spoljašnji svet; Lao Ce i Buddha su za unutrašnji svet. A oni uče različite stvari. Makijaveli kaže: napad je najbolja odbrana; "Ne čekajte da drugi napadne, jer onda ste već na gubitku. Već ste izgubili, jer drugi je započeo. On je već dobio, stoga je uvek bolje započeti. Nemojte čekati da se branite, uvek budite agresor. Pre nego što neko napadne vas, vi napadnite njega i borite se s onoliko veštine koliko je moguće, s onoliko nepoštenja koliko je moguće. Budite nepošteni, budite lukavi i budite agresivni." Makijaveli je jedan iskren čovek; zbog toga on predlaže tačno sve što je potrebno.

Inače, ako pitate Lao Cea, Patanjđalija ili Budu, oni govore o različitom tipu pobeđe - o unutrašnjoj pobeđi. Tamo, podmuklost, neće delovati, obmanjivanje neće delovati, borba neće delovati, agresija neće delovati jer koga ćete obmanjivati? Koga ćete pobeđiti? Vi ste sami tu. U spoljašnjem svetu nikada niste sami. Drugi su prisutni, oni su neprijatelji. U unutrašnjem svetu vi ste tu sami. Ne postoji drugi. Ovo je totalno nova situacija za vas. Vi

ćete nositi stara oružja, ali ova stara oružja će postati uzrok vašeg poraza. Kada promenite svet iz svoje unutrašnjosti, ostavite sve što ste naučili iznutra. To neće biti od pomoći.

Neko je pitao Ramanu Maharšija: "Šta treba da naučim da bih postao smiren, da znam sebe samog?" Priča se da je Ramana Maharši rekao: "Za doseganje unutrašnjeg Sopstva ne treba da učite ništa. Potrebno vam je zaboravljanje, učenje neće pomoći. To vam pomaže da napredujete spolja. Zaboravljanje će pomoći."

Sve što ste naučili, zaboravite to, zanemarite to, odbacite to. Krećite se unutra nevino, bezazleno - bez lukavosti i veština, već s detinjastim poverenjem i nevinošću; ne razmišljajući u terminima da će vas neko napasti. Nema nikoga, tako ne osećajte se nesigurno i ne sprovodite nikakve dogovore za odbranu. Ostanite ranjivi, prijemljivi, otvoreni. To je ono šta *shraddha*, poverenje, znači.

Sumnja je nužna spolja jer drugi je prisutan. On možda misli da vas obmane, stoga treba da sumnjate i da budete skeptični. Unutra, nema sumnje, nikakav skepticizam nije potreban. Nikog nema tamo da vas vara. Možete ostati tamo onakvi kakvi jeste.

Zbog toga svako ima držanje slično ratniku, ali ono nije nužno. To je smetnja, najveća prepreka. Odbacite to van. Možete načiniti to glavnom stvari koja treba da se zapamti, da sve što je nužno spolja unutra će postati smetnja. Bilo šta, kažem, bezuslovno. A baš obrnuto treba da se proba.

Ako sumnja pomaže spolja u naučnim istraživanjima, onda će vera pomoći unutra u religijskim istraživanjima. Ako agresivnost pomaže spolja u svetu moći, prestiža, drugih, onda će neagresivnost pomoći unutra. Ako lukav, proračunati um pomaže spolja, onda nevin, neproračunat, bezazlen um će pomoći unutra.

Zapamtite ovo: šta god da pomaže spolja, upravo obrnuto će pomagati unutra. Dakle, čitajte Makijavelijevo delo *Vladalac (Il Principe)*. To je put spoljašnje pobeđe. Upravo kada obrnete Makijavelijevog *Vladara*, možete stići unutra. Baš preokrenite Makijavelijevo gledište, i on postaje Lao Ce - kao u *shirshasanu*, stoju na glavi. Makijaveli stojeći na svojoj glavi postaje Patanjđali.

Dakle, čitajte delo *Vladalac*; ono je divno - najjasnije tvrdnje za spoljašnju pobeđu, a onda čitajte Lao Ceov *Tao Te Čing* ili Patanjđalijeve *Joga sutre* ili Budinu *Dhammapadu* ili Isusovu *Propoved na gori*. Oni su baš kontradiktorni, upravo obrnuti, baš suprotni.

Isus kaže: "Blagosloveni su oni koji su krotki, jer će naslediti zemlju" - krotki, nevini, a ne slabi, nejak, ni u kom smislu. "Blagosloveni su siromašni u duhu, jer će ući u carstvo božje." Isus to čini jasnim: "siromašni u duhu". Oni nemaju ništa na šta bi polagali pravo. Oni ne mogu reći: "Ja sam dobio ovo." Oni ne poseduju ništa - znanje, bogatstvo, moć, prestiž. Oni ne poseduju ništa, oni su siromašni. Oni ne mogu polagati pravo: "Ovo je moje."

Oni nastavljaju da tvrde: "Ovo je moje, ovo je moje. Što više mogu polagati pravo, više osećam da ja jesam." U spoljašnjem svetu, što je veća teritorija vašeg uma, više vi jeste. U unutrašnjem svetu, što je manja teritorija uma, vi ste veći. A kada teritorija iščezne kompletno i vi ste postali nula, onda - onda ste najveći. Onda ste pobedonosni. Onda se pobeđa dogodila.

Ratniku slično držanje - naporna borba, previše velika zainteresovanost za pravila, uredbe, proračunatost, planiranje - ovaj um je prenesen unutra jer ste naučili to i ne znate ništa drugo. Otuda, potreba za učiteljem. Inače, nastavićete da pokušavate svojim putevima koji su u toj stvari apsolutno apsurdni.

Otuda, nužna je inicijacija. Inicijacija označava nekoga ko može da vam pokaže put gde vi nikada niste putovali, nekoga ko može da vam da letimično sagledavanje sveta kroz njega, dimenzija koja je vama potpuno nepoznata. Vi ste gotovo slepi za to. Ne možete videti to jer oči mogu videti samo ono što su one naučile da vide.

Ako dođete ovde i ako ste krojač, onda ne gledate lica, gledate odela. Lica vam ne znače mnogo; samo gledajući u odelo vi znate koji je to tip čoveka. Vi znate jezik.

Ako ste obućar, nije vam potrebno da gledate u odelo; cipele će biti dovoljne. Obućar može upravo nastaviti da posmatra na ulici, i znaće ko prolazi, da li je osoba veliki lider - upravo gledajući u cipele - da li je ona jedan umetnik, boem, hipik, bogat čovek, da li je kulturn, obrazovan, neobrazovan, seljak - samo posmatranje cipela daje sve pokazatelje ko je

ona. On zna jezik. Da li čovek pobeđuje u životu, cipela ima različit sjaj. Ako je pobeđen u životu, cipela je poražena. Onda je cipela tužna, ne mari se za nju. Obučar zna to. Nije mu potrebno da gleda u vaše lice. Cipela će reći sve što on želi da zna.

Mi učimo sve i onda postajemo fiksirani u tome. Onda je to ono šta vidimo. Vi ste naučili nešto, a potrošili ste mnogo života učeći to. Sada je to duboko ukorenjeno, utisnuto. To je postalo deo vaših moždanih ćelija. Dakle kada se krećete unutra tamo je jednostavno tama, ništa, vi ne možete videti ništa. Čitav svet koji znate iščezao je.

To je baš kao kada znate jedan jezik i iznenada ste poslati u zemlju gde niko ne razume vaš jezik i vi ne možete razumeti ničiji jezik. A ljudi razgovaraju i ćaskaju, a vi osećate jednostavno da su oni ljudi. Izgleda kao da izgovaraju besmislice, a to izgleda vrlo bučno jer ne možete razumeti. Izgleda vam da oni govore preglasno. Ako ih možete razumeti, onda se cela stvar menja; vi postajete deo toga. Onda to nije mrmljanje; to postaje sadržajno.

Kada uđete unutra vi znate jezik spoljašnjeg. Unutra postoji tama. Vaše oči ne mogu videti, vaše uši ne mogu čuti, vaše ruke ne mogu osećati. Neko je potreban, neko da vas inicira, da uzme vašu ruku u svoju ruku i pokrene vas na ovoj nepoznatoj stazi dok ne postanete upoznati, dok ne započnete da osećate, dok ne postanete svesni neke svetlosti nekog značenja, nekog smisla oko vas.

Jednom kada imate prvu inicijaciju, stvari će početi da se dešavaju. Inače prva inicijacija je teška stvar, jer je to skoro sasvim jedan obrt, skoro totalan obrt. Iznenada vaš svet značenja iščezava. Vi ste u nepoznatom svetu. Ne razumete ništa - gde da se krećete, šta da činite i šta da naćinite od ovog haosa. Majstor samo oznaćava nekoga ko zna. A ovaj haos, unutrašnji haos, za njega nije haos, to je red, kosmos, i on vas može voditi u njega.

Intucija oznaćava gledanje kroz unutrašnji svet kroz oći nekog drugog. Bez poverenja to je nemoguće jer vi nećete dozvoliti da vaša ruka bude uzeta od nekoga da vas vodi u nepoznato. A on vam ne može dati nikakvu garanciju. Nikakva garancija ne bi bila ni od kakve koristi. Šta god da on kaće, vi morate uzeti to na poverenje.

U drevnom vremenu kada je Patanjđali pisao *sutre*, poverenje je bilo vrlo lako, jer u spoljašnjem svetu takoće, naroćito na Istoku i specijalno u Indiji, oni su stvorili spoljašnji obrazac intucije. Na primer, zanati, profesije, pripadali su porodicama kroz nasleće. Otac bi inicirao dete u zanimanje, a dete je prirodno verovalo svom ocu. Otac bi odveo dete na farmu ako je ratar i farmer, i inicirao ga u njegovu poljoprivredu. Koji god posao da je radio, on bi uveo dete.

U spoljašnjem svetu takoće, postojala je inicijacija na Istoku. U sve je trebalo da se bude iniciran - neko koji zna bi vas uveo. Ovo je pomagalo vrlo mnogo jer ste bili upoznati sa inicijacijom s nekim ko bi vas vodio. Dakle, kada doće vreme za inicijaciju, vi ste mogli verovati.

A poverenje, *shraddha*, vera, bila je lakša u svetu koji nije bio tehnološki. Tehnološkom svetu treba oštroumnost, lukavost, kalkulacija, matematika, promućurnost - ne nevinost. U tehnološkom svetu, ako ste nevinini izgledaćete smešno; ako izgledate oštroumno, izgledaćete mudri, inteligentni. Naši univerziteti ne ćine ništa do ovo; ćine vas domišljatim, lukavim, proraćunatim. Više proraćunatosti, više lukavosti, i uspešnji ćete biti u svetu.

Sasvim obrnut je bio slućaj sa Istokom u prošlosti. Ako ste bili lukavi za vas ne bi bilo moguće da uspete ćak ni u spoljašnjem svetu. Samo nevinost je bila prihvatana. Tehnika nije uvaćavana previše, ali unutrašnji kvalitet je vrednovan previše.

Ako je osoba lukava i pravi bolje cipele, niko ne bi išao kod nje na Istoku u prošlosti. Odlazili bi kod osobe koja je nevinina. Ona moćda ne bi pravila bolje cipele, ali oni bi odlazili kod osobe koja je bezazlena jer cipela nije baš bilo šta, ona nosi kvalitet osobe koja je napravila. Dakle ako bi postojao lukav i domišljat tehničar, niko ne bi išao kod njega. On bi trpeo, ne bi bio uspešan. Ali ako bi bio ćovek kvaliteta, karaktera, bezazlenosti, ljudi bi išli kod njega. Ćak i ako su gore, ljudi bi više cenili njegove stvari.

Kabir je bio tkać i ostao je tkać. Ćak i kada je postigao prosvetljenje, nastavio je da tka. On je bio tako ekstatićan, da njegovo tkanje nije moglo biti vrlo dobro. On je pevao, plesao i tkao! Bilo je mnogo grešaka i mnogo neispravnosti, ali njegove stvari su bile odlićno cenjene.

Mnogi ljudi bi baš čekali kada će Kabir doneti nešto - to nije bila samo stvar, artikal, to je bilo od Kabira! Sama stvar u sebi bila je unutrašnjeg kvaliteta, došla je iz Kabirovih ruku. Kabir je dodirnuo. Kabir je plesao oko nje dok je tkao. I neprekidno se sećao božanskog, tako je stvar - tkanina, odeća ili bilo šta - postala duhovna, sveta. To je davalo kvalitet stvarima. Tehnička strana je sporedna; ljudska strana je bila primarna.

Tako čak i u spoljašnjem svetu na Istoku, oni su sproveli obrazac tako da kada se okrenete unutra nećete biti totalno neupoznati sa unutarnjim svetom; nešto ćete znati, neka uputstva, neka svetla u vašoj ruci. Nećete se kretati u totalnoj tami.

A ovo poverenje u spoljašnje odnose bilo je svuda. Muž nije mogao verovati da njegova žena može biti neverna. To je bilo gotovo nemoguće. A ako muž umre, žena bi umrla s njim jer život je bio takav zajednički fenomen. Tada je bilo besmisleno živeti bez nekoga s kojim je život postao tako zajednička stvar.

To je kasnije postalo ružno, ali u početku je to bila jedna od najlepših stvari koja se ikada desila na zemlji. Vi ste voleli nekoga i on je iščezao - želećete da iščeznete s njim. Da se bude bez njega bilo bi gore nego smrt. Smrt je bolja i vredna izbora - takvo je bilo verovanje u spoljašnje stvari takođe. Odnos žene i muškarca je spoljašnja stvar. Celo društvo se kretalo oko poverenja, istinskog deljenja, onda je to bilo korisno. Kada je jednom vreme došlo da se krene unutra, sve ove stvari bi njemu pomogle da bude iniciran lako - da veruje nekome, da se preda.

Borba, upinjanje, agresivnost su prepreke. Ne sprovodite ih. Kada se krećete prema unutra, ostavite ih pred vratima. Ako ih nosite, propustićete unutrašnji hram; nikada ga nećete doći. S ovim stvarima vi se ne možete kretati prema unutra.

Treće pitanje:

Nije li vairagya, nevezivanje ili beželjnost, dovoljna u sebi da oslobodi čoveka od svetovnog robovanja? Kakva je onda korist od jogijske discipline, od abhyase?

Vairagya je dovoljna, beželjnost je dovoljna. Onda nikakva disciplina nije potrebna. Ali gde je ta beželjnost? Ona nije tu. Zato je potrebna pomoć discipline. Disciplina je potrebna samo zato jer ta beželjnost nije u svojoj celosti unutar vas. Ako je beželjnost tu, onda ne postoji pitanje praktikovanja ičega; nikakva disciplina nije potrebna. Vi nećete doći da slušate mene; nećete ići da čitate Patanjđalijeve *sutre*. Ako je beželjnost potpuna, Patanjđali je beskoristan. Zašto gubiti vaše vreme sa Patanjđalijem sutrama? Ja sam beskoristan, zašto da dolazite kod mene?

Vi ste u potrazi za disciplinom. Vi se krećete u potrazi za nekom disciplinom, koja vas može preobraziti. Vi ste učenik („disciple“), a „disciple“ označava osobu koja je u potrazi za disciplinom. Nemojte obmanjivati sebe. Čak i ako odete kod Krišnamurtija, vi ste u traganju za disciplinom - jer onaj koji nije u nuždi neće ići. Čak i ako Krišnamurti kaže da nikome ne treba da bude učenik i nikakva disciplina nije potrebna, zašto ste vi tu? I ove reči će postati vaša disciplina, stvorićete obrazac, i počecete da sledite taj obrazac.

Beželjnost ne postoji, dakle, vi ste u patnji. A niko ne želi da pati, i svako želi da transcendira patnju. Kako da je transcendira? To je ono što će disciplina pomoći da učinite. Disciplina će vas samo učiniti spremnim za skok, za skok u beželjnost. Disciplina označava trening.

Vi još niste spremni, imate vrlo grub mehanizam. Vaše telo, vaš um, oni su grubi. Oni ne mogu primiti suptilno. Niste usaglašeni. Da biste primili suptilno, morate biti usklađeni. Vaša grubost mora da iščezne. Zapamtite ovo - da biste primili suptilno moraćete da postanete suptilni. Kakvi jeste, božansko može biti oko vas, ali vi ne možete biti u dodiru s njim.

To je baš kao radio. Leži dole u sobi, ali ne funkcioniše. Neke žice su pogrešno povezane, ili su neke žice pokidane, ili nedostaje neki prekidač. Radio postoji, radio talasi neprekidno prolaze, ali radio ne može biti podešen i ne može postati sposoban da prima.

Vi ste baš kao radio, niste u stanju u kome možete da funkcionišete. Mnoge stvari nedostaju, mnoge stvari su pogrešno spojene. "Disciplina" znači da vi učinite vaš radio funkcionalnim, sposobnim da prima, podešenim. Božanski talasi su svuda oko vas. Jednom

kada ste usaglašeni oni postaju manifestovani. A oni mogu postati manifestovani samo kroz vas, i dok ne postanu manifestovani kroz vas, ne možete znati njih. Oni mogu postati manifestovani kroz mene, oni mogu postati manifestovani kroz Krišnamurtija, ili nekog drugog, ali oni ne mogu postati vaše preoblikovanje, vaša transformacija.

Vi ne možete znati stvarno šta se dešava u Krišnamurtiju u Gurdijevu - šta se dešava iznutra, koja vrsta usaglašavanja se događa, kako je njihov mehanizam postao tako suptilan da prima suptilne poruke iz univerzuma, kako egzistencija započinje da manifestuje sebe kroz to.

Disciplina označava promenu vašeg mehanizma, da ga podesi, da ga načini podesnim instrumentom da bude izrazito prijemčiv. Ponekad bez discipline, takođe, ovo može slučajno da se dogodi. Radio može pasti sa stola. Upravo padom, slučajno, neke žice mogu da se povežu ili prekinu. Baš padom, radio može biti povezan sa stanicom. Onda će započeti da objavljuje nešto, ali to će biti haos.

To se dešavalo mnogo puta. Ponekad kroz slučajnost ljudi bi došli do saznanja božanskog i osetili božansko. I onda oni polude jer nisu disciplinovani da prime tako moćan fenomen. Oni nisu spremni. Oni su tako mali, a toliko veliki okean ih zapljusne. Ovo se dešavalo. U sufi sistemu oni nazivaju takve osobe lude za bogom - *masti*, tako ih oni zovu.⁴⁹

Mnogi ljudi ponekad bez discipline - kroz neki slučaj, kroz nekog majstora, kroz milost nekog učitelja ili upravo kroz prisustvo nekog učitelja - postaju usaglašeni. Čitav njihov mehanizam nije spreman, ali deo započinje da funkcioniše. Onda su oni izvan običaja. Onda ćete osećati da su ljudi, jer će započeti da govore stvari koje izgledaju nepovezane, ali ne mogu učiniti ništa. Nešto je započelo u njima; oni ne mogu zaustaviti to. Oni osećaju određenu sreću. Zbog toga su nazvani *masti*, srećni ljudi. Inače oni nisu slični Budi, oni nisu prosvetljeni. Kaže se za *maste*, za ove srećne ljude koji su poludeli, da je vrlo veliki učitelj potreban jer oni sada ne mogu učiniti ništa sa sobom. Oni su upravo u konfuziji - srećni u njoj, jer su u neredu. Oni ne mogu sami činiti ništa.

U drevnim danima, veliki *sufi* majstori su se kretali po zemlji. Kad god bi čuli za nekog *masta*, otišli bi kod njega da mu pomognu da se usaglasi.

U ovom veku samo Meher Baba je obavljao taj posao - veliki posao svog vlastitog tipa, redak posao. Neprekidno, tokom mnogo godina, on je putovao svuda po Indiji, a mesta koja je posećivao bile su ludnice, jer u ludnicama žive mnogi *masti*. Inače vi ne možete napraviti nikakvu razliku ko je lud, a ko je *mast*; oboje su ljudi. Ko je stvarno lud, a ko je lud upravo zbog božanskog slučaja - jer neko usaglašavanje se dogodilo kroz neki slučaj! Vi ne možete načiniti nikakvu razliku.

Mnogi *masti* su ovde. Meher Baba bi putovao i živeo bi u ludnicama, i on bi pomagao i služio *maste*, lude ljude. Mnogi od njih su izašli iz svoje ludosti i započeli svoje putovanje prema prosvetljenju.

Na zapadu mnogi ljudi su u ludnicama, utočištima za lude, mnogi kojima ne treba nikakva psihijatrijska pomoć jer psihijatri ih samo mogu opet učiniti normalnim.

Njima treba pomoć nekoga ko je prosvetljen, ne psihijatar, jer oni nisu bolesni. Ili, ako su bolesni, bolesni su od božanske bolesti. Vaše zdravlje nije ništa pred tom bolešću. Ta bolest je bolja - vredna gubljenja sveg vašeg "zdravlja". Disciplina je potrebna.

U Indiji ovaj fenomen nije bio tako značajan kao što je bio u islamskim zemljama. Zbog toga *sufiji* imaju specijalne metode da pomognu ovim *mast* ljudima, ludim ljudima za Bogom.

Inače Patanjđali je stvorio tako suptilan sistem da nije potreban nikakav slučaj. Disciplina je tako naučna da ako prođete kroz ovu disciplinu, vi ćete dostići Budinstvo a da ne postanete ljudi na stazi. To je kompletan sistem.

Sufizam još nije kompletan sistem. Mnoge stvari nedostaju u njemu, a one nedostaju usled svojeglavog držanja muslimana. Oni ne bi dozvolili tome da se razvije do svoje najviše vrednosti i vrhunca. A *sufi* sistem mora da sledi obrazac islamske religije. Zbog strukture islamske religije, *sufi* sistem nije mogao otići izvan nje.⁵⁰

⁴⁹ I u drugim tradicijama se spominju, kao na primer 'jurodivi' u hrišćanstvu, 'ludije' ili 'božanski ludaci' u Tibetu.

⁵⁰ *Sufizam* je mnogo stariji sistem duhovnog probuđenja nego islamska religija. Kada je islam nastao, on je

Patanđali ne sledi nijednu religiju, on sledi samo istinu. On ne pravi nikakav kompromis sa hinduizmom, islamizmom ili bilo kojim *izmom*. On sledi naučnu istinu. *Sufiji* su morali da načine kompromis sa islamom, morali su to. Zato što je bilo nekih *sufija* koji su pokušali da ne načine nikakav kompromis; na primer, Bayazit iz Bisthama, ili Al-Hillaj Mansoor, oni nisu načinili nikakav kompromis i zaklani su, oni su bili ubijeni.

Tako su *sufisti* počeli da se skrivaju. Načinili su svoju nauku sasvim tajnom, i nisu dopustili da nijedan fragment bude poznat, samo oni fragmenti koji su podesni za islam i njegov obrazac. Svi drugi fragmenti bili su skriveni. Tako da ceo sistem nije poznat; on ne deluje. Tako su mnogi ljudi, kroz fragmente, postali ludi.

Patanđalijev sistem je kompletan, a disciplina je potrebna. Pre nego što se krene u nepoznati svet unutrašnjosti, ozbiljna disciplina je potrebna tako da se nikakav nesrećan slučaj ne dogodi.

Vairagya je dovoljna, ali ta "dovoljna" *vairagya* nije prisutna u vašem srcu. Ako postoji, onda nema pitanja. Onda zatvorite Patanđalijevu knjigu i ostavite je. Apsolutno je nepotrebna. Ali ta "dovoljna" *vairagya* ne postoji. Bolje je kretati se na stazi discipline, korak po korak, tako da ne postanete žrtva neke nesreće. Udesi... mogućnost postoji.

Mnogi sistemi deluju u svetu, ali ne postoji tako savršen sistem kao Patanđalijev, jer nijedna zemlja nije radila toliko dugo. Patanđali nije začetnik ovog sistema, on je samo zapisničar. Pre Patanđalija, hiljadama godina, sistem je bio razvijan. Mnogi ljudi su radili na tome. Patanđaliju je data suština hiljadugodišnjeg rada.

Inače on je načinio to na takav način da se možete kretati sigurno. Upravo pre nego što krenete unutra nemojte misliti da se krećete u sigurnom svetu. To može biti nesigurno. To je takođe opasno; možete biti izgubljeni u tome. Ako se izgubite u tome, vi ćete poludeti. Zbog toga učitelji kao Krišnamurti koji insistiraju da nikakav učitelj nije potreban, jesu opasni, jer ljudi koji su neinicirani mogu zauzeti svoje gledište i mogu započeti da rade sami po svome.

Zapamtite, čak i vaš ručni časovnik ne radi tačno, vi imate težnju i radoznalost - jer ona dolazi od majmuna - da ga otvorite i uradite nešto. Teško je odupreti se tome. Ne možete verovati da ne znate o tome. Možete biti vlasnik sata, ali to ne znači da znate bilo šta o satu. Ne otvarajte ga! Bolje je dati ga pravoj osobi koja poznaje te stvari. Časovnik je jednostavan mehanizam; um je tako kompleksan mehanizam. Nikada ne otvarajte sami jer šta god da uradite biće pogrešno.

Ponekad se događa da se vaš časovnik pokvari - vi ga samo prodrmate i počinje da radi. Međutim to nije nauka. Ponekad se dešava da vi nešto uradite, i samo srećom, slučajno, osećate da se nešto događa. Ali vi niste postali majstor. Ako se to dogodilo jednom, ne pokušavajte to ponovo, jer ako sledeći put protresete svoj sat on će možda stati. Ovo nije nauka.

Ne pokrećite se uz pomoć slučaja. Disciplina je jedina zaštita. Ne krećite se nasumično! Krećite se sa učiteljem koji zna šta radi, a on zna ako nešto krene pogrešno da to vrati na pravi put, koji je svestan vaše prošlosti i koji je takođe svestan vaše budućnosti, i koji može spojiti zajedno vašu prošlost i budućnost.

Otuda tako veliko naglašavanje učitelja u indijskoj tradiciji. A oni su znali, ustanovili da ne postoji mehanizam tako kompleksan kao ljudski um, nema kompjutera tako složenog kao ljudski um.

Čovek nije mogao još da razvije ništa slično ljudskom umu - i ja mislim da se nikada neće razviti, jer ko će to razviti? Ako ljudski um može razvijati nešto, to će uvek biti niže i manje nego što je um koji stvara. Barem jedna stvar je sigurna: da sve što ljudski um stvori, ta stvorena stvar ne može kreirati ljudski um. Tako da ljudski um ostaje najsuperiorniji, najsavršeniji složeni mehanizam.

Ne činite ništa samo radi radoznalosti, ili zato što drugi to rade. Postanite inicirani, i krećite se s nekim koji zna valjano stazu. Inače ludilo može da bude rezultat. A to se dešavalo ranije; to se dešava mnogim ljudima upravo sada.

Patanđali ne veruje u slučajnosti. On veruje u naučni red. Tako je on dao jedan-po-jedan korak. Ovo dvoje je on načinio svojom bazom - *vairagya*, beželjnost i *abhyasa*, konstantna, svesna vežba. *Abhyasa* je sredstvo, a *vairagya* je cilj. Beželjnost je cilj, a konstantna, svesna unutrašnja praksa je sredstvo.

Inače cilj započinje od samog početka i ciljevi su skriveni u početku. Drvo je skriveno u semenu, tako da početak sadrži u sebi kraj, odnosno cilj. Zbog toga on kaže da je beželjnost potrebna u početku takođe. Početak sadrži cilj u sebi, a cilj će takođe imati početak u sebi.

Tako kada čak i majstor postane usavršen, potpun, on nastavlja da vežba. Ovo će vama izgledati apsurdno. Vi treba da vežbate jer ste na početku i cilj treba da bude postignut, ali kada je cilj postignut čak i tada se vežba nastavlja. To postaje sada spontano, ali se nastavlja. To se nikada ne zaustavlja. Ne može, jer cilj i početak nisu dve stvari. Ako je drvo u semenu, onda na drvetu će ponovo doći seme.

Neko je pitao Buddhu - jedan od njegovih učenika, Purnakashyapa - pitao je: "Mi znamo, *bhante*, da vi još sledite određenu disciplinu."

Buda, još sledi izvesnu disciplinu. On se kreće na određen način, on sedi na određen način, on ostaje budan, on jede određene stvari, on se ponaša, sve izgleda da je disciplinovano.

Stoga Purnakashyapa kaže: "Vi ste postali prosvetljeni, ali mi osećamo da vi još imate određenu disciplinu." Buddha je odgovorio: "To je postalo tako ukorenjeno da sada ne sledim to, to sledi mene. To je postalo senka. Ne treba da mislim o tome. To je tu, uvek tu. To je postalo senka."

Kraj prve knjige komentara o Patanđalijevim Joga sutrama

Osho
YOGA: ALFA I OMEGA
Knjiga 2

Druga od deset knjiga predavanja o Patanjđalijevim *Joga sutrama*,
održana od 25-XII-1973. do 10-V-1976. godine

Lektura, korektura i napomene:
Ivan Antić

Poglavlje 1

ZNAČENJE SAMADHIJA

Izlaganje 1. januara 1975. u Buddha dvorani.

I, 17: *vitarkavicarananadasmitarupanugamatsamprajnatah.*

Kada proizlazi iz »Razlikovanja«, »Razgonetnutosti«, »Užitka« ili »Osećanja samodovoljnosti« [»usredsređenost«, (*samadhi*)] je [još uvek po karakteru] »opojmljavajuća« (*samprajnata*).

I, 18: *viramapratyayabhyasapurvah samskarašešo 'nyah.*

Nakon što se vežbanjem dostigne stanje zaustavljenosti [bilo kakvih] poticaja [spolja] (*viramapratyaya*) [i samo] ranije oformljene predisponiranosti (*samskara*) ostaju [ta »usredsređenost« predstavlja onu] drugu [vrstu koja nije »spoznavajuća« (*asamprajnata*)].

I, 19: *bhavapratyayo videhaprakrtilyanam.*

Rođenjem je dat [*asamprajnatasamadhi*] onih »neinkarniranih« (*videha*) i onih [čije su se pojedinačne forme] u »pramateriji« (*prakrti*) apsorbovale.

I, 20: *śraddhaviryasmrtisamadhijaprajnapurvaka itarešam.*

Inače [da bi se na drugi način stiglo do *asamprajnatasamadhija* potrebno je da] prethodi [čitav niz posredujućih uslova:] predanost, energičnost, pribranost, koncentrisanost i moć jasnog razaznavanja.

Patanjđali je najveći naučnik unutarnjeg. Njegov pristup je pristup naučnog uma; on nije pesnik. I na taj način on je vrlo redak, jer oni koji ulaze u unutrašnji svet skoro uvek su pesnici, a oni koji ulaze u spoljašnji svet skoro su uvek naučnici.

Patanjđali je redak cvet. On ima naučni um, ali njegovo putovanje je unutrašnje. Zbog toga je postao prva i zadnja reč; on je *alfa* i *omega*. Za pet hiljada godina niko nije mogao da ga nadmaši. Izgleda da je on nenadmašan. On će ostati zadnja reč - jer baš ta kombinacija je nemoguća. Da se ima naučno držanje i da se uđe u unutrašnje, skoro je nemoguća verovatnoća. On govori kao matematičar, kao logičar. On govori kao Aristotel i on je Heraklit.

Pokušajte da razumete svaku njegovu reč. To će biti teško jer njegovi termini će biti izrazi iz logike, rezonovanja, ali njegov nagoveštaj je ka ljubavi, prema ekstazi, ka Bogu. Njegovi stručni izrazi su terminologija čoveka koji radi u naučnoj laboratoriji, inače njegova laboratorija je u unutrašnjem biću. Stoga ne budite zavedeni njegovom terminologijom, i sačuvajte osećanje da je on matematičar najviše poezije. On je neobičan, ali nikada ne koristi neobičan jezik. On to ne može. Drži se vrlo čvrste logične pozadine ili podloge. Analizira, secira, ali njegov cilj je sintetizovanje. On analizira samo da bi načinio sintezu.

Dakle, uvek imajte na umu cilj - ne budite zavedeni putem - dostignite krajnji cilj kroz naučni pristup. Zato je Patanjđali impresionirao tako mnogo zapadni um. Patanjđali je uvek bio uticajan. Gde god je njegovo ime stiglo, on je vršio uticaj jer ga lako možete razumeti; ali nije dovoljno razumeti ga. Razumeti njega isto je tako lako kao razumeti Ajnštajna. On govori intelektu, ali njegov cilj, njegova meta je srce. Ovo treba da zapamtite.

Kretaćemo se po opasnom terenu. Ako zaboravite da je on takođe pesnik, bićete zavedeni. Onda postajete previše vezani uz njegovu terminologiju, jezik, rezonovanje, i zaboravite njegov cilj. On traži od vas da odete izvan mišljenja, rasuđivanja, ali kroz zaključivanje. To je mogućnost. Možete iscrpeti mišljenje tako potpuno da transcendirate. Idite kroz rasuđivanje, ne izbegavajte ga. Koristite razum kao korak da odete izvan njega. Slušajte sada njegove reči. Svaka reč treba da bude analizirana.

Samprajnata samadhi je samadhi koji je praćen rasuđivanjem, razmišljanjem, blaženstvom i osećajem čistog bivanja.

On deli *samadhi*, izvorno, u dva koraka. Izvorno to ne može biti podeljeno. To je nedeljivo i zapravo, nema koraka. Međutim, da bi pomogao umu, tražocu, on to deli u dva. Prvi korak naziva *samprajnata samadhi* - *samadhi* u kome je um sačuvan u svojoj čistoti.

Prvi korak: um mora da bude profinjen i pročišćen. Vi ga jednostavno ne možete ostaviti, Patanjđali kaže - nemoguće ga je izostaviti jer nečistoće imaju tendenciju da prijanjaju. Možete ga ostaviti samo kada je um apsolutno čist - tako profinjen, tako suptilan, da nema tendenciju da se lepi.

On ne kaže "Odbaci um", kao što kaže Zen učitelj. On kaže da je to nemoguće; govorite besmislicu. Vi kažete istinu, ali to nije moguće jer nečist um ima breme. On pada kao kamen. A nečist um ima želje, milione želja, neispunjenih, čeznuće da budu ispunjene, tražiće da budu ispunjene, milioni nesavršenih misli su u njemu. Kako to možete odbaciti? Jer nesavršeno uvek pokušava da bude upotpunjeno, usavršeno.

Zapamtite, kaže Patanjđali, možete ostaviti stvar samo kada je dovršena. Jeste li zapazili? Ako ste slikar i slikate, dok se slikanje ne dovrši, vi ga ne možete zaboraviti. Ono se produžava, spopada vas. Ne možete spavati dobro; ono je tu. U umu ono struji skriveno ispod površine. Ono se kreće, traži da bude dovršeno. Ne možete na to zaboraviti. Um ima težnju ka dovršavanju. Um je perfekcionista, tako da sve što je nedovršeno jeste napetost, pritisak za um. Patanjđali kaže da ne možete ostaviti razmišljanje dok ono ne postane tako savršeno da nema više ništa da se čini s njim. Jednostavno ga možete ostaviti i zaboraviti.

Ovo je sasvim dijametralno suprotan put od Zena, od Heraklita. Prvi *samadhi*, koji je *samadhi* samo zbog imena, jeste *samprajnata* - *samadhi* sa fino pročišćenim umom. Drugi *samadhi* je *asampajnata* - *samahi* bez uma. Inače Patanjđali kaže da kada um iščezne, onda, takođe nema misli, onda se isto tako, suptilno seme iz prošlosti zadržava u nesvesnom.

Svesni um je podeljen na dva dela. Prvi, *samprajnata* - um sa pročišćenim stanjem, upravo kao pročišćeni maslac. On ima svoju sopstvenu lepotu, ali je tu. A koliko god lep, um je odvratan. Ma koliko čist i smiren, sam fenomen uma je nečist. Vi ne možete pročititi otrov. On ostaje otrov. Nasuprot tome, što ga više pročišćavate, postaje mnogo otrovniji. On može izgledati vrlo, vrlo lepo. Može imati svoju vlastitu boju, prelive, ali još je nečist.

Prvo pročistite; onda ostavite. Ali onda se putovanje ne završava, jer sve je ovo u svesnom umu. Šta ćete činiti sa nesvesnim? Upravo iza slojeva svesnog uma jeste širok kontinent nesvesnog. Tamo u nesvesnom ima semena iz svih vaših prošlih života.

Onda Patanjđali deli nesvesno na dva dela. On kaže *sabija* (*sabiđa*), *samadhi* kada je nesvesno tu, a um je ostavljen svesno, to je *samadhi* sa semenom - *sabija*. A kada je ovo seme takođe spaljeno, onda postizete savršeni - *nirbija* (*nirbiđa*) *samadhi*; *samadhi* bez semena.

Dakle svesno u dva koraka, onda nesvesno u dva koraka. A kada je *nirbiđa samadhi*, krajnja ekstaza bez ikakvog semena unutar vas da klija, cveta i da vas vodi na dalja putovanja u egzistenciji... onda vi iščezavate.

U ovim sutrama on kaže:

Samprajnata samadhi je samadhi koji je praćen rasuđivanjem, razmišljanjem, blaženstvom i osećajem čistog bivanja.

Međutim, ovo je prvi korak; mnogi su zavedeni - oni misle ovo je zadnji korak zato što je tako čist i osećate se tako blaženim i tako srećnim da mislite da sada nema više ničega da se postigne. Ako pitate Patanjđalija, on će reći *satori* iz Zena je samo prvi *samadhi*. To nije najveće, krajnje; krajnje je još daleko.

Reči koje on koristi ne mogu se tačno prevesti jer *sanskrit* je najsavršeniji jezik; nijedan jezik nije ni približan kao on. Tako da ću morati da vam ih objasnim. Korišćena je reč *vitarka*; na engleskom je prevedena kao mišljenje, zaključivanje. To je nezadovoljavajući prevod. *Vitarka* se mora razumeti. *Tarka* znači logičko zaključivanje; onda Patanjđali kaže da postoje tri tipa logike. Jedan (tip) on naziva *kutarka* - mišljenje orijentisano prema negativnom; uvek misleći u terminima poricanja (*ne*), osporavanja, sumnje, nihilizma.

Bilo šta da kažete, čovek koji živi u *kutarki* - negativnoj logici - uvek misli kako da to ospori. On se uvek žali, gundđa. On uvek oseća da je negde nešto pogrešno - vazda ga ne možete postaviti pravično, dobro, jer je takva njegova orijentacija. Ako mu kažete da posmatra sunce, on neće gledati sunce. On će videti sunčeve pege, naći će uvek tamniju stranu stvari; to je *kutarka*. To je *kutarka* - pogrešno razmišljanje - ali izgleda kao rasuđivanje.

To vodi na kraju do ateizma. Onda poričete Boga, jer ako ne možete videti svetlije strane života, kako možete videti Boga? Vi jednostavno poričete. Onda čitava egzistencija postaje tamna. Onda je sve grešno, i oko sebe možete stvoriti pakao. Ako je sve pogrešno, kako možete biti srećni? A to je vaša kreacija, i možete uvek naći nešto pogrešno, jer život se sastoji od dualnosti.

U ružinom žbunu ima lepih cvetova, ali i trnja takođe. Čovek *kutarke* će uvek ceniti trnje, a onda će doći do saznanja da ova ruža mora biti zasnovana na obmani; ona ne može postojati. Opkoljena s toliko mnogo trnja, milionima trnja, kako može ruža postojati? To je nemoguće, poriče se sušta mogućnost. Neko obmanjuje.

Mula Nasrudin je bio vrlo, vrlo tužan. Otišao je kod sveštenika i rekao "Šta da radim? Moja žetva je opet uništena. Nema kiše." Sveštenik je odgovorio, "Ne budi tako tužan Nasrudine. Gledaj svetliju stranu života. Možeš biti srećan jer još imaš mnogo. Uvek veruj u Boga koji je snabdevač. On čak snabdeva ptice u vazduhu, stoga zašto si zabrinut?" Nasrudin je rekao, "Da!" vrlo gorko, "Od mog žita! Bog snabdeva ptice u vazduhu mojim žitom."

On ne može videti poentu. Njegova žetva je uništena od tih ptica, a Bog ih snabdeva... "a moja žetva je uništena." Ova vrsta uma će uvek naći nešto i uvek će biti napeta. Nespokoјstvo će ga uvek slediti kao senka. Ovo Patanjđali zove *kutarka* - negativna logika, negativno razmišljanje.

Onda postoji *tarka* - jednostavno razmišljanje. Jednostavno rezonovanje ne vodi nigde. To je kretanje u krugu jer nema cilja. Možete nastaviti da razmišljate i razmišljate i razmišljate, ali nećete doći do nikakvog zaključka jer rezonovanje može doći do zaključka samo kada od samog početka postoji cilj. Vi se krećete u (određenom) pravcu, onda stižete negde. Ako se krećete u svim pravcima - ponekad prema jugu, ponekad prema istoku, ponekad prema zapadu - gubite energiju.

Razmišljanje bez cilja se naziva *tarka*; razmišljanje sa negativnim držanjem se naziva *kutarka*; razmišljanje sa pozitivnim uzemljenjem se naziva *vitarka*. *Vitarka* označava specijalno razmišljanje. Dakle, *vitarka* je prvi elemenat *samprajnata samadhia*. Čovek koji želi da dopre do unutrašnjeg mira mora da bude treniran u *vitarki* - posebnom razmišljanju.

On uvek gleda svetliju stranu, pozitivnu. On ceni cvetove, a zaboravlja trnove - ne da ne postoji trnje, ali on se ne bavi njima. Ako volite cveće i cenite cveće, dolazi momenat kada ne možete verovati u trnje, jer kako je to moguće kada postoje tako lepi cvetovi, kako trnje može postojati? Nešto mora biti varljivo.

Čovek *kutarke* ceni trnje; onda cvetovi postaju varljivi. Čovek *vitarka* ceni cvetove; onda trnje postaje iluzorno. Zbog toga Patanjđali kaže: *vitarka* je prvi elemenat. Samo onda je moguće blaženstvo. Kroz *vitarku* čovek dospeva u božansko. Čovek svuda oko sebe kreira svoj vlastiti raj.

O vašem gledištu se radi. Šta god da nađete oko sebe jeste vaša sopstvena tvorevina - nebo ili pakao. A Patanjđali kaže da možete ići izvan logike i umovanja samo kroz pozitivno mišljenje. Kroz negativno nikada ne možete otići izvan, jer što više govorite ne, više nalazite stvari da bi se iskazalo - ne, odricanje. Onda, uskoro, unutra postajete konstantno negativni - mračna noć, samo trnje i nikakvi cvetovi u vama ne mogu procvetati - pustinja...

Kada govorite 'da', nalazite više i više stvari za koje bi se reklo 'da'. Kada govorite 'da', postajete zagovornik 'da'. Život je potvrđen, a vi apsorbujete kroz svoje 'da' sve što je dobro, lepo, sve što je istinito. 'Da' postaje kapija u vama za ulazak božanskog; 'ne' postaje zatvorena kapija. Ako je zatvorena kapija, vi ste pakao; a otvorena vrata, sve kapije otvorene, egzistencija buja u vama. Vi ste sveži, mladi, živahni; vi postajete cvet.

Vitarka, vičara, ananda: Patanjđali kaže ako ste usklađeni sa *vitarkom* - pozitivnim mišljenjem - onda možete biti mislilac, nikada pre toga. Onda razmišljanje nastaje. On ima sasvim različito značenje za mišljenje. Vi takođe mislite da mislite. Patanjđali se neće saglasiti. On kaže da vi imate misli, ali ne razmišljanje. Zbog toga kažem da je njega teško protumačiti.

On kaže da vi imate misli, lutajuće misli slične gomili, ali ne razmišljanje. Između vas i misli ne postoji unutrašnji tok (unutrašnje kretanje). One su iščupane stvari; ne postoji unutrašnje planiranje. Vaše mišljenje je haos, ono nema unutrašnju disciplinu. To je upravo kao što vidite brojanice. Postoje zrna; njih zajedno drži nevidljivi konac što ide kroz njih. Misli su zrna; mišljenje je konac. Vi imate zrnca - previše, zapravo više nego što vam treba - ali ne postoji unutrašnji spoj konca kroz njih. Taj unutrašnji konac, spoj, Patanjđali je nazvao mišljenjem - *vičara*. Vi imate misli, ali ne mišljenje. Ako se to nastavi dalje i dalje, vi ćete postati ludi. Lud čovek je onaj koji ima milione misli, a nema mišljenje, a *samprajnata samadhi* je stanje u kome nema misli, ali je mišljenje savršeno. Ovu odliku treba razumeti.

Vaše misli, pre svega, nisu vaše. Vi ste ih sakupili. Upravo u mračnoj sobi, (kada) ponekad zrak svetla prodre kroz tavanicu vi ugledate milione čestica prašine kako plove u zraku. Kada pogledam u vas, vidim istu pojavu; milione čestica prašine. Vi ih nazivate mislima. One se kreću u vama i van vas. Iz čovekove glave one ulaze u drugu, a onda idu dalje. One imaju svoj vlastiti život.

Misao je stvar; ima svoju vlastitu egzistenciju. Kada osoba umre, sve njene lude misli odmah se oslobode i započnu da traže okrilje negde ili drugde. Odmah ulaze u one koji su okolo. One su kao klice, imaju svoj vlastiti život. Čak i kada ste živi, nastavljate da izbacujete svoje misli svuda oko sebe. Kada razgovarate, onda naravno, ubacujete svoje misli u druge. Ali kada ste tihi, onda takođe izbacujete svoje misli svuda okolo. Prva stvar je da one nisu vaše.

Čovek sa pozitivnim mišljenjem napustiće sve misli koje nisu njegove sopstvene. One nisu autentične; on ih nije našao kroz svoje vlastito iskustvo. On ih je akumulirao od drugih; pozajmio. One su nečiste. Bile su u mnogim rukama i glavama. Razuman čovek neće pozajmljivati. On će želeti da ima svoje vlastite nove snažne misli. Ako ste pozitivni i ako pazite na lepotu, na istinu, na cveće, ako postanete sposobni da vidite u najtamnijoj noći da se jutro približava, postaćete sposobni za razmišljanje.

Onda možete stvoriti svoje vlastite misli. Misao koju ste vi stvorili zaista je potencijal; ona ima svoju vlastitu snagu. One misli koje pozajmite gotovo su mrtve jer su one putovale - putovale milionima godina. Njihovo ishodište je izgubljeno; izgubile su svaki kontakt sa svojim izvorom. One su upravo kao prašina koja lebdi okolo. Možete ih uhvatiti. Ponekada ih čak postanete svesni, ali zato što je vaša svest takva da ne može videti kroz stvari...

Ponekad, vi sedite. Iznenada postanete neveseli bez ikakvog razloga. Ne možete naći razlog. Gledate okolo; nema ničega, ništa se nije dogodilo. Vi ste baš isti, a iznenada tuga nastupi. Misao prolazi; vi ste joj upravo na putu. To je jedna slučajnost. Misao je prolazila kao oblak - turobna, od nekoga otpuštena misao. To je jedna nesreća. Vi ste ščepani. Ponekad misao uporno ostaje. Ne znate zašto nastavljate da mislite o tome. Ona izgleda apsurdna; izgleda da je neupotrebljiva. Ali ne možete učiniti ništa. Ona nastavlja da kuca na kapiju. Kaže: "Misli me". Misao čeka na vratima kucajući. Ona kaže: "Daj mi prostor. Ja bih želela da uđem unutra."

Svaka misao ima svoj vlastiti život. Ona se kreće. I ima mnogo snage, a vi ste tako nemoćni jer ste tako nesvesni, tako da ste pokretani mislima. Čitav vaš život se sastoji od takvih slučajeva. Sretnete ljude i čitav vaš životni obrazac se menja. Ponekad uđe u vas. Onda postanete zaposednuti, i zaboravite gde ste pošli. Menjate svoj smer; sledite ovu misao. A to je baš jedna slučajnost. Vi ste kao deca.

Patanđali kaže da to nije razmišljanje. To je stanje odsustva mišljenja; to nije mišljenje. Vi ste zakrčeni. Nemate centar u sebi koji može misliti. Kada se čovek kreće u disciplini *vitarka*, ispravnog rasuđivanja, onda postaje ubrzo sposoban za razmišljanje. Mišljenje je sposobnost; misli nisu. Misli mogu biti naučene od drugih; razmišljanje nikada. Razmišljanje treba da naučite sami.

Ovo je razlika između indijskih škola za učenje i modernih univerziteta; na modernim univerzitetima vi dobijate misli; a u drevnim školama za učenje, školama mudrosti, oni su učili razmišljanje, ne misli.

Razmišljanje je kvalitet vašeg unutrašnjeg bića. Šta razmišljanje znači? To znači da zadržite svoju svesnost, da ostanete budni i svesni, da se suočite s problemom. Problem je prisutan; vi istupite pred njega sa svojom totalnom svesnošću. Onda se javlja rešenje - odgovor. To je razmišljanje. Pitanje je postavljeno; vi imate gotov odgovor. Pre nego što ste i razmišljali o tome, odgovor dolazi. Neko pita: "Ima li Boga?" A čak i pre nego što je on to izgovorio vi kažete, "Da." Vi klimnete svojom drvenom glavom; kažete: "Da, postoji."

Da li je to vaša misao? Jeste li istinski mislili o problemu sada, ili nosite gotov odgovor u svom pamćenju? Neko vam ga je dao - vaši roditelji, vaši učitelji, vaše društvo. Neko vam ga je dao, i nosite ga kao dragoceno blago, a ovaj odgovor je došao iz tog pamćenja.

Čovek mišljenja koristi svoju svest svaki put kada ima problem. Nanovo, on koristi svoju svest. Susreće se s problemom, a onda se u njemu javlja misao koja nije deo pamćenja. Ovo je razlika. Čovek misli je čovek sećanja ili pamćenja; on nema sposobnost razmišljanja. Ako mu postavite novo pitanje, on će biti izgubljen. On ne može odgovoriti. Ako mu postavite pitanje na koje zna odgovor, odmah će odgovoriti. Ovo je razlika između *pundita*⁵¹ i čoveka koji zna; čoveka koji može misliti.

Patanđali kaže - ispravno rasuđivanje vodi do razmišljanja - *vičara*. Razmišljanje - *vičara*, vodi do blaženstva. Ovo je odsjaj, naravno, a to je letimično sagledavanje. To će doći i biće izgubljeno. Ne možete to zadržati za dugo. To je bio samo odsjaj, kao što se za trenutak pojavi munja i vidite da je sva tama iščezla. Ali opet tama je prisutna - kao da su iščezli oblaci i vi ste za sekundu ugledali mesec - pa su opet oblaci tu.

Ili, u sunčanom jutru, pokraj Himalaja, za trenutak možete letimično ugledati Gourishankar - najviši vrh. Onda ima izmaglice, a onda ima oblaka, i vrh se izgubi. To je *satori*. Stoga nikada ne pokušavajte da prevedete *satori* kao *samadhi*. *Satori* je svetlucanje, letimično sagledavanje. Mnogo ima da se radi nakon što se on postigne. Zapravo, pravi rad započinje posle prvog *satoria*, prvog svetlucanja, jer ste okusili beskonačno. Sada pravo istinsko traganje započinje. Pre toga, bilo je i ovako i onako, bez poleta, jer niste bili stvarno samouvereni, sigurni, šta radite, kuda idete, šta se dešava.

Pre toga, to je bila vera, poverenje. Pre toga učitelj je bio potreban da vam pokaže, da vas opet i opet vraća natrag. Ali nakon što se *satori* dogodio, sada to više nije vera. To je postalo saznanje, hotimično. Sada vera nije neki napor. Sada verujete jer vam je vaše vlastito

⁵¹ Bramanski učenjaci i sveštenici u Indiji koji su napamet naučili svete spise i rukovode obredima.

iskustvo pokazalo. Posle prvog letimičnog sagledavanja, posle odsjaja, pravo traganje započinje. Pre ste samo išli okolo i okolo. Pravilno rasuđivanje vodi do ispravnog razmišljanja, pravilno razmišljanje vodi do stanja blaženstva, a ovo stanje blaženstva vodi do opažanja i razumevanja čistog bivanja.

Negativan um je uvek egoista. To je nečisto stanje bivanja. Vi osećate 'ja', ali osećate 'ja' radi pogrešnih razloga. Samo motrite, nadzirete. Ego se hrani ili napaja na 'ne'. Kad god kažete 'ne', ego se pojavljuje. Kad god kažete da, ego ne može da se javi jer egu treba borba, egu treba izazov, egu treba da stavi sebe protiv nekoga, nečega. On ne može da postoji sam, njemu je neophodna dualnost. Egoista je uvek u potrazi za borbom - sa nekim, sa nečim, sa nekom situacijom. On uvek pokušava da nađe nešto da kaže 'ne' - da bi nadvladao, da bude pobedonosan.

Ego je nasilan, a 'ne' je najlukavije nasilje. Kada kažete 'ne' za obične stvari, čak i tamo se ego javlja. Malo dete kaže majci: "Mogu li ići van da se igram?" a ona odgovara "Ne". Ne. Ništa skoro nije obuhvaćeno, međutim kada majka kaže "ne!" ona oseća da je neko. Kada odete na železničku stanicu i zatražite kartu, a službenik vas jednostavno i ne pogleda. On se pravi da radi čak i ako nema posla. Time on govori, "ne! čekaj!" On oseća da je neko, važna ličnost. Zbog toga, svuda na šalterima čućete 'ne'. 'Da' je retko, vrlo retko. Jedan običan službenik može reći 'ne' svakome, ko god da ste vi. On se oseća uticajnim.

'Ne' vam daje osećaj snage - zapamtite to. Ako nije *apsolutno nužno, nikada nemojte reći 'ne'*. Čak i ako je bezuslovno potrebno, kažite to na takav afirmativan način da se ego ne pojavi. Možete tako reći. Čak i 'ne' može da se kaže na takav način da izgleda kao 'da'. Možete reći 'da' na takav način da izgleda kao 'ne'. To zavisi od tona; zavisi od držanja; to zavisi od gestikulisanja.

Zapamtite ovo tragaoci: treba uvek da se sećate da konstantno živite sa aromom 'da'. To je ono što čini čoveka od vere; on kaže 'da'. Čak i kada je 'ne' potrebno, on kaže 'da'. On ne vidi da postoji bilo kakav antagonizam u životu. On potvrđuje, svedoči. On govori 'da' svom telu, on kaže 'da' svom umu, on kazuje 'da' svakome; on govori 'da' celoj egzistenciji. Maksimalni procvat se dešava kada bez uslova kažete kategorično 'da'. Neočekivano ego pada; on ne može opstati. Njemu treba držač 'ne'. Negativno stanovište kreira ego. Ako je držanje pozitivno - ego otpada, a onda je biće, ili bivanje čisto.

Sanskritska reč za 'ja' - *ahamkara* i *asmita*. Teško je to prevesti. *Ahamkara*⁵² je pogrešan osećaj o 'ja' koji dolazi iz izgovaranja 'ne'. *Asmita* je ispravan smisao 'ja' koji dolazi iz izgovaranja 'da'. Oboje su "ja". Jedno je nečisto; 'ne' je nečistoća. Vi negirate, uništavate. 'Ne' je destruktivno, vrlo suptilna destrukcija. Nikada ga ne koristite. Izostavljate ga koliko je god moguće. Kad god ste budni, ne koristite ga. Pokušajte da nađete zaobilazan put. Čak i kad morate da ga izgovorite, kažite na takav način da ima izgled 'da'. Uskoro ćete postati prilagođeni, usklađeni, i osetićete čistotu kako vam dolazi kroz 'da'.

Onda *asmita*; *asmita* je bezlični ego. Nema osećanja 'ja' prema nikome (protiv nikoga). Samo osećate sebe bez postavljanja protiv ikoga. Samo osećate svoju totalnu usamljenost, a totalna usamljenost je najčistije od (svih) stanja. 'Ja jesam' - kada kažemo 'ja' je *ahamkara*; 'jesam' je *asmita*, samo osećanje *Sebstva* bez 'ja' u njemu, samo osećanje egzistencije, postojanje u 'da' je lepo, 'ne' je ružno.

U asamprajnata samadhiju prestaju sve mentalne aktivnosti, a um jedino zadržava nemanifestovane utiske.

Samprajnata samadhi je prvi korak. Ispravno mišljenje, ispravno umovanje, stanje blaženstva, letimično sagledavanje, svetlucanje blaženstva, i osećanje jesam-stva - čista jednostavna egzistencija bez ikakvog ega u sebi - ovo vodi do *asamprajnata samadhia*. Prvi je čistota; drugi je iščezavanje, jer čak i najčistije je nečisto pošto je tu. 'Ja' je pogrešno, 'jesam' je takođe nepodesno - više nego 'ja', ali veća je mogućnost prisutna kada takođe iščezne 'jesam' - ne samo *ahamkara*, već i *asmita*. Vi ste nečisti, onda postajete čisti. Ali ako

⁵² *Aham* znači 'ja sam' a *kara* znači 'činilac', što zajedno daje 'ja sam činilac', iluziju da smo posebne individue koje nešto čine svojom voljom. To je osnova ega.

započnete osećati "ja sam čist" (u nameri da pročistite sebe), čistoća sama postaje nečistoća. To takođe mora da iščezne.

Iščezavanje nečistoće takođe je *samprajnata*. Iščezavanje čistoće takođe, jeste *asamprajmnata*. Postoji prestajanje sve mentalne aktivnosti. Misli iščezavaju u prvom stanju. U drugom stanju takođe iščezava mišljenje. Trnje iščezava u prvom stanju. U drugom stanju, cvetovi takođe iščezavaju. Kada 'ne' iščezne u prvom stanju, ostaje 'da'. U drugom stanju 'da' takođe iščezava jer 'da' je takođe povezano sa 'ne'. Kako možete zadržati 'da' bez 'ne'? Oni su zajedno; ne možete ih odvojiti. Ako 'ne' iščezne, kako možete reći 'da'? Duboko ispod 'da' kazuje ne za 'ne'. Negacija negacije - inače suptilno ne postoji. Kada kažete 'da', šta radite? Vi ne kažete 'ne', ali 'ne' je unutra. Vi ga ne iznosite napolje; ono je nemanifestovano.

Vaše 'da' ne može značiti ništa ako nemate 'ne' unutar sebe. Šta će to značiti? To će biti bez značenja. 'Da' ima značenje samo zbog 'ne'; 'ne' ima značenje samo radi 'da'. Oni su dualitet. U *samprajnata samadhiju*, 'ne' je izostavljeno; sve što je pogrešno jeste ostavljeno. U *asamprajnata samadhiju*, 'da' je izostavljeno. Sve što je ispravno, sve što je dobro, to je takođe ostavljeno. U *samprajnata samadhiju* vi odbacujete đavola; u *asamprajnata samadhiju* vi ostavljate Boga takođe, jer kako Bog može postojati bez đavola? Oni su dva aspekta istog novčića.

Sva aktivnost prestaje. 'Da' je takođe jedna aktivnost, a aktivnost je naprezanje. Nešto se odvija, čak i lepo, ali se još nešto dešava. Posle izvesnog vremena čak i lepo postaje odvratno. Posle određenog razdoblja vama je takođe dosadno čak i sa cvećem. Posle (nekog) perioda vremena, aktivnost, čak i vrlo suptilna i čista, stvara vam naprezanje; ona postaje neko nespokojstvo, neka briga ili nemir.

U asamprajnata samadhiju prestaju sve mentalne aktivnosti, a um jedino zadržava nemanifestovane utiske.

Ali ipak, to nije cilj - jer šta će se dogoditi svim vašim utiscima koje ste sakupili u prošlosti? Mnogo, mnogo života koje ste živeli, dejstvovali, reagovati. Učinili ste mnoge stvari, poništili mnoge stvari. Šta će se dogoditi s tim? Svesni um je postao čist; svesni um je odbacio čak i aktivnost za čistotom. Međutim, nesvesno je neizmerno, i tamo vi nosite svo seme, nacрте. Oni su unutar vas.

Drvo je iščezlo; vi ste sasvim isekli drvo. Ali semenke koje su pale, one leže u zemlji. One će klijati kada njihova sezona nastupi. Vi ćete imati drugi život, bićete opet rođeni. Naravno, vaš kvalitet će sada biti drugačiji. Ali ćete biti ponovo rođeni jer ove semenke još nisu spaljene.

Odsekli ste ono što se manifestovalo. Lako je odseći sve što je u manifestaciji; lako je odrezati svo drveće. Možete ući u baštu i potpuno iščupati celu livadu, svu travu; možete ubiti sve. Međutim za dve sedmice trava će porasti ponovo, jer ono što se učinili odnosi se samo na manifestovano. Seme koje leži u zemlji još niste ni dotakli. To treba da se uradi u trećem stadijumu.

Asamprajnata samadhi je još *sabiđa* - sa semenom. Postoje metode kako da se spali ovo seme, kako da se stvori plamena vatra o kojoj je Heraklit govorio, kako da se stvori ova vatra i sprži nesvesno seme. Kada ono takođe iščezne, onda je tlo apsolutno čisto; ništa se ne može pojaviti iz njega. Onda nema rađanja, nema umiranja. Onda se svo okretanje zaustavlja za vas, vi ste isпали iz obrtanja. Ispadanje iz društva neće vam pomoći dok ne ispadnete iz okretanja. Onda savršeno ispadate. Buddha je savršeno ispao; Mahavira, Patanjđali savršeno su nestali. Oni nisu nestali iz ustanove društva. Oni su isпали iz samog kruženja života i smrti. To se dešava samo kada je svo seme sprženo. Konačni je *nirbiđa samadhi* - bez semena.

U asamprajnata samadhiju prestaju sve mentalne aktivnosti, a um jedino zadržava nemanifestovane impresije.

Videhe i prakrti-laye postižu asamprajna samadhi jer su prestali da identifikuju sebe sa svojim telima u svojim prethodnim životima. Oni se ponovo rađaju zato što je ostalo seme želje.

Čak i Buddha je rođen. U njegovom prošlom životu on je dostigao *asamprajnata samadhi*, ali seme je bio tu prisutno. On je morao da dođe još jednom. Čak i Mahavira je rođen - jednom - seme donosi i njega. Ali ovo će biti poslednji život. Posle *asamprajnata samadhia*, samo jedan život je moguć. Ali onda kvalitet života će biti sasvim različit, jer ovaj čovek neće biti identifikovan sa telom. I ovaj čovek zaista nema ništa da čini, jer aktivnost uma je prestala. Šta će on onda činiti? Za šta je taj jedan život potreban? Upravo je morao da dozvoli ovom semenu da bude manifestovano, i on će ostati svedok. Ovo je vatra.

Jedan čovek je došao i pljunuo Buddhu; bio je ljut. Buddha je obrisao svoje lice i pitao: "Šta još imaš da kažeš?" Čovek nije mogao da razume. Bio je zaista ljut, usijan. Nije mogao ni da razume šta je Buddha govorio. Cela stvar je bila tako apsurdna, jer Buddha nije reagovao. Čovek je bio izgubljen ne znajući šta da čini, šta da kaže. Udaljio se; cele noći nije mogao da spava. Kako možete spavati kada uvredite nekoga, a nema reakcije? Onda se vaša uvreda vraća natrag vama. Vi ste bacili strelu, ona nije bila primljena. Ona se vraća natrag, vraća se natrag izvoru ne nalazeći utočište. On je uvredio Budu, ali uvreda nije mogla naći utočište tamo. Dakle, gde će otići? Dolazi izvornom gazdi.

Cele noći je bio u groznici, nije mogao verovati šta se dogodilo. Onda je počeo da se kaje, da je pogrešio - da nije uradio dobro. Sledećeg jutra, rano je otišao kod Bude i zamolio ga za oprostaj. Buddha je rekao: "Ne brini zbog toga. Mora da sam ti uradio nešto pogrešno u prošlosti. Sada je račun namiren. I ja neću reagovati. Inače opet i opet... Završeno je! Ja nisam reagovao. Zato što je postojalo neko seme negde, to je moralo da se okonča. Sada je moj račun s vama namiren."

U ovom životu kada *videha* - čovek koji je shvatio da on nije telo, koji je dostigao *asamprajnata samadhi* - dolazi u svet upravo da okonča račune... Ceo njegov život se sastoji od okončavanja računa; milioni života, mnogi uzajamni odnosi, mnoga uplitanja, mnoga dela - sve mora da bude zatvoreno, poravnato.

Desilo se da je Buddha došao u selo. Okupilo se čitavo selo; željni su bili da ga čuju. Bila je to retka prilika. Čak i glavni gradovi su pozivali neprekidno Budu, a on nije dolazio. A došao je u ovo malo selo izvan puta - bez ikakvog poziva, jer meštani nikada nisu mogli skupiti hrabrost da ga pitaju da dođe u njihovo selo - baš malo selo, nekoliko koliba, i on je došao bez poziva. Celo selo plamti od uzbuđenja, a on sedi ispod drveta i ne govori.

Oni su rekli: „Koga čekate sada? Svi su ovde; celo selo je ovde. Započnite." Buddha je rekao: „Ali moram čekati jer sam došao radi neke osobe koja nije ovde. Obećanje treba ispuniti, račun se mora namiriti. Čekam nju." Onda je došla devojka, i Buddha je započeo. Onda, nakon što je govorio, oni su pitali: „Jeste li čekali ovu devojku?"

Budući da je devojka pripadala nedodirljivima - najnižoj *kasti*, niko nije ni pomislio da je Buddha čekao nju. On je rekao: „Da, čekao sam nju. Kada sam dolazio sreća me je na putu i rekla: 'Čekaj me, jer ja idem radi nekog posla u drugi grad. Ali brzo ću se vratiti.' U prošlim životima negde sam joj obećao da ću, kada postanem prosvetljen, doći i ispričati joj šta mi se dogodilo. Taj račun je morao da se podmiri. To obećanje je visilo iznad mene, a da ga nisam ispunio, morao bih ponovo da dođem."

Videha ili *prakrti-laya*; obe reči su lepe. *Videha* znači bestelesan. Kada dostignete *asamprajnata samadhi* telo je prisutno, ali vi postajete bestelesni. Vi više niste telo. Telo postaje prebivalište, vi niste identifikovani.

Dakle, ova dva izraza su lepa. *Videha* označava onoga koji zna da on nije telo - zna, pamti, on nije više *prakrti* - priroda.

Telo pripada materijalnom. Jednom kada niste identifikovani sa materijom u vama, vi niste identifikovani sa materijom izvan, spolja. Čovek koji dostigne to, više nije telo, pošto nije više manifestovan - nije *prakrti* - njegova priroda se istopila. Nema više sveta za njega; on nije identifikovan. On je postao svedok sveta. Takav čovek je takođe rođen najmanje

jednom, jer je morao da izravna mnoge račune; mnoga obećanja da budu ispunjena, mnoge *karme* da budu otpuštene.

Dogodilo se da je Budin rođak Devadata bio protiv njega. Pokušavao je da ga ubije na mnogo načina. Kada je Buddha sedeo ispod drveta meditirajući, on je gurnuo na njega veliku stenu s brda. Dok je stena nailazila, svi su pobjegli. Buddha je ostao da sedi ispod drveta. Bilo je opasno, stena ga je samo dotakla, očešavši se o njega. Ananda ga je pitao, „Zašto niste pobjegli kada smo se mi razbežali? Bilo je dovoljno vremena.”

Buda je rekao: „Za vas ima dovoljno vremena. Moje vreme je isteklo. A Devadata je morao to da uradi. Nekada u prošlosti u nekom životu postojala je neka *karma*. Mora da sam mu naneo neku bol, neku muku, neku brigu. To je moralo da se zaključa. Ako bih pobjegao, ako bih učinio nešto, opet bi nov put započeo.”

Videha, čovek koji je postigao *asamprajnata*, ne reaguje. On jednostavno posmatra, svedoči. A to je vatra svedočenja koja pali svo seme u nesvesnom. Dolazi momenat kada je tlo apsolutno čisto. Ne postoji seme koje čeka da proklija. Onda ne postoji potreba da se vraća natrag. Prvo se priroda rastvara, a onda on rastvara sebe u univerzumu.

Videhe i prakrti-laye postižu asamprajnata samadhi jer su prestali da identifikuju sebe sa svojim telima u svojim prethodnim životima. Oni se ponovo rađaju zato što je ostalo seme želje.

Ja sam ovde da ispunim nešto, vi ste ovde da zatvorite, da okončate moj račun. Vi niste ovde slučajno. Postoje milioni ljudi u svetu. Zašto ste vi ovde, a ne neko drugi? Nešto mora da bude zatvoreno.

Drugi koji su dostigli asamprajnata samadhi, to postižu kroz veru, trud, sećanje, usredsređenost i razlikovanje.

Dakle, postoje dve mogućnosti. Ako ste postigli *asamprajnata samadhi* u vašem prošlom životu, u ovom životu vi ste rođeni Buddha - upravo nekoliko semenki koje treba da budu ispunjene, koje treba da budu ostavljene, velikim delom spržene. Zbog toga ja kažem vi ste rođeni gotovo kao Buda. Nije vam potrebno ništa da činite, jednostavno morate posmatrati sve što se događa.

Otuda Krišnamurtijevo neprekidno insistiranje da nije potrebno da se čini ništa. Za njega je to ispravno; ali to nije ispravno za njegove slušaoce. Njegovi slušaoci treba mnogo da urade, i oni će biti zavedeni ovom tvrdnjom. On govori o sebi. On je rođen kao *asamprajnata* Buda. Rođen je kao *videha*; rođeni je *prakrti-laya*.

Kupao se kada je imao samo pet godina pokraj Adyara, i jedan od najvećih teozofa, Lidbiter, ga je zapazio. Bio je sasvim drugačiji tip deteta. Ako bi neko bacio blato na njega, on ne bi reagovao. Mnoga deca su se igrala. Ako bi ga neko gurnuo u reku, on se jednostavno nije opirao. Da, nije se ljutio, nije se borio. Bio je sasvim različitog kvaliteta - kvaliteta jednog *asamprajnata* Bude.

Lidbiter je pozvao Eni Besant da posmatra to dete. On nije bio obično dete i čitav *teozofski* pokret se vrteo oko njega. Oni su se veoma nadali da će postati jedan *avatar* - da će postati savršeni majstor za ovo doba. Ali problem je bio dubok. Izabrali su pravu osobu, ali nade su im bile pogrešne - jer čovek koji je rođen *asamprajnata* Buddha ne može čak ni biti aktivan kao *avatar*. Jer sva aktivnost je prestala. On može jednostavno posmatrati; može biti svedok. Ne možete ga učiniti mnogo aktivnim. On može biti samo pasivan. Izabrali su ispravnu osobu, ali i pored toga pogrešno.

Mnogo su se nadali. Onda se ceo pokret okretao oko Krišnamurtija. Onda ga je on napustio, rekavši: „Ne mogu činiti ništa jer ništa nije potrebno,” ceo pokret je pretrpeo potpun neuspeh jer su se previše nadali u tog čoveka, tada se cela stvar potpuno preokrenula. Ali to se moglo proreći.

Eni Besant, Lidbiter i drugi, bili su vrlo, vrlo fine osobe, ali zaista nisu bili svesni istočnih metoda. Mnogo su učili iz knjiga, spisa, ali nisu znali tačno tajnu koju je Patanjđali

pokazao; kada se jedan *asamprajna*, *videha*, rodi, on nije aktivan. On je pasivan. Mnogo se može dogoditi kroz njega, ali se to može samo dogoditi ako neko dođe i preda se njemu. Zato što je pasivan, ne može vas prinuditi da učinite nešto. On je dostupan, ali ne može biti agresivan. Njegov poziv je za svakoga i sve. To je jedan otvoreni poziv, ali vam ne može poslati poziv pojedinačno, jer ne može biti aktivan. On je jedna otvorena kapija; ako želite, vi možete proći. Poslednji život je apsolutna pasivnost, upravo svedočenje. Ovo je način kako su *asamprajna* Bude rođene iz svog prošlog života.

Međutim, možete postati *asamprajnata* Buddha u ovom životu takođe. Za njih Patanjđali kaže:

Shraddha virya smriti samadhi prajna: Drugi koji su dostigli asamprajnata samadhi, to postižu kroz veru, trud, sećanje, usredsređenost i razlikovanje.

Gotovo je nemoguće prevesti ovo, stoga ću vam radije objasniti nego prevoditi, upravo da vam dam osećaj, jer reči će vas dovesti u zabludu.

Shraddha nije sasvim isto što i vera. To je više kao poverenje. Poverenje je vrlo, vrlo različito od vere. Vera je nešto u čemu ste rođeni; a poverenje je nešto u čemu vi rastete. Hinduizam je vera; da se bude hrišćanin; da se bude musliman jeste vera. Ali da se bude učenik ovde kod mene jeste poverenje. Ja ne mogu polagati pravo na veru - zapamtite. Isus takođe nije mogao polagati pravo na veru, jer vera je nešto u čemu ste rođeni. Jevreji su verni; oni imaju veru. Zapravo, zbog toga su oni uništili Isusa jer su mislili da ih on odvodi van njihove vere, da uništava njihovu veru.

On je tražio poverenje. Poverenje je lična intimnost; to nije društveni fenomen. Vi ga dostižete kroz svoj vlastiti odziv. Niko ne može biti rođen sa poverenjem; u veri svakako da. Vera je mrtvo poverenje; poverenje je živa vera. Stoga pokušajte da razumete razliku.

Shraddha - poverenje - čovek mora da izraste u njemu. A to je uvek lično. Prvi učenici Isusa su postigli poverenje. Oni su bili Jevreji, rođeni Jevreji. Oni su izašli iz svoje vere. To je pobuna. Vera je praznoverje; poverenje je pobuna. Poverenje vas prvo udaljava od vaše vere. To mora biti tako, jer ako živite u napuštenom groblju, onda morate prvo biti izvedeni iz njega. Samo onda možete biti opet uvedeni u život. Isus je pokušao da vodi ljude prema *shradhi*, prema poverenju. To je uvek izgledalo kao uništavanje njihove vere.

Sada kada hrišćani dođu kod mene, situacija se opet ponavlja. Hrišćanstvo je vera, baš kao što je judaizam bio vera u Isusovo vreme. Kada hrišćanin dođe kod mene, opet ja moram da ga izvedem iz njegove vlastite vere i da mu pomognem da raste prema poverenju. Religije su vere, a da se bude religiozan mora se biti u poverenju. Da se bude religiozan ne znači da se bude hrišćanin, hinduista ili musliman jer poverenje nema ime; ono nije imenovano. To je kao ljubav. Da li je ljubav hrišćanska, hindu ili muslimanska? Brak je hrišćanski, hindu, muslimanski. A ljubav? Ljubav ne zna za kaste, ne zna za razlike. Ljubav ne zna hinduse, ne zna hrišćane.

Brak je kao vera; ljubav je kao poverenje. Morate da izrastete u njemu. To je jedna avantura. Vera nije avantura. Vi ste rođeni u njoj; ona je lagodna. Bolja je ako tražite utehu i udobnost; bolje je ostati u veri. Budite hinduista, budite hrišćanin; sledite pravila. Inače to će ostati mrtva stvar dok ne odgovorite iz svog srca, dok ne uđete u religiju na svoju vlastitu odgovornost; ne da ste rođeni kao hrišćanin. Kako se možete roditi kao hrišćanin? Kako je sa rođenjem spojena religija? Rođenje vam ne može dati religiju; to vam samo može dati društvo, ispovedanje vere, sekta; to vam može dati praznoverje. Reč "praznoverje" (superstition) je vrlo, vrlo značajna. Njeno značenje je "nepotrebna vera". Reč "super" znači nepotrebno, izlišno - vera koja je postala nepotrebna, prazna, vera koja je postala mrtva; nekada je možda bila živa. Religija mora da bude rođena često (opet i opet).

Zapamtite, vi niste rođeni u religiji, religija mora biti rođena u vama. Onda je to poverenje. Opet i opet. Vi ne možete dati svojoj deci vašu religiju. Oni će morati da traže i nađu svoju vlastitu. Svako mora da traži i nađe svoju vlastitu. To je avantura - najveća avantura. Vi se krećete u nepoznatom. Patanjđali kaže *sraddha* je *prva* stvar, ako želite da postignete *asamprajnata samadhi*. Za *samprajnata samadhi*, razmišljanje je potrebno, ispravno rezonovanje. Vidite li razliku? Za *samprajnata samadhi*, ispravno rasuđivanje,

ispravno razmišljanje jeste osnova; za *asamprajnata samadhi*, pravo poverenje - a ne rasuđivanje.

Nerasuđivanje je ljubav. A ljubav je slepa. Izgleda slepa prema rasuđivanju, jer ona skače u tamu. Razum pita: "Gde idete? Ostanite u poznatoj teritoriji. Kakva je korist da se krećete prema novom fenomenu? Zašto ne ostanete u starom omotu? To je prikladno, udobno i šta god vam treba, to može snabdeti." Inače svako mora naći svoj vlastiti hram. Samo onda je on živ, svestan.

Vi ste ovde sa mnom. Ovo je poverenje. Kada ja više nisam ovde, vaša deca mogu biti sa mnom. To će biti vera. Poverenje se dešava samo sa živim učiteljem; vera sa mrtvim učiteljima koji više nisu ovde. Prvi učitelji imaju religiju. Druga, treća generacija ubrzo gubi religiju, ona postaje sekta, vera. Onda je jednostavno sledite jer ste rođeni u njoj. To je dužnost, nije ljubav. To je društvena institucija. To pomaže, ali to nije ništa duboko u vama. To vam ne donosi ništa; to nije dešavanje; to nije otvaranje dubine u vama. To je upravo površina, lice. Idite i pogledajte u crkvi. Nedeljom ljudi odlaze, čak se i mole. Ali čekaju, kada će se to završiti.

Mali dečak je sedeo u crkvi. Došao je prvi put, ima samo četiri godine. Majka ga je pitala: "Kako ti se svidelo?" On je odgovorio: "Muzika je dobra, ali reklame su previše duge." To su reklame kada vi nemate poverenje. *Shradha* je ispravno poverenje; vera je pogrešno poverenje. Ne primajte religiju od nekog drugog. Vi je ne možete pozajmiti; to je obmana. Dobijate je bez plaćanja za nju, a sve treba da se plati. Nije jeftino dospeti do *asamprajna samadhi*. Morate platiti punu cenu, a puna cena je vaše celokupno biće.

Da se bude hrišćanin samo je "nalepnica"; da se bude religiozan nije "nalepnica". Celo vaše biće je uključeno, to je obavezivanje. Ljudi mi dođu i kažu: "Mi vas volimo. Šta god vi kažete je dobro. Ali ne želimo da preuzmemo *sannyas* jer ne želimo da se obavezujemo." Međutim, dok se ne obavežete, uključite, ne možete rasti, jer onda ne postoji uzajamni odnos. Između vas i mene onda ima reči, nema povezanosti. Onda ja mogu biti učitelj, ali vama nisam majstor (*guru*). Onda vi možete biti učenik, ali ne pristalica, sledbenik.

Shradha, poverenje, prva su vrata, a druga su *virya*. Ovo je takođe teško. Prevedeno je kao 'napor'. Ne, napor je jednostavno deo toga. Reč *virya* znači mnogo stvari, ali duboko izvorno ona označava bioenergiju. Jedno od značenja reči *virya* je sperma, seksualna moć. Ako zaista želite da je prevedete tačno, *virya* je bioenergija, vaša celovita energetska pojava - vi kao energija. Naravno, ova energija može biti privučena kroz trud; otuda, jedno od značenja je "napor".

Inače to je nedovoljno - nije tako bogato kao reč *virya*. *Virya* znači da vaša čitava energija mora da bude uneta u to. Samo um neće biti dovoljan. Možete, iz uma možete reći *da*, što neće biti dovoljno. Vaša totalnost, bez zadržavanje ičega u pozadini; to je značenje reči *virya*. A to je moguće samo kada postoji poverenje. Inače vi ćete se držati nečega, samo da budete sigurni, bezbedni, jer, "Ovaj čovek možda vodi nekuda pogrešno, stoga se možemo povući svakog momenta. Svakog momenta možemo reći: 'Bez sumnje je dovoljno; sada ne više'."

Zadržite deo sebe upravo da biste bili predostrožni, gde taj čovek vodi. Ljudi mi dođu i kažu: "Mi posmatramo. Pustite nas prvo da posmatramo šta se događa." Oni su vrlo bistri - domišljate budale - jer ove stvari ne mogu biti posmatrane spolja. Ono što se dešava unutrašnji je fenomen. Štaviše, vi ne možete ni videti kome se to dešava mnogo puta. Mnogo puta samo ja mogu videti šta se dešava. Vi samo docnije postajete svesni, šta se dogodilo.

Drugi ne mogu posmatrati. Ne postoji mogućnost da se to posmatra spolja. Kako možete posmatrati spolja? Pokrete može videti; možete videti da ljudi rade meditaciju. Ali šta se događa iznutra, to je meditacija. Ono što oni rade spolja, samo je stvaranje situacije.

To se dogodilo; postojao je vrlo veliki sufi majstor, Jalaludin. Imao je malu školu izuzetnih sledbenika, neobičnih, jer je bio vrlo probirljiv čovek. On ne bi odobrio pristup nikome dok on ne bude izabran. Radio je samo za malobrojne, ali ljudi su ponekad dolazili u prolazu da vide šta se tamo dešava. Došla je jedna grupa ljudi, bili su profesori. Oni su uvek vrlo oprezni ljudi, vrlo bistri, i posmatrali su. U dvorištu majstorove kuće sedela je grupa od

pedeset ljudi, izvodeći ludačke pokrete neki su se smejali, neki su plakali, neki su skakali. Profesori su posmatrali.

Rekli su: "Šta se dešava? Ovaj čovek ih vodi prema ludosti. Oni su već ljudi, budale su - jer jednom kada poludite biće teško vratiti se natrag. A ovo je besmislica; nikada nismo (ovako nešto) čuli. Kada ljudi meditiraju, oni sede smireno."

Među njima se vodila velika rasprava. Grupa njih je rekla: "Zato što ne znamo šta se dešava, nije dobro donositi neki sud." Među njima bila je i treća grupa koji su rekli: "Šta god da je to, vredno je uživanja. Voleli smo ovo da posmatramo. Lepo je. Zašto ne bismo uživali u tome? Što bismo se brinuli šta oni rade. Lepa je stvar posmatrati ih."

Onda posle nekoliko meseci, ista grupa je opet došla u školu da posmatra. Šta je tada događalo? Svi su bili smireni. Bilo je tu pedeset osoba, majstor je bio prisutan - sedeli su tiho, tako smireno, kao da nije bilo nikoga, poput statua. Opet je došlo do rasprave. Bila je grupa koja je rekla: "Oni su sada beskorisni. Šta ima da se vidi? Ništa! Kada smo prvi put dolazili bilo je lepo. Uživali smo u tome. Sada su baš dosadni." Druga grupa je rekla "Mislimo da sada meditiraju. Prvi put su jednostavno bili ljudi. Ovo je prava stvar koju čine; ovako se radi meditacija. O tome piše u spisima, opisana je na ovaj način."

Međutim, postojala je još treća grupa, koja kaže: "Mi ne znamo ništa o meditaciji. Kako možemo suditi?"

Onda, posle nekoliko meseci grupa je opet došla. Sada nije bilo nikoga. Samo je učitelj sedeo, smešeći se. Svi sledbenici su iščezli. Onda su oni pitali: "Šta se dešava? Kada smo prvi put došli bila je luda gomila, mislili smo da je to beskorisno; da vi upravljate ludim ljudima. Sledeći put kada smo došli bilo je vrlo dobro. Ljudi su meditirali. Gde su svi otišli?"

Majstor je rekao: "Posao je obavljen, sledbenici su iščezli. Ja se smešim srećan jer se cela stvar dogodila. A vi ste budale, ja to znam! Ja sam takođe posmatrao - ne samo vi. Znam koje su se rasprave vodile, i šta ste mislili prvi put i drugi put." Jalaludin je rekao: "Napor koji ste uložili da dođete ovde tri puta dovoljan je za vas da postanete meditanti. A rasprava koju ste vodili, toliko energije je bilo dovoljno da vas učini smirenim. U istom periodu, ovi sledbenici su iščezli, a vi ste ostali na istom mestu. Uđite, ne gledajte spolja" Oni su rekli: "Da! Zbog toga mi dolazimo iznova, da posmatramo šta se događa. Kada smo sigurni, onda... Inače mi ne želimo da budemo obavezni."

Bistri ljudi nikada ne žele da budu obavezni, ali ima li ikakvog života bez obaveživanja? Međutim bistri ljudi misle da je obaveživanje ropstvo. Inače postoji li sloboda bez stege? Prvo morate da se krećete u (nekom) odnosu, u vezi, samo onda možete otići izvan toga. Prvo treba da se krećete u dubokoj obaveznosti, od dubine do dubine, od srca do srca, i samo onda možete to transcendirati. Nema drugog puta. Ako se samo krećete posmatrajući, nikada nećete ući u hram - hram je obaveživanje. A onda ne može biti veze, ni odnosa.

Majstor i sledbenik su u odanom odnosu, u najvišoj ljubavi koja je moguća. Dok uzajamni odnos ne postoji, ne možete rasti. Patanjđali kaže: "Prvo je poverenje - *shradha* - drugo je energija - napor." Čitava vaša energija treba da bude uvedena unutra, (njen) deo neće delovati. Ako samo pristupite nepotpuno i ostanete van parcijalno, ona može biti destruktivna, jer će to postati "pukotina" u vama. To će u vama stvoriti napetost; to će postati pre uznemirenost nego blaženstvo.

Blaženstvo je gde ste vi u svojoj celokupnosti; uznemirenost je gde vi niste potpuni, jer onda ste podeljeni i postoji napetost, a dva dela idu odvojenim putevima.

"Drugi koji su dostigli asamprajnata samadhi, to postižu kroz veru, trud, sećanje, usredsređenost i razlikovanje."

Ova reč *prisećanje* je *smrti*: to je *pamćenje* - ono šta Gurđijev zove sećanje sebe. To je *smrti*. Vi se ne sećate sebe. Možete se sećati miliona stvari, ali neprekidno nastavljate zaboravljati sebe, šta vi jeste. Gurđijev je imao tehniku. Dobio ju je od Patanjđalija. Zapravo, sve tehnike su došle od Patanjđalija. On je prvi majstor tehnika. *Smrti* je sećanje ili pamćenje - svest o sebi pri svemu što činite. Hodate i sećate se u dubini: "Ja hodam, ja jesam." Ne budite izgubljeni u hodanju. Hodanje postoji - kretanje, aktivnost - i unutrašnji centar je tu, upravo svestan, posmatra, svedoči.

Nije potrebno to da ponavljate u umu: "Ja hodam." Ako ponavljate, to nije sećanje. Morate biti neverbalno svesni toga: "Ja hodam, ja jedem, ja govorim, ja slušam." Šta god da činite ne treba unutra "Ja" da bude zaboravljeno; ono treba da ostane. To nije samosvest koja je svest o svojoj ličnosti. Svest o svojoj ličnosti je ego, a svesnost o Sopstvu je *asmita* - čistota, upravo bivanje svesnim da "ja jesam".

Obično vaša svesnost je usmerena prema predmetu. Vi gledate u mene; čitava vaša svesnost se kreće prema meni kao strela. Vi ste usmereni prema meni. Sećanje na sebe znači da imate duplo usmerenu strelu: jedna njena strana pokazuje prema meni, druga strana pokazuje prema vama. Duplo usmerena strela je *smrti* - sećanje sebe ili svest o sebi.

To je vrlo teško, jer lako je sećati se objekta, a zaboraviti sebe samog. Suprotno je takođe lako - sećati se sebe, a zaboraviti objekat. Oboje su laki; zbog toga oni koji su na tržnici, u svetu, i oni koji su u manastiru, izvan sveta, jesu isti. Oboje su jednousmereni. Na trgu oni gledaju u stvari, objekte. U manastiru, oni gledaju u sebe.

Smrti nije ni na trgu, ni u manastiru. *Smrti* je fenomen svesti o sebi kada su oboje, i subjekat i objekat, zajedno u svesti. To je najteža stvar u svetu. Ako možete dospeti dotle makar za jedan momenat, jedan odvojen trenutak, imaćete odmah odbljesak *satorija*. Odmah ćete se premestiti iz tela, negde drugde.

Pokušajte to. Ali zapamtite, ako nemate poverenje to će postati napetost. Ovi problemi su obuhvaćeni. To će postati takva napetost da možete poludeti, jer to je vrlo napeto stanje. Zbog toga teško je zapamtiti oba - objekat i subjekat, spoljašnje i unutrašnje. Da se sećamo oba vrlo je, vrlo teško. Ako ima poverenja, to poverenje će smanjiti napetost, jer poverenje je ljubav. To će vas umiriti; to će biti umirujuća sila oko vas. Inače napetost može postati tako velika, da ne biste bili sposobni da spavate. Nećete moći da budete na miru nijednog trenutka, jer će to biti konstantan problem. Bićete upravo neprekidno uznemireni.

Zbog toga možemo učini jedno, to je lako. Otići u manastir, zatvoriti oči, sećati se sebe, zaboraviti svet. Ali šta vi činite? Vi ste jednostavno obrnuli ceo proces, ništa drugo. Nema promene. Ili zaboravite ove manastire, hramove i ove majstore, i budite u svetu, uživajte u svetu. To je takođe lako. Teška je stvar da se bude svestan oba. Kada ste svesni oba, i energija je istovremeno svesna, usmerena u dijametralno suprotnim pravcima, dimenzijama, postoji nadilaženje, transcendencija. Vi jednostavno postajete treće; postajete svedok oba. A kada treće uđe, prvo pokušajte da vidite objekat i sebe samog. Ali ako pokušate da vidite oboje, ubrzo, uskoro, osetićete da se nešto dešava u vama - jer postajete treće, vi ste između dvoje, između objekta i subjekta. Vi sada niste ni objekat ni subjekat.

Postignite to kroz veru, trud, sećanje, usredsređenost i razlikovanje.

Shradha, poverenje, *virya*, apsolutna predanost, celokupna energija treba da budu uneseni unutra, čitav vaš potencijal treba da bude unet unutra. Ako ste stvarno tragalac za istinom, vi ne možete tražiti ništa drugo. To je potpuna angažovanost. Ne možete načiniti to sporednim poslom i da: „Ponekad ujutru meditiram, a onda odlazim". Meditacija mora da vam postane neprekidna dvadeset četiri časa. Šta god da radite, meditacija neprekidno mora da bude prisutna u pozadini. Energija će biti potrebna; čitava vaša energija će biti potrebna.

A sada nekoliko stvari. Ako je potrebna čitava vaša energija, seks automatski iščezava jer nemate energiju za gubljenje. *Brahmacharya* za Patanjđalija nije disciplina, to je posledica. Vi uložite svoju čitavu energiju, stoga nemate nikakvu energiju za seks. To se dešava u običnom životu takođe. Možete videti velikog slikara; on potpuno zaboravlja svoju ženu. Kada slika u njegovom umu ne postoji seks, jer se kreće čitava energija. Nemate nikakvu suvišnu energiju.

Veliki pesnik, veliki pevač, veliki plesač koji se kreće potpuno u svojoj predanosti, automatski biva u celibatu. On za to nema disciplinu. Seks je suvišna energija, seks je sigurnosni ventil. Kada ste previše u sebi i ne možete učiniti ništa s tim, priroda je načinila sigurnosni ventil ako je ne možete izbaciti. Morate je osloboditi, izbaciti, inače poludećete ili izgoreti - eksplodirati. Ako pokušate da je suzbijete, onda ćete takođe poludeti, jer potiskivanje neće pomoći. To traži preobražaj, a preobražaj dolazi iz totalnog poverenja i predanosti. Ratnik, ako je zaista ratnik, nepogrešiv ratnik, biće iznad seksa. Njegova čitava energija se kreće u drugom smeru.

Postoji vrlo lepa priča o velikom filozofu, misliocu, njegovo ime je Vačaspati... Toliko je bio angažovanom u svom izučavanju da, kada ga je njegov otac pitao: „Dakle, ja sam sve stariji i ne znam kada ću umreti - to se može svakog časa dogoditi - a ti si mi sin jedinac, pa bih želeo da se oženiš", on je odgovorio: „U redu." On nije čuo šta je otac rekao. Tako se oženio. Oženio se, ali je potpuno zaboravio da ima ženu, toliko je bio angažovan.

Ovo se može dogoditi samo u Indiji; ne može se dogoditi nigde drugde. Žena ga je toliko volela da nije želela da mu smeta. Kaže se da je prošlo osam godina. Ona je služila njemu kao senka, starala se na svaki način, ali mu nije smetala, niti je ikada kazala: „Ja sam ovde, a šta ti radiš?" On je neprekidno pisao komentar - jedan od najvećih koji je ikada napisan. Pisao je komentar o Badarayaninim (*Veda Vyasa*) *Brahma-sutrama* i bio je toliko angažovan, da ne samo da je zaboravio svoju ženu, već nije bio svestan ni ko mu donosi hranu, ko odnosi posuđe, ko dolazi uveče i pali svetlo u lampi, ko priprema njegov krevet.

Prošlo je dvanaest godina i nastupilo je veče kada je komentar završen. Upravo ispred pisanja poslednje reči, on se zavetovao, da kada komentar bude okončan on će postati *sanyasin*. Onda se neće baviti umom, i sve je završeno. Ovo je jedina *karma* koja treba da bude okončana, ispunjena.

Te noći se malo opustio, jer zadnju rečenicu je napisao oko ponoći, i po prvi put je postao svestan svoje okoline. Lampa je slabo svetlela i trebalo joj je više ulja. Lepa ruka je nalivala ulje u nju. Pogledao je natrag da vidi ko je to. Nije mogao prepoznati lice, pa je pitao: „Ko si ti i šta radiš ovde?" žena je rekla: „Sada kada ste me pitali moram vam reći da ste me pre dvanaest godina doveli kao svoju ženu, ali ste bili toliko angažovani, tako mnogo predani svom poslu, a ja nisam želela da vas prekidam i smetam vam."

Vačaspati je počeo da plače, počeo je da lije suze. Žena je pitala: „U čemu je stvar?" On je odgovorio: „Ovo je vrlo složeno. Izgubljen sam, komentar sam završio i sada sam *sanyasin*. Ja ne mogu biti domaćin, ne mogu biti supruga. Završio sam komentar i zavetovao sam se, nemam više vremena, odmah ću otići. Zašto mi nisi ranije rekla? Mogao sam da te volim. Šta mogu učiniti za tvoje služenje, tvoju ljubav, tvoju predanost?"

Stoga je on nazvao svoj komentar *brahma-sutra*, *bhamati*. Bhamati je bilo ime njegove žene. Ime je apsurdno, jer da se nazovu Badarayanine *brahma-sutre* i njihov komentar *bhamati*, to nema veze. Međutim, on je rekao: „Sada ništa drugo ne mogu da učinim. Poslednja stvar je da napišem ime knjige, stoga mogu da je nazovem *bhamati* kako bi to uvek bilo zapamćeno."

Ostavio je kuću. Žena je plakala, ali ne u bolu već u apsolutnom blaženstvu. Rekla je: „Ovo je dovoljno. Ovaj gest, ova ljubav u vašim očima, dovoljna je. Dovoljno sam dobila; ne osećajte se krivim. Idite! I zaboravite me potpuno. Ne bih želela da budem breme u vašem umu. Nije potrebno da me se sećate."

Ako ste totalno angažovani moguće je da seks potpuno iščezne, jer seks je sigurnosni ventil. Kada imate neiskorišćenu energiju, onda seks postaje avetna, pojavna stvar okolo vas. Kada je energija potpuno iskorišćena, seks iščezava. A to je stanje *brahmacharya*, *virya*; stanje cvetanja sveg vašeg potencijala.

Trud, sećanje, usredsređenost i razlikovanje:

Shradha - poverenje; *virya* - vaša totalna bioenergija, vaše potpuno obavezivanje i trud; *smrti* - svest o sebi; i *samadhi*. Reč *samadhi* označava stanje uma gde ne postoji teškoća. Ona dolazi od reči *samadhan* - stanje uma kada se osećate apsolutno u redu, bez problema, bez pitanja, skladno stanje uma. To nije koncentracija, nije usredsređenost. Usredsređenost je upravo kvalitet koji nastupa u umu koji je bez problema. Teško je to prevesti.

Usredsređenost je delimična, nepotpuna - ona se dešava. Pogledajte dete koje je apsorbovano u svojoj igri, ono je usredsređeno bez ikakvog napora. Usredsređenost je uzgredan proizvod. Ono je tako obuzeto igrom da se događa usredsređenost. Ako se smišljeno usredsredite na nešto, onda postoji trud, onda ima napetosti, onda ćete biti umorni.

Samadhi se dešava automatski, spontano, ako ste apsorbovani. Ako slušate mene, to je *samadhi*. Ako me slušate potpuno, nema potrebe ni za kakvom meditacijom. To postaje

usredsređenost. Ne da se vi usredsređujete - ako slušate odano, s puno ljubavi, usredsređenost sledi sama.

U *asamprajnata samadhiju*, kada je poverenje potpuno, kada je pregnuće potpuno, kada je sećanje duboko, *samadhi* se dešava. Šta god da činite, vi činite sa totalnom usredsređenošću - bez ikakvog truda da vršite usredsređivanje. A ako usredsređenost iziskuje napor, to je opasno. To će biti kao bolest u vama; bićete tim uništeni. Usredsređenost treba da bude ishod, posledica. Volite neku osobu, i upravo bivajući s njom, bićete usredsređeni. Zapamtite, nikada se ne koncentrišite na nešto. Bolje slušajte duboko, slušajte potpuno, i imaćete usredsređenost koja će doći sama od sebe.

Takođe razlikovanje - *prajna*. *Prajna* nije razlikovanje; razlikovanje je opet deo *prajne*. *Prajna* znači mudrost - spoznavajuća svesnost. Buddha je rekao da kada plamen meditacije gori visoko, svetlost koja okružuje plamen jeste *prajna*. *Samadhi* unutra, a onda svuda oko vas svetlost, jedna *aura* vas sledi. U svakom vašem delu vi ste mudri; ne da vi pokušavate da budete mudri, to se jednostavno dešava jer ste totalno svesni. Šta god da činite dešava se da je mudro - a ne da neprekidno mislite da činite ispravnu stvar.

Čovek koji neprekidno misli da čini ispravnu stvar, neće biti sposoban da učini ništa - neće biti sposoban čak ni da učini nešto pogrešno, jer će to postati takva napetost za njegov um. Šta je ispravno, a šta je pogrešno? Kako možete odlučiti, zaključiti? Čovek mudrosti, čovek razumevanja, ne bira. On jednostavno oseća. On jednostavno izbací svoju svest svuda, i u tom svetlu se kreće. Gde god da se kreće ispravno je.

Ispravno ne pripada stvarima; to pripada vama - čoveku koji se kreće. Nije Buddha namerno činio ispravne stvari. Šta god da je spontano činio bilo je ispravno. Razlikovanje je nedovoljna, oskudna reč. Čovek razumevanja ima razlikovanje. On ne misli o tome; njemu je to baš lako. Ako želite da izađete iz ove sobe, jednostavno prođete kroz vrata. Ne pipate. Ne idete prvo do zida i ne pokušavate da nađete put. Jednostavno izađete. Čak i ne razmišljate da su ovo vrata.

Ali kada slep čovek mora da izađe napolje on pita: "Gde su vrata?" i onda pokušava da ih nađe. On će kucati mnoga mesta svojim štapom, opipavaće misleći neprekidno u umu: "Jesu li ovo vrata ili zid? Idem li ispravno ili pogrešno?" A kada dođe do vrata, on misli: "Da, sada su ovo vrata."

Sve se ovo dešava jer je on slep. Morate razmišljati jer ste slepi, morate verovati u ispravno i pogrešno jer ste slepi; morate biti u disciplini i moralnosti jer ste slepi. Kada razumevanje cveta, kada plamen razlikovanja i uočavanja postoji, jednostavno vidite sve jasno. Kada imate unutarnju jasnoću, sve je jasno; počinjete da uočavate, imate moć opažanja. Šta god da činite jednostavno je ispravno. Nije tako ispravno zato što vi to radite, niti vi to radite zato što je 'ispravno', nego vi radite to s razumevanjem prave prirode stvari, i zato je ispravno.

Shradha, virya, smriti, samadhi, prajna. Drugi koji dostižu *asamprajnata samadhi* postižu to kroz poverenje, beskonačnu energiju, trud, totalno samoprisećanje, neispitujući um i plamen razumevanja.

Poglavlje 2

PRIVLAČNOST TEŠKOG

Izlaganje 2. januara 1975. u Buddha dvorani.

Prvo pitanje:

Ono što ste govorili o Heraklitu, Hristu i Zenu izgleda slično učenjima dečjeg vrtića u poređenju sa Patanjđalijem. Heraklit, Hrist i Zen čine završni korak naizgled povezano; Patanjđali čini da čak i prvi korak izgleda gotovo nemoguć. Izgleda da su zapadnjaci, kao mi, teško počeli da shvataju obim rada koji treba uložiti.

Lao Ce kaže: „Ako se *Tao-u* ne bi smejali, to ne bi bio *Tao*." A ja bih želeo da vam kažem: Ako me pogrešno ne shvatite, vi nećete biti vi. Vi ste prinuđeni pogrešno da shvatite. Vi niste razumeli šta sam ja govorio u Heraklitu, Hristu i Zenu; a ako ne možete razumeti Heraklita, Zen i Isusa, onda nećete moći da razumete ni Patanjđalija.

Prvo pravilo za razumevanje, nije da se upoređuje. Kako možete porediti? Šta vi znate o unutarnjem stanju Heraklita ili Bašoa, Bude, Isusa ili Patanjđalija? Ko ste vi da upoređujete? - jer poređenje je procenjivanje. Ko ste vi da procenjujete? Inače um želi da procenjuje, jer se u procenjivanju um oseća superiornim. Postajete sudija, znalac; vaš ego se oseća vrlo, vrlo dobro. Vi hranite ego. Kroz ocenjivanje i upoređivanje vi mislite da znate.

Oni su različiti tipovi cvetova - neuporedivi. Kako možete uporediti ružu sa lotosom? Ima li ikakve mogućnosti da se upoređuju? Ne postoje mogućnosti jer oboje su različiti svetovi. Kako možete upoređivati mesec sa suncem? Ne postoji mogućnost. Oni su različite dimenzije. Heraklit je divlji cvet; Patanjđali je kultivisana bašta. Patanjđali nikada neće biti bliži vašem intelektu, Heraklit bliži vašem srcu. Međutim, kako idete dublje, razlike se gube. Kada vi sami započnete da cvetate, onda novo razumevanje sviće u vama - razumevanje da se cvetovi razlikuju u svojoj boji, oni se razlikuju u svom mirisu, oni se razlikuju u svom obliku i imenu.

Inače u cvetanju oni se ne razlikuju. Cvetanje, fenomen da su oni procvetali, isti je. Heraklit je, naravno, drugačiji; mora da bude. Svaka individua je jedinstvena; Patanjđali je drugačiji. Ne možete ih staviti u istu kategoriju. Ne postoje pregrade gde ih možete prinuditi, kategorizovati ih. Ali kada i vi procvetate, onda ćete razumeti da cvetanje je isto bilo da je cvet lotos ili ruža - nema razlike. Unutarnji fenomen energije koja se rascvetava je isti.

Oni govore različito; oni imaju različite obrasce uma. Patanjđali je naučni mislilac. On je gramatičar, lingvista. Heraklit je neobuzdani pesnik. On ne brine o gramatici, jeziku i formi. A kada kažete, da slušajući Patanjđalija, osećate da Heraklit, Bašo i Zen izgledaju detinjasto, učenja iz dečjeg vrtića, vi ne kažete ništa o Patanjđaliju ili Heraklitu, vi govorite o sebi. Kažete da ste osoba orijentisana na um.

Patanjđalija možete razumeti; Heraklit vam jednostavno izmiče. Patanjđali je mnogo čvršći, ozbiljniji. Možete ga dohvatiti i razumeti. Heraklit je oblak, ne možete ga uopšte uhvatiti. Patanjđalija možete „uhvatiti i za glavu i za rep"; on izgleda racionalan. Šta ćete učiniti sa Heraklitom, sa Bašoom? Ne, jednostavno oni su tako iracionalni. Razmišljanjem o njima, vaš um postaje apsolutno impotentan. Kada iskažete takve stvari kao poređenja, ocene, vi govorite nešto o sebi - ono ko ste vi.

Patanjđali može biti shvaćen; nema sumnje u to. On je apsolutno racionalan, može da se sledi, nema problema s tim. Sva njegova učenja mogu da se sprovedu jer vam on objašnjava kako, a 'kako' uvek je lako razumeti. Šta da se čini? Kako da se čini? On vam daje tehnike.

Pitajte Bašoa ili Heraklita šta da radite, oni će jednostavno reći da nema ništa da se čini. Onda ste izgubljeni. Ako nešto treba da se učini vi možete to uraditi, ali ako ništa ne treba da se čini, vi ste izgubljeni. Još uvek, vi ćete nastaviti da pitate opet i opet, „Šta da uradim? Kako da uradim? Kako da postignem ovo o čemu vi govorite?"

Oni govore o izvornom, glavnom, ne kazujući o putu koji vodi do toga. Patanjđali govori o putu, nikada ne govori o cilju. Patanjđali se bavi sredstvima, Heraklit sa ciljem. Cilj je misteriozan. To je poezija; to nije matematičko rešenje. To je misterija. Ali staza je naučna stvar, tehnika, znati kako; to vas privlači. Inače ovo pokazuje nešto o vama, ne o Heraklitu ili Patanjđaliju. Vi ste osoba orijentisana na um, osoba orijentisana na glavu. Pokušajte da uvidite ovo. Ne upoređujte Patanjđalija i Heraklita. Jednostavno pokušajte da vidite stvar - da ona pokazuje nešto o vama. Ako ona pokaže nešto o vama, vi nešto možete uraditi.

Nemojte misliti da znate šta je Patanjđali i šta je Heraklit. Ne možete razumeti čak ni običan cvet u bašti, a oni su beskrajno rascvetavanje postojanja. Dok ne cvetate na isti način, nećete biti sposobni da razumete. Ali možete porediti, možete ocenjivati, a kroz ocenjivanje propustićete celu poentu.

Dakle, prvo pravilo razumevanja je nikada ne ocenjivati. Nikada ne ocenjujte i nikada ne upoređujte Budu, Mahavira, Muhameda, Hrista, Krišnu; nikada ne upoređujte! Oni postoje

u dimenziji izvan poređenja, a šta god da znate o njima zaista je ništa - samo fragmenti. Vi ne možete imati totalno shvatanje. Oni su toliko iznad. Zapravo, vi jednostavno vidite njihovu refleksiju u ogledalu svog uma.

Vi niste videli mesec; videli ste mesec odražen u jezeru. Niste videli realnost; jednostavno ste videli odraz; a odraz zavisi od ogledala. Ako je ogledalo manjkavo, odraz je različit. Vaš um je vaše ogledalo.

Kada kažete da Patanjđali izgleda vrlo velik, i učenje je vrlo veliko, vi jednostavno govorite da ne možete uopšte razumeti Heraklita. A ako ga ne možete razumeti, to jednostavno pokazuje da je on više iznad vas nego što je Patanjđali. Barem možete razumeti ovoliko - da izgleda da Patanjđali jeste težak. Sada me sledite pažljivo. Ako je nešto teško, vi se možete latiti toga. Ma koliko da je teško, možete prionuti! Nužan je mnogo veći napor, ali se to može uraditi.

Heraklit nije lak; on je jednostavno nemoguć. Patanjđali je težak. Teško možete razumeti, možete nešto učiniti, možete uložiti svoju volju u to, svoj napor, svu svoju energiju, možete učiniti nešto, i to može biti rešeno. Teško može biti učinjeno lakim, mnogo suptilnije metode mogu biti otkrivene. Ali šta ćete učiniti sa nemogućim? Ono se ne može učiniti lakšim. Ali vi možete obmanuti sebe. Možete reći da nema ničega u tome, to je učenje dečjeg vrtića, a vi ste tako odrasli, pa to nije za vas; to je za decu, ne za vas.

Ovo je trik uma da se izbegne nemoguće, jer vi znate da to nećete moći da rešite. Stoga je jedini najlakši smer jednostavno reći: „To nije za mene; to je ispod mene - učenje dečjeg vrtića," a vi ste odrasla, zrela osoba. Vama treba univerzitet; vama ne treba škola dečjeg vrtića. Patanjđali vam odgovara, izgleda vrlo težak, može biti odgonetnut. Nemoguće ne može biti objašnjeno.

Ako želite da razumete Heraklita, ne postoji način izuzev da potpuno odbacite svoj um. Ako želite da razumete Patanjđalija, postoji postepen put. On vam daje korake koje da činite; ali zapamtite, on će vam na kraju, konačno takođe reći: „Odbacite um." Šta Heraklit kaže na početku, on će reći na kraju, ali na stazi, celim putem, možete biti zaludivani. Na kraju on će reći istu stvar, ali ipak će biti razumljiv jer on gradi stupnjeve, a skok ne izgleda kao skok kada imate korake.

Upravo je ovakva situacija: Heraklit vas dovodi do ambisa i kaže „Skoči!" Vi gledate dole; vaš um jednostavno ne može da shvati šta on govori. To izgleda samoubistveno. Ne postoje koraci. Pitajte, „Kako"? On kaže: „Ne postoji kako, jednostavno skoči. Šta će ti kako?" Jer ne postoje koraci, stoga „kako" ne može biti objašnjeno. Vi jednostavno skočite, a on kaže: „Ako ste spremni ja vas mogu gurnuti, inače nema drugih metoda." Ima li ikakve metode da se skoči? Skok je iznenađan, nagao. Metode postoje kada je to postepen proces. Nalazeći da je to nemoguće, vi se okrećete u krugu. Inače da bi utešili sebe da niste takav slabić, vi kažete: „Ovo je za decu. Ovo nije dovoljno teško." Ovo nije za vas.

Patanjđali vas dovodi do istog ambisa, ali on je načinio korake. On kaže: korak po korak. To privlači! Možete razumeti. Matematika je jednostavna; preduzmite jedan korak onda drugi. Ne postoji skok. Međutim, zapamtite, pre li kasnije on će vas dovesti do tačke odakle morate skočiti. Korake je on kreirao, ali oni ne dovode do dna - samo do sredine, a dno je još daleko udaljeno, možete tačno reći da je to ambis bez dna.

Dakle, koliko koraka vi naćinite ne pravi razliku. Ambis ostaje isti. On će vas voditi devedeset devet koraka, i vi ste vrlo srećni - kao da ste pokrili ambis, i sada se dno približilo. Ne, dno ostaje isto onoliko udaljeno kao pre. Ovih devedeset devet koraka samo su obmana vašeg uma, samo da vam pruže tehniku, „kako". Onda pri stotom koraku, on kaže, „Sada skoči!" A ambis ostaje isti, opseg je isti.

Nema razlike jer bezdan je beskonačan, Bog je beskonačan. Kako možete sresti njega postepeno? Ali ovih devedeset devet koraka će vas obmanuti. Patanjđali je mnogo bistriji, mudriji. Heraklit je nevin; on vam jednostavno kaže: „To je to; ambis je ovde. Skoči!" On vas ne nagovara; on vas ne zavodi. On jednostavno kaže: „To je to. Ako želite da skočite, skočite; ako ne želite da skočite, udaljite se."

A on zna da je beskorisno da se načine koraci, jer čovek na kraju mora da skoči. Inače ja mislim da će za vas biti dobro da sledite Patanjđalija jer vas on, ubrzo zavede. Vi

preduzmete barem jedan korak, onda drugi korak postaje lakši, onda treći. A kada ste preduzeli devedeset devet koraka, teško će biti da se vratite natrag, jer onda će to izgledati apsolutno protiv vašeg ega da se vratite natrag; jer onda će se čitav svet smejati, a vi ste postali tako veliki mudrac, a vraćate se natrag u svet! Postali ste takav *maha-yogi* - veliki *yogi*, i zašto se vraćate natrag? Sada sve uhvaćeni, i ne možete se vratiti natrag.

Heraklit je jednostavan, nevin. Njegovo učenje nije škola iz dečjeg vrtića, ali on jeste dete - to je u redu, nevin kao dete, mudar takođe kao dete. Patanjđali je lukav, bistar, ali Patanjđali će vam odgovarati više jer vama je potreban neko ko vas može voditi na oštroumnom, lukavom putu do tačke odakle se ne možete vratiti natrag. To postaje jednostavno nemoguće.

Gurđijev je imao običaj da kaže da postoje dva tipa majstora; jedan je nevin i jednostavan, drugi je lukav, oštrouman. On sam je rekao: „Ja pripadam drugoj kategoriji." Patanjđali je izvor svih lukavih majstora. Oni vas vode do vrta ruža, a onda, iznenada, ambis. I vi ste uhvaćeni u takvom zahvatu svog vlastitog delanja, da se ne možete vratiti natrag. Vi ste meditirali, ostavili ste svet, odrekli se žene i dece. Godinama ste radili *asane* (*yoga* položaje), meditirali, i stvorili ste takvu jednu *auru* oko sebe da su vas ljudi obožavali. Milioni ljudi su gledali u vas kao u boga, a sada dolazi ambis. Sada upravo da bi ste se spasli morate skočiti, upravo da bi ste sačuvali svoj ugled. Gde da odete? Sada ne možete otići.

Buda je jednostavan, Patanjđali je lukav. Sva nauka je lukavost, veština. Ovo treba da se razume, a ja ne govorim ni u kakvom smislu štetnom po ugled, zapamtite; ja ne osuđujem. Sva nauka je lukavost!

Rečeno je da je jedan sledbenik Lao Ce-a, jedan stari čovek, seljak, crpeo vodu iz bunara, i umesto da koristi volove ili konje, on je sam - jedan star čovek - sa svojim sinom, radio slično volu i izvlačio vodu iz bunara, znojeći se; starac je pri tome teško disao. To je bilo teško.

Sledbenik Konfučija je prolazio. Rekao je starom čoveku, „Zar niste čuli? Ovo je vrlo primitivno. Zašto gubite svoj dah? Sada se mogu koristiti volovi, konji se mogu koristiti. Zar niste čuli da u varoši, u gradovima, sada niko ne radi ovako kao što vi radite. Ovo je vrlo primitivno. Nauka je brzo napredovala."

Stari čovek je rekao: „Sačekaj, i ne govori tako glasno. Kada moj sin ode onda ću odgovoriti." Kada je sin otišao da obavi neki posao, on je rekao: „Sada ste vi opasna osoba. Ako moj sin ikada čuje o ovome, odmah će reći: 'U redu! Onda ne želim ovo da vučem. Ne mogu obavljati ovaj posao vola. Potreban je vo'."

Konfučijev učenik je pitao: „Šta je pogrešno u tome?" Starac je rekao: „Sve je pogrešno u tome jer je to lukavstvo. To je varanje vola; to je obmanjivanje konja. Jedna stvar vodi do druge. Ovaj dečak koji je mlad i nije mudar, ako jednom sazna da vi možete biti vešti s životinjama, on će se pitati zašto ne biste bili vešti i lukavi s ljudima. Jednom kada sazna da kroz veštinu i lukavost možete eksploatisati, onda ne znam gde će se zaustaviti. Molim vas idite odavde i nikada se ne vraćajte natrag ovim putem. Nemojte donositi takve lukave stvari u ovo selo. Mi smo srećni."

Lao Ce je protiv nauke. On kaže nauka je lukavost. Ona je obmanjivanje, iskorišćavanje prirode - kroz puteve lukavstva, prisiljava prirodu. Što više čovek postaje naučan, više je lukav i spretan. A Patanjđali znajući dobro da biti naučan jeste lukavost, takođe zna da čovek može samo biti vraćen natrag prirodi kroz novi pronalazak, novo lukavstvo.

Yoga je nauka o unutrašnjem biću, ili postojanju. Zato što niste nevini, mora vam se približiti lukavim načinom. Ako ste nevini, nikakva sredstva nisu potrebna, nikakve metode nisu nužne. Jednostavno razumevanje i vi ćete biti preobraženi. Ali vi niste. Zbog toga osećate da Patanjđali izgleda vrlo velik. To je zbog vašeg na glavu orijentisanog uma i vaše lukavosti.

Druga stvar da se zapamti: on izgleda težak. A vi mislite Heraklit je jednostavan? On izgleda težak, to takođe postaje privlačno za ego. Ego uvek želi da učini nešto što je teško, jer nasuprot teškoći vi osećate da ste neko. Ako je nešto vrlo jednostavno, kako ego može biti nahranjen time?

Ljudi mi dolaze i kažu: „Ponekad vi učite da upravo sedenjem i ne činjenjem ničega to može da se dogodi. Kako to može biti tako jednostavno? Kako to može biti tako lako?” Čuang Ce kaže: „Lako i udobno je ispravo,” ali ovi ljudi kažu: „Ne! Kako to može biti lako? To mora biti teško - vrlo, vrlo teško, naporno.”

Želite da radite teške stvari jer kada se borite protiv teškoće, protiv struje, osećate da ste neko - pobednik. Ako je nešto jednostavno, nešto je tako lako da čak i dete može to da uradi, gde će onda vaš ego biti? Vi tražite prepreke, tražite teškoće, a ako ih nema vi ih stvarate, tako da se možete boriti, tako da se možete baciti protiv jakog vetra i možete osećati: „Ja sam neko - pobednik!”

Ali ne budite tako pametni. Znaite frazu „pametni Aleksandar,”⁵³ Možda ne znate odakle to dolazi - to dolazi od Aleksandra. Reč „aleck” dolazi od reči Aleksandar, kao kratica. „Ne budite pametni Aleksandar.” Budite jednostavni: ne pokušavajte da budete pobednik, jer to je besmisleno. Nemojte pokušavati da budete neko.

Inače Patanjđali je privlačan; Patanjđali je mnogo privlačan indijskom egu, dakle Indija je stvorila najsuptilnije egoiste u svetu. Nigde ne možete naći suptilnije egoiste u svetu kao što možete naći u Indiji. Gotovo je nemoguće naći jednostavnog *jogina*. *Jogin* ne može biti jednostavan, jer radi toliko mnogo *asana*, toliko mnogo *mudri*, od radi tako marljivo, kako onda može biti jednostavan? On misli da bude na vrhu - pobednik. Celi svet mora da mu se klanja; on je krem - sama so života.

Odete li da posmatrate *jogine*, naći ćete u njima vrlo, vrlo prefinjen ego. Oni su postali vrlo suptilni; mogu postati tako suptilni da izgleda da su vrlo ponizni; ali ako pažljivo posmatrate u njihovoj skromnosti naći ćete takođe ego.

Oni su svesni da su ponizni, to je poteškoća. Stvarno ponizna osoba nije svesna da je skromna. Stvarno skromna osoba je jednostavno ponizna, nije svesna, i stvarno ponizna osoba nikada ne tvrdi: „Ja sam ponizan,” jer sve tvrdnje su od ega. Poniznost se ne može tražiti, ne može se na nju polagati pravo; poniznost nije tvrdnja, to je stanje postojanja. Sva polaganja prava, tvrdnje i traženja ispunjavaju ego. Zašto se ovo dešava? Zašto Indija postaje vrlo suptilna egoistička zemlja? Kada je tu ego, postajete slepi.

Sada pitajte indijske *jogine*; oni krive i osuđuju čitav svet. Oni kažu 'zapad je materijalistički - samo Indija je spiritualna'. Čitav svet je materijalistički, kao da tu postoji povlastica, monopol. A oni su tako slepi, ne mogu videti činjenicu da je upravo obrnut slučaj.

Što sam više posmatrao indijski i zapadni um, osećam da je zapadni um manje materijalistički nego indijski. Indijski um je više materijalistički, prijanja uz stvari više, ne može sudelovati, ne može deliti; on je tvrdica. Zapadni um može deliti, sudelovati; manje je škrt. Zato što je zapadni um stvorio toliko mnogo materijalističkog obilja, ne znači da je on materijalista, a zato što je Indija siromašna, ne znači da je duhovna.

Ako je siromaštvo duhovnost, onda bi impotencija bila *brahmacharya*. Ne, materijalizam ne pripada stvarima, on pripada stanovištu. Niti duhovnost pripada oskudici, ona pripada unutrašnjem, nevezanom učestvovanju. Ne možete naći u Indiji nikoga ko deli išta. Niko ne može deliti, svako gomila. Zato što su takvi grabljivci, oni su siromašni. Jer mali broj ljudi previše zgrće, onda mnogi ljudi postaju siromašni.

Zapad je delio. Zbog toga se celo društvo uzdiglo iz siromaštva do obilja. U Indiji, nekoliko ljudi postaju tako bogati, tako bogate ljude nigde ne možete naći - ali nekolicina - a čitavo društvo se vuče u siromaštvu, a procep među njima je ogroman. Nigde ne možete naći takav jaz, jaz između bogataša i prosjaka je ogroman. Takav jaz ne može postojati nigde, ne postoji nigde. Bogatih ljudi ima i na Zapadu, i siromašnih ljudi ima na Zapadu, ali jaz među njima nije tako ogroman. Ovde je jaz jednostavno beskonačan. Ne možete zamisliti takav jaz. On se ne može okončati, premestiti. Ne može biti prevaziđen jer ljudi su materijalisti. Inače kakav i koliki je ovaj jaz? Čemu ovaj jaz? Ne možete li sudelovati, deliti? Nemoguće! Inače ego kaže da je čitav svet, ceo svet je materijalistički.

⁵³ Smart Aleck.

Do ovoga je došlo jer su ljudi bili privučeni Patanjđaliju i ljudi su davali teške metode. Nije ništa pogrešno sa Patanjđalijem, ali indijski ego je našao lep, suptilan izlaz da bude egoista.

Isto se događa vama. Patanjđali vas poziva, privlači; on je težak. Heraklit je „dečji vrtić“ jer je on tako jednostavan. Jednostavnost nikada ne privlači ego. Međutim, zapamtite, ako jednostavnost može postati privlačna, staza nije duga. Ako teškoća postane privlačna, onda će staza biti vrlo duga jer, od samog početka, radije nego da odbacite ego, vi ste počeli da ga akumulirate.

Ja ne govorim o Patanjđaliju da vas načinim većim egoistom. Pažljivo motrite. Uvek se bojim govoriti o Patanjđaliju, a nikada se ne bojim govoriti o Heraklitu, Bašou, Budi. Bojim se zbog vas. Patanjđali je divan, ali vi možete biti privučeni iz pogrešnih razloga, i to će biti pogrešni povodi ako mislite da je on težak, sama teškoća postaje jedna privlačnost. Neko je pitao Hilari Edmunda, koji je osvojio Everest - najviši vrh, jedini vrh koji je bio neosvojen - neko je pitao: „Zašto? Zašto ste se upustili u tu nevolju? Šta vam je to trebalo? Čak i ako dospete do vrha, šta ćete raditi? Moraćete da se vratite natrag.“

Hilari je rekao: „To je izazov ljudskom egu. Jedan neosvojeni vrh mora da bude osvojen!“ Nema druge koristi... Šta ćete vi učiniti? Šta je on uradio? Otišao je tamo, postavio zastavu i vratio se natrag. Kakva besmislica! Mnogi ljudi su umrli u tom nastojanju. Gotovo četiri stotina godina mnoge grupe su pokušavale. Mnogi su umrli, bili su izgubljeni, pali su u provaliju, nikada se nisu vratili natrag, ali što je to bilo teže postići, više je privlačilo.

Zašto ići na Mesec? Šta ćete učiniti? Nije li Zemlja dovoljna? Ali ne, ljudski ego ne može to tolerisati - da mesec ostane neosvojen. Čovek mora stići tamo, jer je to teško, on mora da bude osvojen. Tako vi možete biti privučeni iz pogrešnih razloga. Dakle, odlazak na Mesec nije pesničko nastojanje; to nije kao kada mala deca podignu ruke i pokušavaju da dohvate mesec.

Otkad je čovečanstvo nastalo svako dete je čeznulo da dosegne mesec. Svako dete je pokušavalo, ali razlika se mora dobro razumeti. Nastojanje deteta je lepo. Mesec je tako lep. To je pesnički napor da se dosegne mesec, da se dopre do njega. Ne postoji ego. To je jednostavno privlačnost, ljubavni događaj. Ako možete naći dete koje nije privučeno mesecom, kakva je to vrsta deteta?

Mesec stvara suptilnu poeziju, suptilnu privlačnost. Čovek bi voleo da ga dodirne i da ga oseća; čovek bi želeo da ode na mesec. Ali to nije razlog za naučnike. Za naučnike mesec postoji kao izazov. Kako se mesec usuđuje da bude tu neprekidno, da bude izazov, a čoveku koji je ovde nije dostupan! On mora da stigne tamo.

Možete biti privučeni iz pogrešnih razloga. Patanjđali je težak - najteži - jer on analizira čitavu stazu, i svaki deo izgleda da je vrlo težak, ali teškoća ne treba da bude poziv, da bude privlačnost - zapamtite to. Vi ćete proći kroz Patanjđalijeva vrata, ali ćete se zaljubiti ne u teškoće, već u uvid - u lakoću koju Patanjđali baca na stazu. Zaljubićete se u lakoću, ne u teškoću na stazi. To će biti pogrešan razlog.

Što ste govorili o Heraklitu, Hristu i zenu izgleda kao dečji vrtić u poređenju sa Patanjđalijem.

Molim vas ne upoređujte. Upoređivanje je takođe iz ega. U stvarnoj egzistenciji, stvari postoje bez ikakvog poređenja. Drvo koje dosegne do četiri stotine stopa u nebo, i sasvim, sasvim mali cvet trave, oboje su isti što se tiče egzistencije. Ali vi idete dalje i kažete: „Ovo je veliko drvo, a šta je ovo? Samo obična trava.“ Vi uvodite poređenje, a kad god dođe do poređenja, nastupa ružnoća. Vi ste uništili fenomen lepote.

Drvo je bilo veliko i divno u svojoj „drvenosti“ a trava je bila divna u svojoj „travnatosti“. Drvo se možda uzdiglo četiri stotine stopa. Njegovo cveće možda cveta na najvišem nebu, a trava samo prijanja uz zemlju. Njeni svetovi će biti vrlo, vrlo mali. Niko ne može biti čak ni svestan kada oni cvetaju ni kada uvenu. Inače kada ova trava cveta, fenomen cvetanja je isti, slavljenje je isto, nema ni malo razlike. Zapamtite ovo: to je egzistencija, nema upoređenja; um donosi poređenje. On kaže: „Vi ste lepši.“ Zar ne može jednostavno reći: „Vi ste lepi“? Zašto unositi „više lepi“ ili „lepši“?

Mula Nasrudin je bio zaljubljen u ženu, i kao što su žene sklone da pitaju, kada je Mula Nasrudin poljubio ženu je pitala: „Da li me ljubiš kao prvu ženu? Jesam li ja prva žena koju ljubiš? Da li je tvoj poljubac prvi koji daješ ženi?“ Nasrudin je odgovorio: „Da, prvi i najslađi.“

Upoređivanje je u vašoj krvi. Ne možete ostati sa stvarima kakve jesu. Žena takođe traži upoređivanje; inače zašto bi marila da li je to prvi poljubac ili drugi? Svaki poljubac je nov, sladak i devičanski. On nema nikakvu vezu s nekim drugi poljupcem iz prošlosti ili budućnosti. Svaki poljubac je egzistencija za sebe. On postoji sam u svojoj usamljenosti. To je vrhunac u sebi; to je celina - nije ni na koji način povezana sa prošlošću ili budućnošću. Zašto pitati da li je to prvi? Kakvu lepotu donosi prvi? A zašto ne drugi, zašto ne treći?

Međutim, um želi da upoređuje. Zašto um želi da upoređuje? Jer se kroz upoređivanje ego hrani, pošto: „Ja sam prva žena; ovo je prvi poljubac.“ Vi niste zainteresovani za poljubac - za kvalitet poljupca. Ovog momenta poljubac otvara vrata srca; vi niste zainteresovani za to, to nije ništa. Zainteresovani ste da li je prvi ili ne. Ego je uvek zainteresovan za upoređivanje, a egzistencija ne zna za poređenje. Ljudi kao Heraklit, Patanjđali, živeli su u egzistenciji, ne u umu. Ne upoređujte ih.

Mnogi ljudi mi dolaze i kažu: „Ko je veći, Buddha ili Hrist?“ Kakva besmislenost pitati to! Buddha je veći od Hrista, a Hrist je veći od Bude, i ja im kažem: „Zašto nastavljate da upoređujete? Suptilna stvar tu deluje. Ako ste sledbenici Hrista, želećete da Hrist bude veći, jer vi možete biti veliki ako je Hrist najveći. To je zadovoljenje vašeg vlastitog ega. Kako može vaš majstor (*guru*) da ne bude najveći? On (to) mora biti, jer ste vi tako veliki sledbenik. A ako Hrist nije najveći, gde će onda hrišćani biti? Ako Buddha nije najveći, šta će se onda dogoditi s egom budista?

Svaka rasa, svaka religija, svaka zemlja, misli da je sama najveća - ne zato što je neka zemlja velika, ne zato što je neka rasa velika; u ovoj egzistenciji sve je najveće. Egzistencija kreira samo najveće, svako biće je jedinstveno. Ali to ne privlači um jer je onda veličina tako uobičajena. Je li svako velik? Kakva je onda korist od toga! Neko mora biti nizak. Hijerarhija mora da bude stvorena.

Jedne noći čitao sam knjigu Đorda Mikeša, koji je rekao da se u Budimpešti, u Mađarskoj gde je on rođen, zaljubila jedna Engleskinja u njega. U Mađarskoj se Engleskinja zaljubila u njega. On nije bio mnogo zaljubljen; ali nije želeo da bude neučtiv, pa kada ga je ona pitala: „Možemo li se oženiti?“ on je rekao: „To će biti teško jer mi majka neće dozvoliti, ona neće biti srećna ako se oženim strankinjom.“ Engleskinju je to veoma mnogo povredilo. Rekla je: „Šta, ja sam stranac? Ja nisam stranac! Ja sam Engleskinja! Ti si stranac, a tvoja majka takođe!“ Mikeš je pitao: „U Budimpešti, u Mađarskoj, jesam li ja stranac?“ Žena je odgovorila: „Da! Istina ne zavisi od geografije.“

Svako razmišlja na taj način. Um pokušava da ispuni svoje želje, da bude najviši, najveći. Van regionalne rase, zemlje, svega, čovek mora da bude pažljiv - vrlo pažljiv. Samo onda možete otići izvan ovog suptilnog fenomena ega.

Heraklit, Hrist i Zen čine završni korak naizgled zaključni (dobro uravnotežen); Patanjđali čini da čak i prvi korak izgleda gotovo nemoguć.

Jer on je oboje. „On je bliže od najbližeg i dalji od najdaljeg“, kaže *Upanišada*. On je oboje, i blizu i daleko. Mora da bude, jer ko će biti daleko onda? On mora da bude blizu takođe, jer ko će biti blizu vas? On dodiruje vašu kožu, i on je proširen izvan granica. On je oboje!

Heraklit ističe blizinu jer on je jednostavan čovek. On kaže da je tako blizu, ništa nije potrebno činiti da se on dovede bliže. On je gotovo tu; on samo gleda u vrata, kucajući na vrata, čekajući blizu vašeg srca. Ništa ne treba da se uradi. Vi jednostavno budite tihi i pogledajte; samo sedite smireno i posmatrajte. Nikada ga niste izgubili. Istina je blizu.

Zapravo, pogrešno je reći da je ona blizu jer vi ste takođe istina. Čak i blizina izgleda da je vrlo, vrlo daleka; čak i blizina pokazuje da postoji rastojanje, udaljenost, procep. Čak i

taj jaz *ne postoji, nije tu*; vi ste to! Kaže *Upanishada*: „*Ti si to: tat tvam asi.*“ Vi ste već to: čak i toliko rastojanje ne postoji, da bi se reklo da je on blizu.

Zato što Heraklit i *zen* žele od vas da „skočite“ odmah - ne čekajte. Patanjđali kaže da je on vrlo daleko. On je takođe u pravu; on je takođe vrlo daleko. On će vas privlačiti više, jer ako je on tako blizu a niste dospeli do njega, vi ćete se osećati vrlo obeshrabreno. Ako je on tako blizu, upravo iza ugla, stojeći pored vas, ako je on jedini sused, i svuda vas okružuje a vi ga niste dostigli, vaš ego će se osećati vrlo izigrano, frustrirano. Tako veliki čovek kao vi, i cilj vam je tako blizu a vi to propuštate? To izgleda vrlo frustrirajuće. Ali ako je on vrlo daleko, onda je sve u redu jer vreme je potrebno, napor je nužan - ništa nije pogrešno u vama, on je tako daleko.

Daljina je tako neizmerna stvar. Uzeće vam vreme, vi ćete ići, kretaćete se, i jednog dana ćete stići, uspeti. Ako je on blizu, onda ćete osećati kvalitet. Zašto ga onda ne dostižete? Čitajući Heraklita, Bašoa i Budu, čovek se oseća neudobno. Nikada se to ne dešava sa Patanjđalijem. Čovek se s njim oseća spokojno, udobno.

Pogledajte paradoks uma. Sa najlakšim ljudima čovek se oseća neudobno. Neudobnost dolazi od vas. Da se krećete sa Heraklitom ili Isusom vrlo je neudobno jer oni uporno nastavljaju da tvrde da je carstvo božje u vama, a vi znate da ništa ne postoji u vama osim pakla. A oni tvrde da je carstvo nebesko u vama; to postaje neudobno.

Ako je carstvo božje u vama, nešto je pogrešno kod vas. Zašto ga ne možete videti? A ako je tako prisutno, zašto se ne dešava upravo ovog momenta. To je poruka *zena* - da je ono trenutno, neposredno. Nije potrebno čekati, nije potrebno gubiti vreme. To se može dogoditi odmah sada, baš ovog momenta. Nema opravdanja. Ovo stvara neudobnost; vi osećate neudobnost, ne možete naći nikakav izgovor. S Patanjđalijem možete naći milion opravdanja, pošto je on vrlo daleko. Nastojanje milionima života je nužno. Da, to se može postići, ali uvek u budućnosti. Vi ste spokojni. Nema žurbe oko toga, i vi možete biti kakvi ste upravo sada. Vi ćete sutra ujutru započeti da se krećete na stazi, a sutra nikada ne dolazi.

Patanjđali vam daje prostor, budućnost. On kaže: „Uradi ovo i ono, i uskoro ćeš postići - jednog dana, niko ne zna kada - u nekom budućem životu.“ Vi ste spokojni, nema žurbe. Možete biti kakvi jeste; nema žurbe.

Ovi *zen* ljudi, ne dovode li vas oni do ludila, i ne nagone li vas da budete još ljudi? - jer ja govorim s obe strane, dakle nepristrasno. Upravo je ovo put. Ovo je *koan*. Ovo je način da vas nagna u ludilo. Heraklita ja koristim, Patanjđalija koristim, ali ovo su trikovi da vas nagnam u ludilo. Vama se jednostavno ne može dopustiti da se opustite. Uvek kad ima budućnosti, vi ste u redu. Onda um ne mora želeti Boga, i s vama nije ništa pogrešno. Sam fenomen je takav da će zahtevati vreme. Ovo postaje jedan izgovor.

Sa Patanjđalijem možete odgađati, sa *zenom* ne možete odgađati. Ako odgađate, to ste vi koji odgađate, ne Bog. Sa Patanjđalijem možete odgađati jer sama priroda Boga je takva da se on može postići samo postepenim metodama. Vrlo, vrlo teško, zbog toga sa teškoćom vi se osećate udobno, i ovo je paradoks: s ljudima koji kažu to je lako, vi se osećate neudobno; a s ljudima koji kažu teško, vi se osećate udobno. To bi trebalo biti baš drugačije.

Istinito je i jedno i drugo, dakle, to zavisi od vas. Ako želite da odlažete, Patanjđali je savršen. Ako želite to ovde i sada, onda ćete morati da slušate *zen* i moraćete da odlučite. Da li vam je hitno? Niste li patili dovoljno? Želite li da patite više? Onda je Patanjđali savršen. Sledite Patanjđalija. Onda negde u dalekoj budućnosti ćete dospeti do blaženstva. Ali ako ste dovoljno patili - a to je ono šta zrelost jeste; dovoljno ste patili da biste razumeli to.

I vi smatrate Heraklita i *zen* da su za decu? Dečji vrtić? Ovo je jedina zrelost, shvatiti: „Dovoljno sam patio.“ Ako ovo osećate, onda je hitnost stvorena, onda je vatra stvorena. Nešto mora da se učini upravo sada! Ne možete odlagati to; nema značenja u odlaganju. Već ste dovoljno odlagali. Ali ako želite budućnost, želećete da patite malo više, moraćete postati naklonjeni paklu, makar samo jedan dan da ostane isto, ili ćete želeti neke modifikacije...

To je ono što Patanjđali kaže: „Uradi ovo, uradi ono, polako. Uradi jednu stvar, onda drugu stvar,“ milione stvari treba uraditi, a one se ne mogu uraditi odmah, tako da vi nastavljate da menjate sebe. Danas usvojite zavet da nećete biti nasilni, sutra ćete usvojiti drugi zavet. Onda prekosutra bićete u celibatu, na taj način se to nastavlja dalje i dalje, a onda

postoje milioni preostalih stvari. Laganje treba da se odbaci, nasilje treba ostaviti, agresiju treba ostaviti; ljutnju, mržnju, ljubomoru, posesivnost - uskoro, imate milion stvari. A u međuvremenu ostajete isti.

Kako možete ostaviti ljutnju ako niste odbacili mržnju? Kako možete ostaviti ljutnju ako niste ostavili ljubomoru? Kako možete ostaviti ljutnju ako niste odbacili agresivnost? Oni su međusobno zavisni. Tako kažete da sada više nećete biti ljuti, ali šta govorite? Besmislicu! Zato što ćete ostati puni mržnje, ostaćete agresivni, želećete da dominirate, volećete da budete na vrhu, a odbacujete mržnju? Kako je možete odbaciti? Sve je to međusobno zavisno.

Ovo kaže *zen*: Ako želite da ostavite nešto, shvatite pojavu da je sve međusobno povezano. Ili ostavite to odmah, ili to nikada nećete ostaviti. Ne obmanjujte se. Jednostavno možete se pravdati; malo ovde, malo zakrpe onde, a stara kuća ostaje sa svom starošću. A dok nastavljate da radite, bojeći zidove, krpeći rupe, i ovo i ono, mislite da stvarate nov život, a u međuvremenu nastavljate s istim. A što više s njim nastavljate, postajete više i dublje ukorenjeni.

Ne obmanjujte se. Ako možete razumeti, razumite odmah bez odlaganja. Ovo je poruka *zena*. Ako ne možete razumeti, onda nešto mora da se učini, i Patanjđali će biti dobar. Sledite Patanjđalija. Jednog dana doći ćete do razumevanja gde ćete uvideti da je cela ova stvar bila trik - trik vašeg uma da izbegne realnost, da izbegne i skloni se - i tog dana iznenada će se stišati.

Patanjđali je postepen, *zen* je iznenadan. Ako ne možete biti iznenadni, onda je bolje da budete postepeni. Bolje nego da ne budete ništa, ni ovo ni ono, bolje je da budete postepeni. Patanjđali će vas dovesti takođe do iste situacije, ali će vam dati malo prostora. To je mnogo udobnije - teško, ali mnogo udobnije. Nikakva brza transformacija se ne zahteva, a sa postepenim napretkom, um može da se prilagodi.

Heraklit, Hrist i zen čine da završni korak izgleda blizak; a Patanjđali čini da čak i prvi korak izgleda gotovo nemoguć. To izgleda kao da smo mi zapadnjaci teško počeli da shvatamo važnost i količinu rada koji treba da se obavi.

To zavisi od vas, ako želite da obavite posao, vi ga možete obaviti. Ako želite ostvarenje bez obavljanja rada, to je takođe moguće. To je takođe moguće! Izbor zavisi od vas! Ako želite naporno da radite, ja ću vam dati težak posao. Mogu kreirati čak i više koraka. Patanjđali može biti načinjen čak dužim, proširenim. Mogu postaviti cilj čak daljim odavde, mogu vam dati nemoguće stvari da radite. To je vaš izbor. Ili ako želite zaista da shvatite, onda se to može uraditi baš ovog momenta. To zavisi od vas. Patanjđali je način posmatranja, Heraklit je takođe način posmatranja.

Jednom se to dogodilo. Prolazio sam ulicom i video malog dečaka kako jede vrlo veliku lubenicu. Lubenica je bila prevelika za njega, pa sam primetio da mu je teško da je pojede. Stoga sam ga pitao, rekao sam mu: „Izgleda prevelika, zar ne?“ Dečak me je pogledao i rekao: „Ne! Nije dovoljna za mene.“

On je takođe u pravu. Sve se može gledati s dva stanovišta. Bog je blizu i daleko. Sada je na vama da odlučite odakle želite da skočite - iz blizine ili iz daleka. Ako želite da skočite iz daleka, onda dolaze sve tehnike, jer će vas one baciti daleko, odatle ćete skočiti. To je baš kao da stojite na ovoj obali okeana; okean je ovde i tamo, na drugoj strani obale takođe - koja je potpuno nevidljiva, vrlo, vrlo udaljena. Možete načiniti skok sa ove obale jer je to isti okean, ali ako odlučite da skočite s druge obale, Patanjđali vam daje čamac.

Čitava *yoga* je čamac za prelaz do druge obale, da bi se načinio skok. To zavisi od vas. Možete uživati u putovanju; ničega nema pogrešnog u tome. Ja ne kažem da je to pogrešno. To je do vas. Možete uzeti čamac i otići do druge obale, i skočiti odatle. Inače isti okean postoji. Zašto to ne učiniti s ove strane? Skok će biti isti, okean će biti isti, i vi ćete biti isti. Kakva se razlika pravi ako se ode na drugu obalu? Tamo mogu biti ljudi na drugoj obali, i oni mogu pokušavati da dođu ovamo. Tamo takođe ima Patanjđalija; oni su tamo napravili čamce. Oni dolaze ovamo da bi skočili iz daleka.

To se dogodilo; jedan čovek je pokušavao da pređe put. Bilo je to u vreme najvećeg saobraćaja, pa je teško bilo preći put; tako mnogo kola jure velikom brzinom, a on je bio vrlo slab čovek. Pokušao je mnogo puta, a onda se vraćao natrag. Onda je video Mula Nasrudina

na drugoj strani - starog poznanika. Povikao je: „Nasrudine, kao ste prešli put?“ Nasrudin je odgovorio: „Nikada nisam prelazio. Ja sam rođen na ovoj strani.“

Ima ljudi koji uvek misle o udaljenoj obali. Udaljeno uvek izgleda lepo, udaljeno ima svoj vlastiti magnetizam, jer je pokriveno izmaglicom. Međutim, okean je isti. Izbor je na vama. Nije ništa pogrešno otići do tog okeana, ali otići radi pravih razloga. Možda jednostavno izbegavate skok sa ove obale. Onda čak i ako vas čamac odveze do druge obale, onog momenta kada dospete do druge obale počecete da mislite o ovoj obali, jer će onda ona biti udaljena tačka. I mnogo puta, u mnogo života, vi ste uradili ovo. Vi ste promenili obalu, ali niste načinili skok.

Video sam prelaženje okeana s ove strane na onu, i sa one strane na ovu. Zato što je to problem; ta obala je udaljena jer ste vi ovde; kada budete tamo, ova obala će biti udaljena. A vi ste u takvom spavanju da često potpuno zaboravljate da ste takođe bili na toj obali. Vremenom kada stignete do druge obale, zaboravljate obalu koju ste ostavili za sobom. Vremenom dok stignete, zaborav prevlada.

Gledate u udaljeno, i opet neko kaže: „Evo čamca gospodine, možete preći na drugu obalu, i možete skočiti odatle jer Bog je vrlo, vrlo daleko.“ I vi opet počinjete da se pripremate da napustite ovu obalu. Patanjđali vam daje čamac da odete na drugu obalu, ali kada stignete do nje, *zen* će vam uvek dati skok. Završni skok je iz *zena*. U međuvremenu možete uraditi mnoge stvari; to nije glavna stvar. Kad god da načinite skok to će biti iznenađan skok. On ne može biti postepen!

Sva „postupnost“ je odlazak s ove obale na onu. Inače u tome nema ničega pogrešnog. Ako uživete da putujete, to je lepo, jer Bog je ovde, on je u sredini, on je na obali takođe. Nije ni potrebno da idete na drugu obalu. Možete skočiti takođe u sredini, upravo iz čamca. Onda čamac postaje obala. Odakle skačete to je obala. Svakog momenta vi možete skočiti; onda to postaje obala. Ako ne skočite, onda to više nije obala. Zapamtite ovo dobro: to zavisi od vas.

Zato ja govorim o svim kontradiktornim gledištima, tako da možete razumeti od svuda, i možete videti realnost od svuda, pa onda možete odlučiti. Ako odlučite malo da čekate, lepo. Ako odlučite da krenete baš sada, lepo. Za mene, sve je lepo i sjajno, i ja nemam izbor. Jednostavno odbacite sve izbore. Ako kažete: „Želeo bih malo da čekam,“ ja kažem: „Dobro! Blagosiljam vas. Čekajte malo.“ Ako kažete: „Ja sam spreman i želim da skočim, ja kažem: „Skoči, s mojim blagoslovom.“

Za mene ne postoji izbor - ni Heraklit, niti Patanjđali. Ja jednostavno otvaram sva vrata za vas s nadom da ćete ući kroz neka vrata. Ali zapamtite trikove uma. Kada govorim o Heraklitu, vi mislite to je previše nejasno, previše misteriozno, previše jednostavno. Kada govorim o Patanjđaliju, mislite to je previše teško, gotovo nemoguće. Ja otvaram vrata, a vi interpretirate nešto, ocenjujete i zaustavljate se. Vrata nisu otvorena da ocenjujete. Vrata su vam otvorena da uđete.

Drugo pitanje:

Govorili ste o kretanju od vere do poverenja. Kako možemo koristiti um koji osciluje od sumnje do verovanja da odemo izvan ova dva pola?

Sumnja i verovanje nisu različiti - dva su aspekta istog novčića. Ovo prvo treba razumeti, jer ljudi misle kada veruju da su otišli izvan sumnje. Vera je ista kao sumnja, jer oboje se tiču uma. Vaš um raspravlja, obrazlaže, kaže 'ne', ne nalazi dokaz da kaže 'da'; vi sumnjate. Onda vaš um nalazi argumente da kaže 'da', dokaze da kaže 'da', vi verujete. Ali u oba slučaja verujete u razum; u oba slučaja verujete u argumente. Razlika je samo na površini, duboko dole vi verujete u rezonovanje, poverenje se odbacuje od strane rezonovanja. To je ludost! To je iracionalno! To je apsurd!

A ja kažem poverenje nije vera; poverenje je lični susret. Vera se opet daje i pozajmljuje. To je uslovljavanje. Vera je uslovljavanje roditelja, kulture; društvo vam je daje. Vi ne brinete o tome; ne činite to ličnim interesom, vlastitim zanimanjem. To je data stvar, a što je dato i nije bilo lični rast, samo je fasada, lažno lice, nedeljno lice (Nedeljom se ljudi pri odlasku na službu božju prikazuju s lažnim licem).

Šest dana ste drugačiji; a kada ulazite u crkvu stavljate masku. Pogledajte kako se ljudi ponašaju u crkvi; tako krotko, tako čovečno - isti ljudi! Čak i ubica dolazi u crkvu i moli se, vidite njegovo lice - izgleda tako lepo i nevino, a onaj čovek je ubijen. U crkvi morate koristiti odgovarajuće lice, a vi znate kako da ga koristite. To je bilo uslovljavanje. Od samog detinjstva to vam je dato.

Vera je data; poverenje je rast u kome susrećete realnost, suočavate se s njom, živite realnost i ubrzo dolazite do razumevanja da sumnja vodi u pakao, bedu. Što više sumnjate, više jadni postajete. Ako možete potpuno sumnjati, bićete u savršenoj bedi. Ako niste u savršenoj patnji, to je stoga što ne možete sumnjati potpuno; vi još uvek imate poverenje. Čak i ateista, on takođe veruje. Čak i čovek koji sumnja da li svet postoji ili ne, on takođe ima poverenje; inače ne bi mogao da živi, život bi bio nemoguć.

Ako sumnja postane totalna, ne možete živeti nijednog trenutka. Kako možete disati ako sumnjate? Ako zaista sumnjate, ko zna nije li disanje otrovno? Ko zna ne unose li se milioni klica? Ko zna dolazi li rak kroz disanje? Ako stvarno sumnjate, ne možete čak ni disati. Ne možete živeti nijednog trenutka; odmah ćete umreti. Sumnja je samoubistvo. Međutim, nikada ne sumnjate savršeno, tako da se zamajavate. Zamajavate se; nekako se razvlačite. Međutim, vaš život nije potpun. Upravo razmislite; ako je totalna sumnja samoubistvo, onda će totalno poverenje biti apsolutno mogući život.

To je ono što se dešava čoveku poverenja; on ima poverenje, i više poklanja poverenje, postaje sposobniji da ima poverenje. Što više postaje sposoban da ima poverenje, više života se otvara. On oseća više, on živi više, on živi intenzivnije. Život postaje autentično blaženstvo. Sada možete imati više poverenja. Ne znači da sada nećete biti zavedeni, jer ako imate poverenje, to ne znači da vas niko neće obmanuti. Zapravo, više ljudi će vas obmanuti jer postajete ranjivi, osetljivi. Ako imate poverenje, više ljudi će vas obmanuti, ali niko vas ne može učiniti tužnim; ovo je detalj koji treba razumeti. Oni vas mogu obmanuti, mogu ukrasti stvari od vas, mogu pozajmiti novac koji vam nikada neće vratiti - ali niko vas ne može učiniti nesrećnim - to postaje nemoguće. Čak i ako vas ubiju, ne mogu vas učiniti žalosnim.

Vi imate poverenje, a poverenje vas čini osetljivim, ranjivim - ali takođe apsolutno pobedonosnim, jer niko vas ne može pobediti. Oni mogu obmanuti, mogu krasti, vi možete postati prosjak, ali pored toga ćete biti car. Poverenje čini careve od prosjaka, a sumnja čini prosjake od careva. Pogledajte jednog cara koji ne može imati poverenje; on se uvek boji. On ne može verovati svojoj vlastitoj ženi, ne može imati poverenje u svoju decu, zato što kralj poseduje toliko mnogo njegov sin će ga ubiti, njegova žena će ga otrovati. On ne može imati poverenje ni u koga. On živi u takvom nepoverenju da je već u paklu. Čak i kada spava, on se ne može opustiti. Ko zna šta će se dogoditi!

Poverenje vas čini sve više i više otvorenim. Naravno, kada ste otvoreni, mnoge stvari će postati moguće. Kada ste otvoreni, prijatelji će dopreti do vašeg srca; naravno, neprijatelj može takođe dopreti do vašeg srca - vrata su otvorena. Dakle, postoje dve mogućnosti. Ako želite da budete sigurni, potpuno zatvorite vrata. Stavite rezu, zaključajte ih i sakrijte se unutra. Sada nikakav neprijatelj ne može ući, ali takođe ne može ući ni prijatelj. Čak i ako Bog dođe, ne može ući. Sada niko ne može da vas obmane, ali u čemu je poenta? Vi ste u grobu. Vi ste već mrtvi. Niko vas ne može ubiti, ali ste već mrtvi: ne možete izaći van. Živite u sigurnosti, naravno, ali kakav je to način života? Vi uopšte ne živite. Onda otvorite vrata.

Sumnja je zatvaranje vrata. Kada otvorite vrata, sve alternative postaju moguće. Prijatelj može ući, neprijatelj može ući. Vetar će doći; doneće miris cveća; doneće takođe klice bolesti. Sada je sve moguće - dobro i loše. Ljubav će doći; mržnja će doći takođe. Sada Bog može doći, đavo može takođe doći. Ovo je strah da nešto može krenuti nepovoljno, stoga zatvorite vrata. Ali onda sve ide nepovoljno. Otvorite vrata - nešto je moguće da krene nepovoljno, ali za vas, ništa, ako je vaše poverenje totalno. Čak i u neprijatelju ćete naći prijatelja i čak u đavolu ćete naći Boga. Poverenje je takav preobražaj da ni u čemu ne možete naći ništa štetno, jer se čitavo vaše gledište promenilo.

Ovo je značenje Isusove izreke: „Voli svoje neprijatelje.“ Kako možete voleti svog neprijatelja? Međutim, čovek poverenja može to da čini, jer čovek poverenja ne zna za

neprijatelje. Čovek poverenja zna samo prijatelje. U kojoj god formi on da dođe nema razlike. Ako dođe da krade on je prijatelj; ako dođe da primi, on je prijatelj; u kojoj god formi dođe.

Dogodilo se da je Al-Hilaj Mansur, veliki mistik, veliki *sufi*, bio ubijen, uklonjen, raspet. Poslednje reči su mu bile - on je pogledao u nebo - i rekao: „Ali vi me ne možete obmanuti." Mnogi ljudi su bili prisutni, a Al-Hilaj se smešio, i rekao obraćajući se nebu: „Vidi, ne možeš me obmanuti." Neko ga je pitao: „Šta podrazumevaš pod tim? Kome govoriš?" On je rekao: „Govorim mom Bogu; u bilo kom obliku da dođeš ne možeš me obmanuti. Ja te znam dobro. Sada si došao kao smrt. Ne možeš me obmanuti."

Čovek poverenja ne može biti obmanut. U bilo kom obliku, bilo šta da dođe, uvek božansko dolazi njemu jer poverenje čini sve svetim. Poverenje je alhemija. Ono preobražava ne samo vas; ono preobražava za vas čitav svet. Gde god pogledate nalazite Boga; u prijatelju, u neprijatelju; u noći, u danu. Da, Heraklit je u pravu. Bog je leto i zima, dan i noć, Bog je sitost i glad. Ovo je poverenje. Patanjđali čini poverenje osnovom - osnovom sveg rasta.

Govorili ste o kretanju od vere do poverenja...

Vera je ono što je dato; poverenje je ono što se nalazi. Veru vam daju vaši roditelji; poverenje vi morate naći. Veru vam daje društvo; za poverenje morate istraživati, tragati i ispitivati. Istina je lična, intimna; vera je kao roba široke potrošnje. Možete je kupiti na tržnici.

Možete je kupiti u prodavnici - kada ja kažem to, kažem to sa vrlo promišljenim umom. Možete otići i postati musliman; možete otići i postati hindus. Idite u jedan Arja hram i bićete preobraćeni da budete hindus. Nema problema. Vera se može kupiti u tržnici. Od muslimana možete postati hindus, od hindusa možete postati đain. To je tako jednostavno da svaki neozbiljan sveštenik može to učiniti. Međutim, poverenje - nije roba široke potrošnje. Ne možete otići i naći ga na tržištu, ne možete ga kupiti. Morate proći kroz mnoga iskustva. Ubrzo se ono pojavljuje; uskoro vas ono menja. Novi kvalitet, novi plamen dolazi u vaše biće.

Kada uvidite da je sumnja nevolja i patnja, onda dolazi poverenje. Kada vidite da je vera mrtva, onda dolazi poverenje. Vi ste hrišćanin, hindus, musliman; jeste li ikada primetili da ste sasvim mrtvi? Koji ste vi tip hrišćanina? Ako ste zaista hrišćanin, vi ćete biti Hrist - ništa manje od toga. Poverenje će vas učiniti Hristom, vera će vas učiniti hrišćaninom - vrlo siromašnom imitacijom. Koji ste tip hrišćanina? Da li odlazite u crkvu zato što čitate Bibliju? Vaša vera nije znanje. To je neznanje.

Ovo se dogodilo u jednom Rotari klubu.⁵⁴ Došao je veliki ekonomista da govori. Govorio je stručnim jezikom ekonomista. Prisutan je bio i gradski sveštenik i slušao je njegovo izlaganje. Posle govora, prišao mu je i rekao: „Održali ste divan govor, ali da budem iskren, ja ne mogu slediti ni jednu reč." Ekonomista je rekao: „U tom slučaju, ja ću vam reći šta da kažete svojim slušaocima; morate..."

Kada ne možete razumeti, kada ste neznalica, celo društvo kaže: „Imaj veru." Ja ću vam reći: Bolje je sumnjati, jer sumnja će stvoriti patnju. Vera je uteha; sumnja će stvoriti jad, nevolju. A ako postoji nevolja, vi ćete tražiti poverenje. Ovo je problem dileme koja se javila u svetu. Zbog vere vi ste zaboravili da tražite poverenje. Zbog vere vi ste ostali bez poverenja; vi ste hrišćani, hinduisti, muslimani, i propustili ste celu poentu. Zbog vere vi mislite da ste religiozni. Onda istraživanje prestaje.

Iskrena sumnja je bolja od neiskrene vere. Ako je vera lažna - a svaka vera je lažna ako niste izrasli u njoj, ako ona nije vaše osećanje i vaše biće i vaše iskustvo - svaka vera je lažna! Budite iskreni! Sumnjajte! Patite! Samo patnja će vas dovesti do razumevanja. Ako patite istinski, jednog dana ćete razumeti da je sumnja ta koja čini da patite. Onda preobražaj postaje moguć.

Ako me pitate: *Kako možemo koristiti um koji osciluje od sumnje do verovanja da odemo izvan ova dva pola?*

⁵⁴ Lokalni klub koji okuplja biznismene zbog veza i interesa, spadaju u niži rang masonskih organizacija, i pod kontrolom su masona.

Ne možete ga koristiti, jer nikada niste iskreno sumnjali. Vaša vera je lažna; duboko ispod je skrivena sumnja. Samo na površini se nalazi premaz vere. Duboko ispod vi ste nesigurni - ali se bojite da znate da ste ispunjeni sumnjom, tako nastavljate da prijanjate uz veru, nastavljate da činite gestove vere. Možete izvoditi gestove, ali kroz njih ne možete stići do realnosti. Možete ići da se klanjate u hramu, da činite rituale čoveka koji veruje. Ali nećete rasti, jer duboko ispod nema poverenja, samo sumnja. Vera je upravo nametnuta.

To je kao ljubljenje osobe koju ne volite. Spolja sve je isto, vi činite gest ljubljenja. Ni jedan naučnik ne može naći ikakvu razliku. Ako ljubite osobu, fotografija, psihološka pojava, prenošenje miliona klica s jednih usana na druge, sve je sasvim isto bilo da volite ili ne. Ako naučnik gleda i prati, kakva će biti razlika? Nema razlike - nema čak nijedne trunčice razlike. On će reći oba poljupca su sasvim ista.

Međutim vi znate da kada volite osobu onda nešto nevidljivo teče, što ne može biti otkriveno nijednim instrumentom. Kada ne volite osobu, onda možete dati poljubac, ali ništa se ne dešava. Nema prenošenja energije, nikakvo prisno opštenje se ne dešava. Isto je sa verom i poverenjem. Poverenje je poljubac s ljubavlju, s duboko zaljubljenim srcem, a vera je poljubac bez ljubavi.

Dakle, odakle početi? Prva stvar je istraživanje u dubini. Odbaciti lažnu veru. Postati iskreni sumnjalica - iskreni. Vaša iskrenost će pomoći, jer ako ste iskreni, kako možete propustiti glavnu stvar da sumnja stvara patnju? Ako ste iskreni, vi ste prinuđeni to da znate. Pre ili kasnije doći ćete do spoznaje da je sumnja stvorila više patnje - što više ulazite u sumnju, više ima patnje. Samo kroz jad ili nevolje čovek raste.

A kada stignete do tačke gde jad ili patnju više nije moguće tolerisati, nepodnošljiva je, vi je ostavljate, odbacujete. Ne odbacujete je vi; sama nepodnošljivost postaje odbacivanje. A kada jednom nema sumnje, a vi ste patili kroz nju, započinjete da se krećete prema poverenju.

Poverenje je preobražaj - *shraddha*; a Patanjđali kaže, da je *shraddha* - poverenje - osnova svakog *samadhia*, svakog krajnjeg iskustva božanskog.

Poglavlje 3

POTPUNO NASTOJANJE ILI PREDANOST

Izlaganje 3. januara 1975. u Buddha dvorani.

I, 21: *tivrasamveganamasannah.*

Onima koji žarko žele [asamprajnatasamadhi] je na domaku.

I, 22: *mrdumadhyadhimatratvat tato 'pi višēśah.*

Postoji nadalje [u relaciji jogin - samadhi pedagoški relevantna] razlika [s obzirom na činjenicu] nedovoljnosti, odmerenosti ili prekomernosti [joginove motivacije].

I, 23: *iśvarapranidhanad va.*

U predanosti »Uzvišenom« [nalazi se] takođe [jedan od načina da se dostigne samadhi].

I, 24: *kleśakarmavipakaśayairaparamrśtah puruśaviśēśa iśvarah.*

[Taj] »Uzvišeni« [ideal] (iśvara) predstavlja onu izuzetnu »sve-transcendirajuću-individualnost« (puruśa), koja je iznad [svoga što se javlja kao] zaprečenost [kleśa] [realizaciji istine], iznad činova i njihovih [neposrednih i posrednih] plodova (karmavipaka), iznad [svih] »determinirajućih ostataka ranijih iskustava« (aśaya).

I, 25: *tatra niratiśayam sarvajnabijam.*

Tu je klica istinskog znanja dostigla svoj najviši domet.

Postoje tri tipa tragaoca. Prvi tip dolazi na stazu zbog radoznalosti. Patanjđali to naziva *katuhal*. On nije zaista zainteresovan. Kao da je uplovio u to slučajno. Možda je nešto čitao. Možda je slušao nekoga da govori o Bogu, istini, krajnjem oslobođenju, i zainteresovao se.

Interesovanje je intelektualno, baš kao dete koje postane zainteresovano za sve i svaku stvar, a onda, posle nekog vremena skreće daleko od toga jer sve više i više ljubopitljivosti uvek otvara njihova vrata.

Takav čovek nikada neće postići istinu. Iz radoznalosti vi ne možete postići istinu, jer istina traži istrajan napor, kontinuitet, postojanost, što radoznali čovek ne može izvršiti. Ljubopitljiv čovek može činiti izvesnu stvar za određeni period vremena prema svojoj čudi, onda nastupa praznina, a u tom procepu sve što je učinjeno iščezava, ostaje nedovršeno. Opet će započeti od samog početka, i ista stvar će se dogoditi.

On ne može požnjati rezultat. On ne može zasaditi seme jer ne može čekati, milioni novih interesovanja ga uvek pozivaju. On ide na jug, onda se seli na istok, a onda ide na zapad, onda na sever. On je kao drvo nošeno po moru. Ne ide nikuda, njegova energija se ne kreće do pouzdanog cilja. Koja god okolnost ga gurne... On je slučajan, a slučajan čovek ne može postići božansko. Možda izvrši neku veliku aktivnost, ali to je nekorisno, jer danju će je on učiniti, a noću poništiti. Istrajnost je potrebna; neprekidno kovanje je nužno.

Đalaludin Rumi je imao malu školu - školu mudrosti. Imao je običaj da odvede svoje učenike u polja, na obližnja imanja. Posebno bi na jedan posed odvodio sve svoje nove učenike da pokaže šta se tamo dešava. Kad god bi učenik došao, odveo bi ga na to imanje. Tamo je bilo nešto vredno. Seljak je bio primer određenog stanja uma. Seljak je kopao bunar, međutim, kopao bi deset stopa, petnaest stopa, a onda bi se predomislio. „Ovo mesto nije naročito dobro" - tako da bi počinjao da kopa drugu jamu, a onda još jednu.

Već više godina on je to radio. Sada je tu bilo osam nedovršenih jama. Celo imanje je bilo uništeno, a on je radio na devetoj. Jalaludin bi rekao svojim novim učenicima, „Pogledajte, nemojte biti kao ovaj seljak. Da je uložio sav svoj napor u jednu jamu, do sada bi jama bila barem sto stopa. On je uložio veliki napor, ali nije mogao čekati. Deset, dvanaest, petnaest stopa, onda mu postane dosadno. Onda započinje novu jamu. Na ovaj način ceo posed će biti pokriven jamama, a nikada neće biti bunara."

Ovo je radoznao čovek, koji neočekivano čini stvari, a kada započne, on ima veliko oduševljenje - zapravo, preveliko. Ovo preveliko oduševljenje ne može ostati neprekidno. On započinje s takvom snagom i oduševljenjem, tako da znate da će se ubrzo zaustaviti.

Drugi tip čoveka koji dolazi do unutrašnjeg traganja je čovek od istraživanja - *jigyasa*. On ne dolazi iz radoznalosti. On dolazi sa jednim jakim traganjem. On podrazumeva to, ali to takođe nije dovoljno jer njegove namere su u osnovi intelektualne. On može postati filozof, ali ne može postati religiozan čovek. On će istraživati duboko, ali njegovo istraživanje je intelektualno. On ostaje orjentisan na glavu; to je problem koji treba rešiti.

Život i smrt nisu obuhvaćeni; to kod njega nije pitanje života i smrti. To je zagonetka, nerešiv problem. On uživa rešavajući to baš kao što vi uživate rešavajući zagonetku ukrštenice jer vam pruža izazov. To mora da se reši, osećaćete se vrlo dobro ako je možete rešiti. Međutim, to je intelektualno, duboko dole uključen je ego. Ovaj čovek će postati filozof. Naporno će raditi. Razmišljaće, kontempliraće, ali nikada neće meditirati. Razmišljaće logično, racionalno; naći će mnogo rešenja. On će kreirati sistem, ali cela stvar biće njegova vlastita projekcija.

Istina vas treba totalno. Čak i devedeset devet procenata neće delovati; nužno je tačno sto posto vas, a glava je samo jedan procenat. Vi možete živeti „bez glave". Životinje žive „bez glave", drveće živi „bez glave". Glava nije tako bitna stvar u egzistenciji. Vi možete lako živeti - zapravo, možete mnogo lakše živeti „bez glave". Ona stvara milione komplikacija. Glava nije baš apsolutno nužna i priroda zna to. Ona je suvišan luksuz. Ako nemate dovoljno hrane, telo zna gde hrana treba da ide; ono prestaje da je daje glavi.

Zbog toga, u siromašnim zemljama, intelekt se ne može razviti, jer intelekt je luksuz. Kada je sve završeno, kada telo u potpunosti dobija sve, samo tada se energija kreće prema glavi. Čak i u vašem životu se to dešava svakog dana, ali niste svesni. Ako pojedete previše hrane - odmah ćete se osećati pospano. Šta se dešava? Telo je potrebna energija za probavu. Glava može biti zaboravljena, energija se kreće prema stomaku. Glava oseća vrtoglavicu, pospanost. Energija se ne kreće, krv se ne kreće, prema glavi. Telo ima svoju vlastitu ekonomiju.

Postoje osnovne stvari, a ima stvari koje nisu osnovne. Osnovne stvari treba prvo da budu ispunjene, jer one koje nisu osnovne mogu čekati. Nema velike potrebe za tim. Inače vaš stomak ne može čekati, on mora biti prvo napunjen; ta glad je mnogo osnovnija. Zbog ove osnovne realizacije mnoge religije su pokušale post, jer ako postite glava ne može da misli, jer energija nije tako velika; ne može biti data glavi. Ali ovo je varka. Kada energija bude tu, glava će započeti da misli opet. Ova meditacija je laž.

Ako postite dugo, neprekidno za nekoliko dana, glava ne može da misli. Niste vi dospeli do ne-uma, do transcendencije; jednostavno u vama ne postoji suvišna energija. Telo je potrebna prvo; telesne potrebe su osnovne, bitne; potrebe glave su sekundarne, suvišne. To je baš kao da imate jednu ekonomiju u vašoj kući. Ako vaše dete umire, vi ćete prodati TV aparat. U tome nema mnogo toga sadržanog. Možete prodati nameštaj kada dete umire; kada ste gladni, možete prodati čak i kuću. Prvo osnovne stvari - to je značenje ekonomije - zatim druge stvari. A glava je poslednja; ona je samo jedan posto vas, i to takođe suvišan. Možete postojati „bez glave“.

Možete li postojati bez stomaka? Možete li postojati bez srca? Međutim, možete postojati bez glave (razmišljanja). A kada posvetite preveliku pažnju glavi (umu), vi ste potpuno u neredu. Radite stoj na glavi; *shirshasana*. Potpuno ste zaboravili da glava nije bitna.

Kada date samo glavi (umu) da istražuje, to je *jigyasa*. To je luksuz. Možete postati filozof i sedeti u fotelji; odmarati se i razmišljati. Filozofi su kao luksuzni nameštaj. Ako to možete priuštiti, dobro; ali to nije problem života i smrti. Stoga Patanjđali kaže da čovek radoznalosti - *katuhale* - ne može to dostići; čovek *jigyase* - istraživanja - postaće filozof.

Onda postoji treći čovek koga Patanjđali zove čovek *mumukshe*.

Teško je prevesti reč *mumuksha*, stoga ću je objasniti. *Mumuksha* označava želju da se bude beželjan; želja da se bude potpuno oslobođen, želja da se izađe iz kruženja egzistencije, želja da se ne bude rođen ponovo, da se ponovo ne umre, osećanje - da je dovoljno - biti rođen milionima puta, umirati stalno i kretati se u istom izopačenom krugu. *Mumuksha* znači da se konačno ispadne iz samog obrtanja egzistencije. Dosađivan, napaćen čovek želi da izađe iz nje. Istraživanje postaje sada pitanje života i smrti. Čitavo vaše postojanje je dovedeno u pitanje. Patanjđali kaže samo čovek *mumukshe*, u kome se želja za oslobođenjem - *moksha* - probudila, može postati religiozan čovek, jer je on vrlo, vrlo logičan mislilac.

Onda takođe ima tri tipa ljudi koji pripadaju *mumuksha* kategoriji. Prvi tip čoveka koji pripada *mumukshi* ulaže jednu trećinu bića u svoje nastojanje. Ulažući jednu trećinu vašeg bića u vašem nastojanju vi ćete postići nešto. Ono što dostignete biće negativno postignuće; nećete biti napeti - ovo treba shvatiti vrlo duboko - ali, nećete biti ni spokojni. Vi nećete biti napeti; napetost će se smanjiti. Ali nećete biti ni spokojni, tihi, staloženi. Postignuće će biti negativno. Nećete biti bolesni, ali takođe nećete biti ni zdravi. Bolest će iščeznuti. Nećete se osećati razdraženo, nećete osećati frustraciju. Osećaćete i ispunjenje, takođe. Negativnost će otpasti, bodlje će otpasti, ali cvetanje se neće dogoditi.

Ovo je prvi stepen *mumukshe*. Možete naći mnoge ljude koji su se u njemu zaglavili. Osetićete izvestan kvalitet u njima: oni ne reaguju, nisu razdraženi, ne možete ih naljutiti, ne možete ih uznemiriti. Oni su postigli nešto, ali još osećate da nešto nedostaje. Oni nisu opušteni. Čak i ako nisu ljuti, nemaju saosećanje ni samilost. Oni možda nisu ljuti na vas, ali ne mogu oprostiti. Suptilna je razlika. Oni nisu ljuti, to je uredu. Ali čak i ako nisu ljuti ne postoji opraštanje. Oni su oholi, uobraženi.

Oni ne mare za vas, vašu uvredu, već su, na neki način, isključeni iz uzajamnog odnosa. Oni ne mogu sudelovati. Pokušavajući da ne budu ljuti, oni su izašli iz svih

uzajamnih odnosa. Postali su kao ostrva - zatvoreni. A kada ste jedno ostrvo, zatvoreni, vi ste iščupani iz korena. Ne možete cvetati, ne možete biti srećni, ne možete imati blagostanje. To je negativno postignuće. Nešto je odbačeno, ali ništa nije postignuto. Staza je jasna, naravno. Čak je vrlo dobro odbaciti nešto, jer sada nastaje mogućnost; možete nešto postići.

Patanđali zove njih *mridu*; meki, slabi. Prvi stepen postignuća, odricanje ili negiranje. Naći ćete mnoge *sannyasine* u Indiji, mnoge monahe u katoličkim manastirima, koji su prionuli uz prvi stepen. Oni su dobri ljudi, ali ćete otkriti da su dosadni.⁵⁵ Vrlo je dobro ne biti ljut, ali to nije dovoljno. Nešto nedostaje; ništa pozitivno se nije dogodilo. Oni su prazne posude. Oni su ispraznili sebe, ali se na neki način nisu ponovo ispunili. Ono više se nije spustilo, a niže je odbačeno.

Onda postoji drugi stepen *mumukshe* - drugi stepen istinitog tragaoca - koji ulaže sam dve trećine napora. Još se ne zalaže totalno, već samo osrednje. Zbog osrednjosti, Patanđali naziva njega *madhya* - osrednji čovek. On postiže nešto. Čovek prvog stepena je u njemu, ali nešto više je dodato. On je u tišini - smiren, stalozhen, sabran. Šta god da se desi u svetu, ne utiče na njega. On ostaje nedirnut, izdvojen. On postaje kao planinski vrh; vrlo miran.

Ako dođete blizu njega osetićete njegov mir kako vas okružuje; baš kao kada odete u vrt i miris cveća i pevanje ptica vas okružuju; oni vas dodiruju, to možete osetiti. Sa čovekom prvog stupnja, *mridu*, nećete osetiti ništa. Osetićete samo prazninu - stvorenje nalik pustinji. Prvi tip čoveka će vas isisati. Ako dođete blizu njega, osetićete da ste ispražnjeni - neko vas je isisao, jer je on „pustinja“. S njim ćete osetiti da ste isušeni, i bojaćete se.

Ovo ćete osetiti s mnogim *sannyasinima*. Ako im pridete blizu, osetićete da vas isisavaju, ne znajući to. Oni su postigli prvi stepen. Oni su postali prazni, a sama praznina je postala kao jama i ona vas automatski usisava.

Rečeno je na Tibetu da, ako je ovaj čovek prvog stepena negde, ne treba mu dozvoliti da se kreće u gradu. Kada *lame* na Tibetu dostignu prvi stupanj, njima je zabranjeno da izlaze van manastira - jer ako ovaj čovek dođe blizu vas, on usisava. To sisanje je izvan njegove kontrole; on ne može učiniti ništa u pogledu toga. On je kao pustinja. Sve što dođe blizu njega biva usisano, iskorišćeno.

Lamama prvog stupnja nije dozvoljeno da dodiruju drvo, jer je zapaženo da drvo umire. Čak i na Himalajima, *hindu sannyasinu* nije dozvoljeno da dodiruje drveće - ono će umreti. On je sisajući fenomen. Ovom *lami* prvog stepena nije dozvoljeno da prisustvuje ničijem venčanju, jer će postati destruktivna sila. Njemu nije dozvoljeno da blagoslovi nikoga, jer on ne može blagosloviti. Čak i kada blagosilja, on isisava. Vi možda ovo niste znali, da su za ove *lame* prvog stepena, *sannyasine*, *sadhue*, stvoreni manastiri, tako da mogu živeti u svom vlastitom zatvorenom svetu, nije im dozvoljeno da se kreću van. Dok ne postignu drugi stupanj, nije im dozvoljeno da blagosiljaju nikoga.

Tragalac drugog stepena koji je uložio svoje dve trećine bića postaje miran, spokojan. Ako mu pridete blizu, on se uliva u vas, on učestvuje, deli. Sada on više nije pustinja, sada je zelena šuma. Mnoge stvari nadolaze u njemu - tiho, smireno, blago. Vi ćete osetiti to. Međutim ovo takođe nije cilj; mnogi su se zalepili u tome. Nije dovoljno jednostavno biti smiren. Koja je to vrsta postignuća? Baš da se bude smiren? To je kao smrt, nema kretanja, nema aktivnosti. Vi ste u spokojstvu, naravno, kod kuće naravno, ali nema slavljenja, nema blaženstva.

Tragalac trećeg stepena ulaže svoju celokupnost u to i stiže do blaženstva. Blaženstvo je pozitivan fenomen; mir je upravo na putu. Kada blaženstvo dođe bliže, vi postanete mirni. To je udaljeni uticaj blaženstva koje stiže blizu vas. To je baš kao približavanje reci; s velike udaljenosti vi počinjete da osećate da vazduh osvežava, kvalitet zelenila se menja. Drveće je zelenije s više listova. Vazduh je svež. Reku još niste videli, ali je ona negde blizu, izvor vode je negde blizu. Kada je izvor života negde blizu, vi postajete mirni, ali još (to) niste dostigli - upravo ste na putu. Patanđali zove takvog čoveka *madhya*; prosečni čovek.

On takođe nije cilj. Dok ne možete plesati sa ekstazom... Ovaj čovek ne može plesati, ovaj čovek ne može pevati, jer pevanje će izgledati kao ometanje mira, ples će izgledati

⁵⁵ Glupavi, jednolični, mlitavi, sumorni, tupi.

besmislen - šta vi to radite? Ovaj čovek može samo sedeti kao mrtva statua - tih, naravno, ali ne cvetajući; zelen, ali cvetovi se još nisu dogodili; poslednji čin nije nastupio. Onda postoji čovek trećeg stepena koji može da pleše, koji će izgledati lud jer ima toliko mnogo. On se ne može obuzdati, i zato što se ne može uzdržati pevaće, igrača i deliće, bacaća kad god može seme koje ga zapljuskuje neograničeno. Ovo je čovek trećeg stepena.

Patanđali kaže:

Uspeh je bliži onima čiji su napori intenzivni i iskreni.

Izgleđi za uspeh variraju prema stepenu nastojanja.

Uspeh je bliži onima čiji su napori intenzivni i iskreni.

Nužna je vaša celokupnost. Zapamtite, iskrenost je kvalitet koji se dešava kad god ste u nečemu totalno, ali ljudi većim delom nisu u pravu u svojim zamislima iskrenosti. Oni misle da biti ozbiljan znači biti iskren. Biti ozbiljan ne znači biti iskren. Iskrenost je kvalitet koji se dešava kad god ste potpuno u nečemu. Dete koje se igra sa svojim igračkama je iskreno, potpuno u tome, apsorbovano, ništa ne preostaje u pozadini, nema zadržavanja pozadine; ono nije tu, samo se igra odvija.

Budući da se ne držite ničega, gde ste vi? Vi ste potpuno postali jedno sa delovanjem. Delatelj više ne postoji, činilac više nije tu. Kada činioca nema, postoji iskrenost. Ne možete biti ozbiljni, jer ozbiljnost pripada činiocu. Dakle, u džamijama, hramovima, crkvama, naći ćete dva tipa ljudi - iskrene i ozbiljne. Ozbiljni će biti sa izduženim licima, kao da rade vrlo važnu stvar - nešto sveto, nešto iz drugog sveta. Ovo je takođe ego, kao da činite nešto veliko, kao da obavezujete ceo svet time što se molite.

Pogledajte religiozne ljude - takozvane religiozne ljude - oni hodaju na takav način kao da uslužuju ceo svet. Oni su so zemlje. Ako oni iščeznu, čitava egzistencija će iščeznuti. Oni je podržavaju. Zbog njih život postoji - zbog njihovih molitvi. Naći ćete da su oni ozbiljni.

Ozbiljnost pripada egu, činiocu. Pogledajte oca koji radi u trgovini, ili negde u kancelariji. Ako voli svoju ženu, svoju decu, biće ozbiljan jer to je dužnost. On čini to, i obavezuje svakoga okolo. On će reći: „Ja to radim za moju ženu, za moju decu.“ Taj čovek će sa svojom ozbiljnošću postati mrtav kamen koji visi oko vrata njegove dece, a ona nikada neće moći to da mu oprostite jer nikada nije voleo.

Ako volite, vi nikada ne izgovarate takve reči. Ako volite svoju decu, idete plešući u svoju kancelariju. Vi volite njih, to nije nešto čime ih obavezujete. Vi ne izvršavate dužnost; to je vaša ljubav. Srećni ste što vam je dozvoljeno da uradite nešto za svoju decu. Srećni ste i blaženi da možete učiniti nešto za svoju ženu jer ljubav oseća takvu bespomoćnost; ljubav želi da učini toliko mnogo stvari, a ne može učiniti. Ljubav uvek oseća: „Šta god da činim manje je nego što treba da se učini.“ A dužnost? Dužnost uvek oseća: „Činim više nego što je potrebno.“ Dužnost postaje ozbiljna; ljubav je iskrena. Ljubav je biti sasvim sa nekom osobom, biti tako potpuno s osobom da dužnost iščezava - barem na momente - ne postoji dualnost, jedan postoji u dvoje, izvršeno je premošćavanje. Ljubav je iskrena, nikada ozbiljna. Kad god možete staviti svoje ukupno biće u nešto, to postaje ljubav. Ako ste baštovan i volite, vi unosite celo svoje biće u to. Onda se iskrenost dešava.

Iskrenost ne možete kultivisati. Ozbiljnost možete kultivisati, ali iskrenost ne. Iskrenost je senka totalnog postojanja u nečemu. Patanđali kaže:

Uspeh je bliži onima čiji su napori intenzivni i iskreni.

Naravno, nije nužno reći *intenzivni i iskreni*. Iskrenost je uvek intenzivna. Zašto onda Patanđali kaže intenzivni i iskreni (napori)? Iz određenog razloga. Iskrenost je uvek intenzivna, ali intenzivnost nije uvek nužno iskrena. Vi možete biti jaki u nečemu, ali ne i iskreni, možete da ne budete iskreni. Otuda, on dopunjava bliže određenje, intenzivno i iskreno, jer možete biti jaki čak i u vašoj ozbiljnosti. Možete biti jaki samo sa delom svoga bića, možete biti moćni u određenoj sklonosti, možete biti intenzivni u svojoj ljutnji, vi možete biti žestoki u svojoj požudi, možete biti moćni u milionima stvari, a možete da ne budete iskreni, jer iskrenosti pripadate kada ste totalno u njoj.

Možete biti moćni u seksu, a možete da ne budete iskreni, jer seks nije nužno i ljubav. Možete biti vrlo, vrlo žestoki u svojoj seksualnosti - ali kada je jednom seksualnost zadovoljena, ona je okončana, žestina nestaje. Ljubav može da ne izgleda tako jaka, ali je iskrena - a stoga što je iskrena, snaga joj je trajna. Zapravo, ako ste stvarno u ljubavi to postaje bezvremeno. To je uvek jako. Načinite jasnu razliku; ako ste jaki bez iskrenosti, ne možete biti zauvek jaki. Samo trenutno možete biti moćni; kada se želja probudi vi ste moćni. To nije zaista vaša moć. To je iznuđeno željom.

Seks se pojavi. Vi osećate glad, žudnju. Čitavo telo, čitava bioenergija traži oslobađanje; vi postajete moćni. Ali ta snaga nije vaša; to uopšte ne dolazi iz vašeg bića. To je upravo samo iznuđeno od bioloških naslaga oko vas; to je telesno nametanje vašem biću. To ne dolazi iz centra. To je nametnuto sa periferije. Vi ćete biti jaki, a onda kada je seks izvršen, moć nestaje, onda ne marite za ženu.

Mnoge žene su mi rekle kako osećaju da su obmanute, osećaju da su prevarene, osećaju se iskorišćene, jer kad god vode ljubav s muževima, u početku kad osećaju da su tako zaljubljeni, tako jako osećajni; srećne su. Ali onog momenta kada se seks završi, oni se okreću i odlaze da spavaju. Uopšte ne mare šta se događa sa ženom. Nakon vođenja ljubavi, vi čak ne kažete ni do viđenja, i ne zahvalite se; žena se oseća iskorišćenom.

Vaša snaga je biološka, telesna; ništa ne dolazi iz vas. U seksualnoj jačini postoji predigra, ali ne i „igra“ posle čina. Ta reč stvarno ne postoji. Video sam hiljade napisanih knjiga o seksu; reč „afterplay“ ne postoji. Koji je to tip ljubavi? Telesna potreba je ispunjena, okončana. Žena je bila iskorišćena, sada je možete odbaciti kao kada upotrebite nešto a onda odbacite - na primer, plastičnu ambalažu - iskoristite, a onda bacite. Završeno! Kada se želja probudi, onda opet gledate ženu, i za tu ženu ste jako strastveni.

Ne, Patanjđali ne misli na taj tip strastvenosti, siline. Uzeo sam seks da bih vam objasnio, jer je to jedina snaga, strast, koja je preostala u vama. Nije moguć drugi primer. Vi ste postali tako mlaki u svom životu, postojite na tako niskom nivou energije da ne postoji silina. Nekada kada krenete u kancelariju, baš stanite na uglu ulice dok ljudi žure prema svojim kancelarijama; posmatrajte samo njihova lica - sanjiva.

Kuda idu? Zašto idu? Izgleda kao da nemaju nigde drugde da odu, stoga odlaze na dužnost. Oni tu ne mogu pomoći; jer šta će raditi kod kuće? Stoga odlaze u kancelariju, dosadno, automatski, poput robota, odlaze jer svako ide na dužnost i vreme je za odlazak. Šta da se čini ako ne želite da idete? Praznici postaju takva patnja, nema siline. Vraćajući se natrag - pogledajte ljude uveče; vraćaju se natrag kućama ne znajući zašto se ponovo vraćaju, međutim nema se gde otići, život se na neki način vuče. Mlaka pojava, slabe energije.

Zbog toga sam uzeo primer seksa - jer ja ne mogu naći neku drugu snagu u vama. Vi ne pevate, ne plešete, nemate nikakvu moć. Vi se ne smežete, ne plaćete. Sva snaga je nestala. U seksu, malo snage ima; a to je takođe zbog prirode - ne od vas.

Patanjđali kaže: „snažno i iskreno“. Religija je zaista kao seks - dublja nego seks, viša nego seks, svetija nego seks, ali slična seksu. To je jedan individualan susret sa celinom; to je duboki orgazam. Vi se stapate sa celinom, potpuno iščezavate. Molitva je kao ljubav. *Yoga*, u stvari, sama reč „*yoga*“ znači susretanje, sjedinjavanje, susret dvoje - tako dubok, snažan i iskren susret da dvoje iščezavaju. Granice postaju zamagljene i samo jedno postoji. To ne može biti na bilo kom putu. Ako niste iskreni i jaki, ako ne dajete vaše totalno postojanje (biće). Samo onda je moguće najviše. Morate se sami odlučiti, manje od toga neće delovati.

Izgledi za uspeh variraju prema stepenu nastojanja.

Ovo je jedan put - put volje. Patanjđali se u osnovi bavi stazom volje, ali on zna, on je svestan, da druga staza takođe postoji, stoga on daje upravo fusnotu.

Ta fusnota je:

Ishwarapranidhanatwa: Uspeh takođe postižu oni koji se predaju Bogu.

Upravo ova fusnota treba da naznači da druga staza takođe postoji. Ovo je staza volje - intenzivan trud, iskren, potpun. Daj svoju celovitost tome. Inače Patanjđali je svestran; svi oni koji znaju, jesu svestrani. Patanjđali je vrlo obazriv, on je vrlo naučan um; neće ostaviti

nijednu „sitnicu“. Ali ovo nije njegova staza, stoga on jednostavno daje fusnotu upravo da podseti da druga staza postoji.

Ishwarapranidhanatwa: Uspeh takođe postižu oni koji se predaju Bogu.

Trud ili predanost, međutim, osnovna stvar je ista; potrebna je celovitost. Staze se razlikuju. Ali se ne mogu potpuno razlikovati. Njihov oblik, njihov pravac može da se razlikuje, ali njihovo unutrašnje značenje i važnost treba da ostane isto jer oboje vode do božanskog. Trud traži vašu celovitost. Predanost takođe zahteva vašu celovitost. Tako za mene postoji samo jedna staza, a to je: dajte svoju celovitost.

Bilo da je dajete kroz trud - *yoga* - to zavisi od vas, ili je dajete kroz *samarpan* - predanost, prepuštanje - to zavisi od vas. Ali zapamtite da je totalnost uvek potrebna; morate uložiti sebe potpuno. To je igra - kockanje s nepoznatim. A niko ne može reći kada će se to dogoditi - niko ne može predvideti, niko vam ne može dati garanciju. Vi se kockate. Možete pobediti, možete izgubiti. Mogućnost da ne pobedite je uvek prisutna jer je to vrlo složen fenomen. To nije jednostavno kao što izgleda. Inače, ako nastavite da se kockate, to se mora desiti jednog dana.

Ako ne postignete cilj odjednom, nemojte biti snuždeni, jer čak i Buddha je bio prinuđen da ne postigne cilj mnogo puta. Ako ne postignete cilj, samo ustanite i odlučite se da ponovo rizikujete. Ponekad, na neki nepoznat način, čitava egzistencija se angažuje da vam pomogne. Ponekad na neki nepoznat način, vi pogađate cilj tačno i u pravo vreme kada su vrata bila otvorena. Ali morate pogađati mnogo puta. Nastavljate da bacate svoje strele svesnosti. Ne brinite o rezultatu. Vrlo je mračno i cilj nije određen, on nastavlja da se menja. Tako da vi nastavljate da bacate svoju strelu u mrak. Mnogo puta ćete promašiti, a ja vam kažem, ne budite potišteni. Svako promaši mnogo puta, tako je to. Ali ako s tim nastavite i ne budete potišteni, to će se dogoditi. To se uvek događalo. Zbog toga je potrebno beskonačno strpljenje.

Šta je predavanje Bogu? Kako se možete pokoriti? Kako će predanost postati moguća? To takođe postaje moguće ako ulažete velike napore, a nastavljaju se neuspesi. Vi činite mnoge napore, zavisite od samog sebe; napor zavisi samo od vas. To je snaga volje - staza volje. Vi zavisite od sebe. Vi ne uspete, i ne uspete, i ne uspete. Ustanete, opet padnete (ne uspete), ustanete opet, i ponovo počnete da hodate. Kada niste uspevali i niste uspevali, onda dolazi momenat da uvidite da je vaš napor uzrok, jer vaš napor je ostao vaš ego.

To je problem staze volje. Jer čovek koji radi na stazi volje - ulažući napore, metode, koristeći tehnike, radeći ovo i ono - prinuđen je da akumulira određen osećaj „ja jesam“. „Ja sam viši, nadmoćniji, poseban izuzetan. Ja radim ovo i ono - odricanje, post, *sadhanu*. Toliko toga sam uradio.“

Na stazi volje čovek mora biti vrlo, vrlo oprezan prema egu, jer ego će obavezno izbiti. Ako možete posmatrati ego, a da ne akumulirate ego, nije nužno predavati se - jer ako nema ega, nema šta da se predaje. Ovo treba shvatiti vrlo, vrlo duboko. A kada razumete - pokušavanje da se razume Patanjđali - vrlo je bitna stvar.

Ako za mnogo života neprekidno ulažete svoj napor, ego je prinuđen da se pojavi. Morate biti vrlo pažljivi. Treba da radite, treba da ulažete velike napore, ali nemojte gojiti ego. Onda nema potrebe za predavanjem, možete pogoditi cilj bez predavanja. Nema potrebe jer bolest ne postoji.

Ako je ego prisutan, onda se javlja potreba za predavanjem. Zbog toga Patanjđali kaže - nakon govora o snažnom, iskrenom totalnom naporu, on iznenada kaže -

Ishwarapranidhanatwa: Uspeh takođe postižu oni koji se predaju Bogu.

Ako konstantno ne uspevate, onda zapamtite da neuspeh nije zbog božanskog. Neuspeh se dešava usled vašeg ega, odakle je strela bačena, iz izvora vašeg bića, tamo se nešto događa - diverzija. Ego se sabira tamo. Onda postoji samo jedna mogućnost: predajte ga! Niste imali uspeha s njim totalno, na toliko mnogo načina. Činili ste ovo i ono, pokušavali ste da uradite ovo i ono, i niste uspevali, podbacili ste, i niste postigli cilj. Kada prepreka postane konačna i ne znate šta da činite, Patanjđali kaže: „Sada, predajte se Bogu.“

Patanjđali je vrlo neobičan u ovom smislu. On ne veruje u Boga; on nije božji vernik. Bog je takođe tehnika. Patanjđali ne veruje u nekog Boga, da postoji neki Bog. Ne, on kaže Bog je tehnika. Oni koji nisu uspeali, za njih je ova tehnika - konačno. Takođe ako ne uspete u tome, ne postoji put. Patanjđali kaže da to nije pitanje da li Bog postoji ili ne; uopšte nije stvar u tome. Stvar je da je Bog hipotetički. Bez Boga bilo bi teško predati se. Vi ćete pitati, „Kome?“

Stoga Bog je upravo hipotetička stvar, jednostavno da pomogne predavanju. Kada ste se predali znaćete da nema Boga, ali to se dešava kada ste se predali i kada ste spoznali. Za Patanjđalija čak i Bog je hipoteza, pretpostavka da vam se pomogne. To je laž. Zbog toga sam vam rekao da je Patanjđali lukav učitelj. Samo da bi pomogao. Predanost je osnovna stvar, ne Bog. Ovu razliku morate zapaziti, jer postoje ljudi koji misle da je Bog osnovna stvar - zato što ima Boga, vi se predajete.

Patanjđali kaže da zato što se morate predati, pretpostavljate Boga. Bog je pretpostavljena stvar. Kada se budete predali, smejaćete se. Ne postoji Bog, kao jedna stvar; postoje bogovi - ne Bog - mnoštvo bogova, jer kad god se predate vi postajete Bog. Nemojte biti zbunjeni sa Patanjđalijevim Bogom i judeohrišćanskim Bogom. Patanjđali kaže: Bog je potencijalnost svakog bića. Čovek kao da je seme Boga - svaki čovek. A kada seme procveta, dođe do ispunjenja, postalo je Bog. Dakle, svaki čovek, svako biće, postaće na kraju Bog.

„Bog“ označava upravo najviši vrhunac, krajnje cvetanje. Ne postoji Bog, samo ima bogova - beskonačno bogova. Ovo je potpuno različita koncepcija. Ako pitate muslimane, oni će reći da postoji samo jedan Bog. Ako pitate hrišćane, oni će takođe reći da postoji samo jedan Bog. Međutim, Patanjđali je više naučan. On kaže Bog je mogućnost. Svako nosi tu mogućnost unutar srca. Svako je samo seme, potencijalnost da postane Bog. Kada doprete do najvišeg, izvan kojeg ništa ne postoji, vi postajete Bog. Mnogi su postigli to pre vas, mnogi će postići posle vas.

Svako na kraju postaje Bog, jer svako je potencijalno Bog, beskonačno bogova. Zbog toga je hrišćanima postalo teško da to shvate. Vi zovete Ramu bogom, vi nazivate Krišnu bogom, zovete Buddhu bogom, vi nazivate Mahaviru bogom. Čak i Radžneša nazivate bogom.

Za hrišćanina je to postalo nemoguće da se razume. Šta činite? Za njih samo jedan Bog postoji koji je stvorio svet. Za Patanjđalija niko nije stvorio svet. Milioni bogova postoje, i svako je na putu da postane Bog. Bilo da vi to znate ili ne, vi nosite Boga u svojoj utrobi. Možete da ne primetite to mnogo puta, ali kako to najzad možete propustiti? Ako nosite to u sebi, jednog dana seme će procvetati. Ne možete potpuno propustiti to.

Ovo je totalno različita koncepcija. Hrišćanski Bog izgleda kao diktator, dominira čitavom egzistencijom. Patanjđalijev je više demokrata - nije despot, nije diktator, nije Staljin, nije car koji sedi na najvišem tronu, sa svojim jedino rođenim sinom Hristom sa strane i apostolima okolo. To je besmislica. Čitav koncept kao da je načinjen prema liku imperatora na prestolu. Ne, Patanjđali je apsolutno demokrata. On kaže da je pobožnost svačiji kvalitet. Vi nosite to; od vas zavisi da li ćete ga dovesti do njegove potpunosti. Ako ne želite, to je takođe na vama.

Niko ne sedi kao despot nad svetom; niko vas ne prisiljava ili stvara. Sloboda je apsolutna. Vi možete grešiti zbog slobode, možete se udaljavati zbog slobode. Vi patite zbog slobode, a kada to razumete, nije potrebno da patite; možete se vratiti natrag, to je takođe usled slobode. Niko vas ne vraća natrag, i neće biti sudnjeg dana. Nema nikog da vam sudi, izuzev vašeg vlastitog bića. Vi ste činilac, vi ste sudija, vi ste kriminalac, vi ste zakon. Vi ste sve! Vi ste minijatura egzistencija.⁵⁶

Bog je vrhovni vladar. On je individualna jedinica božanske svesti. On je netaknut od nesreća života, delovanja i njegovih rezultata.

⁵⁶ Mikrokosmos.

Bog je stanje svesti. To nije osoba, zaista, ali je „individualan“, tako da ćete morati da razumete razliku između ličnosti i individualnosti. Ličnost je periferija. Kako vi izgledate drugima, to je vaša ličnost. Vi kažete: „Prefinjena ličnost, lepa ličnost, ružna ličnost“ - kako vi izgledate drugima. Vaša ličnost je izbor, mišljenje drugih o vama. Ako ste sami na zemlji, hoćete li imati ikakvu ličnost? Nikakvu ličnost, jer ko će reći da ste lepi, ko će reći da ste glupi, i ko će reći da ste veliki vođa ljudi? Nikoga nema da kaže bilo šta o vama. Mišljenje neće postojati, vi nećete imati nikakvu ličnost. Reč ličnost dolazi od grčke reči *persona*. U grčkoj drami, glumci su koristili maske. Ove maske su se zvale *persona*. Od te *persone* dolazi reč *personality* (ličnost). Lice koje nosite kada gledate u svoju ženu i osmehujete se, to je ličnost - *persona*. Vi ne osećate da želite da se osmehujete, ali se morate osmehivati. Gast dođe i vi mu iskažete dobrodošlicu, a duboko ispod nikada niste želeli da vam dođe, duboko dole vi ste uznemireni - „Šta sada da radim s ovim čovekom?“ - ali se osmehujete, iskazujete dobrodošlicu i govorite „Tako sam radostan“.

Ličnost je ono što vi uzimate, stav koji stavljate na lice, maska. Ali ako nema nikoga u vašem kupatilu, nemate nikakvu ličnost dok ne pogledate u ogledalo. Onda odmah ličnost dolazi jer vi sami počinjete da vršite rad drugog mišljenja. Gledate u lice i kažete, „Lepo“. Sada ste podeljeni, sada ste vi dvoje, dajući mišljenje o sebi. Inače u kupatilu kada nema nikoga, a vi se uopšte ne plašite da vas neko posmatra kroz ključaonicu... Jer ako neko gleda kroz ključaonicu, ličnost ulazi unutra, vi počinjete da se ophodite.

Samo u kupatilu vi odbacujete ličnost. Zbog toga je kupatilo tako osvežavajuće. Iz kupanja izlazite tako lepi, sveži, bez ličnosti; vi postajete individua. Individualnost je ono što vi jeste; ličnost je ono što vi pokazujete da jeste. Ličnost je vaše lice, individualnost je vaše biće, bivanje. Bog u Patanjđalijevoj koncepciji, nema ličnost. On je jedna individualna jedinica. Kada sazrite, ubrzo, mišljenje drugih postaje detinjasto. Ne brinete o njima; beznačajno je šta oni kažu. Ono što oni kažu nije to što nosi značenje. To ste vi, ono što vi jeste nosi značenje, ne ono šta oni kažu, „Lepo“. To je beskorisno. Ako ste lepi, to je glavna stvar. Šta oni kažu je nevažno. Šta vi jeste - stvarno, autentični vi - to je vaša individualnost.

Kada odbacite ličnosti, vi postajete *sannyasin*, postajete individualna jedinica. Sada živite kroz svoj autentični centar. Ne pozirate. Kada ne pozirate, niste zabrinuti. Kada ne pozirate, vi ste nedirnuti onim što drugi kažu. Kada ne pozirate, ostajete izdvojeni. Ličnost ne može ostati izdvojena. To je vrlo lomljiva stvar. To postoji između vas i drugog, i to zavisi od drugog. On se može predomisлити, može vas potpuno uništiti. Pogledate ženu koja se smeši, i osećate se lepo zbog njenog smeška. A ako se ona jednostavno preobrati sa mržnjom u svojim očima, vi ste jednostavno smoždeni. Zapravo, vi ste smoždeni jer je vaša ličnost bačena pod noge. Ona vas je pregazila, čak vas nije ni pogledala.

Svakog momenta se bojite da neko može slomiti vašu ličnost. Onda ceo svet postaje jedna briga. Bog ima jednu individualnost, ali ne ličnost. Šta god da on jeste, to je ono što on pokazuje. Šta god da je on unutra, on je spolja. Zapravo, unutra i spolja iščezavaju za njega.

Bog je najviši.

U engleskom je to prevedeno: *bog je vrhovni vladar*. Zbog toga kažem da postoji nerazumevanje o Patanjđaliju. Na *sanskritu* on ga naziva *purusha-vishesha* - vrhovno biće, ne vladar. Ja bih voleo da prevedem „Bog“ kao „najviši, vrhovni“. On je individualna jedinica božanske svesti - individualna, ne univerzalna, jer Patanjđali kaže svaka individua je Bog.

On je netaknut od nesreća života, delovanja i njegovih rezultata.

Zašto? Jer što više postanete individua, više život uzima različit kvalitet. Nova dimenzija se otvara - dimenzija igre. Što se više bavite s ličnošću i spoljašnjim, ljuskom, periferijom... Vaša dimenzija života je dimenzija rada; zabrinuti oko rezultata, zabrinuti o tome da li ćete dostići cilj ili ne, uvek zabrinuti da li će vam stvari pomoći ili ne, šta će se dogoditi sutra.

Čovek čiji je život postao igra ne brine se za sutra, jer on postoji samo danas. Isus kaže: „Pogledajte ljiljane. Tako su lepi," jer za njih život nije rad. Pogledajte reke, pogledajte zvezde. Izuzev čoveka, sve je lepo i sveto jer čitava egzistencija je igra. Niko se ne brine oko rezultata. Da li se drvo brine hoće li će cvetovi doći ili ne? Da li se reka brine hoće li dostići okean ili ne? Izvan čoveka, ne postoji briga. Zašto je čovek zabrinut? Zato što gleda život kao borbu a ne kao igru - a čitava egzistencija je igra.

Patanjdali kaže: kada čovek postane usredsređen u sebi, on postaje igrač; on se igra. Život je igra i to je lepo; nije potrebno brinuti o rezultatu. Rezultat nije važan, to je jednostavno nevažno. Stvar koju radite u sebi ima vrednost. Ja vam govorim; vi me slušate. Ali vi slušate sa svrhom, a ja govorim bez cilja. Vi slušate sa svrhom, jer kroz slušanje vi ćete postići nešto - neko znanje, neka rešenja, neke tehnike, metode, neko razumevanje, a onda ćete otići da ih odradite. Vi ste za rezultat. Ja vam govorim bez cilja. Ja jednostavno uživam.

Ljudi me pitaju: „Zašto nastavljaš da govoriš svakog dana?" Ja uživam, to je upravo kao što ptice pevaju. Kakva je svrha? Pitajte ružu zašto nastavlja da cveta? Koja je svrha? Ja vam govorim jer ovo deljenje mene samog s vama je samo po sebi vrednost, to ima istinsku unutrašnju vrednost. Ja ne tražim rezultat; nisam zabrinut da li ćete vi biti preobraženi kroz ovo ili ne. Ne postoji zabrinutost. Ako vi mene slušate, to je sve. Ako niste ni zabrinuti, onda se preobražaj može dogoditi baš ovog momenta. Zato što ste zabrinuti kako ćete to iskoristiti - bilo šta što kažem, kako da koristite to, šta da se radi oko toga...

Vi ste već u budućnosti. Vi niste ovde; ne igrate igru. Vi ste u radionici ili na seminaru. Vi igrate igru. Razmišljate da dobijete neke rezultate iz toga, a ja sam apsolutno beskoristan. Tako ja delim sebe s vama. Ja ne govorim da se radi nešto u budućnosti; ja govorim jer se upravo sada, kroz ovo deljenje, nešto dešava, a to je dovoljno.

Zapamtite reči: „svojstvena unutrašnja vrednost", i naćinite svaki svoj ćin jednom svojstvenom unutrašnjom vrednoću. Ne brinite oko rezultata - jer onog momenta kada razmišljate o rezultatu, šta god da ćinite postaje sredstvo, a cilj je u budućnosti. Naćinite sredstva sama ciljem; naćinite stazu ciljem. Naćinite baš ovaj trenutak najvišim; ne postoji ništa izvan njega. Ovo je stanje Boga i kad god igrate, vi imate neka kratka viđenja tog stanja.

Deca se igraju, i ne možete naći ništa boćanstvenije od dećjeg igranja. Otuda Isus kaže: „Dok ne postanete kao deca, nećete ući u carstvo Boćije." Postanite slićni deci. Znaćenje nije da se postane detinjast, jer da se bude detinjast potpuno je razlićita stvar; a da se bude slićan deci totalno je razlićita stvar. Detinjasto treba da bude odbaćeno. To je mladalaćko, neozbiljno. Treba da se povećava slićnost deci. To je nevinost - besciljna nevinost. Profit donosi otrov; rezultat vas truje. Onda se nevinost gubi.

Bog je vrhovni. On je individualna jedinica boćanske svesti. On je netaknut od nesreća života, delovanja i njegovih rezultata.

Moćete postati Bog upravo sada jer ste već to - samo stvar treba da se realizuje, shvati. Vi ste već ono što mislite da treba da budete.⁵⁷ Nije potrebno da izrastete u Boga. Zaista, treba da shvatite da ste već to. Ovo se dogaća kroz predanost.

Patanjdali kaže: verujte u Boga, imajte poverenje u Boga tamo, negde, visoko u univerzumu, na vrhu, i predajte se. Taj Bog je upravo oslonac, pomagać koji pomaće predavanje. Kada se predavanje dogodi, vi postajete Bog, jer predavanje znaći: „Sada se ne bavim rezultatom, ne interesujem se za budućnost, ne brinem se za sebe uopšte. Ja se predajem."

Kada kaćete: „Ja se predajem", šta se predaje? Ja - ego. A bez ega kako moćete misliti o svrsi, rezultatu? Ko će misliti o tome? Onda se prepućtate. Onda idete gde god to vodi. Sada ćitava volja odlućuje; vi ste se predali svojoj odluci. Patanjđali kaće da postoje dva puta. Ućinite napor totalnim. Ako ne akumulirate ego, onda taj totalni napor će postati predanost u sebi. Ako akumulirate ego, onda postoji put; predanost Bogu.

U Bogu seme je razvijeno do svog najvišeg opsega.

⁵⁷ I samim mišljenjem o tome odvajamo se od onoga što jesmo ovde i sada, projektujemo se u vreme, naće "ostvarenje" je vazda u budućnosti. Otuda nućnost transcendencije uma.

Vi ste seme, Bog je manifestacija. Vi ste seme, a Bog je ostvarenje. Vi ste potencijalnost, on je aktuelnost. Bog je vaša sudbina, i vi nosite tu svoju sudbinu već mnogo života, a ne vidite je, jer vaše oči su fiksirane negde u budućnost. One ne gledaju u sadašnjost. Sada je ovde sve kao što treba da bude ako ste spremni da gledate. Ništa nije potrebno; nikakvo činjenje nije potrebno. Egzistencija je savršena svakog pojedinog trenutka. Ona nikada nije bila nesavršena, jer onda kako bi postala savršena? Ko bi je onda načinio savršenom?

Egzistencija je savršena; uopšte ništa nije potrebno da se uradi. Ako ovo razumete, predanost je onda dovoljna. Nema napora, nema *pranayame*, nema *bhastrike*, nema *shirshasane*, nema *yoga asana* (položaja), nema meditacije, ničega, ako razumete ovo – da je egzistencija savršena kakva jeste. Pogledajte unutra, pogledajte spolja; sve je tako savršeno da ništa ne može da se uradi osim slavljenja. Čovek koji se predaje započinje slavlje.

Poglavlje 4

NADI UVEK PRISUTNI CVET

Izlaganje 4. januara 1975. pre podne u Buddha dvorani.

Prvo pitanje:

Molimo vas, objasnite kako seme može procvetati bez vremenskog razmaka.

Seme može procvetati bez procepa, bez vremenskog rastojanja, jer seme već cveta. Vi ste već ono što postajete. Da nije tako, onda se seme upravo sada ne bi moglo razviti u cvet.

Onda vreme ne bi bilo potrebno. Onda *zen* nije moguć. Onda je samo Patanjđali put. Ako treba da postanete nešto, nužan će biti proces vremena. Ovo je poenta koju treba razumeti; svi oni koji su upućeni u znanje, takođe su saznali da je postajanje san. Vi već postojite; savršeni ste kakvi jeste.

Nesavršenstvo se javlja kada ste čvrsto uspavani. Cvet već cveta; samo vaše oči su zatvorene. Ako seme nije stiglo do cvetanja, onda će mnogo vremena trebati, a to nije običan cvet; Bog će da se rascveta u vama. Onda čak ni večnost neće biti dovoljna, onda je to gotovo nemoguće. Ako morate procvetati, onda je to gotovo nemoguće. To se neće dogoditi; to se ne može dogoditi. Biće potrebna večnost.

Ne, nije u tome stvar. To se može dogoditi odmah sada, baš ovog trenutka. Čak ni jedan trenutak ne mora da bude izgubljen. Nije stvar u tome da seme *postaje* cvet. Stvar je u otvaranju očiju. Vi možete sada odmah otvoriti svoje oči, i onda ćete otkriti da je cvet uvek cvetao. Nikada to nije drugačije; nikada nije moglo biti drugačije.⁵⁸

Bog je uvek prisutan u vama; samo pogled i on je manifestovan. Nije on bio skriven u semenu; vi niste gledali u to. Dakle, samo toliko je potrebno - da pogledate u to. Šta god da ste vi, pogledajte u to, postanite svesni toga. Ne krećite se kao mesečar.

Zbog toga je saopšteno da su se mnogi *zen* majstori grohotom smejali kada su postali probuđeni. Njihovi učenici nisu mogli razumeti, njihovi saputnici nisu mogli razumeti šta se dogodilo. Zašto ludo urliču? Čemu taj smeh? Oni su se smejali zbog opšte besmislenosti. Tražili su ono što su već bili, trčali su za nečim što je već bilo u njima; tražili su nešto negde drugde što je bilo skriveno u samom tragaocu.

Tragalac je tražen; putnik je cilj. Ne treba da stignete negde drugde. Vi samo treba da stignete do sebe. Ovo se može dogoditi za jedan trenutak; čak i delić trenutka je dovoljan. Ako seme treba da postane cvet, onda večnost nije dovoljna jer to je cvet od Boga. Ako ste već Bog, onda upravo pogledajte natrag, pogledajte unutra, tada se to može dogoditi.

⁵⁸ Stvar je u probuđenju. Samo u snu postoji vreme, iluzija odvojenosti, i nekog procesa postizanja bezvremenog jedinstva. Mi smo uvek već u njemu, ali sanjamo da nismo.

Onda čemu Patanjđali? Patanjđali je potreban zbog vas. Vama treba toliko mnogo vremena da izađete iz sna, treba vam toliko mnogo vremena da izađete iz vaših snova, tako ste mnogo angažovani u snovima, toliko ste mnogo investirali u svoje snove, zbog toga je potrebno. Vreme nije potrebno jer seme treba da postane cvet; vreme je nužno jer ne možete otvoriti svoje oči. Sa zatvorenim očima toliko ste postali naviknuti, to je postalo jaka navika. Ne samo to; vi ste sasvim zaboravili da živite sa zatvorenim očima. Potpuno ste zaboravili to. Mislite: „O kakvoj besmislici govorite. Moje oči su već otvorene." A vaše oči su zatvorene.

Ako ja kažem: „Izađite iz vaših snova," vi odgovarate; „Ja sam već budan", a to je takođe san. Vi možete sanjati da ste budni; možete sanjati da su vam oči otvorene. Onda će trebati mnogo vremena - ne da cvet još nije procvetao - već je vama bilo tako teško da se probudite. Ima mnogo ulaganja. Ova ulaganja moraju da se shvate. Ego je osnovno angažovanje. Ako otvorite svoje oči, vi iščezavate. Otvaranje očiju izgleda kao smrt. To i jeste. Tako vi govorite o tome, slušate o tome, razmišljate o tome, ali nikada ne otvarate oči, jer ako zaista otvorite oči takođe znate da ćete iščeznuti. Onda ko ćete biti? Niko i ništa. Ova ništavnost je prisutna kada otvorite oči; stoga je bolje verovati da su oči već otvorene, a vi ostajete neko.

Ego je prvo uplitanje, angažovanje. Ego može postojati samo dok ste uspavani, upravo kao što snovi mogu postojati dok ste uspavani. Ego može postojati samo dok ste uspavani - metafizički uspavani, egzistencijalno uspavani. Kad otvorite oči prvo vi iščezavate; onda se Bog pojavljuje; ovo je problem. A vi se bojite da ćete iščeznuti, ali to su vrata, tako slušate o tome, razmišljate o tome, ali nastavljate da odgađate - sutra, sutra i sutra.

Zbog toga je Patanjđali nužan. Patanjđali kaže da nije potrebno otvarati oči odmah, ima mnogo koraka. Možete izaći iz svog sna u koracima, u stupnjevima. Određene stvari radite danas, određene sutra, onda prekosutra, i to će dugo potrajati. Patanjđali privlači jer vam daje vreme da spavate. On kaže nije nužno da izađete iz spavanja odmah sada; samo okretanje će delovati. Onda odspavajte još malo; onda nešto drugo. Onda ubrzo, u stadijumima...

On je sjajan podstrekač, usmerivač. On vas nagovara da izađete iz vašeg spavanja. *Zen* vas protrese da izađete iz vašeg spavanja. Zbog toga *zen* majstor može da vas udari u glavu; nikada Patanjđali. *Zen* majstor može da vas izbaci kroz prozor; nikada Patanjđali. Zato što *zen* majstor koristi šok tretman - možete udarcem biti izbačeni iz sna, dakle zašto nastavljati sa pokušajima i nagovarati vas? Zašto gubiti vreme?

Patanjđali vas približava postepeno. Izvodi vas van a da vi čak niste ni svesni šta on radi. On radi kao majka, ali obrnuto. Majka nagovara dete na spavanje. Može da peva uspavanku, dopušta detetu da oseća da je ona tu, da ne treba da se plaši. Ponavljajući stalno isti stih, dete se oseća namamljeno u san. Ono pada u san držeći ruku svoje majke. Ne mora da brine. Majka je tu i ona peva, a pevanje je lepo! Majka ne kaže: „Idi da spavaš," jer će to ometati odlazak u san, uznemiriti. Ona jednostavno nagovara indirektno. Onda, ubrzo izvlači svoju ruku, pokriva dete ćebetom, izlazi iz sobe, i dete je brzo uspavano.

Baš isto čini Patanjđali u obrnutom redosledu. Ubrzo vas on izvodi iz vašeg sna. Zbog toga je vreme potrebno; inače cvet već cveta. Pogledajte: on je već tu. Otvorite oči i on je tu, otvorite vrata i on stoji tamo čekajući vas. On je uvek tamo stajao.

To zavisi od vas. Ako želite šok tretman, onda je *zen* staza. Ako želite vrlo postepen proces, onda je *yoga* put. Birajte! U biranju ste vi takođe vrlo varljivi. Pitate me: „Kako mogu da izaberem?" Ovo je takođe trik. Sve je jasno. Ako vam treba vreme, izaberite Patanjđalija. Ali izaberite! Inače, ako ne izaberete, to će postati odlaganje. Onda kažete: „Teško je izabrati", a dok ne izaberete kako se možete pokrenuti?

Šok tretman je trenutni. On vas odmah spušta na zemlju. Moje vlastite metode su šok tretman. One nisu postepene. Sa mnom se možete nadati da postignete u ovom životu; sa Patanjđalijem mnogo života će vam trebati. Sa mnom se takođe možete nadati da postignete baš sada, ali imate mnogo stvari da uradite pre nego što postignete.

Vi znate da će ego iščeznuti, vi znate da će seks iščeznuti. Nema mogućnosti za seks, jednom kada postignete; to postaje apsurdno, smešno. Tako vi mislite: „Još malo. Šta je

pogrešno u čekanju? Pustite me da uživam još malo." Ljutnja neće biti moguća, nasilje neće biti moguće, ljubomora neće postojati; posesivnost, manipulacija... sve to će iščeznuti.

Vi iznenada osećate: „Ako sve ovo iščezne, šta ću onda ja biti?" - jer vi niste ništa do kombinacija svega ovoga, breme svega ovoga, a ako sve ovo iščezne, preostaje samo nepostojanje, ništavilo. To nepostojanje je sve što vas užasava. To izgleda kao bezdan. Želeli biste da zatvorite svoje oči i sanjate još malo, upravo kao što se ujutru probudite ali biste želeli da se okrenete na stranu barem pet minuta i još malo sanjate, jer to je tako lepo.

Jedne noći Mula Nasrudin je probudio svoju ženu i rekao joj: „Donesi mi odmah naočare. Imao sam tako lep san, a još više je obećano."

Želje nastavljaju da vam obećavaju - uvek se više obećava - i one kažu: „Uradite ovo i ono, zašto da se žurite kada je prosvetljenje uvek moguće? Možete ga postići bilo kada; nema potrebe za žurbom. Možete to odlagati. To je pitanje večnosti, briga večnosti; zašto ne uživati ovog momenta?

Vi ne uživate, ali um kaže: „Zašto ne uživaš ovog trenutka?" A vi nikada niste uživali; jer čovek bez unutrašnjeg razumevanja ne može uživati ni u čemu. On jednostavno pati; za njega sve postaje patnja. Ljubav - stvar kao ljubav - on pati čak i u tome. Najlepša moguća pojava za uspavanog čoveka jeste ljubav, ali on pati čak i kroz to. Ništa nije moguće da bude bolje kada ste uspavani. Ljubav je najveća mogućnost, ali vi čak patite od toga. Jer to nije pitanje ljubavi ili nečeg drugog - spavanje je patnja – tako da šta god da se dogodi, vi ćete patiti. Spavanje okreće svaki san u noćnu moru. To započinje lepo, ali nešto negde uvek krene pogrešno. Na kraju stižete u pakao.

Svaka želja vodi u pakao. Kažu da svaki put vodi u Rim - ne znam, ali u jednu stvar sam siguran: svaka želja vodi u pakao. U početku želja vam daje mnogo nade, snove; to je trik. Tako vi bivate uhvaćeni. Ako bi želja od samog početka rekla: „Budi pažljiv, ja te vodim u pakao," vi je ne biste sledili. Želja vam obećava raj, obećava: „Samo nekoliko koraka i vi ćete to dostići; samo dođite sa mnom" - zavodi vas, hipnotiše i obećava vam mnoge stvari, a vi bivajući u patnji, mislite: „Šta je pogrešno pokušati? Kušajmo malo i ovu želju takođe."

To će vas takođe voditi u pakao jer želja kao takva jeste put do pakla. Otuda Buddha kaže: „Dok ne postanete bez želja, ne možete biti blaženi." Želja je patnja, želja je san, i želja postoji samo kada ste beživotni, uspavani. Kada ste budni i živahni, želje vas ne mogu obmanuti. Onda vidite skroz, onda je sve tako jasno da ne možete biti obmanuti. Kako novac može da vas obmane i kaže da ćete biti vrlo, vrlo srećni kada ima novca? Onda pogledajte bogate ljude; oni su takođe u paklu - možda u bogatom paklu, ali to ne čini razliku. Bogatiji pakao će biti gori od siromašnog pakla. Sada su oni stekli novac, i jednostavno su u stanju stalne nervoze.

Mula Nasrudin je sakupio veliko bogatstvo, a onda je otišao u bolnicu jer nije mogao spavati. Bio je nervozan i stalno je drhtao i bojao se, ali ne nečega određenog. Siromašan čovek se boji nečega određenog; a bogat čovek se jednostavno boji. Ako se bojite nečega određenog, nešto se može uraditi. Ali on se jednostavno plašio, nije znao zašto, jer je imao sve; nije bilo potrebno da se boji; ali se jednostavno plašio i drhtao.

Otišao je u bolnicu, a za doručak su mu doneli nekoliko stvari, a među tim stvarima bila je posuda sa „drhtavim" želatinom. On je rekao: „Ne, ne mogu jesti ovo." Doktor je pitao: „Zašto ste tako nepokolebljivi u vezi s tim?" On je rekao: „Ne mogu jesti ništa što je nervoznije od mene!"

Inače bogat čovek je nervozan. Kakva je njegova nervoza, njegov strah? Zašto se on tako plaši. Iako je svaka želja ispunjena, još ostaje frustracija. Sada on ne može čak ni da sanja, jer je prošao kroz sve snove; oni ne vode nikuda. Ne može sanjati i ne može sakupiti hrabrost da otvori oči takođe, jer postoje angažovanja, uplitanja. On je obećao mnoge stvari u svom snu.

One noći kada je Buddha napuštao svoju palatu, želeo je da kaže svojoj ženi: „Ja odlazim." Želeo je da dodirne dete koje se upravo prethodnog dana rođeno, jer se neće vraćati opet. Prišao je baš do vrata sobe. Pogledao je ženu. Čvrsto je spavala, mora da je sanjala; lice joj je bilo lepo, osmeh, dete u njenim rukama. Sačekao je nekoliko sekundi na vratima; onda

se okrenuo. Želeo je da kaže nešto; ali onda se uplašio. Ako bi nešto rekao, onda bi žena bila prinuđena da plače, jadikuje i pravi scenu.

On se bojao sebe takođe, jer ako ona plače i jadikuje, onda može postati svestan svojih vlastitih obećanja: „Ja ću te voleti zauvek, i biću s tobom stalno i večno." A šta je sa ovim detetom koje se prethodnog dana rodilo? Ona bi naravno iznela dete pred mene, i rekla bi: „Vidi šta si mi učinio. Onda zašto ti se rodilo ovo dete? A sada ko će biti njegov otac? Jesam li ja sama odgovorna za njega? Da li bežiš kao kukavica? Došle su mi sve ove misli, jer u spavanju svako obećava. Svako nastavlja da obećava ne znajući kako će ispuniti obećanja, ali u spavanju to se dešava, jer niko nije svestan šta se dešava.

Iznenada je postao svestan da će sve ove stvari nastupiti a onda će se porodica sakupiti - otac i svi ostali - a on je samo sin, a otac očekuje od njega, u svom snu on je obećao njemu takođe. Onda je on jednostavno pobjegao; jednostavno je pobjegao kao lopov.

Posle dvanaest godina, kada se vratio natrag, prva stvar koju ga je žena pitala bilo je da li mu je ona pala na um one noći kada je odlazio. Pitala je: „Zašto mi nisi rekao? Prva stvar koju želi da pitam - a čekala sam te ovih dvanaest godina - zašto mi nisi rekao? Kakva je to vrsta ljubavi? Jednostavno si me napustio. Ti si kukavica."

Buda je slušao smireno. Kada je žena ućutala on je rekao: „Sve te misli su mi došle. Došao sam do vrata, čak sam ih i otvorio. Pogledao sam te; u snu sam ti obećao mnoge stvari. Ali ako ću postati budan, ako izlazim iz spavanja, onda ne mogu održati obećanja data u snu. Ako pokušam da održim obećanja, onda se ne mogu probuditi."

„Dakle, ti si u pravu. Možeš misliti da sam kukavica; možeš misliti da sam pobjegao iz palate kao lopov, ne kao ratnik, ne kao hrabar čovek. Ali ja ti kažem, sasvim je obrnut slučaj, jer kada sam bežao, za mene u tom momentu, bio je trenutak najveće hrabrosti jer čitavo moje biće je govorilo: 'Ovo nije dobro. Ne budi kukavica.' A da sam se zaustavio, da sam slušao moje uspavano biće, onda za mene ne bi bilo mogućnosti da se probudim."

„A sada sam došao k tebi; sada mogu ispuniti nešto, jer samo čovek koji je prosvetljen može ispuniti. Čovek koji je neznalica, kako može išta ispuniti? Sada sam ti došao. Tog trenutka da sam stao, ne bih ti mogao dati ništa, ali sada donosim veliko blago sa mnom, i sada ti ga mogu dati. Ne plači, ne jadikuj; otvori oči i pogledaj me. Ja nisam isti čovek koji je otišao te noći. Potpuno različito biće je došlo pred tvoja vrata. Ja nisam tvoj muž. Ti možeš biti moja žena, jer je to tvoj položaj. Pogledaj u mene - ja sam potpuno druga osoba. Sada ti donosim blaga. Mogu te takođe učiniti svesnom i prosvetljenom."

Žena je slušala. Isti problem uvek dolazi svima. Počela je da razmišlja o detetu. Ako postane *sanyasin* i krene s ovim prosjakom - s njenim bivšim mužem, koji je sada prosjak - ako ona krene... šta će se dogoditi sa detetom? Nije rekla ništa, ali Buddha je rekao: „Znam šta misliš, jer sam ja prošao period gde su obećanja data u usnulom stanju i celog društva skupa, i kažeš: 'Šta radiš? A dete...' Ti misliš ovo: 'Neka dete postane malo starije, neka se oženi, onda može preuzeti palatu i kraljevstvo,' a onda ćeš me slediti. Ali zapamti, nema budućnosti, ne postoji sutra. Ili me slediš sada ili me ne slediš."

Inače, njegova žena... Ženski um je više uspavan nego muški. Postoji razlog za to, jer žena je veći sanjar, ona živi više u nadi i snovima. Ona mora da bude veći spavač jer bilo bi teško prirodi da je koristi kao majku. Žena mora biti u dubokom hipnotičkom stanju, samo onda može nositi dete devet meseci u materici i patiti, onda ga roditi i patiti, onda ga podizati i patiti, a onda jednog dana dete je jednostavno ostavi i odlazi drugoj ženi... i pati.

U tako dugoj patnji, žena je prinuđena da bude veći spavač od čoveka. Inače kako možete patiti toliko? A ona se uvek nada. Onda se ona nada s drugim detetom, onda sa još jednim, i njen život je izgubljen, opustošen.

Dakle, Buddha je rekao, „Znam šta misliš, i znam da si ti veći sanjar od mene. Ali ja sam sada došao da isečem svo korenje moga spavanja. Dovedi dete. Gde je moj sin? Dovedi ga." Ženski um je ponovo odigrao ulogu. Ona je dovela Rahula, dete koje je sada imalo dvanaest godina, i rekla je: „Ovo je tvoj otac. Pogledaj ga - on je postao prosjak - i pitaj ga koje je njegovo nasleđstvo, šta ti on može dati. Ovo je tvoj otac; on je kukavica! Pobjegao je kao lopov, čak i ne rekavši mi, napustio je tek juče rođeno dete. Traži mu tvoje nasleđe!"

Buda se nasmejao i rekao Anandi: „Donesi moju prosjačku posudu.“ Dao je prosjačku posudu Rahulu i rekao: „Ovo je moje nasleđe. Činim te prosjakom. Ti si iniciran. Postaješ *sanyasin*.“ A svojoj ženi je rekao: „Isekao sam sasvim koren. Sada nema potrebe za sanjanjem. Ti si takođe probuđena jer ovo je bio koren. Rahul je već *sanyasin*; ti se takođe probudi, Jasodara, ti se takođe probudi, i postani *sanyasin*.“

Trenutak uvek dolazi kada ste u prelaznom periodu odakle se spavanje okreće u budnost. Čitava prošlost vas zadržava, a prošlost je moćna. Budućnost je nemoćna za pospanog čoveka. Za čoveka koji nije pospan, budućnost je moćna; a za čoveka koji je čvrsto uspavan, prošlost je jaka, jer čovek koji je čvrsto uspavan zna samo da sanja da je sanjao u prošlosti. On nije svestan nikakve budućnosti. Čak i ako misli o budućnosti, to nije ništa do samo opet refleksija prošlosti, to je opet samo projekcija prošlosti. Samo onaj ko je svestan postaje svestan budućnosti. Onda prošlost nije ništa.

Imajte to na umu. Možda nećete moći da razumete odmah sada, ali jednog dana moći ćete da razumete. Za uspavanog čoveka, uzrok je mnogo snažniji od posledice; seme je mnogo moćnije nego cvet. Za čoveka koji je budan, posledica je mnogo snažnija od uzroka, cvet je mnogo moćniji nego seme. Logika spavanja je: uzrok proizvodi posledicu, seme proizvodi cvet. Logika probuđenog čoveka je upravo obrnuta: cvet proizvodi seme; posledica je ono što proizvodi uzrok; budućnost proizvodi prošlost, a ne da prošlost proizvodi budućnost. Ali za uspavani um, prošlost, mrtvo, ono što je otišlo, jeste mnogo moćnije. To nije...

Ono što tek treba da bude je mnogo snažnije; ono što treba da bude rođeno mnogo je jače jer život je tamo. Prošlost nema život. Kako ona može biti snažna? Prošlost je već groblje. Život se već premestio odatle; zbog toga je to prošlost. Život je napustio nju, groblja su vrlo moćna za vas. Ono što tek treba da bude, ono što tek treba da bude rođeno, novo, ono što će se dogoditi, za čoveka koji je probuđen to postaje mnogo jače. Prošlost njega ne može zadržati.

Prošlost vas zadržava. Uvek mislite o prošlim delima; uvek se razvlačite oko groblja. Odlazite često da posetite groblje i izrazite svoje poštovanje mrtvom. Uvek izražavajte poštovanje onome što tek treba da se rodi, jer život je tamo.

Molimo vas, objasnite kako seme može procvetati bez vremenskog razmaka.

Da, seme može cvetati jer ono već cveta. Cvet stvara seme, a ne seme cvet. Rascvetavanje je bit, ono je stvorilo svako seme. Ali zapamtite: samo otvaranje je potrebno. Otvorite vrata; sunce je tu, očekuje vas. Život nije zapravo napredak u realnosti. On izgleda kao napredak u spavanju.

Postojanje, bivanje je već ovde - sve kako jeste već je savršeno, apsolutno, ekstatično - ništa ne može biti dodato, ne postoji način da se to popravlja. Onda šta je potrebno? Samo jedna stvar: da postanete svesni i vidite to. To se može dogoditi na dva načina. Bilo da možete biti prodrmani u svom spavanju; to je *zen*. Ili možete biti dovedeni, nagovoreni da izađete iz vašeg sna; to je *yoga*. Izaberite! Nemojte samo da visite između.

Drugo pitanje:

Da li je predavanje Ishvari - Bogu - i predavanje guruu isto?

Predavanje ne zavisi od objekta. To je kvalitet koji vi unosite u vaše biće. Kome se predajete je irelevantno. Bilo koji objekat će delovati. Možete se predati drvetu; možete se predati reci; možete se predati bilo čemu - svojoj ženi, vašem mužu, vašem detetu. Ne postoji problem u objektu, svaki objekat će delovati. Problem je predati se.

Događaj se dešava zbog predanosti, ne usled onoga kome ste se predali. A ovo je najlepša stvar koju treba razumeti: kome god da se predate, taj objekat postaje Bog. Nije u pitanju predavanje Bogu. Gde ćete naći Boga da mu se predate? Nikada ga nećete naći. Predajte se! Kome god da se predate, Bog je tamo. Dete postaje Bog, muž postaje Bog, žena postaje Bog, Guru postaje Bog, čak i kamen može postati Bog.

Čak i kroz kamenje ljudi su dostigli, jer uopšte nije pitanje čemu se predajete. Vi se predajete, a to donosi celu stvar, to otvara vrata. Predavanje, napor da se preda, donosi vam otvaranje. A ako ste otvoreni kamenu, postajete otvoreni čitavoj egzistenciji, jer je to samo pitanje otvaranja. Kako možete biti otvoreni kamenu, a da ne budete otvoreni drvetu? Jednom kada znate otvaranje, jednom kada uživate u euforiji koju ono donosi, ekstazi koja se desi upravo otvaranjem kamenu, onda ne možete naći takvog neozbiljnog čoveka koji će se zatvoriti odmah preostaloj egzistenciji. Kada vam samo otvaranje kamenu daje tako ekstatično iskustvo, onda zašto se ne otvoriti svemu?

U početku čovek se predaje nečemu, a onda je čovek predat svemu. Značenje toga je da ako ste se predali majstoru, u iskustvu predavanja, vi ste naučili putokaz, vodilju kako se možete predati svemu. Majstor postaje upravo prolaz kroz koji se prolazi. On postaje vrata, a kroz ta vrata možete gledati u celo nebo. Zapamtite, ne možete naći Boga da mu se predate, mada mnogi ljudi misle na taj način; oni su vrlo prepredeni ljudi. Oni misle: „Kad Bog bude tu, mi ćemo se predati.“⁵⁹ Dakle, to je nemoguće jer Bog je tu samo ako se predate. Predanost čini sve božanskim. Predanost vam daje oči, a sve što se donese pred te oči postaje božansko. Božanstvenost je kvalitet koji se dobija pomoću predanosti.

U Indiji, hrišćani, Jevreji i muslimani smeju se hindusima, jer oni možda obožavaju drvo, ili možda obožavaju kamen - čak i neoblikovan, koji nije čak ni statua. Mogu naći kamen pored puta i od njega odmah načiniti boga. Nikakav umetnik nije potreban jer predavanje je umetnost. Nije potrebno vajanje, nije potreban skupocen kamen, čak ni mermer. Bilo koji običan kamen, koji je odbačen - ne može se kupiti na tržnici i stoga leži tamo pored puta - i hindusi mogu odmah načiniti boga od njega. Ako se možete predati, on postaje božanski. Oči predanosti ne mogu naći ništa drugo nego božanstvo.

Drugi se tome smeju; ne mogu to razumeti. Oni misle da su ovi ljudi obožavaoci kamena, obožavaoci idola. Oni to nisu! Hindusi su bili pogrešno shvaćeni. Oni nisu obožavaoci idola. Oni su našli ključ, a taj ključ je da sve možete učiniti božanskim ako se predate. A ako se ne predate, možete nastaviti da tragate za Bogom za milione života. Nikada ga nećete sresti, jer nemate kvalitet koji susreće, koji može da sretne, koji može da nađe. Dakle, pitanje je subjektivne predanosti, ne kome se objektivno predajete.

Inače, naravno, postoje problemi. Vi se ne možete tako iznenadno predati kamenu, jer vaš um nastavlja da govori: „Ovo je samo kamen. Šta to radiš? A ako um nastavlja da govori: Ovo je kamen; šta radiš? - onda se ne možete predati, jer predanost traži vašu celovitost.

Otuda značaj majstora. Majstor označava nekoga ko stoji na granici - na granici ljudskog i božanskog. Neko ko je bio ljudsko biće kao vi, ali više nije kao vi - nešto se dogodilo - on je sada više, više ljudsko biće. Dakle, ako pogledate u njegovu prošlost, on je upravo kao vi - ali ako pogledate njegovu sadašnjost i budućnost, onda gledate nešto više. Onda je on božanski.

Teško je predati se kamenu, reci - vrlo, vrlo teško - čak i predati se učitelju jeste tako teško. Onda predavanje kamenu će nužno biti vrlo teško, jer kad god vidite učitelja, onda opet vaš um kaže da on je ljudsko biće kao vi, dakle zašto se predavati njemu? A vaš um ne može videti sadašnjost; um može videti samo prošlost - da je taj čovek rođen kao vi, stoga zašto se predavati njemu? On je upravo kao vi.

On jeste, a ipak nije. On je oboje i Isus i Hrist - Isus je čovek, sin čovečiji, a Hrist je viši položaj. Ako gledate samo vidljivo, onda je on kamen; vi se ne možete predati. Ako volite, ako postanete intimni, ako dozvolite da njegovo prisustvo uđe duboko u vas, ako možete naći vezu - o tome je reč - s njegovim bićem, postojanjem - onda iznenada postajete svesni višeg. On je više nego čovek. Na neki nepoznat način, on je nešto što vi niste dobili. Na neki nevidljivi način on je prodro izvan granica ljudskog. Ali to možete osetiti samo ako postoji odnos, veza.

To je ono što Patanjđali kaže, *shraddha* - poverenje; poverenje stvara odnos, vezu. Odnos, veza je unutrašnja harmonija dvoje nevidljivih; ljubav je odnos, veza. S nekim ste

⁵⁹ Većina vernika ima ubedenje da su 'našli Boga' samo zato da bi izbegli pravu predaju. Koliko im je ego čvrst, toliko im je takva vera jaka. Njihova predanost je samo metod očuvanja ega, a 'Bog' je uvek u obliku nekog simbola, relikvije ili fetiša.

jednostavno prilagođeni kao da ste oboje rođeni jedno za drugo. Vi to zovete ljubav. Na momenat, čak i na prvi pogled, neko vam jednostavno odgovara, kao da ste zajedno stvoreni i bili razdvojeni; a sada ste se opet sreli.

U starim mitologijama svuda u svetu, rečeno je da su čovek i žena stvoreni zajedno. U indijskoj mitologiji postoji vrlo lep mit. Mit je da su žena i muž na samom početku stvoreni kao blizanci, brat i sestra. Zajedno su bili rođeni - žena i muž kao blizanci, spojeni zajedno u jednoj materici. Postojao je odnos, veza od samog početka. Od prvog momenta postojala je veza. Bili su zajedno u materici držeći jedno drugo, a to je odnos. Onda, usled neke nesreće, taj fenomen je iščezao sa zemlje. Međutim mit kaže da uzajamni odnos još postoji. Čovek i žena... Čovek može da bude rođen ovde, a žena može da bude rođena negde u Africi, u Americi, ali postoji veza, i dok ne nađu jedno drugo biće teško. Vrlo je teško naći jedno drugo. Svet je tako prostran, a vi ne znate gde da tražite i gde da nađete. Ako se to desi, to se dešava slučajno.

Naučnici takođe veruju da ćemo pre ili docnije moći da ocenimo vezu uz pomoć naučnih instrumenata, i pre nego što neko stupi u brak. Par mora otići u laboratoriju tako da mogu otkriti da li je njihova bioenergija podesna ili ne. Ako nije podesna, onda su oni u zabludi. Ovaj brak ne može... Oni možda misle da će biti vrlo srećni, ali ne mogu biti jer njihova bioenergija nije podesna.

Tako vi možete voleti nos žene, a žena može voleti vaše oči, ali to nije poenta. Voljenje nosa neće pomoći, voljenje očiju neće pomoći, jer posle dva dana niko ne gleda u nos i niko ne gleda u oči. Onda je problem bioenergija. Unutrašnje energije se susreću i mešaju jedna s drugom; ili se pak odbijaju. To je upravo kao što vršite transfuziju krvi; ili je vaše telo prihvata ili odbacuje, jer postoje različiti tipovi krvi. Ako su istog tipa, samo onda telo prihvata; inače jednostavno odbacuje.

Isto se događa u braku. Ako se bioenergija slaže, brak je prihvatljiv, i ne postoji svestan način da se to zna. Ljubav je vrlo obmanljiva, jer ljubav je uvek usredsređena na nešto. Glas žene je dobar, i vi ste privučeni. Ali u tome nije poenta. To je parcijalna stvar. Celina, ukupnost mora odgovarati. Vaše bioenergije treba da prihvate jedna drugu tako potpuno da duboko ispod vi postanete jedna osoba. To je odnos, veza. Dešava se u ljubavi retko, jer kako je naći? To je ipak teško. Samo zaljubljivanje nije siguran kriterijum. Od hiljadu, devet stotina devedeset devet puta nema uspeha. Ljubav se pokazala neuspehom.

Čak i viši odnos se dešava sa majstorom. To je više nego ljubav. To je *shraddha* - poverenje. Ne susreće se samo vaša bioenergija i prilagođava, nego sama vaša duša nastupa zajedno. Zbog toga, kad god neko postane učenik, čitav svet misli da je on lud; jer ceo svet ne može videti u čemu je poenta. Zašto ste vi ljudi za tim čovekom? A vi to sami takođe ne možete objasniti, jer se to ne može objasniti. Možete čak i da ne budete svesni šta se dogodilo, ali s tim čovekom, iznenada, vi ste u poverenju. Iznenada se nešto susretne, postaje jedno. To je odnos, veza.

Teško je imati taj odnos s kamenom. Jer je čak teško imati taj odnos sa živim majstorom, kako možete imati to s kamenom? Ali ako se to dogodi, odmah majstor postaje Bog. Za sledbenika majstor je uvek Bog. On može da ne bude Bog za druge, to nije poenta. Ali za učenika on je Bog, i kroz njega vrata božanskog se otvaraju. Onda vi imate odgovor - da je ovaj unutrašnji odnos ključ, ova predanost. Onda možete pokušati to; prepustiti se reci...

Mora da ste čitali novelu „Sidarta“ od Hermana Hesea. On uči mnoge stvari od reke. Vi ne možete učiti od Bude, upravo posmatrajući reku, tako mnogo promena, čudi reke. On je postao splavar upravo posmatrajući hiljade stanja oko sebe. Ponekad, reka je srećna i pleše, ponekad vrlo, vrlo tužna, kao da se uopšte ne kreće - ponekad vrlo ljuta i bučna, protiv čitave egzistencije, a ponekad tako tiha i smirena kao Buda. A Sidarta je jednostavno splavar, prolazi rekam, živi pored reke, posmatra reku, ne čini ništa drugo. To postaje duboka meditacija i odnos, a kroz reku i njenu „rečnost“ on to postiže: on stiže do istog sagledavanja kao Heraklit.

Vi možete zagaziti u istu reku i ne možete. Reka je ista i nije ista. Ona je tok, a kroz reku i kroz odnos sa njom on saznaje celu egzistenciju kao reku - „rečnost“.

To se može dogoditi sa svim. Osnovno što treba zapamtiti jeste predaja.

Da li je predaja Ishvari - bogu - i predaja guruu isto?

Da! Predaja je uvek ista. Do vas je kome se možete predati. Nađite čoveka, nađite reku i predajte se. To je rizik, najveći mogući rizik. Zbog toga je tako teško predati se. To je rizik! Vi se krećete u nepoznatoj teritoriji i dajete toliko snage čoveku ili nečemu čemu se predajete.

Ako se predajete meni vi dajete meni potpuno ovlašćenje. Onda moje 'da' jeste vaše 'da', onda moje 'ne' jeste vaše 'ne'. Čak i po danu kada kažem, 'ovo je noć', vi kažete: „Da, noć je". Vi dajete totalno ovlašćenje nekome. Ego se odupire. Um kaže: „Ovo nije dobro. Imaj kontrolu nad sobom. Ko zna gde će te ovaj čovek odvesti? Ko zna, on može reći: 'Skoči s vrha brda,' i onda ćeš biti mrtav. Ko zna, ovaj čovek može manipulirati s tobom, kontrolisati, eksploatirati." Um će izneti sve ove stvari. To je rizik, a um preduzima sve mere sigurnosti.

Um govori: „Budi pažljiv. Budi malo oprezniji s ovim čovekom." Ako slušate um, predavanje nije moguće. Um je u pravu! To je rizik! Ali šta god preduzmete, to će biti rizik. Čuvanje neće mnogo pomoći. Možete se čuvati zauvek, i možda nećete moći da se odlučite, jer um nikada ne može odlučiti. Um je pometnja. On nikada nije odlučan. Morate zaobići um jednog dana, i morate mu reći: „Ti čekaj. Ja idem; ja ću skočiti i videti šta se dešava."

Šta možete da dobijete ili izgubite? Uvek se pitate šta dobijate da se takođe borite da gubite, šta tačno dajete kada se predajete. Vi nemate ništa. Možete dobiti iz toga, ali ne možete izgubiti jer nemate ništa. Možete uvek profitirati iz toga, ali ne postoji mogućnost bilo kakvog gubitka jer nemate šta da izgubite.

Mora da ste čuli čuvenu maksimu Karla Marksa: „Proleterci svih zemalja ujedinite se, jer nemate šta da izgubite osim svojih lanaca." To može biti istina, može i da ne bude istina. Međutim, za tragače ovo je tačna stvar. Šta ćete izgubiti osim svojih lanaca, svog neznanja, svoje patnje? Međutim, ljudi takođe postaju jako vezani za svoju patnju - oni prijanjaju uz samu svoju nevolju kao da je blago. Ako želite ukloniti njihovu nevolju, oni stvaraju sve vrste prepreka.

Posmatrao sam ove prepreke i ove trikove kod hiljada ljudi. Čak i ako želite da uzmete njihovu bedu, oni prijanjaju uz nju. Oni pokazuju određenu stvar, jer nemaju ništa drugo, to je svo blago koje imaju. Ne uzimajte im to jer je uvek bolje imati nešto nego ništa. To je njihova logika; uvek je bolje imati nešto - barem ovu bedu koja postoji, nego biti potpuno prazan, nego biti niko.

Čak i kada ste jadni, vi ste neko. Čak i ako imate pakao u sebi, barem imate nešto. Ali gledajte to, posmatrajte to, i kada se predate zapamtite da nemate ništa drugo da date. Majstor govori o vašoj bedi, ništa drugo. On ne uzima vaš život zato što ga nemate. On uzima samo vašu smrt. Ne uzima ništa vredno od vas, jer vi to nemate. On uzima samo smeće, besmislice koje ste sakupili kroz mnoge živote i sedite na gomili besmislica i mislite to je vaše kraljevstvo.

On ne uzima ništa. Ako ste spremni da mu date svoju nevolju, postaćete sposobni da primite božansko. Predanost stvara duhovnost, predanost stvara božanstvenost. Predanost je stvaralačka sila.

Pitanje treće:

Da li je majstor potreban posle satoria?

Da! Čak i više, jer *satori* je samo letimično sagledavanje, a takvo sagledavanje je opasno jer ulazite u teritoriju nepoznatog. Pre toga kretali ste se u poznatom svetu. Samo posle *satoria* majstor postaje apsolutno potreban, jer sada je neko potreban da vas drži za ruku i vodi prema onome što nije samo odblesak realnosti, nego postaje apsolutna realnost. Posle *satoria* vi imate ukus, a ukus stvara više želje. Ukus postaje magnetski privlačan tako da ćete želeći ludački da jurnete u to. Tada je majstor potreban.

Posle *satoria* mnoge stvari će se dogoditi. *Satori* je kao viđenje vrha Gourishankar, (Mont Everest) iz ravnica. Jednog dana, jednog jasnog sunčanog jutra, magle nema, možete videti stotinama milja udaljen vrh Gourishankar kako se diže u nebo. To je *satori*. Onda pravo putovanje započinje. Sada ceo svet izgleda beskoristan.

To je prekretnica. Sada sve što ste znali postaje nekorisno, sve što ste imali postaje teret. Sada svet, život koji ste živeli do sada, jednostavno iščezava kao san, jer se važnije, (sjajnije, veće) dogodilo. I to je *satori*, letimično sagledavanje, odbljesak. Ubrzo će magla biti tu, i vrh neće biti vidljiv. Oblaci će doći i vrh će iščeznuti. Sada ćete biti u potpuno nesigurnom stanju svesti.

Prva stvar će biti, da li šta god da ste videli, jeste realno ili samo san, jer gde je to sada? To je iščezlo. To je bio upravo proboj, baš procep i vi ste vraćeni natrag - bačeni u naš vlastiti svet.

Javiće se sumnja, šta god da ste videli, da li je bilo istinito? Da li je to stvarno postojalo, ili ste sanjali o tome, ili ste zamišljali to? A postoje mogućnosti. Mnogi ljudi zamišljaju, tako da sumnja nije pogrešna. Mnogo puta ćete zamišljati, i ne možete načiniti razliku, šta je realno a šta je nerealno. Samo majstor može reći: „Da, ne brinite. To je bilo realno." Ili majstor može reći: „Odbacite to! To je bilo zamišljeno."

Samo onaj ko je upoznao vrh - ne iz planova - samo onaj ko je dosegao vrh, samo onaj koji je postao vrhunac sam, samo on vam može reći jer on ima kriterijum, on ima merilo. On može reći: „Baci to smeće! To je samo vaša imaginacija," jer kada tragaoci nastavljaju misliti o ovim stvarima, um započinje da sanja.

Mnogi ljudi dolaze kod mene. Samo jedan procenat od njih ima realnu stvar; devedeset devet procenata donose nerealne stvari. Teško im je da odluče - ne teško, već nemoguće - oni ne mogu odlučiti. Iznenada osećate oživljavanje energije u osnovi kičme, u kičmi; kako ćete odluku doneti, da li je to realno ili nerealno? Mnogo ste razmišljali o tome; takođe ste želeli to. Nesvesno sejete seme da se to treba dogoditi, *kundalini* treba da se uzdigne. Onda ste čitali Patanjđalija, onda ste razgovarali o tome, onda ste sreli ljude koji kažu da je njihova *kundalini* probuđena. Vaš ego... onda se sve pomešalo...

Iznenada jednog dana, osetite oživljavanje: to nije ništa do kreacija uma - baš da zadovolji vas: „Nemoj brinuti, nemoj biti tako mnogo zabrinut. Gledaj! Tvoja *kundalini* se podigla," a samo um zamišlja. Onda ko će odlučiti? I kako ćete odlučiti, jer vi ne znate istinu? Samo istina može postati kriterijum za odlučivanje da li je to istina ili neistina.

Majstor je potreban čak i više posle prvog *satoria*. Postoje tri *satoria*. Prvi *satori* je samo letimičan, poput svetlucanja. To je nekada moguće čak i kroz droge; to je moguće kroz mnoge druge stvari - nekada slučajno. Ponekad se penjete na drvo i padnete, a to je takav šok da se um zaustavlja za jedan momenat, i svetlucanje nastaje, a vi ćete osetiti takvu euforiju kao da ste izbačeni iz svog tela, nešto ste saznali.

Za sekundu se vraćate natrag, um počinje da funkcioniše; to je jednostavno šok. Kroz električni šok je to moguće, kroz šok insulinom to je moguće, kroz droge to je moguće. Čak se ponekad i u bolesti to događa. Tako ste slabi da um ne može funkcionisati; iznenada imate uvid, letimično sagledavanje. Kroz seks je to moguće. U orgazmu, kada celo telo vibrira, to je moguće.

Taj prvi uvid ne nastaje nužno kroz religijsko nastojanje. Zbog toga LSD, meskalin, i marihuana su postali tako važni i privlačni. Prvo „svetlucanje" je moguće, i vi možete biti uhvaćeni zbog tog prvog „sagledavanja" u drogi. To može postati trajan izlet; onda je to vrlo opasno jer „svetlucanja" neće pomoći. Ona se mogu dogoditi, ali nije nužno da dolazi pomoć od njih. Oni mogu pomoći samo oko majstora, jer će on onda reći, „Ne вреди ići samo za svetlucanjem. Imali ste letimično sagledavanje, sada započnite putovanje da dostignete vrh." Budući da nije stvar samo u tome da se stigne do vrha, već konačno čovek treba da postane vrh.

Ovo su tri stadijuma; prvi je letimičan uvid - ovo je moguće kroz mnoge puteve, nije nužno da budu religijski. Čak i ateista može imati letimičan uvid. Droge, hemikalije mogu vam dati letimično sagledavanje. Čak i posle operacije, kada izlazite iz hloroforma, možete imati letimičan uvid.

Mnogi ljudi su postigli prvi *satori*; to nije mnogo značajno. Može se koristiti kao korak za drugi *satori*. Drugi *satori* je da se dostigne vrh. To se nikada ne događa slučajno. To se događa samo kroz metode, tehnike, škole, jer je to dugo nastojanje da se dostigne drugi *satori*.

A kada postoji treći *satori*, što Patanjđali zove *samadhi*; taj treći znači postati sam vrh. Jer iz drugog vi takođe silazite dole. Kad dosegnete vrh; to može biti nepodnošljivo. Blaženstvo je takođe ponekad nepodnošljivo - ne samo bol, blaženstvo takođe; čovek se vraća natrag bolu.

Teško je da se živi na visokom vrhu - vrlo teško! - čovek bi želeo da se vrati natrag. Dok ne postanete sam vrh, dok iskusi lac ne postane iskustvo, to može da se izgubi. I do trećeg *samadhija* - majstor je potreban. Samo kada se dostigne konačni, najviši *samadhi*, majstor nije potreban.

Četvrto pitanje:

Dok vas slušam, mnogo puta određene reči idu vrlo duboko, i postoji iznenadna jasnoća i razumevanje. Ovo izgleda da se dešava samo kada ja slušam reči koje vi izgovarate. Ali, mir koji se spušta dok vas slušam bez ikakve posebne pažnje podjednako je blažen, ali onda se gube reči i njihova značenja. Molim vas, dajte nam uputstvo kako da vas slušamo, jer je to jedna od vaših najboljih meditacija.

Ne brinite mnogo o rečima i značenju. Ako posvećujete mnogo pažnje rečima i značenju, to postaje intelektualna stvar. Naravno, nekada ćete dospeti do jasnoće. Iznenada oblak iščezava i sunce je tu, ali će to biti samo trenutna stvar i jasnoća neće mnogo pomoći; sledećeg momenta nestaje. Intelektualna jasnoća nije od velike koristi.

Ako slušate reči i njihovo značenje možete razumeti mnoge stvari, ali nećete razumeti mene, nećete takođe razumeti ni sebe. Mnoge ove stvari nisu vredne. Ne brinite o rečima i značenjima; slušajte me kao da ne govorim već pevam, kao da vam ne govorim rečima, nego vam govorim zvukovima, kao da sam pesnik!

Nije potrebno tražiti značenje, šta sam ja mislio. Samo slušajte bez pridavanja ikakve pažnje rečima i značenjima; i doći će vam različit kvalitet jasnoće. Bićete blaženi; to je prava jasnoća. Osetićete sreću, osetićete smirenost, tišinu i spokojstvo. To je pravo značenje.

Ja nisam ovde da bih vam objasnio određene stvari, već da stvorim određen kvalitet u vašem biću. Ja ne govorim da bih objasnio; moj govor je kreativan fenomen. Ne pokušavam nešto da vam objasnim - to vi možete učiniti kroz knjige i postoje milioni drugih načina da razumete ove stvari - ja sam ovde da vas preobrazim.

Slušajte me - jednostavno, nevino, bez ikakve brige oko reči i njihovih značenja. Ostavite tu jasnoću; ona nije od velike koristi. Kada me jednostavno slušate, transparentno, intelekt više ne postoji - od srca do srca, od bića do bića - onda govornik iščezava, i slušalac takođe. Onda ja nisam ovde, i vi takođe niste ovde. Odnos, veza postoji; slušalac i govornik su postali jedno. U tom jedinstvu, vi ćete biti preobraženi. Da biste dospeli do tog jedinstva postoji meditacija. Načinite to meditacijom, ne kontemplacijom, ne razmišljanjem. Onda se prenosi nešto više od reči - nešto iznad značenja. Pravo značenje, krajnje značenje se prenosi - nešto što nije u spisima i ne može biti.

Možete i sami čitati Patanjđalija. Uz malo napora vi ćete ga razumeti. Ja ne govorim ovde da biste postali sposobni da razumete Patanjđalija; ne, to uopšte nije poenta. Patanjđali je samo izgovor, vešalica. Ja vešam nešto na njemu što je izvan spisa.

Ako slušate moje reči, vi ćete razumeti Patanjđalija, biće jasnoće. Ali ako slušate moj zvuk, ako ne slušate reči već mene, onda pravo značenje će vam biti otkriveno, a to značenje nema ništa da čini s Patanjđalijem. To značenje se prenosi izvan spisa.

MAJSTOR MAJSTORA

Izlaganje 5. januara 1975. u Buddha dvorani.

- I, 26:** *purvešamapi guruh kalenanavacchedat.*
On je učitelj i »prvim mudracima«, budući vremenom neograničen.
- I, 27:** *tasya vacakah pranavah.*
Reč koja ga iskazuje je prvobitna vibracija [AUM].
- I, 28:** *tajjapastadarthabhavanam.*
Ponavljati je i realizovati u sebi njen smisao [vodi također ka *samadhiju*].
- I, 29:** *tatah pratjakcetanadhigamo' pyantaraydbhavašca.*
Ovim [ponavljanjem] postiže se Uvid u vlastitu unutrašnjost (*pratyakcetana*), a [svakovrsne psihosomatske i intelektualne] smetnje (*antaraya*) biće također otklonjene.

Patanđali govori o fenomenu Boga. Bog nije tvorac. Za Patanđalija, Bog je najviše cvetanje individualne svesti.

Svako je na putu da postane Bog. Ne samo vi, nego i kamenje, stene, svaka jedinica egzistencije je na putu da postane Bog. Neki su već postali; neki postaju; neki će postati.⁶⁰

Bog nije tvorac, nego kulminacija, vrh, najviše od egzistencije. On nije u početku; on je u kraju. A naravno, u izvesnom smislu, on je i na početku takođe, jer na kraju može da cveta samo ono što je uvek bilo od samog početka kao seme. Bog je potencijalnost, skrivena mogućnost; ovo treba da se zapamti. Dakle Patanđali nema jednog Boga, on ima beskonačno bogova. Cela egzistencija je puna bogova.

Jednom kada ste razumeli Patanđalijevu koncepciju Boga, onda Bog nije da bi se stvarno obožavao. Vi morate da postanete jedno; to je jedino obožavanje. Ako nastavite da obožavate Boga, to neće pomoći. Zapravo, to je neozbiljno. Obožavanje, pravo obožavanje treba da se sastoji od postajanja vas samih Bogom. Čitav napor treba da bude da se dovede vaša potencijalnost do tačke gde se ona rasprsnje u jednoj aktuelnosti - gde se seme rasprsnje i ono što je večno skriveno postaje manifestovano. Vi ste nemanifestovan Bog, i svo nastojanje je u tome kako dovesti nemanifestovano do manifestovanog nivoa - kako ga dovesti do ravni manifestacije.

Budući da je on izvan ograničenja vremena, on je majstor majstora.

On govori o koncepciji Boga. Kada neko postaje cvet, kada neko postaje lotos postojanja, mnoge stvari se njemu dešavaju i mnoge stvari počinju da se u egzistenciji dešavaju kroz njega. On postaje velika moć, jedna beskonačna snaga, i kroz njega na mnogo načina, drugima se pomaže da postanu bogovi na njihov vlastiti način.

Budući da je on izvan ograničenja vremena, on je majstor majstora.

Postoje tri tipa majstora. Jedan nije tačno majstor; pre je učitelj. Učitelj je čovek koji uči, onaj koji pomaže ljudima da znaju o stvarima, bez vlastite realizacije njih. Ponekad učitelji mogu privući hiljade ljudi. Jedina potrebna stvar je da oni budu dobri učitelji. Oni možda nisu spoznali sebe, ali mogu govoriti, mogu raspravljati, mogu propovedati, i mnogi

⁶⁰ Zapravo, sve je Božansko i ništa osim Božanskog ne postoji, a postajanje Božanskim o čemu se ovde govori zapravo je buđenje i prepoznavanje sebe kao Božanskog.

Ljudi mogu biti privučeni njihovim govorima, besedama, propovedima. Ali govoreći neprekidno o Bogu oni mogu obmanjivati sebe. Ubrzo mogu početi da osećaju kako oni znaju.

Kada govorite o nekoj stvari, najveća opasnost je da možete početi da verujete da znate. U početku kada počnete da govorite, da podučavate - podučavanje ima neku privlačnost jer je to vrlo ispunjavajuće za ego - kada vas neko sluša pažljivo, duboko ispod to ispunjava vaš ego da vi znate, a on ne zna. Vi ste znalac, a on je neznalica.

To se dogodilo; sveštenik, veliki sveštenik je pozvan u ludnicu da kaže nekoliko reči stanovnicima te kuće. Sveštenik nije očekivao mnogo, ali je bio iznenađen. Jedan ludak ga je slušao toliko pažljivo; nikada nije video nekog čoveka da ga sluša tako pažljivo. On se baš nagnuo napred i svaku reč primao u svoje srce. Čak nije ni treptao. Bio je toliko pažljiv - kao da je hipnotisan.

Kada je sveštenik završio propoved, video je istog čoveka kako prilazi upravniku i govori mu nešto. Bio je radoznao. Čim mu se pružila prilika, pitao je upravnika: „Šta vam je čovek rekao? Da li je rekao nešto o mojoj propovedi?" Upravnik je odgovorio: „Da." Sveštenik je pitao: „Hoćete li mi reći šta je rekao?" Upravnik je bio malo nerad da to učini, ali je onda rekao: „Da, čovek je rekao: 'Vidite? A ja sam unutra, a on je van!'"

Učitelj je tačno na istom mestu, u istom čamcu, kao što ste vi. On je takođe jedan stanovnik. On nema ništa više nego vi - samo malo više informacija. Informacije ne znače ništa. Vi možete sakupiti; obična, osrednja inteligencija je potrebna da skupi informacije. Čovek ne treba da bude genije, ne treba da bude vrlo talentovan. Samo osrednja inteligencija je dovoljna. Možete skupiti informacije. Možete nastaviti da ih sakupljate; možete postati učitelj.

Učitelj je onaj ko zna bez saznavanja. On privlači ljude, ako je dobar govornik, dobar pisac, ako ima ličnost, ako ima određenu harizmu oko sebe, magnetske oči, snažno telo. Ubrzo on postaje sve veštiji. Međutim, ljudi oko njega ne mogu postati sledbenici, oni će ostati učenici. Čak i ako se on izdaje za majstora, ne može vas načiniti sledbenikom. Najviše vas može načiniti učenikom. Učenik je onaj koji je u potrazi za više informacija, a učitelj je onaj koji je sakupio više informacija. Ovo je prvi tip majstora - koji uopšte nije majstor.

Onda postoji drugi tip majstora - koji je spoznao sebe. Šta god kaže, on kaže kao Heraklit: „Ja sam tragao." Ili kao Buddha on može reći: „Ja sam našao." Heraklit je mnogo suptilniji. On je govorio ljudima koji nisu mogli razumeti ako bi kazivao kao Buda: „Našao sam". Buddha kaže: „Ja sam najsavršeniji prosvetljeni čovek koji se ikada dogodio." To izgleda egoistično, ali nije, i on je govorio svojim sledbenicima koji su mogli razumeti da uopšte tu nije bilo ega.

Heraklit je govorio ljudima koji nisu bili disciplinovani - upravo običnim ljudima. Oni ne bi razumeli. On učtivo kaže: „Ja sam tragao, istraživao," i ostavlja drugu stranu, ono: „Ja sam našao", vašoj imaginaciji. Buddha nikada ne kaže; „Ja sam tragao." On kaže: „Našao sam! A ovo prosvetljenje se nikada nije dogodilo pre. Ono je sasvim apsolutno."

Čovek koji je našao jeste majstor. On će prihvatiti sledbenike. Učenici su zabranjeni; učenici ne mogu otići tamo sami. Čak i ako ih nanese tamo put, otići će što je pre moguće jer im majstor neće pomoći da sakupljaju više znanja. On će pokušati da vas preobrazi. Daće vam postojanje, neznanje. Daće vam više postojanja, a ne više znanja. Učiniće vas usredištenim, a središte je negde oko pupka, ne u glavi.

Ko god živi u glavi jeste ekscentričan, nastran. Ova reč je lepa; engleska reč *eccentric* znači 'izvan centra'. Zaista, lud je onaj ko god živi u glavi - glava je periferija. Možete živeti u svojim nogama, ili možete živeti u svojoj glavi; rastojanje od centra je isto. Centar je negde blizu pupka.

Učitelj vam pomaže da budete više i više ukorenjeni u glavi; majstor će vas iskoreniti iz glave i presaditi u centar. To je tačno presađivanje, ima tako mnogo bola - nužno je da bude - patnje, agonije, jer kada se presađuje, biljka mora da bude iščupana iz zemlje. Tako je uvek bilo. A onda opet, treba da bude zasađena u novu zemlju. To će potrajati. Stari listovi će otpasti. Cela biljka će proći kroz agoniju, nesigurnost, ne znajući da li će preživeti ili ne. To je ponovno rođenje. S učiteljem nema ponovnog rađanja; s majstorom ima ponovnog rađanja.

Sokrat je u pravu, on kaže: „Ja sam akušer“ Da, majstor vam pomaže da budete ponovo rođeni. Ali to znači da ćete morati da umrete; samo onda se možete ponovo roditi. Dakle majstor nije samo akušer - Sokrat kaže samo pola stvari. Majstor je i ubica takođe - ubica plus akušer. Prvo će vas ubiti kakvi jeste, i samo onda novo može nastati od vas. Iz vaše smrti - vaskrsenje.

Učitelj vas nikada ne menja. Šta god da vi jeste, ko god vi jeste, on vam jednostavno daje više informacija. On vam pridodaje i zadržava kontinuitet. On može da vas modifikuje, može da vas profini. Možete postati kulturniji, više uglašeni. Ali ostaćete isti; osnova će biti ista.

Sa majstorom dešava se diskontinuitet. Vaša prošlost postaje kao da nikada nije bila vaša - kao da je pripadala nekom drugom, kao da je sanjana. Ona nije bila realna; bila je noćna mora. Kontinuitet se prekida. Postoji procep. Staro otpada, a novo dolazi, između ova dva postoji procep. Procep je problem; taj jaz mora da se pređe. U tom procepu mnogi jednostavno postaju preplašeni, bežeći brzo se vraćaju natrag i prijanjaju uz svoju staru prošlost.

Majstor vam pomaže da pređete taj jaz, ali za učitelja nema ničega takvog, nema problema. Učitelj vam pomaže da naučite više; majstorov prvi posao je da vam pomogne da zaboravite ono što je naučeno, da se odučite; to je razlika.

Neko je pitao Ramanu Maharšija: „Došao sam iz velike daljine da učim od vas. Podučite me.“ Ramana se nasmejao i rekao: „Ako ste došli da učite, onda idite negde drugde jer mi ovde zaboravljamo naučeno. Ovde ne podučavamo. Previše već znate; to je vaš problem. Više učenja i biće više problema. Mi učimo kako da zaboravite naučeno, kako da se preuredite, razvijete.“

Majstor privlači sledbenike, učitelj - učenike. Šta je sledbenik? Sve mora tačno da bude shvaćeno; samo ćete onda moći da razumete Patanjđalija. Ko je sledbenik? Koja je razlika između učenika i sledbenika? Učenik je u potrazi za znanjem, sledbenik traži preobražaj, promenu. On je zasićen, sit sa samim sobom. Došao je do tačke da realizuje: „Kakav jesam, ja sam bezvredan - prašina, ništa drugo. Kakav jesam to je bez vrednosti.“

On je došao do postizanja novog rođenja, novog postojanja. Spreman je da prođe kroz krst, kroz smrtne muke i ponovno rođenje; otuda reč sledbenik. Reč sledbenik dolazi od discipline. On je spreman da prođe kroz svaku disciplinu. Šta god majstor kaže, on je spreman da sledi. On je sledio svoj vlastiti um do sada, za mnogo života, i nije stigao nigde. Slušao je svoj vlastiti um, i dospao je u sve veće nevolje. Sada je došao do tačke gde je shvatio; „Dosta je ovoga.“

On dolazi i predaje se majstoru. Ovo je disciplina, prvi korak. On kaže: „Sada ću vas slušati. Slušao sam dovoljno samog sebe; bio sam sledbenik svog vlastitog uma, učenik, i to ne vodi nikuda. Shvatio sam to. Sada ste vi moj majstor.“ To znači: 'Sada ste vi moj um. Sve što kažete, ja ću poslušati. Gde god me vodite, ja ću poći. Neću sumnjati u vas jer ta sumnja će dolaziti iz mog uma.“

Sledbenik je onaj ko je kroz život naučio jednu stvar: da je vaš um činitelj nevolja, vaš um je osnovni uzrok vaših nevolja. Vaš um uvek kaže: „Neko drugi je uzrok nevolje, ne ja.“ Sledbenik je onaj ko je naučio taj trik, to je klopka uma. On uvek kaže: „Neko drugi je odgovoran; ja nisam odgovoran.“ Tako on spasava sebe, štiti, ostaje siguran. Sledbenik je onaj ko je razumeo da je to pogrešno – da je to trik uma.

Jednom kada osetite celu ovu apsurdnost uma... On vas vodi u želju; želja vas vodi u frustraciju. On vas vodi u uspeh; svaki uspeh postaje promašaj. On vas vodi prema lepoti, a svaka lepota se pokazuje ružnom. On vas vodi dalje i dalje; nikada ne ispunjava nijedno obećanje. Daje vam obećanja. Ne, čak nijedno obećanje nije ispunjeno. To vam daje sumnju, sumnja postaje crv u srcu, otrovan. Ne dozvoljava vam da imate poverenje, a bez poverenja ne postoji rast. Kada razumete celu ovu stvar, samo onda možete postati sledbenik.

Kada dođete kod majstora, simbolično polažete svoju glavu pred njegove noge. To je odbacivanje svoje glave; to je stavljanje svoje glave pred njegova stopala. Tada kažete: „Sada ću ostati bez glave. Šta god mi sada kažete biće moj život.“ To je predanost. Majstor ima sledbenike koji su spremni da umru i budu ponovo rođeni.

Onda postoji treći - majstor majstora. Učitelj učenika je prvi; majstor sledbenika drugi; i onda treći, majstor majstora. Patanjđali kaže kada majstor postaje Bog - a da postaje Bog znači da čovek transcendirira vreme; za njega vreme ne postoji, prestaje da postoji; za njega ne postoji vreme; onaj ko je dospeo do razumevanja bezvremenosti, večnosti; koji se nije samo promenio i postao dobar, ko se nije samo promenio i postao svestan, koji je dospeo izvan vremena - on postaje majstor majstora. Sada je on Bog.

Šta će onda raditi majstor majstora? Ovaj stadijum dolazi samo kada majstor napusti telo - nikada pre. Jer u telu vi možete biti svesni, u telu vi možete shvatiti da ne postoji vreme. Inače telo ima biološki sat. Ono oseća glad, a posle izvesnog vremenskog perioda opet glad - zasićenost i glad, spavanje, bolest, zdravlje. Noću telo mora da ode na spavanje; ujutru mora da se probudi. Telo ima biološki sat. Dakle, treći majstor se dešava samo kada majstor napusti telo - kada on ne dolazi ponovo natrag u telo.

Buda ima dva termina. Prvi je nazvan *nirvana*, kada je Buddha postao prosvetljen ali je ostao u telu. Ovo je prosvetljenje, *nirvana*. Onda je posle četrdeset godina napustio telo; nazvao je to apsolutnom *nirvanom* - *mahaparanirvana*. Onda je postao majstor majstora, i ostao je majstor majstora.⁶¹

Svaki majstor, kada trajno napusti telo, kada se neće više vraćati natrag, postaje majstor majstora. Muhamed, Isus, Mahavira, Buda, Patanjđali; oni su ostali učitelji učitelja, i oni neprekidno vode – majstore, ne sledbenike.

Kada neko postane majstor na stazi Patanjđalija, odmah postoji kontakt sa Patanjđalijem čija duša lebdi u beskonačnom, individualna duša, koju on zove Bog. Kada osoba sledi Patanjđalijevu stazu postaje majstor, prosvetljen, odmah postoji komunikacija sa izvornim majstorom koji je sada Bog.

Kad god neko sledi Buddhu postaje prosvetljen, odmah uzajamni odnos započinje da postoji. Iznenada on je sjedinjen s Budom - s Budom koji nije više u telu, koji nije više u vremenu i prostoru, ali još jeste - sa Budom koji je postao jedno sa apsolutnim, ali još uvek jeste.

Ovo je vrlo paradoksalno i vrlo je teško razumeti, jer mi ne možemo razumeti ništa što je izvan vremena; čitavo naše razumevanje je unutar prostora. Kada neko kaže da Buddha postoji izvan vremena i prostora, za nas to nema smisla.

Kada kažete da Buddha postoji izvan vremena i prostora, to znači da ne postoji nigde posebno. A kako neko može postojati bez egzistencije negde posebno? On postoji, jednostavno postoji. Ne možete pokazati gde; ne možete reći gde je on. U tom smislu on nije nigde, pa je u tom smislu svuda. Za um koji leži u prostoru, vrlo je teško da razume nešto što je izvan prostora. Međutim, ko god sledi metode Bude i postane majstor, odmah ima kontakt. Buddha još nastavlja da vodi ljude koji slede njegovu stazu, Isus još nastavlja da vodi ljude koji slede njegov put.

Na Tibetu ima mnogo učitelja, a to nije bilo teško. Tibet je najprosvetljenija zemlja; ostala je takva do danas. To neće biti u budućnosti, zahvaljujući Maou. On je uništio čitav suptilni obrazac koji je Tibet stvorio. Cela zemlja bila je manastir. U drugim zemljama manastiri postoje; a Tibet je postojao u manastiru.

Pravilo je da iz svake familije jedna osoba mora da preuzme *sannyasu*, da postane *lama*, a to pravilo je tako načinjeno da su najmanje pet stotina majstora uvek dostupna. Kada se pet stotina majstora sastanu na Kailašu u ponoć - u dvanaest sati - Buddha je opet vidljiv.

On je vodio; svaki majstor nastavlja da vodi. Jednom kada ste blizu majstora, ne blizu učitelja, vi možete imati poverenje. Čak i ako ne postignete prosvetljenje u ovom životu, imaćete neprekidno suptilno vođenje - čak i ako ne shvatite da ste vođeni.

⁶¹ Smatra se da ove klasifikacije važe samo za posmatrača, ne i za prosvetljenog. On je i za vreme potpunog prosvetljenja u telu dostigao *mahaparanirvanu*, jer je i tada potpuno nezavisan od tela kao da ono ne postoji. *Maha* znači 'veliki' a ispred reči *samadhi* označava fizičku smrt prosvetljenog. Kada svetac fizički umre, za njega se kaže da je 'ušao u *mahasamadhi*'. Reč *para* (ispred *nirvana*) označava onostranu ili transcendentálnu *nirvanu* koja se nastavlja posle smrti tela prosvetljenog. Stoga *mahaparanirvana* jednostavno za posmatrača znači da je telo prosvetljenog umrlo, a ne novo stanje *nirvane* za prosvetljenog, koje nastupa samo posle smrti. Ako je prosvetljeni u *nirvani*, on je potpuno nezavisan od tela, tako da smrt tela za njega ne predstavlja nikakvu promenu.

Mnogi učenici Gurđijeva su dolazili kod mene. Oni su morali doći jer ih je Gurđijev bacao prema meni. Ne postoji niko drugi, Gurđijev ih može baciti ili odgurnuti. To je nesreća. Ali je tako - sada ne postoji nijedan majstor u Gurđijevom sistemu, tako da on ne može načiniti kontakt. Mnogi njegovi učenici dolaze pre ili kasnije, i oni nisu svesni jer ne mogu razumeti šta se događa. Oni misle da je to samo slučajno.

Ako majstor postoji na određenoj stazi u vremenu i prostoru, izvorni majstor može nastaviti da šalje instrukcije. Na taj način religije su uvek ostajale žive. Jednom kada se lanac prekine, religija postaje mrtva. Na primer, religija *đaina* je prekinuta jer nijedan jedini majstor ne postoji koji bi nastavio da šalje nove instrukcije. Jer u svakom dobu stvari se menjaju; um se menja, tehnike su se promenile, učenja su se promenila, metode moraju biti pronađene, nove stvari moraju biti dodate, stare stvari moraju biti izbrisane. Svakom dobu je potrebno mnogo rada.

Ako majstor postoji na određenoj stazi, onda izvorni majstor koji je sada Bog može ostati. Ali ako majstor nije ovde na zemlji, onda je lanac prekinut i religija postaje mrtva. To se dešava mnogo puta.

Na primer, Isus nikada nije nameravao da stvori novu religiju; nikada nije razmišljao o tome. Bio je Jevrejin, primio je direktna uputstva od jevrejskih majstora koji su postali bogovi. Ali Jevreji nisu slušali njegova uputstva. Oni bi rekli: „Ovo nije zapisano u spisima. O čemu vi pričate?“ U spisima je ovo zapisano da, ako vas neko pogodi ciglom, vi na njega bacite kamen; oko za oko, život za život. A Isus je počeo da govori da volite neprijatelja svog - i ako vas on udari po jednom obrazu, dajte mu i drugi.

To nije zapisano u jevrejskim spisima, ali je novo uputstvo jer se doba promenilo. To je nova metoda koju je trebalo sprovoditi, a Isus je primio direktno od bogova - od bogova u Patanjđalijevom smislu; od starih proroka. Ali to nije bilo zapisano u spisima. Jevreji su ga ubili ne znajući šta su uradili. Zato je Isus rekao u poslednjem momentu kada je bio na krstu: „Bože, oprosti im, jer ne znaju šta rade. Oni izvršavaju samoubistvo. Oni ubijaju sebe, jer prekidaju vezu sa svojim vlastitim majstorima.“

I to se dogodilo. Ubistvo Isusa je postalo najveća nesreća za Jevreje, i već dve hiljade godina oni pate jer nemaju kontakt. Oni žive sa spisima; oni su ljudi koji su najviše orijentisani na spise u svetu. Talmud, Tora - oni žive sa spisima i kad god je načinjen napor iz višeg izvora izvan vremena i prostora, oni nisu slušali.

To se dogodilo mnogo puta. Tako je rođena nova religija. Nepotrebno - nije postojala potreba! Ali stari ljudi nisu slušali. Oni bi rekli: „Gde je to zapisano?“ To nije zapisano. To je nova instrukcija, novi spis. A vidite, uvek nova religija izgleda snažnija od stare. Zato što ima poslednje instrukcije, može više pomoći ljudima.

Jevreji su ostali isti. Hrišćani su se raširili na pola sveta; sada je polovina sveta hrišćanska. *Đaini* su ostali u Indiji, vrlo neznatna manjina jer i oni nisu želeli slušati. Oni nemaju nijednog živog majstora. Imaju mnogo *sadhua*, monaha - mnogo, jer oni mogu to priuštiti - oni su bogata zajednica - ali nemaju nijednog živog majstora. Nikakve instrukcije ne mogu im biti date kroz više izvore. Ovo je bilo jedno od najvećih otkrića teozofije u Indiji - u ovom dobu, svuda u svetu - da majstori neprekidno nastavljaju da podučavaju. Patanjđali kaže da je ovo treća kategorija majstora; majstor majstora. To je ono što kod njega znači reč Bog.

Budući da je izvan ograničenja vremena, on je majstor majstora.

Šta je vreme i kako čovek odlazi izvan vremena? Pokušajte da razumete. Vreme je želja, jer za želju potrebno je vreme. Vreme je tvorevina želje. Ako nemate vreme, kako možete želeti? Ne postoji prostor za kretanje želje. Želji je potrebna budućnost. Zbog toga se ljudi koji žive s milionima želja boje smrti. Zašto se boje smrti? Jer smrt odmah preseca vreme. Više nema vremena, vi imate milione želja, a sada dolazi smrt.

Smrt znači sada više nema budućnosti; smrt znači sada više nema vremena. Sat može nastaviti da otkucava, ali vi nećete „kucati“. Želji treba vreme da se ispuni - budućnost. Vi ne možete želeti u sadašnjosti; ne postoji želja u sadašnjosti. Možete li želeti išta u sadašnjosti?

Kako ćete želeći to? Jer ako želite odmah je budućnost ušla. Sutra je došlo u sledećem momentu. Kako sada i ovde možete želeći, u ovom trenutku?

Želja je nemoguća bez vremena - vreme je takođe nemoguće bez želje - oni se pojavljuju zajedno, dva aspekta istog novčića. Kada čovek postane beželjjan, on postaje bezvremen. Budućnost se zaustavlja, prošlost se zaustavlja. Samo sadašnjost je tu. Kada se želja zaustavi to je slično kao kada sat nastavlja da otkucava a kazaljke su uklonjene. Upravo zamislite sat koji nastavlja da otkucava, a nema kazaljki, tako da ne možete reći koliko je sati.

Čovek bez želje je kao časovnik koji otkucava bez kazaljki. To je stanje Bude. U telu, on živi, časovnik nastavlja da otkucava, jer telo ima svoj vlastiti biološki proces koji se nastavlja. Ono će biti gladno, ono će tražiti hranu. Ono će biti žedno i tražiće da pije. Osetiće pospanost i otići će da spava. Telo će imati potrebe, stoga ono otkucava. Ali unutarne biće nema vreme; časovnik je bez kazaljki.

Zbog tela vi ste usidreni u svetu - u svetu vremena. Vaše telo ima težinu, a zbog te težine gravitacija još deluje na vas. Kada je telo ostavljeno, kada Buddha ostavi telo, onda se otkucavanje samo zaustavlja. Onda je on čista svest; nema tela, nema gladi, nema društva; nema tela, nema žeđi; nema tela, onda nema potrebe.

Zapamtite ovo - želja i potreba - ove dve reči. Želja je od uma; potreba je od tela. Želja i potreba, onda ste vi sat sa kazaljka. Kada postoji samo potreba, a nema želje; onda ste vi sat bez kazaljki, a kada se potreba takođe ostavi, otišli ste izvan vremena. Ovo je večnost; izvan vremena je večnost.

Na primer; ako ne gledam u sat - i ako moram da gledam neprekidno celog dana - ako ne gledam u sat, ja ne znam koje je vreme. Čak i ako sam video pre pet minuta, opet moram pogledati jer ne znam tačno, jer sada - unutra nema vremena - samo telo otkucava.

Svesnost nema vreme. Vreme se stvara kada svest želi nešto; odmah se vreme stvara. U egzistenciji ne postoji vreme. Ako čovek nije na zemlji, vreme će iščeznuti odmah. Drveće otkucava, kamenje otkucava. Sunce će se dići i mesec će zaći, i sve će se nastaviti kako jeste, ali neće biti vremena jer vreme ne dolazi sa sadašnjosti, ono dolazi sećanjem na prošlost i zamišljanjem budućnosti.

Buda nema prošlost. On je završio s tim, on je ne nosi. Buddha nema budućnost. On je završio s tim takođe, jer nema želja. Ali potrebe postoje jer telo postoji. Još nekoliko *karmi* više mora da se ispune; nekoliko dana više telo će nastaviti da otkucava, samo će se stara inercija produžiti. Morate naviti sat. Čak i kad prestanete sa navijanjem, on će nastaviti da otkucava nekoliko sati, ili nekoliko dana. Stara pokretačka sila će se nastaviti.

Budući da je on izvan ograničenja vremena, on je majstor majstora.

Kada oboje, potreba i želja iščeznu, vreme će iščeznuti. I zapamtite, isključivo naćinite razliku između želje i potrebe; inaće možete biti u ozbiljnom neredu. Nikada ne pokušavajte da ostavite potrebe. Niko ih ne može ostaviti, dok telo ne bude napušteno. Ne budite u nedoumici šta je šta. Zapamtite šta je potreba, a šta je želja.

Potreba dolazi od tela, a želja dolazi od uma. Potreba je animalna, želja je ljudska. Naravno, kada osećate glad potrebna vam je hrana. Prestajete jesti kada potreba prestane; vaš stomak odmah kaže: „Dovoljno“, ali um kaže: „Još malo. Tako je ukusno.“ To je želja. Vaše telo kaže: "Ja sam žedan," ali telo nikada ne traži koka kolu. Kada dećak kaže: "Žedan sam" - neka pije. Ne može piti vodu više nego što je potrebno. Koka kolu može popiti više. To je fenomen uma.

Koka kola je jedina univerzalna stvar u ovom dobu - čak i u Sovjetskom Savezu. Ništa nije ušlo tamo, ali koka kola je ušla. Čak i gvozdena zavesa ne pravi nikakvu razliku, jer ljudski um je ljudski um.

Uvek motrite gde potreba prestaje, a želja zapoćinje. Ućinite to neprekidno svesnim. Ako možete naćiniti razliku, postigli ste nešto - ključ za egzistenciju. Potreba je lepa, želja je ružna. Međutim postoje ljudi koji nastavljaju da žele, oni nastavljaju da režu svoje potrebe. Oni su neozbiljni, glupi. Ne možete naći veće idiote na svetu, jer oni ćine upravo suprotno.

Ima ljudi koji će postiti danima i žudeti za nebom. Post je rezanje potrebe, a želja za nebom je pomaganje želji da više bude tu. Oni imaju više vremena nego što je vaše, jer moraju misliti o nebu - imaju neizmerno vreme, nebo je uključeno u njemu. Vaše vreme se zaustavlja pri smrti. Za vas će oni reći: "Vi ste materijalista." Oni su 'duhovni' jer se njihovo vreme nastavlja dalje. Ono pokriva nebo - ne samo jedno, sedam - čak i *moksha*, konačno oslobođenje, je unutar granice njihovog vremena. Oni imaju ogromno vreme, a vi ste materijalisti jer se vaše vreme zaustavlja pri smrti.

Zapamtite, lako je odbaciti potrebe, budući da je telo tako nečujno vi ga možete mučiti. Telo je tako prilagodljivo da ako ga mučite predugo ono postaje prilagođeno vašem mučenju. Ono je nemo i ne može reći ništa, ako postite, za dva, tri dana reći će: „Ja sam gladno, ja sam gladno". Ali vaš um misli o nebu (o raju), a bez gladi vi ne može ući u nebo (raj). U spisima je zapisano: „Posti" - stoga ne slušate telo. Takođe je zapisano u spisima: „Ne slušaj telo - telo je neprijatelj."

Telo je nema životinja: možete nastavljati da ga mučite. Za nekoliko dana ono će javljati šta mu treba, ako započnete dug post, barem prvu sedmicu... Petog, šestog dana ono prestaje da se javlja jer ga niko ne sluša, onda započinje da se prilagođava samo od sebe. Ono ima skladište za devedeset dana. Svaka zdrava osoba ima rezervoar debljine (masti) za devedeset dana u slučaju nužde - ne za post.

Ponekad se izgubite u šumi i ne možete nabaviti hranu. Ponekad nastupi nestašica i ne možete dobiti hranu. Telo ima rezervu za devedeset dana. Ono će hraniti sebe; ono jede sebe. Ono ima sistem sa dve brzine. Obično traži hranu. Ako unosite hranu, onda rezerva ostaje netaknuta. Ako ne unosite hranu dva, tri dana, ono počinje da traži. Ako mu još ne dobavite hranu, jednostavno menja brzinu. Brzina se menja; onda ono započinje da jede sebe.

Zato u postu vi gubite jedan kilogram svakog dana. Gde odlazi ta težina? Ova težina iščezava jer jedete svoju vlastitu debljinu, svoje vlastito meso. Vi ste postali kanibal. Post je kanibalizam. Za devedeset dana bićete skelet, sva rezerva je potrošena. Onda morate umreti.

Lako je biti nasilan prema telu; ono je tako nemo. Međutim, s umom je to teško jer je on tako glasan, on neće da sluša. Prava stvar je načiniti um poslušnim i preseći želje. Ne tražite nebo ili raj.

Upravo sam pročitao knjigu o novoj religiji u Japanu. A kao što sam znao, Japanci su tehnički vrlo vešti ljudi; stvorili dva raja u Japanu. Samo da bi vam dali mogućnost letimično da ga sagledate, na jednom uzdignutom mestu načinili su mali raj - kako se može doći tamo... Vi samo odete tamo i možete ga videti. To lepo mesto su učinili apsolutno čistim i takvim ga održavaju - cveće i cveće, drveće i hlad, lepi mali bungalovi; pružili su vam sjaj raja tako da počinjete da ga želite.

Raj ne postoji. To je tvorevina uma. Ne postoji pakao. To je takođe tvorevina uma. Pakao nije ništa drugo do odsustvo raja; to je sve. Prvo stvorite, a onda osećate gubitak jer to nije tu. A ovi ljudi, ovi sveštenici, ovi trovači, oni vam uvek pomažu da želite. Prvo oni stvore želju; onda sledi pakao; onda dolaze da vas izbave.

Jednom sam prolazio vrlo primitivnim putem - bilo je leto - i naišao sam na tako blatnjav deo puta da sam se začudio kako je postao tako blatnjav. Kiše nije bilo. Skoro pola milje je put bio blatnjav, a ja sam mislio da rupe nisu tako duboke pa sam nastavio da vozim kola dok se nisam zaglavio. Nije bilo samo blatnjav, imao je i mnogo rupa. Onda sam čekao da naiđe neko ko će mi pomoći, neki kamion.

Naišao je farmer sa kamionom. Kada sam zatražio da mi pomogne, rekao je da će to koštati dvadeset *rupija*. Rekao sam: „U redu platiću ti dvadeset *rupija*, samo me izvadi odavde." Kada sam bio van, rekao sam farmeru : „Za ovu cenu morao bi raditi dan i noć." On je rekao: „Ne, ne noću, jer moram da usmerim vodu iz reke na ovaj put. Šta mislite šta je načinilo ovo blato na putu? Onda mogu takođe malo da odspavam, jer rano ujutru rad počinje."

Ovo su sveštenici. Prvo oni stvore blato; puste vodu iz udaljene reke. Onda se vi zaglavite, a onda vam pomažu. Ne postoji raj i nema pakla, nema neba, nema pakla. Vi ste eksploatisani, i bićete eksploatisani dok ne prestanete da želite.

Čovek koji ne želi ne može biti eksploatisan. Onda nijedan sveštenik ne može da ga eksploatiše, onda nikakva crkva ne može da ga eksploatiše. Kada želite vi stvarate mogućnost da budete eksploatisani. Iskorenite svoje želje koliko možete jer su one neprirodne. Nikada ne secite svoje potrebe jer one su prirodne; ispunite svoje potrebe.

Pogledajte čitavu stvar. Potreba nema mnogo; njih uopšte nema mnogo. One su tako jednostavne. Šta vama treba? Hrana, voda, sklonište, nekoga da vas voli tako da vi možete voleti njega. Šta je još potrebno? Ljubav, hrana, sklonište - jednostavne potrebe. Religije su protiv svih ovih potreba. Protiv ljubavi, one kažu praktikujte celibat. Protiv hrane, one kažu praktikujte post. Protiv utočišta, oni kažu postanite monah, krećite se, postanite lualica - beskućnik. One su protiv potreba. Zbog toga one stvaraju pakao. A vi ste sve više i više u patnji, više i više u njihovim rukama. Onda tražite pomoć od njih, a oni su stvorili čitavo stanje.

Nikada ne idite protiv potreba, a uvek se setite da sećete želje. Želje su beskorisne. Šta je želja? To nije želja za skloništem. Želja je uvek za boljim utočištem. Želja je komparativna, potreba je jednostavna. Vama treba žena da je volite, čovek da ga volite. Želji? Želji treba Kleopatra. Želja je jednostavno za nemogućim; potreba je za mogućim. A ako je moguće ispunjeno, vi ste spokojni. Čak i Buddhi treba to.

Želja je besmislena. Odsecite želje i postanite svesni. Onda ćete biti izvan vremena. Želje stvaraju vreme; ako odsećete želje bićete izvan vremena. Telesne potrebe će ostati dok telo postoji, ali ako želje iščeznu, onda je ovo vaš poslednji, ili uglavnom poslednji ali jedini život. Ubrzo vi ćete takođe iščeznuti. Čovek koji je postigao beželjnost pre ili kasnije će doći izvan potreba, jer onda telo nije potrebno. Telo je vozilo uma; ako um ne postoji, telo više nije potrebno.

On je poznat kao AUM.

A ovaj Bog, savršeno cvetanje, poznat je kao *Aum*. *Aum* je simbol univerzalnog zvuka. U sebi čujete misli, reči, ali nikada zvuk vašeg bića. Kada nema želje, nema potrebe, kada je telo odbačeno, kada um iščezne, šta će se dogoditi? Onda se čuje prava duša univerzuma. To je *Aum*.

Svuda u svetu su ljudi realizovali ovaj *Aum*. Muslimani, hrišćani, Jevreji ga nazivaju *amen*. Zoroastrianci i parsi *Aum* nazivaju *Ahura Mazda*. To *a* i *m* - *ahura* je od *a*, a *mazda* je od *m* - to je *Aum*. To su oni načinili božanstvom.

Zvuk je univerzalan. Kada se zaustavite, vi ga čujete. Baš sada vi govorite mnogo, ćaskajući sa sobom; stoga to ne možete čuti. To je tih zvuk. On je tako tih da, dok se vi potpuno ne zaustavite, nećete moći to da čujete. Hindusi je nazvao svoje bogove simboličnim imenom - *Aum*. Patanjđali kaže, On je poznat kao *Aum*. Ako želite da nađete majstora, majstora majstora, moraćete postati sve više i više usklađeni sa zvukom *Aum*, orijentisani da ne dopustite čak ni jednu jedinu reč, da ne koristite nijednu reč više...

Ponavljajte i meditirajte...

Kad god on kaže ponavljajte *Aum*, on uvek dodaje meditiraj. Treba shvatiti razliku.

Ponavljajte i meditirajte na AUM.

Ponavljanje i meditiranje na AUM donosi iščezavanje svih prepreka i buđenje nove svesti.

Ako ponavljate i ne meditirate, to će biti transcendentalna meditacija Mahariši Maheš Jogija - TM. Ako ponavljate i ne meditirate, onda je to hipnotičko sredstvo. Onda se uspavate. To je dobro, jer lepo je uspavati se. To je zdravo; iz toga ćete izaći mnogo smireniji. Osetićete više blagostanja, više energije, više zadovoljstva. Ali to nije meditacija.

To je kao sredstvo za smirenje i pilula za duševnu vedrinu zajedno. To vam pruža dobro spavanje, i onda se osećate ujutru vrlo dobro. Više energije je obezbeđeno, ali to nije meditacija, a to takođe može biti opasno ako koristite duže vreme. Možete postati zavisni od toga, i što je više upražnjavate, više ćete shvatiti da se dolazi do tačke kada ste se zaglavili. Tada kada to ne radite, osećate da vam nešto nedostaje. Ako radite to, ništa se ne događa.

Ovu stvar treba zapamtiti: kad god propustite meditaciju i osećate da vam nešto nedostaje, a ako meditirate redovno i ništa novo se ne dešava, onda ste se zaglavili. Onda je potrebno nešto odmah uraditi. To je postalo zavisnost kao pušenje cigareta. Ako ne pušite, osećate da vam nešto nedostaje. Osećate neprekidno da nešto treba uraditi; osećate nemir. A ako pušite, ništa se ne dobija. To je definicija zavisnosti. Ako se nešto dobija, to je u redu; ali ako se ništa ne dobija - to je postalo navika. Ako to ne činite, osetićete se jedno. Ako to radite, nikakvo blaženstvo ne dolazi iz toga.

Ponavljajte i meditirajte - ponavljajte *Aum, Aum, Aum, Aum* - i ostanite po strani, odvojeno od ovog ponavljanja. *Aum, Aum, Aum, Aum*; zvuk je svuda oko vas i vi ste budni, svesni, posmatrate, svedočite. To je meditiranje. Stvorite zvuk u sebi i još ostanite posmatrač na bregu. U dolini, zvuk se kreće - *Aum, Aum, Aum* - a vi stojite iznad i posmatrate, svedočite. Ako ne posmatrate, uspavaćete se. Transcendentalna meditacija je na Zapadu privlačna ljudima jer su izgubili sposobnost da spavaju dobro.

U Indiji niko ne mari za Mahariši Maheš Jogija jer su ljudi tako čvrsto uspavani, hrču. Njima to ne treba. Ali kada zemlja postane bogata i ljudi ne rade fizičke poslove, spavanje je poremećeno. Onda ili uzimate sredstvo za smirenje ili TM. A TM je, naravno, bolji jer nije hemijski. Ali je to još vrlo, vrlo jako hipnotičko sredstvo.

Hipnoza može biti korišćena u određenim slučajevima, ali ne treba da se učini navikom, jer na kraju će vas dovesti u uspavano postojanje. Vi ćete se kretati kao u hipnozi; izgledaćete kao zombi. Nećete biti svesni i budni. A zvuk *Aum* je takva uspavanka, jer je univerzalni zvuk. Ako ga ponavljate, kroz njega možete postati potpuno opijeni. Onda dolazi opasnost, jer cilj nije da se postane opijen. Cilj je da se postane sve više i više svestan. Postoje dve mogućnosti da odbacite svoje brige.

Psiholozi dele um na tri sloja: prvi nazivaju svesno, drugi podsvesno, a treći sloj zovu nesvesno. Četvrti još neznaju - Patanjđali ga naziva nadsvesno. Ako postanete više budni, krećete se iznad svesnog i dostižete nadsvesno. To je stanje Boga: super-budno, nadsvesno.

Ali ako ponavljate *mantru* bez meditiranja, vi padate u podsvesno. Ako padate u podsvesno, to će vam dati dobro spavanje, blagostanje, bogatstvo. Ali ako nastavite, pašćete u nesvesno, onda ćete postati zombi, a to je vrlo, vrlo loše - to nije dobro.

Mantra se može koristiti kao hipnoza. Ako ste na operaciji u bolnici to je u redu. Bolje je nego da uzimate hloroform, dobro je da ste smireni, dobro je da ste hipnotisani; to je manje zlo. Ako ne spavate dobro, bolje je da radite TM nego da uzimate sredstvo za smirenje. To je manje opasno, manje štetno. Ali to nije meditacija.

Dakle, Patanjđali neprekidno insistira:

Ponavljajte i meditirajte na AUM.

Ponavljajte i stvorite svuda oko vas zvuk *Aum*, ali ne budite izgubljeni u tome. To je tako sladak zvuk, vi ćete biti izgubljeni. Ostanite budni - ostanite više i više budni. Što zvuk ide dublje, postajete više i više budni; tako da zvuk opušta vaš nervni sistem, ali ne vas. Zvuk opušta vaše telo, ali ne vas. Zvuk šalje celo vaše telo i fizički sistem u spavanje, ali ne vas.

Onda dupli proces započinje; zvuk ostavlja vaše telo u odmornom stanju a svesnost vam pomaže da se uzdignete do nadsvesti. Telo se kreće prema nesvesnom, postaje zombi, brzo uspavano, a vi postajete nadsvesno biće. Onda vaše telo doseže dno, a vi dostižete vrh. Vaše telo postaje dolina, a vi postajete vrh. Ovo je stvar koju treba realizovati.

Ponavljajte i meditirajte.

Ponavljanje i meditiranje na AUM donosi iščezavanje svih prepreka i buđenje nove svesti.

Nova svest je četvrta - nadsvest. Ali zapamtite samo ponavljanje nije dobro. Ponavljanje je samo pomoć u meditaciji. Ponavljanje stvara objekat, najpodesniji objekat je zvuk *Aum*. A ako možete biti svesni najsuptilnijeg, vaša svet takođe postaje suptilna.

Kada posmatrate grube stvari vaša svesnost se gubi. Kada posmatrate seksualno telo, vaša svest postaje seksualna. Kada gledate nešto - objekat požude - vaša svest postaje požuda. Šta god posmatrate, vi postajete. Posmatrač postaje posmatrano; zapamtite ovo.

Krišnamurti insistira često da posmatrač postaje posmatrano. Šta god posmatrate, vi postajete. Tako ako posmatrate zvuk *Aum*, koji je najdublji zvuk, najdublja muzika, zvuk bez zvuka, zvuk koji je nestvoren - *anahat*, zvuk koji je upravo priroda egzistencije, ako postanete svesni toga, vi postajete to - vi postajete univerzalni zvuk. Oboje, subjekat i objekat, susreću se, stapaju i postaju jedno. To je nadsvesno gde se objekat i subjekat rastvaraju, gde znalca i znanog nema više. Samo jedno ostaje; objekat i subjekat su premošćeni. Ovo jedinstvo jeste *yoga*.

Reč *yoga* dolazi od reči *yuj*. To znači spojiti se, sjediniti zajedno. To se događa kada su objekat i subjekat upregnuti (yoked) zajedno. Engleska reč jaram je takođe od *yuj*, od istog korena od koga *yoga* dolazi. Kada su subjekat i objekat spojeni zajedno, upregnuti zajedno tako da više nisu odvojeni, premošćeni, jaz iščezava. Vi postizete nadsvesnost.

To je ono što Patanjđali naziva:

Ponavljanje i meditiranje na AUM donosi iščezavanje svih prepreka i buđenje nove svesti.

Poglavlje 6

POČETAK NOVE STAZE

Izlaganje 6. januara 1975. u Buddha dvorani.

Pitanje prvo:

Da li vi primete uputstva od nekog majstora majstora?

Ja nisam ni na jednoj drevnoj stazi, stoga nekoliko stvari treba razumeti. Ja nisam kao Mahavira koji je bio poslednji iz duge serije *tirthankara*⁶², dvadeset četvrti - on je bio dvadeset četvrti. U prošlosti dvadeset troje su postati majstori majstora, bogovi, na istoj stazi, istoj metodi, istom načinu života, istoj tehnici.

Prvi je bio Rišab a poslednji Mahavira. Rišab nije imao nikoga iz prošlosti da se ugleda na njega. Ja nisam kao Mahavira, već kao Rišab. Ja sam početak tradicije, ne završetak. Mnogi će dolaziti na istu stazu. Dakle je ne mogu tražiti uputstva ni od koga; to nije moguće. Tradicija se rađa, a zatim umire, upravo kao što se osoba rađa i umire. Ja sam početak, ne završetak. Kada je neko u sredini serija ili na završetku, on dobija instrukcije od majstora majstora.

Koji je razlog zašto ja nisam ni na jednoj stazi? Radio sam s mnogim majstorima, ali nikada nisam bio sledbenik (učenik). Ja sam bio lutalica, lutajući kroz mnogo života, uzduž i

⁶² *Tirthankara* - znači vodič preko prelaza, gaza preko reke. To je naziv za osnivače đainizma, najstarije religije. Tih osnivača je bilo više, a poslednji je Mahavira, bio je savremenik Buddhe u petom veku pre n.e. Njih dvojica se nisu sreli iako su se često vodile kritičke rasprave između njihovih učenika. Reč *đinah* označava pobjednika, oslobođenu dušu (*đivu*) koja je pobedila ograničenja materije. Otuda je odlika đainizma strog asketizam, gladovanje sve do ivice smrti, i potpuno nenasilje prema svim živim bićima koja sadrže princip života (*đivah*). Đainizam je stoga religija prakse oslobođenja, a ne teizam, obožavanje Boga.

popreko prolazeći kroz mnoge tradicije, bivajući sa mnogim grupama, školama, metodama, ali nikada ne pripadajući nikome. Bio sam priman s ljubavlju, ali nikada nisam bio deo - većinom gost, na noćnom boravku. Zbog toga sam naučio tako mnogo. Ne možete naučiti na jednoj stazi tako mnogo; to je nemoguće.

Ako se krećete na stazi, vi znate sve o tome ali ništa o nečemu drugom. Celo vaše biće je apsorbovano u tome. To nije bio moj put. Ja sam bio kao pčela koja leti od jednog cveta do drugog cveta, sakupljajući mnogo različitog polena. Zbog toga mogu biti bez ustezanja u *zenu*, mogu biti udobno sa Isusom, mogu biti spokojno sa Jevrejima, mogu biti bez ustezanja sa muslimanima, mogu biti mirno sa Patanjđalijem - s različitim putevima, ponekad dijametralno suprotnim.

Ali, za mene, skrivena harmonija postoji. Zbog toga ljudi koji slede jednu stazu nisu sposobni da me razumeju. Oni su jednostavno zbunjeni. Oni znaju posebnu logiku, poseban obrazac. Ako se stvar uklapa u njihov obrazac, to je u redu. Ako se ne uklapa, to je pogrešno. Oni imaju vrlo ograničen kriterijum. Za mene, kriterijumi ne postoje. Zato što sam bio s tako mnogo obrazaca, ja mogu biti udobno svuda. Niko nije tuđ meni i ja nikome nisam stranac. Ali ovo stvara problem. Ja nisam stranac nikome, ali svako postaje stranac meni - mora da bude tako.

Ako ne pripadate nekoj određenoj sekti, onda svako misli kao da ste neprijatelj. Hindusi će biti protiv mene, hrišćani će biti protiv mene, Jevreji će biti protiv mene, đaini će biti protiv mene, a ja nisam ni protiv koga. Zato što oni ne mogu naći svoj obrazac u meni, biće protiv mene.

A ja ne govorim o obrascu, nego o dubljem uzorku koji obuhvata sve obrasce. Postoji jedan obrazac, drugi obrazac, pa opet drugi obrazac, milioni uzoraka. Ali svi obrasci počivaju na nečemu skrivenom ispod, koje je obrazac obrazaca - skrivena harmonija. Oni ne mogu izgledati kao to, ali takođe nisu pogrešni. Kada živite s određenom tradicijom, određenom filozofijom, određenim načinom gledanja na stvari, postajete usklađeni s tim.

Na taj način ja nisam bio usklađen ni sa kim - bar ne toliko da bih mogao postati deo njih. U izvesnom smislu to je nesreća, ali u drugom smislu to se pokazalo kao blagoslov. Mnogi koji su radili sa mnom postigli su oslobođenje pre mene. To je bila nesreća za mene. Ja sam oklevao i oklevao u pozadini, jer nikada nisam delovao potpuno ni sa čim, kretao sam se od jednog do drugog.

Mnogi su uspeli (postigli ostvarenje) koji su započeli sa mnom. Čak i nekoliko (njih) koji su počeli posle mene uspeli su pre mene. To je bila nesreća, ali u drugom smislu je to bio blagoslov jer sam upoznao svaku kuću. Možda ne pripadam nijednoj kući, ali sam kod kuće svuda. Zbog toga nisam dobio (prvobitnog) majstora majstora - nikada nisam bio sledbenik određenog majstora. Onda ste vi kola; bivate usmereni. Onda znate jezik. Tako ja nisam bio usmeravan ni od koga nego pomagan od mnogih. Treba shvatiti razliku; nisam usmeravan, ne primam nikakve zapovesti: "Uradi ovo ili nemoj uraditi ono," nego sam pomagan od mnogih.

Đaini možda ne osećaju da im pripadam, ali Mahavira oseća, jer svakako on može videti obrazac obrazaca. Sledbenici Isusa možda neće moći da me razumeju, ali Isus može. Dakle meni pomažu mnogi. Zbog toga mi dolaze mnogi ljudi različitog porekla. U ovo vreme nigde na zemlji ne možete naći takav skup. Ima Jevreja, hrišćana, muslimana, hindusa, đaina, budista, iz celog sveta. A više i više će ubrzo dolaziti.

To je pomoć od mnogih majstora. Oni znaju da ja mogu biti koristan njihovim sledbenicima; oni će slati mnogo više - ali ne instrukcije, jer ja nikada nisam primao instrukcije ni od kog majstora kao sledbenik. Sada takođe nema potrebe za to. Samo pomoć, a to je bolje - osećam veću slobodu. Niko ne može biti tako slobodan kao što sam ja.

Jer ako primate uputstva od Mahavire, ne možete biti slobodni kao što sam ja. Đain mora da ostane đain. On mora nastaviti da govori protiv budizma. On mora to, jer je to borba mnogih obrazaca i tradicija. A tradicije mora da se bore ako žele da prežive. Radi sledbenika one moraju biti sklone raspravljanju; moraju reći: "To je pogrešno," jer samo onda sledbenik može osećati: "Ovo je ispravno." Naspram pogrešnog, sledbenik oseća da je ispravan.

Sa mnom vi ćete biti na gubitku. Ako ste upravo ovde sa svojim intelektom, vi ćete biti zbunjeni. Poludećete jer ovog momenta ja kažem nešto, a sledećeg momenta to poričem;

jer ovog momenta sam govorio o jednoj tradiciji, a drugog momenta o drugoj. Ponekad ne govorim ni o jednoj tradiciji; govorim o meni. Onda vi to ne možete naći nigde u nekom spisu.

Inače meni je pomognuto, a pomoć je lepa jer po svoj prilici ja je neću slediti. Ja nisam prisiljen da je sledim. To zavisi od mene. Pomoć je data neuslovljeno. Ako osećam da želim da je koristim, ja ću je koristiti; ako ne osećam potrebu ja je neću koristiti. Nemam obavezu ni prema kome.

Ali ako postanete jednog dana prosvetljeni, onda je možete primati. Ako nisam u telu, onda možete primati instrukcije od mene. Ovo se uvek dešava prvoj osobi, kada tradicija započne. To je početak, rođenje, a vi nikada niste proces rađanja. Najlepše je kada se nešto rodi, jer je to najživlje. Ubrzo, kako dete poraste, ono dolazi bliže i bliže smrti. Tradicija je najsvežija kada se rodi. Ona ima svoju vlastitu neuporedivu, jedinstvenu lepotu.

Ljudi koji su slušali Rišaba, prvog *đainskog tirthankaru*, imali su različite kvalitete. Kada su slušali Mahaviru, tradicija je bila hiljadama godina stara. Bila je na ivici umiranja. Sa Mahavirom, ona je umrla.

Kada se u tradiciji više ne rađaju majstori, ona je mrtva. To znači da tradicija više ne raste. Ćaini su je zatvorili. Kod dvadeset četvrtog oni su rekli, "Sada, nema više majstora, nema više *tirthankara*." Da se bude sa Nanakom bilo je lepo jer nešto novo je dolazilo iz materice - iz materice univerzuma. Baš kao što posmatrate rađanje deteta - misterija - nepoznato prodire u poznato, bestelesno postaje otelovljeno. To je sveže kao kapi rose. Ubrzo sve će biti prekriveno prašinom. Ubrzo, kako vreme prolazi, stvari će postati stare.

Ali vremenom do desetog *gurua sikha*, desetog majstora, stvari su postale mrtve. Onda su oni zatvorili lozu, i rekli: "Sada, nema više majstora, nema više *tirthankara*." Zbog toga su nazvali svoje spise "*Guru-granth*" - majstorovi spisi. Sada više neće postojati osobe; samo mrtvi spisi će biti sada majstor. A kada je spis mrtav to je besplodno, uzaludno - ne samo nekorisno; to je otrovno. Ne dopuštajte ništa mrtvo u vašem telu. To će stvoriti otrov; to će uništiti ceo vaš sistem.

Ovde je nešto novo rođeno, početak. To je sveže, ali je zbog toga to takođe vrlo teško videti. Kada odete do izvora reke Gang, ona je tamo tako mala - živahna, sveža naravno; nikada opet neće biti tako sveža, jer kada se kreće sakuplja mnoge stvari, akumulira, postaje sve prljavija. U Kashiju je najprljavija, ali je onda zovete "Sveta Ganga" jer je sada tako široka. Akumulirala je tako mnogo, sada je čak i slep čovek može videti. U Gangotriu - na početku, na izvoru - treba pažljivo da motrite. Samo tada možete videti: inače to je samo kapanje kapi. Ne možete čak ni verovati da će ovo kapanje kapi postati Gang - neverovatno.

Teško je upravo sada shvatiti šta se dešava, jer to je vrlo, vrlo mala struja, baš kao dete. Ljudi ne primećuju Rišaba, prvog *đainskog tirthankaru*, ali mogu li oni prepoznati Mahavira - videti ga? Ćaini ne misle mnogo o prvom - Rišabu. U stvari, oni iskazuju svo poštovanje Mahaviru. Zapravo u zapadnom umu, Mahavir je tvorac Ćainizma. Zato što iskazuju tako mnogo poštovanja Mahaviru u Indiji, kako onda drugi mogu misliti da je neko drugi bio začetnik? Rišab je postao legendaran, zaboravljen; možda je postojao, možda nije postojao, izgleda da nije istorijski - drevna prošlost - i vi ne znate mnogo o njemu. Mahavira je istorijski, i on je Gang pored Benaresa, Kashia - tako široka.

Zapamtite da je početak mali, ali nikada misterija neće biti tako duboka kao na početku. Početak je život, a kraj je smrt. Sa Mahavirom, smrt ulazi u Ćainsku tradiciju. Sa Rišabom, život je ušao, silazeći odozgo s Himalaja na zemlju.

Nikoga nisam imao da mu budem odgovoran, nikoga da od njega dobijem instrukcije, ali mnogo pomoći je dostupno. Ako uzmete to sve zajedno, to je više nego što neki majstor može podučiti. Kada govorim o Patanjđaliju, Patanjđali je od pomoći. Mogu govoriti baš kao da on govori ovde. Ja zapravo ne govorim; ovo nisu komentari. On sam koristi mene kao vozilo. Kada govorim o Heraklitu, on je ovde, kao pomoć. Ovo treba da shvatite, i da imate veću moć opažanja, tako da možete videti početak.

Da biste se kretali u tradiciji, kada je ona postala velika sila, nije potrebna velika moć opažanja, ni mnogo senzitivnosti. Da dođete kada stvari započinju, baš ujutru, teško je. Ali uveče mnogi dođu jer stvar je postala tako raširena i moćna. Ujutru samo nekoliko izabranih

dođe, koji imaju senzitivnosti da osete kako se nešto veliko rađa. Vi to odmah sada ne možete dokazati. Vreme će dokazati to. Biće potrebne hiljade godina da se dokaže šta je rođeno, ali vi ste srećni da budete ovde. Ne propustite priliku, jer ovo je najsvežija tačka i najtajanstvenija.

Ako možete to da osetite, da dozvolite da to uđe duboko u vas, mnoge stvari će postati moguće u vrlo kratkom vremenskom periodu. To još ne priliči da bude sa mnom - to nije prestižno da bude sa mnom - to nije dobrog glasa. Zapravo, samo kockari mogu biti sa mnom koji ne mare i ne brinu šta drugi kažu. Ljudi koji su cenjeni ne mogu doći. Posle nekoliko godina, kada uskoro tradicija postane mrtva, ona postane cenjena. Oni će doći zbog ega.

Vi niste ovde zbog ega, jer sa mnom nema šta da se dobije ni za ego. Vi ćete izgubiti. Sa Rišabom, samo ljudi koji su bili okretni, hrabri i odvažni, avanturisti, oni su se pokrenuli; sa Mahavirom, mrtvi biznismeni - ne kockari. Zbog toga su đaini postali poslovna zajednica. Čitava zajednica je poslovna; ne bave se ni sa čim osim biznisom. Biznis je najmanje hrabra stvar u svetu. Zbog toga biznismeni postaju kukavice. Na prvom mestu oni su bili kukavice; zbog toga su postali biznismeni.

Farmer je hrabriji jer on živi s nepoznatim, ne zna šta će se dogoditi, da li će biti kiše ili ne - niko ne zna. Kako možete verovati oblacima? Možete verovati bankama, ali ne možete verovati oblacima. Ne - niko ne zna šta će se dogoditi; kači se sa nepoznatim. Ali on živi mnogo hrabriji život - kao ratnik.

Sam Mahavira je bio ratnik; svih dvadeset četiri *tirthakara* kod đaina bili su ratnici. Koja se onda nesreća dogodila? Šta se dogodilo da su svi sledbenici postali biznismeni? Oni su postali biznismeni s Mahavirom jer su oni došli samo s Mahavirom - kada je tradicija bila slavna, imala legendarnu prošlost, postala je već mit i bilo je cenjeno da se bude s njom.

Mrtvi ljudi dolaze samo kada nešto postane mrtvo; živi ljudi dolaze samo kada je nešto živo. Mladi ljudi će dolaziti više meni. Čak i ako mi dođe neko star, obavezno je mlađi u srcu. Stari ljudi traže ugled, poštovanje. Oni će odlaziti u mrtve crkve i hramove gde ničega nema osim praznine i prošlosti. Šta je prošlost? Praznina. Sve živo je sada ovde, sve živo ima budućnost, jer budućnost raste iz toga. Onog momenta kada započnete da gledate u prošlost, ne može biti rasta.

Da li primete instrukcije od nekog majstora majstora?

Ne. Ali ja primam pomoć koja je mnogo lepša. Ja sam bio osamljenik, vagabund bez kuće, prolazio sam, učio, kretao se, ne ostajući nigde. Stoga nemam nikoga na koga bi se ugledao. Ako sam morao nešto otkriti, morao sam to otkriti sam. Mnogo pomoći je dostupno, ali sam morao to da odradim. Na neki način to će biti velika pomoć jer ne zavisim ni od kakvog kodeksa, morala. Ja pazim, posmatram sledbenika. Nema nikog kao što je majstor koji bi mene posmatrao. Ja moram da posmatram sledbenika mnogo dublje da bih našao putokaz. Moram da sagledam u vama šta će vam pomoći. Zbog toga su moje učenje, moje metode, različite kod različitog sledbenika. Nemam univerzalnu formulu, ne mogu imati; nema fiksnih pravila na koja moram odgovoriti. Nemam već načinjenu gotovu disciplinu. To je pre fenomen rasta. Svaki sledbenik dopunjava to. Kada započnem da radim s novim sledbenikom, moram da ga pogledam, istražim. Nađem šta će mu pomoći, kako on može da raste. I svaki put, sa svakim sledbenikom, rađa se novi kod.

Vi ćete zaista doći u neprijatnost kada ja odem - jer će biti toliko mnogo priča od svakog sledbenika, i nećete moći da uhvatite nikakav cilj, glavu ili rep toga - jer ja govorim svakoj individui kao pojedinac. Sistem raste kroz njega, i on raste u mnogim, mnogim pravcima. To je široko drvo, mnogo grana, mnogo pod-grana, pružajući se u svim pravcima.

Ja ne primam nikakve instrukcije od majstora. Ja primam instrukcije od vas. Kada pogledam u vas, u vaše nesvesno, u vašu dubinu, ja primam instrukcije odatle i izrađujem ih za vas. To je uvek novi odgovor.

Drugo pitanje:

Zašto majstorima trebaju uputstva od majstora majstora? Nisu li oni dovoljni u sebi kada su dostigli prosvetljenje? Ili postoje takođe stupnjevi prosvetljenja?

Ne, zapravo nema stupnjeva, ali kada je majstor u telu, i kada majstor napusti telo i postane bestelesan, postoji razlika - ne baš stupnjevi. To je baš kao kada stojite pored puta ispod drveta; možete videti deo puta; izvan tog dela ne možete videti. Onda se popnete na drvo. Vi ostajete isti; ništa se ne događa vama ili vašoj svesti. Ali popevši se na drvo možete videti miljama na ovu i onu stranu.

Onda letite avionom. Ništa se vama nije dogodilo; vaša svest ostaje ista. Ali sada možete videti hiljade milja. U telu vi ste na putu - sa strane pokraj puta - spakovani, okruženi u telu. Telo je najniža tačka u egzistenciji jer ona označava prepuštanje materiji, bivanje s materijom. Materija je najniža tačka, a Bog je najviša tačka.

Kada majstor postigne prosvetljenje u telu, telo mora da ispuni svoje *karme*, prošle *samskare*, prošla uslovljavanja. Svaki račun mora da bude namiren; samo onda telo može biti napušteno. To je slično ovome: vaš avion je prispeo, ali imate mnogo poslova da završite. Svi kreditori su tu, traže da namire račune pre nego što odete. A ima mnogo kredita, jer mnogo života ste obećavali, radili stvari, delovali, ponašali se, ponekad dobro, ponekad loše, ponekad ste bili grešnik, ponekad svetac. Akumulirali ste mnogo. Pre nego što odete, cela egzistencija od vas zahteva sve da završite.

Kada ste postali prosvetljeni, sada znate da niste telo, ali dugujete mnoge stvari telu i materijalnom svetu. Vreme je potrebno - Buddha je živio četrdeset godina posle svog prosvetljenja, Mahavira je takođe živio oko četrdeset godina - da plate, da plate sve što su dugovali, da završe svaki ciklus koji su započeli. Nema novih akcija, ali stare stvari koje vise moraju se završiti, stare stvari koje vise nad glavom moraju se okončati. Kada su svi računi namireni, onda možete poleteti.

Do sada, sa materijom, vi ste se kretali horizontalno - upravo kao volovska kola. Sada se možete kretati vertikalno. Sada možete ići naviše. Pre ovoga, vi ste uvek išli napred ili nazad; nije bilo vertikalnog kretanja. Što se više uzdižete - a Bog je najviša tačka, majstor majstora - odatle je percepcija potpunija. Vaša svest je ista; ništa se nije promenilo; jedan prosvetljen čovek ima istu svest kao vrhovno stanje svesti, Bog - nema razlike u svesti. Ali percepcija, polje opažanja, je različito; sada može gledati svuda.

Bilo je velikih rasprava u vremenima Bude i Mahavire. Biće korisno razumeti ovo pitanje. Postojala je rasprava: sledbenici Mahavire su obično govorili da je Mahavira svemoćan, sveznajući, sveprisutan, *sarvagya*. Na neki način oni su bili u pravu, jer kada ste jednom oslobođeni od materije i tela vi ste Bog. Međutim na neki način su grešili, jer vi možete biti oslobođeni tela, ali ga još niste napustili. Identifikacija je prekinuta; vi znate da niste telo; ali ste još u njemu.

To je kao da živite u kući; onda iznenada saznate da ova kuća ne pripada vama - kuća je nečija i vi živite u njoj. Ali onda takođe, da biste napustili kuću moraćete da načinite dogovore, moraćete da preselite stvari. A za to će trebati vreme. Vi znate da ova kuća nije vaša, vaše držanje se promenilo. Sada niste zabrinuti za ovu kuću, šta će se njoj dogoditi. Ako se sledećeg dana sruši i postane razvalina, za vas to nije ništa. Ako se sledećeg dana po vašem odlasku ona zapali, to za vas nije ništa; ona pripada nekome drugom. Upravo pre jednog trenutka bili ste identifikovani sa kućom. Da se zapalila, da se srušila, mnogo biste se brinuli. Sada je identifikacija prekinuta.

U pravu su Mahavirini sledbenici u jednom smislu, jer kada ste spoznali sebe, vi ste postali sveznajući. Ali Budini sledbenici su obično govorili da to nije ispravno - Buddha može znati ako želi da zna nešto, ali on nije sveznajući. Oni su obično govorili da ako Buddha želi, on može usredsrediti svoju pažnju u bilo kom pravcu, a kad god usredsredi svoju pažnju, biće sposoban da zna. Sposoban je za sveznanje, ali nije svaznajući. Razlika je suptilna, delikatna, ali lepa. Jer oni su rekli da ako on zna sve i sve stvari neprekidno, poludeće. Ovo telo toliko ne može podneti.

Oni su takođe u pravu. Buddha u telu može znati sve ako želi da zna. Njegova svest, zbog tela, slična je lampi. Vi ulazite u mrak sa lampom. Možete znati sve ako se usredsredite; svetlo je s vama. Ali lampa je kao baterijska lampa; ona nije plamen. Plamen baklje će dati svetlo u svim pravcima; a lampa se usredsređuje u određenom pravcu - gde god želite. Lampa

nema izbor, možete pogledati prema severu, i ona će onda pokazati sever. Možete gledati na jug, i ona će onda otkriti jug. Ali sve četiri strane se ne otkrivaju zajedno. Ako pokrećete lampu prema jugu, onda je sever zatvoren. To je uzan tok svetla.

Ovo je bilo gledište Budinih sledbenika. Mahavirovi sledbenici su obično govorili da on nije kao lampa, on ja kao baklja; svi pravci su otkriveni. Ali ja više volim gledište Budinih sledbenika. Kada je telo prisutno, vi ste suženi, ograničeni. Telo je ograničavanje. Vi postajete kao lampa - jer ne možete videti iz ruku, samo možete videti iz očiju. Ako možete videti samo iz očiju, ne možete videti iz svojih leđa jer tamo nemate nikakvih očiju. Morate okrenuti svoju glavu.

Sa telom sve je fokusirano i suženo. Svest je nefokusirana i tekuća, teče u svim pravcima, ali vozilo, telo, nije u svim pravcima - ono je uvek fokusirano, tako da vaša svet takođe postaje sužena na njega. Ali kada telo više nije tu, a Buddha je napustio telo, onda nema problema. Svi pravci se otkrivaju zajedno.

Ovo je stvar koju treba razumeti. Zbog toga čak i prosvetljena osoba može biti vođena, jer prosvetljena osoba je još privezana za telo, usidrena u telu, u skućenom telu, a Bog je neograničen, lebdi u najvišem nebu. Odatle on može videti u svim pravcima. Odatle on može videti prošlost, budućnost, sadašnjost. Odatle njegov pogled je vedar. Zbog toga on može pomoći.

Vaš pogled, čak i ako postanete prosvetljeni u telu, je zamagljen. Telo je svuda oko vas. Status svesti je isti, unutarinja realnost svesti je ista, kvalitet svetlosti je isti. Ali jedno svetlo je ograničeno na telo i postalo je usko; drugo svetlo uopšte ni na šta nije ograničeno - samo je lebdeće svetlo. U najvišim nebima, vođenje je moguće.

Zašto su majstorima potrebna uputstva od majstora majstora?

To je razlog.

Nisu li oni dovoljni u sebi kada su postigli prosvetljenje, ili su ovo stupnjevi prosvetljenja takođe?

Oni su dovoljni. Oni su dovoljni da vode sledbenike; oni su dovoljni da pomažu poklonike. Ništa nije potrebno. Ali ipak su ograničeni, a onaj ko je neograničen uvek je dobra pomoć. Vi ne možete gledati u svim pravcima; on može gledati.

Vi se takođe krećete i posmatrate, ali to treba da bude urađeno. To je ono šta ja radim; nemajući instrukcije odozgo, nikoga da me vodi, moram uvek da budem u pokretu - osmatrajući iz tog pravca i onog pravca, gledajući u vas kroz mnogo stanovišta tako da potpuno možete biti sagledani. Moram da gledam kroz, ali se moram kretati oko vas. Samo letimično sagledavanje neće pomoći jer kratak pogled će biti sužen kroz telo. Ja imam baklju i krećem se svuda okolo vas, posmatrajući sa svakog mogućeg stanovišta.

Na neki način je to teško jer moram raditi više. Ali je na neki način vrlo lepo jer moram raditi više i moram posmatrati sa svakog mogućeg stanovišta. Saznao sam mnoge stvari koje gotove instrukcije ne mogu uraditi. A kada majstor majstora, u Patanjđalijevoj ideologiji - Bog - daje instrukcije, on ne daje objašnjenja; od daje jednostavno uputstva. On jednostavno kaže: „Uradite ovo; ne radite ono.”

Oni koji slede ove instrukcije, takođe će želeti gotovo, pripremljeno. Nužno je da bude tako jer će reći: „Uradi ovo.” Oni neće imati objašnjenje. I vrlo kodirane instrukcije će biti date. Objašnjenja su vrlo teška - a za njih takođe nema potrebe, jer kada su data s višeg stanovišta to je u redu. Čovek samo treba da bude poslušan.

Majstor je poslušan majstoru majstora, a vi morate biti poslušni majstoru. Neka poslušnost, pokornost sledi. To je kao vojna hijerarhija; nema mnogo slobode. Nije mnogo dozvoljeno. Naredba je naredba. Ako tražite objašnjenje, vi ste neposlušni. A to je problem, jedan od najvećih problema čovečanstva s kojim sada mora da se suoči; sada čovek ne može biti poslušan kao u prošlosti. Vi ne možete jednostavno reći: „Ne radi ovo”; objašnjenje je potrebno. A nijedno obično objašnjenje neće delovati. Vrlo autentično objašnjenje je

potrebno, jer sama priroda uma čovečanstva više nije poslušna. Sada je unutra ugrađena buntovnost; dete se sada rađa neposlušno.

Bilo je potpuno različito u vreme Bude i Mahavire. Svako je učen da bude individua, da stoji na svom vlastitom, da veruje u sebe. Poverenje je postalo teško. Poslušnost nije moguća. Ako neko sledi bez pitanja, mislite da je slepi sledbenik. On se kudi. Sada vam može pomoći samo majstor koji ima sva objašnjenja - više nego što tražite, koji vas može potpuno isprazniti. Vi nastavljate da pitate, a on može nastaviti da vam odgovara. Dolazi momenat kada ste umorni od pitanja, i kažete, „U redu, slediću.“

Nikada ranije ovo nije bilo tako. To je bilo jednostavno; kada Mahavira kaže: „Uradi ovo,“ vi uradite to. Ali to nije moguće, jednostavno zato što je čovek tako različit. Moderan um je neposlušan um, a vi ga ne možete promeniti. Na taj način evolucija ga je postavila, ništa u tome nije pogrešno. Zbog toga su stari majstori otpadali s puta; niko ih nije slušao. Vi idete kod njih. Oni imaju instrukcije, lepe instrukcije, ali ne daju nikakvo objašnjenje. Instrukcije treba da slede kao logički zaključak. Sva objašnjenja prvo treba da budu data, a onda majstor treba da kaže: „Prema tome, uradi ovo.“

To je dugačak proces, ali tako je kako jeste. Ništa se ne može uraditi. U nekom smislu to je lep rast, jer kada jednostavno imate poverenje, vaše poverenje nema u sebi obazrivosti, nema napetosti u sebi. Vaše poverenje nema oštine u sebi. Ono je bezlično, nema tonaliteta u sebi, nema boje u sebi. To je samo sivo. Ali kada možete sumnjati, možete raspravljati, možete rasuđivati i majstor može zadovoljiti sve vaše razloge, argumente i sumnje, onda se javlja poverenje koje ima svoju vlastitu lepotu jer je postignuto naspram pozadine sumnje.

Nasuprot svih sumnji to je postignuto, protiv svih izazova to je postignuto. To je bila borba. To nije bilo jednostavno i jeftino; to je bilo skupo. Kada postignete nešto posle duge borbe, to ima svoju vlastitu vrednost. Ako jednostavno dobijete, nađete to kako leži na putu i odnesete kući, to nema lepotu. Ako bi imalo *kohinoora* svuda na zemlji, ko bi mario da ih odnese kući? Ako bi *kohinoor* bio samo običan belutak koji leži svuda, ko bi onda mario (za njega)?

U davnim danima, vera je bila slična oblucima svuda po zemlji. Sada ona mora da bude *kohinoor*. Sada treba da bude dragoceno postignuće. Instrukcije neće pomoći. Majstor mora da bude tako dubok u svojim objašnjenjima da vas iscrpi. Ja vam nikada ne kažem da ne pitate. Zapravo, baš je drugačiji slučaj. Ja vam kažem pitajte, a vi ne nalazite pitanja.

Ja ću izneti na površinu sva moguća pitanja iz vašeg nesvesnog, i objasniti ih. Niko vam ne može reći da ste slepi sledbenik. Neću vam dati ni jednu jedinu instrukciju bez potpunog zadovoljenja vašeg zdravog razuma - ne, jer vam to neće pomoći ni na koji način.

Instrukcije su date od majstora majstora, ali one su samo citirane reči - *sutre*: „Uradi ovo; nemoj uraditi ono.“ U novom dobu, to neće pomoći. Čovek je tako racionalan, da sada, čak i ako podučavate iracionalnost morate da prosuđujete o tome. To je ono što ja radim: učim vas apsurdnosti, iracionalnom, učim vas misterioznom - a kroz razum. Vaš razum tako mnogo treba da bude iskorišćen da vi sami postanete svesni da je to besplodno - odbacite to. Toliko vam se mora govoriti o vašem razumu da budete nahranjeni, snabdeveni s njim; vi ćete ga odbaciti sami, ne kroz podučavanje.

Jer pouka vam može biti data, ali vi ćete prijanjati. To neće pomoći. Ja vam neću reći: „Samo verujte meni.“ Ja kreiram celu situaciju u kojoj vi ne možete činiti drugačije, moraćete da imate poverenje. Za to će trebati vreme - malo duže - nego za jednostavnu poslušnost. Ali to vredi.

Treće pitanje:

Mi, u našoj nesvesnosti i egoističnom stanju, nismo uvek u dodiru sa majstorom. Ali, da li je majstor uvek u dodiru s nama?

Da, jer majstor je u dodiru sa sva vaša četiri sloja. Vaš svesni sloj je samo jedan od četiri sloja. Ali to je moguće samo kada ste se predali i prihvatili njega kao vašeg majstora - ne pre toga. Ako ste upravo učenik, koji uči, onda kada ste u dodiru, majstor je u dodiru; kada niste u dodiru, on takođe nije u dodiru.

Mora da se razume, ovaj fenomen... Vi imate četiri uma; nad um koji je najverovatnije iz budućnosti, od koga nosite samo seme - ništa nije isključalo - samo seme, samo potencijalnost. Onda svesni um - samo mali fragmenat s kojim vi razumete, razmišljate, odlučujete, prosuđujete, sumnjate, verujete - ovaj svesni um je u dodiru sa majstorom kome se niste predali. Dakle, kad je on u dodiru, majstor je u dodiru. Ako on nije u dodiru, onda majstor nije u dodiru. Vi ste učenik, a niste uzeli majstora kao majstora. Još mislite o njemu kao o učitelju.

Učitelj i učenik postoje u svesnom umu. Ništa ne može biti učinjeno jer vi niste otvoreni; zatvorena su sva vaša troja vrata. Nadsvest je samo seme; ne možete otvoriti njena vrata.

Podsvesno je upravo ispod svesnog. To je moguće ako volite. Ako ste ovde sa mnom samo zbog vašeg mišljenja i rasuđivanja, vaša svesna vrata su otvorena. Kada ih otvorite, ja sam prisutan. Ako ih ne otvorite, ja sam spolja; ne mogu ući. Upravo ispod svesnog je nesvesno. Ako ste u ljubavi sa mnom - ne samo u odnosu učitelja i učenika već mnogo prisnije, u fenomenu sličnom ljubavi - onda su podsvesna vrata otvorena. Mnogo puta svesna vrata ćete zatvoriti. Vi ćete raspravljati protiv mene; bićete ponekad negativni; ponekad ćete biti protiv mene. Ali to ne mari. Nesvesna vrata ljubavi su otvorena i ja mogu ostati u dodiru s vama.

Ali to takođe nisu savršena vrata, jer ponekad vi me možete mrzeti. Ako me mrzite, zatvorili ste ta vrata takođe. Ljubav postoji, ali nasuprot tome, mržnja takođe postoji - ona je uvek s ljubavlju. Druga vrata će biti više otvorena nego prva - jer prva menjaju svoja raspoloženja tako brzo da vi ne znate... Svakog momenta se to menja. Maločas jednog momenta je to bilo ovde, sledećeg trenutka nije tu; to je trenutna pojava.

Ljubav je malo duža. Ona takođe menja svoja raspoloženja, ali njena raspoloženja imaju duže periode. Ponekad ćete me mrzeti. U trideset dana gotovo će biti osam dana - jednu sedmicu i četiri dana vi ćete me mrzeti. Ali tri sedmice je otvoreno. S razumom, sedmica je predugačka; ona je večnost. S razumom je jedan momenat za, drugi momenat protiv; na taj način on se kreće. Ako su druga vrata otvorena i vi ste u ljubavi sa mnom, čak i ako su vrata s razumom zatvorena, ja mogu ostati u kontaktu.

Treća vrata su ispod podsvesti; to je nesvesno. Razum otvara prva vrata - ako se osećate ubeđeni sa mnom. Ljubav otvara druga vrata koja su veća od prvih - ako ste u ljubavi sa mnom; ne ubeđeni, nego u ljubavi - osećajući privlačnost, bliskost, harmoniju, naklonost.

Treća vrata otvaraju predanost, ako sam vas ja inicirao, ako ste uskočili u *sanyasu*, ako ste skočili i rekli mi: „Sada - sada ti budi moj um. Sada preuzmi uzde moje. Sada me vodi a ja ću te slediti." Nećete uvek biti sposobni da radite to, ali upravo sam gest da ste se predali otvara treća vrata.

Treća vrata ostaju otvorena. Vi možete biti protiv mene racionalno. To nije važno; ja sam u dodiru - jer treća vrata uvek ostaju otvorena. Vi ste se predali. Vrlo je teško zatvoriti treća vrata - vrlo, vrlo teško. Teško ih je otvoriti, teško ih je zatvoriti. Teško ih je otvoriti, ali nije toliko teško kao zatvoriti ih. Ali ona takođe moraju biti zatvorena jer ste ih otvorili. To takođe može biti zatvoreno. Možete odlučiti jednog dana da uzmete svoju predanost natrag. Ili, možete otići i predati sebe nekome drugom. Ali to se nikada - gotovo nikada - ne događa, jer s ovo troje vrata majstor radi da otvori četvrta vrata.

Stoga je vrlo... gotovo da je nemoguće da ćete uzeti svoju predanost natrag. Pre nego što je uzmete, on mora da je otvorio četvrta vrata koja su iznad vas. Vi ih ne možete otvoriti, ne možete ih zatvoriti. Za vrata koja otvorite, vi postajete majstor da ih takođe zatvorite. Ali četvrta nema ništa da čine s vama. To je nadsvest. Sva ova troje vrata potrebno je otvoriti tako da majstor može iskovati, krivotvoriti ključ za četvrta vrata, jer vi nemate ključ, inače vi sami ih ne možete otvoriti. Majstor mora da izmisli, krivotvori; to je krivotvorenje jer sam vlasnik nema ključ.

Ceo napor majstora je da ima dovoljno vremena od ovih troja vrata da bi prošao četvrta, iskovao ključ i otvorio ih. Jednom kada su otvorena, vas više nema. Ne možete uraditi ništa. Možete izgubiti sva troja vrata - on ima ključ za četvrta i uvek je u kontaktu. Onda čak i kada umrete, to nije važno. Vi idete do samog kraja zemlje, odlazite na mesec, nema nikakve

razlike; on ima ključ za četvrta vrata. Zapravo, pravi majstor nikada ne drži ključ. On jednostavno otvara četvrta i baca ključ u okean. Dakle, ne postoji mogućnost da se ukrade i da se išta uradi. Ništa se ne može uraditi!

Ja imam iskovan ključ od četvrtih vrata od mnogih vas, i bacio sam ga, stoga, ne uznemiravajte se nepotrebno; to je beskorisno, sada ništa ne može da se uradi. Jednom kada su četvrta vrata otvorena, onda nema problema. Svi problemi postoje pre toga, jer u samom zadnjem momentu majstor je spremio ključ, jer ključ je težak...

Za milione života vrata su bila zatvorena; sakupila su sve vrste rđe. To izgleda kao zid, ne kao vrata. Teško je naći gde je brava, a svako ima posebnu bravu, tako da ne postoji kalauz za sve. Nijedan ključ neće pomoći jer svako je individualan, kao vaš otisak palca. Niko nema nigde taj otisak - ni u prošlosti niti u budućnosti. Vaš otisak prsta će jednostavno biti vaš, jedinstveni fenomen. Nikada se ne ponavlja.

Vaša unutrašnja brava je takođe kao vaš otisak palca - apsolutno individualna; nikakav kalauz ne može pomoći. Zbog toga je majstor potreban, jer glavni ključ (kalauz) ne može da se kupi. Inače, jednom kada se ključ načini, svaka vrata bi mogla da se otvore. Ne, svako ima poseban tip vrata, odvojen tip vrata - svoj vlastiti sistem za zaključavanje - a vi morate tražiti i naći, i iskovati ključ, specijalan ključ za sebe.

Jednom kada su otvorena vaša četvrta vrata, onda je majstor u stalnom dodiru s vama. Možete potpuno da ga zaboravite; to ne čini razliku. Možete da ga ne zaboravite; to ne čini nikakvu razliku. Ako je majstor napustio telo; to ne čini razliku. Gde god on jeste, gde god ste vi, vrata su otvorena. A ova vrata postoje izvan vremena i prostora. Zbog toga je to nad-um, to je nadsvest.

Mi u svojoj nesvesnosti i u svom egoističnom stanju nismo uvek u dodiru sa majstorom, ali da li je majstor uvek u dodiru s nama?

Da, ali samo kada su četvrta vrata otvorena. Inače, s trećim vratima, on je više ili manje u kontaktu. S drugim vratima, pola vremena je gotovo u kontaktu. S prvim vratima, samo je trenutno u kontaktu.

Stoga dozvolite mi da otvorim vaša četvrta vrata - a četvrta vrata se otvaraju u određenom trenutku. To je trenutak kada su sva vaša troja vrata otvorena. Ako su samo jedna vrata zatvorena, četvrta se ne mogu otvoriti. To je matematička zagonetka. A ovaj uslov je potreban; vaša prva, svesna vrata su otvorena; vaša druga vrata su otvorena - vaša podsvest, vaša ljubav - vi ste se predali, načini ste korak u inicijaciji, vaša treća, nesvesna vrata su otvorena.

Kada su svo troje vrata otvorena, kada su u određenom momentu svo troje vrata otvorena, četvrta se mogu otvoriti. Dakle, događa se da dok ste budni, četvrta vrata je teško otvoriti. Samo onda dok ste uspavani. Stoga moj pravi rad nije tokom dana. On je tokom noći kada čvrsto uspavani hrčete, jer onda ne stvarate nikakvu nevolju. Čvrsto ste uspavani. Ne pametujete niti rasuđujete protiv. Vi ste zaboravili za rasuđivanje.

U dubokom snu vaše srce funkcioniše dobro. Više ste ljubazni nego kada ste budni, jer kada ste budni mnogi strahovi vas okružuju. A zbog straha ljubav nije moguća. Kada ste čvrsto uspavani, strah iščezava, ljubav cveta. Ljubav je noćno cveće. Mora da ste gledali noćnu kraljicu - cvet koji cveta noću. Ljubav je noćna kraljica. Ona cveta noću - zbog vas; nema drugog razloga. Ona može cvetati danju, ali onda vi morate promeniti sebe. Ogromna promena je potrebna, pre nego što ljubav može da procveta danju. Zbog toga vidite da kada su ljudi opijeni više su zaljubljeni, puni ljubavi. Idite u krčmu gde su ljudi previše popili; oni su gotovo uvek puni ljubavi. Pogledajte dvojicu pijanaca koji se kreću ulicom kako vise jedan drugom o rame; tako odano - kao da su jedno! Uni su uspavani.

Kada se ne bojite, ljubav cveta. Strah je otrov. A kada uronite duboko u spavanje, vi ste već predani jer spavanje je predanost. Ako ste se predali majstoru, on može ući u vaše spavanje. Nećete moći čak ni da čujete njegove korake. Može ući mirno i delovati. To je krivotvorenje, upravo kao kada lopovi uđu noću dok spavate. Majstor je lopov. Kada ste

čvrsto uspavani i ne znate šta se događa, on ulazi u vas i otvara četvrto stanje, (ili četvrta vrata).

Jednom kada je četvrti um otvoren, onda nema problema. Svaki napor i svaka nevolja koju možete stvoriti, možete stvoriti samo pre otvaranja četvrtog uma. Četvrto je tačka bez povratka. Jednom kada je četvrto otvoreno, majstor može dvadeset i četiri sata biti s vama - nema problema.

Pitanje četvrto:

Kada čovek može odseći želje bez njihovog potiskivanja?

Želje su snovi; one nisu realnost. Vi ih ne možete ispuniti, ne možete ih potisnuti, jer da bi se ispunila neka stvar ona mora biti realna; da bi se potisnula određena stvar takođe treba da bude realna. Realne potrebe mogu biti ispunjene i mogu biti potisnute. Želje niti mogu biti ispunjene niti mogu biti potisnute. Pokušajte da razumete ovo, jer je ovo vrlo složeno.

Želja je san. Ako razumete ovo, to iščezava. Nije potrebno potiskivati to. Zašto bi bilo nužno potiskivati želju? Vi želite da postanete vrlo poznati; to je san, želja, jer telo ne mari da bude čuveno. Zapravo, telo veoma pati kada postanete slavni. Onda nema mira. Onda ste neprekidno zabrinuti, uznemiravani od drugih, jer ste tako slavni.

Volter je negde zapisao: „Kada nisam bio čuven, imao sam običaj da se molim Bogu svakog dana da me učini poznatim, ovako: 'Učini me slavnim. Ja sam niko, stoga učini mi da budem neko.' A onda kada sam postao slavan, počeo sam da molim: 'Dovoljno je, dovoljno; učini da opet budem niko' - jer sam ranije obično išao ulicama Pariza i niko me nije gledao, a ja sam se osećao tako tužnim. Niko nije obraćao nikakvu pažnju na mene - kao da uopšte nisam postojao. Ulazio bih u restorane i izlazio van; niko, čak ni kelneri nisu obraćali pažnju na mene."

Šta je sa kraljevima? Oni ne znaju da je Volter postojao. „Onda sam ja postao slavan," pisao je on. „Onda je bilo teško kretati se ulicom, jer ljudi bi se sakupili. Bilo je teško ići bilo kuda. Bilo je teško otići u restoran i uzeti hranu na miru. Gomila bi se okupila."

Došao je trenutak kada mu je gotovo bilo nemoguće da izađe iz kuće, jer u to vreme vladalo je praznoverje u Parizu, u Francuskoj, da ako možete dobiti komadić platna od vrlo slavnog čoveka i od toga načinite medaljon, to je sreća. Gde god da je išao, vraćao se go, jer ljudi bi raskidali njegovu odeću - takođe bi mu povređivali i telo. Kada bi dolazio iz nekog drugog grada u Pariz ili odlazio iz njega, bila je nužna policija da ga dovede kući.

Stoga je on imao običaj da moli: „Nisam bio u pravu. Učini da jednostavno opet budem niko, jer ne mogu otići da posmatram reku. Ne mogu izaći van da posmatram rađanje sunca, ne mogu se popeti na brdo, ne mogu se kretati. Postao sam zatvorenik."

Oni koji su slavni uvek su zatvorenici. Telu ne treba da bude slavno; telo je tako apsolutno u redu; njemu ne treba ništa slično takvim besmislenim stvarima. Ono traži jednostavne stvari - hranu; treba mu voda da pije; treba mu sklonište kada je previše toplo, da se skloni ispod; njegove potrebe su vrlo, vrlo jednostavne. Svet je lud zbog svojih želja, ne zbog potreba. I ljudi polude. Nastavljaju da režu svoje potrebe, a rastu i uvećavaju se njihove želje. Ima ljudi koji su sveli svoju ishranu na jedan obrok dnevno, ali ne mogu ostaviti svoje novine, ne mogu prestati da idu u bioskop, ne mogu prestati da puše. Mogu ostaviti hranu - potrebe se mogu ostaviti - želje ne mogu. Um je postao despot.

Telo je uvek lepo; zapamtite to. Ovo je jedno od osnovnih pravila koje vam dajem – neuslovljeno, istinito pravilo, apsolutno istinito, kategorično istinito: telo je uvek lepo, um je ružan. Nije telo to koje treba da se menja. Nema ničega da se menja u njemu. To je um. A um stvara želje. Telo ima potrebe, ali telesne potrebe su stvarne potrebe.

Ako želite da živite, vama treba hrana. Slava nije potrebna za život, poštovanje nije nužno da se bude živ. Vama ne treba da budete vrlo velik čovek, ili vrlo veliki slikar - slavan, poznat celom svetu. Vama ne treba da budete dobitnik Nobelove nagrade, jer Nobelova nagrada ne ispunjava nijednu potrebu u telu. Ako želite da odbacite potrebe, moraćete da ih suzbijete - jer one su realne. Ako postite moraćete da potisnete glad. Onda postoji

potiskivanje, svako potiskivanje je borba unutra, vi želite da ubijete telo, a telo je vaše sidro, vaš brod koji će vas odvesti do druge obale. Telo drži blago, seme božanskog u vama, zaštićeno. Hrana je potrebna za zaštitu, voda je potrebna, sklonište je potrebno, udobnost je potrebna - za telo, jer um ne želi nikakvu udobnost.

Pogledajte moderan nameštaj, on uopšte nije udoban, ali um kaže: „Ovo je moderno, a šta vi radite sedeći u staroj stolici? Svet se promenio i moderan nameštaj je došao." Moderan nameštaj je zaista čudan. Osećate se neudobno u njemu, ne možete sedeti dugo u njemu. Ali je moderan. Um kaže moderno mora biti tu, jer kako možete biti izvan vremena. Budite dorasli vremenu.

Moderna odeća je neudobna, ali je savremena, i um kaže da morate pratiti modu. Ljudi su načinili toliko mnogo ružnih stvari zbog mode. Telo ne treba ništa; ovo su potrebe uma, a vi ih ne možete ispuniti - nikada, jer su nerealne. Samo nerealno ne može biti ispunjeno. Kako možete ispuniti nerealnu potrebu koja zapravo ne postoji? Od kakve je potrebe slava? Samo meditirajte na tome. Zatvorite svoje oči i pogledajte. Gde je potreba u telu? Kako će vam pomoći ako ste poznati? Hoćete li biti zdraviji ako ste čuveni? Hoćete li biti tiši, smireniji, ako ste slavni? Šta ćete iz toga dobiti?

Uvek telo stvara kriterijum. Kad god um kaže nešto, pitajte telo: „Šta ti kažeš?" Ako telo kaže: „Besmisleno je", odbacite to. U njemu nema potiskivanja jer je to je jedna nerealna stvar. Kako možete potisnuti jednu nerealnu stvar? Ujutru ustanete iz kreveta i sećate se sna. Morate li da ga potisnete, ili morate da ga ispunite? A u tom snu ste sanjali da ste postali vladar celoga sveta. Dakle šta da se radi? Treba li da pokušate? Inače javlja se pitanje: „Ako ne pokušamo, onda je to potiskivanje." Međutim, san je san. Kako možete potisnuti san? San iščezava sam. Treba da budete samo svesni. Morate samo znati da je to san. Kada je san samo san i spoznat je kao takav, on iščezava.

Pokušajte da otkrijete šta je želja, a šta potreba. Potreba je orijentisana na telo, želja nema orijentaciju na telo. Ona nema korenje. Ona samo lebdi u umu. Gotovo uvek potrebe vašeg tela dolaze iz vašeg tela, a potrebe vašeg uma dolaze od drugih. Neko kupuje lepa kola. Neko drugi je kupio lepa kola, jedna strana kola, i sada vašem umu treba poticaj. Kako to možete dopustiti?

Mula Nasrudin je vozio kola, a ja sam sedeo s njim. Onog momenta kada smo ušli u susedstvo - bio je vrlo topao letnji dan - odmah je zatvorio prozore na kolima. Pitao sam: „Šta radiš?" On je odgovorio: „Šta misliš? Treba li da dozvolim mojim susedima da saznaju da nemam klimu u autu?"

Znojio se, ja sam se znojio takođe s njim. Bilo je kao u pećnici, vrelo, ali kako možete dopustiti da susedi znaju da nemate kola sa klimom? To je potreba uma. Telo kaže: „Odbaci to, jesi li lud?" To je znojenje. On kaže: „Ne." Slušajte telo; nemojte slušati um. Potrebe uma su stvorili drugi svuda oko vas; oni su nepromišljeni, tupi, blesavi.

Potrebe tela su lepe, jednostavne. Zadovoljite potrebe tela; nemojte ih suzbijati. Ako ih suzbijate, postaćete sve više i više bolesni, oboleli. Nikada se ne brinite o potrebama uma; jednom kada saznate da je ovo potreba uma... a ima li ikakvih teškoća da se to zna? U čemu je teškoća? Tako je jednostavno saznati da je ovo potreba uma. Jednostavno pitajte telo; istražujte u telu; nađite koren. Postoji li ikakav koren u tome?

Izgledaćete luckasto. Svi vaši kraljevi i carevi su budalasti. Oni su klovnovi; samo pogledajte. Odeveni sa hiljadu medalja, izgledaju luckasto. Šta oni rade? A za to su patili dugo. Da postignu to, prošli su kroz tako mnogo bede i još uvek su jadni. Moraju biti jadni. Um predstavlja vrata za pakao, a vrata nisu ništa drugo do želja. Ubijte želju. Nećete počinuti krvoproliće jer želje su beskrvne. Ali ako ubijete potrebe, poćinićete krvoproliće. Ubijanjem potreba postepeno ćete umirati. Ubijanjem želje nećete umreti. Upravo, naprotiv, postaćete slobodniji. Više slobode će doći iz odbacivanja želja. Ako možete postati čovek potreba, a ne želja, vi ste već na stazi i nebo nije daleko.

PREPREKE ZA MEDITACIJU

Izlaganje 7. januara 1975. u dvorani Buda.

I, 30: *vyadhistyana samśaya pramadālasya viratibhṛanti darśana labhabhumikatvanavastihitatvani cittavikṣepdste 'ntarayah.*

Humoralni poremećaji (vyadhi), malodušnost, sumnjičavost, nehaj, tromost, nezajažljivost, pomućenost uviđanja (bhrantidaršana), nemoć da se napreduje [na putu ka konačnom cilju], nesposobnost da se [ono dostignuto] održi - [sve to] su [oblici] duševne neusredsredenosti (cittavikṣepa). To su te »smetnje« [o kojima je reč u prethodnom aforizmu].

I, 31: *duhkha daurmana syanga mejayatva śvasapraśvasa vikṣepa sahabhuvah.*

Opšta nelagodnost (duhkha), nezadovoljstvo, uznemirenost, neuravnoteženost udaha i izdaha prate pomenutu neusredsredenost.

I, 32: *tatpratiśedharthamekatattvabhyasah.*

Da bi otklonio ove [prepreke joginu se preporučuje] »praktikovanje [unutrašnjeg] objedinjavanja« (ekatattvabhyasa).

Patanđali veruje - i ne samo da veruje, on takođe zna - da je zvuk osnovni element egzistencije. Baš kao što fizičari kažu da je elektricitet osnovni elemenat, *yogini* kažu da je zvuk osnovni elemenat. Oni se slažu jedni s drugima na suptilan način.

Fizičari kažu da zvuk nije ništa do modifikacija elektriciteta a *yogini* kažu da elektricitet nije ništa drugo do modifikacija zvuka. Onda su i jedni i drugi u pravu. Zvuk i elektricitet su dve forme jedne pojave, i za mene taj fenomen još nije poznat i neće ikada biti poznat. Bilo šta da mi znamo to će biti samo modifikacija toga. To možete nazvati elektricitetom, možete to zvati zvukom, možete to nazvati vatrom kao Heraklit, možete to nazvati vodom kao Lao Ce; to zavisi od vas. Ovo su sve modifikacije - oblici bezobličnog. To bezoblično će uvek ostati nepoznato.

Kako možete znati bezoblično? Znanje je moguće samo kada postoji forma. Kada nešto postane vidljivo, onda to možete znati. Kako možete nevidljivo načiniti objektom saznanja? Sama priroda nevidljivosti je da on ne može biti opredmećen. Ne možete ga označiti, ni gde je, ni šta je. Samo nešto vidljivo može postati objekt saznanja.

Dakle, kad god je nešto znano, to će biti samo modifikacija nepoznatog. Nepoznato ostaje nepoznato. To je nesaznatljivo. Dakle, od vas zavisi šta nazivate time, i zavisi od namene koju ćete tome dati. Za *yogina* elektricitet nije relevantan. On deluje u unutrašnjoj laboratoriji bića. Tamo je zvuk mnogo važniji, jer kroz zvuk on može promeniti unutra mnoge pojave i, kroz zvuk, može takođe promeniti unutrašnji elektricitet. *Yogini* to nazivaju *pranom* - unutrašnjom bioenergijom ili bio-elektricitetom. Kroz zvuk to može odmah biti promenjeno.

Zbog toga, kada slušate klasičnu muziku osećate da vas izvesna tišina okružuje; unutrašnja energija vašeg tela je promenjena. Slušajte ludog čoveka i vi ćete osetiti da takođe postajete ludi; jer je telesni elektricitet ludog čoveka u haosu a njegove reči i zvukovi prenose taj elektricitet. Ako sedite sa prosvetljenim čovekom, odjednom ćete osetiti da se unutra u vama sve događa u ritmu. Iznenada ćete osetiti kako se javlja u vama drugačiji kvalitet energije.

Zbog toga Patanđali kaže da ponavljanje *Aum* i meditacija na *Aum* uništava sve prepreke. Šta su prepreke? Sada on opisuje svaku prepreku, i kako se one mogu uništiti ponavljanjem zvuka *Aum* i meditirajući na njemu; što ćemo mi morati da proučimo.

Bolest, malaksalost, sumnja, nemar, lenjost, senzualnost, obmana, nemoć i nestabilnost, prepreke su koje remete um.

Uzećemo svaku od njih; na primer bolest. Za Patanjđalija bolest (disease) znači „disease.“ To je ne-ritmički tok vaše unutrašnje bio-energije. Osećate se neudobno. Ako se ova neudobnost, ova bolest nastavi, pre ili docnije obuzeće vaše telo. Patanjđali se sasvim slaže sa akupunkturuom, a u Sovjetskoj Rusiji čovek po imenu Kirlian apsolutno bi se složio sa Patanjđalijem. Sva tri pravca... Akupunktura nije zainteresovana za prosvetljenje, ali joj je važno kako telo postaje bolesno, kako dolazi do bolesti. Ona je ustanovila sedam stotina tačaka na telu, gde unutrašnja bioenergija dodiruje fizičko telo - te dodirne tačke - njih sedam stotina svuda su po telu.

Kad god elektricitet ne kruži u ovih sedam stotina tačaka - ima nekih prekida, nekoliko tačaka više ne funkcioniše, kroz nekoliko tačaka elektricitet se više ne kreće, postoje blokade, elektricitet je presečen, ne kruži - onda dolazi do bolesti. Tako akupunktura veruje da bez ikakvih lekova, bez ikakvog tretmana, ako dozvolite bioenergiji da teče u krugu, bolest iščezava. A za pet hiljada godina... akupunktura je rođena kada je Patanjđali bio živ.

Kao što sam vam rekao, pre dve hiljade i pet stotina godina nastupio je vrhunac ljudske svesti. To se dogodilo u vreme Bude: u Kini Lao Ce, Čuang Ce, Konfučije; u Indiji Buda, Mahavira i drugi; u Grčkoj Heraklit; u Iranu Zaratustra; tada se desilo najviše čudo. Sve religije koje sada vidite u svetu potiču iz tog momenta ljudske svesti. Iz tog vrha Himalaja reke svih religija su potekle za ove dve hiljade petsto godina.

Upravo, dve hiljade petsto godina pre Bude, desilo se isto čudo. Patanjđali, Rišab - začetnik Đainizma - *Vede, Upanishade*, akupunktura u Kini, *yoga* u Indiji i *tantra*; sve se to dogodilo. Oni su dostigli vrhunac. Nikada taj vrhunac nije ponovo prevaziđen. Iz te davne prošlosti, pet hiljada godina unatrag, *yoga, tantra, akupunktura* su potekli kao reke.

Postoji određena pojava koju Jung zove „sinhronicitet“. Kada određeni princip nastane, ne postaje samo jedna osoba svesna toga - već mnogi na zemlji, kao da je cela zemlja spremna to da primi. Priča se da je Ajnštajn rekao: „Da ja nisam otkrio teoriju relativiteta, za jednu godinu neko drugi bi je otkrio.“ Zašto? Jer mnogi su ljudi u svetu radili u istom pravcu.

Kada je Darwin otkrio teoriju evolucije da se čovek razvio od majmuna, da postoji neprekidna borba za preživljavanje jačeg, drugi čovek - Wallace Russell - isto je to otkrio. On je bio na Filipinima, i bili su takođe prijatelji, ali za mnogo godina nisu znali na čemu drugi radi. Darwin je radio dvadeset godina neprekidno, ali je on bio lenj čovek. Imao je mnoge fragmente i sve je bilo spremno, ali od toga nije načinio knjigu koju bi predstavio naučnom društvu tog vremena.

Prijatelji su govorili: „Uradi to. Inače neko drugi će to uraditi.“ Onda je jednog dana primio pismo sa Filipina u kome je Rasel izložio celu teoriju. On mu je bio prijatelj, ali su obojica radili odvojeno. Nikada nisu znali da obojica rade na istom istraživanju. Tada se uplašio, šta da radi! Zato što može postati pronalazač, a već dvadeset godina zna princip istraživanja. Požurio je, na neki način rukovođen tom situacijom da napiše izveštaj, da predstavi istraživanje naučnom društvu.

Posle tri meseca, svi su postali svesni da je Rasel to takođe otkrio. Rasel je takođe bio veoma divna osoba. Objavio je da otkriće pripada Darwinu, budući da je dvadeset godina istraživao, bez obzira da li to prezentirao ili ne... Ipak on je pronalazač.

A to se dešava mnogo puta. Iznenada misao postaje vrlo ugledna, kao da misao pokušava da se ukoreni negde u materici. A običaj je prirode, da nikada ne preuzima rizik. Jedan čovek može da ne uspe, da ne postigne cilj; onda mnogi ljudi moraju pokušati. Priroda nikada ne preuzima rizik. Drvo će baciti milione semenki. Jedna semenka može da ne uspe, možda neće pasti na pravo tle, može biti uništena, ali milioni semenki - ne postoji mogućnost da sve semenke budu uništene.

Kada vodite ljubav, u jednoj ejakulaciji milioni semenki čovek izbacuje - jedno od njih će stići do jajeta žene - ali od miliona. Gotovo u svakoj ejakulaciji čovek ispusti onoliko semena koliko je upravo sada ljudi na zemlji. Jedan čovek iz jedne ejakulacije može dovesti do rođenja cele zemlje, populaciju cele zemlje. Priroda ne rizikuje. Ona pokušava na mnogo

načina. Jedan može da ne uspe, dvoje mogu da ne uspeju, milioni mogu da ne postignu cilj; ali sa milionima, barem jedan će stići i ostati u životu.

Jung je otkrio princip koji se zove „sinhronicitet“. To je retka stvar. Mi znamo jedan princip uzroka i posledice; uzrok proizvodi posledicu. Sinhronicitet kaže da kad god se nešto dogodi, paralelno s tim mnoge slične stvari se dogode. Ali mi ne znamo zašto se to dešava, jer to nije pojava uzroka i posledice. Oni nisu povezani jedan s drugim kao uzrok i posledica.

Kako možete povezati Buddhu i Heraklita? Ako ne po istom principu. Buddha nikada nije čuo o Heraklitu; ne možemo čak ni zamisliti da je Heraklit znao o Budi. Oni su živeli u odvojenim svetovima. Nije bilo komunikacije. Ali isti tok principa, egzistencija slična reci, trenutna egzistencija obojicu je dala svetu. Oni nisu prouzrokovali jedno drugo. Oni su paralelni. Sinhronicitet postoji kao da cela egzistencija u tom momentu želi da proizvede određen princip i želi da ga manifestuje, a to neće zavisiti samo od Bude ili samo od Heraklita; mnogi će to pokušati. Bilo je takođe i drugih koji su otišli u zaborav; nisu bili tako poznati. Buddha i Heraklit postali su najistaknutiji. Oni su bili najmoćniji majstori.

U danima Patanjđalija, nastao je princip. Možete ga nazvati principom *prane* - bioenergije. U Kini to je uzelo formu akupunkture, u Indiji je uzelo oblik čitavog sistema *yoge*. Kako se to dešava, kada telesna energija ne teče ispravno, da se vi osećate neudobno? Jer procep postoji u vama, odsustvo, osećate da nešto nedostaje. Ovo je započinjanje bolesti. Prvo će se osetiti u umu. Kao što sam vam rekao, osetićete se prvo u svesti.

Ne morate biti svesni toga; to će prvo doći u vašim snovima, u vašim snovima videćete bolest, bolesno stanje, neko umire, nešto je nepovoljno. Noćne more će se javiti u vašem nesvesnom, jer nesvesno je najbliže telu i najbliže prirodi. Iz nesvesnog, to će doći do podsvesnog; onda ćete biti razdraženi. Osetićete da zvezde greše, sve što činite odvija se pogrešno. Želeli bi da volite osobu, i pokušavate voleti ali ne možete. Želeli biste da pomognete nekome, ali samo smetate. Sve ide pogrešno.

Vi mislite o nekom lošem uticaju, od neke zvezde na nebu - ne - nešto u podsvesnom, nešto neudobno, i vi postajete iritirani, ljuti, a uzrok je negde u nesvesnom. Vi nalazite uzrok negde drugde. Onda uzrok dolazi do svesnog. Onda počinjete da osećate da ste bolesni, onda se to pobudi, prenese i pokrene u telu. To se uvek prenese na telo, i odjednom osetite da ste bolesni.

U Rusiji je neobičan naučnik, fotograf Kirlian, otkrio da pre nego što osoba postane bolesna, šest meseci pre, bolest može da se fotografiše. To će biti jedno od najvećih otkrića u svetu dvadesetog veka. To će preobraziti čitav koncept o čoveku, bolesti, medicini, svemu. To je revolucionaran koncept. On je radio na tome trideset godina i gotovo je sve naučno dokazao, da kada bolest dođe u telo, prvo dođe u električnu auru oko tela. Procep dolazi do...

Vi ćete možda imati tumor u stomaku posle šest meseci. Sada odmah ne postoji osnova. Nijedan naučnik ne može naći ništa pogrešno u vašem stomaku; sve je u redu, nema problema. Možete biti pažljivo ispitani i vi ste u redu. Ali Kirlian je fotografisao telo na vrlo osetljivoj fotografskoj ploči; on je razvio najosetljivije foto ploče. Na toj fotografskoj ploči ne fotografiše se samo vaše telo, nego i aura svetla koju uvek nosite oko tela. A u toj auri, pored stomaka postoji šupljina u auri - ne tačno u fizičkom telu, ali nešto je poremećeno.

Onda se na osnovu toga može predvideti da će za oko šest meseci nastati tumor. A posle šest meseci kada se tumor pojavi u telu, x-zraci pokazuju istu sliku kao što je on načinio pre šest meseci. Dakle Kirlian kaže da se bolest može predvideti a da se ne bude bolestan - i da se može izlečiti pre nego što se pojavi u telu, ako je aura tela u većem opticaju, kruženju. On ne zna kako se to može izlečiti; akupunktura zna, Patanjđali zna kako se to može izlečiti.

Za Patanjđalija bolest u telu jeste smetnja u auri tela, u *prani*, u bioenergiji, u elektricitetu vašeg tela. Zbog toga kroz *Aum* može da se izleči. Ponekad sedite usamljeni u hramu. Idite u neki stari hram gde niko ne odlazi, ispod kupole - kupola je kružna baš da bi odražavala zvuk - dakle sednite ispod nje, pevajte glasno *Aum* i meditirajte na njemu. Pustite da se zvuk odbija natrag i pada na vas kao kiša, i odjednom ćete posle nekoliko minuta osetiti da vam telo postaje smireno, mirno, utišano; telesna energija se smirila, staložila.

Prva stvar je bolest. Ako ste vi bolesni u svojoj *prana* energiji, ne možete otići daleko. Kako možete otići daleko sa bolešću koja visi oko vas kao oblak? Ne možete ući u dublja

područja. Potrebno je određeno zdravlje. Indijska reč za zdravlje vrlo je sadržajna, značajna; to je *swasthya*. Sama reč znači „biti svoje sopstvo.“⁶³ Reč zdravlje na *sanskritu* znači biti sam, biti usredsređen. Engleska reč za zdravlje takođe je lepa. Dolazi od iste reči, istog korena, odakle dolazi sveto i celina. (Health - holy +whole). Kada ste celoviti onda ste zdravi, a kada ste potpuni vi ste takođe sveti.

Uvek je dobro doći do korenja reči jer ono budi dugo iskustvo čovečanstva. Reči nisu došle slučajno. Kada osoba oseća celo svoje telo energija teče u krugu. Krug je najsavršenija stvar u svetu. Savršeni krug je simbol Boga. Energija ne biva izgubljena, neiskorišćena. Ona stalno kruži; nastavlja da se okreće kao točak; ona neprekidno održava sebe.

Kada ste celoviti vi ste zdravi, a kada ste zdravi vi ste takođe sveti, jer ta sveta reč takođe dolazi iz celine. Savršeno zdrava osoba je sveta, ali onda će biti problema. Ako odete u manastire naći ćete tamo sve tipove bolesnih ljudi. Zapravo, bolesni ljudi samo tamo idu. Pitaćete šta bi zdrava osoba radila u manastiru. Bolesni ljudi odlaze tamo, nenormalni ljudi idu tamo. Kod njih je nešto pogrešno u osnovi. Zbog toga oni beže iz sveta i odlaze tamo.

Patanđalijevo prvo pravilo je da morate biti zdravi, jer ako niste zdravi ne možete dospeti daleko. Vaše bolesti, vaša neudobnost, vaš prekinuti krug unutrašnje energije, biće kamen o vašem vratu. Kada biste hteli da meditirate osećali biste muku ili težinu umesto mira i spokojstvu. Kada biste želeli da molite, ne možete moliti, želeli bi da se odmarate. Postojao bi nizak nivo energije. A sa niskom energijom kako možete otići daleko? I da dostignete Boga? A za Patanđalija Bog je najudaljenija tačka; mnogo energije je potrebno. Potrebno je zdravo telo, zdrav um, zdravo biće. Bolest je bolesno stanje - oboljenje u telesnoj energiji. *Aum* će pomoći, a i druge stvari ćemo takođe razmatrati. Inače ovde Patanđali govori o tome kako vam *Aum*, sam zvuk, pomaže unutra da postanete celoviti.

Za Patanđalija i za mnoge druge, koji su duboko istraživali ljudsku energiju, jedna činjenica je postala vrlo sigurna - vi morate znati o tome - a to je, što ste više bolesni, više ste senzualni. Kada ste savršeno zdravi vi niste senzualni. Obično mislimo upravo suprotno - da zdrav čovek mora biti senzualan, seksualan, to je tako; on mora da uživa u svetu i u telu. To nije slučaj. Kada ste bolesni, onda vas spopada više senzualnosti, više seksa. Kada ste savršeno zdravi, seks i senzualnost iščezava.

Šta se to dešava? Jer kada ste savršeno zdravi vi ste tako srećni sa sobom da vam drugi ne treba. Kada ste bolesni, tako ste nesrećni sa sobom da vam treba drugi. A to je paradoks; kada ste bolesni treba vam drugi, a drugima ste takođe potrebni vi kada su bolesni. A kada se dve bolesne osobe sastanu, bolest se ne udvostručava, ona se umnožava.

To je ono što se dešava u braku; susretom dve bolesne osobe umnožavaju bolest i onda cela stvar postaje ružna i pakao. Bolesnoj osobi trebaju drugi, a oni su baš osobe koje će stvoriti nevolju kada se poveže s njima. Zdravoj osobi to ne treba. Inače ako zdrava osoba voli, to nije potreba, to je deljenje. Cela pojava se menja. Njoj niko ne treba. Ona ima toliko mnogo da može deliti.

Jednoj bolesnoj osobi treba seks, zdrava osoba voli, a ljubav je totalno različita stvar. A kada se dve zdrave osobe sretnu, zdravlje se umnožava. Onda one mogu postati pomagači jedna drugoj za najviše. One mogu ići zajedno prema najvišem, pomažući jedna drugu. Međutim potreba iščezava. Nema više potrebe, nema više zavisnosti.

Kad god imate neudobno osećanje sa sobom, ne pokušavajte da to utopite u seks i senzualnosti. Bolje pokušajte da postanete zdraviji. *Yoga asane* će pomoći. Istraživaćemo njih kasnije kada Patanđali bude govorio o njima. Upravo sada, on kaže, ako pevate *Aum* i meditirate na tome, bolest će iščeznuti. I on je u pravu. Ne samo da će iščeznuti prisutna bolest, nego i bolest koja bi došla u budućnosti, takođe će iščeznuti.

Ako čovek može postati savršen pojući tako da je pojac potpuno izgubljen - samo čista svest, plamen svetla svuda okolo, pojući - energija se smiruje u krugu, postaje krug. A onda imate jedan od najeuforičnijih trenutaka u životu. Kada se energija smiruje u krugu, postaje harmonija, nema nesklada, nema konflikta, vi ste postaji jedno. Inače obično, bolest bi takođe bila nesklad. Ako ste bolesni, vama je potrebno lečenje.

⁶³ To be oneself; biti sam u svom vlastitom izvornom biću, iskusiti svoje vlastito Sopstvo.

Patanjđalijev *yoga* sistem i sistem *hindu* medicine, *ayurveda*, razvili su se istovremeno, zajedno. *Ayurveda* je totalno različita od alopatrije. Alopatrija je suzbijanje bolesti. Alopatrija se razvila uporedo sa hrišćanstvom; to je uzgredni proizvod. Zato što je hrišćanstvo sklono suzbijanju, alopatrija je sklona suzbijanju. Ako ste bolesni, alopatrija odmah suzbija bolest. Tada bolest pokušava da se pojavi na nekoj drugoj slaboj tački. Onda s nekog drugog mesta bukne. Tada je vi suzbijate odatle, da ona odnekud drugde bukne. Na taj način sa alopacijom, idete od jedne bolesti do druge, od jedne do druge, to je proces koji se nikada ne završava.

Ayurveda ima totalno različit koncept. Bolest ne treba da bude suzbijana; ona treba da bude isključena. Katarza je potrebna. Dakle, *ayurvedski* lek se daje osobi, tako da se bolest ispolji i bude izbačena; katarza. Dakle *ayurvedska* medicina vas u početku može učiniti više bolesnim, i traži duže vreme, jer ona nije suzbijanje. Ona ne može delovati odmah sada; ona je dug proces. Bolest mora da bude odbačena, a vaša unutrašnja energija mora biti u harmoniji tako da zdravlje dođe iznutra. Lek će izbaciti bolest van, a sila isceljenja će je zameniti iz vašeg vlastitog bića.

Oni su razvili *ayurvedu* i *yogu* zajedno. Ako radite *yoga asane*, ako sledite Patanjđalija, nemojte nikada ići kod alopatskog doktora. Ako ne sledite Patanjđalija, onda nema problema. Ali ako sledite *yoga* sistem i radite mnoge stvari u svom telu, onda nikada ne ulazite u alopaciju, jer oni su oprečni. Onda tražite *ayurvedskog* doktora ili homeopatu ili naturopatu; (lekara koji leči primenom prirodne medicine) - sve što pomaže katarzu.

Inače ako postoji bolest; prvo je napadnite. Ne krećite s njom. S mnogim metodama vrlo je lako osloboditi se bolesti. Patanjđalijeva metoda *Aum-a*, pojanja i meditiranja vrlo je blaga. Ali u njegovo vreme, bila je dovoljno jaka, jer ljudi su bili jednostavni, živeli su sa prirodom. Bolest je bila retka; zdravlje je bilo opšte. Sada je sasvim suprotan slučaj; zdravlje je retko, bolest je uobičajena, a ljudi su vrlo kompleksni, ne žive blisko s prirodom.

U Londonu je sprovedeno ispitivanje. Milion dečaka i devojčica nisu videli kravu. Videli su samo sliku krave. Ubrzo, mi smo se prepustili svetu koji je načinio čovek; betonskim zgradama, asfaltnim putevima, ljudskoj tehnologiji, velikoj mašineriji, automobilima. Priroda je odbačena negde u tamu, a priroda je isceljujuća sila. A onda je čovek postao sve kompleksniji. On ne sluša svoju prirodu; on sluša zahteve civilizacije, potrebe društva. Njegova složenost je izvan kontakta sa njegovim vlastitim unutrašnjim bićem.

Onda Patanjđalijeve blage metode ne pomažu mnogo. Otuda, moje dinamičke, haotične metode - jer vi ste gotovo ludi, pa vam trebaju lude metode koje mogu izneti sve što je potisnuto u vama i izbaciti to napolje. Međutim zdravlje je nužno. Čovek koji odlazi na dugo putovanje mora pripaziti da bude zdrav. Bolesnom, prikovanom za krevet, teško je da se kreće.

Druga prepreka je mlitavost, iznemoglost koja označava da čovek ima istraživanje vrlo male snage. On želi da traga i istražuje - ali vrlo niskom energijom potrage - bez poleta, mlako. On želi da očisti čuvstva, ali to nije moguće. Takav čovek uvek govori o Bogu, *mokshi*, *yogi*, ovo i ono, ali samo govori. Sa niskim nivoom energije možete govoriti; to je sve što možete učiniti. Ako želite nešto da učinite, nužna je delatnost jake energije.

Jednom se dogodilo da je Mula otišao sa svojim konjem i kočijom u neki grad. Bio je vreo letnji dan; Mula se znojio. Iznenada se na putu konj zaustavio, pogledao natrag u Mulu i rekao: „Sveca mu, baš je pretoplo!“ Mula nije mogao da veruje. Mislio je da je poludeo usled toplote, jer kako konj može govoriti?

Pogledao je okolo da li je neko još čuo, ali nije bilo nikog izuzev njegovog psa koji je sedeo u kočiji. Ne našavši nikoga, da bi se samo oslobodio ideje, pitao je psa: „Jesi li čuo šta je on rekao?“ Pas je odgovorio: „Ma on je baš kao svaki drugi - uvek govori o vremenu i ne radi ništa.“

To je mlitav čovek, uvek govori o Bogu, ne radeći ništa. On uvek govori o velikim stvarima, a to čini samo da bi sakrio svoju ranjivost. Govori tako da bi mogao zaboraviti da ne čini ništa u vezi s tim. Kroz oblak govora on šmugne, pobegne. Govoreći stalno o tome, on

misli da čini nešto, ali govorenje nije delovanje. Možete nastaviti da govorite o vremenu, možete nastaviti da govorite o Bogu. Ako ne znate ništa, jednostavno traćite svoju energiju.

Ovaj tip osobe može postati ministar, sveštenik, *pandit*. Ovo su ljudi niske energije. Oni su postali vrlo umešni u govorenju - tako vešti da mogu obmanuti, jer uvek govore o velikim i lepim stvarima. Drugi slušaju i bivaju zavedeni; filozofi - to su mlitavi ljudi. Patanjđali nije filozof. On sam jeste naućnik, i on traći od drugih da budu naućnici. Mnogo napora je potrebno.

Kroz pevanje *Aum-a* i meditiranje na njemu, nizak nivo vaše energije će se podići. Kako se to događa? Zašto ste uvek na nivou niske energije, osećajući uvek iscrpljenost, umor? Čak i ujutru kada ustanete vi ste umorni. Šta vam se dešava? Negde u vašem sistemu postoji curenje; vama ističe energija. Vi niste svesni, ali ste kao vedro sa rupama. Svakog dana punitite vedro, ali uvek vidite da je prazno, postaje prazno. Ovo oticanje treba da se zaustavi.

Koliko energije iscuri iz tela? Ovo su ozbiljni problemi za bioenergetiku. Iz tela ističe energija kroz prste ruku, nogu, kroz oći. Energija ne može isteći kroz glavu; ona je okrugla. Sve što je okruglo pomaće telu da se čuva i održi. Zbog toga su *yoga* položaji - *siddhasana*, *padmasana* - oni čine čitavo telo okruglim.

Osoba koja sedi u *siddhasani* stavlja obe svoje noge zajedno jer telesna energija ističe kroz prste. Kada su obe ruke spojene zajedno na vrhu jedna s drugom, energija se kreće iz jedne ruke u drugu. To postaje krug. Stopala, noge, takođe su položeni jedno na drugo tako da se energija kreće u vašem telu i ne ističe.

Oći su zatvorene, jer one ispuštaju gotovo osamdeset posto vaše bioenergije. Zbog toga, kada putujete, ako neprekidno gledate iz voza ili kola, osećate se tako umorni. Ako putujete sa zatvorenim oćima, nećete se osećati tako umorni. A vi nastavljate da gledate u nepotrebne stvari, čak čitate reklame na zidovima. Previše koristite svoje oći, a kada su oći umorne čitavo telo je umorno. Oći daju znak da je sada dovoljno.

Yogin pokušava da ostane sa zatvorenim oćima koliko je više moguće, s prekrštenim rukama i nogama. On sedi sa uspravnom kićmom. Ako sedite s uspravnom kićmom, gravitacija zemlje ne može iznuditi mnogo energije iz vas, jer ona doseže samo jednu taćku kićme. Zbog toga, kada sedite u kakvom naslonjenom položaju, nakrivljeno, mislite da se odmarate. Ali Patanjđali kaće da vam ističe energija, jer je veći deo vašeg tela pod uticajem gravitacije.

Ovo neće pomoći. Uspravna kićma, sa zatvorenim rukama i nogama, sa zatvorenim oćima, čini krug; taj krug je predstavljen pomoću *shivalinge*. Mora da ste videli *shivalingu* - falusni simbol, kao što je poznat na Zapadu. Zapravo, to je unutrašnji krug bioenergije, baš pravilno oblikovano jaje.

Kada vaša telesna energija teće pravilno, to postaje kao jaje; oblik je sličan jajetu, taćno kao jaje. A to je simbolizovano u *shivalingi*. Vi postajete Šiva. Kada energija nadolazi u vama stalno, ne izlazeći napolje, onda mlitavost išćezava. Mlitavost neće išćeznuti govorenjem; neće išćeznuti ćitanjem spisa, niti filozofiranjem. Ona će išćeznuti samo kada vaša energija ne ističe.

Pokušajte da je oćuvate. Što više je oćuvate, bolje je. Ali na Zapadu se ući baš nešto suprotno - da je dobro otpustiti energiju kroz seks, kroz ovo i ono - izbaciti energiju. Dobro je ako je ne koristite ni na koji drugi naćin; inaće ćete poludeti. Kad god ima previše energije, bolje je otpustiti je kroz seks. Seks je najjednostavnija metoda da se ona izbací.

Ali ona može da se iskoristi, može biti ućinjena kreativnom. Ona vam može dati ponovno rođenje, uskrsnuće. Možete upoznati milione euforićnih stadijuma kroz nju; možete se uzdizati više i više kroz nju. Ona predstavlja lestve za dostizanje Boga. Ako je izbacujete svakog dana, nikada nećete imati tako izgraćenu energiju da biste makar predućeli prvi korak prema boćanskom. Saćuvajte je.

Patanjđali je protiv seksa, a to je razlika između Patanjđalija i *tantra*. *Tantra* koristi seks kao metodu; Patanjđali želi da ga mimoidete. Ima osoba, gotovo pedeset procenata, kojima će *tantra* odgovarati; a pedeset posto kojima će *yoga* odgovarati. Čovek mora da otkrije šta će mu odgovarati. Obe metode se mogu koristiti, i kroz obe ljudi stiću. A nisu ni

pogrešne, ni ispravne. To zavisi od vas. Jedna će biti ispravna za vas, a pogrešna za drugog, ali zapamtite, za vas to nije jedna apsolutna kategorična instrukcija, niti naredba.

Nešto može biti ispravno za vas, a pogrešno za nekog drugog. A oba sistema su nastala zajedno, *tantra* i *yoga* - blizanački slični sistemi, tačno u isto vreme - to je sinhronicitet. Kao što čovek i žena trebaju jedno drugo, *tantra* i *yoga* trebaju jedno drugo; oni postaju kompletna stvar. Ako postoji samo *yoga*, onda je samo pedest posto ljudi može postići; pedest posto ljudi će biti u nevolji. Ako ima samo *tantra*, onda je pedest posto ljudi može postići; drugih pedest posto će biti u nevolji. A to dogodilo.

Ponekad ne znajući gde se krećete, šta radite, ako nastavite bez majstora, ne znajući ko ste i šta će vam odgovarati... Možete biti žena odevena kao muškarac, a mislite da ste muškarac - onda ćete biti u nevolji. Možete biti muškarac odeven kao žena, pa mislite da ste žena - i vi ćete biti u nevolji.

Nevolja uvek nastaje kad god ne shvatate ko ste. Majstor je potreban da vam jasno ukaže na prečicu koja je za vas. Dakle zapamtite: kad god nešto kažem, da je ovo za vas, ne širite to drugima, jer je to izričito rečeno vama. Ljudi su radoznali. Ako im kažete, oni će probati. Možda to nije za njih. Može biti čak štetno. Zapamtite, to nije korisno, to će biti štetno. Nema između, nešto je ili korisno ili štetno.

Malaksalost ili mlitavost najveća je od prepreka, ali ona iščezava kroz pojanje *Aum*-a. *Aum* stvara u vama *shivalingu*, jajoliko oblikovani krug energije. Kada postanete sposobni da imate veću moć opažanja, to čak možete i videti. Ako sa zatvorenim očima pevate *Aum* za nekoliko meseci meditirajući, možete videti unutar sebe, vaše telo iščezne. Tamo će biti samo bioenergija, električni fenomen, a oblik će biti u formi *shivalinge*.

Onog momenta kada vam se to dogodi, malaksalost iščezava. Sada sve vi jaka, uzvišena energija. Sada možete pomerati planine. Osetitićete da govor nije dovoljan - nešto mora da se uradi. Nivo energije je tako visok, da sada nešto može da se uradi. Ljudi mi dolaze i pitaju šta da rade, ali ja ih pogledam i vidim da im curi energija; ne mogu učiniti ništa. Prva stvar je da se obustavi ovo isticanje. Samo kada imate energiju, onda pitajte šta može da se uradi.

"Sumnja" - sanskrit ima mnogo reči za sumnju, engleski ima samo jednu reč. Prema tome pokušajte da razumete, ja ću vam objasniti. Postoji sumnja nasuprot poverenju. U sanskritu to se naziva *shanka* - sumnja prema, ili nasuprot poverenju, jedan par. Onda postoji sumnja zvana *sanshaya* - Patanjđali sada govori o *sanhayi* - sumnja prema sigurnosti, protiv odlučnosti. Nesiguran čovek, čovek koji nije odlučan, on je u *sanshayi* - u sumnji. Ovo je protiv poverenja jer poverenje je poverenje u nekoga. Ovo je protiv samo-poverenja; vi ne verujete sebi. To je različita stvar.

Dakle šta god da radite, niste sigurni da li želite da radite ili ne želite to da radite, da li će to biti dobro raditi ili ne - jedna neodlučnost. S neodlučnim umom, ne možete ići stazom - ne stazom Patanjđalija. Morate biti odlučni. Morate doneti odluku. To je teško jer uvek jedan deo vas nastavlja da govori ne. Onda kako da donesete odluku? Razmišljajte koliko možete, dajte tome onoliko vremena koliko možete. Razmislite o svim mogućnostima, o svim alternativama i onda odlučite. A jednom kada odlučite, onda odbacite svo sumnjanje.

Pre toga, koristite to; uradite sve što možete uraditi sa sumnjom. Razmislite o svim mogućnostima a onda izaberite. Naravno to neće biti totalna odluka; u početku to nije moguće. To će biti značajna odluka, pretežni deo vašeg uma će reći 'da'. Jednom kada odlučite, onda nikada ne sumnjajte. Sumnja će podići svoju glavu. Vi jednostavno kažete: „Ja sam odlučio - završeno. To nije totalna odluka; sve sumnje nisu odbačene. Ali šta god je moglo da se uradi, ja sam uradio. Razmislio sam potpuno, koliko je bilo moguće, i odlučio sam."

Jednom kada izaberete onda ne pružajte sumnji opet nikakvu saradnju, jer sumnja postoji u vama kroz vašu saradnju. Nastavljate da joj dajete energiju i stalno počinjete da mislite o tome. Onda se stvara neodlučnost. Neodlučnost je vrlo loše stanje stvari - vi ste u vrlo lošem stanju. Ako ne možete ništa odlučiti, kako možete raditi? Kako možete delovati?

Kako će *Aum* - zvuk i meditacija - pomoći? Oni pomažu, jer kada jednom postanete tihi, smireni, odlučivanje postaje lakše. Onda više niste natrpani, niste kaos; mnogi glasovi

govore zajedno, a vi ne znate koji je glas vaš. *Aum*, pevanje, meditacija na njemu - glasovi postaju smireni. Mnogi glasovi - kako možete znati da nisu vaši. Vaša majka govori, vaš otac govori, vaša braća, vaši učitelji, oni nisu vaši. Možete ih odbaciti lako jer njima ne treba nikakva pažnja.

Kada postanete smireni po pevanju *Aum-a*, vi ste zaštićeni, smireni, tihi, sabrani. U toj sabranosti, možete uvideti koji je stvarni glas koji dolazi od vas, koji je autentičan. To je kao da stojite na pijaci, i mnogi ljudi razgovaraju, mnoge stvari se odvijaju, a vi ne možete odlučiti šta se dešava. To je tržište akcija, ljudi viču - oni znaju njihov jezik - vi ne možete razumeti šta se događa, da li su poludeli ili ne.

Onda se prenesete u himalajsko utočište. Sedite u pećini, jednostavno pevate. Jednostavno se smirite, sva nervoza iščezava, postanete jedinstveni, sabrani. U tom momentu, odlučnost je moguća. I onda odlučujete, a ne gledate unatrag. Onda zaboravite - to je rešeno jasno i nedvosmisleno. Sada nema povratka natrag; onda idite napred.

Ponekad će uslediti sumnja, ona laje na vas baš kao pas. Ali ako ne slušate, ne obraćate pažnju, ubrzo se zaustavlja. Dajte joj priliku, razmislite o svemu što je moguće, a jednom kada odlučite, odbacite je, a *aumkar* (pevanje *Aum-a*) će vam pomoći da dođete do odlučnosti. Ovde sumnja označava neodlučnost, nemar. Sanskritska reč je *pramad*. *Pramad* znači kao da čovek hoda u snu. Nemar je deo toga; tačan prevod će biti: „Ne budite zombi; ne hodajte kao hipnotisani.”

Ali živite u hipnozi, uopšte ne znajući to. Celo društvo pokušava da vas hipnotiše za određene stvari, a to stvara *pramad*; to stvara pospanost u vama. Šta se dešava? Vi niste svesni, inače iznenadili biste se šta se dešava. To je tako obično. Zbog toga ne postajete svesni. Vučeni ste od miliona manipulatora, a njihove metode manipulisanja vama, u vama stvaraju hipnozu.

Na primer na svakom radiju, na svakom TV ekranu, u svakom filmu, u svakim novinama, magazinima, oni nastavljaju da oglašavaju određene stvari - „Toaletni sapun Lux”. Vi mislite da to ne utiče na vas, ali svakog dana slušate: „Lux, toaletni sapun; lux, toaletni sapun; lux, toaletni sapun.” To je pojanje. Tokom noći, na ulici neonska svetla oglašavaju „lux, toaletni sapun.” Sada su otkrili da je svetlucanje svetlosti mnogo upečatljivije. Neprekidno se nastavlja s tim, pali se i gasi; onda to ostavlja još veći utisak, jer opet morate čitati: „Lux, toaletni sapun.” Onda se svetlost nastavlja, dolazi ponovo, pa opet morate čitati: „Lux, toaletni sapun.”

Vi pevate *Aum*. To sve dublje ulazi u vašu podsvest. Mislite da niste uznemireni ni zabrinuti, mislite da niste obmanuti od ovih ljudi - sve ove lepe nage žene koje stoje pored toaletnog lux sapuna i govore: „Zašto sam ja lepa? Zašto je moje lice lepo? Zbog toaletnog sapuna Lux.” Vi mislite da niste, ali ste dirnuti time. Iznemada, jednog dana odete u prodavnicu, odete da kupujete, i tražite toaletni sapun. Prodavac pita: „Koji sapun?” Onda iznemada iz vas izbije: „Toaletni sapun lux.”

Vas su hipnotisali biznismeni, politički lideri, učitelji, sveštenici, jer svako je nešto investirao u vama ako ste hipnotisani. Onda možete biti korišćeni. Političari stalno govore: „Ovo je vaša majka zemlja, a ako je majka zemlja u nevolji, idite u rat; postanite mučenici.”

Kakva besmislica. Cela zemlja je vaša majka. Je li zemlja podeljena na Indiju, Pakistan, Nemačku, Englesku, ili je jedna? Ali političari neprekidno kuju vaš um da je samo ovaj deo zemlje vaša majka; morate da je spasete. Čak i ako izgubite život, to je vrlo dobro. I oni nastavljaju sa obožavanjem zemlje, nacionalizmom, patriotizmom - svim besmislenim izrazima, jer ako vas neprekidno obasipaju time, vi postajete hipnotisani. Onda možete žrtvovati sebe.

Vi žrtvujete svoj život u hipnotisanom stanju zbog slogana, parola. Zastava, iako običan komad platna, postaje važna kroz hipnozu. Ovo je „naša nacionalna zastava” - milioni mogu umreti za nju. Ako ima bića na drugim planetama i pogledaju ponekad zemlju, misliće: „Ovi ljudi su jednostavno ljudi.” Zbog platna - zbog komada krpe - jer su naružili „našu zastavu”, a to se ne može tolerisati...

Religije nastavljaju da propovedaju; vi ste hrišćanin, hindu, musliman, ovo i ono, i one čine da osećate da ste hrišćanin, a onda ste u krstaškom ratu: „Ubijte druge koji nisu hrišćani.

To je vaša dužnost." Uče vas takvim apsurdnim stvarima, ali vi još verujete, jer oni nastavljaju da vam to govore. Adolf Hitler kaže u svojoj autobiografiji „Moja borba“ da ako neprekidno ponavljate laž ona postaje istina. A on zna. Niko ne zna tako dobro kao on jer je to ponavljao sam i stvorio čudo.

Pramad znači stanje hipnoze, manipulirano, pospano kretanje. Onda nemar nužno dolazi jer vi niste sami. Onda činite sve bez ikakve brige. Krećete se i spotičete; ne idete nikuda, vi ste baš kao pijanica. Međutim i svi drugi su kao vi, tako da nemate mogućnosti da osetite da ste pijanica.

Budite pažljivi. Kako će vam *Aum* pomoći da budete pažljivi? Odbacite hipnozu. Zapravo, ako vi jednostavno pevate *Aum* bez meditiranja, to će takođe postati hipnoza; to je razlika između običnog pevanja *mantra* i Patanjđalijevog načina. Pevajte je i ostanite svesni.

Ako pevate *Aum* i ostanete svesni, ovaj *Aum* i njegovo pevanje će postati sila koja uklanja hipnotisanost. Unišćite sve hipnoze koje postoje oko vas, i stvorene su u vama od strane društva, manipulacija, političara. To će biti oduzimanje hipnotisanosti.

Neko je u Americi pitao Vivekanandu: „Kakva je razlika između obične hipnoze i vašeg pojanja *Aum*-a?“ On je rekao: „Pevanje *Aum*-a je uklanjanje hipnotisanosti; to je kretanje suprotnom brzinom, u rikverc.“ Proces izgleda da je isti ali je brzina suprotna. Kako postaje obrnuta? Ako meditirate takođe, onda ubrzo postajete tako smireni i svesni, tako pažljivi, da vas niko ne može hipnotisati. Sada ste izvan dohvata sveštenika i političara - zatvorenika. Sada po prvi put vi ste individua, a onda postajete pažljivi. Onda se krećete s pažnjom, svaki korak činite pažljivo, jer oko vas su milioni zamki.

"Lenjost" - *alasya*; u vama ima mnogo akumulirane lenjosti. Ona dolazi iz određenog razloga - jer vi ne vidite poentu u činjenju ičega. Ako i radite, ništa ne postižete. Ako ne radite, ništa se ne gubi. Onda se lenjost nastanjuje u srcu. Lenjost jednostavno označava da ste izgubili žudnju za životom.

Deca nisu lenja. Ona kipte s energijom. Morate ih prisiliti da odu na spavanje; morate ih prinuditi da budu tiha; morate ih prisiliti da sednu na nekoliko minuta kako bi se opustila. Ona nisu napeta; to je vaša ideja. Deca su puna energije - tako nežna bića s toliko mnogo energije. Odakle ta energija dolazi? Oni još nisu frustrirani. Ne znaju da se u ovom životu, šta god činili, ništa ne postiže. Oni su nesvesni, neobavešteni - blaženo nesvesni; zbog toga su s tako mnogo energije.

Vi ste radili mnoge stvari i ništa niste postigli - lenjost se naseljava. To je kao prašina koja se nastanjuje u vama - od svih neuspeha, frustracija, svaki san postaje mrzovoljan, gorak. To se naseljava. Onda vi postajete lenji. Ujutru mislite: „Zašto da ustajem? Zbog čega?“ Nema odgovora. Morate ustati jer hleb nekako treba da se zaradi. Imate ženu, imate decu i uhvaćeni ste u klopku. Odlazite na neki način u kancelariju, vraćate se nekako natrag. Nema zadovoljstva. Vučete se, niste srećni radeći bilo šta.

Kako će pomoći pojanje *Aum*-a i meditiranje na njemu? To pomaže - sigurno pomaže, jer kada prvi put pevate *Aum*, posmatrate i meditirate, prvi napor u vašem životu izgleda da donosi ispunjenje. Osećate se tako srećni pojući *Aum*, osećate se blaženo, to je prvi napor koji je uspeo.

Sada se budi novi polet. Prašina je odbačena. Nova hrabrost, novo poverenje se postiže. Sada mislite da možete uraditi nešto, takođe možete postići nešto. Nije sve neuspeh. Možda je spoljašnje putovanje neuspešno, ali unutrašnje putovanje nije neuspešno. Čak i prvi korak donosi tako mnogo cvetova. Sada se javlja nada, poverenje se opet nastanjuje. Vi ste opet dete - iz unutrašnjeg sveta... novo rođenje. Ponovo se možete smežati, trčati, igrati. Opet ste rođeni.

To je ono šta hindusi nazivaju drugim rođenjem. Ovo je sledeće rođenje, drugo rođenje. Prvo rođenje je bilo u spoljašnjem svetu. Ono se pokazalo neuspešnim; zbog toga se osećate tako letargično. Vremenom kada bude u četrdesetoj, čovek počinje da misli o smrti - kako da umre, kako da bude dokrajčen.

Ako ljudi ne počine samoubistvo, ne znači da su srećni. To je stoga što ne vide nikakvu nadu čak ni u smrti. Čak i smrt izgleda da je beznadežna. Nije da ne izvršavaju samoubistvo zato što vole život - ne oni su tako frustrirani jer znaju da čak ni smrt neće dati

ništa. Stoga zašto nepotrebno počinuti samoubistvo? Zašto praviti nevolju? Stoga neka idu dalje stvari kakve jesu.

„Senzualnost“: Zašto se osećate senzualno, seksualno? Osećate se seksualno jer akumulirate energiju, neiskorišćenu energiju, a ne znate šta da radite s njom. Dakle, prirodno ona se akumulira u prvom središtu seksa. A vi ne znate nijedan drugi centar, ne znate kako ona može da teče naviše.

To je kao kada dobijete avion, ali ne znate šta je to tako da ga istražujete, a onda mislite: „Ima točkove, dakle mora da je neka vrsta vozila.“ Onda upregnete konje u njega i koristite ga kao volovska kola. On se može iskoristiti. Onda jednog dana, slučajno, otkrijete da volovi nisu potrebni. On u sebi ima izvestan motor, pa ga možete koristiti kao motorno vozilo. Onda ga istražujete sve dublje i ozbiljnije. Zatim se zapitate čemu ova krila? Posle toga, jednog dana ga koristite kao što bi trebalo da se koristi - kao avion.

Kada se krećete unutra u sebi, otkrivete mnoge stvari. Ali ako se ne krećete, tada postoji samo seksualnost. Vi sakupite energiju, šta onda da radite s njom? Ne znate ništa o tome, da možete poleteti naviše. Postajete volovska kola; seks je ponašati se kao volovska kola. Vi skupite energiju. Jedete hranu, pijete vodu, energija se time stvara, energija je tu; ako je ne koristite, vi ćete poludeti. Onda energija kruži okolo unutar vas. Ona vas čini ludim. Treba nešto da uradite. Ako nešto ne uradite, poludećete; eksplodiraćete. Seks je najlakši sigurnosni ventil - energija se vraća natrag u prirodu.

Ovo je besmisleno jer energija dolazi iz prirode. Vi jedete hranu; ona jede prirodu. Vi pijete vodu; ona pije prirodu. Vi se sunčate; ona jede sunce. Neprekidno vi jedete prirodu, a onda je izbacujete natrag prirodi. Cela stvar izgleda bez osnove, beskorisna, bez značenja. Kakva je korist od toga? Onda postajete letargični, ravnodušni.

Energija mora biti viša, na višem stupnju. Morate postati preobražavalac; kroz vas priroda mora postati nadpriroda; samo onda ima smisao, značaj. Kroz vas materija mora postati um; um mora postati nad-um. Kroz vas priroda mora dostići nadprirodu; najniže mora postati najviše. Samo onda postoji svrha - oseća se smisao.

Onda vaš život ima dublje, ozbiljno značenje. Vi niste bezvredni; niste kao zemlja, blato. Vi ste Bog. Kada ste preobrazili kroz sebe prirodu do nadprirode, postali ste Bog. Patanjđali je Bog. Vi postajete majstor majstora.

Inače obično senzualnost znači da se energija skupila; a vi morate da je izbacite van. Ne znate šta da radite s njom. Prvo je skupite; prvo odlazite da tražite hranu, ulažući veliki napor da zaradite hranu. Onda apsorbujete hranu, jer seksualna energija je najfinija energija u vašem telu, najplemenitija. A onda je izbacite van, i dalje opet krećete se u krugu.

To je nepravilan, neispravan, nečist krug, blud. Kada je izbacite van, telu treba energija. Vi jedete, skupite je, onda je izbacite; kako možete osećati da to ima neki smisao?! Izgleda da ste u kolotečini koja ne vodi nigde. Kako će pomoći *Aum*? Kako će pomoći meditiranje na njemu? Jednom kada započnete da meditirate na *Aum*-u, drugi centri počinju da funkcionišu.

Kada energija teče, unutar vas nastaje krug. Onda seksualni centar nije jedini centar koji funkcioniše. Čitavo vaše telo postaje krug. Iz seks centra on raste do drugog, do trećeg, četvrtog, petog; onda iznova dalje do šestog, petog, četvrtog, trećeg, drugog, prvog. Energija postaje jedan unutrašnji krug i prolazi kroz druge centre.

Baš zato što je energija akumulirana, ona se penje visoko; nivo energije ide visoko, baš kao bedem; a voda nastavlja da pritiče iz reke, a nasip joj ne dozvoljava da izađe van. Voda se uzdiže visoko, i drugi centri, druge *čakre* u telu počinju da se otvaraju - jer kada energija teče, one postaju dinamičke sile, generatori. One započinju da funkcionišu.

To je kao kada vodopad i generator započnu da funkcionišu; vodopad presahne i dinamo se ne može pokrenuti. Kada energija teče naviše, vaše najviše *čakre* započnu da rade, da funkcionišu. Na taj način *Aum* pomaže. Čini vas smirenim, sabranim, jedinstvenim. Energija se uzdiže visoko; senzualnost iščezava. Seks postaje beznačajan, detinjast, još nije nestao, ali postaje detinjast. Vi se ne osećate senzualno; nemate podsticaj za tim.

Seks je još tu. Ako niste pažljivi, opet će vas ščepati. Možete popustiti, jer to nije konačno zbivanje. Vi još niste kristalisani, ali letimičan uvid je nastupio, tako da vam

energija može dati unutrašnja ekstatična stanja. A seks je najniža ekstaza. Moguće su više ekstaze. Kada više postaje moguće, niže automatski iščezava. Ne treba vam da se odričete toga. Ako se odreknete, onda se vaša energija ne kreće visoko. Ako se energija kreće visoko, nije potrebno da se odričete. To jednostavno postaje beskorisno. Jednostavno samo otpada. Ako ne funkcioniše to se pokazuje kao opsena.

Psihoanalitičari kažu da, ovakvi kakvi jeste, ako prestanete da sanjate, vi ćete poludeti. Snovi su potrebni jer su vašem stanju uma potrebne obmane. Opsene, varke, iluzije, snovi, potrebni su jer ste uspavani, a u spavanju, snovi su neminovnost.

U Americi su vršeni eksperimenti koji su pokazali da ako vam se ne dozvoli sedam dana da sanjate, odmah započinjete obmanljivo putovanje: s otvorenim očima počinjete da vidite stvari kojih nema. Počinjete da govorite s osobama kojih nema, počinjete da vidite vizije. Vi ste ludi. Samo sedam dana bez sanjanja i postajete samoobmanuti. Počinju da se događaju halucinacije. Vaši snovi su pročišćavajući - unutra ugrađena katarza, tako svake noći vi zavaravate sebe. Do jutra ste malo otrežnjeni - ali do večeri opet sakupite mnogo energije. Tokom noći morate sanjati i izbaciti je napolje.

Ovo se dešava vozačima, i mnoge nesreće se događaju zbog ovoga. Noću, nesreće se dešavaju oko četiri sata ujutru, jer vozač je vozio celu noć. Nije sanjao; dakle energija sna se akumulira. On vozi otvorenih očiju i počinje da vidi varke. „Put je prav" kaže on. „Nema nikoga nijedan kamion ne dolazi." I s otvorenim očima on ide u kamion. Ili vidi da kamion dolazi, a da bi ga izbegao on tresne u drvo - a nije bilo kamiona.

Mnoga istraživanja su izvršena zašto se toliko nesreća dešava oko četiri. Zapravo oko četiri vi sanjate previše. Od četiri do pet, do šest vi previše sanjate. To je stanje sanjanja. Spavali ste dobro; više nema potrebe za spavanjem, možete sanjati. Ujutru sanjate, a u to vreme ako ne sanjate, ako vam nije dopušteno da sanjate vi stvarate priviđenja. Sanjaćete sa otvorenim očima.

Priviđenje znači sanjanje sa otvorenim očima, inače svako sanja na taj način. Vidite ženu i mislite ona je sasvim lepa. To možda neće biti slučaj. Vi možda na nju projektujete obmanu. Možda ste seksualno izgledali. Onda postoji energija i vi ste zavedeni. Posle dva dana, tri dana, žena izgleda obično. Vi mislite da ste bili zavedeni, obmanuti. Niko vas ne obmanjuje; vi sebe... Ali zavedeni ste. Ljubavnici zavode jedno drugo. Oni sanjaju sa otvorenim očima, a onda su izigrani. Niko se ne vara, samo je to vaše stanje.

Patanđali kaže, obmana će iščeznuti ako s obazrivošću pevate *Aum*. Kako će se to dogoditi? Zato što obmana označava stanje sanjanja, kada ste izgubljeni. Više niste tu; samo san je tu. Ako meditirate na *Aum* i svedok ste, vi ste tu. Vaše prisustvo ne može dopustiti nikakvom snu da se dogodi. Kad god vi jeste, nema sanjanja. Kad god postoji san, vi niste. Vi oboje ne možete biti zajedno. Ako ste vi tu, san će iščeznuti. Ili ćete vi morati da iščeznete. Oboje zajedno ne možete biti. San i svest nikada se ne susreću. Zbog toga obmana iščezava svedočenjem zvuka *Aum*.

„Nemoć" je takođe tu prisutna, neprekidno se oseća. Vi se sami osećate bespomoćno; to je nemoć. Osećate da ne možete učiniti ništa, bezvredni ste, beskorisni. Možete se pretvarati da ste neko, ali vaša potencija takođe pokazuje da duboko ispod osećate ništavnost. Možete se pretvarati da ste vrlo moćni, ali vaše pretvaranje nije ništa do skrivanje. Kad god uđete u okršaj, počinjete osećati nemoćnost i bespomoćnost. Čovek je nemoćan jer samo celina može biti snažna - ne čovek. Deo ne može biti jak. Samo Bog je jak, čovek je nemoćan.

Kada pevate *aumkar*, *Aum*, po prvi put osećate da više niste neko ostrvo. Postajete deo čitavog univerzalnog zvuka. Po prvi put se osećate snažnim, ali sada ova snaga ne treba da bude nasilna, ne treba da bude agresivna. Zapravo, moćan čovek nikada nije agresivan. Samo nemoćni ljudi postaju agresivni da dokažu sebi da su moćni.

...nestabilnosti su prepreke koje ometaju um: Vi počinjete jednu stvar i onda stajete - s vremena na vreme krenete napred i stanete - ponovo počnete i onda stanete. Ništa nije moguće s ovom nestabilnošću. Čovek mora da istraje, mora nastaviti da kopa jamu, na istom mestu neprekidno. Ako ostavite svoj trud, vaš um je takav da ćete posle nekoliko dana morati opet da započnete od ABC (od početka); on ponovo navija (premotava) sebe, on odmotava (odvija) sebe. Radite nešto za nekoliko dana, onda ostavite. Bićete bačeni natrag u vaš prvi

dan rada - opet ABC. Tako možete raditi mnogo, ali bez postizanja rezultata. *Aum* će vam dati okus.

Zašto počinjete i stajete? Ljudi mi dolaze i kažu da su meditirali jednu godinu, onda su prestali. A ja ih pitam: „Kako ste se osećali?“ Oni kažu: „Vrlo, vrlo dobro smo se osećali“ - ali zašto ste onda prestali? Niko ne prekida kada se oseća istinski vrlo dobro. A oni kažu: „Bili smo vrlo srećni a onda smo prestali.“ To nije moguće. Ako ste srećni, kako možete prekinuti? Onda su oni rekli: „Ne sasvim srećni“.

Inače oni su u nevolji. Oni se prave čak i da su srećni. Ako ste srećni u određenoj stvari, vi ne prekidate. Zaustavljate se samo kada je to dosadna stvar, gnjavaža, nezadovoljstvo. Sa *Aum*-om, Patanjđali kaže, osetićete prvi ukus upadanja u univerzalno. Taj ukus će postati vaše zadovoljstvo i nestabilnost će nestati. Zbog toga on kaže da će pevanjem *Aum*-a i njegovim svedočenjem sve prepreke otpasti.

Muka, tuga, beznadežnost, nervoza i nepravilno disanje su simptomi poremećenog uma.

Ovo su simptomi: muka, tuga: Uvek kretanje uznemirenosti, uvek rascep, uvek nespokojan um, uvek tužan, u očajanju, suptilni drhtaji u telu, jer kada se telesna energija ne kreće u krugu vi imate tanane drhtaje, ustreptalost, strah i nepravilno disanje. Onda vaše disanje ne može biti ritmičko. Ne može biti pesma; ne može biti harmonija. Nepravilno disanje...

Ovo su simptomi poremećenog uma, a naspram ovoga su simptomi uma koji je usredsređen. Pojanje *Aum*-a će učiniti um usredsređenim. Vaše disanje će postati ritmičko. Vaši drhtaji u telu će iščeznuti; nećete biti nervozni. Tuga će biti zamenjena osećanjem sreće, radosti, suptilnim blaženstvom na vašem licu, bez ikakvog razloga. Jednostavno ste srećni; samo zato što ste ovde, vi ste srećni; jednostavno dišući vi ste srećni. Ne tražite mnogo, a umesto jada biće sreća.

Da biste uklonili ove, meditirajte ne jednom načelu.

Ovi simptomi rastrojenog uma mogu biti uklonjeni meditiranjem na jednom principu. Taj jedan princip je *pranava* - *Aum*, univerzalni zvuk.

Poglavlje 8

OD HAOSA DO HAOSA SA AUM

Izlaganje 8. januara 1975. u Buddha dvorani.

Prvo pitanje:

Put izgleda da je ka miru i svesti. Zašto je onda svako i sve oko nas u takvom haosu?

Jer ja jesam kaos! Jedino iz haosa je kosmos rođen; nema drugog puta. Vi ste kao stara, vrlo stara, drevna građevina; ne možete biti potpuno obnovljeni. Milionima života ste bili ovde. Prvo morate biti potpuno razvaljeni, i samo onda oporavljeni.

Rekonstrukcija je moguća, ali to neće dugo pomoći. Biće to samo površinska dekoracija. Duboko u vašim temeljima vi ćete ostati stari, a cela konstrukcija će uvek ostati klimava. Može pasti svakog dana. Novi temelji su potrebni - sve novo. Morate biti sasvim ponovo rođeni, inače će to biti prepravka. Možete biti obojeni spolja, ali ne postoji način da obojite unutrašnje. Unutrašnje će ostati isto - ista stara propala stvar.

Potreban je diskontinuitet. Ne treba vam se dozvoliti da trajete. Procep... Staro jednostavno umire, a novo izlazi iz njega - iz smrti. Postoji procep između starog i novog; inače na drugi način staro bi moglo da traje. Zaista sve prepravke se čine samo da spasu staro,

a ja ne prepravljam. Ako se opirete tome, kaos će se za vas nastaviti. Onda to traje duže vreme.

Ako dozvolite to da se dogodi, to se takođe može desiti i za jedan trenutak. Ako dozvolite da se to dogodi, staro iščezava, a novo nastaje. To novo će biti božansko jer neće doći iz prošlosti, neće doći iz vremena. To će biti bezvremeno - izvan vremena. Neće doći iz vas; nećete biti otac i majka toga. To će doći iznenada iz plavetnila.

Zbog toga Buddha uporno tvrdi da to uvek dolazi iz ničega. Vi ste nešto; to je patnja. Šta ste vi zapravo? Samo prošlost. Nastavljate da akumulirate prošlost; zato ste postali kao razvaline - vrlo drevne razvaline. Samo shvatite poentu i ne pokušavajte da nastavite staro. Ostavite to.

Otuda, oko mene će uvek biti kaos, jer ja neprekidno razvaljujem. Ja sam destruktivan, jer je to jedini način da se bude kreativan. Ja sam kao smrt jer samo onda možete biti rođeni kroz mene. To je tačno; postoji kaos. Neprekidno će trajati jer novi ljudi će dolaziti. Nikada oko mene nećete naći utvrđenu određenu ustanovu. Novi ljudi će dolaziti i ja ću ih rušiti, razvaljivati.

To se može zaustaviti za vas individualno; ako dopustite meni da vas uništim potpuno, jer za vas će kaos iščeznuti. Vi ćete postati kosmos, skrivena harmonija; ozbiljan red. Za vas će kaos iščeznuti, ali oko mene će se nastaviti jer novi haosi će dolaziti. Ovo mora da bude tako; uvek je bilo tako. Niste me vi to pitali prvi put. Isto su pitali Budu; isto su pitali Lao Ce-a; isto će se opet pitati, jer gde god ima majstora, to znači da on koristi smrt kao sredstvo za uskrsnuće. Morate umreti; samo onda se ponovo možete roditi.

Haos je lep jer je to materica, a vaš takozvani red je ružan jer štiti samo izumrlo, mrtvilo. Smrt je lepa; mrtvilo nije lepo - zapamtite razliku. Smrt je lepa, ponavljam, jer smrt je životna slila. Izumrlo nije lepo, jer mrtvo je ono mesto odakle je život već premešten. To je samo razvalina. Ne budite mrtav čovek; ne nosite prošlost. Odbacite je, i prođite kroz smrt.

Isus je pozvao dva ribara da ga slede, i onog momenta kada su izlazili iz grada jedan čovek je dotrčao i pitao ribara: „Kuda ideš? Tvoj otac je umro. Vрати se natrag.“ Oni su pitali Isusa: „Dozvoli nam nekoliko dana, onda ćemo poći i učiniti što je potrebno. Naš otac je umro i pogrebni ritual treba obaviti.“ Isus je odgovorio: „Pustite da mrtvi sahranjuju svoje mrtve. Vi ne brinite. Sledite mene.“ Šta je Isus time rekao? Rekao je da je ceo grad mrtav - oni će se pobrinuti: „Pusti mrtve da sahranjuju svoje mrtve. Vi sledite mene.“

Ako živite u prošlosti vi ste mrtva stvar. Vi niste živa sila. Postoji samo jedan način da postanete živi, a to je umreti za prošlost, umreti za smrt. To se neće dogoditi jednom za uvek. Jednom kada saznate tajnu, svakog trenutka morate biti mrtvi za prošlost, tako da se prašina ne sakuplja na vama. Onda smrt postaje stalna preorijentacija, neprekidno ponovno rađanje.

Uvek imajte na umu: Smrt za prošlost. Šta god da je prošlo, prošlo je. Toga nema više; to nije nigde. To se samo zadržava u sećanju. To je samo u vašem umu. Um je skladište svega što je mrtvo. Zbog toga um samo koči život u njegovom toku. Mrtva tela se sakupljaju oko toka; ona postaju blokada, kočnica.

Sve što ja činim ovde jeste da vam pomognem da naučite kako da umrete, jer je to prvi korak kako da budete ponovno rođeni. Smrt je lepa jer nov život izlazi iz nje kao kapi rose. Dakle, kaos je iskorišćen, i vi ćete ga osećati oko mene; a to će uvek biti tako, jer negde ja nekog drugog rušim. Na hiljadu načina - vama poznatim ili nepoznatim - ja vas razvaljujem. Prodrmam vas iz vaše smrti, prodrmam vas iz vaše prošlosti, pokušavam da vas učinim svesnijim i živahnijim.

U drevnim hindu spisima rečeno je da je majstor smrt. Oni su znali da majstor mora biti smrt, jer iz te smrti nastaje preokret, mutacija, transformacija, transcendencija. Smrt je jedna alhemija; to je najsuptilnija alhemija. Priroda koristi to. Kada neko postane vrlo star, priroda ga ubija.

Vi se borite jer se čvrsto držite prošlosti. Inače bili biste srećni, dobrodošli i zahvalni prirodi jer uvek priroda ubija staro, prošlo i mrtvo; a vaš život se seli u novo telo.

Jedan star čovek postaje mlada beba potpuno očišćena od prošlosti. Zato vam priroda pomaže da se ne sećate prošlosti. Priroda koristi načine da vam ne dozvoli da se sećate prošlosti, inače biste istog momenta bili stari kada ste rođeni. Zato što star čovek umire i rađa

se kao mlada beba, dakle, ako bi se ona sećala prošlosti već bi bila stara: čitava svrha bila bi izgubljena.

Priroda zatvara prošlost za vas, tako da svako rođenje izgleda da je novo. Ali vi opet započinjete da akumulirate. Kada je toga previše, priroda će vas opet ubiti. Čovek postaje sposoban da spozna svoje prošle živote samo kada je mrtav za prošlost. Onda priroda otvara vrata. Onda priroda zna da nema potrebe da se skriva od vas. Vi ste stigli do stalne svežine života. Sada znate kako da umrete; priroda ne treba da vas ubija.

Jednom kada znate da niste prošlost, vi niste budućnost već ste sušta prisutnost bića, onda cela priroda otvara svoja vrata i misterije. Čitava vaša prošlost - milioni života življeni na mnogo, mnogo načina - svi se otkrivaju. Sada to može biti pokazano jer vi nećete biti opterećeni time. Sada nikakva prošlost ne može da vas optereti. Ako ste upoznali alhemiju kako da postajete neprekidno novi ili mladi, ovo će biti vaš zadnji život, jer onda nema potrebe da budete ubijeni niti da vam se pomaže da budete ponovo rođeni. Nema potrebe. Vi to činite sami svakog trenutka.

Ovo je objašnjenje zašto Buddha iščezava i nikada se ne vraća natrag, zašto se prosvetljena osoba nikada ne rađa opet; to je tajna; jer ona sada zna smrt, i koristi je neprekidno. Svakog trena, kakva god da je prošlost, prošla je i mrtva, a osoba je oslobođena od nje. Svakog trena ona umire za prošlost i ponovo se rađa. To postaje tok, tok zadobijanja novog života svakog trena nalik reci. Onda nema potrebe da priroda sakuplja koješta sedamdeset godina; smeće, besmislice, a onda da ubije ovu razvalinu od čoveka, i pomogne mu da opet bude rođen, i da ga stavi u isti krug, jer će on opet skupljati.

Ovo je izopačen krug. Hindus ga je nazvao *samsara*. *Samsara* označava točak; točak nastavlja da se okreće stalno na istom putu. Prosvetljena osoba je ona koja je stigla na cilj, iskrcana iz tog obrtanja, kretanja. Ona kaže: „Više priroda ne treba da me ubija, jer ja sada ubijam sebe svakog trena.”

A ako ste vi novi, priroda više za vas ne treba da koristi smrt, ali onda takođe nema ni potrebe za rađanjem, jer neprekidno koristite rađanje. Svakog trenutka vi umirete za prošlost i radate se za sadašnjost. Zato vi osećate suptilnu svežinu i živahnost oko Bude, kao da se upravo okupao. Vi mu se približite i osećate miris - miris svežine i kreposti. Nikada opet ne možete sresti istog Budu. Svakog trena on je nov.

Hindusi su vrlo mudri jer hiljadama godina se susreću s Budama, *đinama* - koji su pobednici života⁶⁴, prosvetljeni, probuđeni ljudi, oni su shvatili mnoge istine. Jednu od istina vi ćete videti svuda okolo. Nikada Buddha nije opisan kao star, nikada Mahavira nije opisan kao star. Nikakva statua ne postoji, nikakva slika Krišne, Rame, Bude, Mahavire; niko nije opisan kao star.

Nije da oni nikada nisu postali stari; oni su postali stari. Buddha je postao star kada je imao osamdeset godina. On je bio tako star kao što će svako postati kada ima osamdeset, ali nije prikazan kao star. Razlog je unutrašnji; jer kad god bi mu se približili, našli biste ga mladog, svežeg i živahnog. Dakle, starost je bila samo u telu, ne u njemu. A ja moram razvaliti vas, jer vaše telo može biti mlado, ali vaše unutrašnje biće je vrlo staro i drevno; ruševina, baš kao grčke ruševine iz Persepolisa i druge.

U sebi imate ruinu bića, postojanja; to mora da bude razvaljeno, a ja za vas moram biti topionica, pećnica, vatra, smrt. To je jedini način kako vam mogu pomoći da zadobijete kosmos unutar sebe, jedan red. A ja ne želim da vam nametnem neki red jer to neće pomoći. Svaki red nametnut spolja biće samo podrška za staru drevnu ruinu; to neće pomoći.

Ja verujem u unutrašnji red. To se dešava sa vašom unutarnjom svešću i ponovnim rođenjem. To dolazi iznutra i širi se napolje. Baš kao cvet, on se otvara, i latice se kreću napolje iz centra prema periferiji. Samo je taj red pravi i lep koji se otvara unutar vas i širi na sve oko vas. Ako je red sproveden spolja, data vam je disciplina - „Uradi ovo, nemoj uraditi ono” - i vi ste prinuđeni da budete zatvorenik, to vam neće pomoći jer vas neće promeniti.

⁶⁴ Jinnah – pobednik nad uslovljavanjima prirode, *prakrti*, po učenju Āina, pripadnika najstarije religije. Asketskim iskušenjima duša (*điva*) je postigla potpunu nezavisnost i postala pobednik (*jinnah*) nad prirodom koja je vezuje u *samsaru*, ciklus preporađanja.

Ništa vas ne može promeniti spolja. Postoji samo jedan obrt, a to je onaj koji dolazi iznutra. Ali pre nego što se taj obrt dogodi, morate biti potpuno uništeni. Samo na vašem grobu novo će se roditi. Zbog toga postoji haos oko mene: jer ja sam haos. Ja koristim haos kao metod.

Drugo pitanje:

U vršenju sadhane sa Aum, da li je bolje ponavljati (Aum) kao mantru ili pokušati da se čuje kao unutrašnji zvuk?

Mantra Aum mora da se radi u tri stadijuma. U prvom, treba da je ponavljate vrlo glasno. To znači da ona treba da dođe iz tela - prvo iz tela jer ono predstavlja glavna vrata. Dopustite prvo da telo bude prožeto s tim.

Dakle, ponavljate je glasno. Idite u hram, u svoju sobu ili negde gde je možete ponavljati tako glasno kako želite. Koristite celo telo da je ponavljate, kao da vas slušaju hiljade ljudi bez mikrofona; treba da budete vrlo glasni tako da celo telo drhti, trese se s njom. A za nekoliko meseci, gotovo tri meseca, ne treba da brinete ni o čemu drugom. Prvi stadijum je vrlo važan jer on daje temelj. Glasno, kao da je svaka ćelija tela uzvikuje, peva...

Posle tri meseca, kada osetite svoje telo kao potpuno zasićeno, ona je duboko ušla dole u ćelije tela. A kada je kažete glasno, to ne čine samo usta; od glave do prstiju na nogama, celo telo je ponavlja. To dolazi ako je za tri meseca ponavljate neprekidno barem jedan sat dnevno, za tri meseca ćete osetiti da to ne čine samo usta, to čini celo telo. To se dešava - to se dogodilo mnogo puta.

Ako to radite zaista iskreno, autentično, i ne obmanjujete sebe, to nije mlaka, ravnodušna, već stoprocentna pojava, onda čak i drugi mogu slušati. Mogu položiti svoje uši na vaša stopala, i kada uzviknete glasno oni mogu to čuti da dolazi iz vaših kostiju jer celo telo može apsorbovati zvuk i celo telo može kreirati zvuk. Oko toga nema problema. Vaša usta su samo deo tela - specijalizovani deo, to je sve. Ako pokušate, celo vaše telo može ponoviti to.

Dogodilo se da je jedan hindu *sanyasin* Svami Ram radio to mnogo godina, pevajući naglas „*Ram*“. Jednom je boravio u himalajskom selu s prijateljem. Prijatelj je bio poznati *sikh* pisac Sardar Purnasingh. Usred noći Purnasingh je iznenada čuo pojanje „*Ram, Ram, Ram,*“ Nije bio niko drugi - samo Ram, Svami Ram i on sam. Spavali su obojica na svojim krevetima, a selo je bilo daleko udaljeno - udaljeno gotovo dve, tri milje. Nije bilo nikoga.

Stoga je Purnasingh ustao, obišao oko kolibe; nije bilo nikoga. Što se više udaljavo od Rama, zvuk je bio sve slabiji i slabiji. Kada se vratio natrag zvuk je opet bio jači. Onda je prišao Ramu koji je čvrsto spavao. Onog momenta kada je pristupio bliže, zvuk je postao čak glasniji. Onda je stavio svoje uvo na Ramovo telo. Celo telo je vibriralo sa zvukom "*Ram*".

To se dešava. Celo vaše telo postaje prožeto. Ovo je prvi korak - tri meseca, šest meseci - ali vi se morate osetiti prožetim. Prožetost se oseća baš kao kada ste gladni i uzmete hranu - osećate kada je stomak zadovoljan. Telo mora biti zadovoljeno prvo, ako nastavite, to se može dogoditi za tri meseca ili šest meseci. Tri meseca je srednja granica; za mali broj ljudi to se dešava čak i pre; za neke to potraje i duže.

Ako to prožme celo telo, seks će potpuno iščeznuti. Celo telo je tako blaženo, postaje tako mirno s vibriranjem zvuka, da nije potrebno izbacivati energiju, nije potrebno da se izbacuje, a vi se osećate vrlo, vrlo snažno. Ali nemojte da koristite ovu snagu - jer možete je koristiti, ali sva upotreba će biti zloupotreba - jer to je samo prvi korak.

Energija mora da bude sakupljena tako da možete preduzeti drugi korak. Ako je koristite... Vi je možete koristiti - jer snage će biti tako mnogo da možete raditi mnoge stvari - možete jednostavno nešto reći i to će postati istinito. Na ovom stupnju zabranjeno je da budete aktivni, i ne treba da govorite ništa. Ne treba da kažete nekome u ljutnji: "Idi i umri," jer to se može dogoditi. Vaš zvuk postaje tako moćan da je zasićen sa celom energijom vašeg tela, tako da na ovom stupnju ne treba reći ništa negativno - čak ni nesvesno. Nikakvu negativnu stvar ne treba govoriti.

Možete biti iznenađeni, ali dobro je da vam kažem; mi smo gradili krov u pozadini ove kuće, a on je pao. Pao je zbog mnogih od vas. Vi ste uložili ogroman napor u meditaciji, a bilo je barem dvadeset osoba koje su mislile da će on pasti. Oni su to pomogli; pomogli su taj pad. Barem dvadeset osoba je mislilo neprekidno... Kada su bili tamo, gledali bi krov i mislili da će pasti, jer oblik je bio takav da je njihovim umovima bio neizvestan njegov opstanak.

On je pao. A kada je pao, mislili su: „Naravno, bili smo u pravu“. To je neispravan delokrug. Vi ste uzrok, a mislite da ste bili u pravu. A svi ste ulagali veliki napor u meditaciji. Bilo šta da mislite, može se dogoditi. Nikada ne mislite negativne misli kada meditirate. To je moguće jer zadobijate neku snagu. Ali mene ne zanima krov koji je pao. Usled tog pada mnogi od vas su izgubili izvestan kvalitet snage; a to me više brine jer ništa se ne događa bez vaše snage koja je u tome iskorišćena.

Oni koji su govorili da će pasti... krov je pao. Oni su mogli da se pogledaju. Za nekoliko dana ostali su vrlo nemoćni, tužni, potišteni. Izgubili su svoju moć. Možda su mislili da su tužni jer je pao krov - ne. Bili su tužni jer su izgubili izvesnu količinu snage, a život je energetski fenomen.

Kada ne meditirate, nema mnogo problema. Možete reći šta god želite jer ste nemoćni. Ali kada meditirate, treba da pazite na svaku pojedinu reč koju izgovorite, jer svaka vaša pojedina reč može kreirati nešto okolo.

Prvi korak je da prožmete celo telo, tako da celo telo postane pevajuća sila. Kada se osećate zadovoljni, onda preduzmete drugi korak. I nikada ne koristite ovu moć jer ova snaga treba da bude akumulirana i da bude korišćena za drugi korak.

Drugi korak je da zatvorite svoja usta i pevate reč *Aum* mentalno - prvo telesno, drugo mentalno. Sada telo uopšte ne treba da se koristi. Grlo, jezik, usne, sve je zatvoreno, celo telo je zaključano, a pojanje je samo u umu - ali što je moguće glasnije; istom glasnoćom kao što ste koristili telo. Sada pustite da um s tim bude prožet. Opet tri meseca, neka um bude prožet time.

Isto vreme će uzeti um kao što je uzelo telo. Ako možete postići prožetost u okviru jednog meseca s telom, postići ćete je za jedan mesec takođe u umu. Ako je postignete za sedam meseci u telu, sedam meseci će trebati i umu, jer um i telo nisu sasvim odvojeni. Oni su pre telo-um, psihosomatska pojava. Jedan deo je telo, drugi deo je um; telo je vidljivi um, um je nevidljivo telo.

Dozvolite da drugi deo, suptilni deo vaše ličnosti, bude prožet; ponavljajte unutra naglas. Kada je um ispunjen, čak i veća snaga je oslobođena u vama. S prvim seks će iščeznuti; s drugim, ljubav će iščeznuti - ljubav koju znate, ne ljubav koju Buddha zna, već vaša ljubav će iščeznuti, vaše lične želje, naklonosti i strasti.

Zato što je seks telesni deo ljubavi, a ljubav je mentalni deo seksa. Kada ljubav iščezne, onda postoji čak i veća opasnost. Možete biti vrlo, vrlo fatalni za druge. Ako kažete nešto, to će se odmah dogoditi. Zbog toga se za drugo stanje predlaže totalna tišina. Kada ste u drugom stanju, budite potpuno tihi.

Biće tendencije da se koristi snaga, jer ćete biti vrlo radoznali oko toga, detinjasti. Imaćete tako mnogo energije da ćete želeći da vidite šta može da se dogodi. Ali ne koristite to i ne budite detinjasti, jer se mora još preduzeti treći korak i energija je potrebna. Zbog toga seks iščezava - jer energija mora da bude akumulirana; ljubav iščezava - jer suptilna energija mora da bude akumulirana.

A treći korak je kada se um oseća zasićen, prožet. Vi ćete saznati to kada se dogodi; nije potrebno pitati kako će čovek to osećati. To je upravo kao jedenje; osećate: „Sada je dovoljno“. Um će osetiti kada je to dovoljno. Onda započinjete treći korak. Treći korak je: ni telo ne treba da se koristi, niti um. Pošto ste zabravili telo, sada možete zaključati um.

A to je lako. Kada ste vršili pojanje za tri meseca, to je bilo vrlo lako; jednostavno ste zaključali telo, sada jednostavno zabravite um. Samo slušajte, i čućete samo zvuk koji vam dolazi iz jezgra vašeg vlastitog srca. *Aum* će biti tu kao da neko drugi peva; vi ste samo slušalac. To je treći korak, koji će sasvim promeniti vaše biće. Sve prepreke će otpasti i sve teškoće će iščeznuti. Dakle, za to će trebati gotovo devet meseci, u prosequ, ako uložite svoju totalnu energiju u to.

U vršenju sadhane sa Aum, da li je bolje ponavljati (Aum) kao mantru ili pokušati da se čuje kao unutrašnji zvuk?

Baš sada vi je ne možete čuti kao jedan unutrašnji zvuk. Unutrašnji zvuk postoji, ali je on tako tih, tako suptilan, a vi nemate to uho da biste ga čuli. Uho mora biti razvijeno. Telo prožeto, um prožet, samo ćete vi imati to uho - treće uho, da tako kažemo - da možete čuti zvuk koji je uvek tu.

To je kosmički zvuk; on je unutra i spolja. Usmerite svoje uho na drvo i on postoji, usmeri svoje uho na stenu i on je tu. Ali prvo treba da bude transcendirano vaše telo-um, a vi da zadobijete više i više energije. Da bi se čulo suptilno, traži se ogromna energija.

S prvim seks iščezava, s drugim korakom ljubav iščezava, a s trećim sve što ste znali iščezava, kao da vas više nema - mrtvi ste, iščezli, rastopljeni. To je fenomen smrti, ako je ne izbegnete i postanete preplašeni - jer sve tendencije u vama su da to izbegnete, pošto izgleda kao ambis, a vi padate u njega, ambis je bez dna... Izgleda da tome nema kraja. Postajete kao perce koje pada u ambis bez dna - padate, padate i padate - i izgleda da tome nema kraja.

Bićete uplašeni. Želećete da pobegnute od toga. Ako pobegnute od toga, čitav napor je bio uzaludan gubitak. A bežanje će biti to što započinjete pevanje *mantra Aum*; to će biti prva stvar koju treba učiniti ako počnete da bežite, jer ako pevate vi ste natrag u umu. Ako pevate glasno, vi ste natrag u telu.

Dakle, kada čovek počne slušati ne treba da peva, jer pojanje će biti bežanje. *Mantra* treba da bude pevana, a onda napuštena. *Mantra* je završena samo kada je možete odbaciti. Ako nastavljate pojanje, lepićete se uz nju kao utočište, a kad god budete uplašeni, vratitićete se opet i pevati je.

Zbog toga mogu da je pevam tako duboko da je telo zasićeno, nema potrebe da se ponovo peva u telu. Um je zasićen, nema potrebe da se peva u njemu; buja i preliva se; nema prostora da se smesti više pevanja u njega. Tako ne možete pobeći, nestati. Samo onda postaje moguće slušanje bezvučnog zvuka.

Drugi prijatelj je postavio treće pitanje:

Ranije ste vi obično govorili o mantri Hu. Zašto onda sada naglašavate mantru Aum?

Ne naglašavam. Ja vama jednostavno objašnjavam Patanjđalija. Moje naglašavanje ostaje za *Hu* (*hoo*). A šta god da kažem o *Aum-u*, isto je primenljivo i na *Hu*. Ali moje naglašavanje ostaje na *Hu*.

Kao što sam vam rekao, Patanjđali je živio pre pet hiljada godina. Ljudi su bili jednostavni - vrlo jednostavni, bezazleni. Oni su mogli lako da imaju poverenje; nisu imali mnogo od uma. Nisu bili orijentisani na glavu; bili su orijentisani na srce. *Aum* je blag, mekan zvuk - prijatan, nije silovit, nije agresivan. Ako pevate *Aum*, on ide od grla do srca, nikada ispod njega. To su bili ljudi srca - *Aum* je bio dovoljan za njih; slaba, blaga doza, homeopatska doza je za njih bila dovoljna.

Za vas, on neće biti od velike pomoći, *Hu* će biti korisniji. *Hu* je *sufi mantra*. Baš kao što je *Aum* hindu *mantra*, *Hu* je *sufi mantra*. *Sufiji* su razvili *Hu* za vrlo agresivnu zemlju i rasu, strasnu i silovitu - za ljude koji nisu jednostavni, nisu bezazleni - za lukave i pametne, za borce. Za njih je *Hu* bio pronađen, izmišljen.

Hu je poslednji deo od (imena) Allah. Ako neprekidno ponavljate "*Allah-Allah-Allah-Allah*", ubrzo, ono preuzima oblik "*Allahu-Allahu-Allahu*". Onda uskoro se prvi deo odbacuje. Ono postaje "*Lahu,-Lahu-Lahu*". Onda čak i "*Lah*" mora da se odbaci. Ono postaje "*Hu-Hu-Hu*". Ono je vrlo moćno i direktno pogađa vaš centar seksa. Ne pogađa vaše srce; pogađa vaš centar seksa.

Za vas će *Hu* biti od koristi jer sada vaše srce gotovo ne funkcioniše. Ljubav je iščezla; samo je ostao seks. Vaš centar seksa funkcioniše, ne centar ljubavi, tako *Aum* neće mnogo pomoći. *Hu* će biti dublja pomoć jer vaša energija sada nije blizu srca. Vaša energija je pored seks centra, a seks centar mora da bude pogođen direktno tako da se energija uzdiže naviše.

Posle izvesnog vremena rada sa *Hu*, možete osetiti da sada ne osećate veliku potrebu za tom dozom. Onda se možete okrenuti na *Aum*. Kada počnete osećati da sada postojite blizu srca, ne blizu centra seksa, samo onda možete koristiti *Aum* - ne pre. Inače nema potrebe; *Hu* se može raditi celim putem.

Ali ako osetite sklonost, možete promeniti. Ako osetite da sada nema potrebe - ne osećate naklonost seksualnom, seks vas ne brine, ne mislite o tome; to nije cerebralna imaginacija; niste fascinirani s tim; lepa žena prolazi, a vi samo primetite: "Da, žena je prošla," ali ništa se u vama ne budi; vaš centar seksa nije pogođen, nikakva energija se ne kreće u vama - onda možete započeti s *Aum*.

Inače, nije potrebno; možete nastaviti sa *Hu*. *Hu* je jača doza. Kada radite *Hu*, možete odmah osetiti da ide u stomak - do centra *hara*, a onda do centra seksa. Odmah prisiljava kretanje seksualne energije naviše. To pokreće centar seksa.

A vi ste više orijentisani na glavu. Ovo se uvek dešava; ljudi, zemlje, civilizacije koje su orijentisane na glavu postaju seksualni - više seksualni nego na srce orijentisani ljudi. Na srce orijentisani ljudi su puni ljubavi. Seks dolazi kao senka ljubavi; on nije važan sam po sebi. Na srce orijentisani ljudi ne razmišljaju mnogo jer, zaista, ako posmatrate dvadeset četiri sata, dvadeset tri sata mislite o seksu.

Na srce orijentisani ljudi uopšte ne misle o seksu. Kada se to dogodi, dogodi se. To je baš kao telesna potreba. I to sledi ljubav kao senka; nikada se ne događa direktno. Oni žive u sredini - srce je sredina između glave i seksualnih centara - vi živite u glavi i seksu. Krećete se iz ove dve krajnosti, nikada niste u sredini. Kada je seks ispunjen, selite se u glavu. Kada se seksualna želja probudi, krećete se prema seksu, ali nikada ne ostajete u sredini. Klatno se kreće desno i levo - nikada se ne zaustavlja u sredini.

Patanđali je razvio ovu metodu pevanja *Aum*-a za vrlo jednostavne ljude - za bezazlene seljane koji žive s prirodom. Za vas... vi možete probati to; ako to pomaže, dobro je. Ali moje razumevanje o vama je da to neće pomoći više od jedan posto vas. Devedeset devet posto će pomoći *mantra Hu*. Ona vam je bliža.

I zapamtite, kada *mantra Hu* uspe, čim dostignete tačku slušanja, slušaćete *aumkar*, ne *Hu*. Vi ćete slušati *Aum*! Završna pojava će biti ista. To je upravo na stazi... vi ste različiti ljudi. Jače doze su nužne, to je sve. Ali na kraju, vi ćete iskusiti isti fenomen.

Moj naglasak ostaje na *Hu*, jer moj akcenat ne zavisi od hindusa ili muslimana; moj naglasak zavisi od vas, od vaše potrebe. Ja nisam ni hindu ni musliman. Ja nisam niko, tako da sam slobodan. Mogu koristiti sve od svuda. Hindu će osećati krivicu koristeći Alaha; muhamedanac će osećati krivicu koristeći *Aum*; ali ja nisam sitničarski zabrinut... oko takvih stvari. Ako Alah pomaže to, je lepo; ako *aumkar* pomaže i to je lepo. Donosim i dajem vam svaku metodu prema vašoj potrebi.

Za mene, sve religije vode do istog; cilj je jedan. Sve religije su kao staze koje vode do istog vrha. Na vrhu sve postaje jedno. Sada to zavisi od vas - gde ste vi - i koja staza će biti bliža.. *Aum* će biti vrlo daleko od vas; *Hu* je vrlo blizu. To je vaša potreba. Moj naglasak zavisi od vaše potrebe. Moj naglasak nije teorijski; nije sektaški. Moj naglasak je apsolutno ličan. Pogledam u vas i odlučim.

Četvrto pitanje:

Rekli ste da su potrebe da se bave telom; a želje su da se bave umom. Koja od njih je nas dovela vama?

Pre nego što odgovorim na ovo, jedna stvar se mora razumeti; onda će biti moguće da dobijete odgovor na ovo pitanje. Vi niste samo telo i um; vi ste nešto drugo takođe - duša, Sopstvo - *atman*. Telo ima potrebe, *atman* takođe ima potrebe, upravo između to dvoje je um koji ima želje. Telo ima potrebe - da se zadovolje glad i žeđ. Sklonište je potrebno, hrana je potrebna, voda je nužna. Telo ima potrebe, um ima želje. Ništa nije potrebno, ali um stvara lažne potrebe.

Želja je lažna potreba. Ako je negujete, osećate se frustrirano, slabo. Ako je negujete, ništa se ne postiže jer na prvom mestu, to nikada nije bila potreba; nikada nije postojala kao potreba.

Vi možete ispuniti potrebu; a ne možete ispuniti želju. Želja je san - san se ne može ostvariti; ona nema korenje, ni na zemlji ni na nebu. Ona nema korenje. Um je sanjajući fenomen. Vi tražite slavu, ugled, prestiž; čak i ako ih postignete nećete doći ništa jer slava neće zadovoljiti nijednu potrebu. To i nije potreba. Vi možete postati čuveni. Ako vas cela zemlja zna, šta - šta onda? Šta će vam se desiti? Šta možete s tim učiniti? To nije ni hrana ni piće. Kada vas ceo svet zna, osećate se frustrirano. Šta da se radi s tim? To je beskorisno.

Duša opet ima potrebe. Upravo kao što telo ima potrebu za hranom. Naravno hrana je onda Bog. Setite se da je Isus mnogo puta rekao svojim učenicima: „Jedite mene. Ja sam vaša hrana. Dozvolite mi da budem vaše piće.“ Šta on misli? Različita potreba. Dok ona ne bude zadovoljena, dok ne budete mogli jesti boga, dok ne postanete Bog jedući njega, apsorbujući ga - dok on ne teče u vašoj duši kao krv, dok ne postane vaša svest - ostaćete nezadovoljni.

Duša ima potrebe; religija ispunjava te potrebe. Telo ima potrebe; nauka ispunjava ove potrebe. Um ima želje ili pokušava da ih ostvari, ali ih ne može ostvariti. To je upravo ograničen prostor gde se telo i duša susreću. Kada su telo i duša razdvojeni, um jednostavno iščezava. On nema svoju vlastitu egzistenciju.

Sada uzmimo ovo pitanje:

Rekli ste da su potrebe povezane s telom a želje s umom? Koja od njih je nas dovela vama?

Ovde oko mene postoje tri tipa ličnosti; jedan tip je onaj koji je došao zbog svojih telesnih potreba. Oni su frustrirani seksom, frustrirani ljubavlju, jadni u telu. Oni su došli, njima se može pomoći: njihov problem je otvoren i iskren, a jednom kada potrebe njihovog tela iščeznu, probudiće se potrebe njihove duše.

Onda postoji druga grupa koja je došla zbog potreba duše. Njima se može pomoći jer oni imaju stvarne potrebe. Oni nisu došli zbog svojih seksualnih problema, ljubavnih problema ili telesnih bolova i bolesti. Oni nisu došli radi toga. Oni su došli da traže istinu, došli su da uđu u misteriju života; došli da saznaju šta je egzistencija.

Onda postoji treće grupa, koja je veća od ove dve. Ovi ljudi su došli zbog bolesti svog uma. Njima se ne može pomoći. Oni će visiti oko mene za duži period, pa ih ja mogu svesti bilo na telesne potrebe ili na potrebe duše, ali potrebe njihovog uma se ne mogu ispuniti jer one ne prvom mestu nisu potrebe.

Ima nekoliko osoba koje su ovde iz egoističnih razloga. *Sannyas* je za njih korak na putu ega. One postaju posebne, izuzetne. One nisu uspele u životu; nisu mogle postići političku moć, one ne mogu doći svetovnu slavu, ne mogu steći bogatstvo, ni materijalne stvari. Osećaju da su niko i ništa. Sada im ja dajem *sannyas*, i bez ičega sa svoje strane, oni postaju neko važan, poseban. Preobukavši se samo u narandžasto, misle da nisu obični ljudi - oni su nekolicina odabranih, različitih od svih drugih. Oni će nastaviti u svetu i koriće svakoga, ovako: „Vi ste samo svetovna bića, apsolutno nemoralna. Mi smo izbavljeni, mali broj izabranih.“

Ovo su želje uma. Zapamtite da ne budete ovde ni za kakvu želju uma. Inače jednostavno gubite svoje vreme, one se ne mogu ostvariti. Ja sam ovde da vas izvedem iz snova, nisam ovde da ispunim vaše snove. Ovi ljudi će ovde doneti sve vrste politika, oni su na putu ega. Doneće sve vrste konflikata; stvoriće klike, družine. Stvoriće minijaturni svet ovde, i stvoriće hijerarhiju: „Ja sam viši nego vi, svetiji nego što ste vi.“

Ali oni su budale. Na prvom mestu oni ne treba da budu ovde. Izabrali su pogrešno mesto za skakutanja svog ega, jer ja sam ovde da kod njih potpuno ubijem njihov ego, da ga zdrobim. Zbog toga oko mene osećate mnogo haosa. Zapamtite, vi možete biti na pravom mestu iz pogrešnih razloga. Onda propuštate, gubite, jer nije u pitanju mesto, pitanje je zašto ste ovde. Ako ste zbog potreba svog tela, nešto može da se uradi, a kada su potrebe tela namirene, potrebe vaše duše će se pojaviti.

Ako ste ovde zbog potreba uma, odbacite te potrebe. One nisu potrebe; one su snovi. Ukoliko je moguće odbacite ih potpuno. Ne pitajte kako da ih odbacite, jer se ništa ne može

učiniti da bi se odbacile. Upravo samo razumevanje da su one želje uma, dovoljno je; one otpadaju automatski.

Peto pitanje:

Da li je moguće naći sintezu između joge i tantrе? Da li jedna vodi do druge?

Ne, to nije moguće. Nemoguće je, kao da pokušavate da nađete sintezu između čoveka i žene. Šta će onda biti sinteza? Treći pol, impotentna osoba, biće sinteza; a to neće biti ni čovek ni žena. Bez korena, taj čovek nigde neće biti...

Tantra je apsolutno protivna, dijametralno suprotna *jogi*. Ne možete načiniti nikakvu sintezu. Nikada ne činite takve stvari jer ćete biti sve više i više zbunjeni. Jedno je dovoljno da vas zbuni, a oboje će biti previše. One vode u različite pravce. Stižu do istog cilja; stižu do istog vrha. Sinteza je tamo na vrhu, na vrhuncu, ali u podnožju, gde putovanje započinje, one su apsolutno različite. Jedna ide na istok, a druga na zapad. One jedna drugoj govore doviđenja; okreću leđa jedna drugoj. One su kao muškarac i žena - različite psihologije, lepe u različitosti.

Ako načinite sintezu, to postaje ružno. Žena mora da bude žena - toliko mnogo žena, da postane polaritet muškarcu. U njihovoj polarnosti oni su lepi, jer u svom polaritetu privlače jedno drugo. U njihovom polaritetu oni su komplementarni, ali ne možete ih sintetizovati. Sinteza će biti upravo siromašna, biće samo nemoćna. U njoj neće biti napetosti.

Na vrhuncu se susreću, a taj susret je orgazam. Gde se čovek i žena sastaju, kada se njihova tela rastvore, kada nisu dve stvari, kada su *jin* i *jang* jedno, to postaje krug energije. Za momenat, na vrhuncu bioenergije, sretnu se i onda padnu ponovo.

Isto je s *tantram* i *jogom*. *Tantra* je ženska, *joga* je muška. *Tantra* je predanost, *joga* je volja. *Tantra* je nenapornost, *joga* je trud - ogroman napor. *Tantra* je pasivna, *joga* je aktivna. *Tantra* je kao zemlja, *joga* je kao nebo. Oni se susreću, ali ne postoji sinteza. Oni se susreću na vrhu, ali u podnožju gde putovanje započinje, gde svi vi stojite, morate izabrati stazu.

Staze se ne mogu sintetizovati. Ljudi koji to pokušaju zbunjuju čovečanstvo. Oni zbunjuju vrlo mnogo i nisu od pomoći; vrlo su štetni. Staze ne mogu biti sintetizovane - samo cilj. Staza mora biti odvojena jedna od druge - savršeno odvojena, različita u svom vlastitom prizvuku, bivanju, biću. Kada sledite *tantru*, vi se krećete kroz seks. To je *tantrin* put; dozvoljavate prirodi potpunu predanost. To je prepuštanje, vi se ne borite, to nije staza ratnika. Vi se ne borite; predajete se gde god vas priroda vodi. Priroda vas vodi u seks, vi se predajete seksu. Potpuno se krećete u njemu bez krivice, bez ikakvog koncepta greha.

Tantra nema koncept greha, nema krivice. Krećite se u seksu. Samo ostanite budni, posmatrajući šta se događa. Budite budni, pažljivo posmatrajući šta se dešava okolo. Ali ne pokušavajte da kontrolišete, ne pokušavajte da kontrolišete sebe; dopustite proticanje. Pokrećite se u ženi, neka se žena pokreće u vama. Dopustite im da postanu krug i ostanite posmatrač. Kroz ovo posmatranje i prepuštane, *tantra* postiže transcendenciju. Seks iščezava. Ovo je jedan način da se ode izvan prirode, jer odlazak izvan seksa jeste odlazak izvan prirode.

Čitava priroda je seksualna. Cvetovi postoje zato što su seksualni. Sva lepota postoji zbog nekog seksualnog fenomena. Neprekidna igra se odvija. Priroda je seks, a da bi se stiglo do prvorazrednog seksa treba otići izvan seksa. Međutim, *tantra* kaže da koristite seks kao postupak. Ne borite se s njim, koristeći ga, idite iznad njega. Krećite se kroz seks, prođite kroz to i postignite transcendenciju kroz iskustvo. Budno iskustvo postaje transcendencija.

Joga kaže ne gubite energiju; mimioidite seks potpuno. Nije potrebno da ulazite u to: jednostavno možete to zaobići. Konzervirajte energiju, i ne budite obmanuti, načinjeni ludim od prirode. Borite se s prirodom, izgradite snagu volje, postanite kontrolisano biće ne lutajući nigde. Čitave *joga* metode postoje da vas učine sposobnim tako da ne bude potrebe da se prepuštate prirodi, nije nužno dozvoljavati prirodi da ima svoj vlastiti put. Vi postajete gospodar i krećete se, na svoj vlastiti način, protiv prirode. To je put ratnika - nepogrešivog ratnika koji se neprekidno bori, i kroz borbu transcendirira.

Ove metode su potpuno različite. Obe vode do istog cilja; odaberite jednu, ne pokušavajte da ih sastavljate. Kako možete sintetizovati? Ako idete kroz seks, *joga* je odbačena. Kako možete spajati? Ako napustite seks, *tantra* je napuštena. Kako možete spajati? Ali zapamtite, oboje vode do istog cilja; transcendencija je cilj. To zavisi od vas - od vašeg tipa. Jeste li ratnički tip, čovek koji se neprekidno bori? Onda je *joga* vaš put. Ako niste tip ratnika, ako ste pasivni - na suptilan način ženstveni, nećete želeti da se borite ni sa kim, zaista nenasilni - onda je *tantra* put; a zato što oboje vode do istog cilja, nije ih potrebno spajati.

Spajanje je za mene uvek pogrešno. Svi Gandiji su pogrešni; ko god spaja greši, jer to je kao spajanje alopaije sa *ajurvedom*; to je kao sintetizovanje homeopaije sa alopaijom; hinduizma i islama. Nije nužno spajati. Svaka staza je u sebi savršena; ništa joj se ne treba dodati; a svaki dodatak može biti opasan, jer deo koji funkcioniše u jednoj mašini, može da postane barijera u drugoj.

Možete uzeti deo iz auta „*Impala*“ koji je dobro radio u njemu, i staviti ga u „*Forda*“, u kome će stvoriti probleme. Deo funkcioniše po određenom obrascu. Deo zavisi od tog obrasca, od celine. Ne možete ga jednostavno upotrebiti svuda. A šta ove sinteze rade? One uzimaju jedan deo iz jednog sistema, drugi deo iz drugog sistema; prave bučkuriš, a ako to sledite postaćete papazjanija. Nije potrebno spajati. Samo pokušajte da otkrijete svoj tip, osetite svoj tip, i nema potrebe za žurbom; posmatrajte i osećajte svoj tip.

Možete li se predati, prepustiti prirodi? Onda se prepustite. Ako osećate da je to nemoguće: „Ja se ne mogu predati“, onda nemojte biti potišteni jer postoji druga staza za koju nije nužno predavanje na ovaj način, koja vam daje svu priliku za borbu. Obe staze vode do istog vrha, kada ste dostigli Gourishankar. Uskoro, kako prilazite bliže i bliže vrhu, vidite da drugi, koji su putovali različitim stazama, takođe stižu.

Ramakrišna je pokušao s jednim od najvećih eksperimenata u istoriji čovečanstva. Kada je postao prosvetljen, posle prosvetljenja, probao je mnoge staze. Niko to nije nikada uradio jer za tim nema potrebe. Postigli ste vrh; zašto brinuti da li druge staze vode tamo ili ne? Međutim, Ramakrišna je pružio veliku pomoć čovečanstvu. Vratio se opet natrag u „podnožje brda“ i pokušao drugom stazom - da vidi da li ona vodi do vrha ili ne. Mnoge je probao i svaki put je stizao do iste tačke.

Ovo je njegovo poređenje - da su u podnožju staze različite. Kreću se u različitim pravcima, čak i izgledaju suprotne, protivrečne. Međutim, susreću se na vrhu - spajaju se na vrhu. Na početku, različitost, mnoštvo; na kraju jedinstvo, istovetnost.

Ne marite za sintezu. Jednostavno izaberite svoju stazu i držite se nje. Ne budite zavedeni od drugih koji će vas zvati da dođete na njihovu stazu jer ona prednjači. Hindusi su dostigli, muhamedanci su dostigli, Jevreji su dostigli, hrišćani su dostigli, a krajnja istina ne uslovljava da ćete je dostići samo ako ste hindu.

Jedina stvar za koju se treba brinuti je da osetite svoj tip i da izaberete. Ja nisam ni protiv čega; ja sam za sve. Šta god da izaberete, mogu vam pomoći na tom putu. Ali nema sinteza. Nemojte pokušavati da spajate.

Šesto pitanje:

Često, kada nam govorite, talasi energije nam dolaze otvarajući naša srca i donoseći suze zahvalnosti. Rekli ste da nas ispunjavate kad god smo otvoreni, ali često se ova pojava dešava mnogim ljudima u isto vreme, kao shaktipat, zašto nam češće ne dajete ovo divno iskustvo?

To zavisi od vas. Nije da vam ja dajem neko iskustvo. To je do vas; vi ga možete uzeti. To nije davanje jer ja dajem sve vreme. Na vama je da budete otvoreni i to primite. A to je u redu, to se događa mnogo puta mnogim ljudima zajedno. Onda logični um kaže da ja mora da sam nešto učinio; inače, zašto se tolikim ljudima to dešava neprekidno?

Ne, ja ne radim ništa. Ali kada se neko otvori, njegovo otvaranje je zarazno. Drugi odmah počinju da se otvaraju. To je kao kada jedan počne da kašlje i drugi počinju da kašlju;

to je infekcija. Neko se otvori i iznenada osećate da se nešto dešava oko vas; vi takođe postajete otvoreni.

Ja sam dostupan neprekidno. Kad god se otvorite, možete sudelovati s mnom. Kad ste zatvoreni, ne možete deliti. A to nije zbog mog udela, to zavisi od vas da nešto učinite. Naravno, to se događa neprekidno, jer jedan otvara drugog, a onda se to nastavlja. To može postati pojava slična poplavi.

U Indoneziji postoji posebna metoda poznata kao *latihan*. Oni koriste reč otvaranje; čovek koji je otvoren može otvoriti druge. Majstor po imenu Bapak Sabud, jedan od vrlo značajnih ljudi danas na zemlji, majstor je *latihan*-a. Otvorio je nekoliko ljudi, a onda im je naložio da idu okolo po zemlji i otvaraju druge.

Šta oni čine? Oni imaju vrlo jednostavnu metodu. Vi možete to shvatiti jer radite mnoge slične metode. Čovek koga je otvorio Bapak Sabud kreće se sa novopridošlim - s čovekom koga treba otvoriti - sa sledbenikom. Oni ostaju u zatvorenoj sobi. Onaj koji je već otvoren podiže svoju ruku prema nebu. Otvara sebe, a drugi tu jednostavno stoji. Za nekoliko minuta drugi počinje da podrhtava. Nešto se dešava, a kada je otvoren, otvoren ka beskonačnom nebu, beskonačnoj energiji s one strane, onda mu se dopušta da otvara druge.

Niko ne zna šta oni rade, čak ni akter nikada ne zna šta radi. On jednostavno stoji tamo a drugi jednostavno stoji u blizini - novokršteni ili iskušenik. A oni ne znaju - oni pitaju Bapaka Sabuda: „Šta je ovo?" Oni to rade - to se dešava - ali Bapak Sabud nikada ne daje objašnjenje. On nije taj tip čoveka. On kaže: „Jednostavno radite to. Ne brinite se zašto se to dešava. To se dešava."

Isto se događa ovde. Čovek se otvara. Iznenada, energija se kreće okolo: on kreira atmosferu, životnu sredinu. Vi ste pored njega; iznenada osećate jak talas, suze počinju da liju, vaše srce je puno. Vi otvarate; pomažete drugog... To postaje lančana reakcija. Ceo svet može biti otvoren; a jednom kada ste otvoreni, vi znate tu veštinu. Onda jednostavno stavite svoj um u određenu situaciju, na određeni put vaše biće; to je ono šta ja nazivam molitvom.

Za mene, molitva nije verbalna komunikacija sa božanskim. Jer kako vi jezikom možete komunicirati sa božanskim? Božansko nema jezik i sve što kažete neće biti shvaćeno. Vi ne možete biti shvaćeni uz pomoć jezika, nego pomoću vašeg unutrašnjeg bića ili bivanja. Biće ili postojanje je jedini jezik.

Probajte malu metodu molitve. Tokom noći, kada odlazite u krevet, kleknite pored kreveta. Ugasite svetlo, podignite svoje ruke, zatvorite oči i samo osećajte kao da ste ispod vodopada - vodopada energije s neba. U početku, to je jedna zamisao. U početku to mora da bude mašta. Tokom dva, tri dana počinjete da osećate da je to stvarna pojava - vi ste ispod vodopada - vaše telo započinje da se tresе, kao list na jakom vetru. A to padanje je tako jako i ogromno da ga ne možete obuhvatiti - ono vas ispunjava od pore do pore, od nožnih prstiju do glave. Postali ste prazna posuda i ono vas ispunjava.

Kada osetite da vam nailazi drhtanje, saradujte s njim. Pomažite to drhtanje da raste sve više, jer što se više tresete, više je mogućnosti za beskonačnu energiju da se spusti u vas, jer vaša vlastita energija postaje dinamička. Kada ste dinamički, možete susresti dinamičku silu; kada ste statički, ne možete susresti dinamičku silu.

Kada drhtite, energija se stvara u vama. Energija privlači više energije. Postanite posuda - prazna, ispunjena, prepunjena. Kada osećate kako je to previše, nepodnošljivo, punjenje je preveliko i više ga ne možete podneti, kleknite na zemlju, poljubite zemlju i ostanite tihi tamo kao da izlivate energiju u zemlju.

Uzmite od neba; dajte natrag zemlji. Postajete medijum između neba i zemlje. Poklonite se duboko; postanite opet prazni. Kada osetite da ste prazni, osetićete smirenost, tišinu, sabranost. Onda uzdignite svoje ruke opet. Osećajte energiju. Spustite se dole, poljubite zemlju; vratite energiju natrag zemlji.

Energija je nebo, energija je zemlja. Postoje dva tipa energije. Nebo se uvek naziva muškim jer daje, a zemlja se uvek naziva ženskom jer prima, ona je kao materica. Stoga uzmite od neba i dajte zemlji. To treba uraditi sedam puta - ne manje - jer svaki put energija će prodreti u jednu *čakru* vašeg tela, a ima sedam *čakri*.

Svaki put energija će ući dublje u vas; ona će pokrenuti dublju srž u vama. Mora se učiniti sedam puta. Manje ne treba raditi, jer ako uradite manje nećete moći da spavate. Energija će biti unutra, i vi ćete se osećati nemirno. Uradite to sedam puta. Što više puta uradite, manje će biti štete, ali ne manje - uradite sedam puta ili više.

A kada se osetite sasvim ispražnjeno, idite da spavate. Cela vaša noć će postati događaj. U spavanju vi ćete postati sve tiši i tiši. Snovi će se zaustaviti. Osetićete ujutru kako se novo biće budi - uskrsava. Više niste onaj stari. Prošlost je odbačena; vi ste sveži i mladi.

Radite to svake noći. Za tri meseca mnoge stvari će postati moguće. Bićete otvoreni, a onda možete otvarati druge. Posle tri meseca ovog fenomena otvaranja, možete jednostavno stajati pored nekog i otvoriti sebe, i odmah ćete osetiti da se drugi trese, drhti. Čak i ako vas on ne zna, čak i ako ga ne poznajete, možete otvoriti nekoga. Ali ne radite to jer drugi će biti jednostavno preplašeni. On će misliti da se događa nešto neprirodno.

Jednom otvoreni, vi možete otvarati druge. To je jedno duhovno stanje, jedno osećanje; to je lepa infekcija; infekcija savršenog zdravlja, ne od neke bolesti - infekcija celovitosti, infekcija svetosti, infekcija od duhovnog, svetog.

Poglavlje 9

NEGOVANJE ISPRAVNOG GLEDIŠTA

Izlaganje ujutro 4. januara 1975. u Buddha dvorani.

I, 33: *maitrikarunamuditopekšanam sukha dukkha punya apunya viśayanam bhavanataś citta prasadanam.*

Duševna pročišćenost (*cittaprasadana*) javlja se uspostavljanjem (*bhavana*) [odnosa] simpatije za ono što je u dobru (*sukha*), saučešća za ono što je u patnji (*dukkha*), radovanja za ono što je valjano (*punya*) i ravnodušnosti za ono što takvo nije (*apunya*).

I, 34: *pracchardanavidharanabhyam va pranasya.*

[Pomenuta pročišćenost javlja se] također [kao posledica kontrolisanog] otpuštanja i zadržavanja daha.

I, 35: *viśayavati va pravrttirutpanna manasah sthitinibandhani.*

Ono dostignuće (*pravrtti*) uma (*manas*) u kome se [kroz čistotu senzacije] događa »poistovećenost sa predmetom [senzacije]« (*viśayavati*) privodi [dušu] miru.

I, 36: *visoka va jyotiśmati.*

- ili [se pomenuta duševna vedrina i pročišćenost javlja u ostvarenosti stanja] ispunjenog blaženom rasterećenošću i rasvetljenošću (*jyotiśmati*).

I, 37: *vitaraḡaviśayam va cittam.*

- ili, pak [u poistovećenosti] sa domenima »željom-nepomućenih« (*vitaraḡa*) s-vesti.

Um postaje smiren uz pomoć kultivisanja stanovišta prijateljstva prema srećnom, saučešće prema jadnom, radosti prema čestitom i nezainteresovanosti prema zlu.

Mnoge stvari treba da se shvate pre nego što budete mogli da razumete ovu *sutru*. Prvo, prirodno držanje; kad god ugledate nekog srećnog, osećate ljubomoru - ne sreću, nikada sreću. Osećate bedu, jad. To je prirodno držanje, gledište koje ste već dobili. A Patanjđali kaže da um postaje smiren negovanjem prijateljskog držanja prema srećnom - vrlo teško. Da bi se bio prijateljski sa nekim ko je srećan jedno je od najtežih stvari u životu.

Obično mislite da je to vrlo lako. Nije! Baš je suprotan slučaj. Osećate ljubomoru, osećate jad. Možete pokazivati sreću, ali to je samo fasada, šou, maska. A kako možete biti srećni? Kako možete biti smireni, tihi, ako imate takvo držanje?

Pošto je čitav život proslavljanje, milioni sreća se dešavaju po univerzumu, ali ako imate držanje ljubomornosti, bićete jadni, stalno ćete biti u paklu. Bićete baš u paklu jer svuda ovde preko je nebo (blaženstvo). Stvorićete pakao za sebe - privatni pakao - lični pakao - jer čitava egzistencija je slavljenje.

Ako je neko srećan, šta prvo dolazi u vaš um? Kao da je ta sreća vama oduzeta, kao da je on pobedio a vi ste pobeđeni, kao da vas je on obmanuo... Sreća nije nadmetanje, stoga ne budite zabrinuti. Ako je neko srećan, to ne znači da vi ne možete biti srećni, da je on uzeo sreću - sada kako vi možete biti srećni. Sreća nije nešto što negde postoji, što mogu iscrpeti srećni ljudi.

Zašto osećate ljubomoru? Ako je neko bogat, možda je vama teško da budete bogati, jer bogatstvo postoji u kvantitetu. Ako je neko snažan na materijalni način, može vam biti teško da budete moćni jer snaga je nadmetanje. Ali sreća nije nadmetanje. Sreća postoji u beskonačnoj količini. Nikada niko nije mogao da je iscrpi; uopšte ne postoji nadmetanje. Ako je neko srećan, zašto vi osećate ljubomoru? S ljubomorom u vas ulazi pakao.

Patanđali kaže, kada je neko srećan, osećajte sreću, osećajte prijateljstvo. Onda vi takođe otvarate vrata prema sreći. Na suptilan način, ako se možete osećati prijateljski s nekim ko je srećan, odmah započinjete da delite njegovu sreću; postala je takođe vaša - odmah! Sreća nije neka *stvar*; ona nije materijalna. Ona nije nešto uz šta neko može da se veže. Vi to možete podeliti. Kada cvet cveta, možete ga podeliti; kada ptica peva, možete to podeliti; kada je neko srećan to možete podeliti. A lepota je da to ne zavisi od njegovog deljenja. To zavisi od vašeg učestvovanja.

Ako bi to zavisilo od njegovog deljenja, da li on deli ili ne, onda bi to bila totalno različita stvar. On možda ne želi da deli. Ali to uopšte nije pitanje, to ne zavisi od njegovog deljenja. Kada se sunce podigne ujutru vi možete biti srećni, a sunce ništa ne može učiniti u vezi s tim. Ono vas ne može sprečiti da budete srećni. Neko je srećan; vi možete biti prijateljski. To je totalno vaše vlastito držanje, on vas ne može sprečiti da delite tu sreću. Čim otvorite vrata, njegova sreća teče prema vama.

Ovo je tajna kreiranja neba oko vas, a samo s nebom možete biti smireni. Kako možete biti smireni u ognjenom paklu? Niko to ne stvara; vi to stvarate. Osnovna stvar koju treba razumeti je da kad god postoji patnja, pakao, vi ste uzrok toga. Nikada ne prebacujte odgovornost na drugoga, jer to prebacivanje odgovornosti je bežanje od osnovne istine.

Ako ste jadni, samo vi - apsolutno samo vi - ste odgovorni. Pogledajte unutra i nađite uzrok toga. A niko ne želi da bude jadan. Ako možete naći uzrok u sebi, možete ga izbaciti van. Niko ne stoji na vašem putu da vas spreči. Ne postoji ni jedna jedina prepreka da budete srećni.

Stoga, bivajući prijateljski prema srećnim ljudima, vi postajete usklađeni sa srećom. Oni cvetaju; vi postajete prijateljski. Oni možda nisu prijateljski; ali to se vas ne tiče. Oni vas možda čak ne znaju - to nije važno. Inače, kad god ima cvetanja, kad god ima blaženstva, kad god se neko rascvetava, kad god neko pleše, srećan je i smeje se, kad god ima slavljenja, postanite prijatelji, učestvujte u tome. To započinja da teče u vama, niko to ne može sprečiti. A kada je sreća okolo vas, vi se osećate smireno.

Um postaje smiren negovanjem stanovišta prijateljstva prema srećnom...

Sa srećnim, vi osećate ljubomoru - u suptilnom nadmetanju. Sa srećnim ljudima, vi se osećate inferiorni. Vi uvek birate ljude oko sebe koji su nesrećni. Postajete prijateljski prema nesrećnim ljudima, jer se osećate superiorno. Uvek tražite nekoga ko je ispod vas. Uvek se bojite višeg; uvek tražite niže, a što više tražite niže, niže padate. Onda su još niži ljudi potrebni.

Tražite društvo onih koji su viši nego što ste vi - viši u mudrosti, viši u sreći, viši u smirenosti, hladnokrvnosti, sabranosti; uvek tražite društvo viših jer je to način kako možete

postati viši, kako da transcendirate doline i dosegnete vrhove. Oni postaju lestve. Uvek tražite društvo višeg, lepog, srećnog - vi ćete postati lepši, postaćete srećniji.

A jednom kada se upozna tajna, jednom kada znate kako čovek postaje srećniji, kako sa srećom drugih vi stvarate situaciju za sebe da budete takođe srećni, onda nema prepreke; onda možete otići onoliko daleko koliko želite. Možete postati Bog gde nikakva nesreća ne postoji.

Ko je Bog? Bog je onaj ko je naučio tajnu da bude srećan sa celim univerzumom, sa svakim cvetom, sa svakom rekom i sa svakom stenom i svakom zvezdom, koji je postao jedno sa ovim neprestanim večnim slavljenjem, koji slavi, ko ne mari čija je ovo proslava. Gde god je proslava, on učestvuje. Ova umetnost učestvovanja u sreći jedan je od temelja ako želite da budete srećni. To mora da se sledi.

Upravo suprotno ste radili; ako je neko srećan smesta ste se sablaznili. Kako je to moguće? Kako vi niste postali srećni, a on je srećan? Za vas je to nepravda. Ceo ovaj svet vas obmanjuje, i Bog ne postoji. Ako Boga ima, kako onda vi niste srećni, a drugi su srećni? A oni ljudi koji su srećni, iskorišćavaju druge. Oni su lukavi, podmukli, oni žive od vaše krvi. Oni sisaju sreću od drugih.

Niko ne isisava ničiju sreću. Sreća je takva pojava da nema potrebe da se isisava. To je samo unutrašnje cvetanje; ne dolazi spolja. Samo bivajući sa srećnim ljudima vi stvarate situaciju u kojoj vaš unutrašnji cvet počinje da cveta:

Um postaje smiren negovanjem stanovišta prijateljstva...

Vi stvarate stav neprijateljstva. Možete osećati prijateljstvo prema tužnoj osobi, a mislite da ste vrlo čestiti. Možete se osećati prijateljski prema nekome ko je potišten, u nevolji i misliti da je to nešto religiozno, da činite nešto moralno, ali ne znate šta činite.

Kad god osećate prijateljstvo prema nekome ko je tužan, potišten, jadan, stvarate sebi nevolju. To Patanjđalijevo stanovište izgleda vrlo nereligiozno. To nije tako, jer kada biste razumeli čitavo njegovo gledište, znali biste šta on misli. On je vrlo naučan. On nije sentimentalna osoba, a sentimentalnost vam neće pomoći.

Čovek treba da bude vrlo, vrlo jasan:

...saučešće prema jadnom...

Ne prijateljstvo - saučešće. Saučešće je različit kvalitet; prijateljstvo je različit. Prijateljstvo znači da vi stvarate situaciju u kojoj biste želeli da budete isti kao što je druga osoba, želećete da budete isti kao vaš prijatelj. Saučešće znači da je neko pao iz tog stanja. Vi biste želeli njemu da pomognete, ali ne biste želeli da budete kao on. Želeli biste da mu pružite ruku; želeli biste da ga uzdignete, ohrabrite. Želeli biste da mu pomognete na svaki način; ali ne biste želeli da budete kao on, jer to onda nije pomoć.

Neko zapomaže i plače, a vi sedite sa strane i počinjete da zapomažete i plaćete; da li mu pomažete? Na koji način? Neko je jadan i vi postajete žalosni; da li mu pomažete? Možete udvostručiti njegovu bedu. Samo je on bio jadan; sada su dve osobe jadne. Ali u pokazivanju saučešća prema jadnom vi se opet poigravate lukavstvom. Duboko dole, kada pokazujete simpatiju prema jadnom - a zapamtite simpatija nije saučešće; simpatija je prijateljstvo. Kada pokazujete simpatiju i prijateljstvo prema potištenoj, tužnoj, jadnoj osobi, duboko dole osećate sreću. Uvek postoji podzemna struja sreće. To mora biti tako, jer je to jednostavna aritmetika; kada je neko srećan vi se osećate jadro, onda kako je moguće kada je neko nesrećan da se osećate nesrećni? Ako je neko srećan vi se osećate jadro; a onda, ako je neko nesrećan, duboko dole vi se osećate vrlo srećnim.

Ali vi to ne pokazujete. Ili zapravo, ako ste primetili da pokazujete to - čak i u vašoj simpatiji postoji suptilan tok sreće. Vi se osećate dobro, osećate se zaista razveseljeni, da vi niste taj koji je nesrećan, a u položaju ste da pokazujete simpatiju - vi ste viši, superiorniji.

Ljudi se uvek dobro osećaju kada pokazuju simpatiju prema drugima; oni su uvek ohrabreni, uveseljeni. Duboko dole ljudi osećaju da nisu toliko jadni, hvala Bogu. Kada neko umre, odmah se u vama pojavi jedna podzemna struja da ste još živi, hvala Bogu. I možete pokazati simpatiju i ona ništa ne košta. Pokazivanje simpatije ne košta ništa, ali saučešće je

drugačija stvar. Saučešće znači da vi želite da pomognete drugoj osobi; želeli biste učiniti sve što se može učiniti; želeli biste da joj pomognete da izađe is svoje bede. Niste srećni s tim, ali niste takođe ni u žalosti.

A upravo između to dvoje stoji saučešće; Buddha je u saučešću. On se neće osećati jedno s vama jer nikome to neće pomoći, a neće osećati ni sreću jer nema mesta za osećanje sreće. Kako možete osećati sreću kada je neko bedan? Ali on takođe ne može osećati nesreću, jer to neće pomoći. On će osećati saučešće. Saučešće baš postoji između ovo dvoje. Saučešće označava da bi on želeo da vam pomogne da izađete iz toga. On je za vas, saučešće znači, samo da je protiv vaše nevolje; on voli vas, ali ne vašu bedu. Želeo bi da vas uzdigne iz toga, ali ne s vama i vašu patnju.

Kada ste saosećajni vi počinjete voleti bedu, ne čoveka koji pati. Ako je čovek iznenada obodren, uveseljen i kaže: "Ne brinite," vi ćete biti šokirani, jer vam nikada nije dao priliku da budete saosećajni i pokažete mu kako ste vi više, superiornije i srećno biće.

Ne budite jadni s nekim ko je bedan. Pomognite mu da izađe iz toga. Nikada ne činite jadnim jedan objekat ljubavi; ne iskazujte nikakvu privrženost patnji, jer ako iskažete naklonost i učinite je jednim objektom ljubavi, otvarate vrata za to. Pre ili kasnije vi ćete postati jadni. Ostanite ravnodušni, hladni. Saučešće znači ostati ravnodušan. Pružite svoju ruku, ostanite udaljeni, pomognite, ne osećajte se srećnim, jer oboje su isto. Kada se osećate bedno na površini s nečijom patnjom, duboko dole protiče struja sreće. Oboje treba odbaciti. Saučešće će vam doneti smirenost uma.

Mnogi ljudi mi dolaze; oni su društveni reformatori, revolucionari, političari i kažu: "Kako možete naučiti ljude meditaciji i tišini kada ima tako mnogo bede u svetu?" Oni mi kažu: "Vi ste sebični." Oni bi želeli od mene da naučim ljude da budu jadni s drugima koji su jadni. Oni ne znaju šta govore ali se osećaju vrlo dobro - radeći društveni posao, vršeći društvenu službu, oni se osećaju vrlo dobro. A ako iznenada svest postane nebo, i Bog kaže, "Sada će sve biti u redu," vi ćete naći društvene reformatore i revolucionare u apsolutnoj bedi, jer oni neće imati ništa da rade.

Khalil Gibran je napisao malu alegoriju. U gradu, u velikom gradu postojao je pas koji je bio propovednik i misionar, i on je propovedao drugim psima: "Prestanite da lajete. Gubimo oko devedeset devet posto svoje energije u nepotrebnom lajanju. Zbog toga se ne razvijamo. Prestanite nepotrebno da lajete."

Ali psima je teško da prestanu lajati. To je jedan unutra ugrađeni proces. Oni se zaista osećaju srećni samo kada laju. To je katarza. Osećaju se tiho samo kada su lajali. Dakle, oni su slušali vođu - revolucionara, utopistu, koji je razmišljao o carstvu božijem, carstvu pasa, negde u dolazećoj budućnosti, gde će svaki pas postati reformisan i postati religiozan - nema lajanja, nema borbe, sve je tiho... taj misionar mora da je bio pacifista.

Ali psi su psi. Slušate njega i onda će reći: "Vi ste veliki čovek, i šta god vi kažete to je istina. Ali mi smo bespomoći, siroti psi. Ne razumemo takve velike stvari." Dakle svi su psi osetili kvalitet jer nisu mogli da se zaustave. Oni su poverovali u poruku vođe, a on je bio u pravu; racionalno, oni nisu mogli to da slede. Ali šta da čine s telima? Tela su iracionalna. Kad god ima promene - *sannyasin* naiđe - oni će lajati; policajac naiđe, poštar... jer oni su protiv uniformi.

To je gotovo nemoguće za njih, oni su se utvrdili u tome: "Taj pas je veliko biće, i mi ga ne možemo slediti. On je kao *avatar* - nešto s druge obale. Dakle, mi ćemo ga obožavati, ali kako ga možemo slediti? A vođa je bio uvek istinit u svojim rečima; nikada nije lajao. Ali jednog dana sve je propalo. Jedne noći, mračne noći, psi su odlučili: "Ovaj veliki vođa uvek pokušava da nas preobrati, a mi ga nikada ne slušamo. Barem jednom godišnje, na rođendan lidera, treba potpuno da postimo, bez lajanja - u apsolutnoj tišini - bez obzira koliko je teško. Barem jednom godišnje možemo to uraditi," odlučili su oni.

Te noći nijedan pas nije lajao. Lider je išao od jednog ugla do drugog, od ove ulice do one, da posmatra, jer kad god bi psi zalajali on bi propovedao. Počeo je da se oseća vrlo jedno jer niko nije lajao; čitave noći je bilo sasvim tiho kao da nije postojao nijedan pas... Obišao je mnoga mesta, posmatrao, i do ponoći bilo mu je tako nepodnošljivo da je zašao u mračan ugao i zalajao!

Onog momenta kada su drugi psi čuli da je jedan pas zalajao, rekli su: "Sada nema problema." Nisu znali da je lider to učinio. Mislili su da je jedan od njih prekršio zavet. Sada im nije bilo moguće da se uzdrže; ceo grad je zalajao. Vođa je izašao i počeo da propoveda!

To će biti stanje vaše društvene revolucije - otnovi predvodnici, reformatori, gandijevci, marksisti i drugi - svih vrsta. Oni će biti u takvoj teškoći ako se svet zaista promeni. Ako svet zaista ispuni utopiju iz njihovih umova i mašte, oni će počinuti samoubistvo ili će poludeti. Ili će započeti da propovedaju baš suprotno, kontradiktorno; upravo suprotno od onoga šta propovedaju sada.

Oni mi dolaze i kažu: "Kako možete govoriti ljudima da budu smireni kada je svet u takvoj bedi?" Oni prvo misle da beda treba da bude uklonjena, onda hoće li ljudi biti smireni? Ne, ako su ljudi smireni, jad se može ukloniti, jer samo smirenost može ukloniti bedu. Beda je jedno stanovište. To je manje stvar materijalnih uslova, a više unutrašnjeg uma, unutrašnje svesnosti. Čak i siromašan čovek može biti srećan, a jednom kada je srećan, mnoge stvari započinju da padaju na put.

Ubrzo on možda neće biti siromašan čovek, jer kako možete biti siromašni kada ste srećni? Kada ste srećni, čitav svet učestvuje s vama. Kada ste nesrećni, sve ide pogrešno. Kreirate svuda oko sebe situaciju koja pomaže vašoj nesreći da bude tu. Ovo je dinamika uma. To je sistem samoodbrane. Vi se osećate bedno, onda se više jada privlači prema vama. Kada još više jada privučete onda kažete: "Kako sada da budem smiren? Suviše je patnje ovde" Tako privlačite još više patnje na sebe. Onda kažete: "Sada je to nemoguće. A oni koji kažu da su srećni mora da govore laži; ove Bude, Krišne mora da govore laži. Ovi Patanjđaliji mora da su lažovi, jer kako je to moguće, tako je mnogo patnje?"

Onda ste vi u samoodbrambenom sistemu. Vi privlačite, a ne samo da privlačite sebi; kada je neka osoba jadna, pomaže takođe drugima da budu jadni, jer su takođe budale kao vi. Videvši vas u patnji, oni saosećaju. Kada saosećaju, postaju povredljivi. Dakle, to je slično ovome; jedna bolesna osoba zarazi celo društvo.

Mula Nasrudinov doktor mu je poslao račun. Bio je preveliki. Njegovo dete je bilo bolesno; Nasrudinov mali sin je bio bolestan. Telefonirao je doktoru i rekao: "Ovo je previše." Doktor je odgovorio: "Ali morao sam dolaziti devet puta da vidim vašeg sina, tako da to mora biti zaračunato." Nasrudin je rekao: Nemojte zaboraviti da je moj sin zarazio celo selo, pa ste vi zaradili mnogo. Zapravo vi treba meni da platite nešto."

Kada je osoba jadna, ona zarazi. Beda je zarazna baš kao što je i sreća zarazna. A ako ste ranjivi prema bedi - kao što jeste, jer uvek tragate nesvesno - vaš um traži patnju, jer sa bedom vi osećate simpatiju; sa srećom osećate ljubomoru.

Mula Nasrudinova žena mi je jednom rekla: "Ako idete u Nju Delhi - zima dolazi - donesite mi zavidan kaput." Nisam je mogao slediti šta misli, pa sam joj rekao: "Ne znam puno o kaputima, ali nikada nisam o tome čuo. Šta je 'zavidan' kaput?" Rekla je: "Nikad niste čuli?". Počela je da se smeje pa je rekla: "Zavidan kaput je onaj kaput, koji kada obučete, susedi vam zavide!"

Dok vam drugi ne zavide, vi se ne osećate živi. Dok drugi nisu u bedi, vi ne osećate sreću. Ali kako možete osećati sreću kada su drugi nesrećni; kako se možete osećati zaista živi kada su drugi mrtvi? Mi postojimo zajedno. Ponekad možete biti uzrok bede mnogih ljudi. Onda zarađujete *karmu*. Vi ih možda niste direktno pogodili, možda niste bili nasilni prema njima. Suptilan je zakon. Vi ne treba da budete ubica, ali ako jednostavno zarazite ljude vašom bedom, vi učestvujete u tome; vi kreirate bedu. Vi ste odgovorni za to, i moraćete da platite za to. Mehanizam je vrlo suptilan!

Upravo pre dva-tri dana se dogodilo da je *sannyasin* je napao Lakšmi. Možda niste zapazili da ste vi odgovorni za to, jer mnogi od vas osećali ste otpor prema Lakšmi. Taj *sannyasin* je baš žrtva, upravo najslabija veza među vama. On je izrazio vaš otpor, to je sve, a on je bio najslabiji; on je postao žrtva, i zašto biste osećali da je on odgovoran? To nije istina. Vi ste učestvovali. Suptilan je zakon!

Kako ste učestvovali? Duboko dole, kad god neko nadgleda - a Lakšmi ovde okolo nadgleda stvari... Ima mnogo situacija u kojima ćete osećati protivljenje, u kojima će vam ona morati reći ne, u kojima ćete se osetiti povređeni - to se ne može izbeći - u kojima osećate da

vam nije ukazana dovoljna pažnja, u kojima osećate da ste tretirani kao da niste niko. Vaš ego oseća da je povređen i vi osećate protivljenje.

Ako mnogi ljudi osećaju protivljenje prema osobi, onda najslabiji među njima će postati žrtva; on će uraditi nešto. On je bio najluđi među vama, to je u tačno. Ali nije samo on odgovoran. Ako ste ikada osećali neprijateljstvo prema Lakšmi, to je delimično i vi ste naučili *karmu*, a dok ne postanete tako suptilno svesni ne možete postati prosvetljeni. Stvari su vrlo komplikovane.

Sada su na Zapadu takođe otkrili psihoanalitičari da je cela porodica odgovorna ako jedna osoba poludi - cela porodica! Oni sada misle da se celom porodicom treba baviti, ne jednom osobom, jer kada osoba poludi to samo pokazuje da cela porodica ima unutrašnje napetosti. Ona je najslabija od svih njih, tako da odmah pokazuje celu stvar, ona postaje izraz cele porodice, a ako se bavite samo njom to neće pomoći. U bolnici osoba može biti u redu; vrativši se kući opet će pasti jer cela porodica ima unutrašnje napetosti, a ona je najslabija.

Deca pate previše zbog roditelja. Oni se međusobno bore ili tuku; uvek stvaraju nemir i napetost u kući. Čitava kuća postoji ne kao mirna zajednica, nego kao unutrašnji rat ili konflikt. Dete je više ranjivo; ono počinje da se ponaša na ekscentričan način - sada imate izgovor da ste napeti i zabrinuti zbog deteta. Onda otac i majka, oboje mogu biti zabrinuti zbog deteta, odvešće ga kod psihoanalitičara i doktora, i mogu zaboraviti svoj vlastiti konflikt.

Ovo dete postaje vezivna sila, ako je ono bolesno, onda mu oni moraju posvetiti više pažnje. Sada oni imaju izgovor i zašto su zabrinuti, napeti i u patnji - jer dete je bolesno - a oni ne znaju da je upravo obrnut slučaj... dete je bolesno zato što su oni zabrinuti, napeti i u konfliktu. Dete je nevino, nežno; ono se odmah može povrediti, ono još nema zaštitu oko sebe. A ako dete zaista ozdravi, roditelji će biti u većoj teškoći - jer onda nema izgovora.

Ovo je zajedničko, vi živite ovde kao porodica. Nužno je da postoje mnoge napetosti, budite toga svesni. Budite oprezni s ovim napetostima, jer vaše napetosti mogu stvoriti silu. One se mogu akumulirati i iznenada onaj ko je slab, ranjiv, jednostavan, može postati utočište akumulirane sile, onda on reaguje na takav način. Onda možete baciti odgovornost na njega. Ali to nije istina, ako ste ikada osetili ikakvo neprijateljstvo, vi ste deo toga. Isto je istinito u većem svetu takođe.

Kada je Goda ubio Gandija, ja nikada nisam rekao da je on odgovoran. On je bio najslabija karika; to je istina. Ceo hindu um bio odgovoran, duboke struje hindu antagonizma protiv Gandija. Akumuliralo se osećanje da je on za muslimane. Ovo je jedna stvarna pojava; neprijateljstvo postaje akumulirano. Baš kao oblak, ono se koleba, kruži, a onda negde slabo srce, vrlo nezaštićen čovek, postaje žrtva. Oblak se nakupi i u njemu onda nastupa eksplozija. Svako je tako oslobođen; Goda je odgovoran - ubijajući Gandija - tako da možete ubiti Godu i biće sve završeno. Onda se cela zemlja kreće na isti način, a hindu um ostaje isti; bez promene. Suptilan je zakon!

Uvek otkrijte dinamiku uma. Samo onda ćete biti preobraženi; na drugi način ne.

Um postaje smiren negovanjem prijateljskog držanja prema srećnom, saosećanja prema jadnom, radosti prema čestitom...

Gledajte! Patanjđali gradi korake - lepo i vrlo suptilno, ali sasvim naučno.

...radosti prema čestitom i ravnodušnosti prema zlom...

Kada osećate da je neko čestit čovek, radostan, obično držanje je da on mora da obmanjuje. Kako iko može biti više čestit nego vi? Otuda ima tako mnogo kriticizma.

Kad god ima nekoga ko je čestit, vi odmah započinjete da kritikujete, počinjete da tražite greške u njemu. Na ovaj ili onaj način morate da ga dovučete dole. On ne može biti čestit. Ne možete verovati u to. Patanjđali kaže 'radost', jer ako kritikujete čestitog čoveka, u dubini dole vi kritikujete vrlinu. Ako kritikujete čestitog čoveka, dolazite do tačke da poverujete da vrlina nije mogućna u ovom svetu. Onda ćete se osećati opušteno. Onda se lako možete kretati na svojim zlim putevima jer: "Niko nije čestit; svako je baš kao ja - čak i gori nego ja." Zbog toga ima tako mnogo osuda - kriticizma, neodobravanja.

Ako neko kaže: "Ova osoba je vrlo lepa," vi odmah nalazite nešto da kritikujete. Ne možete tolerisati - jer ako je neko čestit, a vi niste, vaš ego je razbijen, i onda počinjete osećati: "Ja moram promeniti sebe," što je pretežak napor. Jednostavnije je da se osuđuje;

jednostavnije je kritikovati, reći: "Ne! Dokažite! Šta kažete? Prvo, dokažite kako je on čestit!" Teško je dokazati vrlinu; vrlo lako je ne dokazati išta. Vrlo je teško dokazati!

Jedan od najvećih ruskih pripovedača je Turgenjev. On je napisao priču. Priča kaže da je u jednom malom selu čovek mislio da je glup, i bio je. Ceo grad mu se smejao. Bio je baš kao budala, i svako je u gradu uživao u njegovoj ludosti. Međutim, on je bio umoran od svoje ludosti, pa je pitao mudrog čoveka: "Šta da radim?"

Mudar čovek je rekao: "Ništa! Jednostavno, kad god neko hvali nekoga ti kudi. Kad neko kaže da je taj i taj čovek svetac, odmah kaži: 'Ne, ja znam da je grešnik!' Kada neko kaže: 'Ova knjiga je vrlo važna,' odmah kaži: 'Čitao sam je i izučavao.' Ne brini da li si je čitao ili ne; jednostavno kaži: 'To je smeće.' Ako neko kaže: 'Ova slika je jedno od najvećih umetničkih dela,' jednostavno kaži: 'Inače šta je ona? - samo platno i boje. Dete to može da načini!' Kritikuj, kaži ne, traži dokaze, a posle sedam dana dođi kod mene."

Tokom sedam dana grad je počeo da oseća da je taj čovek genije: „Nikada nismo znali o ovim talentima, on je genije za sve. Pokažite mu sliku a on vam pokazuje njene greške. Pokažite mu važnu knjigu, a on pokazuje u njoj greške. On je tako veliki kritički um! Analitičar! Genije!"

Sedmog dana on je došao kod mudrog čoveka i rekao: „Sada nema potrebe da uzimam bilo kakav savet od tebe. Ti si budala!" Čitav grad je imao običaj da veruje tom mudracu, i svi su rekli: „Naš genije je rekao da je on budala, mora da jeste."

Ljudi uvek lakše veruju u negativno, jer vrlo je teško da se opovrgne 'ne' - kako možete dokazati? Kako možete dokazati da je Isus sin Božiji? Kako ćete dokazati? Dve hiljade godina je hrišćanska teologija dokazivala bez dokaza. A za sekundu je dokazano da je on grešnik, vagabund, i ubili su ga - za nekoliko sekundi! Neko je rekao: "Ja sam video ovog čoveka kako izlazi iz prostitutkine kuće" - i gotovo! Niko ne mari da li je taj čovek koji je rekao: "Video sam ga!", pouzdan ili ne - nikoga to nije briga. U negativno se uvek lako verovalo, jer to takođe pomaže vaš ego. U pozitivno se nije verovalo.

Vi možete reći 'ne', kad god postoji vrlina. Ali ne možete nauditi čestitom čoveku, povređujete sebe. Vi ste samodestruktivni. Zapravo sprovodite samoubistvo lagano trujućći sebe. Kada kažete: "Ovaj čovek nije čestit," šta vi zapravo kreirate? Kreirate osnovu na kojoj ćete početi da verujete da je vrlina nemoguća; a kada je vrlina nemoguća, nije potrebno ni pokušati. Onda padate dole. Onda se smeštate gde jeste. Rast postaje nemoguć. Vi biste želeli da se namirite, utvrdite, onda se utvrdite u patnji jer ste jadni.

Vi ste sve utvrdili potpuno. Ovo utvrđivanje treba da se prekine; treba da budete neutvrđeni. Gde god da ste, treba da budete iščupani i presađeni na višu ravan, a to je moguće samo ako ste radosni prema čestitom.

...radosti prema čestitom i ravnodušnosti prema zlom...

Nemojte čak ni da osuđujete zlo.

Iskušenje postoji: vi biste želeli da osudite čak i vrlinu. Patanjđali kaže nemojte osuđivati zlo. Zašto? On zna unutrašnju dinamiku uma: ako previše osuđujete zlo, posvećujete previše pažnje zlu, i ubrzo postajete usklađeni s njim. Ako kažete: „Ovo je pogrešno, ono je pogrešno," posvećujete preveliku pažnju pogrešnom. Postaćete naviknuti na zlo. Ako posvećujete preveliku pažnju bilo čemu, postajete opčinjeni time. A šta god da osuđujete vi ćete se obavezati, jer će to postati jedna privlačnost, duboka privlačnost prema dole. Inače, zašto biste brinuli? Oni su grešnici, ali ko ste vi da brinete za njih?

Isus je rekao: „Ne sudite..." To je ono šta Patanjđali ovde podrazumeva pod izrazom *ravnodušnosti*; ne sudite na ovaj ili onaj način, budite ravnodušni. Ne kažite da ili ne; ne osuđujte, nemojte procenjivati. Jednostavno ostavite to božanskom; to nije nimalo vaš posao. Čovek je lopov; to je njegov posao. Njegov i Božji. Neka oni to srede sami; ne ulazite u to. Ko traži od vas da se upuštate u to? Isus kaže: „Ne sudite..." Patanjđali kaže: „Budite ravnodušni."

Jedan od najvećih hipnotizera u svetu, Emil Kue, otkrio je zakon - zakon hipnoze. Nazvao ga je zakonom obrnutog ili suprotnog efekta. Ako ste previše protiv nečega, postaćete

žrtva. Pogledajte osobu koja je tek obučena da vozi bicikl na putu. Put je širok šezdeset stopa, a postoje i miljokazi pokraj puta. Čak i ako ste iskusni biciklista i od kamena načinite metu: „Ja ću otići i tresnuti u kamen," nekada možete promašiti. Ali nikada novo naučeni - nikada! On nikada ne promašuje ugaoni kamen. Na dobrom putu, njegov točak se kreće prema kamenu, a šezdeset stopa je širok put! Čak i sa zavezanim očima možete se kretati na njemu - čak i ako nikoga nema na putu, on je sasvim tih, niko se ne kreće...

Šta se dešava početniku? Zakon deluje. Emil Kue ga naziva zakonom suprotnog efekta. U početku, zato što je početnik koji uči, on se boji, pa tako gleda okolo, gde je tačka koje se plaši - gde može pogrešiti? Čitav put je u redu, ali ovaj kamen, ovaj crveni kamen pored ugla, to je opasnost: „Mogu tresnuti u njega." Dakle sada je stvorena jedna naklonost, afinitet. Sada je njegova pažnja usmerena prema kamenu; zaboravlja se ceo put. A on je početnik koji uči! Njegove ruke drhte, gleda u kamen i ubrzo oseća da se bicikla pokreće. Odjednom oseti da bicikl...

Bicikl mora da sledi vašu pažnju; bicikl nema svoju vlastitu volju. On vas sledi gde god da vi idete, a vi sledite vaše oči, a oči slede suptilnu hipnozu, izvesnu pažljivost. Vi gledate u kamen, ruke se kreću tim putem. Vi postaje sve više i više uplašeni. Što ste više uplašeni, više ste uhvaćeni, jer sada kamen izgleda da je jedna zla sila, kao da vas kamen privlači. Čitav put se zaboravlja, bicikl se zaboravlja, početnik koji uči je zaboravljen. Samo kamen postoji; vi ste hipnotisani. Vi ćete ići i tresnuti u kamen. Kada ste ispunili svoj um, sledeći put ćete se plašiti još više. Dakle, gde se to može prekinuti?

Kada kažete da je nešto pogrešno, idite u manastir - monasi osuđuju seks. Seks je postao miljokaz. Dvadeset četiri sata oni misle o tome; pokušavanje da se izbegne jeste razmišljanje o tome. Što više pokušavate da izbegnete to, više ste hipnotisani. Zbog toga je u starim spisima rečeno da kad god svetac meditira, lepe devojke s neba dolaze i pokušavaju da ometaju njegov um. Zašto bi lepe devojke bile zainteresovane? Neko sedi ispod drveta sa zatvorenim očima, zašto bi lepe devojke bile zainteresovane za njega?

Niko ne dolazi ni od kuda, ali on je toliko protiv seksa da je to postalo hipnoza. On je tako mnogo hipnotisan da sada snovi postaju realni. Otvara svoje oči i vidi lepe nage devojke kako stoje tamo. Vama treba pornografski časopis da vidite nagu ženu. Ako odete u manastir, neće vam trebati pornografski časopis; vi sami stvarate svoju pornografiju oko sebe. A onda onaj koji tako meditira, postaje više uplašen; zatvara oči, steže svoju pesnicu. Odmah se unutra žena uspravlja.

Ne možete naći tako lepe žene na ovoj zemlji jer one su tvorevine sna - sporedni proizvod hipnoze - a što se više plašite, više njih je tu. One će trljati njegovo telo, dodirivati njegovu glavu, lepiće se uz njega i grliće ga. On je potpuno lud, ali to se dešava. Takođe se to dešava i vama. Opasnost može da se razlikuje, ali to je ono što se događa. Protiv čega da ste vi, s tim ćete duboko dole biti spojeni.

Nikada nemojte biti protiv nečega. Da se bude protiv zla znači pasti kao žrtva. Onda padate u ruke zla. Ravnodušnost; ako sledite ravnodušnost, to znači da to nije vaša briga. Neko krade; to je njegova *karma*. On će je spoznati i moraće da pati. To uopšte nije vaš posao; ne razmišljajte o tome, ne poklanjajte nikakvu pažnju tome. Postoji bludnica; ona prodaje svoje telo - to je njen posao. Vi nemate neodobravanje u sebi, inače bili biste privučeni prema njoj.

To se dešavalo - to je vrlo stara priča - da su svetac i bludnica živeli zajedno. Bili su susedi, a onda su umrli. Svetac je bio vrlo poznat. Smrt je došla i počela da vodi sveca u pakao. Umro je tog istog zlokobnog dana kada i bludnica.

Onda je svetac bio iznenađen, jer ona je odnešena na put prema nebu. Stoga je pitao: "Šta je ovo? Izgleda da je došlo do nesporazuma. Ja sam onaj koji treba da ide prema nebu, a ona je bludnica!"

Smrt je rekla: "Znamo, ali sada ako želite možemo vam objasniti; nije došlo do nesporazuma. Date su naredbe - da bludnica mora da se odvede na nebo, a mudrac baci u pakao." Svetac je pitao: "Ali zašto?" Čak i bludnica nije mogla da veruje. Ona je rekla: "Nešto mora da je pogrešno. Zar ja moram biti odvedena na nebo? A on je svetac - veliki svetac. Mi smo ga obožavali. Odvedite njega na nebo!"

Smrt je rekla: "Ne, to nije moguće jer je on bio svetac samo na površini a mislio je neprekidno o tebi; sanjao je o tebi milion puta. Na usnama mu je bilo ime Boga; u sreću tvoj lik."

U isto vreme, s druge strane, tačno je da je bludnica prodavala svoje telo, ali uvek je mislila da bi želela da ima život kao ovaj svetac koji je živeo u hramu: "Kako je on čist!" Sanjala je o svecu, čistoti, svetosti, vrlini koja joj je nedostajala. A kada bi mušterije otišle, ona bi se molila Bogu: "Sledeći put nemoj me učiniti opet bludnicom. Učini me vernikom; načini me meditantom. Želela bih da služim u hramu."

Mnogo puta je razmišljala da ode u hram, ali misleći da je previše u grehu, odlučila je da nije dobro da ulazi u hram: "To mesto je tako sveto a ja sam takva grešnica." Mnogo puta je želela da dotakne mudračeva stopala, ali je mislila da to neće biti dobro: "Nisam dovoljno vredna da dodirnem njegova stopala." Odlučila je da kada mudrac umre, sakupi prašinu sa staze kojim je prolazio, i da je obožava.

Nije pitanje šta ste vi spolja. Ono što je vaša unutrašnja hipnoza odlučuje buduću tok vašeg života. Budite ravnodušni prema zlu. Ravnodušnost ne označava apatiju - zapamtite. Postoji suptilna razlika. Ravnodušnost ne označava apatiju. To ne znači da zatvorite svoje oči, jer čak i kada ste ih zatvorili vi ste zauzeli stanovište, držanje. To ne znači da ne brinete, jer tamo takođe postoji suptilno neodobranje, osuđivanje. Ravnodušnost jednostavno znači kao da to ne postoji, kao da to nije tu. Ravnodušnost ne označava nikakvo stanovište. Vi prolazite kao da se to ne događa.

Reč *upeksha*, koju Patanjđali koristi, jeste vrlo lepa. Nije ni apatija ni protivljenje, niti bekstvo. To je jednostavno ravnodušnost bez ikakvog načelnog stava - zapamtite, bez ikakvog stanovišta, jer vi možete biti indiferentni sa nekim načelnim stavom. Možete misliti da to nije vredno - nije vredno mene da mislim o tome. Ne, onda imate izvestan načelan stav, a suptilno neodobranje je skriveno u tome. Ravnodušnost jednostavno znači: "Ko ste vi da odlučujete, da sudite?" Mislite o sebi: "Ko ste vi? Kako možete reći šta je zlo a šta je dobro? Ko zna?"

Zato što je život takva kompleksnost zlo postaje dobro, dobro postaje zlo - oni se menjaju. Poznati su grešnici koji su dosegli najviše, i sveci koji su bacani u pakao. Stoga, ko zna? A ko ste vi? Ko vas pita? Vi se brinite o sebi. Čak i ako možete činiti to, dovoljno ste uradili. Budite više obazrivi i svesni, onda vam ravnodušnost dolazi bez ikakvog načelnog stava.

To se dogodilo. Vivekananda, pre nego što je otišao u Ameriku postao je čuvena svetska figura, boravio je u Maharadžinoj palati u Džajpuru. Maharadža je bio prijatelj Vivekanande i Ramakrišne. Kao što se maharadžama sviđa, kada je Vivekananda došao u palatu da tu boravi načinio je veliku svečanost od toga, pozvao je prostitutke da igraju i pevaju na prijemu... kao što se maharadžama sviđa; oni imaju svoje vlastite poglede. On je sasvim zaboravio da primanje *sannyasina* s pevanjem i plesom prostitutki ne dolikuje. Ali nije mogao znati sve to. Znao je da kad nekoga prima mora da se pije i pleše.

A Vivekananda je još bio nezreo; još nije bio savršeni *sannyasin*, onda postoji ravnodušnost - ali on još nije bio ravnodušan. Nije dovoljno duboko ušao čak ni u Patanjđalija. Bio je mlad čovek i vrlo sklon uzdržavanju kojim je suzbijao svoj seks i sve. Kada je video prostitutke, jednostavno se zaključao u svojoj sobi i nije izlazio iz nje.

Maharadža je došao i zatražio oprostaj. Rekao je: "Nismo znali. Nikada nismo primali *sannyasina*. Uvek smo primali kraljeve, otuda znamo takve načine primanja. Dakle, žao nam je, ali sada je ovo postalo jako uvredljivo, jer ovo je najveća prostitutka u zemlji - i vrlo je skupa. Mi smo je platili, a sada reći joj da ode, bila bi velika uvreda za nju; ako vi ne dođete ona će se osećati vrlo povređena. Stoga izađite van."

Ali Vivekananda se plašio da izađe van; zbog toga kažem da je bio još nezreo, još neosposobljen *sannyasin*. Još ne postoji ravnodušnost - već osuda: "Bludnica!" Bio je vrlo ljut, pa je rekao: "Ne." Onda je prostitutka počela da peva bez njega, a pevala je pesmu o svecu. Pesa je bila vrlo lepa. Pesa je kazivala: "Ja znam da te nisam vredna, ali si mogao biti malo samilosniji. Ja sam blato, đubre na putu; to ja znam. Ali ti ne treba da budeš neprijateljski prema meni. Ja nisam niko - neznalica, grešnik. Ali ti si svetac - zašto se plašiš mene?"

Kaže se da je Vivekananda slušao iz svoje sobe. Prostitutka je plakala i pevala, i on je osetio - osetio je celu situaciju i šta je uradio. To je nezrelo, detinjasto. Zašto se boji? Strah postoji samo ako ste privučeni. Bojaćete se žene ako ste privučeni od nje. Ako vas ne privlači, strah iščezava. Šta je strah? Ravnodušnost dolazi bez ikakvog otpora.

Otvorio je vrata; nije mogao obuzdati sebe, pobedila ga je prostitutka. Ona je postala pobednik; morao je da izađe van. Izašao je, seo i napisao u dnevniku: "Novo otkrovenje sam dobio od božanskog. Plašio sam se... mora da je bilo neke požude u meni. Zbog toga sam se plašio. Inače žena me je potpuno pobedila, i nikada nisam video tako čistu dušu. Suze su bile tako nevine a pevanje i igranje tako sveto da bih ja bio neprimećen. A sedeći pored nje, po prvi put sam postao svestan da nije pitanje ko je tu spolja; pitanje je šta je."

Te noći je napisao u svom dnevniku: "Sada bih uvek mogao spavati s tom ženom u krevetu i ne bi bilo straha." On je transcendirao. Ta prostitutka mu je pomogla da transcendira. Ovo je čudo. Ramakrišna nije mogao da pomogne, a prostitutka mu je pomogla. Dakle, niko ne zna odakle će pomoć doći. Niko ne zna šta je zlo, a šta je dobro. Ko može odlučiti? Um je nemoćan i bespomoćan. Stoga ne uzimajte nikakvo stanovište; to je značenje da se bude ravnodušan.

Um takođe postaje smiren naizmeničnim izdisanjem i zadržavanjem daha.

Patanđali takođe daje druge alternative. Ako možete uraditi ovo - bivajući srećni sa srećnim ljudima, prijateljski; saosećajući s jadnim, radosni s čestitim, ravnodušni sa zlim ljudima - ako to možete uraditi, onda ulazite iz transformacije uma prema nad-umu. Ako ne možete učiniti - jer je to teško, nije lako - onda postoje druga dva puta. Ne osećajte se potišteni.

Patanđali kaže:

Um takođe postaje smiren naizmeničnim izdisanjem i zadržavanjem daha.

Onda uđite kroz fiziologiju. Prvo je ulazak kroz um, drugo je ulaženje kroz fiziologiju.

Disanje i mišljenje su duboko povezani, kao da su dva pola jedne stvari. Vi takođe ponekad postajete svesni, ako ste malo pažljivi; kad god se um promeni, disanje se promeni. Na primer, vi ste ljuti; odmah se disanje menja, ritam se gubi. Disanje ima različit kvalitet. Ono nije ritmičko.

Kada imate strast, požudu, kada seks nadvlada, disanje se menja; ono postaje grozničavo, ludo. Kada ste smireni, ne radeći baš ništa, samo se osećate vrlo opušteno, disanje ima različit ritam. Dakle, ili promenite um i disanje će se promeniti, ili možete učiniti obrnuto: promenite disanje i um će se promeniti. Promenite ritam disanja, i um će se odmah promeniti.

Kada se osećate srećni, smireni, ljubomorni, zapamtite ritam disanja. Sledeći put kada nastupi ljutnja, nemojte dozvoliti disanju da se promeni; zadržite ritam disanja kao da ste srećni. Onda nije moguća ljutnja, jer disanje stvara situaciju za to. Sile disanja iz unutrašnjih žlezda u telu oslobađaju hemikalije u krvi.

Zbog toga postajete crveni kada ste ljuti; određene hemikalije su ušle u vašu krv i postali ste grozničavi. Vaša temperatura raste. Telo je spremno da se bori ili preduzme borbu: telo je u krizi, u vanrednom stanju. Kroz ritam disanja ova promena nastaje.

Ne menjajte disanje. Upravo ga zadržite kao da ste smireni, baš disanje mora da sledi obrazac smirenosti - i osetićete da je nemoguće da postanete ljuti. Samo pokušajte da budete smireni u disanju, i osetićete da seks iščezava.

Ovde on predlaže metodu:

Um takođe postaje smiren naizmeničnim izdisanjem i zadržavanjem daha.

Možete uraditi dve stvari; kad god osetite da um nije smiren - da je napet, zabrinut, brbljajući, uznemiren, konstantno sanjiv - uradite jednu stvar: prvo duboko izdahnite. Uvek započnite sa izdisanjem. Izdahnite duboko, onoliko koliko možete, izbacite sav vazduh van. Sa izbacivanjem vazduha to raspoloženje će biti izbačeno van, jer disanje je sve.

A kada izdahnite koliko je moguće, uvucite stomak unutra i zadržite za nekoliko sekundi - ne udišite. Tada pustite telo da samo udahne. Udahnite duboko - onoliko koliko možete. Opet stanite za nekoliko sekundi sa punim plućima. Ali vazduh mora kompletno biti

izbačen napolje. Izdahnite potpuno i udahnite potpuno; u istom ritmu. Ako ste zadržali vazduh tri sekunde, onda i bez vazduha treba da budete tri sekunde. Zadržite udahnuti dah unutra, zadržite izdahnuti dah. Odmah ćete osetiti promenu koja nastupa u vašem telu. Raspoloženje je nestalo. Nova klima je ušla u vas.

Šta se dešava? Zašto je to tako? Iz mnogo razloga, od kojih je jedan taj da kada započnete stvarati ovo disanje, vaš um je potpuno odvrćen. Vi ne možete biti ljuti, jer je započela nova stvar, um ne može imati dve stvari zajedno. Vaš um je sada ispunjen izdisanjem, udisanjem, zaustavljanjem, stvaranjem ritma. Vi ste potpuno apsorbovani u tome, saradnja sa ljutnjom je prekinuta; to je jedna stvar.

Ovo izdisanje i udisanje čisti celo telo. Kada izdahnete i zadržite (bez daha) za tri sekunde, ili pet sekundi - onoliko koliko želite, onoliko koliko možete - šta se iznutra dešava? Celo telo izbacuje u krv sve što je otrovno. Vazduh je izvan, a telo zadobija prazninu. U toj praznini svi otrovi se izbacuju napolje. Oni dolaze do srca, akumuliraju se tamo - otrovni gasovi, azot, ugljen dioksid, svi se zajedno tamo sakupljaju.

Ne dajte im priliku da se sakupljaju zajedno. Nastavite da udišete i izdišete. Nema praznine, nema pauze. U toj pauzi, rascep se stvara, neka praznina. U toj praznini, sve teče i ispunjava je. Dakle, uzmete duboki udah, a onda zaustavite (dah). Svi ovi otrovni gasovi s disanjem postaju pomešani; onda opet izdahnete i izbacite ih van. Opet pauza. Pustite da se otrovi sakupe. To je način izbacivanja stvari napolje.

Um i disanje su veoma povezani - moraju biti, jer disanje je život. Čovek može postojati bez uma, ali ne može postojati bez disanja. Disanje je dublje nego um. Vaš mozak može biti kompletno operisan; bićete živi ako možete disati. Ako se disanje nastavi, vi ćete biti živi. Mozak može biti sasvim izvađen napolje. Vi ćete vegetirati, ali ćete biti živi. Nećete moći da otvorite oči i govorite, da činite išta, ali na krevetu možete biti živi, vegetirajući za mnogo godina. Ali um ne može opstati; ako se disanje zaustavi, um iščezava.

Vi ste otkrili ovu osnovnu stvar - da je disanje dublje od mišljenja. Ako promenite disanje možete promeniti mišljenje. Jednom kada znate ključ, da disanje ima ključ, možete kreirati svaku klimu koju želite; to zavisi od vas. Način disanja zavisi od vas. Vi samo radite jednu stvar; za sedam dana, samo naćinite zabeleške o različitim tipovima disanja koji se dešavaju s različitim raspoloženjima. Vi ste ljuti; uzmite beležnicu i evidentirajte disanje - za koliko udišete i za koliko izdišete. Brojeći do pet vi udišete, brojeći do tri izdišete - zabeležite to.

Ponekad se osećate vrlo, vrlo lepo - zapišite to, onda koja je proporcija udisanja i izdisanja, koja je dužina, ima li ikakve pauze - zabeležite to. Za sedam dana naćinite svoj dnevnik da biste osetili svoje vlastito disanje, kako je povezano s vašim raspoloženjima. Onda ga možete probati. Kad god želite odbaciti raspoloženje, samo koristite suprotan obrazac. Ili, naravno, ako želite da donesete određeno raspoloženje, samo koristite određeni obrazac.

Glumci svesno ili nesvesno dolaze do toga jer ponekad moraju biti ljuti a da nisu ljuti. Šta će oni stoga učiniti? Moraće da kreiraju obrazac disanja. Možda neće biti svesni, ali će započeti da dišu kao da su ljuti, ubrzo krv jurne unutra i otrovi su oslobođeni. Iako bez ljutnje njihove oči su crvene, oni su u suptilnom stanju ljutnje bez da su ljuti. Oni moraju iskazivati ili voditi ljubav a da nisu u ljubavi, moraju pokazivati ljubav a da nisu zaljubljeni. Kako to rade? Oni znaju određenu tajnu *joge*.

Zbog toga ja uvek kaćem da *jogin* može postati najsavršeniji glumac. On to i jeste! Njegova predstava je široka, to je sve. On deluje, glumi - ne glumi na podijumu pozorišta, već na pozornici sveta. On je samo glumac, nije pravi činilac. Razlika je što uzima ućešće u velikoj drami, a može ostati svedok toga i može ostati udaljen i izdvojen.

Kada meditacija proizvodi izuzetne ćulne percepcije, um stiće poverenje a ovo pomaće istrajnosti.

Ako odradite svoj obrazac disanja, i otkrijete tajne ključeve kako da promenite klimu uma, kako da promenite raspoloženja... I ako delujete s oba pola, to će biti bolje. Pokušajte da budete prijateljski prema srećnom, ravnodušni prema zlom, i takoće da menjate i preobraćavate obrazac svog disanja. Onda će biti neobićan osećaj opaćanja.

Ako ste uzeli LSD, marihuanu, hašiš onda se dešava neobičan osećaj percepcije. Vi gledate obične stvari, a one postaju neobične, retke. Haksli (Aldous Nuxley) se seća da kada je prvi put uzeo LSD sedeo je pred jednom običnom stolicom, a kada je bio sve dublje i dublje sa drogom, kada je bio *u tome uključen*, stolica je odmah počela da menja boju. Postala je blistava; jedna obična stolica - on nije nikada posvećivao njoj nikakvu pažnju - postala je tako lepa, iz nje su izlazile mnoge boje, kao da je bila načinjena od dijamanta. Takvi lepi oblici i nijanse da nije mogao poverovati svojim očima šta se dešava. Docnije se prisećao da se to možda dogodilo Van Gogu, pošto je on gotovo sasvim isto naslikao stolicu.

Pesniku nije potrebno da koristi LSD. On ima jedan unutra ugrađen sistem ubacivanja LSD u telo. To je razlika između pesnika i običnog čoveka. Zbog toga oni kažu da se pesnik rađa, a ne stvara se; jer on ima izuzetnu telesnu strukturu. Hemikalije u njegovom telu imaju različit kvantitet i kvalitet za njih. Zbog toga gde vi ne vidite ništa on vidi čuda. Vi vidite obično drvo, a on vidi nešto neverovatno. Vi vidite obične oblake; a pesnik, ako je zaista pesnik, nikada ne vidi ništa obično; sve je izuzetno lepo.

Isto se događa *joginu*; jer kada promenite svoje disanje i držanje, vaša telesna hemija menja svoj obrazac, prolazite kroz hemijsku transformaciju, a onda vaše oko postaje jasno, nova moć opažanja se dešava. Isto staro drvo postaje apsolutno novo. Nikada niste upoznali senku njegovog zelenila; postala je sjajna. Čitav svet svuda oko vas uzeo je nov oblik. Sada je to raj - nije obična stara kvarna zemlja.

Ljudi oko vas više nisu isti. Vaša obična žena postaje najlepša žena. Sve se menja s jasnoćom vaše percepcije. Kada se vaše oči promene, sve se menja. Patanjđali kaže:

Kada meditacija proizvodi izuzetne čulne percepcije, um stiče poverenje a ovo pomaže istrajnosti.

Onda postajete sigurni da ste na pravom putu. Svet postaje sve lepši i lepši, a ružnoća iščezava. Sve postaje sve više i više harmonija; nesloga iščezava. Svet postaje sve više i više dom, osećate se sve više i više lagodno u njemu. On je prijateljski. To je ljubavni događaj između vas i univerzuma. Stičete sve više poverenja, i više istrajnosti ima u vašem pregnuću.

Takođe meditirajte na unutrašnju svetlost koja je uzvišena, izvan svakog bola.

Ovo se može uraditi samo kada ste zadobili određen kvalitet moći opažanja. Onda možete zatvoriti oči i naći plamen - lep plamen pokraj srca, plavu svetlost. Ali odmah sada je ne možete videti. Ona je tu, uvek je bila tu. Kada umrete, odlazi napolje iz vašeg tela. Ali ne možete je videti jer kada ste bili živi niste mogli da je vidite.

A drugi takođe to neće moći da vide, da nešto izlazi van; ali je Kirlian iz Sovjetske Rusije načinio fotografije sa vrlo osetljivim filmovima. Kada osoba umire nešto se okolo dešava. Neka telesna energija, neka stvar slična svetlosti, napušta, odlazi i iščezava u kosmosu. Ta svetlost je uvek tu; to je središte vašeg bića. Ona je pored srca - sa plavim plamenom.

Kada imate čistu percepciju, možete videti lep svet, svet svuda oko vas - kada su vaše oči jasne. Zatvorite ih i premestite se bliže srcu; pokušajte da nađete šta je tamo. Prvo ćete osetiti tamu. To je upravo kao da ste toplog sunčanog dana ušli spolja u sobu, i osetite da je sve tamno. Ali sačekajte, da oči budu usklađene s tamom, i ubrzo ćete početi da vidite stvari u kući. Vi ste bili napolju milionima života. Kada po prvi put uđete unutra, ničega nema izuzev tame, praznine. Ali pričekajte, potrajajte nekoliko dana - čak i nekoliko meseci, ali samo pričekajte, zatvorite oči i gledajte dole u srce. Iznenada, jednog dana to se dogodi; vidite svetlost, plamen. Onda se usredsredite na plamen.

Ništa nije blaženije od toga. Ništa nije razigranije, raspevanije, muzikalnije, harmoničnije od te prave unutarnje svetlosti u vašem srcu. A što se više usredsređujete, više postajete smireni, tihi, hladnokrvni, sabrani. Onda za vas nema tame. Kada je vaše srce ispunjeno svetlošću, čitav univerzum je ispunjen svetlošću.

Takođe meditirajte na unutrašnju svetlost koja je uzvišena, izvan svakog bola.

Takođe, meditirajte na onome ko je postigao beželjnost.

Taj alat, sve alternative, daje vam Patanjđali. *Vitarga*, onaj ko je otišao izvan svih želja - takođe meditirajte na njemu. Mahavira, Buda, Patanjđali - vaši obožavani - Zaratustra, Muhamed, Hrist ili bilo ko, prema kome osećate naklonost i ljubav... Meditirajte na onome ko je otišao izvan želja. Meditirajte na vašem učitelju, na vašem *guruu*, koji je otišao izvan želja. Kako će to pomoći? To pomaže jer kada meditirate na nekome ko je otišao s one strane želja, on u vama postaje magnetska sila. Dozvoljavate mu da uđe u vas; on vas izvlači iz vas samih. Ovo postaje vaša dostupnost, raspoloživost za njega.

Ako meditirate na nekome ko je otišao izvan želja, postaćete pre ili kasnije kao on, jer meditacija vas čini sličnim samom objektu meditacije. Ako meditirate na novcu, postaćete baš kao novac. Idite i pogledajte u tvrdicu; on više nema dušu. On ima samo bankovni bilans; nema ništa unutra. Ako slušate čućete samo primedbe, *rupiji*; tamo nećete naći nikakvo srce. Čemu god posvetite svoju pažnju, postajete slični tome. Dakle budite svesni. Ne posvećujte pažnju nečemu što ne biste želeli da postanete, jer je to početak. Seme se sadi s pažnjom, i ubrzo će ono postati drvo.

Vi sadite seme pakla, a kada ono postane drvo kažete: "Zašto sam tako bedan?" Uvek posvećujete pažnju pogrešnom; uvek gledate u ono što je negativno. Uvek poklanjate pažnju mani; onda postajete manjkavi.

Ne poklanjajte pažnju mani, nedostatku. Posvetite pažnju lepom. Zašto brojati trnje. Zašto ne gledati cvet? Zašto ceniti trnje? Zašto ceniti noći? Zašto ne ceniti dane? Ako brojite i cenite noći, onda ima dve noći a samo jedan dan između njih. Ako brojite dane, onda su dva dana a samo jedna noć između. A to čini veliku razliku. Gledajte u svetlu stranu ako želite da postanete svetlost; gledajte u mrak ako želite da postanete tama.

Patanjđali kaže:

Takođe, meditirajte na onome ko je postigao beželjnost.

Tražite majstora, predajte se majstoru. Budite predusretljivi prema njemu. Slušajte, posmatrajte, jedite i pijte njega. Pustite ga da uđe u vas; dozvolite svom srcu da bude ispunjeno s njim. Ubrzo ćete biti na putovanju, jer objekat pažnje na kraju postaje cilj vašeg života. A ljubaznost, pažljivost je tajna uzajamnog odnosa. Kroz pažljivost vi postajete objekat svoje pažnje.

Krišnamurti nastavlja da govori: „Posmatrač postaje posmatrano.“ On je u pravu: Šta god posmatrate, vi ćete postati. Stoga budite budni, čuvajte se, ne posmatrajte nešto što ne biste želeli da postanete, jer to je vaš cilj; vi sejete seme.

Živite pokraj *vitarge* - pored čoveka koji je izvan želja. Živite pored čoveka koji nema ništa da ostvaruje ovde, koji je ostvaren. Sama njegova ostvarenost će vas preplaviti, i on će postati katalizator.

On neće raditi ništa, jer čovek koji je iznad želja ne može raditi ništa. Čak vam ne može ni pomoći jer pomoć je takođe želja. Mnogo pomoći dolazi kroz njega, ali vam on ne pomaže. On postaje katalizator ne čineći ništa, ako mu dopustite; on se spušta u vaše srce i samo njegovo prisustvo vas kristališe.

ALFA JE OMEGA

Izlaganje 10. januara 1975. u Buddha dvorani.

Prvo pitanje:

Da li pozitivne misli donose sreću, kao, na primer, želja za prosvetljenjem?

To je preveliko traženje od pozitivnih misli jer prosvetljenje je izvan dualnosti; ono nije ni negativno niti pozitivno. Kada se oba polariteta napuste, ono se dešava. S pozitivnim mislima mnoge stvari su moguće - ne prosvetljenje.

Možete biti srećni, ali ne blaženi. Sreća dolazi i odlazi; suprotno uvek postoji s njom. Kada ste srećni, upravo pored sreće nesreća čeka svoje vlastito vreme. Po pravilu čeka na red. Kada ste ljubazni ili puni ljubavi, to je pozitivno; mržnja čeka svoje vlastito vreme.

Pozitivno ne može otići izvan dualnosti. To je dobro sve dotle dok ide, ali previše je tražiti prosvetljenje od toga. Nikada ne očekujte to. Negativno mora da bude ostavljeno da bi se dostiglo pozitivno. Pozitivno mora takođe da bude ostavljeno da bi postiglo ono izvan. Prvo ostavite negativno, onda odbacite pozitivno; tada ništa ne preostaje. To nepostojanje je prosvetljenje; onda više ne postoji um.

Um je ili pozitivan ili negativan; srećan ili nesrećan; ljubazan ili gnusan; ljut ili saosećajan; dan i noć; rođenje i smrt - sve pripada umu. Ali vi ne pripadate umu. Vi ste izvan njega - okruženi ste umom, ali izvan njega.

Prosvetljenje ne nastaje od uma. Ono nastaje od vas. Realizacija da "ja nisam um" jeste prosvetljenje. Ako ostajete negativni, ostajete u delu doline uma. Ako ste pozitivni vi dostižete deo vrha uma. Ali nijedno ne transcendirira mentalnu ravan vašeg bića, sam um; odbacite oboje.

Teško je ostaviti pozitivno. Lako je odbaciti negativno jer negativno vam daje patnju. To je pakao; vi to možete ostaviti. Ali pogledajte u nesreću; niste čak ni nju ostavili. Prianjate uz negativno takođe. Čvrsto se držite uz bedu kao da je blago. Lepite se uz nesreću samo zato jer je postala stara navika, a vama treba nešto da se privežete. Ne nalazeći ništa, vi se držite vašeg pakla. Ali zapamtite, da se ostavi negativno lako je, ma koliko da izgleda teško. U poređenju s pozitivnim to je vrlo lako, jer je to patnja.

Da se ostavi pozitivno znači da se odbaci sreća; da se odbaci pozitivno znači da se odbaci sve što izgleda kao cveće, sve što je lepo. Negativno je ružno, pozitivno je lepo. Negativno je smrt, pozitivno je život. Ali ako možete ostaviti negativno... dakle načinite prvi korak. Prvo osetite patnju, koliko patnje vam je dalo negativno. Samo posmatrajte kako patnja nastaje iz toga; posmatrajte samo i osećajte. Samo osećanje da negativno stvara patnju postaće odbacivanje.

Ali um ima vrlo lukav trik. Kad god patite, uvek kaže da je neko drugi odgovoran. Budite oprezni, jer ako ste žrtva ovog trika onda negativno se nikada ne može odbaciti. Na taj način negativno sebe skriva. Vi ste ljuti. Um kaže neko vas je uvredio i zbog toga ste ljuti - to nije ispravno. Neko vas je možda uvredio, ali to je samo jedan izgovor. Vi već očekujete da budete ljuti. Ljutnja se akumulirala u vama, inače neko bi bio uvređen - ne bi bilo ljutnje.

Uvreda može da postane vidljivi uzrok toga, ali to stvarno nije uzrok. Vi ključate unutra. Zapravo, osoba koja vas grdi pomaže vam. Pomaže vam da iznesete svoj nemir van i da se okonča s tim. Vi ste u tako lošoj formi da vam čak i uvreda pomaže. Neprijatelj vam pomaže jer pomaže da iznesete sve negativnosti van. Barem ste rasterećeni za sada.

Um uvek ima ovaj trik da skrene vašu svest prema drugom. Čim nešto ide pogrešno vi započinjete da tražite ko je to uradio. U tom traženju ne uspevate, a stvarni krivac se skriva u pozadini.

Načinite to apsolutnim zakonom da kad god je nešto pogrešno, odmah zatvorite oči i potražite pravog krivca. A moći ćete to da vidite jer je to istina. To je realnost. Istina je da vi akumulirate ljutnju; zbog toga postajete srditi. Istina je da vi akumulirate mržnju; zbog toga osećate neprijateljstvo. Drugi nije pravi uzrok. Na sanskritu oni imaju dva izraza. Jedan izraz je *karan* - pravi uzrok, a drugi izraz je *nimitta* - nestvarni uzrok. A *nimitta*, nestvarni uzrok koji izgleda kao uzrok, ali nije uzrok, obmanjuje vas. Obmanjivao vas je za mnogo, mnogo života.

Odmah zatvorite oči i idite gde god osećate da se nešto jadno dešava, jer to je pravi momenat da uhvatite krivca na samom delu. Inače nećete moći da ga uhvatite. Kada ljutnja iščezne, vi ćete zatvoriti svoje oči. Ničega nećete naći tamo. U užarenoj, plahovitoj situaciji, ne propustite glavnu stvar. Načinite to meditacijom.

Ako počnete osećati da nije potrebna nikakva metoda za odbacivanje negativnog... Negativno je tako gadno, to je takva bolest - neverovatno je kako to nosite. Odbacivanje nije ništa; nošenje je zapanjujuće. To je zbunilo sve Bude - kako nosite i zašto nosite sve svoje bolesti tako ljubazno? Tako ste pažljivi s njima; štitate sve što je pogrešno. Zaštićene, puštaju sve dublje i dublje korenje u vama.

Shvativši jednom da je to moja vlastita negativnost koja stvara problem, to otpada samo od sebe. A onda ima lepote, kada negativan um otpadne sam od sebe. Ako pokušavate da ga odbacite, on će prijanjati; jer sam napor da se to odbaci pokazuje da vaše razumevanje nije sazrelo. Svako odricanje je nezrelost; niste zreli za to. Zbog toga je potreban napor da se to odbaci. Ja nosim smeće; treba li mi ikakav napor da ga odbacim, izuzev razumevanja da je to smeće? Ako mi treba neki napor da to odbacim, to znači da dodajem mom razumevanju napor. Samo razumevanje nije dovoljno - zbog toga je potreban napor.

Svi oni koji su znali kažu da je napor potreban jer vi nemate razumevanje. To može biti neko intelektualno znanje, ali zaista niste osetili situaciju, inače jednostavno biste je odbacili. Ako zmija gmiže stazom, vi jednostavno skočite. Nema napora u skoku. Vi ne odlučujete da skočite; ne stvarate u sebi logičan zaključak: "Evo zmije, a kad god ima zmije postoji opasnost; stoga moram skočiti." Vi ne stvarate logičan zaključak korak po korak. Čak i Aristotel bi skočio. Kasnije on može načiniti logičan zaključak, ali baš sada, kada je tu zmija, zmija ne mari za vašu logiku, a čitava situacija je tako opasna... samo razumevanje te situacije dovoljno je opasno.

Da se odbaci negativno nije potreban napor - samo razumevanje. Onda se javlja pravi problem; kako odbaciti pozitivno - jer je tako lepo. A za vas koji niste upoznali onostrano, transcendenciju, to je najviša sreća - tako ste srećni. Pogledajte par u ljubavi; pogledajte u njihove oči, način na koji hodaju s rukom u ruci; oni su srećni. Recite im da odbace taj pozitivan um, i oni će pomisliti: "jeste li ljudi?" Oni su to čekali i sada se to dogodilo. A onda dođe Buddha i kaže: "Ostavite to."

Kada neko uspeva da postiže sve više i više na lestvici uspeha, recite mu da odbaci to. U njegovim očima to je jedina njegova svrha. Čak i ako pomisli da ostavi to, zna da će pasti u nevolju.

Jer gde ćete se kretati od pozitivnog - znate samo dve mogućnosti: pozitivnu ili negativnu. Ako odbacite pozitivno, krećete se prema negativnom. Zbog toga negativno mora biti ostavljeno prvo, tako da nema ničega da se kreće prema negativnom. Inače, ako odbacite pozitivno, odmah negativno ulazi. Ako niste srećni, onda kakvi ćete biti - nesrećni? Ako niste smireni, kakvi ćete biti - brbljivi? Stoga, odbacite negativno prvo, tako je alternativa zatvorena - ne možete se kretati tim putem. Inače energija ima uobičajeni tok kretanja od pozitivnog prema negativnom, od negativnog prema pozitivnom. Ako postoji negativno, onda postoji svaka mogućnost da onog momenta kada odbacite pozitivno vi postanete negativni.

Kada niste srećni, bićete nesrećni. Vi ne znate da takođe postoji i treća mogućnost. Treća mogućnost se samo otvara kada je negativno ostavljeno, a onda odbačeno i pozitivno. Za momenat će biti zastoj. Energija se ne može kretati nigde, ne znajući gde da se kreće. Negativna vrata su zatvorena, pozitivna su zatvorena. Vi ćete biti za momenat... a taj momenat će izgledati kao večnost. Izgledaće vrlo, vrlo dug - bez kraja.

Za momenat vi ćete biti baš u sredini, ne znajući šta da radite, gde da idete. Ovaj momenat će izgledati kao ludilo. Niste ni pozitivni niti negativni, onda gde ste? Kakav je vaš identitet? Vaš identitet, reputacija i forma odbacuju se s pozitivnim i negativnim. Iznenada niste niko koga možete prepoznati - samo energija, fenomen. I ne možete reći kako se osećate. Nema osećanja. Ako to možete tolerisati, podneti ovaj momenat, to je najveće žrtvovanje, najveća *tapascharya*, a čitava *joga* vas priprema za taj momenat. Inače tendencija će biti da odete negde, ali nemojte ostati u ovom vakumu. Budite pozitivni, budite negativni, ali ne ostajte o ovom vakumu. Vi ste ništa, kao da iščezavate. Ambis se otvorio, a vi padate u njega.

U tom momentu potreban je majstor koji će reći: "Čekaj! Ne plaši se, ja sam ovde." To je samo laž, ali vam je potrebna. Nikoga nema. Čak ni majstor ne može biti tu jer majstor nestaje kada se vaš um okonča. Sada ste apsolutno sami, ali da se bude sam tako je strašno, tako slično smrti, da je potreban neko ko će vam uliti hrabrost. Jer je to pitanje samo jednog momenta i laž pomaže.

A ja ću vam reći, sve Bude su bili lažovi baš zbog saosećanja prema vama. Majstor kaže: "Ja sam ovde. Ne brini; idi napred." Vi zadobijate poverenje, načinite skok. U pitanju je samo momenat, i sve zavisi od toga. Čitava egzistencija zavisi od toga; tačka ukrštanja, tačka ključanja. Ako načinite korak, zauvek ste izgubljeni za um. Neće biti pozitivnog, nema opet negativnog.

Možete biti zaplašeni. Možete se vratiti natrag i ući u negativno ili u pozitivno koje je prijatno, udobno, blisko. Vi ste ulazili u nepoznato; to je problem. Prvo problem je kako odbaciti negativno - nužno je zrelo razumevanje - a koje je najlakše, a vi niste učinili čak ni to.

Onda je problem kako ostaviti pozitivno koje je tako lepo i pruža vam takvu sreću. Ali ako odbacite negativno, ako postanete toliko zreli, imaćete drugo razumevanje, drugi preobražaj, u kome se može uvideti da ako ne odbacite pozitivno, negativno će se vratiti natrag.

Pozitivno onda gubi svu svoju pozitivnost. Bilo je pozitivno samo u poređenju s negativnim. Jednom kada se negativno odbaci, čak i pozitivno postaje negativno jer sada možete videti da je sva sreća trenutna. A kada se taj trenutak izgubi, gde ćete biti? Negativno će ući opet.

Pre nego što negativno uđe, odbacite ga. Pakao uvek dolazi kroz nebo ili raj. Nebo je samo kapija; pakao je stvarnost iza nje. Kroz nebo i obećanje raja vi ulazite u pakao. Pakao je stvarno mesto; nebo je samo kapija. Pre ili kasnije - kako možete zauvek ostati na kapiji? Morate ući. Gde ćete otići od pozitivnog?

Jednom kada se negativno ostavi, možete videti da je pozitivno samo drugi aspekt negativnog - nije zaista suprotan, nije protivan, već zavera. Oni su oboje u zaveri; oni su zajedno. Kada dođe do ovog razumevanja, pozitivno postaje negativno, vi to možete odbaciti.

Zapravo, nije dobro da se kaže da vi to možete ostaviti. To se takođe odbacuje. To je takođe postalo negativno. Onda vi znate da u ovom životu nema ničega sličnog sreći. Sreća je trik nesreće, da bi takođe ušla unutra. To je baš kao odnos jajeta i kokoške. Šta je koška? To je put jajeta da se vrati natrag. A šta je jaje? To je put kokoške da se vrati natrag.

Pozitivno i negativno nisu prave suprotnosti. Oni su kao kokoška i jaje, majka i dete. Oni pomažu jedno drugo i dolaze jedno od drugog. Ali ovo razumevanje je moguće samo kada se negativno odbaci. Onda odbacujete pozitivno takođe. Tada možete ostati u tom prolaznom momentu, koji je najveći trenutak u egzistenciji. Nikada nećete osećati da je drugi trenutak tako dug - kao da prolaze godine, jer vakuum... Vi gubite svaku vezu, čitava prošlost i budućnost iznenada se prazne, ne znajući gde ste, ni šta se događa.

Ovo je trenutak ludosti. Ako pokušate da se vratite iz ovog trenutka, ostaćete uvek ljudi. Mnogi ljudi polude kroz meditaciju. Od tog momenta oni padaju natrag, a sada ne postoji ništa u šta bi se nazad palo jer negativno i pozitivno su odbačeni. Oni više ne postoje; kuća više nije tu. Jednom kada ostavite kuću ona iščezava. To zavisi od vas; to nije odvojen entitet.

Um nije odvojen entitet. On zavisi od vas. Jednom kada ga ostavite, više nije tu. Ne možete se vratiti natrag, pasti nazad na to. To je stanje ludosti. Niste postigli transcendentno, a vratili ste se natrag i tražite um - on više nije tu; kuća je iščezla.

Da se bude u tom stanju jeste vrlo, vrlo bolno. Prava patnja se po prvi put dešava. Otuda, majstor - potreba za majstorem, koji vam neće dozvoliti da se vratite natrag, ko će vas prisiliti da idete napred, jer jednom kada se okrenete natrag, ko će vas prinuditi da idete napred, jer kada se jednom okrenete natrag biće potreban veliki napor da se opet vratite na to mesto. Možda ćete propustiti to za mnogo života jer sada nema uma da bi to čak razumeo.

U *sufizmu* to stanje se naziva stanje *masti* - stanje ludog čoveka, božanskog ludaka. To stanje je zaista teško razumeti jer čovek jeste i nije - oboje. On se i smeje i plače, izgubio je svaku orijentaciju. Ne zna šta je plakanje, a šta je smejanje. Imali li u tome ikakve kontradikcije? On udara sebe i uživa, slavi udarajući sebe. On ne zna šta radi, da li je to štetno ili nije. Postaje potpuno zavisano, postaje kao malo dete; o njemu se mora starati.

Ako neko uđe u meditaciju bez majstora, rezultat može da bude takav. S majstorem, majstor će biti barijera. On će stajati iza vas i neće vam dopustiti da idete natrag. On će postati stena. I ne nalazeći način da idete natrag, moraćete da skočite. Niko ne može to preduzeti za vas. Niko u tom momentu ne može biti s vama. Ali jednom kada naćinite taj skok morate transcendirati sve dualnosti. Negativno, pozitivno, oboje nestaju - a to je prosvetljenje.

Ja govorim o pozitivnom tako da možete odbaciti negativno. Jednom kada ostavite negativno vi ste uhvaćeni u klopku. Onda pozitivno mora da bude odbaćeno. Svaki korak dovodi do drugog, na takav način da, ako naćinite prvi korak, drugi će nužno doći. To je lanac. Zapravo, samo prvi treba preduzeti. Onda sve drugo sledi. Prvi je poslednji, ako razumete. Poćetak je kraj, alfa je omega.

Drugo pitanje:

Molimo vas opišite razvojni jaz između čoveka sa duhovnim iskustvom koji je već dostigao određen stepen više svesti, čak i određene psihićke vešćine i sposobnosti, i potpuno razvijenog bića - živog Buddhē.

Ovo je razlika: čovek koji je postao apsolutno pozitivan jeste čovek duhovnog postignuća. Osoba koja je postala apsolutno negativna... Kada ja kaćem apsolutno negativna, mislim devedeset devet posto negativna, jer apsolutna negativnost nije moguća. Nije moguća ni apsolutna pozitivnost. Drugo je potrebno. Kvantitet može da se promeni; stepeni se razlikuju.

Ćovek koji je devedeset devet posto negativan, a jedan posto pozitivan jeste najnići čovek, koga hrišćani nazivaju grešnikom - pozitivnim jedan posto! To je potrebno samo da pomogne njegovih devedeset devet posto negativnosti. Ali u svemu negativnom, šta god da vi kaćete, samo 'ne' je odgovor. Šta god da traći egzistencija, odgovor je samo 'ne'. Ateista koji nićemu ne može reći 'da', koji je postao nesposoban da kaće 'da', koji ne može verovati - taj čovek pati u paklu. Zato što on kaće svemu 'ne', on postaje 'ne', zevajuće 'ne'; ljutnja, nasilje, ugušivanje i ugnjetavanje, žalost, sve skupa - on postaje personifikovani pakao.

Teško je naći takvog čoveka, jer teško je biti takav čovek. Da se živi u devedeset devet posto pakla vrlo je teško. Međutim, govorim vam ovo, samo da bih vam objasnio. Ovo je matematićka mogućnost. Ćovek to može postati ako pokuša. Takvog čoveka nećete nigde naći. Ćak ni Hitler nije tako destruktivan. Ćitava energija postaje destruktivna - ne samo za druge, već takode i za sebe. Ćitavo držanje je samoubilaćko. Kada osoba poćini samoubistvo, šta kaće? Kaće 'ne' celom životu kroz svoju smrt. Ona kaće 'ne' Bogu, ovako: "Ti me ne možeš stvoriti. Ja ću unišćiti sebe."

Sartr, jedan od najvećih mislilaca ovog veka, kaće da je samoubistvo jedina sloboda - sloboda od Boga. Zašto osloboćenje od Boga? Jer ne postoji sloboda. Nemate nikakvu slobodu da stvarate sebe. Gde god da ste, vi nalazite da ste već stvoreni. Roćenje vi ne možete preuzeti; to nije vaša sloboda. Sartr kaće da ako smrt sami možete odrediti, u tome je vaša sloboda. Time definitivno možete reći jednu stvar Bogu: "ja sam slobodan". Takav čovek koji uvek živi pored ambisa samoubistva jeste zadnji, najveći grešnik.

U egzistencijalizmu koji propoveda Sartr, ove reči su postale vrlo značajne - muka, dosada, žalost. One su morale postati značajne, jer ovaj čovek će živeti u mucu, dosadi. Jedan posto pozitivnog je potrebno. On će reći 'da' dosadi, samoubistvu, mucu, samo tek toliko da ima potrebu da kaže 'da'. Ovo je moderan čovek koji se približava sve bliže i bliže poslednjoj obali. Na drugom vrhu stoji duhovni čovek. Ovo je grešnik, pali čovek. Na drugom vrhu - devedeset devet procenata pozitivnom, jedan posto negativnom - je duhovni čovek. On kaže 'da' svemu. On ima samo jedno 'ne' a to je protiv samog 'ne', to je sve. Inače on je 'da'. Ali zato što totalno 'da' ne može postojati, on ima potrebu i da kaže 'ne'.

Ovaj čovek postiže mnoge stvari jer pozitivan um vam može dati milione stvari; ovaj čovek će biti srećan, smiren, sabran, stalozhen i spokojan. A zbog ovoga um će cvetati i dati njemu sve svoje pozitivne kvalitete. On će imati određene moći. Može čitati vaše misli, može vas isceliti. Njegov blagoslov će postati sila. Samo da budete pokraj njega imaćete koristi. Na suptilne načine on je blagoslov.

Svi *siddhi* - sve moći o kojima *joga* govori, a Patanjđali će docnije govoriti o tome - za njega će biti laki; on će biti čovek čudesa, njegov dodir će biti magičan. Sve je moguće jer on ima devedeset devet posto pozitivan um. Pozitivnost je snaga, moć. On će biti vrlo snažan. Ali još nije prosvetljen. Vama će biti lakše da mislite da je ovaj čovek prosvetljen nego da mislite da je prosvetljen čovek prosvetljen, jer prosvetljen čovek jednostavno ide izvan vas. Vi njega ne možete razumeti; on postaje neshvatljiv.

Zapravo prosvetljen čovek nema moć, jer on nema um. On nije čudotvoran. On nema um; ne može uraditi ništa. On je najviše u ne-delovanju. Čuda se mogu događati oko njega. Ali ona se dešavaju zbog vašeg uma, ne zbog njega, a to je razlika. Duhovan čovek može činiti čuda; a prosvetljeni čovek ne. Čuda su moguća, ali ona će se dogoditi zbog vas, ne zbog njega. Vaše poverenje, vaša vera, stvaraće čudo, jer vi u tom trenutku postajete pozitivan um.

Sa Isusom se dogodilo da je jedna žena dodirnula njegovu haljinu dok se kretao kroz svetinu; a bila je siromašna i tako stara da nije mogla verovati da će je Isus blagosloviti. Stoga je mislila da je dobro biti u gomili, a kada Isus prolazi, samo da dodirne njegovu haljinu. "To je njegova haljina, i sam dodir je dovoljan. A ja sam siromašna i stara, ko će se mariti za mene, koga je briga? Biće mnogo ljudi, a Isus će se biti zainteresovan za njih." Stoga je jednostavno dotakla njegovu haljinu.

Isus je osetio njen dodir, okrenuo se i pogledao je, a žena je rekla: "Ja sam izlečena." Isus je rekao: "To je zbog tvoje vere. Ja nisam uradio ništa; to si ti sama uradila."

Mnoga čudesa se mogu dogoditi, ali čovek koji je prosvetljen ne može učiniti ništa. Um je činilac, činilac svega. Kada um više nije tu, događanja su tu ali ne delovanja. Prosvetljenog čoveka zapravo više nema. On postoji kao ne-entitet, kao jedna praznina. On je hram, (svetinja) - prazan. Vi možete ući u njega, ali ga nećete susresti. On je otišao izvan polariteta; on je veliko izvan, s one strane. Bićete izgubljeni u njemu, ali njega ne možete naći.

Čovek duhovne moći je još u svetu. On je vaša polarna suprotnost. Vi se osećate bespomoćnim; on se oseća moćno. Vi se osećate nezdravo; on može da vas izleči. Nužno je da bude tako. Vi ste devedeset devet posto negativni; on je devedeset devet posto pozitivan. Sam susret je između nemoći i snage. Pozitivnost je snaga, negativnost je nemoć. Vi ćete biti jako impresionirani takvim čovekom, a to postaje opasnost za njega. Što ste više impresionirani njime, više se jača ego. S negativnim čovekom, ega ne može biti vrlo mnogo jer egu treba pozitivna snaga.

Zbog toga u grešnicima možete naći vrlo, vrlo ponizne ljude, ali nikada svece. Sveci su uvek egoistični. Oni su neko, moćni, izabrani, elita, glasnici Boga, proroci. Oni su neko. Grešnik je ponizan - boji se sebe, kreće se pažljivo; on zna ko je. To se dogodilo mnogo puta da je grešnik načinio direktan skok i postao prosvetljen, ali nikada nije to bilo tako lako za čoveka duhovne snage, jer sama snaga postaje prepreka.

Patanjđali će govoriti mnogo o tome. On ima kompletan odeljak ovih *sutri* posvećenih *vibhuti padi* - ovoj dimenziji moći. Napisao je čitav odeljak samo da vas učini opreznim, da ne postanete žrtva toga, jer ego je vrlo suptilan. To je tako suptilna pojava i tako varljiva sila, i gde god ima moći, on to usisava. To je usisavajući fenomen, taj ego. Tako u svetu ego nalazi

politiku, ugled, moć, bogatstvo. Onda on oseća nekoga - vi ste predsednik zemlje ili premijer; onda ste neko. Ili imate milione *rupija* - onda ste neko; ego je ojačan.

Igra ostaje ista jer pozitivno nije izvan sveta. Pozitivno je unutar sveta - bolje nego negativno, ali onda je opasnost takođe veća, jer čovek koji oseća da je velik jer je premijer, predsednik ili vrlo bogat čovek, zna da ne može preneti ta bogatstva izvan smrti. Ali čovek koji se oseća moćnim zbog psihičkih moći - posebno, čitanja misli, vidovitosti, sposobnosti da se čuje (no što je izvan polja čula sluha), astralnog putovanja, isceljenja - on oseća više samoljublja, više egoizma. On zna da može preneti ove moći s one strane smrti. Da, one se mogu preneti, jer je um taj koji se ponovo rađa, a ove sile pripadaju umu, a um se kreće od jednog tela do drugog. On se prenosi. Vi ćete biti rođeni u sledećem životu od samog početka kao harizmatično dete, imaćete u sebi magnetsku silu. Otuda, više privlačnosti; otuda više opasnosti.

Zapamtite, ne pokušavajte da postanete duhovni. Duhovno je protiv materijalnog baš kao negativno protiv pozitivnog. Zapravo, oni nisu suprotnosti. Kvalitet oboje je isti. Jedno je superiornije i suptilno; drugo je grubo i inferiorno, ali oboje su isti. Ne budite prevareni duhovnim moćima. Kad god započnu da se bude u vama duhovne moći, morate biti budniji nego ikada. A one će se javiti! Što više meditirate, um će postati profinjeniji. A kada je um profinjen, seme koje ste nosili započinje da klija. Sada je zemlja spremna i sezona je došla. I lepi su ovi cvetovi...

Kada možete dotaknuti nekoga i odmah ga izlečiti, teško je odupreti se iskušenju. Kada možete učiniti ljudima mnoge dobrobiti, možete postati veliki sluga; vrlo je teško odupreti se iskušenju, odmah se iskušenja bude i vi racionalizujete jer to činite samo za služenje ljudima. Ali pogledajte unutra; kroz služenje ljudima ego se uzdiže, a onda će tu nastati najveća barijera.

Materijalizam je tako velika barijera. To je baš kao negativan um - nije velika barijera za odbacivanje. To je patnja. Pozitivno je teško odbaciti, duhovnost je teško odbaciti. Možete lako odbaciti telo; pravi je problem odbaciti um. Inače dok ne odbacite oboje, materijalno i duhovno - ni ovo ni ono - dok ne odete izvan oboje, niste prosvetljeni.

Čovek koji je prosvetljen zapravo postaje vrlo jednostavan, sasvim običan. On nema ništa specijalno, a to je specijalnost. On je tako običan da ga vi možete zaobići na ulici. Vi ne možete zaobići duhovnog čoveka. On će doneti talas oko sebe; on će biti energija. Bićete jednostavno zapljusnuti i okupani njime ako na ulici prođe pored vas - privučeni kao magnet.

Ali vi možete mimoići Buddhu. Ako ne znate da on jeste Buddha, vi nećete znati. Ali ne možete mimoići Raspućina. A Raspućin nije loš čovek; Raspućin je duhovan čovek. Ne možete mimoići Raspućina. Onog momenta kada ga vidite vi ste namagnetisani. Sledićete njega za ceo život. To se dogodilo Csar-u. Jednom kada je video ovog čoveka postao je njegov rob. Imao je ogromnu moć. Dolazio bi kao jak vetar, teško je bilo ne biti njime privučen.

Teško je biti privučen Buddhi. Mnogo puta ga možete mimoići. On je tako jednostavan i tako običan, a to je izuzetnost, jer sada su oboje, i pozitivno i negativno izgubljeni. On više nije u električnom okviru. On postoji! On postoji kao stena, kao drvo. On postoji kao nebo. Ako mu dopustite, može ući u vas; neće čak ni pokucati na vaša vrata - ne! Neće čak ni toliko biti agresivan. On je vrlo, vrlo tih fenomen; on je ništavilo.

Inače ovo je najveća stvar za postizanje jer samo on zna šta je egzistencija, samo on zna šta je biće. Sa negativnim i pozitivnim vi znate um; negativno je nemoćno, pozitivno je snažno. Nikada ne pokušavajte da budete duhovni - to će se dogoditi automatski, ne treba to da pokušavate. A kada se to dogodi, ostanite nevezani.

Ima mnogo, mnogo priča iz prošlosti. Buddha je imao brata od strica, zvao se Devadata. Buddha ga je inicirao. On je bio brat od strica i naravno, duboko ispod, podozriv, ljubomorani - i vrlo moćan čovek kao Raspućin. Ubrzo je počeo da skuplja svoje vlastite sledbenike i počeo je da govori ljudima: "Ja mogu učiniti mnoge stvari, a ovaj Buddha ne može uraditi ništa."

Sledbenici su često dolazili Buddhi i govorili: "Ovaj Devadata pokušava da stvori posebnu sektu, i on kaže da je snažniji." On je bio u pravu, ali njegova snaga je pripadala

pozitivnom umu. Više puta je pokušao da ubije Budu. Doveo je jednog slona do ludila. Kada sam video da je doveo slona do ludila, mislio sam da koristi svoju pozitivnu moć, ali to je bila tako jaka pojava da je slon bio opijen. Besno je pojurio obarajući mnogo drveća. Devadata je bio vrlo srećan jer je baš iza drveća sedeo Buda, a slon je pobesneo - upravo s mahnitom energijom. Ali kada je slon došao do Bude - seo je smiren u dubokoj meditaciji, taj slon... Devadata je bio zbunjen.

Šta se dogodilo? Kada postoji praznina, sve se apsorbuje. Praznina nema granica za to. Mahnitost je apsorbovana. Ne da je Buddha nešto učinio - on nije ništa učinio - on je upravo vakuum. Slon je došao i izgubio svoju energiju, postao je smiren. Postao je tako smiren, da je rečeno kako Devadata u više pokušaja nije uspeo da učiti slona opet mahnitim.

Prosvetljen čovek *uopšte nije čovek* - to je jedna stvar. On *uopšte nije* - to je druga stvar. On izgleda da je tu, ali nije. Vi vidite njegovo telo, ali ne njega. Što ga više tražite, manje je mogućnosti da ćete ga naći. U samom traganju vi ćete se izgubiti. On je postao univerzalan. Duhovan čovek je još uvek jedna individua.

Dakle zapamtite, vaš um će pokušati da bude duhovan. Vaš um ima silnu želju da postane moćniji, da bude neko u ovom svetu nikoga. Budite svesni toga. Čak i ako se mnogo dobrobiti može iz toga steći, to je opasno, dobrobit je samo na površini. Duboko dole vi ubijate sebe, i ubrzo će to biti izgubljeno i opet ćete pasti u negativno. To je izvesna energija. Vi možete da je izgubite; možete da je koristite; onda se ona gubi.

Hindus ima vrlo naučnu kategoriju; nigde ne postoji takva kategorizacija. Na Zapadu oni misle u terminima pakla i raja (ili neba) - samo dve stvari. Hindus misli u tri kategorije - pakao, nebo i *moksha*. Treću je teško prevesti na zapadne jezike jer to ne postoji kao nekakva kategorija. Mi nazivamo to 'oslobođenjem', ali to nije. To daje osećanje, samo miris toga, ali nije sasvim isto.

Nebo i pakao, oni su tamo. Treće nije tamo. Pakao je negativan um u svom savršenstvu; nebo je pozitivan um u svom savršenstvu. Ali gde je izvan, s one strane? U Indiji oni kažu ako ste duhovni, kada umrete bićete rođeni na nebu. Živećete tamo za milione godina srećno, apsolutno uživajući sve - onda ćete morati ponovo da padnete natrag na zemlju. Energija je izgubljena, moraćete se vratiti natrag. Vi ste zaradili određenu energiju, onda ste je iskoristili. Pašćete opet natrag u istu situaciju.

Stoga oni kažu ne tražite nebo u Indiji. Čak i ako biste bili srećni za milione godina, ta sreća neće trajati zauvek. Vi ćete je izgubiti, pašćete natrag; to nije vredno napora. Ono što hindusi nazivaju *devatama* - onima koji žive na nebu, ljudima koji borave na nebu...

Oni nisu *mukte*; oni nisu prosvetljeni. Ali su pozitivni; dostigli su vrhunac svoje pozitivne energije, energije uma. Oni mogu leteti nebom, mogu se premeštati iz jedne tačke u prostoru do druge bez vremenskog jaza. Onog momenta kada nešto žele, odmah se to ispunjava bez vremenskog odlaganja ili jaza. Ovde vi želite, tamo je ispunjeno. Oni imaju lepa, uvek mlada tela. Nikada ne postaju stari. Njihova tela su zlatna. Oni žive u zlatnim gradovima s mladim ženama, s vinom, ženama i plesom, i neprekidno su srećni. Zapravo tamo postoji samo jedna nevolja - to je dosada, oni se dosađuju. To je jedino negativno - jedan procenat negativnog, devedeset devet posto oni su srećni - jednostavno im postaje dosadno i ponekad čak pokušavaju da dođu na zemlju. Mogu doći; oni dođu i pokušaju da se pomešaju sa ljudskim bićima samo da bi izašli iz dosade.

Na kraju, oni padaju natrag... kao što na kraju vi izlazite iz sna, lepog sna, to je sve. Nebo je san prema hindusima - divan san. Pakao je takođe san - noćna mora. Oba su snovi jer oba pripadaju umu. Zapamtite ovu definiciju: sve što pripada umu jeste san. Pozitivan, negativan, kakav god bio; um je san. Otići izvan sna, probuditi se, znači postati prosvetljen.

Teško je reći bilo šta o prosvetljenom čoveku, jer se on ne može definisati. Definicija je moguća ako postoji neko ograničenje. On je prostran kao nebo; definicija nije moguća. Jedini način da se zna prosvetljeni čovek je da se postane prosvetljen. Duhovan čovek može biti definisan; on ima svoja ograničenja. Unutar uma nema poteškoća u njegovom definisanju.

Kada dođemo do *vibhuti pade* - do Patanjđalijeve *sutre o siddhijima*, o moćima, videćemo da on može biti potpuno definisan. A na Zapadu, naučno istraživanje koje se odvija, oni nazivaju psihičkim istraživanjem. Psihička društva postoje svuda u svetu; sada mnogi

univerziteti imaju laboratorije za psihička istraživanja. Pre ili kasnije, ono što Patanjđali kaže biće naučno kategorizovano i dokazano.

Na neki način to je dobro. To je dobro jer ćete onda moći da znate da je to nešto iz uma, što može biti čak ispitano mehaničkim spravama, kategorizovano i završeno. Vi prosvetljenje ne možete ni letimično sagledati kroz neku mehaničku spravu. To nije fenomen tela ili uma. To je vrlo lukavo, misteriozno.

Zapamtite jednu stvar: nikada ne pokušavajte da steknete nikakve duhovne moći. Čak i ako one same dođu na vašu stazu, ako je moguće odbacite ih odmah. Ne krećite se u njihovom društvu i ne slušajte njihove trikove. Oni će reći: "Šta je pogrešno u tome? Možete pomoći drugima; možete postati veliki dobrotvor." Ali nemojte postati to. Jednostavno kažite: "Ja ne tražim moći i niko ne može pomoći nikome." Možete postati prosvetljeni, ali nikome ne možete pomoći.

Kako ikome možete pomoći? Svako se kreće prema svojoj vlastitoj *karmi*. U stvari, ako vas čovek duhovne snage dotakne i vaša bolest iščezne, šta se dešava? Duboko ispod vaša bolest je bila za nestajanje, iščezavanje; vaše *karme* su bile ispunjene. Samo je to jedan izgovor da je (bolest) iščezla dodiranjem tog duhovnog čoveka. Ona je bila za nestajanje; jer ste učinili nešto, zbog toga je bila tu. Vreme je došlo...

Vi nikome ne možete pomoći ni na koji način. Postoji samo jedna pomoć, a to je da postanete *ono što biste želeli da svako postane*. Vi jednostavno postajete to. Biće korisno samo vaše prisustvo, ne vaše delovanje.

Šta Buddha radi? On je jednostavno tu, dostupan, kao reka. Dolaze oni koji su žedni. Čak i ako reka pokušava da zadovolji vašu žeđ, to je nemoguće ako vi niste spremni. Ako ne otvorite usta, ako se ne sagnete dole da primite vodu, čak i ako reka protiče, možete ostati žedni. To je ono što se dešava; reka teče a vi sedite na obali žedni. Ego će uvek ostati žedan, šta god da on postigne. Ego je žedan. Zasićenost je od duše, ne od ega.

Treće pitanje:

U čemu je tajna da vi možete raditi s mnogima od nas u isto vreme?

Zato što ja uopšte ništa ne radim. Ja sam jednostavno prisutan; nikakve razlike nema koliko je vas oko mene. Ako bih radio, onda naravno, kako bih mogao raditi s tako mnogo vas u isto vreme? Moj rad je drugačijeg kvaliteta. To zapravo nije rad. Ja moram koristiti ove reči zbog vas. Jednostavno sam ovde, stvari će se dogoditi ako ste vi takođe ovde, ne treba ništa da se radi. Ja sam dostupan; ako ste vi takođe dostupni, stvari će se dogoditi same; ništa nije potrebno da se radi.

Potreban je spoj dve korisnosti, dva prisustva; onda se stvari događaju same od sebe. Šta radite kada polazete seme u zemlju? Šta radite? Postoji samo susret semena i zemlje, a stvari se dešavaju same od sebe, baš slično tome.

Ja sam ovde. Ako ste vi takođe ovde... a to je problem, može izgledati da ste ovde, a da niste ovde. Onda se ništa ne događa. Ja sam ovde. Ako ste vi takođe ovde, stvari se događaju same od sebe - baš tako; ja ne radim ništa, inače umorio bih se od vas. Ja nikada nisam umoran, jer ne radim ništa. Vi me ne možete umoriti; meni nije dosadno - inače, bilo bi mi dosadno. Čak i vama je dosadno sa samim sobom - a tako je mnogo vas.

Ovo se dogodilo u jevrejskoj zajednici; učitelj je pretio da će otići, a približavali su se sveti dani pa su vernici bili zabrinuti šta da rade. Teško je bilo u tom momentu naći učitelja, novog učitelja, a on je bio nepopustljiv - stari čovek. Pokušali su da ga nagovore; poslali su delegaciju od tri poverenika, i rekli im da ga nekako nagovore. Ako želi veću platu, kažite mu da je u redu, ili mu kažite: "Budite tu barem još nekoliko sedmica, a onda možete otići; dotle ćemo nekoga naći." Tako su oni otišli, pokušali su da ga nagovore na svaki način. Rekli su: "Volimo vas i poštujemo vas. Zašto odlazite?" Učitelj je odgovorio: "Da je bilo ovde barem pet osoba kao što ste vi, ja bih ostao!"

Oni su se osetili polaskani, jer je rekao: "Da je bilo ovde barem pet osoba kao što ste vi, ja bih ostao!" Osetili su se vrlo dobro pa su rekli: "Ali to neće biti teško; ovde smo nas

trojica; još dvojica se mogu naći." Učitelj je na to rekao: "To nije teško; u tome je problem. Vi ste takvi da ovde ima dvesta osoba, a to je previše!"

Vi se dosađujete sa samim sobom. Pogledajte u ogledalo; dosadno vam je vaše vlastito lice. A toliko vas mnogo ima ovde, morao bih se dosađivati do smrti! A isti problem mi vi donosite svakog dana. Ali ja se ne dosađujem jer ja ne radim. Ovo nije uopšte rad. Možete to nazvati ljubavlju, ali ne radom - ljubavi nikada nije dosadno. Hiljadu puta možete mi izneti isti problem - opet i opet... ali nema problema.

Posmatrao sam hiljade ljudi. Isti problemi se stalno ponavljaju. Vaši problemi su baš kao sedam dana u nedelji - ne više od toga. Opet dolazi ponedeljak, opet dolazi utorak; to se tako odvija stalno. Ali meni ni malo nije dosadno jer ja ne radim. Ako vi radite, onda je naravno vrlo teško. Zbog toga ja mogu da dejstvujem - zato što ne radim.

Kod mnogih od vas jedina stvar se zahteva od vas, ne od mene. Stoga nekog dana se možete umoriti od mene; to je moguće. Možete pokušati da pobegnute od mene; to je moguće. Samo jedna stvar se zahteva od vas. Ako možete to uraditi, onda nije potrebno ništa da se čini, bilo s moje strane ili s vaše. A ta stvar je vaša dostupnost; da budete ovde i sada, a onda nema razlike da li ste ovde u gradu, u ovom *ašramu*, ili u drugom kraju sveta.

Ako ste dostupni, pristupačni, seme će proklijati. Ja sam dostupan svuda; nije u tome poenta. Čak i kada ne budem u ovom telu, ja ću biti dostupan. Ali za vas će biti sve teže, jer niste pristupačni; čak ni kada sam u telu ovde i upravo vam sada govorim - ali vi ne slušate. Svakako čujete, ali ne slušate. Gledate kroz mene, ali ne u mene. Gledajte u mene! To nije rad. To je samo dostupna ljubav, kroz ljubav sve je moguće - svaka transformacija.

Četvrto pitanje:

Spomenuli ste da je potrebna ljubav. Zašto je većini ljudi tako teško da ispune ovu suštinsku potrebu?

Mnoge stvari su upletene. Jedna stvar: društvo je protiv ljubavi jer ljubav je najveća obaveza, i ljubav vas odvaja od društva. Dvoje ljubavnika postaju svet za sebe, odvojen. Vi ne brinete šta se dešava u svetu drugih; jednostavno ih zaboravite. Stvarate svoj vlastiti privatni svet.

Ljubav je takva kreativna sila, ona postaje univerzum. Onda vi započinjete da se krećete oko svog vlastitog centra - a to društvo ne može da toleriše. Vaši roditelji ne mogu tolerisati vašu ljubav jer ako ste u ljubavi vi ih potpuno zaboravljate, kao da nikada nisu postojali. Onda oni postoje na margini, negde vrlo udaljeno. Kako vam mogu dopustiti da volite? Oni će naćiniti sporazum za vaš brak. To će biti njihov sporazum. Vi ćete postojati... kao deo porodice.

Mula Nasrudin se zaljubio u devojkju. Vratio se kući vrlo srećan i dok su večerali rekao je svojoj porodici: "Odlučio sam." Otac je odmah odgovorio: "To nije moguće. Nemoguće - ne mogu dozvoliti to, jer porodica devojkje nije ostavila ni jedan jedini *paisa* za nju. Ona je bankrot. Bolje devojkje su dostupne sa boljim mirazem. Ne budi lud."

Majka je rekla: "Ta devojkja? Nikada nismo mogli zamisliti da možeš biti tako glup. Ona ništa ne radi osim što čita besmislene romane. Ona je beskorisna. Ne može da kuva; ne može da čisti kuću. Pogledaj prljavu kuću u kojoj živi."

I tako dalje. Svaki član porodice je odbacivao prema svojoj vlastitoj koncepciji. Mlađi brat je rekao: "Ja se ne slažem zbog njenog nosa. Nos joj je tako ružan." Svako ima svoje mišljenje.

Onda je Nasrudin rekao: "Ali ta devojkja ima nešto što mi nemamo." Oni su pitali u horu: "Šta je to?" On je rekao: "Porodicu, ona *nema* porodicu. To je jedna lepa stvar što se tiče nje."

Roditelji će biti protiv ljubavi. Treniraće vas od samog početka - treniraće vas na takav način da se ne zaljubite, jer ljubav će ići protiv porodice, a društvo nije ništa drugo do veća porodica. Ljubav ide protiv društva, civilizacije, religije, sveštenika. Ljubav je takvo jedno angažovanje, takvo potpuno obavezivanje, ona ide protiv svakoga. Svako je imao neki ulog u njoj.

Ne, ona se ne može dopustiti. Vi ste trenirani da ne volite - u tome je teškoća. Ova teškoća dolazi iz društva, kulture, civilizacije, svega što je oko vas, ali to nije najveća poteškoća. Postoji još jedna, koja dolazi od vas a koja je čak veća, a to je: ljubavi treba predanost; ljubav traži da odbacite ego.

I vi ste takođe protiv ljubavi. Vi biste voleli da ljubav postane slavljenje vašeg ega; voleli biste da postane ukras za vaš ego. Želeli biste da vas ljubav sledi kao pas, ali ona ne sledi nikoga kao pas. Ljubav treba vas u potpunoj predanosti. Ne da se žena predaje muškarcu ili da se muškarac predaje ženi - ne! Oboje se predaju ljubavi. Ljubav je Bog; ljubav je zaista jedini Bog, ona zahteva vas, oboje ljubavnika, da budete potpuno predani tome.

A ljubavnici - šta oni rade? Muž pokušava da se žena preda njemu, a žena isprobava da se muž preda njoj. Kako će biti moguća ljubav? Ljubav je nešto drugo - oboje treba da se predaju tome, i oboje treba da iščeznu u tome.

Ovo postaje najveća prepreka; ne možete voleti zbog sebe. Ove dve stvari zajedno i ljubav postaje nemoguća; a ako ljubav postane nemoguća, život postaje nemoguć. Ako ljubav postaje nemoguća, molitva postaje nemoguća. Ako ljubav postaje nemoguća, Bog postaje nemoguć. Sve što je lepo raste iz ljubavi. Tlo ljubavi jeste obaveza; inače ostaćete obogaljeni. A onda pokušavate da upotpunite, snabdete i dopunite to na druge načine, ali ništa ne može da dopuni to. Ne postoji zamena.

Možete nastaviti da vršite molitvu, ali vašoj molitvi će nedostajati milost koja dolazi kada je čovek voljen. Kako možete vršiti molitvu? Vaša molitva će biti baš glupost - verbalna pojava. Reći ćete nešto Bogu, govoriti mu i otići na spavanje, ali će joj nedostajati suštinski kvalitet. Kako možete moliti ako niste voljeni? Molitva dolazi iz srca - a vaše srce je ostalo zatvoreno, stoga molitva dolazi iz glave, a glava ne može postati srce.

Tako svuda u svetu ljudi nastavljaju da se mole. Ovakve molitve samo su gestovi; u njima nema suštine. Molitva je bez korenja. Ljubav priprema tle. Priprema osnovu za dolazak molitve. Molitva nije ništa drugo do viša ljubav - ljubav koja transcendira pojedinca, ljubav koja ide do celine, ne do dela. Ali vi treba da učite s delom.

Vi ne možete skočiti u okean. Naučite da plivate u bazenu. Ljubav je bazen za plivanje, gde ste zaštićeni i možete učiti, onda možete ići na more, do širokih mora.

Ne možete skočiti u divlje more direktno - ako to uradite, bićete u velikoj opasnosti - to nije moguće. Ljubav je mali bazen - samo za dve osobe; čitav taj svet je vrlo mali... dvoje mogu ući jedno u drugo.

Čak i tamo ste uplašeni. U bazenu za plivanje se uplašite. "Mogu nestati, utopiti se." Šta onda da se kaže o okeanu? Ljubav je prvo uzemljenje, prva spremnost da se načini veći skok. Ja vas učim ljubavi, i kažem vam da šta god da je u pitanju, ne brinite; žrtvujte to, šta god da je - ugled, bogatstvo, porodica, društvo, kultura - šta god da je u pitanju, ne brinite. Budite kockar, jer nema ničega sličnog ljubavi. Ako izgubite sve, ne gubite ništa ako zadobijete ljubav. Ako izgubite ljubav, šta god da ste zadobili nije ništa. Budite svesni ove dve stvari.

Društvo vam neće pomoći; ono je protiv. Ljubav je anti-društvena sila. A društvo pokušava da uguši ljubav - onda možete biti korišćeni na mnogo načina. Na primer, ako ste zaista u ljubavi ne možete biti načinjeni vojnikom; ne možete biti poslani u rat. Nemoguće je, jer vi ne marite... Kažete: "Šta je zemlja? Šta je ovaj patriotizam? Besmislica!" Ljubav je tako lep cvet; onaj ko ju je upoznao - na patriotizam, nacionalizam, državnu zastavu - na sve to gleda kao na besmislicu. Vi ste okusili pravu stvar.

Društvo pokušava da vas odvrati. Sprečava vas da pravu stvar, ljubav, iskusite. Onda vi žarko žudite za ljubavlju, i tada vaša žudnja može biti skrenuta u bilo kom pravcu. Može da postane patriotizam; onda možete otići i postati mučenik. Vi ste budala, jer gubite sebe! Možete otići i umreti, vaša žudnja za ljubavlju je odvrćena. Ako nemate pravu ljubav, vaša ljubav može postati ljubav prema novcu. Onda postajete gramzivac, zgrtač zaliha. Onda je vaša porodica srećna - vi radite dobro!

Vi jednostavno počinite samoubistvo. Porodica je srećna jer akumulirate tako veliko bogatstvo. Oni su promašili svoj život, sada se usredsređuju da promaše vaš život. A oni to čine na takav dopadljiv način, da ne možete reći 'ne'. Čine da se osećate krivim. Ako gomilate

novac oni su srećni. Ali kako čovek koji voli može gomilati? Teško; ljubavnik nije nikada zgrtač zaliha. Ljubavnik deli, razdeljuje, nastavlja da daje; ljubavnik ne može zgrtati.

Kada ne postoji ljubav, vi postajete jadni jer se bojite. Nemate sklonište ljubavi, stoga vam treba neko utočište. Bogatstvo postaje zamena. Društvo takođe želi od vas da zgrćete, jer kako će bogatstvo biti stvoreno ako svako postaje ljubavnik? Društvo će viti vrlo, vrlo bogato, ali bogato na potpuno različit način. Može biti siromašno materijalno, ali će biti bogato duhovno.

Ali to bogatstvo nije vidljivo. Društvu treba vidljivo bogatstvo, tako i celom svetu, religiji, društvu, kulturi: oni su u zaveri jer vi imate samo jednu energiju; to je energija ljubavi. Ako se ona pravilno kreće u ljubavi, onda ne može biti prinuđena da se kreće drugde. Ako ne volite, samo vaše propuštanje ljubavi može postati istraživanje u nauci.

Frojd i mnogi imali su na mahove viđenje istine. On je bio zaista redak čovek; tako mnogo uvida je imao. Rekao je da kad god ulazite u nešto, prodirete u ženu, a ako vam žena nije dopuštena, pokušaćete da prođete u nešto drugo. Možete ići prema tome da budete premijer zemlje.

Nikada nećete naći da su političari ljubavnici; oni će uvek žrtvovati ljubav radi moći. Naučnici nikada neće biti ljubavnici, jer ako postanu ljubavnici oni se olabave. Potrebna im je napetost, konstantna opsednutost. Ljubav opušta, neprekidna, opsednutost nije moguća. Oni polude za svojom laboratorijom. Zaokupljeni su i opsednuti. Rade danju i noću.

Istorija zna da kad god je u državi potreba za ljubavlju ispunjena, država postaje slaba. Onda ona može biti poražena. Stoga potreba za ljubavlju ne treba da bude zadovoljena. Onda je zemlja opasna, jer svako je manijak i spreman da se bori. Za najmanju provokaciju, svako je spreman da se bori. Ako je potreba za ljubavlju ispunjena, onda koga je briga! Samo zamislite, ako bi zaista cela država bila u ljubavi, a neko je napadne... rekli bismo im: "U redu, dođite i vi takođe i budite ovde. Čemu briga? Mi smo tako srećni - dođite takođe i vi, a zemlja je prostrana, budite i vi takođe ovde i budite srećni. A ako želite da budete vladari - ništa nije nepodesno; eto to je tako dobro. Vi preuzimate odgovornost - dobro!"

Ali kada potreba za ljubavlju nije zadovoljena, uvek ste spremni da se borite. Samo se setite; pokušajte da posmatrate svoj vlastiti um. Ako niste voleli svoju ženu za nekoliko dana, neprekidno ste razdraženi. Vi volite i opušteni ste. Nadraženost prođe i vi se osećate tako dobro - možete opraštati. Ljubavnik može oprostiti sve. Ljubav je bila takav blagoslov, ona može oprostiti sve što je pogrešno.

Ne, lideri vam neće dozvoliti da volite jer onda ne mogu da se stvaraju vojnici. Gde ćete onda naći ratne huškaše, manijake i ljude koji bi želeli da uništavaju? Ljubav je kreativnost. Ako je potreba ljubavi ispunjena, vi ćete želeći da kreirate, ne da uništavate. Onda će čitava politička struktura da padne. Ako volite, onda će čitava porodična struktura da bude različita. Ako volite onda će ekonomija i ekonomisti biti drugačiji. U stvari, ako bi ljubav bila dozvoljena, čitav svet bi uzeo sasvim različit oblik. To se ne može dozvoliti, jer ova struktura ima svoje uloge. Svaka struktura sebe gura napred, a ako vi budete slomljeni, to ne mari.

Čitavo čovečanstvo se slama, a kočije civilizacije idu stalno napred. Shvatite ovo, posmatrajte ovo, budite svesni ovoga - a onda ljubav je tako jednostavna; ništa nije jednostavnije od toga. Odbacite sve što društvo treba; imajte na umu svoje unutrašnje potrebe. To ne ide protiv društva. Vi jednostavno pokušavate da obogatite svoj vlastiti život. Niste ovde da ispunite ničija očekivanja. Ovde ste za vašu stvar - za svoje vlastito ispunjenje.

Načinite to primarnim, osnovom, i ne brinite za druge stvari. Zato što su svuda oko vas ljudi ljudi, guraće vas prema ludosti. Nije potrebno da se ide protiv društva, samo da se odbace njegova ulaganja, i to je sve.

Vi treba da postanete buntovnici, revolucionari, jer to je takođe zaodenuta destrukcija. A onda dolazi stvarni problem: odbaciti svoj vlastiti ego. Ljubav traži potpunu predanost.

Kraj druge knjige

Osho

JOGA: ALFA I OMEGA

Knjiga 3

Treća od deset knjiga predavanja o Patanjđalijevim *Joga sutrama*,
održana od 25-XII-1973. do 10-V-1976. godine

Lektura, korektura i napomene:
Ivan Antić

Poglavlje 1

ODBACIVANJE KRUŽENJA
1. mart 1975. pre podne u dvorani Buddha

I, 38: *svapnanidrajnanalambanam va.*
- ili [se pak taj mir javlja] iz spoznaja što se rađaju potpomognute bilo snovima ili [smirujućim iskustvom] spavanja bez snova.

I, 39: *yathabhimatadhyana dva.*
- ili [se pak mir o kome je reč javlja] kroz kontemplaciju (*dhyana*) predmeta koji nam je drag.

I, 40: *paramanuparamamahattvanto 'sya vašikarah.*
Tako pročišćen um u stanju je da dominira i najsuptilnijim [tj. onim što nadilazi moć običnog čulnog opažanja] (*paramanu*) kao i onim beskrajno velikim (*paarmamahattva*).

Čovek spava gotovo jednu trećinu svog života, otprilike dvadeset godina. Međutim spavanje je zanemarivano, užasno zanemarivano. Niko ne razmišlja o tome, niko ne meditira o tome. Ovo se dogodilo jer je čovek posvetio preveliku pažnju svesnom umu.

Um ima tri dimenzije. Baš kao što i materija ima tri dimenzije, um takode ima tri dimenzije. Samo jedna dimenzija je svesno, druga dimenzija je nesvesno, a još jedna dimenzija koja postoji je nadsvesno. Ove tri dimenzije uma su kao i (dimenzije) materije, jer um je duboko dole takode materija. Ili, možete reći i drugačije, da je materija takode um. To mora da bude tako jer samo jedno postoji.

Um je suptilna materija; materija je grub um. Inače običan čovek živi samo u jednoj dimenziji, svesnoj (na javi). Spavanje pripada nesvesnom; sanjanje pripada nesvesnom. Meditacija, ekstaza, pripada nadsvesnom, baš kao što budnost (java) i razmišljanje pripadaju svesnom. Stoga, moramo ulaziti polako u fenomen uma.

Prva stvar u vezi uma koju treba zapamtiti je da je on kao ledena santa - najviši deo je na površini; možete ga videti, ali je to samo jedna desetina od celine. Devet desetina je sakriveno ispod. Ne možete ih videti dok se ne spustite u dubinu. Međutim ovo su samo dve dimenzije. Postoji treća dimenzija - kao da je deo ledene sante ispario i postao mali oblak na nebu. Teško je stići do nesvesnog; gotovo je nemoguće stići do tog oblaka - naravno, dela iste sante leda, ali isparenog.

Zbog toga je meditacija tako teška, a *samadhi* tako nepristupačan. To oduzima svu čovekovu energiju. To zahteva čovekovu potpunu predanost. Samo onda postaje moguće vertikalno kretanje u oblaku sličnoj pojavi nadsvesnog. Svesnost je prisutna, vi slušate mene

iz svesnog. Ako razmišljate o tome šta ja govorim, ako unutra stvarate neku vrstu dijaloga s svim onim šta ja govorim, unutra se odvija neka vrsta komentara; to je svestan um.

Inače vi me možete slušati bez razmišljanja - u dubokoj ljubavi, od srca srcu, ne verbalizujući ni na koji način šta ja govorim, ne sudeći šta ja govorim, da li je ispravno ili pogrešno, ne. Nema vrednovanja - jednostavno slušate u dubokoj ljubavi, kao da je um predan, a srce sluša i kuca s radošću. Onda nesvesno sluša. Onda šta god ja kažem ide duboko do vašeg korena.

Međutim postoji treća mogućnost da možete slušati kroz nadsvesno. Onda je čak i ljubav smetnja - vrlo suptilno, ali čak i ljubav je ometanje. Onda nema ničega, nema misli, nema osećanja. Vi jednostavno postajete prazni, jedna praznina od početka do kraja. A u tu prazninu pada sve što ja kažem, i sve što ja jesam. Onda vi slušate iz nadsvesti.

Ovo su tri dimenzije. Dok ste budni, živite u svesnom - radite, mislite, radite ovo i ono. Kada se uspavate, svesno više ne funkcioniše, ono se odmara, a druga dimenzija započinje da deluje, nesvesno. Onda ne možete da mislite, ali možete sanjati. Tokom cele noći postoji gotovo osam ciklusa neprekidnog sanjanja. Samo za nekoliko trenutaka vi ne sanjate, inače sanjate.

Patanjđali kaže:

Takođe, meditirajte na znanje koje dolazi tokom spavanja.

Vi jednostavno padate u san kao da je to neka vrsta odsustva. Nije - to ima svoje vlastito prisustvo. Spavanje nije samo negacija budnosti. Da jeste, onda ne bi bilo ničega da se meditira. Spavanje nije kao tama, odsustvo svetla, ne. Spavanje ima svoju vlastitu pozitivnost. Ono postoji, a postoji isto onoliko kao vaše budno vreme. A kada budete meditirali i misterija spavanja vam se otkrije, videćete da ne postoji razlika između budnosti i spavanja. Oboje postoje u svom vlastitom pravcu. Spavanje nije samo odmor od budnosti, to je različita vrsta aktivnosti; otuda snovi.

San je ogromna aktivnost, mnogo snažnija od vašeg mišljenja, mnogo sadržajnija i značajnija takođe, jer on pripada dubljem delu vašeg bića nego što je mišljenje. Kada se uspavate, um koji je funkcionisao celog dana umoran je, iscrpljen. To je vrlo sićušan um, jedna desetina u poređenju s nesvesnim, koje je devet puta veće, veće i moćnije. A ako to uporedimo sa nadsvesnim, poređenje nije moguće, jer nadsvesnost je beskonačna, nadsvesnost je svemoćna, sveprisutna, sveznajuća. Nadsvesnost je ono šta je Bog. Čak i upoređena s nesvesnim, svesnost je vrlo mala. Ona se umori, potreban joj je odmor da ponovo osnaži. Svesnost odlazi; ogromna aktivnost započinje u spavanju, to je sanjanje.

A zašto je ona zanemarena? Zato što je um treniran da bude identifikovan sa svesnim, tako da mislite da više niste u spavanju. Zbog toga spavanje izgleda baš kao mala smrt. Vi jednostavno nikada ne mislite o tome šta se dešava. Patanjđali kaže: »Meditirajte na tome i mnoge stvari će biti otkrivene u vašem biću.«

Malo vremena će uzeti da se preselite u spavanje jer vi niste čak ni svesni kada ste budni. Vi se krećete, zapravo, u vašoj budnosti takođe kao da ste u dubokom spavanju, kao mesečar; onaj ko se kreće u snu zaista nije sasvim budan. Samo zato što su oči otvorene, nemojte misliti da ste budni. Buđenje označava da šta god radite ili šta god se događa iz trenutka u trenutak, radite u potpunoj pažljivosti i promišljenosti. Čak i kada podignem ruku da vam mahnem, činim to u potpunoj svesnosti. To se može učiniti na robotu sličan način, mehanički; vi niste svesni šta se dešava u ruci. Zapravo, uopšte je niste pomerili; sama se od sebe pomerila, to je nesvesno. Zbog toga je tako teško prodreti u svoje vlastito spavanje.

Ali ako čovek pokuša... Prvi napor koji treba učiniti jeste: Dok ste budni budite više budni, jer odatle nastojanje treba da započne. Hodajući na ulici, hodajte pažljivo i promišljeno, kao da radite nešto veoma važno. Svaki korak treba da bude načinjen u potpunoj svesnosti. Ako to možete učiniti, samo onda možete svesno ući u spavanje. Sada vi imate vrlo nejasnu svesnost. Onog momenta kada se vaš svesni um udalji, ta nejasna svesnost iščezava kao mali talasić. Ona nema energiju; ona je vrlo nejasna i slaba, samo treperenje, baš kao fenomen nultog napona. Treba da unesete više energije u nju, toliko energije da kada se svesni

um udalji, svesnost se nastavlja sama od sebe - a vi se uspavate sa svesnošću. Ovo se može dogoditi ako radite druge aktivnosti sa svešću - hodanje, jedenje, spavanje, kupanje. Celog dana, šta god da radite, to postaje jedan izgovor za unutrašnje treniranje pažljivosti i promišljenosti. Stoga aktivnost postaje sekundarna; svesnost kroz tu aktivnost postaje primarna. Kada tokom noći odbacite svu aktivnost i odete da spavate, ta svesnost se nastavlja. Čak i dok se uspavljujete svest postaje posmatrač toga, da se telo uspavljuje. Uskoro, telo se opušta. Vi to ne verbalizujete, vi jednostavno posmatrate. Ubrzo, misli iščezavaju. Posmatrate procepe, praznine. Uskoro, svet je vrlo, vrlo udaljen. Vi se premeštate u temelj vašeg bića, u nesvesno. Ako se možete uspavati sa svesnošću, samo onda će postojati kontinuitet tokom noći. To je ono što Patanjđali misli: »Meditirajte na znanje koje spavanje daje.«

Spavanje može dati mnogo znanja jer je to vaša riznica, vaš temelj mnogih, mnogih života. Tamo ste nagomilali mnoge stvari. Prvo pokušajte da budete svesni dok ste budni, dok ste u budnom stanju, a onda, sama od sebe, svest postaje tako moćna da nije važno šta zapravo radite - da li stvarno hodate, ili hodate u snu, nema razlike. A kada se po prvi put uspavate sa svesnošću, videćete kako se brzine menjaju. Čak ćete osećati škljocanje kada budnost iščezava, um se udaljio, drugo područje započinje. Brzine postojanja su se promenile. A između ove dve brzine postoji mali procep neutralne brzine. Jer kad god se brzina menja, mora da pođe iz neutralnog prolaza. Ubrzo ćete postati svesni ne samo promene brzine, nego i procepa između dve, a u tom procepu imaćete svoje prvo letimično sagledavanje nadsvesti.

Kada se svesni um promeni u nesvesni, upravo za vrlo sićušan deo trenutka, moći ćete da vidite nadsvesnost. Ali to je docnije poglavlje u priči; spomenuo sam to samo usput. Prvo, postaćete svesni nesvesnog, a onda ćete uneti ogromnu promenu u svoj život.

Kada počnete da posmatrate svoje snove, otkrićete da se pet tipa snova dešavaju. Prvi tip sna je baš otpad. Mnogo hiljada psihoanalitičara baš rade na tom smeću. To je jednostavno beskorisno. To se dešava jer tokom celog dana, radeći celog dana, vi sakupite mnogo utisaka koji su otpad. Upravo kao što telo sakupi prašinu i treba vam kupanje, tako i umu treba automatski mehanizam da odbaci svu prašinu, smeće. San nije ništa drugo do dizanje prašine koju baca um - prvi tip sna - a ovo je najveći deo snova, gotovo devedeset procenata. Gotovo devedeset procenata snova su jednostavno prljavština koja se odbacuje; ne posvećujte im mnogo pažnje. A ubrzo, kada vaša svesnost poraste, vi ćete moći da vidite šta je prljavština.

Drugi tip sna je neka vrsta ispunjenja želje. Ima mnogo potreba, prirodnih potreba, ali sveštenici i takozvani religijski učitelji su otrovali vaš um. Oni vam neće dozvoliti da zadovoljite ni svoje osnovne potrebe. Oni su ih osudili potpuno i krivica je ušla u vas, tako da vi žudite za mnogim vašim potrebama. Ove žudene potrebe zahtevaju ispunjenje. Drugi tip sanjanja nije ništa drugo do ispunjenje želja. Bilo šta - zbog sveštenika i trovača - što ste uskraćivali vašem biću, u snovima um pokušava to na ovaj ili onaj način da ispuni.

Jednog dana je baš došao mladić - vrlo senzitivan vrlo osetljiv - i pitao me: »Došao sam da vam postavim vrlo značajno pitanje - jer čitav moj život zavisi od toga. Moji roditelji me prisiljavaju da se oženim, a ja u tome ne vidim nikakvo značenje, stoga sam došao da vas pitam da li je brak značajan ili ne? Treba li da se oženim ili ne?« Odgovorio sam mu: »Kada osećate žeđ, pitate li da li je značajno pijenje vode ili ne? Treba li da pijem vodu ili ne? Pitanje značenja se ne postavlja. Pitanje je da li ste žedni ili niste. Možda nema značenja u vodi i nema značenja u pijenju, ali to je irelevantno. Značajna stvar je da li ste žedni ili ne. A ja znam da čak i ako pijete često, postaćete žedni. Dakle, um može reći kakvo je značenje u tome, kakva je svrha toga - pijući stalno, opet postajete žedni - izgleda da je to samo navika. Izgleda da u tome nema značenja.«

Ovo pokazuje kako je svesni um pokušavao da dominira celim vašim bićem, jer značenje pripada svesnom umu. Nesvesno ne zna značenje. Ono zna glad, ono zna žeđ, ono zna potrebe; ne zna značenje. Zapravo, život nema značenje. Ako pitate, vi pitate za samoubistvo. Život nema značenje; on jednostavno postoji, a postoji tako lepo bez značenja da nema potrebe. Koje je značenje postojanja drveta, ili uzdizanja sunca svaki dan ujutru, ili meseca u noći? Koje je značenje kada drvo dođe do cvetanja? Koje je značenje kada ptica peva ujutro, a rečne struje nastave da teku, i talasi, ogromni talasi na okeanu nastavljaju da se razbijaju o stene opet i opet, stalno? Koje je značenje?

Značenje nije o celini. Celina postoji tako lepo bez značenja. Zapravo, ako bi bilo ikakvog značenja, celina ne bi bila tako lepa. Jer sa značenjem dolazi kalkulacija, sa značenjem dolazi lukavost, sa značenjem dolazi rasuđivanje, razum, razboritost, sa značenjem dolazi podela; ovo je značajno, ovo je beznačajno, ovo je više značajno, ovo je manje značajno. Celina postoji bez ikakvih odlika i obeležja. Sve je apsolutno lepo ne zbog ikakvog značenja, već samo zato što je tu, što postoji. Ne postoji svrha.

Stoga sam ja rekao mladom čoveku: »Ako pitate o značenju, postavljate pogrešno pitanje, i bićete odvedeni na pogrešan put.« Na taj način su sveštenici postali tako moćni; vi ste postavljali pogrešna pitanja, a oni su davali pogrešne odgovore. Rekao sam mu: samo posmatrajte svoje vlastito biće. Da li vam je potrebna žena da vas ispuni, zadovolji? Da li celo vaše biće žudi za ljubavlju? Jer ljubav je glad, žeđ. Kada vidite lepu ženu kako prolazi u blizini, da li se nešto iznenada dešava u vama - talas, nešto nevidljivo, neka promena? Ili se ne dešava ništa? Nastavljate da se krećete na isti način kako bi ste se kretali ako žena ne bi prolazila. Ako se krećete putem i lepa žena prolazi, a vi nastavljate da se krećete na isti način kao što ste se kretali pre nego što je ona došla, ništa se nije dogodilo, nema talasa u vašem biću, nema čak ni talasića, onda nema potrebe za ženidbom. Međutim, nemojte pitati za značenje. Ako se nešto dogodi, vi započinjete da hodate malo brže, ili započinjete da pevušite melodiju, ili započnete da gledate u lepu ženu, ili započinjete da je izbegavate... ako se nešto dešava na ovaj način ili onaj način - za mene nije važno da li počinjete da se krećete u istom pravcu za njom, ili počinjete hodati u suprotnom pravcu, da je izbegnete, to nije relevantno - ako se nešto dogodi onda imate potrebu, i ta potreba treba da se zadovolji. Jer potreba postoji da bi se ispunila. Možda će doći neki dan kada ćete prolaziti putem i žena neće činiti nikakvu razliku. To je takođe dobro, baš je ovo takođe dobro. Sve je pobožno i sveto. Postoji vreme da se bude u ljubavi a postoji vreme i da se bude iznad nje. Postoji vreme da se bude u odnosu i uživa u uzajamnom odnosu, i postoji vreme da se bude sam i uživa u lepoti da se bude sam. I sve je lepo.«

Inače čovek treba da gleda potrebe, a ne značenje. Značenje je od svesnog uma, potreba je od nesvesnog, a to je način kako drugi tip sna nastaje; vi nastavljate da uskraćujete, napuštate svoje potrebe, onda ih um ispunjava u snu. Možda se nećete oženiti, jer ste čitali izvanredne knjige i otrovani ste od mislilaca, i oni su oblikovali vaš um na određenim obrascima. Pa više niste otvoreni samoj egzistenciji; filozofi su vas oslepeli. Onda ćete započeti da režete svoje potrebe. Onda će ove potrebe zažuboriti, izaći na površinu u snu, jer nesvesno ne zna filozofe; nesvesno ne zna značenje, ne zna svrhu. Nesvesno zna samo jednu stvar: šta je potrebno vašem biću da bude zadovoljeno.

Onda nesvesno prisiljava njegovo vlastito sanjanje. Ovo je drugi tip sna; vrlo je značajno razumeti to i meditirati na tome. Zato nesvesno pokušava da komunicira s vama: »Ne budite budala! Patićete zbog toga. Ne izgledajte vaše biće. Ne budite samoubilački, ne nastavljajte da izvršavate sporo samoubistvo ubijajući svoje potrebe.«

Zapamtite: želje su od svesnog uma, potrebe od nesvesnog. Razlika je vrlo, vrlo značajna; vrlo je značajno razumeti to.

Želje su iz svesnog uma. Nesvesno ne zna za želje, nesvesno se ne brine za želje. Šta je želja? Želja dolazi iz vašeg mišljenja, treniranja, uslovljavanja. Vi ćete želeti da budete predsednik zemlje; nesvesno ne brine za to. Nesvesno nije zainteresovano da bude predsednik zemlje, nesvesno je zainteresovano samo da bude ispunjeno organsko jedinstvo. Inače svesni um kaže: »Postani predsednik, a ako postajući predsednik morate žrtvovati svoju ženu, onda žrtvuajte. Ako morate žrtvovati svoje telo - žrtvuajte. Ako morate žrtvovati odmor - žrtvuajte. Prvo postanite predsednik zemlje.« Ili sakupljanje prevelikog bogatstva; to je od svesnog uma. Nesvesno ne zna za bogatstvo. Nesvesno zna samo prirodno. Ono je nedirnutu društvom. Ono je kao životinje ili ptice, ili kao drveće. Nesvesno nije uslovljeno društvom, od političara. Ono ostaje još čisto.

Slušajte drugi tip sna i meditirajte na tome, i to će vas obavestiti koja je vaša potreba. Ispunite potrebe i ne brinite o željama. Ako zaista želite da budete blaženi, zadovoljite potrebe i ne brinite o željama. Ako želite da budete jadni, odbacite potrebe i sledite želje.

Tako ste vi postali jadni. To je jednostavan fenomen, bilo da ste jadni ili blaženi; vrlo je jednostavan fenomen. Čovek koji sluša svoje potrebe i sledi ih, baš kao što reka teče u okean... Reka ne pita da li da teče prema okeanu ili prema zapadu, ona jednostavno traži put. Istok ili zapad ne čine razliku. Reka tekući u okean ne zna za želje; zna samo svoje potrebe. Zbog toga životinje izgledaju tako srećno - nemajući ništa, tako su srećne; a vi imate tako mnogo stvari, a tako ste jadni. Čak i životinje vas nadmašuju u svojoj lepoti, u svom blaženstvu. Šta se dešava? Životinje nemaju svestan um da kontrolišu i manipulišu nesvesnim, one ostaju nepodeljene.

Drugi tip sna ima mnogo da vam otkrije. S drugim tipom započinjete da menjate svoju svest, počinjete da menjate svoje ponašanje, počinjete da menjate obrazac svog života. Slušajte svoje potrebe, šta god da nesvesno govori. Uvek zapamtite: nesvesno je u pravu, jer ono ima mudrost vekova. Milionima života ste vi postojali. Svesno pripada ovom životu; ono je trenirano u školama i univerzitetima; a porodica i društvo u kojima ste rođeni, slučajno ste rođeni. Međutim, nesvesno nosi sva iskustva iz svih vaših života. Ono nosi iskustvo kada ste bili stena, ono nosi iskustvo kada ste bili drvo, nosi iskustvo kada ste bili životinja - ono nosi sve, čitavu prošlost. Nesvesno je strahovito mudro, a svesnost je iznenađujuće glupa - mora to biti tako, jer svesno je samo ovaj život, vrlo mali, bez iskustva; ono je vrlo detinjasto. Nesvesno je večna mudrost. Slušajte ga.

Sada čitava psihoanaliza na Zapadu radi samo ovo i ništa više: sluša drugi tip snova i shodno tome menja obrazac vašeg života. Psihoanaliza je pomogla mnogim ljudima. Ona ima svoja vlastita ograničenja, ali je pomogla jer barem ovaj deo, slušanje drugog tipa snova, čini vaš život mnogo opuštenijim, manje napetim.

Onda postoji treći tip sna. Ovaj treći tip sna je komunikacija iz nadsvesti. Drugi tip sna je komunikacija s nesvesnim. Treći tip sna je vrlo redak, jer smo izgubili svaki kontakt sa nadsvesnim. Ali ipak to dolazi jer nadsvesno je vaše. Možda je to postalo oblak i preselilo se na nebo, isparilo, možda je rastojanje vrlo udaljeno, ali ono je još usidreno u vama.

Komunikacija iz nadsvesnog vrlo je retka. Kada postanete vrlo, vrlo budni, samo tada ćete početi da osećate to. Inače, biće izgubljena u prašini koju um baca u snovima, i ispunjenju želje o čemu um nastavlja da sanja - stvarima nepotpunim, potisnutim. To će biti izgubljeno. Ali kada postanete svesni, to je baš kao sijanje dijamanta - sasvim različito od sveg okolnog kamenja.

Kada možete osetiti i naći san koji dolazi iz nadsvesnog, pogledajte to, meditirajte na tome, jer to će postati vaše uputstvo, to će vas voditi do vašeg majstora, to će vas voditi do načina života koji vam odgovara, to će vas voditi do prave discipline. San će postati ozbiljno vođenje iznutra. Sa svesnim vi možete naći majstora, ali majstor neće biti ništa više od učitelja. S nesvesnim vi možete naći majstora, ali majstor neće biti više od ljubavnika - zaljubićete se u određenu ličnost, u određen tip. Međutim, samo nadsvesnost vas može odvesti do pravog majstora. Onda on nije učitelj; vi niste zaljubljeni onim šta on kaže, vi niste zavedeni onim šta on jeste. Pre, nasuprot tome, vi ste upućeni od svoje nadsvesti da će vam taj čovek odgovarati, da će taj čovek biti prava mogućnost da s njim rastete, da taj čovek može postati vaša zemlja.

Onda postoji četvrti tip sna koji dolazi iz prošlih života. Ne vrlo retko - mnogo puta on dolazi, ali sve je zbrkani i zamršeni nered u vama; ne možete načiniti nikakvo raspoznavanje. Vi niste tu da pravite razlike.

Na Istoku smo vrlo naporno radili na ovom četvrtom tipu sna. Zbog ovog sna mi smo se spotakli na fenomenu reinkarnacije. Od ovog sna vi postajete uskoro svesni svojih prošlih života. Vi se krećete unatrag, nazad u vremenu. Onda mnoge stvari počinju da se menjaju u vama, jer se možete setiti, čak i u snu, ko ste bili u prošlom životu, mnoge stvari će postati beznačajne, a mnoge stvari će postati značajne. Čitav obrazac će se promeniti, vas *geštalt*⁶⁵ će se promeniti.

Zato što ste akumulirali previše bogatstva u prošlom životu, umrli ste kao najbogatiji čovek u zemlji, a duboko dole ste prosjak, i opet radite isto u ovom životu... Iznenađa *geštalt*

⁶⁵ *Gestalt* - izraz iz psihologije koji ukazuje na formu (ili konfiguraciju) svojstava, koja se ne može izvesti sumiranjem njenih sastavnih delova. Ukazuje na poledinu ili širi kontekst neke pojave.

će se promeniti. Ako se setite šta ste uradili i kako sve to nije dovelo do ničega, ako se možete setiti mnogih života, mnogo puta ste opet radili istu stvar - vi ste kao pokvarena gramofonska ploča, nečistog ili neispravnog kruga; opet počinjete isto i završavate isto - ako se možete sećati nekoliko svojih života bićete odjednom iznenađeni da niste ni jednu jedinu novu stvar uradili. Opet i opet akumulirate bogatstvo, opet i opet pokušavate da bude politički moćni; opet i opet postajete previše obrazovani; opet i opet vi se zaljubite, opet i opet ista patnja koju ljubav donosi. Kada vidite ovo ponavljanje, kako možete ostati isti? Onda se odjednom ovaj život iznenada preobrazi. Ne možeš nikad više ostati u istoj kolotečini.

Zbog toga na Istoku opet i opet ljudi pitaju, milenijumima: »Kako da se izađe iz kruga života i smrti?« To izgleda isti krug. Izgleda da se ista priča stalno ponavlja. Ako ne znate to, onda mislite da radite nove stvari, i tako ste mnogo uzbuđeni. A ja mogu videti da često radite ove iste stvari.

Ništa nije novo u životu; to je točak (krug); on se kreće na istoj putanji. Zato što nastavljate da zaboravljate prošlost, zbog toga osećate tako veliko uzbuđenje. Jednom kada se setite, svo uzbuđenje otpada. U tom sećanju dešava se *sannyas*.

Sannyas je jedan napor da se izađe iz kolotečine *sansare*. To je jedan napor da se iskoči iz kruga. To je da se kaže sebi: »Dovoljno je, dovoljno! Uopšte više neću učestvovati u istoj staroj besmislici. Izlazim iz toga.« *Sannyas* je savršeno ispadanje iz kruga - ne iz društva, nego iz vašeg vlastitog kruga života i smrti. Ovo je četvrti tip sna.

Onda postoji peti tip sna, ili poslednja vrsta. Četvrta vrsta odlazi natrag u vašu prošlost, a peta ide napred u budućnost. Retko, vrlo retko - to se dešava samo ponekad; kada ste vrlo, vrlo ranjivi, otvoreni, fleksibilni, prošlost daje nagoveštaj i budućnost daje nagoveštaj, reflektuje se u vama. Ako možete postati svesni svojih snova, jednog dana ćete postati svesni ove mogućnosti takođe: da budućnost gleda u vas. Onda se iznenada otvaraju vrata i budućnost ima komunikaciju s vama.

Ovo su pet vrsta snova. Moderna psihologija razume samo drugi tip. Ruska psihologija razume samo prvi tip. Tri tipa, druga tri tipa su gotovo nepoznata, ali *joga* ih razume sve.

Ako meditirate i postanete svesni svog unutrašnjeg bića u snovima, mnoge više stvari će se dogoditi. Prvo, ubrzo, što više postanete svesni svojih snova, bićete manje i manje ubeđeni u realnost svojih budnih časova. Otuda hindus kaže da je svet kao san. *Sada je baš suprotan slučaj; zato što ste tako mnogo ubeđeni u realnost sveta u svojim budnim satima, vi mislite dok sanjate da su ti snovi takođe realni.*⁶⁶ Niko ne oseća dok sanja da je san nestvaran. Dok sanjate to izgleda savršeno, to izgleda sasvim realno. Ujutru naravno, možete reći da je to bio samo san, ali to nije stvar jer sada drugi um funkcioniše. Ovaj um uopšte nije bio svedok; ovaj um je samo čuo žamor. Ovaj svesni um, koji se ujutru budi i kaže da sve to bilo sanjanje, ovaj um uopšte nije svedok (i na javi i u snu). Stoga kako išta ovaj um može reći? Jednostavno je čuo žamor, glas. Kao kada ste uspavani a dve osobe razgovaraju, a vi upravo - u svom spavanju, jer govore tako glasno - čujete neke reči odavde ili odande i samo preostaju zbrkani utisci.

Ovo se dešava: dok nesvesno kreira snove i ogromna se aktivnost odvija unutra, svesno je uspavano i samo čuje žamor, a ujutru kaže: »Sve je to lažno. To je bio samo san.« Odmah sada, kad god sanjate vi osećate da je to apsolutno stvarno, nelogične stvari izgledaju realno, jer nesvesno ne zna za logiku. Hodate putem u snu, vidite da dolazi konj, i iznenada konj više nije konj, konj je postao vaša žena. A ništa se ne događa vašem umu, kao: »Kako je to moguće? Konj je postao moja žena?« Nikakav problem se ne pojavljuje, nikakva sumnja ne nastaje. Nesvesno ne zna za sumnju. Ako se veruje i u jednu tako apsurdnu pojavu, ubeđeni ste u realnost.

Baš suprotna stvar se dešava kada postanete svesni snova i osetite da su snovi samo snovi - ništa nije stvarno, samo drama uma, psihodrama. Vi ste na pozornici, vi ste glumci, i pisac ste priče, a i režiser, i vi ste producent, a i gledalac - niko drugi nije tu, samo kreacija

⁶⁶ Koliko pridajemo važnost i realnost zbivanjima na javi, toliko pridajemo važnost i realnost zbivanjima za vreme sanjanja i upravo zato ne možemo da se oslobodimo iluzije sna. I na javi i u snu mi dajemo realnost zbivanjima.

uma. Kada postanete svesni ovoga, onda ceo ovaj svet dok hodate promeniće svoj kvalitet. Onda ćete videti tako i ovde, na javi, isti je slučaj na većoj pozornici, ali san je isti.

Hindusi ovaj svet takođe zovu *mayom*, iluzijom, jednakom snu, građenom od strane uma. Šta oni misle? Da li misle da je svet nestvaran? Ne, on nije nestvaran. Ali kada se vaš um pomeša u njemu, vi stvarate svoj vlastiti nerealan svet. Mi ne živimo u istom svetu; svako živi u svom vlastitom svetu. Ima toliko svetova koliko ima umova. Kada hindusi kažu da su ovi svetovi *maya*, oni misle da realnost plus um jeste *maya*. Realnost, kakva jeste, mi ne znamo. Realnost plus um jeste iluzija, *maya*. Kada neko postane potpuno probuđen, Buddha, onda zna realnost minus um. Onda je to istina, *brahman*, najviše. Plus um, i sve postaje san, jer um je građa koja stvara snove. Minus um, ništa ne može biti san, samo realnost ostaje u svojoj kristalnoj čistoći. Um je baš kao ogledalo. U ogledalu se svet reflektuje. Refleksija ne može biti realna, ta refleksija je samo odsjaj, odraz. Kada više nema ogledala, refleksija iščezava. Sada možete videti realno.

U noći punog meseca dok je jezero mirno, mesec se reflektuje u jezeru i vi pokušavate da ga uhvatite. To je sve što je svako radio za mnogo života - pokušavajući da uhvati mesec u ogledalu jezera. Naravno da nikada niste uspeli - ne možete uspeti - to nije moguće. Čovek treba da zaboravi na jezero i da gleda u sasvim suprotnom pravcu, u sam Mesec. Ne u njegov odraz.

Um je jezero u kome svet postaje varljiv. Bilo da spavate sa zatvorenim očima, ili sanjate sa otvorenim očima, nema razlike. Ako um postoji, sve što se dešava jeste san. Ovo će biti prva realizacija ako meditirate na snove.

Druga realizacija će biti da ste vi svedok; san postoji ali vi niste deo toga. Vi niste deo vašeg uma, vi ste transcendentalni. Vi ste u umu, ali niste um. Vi gledate kroz um, ali niste um. Vi koristite um, ali niste um. Odjednom ste svedok - više niste um. Ovo svedočenje je konačna, najviša realizacija. Onda, bilo da sanjate dok ste uspavani, ili bilo da sanjate dok ste na javi ne čini razliku, ostajete svedok. Ostajete u svetu, ali svet nikad više ne može ući u vas. Stvari postoje ali um nije u stvarima, i stvari nisu u umu. Iznenada svedok ulazi unutra i sve se menja.

To je vrlo, vrlo jednostavno jednom kada znate veštinu toga. Inače, to izgleda vrlo teško, gotovo nemoguće - kako da se probudite u isto vreme dok sanjate? Izgleda nemoguće ali nije; tri do devet meseci će trebati, ako svake noći odete da spavate - dok se uspavljujete, pokušavajte da budete budni i da posmatrate to. Ali zapamtite, ne pokušavajte da budete budni u aktivnom smislu, inače nećete biti u stanju da se uspavate. Pasivna budnost; nevezanost, prirodna opuštenost, samo posmatranje sa strane, ne aktivirati se previše oko toga, samo pasivna svesnost, ne previše zainteresovana. Sedite sa strane, reka protiče pored, a vi je jednostavno nepristrasno posmatrate.

Ovo traje tri do devet meseci. Onda jednog dana, odjednom se san spušta kao tamni pokrov, kao tamna zavesa, kao da je sunce zašlo i noć se spušta. To nastaje svuda oko vas, ali duboko unutra plamen nastavlja da gori. Vi posmatrate - smireno, pasivno. Onda svet sna započinje. Onda naiđu mnoge predstave, mnoge psihodrame, a vi nastavljate da posmatrate. Ubrzo nastaje razlikovanje - sada možete videti koji je tip sna. Onda odjednom, jednog dana shvatate da je to isto kao dok ste budni. Nema razlike u kvalitetu. Čitav svet je postao iluzoran. A kada je svet iluzija, samo svedok jeste realan.

To je ono što Patanjđali misli kada kaže, *takođe meditirajte na znanju koje dolazi tokom spavanja* - i to će vas učiniti ostvarenim čovekom.

Takođe, meditirajte na svemu što vam se dopada.

Meditirajte na izgledu svoje omiljene zamisli. Ako volite cveće, meditirajte na ruži. Meditirajte o mesecu, ili bilo čemu što vam se dopada. Ako volite hranu, meditirajte o hrani. Zašto Patanjđali kaže »... *svemu što vam se dopada*«? Jer meditacija uopšte ne treba da bude prinudno nastojanje. Ako je prinudna, ona je od samog početka osuđena na neuspeh. Prinudna stvar nikada vas neće učiniti prirodnim. Dakle, od samog početka, otkrijte našto što vam je

privlačno. Nije potrebno da stvarate nepotreban konflikt. Ovo treba razumeti, jer um ima prirodnu sposobnost da meditira ako mu date objekte koji su mu privlačni.

U školi dete sluša, ptice cvrkuću na drveću i ono sluša, ono sluša ushićeno - ono je u odnosu, u vezi. Zaboravilo je na učitelja, zaboravilo je razred. Ono više nije tu; ono ima zanesenu pažnju. Meditacija se dogodila. Onda učitelj kaže: »Šta radiš? Da li spavaš? Usredsredi se ovde na školsku tablu!« Onda dete mora da pokuša, da uloži napor. One ptice nisu detetu nikada rekle: »Vidi, mi pevamo ovde. Budi usredsređen!« Jednostavno se to dogodilo jer je detetu bilo veoma privlačno. Ova školska tabla izgleda vrlo ružno i ovaj učitelj izgleda tako strašno, a cela stvar je prisilna. Ono će pokušati, ali uz pomoć nastojanja niko ne može meditirati. Često će um šmugnuti. Toliko mnogo stvari dešavaju se izvan sobe; odjednom pas počinje da laje ili prosjak prolazi pevajući, ili neko svira na gitari. Tako mnogo miliona stvari se dešavaju spolja, a ono mora da vodi svoju pažnju stalno na tablu, na ružnu školsku učionicu.

Mi smo načinili škole sličnim zatvorima. U Indiji, školske zgrade i zatvori imaju istu boju, crvenu. Školske učionice su ružne. Ništa tamo nije privlačno, nema igračkica, nema muzike, nema drveća, nema ptica, ničega. Školska učionica je namenjena da prinudi vašu pažnju. Morate naučiti da se koncentrišete.

Ovo je razlika između koncentracije i meditacije: koncentracija je prisilna stvar, meditacija je prirodna. Patanjđali kaže:

Takođe, meditirajte na svemu što vam se dopada.

Onda čitavo vaše biće spontano započinje da napreduje. Samo pogledajte u lice vaše voljene osobe. Na njenim očima, meditirajte.

Obični religijski učitelji će reći: »Šta radiš? Je li to meditacija?« Oni uče da ne mislite o svom voljenom dok meditirate. Oni misle to je poremećaj, skretanje. Ovo je suptilno mesto koje treba razumeti; u svetu ne postoje poremećaji. Ako vršite neprirodne napore, onda postoje poremećaji, vi ih stvarate. Čitavo vaše biće će želeti da posmatra lice vaše žene, supruga, vašeg deteta, a religijski učitelj kaže: »To su iskušenja, to su poremećaji, skretanja. Idite u hram, u crkvu, meditirajte na krst.« Dok meditirate na krst, stalno se sećate svog voljenog. Sada lice voljenog postaje skretanje, poremećaj. Nije to skretanje - nema ničega posebnog u meditiranju na krst; vi ste jednostavno glupi. Od kakve je koristi da se ide i meditira na krst? Ako vas to privlači to je dobro, ali to nije nužno. Nema specijalnog kvaliteta u krstu. U stvari, kad god se meditacija dogodi, postoji poseban kvalitet. Meditacija daje poseban kvalitet. To nije u objektima, to je u vama. Kada meditirate na nečemu, dajete tome svoje unutrašnje biće. Odjednom to postaje duhovno, sveto. Stvari nisu svete; meditacija ih čini svetim. Vi možete meditirati o steni, i odjednom stena postaje hram. Nijedan Buddha nije tako lep kao ta stena kada vi meditirate na njoj. Šta je meditacija? To je obasipanje stene s vašom svešću. To je kretanje oko stene, tako apsorbavano, tako duboko u odnosu, da most postoji između vas i stene. Jaz iščezava vi ste premošćeni. U stvari, vi ne znate sada ko je posmatrač, a ko je posmatrano. Posmatrač postaje posmatrano, posmatrano postaje posmatrač. Sada vi ne znate ko je kamen a ko je meditant. Odjednom, energije se sreću i mešaju, i eto hrama. Nemojte nepotrebno stvarati poremećaje - onda postajete jadni.

Neko je bio ovde i koristio određen tip *mantra* za mnogo godina, pa je rekao: »Stalno nastaju poremećaji.« Ja sam pitao: »Šta je smetnja?« Njegova žena je umrla a on ju je veoma mnogo voleo. Ja sam tu ženu znao; bila je zaista divna osoba. Nikada se nije ponovo ženio. Zaista ju je voleo. Nijedna druga žena nije ga nikada privlačila. Dakle ona je umrla i nastupio je vakuum, on je osećao usamljenost. Zbog te usamljenosti otišao je kod nekog učitelja i pitao: »Kako da se oslobodim sećanja na moju ženu?« Tako mu je on dao *mantru*. Dakle, on je pevao *mantru* najmanje tri godine, ali odjednom, dok je stalno pevao *mantru* kao robot, žena bi dolazila, njeno lice se pojavljivalo. Nije mogao da je zaboravi. *Mantra* se nije pokazala dovoljno jakom, stoga se on našao ovde, vrlo jadan. Rekao je: »Prošle su tri godine i uvek me lovi sećanje na nju, izgleda da se ne mogu toga osloboditi. Čak mi ni ova *mantra* nije pomogla. Tri godine, zaista sam radio s njom.« Rekao sam: »Ti si budala. Nije potrebno da

koristiš tu *mantru*. Ponavljaj ime svoje žene, načini ga *mantrom*. Drži njenu sliku ispred sebe; gledaj u nju i načini je likom božanstva.« On je rekao: »Šta kažete? Ona skreće moju pažnju.« Onda sam ja rekao: »Načini to skretanje pažnje ili ometanje svojom meditacijom. Zašto stvarati konflikt?« Skretanje pažnje ili poremećaj može da se načini samim objektom meditacije. Skretanje postoji zbog postojanja neke privlačnosti duboko ispod, neke harmonije. Zbog toga se *mantra* pokazala nemoćnom, jalovom jer ona je baš nametnuta. Neko kaže neku reč i vi je ponavljate, a reč vam nije po ukusu. Nikada ranije za vas nije postojala, nema korena u vama. Žena je vrlo duboko. Ljubav je dublja nego *mantra*, stoga zašto gubite svoje vreme? On je rekao: »Pokušaću.« Odmah posle nekoliko dana napisao mi je pismo: »Ovo je silno. Osećam se tako spokojno i mirno. Zaista, moja žena je lepa. Ne treba da mislim da me ona remeti.«

Zapamtite ovo, jer vi možda radite mnoge stvari slične tome. Kad god osećate da nešto smeta, to jednostavno pokazuje da ste prirodno privučeni prema tome, ništa drugo. Stoga, zašto biste kreirali konflikt? - krećite se u istom pravcu: načinite to objektom meditacije. Budite prirodni, nemojte gušiti i ne stvarajte sukob, i dobićete, imaćete postignuće.

Niko ne može imati postignuće kroz konflikt. Konflikt će stvoriti rascep ličnosti. Krećite se prema prirodnoj privlačnosti; onda ste jedno, onda ste celina, onda ste zajedno. Onda ste jedna celina, ne kuća podeljena protiv sebe. A kada se krećete kao celina ima plesa u vašem koraku i nema ničega što nije božansko.

Možete biti iznenađeni - to se dogodilo: jedan veliki budistički monah, Nagarduna, boravio je u malom selu. Neko je došao... neko je bio veoma privučen njim. Ali čovek je rekao: »Vaš stil života, način kako se krećete kao car u odeći prosjaka, jako mi se dopada. Ja bih takođe želeo da postanem religiozan čovek, ali postoji nevolja. Ja imam kravu, i volim je previše. Ona je tako lepa. Ne mogu da je ostavim.« Baš kravu... on nije imao ženu, nije imao decu, nikada se nije ženio, ali je voleo kravu. Osećao se malo glupavo dok je to govorio. Rekao je: »Zato što znam da ćete me razumeti, zato vam to govorim. Inače to je sva moja nevolja; tako velika vezanost za ovu kravu. Ja sam je odgajio, postala je veoma sjedinjena sa mnom i voli me. Dakle, šta da radim?« Nagarduna je odgovorio: »Nije potrebno nigde da ideš. Ako neko nekoga tako duboko voli, nije potrebno nigde da se seli. Načini ovu ljubav svojom meditacijom. Meditiraj o kravi.«

Nemojte stvarati nikakav konflikt. Zapamtite, ako su ljubav i meditacija u konfliktu, meditacija će biti osujećena. Ljubav će biti pobedonosna, jer ljubav je tako lepa. Meditacija može biti pobedonosna samo na krilima ljubavi. Koristite ljubav kao vozilo.

To je ono što Patanjđali misli kada kaže:

Takođe, meditirajte na svemu što vam se dopada.

Šta god da je to; ja ne pravim razliku. Nema potrebe da se vezujete uz jedan predmet, jer objekti se mogu promeniti. Ovog jutra možete osećati kao da volite svoje dete; sutra možda to nećete osećati. Onda ne stvarajte nikakav konflikt. Uvek otkrijte kuda vaša ljubav teče; plivajte na svojoj ljubavi. Danas je to cvet, sutra dete, prekosutra mesec - to nije problem; svaki objekat je lep - gde god da vas privlači, tecite prirodno, plivajte na tome, meditirajte na tome. Akcenat je da se bude celovit, nepodeljen. U vašem nepodeljenom biću, meditacija cveta.

Tako, jogin postaje majstor svega, od beskonačno malog do neograničenog.

Od najmanjeg do najvećeg, on postaje majstor svega. Meditacija je kapija za beskonačnu snagu. Meditacija je kapija do nadsvesnosti.

Svesni - vi jeste; uđite u dubine nesvesnog. To je ulazak u temelj vašeg bića. Sakupite više i više svesnosti tako da možete ući u spavanje, u san. Započnite sakupljati svesnost u svojim budnim satima; to će vam pomoći da uđete u nesvesno. Onda sakupite više svesti u nesvesnom; to će vam pomoći da se premestite u nadsvesnost. Energija će biti potrebna. Baš

sada je vaša energija kao treperenje, svetlucanje - nije dovoljna. Stvorite više energije kroz svesnost.

To je upravo kao grejanje vode, ili kada grejete led. Ako grejete led se topi. Na određenom stepenu toplote on postaje voda. Onda morate grejati više ako želite da ispari. Ako nastavite da grejete - onda na određenom stepenu, na sto stepeni, odjednom provri i isparava. Kvantitet se menja u kvalitet. Kvantitativnost postaje kvalitativnost. Ispod određenog stepena postoji kao led, a iznad određenog stepena on postaje voda. Do određenog stepena, opet on postoji kao voda, a iznad tog stepena ispari, postaje para. Kada je led, voda je gotovo mrtva, zatvorena je i mrtva, nije dovoljno topla da bude živa. Kada je (led) voda, tečniji je, više živ, nije zatvoren. Led se otopio, topliji je. Inače voda teče naniže. Kada ona ispari, dimenzija se promenila; više nije horizontalna, postaje vertikalna; ide naviše.

Prvo postanite sve više i više čili i budni u budnim satima. To će vas dovesti do određenih stepena toplote. To je zaista određeni stepen unutrašnje toplote, određena temperatura vaše svesnosti. To će vam pomoći da se premestite u nesvesno. Onda postanite sve više i više svesni u nesvesnom. Više nastojanja će biti potrebno, više energije će biti stvoreno. Onda odjednom jednog dana naći ćete da se krećete naviše; postali ste bez težine. Sada gravitacija ne utiče na vas. Postajete nadsvesnost.

Nadsvesnost ima svu snagu; ona je svemoćna, sveznajuća, sveprisutna. Nadsvesnost je svuda. Nadsvesnost ima svaku moć koja je moguća, nadsvesnost vidi sve - ona ima apsolutnu jasnoću vizije.

To je ono što Patanjđali kaže:

Tako, jogin postaje majstor svega, od beskonačno malog do neograničenog.

Poglavlje 2

PRIVLAČNOST EGA

2. mart 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Osećam konflikt između biti nevezan i prirodan, i biti svestan.

Ne postoji konflikt, ali ga vi možete stvoriti. Čak i kada ne postoji konflikt um stvara konflikt, jer um ne može postojati a da ne bude u konfliktu.

Bivanje nevezanim i prirodnim daje vam spontanu svesnost. Nije potrebno da vršite nikakav napor za svesnost; to će slediti kao senka. Ako ste nevezani i prirodni, ona će doći. Nije potrebno da činite nikakav napor za to, jer bivajući *nevezanim* i prirodnim automatski procveta u bivanje svesnim. Ili, ako ste svesni, onda ćete postati *nevezani* i prirodni. Oni oboje idu zajedno. Ali ako nastojite i pokušate oboje, onda ćete stvoriti konflikt. Nije potrebno da nastojite za oboje zajedno.

Šta znači kada kažem: budite nevezani i prirodni? To znači: ne ulažite napor. Upravo budite šta god jeste. Ako ste nesvesni, onda budite nesvesni, onda budite nesvesni jer to je ono šta vi jeste u vašem nevezanom i prirodnom stanju. Budite nesvesni. Ako ulažete neki napor, onda kako možete biti nevezani i prirodni? Jednostavno se opustite, i prihvatite kakav god da je slučaj, i prihvatite takođe svoje prihvatanje. Ne pomerajte se odatle. Vreme će proći pre nego što se stvari srede, zasnuju. U tom prelaznom periodu, možda nećete biti svesni da se stvari nameštaju. Jednom kada su stvari nameštene, sređene i tok je prirodan, odjednom ćete

se iznenaditi. Neočekivano, jednog jutra naći ćete da ste svesni - nije potrebno da ulažete ikakav napor.

Ili, ako radite kroz svesnost - a obe metode su različite, one započinju s različitim stanovišta - onda ne mislite o tome da budete nevezani i prirodni. Vi jednostavno odrađujete to kroz svoj napor da budete svesni... To traži dugo vreme... da svest postane prirodna i da nikakav napor nije potreban. Dok ne dođe do ove tačke, gde nikakav napor nije potreban, svest još nije dostignuta. Kada možete zaboraviti na sve napore i jednostavno biti svesni, samo onda se to dostiže. Onda uporedo, otkrićete pojavu nevezanosti i prirodnosti. Ove (pojave) dolaze zajedno. Uvek se dešavaju zajedno. One su dva aspekta iste pojave, ali ih vi ne možete ostvariti zajedno.

To je baš kao da se čovek penje na planinu. Ima mnogo staza; sve dosežu do vrha, sve se završavaju na vrhu. Ali vi ne možete hodati na dve staze istovremeno. Ako pokušate, poludećete i nikada nećete stići do vrha. Kako možete hodati na dve staze istovremeno, a znajući dobro da obe vode do istog vrha? Čovek treba da hoda samo na jednoj. Konačno, kada stigne do vrha, naći će da se sve staze završavaju na vrhu. Za hodanje birajte samo jednu stazu. Naravno, kada stignete, sve staze će stići do iste tačke, na isti vrh.

Da se bude svestan, različit je tip procesa. Buddha je sledio to. On je to zvao samoprisećanjem, ili postojanom pažnjom⁶⁷. U ovom stoleću drugi Buddha, Georg Gurđijev je sledio to; nazvao je to samosećanjem. Drugi Buddha Krišnamurti, nastavlja da govori o svesti, budnosti. Ovo je jedna staza. Tilopa pripada drugoj stazi, stazi da se bude nevezan i prirodan - čak i da se ne mari za svesnost - samo da se bude šta god vi jeste, da se ne čine naponi ni za kakvim poboljšanjem, unapređenjem. Ja vam kažem, Tilopino gledište je više nego Budino, Gurđijeva i Krišnamurtija, jer on ne stvara konflikt. On jednostavno kaže: »Budi ono što jesi.« Ne, čak ni duhovni napor... jer to je takođe deo ega. Ko pokušava da poboljša, unapredi? Ko pokušava da postigne prosvetljenje? Ko je to u vama? Opet je to isti ego. Isti ego koji je pokušavao da postane predsednik zemlje ili premijer, sada pokušava da postigne *budinstvo*.

Sam Buddha je prosvetljenje nazivao »poslednja noćna mora«. Prosvetljenje, poslednja noćna mora, jer je to opet san... Ne samo da je san nego je i noćna mora, jer patite kroz to. Tilopino gledište je najviše gledište. Ako možete razumeti to, onda nije potrebna nikakva vrsta napora. Jednostavno se opustite i budite, a sve sledi samo od sebe. Čovek jednostavno mora da bude ne-delujući, *da sedi smireno, a proleće dolazi i trava raste sama od sebe*.

Pitanje drugo:

Zna se da su u prošlosti, mnoge škole joge učile uglavnom kroz uzdržanost. Sasvim mali broj je postigao kroz to. Zar nije moguće da čak i danas, tehnika uzdržavanja može odgovarati određenom tipu osobe?

Prva stvar: nikada! Niko ko zna, nikada nije podučavao uzdržanost, ugušivanje.

Drugo: nikada niko nije postigao (*jogu* ili prosvetljenje) kroz to.

Ali svuda lažni novčići postoje. Put da se bude prirodan vrlo je jednostavan, ali vama izgleda težak jer ego želi nešto teško da se bori, da bude izazvan, da pobedi to. Ego postoji kroz konstantno divljenje, izazivanje, osporavanje. Ako je nešto apsolutno jednostavno, ego pada dole. Ako nemate šta da radite izuzev da sedite smireno i pustite stvari da postoje, i pustite stvari da se kreću gde se one kreću, nema aktivnosti s vaše strane, kada i kako će onda ego postojati? Ne postoji mogućnost. U bivanju nevezanim i prirodnim, čitav ego se ruši. On iščezava jer njemu treba neprekidna aktivnost. Ego je baš sličan voženju bicikle; morate stalno okretati pedale. Ako prestanete da okrećete, može ići nekoliko stopa ili jardi zbog ranijeg zamaha, ali ona mora pasti. Bicikla i vozač će pasti. Bicikla traži neprekidno okretanje pedala. Čak i ako okrećete pedale vrlo lagano, vi ćete pasti. Ona traži određeno neprekidno napajanje energijom.

⁶⁷ *Satipatthana*

Ego je baš sličan vožnji bicikla - morate ga neprekidno 'hraniti'; ovaj izazov, onaj izazov, ova aktivnost, ona aktivnost - nešto mora da se postigne. Everest mora biti osvojen, morate stići na mesec - uvek nešto u budućnosti. Morate okretati pedale, i onda ego postoji. Ego postoji u aktivnosti... u neaktivnosti bicikla jednostavno pada, a biciklista takođe. Odmah čitava aktivnost iščezava, a s njom i ego.

Zbog toga jednostavna stvar za ego izgleda teška, a teška stvar izgleda jednostavna. Ako vam kažem da je staza vrlo, vrlo naporna, odmah ćete biti spremni da sledite. Ako kažem da je vrlo jednostavna, tako je jednostavna da ne treba da naćinite ni jedan jedini korak, tako jednostavna da ne treba nigde da idete, samo da sedite u svojoj kući i to će imati svrhu. Jednostavno ćete zaboraviti na mene i šta sam govorio. Jednostavno ćete se udaljiti od mene kao da me uopšte niste slušali. Otići ćete kod nekog ko govori neke besmislice i kreira neke teškoće za vas. Zbog toga je nastalo uzdržavanje, jer to je najteža stvar u svetu da se potisne, suzbije - gotovo nemoguća, jer nikada to nije uspelo, to je uvek promašaj, neuspeh.

Kako možete potisnuti deo vašeg bića pomoću drugog dela? To je upravo kao pokušavanje vaše desne ruke da pobedi levu ruku. Možete se pretvarati. Tokom male aktivnosti možete se pretvarati da je desna odozgo a leva je savladana. Da li mislite da je savladana ili je poražena? Kako možete poraziti deo svog vlastitog bića pomoću drugog dela? Samo pretvaranje. Ako vi suzbijate seks, *brahmacharya* će biti pretvaranje, licemerje. To je baš kao desna ruka. Leži i čeka tamo, pomažući vam da se pretvarate. Svakog momenta to se može sve opet osujetiti - i to će osujetiti. Ono što ste osvojili treba da se osvaja stalno, jer to nije stvarna pobeda. Na kraju, nalazite da ste se borili celog života i ništa nije postignuto. Zapravo, samo ćete biti poraženi, ništa drugo. Čitav vaš život će biti poražen.

Nijedan majstor koji zna, nijedan majstor koji je prosvetljen nikada nije propovedao gušenje, uzdržavanje. Međutim oni su propovedali nešto što može izgledati kao uzdržavanje ljudima koji ne znaju, stoga dopustite mi da objasnim razliku. Na primer - razlika je vrlo suptilna - Buddha i Mahavira su obojica učili o postu, obojica su učili o *brahmacharyi*, celibatu. Jesu li oni podučavali gušenje, uzdržanost. Nisu mogli i nisu podučavali.

Kada Buddha kaže: »Nastavi da postiš«, šta on misli? Uguši svoju glad? Ne. On kaže: »Posmatraj svoju glad.« Telo će reći, »Ja sam gladan«. Jednostavno sedite u svom biću i posmatrajte. Ne činite ništa, bilo da hranite telo ili da gušite glad. Jednostavno posmatrajte glad. Nikakva aktivnost nije potrebna s vaše strane, a gušenje je jedna aktivnost. Kada vi gušite glad, šta ćete raditi? Nećete moći da je posmatrate. U stvari, to je jedina stvar koju ćete izbeći.

Osobe koje žele da uguše glad i koje su krenule da poste, kao što *đaini* čine svake godine, šta će one raditi? Pokušaće da odvrte um na nešto drugo tako da se glad ne oseti. Oni će pevati *mantr*e, ili će ići u hram i recitovati *sutre*, ili će odlaziti kod svog religijskog lidera da ga slušaju, tako da um bude angažovan, a da ne posvećuju pažnju gladi koja je prisutna. To je gušenje. Gušenje označava da je nešto ovde, a vi ne gledate u to i pretvarate se kao da nije ovde. Ako ste zauzeti duboko u umu, onda glad ne može prodreti i ne može privući vašu pažnju sebi. Glad će nastaviti da kuca na vrata ali vi recitujete *mantru* tako glasno da ne čujete kucanje. Gušenje označava skretanje vašeg uma od realnosti vašeg postojanja.

Vi ste dali zavet celibata ili ste preuzeli život *brahmacharia*; šta ćete onda uraditi kada se probudi seksualna želja i lepa žena prođe pored vas? Poćećete da pevate mantru *Ram, Ram, Ram*. Vi izbegavate, klonite se. Navlaćite zavesu preko svojih očiju. Pretvarate se kao da žena nije tu. Ali ona je tu i zbog toga vi pevate ime Rame, i to tako glasno.

U Indiji ljudi moraju preduzeti jutarnje kupanje. U mom selu postoji vrlo lepo jezero, reka, i ljudi odlaze tamo na svoje jutarnje kupanje. Tamo, u mom detinjstvu, po prvi put sam bio svestan trika gušenja. Reka je hladna - naroćito zimi - a ljudi dolaze da se kupaju... Posmatrao sam ih i leti kako se kupaju, i oni ne bi pevali : »*Rama, Hari Krišna, Hari Krišna*.« Ali zimi, zato što je reka tako hladna, a oni pevaju glasno, zaborave reku. Urone i izrone. Njihov um je angažovan u pevanju. Što je hladnije jutro, veće će biti pevanje o Bogu.

U detinjstvu, posmatrajući tamo ljude, po prvi put sam postao svestan ovog trika - šta oni rade. Video sam iste ljude koji se kupaju leti i ne mare za Ramu, Hari Krišnu ili ikoga. Ali

zimi odjednom postaju religiozni. Oni su naučili trik - kako da izbegnu činjenicu - a činjenica je tu, kuca, udara i živi.

Okrenite svoj um negde drugde; jeste li videli ljude koji hodaju kroz napuštenu ulicu u noći kada je mrak? Oni započinju da pevaju pesme, zvižde, ili mrmljaju. Šta oni rade? Isti trik. Mrmljajući oni zaboravljaju tamu. Glasno pevajući pesmu slušaju svoj vlastiti glas i osećaju da nisu sami. Glas im daje osećanje da nisu sami. Predani svom vlastitom glasu, za njih tama iščezava. Inače, ako se kreću tiho napuštenom ulicom, njihovi koraci proizvode strah, kao da ih neko sledi. Ovo je jednostavan trik.

Mahavira i Buddha ne mogu govoriti i ne mogu učiti takve obmane. Oni uče o postu, ali njihov post je totalno, kvalitativno različit. Na površini oba isposnika će biti ista, ali u dubini dole postoji razlika. Duboko ispod, osoba koja sledi Mahavira ili Budu postiće i neće vršiti nikakvu aktivnost u umu. Ona će posmatrati i posvetiće svu pažnju gladi. Onda se javlja vrlo, vrlo lepa pojava; ako ukazujete pažnju gladi, ona iščezava. Bez ikakve hrane, ona iščezava. Zašto? Šta se događa u ukazivanju pažnje gladi?

Kada se seksualna želja probudi, čovek jednostavno ukazuje potpunu pažnju njoj, ne kazujući ovo je dobro ili loše, ne kazujući ovo je zlo, ne kazujući da je provokacija od đavola. Ne - bez ikakvog vrednovanja; sva vrednovanja pripadaju umu, a svedočenje nije od uma. Dobro, loše - sve razlike pripadaju umu, a svedočenje je nepodeljeno, jedno. Ono nije ni dobro ni loše, ono jednostavno jeste. Čovek ukazuje pažnju gladi, ili seksualnoj želji, totalnu pažnju - a totalna pažnja je jedna takva energija, to je vatra - glad jednostavno izgori. Šta se dešava? Kakav je mehanizam unutra?

Vi osećate glad. U stvari, nikada niste bili gladni. Telo je bilo gladno, vi nikada niste bili gladni, ali ste se identifikovali s telom: »Ja sam telo«. Zbog toga osećate kao da ste vi gladni. Kada ukažete pažnju gladi distanca se stvara, identitet, ličnost se slama. Identifikacija više ne postoji. Više niste telo; telo je gladno, a vi ste posmatrač. Odjednom nastaje u vama blažena sloboda: »Ja nisam telo, nikada nisam bio telo. Telo je gladno; ja nisam gladan.«

Most je srušen - vi ste odvojeni.

Telo ima želju za seksom jer telo je nastalo iz seksa. Telo ima želju za seksom jer je svaka ćelija u telu seksualna. Vaša majka i vaš otac, u snažnoj seksualnoj aktivnosti, stvorili su vaše telo. Prve ćelije vašeg tela došle su iz jake seksualne strasti; one nose kvalitet toga. A ove ćelije su umnožavale sebe; na taj način je stvoreno čitavo vaše telo. Čitavo vaše telo je seksualna žudnja, strast. Želja se pojavljuje. Prirodno je za telo, ništa nije grešno u tome. Telo je seksualna energija i ništa drugo.

Brahmacharya nije moguća za telo. Seksualnost je prirodna za telo. Seksualnost je prirodna za telo, a za vas, samo *brahmacharya* je prirodna; seks je za vas neprirodan, apsolutno neprirodan. Zbog toga celibat mi zovemo *brahmacharya*. Reč *brahmacharya* je izvedena iz korena *brahma*. Reč *brahmacharya* označava da ste vi uspeali da postignete, došli ste do saznanja da ste *brahma*, najveće, Božansko - vi ste sam Bog.

Kada čovek počne da oseća ovo, da je on sam Bog onda postoji pravi celibat. Jer onda nema problema. A šta se dešava, šta je čudesno... kada ste vi razdvojeni, kada je most srušen, niste identifikovani s telom, vi ne kažete: »Ja sam telo.« Vi kažete: »Ja sam u telu, ali nisam telo.« Ja živim u ovoj kući, ali nisam kuća. Ja sam u ovoj odeći, ali odeća nije ja.« Kada ste došli do ovog postignuća - ja kažem postignuća, jer intelektualno vi već to znate, to nije poenta; vi niste realizovali to. Kada budete svesni u dubokoj pažnji prema gladi, ili seksu, ili bilo čemu - vi shvatite, odjednom most iščezava između tela i otelovljene duše. Kada procep postoji i vi ste postali svedok, onda telo živi i traje kroz vašu saradnju.

Telo ne može živeti bez vaše saradnje. To je ono što se dešava kada telo umre: telo je apsolutno isto, samo vaša saradnja više ne postoji. Vi ste otišli van kuće, zbog toga je telo mrtvo. Inače, telo je svagda već mrtvo. Telo je isto, ali telo zavisi od vaše energije. Neprekidno, telo morate hraniti energijom. Ono živi s vašom saradnjom, ono nema svoju vlastitu egzistenciju. Ono je prolazi kroz vas, ono je zajedno. Inače oronulo bi i raspalo se. Vi ste centar i kristališući faktor u njemu.

Kada u gladi, čovek posmatra glad, saradnja ne postoji. To je privremena smrt. Vi ne podržavate telo. Kada ne podržavate telo, kako telo može osećati glad, jer telo ne može

osećati ništa: osećanje je od vašeg bića. Glad može postojati u telu, ali telo ne može osećati, ono nema onoga koji oseća.

Dakle, baš tokom ove dekade, neurolozi su postali svesni određenih vrlo misterioznih pojava; da u mozgu, koji oseća sve, da nema osećaj o svom vlastitom nervnom sistemu. Možete ležati potpuno svesni i budni na hirurškom stolu, glava vam može biti otvorena i on može rezati moždano tkivo - a da vi to nećete osetiti. Nije potrebna nikakva anestezija. Može vam načiniti prozor u glavi, može izbušiti rupu u glavi; osetićete bušenje samo na lobanji, ali jednom kada dopre unutra tamo uopšte nema osećanja. Ako kompletno iseče vaš mozak, ne biste znali, a savršeno ste svesni.

Mnogi ljudi na zapadu se kreću s mnogim isečenim delovima - oni ne znaju. Mnogi ljudi se kreću s izvesnim elektrodama pričvršćenim u njihovom mozgu - ne znaju i ne mogu osetiti... Kamen može biti stavljen unutra u vašu glavu, a vi nikada nećete osetiti da je on tamo, jer u mozgu ne postoji osećaj. Odakle onda dolazi osećaj?

Mozak je najsuptilniji deo tela, najdelikatniji; a on čak nema osećaje, Osećaj dolazi iz vašeg bića. Njega telo pozajmljuje. Telo nema svoje vlastito osećanje. Jednom kada posmatrate glad - ako je realna, autentična, ne izbegavate je - glad iščezava.

Post Mahavira i Bude potpuno je različit od posta *đaina* i *budista*. Mahavirin *brahmacharya* je potpuno drugačiji od *brahmacharye đainskih* sveštenika. Mahavira nije izbegavao to, on je to jednostavno posmatrao. Posmatranjem, to iščezava. Svedočenjem, to se tu ne nalazi. Izbegavanjem, to sledi vas. U stvari, ne samo da vas sledi, to vas lovi. Nijedna *joga* ne uči potiskivanje, ni gušenje - ne može učiti - ali uvek ima *jogina* koji uče. Oni su učitelji; oni nisu realizovali svoje unutarnje (najskrivenije) biće. Dakle, ne postoji čak nijedna osoba koja može postići *budhinstvo* kroz gušenje. To nije moguće, to jednostavno nije moguće. Kroz svest čovek to postiže, ne kroz potiskivanje ili suzbijanje.

Treće pitanje:

U meditaciji poremećaj je često fizička bol. Hoćete li govoriti o meditiranju na bolu u isto vreme dok se bol dešava?

To je ono o čemu sam govorio. Ako osećate bol, budite pažljivi prema njoj, ne radite ništa. Pažnja je sjajan mač - ona seče sve. Vi jednostavno iskažete pažnju bolu.

Na primer, vi sedite u poslednjem delu meditacije smireno, nepokretno, i osećate mnoge probleme u telu. Osećate da je noga utrnula, ima nekog svraba u ruci, osećate da mravi gmižu po telu; mnogo puta ste pogledali - a mrava nema. Taj osećaj je iznutra, nije spolja. Šta ćete učiniti? Osećate da je noga utrnula - budite pažljivi samo predajte svoju potpunu pažnju tome. Ako osećate svrab - ne češite se. To neće pomoći. Samo iskažite svoju pažnju. Čak i ne otvarajte svoje oči. Samo iskažite svoju pažnju unutrašnjem, samo čekajte i posmatrajte, i za nekoliko sekundi svrab iščezava. Šta god da se dogodi - čak i ako osećate bol, ljuti bol u stomaku ili glavi, to je moguće jer u meditaciji čitavo telo se menja. Ono menja svoju hemiju. Nove stvari počinju da se događaju; telo je u haosu. Ponekad će stomak biti spopadnut, jer u stomaku ste potisnuli mnoge emocije, i one se sve pokreću. Ponekad ćete osećati kao povraćanje, gađenje. Ponekad ćete osetiti oštar bol u glavi, jer meditacija menja unutrašnju strukturu vašeg mozga. Vi ste zaista u haosu prolazeći kroz meditaciju. Ubrzo, stvari će se srediti. Ali zasada, sve će biti nemirno i nestalno.

Dakle šta treba da radite? Jednostavno kad osetite bol u glavi, posmatrajte to. Budite posmatrač. Baš zaboravite da ste akter, i uskoro, sve se stiha tako lepo i tako milo da ne možete verovati dok to ne upoznate. Ne samo da bol iščezava iz glave - jer energija koja ja kreirala bol, ako se posmatra ... bol iščezava i ista energija postaje uživanje. Energija je ista.

Bol ili uživanje, dve su dimenzije iste energije. A ako možete ostati smireno sedeći i obraćati pažnju na poremećaje, poremećaji iščezavaju. Kada svi poremećaji iščeznu, odjednom ćete postati svesni da je celo telo iščezlo.

U stvari šta se dogodilo? Zašto su se te stvari događale? Kada ne meditirate one se ne događaju. Celog dana ste tu i nema svraba, nema bolova u glavi, stomak je savršen, noge su u redu. Šta se zapravo događa? Zašto odjednom započinju te stvari u meditaciji?

Telo je bilo dugo gospodar, a u meditaciji vi svrgavate telo s njegovog gospodarenja. Ono se drži čvrsto; pokušava na svaki način da ostane gospodar. Ono će stvoriti mnoge stvari da vas omete, tako da meditacija ne uspe, da se napusti. Bićete izbačeni iz ravnoteže i telo je opet na tronu. Do sada je bilo gospodar, a vi ste bili rob. Kroz meditaciju, vi menjate celu stvar; to je veliki prevrat. I naravno, vladar želi da budete zbačeni s njegove vlasti. Telo se bavi politikom - to je ono što se dešava. Kada ono stvara imaginarni bol, svrab, gmiženje mrava, telo pokušava da vas poremeti. To je prirodno, jer telo je vladalo toliko dugo; za mnogo života ono je bilo car, a vi ste bili rob. Sada sve menjate naopačke. Vi vraćate svoj tron, i prirodno je da će telo pokušati sve što može da vas uznemiri. Ako postanete uznemireni, izgubljeni ste. Obično ljudi potiskuju ove stvari. Počeće da pevaju *mantru*; neće paziti na telo.

Ja vas ne učim nikakvoj vrsti potiskivanja. Samo podučavam svesnost. Samo posmatrajte, obratite pažnju, i ono što je lažno, to će iščeznuti. Kada iščeznu svi bolovi, sav svrab i gmiženje mrava u telu, telo se smestilo na pravom mestu da bude rob, odjednom nastupa tako mnogo blaženstva da ga ne možete suzbiti. Iznenada se budi toliko slavlja u postojanju i biću da ne možete to izraziti; preplavljeni ste mirom koji prevazilazi razumevanje, blaženstvom koje nije od ovoga sveta.

Četvrto pitanje:

Govoreći juče o ljubavi, vi ste rekli da je to osnovna potreba koju trebamo pokušati da zadovoljimo. Takođe ste rekli da to ponovo donosi bol. Kako onda čovek može živeti sadržajno ako se naši pokušaji da zadovoljimo želju za ljubavlju uvek završavaju u bolu?

Svi vaši poduhvati uvek se završavaju u bolu. Ne samo pokušaji načinjeni prema ljubavi - sva vaša nastojanja, bez obzira koja, završavaju se u bolu, jer sva nastojanja proizilaze iz ega. Nikakvo nastojanje neće uspeti jer činitelj je uzrok sveg bola. Ako možete biti u ljubavi a da ljubavnik ne bude tu, onda neće biti bola.

To izgleda vrlo teško; kako da se bude u ljubavi a da ljubavnik ne bude tu? Ljubavnik prouzrokuje bol, ne ljubav. Ljubavnik započinje stvari koje se završavaju u paklu. Svi ljubavnici podbace, a ja ne pravim nikakav izuzetak, ali ljubav nikada ne izdaje. Stoga morate razumeti; ne treba da budete tu u vašoj ljubavi. Ljubav treba da postoji, ali bez ikakvog ega u njoj. Vi treba da jedete, ali subjekt ne treba da bude tu. Treba da budete sve što se zahteva, ali počinilac ne treba da bude tu.

Ovo je čitava disciplina. Ovo je jedina disciplina u religiji. Religiozan čovek nije čovek koji pripada nekoj religiji. U stvari, religiozan čovek nikada ne pripada nijednoj religiji. Religiozan čovek je onaj ko je odbacio počinioaca i živi prirodno, i jeste upravo tu.

Onda ljubav ima različit kvalitet - ona nije posesivna, ona nije ljubomorna. Ona jednostavno daje. Ona nije cenjkanje; vi ne trgujete u njoj. To nije proizvod ili roba - ona je bujanje, prelivanje vašeg bića. Vi delite to. U stvari, u tom stanju postojanja gde ljubav postoji a ne ljubavnik, nije da ste vi u ljubavi s nekim, a niste u ljubavi s nekim drugim; vi ste jednostavno u ljubavi. To nije pitanje objekata.

To je baš kao disanje. Ma s kim da ste, vi jednostavno dišete. Ko god je s vama nije razlog; upravo slično tome, s kim ste u ljubavi postaje nevažno, vi ste jednostavno u ljubavi - ko god da je s vama! Ili, može da ne bude nikog. Možda sedite u praznoj sobi, ali ljubav nastavlja da teče. Sada ljubav nije jedna aktivnost, to je vaše biće. Vi ga ne možete zaodnuti i odložiti - to ste vi. Ovo je paradoks.

Kada iščeznete, onda ste vi ljubav; kada vi niste, onda samo ljubav jeste. Na kraju, potpuno zaboravite o ljubavi, jer ko je tu da se seća nje? Onda je ljubav baš kao cvetanje cveta, uzdizanje sunca, zvezde ispunjavaju noćno nebo - upravo se to dešava. Štaviše, čak i ako dodirnete stenu, vi je dotičete s puno ljubavi. To je postalo vaše biće.

To je značenje Isusove izreke: »Volite neprijatelje svoje.« To nije pitanje voljenja neprijatelja, već da se postane ljubav. Onda ne možete činiti ništa drugo. Čak i ako neprijatelj naiđe, morate voleti. Ništa drugo nema da se čini. Mržnja je tako besmislena jer povređujete drugog, i štetite sebi više nego drugom. To je besmisleno zato što će vam se svo povređivanje

vratiti natrag. Vratit će se vama natrag mnogo puta više. Bićete smrvljeni padom. To je jednostavno besmisleno, idiotski. Svi gresi ili prestupi besmisleni su i idiotski.

Zbog toga na Istoku mi znamo samo jedan greh, a to je neznanje. Sve drugo je samo uzgredni proizvod. Kada govorim o ljubavi, govorim o ljubavi gde ljubavnik nije. A ako vam vaša ljubav donosi bol, znajte dobro da to nije ljubav. To je vaš ego koji donosi bol. Ego truje sve, šta god da dodirnete. To je kao kralj Mida;⁶⁸ sve što je on dotakao postalo je zlato. Ego je baš kao kralj Mida - šta god on dotakne postaje otrovano. A vi znate u koje teškoće i nevolje je Mida pao! Stvari su se pretvarale u zlato, i čak onda je on bio jadan, toliko bedan kao što nijedan čovek nije nikada bio na ovoj zemlji. On je dodirnuo svoju ćerku koju je voleo, ona je postala zlato. Dotakao je svoju ženu i ona je postala zlato. Nije mogao piti, nije mogao jesti, nije mogao spavati, nije mogao voleti, nije se mogao kretati. Njegovi vlastiti rođaci su pobjegli. Sluge su stajale daleko, jer ako bi mu prišle i slučajno ga dotakle, bili bi zlato. Kralj Mida mora da je sasvim poludeo.

Dakle, šta je sa vama? Sve što dodirnete postaje otrovano. Živite u bedi, ali morate pronaći uzrok. Uzrok je u vama; činilac, ego, »ja«. Ali vi ćete morati da prođete kroz to. Ne možete naučiti iz mog iskustva.

U *zenu* kažu bilo da možete znati da li je voda hladna ili ne, samo ako pijete. Moje kazivanje da ego preobražava sve u otrov neće biti od velike pomoći. Vi morate posmatrati. Morate biti na osmatranju. Morate osećati i razumeti svoj vlastiti ego - šta je on vama uradio.

Inače ego je vrlo lukav. On uvek kaže... kad god si u bedi on uvek kaže: 'neko drugi je prouzrokovao to'. To je podvala kojom ego štiti sebe. Ako ste u patnji, nikada ne mislite da ste vi uzrok - uvek je to neko drugi. Muž pati zato što mu žena to stvara; žena je u nevolji jer joj muž stvara bol - ego uvek baca odgovornost na nekog drugog - otac pati zbog sina.

Video sam ljude koji pate zato što imaju decu, a video sam i ljude koji pate zato što nemaju decu. Video sam ljude u bedi zbog ljubavi - njihov odnos im je prouzrokovao mnogo bola, nemira, tuge - a video sam i ljude u bedi jer nisu u ljubavi, bez ljubavi su nesrećni. Izgleda da ste apsolutno predodređeni da budete u bedi. Kakav god da je slučaj, vi stvarate bedu. Međutim, nikada ne pogledate unutra. Mora nešto postojati unutra šta prouzrokuje to - taj ego koji mislite da vi jeste, ideja o sebi. Što je veća ideja o sebi, veća će biti beda.

Deca su manje u bedi jer njihov ego još nije razvijen, a onda, čitavog svog života ljudi nastavljaju da misle da je život bio raj u detinjstvu. Jedini razlog je jednostavan: egu treba vreme da se razvije. Deca nemaju mnogo ega. Ako pokušate da se setite svoje prošlosti negde ćete naći prepreku. U dobu od oko četvrtu ili treću godinu, iznenada se pamćenje tamo zaustavlja. Zašto?

Psihoanalitičari su istraživali tu misteriju i sada su došli do zaključka. Oni kažu da ega nije bilo. Ko bi, dakle, prikupio sećanja? Sakupljač nije bio tu. Svaki su se dogodile, iskustvo se dogodilo, jer do treće godine dete nije prazan list hartije. Milioni stvari su se dogodile. Detetu se mnogo više stvari događaju nego starom čoveku, jer ono je radoznalije, i svaka mala stvar je za njega velika stvar. Milioni stvari su se dogodile u ove tri godine, ali zato što nije bilo ega, nikakav trag nije ostao. Ako se čovek hipnotiše, može se setiti. Može ići izvan prepreke.

U mnogim eksperimentima hipnotisana osoba se setila ne samo stvari koje su se dogodile posle rađanja, nego i stvari koje su se desile pre rođenja, kada je bila u materici majke. Majka je bila bolesna, ili je imala jake stomačne bolove, a dete je patilo. Ili, kada je dete bilo u majčinoj utrobi, u sedmom ili osmom mesecu a majka je vodila ljubav, dete se toga seća. Jer kada majka vodi ljubav dete se unutra guši.

Tako je na Istoku to potpuno zabranjeno. Kada je majka trudna ne treba da se vodi ljubav - svaka seksualna aktivnost je opasna za dete, jer disanje deteta zavisi od majke. Kiseonikom ga snabdeva majka, a kada je majka u seksualnoj aktivnosti, gubi se ritam disanja. Ne postoji više neprekidni ritam disanja; dete se guši, neznajući šta se događa. Dok se ima seks, majka apsorbuje više kiseonika - sada su to naučne činjenice - a kada majka apsorbuje više kiseonika, dete ne može dobiti kiseonik. Ponekad je čak moguća smrt; dete

⁶⁸ Po helenskom mitu, kralj u Frigiji; bogovi su mu ispunili ludu želju, da sve što dodirne pretvori u zlato.

može umreti. Dete se seća svih ovih stvari. Vi se takođe sećate svih ovih stvari; one su tu, ali zato što ego nije bio tu, one vam nisu postale breme.

Prosvetljena osoba se seća stvari baš ovako. Ona nema centar za pamćenje. Ona ima akumulirano pamćenje, ali to nije breme, nije teret. Ako želi, može pogledati u pamćenje i naći stvar iz njega, ali nije opterećena. Sećanja njoj ne dolaze sama. Ona ih može nadzirati, može naći, ali normalno ostaje slična praznom nebu. Ništa ne dolazi od sebe.

Vi ćete se držati svog vlastitog iskustva, ne onoga šta ja kažem. Sagledajte nevolju i uvek pokušajte da nađete uzrok; otkrićete da je uzrok uvek u vama. Jednom kada otkrijete da je uzrok u vama, pitanje preobražaja je sazrelo. Sada se možete preokrenuti, sada se možete promeniti - vi ste spremni. Dok nastavljate da prebacujete odgovornost na druge nikakva promena nije moguća. Jednom kada ostvarite da ste vi odgovorni za svu patnju koju ste stvorili - vi ste svoj vlastiti pakao - onda se svakog trenutka dešava veliki preokret. Odmah postajete svoje vlastito nebo (raj).

Zbog toga vam kažem da se krećete u uzajamnom odnosu u svetu; da iskusite, da postanete zreli, da sazrite, da postanete prilagođeni. Samo onda, šta god ja kažem biće za vas sadržajno i značajno. Inače, intelektualno vi ćete razumeti, ali egzistencijalno nećete shvatiti.

Peto pitanje:

Ja ne mogu izgleda osećati za vas kao da ste ljubavnik. To je osećanje da ste vi baš pravi za mene. Da li je to zbog mojih vezivanja sa muškarcima? Da li neko mora biti u ljubavi s vama kao preduslov za sledeću vrstu odnosa?

Vi uopšte ne razumete mene. Od vas se ne zahteva da budete moja ljubavnica. Od mene se ne traži da budem vaš ljubavnik. Inače ja razumem vašu teškoću. Ne možete razumeti da je ljubav moguća a da se ne bude ljubavnik. Možete me voleti a da mi ne budete ljubavnica; to je najviša vrsta ljubavi, najčistija ljubav.

Ovo se mora razumeti, jer odnos između majstora i sledbenika nije od ovoga sveta. On nije ni vaš otac ni vaš brat, niti muž, ni vaša žena, niti vaše dete. Ne, svi odnosi koji postoje u svetu su neprimenljivi između majstora i sledbenika. U nekom smislu on je sve, a u nekom smislu niko. U izvesnom smislu on može biti očinski. U određenom smislu on može biti za vas baš kao dete. Kada kažem u izvesnom smislu on će biti očinski za vas, on ne mora biti stariji od vas; on može biti vrlo mlad, ali u određenom smislu će biti očinski za vas jer daje i prima. Zato što on živi na vrhu brda, a vi u dolini, on ne mora biti stariji od vas u vremenu, ali je beskonačno stariji nego vi u večnosti. U određenom smislu on će biti baš kao dete za vas, jer je opet postao dete. Odnos je vrlo komplikovan, vrlo složen. On ne može biti vama suprug jer vas ne može posedovati i ne možete ga posedovati. Ali u određenom smislu, on je kao suprug. Bez posedovanja vas, vi ste posedovani. Bez ikakvog nastojanja s njegove strane, vaše držanje prema njemu nužno će biti slično držanju voljene. Zato što je nužno da odnos između majstora i sledbenika bude na takav način da sledbenik mora biti žensko, jer on je primalac i mora da bude otvoren. U stvari, mora da zatrudni s majstorom. Samo onda će biti moguće ponovno rođenje.

U izvesnom drugom smislu, majstor je kao supruga jer je vrlo nežan. Svi oštri uglovi su iščezli u njegovom životu. Postao je sve više i više okrugao. Čak i u svom telu, u svom biću, on je više žensko. Zbog toga Buddha izgleda nežan, kao žensko.

Niče je kritikovao Buddhu samo zbog ovoga; da je on ženstveni muškarac. Niče je rekao da je on stvorio celu porodicu u Indiji, jer za njega, muškarac je snažan element - a ženski znači slab. U izvesnom smislu on je u pravu, jer Buddha je ženski, ali nije slab. Ili, slabost ima svoju vlastitu snagu koju nikakva moć ne može ikada imati. Dete je slabo, ali ono ima snagu koju nijedan stari čovek ne može imati.

Kamen je vrlo jak, a baš pored njega je cvet - vrlo slab. Ali cvet ima snagu koju nijedan kamen ne može nikada imati. Cvet je sigurno slab; ujutru se on rascveta, a uveče nestane. On je tako prolazan, on je tako privremen, tako trenutlan. Međutim cvet ima snagu drugačijeg značenja, različitog kvaliteta jer je on tako osetljiv. U stvari, on umire tako brzo jer živi tako intenzivno. Sama žestina života u cvetu iscrpljuje ga do uveče. Stena nastavlja da

živi jer ona živi tako ravnodušno. Život nije intenzivan; vrlo je inertan, lenj, pospan. Kamen spava, cvet živi.

Majstor je slab u određenom smislu, jer njegova slabost je njegova vlastita snaga. On je ženstven u određenom smislu jer sva agresija je nestala, svako nasilje je iščezlo. On je više kao majka nego kao otac. Stvar je vrlo kompleksna i od nikoga se ne zahteva da bude ljubavnik, od svakog se traži da bude u ljubavi.

Izgleda da ja ne mogu osećati da ste vi kao ljubavnik. To je upravo osećanje da ste baš pravi za mene.

Kako hladno! *Baš pravi!* Baš pravi nije dovoljno. Dok nisam *više nego pravi* za vas, ništa se neće dogoditi. Baš pravi je previše proračunato; baš pravi je manje nego dovoljno. Baš pravi znači samo na periferiji se ja susrećem s vama, ne u središtu. Kada kažete: »Vi ste baš pravi za mene,« uporedo, ovo ne može biti od srca. To je baš od uma - proračunato, mudro, oštroumno, uporedo, ne upuštajući se u opasnosti odnosa srca, ostajući na periferiji uvek spremna da nestane. To znači: »baš pravi« - a »upravo pravi« nema u sebi energije, to je hladno.

Dakle, ako ne možete rasti izvan, bez ovoga, bolje je da me napustite, jer ništa se neće dogoditi. Nemate dovoljno energije. Ako se ne krećete brzo prema meni ja se ne mogu kretati prema vama. To nije moguće, morate se kretati. Odnos između sledbenika i majstora nije proračunat odnos. Kada majstor postane jedini majstor za vas - ne da je on jedini majstor, ima ih mnogo, ali u tome nije poenta - kada za učenika majstor postane *jedini* majstor, kada čitava istorija, prošlost i budućnost, postanu bleđi pred tim čovekom; sve izbledi i samo taj čovek ostaje u vašem srcu, samo onda je nešto moguće.

Zbog ovoga se javljaju mnogi problemi. Neko se zaljubi u Budu. Onda on govori da je Buddha jedini prosvetljen čovek. Onda on kaže: »Okej - Isus je tu, Krišna je tu, ali ne kao Buddha.« Onda se Isus i Krišna odbacuju na periferiju. U centru, u samom srcu oltara, ili u oltaru srca, samo Buddha postoji. Za sledbenika je to savršeno istinito. Kada se neko zaljubi u Isusa, Isus postaje centar; Buddha, Mahavira i Muhamed su svi periferija. Kada majstor postane kao sunce, vi se krećete oko njega kao zemlja, kao planeta; on postaje vaš centar, baš centar vašeg života. Samo onda je nešto moguće, nikada pre toga.

»Baš pravi« nije uopšte pravo. Baš pravi znači skoro pogrešan. Pokušajte da se izbavite iz zamke »baš pravi«. Bujajući, ako dođete kod mene, samo onda ćete me naći. Jureći, ako dođete k meni, trčeći brzo koliko možete, samo onda ćete me naći. Previše je poslovno kada kažete, »upravo pravi«. Ili izrastite izvan toga ili idite od mene. Možda negde drugde s nekim drugim, možete se zaljubiti. Jer nije pitanje da li se zaljubite u majstora A ili majstora B - nije to u pitanju. Pitanje da li se zaljubite. Gde god se to dogodi, idite tamo. Ako je odnos »baš pravi«, onda ja nisam vaš majstor, onda vi niste moj sledbenik.

Da li je to zbog mojih kačenja za muškarce i zavisnosti od muškaraca?

Ne, nije to zbog vaših vezivanja, vaše zavisnosti od muškaraca. To je zbog vas, vašeg ega, a vaša vezivanja za muškarce su takođe zbog vašeg ega; ta vezivanja ili zavisnosti su takođe zbog toga. Ako se žena ne može podati, ili predati muškarcu, nije to zbog nedostataka muškaraca ili što muškarac nije tu. To je samo zato što žena nije sazrela, jer samo sazrela žena se može predati, samo odrasla žena može biti hrabra dovoljno da se preda. Ako je žena ostala detinjasta, retardirana, sa svakim čovekom će onda postojati problem.

Ako se ne možete predati u ljubavi, biće vam teško da se uopšte predate. Uz majstora takođe ima predanosti, veće predanosti nego što je ikada neki muškarac može tražiti ili je ikada neka žena traži. Čovek zahteva predavanje vašeg tela, ako je povezan s vama zbog seksa. Ako vas takođe voli, onda traži predavanje vašeg uma. Međutim, majstor traži od vas - um, telo, dušu - totalno vaše biće. Manje od toga neće biti dovoljno.

Postoje tri mogućnosti. Kad god dođete kod majstora, prva mogućnost je da budete povezani s njim intelektualno, kroz glavu. To nije mnogo. Možete voleti njegove ideje ali to

ne znači da volite njega. Naklonost prema idejama, njegovom ponašanju, nije naklonost prema njemu. Možete uzeti ideje odvojeno. Nije potrebno da ulazite u neki odnos s majstorom. To je ono šta se dešava pitaocu; odnos je intelektualan; zbog toga je to »baš pravi«.

Postoji druga mogućnost; vi se zaljubite srcem. Onda nema pitanja šta on kaže, šta traži; pitanje je on sam. Ako ste intelektualno povezani sa mnom, pre ili docnije vi ćete morati da odete. Jer ću ja nastaviti da protivrečim sebi - jedna ideja vam odgovara, druga možda ne odgovara. Ovu ideju volite, onu ideju ne volite - a ja ću nastaviti da budem nedosledan. Ja sam nedosledan iz posebnog razloga: jer želim samo one ljude oko mene koji su u ljubavi, ne one koje sam intelektualno ubedio. Da bi ih udaljio moram ostati neprekidno paradoksalan.

To je zaštita, vrlo suptilna zaštita. Nikada vam ne kažem da »odlazite«. Vi obično nastavite po svom vlastitom; ne osećate se dobro jer, »ovaj čovek je protivrečan«, tako da odlazite. Samo oni koji su povezani sa mnom svojim srcem neće mariti za protivrečnosti. Neće brinuti šta ja kažem; oni gledaju direktno u mene. Oni me znaju, tako ih ja ne mogu obmanuti, zavesti. Oni me znaju direktno, ne kroz ono šta ja kažem - govorenje nije mnogo važno.

Pogledajte razliku: osoba koja je ubeđena u moje ideje, povezana je sa mnom kroz moje ideje; osoba koja je u ljubavi sa mnom biće povezana s mojim idejama, ali kroz mene, a to čini veliku razliku.

Onda postoji treći tip uzajamnog odnosa koji je moguć samo posle događanja drugog tipa odnosa. Kada ste zaista u ljubavi, ljubav postaje tako prirodna da iščezava. Kada kažem »iščezava« ja ne mislim da iščezava, samo mislim da niste više svesni da je tu. Jeste li svesni svog disanja? Kada nešto krene pogrešno, da - kada jurite brzo, disanje je teško i ostajete bez daha, da. Ali kada se odmarate u svojoj stolici i sve je dobro, jeste li svesni disanja? Ne, nema potrebe. Samo kada imate glavobolju postajete svesni glave; nešto ide nepravilno. Kada je glava savršeno zdrava, vi ste bezglavi. Ovo je definicija zdravlja; kada je telo savršeno zdravo, vi ga ne znate... kao da ne postoji; postajete bestelesni. To je takođe definicija savršene ljubavi. Ljubav je krajnje, najviše zdravlje, jer ona čini čoveka celim. Kada volite majstora, uskoro sasvim zaboravite o ljubavi. To je postalo tako prirodno, kao disanje.

Kada nastane treći tip odnosa, on nije ni iz glave ni iz srca, nego iz samog vašeg bića. Srce i glava su dva sloja: skriveno iza njih je vaše biće, bivstvo. Možete ga nazvati *atman*, Sopstvo, duša ili kako god želite. Jer tamo nije od značaja više nikakva razlika reči. Možete ga nazvati ne-sopstvo, *anatma* - to će takođe biti dovoljno, odgovaraće. Glava je početak; nemojte se prilepiti tamo. Srce je prolaz - prođite kroz njega, ali takođe ne gradite ni tamo dom. Bivajući u bitku - tamo onda nema granica. Onda zapravo, sledbenik i majstor nisu dvoje. Oni postoje kao dvoje, ali jedna svest teče od jedne obale do druge.

Peto pitanje:

Rekli ste da kada školarac gleda kroz prozor, on je u meditaciji. Kada sam to činio uvek sam mislio da sam sanjar, a daleko od meditacije. Jesam li bio u meditaciji sve to vreme i neznajući?

Da, dete je u meditaciji. Ali ova meditacija je zbog neznanja; ona će morati da ode. Ono što niste zaradili ne može ostati kod vas. Samo ono što ste zaradili postaje vaše. Dete je meditativno jer je neuko, neupućeno. Ono nema mnogo misli da mu skreću pažnju. Dete je meditativno, jer prirodno, kad god um nađe uživanje, ono dozvoljava umu da se pokreće.

U stvari, još nije deo društva. Dete je još primitivno, slično životinji. Ali seme raste. Pre ili kasnije ono će biti u društvu. A onda, sva meditacija će biti izgubljena, nevinost detinjstva će biti izgubljena. Dete je u rajskom vrtu baš kao Adam i Eva. Oni će morati da padnu. Oni će morati da počine greh. Moraće biti bačeni u svet, jer samo iz iskustva sveta javlja se meditacija koja je dozrela, koja se ne može izgubiti.

Dakle, postoje dva tipa nevinosti: jedna usled neznanja, druga zbog svesti. Buddha je sličan detetu, a sva deca su slična Budi, ali ogromna razlika postoji. Sva deca će biti izgubljena u svetu. Njima treba iskustvo, treba im da budu bačena u svet. A kroz njihovo

iskustvo ako dođu do meditacije, opet do nevinosti i detinjstva, onda ih niko ne može baciti. Dakle naučila su to iz iskustva. To nije više kroz neukost, već kroz njihovo vlastito doživljavanje. Sada je to njihovo vlastito blago.

Ako sve ide u redu, onda ćete opet postati deca na kraju vašeg života. To je cilj svih religija. To je značenje ponovnog rođenja; to je značenje hrišćanskog uskrsnuća. Uskrsnuće nije tela, to je uskrsnuće duše. Opet čovek postaje kao dete; opet je nevin, ali ta nevinost je utemeljena u iskustvu. Ako umrete a opet ne postanete dete, proživeli ste svoj život na besplodan način; živeli ste beskorisno. Niste iskoristili mogućnost, i moraćete opet da se vratite natrag - sve ćete nastaviti da odbacujete opet i opet...

Ovo je čitavo učenje reinkarnacije; jer dok ne naučite to sami, celina nije zadovoljna s vama. Dok ne postanete dete u svojoj vlastitoj ispravnosti - ne zbog svog tela, već usled svog bitka (Sopstva, Bića, Jastva); ako postignete bezazlenost, a bezazlenost se postiže uprkos svim poremećajima, uprkos svemu što je bilo tu da je uništi - moraćete često da budete bačeni natrag.

Život je učenje, to je disciplina. Dakle, ne samo vi, nego svako dete je bilo meditativno, a onda je to izgubljeno. A dete nije izgubljeno zbog drugih, ali postoji jedna suštinska unutrašnja nužnost; ono mora izgubiti tu nevinost. To nije dovoljno duboko. To ne može proći kroz poremećaje. To je plitko, površno.

Samo mislite o tome; dete je nevino, ali vrlo plitko. Ono nema dubinu. Sve njegove emocije su plitke. Ovog momenta ono voli, sledećeg momenta ono mrzi. Ovog trenutka je ljuto, sledećeg momenta oprašta, potpuno je zaboravilo. Ono živi vrlo plitak život, iščupan iz korena - ono nema dubinu. Dubina dolazi kroz iskustvo.

Buddha ima dubinu, beskonačnu dubinu. Na površini je baš kao dete, ali u dubini svog bića uopšte nije sličan detetu. Sva iskustva iz mnogih života osposobila su ga, sazrela. Ništa njega ne može poremetiti, ništa ne može uništiti njegovu bezazlenost - ništa, apsolutno ništa. Sada je njegova nevinost tako duboko ukorenjena da oluje mogu doći - u stvari, one su dobrodošle, i drvo neće biti iščupano iz korena. Uživace u nailasku oluje. Uživace u samom nastojanju oluje da ga iščupa iz korena, a kada oluja prođe, biće jače zbog toga, ne slabije.

Ovo je razlika: bezazlenost detinjstva dar je prirode; nevinost koju postižete kroz svoj vlastiti napor, nije dar prirode, vi ste je zaradili. Uvek zapamtite da sve što ste zaradili jeste vaše. Nije lopovluk moguć u egzistenciji, nema pljačke, nema krađe. I vi to ne možete pozajmiti od nekog drugog.

Sedmo pitanje:

Mnogo pitanja je postavljeno o snovima: Neko je pitao:

Jesu li vizije takođe snovi? Kako biti budan u spavanju i sanjanju? Ponekad osećam da dolazite u moje snove, šta treba da mislim o takvim snovima?

Da, vizije su snovi, nisu od ovoga sveta, već iz drugog sveta. Ponekad imate vizije, a ako meditirate, imaćete ih više i više. One će doći; vrlo uobičajena pojava.

Onda je neko postavio osmo pitanje:

Jesu li vizije takođe snovi?

Da, one su snovi, ne iz ovog sveta nego iz drugog sveta, one su viši snovi. Ne bave se stvarima, nego unutrašnjim pojavama. Međutim, još su snovi, stoga ne prijanjate uz njih. Čovek mora da ode izvan njih takođe. Ako vidite Buddhu u svojoj viziji, zapamtite da je taj Buddha takođe deo sna - naravno, lep, spiritualan, vrlo, vrlo koristan u vašem traganju - ali ne lepите se uz njega.

Zen majstori su vekovima govorili: ako sretnete Buddhu, odmah ga ubijte! Ne čekajte ni za jedan trenutak. Ako ga ne ubijete, on će ubiti vas. I oni su u pravu. Vizije su lepe, ali ako počnete da uživate u njima previše, one mogu biti opasne. Onda ste opet prionuli uz neko iskustvo. A kada vidite Buddhu to je zaista lepo i izgleda mnogo realnije, i ima takvu lepotu.

Baš videvši viziju osećate se unutra tako mirni i tihi. Kada vidite Krišnu s njegovom flautom, kako peva pesmu, ko ne bi želeo da prione uz to? Čovek bi želeo da se veže uz to. Voleo bi da se ova vizija stalno ponavlja. Onda Buddha ubija vas.

Zapamtite, ovo je kriterijum: ko god da se vidi u viziji treba da se tretira kao san; samo fizički viđen čovek je realan. Sve što se vidi u viziji jeste san - dobar, loš, religiozan, nereligiozan, seksualan, duhovan - nema razlike. Postoji seksualna pornografija u snovima, a takođe postoji i duhovna pornografija u snovima, ali obe su pornografske. Čovek mora da odbaci sve. *Svako iskustvo je san; samo onaj ko ima iskustvo je stvaran.* Morate doći do tačke gde se ništa ne vidi, ništa se ne čuje, ništa de se omiriše, ništa da se dodirne - samo široki prostor, i samo vi. Samo preostaje vidilac. Svi posetioци su otišli; gosti su otišli, samo je domaćin ostao. Kada ovaj trenutak dođe, samo onda se realno događa. Pre toga, sve drugo je san.

Postavljeno je još jedno, deveto, pitanje:

Kako biti budan u spavanju i sanjanju?

Osoba koja je postavila ovo pitanje kaže da, kad god pokuša da bude svesna, ne može spavati. Ili, ako spava dolazi i odjednom se seća da mora biti budna, spavanje se prekida, a onda ne može da se uspava - to je teško.

Svesnost istovremeno sa spavanjem se ne može izdejsstvovati direktno. Prvo morate raditi sa budnošću. Ne pokušavajte to direktno, inače vaše spavanje će biti poremećeno i celog dana ćete biti uznemiravani i osećate se utučeno, lenjo, pospano. Ne činite to.

Zapamtite, uvek postoji red, i čovek mora da se kreće korak po korak. Prvi korak je da se bude svestan dok ste budni. Ne mislite uopšte o spavanju. Prvo morate biti svesni dok ste budni tokom dana. Kada sakupite dovoljno energije od svesnosti, onda se samo može preduzeti drugi korak. Onda zaista neće biti napora. *Sama energija koju ste sakupili tokom dana, ostaće budna unutra.* Onda neće biti potreban trud. Ako je trud potreban, onda će spavanje biti poremećeno jer napor je protiv spavanja.

Ovo se događa svuda u svetu; milioni ljudi pate od nesanice. Od sto, devedeset devet slučajeva su takvi, da oni pate jer ulažu neki trud da se uspavaju. Trud, nastojanje je protiv spavanja. Oni pokušavaju na mnogo načina da se uspavaju, a samo nastojanje je protiv spavanja. Napor vas čini budnim, nastojanje vas čini napetim, a spavanje je nenaporan fenomen. Jednostavno se uspavate. Ne treba da činite ništa. Ako nešto činite, spavanje neće biti moguće. Jednostavno stavite svoju glavu na jastuk i baš ne činite ništa, nemojte čak ni čekati spavanje, jer ako očekujete da se uspavate vi činite nešto - čekate. Jednostavno legnite na krevet, ugastite svetlo, zatvorite oči i san dolazi. Ne možete dovesti san, to se događa; to nije neka akcija.

Da bi se razumela priroda spavanja treba razumeti mnogo stvari. *Samadhi* je baš sličan tome. Zbog toga će Patanjđali kasnije reći da spavanje i *samadhi* imaju nešto zajedničko. Ovo im zajednički pripada: spavanje dolazi, *satori* takođe; *samadhi* takođe dolazi, ne možete učiniti ništa da to privučete, dobijete. Ako pokušate, neće vam poći za rukom. Ako ne želite da to izgubite, jednostavno budite to, i to dolazi.

Dakle, ne ulažite nikakav napor da budete svesni dok odlazite u san. Narušićete spavanje i nećete zadobiti svesnost. Samo odradite tokom dana. Kada ste danju sve više budni, sama struja budnosti prelazi u spavanje svojom vlastitom energijom. Uspavate se a još osećate centar u sebi, posmatrajući. Svetlost - malo svetlo u početku - gori unutra, i vi možete posmatrati. Ali ne započinjite to kad padate u san. Radite dok ste budni, i to će se desiti samo dok ulazite u spavanje.

Poslednje, deseto pitanje:

Mnogi ljudi osećaju ponekad da dolazite u njihove snove, šta da se misli o takvim snovima?

Oni nisu iste vrste. To zavisi od vas. Ponekad to može biti prva vrsta sna koju ja nazivam smećem. Jer me slušate pažljivo, izvestan utisak preostane u umu. A vi me slušate

neprekidno svakog dana i meditirate, pa jedan utisak ostane u umu. Mogu postati težak. Ponekad um mora da izbaciti to, kao smeće.

Mogu biti takođe druge vrste; da biste želeli da mi budete bliži. A ja sam stvorio tako mnogo prepreka; nije vam dozvoljeno da mi budete mnogo bliži. Ujutru me možete videti; i to takođe iz daljine. Uveče možete doći, i to takođe s teškoćom. Stoga morate to da potisnete. To potiskivanje može prouzrokovati drugi tip sna. Možete sanjati da vam dolazim, ili da ste došli kod mene i razgovarate sa mnom.

Snovi mogu biti i treće vrste; to može biti komunikacija iz nesvesnog. Ako su trećeg tipa, to je značajno. To vam jednostavno pokazuje da pokušavate da pobegnute od mene. Dođite bliže. Nesvesno jednostavno kaže: »Ne pokušavaj da pobegneš, i ne pokušavaj da ostaneš na periferiji; dođi bliže.«

Mogu biti i četvrte vrste; nešto iz vašeg prošlog života, jer mnogi od vas su živeli sa mnom; san može biti fragmenat iz prošlosti. Vaš um se kreće na koloseku prošlosti.

San može biti i pete vrste; mogućnost iz budućnosti. Svi tipovi su mogući. Postoji pet tipova snova. To takođe može biti vizija, koja je takođe vrsta sna. Ja ne govorim o tome jer ima drugačiji kvalitet. Ona ima kvalitet budnog života; to je takođe san. Budni život je takođe ogroman san. Inače vizija ima kvalitet budnog života. Ponekad vam ja i dođem, ali retko, jer morate zaraditi to. Ako me vidite sto puta, devedeset devet puta to će biti nešto od pet vrsta snova. Ali stoti put, ja vam dolazim kada ste to zaslužili. Onda je to vizija.

Međutim, ubrzo vi treba da budete svesni šta je šta. Odmah sada ja vam ne mogu dati kriterijum kako da sudite šta je šta. Moraćete da ih okusite sami.

Dakle, prvo postanite svesni dok ste budni, danju. Sakupite više i više energije svesnosti. Načinite je jednom nabujalom strujom da kada se uspavate, uspava se vaše telo, uspava se vaš um, ali energija, stalan tok svesti je tako snažan da se nastavlja. Onda ćete moći da izvršite razlikovanje. A kada čovek postaje sposoban da vrši razlikovanje u snovima, to je veliko postignuće.

A onda ubrzo, smeće otpada, izostaje. Prvi tip sna iščezava, jer čovek svesnosti živi tako kompletno danju da ne sakuplja besmislice, tričarije. Tričarije su nepotpuna iskustva. Vi jedete; hrana je bila ukusna, ali ne možete pojesti previše jer ste bili gost - šta će ljudi misliti? Nepotpuno iskustvo je sada postalo otpad, tričarija. Stoga, sanjate da ponovo jedete. Moraćete da upotpunite iskustvo, inače um će ići dalje i dalje.

Nešto nepotpuno um ne voli. Um je perfekcionista; sve što je nepotpuno on ne voli. Ispadne vam jedan zub, a onda jezik stalno ide tamo jer nešto je nepotpuno. Dakle um konstantno... apsurd, jer dodirivanjem jezika ništa se neće dogoditi, ali um stalno... nikada nije pokušavao to ranije kada je zub bio tu. Sada je nešto nepotpuno.

Psiholozi kažu da majmuni - jer oni takođe imaju um kao vi - ako nacrtate pola kruga i ostavite kreu tamo, oni će ga dovršiti. Majmuni! - jer oni ne mogu tolerisati nedovršen krug, odmah će ga upotpuniti.

Um uvek pokušava da kompletira stvari... Prvi tip sna iščezava kada postanete svesni. Živite li život tako kompletno potreba ne postoji. A onda, drugi tip sna ubrzo iščezava, jer ne živite u željama. Čovek koji je svestan živi kroz potrebe, ne kroz želje; tako da nema potrebe želiti ispunjavanje ičega. On nema ništa, tako da nikada ne postaje predsednik zemlje u snu. On nema želja, nema ambicija. On živi vrlo obično. Prirodan tok života je dovoljan. Jedenje hrane, zasićenje osećanja, dobro spavanje - to je dovoljno. Više se ne traži.

Onda treći tip sna iščezava. Sa iščezavanjem prva dva tipa, svesno i nesvesno su postali bliži, nema potrebe da prenose išta snu. U stvari, nesvesno započinje da saopštava dok ste potpuno budni. Onda stvari postaju jednostavne, komunikacija postaje egzaktna. Onda četvrti tip sna iščezava. Kada ste tako spokojni s vašim životom, svesni savršene zasićenosti, prošlost potpuno otpada. Nije potrebno da se za to ide u prošlost. Vi živite u trenutku, tako svesni, tako potpuno svesni, za vas ne postoji budućnost.

A kada svih pet tipova sna iščeznu - sve nestvarno iščezava, iluzije iščezavaju. Sada po prvi put stižete do realizacije stvarnog, do *brahmana*.

Poglavlje 3
PERIFERIJA I SREDIŠTE

3. mart 1975. u dvorani Buddha

I, 41: *kšinavrtterabhijatasyeva manergrahitrgrahanagrahyešu tatsthatadanjanata samapattih.*

Gde su »uzmuvanosti« (*vriti*) nestale, tamo, kao u slučaju prozirnog kristala [gde svetlost, svetlucanje i on sam postaju jedno isto, i u mudračevnoj duši] dolazi do [jedne izuzetno homogene] »sjedinenosti« (*samapatti*) u kojoj se izjednačuje »onaj koji s-hvata« (*grahitr*) »shvatanje samo« (*grahana*) i »ono shvaćeno« (*grahya*).

I, 42: *tatra śabdarthajnanavikalpaih samkirna savitarka samapattih.*

Ova »sjedinenost« (*samapatti*) gde dominiraju afektivna povodenja (*vikalpa*) bilo [da je reč o onom koje polazi] za verbalnim znakom (*śabda*), bilo pak za označenim (*artha*), bilo za spoznajom (*jnana*), [naziva se] - »diskurzivna« [ili pojmovna] (*savitarka*).

Šta je um? Um nije stvar, on je jedan događaj, zbivanje. Stvar u sebi ima supstancu, a događaj je samo proces. Stvar je slična steni, a događaj je sličan talasu, on postoji ali nije supstancijalan. On je baš kao događaj između vetra i okeana; proces, fenomen.

Ovo je prva stvar koju treba razumeti: da je um proces, zbivanje, sličan talasu ili kao reka, ali nema supstancijalnost u sebi. Ako bi bio supstancijalan, onda ne bi mogao biti rastvoren, poništen. Ako nema čvrstu supstancu može iščeznuti, ne ostavljajući za sobom nikakav trag. Kada talas iščezne u okeanu, šta ostaje iza? Ništa, čak ni trag. Dakle oni koji su saznali, oni kažu da je um kao ptica koja leti nebom - ne ostavlja za sobom otiske stopala, nema čak ni traga. Ptica leti ali ne ostavlja stazu, ne ostavlja otiske stopala.

Um je upravo proces. U stvari, ne postoji um, već samo misli; misli se kreću tako brzo da mislite i osećate da tu nešto postoji u kontinuitetu. Jedna misao dođe, druga misao dođe, drukčija, i one se nastavljaju.

Procep je tako mali da ne možete videti jaz između jedne misli i druge. Dakle, dve misli postaju spojene, one postaju kontinuitet, a zbog tog kontinuiteta vi mislite da postoji um. Postoje misli - ne um - baš kao što postoje elektroni, nema materije. Misao je elektron uma. Baš kao skupina, mnoštvo... mnoštvo postoji u jednom smislu, ne postoji u drugom; samo individue postoje. Inače mnogo individua zajedno daju osećanje kao da su oni jedno. Nacija postoji i ne postoji. Samo individue postoje. Individue su elektroni nacije, zajednice, mnoštva.

Misli postoje, um ne postoji. Um je samo pojava, privid. Kada pogledate dublje u um, on iščezava. Onda ima misli, ali kada um iščezne a individualna misao postoji, mnoge stvari se odmah rešavaju. Prva stvar; odmah saznajete da su misli kao oblaci - one dolaze i odlaze - a vi ste nebo. Kada nema uma, odmah dolazi opažanje da vi više niste angažovani u mislima. Misli postoje, prolaze kroz vas kao što oblaci prelaze preko neba, ili kao što vetar prolazi kroz drveće. Misli prolaze kroz vas, a one mogu proći jer ste široka praznina. Ne postoji prepreka, nema smetnje. Nijedan zid ne postoji da ih spreči.

Vi niste obzidani, niste opasani zidom. Vaše nebo je beskonačno otvoreno; misli dolaze i odlaze. Kada jednom počnete osećati da misli dolaze i odlaze, a da ste vi posmatrač, svedok, um je pod kontrolom.

Inače um ne može biti kontrolisan. Na prvom mestu, zato što nije, (jer ne postoji) kako ga možete kontrolisati? Na drugom mestu, ko će kontrolisati um? Zato što niko ne postoji izvan uma. Kada kažem da niko ne postoji, mislim da niko ne postoji izvan uma - (to je) nepostojanje. Ko će kontrolisati um? Ako neko kontroliše um, onda će to biti da samo jedan deo uma kontroliše drugi deo uma. To je ono što je ego.

Um ne može biti kontrolisan na taj način. On nije, i nema nikog da ga kontroliše. Unutrašnja praznina može videti, ali ne može kontrolisati. Ja mogu posmatrati, ali ne mogu kontrolisati. Inače samo gledanje je kontrola, sama pojava posmatranja, svedočenja, postaje

kontrola jer um iščezava. To je baš kao tamna noć, vi trčite brzo zato što ste se uplašili nekog ko vas sledi, a taj neko nije niko drugi do vaša vlastita senka. Što više trčite, senka vam je bliža. Koliko god brzo da trčite nema razlike, senka je tu. Kad god pogledate unatrag, senka je tu. To nije način da se pobegne od nje, i nije način da se ona kontroliše. Moraćete da se zagledate dublje u senku. Ostanite mirni i pogledajte duboko u senku; senka iščezava jer senka nije, to je samo odsustvo svetla. **Um nije ništa do odsustvo vašeg prisustva.** Kada sedite smireno, kada se zagledate duboko u um, um jednostavno iščezava. Misli će ostati, one su egzistencijalne, ali um neće biti nađen.

Kada um ode onda druga percepcija postaje moguća: možete videti da misli nisu vaše. Naravno one dolaze, ponekad one počivaju na kratko u vama, a onda odu. Možete biti njihovo prebivalište, ali one ne nastaju u vama. Jeste li ikada zapazili da čak nijedna misao nije nastala iz vas? Nijedna misao nije došla kroz vaše biće. One uvek dolaze spolja. One ne pripadaju vama. Nestabilne, bez korena, beskućne one lebde. Ponekad počivaju u vama, to je sve; kao oblak koji počiva na vrhu brda. Onda se kreću same po svome; ne treba da činite ništa. Ako jednostavno posmatrate, kontrola je postignuta.

Reč kontrola nije dovoljno dobra, jer reči ne mogu biti dovoljno dobre. Reči pripadaju umu, svetu misli. Reči ne mogu biti vrlo, vrlo prodorne; one su senka. Reč 'kontrola' nije dobra jer nema nikoga da kontroliše i nema nikoga da bude kontrolisan. Ali eksperimentalno to pomaže da se razume određena stvar koja se događa. Kada gledate duboko, um je kontrolisan. Odjednom ste postali gospodar. Misli su tu ali više nisu vaši gospodari, ne mogu vam učiniti ništa; jednostavno dođu i odu. Ostanete netaknuti baš kao lotosov cvet usred kiše; kapi vode padaju na latice ali nastavljaju da klize, čak i ne dotiču. Lotos ostaje netaknut.

Zbog toga je na Istoku lotos postao toliko važan, postao je tako mnogo simboličan. Najveći simbol koji je došao sa Istoka jeste lotos. On nosi svo značenje istočne svesti. On kaže: »Budite kao lotos, to je sve. Ostanite netaknuti, i vi ste pod kontrolom. Ostanite netaknuti i vi ste gospodar.«

Još nekoliko stvari o umu pre nego što uđemo u Patanjđalijeve *sutre*. S jednog stanovišta, um je sličan talasima - uzburkanost. Kada je okean miran i tih, neuzburkan, talasi ne postoje. Kada je okean uzburkan u oluji, ili na jakom vetru onda se ogromni talasi podižu i cela površina je u haosu, um s jedne tačke gledišta... Ovo su sve metafore samo da bi vam se pomoglo da razumete određene unutarnje kvalitete koje se ne mogu iskazati rečima. Ove metafore su poetske. Ako pokušate da ih shvatite sa osećajem, doći ćete do razumevanja. Ali ako pokušate da ih razumete logično, propustićete suštinu. One su metafore.

Um je uzburkanost svesti, baš kao što je okean sa talasima uzburkan. Nešto strano je ušlo - vetar. Nešto spolja je pomoglo okeanu - vetar, ili svesti - misli, i eto haosa, zbrke. Ali kaos je uvek na površini. Talasi su uvek na površini. Nema talasa u dubini, ne može ih biti, jer vetar ne može ući. Dakle sve je samo na površini. Ako se krećete unutra, postiže se kontrola. Ako se krećete unutra s površine, idete u centar; odjednom, površina može biti još uznemirena, ali vi niste uznemireni.

Čitava *joga* nije ništa drugo do usredsređivanje, kretanje prema središtu, biti ukorenjen tamo, boraviti tamo. Odatle se čitava perspektiva menja. Sada još talasi mogu biti tamo, ali oni ne stižu do vas. Možete dakle videti da oni ne pripadaju vama, sukob je samo na površini sa nečim stranim. A iz centra, kada gledate, ubrzo konflikt prestaje. Uskoro, vi se opuštate. Ubrzo, prihvatate da, naravno, postoji jak vetar i talasi će se podići; niste zabrinuti; a kada niste zabrinuti čak i u talasima se može uživati. Ništa nije pogrešno u njima. Problem nastaje ako ste vi takođe na površini. Vi ste u malom čamcu na površini, a jak vetar dolazi i to je oluja; ceo okean poludi. Naravno, vi ste zabrinuti; smrtno ste uplašeni. Vi ste u opasnosti. Svakog momenta talas može baciti vaš mali čamac; svakog momenta se smrt može pojaviti. Šta možete učiniti s malim čamcem? Kako ga možete kontrolisati? Ako počnete da se borite s talasima bićete pobeđeni. Borba neće pomoći. Moraćete prihvatiti talase. U stvari, ako možete da prihvatite talase i pustite svoj čamac, ma koliko mali, krećete se s njima ne protiv njih, onda nema opasnosti.

To je značenje Tilope: »nevezan i prirodan«. Talasi su tu; vi ih jednostavno odobravate. Vi jednostavno dopuštate sebi da se krećete s njima, ne protiv njih. Onda se

dešava ogromna sreća. To je čitava umetnost surfovanja; kretanje s talasima - ne protiv, s njima - toliko da niste različiti od njih. Surfovanje može postati odlična meditacija. Može vam dati letimično sagledavanje unutrašnjeg jer to nije borba, to je prepuštanje. Jednom kada znate da se čak i u talasima može uživati - i to se može znati tek kada čitav fenomen gledate iz centra.

Baš kao da ste putnik a oblaci su se sakupili, ima i mnogo munja, a vi ste zaboravili gde ste krenuli; zaboravili ste stazu i žurite prema kući. To je ono šta se dešava na površini; putnik je izgubljen; mnogo oblaka, mnogo munja... Uskoro će započeti strašna kiša. Tražite kuću, sigurnost doma. Onda iznenada stižete do kuće. Onda sedite unutra, čekate za vreme kiše, sada možete uživati. Sada munja ima svoju sopstvenu lepotu. Nije bila takva kada ste bili napolju, izgubljeni u šumi. Ali sada sedeći u kući čitava pojava je veoma lepa. Sada kiša pada i vi uživate. Sada su munje tu i vi uživate, velika grmljavina u oblacima i vi uživate, jer ste unutra sigurni. **Jednom kada dođete do središta, počnete da uživate šta god da se dogada na površini.** Stoga čitava stvar nije u tome da se borite na površini, nego bolje da kliznete u centar. Onda postoji kontrola, kontrola koja nije prisilna, kontrola koja se dešava spontano kada ste usredsređeni.

Usredsređivanje u svesti jeste kontrola uma. Stoga, ne pokušavajte da kontrolišete um. Jezik može da vas zavede. Niko ne može kontrolisati, a oni koji pokušaju da kontrolišu, poludeće; jednostavno će postati neurotični, jer pokušavanje da se kontroliše um nije ništa drugo nego da jedan deo uma pokušava da kontroliše drugi deo uma.

Ko ste vi da pokušavate da kontrolišete? Vi ste takođe talas, religijski talas naravno, koji pokušava da kontroliše. Postoje i nereligijski talasi. Postoji seks, postoji ljutnja, ljubomora, posesivnost i mržnja, i milioni nereligijskih talasa. Onda postoje religijski talasi; meditacija, ljubav, saosećanje. Ali oni su svi na površini, sa površine. A na površini, religijski i nereligijski talasi ne čine nikakvu razliku.⁶⁹

Religija je centar i u perspektivi, to se dešava kroz centar. Sedeći unutar vašeg Sopstva gledate na svoju vlastitu površinu. Sve se menja jer vaša perspektiva je nova. Odjednom vi ste kontrola. U stvari, tako ste mnogo u kontroli da ne ostavljate nekontrolisanu površinu. Ovo je suptilno. Vi ste toliko ukorenjeni da niste zabrinuti o površini... Zapravo voleli biste talase i plimu i oluju - to je lepo, daje energiju, to je snaga - nema šta da se brine o tome; na slabašnim je da brinu o mislima. Samo slabašni brinu o umu. Jači ljudi jednostavno apsorbuju, celovito i potpuno, i oni su bogatiji za to. Jači ljudi obično ne odbacuju ništa. Odbacivanje je iz slabosti - vi se bojite. Jači ljudi bi želeli da apsorbuju sve što život daje. Religijski, nereligijski moral, nemoral, božansko, đavolje - nema razlike; jaka osoba apsorbuje sve, i ona je zbog toga bogatija. Ona ima totalno različitu dubinu. Obični religiozni ljudi ne mogu to imati; oni su siromašni i plitki.

Pogledajte obične religiozne ljude koji odlaze u hram, u džamiju i u crkvu. Uvek ćete naći vrlo, vrlo plitke ljude, bez dubine. Zato što su odbacili delove sebe samih, oni su postali obogaljeni, sa smanjenim kapacitetom. Na određen način su paralizovani.

Ništa nije pogrešno u umu, ništa nije nepravilno u mislima. Ako je išta pogrešno, to ostaje na površini, jer onda ne znate celinu i nepotrebno patite zbog deljenja i delimičnog opažanja. Čitava percepcija je potrebna, a to je moguće samo iz centra, jer iz središta možete gledati svuda okolo u svim dimenzijama, svim pravcima na čitavoj periferiji vašeg bića. A ono je široko. Zapravo, isto je kao periferija same egzistencije. Jednom kada ste usredsređeni, ubrzo postajete širi i obuhvatniji, veći i veći, i završavate postajući *brahman*, ne manje od toga.

S druge tačke gledišta um je kao prašina koju putnik sakupi na svojoj odeći. A vi ste putovali, putovali i putovali milionima života, a nikada se niste kupali. Mnogo prašine se sakupilo, prirodno - ničega nema pogrešnog u tome; mora biti tako - to su slojevi prašine a vi

⁶⁹ Sva kultura, svetovna i religiozna, koja ne sadrži praksu meditativne discipline dolaženja do Sopstva ili središta ovde opisanog, je talasanje na površini; podela uma u lažnoj kontroli. To su svi etički kodeksi i moralni zahtevi i "zapovesti" kojih se niko ne pridržava - jer talase izazvane spoljašnjim uticajima niko ne može da kontroliše. Zapravo, održavanjem takve podele uma u lažnoj kontroli, neko drugi kontroliše čovekov um. Zato sve religije služe i za kontrolu uma.

mislite da su oni vaša ličnost. Postali ste tako mnogo poistovećeni s njima, živeli ste s tim slojevima prašine toliko dugo da oni izgledaju kao vaša koža. Postali ste identifikovani.

Um je prošlost, sećanje, pamćenje, prašina. Svako mora da je sakupi. Ako putujete vi ćete sakupiti prašinu. Ali ne treba da se identifikujete s njom, nije potrebno da postanete jedno s njom, jer ako postanete jedno, onda ćete biti u nevolji jer niste prašina, vi ste svesnost. Omar Kajam kaže: »Um je isto što i prašina.« Kada čovek umre, šta se događa? - prah se vraća prahu. Ako ste samo prah, onda će se sve vratiti u prah, ništa neće preostati iza. Ali jeste li vi samo prašina, slojevi prašine, ili je nešto u vama što uopšte nije prašina, što uopšte nije od zemlje? To je vaša svesnost, vaša svest.

Svest je vaš bitak, svesnost je vaše postojanje, a prašina koju svest sakupi oko to je vaš um. Postoje dva načina da se bavite s tom prašinom. Običan religijski put je da se čisti odeća, da se snažno istrlja vaše telo. Međutim ove metode ne mogu mnogo pomoći. Kako god čistili svoju odeću, odeća je postala tako prljava da joj nema spasa; ne možete je očistiti. Nasuprot tome, šta god da uradite, možete je učiniti još nečistijom.

To se dogodilo. Mula Nasrudin je jednom došao kod mene pijan. Ruke su mu se tresle, pijuci čaj sve se protilo po njegovoj odeći, tako da je njegovo odelo bilo umrljano čajem i sadržajem iz tave. Rekao sam mu: »Zašto ne odeš na hemijsko čišćenje odeće? Imaju rastvore kojima se te mrlje mogu oprati?«

Otišao je tamo. Posle sedam dana se vratio, a njegova odeća je bila u još lošijem stanju, gorem nego ranije. Pitao sam: »U čemu je stvar? Jesi li išao na hemijsko čišćenje?« On je odgovorio: »Išao sam. Da, tada je rastvor divno delovao. Sve mrlje od čaja su uklonjene. Sada mi treba drugi rastvor, jer je onaj rastvor ostavio svoje vlastite mrlje.«

Religiozni ljudi vas snabdevaju sapunima i hemijskim rastvorima kako da očistite, kako da obrišete nečistoću, ali onda ti rastvori ostavljaju svoje vlastite mrlje. Zbog toga jedna nemoralna osoba može postati moralna, ali ostaje prljava, sada na moralan način, ali ostaje prljava. Ponekad je čak situacija lošija nego pre.

Nemoralan čovek je na mnogo načina nevin, manje egoističan. Moralni čovek ima sve nemoralnosti unutar uma. Samo je nove stvari sakupio: to su moralistička, puritanska, egoistična stanovišta. On se oseća superiorniji. Oseća da je izabran, a svaki drugi je osuđen na pakao. Samo on odlazi u raj. Sva nemoralnost ostaje unutra, jer ne možete kontrolisati um sa površine - ne postoji način. To se jednostavno ne događa na taj način. Samo jedna kontrola postoji, a to je kontrola iz centra.

Um je kao prašina sakupljena kroz milione putovanja. Pravo religijsko stanovište, radikalno religijsko gledište nasuprot običnog, jeste da se jednostavno baci odeća. Ne brinite o njenom pranju, ne može se oprati. Jednostavno izađite kao zmija iz svoje stare kože, i čak se ne osvrćite nazad. To je ono što jeste tačno *joga*; kako se osloboditi vaših ličnosti. Te ličnosti su odeća.

Reč »ličnost« je vrlo interesantna. Ona dolazi iz grčkog korena *persona*. To označava masku koju je glumac koristio u drevnoj grčkoj drami da sakrije lice. Ta maska se zvala *persona*, a vi odatle imate personalnost, identitet ili ličnost. Personalnost je maska, a ne vi. Personalnost je lažno lice, da se pokaže drugima. Posredstvom ljudi i mnogih svojih iskustava vi ste kreirali mnoge personalnosti, mnoga odela; sva ona su postala prljava. Koristili ste ih toliko mnogo, i zbog njih, prvobitno izvorno lice je potpuno izgubljeno.

Vi ne znate kakvo je vaše izvorno lice. Obmanjujete druge i postali ste žrtva vaših vlastitih prevara. Odbacite sve ličnosti, jer ako prionete uz ličnost ostaćete na površini. Odbacite sve ličnosti i budite baš prirodni, onda možete teći prema centru. *Jednom kada gledate iz centra onda nema uma. U početku misli se nastavlja, ali ubrzo, bez vaše saradnje, one dolaze manje i manje. Kada se vaša kooperacija izgubi, kada jednostavno ne saradujete s njima, one prestaju da vam dolaze. Ne da ih više nema; one su tu, ali vam ne dolaze.*⁷⁰

⁷⁰ Misli nisu naše, ali naše je držanje za njih, njihovo stalno ponavljanje i kombinovanje sadržaja. To je mehanička ili formativna funkcija uma. Mi smo identifikovani sa mislima i zato ih ponavljamo i kombinujemo. Misli su deo prirode, to je kategorija *manas* u teoriji *sankhye*, priroda sama sebe osmišljava pomoću svojih najfinijih vibracija, a to su informacije, koje se u mozgu, *manasu*, aktuelizuju kao misli. Naš je mozak samo

Misli dolaze samo kao pozvani gosti. One nikada ne dolaze nepozvane, zapamtite to. Ponekad mislite: "ovu misao nikada nisam pozvao", ali mora da niste u pravu. Na neki način, ponekad - možda ste potpuno zaboravili to - mora da ste je pozvali. Misli nikada ne dolaze nepozvane. Prvo ih pozovete; samo onda dolaze. Kada ih ne pozovete, ponekad upravo zbog stare navike, zato što ste bili stari prijatelj, one mogu pokucati na vaša vrata. Ako ne saradujete, ubrzo one zaboravljaju na vas, one vam ne dolaze. A kada misli prestanu same od sebe da dolaze, to je kontrola. Ne da vi kontrolišete misli - jednostavno stižete do unutrašnjeg oltara vašeg bitka, i misli su pod kontrolom same od sebe.

S drugog gledišta, um je i prošlost, pamćenje, svo akumulirano iskustvo, u smislu: sve što ste uradili, sve što ste mislili, sve što ste želeli, sve što ste sanjali - sve, celokupna vaša prošlost, vaše pamćenje. Pamćenje je um. Dok se ne oslobodite sećanja, nećete moći da kontrolišete um.

Kako se osloboditi pamćenja? Ono je uvek tu, sledi vas. U stvari, vi ste pamćenje, dakle kako se osloboditi njega? Ko ste vi izuzev vašeg pamćenja? Kada pitam: »Ko ste vi?« Vi mi kažete svoje ime. To je vaše pamćenje. Vaši roditelji su vam nekada ranije dali to ime. Ako vas pitam: »Ko ste vi?« Vi govorite o svojoj porodici; o svom ocu, majci. To je memorija. A ja vas pitam: »Ko ste vi?« A vi mi govorite o obrazovanju, vašoj diplomi, položaju; da te stekli diplomu na umetničkoj akademiji, da ste doktorirali, ili ste inženjer, ili arhitekta. To je pamćenje.

Kada vas pitam: »Ko ste vi?« ako zaista pogledate unutra, jedini vaš odgovor može biti: »Ne znam.« Šta god da kažete biće sećanje, ne vi. Jedini pravi autentični odgovor može biti: »ne znam,« jer da neko zna sebe, poslednja je stvar. Mogu odgovoriti ko sam ja, ali ja neću odgovoriti. Vi ne možete odgovoriti, »ko ste vi«, ali ste spremni, pripravn s odgovorom.

Oni koji znaju, čute o tome. Jer ako se svo pamćenje odbaci, i sam jezik se odbaci, onda ko sam ja se ne može reći. Mogu gledati u to, mogu vam dati gest, mogu biti s vama, s vašim totalnim bićem - to je moj odgovor. Ali odgovor se ne može dati rečima jer sve što je dato rečima biće deo pamćenja, deo uma, ne svesti.

Kako se osloboditi pamćenja? Posmatrajte pamćenja, svedočite ih. Uvek imajte na umu: »Ovo se dogodilo meni, ali to nisam ja. Naravno, vi ste rođeni u određenoj porodici, ali to niste vi; to vam se dogodilo, jedan događaj izvan vas. Naravno, neko vam je dao ime. Ono je od koristi, ali ime niste vi. Razume se, vi imate oblik, ali oblik nije vi. Oblik je samo kuća u kojoj se desilo da jeste. Oblik je baš telo u kome se desilo da ste. Telo je vama dato od vaših roditelja. To je dar, ali ne vi.

Posmatrajte i razlikujte. To je ono što na Istoku zovu *viveka*, razlikovanje ili diskriminacija; neprekidno vršite diskriminaciju. Nastavite s oštroumnim razlikovanjem i doći će momenat kada ćete eliminisati sve što niste: porodica, telo, um. U toj praznini, kada sve što nije bilo vi bude odbačeno, vaš bitak odjednom izlazi na površinu. Po prvi put susrećete sebe, a taj susret postaje kontrola.

Reč »kontrola« je vrlo ružna. Ja ne bih želeo da je koristim, ali ništa ne mogu učiniti jer ju je Patanjđali koristio - jer u samoj reči izgleda da neko kontroliše nekog drugog. Patanjđali to zna, i docnije će reći da postižete pravi *samadhi* samo kada nema kontrole i neme kontrolora. Sada ćemo ući u *sutre*.

Kada je aktivnost uma pod kontrolom, um postaje kao čist kristal, reflektujući podjednako, bez izobličavanja, opažaoca, opažanje i opažanog.

Kada je aktivnost uma pod kontrolom... Sada razumete šta ja smatram »pod kontrolom«: da ste u središtu i pazite na um odatle; da sedite u kući i odatle gledate u oblake,

najfiniji organ koji može da reflektuje te vibracije. One se reflektuju u našoj glavi i samo zato nam izgleda kao da su naše. Priroda se aktuelizuje tako što se oblikuje (*rupa*) u svom zbivanju, a krajnji ishod njenog zbivanja je stvaranje uslova za pojavu svesnog subjekta kao ishoda sveg zbivanja. U svesnom subjektu ishod sveg oblikovanja se odražava tako što se daju imena (*nama*) oblicima, ustanovljavaju se. Tako mozak ne proizvodi misli nego ih samo odražava, upija kao utiske (*samskara* i *vasana*) i ponavlja usled nesvesne navike. Samo zbog tog ponavljanja misli koje nisu naše izgledaju kao naše.

grom, munju i kišu; da ste odbacili svu svoju odeću - prašnjavu i prljavu odeću; jer zapravo nema odeće, samo slojevi nečistoće, tako da ih ne možete očistiti. Odbacili ste je van, odbacili je odmah bez ustezanja. Jednostavno ste nagi i ogoljeni u svom bitku, ili postojanju. Ili ste eliminisali sve ono sa čim ste se identifikovali. Sada ne kažete ko ste vi; oblik, ime, telo, um; sve je eliminisano. Samo je ono tu što ne može biti odstranjeno.

To je metoda iz *Upanšada*. One to nazivaju *neti-neti*. One kažu: »Ja nisam to, ja nisam ni to,« i nastavljaju s tim dalje i dalje... Nastupa momenat kada samo svedok ostaje, a svedok se ne može poreći. To je poslednji sloj vašeg bića, sama njegova srž. Ne možete ga osporiti, jer sada dvoje ne postoje, samo jedan. Onda nema kontrole. Onda je aktivnost uma pod kontrolom. To nije kao kada je malo dete prinuđeno od roditelja da bude u ćošku i kada mu je rečeno: »sedi tamo tiho« - da izgleda da je pod kontrolom, ali ono nije. Ono izgleda da je pod kontrolom, ali je besno, nespokojno, izveštačeno, unutra je veliki nemir, komešanje.

Malo dete je prisilila majka. Trčalo je svuda okolo, a onda mu je ona tri puta rekla da sedi tiho. Onda četvrti put - poslednji put - ona je rekla: »Sada sedi mirno ili ću doći i prebiću te!« Tada je dete razumelo šta majka stvarno misli. Tako je ono shvatilo. Selo je tamo, ali misli: »Spolja izgleda da sedim u ćošku, ali unutra još trčim.«

Možete prisiliti svoj um spolja da »sedi«; iznutra će on nastaviti da juri. U stvari, juriće brže jer se opire kontroli. Svako se opire kontroli. Ne, to nije način. Možete ubiti sebe na taj način, ali ne možete postići večni život. To je vrsta sakaćenja. Kada je Buddha sedeo tiho nije bilo unutrašnjeg »trčanja«, ne. U stvari, unutra je postao tih, a ta smirena tišina se izlila u njegovu spoljašnost, ne obrnuto.

Vi pokušavate prisiliti sebe da budete tihi u spoljašnjosti, i mislite da će smirivanjem spolja, unutrašnjost postati mirna. Ako ste iznutra mirni, spoljašnost će biti preplavljena time. Ona jednostavno sledi unutrašnje. Periferija sledi centar, ali ne možete učiniti da centar sledi periferiju - to je nemoguće. Stoga uvek zapamtite da je čitavo religijsko traganje iz unutrašnjeg prema spoljašnjem, a ne obratno.

Kada je aktivnost uma pod kontrolom, um postaje kao čist kristal.

Kada postoji savršena tišina, vi ste unutra ukorenjeni i usredsređeni, sada posmatrate sve što se događa. Ptice pevaju, čuje se buka; prisutan je saobraćaj na putu, galama se čuje. A baš isto, vaš unutrašnji saobraćaj je tu iz uma - reči, misli, izvestan unutrašnji govor. Saobraćaj će se čuti, ali vi sedite mirno ne radeći ništa - suptilna ravnodušnost. Samo posmatrate ravnodušno. Ne brinete se na ovaj ili onaj način da li misli dolaze ili ne, za vas je to isto. Niste ni zainteresovani za njih, niti ste protiv njih. Jednostavno sedite, a saobraćaj uma se odvija. Ako možete sedeti ravnodušno... biće teško, trebaće vreme - ali jednom kada znate umešnost da budete ravnodušni... To nije tehnika, to je majstorija. Tehnika se može naučiti, majstorija se ne može naučiti. Jednostavno treba da sedite i osećate. Jednog dana u pravom trenutku kada ste mirni, odjednom znate kako se to dogodilo, kako ste postali ravnodušni. Barem za jedan trenutak saobraćaj je bio prisutan, a vi ste bili ravnodušni, i odjednom je nastupila velika udaljenost između vas i vašeg uma. Um je bio na drugom kraju sveta. Ova udaljenost pokazuje da ste bili u središtu tog momenta. Ako ste došli do osećaja ove veštine, onda u svako vreme, možete jednostavno skliznuti u središte. Možete navratiti i odmah nastupa ravnodušnost, neizmerna opuštenost vas okružuje. U toj ravnodušnosti vi ostajete nedirnuti umom. Postajete majstor.

Ravnodušnost je put da se postane majstor, i um je kontrolisan. Šta se onda događa? Kada ste u središtu, pometnja uma iščezava. Pometnja je zato što ste na periferiji. Um nije stvarna pometnja; um plus vi na periferiji jeste pometnja. Kada se krećete prema unutra, ubrzo, vidite da um gubi svoju pometnju. Stvari se podešavaju, stvari dospevaju u red. Javlja se određen red.

Um postaje kao čist kristal.

Svi poremećaji, pometnje, svi prolasci kroz zamršene struje misli, stalože se. Vrlo je teško razumeti ovo da je čitava zbrka zbog vas što ste na periferiji. A vi, u vašoj 'mudrosti', pokušavate da izravnate pometnje ostajući tamo na periferiji.

Mnogo puta sam pričao jednu kratku priču. Buddha je išao putem u podne kada je bilo vrlo toplo i osećao je žeđ. Rekao je svom sledbeniku Anandi: »Vrati se natrag. Upravo smo prešli malu rečicu na dve do tri milje. Donesi mi malo vode.« Tako se Buddha odmarao ispod drveta a Ananda je otišao na rečicu po vodu. Ali tada je nastupila teškoća, jer upravo kada je prišao vodi, nekoliko volovskih kola je prelazilo preko nje. Rečica je bila vrlo plitka i mala. Usled prolaska volovskih kola, bila je vrlo prljava. Sva prljavština koja je bila na dnu izašla je na površinu - staro prljavo lišće, i sva druga prljavština. Voda nije bila za piće. Ananda je probao isto što biste vi probali - ušao je u rečicu i pokušao da je smiri kako bi voda opet postala bistra. Uprljao je još više. Šta da radi? Vratio se natrag i rekao: »Ta voda nije za piće, ali ja znam jednu reku napred. Otići ću i zahvatiti vodu iz nje.« Ali Buddha je insistirao, rekao je: »Vrati se natrag, želim vodu iz te rečice.« Kada je insistirao, šta je Ananda mogao učiniti? Preko volje se vratio natrag. Odjednom je shvatio stvar, jer dok je stigao do rečice pola mulja se opet sleglo. Bez ikakvog pokušavanja da je izbistri, sama od sebe se izbistrila. Razumeo je stvar.

Tada je seo ispod drveta i posmatrao proticanje rečice, jer je još bila pola zamućena, nekoliko suvih listova je bilo još na površini. Čekao je. Čekao je, posmatrao i ništa nije činio. Ubrzo je voda postala kristalno bistra, suvo lišće je nestalo i prljavština se slegla na dno. Vratio se trčeći i plešući. Pao je pred Budinim stopalima i rekao: »Razumeo sam, to je ono što sam radio s mojim umom čitavog života. Upravo ću sada razborito sestri ispod drveta i pustiti struju uma da prolazi pored, neka se namiri sam od sebe. Sada neću skakati u struju i pokušavati da načinim stvari... neću pokušavati da ih dovedem u red. «

Niko ne može uvesti red u um. Samo uvođenje reda stvara kaos. Ako možete posmatrati, čekati i gledati ravnodušno, stvari se uređuju same. Postoji određen zakon: stvari ne mogu ostati neuređene za dugo vreme. Ovaj zakon morate zapamtiti. To je jedan od temelja, vrlo bitan, da stvari ne mogu ostati u neuređenom stanju, jer neuređeno stanje nije prirodno. To je neprirodno. Uređeno stanje stvari je prirodno; a neuređeno stanje stvari nije prirodno. Dakle neprirodno se može dogoditi privremeno, ali ne može ostati zauvek. U vašoj žurbi, u vašem nestrpljenju, stvari možete učiniti gorim.

U Japanu imaju određenu metodu, u *zen* manastirima, za lečenje poremećenih ljudi. Na Zapadnu nisu još mogli da otkriju ništa. Još uvek pipaju u mraku. Čak i običnim ludacima izgleda da se ne može pomoći. Psihoanaliza traje tri godine, pet godina, sedam godina. A onda takođe, iz toga se ništa mnogo ne postigne. Prekopate čitave Himalaje i ništa ne nađete, ništa iz toga ne proizađe. Samo vrlo bogati ljudi mogu to sebi priuštiti, kao luksuz. Psihoanaliza je luksuz. Ljudi se hvale time da su bili na psihoanalizi kod sjajnog psihoanalitičara - neprekidno pet godina, kao da je to neko postignuće - a ništa se nije dogodilo. Ljudi idu od jednog psihoanalitičara do drugog.

U Japanu imaju vrlo jednostavnu metodu. Ako neko poludi dovode ga u manastir. Imaju vrlo malu kolibu odvojenu od manastira, u uglu. Onda čoveka ostavljaju tamo. Niko nije mnogo zainteresovan za njega - nikada se mnogo ne interesujete za mahnitog, jer interesovanje postaje hrana, ludak želi pažnju čitavog sveta; zbog toga je lud. Na prvom mestu, on je lud jer zahteva pažnju. To ga je dovelo do ludosti.

Dakle, niko ne čini mnogo... Oni se brinu, ali ne iskazuju pažnju. Daju mu hranu i obezbeđuju mu udobnost, ali niko ne ide kod njega da razgovara. Čak i ljudi koji se staraju za hranu i druge potrebe ne govore s njim. Nije dozvoljen razgovor, jer lud čovek voli razgovor. U stvari, previše razgovora ga je i dovelo do tog stanja.

To je baš suprotno od psihoanalize; psihoanalitičar nastavlja da govori i dozvoljava pacijentu da govori satima, a ljudi mnogo u tome uživaju - a neki tako pažljivo slušaju - to je lepo!

U *zen* manastiru niko ne govori ludom. Niko ne obraća nikakvu pažnju, nikakvu posebnu pažnju. U suptilnoj ravnodušnosti, oni se staraju, to je sve. Za tri sedmice niko ne razgovara s njim, a zato što niko ne govori s njim on može razgovarati sa sobom, to je sve. On

se opušta, sedi ili leži tiho dole na krevetu, i ne radi ništa - u stvari nema lečenja - a u roku od tri sedmice sasvim je u redu.

Sada su zapadni psihoanalitičari postali za to zainteresovani, jer je to nemoguće - samo prepustiti ludaka sebi. Međutim, to je budistički odnos, stanovište *jogina*; da ostave stvari, jer ništa ne može ostati nesređeno za dugo ako ga ostavite sebi. Ako to ne ostavite, može ostati za dugo poremećeno jer ćete ga neprekidno opet i opet remetiti.

Priroda se užasava haosa. Priroda voli red. Sva priroda je red, tako da haos može biti samo povremeno, prolazno stanje. Ako možete razumeti ovo, onda ne činite ništa s umom. Neka ovaj ljudi um bude prepušten sebi. Vi jednostavno posmatrajte. Ne obraćajte nikakvu pažnju. Zapamtite: u posmatranju i obraćanju pažnje postoji razlika. Kada obraćate pažnju, vi ste previše zainteresovani. Kada jednostavno posmatrate, vi ste ravnodušni.

Buddha zove ravnodušnost - apsolutnu potpunu ravnodušnost - *upekkha*. Samo sedenje sa strane, a reka teče pored i stvari se sređuju, prljavština se vraća natrag na dno, a suvo lišće odlazi. Odjednom, rečica je kristalno bistra.

To je ono što Patanjđali kaže:

Kada je aktivnost uma pod kontrolom, um postaje kao čist kristal...

A kada um postane kao čist kristal, tri stvari se reflektuju na njemu.

...reflektujući podjednako, bez izobličavanja, opažaoća, opažanje i opažanog.

...objekat, subjekat, i odnos između to dvoje.

Kada je um savršeno jasan, čist, on postaje uredan, nije više u pometnji, stvari su sređene, tri stvari se reflektuju na njemu. On postaje ogledalo, trodimenzionalno ogledalo. Spoljašnji svet, svet objekata se reflektuje. Unutarnji svet, svet subjektivnosti, svest, reflektuje se. Usto i uzajamni odnos između to dvoje, percepcija... takođe bez izobličavanja.

Zbog prevelikog mešanja u umu, nastupa izobličavanje. Šta je izobličavanje? Um je jednostavan mehanizam, baš kao oči; gledate kroz oči i svet se reflektuje. Ali oči imaju samo jednu dimenziju; one mogu reflektovati samo svet, ne mogu reflektovati vas. Um je baš trodimenzionalan fenomen, vrlo dubok. On reflektuje sve, i to bez izobličavanja. Obično on izobličava. Kad god vidite stvar, ako ne razlikujete sebe od uma, stvar će biti izobličena. Videćete nešto drugo. U tome ćete pomešati svoju percepciju, svoje ideje. Nećete gledati u to čistim viđenjem. Gledaćete s idejama, a vaša ideje će biti projektovane na to. Ako ste rođeni u afričkom plemenu, mislite da tanke usne nisu lepe; debele... U mnogim afričkim plemenima pokušavaju da načine usne debljim i debljim. Načinili su razne izume da naprave usne debljim i debljim, posebno žene, jer ideja je da su debele usne lepe. To su održali tokom čitave istorije rase. Ako je devojka rođena sa tankim usnama, oseća se inferiorno.

U Indiji vole tanke usne. Ako su one malo deblje, misli se da su ružne. Lepo i ružno su zapravo izobličena. To su vaše ideje, a onda ih mešate u realnosti.

Postojala su plemena koja uopšte nisu cenila zlato, nisu bila opsednuta zlatom. Docije čitav svet je bio opsednut zlatom; jednostavno idejom zlato je postalo vrlo vredno.

U svetu stvari, u stvar-nosti, ništa nema veću ili manju vrednosti. Vrednovanje donosi um, donosite ga vi. Ništa nije lepo, ništa nije ružno. Stvari su kakve jesu. U njihovoj takvosti one postoje. A kada ste na površini, postanete opijeni idejama i započnete kazivati: »Ovo je moja ideja o lepoti, ovo je moja ideja o istini« - onda se sve izobličiti.

Kada se premestite u središte i um je ostavljen sam, a vi iz središta gledate u um, više niste identifikovani s njim. Ubrzo sve ideje iščezavaju. Um postaje kristalno čist. A u odrazu trodimenzionalnog ogledala uma, celina se reflektuje; i objekat, subjekat i percepcija; opažalac, opažanje i opažano.

Savitarka samadhi je samadhi u kome jogin još uvek ne može da razlikuje između pravog znanja; znanja zasnovanog na rečima, i znanja zasnovanog na razumevanju ili čulnom opažanju; koja sva ostaju u umu u pomešanom stanju.

Postoje dva tipa *samadhija*; jedan Patanjđali naziva *savitarka*, drugi naziva *nirvikalpa*, ili *nirvitarka*. Ovo su dva stanja. Prvo čovek postiže *savitarka samadhi*, a to je kada logični um još funkcioniše - *samadhi* zasnovan na racionalnom gledištu - razum još funkcioniše, vi vršite diskriminaciju. Ovo nije najviši *samadhi*, samo prvi korak. Ali je to vrlo, vrlo teško jer za to je takođe potrebno da se ide malo prema središtu.

Na primer: periferija postoji, gde ste baš vi sada, a i centar postoji, gde sam upravo ja sada; a između to dvoje, baš u sredini je *savitarka samadhi*. To znači da ste se udaljili od površine, ali još niste dostigli središte. Udaljili ste se od površine, ali centar je još daleko. Baš ste u sredini; još nešto od starog deluje, nešto novo je ušlo - na pola puta. Kakva će biti situacija sa tim stanjem svesti na polu puta?

Savitarka samadhi je samadhi u kome jogin još uvek ne može da razlikuje između pravog znanja...

On neće moći još da razlikuje šta je realno, jer realno može da se zna samo iz središta. Ne postoji drugi način da se to zna. On ne može znati šta je pravo znanje. Nešto od pravog se uliva unutra, jer se pomerio sa površine, došao je bliže do centra; još nije usredsređen, tek će doći bliže. Nešto od središta se uliva unutra - neka opažanja, neka letimična sagledavanja središta, ali stari um je još tu, nije sasvim otišao. Distanca postoji ali stari um još nastavlja da funkcioniše. *Jogin* je još nemoćan da pravi razliku između realnog znanja...

Pravo znanje je znanje kada ga um uopšte ne izobličuje, kada je um u nekom smislu potpuno iščezao. On je postao tako transparentan da, bilo da je tu ili ne, ne čini razliku. U srednjem stanju, *jogin* je u vrlo velikoj zabuni. Pometnja dolazi; nešto iz realnog, nešto iz njegovog znanja koje je sakupio u prošlosti od reči, spisa, učitelja - onih koji su takođe tu. Nešto od njegovog vlastitog razmišljanja, šta je ispravno a šta pogrešno, šta je istina a šta laž, nečega iz čulnih percepcija - očiju, ušiju, nosa - sve je tu, pomešano.

Ovo je stanje kada *jogin* može da poludi. Ako nema nikog da se pobrine o ovom stanju, *jogin* može poludeti jer se tako mnogo dimenzija sastaje u tako velikoj pometnji i haosu... U većem je haosu nego što je on ikada bio na površini, jer je nešto novo ušlo unutra.

Iz središta sada nadolaze neka sagledavanja ka njemu, a on ne može znati da li dolaze iz znanja koje je sakupljeno iz spisa. Ponekad iznenada oseća *aham brahamasmi* »ja sam Bog.« Sada je nemoćan da razlikuje da li to dolazi iz *Upanišade* koju je čitao, ili je on sam to smislio. To je racionalan zaključak: »ja sam deo celine, a celina je Bog, stoga, naravno, ja sam Bog«... bilo da je to logičan zaključak ili to dolazi iz čulnih opažanja...

Zato što se ponekad, kada ste vrlo smireni i vrata čula su čista, ovo osećanje javlja iz bića i traje. Slušanjem muzike, odjednom ste sve više i više ljudsko biće. Ako su vaše uši spremne i ako imate muzičku percepciju, odjednom se uzdižete na drugačiju ravan. Vodeći ljubav sa ženom vi volite - odjednom, na vrhuncu orgazma, osećate da ste postali bog. To se može dogoditi kroz čulna opažanja, to se može dogoditi kroz razumevanje. To možda dolazi iz *Upanišada*, iz spisa koje ste čitali, ili možda dolazi iz središta. A čovek koji je na polovini ne zna odakle to dolazi. Iz svih pravaca milioni stvari se dešavaju - neobične, nepoznate, poznate. Čovek može biti u pravom neredu.

Zbog toga su nužne škole gde mnogo ljudi radi. Jer ovo nisu samo tri tačke, tri pojedinosti. Između periferije i središta ima ih mnogo. Škola podrazumeva da mnogo ljudi mnogih vrsta žive zajedno. Jednostavna škola; ljudi iz prvog razreda su tu, ljudi iz drugog razreda su tu, iz trećeg razreda su tu; osnovne škole, srednje škole, visoke škole, docnije univerziteta. Savršena škola je od vrtića do univerziteta. Neko postoji tamo na samom cilju, u središtu, koji je postao centar škole.

A onda mnogi ljudi, jer oni mogu biti korisni... vi možete pomoći nekome ko je upravo iza vas. Osoba iz srednje škole može doći u osnovnu školu i podučavati. Mali dečak iz osnovne škole može otići u vrtić i pomagati. Škola se podrazumeva; od periferije do centra, postoje mnogi stupnjevi, mnoge pojedinosti. Škola znači da mnogo tipova ljudi postoje zajedno u jakoj harmoniji, kao porodica baš od prvog do poslednjeg, od početka do samog kraja, od alfa do omega. Mnogo pomoći je moguće na taj način, jer vi možete pomoći nekome

ko je iza vas. Možete mu reći: »Ne budi zabrinut, samo nastavi. To dolazi i uređuje se samo od sebe. Ne budi previše uključen niti upleten u to. Ostani ravnodušan. To dolazi i odlazi - neko isključivo pruža ruku da ti pomogne. Majstor je potreban, koji te može posmatrati kroz sve stupnjeve, baš od vrha do same doline, koji ima potpuno opažanje svih mogućnosti.

Inače, u ovom stadijumu *savitarka samadhia*, mnogi polude. Ili, mnogi postanu tako preplašeni da pobegnu iz centra i počnu da se lepe uz periferiju, jer tamo je barem neka vrsta reda. Barem nepoznato tamo ne ulazi, strano ne ulazi tamo. Vi ste obavješteni, familijarni; stranci ne kucaju na vaša vrata.

Inače onaj ko je postigao *savitarka samadhi* ako se vrati natrag na periferiju, ništa neće razrešiti, nikada neće biti opet isti, sada nikada ne može pripadati periferiji, tako da nije od velike pomoći. On nikada neće biti deo periferije i biće tamo sve više i više pometen, zbunjen; jer jednom kada ste nešto saznali, vi ste saznali. Možete izbegavati, možete zatvarati svoje oči, ali to je još tu i loviće vas čitavog vašeg života.

Ako škole nema i ako tu nema majstora; postaćete vrlo problematičan slučaj. Svetu vi ne možete pripadati, tržnica za vas nema nikakav smisao; a izvan sveta bojite se da krenete.

Savitarka samadhi je samadhi u kome jogin još uvek ne može da razlikuje između pravog znanja; znanja zasnovanog na rečima, i znanja zasnovanog na razumevanju ili čulnom opažanju; koja sva ostaju u umu u pomešanom stanju.

Nirvitarka samadhi je dosezanje do centra; logika iščezava, spisi više nisu od značaja, čulna percepcija vas ne može zavesti. Kada ste u središtu, odjednom je sve samoočigledno, istinito. Ovu reč treba razumeti - »samoočigledno«. Istine postoje na periferiji, ali one nikada nisu »samoočigledne«. Neki dokaz je potreban, neko razumevanje je nužno. Ako kažete nešto, morate to dokazati. Ako na periferiji kažete »Bog jeste«, moraćete dokazati to sebi i drugima. U središtu Bog »samoočigledno« jeste. Ne treba vam nikakav dokaz. Koji dokaz je potreban, kada otvorite svoje oči i vidite da se sunce rađa? Ali čoveku koji je slep potreban je dokaz. Kakav dokaz vam treba kada ste u ljubavi? Vi znate da to postoji, to je »samoočigledno«. Drugi mogu zahtevati dokaz. Kako im možete dati ikakav dokaz? Čovek u središtu postaje dokaz; on ne daje nikakav dokaz. Sve što on zna postaje »samoočigledno«. To je tako. On nije dospao do toga kroz zaključak i razumevanje. To nije logički zaključak, on nije zaključio, jednostavno to je tako. On je spoznao.

Zbog toga u *Upaniśadama* ne postoje dokazi, kod Patanjđalija nema dokaza. Patanjđali jednostavno opisuje, ne daje dokaz. Ovo je razlika: kada čovek zna, on jednostavno opisuje, a kada ne zna, prvo dokazuje ta je to tako. Oni koji znaju to, jednostavno daju opis tog nepoznatog. Oni ne daju nikakve dokaze.

Na Zapadu, hrišćanski sveci su dali dokaze za Boga. Na Istoku, mi se smejemo tome jer je to smešno. Smešno je da čovek pokušava dokazati Boga. Kako možete dokazati? I kada dokažete nešto kao što je Bog, pozivate ljude da opovrgnu to. Zbog ovih pokušaja hrišćanskih svetaca da dokažu Boga, čitav Zapad je ubrzo stao protiv Boga, jer ljudi uvek mogu opovrgnuti. Logika je mač sa dve oštrice, seče na obe strane. Ako išta dokažete, to može biti opovrgnuto, može se dokazivati protiv. Zbog hrišćanskih svetaca koji su dokazivali Boga, čitav Zapad je postao ateistički. Na Istoku, nikada nismo pokušavali, nikada nismo davali neki dokaz. Pogledajte *Upaniśade*, ne postoji nijedan dokaz. One jednostavno kažu: »Bog postoji«. Ako želite da znate, možete znati. Ako ne želite da znate, to je vaš izbor. Ali za to ne postoji dokaz.

To stanje je *nirvitarka samadhi*, *samadhi* bez ikakvog rasuđivanja. Taj *samadhi* po prvi put postaje egzistencijalan. Ali to nije poslednje, krajnje. Još jedan završni korak postoji. O njemu ćemo govoriti kasnije.

Poglavlje 4
NEOBAZIRANJE NA BIĆE

4. mart 1975. pre podne u dvorani Buddha

Prvo pitanje:

Rekli ste da se priroda užasava nereda, a nered se u pravo vreme uređuje sam automatski.

Zašto je onda svet uvek bio u haosu i neredu?

Svet nikada nije bio u haosu i neredu, samo um. Svet je sasvim uredan. To nije haos, to je kosmos. Samo je um uvek u haosu, i uvek će biti u haosu.

Nešto treba razumeti: sama priroda uma treba da bude u haosu jer to je prelazna faza. Od prirode do natprirodnog uma to je samo prelazak, promena. Nijedna prelazna faza ne može biti u redu. Kako može biti u redu, u doslednosti? Kada se krećete od jedne faze do druge, međufaza će nužno biti u haosu.

Ne postoji način da se um dovede u red. Kada transcendirate prirodu i krećete se u natprirodu, promena iz spoljašnjeg u unutarne, promena od materijalnog do duhovnog, nužno je da bude procep između dvoje kada niste nigde, kada ne pripadate ovom svetu a još ne pripadate drugom. To je haos - to treba da bude ostavljeno, a smrt još nije dostignuta. U sredini je sve u neredu. A ako ostanete u sredini, uvek ćete biti u haosu. Um mora da bude transcendiran. To nije nešto s čim treba da se živi.

To je kao most; mora da se pređe, druga obala mora da se dostigne. A vi ste načinili kuću na mostu. Počeli ste da živite na mostu. Postali ste vezani za um. Vi ste uhvaćeni u zamku, jer niste nigde. A kako se možete nastaniti na zemlji nedodijji?

Prošlost će nastavljati da vas poziva: »Vrati se natrag, vrati se natrag do obale koju si ostavio.« Nema povratka natrag jer se ne možete kretati u vremenu unatrag. Postoji samo jedan put, a to je dalje, napred. Prošlost nastavlja da vrši jak uticaj na vas, jer ste na mostu, a čak i prošlost izgleda bolja nego biti na mostu. Čak i najmanja koliba je bolja nego biti na mostu. Barem je to kuća; niste na putu.

Neprekidno prošlost ljudskih bića, animalnost, ima izvesnu privlačnost. To kaže: »Vraćaj se natrag.« To kaže: »Nema odlaska odatle.« Životinja u vama nastavlja da vas poziva: »Dođi nazad«. A to ima privlačnost, jer je to bolje u poređenju s mostom. Inače, ne možete ići natrag. Svaki korak koji se načini, mora da se poništi. Jednom kada krenete napred, ne možete ići natrag. Možete negovati snove i tračiti svoju energiju, istu energiju koja bi vas vodila napred.

Inače povratak natrag nije moguć. Kako mladić može opet postati dete? Kako starac može ponovo postati mladić? To nije moguće, čak i ako biološki jednog dana postane izvodljivo kada nauka pomogne vašem telu da opet postane mlado. To je moguće, jer čovek je vrlo oštrouman i sposoban, i to može obmanuti ćelije tela. Može im dati novi program i one se mogu vratiti natrag, ali vaš um će ostati star. Vaše telo može ostati mlado, ali kako vi možete postati mladi? Sve što ste iskusili biće s vama. Ne može se odbaciti natrag. Čovek ne može nazad. Obala koja je ostavljena napuštena je zauvek. Ne možete opet postati životinja. Bolje je napustiti takvu sklonost i zaludenost za povratkom natrag. Što pre to ostavite, bolje je. Čovek uživa u stvarima koje mu pružaju osećanje prošlosti, animalnosti. Zbog toga seks ima tako veliku privlačnost. Zbog toga se ljudi predaju hrani, nastavljaju da jedu, opsednuti su hranom. Zbog toga zavist, ljutnja, ljubomora, mržnja imaju privlačnost; oni pripadaju animalnom kraljevstvu. Postoji obala koju ste napustili, obala animalnog kraljevstva, a postoji druga obala do koje još niste stigli, čak ni u svojim snovima - kraljevstvo božje. Između ova dva, vi stojite u umu. Ne možete se vratiti natrag. Teško je kretati se i napred, jer prošlost vas vuče a budućnost ostaje nepoznata, nejasna, slična izmaglici. Drugu obalu ne možete videti, nije vidljiva, ali ne zato što je mnogo daleko. Obala koju ste ostavili jeste vidljiva. Druga

obala kojoj se približavate je nevidljiva po samoj svojoj prirodi - ne što je vrlo daleko; zbog toga što je nevidljiva. Čak i kada dospete do nje, ostaće nevidljiva. Takva je njena priroda.

Životinja je previše vidljiva. Gde je Bog? Da li je neko ikada video Boga? Niko. Nije u pitanju vaše viđenje ili neviđenje. Bog je nevidljivost, baš nesaznatljivost, sama neshvatljivost. Oni koji su ga dostigli takođe ga nisu videli, a postigli su!

Zato što Bog ne može biti jedan objekat. On je najdublji ponor vašeg vlastitog bića. Kako vi to možete videti? Obala koju ste ostavili je u spoljašnjem svetu, a obala kojoj se približavate je u unutaršnjem svetu. Obala koju ste ostavili bila je objektivna; obala kojoj se približavate je subjektivna. To je baš subjektivnost vašeg bića. Ne možete ga opredmetiti. Ne možete ga videti. To nije ništa što se može svesti na jedan objekat i što se može videti. To je vidilac, ne viđenje. To je saznavalac, ne znano. To ste vi u najdubljoj srži vašeg bića i postojanja.

Um me može ići natrag, a ne može ni shvatiti gde da ide napred. On ostaje u haosu, uvek iščupan iz korena, uvek se krećući, neznajući gde, uvek napredujući. Um je u potrazi. Samo onda kada se cilj postigne, traganje iščezava.

Zapamtite: pogledajte svet; on je kosmos. Sunce se rađa svakog jutra, bez prekida, nepogrešivo. Noć sledi dan, a dan sledi noć. A na noćnom nebu, milioni i milioni zvezda kreću se na svojim stazama. Sezone slede jedna drugu. Ako čovek nije tu, biva li kaos? Sve ide kako treba; okean će nastaviti da huči a nebo će nastavljati da se puni oblacima. Kiše će padati, zima, leto... sve će se kretati u savršenom kruženju. Nema nigde haosa izuzev u vama, jer priroda je uređena svuda, gde god jeste. Priroda ne napreduje nigde. U prirodi ne postoji evolucija. U Bogu takođe nema evolucije. Priroda je srećna u svojoj nesvesnosti, a Bog je blažen u svojoj svesnosti.

Vi ste u nevolji između to dvoje. Napeti ste. Niti ste nesvesni, niti ste svesni - baš lebdite kao avet. Nigde niste usidreni. Bez ikakvog korenja, bez ikakvog doma, kako um može biti spokojan? On traga, pipa - ne nalazi ništa. Onda postajete više i više izigrani, više i više frustrirani, više i više razdraženi. Šta vam se događa? Vi ste uspaljeni. Ovo će se produžiti dok ne naučite nešto što vas može osloboditi uma, što može isprazniti um.

Zato postoji meditacija. Meditacija je način oslobađanja vašeg bića od uma, odbacivanja uma, premeštanja s mosta, kretanja u nepoznato, preduzimanje skoka u nepoznato. Zbog toga ja kažem ne računajte, jer proračuni su od uma. Zbog toga kažem da duhovno traganje ne ide korak po korak, duhovna potraga je iznenađan skok. To je hrabrost, nije proračun. To nije intelekt, jer intelekt je deo uma. To je više iz srca.

Što dublje idete, više ćete osećati da je to čak izvan srca. Nije to ni od mišljenja niti od osećanja. To je dublje i potpunije, egzistencijalnije od oboje. Kada jednom počnete delovati da biste postigli ne-um, samo onda će se ubrzo mir nastaniti u vama. Uskoro mir će se spustiti, i muzika će se čuti - muzika nepoznatog, muzika neiskazanog. Onda je sve opet u redu. To je prolaz kroz um, i mora tako biti jer vi odbacujete prošlost gde ste bili nastanjeni i ukorenjeni, i krećete se u novu budućnost gde ćete opet biti nastanjeni i ukorenjeni.

Inače čovek je u sredini. Čovek nije bivanje, čovek je kretanje, prolaženje. Čovek nije nešto; čovek je samo putovanje; uže razapeto između prirode i natprirode. Zbog toga je on napet. Ako ostanete ljudsko biće, ostaćete napeti. Ili morate pasti na nivo ispod ljudskog, ili morate uzdignuti sebe do nivoa iznad ljudskog.

Samo čovečanstvo je u haosu. Pogledajte prirodu - vrane grakću, vrapci cvrkuću, i sve je savršeno. U prirodi ne postoji problem. Problem nastaje s ljudskim umom, i problemi se rešavaju kada se ljudski um rastvori. Stoga ne pokušavajte da rešite problem života pomoću samog uma. To se ne može uraditi. To je najbesmislenija stvar koju čovek može učiniti. Shvatite da je um most - obratite pažnju na to. On nije večan, on je trenutak.

To je baš kao kada promenite kuću; nastanjeni ste bili u staroj kući, sve je bilo na svom mestu. Onda ste promenili kuću, docnije nameštaj, zatim tkanine, posle toga stvari... Sve što je bilo uređeno preuređeno je, i selite se u novu kuću. Sve je u haosu. Morate organizovati to opet. Kada menjate kuću, kuću u kojoj ste uvek živeli, a do druge kuće još niste stigli, vi ste upravo na putu u kamionu sa svim vašim prtljagom.

To je ono šta je um; on nije kuća. On je samo put koji treba proći. A jednom kada razumete ovo, nešto izvan je prodrlo u vas. Razumevanje je s one strane; nije iz uma. Znanje je od uma. Razumevanje nije iz uma. Posmatrajte zašto ste u haosu i izvesno razumevanje će započeti da se javlja u vama.

Drugo pitanje:

Posle nekoliko godina rada sa pročišćavajućim tehnikama, osećam da mi dolazi veća unutrašnja harmonija, ravnoteža i usredsređenost. Ali vi ste rekli da se pre ulaska u završni stepen samadhia prolazi kroz veliki kaos.

Kako ću znati da sam završio sa haotičnom etapom?

Prvo, stotinama života vi ste živeli u haosu. To nije ništa novo. To je vrlo staro. Drugo, dinamične metode meditacije, koje imaju katarzu kao svoju osnovu, dopuštaju da se sav kaos izbacuje iz vas. U tome je lepota tih tehnika. Ne možete sedeti mirno, već možete vrlo lako raditi dinamičnu ili haotičnu meditaciju. Jednom kada se kaos izbacuje, mir započinje da vam se događa. Onda možete sedeti smireno. Ako se ispravno radi, neprekidno radi, onda će katarzičke tehnike meditacije jednostavno rastvoriti sav vaš kaos u spoljašnjem svetu. Nećete morati da prođete kroz ludi stadijum. U tome je lepota ovih tehnika. Ludost je već odbačena. To je ugrađeno unutra u tehnici.

Ali ako budete sedeli smireno Patanjđali će preporučiti... Patanjđali nema pročišćavajuće metode; izgleda da u njegovo vreme nisu bile potrebne. Ljudi su prirodno bili vrlo tihi, smireni, primitivni. Um još nije delovao previše. Ljudi su spavali dobro, živeli su kao životinje. Nisu mnogo razmišljali, logično, racionalno... više usredsređeni u srcu, kao što su čak i danas primitivni ljudi. A život je bio takav da je automatski dozvoljavao mnoge katarze.

Na primer, drvoseča ne mora da ima nikakve metode katarze; jer baš sečenjem drveća se izbacuju svi njegovi ubilački instinkti. Sečenje drveta je ubijanje stabala. Kamenorescu nije potrebna pročišćavajuća meditacija. Celog dana on to radi. Ali kod modernog čoveka stvari su se promenile. Sada živite u takvoj udobnosti da ne postoji mogućnost bilo kakve katarze u vašem životu, izuzev da ludački vozite.

Zbog toga na Zapadu više ljudi umire svake godine kroz saobraćajne nesreće nego od ičega drugog. To je najveća bolest. Ni od raka niti od tuberkuloze... nijedna druga bolest ne uzima takav danak od života kao vožnja kola. U drugom svetskom ratu, u jednoj godini umrli su milioni ljudi. Više ljudi umire u svetu upravo od ludih vozača.

Možda ste primetili, ako ste vozač, da kad god ste ljuti vozite brzo. Nastavljate da dajete gas, jednostavno zaboravljate na kočnicu. Kada ste vrlo pakosni, razdraženi, kola postaju sredstvo izražavanja. Inače živite u takvoj udobnosti, pre svega radeći sve manje i manje telom, živeći više i više umom.

Oni koji znaju o dubljim centrima mozga, kažu da ljudi koji rade svojim rukama imaju manje briga, uznemirenosti, manje napetosti; oni spavaju dobro. Zato što su vaše ruke povezane s najdubljim umom, s najdubljim centrima u mozgu... vaša desna ruka s levim (delom) mozga, a leva ruka s desnim. Kada radite rukama, energija teče iz glave u ruke i izbacuje se. Ljudima koji rade svojim rukama ne treba pročišćenje. Međutim, ljudima koji rade svojim glavama treba mnogo pročišćenja jer akumuliraju mnogo energije, a ne postoji put u njihovom telu, nema otvora da ona izađe napolje. Ona nastavlja da se kreće u umu; um poludi.

Inače u našoj kulturi i društvu - u kancelariji, u fabrici, na tržnici - ljudi koji rade s glavama poznati su kao glavni, glavni službenik, glavni nadzornik; a ljudi koji rade rukama poznati su kao ruke (posluga),⁷¹ osuđeni. Sama reč »ruke« postala je za osudu.

Kada je Patanjđali radio na ovim *sutrama*, svet je bio potpuno drugačiji. Ljudi su bili ruke. Nije bilo naročite potrebe za pročišćenjem. Sam život je bio pročišćavajući. Onda su oni

⁷¹ Hands znači ljudstvo od reči *hand*, ruka.

mogli sedeti vrlo lako. Ali vi ne možete sedeti. Otuda sam ja izumeo pročišćavajuće metode. Samo posle njih možete sedeti mirno, ne pre.

Posle nekoliko godina rada s pročišćavajućim tehnikama, osećam dubok unutrašnji sklad, ravnotežu, dešava mi se usredsređenost.

Dakle ne stvarajte nevolju; pustite da se to dogodi. Sada um čepka svoj vlastiti nos. Um kaže: »Kako to može da se desi? Prvo moram proći kroz kaos«. Ova ideja može stvoriti kaos. Ovo je bilo moje zapažanje: ljudi čeznu za mirom, a kada počne da se dešava, ne mogu verovati to. Dobro je biti iskren. To je previše dobro da bi bilo istinito. Naročito ljudi koji su uvek krivili osuđivali sebe ne mogu verovati da se to njima dešava: »Nemoguće! To se možda dešavalo Buddhi ili Isusu, ali meni? Ne, to nije moguće.« Oni mi dolaze; tako su mnogo uznemireni mirom, da se dešava: »Da li je to istina, ili ja to zamišljam?« Čak i ako je to mašta, to je bolje nego zamišljanje ljutnje, to je bolje nego zamišljanje seksa, požude.

Ja vam kažem, niko ne može zamisliti tišinu. Imaginaciji treba neka forma; tišina nema formu. Imaginacija označava razmišljanje u slikama, a mir nema lik. Vi to ne možete zamisliti. Ne postoji mogućnost. Ne možete zamisliti prosvetljenje, ne možete zamisliti *satori*, *samadhi*, mir, ne. Imaginaciji treba neka osnova, neka forma, a tišina je bezoblična, neopisiva. Niko nikada nije naslikao sliku toga; niko to ne može naslikati. Niko nije odredio lik toga; niko ne može to učiniti.

Ne možete zamisliti tišinu. Um se igra trikovima. Um će reći: »To mora biti imaginacija. Kako to vama može biti moguće, tako glupi kakvi ste, a tišina da vam se desi?! - mora biti da zamišljate.« Ili, »Ovaj momak Osho vas je hipnotisao. Mora da ste negde obmanuti.« Ne stvarajte takve probleme. Život ima dovoljno problema. Kada se tišina događa, uživajte u njoj, slavite je. To znači da su haotične sile izbačene van. Um igra svoju poslednju igru. On igra do samog kraja, na samom kraju on nastavlja da se igra. U zadnjem momentu prosvetljenja, koje će se upravo dogoditi, um onda takođe igra zadnji, jer to je poslednja bitka.

Ne brinite oko toga, da li je to realno ili nerealno, ili, da li će kaos nastupiti posle toga ili ne. Jer razmišljajući na ovaj način vi ste već dovedeni u kaos, a to je vaša ideja koja stvara kaos. A kada je on stvoren, um će reći: »Dakle čuj, govorio sam ti ranije.«

To je vrlo samoispunjavajuće. Prvo vam daje seme, a kada ono proklija um kaže, »Gledaj, govorio sam ti blagovremeno da si obmanut.« Onda je kaos nastupio, a njega je donela ideja. Stoga zašto brinuti o budućnosti, bilo da će kaos tek doći ili ne, ili bilo da je prošao ili ne? Upravo ovog momenta vi ste smireni - zašto ne biste to slavili? A ja ću vam reći: ako slavite, to raste.

U ovom svetu svesnosti, ništa nije tako korisno kao proslavljanje. Proslavljanje je slično zalivanju biljke. Briga je upravo suprotna od slavljenja; to je kao sečenje korenja. Osećajte sreću! Plešite u vašem miru - ovog momenta je prisutan - to je dovoljno. Zašto tražiti više? Sutra će se brinuti o sebi. Ovog momenta je previše; zašto ne živeti to, slaviti to, deliti to, uživati to? Neka to postane pesma, ples, poezija; neka to bude kreativno. Neka vaša tišina bude kreativna; učinite nešto s njom.

Milioni stvari su moguće jer ništa nije kreativnije od tišine. Nije potrebno da postanete veliki slikar, svetski poznati, Pikaso. Nije potrebno da postanete Henri Mur; nije nužno da postanete veliki pesnik. Ove ambicije da se bude veliki su iz uma, nisu iz tišine. Na vaš vlastiti način, ma koliko beznačajan, slikajte. Na vaš vlastiti način, ma koliko neznatan, stvarajte *haiku*. Na vaš vlastiti način, ma koliko mali, pevajte pesmu, plešite malo, proslavljajte i naći ćete da sledeći momenat donosi više mira. Jednom kada znate da što više slavite, više vam se daje, više delite - više postajete sposobni da primete tišinu. Svakog momenta ona nastavlja da raste, postaje sve veća. Sledeći trenutak se uvek rađa iz ovog trenutka, stoga zašto brinuti o njemu? Ako je ovaj trenutak smiren, kako sledeći može biti kaos? Odakle će on doći? On će biti rođen iz ovog trenutka. Ako sam srećan ovog trenutka, kako sledećeg trenutka mogu biti nesrećan?

Ako želite sledećeg trenutka da budete nesrećni, moraćete da postanete nesrećni u ovom trenutku, jer iz ove nesrećnosti, nesrećnost se rađa. Šta god želite da žanjete u sledećem

trenutku, moraćete da posadite odmah sada. Jednom kada se briga dozvoli i počnete da mislite da će haos doći, to će doći; vi ste ga već privukli. Sada ćete morati to da uberete; to je već došlo. Nije potrebno da čekate sledeći trenutak; ono je već tu.

Zapamtite ovo, ovo je zaista nešto neobično: kada ste tužni nikada ne mislite da to može biti imaginarno. Nikada nisam naišao na čoveka koji je tužan, i koji mi je rekao da je to potpuno imaginarno, uobraženo. Tuga je savršeno realna. A sreća? Odmah nešto krene nepravilno i počnete misliti: »Možda je to uobraženo.« Kad god ste napeti, nikada ne mislite da je to uobraženo. Ako biste mogli misliti da su vaše napetosti i muke imaginarne, one bi iščezle. A ako mislite da je vaša tišina i sreća imaginarna, ona će iščeznuti.

Sve što se uzme kao realno, postaje realno. Sve što se uzme kao nerealno, postaje nerealno. Vi ste tvorac čitavog svog sveta oko vas; zapamtite to. Tako je retko postizanje trenutka sreće, blaženstva - ne gubite ga u mišljenju. Ali ako ne radite ništa, mogućnost za brigu je tu. Ako ne radite ništa... ako ne plešete, ako ne pevate, ako ne delite, mogućnost postoji. Ista energija koja bi bila kreativna stvorice brigu. Počeće unutra da stvara napetosti.

Energija mora da bude kreativna. Ako je ne koristite za sreću, ista energija će biti korišćena za nesreću. A za nesreću imate tako duboko ukorenjene navike, tok energije je vrlo labav i prirodan. Za nesreću je to jedan težak zadatak. Dakle za nekoliko dana moraćete biti konstantno svesni, a kad god postoji trenutak, pustite da vas zahvati, da vas zaposedne, i uživajte u takvoj totalnosti... kako sledeći trenutak može biti drugačiji? Odakle će biti različit? Odakle će to doći?

Vaše vreme se stvara unutar vas. Vaše vreme nije moje vreme. Postoje toliko mnogo vremena paralelno koliko ima umova. Ne postoji jedno vreme. Ako bi postojalo jedno vreme, onda bi bilo teškoće. Onda usred čitave ljudske vrste u patnji, niko ne bi postao Buddha, jer mi pripadamo istom vremenu. Ne, ono nije isto. Moje vreme dolazi od mene - to je moj kriterijum. Ako je ovaj trenutak lep, sledeći trenutak će se roditi lepši - to je moje vreme. Ako je ovaj trenutak tužan za vas, onda tužniji trenutak se rađa iz vas - to je vaše vreme. Milioni linija vremena postoje paralelno. Ima samo nekoliko ljudi koji postoje bez vremena - oni koji su postigli stanje ne-uma. Oni nemaju vreme, jer ne razmišljaju o prošlosti; ona je nestala; dakle samo budale misle o tome. Kada nešto prođe, prošlo je.

Postoji budistička *mantra*, *gate*, *gate paragate* - *swaha*, koja znači: »otišao, otišao, sasvim otišao; neka ode u vatru.« Prošlost je otišla, budućnost još nije došla. Zašto brinuti o tome? Kada ona dođe, mi ćemo znati. Bićete ovde da je sretnete, stoga zašto brinuti o tome. Što je otišlo, otišlo je, što nije došlo, još nije došlo. Samo ovaj trenutak je preostao, čist, jake energije. Živite ga. Ako je on tišina, mir; budite zahvalni. Ako je on blaženstvo, zahvalite Bogu, imajte poverenje u to. Ako možete imati poverenje on će rasti. Ako sumnjate, već ste ga otrovali.

Treće pitanje:

Rekli ste da će sva činjenja s naše strane kreirati više problema, a mi treba da posmatramo, čekamo, opustimo se i pustimo da se stvari reše same.

Onda kako je joga prepuna stotinama tehnika i vežbi?

Zbog vas! To nije zbog Patanjđalija, to je zbog vas. Ne možete verovati da vam se najviše može dogoditi bez ikakvog rada s vaše strane - ne možete verovati! Vama treba da nešto radite. Baš kao što detetu trebaju igračke da se igra s njima. A zato što ne možete verovati da je Bog tako lagan i da je zaista neposredno moguć, tehnike su morale biti izmišljene. Ove tehnike vas neće voditi do Boga. Ove tehnike vam neće pomoći da dostignete najviše. Šta će onda učiniti? Jednostavno će vam pokazati vašu nerazumnost i jednog dana, iznenada shvativši šta radite, tehnike otpadaju i Bog je tu. Bog je uvek bio tu. To je zbog vas; vi zahtevate.

Ljudi mi dolaze, i ako im ja kažem da nije potrebno ništa da čine, oni kažu: »Ipak... još nešto. Barem neku *mantru* mi možete dati, tako da je možemo pevati.« Kažu: »Nemoguće je samo sedeti mirno - moramo nešto raditi.« Dakle, šta da se čini s takvim ljudima? Ako im ja kažem: »Sedite smireno,« oni ne mogu sedeti. Onda nešto proizvoljno mora da se izmisli.

Ja im dam nešto da rade. Radeći to barem će biti zauzeti nekoliko sati. Sedeće radeći *Ram, Ram, Ram*. Barem uz pomoć te *mantr*e neće nikome naneti neko zlo. Sedeće; neće moći da čine neku štetu. Vršeci ovo *Ram, Ram, Ram* neprekidno, jednog dana će shvatiti šta rade.

Jedan *zen* majstor je otišao kod svog sledbenika. Sledbenik je zaista bio istinski tragalac, neprekidno je radio meditaciju i dostigao je poslednju tačku gde meditacija mora da se napusti. Sve tehnike mora da se ostave. One su samo igračke, jer ne možete biti bez igračaka. One su vam dodate u nadi da ćete jednog dana shvatiti da su baš igračke. Sami ćete ih odbaciti i sedećete smireno.

Majstor je otišao zato što je nastupio pravi trenutak, a sledbenik je sedeo nastavljajući svoje pevanje *mantr*e. Postao je obuzet time. Nije mogao to da ostavi. To je baš kao kada odnekuda naiđe određeni stih pesme koji nastavlja de se odvija u umu. Čak i ako želite da ga ostavite, ne možete ga izbaciti. On prebiva unutra; izlazi opet i opet. To nije ništa što ne znate. Kada osoba koristi *mantru* godinama, gotovo je nemoguće odbaciti je - to postaje sama njegova srž - ne može to učiniti čak ni u spavanju. Dok spava možete videti kako njene usne rade *Ram, Ram, Ram*. To je kao struja ispod površine. Naravno to je igračka, meca, ali postaje tako mnogo bliska da se dete ne može uspavati bez nje.

Majstor je prišao i seo ispred učenika, koji je sedeo slično Budi, radeći svoju *mantru*. Majstor je uzeo ciglu i počeo da je trlja po kamenu: grrr, grrr, grrr. Nastavljao je da radi s tim kao s *mantram*. Učenik se prvo opirao iskušenju da pogleda ko mu pravi smetnju, ali to se nastavilo dalje i dalje; sati su prolazili. Učenik je otvorio oči i rekao: »Šta radite?« Majstor je odgovorio: »Pokušavam da izglačam ovu ciglu, da napravim ogledalo od nje.« Učenik je rekao: »Vi ste glupi. Nikada nisam pomislio da vi, čovek koji ima reputaciju prosvetljenog, treba da radi takvu besmislenu stvar. Cigla nikada neće postati ogledalo, koliko god da je marljivo trljate na kamenu. Ona može potpuno da iščezne, ali neće postati ogledalo. Prestanite s tom besmislicom!« Majstor se nasmejao i rekao: »Takođe ti prestani, jer koliko god da trljaš ciglu uma, nikada neće postati unutarnje Sopstvo. Ono može da se polira i polira i polira, ali još uvek neće postati tvoja unutarnja realnost.«

Um mora da bude ostavljen. Meditacije i tehnike su trikovi za to ostavljanje, a onda meditacija takođe mora da se ostavi. Inače, ona postaje vaš um. To je baš kao da postoji trn u vašoj nozi, a vi uzimate drugi trn da izvadi prvi trn iz noge. Drugi trn pomaže, ali je isto toliko trn kao prvi. Drugi nije cvet. A kada prvi treba da se izvadi uz pomoć drugog, šta ćete uraditi? Kad stavite drugi (trn) u ranu, jer to toliko pomaže, da li je taj trn tako sjajan da ga morate obožavati? Hoćete li obožavati drugi trn? Ne, bacićete oba zajedno.

Ovo treba da se zapamti: um je trn; sve tehnike su trnovi koji treba da izvade prvi trn. Meditacija je takođe trn. Kada je prvi trn izvađen, onda oba treba da se bace. Štaviše, ako za jedan trenutak to ne uradite, drugi trn će biti na mesto prvog, i vi ćete biti u istoj nevolji.

Zbog toga je nužan majstor koji vam može reći: »Sada je pravi trenutak. Ostavite ovu meditaciju i ovaj besmisleni posao.« Dok meditacija ne iščezne, meditacija nije dostignuta. Kada meditacija postane beskorisna, samo onda ste po prvi put postali meditant. Tehnike su bile izmišljene za vas jer ste već imali trn. Već je trn tu. Neki izum je potreban da ga izvadi van. Ali uvek zapamtite, nikada ne zaboravite, drugi trn je isto toliko trn kao i prvi, oba treba da se odbace.

Zbog toga je tolika važnost data majstoru i da se živi s majstorom, jer nećete moći da znate. Kada se um ostavi meditacijom, odmah meditacija postaje um i vi ste opet opsednuti. U neopsednutom stanju, kada nema ni uma ni meditacije, u tom stanju totalno nezauzetom od uma, najviše se dešava - nikada ranije.

Dogodilo se da je veliki *zen* majstor, pre nego što je postao prosvetljen i nije postao *zen* majstor tražeći i istražujući, otišao kod svog majstora, a majstor je uvek govorio ljudima: »Meditirajte više, meditirajte više.« Ko god da dođe dobiće isti savet: »Meditiraj više, unesi više energije u to.« Tako je taj učenik uradio sve što je mogao uraditi. On je zaista sprovodio meditaciju onoliko potpuno koliko ljudsko biće može činiti. Otišao je da vidi majstora; majstor je slegnuo ramenima videvši ga, njegovo lice nije bilo srećno. Učenik je pitao: »U čemu je stvar? Ako kažete da radim više, ja ću pokušati. Međutim, zašto tako tužno gledate u mene? Da li osećate da sam beznadežan slučaj?« Majstor je odgovorio: »Ne, baš obrnuto - ti

radiš previše. Radi malo manje. Ti si u celini previše ispunjen meditacijom i *zenom*. Baš malo manje (meditacije) će delovati.«

Čovek može biti opsednut meditacijom, a opsesija je problem. Vi ste bili opsednuti novcem, sada ste opsednuti meditacijom. Novac nije problem, opsesija je problem. Bili ste opsednuti tržištem, sada ste opsednuti Bogom. Tržište nije problem... već opsesija. Čovek treba da bude nezvan i prirodan, neopsednut ni sa čim, ni s umom niti s meditacijom. Samo onda, nezvan, neopsednut, kada jednostavno tečete, najviše vam se dešava.

Četvrto pitanje:

Vi govorite o ljubavi i kako je dobro meditirati na njoj, ali strah je mnogo bliži mojoj realnosti. Hoćete li nam govoriti o strahu i kakav odnos treba da imamo prema njemu?

Prva stvar: strah je druga strana ljubavi. Ako ste u ljubavi, strah iščezava. Ako niste u ljubavi, strah se javlja, ogroman strah. Samo su ljubavnici neustrašivi. Samo u trenutku duboke ljubavi nema straha. U trenutku duboke ljubavi, egzistencija postaje dom - više niste stranac, niste autsajder, vi ste prihvaćeni. Ako ste makar prihvaćeni od jednog ljudskog bića, nešto se u dubini otvara - pojava slična cvetu u najdubljem biću. Prihvaćeni ste od nekog, vrednovani ste; niste besplodni, nekorisni. Vi imate značaj, značenje. Ako u vašem životu ne postoji ljubav, onda ćete postati uplašeni. Onda će biti svuda straha, jer svuda ima neprijatelja, nema prijatelja, a čitava egzistencija izgleda da je daleka, strana; izgleda da ste slučajni, neukorenjeni, niste kod kuće. Čak i jedno ljudsko biće može vam dati tako dubok osećaj pripadanja u ljubavi, šta tek da mislite o tome kada osoba stigne do molitve?

Molitva je najviša ljubav; ljubav sa totalnošću, sa celinom. Oni koji nisu voleli ne mogu stići do molitve. Ljubav je prvi korak, a molitva poslednji. Molitva označava da volite celinu i celina voli vas. Kada se od jedne individue vama može dogoditi tako veliki procvat, šta da se misli o tome kada se oseti da vas voli celina? Molitva je kad vi volite Boga, i Bog voli vas. Ako ljubav i molitva nisu u vašem životu, onda samo strah...

Stoga strah je u stvari odsustvo ljubavi. Ako je za vas strah problem, to mi pokazuje da tražite na pogrešnoj strani. Ljubav treba da bude problem, ne strah. Ako je strah problem, to znači da treba da tražite ljubav. Ako je strah problem, problem ste zapravo vi; treba da budete s više ljubavi, tako da neko može biti s više ljubavi prema vama. Treba da budete više otvoreni prema ljubavi.

Međutim to je nevolja; kada ste u strahu vi ste zatvoreni. Započinjete da se osećate tako bojažljivo da prestajete da se krećete prema ljudskom biću. Vi biste želeli da budete sami. Kad god ima nekoga vi se osećate nervozno, jer drugi izgleda kao neprijatelj. Ako ste tako mnogo opsednuti strahom, to je izopačeni krug. Odsustvo ljubavi stvara u vama strah, a sada, zbog straha postajete zatvoreni. Postajete kao zatvorena ćelija bez prozora, jer se bojite da neko može doći kroz prozor, a ima svuda neprijatelja... bojite se da otvorite vrata, jer kada otvorite vrata sve je moguće. Dakle kada kucate i na vlastita vrata, vi nemate poverenje.

Onaj ko je duboko ukorenjen u strahu uvek se plaši da se zaljubi, jer onda vrata srca će biti otvorena i drugi će ući u vas, a drugi je neprijatelj. Sartr kaže: »Drugi je pakao.«

Ljubavnici su upoznali drugu realnost; drugi je nebo, sam raj. Sartr mora da je živeo u duboko ukorenjenom strahu, bolu, uznemirenosti. On je postao jako uticajan na Zapadu. U stvari on se treba izbegavati kao bolest, opasna bolest. Ali on privlači jer šta god da kaže, mnogi ljudi osećaju isto u svom vlastitom životu. To je privlačno. Depresija, žalost, muka, strah; to su njegove teme, teme celog pokreta egzistencijalizma. Ljudi osećaju da su to njihovi problemi. A kada ja govorim o ljubavi, naravno vi osećate da to nije vaš problem; strah je vaš problem. Ali ja bih želeo da vam kažem da je ljubav vaš problem, ne strah.

To je baš ovako: kuća je mračna i govorim o svetlu, a vi kažete: »Vi nastavljate da govorite o svetlu. Bolje bi bilo ako biste govorili o mraku, jer mrak je naš problem. Kuća je ispunjena mrakom. Svetlo nije naš problem.« Razumete li šta govorite? Ako je mrak vaš problem, govorenje o tami neće pomoći. Ako je mrak vaš problem, ništa se ne može uraditi s mrakom direktno. Ne možete ga izbaciti, ne možete ga izgurati, ne možete ga odstraniti. Tama

je izvesno odsustvo. Ništa se ne može uraditi s njom direktno. Ako morate učiniti nešto, morate učiniti nešto sa svetlom, ne s tamom.

Dajte više pažnje svetlu - kako da nađete svetlo, kako da stvorite svetlo, kako da zapalite sveću u kući. A onda odjednom nema tame.

Zapamtite, ljubav je problem, nikada strah. Vi gledate na pogrešnu stranu. Možete gledati na pogrešnu stranu za mnogo života i nećete moći da rešite. Uvek se setite da odsustvo neće napraviti problem, jer ništa se s tim ne može učiniti. Samo prisustvo će napraviti problem, jer onda nešto može da se učini i to može da se reši.

Ako se oseti strah, onda je ljubav problem. Postanite više zaljubljeni, postanite ljubazniji. Načinite nekoliko koraka prema drugom. Zato što je svako u strahu, ne samo vi. Vi očekujete nekoga da vam dođe i da vas voli. Možete čekati zauvek, jer drugi se takođe plaši. A ljudi koji su uplašeni postaju apsolutno uplašeni jedne stvari, a to je strah da budu odbačeni. Ako nastavim da kucam na vaša vrata, mogućnost je da možete odbiti. Odbijanje će postati rana, stoga je bolje ne ići. Bolje je ostati sam. Bolje je kretati se sam, a ne uplitati se s drugim, jer drugi vas može odbiti. Onog momenta kada vi pristupite i uzmete inicijativu prema ljubavi, prvi strah dolazi da li će vas drugi prihvatiti ili odbiti. Mogućnost postoji, on može da odbije, ili da ona odbije.

Zbog toga žene nikada ne preduzimaju korak; one su više plašljive. One uvek čekaju na muškarca - on treba da priđe. One uvek kod sebe drže mogućnost odbijanja ili prihvatanja. Nikada ne daju mogućnost drugom jer se više plaše nego muškarci. Da, mnoge žene jednostavno čekaju čitavog svog života. Niko ne dolazi da pokuca na njihova vrata, jer osoba koja se boji, na izvestan način postaje tako zatvorena da odbija ljude. Upravo s pristupanjem bliže, uplašena osoba širi takve vibracije svuda okolo, da svako ko joj se približi bude odbijen. Uplašena osoba počinje da se kreće; čak i u pokretima...

Vi govorite ženi - ako na izvestan način osećate ljubav i naklonost prema njoj, vi biste želeli ba budete bliži i bliži. Vi biste želeli da stojite blizu i razgovarate. Međutim pogledajte telo, zato što telo ima svoj vlastiti jezik; žena će se naginjati natrag, neznajući, ili će se jednostavno udaljavati natrag. Vi se približavate, a ona se povlači natrag. Ili, ako ne postoji mogućnost, postoji zid, ona će se nagnuti prema zidu. Ne naginjući se napred ona pokazuje »Odlazi.« Ona kaže: »Ne približavaj mi se.« Ljudi sede, ljudi hodaju - vi posmatrate. Ima ljudi koji jednostavno odbijaju svakoga; ko god dođe bliže, oni se plaše. A strah je energija ista kao ljubav, ali negativna energija. Čovek koji oseća ljubav iskri, žubori pozitivnom energijom. Kada pristupite bliže, kao da vas magnet privlači, želeli biste da budete s tom osobom.

Ako je strah vaš problem, onda mislite o vašoj ličnosti, posmatrajte je. Mora da ste zatvorili svoja vrata za ljubav, to je sve. Otvorite ova vrata. Naravno, postoji mogućnost da budete odbijeni. Ali zašto biste se bojali? Drugi može samo reći 'ne'. Pedeset posto postoji mogućnost za 'ne', ali samo zbog pedeset procenata 'ne', vi birate sto posto života bez ljubavi.

Mogućnost postoji, ali zašto brinuti? Ima tako mnogo ljudi. Ako jedan kaže ne, ne primajte to kao povredu, ne primajte to kao bol. Jednostavno uzmite to - kao da se nije dogodilo. Jednostavno primite to - drugoj osobi se nije dopadalo da ide s vama. Niste odgovarali drugoj osobi. Vi ste različiti tipovi. On ili ona nije zaista kazala vama 'ne'; to nije lično. Vi niste odgovarali, krenite dalje. To je dobro što je osoba rekla 'ne', jer ako ne odgovarate osobi a ona kaže 'da', onda biste bili u pravoj nevolji. Vi ne znate - drugi je zaštitio čitav vaš život od problema! Zahvalite se njemu ili njoj i krenite napred, jer svako ne može odgovarati svakome.

Svaka individua je tako jedinstvena da je zapravo vrlo teško naći pravu osobu da vam odgovara. U boljem svetu, nekad u budućnosti, ljudi će imati više pokretljivosti, tako da će moći da se bore za pravu ženu i pravog čoveka za sebe. Ne bojte se činjenja grešaka, jer ako se bojite da pravite greške nećete se kretati uopšte, propustićete čitav život. Bolje je pogrešiti nego ne raditi. Bolje je biti odbijen nego jednostavno da ostanete sami sa sobom, uplašeni i ne preduzimajući nikakvu inicijativu - jer odbijanje donosi pozitivnost i prihvatanje; to je druga strana prihvatanja.

Ako neko odbije, neko će prihvatiti. Čovek mora da nastavi da se kreće i traži pravu osobu. Kada se prava osoba sretne, nešto klikne. Oni su stvoreni jedno za drugo. Oni odgovaraju jedno drugom. Ne da tu neće biti konflikta, ne da neće bi momenata mržnje i borbe, ne. Ako je ljubav živa, takođe neće biti konflikta. Ponekad će takođe biti momenata ljutnje. Ovo jednostavno pokazuje da je ljubav jedan živi fenomen. Nekada tuga ... jer kad god sreća postoji, nužno je da tuga bude tu.

Samo u braku nema žalosti, jer takođe nema ni sreće. Čovek jednostavno toleriše - to je sporazum, to je rukovođena pojava. Kada se stvarno krećete u životu, onda je takođe ljutnja tu. Ali kada volite osobu vi prihvatate ljutnju. Kada volite osobu vi takođe prihvatanje njenu ili njegovu tugu. Ponekad se udaljite upravo da biste opet prišli bliže. U stvari, postoji duboki mehanizam; ljubavnici se bore da se zaljube opet i opet, tako da stalno mogu imati male medene mesece. Ne plašite se ljubavi. Postoji samo jedna stvar koje čovek treba da se plaši, a to je strah. Plašite se straha i ničega drugog jer strah osakati. To je otrovno, to je samoubistveno. Pokrenite se! Iskočite iz toga! Učinite šta god želite, ali nemojte se izmiriti sa strahom jer to je negativna situacija. A ako vam nedostaje ljubav...

Za mene, ljubav nije veliki problem jer ja unapred gledam dalje nego vi. Ako vam nedostaje ljubav neće vam poći za rukom molitva, a to je za mene pravi problem. Za vas to možda još nije problem, jer ako je strah problem, onda za vas ljubav još nije problem, kako možete misliti o molitvi? Ali ja vidim čitav redosled života, kako se on kreće. Ako ljubav nedostaje nikada ne možete moliti, jer molitva je kosmička ljubav. Ne možete mimoići ljubav i postići molitvu. Mnogi ljudi su pokušali, oni su mrtvi u manastirima. Svuda u svetu mnogi ljudi su pokušali. Zbog straha, oni su pokušali potpuno da izbegnu ljubav, i pokušavali su da nađu prečicu direktno iz svog straha do molitve.

To su monasi radili tokom svih vekova. Hrišćani, hindu, budisti - svi monasi su radili to. Oni su pokušavali da potpuno mimoidu ljubav. Njihova molitva će biti lažna. Njihova molitva neće imati život. Njihova molitva se nigde neće čuti, i kosmos neće odgovoriti na njihovu molitvu. Oni pokušavaju da obmanu čitav kosmos.

Ne, čovek mora da prođe kroz ljubav. Iz straha premestite se u ljubav. Iz ljubavi vi ćete se pomeriti u molitvu, a iz molitve nastaje neustrašivost. Bez ljubavi strah; s ljubavlju neustrašivost, a konačna neustrašivost je molitva, jer onda čak i smrt uopšte nije strahovanje, onda ne postoji smrt. Vi ste tako jako duboko usaglašeni sa egzistencijom - kako može postojati strah?

Stoga molim vas, ne budite opsednuti strahom. Razborito iskočite van, i krećite se prema ljubavi. I ne čekajte zato što niko nije zainteresovan za vas; ako čekate, možete nastaviti da čekate. Ovo je moje iskustvo: ne možete mimoići ljubav; inače počinćete samoubistvo. Ali ljubav vas može mimoići ako jednostavno čekate. Pokrenite se! Ljubav treba da bude strast. Ona treba da bude strasna, živa, vitalna. Samo onda možete privući nekoga da jurne prema vama. Mrtvi, ko mari za vas? Mrtvi, ljudi će želeti da se oslobode vas. Mrtvi, vi postajete dosadna pojava, čamotinja. Svuda okolo vas, vi nosite prljavštinu čamotinje, zbog toga svako ko vam priđe osetiće da je to nesreća.

Budite zaljubljeni, životni, neustrašivi - i napredujte. Život ima mnogo da vam dâ ako ste neustrašivi. A ljubav vam može dati više nego što vam život može dati, jer ljubav je sam centar ovog života, a baš iz tog centra možete preći na drugu obalu.

Ova tri koraka zovem: život, ljubav i svetlost. Život je već tu. Ljubav morate postignuti. Možete je propustiti jer ona nije data; čovek mora da je stvori. Život je data pojava; vi ste već živi. Tamo se zaustavlja prirodna evolucija. Ljubav morate naći. Naravno postoje opasnosti, rizici, ali je oni čine lepom.

Morate naći ljubav. A kada nađete ljubav, samo onda možete naći svetlost. Onda nastaje molitva. U stvari, duboko u ljubavi, osobe, ljubavnici, ubrzo počnu da se kreću nesvesno prema molitvi. Jer najviši momenti ljubavi su najniži momenti molitve. Baš blizu granice je molitva.

To se dešavalo mnogim ljubavnicima. Inače, retki su ljubavnici koji dok su u dubokoj ljubavi, odjednom počinju da se mole. Upravo sedeći jedno pored drugog u tišini, držeći se za ruke, ili ležeći zajedno na plaži, oni bi odjednom osetili podsticaj da idu dalje.

Stoga ne obraćajte mnogo pažnje strahu, jer to je opasno. Ako dajete mnogo pažnje tome, on će rasti. Okrenite se od straha i krećite se prema ljubavi.

Peto pitanje:

Ako treba da stanemo i pustimo da se vode izbistre same od sebe, čemu sve aktivnosti oko meditacija?

Ako možete sedeti nema potrebe za meditacijama. U Japanu, za meditaciju oni imaju reč »zazen«. To znači upravo sedeti, ne raditi ništa. Ako možete sedeti, ne radeći ništa, to je najviše u meditacijama. Nema potrebe ni za kakvom drugom stvari.

Međutim, možete li sedeti? Postoji teškoća u celom problemu. Možete li sedeti? Možete li baš sedeti ne radeći ništa? Ako je to moguće - baš sedenjem, ne radeći ništa - sve se odlučuje samo od sebe, sve jednostavno teče samo. Ne treba da radite ništa. Ali problem je - možete li sedeti?

Dogodilo se da je na malom brežuljku pokraj sela, stajao jedan čovek. Bilo je jutro i sunce je izašlo, a tri osobe su pošle u jutarnju šetnju i posmatrale su ga. Počeli su razgovarati iznoseći svoje mišljenje; šta taj čovek tamo radi. Jedan čovek je mislio da mora da traži svoju kravu. »Ponekad kada izgubi kravu on odlazi na vrh brežuljka i traži je. Odatle može da vidi na sve strane.« Drugi čovek je rekao: »Ali on ne gleda na sve strane. On jednostavno stoji, tako da to može biti cilj. Imam osećaj da je pošao u jutarnju šetnju s prijateljem, a prijatelj je ostao pozadi, tako da ga on čeka.« Treći čovek je rekao: »To nije ispravno. Jer ako čekate nekoga, ponekad pogledate unatrag. On uopšte ne gleda nazad. Rekao je: »Ja mislim da on meditira. Pogledajte njegovu odeću; on je *sannyasin*. Mora da meditira.« Njihova rasprava je postala tako žestoka da su rekli: »Sada ćemo otići na brežuljak i pitati ga šta tamo radi?«

Hodali su miljama da bi stigli do vrha. Prvi čovek je pitao: »Šta radite ovde. Mislim da ste izgubili kravu i da je tražite?« Čovek je otvorio oči i rekao: »Ne.« Drugi čovek je prišao i pitao: »Onda mora da sam u pravu, čekate nekog ko je ostao pozadi?« On je odgovorio: »Ne.« Onda je treći čovek bio srećan. Rekao je: »Onda sam ja apsolutno u pravu. Da li meditirate?« Čovek je rekao: »Ne.« Sva trojica su pogrešila, pa su svi pitali: »Šta ste rekli. Za sve ste rekli ne! Onda šta radite?« Čovek je odgovorio: »Samo stojim ovde ne radeći ništa.«

Ako je to moguće, ovo je najviše u meditaciji. Ako nije moguće, onda ćete morati da koristite tehnike jer će samo kroz tehnike ovo postati moguće. Kroz tehnike, jednog dana ćete shvatiti svu apsurdnost. Sve tehnike meditacije su baš kao da pokušavate da se podignete navise uz pomoć svojih vlastitih potisaka. Meditacija je apsurdna, ali čovek mora to da shvati. To je velika realizacija. Kada čovek shvati da je takva meditacija apsurdna, onda ona jednostavno otpada.

Postoji Mahariši Maheš Jogi, orijentisan na tehniku, kao da je tehnika sve. Postoji Krišnamurti, koji je apsolutno protiv tehnika. A ovde sam ja - za tehnike, a takođe i protiv. Tehnika vas vodi do tačke gde je možete odbaciti. Mahariši Maheš Jogi je opasan. On će pokrenuti mnoge ljude na stazi, ali oni nikada neće dostići cilj, jer uči da je staza tako važna. On je uveo milione ljudi u tehniku, a onda je tehnika postala tako važna, i nema načina da se ostavi. Onda postoji Krišnamurti - bezopasan, ali beskoristan takođe. On nikada nikome ne može škoditi. Jer kako može škoditi? - nikada ne pokreće nikoga na stazi; on govori samo o cilju, a vi ste, u suštini, vrlo daleko od cilja. Pašćete u zamku Mahariši Maheš Jogija. Krišnamurti može da vam se dopadne intelektualno, ali neće biti ni od kakve pomoći. On ne može škoditi. On je najbezopasniji čovek na svetu.

A onda sam ja ovde. Ja vam dajem stazu, upravo da je prođete. Dajem vam tehniku - ne jednu tehniku, mnogo tehnika - kao igračke da se igrate s njima. I očekujem trenutak kada ćete reći svim tehnikama: »*swaha*, idite u vatru!«

Poglavlje 5
ČISTO POSMATRANJE

I, 43: *smrtipariśuddhau svarupa śunyevartha matra nirbhasa nirvitarka.*

Osloboden [ometajućeg] prisustva asociranja (*smrti*) kao u slučaju onoga koji [više] ne poseduje svoju vlastitost (*svarupa*) [oko koje bi se asociranje vršilo] i jedino još »sama stvar« (*artha*) zrači [značenjem - u pitanju je tada tzv.] »nediskurzivna sjedinjenost« (*nirvitarkasamapatti*).

I, 44: *etayaiva savicara nirvicara ca sukšmaviśaya vyakhyata.*

U slučaju ove [»nediskurzivne sjedinjenosti«] bilo da je ova karakterisana prisustvom »odlučujućeg pokreta duše« (*savicara*)⁷²; bilo da je [čak] i ovaj već umiren (*nirvicara*) - [u pitanju je] tzv. »u-suptilnom-počivajuća« (*sukšmaviśaya*) [sjedinenost].

I, 45: *sukšmaviśavatvam calingaparyavasana.*

Suptilnost dostiže svoj najviši domet u »Nesvodljivom« (*alinga*).

Um je memorija, pamćenje; on je kao kompjuter. Da budemo tačni, to je biokompjuter. On akumulira sve što je doživljeno, znano. Kroz mnogo života, kroz milione iskustava um sakuplja pamćenje. To je široka pojava. Milioni i milioni uspomena su uskladištene u njemu. To je veliko skladište.

Svi vaši prošli životi su uskladišteni u njemu. Naučnici kažu da čak u jednom trenutku hiljade uspomena (memorija) se neprekidno skupljaju - bez vašeg znanja, um nastavlja da funkcioniše. Čak i dok ste uspavani memorija biva oblikovana. Čak i dok ste uspavani... neko plače i jadikuje, vaša čula funkcionišu u sakupljaju iskustvo. Možda ne možete toga da se setite ujutru, jer niste bili svesni, ali u dubokoj hipnozi se možete setiti. U dubokoj hipnozi, sve što ste ikada iskusili svesno ili nesvesno - sve se može prizvati natrag - vaši prošli životi takođe. Jednostavno širenje uma je zaista ogromno. Ova sećanja su dobra ako ih možete koristiti, ali su opasna ako započnu da koriste vas.

Čist um je onaj um koji je gospodar svog vlastitog pamćenja. Nečist um je onaj um koji je neprekidno pod pritiskom pamćenja. Kada posmatrate činjenicu, možete je gledati bez njenog tumačenja. Onda je svest direktno dodirnutu realnošću. Ili, možete posmatrati kroz um, kroz tumačenja. Onda niste u dodiru s realnošću. Um je dobar kao instrumenat, ali ako um postane opsesija i svesnost je potisnuta umom, onda će realnost takođe biti potisnuta od uma. Onda živite u *mayi*, u iluziji.

Kad god vidite činjenicu, ako je vidite direktno, ulazi odmah, bez uma i pamćenja ili sećanja, onda je to samo činjenica. S druge strane to postaje jedna interpretacija. A sve interpretacije su lažne, jer su opterećene vašim prošlim iskustvom. Ne možete videti stvari koje nisu usaglašene s vašim prošlim iskustvom, a vaše prošlo iskustvo nije sve. Život je veći nego vaše prošlo iskustvo. Koliko god da je um velik, to je samo mali deo, ako imate u obzir čitavu egzistenciju - tako mali. Znano je vrlo malo; nepoznato je ogromno i beskonačno. Kada pokušate da saznate nepoznato kroz poznato, onda propuštate stvar. Ovo je nečistoća. Kada pokušavate da upoznate nepoznato uz pomoć nepoznatog unutar vas, onda postoji otkrivenje.

Dogodilo se da je Mula Nasrudin uhvatio vrlo, vrlo veliku ribu u reci. Skupila se gomila, jer nikada niko nije video tako veliku ribu. Mula Nasrudin je gledao ribu, nije verovao da je to moguće - tako velika riba! S raširenim očima kretao se oko ribe, ali još uvek nije mogao da veruje. Dodirnuo bi ribu ali nije mogao verovati, jer je slušao o tako velikoj

⁷² U YS I, 17, preveo sam *vicara* kao »razgonetnutost«. Na ovom mestu prevod sa »odlučujući pokret duše« insistira na aspektu *značaja* koji razgonetanje ima za onoga koji ga vrši. Naime, ono je neodeljivo od odlučujućeg, odluku-donosećeg uvida. U obliku nekog unutrašnjeg, rasterećujućeg »Aha!« ono je odgovor na problem i angažmana i pravca akcije i utočišta. (Komentar Z.Z.)

ribi samo u ribarskim pričama. Gomila je takođe stajala tu s nevericom u očima. Onda je Mula Nasrudin rekao: »Molim vas pomognite mi da vratim ovu ribu natrag u reku. To nije riba, to je izmišljotina.«

Sve je za vas istinito samo ako je to usklađeno s vašim prošlim iskustvom. Ako nije usklađeno, onda je to za vas laž. Ne možete verovati u meditaciju jer ste uvek živeli na tržnici, i samo znate realnost trga, proračunatog uma, poslovnog uma. Ništa ne znate o slavljenju - čistom, jednostavnom, uopšte bez ikakvog razloga, neprouzrokovanom. Ako ste živeli u naučnom svetu, ne možete verovati da može biti ičega spontanog, jer naučnik živi u svetu uzroka i posledice. Sve je prouzrokovano, ništa nije spontano. Stoga kada naučnik čuje da je moguće nešto spontano - kada mi kažemo spontano, mislimo da nema uzroka; iznenada iz plavetnila neba - naučnik ne može verovati. On će reći: »To uopšte nije riba, to je izmišljotina. Bacite to natrag u reku.«

Ali oni koji su radili u unutrašnjem svetu znaju da postoji fenomen koji je neprouzrokovan. Ne samo da oni to znaju, oni znaju da je čitava egzistencija neprouzrokovana. To je drugačiji, totalno različit svet od naučnog uma.

Bilo šta da vidite, čak i pre nego što ste to videli, interpretacija je ušla. Nепrekidno posmatram ljude; govorim im - ako im to odgovara, oni ne govore ništa, daju mi jedan unutrašnji mig, odobravanje, 'da'. Kažu: »Ispravno«. Ako ne odgovara njihovim gledištima, ne kazuju ništa, 'ne' je ispisano na njihovim licima. Duboko dole počeli su da govore: »Ne, to nije istina.«

Baš sam jedne noći razgovarao s prijateljem, koji je došao pre nekoliko dana. On je verovao u post, i kada sam mu rekao: »Post je vrlo opasan i ne treba da nastavljate s tim sami, treba da pitate eksperta. I ako me slušate, ja uopšte ne postim, jer post je vrsta potiskivanja. Telo je realno. Telesna glad je realna; telesna potreba je realna. Ne jedite previše, jer to je takođe protiv vašeg tela i neka vrsta savladavanja. To takođe nije u skladu s prirodom. Zbog toga to nazivam nerealnim.«

Neko je opsednut jedenjem hrane - on je lud; i onaj ko je opsednut ne jedenjem hrane - on je takođe lud. Oboje uništavaju svoje telo - klistiranje - i post su se koristili kao trik.

Kad god nastavite da postite vaša energija se smanji; mora, jer hrana je potrebna da održava neprekidan tok. Posle tri, četiri dana posta, vaša energija je tako niska da um ne može dobiti ništa od preostale energije, jer um je obilje, luksuz. Kada telo ima previše, onda to daje umu. Um je docniji, napredniji; vrlo kasno je došao u svet. Telo je osnovno i primarno. Prvo, telesne potrebe treba da budu ispunjene - samo onda um.

To je baš kao kada ste gladni; ne možete podržati filozofa u gradu. Kada ste gladni filozof mora da se makne odatle; on ne može živeti tu. Filozofija dolazi samo kada je društvo u obilju, bogato. Religija dolazi samo kada je društvo bogato, kada su osnovne potrebe zadovoljene. Ista je ekonomija u telu; prvo telo, zatim dolazi um. Ako je telo u nevolji i ne dobije nužan obrok za sebe, onda će obrok za um odmah biti ukinut.

Ovo je trik koji su ljudi izvodili u svojim vlastitim telima; kada je udeo za um ukinut, um ne može misliti, jer za razmišljanje je nužna energija. Ljudi misle da su postali meditativni, jer um više nema misli. To nije istina. Dajte im hranu i misli će se povratiti. Kada energija ne teče, um postaje kao letnje korito reke - reka ne teče ali obale su tu, sve je spremno. Kad god padne kiša, reka će opet poteći. Kad god bude energije, opet će zmija podići svoju glavu. Zmija nije mrtva - jednostavno je u komi jer nije snabdevena energijom.

Post je trik za stvaranje lažnog meditativnog stanja. Post je takođe trik za stvaranje prividnog *brahmacharye*, celibata - jer kada postite, energija nije visoka, i seksualni centar ne može dobiti energiju.

Postoji opet pitanje ekonomije; individua živi kroz hranu; društvo živi kroz seks, rasa živi kroz seks. Vi ste ovde jer roditelji su se voleli, upustili su se u seks. Deca će biti ovde, vi ćete otići, ako se upustite u seks. Ako se ne upustite u seks, onda više neće postojati budućnost. Ne pomazete postojanje rase. Ako svako postane *brahmachari*, ili neoženjen, onda će društvo iščeznuti.

Kroz hranu individualno telo preživljava; a kroz seks telo nacije. Ali prva je individua, jer ako individue nema, kako onda može preživeti rasa? Dakle individua je primarna, rasa je

sekundarna. Kada ste puni energije i telo se oseća dobro, onda se odmah seksualni centar snabdeva energijom. Sada imate dovoljno energije i možete je podeliti s rasom. Kada je slab protok energije, seks iščezava. Samo nastavite da postite deset dana i osetićete desetog dana da niste zainteresovani za žene. Ako nastavite s dužim postom od petnaest dana, petnaestog dana čak i ako bi vrlo lepi *Playboy* i *Playgirl* magazini bili tu, nećete moći čak ni da ih otvorite. Ležaće tu i prašina će se skupljati na njima. Nećete biti dovedeni u iskušenje. Dalje od dvadeset prvog dana, ako nastavite da postite, čak i naga žena može plesati ovde, a vi ćete sedeti kao Buddha. Niste vi postali kao Buddha... samo dobra hrana za jedan dan, i sledećeg dana bićete zainteresovani za *Playboy* i *Pleygirl*. Posle tri dana energija opet teče; vi ste zainteresovani za žene.

U stvari psiholozi su to načinili kriterijumom; ako čovek nije zainteresovan za žene, nešto nije u redu; slabo teče energija. Od sto slučajeva, devedeset devet slučajeva - tačno je, oni su u pravu. Samo u stotom slučaju oni ne bi bili u pravu, jer on će biti Buddha - ne da energija slabo teče; energija je najviša, na svom vrhu, na svom maksimumu. Ali sada je on drugačiji čovek koji se kreće u različitoj dimenziji, gde on nije zainteresovan za druge, jer je postao ispunjen sobom. Nema pokretanja za drugim - ne da nedostaje energija.

Kada sam govorio tom novopridošlom početniku, video sam na njegovom licu da odmahuje glavom »ne«. ⁷³ Nije rekao nijednu jedinu reč, ali sam znao da kazuje: »Ne mogu verovati ovo«. A onda je rekao: »Ja verujem u post, i došao sam ovde jer verujem u post. Šta god da vi kažete, ne osećam da mogu biti saglasan s tim.«

Vi ne možete slušati zbog sećanja; ne možete videti zbog sećanja, uspomena, ne možete posmatrati činjenično stanje sveta zbog pamćenja. Memorija ulazi unutra - vaša prošlost, vaše znanje, vaše učenje, vaša iskustva - oni boje realnost. Svet nije iluzoran, ali kada ga tumačite, vi živite u iluzornom svetu. Zapamtite to.

Hindusi kažu svet je *maya*, iluzija. Kada oni to kažu ne misle da svet ne postoji, jednostavno misle na svet koji je u vama, svet vaših interpretacija. Svet je činjenično stanje, nije nestvaran; to je sam *brahman*. To je vrhovna stvarnost. Ali ne i svet koji ste kreirali kroz svoj um i memoriju, i u kome živite, koji vas okružuje, kao atmosfera oko vas... a vi se krećete s njom i u njoj. Gde god da idete nosite je oko sebe. To je vaša aura i kroz nju gledate na svet. Onda u šta god da gledate nije stvarnost, to je samo jedna interpretacija.

Patanđali kaže:

Nirvitarka samadhi se postiže kada se pročisti pamćenje, i um je sposoban da razume istinsku prirodu stvari bez smetnje.

Interpretacija je smetnja. Vi tumačite i realnost se gubi. Posmatrajte bez interpretacije i realnost postoji, uvek je bila tu. Realnost je svakog trenutka tu. Kako to može biti drugačije? Realnost označava ono što je stvarno. Ona se ne pomera sa svog mesta čak ni za jedan tren. Vi upravo sada živite u svojim interpretacijama i stvarate svoj vlastiti svet. Realnost je opšta, iluzija je privatna.

Mora da ste čuli priču, vrlo staru, drevnu indijsku priču. Pet slepih ljudi su došli da vide jednog slona. Nikada ga nisu videli, on je bio potpuna novost u gradu. Nije bilo slonova u tom delu zemlje. Svi su ga dodirivali, svi su osetili slona, i tumačili su ono što su osetili. Jedan čovek je rekao: »Slon je kao stub,« jer je dodirivao noge slona i bio je u pravu. Dotakao je noge, sam, svojim vlastitim rukama, i onda se setio stubova - i sasvim je isti kao stubovi. Tako su redom oni tumačili zavisno od dela slona kojeg su dodirnuli.

Ovo se dogodilo u jednoj američkoj osnovnoj školi; učiteljica je deci ispričala ovu priču, ne rekavši im da su osobe bile slepe. Priča je toliko poznata, pa je očekivala da će deca razumeti. Onda je pitala: »Kažite mi sada, ko su ovih pet osoba, koje su došle da vide slona?« Jedan mali dečak je podigao ruku i rekao: »Eksperti.«

Eksperti su uvek slepi. Taj dečak je bio pravi pronalazač. Ovo je suština cele priče. U stvari, oni su bili eksperti, jer ekspert zna previše o odviše malom. Samo u određenom pravcu

⁷³ Nodding; klimanje glavom. Indijci kada kažu »ne« klimaju glavom. Za razliku od nas; mi odmahujemo glavom kada iskazujemo neslaganje.

on je sa očima; inače je slep. Njegovo viđenje postaje uže, uže i uže. Što je veći ekspert, uže je viđenje. Savršeni ekspert mora biti potpuno slep. Oni kažu da je ekspert čovek koji zna sve više i više o beznačajnom i sitnom.

Pre nekoliko vekova bili su lekari, doktori koji su znali sve o telu. Nije bilo eksperata. Sada, ako nešto nije u redu s vašim srcem, onda odlazite kod eksperta; ako nešto nije u redu s vašim zubima, odlazite kod drugog stručnjaka. Čuo sam priču da je čovek otišao kod doktora i rekao: »U velikoj sam nevolji. Ne mogu dobro videti. Sve izgleda da je zamagljeno«. Doktor je rekao: »Prvo, kao prva stvar, kažite mi s kojim okom imate teškoće, jer ja sam ekspert samo za desno oko, ako je vaše levo oko u nevolji, idite kod drugog eksperta koji je baš ispred mene«. Uskoro, eksperti za levo oko i eksperti za desno oko će se odvojiti. To mora biti tako, jer ekspertize postaju uže i uže. Svi eksperti su slepi, a iskustvo vas čini ekspertom.

Da biste znali realnost, ne treba da budete ekspert. Da biste znali realnost, ne treba da budete uski, isključivi. Da biste bili usaglašeni s realnošću, morate da smanjite svo vaše znanje, da ga stavite na stranu i gledate u njega očima deteta, ne s očima eksperta - jer ove oči su uvek slepe. Samo dete ima oči širokog pogleda, gledajući svuda, svuda okolo u svim pravcima - jer ono ne zna ništa. Ono se sve vreme kreće u svim pravcima. Onog momenta kada znate, vi ste negde upecani. Ako ponovo možete postati dete i možete gledati u realnost bez ikakve prepreke, interpretacije, iskustva, znanja, ekspertize, onda Patanjđali kaže, postignut je *nirvikalpa samadhi*. Jer onda nema interpretacije, pamćenje je pročišćeno i um je sposoban da vidi istinsku prirodu stvari.

Patanjđali deli *samadhi* u mnogo slojeva. Prvo govori o *saviratka samadhiju*. To znači *samadhi* sa rasuđivanjem. Vi ste još misleća osoba, logična. Onda on naziva drugi *samadhi nirvitarka*, *samadhi* bez umovanja. Dakle, vi ne raspravljate o realnosti. Čak i ne gledate u realnost sa svojim znanjem. Jednostavno posmatrate realnost.

Čovek koji gleda na realnost s logikom, nikada umovanjem ne vidi realnost. On projektuje svoj vlastiti um na realnost. Realnost deluje kao ekran na koji on projektuje svoj um. Šta god projektujete naći ćete tamo. Prvo ćete staviti to tamo, a onda ćete tamo to i naći. To je obmana, jer prvo ste to sami tamo stavili, a onda ga nalazite tamo. To nije realno.

Nasrudin mi je jednom rekao: »Moja žena je najlepša na svetu«. Ja sam ga pitao: »Mula, kako možeš znati to?« On je odgovorio: »Kako? - jednostavno. Rekla mi je moja žena.« Tako se to odvija u umu; vi projektujete to u realnosti, a onda to nađete tamo. To je držanje *savitarka* uma. *Nirvikalpa* um, *nirvitarka* um, ne stavlja ništa; on jednostavno gleda u ono kakav god je slučaj.

Zašto nastavljate da unosite u realnost nešto iz svog uma? Jer se bojite realnosti. Postoji veliki strah od realnosti. Možda to nije iz vaše želje ili naklonosti. Možda je to protiv vas, vašeg uma. Zato što je realnost prirodna; ona ne mari ko ste vi. Vi se bojite, realnost možda nije ispunjenje vaših želja, prema tome bolje je ne videti je; nastavljate da gledate ono što želite. Tako ste izgubili mnoge živote - zaludujući se. A vi ne zaludujete nikoga drugog, zaludujete sebe, jer vašim interpretacijama i projekcijama realnost se ne može promeniti. Samo nepotrebno patite. Mislite da postoje vrata, a vrata ne postoje; to je zid i vi pokušavate proći kroz njega. Onda patite, onda ste uznemireni.

Dok ne vidite realnost, nikada nećete moći da nađete vrata koja su izlaz iz zatvora u kome ste. Vrata postoje; ako ostavite želje moći ćete da ih vidite. A u tome je nevolja: nastavljate da ispunjavate želje; upravo nastavljate da verujete i projektujete, stalno, i kada se vera razbije i projekcija padne. Zato će se to dogoditi mnogo puta jer vaša maštanja se ne mogu ispuniti u realnosti. Kad god se san razbije, duga iščezava, želja umire, vi patite. Ali odmah započinjete da stvarate drugu želju, drugu dugu svojih želja. Odmah započinjete da stvarate dugin most između sebe i realnosti.

Niko ne može da hoda duginim mostom. Ona izgleda kao most, ali nije most. Zapravo duga ne postoji; samo izgleda da postoji. Ako odete tamo nikakvu dugu nećete naći. To je pojava slična snu. Zrelost se sastoji u tome da se dođe do ostvarenja: »Sada nema više projekcija, nema interpretacija. Sada sam spreman da vidim kakvo god da je stanje.«

Vitgenštajn (Wittgenstein), jedan od vrlo oštih intelekta ovog doba, započinje svoju veoma vrednu knjigu *Traktati (Tractatus)* sa rečenicom: »Svet je sve što je slučaj, stanje.

Možete nastaviti da sanjate okolo njega, to neće pomoći. Prestanite da sanjate i vidite. Svet je sve šta jeste stanje.« Ne traćite nepotrebno svoje vreme i energiju u pokušavanju da vidite nešto čega tu nema. Prestanite da sanjate i pogledajte u realnost.

To je značenje *nirvitarka samadhija*, *samadhija* bez ikakvog razmišljanja. To je baš čist pogled. Vi ne razmišljate o tome, jednostavno gledate u to. Ne činite ništa oko toga, jednostavno dozvolite tome da bude tu i da dospe u vas. U *savitarka samadhiju* vi pokušavate da prodrete u realnost. U *nirvitarka samadhiju* vi dopuštate realnosti da prodre u vas. U *savitarka samadhiju* pokušavate da realnost bude u skladu s vama. U *nirvitarka samadhiju* sami pokušavate da budete saobrazni realnosti.

Objašnjenje koje je dato za samadhije savitarka i nirvitarka takođe objašnjava viša stanja samadhija, ali u višim stanjima savićara i nirvićara samadnija, objekti meditacije su mnogo suptilniji.

Onda Patanjđali uvodi dve nove reči: *savićara* i *nirvićara*. *Savićara* znači sa kontemplacijom, a *nirvićara* znači bez kontemplacije. To su viša stanja istog fenomena koje on naziva *savitarka* i *nirvitarka*. *Savitarka samadhi*, ako se sledi, postaće *savićara*.

Ako razmišljate o nečemu logično i nastavljate da razmišljate, dalje razmišljate, logika tome daje ograničenje. To nije bezgranično. Logika ne može bit bezgranična. U svojoj suštini, logika poriče svaku bezgraničnost. Logika je uvek u granicama. Samo u njima možemo ostati logični, jer sa beskonačnim ulazi nelogično; sa neograničenim ulazi tajanstveno, sa beskonačnim ulazi čudesno. S ulaskom, Pandorina kutija se otvara. Stoga logika nikada ne govori o beskonačnom. Logika kazuje sve o ograničenom, konačnom, koje može biti definisano. Sve što je unutar granica može da se razume. Logika se uvek boji beskonačnog. Ono izgleda kao neizmerna tama; logika se usteže da uđe u to. Logika se drži glavnog puta, nikada ne zalazi u divljinu. Na autoputu je sve sigurno i znate kuda idete. Jednom kada iskoračite u stranu i krenete u divljinu, ne znate kuda idete. Logika je vrlo veliki strah.

Ako mene pitate, logika je najveća kukavica. Ljudi koji su hrabri uvek idu izvan logike. Ljudi koji su kukavice, uvek ostaju unutar ograničenja logike. Logika je zatvor, lepo dekorisan, ali nije kao prostrano nebo. Nebo je dovoljno samo sebi. Njemu ne treba slikar da ga oslika, ne treba mu dekorater da ga ukrasi. Samo prostranstvo je njegova lepota. Ali prostranstvo je strašno takođe, jer je tako ogromno. Um se jednostavno usteže i neodlučan je pred tim, on izgleda tako mali. Ego se poljulja, smrvi se pred njim, tako da ego stvara lep zatvor od logike, definicija - sve je jasno uokvireno, sve je poznato, iz iskustva - i zatvara svoja vrata nepoznatom, stvara svet za sebe, odvojeni svet, privatni svet. Njegov svet ne pripada celini; on je odsečen. Svi odnosi sa celinom su odsečeni.

Zbog toga logika nikada nikoga ne vodi do božanskog, jer logika je ljudska, i ruši sve mostove sa božanskim. Božansko je divljina; ono je misterija i ogromnost. Ono je velika misterija i ne može se objasniti. Ne može se odgonetnuti jer je neobjašnjivo. Ono je tajna. Njegova priroda je takva da se ono ne može objasniti. Inače ako nastavite neprekidno da mislite logički, nastupa trenutak kada stižete do granice logike. Ako nastavite da mislite sve više i više, logično razmišljanje se menja u kontemplativno ispitivanje, u *vicharu*.

Prvi korak je logičko mišljenje i, ako nastavite, poslednji korak će biti kontemplacija. Ako filozof nastavi, nastavi da se kreće, ako se negde ne spotakne ili nabode, prinuđen je da postane pesnik jednog dana, jer kada se granica pređe, odjednom nastaje poezija. Poezija je kontemplacija; ona je *vichara*.

Mislite o tome na ovaj način; filozof logičar sedi u vrtu i posmatra ružin cvet. On ga objašnjava. On ga klasifikuje - zna koja je to vrsta ruže, odakle potiče, fiziologiju ruže, hemiju ruže; o svemu logički razmišlja. On je klasifikuje, definiše, radi okolo i okolo, okolo i okolo - u stvari, uopšte nikada ne dotičući ružu. Logika je samo stvar glave. Glava ne može dodirnuti ružu. Ruža neće dati svoju misteriju glavi, jer glava je baš kao siledžija. Ruža se otvara samo na ljubav, a ne na silovanje.

Nauka je silovanje, poezija je ljubav. Ako neko tako nastavi, kao Ajnštajn, onda filozof, naučnik ili logičar postaje pesnik. Ajnštajn je postao pesnik u svojim poslednjim

danima. Edington je postao pesnik u svojim poslednjim danima. Počeli su da razmišljaju o misterioznom. Došli su do granice logike. Ljudi koji uvek ostaju logičari, to su oni koji nisu dospeli do pravog opsega, do istinitog cilja svog logičkog razumevanja. Oni nisu zaista logični. Ako zaista budu dosledno logični, onda će nužno doći momenat gde se logika završava i poezija počinje.

Vichara je kontemplacija. Šta pesnik čini? On kontemplira. On upravo gleda u cvet, ne misli o njemu. To je razlika, vrlo suptilna; logičar razmišlja o cvetu, pesnik misli sam cvet, ne o njemu. A »o njemu« nije cvet. Možete govoriti i govoriti o njemu, ali to nije cvet. Za pesnika, ruža je ruža, je ruža, je ruža - ne »o (ruži)«. On se kreće unutra, u cvet. Dakle, pamćenje se ne unosi unutra. Um je ostavljen po strani; to je direktan kontakt.

Ovo je više stanje istog fenomena. Kvalitet je postao profinjen, ali pojava je ista.

Zbog toga Patanjđali kaže:

Objašnjenje koje je dato za samadhije savitarka i nirvitarka takođe objašnjava viša stanja samadhija, ali u višim stanjima savičara i nirvičara samadnija, objekti meditacije su mnogo suptilniji.

U *savichari*, pesnik - a svako ko uđe u *savicaru* postaje pesnik - misli cvet, ne o njemu, nego odmah i direktno, ali još postoji podela. Pesnik je odvojen od cveta. Pesnik je subjekat, a cvet je objekat. Postoji dualnost. Dualnost nije transcendirana; pesnik nije postao cvet, cvet nije postao pesnik. Posmatrač je posmatrač, a posmatrano je još uvek posmatrano. Posmatrač nije postao posmatrano; posmatrano nije postalo posmatrač. Postoji dualnost.

U *savičara samadhiu* logika je ostavljena, ali ne dualnost. U *nirvičara samadhiju* čak je i dualnost napuštena. Čovek jednostavno gleda u cvet, ne razmišljajući o sebi i ne razmišljajući o cvetu; uopšte ne razmišljajući. To je *nirvičara*; bez kontempliranja, izvan kontemplacije. Čovek jednostavno postoji sa cvetom, ne razmišljajući o (njemu), ne razmišljajući - ni kao logičar niti kao pesnik.

Sada dolazi mistik, mudrac, koji je potpuno sa cvetom. Ne možete reći da on misli o (cvetu), ili misli sam cvet. Ne, on je jednostavno s njim. On dozvoljava cvetu da bude tu i dopušta sebi da bude tu. U tom trenutku dopuštanja, odjednom neočekivano dolazi jedinstvo. Cvet više nije cvet, a posmatrač više nije posmatrač. Odjednom se neočekivano energije susreću, mešaju i postaju jedno. Onda je dualnost transcendirana. Mudrac ne zna ko je cvet, a ko ga posmatra. Ako pitate mudraca, mistika, on će reći: »Ne znam. Možda cvet posmatra mene. Možda ja posmatram cvet. To se menja,« on bi rekao »To zavisi. A ponekad nema ni mene ni cveta. Oboje iščezavamo. Ostaje samo ujedinjena energija. Ja postajem cvet, a cvet postaje ja.« Ovo je stanje *nirvicara*, ili bez kontemplacije ali sa postojanjem.

Savitarka je prvi korak, *nirvitarka* je poslednji stupanj u istom pravcu. *Savičara* je prvi korak, *nirvičara* je poslednji korak u istom pravcu, na dve ravni. Međutim, Patanjđali kaže da se primenjuje isto objašnjenje. Najviši, bar do sada, je *nirvičara*.

Patanjđali će takođe doći do viših stanja, jer još nekoliko stvari treba da se objasni, a on se kreće vrlo lagano - jer ukoliko bi se kretao vrlo brzo, ne bi vam bilo moguće da razumete. On ulazi sve dublje i dublje svakog momenta. Vodi vas, ubrzo, do beskonačnog okeana, korak po korak. On ne veruje u brzo prosvetljenje - već postepeno, zbog toga je tako velika njegova privlačnost.

Postojali su mnogi ljudi koji su govorili o brzom prosvetljenju, ali se nisu dopali masama, jer je naprosto neverovatno da se brzo prosvetljenje može dogoditi. Tilopa može to da kaže, ali to nije stvar - da Tilopa kaže. Stvar je, da li iko to razume. Zbog toga je mnogo Tilopa iščezlo. Patanjđalijeva privlačnost traje, jer niko ne može razumeti one divlje cvetove kao što je Tilopa. Oni se iznenada pojavljuju kao da su pali s neba i kažu: »Odjednom možete postati kao mi«. Ovo je neshvatljivo. Pred njihovom magnetskom ličnošću, vi ih možete slušati, ali im ne možete verovati. Onog momenta kada ih ostavite reći ćete: »Ovaj čovek kaže nešto što je izvan mene. To van moje pameti.«

Tilope su živeli, govorili, nastojali, ali nisu bili sposobni da pomognu mnogim ljudima. Retko je neko mogao da ih razume. Zbog toga je Tilopa morao da ode na Tibet da

nađe sledbenike, ova zemlja je prostrana, a on nije mogao naći nijednog sledbenika - i Bodidarma je morao da ode u Kinu da nađe sledbenika. Ova drevna zemlja, hiljadama godina je radila na religijskim dimenzijama, a nije mogla naći nijednog jedinog učenika. Da... teško je to bilo Tilopi, teško Bodidarmi da nađe jednog sledbenika.

Teško je naći nekoga ko može razumeti Tilopu, jer on govori o cilju i kaže: »Ne postoji staza i nema metode.« On stoji na vrhu brda i kaže: »Ne postoji put,« a vi stojite u dolini, tamnoj, vlažnoj, u svojoj bedi. Gledate u Tilopu i kažete: »Možda... ali kako, kako čovek to dostiže?« Nastavljate da pitate »kako?«

Krišnamurti nastavlja da govori ljudima da ne postoji metod, i posle svakog govora ljudi pitaju: »Onda kako? Kako onda dostići?« On jednostavno slegne ramenima i razljuti se: »Rekao sam vam da ne postoji metod, stoga ne pitajte kako, jer kako je opet pitanje za metod.« A to su novi ljudi koji pitaju. Krišnamurti ima ljude koji su ga slušali trideset, četrdeset godina. Vrlo stare, drevne ljude vi ćete naći na njegovim razgovorima. Slušali su ga neprekidno; slušali su ga religiozno. Uvek su dolazili – uvek kada je on tu, uvek su dolazili i slušali. Godinama, godinama i godinama su se mogla naći ista lica, opet su ga pitali iz svojih dolina, »ali kako?« Krišnamurti je jednostavno slegao svojim ramenima i govorio: »Ne postoji kako. Jednostavno razumete i dostignete. Ne postoji staza.«

Tilopa, Bodidarma, Krišnamurti, oni dolaze i odlaze; oni nisu velika pomoć. Ljudi koji ih slušaju - iako dolaze do određenog intelektualnog razumevanja - oni ostaju u dolini. Ja sam sreo mnoge ljude koji su slušali Krišnamurtija, ali nisam video nijednu osobu koja je slušajući njega otišla izvan svoje doline. Ona ostaje u dolini, počinje da govori kao Krišnamurti, to je sve; počinje da govori drugim ljudima da ne postoji put i da nema staze, a ostaje u dolini.

Patanjđali je bio od ogromne pomoći, neuoporedive. Milioni su prošli kroz ovaj svet uz pomoć Patanjđalija, jer on ne govori prema svom razumevanju, on se kreće s vama. A kako vaše razumevanje raste, on ide sve dublje i dublje. Patanjđali sledi sledbenika; Tilopa bi želeo da sledbenik sledi njega. Patanjđali dolazi vama; Tilopa bi želeo da vi dođete njemu. Patanjđali uzima vašu ruku i, ubrzo, odvodi vas na najviši mogući vrh, o kome Tilopa govori ali vas ne može odvesti, jer nikada neće doći u vašu dolinu. Ostaće na vrhu svog brega i nastavljaće odatle da doziva. Zapravo on će iritirati mnoge ljude, jer neće da prestane; nastavljaće da viče s vrha »Ovo je moguće. Ne postoji put, i ne postoji metod. Možete jednostavno doći. To se događa; ne morate ništa činiti.« On nervira.

Kada ne postoji metod ljudi se nerviraju i želeli bi da ga zaustave, da ne viče. Jer ako nema puta, kako se kretati iz doline prema vrhu? Vi govorite besmislice! Ali Patanjđali je vrlo pametan, vrlo razborit, on se kreće korak po korak, uzima vas tamo gde jeste, dolazi u dolinu, uzima vašu ruku i kaže: »Načinite korake, jedan po jedan.«

Patanjđali kaže: »Postoji staza. Postoje metode.« On je zaista vrlo, vrlo mudar. Uskoro će vas nagovoriti na kraju da odbacite metod i ostavite stazu - ne postoji ništa - već na samom cilju, na samom vrhu, baš kada treba da ga dostignete, tada će vas čak i Patanjđali napustiti, i neće biti problema; vi ćete dostići sami. U poslednjem trenutku on postaje besmislen. Inače, on je razborit. On je ostao tako razborit celim putem, da kada postane apsurdan, onda takođe privlači, onda izgleda vrlo pametan. Jer čovek kao Patanjđali ne može govoriti besmisleno. On je pouzdan.

Objašnjenje dato za samadhie savitarka i nirvitarka, takođe objašnjavaju viša stanja samadhia, ali u višim stanjima savičara i nirvičara, objekti meditacije su suptilniji.

Ubrzo, objekat meditacije mora da bude učinjen više i više suptilnim. Na primer, vi možete meditirati na steni, ili možete meditirati na cvetu, ili možete meditirati na mirisu cveta, ili možete meditirati na meditantu. Onda stvari postaju tako suptilne, istančane i rafinirane. Na primer, možete meditirati na zvuku *aum*. Prva meditacija, da kažemo, jeste glasna tako da odjekuje svuda oko vas. To postaje hram zvuka svuda oko vas; *aum, aum, aum*. Stvarate vibracije svuda oko sebe - grube, u prvom koraku. Onda zatvarate svoja usta. Sada ne izgovarate glasno, nego u sebi; *aum, aum, aum*. Usnama nije dozvoljeno pokretanje, čak ni jeziku. Bez jezika i bez usana vi kažete *aum*. Sada stvarate unutrašnju atmosferu, unutrašnju

klimu za to. Menjate položaj - od počinioca krećete se prema pasivnosti slušaoca. Na trećem stupnju, takođe unutra ne izgovarate *aum*. Jednostavno sedite i slušate zvuk. On dolazi jer je tu. Niste tihi; zbog toga ne možete da ga čujete.

Aum nije reč iz nekog ljudskog jezika. To ne znači ništa. Zbog toga ga hindusi ne pišu u uobičajenom azbučnom redu. Ne, načinili su posebnu formu za njega da bi ga razlikovali, da on nije deo azbuke. Postoji sam za sebe, odvojeno, a ne znači ništa. To nije reč iz ljudskog jezika. To je zvuk same egzistencije; zvuk bezvučnog, zvuk tišine. Kada je sve utišano, onda se on čuje. Prema tome vi postajete slušalac. On se nastavlja dalje i dalje, sve suptilniji. A u četvrtom stupnju jednostavno zaboravljate na sve; počinioca i slušaoca, i zvuk - sve. U četvrtom stanju ne postoji ništa.

Mora da ste videli grupu od deset slika iz *zena*. Na prvoj slici čovek traži svog bika - bik je otišao negde u divlju šumu, nema znakova, nema tragova - gledajući, svuda okolo je samo drveće i drveće. Na drugoj slici on izgleda srećniji - našao je tragove. Na trećoj slici izgleda malo zbunjen - baš je ugledao leđa bika pokraj drveta, ali teško ga je razlikovati. Šuma je divlja, gusta. Možda je to halucinacija da vidi leđa bika; možda je to samo deo drveta, a on možda to zamišlja. Onda na četvrtoj, ugledao je rep. Na petoj, bik je kontrolisan uz pomoć biča; sada je bik u njegovoj vlasti. U šestoj, on jaše na biku. U sedmoj, vraća se natrag prema kući s flautom, pevajući pesmu, jašući na biku. U sedmoj bik je u štali, on je u kući srećan; našao je bika. U osmoj nema ničega; bik je pronađen, pa su bik i tragalac, tragalac i traženo, oboje iščezli. Traganje je okončano.

U drevnim danima bilo je osam slika. To je bila kompletna celina. Praznina je zadnja. Ali onda je veliki majstor dodao još dve slike. Devetu - čovek se vratio natrag, opet je ovde. A u desetoj, ne samo da se čovek vratio natrag, otišao je na tržnicu da kupi neke stvari, a ne samo stvari, on nosi i bocu vina. Ovo je zaista lepo. Ovo je kompletno. Ako se to završi u praznini, nešto je nepotpuno. Čovek se ponovo vratio, ne samo da se vratio, on je na tržnici. Ne samo na tržnici, on kupuje bocu vina.

Sve postaje mnogo, mnogo suptilnije, mnogo istančanije. Dolazi trenutak kada ćete osetiti da je to savršeno, najsubtilnije. Kada sve postaje prazno i nema slike, tragalac i traženo su oboje iščezli. Ali to zaista nije kraj, nije cilj. Postoji još istančanosti. Čovek se vraća u svet, totalno preobražen. On nije više staro biće - ponovo je rođen, a kada ste ponovo rođeni, svet takođe nije isti. To vino više nije vino, otrov više nije otrov, tržnica više nije tržnica. Sada je sve prihvaćeno. To je lepo. Sada on slavi. Simbol toga je vino.

Sve suptilnije i suptilnije postaje traganje, sve jača i jača postaje svesnost. Dolazi trenutak kada je svesnost tako jaka da živite kao obično biće u svetu, bez straha. Ali idući sa Patanjđalijem, korak po korak. Objekti za meditaciju su sve više istančani.

Oblast samadhia koja je povezana sa finijim objektima pruža se do bezobličnog stadijuma suptilnih energija.

Ovo je osma slika. Delokrug *samadhija* koji je povezan sa ovim finijim unutrašnjim objektima postaje sve finiji i finiji, i dolazi momenat kada oblik iščezava i on je bezobličan.

... pruža se do bezobličnog stadijuma suptilnih energija.

Energije su tako suptilne da ne možete načiniti njihovu sliku, ne možete ih oblikovati; samo praznina ih može pokazati; nula - osma slika. Ubrzo ćete razumeti kako ove dve druge preostale slike ulaze unutra.

Patanjđali - ja njega zovem naučnikom religijskog sveta, matematičarem misticizma, logičarem nelogičnog. Dve suprotnosti se susreću u njemu. Ako naučnik čita Patanjđalijeve *Joga Sutre* on će ih odmah razumeti. Vitgenštajn, logični um, odmah će osetiti naklonost prema Patanjđaliju. On je apsolutno logičan. A ako vas vodi prema nelogičnom, on vas vodi tako logičnim koracima da nikada nećete saznati kada je napustio logiku i odveo vas izvan nje. On se kreće kao filozof, mislilac, i gradi tako suptilne razlike, da onog momenta kada vas uvede u *nirvičara* stanje ne-kontemplacije, nećete biti sposobni da vidite kada je skok

načinjen. On je isekao skok u mnogo malih koraka. Sa Patanjđalijem nikada nećete osećati strah, jer on zna gde ćete osećati strah. On odseca korake u sve manje i manje, gotovo kao da se krećete na ravnom tlu. On vas obuzima tako lagano da ne možete primetiti kada se skok dogodio, kada ste prešli granicu. On je takođe i pesnik, mistik - vrlo retka kombinacija. Mistici postoje, kao Tilopa; veliki pesnici postoje kao *rišiji* iz *Upanišada*, veliki logičari postoje kao Aristotel, ali ne možete naći Patanjđalija. On je takva kombinacija da pre njega nije bilo nikoga ko se može uporediti s njim. Vrlo je lako biti pesnik, jer vi ste iz jednog dela. Vrlo je lako biti logičar - načinjeni ste od jednog dela. Gotovo je nemoguće biti Patanjđali jer obuhvatate tako mnogo suprotnosti, a on spaja njih sve u tako lepom skladu. Zbog toga je postao alfa i omega *joga* tradicije.

Zapravo, nije on bio taj koji je izumeo *jogu*; *joga* je daleko drevnija. *Joga* je postojala mnogo vekova pre Patanjđalija. On nije pronalazač, ali je gotovo postao pronalazač i osnivač baš zbog ove retke kombinacije njegove ličnosti. Mnogi ljudi su radili pre njega i gotovo je sve bilo poznato, ali je *joga* čekala na Patanjđalija. I odjednom, kada je Patanjđali progovorio o tome, sve se dovelo u red i on je postao osnivač. On nije bio osnivač, ali njegova ličnost je takav spoj suprotnosti, on je obuhvatao u sebi takve neuhvatljive elemente, da je postao je osnivač - gotovo osnivač. Sada će se *joga* uvek znati posredstvom Patanjđalija. Pre Patanjđalija, mnogi su radili i mnogi su dosegli nove oblasti sveta *joge*, ali Patanjđali ih nadvisuje kao Everest. Skoro je nemoguće da bi iko mogao da nadvisi Patanjđalija - gotovo nemoguće. Ova izuzetna kombinacija je nemoguća. Da se bude logičar i da se bude pesnik i mistik, i to ne običnih talenata... To je nemoguće; možete biti logičar, veliki logičar, i sasvim prosečan pesnik. Možete biti veliki pesnik i sasvim prosečan logičar, trećeg reda - to je moguće, to nije mnogo teško. Patanjđali je genije logičar, genije pesnik, i genije mistik; Aristotel, Kalidasa i Tilopa, svi spakovani u jedno - otuda privlačnost.

Pokušajte da razumete Patanjđalija što je dublje moguće, jer će vam on pomoći. *Zen* majstori neće biti od velike pomoći. Možete uživati u njima - jer je to lep fenomen. Možete biti puni strahopoštovanja, možete biti ispunjeni divljenjem, ali vam oni neće pomoći. Retko će neko biti sposoban među vama da smogne hrabrosti i skoči u ambis. Patanjđali će biti od velike pomoći. On može postati sama osnova vašeg bića, i ubrzo vas može voditi. On vas razume više od bilo koga drugog. Gleda u vas i pokušava da vam govori jezikom koji bi i poslednji među vama mogao razumeti. On nije samo majstor, on je takođe i veliki učitelj.

Pedagozi znaju da veliki učitelj nije čovek koga može razumeti samo mali broj najviših učenika u razredu, samo prvi veslači u timu. To nije veliki učitelj. Veliki je učitelj onaj koga razumeju i zadnji veslači u timu. Patanjđali nije samo majstor, on je takođe i veliki učitelj. Krišnamurti je majstor; Tilopa je majstor - ali oni nisu učitelji. Njih mogu razumeti samo najviši. Ovo je problem - najvišima oni nisu potrebni. Oni mogu ići sami. Čak i bez Krišamurtija svako ko krene ka okeanu stići će do obale; nekoliko dana pre ili kasnije, to je sve. Poslednji veslači koji se ne mogu kretati sami, Patanjđali je za njih. On započinje od najnižeg i doseže do najvišeg. Njegova pomoć je za sve. On nije za nekolicinu izabranih.

Poglavlje 6 UM U ŽURBI

6. marta 1975. popodne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Kada govorite o Patanjđaliju, osećam da je to staza za mene. Kada govorite o zenu, onda je zen staza za mene. Kada govorite o tantri, onda je tantra za mene. Kako ću znati koja je staza za mene?

To je vrlo jednostavno - ako govorim o Patanjđaliju i vi osećate da je to staza za vas, a kada govorim o *zenu*, osećate da je *zen* staza za vas, i kada govorim o *tantri*, osećate: »*Tantra* je staza za mene«, onda problem ne postoji - ja sam staza za vas!

Drugo pitanje:

Da li je bitno za tragaoca da prođe kroz sve stupnjeve samadhia? Može li prisustvo majstora pomoći da ga odbaci kroz te stupnjeve?

Ne, to nije bitno. Patanjđali je opisao sve stupnjeve jer su svi mogući, ali nisu bitni. Možete zaobići mnoge. Možete čak ići od prvog koraka do poslednjeg, cela staza između jednostavno može biti zaobiđena. To zavisi od vas, vaše snage, vašeg vatrenog traganja, vašeg potpunog angažovanja. Brzina zavisi od vas.

Zbog toga je moguće postići iznenadno prosvetljenje. Ceo postepen proces može biti odbačen. Upravo baš ovog trenutka možete postati prosvetljeni. To je moguće, ali to zavisi od toga koliko je intenzivno vaše traganje, koliko ste u tome. Ako je samo deo vas u tome, onda ćete i doseći samo deo, jedan korak. Ako je polovina vas u tome, onda ćete odmah dostići pola puta, i tamo ćete se zaglaviti. Ali ako je vaše totalno biće u tome, a vi ne uskraćujete ništa, jednostavno dozvoljavate da se čitava ta stvar dogodi upravo sada, odmah se to može dogoditi. Vreme nije potrebno.

Vreme je potrebno jer je vaš napor delimičan, fragmentaran; vi radite to polovično. Radite to, a takođe i ne radite. Krećete se jedan korak napred, a istovremeno jedan korak nazad. Desnom rukom nešto uradite, a levom rukom poništite. Onda će biti mnogo, mnogo stupnjeva, više nego što Patanjđali može da opiše. On je opisao sve moguće stupnjeve. Mnogi mogu biti odbačeni, sve može biti odbačeno - **cela staza može da se odbaci ako unesete čitavo svoje biće u svoj napor.**

Može biti od ogromne pomoći da se bude blizu majstora, ali to takođe zavisi od vas. Možete živeti fizički pored majstora, a možete da ne budete uopšte blizu njega, jer da se bude s majstorom nije pitanje fizičke blizine; to je pitanje koliko ste otvoreni prema njemu, koliko imate poverenja, kolika je vaša ljubav prema njemu. Ako ste zaista bliski, to znači da imate poverenje i ljubav, onda nema druge bliskosti. To nije pitanje prostora, to je pitanje ljubavi. Ako ste zaista bliski majstoru, sve staze, sve metode mogu da se odbace jer bivajući bliski majstoru to je najviša metoda. Ništa ne postoji slično tome. Ništa se s tim ne može uporediti. Onda jednostavno možete zaboraviti sve metode, sve Patanjđalijske; jednostavno možete zaboraviti na njih sve. Bivajući baš blizak majstoru i dozvoljavajući mu da uđe u vaše biće, postajete upravo prijemljivi, ne birate sa svoje strane, već ste otvoreni; onda je u tom trenutku moguć fenomen.

Želeo bih da vas podsetim da sve metode koje postoje u svetu, mnogi ljudi nisu dostigli. Veliki broj ljudi ih je dostigao kroz prisustvo pored majstora - to je najveća tehnika. Ali na kraju, sve zavisi od vas.

To je problem, to je srž problema; to ne zavisi od mene. Inače vi biste se već predali; onda ne bi bilo problema. Jedan Buddha bi bio dovoljan, i on bi vam dao sve, jer on ima beskonačno u svojim rukama; to ne možete iscrpiti. On može nastavljati da daje i daje, i uvek je spreman da daje, jer što više daje više dobija. Što više deli, više se nepoznatih izvora otvara, nepoznate struje započinju da teku prema njemu. Jedan Buddha bi dao prosvetljenje svim bićima, ako bi to zavisilo od majstora. To ne zavisi. U vašem neznanju, u vašem egoističnom stanju uma, u vašem isključivom, utamničenom biću, vi ćete odbaciti to čak i ako bi Buddha želeo da vam dâ. Dok ne želite to, odbacivaćete; ne može vam se dati protiv vas. Morate primiti to, to morate primiti vrlo svesno; budno i svesno. Samo u dubokoj svesti i dubokoj prijemčivosti to se može primiti.

Bivajući blizak sa majstorom, blizak u ljubavi i poverenju, i dozvoljavajući majstoru da čini sve što bi on pozeleo da učini, bez vašeg vlastitog izbora, onda nema potrebe da činite ništa. Ali onda, ne očekujte; onda nemojte čak ni u najdubljem delu svog uma zahtevati ni tražiti, jer će samo očekivanje i traženje biti barijera. Onda vi jednostavno čekajte. Čak i ako će se to dogoditi posle mnogo, mnogo života, čak i ako morate čekati večno, čekajte. Ovo čekanje ne treba da bude tužno, potišteno čekanje. Treba da bude slavljeničko čekanje; treba da bude veselo; to treba da bude ispunjeno radošću.

Dakle, tako stoje stvari; onda možete postati bliži i bliži, i iznenada dolazi dan kada plamen majstora i plamen vašeg bića postaju jedno. Odjednom nastaje skok; više nema vas, a nema ni majstora. U tom jedinstvu, sve što vam majstor može dati, on vam je dao. Izlio je sebe u vas.

Stoga tragaocu nije važno da prođe kroz sve stadijume *samadhia*. To postaje bitno samo zato što niste dovoljno tragalac... Onda ima mnogo stadijuma. Ako ste zaista jaki, iskreni, autentični, ako ste spremni da umrete baš ovog momenta, to se može dogoditi.

Treće pitanje:

Rekli ste da je Patanjđali savršena kombinacija poezije, misticizma i logike. Nemate li vi tu savršenu ravnotežu?

Ne, ja sam baš suprotan Patanjđaliju. Patanjđali ima savršenu kombinaciju poezije, misticizma i logike. Ja sam upravo *neti, neti* - ni ovo, niti ono. Ja nemam savršenu ravnotežu poezije, misticizma i logike. U stvari, nemam ni ravnotežu niti neravnotežu, jer savršeno uravnotežen čovek takođe ima pored, sa strane, neuravnoteženost. Jer ravnoteža može postojati samo kada neuravnoteženost postoji. Harmonija može postojati samo kada sa strane postoji nered. Ja sam baš kao neizmerna praznina bez harmonije, bez nesklada, bez ravnoteže, bez neuravnoteženosti, bez savršenstva i nesavršenstva - upravo jedna praznina. Ako dođete kod mene, uopšte me tamo nećete naći. Ja sebe nisam našao, kako ćete vi naći?

To se dogodilo u kući *sufijskog* mistika Bajazida, kada je ušao lopov. Bila je noćna tama i Bajazidova kuća je bila u potpunom mraku, jer je bio tako siromašan da nije mogao sebi priuštiti nijednu sveću. Tada to nije bilo ni potrebno, jer on nikada nije ništa radio noću, jednostavno je spavao. Kada je lopov ušao - a to nije bilo teško, jer vrata su bila otvorena... Lopov je ušao, a Bajazid je, osetivši nečije prisustvo, rekao: »Prijatelju, šta tražiš ovde?« Upravo usled blizine majstora kakav je bio Bajazid, čak ni lopov nije mogao lagati - samo prisustvo je bilo takvo; on je osetio ljubav. A kada je Bajazid rekao: »Prijatelju, šta tražiš ovde?« čovek je odgovorio: »Žao mi je što ću reći, ali moram reći - ne mogu te lagati - ja sam lopov i došao sam da nađem nešto.« Bajazid je rekao: »Napor ti je beskoristan jer ja živim u ovoj kući trideset godina, i nisam našao ništa. Ali ako ti nešto nađeš, javi mi.«

Ako dođete kod mene, uopšte me tamo nećete naći, jer sam živio u ovoj kući mnogo, mnogo godina i nikoga ovde nisam našao. To je moje otkriće; to je ono šta sam ja našao - da nikoga nema unutra. Unutrašnje biće je ne-biće. Što dublje idete, manje ćete naći išta slično sebi. A kada dosegnete do najdublje srži toga, to je baš praznina, čista praznina, upravo široko nebo ničega. Dakle, kako tamo može postojati ravnoteža, i kako može postojati neuravnoteženost?

Patanjđali je jedan od najizuzetnijih ljudi; ja nisam. Patanjđali je baš suprotno. Ako kažete Patanjđaliju da govori o meni, on neće moći, on je previše pun sebe. Ali ako tražite od mene da govorim o Patanjđaliju, o Tilopi, o Budi, o Mahaviri, Isusu Hristu - jednostavno je, vrlo jednostavno. Jer ja sam apsolutno prazan, mogu postati dostupan svakome; mogu dopustiti svakome da govori kroz mene. Baš kao izdubljeni bambus - svako može svirati melodiju kroz njega; on može biti flauta. Dakle ja nisam spoj poezije, misticizma, logike ili bilo čega. Ja nisam ravnoteža svega. Ali zapamtite, ja nisam ni neuravnoteženost; ja sam *neti, neti* - kako *Upanišade* nazivaju »ni ovo niti ono«. Zbog toga sam dostupan svakome. Ako Patanjđali insistira, on može govoriti kroz mene; nema problema, nema protivljenja.

Zbog toga ste vi uvek u nedoumici kada ja govorim o Patanjđaliju. On je postao baš vrhunac sve egzistencije. Onda ja zaboravljam Budu, Mahavira, Isusa i Muhameda, kao da nikada nisu postojali, kao da je samo Patanjđali postojao, jer u tom momentu sam dostupan Patanjđaliju u mojoj totalnosti. Samo praznina to može učiniti. Dakle, ovo se po prvi put dešava. Inače, nećete naći Isusa da govori o Krišni, ili Krišnu da govori o Budi.

Mahavira i Buddha su živeli u isto vreme, u istoj zemlji, u istom delu zemlje. Četrdeset godina su se neprekidno kretali po maloj teritoriji u Bihar. Savremenici, ponekad su bili zajedno u istom selu. Jednom su stajali u istoj *dharmasali*, ali nikada nisu govorili

jedan s drugim. Imali su nešto u sebi. Morali su da kažu nešto na svoj vlastiti način; oni nisu pristupačni drugima.

Ja nemam ništa da kazujem moje vlastito, baš kao šuplji bambus. Ako ikada želite da načinite moje statue, postoji vrlo jednostavan način: postavite samo šupalj bambus. To će biti moja statua, možete se sećati mene kroz to. Nije potrebno da načinite ništa od toga - upravo jedna praznina, baš široko nebo. Svaka ptica može da leti, a nebo neće uslovljavati: »samo labudovima sa Manasarovara će biti dozvoljeno, a vranama? - Ne, njima neće biti dozvoljeno«. Nebo je dostupno svakome, galebu ili vrani. Lepa ptica ili ružna ptica - nebo ne pravi uslovljavanja.

Patanjđali ima poruku; ja nemam nijednu. Ili možete reći nepostojanje je moja poruka, i bivajući ništa vi ćete moći da mi se približite. Bivajući ništa vi ćete moći da me dosegnete. I bivajući ništa vi ćete moći da me razumete.

Četvrto pitanje

Mnogi ljudi se osećaju sasvim beznadežno oko ljubavi, postoji li neki drugi način da se dostigne molitva?

Ne, ako se osećate sasvim beznadežno u pogledu ljubavi, treba da se osećate apsolutno beznadežno oko molitve, jer molitva nije ništa drugo nego sama suština ljubavi. Ljubav je kao cvet, a molitva je kao miris. Ako ne možete dobiti cvet, kako možete dospeti do mirisa? Niko ne može mimoići ljubav. I niko ne treba da pokuša, jer ga tu čeka neuspeh i ništa drugo.

Zašto ste beznadežni što se tiče ljubavi? Isti problem će doći s molitvom jer molitva znači ljubav s celinom, kosmosom. Stoga udite dublje u problem ljubavi, i rešite ga pre nego što mislite o molitvi. Inače vaša molitva će biti lažna; to će biti obmana. Naravno, samo ste vi obmanuti, niko drugi. Nema Boga koji sluša vašu molitvu. Dok vaša molitva nije ljubav, celina će ostati gluva. Ona se ne može otvoriti ni na koji drugi način - ljubav je ključ.

Dakle, u čemu je problem? Zašto se čovek oseća tako beznadežno u vezi ljubavi? Previše ega vam neće dozvoliti da volite nikoga. Previše egocentričnosti, previše sebičnosti, zaokupljenosti samim sobom - onda ljubav neće biti moguća, jer čovek mora malo da se savije, mora malo da izgubi svoju teritoriju. Čovek mora malo da se preda u ljubavi. Koliko god malo, ali čovek mora delom da se preda. A u nekim momentima mora da se preda potpuno.

Problem je predati se drugom. Želeli biste da se drugi preda vama, ali drugi je takođe u istom položaju. Dva ega koja se sretnu, nastoje da se drugi preda, i oba pokušavaju isto. Ljubav postaje beznadežna stvar.

Ljubav nije prisiljavati drugog da se preda vama. Mržnja je ono što prisiljava drugog da se preda vama; to je priroda mržnje, jer prisiljavanje drugog da se preda vama je da bi se drugi uništio. To je vrsta ubistva. Ljubav je predavati sebe drugom ne zato što ste vi prinuđeni da se predate, ne; to je voljna stvar - jednostavno uživajte u tome - a ne da ste prisiljeni. Nikada se ne predajte nikome koji vas primorava da se predate, jer će to biti samoubistvo. Nikada se ne predajte nikome ko manipuliše s vama, jer to će biti ropstvo, ne ljubav. Predajte se sami svojevoljno, i kvalitet se odmah menja.

Postoji nekoliko reči kao: »molitva«, »ljubav«, »Bog«, »meditacija«. Ove reči možete koristiti, ali ne znate koje je njihovo značenje, jer njihovo značenje nije u rečniku. Inače možete konsultovati rečnik; to nije teško. Njihovo značenje je u određenom načinu života. Njihovo značenje je određena transformacija u vama. Njihovo značenje nije lingvističko; njihovo značenje je egzistencijalno. Dok ne saznate uz pomoć iskustva, vi ne znate - i ne postoji drugi način da se to zna. Kada se predate sami svojevoljno, neuslovljeno... jer ako postoji neki uslov to uopšte nije predanost; to je nagodba, cenjkanje. Čak i ako ovaj uslov postoji, »predaću se ja tebi ako se ti predaš meni,« onda to takođe nije predanost. To može biti biznis, nagodba, ali ne predanost.

Predanost ne pripada tržištu. To uopšte nije deo ekonomije. Predanost označava neuslovljeno: »Predajem se jer uživam; predajem se jer je to lepo, predajem se jer u predavanju odjednom moja patnja iščezava.« Kada se predajete, patnja nestaje jer patnja je

senka ega. Kada ste predani, ega nema. Kako patnja može postojati? Zbog toga je ljubav tako srećna.

Kad god je neko u ljubavi, odjednom kao da je proleće ušlo u srce, ptice su počele da pevaju koje su bile tihe i vi ih nikada niste čuli. Odjednom je sve u vama procvetalo i puni ste mirisa koji ne pripada ovoj zemlji. Ljubav je jedini zrak na ovoj zemlji koji dolazi s one strane.

Dakle, ne možete izbeći ljubav i stići do molitve, jer ljubav je početak molitve. To je kao da pitate: »mogu li izbeći početak, a doći do kraja?« To nije moguće. To se nikada nije desilo i nikada se neće desiti.

Šta je problem u ljubavi? Prvo, ne možete se predati. Ako se ne možete predati u ljubavi, kako se možete predati u molitvi, jer molitva zahteva totalnu predanost? Ljubav nije zahtevanje, traženje. Ljubav traži, ali čak i delimična predanost će delovati. Makar ako se možete predati delom, makar ako se možete predati ponekad, to će takođe delovati. Štaviše, za nekoliko sekundi se možete predati - u tih nekoliko sekundi vrata će se otvoriti i vi ćete na kratko sagledati drugi svet. Ljubav nije tako zahtevna. A ako ne možete ispuniti zahteve ljubavi, kako možete ispuniti zahteve molitve? Molitva je apsolutno zahtevna. Ona vas neće prihvatiti ako se predate delom. Ona vas neće prihvatiti ako se ponekad predate, a ponekad ne. Molitva je vrlo zahtevna. Čovek mora da prođe kroz ljubav. Ako mene pitate, ljubav je škola za molitvu - trening, disciplina, postati spreman za viši skok. Ja sam apsolutno za ljubav.

Ljudi su pokušavali; to što pitate ljudi su pokušavali kroz vekove. Ljudi koji nisu mogli da vole, pokušavali su da mole. Svi manastiri su puni ovih ljudi - neuspešnih u ljubavi, osećajući beznadežnost u ljubavi, mislili su da mogu barem pokušati sa molitvom. Ali ako niste uspeli u ljubavi, kako možete moliti? U manastirima, hiljade ljudi svuda u svetu vrše svoje molitve, ali oni ne znaju šta je ljubav. Onda molitva postaje samo verbalno brbljanje. Oni onda jednostavno iz glave nastavljaju da govore Bogu. S Bogom, komunikacija je srcem. S Bogom ne možete govoriti kroz glavu, jer Bog ne zna nijedan jezik koji vaša glava zna. On zna samo jedan jezik, a to je ljubav.

Zbog toga Isus kaže »Bog je ljubav« jer ljubav je jedini način da se stigne do njega, ljubav je jedini jezik koji on razume. Ako govorite engleski, neće vas razumeti. Ako govorite nemački, apsolutno ne... nijedan jezik na zemlji.

Zašto ja kažem »ako govorite nemački, apsolutno ne« jer nemački je jezik namenjen muškarcima. Germani nazivaju svoju zemlju »fatherland«. Čitav svet naziva njihovu zemlju »motherland«. ⁷⁴ Što je više muški orijentisan jezik, manje Bog može da ga razume. U stvari, Bog razume više ženski um, jer ženski um je bliži srcu od muškog uma. Poeziju on razume više nego prozu. Zapravo, on razume emocije više nego misli. On više razume suze, osmehe više nego koncepte. Ako možete plakati iskreno, on će razumeti. Ako možete plesati, on će razumeti. Ali ako nastavite da govorite rečima, one bivaju samo bačene u prazninu - niko ih ne razume.

Bog razume tišinu, a ljubav je vrlo tiha. U stvari, kad god su dve osobe u ljubavi, želele bi da sede ćutke zajedno. Kada ljubav iščezne, onda samo jezik ulazi. Muževi i žene neprekidno govore, jer ljubav je iščezla; više ne postoji most. Na neki način oni stvaraju most jezikom. Govore o bilo čemu - glasinama, ogovaranju - jer ne mogu podneti tišinu. Kad god su tihi, odjednom su sami. Žena nije tu, muž nije tu - postoji samo ogromna praznina. Kroz jezik se oni obmanjuju da nema praznine. U dubokoj ljubavi, ljudi su tihi. Nije potrebno da govore. Oni razumeju jedno drugo bez govorenja. Mogu držati jedno drugo za ruku i sedeti tiho. Molitva je takođe tiha, ali ako niste nikada bili tihi u ljubavi, kako možete biti tihi u molitvi? To je tišina između vas i celine.

Ljubav je tišina između dve osobe; molitva je tišina između jedne osobe i celine. Ta celina je Bog. Ljubav je trening; to je škola. Nikada vam neću predložiti da je izbegavate. Ako je izbegavate, nikada nećete dostići molitvu. A dok molite govorićete previše, ali srce neće biti sposobno da komunicira, da prisno opšti. Dakle, koliko god teška bila lekcija, koliko god da je teško slomiti led... nemojte pokušavati da izbegnete ljubav. Molitva nije bežanje od

⁷⁴ *Fatherland* i *motherland* označavaju domovinu, otadžbinu, ali prva reč je u muškom rodu, a druga u ženskom.

ljubavi; ne činite je bekstvom - mnogi su učinili to i pogrešili su. Možete otići u manastire svuda u svetu i videti budale koji nisu uspeli, nisu uspeli jer su pokušali da izbegnu ljubav.

Čovek mora da prođe kroz ljubav, inače ostaćete besni na život. Kako ćete moći da molite? Ostaćete u dubokom odbacivanju života. Kako ćete prihvatati i moliti? Ostaćete poricatelj; prihvatanje neće biti moguće. U ljubavi, po prvi put razumete da značenje postoji i da je život svrsishodan. U ljubavi, po prvi put osećate da ste kod kuće u svetu, ne stranac, ne autsajder. U ljubavi, po prvi put stvorena je mala kuća. U ljubavi, po prvi put osećate mir i da vas neko voli i oseća se srećan s vama; po prvi put vi prihvatate sebe takođe. Inače, kako biste prihvatili sebe na drugi način? U životu, od samog detinjstva vi ste naviknuti da osuđujete sebe, da odbacujete. »Ne čini ovo, ne budi takav« - svako vam pridikuje i svako se ljuti da apsolutno grešite i da sebe morate popraviti.

Dogodilo se da je Mula Nasrudinova žena bila vrlo bolesna. Bila je u bolnici. Mula je obično odlazio svakog dana i pitao bi doktore i sestre, a oni bi odgovarali »ona se oporavlja«. Njeno stanje se pogoršavalo svakog dana, ali doktori i sestre su nastavljali »ona se oporavlja, ona se oporavlja.« Ja sam imao običaj da pitam Mula Nasrudina, »kako je tvoja žena?« On bi rekao: »doktori kažu, savršeno - ona se oporavlja. Sestre kažu ona se oporavlja, stoga mora biti da će ubrzo doći natrag kući.« Onda je jednog dana ona iznenada umrla. Tada sam ga ja pitao, »šta se desilo Nasrudine?« Slegao je ramenima i rekao: »mislim da nije mogla da podnese sva ona poboljšavanja. To je bilo previše.«

Svako vas popravlja; roditelji, sveštenici, društvo, civilizacija. Svako popravlja, niko ne može izdržati toliko poboljšavanja. Ukupan rezultat je da vi nikada ne uspevate da budete idealan čovek, jednostavno postajete osuditelj sebe. Idealno je nemoguće, ideal je zamišljen. Idealno jednostavno nije moguće, apstraktno je, nije prirodno. Svako je prisiljen, vučen i guran iz svakog pravca da se popravi. Sa svih strana stiže poruka da šta god da ste, vi ste grešni - popravite se. To stvara samoosušivanje; vi odbacujete sebe, niste vredni - bezvredni ste, smeće, trulež. To je u umu.

Samo ljubav nikako ne pokušava da vas popravi, prihvata vas kakvi jeste. Kada vas neko voli, jednostavno ste savršeni, idealni, kakvi jeste. A ako ljubavnici takođe pokušavaju da poprave jedno drugo, oni nisu ljubavnici. Opet postoji čitava igra. Ljubav vas prihvata kakvi jeste, a kroz ovo prihvatanje događa se transformacija. Po prvi put ste spokojni i možete se opustiti, i to će na kraju postati molitva.

Samo onda kada ste mirni i opuštteni, zahvalnost se javlja. Upravo zahvalnost da se postoji, tako je lepa i ekstatična. Vi ne zahtevate ništa u molitvi, jednostavno ste zahvalni. Molitva je iskazivanje zahvalnosti, blagodarenje; nije to prošenje nečega od Boga. Prosjaci nikada nisu ljudi koji mogu moliti. Blagodarenje, duboka zahvalnost: »šta god da si mi dao previše je, ja to zapravo nikada nisam zaslužio.« Ceo život, kroz ljubav, postaje dar božanskog, i onda se osećate zahvalni. A iz zahvalnosti nastaje miris molitve.

To je vrlo suptilan proces; iz ljubavi prihvatanje vas samih i drugog; kroz prihvatanje ljubavi, transformacija i vizija da ko god, šta god vi jeste, vi ste savršeni i celina vas prihvata. Onda zahvalnost; onda se javlja molitva. To nije verbalno; jednostavno čitavo srce je ispunjeno zahvalnošću. Molitva nije čin, molitva je način postojanja. Kada postoji stvarna molitva, vi ne molite, vi ste molitva. Sedite u molitvi, stojite u molitvi, krećete se u molitvi, dišete u molitvi.

Svetlucanje ili letimično sagledavanje će doći iz ljubavi. Jeste li ikada bili u ljubavi? Onda dišete u ljubavi, onda hodate u ljubavi. Onda vaš korak ima kvalitet plesa koji čak drugi mogu videti. Onda vaše oči imaju svetlost, različitu svetlost za njih. Onda vaše lice ima sjaj. Onda vaš glas u sebi ima pesmu.

Čovek koji nikada nije voleo hoda kao da se vuče. Čovek koji je voljen leti kao na krilima vetra. Čovek koji nikada nije voleo, ne može plesati, jer ne zna u svom unutrašnjem biću šta je ples. On gotovo nikada ne može biti ekstatičan - tužan, zatvoren, skoro mrtav, gotovo živeći u grobu. Ljubav vam dozvoljava da se krećete prema drugom, a kada se energija kreće prema drugom, vi postajete dinamični. Kada se energija kreće prema drugom, i od drugog prema vama, odjednom stvarate most između sebe i drugog. A taj most će vam dati prvo letimično sagledavanje, prvu skicu šta je molitva. To je most između vas i celine.

Ne mogu shvatiti kako je ikome moguće da dođe do molitve bez prolaska kroz ljubav, stoga ne budite preplašeni od ljubavi. Umrите u ljubavi kako biste se mogli ponovo roditi. Izgubite sebe u ljubavi, tako da biste postali opet sveži i mladi. Inače ne postoji mogućnost za molitvu. Ne osećajte se beznadežno što se tiče ljubavi, jer to je jedina nada. Isus kaže: »Ako so izgubi svoju slanost, kako onda može ponovo posoliti?« A ja vam kažem, ako ljubav postane beznadežna, onda nema nade, jer ljubav je jedina nada. Odakle ćete onda ponovo zadobiti nadu?

Ne odbacujte napor, ne prihvatajte neuspeh. Neko postoji za vas; vi postojite za nekoga. Ako žeđ postoji, mora biti vode. Ako glad postoji, mora biti hrane. Ako želja postoji, mora biti način da se ispuni. Ne osećajte beznadežnost. Oživite svoju nadu ponovo, jer samo beznadežna osoba je nereligiozna; samo beznadežna osoba je ateista. Ljubav je jedina nada. Kroz ljubav mnoge nove nade će se javiti, jer ljubav je seme najviše nade - one koja je Bog. Uložite svaki napor; ne smeštajte se u toj beznadežnosti. To može biti naporno ali je vredno, jer bez toga ste nasukani i stalno ćete se vraćati natrag u život dok ne naučite lekciju ljubavi. A jednom kada se ljubav nauči, molitva je tako laka. Zapravo, nije potrebno da učite molitvu; ona dolazi sama u ljubavi.

Peto pitanje:

Na koji način bi Patanjđali radio sa neverovatnim neurozama modernog uma?

Baš kao ja! Šta ja ovde radim? Borim se s vašim neurozama. Ego je izvor svih neuroza, jer je ego središte svih lažnosti, svih perversija. Čitav problem je s egom. Ako živite s egom, pre ili kasnije postaćete neurotični. Moraćete da postanete, jer ego je osnovna neuroza. Ego kaže: »Ja sam centar sveta,« što je neistina, ludost. Samo Bog može reći: »Ja«. Mi smo samo delovi, mi ne možemo reći »Ja«. Sama tvrdnja »Ja« je neurotična. Odbacite Ja i sve neuroze iščezavaju.

Između vas i ludih ljudi u ludnici ne postoji velika razlika - samo je razlika u stepenu, ne u nekom kvalitetu ili kvantitetu. Vi možete biti devedeset osam procenata, a oni su otišli izvan sto. Uvek možete i vi takođe otići preko sto, razlika nije velika.

Idite ponekad u ludnice i posmatrajte, jer to može takođe postati vaša budućnost.

Posmatrajte ludaka. Šta se njemu dogodilo? To se događa i tebi delimično. Šta se dogodilo ludaku? Njegov ego je postao tako stvaran, a sve drugo je postalo lažno. Čitav svet je obmanljiv; samo njegov unutrašnji svet, ego i njegov svet je pravi. Vi možete ići da vidite prijatelja u ludnici, a on vas možda neće ni pogledati; neće vas čak ni prepoznati, ali govori svom nevidljivom prijatelju - koji stoji sa strane pored njega. Vi niste prepoznati, ali izmišljotina njegovog uma je prepoznata kao prijatelj, i on mu govori i on odgovara.

Lud čovek je onaj čiji ga je ego potpuno zaposeo. Upravo je suprotan slučaj sa prosvetljenim čovekom, koji je potpuno odbacio ego. Onda je on prirodan. Bez ega vi ste prirodni, kao što reka teče prema okeanu, ili vetar prolazi kroz borove, ili oblak plovi po nebu. Bez ega vi ste opet deo ove ogromne prirode, opuštene i prirodni. S egom postoji napetost. Sa egom vi ste odvojeni. S egom ste odsekli sebe od svih odnosa. Čak i ako se upustite u veze, vi to činite vrlo obazrivo. Ego vam neće dopustiti da se krećete ni u čemu potpuno. On uvek zadržava sebe.

Ako mislite da ste središte egzistencije, onda ste ljudi. Ako mislite da ste samo talas u okeanu, deo celine, neko sa celinom, onda nikada ne možete poludeti. Da je Patanjđali ovde, učinio bi istu stvar koju ja činim. Zapamtite dobro da se situacija razlikuje, ali čovek je skoro isti.

Sada postoji nova tehnologija. Toga nije bilo u Patanjđalijevim danima - nove kuće, nove sprave. Sve se promenilo oko čoveka, ali čovek je ostao isti. U danima Patanjđalija čovek je takođe bio isti, gotovo isti. Ništa se mnogo nije promenilo u čoveku. Ovo treba zapamtiti, inače čovek počinje da oseća da je moderan čovek na neki način osuđen, odbačen - ne. Može biti da ste ljudi za kolima; vi biste želeli sportska kola i vrlo ste napeti i željni toga. Naravno, nije bilo automobila u Patanjđalijevim danima, ali ljudi su bili ljudi za volovskim kolima. Čak i sada, ako odete u indijsko selo, čovek koji ima volovska kola upravo je kao

čovjek koji ima rols rojs u Londonu; zaprežna dvokolica ili rols rojs nema razlike; ego je ispunjen na isti način. U selu, volovska kola će činiti isto. Objekti ne čine veliku razliku. Um čoveka, ako je egocentričan, uvek će naći nešto, stoga to nije problem.

Moderan čovek nije moderan. Samo moderan svet jeste moderan. Čovek ostaje vrlo drevan i star. Mislite li da ste moderni? Kada pogledam u vaša lica ja prepoznajem drevna lica. Bili ste ovde mnogo, mnogo života i ostali ste skoro isti. Niste naučili ništa jer opet radite isto - opet i opet ista navika. Objekti su se promenili ali čovek je ostao baš isti. Ništa se mnogo nije promenilo. Ništa se mnogo ne može promeniti dok vi ne preduzmete korake da to promenite. Dok transformacija ne postane vaše srce, dok preobražaj sasvim ne postane pulsiranje vašeg srca i dok ne razumete glupost uma, i ne razumete bedu njegovu... i onda načinite skok izvan njega.

Um je vrlo star. Um je vrlo, vrlo drevan. U stvari, um nikada ne može biti nov, nikada ne može biti moderan. Samo ne-um može biti nov i moderan jer samo ne-um⁷⁵ može biti svež, svakog momenta nov. Ne-um se nikada ne akumulira. Ogledalo je uvek čisto; nikakva prašina se ne sakuplja na njemu. Um je jedan akumulator; nastavlja da akumulira. Um je uvek star; um nikada ne može biti nov. Um nikada nije iskonski; samo ne-um je izvoran, iskonski.

Zbog toga čak i naučnici osećaju da kada je načinjeno određeno otkriće, to nije načinjeno umom, već samo u procepima gde um ne postoji - ponekad u spavanju.

Baš kao Arhimed koji je pokušavao i pokušavao da reši određeni matematički problem i nije ga mogao rešiti - pokušavao je i pokušavao, naravno s umom, ali um vam može dati samo odgovore koje on već zna. Ne može dati ništa nepoznato. To je kompjuter; čime god ste ga nahranili, on može odgovoriti. Ne možete pitati ništa novo. Kako se od sirotog uma očekuje da kaže nešto novo? To je jednostavno nemoguće! Ako znam vaše ime, mogu ga zapamtiti, jer um je pamćenje i sećanje. Ali ako ne znam vaše ime i pokušavam i pokušavam, kako se mogu setiti onoga što nije tu?

Onda se odjednom to dogodilo. Arhimed je radio i radio, i to naporno, jer kralj je čekao na njega. A jednog jutra se kupao, nag, opušten u vodi, i odjednom je zaiskrilo, izbilo na površinu niotkuda. Iskočio je iz kupatila. Bio je u stanju ne-uma. Nije čak ni pomislio da je nag, jer je to deo njegovog uma. Nije mogao ni da pomisli da će sa izlaskom na ulicu bez odeće ljudi pomisliti da je lud. Taj um, koje mu je dalo društvo, nije postojao, nije funkcionisao. On je bio u stanju bez-uma, u vrsti *satoria*. Istrčao je na ulicu izvikujući »Eureka, eureka!« - uzvikujući »otkrio sam,« a ljudi koji su naravno pomislili da je poludeo, pitali su: »Šta si otkrio, go, trčeći po ulici?« Zadržan je na kapiji, jer je pokušavao da uđe u kraljevu palatu, vičući »Eureka!« Bio bi uhapšen da ga prijatelji nisu izbacili i odveli kući, pitajući: »Šta radiš? Čak i ako si pronašao nešto, onda idi u prikladnoj odeći, inače bićeš u nevolji.«

Između dva trenutka uma uvek postoji procep bez uma. Između dve misli postoji praznina, interval bez misli. Između dva oblaka možete videti plavo nebo. Vaša priroda je ne-um (bez-uma); tamo nema misli, ničega... ogromna praznina, plavetnilo neba. Um upravo plovi na površini.

To se događalo mnogim ljudima; to se dogodilo gospođi Kiri (Curie); ona je dobila Nobelovu nagradu za trenutak bez uma. Ona je radila, opet na matematičkom problemu - naporno je radila. Ništa nije iz toga dolazilo; meseci su prolazili. Onda jedne noći, odjednom je ustala u snu, otišla do stola, napisala odgovor i vratila se natrag u krevet, i zaboravila sve o tome. Ujutru kada je prišla stolu nije mogla ni da poveruje; odgovor je bio tu. Ko ga je napisao? Onda se ubrzo setila, kao u snu: »Dogodilo se tokom noći...« Ona je prišla i rukopis je bio njen.

U dubokom spavanju um odstupa; ne-um funkcioniše. Um je uvek star; ne-um je uvek svež, mlad, izvoran. Ne-um je uvek kao kap rose ujutru apsolutno svež, jasan. Um je uvek prljav. On to mora biti, on sakuplja nečistoću. Nečistoća je pamćenje.

Kada ja gledam u vas, vidim da je vaš um vrlo star, mnogi prošli životi su se sakupili tu. Ali ja takođe mogu videti dublje. Postoji i vaš ne-um, koji uopšte ne pripada vremenu,

⁷⁵ Odsustvo uma, stanje čiste svesti bez prisustva uma.

dakle niti je on star niti moderan. Čovek je uvek star, ali nešto postoji u čoveku - svesnost - koja nije ni stara niti nova, ili, ona je uvek apsolutno nova.

Šesto pitanje - i to veoma važno:

Mnogi od nas često se uspavamo tokom vaših predavanja ili ulazimo u pospano stanje. Vi ste sigurno videli da se to dešava. Da li je ta pospanost deo nekog kreativnog pozitivnog procesa? Treba li da dopustimo da se to događa bez osećanja krivice, ili treba da uložimo veliki napor da ostanemo svesni?

To je malo komplikovano. Prvo, ima mnogo tipova. Postoji vrsta pospanosti koja dolazi ako me slušate vrlo pažljivo. Onda to nije kao spavanje, to je više slično hipnozi. Vi ste u tako dubokoj usklađenosti sa mnom da vaš um prestaje da funkcioniše. Jednostavno slušate mene, a upravo slušanje mene postaje kao uspavanka. Određena pospanost postoji ako je to slučaj, ali to će doći samo kada me slušate vrlo pažljivo. Onda to nije spavanje. To je lepo, i ne treba da se osećate krivi zbog toga. Ako to nastane slušanjem mene onda nema problema. U stvari, ovo treba da je slučaj, jer onda slušate sve dublje i dublje. Onda prodirem u vas vrlo, vrlo duboko a vi osećate nešto slično dremežu jer um ne funkcioniše. Vi ste opušteni. To je stanje prepuštanja. Dozvoljavate mi da prodirem u vas dublje i dublje. To je dobro, ničega nema pogrešnog u tome. Osećate dremež jer je to pasivnost; niste aktivni; a nije ni potrebno da budete.

Dok me slušate, nema potrebe da budete aktivni, jer ako ste aktivni vaš um će nastaviti da tumači. Ovo je lepo i ne treba da osećate krivicu - dopustite to - i nije potrebno da ulažete nikakav napor da to ometate. Ja ću biti usađen duboko u vama. To je lepo.

U Indiji mi imamo specijalan izraz za to. Patanjđali to zove *joga tandra* - spavanje koje dolazi uz pomoć *joge*. Ako ikako uopšte to radite na pravi način, bićete potpuno opušteni, a ta opuštenost se oseća kao spavanje. To nije spavanje, to je više nalik hipnozi. Reč hipnoza takođe znači spavanje, ali različita vrsta spavanja, u kome su dve osobe u tako dubokoj usklađenosti... Ako vas ja hipnotišem, bićete sposobni da me slušate, i ništa drugo. Hipnotisana osoba sluša samo hipnotizera, nikoga drugog. Isključivo je na njega usredsređena. U ovoj isključivoj usredsređenosti, svesnost otpada a nesvesnost deluje. Vaša dubina sluša moju dubinu; to je komunikacija iz dubine prema dubini. Um nije potreban. Ali stvar koju treba zapamtiti je da treba mene slušati vrlo pažljivo; samo tada će se to dogoditi.

Onda postoji drugi tip spavanja; vi me ne slušate, samo sedite ovde toliko dugo da osećate pospanost, ne slušate me, ili šta god da ja govorim previše je za vas; osećate malo dosadu. Šta god da ja kažem, osećate tako monotono - to i jeste, jer sve što ja kažem jeste jedna melodija, melodična pesma. Ja pevam jednu melodiju na milion načina; Patanjđali, Buddha, Isus, samo su izgovori. Ja pevam jednu melodiju. To je monotono. Ako osećate da je to monotono i malo osećate dosadu, ili to ne možete razumeti; to je previše za vas, ili to ide iznad vaše glave, onda takođe možete spavati, ali to spavanje nije dobro. Onda ne treba da dolazite da me slušate, jer u stvari vi ne slušate, vi spavate. Stoga, zašto biste bili fizički ovde? Nema potrebe.

Postoji takođe treći tip. U drugom tipu vi morate zaista osećati kvalitet i učiniti veći napor da budete svesni i da me slušate. Onda je moguće prvi tip da se dogodi. Onda postoji treći tip koji nije povezan bilo sa slušanjem ili vašim bivanjem u stanju monotonije. To dolazi iz vaše fiziologije. Možda niste spavali dobro noću. Mali broj ljudi spava dobro, stoga kada niste dobro spavali noću malo ste umorni. Gladni ste spavanja, sedite ovde u jednom položaju stalno s istim čovekom, slušate stalno isti glas, vaše telo počinje da oseća pospanost. To dolazi iz vašeg tela.

U tom slučaju uradite nešto sa svojim spavanjem. Ono mora da se učini dubljim. Nije mnogo u pitanju vreme - možete spavati za osam sati, ali ako to nije duboko osetićete glad za spavanjem, izgladnelost - u pitanju je dubina.

Svake noći pre nego što odete na spavanje uradite malu tehniku, a to će vam strahovito pomoći. Isključite svetlo, sednite u svoj krevet spremni za spavanje, ali sedite za petnaest minuta. Zatvorite oči, i onda počnite s bilo kojim monotonim besmislenim zvukom, na

primer; la, la, la - i čekajte da um doda nove zvukove. Jedina stvar koju treba zapamtiti je da ovi zvukovi, ili reči, ne treba da budu ni iz jednog jezika koji znate. Ako znate nemački, engleski, italijanski, onda ne treba da budu italijanski, nemački, engleski. Svaki drugi jezik je dozvoljen koji ne znate - tibetanski, kineski, japanski. Ali ako znate japanski, onda on nije dozvoljen, onda je italijanski izvanredan. Govorite neki jezik koji ne znate. Bićete u teškoći za nekoliko sekundi, samo prvog dana, jer kako da govorite jezik koji ne znate? On se može govoriti, a jednom kada to započne, besmislenim rečima, samo da se odstrani svest i dozvoli nesvesnom da govori...

Kada nesvesno govori, nesvesno ne zna nijedan jezik. To je vrlo, vrlo stara metoda. Dolazi iz Starog Zaveta. U tim danima se zvala *glossolalia*, a nekoliko crkava u Americi je još koriste. Oni to nazivaju »govorenje jezicima«. To je divna metoda, jedna od najdubljih i prodire u nesvesno. Započinjete sa la, la, la, a onda sve što dođe vi nastavite. Samo ćete prvog dana osećati malo teškoće. Jednom kada to dođe, vi znate majstoriju toga. Onda za petnaest minuta, koristite jezik koji vam dolazi, a koristite ga kao jezik; zapravo vi govorite s njim. Ovo će opustiti svesnost tako duboko; petnaest minuta i onda ćete jednostavno leći i uspavati se. Vaše spavanje će biti dublje. Za nekoliko sedmica osetićete dubinu u svom spavanju, a ujutru ćete se osećati potpuno sveži. Onda, čak i ako pokušam, ja vas ne mogu uspavati.

Prvi tip je lep; treći tip je jedna vrsta fiziološkog gladovanja - to je bolesno. Treći tip mora da bude razmatran; prvi tip mora da bude dopušten. Zbog drugog tipa, vi se možete osećati krivim i učiniti svaki napor da izađete iz toga.

Poslednje, sedmo pitanje:

Pošto je moderan čovek u takvoj žurbi, a Patanjđalijeve metode izgleda da uzimaju tako mnogo vremena, kome se vi obraćate ovim predavanjima?

Da, moderan čovek je u žurbi, a baš suprotno će biti korisno. Ako ste u žurbi, onda će Patanjđali biti koristan jer on nije u žurbi. On je lek. Vašem umu treba protivotrov. Pogledajte to na ovaj način; jer zapadni um naročito - a sada nijedan drugi um ne postoji, samo zapadni um je manje ili više svuda, čak i na Istoku - jeste u žurbi. Zbog toga je postao zainteresovan za *zen*, jer *zen* daje obećanje iznenadnog prosvetljenja. *Zen* izgleda kao instant kafa, i ima izvesnu privlačnost. Ali ja znam da *zen* neće pomoći, jer privlačnost nije od *zena*, privlačnost je zbog žurbe. A onda vi ne razumete *zen*.

Na Zapadu, šta god da se govori o *zenu* gotovo je neistina; to ispunjava potrebu uma koji je u žurbi, ali to nije pravi *zen*. Ako odete u Japan i pitate *zen* ljude, oni čekaju trideset godina, četrdeset godina da se dogodi prvi *satori*. Čak i za iznenadno prosvetljenje čovek mora naporno da radi. Prosvetljenje je iznenadno, ali priprema je vrlo duga. To je baš kao ključanje vode, grejete vodu; na određenom stepenu, na sto stepeni, voda naglo isparava. Upravo isparavanje je iznenadno, ali grejanje morate da podignete do sto stepeni. Grejanje će trajati, i ono zavisi od vašeg intenziteta.

Ako ste u žurbi vi nemate nikakvo zagrevanje, jer u žurbi ćete morati da imate *zen satori*, ili prosvetljenje, upravo usput, ako može da se dobije, ako može da se kupi. Jureći, vi biste želeli da ga zgrabite iz nečijih ruku. To se ne može uraditi na taj način. Postoji cveće, sezonsko cveće; zasadite seme i za tri sedmice biljka postaje spremna, a za tri meseca procveta, nestane, iščezne. Ako ste u žurbi, biće bolje da se interesujete za droge nego za meditaciju, *jogu*, *zen*, jer droge vam mogu dati snove - trenutne snove - ponekad o paklu, ponekad o raj. Onda je marihuana bolja nego meditacija. Ako se žurite, onda ništa večno ne može da vam se dogodi, jer večnost traži večno čekanje. Ako tražite da vam se večnost dogodi, morate biti spremni za nju. Žurba neće pomoći.

Ovo su *zen* izreke: *Ako ste u žurbi, nikada nećete stići. Možete stići čak i sedeći, ali u žurbi nikada nećete stići. Samo nestrpljenje je prepreka.*

Ako ste u žurbi onda je Patanjđali protivotrov. Ako niste ni u kakvoj žurbi onda je *zen* takođe moguć. Ova tvrdnja će izgledati kontradiktorna, ali to je tako. Takva je realnost,

kontradiktorna. Ako ste u žurbi, onda ćete morati da čekate mnogo života pre nego što vam se prosvetljenje dogodi. Ako niste u žurbi, onda se to odmah sada može dogoditi.

Ispričaću vam jednu priču koju veoma volim. To je jedna stara indijska priča. Narada, glasnik između neba i zemlje, mitološka figura, išao je na nebo. On je baš kao poštar; neprekidno ide gore i dole, donoseći poruke odozgo, noseći poruke odozdo. On radi svoj posao. Išao je na nebo i baš je prolazio pored jednog vrlo, vrlo starog monaha koji je sedeo ispod drveta sa svojom *malom*, svojim brojanicama, pevajući Ramino ime. Pogledao je u Naradu i rekao: »Kuda ideš? Ideš li na nebo? Učini mi onda jednu uslugu. Pitaj Boga koliko još moram čekati« - čak i u samom pitanju, postojalo je nestrpljenje - »podseti ga takođe,« rekao je monah, »da sam za tri života sprovodio meditaciju i uzdržavanje, i sve što se moglo uraditi, ima granice za sve.« Zahtev, očekivanje, nestrpljenje... Narada je rekao: »Idem i pitaću.«

Baš pored starog monaha, pod drugim drvetom mlad čovek je plesao i pevao ime Boga. Šaleći se Narada ga je pitao: »Da li bi ti takođe želeo da pitam za tebe, koliko vremena će ti trebati?« Ali mladić je bio toliko u ekstazi da nije mario, nije ni odgovorio.

Posle nekoliko dana Narada se vratio natrag. Rekao je starcu: »Pitao sam Boga, on se nasmejao i rekao, najmanje još tri života«. Stari čovek je bacio svoju *malu* i rekao: »To je nepravda! Sve što kaže Bog baš je pogrešno!« Bio je jako ljut. Onda je Narada prišao mladiću koji je još plesao i rekao: »Čak i ako ti nisi tražio, ja sam pitao, ali bojim se da ti sada kažem, jer se ovaj starac toliko naljutio, čak bi me i udario«. Mladić je i dalje igrao, nezainteresovan. Narada mu je rekao: »Pitao sam njega, i Bog mi je rekao da kažem mladiću da izbroji lišće na drvetu ispod koga pleše, isti broj puta će se roditi ponovo dok ne dostigne...« Mladić je slušao, ušao u ekstazu, smeja se, skakao i slavio. Rekao je: »Tako brzo?« Jer zemlja je puna drveća, miliona i miliona. A samo koliko je ovih ovde listova, toliko puta će se ponovo roditi? Tako brzo? Bog je beskonačno saosećajan, a ja nisam vredan toga! Čim je to rekao odmah je postigao... Tačno tog momenta telo je otpalo. Baš tog trenutka on je postao prosvetljen.

Ako ste u žurbi, za to će trebati više vremena. Ako niste u žurbi, moguće je baš ovog trenutka.

Patanđali je protivotrov za one koji su u žurbi, a *zen* je za one koji nisu u žurbi. A baš se obrnuto događa; ljudi koji su u žurbi postaju zainteresovani za *zen*, a ljudi koji nisu u žurbi zainteresovani su za Patanđaliju. To je pogrešno. Ako ste u žurbi onda Patanđali... jer on će vas povući dole i dovesti do vaših čula, a govoriće vam o stazi toliko dugo da će to biti šok za vas. A ako mu dozvolite da uđe u vas, vaša žurba će iščeznuti.

Zbog toga ja govorim; govorim o Patanđaliju zbog vas. Patanđali će sniziti vaše nestrpljenje; povući će vas dole, natrag u realnost. Dovešće vas do vaših čula.

Poglavlje 7 MIŠLJENJE O NE-MIŠLJENJU

7. marta 1975. pre podne u Buddha dvorani

I, 46: *ta eva sabijah samadhih.*

Ove [gore navedene »sedinjenosti« (*samapatti*)] još predstavljaju [takozvane] »usredsređenosti s klicom« [nesavršenstva].

I, 47: *nirvicaravaišaradye 'dhyatmaprasadah.*

[Tek] kroz vedrinu (*vaišaradya*) proisteklu iz duševne nepomućenosti (*nirvicara*) javlja se »najdublji unutrašnji mir« (*adhyatmaprasada*).

I, 48: *rtambhara tatra prajna.*

Tek tada [»u tom miru«] Spoznaja (*prajna*) je istinosna (*rtambhara*).⁷⁶

⁷⁶ Valja izričito naglasiti ovaj važan momenat jogističke »gnoseološke« koncepcije. Naime, tek tamo gde je svaki unutarnji pokret zaustavljen, stvoreni su uslovi za usklađenje, poistovećenje, »Istinu« (*rta*) koja znači

Kontemplacija nije meditacija. Postoji velika razlika, ne samo u kvantitetu nego i u kvalitetu. One egzistiraju na različitim ravnima. Njihove dimenzije su potpuno različite; ne samo različite, nego dijametralno suprotne.

Ovo je prva stvar koju treba razumeti. Kontemplacija se bavi s nekim objektom; to je kretanje svesti prema (nečem) drugom. Kontemplacija je izlaženje pažnje, kretanje prema periferiji, odlaženje daleko od centra. Meditacija je kretanje prema centru, daleko od periferije, daleko od drugog, svega ostalog. Kontemplacija je uperena prema drugome, a meditacija prema sebi. U kontemplaciji postoji dualnost. Postoje dvoje: kontemplator i kontemplirano. U meditaciji postoji samo jedno.

Engleska reč »meditacija« nije sasvim dobra, ne daje pravi smisao *dhyane* ili *samadhia*, jer sama reč »meditacija« daje izgled kao da meditirate o nečemu. Dakle pokušajte da razumete, kontemplacija je meditiranje na nečemu; meditacija nije meditiranje na nečemu, nema kretanja dalje od centra, uopšte nema kretanja... upravo postojite samo vi, tako totalno da nema čak ni treperenja, unutrašnji plamen ostaje nepomičan. Drugi je iščezao; samo vi jeste. Ni jedna jedina misao ne postoji. Čitav svet je iščezao. Samo vi jeste, u svojoj apsolutnoj čistoti. Kontemplacija je baš kao ogledalo koje odražava nešto; meditacija je jednostavno samo odražavanje, ne odražavanje nečega - samo čista sposobnost, mogućnost da odrazi, ali ne stvarno odražavanje nečega.

Sa kontemplacijom možete dostići do *nirvičara samadhia* - do *samadhia* bez misli - ali u *nirvichari* jedna misao ostaje, a to je misao o nemanju misli. To je takođe misao, zadnja, sasvim poslednja, ali ona ostaje. Čovek je svestan da nema misli, zna da nema misli. Međutim šta je to znanje o nemanju misli? Ogromna promena se dogodila, misli su iščezle, ali sada, nijedna misao nije sama postala objekat. Ako kažete »ja znam prazninu,« onda to nije dovoljno praznina; misao o praznini postoji. Um još funkcioniše, funkcioniše na vrlo, vrlo pasivan, negativan način - ali još funkcioniše. Vi ste svesni da postoji praznina. Dakle, šta je ta praznina koje ste svesni? To je vrlo suptilna misao, najsuptilnija, poslednja izvan koje objekat potpuno iščezava.

Dakle, kad god sledbenik dođe kod *zen* majstora vrlo srećan sa svojim postignućem i kaže »postigao sam prazninu,« majstor kaže, »idi i zbac tu prazninu odmah, ne donosi je ponovo meni. Ako si zaista prazan, onda takođe ne postoji misao o praznini.«

To je ono što se dogodilo u čuvenoj priči o Subhuti. On je sedeo ispod drveta bez misli, čak i bez misli o ne-misli. Odjednom je cveće počelo da pada. On je bio zapanjen »šta se događa?« pogledao je okolo; cveće i cveće je pljuštalo s neba. Videvši da je začuđen, bogovi su mu rekli: »Ne budi zaprepašćen. Čuli smo danas najveću propoved o praznini. Ti si je održao. Pravimo slavlje, i bacamo ovo cveće na tebe kao simbol, ceneći i slaveći tvoju besedu o praznini«. Subhuti mora da je slegao svojim ramenima i rekao: »Ali ja je nisam izgovorio«. Bogovi su rekli: »Da, nisi je izgovorio, niti smo je mi čuli - to je najveća beseda o praznini«.

Ako govorite, ako kažete »ja sam prazan,« propustili ste stvar. Do mišljenja o nemanju misli jeste *nirvičara samadhi*, bez kontemplacije. Ali još zadnji deo... slon je prošao, ali rep je preostao - poslednji deo - a ponekad se rep pokazuje većim nego slon jer je tako tanan. Lako je da se odbace po strani misli. Kako da se odbaci praznina? Kako da se odbaci nemanje misli? To je vrlo, vrlo suptilno; kako shvatiti to? To je ono što se desilo kada je *zen* majstor rekao sledbeniku: »Idi i odbaci tu prazninu!« Sledbenik je pitao: »Ali kako da odbacim prazninu?« Onda je majstor odgovorio: »Onda je odnesi odavde; idi odbaci je, ali nemoj stajati ispred mene sa prazninom u svojoj glavi; uradi nešto!«

usklađenost. Jer, pokret, čak i onaj suptilni kao što je poimanje, intelektualno zahvatanje, krije u sebi mogućnost, rizik opiranja, nesklada, a samim tim i neugode, iščašenosti, bola (*duhkha*). Istina shvaćena kao sklad, kao poistovećenje sa izvesnom prestabiliranom »formom« (*dharma*) ili »oblikom«, odnosno »prirodom« (*rupa*), kao nekakav primordijalni ritam (reč sa kojim *rta* ima i etimološku srodnost) - ne zbiva se, dakle, u poimanju (kao operaciji), a pogotovu ne na nivou diskurzivnog i verbalnog zaključivanja. Sledeći aforizam izričito naglašava ovaj vrlo specifičan smisao koji *prajna* poseduje. (Komentar Z.Z.)

To je vrlo suptilno. Čovek se može lepiti uz to, ali onda vas um obmanjuje na poslednjoj stvari. 99.9% stvari vi ste postigli; još zadnji korak, sto stepeni se kompletira i vi isparite.

Do ovog mesta, Patanjđali kaže to je *samadhi* bez kontemplacije - *nirvičara samadhi*. Ako postignete ovaj *samadhi*, vi ćete postati vrlo, vrlo srećni, smireni, bezbrižni. Bićete unutra uvek sabrani, bez prekida. Imaćete kristalizaciju; nećete biti običan čovek. Izgledaćete gotovo kao natčovek, ali ćete morati stalno da se vraćate natrag. Bićete rođeni, umrećete.

Točak reinkarnacije se neće zaustaviti jer nemanje misli je baš kao fino seme; mnogo života će proizaći iz njega. Seme je vrlo suptilno, drvo je veliko, ali celo drvo je skriveno u semenu. Seme može biti seme gorušice, tako malo, ali ga ono nosi u sebi. Ono je nabijeno, ono ima nacrt; ono stalno može donositi čitavo drvo. A iz semena mogu nastati milioni semenki. Jedno malo seme gorušice može ispuniti čitavu zemlju vegetacijom.

Nemanje misli je najsubtilnije seme. Ako ga vi imate, Patanjđali to naziva »*samadhi* sa semenom,« *sabiđa samadhi*. Vi ćete nastaviti da dolazite, točak će nastaviti da se okreće - rađanja i umiranja, rađanja i umiranja. To će biti ponavljano. Još niste spalili seme.

Ako možete spržiti ovu misao o nemanju misli, ako možete spaliti ovu misao o ne-sebi, ako možete izgoreti ovu misao o ne-egu, samo onda se dešava *nirbiđa samadhi*, *samadhi* bez semena. Onda nema rađanja, nema smrti. Vi ste transcendirali čitavo kruženje, otišli ste izvan. Sada ste čista svesnost. Dualnost je odbačena, vi ste postali jedno. Ovo jedinstvo, ovo otpadanje od dualnosti je otpadanje od života-i-smrti. Ceo točak odjednom staje - vi ste izvan noćne more.

Sada ćemo ući u *sutre*. One su vrlo, vrlo lepe. Pokušajte da ih razumete. Duboko je njihovo značenje. Morate biti vrlo, vrlo svesni da razumete suptilne nijanse.

Ovi samadhiji koji rezultiraju iz meditacije na objektu jesu samadniji sa semenom, i ne daju oslobođenje od kruga ponovnog rađanja.

Ovi samadhiji koji rezultiraju iz meditacije na objektu... Možete meditirati na bilo kom objektu, bilo materijalnom ili svetom. Predmet može da bude novac, ili predmet može da bude *moksha*, krajnje postignuće oslobođenja. Predmet može da bude kamen ili *kohinor* dijamant; nema razlike. ***Ako objekat postoji, um postoji; s objektom, um se nastavlja. Um ima kontinuitet kroz objekat.*** Um se neprekidno hrani kroz drugo. A kada drugo postoji, vi ne možete znati sebe; čitav um je usredsređen na drugo. ***Drugo treba ukloniti, sasvim ukloniti, tako da ne postoji ništa za vas da mislite, da ne postoji ništa čemu biste dali svoju pažnju, da nikuda ne možete da se krećete.***

Sa objektom, Patanjđali kaže da ima mnogo mogućnosti; možete biti u odnosu sa objektom kao što razmišljanje biva; možete misliti logično o objektu - tome Patanjđali daje ime *savitarka samadhi*. To se događa mnogo puta; kada naučnik posmatra objekat on postaje potpuno smiren; nijedna misao se ne kreće na nebu njegovog bića; on je tako mnogo apsorbovan objektom. Ili ponekad je dete koje se igra svojom igračkom tako apsorbovano da se um potpuno, gotovo potpuno zaustavio. Postoji vrlo duboka smirenost. Objekat uzima svu vašu pažnju, ništa ne ostaje iza. Nije moguća uznemirenost, nikakva napetost nije moguća, nikakva muka nije moguća, jer ste potpuno apsorbovani u objektu, ušli ste u objekat.

Naučnik, veliki filozof... to se dogodilo Sokratu; on je stajao jedne noći; bila je noć punog meseca, i posmatrao mesec, postao je apsorbovan... Mora da je bio u onome što Patanjđali naziva *savitarka samadhi*, jer je bio jedan od najlogičnijih ikada rođenih ljudi, jedan od najracionalnijih umova, sam vrhunac racionalnosti. Razmišljao je o mesecu, o zvezdama, noći i nebu, zaboravio je sebe potpuno. Sneg je počeo da pada, ujutru je nađen gotovo mrtav, pola tela mu je bilo pokriveno snegom, smrznut, još je gledao u nebo. Bio je živ, ali smrznut. Ljudi su došli da saznaju gde je bio, a onda su ga našli kako stoji; čitave noći je stajao ispod drveta. Onda su pitali: »Zašto se niste vratili natrag kući? Sneg je padao i čovek može umreti.« On je odgovorio: »Potpuno sam zaboravio na to. Za mene, on nije padao. Za mene vreme nije prolazilo. Bio sam toliko apsorbovan u lepoti noći, zvezdama, poretku egzistencije i kosmosa.«

Logika je uvek apsorbovana s drugim, sa harmonijom koja postoji u univerzumu. Logika se kreće oko jednog objekta - nastavlja da se kreće okolo, okolo i okolo - i čitavu energiju uzima objekat. To je *samadhi* sa razumom, *savitarka*, ali objekat je tu. Naučni, racionalni, filozofski um dospeva dotle.

Onda Patanjđali kaže da postoji drugi *samadhi*, *nirvitarka*, estetski um - pesnik, slikar, muzičar dosežu do njega. Pesnik ulazi direktno u objekat, ne okolo i okolo, ali još je objekat tu. On možda ne razmišlja o tome, ali njegova pažnja je usredsređena na to. Možda to nije delovanje glave, to može biti srce, ali objekat još postoji, drugo je tu. Pesnik može postići ta vrlo duboka, blažena stanja, ali krug ponovnog rađanja se neće zaustaviti, ni za naučnika ni za pesnika.

Onda Patanjđali dolazi do *savičara samadhia*; logika je otpala, ostala je samo čista kontemplacija - ne o tome - već samo gledanje u to, posmatranje toga, svedočenje toga. Dublja područja se otvaraju ali objekat ostaje tu, a vi ostajete opsednuti s objektom. Vi još niste u svom vlastitom Sopstvu - drugo je tu. Tada Patanjđali dolazi do *nirvičare*.

U *nirvičari* ubrzo objekat biva načinjen suptilnim. To je najvažnija stvar koju treba razumeti; u *nirvičari*, objekat je načinjen više i više profinjenim. Od grubih objekata vi se krećete do suptilnih objekata - od stene do cveta, od cveta do mirisa. Krećete se prema profinjenom. Ubrzo dolazi trenutak kada objekat postaje tako nežan, gotovo kao da ga nema.

Na primer, ako kontemplirate na praznini, objekta skoro nema, ako meditirate na nepostojanju. Čovek mora da misli, mora da meditira, mora da primi u sebe ideju da ništa ne postoji. Neprekidno meditirajući na nepostojanju, dolazi trenutak kada objekat postaje tako suptilan da ne može zadržati vašu pažnju; tako je suptilan da ne postoji ništa na šta bi se kontempliralo, a čovek nastavlja dalje i dalje. Iznenada jednog dana svest odskoči sama od sebe. Ne nalazeći nikakvu redovnu osnovu tamo u objektu, ne nalazeći nikakvo čvrsto uporište, ne nalazeći ništa da prione, svest se odbija i odskače sama od sebe. Vraća se, ona se vraća natrag u svoj vlastiti centar. Onda ona postaje najviša, najčistija, *nirvičara*.

Najviše, *nirvičara*, je kada se svest odbija sama od sebe.⁷⁷ Ako počnete misliti: »Ja sam postigao nemanje misli, i postigao sam nepostojanje«, opet ste stvorili jedan objekat i svest se udaljila. Ovo se događa tragaocu mnogo puta. Neznajući unutrašnje misterije, mnogo puta se bacate na samog sebe. Ponekada dodirnete svoj centar, i opet izlazite iz njega. Odjednom se javlja ideja: »Da, ja sam postigao«. Osećate se tako blaženi, prirodno je da se ta ideja pojavi. Inače ako se ideja pojavi, opet ćete postati žrtva nečega što je objektivno. Čist subjekt se gubi; jedinstvo postaje dvoje. Opet ima dualnosti.

Čovek mora biti svestan da ne dozvoli ideju o nemanju misli. Nemojte pokušavati - kad god se nešto slično ovome dogodi, ostanite u tome. Ne pokušavajte da mislite o tome, ne pokušavajte da pravite ikakvu pretstavu o tome; uživajte u tome. Možete plesati, neće biti nevolje, ali ne dozvoljavajte verbalizaciju, ne dozvoljavajte jezik. Plesanje vam neće smetati, jer u plesu vi ostajete jedinstveni.

U *sufi* tradiciji, ples se koristi da se izbegne um. Na poslednjem stupnju, *sufi* majstori kažu: »Kad god dođete do tačke da je objekat iščezao, odmah započnite da plešete tako da se energija pomeri u telo, a ne u um. Odmah uradite nešto, ma šta, i biće od pomoći.«

Zen majstori kada to dostignu počinju da se smeju pravim trbušnim smehom, sličnim rikanju, lavovskom rikanju. Šta oni rade? Energija je tu i po prvi put je jedinstvena. Ako dopustite bilo šta drugo u umu, odmah tu postoji podela, podela u vašim starim navikama. To će potrajati za nekoliko dana. Skočite, trčite, plešite, izvršite koristan trbušni smeh, učinite nešto tako da se energija uputi u telo, a ne u glavu. Zato što energija je tu, i stari mentalni obrazac je tu, on može opet da se pokrene...

Mnogi ljudi mi dolaze, a kad god se to dogodi, nastaje najveći problem - kažem najveći, jer to nije običan problem. Um odmah zgrabi to i kaže: »Da, postigao si.« Ego je ušao, um je ušao, sve se gubi. Jedna ideja i odmah postoji ogromna podela. Plesanje je dobro. Možete plesati - neće biti problema oko toga. Možete biti ekstatični, možete proslavljati. Otuda ja stavljam naglasak na slavlju.

⁷⁷ Postigavši zrelost da se odbija od svih objekata, u nižim oblicima *samadhija*, svest se odbija i od same sebe, ne vezuje se ni za samu sebe.

Posle svake meditacije slavite, tako slavljenje postaje deo vas, a kada se krajnje dogodi, moći ćete da slavite.

Ovi samadhiji koji nastaju iz meditacije na nekom objektu jesu samadhiji sa semenom, i ne daju vam slobodu od kruga rađanja i umiranja.

Ceo problem je kako da se bude oslobođen od drugog, od objekta. Objekat je ceo svet. Vi ćete stalno iznova dolaziti ako objekat postoji, jer sa objektom postoji želja, sa objektom postoji mišljenje, sa objektom postoji ego, sa objektom vi postojite. Ako objekat otpadne, vi ćete odjednom otpasti, jer objekat i subjekat mogu postojati samo zajedno. Oni su delovi jedan drugog; samo jedan ne može postojati. To je baš kao novčić; glava i pismo postoje zajedno. Ne možete sačuvati jedno, a baciti drugo. Ne možete sačuvati glavu, a odbaciti rep - oni su zajedno. Ili ih sačuvate zajedno, ili ih oboje odbacite. Ako odbacite jedno, drugo je isto odbačeno. Subjekt i objekat su zajedno; oni su jedno, aspekti jedne stvari. Ako objekat otpadne, čitava konstrukcija subjekta se odmah ruši; onda više niste stara osoba. Onda ste izvan, a jedino izvan je ono što je izvan života i smrti.

Moraćete da umrete, moraćete da budete ponovo rođeni. Dok umirete, baš kao drvo, sakupljate sve svoje želje ponovo u semenu. Ne idete vi u naredno rođenje; seme leti i odlazi u drugo rođenje. Sve željeno što ste živeli - vaše frustracije, vaši neuspesi, vaši uspesi, vaše ljubavi, vaše mržnje - dok umirete, sva energija se sakuplja u seme. To seme je od energije, to seme iskače iz vas, pomera se u matericu. Opet to seme ponovo vas stvara, baš kao seme u drvetu. Kada će drvo umreti, ono sačuva sebe u semenu. Kroz seme drvo nastavlja da postoji; kroz seme vi nastavljate da postojite. Zbog toga Patanjđali to zove *sabiđa samadhi*. Ako objekat postoji vi ćete morati stalno da se rađate, moraćete da prolazite kroz istu bedu, isti pakao koji je život, dok ne postanete bez semena.

A šta znači bez semena? Ako objekat više ne postoji, nema semena. Onda sve vaše prošle karme jednostavno iščeznu, jer u stvari ništa niste učinili. Sve je učinio um - ali vi ste bili identifikovani, mislili ste da ste vi um. Sve je učinilo telo - ali vi ste bili identifikovani, mislili ste da ste telo.

U samahiju bez semena, kada samo svest postoji u svojoj potpunoj čistoti, po prvi put razumete celu stvar: da nikada niste bili činilac. Nikada niste želeli ni jednu jedinu stvar. Nije potrebno da želite, jer sve je u vama. Vi ste glavni. Bilo je smešno s vaše strane da želite, a zato što ste želeli postali ste prosjak.

Obično mislite drugačije - mislite da zato što ste prosjak, zbog toga želite. Ali u samadhiju bez semena nastaje ovo razumevanje, da je to baš suprotno: zato što želite vi ste prosjak. Okrenuti ste potpuno naopako. Ako želja iščezne, jednostavno odjednom postajete car. Prosjak nikada nije postojao. To je bilo zato što ste želeli, zato što ste previše mislili o objektu, tako ste bili mnogo opsednuti objektom i objektima, da niste imali vremena ni mogućnosti, a ni prostora da gledate unutra. Potpuno ste zaboravili ono što je iznutra. Unutra je božansko, unutra je sam Bog.

Zbog toga hindusi nastavljaju da govore: »*Aham brahmasmi*.« Oni kažu: »Ja sam najviše«. Ali samo kazivanjem toga, to se ne može postići. Čovek mora da dostigne *nirvičara samadhi*. Samo onda *upanišade* postaju istinite, samo onda Bude postaju prave. Vi postajete svedok. Kažete: »Da, oni su u pravu,« jer sada je to postalo vaše vlastito iskustvo.

Pri postizanju najviše faze čistoće samadhija, nastaje duhovna svetlost.

Nirvičara vaisharadye adhyatma prasadah. Ova reč *prasad* je vrlo, vrlo lepa. Ona označava milost. Kada je čovek u svom vlastitom biću namiren, došao kući, odjednom blagoslov... sve što je ikada želeo sada je ispunjeno. Sve što ste želeli da budete, odjednom vi jeste, a niste za to učinili ništa, niste uložili nikakav napor. U *nirvičara samadhiju* čovek dolazi do znanja da u samoj svojoj prirodi, najdubljoj prirodi, on je uvek ispunjen - ostvarenje pleše!

Pri postizanju najveće čistote...

Kakva je ta najviša čistota? Ona gde čak ni misao ni nemanje misli ne postoje. To je najveća čistota; gde je ogledalo jednostavno ogledalo, ništa se ne reflektuje na njemu - jer čak i refleksija je jedna vrsta nečistote. To zapravo ne čini ogledalu ništa, ali još uvek ogledalo nije čisto. Refleksija ne može učiniti ništa ogledalu. Neće ostaviti nikakve otiske, to neće ostaviti nikakve tragove na ogledalu, ali dok to postoji ogledalo je time ispunjeno, nečim drugim. Nešto strano je ušlo; ogledalo nije u svojoj najvećoj čistoti; ogledalo nije bezazleno - nešto je tu.

Kada je um potpuno nestao i kad nema ni ne-uma, nema ni jedne jedine misli ni o čemu, čak ni o stanju bivanja u takvom blaženom trenutku - vi ste jednostavno u toj najvećoj čistoti *nirvičara* stanja *samadhija* - postoji svitanje duhovne svetlosti; mnoge stvari se događaju.

To se dogodilo Subutiju; odjednom se cveće pojavilo bez ikakvog poznatog razloga, a on nije učinio ništa. Da jeste, onda ga cveće ne bi obasulo. On jednostavno nije bio svestan ničega, bio je toliko u sebi - čak bez talasića na površini svesnosti, nije čak bilo ni odraza u ogledalu, nije bilo čak ni oblaka na nebu - ničega.

Obasulo ga cveće... to je ono što Patanjđali kaže: *Nirvičara vaisharadye adhyatma prasadah* - odjednom se spustila milost. U stvari, ona se uvek spuštala.

Vi niste svesni; upravo sada cveće nebeske milosti vas obasipa, ali niste prazni tako da ga ne možete videti. Samo očima praznine cvetovi nebeski se mogu videti, jer oni nisu cvetovi iz ovog sveta, to su cvetovi iz drugog sveta.

Svi oni koji su to postigli slažu se u jednoj stvari: da u tom konačnom postignuću čovek oseća da je bez ikakvog razloga sve već ispunjeno. Čovek se oseća blaženim, a da ništa nije učinio za to. Vi ste uradili nešto oko meditacije, uradili ste nešto oko kontemplacije, učinili ste nešto oko toga kako da se ne vežete za objekat, učinili ste nešto u tom pravcu, ali niste ništa učinili da vas iznenadno blaženstvo zapljusne. Niste učinili ništa da ispunite svoje težnje.

Sa objektom, beda postoji; sa željom - jadan um; sa zahtevajućim, sa jadikujućim umom - pakao. Iznenada kada objekat nestane, pakao takođe iščezava i nebo vas jednostavno zapljuskuje. To je trenutak milosti. Ne možete reći da ste postigli to. Jednostavno možete reći da ništa niste učinili. To je značenje milosti: *prasadah*. To se dešava bez činjenja ičega s vaše strane. Zapravo to se uvek događalo, ali vi ste to nekako propuštali. Tako ste mnogo zauzeti objektima da zbog toga ne možete gledati unutra, šta se tamo događa. Vaše oči nisu okrenute prema unutra, vaše oči se kreću spolja. Vi ste rođeni već ispunjeni. Ne treba vam ništa, ne treba da se pomerite nijedan korak. To je značenje *prasada*.

Postoji svitanje duhovne svetlosti.

Uvek ste bili okruženi tamom. Sa svešću koja se kreće prema unutra dolazi svetlost, i u toj svetlosti saznajete da nije ni bilo tame. Samo niste bili usaglašeni sa sobom; to je bila jedina tama.

Ako razumete ovo, samo sedeći smireno sve je moguće. Ne vršite putovanje i stižete do cilja. Ne radite ništa, a sve se dešava. Teško je razumeti to, jer um kaže: »Kako je to moguće? A ja sam činio tako mnogo. Čak ni onda blaženstvo se nije dogodilo, stoga kako se može dogoditi ako se ne radi ništa?« Svako je u potrazi za srećom, i niko je ne nalazi. I tada um kaže, sasvim logično, ako tako mnogo traganja nije pomoglo, kako može pomoći da se ne traži uopšte? Ljudi koji govore o ovim stvarima mora da su poludeli: »Čovek mora naporno da traži, samo onda je to moguće.« A um nastavlja da kazuje: »Naporno traži, uložiti više napora, trči brzo, jer cilj je tako dalek.«

Cilj je u vama. Nema potrebe ni za kakvom brzinom i nije potrebno nigde ići. Uopšte nije potrebno ništa činiti. Jedina potrebna stvar je da se sedi tiho u stanju nedelovanja, bez ikakvog objekta, baš da se tako potpuno bude sam sa sobom, tako potpuno usredišten, da se čak ni talasić ne pojavi na površini. A onda se događa prasad, milost se spušta na vas,

blagoslovi vas obasipaju, celo vaše biće je ispunjeno s nepoznatim blagoslovom. Onda sám ovaj svet postaje nebo. Onda sám ovaj život postaje božanski. Onda ničega nema pogrešnog. Onda je sve savršeno, kako treba da bude. S vašim unutrašnjim blaženstvom, osećate blaženstvo svuda. S novom percepcijom, s novom jasnoćom, ne postoji drugi svet, ne postoji drugi život, ne postoji drugo vreme. Ovaj trenutak, sama ova egzistencija je jedino što Jeste.

Dok ne osetite Sebe (kao Sopstvo), nastaviće da izostaju svi blagoslovi koje egzistencija daje samo kao dar.

Prasad znači da je to dar od egzistencije. Vi niste to zaradili, ne možete polagati pravo na to. Zapravo, kada tražilac ode, odjednom to je tu.

Za vreme postizanja stadijuma najviše čistote nirvičara samadhija, nastaje duhovna svetlost.

...a vaše unutarnje biće je od prirode svetlosti. Svest je svetlost, svest je jedina svetlost. Vi postojite vrlo nesvesno, radeći stvari, neznajući zašto; želeći stvari, neznajući zašto; tražeći stvari, neznajući zašto; besciljno u nesvesnom spavanju. Somnambulizam⁷⁸ je jedina duhovna bolest - hodanje i življenje u spavanju.

Postanite više svesni. Počnite biti svesni s objektima. Gledajte u stvari s više budnosti. Prolazite pored drveta; pogledajte ga s više budnosti. Zaustavite se za časak, pogledajte u drvo; protrljajte svoje oči, pogledajte u drvo s više budnosti. Saberite svoju svest, pogledajte u drvo i vidite razliku. Odjednom kada ste budni, drvo je drugačije; više je zeleno, više je živo, lepše je. Drvo je isto, samo ste se vi promenili. Pogledajte u cvet kao da čitava vaša egzistencija zavisi od tog pogleda. Dovedite čitavu svoju svest na cvet, i odjednom, cvet se preobražava - on je sjajniji, on je blistaviji. On ima nešto od sjaja večnog, kao da je večno ušlo u prolazno u obliku cveta.

Pogledajte u lice vašeg supruga, vaše žene, vašeg prijatelja, vašeg voljenog, s budnošću; meditirajte na tome, i odjednom ćete videti ne samo telo, nego ono što je izvan tela, što dolazi iz tela. Postoji aura oko tela, od duhovnog. Lice voljenog nije više lice vašeg voljenog; lice voljenog je postalo lice božanskog. Pogledajte u svoje dete. Pogledajte ga kako se igra s potpunom budnošću, svesnošću, i odjednom objekat je preobražen.

Prvo započnite da radite s objektima. Zbog toga Patanjđali govori o drugim *samadhijima* pre nego što govori o *nirvičara samadhiju*, *samadhiju* bez semena. Započnite sa objektima i krećite se prema sve suptilnijim objektima.

Na primer, ptica peva na drvetu; budite budni, kao da u tom momentu vi postojite i pesma ptice - svet ne postoji, nije od važnosti. Usredsredite svoje biće prema pesmi ptice i videćete razliku. Saobraćajna buka više ne postoji, ili postoji na samoj periferiji egzistencije, daleka, udaljena, a mala ptica i njena pesma ispunjavaju potpuno vaše biće - samo vi i ptica postojite. A onda kada pesma prestane, slušajte odsustvo pesme. Onda objekat postaje suptilan, jer...

Pamtite uvek: kada pesma prestane ona ostavlja određen kvalitet u atmosferi - u odsustvu. To više nije isto. Atmosfera se potpuno promenila jer pesma je postojala i onda je pesma iščezla... sada je odsustvo pesme. Posmatrajte to - čitava egzistencija je ispunjena odsustvom pesme. A to je lepše nego pesma, jer je to pesma tišine. Pesma je koristila zvuk, a kada zvuk iščezne, odsustvo koristi tišinu. Nakon što je ptica pevala, tišina je dublja. Ako možete posmatrati to, ako možete biti budni, vi sada meditirate na vrlo suptilnom objektu, vrlo suptilnom objektu. Osoba se kreće, divna osoba se kreće - posmatrajte osobu. A kada ona ode, sada posmatrajte odsustvo; ona je ostavila nešto. Njena energija je promenila sobu; to više nije ista soba.

Kada je Buddha umirao, Ananda ga je pitao... jecao je, lio suze i rekao: »Šta će sada biti s nama? Bili ste ovde a mi nismo mogli postići.«⁷⁹ Sada više nećete biti ovde, šta ćemo mi raditi?« Kaže se da je Buddha odgovorio: »Sada volite moje odsustvo, budite pažljivi prema mom odsustvu.« Za pet stotina godina nikakve statue nisu pravljene, tako da se odsustvo

⁷⁸ Mesečarstvo.

⁷⁹ Ostvariti prosvetljenje.

moglo osećati. A umesto statua samo *bodhi* drvo je bilo naslikano. Hramovi su postojali, ali ne sa Budinom statuom; samo *bodhi* drvo, kameno *bodhi* drvo, u njegovom podnožju je odsustvo Bude, a ljudi bi dolazili i sedeli, posmatrali drvo, i pokušali da opaze odsustvo Buddhe ispod drveta. Mnogi su dostigli vrlo duboku tišinu i meditaciju. Onda, ubrzo je suptilni oblik bio izgubljen i ljudi su počeli da govore: »O čemu meditiramo? Samo drvo postoji, ali gde je Buddha?« Jer da bi se osetio Buddha u njegovom odsustvu potrebna je vrlo, vrlo duboka bistrina i pažljivost. Onda, osećajući da više ljudi ne mogu meditirati na suptilnom odsustvu, stvorene su statue.

Ovo možete činiti sa svakim svojim čulom, jer ljudi imaju različite sposobnosti i senzibilnosti. Na primer, ako imate muzičko uho, onda je dobro da posmatrate i da budete pažljivi sa pesmom ptice. Za nekoliko sekundi ona postoji, a onda nestaje. Onda posmatrajte odsustvo. I bićete ushićeni, ako budete mogli posmatrati odsustvo. Odjednom je objekat postao vrlo suptilan. On će zahtevati više pažnje i više svesnosti nego stvarna pesma ptice.

Ako imate dobar njuh... vrlo mali broj ljudi to ima; čovečanstvo je gotovo potpuno izgubilo njuh. Životinje su bolje, njihovo čulo mirisa je daleko osjetljivije, sposobnije od čovečijeg. Nešto se dogodilo čovekovom nosu, nešto je krenulo loše; mali broj ljudi ima prijemljiv nos; inače, ako vi imate - onda budite blizu cveta, pustite da vas miris ispuni. Ubrzo, kada se udaljite daleko od cveta, vrlo polako, ipak nastavite da budete pažljivi prema mirisu, aromi. Kako se udaljavate, miris će postati sve suptilniji i suptilniji, i trebaće vam više svesnosti da osećate to. Postanite njuh. Zaboravite o celom telu; dovedite svu svoju energiju u nos, kao da samo nos postoji. A uskoro, ako izgubite trag mirisa, krenite napred nekoliko koraka bliže; opet obuhvatite miris, onda natrag, krećite se unatrag. Ubrzo ćete biti sposobni da mirišete sa vrlo, vrlo velike distance - niko neće moći da miriše taj cvet odatle. A onda nastavite da se krećete. Na vrlo jednostavan način činite objekat suptilnim. A onda će doći momenat kada nećete biti sposobni da omirišete miris; sada mirišete odsustvo. Sada mirišete odsustvo, gde je trenutak ranije bio miris, a više nije tu. To je drugi deo njegovog postojanja, odsutan deo, tamni deo. Ako možete mirisati odsustvo mirisa, ako ga možete osetiti, to će načiniti razliku; to čini razliku, onda je objekat postao vrlo suptilan. Dakle, to je stizanje blizu *nirvičara* stanja, (do) stanja *samadhija* bez misli.

Muhamed je koristio - samo jedna prosvetljena osoba - miris kao objekat za meditaciju. Islam je to načinio objektom meditacije. To je lepo.

Zašto je miris iščezao od ljudi? Ima mnogo složenih stvari uključenih u to, ali ja vam ih želim reći samo usput, tako da ih možete zapamtiti. A ako pređete ove barijere, odjednom će se sposobnost mirisa povratiti natrag. Ona je potisnuta.

Morate znati da miris ima jako udela u seksu. Potiskivanje seksa je postalo potiskivanje mirisa. Životinje prvo mirišu telo pre nego što vode ljubav. Zapravo one mirišu seks centar pre nego što vode ljubav. Ako im seks centar da signal: »Da, prihvaćen si, dozvoljeno je« - samo onda oni vode ljubav, inače na drugi način ne.

Ljudsko telo takođe daje mirise - mamljenja, odbijanja, privlačnosti. Telo ima svoj vlastiti jezik i simbole, ali u društvu je vrlo teško da ga omirišete. Ako razgovarate sa svojim prijateljem i njegova žena počne da vas miriše i upućuje vam poziv na seks, šta ćete uraditi? To će biti opasno. Dakle jedini način da civilizacija izađe na kraj s tim je da potpuno uništi miris, jer je to pojava povezana sa seksom. Idete ulicom i žena prolazi; možda nije svesno zainteresovana za vas, ali ona odaje miris, mameći miris. Šta da se radi? Vi želite da vodite ljubav sa svojom ženom. Ona je vaša žena, stoga naravno kada vi želite da vodite ljubav ona mora da vodi ljubav, ali vam njeno telo daje signal o nemanju ljubavi, nemanju pozivanja, o antipatiji - šta ćete uraditi? A tela su neobuzdana; ne možete ih kontrolisati potpuno pomoću uma. Miris postaje opasan; on postaje seksualan. On je seksualan.

Zbog toga su na parfemima sva imena seksualna. Otidite u prodavnicu i pogledajte nalepnice na parfemima - svi su seksualni. Parfem je seksualan, a nos je potpuno zatvoren. Zato što islam ne zabranjuje seks, prihvata ga, i islam ne poriče seks, prihvata ga, i islam se ne odriče sveta seksa, zbog toga islam može dati malo slobode osjetljivosti mirisa. Nijedna druga religija u svetu ne može to učiniti.

Inače miris može postati vrlo, vrlo lep ako ga načinite objektom meditacije. To je vrlo suptilna pojava, i ubrzo možete ići do najsubtilnijeg.

Hindusi su takođe koristili određene vrste mirisa, naročite insense⁸⁰ u hramovima, ali njihov insens je drugačiji. Baš kao što postoje seksualni mirisi, postoje i spiritualni, a oba su povezana zajedno. Posle vrlo dugog traganja hindusi su otkrili naročite mirise koji nisu seksualni. Upravo suprotno, energija se kreće naviše, a ne naniže. Insens postaje vrlo, vrlo važan. Oni su ga koristili u hramovima; to pomaže baš kao što ima muzike koja vas može učiniti seksualnim, i postoji muzika koja vas može učiniti spiritualnim. Naročito je moderna muzika vrlo seksualna; klasična muzika je vrlo spiritualna. Isto postoji kod svih čula; postoje slike koje mogu biti spiritualne, seksualne; zvuci, mirisi, koji mogu biti seksualni, spiritualni. Svako čulo ima dve mogućnosti; ako energija pada kroz njega na dole, onda je ono seksualno; ako se energija uzdiže naviše, onda je ono spiritualno.

Možete učiniti to sa insensom. Zapalite insens, meditirajte na njemu, osećajte ga, mirišite ga, budite ispunjeni s njim, a onda se udaljite, daleko od njega. I nastavite da meditirate na njemu; neka postane sve suptilniji i suptilniji. Dolazi trenutak kada možete osećati odsustvo određene stvari. Onda ste došli do vrlo duboke svesnosti.

U toku postizanja najviše čistote nirvičara stanja samadhia, javlja se duhovna svetlost.

Ali kada objekat potpuno iščezne, prisustvo objekta iščezne i odsustvo objekta iščezne, misao iščezne i nemanje misli iščezne, um iščezne i ideja o nemanju uma iščezne, samo onda možete dostići najviše. Dakle, to je trenutak kada se odjednom milost spušta na vas. To je trenutak kada vas obasipa cveće. To je trenutak kada ste povezani sa izvorom života i postojanja. To je trenutak kada više niste prosjak; postali ste car. To je trenutak kada ste krunisani. Pre toga bili ste na krstu; ovo je trenutak kada krst iščezava a vi ste krunisani.

... u nirvičara samadiu svesnost je ispunjena istinom.

Dakle, istina nije zaključak koji treba biti postignut; istina je iskustvo koje treba da se postigne. Istina nije nešto o čemu možete misliti; to je nešto što vi možete biti. ***Istina je iskustvo sebe kao totalno samog, bez ikakvog objekta. Istina jeste vi u vašoj najvišoj čistoti.*** Istina nije filozofski zaključak. Nikakav silogizam⁸¹ vam ne može dati istinu. Nikakva teorija, nikakve hipoteze vam ne mogu dati istinu. Istina vam dolazi kada um iščezne. Istina je već tu skrivena u umu, a um vam ne dozvoljava da pogledate u nju, jer um uvek izlazi van i pomaže vam da gledate u objekte.

U nirvičara samadiu svest je ispunjena istinom.

Ritambhara je vrlo lepa reč, to je baš kao *Tao*. Reč istina ne može je potpuno objasniti. U *Vedama* ona se naziva *rit*. *Rit* označava sam temelj kosmosa. *Rit* označava sam zakon egzistencije. To nije samo istina; istina je previše suva reč i nosi u sebi mnogo od logičkog kvaliteta. Mi kažemo: »Ovo je istina, a ono je neistina,« i odlučujemo koja teorija je istinita a koja je neistinita. Istina nosi mnogo logike u sebi. To je logična reč. *Rit* označava zakon kosmičke harmonije, zakon koji pokreće zvezde, zakon kroz koji godišnja doba dolaze i odlaze, sunce se rađa i zalazi. Noć sledi dan, i smrt sledi rođenje. Um kreira svet, a nemanje uma vam omogućava da znate ono što jeste. *Ritam* označava kosmički zakon, najdublju srž egzistencije.⁸²

Bolje nego da se naziva istinom je da se zove samom osnovom postojanja ili bića. Izgleda kao da je istina udaljena stvar, nešto što postoji odvojeno od vas. *Ritam* je vaše

⁸⁰ Kod nas je to odomaćen izraz za indijske mirišljave štapiće od sandalovine ili ruže.

⁸¹ Logički zaključak, posredni zaključak.

⁸² Sanskritska reč *ritam* znači i poredak, tok ili shema zbivanja. To je ključna reč u *Vedama* kojom se sve svodi na implicitni kosmički poredak kao zakon kome su i bogovi podložni.

najdublje biće, najdublje biće svega, *ritambhara*. U *nirvićara samadhiu* svest je ispunjena *ritambharom*, kosmičkom harmonijom. Ne postoji nesklad, nema konflikta; sve se pokazuje kao savršeno. Čak i pogrešno se apsorbuje, ne odbacuje se; čak i rđavo se apsorbuje; čak i otrov se apsorbuje, ne odbacuje se; ništa se ne odbacuje.

U istini, neistina se odbacuje. U *ritambhari*, celina je prihvaćena, a celina je takva harmonična pojava da čak i otrov u njoj igra svoju ulogu. Ne samo život, nego takođe i smrt - sve se vidi u novom svetlu. Čak i patnja, *dukha*, uzima u tome novi kvalitet. Čak i ružno postaje lepo, jer u momentu svitanja, ili javljanja *ritambhare*, vi razumete po prvi put zašto suprotnosti postoje. A suprotnosti više nisu suprotnosti; one su sve postale nadopune, pomažu jedna drugoj.

Sada nemate nikakvu žalbu, nikakvu žalbu protiv egzistencije. Sada razumete zašto su stvari kakve jesu, zašto smrt postoji. Sada znate da život ne može postojati bez smrti. Šta bi život bio bez smrti? Život bi jednostavno bio nepodnošljiv bez smrti, i život bi jednostavno bio ružan bez smrti - samo zamislite!

Postoji priča o Aleksandru Velikom, koji je tragao da pronade nešto što ga može učiniti besmrtnim. Svako traga za nečim sličnim tome, a kada je Aleksandar tragao, on bi to našao. Bio je tako moćan čovek. Tražio je, tražio i jednom je došao do pećine gde mu je jedan mudar čovek rekao: »Ako piješ vodu iz te pećine - u toj pećini je bila rečica - postaćeš besmrtan!« Aleksandar mora da je bio nepromišljen. Svi Aleksandri su nepromišljeni, inače on je trebao da pita mudraca da li je on pio sa rečice ili ne. Nije pitao; bio je u tako velikoj žurbi. Ko zna? Možda ne bi mogao ni da stigne do pećine pre nego što umre... stoga je pojurio.

Stigao je do pećine. U njoj je bio vrlo srećan; kristalno bistra voda se nalazila; nikada nije video takvu vodu. Upravo je hteo da pije vodu... odjednom je graknuo gavran koja je sedeo u pećini: »Stani. Ne čini to. Ja sam uradio to i patim. Aleksandar je pogledao gavrana i rekao: »Šta kažeš? Pio si, i od čega patiš?« On je odgovorio: »Sada ne mogu umreti, a želim da umrem. Sve je završeno. Saznao sam sve što život može dati. Upoznao sam ljubav i izrastao sam izvan nje. Upoznao sam uspeh; bio sam kralj vrana, a sada sam sit svega, saznao sam sve što se može saznati. Svako koga sam znao umro je; vratili su se natrag na odmor, a ja se ne mogu odmoriti. Na sve načine sam pokušavao da se ubijem, ali ni sa čim nisam uspeo. Ne mogu umreti jer sam pio u ovoj proklesnoj pećini. Bolje je da niko ne zna za to. Pre nego što budeš pio, meditiraj o mom stanju - onda možeš piti.« Kaže se da je Aleksandar po prvi put razmislio o tome, i vratio se natrag a da nije pio vodu na rečici iz te pećine.

Život bi bio jednostavno nepodnošljiv, ako ne bi bilo smrti. Ljubav bi bila nepodnošljiva, ako ne bi bilo njene suprotnosti. Ako se ne možete odvojiti od svoje voljene, to bi bilo nepodnošljivo; cela stvar bi bila tako monotona, to bi stvorilo dosadu. Život postoji sa suprotnostima - zbog toga je tako interesantan. Sastajanje i udaljavanje, opet prilaženje i udaljavanje; uzdizanje i padanje. Zamislite samo talas na okeanu koji se podigao i ne može pasti, samo zamislite sunce koje se uzdiglo a ne može zaći. Kretanje od jednog polariteta do drugog tajna je života, koji nastavlja da bude interesantan. Kada se upozna *ritambhara*, osnovni zakon svega, sam temelj svega, sve se popravlja i čovek razume. Onda se ne žali. Čovek prihvata: sve što jeste, lepo je.

Zbog toga svi koji su spoznali kažu da je život savršen; vi ga ne možete popraviti.

U nirvićara samadiu svest je ispunjena istinom.

Nazovite to *Tao*... *Tao* daje značenje *ritambhare* mnogo ispravnije; ali još uvek možete ostati s rečju *ritambhara*, to će biti mnogo lepše. Neka ona ostane tu. Čak i njen zvuk - *ritambhara* ima neki kvalitet harmonije. Istina je previše suva, logički koncept. Ako možete načiniti nešto iz istine s ljubavlju, to će biti bliže *ritambhari*. To je skrivena harmonija Heraklitova, ali to se dešava samo kada je objekat potpuno iščezao. Vi ste samo sa svojom svesnošću i nema nikog drugog. Ogledalo bez odraza...

Poglavlje 8
MAJSTOR SE POJAVLJUJE

8. marta 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Kako prosvetljena osoba poput Krišnamurtija ne može uvideti da ne pomaže ljudima? Ako je prosvetljen zar ne bi bio u stanju da vidi sve? Vi kažete da ste u stanju da pomognete svim vrstama ljudi, ali takođe kažete da ste kontradiktorni sa svrhom; tako da će neki ljudi otići. Ako ste u stanju da pomognete svima, zašto neki treba da odu?

Osoba kao Krišnamurti može da vidi, da zna. Nema prepreke, nema smetnje, ona vidi sve što se dešava oko nje. Ali prosvetljena osoba ne može da uradi sve. Ona treba da bude kakva jeste, nevezana i prirodna. Činjenje donosi napetost, i činjenje vas čini neprirodnim. Onda plovite protiv struje. Krišnamurti zna šta se događa, ali on ne može učiniti ništa. On mora dopustiti to da se desi. Na taj način celina to hoće. Ništa se s tim ne može učiniti. Činilac je uvek u neznanju. Činilac se nikada ne nalazi kada je čovek probuđen. Kada je čovek probuđen, on prihvata apsolutno sve kako jeste.

Stoga ne mislite da Krišnamurti ne zna. On savršeno zna, ali ovo je način kako se to dešava. Tako se to događa. A nema nikog unutra da sudi, da li to ovako treba da se dogodi ili drugačije. Ništa se ne može uraditi. Ružin cvet je ružin cvet, a mango drvo je mango drvo. Mango drvo ne može dati ružu, biljka ruža ne može dati mango plodove. Ovo je način kako to jeste - totalno prihvatanje.

A kada kažem »totalno prihvatanje,« to je upravo da bih vam objasnio. Inače, u prosvetljenoj svesti nema prihvatanja jer nema ni odbacivanja. Zbog toga ja to nazivam totalnim. To je najviša predanost celini. Sve je dobro. Bilo da vam ja mogu pomoći ili ne, to nije na meni da odlučim. Celina odlučuje, i celina koristi mene. To zavisi od nje. Ako je dobro da se ljudi ne pomognu, onda celina neće dozvoliti meni da pomognem ljudima, ali ja nisam nigde u tome. To je stanje prosvetljenja. Vi ne možete razumeti to jer uvek mislite u terminima počinitelaca. Prosvetljena osoba zapravo ne postoji; ona nije tu.⁸³ To je ogromna praznina; tako, šta god da se dogodi, dogodi se; šta god da se ne dogodi, ne dogodi se.

Vi me pitate:

Kažete da ste u stanju da pomognete svim vrstama ljudi, ali takođe kažete da ste kontradiktorni sa svrhom; tako da će neki ljudi otići. Ako ste u stanju da pomognete svima, zašto neki treba da odu?

Da, tako je to. Svima mogu pomoći. Kada kažem da svi mogu dobiti pomoć kroz mene, ne mislim da svi treba da se pomognu, jer to nije do mene. To takođe zavisi od osobe koja će biti pomognuta. To je pola-pola. Reka teče i ja mogu piti iz nje, ali treba li ja da pijem? To nije sigurno; nekoliko će otići. Možda za njih nije pravo vreme, a nikome se ne može pomoći kada nije pravo vreme. Sve se događa u svoje sopstveno vreme.

Nekima se ne može pomoći jer su zatvoreni. Ne možete ih prisiliti, ne možete biti nasilni. Duhovna pojava se događa u dubokoj pasivnosti, kada je sledbenik pasivan, samo onda se to događa. Ako nađem da ste previše aktivni sa svoje strane, ili ako otkrijem da ste previše zatvoreni, ili ako nađem da nije pravo vreme za vas, najbolje što se može dogoditi je da odete od mene... jer biste jednostavno gubili svoje vreme - ne moje, jer ja nemam vreme - jednostavno ćete gubiti svoje vreme.

U međuvremenu, vi ste poremećeni. Trebali ste da budete negde drugde u svetu, na tržnici. Trebali ste biti na nekom drugom mestu, jer tamo bi se vaša zrelost dogodila. Ovde gubite svoje vreme, ako nije za vas pravo vreme. Bolje je da odete. Treba vam još vremena da

⁸³ Ne postoji kao osoba, kao činilac. Prosvetljen čovek je sama celina koja čini sve.

se krećete po svetu. Još niste spremni, još niste zreli, a zrelost je sve, jer majstor ne može učiniti ništa; on nije počinitelj. Ako ste vi zreli i majstor je prisutan, nešto od celine teče kroz majstora i doseže do vas, i zrelo voće pada na zemlju. Ali nezrelo voće neće opasti, i dobro je da ne opadne.

Dakle, kada kažem da sam kontradiktoran, podrazumevam da je određena vrsta situacije uvek stvorena, ne od mene, već pomoću celine kroz mene. Tako da ljudima koji još nisu spremni nije dozvoljeno da gube svoje vreme. Moraju otići i naučiti lekciju, proći kroz patnju u životu, postići određenu zrelost, i onda doći k meni. Ja možda neću biti ovde - onda će neko drugi biti ovde. Jer to nije pitanje mene ili nekog drugog; sve prosvetljene osobe su iste. Ako ja nisam ovde, u ovom telu, neko drugo telo možda deluje za celinu, stoga nije potrebno žuriti. Egzistencija može čekati za večnost. Ali ako ste nezreli, vama se ne može pomoći.

Postoje učitelji - ja ih ne nazivam majstorima jer oni nisu probuđeni, oni su učitelji - oni neće dopustiti čak ni nezreloj osobi da ode. Oni će stvoriti takvu vrstu situacije u kojoj osoba ne može pobeći. Oni su opasni, jer ako osoba nije zrela, oni je poremete. Ako osoba nije zrela, i nešto joj se dâ izvan pravog vremena sazrevanja, ona neće biti kreativna, biće destruktivna.

To je baš kao kada malo dete počnete učiti o seksu, a ono ne zna šta je to, i njegova pobuda se još nije probudila; vi uništavate njegov um. Kada se želja pojavi, kada postoji pobuda, onda će ono biti otvoreno, spremno da razume.

Duhovnost je baš kao seks. Seks traži određenu zrelost; oko četrnaeste godine dete će biti spremno. Njegova vlastita pobuda će postojati. Ono će početi da pita, traži, i želeće da zna sve više i više o tome. Samo onda postoji mogućnost da mu se objasne određene stvari. Isto se događa sa duhovnošću; pri određenoj zrelosti pobuda se javlja; tražite Boga. Sa svetom je gotovo; živeli ste u njemu sasvim, videli ste sve što je bilo potrebno. To je završeno; to nema privlačnosti; to nema značaja. Sada se pojavila pobuda da znate značaj same egzistencije. Igrali ste sve igre, a sada znate da su one igre. Sada vas nijedna igra ne privlači, svet je izgubio značaj - onda ste zreli.

Sada će vam trebati majstor,⁸⁴ majstori su uvek tu, stoga nema žurbe. Majstor može da ne bude u ovoj formi, u ovom telu - drugom telu - forme nisu od važnosti, tela su irelevantna. Unutrašnji kvalitet majstora uvek je isti, nepromenjen, jednak. Buddha stalno govori: »Okusite morsku vodu bilo gde; ona je uvek slana.« Baš slično tome, majstor je uvek istog okusa. Okus je okus svesti. Uvek postoje majstori; uvek će postojati; stoga nema žurbe.

Ali ako niste završili s ovim svetom, ako i dalje postoji želja da se upozna seks, da se sazna šta novac može doneti, da se zna šta moć može dati, onda niste spremni. Duhovna pobuda nije samo jedna pobuda među drugim pobudama, ne. Kada sve druge pobude izgube svoj značaj, onda se ona javlja. Duhovna pobuda ne može postojati sa drugim pobudama - to nije moguće. Ona zaposeda kompletno vaše biće, do najvećeg stepena.

To postaje jedina čovekova želja. Samo vam onda majstor može biti od neke pomoći.

Inače učitelja ima. Oni bi želeli da se čvrsto držite njih i oni će da se prilepe uz vas; oni će kreirati takvu situaciju u kojoj, ako pobegnute, uvek ćete se osećati krivi. Majstor ima takvu atmosferu oko sebe u kojoj, ako živite, živećete po svojim vlastitim odlukama. Ako odustanete, vi ćete otići svojom vlastitom odlukom. A kada odete, majstor neće hteti da osećate krivicu zbog toga, tako da on daje takav ton situaciji da osećate: »Ovaj majstor nije majstor,« ili »Ovaj majstor nije za nas,« ili »On je tako kontradiktoran, da je apsurdan.« On preuzima svu odgovornost, tako da se ne osećate krivim. Vi jednostavno odete od njega, potpuno očišćeni i oprani od njega.

Zbog toga sam ja kontradiktoran. A kada kažem »sa svrhom«, to ne znači da ja to činim; to je upravo kakav jesam. Inače »sa svrhom« ima značenje, a značenje je: Neću hteti da vi, kad god da me napustite, osećate krivicu zbog toga. Hoću da preuzmem svu odgovornost. Želeo bih da osećate: »Ovaj čovek je nepodesan,« i zbog toga odlazite. Ne da

⁸⁴ Duhovni učitelj, guru.

ste vi nepodesni, jer ako to osećanje uđe u vaše biće, da ste nepodesni i da nije bilo dobro, opet će to biti destruktivno, destruktivno seme u vama.

Majstor nikada ne poseduje vas. Možete biti s njim, možete otići, ali u tome nema posesivnosti. On vam dozvoljava potpunu slobodu da budete s njim ili da odete. To je ono šta ja podrazumevam da ste vi ovde; slavite sa mnom; šta god da sam ja, delite sa mnom. Inače ako u određenom momentu osetite da treba da odete, okrenite svoja leđa i nikada ponovo ne gledajte prema meni, ne mislite o meni, i ne osećajte krivicu.

U tome su obuhvaćeni duboki problemi. Ako osećate krivicu, možete otići od mene, ali da biste se oslobodili krivice govorili biste protiv mene. Inače kako ćete se osloboditi krivice? Nastavićete da krivite mene. To znači da ste otišli, a da još niste svršili svoje. Negativno ste sa mnom, a to je mnogo opasnije. Ako morate biti sa mnom, budite pozitivno sa mnom. Inače, jednostavno zaboravite me, »ovaj čovek više ne postoji« - zašto biste nastavljali da me okrivljujete? Ali ako se osećate krivi, moraćete da stvorite ravnotežu. Ako osećate krivicu, krivica je teška i želećete da me okrivite. Kretaćete se sa mojom senkom. To opet traći vaše vreme i život, vašu energiju. Stoga kada kažem da sa svrhom stvaram situaciju... kad god osetim da neka osoba nije spremna, određena osoba nije zrela, određenoj osobi treba još malo sazrevanja u svetu, ili određena osoba je previše intelektualna i ne može uliti poverenje, treba učitelja a ne majstora, ili je određena osoba došla kod mene bez ikakve namere sa svoje strane, samo je nabasala kao slučajno...

Vi možete dolutati. Prijatelj dolazi da me vidi, a usput vi ste ga takođe sledili. Onda vi bivate uhvaćeni i zakačeni - a nikada niste nameravali da budete ovde; odlazili ste negde drugde - slučajno. Kada osetim da ste ovde slučajno, ja bih želeo da odete, jer ovo nije pravo mesto za vas. Ne bih voleo da niko bude ometan na njegovoj stazi. Ako na svojoj stazi ne možete sresti mene, dobro. Ako je susret prirodan, on će se dogoditi, on je predodređen, vi ste postajali spremniji i spremniji i to se dogodilo, onda je to lepo. Inače na drugi način ne bih želeo da gubite svoje vreme. U međuvremenu, mogli ste naučiti mnoge stvari.

Ili kada ja osećam da je neko došao kod mene iz nekog razloga, koji nije ispravan razlog... mnogi ljudi dolaze iz pogrešnih razloga. Neko je možda došao samo da oseti rast novog ega u sebi, ego koji religija može dati, ego koji *sannyas* može dati. Možete se osećati vrlo posebnim, naročitim, kroz religiju. Ako osetim da je neko došao zbog toga, onda to nije ispravan razlog da bude u mojoj blizini, jer ego ne može biti zasnovan na meni.

Neko može biti privučen mojim idejama - to je takođe pogrešan razlog. Moje ideje mogu biti privlačne vašem intelektu, ali intelekt nije ništa. On ostaje strani elemenat za vaše celo biće. Dok ne budete privučeni prema meni, ne onim šta ja kažem, vi ste ovde iz pogrešnih razloga. Ja nisam filozof, i ja ne podučavam neko učenje. Zbog toga imam takvu slobodu da budem nedosledan, jer ako propovedate učenje vi ne možete podneti da budete nedosledni. Ja ništa ne propovedam. Ja nemam učenje da vas prisiljavam. Moji govori upućeni vama nisu podučavanje. Zbog toga sam slobodan, potpuno slobodan da protivrečim sebi. Šta god da sam rekao juče, sutra mogu opovrgnuti. Sve što kažem danas, sutra mogu opovrgnuti. Ja sam kao pesnik, i ako možete razumeti moju pesmu, onda ste ovde iz pravog razloga. Ako razumete moj ritam, onda ste iz pravog razloga ovde. Ako razumete mene, ne šta ja kažem - moje prisustvo - samo onda je dobro da budete ovde.

Inače idite; svet je prostran; zašto da budete vezani ovde. Uvek imajte na umu: ako ste ovde iz pogrešnog razloga, na bilo koji način, uvek ćete biti vezani, kao da se nešto dogodilo što nije trebalo da se dogodi. Uvek ćete se osećati mučno u lagodnosti, lakoći, u miru. Ja vam neću dolaziti kući. Ja ću postati jedna tamnica, a ja ne bih želeo ni za koga da postanem tamnica. Ako vam išta mogu dati, išta što vredi, to je sloboda; zbog toga kažem (da sam kontradiktoran) »sa svrhom«. Nemojte me pogrešno razumeti; to nije nešto što ja radim, to je način na koji ja jesam. Ne mogu to zaustaviti čak i ako bih želeo, ni Krišnamurti to ne može uraditi, čak i ako želi to. On je, na svoj sopstveni način, cvetanje - ja sam na svoj sopstveni način.

To se jednom dogodilo; prispela je poruka od zajedničkog prijatelja, koji je moj prijatelj, a takođe i Krišnamurtijev... Poruka je došla od Krišnamurtija, da bi želeo da se sretne sa mnom. Ja sam rekao glasniku da je to sasvim apsurdno; mi smo odvojeni polovi. Ili

možemo sedeti tiho - to bi bilo u redu - ili možemo nastaviti sa raspravom večno bez dostizanja ikakvog zaključka. Mi nismo jedan protiv drugog, mi smo jednostavno različiti. A ja kažem Krišnamurti je jedan od najvećih ikada rođenih prosvetljenih ljudi. On ima svoju sopstvenu jedinstvenost.

Ovo mesto treba dobro da se razume. To će biti malo teško. Neprosvetljeni ljudi su gotovo uvek isti. Nema velike razlike, ne može je biti. Tama ih čini istim, neznanje ih čini gotovo istim. Oni su kopije jedan drugog, a ne možete naći original; svi su grafitne kopije. U neznanju osobe nisu mnogo različite, ne mogu biti. Neznanje je kao crni pokrov koji pokriva sve. Kakva razlika postoji? Možda razlika u stepenu, ali nema razlike u jedinstvenosti. Obično ljudi neznalice postoje kao obična gomila. Jednom kada neko postane prosvetljen on je apsolutno jedinstven. Onda ne možete naći drugog sličnog njemu, ne u ovom momentu istorije, nikada. Ni u prošlosti, niti u budućnosti, nikada opet neće biti čoveka kao što je Krišnamurti, nikada ga nije ni bilo. Ja neću biti ponovljen opet. Buddha je Buddha, Mahavira je Mahavira - jedinstveno cvetanje.

Prosvetljene osobe su slične vrhovima planina. Obične neznalice su slične dolini, sve je ravno, isto. Čak i razlike ako postoje, one su baš slične ovome: da vi imate mala kola a neko ima velika kola, i vi ste neobrazovani a neko je obrazovan; vi ste siromašni a neko je bogat... Ovo nije ništa, ovo nisu zaista razlike. Vi možete biti na vlasti a neko je siromah i prosjak na ulici, ali ovo nisu razlike, ovo nisu jedinstvenosti. Ako vam se sve stvari oduzmu, i vaše obrazovanje i vaša vlast, onda će vaši predsednici i vaši prosjaci izgledati baš podjednako.

Jedan od najvećih psihoanalitičara na Zapadu je Viktor Frankl. On je razvio novi pravac u psihoanalizi; on ga naziva logoterapija. On je bio u koncentracionim logorima Adolfa Hitlera, i objašnjava u jednoj od svojih knjiga, da kada je ulazio u koncentracioni logor sa stotinama ljudi, sve im je oduzimano na vratima, sve - satovi, sve. Odjednom, bogati ljudi, siromašni ljudi, svi su postali jednaki. Kada se prošlo kroz vrata, morali ste da prođete kroz ispitivanje i svako je bio potpuno nag. A ne samo to, glave svih su bile obrijane. Frankl se seća da su hiljade ljudi bili obrijani, goli - odjednom sve razlike su iščezle; to je bila obična masa. Vaša frizura, vaša kola, skupa odela, naša hipi odeća: to su razlike.

Obično čovečanstvo postoji kao gomila. U stvari, vi nemate duše, vi ste baš deo gomile, parče nje, štamparska kopija do kopije, imitirate jedno drugo. Vi imitirate suseda, a sused imitira vas, i to se nastavlja.

Ljudi koji su izučavali drveće, insekte i leptire, kažu da se u prirodi događa neprekidno kopiranje. Leptiri kopiraju cvet, a cvet kopira leptira. Insekti kopiraju drvo, a drvo kopira insekte. Tako postoje insekti koji se mogu sakriti u drveću iste boje, a kada drvo promeni svoju boju oni takođe promene boju. Sada oni kažu da u celoj prirodi, jedni druge neprekidno imitiraju.

Čovek koji je postao prosvetljen je kao vrh, kao Everest. Drugi prosvetljeni čovek je takođe kao vrh, drugi Everest. Duboko u sebi postižu isto, ali su jedinstveni. Ništa zajedničko ne postoji među prosvetljenim ljudima - to je paradoks. Oni su sprovodnici iste celine, ali ništa zajedničko ne postoji; oni su jedinstveni sprovodnici.

Ovo je stvorilo veliki problem religioznim ljudima, jer Isus je Isus i uopšte ne izgleda kao Buddha, uopšte ne izgleda kao Krišna. Ljudi koji su impresionirani Krišnom će misliti da Buddhi nešto nedostaje. Ljudi koji su dirnuti Budom, uvek će misliti da je Krišna nešto pogrešno. Zato što imate izvestan ideal i ocenjujete pomoću tog ideala, a prosvetljene osobe su jednostavno pojedinci, individue. Ne možete načiniti nikakav standard; ne možete suditi o njima na osnovu nekih ideja. Oni imaju zajedničku stvar unutar sebe, a to je božanstvenost, to je da se bude sredstvo za celinu, i to je sve. Oni pevaju svoje različite pesme.

Inače ako možete zapamtiti ovo, bićete mnogo sposobniji da razumete najviši vrhunac evolucije koji jedna prosvetljena osoba jeste. I ne očekujte ništa od njega; on ne može učiniti ništa. On je jednostavno taj put. Nevezan i prirodan, on živi svoje postojanje. Ako osećate neku naklonost prema njemu, krenite prema njemu i slavite s njegovim postojanjem, budite s njim. Ako ne osećate nikakvu privlačnost, ne stvarajte nikakvo neprijateljstvo; jednostavno

krenite negde drugde. Negde drugde neko mora da postoji za vas. Sa nekim ćete se osećati usklađeno.

Ne brinite onda ako ne osećate usklađenost sa Muhamedom. Zašto stvarati nepotrebne brige? Pustite Muhameda da bude Muhamed i neka radi svoju stvar. Ne brinite se oko toga. Ako se osećate usaglašeni sa Buddhom, Buddha je za vas; odbacite svako razmišljanje. Ako se osećate usklađeni sa mnom, onda sam ja jedina prosvetljena osoba za vas. Buddha, Mahavira, Krišna... odbacite ih u korpu za smeće. Ako ne osećate usaglašenost sa mnom, onda mene odbacite u korpu za smeće i krenite po svojoj prirodi. Negde, neki majstor mora da postoji za vas. Kada je čovek žedan, voda postoji. Kada je čovek gladan hrana postoji. Kada čovek ima duboki impuls za ljubavlju, voljena postoji. Kada se duhovna želja probudi - ona se zaista ne može javiti da nema onoga ko će je ispuniti.

Ovo je duboka harmonija, *rtambhara*. Ovo je skrivena harmonija. U stvari - ako mi dozvolite da kažem, jer će to izgledati apsurdno - ako nema prosvetljenog čoveka koji će ispuniti vašu težnju, težnja vam se ne može ni javiti. Jer celina je jedna: na jednom delu težnja nastaje, na drugom delu ispunjenje (težnje) čeka. Oni nastaju zajedno; istovremen je rast sledbenika i majstora... ali ovo će biti previše. Kada sam tražio svoje prosvetljenje, vi ste tražili svoje sledbeništvo... Ništa se ne može dogoditi a da istovremeno celina ne kreira situaciju za njeno ispunjenje. Sve je povezano. Tako je duboko povezano da se čovek može opustiti, nije potrebno da brine. Ako se zaista vaš impuls probudio, ne treba čak ni da tražite majstora, majstor će doći vama. Ili sledbenik ide njemu, ili mu majstor dolazi.

Muhamed je rekao: »Ako planina ne dođe Muhamedu, onda će Muhamed morati da ode na planinu.« Inače susret je nužan; to je predodređeno.

U *Kuranu* se kaže da *fakir*, *sanyasin*, čovek koji se odrekao sveta, ne treba da ide u mesta kraljeva, moćnih, i bogatih. Međutim, dogodilo se da je jedan od najvećih *sufija*, Jalaludin Rumi, obično odlazio u carevu palatu. Sumnja se probudila. Ljudi su se okupili i rekli: »Ovo nije dobro, a ti si jedan prosvetljen čovek. Zašto odlaziš u carsku palatu, dok je u *Kuranu* zapisano... ?« Muhamedanci su baš zavisnici od *Kurana*, ne možete naći nijedne druge ljude koji su tako opsednuti knjigom. »Ako tako piše u *Kuranu* onda je to pogrešno. Vi niste pravi musliman. Kakav je vaš odgovor? Koji biste odgovor dali? *Kuran* kaže da čovek koji se odrekao sveta ne treba da ide kod ljudi koji su bogati i moćni. Ako imaju nužnu potrebu, oni treba da dođu.« Jalaludin se smejao i rekao: »Ako možete razumeti, onda je ovo moj odgovor: bilo da idem u palatu kod kralja, ili kralj dolazi meni, šta god da se dogodi, uvek je kralj taj koji dolazi kod mene. Čak i ako odem u palatu, uvek kralj dolazi kod mene. To je moj odgovor. Ako možete razumeti, vi razumite. Inače zaboravite na to. A ja nisam ovde da sledim *Kuran*, ali vam kažem, kakav god da je slučaj, bilo da Rumi ode u palatu ili kralj dođe Rumiju, uvek je kralj onaj koji dolazi Rumiju, jer on je žedan, a ja sam voda koja će ugaziti njegovu žeđ.« Onda je rekao: »Ponekad se dogodi da je pacijent tako bolestan da doktor mora da ode do njega - a naravno, kralj je vrlo, vrlo bolestan, gotovo je na samrtnoj postelji.«

Ako vi ne dođete, ja ću doći vama, ali to će se dogoditi. Ja ne mogu biti izbegnut, jer smo oboje rasli zajedno u suptilnoj skrivenoj harmoniji. Ali kada se to dogodi, kada se sledbenik i majstor sretnu i osećaju usklađenost, to je jedan od najmuzikalnijih trenutaka u celoj egzistenciji. Onda njihova srca kucaju u istom ritmu, onda njihove svesti teku u istom ritmu; oni postaju deo jedan drugoga, članovi jedan drugoga.

Ako se ovo ne dogodi, ne ostajte. Zaboravite na mene. Mislite o tome kao o snu. Bežite od mene što pre možete. A ja ću vam pomoći na svaki način da pobegnute, jer ja nisam za vas. Neko drugi vas negde očekuje, i vi treba da odete kod njega, ili će on doći kod vas. Stara egipatska tradicija kaže: »Kada je učenik spreman, majstor se pojavljuje.«

Jedan od velikih *sufi* mistika, Zunan, obično je govorio: »Kada sam dostigao najviše ostvarenje, rekao sam božanskom: 'Tražio sam te toliko dugo, toliko dugo, čitavu večnost'. A božansko je odgovorilo: 'Pre nego što si započeo da me tražiš već si me imao, jer da me nisi imao ostvarenog, ne bi mogao da me tražiš'.«

Ove stvari izgledaju paradoksalne, ali ako uđete dublje, otkrićete vrlo duboku skrivenu istinu u njima. Upravo je tako: čak i pre nego što ste čuli za mene, ja sam stigao do vas - ne da

ja pokušavam da stignem; to se tako dešava. Vi ste ovde ne samo zbog sebe, ja sam ovde ne samo zbog sebe. Određeno zajedništvo se događa. Određeno zajedništvo postoji. Jednom kada razumete to zajedništvo, samo tada majstor JESTE majstor. Inače zbog ovoga se stvara nepotrebno mnogo fanatizma.

Hrišćanin kaže: »Isus je jedini rođeni sin božji.« To je savršeno istinito; ako se usklađenost dogodila, onda je Isus jednorodni božji sin - za vas, ne za svakoga.

Ananda stalno govori o Buddhi, da niko nije nikada postigao tako krajnje, najviše prosvetljenje kao Buddha - *anuttar samyak sambodhi* - nikada ranije niko nije to postigao. To je savršeno istinito. Ne da niko to nije ranije dostigao; milioni su to ranije dostigli, ali za Anandu je savršena istina. Za Anandu ne postoji nijedan drugi majstor, samo ovaj Buddha.

U ljubavi, jedna žena postaje sav ženski rod, jedan čovek postaje čitavo čovečanstvo. A u predanosti, koja je najviši oblik ljubavi, majstor postaje jedini Bog. Zbog toga sledbenike ne mogu razumeti oni koji su neupućeni. Oni govore različitim jezicima, oni imaju različite jezike. Ako me zovete »Bhagavan«, to ne mogu razumeti oni koji su neupućeni: oni će se jednostavno smeјati. Za njih ja nisam Bhagavan, i oni su savršeno u pravu; a i vi ste takođe savršeno u pravu. Ako ste osetili usklađenost sa mnom, u toj usaglašenosti ja sam za vas postao Bhagavan. To je odnos uzajamne ljubavi, i najdublja unutrašnja usklađenost.

Drugo pitanje:

Neke bhakti sekte uče meditaciju na višim aspektima ljubavi; prvo da se voli jedna obična osoba, onda guru, onda Bog, et cetera. Hoćete li nam govoriti o ovoj metodi?

Ljubav nije metod. To je razlika između svih drugih tehnika i staze *bhakti*, staze predanosti i obožavanja. Staza predanosti nema metode. *Joga* ima metode; *bhakti* nema nijednu. Ljubav nije metod - nazvati je metodom znači nazvati je pogrešnim imenom.

Ljubav je prirodna; ona već postoji u vašem srcu, spremna da plane. Jedina stvar koja treba da se uradi je da joj se dozvoli. Vi stvarate sve vrste smetnji i prepreka. Vi je ne dozvoljavate. Ona već postoji - samo se malo opustite i ona će doći, buknuti, procvetati. A kada procveta za običnu osobu, odmah obično postaje neobično. Ljubav čini svakog izuzetnim; to je takva alhemija. Obična žena odmah se preobrazi kada je volite. Ona nije više obična, ona je najizvanrednija žena koja je ikada postojala. Niste vi slepi, kao što će drugi reći. Zapravo, vi ste videli neobično koje je uvek skriveno u svakoj običnosti. Ljubav je jedino oko, jedino viđenje, jedina jasnoća. Vi ste videli u običnoj ženi čitavu ženstvenost - prošlu, sadašnju i buduću - sve žene spojene zajedno. Kada volite ženu, vi ste realizovali samu žensku dušu u njoj. Odjednom ona postaje izvanredna, neobična. Ljubav čini svakoga izuzetnim.

Ako uđete dublje u svoju ljubav... jer ima teškoća da se uđe dublje u ljubav, jer što idete dublje, više gubite sebe, javlja se strah, hvata vas drhtavica. Započinjete da izbegavate dubinu ljubavi, jer ponor ljubavi je baš kao smrt. Stvarate prepreke između sebe i voljene, jer žena izgleda nalik ambisu - i možete biti upijeni u njemu - a ona to jeste. Vi ste nastali iz žene; ona vas može i apsorbovati: otuda strah. Ona je materica, ponor, i kada vam može dati rođenje, zašto ne i smrt? U stvari, samo ono što vam daje rođenje može vam dati i smrt, stoga strah postoji. Žena je opasna, vrlo misteriozna. Ne možete živeti bez nje, a ne možete živeti ni s njom. Ne možete sasvim otići od nje, jer što dalje odlazite, odjednom postajete običniji. A ne možete joj doći vrlo blizu, jer što joj bliže dolazite... vi iščezavate.

Ovakav je konflikt u svakoj ljubavi. Stoga čovek mora da pravi kompromis: da se previše ne udaljavate, da ne prilazite suviše blizu. Stojite baš negde u sredini, balansirajući, uravnotežujući sebe. Ali onda ljubav ne može ići duboko. Dubina se postiže samo kada odbacite sve strahove i skočite naglavačke. Opasnost postoji, i opasnost je prava: da će ljubav ubiti vaš ego. Ljubav je otrov za vaš ego - život za vas, ali smrt za ego. Čovek mora da načini skok. Ako dopustite intimnosti da raste, ako dolazite sve bliže i bliže i rastvorite se u biću žene, sada ona neće biti samo izuzetna, ona će postati božanska, jer će postati kapija za večnost. Što bliže priđete ženi, to više osećate da je ona kapija nečega s one strane.

Isto se događa ženi sa muškarcem. Ona ima svoje sopstvene probleme. Problem je da ako ona dođe bliže muškarcu, što priđe bliže, čovek započinje da beži. Jer što bliže žena priđe, muškarac postaje sve više uplašen. Najbliže kad žena priđe, muškarac počinje da beži od nje, nalazeći hiljadu i jedno opravdanje da bude udaljen. Stoga žena mora da čeka; a ako čeka, onda opet postoji problem; ako ne preuzima inicijativu izgleda nezainteresovana, a ravnodušnost može ubiti ljubav. Ništa nije opasnije za ljubav od nezainteresovanosti. Čak i mržnja je dobra, jer bar imate neku vrstu odnosa s osobom koju mrzite. Ljubav može preživeti mržnju, ali ne može preživeti ravnodušnost. A žena je uvek u teškoći... ako preuzme inicijativu, muškarac jednostavno pobjegne. Nijedan muškarac ne može tolerisati ženu koja uzima inicijativu. To znači da ambis od nje same prilazi blizu vas - pre nego što je prekasno, vi pobjegnute.

Tako su stvoreni Don Žuani. Oni idu od jedne žene do druge. Oni žive u dohvati-i-beži činu, ako ste previše tu, onda će vas ambis uvući. Don Žuani nisu ljubavnici, uopšte nisu. Oni izgledaju kao ljubavnici, jer su neprekidno u pokretu - svakog dana nova žena. Ali oni su ljudi u dubokom strahu, jer ako ostanu s jednom ženom za dugo, intimnost će rasti, rasti, i oni će dolaziti sve bliže, a ko zna šta se može dogoditi? Stoga oni jednostavno tako žive određeno vreme; i pre nego što je prekasno, pobjegnu.

Pesnik Bajron je voleo skoro stotine žena u svom kratkom životu. On je arhetip Don Žuana. On nikada nije upoznao ljubav. Kako možete upoznati ljubav kada se krećete od jedne do druge, i opet druge, i opet druge? Ljubavi treba sazrevanje; potrebno joj je vreme da se naseli; ona traži intimnost; ona traži duboko poverenje; njoj treba vera. Žena je uvek u nevolji - »Šta da radi?« Ako ona preduzme inicijativu, muškarac pobjegne. Ako ostane, kao da je nezainteresovana, onda muškarac takođe pobjegne jer je nezainteresovana. Stoga ona treba da izabere srednji put: zajedno, malo inicijative i malo ravnodušnosti, mešavina. A oboje su u lošim prilikama, jer ovi kompromisi vam neće dozvoliti da rastete.

Kompromis nikada ne dozvoljava nikome da raste. Ustupak je proračun, lukavstvo, to je poput biznisa, nije kao ljubav. Kada se ljubavnici ne plaše jedan drugog, i odbacuju ego, uskaču jedan u drugog naglavačke. Uskaču tako duboko da postaju jedno drugo. Oni zapravo postaju jedno, a kada se to jedinstvo dogodi, onda se ljubav preobražava u molitvu. Kada se ovo jedinstvo dogodi, onda iznenada religijski kvalitet ulazi u ljubav.

Prvo ljubav ima kvalitet seksa. Ako je ona plitka, biće svedena na seks, u stvari to neće biti ljubav. Ako ljubav postane dublja, onda će ona imati kvalitet duhovnosti, kvalitet božanstvenosti. Dakle, ljubav je most između ovog sveta i onog, seksa i *samadhia*. Zbog toga ja pozivam na putovanje, od seksa do nadsvesnosti. Ljubav je baš most. Ako se ne krećete na mostu, seks će biti vaš život, čitav vaš život, vrlo običan, vrlo ružan. Seks može biti lep, ali samo s ljubavlju i kao deo ljubavi. Sam po sebi on je ružan. To baš kao ovo: vaše oči su lepe, ali ako su izvađene iz vaših očnih duplji, one će postati ružne. Najlepše oči će postati ružne ako se izvade iz tela.

To se dogodilo Van Gogu; niko njega nije voleo, jer je imao malo ružno telo. Onda prostitutka, samo da ga oraspoloži, ne nalazeći ništa drugo kako da ceni njegovo telo, opaža njegove uši: »Ti imaš najlepše uši.« Ljubavnici nikada ne govore o ušima jer ima mnogo drugih stvari da se opažaju, vrednuju. Ali nije bilo ničega, telo je bilo vrlo, vrlo ružno i stoga je prostitutka rekla: »Ti imaš vrlo lepe uši.« Vratio se kući. Niko nikada nije ništa cenio na njegovom telu, niko nije prihvatao njegovo telo; ovo je bilo po prvi put, i on je bio tako uzbuđen da je odsekao svoje vlastito uho, vratio se natrag prostitutki i poklonio joj uho. Sada je uho bilo sasvim ružno.

Seks je deo ljubavi, velike celine. Ljubav mu daje lepotu, inače to je jedan od najružnijih činova. Zbog toga ljudi ulaze u seks u mraku; čak ni sebe ne vole da vide u tom činu, koji izvode noću. Vidite da sve životinje vode ljubav danju, izuzev čoveka. Nijedna životinja se ne dosađuje niti sekira noću - noć je za odmor. Sve životinje se vole danju; samo čovek voli noću. Izvestan strah da je čin ljubavi malo ružan... Nijedna žena ne vodi ljubav sa otvorenim očima, jer one imaju veći estetski osećaj od muškaraca. One uvek vole sa zatvorenim očima, ništa da ne vide. Žene nisu pornografske, samo je muškarac.

Zbog toga ima tako mnogo nagih ženskih slika, crteža; samo muškarac je zainteresovan da vidi telo. Žene nisu zainteresovane, one imaju viši estetski osećaj, jer telo je animalno. Dok ono ne postane božansko, nema šta da se vidi u njemu. Ljubav može dati seksu novu dušu. Onda se seks preobražava - on postaje lep; to više nije seks - to je nešto više od njega. On postaje most. Vi možete voleti osobu, jer vas osoba zadovoljava u seksu. To nije ljubav, samo dobar posao, nagodba. Možete voditi ljubav s osobom jer volite, onda seks sledi baš kao senka, deo je ljubavi. Onda je to lepo; onda to više nije animalni svet. Onda je nešto izvan već ušlo, a ako nastavite duboko da volite osobu, ubrzo seks iščezava. Intimnost postaje tako ispunjavajuća, onda nema potrebe za seksom, ljubav je dovoljna u samoj sebi. Kada dođe takav trenutak, onda postoji mogućnost da se molitva javi u vama.

Kada su dvoje ljubavnika u tako dubokoj ljubavi onda je ljubav dovoljna, a seks je jednostavno otpao, ne da je on bio potisnut, ne; on je jednostavno iščezao iz vaše svesti, ne ostavljajući čak ni ožiljak iza sebe - onda su dvoje ljubavnika u tako potpunom jedinstvu... Jer seks deli. Sama reč »seks« dolazi iz korena koji označava deobu, polarizaciju. Ljubav ujedinjuje, seks razdvaja. Seks je osnovni uzrok deljenja.

Kada imate seks sa osobom, ženom ili muškarcem, vi mislite da vas to ujedinjuje. Za trenutak vam daje iluziju jedinstva, a onda iznenada nastupa velika podela. Zbog toga posle svakog seksualnog čina uvlači se frustracija, depresija. Čovek oseća da je toliko udaljen od voljene. Seks razdvaja, a kada ljubav uđe dublje i dublje, ona ujedinjuje sve više i više, i nema potrebe za seksom. Vaše unutrašnje energije se mogu sresti bez seksa, i vi živite u takvom jedinstvu.

Možete videti dvoje ljubavnika kada njihov seks iščezava; možete videti sjaj koji dolazi u dvoje ljubavnika kada seks iščezne; oni postoje kao dva tela u jednoj duši. Duša ih okružuje, ona postaje njihova zajednička svetlost, a spolja su njihova tela. Ali se to retko dešava.

Ljudi završavaju sa seksom. Uglavnom, živeći zajedno najčešće započinju da budu srdačni, ljubazni jedno prema drugom. Ali ljubav nije jednostavno srdačnost; to je jedinstvo duša - dve energije se susreću i postaju celina. Kada se ovo dogodi, samo onda je moguća molitva. Onda se oboje ljubavnika u svom jedinstvu osećaju tako ispunjeni, tako savršeno, da se javlja zahvalnost; započinju molitvu.

Ljubav je najveća stvar u celoj egzistenciji. U stvari, sve je u ljubavi sa svim drugim. Kad god dođete do vrhunca, vi ćete moći da vidite da je sve u ljubavi sa svim drugim. Čak i kada ne možete naći ništa slično ljubavi, vi osećate mržnju - mržnja jednostavno označava da je ljubav krenula nepravilno, ništa drugo - kada osećate ravnodušnost... ravnodušnost samo znači da ljubav nije bila dovoljno hrabra da bukne. Kada osećate zatvorenu osobu, to samo označava mnogo straha, da mnogo nesigurnosti ona oseća, da nije sposobna da načini prvi korak. Inače sve je ljubav.

Čak i kada jedna životinja skoči na drugu životinju i pojede je - tigar skoči na jelena i pojede ga - to je ljubav. To vam izgleda kao nasilje, jer ne znate. To je ljubav. Životinja, tigar apsorbuje jelena u sebe... vrlo surovo naravno, vrlo, vrlo surovo i primitivno, životinji nalik, ali još uvek je ljubav. Ljubavnici jedu jedno drugo, oni apsorbuju jedno drugo. Životinja to čini na vrlo okrutan način, to je sve.

Čitava egzistencija je u ljubavi: drveće voli zemlju, zemlja voli drveće - inače, kako bi oni mogli postojati zajedno? Ko će ih sprečiti? Mora postojati zajednička veza. Nije to samo do korenja, jer ako zemlja nije u jakoj ljubavi s drvetom, čak ni korenje neće pomoći. Postoji duboka nevidljiva ljubav. Cela egzistencija, čitav kosmos se okreće oko ljubavi. Ljubav je *ritambhara*. Zbog toga sam rekao juče: Istina plus ljubav jeste *ritambhara*. Istina sama je previše suvoparna.

Ako možete razumeti... Upravo sada to može da bude intelektualno razumevanje, ali imajte to u svom pamćenju. Jednog dana to će postati egzistencijalno iskustvo. Tako ja osećam.

Neprijatelji vole jedan drugoga, inače zašto bi brinuli jedan za drugoga? Čak i čovek koji kaže da nema Boga, voli Boga, jer on neprekidno kazuje da nema Boga. On je opsednut, fasciniran, inače čemu briga? Ateista celog svog života pokušava dokazati da nema Boga. On

je u takvoj ljubavi, i tako se mnogo boji Boga, jer ako on postoji biće ogromnog preobražaja u njegovom biću. Tako uplašen on nastavlja da pokušava: »Nema Boga.« U njegovom naporu da dokaže da nema Boga, on pokazuje jak strah da ga Bog poziva. Ako Bog postoji, onda on ne može ostati isti.

To je baš kao kada se monah kreće ulicom sa zatvorenim očima, ili poluzatvorenim očima, tako da ne bi mogao videti ženu. On nastavlja da govori sebi: »Žena nije žena. To je *maya*, iluzija. Ovo je baš kao san.« Ali zašto nastavljati s pokušavanjem da se dokaže da ne postoji ljubavni objekat kada je to baš kao san? Inače manastir bi nestao, monaštvo bi nestalo; čitav njegov obrazac života bi bio poljuljan.

Sve je ljubav, i ljubav je sve. On najgrubljeg do najvišeg, od stene do Boga, to je ljubav... mnogo slojeva, mnogo koraka, mnogo stepena, ali to je ljubav. Ako možete voleti ženu bićete sposobni da volite majstora. Ako volite majstora bićete sposobni da volite Boga. Voljenje žene je voljenje tela. Telo je lepo - ništa nije pogrešno u tome - zaista je čudo. Inače ako možete voleti, onda ljubav može da raste.

Dogodilo se da je jedan od najvećih poklonika iz Indije, Ramanuđa, prolazio kroz grad. Prišao mu je čovek koji mora da je bio od one vrste koju obično privlači religija: asketski tip, čovek koji pokušava da živi bez ljubavi. Niko nikada nije uspeo. Niko nikada neće uspeti, jer ljubav je osnovna energija života i egzistencije. Niko ne može da uspe protiv nje. Čovek je pitao Ramanuđu: »Želeo bih da me inicirate. Kako mogu naći Boga? Želeo bih da budem prihvaćen kao učenik.« Ramanuđa je pogledao u čoveka; i vi možete videti kada je čovek protiv ljubavi; on je kao mrtva stena, kompletno sasušten, bez srca. Ramanuđa je rekao: »Prvo mi kaži nekoliko stvari: jesi li ikada voleo ikoga?« Čovek je bio šokiran što osoba kao Ramanuđa govori o ljubavi, o tako običnim svetovnim stvarima. On je rekao: »Šta kažete? Ja sam religiozan čovek. Ja nikoga nisam voleo.« Ramanuđa je nastavio. Rekao je: »Samo zatvorite svoje oči i razmislite malo. Mora da ste voleli, čak i ako ste protiv. Možda niste voleli u stvarnosti, ali u mašti... Čovek je rekao: »Ja sam apsolutno protiv ljubavi, jer cela ljubav je odraz *maya*, iluzije, a ja želim da izađem iz ovog sveta, a ljubav je uzrok što ljudi ne mogu izaći iz ovog sveta, ljubav prouzrokuje da ne mogu izaći iz njega. Ne, ne čak ni u mašti!« Ramanuđa je uporno nastavio: »Samo pogledajte unutra. Možda se objekat ljubavi ponekad pojavio.« Čovek je rekao: »Zbog toga ja ne spavam mnogo! Ali ja nisam ovde da bih bio naučen ljubavi, ovde sam da bih bio naučen molitvi.« Ramanuđa se rastužio i rekao je: »Ne mogu vam pomoći, jer čovek koji nije upoznao ljubav, kako može znati molitvu?«

Zato što je molitva najprofinjenija ljubav, suštinska ljubav; kao da je telo nestalo, samo je duh ljubavi ostao; kao kada više nema lampe, samo svetlost; kao da je cvet nestao u zemlji, ali miris je rasplinut u vazduhu - to je molitva. Seks je telo ljubavi, ljubav je duša; onda, ljubav je telo molitve, molitva je duša. Možete nacrtati koncentrične krugove: prvi krug seks, drugi krug ljubav, a treći krug koji je centar, jeste molitva. Kroz seks vi otkrivete telo drugog, a kroz otkrivanje tela drugog vi otkrivete svoje sopstveno telo.

Čovek koji nikada nije bio u seksualnom odnosu sa nekim nema osećaj svog sopstvenog tela, jer ko će vam dati osećaj? Niko nije dodirnuo vaše telo s ljubavnim rukama, niko nije milovao vaše telo s ljubavnim rukama, niko nije grlio vaše telo; kako možete osećati svoje telo? Vi postojite kao avet. Ne znate gde se vaše telo završava, a telo drugoga započinje.

Samo u ljubavnom zagrljaju po prvi put telo uzima oblik; voljena daje oblik vašem telu. Ona oblikuje vas, ona formira vas, ona vas okružuje svuda okolo i daje vam definiciju vašeg tela. Bez voljene vi ne znate koju ste vrstu tela dobili, gde su oaze u pustinji vašeg tela, gde su cvetovi, gde je vaše telo najživlje, a gde je mrtvo. Ne znate, ostajete neiskusni. Ko će vam dati to iskustvo? Zapravo, kada se zaljubite i neko voli vaše telo, po prvi put postajete svesni svog tela, da imate telo.

Ljubavnici pomažu jedno drugo da upoznaju svoja tela. Seks vam pomaže da razumete telo drugoga, a preko drugoga da imate osećanje i definiciju svog sopstvenog tela. Seks vas čini otelovljenim, ukorenjenim u telu, a onda ljubav čini da osećate sebe, duh, dušu, *atman* - drugi krug. A onda vam molitva pomaže da osećate ne-sebe, *brahman*, ili Boga.

Ovo su tri koraka: od seksa do ljubavi, od ljubavi do molitve. Postoje mnoge dimenzije ljubavi, jer ako je čitava energija ljubav, onda će biti mnogo dimenzija ljubavi. Vi

volite ženu ili muškarca - vi postajete upoznati sa svojim telom. Vi volite majstora - postajete upoznati sa svojim *Jastvom*, svojim bićem, i kroz to upoznavanje, odjednom upadate u ljubav sa celinom. Žena postaje kapija za majstora, majstor postaje kapija za božansko. Odjednom upadate u celinu, i upoznajete najdublju srž cele egzistencije.

Isus ispravno kaže: »Ljubav je Bog,« jer ljubav je energija koja pokreće zvezde, koja pokreće oblake, koja dozvoljava semenu da klija, koja vama dopušta da budete ovde. Ljubav je najmisterioznija pojava. To je *ritambhara*.

Treće pitanje:

Da li majstori ikada alapljivo žude za čim?

Da, oni alapljivo žude, alapljivo žude za totalnošću. To je razlika između prosvetljene osobe i neprosvetljene osobe. Vi volite - samo deo vas voli; vi spavate - samo deo vas spava; vi jedete - samo deo vas jede; vi alapljivo žudite, samo deo vas alapljivo žudi, drugi deo je protiv toga, kontroliše to. Majstor voli totalno, bilo šta. Ako jede, on totalno jede; nema nikog drugog da jede. On hoda... on pešači; pešak ne postoji. Pešak ne postoji jer gde će pešak postojati? Hodanje je tako totalno. Kada vi alapljivo žudite, vi ste tu. Kada majstor alapljivo žudi, samo alapljiva žudnja postoji.

A ako niste ubeđeni, možete pitati Vivek; to će biti dokaz. Možete pitati svedoka.

Poglavlje 9 PAD IDIOTA

9. mart 1975. pre podne u Buddha dvorani

I, 49: *śrutanumanaprajnabhyamanyaviśaya viśeśarthatvat.*

Ova »spoznaja« nema isti domen kao »slovesnost« (*śruta*) ili [logičko] zaključivanje (*anumana*) i smisao (*arthatva*) joj je različit.

I, 50: *tajjah samskaro 'nyasamskarapratibandhi.*

Odatle stvorena »predisponiranost« (*samskara*) [tj. ona koja preostaje posle *nirvicarasamadhi*] predupređuje [sve] druge »tendencije« (*samskara*).

I, 51: *tasyapi nirodhe sarvanirodhannirbijah samadhih.*

Kad i ona iščezne budući da je sve [iz sveta dualiteta koji rađa pokret] obustavljeno - sledi [takozvana] »usredsređenost (*samadhi*) bez klice [nesavršenstva]«.

Znanje je indirektno, spoznaja je direktna. Znanje se postiže kroz mnoge medijume; ono nije pouzdano. Spoznaja je neposredna, bez ikakvog medijuma. Samo neposredna spoznaja može biti pouzdana.

Ova razlika se mora zapamtiti. Znanje je kao kada glasnik dođe i nešto vam kaže; glasnik je možda pogrešno razumeo poruku; glasnik je možda dodao nešto svoje poruci; glasnik je možda izostavio nešto iz poruke; možda je zaboravio nešto iz poruke; možda je preneo svoju vlastitu interpretaciju poruke; ili je glasnik jednostavno lukav i lažljiv. A vi morate da se pouzdate u glasnika. Nemate nijedan direktan pristup izvoru poruke - to je znanje.

Znanje nije pouzdano, i nije samo jedan glasnik uključen u znanju, već četiri. Čovek je iza mnogih vrata zatvoren. Prvo znanje dolazi čulima; onda ga čula prenose kroz nervni sistem, ono stiže do mozga, a onda ga mozak isporučuje umu, a onda ga um isporučuje vama, svesti. To je dug proces, a vi nemate nikakav direktan pristup izvoru znanja.

Dogodilo se u drugom svetskom ratu; vojnik je bio teško ranjen u nozi i trpeo je velike bolove u nožnom prstu. Toliko je bol bila jaka da se vojnik onesvestio. Hirurg je odlučio da

ukloni celu nogu. Nije se mogla spasiti, toliko je bila smrskana, stoga su je odsekli. Vojnik nije bio svestan, stoga nije znao šta se dogodilo.

Sledećeg jutra kada mu se vratila svest, opet se žalio na bolove u nožnom prstu. Dakle to je smešno; kada noge nije bilo, nožni prst je potpuno uklonjen sa celom nogom, kako bol može postojati u nožnom prstu koji ne postoji? Medicinska sestra se nasmejala i rekla; «Vi uobrazavate, ili ste u halucinaciji.» Podigla je čebe i pokazala vojniku: »Vaša noga je potpuno uklonjena, stoga u nožnom prstu sada bola ne može biti, jer prst ne postoji.« Ali vojnik je bio uporan: »Vidim da noga nije tu i razumem vaše gledište, i da sam smešan - ali ipak bol je žestok i nepodnošljiv.«

Doktori su pozvani, hirurzi su se međusobno savetovali. To je bilo sasvim apsurdno! Onda je celo telo snimljeno rendgenom, iz čega se došlo do zaključka da živac, koji prenosi poruku o bolu u nožnom prstu, još prenosi tu poruku. On je radio na isti način kao što je trebalo da radi kada je postojao nožni prst i bolovi su bili u njemu.

A kada živac prenosi poruku, naravno mozak mora da je dekodira. Mozak nema način da proveri da li živac prenosi ispravnu poruku, pogrešnu poruku, realnu, nerealnu. Mozak ne može izaći van i proveriti živac. Mozak mora da zavisi od živca, i mozak ga dekodira umu. Sada um nema načina da proveri mozak - jednostavno čovek mora verovati njemu - a um isporučuje znanje svesti. Tako svest pati zbog prsta koji ne postoji.

Hindusi to zovu *maya*. »Svet ne postoji,« hindusi kažu: »a vi patite užasno, patite za nečim što ne postoji.« To je način kako funkcioniše mehanizam znanja. Vrlo je teško u ovom procesu bilo šta nadzirati ako ne izađete iz sebe. Um ne može to činiti, jer um ne može postojati izvan tela. On mora da zavisi od mozga, on je ukorenjen u mozgu. Mozak ne može činiti to, jer mozak je ukorenjen u nervnom sistemu, on ne može izaći van. Samo na jednom mestu postoji mogućnost da se kontroliše, a to je svest.

Svest nije ukorenjena u telu; telo je samo prebivalište. Kao što možete izaći iz svoje kuće i ući unutra, svest može izaći iz prebivališta i ući unutra. Samo svest može izaći van iz celog ovog mehanizma i gledati u stvari, šta se događa.

U *nirvičara samadhiju* se ovo događa - misli prestaju. Veza između uma i svesti je presečena, jer misao je veza. Bez misli nemate nikakav um, a kada nemate nikakav um, veza sa mozgom se prekida. A kada nemate nikakav um i veza sa mozgom je prekinuta, veza sa nervnim sistemom se prekida. Vaša svest sada može teći unutra i van; sva vrata su otvorena. U *nirvičara samadhiju*, kada se misli obustave, svest je slobodna da se kreće i plovi. Ona postaje slična oblaku bez ikakvog uporišta, bez ikakvog doma. Ona postaje slobodna od mehanizma s kojim ste živeli. Ona može izaći van, može ući unutra; nema smetnje na njenom putu.

Sada je moguće direktno znanje. Direktno znanje je spoznaja. Sada možete videti odmah, bez ikakvog glasnika između vas i izvora znanja. Silna je pojava kada vaša svest izađe i gleda u cvet. Vi to ne možete zamisliti, jer to nije deo imaginacije; ne možete poverovati šta se događa! Kada svest može pogledati direktno u cvet, u prvo vreme saznaje se cvet, a zatim ne samo cvet, već kroz cvet i cela egzistencija. U tom malom obliku sve je skriveno; u malom listu koji pleše na vetru, celina pleše. U malom cvetu pokraj puta, celina se osmehuje.

Kada izađete iz zatvora svojih čula, nervnog sistema, mozga, uma, slojeva i slojeva zidova, odjednom individue nestaju. Samo neizmerna energija u milionima oblika... a svaki oblik ukazuje na bezoblično, i svaka forma se rastapa i rastvara u druge forme - neizmeran okean bezoblične lepote, istine, dobrote. Hindusi to nazivaju *sat-chit-ananda*; ono što jeste, ono što je lepo, ono što je dobro, ono što je blaženo. Ovo je direktna percepcija, *aparokshanubhuti*, neposredna spoznaja.

Inače svo vaše saznavanje je indirektno, zavisi od glasnika koji nisu pouzdani - ne mogu biti. Sama njihova priroda je nepouzdana. Zašto? Vaše ruke dodiruju nešto; dakle ruka je jedna nesvesna stvar. Od samog početka jedan nesvesni deo vas preuzima poruku. Inteligencija je skrivena u pozadini, a na vratima sedi jedan idiot, i on prima poruku. Idiot je recepcioner. Ruka nije svesna, a ona dodiruje nešto i prima poruku. Onda kroz živce poruka putuje. Živci nisu svesni; oni nemaju nikakvu inteligenciju - dakle sada se poruka predaje od jednog idiota do drugog. Od prvog idiota do drugog, mnogo se mora promeniti.

Na prvom mestu, idiot ne može biti sto posto ispravan, jer on ne može razumeti; razumevanje ne postoji. Ruka je tupa, vrlo tupa. Ona obavlja posao na mehanički način, poput robota. Poruka koja se isporučuje već je mnogo izmenjena. Nervi je prenose do mozga, a mozak je dekodira. Mozak takođe nije mnogo inteligentan, jer mozak je deo tela, on je drugi kraj ruke.

Ako znate nešto iz psihologije, morate znati da je desna ruka povezana sa levom hemisferom mozga, a leva sa desnom hemisferom mozga. Vaše dve ruke su dva prihvatna kraja mozga. One deluju za mozak, one su produženi mozak. Vaša desna ruka nosi poruku levom delu mozga, a leva ruka desnom. Mozak takođe nije budan, mozak je baš sličan kompjuteru - nešto mu je dato, i on to dekodira; to je mehanizam. Pre ili kasnije moći ćemo da stvorimo plastične mozgove, jer će oni biti jeftini, trajaće više i stvaraće manje problema. A s njima se može operisati vrlo lako i delovi se mogu menjati; takođe uvek možete imati rezervne delove kod sebe. Mozak je mehanizam, a otkrićem kompjutera, postalo je savršeno jasno da je mozak mehanizam; on nema inteligencije u sebi. Onda mozak akumulira sve informacije, dekodira ih, daje poruke umu. Vaš um ima malo inteligencije; vrlo malo da, takođe... jer vaš um nije budan. Vaša ruka je mehanička; vaš mozak je mehanički; vaš nervni sistem je mehanički, i vaš um je uspavan kao da je pijan. Tako od jednog idiota do drugog i poruka konačno stiže do pijanice!

Gurđijev je imao običaj da priređuje svojim sledbenicima obilne ručkove, a prva zdravica je uvek bila za idiote. Ovi su idioti.

A onda su ovi pijanci, poluspavani, polubudni umovi tumačili to u skladu s prošlošću, jer ne postoji drugi način. Saobrazno prošlosti, um tumači sadašnjost. Sve ide pogrešno jer sadašnjost je uvek nova, a um je uvek star. Ali ne postoji drugi način; um ne može učiniti ništa drugo. On je akumulirao mnogo znanja u prošlosti kroz ove iste idiote, isto tako nesigurno kao sve drugo, i ta prošlost je donesena u sadašnjost, i tako se sadašnjost razume kroz prošlost. Sve ide pogrešno. Gotovo je nemoguće znati išta kroz ovaj proces.

Zbog toga hindusi smatraju da se čitav svet zna kroz proces *maye*, iluzije, slično sanjanju; to jeste tako. Vi još niste upoznali realnost. Ova četiri glasnika vam neće dozvoliti, a vi ne znate kako da izbegnete te glasnike, ili kako da izađete na otvoreno. Situacija je kao da ste zatvoreni u tamnoj ćeliji i samo kroz ključaonicu gledate napolje, a ključaonica nije pasivna, ključaonica je aktivna - ona objašnjava, kaže: »Ne, vi grešite; to nije tako, to je ovako.« Vaše ruke objašnjavaju, vaš nervni sistem objašnjava, vaš mozak objašnjava, na kraju pijanica objašnjava. Ta interpretacija vam se daje, i vi živite kroz tu interpretaciju. To je stanje neznačajnog uma, stanje neprosvetljenog.

U *nirvičara samadhiju* cela ova situacija je razbijena. Vi najednom izlazite iz celog tog mehanizma. Više uopšte ne računate na njega, jednostavno potpuno odbacujete ceo taj mehanizam. Dolazite direktno do izvora spoznaje; vidite cvet neposredno.

Ovo je moguće. Ovo je moguće samo u najvišem stanju meditacije, *nirvičara*, kada misli prestanu. Misao je veza, spona. Kada misli prestanu, ceo mehanizam se obustavlja, a vi ste izdvojeni. Odjednom više niste zatvoreni. Ne gledate kroz ključaonicu. Izašli ste u svet ispod neba, na otvoreno. Gledate na stvari kakve jesu, i videćete da stvari ne postoje; one su vaše interpretacije. Samo bića postoje; nema stvari u svetu. Čak i kamen je biće, ma koliko je čvrsto uspavano, hrćući; kamen je biće jer najviši izvor svega je biće. Svi njegovi delovi su bića, duše. Drvo je biće i ptica je biće, kamen je biće. Iznenada svet stvari nestaje. »Stvar« je interpretacija onih idiota i pijanih umova. Jer u ovom procesu sve postaje tupo. Jer se u ovom procesu samo površina dodiruje. Jer u ovom procesu vi propuštate realnost; živite u snu.

Vi na ovaj način možete kreirati san. Baš probajte jednog dana: dok vaša žena spava, ili vaš suprug, ili vaše dete - samo protrljajte kockom leda stopala uspavane osobe. Uradite to samo malo, ne previše, inače osoba će se probuditi - samo malo i uklonite (kocku leda). Odmah ćete uočiti da se oči ispod očnih kapaka brzo pokreću, što psiholozi nazivaju, REM fazom sna,⁸⁵ brzo kretanje oka. Kada se oči kreću brzo, san je započeo. Zato što osoba vidi nešto, zbog toga se oči brzo pokreću. Onda baš usred sna, probudite osobu i pitajte šta je

⁸⁵ REM, rapid eye movement; brzo kretanje oka.

videla. Ili je videla da prelazi kroz reku koja je vrlo hladna, ledeno hladna, ili hoda po snegu, ili je stigla do Gourishankara; sanjaće nešto slično tome. Vi ste kreirali san jer ste obmanuli prvog idiota, dodirnuli ste spopalo ledom. Odmah idiot počinje da deluje, drugom idiotu je predata poruka, treći idiot je dekodirao; četvrti, pijanica - koji je takođe uspavan sada - odmah započinje da sanja.

Vi možete kreirati snove; vi kreirate mnoge stvari, ne znajući. Obe vaše ruke su na grudima i ležite na krevetu, i osećate da neko sedi na vašim grudima, monstrum. Kada otvorite svoje oči, nikoga nema tu - vaše sopstvene ruke, ili jastuk.

Isto se događa kada ste budni. Nema razlike, jer mehanizam je isti; bilo da su oči otvorene ili zatvorene nema velike razlike, jer proces se ne može kontrolisati. Čak i ako želite da ga nadzirete, moraćete lično da prođete kroz ceo proces. Kako možete to ispitati ukoliko ne možete izaći van i videti šta se dešava?

Ova mogućnost predstavlja čitav svet duhovnosti: da krajnja svest može izaći. Napustite čitav mehanizam, pogledajte u stvari direktno: »stvari« nestaju. Zbog toga hindusi kažu da ovaj svet nije realan, i za pravog saznavaoca on nestaje. To ne znači da stene neće biti tu i drveće neće postojati, oni će biti tu čak još prisutniji, ali više neće biti "drveće", niti "stene"; oni će biti bića. Vaš um okreće bića u stvari; vaša žena je stvar za korišćenje; vaš sluga je stvar da se eksploatiše; vaš poslodavac je stvar da se vara. Um zbog ovog čitavog idiotskog procesa preokreće svako biće u stvar. Kada izađete iz uma i pogledate ispod otvorenog neba, odjednom uopšte nema ničega. »Stvarnost stvari« nestaje.

Kada misli nestanu, drugo što treba da se ostavi jesu stvari po sebi. Odjednom čitav svet je pun bića, lepih bića, jer ona učestvuju u najvećem krajnjem biću Boga. Definicije nestaju - ne možete izdvajati. Svo razdvajanje je postojalo zbog mehanizma uma. Odjednom vidite drvo se kreće iz zemlje, ne odvaja se - susreće se s nebom, ne razdvaja, sve je spojeno zajedno; sve je pripadnik svega drugog. Čitav svet postaje mreža svesti, blistavih bezbrojnih oblika svesti, osvetljenih iznutra, svaka kuća je osvetljena. Tela nestaju jer tela pripadaju svetu posebnih stvari. Oblici postoje, ali oni nisu materijalni, oni su oblici kretanja energije, i nastavljaju da se menjaju. To je ono što se dešava.

Vi ste bili dete, sada ste mladi, zatim ste stari. Šta se dešava? Nemate fiksiranu formu. Oblik neprekidno teče i menja se. Dete postaje mlad čovek, čovek postaje starac, starac kreće u smrt.

Onda iznenada vidite da rođenje nije rođenje, smrt nije smrt. Postoje promene oblika, a bezoblično ostaje isto. Možete videti da bezoblična svetlost života uvek ostaje ista, kreće se usred miliona oblika, menja, a ipak se ne menja; kreće se, a ipak se ne kreće; postaje sve drugo a ipak ostaje ista. A to je lepota i misterija; onda je život jedan - neizmeran okean života. Onda vi ne vidite živa bića i mrtva bića, ne, jer smrt ne postoji. To je zbog mehanizma uma, pogrešne interpretacije.

Ne postoji rođenje niti postoji smrt. Ono što postoji je nerađajuće i neumiruće, večno. Ali tako izgleda samo kada izađete iz uma.

Pokušajmo sada duboko da prodremo u Patanjđalijeve sutre.

U stanju nirvičara samadhija, objekat se doživljava u njegovoj potpunoj perspektivi, jer u ovom stanju znanje se stiče direktno bez upotrebe čula.

Kada se čula ne koriste, kada se ključaonica ne koristi za gledanje u nebo - jer ključaonica će dati svoj delić neba i poništiće sve od neba što je veće od ključaonice, neće dozvoliti ništa veće. Kako može vaša perspektiva biti veća nego što su vaše oči? Kako dodir može biti veći nego što su vaše ruke, i kako zvuk može biti snažniji nego što vaše uši dopuštaju? Nemoguće! Oči, uši, nos jesu ključaonice; kroz njih možete gledati u realnost. I odjednom iskočite iz sebe, u *nirvičari*; po prvi put širina, beskonačnost se spoznaje. Sada je dostignuta potpuna perspektiva. Početak ne postoji, kraj ne postoji. Nema granica u egzistenciji. Ona je neograničena; ne postoje ograničenja. Ograničenja pripadaju vašim čulima; njih daju čula. Sama egzistencija je beskonačna; u svim pravcima idete sve dalje i dalje. Tome nema kraja.

Kada se postigne puna perspektiva, onda po prvi put najsuptilniji ego, koji vam je uvek prijanjao, nestaje. Kada je egzistencija tako ogromna - kako možete prionuti uz mali zakrčljali ego?

Dogodilo se da je veliki egoista, vrlo bogat čovek, političar, došao kod Sokrata. On je imao najveću, najlepšu palatu u Atini, zapravo u celoj Grčkoj. A možete videti kada egoista hoda, možete videti kada egoista kaže nešto, ego je uvek tu, pomešan u svemu. On je hodao na ohol način. Sokrat je govorio nekoliko minuta i rekao: »Čekajte. Dakle postoji preka potreba koja prvo treba da se reši, onda ćemo govoriti« - i zatražio je od učenika da donese mapu sveta. Bogat čovek, političar, egoista, pitao se čemu odjednom ta hitnost, i nije razumeo zahtev da se donese mapa sveta. Ali ubrzo je shvatio kada je stvar bila tu. Sokrat je pitao: »Gde je Grčka u ovoj velikoj mapi sveta? - samo malo mesto. Gde je Atina? - samo tačka.« Onda je Sokrat pitao: »Gde je vaše mesto? Atina je tačka. Gde je vaše mesto i gde ste vi? Ova mapa predstavlja samo zemlju, a zemlja je ništa. Sunce je šezdeset hiljada puta veće, a naše sunce je osrednje sunce. Milioni puta veća sunca postoje u univerzumu. Gde će biti naša zemlja, ako načinimo mapu solarnog sistema? U jednoj galaksiji su milioni sunaca i milioni solarnih sistema. Gde će biti naša zemlja ako izradimo mapu galaksije kojoj mi pripadamo? Gde će biti naš solarni sistem? Gde će biti naše sunce?

A sada naučnici kažu nema kraja - nastavljaju se galaksije za galaksijama. Gde god se krećemo, izgleda da tome nema kraja. S takvom ogromnošću, kako možete da se vežete uz ego? On jednostavno nestaje kao kap jutarnje rose, kada se sunce digno. Kada se širina pojavi i perspektiva je totalna, vaš ego jednostavno nestaje poput kapi rose. Nije čak ni toliko velik. To je pogrešno razumevanje koje daju idioti glasnici. Zbog malih otvora čula, vi izgledate tako veliki u poređenju s njima. Kada dođete ispod neba, odjednom ego nestaje. To je bila tvorevina ključaonice, jer ključaonica je bila tako mala, i kroz nju je ceo svet izgledao mali, a vi ste izgledali tako veliki iza nje. Pod nebom to jednostavno nestaje.

Sokrat je rekao: »Gde je vaše mesto na ovoj mapi? Gde ste vi?« Čovek nije mogao razumeti to, pa je pitao: »Zašto je to hitno?« Sokrat je rekao: »Hitno je jer bez razumevanja ovoga nema mogućnosti ni za kakav dijalog; vi traćite moje vreme, svoje vreme. Sada, ako ste shvatili poentu, onda postoji mogućnost za dijalog. Možete odložiti na stranu ovaj ego; on nije od važnosti. «

Pod ovim ogromnim nebom vaš ego jednostavno postaje nevažan. On otpada sam od sebe. Čak i da se on ostavi izgleda besmisleno; nije čak ni vredan toga. Kada je perspektiva potpuna, vi nestajete; ovo je stvar koju treba razumeti. Vi jeste jer je perspektiva uska. Što je uža perspektiva, veći je ego; što čovek slabije vidi, veći mu je ego... Ako nema perspektive, tu postoji savršeni ego. Kada vidik raste, ego postaje sve manji i manji. Kada je perspektiva savršena, ego se jednostavno ne može naći.

Čitav moj napor ovde je da načinim vidik tako potpunim da ego nestane. Zbog toga iz mnogih uglova ja nastavljam da gađam zid vašeg uma, tako da se u početku mogu barem načiniti nekoliko ključaonica više. Kroz Buddhu nova ključaonica se otvara, kroz Patanjđalija duga, kroz Tilopu još jedna. To je ono šta ja radim. Ja ne želim da vi postanete sledbenik Buddhe, Tilope ili Patanjđalija, ne, jer sledbenik nikada ne može imati veću perspektivu - njegovo učenje je njegova ključaonica. Uzimajući okolo tako mnogo gledišta, šta ja pokušavam da učinim? Pokušavam samo ovo: da vam dam širi vidik. Kada ima više ključaonica u zidu možete gledati prema istoku, možete gledati prema zapadu, možete gledati prema severu; i gledajući na istok nećete reći: »To je jedini pravac,« jer znate da drugi pravci postoje. Pogledavši na istok vi ne kažete: »Ovo je jedino istinito učenje,« jer tako perspektiva postaje uska. Ja govorim o tako mnogo učenja da biste bili oslobođeni od svih usmeravanja i svih učenja.

Sloboda dolazi kroz razumevanje. Što više razumete, više postajete slobodni. A ubrzo kada saznate da su kroz toliko mnogo rupa, vaše stare ključaonice postale zastarele, da nisu značajne, onda se u vama javi podsticaj: šta će se dogoditi ako srušite sve te zidove i jednostavno istrčite van? Čak i jedna jedina nova rupa i cela perspektiva se menja, i saznajete stvari koje nikada niste znali, niste čak ni maštali, niti ste čak sanjali. Šta će se dogoditi kada svi zidovi nestanu, i vi ste direktno suočeni licem u lice sa realnošću pod otvorenim nebom?

A kada kažem pod otvorenim nebom, zapamtite da nebo nije stvar, to je nepostojanje. To je svuda, ali to nigde ne možete naći, to je nepostojanje. To je jednostavno neizmerno. Stoga ja nikada ne kažem Bog je velik - Bog je neizmeran. Egzistencija nije velika, jer čak i ogromna egzistencija će imati ograničenja. Ma koliko ogromna, negde granica mora postojati. Egzistencija je neizmerna.

To je *hindu* koncepcija *brahme*. *Brahma* znači: ono što nastavlja da se širi. Sama reč *brahma* znači ono što nastavlja sa širenjem. Ekspanzija je *brahma*. U engleskom ne postoji reč; ne možete *brahmu* nazvati Bogom jer Bog je ograničen, to je koncept. *Brahma* nije Bog. Zbog toga u Indiji mi nemamo koncepciju jednog Boga, već mnogo Bogova. Bogova je mnogo; *brahma* je jedan. A pomoću *brahme*... sama reč jednostavno označava bezmerno; širenje; ne možete iscrpiti to.

To znači kada ja kažem ispod neba, otvorenog neba; bez zidova oko toga, nema čula, nema misli, nema uma; vi ste jednostavno izvan mehanizma, po prvi put nagi, licem u lice s realnošću. Onda njegova potpuna perspektiva... jedan objekat se doživljava u njegovoj potpunoj perspektivi, a da se iskusi jedan objekat u njegovoj punoj perspektivi znači da objekat jednostavno nestaje i postaje ogromno prostranstvo. To može da bude usredsređivanje energije.

To je baš slično, idite i pogledajte u bunar. Izvesna količina vode se nalazi u bunaru; ako iscrpите vodu napolje, više vode se snabdeva kroz podzemni izvor. Vi ne vidite izvor. Nastavljate da izvlačite vodu, a nova voda neprekidno utiče. Bunar je kao rupa prema okeanu. Mnogi skriveni izvori unose vodu svuda okolo. Ako uđete u bunar; bunar nije ništa; zaista ovi izvori su bitni, prave stvari. Bunar nije skladište, jer u skladištu nema izvora. Skladište je mrtvo; izvor je živ. Skladište je stvar; izvor je osoba. Krećite se sada sa izvorima, i na kraju ćete stići do okeana. Ako se krećete kroz sve izvore, onda iz svih pravaca okean će uticati u bunar; to je sve jedno.

Ako pogledate u objekat sa potpunom perspektivom, objekat je svakim svojim delom spojen sa beskonačnim; ne može postojati bez toga. Nijedan objekat ne postoji nezavisno. Ne postoji individualnost. Individualnost je upravo jedna interpretacija. Svuda postoji samo celina. Ako načinite deo od celine, vi ste zavedeni. To je tačka gledišta neznanja - onda vi stvarate delove kao da su zasebne celine. Kada gledate u deo i sva celina se pojavljuje u njemu, to je gledište probuđene svesti.⁸⁶

Objekat se doživljava u svojoj punoj perspektivi u stanju nirvičara samadhija, jer u tom stanju znanje se stiče direktno, bez upotrebe čula.

Nikakvi medijumi se ne koriste; onda mnoge nove stvari odjednom postaju moguće. Ove nove stvari su *siddhiji*, moći. Kada niste zavisni od čula, telepatija jednostavno postaje moguća. Zbog čula telepatija nije moguća. Vidovitost jednostavno postaje moguća. Čuda postaju obična stvar. Možete čitati svačije misli; nije potrebno da neko nešto govori, nije potrebno da saopštava to. Sa potpunom perspektivom, sve postaje otkriveno, svi velovi se podižu. Više sada nema velova; čitava realnost je pred vama. Materijalizacija stvari postaje moguća. Jednostavno, šta god da poželite, odmah se to događa; delovanje nije potrebno. Delovanje je bilo potrebno zbog tela. To je Lao Ce mislio kada je govorio: »Mudrac živi u neaktivnosti i sve se događa.« Milioni stvari se događaju oko mudraca a da on ništa ne čini. On vas gleda i odjednom nastupa preobražaj - odjednom više niste telo; dok vas gleda vi ste postali svest.

⁸⁶ "Ništa nije samo spolja; ništa nije samo iznutra. Sve što je spolja, iznutra je (Tabula smaragdina)". Um je taj koji deli celinu da zasebne delove, objekte. Zbog njega vidimo da je nešto "spolja", a nešto "unutra". Celina ne postoji samo spolja kao kosmos, a da su pojedini objekti "u njoj". Ona je po paradoksalnom hologramskom modelu takođe sva sadržana u svemu što vidimo kao poseban objekt. Svaki atom sadrži sav kosmos. Celina je sva prisutna u svemu što postoji. Nigde nije podeljena jer tada ne bi ni bila celina. Zato je pri takvom uvidu, u *nirvičara samadhiju*, sveto sve što postoji na bilo koji način i sve se doživljava kao izraz Božanske ljubavi koja je u svemu i sve omogućava. Takođe tada i vreme nestaje jer biće-u-vremenu postoji samo kada se biće kroz um podeli na zasebne objekte u celini. Sama celina je bezvremena. Tako je čovek prisutan u Stvarnosti, u bezvremenom ovde-i-sada.

Naravno, to s vama ne može biti trajno, jer kada se njegov pogled pomeri vi ste opet telo. Samo time što ste pored njega vi postajete građani istog nepoznatog sveta. Vi kroz njega imate ukus nepoznatog, jer je sada on sam neizmerno nebo. Ne čineći ništa, mnoge stvari se događaju. Ali kada te stvari postanu moguće... želje mudraca su nestale pre nego što su ove stvari postale moguće, tako da mudrac nikada ne čini neka čuda. Oni koji izvode čuda nisu mudraci, jer počinitelj u mudracu nije prisutan i takva čuda nisu prava čuda; takva čuda su obični magijski trikovi. Oni zalude ljude i obmanjuju ih.

Čudo se dešava - ne može da se vrši. Ono se dešava pored mudraca. Ne, on ne proizvodi švajcarske satove... mudrac koji proizvodi švajcarske satove jeste budala. Šta vi radite? U stvari ne postoje čuda, jer nijedan Satya Sai Baba nije spreman da čini svoja čuda pod naučnim posmatranjem. On ne može to učiniti, jer švajcarski časovnici mora da se kupe u prodavnici, mora da se sakriju u dugačkoj odori ili u frizuri afro-stila! Pod naučnim posmatranjem nijedan Satya Sai Baba nije spreman da išta učini, a ako su ti ljudi zaista istiniti, oni prvo treba da rade pod naučnim posmatranjem. To su samo obični magijski trikovi. Kada ih madžioničar izvede vi mislite: »Samo je to trik,« a kada Baba to izvede to postaje čudo. Trik je isti.

Čuda se dešavaju jedino kada se postigne *nirvičara samadhi*, i vi izađete iz svog tela, ali se ona nikada ne čine. To je osnovni kvalitet čuda - to se nikada ne radi, ono se dešava, a kada se dešava, nikada ne proizvodi švajcarske satove. Da se postigne *nirvičara samadhi*, a onda da se proizvode švajcarski satovi, to nema nikakvog smisla! Dešavanje čuda preobražava bića; to pomaže drugima da stignu do najvišeg.

Kroz mudraca možete postati mnogo pažljiviji, ali nećete dobiti švajcarski časovnik! Pažljivost se dešava; on vas čini više svesnim, budnim. On vam ne daje vreme, daje vam bezvremenost. Ali ove stvari se dešavaju, niko ih ne čini, jer počinitelj je otišao. Samo onda je moguć *nirvikalpa samadhi*. Sa počiniocem, kako možete prestati da mislite? Počinitelj je mislilac. U stvari, pre nego što išta učinite morate misliti; mislilac dolazi prvo, činilac sledi. Kada oboje, mislilac i činilac nestanu, a samo svedočenje, samo svest ostane, onda mnoge stvari jednostavno postaju moguće, one se događaju.

Kada se Buddha kreće, mnoge stvari se događaju, ali nisu tako vidljive. Samo nekoliko ljudi će biti sposobno da razume šta se događa jer oni pripadaju nepoznatom svetu. Nemate nikakav jezik za to, nemate koncepte za to, i ne možete videti to dok se to vama ne dogodi.

...u tom stanju znanje se stiče direktno, bez upotrebe čula.

Um je otišao, a sa umom svi asistenti, svi idioti. Oni ne funkcionišu, oni vas ne odvrćaju, ne ometaju vašu percepciju, ne stvaraju nikakvu vrstu prepreka, ne projektuju, ne tumače. Cela stvar više nije tu. Jednostavno svest je tu ispred realnosti. A kada se ovo dogodi, svest gleda u svest, jer tu ne postoji materija.

Najlepša metafora koju sam ja čuo je kada se ogledalo ogleda u drugo ogledalo. Šta se tada događa? Jedno ogledalo se ogleda u drugom ogledalu, a drugo ogledalo u prvom, i nema ničega u ogledalu, samo ogledanja se reflektuju milionima puta jedno u drugom. Sav svet postaje milioni ogledala - i vi ste isto tako jedno ogledalo - i sva su ogledala prazna, jer nema ničeg drugog što bi odražavala, pa ni okvir ogledala. To je najčudesniji trenutak, najblaženiji; milost se spušta, cveće pljušti, celina slavi da je još jedan dostigao, još jedan putnik je stigao kući.

Percepcija stečena u nirvičara samadhiju transcendirira sve normalne percepcije, kako u opsegu tako i u jačini.

Ove dve reči su vrlo sadržajne; »opseg« i »jačina, prodornost«. Kada gledate svet kroz čula, mozak i um, svet je vrlo tup. Nema sjaja u sebi, prašnjav, ubrzo postaje dosadan, i čovek se oseća zasićeno; isto drveće, isti ljudi, iste akcije - sve ja baš kolotečina. To nije tako.

Ponekad sa LSD, marihuanom ili hašišom, odjednom drvo postaje zelenije. Nikada niste upoznali da je drvo tako zeleno ili ruža tako ružičasta.

Kada je Aldous Huxley prvi put uzeo LSD, sedeo je ispred stolice. Odjednom je stolica postala jedna od najlepših stvari na svetu, a ta stolica je stajala u njegovoj sobi godinama a on je nikada nije pogledao. Izgledala je kao prizma, mnogo senki, mnogo boja je izlazilo iz nje; bila je kao dijamant. Stolica nije više bila ista. Huxley je bio fasciniran stolicom. Nje mogao da veruje šta se događa kada čovek uzme drogu.

Droga je silovit napor da se probude idioti. Stoga ih vi šokirate, a oni upravo otvore malo svoje oči, i samo pogledaju... »Da!« Tada svet postaje tako lep, neverovatno lep, a onda ste vi upecani, jer onda mislite da je zbog droge svet tako lep. Onda, kada se vratite natrag i izlet je završen, svet će izgledati čak prljaviji i tmurniji nego ikada, jer sada imate poređenje u umu. Za vreme određenih trenutaka to je postalo lepa pojava; to je bio sam raj. Čak i osoba kao Aldous Huxley je postala opijena i ošamućena, počeo je da misli da je to *samadhi* o kome govori Patanjđali, da je to *samadhi* koji su postigli Kabir, Buddha i svi mistici sveta.

Droge vam mogu dati lažan osećaj *samadhija*, ali ste još uvek u tamnici. Samo usled udara droge vaš mehanizam funkcioniše s budnošću, ali te budnosti neće biti za dugo. Ako je koristite više i više, onda količina droge mora da se povećava sve više i više, jer sa istim iznosom ne možete udariti idiote opet. Oni postaju prilagođeni tome, onda je potrebna sve veća i veća količina. Droge isključivo deluju tako.

Jednom je Mula Nasrudin kupio mazgu, a ona se nije htela ni pomeriti, i on je učinio sve... Čovek od koga je kupio rekao mu je da ne bije mulu jer je vrlo osetljiva. Stoga je on molio, nagovarao i činio sve, sve što je mogao da čini; ona se nije ni pomerila, nije ni slušala. Stoga je pozvao čoveka i rekao: »Kakvu si mi vrstu mazge prodao?« Čovek prišao s štapom i lupio mazgu jako po glavi. Nasrudin je rekao: »To je previše! Rekli ste mi da je ne udaram.« Čovek je odgovorio: »Ja je ne udaram. Upravo zadobijam njenu pažnju...« Mazga je odmah krenula.

Idioti postoje, a LSD udara slično štapu. Za nekoliko trenutaka vi zadobijate njihovu pažnju, vi ste ih potresli, uzbudili. Čitav svet postaje lep. Ali to nije ništa, apsolutno ništa. Ako možete dostići za jedan trenutak *nirvičaru*, onda ćete biti sposobni da saznate. Svet postaje milionima puta lepši nego što vam letimično viđenje može dati LSD. Nije to zato što ste udarili mazgu po glavi, nego je jednostavno zato što niste više unutar mazge, izašli ste van, odbacili ste idiote. Suočili ste se s realnošću u svojoj totalnoj nagosti.

Bez misli vi ste nagi. Ko ste vi bez misli: hindus, musliman, hrišćanin, komunista? Ko ste vi bez misli: muškarac ili žena? Religiozni, nereligiozni? Niste niko bez misli. Odeća je ostavljena. Vi ste jednostavno nagost, čistota, jedna praznina. Onda je percepcija jasna, a sa tom jasnoćom dolazi opseg i jačina. Sada možete gledati u neizmerno širenje egzistencije. Sada nema prepreke za vašu percepciju; vaše oči su postale beskonačne.

I prodorne: možete sagledati svaki događaj, svaku osobu, jer stvari više ne postoje. Čak i cvetovi su sada osobe, drveća su prijatelji, stene uspavane duše. Sada se prodornost dešava; možete gledati direktno celom širinom. Kada možete posmatrati cvet uzduž i popreko, onda ćete biti sposobni da razumete šta su mistici govorili, i pesnici.

Tenison kaže: »Ako bih mogao razumeti cvet, mali cvet u njegovoj celokupnosti, mogao bih da razumem sve.« Ispravno, apsolutno ispravno! Ako možete razumeti deo, vi ćete razumeti celinu, jer deo je celina. Kada pokušate da razumete deo, ubrzo, nesvesno vi ćete se premestiti do celine, jer deo je organski u celini. Jednom su velikog mistika Ekharta pitali: »Zašto ne pišete svoju biografiju? Vaša autobiografija bi bila vrlo, vrlo korisna za ljude.« On je rekao: »Teško, nemoguće - jer ako napišem svoju autobiografiju to će biti autobiografija celine, jer sve je povezano. A to bi bilo previše, kako možete napisati autobiografiju celine?«

Zbog toga su se uvek opirali oni koji su spoznali; nikada nisu napisali autobiografije - osim tog čoveka, Paramahansa Joganande, koji je napisao *Autobiografiju jednog jogija*. On uopšte nije jogi. Inače *jogi* ne može napisati autobiografiju - to je nemoguće, jednostavno nemoguće, jer kada neko postigne *nirvičara samadhi*, onda je on *jogi*, tada je čist savršeni beskraj... Sada je on postao sve. Ako zaista želite da napišete autobiografiju, to će biti autobiografija celine od početka - a nema početka - do kraja - a nema kraja.

U sebi, ja sam postao svestan, celina kulminira. Ja ne započinjem sa svojim rođenjem, ja počinjem od samog početka, a nema početka, i ja ću nastaviti do samog kraja, a kraja nema. Ja sam potpuno obuhvaćen celinom. Ovih nekoliko godina koliko sam ja ovde, nisu sve. Bio sam pre nego što sam bio rođen, i biću posle moje smrti, stoga kako da pišem? Biće to samo deo, jedna strana, ne autobiografija, a strana je potpuno apsurdna i izvan konteksta, jer druge strane će nedostajati.

Nekoliko prijatelja su došli kod mene i rekli su: »Zašto da ne? Treba da napišete nešto o sebi,« a ja znam teškoću Maister Ekharta. To nije moguće, jer odakle da se započne? Svaki početak će biti proizvoljan i lažan. A između dve lažne stvari - lažnog početka i lažnog kraja - kako istina može biti sprovedena? Nije moguće. Jogananda je uradio nešto što nije moguće. Uradio je nešto što političar može učiniti, ali ne *jogi*.

Prodornost postaje tako jaka da ako gledate u kamenčić, kroz kamenčiće na putu vi se krećete u celinu, i kroz kamenčić možete ući u najviše misterije. Svuda su vrata; i ako kucate svuda ste prihvaćeni, dobrodošli. Odakle god da uđete, ulazite u beskonačno jer sva vrata su vrata celine. Individue mogu biti tu kao vrata. Volite osobu i ulazite u beskonačno. Pogledajte cvet i hram se otvara. Legnite na pesak, svaka čestica peska je ogromna celina. Ovo je viša matematika religije.

Obična matematika kaže da deo nikada ne može postati celina. To je jedna od maksima obične matematike kojom se započinje na univerzitetima; deo nikada ne može biti celina, i deo je uvek manji od celine, deo nikada ne može postati veći od celine. Ovo su jednostavna načela matematike, svako će se složiti da je to tako.

Ali onda postoji viša matematika. Kada izađete iz čula nastaje svet više matematike, i ovo su načela: deo je uvek celina; deo nikada, nikada nije manji od celine, i - apsurdnost apsurdnosti - ponekad je deo veći od celine.

Sada vam ja to ne mogu objasniti. Niko ne može objasniti. Ali takvi su principi. Jednom kada ste izvan svog zatvora videćete kakve su stvari. Oblutak je deo, vrlo mali deo, ali ako gledate u njega sa umom bez misli, s jednostavnom svesnošću, direktno, odjednom oblutak postaje celina - jer samo Jedno postoji. Jer nijedan deo zapravo nije deo, ili odvojen; deo zavisi od celine, celina zavisi od dela. Ne samo kada se sunce rađa da se cveće otvara; druga strana je takođe istinita - kada se cveće otvara, sunce se rađa. Ako ne bi bilo cveća, za koga bi sunce sijalo? Druga strana je isto tako istinita kao ova - jer se odnosi na sve drugo; sve je isprepletano sa svim drugim. Čak i ako jedan list nestane, celini će on nedostajati, celina onda neće biti cela.

U jednoj od svojih molitvi, Maister Eckhart je rekao... a on je jedan od najređih ljudi koje je hrišćanstvo proizvelo. U stvari, on izgleda kao stranac u hrišćanskom svetu. On je trebao da se rodi u Japanu kao *zen* majstor; njegov uvid je tako jasan, tako dubok, tako izvan dogme.

On kaže u jednoj svojoj molitvi: »Da, ja zavisim od tebe, Bože, ali ti takođe zavisiš od mene. Da ja nisam ovde, ko bi te obožavao i ko bi ti se molio? Ja bih ti nedostajao.« On je u pravu; to nije iz nekog ega, to je jednostavno činjenica. Znam, mora da je Bog, u tom momentu to odobrio klimanjem glave: »Ti si u pravu, Eckhart, jer da ti nisi tu, ni ja ne bih bio ovde.«

Obožavalac i obožavano postoje zajedno; ljubavnik i voljena postoje zajedno. Jedno ne može da postoji bez drugog, i to je misterija egzistencije: sve postoji zajedno. Ovo zajedništvo je Bog. Bog nije osoba; ovo zajedništvo svega jeste Bog.

Percepcija stečena u nirvičara samadhiju transcendirira sve normalne percepcije, kako u opsegu tako i u jačini.

Odasvud se ogromno prostranstvo otvara, dubina... Pogledajte u cvet, i tamo je ambis. Možete upasti u cvet i nestati. To se dogodilo. Apsurdno je istinito. Na vama je da verujete u to ili ne.

Dogodilo se u Kini da je car pozvao velikog slikara da izradi neku sliku u palati. Slikar je došao i naslikao pogled na Himalaje, vrlo lepo. Trebale su mu godine za to, a on

nikome nije dozvolio da je vidi dok ne završi. Jednog dana je rekao caru: »Sada je gotova i možete doći.«

I car je došao sa svojim ministrima, generalima i dvoranima, i oni su jednostavno bili zadivljeni. Nikada nisu videli tako nešto - bilo je tako stvarno. Vrhovi su bili isti kao stvarni, a bila je krivudava staza oko vrhova i staza je iščezavala negde. Car je pitao: »Gde ovaj put vodi?« Slikar je odgovorio: »Nisam putovao njime, kako onda mogu znati?« Car je insistirao pošto to uopšte nije bilo pitanje putovanja: »Ti si naslikao to!« Zato je slikar rekao: »Pričekajte. Pustite me da odem i vidim.« Kaže se da je otišao i nestao u slici, nikada se nije vratio da ispriča priču gde ona vodi.

To se ne može dogoditi, to znamo; ali u *nirvičari* to se dešava. U cvetu je ambis. Usled vaše prodornosti, dok gledate u cvet tamo je dubina, možete pasti u cvet i zauvek iščeznuti. Pogledate u lepo lice sa *nirvičarom* i u lepoti je ambis; možete biti zauvek i za sva vremena izgubljeni; možete upasti u njega.⁸⁷ Sve postaje kapija, sve! Sa silinom vašeg pogleda, sva vrata vam se otvaraju.

Kada je ovo kontrolisanje svih drugih kontrola transcendirano, postiže se samadhi bez klice, a s njim, oslobođenje od života i smrti.

Ovde sve staze kulminiraju, sve Buddhje se susreću; *tantra i joga, zen i hassid, sufi i baul* - sve staze. Staze mogu biti različite - i jesu - ali sada ovo dolazi, vrhunac, ovde staze iščezavaju. *Kada je ovo kontrolisanje svih drugih kontrola transcendirano...* jer Patanjđali kaže da je to još uvek kontrolisano stanje. Misli su nestale, sada možete opažati egzistenciju, ali još su tu opažalac i percepcija, objekat i subjekat... S telom, znanje je bilo indirektno. Sada je ono direktno, ali još je saznavalac različit od znanog. Postoji poslednja barijera, podela. Kada čak i ovo otpadne, kada je ova kontrola transcendirana, i slikar iščezne u slici a ljubavnik iščezne u ljubavi, objekat i subjekat iščezavaju. Nema znalca i nema znanog.

Kada je ovo kontrolisanje svih drugih kontrola transcendirano...

Ovo je zadnja kontrola, *nirvičara samadhi, samadhi* gde su misli prestale. Ovo je poslednja kontrola. Još uvek vi jeste, ne kao ego, ali kao vi sami. Još uvek ste odvojeni od znanog - samo vrlo providnim velom, ali on postoji - i ako se prilepíte uz njega bićete rođeni, jer podela još uvek nije transcendirana; još niste postigli ne-dvojnost. Seme dualizma je još uvek tu,

i iz tog semena će iznići novi životi i točak života i smrti će nastaviti da se okreće.

Kada je ovo kontrolisanje svih drugih kontrola transcendirano, postiže se samadhi bez klice, a s njim, oslobođenje od života i smrti.

Onda se točak za vas zaustavlja. Onda nema vremena, nema prostora. Oboje, i život i smrt su iščezli kao san. Kako da se transcendira ova zadnja kontrola? To je najteže. Da se stigne do *nirvičare* vrlo je naporno, ali to nije ništa u poređenju sa napuštanjem poslednje kontrole, jer je to vrlo suptilno. Kako to da se uradi? Čak ni »kako« nije od važnosti na ovom stupnju. Jednostavno čovek mora budno da posmatra, uživa, bude opušten i prirodan. Ovde Tilopa postaje značajan.

Zato što su ljudi kao Tilopa *zen* majstori i oni govore o cilju: živi opušteno i prirodno, ne radeći ništa, ne čini ništa da transcendiraš kontrolu. Jer ako radite nešto, to će opet biti kontrola. Vaše delovanje će biti poništavanje. Opušten i prirodan - to je tačka gde deseta slika o čuvanju bika⁸⁸ postaje značajna: vraćanje natrag u svet, i ne samo vraćanje natrag u svet... nošenje boce s vinom. Uživanje, slavljenje, bivanje jednostavnim - to je značenje. Ništa sada

⁸⁷ To se i dešava onima koji upadnu u stanje *nirvičara samadhija* bez dovoljno objektivnog znanja i objektivne svesti o celom procesu toga što im se događa. To su poznati slučajevi ludija ili "božanskih ludaka", "opijenih Bogom".

⁸⁸ "Deset slika o čuvanju bika" je poznata zen metafora o napredovanju u probuđenju.

ne može da se uradi. Sve što ste mogli da uradite, vi ste uradili. Sada jednostavno postanite opuštteni i prirodni i zaboravite sve o *jogi*, kontroli, *sadhani*, traganju, ispitivanju. Zaboravite sve o tome, jer sada, ako nešto učinite, onda će se kontrola nastaviti, a sa kontrolom nema slobode. Morate čekati, i samo biti opuštteni i prirodni.

Neko je pitao Lin Chia: »Šta radite danas?« On je odgovorio: »Cepam drva, nosim vodu iz bunara - ništa drugo.« Cepanje drva, nošenje vode s bunara...

Lin Chi mora da je bio na tom nivou kada je odgovorio ovako. On je dospao do poslednje kontrole. Tu ništa ne preostaje da se uradi, stoga je seckao drva. Zima dolazi i drva su potrebna, a ljudi kažu da će biti vrlo hladna zima, stoga on cepa drva; naravno oseća i žeđ, stoga nosi vodu, zaliva baštu, povrće. Sasvim obično... ne traga, ne ispituje, ne ide nikuda.

To je stanje gde Zenerin kaže: »Sedeći smireno, sedeći tiho, ne radeći ništa, proleće dolazi i trava raste sama od sebe.« Dalje od ovoga reči ne mogu objasniti. Čovek mora stići do *nirvičare* i onda čekati na *samadhi* bez klice. To dolazi samo od sebe, baš kao što trava raste sama od sebe. Onda je poslednja kontrola transcendirana, i nema nikoga ko je transcendira. Ona je jednostavno transcendirana. Nema nikoga ko je transcendira, jer ako nekog ima da je transcendira, opet postoji kontrola. Stoga vi ne možete ništa učiniti oko toga.

Zbog toga Patanjđali ovde jednostavno završava: to je takođe *samadhi*.

Ovde se završava poglavlje o *samadhiju* - nema šta više da se kaže. On ne kaže ništa kako to da se radi. Na tom mestu se Krišnamurti veoma razljuti, kada ljudi pitaju, »kako?« Nema pitanja, nema metode, nema tehnike, jer ako je ikakva tehnika tu moguća, onda će ostati kontrola. Kontrola se transcendira, ali nema nikoga ko je transcendira. Ostajući opuštteni i prirodni, cepajući drva i noseći vodu, sedeći smireno, proleće dolazi, trava raste sama od sebe.

Stoga ne brinite za *samadhi* bez klice. Jednostavno se usredsredite na *nirvičara samadhiju*, *samadhiu* gde misli prestaju. Dotle postoji traganje. Izvan toga je zemlja bez traganja. Kada postanete *nirvičara*, onda, samo onda ćete razumeti šta da radite. Sve što je moglo da se uradi, vi ste uradili.

Poslednja prepreka postoji. Poslednja prepreka se stvara vašim delovanjem; to je vrlo prozirno. To je kao da sedite iza staklenog zida, vrlo lepog i čistog stakla, i možete videti sve isto tako jasno kao i bez zida, ali stakleni zid postoji, i ako pokušate da prođete kroz njega, udarićete ga i bićete odbačeni natrag.

Dakle *nirvičara samadhi* nije poslednja stvar, to je »poslednja osim jedne.« A ta preposlednja je krajnji domet. Posle toga, čitajte Zenerina, Tilopu, Lin Chia; sedite mirno i pustite da trava raste sama od sebe. Posle toga možete živeti na tržnici, jer tržnica je lepa kao manastir. Posle možete činiti sve što osećate da želite činiti - možete raditi svoj posao - ali ne pre toga. Možete se opustiti, traganje je završeno. U toj opušttenosti dolazi momenat unutrašnjeg usklađivanja sa kosmosom, i zid nestaje. Zato što je stvoren vašim vlastitim delovanjem, kada ne delujete, on nestaje. On se hrani vašim delovanjem. Kada ne delate, vi ste transcendirali svu kontrolu, onda nema života ni smrti, jer život nastaje od činioca, smrt nastaje od činioca.

Sada vas nema više; vi ste rastvoreni. Vi ste rastvoreni kao što se grudva soli bačena u okean rastvara, i ne možete otkriti gde je nestala. Možete li naći grudvu soli koja se rastvorila u okeanu? Postala je jedno sa okeanom. Možete okusiti okean, ali ne možete naći grudvu.

Zbog toga, kada su stalno ljudi zapitkivali Buddhu: »Šta će se dogoditi kada Buddha umre? Šta će se desiti kada Buddha umre?« Buddha je ćutao, nikada na to nije odgovarao. To je bilo vrlo uporno pitanje: »Šta se dešava kada Buddha umre?« Buddha je ćutao, jer vama izgleda kao da on postoji, ali za njega samog - njega više nije bilo. Iznutra njega više nije bilo. Unutra, spolja postaju su jedno; deo i celina su postali jedno; poklonik i Bog postali su jedno; ljubavnik se rastvorio u voljenom.

Onda šta ostaje? Ljubav ostaje: ljubavnika više nema, voljenog više nema, saznavaoća više nema, znanog više nema - spoznaja preostaje. Čista svest preostaje, bez nekog centra, kao beskraj postojanja, dubina postojanja, misterija postojanja. Ali ničega što bi se moglo učiniti.

Kada dospete do te tačke jednog dana - ako marljivo tražite, doći ćete; ako marljivo tražite doći ćete do *nirvičara samadhija* - onda ne nosite stare navike delovanja, ne nosite

stari obrazac delovanja, onda ne pitate »kako?«. Onda jednostavno budete opuštteni i prirodni i puštate da se stvari dešavaju. Prihvatate sve što se događa; slavite šta god da se događa. Cepate drva, nosite vodu, sedite mirno i puštate da trava raste.

Poglavlje 10
POSTOJANOST POSTOJANJA
10, mart 1975. u dvorani Buddha

Prvo pitanje:

Šta se dogodilo Radžnišu 21 marta? Da li je on postigao samadhi sa ili bez klice?

Ovo nije samo vaše pitanje, moje je takođe! Otada, ja sam se takođe pitao šta se dogodilo momku Radžnišu? Te noći, jednog trenutka je on bio tu, a sledećeg trenutka nije bio tu. Otada sam ga tražio unutra i napolju; za sobom nije ostavio nikakav trag, nema ni otisaka stopala. Ako ga ikada nađem, setiću se vašeg pitanja. Ili, ako se dogodi da ga sretnete negde, možete mu takođe postaviti pitanje s moje strane.

To je baš kao san. Ujutru se probudite, pogledate okolo, tražite po postelji, ispod kreveta, a on nije tu. Ne možete verovati - pre jednog momenta san je bio tu, tako živopisan, tako realan, a iznenada se uopšte ne može naći, i ne postoji način da se nađe. On je samo pojava; nije bio realnost, bio je samo san. Čovek se probudi i san iščezne. Ništa se ne događa snu.

Radžnišu se takođe ništa nije dogodilo, on pre svega nikada nije ni bio tu. Ja sam spavao, zbog toga je on bio tamo. Probudio sam se, i nisam ga mogao naći, a to se dogodilo tako neočekivano, da nisam imao vremena da ga pitam. Jednostavno momak je iščezao, i izgleda da nije moguće da ga opet nađem, jer je to moguće samo na jedan način: ako se ja ponovo uspavam, samo onda ga mogu naći - a to je nemoguće.

Jednom kada ste potpuno svesni, sam koren vaše nesvesnosti je presečen. Seme je spaljeno. Ne možete opet pasti u nesvesno.

Svakog dana možete upasti u nesvesno u noći, jer nesvesno je tu. Ali onda čitavo vaše biće postaje svesno; nema mesta u vama, nema tamnog ugla gde možete otići i spavati - a bez spavanja nema sna.

Radžniš je bio san koji se desio meni. Ništa se ne može dogoditi Radžnišu. Šta se može dogoditi snu? Ili on postoji ako spavate, ili ne postoji kada ste budni. Ništa se ne može dogoditi snu. San može da se dogodi realnosti; realnost ne može da se dogodi snu. Radžniš se desio meni kao san.

Dakle, ovo je takođe moje pitanje. Ako imate uši, slušajte, a ako imate oči možete videti. Jednog dana stari čovek se više ne može naći u kući - samo praznina, nikog nema. Krećete se, tragate; nikoga nema, samo neizmerno prostiranje svesti bez centra, bez granica. A kada ličnost nestane - a sva imena pripadaju ličnosti - onda se po prvi put univerzalno javlja u vama. Svet od *nama-rupa*, imena i oblića, nestaje, i odjednom je tu bezoblično.

To će se dogoditi takođe vama. Pre nego što se dogodi, ako imate ikakva pitanja da postavite, pitajte svoju ličnost. Jer jednom kada se to dogodi, onda ne možete pitati. Nema ko da pita. Jednog dana, iznenada ćete nestati. Pre nego što se jednom to dogodi, možete pitati, ali je i to takođe teško, jer pre nego što se to dogodi, tako ste čvrsto uspavani - ko će pitati? Pre nego što se to dogodi nema nikoga da pita,⁸⁹ a i kada se to dogodi nema nikoga da pita.⁹⁰

Drugo pitanje:

Molimo da objasnite kako se klica sprži u konačnom samadhju?

⁸⁹ Jer spava nesvestan.

⁹⁰ Jer samo čista svest jedinstva postoji i ničeg posebnog u njoj.

Vi uvek prijanjate uz reči! Ja znam da je to prirodno. Kada čujete reči »*samadhi*,« »*samadhi* bez klice,« »seme je sprženo; sada više nema semena,« vi čujete reči i onda se pitanja javljaju u vašem umu. Ali ako mene razumete, ova pitanja će onda postati nevažna. »Seme je spaljeno« ne znači da se nešto tako stvarno dešava. Ono što se dešava jeste jednostavno, prosto ovo: kada se *nirvikalpa samadhi* postigne, misli prestaju. Odjednom nema semena da bi se spržilo. Nikada ga nije ni bilo; bili ste u halucinaciji.

To je metafora, a religije govore u metaforama jer ne postoji drugi način da se govori o stvarima koje pripadaju nepoznatom. To je metafora. Kada se kaže da je seme spaljeno, jedino značenje toga je da tada ne postoji želja da se bude rođen, da nema želje da se umre, niti želje da se ne umre; jednostavno ne postoji želja. Želja je seme, a kako želja može postojati kada su misli prestale? Želja može postojati samo kroz mišljenje, u formi misli. Kada misli nema, vi ste bez želja. Kada ste bez želja, rođenje i umiranje iščezava. S vašom željom seme se spaljuje. Ne postoji neka vatra s kojom vi spaljujete seme... Ne budite neozbiljni. Mnogi su postali žrtve metafora. One su pesnički način kazivanja određenih stvari, kroz prenosno značenje.

Samo razumite glavnu stvar. Glavna stvar je da vas želja vodi u vreme, u ovaj svet. Vi biste želeli da budete ovo i ono, želeli biste da postignete ovo i ono; budućnost se stvara. Vreme se stvara pomoću želje. Vreme nije ništa do senka želje. Nema vremena u egzistenciji. Egzistencija je bezvremena; nikada nije znala za neko vreme. Vreme stvara vaša želja, jer želji treba prostor da se kreće. Inače, ako nema budućnosti, gde će se želja kretati? Bićete uvek naspram zida, stoga vi stvarate budućnost. Vaš um stvara dimenziju vremena, a onda konji želje mogu brzo galopirati. Zbog želje vi stvarate budućnost, ne samo u ovom životu nego takođe i u budućim životima, jer, znate, želja je tako mnogo... Želje su takve da ne mogu biti ispunjene: ovaj život neće biti dovoljan - potrebno je više života. Ako je samo ovo život, onda je previše kratko vreme, previše toga ima da se uradi, a tako je kratko vreme - ništa se ne može uraditi. Tako stvarate buduće živote.

Vaša želja postaje seme, a kroz želju se krećete napred, od jednog sna do drugog. Kada se krećete od jednog života do drugog, to nije ništa drugo do kretanje od jednog sna do drugog. Kada ostanete bez misli, kada ostavite svako mišljenje, i jednostavno ostanete u sadašnjem trenutku, odjednom vreme nestaje.

Sadašnji trenutak uopšte nije deo vremena. Vi delite vreme u tri gramatička vremena; prošlo, sadašnje, buduće. To je pogrešno. Prošlost i budućnost su vreme, ali sadašnjost nije deo vremena, sadašnjost je deo egzistencije. Prošlost je u umu; ako je vaše pamćenje neizmerno, gde će biti prošlost? Budućnost je u umu; ako se vaša mašta odbaci, gde će biti budućnost? Međutim sadašnjost će biti tu. Ona ne zavisi od vas i vašeg uma. Sadašnjost je egzistencijalna. Samo ovaj trenutak je istinit; svi drugi trenuci ili pripadaju prošlosti ili budućnosti. Prošlost je otišla, nema je više, a budućnost još nije došla. Obe nisu egzistencijalne. Samo sadašnjost je realna, samo jedan trenutak sadašnjosti. Kada želje prestanu i mišljenje se obustavi, odjednom ste bačeni u sadašnji trenutak, a iz sadašnjeg trenutka otvaraju se vrata večnosti. Klica je spržena. Sa odbacivanjem želje, klica nestaje sama od sebe - nju je stvorila želja.

Treće pitanje:

Kao srazmerno nov sannyasin ja sam malo uznemiren oko broja vrlo ozbiljnih, sannyasina oko vas koji izgledaju zabrinuti. Možete li me razuveriti u pogledu ovoga molim?

Da, mnoge stvari treba razumeti. Prvo, religiozni ljudi su uvek ozbiljni. Ja nisam religiozna osoba, ali mnoge religiozne osobe shvatajući me pogrešno, dolaze kod mene. Religiozne osobe su uvek ozbiljne, one su bolesne. Frustrirane su životom, tako mnogo frustrirane, nemajući uopšte uspeha, da su izgubili kvalitet da uživaju. U životu su prošli samo kroz muku. U životu nikada nisu mogli da slave. Postali su religiozni usled frustracije životom; onda su ozbiljni, i imaju držanje da čine nešto vrlo veliko. Pokušavaju da uteše svoje egoe; možda nisu uspeli u životu, ali uspevaju u religiji; nisu možda uspeli u spoljašnjem svetu, ali u unutrašnjem svetu su postali uzor. U svetu stvari možda nisu uspeli, ali njihova

kundalini se uzdiže, *čakre* se otvaraju. A onda oni vrše kompenzaciju, započinju da gledaju u druge sa osuđujućim okom. Njihovo je držanje »svetije nego vaše«; svi su grešnici. Samo će oni biti spaseni, svi drugi će biti bačeni u pakao. Ovi religiozni ljudi su stvorili pakao za druge, stvorili su ga čak i za sebe. Oni žive u kompenzatorskom životu - ne u realnom, već u životu mašte. Takvi ljudi će biti ozbiljni, teški.

Ja neman šta da radim s njima. Inače, misleći da sam ja takođe takva vrsta religioznog čoveka, ponekad budu upecani mojim posredstvom. Ja sam potpuno drugačiji tip religioznog čoveka, ako uopšte sebe mogu nazvati religioznim. Za mene je religija zabava. Za mene je religioznost slavlje. Za mene je religija radost. Ja religiju nazivam »radosnom dimenzijom«. To nije za 'religiozne' ljude, za ozbiljne ljude. Za ozbiljne ljude postoji psihoterapija; oni su bolesni; oni ne obmanjuju nikog do same sebe.

Za mene, religija ima potpuno drugačiji kvalitet. Ne postajete religiozni zato što ste propali u životu, nego zato što ste postali zreli kroz život. Čak i vaši neuspesi... Postoje neuspesi, ali neuspesi nisu zbog života, neuspesi su usled vaših želja. Vi ste postali frustrirani - nije život frustrirajući - samo zato što ste se nadali previše. Život je lep; vaš um je stvorio nevolju. Vaša ambicija je bila prevelika. Čak ni ovaj lep i neizmerni život nije mogao da je ispuni.

Običan religiozan čovek napušta svet; zaista religiozan čovek ostavlja ambiciju, napušta nadanje, ostavlja maštu. Znajući iz iskustva da svaka nada dolazi do tačke gde ona postaje beznadežnost, i svaki san dolazi do tačke gde postaje noćna mora, a svaka želja dolazi do tačke gde ništa ne preostaje u vama osim nezadovoljstva - znajući ovo kroz iskustvo, čovek postaje dozreo, razvijen. U svesti de događa rast. Iz ovog rasta čovek odbacuje ambiciju, ili ambicija otpada sama iz tog rasta. Onda osoba postaje religiozna.

Ona se ne odriče sveta; svet je lep! Nema čega da se odriče - samo se odriče svih očekivanja. A kada nema nadanja, kako može biti frustracije? I kada ne postoji traženje, kako može biti neispunjenja? Kada ne postoji ambicija, kako može biti ikakve noćne more? Čovek jednostavno postaje opušten i prirodan. On živi u sadašnjici i ne brine za sutra. Živi sadašnjost tako potpuno, jer nema nade i želje za budućnost. Unosi celo svoje biće u sadašnjost, a onda je ceo život preobražen. To je zabava, veselje, to je slavlje. Onda možete plesati, možete se smeјati i pevati, a za mene takva treba da bude religiozna svest - plešuća svest, više nalik deci, manje nalik mrtvim leševima. Vaše crkve, vaši hramovi, vaše džamije su baš kao groblja - previše su ozbiljni.

Dakle, naravno, oko mene ima mnogo ljudi koji su ozbiljni; oni me uopšte nisu razumeli. Oni možda projektuju svoje umove na mene, možda interpretiraju sve što ja kažem prema svojim vlastitim umovima, ali me nisu razumeli. Oni su nepodesni ljudi. Oni će morati ili da se promene, ili da odu. Konačno, samo oni ljudi će biti sa mnom, koji mogu slaviti život tako potpuno, bez negodovanja, bez neraspoloženja i zlopamćenja. Drugi će otići, što pre odu to bolje. Ali ovo se dešava: misleći da sam ja religiozan, stari religiozni tipovi ljudi takođe ponekad dolaze kod mene, a jednom kada dođu oni nose sa sobom svoje vlastite umove i pokušavaju ovde takođe da budu ozbiljni.

Došao je kod mene jedan stari čovek. Bio je poznati indijski političar. Jednom je posetio kamp i video nekoliko *sannyasina* kako igraju karte. Odmah je došao kod mene i rekao: »Ovo je previše, *sannyasini* igraju karte!« Ja sam rekao: »Šta je pogrešno u tome? Karte su lepe, a oni ne prave nikome štetu - samo uživaju igrajući karte. A ovaj čovek je bio političar, igrao je kartama u politici i kockanju, ali to nije mogao da razume. Upravo kada ljudi igraju karte to je prosto slavljenje trenutka. A ovaj čovek u čitavom svom životu je igrao karte, vrlo opasne karte, čineći sve što političar može da čini. Ali o sebi je mislio da je religiozan. A siroti *sannyasini* - upravo igrajući karte, bili su osuđeni, ukoreni. On je rekao: »Nikada to nisam očekivao.« Rekao sam mu da za mene u tome nema ničega pogrešnog.

Nema ničega neumesnog kada nikoga ne povređujete. Kada povredite nekoga, onda je to grešno. Ponekad stvari koje mislite da su pogrešne i nisu toliko pogrešne. Na primer, govorite besmislice nekoj osobi, i bacate smeće na njenu glavu - a samo smeće možete baciti, nemate ništa drugo - to je u redu. Ali osoba koja sedi u uglu i puši cigaretu - je li to pogrešno? Ona barem ne baca smeće na nečiju glavu, niti u nečiju glavu. Ona je našla zamenu za usne;

ne govori već puši. Ona možda povređuje sebe, ali ne povređuje nikoga. Može biti budala, ali nije grešnik.

Uvek pokušajte da mislite u smeru, da ako povređujete nekoga, samo onda je nešto nepravедno, pogrešno. Ako ne povređujete nikoga i ako ste malo svesni - u »nikoga« vi ćete takođe biti uključeni - ako ne povređujete nikoga, uključujući sebe, sve je lepo. Onda možete raditi svoju stvar.

Sannyas za mene nije ozbiljna stvar. U stvari to je baš suprotno: to je skok u neozbiljnost. Ozbiljno ste živeli za mnogo života. Šta ste stekli? Čitav svet vas uči da budete ozbiljni, da vršite svoju dužnost, da budete moralni, da budete ovo, da budete ono. Ja vas učim humoru, razonodi; učim vas da budete veseli. Ne učim vas ničemu do slavljenju. Samo zapamtite jednu stvar: vaše slavlje ne treba da bude štetno za nekog drugog, to je sve.

Međutim, ego je problem. Ako uzmete život kao zabavu, i slavite ga kao svetkovinu, onda će vaš ego nestati. Ego može postojati samo kada ste ozbiljni. A ako ste bezazleni, detinjasti, ego onda nestaje. Zato imate sujetan izgled, hodate utegnuti; radite nešto vrlo ozbiljno što niko drugi ne može; pokušavate da pomognete ceo svet, i da ga reformišete. Uzimate na svoja leđa breme celog sveta. Svako je nemoralan, samo ste vi moralni. Svako čini greh, samo ste vi čestiti. Onda se ego oseća vrlo dobro.

U slavljeničkom raspoloženju, ego ne može postojati. Ako slavljenje postane prava klima vašeg bića, ego će nestati. Kako možete održavati svoj ego smejući se, plešući, uživajući? To je teško. Možete održavati svoj ego dok radite *shirshasan*, stajanje na vašoj glavi, ili radeći teške, besmislene položaje. Onda možete održavati ego; onda ste veliki *jogi*! Ili sedite u hramu, ili u crkvi sa drugim mrtvacima oko sebe, možete se osećati vrlo, vrlo velikim, značajnim, prvorazrednim.

Zapamtite, moja *sanyasa* nije za ovu vrstu ljudi, ali oni dolaze. Ništa nije pogrešno u tome što mi dolaze. Ili će se oni promeniti, ili će morati da odu. Ne brinite o njima. Uveravam vas da ja nisam ozbiljan.

Ja sam iskren, ali ne kritičan, ozbiljan; iskrenost je potpuno drugačiji kvalitet. Ozbiljnost ili kritičnost je bolest ega, a iskrenost je kvalitet srca. Da se bude iskren, znači da se bude istinit. Da se bude iskren, znači da se bude autentičan. Šta god da činite, činite s punim svojim srcem. Šta god da radite ne radite kao dužnost, nego kao svoju ljubav. *Sanyasa* nije dužnost, to je vaša ljubav. Ako naćinite skok, ućinite to iz svoje ljubavi, iz svoje autentićnosti. Bićete iskreni u tome, ali ne ozbiljni. Iskrena osoba je uvek radosna. Samo neiskrena osoba postaje žalosna, jer ona zapada u neprijatnost. Ako ste neiskreni, svaka obmana će vas voditi do druge neiskrenosti. Ako zavisite od laži, moraćete zavisiti od više laži. Ubrzo gomila laži je oko vas. Gušite se u svojim vlastitim obmanama, onda postajete tužni. Onda život izgleda kao zbrka. Onda ne možete uživati u njemu jer ste uništili svu njegovu lepotu. Izuzev vašeg lažnog uma, ništa nije ružno u egzistenciji, sve je lepo.

Budite iskreni, budite autentićni i istiniti, a šta god da radite, radite to iz ljubavi. Inaće, ne radite to. Ako želite da budete *sanyasin*, budite to iz ljubavi. Inaće, ne skaćite - čekajte, pustite da doće pravi trenutak. Ali ne budite promišljeni oko toga. To nije ništa; to nije ništa nalik ozbiljnosti. Za mene, ozbiljnost je bolest, bolest obićnog, nižeg uma koji nije uspeo u životu. A on nije uspeo jer je osrednji. *Sanyasa* treba da bude vrhunac vaše zrelosti; neuspeha, uspeha, svega što ste videli i živeli i kroz šta ste izrasli. Sada treba da razumete više, a kada razumete više, možete uživati više.

Isus je religiozan, hrišćani nisu. Isus može biti radostan; hrišćani ne mogu biti. U crkvi morate nositi vrlo ozbiljno lice, turobno. Zašto? Jer krst je postao simbol religije. Krst ne bi trebao biti simbol; smrt ne bi trebala da bude simbol religije. Religiozna osoba živi tako duboko, da ona ne zna za smrt; nije preostalo energije da se zna smrt; nema nikoga ko zna smrt. Kada živite život tako duboko, smrt nestaje. Smrt postoji samo ako živite na površini. Kada živite duboko, čak i smrt postaje život. Kada živite na površini, čak i život postaje smrt. Krst ne treba da bude simbol.

U Indiji mi nikada nismo naćinili krstu slične stvari za simbole. Imamo Krišninu flautu, ili Šivin ples kao simbole. Ako biste ikada želeli da razumete kako religijska svest treba da raste, onda pokušajte da razumete Krišnu. On je radostan, slavi i pleše. On je

zaljubljen u život, sa flautom na svojim usnama i s pesmom. Hrist je zaista bio kao Krišna. U stvari, sama reč Hrist dolazi od Krišna. Isus je njegovo ime; Isus Krišna, Isus Hrist. Krišna ima mnogo formi. U Bengaluu, u Indiji, ima formu koja je *christo*. Od Christa, u grčkom to je postalo *christos*, a odatle je krenulo i postalo Christ. Isus mora da je bio čovek kao Krišna, ali hrišćani kažu da se nikada nije smejao. To izgleda apsurdno. Ako se Isus nije mogao smeјati, ko će se smeјati? Oni su ga naslikali s takvom ozbiljnošću. On mora da se smeјao! Zapravo, on je voleo žene, vino; to je bio problem, zbog toga su ga Jevreji razapeli na krst. On je voleo žene, Mariju Magdalenu i druge, a Marija Magdalena je bila prostitutka.⁹¹ Voleo je da jede, uvek je uživao na gozbama. A gozba sa Hristom mora da je bilo nešto iz drugog sveta.

Desilo se: Hrist je umro na krstu. Onda je rečeno da je posle tri dana vaskrsao - vrlo lepa priča. On je vaskrsao, a Marija Magdalena ga je prva videla. Zašto? Jer samo oči ljubavi mogu razumeti uskrsnuće, jer oči ljubavi mogu videti unutrašnje, besmrtno. Muškarci sledbenici su prolazili pored Isusa koji je stajao tamo, i oni ga nisu videli. Simbolika je divna: samo ljubav može videti ono nutarnje, besmrtno. A kada je Marija Magdalena otišla u grad i rekla ljudima, oni su mislili da je ona poludela. Ko veruje ženi? Ljudi kažu ljubav je slepa, ljubav je slepa - niko neće verovati. Čak i apostoli, Isusovi najbliži učenici, i oni su se čak smeјali i govorili: »Jesi li poludela? Verovaćemo samo kada mi vidimo.«

Onda se desilo da su dva učenika išla u drugi grad, a Isus ih je sledio, razgovarao s njima, i oni su govorili o Isusovom raspeću, i šta se sve dogodilo. Bili su u nevolji, a Isus je hodao s njima i razgovarao s njima, a oni ga nisu prepoznali. Onda su stigli do grada. Pozvali su stranca da s njima jede, i kada je Isus prelomio hleb odjednom su ga prepoznali; jer niko nije lomio hleb na taj način - samo Isus.

Ovu priču sam mnogo voleo. Razgovarali su i nisu ga prepoznali; hodali su miljama zajedno, i nisu ga mogli prepoznati, ali sam gest Isusovog lomljenja hleba, iznenada... jer nisu znali nijednog čoveka koji lomi hleb s takvim radosnim raspoloženjem, da slavi hranu - nikada nisu poznavali nekog takvog čoveka. Iznenada, prepoznali su ga i rekli: »Zašto nisi rekao da si vaskrsli Isus?« Pokreti...

Hrišćani kažu da se taj čovek nikada nije smeјao. Hrišćani su potpuno uništili Isusa, iskrivili, i ako se on ikada vrati - a ja se bojim da neće doći zbog ovih hrišćana - oni mu neće dozvoliti pristup u crkvama.

Isto je moguće i sa mnom, takođe. Jednom kada odem, ozbiljni ljudi će postati opasni. Oni mogu uzeti posed, jer oni teže da stvari uzmu u posed. Oni mogu postati moji naslednici, a onda će moje nasleđe uništiti. Dakle, zapamtite ovo: čak i neznalica može postati moj naslednik, ali mora biti sposoban da se smeје i slavi. Čak i ako neko tvrdi da je prosvetljen, samo pogledajte njegovo lice; ako je ozbiljan on neće biti moj naslednik! Neka to bude kriterijum; čak i budala će to učiniti, ali treba da bude sposobna da se smeје i slavi život. Inače, ozbiljni ljudi su uvek u potrazi za vlašću. Ljudi koji se mogu smeјati nisu zabrinuti za vlast - to je problem. Život je tako dobar, ko mari da postane papa? Jednostavni ljudi, srećni na njihov jednostavan način, ne mare za politiku.

Odmah, čim prosvetljena osoba nestane iz tela, ljudi koji su ozbiljni bore se da postanu naslednici. A oni su uvek uništavali, jer su neumesni, nemoralni ljudi, ali uvek ambiciozni. Samo pravedni, ispravni ljudi nisu ambiciozni, jer život daje tako mnogo, nema potrebe za ambicijom da se postane naslednik, ili da se postane papa, ili da se postane ovo ili ono. Život je tako lep, da se više ne traži. Ali ljudi koji nemaju uživanje, uživaju u moći; ljudi koji su propustili ljubav, uživaju u prestižu; ljudi koji su na neki način propustili slavljenje života i ples, želeli bi da budu pape - visoki moćnici, ljudi koji kontrolišu. Čuvajte se njih; oni su uvek biti rušitelji, trovači. Oni su uništili Buddhu, uništili Hrista, oni su uništili Muhameda. Uvek su okolo, teško je osloboditi ih se, vrlo, vrlo teško, jer oni su tako ozbiljni ovde... ne možete ih se osloboditi.

Međutim, ja vas uveravam da sam uvek za sreću, radost, život plesa i pesme, uživanja, jer za mene je to jedina molitva. Kada ste srećni, preplavljeni srećom, ima molitve. Nema

⁹¹ Ovo je crkvena dezinformacija koja Oshou nije bila poznata. Marija Magdalena nije bila prostitutka već plemenitog roda i najbliži učenik Hristov, prva među apostolima. Osho tačno navodi da je bila u intimnoj vezi sa Isusom.

druge molitve. Egzistencija sluša samo vaš egzistencijalni odgovor, ne vašu verbalnu komunikaciju. Nije važno šta vi kažete, već šta vi jeste... Ako stvarno osećate da Bog jeste, onda slavite. Onda nije poenta u gubljenju nijednog jedinog trenutka. Plešite ako osećate da Bog jeste, s vašim čitavim bićem, jer samo kada plešete, pevate i srećni ste - ili čak ako sedite smireno - sama klima vašeg bivanja daje tako smireno, duboko zadovoljstvo sa životom. To je molitva; vi zahvaljujete. Vaša zahvalnost je vaša molitva. Ozbiljni ljudi? Nikada nisam čuo da su ozbiljni ljudi ikada ušli u raj. Oni to ne mogu.

Jednom se dogodilo da je grešnik umro i otišao na nebo. Svetac je umro istog dana, i glasnici su počeli da ga vode prema paklu. Svetac je rekao "Čekajte, nešto je negde krenulo pogrešno. Vi uzimate tog grešnika, a ja njega znam dobro! Ja sam dvadeset četiri sata meditirao i molio se Bogu, a odveden sam u pakao. Želeo bih da pitam samog Boga šta je to, je li to pravda?" Stoga je on odveden samom Bogu, i čovek na koga se žalio, i on je rekao: "Ovo je jednostavno neverovatno - da ovaj grešnik... ja njega znam dobro, on je bio moj sused. Nikada se nije molio, nikada nije uzeo nijednom tvoje ime u životu, a ja sam se dvadeset četiri sata molio...Čak i u svom spavanju ja nastavljam da ponavljam *Ram, Ram, Ram* - a šta se događa?" Kaže se da mu je Bog odgovorio: "Zato što si me ubio sa svojim dosadnim, neprekidnim *Ram*, gotovo si me ubio, ne bih želeo da mi budeš u blizini. Samo zamisli, dvadeset četiri sata! Nisi mi dao nijedan trenutak odmora. Ovaj čovek je dobar, barem mi nikada nije smetao, a ja znam da se nikada nije molio, jer čitav njegov život je bio molitva. On tebi izgleda kao grešnik, jer misliš da samo u molitvi i verbalnoj besmislici ima vrline. On je živio i živio srećno. Možda nije bio uvek dobar, ali je bio uvek srećan i uvek blažen. Možda je grešio ovde i onde, jer je ljudsko da se greši, ali nije bio jedan egoista. Nikada se nije molio, ali u najdubljoj srži njegovog bića uvek je bilo zahvalnosti. Uživao je život i bio je zahvalan za to."

Zapamtite, svi ozbiljni ljudi su u paklu; đavo jako mnogo voli ozbiljnost. Nebo nije kao crkva, a da jeste, onda niko ko ima ikakvu čulnost nikada ne bi otišao na nebo. Onda je bolje da ide u pakao. Nebo je život, život mnogostruki.

Isus je rekao svojim učenicima: "Dođite k meni i daću vam život u izobilju." Nebo je poezija, neprekidna pesma, kao tečenje reke, kontinuirano slavljenje bez prekida. Kada ste ovde sa mnom, zapamtite, propustićete me ako ste ozbiljni, jer neće biti kontakta. Samo kada ste srećni možete biti pored mene. Kroz sreću gradi se most. Kroz ozbiljnost, svi mostovi se ruše, vi postajete kao ostrvo, nepristupačni.

Četvrto pitanje:

Ponekad se osećam svestan, a ponekad ne. Svesnost izgleda da pulsira. Da li ovo pulsiranje polako iščezava ili odlazi iznenada?

U životu sve je ritam. Vi ste srećni, a onda sledi nesreća. Noć i dan, leto i zima; život je ritam između dve suprotnosti. Kada pokušavate da budete svesni, isti ritam će biti prisutan; ponekad ste svesni, a ponekad niste.

Stoga ne stvarajte problem, jer ste takvi eksperti u stvaranju problema da iz plavetnila možete stvoriti problem. A jednom kada stvorite problem, onda želite da ga rešite. A onda postoje ljudi koji će vas snabdevati sa odgovorima. Na pogrešan problem uvek se odgovara pogrešnim odgovorom. A onda to može ići *ad infinitum*;⁹² onda pogrešan odgovor opet stvara pitanje. Od samog početka čovek mora biti svestan da ne stvara pogrešan problem. Inače čitav život nastavlja da se odvija u pogrešnom pravcu. Uvek pokušajte da razumete, a ne da stvarate problem. Sve pulsira u ritmu, a kada kažem sve, ja mislim sve. Ljubav, i tu je mržnja; svesnost i tu je nesvesnost. Ne stvarajte nikakav problem: uživajte u oboje.

Dok ste svesni uživajte u svesnosti, a za vreme dok ste nesvesni uživajte u nesvesnosti - ništa nije nepravilno, jer nesvesnost je slična odmoru. Inače svesnost će postati napetost. Ako ste svesni dvadeset četiri sata, koliko dana mislite da možete tako da živite? Bez hrane, čovek može živeti tri meseca; bez spavanja za tri nedelje on će poludeti, i pokušaće da izvrši

⁹² Lat.: u beskrajno ponavljanje.

samoubistvo. Danju ste budni, noću ste opušteni, a ta relaksacija vam pomaže danju da budete opet više budni, sveži. Energije su prošle kroz period odmora, one su još življe opet ujutru.

Isto se događa u meditaciji: nekoliko trenutaka vi ste savršeno svesni, na vrhu; nekoliko trenutaka ste u dolini, odmarate se - svesnost je iščezla, vi ste u zaboravu. Inače, šta je pogrešno u tome? To je jednostavno. Kroz nesvesnost će se opet probuditi svesnost, sveža, mlada, isto će se nastaviti dalje. A ako možete uživati oboje, vi postajete treće, a to je tačka koju treba razumeti. Ako možete uživati oboje, to znači da vi niste - niste ni svesnost ni nesvesnost; vi ste onaj koji uživa oboje. Nešto ulazi izvan. U stvari, ovo je pravi svedok. Uživajte u sreći - šta je pogrešno kada sreća nestane, a vi ste postali tužni? Šta je pogrešno u žalosti? Uživajte u tome. A jednom kada postanete sposobni da uživete i u žalosti, onda niste ni jedno ni drugo.

I kažem vam: ako tako uživete, žalost će imati svoje vlastite lepote. Sreća je malo plitka; tuga je vrlo duboka, ona ima dubinu u sebi. Čovek koji nikada nije bio tužan biće plitak, baš na površini. Tuga je slična tamnoj noći - vrlo je duboka. Tama ima tišinu u sebi, tuga takođe. Sreća žubori, u njoj ima zvuka. Ona je kao reka u planinama: bučna. Ali planinska reka nikada ne može biti duboka; ona je uvek plitka. Kada reka dođe do ravnice ona postaje duboka, ali zvuk prestaje. Ona se kreće, kao da se ne kreće. Tuga ima dubinu.

Zašto stvarati nevolju? Dok ste srećni, budite srećni, uživajte u tome. Ne postajte identifikovani s tim. Kada kažem budite srećni, mislim uživajte u tome. Pustite da to bude klima koja će se kretati i menjati. Jutro se menja u podne, podne se menja u večer, a onda dolazi noć. Neka sreća bude klima oko vas. Uživajte u tome, a onda dolazi tuga... uživajte u tome takođe. Ja vas učim uživanju, kakav god da je slučaj. Sedite mirno i uživajte u žalosti, i odjednom tuga više nije tuga; ona postaje tih, smiren trenutak, lep u sebi, ničega nema pogrešnog u tome.

A onda dolazi najviša alhemija, tačka gde vi iznenada realizujete da niste nijedno - ni sreća niti tuga. Vi ste posmatrač - posmatrate vrhove, posmatrate doline; vi niste nijedno.

Kada se jednom dostigne ta tačka, možete nastaviti da slavite sve. Slavite život i slavite smrt. Slavite sreću, slavite nesreću. Slavite sve. Onda niste identifikovani ni sa jednim polaritetom. Oba polariteta su vam zajedno postala dostupna, i možete se lako kretati od jednog do drugog. Postali ste poput tečnosti, vi tečete. Onda možete koristiti oboje, i oboje vam mogu pomoći u vašem rastu.

Zapamtite ovo: ne stvarajte probleme. Pokušajte da razumete situaciju, pokušajte da razumete polaritet života. Leti je toplo, zimi je hladno - stoga gde je problem? Zimi uživajte u hladnoći, leti uživajte u toploti. Leti uživajte u suncu; noću uživajte u zvezdama i tami, danju u suncu i svetlosti. Načinite svoje uživanje neprekidnim, šta god da se dogodi. Uprkos svega nastavite da uživete. Pokušajte to, i odjednom sve će biti preobraženo i savršeno.

Peto pitanje:

Jednom ste nedavno rekli da čovek ako ne može da voli, onda će vas meditacija odvesti do ljubavi, a ako čovek ne može da meditira, onda će vas ljubav odvesti do meditacije. Izgleda da ste se predomislili.

Nisam imao ništa da menjam. Vi možete promeniti ako imate; inače kako to možete promeniti ako nemate?

Nikada ne pokušavajte da uporedite dva trenutka, jer svaki trenutak je jedinstven u sebi. Da, nekih dana ja volim zimu, a nekih dana volim leto, ali se nisam predomislio - nisam imao ništa da menjam.

Ovako se to događa: vi postavite pitanje, a ja nemam spreman odgovor na njega. Postavite pitanje i ja odgovaram. Ne razmišljam da li sam dosledan s mojim ranijim kazivanjem ili ne. Ja ne živim u prošlosti i ne živim u budućnosti. - tako, šta god da kažem, da mogu biti sposoban u budućnosti takođe da kažem istu stvar. Ne, nema prošlosti i nema budućnosti.

Upravo ovog momenta vi postavite pitanje, i šta god da se dogodi, dogodi se; ja odgovaram. To je jednostavna reakcija, to nije jedan odgovor. Sledećeg dana opet postavite

isto pitanje, ali ja neću reagovati na isti način. Ništa ne mogu učiniti s tim. Nemam spremne gotove odgovore. Ja sam kao ogledalo: koje god lice mu prinesete, ono ga odražava. Ako ste ljuti, ono odražava ljutnju, ako ste srećni ono odražava sreću. Ne možete reći ogledalu: »Šta se to događa? Juče sam bio ovde i ti si reflektovalo jedno ljutito lice; i danas sam ovde a ti reflektuješ srećno lice. Šta je s tobom? Jesi li se predomislio?« Ogledalo nema um, ne može se predomisлити; ono jednostavno reflektuje vas.

Vaše pitanje je važnije od odgovora. U stvari, vaše pitanje stvara odgovor u meni. Pola snabdevate vi, druga polovina je upravo eho. Dakle to zavisi - to će zavisiti od vas, to će zavisiti od drveća koje vas okružuje, to će zavisiti od klime ovde, to će zavisiti od egzistencije u njenoj totalnosti. Vi postavite pitanje, a ja nisam ništa ovde, samo sam sprovodnik - kao da vam celina odgovara. Kakva god je vaša potreba, odgovori vam dolaze. I ne pokušavajte da ih upoređujete, inače ćete zapasti u zbrku.

Nikada ne pokušavajte da upoređujete. Kad god osetite da vam nešto odgovara, jednostavno sledite to, radite to. A ako radite to, bićete sposobni da razumete šta god kasnije dođe. Vaše delovanje će pomoći, poređenje neće pomoći. Potpuno ćete poludeti ako nastavite da upoređujete. Svakog trenutka ja govorim nešto.

Kasnije, pošto sam govorio čitavog svog života, oni koji će izučavati to, i oni koji će pokušavati da srede šta sam mislio, jednostavno će poludeti; neće biti sposobni to da urade. Jer tako se to sada dešava... Oni su filozofi; ja nisam filozof. Oni imaju posebnu ideju da vam nature, stalno nastoje da insistiraju na istoj ideji. Imaju nešto u šta žele da vas nauče. Želeli bi da uslove vaš um u određenoj filozofiji. Oni vas uče nečemu.

Ja nisam učitelj. Ne učim vas ničemu. Tačnije rečeno, baš nasuprot tome, pokušam da vam pomognem da se odučite, da zaboravite ono što ste naučili.

Šta god da vam odgovara, sledite to. Ne mislite da li je to dosledno ili ne. Ako vam odgovara, to je dobro za vas, i ako sledite to, ubrzo ćete biti sposobni da razumete unutrašnju doslednost svih molih nedoslednosti. Ja sam dosledan, moje kazivanje možda nije. Jer ona dolaze iz istog izvora, ona dolaze iz mene, stoga moraju biti dosledna. Kako je to moguće da bude drugačije? Ona dolaze iz istog izvora. Njihovi oblici se mogu razlikovati, reči se mogu razlikovati; duboko dole mora teći doslednost, ali za to ćete biti sposobni samo kada uđete duboko u sebe...

Dakle, šta god vam odgovara, jednostavno ne marite bilo da sam rekao nešto protiv toga ili ne. Jednostavno se krećite, radite to. Ako činite to, osetićete moju doslednost. Ako jednostavno razmišljate, nikada nećete biti sposobni da načinite ikakav korak, jer ću svakog dana ja nastavljati da menjam. Ne mogu učiniti ništa drugo, jer nemam čvrst um, nalik kamenu, koji je uvek isti.

Ja sam kao klima, ne kao kamen. Ali vaš um će stalno misliti, ja sam rekao ovo, a onda sam rekao ono - šta je ispravno? Ispravno je ono što je za vas lako. Lako je ispravno; ono što vam odgovara uvek je ispravno.

Pokušavajte uvek da mislite u terminima vašeg bića i mogeg kazivanja, bilo da ona odgovaraju ili ne. Ako ona ne odgovaraju, ne brinite. Ne mislite o njima, ne gubite vreme; idite napred. Nešto će doći što će vam odgovarati.

A vas ima mnogo, stoga moram govoriti za mnoge. Njihove potrebe su različite, njihovi zahtevi su različiti, njihove ličnosti su različite, njihova prošla *karma* je različita. Ja moram govoriti za mnoge. Ne govorim samo za vas, vi ste samo jedno opravdanje. Kroz vas ja govorim celom svetu. Stoga ću govoriti u mnogim bojama, i slikaću na mnogo načina, i pevaću mnogo pesama. Vi jednostavno mislite o sebi - šta god da vam odgovara, vi pevušite tu pesmu i zaboravite druge. Pevušeći tu pesmu, ubrzo, nešto će se naseliti unutra u vama; harmonija će se podići, a kroz tu harmoniju bićete sposobni da razumete moju doslednost kroz sve nedoslednosti.

Nedoslednosti mogu samo biti na površini, ali moja doslednost je različitog kvaliteta. Filozof je dosledan na površini. Šta god on kaže, on gleda u prošlost povezuje je sa svojim kazivanjem, gleda u budućnost, povezuje je sa budućnošću - stvara lanac na površini. Taj tip doslednosti nećete naći kod mene. Različit kvalitet doslednosti koji je teško razumeti dok ne živite to...

Onda, ubrzo, nestaju talasi koji su bili nedosledni, i vi ulazite u dubinu okeana gde tišina počiva, uvek dosledna, bilo da na površini ima oluje ili ne, velikih talasa, velikog meteža, ili tišine, bez talasa, bez ikakvog talasića. Bilo da je to plima ili oseka, nema razlike; duboko dole okean je dosledan.

Moja doslednost je doslednost bića, a ne reči. Ali kada se vi spustite u svoj vlastiti unutarnji okean, onda ćete biti sposobni da razumete to. Zato, sada ne brinite.

Kada vam određene cipele odgovaraju, kupite ih i nosite. Ne marite za druge cipele u prodavnici. One vam ne pristaju; nije potrebno da brinete o njima. One nisu namenjene vama, ali ima drugih ljudi, molim vas, setite se njih takođe. Nekima će te cipele pristajati. Vi samo obratite pažnju na svoje vlastite noge i na svoje vlastite cipele. I osećajte, jer to je pitanje samo osećanja, ne intelekta.

Kada idete u prodavnicu cipela, šta činite? Postoje dva načina: možete izmeriti svoje noge i možete izmeriti cipele - to će biti intelektualni napor, matematički napor bilo da on pristaje ili ne. Drugi je: jednostavno stavite cipelu na svoju nogu; hodajte i osetite da li vam pristaje ili ne. Ako je taman, ona odgovara. Sve je u redu; možete zaboraviti na to. Matematičko merenje može biti savršeno, a cipela može da ne pristaje, jer cipele ne znaju za matematiku. One su potpuno neobrazovane. Ne brinite oko toga.

Sećam se da se dogodilo: čovek koji je otkrio matematički zakon srednje vrednosti, veliki matematičar, bio je Grk, tako je bio ispunjen svojim vlastitim otkrićem zakona srednje vrednosti, i jednog dana otišao na izlet sa svojom ženom i sedmoro dece. Morali su da pređu reku, stoga je on rekao: »Čekajte.« ušao je u reku na četiri, pet mesta i izmerio dubinu reke, negde je bila jednu stopu duboka, negde tri, a negde je bila samo šest inča. Reke nisu u skladu sa matematikom. Računao je na pesku, našao je sredinu; jedna i po stopa. Izmerio je svoju decu i našao srednju vrednost dve stope. Rekao je: »Ne brini, pusti ih da idu, reka je jedna i po stope, a deca su dve stope.« Savršeno što se matematike tiče, ali ni deca, ni reka ne mare za matematiku.

Žena je bila malo uplašena, jer žene nikada nisu matematičari. I dobro je da nisu, jer one daju ravnotežu - inače čovek bi poludeo. Ona je bila malo zabrinuta. Rekla je: »Ne razumem tvoj zakon srednje vrednosti, ali meni izgleda da su neka deca previše mala, a reka izgleda da je duboka.« On je rekao: »Ne brini. Ja sam dokazao zakon srednje vrednosti velikim matematičarima. Ko si ti da bi stvarala sumnju u to? Samo gledaj kako to deluje.«

Matematičar je pošao napred. Žena, uplašena, krenula je otpozadi, tako da bi mogla videti šta se događa deci jer se brinula... Nekoliko dece, male, počelo je hodati ispod vode. Kriknula je: »Pogledaj, dete se davi.« Kada je matematičar izašao na pesak druge obale, rekao je: »Mora da je nešto bilo pogrešno u mojoj računici.« Ne za dete koje se davilo... žena je dojurila do druge obale: »Ne budi matematičar sa mnom! Ja nisam matematičar, i ne verujem ni u kakav zakon srednje vrednosti.«

Svaki pojedinac je individualan, i za ljude ne postoji aritmetička sredina. Ja govorim mnogima, a kroz vas, milionima. Mogu uraditi dve stvari: bilo da nađem princip aritmetičke sredine, onda ću uvek biti dosledan, uvek ću govoriti o dve noge. Ali ja vidim, neki su sa sedam nogu, nekoliko ih je sa samo četiri noge, a ja moram da upravljam mnogim tipovima cipela i mnogim tipovima tehnika. Vi jednostavno tražite za svoje vlastite noge; nađite cipele i zaboravite na celu prodavnicu. Samo onda ćete jednog dana moći da razumete doslednost koja postoji u meni. Inače, ja sam najnedosledniji čovek na zemlji.

Poslednje, šesto pitanje:

Jednom ste rekli da, ako je potrebno ponovo ćete se roditi. Ali ako ste već postigli samadhi bez klice, kako se možete roditi još jednom? Ne treba da mislite da je ovo bitno lično pitanje, ali ceneći kako se brzo odvija moj duhovni rast, jeste!

Da, jednom sam rekao da, ako je potrebno, ja ću se vratiti natrag. Ali sada kažem da je to nemoguće. Stoga molim vas usporite malo. Ne čekajte na moj ponovni dolazak. Ja sam ovde samo još za kratko. Ako ste zaista iskreni, onda ubrzajte, ne odlažite. Jednom sam rekao... Rekao sam ljudima koji nisu bili spremni u tom momentu. Ja uvek odgovaram; rekao

sam ljudima koji još nisu bili spremni. Da sam im rekao da ne dolazim, oni bi jednostavno ostavili ceo projekat. Oni bi mislili: »Onda to nije izvodljivo.« Oni ne mogu uraditi u jednom životu a ja ne dolazim u sledećem, stoga je bolje da se ne započinje. To je prevelika stvar da se postigne u jednom životu. Ali sada, vama kažem da više ne dolazim, jer to nije moguće - nadajući se da ste sada spremni da razumete to i ubrzate.

Vi ste već započeli putovanje; vi ste upravo... Svakog trenutka, ako ubrzate, možete dostići najviše. Svakog trenutka je to moguće. Sada će odlaganje biti opasno. Misleći da ću ja doći opet, vaš um se može opustiti i odložiti. Sada kažem, ja ne dolazim.

Ispričaću vam jednu priču: jednom se to dogodilo, Mula Nasrudin je rekao svom sinu: »Jednom sam otišao u šumu da lovim i deset lavova, ne jedan, skočila su na mene.« Dečak je rekao: »Čekaj tata. Prošle godine si rekao pet lavova, a ove godine kažeš deset lavova.« Mula Nasrudin je odgovorio: »Da, prošle godine nisi bio dovoljno zreo, i mnogo bi se uplašio deset lavova. Sada ti kažem istinu. Odrastao si i to je ono što ti kažem.«

Prvo sam vam rekao da ću doći - vi niste bili dovoljno odrasli. Ali sada ste malo odrasli, i mogu vam reći istinu. Mnogo puta moram kazati laž zbog vas, jer nećete razumeti istinu. Što više rastete, više mogu odbaciti laži i više mogu biti iskren. Kada stvarno odrastete, onda ću vam jednostavno reći istinu; onda nema potrebe za lažima. Ako niste dorasli, onda će istina biti destruktivna.

Vama trebaju laži, baš kao što deci trebaju igračke. Igračke su laži. Trebaju vam laži, ako niste odrasli. A ako postoji saosećanje, onda osoba koja ima duboko saosećanje ne mari da li kazuje laž ili istinu. Celo njeno biće bi da vam pomogne, da bude korisno, da bude korisno vama. Sve Buddhje su lagale; morali su, jer su tako saosećajni. I nijedan Buddha ne može reći apsolutnu istinu, jer kome će reći? Samo drugom Buddhi se to može reći, ali drugom Buddhi to neće trebati.

Ovako se završava treća knjiga analize Patanjđalijevih joga sutri.

Osho

JOGA: Alfa i Omega

Analiza Patanjđalijevih Joga sutri

KNJIGA IV

Poglavlje 1

SEME PATNJE

21. aprila 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 1: *tapah svadhyaeshvarapranidhanani kriyayogah.*

Askeza (*tapas*), misaono usvajanje poruke tradicijom osvedočenih tekstova i formula (*svadhyaya*) i predanost Uzvišenom (*išvarapranidhana*) sačinjavaju »jogu na nivou akta« (*kriyayoga*).

II, 2: *samadhibhavanarthah kleśatanukaranarthaśca.*

[Njen] cilj je uspostavljanje usredsređenosti i oslabljenje »zapreka« (*kleša*).

II, 3: *avidyasmitaragadveśabhiniveśah klesah.*

»Neuviđanje«, »neopravdano pridavanje personaliteta« (*asmita*), [podleganje] strastima« (*raga*), »neopravdana odbojnost« (*dveśa*), i »žed za životom« predstavljaju [najvažnije oblike u kojima se javljaju] »zaprečenosti« (*kleša*).

II, 4: *avidya ksetramuttareśam prasuptatanuvicchinnodaranam.*

Neuviđanje je to polje na kome niču ostale [»zapreke«], bilo da su uspravane (*prasupta*), oslabljene (*tanu*), [privremeno] zaustavljene (*vicchinna*) ili potpuno aktivirane (*udara*).

Obično čovečanstvo može biti podeljeno u dve osnovne vrste: jedna je sadista, a druga mazohista. Sadista uživa mučeći druge, a mazohista uživa mučeći sebe. Sadistu naravno privlači politika. Eto, tamo ima mogućnosti, povoljne prilike da muči druge. Ili, njega privlače naučna istraživanja, naročito medicinska istraživanja. Tu, postoji mogućnost u ime eksperimenta, da se muče nevine životinje, pacijenti, mrtva i živa tela. Ako je politike previše, a on još nije siguran u pogledu sebe, ili nije dovoljno inteligentan da krene u istraživanje, onda sadista postaje učitelj; muči malu decu. Inače sadista se uvek kreće, znajući ili ne znajući, namerno ili nesvesno, prema situaciji gde može da muči. U ime domovine, u ime nacije, društva, revolucije, u ime istine, pronalazaka, u ime reformacije, popravljanja i preinačavanja drugih, sadista je uvek u potrazi za povoljnom prilikom da muči nekoga.

Sadiste ne privlači mnogo religija. Drugu vrstu privlači religija, mazohiste. Oni muče sebe. Oni postaju velike *mahatme*, oni postaju veliki mudraci, i cenjeni su od strane društva jer muče sebe. Savršeni mazohista uvek se kreće direktno prema religiji, upravo kao što se savršeni sadista kreće prema politici. Politika je religija sadiste; religija je politika mazohiste. Međutim, ako mazohista nije previše siguran, onda može naći kao zamenu neke druge puteve. Može biti umetnik, slikar, pesnik, može dopustiti sebi da pati u ime poezije, literature, slikarstva.

Mora da ste slušali o velikom holandskom slikaru Vinsentu Van Gogu. On je bio savršeni mazohista. Da se rodio u Indiji, on bi morao postati Mahatma Gandi; ali je postao slikar. On nije imao mnogo novca. Njegov brat mu je davao samo koliko je dovoljno da preživi. Od sedam dana u nedelji, jeo bi samo tri dana, a ostala četiri dana bi postio, u nameri da slika.

Bio je zaljubljen u jednu ženu, ali njen otac mu nije dozvoljavao da je vidi. Tako da je on nasilno stavio svoju ruku u vreli plamen i rekao: "Držaću svoju ruku u plamenu dok mi ne dozvoliš da je vidim." Izgoreo je svoju ruku. Prostitutka mu je jednom rekla: "Tvoje uši su vrlo lepe," jer nije bilo ničega da se uvažava na njegovom licu. On je bio jedan od najružnijih ljudi, imao je ružno lice. Prostitutka mora da je bila u neprilici s tim čovekom, tako da je rekla da su mu uši vrlo lepe. Vratio se natrag kući, odsekao nožem jedno svoje uho, zapakovao ga, vratio joj se natrag obliven krvlju i poklonio ženi uho rekavši: "Volela si ga tako mnogo, pa želim da ti ga dam kao poklon."

Nastavio je da slika u najtoplijem delu Francuske, Arlesu, u leto kada je sunce bilo jako vrelo. Svi su mu govorili: "Razbolećeš se, sunce je previše vrelo." Ali je on celog dana, naročito kada je sunce bilo najvrelije, baš u zenitu, stajao u poljima i slikao. Za dvadeset dana je poludeo. Bio je mlad, imao je trideset tri, ili trideset četiri godine kada se ubio, počinivši samoubistvo.

Samo u ime slikanja, umetnosti, lepote, možete mučiti sebe. U ime Boga, u ime molitve, u ime *sadhane*, možete mučiti sebe. Naći ćete da je ova vrsta preovladavajuća u Indiji: ležanje na krevetu od eksera, trnja, post mesecima. Susrećete ljude koji nisu spavali deset godina. Oni ostaju stojeći, boreći se sa snom. Ima ljudi koji su stajali godinama, nisu zauzimali nikakav drugi položaj; njihove noge su gotovo mrtve. Ima ljudi koji žive s jednom rukom podignutom prema nebu; kojima je cela ruka postala mrtva, u njoj više ne cirkuliše krv, ona je samo od kostiju. Ovi ljudi su bolesni; njima treba lečenje. Međutim oni privlače hiljade.

Svi vaši političari, Adolf Hitler ili Staljin ili Mao Ce Tung, treba da se leče. A i svim vašim *Mahatmama* treba lečenje takođe, jer čovek koji je zainteresovan da muči sebe ili druge jeste bolestan, jako bolestan. Biti zainteresovan za mučenje, bilo drugih ili sebe, biti zainteresovan za mučenje, apsolutno sigurno jeste simptom ozbiljne bolesti. Kada ste zdravi, vi ne želite da mučite druge, vi ne želite da mučite sebe. Kada ste zdravi vi uživajte. Kada ste zdravi, osećate takvo blaženstvo, da biste želeli svakoga da blagoslovite. Želeli biste da se vaš blagoslov izliva od vašeg bića do bića svih drugih, do čitave egzistencije. Preplavljeni ste blaženstvom, zdravlje je svetkovina. Bolest je mučenje, bilo drugog ili vas samih.

Zašto ja ovo kazujem pre nego što ću početi da govorim o Patanjđaliju? Govorim to, jer su do sada Patanjđalija komentarisali samo mazohisti. Međutim, šta god da kažem o Patanjđaliju biće potpuno različito od svih drugih komentara. Ja nisam mazohista, ja nisam sadista. Ja slavim sebe, i želeo bih da učestvujete sa mnom. Moj komentar Patanjđalija biće u osnovi različit od svih prethodnih komentara. Moj komentar će biti baš isti kao što bi Patanjđali sam komentarisao. On nije bio ni sadista ni mazohista. On je bio savršeno integrisan čovek, bez unutrašnjih bolesti, bez psiholoških problema, bez opsesija. Bio je zdrav, celovit, integrisan ili objedinjen. Šta god da je rekao, može biti tumačeno na tri načina. Sadista može doći do toga, ali to je retko jer sadisti nisu zainteresovani za religiju. Vi ne možete zamisliti Mao Ce Tunga, Adolfa Hitlera ili Staljina da budu zainteresovani za Patanjđalija, ne. Sadisti nisu zainteresovani, tako da ga oni nisu komentarisali. Mazohisti su zainteresovani za religiju, i oni su ga komentarisali dajući svoju vlastitu boju. Ima miliona njih, i šta god da su rekli, potpuno je iskrivilo Patanjđalijevu poruku, potpuno je uništilo. Sada, posle hiljada godina, ovi komentari stoje između vas i Patanjđalija. Oni još nastavljaju da rastu.

Patanjđalijske *yoga sutre* su jedna od najviše tumačenih stvari; one su bremenite značenjem, vrlo su duboko sadržajne. Ali gde naći Patanjđalija da bi ih komentarisao? Gde neko može naći čoveka koji na neki način nije bolestan? Jer bolest će obojiti (komentar); vi tome ne možete pomoći. Kada nešto tumačite, vi ste u svojoj interpretaciji, morate biti tu, ne

postoji drugi način da se tumači. Ja ću reći stvari koje nisu rečene, a vi ćete nalaziti da sam stalno različit od svih komentara.

Zapamtite ovu činjenicu, jer ja nisam ni mazohista niti sadista. Ja nisam ušao u religiju da mučim sebe; slučaj je upravo bio obrnut. Zapravo, ja nisam nikada ušao u religiju. Ja sam jednostavno uživao sam, lično za sebe, a religija se dogodila, samo usput. Ona je bila posledica. Ja nikada nisam praktikovao put koji religiozni ljudi praktikuju, nikada nisam bio u toj vrsti traganja. Jednostavno sam živeo u dubokom prihvatanju svega što jeste. Prihvatio sam egzistenciju i sebe, a nisam nikada bio sklon da menjam sebe. Iznenada, što sam više prihvatao sebe, više sam prihvatao egzistenciju, duboka tišina se spustila na mene, blaženstvo. U tom blaženstvu religija se meni desila. Dakle, ja nisam religiozan u običnom smislu reči. Ako želite da nađete paralelu, moraćete da je tražite negde drugde, a ne u religiji.

Osećam duboku naklonost prema čoveku koji je rođen pre dve hiljade godine u Grčkoj. Njegovo ime je Epikur. Niko o njemu ne misli kao religioznom. Ljudi misle da je najveći ateista ikada rođen, najveći materijalista ikada rođen; da je on upravo suprotnost religioznom čoveku. Međutim to nije moje shvatanje. Epikur je bio prirodno religiozan čovek. Zapamtite reči 'prirodna religioznost'; to je religija koja se njemu desila. Zbog toga su ljudi njega prevideli, jer on nikada nije tražio. Poslovice: 'Jedi, pij i budi srećan', dolazi od Epikura. A to je postao stav materijalista.

Epikur je zapravo živeo najumerenijim životom. On je živeo tako jednostavno, kao što nikada niko nije živeo. Čak ni Mahavira ili Buddha, nisu bili tako jednostavni i uzdržljivi kao Epikur, jer je njihova jednostavnost bila kultivisana; oni su radili na tome, to je bila vežba. Oni su razmišljali o tome, i odbacili su sve što je bilo nepotrebno. Disciplinovali su sebe da budu jednostavni, a gde god je disciplina postoji složenost. Ima borbe u pozadini, a borba će uvek biti prisutna, u pozadini. Mahavira je bio bez odeće, go; odrekao se svega; ali se odrekao. To nije bilo prirodno.

Epikur je živeo u malom vrtu. Vrt je bio poznat kao Epikurov vrt. Nije imao akademiju kao Aristotel, ili školu kao Platon; on je imao baštu. Bašta je izgledala mnogo prirodnije nego akademija. To izgleda jednostavno i lepo. Bašta izgleda mnogo prirodnije nego akademija. On je živeo u vrtu s nekoliko prijatelja. To je verovatno bila prva komuna. Oni su samo živeli tamo, ne čineći ništa posebno; radili su u bašti, imali su upravo dovoljno da žive.

Kaže se da je kralj jednom došao da ga poseti misleći da taj čovek mora da živi u obilju jer je njegov moto bio: "Jedi, pij i budi srećan". "Ako je to njegova poruka," mislio je kralj, "videću ljude kako žive u izobilju, u zadovoljstvu." Međutim, kada je došao, video je vrlo jednostavne ljude kako rade u bašti, zalivajući drveće. Radili su ceo dan. Imali su samo malobrojne stvari, samo dovoljno da žive. Uveče, kada su večerali, nije čak bilo ni malo maslaca; samo suvi hleb i malo mleka. Ali su oni uživali u njima, kao da je bila gozba. Posle večere su plesali. Dan je bio završen, i oni su izrazili zahvalnost egzistenciji. A kralj je zaplakao, jer je uvek u svom umu mislio da osudi Epikura. Pitao je: "Šta podrazumevate kada kažete, 'Jedi, pij i budi radostan'?" Epikur je odgovorio: "Videli ste. Mi smo ovde srećni dvadeset četiri sata. Ako želite da budete srećni, morate biti jednostavni, jer što ste više složeni, postajete više nesrećni. Što je složeniji vaš život, on stvara više patnje. Mi nismo jednostavni zato što tražimo Boga, mi smo jednostavni zato što biti jednostavan znači biti srećan." A kralj je rekao: "Želeo bih da pošaljem neke poklone za vas. Šta biste želeli za baštu i vašu zajednicu?" Epikur je bio u neprilici. Razmišljao je, razmišljao i rekao: "Ne mislimo da nam je išta drugo potrebno. Ne budite uvređeni, vi ste veliki kralj, možete dati sve - ali nama nije potrebno. Ako neizostavno zahtevate, možete poslati malo soli i maslaca." On je bio umeren, uzdržljiv čovek.

U toj uzdržljivosti, religija se dešava prirodno. Vi ne razmišljate o Bogu, nije ni potrebno, život je Bog. Vi ne molite sa sklopljenim rukama prema nebu; to je neozbiljno, besmisleno. Čitav vaš život, od jutra do večeri, jeste molitva. Molitva je stav: vi to ne činite - vi to živite.

Epikur bi mogao da razume Patanjđalija. Ja mogu da ga razumem. Ja mogu osetiti šta on znači. Vama sve ovo govorim tako da ne budete zbunjeni, jer postoje drugi komentatori koji govore upravo obrnuto.

Kriya yoga je praktična, pripremna yoga, a sastavljena je od uzdržljivosti, samoizučavanja i predavanja Bogu.

Prva reč je "uzdržljivost". Mazohisti su preobrazili uzdržljivost u samomučenje. Oni misle da što više mučite telo, postajete više duhovni. Razumevanje mazohiste je da se mučenjem tela postaje duhovan.

Mučenje tela nije put; mučenje je nasilje. Bilo da vi mučite druge ili sebe, to je nasilje; a nasilje nikada ne može biti religiozno. Koja je razlika između mučenja tela nekoga drugog i mučenja svog vlastitog tela? Kakva je razlika? Telo je 'drugi'. Čak i vaše vlastito telo je drugi. Vaše telo je malo bliže, a telo drugog je malo udaljenije, to je sve. Zato što je vaše bliže mnogo je verovatnije da će postati žrtva vašeg nasilja; možete da ga mučite. I hiljadama godina su ljudi mučili svoja tela s lažnom predstavom da je to put prema Bogu.

Na prvom mestu, zašto vam je Bog dao telo? On vas nije snabdeo ni sa kakvim priborom da mučite svoje telo. Upravo suprotno tome, on vas je snabdeo senzibilitetom, osetljivošću, sa čulima; da uživate u njemu, ne da ga mučite. On vas je učinio tako osetljivim, jer kroz osetljivost svest raste. Ako mučite svoje telo, postaćete sve više i više neosetljivi. Ako ležite na postelji od trnja, ubrzo ćete postati neosetljivi. Telo će morati da postane neosetljivo, inače kako biste neprekidno tolerisali trnje? Telo će postati mrtvo, tako što će izgubiti svoju osetljivost. Ako neprekidno stojite na vrelom suncu, telo će zaštititi sebe tako što će postati neosetljivo. Ako sedite goli na Himalajima, kada sneg pada, a ceo planinski predeo je pokriven snegom, uskoro, telo će izgubiti svoju senzitivnost na hladnoću. Ono će postati mrtvo telo.

A sa mrtvim telom, kako možete osećati blagoslove egzistencije? Kako možete osećati neprekidan pljusak blagoslova koji vam se događa svakog trena? Egzistencija vas zapljuskuje milionima blagoslova, ne možete čak ni da ih nabrojite. Zapravo, vama treba više senzitivnosti da biste postali religiozan čovek, ne manje, jer što ste osetljiviji, bićete sposobniji da svuda vidite božansko. Senzitivnost treba da postane oko, pronicanje. Kada postanete apsolutno senzitivni, svaki mali lahor vas dodiruje i prenosi poruku, čak i običan list koji treperi na vetru postaje tako silan fenomen zbog vaše senzitivnosti. Vi gledate u običan oblutak i on postaje *kohinoor*⁹³. To zavisi od vaše osetljivosti.

Život je još veći ako ste osetljiviji; život je značajniji ako ste manje senzitivni. Ako imate potpuno udrvenjeno telo, bez senzitivnosti, život je nula, život više ne postoji; vi ste već u svom grobu. Mazohisti su to učinili. *Sadhana* je postala napor da se umrtvi telo i senzitivnost.

Za mene, put je baš suprotan. Uzdržanost ili asketizam ne znači mučenje; uzdržanost znači jednostavan život, umeren život. Zašto jednostavan život? Zašto ne vrlo komplikovan život? Zato što ćete uz složeniji život biti manje senzitivni. Bogat čovek je manje senzitivn od siromašnog, jer čitav njegov napor za akumuliranjem bogatstva čini ga neosetljivim. Morate biti baš kao ubica, i da se ne brinete šta se dešava drugima. Nastavljate da prikupljate bogatstvo, a drugi umiru. Nastavljate da postajete sve bogatiji i bogatiji, a drugi u tome gube potpuno svoje živote. Bogat čovek mora biti bezosećajan, inače ne može biti bogat. Kako će eksploatisati? To će biti nemoguće.

Slušajući o vrlo bogatom čoveku, Mula Nasrudin je otišao kod njega da ga vidi. Želeo je neki prilog za sirotište o kome se starao. Bogat čovek je rekao: "U redu Nasrudine, daću nešto, ali imam uslov, koji niko nikada nije ispunio. Pogledaj me u oči, jedno oko je veštačko, a drugo je stvarno. Ako mi možeš reći koje je pravo, ja ću dati prilog." Nasrudin ga je pogledao u oči i rekao: "Levo oko je pravo, a desno je veštačko." Začuden bogataš je rekao:

⁹³ Naziv čuvenog dijamanta.

"Kako si mogao pogoditi?" On je rekao: "Jer u desnom oku mogu videti malo saosećanja, ono mora da je veštačko."

On je video malo saosećanja, samo svetlucanje, a to je moralo biti lažno. Bogat čovek ne može biti bogat, ako je senzitivan, osećajan. U akumuliranju bogatstva, on nastavlja da umire.

Postoje dva načina da se ubije vaše telo: jedan način je mazohiste koji muči, a drugi je način bogatog čoveka koji sakuplja bogatstvo i bezvredne predmete. Ubrzo, sve drangulije koje je sakupio postaju prepreka i on ne može da se kreće, ne može da vidi, ne može da sluša, ne može da kuša, on ne može da miriše. Asketski život, znači nekomplikovan život, jednostavan. To nije kultivisanje siromaštva, zapamtite, jer ako kultivirate siromaštvo kroz napor, onda će samo kultivisanje opet da vas umrtvi i učini neosetljivim.

Jednostavan život je život dubokog razumevanja, ne kultivisanja. To nije praksa da se postane siromašan. Vi možete vežbati da budete siromašni, ali kroz praksu će otupeti vaša čula. Vežba ili praksa bilo čega, čini vas okorelim; gubi se mekoća, gubi se fleksibilnost. Onda više niste fleksibilni kao dete. Onda postajete kruti kao stari čovek. Lao Ce kaže: "Krutost je smrt, fleksibilnost je život." Jednostavan život nije kultivisan, siromašan život. Ne postavljajte siromaštvo za svoj cilj, i ne pokušavajte to da kultivirate. Samo shvatite da koliko su vaše telo i um jednostavni i neopterećeni, toliko više prođete u egzistenciju. Neopterećeni, vi možete doći u direktan kontakt s realnošću; a opterećeni ne možete doći. Bogat čovek uvek na tom putu proverava svoj bankovni račun.

Pogledajte kraljicu Engleske, Elizabetu! Ona ne može čak ni da se rukuje bez rukavica. Ona ne može čak ni da dotakne ljude bez rukavica. Čak i ljudski dodir izgleda da je za nju nešto nečisto. Kraljica, kralj, žive hermetički zatvoreni; nije to samo pitanje rukovanja. To je samo simbol koji kaže da je kraljica sahranjena; ona više nije živa.

U srednjem veku, u Evropi se mislilo da kraljevi i kraljice nemaju dve noge, jer im niko nije video obnažene noge. Mislilo se da oni imaju samo jednu nogu. Nisu bili ljudska bića, živeli su na odstojanju. Ego uvek pokušava da živi na odstojanju, a distanca vas uvek čini neosetljivim. Ne možete prići i dodirnuti dete koje se igra na putu. Ne možete doći blizu drveta i zagrliti ga. Ne možete doći bliže životu; vi pretendujete da ste viši od života, veći nego život, važniji od života. Rastojanje mora biti stvoreno, i samo tada možete zauzeti stav kao da ste veći od života. Inače život ne gubi ništa zbog vaše nerazumnosti; vi postajete sve više i više neosetljivi. Vi ste već mrtvi. Život traži od vas da budete više živi.

Kada Patanjđali kaže "uzdržanost ili asketizam" on podrazumeva: "Budi jednostavan, ne kultiviši to." Jer kultivisana jednostavnost nije jednostavnost. Kako može kultivisana jednostavnost da bude jednostavna? To je vrlo kompleksno; vi ste to pokušavali, proračunato negovali.

Poznajem jednog čoveka; prolazio sam kroz selo u kome je živeo. Moj vozač je rekao: "Vaš prijatelj živi ovde, baš izvan sela." Odgovorio sam mu: "To je dobro. Otići ću da ga posetim na nekoliko minuta, da vidim šta radi." On je bio *đainski* monah. Kada sam prišao njegovoj kući kroz prozor sam mogao videti kako unutra hoda go. *Đainski* monasi imaju pet stupnjeva; tako postepeno kultivišu jednostavnost. Na petom stupnju, poslednjem, oni postanu nagi. Prvo bi nosili tri vrste odeće, onda dve, onda jednu, a onda i ona biva odbačena. To je najviši ideal jednostavnosti, kada čovek postane apsolutno nag; ništa ne nosi - nema bremena, nema odeće, nema stvari. Međutim, ja sam znao da je taj čovek bio samo na drugom stupnju; dakle, zbog čega je bio nag?

Pokucao sam na vrata. Otvorio je vrata, ali je sada bio uvijen u *lunghi*. Pitao sam ga: "U čemu je stvar? Upravo sam te video kroz prozor i bio si go." On reče: "Da, vežbam." Vežbam za peti, poslednji stupanj. Prvo ću vežbati u kući, onda sa prijateljima; zatim, ubrzo, ići ću do sela, a onda u veće društvo. Moram vežbati. Trebaće mi bar nekoliko godina da odbacim stid, da budem dovoljno hrabar da se krećem nag u svetu." Ja sam mu rekao: "Bolje je da pristupiš cirkusu. Bićeš nag, jer uvežbana nagost nije jednostavna; ona je vrlo proračunata. Ti si vrlo vešt, i krećeš se korak po korak, proračunato. Zapravo, ti nikada nećeš postati nag. Uvežbana nagost biće ponovo kao odeća, vrlo suptilno odevena. Ti je kreiraš uz pomoć vežbe."

"Ako se osećaš kao nevino dete, jednostavno ćeš odbaciti odeću i kretati se u svetu. Kakav strah - da će ti se ljudi smežati? Šta je pogrešno u njihovom smehu - pusti ih neka se smeju. Možeš učestvovati, možeš se smežati s njima. Oni će se zabavljati s tobom, zato što ništa tako ne ubija ego kao kada vam se ljudi smeju. To je dobro, oni ti pomažu. Inače ovom vežbom, za pet godina, promašićeš celu stvar. Nagost treba da bude nevina, kao kod dece. Nagost treba da bude razumevanje, a ne vežba. Kroz vežbu nalaziš zamenu za razumevanje. Nevinost nije u umu, ona nije deo tvog proračuna, vašeg umovanja. Nevinost je razumevanje iz srca."

Asketizam ili uzdržanost se ne može vežbati. Vi jednostavno morate pogledati u život i videti da što komplikovaniji postajete, postajete manje osetljivi. A što ste manje osetljivi, udaljeniji ste od božanskog. Što ste senzitivniji, bliže i bliže mu dolazite. Doći će dan, kada ste osetljivi do same srži svog bića; iznenada više ne postojite, vi ste samo senzibilnost, osetljivost. Više niste tu, vi ste samo svest. I sve je onda lepo, sve je živo; ništa nije mrtvo. Sve je svesno, ništa nije nesvesno. Sa vašom senzitivnošću, svet se menja. U poslednjem trenutku, kada senzitivnost dosegne svoju potpunost, svoj najviši vrhunac, svet iščezava i tu je samo Bog. Bog ne treba da se nađe, zaista: osetljivost mora da se nađe. Budite osećajni tako potpuno, da ništa ne preostane, da ništa ne zanemarujete, i iznenada, Bog je tu. Bog je uvek bio tu, samo vi niste bili osetljivi. Za mene asketizam ili uzdržljivost jeste jednostavan život, život razumevanja. Ne treba da se selite u kolibu, ne treba da budete nagi. Možete živeti jednostavnim životom, sa razumevanjem. Siromaštvo neće pomoći, ali razumevanje hoće. Možete prisiliti sebe na siromaštvo, možete postati nečisti, ali to neće pomoći.

Ovo se događa sada na Zapadu sa hipicima i drugim grupama ljudi. Oni ponovo prave istu grešku koju je Indija činila dugo vremena. Indija je u prošlosti poznavala sve vrste hipika. Oni su živeli najprljavijim mogućim životom. Baš u ime asketizma, oni se nisu kupali jer su osećali: "Zašto brinuti, i zašto ukrašavati telo?"

Da li ste znali da se *đainski* monasi ne kupaju? Ne možete sedeti blizu njih; oni smrde. Ne peru svoje zube. Ne možete razgovarati s njima; imaju gadan zadah, neprijatan miris dolazi iz njihovih usta. I to se smatra asketizmom, jer oni kažu: "Čak je i kupanje, ili čišćenje tela materijalističko. Onda ste takođe mnogo zaokupljeni telom, dakle zašto brinuti?" Međutim, ovaj način ponašanja je samo kretanje u drugu krajnost, od jedne besmislenosti do druge.

Ima ljudi koji su zaokupljeni telom, tokom dvadeset četiri sata. Možete naći žene koje gube sate ispred ogledala. Ovo je jedna vrsta besmisla, neprekidno čistiti jedan deo tela, nikada ne zapažajući da je to samo deo tela. Dobro, čisti to, ali ga ne čisti neprestano, čitavog dana, inače je to opsednutost. Čisto telo je dobro, ali neprekidna opsesija njegovim čišćenjem - to je ludilo. Ima ljudi koji neprekidno ukrašavaju svoja tela. Gotovo polovina svetske industrije posvećena je ukrašavanjima tela: puderima, sapunima, parfemima.

Čišćenje je dobro, ali to ne treba da bude opsesija. To je postalo opsesija na Zapadu, a sada, druga priča. Ljudi koji su previše zainteresovani za telo, sa odećom i čišćenjem i ovim i onim, 'ispravni' su ljudi. Međutim, hipici su otišli u drugu krajnost - oni uopšte ne mare. Oni su prljavi, i prljavost je postala religija. Kao da će, bivajući prljavi, postići nešto. Oni jednostavno postaju sve više i više neosetljivi na lepote života.

Zato što ste postali tako neosetljivi, droge su postale tako važne. Izgleda da sada ne možete biti senzitivni bez hemijskih droga. Inače, uzdržljiv čovek je tako senzitivan da mu droge nisu potrebne. Šta god vi iskusite kroz droge, on iskusi kroz svoju senzitivnost. Vi uzmete drogu, i jedno obično drvo postane čudesna pojava - svaki list je jedinstveni svet u sebi, hiljade zelenila u jednom drvetu. A svaki cvet zrači svetlost, postaje prizma. Obično drvo, pokraj koga ste prolazili toliko puta i nikada ga niste pogledali, iznenada postaje kao san, izvesna ekstaza, duga sa bojama. Ovo je dešava senzitivnom čoveku i bez uzimanja droga. Ako uzimate droge znači da ste postali tako otvrdnuli, tupi i mrtvi da je potrebna hemijska agresija na vaše telo. Samo tada za nekoliko trenutaka prozor će se otvoriti i vi ćete videti poeziju života, a onda će se prozor opet zatvoriti; biće potrebna sve veća i veća količina droga. Doći će trenutak, kada vam čak ni droge neće pomoći. Onda ćete biti stvarno sasvim opijeni!

Postanite senzitivniji, postanite jednostavniji. Kada kažem 'postanite', ja ne mislim: vežbajte; mislim: shvatite. Pokušajte da uvidite da, kad god ste jednostavni, stvari idu lepo. Kada ste komplikovani ili složeni, stvari postaju problematične; stvarate više problema koje treba rešiti i sve postaje isprepletano, nered. Živite jednostavan život ispunjenih potreba, bez ludih želja. Vama treba hrana, potrebna vam je odeća, treba vam sklonište - i to je sve.

Potreban vam je neko da ga volite; potreban vam je neko da vas voli. Ljubav, hrana, sklonište - jednostavno; ali vi stvarate milione želja. Ako vam treba rols-rojs onda nastaju teškoće. Ako vam treba palata, ili niste zadovoljni sa običnim ženama, potrebna vam je mis univerzuma - sve vaše mis univerzuma su gotovo izumrle - treba vam nešto nemoguće; onda idete napred i napred. I morate nastaviti da odlažete: "Jednog dana, kada budem imao palatu, onda ću sesti smireno." Ipak, u međuvremenu, život ističe iz vaših prstiju. Ako će se ikad i dogoditi da steknete svoju palatu, zaboravićete da sednete smireno jer, trčanjem za palatom, sasvim zaboravljate kako da sedite. To se događa svim ambicioznim ljudima - oni jure. Onda jurenje postaje njihov stvarni način života. Dolazi trenutak kada postignu ono za čim su jurili, ali se onda ne mogu zaustaviti. Vi znate dobro, da ako ste celog dana razmišljali i razmišljali, ne možete da se zaustavite.

Mula Nasrudin je jednom došao kući, posle donošenja odluke da tog dana uradi nešto, i da to ne zaboravi. Načinio je čvor na svojoj odeći, da bi se podsetio. Onda, kada se našao kod kuće, bio je besan jer je zaboravio. "Čvor je tu, ali za šta?" Pokušao je da misli. Njegova žena je insistirala govoreći: "Sada idi da spavaš, a sutra ujutru ćemo videti." Međutim, on je odgovorio: "Ne, to je nešto vrlo važno. To je bilo važno i odlučio sam da to uradim večeras. Ni po koju cenu to ne mogu zanemariti, dakle, idi ti da spavaš." Usred noći kada je sat otkucao dva, on se setio. Odlučio je da ide u krevet ranije. Zbog toga je načinio čvor.

Ovo se dešava svim ambicioznim ljudima. Oni žele tako mnogo, a vremenom kada postignu svoj cilj potpuno zaborave zbog čega su ga postizali. Na prvom mestu, zbog čega su želeli tako mnogo stvari? Sada su to postigli i zaboravili su. Čak i ako se sećaju da su želeli da budu mirni, opuštteni, da uživaju život, sada ceo njihov ideal života i njihov čitav sistem neće im dozvoliti da se opuste, neće im dopustiti da sede mirno i uživaju. Kada trčite s ambicijom čitav svoj život, ne možete lako stati. Trčanje postaje samo vaše biće. Ako želite da stanete, ovo je trenutak. Ne postoji za to budućnost, ovo je trenutak.

Potrebe su jednostavne. Čovek može da živi vrlo jednostavan isposnički život i da uživa u njemu. Bogata hrana nije potrebna da se uživa u hrani, izgubićete samu sposobnost da uživate u njoj. Uživajte dok ste živi. Ne odbacujte to i ne zapostavljajte to.

Čovek asketa živi od trenutka do trenutka. "Ovaj dan je dovoljan za sebe, a sutra će se pobrinuti o sebi." Isus je stalno govorio: "Pogledajte ljiljane u polju, kako su lepi. Oni ne brinu za sutra. Čak ni Solomon nije bio tako lep u trenucima svoje najveće slave, kao obični cvetovi ljiljana u polju." Gledajte ove ptice, one uživaju. Baš u ovom trenutku cela egzistencija slavi - osim vas.

Koji je problem sa čovekom? Problem je što on misli da za uživanje prvo treba da se ispune određeni uslovi; to je problem. Da bi se život uživao zapravo nikakav uslov ne treba da bude ispunjen; to je neuslovljen poziv. Međutim, čovek misli da prvo određeni uslovi treba da budu ispunjeni; samo onda može da uživa u životu. Ovo je složen um. Jednostavan um oseća da čovek treba da uživa, šta god mu je dostupno. Uživajte u tome! Nikakvi uslovi ne treba da budu ispunjeni. A što više uživate u ovom trenutku, postajete sposobniji da uživate u narednom. Sposobnost raste; ona postaje veća i veća, viša i viša - ona je beskonačna. A kada dođete do beskonačnog uživanja, to je ono što jeste Bog. Bog nije osoba koja sedi negde i čeka na vas. Do sada bi mu već postalo dosadno, čekajući i čekajući na vas. Počinio bi samoubistvo ako bi imao ikakav naum... da čeka na vas.

Bog nije osoba. On nije cilj, On je put, način uživanja života, baš ovde i sada. Bog je stav bivanja blaženim bez ikakvog razloga. Vi ste jadni bez ikakvog razloga; to je složenost uma.

Jednog dana video sam Mula Nasrudina u pratnji na sahrani bogatog čoveka koji je umro. Čitav grad ga je sledio, i Mula Nasrudin je tako bolno plakao i jadikovao. Zato sam ga pitao: "U čemu je stvar, Nasrudine? Jesi li bio na neki način u srodstvu sa tim bogatim

čovekom?" On je odgovorio: "Ne". "Onda", pitao sam, "zašto jadikuješ?" On je rekao: "Zato što nisam bio u srodstvu s njim!"

Ljudi plaču zato što su u srodstvu; ljudi plaču jer nisu u srodstvu. Izgleda da želite da jadikujete, ma kakav da je slučaj. Jadni ste bez ikakvog razloga. Nisam sreo ni jednu jedinu osobu koja stvarno ima neki razlog da bude žalosna. Vi to stvarate. Zato što izgleda apsurdno da budete nesrećni bez ikakvog razloga, vi ga stvarate. Vi racionalizujete, vi iznalazite, vi izmišljate, vi ste veliki izumitelji. A kada otkrijete razlog, ili stvorite razlog, izmišljen razlog, onda ste mirni.

Zapravo, situacija je ovakva: ne postoji uzrok za bilo koju patnju, i nema uzroka ni za kakvo blaženstvo. To samo zavisi od vašeg stanovišta. Ako želite da budete srećni, možete biti, kakva god da je situacija; situacija je irelevantna. Da se bude srećan jeste sposobnost; uprkos situaciji vi možete biti srećni. Međutim, ako ste odlučili da budete nesrećni, možete biti jadni uprkos situaciji; situacija je irelevantna. Ako ste čak i na nebu primljeni dobrodošlicom, vi ćete biti jadni; naći ćete ovaj ili onaj razlog.

Veliki tibetanski mistik Marpa je upitan: "Jesi li siguran da ćeš otići u raj kada umreš?" On je odgovorio: "Apsolutno!" Čovek je rekao: "Ali kako možeš biti tako siguran? Ti nisi umro, i ne znaš šta Bog ima na umu." Marpa je rekao: "Ja ne brinem o Božjem umu, to je njegov posao. Ja sam siguran zbog mog uma. Gde god da sam, ja ću biti srećan, i to će biti raj, tako da nema razlike bilo da sam bačen u pakao ili u raj - to je nevažno."

Čuo sam divnu anegdotu o Adolfu Hitleru. Saznao je od svojih prijatelja da je postojala Jevrejka, veliki astrolog, i šta god da je ona prorekla uvek je bilo istina. Hitler se malo opirao, jer je žena bila Jevrejka. Međutim, onda je ideja sinula u njegovom umu; nije mogao spavati danima: "Ako žena može stvarno predvideti budućnost, vredno je pitati je, čak i ako je Jevrejka." Žena je bila pozvana, tajno. Hitler je pitao: "Možeš li mi reći kada ću umreti?" Žena je zatvorila svoje oči, kontemplirala i rekla: "Na jevrejski praznik." Hitler je rekao: "Šta imaš u vidu, koji praznik?" Ona je rekla: "To je nevažno. Kad god ti budeš umro biće jevrejski praznik."

Marpa je rekao: "Nevažno je šta Bog ima na umu. Gde god da odem, to će biti raj - jer ja znam, ja sam srećan bez ikakvog uzroka."

Jednostavan čovek dolazi do spoznaje da je sreća sama priroda života. Nije vam potreban nikakav uzrok da budete srećni. Možete jednostavno biti srećni, upravo zato što ste živi! Život je sreća, život je blaženstvo; ali to je moguće jednostavnom čoveku. Čovek koji sakuplja stvari uvek misli da će radi tih stvari biti srećan. Bogatstvo nije problem; držanje ili stav čoveka koji pokušava da nađe bogatstvo, jeste problem. Stav je: dok ne budem imao sve te stvari, ja ne mogu biti srećan. Ovaj čovek će uvek ostati nesrećan. Uzdržljiv čovek zna da je život tako jednostavan; šta god da ima, on može biti srećan. On ne treba da odgađa to ni zbog čega drugog.

Uzdržljivost će onda značiti: spusti se do svojih potreba; želje su lude, potrebe su prirodne. Hrana, sklonište, ljubav; svedite svu svoju životnu energiju upravo na nivo potreba, i bićete srećni. A srećan čovek ne može biti drugačiji do religiozan; nesrećan čovek ne može biti drugačiji do nereligiozan. On može da se moli, može ići u hram i u džamiju - to ne znači ništa. Kako može nesrećan čovek da se moli? Njegova molitva će imati duboku žalbu u tome, nezadovoljstvo. To će biti duboka džangrizavost. Molitva je zahvalnost, nije žaljenje.

Samo srećan čovek može biti blagodar; čitavo njegovo srce kliče u obilnoj zahvalnosti, suze mu naviru na oči zato što je Bog tako mnogo dao, i bez njegove molbe. A Bog je dao toliko mnogo upravo dajući vam život. Srećan čovek je srećan baš zato jer može disati - to je previše. Samo da se diše za jedan trenutak dovoljno je, više nego dovoljno. Život je takav blagoslov! - ali nesrećan čovek ne može to da vidi.

Dakle zapamtite, što ste više usmereni na posedovanje, manje ćete biti srećni. Što ste manje srećni, bićete udaljeniji od božanskog, od molitve, od zahvalnosti. Budite jednostavni. Živite sa neophodnim, a zaboravite na želje; one su fantazije u umu, talasi na jezeru. One vas samo uznemiravaju, nikada vas ne mogu dovesti ni do kakvog zadovoljstva.

...uzdržljivost, samoizučavanje i predanost bogu

Oni su svi međusobno prisno povezani. Ako ste jednostavni vi ćete biti u stanju da posmatrate sebe. Komplikovan čovek ne može sam sebe opažati, jer je tako podeljen. On ima tako mnogo stvari oko sebe; toliko mnogo želja, tako mnogo misli i tako mnogo problema, koji proizilaze iz ovih želja i misli. On je neprekidno u društvu. Teško je postići izučavanje sebe. Neka uzdržljiv čovek samo jede, spava, voli, i to je sve. On ima dovoljno vremena i dovoljno energije da opaža; samo da postoji, samo da sedi i posmatra. I on je tako srećan. Dobro je jeo, zadovoljio je glad; voleo je snažno, dublja glad bića je zadovoljena. Onda šta da radi? On sedi, opaža sebe, zatvara oči, posmatra svoje vlastito biće. Nema sveta, ništa važno da bi se uradilo. Stvari su tako jednostavne, da ih on može uraditi s lakoćom. A jednostavne stvari imaju osobinu da čak i dok se obavljaju, vi možete da izučavate sebe. Složene stvari su previše velike za um. On postaje previše angažovan i nepotpun, a samoizučavanje postaje nemoguće.

Ono što Patanjđali podrazumeva pod samoizučavanjem, isto je što Gurđijev shvata pod samo sećanjem, ili što Buda misli pod ispravnom pažnjom, ili ono što Isus misli da je postajanje budnijim, ili što Krišnamurti misli kada stalno govori da se bude svestan. Kada nemate šta da radite, ništa više da radite, jednostavne stvari za taj dan su obavljene, gde će energija da se kreće? Šta će postati od vaše energije? Upravo sada, vi ste uvek slabi; slabi u svojoj energiji, jer ima toliko mnogo zanimanja za energiju, tako mnogo angažovanja za energiju. Bez energije nema mogućnosti da se bude svestan, jer svesnost je najsuptilnija transformacija energije. To je tok vaše energije. Vi nikada nemate dovoljno energije. Ako nemate dovoljno suvišne energije, ne možete biti svesni. Na mestu niske energije, na niskom nivou energije, ne možete biti svesni; neophodno je bujanje energije. Uzdržljivom čoveku, takođe, preostaje jako mnogo energije - šta da radi sa ovom energijom? Sve što je moglo da se uradi, uradilo se; dan je okončan. Vi sedite smireno; energija se kreće do najsuptilnijih nivoa - ona ide više i više, nastavlja da se akumulira, postiže vrhunac, stub energije. Sada možete izučavati sebe. Čak i najsuptilnije nukleuse vaših misli, emocija, osećanja, vi možete motriti.

...samoizučavanje i predanost bogu

Gde god da pogledate, niste više tamo. Uzdržljivost vodi do samoizučavanja; samoizučavanje vodi do gubitka ega jer vas tu nema. Što više znate sebe, manje jeste. Samo ljudi neznalice jesu. Prosvetljeni ljudi nisu. Oni su kao praznina, oni su kao široko nebo. Ako uđete u Buddhu, nećete ga naći nigde. Naći ćete beskonačan prostor, ali nikoga tamo. Ako uđete u mene, nećete me naći tamo - izvesnu prazninu, široko nebo, totalnu slobodu za vas. Nećete se spotaknuti o mene; ja nisam tamo. Kada iznutra postanete više i više svesni, vi ste manji i manji. To je uvek u istoj proporciji: što ste nesvesniji, vi više jeste; što ste svesniji, vi manje jeste. Kada postanete savršeno svesni, vi niste. Čitava energija je postala svesnost; ništa nije preostalo za ego. Onda ego odlazi, upravo kao što zmija odlazi iz svoje stare kože. Sada mrtva koža leži tamo; svako može da je uzme. Onda se dogodi predanost Bogu. Ne možete se predati Bogu jer vi ste prepreka.

Ljudi mi dolaze i kažu: "Voleo bih da se predam." To nije moguće. Kako se možete predati? Vi ste ne-predati. Kada vi niste, predavanje jeste. Kada vi prestanete, predanost se dešava. Tako zapamtite, vi se ne možete predati. To ne može biti neki napor s vaše strane - to nije moguće. Možete uraditi samo jednu stvar, kao što kaže Patanjđali: biti uzdržan, jednostavan. Onda preostaje tako mnogo energije koja spontano postaje svest, a u svesti vi ne postojite. Iznenada, nalazite da se predanost dogodila. Neočekivano, bez činjenja ičega s vaše strane... Vi niste činili ništa i predanost se desila. Predanost Bogu je stanje ne-ega unutar vas. To nije neki čin s vaše strane, nema napora u tome. Ako ima napora, to nije predanost.

Predanost je ostvarenje. Kada ste svesni i plamen jako gori, iznenada ostvarujete da tama nije prisutna. Vi ste se predali, to je otkrivenje, ostvarenje. Iznenada ste začuđeni! Vi ste odsutni, a Bog je tu. U vašem odsustvu je Bog, u vašem prisustvu je samo patnja. U vašem prisustvu ništa nije moguće, u vašem odsustvu čitava beskonačnost postaje moguća. Tako su međusobno povezane stvari: uzdržanost, samoizučavanje i predanost Bogu.

Praksa kriya yoge smanjuje patnju, i vodi prema samadhiju.

Ova tri koraka redukuju patnju, i vode vas prema *samadhiju*, najvišem, posljednjem iza koga ništa ne postoji. Kada ste predani Bogu, vi ste postali Bog - to je *samadhi*.

Patnja je prouzrokovana: nedostatkom svesti, egoizmom, privlačnostima, odvratnostima, prijanjanjem uz život i strahom od smrti.

U stvari, samo je ego uzrok. Svi drugi koji slede samo su senke ega. Nedostatak samosvesti je ego. Osećate da jeste, jer ne znate. Vi ste u tami, nikada niste susreli sami sebe, i mislite vi jeste. Ovo stvara sve vrste nevolja; egoizam, privlačnosti prema stvarima koje su beskorisne, odvratnost - što je druga krajnost privlačnosti - prijanjanje uz život i strah od smrti. Vi se vezujete uz život jer ne znate šta je život. Ako biste znali, ne bi bilo prijanjanja; jer život je večan - zašto prijanjati? On nastavlja da postoji, i nikada se ne može zaustaviti. Vi nepotrebno opterećujete sebe pomoću prijanjanja. To je kao kada reka teče, a vi je gurate prema okeanu, kuda ona sama teče. Ne treba da gurate. Nepotrebno ćete sebi stvarati nevolju. Mislićete da ste mučenik, jer gurate reku i vodite je prema okeanu. Reka teče sama od sebe, ne gurajte je, ne treba to da činite. Ako želite da idete prema okeanu, možete samo postati deo reke i ona će vas poneti. Međutim, ne pomažite reku; a to ste činili. Život teče sam od sebe; ništa nije potrebno. Šta ste učinili da budete rođeni? Šta ste učinili da budete ovde? Šta ste učinili da budete živi? Je li to nešto što ste učinili? Ako nije, zašto onda brinete? Život se kreće sam od sebe. Budalasti ljudi stvaraju nevolje; situacija je takva.

Čuo sam da je jednom bogat čovek, veliki kralj, išao negde kočijama. Video je siromašnog seljaka, jednog starog čoveka, pored puta kako nosi veliki teret na svojoj glavi, a teret je bio prevelik. Kralj je osetio saučešće. Rekao je: "Dođi stari čoveče, sedi pored mene u kočiju. Gde god poželiš, ja ću te odbaciti." Stari čovek se popeo u kočiju, ali je još uvek nosio svoj teret na glavi. Onda je kralj rekao: "Jesi li lud? Zašto ne staviš svoj teret dole?" Čovek je odgovorio: "Ja sam na kolima, a to je preveliko opterećenje za kočiju i konje. Moj teret bi bio previše. To bi bilo previše za konje i kola."

Bilo da nosite svoj teret na glavi, ili ga stavite u kola, za konje je to isto; oni moraju da nose sve to.

Život nosi sam sebe. Zašto ne ostavite svoje terete životu? Međutim, vi se vezujete. A kada prijanjate uz život, javlja se strah od smrti. Nema smrti i nema straha od smrti. Vezivanje za život stvara strah od smrti, a strah od smrti kreira smrt. Inače nema smrti i nema straha.

Život je večan. Niko nikada nije umro; niko nikada ne može umreti. Ono što postoji postojaće, uvek je bilo u postojanju, ne može ići van postojanja. Ništa ne može ići van postojanja; ništa ne može ići izvan, ništa ne može ući unutra. Postojanje je potpuno. Sve ostaje; raspoloženja se menjaju, oblici se menjaju, imena se menjaju.

To je ono što hindusi zovu *nama-rupa*: oblici i imena; oni se menjaju; inače svako ostaje, sve ostaje. Vi ste bili ovde milionima puta, vi ćete biti ovde milionima puta - vi ćete biti ovde zauvek. Život je zauvek. Naravno, vaše ime neće biti isto. Vi možda nećete imati opet isto lice, možda nećete opet imati telo čoveka ili žene, ali to nije važno, to je nebitno. Vi ćete biti ovde upravo kao talasi u okeanu - oni odlaze i dolaze, odlaze i dolaze. Forme se menjaju, ali isti okean nastavlja da talasa.

Patnje su prouzrokovane zbog: nedostatka svesnosti, egoizma, privlačnosti, odbojnosti, prijanjanja uz život i straha od smrti. Bilo da su oni u stanjima uspavanosti, slabljenja, promene ili širenja; kroz nedostatak svesnosti drugi uzroci patnje u stanju su da deluju.

Može biti mnogo oblika uzroka patnje; oni mogu biti u formi semena. Možete nositi uspavanu svoju nevolju u formi semena. Možda nećete biti svesni toga, ali to je izvesna situacija. Ako je zemlja dobra, a seme može dobiti vodu i sunce, ono će proklijati. Tako,

ponekad godinama osećate da nemate pohlepu, a iznenada jednog dana, kada se pojavi prava prilika, pohlepa je tu. Tada su klice u vrlo nežnoj formi, da ih vi niste svesni, tako nežnoj da, dok ne istražite duboko u sebi, nećete biti sposobni da vidite da su one tu. Ili one mogu biti u jednoj naizmeničnoj formi; ponekad osećate sreću, a ponekad osećate nesreću. Vi osećate sreću s ljubavlju, osećate nesreću s mržnjom; ali mržnja i ljubav su dve naizmenične pojave iste energije. Ponekad će one biti u svojoj savršenoj formi; kada ste potišteni, tako potišteni da želite da počinite samoubistvo; ili ponekad, kada ste tako srećni da osećate kao da postajete ljudi. Sve ove forme treba da budu posmatrane, jer Patanjđali kaže: "Sve ove forme postoje zbog nesvesnosti; vi niste svesni."

Prvo postanite svesni površinskih pojava: pohlepe, ljutnje, mržnje; onda idite dublje i moći ćete da osećate naizmenične pojave - obe su povezane. Idite još dublje, postanite svesniji, i osećaćete vrlo suptilnu pojavu u sebi, sličnu senci, ali u svako vreme ona može zadobiti čvrstinu. Dakle to se dešava sa svetim čovekom - koji je upravo trenutak ranije bio svetac - da naiđe lepa žena, i sva svetost iščezava; samo u jednom trenutku! Ona je bila tu u suptilnom obliku. Ili ona može biti u semenom obliku. Treba da se zna da je semeni oblik najteži, jer još nije prokljao. On zahteva savršenu svesnost.

Inače ceo metod Patanjđalija je svesnost: postanite više i više svesni. Postaćete više i više svesni ako postanete uzdržljivi, jednostavni. Postaćete više i više svesni i samoizučavanje će biti moguće. Sa samoizučavanjem, samo Ja otpada i čovek se oseća predanim. A da bi bio predan mora biti na pravom tragu.

Poglavlje 2

VI STE VEĆ TO ...

22. aprila 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Juče ste rekli da do predanosti dolazi kada nema ega, ali mi smo sa egom. Kako se možemo kretati prema predanosti?

Ego ste vi. Vi se ne možete kretati prema predanosti; zapravo, vi ste barijera, stoga šta god učinite biće pogrešno. Ne možete učiniti ništa s tim. Vi jednostavno, ne čineći ništa, morate biti svesni. Ovo je unutrašnji mehanizam: šta god da činite, učinjeno je od strane ega, a kada ne činite ništa i ostajete samo svedok, deo vas koji je bez ega započinje da funkcioniše. Svedok je ne-ego unutar vas, a počinilac je ego. Ego ne može da postoji a da nešto ne čini. Čak i ako učinite nešto da se predate, to će ojačati ego i vaša predanost će postati opet vrlo suptilno egoističko stanovište. Reći ćete: "Ja sam se predao." Polagaćete pravo na predanost, a ako vam neko kaže da to nije istinito, osetićete ljutnju, povređenost. Ego sada pokušava da se preda. Ego može učiniti sve; jedina stvar koju ego ne može učiniti je da ne čini ništa, a to je svedočenje.

Stoga samo sedite smireno, posmatrajte počinioca, i ne pokušavajte ni na koji način da manipulišete time. Onog trenutka kada počnete da manipulišete, ego se vraća natrag. Ništa se ne može učiniti u pogledu toga; čovek mora da bude svedok patnje koju ego stvara, lažnih uživanja i zadovoljstava koje ego obećava. Delanjem na ovom svetu i delanjem u drugom svetu, u duhovnom svetu, božanskom, materijalnom, bilo kom području, počinilac će ostati ego. Vi niste pretpostavljeni da činite išta, i ako počnete da činite nešto, propustićete celu suštinu. Upravo budite tamo, posmatrajte, razumite, i ne delajte. Nemojte pitati: "Kako da se odbaci ego?" Ko će ga odbaciti? Ko će odbaciti koga? Kada ne činite ništa, iznenada svedočeći deo se odvajava od činioca; nastaje procep. Činilac nastavlja da deluje, a vidilac

nastavlja da posmatra. Iznenada, vi ste ispunjeni novim svetlom, novim blagoslovom; niste ego, nikada niste bili ego; kako je besmisleno da ste ikada verovali u to.

Ima ljudi koji pokušavaju da zadovolje svoje egoe; oni greše. Postoje ljudi koji pokušavaju da odbace svoje egoe; i oni greše. Zato što, kada se pojavi svedok, vi jednostavno vidite celu igru. Ne postoji ništa što treba ispuniti i ništa što treba odbaciti. Ego nije nikakva stvar ili supstanca. On je načinjen od istog materijala od kojeg su sačinjeni snovi. On je samo neka ideja, mehurić vazduha - samo topao vazduh unutar vas i ništa drugo. Ne treba da ga odbacite, jer u samom odbacivanju, ili u pitanju kako da bude odbačen, vi verujete u njega, još prijanjate uz njega.

Dogodilo se da je jednog jutra, *zen* majstor, nakon što se probudio, rekao svom učeniku: "Imao sam san tokom noći. Hoćeš biti ljubazan da mi ga protumačiš?" Učenik je rekao: "Čekajte, doneću hladnu vodu, da možete da se umijete." Otišao je da donese vodu i vratio se. Majstor se umio. U to vreme, u blizini je prolazio drugi učenik, i Majstor ga je pozvao govoreći: "Slušaj, imao sam san prošle noći. Hoćeš li biti ljubazan da mi ga protumačiš?" Učenik je pogledao i videvši da se Majstor umiva, rekao je: "Čekajte, bolje da vam donesem šolju čaja." Majstor je pijuckao čaj, smejao se i blagoslovio oba učenika. Rekao je: "Učinili ste dobro. Da ste protumačili moj san, morao bih vas izbaciti iz *ašrama*, jer kada se san završi, i neko dođe do spoznaje da je to bio san, od kakvog je značenja tumačenje?" Istovremeno, tumačeći ga pokazuje se da ste još uvek u njemu. Vi još mislite da je on stvaran.

To je razlog zašto se mi na Istoku nikada ne uznemiravamo oko tumačenja snova. Ne da mi nismo otkrili njihovu realnost. Četiri ili pet hiljada godina pre Frojda, Istok je nabasao na stvarnost snova, na njihovu pojavnost. Mi smo prvi podelili svest na tri područja: budno, sanjanje i dubok san. Međutim nikada se nismo mučili da ga tumačimo, jer san je san; on nije bitan. Čovek treba samo da se probudi iz njega, i to je sve. A ako ste već budni, bolje je da se umijete. Hladna voda će vam pomoći više nego celokupna psihoanaliza Sigmunda Frojda. Ako ste budni, onda je šolja čaja bolja nego svi Jungovi zaključci. Završite sa tim.

Na prvom mestu, san je lažan, a onda vi počinjete da tumačite san. Uz samo vaše tumačenje, on za vas postaje nova realnost; on opet postaje važan. Ne samo da je tako sa snom, tako je i sa celim vašim životom. Vaš ceo život je poput sna; njemu nije potrebno tumačenje. Znati to, više je nego dovoljno; to je san. Morate izaći iz toga.

A kako ujutru izlazite iz sna? Da li ste ikada posmatrali? Ako ste posmatrali, znaćete kako izaći iz ega. Kako izlazite iz sanjanja ujutro, ili iz dubokog sna? Kako izlazite? Čvrsto ste spavali trenutak pre, a onda iznenada čujete galamu od ptica, raznoslač mleka kuca na vrata, spremačica je došla i počela da čisti pod; jutarnja buka. Šta se dešava? - postali ste svesniji. Baš trenutak ranije, bili ste u dubokom snu, nesvesni. Onda odjednom, ptice, mlekar, sluškinja, žena koja govori deci, deca koja se bune, nespremna da ustanu. Uskoro, stvari su se pojavile u svesti; postajete budni. Možda još malo dremate; možda promenite stranu, zatvorite oči, malo dremate, ali čak i u vašem polusnu, polubudnosti, vi počinjete da slušate stvari. Postajete svesni, i spavanja više nema. Što svesniji postajete, tim san više nestaje.

Isto treba da bude učinjeno tokom budnosti: više slušajte, osećajte više, budite budniji u svemu, šta god da činite. Ako se kupate, osećajte onda dodir vode, kako teče po vama, osećajte to koliko god možete. **Sam osećaj, svesnost, izvešće vas iz ega; postaćete svedok.** Ako jedete, onda jedite; više kušajte, budite osetljiviji, budite više u svom jedenju, i ne dozvolite umu da ide tamo-amo. Ostanite potpuno budni, i uskoro ćete videti da se nešto podiže iz mora sna; postajete budniji, svesniji.

U vašoj svesnosti nema sanjanja, nema ega. To je jedini put. To nije sposobnost činjenja nečeg, to je sposobnost bivanja svesnim; i razlika mora biti zapamćena. Vi ne možete činiti svesnost, to nije delovanje, aktivnost. Vi možete biti svesni, to je sposobnost vašeg bića. Tako osećajte više, više mirišite, slušajte više, dodirujte više, budite sve osetljiviji... i konačno, nešto će se pojaviti iz sna, i nema ega; vi ste se predali.

Niko se nikada ne predaje; iznenada čovek nađe jednog trenutka da se predao, predao se Bogu, predao u celosti. Kada vi niste, predali ste se. Kada jeste, kako možete biti predani? Vi se ne možete predati, vi ste prepreka, vi ste sam materijal od kojeg je prepreka načinjena. Dakle, nemojte me pitati, 'Kako da se predam?' Ovo je pitanje ega. Kada vam govorim o ne-

egu ili predavanju, vaš ego počinje da oseća pohlepu za tim. Vi mislite: 'Kako se dogodilo da ja nisam postigao ovo stanje do sada? Ja?.. - i nisam dostigao takvo stanje do sada? Ja to moram dostići! Ova predaja mi ne može pobeći. Moram je dobiti odnekud, nekako; ona mora biti stečena, ona mora biti nabavljena.' Ego oseća požudu za tim i sada ego pita: 'Kako da učinim to?'

Ego je najveći tehničar na svetu. Ego živi od znanja 'kako'. Ego je sama osnova sve tehnologije. Na istoku se tehnologija nije mogla razviti, jer su ljudi postali sve više i više budni za ego, i sam koren je bio presečen. Oni su živeli živote predanosti.

Kako možete biti tehničar, stručnjak, tehnolog, ako živite život predanosti? Onda sve ostavljate životu i plivate. Onda ne brinete o tome šta da radite, i kako to da radite. Zapad je postao veliki ekspert u tehnologiji. Razlog je što su na Zapadu pokušavali da zaštite, oslobode ego, i ego je unutra osnova; cela struktura tehnologije je zasnovana na ego. Ako ego otpadne, cela konstrukcija tehnologije otpada. Svet postaje opet prirodan, nesačinjen od čoveka.

Onda je to tvorevina Boga. A Bog još nije završio stvaranje, kao što hrišćani misle. Oni misle da je On završio za sedmicu, u stvari, za šest dana, a sedmog dana se odmarao.

Bog nije završio stvaranje. Stvaranje je kontinuitet, ono se nastavlja. Nikada neće biti završeno. U svakom trenutku Bog stvara. U stvari, pogrešno je reći da Bog stvara - Bog je kreativnost, kreativnost i kontinuum; jedna večna kreativnost. Inače čovek, kao ego, stoji nasuprot Bogu. Onda čovek počinje pokušavati da pokori prirodu. Počinje pokušavati da napastvuje prirodu. Čitava tehnologija je silovanje. Predani, vi ste u ljubavi; s tehnologijom ste u napasti. Pokušavate da napastvujete čitavu prirodu, a osnova je ego.

Ne pitajte "kako"? Samo pokušajte da me razumete, pokušajte baš da sagledate stvar. Nije potrebno mnogo inteligencije. Svako ima dovoljno inteligencije da vidi poentu. Samo shvatite poentu, i pokušajte da živite s tom mudrošću, tim razumevanjem, tom percepcijom; to je sve. **Samo posmatrajte puteve i načine ega, i budite posmatrač, nikada ne budite onaj koji čini.** Rastojanje između posmatrača i činioca nije veliko ako niste budni, pažljivi. Baš pored vas je činilac. Skliznete od posmatrača do počinioca, i vi ste ego; iskliznete iz počinioca u posmatrača, i predali ste se, više niste ego.

Drugo pitanje:

Vi ste na vrhuncu svesnosti, možete proslavljati; vi ste slavljete. Ali kako može obična osoba s vama učestvovati u slavljenju?

Niko nije običan. Ko vam je rekao da ste obični? Odakle ste dobili predstavu da ste obični? Svako je neobičan! Tako to treba da bude. Bog nikada nije stvorio obične osobe. Kako Bog može stvoriti obične osobe? Svako je poseban, izuzetan. Ali zapamtite, da ne hranite svoj ego s tim. To nije do vas što ste izuzetni; to je od Boga. Izašli ste iz celine - a celina je izuzetna, neuporediva. Vi ste takođe neuporedivi, ali sve religije, takozvane religije, pokušale su da vas načine prosečnim. To je trik da se podstakne vaš ego. Pokušajte da razumete ovo: onog trenutka kada neko kaže da ste obični, stvara želju u vama da postanete izuzetni, jer započinjete da se osećate inferiorni.

Baš je pre neki dan ovde bio jedan čovek, koji me je pitao: "Koja je svrha života? Ako za mene ne postoji posebna svrha, kako da živim? Ako ne postoji izuzetna svrha, onda je život beznačajan." Pitao je: "Za koju je određenu svrhu Bog mene stvorio? Za šta sam poslat da učinim u svetu?" To je njegov ego pitao. On se oseća običnim, da nije ništa naročito. "Kako onda čovek može da živi?"

Morate biti na vrhu ega, samo onda vam život izgleda značajan. Život jeste značajan, ali u njemu ne postoji svrha! To je nesvrhovito značenje, kao pesma ili ples - kao cvet; bez ikakve svrhe on cveta, ne cveta ni za koga posebno. Čak iako niko ne prolazi pored puta, cvet će cvetati, miris će se širiti za vreme duvanja vetrova. Čak iako niko nikada ne dođe da ga pomiriše. To je nevažno. Samo cvetanje je značajno, ne neka svrha.

Međutim, vas su učili da ste obični. "Postanite veliki pesnici, postanite veliki slikari, postanite velike vođe ljudi, veliki političari, postanite veliki sveci". Takvi kakvi ste, sve religije vas osuđuju, odbacuju: "Vi niste ništa, crv na zemlji, postanite nešto! Dokažite da ste

nešto pred Bogom." Kao da treba da dokažete svoj duh, energiju, hrabrost. Međutim, ja vam kažem da je to apsolutno apsurdno. Te religije podučavaju nereligioznost. Nije potrebno da dokazujete ništa. Sama pojava da vas je Bog stvorio je dovoljna; vi ste prihvaćeni. Bog vas je odgajao, to je dovoljno. Šta više možete dokazati? Ne treba da budete veliki slikari, ne treba da budete veliki lideri, ne treba da budete veliki sveci. Nema potrebe da budete veliki, jer ste već veliki. To ja naglašavam: vi ste već to što treba da budete. Možda niste to shvatili, ono što ja znam. Možda niste sreli svoju vlastitu realnost, koju ja znam. Možda niste gledali unutar sebe, i videli unutra cara, ono što ja znam. Možda ste mislili da ste prosjak, i pokušavali da budete car. Ali kako vas ja vidim, vi ste već car.

Nije potrebno da odlažete slavljenje. Odmah, upravo ovog trenutka možete proslavljati. Ništa drugo nije potrebno. Da biste slavili, život je potreban, a njega imate. Za slavljenje biće je nužno; i bivanje imate. Da slavite, potrebni su drveće, ptice i zvezde; i oni postoje. Šta vam još treba? Ako ste krunisani i zatvoreni u zlatnoj palati, hoćete li onda slaviti? Zapravo, onda će to postati još više nemoguće. Jeste li ikada videli nekog cara koji se smeje, pleše i sedi na ulici? Ne, on je zatvoren, uhapšen: maniri, propisno ponašanje...

Negde je Bertrand Rasel napisao da je, kada je po prvi put posetio primitivnu zajednicu Aboridžina, koji su živeli duboko u brdima, osetio ljubomoru, vrlo veliku ljubomoru. Osetio je da način na koji plešu... bilo je to kao da je svako bio car. Imali su krune od lišća i cveća. Svaka žena je bila kraljica. Nisu imali *kohinore*, ali sve što su imali bilo je previše, bilo je dovoljno. Plesali su cele noći, a onda su se uspavali, tamo na tlu gde su plesali. Ujutru su se opet vratili na posao. Radili su celog dana, a opet uveče su bili spremni da proslavljaju, da plešu. Rasel je rekao: "Tog dana sam osetio pravu ljubomoru, jer to nisam mogao da radim."

Nešto je krenulo pogrešno. Nešto se remeti, frustrira u vama; ne možete plesati, ne možete pevati, nešto vas zadržava. Vi živite obogaljen život. Nikada vam nije bilo namenjeno da budete obogaljeni, ali vi živite obogaljen život, živite paralisani život. Ako nastavljate da razmišljate da ste obični, kako možete slaviti? Ničega posebnog nema u vama. Ali ko vam je rekao da je za slavljenje potrebno nešto posebno? U stvari, što više idete za specijalnim, teže će vam biti da plešete.

Budite obični. Ništa nije pogrešno u običnom, jer u samoj vašoj običnosti vi ste izuzetni. Ne brinite o uslovima da se odlučite kada ćete proslavljati. Ako se brinete o ispunjavanju određenih uslova, mislite li da onda možete slaviti? Zašto ne baš sada? Šta vam, nedostaje? Ovo je moje iskustvo: ako možete početi baš sada, odjednom energija teče. Što više plešete, više ona teče, a vi postajete moćniji, sposobniji. Ego traži da uslovi budu ispunjeni, a ne život. Ptice mogu pevati i plesati, obične ptice. Jeste li ikada videli neku izuzetnu pticu da peva i pleše? Da li one traže prvo da budu Ravi Šankar, ili Jehudi Menjuhin? Da li prvo traže da budu veliki pevači, i da idu na muzičke koledže da uče, a onda će pevati? One jednostavno plešu, i jednostavno pevaju; nije potrebno vežbanje.

Čovek je rođen sa sposobnošću da slavi. Kada čak i ptice mogu slaviti, zašto ne i vi? Inače vi stvarate nepotrebne prepreke, vi stvarate preskakanje prepreka. Ne postoje prepreke. Vi ih postavljate tamo i kažete: "Dok ih ne pređemo i ne preskočimo, kako možemo plesati?" Vi stojite protiv sebe, ostajete podeljeni protiv sebe, neprijatelj ste samom sebi. Svi propovednici na svetu nastavljaju da govore da ste obični, stoga kako se možete usuditi da proslavljate? Morate čekati. Prvo budite Buddha, prvo budite Isus, Muhamed, i onda možete.

Ali upravo je obrnut slučaj: ako možete plesati, vi ste već Buddha; ako možete proslavljati, već ste Muhamed; ako možete biti blaženi, već ste Isus. Suprotno nije istinito; oprečno je lažna logika. Ona kaže: prvo budi Buddha, onda možeš proslavljati. Ali kako ćete biti Buddha bez slavljenja? Ja vam kažem: "Proslavljajte, zaboravite sve Buddhé!" U samom svom proslavljanju naći ćete da ste sami postali Buddha. *Zen* mistici nastavljaju da govore: "Buddha je prepreka; zaboravite na njega." Bodhidharma je obično govorio: "Kad god izgovorite Buddhino ime, odmah isperite svoja usta. Ono je prljavo, sama reč je prljava." Bodhidharma je bio Buddhin učenik. On je bio u pravu, jer je znao da možete stvoriti idole, ideale, iz same reči "*buddha*". Čekaćete onda živote i živote prvo da postanete Buddha, pa onda da slavite. To se čak neće ni dogoditi.

Jedan *zen* monah, Lin Chi, obično je govorio svojim učenicima: "Kada se krećete u meditaciji, zapamtite, ako sretnete Buddhu, odmah ga ubijte! Nemojte mu dati ni jedan jedini trenutak, inače uhvatiće vas i on će postati prepreka." Učenik je pitao: "Ali ako ja meditiram i Buddha dođe" - Buddha dolazi budistima, Isus dolazi hrišćanima; ne pravi Buddha, on nigde neće biti nađen - "kako da ga ubijem? Odakle mi mač?" Majstor je rekao: "Odakle se pojavio tvoj Buddha - iz mašte - uzmi mač s istog mesta, iseci Buddhu s njim i kreni napred."

Zapamtite ovo, to je tehnika probuđenih ljudi, svi probuđeni ljudi i sva njihova učenja, mogu se sumirati u jednostavnoj rečenici, a ta rečenica je: vi ste već ono što nastojite da budete. Možete izgubiti mnogo života da shvatite to, na vama je da odlučite. Ali ako ste budni, čak ni jedan jedini trenutak se neće izgubiti. "Ti si to," *tat twam asi Švetaketu*⁹⁴, vi ste već to, nije potrebno da postajete. Postajanje, baš napor da se postane nešto, iluzoran je. Vi jeste, vi ne treba da postajete. Ali propovednici vam govore da ste obični, i stvaraju želju u vama da postanete izuzetni. Oni čine da se osećate inferiorno i stvaraju želju da postanete superiorni, izuzetni. Oni stvaraju kompleks inferiornosti, i onda ste u njihovim rukama. Onda vas uče kako da postanete superiorni. Prvo vas osude, stvaraju u vama krivicu, a onda vam pokazuju put da budete čestiti, puni vrlina.

Zaista ćete biti u teškoći sa mnom, jer vaš um bi želeo da bude isti, jer vam to daje vreme. A ja vam ne dajem vreme. Ja vam kažem da ste vi već to. Sve je spremno. Počnite gozbu, proslavljajte to! Vaš um kaže: "Ali ja moram postati spreman, malo vremena je potrebno." Zbog toga, zbog tog odlaganja, propovednici ulaze unutra. Kroz ovaj procep oni ulaze u vaše biće i uništavaju vas. Oni kažu: "Vreme je potrebno. Kako možete proslavljati baš sada? Pripremite se, trenirajte sebe. Mnoge stvari moraju biti odbačene, mnoge stvari moraju biti popravljene. Vama treba dug trening i disciplina. To može uzeti mnogo života, i samo onda ćete biti sposobni da slavite. Kako možete slaviti baš sada?" Oni vas privlače, jer onda se možete opustiti i reći: "U redu, dakle ako je u pitanju dugo vreme, baš sada nije problem. Možemo nastaviti da činimo šta god da činimo." Jednog dana u budućnosti, zlatno sutra, nalik dugi... Onda će se to postići, vi ćete plesati.

U međuvremenu, možete biti jadni, u međuvremenu možete dopustiti sebi da budete jadni, u međuvremenu možete uživati u mučenju sebe - to zavisi od vas. Ako se odlučite za panju, nije potrebno da stvarate tako mnogo filozofije oko toga. Jednostavno možete reći: "Uživam u bedi." Zaista je iznenađujuće da niko nikada ne pita: "Kako mogu biti jadan baš sada? Disciplina je potrebna, treniranje je potrebno. Otići ću Patanjđaliju, i pitati velike majstore, a onda ću naučiti kako da budem jadan."

Izgleda da se bude jadan, ne traži nikakvo treniranje; vi ste rođeni da budete bedni. Ali onda, zašto blaženstvo traži treniranje? Oboje su dva aspekta istog novčića. Ako možete biti jadni bez treninga, možete biti blaženi bez treninga. Budite prirodni, nevezani, i samo osećajte stvari. I ne čekajte - počnite! Čak i ako osećate da ne znate ispravne korake, počnite da plesate.

Ne kažem da će ples postati vaša umetnost. Za umetnost, trening može biti potreban. Jednostavno kažem da je plesanje upravo jedno držanje, stanovište. Čak i ne znajući prave korake, vi možete plesati. A ako možete plesati, ko se brine oko ispravnih koraka! Ples je u sebi dovoljan. To je jedno prelivanje vaše energije. To, samo od sebe, postaje izvesna umetnost; to je u redu; ako ne postane, i to je u redu. U sebi je to dovoljno, više nego dovoljno. Ništa drugo nije potrebno.

Stoga nemojte mi reći: "Vi ste na vrhu svesnosti." Gde ste vi? Gde mislite da jeste? Vaša dolina je u vašim snovima. Vaša tama je zato što ostajete sa zatvorenim očima; inače tu ste gde sam ja. Nije da ste vi u dolini, a ja sam na vrhu. Ja sam na vrhu, a vi ste takođe na vrhu, ali sanjate o dolini. Ja živim u Puni, vi takođe živite u Puni. Ali kada se uspavate, počinjete da sanjate o Londonu, Njujorku i Kalkuti, i posećujete sva ta mesta. Ja ne idem nigde; u svom spavanju takođe, ja sam u Puni. Ali vi odlazite da lutate. Na istom ste vrhu gde sam ja, samo što ostajete sa zatvorenim očima. Kažete: "Previše je mračno". Ja govorim o svetlosti, a vi kažete: "Vi mora da ste negde drugde, na visokom vrhu. Mi smo obični ljudi,

⁹⁴ Izreka iz *Chandogya upanišade* VI, 9-15.

živimo u tami". Ali ja mogu videti da vi sedite na istom vrhu sa zatvorenim očima. Treba da budete prodrmani iz svog sna, potreseni. Onda ćete videti da dolina nikada nije postojala. Tame nije tamo bilo, samo vaše oči su bile zatvorene.

Zen majstori dobro rade. Oni nose štap, i biju svoje sledbenike. Mnogo puta se desilo, da kada se štap spustio na glavu sledbenika, odjednom bi otvorio svoje oči i počeo da se smeje. Nikada nije znao da je na istom vrhu. To je bio san koji je on gledao.

Budite budni. A ako želite da budete budni, slavljenje će biti vrlo korisno. Kada kažem proslavljajte, šta ja mislim? Mislim da, šta god da činite, ne činite to kao dužnost, činite to iz svoje ljubavi; ne činite to kao teret, činite to kao slavljenje. Možete jesti, kao da je to dužnost; nesrećni, turobni, tupi, mrtvi, neosetljivi. Možete bacati hranu u sebe čak i bez kušanja, bez ikakvog osećanja za nju. To je život, vi živite kroz njega. Ne budite tako neosetljivi prema njemu. Indijci su rekli "*anam brahman*," hrana je *Brahman*. Ovo je proslavljanje, vi jedete *brahmana*, vi jedete Boga kroz hranu, jer samo Bog postoji. Kada se tuširate, to je Bog koji vas obasipa, jer samo Bog postoji. Kada idete u jutarnju šetnju, to je Bog u jutarnjoj šetnji. Povetarac je takođe Bog, i drveće je takođe Bog - sve je tako Božansko. Kako možete biti nesrećni, turobni, mrtvi i tupi, krećući se u životu kao da nosite breme?

Kada ja kažem proslavljajte, mislim da postanete više i više osetljivi za sve. U životu, ples ne treba da bude odvojen. Ceo život trebalo bi da postane ples; on treba da bude ples. Možete ići u šetnju i plesati.

Dozvolite životu da uđe u vas, postanite sve više i više osetljivi, osećajte više, opažajte i razumite više. Male stvari, ispunjene takvim čudesima, leže svuda okolo. Posmatrajte malo dete. Ostavite ga u vrtu i samo posmatrajte. To treba takođe da bude vaš put; tako divan, ispunjen čudesima; trčeći da uhvati ovog leptira, trčeći da dohvati onaj cvet, igrajući se s blatom, valjajući se u pesku. Sa svih strana Božansko dodiruje dete.

Ako možete živeti u zanosu, bićete sposobni da slavite. Nemojte živeti u znanju, živite u divljenju. Vi ne znate ništa. Život je iznenađujući; svuda, on je neprekidno iznenađenje. Živite ga kao iznenađenje, kao nepredvidivu pojavu; svaki trenutak je nov. Jednostavno pokušajte, dopustite mu pokušaj! Nećete ništa izgubiti ako pokušate, a možete zadobiti sve. Ali vi ste se prepustili bedi. Prianjate uz svoju bedu, kao da je nešto vrlo dragoceno. Pogledajte svoje vlastito vezivanje.

Kao što sam vam rekao, postoje dva tipa osoba: sadisti i mazohisti. Sadisti muče druge, a mazohisti muče sebe. Neko je postavio pitanje: "Zašto, zašto su ljudi takvi; ili muče druge, ili muče sebe? Zašto ima tako mnogo agresije i nasilja u životu?"

To je negativno stanje. Vi mučite zato što ne možete uživati. Vi mučite, postajete nasilni, jer ne možete voleti. Postajete okrutni zato što ne znate kako da postanete samilosni. To je negativno stanje. Ista energija koja je okrutnost, postaće samilost. S nespremnim i nebudnim umom nasilje; sa budnim umom ista energija postaje samilost. U spavanju ista energija postaje mučenje, bilo za vas ili za nekoga drugog. Kada ste budni, ista energija postaje ljubav, za vas, i za druge takođe. Život vam daje izvesnu priliku, ali ima hiljade uzroka da nešto krene nepovoljno.

Jeste li ikada primetili da, ako je neko u nevolji, vi pokazujete razumevanje, osećate mnogo ljubavi? To nije prava vrsta ljubavi, ali pokazujete razumevanje. Ako je neko srećan, proslavlja, blažen je; vi osećate ljubomoru, osećate se loše. Vrlo je teško saosećati sa srećnim čovekom. Vrlo je teško osećati dobro za srećnog čoveka; vi se osećate dobro, ako je neko nesrećan. Barem možete misliti da niste tako nesrećni, da ste u boljem položaju; pokazujete razumevanje, saučešće.

Dete je rođeno i započinje da uči stvari. Pre ili kasnije ono otkriva da, kad god je nesrećno, privlači pažnju cele porodice. Ono postaje centar i svako saoseća s njim, svako oseća ljubav za njega. Kad god je ono srećno i zdravo, i sve je dobro, niko ne brine o njemu. Nasuprot tome, izgleda svako biva ljut (protiv njega). Dete možda skače i pleše, a čitava porodica je protiv njega; a ako dete možda leži u postelji bolesno od groznice, cela porodica saoseća. Dete počinje da uči da je na neki način dobro biti bolestan, biti u nevolji; a biti srećan, plesati, skakati i biti živahan je loše. Ono uči, a tako ste i vi učili.

Za mene, kada je dete srećno, skače, cela porodica treba da bude srećna i da skače sa detetom. A kada je dete bolesno, treba se brinuti o detetu, ali mu ne treba pokazivati saosećanje. Briga je u redu, simpatija ne. Nepokazivanje ljubavi, ravnodušnost, izgledaće vrlo bolno, surovo na površini: dete je bolesno a vi ste ravnodušni. Brinite se, dajte mu lek, ali budite ravnodušni, jer se odvija vrlo suptilna pojava. Ako osećate naklonost, saosećanje i ljubav, i to pokazujete detetu, uništavate dete zauvek. Sada će ono prionuti uz patnju, patnja postaje vredna. A kad god ono skače, pleše i vrišti, trčeći srećno svuda okolo po kući, svako je ljut i protiv njega. U tom trenutku slavite, budite s njim, i ceo svet će biti drugačiji.

Ali do sada je društvo egzistiralo na pogrešnim kolosecima, i nastavlja da egzistira. Zbog toga prijanjate uz patnju. Pitate me: "Kako je moguće da obična bića kao mi, slave upravo sada; ovde i sada?" Ne, to nije moguće. Niko vam nikada nije dozvolio da slavite. Vaši roditelji ostaju u vašem umu. Do samog trenutka vaše smrti, vaši otac i majka vas slede. Neprekidno, oni su u vašoj pozadini, premda su možda mrtvi. Roditelji mogu biti vrlo, vrlo destruktivni; bar do sada su oni to bili. Ja ne kažem da su vaši roditelji odgovorni, jer to nije pitanje; njihovi roditelji su njima činili istu stvar. Čitava struktura je pogrešna, psihološki pogrešna; za to takođe ima razloga. Zbog toga se i dalje odvijaju takve pogrešne stvari, i ne mogu biti zaustavljene. Izgleda da je to nemoguće.

Naravno, postoji razlog za to. Otac ima svoje sopstvene razloge; možda čita novine, a dete skače, vrišti i smeje se, međutim, otac treba da ima više razumevanja. Novine su bezvredne. Čak i ako ih čitate u tišini, šta ćete dobiti od toga? Bacite novine. Međutim otac je u politici, u poslovima, i mora saznati šta se dešava. On je ambiciozan, i novine su deo njegove ambicije. Ako treba da ostvari svoje ambicije, postigne neke ciljeve, mora da poznaje svet. Izgleda da je dete smetnja.

Majka kuva hranu, a dete joj stalno postavlja pitanja, nastavlja da skače, i ona postaje ljuta. Ja znam da postoje problemi; majka mora da skuva hranu. Ali detetu se mora dati prvenstvo, jer dete će biti ceo svet, dete će biti sutrašnjica, dete će biti dolazeće čovečanstvo. Ono treba da bude prvo, prioritet treba da bude njegov. Časopisi se mogu čitati kasnije, a čak i ako se ne čitaju, nećete mnogo propustiti. Iste besmislice svakog dana; mesta se menjaju, imena se menjaju, iste besmislice se nastavljaju. Vaše novine su baš luckaste. Hrana se može odložiti za malo, ali radoznalost deteta se ne može odgoditi, ne može se zapostaviti, jer baš sada je ono raspoloženo, a raspoloženje možda ponovo neće doći. Baš sada je ono uzbuđeno i nešto je moguće. Inače, vidite li majke da plešu sa svojom decom, skaču, uživaju kotrljajući se po podu? Ne! Majke su ozbiljna bića, očevi su vrlo ozbiljni; kao da nose čitav svet na svojim ramenima. A dete živi u totalno različitom svetu. Prisiljavate ga da uđe u vašu žalost, nesrećno držanje prema životu. Ono, kao dete, treba da ima rast, treba da održi kvalitet, kvalitet čuđenja, iznenađenja, i kvalitet da se bude ovde i sada, u ovom trenutku.

Ovo ja zaista nazivam pravom revolucijom. Nijedna druga revolucija neće pomoći čoveku; bilo francuska, ruska ili kineska; nijedna revolucija neće pomoći ljudima, one ne pomažu. U osnovi, isti obrazac između roditelja i deteta se ponavlja, a za to postoji uzrok. Možete stvoriti komunistički svet, ali neće biti mnogo različit od kapitalističkog sveta. Etikete će biti različite samo na površini. Možete stvoriti socijalistički svet, ali on neće biti drugačiji, jer je osnovna revolucija između majke, oca i deteta. Negde unutar roditelja i dece je veza, a ako se veza ne promeni, svet će nastaviti da se kreće istom kolotečinom.

Kada kažem ovo, ne mislim da vam dajem izgovor da budete jadni. Dajem vam jednostavno objašnjenje, tako da možete postati svesni. Jednostavno vam dajem objašnjenje, tako da možete postati svesni. Ne pokušavajte da kažete u svom umu: "Šta sada može da se uradi? Ja već imam četrdeset, pedeset ili šezdeset godina, roditelji su mi mrtvi, a čak i da su živi, ja ne mogu poništiti prošlost. Ona se dogodila, stoga ja moram živeti kakav jesam." Ne, ako dobro razumete celu stvar, možete je jednostavno odbaciti. Nije potrebno da se vezujete uz nju.

Možete postati opet dete. Isus je u pravu kada kaže: "Samo oni koji su kao mala deca, moći će da uđu u carstvo Božije." Apsolutno ispravno! Samo oni koji su kao mala deca...

Ovo je revolucija: svakog načiniti sličnim malom detetu. Telo može da raste, ali kvalitet svesti mora ostati čist, nevin, kao dete.

Vi ste već gde treba da budete, već ste u tom prostoru koji tražite. Samo načinite mali napor da izađete iz vašeg vezivanja uz patnju. Vi načinite jedan korak prema životu, a život načini hiljadu koraka prema vama. Samo iskoračite jedan korak iz vašeg vezivanja uz bedu. Um će nastaviti da vas vuče unatrag. Upravo budite ravnodušni prema umu i kažite umu: "Čekaj, živeo sam dovoljno s tobom, sada me pusti da živim bez uma." To znači biti kao dete: živeti bez uma, ili živeti sa ne-umom.

Treće pitanje:

Zašto se ponekad, sa osetljivošću, negativno raspoloženje razvija u meni?

Negativno i pozitivno raspoloženje će se razvijati. Ako želite da budete vrlo, vrlo srećni, uporedo će se razviti mogućnost da budete vrlo, vrlo nesrećni. Ako želite da se negativno ne razvije, onda morate takođe iseći pozitivno. To se dogodilo. Vas su učili da se ne ljutite, ali ako nemate sposobnosti da budete ljuti, saosećanje će trpeti. Onda nećete moći da budete saosećajni. Učili su vas da ne mrzite, ali vaša ljubav će trpeti; nećete moći da volite - i to je dilema.

Ljubav i mržnja rastu zajedno. Zapravo, to nisu dve stvari. Jezik vam daje pogrešan izraz. Ne treba da koristimo reči "ljubav" i "mržnja," treba da koristimo "ljubav-mržnja"; to je jedna reč. Čak ne treba da bude crtice među njima - ljubavmržnja - čak i bez crtice. Zato što će to takođe pokazati da su to dve (reči), ali nekako premošćene. One su jedno! Svetlotama, jedno su; životsmrt, jedno su. Ovo je bio ceo problem za ljudski um. Šta da se radi? Jer, ako ljubav raste, mogućnost za mržnju takođe raste.

Postoje dve mogućnosti: ili dozvoliti mržnji da raste s ljubavlju, ili ubiti ljubav zajedno sa mržnjom. A do sada je birana druga alternativa. Sve religije su izabrale drugu alternativu; mržnja treba da bude odsečena - čak i po ceni ljubavi, mržnja mora da se preseče, ljutnja mora da se preseče. Tako svi oni nastavljaju da propovedaju ljubav, i stalno nam govore: "Ne mrzite." Njihova ljubav postaje krivotvorena; to je samo naklapanje. Hrišćani nastavljaju da govore o ljubavi - to je najveća laž u svetu.

Takav je život; u njemu su suprotnosti zajedno. Život ne može postojati s jednim polom, potrebna su mu dva pola istovremeno; negativni i pozitivni električni pol, muškarac i žena. Možete li pojmiti svet samo s muškarcem? To bi bio mrtav svet. Muškarac i žena, oni su dva pola, oni egzistiraju zajedno. U stvari, reći muškarac i žena nije dobro; reći "muškaracžena" bez crtice između njih. Oni egzistiraju zajedno.

Ništa nije pogrešno u mržnji, ako je ona deo ljubavi. Ovo je moje učenje. Ništa nije grešno u ljutnji, ako je ona deo saosećanja - ona je lepa. Da li biste želeli da Buddha bude ljut na vas? To bi bilo nešto kao blagoslov, kao blagosiljanje; Buddha je ljut na vas! U većoj celini saosećanja, ljutnja takođe postaje lepa; ona se prihvata.

Rastite u ljubavi i pustite mržnju takođe da raste; dozvolite joj da bude deo vaše ljubavi. Kažem vam da ne stavljate ljubav naspram, protiv mržnje, ne. Kažem vam da volite sa mržnjom, i biće preobražaja, transformacije energije. Vaša mržnja će biti tako lepa; imaće isti kvalitet kao ljubav. Ponekad čovek mora da bude ljut. A ako ste zaista u samilosti, koristite ljutnju za vaše saosećanje.

Zapamtite da polarnost uvek postoji - kako joj dati sklad? Stari načini su bili da se razdvoji; odbaci se mržnja, a pokušava se voleti bez mržnje. Onda ljubav postaje krivotvorena, jer nema energije. A tako ste uplašeni od ljubavi da će mržnja odmah rasti. U strahu od rasta mržnje, ljubav je takođe ugušena. Onda govorite o ljubavi, ali stvarno ne volite. Onda vaša ljubav postaje samo naklapanje, verbalna stvar, nije živa i egzistencijalna.

Ne kažem vam da idete i mrzite. Kažem vam da volite, rastete u ljubavi, i naravno, mržnja će rasti s tim. Ne brinite se oko toga. Nastavite da rastete u ljubavi, a mržnja će takođe biti apsorbovana od ljubavi. Ljubav je tako velika da može apsorbovati mržnju. Saosećanje je tako veliko, široko, da može apsorbovati mali komadić mržnje. To je dobro. Zaista, saosećanje bez mržnje, biće kao hrana bez soli. Ono neće imati soli, energije u sebi. Biće bezukusno, bljutavo.

Naravno, negativno će uvek rasti sa pozitivnim. Na primer, ako postoji društvo u kome: "Leva strana vašeg tela jeste nepodesna, ne dozvoljavate joj da raste; samo desna strana tela je ispravna, dakle puštate desnoj strani tela da raste, a leva strana mora da bude suzbijena, potpuno odsečena," šta će se dogoditi? Ili ćete vi postati obogaljeni, jer ako ne dopustite levoj, desna će rasti, one rastu zajedno; ili ćete postati kepec, kao što su mnoga ljudska bića postala kepeci, ili ćete postati dvoličnik. Skrivaćete svoju levu stranu, a govorićete da imate samo desnu stranu. Uvek ćete negde skrivati levu stranu. Postaćete licemer - neistinit, neautentičan, lažan - kao što su religiozni ljudi.

Od sto, devedeset devet takozvanih religioznih ljudi su lažovi, apsolutni lažovi; jer šta god oni kažu jeste apsurdno, ne može biti istina. Oni kažu da vole, i kažu da ne mrze. To nije moguće! To je protiv same matematike egzistencije! Moraju biti lažovi. Nije potrebno istraživati njihove individualne slučajeve; to je neprirodno, to nije moguće. Devedeset devet procenata su licemeri, a jedan posto su obični ljudi. Ovih devedeset devet posto su bistri, inteligentni ljudi. Oni skrivaju levu stranu; rastu na obe strane, ali jednostavno skrivaju levu stranu, a govore o desnoj. Oni pokazuju desnu stranu svetu, a levu u njihovom privatnom životu. Oni imaju zadnja vrata u svojim kućama. Na prednjim vratima oni su jedna stvar, a na zadnjim vratima druga. Jedan procenat su nevini, jednostavni ljudi, koji se vrlo jasno ne izražavaju, niti su inteligentni, nisu lukavi ni podmukli, ostaju patuljci. Oni zaista potiskuju; a kada potiskuju levo, desno je potisnuto. Oni ostaju patuljci.

Sreo sam dva tipa religioznih ljudi: devedeset devet posto su licemeri, a jedan posto su patuljci. Inače čitavo mnoštvo je beskorisno, čitavo mnoštvo je breme, čitavo mnoštvo je besmislenost. Ne bih voleo da vi postanete takvi, ne bih voleo da postanete patuljci. Morate rasti do svoje potpune visine. Međutim, to je moguće samo ako se negativnom i pozitivnom dopusti sloboda. Oboje su vaša krila. Kako ptica može leteti s jednim krilom? Kako možete hodati s jednom nogom? Isto postoji u svakom sloju života; dvoje su potrebni. U protivljenju, oni daju napetost i mogućnost za kretanje. Izgleda kao da su oni jedno protiv drugog, ali oni su komplementarni. Nisu zapravo protivrečnost; samo su polovi suprotni. Pomažu jedno drugom da rastu. Želeo bih da rastete do vaše najviše visine, a ne bih želeo, isto tako, da budete licemeri. Budite istiniti.

Onda kakva je moja poruka vama? Moje poruka je: ljubav je velika, toliko velika da ne treba da se brinete oko mržnje. Pustite da mržnja bude deo u njoj, pustite joj da raste - ona će dodati soli vašem ukusu. Saosećanje je široko; mali delić prostora može se dati ljutnji - u tome nema štete. Ali ljutnja treba da bude deo saosećanja. Ljutnja treba da bude deo ljubavi, a smrt da bude deo života, bol deo uživanja, beda deo slavljenja, blagoslova, tama deo svetlosti. A onda ništa nije pogrešno, nema greha. Greh treba da bude deo vrline.

Budite veliki! Uzdignite se do svoje krajnje visine; ne ostajte patuljci. Ako ostanete kepeci, uvek ćete se žaliti protiv Boga, jer kako ćete se osećati ispunjeni? Uzdignite se do svoje visine i ne plašite se. Negativno će se uzdizati s vama; to je lepo. Negativno je deo, komplementarno je, ali treba da bude deo pozitivnog. Negativno ne može postati celo, a pozitivno ne može biti deo negativnog. Ovo treba razumeti. Kako život može postati deo smrti? Smrt je upravo jedno odsustvo. Kako svetlo može postati deo tame? Tama nije ništa drugo do odsustvo svetlosti; međutim tama može biti apsorbovana u svetlosti.

Pogledajte napolju - sunce se uzdiglo. Tako mnogo svetla se prosipa, ispod drveća, mali delovi, fragmenti senki; ništa nije pogrešno. Iscrpljeni putnik dolazi, seda ispod drveta i zaklonjen je. Spolja je toplo, ali ispod drveta je hladovina. Senka ispod drveta je deo.

Pustite da sve negativno postane deo pozitivnog. A suprotno nije moguće, jer pozitivno postoji, a negativno je samo odsustvo.

Ovo je moguće. Kažem vam da je ovo moguće, jer se to dogodilo meni. Zbog toga je vrlo teško mene razumeti. Vi biste hteli da ja budem jedan pol, a ja sam oba. Inače, to se dogodilo meni, to se takođe može dogoditi vama. A to je ono što se uvek događalo ljudima koji su se kretali u pravoj dimenziji, i koji su prihvatili sve. Ja nisam ništa poricao, jer od samog početka ovo je postalo moje najdublje iskustvo: ako poričete nešto nikada nećete biti celina. Kako možete postati celina ako poričete nešto? To nešto će uvek nedostajati. Ovo je postalo moje duboko iskustvo, da ništa ne treba da se poriče i sve treba da se apsorbuje.

Život mora da postane ne jedna nota, nego harmonija. Samo jedna nota, ma koliko lepa, dosadna je. U grupi od mnogo nota, možda čak divergentnih, sasvim suprotnih nota, kada se one sastanu u harmoniji, stvaraju lepotu. Lepota nije ni u pozitivnom, niti u negativnom; lepota je u harmoniji. Dozvolite mi to da ponovim: lepota nije ni u istini niti u laži; lepota nije ni u saosećanju niti ljutnji; lepota je u jedinstvu. Gde se suprotnosti sastanu, tamo je hram božanskog. Gde se protivrečnosti sastanu to je vrhunac, *crescendo* života.

Poslednje, četvrto pitanje:

Rekli ste da biti senzitivan jeste biti religiozan. Međutim, izgleda da me senzitivnost vodi do senzualnosti i povlašćivanja, zadovoljavanja. Koji je put za mene?

Onda se predajte zadovoljstvu! Onda budite požudni! Zašto se toliko plašite života? Zašto želite da počinite samoubistvo? Šta je pogrešno u zadovoljenju, i šta je pogrešno u tome da se bude senzualan? Tako su vas učili, a ovo je ono što vam ja kažem. Onda vi postajete uplašeni što ste senzitivni, jer ako ste senzitivni, onda će sve rasti kod senzitivnosti. Senzualnost će rasti - to je lepo, ništa nije pogrešno da se bude senzualan. Kakva je razlika između mrtvog i živog čoveka? Mrtav čovek više nije senzualan; vi ga dodirujete, a on ne oseća, ljubite ga a on ne odgovara. Čuo sam jednu anegdotu o Pikasu. Jedna dama, koja je cenila Pikasove slike, rekla je: "Juče sam išla kod prijatelja i videla sam u njegovoj kući vaš autoportret. Dopao mi se mnogo; toliko sam bila njim impresionirana, da sam poljubila portret." Pikaso je pogledao u damu i rekao: "Da li je portret odgovorio? Da li vam je uzvratilo poljubac?" Dama je odgovorila: "Kakva besmislica, kako slika može uzvratiti?" Tada je Pikaso odgovorio: "Onda to nisam bio ja. Mrtva stvar. Kako ona može biti ja?"

Ako ste živi, vaša čula će funkcionisati do svog potpunog kapaciteta; vi ćete biti senzualni. Treba vam hrana, i vi ćete je kušati, kupaćete se i osetićete svežinu vode; kretaćete se u bašti i osetićete miris - vi ćete biti senzualni. Žena će proći i uzbuđenje će naići u vama. Mora da bude tako, vi ste živi! Ako lepa žena prolazi, a ništa se u vama ne događa, onda ste mrtvi, ubili ste sebe.

Senzualnost je deo bivanja osetljivim. Zbog straha od senzualnosti, sve religije se boje osetljivosti, a senzitivnost je svesnost. Stoga one nastavljaju da govore o bivanju svesnim, ali vam ne mogu dopustiti da budete senzitivni, stoga ne možete biti svesni, to ostaje samo priča. Oni vam ne mogu dopustiti prepuštanje zadovoljavanju. Zapravo oni su skovali reč "prepuštanje uživanju." Ona u sebi sadrži osuđujući ton. Onog trenutka kada kažete "povlašćivanje" ili "zadovoljenje," već ste osuđeni.

Ovo je dilema: religiozni ljudi osuđuju uživanje, a oni stvaraju prepuštanje uživanju. Osuđuju senzualnost, a oni stvaraju senzualnost. Kako se to dešava? Kada nastavite da gušite svoja čula, samo suzbijanje stvara prepuštanje uživanju. Inače, zaista osetljiv i prijemčiv čovek nikada nije povodljiv. On uživa, ali nikada nije povodljiv, ne predaje se. Čovek koji je jeo dobro svakog dana, ne može se predavati zadovoljstvu u hranu. Ali, ako nastavlja da posti, onda nastaje predavanje zadovoljstvu. Čovek koji je postio, nastavlja da razmišlja o hrani, hrani, i hrani. Hrana postaje opsesija. On jede dvadeset četiri sata. Onda, kada dođe do prekida posta, on se prepušta baš drugoj krajnosti. U jednoj krajnosti on je postio, a u drugoj krajnosti ješće previše.

Baš pre dva dana *sannyasin* je došao iz Engleske i rekao mi da voli da posti. Jede vrlo malo, a to takođe u naizmeničnim, periodičnim danima. Rekao sam mu: "Post može postati opasna stvar. Ponekad se može koristiti, ali kao lek, ne kao način života. Post nikada ne može postati način života." Govorio sam mu i govorio uklanjajući njegovu opsesiju posta. Za tri dana uopšte ga nismo videli. Čekao sam, pitajući: "Gde je otišao, šta se dogodilo?" Posle tri dana je došao i rekao: "Bio sam bolestan. Govorili ste o postu, i rekli ste da to nije dobro; stoga sam se prepustio uzimanju hrane. Previše sam jeo."

Ovo se uvek dešava: od posta vi se krećete previše do druge krajnosti. Upravo negde u sredini, ispravna je stvar. Buddha je stalno u svemu koristio reč "ispravno": ispravna hrana, ispravno pamćenje, ispravno znanje, ispravno nastojanje. O svemu što je govorio, uvek je spajao s tom rečju "ispravno". Sledbenici bi pitali: "Zašto uvek svemu pripojite reč

"ispravno"? On bi odgovorio: "Jer ste vi ljudi opasni. Ili ste u jednoj krajnosti, ili drugoj." Ako postite, onda će nastati prepuštanje uživanju. Ako pokušate da budete u celibatu, onda će je javiti prepuštanje seksualnom zadovoljstvu. Čemu god vi budete prisiljavali sebe, konačno će vas prinuditi na prepuštanje.

Zaista, senzitivniji čovek uživa toliko mnogo u životu, da ga samo uživanje hladi, stišava i smiruje. On nema opsesija. On je senzualan.

Ako mene pitate, Buddha je senzualniji od bilo koga drugog. On mora biti, jer je tako osetljiv, prijemljiv, živ. Kada Buddha gleda u drveće, mora da vidi više boja nego što vi vidite; njegove oči su senzitivne, senzualne. Kada Buddha jede, mora da uživa više nego što vi možete uživati, jer sve u njemu funkcioniše savršeno. Možete čuti, ako prolazite pored Buddhine, bruhanje savršeno funkcionalnog mehanizma, slično bruhanju savršeno funkcionalnih kola. Sve ide apsolutno kako treba da ide. On je senzitivniji, on je senzualan, ali nema povlađivanja zadovoljenju. Kako može biti prepuštanja zadovoljenju - 'zadovoljenje je bolest, povlađivanje je neravnoteža'. Ali ja to vama ne govorim, ja kažem ovo: "Puštajte na volju zadovoljenju i završite s tim. Ne nosite to u svojoj glavi. To je lošije nego raditi to!"

Prepustite se zadovoljenju! Ako želite da se počastite hranom, pustite sebi na volju. Možda ćete kroz zadovoljenje doći do svoje prave čulnosti. Možda ćete kroz prepuštanje zadovoljenju doći do zrelosti, potpune razvijenosti koja kaže da je to besmisleno.

Sećam se, Gurđijev je pričao o tome kako je voleo neku vrstu jagodastog voća. Nalazilo se na Kavkazu, a uvek je bilo loše za njega. Kad god bi ga uzeo, njegov stomak je bio poremećen; muke i bolovi, gađenje i svašta. Ali je on toliko voleo to voće, da nije mogao da ga ne jede. Posle nekoliko dana on bi ga opet jeo. On je pričao: "Jednog dana je moj otac pošao na tržnicu, poveo me sa sobom, i kupio mi veliku količinu tog voća. Bio sam vrlo srećan i iznenađen - zašto ga je kupio? Uvek je bio protiv njega. Govorio mi je uvek da ga ne jedem. Šta se dogodilo? Kakav dobar otac!" Tada je Gurđijev imao samo devet godina, a njegov otac je uzeo batinu u svoju ruku, i rekao: "Pojede celu gomilu, inače ću te prebiti na mrtvo." On je bio opasan čovek. Suze su mu tekle, a Gurđijev je jeo, morao je da pojede celu gomilu. Povratio je, ali njegov otac je bio vrlo, vrlo strog čovek. Bljuvao je, i tri sedmice je bolovao od dizenterije, povraćajući u groznici. Onda je s voćem završio. Rekao je. "Čak i danas, u šezdesetoj godini, ako naiđem na to voće, celo moje telo se tresu u groznici. Ne mogu čak ni da gledam to voće!"

Zadovoljenje stvara tako veliko razumevanje, do samog korena tela. Ja vam kažem: "Idite i uživajte." Ničega nema lošeg u prepuštanju uživanju. Ako zaista sebi pustite na volju i ne uzdržavate se, izaći ćete iz toga mnogo zreliji. Inače, zadovoljenje, ideja, uvek će se uporno produžavati - ona će vas spopadati kao avet, postaće sablast. Ljudi koji se zavetuju na celibat, uvek su opsednuti sablastima seksa. Ljudi koji pokušavaju da budu u nekoj vrsti kontrole, uvek su opsednuti idejom zadovoljenja, slamanja svih granica, disciplina i kontrola i jure naglavačke u to.

Samo dopustite životu da vas uzme, i gde god da vas vodi ne plašite se. Strah je jedina stvar koje čovek treba da se plaši, ništa drugo. Napredujte! Budite hrabri i odvažni, a ja ću vam reći da će se ubrzo samo iskustvo uživanja, senzitivnosti, smiriti. Postaćete usredišteni. Inače ja sam za senzitivnost. Čak i ako donese prepuštanje uživanju, čak i ako donese senzualnost, to je u redu. Ne plašim se prepuštanja uživanju i senzualnosti. Plašim se samo jedne stvari: da strah od prepuštanja uživanju i senzualnosti može da ubije vašu senzitivnost. Ako je ona ubijena, počinili ste samoubistvo. Senzitivni, vi ste živi, svesni; što ste senzitivniji, više ste živahni i svesni. A kada vaša senzitivnost postane totalna, ušli ste u božansko.

SPAVANJE, IDENTIFIKACIJA, DUALNOST

23. april 1975. pre podne, u Buddha dvorani

II, 5: *anityašuciduhkhanatmasu nityašucisukhatmakhyatiravidya.*

Uzimati ono što je prolazno (*anitya*), nečisto (*asuci*), bolno (*duhkha*) i bez [svesti o svome] »Ja« (*anatman*) za večno, čisto, ugodno i svesno sebe jeste [to] neuviđanje [o kome je reč].

II, 6: *drgdaršanašaktyorekatmatevasmita.*

Poistovetiti »moć-onoga-koji-u-viđa« (*drgšakti*) sa »obavljanjem viđenja« (*daršanašakti*) predstavlja »[neopravdano] pridavanje personaliteta« (*asmita*).

II, 7: *sukhanuṣayi ragah.*

U uživanju leži [skrivena opasnost podleganja] strasti.

II, 8: *duhkhanuṣayi dveśah.*

Iz bolnog [iskustva] sledi [opasnost neopravdane] odbojnosti.

Šta je *avidya*? Reč znači neznanje, ali *avidya* nije obično neznanje. Ovo treba duboko razumeti. Neznanje je nemanje znanja. *Avidya* nije nedostatak znanja, nego nemanje svesti. Neznanje može biti rastvoreno vrlo lako; možete steći znanje. Samo je pitanje treniranja pamćenja. Znanje je mehaničko; nikakva svesnost nije potrebna. Isto je tako mehaničko kao obično neznanje. *Avidya* je nedostatak svesnosti. Čovek mora da se kreće prema više i više svesnosti, a ne prema više i više znanja. Samo onda *avidya* može biti rastvorena.⁹⁵

Avidya je ono šta Gurđijev naziva "duhovnim spavanjem". Čovek se kreće, živi, umire, ne znajući da je živ, ne znajući odakle dolazi, ne znajući gde se kreće, niti zašto. Gurđijev to naziva spavanjem, a Patanjđali *avidya*; oni misle na istu stvar. Vi ne znate zašto postojite. Ne znate svrhu svog postojanja ovde u svetu, u ovom telu, u ovim iskustvima. Radite mnoge stvari ne znajući zašto ih radite, ne znajući da ih radite, ne znajući da ste izvršilac. Sve se kreće kao u dubokom spavanju. *Avidya*, ako treba da vam je prevedem, označavaće duboku "hipnozu".

Čovek živi u dubokoj hipnozi. Radio sam na hipnozi, jer je to jedini način da se čovek izvede iz hipnoze: da se ona razume. Svako buđenje je neka vrsta izlaska iz hipnoze, tako da se vrlo jasno mora razumeti postupak hipnoze. Samo onda možete izaći iz nje. Bolest treba da se razume, da se dijagnosticira; samo onda može biti lečena. Hipnoza je čovekova bolest, a izlazak iz hipnoze će biti put. Radio sam jednom s čovekom, a on je bio vrlo, vrlo dobar medijum za hipnozu. Jedna trećina ljudi u svetu su dobri medijumi, trideset tri posto, a ti ljudi nisu neinteligentni. Ovi ljudi su vrlo, vrlo inteligentni, maštoviti, kreativni. Iz ovih trideset tri posto dolaze svi veliki naučnici, svi veliki umetnici, pesnici, slikari, muzičari. Ako čovek može biti hipnotisan, to pokazuje da je vrlo senzitan. Upravo su oprečne glasine; ljudi misle da samo osoba koja je malo glupava može biti hipnotisana. To je apsolutno pogrešno. Gotovo je nemoguće hipnotisati jednog idiota, jer on neće slušati, neće razumeti, neće biti sposoban da zamišlja. Potrebna je vrlo jaka snaga imaginacije. Ljudi misle da samo slabe ličnosti mogu biti hipnotisane. Apsolutno pogrešno - samo vrlo jake osobe mogu biti hipnotisane. Slaba osoba je tako labava, da ona nije u sebi integrisana, u sebi nema centar. A dok nemate neku vrstu središta, hipnoza ne može delovati, jer odakle će ona delovati i širiti se kroz vaše biće? A slaba osoba je tako nesigurna u pogledu svega, tako nesamouverena u sebe, da ne može biti hipnotisana. Samo osoba koja ima jaku ličnost može biti hipnotisana. Radio sam na mnogim ljudima, i ovo je moje otkriće: da osoba koja može biti hipnotisana može biti i dehipnotisana,

⁹⁵ *Avidya* je u doslovnom prevodu ne-uviđanje, nedostatak uvida i razumevanja prave prirode nečega, čak i iako se to zna i vidi.

a osoba koja ne može biti hipnotisana, nalazi da se vrlo teško kreće na spiritualnoj stazi, jer lestve idu dvosmerno. Ako možete lako biti hipnotisani, lako možete biti i dehipnotisani. Lestve su iste. Bilo da ste hipnotisani, ili dehipnotisani, krećete se na istim lestvama; samo se pravac razlikuje.

Radio sam na jednom mladom čoveku mnogo godina. Jednog dana sam ga hipnotisao i dao mu, kako to hipnotizeri zovu, posthipnotičku sugestiju. Rekao sam mu: "Sutra, tačno u ovo vreme, a bilo je devet ujutru, dođi da me vidiš. Moraš doći da me vidiš. Ne postoji očigledan razlog za dolazak, ali tačno u devet sati ćeš doći." Bio je nesvestan, i ja sam mu rekao: "Kada dođeš sutra u devet sati, tačno u devet, ti skoči na moj krevet i poljubi jastuk, zagrlj jastuk kao da je tvoja voljena."

Naravno, sledećeg dana u petnaest do devet on je stigao, ali ja nisam sedeo u mojoj spavaćoj sobi, sedeo sam na verandi očekujući ga. Došao je. Pitao sam ga: "Zbog čega si došao?" Slegao je ramenima. "Upravo sam slučajno prolazio i misao je došla: zašto ne bih svratio kod vas?" Nije bio svestan da posthipnotička sugestija deluje; nalazio je razumno objašnjenje. Rekao je: "Baš sam prolazio ovim putem." Pitao sam ga: "Zašto si prolazio ovim putem?" Nikada tuda ne prolaziš, a i van je tvog puta. Osim ako nisi želeo da dođeš kod mene, ne postoji razlog da izlaziš iz grada." Rekao je: "Upravo sam išao u jutarnju šetnju" - objašnjenje razumom. Nije mogao zamisliti da je došao bez ikakvog razloga, inače to bi bilo previše uništavajuće iskustvo za njegov ego. "Jeste li ljudi?" Možda je on pomislio. Inače on je bio nervozan, uzvrpoljio se; bilo mu je nelagodno. Gledao je svuda okolo, ne znajući zašto. Tražio je jastuk i krevet, a kreveta nije bilo. Namerno sam sedeo napolju. Kako je vreme prolazilo, postao je sve više i više nemiran. Pitao sam ga: "Zašto si tako uznemiren? Ne možeš čak ni sedeti valjano. Zašto menjaš svoj položaj?" On je rekao: "Prošle noći nisam mogao spavati dobro" - opet objašnjenje razumom. Čovek mora nekako naći razloge, inače izgledaće lud. Onda je baš pet minuta pre devet rekao: "Ode je previše toplo." A nije bilo toplo, jer je on pošao u jutarnju šetnju i bila je zima. Pretoplo je ovde, možemo li ući unutra?" - opet objašnjenje razumom. Pokušao sam to da izbegnem, pa sam rekao: "Nije toplo."

Onda je iznenada ustao, baš dva minuta pre devet. Pogledao je u sat, stajao uspravno i rekao: "Osećam se slabo, umorno." Pre nego što sam ga mogao sprečiti, jurnuo je u sobu. Sledio sam ga. Skočio je na krevet, ljubio jastuk, grleći ga, a ja sam stajao tu, tako da se osećao vrlo neprijatno, zbunjeno. Pitao sam ga: "Šta to radiš?" Počeo je da plače. Rekao je: "Ne znam, ali taj jastuk je neprekidno bio u mom umu, od kada sam vas juče ostavio." Nije znao da sam mu u hipnozi to sugerisao. Rekao je: "U noći takođe, sanjao sam stalno jastuk, kako ga grlim, ljubim i to je postala jedna opsesija. Cele noći nisam mogao da spavam. Sada sam oslobođen, ali ne znam zašto?"

Nije li čitav vaš život takav? Možda ne ljubite jastuk, možda ljubite ženu, ali znate li razlog zašto? Odjednom vam žena izgleda privlačno, ili muškarac, ali ne znate razlog zašto. To je nešto kao hipnoza. Naravno, to je prirodno; niko vas nije hipnotisao, priroda vas je hipnotisala. Ova snaga prirode da hipnotiše je ono što *hindusi* zovu *maya*, snaga iluzije. Vi ste u jednoj iluziji, u dubokoj halucinaciji. Živite kao mesečar; čvrsto uspavani nastavljate da činite stvari, ne znajući zašto. Koje god razloge da date, jeste racionalizacija, objašnjenje razuma, nisu pravi, pouzdani razlozi.

Vi vidite ženu, zaljubite se, i kažete: "Zaljubio sam se." Ali možete li dati razloge zašto? Zašto se to dogodilo? Naći ćete neke razloge. Reći ćete: "Njene oči su lepe, nos je tako sladak, a lice je kao mermerna statua." Naći ćete razloge, ali oni su objašnjenja razuma. U stvari, vi ne znate, a niste dovoljno hrabri da kažete da ne znate. Budite hrabri! Kada ne znate, bolje je da znate da ne znate. To će biti prelomna tačka. Možete izaći iz cele halucinacije koja vas okružuje. Patanjđali to zove *avidya*. *Avidya* znači nedostatak svesnosti. To se događa zbog nedostatka svesnosti.

Šta se događa u hipnozi? Jeste li ikada posmatrali hipnotizera, šta on radi? Prvo on kaže "opustite" se. Ponavlja to, nastavlja da kazuje "opustite se, opustite, opustite..." Ujednačen, neprekidan zvuk "opustite se" postaje *mantra*, TM⁹⁶. To je ono šta se događa u

⁹⁶ Transcendentalna meditacija od Mahariši Maheš Jogija.

TM. Vi ponavljate *mantru* neprekidno; to vas uspava. Ako imate slučaj nesanice, onda je TM najbolja stvar da radite. To vam daje spavanje, zbog toga je TM postala tako važna u Sjedinjenim Državama. Sjedinjene Države su jedina zemlja koja veoma pati od nesanice. Mahariši Maheš Jogi nije ovde baš slučajnost, on je potreba. Kada ljudi pate od nesanice, oni ne mogu spavati, njima treba sredstvo za smirenje. Transcendentalna meditacija nije ništa drugo do sredstvo za smirenje - ona vas umiruje, blaži. Neprekidno ponavljate određenu reč: *Ram, Ram, Ram*. Svaka reč će delovati: Koka-Kola, Koka-Kola - to će delovati; to nema nikakve veze sa *Ram*. Koka-Kola će biti isto tako savršena kao *Ram*, jer je ona više primenljiva, umesnija. Vi ponavljate određenu reč neprekidno; neprekidno ponavljanje stvara dosadu, a dosada je osnova za svako spavanje. Kada osećate dosadu, spremni ste da se uspavate.

Hipnotizer nastavlja da ponavlja, "opustite se, opustite." Sama reč prodire u vaše telo i biće. On nastavlja da je ponavlja i kaže vam da saradujete, i vi saradujete. Ubrzo, počinjete osećati pospanost. Onda on kaže: "Vi padate duboko u san - padate, padate, padate u duboki ponor sna" - nastavlja da ponavlja. I upravo uz pomoć ponavljanja vi padnete u san.

Ovo je različit tip spavanja, to nije obično spavanje jer je izazvano; neko je podstakao to u vama. Zato što je neko izazvao to, ima različit kvalitet. Prva razlika, i vrlo osnovna, da ćete biti uspavani za ceo svet, ali ne za hipnotizera. Sada ništa nećete slušati, nećete sada biti sposobni da čujete ništa. Čak i ako bomba eksplodira, to vam neće smetati. Vozovi će prolaziti, avioni će leteti, ali vam ništa neće smetati. Nećete moći ništa da čujete. Zatvoreni ste za čitav svet, ali ste otvoreni za hipnotizera. Ako on nešto kaže, odmah ćete čuti, slušaćete samo njega. Samo je jedan prolaz ostao - hipnotizer, a čitav svet je zatvoren. Šta god on kaže vi ćete verovati, jer je vaš razum otišao na spavanje. Inteligencija ne funkcioniše. Postali ste kao malo dete koje ima poverenje, tako da šta god hipnotizer kaže, morate verovati. Vaš svesni um ne funkcioniše; vaš svesni um je otišao na spavanje. Samo nesvesni um funkcioniše. Sada će te verovati čak i u apsurdne stvari. Ako hipnotizer kaže da ste postali konj, ne možete reći; "ne" jer ko će reći ne? U dubokom spavanju, poverenje je savršeno; vi ćete postati konj, vi ćete osećati kao konj. A ako on kaže: "Sada njištite kao konj," vi ćete njištati. Ako on kaže: "Galopirajte, skočite kao konj," vi ćete skočiti i galopirati.

Hipnoza nije obično spavanje. U običnom spavanju, vi ne možete reći nekome da postane konj. Na prvom mestu, ako vas čuje, on ne spava. Na drugom mestu, ako vas čuje, a ne spava, neće verovati onome što vi kažete. Otvoriće svoje oči, smejaće se i reći: "Jeste li poludeli? Šta govorite? Ja, konj?"

Hipnoza je izazvano spavanje. Više je nalik opojnom sredstvu nego spavanju. Vi ste pod uticajem droge. Droga nije hemijska redovno, ali je ipak hemijska duboko dole u telu. Baš ponavljanje određene reči menja hemiju tela. Zbog toga su *mantr*e bile tako uticajne tokom čitave ljudske istorije. Neprekidno pevanje posebne reči menja hemiju tela, jer reč nije samo reč; ona ima vibracije, to je električni fenomen. Reč vibrira neprekidno; *Ram, Ram, Ram - Ram* prolazi kroz celu hemiju tela. Same vibracije su prijatne, one stvaraju unutra u vama malo brujanje, kao što majka peva uspavanku kada se dete uspavljuje. Uspavanka je vrlo jednostavna stvar, neprekidno se ponavlja jedan ili dva kratka refrena. A ako majka može priviti dete bliže uz svoje srce, onda će se efekat postići pre, jer kucanje srca daje još jedan ritam. Kucanje srca i uspavanka, oba zajedno, i dete se čvrsto uspava.

Ovo je ceo trik pevanja i *mantri*; time vam se daje dobro pobuđeno spavanje; posle ćete se osećati sveži. Ali u tome nema ničega duhovnog, jer duhovnost se odnosi na bivanje više svesnim, a ne manje svesnim.

Posmatrajte hipnotizera. Šta on radi? Priroda je isto učinila vama. Priroda je najveći hipnotizer; dala vam je sugestije. Ove sugestije se prenose hromozomima, ćelijama vašeg tela. Danas naučnici govore da vam jedna ćelija prenosi gotovo deset miliona poruka. One su ugrađene unutra. Kada se dete začinje, sretnu se dve ćelije; jedna od majke, a druga od oca. Dva hromozoma se sretnu; oni donose milione poruka. One postaju nacrt, a dete se rađa iz ovih osnovnih nacrti. One nastavljaju da se umnožavaju; na taj način telo raste.

Celo vaše telo je načinjeno od malih nevidljivih ćelija, miliona njih. Svaka ćelija nosi poruke; baš kao što svaka semenka nosi poruku za celo drvo; koji tip listova će izrasti iz

njega, koji tip cvetova će izrasti iz njega, da li će biti crveni plavi ili žuti. Mala semenka nosi ceo nacrt za čitav život drveta. Drvo može da živi četiri hiljada godina. Za četiri hiljada godina mala semenka nosi sve o njemu. Drvo ne treba da se uznemirava i brine, sve će biti izvršeno. Vi takođe nosite seme; jedno od oca, jedno od majke. Oni dolaze iz milenijuma, jer seme vašeg oca dali su mu njegovi otac i majka. Na taj način priroda je ušla u vas.

Vaše telo dolazi od prirode; vi dolazite od nekuda drugde. To odnekuda drugde jeste Bog. Vi ste tačka susreta svesnosti i nesvesnosti tela. Ali telo je vrlo, vrlo moćno, i dok nešto ne uradite ostaćete pod njegovom vlašću, opsednuti. *Yoga* je put da ga prevaziđete. *Yoga* je način da ne budete zaposednuti od tela, i da postanete opet gospodar. Inače, ostaćete rob.

Avidya je ropstvo, ropstvo hipnoze koju vam je priroda donela. *Yoga* je transcendiranje tog ropstva, i postajanje gospodarem. Sada pokušajte da sledite *sutre*.

Sutra znači seme. Ona mora da se odrađuje iz mnogo, mnogo dimenzija, onda će ona u vama postati drvo razumevanja. *Sutra* je vrlo, vrlo sažeta poruka. Mora da je bilo tako u onim danima kada je Patanjđali stvorio *Yoga sutre*, jer nije bilo pisanja. One su morale biti zapamćene. Tada niste mogli pisati velike knjige, samo *sutre*. *Sutra* označava aforizam, stvar slična semenu koja se lako može zapamtiti. Hiljadama godina *sutre* su pamtili učenici ili sledbenici, a onda njihovi sledbenici. Tek posle hiljada godina one su zapisane, kada se počelo s pisanjem. *Sutra* mora biti telegrafska; ne možete koristiti mnogo reči, morate koristiti minimum. Tako, kad god želite da razumete *sutru*, morate da je uvećate. Morate da koristite uveličavajuće staklo, da uđete u njene detalje.

Nedostatak svesnosti je uzimanje prolaznog za večno, nečistog za čisto, bolnog za prijatno i ne-sopstva za Sopstvo.

Patanjđali kaže: "Šta je *avidya*? Nemanje svesnosti. A šta je nedostatak svesnosti? Kako znate to? Koji su simptomi? Ovo su simptomi: uzimanje prolaznog za večno."

Pogledajte okolo - život je neprekidno kretanje, sve se kreće. Sve se kreće neprekidno, menja neprekidno. Naizmenično smenjivanje, ili okretanje, svuda okolo je priroda stvari. Izgleda da je promena jedina trajna stvar. Prihvatite promenu i sve se menja. To je baš kao talasi u okeanu; oni nastaju, kratko traju, onda se rastvaraju i umiru. To je upravo slično talasima.

Oдете na more, i šta vidite? Vidite talase, baš na površini. Onda se možete vratiti natrag i reći da ste bili na moru, i da je ono bilo lepo. Vaše saopštenje je potpuno pogrešno. Uopšte niste videli more, samo površinu, talasanje površine. Jednostavno ste stajali na obali. Gledali ste u more, ali to nije bilo zaista more. Bio je to samo spoljni sloj, upravo granica gde se vetrovi susreću s talasima.

To je baš kao kada dođete da vidite mene, a jedino vidite moju odeću. Onda se vratite natrag i govorite da ste me videli. To je upravo kao da dođete da me vidite, a jedino idete oko kuće i posmatrate spoljne zidove, onda se vratite natrag i govorite da ste me videli. Talasi su u moru, more je u talasima, ali talasi nisu more. Oni su samo spolja, najudaljenija pojava od središta mora, od dubine.

Život je tok, neprekidno kretanje; sve se menja, menja u drugo, drugačije. Patanjđali kaže: "Verovati da je to život, jeste nedostatak svesti." Vi ste vrlo, vrlo udaljeni, daleko od života, od središta, od njegove dubine. Na površini postoji promena, na periferiji postoji kretanje, ali u središtu se ništa ne kreće. Nema kretanja, nema promene.⁹⁷

To je baš kao točak na kolima. Točak nastavlja da se kreće, kreće i kreće, ali u središtu nešto ostaje nepokretno. Na nepokretnom stožeru točak se kreće. Točak može nastaviti da se kreće po čitavoj zemlji, ali se kretao na nečemu što je nepokretno. Svo kretanje zavisi od večnog, nepokretnog. Ako ste videli samo kretanje života, Patanjđali kaže: "Ovo je nedostatak svesnosti, *avidya*." Onda niste dovoljno videli. Ako mislite da je neko dete, onda on postane mlad čovek, onda star čovek, onda umre - videli ste samo obrtanje točka. Videli ste kretanje;

⁹⁷ Sve što se kreće, od kosmosa do tela i uma, je *prakrti*, priroda. Naša suština je nepokretna, ona je *puruša* ili transcendentalni Duh koji omogućava *prakrti* i samu svest o njoj, o samom postojanju. Razlikovanje svega što se kreće od nepokretnog središta je suština prave meditacije.

dete, mlad čovek, star čovek, mrtav (čovek), leš. Jeste li videli ono nepokretno unutar svih ovih pojava? Jeste li videli ono što nije dete, nije mlad čovek, nije star čovek? Jeste li videli ono od čega svi ovi stadijumi zavise? Jeste li videli ono što obuhvata sve, a uvek ostaje isto, i isto, i isto, koje nije ni rođeno niti umire? Ako to niste videli, ako to niste osetili, Patanjđali kaže: "Vi ste u *avidyi*, pomanjkanju svesnosti."

Niste dovoljno budni jer ne možete videti dovoljno. Nemate očiju dovoljno, jer ne možete proniknuti dovoljno. Jednom kada imate oči, viđenje, percepciju, jasnoću, i moć njihovog prodiranja, odmah ćete videti da promena postoji, ali to nije sve. U stvari, to je samo periferija koja se menja, (koja se) kreće. Duboko dole u temelju je večno. Jeste li videli večno? Ako niste videli, to je *avidya*; vi ste hipnotisani periferijom. Promenljive scene su vas hipnotisale. Postali ste previše obuhvaćeni u njima. Potrebna vam je mala odvojenost, nepristrasnost, treba vam malo rastojanje, nužno vam je malo više posmatranja. Uzimanje prolaznog za večno jeste *avidya*; uzimanje nečistog za čisto jeste *avidya*. Šta je čisto, a šta je nečisto? Patanjđali nema ništa da čini s vašom običnom moralnošću. Obično se moralnost razlikuje. Neka stvar može biti čista u Indiji, a nečista u Kini. Nešto može da bude nečisto u Indiji, a čisto u Engleskoj. Ili čak i ovde, nešto može biti čisto za *hinduse*, a nečisto za *jaine*. Moralnost se razlikuje. Zapravo, ako počnete da prodirate u slojeve moralnosti, oni se razlikuju kod svakog pojedinca. Patanjđali ne govori o moralnosti. Moralnost je upravo ustaljeno pravilo, običaj; ona ima upotrebnu vrednost, ali u sebi nema istinu. A kada govori čovek kao Patanjđali, on govori o večnim stvarima, ne o lokalnim stvarima. Hiljade moralnosti postoje u svetu, one nastavljaju da se menjaju svakog dana. Okolnosti se menjaju, onda se i moralnost mora promeniti.

Kada Patanjđali kaže "čist" i "nečist," on misli nešto apsolutno različito. Pod "čistotom" on podrazumeva prirodno, a pod "nečistotom" neprirodno. Nešto može da bude prirodno ili neprirodno za vas; stoga ne može biti nikakvog kriterijuma. Uzeti nečisto za čisto, znači uzeti neprirodno za prirodno. To je ono što ste vi učinili, što je čitavo čovečanstvo učinilo. Zbog toga ste postali sve više i više nečisti. Uvek ostanite iskreni, istiniti prema prirodi. Baš mislite o onome što je neprirodno, nađite to. Jer, sa neprirodnim uvek ćete ostati napeti, uznemireni, biće vam nelagodno. Nikome ne može biti udobno u neprirodnoj situaciji, i vi stvarate neprirodne stvari oko sebe. Onda one postaju breme i upropaste vas. Kada kažem "neprirodno" onda mislim na nešto strano vašoj prirodi.

Na primer, mlekar dođe, uzmete mleko i kažete da je ono nečisto. Zašto kažete da je ono nečisto? Kažete to zato što je ulio vodu u njega. Ali ako je voda bila čista i mleko je takođe bilo čisto, onda bi dve čistoće načinile duplu čistoću.

Kako se dve čistoće mogu sresti, a stvar da postane nečista? Ali one postaju nečiste. Čista voda i čisto mleko se susretnu i oboje će postati nečisti. Voda će biti nečista, mleko će biti nečisto, jer je ušlo nešto strano, nešto je spolja ušlo unutra.

Kada sam bio student na univerzitetu, imao sam mlekara. Bio čuven u univerzitetskim domovima. Ljudi su verovali da je vrlo svet čovek, i da nikada neće mešati vodu u mleku, što je uobičajena praksa u Indiji. Gotovo je nemoguće dobiti čisto mleko, skoro nemoguće. Čovek je bio zaista dobar. Bio je star, jedan stari seljanin, potpuno neobrazovan, ali vrlo dobre naravi. Zbog svoje svete prirode bio je poznat na univerzitetu kao Sant. Jednog dana, kada smo postali prisni, i kada se izgradila neka vrsta prijateljstva među nama, pitao sam ga: "Sant, da li je zaista istina da ti nikada ne mešaš vodu u mleku?" On je rekao: "Apsolutno istina!" Onda sam ja rekao: "To nije moguće. Tvoje cene su iste kao i drugih mlekara; mora da vodiš ceo posao sa gubitkom." On se nasmejao. Rekao je: "Ti ne znaš. U tome postoji trik." Rekao sam: "Kaži mi trik, jer sam čuo da ti stavljaš svoju ruku na hindu Bibliju *Ramayanu*, govoreći da nikada ne mešaš vodu u mleku." On je rekao: "Da, to sam takođe radio, jer uvek mešam mleko u vodi."

Legalno on je savršeno ispravan. Možete se zakleti, i možete dati iskaz pod zakletvom; neće biti nevolje oko toga. Međutim, bilo da pomešate mleko u vodi, ili pomešate vodu u mleku, to je isto, jer mešanje s nečim čini to nečistim.

Kada Patanjđali kaže: "Uzimanje nečistog za čisto jeste *avidya*," on kaže: "Uzimanje neprirodnog za prirodno jeste *avidya*." A vi ste uzeli mnoge neprirodne stvari da su prirodne.

Možda ste potpuno zaboravili šta je prirodno. Moraćete da idete duboko unutar sebe da nađete prirodno. Celo društvo vas čini nečistim; nastavlja da vas prisiljava na stvari koje nisu prirodne, nastavlja da vas uslovljava, nastavlja da vam daje ideologije, predrasude, i sve vrste besmislica. Morate naći šta je prirodno za vas i vaše vlastito.

Baš pre nekoliko dana, došao je kod mene mlad čovek. Pitao je: "Da li dobro za mene da se oženim? Zato što imam spiritualnu sklonost, ja ne želim da se ženim." Pitao sam ga: "Jesi li čitao Vivekanandu?" Odgovorio je: "Da. Vivekananda je moj *guru*." Onda sam ga pitao: "Koje si druge knjige čitao?" Odgovorio je: "Šivanandu, Vivekanandu i druge učitelje." Pitao sam ga: "Ova odluka da se ne ženiš, da li je došla od tebe, ili Vivekanande, Šivanande i društva? Ako dolazi od tebe, to je apsolutno u redu." On je rekao: "Ne, jer moj um nastavlja da misli o seksu, ali Vivekananda mora da je bio u pravu da čovek mora da se bori sa seksom. Inače, kako će se popraviti. Čovek mora da postigne spiritualnost."

Ovo je nevolja. Dakle ovaj Vivekananda je voda u mleku. Možda je bilo u redu za Vivekanandu da ostane u celibatu; to je na njemu da odluči. Inače ako su na njega ostavili utisak Buddha i Ramakrišna, onda je on takođe nečist. Čovek mora da sledi svoje vlastito biće i prirodu, mora da bude vrlo iskren i autentičan, jer mreža je široka i ima milione zamki. Put se račva na mnogo, mnogo dimenzija i pravaca. Možete biti izgubljeni. Vaš um misli o seksu, a Vivekanandino učenje kaže: "ne!" Onda vi morate odlučiti. Morate da se krećete prema svom umu. Rekao sam mladom čoveku: "Bolje je da se oženiš." Onda sam mu ispričao anegdotu.

Sokrat je bio jedan od ljudi koji je najviše propatio od ikada rođenih muževa. Njegova žena Ksantipa, bila je jedna od najopasnijih žena. Ona bi izlemala Sokrata. Jednom je izlila na njegovu glavu ceo čajnik. Pola lica mu je ostalo opečeno čitavog njegovog života. Takvog čoveka pitati šta da se radi! ... Jedan mladić je pitao: "Treba li da se oženim, ili ne?" Naravno, on je očekivao da će Sokrat reći "ne" - toliko je propatio zbog toga. Međutim, on je rekao: "Da, treba da se oženiš". Mladić je rekao: "Ali kako možete reći to? Čuo sam mnoge glasine o vama i vašoj ženi". On je rekao: "Da, ja kažem tebi da treba da se oženiš. Ako dobiješ dobru ženu, bićeš srećan, a kroz sreću mnoge stvari rastu, jer sreća je prirodna. Ako dobiješ lošu ženu, onda će rasti nevezivanje, odricanje. Postaćete veliki filozof kao ja. U oba slučaja ćeš profitirati. Kada si došao da me pitaš da li da se oženiš ili ne, ideja da se oženiš je u tebi, inače zašto bi dolazio kod mene?"

Rekao sam tom mladom čoveku: "Došao si da me pitaš. To pokazuje da Vivekananda nije bio dovoljan; još uvek je tvoja priroda istrajna. Treba da se oženiš. Propati to, uživaj u tome; u bolu i zadovoljstvu. Kreći se kroz oboje i postani zreo kroz iskustvo. Jednom kada postaneš zreo, ne zato što Vivekananda ili neko drugi tako kaže, već zato što si ti postao razvijen i zreo, nerazumnost seksualnosti otpada; to se smanjuje. Onda nastaje *brahmacharya*, pravi celibat; pojavljuje se pravi celibat, proizilazi čist celibat, ali to je drugačije."

Uvek zapamtite da ste vi sami. Vi niste ni Vivekananda, ni Buddha, niti ja. Ne budite previše dirnuti, podložni utisku; utisak je jedna nečistota. Ne budite podložni prevelikom delovanju na vas; delovanje (na vas) je jedna nečistota. Budite budni, posmatrajte, zapažajte, i dok nešto ne bude odgovaralo vašoj prirodi, nikada to ne uzimajte. To nije za vas, ili niste spremni za to. Koji god da je slučaj, u ovom trenutku to nije za vas. Morate da prođete kroz svoje vlastito iskustvo. Patnja vam je takođe potrebna da biste došli do zrelosti, do potpune razvijenosti. Ništa ne možete uraditi na brzinu.

Život je večan, u njemu nema žurbe. Vreme ne nedostaje. Život je apsolutno strpljiv; nema nestrpljenja u njemu. Možete se kretati svojim vlastitim korakom. Nije potrebno da uzimate prečice; niko nikada nije bio uspešan kroz prečice. Ako uzmete prečicu, ko će vam dati iskustvo dugog, dugog putovanja? Propustićete to. A postoji svaka mogućnost da se vratite natrag na to, i cela stvar bi bila gubljenje vremena i energije. Prečice su uvek jedna iluzija. Nikada ne birajte prečicu, uvek odaberite prirodno. Možda će uzeti mnogo vremena - dozvolite to. Na taj način život raste; on ne može biti prinuđen.

Kada Patanjđali kaže: "*Nedostatak svesnosti je uzimanje nečistog za čisto*," čistota označava vašu "prirodnost," kakvi jeste, neokaljani od drugih. Ne pravite ideal ni od koga. Ne

pokušavajte da budete slični Buddhi, možete postati samo vaše biće.⁹⁸ Čak i kada bi Buddha pokušao da bude kao vi, to ne bi bilo moguće. Niko ne može postati sličan nikome drugom. Svako ima svoj vlastiti jedinstveni način postojanja, a to je čistota. To je vrlo teško, jer na vas se ostavlja utisak, postajete hipnotisani. To je vrlo teško, jer postoje logični ljudi, koji vas ubede. To je vrlo teško. Oni su lepi ljudi, njihova lepota ostavlja utisak na vas. Postoje divni ljudi okolo; oni su magnetski, imaju harizmu. Kada ste oko njih, vi ste jednostavno privučeni; oni imaju gravitaciju.

Morate biti budni, više budni od velikih osoba, više budni od onih koji imaju magnetizam, više budni od onih koji mogu načiniti utisak, uticati na vas i preobraziti vas, jer vam mogu dati nečistotu. Nije da oni žele da vam je daju, nijedan Buddha nikada nije pokušao da nekoga učini sličnim njemu samom. Oni to ne žele, ali vaš vlastiti nepromišljen um pokušaće da imitira, načiniti ideal od nekoga drugog i nastojati da postane takav. To je najveća nečistota koja se može dogoditi čoveku. Volite Buddhu, Isusa, Ramakrišnu, budite obogaćeni njihovim iskustvima, ali ne budite pritisnuti (njihovim uticajem). To je vrlo teško, jer razlika je vrlo suptilna. Volite, slušajte, upijajte, ali ne imitirajte. Uzmite šta god možete da uzmete, ali uvek uzmite prema svojoj vlastitoj prirodi. Ako nešto odgovara vašoj prirodi, uzmite to - ali ne zato što tako kaže Buddha.

Buddha stalno traži od svojih učenika: "Ne uzimajte ništa zato što ja to kažem. Uzmite samo ako vam to treba, ako ste došli do tačke gde će to biti prirodno za vas." Buddha postaje Buddha kroz milione života, milione iskustava dobrog i lošeg, greha i vrline, moralnosti i nemoralnosti, bola i uživanja. Sam Buddha je morao da prođe kroz milione života i milione iskustava. A šta vi želite? Jednostavno da slušate Buddhu, pod njegovim utiskom, odmah da skočite i počnete da ga sledite. To nije moguće. Moraćete da idete napred svojim vlastitim putem. Uzmite što god možete da uzmete, ali se uvek krećite svojim vlastitim putem.

Uvek se sećam knjige Fridriha Ničea, *Tako je govorio Zaratustra*. Kada je Zaratustra govorio napuštajući svoje učenike, poslednja stvar koju im je rekao bila je vrlo lepa. To je bila poslednja poruka, rekao je sve. Dao im je celo svoje srce, a poslednja stvar koju je rekao bila je: "Sada slušajte me, a slušajte me tako duboko kao što me nikada niste slušali. Moja poslednja poruka je: Čuvajte se Zaratustre! Pazite se mene!"

Ovo je poslednja poruka svih prosvetljenih ljudi, jer su oni tako atraktivni; možete pasti kao žrtva. A kada nešto spolja uđe u vašu prirodu, na pogrešnoj ste stazi.

Patanđali kaže: "*Nedostatak svesnosti je uzimanje prolaznog za večno, nečistog za čisto, bolnog za prijatno.*"

Vi ćete reći: "Možda je Patanđali u pravu kada kaže za prolazno ili nečisto, ali mi nismo tako luckasti da uzimamo bolno kao prijatno." Ali jeste, svako jeste - dok ne postanete savršeno svesni. Vi ste uzeli mnoge stvari kao prijatne, koje su bolne. Patite od bola, jecate i ližete suze, ali još ne razumete da ste uzeli nešto što je u osnovi bolno i ne može se promeniti u uživanje.

Svaki dan ljudi mi dolaze radi njihovih seksualnih odnosa, govoreći mi da je to bolno. Nisam naišao ni na jedan jedini par koji kaže da je njihov seksualni život kao što treba da bude - savršen, lep. U čemu je stvar? U početku oni kažu da je sve bilo lepo. U početku to uvek jeste! Kod svakoga seksualni odnos je lep u početku, ali zašto se on izvrće u gorko i čemerno?

Oni koji imaju primedbe, ili daju savete o ljudskoj svesti, duboko govore: "Početak, lepota u početku je upravo trik prirode da vas obmane i napravi ludim." Jednom kada ste napravljeni ludim, realnost izbija na površinu. To je baš kao kada odlazite na pecanje i koristite mali mamac; u početku kada se dve osobe sretnu, one misle: "Sada će ovo biti najveći vrhunac zadovoljstva u svetu." Oni misle: "Ova žena je najlepša žena," a žena misli, "Ovaj muškarac je najveći muškarac koji je ikada postojao." Oni započinju u iluziji; izmišljaju. Pokušavaju da vide šta god žele da vide. Ne vide stvarnu osobu. Ne vide ko je tu, vide samo projekciju svog vlastitog sna; drugi postaje upravo ekran a vi projektujete. Pre ili

⁹⁸ Your self; vaša bit, vaša lična suština, Sopstvo.

docnije realnost izbija, iskazuje se. A kada je seks obavljen, onda je osnovna hipnoza prirode okončana, sve se dovodi u stanje gorčine, nezadovoljstva.

Onda dolazite do toga da vidite drugog kakav jeste; vrlo običan; ništa posebno. Telo više nije prijatnog mirisa - ono se znoji. Lice više nije božansko - postalo je bliže životinjskom. Iz očiju, sada Bog više ne gleda u vas, nego razjarena divlja životinja, seksualna životinja. Iluzija je srušena, san je razbijen. Sada beda započinje.

A vi ste obećali da ćete voleti ženu zauvek; žena je obećala da će čak i u budućim životima biti vaša senka. Sada ste obmanuti od svojih vlastitih obećanja, uhvaćeni u zamku. Kako sada da se povučete? Sada morate to podnositi.

Licemerstvo ulazi, pretvaranje, ljutnja. Jer kad god se pretvarate, pre ili kasnije ćete se naljutiti, pretvaranje je tako težak teret. Sada uzimate ruku žene i držite je, ali ona se jednostavno znoji i ništa se ne dešava; nema poezije, samo znojenje. Želite da je ostavite, ali žena će se osećati povređenom, a ljubavnici moraju da se drže za ruke. Ljubite ženu, ali nema ničega sem neprijatnog mirisa ustiju. Sve biva odvratno, a onda vi reagujete, onda počinjete da se svetite, da bacate odgovornost na drugog, pokušavate da dokažete da je drugi kriv. On ili ona su uradili nešto pogrešno, ili vas je ona varala, ona se pretvarala da je nešto što nije. A onda, čitava odvratna stvar braka.

Zapamtite, nedostatak svesnosti je uzimanje bolnog kao prijatnog. Ako je nešto prijatno u početku, a na kraju se izvrne u bolno, zapamtite da je bilo bolno od samog početka; samo pomanjkanje svesnosti vas je obmanulo. Niko drugi vas nije obmanuo, samo nemanje svesnosti. Niste bili dovoljno budni da vidite stvari kakve su one bile. Inače, kako bi se moglo zadovoljstvo izvrnuti u bol? Da je bilo pravo uživanje, kako vreme prolazi, ono bi postajalo veće i veće uživanje. Tako bi to trebalo da bude.

Vi zasadite seme mango drveta, kada ono poraste hoće li ono dati plod nim drveta, gorak plod? Na prvom mestu, ako je seme bilo seme manga, to će biti mango drvo, veliko mango drvo. Hiljade slatkih mangoa će nastati od njega. Ali ako zasadite mango drvo, a na kraju se ono izvrne da bude nim drvo, gorko, apsolutno gorko, šta to znači? To znači da vas drvo nije obmanulo, nego ste vi zamenili seme nim drveta za seme mango drveta.

Inače, uživanje raste i postaje prijatnije, sreća raste u veću i veću sreću. Na kraju se ona preobražava u najviši vrhunac blaženstva; ali onda čovek mora biti svestan kada sadi seme. Jednom kada zasadite seme, vi ste uhvaćeni jer onda ne možete ništa promeniti. Onda ćete takođe morati da berete plod. Takođe ubiranjem jada, nikada nećete postati svesni da je nešto moralo biti pogrešno sa semenom. Kad god morate požnjati patnju mislite da vas je neko drugi obmanjivao; žena, muž, prijatelj, porodica, svet, ili neko drugi. Đavo ili neko drugi izvodi trikove s vama. Ovo je izbegavanje suočavanja s realnošću da ste zasadili nepodesno seme.

Nedostatak svesnosti je uzimanje bolnog za prijatno. A ovo je kriterijum, pitajte Patanjđaliju, Šankaračarju, Buddhu, ovo je merilo: Ako se nešto na kraju okrene u bol, mora da je bilo bolno od početka. Kraj je merilo, konačni plod je merilo. Treba da sudite o drvetu na osnovu plodova; ne postoji drugi način da se sudi o njemu. Ako je vaše drvo postalo drvo jada, treba da ocenite da je seme bilo nepodesno, nešto što ste učinili bilo je pogrešno; vratite se natrag.

Ali vi to nikada ne činite. Opet ćete načiniti istu grešku. Ako vaša žena umre, i vi ste mislili mnogo puta da bi bilo dobro ako umre - teško je naći muža ko nije pomislio mnogo puta da bi bilo dobro ako bi žene umrla - "Dokrajčio sam to, neću opet gledati druge ženu" - ali, onog trenutka kada žena umre, odmah ideja druge žene ulazi u um. Um opet započinje da misli: "Ko zna, ova žena nije bila dobra, ali druga će možda biti dobra. Ovaj odnos se nije dobro završio, ali to ne zatvara sva vrata; druga vrata su otvorena". Um započinje da radi. Upašćete opet u istu zamku, i opet ćete patiti. Uvek ćete misliti: "Možda ova žena... a druga žena ..." Nije pitanje žene i muškarca, pitanje je da se bude svestan.

Ako ste svesni, onda sa svime što radite brinućete za krajni cilj. Bićete potpuno budni za ono šta će se dogoditi na kraju. Onda ako želite da on bude bolan, ako želite da živite u bolu i jadu, na vama je da izaberete. Ali onda ne možete nikoga drugog učiniti odgovornim.

Znate savršeno dobro da ste vi zasadili seme, a sada morate ubrati plod. Ali ko bi bio tako lud, da budan i svestan seje gorko seme? Zbog čega?

Nedostatak svesnosti je da se uzme ne-sopstvo za Sopstvo;

Ovo su kriterijumi.

Vi ste uzeli ne-sopstvo za sopstvo. Ponekad mislite da ste telo, ponekad mislite da ste um, ponekad mislite da ste srce⁹⁹; ovo su tri zamke. Telo je najspoljašniji sloj. Kada osećate glad, ne kazujete li uvek: "Ja sam gladan"? - to je nedostatak svesnosti. Vi ste upravo znalac da je telo gladno; vi niste gladni. Kako svest može biti gladna? Hrana nikada ne ulazi u svest; svest nikada nije gladna. Zapravo, jednom kada upoznate svesnost, naći ćete da je uvek zasićena, nikada gladna. Ona je uvek savršena, apsolutna; ne nedostaje joj ništa. Ona je već sam vrhunac, sam vrh, najviši rast; ona nije gladna. I kako svest može biti gladna za hranom? Telo je potrebna hrana.

Čovek svesnosti će reći: "Moje telo je gladno." Ili, ako svesnost ide još dublje, on neće reći "moje telo"; on će reći: "Ovo telo je gladno, telo je gladno."

Jedan veliki indijski mistik je otišao u Ameriku. Njegovo ime je bilo Ramtirt. Obično je govorio uvek u trećem licu. Nikada nije koristio "ja". Izgledao je nespretno, jer ljudi koji ga nisu znali, nisu mogli da slede ono što je govorio. Jednog dana se vratio natrag u kuću gde je boravio u Americi. Ušao je unutra smejući se, uživajući, celo njegovo telo se smejal, stomak se smeja. Celo telo se treslo u smehu. Porodica ga je pitala: "O čemu se radi, šta se dogodilo? Zašto si tako srećan? Zašto se smeješ?" On je rekao, to se dogodilo na ulici. Nekoliko derana je počelo da gađa kamenjem Rama." Ram je bilo njegovo ime. "A ja sam rekao Ramu, 'Sada vidi!' A Ram je bio vrlo, vrlo ljut. Želeo je da nešto učini, ali ja nisam saradivao, stajao sam po strani." Porodica je rekla: "Ne možemo slediti šta misliš. Ti si Ram. O kome ti govoriš?" Ramtirt je rekao: "Ja nisam Ram, ja sam znalac. Ovo telo je Ram, i oni derani ne mogu gađati kamenjem mene. Kako kamen može da se baci na svest? Možete li da pogodite nebo kamenom? Možete li dodirnuti nebo sa kamenom?"

Svest je kao široko nebo, prostor; ne možete je pogoditi. Samo telo može biti pogođeno kamenom, jer telo pripada materiji; materija ga može udariti. Telo pripada materiji. Ono oseća glad za hranom. Hrana ga može zadovoljiti; glad će ga ubiti. Svest nije telo.

Nedostatak svesti je kada uzimate svoje telo kao sebe. Devedeset posto vaših životnih nevolja su zbog nedostatka svesnosti. Vi uzimate telo kao sebe samog, i onda patite. Vi patite u snu. Telo nije vaše. Ubrzo ono neće biti vaše. Gde ste vi bili kada vaše telo nije bilo ovde? Gde ste bili pre svog rođenja, kakvo lice ste tada imali? A posle smrti, gde ćete biti i kakvo će biti vaše lice? Hoćete li biti muškarac ili žena? Svest nije ni jedno ni drugo. Ako mislite da sam ja muškarac, to je nedostatak svesnosti. Svesnost? Kako svest može biti podeljena u polove? Ona nema polni organ. Ako mislite da ste dete ili mlad čovek, ili star čovek, vama opet nedostaje svest. Kako možete biti stari, kako možete biti mladi? Svest nije ni jedno ni drugo. Ona je večna; ona je ista; nije rođena, ne umire ona ostaje - ona je sam život.

Ili, uzimate um - to je drugi, dublji sloj. A on je mnogo suptilniji i bliži do svesti. Vi uzimate da je vaš um vi sami. Nastavljate da govorite: "Ja, ja, ja." Ako neko osporava vašu ideju, vi kažete: "Ovo je moja ideja," i vi se borite zbog nje. Niko ne raspravlja zbog istine; ljudi diskutuju, raspravljaju i bore se zbog svog "ja". "Moja ideja označava mene. Kako se usuđujete da se suprotstavljate? Ja ću dokazati da sam u pravu."

Niko ne mari za istinu. Ko brine, pitanje je ko je u pravu, nije pitanje šta je ispravno? Međutim, onda se ljudi identifikuju, i ne samo obični ljudi, čak i ljudi koji su religiozni. Čovek se odriče porodice, dece, tržnice, sveta i ide na Himalaje. Ako ga pitate: "Jesi li hindus?" A on kaže: "Da". Kakav je taj hinduizam? Da li je svest hindu, muslimanska, hrišćanska? To je um. Nedostatak svesti je ako postanete identifikovani sa ne-sopstvom, a mislite da je Sopstvo. A onda postoji srce, najbliže svesti, ali je još uvek daleko udaljeno. Postoji telo, misli i osećanja. Kada osećate, treba da budete vrlo, vrlo svesni da osetite da niste

⁹⁹ Ono što osećate. Misli se na čulne osete i raspoloženja, ne na emocionalnu zrelost kao takvu.

to vi koji oseća. To je deo mehanizma. Naravno, to je najbliže svesti. Zbog toga je srce najbliže svesti, glava je baš između, a telo je najdalje udaljeno. Ali ipak, srce niste vi. Čak i osećanje je fenomen; ono dolazi i odlazi; to je talas, diže se i umire; to je raspoloženje; to jednom postoji, a onda ne postoji. Vi ste ono što će uvek postojati, uvek i uvek, zauvek i zauvek.

Nedostatak svesnosti je uzimanje ne-sopstva za Sopstvo.

Onda šta je svesnost? Svesnost je da se bude svestan da vi niste telo, ne zato što Upanišade kažu tako, ili Patanjđali kaže tako - pošto možete ugurati to u svoj um da vi niste telo. Nastavljate li da ponavljate svakog jutra i večeri: "Ja nisam telo" to neće pomoći. Nije pitanje ponavljanja, pitanje je dubokog razumevanja. Ako vi razumete, u čemu je poenta ponavljanja?

Jednom je boravio sa mnom *sannyasin*, jedan *đainski* monah. Svako juto bi sedeo i pevao *sanskritsku mantru*: "Ja nisam telo, ja nisam um; ja sam najčistiji *brahman*." Pevao je i pevao, i pevao jedan i po sat svakog jutra. Trećeg dana sam mu rekao: "Nisi li spoznao to? Onda zašto pevaš? Ako si spoznao to, to je ludo. Ako nisi spoznao to, to je opet ludo jer samim ponavljanjem kako možeš spoznati?"

Ako čovek nastavlja da ponavlja: "Ja sam čovek velikog potencijala, seksualnog potencijala" možete biti sigurni da je impotentan. Zašto ponavlja: "Ja sam čovek, vrlo potentan i snažan." Ako ponavlja ovo za sat i po svakog jutra, šta to znači? To pokazuje da je u umu nešto što je baš suprotno; duboko dole, on zna da je impotentan. Sada pokušava da obmane samog sebe sa: "Ja sam vrlo moćan čovek." Ako jeste, vi jeste. Nije potrebno ponavljati to. Rekao sam *đainskom* monahu: "Ovo pokazuje da ti nisi spoznao. Ovo je savršena indikacija da si još uvek identifikovan sa telom. Kako možeš izaći iz toga pomoću ponavljanja? Shvati da ponavljanje nije razumevanje."

Da bi razumeo, posmatraj. Kada glad dođe, posmatraj gde je ona, u telu ili u tebi. Dolazi jedna ideja, posmatraj gde je ona, u tvom umu ili u tebi. Osećanje se budi, posmatraj. Bivajući sve više i više pažljiv dospećeš do svesnosti. Ponavljanjem niko ništa nije postigao.

Egoizam je identifikacija onoga-koji-vidi sa viđenim.

Vi ste tamo iza svojih očiju, upravo stojite kao kada neko stoji iza prozora i posmatra napolje. Čovek koji gleda napolje kroz prozor je upravo kao vi, gledajući iza očiju prema meni. Ali vi možete postati identifikovani s očima, možete biti identifikovani sa viđenjem. Viđenje je sposobnost, prenosno sredstvo. Oči su samo prozori; one nisu vi.

Patanjđali kaže: "Kroz pet čula vi postajete identifikovani sa prenosnim sredstvima,¹⁰⁰ a onda iz ovih pet nastaje ego." Ego je lažno sopstvo. Ego je sve ono šta vi niste, a mislite da jeste.

Čovek stoji unutra iza prozora, i započinje da misli da je on prozor. Šta vi radite iza očiju? Vi ste gledanje kroz oči. Oči su prozori, uši su prozori; vi ste slušanje sa ušima. Ispružite svoju ruku prema meni, i ja vas dodirujem; ruka je upravo vozilo. Vi niste ruka. Ovo možete posmatrati, i s ovim možete eksperimentisati.

Mnogo puta se desi da se nešto dešava baš ispred vaših očiju, a vi to ne primetite. Ponekad pročitate celu stranicu i odjednom postanete svesni da ste čitali, a niste pročitali ni jednu jedinu reč. Ne sećate se šta ste čitali, i morate se vratiti natrag. Šta se dogodilo? Da ste vi bili oči, kako bi to bilo moguće?

Vi niste oči. Prozor je bio bez vlasnika, prazan, gledajući u stranicu knjige. Svest iza prozora nije bila prisutna, bila je angažovana negde drugde. Pažnja nije bila prisutna. Možda ste stajali na prozoru sa zatvorenim očima, ili leđima okrenuti prozoru, ali niste gledali kroz prozor. To se događa svakog dana - odjednom shvatate da se neka stvar dogodila a vi je niste videli, niste je čuli, niste je pročitali. Niste bili tu prisutni; bili ste negde drugde, misleći neke

¹⁰⁰ Čula i telo kao nosilac duše, vozilo, prevozno sredstvo.

druge misli, sanjajući neke druge snove, krećući se u nekim drugim svetovima. Ovaj prozor je bio prazan; samo oči su bile tamo.

Da li poznajete prazno oko? Idite da vidite ludog čoveka; tamo možete videti prazno oko. On gleda u vas, a ne posmatra. Možete videti da on gleda u vas, a uopšte vas ne posmatra. Njegovo oko je prazno.¹⁰¹ Ili možete otići kod sveca, koji je ostvaren; njegovo oko je takođe prazno. Nije kao kod ludog čoveka, ali nešto slično tome - on gleda kroz vas. On se ne zaustavlja na vama, on ide izvan vas. Ili on ne gleda u vaše telo, nego u vas. On prodire; ostavlja vaše telo, vaš um, vaše srce i jednostavno skače u vas. A vi ne znate ko ste.¹⁰²

Zbog toga mudračev pogled izgleda kao da prolazi kroz vas. Ne zaustavlja se na vama, jer za mudraca, ego za koga vi mislite da ste vi, nije vi. On mimoilazi ego; jednostavno gleda u vas. Ludak gleda s praznim okom, jer njegova svest tu nije prisutna. A mudrac takođe izgleda da gleda s praznim okom, jer njegova je svest apsolutno tu prisutna. On prodire u vas tako duboko, do same dubine vašeg bića dokle vi još niste dospeli. Zbog toga izgleda kao da ne gleda u vas, jer vi, sa kojim ste se identifikovali, nije realnost za njega, nego vi kojeg niste svesni, za njega je realnost.

Egoizam je identifikacija onoga-koji-vidi sa viđenim, sa prenosnim sredstvom. Ako odbacite identifikaciju sa vozilom, ego otpada. I ne postoji drugi način da se odbaci ego. Nemojte postati identifikovani sa telom: očima, ušima, umom, srcem - i odjednom nema ega. Vi ste u svojoj totalnoj čistoti, ali tu nema ega. Vi ste po prvi put u svom totalnom prisustvu, ali nikakvog ega tamo nema, nema "ja" procesa, niko ne kaže: "ja jesam".

Privlačnost, a kroz nju, privrženost ili vezivanje, javlja se prema bilo čemu što donosi uživanje. Antipatija, ili odbojnost javlja se prema bilo čemu što prouzrokuje bol.

Ovo su vaša dva načina da budete ovde u svetu: privučeni ste prema nečemu za šta osećate da prouzrokuje uživanje, ili se osećate ograničeni, odbijeni nečim za šta mislite da prouzrokuje bol. Ali ako postanete više i više budni, imaćete totalnu promenu. Moći ćete videti da sve ono što proizvodi uživanje takođe proizvodi bol - uživanje u početku, bol na kraju. Sve što prouzrokuje bol, takođe proizvodi uživanje - bol u početku, uživanje na kraju. Takva su dva puta u svetu.

Jedan je put domaćina. Pokušajte da razumete to - to je vrlo, vrlo značajno. Jedan je put domaćina, *grahsthe*. On živi kroz vezanost, privlačnost. Ma šta da on oseća prouzrokujeće zadovoljstvo, on se kreće prema njemu. Prianja uz njega i na kraju nalazi bol i ništa drugo, muku i ništa drugo.

Baš je suprotan put monaha, čoveka koji se odrekao sveta. On ne prijanja uz uživanje. Nasuprot tome, on započinje da prijanja uz bol, asketizam, mučenje. On leži na krevetu od trnja, nastavlja s dugim postom, stoji godinama, ne spava mesecima. On čini baš suprotno, jer je saznao da, kad god postoji uživanje u početku, na kraju postoji bol. On je obrnuo logiku; sada traži bol. I on je u pravu - ako tražite bol, na kraju će biti uživanje.

Inače čovek koji praktikuje bol postaje nesposoban da oseća bol. Čovek koji praktikuje bol postaje nesposoban za uživanje u malim stvarima, upravo malim stvarima. Vi ne možete razumeti. Jer čovek koji je postio za mesec, običan hleb, maslac i so su tako velika gozba. Čovek koji je ležao na trnju, ako mu dozvolite samo da legne na zemlju, na običnu zemlju, nikakav car ne bi mogao spavati tako lepo.

¹⁰¹ Prazno je zato što slučajevi teških duševnih bolesnika su zapravo slučajevi kada je duša napustila fizičko telo i ono je ostalo samo da vegetira bez duše. To je moguće jer telo se formira biološkom reprodukcijom nezavisno od duše koja je duhovni princip svesti, koja se u telu inkarnira i spaja od šestog meseca trudnoće pa sve do šeste godine starosti, do kada se obično potpuno uklopi i identifikuje sa telom. Zbog nekog razloga dešava se da duša odustane od života u tom telu, a to telo nastavi da živi tj. da vegetira. Ono tako može da se kreće manje ili više kontrolisano, ali ne može da opstane bez pomoći drugih. To su slučajevi mongoloidnosti ili frasa kod dece nakon čega prestaju sa svakim razvojem. Ili kod slučajeva teške shizofrenije kod starijih osoba tako da nastave fizički da funkcionišu na složeniji način zbog nakupljenih iskustava tela i uma pre odlaska duše. Detalje o životima duša videti u knjigama Majkla Njutna "Putovanja duša" i "Sudbina duša".

¹⁰² Prosvetljeni vidi našu dušu i njoj se direktno obraća. Ako mi nismo svesni naše duše, Sopstva, tada njegov način na koji nas vidi zbunjuje, izgleda nam kao nerazuman, kao da gleda kroz nas, itd.

Inače oboje su dve strane istog novčića, oboje su pogrešni. Monah je samo obrnuo proces; on stoji u *shirshasani*, stoji na glavi, ali je isti čovek. Oboje su vezani: jedan je vezan za uživanje, a drugi je vezan za bol.

Čovek svesnosti je nevezan. On nije ni *grahstha*, domaćin, niti je monah. On ne ide u manastir, i ne ide na planine. On ostaje gde god jeste - jednostavno se kreće "u okviru unutrašnjeg." Na spoljašnjoj strani nema izbora za njega. On ne prijanja uz uživanje i ne prijanja uz bol. Nije ni hedonista, niti je samomučitelj. On se jednostavno kreće "u okviru unutrašnjeg" gledajući na igru uživanja i bola, svetla i senke, dana i noći, života i smrti. On se kreće izvan oboje. Zato što postoji dualnost, on se kreće izvan oboje, transcendirajući oboje. On jednostavno postaje budan i svestan, i u toj svesnosti po prvi put neka stvar se događa, koja nije ni bol niti uživanje, već koja je blaženstvo. Blaženstvo nije uživanje; uživanje je uvek pomešano s bolom. Blaženstvo nije ni bol niti uživanje, blaženstvo je izvan oboje.

A izvan oboje vi Jeste. To je vaša priroda, vaša čistota, vaša kristalna čistota postojanja - upravo transcencija, natčulnost. Vi živite u svetu, ali svet nije u vama. Krećete se u svetu, ali svet se ne kreće u vama. Postajete netaknuti, gde god da jeste. Postajete lotosov cvet.

Poglavlje 4

POSTATI SLOBODAN U NESLOBODNOM DRUŠTVU

24 aprila 1975 u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Na osnovu jednog od vaših odgovora prekjuče, osećam da niste dali dovoljnu vrednost zapadnom čoveku za upotrebu sna kao jednog od sredstava za svesnost. Mislim naročito na Jungove tehnike u psihologiji samorealizacije.

Da, ne dajem veliku vrednost Frojdu, Jungu, Adleru, Asadoliju¹⁰³. Frojd, Jung, Adler i drugi, upravo su deca koja se igraju u pesku vremena. Oni su sakupili lepe oblutke, lepo obojeno kamenje, ali kada pogledate u najviše, krajnje, oni su baš deca koja se igraju sa šljunkom i kamenjem. Ovo kamenje nisu pravi dijamanti. Koliko god da su oni postigli vrlo je, vrlo primitivno. Lagano bi trebali da me sledite da biste razumeli.

Čovek može biti fizički bolestan; onda malo pomoći mogu da pruže Frojd, Jung i drugi. Ali kada je čovek egzistencijalno bolestan, ni lekar niti psihijatar ne mogu biti ni od kakve pomoći. Egzistencijalna bolest je duhovna. Nije ni zbog tela niti zbog uma, već zbog celine - a celina transcendirajući sve delove. Celina nije samo sklop, sastav delova. To je nešto izvan delova. To je nešto što obuhvata sve delove u sebi. To je prevazilaženje, transcencija.

A bolest je egzistencijalna. Čovek pati od duhovne bolesti. Snovi, pri tome, neće biti ni od kakve pomoći. Šta zapravo snovi mogu učiniti? U najboljem slučaju, mogu vam pomoći da malo više razumete svoje nesvesno. Snovi su jezik nesvesnog, simboli, nagoveštaji, migovi i gestovi iz nesvesnog; poruka iz nesvesnog svesnom. Psihoanalitičar vam može pomoći da interpretirate snove, oni mogu postati posrednici, mogu vam reći šta vaši snovi znače. Naravno, ako možete razumeti svoj san, bićete malo bliži vašem nesvesnom. Ovo će vam pomoći da postanete više prilagođeni sa svojim nesvesnim. Imaćete malo razumevanja. Vaša dva dela, svesno i nesvesno, neće biti tako daleko razdvojeni; biće malo

¹⁰³ Roberto Assagioli

bliži. Nećete biti rascepljeni kao ranije. Malo jedinstvo, neka vrsta jedinstva će postojati u vama. Bićete više normalni, ali da se bude normalan nije ništa. Da se bude normalan, nije čak ni vredno govoriti o tome. Da se bude normalan, znači da ste onakvi kao što obično treba da budete; ništa drugo se nije dogodilo, ništa izvan nije prodrlo u vas. Bićete takođe više prilagođena osoba u društvu. Naravno, bićete malo bolji suprug, malo bolja majka, malo bolji prijatelj; ali samo malo.

Ali to nije samorealizacija. A kada Jung počne da govori o samorealizaciji kroz analize snova, govori vrlo glupo. To nije samorealizacija, jer samorealizacija dolazi samo kada nema uma. Objašnjeni snovi nisu tumačenje; oni pripadaju umu, oni su deo uma. Nijedna psihologija na Zapadu - izuzev ona od Gurđijeva, Majstor Ekhearta i Jakoba Bemea - nijedna psihologija na Zapadu ne ide izvan uma. A ovih nekoliko ljudi, Jakob Beme, Ekheart i Gurđijev, zapravo ne pripadaju Zapadu, oni pripadaju Istoku. Čitavo njihovo gledište je istočno. Oni su rođeni na Zapadu, ali njihovo držanje, njihov način života, samo njihovo razumevanje je sa Istoka. Kada kažem "sa Istoka", uvek imajte na umu da ne mislim geografski.

Za mene Istok je gledište, način mišljenja, a Zapad takođe način mišljenja. Nisam zainteresovan za geografiju. "Zapad" je način gledanja na stvari, a "Istok" je takođe način gledanja na stvari. Kada Istok gleda na stvari, on gleda u celinu, a kada Zapad gleda u stvari on uvek gleda u deo. Zapadno držanje je analitičko - on analizira. Istočno gledište je sintetičko - on sintetizuje, pokušava da nađe Jedno u mnoštvu. Zapadni stav pokušava da nađe mnoštvo u Jednom.

Zapadno gledište je uvek bilo efikasno u analiziranju, seciranju, uzimanju stvari odvojeno, ponaosob. Čak i pokreti kao Psihosinteza Asadolija nije stvarna sinteza, jer samo gledište nedostaje. Prvo su Frojd i Jung razdvojili stvari, razbili su celinu, a sada Asadoli na neki način pokušava da te delove stavi zajedno.

Možete secirati čoveka u delove, on je bio živ. Kada ste ga secirali, više nije živ. Opet možete staviti natrag delove, ali život neće doći. To će biti mrtav leš. I čak i ako su delovi stavljeni opet zajedno, neće činiti celinu. Za ono što su Frojd i Jung učinili, Asadoli se jednostavno kaje. On spaja delove opet zajedno, ali to je leš. Nema u tome sinteze.

Morate gledati u celinu, a celina je potpuno drugačija. Sada su čak i biolozi postali svesni, čak i medicina je svakog dana postala sve više i više svesna da, kada uzmete krv od čoveka u nameri da je ispitajte, nije više ista krv koja je tekla kroz čoveka, jer sada je mrtva. Vi ispitujete nešto drugo. Krv cirkuliše i čovek je živ. Ona pripada celini, sistemu; ona teče kroz njega. Ona je živa kao ruka tela. Ako odsećete ruku - to više nije ista ruka. Kako može krv da bude ista kada je iznesete iz tela, odnesete je u laboratoriju i ispitujete? Ona više nije ista krv.

Život postoji kao jedinstvo, a zapadno stanovište je da secira, da ide do dela, da razume deo i kroz deo pokušava da shvati celinu. Uvek će vam nešto nedostajati. Čak i ako možete shvatiti kao Asadoli, onda će to razumevanje biti kao leš; nekako sastavljen zajedno, ali bez živog jedinstva u sebi.

Frojd i Jung su radili sa snovima. To je bilo otkriće na Zapadu, na neki način veliko otkriće, jer zapadni um je sasvim zaboravio na spavanje, na sanjanje. Zapadni um je postojao najmanje tri hiljade godina bez razmišljanja o snovima i o spavanju. Zapadni um je mislio da su samo budni sati život, ali sati budnosti su samo dve trećine. Ako živite šezdeset godina, u spavanju ste bili dvadeset godina, Jedna trećina života će biti u snovima i u spavanju. To je velika pojava; zauzima jednu trećinu vašeg života. Ne može je jednostavno odbaciti; nešto se tamo događa. To je deo vas, a ne mali deo, nego značajniji deo. Frojd i Jung su povratili koncept da čovek mora biti shvaćen kroz snove i svoje spavanje, i mnogo je učinjeno u tom pravcu. Ali kada je Jung počeo da misli da je to nešto u svrhu samorealizacije, onda je otišao predaleko.

To je dobro. Za psihološko zdravlje to može biti korisno, ali psihičko zdravlje nije egzistencijalno zdravlje.

Vi možete biti fizički zdravi, možete biti psihički zdravi, ali možete uopšte da ne budete egzistencijalno zdravi. Nasuprot tome, kada ste psihički i fizički zdravi, po prvi put

postajete svesni egzistencijalne uznemirenosti, muke iznutra. Pre toga bili ste zauzeti telom, umom, i bolestima pa niste mogli priuštiti pogled u unutarne biće. Kada se sve dovede u red, telo funkcioniše dobro, um nije ni u kakvim problemima, odjednom postajete svesni najveće uznemirenosti u svetu - egzistencijalne, duhovne. Iznenada započinjete da se pitate: "Kakvo je značenje svega? Zašto sam ovde, zbog čega?" Ovo se nikada ne pojavljuje kod nekog bolesnog čoveka, jer je on previše zauzet bolešću. Prvo on treba da pazi na telo, a onda će razmišljati. Telo i um, ako su zdravi, dozvolice vam po prvi put da budete zaista u nevolji. A ta nevolja će biti duhovna.

Kada Jung govori o analitičkoj psihologiji kao putu za samorealizaciju, on ne zna šta govori. On sam nije realizovan čovek. Uđete li duboko u Jungov život, ili Frojgov život, naći ćete da su oni obična ljudska bića. Frojd se isto srdio kao svako drugi, čak i više nego obični ljudi. Mrzeo je toliko mnogo, kao svako drugi. Bio je ljubomoran, toliko mnogo da kada bi mu naišao nastup ljubomore, pao bi na zemlju i onesvestio se. To se dešavalo mnogo puta u Frojgovom životu. Kad god bi ga ljubomora obuzela, bio bi tako pometen da bi pao u nesvest, u grč. Taj čovek da bude samorealizovan? Šta je onda sa Buddhom? Gde biste onda stavili Buddhu?

Frojgd je živeo s običnom ljudskom ambicijom; politički um. Pokušavao je da načini psihoanalizu pokretom baš kao komunizam, pokušavao je da kontroliše to. Pokušao je da kontroliše to baš kao svaki Lenjin ili Staljin, čak i mnogo dominantnije. On je čak proglasio Junga svojim naslednikom - i gledao u Jungove slike. Kad god naiđem na Jungovu sliku, uvek je pogledam vrlo ozbiljno; to je retka stvar. Uvek gledajte u Jungove slike, videćete sve zapisano na njegovom licu: ego. Pogledajte njegov nos, oči, lukavstvo, oštromnost, ljutnju; svaka bolest je zapisana na njegovom licu. On je živeo kao jedan običan čovek opsednut strahom. Veoma se plašio aveti, utvara, i bio je vrlo ljubomoran, sklon nadmetanju, raspravljanju, svadljivosti.

Zapad zaista ne zna šta je samorealizacija. Zapad nije svestan šta samorealizacija znači. To označava takvu jednu apsolutnu tišinu da ne može biti ometana ni od čega. Takvo apsolutno ne-bivanje, nepostojanje; kako može u njemu postojati posesivnost, ambicija, ljubomora? Sa nemanjem uma, ili sa ne-umom, kako možete dominirati, kako možete pokušati da dominirate? Samorealizacija označava potpuno iščezavanje ega. A sa egom sve iščezava.

Zapamtite, ego ne može iščeznuti kroz interpretaciju snova. Nasuprot tome, ego može postati jači, jer procep između svesnog i nesvesnog će biti manji. Vaš ego će biti ojačan, vaš um će biti jači. Manje nevolja će biti u umu, um će biti jači. Imaćete novi zakup za ego. Dakle ono šta psihoanaliza može učiniti je da vaš ego učini još više utemeljenim, više centriranim; da učini vaš ego jačim, više pouzdanim. Naravno, moći ćete da egzistirate u svetu bolje nego ranije, jer svet veruje u ego. Moći ćete da se borite u borbi za preživljavanje. Imaćete više pouzdanja u sebe, manje nervoze. Moći ćete da ostvarite nekoliko ambicija lakše nego da ste bili ometani iznutra, a nesvesno i svesno su iznutra u konstantnoj svađi. Ali to nije samorealizacija. Nasuprot tome, to je realizacija ega.

Čitava zapadna psihologija do sada još nije došla do tačke nemanja ega. Ona još razmišlja u terminima ega; kako da učini ego jače ukorenjenim, centriranim; kako da učini ego zdravijim, normalnijim, doteranim. Istok uzima sâm ego kao bolest; ceo um je bolest. Nema izbora oko njega - svesnost i nesvesnost, oba treba da odu. Moraju da idu, i zbog toga Istok nije pokušao da tumači. Jer ako nešto mora da ide, zašto brinuti za njegovo tumačenje? Zašto gubiti vreme? To se može odbaciti. Vidite razliku: na Zapadu na neki način se pokušava izvršiti usklađivanje između svesnog i nesvesnog i ojačati ego, tako da postanete više usklađen član društva, a takođe više usaglašena individua unutra. Sa premošćenim jazom, biće vam mnogo udobnije s umom. Istok je pokušavao da ostavi um, da ode izvan njega. To nije pitanje usklađivanja prema društvu, pitanje je usaglašavanja sa samom egzistencijom. To nije pitanje usaglašavanja između svesnog i nesvesnog, pitanje je usklađivanja svih delova koji sačinjavaju čitavo vaše biće.

Snovi su važni. Ako je neko bolestan, snovi su važni; oni pokazuju simptome bolesti. Ali vi ne znate za čoveka koji nema snove. ***Sanjanje je patologija sama po sebi; sam san je***

patologija. Buddha nikada nije sanjao. Šta bi Frojd uradio? Da je Frojd bio tu, šta bi uradio sa Buddhom? Šta bi tumačio kod njega? Nije bilo ničega da se tumači. Ako bi Frojd ušao u Buddhu, ne bi našao ništa da tumači. Cela psihologija bila bi apsolutno beskorisna.

Dogodilo se da je u Americi bio čovek koji je vrlo, vrlo efikasno čitao misli drugih ljudi - čitač misli. Uvek je bio sto posto u pravu. Seo bi ispred vas; vi biste zatvorili oči i počeli da razmišljate, a on bi zatvorio oči i počeo da govori o onome šta mislite. Neodložno ono što biste pomislili, misao bi se prenela, i on bi je primio. To je jedna umetnost. Mnogi ljudi je znaju. Ona se može naučiti, vi to možete uraditi, jer misao je suptilna vibracija. Ako ste prijemčivi, a drugi um postane stanica za emitovanje, vi postajete prijemnik. Misao se emituje jer talasi se javljaju u elektricitetu oko čoveka. Ako ste dovoljno smireni, prijemčivi, možete ih uhvatiti.

Kada je Meher Baba bio u Americi, neko je doveo tog čoveka Meher Babi. Taj čovek je živio mnogo godina u tišini. Seo je ispred Meher Babe, zatvorio oči, meditirao i meditirao. Opet bi otvorio oči i pogledao u Meher Babu. Dugo je to trajalo; ljudi su se zabrinuli. Rekli su: "Nikada ti nije trebalo toliko dugo vremena." Čovek je odgovorio: "Dobro, šta da se radi? Ovaj čovek uopšte ne misli. Nema misli."

Da su Frojd ili Jung bili pored Buddhe, ili da su došli kod mene, ne bi našli ništa da tumače, ne bi našli nijednu misao da uhvate.

Istok kaže: "Samo sanjanje je patologija." To je vrsta bolesti; to je poremećaj. Kada ste zaista smireni, mišljenje nestaje danju, a sanjanje nestaje noću. Razmišljanje i sanjanje su dva tipa iste stvari; tokom dana dok ste budni, to je mišljenje, a noću kada spavate, to je sanjanje.¹⁰⁴ Sanjanje je primitivan način mišljenja; mišljenje u slikama baš kao što deca misle. Zbog toga u dečjim knjigama moramo izraditi mnogo obojenih slika. Deca se ne mogu kretati mnogo s rečima. Ubrzo će se kretati. Vi morate nacrtati veliki mango, i napisati malim slovima "mango". Prvo će ona videti sliku, a onda će je povezati sa rečju. Ubrzo slika će postati manja i manja, i iščeznuće. Onda će delovati reč "mango".

Primitivan um misli u slikama baš kao što to deca čine. Kada ste uspavani, onda ste vi primitivni. Čitava civilizacija nestaje, kultura nestaje, društvo nestaje. Više niste deo savremenog sveta, vi ste primitivac u pećini. Zato što je nesvesni um ostao nekultivisan, vi počinjete da razmišljate u slikama.

Sanjanje i razmišljanje, oboje su isti. Kada se sanjanje zaustavi, mišljenje se zaustavlja; kada se razmišljanje zaustavi, sanjanje se zaustavlja. Čitav napor na Istoku je bio kako da se zaustavi cela stvar. Mi se ne brinemo o tome kako da uskladimo to, ili kako da tumačimo to, nego kako da odbacimo to. A ako se to može ostaviti, onda zašto se brinuti oko tumačenja? Zašto gubiti vreme?

Pre ili kasnije Zapad će shvatiti to, jer sada meditativne tehnike prodiru na Zapad. Meditacije su put za ostavljanje sanjanja, mišljenja, čitavog kompleksa uma. Jednom kada se oni odbace, vi postizete blagostanje nemanja uma. Vi dostizete nešto što čak nije ni pojmljivo u vašem sadašnjem stanju uma. Čak ne možete to ni zamisliti, kako će izgledati kada ne razmišljate, kada ne sanjate, kada ćete samo postojati, bivati.¹⁰⁵

Psihoanaliza ili drugi trendovi uzimaju puno vremena; pet godina, tri godine, za jednostavno tumačenje snova. Cela stvar izgleda da je tako dosadna, i samo mali broj ljudi to može dozvoliti sebi. Čak i oni koji to sebi mogu pružiti, šta dobijaju od toga? Mnogi su mi dolazili koji su prošli kroz psihoanalizu; nikome se nije dogodila samorealizacija. Oni su mnogo godina bili na psihoanalizi. Ne samo da su psihoanalizirani, oni su izvršili

¹⁰⁴ Mišljenje pomoću snova stvara i projektuje iluziju vremena, stoga je nadilaženje obe ove funkcije ujedno i nestanak vremena. To je kriterijum budnosti i transcencije uma. U budističkoj terminologiji govori se o "zamišljanju i razmišljanju" (*vitaka-viçara*) kao prvom stadijumu meditacije (*rupa-dhanam*). Zamišljanje je proširenje konkretnog razmišljanja, kao što je noćno sanjanje (i dnevno sanjarenje i fantazija) proširenje dnevnog mišljenja ili unutarnjeg dijaloga.

¹⁰⁵ Podsetimo se ovde druge sutre Patanjdalijeve (Y.S. I, 2) u kojoj kaže da je to autentično stanje čovekovo, njegova prava priroda ili Stvarnost. Zamišljanje i razmišljanje (*çita vrtti*) su stanje zaborava Stvarnosti. Zato je mišljenje ujedno pokušaj da je osmislimo i spoznamo. U tome je apsurd uma: njime pokušavamo da osmislimo stvarnost dok je sama njegova aktivnost skrivanje stvarnosti.

psihoanalizu mnogih drugih, i ništa se nije dogodilo, samo su malo čvršći, jači. A egzistencijalna uznemirenost se nastavlja.

Da, ja ne pridajem mnogo vrednosti Frojdu i Jungu, jer je moje stanovište: Kako odbaciti um? On se može odbaciti, i manje je potrebno vremena da se odbaci, lakše je odbaciti ga. U stvari on se može odbaciti bez ičije pomoći.

Istok se spotakao na toj činjenici pre oko pet hiljada godina. Oni mora da su tumačili, jer u drevnim istočnjačkim knjigama ima tumačenja snova. Nisam naišao ni na jedno novo otkriće koje, negde u prošlosti, već nije bilo otkriveno na Istoku. Čak i Frojd i Jung nisu ništa novo. To je ponovno otkrivanje stare teorije. Na Istoku mora da su je otkrili, ali su u isto vreme otkrili da ne možete nastavljati da tumačite um jer tome nema kraja; on nastavlja da sanja, stalno nastavlja da stvara nove snove.¹⁰⁶

Zapravo, nijedna psihoanaliza nikada nije bila potpuna. Čak i nakon pet godina ona nije kompletna. Nijedna psihoanaliza ne može nikada biti kompletna, jer um nastavlja da tka nove snove. Vi nastavljate da ih tumačite, on nastavlja da tka nove snove. On ima beskonačni kapacitet, on je vrlo kreativan, vrlo maštovit. ***On se okončava samo sa životom, ili, on se završava sa meditacijom ako naćinite skok i umrete sami za sebe. Smrt je nućna za um, ne analiza.*** Ako je smrt moguća, u ćemu je poenta analize? Ovo su dve sasvim različite stvari, i vi morate biti svesni. Jung i Frojd su geniji koji su zastranili; veliki intelekti, ali koji su gubili svoje vreme. Problem je što su oni otkrili tako mnogo stvari o umu, ali sami nisu mogli to da koriste - i to treba da bude kriterijum.

Ako otkrijem tehniku meditacije, a sam ne mogu meditirati, kakvo znaćenje moje otkriće nosi? Ali to je takode drugaćije na Istoku nego na Zapadu. Na Zapadu oni kaću: "Moćda lekar ne moće izlećiti sebe, ali moće izlećiti vas." Na Istoku smo uvek govorili: "Lekar prvo mora izlećiti sebe. To će biti kriterijum da li to moće ućiniti drugima ili ne." Na Zapadu, oni ne traće to. Na Zapadu nauka ide sama svojim vlastitim tokom. Lićna pitanja se ne postavljaju, jer se misli da je nauka objektivna studija, nema ništa da ćini sa subjektivnoću. To moće biti tako u nauci, ali u psihologiji ne moće biti apsolutne objektivnosti. Ona mora da bude subjektivna takode, jer um je subjektivan.

Prva stvar koju bi trebalo da postavi Jung, jeste: "Jeste li ostvarili sebe?" Ali on je bio zaista egoistićan. Mislio je da je realizovan. On je bio nevoljan da doće u Indiju. Samo jednom je doćao, opirao se da ode i vidi sveća, ćak i sveća kakav je bio Ramana Maharshi. Opirao se, nije otićao. Šta je bilo tu za njega da naući? Već je sve imao. A nije znao ništa, samo nekoliko fragmenata iz nekih snova koje je tumaćio - a mislio je da tumaći ćivot.

Vi nastavljate da tumaćite snove, i mislite da su snovi realnost. Na Istoku naće gledićte bać suprotno. Posmatrali smo ćivot i otkrili da sām ćivot jeste san. Vi mislite da ste tumaćenjem snova tumaćili realnost. Nasuprot tome, mi smo posmatrali ćivot i naćli smo da nije ništa drugo do san. Zašto se on odupirao? Istok je Jungu ulivao strah. On se plaćio Istoka, a u tome je bilo nećega. Plaćio se Istoka jer Istok bi obelodanio realnost njegovog vlastitog razumevanja - da je ono bilo pogrećno. Da je bio kod Ramane, da je bio kod nekih drugih mistika na Istoku, odmah bi shvatio da sve što je postigao nije bilo ništa. Bio je upravo na stepenicama hrama. Joć nije ućao u hram. Inaće na Zapadu, sve je u opticaću. I bez njihovog znanja šta je samorealizacija, oni zovu to samorealizacijom. Moćete to nazvati bilo kako; to zavisi od vas.

Samorealizacija dolazi sa ne-Ja, dolazi jednoj apsolutnoj praznini iznutra, dolazi u taćki gde vi niste. Kap se rastvorila u okeanu, i samo okean postoji. Onda ko sanja? Ko je onda ostao tu da sanja? Kuća je prazna, nema nikoga.

Drugo pitanje:

Rekli ste da imitacija bilo koje vrste, ćak i imitacija Buddhe, jeste daleko od ćiste svesti. Ali mi vidimo da ćitav nać kulturni ćivot nije ništa do imitacija. U tom slućaju, da li je sama kultura daleko od religije?

¹⁰⁶ To je trik uma s kojim on samoga sebe odrćava: dnevne misli (razmićljanja) stvaraju snove, a snovi (zamićljanja) stvaraju dnevne misli. Jedno drugo podstiće, a zajedno poćivaju na iluziji vremena.

Da, kultura, društvo, civilizacija, svi su oprečni religiji. Religija je revolucija, revolucija u vašem kulturnom uslovljavanju, revolucija u vašem društvenom uslovljavanju, revolucija u svim sferama koje ste živeli i koje živite. Svako društvo je protiv religije. Ne govorim o vašim hramovima, džamijama i crkvama koje je društvo stvorilo. Oni su trikovi. To su stvari da vas obmanu, da vas naprave ludim. Oni su zamena za religiju, oni nisu religija. Oni su da vas zavedu. Vama treba religija; oni kažu: "Da, dođite u hram, u crkvu, u *gurudwaru*. Evo religije. Vi dođite i molite, a propovednik je tu koji će vas podučiti religiji." To je trik. Društvo je stvorilo lažne religije; te religije su hrišćanstvo, hinduizam, islam, đainizam. Međutim Buddha, ili Mahavira, ili Isus, ili Muhamed, uvek postoje izvan društva. I društvo se uvek bori s njima. Kada su oni mrtvi, onda društvo započinje da ih obožava, onda društvo gradi hramove. A onda ne postoji ništa; realnost je izgubljena, plamen je iščezao. Buddhę više nema u statui Buddhę. U hramovima vi ćete naći društvo, kulturu, ali ne religiju. Ali šta je religija?

Na prvom mestu, religija je lična stvar. To nije društveni fenomen. Vi sami ulazite u to, ne možete ući u to s grupom. Kako možete ući u *samadhi* s nekim drugim? Čak ni sa vašim najbližim, neće čak ni vaš najbliži biti s vama. Kada ulazite unutra, sve će ubrzo ostati van; društvo, kultura, civilizacija, neprijatelji, prijatelji, ljubavnice, voljeni, deca, žena, suprug - sve će biti ostavljeno. Dolazi trenutak kada ćete i vi takođe ostati van. Samo tada nastupa cvetanje; onda nastupa transformacija. Zato što ste i vi deo društva, član društva, hindu, muhamedanac, hrišćanin, italijan, kinez, japanac. Prvo, drugi će biti ostavljeni; onda, ubrzo svoji najbliži će biti ostavljeni, svoji bližnji će biti ostavljeni. Konačno, na kraju dospećete do samog sebe, koji ste takođe deo društva, obrazovani od društva, uslovljeni od društva; vaš mozak, vaš um, vaš ego - dati su od društva. To takođe treba ostaviti izvan hrama. Onda ulazite u svoju apsolutnu usamljenost. Niko nije tamo, čak niste ni vi.

Religija je lična. Religija je revolucionarna. Religija je jedino revolucionarna u svetu. Sve druge revolucije su lažne, pseudo, igre, nisu revolucije. Zapravo, zbog ovih revolucija prava revolucija se uvek odgađa, zapostavlja. One su antirevolucije.

Komunista dođe i kaže: "Kako možete promeniti sebe dok se celo društvo ne promeni?" A vi osećate: "Istina je to. Kako ja mogu promeniti sebe? Kako mogu živeti slobodan život u neslobodnom društvu?" Logika izgleda umesna. Kako možete biti srećni u nesrećnom društvu? Kako možete naći blaženstvo kada su svi drugi jadni? Komunista pogađa, on privlači. On kaže "dok celo društvo nije srećno, kako ja mogu biti?" Onda komunista kaže: "Dođite, dajte da prvo imamo revoluciju u društvu." Onda vi započinjete marširanje, *morcha*, *gherao*, sve vrste besmislica. Uhvaćeni ste u zamku. Sada ćete menjati ceo svet.

Međutim, zaboravljate koliko dugo ćete živeti. A kada se ceo svet promeni, do tada vi nećete biti tu. Izgubićete svoj život. Mnogi glupi ljudi su izgubili čitave svoje živote marširajući protiv ovoga i onoga, za ovo i ono; pokušavajući da preobraze ceo svet i odlazući jedini preobražaj koji je moguć, a to je preobražaj samoga sebe.

Ja ću vam reći, možete biti slobodni u neslobodnom društvu, možete biti blaženi u bednom svetu. Ne postoji prepreka od drugih, možete biti preobraženi. Niko vam nije prepreka izuzev vas samih. Niko ne stvara nikakvu prepreku. Ne brinite oko društva i sveta, jer svet će trajati. On je trajao jednako zauvek, za sva vremena. Mnogi revolucionari su dolazili i odlazili, a svet je ostao isti.

Ako bi svi revolucionari mogli oživeti iz svojih grobova - Lenjin i Marks - ne bi mogli poverovati da je svet ostao isti, a revolucija se dogodila. U Rusiji ili u Americi, ništa nije različito, jedva formalna razlika. Forme se razlikuju; osnovna realnost ostaje ista, osnovna ljudska beda ostaje ista. Društvo nikada neće doći ni do kakve utopije. Ova reč "utopija" vrlo je lepa. Sama reč označava ono što nikada ne dolazi. Reč "utopija" znači: ono što nikada ne dolazi. To uvek dolazi, ali nikada ne dođe; uvek obećava ali dobra se nikada ne isporučuju. I to će biti tako. To je bilo tako. Postoji samo jedna mogućnost: vi se možete promeniti.

Politika je društvena, religija je lična. Kad god religija postane društvena, ona je deo politike. To više nije religija. Islam, hinduizam, i đainizam, oni su politika. Više oni nisu religija; postali su društveni. To je lično shvatanje.

Vi, u najdubljoj srži svog bića i postojanja, shvatate da je potrebna promena, da takvi kakvi ste vi ste pogrešni; takvi kakvi ste stvarate pakao oko sebe; kakvi ste vi ste samo seme bede. Vi shvatate ovo u najdubljoj srži svog bića, a samo shvatanje postaje promena. Odbacite seme; krećite se u drugačijoj dimenziji. To je lično, to nije iz kulture.

Zbog toga je tako teško vama da postanete religiozni. Vi biste želeli društvo da vas nauči. Da se religija mogla naučiti, vi biste svi postali religiozni. Međutim, religija se ne može naučiti. To nije učenje, to je skok u nepoznato. To traži hrabrost, ne učenje. A ko vas može naučiti hrabrosti? I kako se hrabrost može naučiti? Ili je imate, ili nemate, stoga pokušajte da otkrijete da li imate hrabrosti. Ako pokušavate da otkrijete to, svako će naći negde u sebi neizmernu mogućnost za hrabrost. Jer bez hrabrosti život nije moguć.

Život je rizičan svakog pojedinog trenutka. Kako možete živeti bez hrabrosti? Kako možete disati bez hrabrosti? Hrabrost je tu, ali vi je niste svesni. Otkrijte hrabrost, iskažite odgovornost i lično obavezivanje. Zaboravite na svet i utopije, i promenite sebe. A to je lepota; ako promenite sebe, već ste započeli da menjate svet. Jer s vašom promenom deo sveta se promenio. Vi ste organski deo sveta. Čak i ako se jedan deo promeni, uticaće na celinu, jer celina je jedno; sve je povezano.

Ako se ja promenim, na neki način menjam ceo svet. Svet nikada neće biti isti, jer jedan deo - jedan milioniti deo, još uvek jedan deo - se promenio, postao je totalno različit, više nije od ovoga sveta. Drugi svet je prodro kroz mene. Večnost je prodrila u vreme. Bog je došao da boravi u ljudskom telu; ništa ne može biti isto, sve će se promeniti kroz mene.

Zapamtite ovo, i zapamtite takođe da religija nije imitacija. Vi ne možete imitirati religioznu osobu. Ako imitirate, to će biti pseudoreligija - lažna, neiskrena. Kako možete mene imitirati? A ako me imitirate, kako možete biti iskreni prema sebi? Vi ćete biti neistiniti prema sebi. Vi niste ovde da biste bili slični meni. Vi ste ovde da budete slični sebi samome. Niste ovde da biste bili slični meni; vi ste ovde da biste bili nalik samome sebi, slični sebi.

Slušao sam o jevrejskom mudracu, Josiahu. On je umirao, a neko ga je pitao: "Josiah, moli se Mojsiju, i traži od njega da ti pomogne." Josiah je rekao: "Zaboravi na Mojsija. Jer kada budem mrtav, Bog me neće pitati zašto nisam sličan Mojsiju. On će me pitati zašto nisam nalik Josiahu. On me neće pitati: "Zašto nisi jednak Mojsiju?" To nije moja odgovornost, da budem sličan Mojsiju. Da je Bog želeo da budem sličan Mojsiju, on bi me načinio Mojsijem. On će me pitati: "Josiah, zašto nisi nalik Josiahu?" A to je moja nevolja; celog mog života ja pokušavam da budem sličan nekom drugom. Ali barem sada, u poslednjem trenutku, ostavi me samog! Pusti me da budem ja sam, jer to je lice koje ću pokazati Bogu. A to je jedino lice koje bi On očekivao."

Budite autentični vi sami. Ne možete imitirati. Religija čini svakoga jedinstvenim. Nijedan majstor koji je zaista majstor, neće insistirati da ga imitirate. Pomoći će vam da budete vi sami, neće vam pomoći da budete slični njemu.

A sva kultura je imitacija. Čitavo društvo je sklono podražavanju. Zbog toga čitavo društvo je više kao drama nego kao realnost. Hindus to zove *maya* - igra, gluma, ali ne realnost. Roditelji uče svoju decu kako da budu nalik njima. Svako gura i vuče svakoga drugog da bude sličan njemu samom - čitav kaos svuda okolo.

Ja sam bio sa porodicom, i sedeo sam na livadi. Došlo je malo dete iz kuće i ja sam ga pitao: "Šta misliš da postaneš u svom životu?" Ono je odgovorilo: "Teško je reći, jer moj otac želi da budem doktor. Moja majka želi da budem inženjer; moj ujak želi da postanem advokat, jer je on advokat. Ja sam zbunjen. Ne znam šta ću postati." Pitao sam ga: "Šta ti želiš da postaneš?" On je odgovorio: "Niko me nije to pitao!" Rekao sam mu: "Razmisli o tome. Kazaćeš mi sutra." Sledećeg dana je došao i rekao: "Želeo bih da postanem plesač, ali moja majka mi neće dozvoliti, otac mi neće dopustiti." Rekao mi je: "Pomozite mi. Oni će poslušati vas."

Svako dete biva gurano ili vučeno da postane nešto drugo. Zbog toga ima toliko mnogo ružnoće svuda okolo. Niko nije on sam. Ako postanete naveći inženjer u svetu, čak ni to neće biti ispunjenje, ni sreća, ako to nije vaša sopstvena pobuda. A ja ću vam reći, možete biti i najgori plesač na svetu, to ne čini nikakvu razliku. Ako je to vaš sopstvena pobuda, vi ćete biti srećni i ispunjeni.

Čuo sam o velikom naučniku koji je osvojio Nobelovu nagradu. Bio je jedan od najvećih hirurga koga je svet ikada znao. A jednog dana kada je primio Nobelovu nagradu, neko je pitao: "Mora da ste srećni? Zašto izgledate tako žalosni? Ovo je najveći dobitak, najveća nagrada koju vam svet može dati, najveća počast. Zašto niste srećni? Vi ste jedan od najvećih hirurga u svetu." On je odgovorio: "To nije poenta. Kada je Nobelova nagrada data meni, razmišljao sam o svom detinjstvu. Nikada nisam želeo da postanem hirurg. Na to su me prisilili. Čitav moj život je bio gubitak. Šta ću raditi s ovom Nobelovom nagradom? Želeo sam da postanem plesač. Čak i najprostiji, da sam postao, bio bih ispunjen. Takav je bio moj impuls, moj motiv."

Zapamtite ovo: zašto se osećate tako nezadovoljno? Zašto se osećate tako nezadovoljno; zašto se osećate uvek tako razočarani bez ikakvog posebnog razloga? Čak i ako sve ide dobro, nešto nedostaje. Šta nedostaje? Nikada niste slušali svoje vlastito biće. Neko drugi je manevarisao, manipulisao vama, neko drugi je upravljao vama, neko drugi vas je prisiljavao na životni obrazac koji nikada nije bio vaš, koji nikada niste želeli. Reći ću vam, čak i ako se desi da postanete prosjak, nemojte biti zabrinuti ako je to vaš motiv, vaš impuls. Otkrijte pobudu i sledite je, jer Bog neće pitati: 'Zašto nisi Mahavira?' 'Zašto nisi Muhamed', ili 'Zašto nisi Zarathustra?' On će pitati Josiaha: 'Zašto nisi Josiah?'

Morate biti vi sami, a čitavo društvo je velika imitacija, lažna parada. Zbog toga ima toliko mnogo nezadovoljstva na svakom licu. Pogledam u vaše oči i vidim nezadovoljstvo, neispunjenje. Čak ni mali povetarac ne dolazi da vam donese sreću, ekstazu - to nije moguće. Ekstaza je moguća. To je jednostavna pojava; budite jednostavni, opušteni i sledite svoju vlastitu sklonost.

Ja sam ovde da vam pomognem da budete vi sami. Kada postanete sledbenik, kada vas iniciram, ne iniciram vas da postanete imitatori. Upravo pokušavam da vam pomognem da nađete svoje vlastito biće - zato što ste zbunjeni, imate tako mnogo lica, pa ste zaboravili koje je vaše izvorno lice. Ne znate šta je vaša prava pobuda, koji je vaš motiv. Društvo vas je potpuno pomelo, zavelo. Sada niste sigurni ko ste. Kada vas iniciram, jedina stvar koju želim je da vam pomognem da dođete svojoj vlastitoj kući. Jednom kada ste usredsređeni u svom vlastitom biću, moj rad je završen. Onda možete krenuti. Zapravo, majstor treba da poništi ono što je društvo učinilo. Majstor treba da odvрати ono što je kultura učinila. On treba da vas opet načini čistom stranicom.

To je značenje majstora koji vam daje ponovno rođenje; opet postajete dete, vaša prošlost je očišćena, oslobođeni ste obaveza. Kako možete doći do prve tačke gde ste ušli u svet, pre četrdeset, pedeset godina? A društvo vas je držalo, uhvaćene, vodeći vas pogrešnim putem. Pedeset godina ste lutali i sada iznenada ste došli kod mene. Ja treba da uradim samo jednu stvar: da savršeno operem šta god vam je učinjeno, da vas vratim natrag u vaše detinjstvo, u početno stanje odakle ste započeli putovanje, i da vam pomognem da ponovo započnete putovanje.

Treće pitanje:

Rekli ste da biti impresioniran od nekog znači postati nečist i neprirodan. Međutim, ako ne bude impresioniran od kvaliteta i reči vašeg bića, kako tragalac može postati vaš sledbenik?

Ako ste ganuti rečima i ličnošću nikada ne možete postati sledbenik; postaćete imitator. Sledbenik nije imitator. Inače ja razumem vašu nevolju - vi znate samo na jedan način da budete u odnosu, a to je da budete ganuti. To je ono što vam je društvo učinilo. Ako ste dirnuti vi mislite da ste povezani. Onda vi ne znate kako da postanete sledbenik. Znate samo kako da postanete student, fenomen senke.

Kada mene slušate, zaboravite o tome da budete dirnuti, impresionirani. Kada mene slušate, samo slušajte. Budite sa mnom, otvoreni - ne pokušavajte da sudite na bilo koji način. Ne kažite: "Da, to je u redu," jer onda ste dirnuti. Ako kažete; "Ne, to nije u redu," onda pokušavate da ne budete ganuti. Jedno je pozitivna impresija, a drugo negativna, i oba puta će biti pogrešna. Ne kažite meni 'da', i ne kažite 'ne'. Zašto ne možete biti upravo ovde bez

kazivanja 'da' ili 'ne'? Slušajte, posmatrajte, dozvolite stvarima da se dogode. Ako kažete 'da', to 'da' znači: sada ste spremni da imitirate. Ako kažete 'ne', to znači: ne, vi me nećete imitirati, idete negde da imitirate nekog drugog. Imate nekog drugog *gurua*, nekog drugog majstora, koga ćete imitirati. Ovaj čovek nije za vas. Tražite nekog ko može postati vaš ideal, a vi možete postati senka. Možete naći mnoge - mnogi uživaju postajući idoli, jer ego se oseća vrlo, vrlo dobro. Kada tako mnogo ljudi imitira osobu, ona se oseća divno zbog ega - "Ja sam ideal toliko mnogo ljudi. Mora biti da sam apsolutno u pravu, inače zašto me toliko mnogo ljudi sledi?" Što je veća gomila iza čoveka jači ego postaje. Dakle ima ljudi koji bi želeli da ih imitirate, ali ja nisam jedan od njih, ja sam potpuno suprotan. Ja ne uživam u vašoj imitaciji. Jednom kad započnete, veoma mi je žao zbog vas. Ja to obeshrabrujem na svaki način.

Nemojte me imitirati. Samo posmatrajte, slušajte, osećajte. U ovom slušanju, posmatranju, osećanju, upravo budite svesni ovde sa mnom, ubrzo će vaša energija započeti da dospeva u vaše vlastito središte. Jer slušajući mene, um se zaustavlja. Posmatrajući, um se zaustavlja. Bivajući ovde sa mnom, otvoreni, um se zaustavlja. U tom zaustavljanju uma, fenomen se dešava - vi se vraćate natrag izvoru vašeg vlastitog bića, vi dospevate u svoj sopstveni centar. Smetnja uma ne postoji; odjednom vi zadobijate ravnotežu, vi ste usredsređeni.

A to je ono što bih ja voleo. Od tog ulivanja u vaš vlastiti izvor i centar, uzdići će se vaš život. Ne zbog impresija koje ja vama ostavljam; ne želim da ostavim nikakve impresije. A ako one ostanu, ja nisam odgovoran. Mora da ste uradili nešto sami. Mora da ste se vezivali uz ove reči, impresije. To je suptilno, jednostavno da se bude bez suda, potpuno da se sluša, posmatra, postoji, sedi sa mnom.

Moje govorenje nije ništa drugo do izgovor da vam pomogne da sedite pored mene, da vam pomogne da budete ovde sa mnom. Ja znam, zato što mogu sedeti u tišini, da će onda vaš um brbljati. Vi nećete biti tihi. Stoga ja moram govoriti tako da ne dozvolim vašem umu da blebeće. Vi postajete privučeni, angažovani u slušanju. Um se zaustavlja. U tom procepu vi stižete do svog vlastitog izvora. Ja vam pomažem da nađete svoj vlastiti centar, a to je pravo učenje, sledbeništvo. To je zaista potpuno različito od onoga šta drugi ljudi misle da je sledbeništvo. To nije sledenje, to nije imitiranje, to nije stvaranje ideala od majstora. Nije to ništa takve vrste. To je dozvoljavanje majstoru da vam pomogne da se okomite prema svom vlastitom središtu.

Četvrto pitanje:

Rekli ste da radite ono što odgovara vašoj vlastitoj prirodi. Inače, ja imam teškoću u saznanju da li je ono što činim moja vlastita priroda ili moj ego. Kako čovek razlikuje glas svoje prirode od mnogih glasova ega?

Kad god slušate glas ega, pre ili kasnije biće nevolje. Upašćete u klopku bede. Ovo morate posmatrati: Ego uvek vodi u nevolju, uvek, neuslovljeno, uvek, kategorično, apsolutno. A kad god slušate prirodu, ona vas vodi do blagostanja, zadovoljstva, tišine, blaženstva. Dakle, to treba da bude kriterijum. Moraćete da naćinite mnoge greške; nema drugog načina. Morate da posmatrate svoj vlastiti izbor, odakle glas dolazi, a onda morate videti šta se događa - jer plod je kriterijum.

Kada uradite nešto, posmatrajte, budite budni. Ako to dovodi do jada, onda znate dobro da je to bio ego. Onda sledeći put, budite pažljivi i budni, ne slušajte taj glas. Ako je to priroda, ona će vas voditi do blaženog stanja uma. Priroda je uvek lepa, ego je uvek ružan. Ne postoji drugi način, osim isprobavanja i grešaka. Ne mogu vam dati kriterijum, tako da možete prosuditi sve; ne. Ako je to suptilno i kompleksno, svi kriterijumi će se pokazati nedovoljnim, podbaciće. Moraćete da uložite svoje vlastite napore da prosudite. Stoga, kad god radite nešto, slušajte glas iznutra. Primetite ga, obavestite se kuda on vodi. Ako vodi prema bedi, to je bilo sigurno od ega.

Ako vaša ljubav vodi prema nevolji, to je bilo od ega. Ako vaša ljubav vodi do lepog blagoslova, blagostanja, blaženstva, to je bilo od prirode. Ako vaše prijateljstvo, podjednako vaša meditacija, vodi vas do bede, to je bilo od ega. Da je to bilo od prirode, sve bi se

uskладilo, sve bi postalo harmonično. Priroda je divna, priroda je lepa, ali vi morate to da odradite.

Uvek načinite napomene šta radite i gde to vodi. Ubrzo ćete postati svesni onoga šta je ego i onoga šta je priroda; šta je realno, a šta je lažno. Za to će trebati vreme, pažljivost i posmatranje. I ne obmanjujte sebe - jer samo ego vodi do jada, ništa drugo. Ne prebacujte odgovornost na druge; drugi je nevažan. Vaš ego vodi do jada, niko drugi vas ne vodi do jada. Ego, to je kapija pakla, a prirodno, autentično, stvarno koje dolazi iz vašeg središta, je kapija za raj. Moraćete da je nađete i odradite.

Ako to odradite marljivo, ubrzo ćete biti apsolutno sigurni šta je od prirode, a šta je od ega. Onda nemojte slediti ego. Nije potrebno da ulažete nikakav napor, jednostavno ćete slediti prirodu. Prirodno je božansko. I u prirodi je skriveno natprirodno. Ako sledite prirodno, ubrzo, uskoro, lagano i lagano, ne stvarajući nikakvu buku, odjednom jednog dana prirodno će nestati i natprirodno će se pojaviti. Priroda vodi do Boga, jer Bog je skriven u prirodi.

Prvo, budite prirodni. Onda ćete ploviti u reci prirodnog. I jednog dana reka će se uliti u okean natprirodnog.

Peto pitanje:

Rekli ste da nema potrebe da se uzimaju prečice. Nisu li vaše meditacije prečice? Jer ste rekli ranije da su vaše meditacije za postizanje neposrednog skoka.

Direktan skok je najduži put. Jer da bi se bio spreman za neposredan skok, trebaće mnogo godina, čak i mnogo života da se bude spreman na to. Stoga, kada ja kažem "direktan skok," da li ste ga načinili odmah? Jeste li izvršili skok? Samo mojim izgovaranjem toga, vi ga niste načinili. Ja kažem "trenutno," ali to 'trenutno' za vas može da uzme mnogo života.

Skok nikada nije prečica, jer skok nije put. Ima dugih puteva i ima kratkih puteva. Skok uopšte nije put; to je iznenadna pojava. Da budete spremni da skočite, znači da budete spremni da umrete. Da budete spremni da skočite, znači da budete spremni da skočite u nepoznato, u nesigurno, u neobeleženo na geografskoj karti. Ta spremnost će oduzeti mnogo, mnogo godina.

Ne mislite da je trenutni skok prečica - on to nije. Prečice su kada vam neko kaže: "Uzmite *mantru*, radite s *mantram* petnaest minuta ujutru i petnaest minuta uveče, a onda ne treba da radite ništa drugo. Za petnaest dana vi ćete već biti meditant."

Na Zapadu su ljudi toliko svesni vremena da su uvek žrtve. Neko dođe i kaže: "Ovo je prečica. Moje napredovanje ne ide brzinom volovske zaprege, nego brzinom na mlazni pogon," kao što kaže Mahariši Maheš Jogi. On kaže: "Ja ću vam dati kraći put, samo *mantru* da je ponavljate petnaest minuta ujutru i petnaest minuta uveče. I za dve sedmice vi ste već prosvetljeni."

Na Zapadu su ljudi u tako velikoj žurbi; žele instant kafu, žele instant seks, žele instant Boga; prečicu, upakovano, sve na gotovo. Na Zapadu je vreme previše u glavi, previše, a to stvara mnogo napetosti unutra. Svako može doći i reći: "Ovo je lek za sve, i sve se može rešiti za petnaest minuta." A šta radite? Sedite i ponavljate *mantru*.

Na Istoku su ponavljali *mantra* milionima godina, i ništa se nije dogodilo. A tokom dve sedmice TM treninga, vi postajete prosvetljeni!? Ovakve vrste gluposti se događaju jer ste vi u žurbi. Neko će vas tako eksploatisati.

Jedne noći sam čitao knjigu, zbirku malih eseja od Ričarda Čerča. Naslov knjige je "Šetanja pre mraka"¹⁰⁷ U toj knjizi on se sećao slučaja koji se desio njegovim prijateljima.

Prijatelj koji je bio previše opsednut vremenom putovao je vozom. Odjednom je postao svestan da je zaboravio svoj ručni sat, stoga je bio vrlo zabrinut. Voz se zaustavio u maloj stanici. Prijatelj je pogledao kroz prozor dok je nosač prolazio. Pitaو je nosača za vreme. Nosač je rekao: "Ne znam." Prijatelj je rekao: "Šta! Vi sa železnice, a ne znate koliko

¹⁰⁷ Richard Church: A stroll before the dark.

je sati? Nemate li sat na stanicima?" Nosač je rekao: "Da, sat postoji. Ali zašto bih ja bio brinuo o vremenu? Sat postoji; ali to nije moj posao."

To je divno, nosač je rekao: "Zašto bih se brinuo o vremenu?" Ljudi su zabrinuti oko vremena, a na Zapadu su previše zabrinuti - vreme, i vreme, i vreme. Oni kažu vreme je novac, a vreme teče, neprekidno izmiče iz ruku, zbog toga su potrebne prečice. Neko odmah snabdeva onim što je potrebno.

Vreme ne protiče kratko. Vreme je večno; nema žurbe. Egzistencija se kreće na vrlo letargičan način. Egzistencija se kreće vrlo polako, baš kao što Gang teče u dolinama - lagano, kao da uopšte ne teče. Ipak stiže do okeana.

Vreme nije kratko, ne budite u panici. Vremena je dovoljno. Opustite se. Ako se opustite, čak i najduža staza će postati najkraća. Ako ste u panici, čak i najkraća staza će biti vrlo duga - jer u panici, meditacija je nemoguća. Kada ste u panici, u žurbi, sama žurba je barijera. Kada ja kažem: "Načinite skok" - a vi možete skočiti odmah - ja ne govorim o kraćim ili dužim putevima. Ja uopšte ne govorim o putu, jer skok nije put. Skok je trenutak hrabrosti - to je iznenadna pojava.

Inače ja ne mislim da vi to možete uraditi odmah sada. Ja ću nastaviti da zahtevam: "Načini skok odmah, što je pre moguće." Ovo neizostavno traženje je da vam pomogne, da se pripremite za to. Jednog dana možete biti spremni. Neko može biti spreman baš sada - jer vi niste novi; za mnogo života vi ste već radili. Kada kažem: "Načinite odmah skok," može biti nekog ko je radio za mnogo života, i upravo stoji na ivici, nad bezdanom, uplašen. Možda skuplja hrabrost i učiniće skok. Neko ko je vrlo udaljen, misleći da je neposredan skok moguć, skupiće nadu i započeće da hoda.

Kada ja nešto kažem, zamisao je toga da se pomognu mnoge vrste ljudi u raznim situacijama. Ali moja staza nije prečica, jer staza ne može biti prečica. Sama reč je varljiva. Život ne zna za prečice jer život nema početak. Bog ne zna prečice. On nije u žurbi - večnost je ovde.

Možete to odraditi polagano. I što ste više strpljivi, sporiji, radite s manje žurbe, pre ćete dostići. Ako možete biti tako strpljivi, tako beskonačno strpljivi, da uopšte niste zabrinuti za dostizanje, možete dostići baš sada.

Poglavlje 5

PRATI-PRASAV: PRVOBITNI OD DREVNIIH 25. aprila 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 9: *svarasavahi vidušo'pi tatha rudho 'bhiniveśah.*

Sama sebe pothranjujući, pojavljuje se [čak] i kod mudraca žeđ za životom (abhinivesa).

II, 10: *te pratiprasavaheyah sukśmah.*

One suptilne [zapreke ideelnog realiteta] otklanjaju se [opštim] »napredovanjem-protiv-struje« (pratiprasava).

II, 11: *dhyanaheyastadvrttayah.*

[Međutim, kada se zapreke pojavljuju u obliku] funkcionalnih obrta (vriti) valja ih odstranjivati putem kontemplacije (dhyana).

Život izgleda kao da je beskrajn lanac patnje. On rođenja do smrti čovek pati i pati; i dalje čovek želi da živi. On nastavlja čvrsto da prijanja uz život.

Alber Kami je rekao negde, vrlo ispravno: "Jedini metafizički problem je samoubistvo." Zašto ne izvršite samoubistvo? Ako je život patnja, takva beznačajna stvar,

zašto ne izvršite samoubistvo? Zašto uopšte postojati? Zašto ne biti? U dubini, ovo je zaista filozofski problem. Inače niko ne želi da umre. Čak i ljudi koji izvrše samoubistvo, urade to iz nade da će izvršivši samoubistvo zadobiti bolji život, ali čvrsto držanje uz život ostaje. Čak i sa smrću, oni se nadaju.

Čuo sam o grčkom filozofu koji je učio svoje učenike ni o čemu drugom osim o samoubistvu. Naravno, niko ga nikada nije sledio. Ljudi su slušali; bio je čovek velike sposobnosti jasnog govorenja. Čak i dok su ga slušali o samoubistvu izgledalo je lepo; vredan da se sluša - ali niko ga nije sledio. On sam je doživeo duboku starost od devedeset godina. Sam nije izvršio samoubistvo. Dok je bio na samrtnoj postelji, neko ga je pitao: "Neprekidno ste učili o samoubistvu. Zašto sami niste to uradili?" Stari, umirući filozof je rekao: "Morao sam biti ovde samo da bih učio ljude."

Prianjanje uz život je vrlo snažno. Patanjđali kaže, to je *abhinivesha*, žudnja za životom. Zašto ona postoji, ako ima toliko mnogo bede? Ljudi mi dolaze, i s velikim bolom govore o svojim nevoljama, ali, izgleda nisu spremni da napuste život. Čak i sa svom tom bedom, izgleda da je život vredan. Odakle dolazi ta nada? To je paradoks koji treba razumeti.

U stvari, vi prijanjate uz život više ako ste bedni. Što ste više jadni, više se vezujete. Čovek koji je srećan ne drži se čvrsto za život. Ovo će izgledati paradoksalno spolja na površini, ali ako prodrete dublje, razumećete u čemu je stvar. Ljudi koji pate, uvek su puni nade, optimizma. Oni se uvek nadaju da će nešto dogoditi sutra. Ljudi koji su živeli u velikoj patnji i paklu stvorili su nebo, ideju raja. To je uvek sutra; to nikada ne dolazi. To je uvek tu, visi kao mamac ispred vas negde u budućnosti.¹⁰⁸

To je trik uma; nebo - najveći trik uma. Um kaže: "Ne brini za danas, sutra je raj. Prođite samo nekako kroz današnji dan. To nije ništa u poređenju sa srećom koja vas sutra čeka!" A sutra izgleda da je tako blizu. Naravno to nikada ne dolazi, ne može doći. Sutra je nepostojeća stvar. Šta god dođe to je uvek danas, a danas je pakao. Ali um ohrabruje, on mora da teši inače to bi gotovo bilo nemoguće podneti. Čovek mora da podnese to.

Kako možete to podneti? Jedini put je nada, nada protiv svih nada, san. San postaje uteha. San razblažuje vaše jade danas. San možda neće doći, to nije poenta, ali barem danas možete sanjati i podneti patnju koja postoji. Možete odložiti. Vaše želje mogu nastaviti da vise tamo u budućnosti, neispunjene. Ali sama nada da će sutrašnji dan doći, i sve će biti u redu, pomaže vam da teglite, da istrajete.

Što je više čovek bedan, više je ispunjen nadom; što je više čovek srećan, više je beznadežan. Zbog toga se prosjaci nikada ne odriču sveta. Kako mogu da se odreknu? Samo Buddha, Mahavira - rođeni u palatama kao prinčevi, odriču se sveta. Oni su bez nade, nema čemu da se nadaju. Sve im je tu, ali ipak postoji patnja. Prosjak se može nadati, jer ničega nema kod sebe; kada sve bude imao, biće neba i raja i sve će biti sreća. On mora da čeka i pravi pripreme za sutra da se dogode. Ništa nije preostalo za Buddhu. Sve je dostupno; sve što je moguće već je tu, već se ima. Zašto se onda nadati? Čemu se onda nadati?

Zbog toga ja stalno insistiram da samo u bogatom društvu religija postaje moguća. Siromašno društvo ne može biti religiozno. Siromašno društvo je obavezno da postane komunističko, jer komunizam je nada za sutra, za raj. "Sutra će biti sve raspodeljeno podjednako, sutra neće biti bogatih ljudi, i neće biti siromašnih ljudi, sutra je revolucija. Sunce će se roditi i sve će biti lepo. Tama je jedino danas. Morate to jednostavno da tolerišete, i borite se za sutra." Siromašno društvo je obavezno da bude komunističko.

Samo bogato društvo počinje da oseća beznadežnost. A kada počnete da osećate beznadežnost u životu, prava nada postaje moguća. Kada se osećate vrlo frustrirani s životom, prava nada postaje moguća. Kada se osećate vrlo frustrirani sa životom, da ste na ivici da počinite samoubistvo, vi ste spremni da napustite čitavu ovu bedu. Samo u trenutku krize transformacija je moguća.

Samoubistvo i *sadhana* su dve alternative. Kada ste spremni da izvršite samoubistvo, spremni ste da budete preobraženi - nikada pre toga. Kada ste spremni da napustite ceo život i sve njegove nevolje, samo onda postoji mogućnost da možete biti spremni da preobrazite

¹⁰⁸ Visi kao šargarepa na štapu i vodi nas u iluziju budućnosti.

sebe. Preobražaj sebe je pravo samoubistvo. Ako ubijete svoje telo, to nije pravo samoubistvo. Dobićete drugo telo ponovo, jer um ostaje stari. Da se ubije um pravo je samoubistvo, a to je ono za šta je *yoga*: ubijanje uma, postizanje najvišeg samoubistva. Odatle onda nema povratka natrag.¹⁰⁹

Inače čovek se vezuje uz život jer je jadan. Vi biste mislili drugačije: da jadan čovek ne treba da se vezuje uz život. Šta mu je to što mu je život dao? Zašto bi se on čvrsto držao života? Mnogo puta mora da vam je došla ideja, videvši prosjaka na ulici, na dnu, slepog, koji pati od gube, bez noge, bez ruku; mora da je prošla misao kroz vaš um: "Zašto se ovaj čovek čvrsto drži za život? Zašto je još tu ostao? Zašto ne izvrši samoubistvo i okonča to?"

Sećam se u mom detinjstvu prosjaka bez nogu koji je obično dolazio. U malim kolicima ga je vozila žena. Bio je slep, celo telo mu je smrdelo na leš. Niste mogli da pridete blizu njega. Patio je od neizlečive gube - gotovo mrtav, devedeset devet posto mrtav, samo jedan posto živ, ali dišući nekako. Obično sam mu davao nešto. Jednog dana sam ga pitao, baš iz radoznalosti: "Zašto živiš - za šta? Zašto ne izvršiš samoubistvo i ne okončaš takav bedan život?" Naravno, on se naljutio. Rekao je: "Šta govoriš?" Bio je ljut. Želeo je da me gađa svojim štapom.

Vama se može činiti da jadan čovek treba da izvrši samoubistvo, ili barem razmišljati da okonča život. Ali nikada - jadan čovek nikada ne misli o tome, ne može. Beda stvara svoju kompenzaciju, beda stvara svoj protivotrov. Nebo ili raj, je protivotrov - "Sutra, sve će biti u redu. Samo je to pitanje malo više strpljenja."

Prosjak uvek živi u budućnosti. I vi ste prosjak ako živite u budućnosti. To je kriterijum da se prosudi, da li je čovek car ili prosjak: ako živite u budućnosti vi ste prosjak; ako živite upravo ovde, sada, vi ste car.

Čovek koji je blažen živi ovde i sada. On ne brine o budućnosti. Budućnost ne znači ništa; budućnost za njega nema značenje. Budućnost je zapravo nepostojeća; ovaj trenutak je jedina egzistencija. Ali to je moguće samo za blaženog čoveka. Za jadnog čoveka, kako ovaj trenutak može biti jedina egzistencija? Onda će to biti previše - nepodnošljivo, nemoguće. On mora da kreira budućnost. On mora da kreira san negde, da kompenzira, nadoknadi za patnju.

Što je dublja patnja, više je nade. Nada je kompenzacija. Bedan čovek nikada ne izvršava samoubistvo, bedan čovek nikada ne dolazi do religije. Jadan čovek se čvrsto drži uz život. Što ste više srećni, više ćete biti spremni da ostavite život u svakom trenutku - u svakom trenutku, bez prijanjanja. Možete ostaviti svoj život baš kao iznošenu odeću; to uopšte ne znači ništa.

Ne samo to; ako ste zaista blaženi i smrt kuca na vaša vrata, vi ćete joj iskazati dobrodošlicu. Vi ćete zagrliti smrt, i time transcendirati smrt. Dopustite mi da ponovim: smrt dolazi i kuca na vaša vrata, i ako se bojite i skrivate negde u uglovima, u ormarima, zapomažete i želite da živite malo više, vi ste žrtva. Moraćete da umrete mnogo puta. Kukavica umire hiljadama puta. Ali ako možete otvoriti vrata, iskazati dobrodošlicu smrti kao prijatelj, zagrliti smrt, time ćete transcendirati smrt. Sada ste besmrtni. Po prvi put, sada postižete život koji nije patnja, život o kome Isus govori; život u izobilju; život o kome Buddha govori, život ekstaze ili *nirvane*; život o kome Patanjđali govori, večni život, izvan vremena i prostora, izvan smrti.

Beda stvara svoju vlastitu kompenzaciju. Jednom kada ste uhvaćeni u zamku, što više prijanjate uz život, više ćete postati jadni. To je drugi deo; što se više čvrsto držite uz život, više ćete patiti jer prijanjanje samo stvara jad, vezivanje uz život stvara više frustracija. Kada ne prijanjate uz nešto, ako je to izgubljeno vi niste jadni. Kada se vezujete za jednu stvar i ona se izgubi, vi poludite. Što više i više prijanjate uz život, svakog dana ćete otkriti da više i više patite. Bol se dodaje vašem postojanju više i više. Dolazi trenutak kada niste ništa do bol, vrišteća agonija. A kada se to dogodi, vi prijanjate još više. To je izopačeni krug.

Jednostavno posmatrajte čitavu pojavu. Zašto se vezujete? Vezujete se zato što još niste mogli da živite. Čitavo vezivanje pokazuje da vi niste još bili u stanju da živite, živeli ste mrtav život, još niste bili sposobni da uživate blagoslove života, bili ste neosetljivi, živeli ste

¹⁰⁹ U preporadanje.

zatvoren život. Niste bili u stanju da dodirnete cveće, nebo, ptice. Niste bili u stanju da tečete s rekom života; vi ste zamrznuti. Zato što ste zamrznuti i ne možete živeti, vi ste jadni. Zato što ste jadni vi se bojite smrti ako smrt dođe upravo sada, još niste proživeli život, a završili ste ga.

Postoji jedna stara priča. U danima iz Upanišada, bio je veliki kralj Jađati. Njegova smrt je došla. Imao je sto godina. Kada je smrt došla počeo je da jeca i lije suze. Smrt reče: "Ovo ti ne priliči; velikom caru, hrabrom čoveku. Šta radiš? Zašto plačeš i liješ suze kao dete? Šta ti se dogodilo?" Jađati reče: "Ti si došla a ja još nisam spreman da odem. Molim te daj mi malo više vremena tako da mogu živeti. Radio sam mnoge stvari, borio sam se u mnogim ratovima. Sakupio sam veliko bogatstvo, stvorio sam veliko kraljevstvo. Mnogo sam uvećao očevo bogatstvo, ali nisam živeo. U stvari, nije bilo vremena da živim, a ti si došla. Ne, to nije pravedno. Daj mi malo više vremena!" Smrt reče: "Ali ja moram uzeti nekoga. U redu, načinimo nagodbu. Ako je neko od tvojih sinova spreman da umre za tebe, ja ću uzeti njega."

Jađati je imao sto sinova, hiljade žena. Zatražio je da se pozovu njegovi sinovi. Stariji sinovi nisu poslušali. Oni su i sami bili u zrelih godinama, i bili su u istoj zamci. Jedan od njih, najstariji, imao je sedamdeset. Rekao je: "Ali ja takođe nisam živeo. Šta je sa mnom? Barem si živeo sto godina, ja sam živeo samo sedamdeset. Treba da mi se da još malo više prilike." Najmlađi, koji je imao samo šesnaest, došao je ocu, dodirnuo njegova stopala i rekao: "Ja sam spreman." Čak i smrt je osetila saučešće prema ovom dečaku. Smrt je znala da je on nevin, nije iskusan na putevima sveta, i da ne zna šta čini. Smrt je šapnula u uho dečaka: "Šta to radiš. Ti si budala. Pogledaj svog oca. U stotoj godini nije spreman da umre, a ti imaš samo sedamnaest! Nisi čak ni dotakao život!" Dečak je odgovorio: "Život je završen. Kada moj otac u stotoj oseća da još nije bio u stanju da živi, onda šta je poenta? Čak i ako živim sto godina, to će biti isto. Bolje je da mu prepustim da živi moj život. Ako se on ne može naživeti u sto godina, onda je cela stvar besmislena."

Sin je umro, a otac je živeo još sto godina. Ponovo je smrt pokucala, i opet je on počeo da plače i lije suze. Rekao je: "Ja sam potpuno zaboravio. Opet sam uvećavao bogatstvo, širio kraljevstvo, i sto godina je prošlo kao u snu. Ti si opet ovde, a ja nisam živeo." I ovo se nastavljalo.

Smrt je stalno dolazila i uzimala po jednog od sinova. Jađati je živeo više od hiljadu godina.

Lepa priča, ali isto se opet događa. Hiljadu godina je prošlo i smrt je došla. Jađati je drhtao, lió suze i jecao. Smrt je rekla: "Ali sada je previše. Živeo si hiljadu godina, a opet kažeš da nisi mogao da živiš." Jađati reče: "Kako čovek može živeti ovde i sada? Ja uvek odlažem; sutra i sutra. A sutra - iznenada si ti ovde."

Odlaganje života jedini je greh koji ja mogu nazvati grehom. Ne odlažite. Ako želite da živite, živite ovde i sada. Zaboravite prošlost, zaboravite budućnost; ovo je jedini trenutak, ovo je jedini egzistencijalni trenutak - živite ga. Jednom kada je izgubljen on se ne može povratiti, ne možete ga povratiti natrag.

Ako počnete da živite u sadašnjosti, nećete misliti o budućnosti i nećete se čvrsto vezivati uz život. Kada živite, upoznali ste život, zadovoljni ste, prezasićeni ste. Čitavo vaše biće i postojanje oseća se blaženim i blagoslovljenim. Nema potrebe ni za kakvom kompenzacijom. Nije potrebno da smrt dođe posle sto godina i vidi vas kako drhtite, ližete suze i jecate. Ako smrt dođe baš sada vi ćete biti spremni; živeli ste, uživali ste, proslavljali ste. Jedan trenutak da se stvarno bude živ dovoljan je, a hiljadu godina nestvarnog života nije dovoljno. Hiljadu, ili milion godina neživljenog života nisu vredne pažnje; i ja ću vam reći, jedan trenutak proživljenog iskustva je večnost u sebi. To je izvan vremena; dotičete samu dušu života. A onda nema smrti, nema briga, nema vezivanja. Možete ostaviti život svakog trenutka i znate da ništa nije preostalo. Uživali ste ga do same punine, do same granice. Preplavljeni ste njim, vi ste spremni.

Čovek koji je spreman da umre u raspoloženju snažnog slavljenja, jeste čovek koji je zaista živeo. Prianjanje uz život pokazuje da niste bili sposobni da živite. Prihvatanje smrti kao dela života pokazuje da ste živeli dobro. Vi ste zadovoljni. Sada čujte Patanjđalijevu *sutru*. To je jedna od najdubljih (*sutri*), vrlo, vrlo značajna za vas.

Proticanje kroz život je strah od smrti, vezivanje uz život; a to preovladava kod svih, čak i kod učenih.

To je proticanje kroz život. Ako posmatrate svoj um, ako proučavate sebe, naći ćete da bilo budni ili ne, strah od smrti neprekidno postoji. Šta god da radite, strah od smrti je tu. U bilo čemu da uživajte, upravo iza ugla senka smrti je uvek tu, istrajava. Ona vas sledi. Gde god da idete, idete s njom. To je nešto u vama. Ne možete to ostaviti spolja, ne možete pobeći od toga; strah od smrti ste vi.

Odakle dolazi taj strah od smrti? Jeste li poznavali smrt ranije? Ako niste znali smrt ranije, zašto se bojite nje, nečega što ne znate? Ako pitate psihologe oni će reći: "Strah je bitan ako znate šta je smrt. Ako ste nekad umrli ranije, strah izgleda da je od važnosti." Ali vi ne znate smrt. Ne znate da li će ona biti bolna, ili će biti ekstatična. Onda zbog čega se bojite?

Ne, strah od smrti nije stvarno strah od smrti, jer kako se možete bojati nečega što je nepoznato, što uopšte nije poznato? Kako se možete uplašiti nečega što vam je apsolutno nepoznato? Strah od smrti nije stvarno strah od smrti. Strah od smrti je u stvarnosti prijanjanje uz život.

Život postoji i vi znate dobro da ga ne živite, on vas zaobilazi. Reka vas zaobilazi, vi stojite na obali, a ona neprekidno ide izvan vaših ruku. U osnovi strah od smrti je strah da ste nesposobni da živite a život prolazi. Ubrzo, više vremena neće preostati, a vi ste čekali, uvek ste se pripremali. Opsednuti ste sa pripremanjem.

Slušao sam o nemačkom naučniku koji je sakupio jednu od najvećih biblioteka u svetu, iz svih zemalja, na svim jezicima. Nikada nije mogao da pročita ni jednu jedinu knjigu, jer ih je uvek sakupljao; putovao bi u Kinu da nađe vrlo retku knjigu napisanu na ljudskoj koži, onda je jurio u Burmu, onda je dolazio u Indiju, onda u Cejlon, onda u Avganistan - celog svog života. Ubrzo je imao sedamdeset godina, sakupio je veliku kolekciju knjiga, retkih knjiga. Uvek je odgađao čitanje, dok biblioteka ne bude kompletna. I smrt je došla. Kada je umirao, počeo je da lije suze iz svojih očiju. Pitao je prijatelja: "Šta da radim sada? Vremena nije preostalo. Biblioteka je spremna, ali život je potrošen. Učini nešto! Dohvati neku knjigu iz biblioteke, pročitaj nešto iz nje tako da mogu nešto razumeti. Da barem malo mogu biti zadovoljan." Prijatelj je otišao do biblioteke, dohvatio jednu knjigu, vratio se natrag - ali naučnik je bio mrtav.

Ovo se dešava svakome, gotovo svakome; vi nastavljate da se pripremate za život. Mislite da prvo milion stvari treba pripremiti, a onda ćete uživati, onda ćete živeti - ali dotle život prođe. Pripreme su izvršene, ali nema ko da uživa u njima. Ovo je strah, vi znate to duboko dole u svom stomaku, osećate to; da život protiče, svakog trenutka umirete, svakog trenutka umirete.

Ne dolazi strah od smrti negde u budućnosti i uništava vas. To se događa svakog trenutka. Život se kreće, a vi ste apsolutno nesposobni i zatvoreni. Vi već umirete. Onog dana kada ste se rodili, vi započinjete da umirete. Svaki trenutak života je takođe i trenutak smrti. Strah nije od nepoznate smrti koja čeka u budućnosti, strah je prisutan odmah sada. Život ističe iz ruku, a vi izgleda da ste nesposobni, ne možete učiniti ništa. Strah od smrti je u osnovi strah od života, koji ističe iz vaših ruku.

Onda se plašite, vi se vezujete uz život. Inače vezivanje nikada ne može postati slavljenje. Vezivanje je naporno, prijanjanje je strasno. Što više prijanjate uz život, više ćete postati nesposobni.

Na primer, vi volite ženu, vezujete se za nju. Što se više vezujete, više ćete prisiljavati ženu da pobegne od vas, jer će vaše vezivanje njoj postati teret. Što više pokušavate da je posedujete, više će ona misliti kako da se oslobodi, kako da ode od vas. A ja vam kažem, život je žena; ne prijanjajte uz njega. On sledi one koji se ne vezuju uz njega. Dolazi u izobilju onima koji ne prijanjaju uz njega. Ako prijanjate, samo prijanjanje odvraća život, vaše siromaštvo odvraća život.

Budite car, budite vladar. Živite život, ali se ne vezujte uz njega, ne prijanjajte ni uz šta. Vezivanje čini život ružnim i napornim. Vezivanje vas čini prosjakom, a život je za one

koji su carevi, ne za one koji su prosjaci. Ako prosite nećete dobiti ništa. Život daje mnogo onima koji nikada ne prose. Život postaje neprekidan blagoslov onima koji ostaju nevezani za njega. Živite ga, uživajte u njemu, slavite ga, ali ne budite bedni, ne vezujte se uz njega. Ovo prijanjanje uz život daje vam strah od smrti, jer što se više vezujete, više vidite da života nema - on odlazi, odlazi, odlazi. Onda se javlja strah od smrti.

Tečenje kroz život je strah od smrti, vezivanje uz život; a to preovladava kod svih, čak i kod učenih.

Jer učeni su baš isto tako bedasti kao vi. Učeni nisu naučili ništa. U stvari, oni su samo zapamtili stvari. Veliki naučnici, *panditi*, oni znaju mnogo o životu, ali ne znaju život. Oni mnogo znaju o ovome, o onome. Kreću se okolo i okolo, nikada ne prodiru u središte. Kao da su uplašeni, a ponekad čak više uplašeni od vas, jer su proćerdali svoje živote u rečima. Reči su upravo mehurići. Oni su akumulirali mnogo znanja, ali šta je znanje u poređenju sa životom?

Možete znati mnoge stvari o ljubavi bez poznavanja ljubavi. U stvari, ako znate ljubav, kakva je potreba da se zna o ljubavi? Možete znati mnoge stvari o Bogu, bez poznavanja Boga. Zapravo, ako znate Boga, šta vam treba da znate o Bogu? To će biti luckasto, glupo. Uvek zapamtite da znati o nečemu nije poznavati nešto. Znati o nečemu je samo kretanje u krugu, nikada nije dodirivanje središta. Patanjđali kaže: "Čak i učenicima, koji su upućeni u spise, teologije, koji mogu diskutovati, raspravljati za čitave živote, mogu razgovarati i razgovarati, dokazivati o milionima stvari, u međuvremenu život protiče pored njih. Piće života oni nisu okusili. Oni ne znaju šta je život. Živeli su u rečima, lingvističkim igrama. Oni će takođe biti uplašeni."

Stoga zapamtite, *vede* i biblije neće pomoći; *korani* i *dhammapade* neće pomoći. Znanje nije od koristi kada je u pitanju život. Možete postati veliki naučnik, ili veliki filozof, veliki teolog, ili veliki matematičar, ali to ne znači da vi znate život. Znati život potpuno je različita dimenzija.

Znati život znači da se on živi, da se ne bude uplašen od kretanja u nesigurnosti, jer život je nesigurna pojava; da se kreće u nepoznatom jer život je svakog trenutka nepoznat; on se uvek menja i postaje nov; da se postane putnik u nepoznatom i da se kreće sa životom gde god da on vodi; da se postane lualica.

Za mene je to značenje *sannyase*; da se bude uvek spreman da se napusti poznato, i udobnost znanog, i da se kreće u nepoznatom. Naravno, sa nepoznatim ima nesigurnosti, neprilika, neudobnosti. Da se krećete u nepoznatom znači da se krećete u opasnom. Život je opasan; pun je opasnosti i rizika. Zbog ovoga ljudi počinju sami da se zatvaraju. Žive u zatvorima, ćelijama - tami, ali udobno. Pre nego što smrt dođe, oni su već mrtvi.

Zapamtite, ako izaberete udobnost, ako izaberete sigurnost, ako izaberete poznato, onda nećete izabrati život. Život je nepoznata pojava. Možete ga živeti, ali ga ne možete posedovati u svojim rukama, ne možete se vezati uz njega. Možete se kretati sa njim, gde god da on vodi. Morate postati kao beli oblak, krećući se gde god ga život vodi, ne znajući gde ide.

Život nema cilj. Ako ste u potrazi za određenim ciljem nećete biti sposobni da živite. Život je besciljan. Zbog toga je beskonačan, zbog toga je putovanje beskrajno. Inače, cilj života će biti dostignut, a onda šta ćete činiti kada se cilj dostigne?

Život nema cilj. Vi postizete jedan cilj, a hiljadu novih ciljeva su ispred. Vi se popnete na jedan vrh, i mislite da je to poslednji: "Odmoriću se." Ali kada dosegnete vrhove, mnogo više vrhova se otkrivaju, viši vrhovi još postoje. Uvek je tako; nikada ne dolazite do kraja. To je značenje da je Bog beskonačan, da je život beskrajn; nema početka i nema kraja. Uplašeni, zatvoreni u sebe, odvojeni unutra, vi ćete se vezati, a onda ćete biti jadni.

Kretanje kroz život je strah od smrti, prijanjanje uz život, a to preovladava kod svih, čak i kod učenih.

Bez poznavanja smrti vi ste uplašeni. Nešto mora postojati duboko unutra, a to je ova stvar: vaš ego je lažna pojava. To je kombinacija određenih stvari; nema sadržaj u sebi, nema

središte. Ego se plaši smrti. To je baš kao kada malo dete načini kuću od karata i plaši se, plaši se povetarca da ne uđe unutra. Dete se boji da drugo dete može prići blizu kuće. Ono se boji sebe, jer ako učini nešto, kuća može odmah pasti.

Vi načinite kuću od peska; i uvek ćete se bojati. Nema kamena u temeljima. Oluja dođe i vi drhtite, jer cela vaša kuća se tresе; svakog trenutka može pasti. Ego je kuća od karata, i vi se plašite. Ako zaista znate ko ste, strah iščezava, jer sada ste stena beskonačnog, besmrtni.

Ego će umreti jer je on već mrtav. On nema svoj vlastiti život; on reflektuje samo vaš život. On je kao ogledalo. Vaše biće je večno. Zbog toga se čak i učeni boje smrti, jer uče da ne možete znati svoje biće. Biće se upoznaje pomoću odučavanja, ne pomoću učenja. Treba potpuno da ispraznimo svoj um. Ispražnjeni potpuno čak i vašeg osećanja sebe, ispražnjeni, odjednom u toj praznini vi osećate po prvi put biće, postojanje. To postojanje je beskonačno. Nikakva smrt mu se ne može dogoditi. Samo to biće, ili bivanje, može zagrliti smrt, i onda saznajete da ste besmrtni. Ego se plaši.

Patanđali kaže: *Izvori pet napasti, klesha, mogu biti ukinuti i uklonjeni njihovim razlaganjem unatrag, na njihov početak.*

Prati-prasav; ovo je vrlo, vrlo značajan proces, postupak *prati-prasav*. To je postupak ponovnog apsorbovanja natrag u uzroku, proces involucije. Mora da ste čuli ime Džanov, čoveka koji je ponovno otkrio *primarnu terapiju*. *Primarna terapija* je deo *prati-prasava*. To je jedna od najstarijih tehnika Patanđalija. U primarnoj terapiji, Džanov uči ljude da se vrate natrag u svoje detinjstvo. Ako tamo ima nečega, neka nevolja, neki problem, onda se vratite natrag iskonskom izvoru, odakle je to započelo. Jer vi možete nastaviti da pokušavate rešiti problem, ali dok ne odete do korena, to se ne može rešiti. Posledice ne mogu biti rešene, one moraju biti prinuđene na povratak natrag do uzroka. To je baš kao da postoji drvo, a vi ne želite to drvo, ali nastavljanjem da režete grane, lišće, opet više grana izrasta. Odsećete jedan list, tri lista dođu. Morate otići do korena.

Na primer, dođe čovek koji se plaši žena. Mnogi ljudi mi dolaze. Oni kažu da se boje žena, veoma se boje. Zbog tog straha, ne mogu ostvariti sadržajan odnos, ne mogu biti u vezi; strah uvek postoji. Kada ste u strahu, uzajamni odnos će biti pokvaren strahom. Nećete moći da se krećete potpuno. Bićete u vezi polovično, uvek se plašići; postoji strah da budete odbačeni, strah da žena može reći ne. A postoje i drugi strahovi. Ako ovaj čovek nastavi da proba metode Emila Kuea,¹¹⁰ ako on nastavlja da ponavlja: "Ja se ne bojim žena, i svakim danom postajem bolji," ako pokušava takve stvari, on može privremeno da priguši ili savlada strah, ali strah će postojati i stalno će dolaziti.

U *primarnoj terapiji*, on mora da bude "bačen unatrag." Čovek koji se boji žene pokazuje da mora da je imao neko iskustvo s majkom, koje je prouzrokovalo strah, jer majka je prva žena. Celog svog života možete biti u vezi s mnogim ženama kao što je supruga, ljubavnice, kao kćeri, kao prijateljica, ali lik majke će uporno ostajati. To je vaše prvo iskustvo. Cela struktura vaših odnosa sa ženama biće zasnovana na tom temelju; i taj temelj je vaš odnos sa vašom majkom. Stoga ako se muškarac boji žene mora da bude odveden natrag, mora da "iskorači" unatrag u sećanju, mora da ode natrag i nađe primarni izvor odakle je strah započeo. To može biti neki običan događaj, vrlo beznačajan, možda je potpuno zaboravio na to. Ali ako se vrati unatrag, negde će pronaći ranu.

Želeli ste da vas voli majka, kao što svako dete želi, ali majka nije bila zainteresovana. Bila je zaposlena žena. Morala je da posećuje mnoge organizacije, klubove, ovo i ono. Nije bila spremna da vam da svoju dojku, jer je želela skladnije telo. Želela je da njene grudi budu netaknute, i da ih ne uništite. Želela je da njene grudi uvek budu mlade, tako da vam je uskratila dojku. Ili su postojali drugi problemi u vašem umu. Niste bili prihvaćeno dete; došli ste kao teret, nikada željeni na prvom mestu. Ali ta pilula nije delovala i vi ste rođeni. Ili, ona je mrzela muža a vi ste imali lice supruga - duboka mržnja, ili nešto drugo. Ali vi morate da se vratite natrag i morate opet postati dete.

¹¹⁰ Emile Coue.

Zapamtite, nijedan period života se nikada ne gubi. Vaše dete je još unutar vas. Nije da dete postaje mladi čovek, ne. Dete ostaje unutra, mladi čovek je nametnut iznad njega, onda je stari čovek nametnut iznad mladog čoveka, sloj po sloj. Dete nikada ne postaje mlad čovek. Dete ostaje tu, a sloj mladog čoveka dolazi iznad njega. Mladi čovek nikada ne postaje star; drugi sloj, starog doba, dolazi iznad njega. Postaje kao luk - mnogi slojevi postoje - i ako vi prodirete, svi slojevi su još tu, netaknuti.

U primarnoj terapiji Džanov pomaže ljudima da se vrate natrag i postanu opet dete. Oni udaraju nogom, plaču, oni vrište, a vrištanje više nije iz sadašnjosti. To ne pripada sadašnjem čoveku, to pripada detetu koje je skriveno u pozadini. Kada taj vrisak, primalni krik dođe, mnoge stvari se odmah preobražavaju.

Ovo je jedan deo metoda *prati-prasav*. Džanov možda nije bio svestan da je Patanjđali, gotovo pre pet hiljada godina, učio sistem u kome svaka posledica treba da se vodi do uzroka. Samo uzrok može biti razrešen, rastvoren. Možete preseći korenje, i onda će drvo umreti. Inače ne možete preseći grane i nadati se da će drvo uginuti. Drvo će bujati više.

"*Prati-prasav*" je lepa reč: "*prasav*" znači rođenje. Kada se dete rodi to je "*prasav*". *Prati-prasav* znači vi ste opet rođeni u harmoniji, vraćate se natrag do samog rođenja, do traume kada ste bili rođeni, i živite to ponovo. Zapamtite, vi se ne sećate toga, vi živite to, vi ponovo proživljavate to.

Sećanje je različito. Vi se možete sećati, možete sedeti mirno, ali ostajete čovek koji jeste; sećate se da ste bili dete a vaša majka vas je jako udarila. Ta rana je tu, ali to je sećanje. Sećate se događa, kao da se dogodilo nekome drugom. Da to ponovo proživite jeste *prati-prasav*. Da ponovo iskusite to znači da opet postajete dete. Ne da se vi sećate, vi opet postajete dete, opet to živite. Majka vas udara ne u sećanju, majka vas opet udara baš sada; rana, ljutnja, antagonizam, vaše povlačenje, odbacivanje, i vaša reakcija, kao da se cela stvar događa ponovo. Ovo je *prati-prasav*. A to nije samo kao primarna terapija, nego kao metodologija za svakog tragaoca ko je u potrazi za izobilnim životom, za istinom.

Ovo su pet napasti: *avidya*, nedostatak svesnosti; *asmita*, osećanje ega; *raga*, vezanost; *dwai*, antipatija; i *abhinivesha*, žudnja za životom. Ovo su pet nevolja.

Izvori pet nevolja, klesha mogu biti uklonjeni rastvarajući ih unatrag do njihovog ishodišta.

Poslednja je *abhivesha*; žudnja za životom, prva je nedostatak svesnosti. Poslednja treba da bude razložena u prvoj, poslednja mora biti dovedena do prve. Sada se krećite unatrag; vi imate žudnju za životom, vi prijanjate uz život. Zašto? Patanjđali kaže: "Idi natrag." Zašto prijanjate uz život? Zato što ste jadni. Beda je stvorena od *dwaia* - nasilja, ljubomore, ljutnje - odvratnosti. Kako možete živeti ako imate takve negativne stvari oko sebe? Kroz ove negativnosti, gde god da pogledate, život ne izgleda da je vredan življenja. Gde god da pogledate kroz negativnost, sve izgleda tamno, sumorno, pakao. Žudnja za životom mora da bude rastvorena unatrag, onda ćete naći *dwaie*. Ako idete na dole, unatrag, onda ćete pronaći slojeve antipatije, odvratnosti. Zbog toga niste mogli da živite. Sva društva, kulture, iznuđuju mnoge odvratnosti u vama.

Ako čitate *hindu* spise ili *đainske* spise, oni uče odvratnosti, antipatiji. Oni kažu da ako ste u ljubavi sa ženom, prvo treba uvideti šta žena jeste. Šta je žena? Upravo struktura od kostiju, mesa, krvi, sluzi, gadnih stvari. Pogledajte unutrašnji sadržaj žene; lepota je površinska. A u pozadini kože sve je ružno, odvratno.

Ako su vas učili takvi ljudi, kad god ste u ljubavi, nećete biti sposobni da volite ženu jer odvratnost će dolaziti. Osetićete da se javlja odvratnost, a kako je ljubav moguća sa antipatijom? Ako su vas učili ovi stranci koji truju svaki izvor života, vi ćete biti jadni. Bez ljubavi, kako možete biti srećni? Vi ćete biti jadni. Kada ste jadni, vi ćete se vezivati uz život.

Stoga Patanjđali kaže: "Vezivanje uz život je najviši sloj. Idite dublje; iza njega ćete naći sloj odvratnosti, *dwaie*". Ali zašto ste vi ograničeni, sputani? Idite dublje i naći ćete vezanost. Privučeni ste prema stvari, a ako ste privučeni, samo onda možete biti sputani. Privlačnost može stvoriti ograničavanje, sputanost je drugi pol privlačnosti. Idite dublje -

drugi sloj koji nađete je *asmita*, osećanje ega "ja jesam". A to "ja" postoji kroz vezanost i odvratnost. Ako, *rag*, *dwai*, privlačnost i odvratnost otpadnu oboje, "ja" ne može tu opstati. "Ja" će otpasti s tim.

Vi, vaš ego, postojite kroz vaše ideje o dobrom i lošem, ideje o ljubavi i mržnji, ideje o tome šta je lepo a šta ružno. Dualnost stvara ego. Dakle iza dualnosti *rag* i *dwai*, naći ćete ego. Zašto taj ego postoji? Patanjđali kaže: "Idi još dublje i naći ćeš nedostatak svesti. Koren uzroka čitave bede života jeste nedostatak svesti. To je uzrok, osnovni uzrok cele stvari. Vi ne možete naći to kod *abhiniveshe*, kod žudnje za životom; ona je plod, cvet, poslednja pojava. U stvari to nije uzrok. Vratite se, odustanite.

Izvori pet napasti mogu biti uklonjeni razlažući ih unazad do njihovog ishodišta.

Jednom kada znate uzrok, sve se razlaže. A ovo je uzrok... nedostatak svesnosti. Šta da se radi? Ne borite se s vašim prijanjanjem, ne borite s vašim vezivanjem i odbijanjem, ne borite se s egom. Samo postanite sve više i više svesni. Samo postanite sve više budni, pažljivi, promišljeni. Pamтите sve više i više i postanite budni. Sama ta budnost će razložiti sve. Jednom kada je uzrok razložen, posledica nestaje.

Obična moralnost uči vas promenama na površini. Takozvane religije uče vas kako da se borite sa posledicama. Patanjđali vam daje baš nauku o religiji, sam koren uzroka može biti rastvoren. Morate biti više svesni. Živite život s budnošću; to je cela poruka. Ne spavajte kao pospan čovek, ili kao što pijanice žive u hipnozi. Budite svesni svega što radite. Učinite to, ali činite sa potpunom svesnošću. Odjednom ćete videti da mnoge stvari nestaju.

Lopov je došao kod budističkog mistika Nagardune. Lopov je rekao: "Slušajte, bio sam kod mnogih učitelja i mnogih majstora. Svi me oni znaju jer sam čuveni lopov, u stvari, glavni lopov ovog kraljevstva, stoga sam svuda skroz poznat. Upravo onog trenutka kada bih stigao kod njih oni bi rekli: 'Prvo moraš ostaviti krađu, pljačkanje ljudi. Prvo odbaci svoj način života, i onda možeš postati učenik.' Ali ja to ne mogu učiniti. Tako se stvar odmah zaustavlja. Sada sam došao kod vas. Šta vi kažete?"

Nagarduna je rekao: "Onda mora da si otišao kod lopova, ne kod majstora. Zašto bi majstor brinuo o tome da li kradeš ili ne kradeš? Mene to ne zanima. Uradi jednu stvar, nastavi da kradeš, pljačkaš ljude - ali ih pljačkaj sa svesnošću." Lopov je rekao: "To mogu uraditi." I bio je uhvaćen, zaustavljen.

Posle dve sedmice, došao je natrag Nagarduni i rekao: "Vi ste varalica, podvalili ste mi. Prošle noći sam po prvi put ušao u kraljevu palatu, međutim zbog vas sam pokušao da budem budan, oprezan. Otvorio sam riznicu. Hiljade dragocenih dijamanta je tamo bilo, ali zbog vas sam morao izaći iz palate praznih ruku." Nagarduna je rekao: "Kaži mi šta se dogodilo?" Lopov je rekao: "Kad god bih bio svestan i pokušavao da uzmem te dijamante, ruka se ne bi pokretala. Ako bi se ruka pokretala, onda ja nisam bio svestan. Za dva, tri sata, ja sam se trudio. Pokušavao sam da budem svestan i uzmem te dijamante, ali je to bilo nemoguće. Mnogo puta sam uzeo te dijamante, ali nisam bio svestan kako ste rekli, pa sam morao da ih vratim natrag. Kad god bih bio svestan, moje ruke se ne bi kretale." Nagarduna je rekao: "To je cela stvar. Ti si razumeo poentu."

Bez budnosti ili svesnosti, vi možete biti ljuti, nasilni, posesivni, ljubomorni. To su izdanci ali ne korenje. Sa budnošću vi ne možete biti ljuti, ne možete biti ljubomorni, ne možete biti agresivni, nasilni, lakomi. Obična moralnost vas uči da ne budete pohlepni, da ne budete ljuti. To je obična moralnost. Ona ne pomaže mnogo. U najboljem slučaju, stvara se malo potisnuta, ili prigušena ličnost. Pohlepa ostaje, ljutnja ostaje, ali vi možete imati malo društvene moralnosti. To vam može pomoći kao podmazivanje u društvu, ali ništa se suštinski ne događa.

Patanjđali ne uči običnoj moralnosti. Patanjđali uči samom korenu religije, baš nauku religije. On kaže: "Svedite svaku posledicu do uzroka." Uzrok je uvek nebudnost, nesvesnost, *avidya*. Postanite svesni, i sve nestaje.

Spoljašnji izrazi pet napasti nestaju kroz meditaciju.

Ne treba da brinete o njima; samo meditirajte više, postanite više svesni. Prvo spoljašnje impresije nestaju, ljutnja, ljubomora, mržnja, odvratnost, privlačnost. Njihove spoljašnje impresije prvo iščezavaju, ali seme ostaje u vama. Onda čovek mora da ide vrlo, vrlo duboko, jer vi mislite da ste ljuti samo kada ste srditi - to nije istina. Podzemna struja ljutnje se nastavlja čak i kada niste srditi. Inače, odakle biste dobili ljutnju kada vreme dođe? Neko vas grdi, ili uvredi i odjednom ste ljuti. Upravo pre jedne sekunde ste bili srećni, nasmejani, i lice se promeni, postajete ubica. Odakle zadobijate to? Mora da je bilo tu, kao podzemna struja koja vam je uvek dostupna. Kad god se potreba pojavi, pojavi se prilika, odjednom se ljutnja raspali.

Prvo, meditacija će vam pomoći. Spoljašnji izrazi će iščeznuti. Ali ne budite zadovoljni s tim, jer uglavnom, ako ostane podzemna struja, onda u svako vreme postoji mogućnost, može nastupiti rasplamsavanje. Nikada nemojte biti zadovoljni sa iščezavanjem spoljašnjeg izraza; seme mora biti spaljeno. Prvi deo meditacije vam pomaže da spoljašnji izraz donesete do osnovne struje; spolja postajete smireni, ali iznutra se stvari nastavlja. Onda meditacija mora da ide još dublje.

To je Patanjđalijevo razlikovanje između *samadia* i *dhyane*. *Dhyana* je prvi stadijum, meditacija je prvi stadijum s kojim spoljašnji izrazi nestaju; a *samadhi* je poslednji stadijum, najviša meditacija u kojoj se seme spaljuje. Vi ste dostigli sam izvor postojanja i života. Onda se ne vezujete ni za šta. Onda se ne bojite smrti. Onda, zapravo, vi niste; onda vas nema više. Onda Bog boravi u vama, a vi možete reći; "*aham brahmasmi*," ja sam sasvim božanski, sama osnova egzistencije.

Poglavlje 6

EGZISTENCIJALISTIČKI ČORSOKAK 26. aprila 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Patanjđali kaže; "Ne vezujte se za život," a to je lako razumeti i slediti. Ali on takođe kaže; "Ne žudite za životom." Ne treba li da uživamo u svemu postojećem što nam priroda nudi; u hrani, ljubavi, lepoti, seksu itd.? Ako je to tako, nije li to čežnja za životom?

Patanjđali kaže da je čežnja za životom prepreka, prepreka za uživanje u životu, prepreka da se bude zaista živ, jer žudnja je uvek za budućnost, nikada nije za sadašnjost. On nije protiv uživanja. Kada ste u trenutku uživanja nečega, u tome nema žudnje. Žudnja je priželjkivanje za budućnost, i to treba razumeti.

Ljudi koji ne uživaju svoje živote u sadašnjosti imaju čežnju za životom u budućnosti. To je odlaganje. Oni kažu: "Mi ne možemo uživati danas, stoga uživaćemo sutra." Oni kažu: "Odmah ovog trenutka ne možemo slaviti, stoga dajte da bude sutra, tako da možemo slaviti." Budućnost se javlja iz vaše bede, ne iz vašeg proslavljanja. Zaista, osoba koja slavi nema budućnost; ona živi u ovom trenutku, ona živi u potpunosti. Iz tog totalnog življenja nastaje sledeći trenutak, ali to nije ni iz kakve žudnje. Naravno, kada izvan slavljenja nastupi sledeći trenutak, on ima veću mogućnost da vas blagoslovi. Kada iz slavljenja budućnost nastane, ona nastavlja da postaje sve bogatija. Dolazi trenutak kada je trenutak tako totalan, tako celovit, da vreme potpuno iščezava.

Vreme je potreba jadnog uma. Vreme je kreacija bede. Ako ste srećni, ne postoji vreme - vreme iščezava.

Posmatrajte to... iz druge dimenzije; jeste li zapazili da, kad god ste jadni, vreme se kreće vrlo sporo? Neko umire, neko koga volite, neko za koga bi želeli da bude živ, a vi sedite sa strane. Čitave noći sedite pored postelje, a noć izgleda kao večnost. Izgleda da se uopšte

neće završiti, traje i traje. Sat na zidu izgleda kao da se kreće vrlo, vrlo sporo. U jadu, vreme se kreće sporo. Kada ste srećni - vi ste s voljenim, svojim prijateljem, negujete taj trenutak - vreme ide brzo. Čitava noć je prošla, a izgledalo je kao da je bila samo nekoliko trenutaka ili nekoliko minuta. Zašto se to događa? Zato što sat na zidu ne mari da li ste vi srećni ili nesrećni; on se kreće sam za sebe, nikada ne ide sporo, nikada ne ide brzo s vašim raspoloženjima. Uvek se kreće istim korakom, ali vaša interpretacija se razlikuje. U patnji vreme postaje veće, u sreći vreme postaje manje. Kada je neko u blaženom raspoloženju, vreme jednostavno nestaje.

Hrišćanstvo kaže da kada ste bačeni u pakao, pakao će biti večan, beskrajn. Bertrand Rasel je napisao knjigu, "*Why I am not Christian*" - on daje mnogo razloga (zašto nije hrišćanin). Jedan od njih je ovaj: "Koji god greh da sam počinio, nemoguće je pomisliti da večna kazna može biti pravedna. Ja sam možda počinio mnogo grehova. Vi me bacite u pakao za pedeset godina, sto godina, pedeset života, sto života, ali večna kazna ne može biti pravedna." Večna kazna mi izgleda jednostavno nepravedna, a hrišćanstvo veruje samo u jedan život. Kako čovek može počiniti toliko mnogo grehova u jednom životu, u životu od samo šezdeset ili sedamdeset godina, tako da zavredi da bude kažnjen za večnost? To jednostavno izgleda apsurdno! Rasel kaže: "Kakve god grehove da sam učinio, i šta god da sam mislio još da učinim; ako ispovedim sve svoje grehe, učinjene, neučinjene, sanjane, onda me takođe najstroži sudija ne može poslati u zatvor više od pet godina."

I on je u pravu, ali je propustio poentu. Hrišćanska ideologija nije bila sposobna da odgovori. Pakao je večan ne zato što je on večan, nego zato što je to najveća beda - vreme se ne kreće. Ono izgleda da je večno. Ako u blaženstvu vreme iščezava, onda u najdubljem jadu, koji je pakao, vreme se produžava tako polako, kao da se uopšte ne kreće. Jedan trenutak pakla je večan. Vama se čini da se ne okončava, nema kraja, ne svršava se.

Teorija večnog pakla je lepa, vrlo psihološka. Ona jednostavno pokazuje da vreme zavisi od uma; vreme je pojava orjentisana na um. Vi ste u bedi, postoji vreme; vi ste srećni, ne postoji vreme. Čežnja za životom je čežnja za više vremena. Ona pokazuje da šta god da ste stekli nije dovoljno, još niste zadovoljni. "Daj mi više vremena tako da mogu biti zadovoljan, jer sve moje želje još nisu ispunjene." Tome nastavlja da se moli čovek koji žudi za životom: "Gospode, daj mi više vremena, jer sve moje želje još postoje. Ništa nije ispunjeno, ja nisam zadovoljan, nisam zasićen, a vreme brzo teče. Daj mi više vremena." Ovo je značenje žudnje za životom: žudnja za više vremena.

Šta vi podrazumevate da je život? Život podrazumeva više vremena u budućnosti. Šta podrazumevate da je smrt? Smrt znači da nema budućnosti. Ako smrt nastupi baš sada, budućnost je okončana, vreme je svršeno. Zbog toga se vi bojite smrti, jer vam neće dati prostor, a sve vaše želje su neispunjene. Patanjđali nije protiv života. U stvari, zato što nije protiv života, on je protiv žudnje za životom. Ako živite život do njegove totalnosti, uživajte ga u njegovoj najdubljoj mogućnosti, dozvoljavate mu da se dogodi, onda neće biti žudnje za životom.

Budite više osetljivi, životni, svesni, i onda nećete čeznuti za više vremena. U stvari, za čoveka koji je prezasićen životom, smrt izgleda kao odmor, veliko opuštanje, ne okončanje života. On se ne boji nje, on je prima gostoljubivo; iživljen je sasvim bogat život, onda smrt dolazi u noći, kao noć. Celog dana ste radili, sada pripremate krevet i odlazite na odmor.

Ima ljudi koji se noću boje. Imao sam običaj u Kalkuti da boravim kod vrlo bogatog čoveka koji se plašio noći kao što se ljudi boje smrti. Nije mogao da spava, a nije mogao da spava jer se odmarao čitavog dana. Kako je onda mogao očekivati spavanje? Bio je bogat, imao je sve, stoga nije radio ništa. Samo siromašni ljudi hodaju na svojim nogama, samo siromašni ljudi rade stvari.

Kami¹¹¹ je negde napisao da će u budućnosti doći vreme, kada će ljudi zaista biti tako bogati da neće čak ni voleti. Oni će poslati svoje sluge da to urade. U stvari bogatom čoveku neće trebati. Zašto se brinuti za sav taj napor? Možete poslati slugu. To rade bogati ljudi; sluge treba poslati da žive život, a oni da se odmaraju.

¹¹¹ Albert Camus.

Kada se odmarate celog dana, kako možete spavati tokom noći? Nije stvorena potreba. Čovek radi celog dana, živi, i do večeri je spreman da padne u zaborav, u mrak. Isto se dešava ako ste živeli pravi život, autentičan život. Ako ste ga zaista živeli, smrt je odmor. Veče dolazi, noć pada, i vi ste spremni; legnete i čekate. Kada živite ispravno ne tražite više života jer više već postoji, više nego što možete tražiti je već prisutno, više nego što možete zamisliti već vam je dato. Ako živite svakog trenutka do njegovog potpunog intenziteta, uvek ste spremni da umrete.

Ako meni smrt dođe baš sada, ja sam spreman, jer ništa nije nepotpuno. Ja nisam ništa odlagao niti zapostavljao. Ujutru bih se okupao i uživao u tome. Uopšte ništa nisam odlagao za budućnost, tako ako smrt dođe ne postoji problem. Smrt može doći i uzeti me upravo sada. Neće biti čak ni neznatne ideje o budućnosti, jer ništa nije nepotpuno.

A vi? Sve je nepotpuno. Čak ni jutarnje kupanje ne možete dobro obaviti, jer morate doći da slušate mene; i onda nastavljate da propuštate. Ako ovo propuštanje postane navika, i to postane uobičajeno, onda ćete propustiti moj govor takođe, jer ste isti čovek koji je propustio jutarnje kupanje, ko je propustio jutarnji čaj, koji je nekako završio to ali je ostalo nepotpuno. To lebdi oko vaše glave. Sve što ste ostavili nepotpuno, još je slično zujanju pčela oko vas. Sada ovo postaje navika. Vi ćete slušati mene, ali nećete biti spremni da odete u kancelariju, radionicu, ili tržnicu; vi ste se već udaljili. Samo fizički sedite ovde. Vaš um se premestio u budućnost. Nikada nećete biti nigde. Gde god da ste, već se krećete negde drugde. Ovaj nepotpuni život stvara žudnju za životom. Morate da završite mnoge stvari. Kako možete priuštiti sebi da umrete baš ovog trenutka. Ja mogu priuštiti to sebi, ja mogu uživati - sve je potpuno, savršeno. Zapamtite ovo, Patanjđali, Buddha, Isus - niko nije protiv života. Oni su za život, za sve forme života, ali su protiv žudnje za životom, jer žudnja za životom je simptom čoveka koji je propuštao život.

Drugo pitanje:

Mnogi egzistencijalni mislioci sa Zapada - Sartr, Kami itd. - došli su do razumevanja frustracije, beznadežnosti i besmislenosti života, ali nisu upoznali ekstazu Patanjđalija. Zašto? Šta nedostaje? Šta bi Patanjđali imao da kaže Zapadu o tom pitanju?

Da, nekoliko stvari nedostaje na Zapadu, koje nisu nedostajale Buddhi u Indiji. Buddha je takođe dospeo do tačke gde i Sartr: egzistencijalna beznadežnost, muka, osećanje da je sve beskorisno, da je život besmislen. Međutim, kada je Buddha dospeo do ove tačke, da je sve besmisleno, postojao je jedan zračak u Indiji, jedna povoljna prilika; to nije bio kraj puta. U stvari to je bio samo kraj jednog puta, ali se drugi odmah otvorio; zatvaranje jednih vrata, ali otvaranje drugih.

Ovo je razlika između kulture koja je duhovna i kulture koja je materijalistička. Materijalista kaže: "Ovo je sve; nema ničega sem toga u životu." Materijalista kaže da sve što vidite, jeste sve što je realnost. Ako to postane beznačajno, onda nema otvorenih vrata. Duhovnost kaže: "To nije sve, vidljivo nije sve, opipljivo nije sve." Kada se ovo okonča, odjednom se nova vrata otvaraju, i to nije kraj. Kada se ovo okonča, to je samo početak druge dimenzije.

Ovo je jedina razlika između materijalističke koncepcije života i duhovne koncepcije života - razlika u pogledima na život. Buddha se rodio unutar duhovnog pogleda na život. On je takođe shvatio besmislenost svega što činimo, jer smrt postoji i smrt će okončati sve, stoga u čemu je poenta činjenja ili ne činjenja? Bilo da vi nešto činite ili ne činite, smrt dolazi i okončava sve. Bilo da volite ili ne, starost dolazi i vi postajete razvalina, skelet. Bilo da živite siromašan život ili bogat, smrt uništava oba; ona ne mari ko ste vi. Možda ste bili svetac, možda ste bili grešnik - za smrt to ne čini razliku. Smrt je apsolutni komunista; svakog tretira jednako. Oboje, i svetac i grešnik padaju u prašinu. Buddha je shvatio to, ali je duhovni pogled na život postojao, životna sredina je bila drugačija.

Pričao sam vam priču o Buddhi. Videvši starog čoveka, shvatio je da je mladost samo prolazna faza, trenutna pojava; talas u okeanu koji se uzdiže i pada, ništa od trajnosti nema u njemu, ništa večnog nema u njemu; baš kao san, mehur spreman da se rasprsne svakog

trenutka. Onda je video nošenje mrtvog čoveka. Tu bi se priča zaustavila na Zapadu. Ali u indijskoj priči, posle mrtvog čoveka on vidi *sannyasina* - to su vrata. Onda je on pitao svog konjušara: "Ko je taj čovek, i zašto je on u oker odeći? Šta mu se dogodilo? Koje je vrste taj čovek?" Konjušar je odgovorio: "Ovaj čovek je takođe shvatio da život vodi do smrti, a on je u potrazi za životom koji je besmrtn."

To je bilo životno okruženje; život se ne okončava sa smrću. Buddhina priča pokazuje da je posle viđenja smrti, kada se život oseća besmislenim, odjednom nastala nova dimenzija, nova vizija - *sannyasa*; napor da se prodre u dublju misteriju života, da se prodre dublje u vidljivo i dosegne nevidljivo, da se prodre u materiju tako duboko da materija nestane a vi dospete do osnovne realnosti, realnosti duhovne energije, do *brahmana*. Kod Sartra, Kamija, Hajdegera, priča se završava sa mrtvim čovekom. *Sannyasin* nedostaje, to je karika koja nedostaje.

Ako možete razumeti mene, to je ono šta ja radim: stvaram tako mnogo *sannyasina*, šaljem ih u čitav svet, tako da gde god ima čoveka koji dođe do razumevanja, kao Sartr, da je život besmislen, *sannyasin* mora biti tu da se sledi, da daje novu viziju da se život ne završava smrću. Faza se završava, ali ne i sam život.

U stvari život započinje samo kada smrt dođe, jer smrt okončava samo vaše telo, ne vaše unutarne postojanje. Život tela je samo deo, i to vrlo periferan, površni deo.

Na Zapadu, materijalizam je postao svetsko gledište. Čak su i takozvani religiozni ljudi na Zapadu svi materijalisti. Oni možda idu u crkvu, možda veruju u hrišćanstvo, ali njihova vera nije duboka, šta više vrlo je površna. To je društvena formalnost. Čovek mora ići u crkvu nedeljom; to je stvar koji treba da obavi, prava stvar da se uradi da bi se ostao "ispravnim čovekom" po mišljenju drugih. Vi ste ispravni ljudi koji rade ispravne stvari - društvena formalnost. Međutim unutra, svako je postao materijalista.

Materijalističko gledište na svet kaže da se sa smrću sve završava. Ako je to istina, onda ne postoji mogućnost za neki preobražaj. A ako se sve završava smrću, onda nema smisla u nastavljanju sa životom. Onda je samoubistvo ispravan odgovor.

Jednostavno, divno je videti da Sartr nastavlja da živi. Odavno bi izvršio samoubistvo da je stvarno shvatio da je život besmislen; u čemu je onda stvar? Ili je on to tako shvatio, ili se još nada suprotnom tome, i nije to tako shvatio. U čemu je poenta da se svakodnevno nosi cela stvar, od ustajanja iz kreveta? Ako ste zaista osetili da je život besmislen, kako možete ustati iz kreveta sledećeg jutra, za šta? Da opet ponavljate istu staru besmislicu? Besmisleno. Zašto uopšte treba da dišete?

Ovo je moje razumevanje: ako ste stvarno shvatili da je život besmislen, disanje će se odmah zaustaviti. U čemu je poenta? Izgubićete interes za disanje, nećete ulagati nikakav napor. Međutim Sartr je nastavio da živi i živi, i radi milione stvari. Besmislenost nije zaista prodrla vrlo duboko. To je filozofija; još ne život, nije još intiman unutarnji događaj, samo filozofija. Inače, Istok je otvoren; zašto Sartr nije došao? Istok kaže: "Život je besmislen, ali vrata se onda otvaraju." Onda dopustite mu da dođe na Istok i pokuša da nađe vrata.

Ne samo da je to neko rekao, skoro za deset hiljada godina mnogi su shvatili ovu stvar, i vi ne možete zavaravati sebe oko toga. Buddha je živeo četrdeset godina u ekstazi bez i jednog jedinog trenutka jada. Kako se možete pretvarati? Kako možete živeti četrdeset godina delujući kao da ste ekstatični? A koja je poenta delovanja? I ne samo jedan Buddha, hiljade Buddha su rođeni na Istoku, i živeli su najblaženije živote bez javljanja i jednog jedinog talasa bede.

Ono što Patanjđali kaže nije filozofija, to je ostvarena činjenica, to je jedno iskustvo. Sartr nije dovoljno hrabar, inače imao bi dve alternative: ili da izvrši samoubistvo, bivajući veran svojoj filozofiji, ili da traži način za život, novi život. Na oba puta vi napuštate staro. Zbog toga ja insistiram da kad god osoba dođe do tačke samoubistva, samo onda se otvaraju vrata. Postoje dve alternative: samoubistvo ili vlastita transformacija.

Sartr nije hrabar. On govori o hrabrosti, iskrenosti, autentičnosti, ali nije nijedno od toga. Ako ste autentični, onda ili izvršite samoubistvo, ili tražite put izlaska iz bede. Ako je beda krajnja i totalna, onda zbog čega nastavljate da živite? Stoga budite iskreni prema vašoj

filozofiji. Izgleda da su ovo očajanje, tuga i besmislenost, takođe verbalni, logični, ali ne egzistencijalni.

Moje osećanje je da egzistencijalizam na Zapadu nije zaista egzistencijalan; opet je to filozofija. Da se bude egzistencijalista znači da mora postojati osećanje, ne mišljenje. Sartr može biti veliki mislilac - on to jeste, ali nije osetio stvar, nije živeo to. Ako živite očajanje, vi ste prinuđeni da dođete do tačke gde nešto mora da se učini, radikalno da se učini, odmah da se učini. Preobražaj postaje hitan, postaje jedina vaša briga. Takođe imate pitanje šta nedostaje. Pogled na svet, duhovni pogled na svet nedostaje na Zapadu. Inače mnogo Buddha se može roditi. Sezona je sazrela - očajanje, besmislenost se oseća; to je u vazduhu. Društvo je postiglo izobilje, a osnova toga nedostaje. Novca ima, moći ima, a duboko dole se čovek oseća potpuno nemoćnim. Situacija je sazrela, ali pogled na svet nedostaje.

Idite na Zapad i prenesite poruku. Širite reč i duhovni pogled na svet, tako da oni koji su došli do kraja svojih putovanja u ovom životu, ne treba da osećaju da je to kraj - nova vrata se otvaraju. Život je večan. Mnogo puta ćete osetiti da se sve završilo, a iznenada nešto opet započinje. Nedostaje duhovni pogled na svet. Jednom kada je taj pogled na svet tu, mnogi će započeti da se kreću u tome.

Nevolja je što se mnogi takozvani duhovni učitelji sa Istoka kreću na Zapadu, a oni su veći materijalisti nego vi. Oni su tu jednostavno zbog novca. Oni vam ne mogu dati duhovni pogled na svet. Oni su trgovci. Našli su tržište jer vreme je sazrelo.

Oni priželjkuju nešto ne znajući šta. Ljudi su okončali sa takozvanim životom, frustrirani, spremni da načine skok u nešto nepoznato, još nedoživljeno. Tržište je zaista za ljude da eksploatišu, a ima mnogo trgovaca sa Istoka. Oni se mogu zvati Maharišijima, to ne čini razliku. Mnogo trgovaca, prodavaca se kreće na Zapadu. Oni su upravo tu radi novca.

Kod pravog majstora morate doći kod njega, morate ga tražiti, morate uložiti napore. Pravi majstor ne može otići na Zapad, jer odlaskom čitava poenta će biti izgubljena; Zapad mora da dođe kod njega. Lakše će biti zapadnjacima da dođu na Istok, da budu tamo u atmosferi duhovnog majstora, a onda da odnesu natrag poruku - jer vi nećete biti materijalista ako odete i širite novosti na Zapadu. Vi nećete biti materijalista jer ste to bili dovoljno, završili ste sa tim.

Kada siromašni ljudi sa Istoka odu na Zapad, naravno oni započinju da prikupljaju novac. To je jednostavno. Istok je siromašan, i sada ne čezne za duhovnošću, priželjkuje više novca, više materijalnih aparata, više inženjerstva i atomske nauke. Čak i ako bi Buddha trebao da se rodi niko o njemu ne bi govorio na Istoku, nego o maloj igrački "sputnik" koju je lansirala India i cela zemlja je bila luda od sreće. Kakva glupost! Mala atomska eksplozija, i Indija je osetila veliku sreću i ponos, jer je postala peta atomska sila.

Istok je siromašan, i sada razmišlja u terminima materije. Siroti um uvek razmišlja o materiji, i svemu što materija može dati. Istok nije u potrazi za duhovnošću. Zapad je bogat i sada je spreman da traga.

Inače gde god postoji majstor, čovek mora da ga traži. Samo kroz traganja se događaju mnoge stvari. Ako vam ja dođem, vi me nećete ni primetiti. Ako ja dođem i kucam na vaša vrata, mislićete da sam došao nešto da tražim od vas; to će dovesti do zatvaranja vašeg srca. Ne, neću doći kod vaše kuće niti kucati. Čekaću na vas da dođete i pokucate, i ne samo da pokucate, ja ću vas takođe prisiliti da čekate - jer to je jedini način da vaše srce može biti otvoreno.

Ja ne znam šta bi Patanjđali rekao Zapadu. Kako mogu znati? Patanjđali je Patanjđali; ja nisam Patanjđali. Ovo je ono što bih ja želeo da kažem: Zapad je došao do tačke gde će se dogoditi ili samoubistvo ili duhovna revolucija. Ovo su jedine dve alternative. Ne kažem to samo za individualne ljude, za pojedine osobe. Tako je to za Zapad kao celinu. Ili će Zapad izvršiti samoubistvo kroz nuklearni rat, za koji se priprema, ili će biti duhovnog buđenja. A vremena nije mnogo preostalo. Tokom ovog veka, za još dvadeset pet godina, ili će Zapad izvršiti samoubistvo ili će upoznati najveće duhovno buđenje koje se ikada dogodilo u ljudskoj istoriji. Mnogo toga je u pitanju.

Ljudi mi dođu i kažu: "Vi nastavljate da dajete *sannyas*, bez razmatranja da li je osoba vredna ili ne." Odgovaram im da je vreme kratko, i da ne brinem o tome. Ako predam *sannyas* pedeset hiljada ljudi, a samo petnaest se prokažu pravim, to će biti dovoljno.

Na Zapadu su nam potrebni *sannyasini*. Priča je došla do mesta gde se nosi mrtav čovek. Sada *sannyasin* mora da se pojavi na Zapadu. I *sannyasin* mora da bude zapadnjak, a ne istočnjak, jer istočni *sanjasin* će ubrzo postati žrtva, pre ili kasnije, svega što mu možete dati. On će početi da prodaje; postaće prodavac jer je došao sa izgladnelog Istoka. Novac je njegov bog.

Sannyasin treba da bude zapadnjak; čovek koji je ponikao iz korena Zapada, koji shvata besmislenost života, koji shvata frustraciju sveg napora prema materijalizmu, koji shvata jalovost Marksizma, komunizma, i svih materijalističkih filozofija. Frustracija je sada u krvi Zapadnog čoveka, u samim kostima.

Zbog toga sam ja veoma zainteresovan da načinim što više zapadnih ljudi *sannyasinima* i pošaljem ih natrag kući. Mnogi Sartri čekaju tamo. Oni su videli smrt. Oni očekuju da vide oker odore, a sa oker odorom, ekstazu koja sledi.

Treće pitanje:

Buddha živi sa najvišom senzitivnošću i tako uživa u svim telesnim potrebama. Nije li seks takođe telesna potreba? Zašto ona onda iščezava u Buddhi?

Mnoge stvari se moraju razumeti. Prvo, seks nije obična potreba, kao hrana. Ona je neobična, izuzetna. Ako vam se ne da hrana, vi ćete umreti, telo će umreti, inače bez seksa možete živeti. Ako vam se ne da vazduh, umrećete za nekoliko sekundi, ali bez seksa možete živeti čitavog svog života.

Ovo je prva razlika, a zbog čega je to tako? Jer seks u osnovi nije potreba individue, to je potreba ljudske vrste. Vrsta će izumreti, ali vi nećete umreti. Ljudi će izumreti; to nije pojedinac, nego kolektiv. Seks je potreba vrste, ne individualna. Ako svako postane *brahmachari*, u celibatu, onda će čovečanstvo iščeznuti, ali vi ćete živeti. Vi ćete živeti sedamdeset godina, možda čak i više, jer ćete uštedeti mnogo energije. Čovek koji će živeti sedamdeset godina, može biti sposoban da živi i sto godina bez seksa, jer će njegove energije biti konzervirane. Ali će vrsta izumreti bez seksa.

Ovo je prva razlika: hrana je potrebna za vas, seks je potreban za druge. Seks je potreban da dođu buduće generacije. Vi ste već došli, stoga nema problema. Vašim roditeljima je trebao seks da biste vi došli. Da su ostali u celibatu, vi ne biste bili ovde, ali oni bi živeli, za njih ne bi bilo problema. Oni bi živeli čak i bolje, jer im vi stvarate mnogo nevolja.

Zbog toga je priroda dala tako duboku hipnozu u vezi seksa, inače na drugi način bi čovečanstvo iščezlo. Priroda vas je učinila sasvim opsednutim seksom - ona vas prisiljava. Pokušavate da izbegnete klopku, a osećate se uhvaćenim - šta god da radite, gde god da idete, seks vas sledi. Priroda ne može priuštiti to sebi. Inače, seks je sam po sebi jedan tako ružan čin, da ako bi vam se dopustila sloboda, onda mislim da ga niko ne bi izabrao. To je iznuđeno.

Jeste li ikada mislili o sebi kako se sparujete? Kako je to ružno! Zbog toga se ljudi skrivaju; oni žele privatnost tako da ih niko ne gleda. Ali samo zamislite, zamislite sebe kako se sparujete. Cela stvar izgleda tako besmislena, neozbiljna. Šta radite? Da nije bilo u vama spopadanja, opsesije da radite to, niko to ne bi radio. Međutim, priroda ne može dopustiti sebi da vas pusti da to ne radite, stoga vam je dala jaku unutrašnju hipnozu vezano za to. Ona nije hemijska, nego je hormonalna. U toku krvi plove posebni hormoni koji vas prisiljavaju.

Dakle, biolozi kažu da ako bi se ovi hormoni mogli izvaditi iz vas, seks će iščeznuti. Mogu vam se dati injekcije od ovih hormona, i seks postaje vrlo snažan. Čak i starom čoveku od sedamdeset ili osamdeset godina, čije telo više nije sposobno da se pokreće u seksu, ako se ubrizgaju hormoni on će započeti da se ponaša kao neozbiljan mladi čovek. Započeće da juri žene. On to ne radi, nego hormonalni hemijski sistem u telu.

Kada se dete rodi hormoni nisu sazreli; trebaće im vreme da sazru. Ono će biti sposobno za seksualni impuls oko četrnaeste godine. Do tog vremena nema problema.

Seksualni hormoni postaju zreli, žlezde postaju spremne. Odjednom u četrnaestoj, oni eksplodiraju i dete poludi. Ne može razumeti šta se dešava.

Doba od četrnaeste do osamnaeste je jedno od najopasnijih, najmučnijih. Dete ne može shvatiti: "Šta se događa?" Nešto ga je zaposednulo. Ono je posednuto! Priroda ga je zaposela - sada ste spremni, sada je telo spremno, sada vas priroda prisiljava se umnožavate. Bude se fantazije, snovi; ne možete pobeći. Gde god pogledate, ako ste muškarac možete videti samo žene, ako ste žena samo muškarce. To je neka vrsta ludila. Naravno, priroda mora da stvori to, inače na drugi način ne bi bilo reprodukcije.

Vaš individualni život nije doveden u pitanje ako budete u celibatu. Ne, ništa nije dovedeno u pitanje. Nasuprot tome, vi ćete živeti mnogo dublje, mnogo lakše jer energija će biti konzervirana.

Zbog toga su na Istoku ljudi otkrili ovo: otkrili su da seks pre donosi smrt. Stoga oni koji su želeli da žive duže, iz svojih vlastitih razloga, potpuno su odbacili seks. Na primer, *hatha yogini* koji žele da žive duže jer imaju vrlo polagane metode kretanja, metode volovskih kola - treba im vrlo dugo vreme da ih završe, treba im dug život da okončaju svoju *yogu*, da dođu do konačnog prosvetljenja - oni su potpuno napustili seks. A kako su ga odbacili? Stvorili su specijalne položaje koji menjaju hormonalni tok u telu. Stvorili su određene telesne vežbe, u kojima se sperma ponovo apsorbuje u krvi. Oni su činili silne stvari sa telom; čak i izbačeno seme mogli su ponovo da apsorbuju u telo.

Stvorili su mnoge metode da apsorbuju seksualnu energiju, jer seksualna energija je životna energija; dete se rađa iz nje. Ako možete apsorbovati energiju natrag u svoj vlastiti sistem, bićete vrlo, vrlo jaki. Možete živeti duže. U stvari, starost može jednostavno biti odbačena. Možete biti mladi do samog kraja.

Postoje razlike. Hrana je individualna potreba. Ako je zaustavite vi ćete umreti. Seks nije individualna potreba, to je opsednutost. Ako je možete zaustaviti, mnogo ćete zadobiti iz toga. Inače zaustavljanje može biti tri vrste: možete prigušiti želju, to neće pomoći - vaša seksualna energija će postati razvratna. Zbog toga ja kažem da je bolje biti prirodan nego biti razvratan. Đainski monasi, budistički monasi, hrišćanski, katolički monasi, devedeset procenata praktikuju masturbaciju ili su homoseksualni. To mora biti tako, jer gde će energija ići? A oni su je samo potiskivali, nisu transformisali hormonalni sistem, hemiju tela. Ne znaju šta da rade, jednostavno potiskuju. Potiskivanje postaje perverzija. Ja sam protiv metoda prvog tipa, bolje je biti prirodan, nego biti razvratan, jer perverzija je padanje niže od prirode, nije odlaženje izvan (nje). Onda postoji drugi tip, koji pokušava da promeni hormonalni sistem tela; *hatha yogini*, *yoga asane*. Ima mnogo načina da se promeni hemija tela. Drugi metod je bolji od prvog, ali ja im još nisam blagonaklon. Zašto? Jer ako promenite telo, niste vi promenjeni. Jedan impotentan čovek je u celibatu, ali to je beskorisno. Kroz metode *hatha yoge* vi ćete postati impotentni; hormoni tu neće delovati, ili će žlezde biti oštećene i ne mogu da funkcionišu, ali to nije duhovni rast. Vi ste uništili mehanizam, a niste otišli izvan toga.

Ovo takođe može dovesti do drugih problema u životu. Postaćete uplašeni od mnogih stvari. Plašićete se žene, jer onog trenutka kada ona priđe bliže, vaša promenjena hemija će opet uzeti svoj stari obrazac, stari tok. Žena ima određenu energiju, žensku energiju, koja je magnetska i menja vašu telesnu energiju. Stoga se *hatha yogini* plaše žena. Oni su pobjegli u pećine na Himalajima. Strah nije dobra stvar, ako ste uplašeni, vi ste u tome. To je kao kada čovek postane slep, tako da ne može videti žene, ali to neće mnogo pomoći.

Treći tip metode je da se postane više svestan. Ne menjajte telo; kakvo jeste ono je dobro. Pustite ga da ostane prirodno; vi postanite više svesni. Šta god da se dogodi u umu i u telu, postanite svesni. Na grubim i suptilnim slojevima postanite više i više svesni. Samo bivajući svesni, bivajući svedok, uzdižete se više i više - i dolazi trenutak kada baš zbog vaše visine, baš zbog vrhunca vaše svesnosti, dolina ostaje tu, ali vi niste više deo doline, vi ste nadišli (transcendirali) to. Telo ostaje seksualno, ali vi niste tu da sarađujete s njim. Telo ostaje apsolutno prirodno, ali vi ste otišli izvan njega. Ono ne može funkcionisati bez vaše kooperacije. Ovo se dogodilo u Buddhi.

Reč *buddha* znači onaj ko se probudio. To ne pripada samo Gautami Buddhi. "*Buddha*" nije lično ime, to je kvalitet postojanja. Hrist je Buddha, Krišna je Buddha, a hiljade

Buddha je postojalo. To je kvalitet postojanja - a šta je kvalitet? To je svesnost, svest. Plamen svesti ide više i više, i trenutak dolazi, kada je telo tu, potpuno delotvorno i prirodno, osetljivo, senzualno, živo, ali vaše saradnje nema. Vi ste sada svedok, ne činilac - seks nestaje.

Hrana neće nestati; čak i Buddhi će trebati hrana jer je to lična potreba, nije samo društvena potreba ili potreba vrste.¹¹² Spavanje neće nestati, to je lična potreba. Sve što je lična potreba biće tu, sve što pripada biološkim interesima vrste neće - a ovo iščezavanje ima svoju vlastitu lepotu.

Ako pogledate u *hatha yogina* videćete obogaljeno biće. Ne možete videti da nikakva čar, niti lepota, dolazi s njegovog lica. On je uništio svoju hemiju, on nije lep. Ako vidite uzdržanog monaha, on će biti još ružniji, jer iz njegovih očiju i lica možete videti sve vrste žudnje, kako nastaju svuda oko. On će oko sebe imati ružnu i prljavu seksualnu atmosferu. Prirodan čovek je bolji; barem je prirodan. Međutim, razvratan čovek je bolestan i stvara bolest svuda oko sebe.

Ja sam u korist trećeg, ali u međuvremenu ostanite prirodni. Nije potrebno da gušite niti ukidate, nije potrebno da probate nikakve metode da obogaljujete telo - nema potrebe. Budite prirodni i nastavite da radite na svom buddhinstvu. Budite prirodni i postanite sve više i više budni, pažljivi i svesni. Doći će trenutak kada seks jednostavno nestaje. Kada on nestane sam od sebe, ostavlja za sobom takav sjaj, takvu milost, takvu lepotu. Ne prisiljavajte ga da nestane inače će ostaviti za sobom mnoge rane, i uvek ćete ostati sa tim ranama. Dopustite mu da ode sam od sebe. Jednostavno budite posmatrači, ne budite u žurbi. Priroda je dobra, priroda je lepa: budite prirodni. Dok ne postanete natprirodni, ne borite se sa prirodom. Dopustite da ono što je više od prirode uđe unutra. A to je moje stanovište u vezi svega: ne borite se s nižim, molite se za više. Radite za više i pustite da niže ostane netaknuto. Ako započnete da se borite sa nižim moraćete da ostanete tu sa nižim; ne možete se pomeriti odatle. Budite prirodni tako da vas priroda ne ometa, i ostavljeni sami da se uzdignete više. Molite se za više, meditirajte za više, nastojte za višim, a ostavite prirodu kakva jeste. Ubrzo će natprirodno nastati. Iz prirode dolazi natprirodno, a onda je tu milost, onda postoji lepota, onda ima neuporedivog blaženstva.

Gledano iz druge dimenzije biće dobro za vas da znate: seks pripada telu, ljubav pripada suptilnom telu, molitva pripada središtu, samoj osnovi vašeg bića. Seks pripada periferiji, molitva pripada centru, a između središta i periferije je ljubav. Buddha je molitveno saučešće; on je dosegao do središta. Pre nego što stignete do centra, upravo krećući se od periferije prema središtu, bićete puni ljubavi, u vrlo, vrlo dubokoj ljubavi. Na periferiji vi ćete biti pohotni, bićete senzualni. A to je ista energija. Na periferiji je seks potreban, između periferije i centra ljubav je potrebna. Energija je ista, ali vi ste se promenili, stoga potreba se menja. U centru je potrebna molitva, saučešće - energija je ista. Stoga Buddha nije gladovao za seksom; ista energija je postala saučešće. Čovek ljubavi ne gladije za seksom, ista energija je postala ljubav. Stoga pitanje potreba mora da se razume.

Potreba postoji u telu, ali ako se pomerite iz tela, dublje, potreba se menja. Potreba sledi vas. Ako ste ispunjeni previše sa seksualnim likovima, fantazijom, to pokazuje da postojite na periferiji. Maknite se odatle. Nastavljate da radite na periferiji. Milionima života vi ste radili tamo i potreba treba da bude zadovoljena. Ona se ne može zadovoljiti. Nijedna potreba ne može se zadovoljiti - zapamtite to. Vi jedete; posle osam sati, šest sati, opet ste gladni. Nijedna potreba se ne može zadovoljiti. To je prolazno zadovoljenje. Vi imate seks - posle nekoliko sati opet ste spremni. Potrebe ne mogu biti zadovoljene jer se one kreću u krugu.

Krećite se iznad od svojih potreba. Ne kažem da se borite sa potrebama; dozvolite im, uživajte u njima dok su tu. Zašto da se borite - uživajte. Ne stvarajte krivicu, jer što više krivice stvarate, više je suzbijanja, gušenja, više ćete imati teškoće da se pokrenete odatle.

¹¹² Osho ovde malo greši jer verovatno nije upoznat sa efektima solarne joge. Prosvetljeni ljudi mogu da žive bez hrane. Hrana je stoga društvena potreba ili potreba održanja vrste, a ne toliko individualna potreba. Zapravo, ona je onoliko individualna potreba koliko je ta individua identifikovana sa biološkim potrebama koje važe za vrstu, slično kao sa seksom.

Uživajte to dok ste tu. Ako volite, imajte seks, uživajte u tome. Ne osećajte krivicu, ne osećajte se grešnikom. Grešite kako valja! Ako grešite barem budite efikasni.

Sećam se Lutera. Pecca Fortiler, njegov sledbenik, pitao je Lutera: "Šta da radim, ne mogu prestati da grešim." Luter je odgovorio: "Sagrešuj revnosnije." Apsolutno ispravno. Nikada nisam osećao veliku simpatiju prema Luterovim mislima, ali u vezi ovoga apsolutno se slažem s njim; grešite jače, revnosnije. Ako se ne možete zaustaviti, zašto da se brinete. Grešite revnosnije, jer samo je u krajnosti moguća transformacija. Nepreduzumljivi, mlaki ljudi nikada se ne preobražavaju.

Nikada ne budite mlaki. To je jedina glupost koju možete nastavljati da činite. Jer kada ključate na sto posto,¹¹³ samo tada se isparavanje dešava. Mlaki, možete ostati bez poleta za mnogo, mnogo života i ništa se neće dogoditi. Krećite se do ekstrema. Ako ste u seksu, krećite se u njemu potpuno. Ne stvarajte nikakav konflikt, ne uskraćujte ništa. U međuvremenu nastavite da radite. Pustite da seks bude prisutan tu sam od sebe. Vi nastavite da radite za svesnost. Meditirajte više i više i ubrzo ćete videti da se ista energija menja, preobražava.

Kada se vi promenite, energija se menja, jer energija pripada vama. Kada se vaše gledište menja, energija mora da promeni svoj nivo. Kada se vaša ravan postojanja promeni, onda energija mora da sledi vas. To je vaša energija.

Kada se krećete prema središtu, ubrzo, odjednom ćete iznenada shvatiti da seks nestaje a ljubav zadobija snagu. Postajete sve više i više puni ljubavi. Sada ljubav nije požuda. Ljubav nije kao vatra, ona je kao hladna svetlost. Seks je vatren, to je vatra. On je kao sunce. Ljubav je kao hladan mesec; daje vam svetlost, ali hladnu, smirenu. Mir prožima ljubav. Onda, seks će uskoro postati više udaljen, jedva primetan a ista energija će se kretati u telu. Vi se nećete osećati izgladneli. Pre, nasuprot tome, osetićete se više ispunjeno, jer ljubav više ispunjava. To je najviša forma seksa i svaki put kada odete više, osećate se više ispunjeni, jer više forme su više suptilne energije. One nisu grube, one su više suptilne. One ispunjavaju, one vam daju više. Onda nastavljate da se uzdižete u svesnosti. Dolazi dan kada ste odjednom ukorenjeni u središtu, usredsređeni. Sada ljubav takođe preuzima novu dimenziju; ona postaje samilost i saosećanje.

Kakva je razlika? U seksu se vi bavite sa sobom, uopšte se ne bavite s drugim. Jednostavno koristite drugog.¹¹⁴ Zbog toga se seksualni partneri neprekidno bore, jer neko unutrašnje osećanje postoji: "Drugi me koristi." Seksualni partneri ne mogu doći do tačke sklada. Oni će morati da se bore jedno protiv drugog, jer žena misli da je muškarac koristi - i ona je u pravu! Ništa nije pogrešno u tome. A muškarac misli da žena koristi njega. Kad god vas neko koristi, vi se osećate povređeni; to izgleda kao eksploatacija. Muškarac se zanima za svoj vlastiti seks, žena je zainteresovana za svoj sopstveni seks - nijedno se ne kreće prema drugom. Kretanje ne postoji. Oni su dva sebična sveta, usredsređena na sebe, eksploatišu jedno drugo. Ako moraju govoriti o ljubavi i biti poetični, to je upravo baš mamljenje, uveravanje, zavodjenje - ali oni nisu zainteresovani jedno za drugo. Jednom kada je muškarac iskoristio ženu, on se potpuno okreće i ide da spava, svršio je - sa stvari koju je trebalo iskoristiti i odbaciti.

U Americi su napravili plastične žene i plastične muškarce. Oni rade savršeno dobro. Ako se igrate sa dojkama, one se uzdignu, postanu tople. Možete voditi ljubav sa plastičnom ženom i to isto ispunjavajuće kao sa svakom ženom; čak i više jer nema borbe, nema konflikta. Svršivši, možete odbaciti ženu i otići na spavanje. To je sve što ljudi rade. Bilo da je žena od plastike ili prava, nema razlike. I žene nastavljaju da koriste muškarce.

Kad god koristite drugoga kao sredstvo, to je nemoralno. Drugi je jedan cilj, svrha u sebi, ali drugi postaje svrha u sebi samo u drugom stadijumu vašeg bivanja, kada volite. Onda vi volite za drugog. Onda vi ne koristite. Onda je drugi važan, značajan. Drugi je svrha u sebi. Vi ste zahvalni. Nikakva eksploatacija nije moguća u ljubavi; vi pomažete drugog. To nije cenjkanje, niti pogodba. Uživajte da pomažete, uživajte da delite i zahvalni ste da vam drugi daje mogućnost da delite.

¹¹³ Misli se na sto stepeni.

¹¹⁴ Otuda i potreba za stalnom promenom partnera kada se iskorišćavanje sa jednim ispuni.

Ljubav je suptilna. Grublje područje seksa se ostavlja. Drugi je postao svrha, ali još postoji potreba, suptilna potreba. Kada volite osobu suptilno, očekivanje je negde skriveno da drugi treba da voli vas, premda nesvesno. To sledi kao senka da drugi treba da voli vas. Takođe još postoji potreba da se bude voljen - bolja je nego seks, ali je još uvek očekivanje. A to očekivanje će biti uznemiravajuća nota u ljubavi. To još nije savršeno.

Saosećanje je najviši kvalitet ljubavi, najviša čistota. Tada očekivanje ne postoji. Drugi nije sredstvo, drugi je izvestan cilj, svrha. I sada vi ne očekujete ništa, vi jednostavno dajete sve što možete dati. Očekivanje mora sasvim da ode. Buddha je totalni davalac. On nastavlja da daje, on uživa u davanju. To je jednostavno deljenje. Sada je to postalo saosećanje - ista energija i ista potreba na različitim ravnima postojanja. Zbog toga seks iščezava u Buddhi, jer se on nanovo pojavljuje kao saosećanje.

Četvrto pitanje:

Govorili ste o životima Junga i Frojda, a ja sam čuo da Džanov nije iskušavao svoje vlastite metode, i izgleda da je on vrlo, vrlo ambiciozan čovek. Možete li komentarisati njegove metode i da li je on uopšte izlečio sebe?

To je problem na Zapadu sa svim misliocima - oni nisu iskusili svoje vlastite metode. Zapravo, oni bi se spotakli o te metode, radeći na svojim pacijentima.

Frojd se spotakao o psihoanalizu, ja kažem "spotakao" jer je to bilo slučajno. To je bilo samo pipanje u mraku. Radio je na pacijentima - bio je lekar, pokušavajući da pomogne. Ubrzo je postao svestan da ima mnogo bolesti koje nisu fizičke, stoga, kada ih nastavljate lečiti fizički, ništa se ne događa. Onda je postao zainteresovan za hipnozu, jer nešto se trebalo uraditi kroz hipnozu. Počeli su da rade kroz hipnozu. Za mnogo godina on je bio hipnotizer, radeći sa svojim učiteljem i pomažući ljudima. Onda je ubrzo postao svestan da u stvari hipnoza nije pomagala. Nije bilo potrebno da hipnotiše osobu i učini je nesvesnom. Čak i ako osoba potpuno svesno započne da se poziva na sve što dolazi u njen um, sve što plovi iz nesvesnog u svesni um, ako nastavlja da govori to, to će joj dati izbavljenje. On je počeo pokušavati s tim. Na taj način je rođena psihoanaliza; slobodna asocijacija misli. Nikada nije ništa pokušavao na sebi. Ostao je isti čovek, nije postigao zrelost.

Isto se dogodilo sa drugima, takođe i sa Džanovim. On je radio sa pacijentima i spotakao se na činjenici da ako pacijent može sve proživeti unatrag do same traume rođenja, kada je dete rođeno i stvoreno, i vrisnulo po prvi put - što je prvobitni krik - ako se osoba može vratiti unatrag do same tačke kada je izašla iz materice i uzela prvi dah, onda se mnoge stvari jednostavno razreše, mnogi problemi iščeznu. Samo ponovnim proživljavanjem one iščezavaju. On to nije pokušao na sebi. On nije izlečena osoba.

Frojd je bio vrlo ambiciozan. Sam je mislio o sebi da je prorok koji inauguriše veliki svetski pokret. A bio je i ljubomoran, kao što su uvek politički lideri ljubomorni, zaverenički, špijunirajući svoje vlastite sledbenike i pomoćnike, neprekidno se bojeći da će neko uništiti njegov pokret, zaposednuti pokret, postati lider; uvek se bojao.

Isto je bilo i sa Jungom. Ako pogledate u Jungove oči... Dobijate sliku Junga, to je vredno izučavanja. Skriveno iza njegovih naočara, su vrlo lukave oči; samo lice je egoistično. Džanov je vrlo ambiciozan, a njegova nova knjiga jasno pokazuje njegovu ambiciju. On se slučajno spotakao o malu metodu koja nije sistem, samo fragment, a misli da je otkrio celu istinu. Dakle, on misli da je ova primarna terapija sve što je potrebno, da će to voditi svakoga do najviše *nirvane*. To je smešno. To je ambicija.

Druga stvar koju treba zapamtiti o svim Zapadnim misliocima koji su ovde postali uticajni je da su radili sa bolesnim ljudima, sa pacijentima. Oni se nisu bavili zdravim ljudima, dakle, kakva god da su njihova otkrića, njihova otkrića su zasnovana na patologiji. Zdrava osoba je apsolutno različita od patološke osobe. Frojd se nikada nije bavio zdravom osobom. Nema takvog pitanja, jer zdrav čovek nikada ne ide kod lekara ili doktora. Zašto bi išao? Dok niste mentalno bolesni, zašto biste išli kod psihijatra? Ne postoji potreba. Vi odlazite samo zato što ste bolesni, samo, dakle, bolesno čovečanstvo ide kod tih ljudi; kod Frojda, Junga, Adlera, Džanova. Na tim bolesnim ljudima oni zasnivaju svoje filozofije.

Nužno je da ovo bude neuravnoteženo, i ne samo neuravnoteženo, nego takođe na neki način vrlo opasno, jer svi ti primerci čovečanstva nisu pravi predstavnici. Oni su bolesni. To je baš kao kada upoznajete samo slepe ljude jer ste očni lekar, tako da vam samo slepi ljudi dolaze, a onda mislite o ljudima kao slepim. Mentalno bolesni ljudi vam dolaze, onda mislite o ljudima kao mentalno bolesnim. To je pogrešno, jer sve dok ne postoje zdravi ljudi, da li je bolest moguća?

Sve zapadne psihologije su zasnovane na patologiji, a potrebno je da prava psihologija bude zasnovana na zdravim osobama. Savršena psihologija mora da bude zasnovana na ljudima sličnim Buddhi, ne jedva zdravim ljudima.

Dakle postoje tri tipa psihologije. Jedna je patološka; sva zapadna psihologija je patološka. Samo od nedavno neki holistički trendovi razmišljaju o tome kako zdrava osoba zadobija snagu, ali oni su samo u začetku. Nije preduzet čak ni prvi korak. Postoje psihologije drugog tipa, koje razmišljaju o zdravoj osobi, koje su zasnovane na zdravom umu - to su istočne psihologije. Budizam ima vrlo prodornu psihologiju; Patanjđali ima svoju vlastitu psihologiju. One su zasnovane na zdravim ljudima; da pomognu zdravoj osobi da postane još zdravija, da pomognu zdravoj osobi da postigne veće zdravlje. Patološke psihologije pomažu bolesnim ljudima da postanu zdrave.

Onda postoji treći tip. Ono što je Gurđijev obično nazivao najvišom psihologijom, koja još nije potpuno razvijena. Taj tip mora da zavisi od Buddhe. Još nije razvijen, jer gde otići da bi se studirao Buddha, i kako izučavati Buddhu? A samo jedan Buddha neće delovati, morate izučavati mnoge. Samo onda možete doći do zaključaka. Ali jednog dana ta psihologija će se dogoditi, ona je nužno potrebna. Ona mora postojati jer samo to vam može dati totalnu percepciju o ljudskoj svesti.

Frojd, Jung, Džanov, svi su oni bolesni. Nikada nisu radili na sebi. Spotičući se u tami, pipajući u mraku, oni dolaze do delova, a onda misle da su ti delovi potpun sistem. Kad se tvrdi da je parče kompletan sistem, to postaje laž. Deo je samo deo.

Istočni psiholozi su za zdrave ljude, da vam pomognu da postanete celina. A moj napor će biti da izradim psihologiju trećeg tipa, psihologiju Buddha, jer to će vam dati savršen prodor u čitavu ljudsku svest.

Psihologije zasnovane na patologijama jesu dobre, one pomažu ljudima. Ali to nikada ne treba da bude cilj. To je dobro, ali samo da se postane zdrav, normalan, nije ništa veliko. Samo da se postane normalan nije ništa veliko, jer svi drugi su normalni. Rđavo je biti bolestan jer vi patite, ali nije mnogo dobro ni biti normalan, jer normalni ljudi pate na milione načina. U stvari, da se bude normalan znači samo da se bude prilagođen društvu. Ali društvo može biti nenormalno, čitavo društvo može biti bolesno. Prilagoditi se njemu samo znači da ste normalno nenormalni, to je sve. To nije veliki dobitak. Morate otići izvan društvene normalnosti. Morate otići izvan društvene ludosti. Samo onda, po prvi put postajete zdravi.

Istočne psihologije; *yoga, zen, sufizam*; svi pomažu ljudima da postanu više zdravi i sveti. Treći tip psihologije je nužan, hitno potreban, jer bez njega vi nemate cilj, nemate percepciju same svrhe. To treba da se izradi. Gurđijev je pokušao sve što je najbolje mogao, ali nije uspeo. Klima nije bila zrela. Ja takođe opet težim prema tome. Teško je uspeti u tome, ali mogućnost postoji i treba nastaviti s naporom. Ako je barem malo više svetla bačeno na savršenu, poslednju, najvišu psihologiju ljudi, čak je i to dobro, vrlo korisno.

SVESNOST: VATRA KOJA SAGOREVA PROŠLOST

27. aprila 1975 pre podne u Buddha dvorani.

II, 12: *klešamulah karmašayo drštadrštajanmavedaniyah,*
Izvor retribucije aktova (*karmašaya*) ima svoj koren u zaprekama i može davati plodove u [ovom] »očevidnom« (*dršta*) životu ili pak u onom koga nećemo videti (*adršta*).

II, 13: *sati mule takvipako jatayurbhogah.*
Dok god koren postoji, postoji i [to naknadno] dozrevanje (*vipaka*) [plodova akta], u vidu rađanja, trajanja i življenja.

II, 14: *te hladaparitaphalah punyapunyahetutvat.*
Kao plod [javlja se] zadovoljstvo (*hlada*) ili mučnina (*paritapa*) u zavisnosti da li je uzrok [retribucije] vrlovit (*punya*) ili prljav čin (*apunya*).

Čovek izgleda da je u sadašnjosti, ali je to samo privid. Čovek živi u prošlosti. Kroz sadašnjost on prolazi, ali ostaje ukorenjen u prošlosti. Sadašnjost nije realno vreme za običnu svest. Za običnu svest, prošlost je stvarno vreme, sadašnjost je samo kretanje iz prošlosti prema budućnosti, upravo trenutni prelaz. Prošlost je stvarna i budućnost takođe, ali sadašnjost je nestvarna za običnu svest. Budućnost nije ništa drugo nego produžena prošlost. Budućnost nije ništa drugo do iznova projektovana prošlost.

Sadašnjost izgleda nepostojeća. Ako mislite o sadašnjosti, nećete je uopšte naći, jer onog trenutka kada je nađete, ona je već prošla. Upravo trenutak pre nego što ste je našli, ona je bila u budućnosti. Za *buddha* svest, za probuđeno biće, samo sadašnjost je postojeća. Za običnu svesnost, nesvesnu, pospanu isto tako kao mesečar, prošlost i budućnost su realni, sadašnjost je nerealna. Samo kada se čovek probudi sadašnjost je realna; oboje, prošlost i budućnost postaju nestvarni.

Zašto je to tako? Zašto živite u prošlosti? Zato što um nije ništa drugo do nagomilana prošlosti. Um je pamćenje: sve što ste uradili, sve što ste sanjali, sve što ste želeli da radite i niste mogli uraditi, sve što ste zamišljali u prošlosti, jeste vaš um. Um je mrtav entitet. Ako gledate kroz um, nikada nećete naći sadašnjost, jer sadašnjost je život, a životu se nikada ne može pristupiti posredstvom mrtvog sredstva. Životu se nikada ne možete približiti kroz mrtav prenosnik. Život ne može biti dodirnut kroz smrt.

Um je mrtav. Um je baš kao prašina koja se sakuplja na ogledalu. Što se više prašine sakupi, manje je ogledalo nalik ogledalu. Ako je sloj prašine vrlo debeo, kao što je na vama, onda ogledalo uopšte ne reflektuje.

Svako sakuplja prašinu, ne sakupljate samo vi. Vi prijanjate uz nju, mislite da je blago. Prošlost je otišla, zašto se vezujete za nju? Ne možete uraditi ništa što se tiče toga. Ne možete ići natrag, ne možete je poništiti. Zašto prijanjate uz nju? Ona nije dragocena. Ako prijanjate uz prošlost i mislite da je dragocena, naravno vaš um će stalno želeći da je proživljava u budućnosti. Vaša budućnost ne može biti ništa do modifikovana vaša prošlost - malo profinjena, malo više ukrašena. Inače ona će biti ista jer um ne može misliti o nepoznatom, um može samo projektovati poznato, ono šta znate.

Vi se zaljubite u ženu, a žena umre. Kako ćete onda naći drugu ženu? Druga žena će biti modifikovana forma vaše mrtve žene; to je jedini put koji vi znate. Šta god da radite u budućnosti, neće biti ništa drugo do nastavljanje prošlosti. Možete promeniti malo - zakrpa ovde, zakrpa onde, ali glavni deo će ostati isti, baš isti.

Neko je pitao Mulu Nasrudina kada je ležao na samrtnoj postelji: "Ako bi vam ponovo bio dat život, kako biste ga proživeli? Da li biste načinili neke promene?" Nasrudin je razmišljao zatvorenih očiju, mislio, meditirao, onda je otvorio oči i rekao: "Da, ako bi mi opet

bio dat život, pravio bih razdeljak kose na sredini. To je uvek bila moja želja, ali je moj otac uvek uporno tražio da to ne radim. A kada je moj otac umro, kosa je dovedena u takvo stanje da je nisam mogao razdeliti na sredini."

Nemojte se smeјati. Ako biste vi bili upitani šta biste opet uradili sa svojim životom, vi biste načinili samo neznatne razlike baš ovako; muž s malo drugačijim nosom, žena s malo drugačijim tenom, veća ili manja kuća, ali ove promene nisu ništa više od deljenja vaše kose u sredini - neznatne, nebitne. Vaš suštinski život će ostati isti.

Gledam u vaše oči i vidim to. Uradili ste to mnogo, mnogo puta; u suštini vaš život je ostao isti. Mnogo puta su vam bili dati životi. Živeli ste mnogo puta; vi ste vrlo, vrlo drevni. Niste novi na ovoj zemlji, stariji ste od Zemlje, jer ste živeli na drugim zemljama takođe, na drugim planetama. Vi ste stari kao sama egzistencija. Tako to treba da bude, jer ste vi deo nje. Vi ste vrlo drevni, ali iznova ponavljate isti obrazac.

Zbog toga *hindusi* to nazivaju točkom života i smrti; "točak" zato što on nastavlja da se sam ponavlja. To je ponavljanje; isti paoci se uzdižu gore i padaju dole; idu dole i idu gore. Um projektuje sebe, um je prošlost, tako da vaša budućnost neće biti ništa drugo do prošlost.

A šta je prošlost? Šta ste vi uradili u prošlosti? Šta god da ste uradili - dobro, loše, ovo ili ono - šta god da radite stvara svoje sopstveno ponavljanje. To je teorija *karme*. Ako ste bili ljuti prekjuche, stvorili ste sigurnu mogućnost za ljutnju; da budete opet ljuti juče. Onda ste to ponovili, dali ste više energije ljutnji, raspoloženje ljutnje ste ukorenili više, navodnili ste ga. Dakle, danas ćete to opet ponoviti s više snage, s više energije. A onda sutra ćete opet biti žrtva današnjice.

Svaka akcija koju izvedete, ili makar pomislite o njoj, ima svoj vlastiti način postojanog ponovnog istrajavanja, jer to stvara kanal u vašem biću. To započinje da apsorbuje energiju iz vas. Vi ste ljuti, onda se raspoloženje nastavlja, a vi mislite da niste više ljuti; tada propuštate poentu. Kada raspoloženje prođe ništa se nije dogodilo; samo se točak pomerio i paok (prečaga na točku) koji je bio gore otišao je dole. Ljutnja je postojala na površini pre nekoliko minuta, sada je ljutnja nestala dole u nesvesnom, u dubini vašeg bića. Čekaće svoje vreme da opet izađe napolje. Ako ste delovali u skladu s njom, vi ste je ojačali, data vam je pod zakup za njen život. Dali ste joj opet snagu, energiju. Ona pulsira kao seme ispod zemlje čekajući pravu priliku i sezonu, onda će ona iskljati.

Svaka akcija sama sebe utvrđuje za stalno ponavljanje, svaka misao se sama utvrđuje za stalno ponavljanje. Jednom kada saradujete s njom, vi joj dajete energiju. Pre ili docnije to će postati uobičajena forma. Vi ćete je obavljati, a nećete biti činilac; vršićete je samo zbog dejstva navike. Ljudi kažu da je navika druga priroda. To nije preuveličavanje. Nasuprot tome, to je jedno umanjivanje, kazivanje manje od istine. U stvari, navika konačno postaje prva priroda, a priroda postaje sekundarna. Priroda postaje baš kao dodatak, ili fusnote u knjizi, a navika postaje glavni deo, glavno telo knjige.

Vi živite kroz naviku; to znači da u osnovi navika živi kroz vas. Sama navika istrajava, ona ima svoju sopstvenu energiju. Naravno uzima energiju od vas, ali vi ste saradivali u prošlosti, vi saradujete i u sadašnjosti. Ubrzo će navika postati gospodar, a vi ćete biti samo sluga, senka. Navika će vam dati zapovest, naredbu, a vi ćete biti samo poslušni sluga. Vi ćete morati da sledite to.

Dogodilo se da je jedan *hindu* mistik, Eknath, išao na hodočašće. Hodočašće je trebalo trajati najmanje godinu dana, jer je morao posetiti sva sveta mesta u zemlji. Naravno bila je privijegija biti sa Eknathom, tako mnogo ljudi, hiljade ljudi je putovalo s njim. Takođe je pošao i lopov iz grada i rekao je: "Znam da sam lopov i da nisam dovoljno vredan da budem član ove religiozne grupe, ali dajte mi priliku. Želeo bih da pođem na hodočašće." Eknath je rekao: "Biće teško, jer godina je duga, a ti možeš početi da kradeš ljudima stvari. Možeš prouzrokovati nevolju. Molim te ostavi se te zamisli." Ali lopov je bio istrajan. Rekao je: "Za jednu godinu ostaviću krađu, i moram ići. Obećavam vam da godinu dana neću ukrasti nijednu stvar ni od koga." Eknath se složio. Međutim tokom sedmice nevolje su već počele, a bile su ovakve; stvari su počele da iščezavaju iz prtljaga ljudi, a štaviše još zagonetnije - jer niko ih nije krao - stvari bi iščezle iz nečije torbe i našle bi se posle nekoliko dana u torbi

nekog drugog. Čovek u čijoj torbi bi se našle bi rekao: "Nisam učinio ništa. Zaista ne znam kako se dogodilo da su te stvari u mojoj torbi."

Ekhnath je sumnjao, stoga se jedne noći pretvarao da spava, ali je bio budan, posmatrao je. Lopov se pojavio oko ponoći i započeo bi da menja stvari iz prtljaga jedne osobe u prtljag druge osobe. Eknath ga je uhvatio na delu i pitao: "Šta radiš? A obećao si!" On je rekao: "Ja se držim mog obećanja. Nisam ukrao nijednu stvar. Ali ovo je moja stara navika. Tokom noći ako ne učinim neku podvalu, ne mogu da se uspavam. A ne spavati godinu dana? Vi ste čovek saosećanja. Vi treba da budete saosećajni prema meni. A ja ne kradem, stvari se stalno opet nalaze. One ne odlaze nikuda nego samo se premeste od jedne osobe do druge. I štaviše, posle jedne godine treba opet da započnem sa krađom, tako da je to takođe dobra vežba."

Navike vas prisiljavaju da činite određene stvari; vi ste žrtva. Hindus to naziva teorijom *karme*; svaka akcija koju ponavljate, ili svaka misao - jer misao je takođe suptilna akcija u umu - postaje sve više i više moćna. Onda ste vi zahvaćeni tim. Onda ste utamničeni u navici. Onda živite život zatvorenog čoveka, roba. A porobljavanje je vrlo suptilno; ono potiče od vaših navika i uslovljavanja, i delovanja koja ste izvršili. To je svuda oko vašeg tela i vi ste uhvaćeni u mrežu toga, ali nastavljate da mislite i obmanjujete sebe da vi to radite. Kada se naljutite, mislite da vi to radite. Racionalizujete to, mislite tako i kažete da je situacija pokvarila to: "Morao sam se naljutiti, inače dete bi pošlo krivim putem; da se nisam naljutio, onda bi stvari postale gore, onda bi posao bio u haosu, onda posluga ne bi slušala; morao sam se naljutiti da bih sproveo stvari, da bih disciplinovao dete. Da bi se stavila žena na njeno sopstveno mesto, morao sam da se ljutim." Ovo su racionalizacije. Na taj način vaš ego nastavlja da misli da ste još uvek gazda, ali niste. Ljutnja dolazi iz starih obrazaca, dolazi iz prošlosti. A kada vam ljutnja dođe, vi pokušavate da nađete opravdanje za nju. Psiholozi su eksperimentisali i došli do istih činjenica kao istočna ezoterična psihologija; čovek je žrtva, nije gospodar. Psiholozi su stavili ljude u totalnu izolaciju: sa svakim mogućim komforom, imali su ispunjene sve potrebe, ali oni nisu dolazili u kontakt s drugim ljudskim bićima. Živeli su u izolaciji klimatizovane ćelije, bez rada, bez nevolja, bez problema, ali samo navike su se nastavljale. Jednog jutra, sada bez razloga - jer svaka potreba je zadovoljena, nema zabrinutosti, ne postoji opravdanje da se bude ljut - čovek bi iznenada našao da se ljutnja pojavila.

To je unutar vas. Ponekad, iznenada tuga nastupa bez ikakvog očiglednog razloga, ponekad se čovek oseća srećno, ponekad euforično, ekstatično. Čovek lišen svih društvenih odnosa; izolovan u totalnoj udobnosti, čije su sve potrebe snabdevene, kreće se kroz sva raspoloženja kroz koja se krećete u uzajamnom odnosu. To znači da nešto dolazi iznutra i vi ga okačite o nekog drugog. Upravo je to racionalizacija. Osećate se dobro, ili se osećate loše, ta osećanja iskre i izbijaju iz vaše vlastite nesvesnosti, iz vaše sopstvene prošlosti. Niko nije odgovoran osim vas. Niko ne može da vas naljuti, i niko vas ne može učiniti srećnim. Vi postajete srećni sami od sebe, i postajete tužni sami od sebe. Dok ne shvatite to, uvek ćete ostati rob.

Gospodarenje nad sobom dolazi kada čovek shvati: "Ja sam apsolutno odgovoran za sve što mi se dogodi, šta god da se neuslovljeno dogodi. Ja sam nesumnjivo odgovoran." U početku to će vas učiniti vrlo, vrlo tužnim i potištenim jer ako možete prebaciti odgovornost na drugog, osećate se dobro da niste krivi. Šta možete učiniti kada se žena ponaša na tako odvratna način? Morate biti ljuti. Ali zapamtite dobro, žena se ponaša užasno usled svog vlastitog unutrašnjeg mehanizma. Ona nije loša prema vama. Da vi niste tu, ona bi bila užasna prema detetu. Da dete nije tu ona bi bila neprijatna prema tanjirima - bacala bi ih na pod. Ona bi razbila radio. Ona nešto mora učiniti, neprijatnost nadolazi. Bila je to samo koincidencija, da ste vi u pogrešnom trenutku bili dostupni.

Vi niste ljuti zato što je žena užasna. Ona je možda pripremila situaciju, to je sve. Možda vam ja dala mogućnost da budete ljuti, opravdanje da budete ljuti, ali ljutnja je kiptela. Da žena nije bila tu, vi biste bili sasvim isto ljuti na nekog drugog, na neku ideju; ljutnja je morala biti tu. To je nešto što je dolazilo iz vašeg vlastitog nesvesnog.

Svako je odgovoran, potpuno odgovoran za svoje vlastito postojanje i ponašanje. U početku, to će vam dati vrlo potišteno raspoloženje da ste odgovorni, jer ste uvek mislili da morate biti srećni - stoga kako možete biti odgovorni za svoju nesreću? Dakle, kako možete biti odgovorni za svoju nesreću? Vi uvek želite radost, stoga kako možete biti ljuti sami od sebe? Zbog ovoga prebacujete odgovornost na drugog. Ako nastavite da prebacujete odgovornost na drugog, zapamtite da ćete uvek ostati rob, jer niko ne može promeniti drugog. Kako možete promeniti drugog? Da li je neko ikada promenio drugog? Jedna od najneispunjenijih želja u svetu je da se promeni drugi. Nikada niko to nije uradio. To nije moguće, jer drugi postoje po svom vlastitom pravu - ne možete ih promeniti. Nastavljate da prebacujete odgovornost na druge, ali druge ne možete promeniti. A zato što prebacujete odgovornost na druge, nikada nećete videti tu osnovnu odgovornost u vama. Ta osnovna promena je nužna unutra u vama.

Na taj način ste vi uhvaćeni u zamku; ako započnete da razmišljate da ste odgovorni za sve svoje aktivnosti, za sva vaša raspoloženja, u početku će preovladati potištenost. Inače ako možete proći kroz tu depresiju, ubrzo ćete osetiti olakšanje jer ste sada oslobođeni od drugoga, sada možete raditi na sebi. Možete biti slobodni, možete biti srećni. Čak i ako je čitav svet neslobodan i nije srećan, to ne čini razliku. Inače, kako je moguć Buddha? Kako je Patanjđali moguć? Kako sam ja moguć? Ceo svet je isti. On je baš isti kao što je to za vas, ali Krišna nastavlja da pleše i peva; on je oslobođen. A sloboda je pre svega da se zaustavi prebacivanje odgovornosti na drugoga, sloboda je pre svega znati da ste vi odgovorni. Onda mnoge stvari odmah postaju moguće.

Čitava filozofija *karme* je da ste vi odgovorni. Sve što ste posejali u prošlosti to žanjete. Možda niste mogli da sledite povezanost između uzroka i posledice, ali posledica je tu, i uzrok mora negde biti u vama.

Ovo je čitava metoda *prati-prasava*; kako da se krećete od posledice do uzroka, kako da idete unatrag i nađete uzrok; odakle on dolazi. Šta god da vam se dogodi - osećate se tužni, samo zatvorite svoje oči i osećajte žalost. Sledite gde to vodi, udite duboko u to. Ubrzo ćete doći do uzroka. Možda ćete morati da putujete dugo, jer čitav ovaj život je upleten; i ne samo ovaj život, nego su mnogi drugi životi upleteni. Naći ćete mnogo rana u sebi koje bole, a zbog tih rana vi osećate tugu; one su žalosne. Ove rane se još nisu zacelile; one su žive. Metoda *prati-prasava*, metoda vraćanja natrag do izvora, od posledice do uzroka, zaceliće ih. Kako se one leče? Zašto one zaceljuju? Koja pojava je sadržana u tome?

Gde god da se vraćate unatrag, prva stvar koju ostavljate je odbacivanje odgovornosti na druge, jer ako prebacujete odgovornosti na druge, izlazite napolje. Onda je čitav proces pogrešan; pokušavate da nađete uzrok u drugom: "Zašto je supruga neprijatna?" Stoga "zašto" nastavlja da prodiru u ženino ponašanje. Vi ste promašili prvi korak, i onda će čitav proces biti pogrešan. Zašto sam ja nesrećan? Zašto sam ja ljut? Zatvorite oči i pustite da to bude duboka meditacija. Legnite na pod, zatvorite oči, opustite telo i osećajte zašto ste ljuti. Potpuno zaboravite ženu; da je opravdanje - A, B, C, D, bilo šta, zaboravite opravdanja. Samo idite duboko u sebe, prodirite u ljutnju. Koristite samu ljutnju kao reku; u ljutnji vi klizite i ljutnja će vas odvesti unutra. Naći ćete u sebi suptilne rane.

Žena je izgledala neprijatno, jer je dotakla suptilnu, jedva primetnu ranu u vama, nešto što povređuje. Uvek ste mislili da ste lepi, a vaše lice je odvratno, i unutra postoji rana. Kada je žena neprijatna učiniće vas svesnim vašeg lica. Ona će reći: "Idi i pogledaj se u ogledalo!" Nešto povređuje. Bili ste neverni ženi, onda ona želi da bude neprijatna, opet će izneti to: "Zašto si se smešio onoj ženi? Zašto si bio tako srećan dok si sedeo s tom ženom?" Rana je dotaknuta. Bili ste neverni, osećate krivicu; rana je živa. Zatvorite oči, osećajte ljutnju, neka se ona probudi u svojoj totalnosti, da je možete videti potpuno, šta ona jeste. Onda dopustite da vam energija pomogne da se krećete natrag u prošlost, jer ljutnja dolazi iz prošlosti. Ona naravno ne može doći iz budućnosti. Budućnost još nije nastala. Ona ne dolazi iz sadašnjosti.

Ovo je čitavo gledište *karme*: to ne može doći iz budućnosti jer budućnosti još nema; to ne može doći iz sadašnjosti, jer vi uopšte ne znate šta ona jeste. Sadašnjost je poznata samo probuđenim ljudima. Vi živite samo u prošlosti, stoga mora dolaziti odnekud drugde iz vaše prošlosti. Rana mora biti negde u vašem pamćenju. Vratite se natrag. Tamo mora biti jedna

rana, tamo ih mora biti mnogo; malih, velikih. Uđite duboko i pronađite prvu ranu, prvobitni izvor sve ljutnje. Moći ćete da nađete to ako pokušate, jer to već postoji. To je tu; sva vaša prošlost je još tu. To je kao film, namotan čeka unutra. Vi ga odmotate, počnete da ga gledate. Ovo je proces *prati-prasava*. To označava vraćanje natrag do samog korena uzroka. A to je lepota procesa: ako možete svesno ići natrag, ako možete svesno osećati povredu, rana se odmah isceljuje.

Zašto se ona leči? Jer rana je stvorena od nesvesnog stanja, nesvesnosti, neobaveštenosti. Povreda je deo neznanja, spavanja. Kada vi svesno idete natrag i pogledate u ranu, svesnost je isceljujuća sila. U prošlosti, kada se ranjavanje dogodilo, ono se događalo u nesvesnom. Vi ste bili ljuti, vi ste posedovali ljutnju, uradili ste nešto; ubili ste čoveka i skrivali ste činjenice od sveta. Možete sakriti to od policije, možete sakriti to od suda i zakona, ali ne možete to sakriti od sebe. Vi znate, a to povređuje. A kad god vam neko da mogućnost da budete ljuti, uplašite se jer se to može dogoditi opet, možete ubiti ženu. Idete natrag, jer u tom trenutku kada ste ubili čoveka, ili ste se ponašali na vrlo srdit način, bili ste nesvesni. U nesvesnom te rane su bile zaštićene. Sada idite svesno.

Prati-prasava, vraćanje natrag, označava svesno vraćanje stvarima koje ste uradili u nesvesnom. Vraćanjem natrag - sama svetlost svesti isceljuje. To je isceljujuća sila. Sve što možete učiniti svesnim biće izlečeno, i onda vas to više neće povređivati.

Čovek koji se vrati unatrag oslobađa se prošlosti. Onda prošlost više ne funkcioniše, onda ga prošlost više ne steže i ona je okončana. Prošlost nema mesto u njegovom biću, ni postojanju. Kada prošlost nema mesto u vašem biću vi ste dostupni sadašnjosti, nikada pre toga. Vama treba prostor; prošlost je toliko mnogo unutra - stovarište bezvrednih mrtvih stvari. Nema prostora za sadašnjost da uđe. To skladište bezvrednih stvari nastavlja da sanja o budućnosti, tako je polovina prostora ispunjena onim što još nije. A sadašnjost? Ona jednostavno čeka ispred vrata. Zbog toga sadašnjost nije ništa do prolaz, prolaz od prošlosti do budućnosti, samo trenutni prolaz.

Okončajte sa prošlošću! Dok ne završite s prošlošću, vi živite avetinjski život. Vaš život nije pravi, on nije egzistencijalan. Prošlost živi kroz vas, smrt nastavlja da vas lovi. Vratite se natrag - kad god imate jednu mogućnost, kad god se nešto dogodi u vama; sreća, nesreća, tuga, ljutnja, ljubomora, zatvorite oči i vratite se unatrag. Ubrzo ćete postati uvežbani u putovanju unatrag u vremenu, i onda će se mnoge rane otvoriti. Kada se te rane otvore u vama, ne započinjite ništa da činite. Nije potrebno da delujete. Jednostavno posmatrajte, gledajte, zapažajte; rana je tu, ona postoji. Jednostavno posmatrajte, dajte svoju energiju opažanja rani, gledajte u nju. Gledajte u nju bez ikakvog suda, jer ako sudite, ako kažete: "Ovo je loše, ovo ne treba da bude tako," rana će se opet zatvoriti. Onda će ona morati da se sakrije. Kad god vi osuđujete, onda um pokušava da sakrije stvari. Tako su stvoreni svesno i nesvesno. Inače, um je jedan, nema potrebe ni za kakvom podelom. Ali vi odbacujete, osuđujete. Onda um mora da se podeli i stavi stvari u tamu, u podrum tako da ih ne možete videti - onda nema potrebe da odbacuje, niti osuđuje.

Ne osuđujte, ne vrednujte. Jednostavno budite svesni, nevezani posmatrač. Nemojte negirati, opovrgavati. Ne kažite: "Ovo nije dobro," jer to je negiranje, a vi ste počeli potiskivati. Budite nepristrasni, objektivni. Samo pazite i posmatrajte. Gledajte sa saosećanjem i izlečenje će se desiti.

Ne pitajte me zašto se to događa, jer je to prirodan fenomen. To je baš kao kada na sto stepeni voda isparava. Nikada ne pitate: "Zašto ne na devedeset devet stepeni?" Niko ne može odgovoriti na to. Jednostavno se događa da voda isparava na sto stepeni. Nema pitanja, ono je beznačajno. Da je isparila na devedeset devet stepeni, vi biste pitali zašto. Da je isparila na devedeset osam, vi biste pitali zašto. Jednostavno je prirodno da na sto stepeni voda isparava.

Isto je istinito za unutrašnju prirodu. Kada nevezana, saosećajna svest dođe do rane, rana iščezava, isparava. Za to ne postoji zašto. To je jednostavno prirodno, tako je kako jeste, kako se to događa. Kada kažem ovo, kažem to iz iskustva. Pokušajte to i vama je takođe moguće da imate to iskustvo; to je put.

Kroz *prati-prasav* čovek postaje oslobođen *karmi*. *Karme* pokušavaju da insistiraju na budućnosti; one vam ne dozvoljavaju da idete u prošlost. One kažu: "Krećite se u budućnost.

Šta ćete raditi u prošlosti? Kuda idete? Zašto gubite vreme? Uradite nešto za budućnost!" *Karme* uvek insistiraju: "Idite u budućnost, tako da prošlost ostane sakrivena u nesvesnom." Započnite da obrćete proces, *prati-prasava*. Ne slušajte um koji kaže da idete u budućnost. Posmatrajte - um uvek kaže nešto o budućnosti. On vam nikada ne dozvoljava da budete ovde. Uvek vas prisiljava da se krećete u budućnosti.

Idite natrag u prošlost. A kada ja kažem da idete u prošlost, ja ne kažem da treba da se sećate prošlosti. Sećanje neće pomoći; sećanje je jedan nemoćan proces. Ova razlika mora da se zapamti; sećanje nije ni od kakve pomoći - ono može biti čak štetno - ali ponovno proživljavanje jeste od pomoći. Oni su potpuno različiti. Razlika je vrlo suptilna i mora se razumeti. Pamтите nešto, sećate se svog detinjstva. Kada se sećate svog detinjstva vi ostajete ovde i sada. Ne postajete dete. Možete se sećati, možete zatvoriti oči i sećati se kada ste imali sedam godina i trčali ste po bašti - vi vidite to. Vi ste ovde i prošlost se vidi kao film; vi trčite, dete trči i pokušava da uhvati leptire. Vi ste posmatrač, a dete je objekat. Ne, to nije ispravno; ovo je sećanje. Ono je nemoćno, ono neće pomoći.

Rane su dublje. One se ne mogu otkriti sećanjem, a sećanje ostaje kao deo svesnog uma. A vrlo je značajno da je to skriveno u nesvesnom, tako da se sećate samo beskorisnih stvari, ili se sećate samo onih stvari koje vaš um prihvata.

Zbog toga svaki čovek kaže da je njegovo detinjstvo bilo raj. Ničije (detinjstvo) nikada nije bilo (raj). Zbog čega svako kaže da je njegovo detinjstvo bilo raj? Želeli biste ponovo da budete dete, ali pitajte decu. Nijedno dete ne želi da bude dete, svako dete pokušava da bude odraslo, i razmišlja kako ubrzo to može uraditi. Nijedno dete nije srećno s detinjstvom, jer ono kaže: "Odrasli su mnogo snažniji." Svako dete se oseća bespomoćno, a bespomoćnost ne može biti vrlo dobro osećanje. Svako dete oseća da je gurano i vučeno ovde i onde, kao da nema nezavisnost. Detetu detinjstvo izgleda kao ropstvo, mora za sve da zavisi od drugih. Ako želi sladoled mora da traži i moli, a svako je tu da uči kako je sladoled loš. Dete misli: "Zašto je onda Bog načinio sladoled?" Sve stvari koje ga roditelji prisiljavaju da jede loše su, ne voli ih, a sve stvari koje voli da jede su loše za roditelje. Oni kažu: "Ovo će ti smetati, loše će biti sa stomakom," ovo će se dogoditi, i ono će se dogoditi. Detetu izgleda da su svi vitamini stavljeni u nepodesne stvari, a nepogodne stvari su stavljene u dobre stvari. Dete uopšte nije srećno; ono želi da se okonča cela ta besmislica. Želi da odraste i da bude čovek. Međutim, docnije ta ista deca će reći da je detinjstvo bilo raj. Šta se dogodilo?

Šta god da je loše, ružno, bačeno je u nesvesno jer ego ne želi da gleda u to. Sve nevolje se zaboravljaju, a svaka sreća se pamti. Nastavljate da cenite sreću, a zaboravljate nevolje. To je izbor. Zbog toga docnije svako govori da je detinjstvo bilo raj, jer ste pokušali da zaboravite sve što je bilo nepodesno. Vaše detinjstvo, kakvog ga se sećate, nije istinito, ono je izmišljeno. To je bajka koju je stvorio ego. Stoga ako se sećate, vi ćete se sećati srećnih stvari, ne nesrećnih. Ako ponovo proživite, vi ćete proživeti celinu; sreću i nesreću, sve.

A šta je ponovno proživljavanje? Ponovno proživljavanje je da se postane ponovo dete; ne da se gleda na dete kako trči po bašti, nego da se bude dete koje trči. Ne budite posmatrač - postanite. Ovo je moguće zato što dete još postoji u vama, ono je deo vas. Sloj iznad sloja, sve što ste živeli postoji u vama. Bili ste dete, to je tu; onda ste postali mladić, to je tu; onda ste postali stari; to je tu. Sve je tu, sloj iznad sloja. Vi isećete stablo drveta i svaki sloj je tu. U dnu, uglavnom u središnjem mestu naći ćete prvi sloj. Drvo je bilo vrlo mala biljka; prvi sloj je tu, drugi sloj je tu. Možete izbrojati godine, jer svaka godina je jedan sloj, i drvo se povećava. Možete izračunati starost na drvetu, koliko je staro. Ne samo drvo, nego svaki kamen, stene, imaju slojeve.

Sve je jedna akumulirana pojava. Vi ste prvo seme koje se zadesilo u majčinoj materici. Još je ono tu. A onda posle toga milioni slojeva su dodati svakog dana, hiljade stvari su se dogodile. Sve one su tu sakupljene. Vi možete biti opet, jer ste bili. Samo treba da zakoračite natrag. Stoga probajte ponovo da proživljavate.

Prati-prasava je ponovno proživljavanje prošlosti. Vi zatvarate svoje oči, legnete i krećete se unatrag. Možete pokušati to na jednostavan način. To će vam dati umešnost, veštinu toga. Svake noći možete ležati na krevetu i kretati se unatrag prema jutru. Ležanje na krevetu je poslednja stvar - učinite je prvom; a onda se krećite unatrag. Šta činite pre nego što

legnete? Uzmete čašu mleka; uzmite je opet; imajte ponovo iskustvo, ponovo proživite (svoj život). Morali ste da se borite s ženom; ponovo proživite. Nemojte ocenjivati, razmatrati, sada nije vreme za donošenje suda. To se dogodilo. Ne kažete dobro ili loše, ne unosite vrednovanje. Jednostavno ponovo proživite, to se dogodilo. Idete unazad, do ranog jutra kada vas alarm sata probudi, čujte to ponovo. Samo krenite i pokušajte da proživite svaki trenutak dana, odmotavajući vreme unazad. Osetićete se vrlo, vrlo osveženi i uronićete u duboki san jer ste završili s danom. Sada dan više ne visi nad vama. Vi ste ga ponovo proživeli svesno.

U danu je bilo teško biti svestan; bili ste angažovani u toliko mnogo stvari. A vi nemate takvu svest da je već možete izneti u tržnicu. Možda se u hramu to događa za nekoliko sekundi. Možda meditirajući, za nekoliko sekundi vi ćete postati svesni. Nemate dovoljno toga da nosite u tržnicu, u dućan, do sveta poslova gde postajete nesvesni. Opet zapadate u staru mesečarsku naviku. Ali ležeći na svom krevetu, možete biti svesni. Samo posmatrate, ponovo se vraćate u život, pustite da se sve opet događa. U stvari, tako se to dogodilo Buddhi.

Vi se ponovo vraćate u život svesno noću; žena je rekla nešto, onda ste vi nešto rekli, onda je ona reagovala; kako je onda cela stvar potekla? Kako ste postali ljuti i udarili je, i kako je ona počela da plače?

A onda ste morali da vodite ljubav s njom. Uđite u najsitnije detalje, u sve. Budite pažljivi. Lakše je to jer ništa nije upetljano. Sveta više nema. Možete posmatrati i ponovno proživeti to. Onog trenutka kada stignete do jutra osećate takvu smirenost, i zaborav spavanja će se spustiti na vas, ne kao neka nesvesnost, nego kao lepa tama, poput kadife - možete je dodirnuti, možete je osećati. Toplina vas okružuje poput majke. A onda se krećete u noći.

Imaćete manje snova, jer snove stvara neživljeni dan. Milioni stvari se događaju. Ne možete ih živeti sve, i ne možete ih živeti s budnošću. Dan proživljen malodušno, bez dovoljno entuzijazma, nekako je proživljen, razvlačen, kao da ste pijani; to je način kako se stvaraju snovi. Snovi su tu da bi upotpunili ceo proces, koji je ostao nepotpun po danu.

Um je perfekcionista; ne želi ništa da bude nepotpuno. Želi da upotpuni to, i zbog toga cele noći sanjate. Ali ako možete ponovo proživeti dan, snovi će otpasti, i dolazi dan kada odjednom nema snova. Kada nema snova, onda po prvi put imate ukus šta je spavanje.

Patanjdali kaže da je *samadhi* baš kao spavanje, najviša ekstaza upravo kao spavanje, samo s jednom razlikom; spavanje je nesvesno a *samadhi* je svestan. Spavanje je jedna od najboljih pojava, ali vi nikada niste spavali jer tako čvrsto sanjate.

Cela noć ima gotovo osam ciklusa sanjanja, a svaki ciklus traje gotovo oko četrdeset minuta. Ako spavate osam sati onda ima osam ciklusa snova, a svaki ciklus traje oko četrdeset minuta. Između dva sna imate samo dvadeset minuta, a to takođe nije vrlo duboko, jer drugi san postaje spreman. Jedan san se završi, glumci su otišli iza zavese, ali ima puno aktivnosti jer se oni spremaju, šminkaju svoja lica i menjaju svoju odeću. Oni se spremaju i ubrzo će se zavesa podići; oni će morati opet da dođu.

Dakle kada vam se između dva sna daju dvadeset minuta praznine, to takođe nije sasvim smireno. Osnova je skrivena u pozadini; odvija se priprema. To je baš kao mir između dva rata; prvi svetski rat i drugi svetski rat, i mir između njih. Ljudi računaju to mirnim danima - ali nisu bili mirni. Ne mogu biti. Inače kako se možete pripremiti za drugi svetski rat? To nisu bili mirni dani. Sada su oni našli ispravnu reč: to zovu "hladni rat." Postoji vatreni, žestok rat, a između dva žestoka rata, hladan rat; to je pripremanje iza zavese. Između ciklusa od dva sna, postoji procep od dvadeset minuta; to je kao neki interval. Sve postaje spremno i vi takođe postajete spremni. To nije bez napetosti; to je napeto.

Kada ponovo proživite ceo dan, sanjanje se zaustavlja. Onda zapadate u takvu dubinu bez dna. Nastavljate da padate, padate i padate, kao kada pero pada u ambis - to i jeste. To ima ogromnu lepotu. To se dešava samo ako po danu idete unatrag. Ovako se uči ta veština; to možete raditi čitavog svog života.¹¹⁵

¹¹⁵ Dnevna rekapitulacija. Svako veče pre spavanja rekapituliramo sve događaje toga dana unazad, od tog trenutka do jutra kada smo se probudili. Svakoga jutra odmah nakon buđenja rekapituliramo san takođe unazad. Tako zatvaramo krug rekapitulacije, osveščavamo sve, i na javi i u snu, i uvek zadržavamo transcendentalnu svest o Sebi.

Idite unatrag do samog trenutka kada ste vrisnuli i bili rođeni. Zapamtite, to se mora ponovo proživeti - jer kako se to može zapamtiti? Vi možete vrisnuti ponovo, prvim krikom, koji Džanov naziva primarnim krikom. Možete vrisnuti opet kao da ste ponovo rođeni, kao da ste opet dete koje izlazi kroz majčinu matericu. To je težak prolaz, naporan. Vi se borite da izađete van i to je bolno, jer za devet meseci ste živeli u takvom raju kao što je materica.

Naša nauka još nije mogla da stvori udobniju stvar nego što je materica. Ona je savršena. Dete živi apsolutno bez ikakve odgovornosti, bez briga, ne razmišlja o izdržavanju, ili svetu, ili odnosima - nema briga. Zato što nema nikog drugog, ne postoji pitanje ikakvog odnosa. Ono se hrani od majke ne brinući čak niti da nešto probavi. Majka jednostavno svari, a dete dobija svarenu hranu. Ne treba da se brine ni da diše. Majka diše, dete jednostavno dobija kiseonik i plovi u vodi.

Hindusi imaju sliku Višna. Oni kažu da Višnu plovi na okeanu. Mora da ste videli sliku, na krevetu od zmije on se odmarao; zmija ga štiti, a Višnu spava. Ta slika je zaista simbol materice. Svako dete je Višnu, inkarnacija Boga - barem u materici. Sve je savršeno, ništa ne nedostaje. Voda koja unutra protiče baš je kao voda okeana, sa istim hemikalijama, istom soli. Zbog toga trudna žena počinje da jede više soli i slane stvari, čezne za slanim stvarima; materici treba više soli. To je jednoznačna hemijska situacija kao u okeanu, i dete savršeno udobno plovi u okeanu. Temperatura ostaje tačno ista. Bilo da je spolja hladno ili ne, nema razlike, majčina materica održava tačno istu temperaturu za dete. Ono živi u savršenom obilju. Izlazeći napolje iz obilja u tamnom prolazu, suženom, bolnom, dete vrišti.

Ako se možete vratiti natrag do traume svog rađanja, vi ćete vrištati, a vrištaćete i ako ponovo proživljavate. Doći će trenutak kada ćete se osećati kao dete, ne neko ko se seća.

Izlazite iz prolaza rođenja; vrisak dolazi. Ovaj vrisak vibrira celim vašim bićem, on dolazi iz same osnove vašeg bića, iz samog korena vašeg postojanja. Taj vrisak će vas osloboditi mnogih stvari. Ponovo ćete postati dete, nevino - to je ponovno rođenje. Ovo takođe nije dovoljno, jer je ovo samo jedan život. Ako to možete uraditi za jedan život, možete ući i u druge živote. Odlazite do samog prvog dana kreacije. Ili, ako ste hrišćanin onda će naziv Adam biti dobar; vi se vraćate natrag, i opet ste u Edenskom vrtu. Postali ste Adam i Eva. Onda se vaše prošle *karme*, navike, uslovljavanja rastvaraju, ispiraju se. Ponovo ste ušli u nebo. Ovo je proces *prati-prasava*. Sada uđite u ove *sutre*.

Bilo da su ispunjena u sadašnjosti ili budućnosti, karmička iskustva imaju svoje korenje u pet napasti.

Govorili smo o pet *klesha*, pet nečistoća ili napasti, pet uzroka koji stvaraju nevolje. Sve akcije, bilo ispunjene u sadašnjosti ili budućnosti, *karmička* iskustva, imaju korenje u pet nečistoća. Prva napast je *avidya*, nedostatak svesti, a drugih pet su sporedni proizvodi *avidye*. Poslednja je *abhinivesha*, žudnja za životom. Sve *karmičke* aktivnosti koje vi izvršavate, u osnovi se rađaju iz nedostatka svesnosti. Šta to znači, i šta bi se reklo kada Buddha hoda, jede, spava? Nisu li to *karme*? Ne, nisu. One nisu *karme* jer nastaju iz svesnosti. Ne nose nikakvo seme za budućnost. Ako Buddha hoda, to je u sadašnjosti. On nema ništa sa kretanjem u prošlosti. Nije da on hoda izvan prošlosti. To je sadašnja potreba, upravo sada, ovde i sada. To je spontano. Buddha oseća glad, on jede, ali je to spontano, ovde i sada. Udaljenost treba da se shvati.

Ovo je bio jedan od teoloških problema na Istoku; Buddha je živio četrdeset godina posle svog prosvetljenja; šta je sa onim akcijama koje je izvršio tokom četrdeset godina? Ako bi one postale seme, onda bi on morao da bude rođen opet. Ili postoji neka razlika?

Ova delovanja ne postaju seme...

Uzimate svoju hranu svakog dana u jedan sat. To se može uzeti na dva načina. Vi gledate u sat i odjednom osećate glad u stomaku. To je glad iz prošlosti. To nije spontano, jer ste svakog dana uzimali hranu u jedan sat. Vaš sat vas podseća da je vreme da budete gladni. Ne samo da vas podseća, to aktivira celo telo i čitavo telo započinje da oseća glad. Možda ćete reći da je samo telo gladno, čovek ne može da zamišlja glad. Ali telo sledi vaš um. Telo se trenutno podseća kada u jedan sat pomislite: "Mora da sam gladan". Telo čini isto: u

stomaku osećate pokret gladi. To je lažna, izmišljena glad stvorena od vaše prošlosti. Ako vidite da sat pokazuje dvanaest, jer je neko krišom vratio sat unazad, vi ćete pomisliti da ostaje još jedan sat i da možete da nastavite sa radom jer još niste gladni.

Vi živite u prošlosti i navikama: vaša glad je navika, vaša ljubav je navika, vaša žeđ je navika, vaša ljutnja je navika. Vi proživljavate prošlost. Zbog toga je vaš život besmislen, bez značaja, bez sjaja u sebi, bez veličanstvenosti. To je pojava poput pustinje bez oaze.

Buddha živi u spontanosti trenutka. Ako oseća glad, on ne oseća glad zbog prošlosti. Istinski sada, telo je gladno. Njegova glad je realna, prava. Odmah sada on oseća žeđ. Žeđ postoji; ona nije inicirana od uma. Vi živite kroz um. Buddha nema um; um je očišćen, ispran. On živi kroz svoje biće, šta god da se dogodi, šta god oseća da hoće ili mu se sviđa. Zbog toga ljudi kao Buddha mogu reći: "Dakle, sada ću umreti." Vi to ne možete reći. Kako to možete reći? Nikada niste osetili ništa spontano. Osećate glad jer je vreme; osećate nešto nalik zaljubljenosti jer se ponavlja stari obrazac navike. Niste upoznali smrt u prošlosti, stoga kako možete prepoznati smrt kada ona dođe? Buddha prepoznaje smrt. Kada je smrt naišla Buddha je rekao svojim sledbenicima: "Ako želite nešto pitati, pitajte, jer ću ja umreti." Čovek koji živi spontano, osetiće glad kada je telo gladno, osetiće žeđ kada je telo žedno, osetiće smrt kako dolazi kada telo umire. Jednostavno je neobično da ljudi umiru i mogu videti da telo umire; oni ne mogu osećati. Postali su neosetljivi, tako mehanički, poput robota.

Smrt je veliki fenomen. Kada možete osećati glad, zašto ne možete osećati smrt? Kada možete osetiti da će se telo uspraviti, zašto ne možete osećati da će telo ući u smrt? Ne, ne možete osetiti. Možete osećati samo iz prošlosti, a u prošlosti nije bilo smrti, tako da nemate nikakvo iskustvo. Um je ne nosi u pamćenju, stoga kada smrt dođe, ona dođe, ali um nije svestan. Buddha kaže, "Možete sada pitati, ako želite nešto da pitate, jer ću ja umreti." Onda je seo ispod drveta i umro svesno.

Prvo je sebe uklonio iz tela, onda suptilne slojeve, suptilno telo, onda nastavlja kretanje unutra. U četvrtom koraku on je nestao, istopio se. Preduzeo je četiri koraka prema unutra. U četvrtom koraku je nestao; preduzeo je četiri koraka unutra. Buddha nije umro zbog smrti, on je umro sam. A kada umrete sami, to ima svoju vlastitu lepotu, ima svoju čar. Onda nema borbe.

Kada je čovek svestan on živi u trenutku, ne samo u prošlosti. To je razlika; ako živite iz prošlosti, onda se stvara budućnost; točak *karme* se kreće; ako živite iz sadašnjosti onda nema točka *karme*. Vi ste izvan nje, vi ste ispalili iz nje. Nikakva budućnost se ne kreira.

Sadašnjost nikada ne kreira budućnost, samo prošlost stvara budućnost. Onda život postaje pojava od trenutka do trenutka, bez kontinuiteta sa prošlošću. Vi živite ovog trenutka. Kada je ovaj trenutak prošao, drugi trenutak je tu. Vi živite drugi trenutak, ne iz trenutka koji je prošao nego iz vaše svesnosti, budnosti, iz vašeg osećanja, vašeg bivanja. Onda nema briga, nema snova, nema maštanja za budućnost, nema prenošenja iz prošlosti. Čovek je jednostavno bez težine; može leteti. Gravitacija gubi značenje. Čovek može raširiti krila, može biti ptica na nebu, i nastaviti da ide dalje i dalje i dalje. Nema potrebe da se vraća natrag. Nema odakle da se vrati natrag; dostignuta je tačka bez povratka.

Šta treba da se uradi? Zbog akumuliranih prošlih *karmi*, morate sprovesti metodu *prati-prasava*; morate se vratiti unatrag, živeći, ponovo proživljavajući - i rana se zatvara.

Druga stvar je kada je račun iz prošlosti namiren, onda vi završavate sa tim; svi zapisi su spaljeni, kao da nikada niste postojali, kao da ste rođeni baš ovog trenutka; slobodni, sveži kao kapi rose ujutru. Onda živite sa svesnošću. Šta god da ste radili sa svojim prošlim sećanjima, sada činite isto sa vašom sadašnjom pojavom. Vi ste ponovo proživeli sa svesnošću, ne akumulirate *karme*, ne akumulirate rane, uopšte ne akumulirate. Živite jedan rasterećen život.

Ovo je značenje *sannyase*; da se živi rasterećeno. Čistite ogledalo svakog trenutka tako da se prašina ne sakupi; i ogledalo će uvek reflektovati život kakav jeste. Da biste živeli rasterećen život, da biste živeli život bez ikakve gravitacije, da biste živeli život sa krilima, da biste živeli život otvorenog neba, znači (treba) biti *sannyasin*. U starim, drevnim knjigama, rečeno je da je *sannyasin* ptica s neba - on to jeste! Baš kao ptica na nebu, ne ostavlja nikakve otiske stopala, on ne ostavlja tragove nogu. Ako hodate na zemlji, ostavljate tragove od nogu.

Čovek koji nesvestan hoda po zemlji - ne samo na zemlji nego i na nakvašenoj zemlji, ostavlja otiske stopala - (ostavlja) prošlost. Čovek čija svest leti kao ptica, ne ostavlja otiske stopala na nebu - nema otiska nogu, nema pamćenja.

Kada kažem ovo, ja ne mislim ako vas Buddha zna, da vas se neće setiti. On ima pamćenje, ali nema psihološko pamćenje. Um funkcioniše, ali on funkcioniše kao mehanizam, odvojeno. On nije identifikovan s umom. Ako odete Buddhi i kažete: "Ja sam bio ovde, da li me se sećate?" On će vas se setiti. On će se sećati vas bolje od ikoga drugog, jer on nema opterećenja. On ima čist um, sličan ogledalu.

Morate shvatiti razliku, jer ponekad ljudi misle, kada čovek postane savršeno probuđen i svestan, da se um odbacuje, i da on zaboravlja sve. Ne, on ne nosi ništa, on se seća. On ima egzistencijalno pamćenje, ali nema nikakvo psihološko pamćenje. Razlika je vrlo suptilna.

Na primer: došli ste juče kod mene i bili ste ljuti na mene. Došli ste opet danas i ja ću vas zapamtiti jer ste dolazili juče. Sećaću se vašeg lica, prepoznaću vas, ali ne nosim ranu od vaše ljutnje. To vi treba da činite. Ne marim za ranu od toga što ste bili ljuti. Na prvom mestu nikada ne dozvoljavam da rana nastane. Kada ste bili ljuti, to je bilo nešto što ste radili sebi, ne meni. Samo ko incidencijom sam ja bio tu. Ja ne nosim ranu. Ja se neću ponašati kao da ste vi bili ista osoba koja je juče bila ljuta. Ljutnje neće biti između mene i vas. Ljutnja neće obojiti odnos u sadašnjosti. Ako ljutnja oboji sadašnji odnos, to je psihološko pamćenje; nosi se rana.

A psihološko pamćenje je vrlo falsifikujući proces; vi ste možda došli da tražite da vam se oprost, a ako ja nosim ranu, ne mogu videti vaše sadašnje lice kome treba da se oprost, koje je došlo da se pokaje. Ako ja vidim staro lice od juče, još ću videti ljutnju u očima, još ću u vama videti neprijatelja; a vi više niste neprijatelj ako ste se pokajali. Čitave noći niste mogli spavati, i došli ste da vam se oprost. Ja ću se ponašati na takav način, jer ću projektovati jučerašnji (dan) na vaše lice. To juče će uništiti čitavu mogućnost da se novo rodi. Neću prihvatiti vaše kajanje, neću prihvatiti da osećate žalost. Misliću da se vi podmukli. Misliću da mora postojati još nešto u pozadini toga, jer ljutnja, lice ljutog čoveka je još tu, između mene i vas. Mogu toliko toga projektovati da će vama postati nemoguće da se pokajete. Ili ja tako duboko mogu projektovati, da ćete potpuno zaboraviti da ste došli da vam se oprost. Moje ponašanje može opet postati situacija u kojoj vi postajete ljuti. A ako postanete ljuti, moja projekcija je ispunjena, ojačana. To je psihološko pamćenje.

Egzistencijalno pamćenje je u redu, ono mora da bude tu. Buddha mora da pamti svoje sledbenike; Ananda je Ananda, a Sariputra je Sariputra. Nikada nije u nedoumici oko toga ko je Ananda, a ko je Sariputra. On nosi pamćenje, ali je to samo deo moždanog mehanizma, funkcionalnog aparata, kao da imate kompjuter u džepu, a kompjuter nosi memoriju. Buddhin mozak je postao kompjuter u džepu, odvojena pojava. On ne stupa u uzajamne odnose. On ga ne nosi uvek. Kada je potrebno on pogleda u njega, ali se nikada ne identifikuje s njim.

Kada osoba u sadašnjosti živi sa punom svesnošću - a sa punom svesnošću vi ne možete živeti nigde drugde, jer kada ste svesni, samo sadašnjost postoji; prošlosti nema, nema više budućnosti, čitav život postaje sadašnji fenomen - onda nema *karme*, nikakvo seme *karme* nije akumulirano. Vi ste oslobođeni od svog vlastitog ropstva, robovanja koje ste sami kreirali.

I vi možete biti slobodni. Ne treba čekati da prvo ceo svet bude oslobođen. Možete biti blaženi. Ne treba da čekate da ceo svet bude oslobođen od nevolja. Ako čekate, čekaćete uzaludno - to se neće dogoditi.

To je jedan unutrašnji fenomen: da se bude slobodan od ropstva. Možete živeti potpuno slobodno u totalno neslobodnom svetu. Možete živeti potpuno slobodno čak i u zatvoru, to ne čini razliku, jer je to unutrašnje stanovište. Ako je vaše unutrašnje seme slomljeno, vi ste slobodni. Vi ne možete učiniti Buddhu zatvorenikom. Bacite ga u zatvor, ali ga ne možete učiniti zatvorenikom. On će živeti tamo, živeće tamo s punom svesnošću. Ako ste u punoj svesnosti, uvek ćete biti u *mokshi*, uvek u slobodi. Svesnost je sloboda, nesvesnost je ropstvo.

Sve dok korenje ostaje, karma se ispunjava u ponovnom rođenju kroz vrstu, opseg života, i tipove iskustava.

Ako nosite seme *karme*, ovo seme će biti stalno ispoljeno na milione načina. Opet ćete videti situacije i mogućnosti gde vaše *karme* mogu biti ispunjene.

Na primer, možete imati velika bogatstva, možete biti bogat čovek. Možete biti bogati, ali ste bedni, i živećete život siromašnog čoveka - to je *karma*. U prošlim životima vi ste živeli kao siromašan čovek. Sada imate bogatstvo, ali ne možete živeti u tom bogatstvu. Naći ćete racionalizacije. Mislićete da je čitav svet siromašan, stoga morate živeti siromašan život. Ali nećete podariti svoje bogatstvo siromašnom, živećete siromašnim životom, a bogatstvo će ležati u banci. Ili, možete misliti da je siromašan život religiozan život, stoga morate živeti siromašnim životom. To je *karma*, seme siromaštva. Možete imati bogatstvo, ali ga ne možete živeti; seme će opstati.

Možete biti prosjak i možete živeti bogat život. Možete biti prosjak, a ponekad je prosjak bogatiji od bogatih ljudi. Oni žive slobodno. Oni ne brinu o tome šta će se dogoditi. Nemaju šta da izgube, tako šta god imaju, uživaju to. To ne može biti manje nego što jeste, stoga oni uživaju. Siromašan čovek živi bogat život ako nosi seme bogatog života, a ovo seme će uvek naći mogućnosti, prilike da bude ispunjeno. Gde god da ste, neće činiti veliku razliku. Vi ćete morati da živite kroz svoju prošlost.

Vrlina donosi uživanje; greh donosi bol.

Ako ste učinili neke moralne ili čestite *karme*, dobre akcije, onda ćete imati mnogo uživanja oko sebe. Čak i bez ičega oko vas, imaćete lepo držanje prema životu, prijatno stanovište. Moći ćete da vidite blistave, svetle ivice na tamnim oblacima. Uživati ćete u jednostavnim stvarima, malim stvarima, ali ćete u njima uživati toliko mnogo da će one biti vredne, sjajnije od raskošnih stvari. Možete hodati kao neki car u prosjačkoj odori. Ako ste izveli vrle i čestite *karme*, sledi uživanje. Ako ste učinili poročne, loše *karme* - nasilne, agresivne, štetne za druge, onda sledi bol. Zapamtite, upravo je to ishod, prirodna posledica.

Hrišćani, Jevreji, muslimani misle da vas Bog kažnjava jer činite zlo. Vi činite dobro i Bog vas ceni, daje vam poklone, poklanja vam lepe stvari. Hindusi su više naučni; oni ne upliću Boga. Oni jednostavno kažu: "To je zakon" - baš kao zakon gravitacije, ako hodate uravnoteženo, nećete pasti, uživati u hodanju; ako hodate neuravnoteženo kao pijanica, padnete i zadobijete prelom kosti. Bog vas ne kažnjava jer ste učinili loše, jednostavno to je upravo zbog zakona gravitacije. Ako jedete dobro, slede dobre stvari, zdravlje; (a kad) jedete loše, nepodesne stvari, sledi bolest. Nije da vas neko kažnjava. Nikoga nema da vas kažnjava, jedino zakon, samo zakon prirode - *tao, rta*.

Ovaj zakon *karme* je jednostavan. Ako uvedete Boga, onda stvari postaju komplikovane, vrlo složene. Ponekad loš čovek uživa u životu, a ponekad vidimo da dobar čovek pati, stoga se javlja pitanje šta Bog radi. On izgleda nepravedan. Ako je on pravedan, onda loš treba da pati, a dobar treba više da uživa u životu.

Problem je, ako je Bog apsolutno pravedan, onda ga ne možete učiniti saosećajnim, jer gde će onda saosećajnost pristajati? Ako je Bog pravedan, onda on ne može biti saosećajan, jer saučešće označava da je neko uradio pogrešno, ali produžava da moli, i vi mu opraštate. Otuda je molitva postala vrlo značajna u hrišćanskom, jevrejskom i muslimanskom svetu - "Molite, jer ako molite Bog će vam oprostiti. On je saosećajan. To znači da će on biti nepravedan. Pravedan je zbog molitve? A šta je molitva? Vrsta podmićivanja? Šta je molitva? Vrsta laskanja? Šta radite u molitvi? Vi "podmazujete" Boga."¹¹⁶

Hindus kaže: "Ne, ne mešajte Boga, jer nastaje komplikacije. Ili će on biti pravedan - onda neće biti mesta za saučešće, ili će biti saosećajan - onda ne može biti pravedan." Zbog toga će ljudi misliti da dobra i loša dela nisu zaista relevantna, samo molitva, hodočašće u sveta mesta. Hindus kaže: "To je jednostavan zakon prirode; molitva neće pomoći. Ako ste

¹¹⁶ Igra reči: engl. Buttering je laskanje na osnovu rači butter: maslac, namazati maslacem.

učinili loše, vi ćete morati da patite. Nijedna molitva ne može pomoći". Stoga ne čekajte na molitvu, i ne gubite svoje vreme u molitvi. Ako ste uradili loše, vi ćete morati da patite; ako ste uradili dobro vi ćete uživati.

Inače niko vama ne distribuira ove stvari, ne postoji takva ličnost u svetu - to je samo zakon, nelični. Ovo je više naučno. Ovo kreira manje složenosti i rešava više problema. Hindu koncept o zakonu prirode, *rta*, jeste na svaki način kompatibilan sa naučnim gledištem prema svetu. Onda šta možete uraditi? Vi ste počinili loše, vi ste počinili dobro; uživanje ili bol će slediti kao senka. Kako to dolazi? Šta treba da se uradi?

Istok ima dva gledišta; jedno je gledište Patanjđalija, a drugo Mahavire. Mahavira kaže: "Ako ste uradili loše, onda morate uraditi dobro da uravnotežite to, inače ćete morati da patite." To izgleda da je previše, jer za mnogo života ste činili milione stvari. U svemu mora da se načini ravnoteža, što će potrajati za milione života. Čak i onda račun neće biti namiren, jer morate proživeti te milione života, i neprekidno ćete raditi stvari koje će stvoriti više budućnosti. Sve vodi do druge stvari, jedna stvar do druge; sve je isprepletano. Onda izgleda da nema mogućnosti da se bude slobodan.

Patanjđalijevo gledište je drugačije. Ono ide dublje. Nije pitanje da se uravnotežuje dobrim; prošlost ne može da se poništi. Ako ste ubili čoveka u prošlosti, Mahavirino gledište je: "Sada radite dobre stvari u svetu." Ali čak i ako radite dobre stvari, taj čovek nije oživeo. Taj čovek je ubijen, ubijen zauvek. To ubistvo će ostati zauvek u vama kao rana. Možete tešiti sebe da ste napravili tako mnogo hramova i *dharamsala*, da ste poklonili milione rupija ljudima. Možda je to uteha, ali krivica će postojati. Kako možete uravnotežiti ubistvo? Ono se ne može uravnotežiti. Ne možete poništiti prošlost. Patanjđali kaže: "Prošlost nije ništa do pamćenje; to je pojava sanjanja, to više nije ovde, ne postoji. Možete poništiti to samo ulaskom u *pratiprasav*. Vraćate se natrag, ponovo proživite to, ubijete tog čoveka opet u svom sećanju, u svom ponovnom proživljavanju. Osetite tu ranu opet. Osetite bol toga kada ste ubili čoveka. Proživite opet sav jad, i na taj način rana će zaceliti i prošlost će biti oprana."

Sa Patanjđalijem oslobođenje izgleda moguće, sa Mahavirom izgleda nemoguće. Zbog toga se *đainizam* nije mogao mnogo raširiti. *Mokša* izgleda da je nemoguća, neverovatna. Patanjđali je postao jedna od osnova istočne tajne nauke. Mahavira je ostao na rubu, baš na granici. Nikada nije mogao postati usredsređena snaga. On se previše bavi delovanjem, a takođe previše veruje u realnost delovanja. Patanjđali kaže: "Delovanja su upravo kao snovi. Čitav svet nije ništa drugo do velika pozornica, a čitav život nije ništa drugo do drama. Vi ste je odigrali jer ste bili nesvesni. Da ste bili svesni, ne bi bilo problema."

Sada postanite svesni, i dovedite energiju svesnosti do svoje prošlosti. To će reorganizovati čitavu prošlost; nestaće oboje, i bol i uživanje; dobro i zlo, oboje će nestati. A kada oboje nestanu, onda vi transcendirate dualnost dobra i zla, vi ste oslobođeni. Onda nema ni uživanja ni bola. Onda dolazi tišina, duboka tišina. U toj tišini nastaje novi fenomen, *sat chit ananda*. U toj tišini, u toj dubokoj tišini, istina vam se događa, svest vam se događa, sreća vam se događa. Ja sam u svemunaklonjen Patanjđaliju. Zbog toga je čitavo Mahavirino gledište postalo sve više i više moralističko. Nećete naći *đainske munije*, monahe, da rade *yogu* - nikada. Oni uravnotežuju svoje delovanje. Oni neprekidno misle šta da rade, a šta da ne rade. Potpuno su zaboravili kako da postoje. Šta da se radi, a šta da se ne radi, "treba" ili "ne bi trebalo" - čitavo njihovo gledište se bavi delovanjem - ne šetajte po mraku, jer neki insekti mogu biti ubijeni, a onda *karma*; ne jedite noću, jer u tami neki insekti mogu pasti, muve mogu pasti u hranu i vi ćete ih pojesti, a to će biti ubistvo. Ne jedite ovo, ne jedite ono. Nemojte čak hodati po kiši, jer kada je zemlja vlažna, mnogi insekti hodaju po zemlji, mnogi insekti se rađaju tokom kiša. Oni se neprekidno brinu za akcije, *karme*; šta da rade a šta da ne rade. Čitavo njihovo gledište se bavi spoljašnjim pojavama. Oni su potpuno zaboravili kako da budu, da postoje. Oni ne rade *yogu*, oni ne meditiraju. Usmereni su na delovanje; a Patanjđali je usmeren na svest.

Mnogo više ljudi postiže *nirvanu* kroz Patanjđalija. Kroz Mahaviru, retko, vrlo mali broj; čitavo gledište izgleda da je nemoguće. Stoga slušajte dobro Patanjđalija. Ne samo slušajte, nego pokušajte da upijete duh. Mnogo je moguće kroz njega. On je jedan od najvećih naučnika u svetu za unutrašnje putovanje.

Poglavlje 8

PSIHOLOGIJA BUDDHA 28. aprila 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Rekli ste da pokušavate razviti treći tip psihologije, psihologiju buddha, ali gde ćete dobiti buddhe za izučavanje?

Da bi započeo s tim, jedan je već ovde, pre ili docnije on će mnoge od vas preobratiti u *buddhe*. Ako je jedan ovde, mnogi će odmah postati mogući, jer jedan može delovati kao katalizator. Ne zato što će on nešto raditi, već zato što je on tu, stvari započinju da se dešavaju same od sebe. To je značenje kataliznog posrednika. Pre ili kasnije, mnogi od vas se okreću *buddhama*, jer svako je u osnovi Buddha. Koliko dugo možete odložiti prepoznavanje toga? Koliko dugo možete zapostavljati to? Teško - vi ćete pokušati sve najbolje, da ostavite to za sobom, da odložite to, da stvorite milione poteškoća, ali koliko dugo to možete činiti?

Ja sam ovde da vas gurnem na neki način u ambis, gde vi umirete a Buddha se rađa. Problem je uvek da se nađe jedan. Jednom kada postoji jedan, osnova je ispunjena, ispunjena je zahtevana osnova. Onda odmah mnogi postaju mogući. A ako mnogi postoje, hiljade postaju moguće. Prvi deluje kao iskra; mala iskra je dovoljna da zapali celu zemlju. Tako se događalo u prošlosti. Jednom kada je Gautama postao Buddha, hiljade su ubrzo postale. Jer to nije pitanje postajanja; vi ste već to. Neko samo mora da vas podseti na to; to je sve.

Upravo sam jednog dana čitao jednu od Ramakrišninih alegorija. Volim je. Pročitam je ponovo kad god naiđem na nju. Cela priča je o tome da je majstor katalizni posrednik.

Ovo je priča. Tigrica je uginula dok se rađalo mladunče, a njega su odgajale koze. Naravno mladunče tigra je verovalo da je takođe koza. To je bilo jednostavno, prirodno; odgajale su ga koze, živeći kao koza verovalo je da je koza. Ostalo je vegetarijanac, jedući i preživavajući travu. Nije imalo pojma. Čak ni u svojim snovima nije moglo da sanja da je tigar, a bilo je tigar.

Onda se jednog dana dogodilo da je jedan stari tigar naišao na stado koza, i nije mogao poverovati svojim očima. Mladi tigar je hodao između koza! Niti su se koze plašile njega, niti su bile svesne da se tigar kreće među njima; tigar je takođe hodao kao koza. Stari tigar je na neki način uhvatio mladog tigra, jer je bilo teško dočepati ga se. Pokušao je da pobegne, cvileo je, zavijao. Uplašio se, drhtao je od straha. Sve koze su pobegle, a on je takođe pokušavao da pobegne s njima, ali stari tigar ga je zaustavio i gurao prema jezeru. Nije hteo da ide. Opirao se baš na način kako vi činite sa mnom. Pokušao je sve što je mogao da ne ide. Bio je smrtno uplašen, cvileći i plačući, ali stari tigar mu nije dozvolio. Nastavio je još da ga vuče prema jezeru.

Jezero je bilo mirno kao ogledalo. Prisilio je mladog tigra da pogleda u vodu. Video je, sa suzama u očima - viđenje nije bilo jasno ali pojava je bila tamo - on je izgledao baš kao stari tigar. Suze su iščezle i nov osećaj je probudio u njemu; koza je započela da iščezava iz uma. Više nije bio koza, ali nije mogao da veruje u svoje vlastito prosvetljenje. Telo je još pomalo drhtalo, plašio se. Mislio je: "Možda ja zamišljam. Kako koza može odjednom postati tigar? To nije moguće, to se nikada nije dogodilo. Nikada se nije dogodilo na takav način." Nije mogao verovati svojim sopstvenim očima, ali je sada prva iskra, prvi zrak svetla ušao u njegovo biće. On nije više bio ista realnost. On nikada više opet neće biti isti.

Stari tigar ga je odveo u svoju pećinu. Sada se nije protivio, nije se tako opirao, nije se tako bojao. Ubrzo je zadobio samopouzdanje, skupio je hrabrost. Počeo je da hoda kao tigar, pošto je ušao u pećinu. Stari tigar mu je dao neko meso da jede. To je bilo teško za vegetarijanca, gotovo nemoguće, gadno, ali stari tigar nije hteo da čuje. Prisilio ga je da jede.

Kada je nos mladog tigra namirisao meso, nešto se dogodilo; od mirisa, probudilo se nešto duboko u njegovom biću što je bilo čvrsto uspavano. Vuklo ga je, privlačilo prema mesu, i počeo je da ga jede. Jednom kada je započeo da jede meso, urlik je izbio iz njegovog bića. Koza je iščezla u tom urliku, a tigar je bio tu u svojoj lepoti i sjaju.

Ovo je ceo proces, potreban je stari tigar. U tome je nevolja; stari tigar je ovde, i koliko god vi pokušali da izvrdate, na ovaj ili onaj način, to nije moguće. Vi ste bez volje, opirete se da dođete do jezera, ali ja ću vas dovesti. Celog svog života ste jeli travu. Potpuno ste zaboravili miris mesa, ali ja ću vas prisiliti da ga jedete. Jednom kada imate taj ukus, urlik će izbiti. U toj erupciji koza će iščeznuti, a Buddha će se roditi. Stoga se ne brinite o tome gde ću dobiti toliko mnogo Buddha da se bave naukom, ja ću ih proizvesti.

Drugo pitanje:

Šta podrazumevate pod psihologijom Buddha? Bilo je hiljade Buddha na Istoku. Nisu li oni stvorili psihologiju prosvetljenih ljudi? Nisu li mudraci kao Kapila, Kanada, Badarayana, Patanjđali, itd. ustanovili treću psihologiju?

Ne, još nisu. Ima mnogo problema. Da bi se ustanovila treća psihologija prvo je potrebno da se završe prve dve. Ako gradite trospratnu kuću, prva dva sprata moraju se završiti, samo onda se može izdignuti treći. U prošlosti psihologija nikada nije postojala za patološkog čoveka, prva vrsta psihologije nikada nije postojala. Niko nije mario da uđe u područje mentalne bolesti, naročito ne na Istoku. Niko nije mario, jer bolesti se može osloboditi bez ulaženja u nju. Nije bilo potrebno da se ona analizira, nije bilo potrebno da se putuje u patološki um, nije bilo potrebno da se čini ništa u vezi s tim. Određene tehnike su postojale, i još postoje te tehnike. Jednostavno to možete odseći.

Na primer, u Japanu kad god ima neki ludak, neko postane neurotičan, odvedu ga u *zen* manastir, odvedu ga religijskim ljudima u gradu. To je bio jedan od najstarijih načina; odvedete ga kod religioznog čoveka. A šta se činilo u manastiru? Ništa. Zapravo, ništa se nije radilo. Kada se ludak dovede u manastir, ne brinu se da ga analiziraju, da uspostave dijagnozu. Ne mare da razmišljaju od koje vrste bolesti on boluje. Nije potrebno, jer bolest se može odbaciti. Stave ludaka u izolovanu sobu, daleko od manastira, baš u ugao, u pozadini. Ispunjavaju se njegove potrebe; daje mu se hrana i sve što mu treba, ali niko ne razgovara s njim, niko ne obraća pažnju na njegovu ludost. Istok zna da što više posvećujete pažnje tome, više hranite ludost. Ceo manastir ostaje nezainteresovan, kao da niko nije ni došao.

Nezainteresovanost je jedna od tehnika, jer ludom čoveku zaista treba mnogo pažnje. Možda je poludeo baš da bi zadobio pažnju. Zbog toga psihoanaliza ne može biti od velike koristi, jer psihoanalitičar pridaje mnogo pažnje ludom, neurotičnom, psihopatičnom, tako da on počinje da cveta pri toj pažnji; jer neprekidno godinama neko mu posvećuje pažnju.

Možda ste primetili da neurotični ljudi uvek prisiljavaju druge da budu pažljivi, predusretljivi prema njima. Uradiće sve ako mogu zadobiti pažnju. U *zen* manastiru ne daju im nikakvu pažnju, ostaju ravnodušni. Niko ne brine i niko ne misli da je on lud, jer ako cela grupa misli da je on lud to mišljenja stvara vibracije koje pomažu ludom čoveku da ostane lud. Za tri, četiri sedmice, dopušta se ludom čoveku da bude sam sa sobom. Potrebe mu se zadovoljavaju, ali se pažnja ne daje, nikakva posebna pažnja; indiferentnost se održava. Niko ne misli da je on lud. Tokom tri ili četiri nedelje ostajući sa sobom, ludom čoveku ubrzo postaje bolje. Ludost se smanjuje.

Čak i sada oni čine isto u *zen* manastirima. Zapadni psiholozi su postali svesni (te) činjenice. Mnogi su otišli u Japan da izuče šta se događa, i oni su jednostavno zapanjeni. Oni rade za nekoliko godina i ništa se ne događa; a u *zen* manastiru, ne radeći ništa, lud čovek se ostavlja sebi, i stvari započinju da se događaju. Ludom čoveku treba izolacija. Njima treba mirovanje, treba im indiferentnost, ne treba im pažnja, i talasi koji su se uzdizali u njihovim umovima, napetosti, jednostavno se rastvaraju i iščezavaju. Posle četiri nedelje čovek je spreman da napusti manastir. Zahvaljuje se ljudima tamo, starešini manastira i drugima, i odlazi. On je jednostavno u redu.

Na Istoku zbog ovoga, zbog ovih tehnika, nikada nije bila razvijena prva vrsta psihologije. A ako nema prve vrste psihologije, druga vrsta nije moguća. Patološki um mora da se shvati u svojim detaljima. Jedna stvar pomaže ludom čoveku da se izbavi, a druga stvar stvara psihologiju ludosti. Nužan je naučni pristup, iscrpna analiza je potrebna. Na Zapadu su to uradili; prvi tip psihologije postoji. Frojd, Jung, Adler i drugi, stvorili su psihologiju za patološkog čoveka. Oni možda nisu bili mnogo korisni ljudima koji su u nevolji, ali su ispunili drugi zahtev. Zahtev nauke; oni su stvorili prvu vrstu psihologije. Odmah je druga postala moguća. Druga je psihologija zdravog čoveka.

Fragmenti druge (psihologije) su uvek postojali na Istoku, ali uvek fragmenti, nikada kompletna celina. Zašto fragmenti? Jer religiozni ljudi su bili zainteresovani kako učiniti da se običan zdrav čovek kreće prema transcendentnom. Oni istražuju malo, ne u detaljima, ne do samog kraja, jer nisu zainteresovani za stvaranje psihologije. Oni su zainteresovani samo za nalaženje nekog stajališta, neke odskočne daske u zdravom umu, odakle se uskače u meditaciju, odakle može da se preduzme skok u najviše. Njihovo interesovanje je bilo različito. Oni nisu marili o celom terenu.

Pošto osoba jednostavno želi da načini skok u reku, ona ne istražuje celu obalu. Ona nalazi prostor, malu stenu, i odatle skače. Ne postoji potreba da se istražuje cela teritorija. Fragmenti druge psihologije postojali su na Istoku. Kod Patanjđalija oni postoje; kod Buddhē, kod Mahavire i drugih - upravo nekoliko fragmenata, deo teritorije. Ceo pristup nije bio naučan, pristup je bio religiozan. Više nije bilo potrebno. Zašto bi brinuli oni oko toga? Zašto bi pokušavali da očiste celu šumu? A to je velika šuma.

Ljudski um je neizmerna pojava. Patološki um u sebi je prostrana pojava. Zdravi um je čak i veći od patološkog uma, jer patološki um je upravo deo zdravog uma, ne ceo. Niko nikada potpuno ne poludi; niko ne može. Ako samo mali deo postane nasilno ili destruktivno mahnit, samo deo postaje bolestan, ali niko potpuno ne poludi. To je baš kao u fiziologiji; ničije telo se ne može potpuno razboleti. Jeste li videli nečije apsolutno bolesno telo? To će značiti da su se čoveku dogodile sve moguće bolesti ljudskog tela. To je nemoguće, niko ne ide toliko daleko. Svako ima glavobolju, neko ima bolove u stomaku, neko ima groznicu, ovo i ono - deo. A telo je širok fenomen, univerzum.

Isto važi i za um; um je univerzum. Čitav um nikada ne poludi, i zbog toga ljudi mogu da se povrate. Ako bi ceo um poludeo, gde biste ga mogli povratili natrag? Upravo deo, samo deo ide pogrešnim putem. Možete ga povratiti natrag, podesiti ga celom sistemu

Na Zapadu sada drugi tip psihologije prolazi kroz porođajnu bolest sa Abrahamom Maslovom, Erihom Fromom, Džanovom i drugima. To je holistički pristup; ne razmišljajući u terminima bolesti, nego razmišljajući u terminima zdravlja; ne koncentrišući se u osnovi na patologiju, nego se u osnovi usredsrediti na zdravo čovečanstvo. Druga psihologija je rođena, ali još nije potpuna. Zbog toga ja kažem da su to upravo porođajni bolovi, to je dolazak u svet. Pre ili kasnije ona će započeti da raste. Samo onda je treći tip psihologije moguć. Zbog toga ja kažem da nikada nije postojao.

Buddhe su postojale, milioni njih, ali nije postojala psihologija Buddha, jer niko nikada nije pokušao da istražuje probuđen um, posebno da od toga stvori naučnu disciplinu. Buddhe su uvek postojale, ali niko nije pokušao na naučan način da razume fenomen *buddhinstva*.

Gurđijev je bio prvi čovek u celoj istoriji čovečanstva koji je to pokušao. Gurđijev je bio redak u tom smislu, jer je bio pionir u trećoj mogućnosti. Kao što se uvek događalo kod pionira, to je bilo teško; vrlo teško da se prodre u nešto što je uvek bilo nepoznato, ali je on pokušao. On je izneo nekoliko fragmenata iz tame, ali je to postalo sve teže jer je njegov najveći sledbenik P. D. Uspenski, njega izdao. Postojala je teškoća; sam Gurđijev je bio mistik koji nije iskusan u svetu nauke; on nije bio naučni um. On je bio mistik, on je bio Buddha. Čitavo nastojanje je zavisilo od P. D. Uspenskog, jer je on bio naučnik, jedan od najvećih ikada rođenih matematičara, i jedan od najdubljih mislilaca koga je ovaj vek poznavao. Cela stvar je zavisila od Uspenskog. Gurđijev je sejao seme, a Uspenski ga je uzgajao, definisao, filozofirao, gradio naučne teorije o tome. Trebala je da bude stalna saradnja između majstora i sledbenika. Gurđijev je mogao da seje, ali nije mogao to postaviti

u naučnim terminima i nije to mogao postaviti na takav način da to postane disciplina. Znao je šta je to, ali nedostajao je jezik.

Sa Uspenskim postojao je jezik, potpuno savršen. Ne mogu videti drugo poređenje - Uspenski je pisao tako savršeno, da bi čak i Albert Ajnštajn mogao biti ljubomoran. On je zaista bio vrlo učen, logičan um. Morate pročitati jednu od njegovih knjiga *Tertium Organum*. To je redak fenomen. Uspenski kaže u knjizi, baš na početku: "Postoje samo tri knjige u svetu, jedna je Aristotelov *Organon*, prvi organ mišljenja; druga je Bejkonov *Novum Organum*, drugi princip mišljenja; a treći je *Tertium Organum*." "*Tertium Organum*" znači treći kanon mišljenja. Uspenski kaže - a kada on kaže to nije ponosno niti egoistično, ili bilo šta: "Čak i pre nego što su prva dva nastala, treći je postojao." On kaže u *Tertium Organum*-u: "Ja iznosim samu osnovu znanja." A to nije egoistično; knjiga je zaista retka.

Ceo koncept Gurđijeva zavisio je od snažne saradnje između Uspenskog i njega. On je bio tu da vodi, a Uspenski da to uobličići, da formuliše to, da tome da strukturu. Duša je došla od Gurđijeva, a telo je snabdeo Uspenski, i Uspenski ga je izdao u sredini. Jednostavno je napustio Gurđijeva. Za to je uvek postojala mogućnost, jer je on bio takav intelektualac, a Gurđijev je bio apsolutno anti-intelektualan. Nije bilo moguće da oni nastave svoju saradnju.

Gurđijev je zahtevao apsolutnu predanost - kao što su majstori uvek zahtevali; a to je za Uspenskog bilo teško - kao što je uvek teško svakom učeniku, ili sledbeniku. A još je teže kada je učenik vrlo intelektualan. Ubrzo je Uspenski započeo da misli da zna sve. To je obmana koju inteligencija vrlo lako kreira. On je bio tako intelektualan čovek da je formulisao sve, i počeo je osećati da je spoznao. Onda je ubrzo započeo rascep.

Gurđijev je uvek zahtevao apsurdne stvari. Na primer, Uspenski je bio udaljen hiljadama milja, a Gurđijev bi mu poslao telegram: "Dođi odmah, ostavi sve." Uspenski je bio u finansijskoj, porodičnoj nevolji, i mnoge stvari..., bilo mu je nemoguće odmah da dođe, ali je otišao. Prodao je sve, ostavio porodicu i odmah je pojurio. Kada je stigao, prva stvar koju mu je Gurđijev rekao bila je: "Sada se možeš vratiti natrag." To je bila stvar od koje je počeo rascep. Uspenski je otišao i nikada se nije vratio natrag - ali je promašio. To je bio samo test za potpunu predanost.

Kada ste potpuno predani, vi ne pitate: "Zašto?" Majstor kaže: "dođi," vi dođete; majstor kaže "idi", vi odlazite. Da je tog dana Uspenski otišao isto tako jednostavno kao što je i došao, nešto duboko u njemu što je ometalo ceo njegov rast bilo bi odbačeno. Međutim bilo je previše apsurdno čoveku kao što je Uspenski da Gurđijev iznenada zatraži, a on da dođe. Mora da je došao s velikim očekivanjem, jer je mislio da je toliko mnogo žrtvovao: porodicu, probleme, finansije, službu - ostavio je sve. Mora da je mislio da je bio mučenik. On je došao, i čak bez pozdrava prva stvar koju mu je Gurđijev rekao, gledajući u njega, bilo je: "Sada se vrati natrag." To je bilo previše; on se povukao.

Povlačenjem Uspenskog sav napor da se stvori psihologija treće dimenzije zaustavljen je. Gurđijev je pokušavao i pokušavao; pokušavao je da nađe nekog drugog. S mnogim ljudima je radio, ali nije mogao naći čoveka kalibra Uspenskog. Rast Uspenskog se zaustavio, i rad Gurđijeva na trećoj psihologiji se zaustavio. Zajedno su bili čudesni; odvojeni, obojica su postali obogaljeni. To je bila nevolja. Zbog toga se to nije moglo dogoditi.

Ja opet pokušavam da radim na trećoj dimenziji, ali se nisam izložio riziku kome se izložio Gurđijev. Ja ne zavisim ni od koga; ja sam Gurđijev plus Uspenski. Teško je raditi i živeti u dve različite dimenzije, to je vrlo teško. Ali je svakako dobro, jer niko me ne može izdati i zaustaviti moj rad, niko. Ja se neprekidno krećem po svetu ne-uma, i u svetu reči, knjiga i analiza. Gurđijev je imao podelu rada: Uspenski je radio u biblioteci, a on je radio u sebi samom. Ja moram raditi i jedno i drugo - tako da se ista stvar opet ne ponovi. Neprekidno sam radio na oba nivoa i postoje sve mogućnosti da napor može uspeli. Ja vas izučavam, i vi brzo rastete.

Da se lično postane sam Buddha jedna je stvar. Stvar se dešava tako iznenadno; jedan trenutak ranije vi niste bili Buddha, a jedan trenutak docnije vi ste Buddha. To se dešava tako iznenadno, kada se dogodi u vama samima, da nema prostora u kome bi se to izučavalo. S vama ja to mogu izučiti vrlo polagano. Što više izvrđavate i opirete se, bolje vas mogu izučiti; šta se događa, kako se to događa. Ja moram izučavati mnoge ljude, samo onda se to može

dogoditi. Psihologija ne može zavisiti od jednog čoveka, jer pojedinci su tako različiti, tako jedinstveni. Ja sam možda postao Buddha, ali vi ste jedinstvena osoba. Postoje barem sedam tipova ljudi koji postoje u svetu, tako da barem sedam Buddha mora da budu izučavani vrlo, vrlo duboko, po jedan koji pripada svakom tipu. Samo onda će psihologija biti moguća.

Uspenski govori o sedam tipova ljudi. Svih ovih sedam tipova i njihov rast moraju da se razumeju: koje tipove prepreka oni stvaraju, koji tip bekstva oni pokušavaju, i kako njihova bekstva i njihova opiranja mogu da se slome. Sa svakim tipom će biti drugačije. Dok se svih sedam tipova ne upoznaju, duboko ne izuče, korak po korak, sloj po sloj od samog početka, od A do Š, psihologija ne može biti formulisana. Ona nikada nije postojala ranije, ali može postojati u budućnosti.

Treće pitanje:

Kao što ste rekli, moj život je bio bedan - ali od kada sam došao kod vas moje nevolje su iščezle. Premda znam da mi život nije blažen, nastupilo je zadovoljstvo sa svime što mi se događa. Ovo je stvorilo nedostatak želje da meditiram, da uopšte tražim. Baš sam srećan da lebdim sve vreme. Jesam li ja upravo lenj?

Ovaj trenutak dolazi svakom tragaocu: kada negativnosti više nema, ali pozitivnost nije došla, kada je patnja nestala ali se blaženstvo nije dogodilo, kada noći nema više ali sunce se nije uzdiglo. Ovo je dobar nagoveštaj da vi rastete. A onda, odmah čovek počinje da se oseća opušteno, lebdeći, a sve kako god da se dogodi jeste tako lepo. Um kaže: "Zašto brinuti? Zašto uopšte meditirati?" Ako slušate um, ubrzo će se noć povratiti natrag, ući će patnja. Ne slušajte um. Nastavite da meditirate, ali sada sa različitim stanovištem: meditirajte kao da lebdite u tome. Ne ulažite nikakav napor u tome. To je sve što je potrebno. Meditirajte nenaporno, ali meditirajte. Ne budite lenji. U lenjosti staro će se opet vratiti natrag, jer blaženstvo se još nije dogodilo. Jednom kada se blaženstvo dogodi - kada se osećate potpuno zadovoljni, kada dođete do tačke gde čak i zaboravljate o zadovoljstvu, to je tako apsolutno - samo onda meditacija može biti ostavljena. Ona otpada automatski.

U dva slučaja dolazi ideja odbacivanja meditacije: prvi slučaj je ovo što je upravo upitano; kada tama iščezava, patnje više nema, i vi se osećate dobro. To je upravo odsustvo patnje. Ako um koji je ostao u patnji nije jadan, to gotovo izgleda kao sreća, gotovo izgleda kao blaženstvo. Ne budite obmanuti prividom. Još mnogo treba da se uradi - ali sada, radite to na drugačiji način, to je sve. Sada radite meditaciju vrlo opušteno; ne naprežite se, lebdite - ali nastavite da je radite, jer mnogo još treba da se dogodi. Putovanje nije završeno. Možda ste došli do tačke gde se možete opustiti ispod drveta, a hlad je svež, ali ne zaboravite da to može biti samo noćni boravak. Ujutru opet morate nastaviti put. Sve dok potpuno ne iščeznete, putovanje mora da se nastavi. Ali sada je promenjen kvalitet; lebdi se. Nenaporno se krećete u meditaciji.

Dakle, znate li razliku? Neko pliva u reci, postoji napor, a onda jednostavno pluta, leži na leđima, ostaje u reci, ali više nema plivanja. Plovi, reka ga nosi sa strujom i pluta prema moru. U početku je čovek morao da pliva u meditaciji jer ima mnogo otpora stvorenih od uma; morate se boriti s njima.

U drugom koraku morate ploviti s rekom. U trećem koraku morate postati reka - onda nema pitanja. Onda možete ostaviti, napustiti, ali nema pitanja o napuštanju; to se ostavlja automatski. Meditacija, kada je potpuna, usavršena, ostavlja se automatski. Ne treba da brinete o tome. Kada je ona savladana i usavršena, ona će otpasti baš kao što zrelo voće pada na zemlju.

Međutim, ne budite lenji. Um može igrati igre s vama, a to može uništiti šta god da ste postigli. Malo postizete s mnogo napora, a um vas može obmanuti i može reći da sada nema potrebe. Osećate se tako srećni - osećate sreću - ali se osećate tako srećni zbog meditacija. Ako odbacite meditacije, sreća koju osećate odmah će iščeznuti i onda ćete biti opet u bedi.

Četvrto pitanje:

Prema Lengu, prvih devet meseci od začeca nisu nužno blaženi, a Džanova otkrića ne potvrđuju Frojdu teoriju o traumi rađanja. Molim vas, hoćete li govoriti malo više o tome?

Po meni Frojd još ostaje u pravu. Ne samo Frojd, već Buddha, Mahavira i Patanjđali, svi kažu da je rođenje bolno, da je to trauma. Ali je teško doći do konačnog zaključka. Dete se rađa, ali niko ne zna kako se ono oseća, da li dete oseća blaženstvo u materici ili ne; ili dok se rađa, prolazeći kroz kanal rođenja i izlazeći u širi svet, da li oseća bol kada vrišti, da li tu ima bola ili ne. Ko će odlučiti?

Postoje dva načina da se odluči: jedan je objektivno posmatranje. To je ono što je Frojd uradio, šta Leng, Džanov i drugi rade. Možete posmatrati šta se događa, ali posmatranje ostaje spolja. Vi ne znate šta se zaista događa. Obe ove interpretacije su moguće; možete reći da je dete blaženo unutra u materici jer nema zabrinutosti, nema ničeg što bi dete radilo, sve je snabdeveno, sve što utiče na majku utiče i na dete. Ako je majka bolesna, dete je bolesno. Ako majka padne i slomi svoju kost, dete je povređeno. Nosiće ranu celog svog života. Ako majka ima glavobolju, nužno će to uticati na dete, jer dete je sjedinjeno s njom, ono nije odvojeno. Ako je majka jadna, u žalosti, dete će to osećati, uticaće to na njega. Dete je vrlo nežno, osećanja, raspoloženja i događaji u majci stalno će udarati poput čekića po njegovom osetljivom nervnom sistemu. Kako dete može biti srećno i blaženo unutra? Ako majka vodi ljubav dok je dete unutra u materici, dete pati, jer kada majka vodi ljubav, njoj treba više kiseonika, a snabdevanje deteta kiseonikom je presečeno. Postoji snaga oskudice, i dete oseća da se guši.

Zbog ovoga, jedan naučnik je pokušao da dokaže - jevrejski naučnik naravno, jer Jevreji veruju u vođenje ljubavi dok je žena trudna; načinio je mnogo iz ovog otkrića - da za devet meseci kada je majka trudna, ljubav ne treba da se vodi s njom, jer dete će patiti. Postoji sigurno osnova u tome, jer kiseonik majke će biti potreban njenom vlastitom telu. Zbog toga, dok vode ljubav, muškarac i žena započinju da dišu brzo i duboko. Više kiseonika je potrebno telu, i majka zapada u groznicu. Telesna temperatura raste visoko, i dete oseća gušenje. To su pronalasci spolja.

Ako čovek treba da odluči između Frojda i Lenga, odluka nikada ne može biti kompletna jer oboje su laici, autsajderi. Inače ja imam unutrašnje gledište, i zbog toga kažem da je Frojd u pravu, a Leng nije u pravu. Buddha ima insajdersko gledište. Kada je čovek rođen kao Buddha, on je savršeno svestan. Kada je čovek kao Buddha u materici, on je svestan.

Kako se ovo dešava treba razumeti. Kada čovek umre u savršenoj svesnosti, njegovo sledeće rođenje će biti savršeno svesno. Ako možete umreti u ovom životu savršeno svesni, ne postajući nesvesni kada umirete; ostajete savršeno svesni, vidite svaku fazu smrti, čujete svaki korak i ostajete savršeno svesni da telo umire; um iščezava a vi ostajete savršeno svesni; onda odjednom vidite da niste telo, i svesnost je napustila telo. Možete videti mrtvo telo kako leži, a vi lebdite oko tela.

Ako možete biti svesni dok umirete, to je jedan deo rađanja, jedan aspekt. Ako ste svesni u ovom jednom aspektu, bićete svesni kada budete začeti. Lebdećete oko para koji vodi ljubav, i bićete savršeno svesni. Ući ćete u matericu savršeno svesni. Dete je začeto, i u tom malom semenu, prvom semenu, bićete savršeno svesni šta se događa. Za devet meseci u majčinoj utrobi vi ćete biti svesni.¹¹⁷ Ne samo da ćete biti svesni, inače kada je dete kao Buddha u utrobi majke, kvalitet majke se menja. Ona postaje više svesna; svetlo sija iznutra. Kako kuća može ostati neosvetljena? Majka odmah oseća promenu svesti.

Da se postane majka Buddhine retka je prilika. Sama pojava preobražava majku. Baš je suprotno istinito za obično dete; ono je omeđeno majčinim telom, umom, svesnošću - to je neka vrsta zatvora. Kada je Buddha rođen, kada je Buddhina majka bila trudna, upravo se

¹¹⁷ Prema izveštajima hipnotičke regresije Majkla Njutna u njegovim knjigama "Putovanje duša" i "Sudbina duša", duša ne ulazi u fetus pri začecu već pri kraju formiranja tela, nakon šestog meseca trudnoće, a ni tada ne boravi sve vreme u fetusu, već samo povremeno. Duša i telo su dva posebna entiteta koja se postepeno spajaju u simbiozi. To spajanje traje do šeste godine života. Ti se izveštaji inače slažu sa Oshovom tvrdnjom da je rođenje veća trauma od umiranja.

suprotno dogodilo: majka je deo veće svesnosti Buddhe. Buddha okružuje nju kao aura. Ona sanja o Buddhi.

U Indiji smo zapisali snove tri majke: Buddhine majke, Mahavirine majke, i majke drugog Tithankare. Mi zaista nismo marili o drugim snovima; samo smo analizirali snove majki Buddha. To je jedina analiza snova koju smo mi uradili. To će biti deo trećeg tipa psihologije.

Kada je Buddha trebao biti rođen, majka se kretala kroz posebne snove, jer hiljadu puta je stalno ponovljen isti san. To znači da je Buddhina svest u majci kreirala određenu pojavu u njenom umu, i ona je počela da sanja u određenoj dimenziji. Na primer, Buddhisti kažu da kada je Buddha bio u majci, majka je sanjala belog slona. To je simbol, simbol nečega vrlo retkog - jer beli slon je jedna od najređih stvari u Indiji, gotovo je nemoguće naći ga. Retko biće je tu, a beli slon simbol je baš jedne indikacije. I serija snova sledi.

Kada Buddha kaže da je rođenje patnja, to je jedno gledište insajdera. Mahavira kaže da rođenje jeste patnja, to je bol, to je trauma. Obojica, Mahavira i Buddha kažu da su rođenje i smrt dve najveće patnje. To prenosi veće značenje, nego što neki Lengovi i Frojdovi mogu ikada preneti. Inače Frojdovo gledište se podudara sa ovim, a to je takođe moje vlastito iskustvo.

Devet meseci u majčinoj utrobi su najudobniji. Naravno, nekoliko epizoda se dogode, ali one su izuzeci. Inače, ovih devet meseci su bez ikakvih novosti, jer novosti su uvek loše vesti. Gotovo ništa se ne događa. Čovek jednostavno plovi u divnoj ekstazi. Međutim rođenje je trauma, to je vrlo bolno. To je kao kada čupate drvo iz zemlje - kako se drvo oseća?

Sada mi imamo instrumente da procenimo kako se drvo oseća kada je iščupano. Dete oseća isto kada izlazi iz majke. Majka je zemlja, a dete je imalo korenje u majci do tada. Sada je iščupano, izbačeno napolje. Bol je vrlo velika. Ako mi možete verovati, ja kažem da je ta bol veća nego smrt. Smrt je broj dva, rođenje je bol broj jedan. To treba da bude tako jer rođenje čini smrt mogućom. Zapravo, patnja koja započinje s rođenjem završava se sa smrću. Rođenje je početak patnje, a smrt je kraj. Rođenje mora da bude bolno - ono jeste! Posle devet meseci totalnog odmaranja, opuštenosti, bez briga, nemajući ništa da se radi, posle ovih devet meseci takav je iznenađan šok da se bude izbačen napolje, da nikada neće biti takvog šoka za nervni sistem, nikada ponovo! Svaki drugi šok je manji.

Ako bankrotirate vi ćete biti šokirani, ali to nije ništa, ništa u poređenju sa traumom rađanja. Vaša žena umire; vi osećate, plaćete, jadikujete. Ali upravo kada prođe potrebno vreme da rana zaceli, vi jurite druge žene. Vaše dete umre, osećate se duboko povređeni; nešto će od povrede uvek ostati u vašem biću. Ali to nije ništa u poređenju sa traumom rađanja, kada ste iščupani iz zemlje. Ako možete biti svesni ovog čupanja, samo onda će ovo što govorim biti od značaja.

Ovome se mogu suprotstaviti spoljašnja otkrića. Za mene je to nevažno, jer šta god da kažem, kažem o svom sopstvenom rođenju. A ako zaista želite da znate, onda pripremite sebe da budete sve više i više svesni, tako da kada umrete ovoga puta, umrite sa punom svesnošću. Onda ćete automatski biti rođeni sa punom svesnošću. Ako umrete nesvesni, vi ćete se roditi nesvesni. Šta god da se dogodi u smrti dogodiće se u rođenju, jer smrt nije ništa drugo do smrt na ovoj strani - a na drugoj strani to je rađanje. To su ista vrata. Ako uđete na vrata svesno, vi ćete izaći kroz vrata svesni. Smrt je ova strana vrata, a rođenje je druga strana vrata.

Peto pitanje:

Nedavno je na zapadu izmišljeno mnogo tehnika za povratak do izvora. Izgleda da je svim ovim tehnikama jedno zajedničko: one priznaju da se jedan pojedinac ne može sam autentično vratiti ovim traumatskim iskustvima. Um je previše okolišan, ego je takođe kompleksan, tako je izmišljena analiza; primalna terapija, Fisher-Hoffman, alat za čišćenje karme od Arica, da imenujemo nekoliko. Osnovna premisa izgleda da je ta, da pojedinac neće preduzeti to putovanje sam; drugi je potreban - dinamika grupe, ili objektivno vođenje. Da li je potrebno da se postane tako samosvestan o prošlosti? Da li se to rešava samo od sebe kada čovek ulazi duboko u meditaciju?

Prvo, ne postoji apsolutna potreba za odlazak u prošlost. Ako vi stvarno meditirate, sve je automatski razrešeno. Ali ako vaša meditacija ne ide dobro, onda odlazak u prošlost može biti velika pomoć. Ako vam ide dobro u meditaciji, zaboravite na to; a ako vam ne ide dobro u meditaciji, samo onda to postaje važno. Tada to može biti velika pomoć. Dakle, to će rešiti teškoće u meditaciji, ali to je sporedna, dopunska pojava.

Prati-prasava, povratak u prošlost, je dopunska tehnika za meditaciju. Prvo pokušaj s meditacijom; ako ona deluje, zaboravi na prošlost. Ako osećate da meditacija ne funkcioniše, nešto se stalno vraća kao slepa ulica, dešava se čorsokak, preprečena je klada i vi se ne možete kretati, to znači da je vaša prošlost jako natovarena - vama će trebati *prati-prasava*. Biće vam nužno da se vratite u prošlost, dok istovremeno radite meditaciju. Ako meditacija radi dobro, to znači da vaša prošlost nije mnogo natovarena, vi nemate blokade u prošlosti. Jednostavna meditacija će delovati. Ali ako blokade postoje, a meditacija ne deluje, onda, *prati-prasava* je divna - odlazak u prošlost strahovito pomaže.

To zavisi od vas. Prvo radite marljivo na meditaciji, uložite svaki napor da saznate da li se to može dogoditi ili ne. Ako osećate da to nije moguće, ništa se ne događa, samo onda tražite *prati-prasavu*. To je dobra metoda, ali sporedna. Nije sasvim glavna stvar.

Druga stvar je da je to apsolutno istinito da sami ne možete ići, sami ne možete rasti. Sami, trajaće milione života da dođete do određenog zaključka, da dođete do određenog bitisanja, a to takođe nije sigurno. Nije moguće iz mnogo razloga, jer šta god vi jeste - jeste u zatvorenom sistemu, a sistem je autonomni, samodovoljni. To radi samo od sebe i ima vrlo duboko korenje u prošlosti. Sistem je vrlo sposoban i efikasan. Da se izade iz sistema gotovo je nemoguće dok vam neko ne pomogne. Neki strani elemenat je potreban da vam da proboj, da vas potrese, da vas odgurne. To je baš kao da ste uspavani - a bili ste uspavani za mnogo, mnogo života. Kako sebe možete probuditi? Čak i da bi počeli, morate biti barem malo budni, a čak ni ta mala probuđenost ne postoji. Vi ste potpuno uspavani; vi ste u komi. Ko će započeti da deluje? Kako ćete se probuditi? Neko je potreban, neko ko vas može prodrmati iz kome, ko vam može pomoći da izađete van. Čak i sat budilnik će biti koristan.

Grupa je potrebna. Jer jednom kada ste probuđeni, čitava prošlost će pokušavati da vas vrati natrag u nesvesno stanje jer um sledi stazu najmanjeg otpora. Vi ćete se stalno uspavljivati. Potreban je bilo savršeni majstor koji vam može pomoći da izađete iz toga, ili grupa tragalaca ako savršeni majstor nije dostupan, tako da ljudi u grupi mogu pomoći jedan drugom.

Gurđijev je obično govorio: "To je kao kada ste u šumi, plašite se divljih životinja, ali imate grupu. Deset ljudi su tu, stoga možete uraditi sve; dok su devet uspavani, jedan ostaje budan." Ako postoji neka opasnost od divljih životinja, lopova ili pljačkaša, on budi druge. Ako oseti da će se uspavati, on budi druge. Inače jedan ostaje budan - to postaje zaštita. Ako je savršen majstor pristupačan, ako je Buddha dostupan, onda ne treba raditi u grupi jer on je svestan dvadeset četiri sata. Ako on nije dostupan, onda je druga mogućnost da se radi u grupi. Ponekad neko dođe do malo svesnosti; on može pomoći. Ali vremenom kad počne da se uspavljuje, neko drugi mora doći do malo svesnosti. On pomaže, i grupa pomaže.

To je kao da ste uhapšeni; sami ćete teško izaći, jer jako obezbeđenje postoji. Ako se svi zatvorenici ujedine, i načine ujedinjene napor da izađu van, obezbeđenje će se pokazati nedovoljnim. Inače ako znate nekoga ko je izvan zatvora i može biti od neke pomoći, onda nije potreban napor grupe. Neko spolja može kreirati situaciju; može ubaciti lestve, može podmititi čuvaru, može povući obezbeđenje; može uraditi nešto spolja jer je slobodan. Može naći način da stvori situaciju tako da možete izaći van. Savršen majstor je kao čovek koji je izvan zatvora. Ima punu slobodu da uradi nešto. Mnoge mogućnosti postoje i sve su mu otvorene jer je on slobodan. Ako nemate kontakt s majstorom koji je slobodan, izvan zatvora, jedina mogućnost je da zatvorenici stvore grupu.

Zbog toga na Zapadu rade mnoge grupe; Arica, Gurđijeva grupa, i druge. Grupna svest postaje sve više i više važna na Zapadu. To je dobro. To je bolje nego Mahariši Maheš Jogi, to je bolje nego Bal Jogešvar - jer oni nisu majstori. Bolje je da se radi u grupi, jer onaj ko kaže da je izvan on nije spolja; on je takođe unutra. Čovek koji kaže da je uspostavio kontakte sa spoljašnjim, nema kontakte spolja. On vas samo obmanjuje. Na Zapadu ima samo

jedan čovek sa Istoka, a on je Krišnamurti. Ako možete biti sa Krišnamurtijem to može biti korisno, ali je teško biti s njim. On je pokušavao da pomaže ljudima na takav indirektan način, tako da čak ljudi koje je pomogao nikada neće moći da saznaju da je on pomagao. To je stvorilo nevolju. Inače, svi takozvani gurui na Zapadu samo su trgovci, ništa vredno.

Ako možete naći majstora, to je najbolje, jer čak i u grupi svi ćete biti zatvorenici, čvrsto uspavani. Možete pokušati, ali će potrajati dugo vreme. Ili, to možda uopšte neće uspeti, jer ćete svi biti istog kalibra, ista ravan svesti. Na primer Arica ljudi su ljudi iste svesnosti koji rade zajedno, pipajući u mraku. Nešto može da se dogodi, nešto može da se ne dogodi. Jedna stvar je sigurna, a to je da ništa nije sigurno. Postoji samo verovatnoća, mogućnost.

Gurđijeva nema, i u većini Gurđijevih grupa više dominiraju knjige Uspenskog nego sam Gurđijev. U stvari sve grupe su grupe Uspenskoga, nisu sasvim Gurđijeve. Više nije moguće. Možete govoriti o teorijama, objašnjavati jedan drugom, ali ako pripadate istoj ravni svesti, s mnogo govorenja, mnogo diskusija, što se više zna manje će se desiti, ali bez spoznaje, bez buđenja. Kada je Gurđijev bio tu bilo je potpuno drugačije - majstor je bio tu. On bi vas izveo van vašeg zatvora.

Prva stvar je da se traži majstor koji vam može pomoći. Ako nije moguće naći majstora, onda naćinite grupu i grupni napor. Zadnja mogućnost je da se bude sam. Ovo su tri puta: sami radite, sa grupom radite, ili radite s majstorom. Najbolje je s majstorom, na drugom mestu je s grupom, a treće je biti sam. Čak i ljudi koji su dostigli naviše sami, radili su kroz mnoge živote s majstorom i grupama. Stoga ne budite zavedeni spoljašnjom formom.

Čak i Krišnamurti nastavlja da govori da sami možete postići (prosvetljenje). Inače zašto on insistira na tome, da sami možete postići? Zato što je njegova metoda indirektan način. Neće vam dozvoliti da znate da vam pomaže, neće vam reći: "Predajte se meni." Previše ega ima na Zapadu, a on je radio sve vreme na Zapadu. Ega je previše tako da on ne može reći: "Predaj se meni." Kao što je Krišna rekao Arđuni: "Ostavi sve, dođi i predaj se meni." Arđuna je bio drugačiji svet, Istok, koji je znao kako da se preda, koji je znao ružnoću ega i lepotu predavanja. Krišna je mogao reći to bez ikakvog ega sa svoje strane. Izgleda kao vrlo egoistićna tvrdnja: "Dođi i predaj mi se." Međutim, Krišna je to mogao reći prirodno, a Arđuna nikada nije postavio pitanje: "Zašto ti kažeš ovo? Zašto treba da se predam tebi? Ko si ti?" Na Istoku predanost se prihvata kao poznata staza. Svako zna, odgajan je baš u tom znanju da konaćno, čovek mora da se preda majstoru. To je bilo jednostavno, to je pristajalo.

Krišnamurti je radio na Zapadu. Njega samog su odgajili majstori. Na vrlo, vrlo ezoterićan način, njemu su pomogli majstori. Majstori koji su bili u telu, i majstori koji nisu bili u telu, svi su mu pomogli; pomogli su mu da procveta. Ali onda je radio na Zapadu i postao je svestan, kao što niko neće postati, da Zapad nije spreman da se predaje. Stoga on nije rekao kao Krišna: "Dođi i predaj se meni." Za zapadni ego najbolji način da postignete ostvarenje je da ga imate sami po svom. Ovo je zamisao: nije nužno da se predate majstoru. Osnovno da vas privuće; nije potrebno da se predaje, nije potrebno da ostavljate svoj ego, budite sami (kakvi jeste). Ovo je pronalazak, a ljudi su ulovljeni tim izumom. Mislili su da nije nužno da se predaju, da mogu biti oni sami, da nije potrebno da uće od drugoga, samo je potreban svoj vlastiti napor. Neprekidno, godinama su išli kod Krišnamurtija. Zbog ćega? Da uće? Ako možete biti sami, onda zašto da idete kod Krišnamurtija? Jednom kada ste ćuli da on kaće: "Vi sami možete ostvariti postignuće," trebali ste da završite s njim. Ali niste završili s njim. U stvari, ne znajući vi ste postali sledbenik. Bez ikakvog znanja vi ste uhvaćeni u klopku. Dole u dubini predanost se dogodila. On je saćuvao vaš površinski ego, da bi vas ubio duboko dole. Njegov put je indirektan.

Inaće niko ne postiće sam. Niko nije nikada dostigao sam, jer čovek mora da radi mnogo, mnogo života. Ja sam radio sa majstorima, radio sam sa grupama, radio sam sâm, ali ću reći da je krajnja pojava kumulativan efekat. Nemojte insistirati da idete sami, jer samo to insistiranje će postati barijera. Tražite grupe. A ako možete naći majstora, vi ste srećni. Ne propustite tu priliku.

Šesto pitanje:

Može li prati-prasava, proces povratka natrag, biti proces odbacivanja znanja umesto ponovnog proživljavanja?

Oba su ista, kada ponovno proživljavate, vi se odučavate. Ponovno proživljavanje je proces gubljenja ili odbacivanja znanja. Šta god vi ponovo proživite to nestaje iz vas. To je bilo odučeno, to ne ostavlja tragove, tabla je čista. Možete to nazvati procesom gubljenja znanja, to je isto.

Sedmo pitanje:

Prema Patanjđaliju, ako su dobro i rđavo poput sna, kako onda može karma postojati?

Zato što verujete u snove, vi verujete da su oni istiniti! **Karme postoje zbog vaše vere.** Na primer, tokom noći ste imali košmar; neko je sedeo na vašem telu sa bodežom u svojoj ruci, a vi ste osećali da ste bili ubijani, pokušavali ste i pokušavali da pobegnute iz te situacije, ali je to bilo teško. Onda ste se upravo iz straha probudili. Znae da je to bio san, ali telo još nastavlja po malo da drhti, znojeći se. Još se bojite, a znate da je to bio samo san. Međutim, disanje vam još nije lagano ni prirodno. To će potrajati nekoliko minuta. Šta se događalo? U košmaru ste verovali da je to bilo stvarno. **Kada verujete da je stvarno, to deluje na vas kao realnost.**

Karme su slične snu. Vi ste ubili nekog u svom prošlom životu; to je san, jer na Istoku čitav život se uzima kao san - dobar, loš, u celosti. Vi verujete da je to bilo realno, stoga ćete patiti. Ako upravo sada možete doći do shvatanja da je sve što se dogodilo bilo san, sve što se dešava jeste san, i sve što će se dogoditi jeste san; samo vaša svest je realna, a sve drugo što se događa jeste san, samo svedok je realan; onda se odjednom sve karme peru. Onda nije potrebno da se ulazi u proces *prati-prasava*. One se jednostavno operu. Odjednom, vi ste izvan njih. Ovo je metoda *vedante* gde Šankaračarja tvrdi da je ceo život san. On to ne tvrdi zato što je filozof, ne. Kada on kaže da je svet *maya*, to nije filozofija, to nije metafizika. To je metoda. To je jedno shvatanje. Ako verujete u nešto, stvar deluje na vas kao realna; vaša vera je čini realnom. Ako verujete da nije realna, ne može delovati na vas. Može čak biti i realna, ali onda takođe ne može delovati na vas.

Na primer, ako sedite u mračnoj sobi i odjednom vidite nešto u sobi. Osećate da je zmija... strah, panika. Upalite svetlo, ali nema ničega, samo list novine koji se kreće na povetarcu. A vi ste osetili da se zmija kreće. Šta se dogodilo? Verovali ste da je to stvarno, i vaša vera je to načinila realnim - tako realnim kao neka prava zmija - i to je uticalo na vas. Baš uzmite obrnut slučaj; prava zmija je tu sledeće noći a vi sedite u mraku. Vidite nešto se kreće, mislite da mora da je opet list hartije, i ne plašite se, to ne deluje na vas. Nastavljate da sedite kao da nije ništa. Realnost ne deluje na vas. Nije u pitanju realnost. Verovanje je čini stvarnom, vera deluje na vas. **Što više postajete svesni, više će život izgledati kao san. Onda ništa ne utiče na vas.** Zbog toga u Giti Krišna kaže Arđuni: "Ne budi zabrinut, ubij. Sve je to samo san." Arđuna se plašio, jer je mislio da su ljudi koji stoje ispred neprijatelji, da su oni stvarni. Ubijati njih bio bi greh, a da se ubije milion njih - koliko mnogo greha će onda biti na njemu! Kako će on to uravnotežiti sa vrlinom? To ne bi bilo moguće. Rekao je Krišni: "Želeo bih da pobegnem u džunglu. Ovaj rat nije za mene. Ovaj rat izgleda da je preveliki greh." Krišna je uporno navaljivao: "Ne brini. Niko ne umire jer duša je večna. Samo telo umire, ali telo je već mrtvo, stoga ne budi previše uznemiren. To je sve kao san, čak i ako ne ubiješ te ljude, oni će umreti. U stvari, njihov trenutak smrti je došao, a ti si upravo tu da pomogneš. Ti ne ubijaš njih; kroz tebe celina ubija njih. Uzmi to kao san. Ne misli o tome kao da je stvarno." Ovo je čitavo gledište *vedante*. *Vedanta* je metoda u kojoj, ubrzo postajete svesni sna kao kvaliteta života. Jednom kada postanete usklađeni sa tim osećanjem, da je sve san, sve *karme* se završavaju. Šta god da ste uradili nema smisla. Ako ste noću u toku sna bili lopov ili ubica, ili ste bili monah, svetac; hoće li to ujutru načiniti neku razliku? Da li je bio san da ste vi bili grešni ubica, i da li je bio san da ste bili čestiti svetac? Hoće li to načiniti neku razliku? Svi snovi su snovi. Svetac ili grešnik, oboje su snovi. Ujutru su oboje iščezli,

isparili. Ne možete načiniti nikakvu razliku između dobrog sna i rđavog sna, jer da bi bila dobra i da bi bila loša, stvar treba da bude realna. Ona ne postaje realna ako gledate u život, posmatrate ga, razumete ga, i vidite da je to veliki san koji se nastavlja i nastavlja. Samo posmatrač je realan, a sve što je viđeno jeste san. Neočekivano, odjednom postajete svesni i čitav svet nestaje. Neće ovo drveće nestati, nećete vi nestati ili ću ja nestati, nego će nestati svet koji ste uobičajeno navikli da znate. Otkriva se potpuno različita realnost. Ta realnost je *brahman*.

Poglavlje 9

VIDELAC NIJE VIĐENO

27. aprila 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 15: *parinama tapa samskara dukkha irguna vrtti virodha ccadukha meva sarvam vivekinah.*

Zbog bolnih osećanja rođenih iz [nepredvidive] promenljivosti (*parinama*), mučnine (*tapa*) [koju izaziva neizvesnost] iz [neizbrisive prisutnosti ranijih bolnih] utisaka (*samskara*), kao i zbog međusobne isključivosti [triju] osnovnih psihofizičkih funkcionalnih komponenata (*gunavrtti*) - onome ko jasno razaznaje (*vivekin*) sve se javlja kao bolna izmeštenost (*dukkha*).

II, 16: *heyam dukkhamandgatam.*

Izbeći se može [samo] budući bol.

II, 17: *draštrdršyayoh samyogo heyahetuh.*

Uzrok toga [bola] što se ima izbeći jeste [afektivno] vezivanje (*samyoga*) »onog-koji-vidi« (*draštr*) sa [svetom] vidljivog (*drsyah*).

Život je misterija, a prva misteriozna stvar o životu je da možete biti živi, a da uopšte niste živi. Samo biti rođen nije dovoljno da se ima život. Biti rođen upravo je jedna mogućnost, povoljna prilika. Možete koristiti to da imate život, a takođe to možete i propustiti. Onda ćete živeti mrtav život. Ili prividno će to izgledati kao život, ali duboko dole neće u vama biti žive struje.

Život mora da bude ostvaren, čovek mora da radi za to. To je kao seme u vama. To traži mnogo napora, zemlje, prave zemlje, pažnje, ljubavi, svesnosti. Samo onda seme klija. Samo onda postoji mogućnost da jednog dana drvo donese plod, jednog dana će procvetati. Dok ne dostignete stanje cvetanja, vi ste živi samo formalno, ali ste propustili povoljnu priliku. Dok život ne postane slavlje, to uopšte nije život.

Ekstaza, *nirvana*, prosvetljenje, kako god želeli to da zovete - to je cvetanje. Ako ostanete jadni, niste živi. Sam jad pokazuje da ste promašili korak. Sama patnja je jedna indikacija da je život upinjanje iznutra da pukne, ali čaura je previše tvrda. Oklop semena ne dozvoljava mu da izađe napolje, ega je previše a vrata su zatvorena. Jad nije ništa do upinjanje života da pukne u milione boja, u milione duga, u milione cvetova, u milione pesama. Beda je negativno stanje. U stvari jad nije ništa drugo do odsustvo ekstaze. Ovo treba duboko razumeti, inače počecete da se borite sa bedom, a niko se ne može boriti sa odsustvom. To je baš kao tama; ne možete se boriti sa tamom. Ako se borite jednostavno ste glupi. Možete upaliti sveću i tama će nestati, ali se ne možete boriti sa mrakom. S kim ćete se boriti? Tama nije egzistencijalna, ona nije tu. To nije nešto što možete izbaciti, ubiti, ili istući. Ne možete učiniti ništa sa tamom. Ako uradite nešto, vaša vlastita energija će biti proćerdana

a tama će tu ostati baš ista, netaknuta. Ako želite da uradite nešto sa tamom, morate uraditi nešto sa svetlom, uopšte ne s tamom. Morate upaliti sveću, i odjednom nema tame.

Beda je kao tama; ona nije ništa egzistencijalno. Ako započnete da se borite sa jadom i nevoljom, možete nastaviti da se borite sa bedom, ali više bede će biti kreirano. Patnja je samo jedan nagoveštaj, prirodno ukazivanje vašem biću da se život još trudi da bude rođen. Sveća još nije zapaljena, otuda patnja. Odsustvo ekstaze jeste patnja, i nešto treba da se uradi za ekstazu, ali ništa se ne može uraditi s patnjom. Vi ste jadni, patite, i nastavljate pokušavati da rešite to. Ovde, na ovom mestu, staze religioznog i nereligioznog mogu se podeliti, one se odvajaju. Nereligiozan čovek započinje da se bori s patnjom, pokušava da stvori situacije u kojima neće biti jadan, počinje da gura patnju negde izvan svojih očiju, izvan svog viđenja. Religiozan čovek započinje da traži ekstazu, započinje tražiti blaženstvo, započinje tražiti *sat cit anandu* - vi to možete nazvati Bogom. Nereligiozna osoba se bori s odsustvom; religiozna osoba pokušava da donese egzistencijalno: prisustvo svetlosti, blaženstva.

Ove staze su dijametralno suprotne; nigde se one ne susreću. One mogu da idu paralelno miljama, ali se nigde ne susreću. Nereligiozna osoba mora da se vrati natrag do tačke odakle se dve staze dele i razdvajaju. On mora doći do razumevanja da borba s tamom, s bedom, jeste apsurdna. Zaboravi o tome, i radije se bori za svetlost. Jednom kada je svetlost tu, ne treba da radite ništa drugo; patnja nestaje.

Život je tu kao mogućnost. Morate to da odradite, morate to dovesti do stvarnog, egzistencijalnog stanja. Niko nije rođen budan, svestan, samo sa mogućnošću da bude svestan. Niko nije rođen sa očima, samo s mogućnošću viđenja. Isus je stalno govorio svojim učenicima: "Ako imate uši, slušajte; ako imate oči, vidite." Ovi učenici su bili kao što ste vi: imali su oči, imali su uši. Nisu bili slepi ili gluvi. Zašto je Isus nastavljao da govori o tome, ako su imali oči, koje su mogle da vide? On je govorio o sposobnosti da se vidi Hrist, on je govorio o sposobnosti da se čuje Hrist. Kako možete čuti Hrista ako niste čuli svoj vlastiti unutarnji glas? Nemoguće. Zato što Hrist nije ništa drugo nego vaš unutarnji glas. Kako možete videti Hrista ako niste bili sposobni da vidite sebe samog? Hrist nije ništa drugo do vaše Sopstvo, biće u njegovom apsolutnom sjaju, u svom najvišem procvatu.

Vi živite kao seme. Postoji nekoliko razloga zašto čovek nastavlja da živi kao seme, a devedeset devet posto ljudi žive kao seme. Mora biti nečega u tome. Kada se živi kao seme oseća se udobno. Život izgleda opasan. Ostajući kao seme, čovek oseća veću sigurnost. Seme je okruženo sigurnošću, i ono nije ranjivo. Jednom kada proklija ono postaje osetljivo, ranjivo; može biti razoreno, može biti uništeno - jer ima životinja, ima dece, ima ljudi koji ga mogu uništiti. Kada jednom seme isklija u biljku, ono postaje ranjivo, nesigurno; započinje izlaganje opasnosti.

Život je velika avantura. U semenu, skriveni u semenu vi ste sigurni, zaštićeni. Niko vas neće ubiti. Kako možete biti ubijeni ako niste u životu? Nemoguće. Samo kada ste u životu, možete biti ubijeni. Što postajete više živi, svesni i osetljivi, više ste ranjivi. Što postajete svesniji, življi, budniji, više je opasnosti oko vas. Savršeno probuđen čovek živi u najvećoj opasnosti. Otuda, ljudi žive kao seme - zaštićeni, sigurni.

Zapamtite, život, sama priroda života je nesigurnost. Ne možete živeti sigurnim životom, samo možete živeti sigurnom smrću. Sve sigurnosti su za smrt. Ne može biti životnog osiguranja. Svako osiguranje je da zaštititi, da osigura, da ostane zatvoreno. Život je opasan, milioni opasnosti su okolo. Zbog toga devedeset devet procenata ljudi odlučuju u korist ostajanja semenom. Inače šta vi štitite? Nema ničega da se zaštititi. Seme je mrtvo kao oblutak na stazi. I ako ostanete kao seme, nužno je da bude patnje. Patnja je nužna zato što seme nije namenjeno da bude takvo. Nije njegova sudbina da bude seme, nego da izađe van iz njega. Ptica mora da ostavi jaje radi prostranog, opasnog neba gde je sve moguće.

A sa svim ovim mogućnostima, smrt je takođe tu. Život preuzima rizik smrti. Smrt nije protiv života, ona je baš pozadina na kojoj život cveta. Smrt nije protivna, suprotna životu. Ona je baš kao crna školska tabla, na kojoj vi pišete belom kredom. Možete pisati na belom zidu, ali slova se onda neće pojaviti. Na crnoj školskoj tabli, šta god da zapišete s belim, prikazuje se. Smrt je kao crna školska tabla, bele linije života pokazuju se na njoj. To nije protivno, to je baš pozadina. Oni koji žele da budu svesni, budni, živahni, moraju odlučiti

da prihvate smrt. Ne samo da moraju prihvatiti smrt, moraju joj izraziti dobrodošlicu. Svakog trenutka moraju biti spremni za nju. Ako ne prihvatite smrt, ostaćete mrtvi od samog početka. Ovo je jedini način da se zaštititi. Vi ćete ostati seme. Ptica će umreti u jajetu... mnoge ptice umiru u jajetu.

Vi ste ovde. Ako želite neku pomoć od mene, dopustite mi da slomim vaše jaje; vaše sigurnosti, vaše bankovne bilanse, vaša životna osiguranja - dopustite mi da vas učinim ranjivim. Neranjivi, vi ćete ostati u jajetu, ubrzo ćete biti trula, pokvarena stvar. Izađite iz toga. Jaje je da vas štiti, ne da vas ubije. Nije namenjeno da uvek ostanete u jajetu. Ono je dobro - ono vas štiti u početku, kada ste previše nežni, slabi da izađete napolje. Ali kada ste spremni, onda jaje mora da se razbije. Koliko god vam je udobno i sigurno, jedan minut više u jajetu i vi ćete izgubiti mogućnost, izgubićete mogućnost da budete živi i letite u nebo. Naravno opasnosti postoje, ali opasnosti su lepe. Svet bez opasnosti bio bi ružan, i život bez opasnosti ne može biti živahan, niti svestan.

Otuda, duboko u svakom čoveku i svakoj ženi, postoji podsticaj da se živi opasno. To je impuls za životom. Zbog toga odlazite u planine, zbog toga odlazite na nepoznata putovanja, zbog toga čovek pokušava da ode na Mesec, zbog toga neki pokušavaju da se popnu na Everest, a neko pokušava da plovi morem u malom ručno izrađenom čamcu. Postoji jak podsticaj za opasnim; taj impuls je za životom. Ne ubijajte taj impuls, inače bićete ovde ali neosetljivi, ni potpuno svesni ni potpuno živi.

Ako me dobro razumete, kada vas načinim *sannyasinom*, kada vas iniciram u *sannyasu*, pozivam vas u život nesigurnosti, ranjivosti. *Sannyas* je skok iz jajeta, a jaje je ego. Ego je zaštitita. Ego je kao jedva primetan zid oko vas. Zbog toga je ego tako osetljiv, mučan. Neko kaže nešto, ili vam se neko samo nasmeši, i čim se nasmeši vi ste povređeni. Započinjete da štitite sebe, spremni ste da se borite. Ego je spremnost da se bori sa svime što se pojavi kao opasnost. Ego je stalna borba protiv života, jer život je opasan. Odakle god život pokuša da stigne do vas, ego je tu kao stena koja vas štiti. Zakoračite preko te stene, slomite to jaje ega, izađite iz toga.

Nebo je opasno. Ja ne kažem da nema opasnosti. Ne mogu reći to; postoji opasnost. Postoji opasnost nad opasnostima. Ali život uspeva, i razvija se na opasnosti; opasnost je hrana. Opasnost nije protiv života, opasnost je baš hrana, prava krv, baš kiseonik za život da postoji.

Život u opasnosti; to je značenje *sannyase*. Prošlost vas štiti - poznata, prisna ili prijateljska. Osećate se kao kod kuće s prošlošću. Budućnost je nefamilijarna, nepoznata. S budućnošću se osećate otuđenim, stranim. Budućnost je uvek stranac koji kuca na vrata. Uvek otvarate vrata za budućnost. U stvari, voleli biste da vaša budućnost bude baš kao vaša prošlost, ponavljanje. Ovo je strah. I zapamtite, uvek mislite da se borite smrti, ali ja ću vam reći: ne plašite se smrti, borite se života.

Strah od smrti je u osnovi strah od života, jer samo život može umreti. Ako se borite smrti, vi ćete se bojati života. Ako se plašite da ne padnete dole, plašićete se dizanja naviše, jer samo talas koji se uzdiše pada natrag. Ako se borite da budete odbačeni, postaćete uplašeni, uplašeni da pristupite bilo kome. Ako se plašite da budete odbačeni, postaćete nesposobni da volite. Bojeći se smrti, postaćete nesposobni za život. Onda živite upravo zbog ugleda, a samo beda, tama i noć vas okružuju.

Nije dovoljno samo se roditi; nužno je ali nije dovoljno. Morate se roditi dvaput. Hindusi imaju reč za to, oni to zovu *dviḍa*, dva puta rođen. Jedno rođenje, prvo rođenje od vaših roditelja je upravo mogućnost, potencijalna pojava; drugo je rođenje u kome vi razbijate ljuske, sva jaja, sve egoe, sve prošlosti, familijarno, poznato, i krećete se u nepoznato, strano, u egzistenciju punu opasnosti. Svakog trenutka postoji mogućnost za smrt. A sa mogućnošću smrti, svakog trenutka postajete sve više i više svesni, prijemčivi, živi.

U stvari, život nikada ne umire, ali to je egzistencija nekoga ko zna šta je život. Nikada niste sakupili dovoljno hrabrosti da izađete iz ljuske jajeta. Kako možete znati šta je život, i kako možete znati da je život besmrtn? Vi ćete umreti: život nikada ne umire. Vi ćete živeti u bedi, jer ste vi negacija života, ego je negacija života. Negirajte ego i život će vam se dogoditi. Otuda stalno isticanje velikih ljudi - kao što su Isus, Buddha, Muhamed, Mahavira,

Zaratuštra, Lao Ce - oni su neizostavno zahtevali samo jednu stvar: negirajte ego i život će vam se dogoditi u izobilju. Ali vi prijanjate uz ego. Vezivanje za ego je prijanjanje uz tamu, uz patnju. Ove *sutre* su vrlo lepe; pokušajte da ih razumete.

Osoba koja jasno uviđa shvata da sve vodi do patnje zbog promene, uznemirenosti, prošlog iskustva, i protivrečnosti koje nastaju između tri atributa i pet modifikacija uma.

Život je patnja kao što ga vi znate, život je blaženstvo kao što ga ja znam. Onda mora da govorimo o različitim stvarima, jer kako može život biti patnja za vas, a blaženstvo za mene? Mi ne govorimo o jednoj istoj stvari. Kada govorite o životu, vi govorite o životu u semenu, životu samo u nadi, životu u snovima, fantazijama; ne o realnom autentičnom životu. Vi govorite o životu koji samo želi, ali ne zna; koji samo žudi ali nikada ne postiže; životu koji se oseća zagušen, ali misli da je zagušenost udobnost; životu koji je bedan pakao ali uvek misli da će se nešto dogoditi iz ovog pakla - da će se nebo roditi iz ovog pakla.

Kako se može nebo, ili raj, roditi iz pakla? Kako se ekstaza može roditi iz vaše bede? Ne, beda će se rađati iz vašeg jadnog života sve više i više. Dete nije jadro kao što stari čovek postaje. To treba da bude baš suprotno, jer stari čovek je živeo život toliko mnogo. Mora da je stigao blizu vrha, vrha iskustva, do procvata. Ali on nije nigde blizu toga. Baš nasuprot, život nije bio uzdižući talas, nije dospelo ni do kakvog neba, ili raja. Pre se spustio u dublji i dublji pakao. Dete izgleda da je više nebesko nego stari čovek. Ovo je jednostavno apsurd; ovo ide protiv prirode. Dete je upravo seme. Stari čovek mora postati stari hrast, veliko drvo; ali nije. On je stigao do najtamnijeg područja pakla. To je kao da život propada, kao da nije rastuća pojava, kao da padate prema sve tamnijim predelima, ne dižući se prema suncu.

Šta se događa starom čoveku? Dete je jadro, a star čovek je takođe bedan. Oboje su na istoj stazi. Dete je upravo započelo putovanje, a stari čovek je akumulirao sve jade sa celog putovanja.

Iz pakla se ne rađa raj. Ako ste jadni danas, kako zamišljate da ćete sutra biti srećni i blaženi? Sutra će proizaći iz vas. Odakle još može doći? Sutra ne dolazi izvan vremena; sutra, vaše sutra, dolazi iz vas. Sva vaša juče zajedno, plus danas, postaću vaše sutra. To je jednostavna aritmetika; danas ste nesrećni i jadni; kako je onda moguće da sutra budete srećni i blaženi? Nemoguće! Dok ne umrete, to je nemoguće. Jer s vašom smrću, sve jučerašnjice umiru. Onda to neće doći iz vašeg uma, to će doći iz vašeg bića, postojanja. Vi postajete *dviđa*, dva puta rođeni.

Pokušajte da razumete pojavu bede. Zašto ste tako jadni? Šta stvara tako mnogo patnje? Ja vas posmatram, gledan unutra u vas: nevolja na nevolji; sloj za slojem. Zaista je čudo kako nastavljate živeti. Mora biti da je nada jača nego iskustvo, san jači od realnosti. Inače, kako možete nastaviti življenje? Nemate za šta da živite izuzev nade da će se sutra nekako nešto dogoditi što će promeniti sve. Sutra je čudo - a to ste mislili za mnogo, mnogo života. Milioni sutra dolaze, postaju danas, ali nada preživljava. Opet nada nastavlja da živi. Vi ne živite zato što imate život, nego zato jer imate nadu.

Omer Khajam je rekao negde da je pitao velike doktore, teologe, sveštenike, filozofe: "Zašto čovek nastavlja da živi?" Niko nije mogao odgovoriti. Svi su slegali ramenima. Omar Khajam kaže: "Dopro sam do mnogih koji su bili poznati po svom znanju, ali kroz ista vrata sam se morao vratiti natrag bez odgovora. Onda očajan, ne znajući koga da pitam, zavapio sam jedne noći prema nebu. Pitao sam nebo, rekao sam nebu: "Mora da si bilo ovde! Ti si videlo sve nevolje koje su postojale u prošlosti; milione i milione nevolja. Ti moraš znati zašto ljudi nastavljaju da žive!" Zvuk je došao s neba: "Zbog nade."

Nada je vaš jedini život. Sa tračkom nade vi ćete tolerisati sve nevolje. Sa snom o nebu, zaboravljate pakao oko sebe. Živite u snovima, snovi vas održavaju. Realnost je ružna. Zašto se toliko mnogo nevolja dešavaju, i zašto ne možete videti zbog čega se to događa? Zašto ne možete pronaći uzrok toga?

Da bi našao uzrok nevolje, čovek mora da zaustavi njeno izbegavanje. Kako možete znati stvar ako je izbegavate? Kako možete znati stvar ako bežite od nje? Ako želite da znate nešto, morate se suočiti s tim licem u lice. Kad god ste u nevolji, počinjete da se nadate; sutra

odmah postaje mnogo važnije od danas. To je odstupanje, izbegavanje. Vi ste pobjegli, a sada nada deluje kao droga; nesrećni ste, uzmete drogu i zaboravite. Sada ste opijeni, opijeni nadom. Nema droge kao što je nada. Nikakva marihuana, nikakav LSD, ne može se uporediti. Nada je najviši LSD. Zbog nade vi možete tolerisati sve, sve! Hiljadu pakla nisu ništa.

Kako ovaj mehanizam nade funkcioniše? Kad god ste u nevolji, tužni, potišteni, odmah bežite od toga, pokušavate da zaboravite to. Na taj način se to nastavlja. Sledeći put kada budete u nevolji - a nećete morati da čekate dugo; bićete onog trenutka kad se moj govor završi - ne pokušavajte da pobegnute. Moj govor može takođe da funkcioniše kao bežanje - vi me slušate, zaboravljate sebe samog. Slušate mene, morate biti pažljivi prema meni, ali prema sebi samom okrećete leđa. Zaboravljate, zaboravljate kakva je vaša prava situacija. Ja govorim o blaženstvu, ja govorim o ekstazi. To je realno za mene, ali za vas to postaje san. Opet to postaje nada da ako meditirate, ako radite za to, onda će se to vama takođe dogoditi. Ne koristite to kao drogu. Možete koristiti majstora kao drogu, i možete biti drogirani.

Čitav moj napor je da vas učinim više svesnim, tako da kad god ste u nevolji ne pokušavajte da pobegnute. Nada je neprijatelj. Ne nadajte se i ne sanjajte protivno realnosti. Ako ste tužni, tuga je realnost. Ostanite s njom, ostanite s tim, ne krećite se, usredsredite se na to. Suočite se s tim, pustite to da bude. Ne pokrećite se da se suprotstavljate tome. To će u početku biti vrlo gorko iskustvo, jer kada se suočite s tugom, to vas okružuje svuda okolo. Postajete kao malo ostrvo, a tuga je okean svuda okolo - tako su veliki talasi tuge! Čovek oseća strah, oseća drhtanje do samog bića. Drhtite, budite uplašeni. Samo ne činite jednu stvar - ne bežite. Pustite to da bude, postoji; prodrite duboko u to. Gledajte, posmatrajte - ne sudite. A to ste radili milionima života. Samo posmatrajte, prodrite duboko u to. Ubrzo, gorko iskustvo neće biti tako gorko. Ubrzo iz gorkog sukoba nastaje realnost. Ubrzo ćete se kretati, prodirati dublje i dublje - i naći ćete uzrok, koji je uzrok patnje, zašto ste tako bedni.

Uzrok nije spolja, on je unutra, skriven u vašoj nevolji. Nevolja je baš kao dim. Negde postoji vatra u vama; prodrite duboko u dim, tako možete naći vatru. Niko ne može izbaciti dim van, jer je to nusprodukt. Ali ako uklonite vatru, dim iščezava sam od sebe. Nađite uzrok, posledica iščezava, samo tako nešto može da se uradi. Ako nastavite da se borite sa posledicama, sva borba je uzaludna. To je značenje Patanjđalijevog metoda *prati-prasava*; vratite se natrag uzroku, prodrite kroz posledicu i dosegnete do uzroka. Uzrok mora biti tu negde. Posledica ja baš kao dim koji vas okružuje; inače jednom kada vas dim okruži, vi pobegnute u nadu. Sanjate o danima kada neće biti dima. Sve je to glupo. Ne samo da je glupo, nego samoubistveno, jer na taj način propuštate uzrok.

Patanjđali kaže "onaj koji jasno uviđa". Sanskritska reč je *viveka* - to označava svesnost, to znači svest, to označava moć diskriminacije. Jer kroz svesnost vi možete razlikovati šta je šta; šta je realno, šta je lažno, šta je posledica a šta je uzrok.

Onaj koji razlikuje, *vivekin*, čovek svesnosti, shvata da sve dovodi do patnje.

Kakvi jeste, sve vodi do patnje. I ako ostanete kakvi jeste, sve će voditi do nevolje. Nije to pitanje promene situacije, to je pitanje vrlo duboko ukorenjene stvari u vama. Nešto unutar vas remeti svaku mogućnost blaženstva. Nešto u vama ide protiv vašeg cvetanja u blaženom stanju. Čovek svesnosti sazna je da sve dovodi do patnje, sve.

Vi ste radili sve, ali jeste li zapazili da sve dovodi do patnje? Ako mrzite, to vodi do patnje; ako volite, to vodi do patnje. Izgleda da tu postoji logičan sistem u životu. Čovek mrzi, to dovodi do bede, nevolje. Jednostavna logika će reći da ako mržnja vodi do patnje, onda ljubav mora voditi do sreće. Onda vi volite, a ljubav takođe vodi do jada. Šta je to? Da li je život apsolutno apsurdan, iracionalan? Nema li tu logike? Da li je to kaos? Vi radite sve što želite, i na kraju dolazi patnja. Izgleda da je beda put, i svaki put vodi ka njemu. Gde god da želite započeti, možete započeti; desno, levo, u sredini; *hindus*, musliman, hrišćanin, *đain*, muškarac, žena, znanje, neznanje, ljubav, mržnja... sve vodi do bede. Ako ste ljuti to dovodi do bede. Izgleda da jad postoji, šta god da radite jeste irelevantno. Na kraju dolazite do toga.

Čuo sam priču koju sam uvek voleo.

Psihoanalitičar je posetio ludnicu. Pitao je glavnog nadzornika o ludom čoveku koji je plakao i jadikovao, udarajući glavom po zidu. U svojoj ruci je držao sliku lepe žene. Psihoanalitičar je pitao: "Šta se dogodilo ovom čoveku?" Glavni nadzornik je rekao: "Ovaj

čovjek je jako voleo tu ženu. Poludeo je jer žena nije htela da se uda za njega. Zbog toga je on poludeo." Logično, jednostavno, ali pokraj njegovih vrata drugi ludak je takođe plakao i jadikovao i lupao svoju glavu. Držao je sliku iste žene u ruci, i pljuvao po slici koristeći četiri karakteristične reči. Psihoanalitičar je pitao: "Šta se dogodilo ovom čoveku? On ima istu sliku. U čemu je stvar?" Nadzornik je rekao: "Ovaj čovek je takođe ludo zaljubljen u istu ženu, a ona je pristala da se uda za njega. Zbog toga je on poludeo."

Bilo da žena odbaci ili prihvati da se uda, bilo da se oženite ili ne oženite ne čini razliku. Video sam sirote ljude u bedi, video sam bogate ljude u bedi. Video sam neuspešne u bedi, video sam i one koji su uspešni u patnji. Šta god da činite, konačno vi dolazite do cilja, a to je patnja. Da li svaki put vodi do pakla? U čemu je stvar? Onda izgleda da nema izbora.

Da, sve vodi do patnje - ako vi ostanete isti. Reći ću vam drugu stvar: ako se promenite, sve vodi do neba, ili raja. Ako ostanete isti, to je ono što ste vi, ne ono šta činite. Nije važno šta radite. Duboko dole, to ste vi. Bilo da mrzite - vi ćete mrzeti - ili bilo da volite - vi ćete voleti - to ste vi koji na kraju stvarate pojavu jada ili ekstaze, patnje ili blaženstva - dok se vi ne promenite. Samo menjanje od mržnje do ljubavi, od ove žene do one žene, od ove kuće do one kuće, neće pomoći. Gubite vreme i energiju. Morate promeniti sebe. Zbog čega sve vodi do nevolje? Patanjđali kaže:

Onaj koji jasno uviđa shvata da sve vodi do patnje zbog promene, uznemirenosti, prošlog iskustva...

Ove reči treba razumeti. U životu, sve je bujica. Sa takvim tokom života ne možete očekivati ništa. Ako očekujete bićete u bedi, jer očekivanje je moguće u fiksnom i nepromenljivom svetu. U kolebljivom, bujici sličnom svetu, nikakva očekivanja nisu moguća. Vi volite ženu; ona izgleda vrlo, vrlo srećna, ali sledećeg dana više nije. Vi ste voleli nju zbog njene sreće, voleli ste je jer se uvek smejala, voleli ste je jer je imala kvalitet da bude vesela. Ali sledećeg jutra veselje je iščezlo. Kvaliteta nema više i ona je upravo postala suprotnost samoj sebi. Ona je jadona, ljuta, tužna, svadljiva, kučka - šta da se radi? Ne možete očekivati; sve se menja, sve se menja svakog trenutka. Sva vaša očekivanja će vas voditi u nevolju. Vi se oženite lepom ženom, ali ona se može razboleti i lepota će iščeznuti. Boginje se mogu pojaviti i njeno lice postati unakaženo. Šta ćete onda raditi?

Muli Nasrudinu žena je jednom rekla: "Izgleda da me više ne voliš. Da li se sećaš, ili si zaboravio da si pred sveštenikom obećao da ćeš me uvek voleti; bilo u sreći ili nesreći, da ćeš me uvek voleti; ostaćeš uvek sa mnom u uživanju i tuzi?" Mula Nasrudin je odgovorio: "Da, obećao sam. Obećao sam i sećam se toga dobro; bilo da bude srećan trenutak ili nesrećan, uvek ću biti s tobom. Ali nikada nisam rekao svešteniku da ću te voleti u starosti. Nikada to nije bilo deo obećanja."

Starost je došla, stvari su se promenile. Lepo lice je postalo ružno, srećna osoba je postala nesrećna, vrlo blaga osoba je postala vrlo tvrda, teška. Pevušenje je iščezlo i svađalačko ponašanje se pojavilo. Život je bujica i sve se menja. Koliko možete očekivati? Vi očekujete - zato postoji jad.

Patanjđali kaže: "Zbog promene, nevolja se dešava." Ako bi život bio apsolutno fiksiran, i ne bi bilo promene - vi volite devojkicu i devojkica ostane uvek sa šesnaest godina, uvek peva, uvek se srećna i vesela, a vi takođe ostajete isti, određeni entiteti - naravno onda nećete biti osobe, život ne bi bio život. Ja bih bio kameni čovek, ali bi barem očekivanja bila ispunjenja. Ipak u tome ima teškoće; iz toga dolazi dosada, a to će stvoriti bedu, nevolju. Promena neće postojati, ali će onda biti dosade.

Ako se stvari ne menjaju, onda vam postaje dosadno. Ako žena nastavi da se smeši i osmehuje svakog dana, svakog dana, posle nekoliko dana malo će vam postati dosadno. Pitaćete se: "Šta se dogodilo ovoj ženi? Da li se stvarno smeje, ili jednostavno glumi?"

U glumi možete nastaviti da se osmehujete. Možete stvoriti takvu disciplinu ustiju. Video sam ljude koji se smeše u snu; političari i takva vrsta ljudi, koji se neprekidno smeše. Onda njihove usne zadobijaju trajan oblik (osmeha). Ako im kažete da se ne smeše, ne mogu

učiniti ništa. Moraće da se smeše, to je postalo određen običaj. Ali stvorena je dosada, a dosada će vas voditi do bede.

Na nebu je sve trajno, ništa se ne menja; sve ostaje baš kao što jeste - sve je lepo. Bertrand Rasel u svojoj autobiografiji piše: "Ja ne bih želeo da idem u raj ili nebo jer je to previše dosadno." Da, to će biti previše dosadno. Upravo zamislite mesto gde su se okupili svi sveštenici, proroci, *tirthankare* i Buddhje, i ništa se ne menja, sve ostaje statično - nema kretanja. To će ličiti na naslikanu sliku, neće biti stvarno živo. Koliko dugo možete živeti u tome? Rasel je u pravu; čoveku će biti dosadno, smrtno dosadno. Rasel kaže: "Ako će to biti nebo, ona pakao ima prednost. Barem će neke promene biti tamo."

U paklu se sve menja, ali onda se nikakva očekivanja ne mogu zadovoljiti. Ovo je nevolja s umom. Ako je život bujica, očekivanje ne može biti zadovoljeno. Ako bi život bio fiksna pojava, očekivanja bi mogla biti zadovoljena tako mnogo da bi čovek osećao dosadu. Onda ne bi bilo žara, entuzijazma. Sve bi postalo dosadno, glupo, mlako - nema osećaja, nema uzbuđenja, ništa novo se ne dešava. U ovom životu gde vi uživite, promena stvara nevolju, brigu. Uvek ima nemira u vama, kažem *uvek*. Ako ste siromašni, ima uznemirenosti: kako da se postigne bogatstvo? Ako postanete bogati, postoji nemir: kako da zadržite to što ste postigli? Uvek postoji strah od lopova, pljačkaša i vlade - koja je jedna organizovana otimačina - oporezivanjem, i komunisti uvek dolaze. Ako ste siromašni vi ste u brizi, kako da steknete bogatstvo. Ako ste ga stekli, vi ste u nemiru kako da zadržite ono što ste postigli. Ali uznemirenost se nastavlja. Jednog dana par je došao kod mene i čovek je rekao: "Ako sam sa ženom, postoji uzbuđenje, jer to je neprekidna borba. Ja nisam srećan. Ako nisam sa ženom, to je neprekidan nemir, jer sam usamljen." Bez žene, onda usamljenost postaje nemir. Sa ženom, drugi donosi svoje vlastite probleme. A problemi nisu duplirani kada se dve osobe sretnu, oni su umnoženi. Čovek ne može živeti sam, jer usamljenost stvara uznemirenost. Čovek ne može živeti sa ženom, jer žena stvara uznemirenost. Isto je istinito takođe za ženu. Uznemirenost je postala upravo stil vašeg života; šta god da se desi uznemirenost ostaje. Prošla iskustva, *samskare*, stvaraju bedu jer kad god se krećete kroz iskustvo, to stvara brazdu u vama. Ako se iskustvo ponavlja mnogo, mnogo puta, brazda postaje sve dublja i dublja. Onda ako se život kreće različitim putevima, i energija ne teče u toj brazdi vaših prošlih iskustava, osećate se nesrećni, neispunjeni. Ali ako se život nastavlja isto, a energija nastavi da teče istim brazdama, vi osećate dosadu. Onda želite uzbuđenje. Ako uzbuđenja nema, vi osećate: "Kakva je korist od nastavljanja življenja?"

Vi ne možete jesti istu hranu svaki dan. Ja mogu jesti istu hranu; samo me ostavite. Vi ne možete jesti istu hranu svaki dan. Ako jedete istu hranu osećate se frustrirani, jer ista hrana svakog dana gubi ukus, uzbuđenje. Ako menjate hranu svakog dana, to će takođe stvoriti uznemirenost i nevolju, jer se telo usaglasilo sa hranom. A ako je svakog dana menjate, telesna hemija se menja i ono se oseća neudobno. Telo oseća neudobnost ako uzimate istu hranu, onda se um ne oseća udobno.

Ako živite kroz svoje prošle navike, telo će uvek osećati udobnost, jer telo je mehanizam. Ono ne čezne za novim, ono jednostavno želi isto. Telo treba redovni tok, ustaljenost. Umu uvek treba promena, jer sam po sebi um je fenomen bujice. Čak ni za jedan trenutak um ne ostaje isti; nastavlja da se menja.

Čuo sam da je Lord Bajron rekao da je živio sa stotinama žena. Barem šesdeset žena su stvarno poznate; postoji dokaz da je voleo šesdeset žena. Nije živio dugo, stoga mora da je naizmenično menjao žene danima. Ali jedna žena ga je ulovila i prisilila da je oženi. Ona mu se ne bi prepustila dok je ne oženi, ne bi mu dala svoje telo dok je ne oženi. Znala je da je imao odnose s mnogo žena. Jednom kada bi vodio ljubav sa ženom, potpuno bi zaboravio na nju - završeno bi bilo s njom. Imao je um romantičnog pesnika, a pesnici nikada nisu verni. Oni to ne mogu biti, oni žive s umom. Njihov um je bujica, kao njihova poezija. To je vibrirajući fenomen. Žena je insistirala, bila je tvrdoglava, stoga je Bajron morao da popusti, morao je da je oženi. Bio je jako opčinjen, jer nije htela da mu se prepusti. To je postalo pitanje njegovog ega.

Izlazili su iz crkve, čija zvona su još zvonila, a gosti su se razilazili. Bili su na crkvenim stepenicama, a Bajron je držao ženu za ruku, novovenčanu ženu. Još nije ni vodio

ljubav s njom, a iznenada je ugledao drugu ženu kako prelazi ulicu. Potpuno je zaboravio na ženu čiju je ruku držao, i rekao je ženi: "Ovo je divno, ali kada sam za jedan trenutak video ženu koja prolazi, potpuno sam zaboravio na tebe, moju ženidbu i sve. Tvoja ruka nije bila u mojoj ruci, ja sam je zaboravio." Žena je takođe to videla; žene ne možete obmanuti. I pre nego što pogledate drugu ženu, one saznaju. Samo svetlucanje ideje u vašem umu, i one otkriju. Oni su veliki detektori, detektori laži. Žena je takođe to videla, pa je rekla: "Znam."

To je um. On je sada završio sa tom ženom, oženio se i završio s tim, postigao i svršio. Sada nema uzbuđenja. Sada se ona poseduje, ona je svojina. Izazova više nema.

Izazov stvara uzbuđenje jer se morate boriti na svom putu. Onda kada ste postigli, zaposednuli, to stvara drugi nemir; brigu da ste završili. Cele afere više nema. To je već dosadno, već mrtvo. Uznemirenost uvek postoji, jer način na koji živite stvara zabrinutost. Ne možete biti zadovoljni. Kroz prošla iskustva, *samskare*, postajete usaglašeni sa određenom pojavom, i um kaže da je uzbuđenje potrebno, promena je potrebna. Onda se celo telo uznemiri.

...i protivrečnosti koje nastaju između tri atributa i pet modifikacija uma.

Onda postoji svesna borba između modifikacija uma i tri atributa (*guna*), koji, hindusi kažu, sačinjavaju vaše telo. Oni kažu da su *sattva*, *rađas* i *tamas* tri sačinioća ljudske ličnosti. *Sattva* je najčistija, sama bit sve dobrote, sve svetosti, najsvetiji elemenat u vama. Onda postoji *rađas*, elemenat energije, bodrost, snaga, moć; i *tamas* elemenat lenjosti, inercije i entropije. Ovo troje sačinjavaju vaše biće. Izgleda da hindusi imaju veliki uvid u to, jer su ove tri stvari sastavni delovi materije, prave atomske energije. Oni to mogu nazvati elektronom, protonom i neutronom, ali ovo su samo razlike imena. Hindusi to nazivaju *sattva*, *rađas* i *tamas*. Naučnici se slažu da su materiji potrebna tri tipa kvaliteta da bi postojala, ili za bilo šta da egzistira. Hindusi kažu da su ličnosti potrebna ta tri kvaliteta da bi postojala; ne samo za ličnost, nego za celu egzistenciju da postoji.

Patanđali kaže da su ovo troje jedno protiv drugog i da stvaraju nevolju. A sva tri su u vama. Elemenat lenjosti postoji, inače ne biste mogli da spavate. Ljudi koji pate od nesаницe pate zato što u njima nema dovoljne količine elementa *tamas*. Zbog toga sredstvo za smirenje pomaže, jer sredstvo za smirenje je hemikalija koja stvara *tamas*. Ono stvara *tamas* u vama, lenjost. Ako su ljudi previše *rađas*, previše puni snage i energije, oni ne mogu spavati. Zbog toga je nesаницa na Zapadu postala univerzalni problem. Na Zapadu ima previše *rađasa*, previše elementa energije. Zbog toga je Zapad zavladao celim svetom. Mala zemlja kao što je Engleska nastavlja da vlada polovinom sveta. Oni mora da su bili previše *rađas*. Zemlja kao što je Indija sa šezdeset *crore*¹¹⁸ ljudi sada ostaje siromašna; tu previše ljudi ne radi ništa. Oni postaju sve više i više tegobni. Oni nemaju imovinu, oni su teret zemlji. Ima previše *tamasa*, lenjosti. Onda postoji *sattva* koja je protiv oboje. Ova tri elementa sačinjavaju vas. Svi oni idu u tri različite dimenzije. Oni su potrebni, svi su potrebni u svojim suprotstavljenostima jer kroz njihovu napetost vi postojite. Ako bi se njihova napetost izgubila, ako bi oni postali harmonični, smrt bi se dogodila. Hindu kaže kada su ta tri elementa u napetosti, postojanje egzistira, postoji kreacija; kada ova tri elementa stupe u harmoniju i ravnotežu, egzistencija se rastvara, postoji *pralaya*, postoji razgrađivanje. Vaša smrt nije ništa drugo do kada ova tri elementa dođu do harmonije u telu - onda vi umirete. Ako prava napetost ne postoji, kako možete živeti?

Ovo je problem: ne možete živeti bez ove tri napetosti - vi ćete umreti. A ne možete živeti ni s njima jer su one suprotne i vuku vas u različitim pravcima. Mora da ste osetili više puta da ste vučeni u različitim pravcima. Jedan deo vas kaže "budi ambiciozan;" drugi deo kaže, "ambicioznost će kreirati uznemirenost, bolje meditiraj, moli se, postani *sannyasin*." Jedan deo vas kaže greh je lep, greh ima neku privlačnost, magnetsku silu u sebi: "Uživajte, jer pre ili kasnije smrt će vas nadvladati. Prah se vraća prahu, i ništa ne preostaje. Uživajte pre nego što smrt nadvlada, nemojte propuštati." Jedan deo vas kaže ovo, a drugi deo vas kaže:

¹¹⁸ *Crore*; u Indiji oznaka za deset miliona.

"Smrt dolazi, sve je besplodno. Čemu uživanje?" Ovo nisu isti delovi vašeg govorenja. Imate tri dela u sebi. U stvari, postoje tri ega, tri individue u vama.

Patanđali kaže, kao što i Mahavira kaže, da je čovekova psiha višestruka. Vi nemate jednu psihi, vi imate tri uma, a tri uma mogu postati tri stotine kroz permutacije, kombinacije. Vi imate mnogo umova, imate polipsihu; svaki um vas vuče negde. Vi ste gomila. Naravno, kako se možete osećati spokojno, kako možete biti blaženi? Vi ste kao volovska kola koja su vučena u različitim pravcima od strane mnogo volova; jedan upregnut prema severu, jedan je upregnut prema zapadu, a jedan je istovremeno upregnut prema jugu. Kola ne mogu ići nikuda. To će stvoriti veliku buku, i na kraju se slomiti, ali ne možete stići nikuda. Zbog toga vaš život ostaje život praznine. Ovo troje su u sukobu, a modifikacije uma, *vritti*, u konfliktu su sa *gunama*.

Na primer, ja znam čoveka koji je vrlo lenj. On mi je rekao: "Kad ne bih imao ženu, odmarao bih se. Imao sam dovoljno novca, ali ova žena me prisiljava da radim. Nikada joj nije dosta." Onda je žena umrla. Stoga sam rekao čoveku: "Vi morate biti srećni. Zašto plaćete? Budite srećni! Vi ste završili sa ženom, i sada se možete odmarati." Inače on je plakao i zapomagao kao dete. Rekao je: "Sada je to postala navika. Sada ne mogu spavati bez žene." Rekao sam mu: "Sada ne budite glupavi! Ne pokušavajte ponovo da se oženite, jer čitavog svog života ste patili, a druga žena će opet biti žena - ona će vas prisiljavati. Opet, vaš novac joj neće biti dovoljan."

Čuo sam o vrlo bogatom čoveku, o Rotšildu. Neko ga je pitao: "Sada ste stekli tako veliko bogatstvo. Kako ste mogli to da postignete? Kakva vam je bila želja? Kako ste postali tako ambiciozni?" On je rođen kao siromašan čovek, a onda je postao najbogatiji čovek na svetu. On je rekao: "To se dogodilo zbog moje žene. Pokušao sam da steknem koliko je moguće veće bogatstvo jer sam želeo da saznam da li će moja žena biti zadovoljna ili ne. Nisam uspeo - uvek je tražila više od mene. Postojalo je nadmetanje među nama. Pokušavao sam da postignem sve više i više, želeći da vidim dan kada će ona reći: "Dovoljno je." Nikada to nije rekla. Zbog tog takmičenja ja sam nastavio da ludo zarađujem. Sada sam stekao toliko mnogo bogatstva da ne znam šta da radim, ali moja žena još nije zadovoljna. Ako jednog dana želim da se opustim i ne ustajem rano ujutru, ona dođe i kaže: "U čemu je stvar? Ne ideš li u office."

Rekao sam tom čoveku; "Ne upadajte opet u zamku. Celog svog života ste želeli da se odmorite, a čak i sada je ona ovde."

Lenj čovek želi da se odmara, ali kada živi sa ženom, modifikacija se događa u njegovom umu. Sada žena postaje deo paketa njegovog postojanja. On ne može živeti bez nje, jer se ona možda bori svakog dana, ali to takođe postaje deo navike. Ako nema nikoga da se s njim bori kada dođe kući, neće se osećati udobno, domaćinski.

Čuo sam da je Mula Nasrudin otišao u restoran. Kelnerica je rekla: "Šta želite. Spremna sam da uradim!" On je bio prva mušterija tog dana, i to je bilo u Indiji. Prva mušterija mora da bude uslužena i dobrodošla je kao gost, jer ona započinje dan. Mula Nasrudin reče: "Tretiraj me na domaćinski način. Donesi stvari". Kelnerica je donela stvari, sve što je on naručio, kafu, ovo i ono. Onda je ona pitala: "Još nešto?" Mula Nasrudin je rekao: "Sada sedi ispred mene i grdi i zanovetaj. Osećam se tužan i čeznem za kućom ili porodicom dok sam daleko od njih."

Čak iako se sa ženom borite svakog dana, to postaje navika. Ne možete dozvoliti sebi to da izgubite, da propustite to. Rekao sam čoveku: "Ne borite se opet sada. To je upravo modifikacija uma, navika. Vi ste lenj čovek."

Za lenje ljude, *brahmacharya* je najbolja. Oni treba da ostanu u celibatu. Oni se mogu odmarati, opustiti se i raditi sve što žele da čine sa sobom. Oni mogu činiti svoju vlastitu stvar i nikog nema da grdi i prigovara. Slušao me je. Bilo je teško, ali me je slušao. Posle dve godine, penzionisao se iz službe, stoga sam ja rekao: "Sada ste savršeno opušteni; sada se odmarate. Celog svog života ste razmišljali o tome." On je rekao: "To je ispravno. Ali sada posle četrdeset godina rada, to je postalo navika, i ja ne mogu ostati nezaposlen."

Penzionisani ljudi umiru ranije nego što bi prvobitno umrli, gotovo deset godina ranije. Ako bi čovek umro u osamdesetoj, penzionišite ga u šezdesetoj, i on će umreti u sedamdesetoj. Nezaposlen - šta da radi? Čovek polako umire.

Navike su oblikovane i um preuzima modifikacije. Vi ste lenji, ali morali ste da radite, stoga se um navikao da radi. Sada se možete opustiti. Čak iako ste penzionisani ne možete sedeti, ne možete meditirati, ne možete se odmarati, ne možete se uspavati. Vidim da su ljudi više nemirni tokom praznika nego običnih dana. Nedelja je težak dan; oni ne znaju šta da rade. U šest radnih dana oni očekuju nedelju. Šest dana se nadaju nedelji koja dolazi: "Još jedan dan i nedelja dolazi, a onda ćemo se odmarati." I u nedelju od samog jutra, oni su izgubljeni, jer, šta bi radili?

Na Zapadu, ljudi započinju sa svojim nedeljnim ili vikend putovanjima, odlaze na more ili na planine. Nastaje luda jurnjava svuda u zemlji, svako juri negde. Niko ne misli da svi drugi idu na more, dakle, kuda oni idu? Čitav grad će biti tamo. Bilo bi bolje da su ostali kod kuće. Vi ste, sami, a čitav grad je otišao. Svi su otišli na morsku obalu. I više se nesreća dešavaju na praznicima, jer ljudi su više umorni. Oni voze stotine milja tamo i stotine milja natrag, i umorni su. Čuo sam, rečeno je da nedeljom ljudi postaju tako umorni da u ponedeljak, utorak i sredu, tri dana se odmaraju i obnavljaju duh, i za tri dana čekaju i nadaju se opet nedelji. Kada nedelja opet dođe, oni su opet umorni.

Ljudi se ne mogu odmarati jer odmor traži drugačije ponašanje. Ako ste lenji i radite, um će kreirati nešto. Ako niste lenji, onda će um kreirati nešto. Um i vaše *gune* će uvek biti u konfliktu. Patanjđali kaže da su ovo razlozi zašto su ljudi u patnji, bedi. Stoga šta da rade? Kako možete promeniti ove razloge? Oni su tu, oni ne mogu biti promenjeni. Samo vi možete biti promenjeni.

Buduća patnja treba da bude izbegnuta.

Ne mislite o prošlosti. Prošlost je završena, i vi je ne možete poništiti. Ali buduća patnja može biti izbegnuta, mora da bude izbegnuta. Kako da se ona izbegne?

Veza između posmatrača i viđenog, koja stvara patnju, treba da se prekine.

Vi morate biti svedok svojih *guna*, atributa, modifikacija uma, trikova uma, igara, klopki uma, navika, *samskara*, prošlosti, promenljivih situacija, očekivanja; morate biti svesni svih tih stvari. Morate zapamtiti samo jednu stvar: videlac se ne vidi. Šta god da vidite, to niste vi. Ako možete videti svoju naviku lenjosti, vi niste to. Ako možete videti svoju naviku koja vas stalno obuzima, vi niste to. Ako možete videti svoja prošla uslovljavanja, vi niste ta uslovljavanja. Videlac nije viđeno. Vi ste svesnost, a svesnost je transcendentalna za sve što ona može videti. Posmatrač je izvan posmatranog.

Vi ste transcendentalna svesnost. To je *viveka* - to je svest. To je ono što Buddha postiže i u čemu ostaje stalno. To vi nećete moći da dostignete trajno, ali ako se barem za trenutke možete uzdići do videoca i izvan viđenog, odjednom, patnja će iščeznuti¹¹⁹. Izenada, oblaci neće biti na nebu, i vi možete na kratko pogledati u plavo nebo - slobodu koju to daje i blaženstvo koje dolazi kroz to. U početku samo na momente to će biti moguće. Ubrzo, kako rastete u tome, pošto počnete da osećate to, kad upijete duh toga, to će tu biti sve više i više. Neočekivano doći će dan kada oblaka više neće biti, videlac je otišao izvan. Na taj način buduće patnje mogu biti izbegnute.

U prošlosti ste patili; u budućnosti nije potrebno da patite. Ako patite, vi ćete biti odgovorni. A ovo je ključ, glavni ključ: uvek zapamtite da ste vi izvan. Ako možete videti svoje telo, onda niste telo. Ako zatvorite svoje oči i možete da vidite svoje misli, onda niste

¹¹⁹ Trenuci takvih iskustava postižu se u meditaciji. Kada se oni na taj način dovoljno iskuse, mogu da se zadrže i u svakodnevnom životu izvan meditacije. Zapravo, ceo život tada postaje meditacija, tj. spontano postaje svestan.

misli - jer kada i kako videlac može biti viđen? Videlac je uvek zvan. Videlac je prava onostranost, istinska transcendencija.¹²⁰

Poglavlje 10.

ALHEMIJA PROSLAVLJANJA

30. aprila 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Što više posmatram sebe, više doživljavam lažnost, dvoličnost mog ega. Počeo sam da se osećam kao stranac prema sebi, ne znajući više šta je lažno. To me ostavlja sa neudobnim osećanjem da nemam vodeće smernice, kao što sam mislio da sam ih imao ranije.

Ovo se dešava; ovo mora da se dešava. I zapamtite da čovek treba da bude srećan da se to dogodilo. To je dobar pokazatelj. Kada se započne unutrašnje putovanje sve izgleda da je jasno, utvrđeno; jer ego je pod kontrolom i ego ima sve smernice, ima sve mape, ego je gospodar. Kada krenete malo dalje na putovanje, ego započinje da isparava, izgleda da postaje sve više i više lažan, izgleda da je sve više i više obmana, halucinacija. Čovek započinje da se budi iz sna i onda se gube vodeće smernice. Sada stari gospodar više nije gospodar, a novi gospodar se još nije pojavio. Postoji konfuzija, kaos. To je dobra indikacija. Pola putovanja je završeno, ali će biti neudobno osećanje, skučenost, jer se osećate izgubljeni, stranac za samoga sebe, ne znajući ko ste. Ranije ste znali ko ste bili; vaše ime, vaša forma, vaša adresa, vaš bankovni saldo - sve je bilo sigurno, to ste bili vi. Imali ste neku identifikaciju sa egom. Sada ego isparava, stara kuća se ruši, a vi ne znate ko ste, ni gde ste. Sve je sumorno, naoblačeno, a stara sigurnost je izgubljena.

Ovo je dobro, jer stara sigurnost je bila lažna sigurnost. To zapravo nije sigurnost. Duboko u pozadini toga je bila nesigurnost. Zbog toga se vi osećate nesigurno kada ego ispari. Dakle, otkrivaju vam se dublji slojevi vašeg bića - vi se osećate strancem. Uvek ste bili stranac. Samo vas je ego prevario u osećanju da ste znali ko ste bili. Sna je bilo previše, izgledao je bio previše realan. Ujutru kada ste izlazili iz sna, iznenada ne biste znali ko ste, niti gde ste. Jeste li imali ovo osećanje ponekad ujutru? Kada ste odjednom probuđeni iz sna, i za trenutak ne znate gde ste, ko ste i šta se događa? Isto se događa kada izađete iz sna ega. Neudobnost, skučenost, istrnutost iz korena će se osetiti, ali čovek treba da bude srećan zbog toga. Ako postanete jadni zbog toga, vi ćete pasti natrag u staro stanje stvari gde su stvari bile sigurne, gde je sve bilo planirano, zacrtano, gde vi znate, gde su sve smernice bile jasne.

Odbacite ograničenja, skučenost, teškoću. Čak iako to postoji, ne budite previše impresionirani s tim. Pustite to da bude tu, posmatrajte, i to će takođe otići. Ubrzo će skučenost iščeznuti. To je tu samo zbog stare navike nesigurnosti. Vi ne znate kako da živite u jednom nesigurnom univerzumu. Ne znate kako da živite u nesigurnosti. Nesigurnost postoji zbog stare sigurnosti. To je upravo zbog stare navike, usled zastarelosti. To će otići. Čovek upravo treba da čeka, posmatra, opušta se, i oseća sreću da se nešto dogodilo. A ja vam kažem, to je dobra naznaka. Mnogi su se vratili natrag s te tačke, baš da bi se opet osećali udobno, opušteno, lako kao kod kuće. Oni su propustili. Oni su se baš približavali cilju, a vratili su se natrag. Ne činite to; idite napred. Nesigurnost je dobra, ništa nije pogrešno u njoj. Samo treba da budete usklađeni, to je sve.

¹²⁰ Da videlac, svedok, *atman*, *sakšin*, *puruša*, u suštini nije oduvek već izvan (svih modifikacija *prakti*, tj. bića), nikada ne bi mogao da bude izvan. Da je suštinski jedno s bićem, nikada ne bi mogao da se od njega razlikuje. Samo zato što već jeste izvan može da ostvari to razlikovanje, i zato je to razlikovanje samo buđenje, otkrivanje stvarnosti, a ne postizanje nekog novog stanja. To je suština transcendencije i transcendentalne svesti.

Vi ste usklađeni sa određenim univerzumom ega, sigurnim univerzumom ega. Kako god lažno na površini, sve izgleda da je savršeno, kao što treba da bude. Treba vam malo usklađivanja s neizvesnom egzistencijom.

Egzistencija je neizvesna, nesigurna, opasna. To je bujica - stvari se kreću, menjaju. To je strani, nepoznati svet; postanite upoznati s njim. Imajte malo hrabrosti i ne gledajte unatrag, gledajte napred; ubrzo će sama nesigurnost postati lepa, neizvesnost će postati lepa.

U stvari, samo je nesigurnost lepa, jer nesigurnost je život. Sigurnost je ružna, ona je deo smrti - zbog toga je ona sigurna. Da se živi bez smernica, to je jedini način života. Kada živite sa smernicama, živite lažan život. Idealne smernice, disciplina - vi prisiljavate nešto u vašem životu, vi oblikujete svoj život. Ne dozvoljavate mu da bude kakav jeste, već pokušavate da naćinite od njega nešto što on nije. Planovi, smernice su nasilni, a svi ideali su ružni. Kroz njih vi ćete propustiti sebe samog. Nikada nećete dospeti do svog bića.

Postajanje nije bivanje. Svo postajanje, i svi napori da se postane nešto prisiliće vas na nešto. To je nasilan napor. Možete postati svetac, ali u vašoj svetosti će biti ružnoće. Reći ću vam, i istaći to: svetaštvo je moguće jedino ako se živi život bez vodilja. Ćak i onda možete postati grešnik; ali u vašem grešniku, vašem bivanju grešnikom, biće svetosti, svetaštva.

Život je svet; ne treba ništa da prisiljavate u tome, ne treba da oblikujete to, ne treba tome da dajete obrazac, disciplinu ili red. Život ima svoj vlastiti red, ima svoju vlastitu disciplinu. Vi se jednostavno krećete s tim, plovite s tim, ne pokušavate da gurate reku. Reka plovi - vi postajete jedno s njom, i reka vas nosi u okean. To je život *sannyasina*; život događanja, ne ćinjenja, delovanja. Onda vaše biće i bivanje ubrzo doseže iznad oblaka, iznad oblaka i konflikata. Neoćekivano, vi ste slobodni. U zabuni života vi nalazite novi red. Ali kvalitet reda je sada totalno razlićit. To nije ništa nametnuto od vas, to je prisno samom životu.

Drveće takođe ima određen poredak, i reke i planine, ali to nisu doslednosti nametnute od moralista, puritanaca, sveštenika. Oni ne odlaze nekome da bi pronašli direktive. Poredak je unutrašnji; on je u samom životu. Jednom kada nema ega da manipuliše, da gura i vuće ovde i onde - "uradi ovo i ono" - kada ste potpuno osloboćeni od ega, disciplina vam dolazi, jedna unutrašnja disciplina. To je nemotivisano. To ne traži nešto, to se jednostavno dešava, kao što dišete, kao kada osećate glad i jedete, kao kada osećate pospanost i odlazite u krevet. To je unutrašnji red, sušćinski red. To će doći kada postanete usklaćeni sa nesigurnošću. Kada budete usklaćeni sa svojom nepoznatošću, kada budete usklaćeni sa svojim nepoznatim bićem.

U *zenu* oni imaju izreku, jednu od najlepših: kada osoba živi u svetu, planine su planine, reke su reke. Kada se osoba kreće u meditaciji, sada planine nisu više planine, reke više nisu reke. Sve je pometnja i kaos. Ali kada ćovek dostigne *satori*, dospe do *samadhia*, opet su reke reke, a planine su planine. Postoje tri stupnja: u prvom, vi ste sigurni sa egom, u trećem vi ste apsolutno sigurni bez ega, a između to dvoje je kaos, onda sigurnost ega išćezava a sigurnost života još nije došla. To je vrlo, vrlo moćan trenutak, vrlo sadržajan. Ako budete uplašeni da se okrenete natrag, vi ćete propustiti mogućnost.

Na kraju je prava izvesnost. Ta prava izvesnost nije protiv neizvesnosti. Naposletku je prava sigurnost, ali ta sigurnost nije protiv nesigurnosti. Sigurnost je tako neizmerna, da u sebi sadrži nesigurnost. Ona je tako velika da se ne plaši nesigurnosti. Apsorbuj e nesigurnost u sebi; ona sadrži sve protivrećnosti. Stoga neko to moće nazivati nesigurnošću, a neko to moće nazivati sigurnošću. U stvari to nije nijedno od njih, niti oboje. Ako osećate da ste postali stranac prema sebi samom, slavite to, osećajte se veoma zahvalni. Vredan je taj trenutak, ućivajte to. Što više ućivate, više ćete naći da sigurnost dolazi bliće do vas, dolazi brće i brće prema vama. Kada možete slaviti što ste strani sami sebi, što ste išćupani iz korena, što ste beskućnik, neoćekivano ste kod kuće - nastupio je treći stadijum.

Drugo pitanje:

Zapad izgleda da pati od preobilja, ćak i u spiritualnim stvarima. Ima tako mnogo razlićitih zabluda (tripova), to je kao pokušavanje da se odlući koja vrsta žitarica je najbolja

kada imate da izaberete od sto. Kako možemo reći najbolje o vama, a da ne učinimo da se vi osećate baš kao druga kutija kornfleksa na tržnici?

Svet je tržnica, i ništa nije pogrešno s tim što je tržnica. Zašto ste toliko protiv tržnice? Trg je lep! Možete otići na planine radi odmora, ali konačno čovek se mora vratiti natrag na tržnicu. Tržnica je realnost. Planine mogu biti za odmore, ali odmori nisu tako realni kao što je realnost tržnice.

Mora da ste videli deset *zen* slika o čuvanju bika. One su lepe. Na prvoj slici, bik je izgubljen. Bik je simbol Sopstva ili sopstvenog bića, a vlasnik bika je u potrazi. On odlazi u šumu; ne može videti gde je bik nestao, gde se bik krije; ali nastavlja da traži. Na sledećoj slici on nalazi otiske bikovih tragova. Na trećoj slici on vidi negde daleko udaljeno, samo leđa bika; može videti rep. Na sledećoj slici može videti celog bika, i hvata ga za rep. Na petoj slici on je ukrotio bika. Na šestoj jaše na biku prema kući. Ovo je put kojim ide priča. Na sedmoj je bik transcendiran, a na osmoj bik i vlasnik bika su oboje iščezli. Na devetoj slici svet se ponovo pojavljuje; drveće, planine, cveće, ali ne možete videti bika niti njegovog vlasnika. Na desetoj slici vlasnik bika se vratio natrag i stoji na trgu. Ne samo da stoji na trgu, već nosi i bocu vina.

U drevnim vremenima postojalo je samo osam slika. Osmo slika je prazna; ništa tamo nema. To je najviši vrhunac meditacije, gde sve iščezava; tragalac, traganje, sve iščezava - samo praznina. Međutim, onda je *zen* majstor osetio da je to bilo nepotpuno. Krug nije bio potpun; čovek je morao da se vrati u svet. Planine su dobre, ali krug bi bio nepotpun ako biste ostali u planinama. Čovek je morao da se vrati na mesto tržnice. Onda je on dodao još dve slike, i ja osećam da je uradio dobro. Sada je krug zatvoren. Počinjete sa tržnice i vraćate se natrag do mesta tržnice. Tržnica je ista, ali vi niste isti. Svet ostaje isti, ali vi niste isti. Čovek mora da se vrati natrag u svet.

Tako se uvek događalo. Mahavira je otišao - za dvanaest godina on je ostao u tišini u planinama. Onda se iznenada jednog dana vratio natrag na tržnicu. Buddha je otišao - šest godina je ostao u izolaciji. Onda se jednog dana iznenada vratio na tržnicu i stao da sakuplja ljude, da im govori šta mu se dogodilo. Isus je otišao na planinu za četrdeset dana. Inače kako možete živeti na planini zauvek? Krug će biti nepotpun. Šta god da dostignete na planinama mora da bude predato natrag tržnici sveta.

Prva stvar je: ne protivite se tržnici. Čitav svet je tržnica. Antagonizam nije dobar. A šta je pogrešno s bivanjem kutijom kornfleksa? Kornfleksu u divni! Oni imaju onoliko mogućnosti za *buddhastvo* kao vi.

Moram vam ispričati nekoliko anegdota.

Jedan *zen* majstor, Lin Chi, merio je lan. Jedan tragalac je došao dok je on merio lan i pitao: "Ja sam u žurbi i ne mogu čekati, ali imam pitanje da postavim. Šta je *buddhinstvo*?" Majstor nije čak ni pogledao u tragaoca; nastavio je da meri lan: "Jedna funta¹²¹ lana." To je postalo *koan* u *zenu* - jedna funta lana. Zašto onda ne funta kornfleksa?

Čak i lan ima mogućnost, potencijal *buddhinstva*. Sve je sveto i božansko. Kada vi osudite ili odbacite nešto, nešto je pogrešno s vama.

Jednom je Lin Chi sedeo ispod drveta, a čovek ga je pitao: "Postoji li mogućnost da pas postane Buddha? Može li pas postati Buddha? Da li je pas potencijalno takođe Buddha? Šta kaže Lin Chi?" On je skočio na sve četiri i zalajao; "Vau, vau!" On je postao pas i rekao je: "Da ništa nije pogrešno, uopšte ništa nije pogrešno biti pas."

Ovo je držanje zaista religioznog čoveka: da je čitav život božanski, neuslovljen. Ništa nije pogrešno da se bude kutija kornfleksa na tržnici, stoga se ne bojte da kažete ljudima o meni i ne bojte se tržnice. Tržnica je uvek bila tu i uvek će biti. I na tržnici se sve odvija. Loše stvari će takođe biti prodane; niko ne može sprečiti to. Ali zbog nepovoljnih stvari, ljudi koji imaju nešto ispravno da prodaju, postaju uplašeni. Oni se uvek uplaše i misle: "Kako izneti takvu stvar na tržnicu, gde se odvija sve što je nepodesno?" Ali to ne pomaže ni na koji način. Nasuprot tome, vi pre pomažete da se nepodesna stvar proda. U ekonomiji postoji zakon koji

¹²¹ 453 grama.

kaže da lažni novčići prisiljavaju izbacivanje pravih novčića iz opticaja. Ako imate lažni novčić i pravi novčić, ljudska tendencija je da prvo pusti u opticaj lažni novčić. Vi želite da se oslobodite toga; držite pravi novčić u džepu, a puštate u opticaj lažni novčić na tržnici. Zbog toga ima toliko mnogo lažnih novčića u opticaju. Neko treba da iznese pravi novčić na tržište. Jednom kada iznese pravi novčić na tržište, sama autentičnost deluje.

Upravo pogledajte - čak i lažne stvari se odvijaju, zašto ne bi i prave. Ali ljudi koji imaju pravu stvar uvek se boje nepotrebnih problema. Mnogi ljudi koje sam upoznao boje se čak i da govore ljudima o meni. Oni misle: "Kada pravi trenutak dođe, onda." Ko zna kada će to doći? Oni misle: "Kako mogu reći? Nisam još mnogo iskusio." Onda oni misle da ako govore o meni to postaje slično (nekoj vrsti) drugačijeg oglašavanja. Ako govorite na TV ili radiju, ili pišete članke u novinama, to izgleda kao da nešto prodajete. To izgleda jeftino. Ali ljudi koji prodaju loše i lažne stvari ne plaše se ovoga, oni nisu zabrinuti. Oni se ne brinu o tome ni da li je neki kornfleks unutra u kutiji ili nije. Oni jednostavno prodaju lepe kutije, ali prazne. Oni se ne boje.

Na taj način loši ljudi stavljaju dobre ljude van opticaja. Oni ne brinu o tome da li je nešto jeftino; jednostavno nastavljaju glasno da viču. I naravno, kada neko glasno viče ljudi slušaju. Kada neko viče tako glasno i s takvim poverenjem, ljudi su uhvaćeni u tome.

Nemojte se plašiti. Baš time što ste uplašeni ne možete ukloniti nepovoljne stvari sa tržišta. Jedini način da ih izbacite je da unesete pravu stvar. A ako vi imate prvu stvar, onda vičite s vrha krova. Nemojte brinuti; vičite onoliko glasno koliko možete. To je jedini način da se stvari pokrenu u svetu.

Isus je rekao svojim učenicima: "Idite u najudaljenije oblasti sveta. Preobraćajte ljude i vičite s vrha kuća, tako da svako može čuti. Onda će svako saznati šta je istina." Buddha je rekao svojim učenicima: "Idite i ne zaustavljajte se za dugo vreme na jednom mestu, jer zemlja je velika." Buddhina reč je: "*Charaiveti, charaiveti*," - idite dalje, idite napred." Neprekidno idite napred. Još ima mnogih koji treba da čuju reč. Ne zaustavljajte se, ne odmarajte se - *charaiveti, charaiveti!* Idite napred neprekidno, idite napred, jer cela zemlja čeka na poruku.

Nemojte se plašiti. Ako osećate da imate pravi kornfleks za ljude, idite na trg. Ne oklevajte, sakupite hrabrost. Upravo zato što se kutije prodaju, kada imate kornfleks u kutiji to je jedini način da se ove prazne kutije stave van opticaja. Ne postoji drugi način. Ništa nije pogrešno u tome. Tržnica je upravo slobodno nadmetanje za sve. Imate isto toliko izgleda da pobedite kao svaki drugi.

Ovi problemi uvek brinu ljude koji imaju nešto, oni uvek oklevaju. Oni se ustežu, jer ako kažu nešto, možda će ih ljudi odbaciti. Ko zna? Dobri ljudi se uvek ustežu; loši ljudi su uvek dogmatični, uporni, svojeoglavi. Zbog toga u svetu pobeđuju više loši ljudi - a dobri ljudi stoje izvan tržišta, razmišljajući: "Šta da radim, i šta da ne radim?" Dok oni odluče, čitavo tržište je ispunjeno s lažnim, nepoštenim stvarima.

Naročito je to tako na Zapadu, jer sada je na Zapadu postao nemoguć pristup čoveka čoveku. Morate koristiti komunikaciju medija. U Buddhinom vremenu je to bilo potpuno drugačije. Buddha bi se kretao i susretao ljude licem u lice. Nikakve novine nisu postojale, nikakav radio, nikakva televizija. Međutim, sada je nemoguće ljude sresti lično, posebno na Zapadu, dok se ne koristi masovni medij. A kada koristite masovni medij, naravno, to izgleda kao da je i meditacija roba široke potrošnje. Morate koristiti iste termine, morate da koristite isti jezik, morate nagovarati ljude na isti način kao što su drugi ljudi nagovarani za druge stvari. Ako kažete da je ova meditacija najviša u meditacijama, to će izgledati kao reklama jer ima mnogih koji govore to. Oni kažu o sapunu da: "Ovaj je najbolji od svih sapuna, ovaj je izvornog mirisa!" Postoje parfemi s imenom 'ekstaza'. Pre ili kasnije neko će nazvati parfem '*satori*,' '*samadhi*'¹²². Morate koristiti iste izraze, isti jezik; ne postoji drugi način. Morate koristiti iste metode, ali u tome nije ništa pogrešno.

Bio sam na planinama i vratio sam se na tržište. Ne vidite bocu vina u mojim rukama? Ja sam sada na tržištu. Morate biti smeli, samopouzdana. Nastavite da koristite sve medije koji

¹²² Osho je ovo dobro predvideo.

su vam sada dostupni. Ne možete raditi to kao Buddha, ne možete raditi to kao Isus - ti dani su prošli. Ako nastavite da radite tako, trebaće milioni godina da se raširi novost, prenese vest. Vremenom dok stvar dopre do ljudi, stvar je već mrtva. Stoga dok je kornfleks svež, žurite i doprite do ljudi.

Treće pitanje:

Možete li nam govoriti više o proslavljanju. Da li je moguće slaviti nevolju, bedu?

Moguće je, jer slavljenje je jedno gledište, stav. Čak i prema bedi možete zauzeti stav slavljenja. Na primer, vi ste tužni - ne postajte identifikovani sa tugom. Postanite svedok i uživajte u trenutku tuge, jer tuga ima svoje vlastite lepote. Nikada je niste posmatrali. Postajete toliko identifikovani da nikada ne prodirete u lepotu tužnog trenutka. Ako posmatrate, bićete iznenađeni koje ste blago propuštali. Pogledajte - kada ste srećni nikada niste duboki kao kada ste tužni. Tuga ima dubinu u sebi; sreća ima plitkost oko sebe. Idite i posmatrajte srećne ljude. Takozvani srećni ljudi, *playboys* i *playgirls* - u klubovima i hotelima ćete ih naći, u pozorištima - uvek se smeše i iskre, kipte od sreće. Uvek ćete naći da su plitki, površni. Nemaju nikakvu dubinu. Sreća je kao talas, upravo na površini; vi živite plitkim životom. Međutim tuga ima dubinu u sebi. Kada ste tužni to nije kao talasi na površini, to je kao dubina pacifičkog okeana; milje i milje su u njemu.

Krećite se u dubini, posmatrajte to. Sreća je bučna, tuga ima tišinu u sebi. Sreća može da bude kao dan, tuga je kao noć. Sreća može da bude slična svetlu, tuga je slična tami. Svetlo dolazi i odlazi, tama ostaje - ona je večna. Svetlost se dešava ponekad; tama je uvek tu. Ako se krećete u žalosti, sve ove stvari će se osetiti. Odjednom ćete biti svesni da je tuga tu slična objektu, vi posmatrate i svedočite, i odjednom počinjete da se osećate srećni. Tako je lepa tuga - cvet tame, cvet večne dubine. Kao ambis bez dna, tako tiha, tako mistična; tamo uopšte nema buke, nema smetnje. Čovek može nastaviti da pada i pada u beskraj, i može izaći iz toga potpuno podmlađen. To je odmor.

To zavisi od gledišta, od stava. Kada postanete tužni mislite da vam se nešto loše dogodilo. To je interpretacija da vam se nešto dogodilo, onda počnete da pokušavate da pobegnute od toga. Nikada ne meditirate na tome. Onda želite otići nekome; na zabavu, na izlet, u klub, uključite TV ili radio, ili počnete da čitate novine - nešto (učinite) da biste mogli zaboraviti. Ovo je pogrešan stav koji vam je dat - da je tuga nepovoljna. Ništa nema nepodesnog u njoj. To je drugi polaritet u životu.

Sreća je jedan pol, tuga je drugi. Blaženstvo je jedan, jad je drugi. Život sadrži oba, i život je ritual zbog oba. Život samo blaženstva će imati područje pružanja, ali neće imati dubinu. Život samo tuge će imati dubinu, ali neće imati širenje. Život oba, tuge i blaženstva je višedimenzionalan, kreće se u svim dimenzijama neprekidno. Posmatrajte statuu Buddhe, ili ponekad pogledajte ga u oči i naći ćete oba zajedno - blaženstvo, mir, tugu takođe. Naći ćete blaženost koja takođe sadrži u sebi tugu, jer ta tuga daje dubinu. Pogledajte Buddhinu statuu - blažen, ali smireno tužan. Sama reč "tužan" daje pogrešno značenje - da je nešto nepovoljno. To je vaša interpretacija.

Za mene, život u svojoj totalnosti jeste dobar. A kada razumete život u njegovoj totalnosti, samo onda možete proslavljati; inače ne. Slavljenje označava; šta god da se dogodi nevažno je - ja ću proslavljati. Slavljenje nije uslovljeno određenim stvarima: "Kada sam srećan onda ću slaviti," ili "kada sam nesrećan ja neću slaviti." Proslavljanje je neuslovljeno; ja slavim život. To donosi nesreću - dobro, ja slavim to. To donosi sreću - dobro, ja slavim to. Slavljenje je moj stav, neuslovljeno onim šta život donosi.

Inače problem nastaje kad god koristim reči, te reči imaju konotacije u vašem umu. Ja kažem "slavljenje", vi mislite da čovek treba da bude srećan. Kako čovek može proslavljati kada je tužan? Ne kažem da čovek treba da bude srećan da bi slavio. Slavljenje je zahvalnost za ono šta god vam život daje. Šta god vam život daje, slavljenje je blagonaklonost; to je zahvalnost. Rekao sam i reći ću vam ponovo...

Sufi mistik je bio vrlo siromašan, gladan, odbačen, umoran od putovanja. Otišao je noću u selo, a selo ga nije prihvatilo. Selo je pripadalo ortodoksnim ljudima, a kada su

ortodoksni muslimani tu, vrlo je teško nagovoriti ih. Nisu mu dali čak ni sklonište u gradu. Noć je bila hladna, a on je bio gladan, umoran, drhtao je zbog nedovoljne odeće. Sedeo je van grada ispod drveta. Njegovi učenici su sedeli tamo s velikom tugom, potištenošću, čak sa srdžbom. Onda je on počeo da se moli Bogu: "Ti si predivan! Daješ mi uvek ono što mi treba." To je bilo previše. Jedan sledbenik je rekao: "Čekaj, sada idete predaleko, posebno ove noći. Ove reči su lažne. Mi smo gladni, umorni, bez odeće, a hladna noć se spušta. Svuda okolo ima divljih životinja, a nas je grad odbacio, bez skloništa smo. Zašta dajete zahvalnost Bogu? Šta mislite kada kažete: "Ti mi uvek daješ šta god mi nedostaje?" Mistik je rekao: "Da, ponavljam to ponovo: Bog mi daje sve što mi treba. Noćas želim siromaštvo, noćas želim da budem odbačen, noćas želim da budem gladan, da budem u opasnosti. Inače, zašto bi mi to dao? To mora biti potreba. To je bilo potrebno, i ja moram biti zahvalan. On se stara o mojim potrebama tako lepo. On je zaista divan!" Ovo je stav koji se ne tiče ove situacije. Situacija nije relevantna.

Slavite, kakav god da je slučaj. Ako ste tužni, onda slavite jer ste tužni. Probajte to. Samo probajte i bićete iznenađeni - to se dešava. Vi ste tužni? Počnite da plešete jer tuga je tako lepa, tako smiren cvet postojanja. Plešite, uživajte, odjednom ćete osetiti da tuga iščezava, stvorena je distanca. Ubrzo ćete zaboraviti na tugu i slavice. Vi ste preobrazili energiju.

To je alhemija: da se transformiše najprostiji metal u zlato. Tuga, ljutnja, ljubomora - niži i prostiji metali da budu preobraženi u zlato, jer oni su sačinjeni od istih elemenata kao zlato. Ne postoji razlika između zlata i gvožđa jer oni imaju iste činioce, iste elektrone. Jeste li ikada razmišljali o tome, da su komad uglja i najveći dijamant na svetu baš isti. Nemaju nikakvu razliku. Zapravo, ugalj pod pritiskom u zemlji milionima i milionima godina postaje dijamant. Samo je razlika u pritisku, inače oba su ugljenik, oba su sačinjeni od istih elemenata. Prostiji se može promeniti u viši. Ništa ne nedostaje u nižem ili osnovnijem. Samo je potrebno preuređenje, ponovno slaganje. To je sve što alhemija znači. Kada ste rekli proslavljanje, vi dajete novu kompoziciju tugi, ili jadu. Donosite nešto u tugu što će je preobraziti. Vi unosite slavljenje u nju. Ljuti ste - onda imajte divan ples. U početku ćete biti ljuti. Počećete da plešete i ples će biti ljutit, agresivan, nasilan. Ubrzo, on će postati nežniji, onda ćete iznenada zaboraviti ljutnju. Energija se promenila u plesu.

Ali kada ste ljuti, ne možete misliti o plesanju. Kada ste tužni, ne možete razmišljati o pevanju. Zašto ne naćinite svoju tugu pesmom? Pevajte, svirajte na svojoj flauti. U početku note će biti tužne, ali ništa nije neispravno sa tužnim melodijama, notama. Jeste li ćuli, ponekad popodne, kada je sve vruće, plameno vruće, vatra je svuda okolo; a odjednom iz mango gaja kukavica poćinje da peva? U početku, melodija je tužna. Ona doziva svog ljubavnika, svog voljenog, u vrelo popodne. Sve je okolo vatreno, a ona žudi za ljubavlju. Vrlo tužna melodija, ali lepa. Ubrzo, tužna melodija se menja u srećnu melodiju. Ljubavnik poćinje da odgovara iz drugog šumarka. Sada više nije vrelo popodne; sve se rashlaćuje u srcu. Sada je melodija različita. Kada ljubavnik odgovara, sve se menja. To alhemijska promena.

Ako ste tužni - zapoćnite pevati, moliti, plesati. Šta god da možete ućiniti, ućinite; i ubrzo, osnovni metal se menja u viši metal - zlato. Jednom kada znate kljuć, vaš život nikada neće biti opet isti. Možete otkljućati svaka vrata. A glavni je kljuć: da se sve proslavlja.

Ćuo sam o tri kineska mistika. Niko ne zna njihova imena. Oni su poznati kao "tri nasmejana sveca," jer nikada nisu ćinili ništa drugo; jednostavno su se smejali. Kretali su se od jednog grada do drugog, smejući se. Oni bi stajali na tržnici i dobro se smejali iz trbuha. Cela tržnica bi ih okrućila. Svi ljući bi došli, trgovine bi se zatvorile i mušterije bi zaboravile zbog ćega su došle. Oni su bili zaista lepi - smejali su se a njihovi stomaci su se talasali. Onda bi to postalo zarazno, i drugi bi zapoćeli da se smeju. Onda bi se cela tržnica smejala. Oni su promenili kvalitet tržnice. Ako bi neko rekao: "Kaćite nam nešto," oni bi rekli: "Nemamo ništa da kaćemo. Mi se jednostavno smejemo i menjamo kvalitet." Iako je upravo pre nekoliko minuta ta tržnica bila rućno mesto gde su ljući mislili samo o novcu - ćeznuli za novcem, pohlepni, novac je jedini milje okolo - iznenada ova tri luda ćoveka su došla i smejali su se, menjajući kvalitet cele tržnice. Sada niko nije bio mušterija. Sada su zaboravili

da su morali nešto da kupuju i prodaju. Niko nije brinuo o pohlepi. Smejali su se i igrali oko ova tri luda čoveka. Za nekoliko sekundi novi svet se otvorio. Oni su se kretali svuda po Kini, od mesta do mesta, od sela do sela, upravo pomažući ljudima da se smeju. Tužni ljudi, srditi ljudi, lakomi ljudi, ljubomorni ljudi; svi su počeli da se smeju s njima. I mnogi su našli ključ, dobili odgovor - vi se možete preobraziti.

Onda, u jednom selu se desilo da je umro jedan od ove trojice. Seljani su se okupili i rekli: "Sada će biti nevolja. Videćemo kako će se smejati. Njihov prijatelj je umro; moraće da plaču." Ali kada su došli, dvojica su plesala, smejali su se i proslavljali smrt. Seljani su rekli: "Sada je ovo previše. Ovo je neučtivo. Kada je čovek mrtav obesno je smejati se i plesati." Oni su rekli: "Vi ne znate šta se dogodilo! Nas trojica smo uvek razmišljali ko će umreti prvi. Ovaj čovek je pobedio; mi smo poraženi. Čitavog života smo se smejali s njim. Kako mu možemo dati ispraćaj s nečim drugim? Moramo se smejati, moramo uživati, moramo proslavljati. To je jedini oproštaj koji je moguć za čoveka koji se smejaio celog svog života. A ako se ne smejemo, on će se smejati nama i misliće: "Vi budale! Dakle upali ste u zamku?" Mi ne vidimo da je on mrtav. Kako može smeh da umre, kako život može umreti?"

Smeh je večan, život je večan, proslavljanje se nastavlja. Glumci se menjaju, ali drama se nastavlja. Talasi se menjaju, ali okean ostaje. Vi se smejete, vi se menjate, i neko drugi se smeje, ali smeh se nastavlja. Vi proslavljate, neko drugi proslavlja, ali slavlje se nastavlja. Egzistencija je neprekidna, trajna, ona je spremište. Ne postoji ni jednog jedinog trenutka procep u njoj. A ljudi sa sela ne mogu razumeti i ne mogu tog dana učestvovati u smehu.

Onda je telo trebalo spaliti, a ljudi iz sela su rekli: "Mi ćemo ga okupati kao što ritual propisuje." Ali dva prijatelja su rekla: "Ne, naš prijatelj je rekao: 'Nemojte izvoditi nikakav ritual, ne menjajte moju odeću i ne kupajte me. Stavite me samo kakav jesam u plamenu lomaču.' Stoga moramo slediti njegove instrukcije."

A onda, iznenada je nastupio veliki događaj. Kada je telo stavljeno u vatru, stari čovek je izveo poslednji trik. On je sakrio ispod svog odela mnogo prskalica i petardi od vatrometa, i odjednom je započeo *diwali*! Onda je celo selo počelo da se smeje. Ova dva luda prijatelja su plesala, onda je celo selo počelo da pleše. To nije bila smrt, to je bio novi život.

Nijedna smrt nije smrt, jer svaka smrt otvara nova vrata - ona je početak. Ne postoji kraj života, postoji uvek novi početak, uskrsnuće.

Ako promenite svoju tugu u slavljenje, onda ćete takođe biti sposobni da promenite svoju smrt u uskrsnuće. Stoga naučite umetnost dok još imate vremena. Ne dopustite da smrt dođe pre nego što naučite tajnu alhemiju menjanja nižih metala u više metale. Jer ako možete promeniti tugu, možete promeniti smrt. Ako možete slaviti neuslovljeno, kada smrt dođe vi ćete moći da se smejete, bićete sposobni da slavite, postaćete srećni. A kada možete proslavljati, smrt vas ne može ubiti. Nasuprot tome, vi ste ubili smrt. Međutim, počnite to, pokušajte. Nema šta da se izgubi. Međutim, ljudi su tako budalasti da čak i kad nema šta da se izgubi, oni neće pokušati.

Ako ste tužni, ja onda kažem slavite, plešite, pevajte. Šta ćete izgubiti? Najviše što možete izgubiti to je tuga, ništa drugo. Ali mislite da je to nemoguće. Sama ideja da je to nemoguće neće vam dozvoliti da probate. Ja kažem to je jedna od najlakših stvari na svetu, jer energija je neutralna. Ista energija postaje tuga; ista energija postaje ljutnja; ista energija postaje seksualnost; ista energija postaje strast; ista energija postaje meditacija. Energija je jedna. Nemate više tipova energija. Nemate mnogo odvojenih gnezda energije gde je ova energija etiketirana "tuga" a ona energija etiketirana "sreća." Energije nisu golubije rupe, one nisu razdvojene. Ne postoje izolovane komore u vama. Vi ste jednostavno jedno. Ova jedina energija postaje tuga, ova jedina energija postaje ljutnja. To zavisi od vas.

Čovek treba da nauči tajnu, umetnost kako da transformiše energije. Vi jednostavno dajete pravac, a ista energija započinje da se kreće. A kada postoji mogućnost preobražaja ljutnje u blaženstvo, pohlepe u saučešće, ljubomore u ljubav... vi ne znate šta gubite. Ne znate šta propuštate. Vi propuštate celu suštinu zbog čega ste ovde u ovom univerzumu. Probajte to.

Četvrto pitanje:

Slušajući neprekidno vaša predavanja dve godine, znam da protivrečite skoro svakim iskazom koji naćinite. Ima li zaista ićega Ńto ćovek moće ućiniti, izuzev da posmatra i ćeka?

Da, ja pobijam svaku pojedinu tvrdnju, svaku pojedinu reć koju izgovorim. Ja ne moram da podućavam filozofiju, pre ja moram ukazati na egzistenciju. Ovde se ne ućite nikakvoj doktrini, dogmi ili ućenju. Ja nisam filozof. Ja sam baŃ protivrećan kao sama egzistencija. Nemam nikakav izbor. Egzistencija je kontradiktorna; ona sadrić noć i dan, leto i zimu, đavola i boćanstvo - ona sadrić sve. A mene viŃe nema, ja nisam viŃe. NajviŃe i najćeŃće ja sam prozor za egzistenciju. Moram biti protivrećan. Ako nastavite da razmiŃljate Ńta sam ja rekao, bićete svakog dana sve viŃe i viŃe zbunjeni. Ne obraćajte mnogo paćnju na ono Ńta ja kaćem, dajte svoju paćnju onome Ńta ja jesam.

Moja izlaganja mogu biti protivrećna - ona jesu. Ako ne vidite protivrećnost to je zato Ńto me volite. Izlaganja su kontradiktorna, ali ja nisam protivrećan. Oba postoje u meni, ali u meni ne postoji disharmonije. Tome vi treba da posvetite svoju paćnju, to je ono Ńto morate videti. Postoji velika harmonija u meni, ja nisam u konfliktu. Ako bi postojao konflikt, onda bih ja postao apsolutno lud. S tako mnogo protivrećnosti, kako osoba moće nastavljati da ide napred, kako osoba moće Ńiveti, disati?

Oni ne stvaraju u meni nikakav nesklad. Sve je usklaćeno. Nasuprot tome, pre oni pomaću sklad, ćine to bogatijim. Ako bih ja bio ćovek jednog tona, ponavljajuć stalno tu istu notu, ja bih bio dosledan. Ako Ńelite da upoznate doslednog ćoveka, apsolutno stalnog, idite kod J. KriŃnamurtija. On je apsolutno dosledan. Ćetrdeset godina on nije protivrećio sebi ćak ni jednom. Ali ja znam da je zbog toga mnogo bogatstva izgubljeno, mnogo bogatstva koje Ńivot ima izgubljeno je. On je logićan; ja sam nelogićan. On je kao baŃta; sve je stalno, zasaćeno, logićno, racionalno. Ja sam kao divlja Ńuma; niŃta nije zasaćeno. Ako previŃe traćite logiku, onda je bolje da izaberete KriŃnamurtija nego mene. Ali ako imate ma kakav osećaj za divljinu, za divlju Ńumu, samo onda ćete moći da se uskladite sa mnom. Ja vam otvaram sve Ńto Ńivot jeste. Ja ne biram Ńta ću reći, ne biram ono Ńto treba podućavati - nemam izbor. Jednostavno kaćem Ńta god da se dogodi u tom trenutku. Ne znam kakva će biti sledeća rećenica. Ńta god da je, ja ću izjaviti. Ja nemam obrazac za pripremu izlaganja. Ja sam nedosledan kao Ńto je i Ńivot. A cela stvar oko bivanja nedoslednim je da ne prianjate ni uz kakvu dogmu. Da sam dosledan vi biste se vezivali.

Ima KriŃnamurtijevih sledbenika; oni prianjaju uz njegove reći kao dogmu. Video sam vrlo inteligentne ljude; vrlo, vrlo inteligentne ljude koji su ga sluŃali trideset ili ćetrdeset godina. Oni doću kod mene i kaću: "NiŃta se nije dogodilo. SluŃali smo KriŃnamurtija, sve Ńto on govori osećamo da je istinito, izgleda ispravno, sasvim ispravna stvar, ali se onda niŃta ne dogaća. Intelktualno mi razumemo njega, ali se niŃta ne deŃava." Rekao sam im: "Ako ste ga sluŃali ćetrdeset godina, i intelektualno osećate da je u pravu, ali se niŃta ne deŃava, onda ostavite intelektualnost i doćite kod mene. Budite s jednim apsolutno neracionalnim ćovekom. Ako se kroz razum niŃta ne deŃava, moćda se moće dogoditi kroz "nerazumnost." Oni su odmah rekli: "Ali vi ste protivrećni! Ponekad kaćete ovo, ponekad kaćete ono, i ne znamo Ńta da radimo." Ja ne Ńelim zaista da ćinite neŃto, ja Ńelim da budete, postojite. Ne Ńelim da vas naćinim intelektualcima. Njih ima previŃe; svet je pun njih, i oni Ńive vrlo jadnim Ńivotom. Ne moćete naći jasnije ljude od intelektualaca. Oni izvrŃe samoubistvo ćak i dok Ńive. Oni Ńive samoubilaćkim Ńivotom, beznaćajnim. Znaćenje je iracionalno, sama poezija Ńivota je kontradiktorna. NiŃta se ne moće ućiniti s tim. To je priroda Ńivota, naćin egzistencije.

Nisam ja ovde da vas podućavam u odrećeno glediŃte. Zbog toga vam mogu govoriti o KriŃnamurtiju. On je takoće u pravu, a samo s jednim stanoviŃtem je u pravu. Govorim vam o Gurđijevu; on je takoće u pravu, ali samo s jednim glediŃtem je u pravu. A oni su kontradiktorni; Gurđijev veruje u metod, u grupu, Ńkolu, tehniku, treniranje, disciplinu, vrlo strogu disciplinu; KriŃnamurti veruje u nemanje metode, nemanje meditacije, nemanje grupe, nepostojanje majstora, nemanje sledbeniŃtva. Ja vam kaćem da su obojica u pravu, ali su obojica *delimićno* u pravu. Zajedno oni postaju celina.

Život je tako širok, da ni Krišnamurti ni Gurđijev ne mogu ga regulišu, niti usklade. Život je tako neizmeran da ga niko ne može iscrpiti. U tome gledišta mogu biti čak oprečna, ona su takođe istinita. Postoje ljudi koji su postigli prosvetljenje kroz metode, majstore; a postoje i ljudi koji su to postigli bez majstora, bez metoda. Postoje ljudi koje su ometali majstori i metode, a postoje ljudi koje su ometali učenjima, i nemaju potrebe za majstorima niti meditacijom, nemaju potrebe za metodologijom. Postoji takođe mnogo tipova ljudi, i to je dobro. Postoji raznovrsnost. Stoga ni jedno jedino učenje ne može biti pravo za sve. Može biti pravo za nekolicinu ljudi, ali za druge će biti neistinito. Zbog toga postoje toliko mnogo učenja u svetu. Buddha postoji, Isus postoji, Muhamed postoji: tako totalno različiti ljudi, a svi su istiniti.

Ja pokušavam s jednim apsolutno novim eksperimentom: da vas privučem sve zajedno. To će u sebi biti disciplina za vas - to i jeste. Ako ste slušali mene godinama, to je već disciplina. To je bila meditacija. Ja ću vam dati jedno gledište; govoriću o Patanjđaliju. Daću vam jednu tačku gledišta i stvoriću konstrukciju u vama. Sledećeg dana počecu da govorim o Tilopi i srušiću konstrukciju. To je bolno za vas jer ste počeli da se vezujete. Kada načinite konstrukciju, počinjete da prijanjate uz nju. Onog trenutka kada vidim da ste počeli da se vezujete uz teorije, odmah moram uvesti suprotno da ih srušim. Mnogo puta vi ćete izgraditi kuću, i mnogo puta ću je srušiti. Mnogo puta ćete osetiti da se red uspostavio, a ja ću opet stvoriti nered. U čemu je stvar? Stvar je u tome da jednog dana vi postanete svesni; slušaćete me ali nećete kreirati red, nećete stvarati konstrukciju. U čemu je stvar, čemu to, ako ću to uništiti sledećeg dana? Jednostavno vi ćete slušati mene bez ikakvog prijanjanja uz reči, teorije ili dogme. Tog dana, kad me budete mogli slušati bez stvaranja konstrukcija unutar vas samih, a znam da ste me slušali i da ste prazni, ja sam postigao cilj.

Slušanje mene godinama dovešće vas konačno do toga. Vi ćete morati da dođete do toga, jer u čemu je stvar? Vi započinjete da unosite red, disciplinu; i onda kada je to gotovo, ja dođem i rušim to.

Postoji tibetanska priča o Marpi. Njegov učitelj mu je rekao da napravi kuću, sam, bez ičije pomoći. Bilo je teško doneti kamenje i cigle iz sela u manastir, koji je bio udaljen pet milja. Marpa je sve preneo sam; to je moralo da se uradi. I to je bila trospratna kuća, najveća kakvu je bilo moguće imati na Tibetu tih dana. Radio je naporno, danju i noću. Morao je sve uraditi sam. Godine su prolazile, kuća je bila spremna, a Marpa se vratio srećan. Poklonio se majstorovim stopalima i rekao: "Kuća je spremna." Majstor je rekao: "Sada je zapali." Marpa je otišao i zapalio je kuću. Cele noći i čitavog dana je kuća gorela. Uveče ništa nije preostalo. Marpa je otišao majstoru, poklonio se i rekao: "Kao što ste naredili, kuća je zapaljena." Majstor ga je pogledao i rekao: "Sutra ujutru započni ponovo. Nova kuća mora da se izgradi." Priča se da se to dešavalo sedam puta. Marpa je ostareo, radeći stalno istu stvar. On bi izgradio kuću - postao je ubrzo vrlo, vrlo efikasan. Počeo da izgrađuje kuće ranije, za kraće vreme. Svaki put kada je kuća bila spremna, majstor bi rekao: "Spali je!" Kada je kuća zapaljena sedmi put, majstor je rekao: "Sada nema potrebe da gradiš."

Ovo je alegorija. To se možda nije dogodilo, ali to je ono što ja radim vama. Onog trenutka kada započnete da me slušate vi stvarate kuću unutra; konstrukciju teorija, čvrstu celinu, filozofiju pomoću koje ćete živeti, dogmu da sledite, nacrt. Onog trenutka kada vidim da je kuća gotova, započinjem da je rušim. A to ću i ja činiti sedam puta, i ako je potrebno, sedamdeset puta. Čekam trenutak kada ćete slušati i nećete sakupljati reči. Slušaćete, ali slušaćete mene, ne šta ja govorim. Slušaćete sadržaj, a ne formu kojom se prenosi, ne reči nego poruku bez reči. Ubrzo će se to dogoditi. Koliko dugo možete nastavljati sa građenjem znajući dobro da će biti srušena? To je značenje mojih kontradikcija. Čak i Krišnamurti, koji kaže da nijedna teorija nije potrebna, stvorio je teoriju u ljudima, jer on nije kontradiktoran. On je stvorio tako duboko ukorenjenu teoriju u ljudima. Video sam mnogo tipova ljudi, ali niko nije sličan Krišnamurtijevim sledbenicima. Oni se vezuju, apsolutno prijanjaju, jer čovek je tako dosledan. Za četrdeset godina je govorio stalno jednu istu stvar. Sledbenici su načinili oblakodere. Za četrdeset godina, neprekidno je njihova građevina napredovala sve više, njihova građevina je napredovala sve dalje i dalje.

Ja vam neću dozvoliti to da činite. Želim da budete apsolutno ispražnjeni od reči. Ovo je cela svrha mog govorenja vama. Jednog dana shvat ćete da ja govorim, a vi ne kreirate konstrukciju. Znajući dobro da ću poreći sve što sam rekao, vi se ne vezujete. Ako se ne vezujete, ako ostanete prazni, bićete sposobni da slušate mene, a ne ono šta ja kažem. A to je totalno različito da slušate biće koje sam ja, da slušate postojanje koje se dešava baš sada, u ovom trenutku.

Ja sam upravo prozor: možete pogledati kroz mene i šta je s one strane. Ne gledajte u prozor, gledajte kroz njega. Ne gledajte u okvir prozora. Sve moje reči su okviri: samo gledajte kroz njih. Zaboravite na reči i okvir... a s one strane, tamo je nebo. Ako se vezujete uz okvir, kako, kako ćete poleteti? Zbog toga ja nastavljam da rušim reči, tako da se ne vezujete uz okvir. Morate poleteti; morate proći kroz mene, ali morate da se udaljite od mene. Morate da idete kroz mene, ali morate potpuno da me zaboravite. Morate da idete kroz mene, ali ne smete pogledati natrag. Prostrano nebo je tu. Dajem vam samo okus prostranosti kada sam nedosledan, ili kada protivrečim. Bilo bi mnogo lakše za vas ako bih ja bio dosledan čovek koji stalno govori istu stvar, uslovljavajući vas stalno na istu teoriju. Vi biste bili znatno srećniji, ali sreća bi bila glupa, jer onda nikada ne biste bili spremni da poletite u nebo.

Neću vam dozvoliti da se vežete uz okvir; nastaviću da rušim okvir. Tako vas guram prema nepoznatom. Sve reči su iz znanog, i sve teorije su iz znanog. Istina je nepoznata, i ona se ne može reći. Sve što može da se kaže ne može biti istina.

*Ovako se završava četvrta knjiga Oshovih
tumačenja Patanjđalijevih yoga sutri.*

Osho

YOGA: Alfa i Omega

Analiza Patanjđalijevih yoga sutri

KNJIGA V

Poglavlje 1 MLADOŽENJA ČEKA NA VAS

1. jula 1975. pre podne u Buddha dvorani

- II, 18:** *prakašakriyasthitišilam bhutendriyatmakam bhogapavargartham dršyam.*
[Svet] vidljivog poseduje sposobnost da odbija svetlost (*prakasa*), da deluje (*kriya*), da biva zaustavljen, [odnosno lokalizovan] (*sthiti*); nalazi se u formi elemenata (*bhutas*) ili organskih čulnih sklopova (*indriya*); smisao mu je u tome da bude iskušen (*bhoga*) ili napušten (*apavarga*).
- II, 19:** *višešavišeša lihgamatralingani gunaparvani*
Momenti (*parvani*) [u kojima se pojavljuju] »osnovna-konstitutivna-energetska-stanja-bića« (*guna*) su: konkretizovano«, (*višeša*), [njemu odgovarajuće konkretizujuće ili] »ne-konkretizovano« (*avišeša*), »samo-sebe-sadržavajuće« (*lihgamatra*) i »ništa-ne-izdvajajuće« (*alinga*).
- II, 20:** *drašta dršimatrah šuddho'pi pratyayanupašyah.*
»Onaj-koji-vidi« nije drugo do moć viđenja koja, čak i potpuno čista, zadržava značenjske poticaje (*pratyaya*).
- II, 21:** *tadartha eva dršyasyatma.*
Suština (*atman*) vidljivog je u smislu [koji vidljivo ima] za onog-koji-vidi.
- II, 22:** *krtartham prati naštamapyanaštam tadanyasadharanatvat.*
Iako nepostojeći za onoga ko je dostigao [konačni] cilj - [svet fenomenalnog], u [univerzalnoj] podržanosti (*sadharanatvat*) nastavlja da postoji za [one] druge.
- II, 23:** *svasvamišaktyoh svarupopalabdhihetuh samyogah.*
»Kon-fuzija« (*samyoga*) je u osnovi uzimanja za jedno isto suštinskih oblika (*svarupa*) dvaju različitih energija: »gospodareće« i »zagospodarene«.
- II, 24:** *tasya heturavidya.*
Uzrok ovoj [svezanosti] je neuviđanje (*avidya*).

Naučni um po navici misli da postoji mogućnost neličnog znanja. Zapravo to je uobičajeno precizna definicija naučnog gledišta. Pod "neličnim znanjem" misli se da saznavalac može ostati samo posmatrač.

Njegovo učestvovanje nije potrebno. Ne samo to, nego ako on sudeluje u znanom, samo sudelovanje čini znanje nenaučnim. Naučno znanje treba da ostane posmatrač, treba da ostane odvojeno, ne treba ni na koji način da bude obuhvaćeno u onome što on zna. Ali ovo više nije slučaj.

Sama nauka je do ovoga došla u ovom stoleću. Baš iz ovih nekoliko dekada, prošle tri četiri dekade, nauka je otkrila svoje pogrešno gledište. Ne postoji znanje koje je impersonalno. Sama priroda znanja je lična. Ne postoji znanje koje je nepristrasno, objektivno, jer da bi se znalo znači da se bude privezan, spojen. Jednostavno ne postoji mogućnost da se zna išta kao posmatrač - mora biti sudelovanja. Dakle, sada granice nisu više tako jasne.

Pesnik obično kaže da je ovaj način saznavanja ličan. Kada pesnik spoznaje cvet, on ga ne spoznaje na stari naučan način. On nije posmatrač spolja. U izvesnom dubokom smislu on postaje cvet; kreće se u cvetu, cvet se kreće u njemu, i postoji snažan spoj. U tom spoju, priroda cveta se spoznaje.

Sada nauka takođe kaže da, kada posmatrate stvar, vi sudelujete. Pesnik obično kaže da kada gledate u cvet, on više nije isti cvet kao što je bio kada u njega niko nije gledao, jer ste ušli u njega, postali ste deo njega. Samo vaše gledanje je sada deo njega; nije bio takav ranije. Cvet koji stoji sa strane pored nepoznate staze u šumi, pored koga niko nije prolazio, različit je cvet; onda, iznenada naiđe neko ko ga posmatra - i cvet više nije isti. Cvet menja gledaoca; gledanje menja cvet. Ulazi novi kvalitet.

Inače to je u redu za pesnike - niko ne očekuje od njih da budu vrlo racionalni, naučni - ali sada čak i nauka kaže da se ovo dešava u laboratoriji; gde vi opažate, posmatrano više nije isto; posmatrač je sudelovao u njemu i kvalitet se promenio. Sada fizičari kažu da se atomi kreću na drugačiji način kada ih niko ne primećuje. Kada ih posmatrate, odmah menjaju svoje kretanje. To je baš isto kao kada se kupate; drugačija ste osoba; a onda kada odjednom shvatite da vas neko gleda kroz ključaonicu - drugačija ste osoba. Kada atom takođe oseti da ga neko gleda, više nije isti, kreće se na drugačiji način.¹²³

Ovo su bile granične linije: nauka je učila da je potpuno nelična; granice su postojale upravo u sredini između nauke i religije, i mislilo se da nauka ima delimičnu percepciju, a da religija omogućava totalnu percepciju.

Pesnik gleda u cvet - postoje kratka, letimična viđenja u kojima njega nema više, cvet više ne postoji. Ali to nisu samo letimična viđenja. Za nekoliko sekundi postoji kontakt, a onda su oni opet razdvojeni, onda njihova razdvojenost nestaje. Šta se dešava kada mistik, religiozan čovek, gleda u cvet? Sudelovanje je totalno, nije fragmentarno. Oboje, znalac i znano se rastvaraju; samo preostaju vibracije energije između to dvoje. Iskustvo ostaje; nema više tu onog koji ima iskustvo, niti ima onog što se iskusilo. Polariteti iščezavaju; objekat i subjekat iščezavaju, sve granice se gube.

Religija je totalno učestvovanje. Poezija ili umetnost slikanja je delimično sudelovanje.

Nauka je navikla da uopšte nema sudelovanja - to više nije slučaj. Nauka se ponovo vratila bliže poeziji, bliže religiji. Sve granice su sada pomerene. Upravo pre pedeset godina, svaki čovek koji bi bio upućen u nauku smejao bi se Patanjđaliju, smejao bi se vrlo glasno Šankari i *vedanti*, duboko u sebi bi mislio da su ovi ljudi poludeli. Sada je nemoguće smeјati se Patanjđaliju; on se pokazuje istinitim.

Kako nauka biva dublja, *yoga* se pokazuje istinitijom, jer to je uvek bilo gledište *yogina*; da samo jedno postoji. Razdvajanje, podela granica, privremena je - to je zbog neznanja. To je potrebno; to je apsolutno nužan trening. Čovek mora da prođe kroz to, mora da propati to i iskusiti to - međutim, kroz to mora da prođe. To nije dom; to je samo prolaz. Ovaj svet je prolaz kroz razdvajanja, raskide.

Ako prolazite kroz to i ako počnete da shvatate čitavo iskustvo, brak počinje da dolazi sve bliže, bliže i bliže, i jednog dana iznenada vi ste venčani, venčani sa celinom - svako

¹²³ Otkriveno je da se subatomske čestice ponašaju kao čista energija ako posmatrač (čovek) nije prisutan u eksperimentu, a kao materijalne čestice kada je prisutan. Izgleda da se priroda samo pred čovekovim svesnim umom predstavlja kao materijalna. Zato kada svesni um nestane, bilo u komi ili snu, nestaje i materijalni svet.

razdvajanje iščezava. A u tom braku je blaženstvo. U ovom razdvajanju postoji patnja, jer, odvajanje je neprirodno. Ono postoji samo u vašem nerazumevanju. To je kao san.

Vi spavate; onda sanjate hiljadu i jednu stvar, a ujutru one sve iščezavaju. I vi iznenada započinjete da se smežete sebi. Cela stvar izgleda tako smešno. Ne možete verovati da se to dešava. Ne možete verovati da ste bili zavedeni onim što nije realno. Ne možete verovati kako je to bilo moguće da ste postali tako začarani time što nije bilo stvarno. Ne možete verovati kako je bilo moguće da postanete toliko začarani likovima koji lebde u umu, koji nisu ništa do mehurići misli, a izgledali su tako čvrsti, tako stvarni, tako realni.

Isto se događa kada čovek upozna realnost, ali realnost tako treba da se spozna kroz duboko sudelovanje. Ako ne sudelujete, vi ćete znati realnost iz spoljašnosti, kao stranac, kao autsajder. Ne možete doći u ovu kuću; možete se kretati oko kuće i saznaćete određene stvari o kući, ali ste se kretali spolja, na periferiji. Gledali ste na zidove spolja - ne znate kuću iznutra.

Ponekad, kao lopov u mračnoj noći, možete takođe ući u kuću; pesnik je lopov. Naučnik ostaje izvan kao stranac. Religiozni čovek je gost; on ne dolazi u mračnoj noći, ne krade u kući. Zato što čovek može znati određene stvari takođe kao lopov, pesnik će biti bolji nego čovek nauke, koji je lutao okolo i okolo, a nikada unutra. Čak i pesnik će znati nešto što naučnik nikada ne može znati, jer je on bio u kući - doduše u noći, u mraku; iako nepozvan, ne kao gost, ne kroz prednja vrata.

Religiozan čovek ulazi u kuću kao gost. On zaslužuje to. On zna nešto ne samo o kući, nego takođe o domaćinu - jer on je gost. On ne samo da zna o materijalu kuće koja postoji, nego takođe zna o nematerijalnom duhu koji je tu zaista središte kuće. On zna njenog vlasnika.

Nauka zna samo materiju. Umetnost ponekad ima kratka viđenja nematerijalnog, jer lopov može takođe naići na vlasnika, ali on će spavati. On takođe može videti lice, ali samo u tami jer se plaši, uvek je uplašen da nešto može krenuti loše. On je lopov i uvek se plaši i strepi. Inače kada dođete u kuću kao gost - pozvani ste, to ste zaslužili - domaćin vas zagrlji; postoji dobrodošlica. Onda vi spoznajete samo središte realnosti.

U Indiji mi imamo dve reči, obe označavaju "pesnika". Ni u jednom drugom jeziku ne postoje dve reči za pesnika, jer nema potrebe; jedna reč je dovoljna. Ona objašnjava fenomen poezije, (ime) "pesnik" je dovoljno. Međutim u *sanskritu* mi imamo dve reči, *kavi* i *rishi*, a razlika je vrlo suptilna i vredna razumevanja. *Kavi* je jedno; on je pesnik koji je postao lopov. On učestvuje, stoga je on pesnik, ali njegovo znanje je u fragmentima. U izvesnim momentima... kao da je lopov bio u kući, a onda se na nebu iznenada pojavila svetlost munje, i on je iznutra takođe mogao videti celu kuću - ali samo za jedan trenutak. Munja je nestala... sve je postalo kao san.

Pesnik ponekad nailazi na realnost, ali kao da je nije zaradio. Zbog toga ćete ponekad biti iznenađeni, čitate nečiju pesmu - X, Y, Z - dopada se vama i samom vašem srcu; podstaknuti ste i želeli biste da se sretnete s tim čovekom od koga su potekli ti stihovi, ali kada ga sretnete vi ste razočarani - on je upravo neugledan, običan, beznačajan.

U svetlu njegove poezije, on je bio izuzetan, ali ako sretnete pesnika on je običan. Šta se dogodilo? Ne možete verovati da tako lep dragulj može proizaći od tako običnog čoveka. To je zbog toga što pesnik nije trajni stanovnik hrama. On je lopov. Ponekad uđe, ali u tami. Bolje nego da samo luta okolo, barem ima letimično viđenje. On peva o tom letimičnom sagledavanju - neprekidno postoji nostalgija u njegovom biću za unutarnjim viđenjem koje je postigao. On stalno peva o tome, ali to sada više nije njegovo iskustvo. Ono je negde u prošlosti, u pamćenju; to je sećanje, a ne realnost.

Rishi je pesnik koji je primljen kao gost. Reč *rishi* znači "vidovnjak" - oni oboje označavaju čoveka koji je imao uvid. U čemu je onda razlika? Razlika je u tome što je *rishi* to zaradio. On je ušao u kuću u punom svetlu dana; ušao je na prednja vrata. On nije bio nepozvan gost; nije bio prestupnik, nije prelazio preko nečije tuđe svojine. Njemu je iskazana dobrodošlica. Domaćin ga je primio. Dakle, on takođe peva, ali njegovo pevanje je totalno različita stvar od obične poezije. *Upanišade* su takva poezija, *vede* su takva poezija - one su iz srca *rishia*. Oni nisu obični pesnici. Oni su izuzetni pesnici - posebni u smislu da su zaradili

kratko viđenje; to nije bila ukradena stvar. *Yoga* označava sastajanje - *yoga* označava brak; *yoga* označava jedinstvo.

Ali ovo se može naučiti samo kada učestvujete totalno - zbog toga postoji *yoga*. *Yoga* znači: kako opet da se dođe do zajedništva, kako poništi odvojenost, kako da se uklone granice, kako da se dođe do tačke gde su znalac i znano postali jedno. Ovo je traganje *yoge*.

Nauka je tokom ovih nekoliko dekada postala sve više svesna da je sve znanje lično. *Yoga* kaže da je sve znanje apsolutno lično, a što je više lično, bolje je - treba da postanete uključeni, obuhvaćeni u njemu; treba da postanete cvet, treba da postanete stena, treba da postanete mesec, treba da postanete more, pesak. Gde god pogledate treba da budete oboje, subjekat i objekat. Treba da postanete uključeni. Treba da sudelujete; samo onda život pulsira, pulsira sa sopstvenim ritmom. Onda mu ništa ne namećete, ni na šta ga ne prisiljavate.

Nauka je agresija, poezija je pljačka, religija je sudelovanje.

Sada pokušajte da razumete ove *sutre* Patanjđalija.

Viđeno što je sačinjeno od elemenata i čulnih organa od prirode je postojanosti, delovanja i inercije, a za svrhu pribavljanja iskustva i na taj način oslobađanja videoca.

Prva stvar koju treba razumeti je da svet postoji za vas da bi ste bili oslobođeni.

Mnogo puta ste postavili pitanje u svom umu: "Zašto ovaj svet postoji? Zašto ima tako mnogo patnje? Zbog čega? Koja je svrha toga?" Mnogi ljudi mi dolaze i pitaju: "Ovo je krajnja realnost - 'Zašto smo mi uopšte?' A život je takva patnja, koja je njegova svrha? Da li postoji Bog, zašto ne može uništiti sav ovaj kaos? Zašto ne može uništiti svu ovu patnju života, ovaj pakao? Zašto nastavlja da prisiljava ljude da žive u njemu?" *Yoga* ima dva odgovora; Patanjđali kaže: "... **za svrhu davanja iskustva i na taj način (za) oslobađanje videoca.**"

To je trening, patnja je trening - jer ne postoji mogućnost da se postane zreo bez patnje. To je kao vatra; da bi zlato bilo čisto mora da prođe kroz nju. Ako zlato kaže; "Zašto!" Onda zlato ostaje nečisto, bezvredno. Samo prolaženjem kroz vatru, sve što nije zlato biće spaljeno, a samo najčistije zlato će ostati. Zbog toga postoji oslobađenje kroz sve: kroz zrelost, kroz takav konačan rast da samo čistoća, samo nevinost ostane, a sve što bi bilo beskorisno biva spaljeno.

Ne postoji drugi način da se realizuje to. Ne postoji nikakav drugi način da se shvati to. Ako želite znati šta je zasićenost, moraćete da znate šta je glad. Ako želite da izbegnete glad, izbeći ćete i sitost takođe. Ako želite da saznate šta je duboko gašenje žeđi, morate poznavati žeđ, duboku žeđ. Ako kažete: "Ja ne želim da budem žedan," onda ćete propustiti lepotu trenutka dubokog gašenja žeđi. Ako želite da znate šta je svetlost, moraćete proći kroz tamnu noć; tamna noć vas priprema da shvatite šta je svetlost. Ako želite da znate šta je život, moraćete da prođete kroz smrt: smrt stvara osetljivost u vama da znate život. Oni nisu suprotstavljeni; oni su komplementarni.

Nema ničega što je protivno u svetu; sve je komplementarno. "Ovaj" svet postoji tako da vi možete znati "taj" svet; "ovo" postoji da bi se znalo "ono". Materijalno postoji da bi se znalo duhovno; pakao postoji da bi se došlo na nebo. Ovo je svrha. A ako želite da izbegnete jedno, vi izbegavate oba, jer oni su dva aspekta iste stvari. Jednom kada ovo razumete, nema patnje; znate da je ovo trening, disciplina. Disciplina mora da bude tegobna. Ona mora da bude naporna, jer samo onda će iz toga proizaći prava zrelost.

Yoga kaže da ovaj svet postoji kao škola za treniranje, škola za učenje - ne izbegavajte to, i ne pokušavajte da pobegnute od toga. Bolje živite to, i živite to tako totalno da ne treba da budete prisiljavani da to živite. To je značenje kada mi kažemo da se prosvetljen čovek nikada ne vraća natrag - ne postoji potreba. Prošao je sve ispite koje život pribavlja. On ne treba da se vrati natrag. Treba da budete prisiljeni opet na isti životni obrazac jer ne učite. Nastavljate da ponavljate iskustvo bez učenja. Isto iskustvo ćete ponavljati stalno - istu ljutnju. Koliko, koliko hiljada puta ste bili ljuti? Izbrojte to. Šta ste iz toga naučili? Ništa. Kad god se situacija javi, opet ćete biti ljuti - isto, kao da je to po prvi put da upadate u ljutnju.

Koliko puta vas je zaposela žudnja, požuda? Opet će vas zaposesti. Opet ćete reagovati na stari način - kao da ste odlučili da ne učite. A da budete spremni da učite, znači

da ste spremni da postanete *yogi*. Ako ste odlučili da ne učite, ako želite da ostanete vezanih očiju, ako želite da ponavljate stalno istu besmislicu; onda ćete morati da budete bačeni natrag; moraćete da budete poslani natrag u isti razred - dok ne prođete ispit.

Ne uzimajte život ni na koji drugi način. To je velika škola za obuku, jedini univerzitet koji postoji. Reč "univerzitet" dolazi iz reči "univerzum". Zapravo nijedan univerzitet ne treba da se naziva "univerzitetom"; to ime je preveliko. Čitav univerzum je jedini univerzitet. Inače vi ste stvorili male univerzitete, i mislite da kada ste prošli kroz njih da ste postali ovlašćeni, kao da ste postali znalac. Ne, ovi mali, od ljudi stvoreni univerziteti neće delovati. Moraćete da prođete kroz ovaj univerzitet univerzuma i samoga života.

Patanđali kaže: "... za svrhu davanja iskustva i na taj način oslobođenja..." Iskustvo je oslobađajuće. Isus je rekao: "Znajte istinu i istina će vas osloboditi." Kad god iskusite stvar, budni, svesni, potpuno posmatrajući šta se događa - sudelujući u posmatranju zajedno - to je oslobađajuće. Odmah nešto nastaje iz toga: iskustvo koje postaje istinito. Vi ga niste pozajmili iz spisa, niste ga pozajmili od nekog drugog.

Iskustvo ne može biti pozajmljeno; samo teorije mogu biti pozajmljene. Zbog toga su sve teorije prljave, jer su prolazile kroz mnogo ruku, tako mnogo miliona ruku. One su baš kao prljave novčanice. Iskustvo je uvek sveže - sveže kao novo jutro, sveže kao jutarnja ruža. Iskustvo je uvek nevino i devičansko - niko ga nikada nije dotakao. Vi nailazite na njega po prvi put. Vaše iskustvo je vaše, nije nikoga drugog, i niko vam ga ne može dati.

Budde mogu pokazati put, ali vi morate hodati. Nijedan Buddha ne može hodati za vas; ne postoji mogućnost. Buddha vam ne može dati svoje oči tako da vi gledate kroz njih. Čak iako vam Buddha da oči, vi ćete promeniti oči - oči neće moći da promene vas. Kada oči ne odgovaraju vašem mehanizmu, vaš mehanizam će promeniti same oči, ali oči ne mogu promeniti vas. One su delovi, vi ste velika pojava.

Ja vama ne mogu pozajmiti moju ruku. Čak iako učinim, dodir neće biti moj, on će biti vaš. Kada krenete da osećate nešto - čak i sa mojom rukom - bićete vi koji osećate, ne moja ruka. Ne postoji mogućnost za pozajmljivanje realnosti.

Iskustvo oslobađa. Svakog dana nailazim na ljude koji kažu: "Kako da se čovek oslobodi ljutnje? Kako da se oslobodi seksa, požude? Kako čovek da se oslobodi ovoga i onoga?" A kada ja kažem: "Proživite to," oni su šokirani. Došli su kod mene u potrazi za metodom da ih potisnu. A da su otišli kod drugih indijskih *guru*a, oni bi našli neke metode da ih s njima potisnu. Ali potiskivanje nikada ne može biti oslobađajuće, jer potiskivanje označava iskustvo suzbijanja. Suzbijanje označava sečenje sveg korenja iskustva. To nikada ne može biti oslobađajuće. Potiskivanje je najveće sputavanje koje se igde može naći.

Živite kao u kavezu. Jednog dana mi je jedan novi *sannyasin* rekao: "Osećam se kao životinja u kavezu." Po svoj prilici moguće je da to znači, da je želeo da mu pomognem tako da se životinja ubije, jer mi kažemo "životinja" samo kada osuđujemo. Sama reč nosi osuđivanje. Ali kada sam ja rekao *sannyasinu*: "Da, ja ću vam pomoći. Razbiću kavez i potpuno osloboditi životinju," malo je bio šokiran; jer kada kažete "životinja" vi ste to već vrednovali, osudili ste to - to nije jednostavna činjenica. U samoj reči "životinja," ili "animalnost" rekli ste sve što ste želeli da kažete. Vi to ne prihvatate. Ne želite da živite to. Zbog toga ste kreirali kavez.

Kavez je obeležje, karakter. Obeležja su kavez, zatvori, lanci oko vas. Ljudi obeležja, ili karaktera su uhapšeni ljudi. Zaista probuđen čovek nije čovek obeležja, ili karaktera. On je živ. On je potpuno živ, ali je takođe bez obeležja, jer nema kavez. On živi spontano, on živi kroz svesnost - dakle ništa ne može krenuti pogrešno - ali on nema kavez oko sebe da ga zaštiti.

Kavez je zamena za svest. Ako želite da živite dremljiv trom život treba vam obeležje, karakter, osobenost, tako da vam osobenost daje smernice. Onda ne treba da budete budni. Vi biste ukrali nešto - karakter vas upravo sprečava, on kaže: "Ne! To je pogrešno! To je greh! Patićete u paklu! Jeste li zaboravili celu Bibliju? Jeste li zaboravili sve kazne kroz koje čovek mora da prođe?" To je karakter, ličnost. To vas upravo sprečava. Želite da kradete; karakter je upravo prepreka.

Čovek svesnosti neće krasti, ali on nema karakter, nema osobenost, a to je čudo i lepota. On nema osobenost, a neće krasti, jer on razume. On se ne plaši greha - ne postoji ništa slično grehu; uglavnom postoje greške - ništa kao greh. On se ne boji da bude kažnjen, jer kažnjavanje nije u budućnosti - greh se ne kažnjava; u stvari, gresi su kazna. Nije da ste vi ljuti danas i sutra ćete biti kažnjeni, ili u sledećem životu - čista besmislica. Kada stavite svoju ruku u vatru danas, mislite li da će izgoreti u sledećem životu? Kada stavite svoju ruku u vatru danas, ona danas izgori; odmah se zapali. Stavljanje ruke i njeno paljenje je istovremeno. Nema ni jednog jedinog trenutka odlaganja. Život ne veruje u budućnost, jer život je uvek sadašnjost.

Ne može biti da će gresi biti kažnjeni u budućnosti, gresi su kazna. Realno unutrašnje kažnjavanje postoji; ukradete i kažnjeni ste. U samoj krađi vi ste kažnjeni - jer ste se sami više zatvorili: bićete u većem strahu, nećete moći da se suočite sa svetom; neprekidno ćete osećati neku krivicu; uradili ste nešto pogrešno, svakog trenutka možete biti uhvaćeni. Vi ste već uhvaćeni! Možda vas niko nikada nije uhvatio i nijedan sud vas nije osudio - nigde ne postoji nikakav nebeski sud - ali vi ste uhvaćeni. Uhvaćeni ste od sebe samog. Kako ćete to zaboraviti? Kako ćete poništiti stvar koju ste uradili? To će se razvlačiti i otezati. To će vas slediti kao senka; to će vas spopadati kao avet. To samo jeste kazna.

Karakter, narav vas sprečava da činite loše stvari, ali vas to ne možete sprečiti da ih zamišljate. Inače krasti ili misliti o krađi jeste isto. Zaista isto je izvršiti ubistvo i misliti o njemu, jer sve dok je u pitanju vaša svest, vi ste to učinili ako ste mislili o tome. Nikada nije došlo do delovanja, jer vas je sprečio karakter; a da karakter nije postojao iz toga bi nastala akcija. Stoga čvrst karakter, većinom čini ovo: sprečava mišljenje; ne dozvoljava mu da se preobrazi u delovanje.

To je dobro za društvo; ali nije ništa dobro za vas. To štiti društvo; vaš karakter štiti društvo. Vaš karakter štiti druge, to je sve. Zbog toga svako društvo insistira na karakteru, moralnosti, ovome i onome; ali to ne štiti vas.

Vi možete biti zaštićeni samo pomoću svesnosti. A kako da zadobijete svesnost? Ne postoji drugi način osim da živite život u njegovoj totalnosti. "... u svrhu snabdevanja iskustvima i stoga oslobođenja videoca."

"Viđeno koje je sačinjeno od elemenata i čulnih organa jeste od prirode..." tri *gune*. *Yoga* veruje u tri *gune*: *sattva*, *rađas* i *tamas*. *Sattva* je kvalitet koji čini stvari uravnoteženim; *rađas* je kvalitet koji daje delovanje; a *tamas* je kvalitet koji je inercija, nedelatnost. Ova tri kvaliteta su osnovna. Kroz njih čitav svet postoji. Ovo je trojstvo *yoge*.

Savremeni fizičari su spremni da se slože s *yogom*. Oni su razbili atom i naišli su na tri stvari: elektrone, neutrone i protone. Ovo troje imaju iste kvalitete, jedan je kvalitet lakoće, svetla - *sattva* - stabilnosti; drugi je kvalitet *rađasa* - aktivnosti, energije, sile; a treći je od kvaliteta inercije - *tamas*. Čitav svet se sastoji od ove tri *gune*; i kroz ove tri *gune*, čovek svesnosti mora da prođe. On mora da iskusi sve ove tri *gune*. Ako ih iskusi u harmoniji, što je prava disciplina *yoge*...

Svako je to iskusio: ponekad osećate lenjost, ponekad se osećate tako dobro i lako, a ponekad se osećate tako zlo i loše; ponekad ste tama, a ponekad svitanje. Vi osećate sve ove *gune*. Mnogi njihovi trenuci dolaze neprekidno, vi se krećete u njihovom kruženju, ali oni nisu u istoj srazmeri. Čovek letargije je devedeset posto letargija. On je aktivan takođe - mora da bude, da bi održavao život letargije moraće malo da radi. Sva njegova aktivnost je upravo da održava svoju inerciju i lenjost. On mora takođe da bude malo dobar prema ljudima, inače ljudi će biti vrlo, vrlo loši prema njemu. Ljudi neće tolerisati njegovu lenjost.

Jeste li posmatrali? Ljudi koji nisu aktivni... Na primer, vrlo debeli ljudi se uvek osmehuju. To je njihova zaštita. Oni znaju da se ne mogu boriti. Znaju da, ako do borbe dođe, ne mogu pobeći, ne mogu se "boriti". Uvek vidite vrlo debele ljude kako se srećni osmehuju. Koji je razlog? Zašto mršavi ljudi izgledaju tužni, a zašto debeli nikada ne izgledaju tako tužni, uvek su srećni? Psiholozi i fiziolozi kažu da je to njihova zaštita, jer u borbi za život biće im vrlo teško da budu uvek u borbenom raspoloženju, kao što su uvek mršavi i laki ljudi. Oni se mogu boriti - ako je druga osoba slaba oni će je tući; ako je druga osoba jaka oni će pobeći. Mogu uraditi oba, a debela osoba ne može učiniti ni jedno ni drugo - ona nastavlja da

se smeši, nastavlja da bude dobra prema svakome. To je njena zaštita, tako da drugi treba da budu dobri prema njoj.

Lenji ljudi su uvek dobri. Nikada nisu počinili nikakvu rđavu stvar, jer čak i da bi se učinio greh čovek treba da bude malo aktivan. Lenju osobu ne možete načiniti Hitlerom, nemoguće. Lenju osobu ne možete načiniti Napoleonom ili Aleksandrom,¹²⁴ nemoguće. Lenje osobe nisu počinile nikakav veliki greh; one to ne mogu. One jesu, na neki način, dobre osobe, jer i da bi se počinio greh, ili da se učini nešto loše, one će morati da budu aktivne - to nije za njih. Onda postoje aktivni ljudi, neuravnoteženi; oni su uvek u opticaju. Oni nisu zabrinuti ni na koji način dokle će dospeti; nisu zabrinuti kako da idu sa velikom brzinom. Ne mare da li se kvase negde - to uopšte nije pitanje. Ako se kreću sa nekom brzinom sve je u redu. Ne pitajte ih: "Kuda idete?" Oni nikuda ne idu; oni jednostavno idu. Oni nemaju odredište. Imaju samo energiju da budu aktivni. Ovi ljudi su opasni za svet, mnogo opasniji od lenjih ljudi. Iz ove druge kategorije dolaze svi Adolfi Hitleri, Musoliniji, Napoleoni, Aleksandri. Svi smutljivi trgovci dolaze iz druge kategorije, jer oni imaju energiju, nesrazmernu energiju.

Onda postoji treća vrsta ljudi, koji se retko nalaze; negde Lao Ce samo sedi smireno - ne lenjo, pasivno. Ni aktivno, ni lenjo - pasivno; pun je energije ali sedi tiho, smireno. Jeste li posmatrali nekoga ko sedi smireno a pun je energije? Osećate polje oko njega, koje zrači vatrom, ali smireno - ne čineći ništa, on samo jeste, postoji.

Joga postoji da bi se pronašla ravnoteža između ove tri *gune*. Ako možete naći ravnotežu između njih, odjednom transcendirate. Ako je jedne *gune* više od drugih, onda ona postaje vaš problem. Ako ste više lenji nego aktivni, onda će lenjost biti vaš problem; patićete kroz nju. Ako je aktivnost veća nego lenjost, onda ćete patiti od svoje aktivnosti. A trećeg nikada nema više, uvek ima manje; ali ako je čak to teorijski moguće - onda je neko previše dobar - to će takođe biti za njega patnja, to će takođe stvoriti neravnotežu. Ispravan život je život ravnoteže.

Buddha ima osam principa za svoje sledbenike. Ispred svake discipline on stavlja reč *sama*. Ako kaže: "budi svestan," on ne kaže "*smriti*," on kaže "*samyak smriti*." U engleskom oni su uvek prevodili to "ispravno pamćenje." Ako on kaže "budi aktivan", uvek kaže "budi ispravno aktivan." Pod ispravnim on podrazumeva biti u ravnoteži. Indijski izraz "*samyak*" označava ravnotežu. Čak i za *samadhi*, čak i za meditaciju, Buddha kaže "*samyak samadhi*." Čak i *samadhi* može biti previše, a onda će on biti opasan.

Ravnoteža treba da bude ključni faktor. Šta god da radite, uvek budite uravnoteženi kao čovek koji hoda na zategnutoj žici, neprekidno balansirajući. To je ispravnost; faktor ravnoteže. Čovek koji želi da dospe do najvišeg venčanja, najviše *yoge*, mora da bude u snažnoj ravnoteži. U ravnoteži vi transcendirate sve tri *gune*. Postajete *gunanteet*; idete izvan sva ova tri atributa. Više niste deo sveta; otišli ste izvan, s one strane.

Tri gune - istrajnost, delovanje i inercija - imaju četiri stadijuma; konkretan, neodređen, nagovešten, i nemanifestovan.

Ove tri *gune* imaju četiri stadijuma. Prvi Patanjđali naziva "konkretnim, definisanim." Vi to možete nazvati materijom, to je najkonkretnija stvar oko vas. Onda "neodređeno, nedefinisano" - to možete nazvati umom; to je takođe tu, osećate to neprekidno, ali je jedan neodređen faktor. Ne možete definisati šta je um. Vi znate to, vi živite to, ali ga ne možete definisati. Materija može biti definisana, ali ne um. Onda "naznačeno" - naznačeno je čak suptilnije od nedefinisano; to je sopstvo. Možete ga samo naznačiti. Ne možete čak reći da je neodređeno; reći da nešto jeste nedefinisano, na suptilan način, znači definisati to, jer to je takođe definicija. Reći da je nešto neodređeno... vi ste ga već definisali na negativan način; rekli ste nešto o tome. Dakle, onda postoji ovaj suptilni sloj egzistencije koji je sopstvo, koji je naznačen. A onda izvan njega postoji opet najsuptilniji, koji je "nemanifestovan" - nenaznačen - to je ne-sopstvo.

¹²⁴ Misli se na Aleksandra Makedonskog.

Dakle: materija, um, sopstvo, ne-sopstvo - to su četiri stadijuma sve tri *gune*.

Ako ste duboko u učmalosti, vi ćete biti slični materiji. Letargičan čovek je gotovo materija, vegetira; ne nalazite da je živ. Onda postoji drugi kvalitet; um. Ako je *rađas* prevelik, naime aktivnost, onda postajete previše od uma. Onda ste vrlo, vrlo aktivni - um je neprekidno aktivan, opsednut aktivnošću, neprekidno u potrazi za novim zanimanjima. Neko je pitao Hilari Edmunda, koji je prvi stigao na vrh Everesta: "Zašto? Zašto je preuzeo takav rizik?" On je odgovorio: "Zato što je vrh Everesta bio tu prisutan, čovek je morao krenuti na njega." Ne ničega... Zašto čovek ide na Mesec? Jer je Mesec tu, prisutan je. Kako možete to izbegnuti? Morate ići. Aktivan čovek neprekidno traga za zanimanjem. Ne može ostati neuposlen, to je njegov problem. Ako je nezaposlen to je pakao; kada je zaposlen zaboravlja sebe.

Ako je previše *tamasa*, inercije, postajete kao materija. Ako je *rađasa* previše postajete um, um je aktivnost. Zbog toga um poludi. Onda ako je *sattve* previše vi postajete sopstvo, postajete *atma*. Ali to je takođe neravnoteža. Ako su sve tri (*gune*) uravnotežene onda dolazi četvrto, ne-sopstvo, nemanje sopstva. To je vaše stvarno biće, gde nema čak ni osećanja "ja" postojim, otuda izraz "ne-sopstvo."

Postoje četiri stadijuma - tri neravnoteže i četvrta ravnoteža. Prvi je definisan, drugi je nedefinisan, treći je naznačen, četvrti nije čak ni naznačen, nenaznačen; i četvrti je najrealniji. Prvi izgleda najrealniji zato što vi živite u prvom. Drugi izgleda da je vrlo blizu, jer vi živite u umu. Treći izgleda da je čak malo udaljen, ali vi možete razumeti. Četvrti izgleda da je neverovatan - ne-sopstvo? Brahman, Bog, kako god da ga imenujete, izgleda da je vrlo udaljen, izgleda da je gotovo nepostojeći; a to je najpostojanije.

Videlac, premda čista svest, vidi kroz izobličenosť uma.

A to četvrto, čak iako ga dostignete... za vreme dok ste u telu moraćete da koristite sve slojeve svog bića. Čak i Buddha, kada vam govori, mora da govori kroz um. Čak i Buddha, kada hoda... mora da hoda pomoću tela. Ali sada, kada jednom znate da ste izvan uma, um nikada ne može da vas obmane; vi ga možete koristiti, a nikada vas on neće iskoristiti. U tome je razlika. Ne da Buddha ne koristi um, on ga koristi; on koristi um, dok um koristi vas. Ali sada, jednom kada ste saznali da ste izvan uma, um nikada ne može da vas obmane; možete koristiti njega; a nikada nećete biti iskorišćeni od njega. To je razlika. Buddha koristi um; vi ste korišćeni. On živi u telu; i vi živite - ali telo je gospodar, a vi ste rob. Događa se totalna promena, totalna mutacija - ono što je gore ide dole, a ono što je dole ide gore.

Viđeno postoji samo radi videoca.

Ovo je vrhunac *yoge* ili *vedante*: "Viđeno postoji samo radi videoca." Kada videlac iščezne, onda i viđeno iščezava, jer je bilo tu samo za videoca da bude oslobođen. Kada se oslobođenje dogodilo ono nije potrebno. Ovo će stvoriti mnogo problema, jer Buddha... za nega je viđeno iščezlo, ali za vas ono još postoji. Ovde postoji cvet, a ako neko među vama postane prosvetljena osoba; za njega cvet iščezava, ali za vas on još ostaje. Dakle, kako je to moguće da za jednog cvet iščezava, a za vas još ostaje?

To je upravo ovakva stvar: svi odlazite da spavate ove noći, svi sanjate; onda, se jedna osoba probudi, njeno spavanje je prekinuto, njen san iščezava - ali snovi svih drugih se nastavljaju. Iščezavanje sna kod nje ne pomaže ni na koji način da vaši snovi budu ometani; oni se nastavljaju sami od sebe. Zbog toga je prosvetljenje individualno. Jedna osoba postaje probuđena; sve druge nastavljaju u svom neznanju. Zbog toga ona može pomoći drugima da se probude. Ona može stvoriti izume oko vas da vam pomognu da izađete iz vašeg spavanja, ali dok ne izađete iz svog spavanja san će se nastaviti: "Viđeno postoji samo za videoca."

Premda je viđeno mrtvo za onoga ko je postigao oslobođenje, živo je za druge jer je opšte za sve.

U Indiji smo mi načinili samo jednu razliku između sna i onoga šta vi zovete realnošću, a ovo je razlika: da su snovi privatna realnost, a ova realnost koju vi zovete svetom jeste opšti zajednički san, to je sve.

Kada sanjate vi sanjate privatni svet. U noći vi živite privatni život; ne možete pozvati nikoga drugog da deli vaš privatni život. Čak i vaš najbliži prijatelj ili vaša žena, ili vaša voljena daleko je udaljena. Kada sanjate vi sanjate sami. Ne možete povesti nikoga tamo; to je privatni svet. Šta je onda ovaj svet, jer u Indiji smo njega nazvali takođe sličnim snu? Ovo je opšti, zajednički san. Svi sanjamo zajedno jer naši umovi funkcionišu na isti način. Idite na reku. Uzmite prav štap sa sobom; vi znate da je štap prav. Spustite ga u vodu; odmah ćete videti da je postao iskrivljen, savijen. Izvadite ga van; vi znate da je prav. Opet ga spustite u vodu; on je opet postao iskrivljen. Dakle, vi znate dobro da štap ostaje isti, ali funkcionisanje vašeg uma i funkcionisanje svetlosnih zraka kroz vodu stvara taj fenomen, iluziju da je on postao iskrivljen. Iako sada znate, još uvek će on biti iskrivljen. Vaše znanje neće pomoći. Vi znate dobro, savršeno dobro, on nije iskrivljen, ali izgleda iskrivljen - jer funkcionisanje očiju i svetla je takvo da se stvara iluzija. Onda uzmite desetinu prijatelja sa sobom; i svi ćete videti da je iskrivljen. To je opšta iluzija. Svet je opšti zajednički san.

Videlac i viđeno dolaze zajedno, tako da prava priroda svakog može biti ostvarena.

Uzrok ovog jedinstva je neznanje.

Nužno je da budete sjedinjeni sa ovim svetom, koji je sličan snu, da budete sjedinjeni sa telom, sa umom - koji vi niste. Kroz ovo jedinstvo vi ćete biti pripremljeni za još veće jedinstvo. Kroz ovo jedinstvo, vi ćete shvatiti da je ovo jedinstvo lažno. Onog dana kada shvatite da je ovo jedinstvo lažno, konačno oslobođenje će se dogoditi.

Kada ste se razveli sa svetom, vi ste se venčali s božanskim. Kada ste venčani sa svetom, vi ostajete razvedeni od Boga. Zbog toga svi mistici, kao Mira, Čaitanya, Kabir; a na Zapadu Tereza, govore u terminima venčanja, u terminima mlade i mladoženje. I svi oni čekaju na njihovo konačno sjedinjenje.

Korišćena je alegorija. Psihologima je to postalo sumnjivo, jer su mistici koristili alegoriju ljubavi, braka, grljenja, ljubljenja. U Indiji čak je i seksualni odnos korišćen kao alegorija; kada konačno dođe do venčanja postoji najviši *krescendo*, totalni orgazam individue sa celinom, talasa sa okeanom.

Zašto su ovi ljudi koristili seksualne alegorije? Psiholozi smatraju da mora da je bilo neke represije oko seksa. Oni nisu u pravu. Ne postoji potiskivanje oko seksa; ako je seks tako fundamentalna pojava, kako bi religija to mogla izbeći? Mora da se koristi. A seks je jedini najdublji fenomen gde vi gubite sebe. Vi ne znate ništa o drugom fenomenu gde sebe gubite u celosti. A u Bogu ili u totalnom, čovek sebe gubi u celosti - postaje ne-sopstvo. U seksu vam upravo dolazi malo, kratko sagledavanje toga. Dobro je koristiti alegoriju venčanja, ili braka; mlade i mladoženje.

Ostanete li venčani sa svetom, ostajete razvedeni od božanskog. Prođite kroz svetovna iskustva - obogaćeni, oslobođeni - odjednom postaćete svesni da je ovaj brak iluzoran, san. Sada je za vas spreman pravi brak, mladenac vas očekuje.

Poglavlje 2
ODAKLE SMO DOŠLI I KAKO

2. juli 1975. u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Kako danas Buddha učestvuje u svakodnevnom životu?

Za to ne postoji "kako." Kada ste budni nije potrebno "kako." Kada ste probuđeni vi delujete spontano, ne sa planom u umu, jer sada um uopšte ne postoji. Buddha odgovara - iz trenutka u trenutak. Šta god da situacija zahteva, bez plana, bez ideje kako će delovati, bez tehnike on jednostavno odgovara. Njegov odgovor je kao eho; vi odlazite u brda, pravite buku, a brda odjekuju. Jeste li se ikada pitali kako brda odjekuju? Ona odgovaraju. Kada svirate na *sitaru*, ima li *sitar* ikakvo pitanje "kako"? Možete imati tehnike i stvari u umu - šta da svirate, šta da pevate - ali *sitar*? On jednostavno odgovara na vaše prste.

Buddha je prazan. Vi prođete pored njega; on odgovara. Zapamtite reč "odgovara;" to nije reakcija. Kada reagujete vi imate ideju u umu - kako, zašto. Kada reagujete, reagujete iz strasti. Ako dođete kod Buddhe, on ne reaguje ni iz kakve strasti, on ih nema. On nema predrasude, nema mišljenje, nema ideologiju. On odgovara. On odgovara na situaciju.

Jednog dana jedan čovek je došao i pitao: "Da li postoji Bog?" Buddha je pogledao u njega i rekao, "Ne". Istog dana popodne, drugi čovek je došao i pitao: "Da li postoji Bog?" Buddha je pogledao u njega i rekao "Da". Istog dana uveče, došao je treći čovek i postavio isto pitanje, a Buddha je ostao u tišini; nije odgovorio.

Da je imao mišljenje u umu, odgovor bi bio dosledan, jer to ne bi bio odgovor na situaciju, to bi se uvek rađalo iz ideje u umu; bilo bi uvek saglasno, dosledno. Da je on bio ateista, koji ne veruje u Boga, onda šta god da se pita ne bi bilo razlike. U stvari čovek ideologije nikada ne gleda u vas, nikada ne gleda u situaciju. On ima fiksiranu ideju, jednu fiksnu zamisao o realnosti. Da je bio ateista, Buddha bi odgovorio "ne," na pitanja sve tri osobe. Da je bio teista, svima bi rekao "da." U stvari osoba, živa situacija, postaje beznačajna kada imate ideologiju, mišljenje, predrasudu, obrazac, um; onda ne gledate u situaciju. Inače odgovori će biti totalno različiti. Postojeće u dubini stabilna radnja - doslednost postojanja, ne odgovora. Buddha je isti i kada je rekao ne. Buddha je isti i kada je rekao da. Buddha je isti i kada nije rekao ništa ostajući tih, ali situacije su bile različite.

Buddhin učenik Ananda je bio prisutan u sve tri situacije. Postao je zbunjen. Ove tri osobe nisu znale ništa o druga dva odgovora koja je Buddha dao, ali Ananda je bio prisutan u sve tri situacije. Kada se Buddha uveče spremao da legne u krevet Ananda je rekao: "Jedno pitanje. Zašto ste odgovorili na isto pitanje na tri načina, neusaglašeno, kontradiktorno?"

Buddha je rekao: "Nijedan odgovor nisam dao tebi - ne treba da brineš. Možeš postaviti svoje pitanje i ja ću ti odgovoriti. Ovi odgovori nisu dati tebi. Ko si ti da ulaziš u to?" Odgovor je dat prema datoj situaciji. Kada se situacija promeni, odgovor se menja. To je odgovor.

Buddha je rekao: "Prvi čovek koji je postavio pitanje bio je ateista. U stvari on nije neki istraživač. Kada sam ga pogledao on je imao stav, (svoje mišljenje) - on je već to postigao, stigao do toga. On je zaključio; zaključio je da ne postoji Bog. Došao je samo radi potvrde od mene, tako da može otići i pričati ljudima: 'Buddha veruje na isti način kao što ja verujem; da nema Boga,' Morao sam mu reći ne. Čovek koji je došao popodne bio je takođe sa zaključkom. On je bio teista, čvrsti, ortodoksni teista - on je verovao da Bog postoji. Došao je takođe s istim umom, da bude potvrđen.

Treći čovek koji je došao bio je bez ikakvog stava, bez uma. Bio je tragalac. Nije verovao ni u šta; on nije dospao. On je bio na putu; bio je čist. Morao sam da ostanem tih s njim. Dakle, ako imaš isto pitanje, možeš ga postaviti."

Odgovor će uvek biti različit, a ipak u dubini će teći ista struja postojanja. Buddha uvek pogleda u čoveka, u stanje. Stanje odlučuje - ne Buddhin um; on nema nikakav um.

Stoga, vi se možete zapitati: "Kako Buddha sudeluje totalno u svakodnevnom životu?" Ako pokušate da sudelujete totalno to neće biti totalno; nikakav napor ne može nikada biti totalan. Nikakva tehnika ne može nikada biti totalna, jer ćete manipulirati. Vi ćete biti odvojeni od toga; vi ćete pokušavati da budete totalni. Kako možete pokušati da budete totalni? Morate se opustiti; samo onda nastaje totalnost. Kada ste u predanosti onda možete biti totalni.

Totalnost nije disciplina. Svaka disciplina je delimična. Zbog toga čovek koji je previše disciplinovan nikada neće dostići istinu, jer će uvek nositi breme - činiće nešto neprekidno, grubo ili suptilno, na površini ili u dubini, ali uvek će biti počinilac. Ne, Buddha nije počinilac. Zapravo, kada ste opušteni, kada nema drugog načina da budete - jedini preostao način je da sudelujete totalno. U tome nema "kako", ali pitanje nastaje u vašem umu, jer ne znate šta je svest. To je baš kao kada slep čovek pita: "Kako se ljudi koji imaju oči kreću bez štapa u svojim rukama da bi opipali svoj put?" Ako njima kažete da im ne treba nikakav štap, da im ne treba opipavanje, neće moći da vam veruju. Oni će se smeјati. Reći će: "Vi se šalite. Kako je to moguće? Hoćete reći da čovek sa očima jednostavno hoda bez pipanja?" Slep čovek ne može poverovati u to. On nema iskustvo toga. On je uvek pipao i pipao, čak se i onda stalno spoticao i padao. Nekako se snalazio. Buddha se ne snalazi: on se prepušta i sve pristaje samo od sebe.

Drugo pitanje:

Molimo objasnite nam koji je tip tehnike meditacije posebno podesean za tamas, rađas i sattva osobu. Zašto vi uvek dajete dinamičke tehnike?

Dinamička tehnika je zaista vrlo retka pojava. Ona ne pripada nijednom tipu; ona može pomoći sve. *Tamas* osobu - letargičnu, inertnu - ona izvodi iz njenog *tamasa*. To će stvoriti toliko mnogo energije u osobi da će *tamas* biti rasturen; ako ne sav, onda deo njega. Ako je čovek *tamasa* spreman to da učini, može činiti čuda, jer čoveku *tamasa* zaista ne nedostaje energija. Energija postoji, ali ne u aktivnom stanju. Energija je tu čvrsto uspavana. Dinamička meditacija može delovati kao alarm; može promeniti inerciju u aktivnost; može načiniti da se energija kreće; može izvesti čoveka *tamasa* izvan *tamasa*.

Drugi tip čoveka je *rađas* tip, koji je vrlo aktivan - zapravo previše aktivan, tako aktivan da ne može naći polja gde da izbacij svoju energiju, on je na mnogo načina sabijena energija - dinamička tehnika će mu pomoći da je izbacij, da bude rasterećen. Posle vršenja dinamičkih tehnika on se oseća bestežinski. A u životu njegova grozničava opsesija za delovanjem će se usporiti. Deo njegove opsesivne zauzetosti će se rastvoriti.

Naravno on će imati više koristi od čoveka *tamasa*, jer čovek *tamasa* prvo mora da bude učinjen aktivnim. On egzistira na nižoj lestvici, ali kada jednom postane aktivan, onda sve postaje moguće. Jednom kada on postane aktivan, postaće drugi tip; on će sada biti *rađas*.

I osobi *sattve* dinamička meditacija veoma pomaže. Ona nije u inerciji; nije potrebno da podiže svoju energiju. Nije opsesivno aktivna; nije joj nužna nikakva katarza. Ona je uravnotežena, čistija od druga dva tipa osobe, lakša od njih. Kako će onda njoj pomoći dinamička meditacija? To će za nju postati slavlje. To će postati pevanje, ples, sudelovanje sa celinom. Ona će imati najviše dobrobiti.

Ovo je paradoks života. Isus kaže: "Onima kojima je dato više, i onima koji nemaju, čak i to što imaju biće oduzeto." Inertnom čoveku treba više, ali mu se ne može dati više jer on nije sposoban da primi to. Dinamička meditacija, u najboljem slučaju, će ga izvesti iz njegove inercije na drugu lestvicu, a to takođe pod uslovom sa kojim on sudeluje. Čak i to je njemu teško - da odluči da učestvuje, da vrši toliko mnogo aktivnosti.

Ljudi tog tipa dolaze kod mene - s njihovih lica možete videti da su čvrsto uspavani, u dubokom dremežu - i oni kažu: "Nama ne trebaju ove aktivne metode. Dajte nam nešto smireno." Oni govore o tišini - oni žele neku metodu koju mogu raditi ležeći na krevetu, ili u najboljem slučaju mogu sesti s velikim naporom. Ni to nije sigurno da će oni uraditi, inače aktivna meditacija izgleda da je za njih previše aktivna. Ako uopšte učestvuju biće im pomognuto; naravno ne toliko kao drugom tipu, jer drugi tip već postoji na drugoj lestvici. On

već ima nešto u tome; njemu se može više pomoći. On će biti opušten pomoću metode, neopterećen, bestežinski. Polako će početi da se kreće prema prvoj, najvišoj lestvici.

Čoveku *sattve*, čistoće, nevinosti, najviše će biti od pomoći. On ima mnogo; njemu se može pomoći. Zakon prirode je gotovo kao zakon banke: ako nemate novac one vam neće dati. Ako vam treba novac, načiniće hiljadu i jedan uslov; ako vam ne treba novac oni će vas tražiti. Ako imate dovoljno svog vlastitog, uvek će biti spremni da vam daju onoliko koliko želite. Zakon prirode ja tačno takav: on vam daje više kada vam ne treba, a daje vam manje kada vam treba; uzima vam ako nemate ništa, a daje vam na hiljadu i jedan način ako imate nešto.

Na površini to izgleda kao da je paradoksalno - siromašnom čoveku treba dati više. Pod "siromašnim" ja smatram *tamas* čoveka. Bogatom čoveku, čoveku *sattve*, ne treba uopšte dati. Međutim ne, kada imate određeno bogatstvo vi postajete magnetska sila da privučete više bogatstva prema sebi. Siromašan čovek odbija; ne dozvoljava bogatstvu da dođe do njega. Duboko dole, siromašan čovek je siromašan, jer on ne privlači. On nema magnetizam da privuče bogatstvo prema sebi; otuda je on siromašan. Niko ga nije učinio siromašnim. On je siromašan zato što ne privlači; nema magnetizam da privlači. Ovo su jednostavni ekonomski zakoni, da, ako imate nekoliko *rupija*, ti *rupiji* će privući druge *rupije* da padnu u vaš džep. Ako je vaš džep prazan, onda će čak i džep iščeznuti, jer neki drugi džep koji ima više će privući vaš džep. Vi ćete izgubiti sam džep. Što ste bogatiji, bogatiji postajete; stoga je osnovna potreba da imate nešto u sebi.

Čovek *tamasa* nema ništa. On je samo grumen zemlje; on vegetira. Čovek *rađasa* nije grumen zemlje, on je brzopokretna energija. Mnogo je moguće sa brzopokretnom energijom. U stvari, bez kretanja energije ništa nije moguće, onda njegova energija postaje ludost - to ide do krajnosti. Zbog previše aktivnosti on gubi mnogo. Zbog previše aktivnosti on ne zna šta da čini, a šta da ne čini. Nastavlja da čini; nastavlja da čini kontradiktorne stvari: s jednom rukom će uraditi nešto, s drugom rukom će to opovrgnuti, poništiti. On je gotovo lud.

Morate zapamtiti da prvi tip, *tamas*, nikada ne poludi. Zbog toga na Istoku ludost nije tako rasprostranjena. Nije potrebno toliko mnogo psihoanalitičara, ne treba tako mnogo ludnica, ne. Na Istoku ljudi žive kao grudve zemlje. Kako mogu da polude? U *tamasu* ludost nije moguća; ne činite ništa da biste poludeli. Na Zapadu je ludost gotovo postala normalna; samo je razlika u stepenu razlike između normalnih nenormalnih ljudi. Ljudi koji su u ludnici i ljudi koji su izvan, u istom su svetu - samo je razlika u stepenu. I svako je granični slučaj; samo mali pritisak, i vi ste unutra. Bilo šta može da krene pogrešno - a postoji hiljadu i jedna stvar u vašem životu. Bilo šta može da krene loše i vi ste unutra. Zapad je *rađas* - previše aktivnosti. Brzina je simbol: nastavljate da se krećete i krećete. A ne postoji društvo koje je od *sattva* ljudi; do sada to nije bilo moguće.

Indija tvrdi, Istok tvrdi, da postoje *sattva* ljudi. Oni to nisu; oni su jednostavno *tamas*. Retko se dogodi, ponekad Buddha, ili Krišna se dogodi, to nije pokazatelj, nije poenta. Oni su izuzeci; oni jednostavno dokazuju pravilo. Istok je *tamas* - vrlo, vrlo sporo se kreće, takoreći uopšte se ne kreće.

Imao sam običaj da idem u moje selo. Posle mnogo godina ja bih otišao i sve je gotovo bilo isto. Susreo bih istog vratara na stanici, jer samo vratar je tamo. On postaje stariji, ali isti je čovek. Sreo bih istog *tangawala*, jer samo nekoliko *tangi* ima tamo; a jedan uvek tvrdi da sam ja njegov putnik. On je najjači čovek, tako da se s njim niko ne može boriti; stoga me on zgrabi i prisiljava da idem njegovom *tangom*. A onda iste stvari se otkrivaju, kao da idem kroz sećanje, ne u stvarnom svetu. Sreo bih istog čoveka na putu. Ponekad bi neko umro, i to je velika novost. Inače, taj svet se kreće u krugu: isti čovek koji dolazi da donese povrće, isti čovek koji dolazi da donese mleko - sve. Gotovo nepokretno.

Na Zapadu ništa nije nepokretno, sve je novo. Vratite se natrag i sve se promenilo; majka vam se možda razvela; vaš otac, možda je pobjegao s nekom drugom ženom; vraćanjem kući više nema kuće - porodica uopšte ne postoji. Čitao sam neke podatke o američkom stilu života. Skoro svaka osoba promeni svoj posao za tri godine, a svoj grad takođe u tri godine. Sve se menja. Ljudi su u žurbi. Ljudi jure sve brže i brže, i niko ne brine: "Kuda sve ide?"

A *sattva* društvo ne postoji. Samo se kod nekoliko individua ponekad desi da budu tako uravnotežene da su *tamas* i *rađas* u istoj razmeri. Imaju dovoljno energije da se kreću, i imaju dovoljan osećaj i da se odmore. Oni stvaraju ritam u svom životu; danju se kreću, rade stvari; a noću se odmaraju.

Na Istoku se i danju odmaraju. Na Zapadu takođe rade i noću u svojim glavama, u snovima. Svi zapadnjački snovi su postali noćne more. Na Istoku možete naići na plemena koja ne znaju šta je san. Zaista, to se dešava. Naišao sam na nekoliko starosedelačkih plemena u Indiji, ako govorite o njihovim snovima, oni se pitaju: "Šta vam je to, šta pod tim podrazumevate?" Retko se to dešava, a kada se dogodi to je velika novost u gradu da je neko imao san. Zato što se ljudi odmaraju. Na Zapadu je spavanje postalo nemoguće, jer snovi su tako brojni i silno brzi, sve treperi. Ništa ne izgleda da je u ravnoteži. Na Istoku, sve je mrtvo.

Sattva je moguća kada su oboje, i *rađas* i *tamas* u ravnoteži. Kada znate kada da radite, i kada znate kada da se odmarate, kada znate kako da držite posao na poslu, i da ga ne donosite kući; kada znate kako da dođete kući, a da ne nosite svoje fascikle sa sobom - onda se *sattva* dešava. *Sattva* je ravnoteža; *sattva* je ekvilibrium.

Za čoveka *sattve* dinamičke tehnike će biti od ogromne koristi, jer će one uneti u njegov život ne samo tišinu, nego i blaženstvo. On je već smiren, jer ravnoteža daje smirenost, tišinu. Međutim, tišina je negativan fenomen - dok ona ne postane plesanje, pevanje, uživanje, nije mnogo važna. Dobra je dotle dok traje, dobro je biti tih, ali ne budite zadovoljni s tim, jer još mnogo vas očekuje.

Da se bude tih jeste baš kao čovek koga su pregledali lekari, i ništa pogrešno nije nađeno u njemu. Ali to nije zdravlje. Vi možda nećete biti bolesni, ali to nije potrebno da bi se bio zdrav. Zdravlje ima drugačiju aromu, vitalnost. Nemanje bolesti - certifikat za nemanje bolesti nije zdravlje. Zdravlje je pozitivan fenomen. Vi iskritite s njim; vi zračite s njim. Nema ničega slično certifikatu da vi nemate bolesti. Samo zdravlje nije odsustvo bolesti, to je samo po sebi prisustvo.

Čovek tišine, *sattva* čovek, već jeste smiren, tih; on živi vrlo tih život. Spokojan, ali u njemu nema smeha. Tih je ali ne zrači. Tišina, ali tamna; svetlost nije prodrla u nju. *Sattva* čovek može da postane apsolutno smiren, ali u tišini *nada*, *anahata*, božanska pesma nije prodrla. Dinamička meditacija će pomoći njemu da pleše, da unese ples u svoje srce, da donese pevanje svakoj ćeliji svog bića.

Naravno, *sattva* čoveku će se mnogo pomoći, imaće najveće koristi, ali ništa ne može da se učini; takva je priroda zakona. Ako imate, više će vam se dati; ako nemate, čak i to što imate će vam se uzeti.

Treće pitanje:

Rekli ste da je prosvetljenje individualno, ali da li individualnost ostaje posle prosvetljenja?

Ne. Individualnost ne ostaje posle prosvetljenja, ali prosvetljenje je individualno. To se mora razumeti. Reka se uliva u okean. Kada se ulila u okean, reka je iščezla - nije preostala individualnost reke, ali samo se individualna reka uliva u okean. Vi se ulijete u okean prosvetljenja, kao jedan pojedinac, ne možete povesti svoju ženu sa sobom ili svog prijatelja, ne postoji način za to. Vi idete sami; nikoga ne možete uzeti sa sobom.

Kako ikoga možete uzeti? Kada meditirate vi meditirate sami. Onog trenutka kada zatvorite oči i postanete smireni, svi iščeznu - žena, prijatelj, deca. Najbliži takođe više nisu blizu; najbliži su sada najdalji. U vašoj dubokoj tišini, unutrašnjoj sabranosti, samo vi postojite. Ova osamljenost će se uliti u okean.

Dakle, prosvetljenje je individualno. Naravno, posle prosvetljenja individualnost iščezava; nema individualnosti. Stoga zapamtite ovo: ne možete u to ući kolektivno i masovno; ne možete ući kao neka organizacija; ne možete ući kao sekta. Ne možete reći: "Dođite svi hrišćani," ili "Dođite svi hindusi. Ja idem do prosvetljenja i povešću sve hinduse sa mnom." Niko ne može povesti nikoga drugog. To je apsolutno samostalno. U tome je lepota toga, čistota toga. U vašoj apsolutnoj samostalnosti vi se ulivate u okeansku *nirvanu*.

Baš pre jednog trenutka vi ste bili reka; upravo pre jednog trenutka vi ste bili individua - sam vrhunac individualnosti, Buddha - a upravo trenutak docnije ništa ne postoji. Više niste reka, postali ste okean. Sada ne možete čak ni reći: "Ja jesam." Okean jeste, vi ste iščezli.

Možete reći to na dva načina: da je reka iščezla - jedan način, *buddhistički* način; ili možete reći reka je postala okean - drugi način, način *vedante*. Inače oba su ista. Reka je postala okean, ili reka je iščezla; samo okean jeste. To su samo načini kazivanja iste stvari.

Četvrto pitanje:

Odakle smo došli i kako smo postali?

Niotkuda. A ova reč "nigde," ili "nikuda" može da se podeli na dve reči; onda ona postaje: nowhere = now + here = sada + ovde, ili odavde. Ovo su dva moguća odgovora. Oba su istinita, jer oba znače isto. Vi ste došli od "nikuda" ili ste došli "sada odavde."

Kada pitate "odakle" želeli biste da znate o početku. Nema nikakvog početka. Uvek ste bili, postojali; uvek ćete biti. Egzistencija je bespočetna, beskrajna. Ona nigde ne započinje. To nije moguće, jer ako egzistencija počinje negde nekog dana, dana - kao što hrišćani kažu da je počela četiri hiljada godina pre Isusa - to znači da je vreme postojalo pre egzistencije. To bi bilo besmisleno, jer vreme je deo same egzistencije.

Naučnici kažu, u stvari, vreme-prostor je cela egzistencija. Stoga vreme ne može započeti, jer drugo vreme će biti potrebno. Onda ćete pitati: "Kada je vreme započelo?" Pre četiri hiljada godina? U ponedeljak, u šest sati ujutru? Onda je bilo vremena i ranije; inače kako biste saznali da je to ponedeljak, i kako ste saznali da je prošla nedelja, i kako ste saznali da je bilo šest sati ujutru? Ne, vreme ne može započeti jer je potrebno drugo vreme. A ako kažete: "U redu, mi kažemo da je drugo vreme u redu," onda ni to drugo vreme ne može započeti. Onda će i za to drugo vreme će biti potrebno neko prethodno vreme. Vi upadate u beskonačno vraćanje. Upadate u apsurdnost koja ne vodi nigde.

Početka nema. A ako početka nema, ne može biti nikakvog kraja, jer stvar koja nikada ne započinje, ne može se završiti. Kako će se završiti?

Stoga ste vi došli od nikuda. To je jedan odgovor: da niste morali da dolazite, bili ste ovde. Iz ovoga dolazi drugo i mnogo značajnije mesto: promenite "niotkuda" u "sada-ovde".

Čuo sam priču. Bio je jedan ateista, on je bio advokat i vrlo logičan čovek. Da bi objavio svoju veru napisao je na zidu krupnim slovima, tako da bi svako ko dođe znao - napisao je velikim slovima: BOG JESTE NIGDE. Onda je on postao otac; rodilo mu se dete. Dete je započelo da uči reči, pa mu je bilo teško da izgovori veliku reč "nigde." Stoga je dete počelo da čita BOG JE(ste), a nije moglo da pročita NIGDE; bila je to prevelika reč. Stoga je ono podelilo na dva dela. Ono je čitalo, BOG JE OVDE SADA. Čuo sam da kada je otac to čuo bio je preobražen. Odjednom se nešto istopilo u njemu; dete je donelo poruku.

Stoga razložite reč u dva dela; postanite dete. Kada ja kažem "nigde," pokušajte da čujete "sada-ovde (now-here)." Bilo da dolazite od "nikuda" ili ste rođeni svakog trenutka sada i ovde. Iz trenutka u trenutak je rađanje. Iz trenutka u trenutak vi umirete i iščezavate, a iz trenutka u trenutak ponovo se rađate. Vi ste proces, ne stvar; stvar se rađa - završena je, onda ona umire. Vi niste stvar. Vi niste statični. Vi ste proces, poput reke, tečete. Svakog trenutka bivajte obnovljeni; svakog trenutka vi uskrsavate. Svakog trenutka umirete, i svakog trenutka se rađate.

Ako postanete svesni sadašnjeg trenutka postaćete svesni ove pojave takođe: da se svakog trenutka krećete u crnoj rupi, iščezavate, i opet iz toga nanovo izlazite. Svakog trenutka se ovo događa, ali vi niste budni. Zato to propuštate. Da biste videli taj interval, potrebna je vrlo jaka budnost.

A onda nećete postaviti drugi deo pitanja: "...kako smo mi postali?" Vi uvek postajete. Postajanje je vaše biće. Vi uvek rastete, uvek i uvek, i tome nema kraja. Ne mislite da će doći vreme kada ćete postati savršeni, i neće biti rasta - jer će to biti smrt. Ni u jedno vreme ne dolazi takav trenutak. Čovek nastavlja da transcendirira - od jednog savršenstva do drugog savršenstva.

Oдете li na Himalaje, videćete vrh i ništa više. Oдете li onda na vrh, odjednom drugi vrh ulazi u vaš vidokrug. Onda oдете do drugih vrhova, i opet mnogo drugih vrhova dolaze u vaš vidokrug. Što više rastete, više imate mogućnosti da rastete. Što više postajete, više vrata se otvaraju za vaše postajanje - novi vidici, nove avenije, nove dimenzije.

Život je pojava koja se odvija, continuum. Nikada ne dolazite do tačke gde možete reći: "Sada sam ja postao." A ako pitate za takav trenutak, vi pitate za samoubistvo. Ne pitajte to. Ostanite sa procesom. Ako možete ostati s procesom to je lepo; da se stalno opet rađate, da budete stalno podmlađeni. Ako tražite da budete savršeni - kao mrtva stena - onda nije potrebno nikakvo postajanje. Vi tražite smrt; vi niste ljubav za životom; niste živeli ni upoznali život.

Živite život, prihvatite život, budite budni za prolazni trenutak, i sve misterije će vam biti otkrivene pomoću vašeg vlastitog prisustva svesnosti. Ne postoji drugi način.

Vi dolazite niotkuda, i ne idete nikuda. Vi ste uvek u središtu; vi ste uvek na stazi. Zapravo, želeo bih reći da ste uvek na stazi, jer staza ne postoji odvojeno od vas. Kada kažem da rastete, nemojte me pogrešno shvatiti - možete misliti da ste odvojeni i da rastete. Ne, vi ste rast; vi ste postajanje. Ništa drugo ne postoji.

Onda iznenada u celom procesu postajanja, u celom vrtlogu postajanja, nalazite u sebi prazninu, ono što je bez sadržaja, - *sunyata*. A taj prostor je divan. Taj prostor je ono što mi nazivamo blagoslovom.

Peto pitanje:

Vi ste me načinili potpuno zbunjenim i ravnodušnim. Ja sam kao mahnit. U ovom trenutku čak ne osećam ni poverenje. Kažite mi sada šta treba da radim? Gde treba da idem?

Ovo dolazi od Svabhawe. Možda ste naišli i na njegovu ludost. Dakle on sam je postao svestan toga - ovo je lep trenutak. Ako možete biti zbunjeni, to pokazuje da ste inteligentni. Samo budala ne može biti zbunjena; samo glup čovek ne može biti zbunjen. Samo inteligentan čovek može biti zbunjen, stoga ne gledajte u smetenost. Morate imati nešto inteligencije, otuda ovo pitanje. Dakle inteligencija dolazi sama od sebe, dolazi od starosnog doba. Zabuna je uvek bila tu, ali vi niste bili budni, stoga je niste mogli videti. Sada ste budni i možete videti. To je baš ovako: vi živite u mračnoj sobi. Ima paukovih mreža, miševi jure okolo, u uglovima se prljavština umnožava, i odjednom ja uđem u vašu sobu s lampom. Vi mi kažete: "Ugasite lampu, jer činite moju sobu neurednom. Nikada nije bila takva; sve je bilo tako lepo u tami."

Kako vas ja mogu učiniti pometenim? Ja sam ovde da razrešim sve vaše pometnje. Međutim u samom procesu rastvaranja, prvi korak će biti da ćete vi morati da postanete svesni svoje pometenosti. Ako vaša soba treba da se počisti, onda je prvi korak da se vidi soba kakva jeste; inače kako ćete je očistiti? Ako verujete da je ona čista - a u tami nikada niste znali za gomile nečistoće koje su se sakupile u njoj i kakva čuda čine pauci u vašoj sobi i koliko škorpiona i zmija su načinili svoje stanište u njoj - ako ostanete čvrsto uspavani u tami, onda nema problema. Problem postoji samo za ljude čija inteligencija raste.

Dakle kad god dođete kod mene, prva stvar, prvi utisak ako me razumete biće zbunjenost. To je dobar znak. Vi ste na pravom putu, nastavite da idete. Ne budite zabrinuti. Ako ima zbunjenosti, onda je moguća jasnoća. Ako ne možete videti zbunjenost, onda nema mogućnosti za jasnoću. Samo posmatrajte to: ko kaže da ste zbunjeni. Zbunjen um ne može čak ni reći: "Ja sam zbunjen." Mora da ste postali malo posmatrač sa strane - vidite zbunjenost oko sebe kao dim. Ko je taj koji je postao svestan da postoji zbunjenost? Sva nada leži u ovoj pojavi: tom delu vas - vrlo malom delu naravno, ali i to je mnogo u početku - treba da se osećate srećni da deo vas može posmatrati i gledati u celu zabunu. Sada pustite da ovaj deo izraste više. Ne bojte se zbunjenosti; inače ćete pokušati da prisilite ovaj deo da se ponovo uspava, tako da biste mogli da se opet osećate sigurno.

Ja poznajem Svabhava od samog njegovog početka. On nije bio zbunjen, to je istina - jer je bio savršeno glup. Bio je zadržat i tvrdoglav. Znao je gotovo sve, bez iskustva. Sada, po

prvi put deo njegovog bića je postao inteligentan, budan, svestan, a deo je bio uglavljen okolo; postojala je očevidna zbunjenost.

Ovo je lepo. Sada su tu dve mogućnosti: ili slušate ovaj deo koji kaže da je ovo zbunjenost, i uvećavate ga - on postaje stub svetla i u tom svetlu sva zbunjenost će se rastopiti; ili postajete uplašeni i užasnuti - počinjete da bežite od ovog dela koji je postao svestan; počinjete da ga povlačite opet natrag u tamu. Onda ćete opet biti znalac; tvrdoglav, obrazovan, sve je čisto, izglačano - nema pometnje. Samo osoba koja ne zna mnogo, samo osoba koja nije svesna, može ostati bez zbunjenosti.

Zaista svesna osoba će osećati, oklevati - na svakom koraku koji preduzme kolebaće se - jer sve izvesnosti se gube. Lao Ce je rekao: "Mudar čovek hoda tako oprezno, kao da se boji smrti na svakom koraku." Mudar čovek postaje svestan zbunjenosti; to je prvi korak.

A onda postoji drugi korak: kada je mudar čovek postao tako mudar da je sva energija postala svetlost. Dakle, sada iste energije koja je stvarala zbunjenost i kretanje u pometnji više nema; ona je apsorbovana. Sva zbunjenost iščezava; odjednom je jutro. A kada je tame previše - zapamtite jutro je blizu. Ali vi možete pobeći, nestati.

"Vi ste me učinili potpuno zbunjenim..." Savršeno istinito, to je ono šta sam učinio. Treba da mi budete zahvalni na tome.

"...i ravnodušnim." Da, to je takođe istina... jer, ja znam Svabhava. On je *rađas* tip - previše aktivnosti. Kada je došao prvi put da me vidi, bio je pun energije, previše energije - *rađas* tip. Sada, meditacija, razumevanje, dovodi njegovu aktivnost na najniži nivo, do uravnoteženog stanja. Čovek *rađasa* će uvek osećati, kada postaje uravnotežen, da postaje letargičan. To je njegov stav. Uvek će osećati "gde je ta energija nestala"; postao je ravnodušan. Šta mu se dogodilo? Došao je ovde da postane veliki ratnik, da pobedi ceo svet; a ja, sve što sam uradio bilo je da ga vratim natrag od prevelike aktivnosti, od prevelike besmislice. Na zapadu vi imate izreku da je prazan um đavolova radionica. To su stvorili *rađas* ljudi. To nije istina, jer prazan um je Božja radionica. Đavo ne može delovati tamo, jer u prazan um đavo uopšte ne može ući. Đavo može ući smo u aktivan um. Stoga zapamtite ovo: *rađas* um je đavolova radionica. Previše aktivnosti, onda na vašoj aktivnosti đavo može da piše.

Videli ste dva svetska rata. Oni su došli od *rađas* ljudi. U Evropi, Nemačka pripada *rađas* tipu - previše aktivnosti. Na Istoku, Japan pripada *rađas* ljudima - previše aktivnosti. Ove dve zemlje su postale izvor svih besmislica drugog svetskog rata. Previše aktivnosti. Samo zamislite da je Nemačka pripadala *tamas* ljudima, letargičnim - šta bi Adolf Hitler mogao da uradi? Kažete im da se okrenu na desno, a oni stoje. Kažete im da se okrenu jedan za drugim, oni stoje. U stvari oni će sestati dole u to vreme i uspavaće se. Adolf Hitler bi izgledao glupavo među *tamas* ljudima. On bi izgledao potpuno luckasto u *sattvičkom* društvu - mahnit. Ljudi bi ga u *sattvičkom* društvu uhvatili i lečili. U *tamas* društvu on bi izgledao glupo, dosadno. Hmm?... ljudi se odmaraju a vi se nepotrebno krećete sa zastavama i sloganima, niko vas ne sledi - sami ste. Međutim, u Nemačkoj je on postao vođa, Firer, najveći nemački vođa ikada znan, jer ljudi su bili *rađas*.

Svabhav je bio *rađas* tip, tip *kshatriye*, spreman na borbu, uvek na ivici da bude ljut; sada je usporio. Jurili smo 100 milja na sat, a ja sam ga sveo na deset milja na sat, i naravno on se oseća obamrlo, ravnodušno. To nije letargija, već svođenje vaše opsesije za aktivnošću na normalno stanje, jer samo odatle *sattva* postaje moguća; inače ona neće biti moguća. Treba da zadobijete ravnotežu između *tamasa* i *rađasa*, između letargije i kretanja. Treba da znate kako da se odmarate i kako da delujete.

Uvek je lako potpuno se odmarati, takođe je lako potpuno biti aktivan. Ali znati ova dva suprotna polariteta i kretati se u njima, teško je uspostaviti meru, ritam - a taj ritam je *sattva*.

"Vi ste me načinili potpuno zbunjenim i ravnodušnim." Istina. "Ja sam kao mahnit." Savršeno je istinito. Vi ste to uvek bili. Sada znate to - a to je definicija čoveka koji nije lud.

Lud čovek nikada ne zna da je lud. Idite u ludnicu, istražite. Nijedan ludak neće reći: "Ja sam lud." Svaki ludak veruje da je izuzev njega ceo svet lud - to je definicija ludosti. Nikada ne možete naići na ludaka koji će reći: "Ja sam lud." Ako ima toliko mudrosti da kaže

da je lud, on je već mudar čovek; više nije lud. Ludost se nikada ne prihvata. Ludi ljudi su vrlo, vrlo uporni, opiru se. Opiru se čak i da odu kod doktora, oni kažu: "Zašto? Zbog čega? Jesam li ja lud? Nema potrebe - ja sam savršeno u redu. Vi možete ići."

Mula Nasrudin je otišao kod psihijatra i rekao: "Sada nešto mora da se uradi - stvari su mi otišle van kontrole. Moja žena je potpuno poludela, ona misli da je postala frižider."

Psihijatar se zainteresovao, jer nikada nije naišao na takav slučaj. Rekao je: "To je ozbiljno. Kažite mi više o tome."

On je rekao: "Eh, nema šta tome da se doda. Ona je postala frižider; veruje da je frižider."

Psihijatar je rekao: "Ali, ako je to samo verovanje, u tome nema ničega lošeg. To je bezazleno. Pustite je neka veruje. Ona ne stvara neki drugi problem?"

Nasrudin je rekao: "Problem? Ne mogu spavati uopšte jer noću ona spava sa otvorenim ustima - zbog svetla iz frižidera ne mogu spavati!"

Dakle, ko je lud? Ludi ljudi nikada ne misle da su ludi.

Svabhava, blagoslov je to što možeš misliti: "Ja sam lud." Razuman je taj deo u tebi koji to shvata. Svako je lud. Što pre shvatite to, bolje je.

U ovom trenutku čak ne osećam ni poverenje. Dobro. Jer kada postanete zaista budni, postaje teško da osećate poverenje. Ima mnogo stupnjeva. Na jednom stupnju ljudi osećaju sumnju. Onda oni suzbijaju sumnju, jer poverenje izgleda vrlo obećavajuće: "Predajte se, i postići ćete sve." Ja nastavljam da vam obećavam: "Prepustite se i vaše prosvetljenje je izvesno." Vera izgleda da je vrlo obećavajuća. Vaša žudnja je podstaknuta - vi kažete: "U redu. Onda ćemo verovati i predaćemo se." Ali to nije poverenje, to je žudnja - duboko ispod vi skrivate sumnju. Nastavljate da sumnjate - sa strane. Ako ostanete budni u tom poverenju, to je u redu, ali nemojte imati previše poverenja, jer, ko zna, ovaj čovek može biti u pozadini nečega, ili da vara, obmanjuje. Stoga imajte poverenje, ali verujte bez mnogo entuzijazma. A duboko dole je sumnja.

Kada meditirate, kada zadobijete malo više razumevanja, kada me slušate neprekidno i nastavljate da udarate s tako mnogo tačaka gledišta, s tako mnogo strana - ja stvaram mnoge rupe u vašem biću. Nastavljam da udaram, slamajući vas. Moram slomiti celu vašu konstrukciju. Moram da vas razorim, samo onda možete biti izlečeni. Ne postoji drugi način. Moram kompletno da vas srušim; samo onda je moguća nova konstrukcija.

Nastavljam da uništavam; onda se javlja razumevanje - bljeskovi razumevanja. U ovim bljeskovima ćete videti da čak i ne verujete; sumnja je tu skrivena. Prvo, vi sumnjate. Drugo, verujete sa duboko skrivenom sumnjom. Treće, vi postajete svesni skrivene sumnje i poverenja - a kako možete oboje, i verovati i sumnjati? Oklevate, osećate zbunjenost.

Iz ove tačke se otvaraju dve mogućnosti: ili padnete natrag u sumnju; to je prvi stadijum, pošto ste došli kod mene, ili rastete u poverenju i otpadaju sve sumnje. Ovo je vrlo, vrlo nestabilno stanje. Ono se može učvrstiti na dva načina: bilo na nižoj lestvici gde ste opet puni sumnje - čak i lažno verovanje je iščezlo; ili izrastate u verovanju i poverenje postaje kristalizacija - potisnuti deo sumnje je iščezao. Dakle ovo stanje je vrlo, vrlo ranjivo i čovek treba da se kreće vrlo oprezno i budno.

"Kažite mi sada šta treba da činim? Gde treba da idem?" Nigde ne treba da idete kada ste došli kod mene. Možete ići bilo gde, ali ćete morati da se vratite. Opasno je da se dođe kod mene: onda možete otići bilo gde, ali ja ću vas svuda uloviti. Nema više nigde da se ode.

Ništa ne treba da se uradi. Samo budite budni za celu situaciju, jer ako započnete da činite nešto, ako priželjkujete da učinite nešto, pokvarićete sve. Pustite da bude kako jeste. Zbunjenost je tu, mahnitost je tu, poverenje je nestalo; samo čekajte i posmatrajte, sedite na obali i pustite reku da se staloži sama od sebe. Ona se staloži sama od sebe; ne treba da činite ništa. Uradili ste dovoljno - sada se odmarajte. Samo posmatrajte i vidite kako se reka taloži sama od sebe. Ona je postala pomešana; ima blata i suvog lišća koje plovi po površini - ne skačite u nju! Vi priželjkujete da skočite u nju, da uradite nešto, tako da voda bude čista - šta god da učinite načinićete je više prljavom. Oduprite se tom iskušenju. Ostanite na obali, ne ulazite u vodu, samo budite posmatrač. Ako možete posmatrati ne čineći ništa... A to je najveće iskušenje uma - um kaže: "Uradi nešto; inače kako će se stvari promeniti?" **Um**

govori da uvek samo s naporom, s činjenjem, nešto može da se promeni. To izgleda logično, privlačno, ubedljivo - a to je apsolutno pogrešno. Ne možete uraditi ništa. Vi ste problem. A što više činite, više osećate da jeste; "ja" postaje ojačano; ego postaje jak. Ne radite, ne delujte, samo posmatrajte. Posmatranjem ego iščezava. Delovanjem ego se ojačava. Budite svedok.

Prihvatite to - ne borite se uopšte s tim. Šta je pogrešno ako je tu zbunjenost? Kada je oblačno veče, oblaci na nebu - šta je nepravilno u tome? Uživajte u tome. Previše sunca takođe nije dobro; ponekad su oblaci potrebni. Šta je neispravno u tome? Jutro je tmurno i vi se osećate pometeno. Šta je pogrešno u tome? Uživajte u magli takođe. Kakav god da je slučaj, posmatrajte. Čekajte i uživajte. Prihvatite. Ako možete prihvatiti to, samo prihvatanje menja, samo prihvatanje preobražava.

Ubrzo ćete videti kako sedite tamo, reka je iščezla - ne samo blato, nego cela reka - izmaglice više nema tu, oblaci su iščezli, a otvoreno nebo, široki prostor je dostupan.

Inače strpljenje će biti potrebno. Stoga ako insistirate: "Kažite mi sada šta da radim," ja ću reći: "Radite na strpljenju." Ako insistirate: "Gde treba da idem?" Ja ću vam reći: "Dođite bliže meni."

Šesto pitanje:

Možete li govoriti o navici brahmina da se nekoliko puta kupaju svaki dan i menjaju odeću? Da li se to preporučuje sannyasinima danas?

Brahmini su postali neurotični. Oni pate od prinude, opsesije, neuroze. Dobro je biti čist. Ali ludost je neprekidno se čistiti. A um se može kretati do krajnosti. Ili možete biti prljavi, onda se ne kupate... poznavao sam jednu italijanku *sannyasina*, boravila je sa mnom u kampu. Bio sam zaprepašćen, ona se nikada nije kupala. Onda sam ja istraživao i ona je rekla: "Jednom godišnje se kupam." Pitala je začuđeno: "Zar to nije dovoljno? Jednom godišnje?" A onda ima *brahmina* koji ne rade ništa - samo se kupaju.

Ja poznajem osobu, to je blizak rođak; on ima neku opsednutost. Ostao je neženja celog svog života - vrlo dobar čovek u svemu izuzev jednom, a to je takođe nevino, ne šteti nikome, ali je potpuno naškodilo sebi. On je siromašan, jer nikada nije mnogo zarađivao. Živeo je sa onim što bi mu ostavio otac; morao je da živi vrlo, vrlo jadno, jer nije imao dovoljno; a to je moralo trajati celog njegovog života. Nije imao vremena da zarađuje, zbog te opsesije - a opsesija je bila savršena čistoća. Celog dana je čistio svoju kuću. Nije imalo šta da se čisti; mala soba, a on je nastavljao da je čisti. Onda bi se kupao. I to je bio deo opsesije; onda ako bi video ženu, odmah bi se kupao jer je bio neženja, savršeni neženja, takav da ga "samo senka žene učini nečistim."

Odlazi na javnu česmu da donese vodu. Ide rano ujutru tako da nikoga ne sretne na putu, jer ako sretne ženu mora opet čistiti svoj krčag - baciti vodu, očistiti lonac, ponovo doneti vodu. Događalo se ponekad da ide trideset, četrdeset, šesdeset puta - čitavog dana. Ne možete zaustaviti saobraćaj, ljudi prolaze, a isto toliko ima žena koliko i ljudi. To je teško. On ne može da ih ne primeti - on traži žene. Ako vidi ženu s velike udaljenosti, odmah... Čitav dan je beskorisno izgubljen. On je tako izvanredno čist, ali šta da čini s čistoćom? Čitav život je izgubljen.

Uvek je dobro zapamtiti da je ravnoteža stalno ispravna. Ne budite prljavi; ne budite opsednuti prljavštinom. To je reakcija. To nije sloboda, jer reakcija ne može nikada biti sloboda. Hrišćanstvo je insistiralo previše na čistoti. Oni imaju izreku čistota je najbliža pobožnosti. Oni su previše insistirali na čistoti; sada se cela generacija, moderna generacija, pobunila protiv toga. Sada se hipici ne kupaju, ne mare za čišćenje odeće - kao da je prljavština postala njihova *sadhana*; njihova je disciplina da budu prljavi. Osećaju da su potpuno oslobođeni od starog obrasca društva. Ne, vi niste slobodni; otpor, revolt, nije revolucija. Možete otići u drugu krajnost, ali ste uhvaćeni istim obrascem: oni su ljudi da budu čisti; vi ste ljudi da budete prljavi.

A ako me pitaju: "Ako postoji samo jedan put... čovek mora da izabere ekstremni!" onda ću ja izabrati ekstremnu čistoću, barem je taj put čist. Inače ja sam uvek za ravnotežu.

Niko ne može načiniti disciplinu za vas; morate osećati svoje telo, svoju ravnotežu - jer nečistoća postaje opterećenje za vaše telo, vaš um. Čistoća nije za nekog drugog ili za društvo; ona je za vas - da se osećate lako, da se osećate srećni, da se osećate neokaljano i čisto. Dobro kupanje vam daje krila. Dobro kupanje, i vi ste malo nezemaljski, niste deo ove zemlje; možete malo leteti. Doro kupanje je nužno. Niko drugi ne može načiniti pravila za vas; morate razumeti svoje vlastito telo. Ponekad ste bolesni i nema potrebe, jer kupanje može biti uznemiravajuće, ometajuće; onda ne budite opsednuti s njim. Ponekad situacija nije takva da se možete kupati; onda ne budite neurotični oko toga - ne osećajte se krivi. Nema ničega u tome da se oseća krivica: kupanje nije vrlina; nekupanje nije greh. Uglavnom je to dobra higijena.

Treba da pazite na svoje telo; telo je hram božanskog. Ono treba da bude čisto; ono treba da bude lepo. Morate živeti u njemu, morate biti s njim. Ono će uticati na vas na mnogo načina. U čistom telu, u čistom hramu, mogućnost je veća za čist um da se dogodi i da opstane. Ne kažem da je ovo ekvivalentno. Samo iskazujem mogućnost - u čistom telu ima više mogućnosti. Ne kažem da u prljavom telu nema mogućnosti za čist um - mogućnost postoji, ali to će biti malo teže, protiv prirode. Meditacija je unutrašnje kupanje svesti, a kupanje je meditacija za telo.

Sedmo pitanje:

*Zašto ne nastavite da govorite o Lao Ce-u?*¹²⁵

Ako me razumete, ja uvek govorim o Lao Ce-u. Ako me ne razumete, čak i kada govorim o Lao Ce-u neće biti od koristi. U stvari ja nikada nisam nepristrasan - Patanjđali, Isus, Mahavira, Buddha. Ne, ja nikada nisam potpuno pravedan; ne mogu biti. Lao Ce nastavlja da ulazi. Neprekidno govorim o Lao Ce-u. Kada govorim o Lao Ce-u, kada govorim o Patanjđaliju, kada govorim o Buddhi ili Isusu, ako me možete razumeti, Lao Ce ostaje neprekidna struja ispod površine. Inače ako me ne razumete, onda se pitanje javlja: "Zašto ne nastavite da govorite o Lao Ce-u?"

Za mene Lao Ce nije predmet, Patanjđali jeste. Kada govorim o Patanjđaliju, govorim o Patanjđaliju. Kada govorim o Lao Ce-u ja ne govorim o Lao Ce-u, ja govorim kao Lao Ce. Razlika je velika, ogromna.

Osmo pitanje:

Da li je Werner Erhard negde blizu da bude prosvetljen?

Ovo je iz Madhuria. Erhard je blizu Madhiria. Svako je blizu kao Erhard. U stvari prosvetljenje je skok, ne postepena pojava - upravo u jednom koraku se putovanje završava. To je kao kad sedite sa zatvorenim očima, otvorite oči i sunce je tu; čitav svet je ispunjen svetlom. Neko sedi sa zatvorenim očima; čak i onda je svet ispunjen svetlom i sunce je tu; samo on sedi sa zatvorenim očima. A ako on uživa nema ničega pogrešnog u tome, savršeno je u redu; ako je on jadan onda ja kažem zašto ne otvoriš svoje oči? Razlika između neznanja i prosvetljenja je upravo to otvaranje očiju. Nema mnogo razlike, ako ste spremni da otvorite. Ako niste spremni da otvorite, to je ogromna razlika.

Erhard je blizu kao svaki drugi, "koliba" intelekta izgleda da je njemu prepreka, kao što je prepreka za vas, za većinu vas. On je razumeo poentu - tačno je to razumeo - ali intelektualno. Kada sam govorio o njegovih nekoliko rečenica prošli put, složio sam se sa njima. One su sve savršeno istinite, ali nisam ništa rekao o ličnosti. Sve što je on rekao savršeno je istinito, ali vi ne možete izučavati Lao Ce-a - intelektualno možete razumeti i možete reći iste stvari. Sve dok reči idu one su istinite, ali čovek izgleda da je previše intelektualno u tome, ne totalno u tome. A to je problem. To je najveći problem s kojim se možete sresti: razumete sve što kažem, čak to možete objasniti drugima; ali prosvetljenje će biti isto tako udaljeno kao uvek. To nije pitanje intelektualnog razumevanja, to je pitanje

¹²⁵ Osho je istovremeno sa ovim govorom o Patanjđaliju držao i govor o Lao Ce-u u junu 1975 godine. Ti govori su sadržani u knjizi "Tao: The Three treasures", volumes -1-4.

totalnog razumevanja - vaše totalno biće razume to, ne samo vaš um. Vaše srce razume to. Ne samo vaše srce - vaša krv i vaše kosti, vaša srž razume to. Ništa ne ostaje u pozadini - celo naše biće to razume, kupa se u razumevanju. Prvo osećate da dolazi miris, onda se dešava ples, zatim cvetate.

Postoji samo jedan korak i putovanje je gotovo. Između vas i mene rastojanje je samo jedan korak - ne više od toga. Nisu potrebna ni dva koraka. Ali zaboravite o Erhardu. Samo mislite o sebi, jer Erhard je problem za sebe; nije vaš posao da brinete o tome. Samo mislite o sebi. Niste li mnogo puta osetili da me savršeno razumete, a stalno ne uspevate? Zašto? Ako razumete mene, zašto ne uspevate? Vi me razumete intelektualno; kada ste se udaljili, razumevanje jednostavno iščezava; opet se vraćate vašem starom gledištu, vašem starom svetu i obrascu. Dok sa mnom vi zaboravljate sebe i sve je čisto, kristalno jasno. Udaljeni od mene vi ste opet u vašoj rupi, i sve je nejasno, ništa nije jasno.

Samo jedan korak postoji. Korak treba da bude preduzet totalnim bićem. Vi sedite i maštate da ste preduzeli korak. Možete nastaviti da sedite i možete nastaviti da zamišljate veliko putovanje. Ako to radite za dugo, putovanje postaje tako realno, izgleda tako realno, da možete započeti da govorite kao prosvetljen čovek - ali to neće pomoći.

Vi morate **biti** prosvetljeni. To nije maštanje; to nije zamišljanje. To je bivanje, postojanje.

Poglavlje 3
SVESNOST, NE ZNANJE
3. juli 1975. u Buddha dvorani

II, 25: *tadabhavatsamyogabhavo hanam tuddrseh kaivalyam*

Uklonivši ovo [fundamentalno nevidanje] i »konfuzija« (samyoga) biva uklonjena. To je osamostaljenje »onog-koji-vidi«, potpuna nezavisnost (kaivalya).

II, 26: *vivekakhyatiraviplava hanopayah.*

[Nepogrešivi] razaznavajući uvid (vivekakhyati) je [jedino] sredstvo tog osamostaljenja.

II, 27: *tasya saptadha prantabhumih prajna.*

Za onoga [koji počinje da uviđa] Spoznaja (prajna) dostiže svoj najviši nivo u sedam [etapa].¹²⁶

¹²⁶ Sedam stupnjeva, odnosno etapa, na joginovom putu ka najvažnijem od događaja što se imaju zbiti na planu spasonosnog osvešćivanja veoma podseća na odgovarajuću klasifikaciju u budizmu. Termin koji označava etapu - *bhumi*, koji doslovno znači »zemlja«, »tlo«, pojavljuje se i ovde u svom izvedenom značenju u smislu nivoa, stepena, etape.

Evo tih sedam etapa kako ih susrećemo u svim klasičnim komentarima. *Vacaspatimišra* i *Bhoja* ih dele u dve grupe. Prve četiri, koje čine prvu grupu, tretiraju spoznajne aktivnosti i promene nastale prema onom *spoljašnjem*:

- 1. Uočavanje i proučavanje *onoga što se želi izbeći* predstavlja prvu etapu, prvu stepenicu koja mora biti neprikosnovo dostignuta da se sumnja u celinu i smisao putovanja više nikada ne bi pojavila.

- 2. Na drugom stupnju uočeni su i jednom za svagda postepeno se eliminišu *uzroci* onoga što se želi izbeći.

- 3. U dubokoj *usredsređenosti centriranoj oko činjenice eliminisanosti uzroka* onoga što se htelo izbeći i obustavljenosti njegovog ponovnog ponavljanja (*nirodhasamadhi*), obustavljenosti koja je neposredna konsekvencija te eliminisanosti, jogin se »smešta u« (=kontemplira) to potpuno novo stanje, odnosno stanovište. Boraveći ovde, proživljavajući iskustvo pomenute obustavljenosti, on dolazi do četvrtog stupnja -

- 4. u kome se zbiva sudbonosno razaznavanje autonomne samosvesnosti i svega što joj je spoljašnje. Tu se događa onaj sudbonosni obrt koji čini da se istina ne traži više u spoznaji spoljašnjeg niti u aktima spoznavanja, iskušavanja spoljašnjeg. Nastupa sledeća etapa u kojoj se događaji razvijaju u »s-vesti« i neovisno od njenog obaveštavajućeg funkcionisanja.

- 5. U tri sledeće završne faze koje počinju sa prestankom poistovećivanja sa energijom vesti pristigle putem obaveštavajućeg (mislećeg, maštajućeg, prisećajućeg...) organa zvanog *buddhi* (*citta* je često sinonim za *buddhi*) - nikakav napor niti voljna aktivnost ne vrši se više. I to iz sledećeg razloga:

Stanje neznanja uzrok je svih obmana, svih nerealnosti, svih pojava; ali njihova spoznaja nije stanje znanja. Neznanje je uzrok, ali znanje nije sredstvo za uklanjanje uzroka - znanje je samo osećaj obrazovanosti. Možete znati sve više, više i više, ali ostajete isti. Znanje postaje jedna zavisnost. Nastavljate da ga dodajete, ali biće kome ga dodajete ostaje isto. Znaete više, ali niste bolji.

Osnovni uzrok neznanja može biti rastvoren samo kada ste bolji, kada je vaše biće jače, kada je vaše biće moćno, kada se vaše biće probudilo. Osnovni uzrok sve patnje je neznanje, međutim znanje nije lek - buđenje je jedini lek.

Ako ne razumete ovu suptilnu razliku, prvo, vi ste izgubljeni u neznanju, i onda ćete biti izgubljeni - još više izgubljeni u znanju. U *upanišadama* postoji jedna najtemeljnija tvrdnja ikada izgovorena, tvrdnja da su u neznanju ljudi izgubljeni, ali u znanju su izgubljeni na dublji način. Neznanje zavodi, znanje zavodi više.¹²⁷

Neznanje nije odsustvo znanja. Da je ono odsustvo znanja, onda bi stvari bile vrlo, vrlo lake - i jeftine.

Možete pozajmiti znanje; ne možete pozajmiti bivanje. Možete čak i ukrasti znanje; ne možete ukrasti postojanje. Morate da rastete u tome. Zapamtite ovo je kriterijum: dok ne izrastete u nečemu to nikada nije vaše. Kada izrastete u nešto, samo onda to pripada vama. Možete posedovati nešto, ali ne budite zavedeni posedovanjem. Posed ostaje odvojen - može vam se oduzeti. Samo vaše bivstvo vam se ne može oduzeti. Dakle dok se spoznaja ne dogodi u vašem biću, neznanje ne može biti rastvoreno.

Neznanje nije odsustvo znanja; neznanje je odsustvo svesti. Neznanje je vrsta pospanosti, neka vrsta dremeža, vrsta hipnoze; kao da hodate u snu, radeći stvari u bezdanu, ponoru. Niste svesni šta radite. Niste svetli, celo vaše biće je tamno. Možete znati o svetlu, ali to znanje o svetlu nikada neće postati svetlost. Nasuprot tome, to će postati prepreka prema svetlu, jer kada znate previše o svetlu, zaboravljate da svetlo treba da se dogodi vama. Vi ste obmanuti svojim vlastitim znanjem.

To je kao da živite u tamnoj ćeliji. Čuli ste o svetlu a niste ga videli. A kako možete slušati o svetlu? Ono se može samo videti. Uši nisu medijum za spoznaju svetlosti; oči jesu. A vi ste čuli o svetlu. Slušajući stalno o svetlu, počeli ste osećati da znate svetlost. Znaete o njemu; ali znati o njemu nije znanje njega. Vi ste čuli. Kako možete čuti svetlost. To bi bilo kao da neko kaže da je video muziku. To će biti apsurdno.

Slušajući o svetlu um postaje sve više i više pohlepan. Vi konsultujete spise. Idete i tražite mudrog, starog čoveka. Možete čak naići na nekoga ko je video, ali onog trenutka kada on nešto kaže o tome, za vas to postaje ono što se čulo. U Indiji najstariji spisi su poznati kao *shruti*, ono što se čulo. To je lepo. To je zaista lepo. Kako istina može da se čuje? Svi stari spisi se zovu *shruti* i *smriti*. *Shruti* znači "ono što se čulo", a *smriti* "zapamćeno." Čuli ste i zapamtili. Memorisali ste, ali kako možete znati istinu pomoću slušanja? Morate je osećati. U stvari, morate je živeti.

Čovek koji živi u pećini, u tami, može sakupiti mnogo podataka o svetlosti. On može postati veliki *pandit*.¹²⁸ Možete ga konsultovati i pozivati se na njega. On će reći sve što je ikada rečeno o svetlu, ali će živeti jednako u tami. I on vam ne može pomoći prema svetlu; on

- 6. Na nivou osnovnih energetskih komponenata (*guna*, doslovno - »strukova«) impulsivnost (*rajas*) i njena suprotnost - *tamas* obustavljaju svoju uobičajenu borbu dostigavši uravnoteženje u stanju izvesne inteligibilne »takovosti« (*sattva*). Da je u slučaju ove *gune* reč o onome što zaista jeste, o čistom biću, sugeriše i njeno ime (*sattva* je derivat iz korena AS - »*biti*«). Da bi se uopšte bilo, tačnije, da bi se znalo za bivanje, potrebna je svest o tome (=svetlost bića), te se, prema tome, biće »javlja« samo tamo gde se zbiva ova nepomućenost obaveštavanja, a to je *guna sattva*. Kada je došlo do ovog razbistravanja, kada su pomućenosti i vrtlozi svesnosti nestali, nastupa nešto novo:

- 7. Izvan svih energetskih vrtloga izranja, ukazuje se sebi samoj, jedna potpuno autonomna i samo-sebe reflektirajuća svesnost (*puruša*). Jer, obustavljanje partikularnih modifikacija ne znači uništavanje totaliteta sebe-svesne i ničim ne-uslovljene supstancije. Naprotiv, neokrnjen, ovaj se totalitet tek tada ukazuje, nasuprot uslovljavanoj, obradivoj i pokretanju podložnoj materiji (*prakrti*). (Komentar Z.Z.)

¹²⁷ *Bṛhadaranyaka upanišada* IV, 4, 10: U slepu tamu uranja ko neznanje slavi; u još veću tamu kreće ko u znanju uživa.

¹²⁸ *Pandit*, učenjak, znalac svetih spisa i verskih obreda kaste bramana u Indiji.

sam je slep. Isus je stalno govorio: "Slep vodi slepog." Kabir kaže: "Ako patite, postanite pažljivi, mora da vas vodi slep čovek. Ako slepi ljudi vode slepe, oni padaju u jarak," kaže Kabir. Svi ste vi u jaruzi patnje; možda ste slušali previše o istini; možda ste slušali previše o Bogu. S hiljada propovedaonica se neprekidno propoveda Bog - crkve, hramovi, učenjaci - neprekidno govore "o".

Bog nije govor. To je iskustvo.

Neznanje ne može biti poništeno pomoću znanja. Znanje možete nastaviti da sakupljate u snu; ali to je deo sna, a san je deo vašeg spavanja. Neko mora da vas prodrma. Neko mora da vas šokira. Neko mora da vas iznese iz vašeg spavanja; inače možete produžiti dalje i dalje. Spavanje je alkoholizam. Neznanje je alkoholizam; to je droga. Morate biti izvučeni iz toga.

Reći ću vam jednu anegdotu, koju sam uvek voleo. To je o Siddha Naropi, učeniku Tilope. Ovo se dogodilo pre nego što je Naropa našao svog majstora, Tilopu. Dogodilo se pre nego što je postao prosvetljen. A to je obavezno za svakog tragaoca; to mora da se dogodi svakome. Dakle, bilo da se dogodilo Naropi ili ne to nije pitanje - to je nužnost na putovanju. Dok se to ne dogodi prosvetljenje nije moguće. Dakle ja ne znam istorijski da li se to dogodilo ili ne. Psihološki ja sam siguran, apsolutno sam siguran, to se dogodilo, jer niko ne može da se kreće dalje i izvan bez toga.

Naropa je bio veliki naučnik, veliki *pandit*. Postoje priče da je on bio prorektor velikog univerziteta - sa deset hiljada vlastitih sledbenika. Svuda oko njega su bile rasejane hiljade spisa - drevnih, vrlo drvnih, retkih. Odjednom se uspavao, mora da je bio umoran, i imao je viziju. Ja to nazivam vizijom, ne sanjanjem, jer to nije običan san. To je toliko značajno, da ne bi bilo pravedno da se naziva sanjanjem; to je bila vizija, vidovita pronicljivost.

On je video vrlo, vrlo staru, ružnu, užasnu ženu - vešticu. Njena ružnoća je bila tako velika, da je započeo da drhti u svom snu. Bilo je tako gadno da je želeo da pobegne - ali gde da pobegne, gde da ide? Bio je uhvaćen, kao hipnotisan od stare veštrice. Njeno telo je bilo gadno, ali oči su joj bile poput magneta.

Pitala je: "Naropa, šta radiš?"

A on je odgovorio: "Ja studiram."

"Šta studiraš," pitala je stara žena?

On je rekao: "Filozofiju, religiju, epistemologiju, jezik, gramatiku, logiku."

Stara žena je onda opet pitala: "Da li ih razumeš?"

Naropa je rekao: "Oh... da, ja ih razumem."

Žena je opet pitala: "Da li razumeš reč, ili smisao?"

Ovo je pitano po prvi put. Hiljade pitanja je postavljeno Naropi tokom njegovog života. On je bio veliki učitelj - hiljade studenata je pitalo, istraživalo - ali niko nije pitao ovo: da li razumete reč, ili smisao. Ženine oči su bile pronicljive, pa nije bilo moguće lagati - ona bi to otkrila. Pred njenim očima Naropa se osetio potpuno nag, providan. Ove oči su prodirale do samog dna njegovog bića; nije bilo moguće lagati. Svakom drugom bi rekao: "Naravno, razumem smisao," ali ovoj ženi, ovoj ženi strašnog izgleda, nije mogao kazati laž; morao je da kaže istinu.

Rekao je: "Da, ja razumem reči."

Žena je bila vrlo srećna. Počela je da pleše i da se smeje.

Misleći da je žena postala srećna... a zbog sreće njena ružnoća se preobrazila; više nije bila ružna; suptilna lepota je počela da zrači iz njenog bića. Misleći: "Učinio sam je tako srećnom. Zašto je ne bih učinio još malo srećnijom?" Reкао je: "I da, ja razumem takođe i smisao."

Žena je prestala da se smeje. Prestala je da pleše. Počela da je da plače i jadikuje, i sva njena ružnoća se vratila - hiljadustruko uvećana.

Naropa je pitao: "Zašto? Zašto jadikuješ i plačeš? A zašto si se ranije smejala i plesala?"

Žena je rekla: "Plesala sam, smejala se i bila srećna jer veliki naučnik kao ti ne laže. Ali sada plačem i jadikujem jer si me slagao. Ja znam - i ti znaš - da ne razumeš smisao."

Vizija je iščezla i Naropa je bio preobražen. Pobegao je sa univerziteta. Nikada ponovo nije dotakao spise u svom životu. Postao je potpuna neznanica: shvatio je da se razumevanjem samo reči vi obmanjujete, i da ste samo shvatanjem reči vi postali ružna stara veštica.

Znanje je ružno. Ako priđete blizu naučnika naći ćete kako oni smrde - od mrtvog znanja.

Čovek mudrosti, čovek razumevanja, ima svežinu oko sebe, mirisan život - totalno različit od *pandita*, od čoveka znanja. Čovek koji razume smisao postaje lep; čovek koji samo ima razumevanje reči postaje ružan. A žena nije bila niko spolja; ona je samo projekcija unutrašnjeg dela. To je bilo Naropino vlastito biće, kroz znanje je postalo ružno. Samo ovoliko razumevanja: "Ja ne razumem smisao," i ružnoća će biti preobražena odmah u lepu pojavu.

Naropa je onda krenuo u potragu, jer sada spisi neće pomoći. Sada je potreban živi majstor. Onda je posle dugih putovanja naišao na Tilopu. Tilopa je takođe bio u potrazi za ovim čovekom, jer kada imate nešto, vi želite da podelite; saosećanje se javlja.

Budistički termin za saosećanje jeste *karuna*. Engleska reč ne prenosi tačno isti smisao - ona ne može preneti. Reč *karuna* je vrlo, vrlo značajna. Ona dolazi od iste *sanskritske* reči kao *kriya*. *Kriya* označava akciju, delovanje. *Kriya* i *karuna* - *kriya* označava akciju, *karuna* označava saosećanje - obe dolaze iz istok *kra*. Budistički izraz *karuna* označava "saosećanje u akciji." A to je razlika između simpatije i saosećanja; kada imate simpatiju nije potrebno da delujete - jednostavno pokazujete svoju simpatiju i stvar je završena. Saosećanje je aktivno - vi nešto činite. Kada ste zaista u saosećanju, moraćete da učinite nešto. Kako možete biti samo u simpatiji? Simpatija će izgledati tako bleđa, tako hladna. Saosećanje je toplo. Saosećanje znači da to mora biti aktivno.

Kada čovek zna, saosećanje se budi. Tilopa je stekao znanje, spoznao. Našao se licem u lice sa najvišim, krajnjim, i sada se saosećanje probudilo. I on je počeo da traga i traži nekoga ko će biti spreman da primi... jer ne možete baciti ovo saznanje najvišeg ispred onih koji neće razumeti. Prijemljivo srce, ženstveno srce je potrebno. Učenik mora biti ženstven, jer majstor je da izlije, a učenik samo da to dozvoli.

Oni su se sreli i Tilopa je rekao: "Naropa, sada ću reći sve na šta sam čekao. Reći ću sve zbog tebe, Naropa. Ti si došao; sada mene možeš rasteretiti."

Ova Naropina vizija je vrlo značajna. Ova vizija je nužnost. Sve dok ne osećate da je znanje beskorisno, nikada nećete biti u potrazi za mudročću. Vi ćete nositi lažni novčić, misleći da je pravo blago. Morate postati svesni da je znanje lažni novčić - to nije saznavanje, to nije razumevanje. U najboljem slučaju ono je intelektualno - reč mora da se razume, ali je izgubljen smisao. Jednom kada ovo razumete, odbacićete svoje znanje i pobeći ćete u potrazi za nekim ko zna, jer samo sa nekim ko zna prenošenje se dešava - od srca srcu, od bića biću. Inače, ako je učenik već čovek od znanja, prenošenje je nemoguće, jer znanje će postati zid.

Ja uvek mogu videti oko vas zid. Kad god dođete kod mene, ja vidim mogu li vam pristupiti ili ne, da li ste pristupačni ili ne. Ako vidim vrlo debeo zid znanja, izgleda potpuno nemoguće da vam se pristupi, moraću da čekam. Ako mogu naći makar malu naprslinu ja ulazim odatle. Ali uplašeni ljudi, puni straha - čak i ne ostavljaju pukotinu; oni grade čvrst zid. Oni oko sebe prave tvrđavu od znanja, saznanja, koncepata - apstraktnih reči. Besplodno, nekorisno! Upravo baš buka! U stvari, dosada, ali vi verujete u njih.

Dakle, ovo je prva stvar koju treba shvatiti: znanje nije znanje. Samo ono znanje koje nije znanje nego mudrost, razumevanje, spoznaja, može preseći korenje neznanja.

Zapamtite reč "svesnost." Upravo baš kao što ujutru vi ubrzo postajete pažljivi, budni i izlazite iz spavanja i pospanost opada, iščezava; isto se opet događa: izlazite iz svog dremeža, uskoro se vaše oči otvaraju, započinjete da vidite, vaše srce postaje dostupno, vaše biće se otvara; i odmah više niste ista osoba koja ste bili dok ste spavali. Jeste li zapazili, u spavanju postajete totalno različita osoba, u snu činite stvari koje ne možete ni zamisliti da činite dok ste budni - u snu verujete u stvari u koje ne možete verovati dok ste budni? U snu se veruje u svaku vrstu apsurdnosti. Dok ste budni smežete se svojoj vlastitoj čudljivosti, svojim vlastitim snovima.

Isto se dešava kada se konačno probudite. Onda čitav svet koji ste živeli do tog trenutka postaje deo sna, velikog sna. Zbog toga *hindusi* govore da je svet *maya*, materijal od kojeg je načinjen san; on nije realan. Probudite se! I naći ćete da su svi ovi fantomi koji vas okružuju iščezli. Postaju moguća potpuno različita viđenja egzistencije - to je sloboda. Sloboda je oslobođenost od iluzija. Sloboda je oslobađanje od spavanja. Sloboda je oslobađanje od svega onoga što nije, a izgleda kao da jeste.

Doći do stvarnog je povratak kući; lutanje u nestvarnosti je biti u svetu.

Sada pokušajte da razumete Patanjđalijeve *sutre*.

Razdvajanje videoca i viđenog koje se donosi raspršivanjem neznanja sredstvo je koje daje oslobođenje.

Odakle da se počne?... jer Patanjđali je uvek zainteresovan za početak. Ako početak nije jasan možemo nastaviti da govorimo šta je prosvetljenje, ali to će ostati razgovor. Početak mora biti apsolutno jasan - svaki korak jasno odsečen, tako da se možete kretati odakle jeste. Ako slušate Lao Ce-a, Lao Ce govori s vrha, najvišeg mogućeg vrha za ljudsku svest; ako pitate Tilopu, on odgovara odakle on jeste. Ako pitate Patanjđalija, on govori odakle vi jeste. On ne kaže ništa o sebi; on jednostavno govori odakle vi jeste, od početka. On je praktičniji; Lao Ce je istinitiji. Patanjđali je praktičniji.

Jednog dana je neko pitao zašto ja ne nastavljam da govorim o Lao Ce-u. Zbog vas. Da sam ja sam, to bi bilo dobro, savršeno; ali vi ste takođe ovde, a ja vas ne mogu zaboraviti. Kada govorim o Lao Ce-u moram ostaviti vas daleko u pozadini. Onda sam odmah započeo da govorim o Patanjđaliju, ili nekome ko govori o vama i vašim prvim koracima. To je velika razlika.

U Lao Ce-u možete uživati, ali ne možete vežbati, jer on ne govori ništa o praksi. On je postigao i govori o svom postignuću s tog gledišta. Sviri su totalno različite. Možete biti hipnotisani tim viđenjem, to viđenje može veoma da vas privlači, ali to će ostati poezija. To će ostati izmišljotina, neće postati empirijsko; neće biti praktično. Nećete moći da nađete put odakle biste išli kroz Lao Ce-a. Sve je kod njega savršeno istinito, ali odakle da krenete? Onog trenutka kada postanete svesni sebe, Lao Ce je negde daleko, tako udaljen...

Patanjđali je baš pored vas. Može da vas vodi za ruku. On govori o započinjanju.

"Razdvajanje videoca i viđenog..." Dakle prvi korak je setiti se, obazrivo i promišljeno, da ste odvojeni od viđenog: šta god da vidite, vi ste odvojeni videlac. Drvo je tu, tako zeleno i lepo, rascvetano - ali drvo je jedan objekat; vi ste subjekat. Odvojite ih. Znajte dobro da je drvo tu a vi ste ovde; drvo je van, a vi ste unutra; drvo se vidi, a vi ste videlac. Teško je setiti se, jer drvo je tako lepo i cvet tako privlačan, oni vas hipnotišu. Želeli biste da budete izgubljeni. Želeli biste da zaboravite sebe.

U stvari vi ste uvek u potrazi za zaboravljanjem sebe; težite da pobegnute od sebe. Tako ste hranjeni sobom... Niko ne želi da ostane sa sobom. Hiljadu i jednu stazu vi stvarate da biste pobjegli od sebe. Kada kažete: "Drvo je lepo" vi ste pobjegli; zaboravili ste sebe. Kada vidite lepu ženu kako prolazi blizu, vi zaboravite sebe. Videlac je izgubljen u viđenom.

Ne gubite videoca u viđenom. Mnogo puta on će biti izgubljen - protivite se tome, povratite se natrag. Vraćajte se stalno. Ubrzo ćete postati čvrsti. Ubrzo ćete imati snagu. Šta god da prođe pored, bilo šta - čak ako i Bog prođe blizu - Patanjđali kaže: *"Setite se da ste vi videlac, a on je viđeno."* Ne zaboravite ovo razlikovanje, jer samo sa ovim razlikovanjem vaše će viđenje postati čisto, vaša svest će se usredsrediti, budnost će postati učvršćena, vaše biće će postati ukorenjeno i usredišteno.

Idite uvek iznova i iznova, stalno se vraćajte do sebe, do samo-prisećanja. Zapamtite, samo-prisećanje nije ego-sećanje. To nije sećanje da "ja jesam", ne. Treba zapamtiti da je unutra videlac a spolja viđeno. Nije u pitanju "ja"; nego je pitanje svesti i objekta svesnosti. "Razdvajanje videoca i viđenog, koje nastaje raspršivanjem neznanja, je lekovito sredstvo koje donosi oslobođenje." Što više postajete svesni svega što vas okružuje, ubrzo ćete videti da vas ne okružuje samo svet, i vaše vlastito telo vas okružuje. To je takođe jedan objekat.

Mogu videti svoju ruku, mogu osetiti svoju ruku, stoga moram biti odvojen. Da sam telo, onda ne bi bilo načina da se oseća telo - ko će ga osećati? Za spoznaju neophodna je odvojenost. **Svaka spoznaja, svako saznanje - razdvaja. Svo neznanje je zaboravnost razdvojenosti.** Kada postanete svesni da je telo takođe (nešto) 'drugo', vaša svesnost se smiruje kod kuće.

Onda postajete svesni da vaše emocije, vaše misli - one su takođe 'drugo', nešto različito od vas, jer možete da ih vidite. Viđaćete ih stalno, ali ne zaboravite da ste razdvojeni. Vidite da misao prolazi na ekranu uma. To je baš kao oblak koji prolazi na nebu; vidite beli oblak prolazi, ili crni oblak prolazi, krećući se prema severu. Kada misao prolazi, samo gledajte kuda ona odlazi, odakle ona dolazi. Posmatrajte je. Ne budite upleteni, ne uključujte se u to; ne postajte jedno s njom. To postajanje upletenim, postajanje jedno s tim, naziva se identifikacija, *tadatmya*; a to je neznanje. Identifikovani, vi ste u neznanju. Neidentifikovani - odvojeni, svedočeci, posmatrajući - vi se krećete prema svesnosti.

Ovo je metoda koju *upanišade* nazivaju "*neti, neti*", metoda eliminacije: vi vidite svet - onda ja nisam svet; vidite telo - onda ja nisam telo; vidite misao - onda ja nisam misao; vidite emociju - onda ja nisam emocija. Nastavljate s tim, nastavljate... i dolazi trenutak kada samo videlac ostaje; sve viđeno iščezava, a sa viđenim i ceo svet.

U čistoj samosvesti¹²⁹ postoji ogromna lepota, neizmerna jednostavnost, ogromna nevinost, strogost, uzdržljivost. Sedeći u toj svesnosti, usredsređeni u toj svesti ne postoji zabrinutost, uopšte nema brige - nema uznemirenosti, nema muke, nema patnje, nema mržnje, nema ljubavi, nema ljutnje. Sve je nestalo; samo vi jeste. Čak i osećaj da 'ja jesam' nije tu, jer ako osećate 'ja jesam', ako možete postati svesni osećaja - on je odvojen od vas. Vi jeste. Jednostavno vi jeste. Tako jednostavno da ne postoji svest da 'ja jesam', smo jedno bivanje bez postojanja 'ja jesam'. To je definicija bivanja, bitka. Nije pitanje filozofije kako da se definiše to; pitanje je iskustva, kako da se to iskusi.

Sve je eliminisano, svi snovi su rastvoreni, čitav svet je nestao - vi sedite u sebi, ne čineći stvari, čak i bez talasa misli, čak i bez prolaska lahora emocija u vama - sve je smireno i tako tiho; vreme je zaustavljeno, prostor je nestao. Ovo transcendentalan trenutak. U ovom trenutku, po prvi put, vi više niste neznanica. Tako rastete u bitku, bivanju, biću. Na taj način postajete znalac, ne obrazovana osoba. Niste sakupili nikakve informacije; nasuprot tome, odvojili ste se do svega što je oko vas. Totalno nagi, goli, kao *sunya*, praznina, vi jeste.

Patanđali kaže da je ovo oslobođenje od neznanja. Dakle, prvi korak je da se nastavi sa razdvajanjem. Šta god da vidite, uvek zapamtite da je videlac odvojen, da "ja jesam odvojen," i odmah će vas okružiti neka vrsta tišine. Onog trenutka kada se setite: "ja sam videlac a ne viđeno," odmah više niste deo ovog sveta - odmah ste transcendirali.

Možete zaboraviti opet. U početku je vrlo teško nastaviti da se sećate, ali ako se za dvadeset četiri sata možete setiti na jedan jedini trenutak, to će biti dovoljno hrane. Ubrzo će postati moguće više trenutaka. Dolazi dan kada se sećate tako stalno da nije potreban ni sam napor da se setite; to postaje baš prirodno, kao disanje - vi dišete, vi se sećate. Nije dobro reći 'sećate se' onda, jer ne postoji napor. To se jednostavno dešava; to je postalo *sahada*, spontano stanje budnosti.

Nepokolebljiva praksa razlikovanja...

Onda drugi korak. Prvi korak je razdvajanje, prestanak identifikacije između viđenog i videoća. Drugi korak:

Nepokolebljiva praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja.

Ovo je bio prvi korak, sada sledi drugi korak. Oni oboje idu zajedno. Nije dobro reći da je drugačiji drugi korak - oni se kreću istovremeno. Ali je bolje započeti prvo sa

¹²⁹ U transcendentalnoj svesti Sopstva, a ne u samosvesti ega.

razlikovanjem između viđenog i videoca; onda će drugi biti moguć, jer drugi je mnogo suptilniji: razlikovanje između realnog i nerealnog.

Na primer, u običnom životu vi imate potpuni nered. Ne znate šta je realno, a šta je nerealno. U takvom ste neredu da svaka fantazija može za vas postati realna, a kada ona postane realna, taj nered kada uzmete da je realan, započinje da deluje na vas; a kada započne da deluje na vas, on izgleda više realan, jer utiče na vas. Tako to postaje izopačen krug.

Noću sanjate da neko sedi na vašim grudima s nožem, hoće da vas ubije - noćna mora. Vi vrištite. Usled tog vrištanja, spavanje se prekida. Otvarate svoje oči; nema nikoga da sedi na vašim grudima. Možda ste u spavanju povukli svoj jastuk na grudi, ili samo svoje vlastite ruke, a pritisak vam je ostavio impresiju; pritisak stvoren u sanjanju. Sada znate da je to bio samo san, ali još uvek vaše srce nastavlja brzo da lupa. Vi znate da je to bio san. Sada ste potpuno svesni. Upalili ste svetlo - nije bilo nikoga, ništa - ali vaše telo nastavlja još malo da pulsira, trebaće mu vreme da se ponovo smiri.

Kako jedan nerealan san, stvara realnu pojavu u telu? Postoje samo dve mogućnosti. Jedna je, da telo takođe nije vrlo realno. To je *hindu* tačka gledišta o životu; jer ako san može delovati na njega to mora da bude kao san; to ne može biti realno. Druga mogućnost je: zato što uzimate san kao realan, on zbog toga utiče na vas. Postaje realan. To je samo vaš vlastiti um: ako uzmete nešto kao realno to postaje realno. Ako razumete - to je nerealno. To odmah prestaje bilo kako da utiče na vas.

Samo posmatrajte: vi osećate glad. To je realno, vašem telu treba hrana, ili upravo zato što jedete svakog dana u isto vreme, ne kaže li stoga sat da je sada vreme? "Osećaj glad!" kaže sat, i vi odmah sledite naredbu: započinjete da osećate glad. Je li to prava glad? To nije prava glad u kojoj što više ostanete gladni, više će ona rasti. Ako jedete svakog dana u jedan sat, i osećate glad u jedan sat, čekajte: upravo posle deset minuta nećete osećati glad; posle jednog sata potpuno ćete je zaboraviti. Šta se dogodilo? Da je glad bila realna, posle jednog sata bila bi veća - ali ona je nestala. To je bila tvorevina uma - ne stvarna telesna potreba, samo jedna imaginarna potreba, nerealna potreba.

Posmatrajte šta je realno a šta je nerealno, i postaćete svesni mnogih stvari. Onda možete da ih sredite i život će postati sve jednostavniji. To je ono šta označava *sannyas*: naći šta je nerealno. Ako je nešto nerealno, ako ste našli da je to tako, to jednostavno nema moć nad vama. Onog trenutka kada razumete "ovo je nerealno," moć se gubi i stvar je mrtva, više ne utiče na vas. Život postaje sve više jednostavan, više prirodan. A onda, ubrzo vi postajete svesni da su devedeset devet procenata stvari nerealne. Devedeset devet procenata, ja kažem. Ostavljam jedan procenat za završni korak, jer u završnom koraku to takođe postaje nerealno - jedina realnost koja je vama preostala. Ubrzo se oseća da je sve nerealno i odbacuje se. Na kraju, samo svest je realna.

Na primer, noću spavate i vidite san. San je tada realan. Uzimate ga kao stvarnog. Vi živite kroz njega - osećate, ljuti ste, volite - sve vrste emocija, misli, svi oblici života prolaze kroz vas. Onda ujutru to postaje nerealno. Sada idete u kancelariju, u prodavnicu, u svet, idete na tržnicu - sada je ovaj svet realan. Do večeri se vratite natrag. Odeti da spavate - tržnica, prodavnica, pijac - sve opet postaje nerealno. U dubokom spavanju se ne sećate tržnice, porodice, kuće, briga - svi su nestali.

Samo jedna stvar ostaje uvek realna: videlac. U noći, dok san prolazi, san može da bude san, ali videlac nije san - jer čak i da bi nerealan san postojao, realan videlac je potreban. Oboje ne mogu biti snovi.

Vi ste mlad čovek, onda postajete stari, ali videlac ostaje isti. Vi ste bolesni, postajete zdravi; ali videlac ostaje isti. Svest u vama uvek je ista, konstantan faktor - jedina realnost, jer hindusi definišu realnost kao ono što boravi stalno i zauvek. Ovo je definicija: "Ono što je večno jeste realno, a ono što je prolazno nije realno," jer jedan trenutak je tu, sledećeg trenutka odlazi. Zašto to nazivate realnim? To je bio san. Sve što je bilo značajno u jednom trenutku, a onda postalo beznačajno jeste san. Ceo život, kažu hindusi, jeste san jer kada umrete ceo život postaje beznačajan, kao da nikada nije postojao.

Ubrzo, razlikujući realno od nerealnog, sortirajući to, sve više će se iz toga podizati autentična svesnost. Zapamtite, ovo sortiranje, razlikovanje između realnog i nerealnog,

metod je koji stvara više svesnosti. Stvarna poenta nije da se zna šta je realno a šta je nerealno. Prava poenta je: pokušavajući da razlikujete šta je realno a šta je nerealno, vi postajete više svesni. To je metodologija. Stoga ne budite uhvaćeni u tome; jer ljudi mogu biti uhvaćeni u njihovoj metodologiji. Uvek pamтите da je to metodologija. To je samo sredstvo, sprava ili instrument. Što više postajete prodorniji i svesniji šta je realno a šta nerealno - šta se događa između to dvoje? Vaša snaga postaje sve više i više jaka, živa. Vaše oči postaju više prodorne, prodiru do dalekosežnog fenomena života. To je prava svrha ove prakse.

Za *yogu* sve je instrument. Svrha *yoge* je da vas čini savršeno svesnim, tako da ne ostane ni delić tame u vašem srcu, ni jedan ugao da ne ostane taman - čitava kuća da bude osvetljena. "Postojana praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja." Stoga poenta je: raspršivanje neznanja.

U Indiji ima nekoliko vrlo, vrlo otrovnih zmija, kobri i drugih. Kada kobra ujede čoveka, jedini je problem u sledećem: ako čoveka možete održati budnim za trideset šest sati, samo telo izbací otrov. Crv cirkuliše i sama se pročišćava; izbacuje otrov iz sistema. Ali jedina stvar je da se za trideset šest sati čovek ne uspava. Jednom kada se uspava, onda je to nemoguće. Dakle kada zmija ujede čoveka u šumama Indije ili među primitivnim plemenima gde nema drugih lekova, celo selo se okupi zajedno. Jednom sam bio u selu kada se to dogodilo, posmatrao sam celu pojavu - za trideset šest sati. To je bilo lepo, jer to je ceo proces postajanja svesnim.

Problem je što otrov učini čoveka pospanim. On oseća ogromnu pobudu da se uspava. To nije obično spavanje - ogromna navala pospanosti. Ne sme mu se dozvoliti da sedne, ljudi moraju da ga spreče, da ga zadrže. Sedeći ili stojeći on mora da bude uznemiravan, i neprekidno takva situacija mora da se stvara, bubnjevi i muziciranje, pevanje i plesanje svuda okolo, urlikanje, vrištanje i vikanje - tako da ne može da se uspava. Onog trenutka kada mu se oči zatvore, on mora biti šokiran da ih otvori, stalno tako. Treba ga čak i tući, udarati. Dolazi trenutak posle dvanaest sati, gotovo je nemoguće da bude budan; vi nastavljate da vičete, a on ne sluša; njegovo telo postaje mlitavo, ne može se držati - stojeći ili sedeći. Onda ga treba jako tući; samo ga to drži budnim. Ako proteknu trideset šest sati telo odbacuje otrov i čovek ostaje živ. Ako se uspava, makar za nekoliko minuta, on je izgubljen.

Sav napor *yoge* je sličan ovome. Mnoge metode se koriste da čovek ostane budan; a zbog toga mnoge stvari su krenule loše. Na primer, post. Post je metoda da se ostane budnim - nema ništa da čini s telom - jer kad god postite, ne možete se lako uspavati. Da bi ste se uspavali, telu treba hrana. Kada se prejedete, odmah se uspavate. Ako ste se prejeli odmah osećate da se sada ne možete kretati, ne možete činiti ništa. Svest gubi sebe. Čitava energija tela ide u stomak, napušta glavu gde ostaje svesna, jer hrana mora da bude svarena, i to je prva stvar koju treba uraditi - odmah, prva potreba. Čitavo telo se usredsređuje oko stomaka, i počinjete da osećate pospanost.

U postu, ako ste ikada postili, osetićete da se noću ne možete uspavati. Stalno se okrećete, nešto nedostaje. Energija tela je sasvim slobodna - nema potrebe da se ništa vari. Slobodna energija se kreće svuda po telu. Više nije usredsređena na stomak. U stvari, ona je dostupna, stoga vaš um nastavlja da funkcioniše; vi ostajete budni. Spavanje je teško. Post je način da se stvori svesnost. Ako postite za duže vreme, dostići ćete određeni dualitet svesti, koji je teško postići dok nastavljate da jedete. To može da se postigne, ali će uzeti više vremena. Post je najkraći za postizanje toga.

Međutim, negde je nešto krenulo loše. To se uvek događa sa pospanim ljudima. Date im nešto, oni postaju zavisni od toga. Zaborave cilj - metod postaje cilj; sredstvo postaje cilj. Sada ima hiljade *đainskih* monaha koji su neprekidno na postu - i ništa se ne događa. Lutao sam svuda po zemlji susrećući mnoge tipove ljudi. Pitao sam hiljade *đainskih* monaha: "Zašto postite?" Oni su rekli: "Zato što to pročišćava telo." Apsolutna besmislica.

To može da pročisti telo, ali to uopšte nije poenta. Može ponekad da bude dobro za zdravlje, ali ne uvek. Ako se previše nakupi masnoća u telu, to će biti korisno da se ono pročisti; post smanjuje debljinu. Ako ste jeli previše tako mnogo godina, pa ste akumulirali mnogo toksina u telu, to pomaže pročišćavanju. Inače to je sekundarno; to nema ništa sa religijom. To je naturopatija, nije religija.

Ali zašto bi *đainski* monah pročišćavao telo? On nije bolestan. On nije otrovan. On je potpuno zaboravio cilj. Cilj je bio svesnost. Sada on nastavlja da sprovodi sredstva, ne znajući za cilj. On jednostavno pati. Dakle post više nije post; to je samo gladovanje. A to se dogodilo mnogo puta - gotovo uvek se to događa - jer stvari su date pospanim ljudima. Oni ne mogu razumeti cilj; cilj je postao dalek. Oni prijanjaju uz sredstva.

Mora da ste videli slike, ili ako ih niste videli, možete otići u Benares i videti ljude koji leže na krevetu od trnja. To je bila najstarija metoda za stvaranje svesnosti, vrlo stara, najdrevnija. "Da se stvori svesnost" - ona nema ništa sa podvigom, ni junaštvom. Nema ništa sa ostavljanjem utiska na druge. Ti ljudi ne treba da budu na ulicama Benaresa; treba da se sakriju u šumi, duboko, gde nikoga nema, jer to nije neka egzibicija. Ali sada je to postala egzibicija.

Videćete ljude kako leže na krevetu od trnja, ali nećete videti čak ni iskru svesnosti u njihovim očima; nasuprot tome, videćete da su vrlo tupi, neosetljivi, neinteligentni, idioti. To je čudo, jer ovaj metod je trebao da stvori svesnost. Šta se dogodilo? Oni su potpuno zaboravili za šta je to; to je postalo cilj za sebe. Oni su "naučili trik." A ako morate naučiti trik, morate postati neosetljivi; samo onda možete leći na krevet od eksera ili trnja. Telo mora da bude tupo, tako da ne oseća mnogo. Treba da bude mrtvo, tako da ga trnje ili ekseri ne mogu povrediti. Treba da sakupite gustu tupost oko svog tela da bi postalo tako neosetljivo.

Cilj treba da bude upravo obrnut: da se postane osetljiviji, da se oseća telo u svojoj njegovoj senzitivnosti. Ako ležite na krevetu od eksera ili trnja, vi ćete osećati svaku poru tela. Čitavo telo u bolu - a bol vam zadaje šok, bol vas budi, čini vas pažljivim i budnim. To nije za praktikovanje. Ako praktikujete to, ubrzo telo nauči trik. Onda telo postane mrtvo; telo počinje da stvara mrtva mesta, tako da, gde god ekser udari telo nastaju mrtva mesta. Telo je moralo da zaštiti sebe. Onda ćete videti da je čovek koji leži na ekserima apsolutno nesvestan - više je nesvestan nego vi. Ako legnete na taj krevet vrištaćete od bola jer ste više budni, više ste osetljivi. On leži dole srećno, čak i spava na njemu. Njegovo telo je više kameno. On je izgubio nešto što je potrebno - svesnost. Stoga samo obrnite to što se njemu događa.

Tako je u svim religijskim praksama: one postaju rituali. Naišao sam na čoveka koji je stajao deset godina. On ne spava, ne sedi; jednostavno stoji - to jedna od najstarijih *hatha yoga* metoda za kreiranje svesnosti, jer telu će trebati spavanje. Telo će reći: "Želim da spavam." Koliko dugo možete stajati? Posle nekoliko sati, ili nekoliko dana, osetićete ogroman podsticaj za spavanjem. Da bi se nadvladala ta pobuda, da bi se prevazišla, a da se ostane budan - za to se koristi metod.

Naišao sam na tog čoveka. On je vrlo slavan, hiljade ljudi dolaze da mu iskažu poštovanje, ali oni ne znaju šta čine i kome to čine. Taj čovek je potpuno postao tup. Stajao je za dugo, noge su njegove postale gotovo mrtvi delovi. Sada ne može da ih savije. One su postale, kao što se to dešava kod bolesti zvane elephantitis (slonovska bolest); noge postaju kao slonovske noge. Cela telesna težina se premestila u noge. On je mršav čovek. Gornji deo tela je postao vrlo mršav, a donji deo tela vrlo debeo i težak. On je izobličen. Njegovo lice je izobličeno, zgrčeno.

Možete videti da je mnogo mučio sebe ali nije postao pažljiv, ni budan; pre je kroz mučenje postao usklađen s tim, aklimatizovan, imun. Sada mu to ne smeta. Kroz to je on izgubio svesnost pre nego što išta dobio.

Stoga zapamtite, ovo su samo metode: za razlikovanje između viđenog i videoca, za razlikovanje između realnog i onog što je nerealno, samo su metode. Cilj je svesnost. *Nepokolebljiva praksa razlikovanja između onoga što je realno i što je nerealno donosi raspršivanje neznanja.*

Najviše stanje prosvetljenja se postiže u sedam koraka.

Patanjđali veruje u postepen rast. On kaže da se cilj postiže kroz sedam koraka. Ja kažem da se postiže u jednom koraku, međutim Patanjđali je podelio jedan isti korak u sedam delova, da vama to učini lakšim, ništa drugo. Možete preskočiti šest stopa, sedam stopa u jednom skoku; a možete isti prostor preći hodom u sedam koraka. Patanjđali ne veruje u

"skok" jer zna da ste kukavice, plašljivci; nećete biti sposobni da načinite skok. Morate biti nagovoreni, zapravo zavedeni, da činite postepene male korake. Možete načiniti male korake, jer sa malim koracima možete biti sigurni da nema opasnosti. Skok je opasan, jer ne znate gde ćete pasti. S malim korakom možete gledati okolo i osećati sigurnost; lagano možete koračati; i uvek znate da možete zakoračiti natrag ako nešto krene loše; to je samo pitanje malog prostora. Inače ne možete skočiti natrag ako nešto krene loše. Skok je ogromna, korenita promena.

Patanjđali uvek gleda u vas kad god kaže nešto. Dakle - odmah - nakon opisivanja kako da se dostigne svesnost, on kaže: Stoga ne brinite, ne plašite se, možete ići polako.

Kakvi su ovih sedam koraka? Broj sedam je vrlo važan. Izgleda da je to vrlo važan broj. Sa tako mnogo staza i toliko puteva taj broj stalno žubori. Ako pitate Gurđijeva, on kaže ima sedam tipova ljudi. Ovih sedam tipova su sedam koraka. Ako pitate ezoteričnu *kabalu* ili stare egipatske misterije, oni kažu ima sedam tela u čoveku, sedam slojeva tela. Ovih sedam slojeva tela postaju sedam koraka. Ako pitate jogine, reći će da postoji sedam energetskih centara ili čakri u telu. One postaju sedam koraka. Na neki način, sedmica izgleda da je vrlo, vrlo važna. Stalno ćete nailaziti na tu sedmicu, ali osnovno značenje je isto.

Dve su mogućnosti - jedna je da načinite skok, kao što *zen* majstor traži od vas da učinite - kao što sam se ja uvek nadao da ćete moći da učinite. U skoku ovih sedam koraka su pokriveni u jednom koraku; ali mnogo hrabrosti je potrebno. Ne samo hrabrosti, nego iracionalne hrabrosti - jer se krećete u nepoznatom. Velika je razlika između vas i doline gde ćete sleteti. Ne možete čak ni zamisliti. Od poznatog do nepoznatog. Tu nema postepenog rasta, samo iznenadnog bljeska. Druga mogućnost je podela prostora na sedam - tako da se možete kretati lagano, tako da vaš oštroumni, pametni um, može biti zadovoljan.

Ljudi dolaze kod mene i ja bih pitao: "Da li biste želeli da pristupite *sannyasi* bez razmišljanja, ili biste želeli da razmislite o tome?" Retko se desilo da neko kaže: "Sit sam mišljenja." Mahesha je rekla to kada je došla. Baš prvog dana kada je došla ja sam je pitao: "Da li bi želela da pristupiš *sannyasi*? Da razmisliš? Hoćeš li prvo da razmisliš o tome, da se osetiš sigurno? Ili si spremna odmah sada?" Ona je rekla: "Sita sam razmišljanja." Retko se dogodi da neko kaže: "Sit sam razmišljanja."

Gotovo u svim slučajevima se dogodi da kažu: "Razmislićemo". Oni propuštaju priliku; ako razmišljate, vi produžavate. Ako to odlučujete onda za dugo to nije skok. Ako vaše razmišljanje prvo traži sigurnost, pokušava da se oseća sigurno, da ima svu sigurnost, pokušava sve da razume, onda ostaje u modifikovanoj formi vašeg bića. Onda vaša prošlost nastavlja da igra ideo u tome. *Sannyas* označava odbacivanje prošlosti; to nije modifikovano stanje vaše prošlosti. To je totalna revolucija; to je radikalno. Dakle oni koji kažu: "Razmislićemo," propuštaju nešto. Oni dođu. Pa razmišljaju o tome nekoliko dana, onda uzmu *sannyasu* - ali više je moguće, više je dostupno. Oni jednostavno propuštaju to. Ako možete načiniti skok, onda načinite skok. Ako želite da se krećete polako, možete se kretati, ali ćete propustiti nešto.

Video sam da se to dešava. Ljudi koji su hrabri za iznenadno prosvetljenje, dosežu vrhunac, koji se nikada ne postiže postepenim rastom. Ovi takođe stižu do vrha, ali stižu jako postepeno; dele ceo prostor u mnoge delove, ali to nikada ne postaje ekstaza. Oni stižu do samog vrha... Ali morate videti Mirin ples, Čaitanjine lude igre i pesme. Jogini? Ne, oni nikada ne plešu, oni nikada ne pevaju, jer oni dostižu prosvetljenje tako postepeno da to nikada nije iskustvo ekstatičnog veselja, nikada. Postižu vrhunac tako postepeno da u delovima dostižu ekstazu. Postižu to u tako mnogo doza - malih doza - homeopatskih doza - da pre nego što se dâ druga doza prva je otišla, oni su je apsorbivali, svarili. Onda se daje druga doza - to se takođe apsorbuje pre nego što dođe treća. Oni ne mogu plesati. Ne možete videti *yogina* da pleše. On je propustio nešto. Stigao je do istog vrha, ali na stazi je nešto propušteno.

Ja sam uvek naklonjen iznenadnom, jer kada ćete već dostići, zašto da ne dostignete plešući? Kada ćete već dostići, zašto da ne dostignete u većoj ekstazi postojanja? *Yogini* izgledaju poslovno - proračunato, matematički - nisu ljudi kao ljubavnici. Ali obe staze su otvorene. Na vama je da izaberete.

To je baš kao kada dobijete na lutriji milion rupija¹³⁰ - a onda vam se daje jedan rupi, pa još jedan; vi ih brzo dobijate, ali nikada vam se ne dozvoljava da imate 100.000 rupija i ne dozvoljava vam se nikada da znate da ćete imati milion rupija. Dobićete milion, ali vekovi će proći - a vi ćete uvek ostati prosjak s jednim rupijem u džepu. Pre nego što ga potrošite, drugi vam se neće dati; kada ga potrošite daće vam se.

Neočekivano prosvetljenje ima lepotu; divlje lepote ima u tome; iznenada vam je dato milion rupija - možete zaplesati! Ali ako vam je srce slabo, bolje je da se krećete sporo.

Čuo sam da se dogodilo. Jedan čovek je uvek kupovao tiket lutrije, i obično se dešavalo da ne dobije ništa. Godine su prolazile, i to je postala ustaljena praksa. Svakog meseca je odlazio da kupi tiket od svoje plate. Ali jednog dana se dogodilo. Bio je u kancelariji, a njegova žena je saznala da je dobio na lutriji milion rupija. Uplašila se, jer je on bio siromašan; dobijao je mesečno sto rupija plate. Milion će biti previše. Toliko previše da ga može ubiti.

Stoga, šta da uradi? Otrčala je kod jednog od njihovih suseda, koji je bio sveštenik u crkvi. Bio je mudar čovek, a ona nije mogla misliti da bi neko bio mudriji, stoga je otišla kod njega i rekla je svešteniku: "Morate učiniti nešto. On će doći iz svoje kancelarije i ako sazna za milion rupija tako iznenada, sigurno je da neće preživeti. Ja ga znam dobro. On je tvrdica i nikada nije video više od sto rupija. Poludeće ili će umreti, nešto će se dogoditi. Dođite i spasite ga."

Mudar čovek je rekao: "Doći ću, Ne plašite se; dolazim."

Planirao je kao što sve računđijije čine. Čovek je došao kući. Sveštenik je sedeo tamo. Rekao je: "Slušajte, dobili ste na lutriji. Dobili ste na lutriji sto hiljada rupija."

Mislio je da će to biti mala doza - podelio je dobitak na deset delova. Ubrzo će mu reći da nije samo sto, nego dvesta hiljada. Onda će videti kada apsorbuje šok, i reći će trista.

Čovek je rekao: "Sto hiljada rupija!? Je li to istina? Ako je istina, daću vam pola za vašu crkvu."

Sveštenik je pao u umro. Pedeset hiljada rupia! Nije mogao da poveruje. To je bilo previše.

Dakle, morate izabrati; izbor je vaš. Ako osećate da je srce jako, dođite kod mene. Ako osećate da je srce slabo i postoji mogućnosti srčanog udara, krećite se sa Patanjđalijem.¹³¹ On je matematičar. On vam daje lagane doze, ali zapamtite, nešto ćete propustiti. Doći ćete do istog stanja stvari, do istoga stanja postojanja - tišine, blaženstva - ali ekstaze neće biti. Sedećete ispod *boddhi* drveta, smireno, ali nećete biti sposobni da plešete kao Mira ili kao Čaitanja. A taj ples ima nešto u sebi. Uvek se postignuće dešava iznenada.

Poglavlje 4

VI STE BUDDHE

4. jul 1975. u Budhha dvorani

Pitanje prvo:

Vi kažete da čovek može načiniti skok za brzo postizanje prosvetljenja. Da li je to moguće? Prosvetljenje označava odlaženje naviše, zar ne? Ali skok može biti načinjen samo

¹³⁰ Moneta u Indiji.

¹³¹ Nije problem samo slabo srce već i sredina u kojoj se čovek nalazi. Na Zapadu neće naići na razumevanje okoline za svoju ekstazu oslobođenja, i sasvim je izvesno da će biti prisilno hospitalizovani u odgovarajuću instituciju za mentalnu represiju i kontrolu (psihijatrijsku kliniku), kao što se to događalo mnogima koji su imali iznenadno buđenje kundalinija. Mira Bai, Čaitanja i drugi mistici koji su na Istoku doživeli ekstazu oslobođenja, bili su poštovani zbog toga jer je okolina razumela šta im se dogodilo. Na Zapadu bi se loše proveli. Međutim danas je situacija takva da nigde u svetu ne bi bili sigurni.

kada želimo da idemo na dole, kao skok sa višespratnog solitera na zemlju. Kako čovek može skočiti sa zemlje na soliter? Čovek samo može ići naviše uzdižući nešto. Molimo objasnite.

Vi ste propustili čitavu stvar, a propustili ste to i u svojoj analogiji. Prosvetljenje nije "odlaženje negde," ni naviše niti naniže. Prosvetljenje je da se bude gde vi jeste - baš sada, baš ovog trenutka. To nije odlaženje; to je bivanje. Vi ne idete nigde u prosvetljenju. Buddha ne ide, ne penje se na Everest. Vi idete unutra, a ta dimenzija unutrašnjosti nije ni naviše niti naniže. Ona ne pripada ni naniže ni naviše; to su spoljašnji pravci. Unutra, vi ste tačno gde jeste. Prosvetljenje nije idenje, nego bivanje - bivanje totalno mirnim. Otuda, skok je moguć.

Vi ste u pravu, ako idete unutra, kako možete skočiti? U stvari, čak i ako to ide naniže, da se skoči sa Everesta biće potpuna glupost. Vi ćete poginuti. Ne, nije to ni naniže ni naviše. Vi jednostavno zatvorite sebe iz svih pravaca. Ubrzo se smeštate unutra.

Grčka reč, grčki koren za englesku reč "mistik" vrlo je lepa. Grčki koren znači "biti smešten u samome sebi." Onda vi postajete mistik - nema idenja, nema kretanja. Baš ovog trenutka vi se uopšte ne krećete ni u jednom pravcu - ni dole-gore; levo-desno, u budućnost-prošlost - nigde se ne krećete, onda je vaša svest smirena u ovde-i-sada, bez kolebanja. U tom trenutku postoji prosvetljenje. Zbog toga je moguć skok. Kako možete skočiti od Pune do Kalkute? Vi možete skočiti unutra, jer već ste to. Nije potrebno vreme, samo razumevanje. Nije potrebno odlaganje, nije potrebno reći "sutra."

Samo razumevanje je potrebno. Vi razumete i to se događa odmah. Dakle, sav napor postoji zato što nema razumevanja.

Nikada ne pokušavajte s nekom analogijom. Poništujete to. Analogija je uvek indikacija; ne treba da je uzmete doslovno. "Skok" ovde ne označava skakanje; "odlaženje naviše" ne označava penjanje naviše; "odlazak naniže" ne označava silazak naniže. To su indikacije; ne budite bukvalni. Upravo uzmete miris i zaboravite cvet; inače nastavili biste da me ne razumete. To se dogodilo tako mnogo puta, milionima puta; sa svim religioznim ljudima se to događalo, jer oni govore u analogijama. Ne postoji drugi način da se govori. Oni govore u poređenjima, parabolama. Onda možete proširiti alegorije do besmislenosti. Ako nastavite da proširujete alegorije, dolazi stanje kada se cela stvar izgubi i sve postaje dosadna, glupa.¹³²

Zbog toga u rukama neprijatelja sve religije postaju glupe. Čitav trik je da vi nastavljate da produžujete analogiju - dolazi se do tačke gde to više nije moguće, nije više dovoljno. Na primer, Isus kaže: "Moj otac koji je gore na nebu." Sada ovo "gore" ne znači iznad. "Moj otac" ne označava mog oca, jer u tome ne može biti "moj." "... koji je gore na nebu" - sada lako možete izvrnuti čitavo značenje. Kada hrišćanski prijatelji to takođe uništavaju, neprijatelji će garantovano to da unište. Oni mole gledajući naviše. To je besmisleno, zapravo u egzistenciji ništa nije gore i ništa nije dole. Ako uzmete egzistenciju u totalnosti, šta je dole, a šta gore? Može da ne bude ničega gore i ničega dole - to su relativni termini.

Ako uzmete reč "otac," onda nastaje teškoća. Neki *Aryasamaji* - iz fanatičke i besmislene moderne hinduističke sekte - došao je kod mene i rekao: "Čuo sam da se takođe ponekad pozivate na Isusa. Jeste li vi hrišćanin?" Ja sam odgovorio: "Na neki način, da." Naravno, on je poludeo. Nije mogao razumeti "na neki način." On je rekao: "Ja mogu dokazati da vaš Isus uopšte nije u pravu. On kaže 'moj otac na nebu' - onda ko je majka?" Dakle takva analogija može biti... Ko je majka? Bez majke kako može biti oca? To izgleda jednostavno. Možete osujetiti prigovor, argument.

A onda hrišćani, uplašivši se kažu: "Bog je otac," oni onda moraju razjasniti da je Isus njegov jedino rođeni sin, jer ako je svako sin onda je poenta izgubljena; što je specijalnost i jedinstvenost Isusa. Stoga je on jedinorodni sin. Sada svari idu od loših do još gorih. Onda ko su svi drugi? Svi vanbračni nečisti, lažni? Ceo svet? Samo Isus je sin - onda o vama, šta je sa vama? Šta je sa papama, apostolima, i celim svetom? I čitava egzistencija onda postaje vanbračna, nečista, bez oca. Niko ne zna.

¹³² Na kraju tog proširivanja alegorije postaju crkvena dogma i institucija.

Možete nastaviti analogiju. Dolazi se do tačke kada to uništava celo svoje značenje - ne samo to, to daje tako glupu sliku, da će se svako smežati. Otuda se religija može razumeti samo u dubokoj simpatiji, saosećanju. Ako imate saosećanje, možete razumeti to; ako nemate saučestće to samo možete pogrešno razumeti - jer ceo fenomen je u alegorijama. Da bi razumeli alegoriju nije dovoljno razumevanje jezika; razumevanje gramatike nije dovoljno, jer alegorija je nešto što transcendirira gramatiku i jezik. Ako ste vrlo saosećajni, samo onda ćete imati mogućnost da uhvatite značenje.

Analogija nije dokaz. Analogija je baš metoda da se pokaže nešto što se ne može iskazati - da pokaže nešto što se ne može reći. Zapamtite ovo zauvek; inače ćete biti uhvaćeni i sputani u vašoj vlastitoj pameti.

Drugo pitanje:

Zašto su zen monasi morali da žive blizu svojih majstora za deset, dvadeset, ili čak za trideset godina da bi se iznenadno prosvetljenje dogodilo?

Zbog njihove gluposti. Možete biti prosvetljeni u jednoj minuti; a možete čekati za četrdeset godina. Zavisi koliko ste grubi. Možete čekati životima, zavisi koliko prijanjate uz svoje neznanje. *Zen* majstor nije odgovoran što učenik treba da čeka četrdeset godina. Učenik je odgovoran. Mora da je bio vrlo tup, mutan i tvrdoglav čovek, budala; ništa ne prodire u njegov um. Ili može da bude intelektualno vrlo bistar, tako da šta god se kaže on kreira intelektualno razumevanje oko toga - i propušta stvar koja se može uhvatiti samo od srca do srca. U dubokom odnosu, gde se srce i srce susreću, cvet razumevanja cveta.

Dakle, oni koji su morali da čekaju za četrdeset godina, ili su bili vrlo glupi, ili vrlo obrazovani. Oboje su glupavi tipovi. Oni mora da su ili *panditi* ili baš idioti. Ali oboje su isti.

Pandit čak više propušta od idiota. Čak i idiot ponekad razume, može imati razumevanje, jer je on jednostavan. On nema komplikovan um; ako nešto pronikne on pronikne. Ali kod čoveka od znanja - kod naučnika, logičara, teologa, filozofa - postoje suptilni slojevi koje je gotovo nemoguće proniknuti. Ako ste jednostavni, moguće je to sada direktno. Ako niste jednostavni, vi ćete morati da čekate; a onda morate razumeti koje sve to složene probleme stvara.

Vi sami ste odgovorni šta god da se dogodi. Majstor je samo prisustvo. Vi ga možete koristiti. On je baš kao sunce, svetla lampa; možete otvoriti svoje oči i možete videti, ali ako ne otvorite oči, lampa vas neće prisiliti da otvorite oči. Čak ni sunce to ne može učiniti. Ali uvek zapamtite: ako čekate, to je zbog vas, bilo zbog vaše pameti ili glupavosti. Odbacite oboje. Na taj način postajete učenik, sledbenik - odbacite oboje, svoju glupost i svoje znanje. Kada odbacite oboje, ne postoji barijera; vi ste ranjivi, vi ste otvoreni. U toj otvorenosti, prosvetljenje je moguće svakog trenutka.

Treće pitanje:

Siguran sam da nećete reći semenu: "Skoči iznenada i cvetaj," ali zašto želite reći čoveku, "Načini iznenadan skok i budi Buddha."

Jer seme je seme i ne može razumeti, a čovek nije seme i može razumeti. Inače ako ste seme, vi nećete slušati; ako ste čovek, vi ćete razumeti. To zavisi od vas jer možete izgledati slični čoveku - možete biti baš seme, ili čak stena. Izgled nije realna stvar. Svi vi izgledate kao ljudi, ali retko je neko od vas čovek.

Reč "man" (engl. Čovek) je lepa. Ona dolazi iz *sanskritskog* korena *manu*. *Manu* znači "čovek koji može razumeti." Otuda, iz tog istog korena, dolazi indijska reč za čoveka, *mansavi*, čovek koji može razumeti. "*Man*" je lepa reč, ona znači "ko može razumeti," "ko ima sposobnost da razume." Stoga ja ne mogu reći semenu: "načini neočekivan skok i procvetaj," ali ja kažem čoveku. A ovo je ironija, što ponekad čak i cvet može čuti to, a čovek neće čuti.

Jeste li ikada čitali o Lutheru Burbanku; američkom zaljubljeniku u drveće i biljke? On je izveo ovo čudo: razgovarao je sa biljkama, neprekidno je razgovarao - to je ono šta ja

radim - i trenutak je došao kada su biljke počele da ga slušaju. Radio je na kaktusu sedam godina, govoreći: "Ne treba da brineš, i ne treba da se braniš, jer nema opasnosti za tvoj život."

Svaki kaktus ima trnje da zaštiti sebe. To je oklop. Nesiguran je u pustinji; kaktus živi u pustinji u velikoj nesigurnosti i opasnosti. Čudo je kako kaktus preživljava u pustinji, neki kaktusi žive čak za dve hiljade godina; vrlo stari kaktusi. U pustinji nema vode, život mora biti vrlo velika borba. Oni preživljavaju samo na kapima rose. Zbog toga nemaju listove, jer listovi isparavaju previše vode. To je njihov trik, tako da sunce ne može da ispari vodu iz njih. Voda je tako nedovoljna. Kaktusi nemaju listove, samo trnove; duboko unutar svog tela oni nastavljaju da akumuliraju vodu. Mesecima ako nema vode, preživeće; oni su zaista samo skupljači vode. Nemaju ništa posebno - nemaju listove, ništa. Nikada nije postojala nijedna vrsta kaktusa bez trnja.

Taj Burbank je izgledao kao lud. Prijatelji su počeli da misle: "On je poludeo." Čak i njegova porodica je počela da misli: "Ovo je sada previše; svakog dana sedi pored kaktusa i govori: "Ne treba da se plašiš, ja sam tvoj prijatelj. Možeš povući svoje trnove. Nema nesigurnosti - ti si kod kuće s prijateljem, voljenim. Ti nisi u pustinji. Niko te neće povrediti."

Sedam godina je dugo... ali se dogodilo. Posle sedam godina, nova grana je isključila iz kaktusa bez ikakvih trnova. To je bio prvi ljudski kontakt sa svetom drveća. To je retka pojava - samo pomoću govora.

Zbog toga ja nastavljam da govorim, nagovarajući vas da skočite, znajući dobro da će možda trebati sedam godina, sedamdeset, ili ko zna? Vi ćete glatko početi da mislite o meni: "On je lud, nastavlja da kazuje stvari svakog dana; niko ne sluša." Međutim, ako je Burbank uspeo sa semenom, kaktusima, drvećem, zašto ne bih ja?

Pitanje četvrto:

Rekli ste da "govorite" kao Lao Ce a govorite "o" Patanjđaliju. Da li to zavisi od vas, ili od nas, ili šta?

Da sam ja bio sam, a vi niste bili ovde, ja nikada ne bih govorio o Patanjđaliju; jer to bi bilo apsolutno apsurdno. Da ste vi sami bili ovde, a ja nisam, onda bih ja neprekidno govorio o Patanjđaliju; jer onda ne bi bilo moguće govoriti o Lao Ce-u. Inače zato što sam ja ovde i vi ste ovde, to je slučaj pola-pola, pod uslovom da me slušate o Lao Ce-u, ja ću govoriti o Patanjđaliju. Morate me slušati o Lao Ce-u, onda ću govoriti o Patanjđaliju; a zato što želite da slušate o Patanjđaliju, moraćete da me slušate o Lao Ce-u takođe.

Čitav vaš um će želeti da misli u postepenim koracima. To ja mislim kada kažem Patanjđali. Ja ne kažem ništa o Patanjđaliju - nemojte me pogrešno razumeti. Patanjđali označava da biste vi želeli da rastete postepeno; to znači da biste želeli da odlazete, pripremate. Patanjđali označava odlaganje, pripremanje. Zapamtite "p'o" (priprema - odlaganje) - Patanjđali i odlaganje, priprema. Sa Patanjđalijem vreme je moguće, moguće je sutra, budućnost je moguća. On vam ne kaže: "Baš sada, upravo sada, skoči." On je vrlo, vrlo logičan, naučan, postepen - ne govori besmislice; on govori smisleno. Možete ga lako razumeti; on započinje odakle vi jeste.

Lao Ce je jednostavno apsurdan; izgleda više kao pesnik a manje kao naučni um; izgleda više kao da možete biti ushićeni s njim, ali ne možete učiniti ništa s onim, šta god on da kazuje. Kako možete to učiniti? Udaljenost je tako velika.

Ja vam govorim o Patanjđaliju tako da postajete ubrzo svesni, budni i pažljivi; i nastavljam da govorim o Lao Ce-u takođe, pa ako vi zaista razumete Patanjđalija vi ćete postati sve više i više pripremljeni. Patanjđali priprema, opet zapamtite "p'o." Patanjđali priprema, on je priprema, ali ako nastavite da slušate Patanjđalija možete nastaviti da se pripremate i pripremate, a nikada ne dolazi trenutak kada ćete skočiti. To je kao kada čovek koji se uvek priprema, gleda mapu i vodi, a nikada ne odlazi na putovanje. Zapravo, to postaje čitav njegov posao, ceo hobi. On misli o odlazanju, kupuje knjige i Himalajima - mape, vodiče, ilustrovane knjige - odlazi da gleda filmove, razgovara s ljudima koji su putovali na Himalaje i priprema se - a onda umre. Slušajući Patanjđalija postoji ta opasnost: možete

postati zavisni od pripreme. Ima mnogo ljudi - "mnogo" nije dobar izraz, gotovo svi - koji su zavisnici pripreme, skloni su pripremi. Oni zarađuju novac sa idejom da će jednog dana otići da uživaju; a nikada ne uživaju. Ubrzo zaboravljaju na uživanje i postaju zavisnici zarađivanja novca, do tog stepena da novac postaje cilj. Novac je sredstvo. U početku su i oni imali ideju da, kada bude bilo novca, uživace, radiće ono što su uvek želeli da rade, a nisu jer nije bilo novca, a kada bude bilo novca, oni će stvarno živeti. Vremenom novca ima; sada su disciplinovani da zarađuju a zaboravili su kako da troše; onda novac postaje cilj. Onda nastavljaju da zarađuju i zarađuju, i umiru.

Patanjđali može postati loša navika - onda se vi pripremate, onda nastavljate da zarađujete novac, metode, ali nikada niste spremni da plešete i uživete. Zbog toga ja nastavljam da govorim o Lao Ce-u, tako da, kad god osećate da ste spremni, iznenada vas Lao Ce pogađa duboko u srce, i vi naćinite skok.

Kada govorim o Lao Ce-u ja govorim kao Lao Ce, jer odakle on govori, ja stojim tamo. Sve šta on kaže ja bih želeo da sam sâm rekao. Nisam naišao ni na jednu stvar gde mogu reći da se ne slažem s njim. Slažem se totalno. Sa Patanjđalijem se slažem uslovljeno, relativno, ne apsolutno, jer Patanjđali je sredstvo, a Lao Ce je cilj.

Ako možete odbaciti sredstva i baš sada naćiniti skok, lepo. Ako ne možete, onda se malo pripremite. Priprema nije pripremanje da se naćini skok; ta priprema samo vas priprema da dobijete hrabrost. Skok je moguć baš sada, ali vi nemate hrabrosti. Ako imate hrabrost, upravo sada, nije ništa potrebno - možete potpuno odbaciti Patanjđalija. Patanjđali mora biti odbaćen jednog dana - putovanje mora da bude ostavljeno kada se cilj postigne; sredstva moraju da se ostave kad postignete cilj - ali vi ne možete nikada ostaviti Lao Ce-a; on je sam cilj. Stoga priprema je pola-pola.

Bićete iznenaćeni da ćete ponekad takođe mnogo voleti Lao Ce-a, ali svidanje nije u pitanju. Možete gledati noću u zvezde, voleti ih, ali šta da radite? Kako da ih dosećnete? One su tako daleko... Ćovek mora zapoćeti odakle on jeste. Patanjđali je zato koristan. Lao Ce je apsolutno beskoristan. Koristite Patanjđalija tako da jednog dana koristite beskorisnog Lao Ce-a takoće: to je luksuz, prepućtanje. Zapamtite - on je luksuz, prepućtanje. Ako možete to dozvoliti ili priućtiti, lepo. Ako ne možete priućtiti, to jednostavno stvara želju i frustraciju i ništa drugo; želja za time kakve bi stvari bile ako biste mogli naćiniti skok. Ogromna želja se javlja. Vi ga osećate tako blizu u vaćoj želji, ali ne možete naćiniti skok, jer nemate hrabrosti; i odjednom neoćekivano, on je tako udaljen, kao zvezda. Frustracija se javlja u vama.

Patanjđali i Lao Ce su duboka ravnoteća između sredstava i cilja, između puta i cilja.

Peto pitanje:

Ako smo mi svi Buddhē, zašto upadamo u neznanje i nesvesnost?

Zato što ste Buddhē. Kamen ne moće upasti u nesvesnost. Zato što ste Buddhē vi moćete pasti; samo svesnost moće upasti u nesvesnost, samo živa osoba moće umreti, samo ljubazna osoba moće mrzeti, samo saosećanje moće postati ljutnja. Dakle, ne postoji kontradikcija. Ovo pitanje se javlja u umu: "Ako svako jeste Buddha, i svako jeste Bog, zašto smo u tako velikom neznanju?" Zato što ste bogovi, moćete pasti.

To se dogodilo: "Sufi mistik, Džunaid, prolazio je kroz šumu. Video je ćoveka da hoda tamo; baš na obali dubokog jezera. Ćovek je bio sasvim pijan, s bocom u svojoj ruci, teturao se kao pijanica - i svakog trenutka je mogao pasti u jezero, a to je bilo opasno. Stoga je Džunaid doćao do njega, uzeo ga za ruku, i rekao: "Prijatelju, šta radiš? Ovo je opasno. Hodaš ovde tako pijan, paććeš. Jezero je vrlo duboko, a ovde okolo nikoga nema. Ćak i ako budeš pozivao u pomoć i plakao, niko ne bi ćuo."

Pijanica je otvorio oći i rekao: "Džunaid, ti mene moćda ne znaš, ali ja znam tebe. To što kažeš meni ja bi takoće želeo da kaćem tebi: ako ja padnem, najviše što mi se moće dogoditi, najviše - moje telo će biti povrećeno, ali ako ti padneš, onda tvoja ćitava svesnost..."

Džunaid se vratio natrag svojim ućenicima i rekao: "Danas sam naćao majstora."

Bio je u pravu, pijanica je bio u pravu, jer Džunaid je bio na vrhu, krećući se na vrhu svesnosti - ako padne odatle sve će biti unićteno. Što se više krećete, veća je opasnost. Ljudi

koji hodaju na ravnom terenu, čak i ako padnu, šta će se dogoditi? Najviše mali prelom kao Tirtha. Dakle njih odnose u bolnicu i mogu biti previjeni. Ali ako se krećete na visini, onda je opasnost vrlo velika.

Zato što ste Buddhe, zbog toga ste pali u tako veliko neznanje, u tu duboku dolinu tame. Dakle, ne budite obeshrabreni zbog toga. Ako ste tako duboko u dolini, to je upravo indikacija da opet možete biti na vrhu. ***Sama mogućnost padanja nastaje zbog sposobnosti da se bude na vrhu.*** Dobro je - ništa nije pogrešno - jer to je jedno iskustvo. Vaše buddhinstvo će postati mnogo jasnije. Kada ste prošli kroz ovu tamu i patnju, i kada ste se vratili natrag kući, nećete biti isti kao što ste bili pre nego što ste pali. Intenzitet vaše svesti će sada biti različitog kvaliteta; propatili ste i saznali. Bićete više budni. Vaša svesnost će sada biti više pažljiva, intenzivnija, integrisana i kristalisana.

To se dešava; vrlo bogat čovek postaje uznemiren svojim bogatstvom - kao što se to dešava. Zapravo to treba da bude kriterijum da li je čovek bogat ili ne. Ako je čovek zaista bogat, prinuđen je da bude uznemiren zbog svog bogatstva. Ako nije frustriran svojim bogatstvom, još je siromašan; možda ima novac, ali nije bogat - jer bogat čovek nužno saznaje da sve što ima, samo ga malim delom zadovoljava. Sledi duboka uznemirenost, praznina; sada to izgleda mnogo intenzivnije - nastupila je jasnoća. Siromašan čovek će se uvek nadati da će sutra biti dobro. Kako se može bogat čovek nadati? Sutra će biti isto. Nada je mrtva. On ima sve što može imati, sutrašnjica ništa više neće pridodati. Kada je Endrju Karnedži umro, ostavio je milijarde dolara. Šta sutrašnjica može pridodati? Nekoliko miliona više? Ali on ne može koristiti ovih nekoliko miliona jer sada on ne zna šta bi odmah radio sa svojim novcem. Već ima više nego što mu je potrebno.

U stvari, što više novca imate, manja je vrednost novca. Vrednost zavisi od siromaštva. Jedan *rupi* u džepu siromašnog čoveka ima veću vrednost nego isti *rupi* u džepu bogatog čoveka, jer siromašan čovek može da ga koristi; bogat čovek ne može da ga koristi. Što više novca imate, manja je vrednost. Dolazi stanje zasićenosti, kada novac nema vrednost - bilo da ga imate ili nemate, nema razlike; vaš život će se nastavljati isto. Biti bogat znači uništiti vrednost novca; onda je novac bezvredan. Imate kuću koju ste želeli, imate kola koja ste želeli, imate sve što ste želeli - sada novac nije ništa, upravo samo cifra. Možete nastavljati da stavljate cifre na svom bankovnom računu - bez koristi. Iznenada je nada mrtva, odjednom čovek shvata: "Nisam ništa postigao."

Ovaj bogati čovek, ja ću vam reći, bio je zaista bogat, i postao je tako frustriran sa svojim bogatstvom da je napustio svoju palatu u potrazi za mudrim čovekom; jer je zaista bio proklet, zaista u patnji. Želeo je da se oseća malo srećnije. Išao je od jednog mudrog čoveka do drugog, ali to nije bilo od koristi. Previše su govorili, ali niko nije mogao da mu išta pokaže. A on je insistirao - mora da je bio vrlo empirijski čovek - on je insistirao: "Pokažite mi sreću, onda ću verovati." Mora da je imao naučni um. Rekao je: Ne možete me zavarati pričom. Pokažite mi sreću - gde je ona? Ako je vidim, samo onda mogu postati vaš učenik." Sada je retko naći majstora koji vam je može pokazati. Ima učitelja, hiljade i hiljade, ali ako im pogledate lica, videćete da su u većoj patnji nego vi.

Bogat čovek je prispeo u selo, a ljudi su mu rekli: "Da, mi imamo *sufi* mistika. On može biti od pomoći. Malo je ekscentričan, budi malo oprezan s njim. Budi malo oprezan, hmmm?... jer niko ne zna šta će on uraditi. Inače on je redak fenomen - idi kod njega."

Bogati čovek je otišao; pokušao je da ga nađe. On nije bio u kolibi. Ljudi su rekli da je upravo otišao prema šumi, stoga je on otišao tamo. Sedeo je ispod ogromnog drveta, u dubokoj meditaciji. Bogati čovek se tu zaustavio, sjahao s konja. Taj čovek izgledalo je da je bio zaista u velikoj sreći, tako smiren, tako tih: padalo je veče.

Bogati čovek se poklonio pred njegovim stopalima, i rekao: "Gospodine, ja bih želeo da budem srećan. Ja imam sve - osim sreće."

Sufi je otvorio oči i rekao: "Pokazaću vam sreću, a vi mi pokažite svoje bogatstvo."

Savršeno ispravno. Ako tražite od njega da vam pokaže sreću, *pokažite* mu vaše bogatstvo. Imao je hiljade dijamanata u vreći na leđima konja, jer se pripremio za to. Uvek je mislio: "Ako ima nekog ko ima sreću, on će tražiti; cena mora da se plati. Nema ničega što

možete dobiti, a da ne platite za to." Stoga ih je poneo sa sobom. Ovi dijamanti su vredeli milione *rupija*.

Dao je vreću i rekao: "Pogledajte."

Za delić sekunde mistik je zgrabio vreću svojom rukom i pobegao. Bogat čovek nije mogao poverovati šta se dogodilo za sekundu. Kada je pribrao svoj um pojurio je vrišteći i plačući: "Opljačkan sam!"

Naravno, poznao je puteve u selu, i mogao je da trči brzo. Bio je *fakir*, jak čovek, a bogat čovek nikada u svom životu nije jurio nikoga. Stoga, plačući i pateći... i celo selo se okupilo, ljudi su rekli: "Rekli smo vam da ne idete kod njega, on je ekscentrik. Niko ne zna šta će uraditi." Celo selo je postalo uzbuđeno. To je za bogatog čoveka bila prava patnja. Izgubio je sve što je u životu zaradio - a da nije imao nikakve koristi.

Trčeći oko celog sela mistik se vratio do istog drveta, gde je konj još stajao. Stavio je vreću pored konja, seo ispod drveta, zatvorio oči, i utihnuo je. Vratio se bogati čovek - trčeći zadihano, dišući teško, znojeći se, obliven suzama - čitav njegov život mu je doveden u pitanje. Tada je iznenada ugledao vreću pored konja; privio je na svoje srce, počeo da pleše, postao je tako srećan.... Mistik je otvorio oči i rekao: "Vidiš, nisam li ti pokazao šta je sreća?"

Morate upoznati patnju; samo onda ćete znati šta je sreća. Vama treba pozadina. Svako iskustvo je iskustvo nasuprot pozadini. Buddha mora da dođe u svet da bi osetio da je on Buddha. Morate doći u svet, i patiti da biste znali ko ste. Bez toga ne postoji mogućnost. Vi ste u stanju u kome je bio bogat čovek; jureći okolo mistika, sasvim opljačkan, plačući i zapomažući. Mogu videti; sve je opljačkan, vi jurite u selu ovog sveta. Staze nisu poznate, ali vi ste opljačkani. Vi ste nesrećni do same srži, jadni. Jureći, jureći i jureći... jednog dana ćete se vratiti natrag do drveta, naći ćete opet vreću. Plesaćete; bićete ekstatični. Reći ćete: "Sada znam šta je sreća."

Svet je nužno iskustvo. To je škola. Čovek mora da prođe kroz nju. Da bi sebe spoznao, prvo mora sebe da izgubi. Ne postoji drugi način; to je jedini put. Ništa se ne može uraditi oko toga. To je to.

Da, zbog toga. Zato što ste Buddhe, zbog toga patite. Zato što ste Buddhe, zbog toga ste pali u nesvesnost. Možete se vratiti natrag kući svakog dana. To je za vas; vi treba da se odlučite da se vratite natrag izvoru.

U hrišćanstvu jedna reč je bila pogrešno shvaćena, a to je "pokajanje." Izvorna jevrejska reč za "tugovanje, kajanje" označavala je vraćanje, a ne kajanje. To je jedino pokajanje - ako se vi vraćate! Bivajući prevedena kao "kajanje", čitava stvar se gubi. Muslimani imaju sličnu reč, *toba*. *Toba* označava povratak. To znači "vratiti se natrag izvoru." *Toba* takođe izgleda kao pokajanje; to takođe nije kajanje. *Daini* imaju reč: oni kažu *pratikraman*; što znači povratak.

Čitava stvar je kako se vratiti natrag, do izvora odakle ste došli. Zato je meditacija: za povratak, da se vratite natrag do izvora i padnete u njega ponovo. Vi ste Buddhe, bili ste Buddhe, ostaćete Buddhe - ali *buddhinstvo* ima tri stadijuma: jedan je pre nego što ga izgubili, detinjstvo Buddhe; onda vi tragate za njim, mladost Buddhe; onda, postižete to, doba starosti. Svako dete je Buddha, svaki mlad čovek je tragalac, a svaki star čovek treba da bude, ako su stvari bile u redu, čovek koji je ostvario to. Zbog toga tako mnogo na Istoku cenimo i poštujemo stare ljude. Ako sve ide kako valja, mudar čovek označava čoveka koji se vratio natrag izvoru.

Dete ima nevinost, ali je nesvesno toga, jer to ima od samog početka. Kako ono može biti svesno toga? Njemu treba iskustvo suprotnog; samo onda će postati svesno. A onda će čeznuti da se opet vrati natrag; svako žudi da postane opet dete, da bude tako nevin. Čitavo iskustvo je bilo tako divno.

Ali nije bilo tako divno u to vreme! Samo se vratite natrag u svoje detinjstvo. Ne sećajte se toga - ponovo proživite to. To je bilo patnja. Nijedno dete nije srećno; svako dete želi da postane odraslo, zrelo, veliko, jako - svako dete - jer svako dete oseća sebe bespomoćnim. Ono ne zna šta ima. Ono ne može znati, kada to nije izgubilo. Ono će morati da izgubi nevinost; moraće da se kreće u svetu pokvarenosti; moraće da uđe duboko u grehe. Ono je bilo svetac, ali ta svetost nije bila postignuće. To je bio samo prirodan dar.

Ako vam je nešto dato od prirode, ne možete ceniti to. Zbog toga uopšte niste zahvalni.

Čuo sam *sufi* priču. Jedan čovek je došao kod *sufi* mistika i rekao je: "Ja sam frustriran i izvršiću samoubistvo. Baš sam pošao da se udavim u reci, i video sam vas kako sedite na obali. Mislio sam, zašto da ne uložim zadnji napor? Želeo bih da znam šta vi kažete?"

Mistik je pitao: "Zašto ste frustrirani?"

Čovek je odgovorio: "Nemam ništa. Zbog toga sam frustriran - nemam ni jedan jedini posao. Ja sam najsiromašniji čovek na svetu, i patim. Sve je tako veliki napor - umoran sam od toga. Blagoslovite me da bih mogao umreti, jer imam takvu nesreću da šta god uradim uvek propadne. Bojim se da čak neću uspeti ni u samoubistvu."

Mistik je rekao: "Pričekajte. Ako ćete baš sada izvršiti samoubistvo, i kažete da nemate ništa, dajte mi samo jedan dan. Sutra ću ja to udesiti!"

Sledećeg dana ga je odveo kod cara. Car je bio njegov učenik. Otišao je u palatu, razgovarao sa carem, vratio se natrag, odveo je čoveka kod cara i rekao mu: "Car je spreman da kupi vaša dva oka. Koliko god da tražite, on će dati."

Čovek je rekao: "Šta vi mislite? Jesam li ja lud - da prodam svoje oči?"

Sufi je rekao: "Rekli ste da nemate ništa. Sada, šta god da tražite, koju god cenu - milion *rupija*, dva miliona *rupija*, deset miliona *rupija*, sto miliona *rupija* - kralj je spreman da kupi oči. Upravo pre nekoliko sati ste rekli da nemate ništa - a niste spremni da prodate oči? A i krenuli ste da izvršite samoubistvo. Ja sam nagovorio cara da kupi vaše oči, takođe i vaše zube, vaše ruke i noge. Vi kažete cenu i mi ćemo odseći sve i dati vam novac. Bićete najbogatiji čovek na svetu."

Čovek je rekao: "Ja sam mislio da ste mudar čovek - meni izgledate kao ubica!" Čovek je bežao, govoreći: "Ko zna, ako uđem u palatu, a car je isto ovako lud, i počnu da mi vade oči...!"

On je pobegao, ali po prvi put je shvatio koju cenu možete tražiti za svoje oči. A nikada niste bili zahvalni za njih. Nikada niste zahvaljivali Bogu što ste živi. Ako ste krenuli da umrete, a neko je bio tu da vam dodeli još jedan dan više, koliko biste bili spremni da date? Bićete spremni da date sve. Ali nikada niste bili zahvalni... jer dobili ste to bez nadoknade. Dobili ste to kao dar, a niko ne ceni darove.

Detinjstvo je dar. Nevinost postoji, ali dete je nesvesno. Ono će morati da ga izgubi. Kada ga izgubi - u svojoj mladosti će lutati, izmešaće se na putevima sveta, postaće potpuno tamno, uprljano, grešnik - onda će žarko žudeti. Onda će saznati šta je izgubilo. A onda će ići u crkve i hramove i na Himalaje, i tražiće majstore - a ono ne traži ništa; samo traži da mu se vrati nevinost. A ako sve ide valjano, i ono postane hrabar čovek, na kraju će on dok ne umre opet postići tu nevinost.

Inače kada star čovek postane dete, to je potpuno različito. To je definicija sveca: star čovek opet postaje dete, nevino. Ali ova nevinost ima različit kvalitet, jer on sada zna da to može da se izgubi; i on zna da, kada se sada izgubi, patnja je ogromna. Sada on zna da bez ove nevinosti sve postaje pakao. Sada on zna da je ova nevinost jedino blaženo stanje, jedino oslobođenje koje postoji.

Isto se događa s vašom svesnošću: vi je imate, vi je gubite, ponovo je zadobijate. To postaje krug. Zbog toga Isus kaže: "Dok niste dete, dok niste kao dete, nećete ući u kraljevstvo božje." To je povratak; krug je zatvoren.

Zaboravite reč "kajanje," zamenite je rečju "povratak," i hrišćanstvo postaje oslobođeno krivice. To "kajanje", reč "kajanje" stvorila je svu nevolju. Vraćanje je lepo; kajanje je ružna pojava. Religija ne treba u vama da stvara krivicu, ona treba da stvori hrabrost. Krivica stvara strah. Jedina stvar koja je potrebna jeste hrabrost - neustrašivost - da se vratite natrag kući.

Šesto pitanje:

Može li čovek načiniti iznenadan skok uz pomoć droge?

Ne. To će biti skok droge, ne vaš; a stvar je u tome da vi naćinite skok, ne droga. Droge nisu u potrazi za prosvetljenjem; one su sasvim izvesno kakve jesu. Ako uzmete drogu, i nešto se dogodi, to se zaista događa jedino kao reakcija tela na drogu, a ne vama. To se dešava upravo hemiji tela, ne vašoj svesnosti. To je fenomen sna; halucinacija.

To ponekad može biti lepo, zapamtite ponekad. Ponekad može biti pravi pakao. Zavisi. Zbog toga ja kaŕem da droga stvara samo situaciju u hemiji vašeg tela, ali ako je vaš um prolazio kroz pakao, um će nastaviti da ide kroz pakao. Sada će pakao biti jaći, to je sve; jer sada je hemija drugaćija. Vi ćete se kretati prema paklu, ali nećete ići brŕe. Droga vam može dati brzinu. Dobro je drogu nazvati "ubrzanjem"; droge daju samo ubrzanje, ništa drugo. Ako ste se osećali lepo i dobro, vi ćete se osećati lepo i dobro "sa brzinom," ali vas ona ne može promeniti. Šta god da ste, ostaćete isti.

Ali opasnost je da možete s njom biti obmanuti. Jednom kada ste obmanuti i mislite: "Ovo je ekstaza, ovo je ono što mi je trebalo," onda ste izgubljeni. Onda ćete uvek razmišljati u ovim terminima: da uzimate drogu i onda imate iskustvo Boga. Vi ne doŕivljavate ništa, jer Bog uopšte nije iskustvo. To je prestanak svakog iskustva. Kada svi objekti išćeznu - iskustvo je jedan objekat - i kada samo subjekt ostane kao čista svest - ništa da se sazna, nego samo saznavalac - onda je tu Bog. Bog nije objekat; Bog je čista subjektivnost. Nikakva droga vam to ne može dati.

Sedmo pitanje:

Da li sam u pravu što osećam da ste prešli stazu postepenog prosvetljenja? Da li ste plesali kada se prosvetljenje dogodilo?

Ja još plešem. Ako imate oči možete videti. Ako nemate oči šta možete učiniti?

Inaće ne postoji postepeno prosvetljenje; prosvetljenje je uvek neočekivano. Možete pripremati postepeno, možete pripremati neočekivano, ali prosvetljenje je uvek iznenadno. Ono se dešava za jedan trenutak. Ne dešava se to da neko biva pedeset posto prosvetljen, šezdeset posto prosvetljen, sedamdeset posto prosvetljen, ne. Upravo trenutak pre on je bio sto posto neprosvetljen, a baš trenutak posle on je sto posto prosvetljen. To se dešava iznenada, inaće na drugi naćin bilo bi stepena. Ne postoje stepeni.

To je baš kao smrt; to se dešava za jedan trenutak. Ne možete reći da je ćovek pola mrtav. Ćak i ako izgleda pola mrtav, on je savršeno ŕiv, to je samo naizgled. Ćovek može da bude u komi, leŕeći nesvestan, ali onda je takođe savršeno ŕiv, ne pola mrtav. Ili ste mrtvi, ili ste ŕivi - ne postoji drugi naćin - ili ovo ili ono. **Prosvetljenje je uvek iznenadno.**

A priprema? To je vrlo suptilna stvar; **priprema nije za prosvetljenje; priprema je za vašu hrabrost.** Hrabar ćovek može to preuzeti upravo sada; kukavici će trebati godine da se pripremi. Ćitav problem je u strahu. Ako je strah odbaćen, vi ste u slobodi. Ako nastavite da hranite svoj strah i dvorite svoj strah, nikada nećete biti slobodni. Dakle, naćinite tu suštinu jasnom u vašim umovima: prosvetljenje ne traŕi pripremu; sva priprema postoji samo zato jer se plašite. Stoga to zavisi od vas. Kad god odlućite da odbacite strah, to se može dogoditi.

To što treba da se postigne nije nešto izvan vas; vi već to nosite sa sobom. To je baš kao raćanje deteta: ŕena nosi dete u trudnoći - dete je već tu, pulsira, ŕivo je, šutira - ali kada je ŕena mnogo uplašena, raćanje će dugo trajati. Ako je uplašena i napeta, kada dete ŕeli da izađe van iz materice, ona će stegnuti ceo svoj mehanizam u strahu i neće dozvoliti detetu da izađe. Detetu treba opušten prolaz da izađe napolje, a ŕena je tako napeta da mu neće dozvoliti da izađe. A dete ŕeli da izađe napolje, jer sada je to njegov jedini ŕivot - nekoliko dana više i, ako je u materici, ono će umreti. Dakle dete će uloŕiti sve napore da izađe napolje, a ŕena je napeta; postoji konflikt. Taj konflikt stvara bol; inaće nijedno raćanje deteta ne bi trebalo da bude bolno. Nema potrebe; to nije potrebno.

Idite kod starih, drevnih plemena u Indiji. Raćanje deteta se dešava tako lako, prirodno, da ti ljudi nisu ćuli ni za kakav bol u tome. ŕena bi radila u polju, i dete bi se rodilo - ni jedna jedina osoba nije pazila na nju; ona bi to uradila sama. Stavila bi dete ispod drveta, obavila celodnevni posao - ne ŕureći da se vrati kući - onda bi uveće odnela dete kući. Jednostavno. Baš jednostavno, kao što se događa kod ŕivotinja, nema problema.

Majka stvara problem. Majka je napeta, boji se. Ta napetost, i detetov napor da izađe napolje, stvara borbu; i onda, to potraje. Dete je spremno da izađe napolje svakog trenutka. Svi ste vi prošli period gestikuliranja. Kao što ja vidim, svako je u devetom mesecu - svako je uvek bio u devetom mesecu. Dakle, čitav problem je kako da se opusti, i pusti dete da izađe napolje i bude rođeno. Možete se opustiti samo ako se ne plašite. Prihvatite, ne plašite se. Prihvatite život. On je prijatelj, nije neprijatelj. Cela ova egzistencija je dom; vi ste ovde stranci. Zaboravite sve o čemu je Darwin govorio - preživljavanje, borba, pobeda. Sve su to besmislice. Slušajte ljude koji kažu da je ovo dom, jer oni su u pravu. Inače, drugačije nije moguće. Vi ste rođeni u životu - kako on može biti protiv vas? Kako majka može biti protiv deteta? I vi ćete se vratiti natrag tome: baš kao što talas doseže visoko, pleše na suncu, a onda se vraća natrag. Kako okean može biti protiv talasa? U stvari čitava snaga talasa je dar iz okeana; on se uzdiže visoko; ne da se on uzdiše, nego se okean uzdiže u njemu.

Vi ste samo talasi u kosmičkom okeanu svesti. Prihvatite to. Osećajte se kod kuće. Vi niste ovde stranci, vi ste voljeni od egzistencije. A onda, iznenada, sakupljate hrabrost jer nema straha.

Prosvetljenje je uvek iznenadno. Ako morate da se krećete postepeno, to je zbog vašeg neprihvatajućeg uma, straha, obazrivosti.

Osmo pitanje:

Vi zaista znate da me izludite. Više čak ni prosvetljenje nije dovoljno dobro. Ne, ono mora da bude iznenadno; inače mi ćemo propustiti nešto. Ako ikada sretnem Boga ja ću ga ustreliti. Kako očekujete od mene uravnoteženost ako vi prvi nastavljate da ističete da se zaboravi na prosvetljenje, a ako uopšte išta treba da se uradi to je praktikovanje strpljenja, a onda iznenada treba da načinim divovskih sedam koraka u jednom - da budem hrabar i skočim? Da li je sve to upravo da bi smo se našli u očajnom stanju?

Naravno, i ja bih vam takođe rekao: kad god vidite Boga, upucajte ga... jer to će biti poslednja barijera. Ustrelite ga odmah tako da sami ostanete u svojoj usamljenosti; inače on će postati svet, iskustvo.¹³³

Čitavu stvar ste vi dobro razumeli: to je da vas izludi. Tako izludi da postanete siti vaše ludosti i iznenada iskočite iz toga; inače nećete iskočiti. Ako ste kao "kod kuće" u vašoj ludosti, kako ćete iskočiti iz toga? Stoga ću ja načiniti čitavu situaciju tako očajnom, tako intenzivno očajnom, da iskočite iz svoje kože, i slobodni ste.

Deveto pitanje:

Ja sam doživeo centar nebića iz koga sva bića nastaju kao i ekstazu o kojoj govorite. Ako pitam...

Inače ako ste vi iskusili nebiće, od kakve je potrebe da se pita? Nema "ako" ako ste iskusili. Ako pitate, možda ste zamišljali da ste iskusili stanje nebića - jer iz tog stanja nebića, nijedno pitanje ne nastaje. Ne može nastati, ne postoji mogućnost. Ko će kreirati pitanje u stanju nebića? Jednom kada ste upoznali tu *sunyu*, tu prazninu, ništa ne nastaje.

Mora da ste zamišljali. A to se dešava; pre nego što čovek dostigne to stanje, zamišlja to mnogo puta zbog želje. Slušajući mene neprekidno, vi stvarate želju: kako da budete prosvetljeni, kako da budete oslobođeni sve ove patnje. Ta želja će stvoriti snove. Ako je želja vrlo jaka, stвориće tako jasne snove, da će izgledati kao vizije. Oni će biti realniji od uobičajene realnosti; onda ćete misliti da ste imali iskustvo. Ne.

Ako se iskustvo nebića dogodi, sva pitanja se rastvaraju - ne da se rešavaju, ni jedno pitanje nikada se ne rešava, ali zato što su pitanja apsurdna; ona se ne mogu rešiti. Kada ovo kažem ja mislim, ako neko pita; "Kakav je miris crvene boje?" Pitanje izgleda gramatički ispravno, ali je apsurdno, jer crvena boja, ili bilo koja boja, nije povezana sa mirisom. Ali ako

¹³³ Bog je naša autentičnost, suština, zato se kaže da budemo sami sa sobom, u svojoj suštini jer sve izvan toga je svet objekata i iskustava sa njima, a iskustveni svet objekata je moguć samo kada nismo u svojoj Božanskoj suštini, sami sa Sobom.

neko pita: "Kakav je miris crvene boje?"...to je apsurdno. Sva pitanja su apsurdna; stoga nije potrebno da budu rešena.

Jednom kada ste smireni, apsolutno smireni, odjednom razumete besmislenost svih pitanja - i svih filozofija, jer sve filozofije zavise od stanovišta da su pitanja vredna da budu odgovorena.

Ne. Možete zamisliti; kada zamislite ovo će se dogoditi.

"Ja sam iskusio centar nebića iz koga sva bića nastaju a takođe ekstazu o kojoj govorite. Ako pitam... ŠTA DA UČINIM DA BIH SKOČIO U PROSVETLJENJE...?"

Inače šta je potrebno sada? Vi kažete da ste iskusili centar nebića. Kažete da ste postigli i iskusili stanje ekstaze. Ovo je prosvetljenje. Onda svaki skok bi bio iskakanje iz toga. Stoga, molim vas ne skačite! Sada će skakanje biti opasno. Vi ćete ponovo iskočiti u svet. Ovo je za svetovne ljude, što (ih) ja potresam - "skočite u prosvetljenje" - ne za Buddhe, one koji su to dostigli. Oni ne treba da skaču. Oni treba da izbegnu svaki skok i sva iskušenja da skaču; inače naći će se natrag u svetu, a onda će se opet pojaviti nevolja.

Zapamtite da ne postanete žrtve imaginacije. Mašta može da igra ogromne igre - ne samo s vama; ona ih je igrala sa svima. Šta god vi zahtevate, ona vam može snabdeti.

To se dogodilo: Mula Nasrudin se prijavio za posao na brodu. On je intervjuisan. Čovek koji je vršio intervju pitao je: "Ako naiđe oluja, šta ćete uraditi?"

On je rekao: "Prvo ću baciti sidro."

Čovek je nastavio: "Dolazi druga oluja, čak i veća od prve, šta ćete uraditi?"

On je rekao: "Spustiću drugo sidro." Nastavio tako dalje...

"...deseta oluja!" A Nasrudin je odgovorio: "Spustiću drugo sidro."

Čovek je rekao: "Ali odakle ćete dobiti ta sidra?"

On je rekao: "Odakle vi dobijate svoje oluje! Sa istog mesta."

Poglavlje 5 OSAM UDOVA YOGE

5. jul 1975. u Buddha dvorani

II, 28: *yoganganuṣṭhanadaśuddhikṣaye jnanadiptiravivekakhyateh.*

Kada se u postupnoj ovladanosti jogističkim metodama [doslovno »udovima« (ahga)] nečisto ukloni - javlja se [u srazmeri sa tom ovladanošću] i svetlost znanja [koja završava u vrhunskom] razaznavajućem uvidu« (vivekakhyati).

II, 29: *yama nyama asana pranayama pratyahara dharana dhyana samadhayo' štavangani.*

»[Opšta] Pravila [ispravnog postupanja]« (yama), [specifično jogističke] obaveze« (nyama), »[jogističke] sedeće pozicije« (asana), »kontrola daha« (pranayama), »uzdržavanje [čula]« (pratyahara), »zadržanost [pažnje]« (dharana), kontemplacija (dhyana) i »usredsređenost [bića]« (samadhi) predstavljaju osam »članova« [joge].

Svetlost koju tražite, u vama je. Stoga će traganje biti unutrašnje traganje. To nije putovanje do nekog cilja u spoljašnjem prostoru; to je putovanje u unutrašnjem prostoru. Treba da dosegnete svoju srž. Ono što tražite već je u vama. Treba samo da "ogulite luk;" ima tu slojeva i slojeva neznanja. Dijamant je skriven u zemlji; dijamant ne treba da se stvori. Dijamant već postoji - samo slojevi zemlje treba da budu uklonjeni.

To je pravo osnovno razumevanje; blago je već tu. Možda vi nemate ključ. Ključ mora da se pronađe, ali ne blago. Ovo je osnovno, vrlo korenito, jer sav napor će zavisiti od ovog razumevanja. Ako blago treba da se stvara, onda će to biti vrlo dug proces; niko ne može biti siguran da li to može biti stvoreno ili ne. Samo ključ mora da se nađe. Blago postoji, baš u blizini. Nekoliko slojeva brava treba da se uklone.

Zbog toga je traganje za istinom negativno. To nije pozitivno traganje. Vi ne treba da dodate nešto svom biću; pre nešto treba da izbrišete. Morate da odsečete nešto od sebe.

Traganje za istinom je hirurško. Nije medicinsko; to je hirurško. Ništa ne treba da vam se doda; pre, nasuprot tome, nešto mora da se ukloni od vas, poništi. Otuda metoda *upanišada: neti, neti*. Značenje *neti, neti* je: nastavi da negiraš, poništavaš dok ne stigneš do negatora; nastavi da negiraš dok ne preostane nikakva mogućnost da negiraš; samo ti ostaješ, ti u svojoj srži, u tvojoj svesti koja ne može biti negirana - jer ko će je negirati? Stoga nastavite da negirate: "Ja nisam ni ovo ni ono." Nastavite; "*neti, neti...*" Onda dolazi tačka gde samo vi jeste, negator; više nema ničega drugog da se odseče, operacija je završena; došli ste do blaga.

Ako se ovo ispravno razume, onda teret nije težak; traganje je vrlo lako. Možete se kretati lako, znajući dobro sve vreme da blago može biti zaboravljeno, ali ono nije izgubljeno. Možda nećete biti sposobni da znate gde je ono tačno, ali to je u vama. Možete da se opustite; nema potrebe za tim. Zapravo, čak i ako to želite da izgubite, ne možete izgubiti, jer je to samo vaše biće. Nije za vas to nešto spoljašnje; to je u biti unutrašnje.

Ljudi dolaze kod mene i kažu: "Mi smo u potrazi za Bogom." Pitam ih: "Gde ste ga izgubili? Zašto tražite? Jeste li ga negde izgubili, kažite mi onda gde ste ga izgubili, jer samo ćete tamo moći da ga nađete." Oni kažu: "Ne, mi ga nismo izgubili." Onda zašto ga tražite? Onda samo zatvorite svoje oči. Možda zbog traganja ne možete da ga nađete. Možda ste previše usredsređeni na traganje; niste gledali u svoje unutrašnje vlastito biće; da kralj kraljeva već sedi tamo, čekajući na vas da se vratite kući. A vi ste veliki tragalac, stoga idete u Meku i Medinu, Kashi i Kailash. Vi ste veliki tragalac. Idete svuda po svetu, osim na jedno mesto - gde vi jeste. Tragalac je traženo... kada je čovek smiren i tih.

Ništa novo se ne postiže. Čovek jednostavno započinje da shvata da je čitava pogrešna stvar bilo traženje spolja. Tražeći unutra, to se tamo nalazi. To je uvek bilo tamo. Nije bilo ni jednog jedinog trenutka kada to nije bilo tamo - i neće biti ni jednog jedinog trenutka - jer Bog nije spolja, za vas istina nije spolja, to ste vi što je obožavano, to ste vi u svom totalnom sjaju; to ste vi u svojoj apsolutnoj čistoti. Ako razumete ovo, onda *sutre* Patanjđalijeve će biti vrlo jednostavne.

Praktikujući različite korake yoge za uništavanje nečistote, javlja se duhovno prosvetljenje koje se razvija u svesnost o realnosti.

On ne kaže da nešto treba stvoriti; on kaže da nešto treba da bude uništeno. Vi ste već više od svog bića, svog postojanja - u tome je problem. Sakupili ste mnogo oko sebe, dijamant je sakupio previše blata. Blato mora da se opere, i odjednom eto dijamanta. "*Praktikujući različite korake yoge za uništavanje nečistote,...*" To nije stvaranje čistote ili svetosti, ili božanstvenosti; to je upravo uništavanje nečistoće. Čisti vi Jeste. Sveti vi Jeste. Čitava staza postaje totalno različita. Onda nekoliko stvari mora da se odseku i odbace; nekoliko stvari moraju biti eliminisane.

U suštini ovo je značenje *sannyase*; samoodricanja. To nije da se odričete kuće, ne odričete se porodice, ne odričete se dece - to izgleda previše okrutno. Kako saosećajan čovek može to učiniti? To nije odricanje od žene, jer to uopšte nije problem. Žena ne zaklanja Boga; niti deca stvaraju prepreke, ni kuća. Ne, ako se vi odreknete njih, onda ne razumete. Odrekните se nečega drugog što ste sakupljali u sebi.

Ako želite da se odreknete kuće, odrekните se prave kuće: tela u kome živite i boravite. Pod samoodricanjem ja ne podrazumevam da treba da odete i izvršite samoubistvo, jer to neće biti odricanje. Upravo znanje da vi niste telo dovoljno je. Takođe nije potrebno da budete okrutni prema svom telu. Vi možda niste telo, ali telo je takođe Bog. Vi možda niste telo, ali telo je živo samo od sebe. Ono takođe sudeluje u životu; ono je deo ove totalnosti. Ne budite okrutni prema njemu. Ne budite nasilni prema njemu. Ne budite mazohista.

Religiozni ljudi gotovo uvek postaju mazohisti. Ili su već bili - religija postaje racionalizacija i oni počinju da muče sebe. Ne budite samomučitelj. Postoje dva tipa mučitelja i nasilnih ljudi: jedan je sadista koji muči druge - političari, Adolfi Hitleri; i postoje samomučitelji - takozvani religiozni ljudi, sveci, mahatme, koji muče sebe - oni su mazohisti. Isti su; nasilje je isto. Bilo da mučite telo nekog drugog, ili svoje vlastito, nema razlike - vi mučite sve isto.

Samoodricanje nije samomučenje. Ako je to samomučenje to samo političar stoji na svojoj glavi. Može biti da ste vi takve kukavice da ne možete udesiti da mučite druge, tako da možete mučiti samo svoje vlastito telo. Devedeset devet od sto takozvanih religioznih ljudi su samomučitelji, kukavice. Oni žele da muče druge, ali postoji strah i opasnost i to ne mogu činiti. Stoga su našli vrlo nevinu žrtvu, ranjivu, bespomoćnu: svoje vlastito telo. I oni ga muče na milion načina.

Ne, odricanje znači znanje; samoodricanje označava svesnost; odricanje označava realizaciju - realizaciju činjenice da vi niste telo. To je završeno. Vi živite u njemu znajući da niste ono. Kada se ne identifikujete (s njim), telo je lepo. Ono je jedna od najvećih misterija u egzistenciji. Ono je sam hram u kome se kralj kraljeva skriva.

Kada razumete šta je odricanje, vi razumete ovo *neti, neti*. Vi kažete: "Ja nisam ovo telo, jer sam svestan tela; sama svesnost čini me odvojenim i različitim." Idite dublje, nastavite da ljuštite luk: "Ja nisam misao, jer misli dolaze i odlaze, a ja ostajem. Ja nisam emocija..." Emocije dođu, ponekad vrlo jake, i sebe potpuno zaboravite u njima, ali one odu. Bilo je vreme kada one nisu bile, vi ste bili; bilo je vreme kada su one bile, a vi ste bili skriveni u njima. Bilo je opet vreme kada su one otišle, a vi ste sedeli tu. Vi ne možete biti one. Vi ste odvojeni.

Nastavite da ljuštite luk: ne, telo vi niste; mišljenje vi niste; osećanje vi niste. Ako znate da niste ta tri sloja, vaš ego jednostavno iščezava ne ostavljajući trag iza sebe - jer vaš ego nije ništa drugo do identifikacija sa ova tri sloja. Onda vi jeste, ali ne možete reći "ja". Reč gubi značenje. Ego nije tu; vratili ste se kući.

Ovo je značenje *sannyase*; to je negiranje svega što niste, već ste se samo identifikovali s tim. Ovo je hirurgija. Ovo je razaranje.

"*Pomoću praktikovanja različitih koraka yoge za razaranje nečistote...*" A ovo je nečistota: kada sami mislite da ste ono što niste. Nemojte me pogrešno razumeti, jer uvek postoji mogućnost da pogrešno shvatite da je telo nečisto. Ja ne kažem to. Možete imati čistu vodu u jednoj posudi, a čisto mleko u drugoj. Pomešajte ih; sada mešavina nije duplo čista. Obe su bile čiste; voda je bila čista, tačno iz Gange, i mleko je bilo čisto. Sada mešate dve čistoće i nastaje jedna nečistoća - nije se čistoća udvostručila. Šta se dogodilo? Zašto nazivate ovu mešavinu vode i mleka nečistom? Nečistoća označava ulaženje stranog elementa, onog što ne pripada tome, koje nije prirodno u tome, što je izvestan nametljivac, što je prestupilo svoju teritoriju. Ne samo da je mleko nečisto, voda je takođe nečista. Dve čistoće se susreću i postaju nečiste.

Stoga kada ja kažem otklonite nečistoće, ja ne mislim da je vaše telo nečisto, ne mislim da je vaš um nečist, ne mislim ni da su vaša osećanja nečista. Ništa nije nečisto - ali kada se identifikujete, u identifikaciji je nečistoća. Sve je čisto. Vaše telo je savršeno ako ono funkcioniše samo od sebe i ako nema uplitanja. Vaša svesnost je savršena ako deluje sama od sebe i telo se ne upliće. Ako živite u neupletenoj egzistenciji vi ste čisti. Sve je čisto. Ja ne osuđujem telo. Nikada ne osuđujem ništa. Toga se sećajte uvek: ja ne osuđujem. Sve je lepo kao što jeste. Međutim, identifikacija stvara nečistoću.

Kada započnete misliti da ste telo, vi ste se nametnuli telu. A kada se vi nametnete telu, telo odmah reaguje i nameće se vama. Onda postoji nečistota.

Patanđali kaže: "*Praktikujući različite korake yoge za razaranje nečistote...*" Za uništavanje identiteta, identifikacije; za uništavanje nereda u koji ste upali - haosa, gde je sve postalo sve drugo. Ništa nije čisto. Nijedan centar ne funkcioniše sam od sebe; vi ste postali gomila. Sve nastavlja da se upliće u prirodu svega drugog. To je nečistota.

"*...uništavanjem nečistote, javlja se duhovno prosvetljenje...*" Jednom kada se nečistota ukloni, iznenada nastupa prosvetljenje. To ne dolazi spolja, to je vaše najunutarnije biće u svojoj čistoti, u svojoj nevinosti. Svetlost nastaje u vama. Sve je jasno, gužva zbunjenosti nestaje, jasnoća percepcije nastaje. Sada možete videti sve kakvo jeste: nema projekcija, nema mašte, nema iskrivljavanja ikakve realnosti. Jednostavno vidite stvari kakve jesu. Vaše oči su slobodne, prazne; vaše biće je smireno. Sada vi nemate ništa u sebi, stoga ne možete projektovati. Postajete pasivan posmatrač, svedok, *sakshin* - a to je čistota bića, postojanja. "*...tu se javlja duhovno prosvetljenje koje se razvija u svesnost o realnosti.*"

Onda osam koraka u *yogi*. Sledite me vrlo lagano, jer ovo je središnje učenje Patanjđalija:

Yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara, dharana, dhyana, samadhiya ashto angami.

[Opšta] Pravila [ispravnog postupanja] (*yama*), [specifično jogističke] obaveze" (*nyama*), [jogističke] sedeće pozicije (*asana*), kontrola daha (*pranayama*), uzdržavanje [čula] (*pratyahara*), zadržanost [pažnje] (*dharana*), kontemplacija (*dhyana*) i usredsređenost [bića] (*samadhi*) predstavljaju osam članova [joge].

Osam koraka u *yogi*. To je čitava nauka o *yogi* u jednoj rečenici, u jednom semenu. Mnoge stvari su izražene. Prvo, dopustite da vam kažem pravo značenje svakog koraka. I zapamtite, Patanjđali njih naziva koracima i udovima, i jedno i drugo. Oni su oboje. Koraci su zato što posle jednog sledi drugi, postoji redosled rasta. Ali oni nisu samo koraci; oni su udovi tela *yoge*. Imaju oni unutrašnje jedinstvo, organsko jedinstvo takođe, to je značenje udova, ili grana.

Na primer, moje ruke, moje noge, moje srce - oni ne funkcionišu razdvojeno; oni su organsko jedinstvo. Ako srce stane, ruke se onda neće kretati. Sve je spojeno zajedno. Oni nisu nalik stepenicama na lestvama, jer svaka prečka na lestvama je odvojena. Ako je jedna prečka slomljena, cele lestve nisu slomljene. Dakle Patanjđali kaže one su koraci, stepenice, jer imaju određen, dosledan rast - ali su one takođe *ange*, udovi tela, organski sklop. Ne možete odbaciti nijednu od njih. Stepenice mogu biti odbačene; udovi ne mogu. Možete preskočiti dve stepenice u jednom skoku, ali udovi se ne mogu odbaciti; oni nisu mehanički delovi. Ne možete ih ukloniti. Oni čine vas. Oni pripadaju celini; oni nisu odvojeni. Celina funkcioniše kroz njih kao harmonična jedinica.

Dakle ovih osam udova *yoge* su i koraci, stepenice u smislu da svaki sledi drugog, oni su u dubokom međusobnom odnosu. Drugi ne može doći pre prvog; prvi mora da bude prvi, a drugi - drugi. A osmi će biti osmi - on ne može biti četvrti, ne može biti prvi. Dakle oni su koraci, a takođe su i organska celina.

Yama označava samouzdržavanje. U engleskom ova reč postaje malo drugačija. Ne malo različita; zaista, čitavo značenje reči *yama* je izgubljeno - jer englesko samoodricanje izgleda kao obuzdavanje, ugušivanje, posle Frojda, postalo je ružna reč od četiri slova. Samoodricanje nije ugušivanje. U danima kada je Patanjđali koristio reč *yama*, ona je imala totalno drugačije značenje. Reči nastavljaju da se menjaju. Čak i sada, u Indiji takođe, *samyama*, koja dolazi od reči *yama*, označava kontrolu, ugušivanje. Značenje je izgubljeno.

Možda ste čuli jednu anegdotu. Ona govori o engleskom kralju Džordžu I, koji je otišao da vidi katedralu Svetog Jovana kada se gradila. Bila je remek delo umetnosti.

Građevinar, arhitekta, umetnik, bio je prisutan tamo; zvao se Christopher Wren. Kralj ga je pogledao i čestitao mu. Rekao je tri reči: "Ovo je zanimljivo. Ovo je strašno. Ovo je izveštačeno." Christopher Wren je bio tako očaran sa komplimentima... ali vi ćete biti jednostavno iznenađeni. Ove reči više nemaju isto značenje. U tim danima, pre tri stotine godina, reč *zanimljivo* je obično značila *zapanjujuće*,¹³⁴ *strašno* je korišćena da označi *strahopoštovanje i oduševljenje*,¹³⁵ a *izveštačeno* je obično značilo *umetnički*.¹³⁶

Svaka reč ima biografiju, i menja se mnogo puta. Kako se život menja, sve se menja; reči dobijaju nove boje. I zapravo, reči koje imaju kapacitet da se menjaju, samo one ostaju žive; inače na drugi način one postaju mrtve. Ortodoksne reči, koje se opiru promeni, one umiru. Žive reči, koje imaju sposobnost da sakupe novo značenje oko sebe, samo one žive; a one žive u mnogo, mnogo značenja, vekovima. *Yama* je bila divna reč u Patanjđalijevim danima, jedna od lepih... Posle Frojda reči su postale ružne - ne samo da se značenje promenilo, nego čitav okus, čitav okus reči.

¹³⁴ *Amuzing* je obično značila *amazing*.

¹³⁵ *Awful* je korišćena da označi *awe-inspiring*.

¹³⁶ *Artificial* je obično označavalo *artistic*.

Za Patanjđalija samouzdržavanje ne znači da čovek sebe ugušuje, da potiskuje. To jednostavno znači da usmerava svoj život - ne da ugušuje energije, nego da ih usmerava, da im daje pravac. Ako živite takav život, koji se kreće u suprotnim pravcima, u mnogo pravaca - nikada nećete nigde stići. To je upravo poput kola; vozač vozi nekoliko milja prema severu, onda se predomisli; ide nekoliko milja na jug, pa se predomisli; onda ide nekoliko milja prema zapadu, onda se predomisli; i nastavlja na ovaj način. Umreće tamo gde je rođen. Nikada neće nigde stići. Nikada neće imati osećanje ispunjenja. Možete nastaviti da se krećete mnogim putevima, ali dok nemate pravac krećete se beskorisno. Osećaćete sve veću i veću frustraciju i ništa drugo.

Da se stvori samouzdržavanje znači, prvo, da se dâ pravac vašoj životnoj energiji. Životna energija je ograničena. Ako nastavite da je koristite na apsurdne, neusmerene načine, nigde nećete stići. Bićete ispražnjeni od energije pre ili kasnije - a ta praznina neće biti praznina Buddhe; to će jednostavno biti negativna praznina, ništa unutra, jedna prazna posuda. Bićete mrtvi pre nego što umrete. Inače ove ograničene energije koje su vam date od prirode, egzistencije, Boga, ili kako god to želite nazvati; te ograničene energije mogu da se koriste na takav način da mogu postati vrata za neograničeno. Vi ćete se kretati ispravno ako se krećete svesno, ako se krećete budni, sakupljajući sve vaše energije i krećući se u jednom pravcu, ako niste gomila već postajete individua - to je značenje (pojma) *yama*.

Obično ste gomila, mnogo glasova unutra. Jedan kaže: "Idi u ovom pravcu" drugi kaže: "To je beskorisno, idi do ovoga." Jedan kaže: "Idi u hram" a opet drugi kaže: "Pozorište će biti bolje." Nikada se ne osećate opušteno, jer gde god jeste, vi ćete se žaliti. Ako odete u pozorište, glas koji je bio za hram, nastavljaće da vam stvara nevolju: "Šta činite ovde gubeći svoje vreme? Trebalo je da budete u hramu... i molitva je lepa. Niko ne zna šta se događa tamo - i, niko ne zna, ovo je možda bila prilika za vaše prosvetljenje, a vi ste je propustili." Ako odete u hram, isto - glas koji je insistirao da odete u pozorište nastaviće da govori: "Šta radiš ovde: "Kao neozbiljan čovek sediš ovde. A molio si se ranije, i, ništa se nije dogodilo. Zašto gubiš svoje vreme?" Svuda oko vas videćete budale kako sede i rade beskorisne stvari - ništa se ne događa. U pozorištu ko zna kakvo je uzbuđenje, kakva je ekstaza moguća? Vi propuštate.

Ako niste individua, jedinstveno biće, gde god da ste, vi ćete uvek biti odsutni, izgubljeni. Nikada nećete biti kod kuće. Uvek ćete ići nekuda, a nikada nećete stići nigde. Postaćete ludi. Život koji je protiv *yama* postaće lud. Nije iznenađujuće da na Zapadu više ludih ljudi postoji nego na Istoku. Istok - znajući ili ne znajući - još sledi život malog samouzdržavanja. Na Zapadu se misli o samouzdržavanju izgleda kao da se postaje rob; da se bude protiv samouzdržavanja izgleda kao da ste slobodni, nezavisni. Inače, dok ste vi individua, ne možete biti slobodni. Vaša sloboda će biti obmana, neće to biti ništa do samoubistvo. Vi ćete ubiti sebe, uništiti svoje mogućnosti, svoje energije; a jednog dana ćete osećati da ste čitavog života pokušavali toliko mnogo ali ništa se nije steklo, nikakav rast iz toga nije proizašao.

Samouzdržavanje znači na prvom mestu: dati pravac životu. Samouzdržavanje znači postati malo više usredsređen. Kako možete postati malo više usredsređeni? Jednom kada zadate pravac svom životu, odmah centriranje započinje da se događa u vama. Pravac stvara središte; onda vam centar daje pravac. Oni su uzajamno ispunjavajući.

Dok niste samouzdržani, drugo nije moguće, zbog toga ih Patanjđali naziva koracima, ili stepenicama. Drugo je *niyama*, *čvrsto pridržavanje*; život koji ima disciplinu, život koji ima urednost u sebi, život koji se živi na vrlo disciplinovan način, ne bolestan i grozničav. Regularnost, urednost... ali će to vama takođe zvučati kao ropstvo. Sve lepe reči iz Patanjđalijevog vremena, sada su postale ružne. Međutim, ja vam kažem, dok nemate urednost u svom životu, disciplinu, bićete rob svih instikata - a mislićete da je to sloboda, ali vi ćete biti rob svih lutajućih misli. To nije sloboda. Vi možda nemate nekog vidljivog majstora, ali ćete imati mnoge nevidljive majstore u sebi; a oni će nastaviti da dominiraju vama. Samo čovek koji ima urednost oko sebe, može jednog dana postati majstor.

To je takođe previše udaljeno, jer pravi majstor se dešava samo kada se dostignu osam koraka - to je cilj. Onda čovek postaje *đina* - pobednik¹³⁷. Onda čovek postaje Buddha, onaj ko se probudio. Onda čovek postaje Hrist, spasitelj, jer ako ste izbavljeni, iznenada, vi postajete spasitelj drugih. Ne da vi pokušavate da ih izbavite; samo vaše prisustvo je izbavljajući uticaj.

Drugo je *niyama*, *čvrsto pridržavanje*.

Treće je položaj. Svaki korak proizilazi iz prvog, prethodnog koraka; kada imate regularnosti u životu, samo onda možete postići položaj, *asana*. Nekad pokušajte *asanu*; samo pokušajte da sedite smireno. Ne možete sedeti - telo pokušava da se pobuni protiv toga. Iznenada počinjete da osećate uznemirenost, na mnogim mestima u telu. Nikada niste osetili to. Zašto se javljaju toliko mnogo problema ako se samo sedi smireno? Osećate mrave kako gmižu naviše. Pogledajte i videćete da nema mrava; telo vas obmanjuje. Telo nije spremno da bude disciplinováno. Telo se pokvarilo, ne želi da vas sluša. Postalo je svoj vlastiti gospodar. A vi ste uvek sledili njega. Dakle, sada je čak i smireno sedenje za nekoliko minuta postalo gotovo nemoguće.

Ljudi prolaze kroz tako veliki pakao, ako im kažete samo da sede smireno. Ako ovo nekome kažem, on odgovara: "Baš da sedim mirno u tišini, ne radeći ništa? - kao da je to "radeći" jedna opsesija. On odgovara: "Barem mi dajte mantru, tako da mogu da je pevam unutra u sebi." Njemu treba neko zanimanje. Izgleda da je teško da se sedi mirno. A to je najlepša mogućnost koja se može dogoditi čoveku; samo da sedi smireno ne čineći ništa.

Asana znači opušten položaj. Vi ste takođe opušteni u njemu, tako ste odmorni u njemu, da uopšte nema potrebe da se telo kreće. U tom trenutku, iznenada vi transcendirate telo.

Telo pokušava da vas spusti dole kada kaže: "Vidi sada, mnogi mravi gmižu duž tela." Ili iznenada osetite potrebu da se češate, svrbi vas. Telo govori: "Ne idi tako daleko, vrati se natrag. Kuda ideš?" Jer svest se kreće naviše, idući daleko od telesne egzistencije. Hmm?... telo započinje da se buni. Nikada niste radili takvu stvar. Telo vam stvara probleme, jer kada problem postoji, vi ćete morati da se vratite natrag. Telo traži vašu pažnju: "Daj tvoju pažnju." Stvoriće bol. Stvoriće svrab; vi ćete osećati da želite da se češete. Iznenada telo više nije obično; telo je u pobuni. To je telo političar. Vi ste pozvani natrag: "Ne idi tako mnogo daleko, budi zauzet. Ostani ovde" - ostani ograničen na telo i na zemlju. Vi se krećete prema nebu, a telo oseća strah.

Asana dolazi samo osobi koja živi život uzdržljivosti, *čvrsto pridržavanje*; onda je položaj moguć. Onda možete jednostavno sedeti, jer telo zna da ste disciplinovan čovek. Ako želite da sedite, vi ćete sedeti - ništa ne može da se uradi protiv vas. Telo može nastaviti da govori stvari... ubrzo se ono zaustavlja. Nikoga nema tu da sluša. To nije ugušivanje; vi ne ugušujete telo. Nasuprot tome, telo pokušava da ugušuje vas. To nije ugušivanje. Vi ne kažete ništa da telo čini; jednostavno se odmarate. Međutim telo ne zna ni za kakav odmor, jer mu nikada niste dali odmor. Uvek ste bili nemirni. Sama reč *asana* označava odmor, biti u dubokom odmoru; a ako možete uraditi to, mnoge stvari će vam postati moguće.

Ako telo može biti u odmoru, onda možete regulisati svoje disanje. Krećete se dublje, jer disanje je most između tela i duše, od tela do uma. Ako možete regulisati disanje - to je *pranayama* - imate moć nad svojim umom.

Jeste li ikada posmatrali da, kad god se um promeni, odmah se ritam disanja promeni? Ako radite suprotno - ako promenite ritam disanja - um se odmah mora promeniti. Kada ste ljuti, vi ne možete disati smireno; inače ljutnja će iščeznuti. Pokušajte. Kada osećate ljutnju vaše disanje postaje haotično, postaje nepravilno, gubi ritam, postaje glasno, nemirno. Ono više nije u harmoniji. Neslaganje nastaje, a slaganje se gubi. Probajte jednu stvar, kad god postajete ljuti, samo se opustite i dopustite da se disanje odvija u ritmu. Odjednom ćete osetiti da je ljutnja iščezla. Ljutnja ne može postojati bez posebnog tipa disanja u vašem telu.

Kada vodite ljubav disanje se menja, postaje vrlo silovito. Kada ste mnogo ispunjeni seksualnošću, disanje se menja, postaje žestoko. Seks ima malo besa u sebi. Ljubavnici znaju

¹³⁷ Đainski pojam *đinah* označava pobednika nad uslovljavajućom prirodom i obmanom. Ideal đainske religije, kao budinstvo u budizmu.

da ugrizu jedno drugo i ponekad povrede jedno drugo. Ako vidite dvoje ljudi kako vode ljubav, videćete da se odvija neka vrsta borbe. Ima malo nasilja u tome. Oboje dišu haotično; njihovo disanje nije u ritmu, nije u skladu.

U *tantri*, gde je mnogo urađeno u pogledu seksa i transformacije seksa, vrlo mnogo se radilo na ritmu disanja. Ako dvoje ljubavnika mogu ostati u ritmičkom disanju dok vode ljubav, u skladu, da oboje imaju isti ritam, neće biti ejakulacije. Satima mogu voditi ljubav, jer ejakulacija je moguća samo kada disanje nije u ritmu; samo onda telo može izbaciti energiju. Ako je disanje u ritmu, telo apsorbira energiju; nikada je ne izbacuje van. *Tantra* je razvila mnoge tehnike za promenu ritma disanja. Onda možete voditi ljubav satima, a da ne gubite energiju. Nasuprot tome, vi je stičete, jer ako žena voli muškarca i muškarac voli ženu, oni pomažu jedno drugom da budu ponovno napunjeni - jer oni su suprotne energije. Kada se suprotne energije sretnu i varnica kresne, oni pune jedno drugo; inače energija se gubi, a posle vođenja ljubavi osećate se malo prevareni, obmanuti - toliko mnogo obećanja a ništa ne dođe u ruke, ruke ostaju prazne.

Posle *asane*, dolazi regulacija disanja, *pranayama*. Posmatrajte za nekoliko dana i beležite: kada postanete ljuti kakav je ritam vašeg disanja - da li je izdisanje dugo, ili je udisanje produženo, ili su isti, ili je udisanje vrlo kratko a izdisanje vrlo dugo; ili je izdisanje vrlo kratko a udisanje vrlo dugo. Samo posmatrajte razmeru udisanja i izdisanja. Kada ste seksualno uzbuđeni, posmatrajte, zabeležite. Kada ponekad sedite smireno i posmatrate nebo u noći, sve je smireno oko vas, obratite pažnju kako se odvija vaše disanje. Kada se osećate ispunjeni saučešćem, posmatrajte, zabeležite. Kada ste u borbenom raspoloženju, posmatrajte, zabeležite. Načinite dijagram svog vlastitog disanja, i onda ćete znati mnogo.

Pranayama nije nešto čemu se vi možete podučiti. Vi morate otkriti to, jer svako ima različit ritam svog disanja. Svačije disanje i svačiji ritam je isto tako različit kao otisci prstiju. Disanje je individualna pojava, zbog toga ja to nikada ne podučavam. Vi morate otkriti svoj vlastiti ritam. Vaš ritam možda nije ritam nekog drugog, ili može biti štetan za nekoga drugog. Vaš ritam - vi morate naći.

A to nije teško. Nema potrebe da pitate nekog eksperta. Samo načinite dijagram za jedan mesec svih vaših raspoloženja i stanja. Onda ćete znati koji je ritam gde se osećate najodmornije, opušteno, u dubokom prepuštanju; koji je ritam gde se vi osećate mirni, tihi, sabrani, sveži; koji je ritam kada se iznenada osećate blaženo, ispunjeni nečim nepoznatim, preplavljeni - imate toliko mnogo u tom trenutku, možete dati celom svetu, a da to neće biti iscrpljeno. Osećajte i posmatrajte trenutak kada osećate da ste jedno s univerzumom, kada osećate da razdvojenosti nema više, premošćena je. Kada osećate da ste jedno s drvećem i pticama, rekama i stenama, s okeanom i peskom - posmatrajte. Naći ćete da ima mnogo ritmova vašeg disanja, veliki spektar; od najsilovitijeg, ružnog, jadnog paklenog tipa, do najtišeg nebeskog tipa.

A kada otkrijete svoj ritam, praktikujte ga - načinite ga delom svog života. Ubrzo on postaje nesvestan; onda samo dišete u tom ritmu. Sa tim ritmom vaš život će biti život *yogina*, vi nećete biti ljuti, nećete se osećati tako seksualni, nećete se osećati tako ispunjeni mržnjom. Iznenada ćete osetiti da vam se događa preobražaj.

Pranayama je jedno od najvećih otkrića koja su se dogodila ljudskoj svesti. U poređenju sa *pranayamom*, odlazak na Mesec nije ništa. To izgleda vrlo uzbuđljivo, ali to nije ništa, jer čak i ako stignete do Meseca, šta ćete tamo raditi? Čak i ako stignete na Mesec, ostaćete isti. Radićete iste besmislice koje radite ovde. *Pranayama* je unutrašnje putovanje. *Pranayama* je četvrti - a ima samo osam koraka. Pola putovanja je kompletirano na *pranayami*. Čovek koji je naučio *pranayamu*, ne od učitelja - jer to je lažna stvar, ja to ne odobravam - već svojim vlastitim otkrićem i spremnošću, čovek koji je naučio ovaj ritam bića, već je postigao pola cilja. *Pranayama* je jedno od najznačajnijih otkrića.

A posle *pranayame*, ili regulacije disanja, je *pratyahara*, apstrakcija, odvratanje od objekata čula. *Pratyahara* je isto ono o čemu sam vam govorio juče. Hrišćansko "kajanje" je zapravo na hebrejskom "povratak" - ne kajanje nego povratak, odlazanje natrag. Muslimanska *toba* je ništa; to je "ne kajanje". To je takođe postalo obojeno sa značenjem pokajanja; *toba* je takođe povratak natrag. A *pratyahara* je takođe vraćanje natrag, dolaženje nazad - ulaženje

unutra, okretanje unutra, povratak kući. Posle *pranayame* to je moguće - *pratyahara* - jer *pranayama* će vam dati ritam. Sada znate ceo spektar; znate kom ritmu ste najbliži sebi, a u kom ritmu ste najdalji od sebe. Siloviti, seksualni, ljuti, ljubomorni, posesivni, naći ćete da ste daleko od sebe; u saosećanju, u ljubavi, u molitvi, u zahvalnosti, vi ćete naći sebe bližim kući. Posle *pranayame*, *pratyahara*, povratak je moguć. Sada znate put, onda već znate kako da zakoračite unazad.

Onda dolazi *dharana*. Posle *pratyahare*, kada ste počeli da se vraćate natrag bliže kući, dolazeći bliže svojoj naunutarnijoj srži, vi ste upravo na vratima svog vlastitog bića. *Pratyahara* vas dovodi blizu kapije; *pranayama* je most od spoljašnjeg prema unutra. *Pratyahara*, povratak, to su vrata, a onda nastaje mogućnost *dharane*, usredsređenosti. Sada možete postati sposobni da dovedete svoj um do jednog objekta. Prvo date pravac svom telu; prvo date pravac svojoj životnoj energiji - sada dajete pravac svojoj svesti. Sada se svesti ne može dozvoliti da ide negde i svuda. Sada mora da bude dovedena do cilja. Ovaj cilj je usredsređenost, *dharana*; vi fiksirate svoju svest na jednu tačku.

Kada je svest fiksirana na jednu tačku misli prestaju, jer misli su moguće samo kada vaša svest nastavlja da se koleba - odavde donde, odatle do negde drugde. Kada vaša svest neprekidno skače kao majmun, onda ima mnogo misli i ceo vaš um je upravo ispunjen gomilom - tržnica. Sada postoji mogućnost - posle *pratyahare*, *pranayame*, ima mogućnosti - vi se možete usredsrediti na jednu tačku.

Ako se možete usredsrediti na jednu tačku, onda je moguća *dhyana*. U usredsređenosti vi dovodite svoj um do jedne tačke. U *dhyana* odbacujete i tu tačku. Sada ste takođe usredsređeni, ne odlazeći nikuda - jer ako idete nekuda to je uvek van. Čak i jedna misao u usredsređenosti je nešto spolja izvan vas - objekt postoji; vi niste sami, postoje dvoje. Čak i u usredsređenosti postoje dvoje, objekat i vi. Posle usredsređenosti objekat mora da bude ostavljen.

Svi hramovi vode samo do usredsređenosti. Oni vas ne mogu odvesti izvan, jer svi hramovi imaju jedan objekat u sebi, lik Boga je objekat za usredsređivanje. Svi hramovi vode vas jedino do *dharane*, do usredsređenosti. Stoga, što religija ide u više dimenzije, hram i lik iščezavaju. Oni moraju da iščeznu. Hram treba da bude apsolutno prazan, samo da ste vi tu - niko, niko drugi, nijedan objekat; čista subjektivnost.

Dhyana je čista subjektivnost, kontemplacija - ne kontempliranje "nečega," jer ako kontemplirate nešto to je usredsređenost, koncentracija. U engleskom ne postoje bolje reči. Usredsređenost označava da nešto postoji na šta se koncentrišete. *Dhyana* je meditacija; ništa ne postoji, sve je ostavljeno, ali vi ste u intenzivnom stanju svesnosti. Objekat je odbačen, ali subjekat nije zapao u spavanje. Duboko usredsređen, bez ikakvog objekta, usredišten - ali još osećaj o "ja" će doleteti, istrajati. On će lebdeti. Objekat je otpao, ali subjekat je još tu. Vi još osećate da jeste.

Ovo nije ego. U sanskritu mi imamo dve reči, *ahamkara* i *asmita*. *Ahamkara* znači "ja jesam". A *asmita* znači "jesam". Samo upravo "jestvo". Nikakav ego ne postoji, samo senka je preostala. Vi još osećate, na neki način, da vi jeste. To nije misao, jer ako je misao da "ja jesam," to je ego. U meditaciji ego je potpuno iščezao; ali jestvo, fenomen poput senke, upravo osećanje, lebdi okolo vas - baš kao stvar nalik izmaglici, koja upravo ujutru lebdi oko vas. U meditaciji je jutro, sunce se još nije uzdiglo, maglovito je; *asmita*, jestvo, još je tu. Možete još pasti natrag. Mala smetnja - neko govori i vi slušate - meditacija iščezava: vratili ste se natrag na usredsređenost, na koncentraciju. Ako samo ne slušate, već počnete da razmišljate o tome, čak i usredsređenost iščezava; došli ste do *pratyahare*. A ako ne samo razmišljate, nego ste postali identifikovani sa mišljenjem, *pratyahara* iščezava; pali ste u *pranayamu*. A ako vas misli tako mnogo zaposednu da se izgubi ritam vašeg disanja, *pranayama* iščezava; vi ste pali na *asanu*. Ali ako su misao i disanje tako mnogo ometani da telo započinje da se trese ili postane nemirno; *asana* iščezava. Ovi (koraci) su (međusobno) povezani.

Čovek može ispasti iz meditacije. Meditacija je najopasnija tačka u svetu, jer to je najviša tačka odakle možete pasti, i možete pasti vrlo loše. U Indiji mi imamo reč *yogabhrasta*; čovek koji je otpao od *yoge*. To je vrlo, vrlo neobično. Ona uvažava i osuđuje

zajedno. Kada kažemo da je neko *yogin*, to je veliko uvažavanje. Kada kažemo da je neko *yogabhrasta*, to je takođe osuda; otpao je iz *yoge*. Taj čovek je dosegao do meditacije negde u svom prošlom životu a onda je pao. Iz meditacije još postoji mogućnost povratka natrag u svet - zbog *asmita*, zbog jestva. Seme je još živo. Ono može proklijati svakog trenutka; tako da putovanje nije završeno.

Kada *asmita* takođe iščezne, kada više ne znate da vi jeste - naravno, vi ste ipak tu, ali nema razmišljanja o tome da "ja jesam", ili čak jestvo - onda se dešava *samadhi*, trans, ekstaza. *Samadhi* je odlaženje izvan; onda se čovek nikada ne vraća natrag. *Samadhi* je mesto bez povratka. Odatle niko ne pada. Čovek u *samadhiu* jeste Bog; mi ga zovemo bog Buddha, bog Mahavira. Čovek u *samadhiu* više nije iz ovoga sveta. On može da bude u ovom svetu, ali više nije od ovoga sveta. On ne pripada njemu. On je jedan autsajder. On može biti ovde, ali njegov dom je negde drugde. On izgleda kao da hoda na ovoj zemlji, ali u suštini više nije na ovoj zemlji. Kaže se za čoveka u *samadhiu* da on živi u svetu, ali svet ne živi u njemu.

Ovo su osam koraka ili osam udova zajedno. Udovi jer su tako međusobno povezani u organsku celinu; koraci jer ih morate proći jedan po jedan - ne možete početi baš bilo gde; morate započeti od *yama*.

Sada još nekoliko stvari, jer je ovo takav centralni deo za Patanjđalija da morate razumeti još nekoliko stvari. *Yama* je most između vas i drugih; samoudržavanje znači uzdržavanje u vašem ponašanju. *Yama* je pojava između vas i drugih, vas i društva. To je više svesno ponašanje; vi ne reagujete nesvesno, ne reagujete kao mehanizam, kao robot. Vi postajete više svesni; postajete više budni. Reagujete samo kada je apsolutno nužno; onda takođe nastojite da reakcija bude odgovor, a ne puka reakcija.

Odgovor je različit od reakcije. Prva razlika je: reakcija je automatska; a odgovor je svestan. Neko vas uvredi; vi odmah reagujete - uvredite njega. Nije bilo nijednog trenutka razmaka da se razume; to je reakcija. Čovek samoudržavanja će sačekati, slušati njegovu uvredu, razmišljaće o tome.

Gurđijev je obično govorio da se čitav njegov život promenio kada mu je deda umro, imao je samo devet godina, pozvao ga je i rekao mu: "Ja sam siromašan čovek i nemam ništa da ti dam, ali bih želeo da ti dam nešto. Jedina stvar koju sam nosio kao blago je ova, meni je to dao moj otac... Ti si vrlo mlad, ali zapamti to. Jednog dana ćeš razumeti - samo zapamti ovo. Jednog dana ćeš shvatiti. Ne nadam se da će baš sada razumeti, ali ako ne zaboraviš, jednog dana ćeš razumeti." Ovu stvar je on rekao Gurđijevu: "Ako te neko uvredi, odgovori mu nakon što prođu dvadeset četiri sata."

To je postalo transformacija, jer kako možete reagovati posle dvadeset četiri sata? Reakcija traži trenutnost. Gurđijev kaže: "Kada me neko uvredi, ili mi neko kaže nešto loše, moraću da mu kažem: 'doći ću sutra, samo posle dvadeset četiri sata dozvoljeno mi je da odgovorim - dao sam obećanje svom dedi a on je mrtav, a (dato) obećanje se ne može uzeti natrag. Inače, ja ću doći'. Taj čovek će biti otkaćen. On neće moći da shvati u čemu je stvar.

A Gurđijev će razmišljati o tome. Što više misli, to će beskorisnije izgledati. Ponekad će se osetiti da je čovek u pravu, sve što je rekao istina je. Onda bi Gurđijev otišao i zahvalio se čoveku: "Ukazao si mi na nešto čega nisam bio svestan." Ponekad bi spoznao da čovek uopšte nije u pravu. A kada čovek apsolutno greši, zašto mariti za to? Niko ne mari za laži. Kada se osećate povređeni, u tome mora biti nešto istine; inače ne biste se osećali povređeni. Onda takođe nema svrhe u odlasku.

Rekao je: "Dešavalo se da sam mnogo puta probao formulu mog dede, i ubrzo bi ljutnja nestala" - i ne samo ljutnja - ubrzo bi on postao svestan da ista tehnika može da se primeni za druge emocije, i sve je iščezavalo. Gurđijev je bio jedan od najvećih vrhova koji je dostignut u njegovom dobu, Buddha. A celo putovanje je započelo sa vrlo malim korakom - obećanjem datim starom čoveku koji je umirao. To je promenilo čitav njegov život.

Yama je most između vas i drugih - živite svesno, imajte veze s ljudima svesno. Onda druga dva, *niyama* i *asana* - oni se bave vašim telom. Treći, *pranayama* je opet most. Kao što je prvi, *yama*, most između vas i drugih, druga dva su priprema za još jedan most - vaše telo je načinjeno spremnim kroz *niyamu* i *asanu* - onda, *pranayama* je most između tela i duha. Tada su *pratyahara* i *dharana* priprema uma. *Dhyana* opet, jeste most između uma i duše.

Samadhi je postignuće. Oni su međusobno povezani, lanac; a to je ceo život. Vaš odnos sa drugima mora da se promeni. Kako vaš odnos mora da se promeni? Ako nastavite da se odnosite prema drugima na isti način, kao što ste uvek radili, ne postoji mogućnost za promenu. Vi morate promeniti svoj odnos sa drugima. Posmatrajte kako se ponašate sa svojom ženom, sa prijateljima ili sa svojom decom. Promenite to. Ima hiljadu i jedne stvari da se promene u vašem odnosu. To je *yama*, kontrola - ali kontrola, ne praznoverje. Kroz razumevanje dolazi kontrola. Kroz neznanje čovek nastavlja da prisiljava i ugušuje. Uvek radite sve sa razumevanjem, i nikada nećete povrediti sebe niti nekog drugog.

Yama treba da stvori podesnu okolinu oko vas. Ako ste neprijateljski prema svakome - borbeni, s mržnjom i ljutnjom - kako možete da se krećete prema unutra? Sve ove stvari vam neće dozvoliti da se krećete. Bićete toliko ometani na površini da to unutrašnje putovanje neće biti moguće. Stvaranje odgovarajuće, prijateljske atmosfere oko sebe jeste *yama*. Kada se odnosite prema drugima lepo, svesno, oni vam ne stvaraju nevolju u vašem unutrašnjem putovanju. Oni postaju pomoć, ne ometaju vas. Ako volite svoje dete, onda kada meditirate ono vam neće smetati. Ono će reći drugima: "Tišina, tata meditira." Ali ako ne volite svoje dete, vi ste jednostavno ljuti, onda kada meditirate ono će praviti sve vrste neprijatnosti, smetnji. Ono želi da vam se osveti - nesvesno. Ako jako volite svoju ženu, ona će biti korisna; inače neće vam dozvoliti da molite, neće vam dozvoliti da meditirate - jer vi tako odlazite izvan njene kontrole.

Ovo ja vidim svakog dana. Muž preuzima *sannyas*, a žena dolazi kod mene plačući: "Šta ste uradili mojoj porodici! Uništili ste je!" Ja znam da taj muž nije voleo svoju ženu, inače ona bi bila srećna. Ona bi slavila što je njen muž postao meditativan. Ali, on je nije voleo. Dakle, ne samo da je nije voleo, on se kreće prema unutra; stoga neće biti mogućnosti u budućnosti takođe ni za kakvu ljubav da dođe od njega. Ako volite osobu, osoba je uvek korisna za vaš rast jer ona zna, da što više rastete, više ćete biti sposobni za ljubav. A sve meditacije će vam pomoći da volite više, da budete lepši na svaki način. Inače ovo se dešava svaki dan.

To se desilo sestri Šili. Bila je u kampu i želela da je preuzme *sannyas*, ali muž nije želeo. Muž je vrlo, vrlo obrazovan čovek, hmm?... direktor istraživačkog instituta negde u Americi. Onda je otišla kući. Neprekidno je bilo borbe. Želela je da uzme *sannyas*, želela je da bude inicirana, ali on ne bi dozvolio. Onda je on došao kod mene, pitajući se: "Ko je taj čovek koji je ometao naš život?" I on je preuzeo *sannnyas*. Sada je žena stvarala nevolju! Sada je žena bila apsolutno protiv. A on je vrlo jednostavan čovek, zaista divan. Pisao mi je: "Šta da radim? Ja je volim, ali se ona potpuno promenila od kada je čula da sam ja uzeo *sannyas*." Na taj način stvari idu. Svako ulaže napor da kontroliše drugog.

Čovek kroz *yamu* kontroliše sebe, ne druge. Drugima on daje slobodu. Vi pokušavate da kontrolišete drugog a nikada sebe. Čovek kroz *yamu* kontroliše sebe, daje slobodu drugima - voli toliko mnogo da može dati slobodu, i voli sebe toliko mnogo da kontroliše sebe. Ovo treba razumeti: on voli tako mnogo sebe da ne može rasipati svoje energije; mora da im daje pravac. Onda, *niyama* i *asana* su za telo. Uredan život je vrlo zdrav za telo, jer telo je mehanizam. Vi zbunjujete telo ako vodite neuredan život. Danas ste uzeli hranu u jedan sat, sutra uzimate u jedanaest sati, prekosutra uzmete u deset sati - vi zbunjujete telo. Telo ima jedan unutrašnji biološki sat; on se kreće po obrascu. Ako uzimate svoju hranu svakog dana tačno u isto vreme, telo je uvek u situaciji da razume šta se događa, i spremno je za događaje - sokovi teku u stomaku u pravi trenutak. Inače, kad god želite da uzmete hranu, možete je uzeti, ali sokovi neće teći. A ako uzmete hranu, a sokovi ne teku, onda hrana postaje hladna, onda je otežano varenje.

Sokovi moraju biti spremni da prime hranu dok je vruća, onda odmah započinje apsorbovanje. Hrana može biti apsorbovana za šest sati ako su sokovi spremni, čekajući. Ako sokovi ne čekaju onda to traje dvanaest sati do osamnaest sati. Onda se osećate teški, letargični. Onda vam hrana daje život, ali vam ne daje čist život. On se oseća kao težina na vašim grudima; nekako ga nosite, vučete. Hrana može da postane takva čista energija, ali je onda potreban uredan život.

Idete na spavanje svakog dana u deset sati; telo zna - tačno u deset sati telo vam daje alarm. Ja ne kažem da postaje opsesivno - da kada vaša majka umire onda takođe idete u deset sati. Ne kažem ja to. Jer ljudi mogu postati opsednuti...

Ima mnogo priča o Imanuelu Kantu. On je postao opsednut urednošću; to je postala ludost. Ne stvarajte opsesiju. On je imao ustaljenu praksu, tako fiksiranu, od sekunde do sekunde; da ako neko, neki gost dođe, on bi gledao u sat i čak ne bi ništa rekao gostu, jer za to govorenje bi trebalo vreme - on bi uskočio u krevet, pokrio sebe ćebetom i krenuo da spava dok je gost još tu sedeo. Sluga bi došao i rekao: "Sada možete ići, jer sada je njegovo vreme..." Sluga je postao tako usklađen sa Kantom da nije bilo potrebno reći: "Sada vi idite, jer je vreme." Sluga je bio tako usklađen sa Kantom da nije bilo potrebno reći: "Vaša hrana je spremna." Nije bilo ni potrebno da se kaže: "Sada idete na spavanje." Trebalo je reći samo vreme. Sluga bi ušao u sobu i rekao: "Gospodine, jedanaest je sati." Odmah je sledio rutinu jer nije bilo nužno da se išta kaže.

Bio je toliko uredan da je sluga postao diktator - jer bi uvek pretio: "Otići ću ako ne podignite moju platu." Odmah se plata morala povećati, jer novi sluga, novi čovek, bi smetao. Jednom su to probali: došao je novi čovek, ali to nije bilo moguće, jer Kant je živeo od sekunde do sekunde.

On bi išao na univerzitet; bio je veliki učitelj i veliki filozof. Jednog dana put je bio blatnjav i padala je kiša, a jedna od njegovih cipela se zabila u blato - stoga je on ostavio tamo. Inače bi zakasnio. Otišao je s jednom cipelom. Govorilo se u oblasti univerziteta Koningsberg da su ljudi gledajući u njega mogli da podešavaju svoje satove, jer sve je apsolutno bilo u skladu sa kretanjem časovnika.

Novi sused je kupio kuću koja se graničila sa Kantovom kućom i počeo je da sadi novo drveće. Svakog dana tačno u pet popodne Kant je obično dolazio na tu stranu kuće, sedeo pored prozora i posmatrao nebo. Kada je drveće zaklonilo prozor i nije mogao da gleda nebo, razboleo se. Doktori nisu mogli otkriti ništa loše kod njega, jer je bio tako uredan čovek. Bio je zaista veoma zdrav. Nisu mogli naći ništa; nisu mogli uspostaviti dijagnozu. Onda je sluga rekao: "Ne brinite, ja znam razlog. Ovo drveće se natura u njegovoj urednosti. Sada ne može otići do prozora, sedi tamo i gledati u nebo. Nije više moguće posmatranje neba." Morali su ubediti suseda, drveće se odsečeno, i on je bio u redu, bolest je iščezla.

Inače ovo je opsesija. Nije potrebno da postanete opsesivni; sve treba da se uradi sa razumevanjem.

Niyama i *asana*, redovnost položaja; oni su dobri za telo. Kontrolisano telo je lepa pojava - kontrolisana energija, sija, i uvek više nego što je potrebno, i uvek živa, a nikada tupa i mrtva. Onda telo takođe postaje inteligentno, telo takođe postaje mudro, telo sija s novom svesnošću.

Onda, *pranayama* je most; duboko disanje je most od uma do tela. Možete promeniti telo kroz disanje; možete promeniti um kroz disanje. *Pratyahara* i *dharana*, povratak kući i usredsređenost, pripadaju preobražaju uma. Onda, *dhyana* je opet most od uma do Sopstva ili do ne-sopstva - kako god izaberete to da nazivate, oboje. *Dhyana* je most do *samadhi*.

Postoji društvo; od društva do vas je most; *yama*. Telo je tu; za telo urednost i položaj. Opet postoji most, zbog različite dimenzije uma od tela; *pranayama*. Onda, treniranje uma; *pratyahara* i *dharana*; povratak natrag kući i usredsređenost. Onda opet most, ovo je poslednji most: *dhyana*. Tada dostižete cilj; *samadhi*.

Samadhi je lepa reč. To znači da je sada sve rešeno. To znači *samadhan*: sve je postignuto. Sada nema želje; ništa nije preostalo da se dostigne. Tu nema dalje, nema više; vi ste se vratili kući.

Prvo pitanje:

Koja je vaša staza, staza koju nama pokazujete?

To uopšte nije staza. Vi niste za putovanje na njoj. Pre, to je jednostavno razumevanje. Morate zaustaviti svako putovanje. Staza je da se putuje i da se ide negde; staza je da se negde stigne; da se nešto postigne; staza je sredstvo a cilj je nešto daleko udaljeno u budućnosti. To je ono šta mislim kada kažem da šta god da vam govorim nije staza; to je jednostavno razumevanje. Ako razumete, već ste dostigli cilj. Ako razumete, uvek ste bili na cilju, nikada ni za jedan jedini trenutak niste bili udaljeni od njega. Možda ste sanjali da ste otišli daleko, ali niste napustili svoju kuću ni za jedan jedini trenutak.

Ovo je nemanje puta, ne-put. Ili, ako insistirate za reč, ili ako ste tako fascinirani rečju, nazivajte ga besputnim putem. Ali pokušajte da me razumete, ovo nije put. Ja vam ne dajem sredstvo, već sam cilj.

Drugo pitanje:

Od kada sam došao kod vas, življenje meditativnog života postalo je najlakši i najprirodniji fenomen. Međutim, praktično sam ostavio svaku nadu za prosvetljenjem; jesu li ove tendencije kontradiktorne?

Ne sasvim. Za dostizanje prosvetljenja to je nužno - da vi treba da izgubite svaku nadu i želju za tim. Inače želja za prosvetljenjem postaje noćna mora u sebi. A što više to želite, veća će biti udaljenost. Ostavite svaku želju za tim, svako nadanje za tim. Ako ste zaista postali bez želje za prosvetljenjem, svakog trenutka moguće je da se dogodi. Dajte širinu; ne budite ispunjeni željom za tim. Najveća prepreka za prosvetljenje je čežnja za njim; jer um koji čežne i želi jeste uvek napet. On ima suptilnu uznemirenost oko toga, nikada nije opušten. Kako možete biti opušteni ako morate ići negde? Vi možda sedite, ali ste u pokretu. Vidljivo se možda odmarate, ali nevidljivo vi ste nemirni. Odbacite svaku besmislicu. Niko nije mogao dostići prosvetljenje kroz želju. Zbog toga sve Buddhie insistiraju: postanite bez želja.

Ne kažem da kada postignete beželjnost da ćete dostići *nirvanu* ili prosvetljenje; ja kažem da kada ste bez želja vi ste *nirvana*, vi ste prosvetljenje. Želja je smetnja u vama, baš kao talasi na jezeru... talasi iščezavaju, jezero je mirno.

Lako je odbaciti želje za svetovnim stvarima, vrlo lako. Zapravo apsolutno je glupo prijanjati uz njih. Samo glupi ljudi se vezuju za svetovne stvari, jer svako može videti da vam one mogu biti oduzete. Svako vezivanje je jalovo, besplodno, i svako ko ima bar malu količinu inteligencije može postati svestan da vam akumuliranje stvari neće doneti bogaćenje; pre će vas učiniti sve više i više siromašnim. Što više stvari budete imali, više ćete osećati da ste prazni.

Bogat čovek postaje dole u dubini vrlo siromašan. Ne možete naći veće prosjake nego što su carevi. Znajući dobro da mogu imati sve što mogu poželeti, po prvi put oni postaju svesni da se ništa nije promenilo iznutra; nije se dogodilo zadovoljstvo, nema zasićenosti. Sve je isto toliko u metežu kao uvek; sav napor je bio beskoristan, a čitav život je potrošen u tome.

Ne, nije teško da se odbace svetovne želje, ali kada odbacite svetovne želje, um odmah stvara želje za drugim svetom: *moksha*, *nirvana*, prosvetljenje, Bog. Sada žudite za tim. Situacija ostaje ista - vi ostajete u želji. Objekat je nevažan; bilo da ga želite ili ne. Prava stvar nije ono šta vi želite. Svi vaši duhovni - takozvani duhovni - učitelji pogrešno vas vode jer stalno govore: "Promenite objekat želje. Nemojte želeći svetovne stvari; želite Boga." Ali ja vam kažem da, ako želite Boga, sam Bog postaje svetovna stvar. Za mene je ovo definicija sveta: sve što se može želeći jeste svet.

Bog ne može biti željen. Ne možete načiniti Boga objektom svoje želje; to je bogohuljenje. Prosvetljenje se ne može želeći, jer prosvetljenje se događa samo kada nema želje. Prosvetljenje nije nešto što dolazi spolja. Kada je um oslobođen želje, iznenada postajete svesni kralja kraljeva koji sedi unutra. On je uvek bio tamo, ali ste bili toliko zabrinuti oko želja, dosezanja, sticanja i postizanja.

Postižući um je barijera, stoga je dobro da se odreknete svake nade za prosvetljenjem.

Međutim, ja ne mislim da ste vi ostavili sve nade - inače to bi se dogodilo. Možda ste u pravu, međutim ipak, praktično, vi ste se odrekli svake nade za prosvetljenjem. Ali duboko dole još sanjate o tome, želite to. Praktično, možda ste se odrekli toga, ali duboko dole želja mora da je prisutna. Inače nema pitanja - zašto se prosvetljenje nije dogodilo. To treba da se dogodi odmah - bez trenutka razmaka. To je apsolutno sigurno: kada vas želja potpuno napusti, sasvim; prosvetljenje je tu. Zapravo, to nije ništa drugo do vi sami bez želje. Stoga tragajte duboko, kopajte malo dublje u sebi; i naći ćete opet želje, slojeve želja; i nastavite da ih odbacujete. Ljuštite svoj "luk" do same srži.

Jednog dana to će se dogoditi. Jednog dana je to moguće. Svakog trenutka kada nema želje, čak ni svetlucanje nje - nema strepnje, nema treperenja - svest se razvedrava - nema oblaka želja, samo plamen svesnosti, vatra svesti... i odjednom započinjete da se smejete, iznenada razumete da je ono što ste tražili uvek bilo unutar vas. U tome je značenje onoga što je Isus stalno insistirao: "Božje kraljevstvo je u vama." Kad bi ono bilo "spolja" ono bi se moglo želeti. Da je ono "izvan" moglo bi se dostići nekom stazom. To ste vi! Zbog toga sam rekao da nemam stazu da vam ponudim. Ja samo mogu podeliti moje razumevanje s vama.

Treće pitanje:

Da li univerzum voli mene?

Pogrešno je postaviti to pitanje. Treba da pitate na drugi način, okolišno: "Da li volite univerzum?" Jer univerzum nije osoba. On vas ne može voleti. On nema središte, ili možete reći "svuda mu je centar," međutim to je nelična pojava. Kako može nelična egzistencija voleti vas? Vi možete voleti.

Ali kada volite, univerzum odgovara - apsolutno odgovara. Ako naćinite jedan korak prema univerzumu, univerzum će naćiniti hiljadu i jedan korak prema vama; to je odgovor.

Moraćete da razumete šta Lao Ce kaće: da je priroda egzistencije ženska. Žena čeka; ona nikada ne inicira. Muškarac mora da ide i zapoćne. Muškarac mora doći, boriti se, udvarati i nagovarati. Egzistencija je ženska, ona vas čeka da se borite za nju, da joj se udvarate; morate preuzeti inicijativu i onda vas univerzum zapljusne - zapljusne vas iz beskonaćnih pravaca, ispunjava na beskonaćno naćina. Baš kao žena; kada ste je ubedili ona vas zapljusne izobilno.

Nijedan muškarac ne može biti ljubavnik kao što žena može biti. Muškarac uvek ostaje delimićno ljubavnik; njegovo totalno biće nikada nije u ljubavi. Žena je totalno u tome; to je ćitav njen ćivot, svaki njen dah. Inaće ona čeka. Nikada neće preuzeti inicijativu, nikada vas neće loviti; a ako vas žena lovi - koliko god da je lepa vi ćete postati preplašeni od nje. Ona neće izgledati ženstveno. Biće tako agresivna da će se sva njena lepota preobraziti u ružnoću. Žena je pasivna. Zapamtite ovu reć "pasivna", pasivnost.

Univerzum je majka. Bolje je nazvati Boga "majkom" nego "ocem". Otac nije tako bitan. Univerzum je majka; ženska, koja čeka na vas - čeka na vas uvek i uvek - ali vi ćete morati da kucate na vrata. Naći ćete ih otvorenim ako kucate, ali ako ne kucate, možete nastaviti da stojite pred vratima. Egzistencija ih neće otvoriti, ona nije agresivna. Ćak ni u ljubavi ona nije agresivna. Zbog toga ja kaćem da će ona reagovati, odgovoriti.

Međutim, ne postavljajte pogrešna pitanja. Ne pitajte: "Da li me univerzum voli?" Volite univerzum i naći ćete da vaša ljubav u odnosu prema njegovoj nije ništa. Univerzum vam daje takvu beskonaćnu ljubav, vraća vašu ljubav sa takvim beskonaćnim reagovanjem ili odgovorom... Ali to je odgovor - univerzum nikada ne inicira; on čeka. Lepo je da on čeka; inaće ćitava lepota ljubavi bila bi izgubljena.

Međutim, javlja se ovo pitanje; ono ima povezanost s vaćim umom. Tako ljudski um funkcioniše: on uvek pita: "Da li me drugi voli?" Žena, supruga pita: "Da li me muć voli?" Muć stalno pita: "Da li me žena voli?" Deca stalno misle: "Da li me majka i otac vole?" Roditelji se stalno pitaju da li ih deca vole. Uvek pitate o drugom. Postavljate pogrešno pitanje. Krećete se u pogrešnom pravcu. Naići ćete na zid, nećeće naći vrata. Osetićete se povrećeni, jer ćete se sudariti sa zidom. Sam poćetak je pogrešan. Uvek treba da pitate: "Da li

ja volim ženu?" "Da li ja volim muža?" "Da li ja volim decu?" "Da li ja volim mog oca i moju majku?" Inače uvek započnite od sebe samog - da li vi volite.

Ovo je misterija: ako volite, iznenada ćete spoznati da svi vole vas. Ako volite ženu, ona voli vas; ako volite muža on voli vas; ako volite decu, ona vole vas. Osobi koja voli iz sveg srca, odgovara se odasvud. Ljubav nikada ne može biti besplodna. Ona cveta...

Ali morate započeti ispravno, sa ispravne tačke; inače svako pita: "Da li me drugi voli?" A drugi takođe postavlja isto pitanje. Onda niko ne voli, onda ljubav postaje samo fantazija, onda ljubav iščezava sa zemlje - kao što se to i dogodilo. Ona je iščezla; ona postoji samo u poeziji pesnika - fantaziji, mašti, snovima. Realnost je sada apsolutno lišena ljubavi, jer ste započeli sa pogrešnim pitanjem.

Odbacite to pitanje kao da je bolest. Ostavite i bežite od njega i uvek pitajte: "Da li ja volim?" To će postati ključ. Sa tim ključem možete otvoriti svako srce, i sa tim ključem, ubrzo ćete postati tako umešni da možete otvoriti samu egzistenciju tim ključem; onda to postaje molitva. Samo postavite pitanje: "Da li se univerzum moli vama?" Tada će to izgledati smešno, tada će to izgledati apsurdno. "Da li se univerzum moli vama?" Nećete to čak ni pitati; ali molitva nije ništa do najviše cvetanje ljubavi.

Molite se univerzumu, a onda otkrivete da odasvud potoci ljubavi teku prema vama. Postajete ispunjeni. Univerzum ima mnogo da vam dâ, ali zato vi morate biti otvoreni. A otvaranje je moguće samo ako volite; onda postajete otvoreni, inače ostaćete zatvoreni. Čak je i univerzum nemoćan protiv vaše zatvorenosti.

Četvrto pitanje:

Da li je moguće popeti se na najviše stadijume dok čovek ugušuje ili isključuje delove svog bića spoljašnjim uslovima i iluzijama?

Ne, to nije moguće. Vi me pitate: "Da li je moguće popeti se lestvama samo delimično?" Neki deo vas je ostao dole, neki deo je ostao negde na lestvama, a deo vas stiže do samog kraja - kako je to moguće? Vi ste jedinstvo. Vi ste jedno organsko jedinstvo; ne možete biti podeljeni. To je značenje reči "individualno"; ono što se ne može podeliti. Vi ste jedna individua. Morate ići do božanskih vrata u vašoj totalnosti, kompletno, ništa ne može da preostane.

Zbog toga je moje insistiranje, stalno, da ako potiskujete svoju ljutnju nećete moći da uđete u božanski hram - jer evo šta vi radite: pokušavate da ostavite ljutnju izvan hrama i uđete u hram. Kako možete ući? Jer ko će ostati s ljutnjom napolju, jeste li to vi? Ako pokušavate da potisnete seks, onda nećete moći da uđete u božanski hram, jer šta je seks? To ste vi, vaša energija. Ništa ne može da se ostavi spolja i zato postoji samo jedna mogućnost: vi ćete ostati spolja i sanjaćete da ste ušli. To je ono šta čine tolike vaše "mahatme". Oni su izvan hrama sanjajući da su ušli i da vide Boga, oni su na nebu ili u *mokshi*.

Samo celoviti ćete ući - čak ni jedan jedini deo ne može ostati u pozadini. Šta onda da se radi? Ima ružnih delova, ja znam; i razumem vašu neprijatnu situaciju. Vi ne biste želeli da iznesete ove ružne stvari pred božanskim; ne biste želeli da predstavite te ružne stvari božanskom. Razumem vašu nevolju, vaš problem. Vi biste želeli da odbacite sav seks, svu ljutnju, svu ljubomoru, mržnju - želeli biste da postanete čista devica, nevinost. Dobro. Vaše razmišljanje je dobro, ali način na koji pokušavate da uradite to nije moguć. Jedini put je preobražaj. Ne odsecajte svoje delove; preobrazite ih. Ružnoća može postati lepota.

Jeste li posmatrali šta se dešava u bašti? Donesete kravlju balegu - koja smrdi - đubrivo, gnojivo - koje loše miriše - ali tokom mesec dana, gnojivo iščezava u zemlji; sada ono dolazi kao divno cveće sa takvim božanskim mirisom oko sebe.

Ovo je preobražaj. Loš miris je postao ugodan miris; ružan oblik đubriva postao je lepo cveće. Životu treba preobražaj. Vi ćete ući u božanski hram totalnog - preobraženi. Ne gušite ništa; radije, pokušajte da nađete ključ da ga preobrazite.

Ljutnja postaje saosećanje. Osoba koja nema ljutnju nikada ne može biti saosećajna - nikada. To nije koincidencija da svih dvadeset četiri sata *tirthankare* kod *daina* su se rodili kao *kshatriye*, ratnici, ljudi ljutnje, a oni su postali propovednici nenasilja i saosećanja.

Buddha je ratnik, dolazi iz *kshatrija* porodice, *samuraj*, a postao je zauvek najveći cvet saosećanja. Zašto? Imali su mnogo više ljutnje nego što vi imate. Kada je ljutnja promenjena i preobražena, naravno, ona je postala ogromna energija. Vama treba ljutnja. Vama ona treba kakvi ste sada jer je zaštitni oklop, i trebaće vam kada ste preobraženi jer onda ona postaje gorivo, energija. To je čista energija. Jeste li videli malo dete, ponekad, zaista u ljutnji? Kako lepota malog deteta izgleda - zrači vitalnošću, kao da će eksplodirati i uništiti ceo svet. Baš malo, sićušno dete, izgleda kao atomska energija - crveno u licu, skače i plače - baš energija, čista energija. Ako ne obuzdate dete i ne naučite kako da razume ovu energiju, neće biti potrebe ni za kakvim obuzdavanjem; ista energija može biti preobražena.

Posmatrajte: oblaci se sakupljaju na nebu, a onda se vidi velika munja i čuje grmljavina. Ova munja je pre nekoliko stotina godina bila zastrašujući faktor u životu čovečanstva. Čovek je bio tako uplašen munjom - ne možete to sada zamisliti, jer sada je ista munja postala elektricitet. Postala je sluga u kući, pokreće klima uređaje, pokreće frižider. Ona radi neprekidno danju i noću - nijedan rob ne može raditi na taj način. Ista munja je bila velika, strašna činjenica u životu čovečanstva.

Prvi bog je rođen iz straha od munje. Indra je bio rođen, bog groma i munje; ljudi su počeli njega da obožavaju jer su mislili da ta munja dolazi kao kazna. Ali sada niko ne se brine oko toga, sada znate tajnu - otkrili ste ključ. Sada isti elektricitet, Indrina kazna, deluje kao rob; Indra radi u pozadini vašeg klima uređaja, Indra pokreće vaš frižider, Indra deluje u vašem ventilatoru. Sada Indra više nije bog, nego sluga. Takav poslušni sluga - da nikada ne štrajkuje, nikada ne traži povećanje plate, ništa - potpuni, totalni rob.

Isto se događa u unutrašnjem čovekovom nebu - ljutnja je munja, kod Buddhe ona je postala saosećanje. Sada pogledajte Buddhino lice, tako zračće. Odakle dolazi to zračenje? To je preobražena ljutnja. Vi se bojite seksa¹³⁸, ali jeste li ikada čuli da je ijedan impotentan čovek postao prosvetljen? Kažite mi. Jeste li ikada čuli o nekom impotentnom čoveku, koji nije imao seksualnu energiju u sebi, da je postao prorok - Mahavira, Muhamed, Buddha, Hrist? Jeste li čuli o tome? To se nikada nije dogodilo - ne može se dogoditi - jer nedostaje sama energija. Seksualna energija se uzdiše naviše. Seksualna energija je ta koja dolazeći do trenutka preobražaja, postaje *samadhi*.

Seksualna energija postaje *samadhi*, nadsvesnost. Ja vam kažem: što ste više seksualni, više je mogućnosti; stoga se ne plašite. Više seksualnosti samo pokazuje da imate previše energije. Vrlo dobro. Treba da budete zahvalni Bogu, a vi niste zahvalni - skoro osećate krivicu; donekle osećate kao da se žalite protiv Boga: "Zašto mi je dao ovu energiju?" Ne znate šta je moguće s tom energijom u budućnosti. Buddha nije impotentan. On je živeo vrlo, vrlo ispunjavajući seksualni život. Njegov otac je pozvao sve lepe žene iz kraljevstva da ga služe, sve lepe mlade devojke su služile njega.

Energija je potrebna, a energija je uvek lepa. Ako ne znate kako da je iskoristite, ona postaje ružna; onda ona nastavlja da teče pogrešnim putem. Energija mora da ide naviše. Seks je najniži centar vašeg bića - ali to nije sve; imate sedam centara vašeg bića. Kako se energija kreće naviše, ako znate ključ kako da je otpustite naviše, pošto se ona kreće od jednog centra do drugog, osećate tako veliki preobražaj. Kada energija dođe do srčane čakre, do središta srca, postajete tako ispunjeni ljubavlju; postajete ljubav. Kada energija dođe do centra trećeg oka, vi postajete svesnost, svest. Kada energija dođe do poslednje čakre, *sahasrara*, vi cvetate, vaše drvo života je dospelo do ispunjenja; postali ste Buddha. Inače energija je ista.

Ne osuđujte; ne gušite. Preobrazite. Razumite više, budite budniji, pažljiviji; samo onda ćete moći da uđete u totalnost. Nema drugog puta; drugi put je samo da se sanja i zamišlja.

Peto pitanje:

Zen kaže: "Jedi kada si gladan i pij kada si žedan." Patanjđali kaže: "Uredi život - niyama." Kako uskladiti spontanost i regulisanje?

¹³⁸ Kao da je seks suprotnost ili negacija duhovnosti.

Nije potrebno da se sintetizuje. Ako ste već spontani vi ćete postati uredni. Ako ste zaista uredni, vi ćete postati spontani. Nije potrebno da se usklađuje. Ako pokušate da uskladite, pomirite, postaćete haotični, izaberete jedno, a zaboravite za drugo. Ako izaberete *zen*, zaboravite na Patanjđalija, kao da nikada nije postojao; onda on nije za vas. Jednog dana ćete iznenada videti da je urednost usledila spontano.

Kako se to događa? Ako ste spontani, ako jedete kada osećate glad i nikada ne jedete protiv svoje želje, nikada ne jedete više nego što želite, uvek sledite svoju potrebu - ubrzo ćete ustanoviti regularnost, jer telo je mehanizam, vrlo, vrlo lep biomehanizam. Onda svakog dana u isto vreme vi ćete naći da ste opet gladni; svakog dana u isto vreme vi ćete naći da ste opet pospani. Život će postati uredan.

Ali ako se plašite spontanosti... kao što se ljudi plaše; jer kultura, civilizacija, religija - svi trovači sveta - otrovali su vaš um i učinili su da se plašite spontanosti; oni kažu da krijete životinju u sebi i ako ste spontani možete krenuti pogrešnim putem. Ako se previše plašite spontanosti, onda slušajte Patanjđalija.

Patanjđali je uvek drugi izbor za mene, nikada prvi. On je za bolesne ljude, iskvarene kulturom, neprirodne, otrovane civilizacijom i religijom, uništene od sveštenika i propovednika. Onda Patanjđali. Patanjđali je terapija. Zbog toga ja kažem da je Patanjđali koristan za devedeset devet posto ljudi, je devedeset devet posto ljudi je bolesno. Ova zemlja je velika bolnica. Patanjđali je lekar, naučnik.

Zen je za normalne ljude, neiskvarene, za nevinu decu. Ako jednog dana svet postane lepo mesto, Patanjđali će biti zaboravljen; *zen* će ostati. Ako svet postane sve gori i gori, *zen* će biti zaboravljen, samo će Patanjđali biti tu. *Zen* kaže, budite prirodni. Da li posmatrate prirodu? Jeste li videli prirodu spontanost i regularnost? Kiše dolaze, leto dolazi, zima dolazi - oni slede regularan obrazac.

Ako vidite neke smetnje, to je zbog vas, jer je čovek promenio klimu, promenio je ekologiju. Inače priroda je bila tako predvidljiva - i tako spontana - možete uvek videti kada je proleće došlo. Mogli ste svuda čuti prvi korak proleća kako dolazi; u pesmama ptica, u drveću i sreći koja se širi. To je bilo apsolutno izvesno, regularno, ali sada je sve poremećeno. To nije zbog prirode. Čovek nije samo otrovao ljude, počeo je da truje prirodu takođe. Sada je sve neregularno; ne znate kada kiša dolazi, ne znate da li će ove godine padati manje ili više, ne znate koliko toplo će ovo leto biti. Vi ste poremetili prirodnu regularnost, jer ste prekinuli ciklus. Inače priroda je apsolutno spontana - prirodi ne treba nikakav Patanjđali. Sada će joj trebati. Sada da bi se uredila ekološka prava, Patanjđali je potreban.

Stoga treba da izaberete. Ako izaberete *zen*, zaboravite Patanjđalija, inače bićete veoma zbnunjeni. A ja vam kažem da će Patanjđali doći automatski - ne treba da brinete. Inače ako osećate da ste jako bolesni i ne možete verovati sebi, i ako ne možete biti spontani, zaboravite o *zenu*; to nije za vas. To je baš kao da postoji knjiga iskustava zdravog čoveka, hmm... koji će učestvovati na svetskoj olimpijadi; možete je pročitati ako želite, ali ne probajte je - bićete u opasnosti. Ležite u bolnici; ne tražite da pomirite ovu knjigu i svoju situaciju. Ne traćite. Slušate lekara; sledite. Jednog dana kada budete zdravi, kada se vratite u svoje prirodno spontano biće i postojanje, možete koristiti ovu knjigu, ali odmah sada ona nije za vas.

Patanjđali je za nezdrave ljude, inače gotovo je svako nezdrav. *Zen* je za vrlo prirodne ljude. Morate odlučiti o sebi. Niko drugi ne može to odlučiti za vas; morate osećati svoju vlastitu energiju. Međutim zapamtite, vi niste da usklađujete - nikada ne činite to. Izaberite jedno, drugo sledi. Ako osećate da ste bolesni, da ste već poremećeni, ne možete biti spontani; pokušajte da uredite život. Regularnost ili urednost će vam ubrzo doneti zdravlje i spontanost.

Pitanje šesto:

Ja želim da vodim propagandu protiv vas. Hoćete li molim vas da me blagoslovite?

To je dobra ideja. Apsolutno vas blagosiljam; jer propagirati protiv mene isto je što i propagirati za mene. Svesno ili nesvesno, šta god da drugi kaže protiv mene kaže nešto o

meni, a to i ne primećuje; ako govorite nekome protiv mene, on može da se zainteresuje za mene. Stoga nastavi da propagiraš sa svim mojim blagoslovima.

Pitanje sedmo:

Nedavno ste rekli da samo prosvetljen čovek može voleti. U drugom vremenu vi ste takođe rekli da dok čovek ne voli ne može postati prosvetljen. Kroz koja vrata da se uđe?

Ovo je od Anand Prem. Ona je stajala na vratima mnogo godina. Prava stvar je da se uđe; vrata su nevažna. Beznačajno je kroz koja vrata prolazite. Molim uđite. Ako želite ući kroz vrata ljubavi, onda uđite kroz ta vrata. Prosvetljenje će uslediti; ono je najviši vrh srca punog ljubavi. Ako ste uplašeni od ljubavi... Kao što ljudi jesu, jer društvo vas je učinilo uplašenim od ljubavi i života. Društvo misli da je ljubav opasna. I jeste. Čovek nikada ne zna kuda ide. To je vrsta ludosti - lepa, ali je još uvek ludost. Ako se bojite toga onda uđite u meditaciju, postanite meditativni. Ako ste zaista meditativni, iznenađan uspon energije će nastupiti, i vi ćete postati usrdno nežni, srdačno predani.

Ali, molim vas nemojte stajati na vratima. Čak i vrata su umorna od vas. Učinite nešto da uđete; dovoljno dugo vremena ste čekali.

Osmo pitanje:

Ovih dana štampa u Puni je vršila mnogo propagande protiv vas, vašeg ašrama i vaših sledbenika. To je stvorilo mnogo nerazumevanja u umovima običnih ljudi. Kako će se tragalac koji živi među tim ljudima nositi sa tom situacijom?

Ne treba uopšte da se bavite s tim; treba da se smežete. Ne prihvatajte to ozbiljno. Ako možete uživati, uživajte, ali se ne bavite s tim, ne reagujte. Ne pokušavajte da me branite - niko me ne može odbraniti. Ne pokušavajte da me opravdate - niko me ne može opravdati. Ne pokušavajte da racionalizujete - nema potrebe. Ne treba to da vas se tiče.

Svet ide svojim sopstvenim putem. Ljudi imaju svoje vlastite umove i svoja mišljenja... a ja razbijam mišljenja, tradicije. Ja sam veliki šok, stoga je to prirodno da obični ljudi budu zbunjeni. Štampa uvek traži neke senzacionalne novosti; štampa zavisi od njih. Ali onima koji su u potrazi te stvari ne treba ništa da znače.

Jednostavno treba da se smežete i uživajte; ništa nije pogrešno u tome. Ne treba da se osećate povređeni; nema potrebe. To je prirodno, ja razumem, ako neko kaže nešto protiv mene, ko me uopšte ne poznaje, a vi koji me dugo poznajete čujete to - osećate se povređeni; želeli biste da se borite protiv toga. Ne borite se s tim, jer sam napor je beskoristan. Ravnodušnost, totalna ravnodušnost, jedina je stvar koja se zahteva od vas. Oni koji mene ne shvataju, oni će nastaviti svojim putem, a ako reagujete vi ih ohrabrujete. Budite ravnodušni; oni će se sami utišati jer niko ne reaguje; čitava poenta je izgubljena. Ja nisam ovde da bih ubedio obične mase bilo da sam u pravu ili ne, uopšte nisam zainteresovan za mase. Samo sam zainteresovan za malo odabranih. Ja radim za njih.

Stoga će ova nevolja stalno nailaziti. Oni ne znaju šta se dešava ovde. Ne mogu znati; čak i ako dođu, ne bi mogli da razumeju šta govorim. Pogrešno će me razumeti. Stoga samo im oprostite i zaboravite.

Deveto pitanje:

Vaša tvrdnja da ne osuđujete izgleda oprečna sa vašim kritikovanjem Sai Babe, Krišnamurtija, i "američkih gurua."

Kad god osetite da sam u nečemu protivrečan, neka vam to ne smeta; ja sam samo-kontradiktoran. Vreme je da to razumete. Ja stalno protivrečim sebi. To je jedan od načina koji ja koristim. Ako ostajete neuznemireni, dostigli ste izvesnu kristalizaciju. Ja ću nastaviti da protivrečim - sve što sam rekao, ja ću protivrečiti tome. Neću ostaviti nijednu tvrdnju da joj nisam protivrečio. U tome postoji metoda: ne želim da se vezujete ni uz kakvo gledište. Ne želim ni da se vezujete uz moje mišljenje takođe; jedini je način da ja protivrečim svojim

sopstvenim mišljenjima. Vreme će doći kada ćete razumeti da vam ovaj čovek ne daje teorije, jer sve je protivrečno. Nijedna teorija ne opstaje, sve protivreči svemu drugom; ostavljeni ste u dubokoj praznini; to je moje nastojanje.

Ja vam ne dajem filozofiju. Da sam ja filozof, nikada ne bih protivrečio sebi, bio bih dosledan; ali ja nisam filozof. Većinom me možete nazivati pesnikom. Od pesnika nikada ne očekujete nikakvu doslednost.. Znae da je pesnik - pesnik; on nije sistematičan. On kaže nešto danas, a drugog dana nešto drugo. Ali ako nastavljate da me razumete, doći će trenutak, sve što sam rekao biće protivrečno od mene samog - bićete ostavljeni u praznini ni sa čim uz šta biste se vezali - nema teorija, nema sistema, nema *shastre*¹³⁹.

Samo u toj praznini vi ćete moći da me razumete, jer ja ne govorim nešto - ovde sam ja nešto za vas. Nema poruke koju vam ja dajem; ja sam poruka. Samo kada ste potpuno prazni, moći ćete to da razumete.

A drugo, ako kažem da je Sai Baba čarobnjak a ne mistik, samo kazujem činjenicu, ne osuđujući ga, uopšte ga ne kritikujem. Ako kažem da je ovo jutro, devet sati, ako kažem da je ovo dan, a nije noć, da li ja osuđujem noć, da li kritikujem noć? Jednostavno tvrdim činjenicu. Sai Satya Baba je čarobnjak, a ne mistik. Za mene je to činjenica. Ja ga ne kritikujem; ja nisam protiv njega.

Ako kažem da je Krišnamurti prosvetljen, ali nije uspeo, on ne može pomoći nikome - on je pokušao najbolje što je mogao; zapravo niko nije pokušao tako ozbiljno - on je prosvetljen i sve što on kaže je istinito, ali time nije pomogao, to nije kriticizam. Jednostavno kažem da nikome nije pomogao. Dovedite mi nekoga kome je pomogao, i osporite činjenicu.

Sreo sam hiljade Krišnamurtijevih sledbenika; njima se nije pomoglo. Oni su sami došli i rekli mi da su ga slušali dvadeset ili čak trideset, četrdeset godina - stari ljudi - i apsolutno su razumeli Krišnamurtija šta on govori. Jer on neprekidno govori jednu jedinu stvar. Za četrdeset godina on je svirao jednu jedinu notu, nije čak promenio ni visinu tona, zvuk, ne. On je jedan od najređih, doslednih ljudi ikada rođenih na zemlji. Monotono on nastavlja da govori stalno istu stvar. Ti ljudi su došli kod mene i rekli da ga razumeju intelektualno, ali se ništa ne dešava. Jer kroz intelektualno razumevanje, ništa ne može da se dogodi.

A da se dogodilo nešto nekome slušajući Krišnamurtija, kažem vam, to bi se dogodilo tom čoveku bez Krišnamurtija - jer Krišnamurti ne daje nikakvu metodu; on ne daje nikakvu *sadhanu*. Ako se to dogodilo nekome slušajući njega, to se može takođe dogoditi onom čoveku koji sluša ptice, ili bi se dogodilo samo slušanjem povetarca koji prolazi kroz borove. Taj čovek je bio spreman; nije Krišnamurti taj koji mu je pomogao.

To je takođe i Krišnamurti shvatio. Naravno, on je razumeo i postao je očajan - čitav njegov život je potrošen u neplodnoj zemlji. Ja jednostavno izlažem činjenicu, ne kritikujem.

A ako govorim nešto o američkim *guruima*, ja ne kazujem ništa protiv njih. Na prvom mestu, devedeset devet posto svih *gurua* su lažni. A kada to dođe do američkih *gurua*, možete razumeti - kod indijskih *gurua*, devedeset devet posto su lažni, a kada se razmišlja o američkim *guruima*, imitatorima tih lažnih...

Inače ja nisam ni protiv koga. Ovo su jednostavne činjenice; nije zastupljena osuda. Zapravo ja ne govorim ništa o njima, samo o situaciji. Ništa nije lično. Nelične tvrdnje.

Deseto pitanje:

Taoistički majstor je objasnio neko pitanje u Tao terminima. Njegovi slušaoci su ga pitali kako je našao Tao, s obzirom na činjenicu da nikada nije imao učitelja. "Dobio sam ga," rekao je on, "iz knjiga." Da li je to moguće?

Da, to je povremeno moguće. Taj čovek mora da je upravo bio sličan čoveku o kome sam govorio, koji je mogao postati prosvetljen slušanjem Krišnamurtija. Taj čovek može postati prosvetljen slušanjem ptica. Taj čovek može postati prosvetljen čitanjem knjiga. Ali to je jedan izuzetak, nije pravilo. To se događa ponekad, ako je čovek zaista budan i pažljiv,

¹³⁹ Spisi teorijskih učenja u hinduizmu.

onda čak i knjiga može pomoći; a ako ste čvrsto uspavani, onda je čak i Buddha pored vas beskoristan. Buddha takođe ne može pomoći - vi nastavljate da hrčete na njegovo lice - šta on može pomoći? Živi Buddha - vi ste pokazali da je beskoristan Ali ako ste budni, onda čak i mrtva knjiga može biti korisna. To zavisi.

Teško je naći takvog čoveka koji može postati probuđen samo čitanjem knjiga - ali mogućnost postoji. Skoro je blizu nemogućem, ali čak i nemoguće stvari se događaju.

Jedanaesto pitanje:

Ako je satsang u prisustvu prosvetljenog bića, nekog ko je sada oslobođen, tako važan, zašto provodimo samo sat i po dnevno jedni s drugima?

Više bi bilo previše za vas; to bi kreiralo slabo varenje. Ne biste mogli da me apsorbuje više od toga. Ja mogu biti s vama dvadeset četiri sata, ali vi ne možete biti. Vama trebaju homeopatske doze.

Dvanaesto pitanje:

Prekjuče ujutru vi ste spominjali osam stanja yoginskog postignuća i istakli da se krećete od broja jedan do broja osam, u tom redu. Da li je moguće, u individualnim slučajevima, da pojedinac može postići jedan ili drugi stadijum prvo, a onda da se kreće svojim vlastitim redosledom da bi postigao svih osam?

To je moguće, ali kada kažem moguće ja mislim samo retko, vrlo retko. Izuzeci su uvek prisutni u svakom pravilu, ali kada Patanjđali govori, on govori o pravilu, ne o izuzetku. O izuzecima ne treba govoriti. Velika masa čovečanstva ne može stići nikuda nijednim drugim putem. Oni će morati da slede korak po korak - od jednog do dva, od dva do tri. Oni se kreću u organskom jedinstvu. Inače postoje prohtevi da se ide i skače - ali će onda oni morati da se vrate natrag i apsorbuju preostali deo u pozadini. Njihov raspored može biti različit, to je moguće.

Možete započeti sa *pranayamom*, a onda ćete morati da dodete do *asane*, moraćete doći do *yame*... Možete započeti sa meditacijom, onda ćete morati da se krećete do drugih delova koji su ostali nazad. Međutim svih osam koraka moraju biti razvijeni, i sklad između svih osam, tako da vi postanete jedno organsko jedinstvo.

To se ponekad dešava, osoba može čak stići do sedmog bez kompletiranja svih koraka, ali niko nije dostigao osmi bez kompletiranja. Do sedmog postoji mogućnost; možete ostaviti neke korake i možete izvršiti dosezanje do sedmog - ali onda ćete visiti tamo. Do meditacije možete stići ali ne do *samadhi*, jer za *samadhi* treba da vaše totalno biće bude ispunjeno, ništa da ne preostane u pozadini, ništa da ne ostane nepotpuno - sve da bude dovršeno. Onda ćete morati da visite oko sedmog za dugo, i moraćete da se vratite natrag i da uradite stvari koje treba da se urade. Samo kada ste kompletirali sve do sedmog, osmi, *samadhi*, postaje moguć.

Trinaesto pitanje:

Kako to da su veliki majstori kao Chogyam Trungpa postali tako opijeni na povremenim festivalima da su morali biti nošeni kući? Može li upotreba alkohola za uživanje smetati određenoj svesnosti tragaoca?

Ko vam je rekao da je taj čovek bio majstor? On pripada tradiciji u kojoj je bilo mnogih majstora, ali on joj pripada kao mrtav teret. A to je nevolja, jer u tradiciji kojoj on pripada bili su ljudi kao Marpa, Milarepa, Naropa, Tilopa - velike *siddhe* - i oni su imali običaj da piju, ali nikada nisu bili pijani.

To je jedan od puteva *tantr*e, metoda da čovek mora da uvećava količinu alkohola i da postaje usklađen s njom, ali ostajući svestan. Prvo uzmete samo jednu punu čajnu kašičicu. Vi ostajete svesni; onda dve; onda tri; onda nastavite. Onda ispijete celu bocu. Ali sada ste tako usklađeni, vaša svest nije ometana; to alkohol neće uraditi. Onda krenete na opasnije droge.

Bilo je vreme u tradiciji *tantr*e kada su zmije, otrovne zmije korišćene jer čovek je postao tako usklađen sa svim tipovima droga. Onda je kobra prisiljena da ujede čoveka za jezik - a on takođe da ostane svestan.

To je bio tajni test rasta; sada ste postigli takvu kristalizaciju svesnosti da je celo telo ispunjeno alkoholom, ali on ne deluje na vas. Poenta *tantr*e je bila da čovek ide izvan tela; to je odlazak izvan tela - za *tantru*.

Ovaj čovek dolazi iz te tradicije, stoga on ima odobrenje iz tradicije da pije, ali ako se napije on je propustio čitavu stvar; on nije majstor; on nije svestan. Inače u Americi je sada sve moguće. Neznajući staru tradiciju, ovaj čovek može reći ljudima: "čak i naš majstor je pio." U *tantri* sve ove stvari koje su obično zabranjene jesu dozvoljene. Tantriku je dozvoljeno da jede meso - obično je to zabranjeno, njemu je dozvoljeno da pije, što je obično zabranjeno; dozvoljeno mu je da ima seks - obično je tragaocima to zabranjeno. Sve što je obično zabranjeno, u *tantri* je dozvoljeno, ali je dozvoljeno sa takvim uslovima, da ako zaboravite uslove, vi zaboravljate celu stvar.

Čovek treba da ide kroz seks, ali ne treba da bude ejakulacije. Ako se ejakulacija dogodi, to je običan seks; onda to nije *tantra*. Ako vodite ljubav i ejakulacija se ne dogodi, satima ste zajedno sa ženom, i nijednom se ejakulacija ne dogodi, to je *tantra*. To je postignuće.

Pijenje alkohola je dozvoljeno, ali da se bude pijan nije dozvoljeno. Ako se napijete vi ste obična pijanica - nije potrebno da unosite *tantru*.

Meso je dozvoljeno, inače vi morate jesti meso - čak ponekad ljudsko meso, ljudsko meso, od mrtvih tela - ali treba da ostanete ravnodušni. Treba da ostanete neuznemireni - čak i bez treptaja u vašoj svesti da je "nešto pogrešno..."¹⁴⁰

Tantra kaže da svako robovanje treba da bude transcendirano, a poslednje robovanje je moralnost - to takođe mora da se transcendira. Dok ne transcendirate moralnost, niste transcendirali svet. Stoga u zemlji kao što je Indija gde je vegetarijanstvo otišlo vrlo duboko do same srži indijske svesti, jedenje mesa je dopušteno, ali nije dozvoljeno na način na koji nevegetarijanci to čine. Čovek mora da pripremi ceo svoj život za to. On je bio vegetarijanac; kao tragalac on je trebao biti vegetarijanac.

Godine su prolazile - deset godina, dvanaest godina on je ostao vegetarijanac, nije vodio ljubav ni sa jednom ženom, nije pio nikakav alkohol, i nije uzimao nijednu drugu drogu. Onda posle dvanaest godina, petnaest godina, čak i dvadeset godina, majstor će mu dozvoliti da se uzbudi u seksu, ali da postupa sa ženom s takvim poštovanjem da je žena gotovo boginja; to nije telesno. Muškarac koji se razvija sa ženom mora da je obožava, da dodiruje njena stopala. Ako se čak i najmanja seksualna želja pojavi on je diskvalifikovan; onda nije spreman za to.

To je bila velika priprema i veliki test - najveći koji je ikada stvoren za čoveka. Bez želje, bez požude, on mora da oseća prema ženi kao da je njegova majka. Ako majstor kaže, i vidi, da je on pogodan, dobar - odmah kao dete ulazi u ženu, ne kao muškarac, i kao dete on ostaje unutra u ženi bez seksualnog uzbuđenja; njegovo disanje nije uzbuđeno, njegova telesna energija nije dirnuta; satima ostaje zajedno sa ženom, nema ejakulacije; duboka tišina prožima - to je duboka meditacija.

Za dvadeset godina ste bili vegetarijanac, a onda vam je iznenada ponuđeno meso da jedete; čitavo vaše biće će osećati odvratnost. Ako osećate odvratnost onda *tantra* kaže: "Vi ste odbačeni. Sada idite iznad toga. Odmah šta god da je ponuđeno, prihvatite sa dubokom zahvalnošću." Morate znati da, ako ste bili vegetarijanac makar jednu godinu i odjednom vam se ponudi meso, počinjete osećati gađenje, povraćanje. Ako do toga dođe to znači da čovek još živi u mislima - jer samo je to misao da je to meso, a ovo je povrće. Povrće je takođe meso, jer dolazi iz tela drveta; meso je takođe povrće jer dolazi od drveta ljudskog tela ili životinjskog tela. To je transcendencija moralnosti.

¹⁴⁰ Najekstremnija vrsta *tantr*e, *Aghori tantra*, praktikuje jedenje leševa.

Onda je on pripremljen da pije jake droge. Ako on zaista postane budan, onda šta god da mu se da promeniće hemiju tela, ali ne njegovu svest; njegova svest će ostati da lebdi nad hemijom tela.

Gurđijev je imao običaj da pije onoliko koliko možete zamisliti - ali nikada nije bio nesvestan, nikada pijan. On je bio *tantrički* majstor. Ako želite se ugledate na nekoga na Zapadu, onda je to Georgij Gurđijev, a ne tibetanske izbeglice.

Poglavlje 7

SMRT I DISCIPLINA

7. juli 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 30: *ahimsasatyasteyabrahmacaryaparigraha yamah.*

»Udržavanje od nasilja« (*ahimsa*), »istinoljubivost« (*satya*) »ne-posezanje-za-tuđim-dobrom« (*asteya*), »kontrola vlastite čulnosti« (*brahmacharya*), »odricanje od posedovanja [svega što nije neophodno]« (*aparigraha*) predstavljaju »[opšta] pravila [ispravnog ponašanja]« (*yama*).

II, 31: *jatideśakalāsamayānavacchinnāh sarvabhāumā mahāvratam.*

Ukoliko su [ova pravila] poštovana bez ograničenja u smislu vrste ili socijalnog položaja [doslovno »roda« (*jati*)], mesta, momenta ili sticaja okolnosti (*samaya*) u celini (*sarvabhāuma*) - reč je tada o »Velikom zavetu« (*mahāvrata*).

Pet zaveta: *ahimsa, satya, asteya, brahmacharya, aparigraha*, su sama osnova, temelj. Njih treba razumeti što je dublje moguće, jer postoji mogućnost da se kreće bez ispunjenja ovih pet koraka koji sačinjavaju prvi korak *yama*.

Možete naći yogine i fakire svuda u svetu koji su se kretali bez ispunjenja ovih pet koraka iz prvog koraka. Onda su oni postali moćni, ali njihova snaga je žestoka, nasilna. Onda su oni vrlo, vrlo moćni, ali njihova snaga nije duhovna. Onda postaju neka vrsta crnih magova; mogu povrediti druge. Snaga je opasna; ona može pomoći, ona može naškoditi. Ne samo da je za druge ona opasna, ona je opasna i za samu osobu. Može vas uništiti; može vam dati ponovno rođenje. Zavisí. Pet zaveta su garancija kako da se snaga koja se pojavi iz discipline ne zloupotrebi.

Možete videti "yogine" koji prikazuju svoje moći. Pravom *yoginu* to nije moguće, jer je on ispunio ovih pet zaveta, on više neće biti egzibicionista; ne može se pokazivati. Više ne može pokušati da se igra čudima - za njega to nije moguće. Čuda se događaju oko njega, ali on više nije počinilac.

Ovih pet zaveta potpuno ubijaju vaš ego. Ili ego može postojati ili ovih pet zaveta mogu biti ispunjeni. Oba nisu moguća. Pre nego što uđete u svet moći - a *yoga* je svet moći, beskonačne snage - veoma, veoma je važno da izbacite ego van hrama. Ako je ego u vama postoji svaka mogućnost da će moć biti zloupotrebljena. Onda sav napor postaje besplodan, ismevanje, zapravo smešan.

Ovih pet zaveta su da vas pročiste, da vas učine vozilom sa spuštanjem snage i da snaga postane korisnog uticaja, blagoslov za druge. Oni su obaveza. Niko ne treba da ih zaobilazi. Vi ih možete zaobići. Zapravo lakše je zaobići ih nego proći kroz njih jer su teški, ali onda će vaša zgrada biti bez temelja. Ona će se srušiti jednog dana. Ona može pasti na susede; može da ubije i vas. Ovo je prva stvar koju treba razumeti.

Druga stvar: jednog dana je Narendra postavio pitanje, vrlo važno pitanje, on je rekao: "Na *sanskritu yama* znači smrt, a *yama* takođe označava i unutrašnju disciplinu. Postoji li neka korelacija između smrti i unutrašnje discipline?" Postoji. To se mora razumeti. *Sanskrit* je vrlo potencijalan jezik. Zapravo nijedan jezik u svetu ne može se uporediti s njegovim

potencijalom. Svaka reč je iskovana s mnogo pažnje i napora - *sanskrit* nije prirodan jezik. Svi drugi jezici su prirodni. Sama reč "sanskrit" znači stvoren, profinjnen neprirodan. Prirodni jezik iz Indije naziva se *prakrit*; *prakrit* znači prirodan, ono što je nastalo iz upotrebe. *Sanskrit* je profinjena pojava. To nije kao prirodno cveće; to je kao pročišćen miris, esencija. Mnogo staranja i napora je uloženo da se iskuju pojedine reči, o njima se razmišljalo i negovale su se tako da su sve mogućnosti sadržane u njima. Ova reč *yama* mora da se razume. Ona označava boga smrti; takođe označava unutrašnju disciplinu. Međutim, koja nužna povezanost može biti između smrti i unutrašnje discipline? Izgleda da nema nikakve, ali postoji.

Na zemlji, do sada, postojala su dva tipa kulture - obe više razvijene na jednoj strani nego na drugoj, obe nejednako uravnotežene. Još nije bilo moguće razviti kulturu koja je totalna, celovita, i sveta. Na Zapadu je, upravo sada, seksu data potpuna sloboda; ali možda niste zapazili - smrt je potisnuta. Niko ne želi da govori o smrti; svako govori o seksu. Ogromna literatura pornografije govori o seksu. Postoje magazini kao *Playboy* - bestidni, morbidni, bolesni, neurotični. Neurotična opsesija seksom postoji na Zapadu, ali smrt? Smrt je tabu reč. Ako govorite o smrti, ljudi će misliti da ste morbidni - "Zašto govorite o smrti?" Jedite, pijte, budite srećni - to je moto. "Zašto unosite smrt unutra? Držite je van. Ne govorite o njoj."

Na Istoku je seks ugušen, a o smrti se govori slobodno. Isto kao seksualna, bestidna pornografska literatura, na Istoku drugačiji tip pornografije postoji. Ja je nazivam pornografijom smrti - isto tako je bestidna i morbidna kao pornografija Zapada o seksu. Ja sam naišao na spise... Možete ih naći svuda; gotovo svi indijski spisi su puni pornografije smrti. Oni previše govore o smrti. Oni nikada ne govore o seksu; seks je tabu. Oni govore o smrti.

Sve takozvane *mahatme* u Indiji stalno govore o smrti. Nastavljaju neprekidno da nagoveštavaju smrt. Oni kažu, ako volite ženu: "Šta radiš? Šta je žena? - upravo vreća od kože. U njoj su sve vrste nečistih stvari." Oni iznose sve vrste tih prljavih stvari; i izgleda da uživaju. To je morbidno. Oni govore o gnoju u telu, krvi, mesu; oni govore o stomaku, o trbuhu punom izlučevina, bešici punoj urina. "Ovo je vaša lepa žena. Vreća prljavštine," a vi se zaljubljujete u tu vreću. Budite pažljivi, budni."

Ovo je nešto što treba razumeti: na Istoku kada žele da vas učine svesnim da je život prljav, oni opisuju ženu; na Zapadu kada žele da vas načine svesnim da je život lep, opet navode ženu. Pogledajte *Playboy*: plastične devojke, tako lepe. One ne postoje u svetu; nisu realne. One su proizvedene fotografskim trikovima - i sve je urađeno, retuširano opet i opet. One postaju ideali, hiljade ljudi maštaju o njima i sanjaju o njima.

Seksualna pornografija zavisi od tela žene, i pornografija smrti takođe zavisi od tela žene.

Izgleda da su ljudi neprekidno opsednuti telom žene - bilo da su plejboji ili *mahatme* nema razlike.

Ali zašto? To se uvek događa: kad god društvo potiskuje seks ono izražava smrt. Jer smrt i seks su dva polariteta života. Seks znači život, jer život nastaje iz njega. Život je seksualna pojava - smrt je njegov kraj.

Ako mislite o oboje zajedno - izgleda da postoji kontradikcija; ne možete pomiriti seks i smrt. Kako da ih pomirite? Lakše je zaboraviti jedno, a sećati se drugog. Ako se sećate oboje to će biti vrlo teško za vaš um da nadgleda kako oni postoje zajedno - a oni i ne postoje zajedno, oni se slažu zajedno. Oni zapravo nisu dvoje, već ista energija u dva stanja; aktivnom i neaktivnom, *yin* i *yang*.

Jeste li to posmatrali? Dok vodite ljubav sa ženom dolazi trenutak orgazma gde postanete uplašeni, prestrašeni, započinjete da drhtite; jer u tom najvišem vrhuncu orgazma smrt i život, oboje postoje zajedno. Iskusite život na njegovom vrhuncu, a takođe iskusite smrt u njenoj dubini. Vrhunac i dubina, oboje su dostupni u jednom trenutku - to je strah od orgazma. Ljudi žele to jer je to život, i ljudi žele to zato što je to smrt. Oni žele to zato što su to najlepší momenti, a žele i da pobegnu od toga jer to je takođe jedan od najopasnijih trenutaka; jer smrt otvara svoja usta u tome.

Čovek svesnosti će postati odmah svestan da su smrt i seks jedna energija; a totalna kultura, cela kultura, sveta kultura, prihvaćiće oboje. To neće biti jednostrano, neće se kretati do jedne krajnosti a izbegavati drugu. Svakog trenutka vi ste oboje, život i smrt. Da bi se razumelo ovo, treba transcendirati dualnost. Sav napor *yoge* je kako da se transcendira.¹⁴¹

Yama je značajan jer kada osoba postane svesna smrti, samo onda moguć je život samodiscipline. Ako ste samo svesni seksa, života, a izbegavate smrt, bežeći od nje, zatvarajući oči pred njom, držeći je uvek u pozadini, bacajući je u nesvesno, onda nećete stvoriti život samodiscipline. Zbog čega? Onda će vaš život biti život razuzdanog prepuštanja - jedi, pij, budi srećan. Ništa nije pogrešno u tome, ali, samo po sebi, to nije cela slika. To je samo deo, a kada uzmete deo kao celinu, vi gubite - užasno propuštate.

Životinje postoje bez ikakve svesti o smrti; zbog toga nije moguće da Patanjđali uči životinje. Nije moguće jer nijedna životinja nije spremna za samodisciplinu. Životinje će pitati: "Zbog čega?" Samo postoji život, nema smrti, jer životinja nije svesna da će uginuti. Ako postanete svesni da ćete umreti, odmah započinjete da promišljate o životu. Onda ćete želiti da smrt bude apsorbovana u životu.

Kada je smrt apsorbovana u životu rađa se *yama*: život discipline. Onda vi živite, ali uvek živite sa sećanjem na smrt. Krećete se, ali uvek znate da se krećete prema smrti. Uživate, ali uvek znate da to neće trajati zauvek. Smrt postaje vaša senka, deo vašeg bića, deo vaše perspektive. Vi ste apsorbovali smrt... sada će samodisciplina biti moguća. Sada ćete misliti: "Kako da se živi?" jer život nije još prošao, smrt je takođe deo njega. "Kako da se živi?" Tada možete da živite i umrete tako lepo. "Kako da se živi?" Ne samo da život postane vrhunac blaženstva, nego da smrt postane najviša, jer smrt je vrhunac života.

Živeti na takav način da postanete sposobni da živite totalno i da umrete totalno, čitavo je značenje samodiscipline. Samodisciplina nije potiskivanje; to je da se živi potpuno svrsishodan život, život sa smislom za pravac. To znači da se živi potpuno budno, pažljivo i svestan smrti. Onda reka života ima dve obale. Život i smrt, a reka svesnosti teče između njih. Svako ko pokušava da živi život poričući njegov deo smrti, pokušava da se kreće duž jedne obale; njegova reka svesnosti ne može biti totalna. Njemu će nedostajati nešto, nešto vrlo lepo će mu nedostajati. Njegov život će biti površan - neće biti dubine u njemu. Bez smrti ne postoji dubina.

Ako se krećete do druge krajnosti kao što su hindusi uradili - oni neprekidno žive sa smrću; uplašeni, prestrašeni, moleći se, rade sve stvari samo kako bi postali besmrtni - onda sasvim prestaju da žive. To je takođe jedna opsesija. Oni će takođe teći samo duž jedne obale, njihov život će takođe biti tragedija.

Zapad je tragedija, Istok je tragedija - jer totalan život još nije moguć. Da li je moguće imati lep seksualni život, sećajući se smrti? Da li je moguće voleti, voleti duboko, znajući dobro da ćete umreti i da će voljeni umreti? Ako je moguće, onda totalan život postaje moguć. Onda ste apsolutno uravnoteženi; onda ste kompletni. Onda vam ne nedostaje ništa; onda ćete imati ispunjenje; duboko ispunjenje će se spustiti na vas.

Život sa *yamom* je život ravnoteže. Ovih pet Patanjđalijevih zaveta vam daju ravnotežu. Inače vi ih možete pogrešno razumeti i opet stvoriti drugi neuravnotežen život. *Yoga* nije protiv prepuštanja uživanju; *yoga* je za ravnotežu. *Yoga* kaže: "Budi živ, ali takođe budi spreman da umreš." To izgleda kontradiktorno. *Yoga* kaže: "Uživaj. Ali zapamti, ovo nije tvoja kuća. Ovo je samo noćni boravak. Ništa nije nepravilno; čak i ako uživate u *dharmasali* a noć je punog meseca, ništa nije pogrešno. Uživajte, ali ne smatrajte da je *dharmasala* vaša kuća, jer sutra mi odlazimo. Bićemo zahvalni za ovaj noćni boravak, bićemo zahvalni - bilo je dobro dok je trajalo - ali ne tražite da to traje zauvek. Ako tražite da to traje zauvek, to je jedna krajnost; a ako uopšte ne uživate jer to neće trajati zauvek, to je druga krajnost. Na oba načina vi ostajete polovični.

Ako pokušate da me razumete, ovo je sav moj napor: da vas učinim celovitim i potpunim tako da se sve kontradikcije apsorbuju i javi se harmonija. Ne želim da postanete monotoni. Život obične *yoge* je takođe monoton, dosadan. Život koji obuhvata sve

¹⁴¹ Iz ovde opisanih razloga u astrologiji osma kuća (polje) označava i smrt i seks, kao i regeneraciju.

kontradiktornosti u sebi, koji ima toliko mnogo tonova u sebi - ali, ipak su svi tonovi u harmoniji - taj život je bogat život. A da bi život postao tako bogat, za mene, postoji *yoga*.

Svih ovih pet zaveta nisu tu da bi vas odrekli od života, oni su tu da vas sjedine. Taj značaj treba zapamtiti, jer mnogi ljudi su koristili ovih pet zaveta da odseku sebe od života. Oni nisu namenjeni za to - oni su namenjeni baš za suprotno.

Na primer, prvi je *ahimsa*, nenasilje. Ljudi su ga koristili da sebe odseku od života, jer su mislili da ako ste u životu biće jednog nasilja ili drugog. Ima *đaina* u Indiji; oni veruju u nenasilje. To je čitava njihova religija. Vidite *đainskog* monaha, on beži od svega jer svuda nalazi mogućnost za nasilje. *Đaini* su prestali da uzgajaju, da obrađuju zemlju - jer ako obrađujete zemlju morate iseći mnogo biljaka, a svaka biljka je život. Stoga su *đaini* potpuno odbacili poljoprivredu. Oni ne mogu ići u rat, jer će tamo biti nasilja. Svi njihovi učitelji su bili ratnici; oni su došli iz klana *kshatriya*. Mahavira i sve druge *tirthankare*, svi su došli iz *kshatriya*, ali njihovi sledbenici su trgovci, poslovni ljudi. Šta se dogodilo? U rat oni ne mogu ići; ne mogu stupiti u armiju. Stoga ne mogu biti ratnici jer tamo ima nasilja; ne mogu biti poljoprivrednici jer tamo ima nasilja. Niko ne želi da bude *shudra*, niko ne želi da bude "nedodirljivi" i da čisti nužnike i pere kuće drugih ljudi - niko ne želi - tako da oni to ne mogu postati. Ne mogu postati *brahmini* jer je čitava njihova religija pobuna protiv *brahmina*. Jedino moguće što je preostalo je da postanu samo trgovci.

Postoje *đainski* monasi koji se čak plaše da dišu, jer u disanju se ubijaju mnogi životi. Vrlo mali životi se kreću u vazduhu. On je pun mikroba, vrlo sićušnih klica; ne možete ih videti golim okom. Kada udišete oni umiru; kada izdišete vaš topao vazduh izlazi van i ubija ih. Oni su čak postali uplašeni od disanja. Oni ne mogu hodati noću, jer možda neki insekt u noći... onda eto nasilja. Oni ne mogu da se kreću po kišnoj sezoni, jer u kišnoj sezoni mnogi insekti lete, mnogi mravi se rađaju, i svuda život vrvi. Ako se krećete po mokroj zemlji postoji mogućnost... Govori se da *đainski* monah ne treba čak da se okreće i menja stranu noću dok spava, jer ako se okrećete previše možete ubiti nekoliko insekata; treba da ostanete na jednoj strani.

Ovo je kretanje do krajnosti. Ovo kretanje je tako apsurdno. Stoga zapamtite, ljudi su koristili nenasilje protiv života. Nenasilje označava tako duboku ljubav prema životu da ne možete ubiti; volite život toliko mnogo da nećete želeći da povredite nikog. To je duboka ljubav, ne odbacivanje.

Naravno, u bivanju živim, malo nasilja je nužno, ali to nije nasilje, jer vi to ne činite potpuno voljno. Stoga zapamtite: samo je ono nasilje što vi činite sasvim voljno. Ako dišem, ja ne dišem potpuno voljno. Disanje ide automatski - vi ne dišete; vi niste počinilac. Pokušajte da ga zaustavite i saznacete. Samo za jednu jedinu sekundu ga možete zaustaviti, i ono počinje da navaljuje van ili unutra. To se događa a da vi niste odgovorni za to. Hrana, vi ćete morati da je jedete. Šta god da jedete to će biti neka vrsta nasilja. Čak i ako kidate voće s drveća, povredićete drveće.

Đaini su počeli da ne jedu meso. Dobro - jer to može da se izbegne. Ono što može da se izbegne, lepo je. Onda su počeli da se plaše da jedu voće sa drveća, jer ako uzmete voće, drvo se povredi. Stoga, šta da se učini? Da se čeka... kada je voće zrelo i padne na zemlju. To je takođe dobro, ništa nije pogrešno, ali čak i ako je voće palo na zemlju ono sadrži milione semenki - a svaka semenka je mogla postati drvo, a u svakom drvetu postoji opet mogućnost da za milione plodova. Dakle, vi jedete sve te mogućnosti - vi ste nasilni.

Možete proširiti princip do apsurdnosti; a onda postoji samo jedna mogućnost - izvršiti samoubistvo. Nigde nema da se ode - nije čak moguće ni samoubistvo.

Ovo će postati vrlo apsurdan život, zabrinut, napet. Tragali ste za opuštenim, mirnim i tihim životom; a ovaj život će postati tako napet i takva muka... Možete videti - idite, pogledajte lica *đainskih* monaha. Nikada nećete naći njihova lica blaženim - nemoguće. Ako živite u takvom totalnom strahu da sve izgleda da je nepravilno, okruženi ste krivicom i ničim drugim, sve što činite greh je više ili manje... Čak i izgovaranje reči je greh, jer kada govorite, više ili manje vazduh izlazi iz vaših ustiju; to ubija hiljade malih mikroba. Pijete vodu i ubijate; ne možete izbeći. Šta onda da radite?

Patanđali nije protiv života; on je ljubavnik. Niko ko zna nije protiv života. Onda nenasilje označava voleti život toliko mnogo - za mene, nenasilje je ljubav, voleti život toliko mnogo da nećete želeti da povredite nikoga, to je sve. Ali u pravom življenju, mnoge stvari će se dogoditi koje ne možete izbeći. Ne brinite o njima, inače ćete poludeti. Ne brinite se o njima. Zapamtite samo jednu stvar: da ne ubijate nikoga svojom voljom. A čak i kada morate povrediti nekoga protiv volje, imajte osećanje ljubavi.

Idite do drveta, i ako morate ubrati voće jer ste gladni i umrećete ako ga ne uberete, onda zahvalite drvetu. Prvo zatražite dozvolu od drveta: "Uzeću ovaj plod. Ovo je prestup, ali ja umirem i moram to učiniti. Međutim, ja ću te služiti na mnogo načina. Otplatću to. Daću ti više vode; više ću se starati o tebi. Dakle šta god da uzmem, vratiću ti natrag - čak i više od toga." Volite život, pomažite život, budite korisni za život - za sve što je živo budite blagoslov. Ako nešto morate uraditi, što osećate da se može izbegnuti, prvo, izbegnite to; ako ne može da se izbegne onda pokušajte to da otplatite.

Postoji razlika. Sada čak i naučnici kažu da postoji razlika. Ako odete drvetu i zatražite dozvolu, drvo se ne oseća povređeno. To više nije prestup; zatražena je dozvola. Drvo se zapravo oseća dobro što ste došli. Drvo se oseća srećno što može pomoći nekome u oskudici. Drvo je bogatije jer ste vi došli i drvo može da deli. Plodovi će inače pasti. Drvo može da ih podeliti s nekim - ne samo da ste pomogli sebi, pomogli ste drvetu da raste u svesti.

Da se bude nenasilan znači da se bude koristan, da se bude svakome koristan - sebi i drugima takođe. Ovo je prva *yama*; prva samodisciplina je ljubav.

Neko je pitao svetog Avgustina: "Ja sam vrlo nepismena osoba i ne znam šta da radim a šta da ne radim; spisa je mnogo i miliona učenja, a ja sam zbunjen jer neko kaže nešto, a neko drugi kaže baš suprotno - paralisam sam s tim šta da radim, a šta da ne radim. Vi ste veliki čovek, mudrac, svetac; kažite mi samo jednu reč, da je mogu slediti bez ikakve zabune."

Sveti Avgustin je bio veliki propovednik. Mogao je govoriti satima, ali niko nije tražio celu religiju u jednoj reči. Zatvorio je oči, meditirao, jer je to bilo teško, onda je otvorio oči i rekao: "Idite onda i volite. Ako volite, onda je sve u redu."

Nenasilje znači ljubav. Ako volite, onda je sve u redu. Ako ne volite, čak i ako postanete nenasilni to je beskorisno.

Zašto je Patanđali to stavio kao prvu *yama*, prvu disciplinu? Ljubav je prva disciplina, sama osnova. Ako tragovi ostanu u vama da povređujete druge, onda kada postanete moćni, vi ćete postati opasni. Taj trag će postati opasan. Ni jedan jedini trag ne treba da ostane u vama da povređujete; a on postoji u svakome.

A vi povređujete na milione načina - i vi povređujete na takav način da niko ne može da se odbrani. Nešto povredite na "dobre" načine, s dobrim povodima, racionalizacijama. Nešto kažete osobi što može biti istina, a vi kažete: "Ja kazujem istinu," ali u dubini je želja da se povredi čovek kazivanjem istine. Onda je istina gora od laži; ne treba da se kaže. Ako ne možete načiniti svoju istinu slatkom, ljubaznom i lepom - bolje je ne kazati. Uvek se zagledajte unutra i vidite zbog čega je kazujete. Koja je duboka želja? Da li želite povrediti drugog u ime istine? Onda je vaša istina već otrovana; ona više nije religiozna, više nije moralna - već nemoralna. Bacite tu istinu.

Kažem vam, čak i laž je dobra ako se izgovori iz ljubavi, a istina je rđava ako se izgovori samo da povredi.

Ovo nisu mrtva načela. Morate ih razumeti, i morate razumeti smisao i veštinu kako da ih koristite. Video sam ljude da koriste dobre principe u ime rđavih razloga, žive dobar život u ime loših razloga. Možete biti vrlo pobožni samo da se osećate egoistični; onda je vaša pobožnost greh. Možete biti čovek od karaktera samo da biste osećali ponos da ste čovek od karaktera. Bilo bi bolje da ste čovek bez karaktera, barem taj ego ne bi bio tu. Ako je karakter samo osećanje ega, to je lošije nego biti bez karaktera. Stoga uvek gledajte duboko dole. Uvek budite istraživač dubine svog vlastitog bića; šta radite, zašto radite. I ne budite zadovoljni sa površnim racionalizacijama - njih je na hiljade i možete sebe ubediti da ste bili u pravu.

Dođete kući. Osećate se ljutito jer šef u kancelariji se nije ponašao ispravno. Upravo zato što je on šef, šta god on uradi izgleda rđavo, pokazuje se loše, jer duboko dole vi ste uvređeni da sve vi podređeni, a neko je nadređen. Vi se bunite na činjenicu da ste podređeni, stoga šta god da kaže izgleda loše, ali vi ne možete reagovati; to će biti previše skupo. Dolazite kući prepuni ljutnje, a onda počnete da bijete svoje dete, i govorite: "...jer se igraš sa lošim dečacima." Dete se uvek igralo s lošim dečacima. A ko su rđavi dečaci? Roditelji drugih loših dečaka biju svoju decu jer se igraju s vašim lišim sinom. Ko su rđavi dečaci? Međutim, vi racionalizujete. Ljutnja postoji, ključa. Želite da ja bacite na nekoga i, naravno, samo na slabiju osobu se može baciti.

Deca su na taj način vrlo korisna. Otac je ljut, on tuče dečaka; majka je ljuta, ona tuče dečaka; učitelj je ljut, on bije dečaka; svi bacaju stvari na malo dete koje ne može baciti nigde drugde.

Ovo je bilo moje osećanje, da ako par živi bez dece više mogućnosti ima za razvod, ako imaju decu, manje mogućnosti za razvod, jer kad god je žena ljuta na muža, ona može da tuče decu; kad god je muž protiv žene on može tući decu. Deca su kao terapija. Ona pomažu, veoma pomažu. Zbog toga na istoku gde svaki par ima toliko dece, razvod ne postoji. Na Zapadu je sada teško, brak postaje nemoguć, jer dece tamo nema. Ona su bila potrebna kao ozbiljna terapija. Ona su vezivna sila; ona pomažu katarzu.

Zapamtite, nikada ne činite dobru stvar iz rđavog razloga, jer ona onda nije dobra i vi obmanjujete.

Nenasilje je prvo - ljubav je uvek prva. A ako naučite kako da volite, naučili ste sve. Ubrzo sama pojava ljubavi postaje jedno okruženje oko vas; gde god da se krećete, milost se kreće s vama, gde god idete, idete sa darovima, delite svoje biće. Nenasilje nije negativna stvar; to je pozitivno osećanje ljubavi. Reč je negativna, "nenasilje". Reč je negativna jer ljudi su nasilni, i nasilje je postalo takva pozitivna sila u njihovom biću da je negativna reč potrebna da je negira. Samo reč je negativna; fenomen je pozitivan; to je ljubav.

"Nenasilje, istinitost..." Istinitost označava autentičnost, ta se bude istinit, a da se ne bude lažan - da se ne koriste maske; kakvo god da je vaše pravo lice, pokažite ga... i po bilo kojoj ceni.

Zapamtite, to ne znači da treba da demaskirate druge. Ako su srećni s njihovim lažima, na njima je da odluče. Nemojte ići da demaskirate nikoga, jer na taj način ljudi misle. Oni misle da treba da budu istiniti, autentični; oni misle da moraju ići i načiniti svakog nagim - "jer zašto skrivate svoje telo, ova odeća nije potrebna?" Ne, molim da zapamtite, budite istiniti prema sebi. Nije potrebno da reformišete nikog drugog u svetu. Ako možete rasti sami, to je dovoljno. Ne budite reformator, ne pokušavajte da učite druge, i ne pokušavajte da menjate druge. Ako se vi menjate, to je dovoljna poruka.

Da se bude autentičan znači: ostati istinit za svoje vlastito biće. Kako ostati istinit? Tri stvari mora da se zapamte. Jedna, nikada ne slušajte nikoga šta vam oni kažu da budete, uvek slušajte svoj unutrašnji glas, šta biste vi želeli da budete. Inače čitav vaš život će biti protraćen. Vaša majka želi da budete inženjer, vaš otac želi da budete doktor, a vi želite da budete pesnik. Šta da radite? Naravno majka je upravo, jer je to najekonomičnije, finansijski je najkorisnije da se bude inženjer. Otac je takođe u pravu, da budete doktor; to je dobra roba na tržištu; to ima vrednost. "Pesnik? Jesi li poludeo? Jesi li lud?"

Pesnici su ljudi koji su prokleti. Niko ne želi njih. Oni nisu potrebni; svet može postojati bez poezije. Neće biti nevolje ako ne bude poezije. Svet ne može postojati bez inženjera; svetu trebaju inženjeri. Ako ste potrebni vi ste dragoceni; ako niste potrebni ne nosite nikakvu vrednost. Ali ako želite da budete pesnik, budite pesnik. Možete biti prosjak. Dobro. Možde od toga nećete biti bogati - ne brinite oko toga, jer možete postati veliki inženjer i zaraditi mnogo novca, ali nikada nećete imati neko ispunjenje. Možda ćete uvek žudeti, vaše unutrašnje biće će žudeti, da budete pesnik.

Čuo sam da kada je jedan veliki naučnik, veliki hirurg koji je dobio Nobelovu nagradu, upitan: "Kada vam je dodeljena Nobelova nagrada, niste izgledati mnogo srećni. U čemu je stvar?" On je odgovorio: "Uvek sam želeo da budem plesač. Nikada, na prvom mestu, nisam želeo da budem hirurg, postao sam vrlo uspešan hirurg; a to je teret. Želeo sam

da postanem plesač - a ostajem loš plesač. U tome je moja bol, moja muka. Kad god vidim nekoga da pleše, osećam se jadno, u takvom paklu. Šta ću uraditi s Nobelovom nagradom? To ne može postati ples za mene; to mi ne može dati ples."

Zapamtite, budite verni prema svom unutarnjem glasu. Ako vas to može dovesti u opasnost, onda se izložite opasnosti, ali ostanite verni svom unutarnjem glasu. Tada postoji mogućnost da jednog dana dođete u stanje gde možete plesati sa unutarnjim ispunjenjem. Uvek imajte u vidu da je prva stvar vaše biće; nemojte dozvoliti drugima da manipulišu i da vas kontrolišu. Njih je mnogo, svako je spreman da vas kontroliše, svako je spreman da vas menja, svako je spreman da vam daje pravac koji niste tražili. Svako vam daje uputstvo za vaš život. Uputstvo postoji u vama samima; vi nosite model, prototip plana delovanja.

Biti autentičan znači biti istinit prema sebi. To je vrlo, vrlo opasna pojava; retki ljudi to mogu uraditi. Inače kad god ljudi to urade, oni postižu najviše. Oni postižu takvu lepotu, takvu milost, takvo zadovoljstvo, da ne možete zamisliti. Ako svako izgleda frustriran, razlog je što niko ne sluša svoj vlastiti unutarnji glas.

Želite da oženite devojku, ali devojka je muslimanka, a vi ste *hindu brahmin*. Vaši roditelji ne bi dozvolili. Društvo ne bi prihvatilo; to je opasno. Devojka je siromašna, a vi ste bogati. Dakle, vi oženite bogatu ženu, *hindu, brahminske kaste*, prihvaćenu od svih - ali ne od vašeg srca. Stoga sada živite jedan ružan život. Sada odlazite kod prostitutke, ali vam čak ni prostitutka neće pomoći. Vi ste prostituisali svoj ceo život. Vi ste protraćili ceo svoj život.

Uvek slušajte unutarnji glas, i nemojte slušati ništa drugo. Hiljadu i jedno iskušenje je oko vas, jer mnogi ljudi torbare svoje stvari. To je supermarket, svet, svako je zainteresovan da vam proda svoju stvar; svako je prodavac. Ako slušate previše prodavaca, postaćete ludi. Ne slušajte nikoga, samo zatvorite svoje oči i slušajte unutarnji glas. To je prva stvar.

Onda druga stvar - ako ste učinili prvu stvar, samo tada druga stvar postaje moguća: nikada ne nosite masku. Ako ste ljuti, budite ljuti. To je rizično, ali ne smejte se, jer to neće biti istinito. Učeni ste, međutim, da se smešite kada ste ljuti, onda vaš osmeh postaje lažan, maska ... samo vežba na usnama, ništa drugo. Srce prepuno ljutnje, otrova, a usne se osmehuju - vi postajete lažna pojava.

Onda se takođe dešava druga stvar: kada želite da se osmehujete ne možete se osmehivati. Čitav vaš mehanizam je izvrnut, jer kada ste želeli da budete ljuti vi niste, kada ste želeli da mrzite niste mrzeli. Sada želite da volite; iznenada nalazite da mehanizam ne funkcioniše. Sada želite da se osmehujete; morate se prisiliti na to. Zbilja je vaše srce prepuno osmeha, i želite da se smejete glasno, ali ne možete se smejati, nešto se zagušilo u srcu, nešto se zatisnulo u grlu. Osmeh ne dolazi, ili čak i ako dođe on je vrlo bleđ i mrtav. On vas ne čini srećnim. Vi ne bujate s njim. On ne zrači oko vas.

Kada želite biti ljuti, budite ljuti. Ništa nije pogrešno da se bude ljut. Ako želite da se smejete, smejte se. Ničega nema pogrešnog u glasnom smejanju. Ubrzo ćete videti da čitav vaš sistem funkcioniše. Kada on funkcioniše, zaista, on stvara brujanje oko sebe, baš kao auto, kad sve ide dobro, bruji. Vozač koji voli kola zna da sada sve funkcioniše dobro, postoji organsko jedinstvo - mehanizam funkcioniše dobro. Možete videti, kad god mehanizam osobe funkcioniše dobro, možete čuti brujanje oko njega. On hoda, ali njegov hod sadrži u sebi ples. On govori, ali njegove reči u sebi nose suptilnu poeziju. On gleda u vas, i zaista gleda; to nije samo ravnodušno, to je zaista usrdno gledanje. Kada vas dodiruje zaista vas dodiruje, osećate njegovu energiju kako se kreće u vašem telu, struja života biva prenesena, jer ovaj mehanizam dobro funkcioniše.

Ne nosite maske, inače ćete stvoriti disfunkcije u vašem mehanizmu - blokade. Ima mnogo blokada u vašem telu. Osoba koja je potiskivala ljutnju, njena vilica postaje blokirana. Sva ljutnja dođe do vilice i onda se tamo zaustavi. Njene ruke postaju ružne. One nemaju graciozno kretanje plesača, ne, jer ljutnja dolazi u prste i blokirani su. Zapamtite, ljutnja ima dva izvora iz kojih treba da bude izbačena. Jedan su zubi, drugi su prsti; jer sve životinje kada su ljute - one će vas ugristi zubima ili će vas rastrgnuti kandžama. Stoga su nokti i zubi dve tačke odakle se ljutnja izbacuje.

Ja imam sumnju da kad god se ljutnja potiskuje previše, ljudi imaju nevolje sa zubima. S njihovim zubima ide loše, jer tamo je previše energije i nikada se ne izbacuje. Svako ko

potiskuje bes jede više; ljuti ljudi će uvek jesti više, jer zubima treba nešto vežbe. Ljuti ljudi će pušiti više; mogu postati opsesivni govornici, jer na neki način, vilici treba vežba tako da se energija malo izbací. Ruke ljutih ljudi će postati kvrgave, ružne. Ako se energija izbací, ruke mogu postati lepe.

Ako potiskujete nešto, u telu je jedan deo, odgovarajući deo, za emociju. Ako ne želite da plačete, vaše oči će izgubiti svoj sjaj, jer suze su potrebne; one su vrlo živa pojava. Kada jednom povremeno plačete i jadikujete, zaista vi ulazite u to - postajete to - i suze započinju da teku u vašim očima; oči su vam očišćene, vaše oči opet postaju sveže, mlade, i devičanske. Zbog toga žene imaju mnogo lepše oči, jer još mogu plakati. Muškarci su izgubili svoje oči jer imaju pogrešno gledište da muškarac ne treba da plače. Ako neki mali dečko plače, čak roditelji i drugi kažu: "Šta to radiš? Jesi li devojčica-seka?" Kakva besmislica, jer su vam date - muškarcima i ženama - iste suzne žlezde. Ako muškarac ne bi trebalo da plače, ne bi bilo suznih žlezda. Jednostavna matematika. Zašto te suzne žlezde postoje kod muškarca u istoj srazmeri kao što postoje kod žena? Očima treba plakanje, i to je zaista lepo ako možete plakati iskreno.

Zapamtite, ako ne možete plakati iskreno, ne možete se ni smežati, jer je to druga polarnost. Ljudi koji se smeju mogu takođe i plakati; ljudi koji ne mogu plakati ne mogu se ni smežati. Možda ste zapazili nešto kod dece: ako se smeju glasno i dugo započinju da plaču - jer obe stvari su spojene. Čuo sam da u selima majke govore svojoj deci: "Ne smežite se previše, inače počecete da plačete." Zaista istina, jer pojave nisu različite - upravo ista energija se kreće do suprotnih polova.

Druga stvar, ne koristite maske - budite istiniti kolika god da je cena.

I treća stvar o autentičnosti: uvek ostajte u sadašnjosti - jer sva lažnost ulazi ili iz prošlosti, ili iz budućnosti. Ono što je prošlo, prošlo je - ne brinite za to. Ne nosite to kao teret; inače to vam neće dozvoliti da budete autentični, istiniti u sadašnjosti. Sve što nije došlo, još nije došlo - ne brinite nepotrebno o budućnosti; inače ona će doći u sadašnjost i uništiti je. Budite verni prema sadašnjosti i onda ćete biti autentični. Nema prošlosti, nema budućnosti; ovaj trenutak je sve, ovaj trenutak je čitava večnost.

Ove tri stvari, i vi postizete ono što Patanjđali zove istinitost. Šta god onda kažete biće istina. Obično mislite da treba da budete pažljivi da govorite istinu. Ja ne kažem to. Ja kažem: vi stvarate autentičnost - šta god da kažete biće istinito. Jedan autentičan čovek ne može lagati; šta god da on kaže biće istinito. U *yogi* mi imamo tradiciju - možda nećete moći da poverujete u to; ja verujem jer sam to upoznao, iskusio sam to: ako pravi, autentičan čovek laže, laž će postati istinita, jer autentičan, izvorno istinit čovek ne može lagati. Zbog toga je u starim spisima rečeno: "Ako praktikujete autentičnost, budite pažljivi da ne kažete ništa protiv nekoga - jer to može postati istinito." Imamo mnogo priča koje govore o velikim mudracima koji su izrekli nešto u ljutnji, međutim oni su bili tako autentični...

Mora da ste čuli ime Durvasa - to je veliki mudrac, autentičan čovek. Inače ako on kaže nešto, čak ni on to ne može da poništi. Ako vas prokune, kletva će postati istinita. Ako on kaže: "Sutra ćete umreti!" Vi ćete sutra umreti, jer iz izvora autentičnosti laž nije moguća. Čitava egzistencija sledi autentičnog čoveka. Čak ni on to ne može izbrisati.

To je lepo. Zbog toga ljudi idu kod velikih mudraca za njihov blagoslov; ako oni blagoslove, to će se dogoditi stvarno. To je značenje, ništa drugo. Ovi idu i traže blagoslove. Ako mudrac da blagoslove, oni se ne brinu; to će se dogoditi sada, jer kako jedan izvorno tačan čovek može izreći laž? Čak i ako je to laž, to će postati istinito. Stoga ja ne kažem: "Govorite istinu." Ja kažem: "Budite autentični, izvorno istiniti i sve što kažete postaće istinito."

Treće je *asteya, achaurya* - ne vršenje krađe, čestitost. Um je veliki lopov. Na mnogo načina on nastavlja da krađe. Možda vi ne kradete stvari od ljudi, ali možete ukrasti misli. Ja vam nešto kažem; vi izadete i pretvarate se da su to vaše misli. Vi ste ih ukrali, vi ste lopov - možda niste svesni šta radite.

Patanjđali kaže: "Budite u stanju ne vršenja krađe." Znanje, stvari - ništa ne treba da se krađe. Vi treba da budete izvorni i uvek treba da budete svesni da "ove stvari ne pripadaju meni." Ostati prazan bolje je nego da puniti svoju kuću sa ukradenim stvarima, jer ako

nastavite da kradete izgubićete svu originalnost. Onda nećete nikada naći svoj vlastiti prostor, bićete ispunjeni tuđim mislima, stvarima. Na kraju, one se neće pokazati ni od kakve vrednosti. Samo ono što dolazi iz vas jeste vredno. U stvari, samo ono što izađe van iz vas možete posedovati, ništa drugo. Možete ukrasti, ali ne možete posedovati.

Lopov nikada nije spokojan, ne može biti - uvek se plaši da ne bude uhvaćen. Čak i ako ga niko ne uhvati, on zna da ovo nije njegovo. Ovo ostaje stalan teret u njegovom biću.

Patanđali kaže: "Ne budite lopov - ni na koji način, ni u kojoj dimenziji! Tako da vaša originalnost može cvetati. Ne tovarite sebe ukradenim stvarima i mislima, filozofijama, religijama. Dozvolite svom unutrašnjem prostoru da procveta.

Četvrto je *brahmacharya*. Ovu reč je zaista vrlo teško prevesti. Ona se prevodila kao "seksualna umerenost," celibat. To nije ispravno, jer *brahmacharya* je širok pojam, vrlo širok. Seksualni celibat je vrlo uska stvar; to je jedan deo značenja te reči, ali ne celog. Reč *brahmacharya* znači "živeti kao bog." Sama reč znači živeti slično bogu, živeti božanskim životom. Naravno u božanskom životu seks nestaje.

Brahmacharya nije protiv seksa. Da je protiv seksa, onda seks nikada ne bi nestao. *Brahmacharya* je transmutacija energija; to nije da se bude protiv seksa, pre je menjanje čitave energije iz seksualnog centra do viših centara. Kada ona dostigne sedmi čovekov centar, *sahasrara*, onda se *brahmacharya* događa. Ako ona ostane u prvom centru, *muladhara*, onda je seks; kada dostigne sedmi centar, onda je *samadhi*. Ista energija se kreće. To nije da se bude protiv nje, pre je to umetnost kako da se energija koristi.

Čovek koji se odaje seksu jeste samoubilački čovek. On uništava svoju vlastitu energiju. On je kao čovek koji odlazi na tržnicu, daje svoje dijamante, a kupuje kamenje - i dolazi srećan kući kao da je obavio veliku nagodbu. U seksu vi postižete tako malo - sićušan trenutak sreće, a gubite mnogo energije. Ista energija vam može dati ogromno blaženstvo, ali onda ona mora da se podigne na viši nivo.

Seks mora da bude preobražen - ne budite protiv njega. Ako ste protiv njega, ne možete ga preobraziti, jer kada ste neprijateljski prema nečemu, ne možete to razumeti. Velika simpatija je potrebna za razumevanje. Ako ste neprijateljski, kako možete iskazati naklonost? Kada ste neprijateljski prema nečemu, ne možete čak ni da zapažate niti proučavate nešto; želite da se povučete od svog neprijatelja, da pobegnute od neprijatelja. Budite u prijateljstvu sa svojim seksom, jer to je vaša energija, sa ogromnim mogućnostima skrivenim u sebi. To je Bog, sirov, izvorni, bez primesa. Seks je *samadhi*, sirov, bez primesa. Može biti preobražen, može biti promenjen, može biti učinjen boljim. Čitava *yoga* je staza za premeštanje, za promenu, prostih metala u više metale. Čitava umetnost je kako promeniti gvožđe u metal. *Yoga* je alhemija, alhemija vašeg unutrašnjeg bića.

Brahmacharya znači: pokušavanje da se razume seksualna energija, pokušaj da se razume kako se kreće u vašem biću, pokušavanje da se razume zašto vam daje uživanje, pokušavanje da se razume odakle uživanje zaista dolazi - da li dolazi iz seksualnog kontakta, seksualnog oslobađanja, ili dolazi od nečega drugog. Ako ste posmatrač, ubrzo ćete shvatiti i otkriti da dolazi od nečega drugog. Kada ste u seksualnom odnosu duboko uzbuđenje se dešava čitavom telu. To je potres, jer tako mnogo energije se oslobodi; čitavo telo drhti u uzbuđenju. U tom uzbuđenju misli se zaustavljaju. To je baš kao električni šok.

Čovek poludi; ode kod lekara i on mu daje elektro-šok, onda za momenat kada šok prođe kroz um sve se zaustavlja. Na primer, vi slušate mene. Ipak još neke misli će biti tu. Onda, ako ovde iznenada eksplodira bomba, trenutno neće biti ni jedne misli. Za sekundu će šok biti preveliki, tako da će ceo sistem prestati da funkcioniše. Elektro-šok pomaže ljudim ljudima, jer im šok daje diskontinuitet. Posle šoka oni se ne mogu setiti šta su bili pre toga. Praznina, jaz. Ako su mislili ranije da su postali konji - lud čovek može postati bilo šta - ako su mislili pre da su postali konji upravo nakon šoka ne mogu se setiti kojom idejom su bili opsednuti. Sada novi ciklus započinje. Šok pomaže.¹⁴²

¹⁴² Svakako da na osnovu ovoga ne treba zaključiti da Osho odobrava elektro-šokove kao terapiju, samo ih navodi kao primer za prekid kontinuiteta misli i identifikacija. Ne treba zaboraviti da je on uvek sklon i humoru, pa je i ovakvo poređenje sa elektro-šokovima pre sarkazam nego ozbiljan stav.

Seksualna energija je otprilike isto električna kao svaka energija. Sve energije su električne, a seksualna energija je bioelektricitet. Ona dolazi iz našeg tela. Jeste li čuli o ženi iz Švedske? Nešto je krenulo naopako u njenom telu. Ona uzme sijalicu od pet vati u svoju ruku i ona svetli. Sijalica od pet vati ostaje upaljena u njenoj ruci - ali nemojte misliti da bi to bilo dobro da vam se dogodi. Ona je u opasnosti, jer kada je njen muž dodirne on dobije udar. Ne možete voditi ljubav s tom ženom - bićete u tavom šoku da ćete zauvek zaboraviti na sve žene. Sada sud rešava taj slučaj jer ranije nije postojao neki takav slučaj i nema zakona po kome bi se to rešilo; suprug je tražio razvod jer žena mu je davala takve šokove da se uplašio. Nešto je krenulo nepravilno u sistemu - kratak spoj.

U seksu vi stvarate energiju; pomoću seksualnih pokreta, fantazije, želje, vi stvarate energiju. Cela energija se kreće prema *muladhari*, seksualnom centru, koncentriše se tamo; onda kada dođe vrhunac nagomilavanja, dolazi do iznenadne eksplozije - potres svuda po telu; onda usledi mir. Ovaj mir je po vrlo velikoj ceni. Vi uništavate vrednu životnu energiju - za ništa.

Dakle, sada je jedan naučnik, vrlo slavan, i vrlo opasan za budućnost - njegovo ime je Delgado - stvorio mali mehanizam; možete ga držati u džepu. On može biti povezan s vašim seksualnim centrom u umu, odakle se seksualni centar tela kontroliše - žica ide i povezuje to. Možete ga držati u džepu; kad god želite seksualno uživanje samo pritisnete dugme. To vam daje udar iz baterije prema seksualnom centru u umu; vi imate ogromnu sreću. Ovo je bolje, ali je opasno - opasno zato što se nećete zaustaviti, nastavice to i dalje da terate.

To se dogodilo. Delgado je radio na pacovima, oko deset do dvanaest pacova; postavio je svoje elektrode na njihovim glavama. Mehanizam je baš postavljen ispred njih, a on ih je naučio kako da ga pritisnu. Oni su poludeli. Za jedan sat - šest hiljada puta! Dok nisu pali potpuno iscrpljeni i nesvesni, nisu slušali Delgada - nastavljali su samo da pritiskaju. Delgado kaže, ako bi se ovo omogućilo ljudima niko ne bi bio zainteresovan za žene, niti bi žene bile zainteresovane za muškarce, jer je to takva stvar koja ne stvara uznemirenost, nevolju.

Jednom sam pročitao Marpinu rečenicu da "žena je stvaralac uznemirenosti, nevolje." Ona to i jeste. Ova kutija je veoma ekonomična, nema nevolja. Muškarac je takođe stvaralac nevolja, jer kad god se dvoje sretnu, dvoje stvaralaca nevolja se sretnu. Ova kutija je vrlo jeftina, ali vrlo opasna, jer testirani pacovi ne bi išli da jedu niti da piju, ne bi išli ni da spavaju. Bez troškova - samo jedna električna pojava.

Isto se događa kada vodite ljubav sa ženom ili s muškarcem. To je detinjasto. Vi se smežete pacovu. Jeste li se smejali sebi? Ako se niste smejali, nije vam dozvoljeno ni da se smežete pacovu - to nije dobro. Pogledajte u svoj um: pacov je tamo, stalno fantazira.

Brahmacharya je: razumeti celu pojavu, šta se događa. Ako uz pomoć potresa postanete smireni i malo postignete letimično viđenje sreće... to ne može biti večno. To samo može biti trenutno. Ubrzo će se energija izgubiti i onda ćete biti frustrirani. Ne, nešto drugo mora da se nađe i otkrije, nešto večno, nešto tako da ostanete blaženi. To se ne može dati pomoću potresa, šoka; to samo može kroz preobražaj energije.

Kada se ista energija kreće naviše vi postajete bedem energije. To je *brahmacharya*. Nastavljate da akumulirate energiju. Što više akumulirate, više se ona uzdiže. Baš kao brana; sada će padati kiša i nivo vode će se podići sve više i više. Međutim, ako postoji curenje, onda se nivo vode neće podići visoko. Vaša seksualnost je kao curenje iz vašeg bića.

Ako curenja nema, nivo vode ide na više, sve više i više, i dolazi trenutak kada ona prolazi kroz mnoge centre. Prvo dolazi do centra *hara*, od *muladhare* dolazi do drugog centra. U tom centru vi imate osećanje besmrtnosti; svesni ste da ništa ne umire. Strah iščezava. Jeste li zapazili, kad god osetite strah nešto vas probode baš u blizini pupka? Tamo je centar smrti i besmrtnosti. Kada energija prođe kroz taj centar, dođe do pupka, vi osećate besmrtnost. Ako vas neko ubije, vi znate da niste ubijeni: "*Na hanyate hanyamane sharire*" - "ubijajući telo vi ne možete ubiti dušu."¹⁴³

¹⁴³ Citat iz *Bhagavad Gite*.

Onda energija ide više i više, dolazi do trećeg centra. U trećem centru vi postajete vrlo, vrlo smireni. Jeste li ikada primetili da, kad god ste smireni, započinjete da dišete iz trbuha a ne iz prsa? Jer centar smirenosti je baš iznad pupka. Ispod pupka je centar smrti i besmrtnosti; iznad pupka je centar smirenosti i napetosti. Ako nema energije vi ćete osećati napetost; ako nema energije vi ćete osećati strah. Ako ima energije napetost iščezava; osećate se vrlo, vrlo smireno, blago, spokojno, tiho, sabrano.

Onda se energija kreće do četvrtog centra, do srca. Tamo se javlja ljubav. Vi ne možete sada voleti potpuno; šta god da nazivate ljubavlju nije ništa do seks kamufliran u lepoj reči "ljubav". Ta reč nije istinita za vas - ne može biti. Ljubav je moguća samo kada energija stigne do četvrtog centra srca. Iznenada ste u ljubavi - u ljubavi sa celom egzistencijom, u ljubavi sa svime. Vi ste ljubav.

Onda se energija kreće do petog centra, do grla. Taj centar je središte tišine - smirenja misli, mišljenja, govora. Govor, ćutanje - oboje su tu. Sada vaš centar u grlu ima posao samo da govori. On ne zna kako da funkcioniše u tišini, kako da uđe u tišinu. Kada energija dođe u njega, iznenada postajete tihi. Ne da vi ulažete neki napor, ne da prisiljavate sebe da budete tihi - nalazite da ste tihi, puni smirenosti. Čak i ako morate da govorite, morate uložiti napor. Vaš glas postaje muzički, šta god da kažete postaje poezija, suptilno sijanje života u vašim rečima. Vaše reči u sebi prenose tišinu, svuda oko vas. Zapravo vaša tišina postaje više bremenita nego vaše reči.

Onda energija odlazi u šesti centar, treće oko. Tamo nalazite svetlost - svest, svesnost. To je tačka gde se dešava spavanje - hipnoza se događa. Jeste li posmatrali nekog hipnotizera? On traži da fiksirate svoje oči na tačku. Kada fiksirate svoje oči na tačku, vaše treće oko odlazi da spava. To je samo trik da se stvori spavanje u trećem oku. Kada energija stigne do trećeg oka, vi se osećate tako ispunjeni svetlošću... sva tama iščezava, okružuje vas beskonačna svetlost. Zapravo onda u vama nema senke. Najstarija izreka na Tibetu je: "Kada *yogin* postane ostvaren u svesnosti, od njegovog tela ne pada senka." Ne uzimajte to bukvalno - telo će stvarati senku. Međutim, duboko unutra, zbog tako mnogo svetlosti svuda... Svetlosti bez izvora! Ako je svetlost imala izvor biće senke; a kod svetlosti bez izvora, ne može biti nikakve senke.

Život sada ima različita značenja i dimenzije. Vi se krećete na zemlji, ali više niste na zemlji, kao da letite. Došli ste najbliže do *buddhinstva*. Sada je vrt vrlo blizu; možete osetiti miris. U toj tački, po prvi put, uskoro se vama postepeno događaju fragmenti, ali ne totalno razumevanje. U ovoj tački vi ste zatvoreni, baš pored vrata. Dospeli ste do hrama, kucate... vrata će se otvoriti i vi sami ćete biti Buddha. Dakle sada, tako blizu i u tako intimnim delovima, po prvi put započinjete osećati šta je razumevanje.

Onda se energija kreće do sedmog centra, *sahasrara*. Tamo ona postaje *brahmacharya*, božanski život. Onda više niste čovek - onda ste Bog. Dostigli ste do *bhagawatta*, do božanstvenosti. To je *brahmacharya*.

"... neposesivnost." Samo posle *brahmacharye*, kada ste dostigli ispunjenje, posedujete svet, bez posedovanja njega. Ubrzo morate trenirati sebe u neposedovanju. Ne budite posesivni, jer kad god ste posesivni jednostavno pokazujete da ste prosjak. Kad god pokušate da posedujete, jednostavno pokazujete da to ne posedujete; inače nema nastojanja. Vi ste gospodar; nije potrebno da pokušavate to.

Na primer, ako volite osobu; ako pokušate da posedujete osobu, onda je ne volite. Takođe niste sigurni u pogledu njene ljubavi; zbog toga stvarate sve sigurnosne mere, okružujete je svakakvim trikovima, lukavošću, tako da vas ona ne može ostaviti. Međutim, vi ubijate ljubav. Ljubav je sloboda, ljubav daje slobodu, ljubav živi u slobodi - ljubav je u svojoj unutrašnjoj srži, sloboda. Vi ćete uništiti celu stvar. Ako zaista volite, nije potrebno da posedujete; zbog kakve potrebe posedujete tako duboko? Vi ne polazete pravo; polaganje prava će izgledati plitko. Kada zaista posedujete, postajete neposesivni, ali čovek mora da trenira sebe, da bude svestan. Ne pokušavajte da posedujete ništa. Uglavnom koristite, i budite zahvalni što vam se dozvolilo da koristite, ali ne posedujte.

Posedovanje je tvrdičluk; a tvrdičluk ili škrtost ne može se rascvetati. Škrto biće je uvek u spiritualnoj konstipaciji.¹⁴⁴ Morate se otvoriti, sudelovati i deliti. Delite sve što imate i to će rasti - delite više i više će rasti. Nastavite da dajete, i neprekidno ste ponovo punjeni. Izvor je večan, ne budite škrti. Šta god da jeste - ljubav, mudrost - sve što jeste, delite. Deljenje je značenje neposesivnosti.

Inače vi možete biti glupavi, kao što su mnogi ljudi. Oni misle: "Ostavi kuću, idi u šumu, jer kako možeš živeti u kući ako ne poseduješ?" Možete živeti u kući; nema potrebe da je posedujete. Živećete u šumi. Hoćete li posedovati šumu? Hoćete li reći: "Sada sam gospodar ove šume?" Ako možete živeti u šumi bez njenog posedovanja, šta je problem? Zašto ne možete živeti u kući i u domaćinstvu bez posedovanja toga? Glupavi ljudi kažu: "Ostavi svoju ženu, svoju decu. Pobeгни, jer neposesivnost treba da se praktikuje." Oni su glupi.

Gde ćete ići? Gde god odete, vaša posesivnost će biti s vama. To neće činiti nikakvu razliku. Gde god jeste, samo razumite i ostavite posesivnost. Ništa nije pogrešno u vašem životu - nemojte reći "moja" žena. Samo odbacite "moja". Ništa nije nepodesno u vašoj deci - lepa deca, deca božja. Data vam je mogućnost da ih služite i volite - koristite to, ali ne kazujte "moja". Ona su došla kroz vas, ali ona ne pripadaju vama. Ona pripadaju budućnosti; ona pripadaju celini. Vi ste bili prolaz, vozilo, ali vi niste posednik.

Dakle, zbog čega i gde treba da se beži? Budite tu gde se desilo da jeste. Budite gde god da vas je Bog smestio i živite u neposesivnosti, i iznenada ćete početi da cvetate - energija će teći, nećete biti blokirana pojava, postaćete bujica. A bujica je lepa. Da živite blokirani i smrznuti ružno je i mrtvo.

Ovih pet unutrašnjih samodisciplina su osnovni zahtev "...nezavisno od klase, mesta, vremena ili prilika." Bilo da ste rođeni danas ili da ste rođeni pre pet hiljada godina, ne čini razliku. Ima propovednika u Indiji koji kažu: "U ovoj *kali yugi* ne možete postati prosvetljeni." Patanjđali kaže: "...*nezavisno od klase, vremena, mesta ili okolnosti.*" Možete biti prosvetljeni gde god da ste.

Vreme nije važno. Važna je svest. Mesto nije važno. Bilo da ste na Himalajima ili na tržnici, nije važno. Okolnosti nisu važne - bilo da ste *grahasta*, domaćin, osoba koja se odrekla svega, ne. Klasa nije važna - bilo da ste bogati ili siromašni, obrazovani ili neobrazovani, *brahmin* ili *shudra*, hindu ili musliman, hrišćanin ili jevrejin. Ništa nije važno, jer duboko dole vi ste jedno.

Na periferiji mogu biti razlike, ali one su samo na periferiji; središte ostaje netaknuto. Postignite čistotu središta. To je cilj.

Poglavlje 8 MUŠKI UM, ŽENSKI UM, BEZ UMA

8. jul 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

¹⁴⁴ Zatvor u slučaju slabe probave i ograničenog izlučivanja prerađene hrane.

Slušajući vas iz jutra u jutro, osećam da sam prezasićen mišlju o zabrinutosti da gledam unutra i vidim. Zapravo osećam se kao pas koji lovi svoj vlastiti rep, što više pokušava, manje ima prilike za uspeh. Ali nije ni odbacivanje pokušavanja mnogo pomoglo, jer kada se biva više pažljiv, budan i svestan preobražava se to u drugo suptilno delovanje, i vraćam se na isti kolosek.

Ovo je dobro, vi postajete svesni da ni delovanje niti nedelovanje ne može pomoći, jer je vaše nedelovanje suptilno delovanje. Sa ovom svesnošću, nova vrata će se otvoriti jednog dana, jednog trenutka. Kada niti delujete niti ne delujete, kada ste jednostavno tu, kada postojite - niti ste činilac niti nečinilac, jer nečinilac je takođe počinilac - dualitet nestaje. Onda vi iznenada nalazite da ste uvek bili u kući, nikada je niste napuštali - nikada niste išli napolje nigde drugde. Onda pas shvata da nema potrebe da lovi rep, rep već pripada njemu. Nema potrebe da goni rep, jer ga rep već sledi. Ali čovek mora da čini nešto da bi stigao do nedelanja. Onda on treba da čini nedelanje da bi dospeo do bića, bivanja. Sve je od pomoći. Čak i neuspesi, frustracije - sve pomaže. Konačno, kada dostignete, razumete da je sve pomagalo - odlazak na pogrešni put, padanje u stare navike i klopke - sve je pomoglo; ništa nije bilo beskorisno. Sve postaje korak prema drugom.

Baš juče sam čitao članak od Swami Agehananda Bhartia. On priča da je jednom pitao Ravi Šankara kako dobro George Harrison svira *sitar*. Ravi Šankar je razmislio malo pa je rekao: "Dakle, on ga drži dobro." Inače to je takođe veliki početak. Ako želite naučiti da svirate *sitar*, držanje *sitara* mora biti apsolutno kako treba, dobar je početak; to je već nešto. Stoga ne smejte se. Ravi Šankar je priznao George Harrisonu da ga drži dobro.

Prvo ćete vi postati činilac. Radite to dobro, to je cela stvar. Ako to ne činite, moraćete stalno da se vraćate natrag, jer ništa ne može ostati nepotpuno; mora da bude kompletirano. U stvari, treba da budete frustrirani tako potpuno, da se nikada ne vratite natrag ponovo to da činite. Onda vršite nedelovanje, vršite to tako totalno da to takođe bude završeno. Onda nema načina za vraćanje natrag. Ne možete pasti unatrag ako je sve bilo kompletno; samo nekompletna iskustva nastavljaju da vas pozivaju natrag.

Nekompletna iskustva u sebi imaju magnetsku silu; ona zahtevaju ispunjenje. Zbog toga se stalno vraćate na isti kolosek. Krećete se nezrelo. Čovekovo iskustvo nije sazrelo - intelektualno započinjete da razumete to, ali ne totalno - a vi se krećete. To neće pomoći. Celo vaše biće treba da razume da je to besplodno. Ne zato što ja kažem - to neće pomoći - nego zato što čitavo vaše biće kaže: "Ovo je jalovo. Šta radiš? Ovo je besmislica." Onda činite nedelanje. I to je delanje, zbog toga ja kažem: "Činite!" Vrlo suptilno. Grubo je prvo, deo kada delate. Drugo je suptilno; ubrzo ćete realizovati da i ovim nedelanjem opet vi činite - pokušavate to da radite, jer to pokušavanje koje je tu, i ono je nastojanje, napor. Vaša nenapornost je takođe napor. Međutim, vi sada možete razumeti šta ja govorim, ali to nije poenta; vi to morate osećati, proći kroz to, realizovati to. Zrelost je potrebna kroz iskustvo, doživljavanje - onda jednog dana grubo i suptilno, oboje nestaju. Iznenada vi sedite tu - nemate ništa da činite i ništa da ne činite.

Šta ćete onda učiniti? Hoćete li jednostavno biti, nalaziti se, postojati. Nema potrebe da lovite rep. Sada, pas zna da rep pripada njemu; sada je pas postao Buddha. Ovo je prosvetljenje.

Drugo pitanje:

Tokom darshana ili vaših predavanja ja ponekad bivam preplavljen fenomenom koji ste vi. Onda mislim da to mora da je kao kada sam sedeo pred stopalima Buddhe, Hrista, i drugih majstora - a nisam uspeo. Hoćete li mi, molim vas, obećati da nećete ostaviti nijedan kamen neokrenut¹⁴⁵ da bih bio siguran da ćete biti moj zadnji majstor?

To zavisi od vas. Neću ostaviti nijedan kamen neokrenut, ali to neće mnogo pomoći - Buddha takođe nije ostavio nijedan kamen neokrenut, ni Isus. Nijedan majstor nikada ne

¹⁴⁵ Misli se da će otkriti svaku skrivenu stvar; da će sve objasniti.

ostavlja nijedan kamen neokrenut, ali nijedan vam ne može dati prosvetljenje. Dok ne razumete, ništa ne može da se uradi.

Ponekad samo majstorovo nastojanje može stvoriti otpor u vama. Ja osećam to mnogo puta. Ako sam ja oko vas, ili sa vama previše, počinjete da bežite od mene. Ako pokušavam da nešto previše strogo ili teško učinim, vi postajete uplašeni. Moram vam dati doze prema vašoj sposobnosti da svarite.

To zavisi od vas. Ako želite sve je moguće; ali u svojoj dubini vi to ne želite. To je problem uz koji se vezujete. Kažete da biste želeli da budete prosvetljeni, kažete da ste završili sa svim ovim trulim životom i da biste želeli da ga transcendirate - ali jeste li zaista završili s njim? Jeste li zaista izravnali račune s njim? Nije li unutra negde duboko u vama još skrivena želja, još živi nada, seme koje može proklijati svakog momenta u drugi život? Ako posmatrate, vi ćete shvatiti da postoji želja, nada, da možda još niste upoznali ceo život, da možda postoji nešto što ste propustili, da je možda tu bilo neko blaženstvo i da vi niste kucali na prava vrata. To se nastavlja.

Vi dođete kod mene, ali dolazite mlitavo, neodlučno. To nije dolaženje; uopšte to nije dolaženje. Samo izgleda da dolazite meni, ali nikada ne dolazite. Ja vam obećavam da neću ostaviti nijedan kamen neokrenut, ali jeste li vi ovde? Jeste li blizu mene? Vi ste vrlo lukavi i bistri; čak i ako ste mi blizu nastavljate da štitite sebe na hiljadu i jedan način.

Na primer, čak i vaša pitanja, vaša držanja, zaštitnička su. Vi ne znate šta ona štite. Ja znam jednog od vas, vrlo škrtu ženu - ona je ovde da dobije prosvetljenje. Od kad je ovde ona postavlja pitanja, zašto *ashram* ima tako skupa kola, zašto nosim skupocen sat. Šta ona ima sa kolima i satom? Zašto se ta pitanja javljaju samo u njenom umu? Njen se vlastiti tvrdičluk tako štiti. Znam da je ona jedna velika tvrdica, a dok se njen tvrdičluk ne slomi, ona ne može rasti.

Na meni je da odlučim, koja kola da imam ili da nemam. Ja imam svoje sopstvene razloge, a vi ih ne možete razumeti. Ja ih nikada ne koristim, ali ih imam. Ta kola samo leže tamo. Međutim, učinila su čudo; ona su promenila mnoge stvari. Bio sam okružen s nekoliko tvrdica, i oni me ne bi ostavili. Kupio sam ova kola - oni su svi otišli. Jednostavno su otišli; nikada se ponovo nisu vratili. Bile su samo dve mogućnosti: ili da oni ostave svoj tvrdičluk, onda bi oni bili ovde; ili su morali da odu. Otkada su oni otišli, *ashram* je dobio novi kvalitet. Oni su bili prljavi ljudi, ali ja ne mogu reći nekome da ode. Ta kola su učinila više nego što im je cena, ali vi ne znate. Međutim, te stvari ne treba uopšte da vas se tiču.

Gurđijev je imao običaj da kaže: "Dajte mi sav vaš novac." Mnogi ljudi su ga jednostavno napustili zbog toga, jer su došli kod spiritualnog majstora, a on odmah o njihovom novcu. Međutim, oni koji su ostali bili su preobraženi. Nije Gurđijev bio zainteresovan za njihov novac - bio je zainteresovan da slomi njihov tvrdičluk, jer ako ste tvrdica ne može se razviti. Čitava svest tvrdice se smanjuje. Tvrdičluk je konstipacija bića i postojanja, ne možete se širiti, ne možete deliti, ne možete teći. Tvrdičluk je neuroza; sve je blokirano. A novac je Bog. Da bi vam se dao pravi Bog, vaš lažni Bog mora biti razbijen. Prva stvar koju bi Gurđijev tražio bila je novac.

Čak i da mu se postavi pitanje, nije bilo tako lako kao što se postavlja meni. Imao je običaj da traži sto dolara za jedno pitanje, to znači jedna hiljada *rupija* za jedno pitanje. A možda bi rekao samo "da" ili "ne". "Dakle, sada ako imate drugo pitanje, dajte opet hiljadu *rupija*." Kada je napisao svoju prvu knjiga "*All and everything*"¹⁴⁶ on je nije štampao. Sledbenici su mu govorili: "Štampajte je, to je velika knjiga." On je rekao: "Čekajte". Dozvolio bi nekome da pogleda u rukopis i tražio hiljadu dolara. - samo da pogleda u rukopis.

Šta je on činio? Uopšte nije bio zainteresovan za novac; jednom rukom bi ga uzimao, a drugom bi ga davao. Umro je kao siromašan čovek; Mogao je sakupiti milione dolara da ga je novac zanimao, ali nije imao ništa - kada je umro nije nađen ni jedan jedini dolar. Gde je novac nestao? On je uzimao od nekoga, a davao ga je nekome drugom... On je bio samo posrednik, prolaz za novac da teče.

¹⁴⁶ Sve i svja - razgovori Belzebuba sa svojim unukom

Ljudi bi ga napuštali odmah onog trenutka kada bi videli da traži novac. On nije bio kao ja; on bi tražio sav novac - šta god imate da date, odrekните se i predajte. Oni koji su se predali, bili su blagoslovljeni; totalno su bili preobraženi. To je postalo početak. To je bila prelomna tačka, odakle je sve postalo drugačije. Jer za osobu koja je bila previše vezana za novac, bila je velika stvar da dâ sve.

Jednom se dogodilo; jedna žena koja je bila velika muzičarka, došla je kod njega, i on je tražio sav nakit koji je imala da mu ga preda. Ona je zaista u njega imala veliko poverenje; dala mu je sav nakit. Do večeri sav nakit joj je vraćen. Ne samo da je našla onaj koji je dala, Gurđijev je u vrećicu dodao još nekoliko - mnogo vrednijih od njenih vlastitih dragulja. Nije mogla da razume šta se dogodilo.

Baš posle petnaest dana, došla je druga žena, vrlo bogata žena, i Gurđijev joj je zatražio sve što je imala - sav nakit i novac, sve - da stavi u vreću i preda mu; samo onda će on započeti rad. Žena se uplašila. Rekla je: "Razmisliću i sutra ću odgovoriti." Onda je čula o onoj muzičarki. Otišla je kod nje i pitala: "Šta se dogodilo?" Ona je ispričala celu priču. Onda je ova bila vrlo srećna. Rekla je: "Onda je to dobro, dobar posao - nagodba; date malo nakita, a oni budu gotovo udvostručeni." Odmah tokom noći - nije mogla da čeka sledeći dan - odmah, stavila je nakit u vreću i dala ih Gurđijevu... Nikada nisu bili vraćeni. Žena je čekala i čekala, ali nikada nisu bili vraćeni.

Vi ne možete razumeti, na površini, šta se dogodilo. Žena koja se predala, nije bila vezana za novac; zato nije bilo svrhe da joj se uzme. Gurđijev joj je vratio dodavši više nakita. Druga žena je oklevala i dala novac kao nagodbu. Bila je opsednuta novcem; zato joj novac nije bio vraćen. Ali čak se i druga žena promenila, razumela je čitavu pojavu zbog čega joj nije bilo vraćeno.

Ne brinite. Ne marite šta ja radim, a šta ne radim - to nije vaš posao, nije vaša briga. Dovoljno ste u svojim vlastitim brigama; imate previše svojih vlastitih problema. Ne sekirajte se oko mene. Ja imam svoje vlastite puteve, svoje načine. Ne pokušavajte da me savetujete - upravo zaboravite na to. Mislite samo o svom vlastitom biću, zbog čega ste ovde. Ne možete izbeći ni izostaviti male stvari, jer te stvari će zatvoriti vaše oči. "Zašto ovo?" "Zašto ono?" Nije vaše da o tome razmišljate.

Ja znam šta se dešava, svaki korak koji preduzmem, vrlo je sračunato preduzet. U mom životu nikada se nisam kajao za nešto što sam učinio; bila je to stvar da se uradi.

Ali žena koja nastavlja da traži kola, kuću, ovo i ono - a bogata je, zapravo vrlo bogata - ona se plaši za svoj vlastiti novac; štiti svoje vlastito cicijaštvo. Ona misli da postavlja vrlo važna pitanja. Ali ako ostane ovde ja ću probiti led. Jedina poenta je, ima li ona hrabrosti da bude ovde za nekoliko dana. Njeno cicijaštvo mora da bude slomljeno, jer dok ga ona ne slomi, neće moći nikada da raste. Ako je zaista uplašena, ona će pobeći - treba da pobegne što je pre moguće - jer ubrzo neće više biti mogućnosti da pobegne.

Postavite pitanja koja se tiču vašeg vlastitog rasta - vaša pitanja, koja su duboko unutar vašeg bića, treba da budu odgovorena.

Treća pitanje:

Da li je sav um načinjen od istog materijala - gluposti?

Da, um je glup. Nema uma koji je inteligentan. Um ne može biti inteligentan; um je glupost. Da se kaže "um je glup" nije ispravno; to je ponavljanje jer "glup" i "um" oboje označavaju istu stvar.

Zašto je um glupost? Jer um nije ništa drugo do prošlost, prikupljena prašina koju ste sakupili na putu - slojevi i slojevi prašine. To ometa vašu inteligenciju. To je baš kao ogledalo prekriveno prašinom; um je prašina, ogledalo je svest. Kada se sva prašina opere, inteligencija se budi; kada nema uma vi ste inteligentni; kada ima uma, vi ste glupavi.

Naravno, postoje dva tipa "glupih" - neuki tupavci i obrazovani tupavci; ljudi koji ne znaju ništa i glupi su, i ljudi koji znaju previše i jesu glupi. Zapamtite, drugi tip je mnogo opasniji od prvog, jer drugi tip ima više prašine na ogledalu nego prvi. Neuk čovek se može

mного brže razviti nego *pandit*, onaj koji misli da zna. Samo mišljenje da on zna postaje prepreka. Um nije inteligencija; inteligencija je nemanje uma. Um je blokada.

Pokušajte da razumete ovo. Um je sve što ste iskusili, sve kroz šta ste prošli, sve što je već mrtvo - um je mrtvi deo vašeg bića. Ali vi nastavljate da ga nosite. On vam ne dozvoljava da budete ovde, on vam ne dozvoljava da budete prisutni. On vam ne dozvoljava da budete inteligentni. Pre nego što odgovorite, on započinje da reaguje.¹⁴⁷

Na primer, ako ja pitam osobu: "Ima li Boga? Da li Bog postoji?" Ako ona odgovori iz uma, biće glupava. Ako kaže: "Da, Bog postoji" to je zato što je bila učena na takav način - učena, kultivisana, uslovljena da Bog postoji - ona kazuje: "Da, Bog postoji." Međutim, to nije inteligentan odgovor. Ona ne zna; neki drugi su joj rekli. Oni takođe nisu znali; neko drugi im je to rekao. Ona je čula priču, i veruje u tu glasinu. Ne, ona nije inteligentna. Ona nije dovoljno inteligentna da razume šta kazuje. Ili čovek može reći: "Ne, Bog ne postoji." Jer on je odgajan u komunističkoj porodici, u Rusiji ili Kini. To je takođe isti glupi um - uslovljavanjem promenjen, ali glupost je ista; on zna da Bog ne postoji, bez saznavanja. On nije tragao; nije istraživao. Uopšte nije ušao u tu materiju.

Ali ako inteligentna osoba pita... Pod inteligentnom osobom ja podrazumevam čoveka koji ne posmatra kroz um, koji stavlja na stranu um. Ako ga pitate: "Da li bog postoji?" neće biti odgovora. Najčešće će inteligentan čovek reći: "Ne znam." Kada kažete: "Ne znam," pokazujete određenu inteligenciju, mogućnost. Ona je vrlo mala, ali može rasti i postati veliki fenomen. Ili će osoba reći: "Nisam istraživao. Čuo sam da ljudi govore ovo i ono, ali ne znam. Što se tiče mene ja nisam svestan da li je jedno ili drugo, da ili ne. Oboje nisu mogući; ne mogu reći."

Ovo je inteligencija, i ovaj čovek može znati jednog dana jer s ovom inteligencijom moguće je otkriće. Ako ste zamašćeni teorijama, opterećeni spisima, nikada nećete biti inteligentni; uvek ćete ostati tupavi.

Um je prošlost - mrtvo lebdi nad živim. To je kao oblak koji vas okružuje, kroz njega ne možete videti, viđenje nije jasno, sve je izobličeno. Pustite da taj oblak nestane. Ostanite bez odgovora, bez zaključaka, bez filozofija, bez religija. Ostanite otvoreni, baš otvoreni; ostanite osetljivi, i istina vam se može dogoditi. Biti osetljiv znači biti inteligentan. Znati da ne znate, znači biti inteligentan. Znati da kroz um vi propuštate i promašujete, znači biti inteligentan. Znati da se kroz nemanje uma vrata otvaraju, znači biti inteligentan. Inače, um je glupost.

Četvrto pitanje:

*Rekli ste da niste naišli na ženu koja je zaista inteligentna. Međutim kako to da su u ashramu svi izvršioци žene.*¹⁴⁸

Zato što ne želim da *ashramom* rukovodi intelekt. Želim da bude vođen srcem. Ne želim da ga vodi muški um. Želim da bude vođen ženskim srcem... jer, za mene, da se bude žensko znači da se postane osetljiv, da se postane prijemljiv. Biti ženski je biti pasivan, biti ženski je dopuštanje i primanje; da se bude ženski je da se čeka, da se bude ženski je da se ne bude u žurbi i napetosti; da se bude ženski je da se bude u ljubavi. Da, *ashramom* rukovode žene, jer želim da on bude vođen srcem.

Kažem da nisam naišao na ženu koja je zaista inteligentna. Mislim "intelektualna" a ne na inteligenciju o kojoj upravo sada govorim. Ta inteligencija nije ni muška ni ženska. Inteligencija je od ne-uma. Um je muški, um je ženski - ne-um nije ni jedno ni drugo. Ne-um nema pola u sebi. Ne-um je upravo jedna otvorenost, prostor. Tamo sve dualnosti nestaju;

¹⁴⁷ Um je gomila nakupljenih utisaka, sa kojima smo vezani i nastavljamo da ih preispitujemo i osmišljavamo uvek iznova u unutarnjem dijalogu. Korist od toga je što tako imamo pamćenje. Ali da bismo mogli da održavamo tu iluziju, moramo da stvorimo iluziju vremena u kojoj će to obrtanje misli da se odigrava. Cela pojava je fiktivna, i misli u našoj glavi i vreme za njihovo projektovanje i obrtanje (baš obrtanje, jer i Patanjđali za um kaže *citta vrtti* što znači obrtanje misli). Stvarnost je bezvremena sadašnjost. Zato smo u stvarnosti i u sadašnjosti samo bez uma, smirenjem aktivnosti uma (*nirodha citta vrtti* - Yoga sutre I,2)

¹⁴⁸ Sve su žene u izvršnoj (vlasti), naime upravi *ashrama*.

muško-žensko, *yin-yang*, pozitivno-negativno, egzistencija-ne-egzistencija. Sve dualnosti nestaju u nemanju uma, ali pre nego što dođe do nemanja uma, ako treba da odaberete u umu, izaberite ženski um radije nego muški um - jer muški um ima izvesnu agresivnost u sebi.

To je dobro u svetu; ako želite da uspete u svetu onda je potreban muški um; da bude agresivan, ratoboran - da bude uvek spreman da se bori, da bude uvek spreman da bude takmičarski, da bude uvek spreman da ulovi i ubije - nasilan, ljubomoran - da bude uvek budan i pažljiv, i da živi u svetu gde se misli da je svako neprijatelj, čuvajući se uvek od svakog ko pokušava da postigne isto što on pokušava da postigne... a to je ogromna borba.

Ako želite da uspete u svetu, onda muški um. Ako želite da uspete u unutrašnjem svetu, onda ženski um. Ali to je samo početak - ženski um je baš početak. To je korak prema nemanju uma. Ovo je poenta: muški je malo više udaljen od nemanja uma, nego ženski um. Zbog toga ženski um izgleda misteriozno.

Zapravo možete voleti ženu celog svog života, ali nikada nećete biti sposobni da je razumete. Ona će ostati misterija, nepredvidiva; živi više kroz čudi nego kroz misli; više je nalik klimi, manje nalik mehanizmu. Ujutru su bili oblaci a do podne su oblaci nestali i sunčano je. Volite ženu i znaćete. Ujutru su oblaci i ona je tužna i, odmah, ništa se posebno nije dogodilo, oblaci su nestali i opet je sunčano i ona peva. Neverovatno za muškarca. Kakva se besmislica odvija u ženi? Da, to je besmislica jer za muškarca stvari treba da imaju racionalno objašnjenje. "Zašto ste tužni?" Žena jednostavno kaže: "Osećam se tužno." Muškarac to ne može da razume. Morate imati neki razlog da budete tužni. Baš da budete tužni? "Zašto ste srećni?" Žena kaže da ona oseća sreću. Ona živi kroz raspoloženja.

Naravno, muškarcu je teško da živi sa ženom, ... jer ako su stvari racionalne, stvarima se može upravljati. Ako su stvari iracionalne - iz plavetnila stvari dođu i odu - onda je vrlo teško upravljati. Nijedan čovek nije nikada bio sposoban da upravlja ženom. Konačno, on se pokorava; konačno, on napušta sav napor da upravlja.

Muški um je više udaljen od nemanja uma; on je više mehanički, više racionalan, više intelektualan - više u glavi. Ženski um je bliži, više prirodan, više iracionalan - ali bliži srcu. A iz srca je lakše pasti u trbuh, gde nemanje uma postoji. Glava je lokacija intelekta; srce je lokacija ljubavi, intuicije; a baš ispod pupka, dva inča ispod pupka život i smrt se susreću, gde sve dualnosti nestaju. Iz glave vi treba da padnete duboko dole u *haru*¹⁴⁹.

Kada je dete rođeno ono funkcioniše iz *hare*. U majčinoj utrobi dete deluje iz *hare*, ono nema um, nema misli. Ono je živo - savršeno živo - zapravo ono nikada neće biti toliko živo opet kao što je u materici. Onda se dete rodi. Onda za nekoliko meseci nastavlja da funkcioniše iz *hare*. Ono je uspavano dete; diše iz stomaka, ne diše iz grudi, grudi su potpuno opuštene. Disanje ide baš do *hare*, i pogađa *haru*. Ono funkcioniše iz *hare*. Zbog toga svako dete izgleda tako nevino. Kad god budete opet dospeli u *haru*, opet ćete biti nevini, ogledalo bez prašine.

Žensko nije cilj - žensko je bliže ne-umu, ili nemanju uma. Lao Ce stalno insistira: "Postanite pasivni. Čekajte, budite strpljivi. Ne budite u žurbi. I ne budite agresivni," jer istina se ne može pobediti. Možete joj se *samo* predati.

Stoga *ashram* će voditi žene, dok ne nađem ljude koji imaju ne-um. Kada je nemanje uma dostupno onda neće biti pitanje muškog i ženskog, onda će *ashram* biti vođen od ne-umova. Onda drugačija vrsta inteligencije funkcioniše. Zapravo samo onda, inteligencija funkcioniše; to nije intelektualno; to je totalno.

Peto pitanje:

Bivajući ovde s vama u Puni, moj život je postao veoma obogaćen bez ikakvog napora s moje strane. Za to osećam duboku zahvalnost. Međutim zbog čega je ovaj lek prijatan samo malom broju ljudi kada ceo svet umire?

Ovo je uvek bilo, vekovima, relevantno pitanje. Buddha je tu, nudeći sve što može da ponudi, spreman da deli svoje biće, ali izgleda da niko nema potrebu za tim - a svako ima tu

¹⁴⁹ *Hara*: pojam iz zena, par centimetara ispod pupka, predstavlja gravitacioni centar tela, i stoga centar na koji se treba osloniti pri svim zbivanjima.

potrebu. Svako je bolestan, a Buddha je tu i nudi lek, ali izgleda da niko nije zainteresovan za lek. Mora postojati neki uzrok.

Ovo je moje zapažanje: da se bude zainteresovan za sreću vrlo je teško, da se bude zainteresovan za zdravlje vrlo je teško. Ljudi imaju morbidnu sklonost za bolest, i morbidnu vezanost za nesreću. Zbog toga ste uvek spremni za nesreću. Nije potrebna priprema, nije potreban Patanjđali, nisu potrebna osam koraka za tugu. Svako je spreman da skoči. Što se tiče patnje svako sledi Lao Cea i niko nikada ne pita kako. Niko ne dolazi kod mene da pita kako da bude nesrećan; svako zna. Niko vas nije učio tugovanju - niko, uopšte ne. Vi znate to pomoću instinkta. Već ste majstori u tome.

Mora da je bilo ozbiljnog ulaganja u to. Zašto se ljudima sviđa da budu nesrećni? Kada kažem "sviđa" ne mislim da oni znaju da im se sviđa. Oni mogu reći da to ne vole: "Ko želi patnju!" Oni žele da budu srećni, ali to nije poenta - oni prijanjaju uz patnju. Kažu da žele sreću, ali šta god da rade stvaraju patnju. To nije novo; oni su radili to za mnogo života. Opet i opet čine isto - onda su nesrećni. A kažu da žele sreću.

Postoji izvesno ulaganje. Želeo bih da vam kažem nekoliko stvari, jer one mogu biti korisne. Kada ste nesrećni lako je osuđivati čitav svet, lako je bacati odgovornost na svakog drugog. Kada ste nesrećni možete manipulirati drugima koji su pored vas - jer vi ste nesrećni, a oni imaju odgovornost da vas učine srećnim. Kada ste nesrećni, možete tražiti pažnju: ja sam bolestan; ja sam nesrećan.

Možda ste naišli na hipohondre koji stalno govore o svojim bolestima, i uveličavaju ih tako mnogo a da, u stvari, tako velika bolest ne postoji. Inače ako im kažete: "Vi preuveličavate." Oni će biti veoma povređeni. Zapravo oni su skloni da uživaju u ideji da su tako bolesni. Idu od jednog doktora do drugog, samo da bi ispričali svoju priču. Niko im ne može pomoći u onome što imaju - to oni znaju. Niko nije toliko mudar; niko ništa ne zna. A oni imaju takvu misterioznu bolest oko sebe, znaju od samog početka da im niko neće pomoći. Šta oni rade kada neprekidno govore o svojoj bolesti - kao da neko nastavlja da vam stalno pokazuje svoju ranu, i nastavlja da prstom dodiruje ranu, igra se s njom i povređuje sebe. On traži saučešće, saosećanje, pažnju.

Od samog detinjstva dete nauči trik. Celo društvo, od samog početka, ide pogrešno. Kad god je dete bolesno, roditelji mu pokazuju više pažnje. Kad god je ono nesrećno, čitava porodica oseća odgovornost, a dete u sebi postaje mali diktator. Kada je bolesno ono može diktirati svoje uslove. Ono može reći da se večeras donese ova igračka, i niko ne može reći ne - jer ono je bolesno. Inače, kada je ono zdravo, niko se ne brine oko njega; kada je zdravo, niko ne dođe da sedi pored njega. Kada je bolesno otac dođe, veliki tatica, tako važan čovek da se dete oseća srećno, sada je ono mnogo važnije od vas. Vi sedite pored njegovog kreveta, pitajući o njegovom zdravlju; onda doktori dolaze, veliki doktori, dobro poznati doktori; susedi dođu; majka je neprekidno usplahirena oko njegove bolesti. Ono postaje centar čitave porodice, a čitava porodica je detetov svet. Ceo svet se okreće oko njega, ono postaje sunce a svi ostali postaju planete. Ono oseća da je to tako lepo. Sada uči trik zbog koga će patiti čitavog života - trik koji je vrlo opasan.

Ako bi mi se dopustilo, ja bih rekao roditeljima da nikada ne poklanjaju veliku pažnju kada su deca bolesna ili nesrećna. Brinite se, ali ne posvećujte preveliku pažnju. Bolje je posvetiti mu pažnju kada je srećno i zdravo. Kada je srećno učinite da se oseti središtem porodice. Kada je nesrećno ostavite ga na stranu, dajte mu lek, ali ga pustite da oseća kako niko zaista ne mari za njega. Ostavljeno je na stranu. To izgleda vrlo, vrlo neljubazno, okrutno - ono što ja kažem izgleda vrlo okrutno - ali vam kažem da je to prava briga, ako razumete celu pojavu, jer će zbog vaše obične brige dete patiti čitavog svog života. Ne samo jednog - to postaje duboko ukorenjeni obrazac; u mnogo života će ono nastavljati da ponavlja istu stvar.

Kad god vam u životu treba pažnja... Svakome treba pažnja, jer pažnja je hrana za ego. Samo Buddhi ne treba pažnja - jer ega nema, hrana nije potrebna - inače svakome treba pažnja. Kad god vam treba pažnja, šta ćete onda uraditi? Vi znate samo jedan trik: da budete nesrećni, da se razbolite. Devedeset posto bolesti nastaje prvo u umu, u nesvesnom. Žena ne brine o vama; naprotiv, kada dođete iz kancelarije čeka da ratuje, ili je ostavila tanjire vama

da perete. Ali kada ste bolesni, ona vas opseđa, postaje topla, stara se o svakoj maloj stvari, ne ratuje... Vi se osećate dobro.

Ovo je zaista morbidna stvar: kada vam je loše vi se osećate dobro, a kada vam je dobro, vi se osećate loše. Ali takva je situacija. Ako je žena u kući bolesna, muž dođe sa cvećem i čokoladom. Kada je u redu, on je čak i ne gleda - dođe s novinama, otvara svoje novine i započinje da čita.

Svako nastavlja da igra igru da je nesrećan. Vi želite da budete srećni, ali sve dok ne presečete ulaganje u nesreću, ne možete biti srećni. Sreća nije odgovornost nekoga drugog prema vama, zapamtite. Niko drugi ne može da vas učini srećnim. Vaš vlastiti rast, vaša vlastita svesnost, kretanje vaše vlastite energije - sve više i više - daje vam blaženstvo. Međutim morate razumeti duboki nesvesni mehanizam ispod - da vi govorite o sreći, ali želite nesreću.

Zbog toga... sve što želite to se događa! Ovaj svet je zaista magično mesto. Ako želite nesreću, ona će se dogoditi. Ako želite sreću, ona će se dogoditi - jer ste vi odlučujući faktor; vi ste baza svega što vam se događa. Ovo je čitav zakon *karme*, šta god da želite vi delujete, i to se događa. Ako ste nesrećni to je zato što to želite. Opet ja izgledam okrutan? ... jer došli ste kod mene da budete utešeni, ili ohrabreni. Treba da vam kažem: "Nesrećni ste jer čitav svet se zaverio protiv vas." Vi se tada osećate dobro, ali onda vam ja nisam od pomoći. Pomažem vašu bolest; činim vas više i više neurotičnim.

Ne, niko nije odgovoran za vašu patnju izuzev vas. To je kategorično tako. U tome nema izuzetaka. To je vrlo naučni, apsolutno naučni - zakon; vi ste odgovorni. Pustite da to duboko prodre u vaš um, da ste samo vi odgovorni. Kad se osećate nesrećno, patite ili ste tužni, dobro znajte da to vi stvarate. A ako želite to da stvarate, dobro. Uživajte u tome. Onda ne tražite sreću. Onda se samo opustite u tome; budite tužni, budite nesrećni, postanite tamna noć. Ne kažem da treba da postanete dan; nema potrebe. Ako želite biti tamna noć, budite - ali onda ne tražite dan. Nevolja se javlja kada vi prijanjate uz noć, a tražite dan. Dođete kod mene i ja to vidim. Tražite tišinu - a vidim da se vezujete uz buku, misli, razmišljanje. Tražite mir, a prijanjate uz stvari koje vam neće dozvoliti da budete smireni. Stoga očistite taj nered u sebi.

Ljudi su u bedi, uvek su bili u bedi, ali neće doći zato što se možda boje. Ljudi dođu kod mene i ponekad se uplaše od sreće koja započinje da raste u njima - ponekad tako nepoznata.

To se jednom dogodilo, George Bernard Shaw je govorio o čoveku vrlo žučno. Jedan zajednički prijatelj, koji je znao George Bernard Shaw-a dobro, a takođe je znao drugog čoveka, rekao je George Bernard Shaw-u: "Znam dobro da ga uopšte ne poznajete; osuđujete ga i kritikujete u tako određenim i pouzdanim izrazima - a znam da mu niste bili čak ni predstavljeni. Ne poznajete se čak ni iz daleka, stoga ako zaista želite znati čoveka, treba li da ga dovedem i da vam ga predstavim?" George Bernard Shaw je rekao: "Ne, ne - jer ako ga predstavite biću spreman da mi se sviđi."

To je nevolja. Ljudi možda pate, ali kada ih dovedete kod mene postoji mogućnost da mogu postati srećni. Od toga ih je strah. Postoji mogućnost da postanu smireni. Toga se plaše. Stoga radije nego da dođu kod mene, oni će govoriti protiv mene. Oni govore protiv mene ne da bi ubedili nekoga drugog, oni govore protiv mene da bi ubedili sebe, stoga ne treba da dolaze kod mene. Um je vrlo lukav i podmukao; nastavlja da se igra sa vama, a dok zaista ne budete svesni nikada ne možete izaći iz čitavog tog nereda koji jeste um.

Šesto pitanje:

Ako se Lao Ce i Patanjđali susretnu danas mogu li oni pomiriti svoja učenja o duhovnom rastu? Ako u njihovom buddhinstvu ne postoji razlika među njima, zašto su njihova učenja tako različita? I zašto nije bilo majstora pre vas u svim vekovima koja su sjedinjavala i sinhronizovala sva učenja prošlih Buddha?

Pitanje ima tri koraka. Prvi korak: "Ako se Lao Ce i Patanjđali susretnu danas, mogu li pomiriti svoja učenja o duhovnom rastu?"

Ako se susretu neće naći ništa što bi trebalo pomiriti - sve je pomireno. Oni bi zagrlili jedan drugog, seli držeći se za ruke, ali ne bi razgovarali. Možda su to već negde radili na nebu; jer sve je pomireno. Problem je za vas, nije za njih. Problem je za one koji su na stazi, ne za one koji su dostigli cilj; jer na cilju je sve pomireno. Cilj je jedan, staza je mnogo. Putujući na stazi vi osećate da neko drugi putuje na drugoj stazi, ali dospevši do cilja, iznenada postajete svesni da svi stižu do istog cilja. Istina je jedna.

Stoga nema pitanja ni o kakvom pomirenju. Nema potrebe ni za kakvom sintezom; sve je apsolutno sintetizovano. Oni se mogu dobro nasmejati ili popiti šolju čaja, ali neće biti nikakve filozofske rasprave - to je sigurno. Mogu igrati karte ili nešto drugo nevažno, ali racionalne diskusije tu neće biti. Uvek sam razmišljao: na nebu, gde su oslobođeni ljudi, šta oni tamo rade? Možda igraju karte, šah - nevažne stvari. Šta?... šta ćete vi tamo raditi? Igrati. Ovo ovde nisu igre, jer su postale ozbiljne. Igra je samo igra. Vi uživajte u tome baš kao deca.

Drugi deo pitanja: "Ako u njihovom *buddhinstvu* ne postoji razlika među njima, zašto su njihova učenja tako različita?"

Učenja su različita, ali učitelji nisu. Postoji samo jedan učitelj. Učenja su različita, jer različiti su učenici, sledbenici su različiti. Patanjđali je govorio drugačijoj kategoriji ljudi - morate razumeti ovo. Lao Ce je govorio različitom kvalitetu ljudi.

U Indiji je čak i misticizam vrlo, vrlo logična pojava. Indija je vrlo, vrlo misaona zemlja; ona razmišlja o "nezamislivim" stvarima; ona teoretiše o onome što se ne može teoretisati; definiše ono što se ne može definisati. Svi indijski spisi su prepuni toga... Stalno kazuju: "Bog se ne može definisati" - a oni će ga definisati. Reći će: "Istina se ne može definisati - i u kazivanju ovoga, oni će to definisati; oni su pokazali kvalitet nedefinisanosti, neopisivosti. Nastavljaju da govore: "Ništa se ne može reći o Bogu". I odmah započinju da govore: "On je unutar vas" ili "on je stvorio sve", ili "on je sve."

Indija je kontemplativna zemlja. Ona voli razmišljanje. Voli razmišljanje toliko mnogo da je ostala gotovo nepraktična. Ljudi vole da razmišljaju, razmišljali su i razmišljali toliko da su postali nepraktični, gotovo nepraktični. Indija nije proizvela nijednu naučnu tehnologiju. Ako je um praktičan, zainteresovan je za nešto. Indija je jedna nepraktična razmišljajuća zemlja; stalno razmišlja. Izgleda da je čitav posao života da razmišlja.

Lao Ce-ova Kina je bila potpuno različita, a sledbenici Lao Ce-a su se okupili oko njega... Ovo nije bila nova tradicija koju je Lao Ce propagirao. Postojala je barem pet hiljada godina pre Lao Ce-a. Bila je vrlo, vrlo drevna. Kina je tih dana bila nerazmišljajuća zemlja; manje konteplativna, a više meditativna. Nije bila zainteresovana za razmišljanje, teoretisanje, filozofiranje. Kina nije dala lepe filozofije svetu - Indija je dala. Od svih filozofa, ma gde da naidete na njih, uvek ćete seme naći u Indiji. Ponekad to postaje iznenađujući fenomen.

Ne možete zamisliti nijednu filozofiju u svetu koja nema paralelu u Indiji. Sve što je igde drugde bilo mišljeno, već je bilo mišljeno u Indiji. U razmišljanju ne možete se nadmetati sa indijcima. Ne sa današnjim indijcima - ja ne govorim o današnjim indijcima. Oni su upravo ruine prošlog sjaja. U stvari, Indija više ne postoji. Indija Buddhje, Indija Patanjđalija, Indija iz *upanišada* i *veda*, uopšte ne postoji. Oni su razmišljali i razmišljali i stvorili su čudesne teorije o svetu, ali nisu bili empirijski, nisu bili praktični.

Kina je totalno različita. Oni nisu bili zainteresovani za kontempliranje o teorijama, nego su bili zainteresovani za življenje. Oni su bili više zainteresovani za bivanje, postojanje nego razmišljanje. A Lao Ce je vrhunac.

Kada je Bodhidharma otišao u Kinu te dve struje su se susrele - Lao Ce-ova meditacija i Buddhina kontemplacija. One su se susrele, i rođena je jedna od najlepših stvari, to je *zen*. On ima kvalitet Buddhje i kvalitet Lao Ce-a. Nije ni budistički, niti taoistički; i jedno je i drugo. To je najviše ukrštanje koje se ikada dogodilo na zemlji.

Patanjđali je vrlo logičan, logičan u svetu misterioznog. Kreće se korak po korak, analitički. On može zadovoljiti svakog Ajnštajna, Vitgenštajna ili Rasela. Lao Ce ne bi zadovoljio Rasela ili Vitgenštajna, jer bi izgledao apsurdno. On je govorio očevodne besmislice. Ali Patanjđali bi zadovoljio svaki naučni um, ma koliko velik, jer je govorio tako naučno, i kreće se tako postepeno, korak po korak, pokazujući svaku vezu.

Učenja su različita jer Patanjđali je rođen u Indiji, govorio je indijcima - u vrlo konteplativnoj zemlji. Lao Ce je govorio mističarima, u vrlo meditativnoj zemlji onih dana. Obojica su govorili različitim ljudima; različiti tipovi sledbenika skupljali su se oko njih. Učenja se razlikuju, jer učenja su za učenog. Učitelji se ne razlikuju. Ako ostavite Patanjđalija samog, i Lao Ce-a samog; oni bi bili baš isti, ali ako je Patanjđali sa svojim učenicima, a Lao Ce sa svojim, oni bi bili različiti. Ako su Patanjđali i Lao Ce tihi, oni su isti, ali ako govore nekome, oni će biti različiti. Učitelj treba da podučava prema učeniku - njegovom razumevanju, njegovom vežbanju, njegovoj sklonosti, njegovoj inteligenciji, njegovom uslovljavanju. On mora da iznese svoje učenje na nivo učenika, inače nije učitelj. Zbog toga se učenja razlikuju.

Još jedna stvar: postoje dva tipa ljudi. Jedni, koji vrlo, vrlo hrabro i ludo načine skok; zapravo, opasno hrabri, iracionalni. U određenom raspoloženju oni mogu načiniti skok; oni ne brinu za posledice. I postoji drugi tip osoba - opreznih, načiniće svaku sigurnost u onome što će se dogoditi, uzimaće u obzir posledice i rezultate; samo onda će se pokrenuti. Patanjđali ima privlačnost kod onih ljudi koji bi želeli da budu uvereni pre skoka. Lao Ce je za one ljude koji ne mare ni za kakvo uverenje; oni su spremni da skoče. Za ova dva različita tipa, dva različita učenja postoje, ali učitelji su isti.

Treći deo: "*A zašto nije bilo majstora pre vas u svim stolecima koja su sjedinjavala i sinhronizovala sva učenja prošlih Buddha?*"

Nije bilo potrebe; sada potreba postoji. Svet je bio u prošlosti podeljen. Svet je bio vrlo, vrlo velik. Ljudi su ostajali ograničeni u svojim vlastitim zemljama. Učenja se nisu susretala; muslimani su živeli kao muslimani, nikada svesni šta *Vede* kažu; *hindu* je živio kao *hindu*, nikada ne znajući šta je zaista Zaratustra učio. Ali sada je svet postao vrlo mali, globalno selo; svet se veoma smanjio. Sada svako zna sve drugo; hrišćanin nije samo hrišćanin - on zna šta *Gita* kaže, on zna šta *Kuran* kaže. Sada postoji zbrka, jer *Kuran* kaže nešto, *Biblija* kaže nešto drugo. Sada je svako svestan svega drugog što je okolo. Ljudi nastavljaju da se kreću od jedne zemlje do druge, od jednog učitelja do drugog učitelja. Ima ovde mnogih, koji su bili s mnogo učitelja, sada su oni zbrka.

Velika sinteza je potrebna. U budućnosti, religije neće biti sposobne da postoje odvojeno, ne. To će postati nemoguće. Ja samo stvaram osnovu za novi hram - koji će biti crkva takođe, džamija, *gurudvara*. Stvaram osnovu za religioznog čoveka koji neće biti ni hrišćanin ni *hindu*, niti musliman, nego samo religiozan. Vreme je sada sazrelo za najveću sintezu; tako nikada nije bilo.

Buddha je govorio ljudima koji nisu bili muslimani. Isus je govorio ljudima koji su bili Jevreji; Isus govori kao da ne postoji niko drugačiji od Jevreja. On je govorio Jevrejima, ali kome sada ja govorim? Ovde su jevreji, hrišćani, muslimani, đaini, budisti, sikhi - svi su ovde. Vi ste ovde minijaturan svet. Ubrzo, kada ljudi budu jedni druge više razumeli, razlike će biti izgubljene. Kada hrišćanin zaista razume *Gitu*, razlika između *Gite* i *Biblije* će se izgubiti; one će postati jedna celina.

Zbog toga ja pokušavam da govorim o svim sistemima i svim majstorima, tako da se može stvoriti osnova. Na toj osnovi će stajati hram iz budućnosti, religiozni čovek budućnosti. On neće biti hrišćanin. U stvari u budućnosti, ako je neko hrišćanin on će izgledati malo staromodno, ako je neko *hindu* izgledaće malo budalasto, a ako neko još insistira da je musliman, neće biti savremen čovek - biće mrtav. Budućnost je za religiju u kojoj će se sve religije pomešati, sresti i rastopiti.

Zbog toga to nije bilo potrebno u prošlosti. Sada je to potrebno. Sada je čovek baš na najvećoj prekretnici. Uvek se dešava da posle dvadeset pet vekova čovečanstvo načini zaokret; ciklus je zaokružen. Ljudska svest je načinila jedan obrt u vreme Buddhe. Sada je prošlo dvadeset pet vekova i obrt je upravo u bliskoj budućnosti. Onima koji su budni najviše će koristiti taj obrt, jer mogu iskoristiti tu plimu. Oni mogu biti nošeni tom plimom; mogu dospeti lako kući. Kada je more u opadanju, teško je dospeti do te obale. Kada je plima, talasi se kreću prema obali sami od sebe - samo postavite svoj čamac na njima i oni vas nose.

Jednostavno tokom dvadeset pet stoleća, jedna od najznačajnijih tačaka istorije će biti dostignuta i ljudska svest će načiniti zaokret. Ako ste spremni i meditativni u tom trenutku, mnogo toga je moguće, što neće biti moguće opet za dvadeset pet vekova. U Patanjđalijevo vreme bio je zaokret; Patanjđali je živeo dvadeset pet vekova pre Buddhē. Uvek je to bilo tako.

To je baš kao što zemlja načini jedan krug oko sunca u određenom vremenskom periodu; čitava ljudska svet se kreće u krugu i dolazi do iskonskog izvora u određeno vreme, a to je dvadeset pet vekova. Taj kritični momenat je blizu. To može postati vrlo korenito. Ako ste u vašem umu sintetizovani, bićete sposobni da iskoristite taj zaokret. Ako niste sintetizovani - vi ostajete musliman, ostajete hrišćanin - ostajete izvan vremena, preostajete iz prošlosti. Niste ovde; niste dostupni za sadašnjost. Da se učinite dostupnim u sadašnjosti, da načinite sebe sposobnim za razumevanje šta će se uskoro dogoditi, radi toga se događa svuda ta sinteza.

Sedmo pitanje:

Šta podrazumevate pod tim kada nam kažete: "Slušajte svoj unutarnji glas, i delajte shodno tome," znajući da mi imamo samo glas uma? Da li praznina ima ikakav glas?

Da. Praznina ima svoj vlastiti glas. Bukvalno, to nije glas; to je pobuda. To nije zvuk, to je tišina. Niko ne kaže da se nešto radi; vi jednostavno osećate kao da radite. Slušanje unutarnjeg glasa znači ostavljanje svega u unutarnjoj praznini. Onda vas ona vodi. Uvek se krećete ispravno, ako se krećete prazni. Ako imate unutarnju prazninu, ništa neće biti neispravno, neće krenuti pogrešno. U praznini ništa ne ide nepovoljno - to je pravi kriterijum da se bude istinski ispravan, uvek pravičan.¹⁵⁰ Da, praznina ima svoj sopstveni glas, tišina ima svoju vlastitu muziku, nekretanje ima svoj sopstveni ples; ali moraćete da stignete do toga.

Ja ne kažem da slušate um. Zapravo um nije vaš. Kada kažem: "Slušajte svoj glas," mislim da odbacite sve što vam je društvo dalo - vaš um vam je dalo društvo. Vaš um nije vaš. On je društvo, uslovljavanje; on je društven. Praznina je vaša; um nije vaš. Um je hindu, muslimanski, hrišćanski; um je komunista, antikomunista, kapitalista. Praznina nije ničija; nije ni od koga; to je *šunya*. U toj *šunyi*, nepostojanju, devičanstvo je vašeg bića. Slušajte to.

Kada kažem da slušate to, ne mislim da vam neko govori. Kada kažem slušajte to, ja mislim, budite pristupačni tome, predajte svoje uši i svoje biće tome; i to će vas voditi. To nikada nikoga ne dovodi u zabludu. Iz nepostojanja sve što dođe lepo je, istinito, dobro; blagoslov je.

Poglavlje 9

ZAKON JE ZA VAS

9. jula 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 32: *śaucasamtośatapahsvadhydeśvarapranidhanani niyamah.*

¹⁵⁰ U ovome je odgovor na sumnju onih koji ne mogu da se predaju i načine konačan skok. Oni sumnjaju da će time izgubiti sigurnost i ispravnost. Istina je upravo suprotna: tek sa predajom sebe postajemo potpuno ispravni, jer tada nismo ograničeni našom individualnošću već otvoreni za ono što sve omogućava. Ono je inteligencija koja sve omogućava i ne može biti pogrešna.

Higijena, zadovoljstvo [u posedovanju samo onog neophodnog] (*samtoša*), askeza (*tapas*), misaono usvajanje poruke tradicionalnih tekstova i formula (*svadyaya*), predanost Uzvišenom predstavljaju [specifično jogističke] »obaveze«.

II, 33: *vitarkabadhane pratipakṣabhavanam.*

Ukoliko se javljaju razmišljanja koja se suprotstavljaju [izvršenju nekog od »pravila« ili »obaveza«], valja uspostaviti njima suprotna,

II, 34: *vitarka ahimsadayah krtakaritanumodita lobha krodha moha purvaka mrdumadhyadhimatra duhkhajnananantaphala iti pratipakṣabhavanam.*

[Ova »oprečna«] razmišljanja odnose se kako na nasilje tako i na ostale [nedozvoljene čino ve]. Bilo da smo ih sami počinili, bilo da smo ih prouzrokovati, bilo da se [samo] slažemo sa njima, izvor im je ili pohlepa, ili bes, ili zabluda. Mali, obični ili neuobičajeno veliki [ovi prekršaji bez razlike] neprestano porađaju patnju i neznanje, te se zato preporučuje uspostavljanje (*bhavana*) onoga što je ovima suprotno (*pratipakṣa*).

Postoje zakoni, i zakoni; zakoni da zabrane čoveku, zakoni da mu pomognu procvat, zakoni da uskrate, ograniče, i zakoni da mu pomognu da se širi, da raste. Zakon koji jednostavno zabranjuje destruktivnost; zakon koji pomaže da se raste i povećava kreativnost. Deset zapovesti iz Starog Zaveta, različiti su od Patanjđalijevih zakona. Ovih deset zapovesti zabranjuju, ograničavaju, suzbijaju. Sav naglasak je da vi ne treba da radite ovo, ne smete da radite ono; ovo nije dozvoljeno. Patanjđalijevi zakoni su totalno različiti; oni su kreativni. Ne stavljaju naglasak na onome šta ne treba da radite; ističe se ono šta treba da radite. Između toga postoji velika razlika.

U Starom Zavetu izgleda kao da su zakoni cilj, kao da čovek postoji za njih, ne da oni postoje za čoveka. Za Patanjđalija oni imaju upotrebnu vrednost, ali oni ni u kom smislu nisu glavni ili apsolutni. Čovek ne postoji za njih; oni postoje za čoveka. Oni su sredstva, čovek mora da ih izvršava - i da ide iznad njih. To treba zapamtiti; inače možete steći pogrešan utisak o Patanjđaliju.

Redovno su religiozni ljudi bili vrlo destruktivni. Oni su osakatili celo čovečanstvo. Učinili su svakoga krivim - a to je najveći zločin koji može biti učinjen protiv ljudi. Ceo trik je u sledećem: prvo, vi načinite ljude krivim; kada oni strepe zbog krivice - uplašeni, užasnuti, opterećeni, živeći u paklu - onda ih izbavljate iz toga, dolazite da ih učite kako da budu slobodni. Na prvom mestu, zašto stvarati krivicu? Kada je čovek kriv on postaje tako obogaljen i tako uplašen od rasta, tako preplašen da se kreće i raste, tako uplašen da ide u nepoznato, u neobično i novo da postaje statičan, mrtva stvar; onda je sve tu da radi za njegovo "spasenje".

Patanjđali vas nikada ne čini krivim ni zbog čega. U tom smislu, on je više naučan nego religiozan, više je psiholog nego religiozan sveštenik. Šta god da kaže, jednostavno vam daje nacrt kako da rastete; a ako želite da rastete, vama treba disciplina. Disciplina ne treba da bude nametnuta spolja, jer to stvara krivicu. Disciplina treba da dođe iz vašeg unutarnjeg razumevanja, onda je to lepo. Razlika je vrlo suptilna. Vama se može reći da uradite nešto, i vi to uradite, ali to radite kao rob. Može vam se pomoći da razumete određenu pojavu, kroz razumevanje da je sprovedete, onda vi radite to kao majstor. Kad god ste majstor, vi ste lepi; kad god ste rob, vi postajete ružni.

Čuo sam jednu staru jevrejsku šalu. Postojao je krojač po imenu Zumbač. Došao mu je čovek čije odelo je bilo gotovo, da ga uzme, ali je otkrio da je jedan rukav duži od drugog. Počeo je da se uzrujava i galami oko toga. Zumbač krojač mu reče: "Pa šta? Zašto toliko galamite? Pogledajte. Ovo delo je umetnost, a vi pravite toliko galamu oko malog nedostatka. Možete povući malo svoju ruku unutra, onda će rukav biti u redu."

Tako je čovek pokušao, ali kada je povukao ruku unutra, osetio je da se grba od materijala sakupila na leđima.

Krojač Zumbač je rekao: "Pa šta?" Možete se malo pognuti, ovo je umetničko delo i nisam spreman da ga menjam. Izgleda divno."

Stoga se čovek pogurio i izašao napolje. Upravo napolju dok je išao kući bilo je vrlo teško hodati, jer je jednu ruku uvlačio unutra, a morao je ostati poguren, tako da je odelo ostalo lepo - čovek je ostao potpuno zaboravljen; kaput je postao važniji. Naišao je drugi čovek i rekao je: "Tako lepo odelo. Kladam se da ga je sašio krojač Zumbač."

Prvo se čovek iznenadio. Pitao je: "Kako znate?"

On je odgovorio: "Kako znam? Samo takva vrsta krojača može sašiti tako lepo odelo za bogalja kao što ste vi."

Tako se događalo celom čovečanstvu kroz sve religije. One su vam načinile lepe zakone. "Pa šta?" kažu oni, "ako se vi malo pogurite. To je u redu. Izgledate tako lepo." To je zakon koji mora da se sledi i ispuni; vi niste cilj; cilj je zakon. Ako postanete pogureni to je u redu, ako ostanete grbavac to je u redu, ako postanete bolesni to je u redu - ali zakon treba da bude zadovoljen.

Patanjđali vam ne daje zakone te vrste, ne. On razume više. On razume celu situaciju. Zakoni postoje da vam pomognu. Oni su zaista kao sklop koji se načini pre nego što se započne sa izgradnjom zgrade, kao skela. Ona pomaže zgradi da se podigne; kada zgrada bude gotova ona se uklanja. Imala je određenu svrhu, ona nije bila cilj. Svi ovi zakoni su za određenu svrhu. Oni vam pomažu rast.

Prvo je *yama*, samodisciplina. Mora da ste se pridržavali pet velikih zaveta, *ahimsa*, *satya*, itd., oni imaju neobičan kvalitet u sebi: možete ih sprovesti samo u društvu. Ako živite sami u šumi, ne možete ih sprovesti; onda nema potrebe i nema povoljne prilike. Morate biti istiniti kada je neko drugi tu. Kada ste sami na vrhu Himalaja nema pitanja istine, jer kako tamo možete lagati - koga biste lagali? Ne postoji prilika.

Yama je most između vas i drugih, i to je prva stvar; da vi treba da namirite stvari između vas i drugih. Ako su stvari nerešene između vas i drugih, one će neprekidno stvarati zabrinutost. "Namirite sve dugove s drugima" - to je značenje prvog, *yama*. Ako se borite s ljudima, napetost i briga će postojati; čak i u vašim snovima to će stvoriti noćne more. To će vas slediti kao senka. To će biti gde god da ste. Jedenje, spavanje, meditiranje - ljutnja, nasilje će biti tu. To će menjati boju svega. To će uništiti sve. Ne možete biti mirni, kao kod kuće.

Stoga Patanjđali kaže, prvo, s *yama* vi namirite stvari sa ljudima. Ne budite neiskreni, ne budite nasilni, ne budite posesivni, tako da između vas i drugih ne postoji konflikt - neka bude harmonija. To je prvi krug vašeg bića - vaša periferija, gde vi dodirujete periferije drugih. Ovo treba da se smiri, tako da ste u dubokom prijateljstvu sa celinom. Samo u tom dubokom prijateljstvu, rast je moguć. Inače, na drugi način, iz spoljašnjosti će biti previše briga, i one će privlačiti pažnju, odvrćati misli i rasipati energiju; neće vas ostaviti na miru i same. Ako niste u miru sa drugima, ne možete biti u miru sa sobom. Kako biste mogli biti?

Stoga je prva stvar da se bude u miru s drugima, tako da možete biti u miru sa sobom. Periferija mora da prestane da se talasa; iznenada se dešava pojava smirene sabranosti u vašem biću ili postojanju. Prvo je ono između vas i drugih.

Tada sledi drugi korak: *niyama*. *Niyama* znači "zakon". Tu nema šta da se čini sa drugima; vi to sami odrađujete. Dakle, nešto morate uraditi sa samim sobom. Ako se preselite u pećinu Himalaja, prvi korak neće biti moguć jer tamo neće biti drugih. Ali moraćete tamo da sledite drugi korak, jer on se ne odrađuje u društvenoj situaciji - njega odrađujete sami. *Yama* je između vas i drugih; *niyama* je između vas i vašeg sopstva.

Higijena, zadovoljstvo [u posedovanju samo onog neophodnog] (samtoša), askeza (tapas), misaono usvajanje poruke tradicionalnih tekstova i formula (svadyaya), predanost Uzvišenom predstavljaju [specifično jogističke] "obaveze".

Svaki (korak) mora duboko da se razume. Prvi je higijena ili čistota, *shaucha*. Vi postojite u svetu kao telo; kao otelovljeni vi postojite ovde. Ako je vaše telo bolesno kako možete biti zdravi? Ako je vaše telo otrovano, vi ste otrovani. Ako vaše telo nosi previše toksina, ako je teško natovareno, ne možete biti laki, ne možete imati krila. Dakle, sada morate raditi na svom telu i njegovoj čistoti.

Ima hrane koja vas čini više ukorenjenim na zemlji; ima hrane koja vas čini orijentisanim ka nebu. Postoji način života gde ste više pod uticajem gravitacije; ima načina života gde postajete više dostupni suprotnoj pojavi, levitaciji.

Postoje dva zakona: jedan je gravitacija, drugi je milost. Gravitacija vas vuče dole; milost, vas vuče naviše. Nauka zna samo gravitaciju; *yoga* zna milost, takođe. *Yoga* izgleda da je više naučna oko toga nego sama nauka, jer svaki zakon mora imati jednu suprotnost. Ako vas zemlja vuče na dole, mora takođe postojati nešto što vas vuče naviše; inače zemlja bi vas privukla kompletno unutra - vi biste morali da iščeznete. Vi postojite na površini zemlje. To znači da postoji ravnoteža između zakona privlačenja na dole i zakona vučenja naviše. Inače bili biste davno uništeni od zemlje - vratili biste se natrag u matericu zemlje i iščezli. Ali vi postojite. Postoji ravnoteža između suprotnosti, a svaki zakon je moguć samo ako postoji drugi, suprotni. Ime suprotnog zakona je "milost."

Možda ste osetili ponekad, nesvesno, jednog dana ujutro, iznenada, osetite lakoću... kao da možete leteti. Hodate po zemlji, ali vaše noge ne padaju na zemlju - tako ste bestežinski, poput pera. A drugog dana ste tako teški, tako natovareni, da čak ne možete ni hodati. Šta se događa? Onda morate analizirati čitav vaš stil života.

Nešto vam se dogodi pa budete laki, i nešto vam se dogodi pa budete teški. Sve što vas čini teškim nečisto je, a sve što vas čini lakim jeste čisto. Čistota je bestežinska; jedan nezdrav čovek se oseća tako natovaren zemljom, previše vučen na dole. Zdrav čovek ne hoda, zaista, on trči. Nezdrav čovek čak i kada sedi on ne sedi, on spava.

Yoga zna tri reči, tri *gune*: *sattva*, *rađas*, *tamas*. *Sattva* je čistota; *rađas* je energija; *tamas* je težina, tama. Ono šta jedete gradi vaše telo, i u određenom smislu, stvara vas. Ako jedete meso bićete više teški. Ako samo živite na mleku i voću bićete laki. Jeste li primetili nekada kada ste u postu, kako se osećate bestežinski, kao da je čitava težina tela nestala? Ako stanete na vagu ona će pokazati vašu težinu, ali je vi ne osećate. Šta se dogodilo? Telo nama šta da vari; telo je oslobođeno od svakodnevnog ustaljenog rada. Energija teče, energija mora raditi da bi delovala - za vas je to praznik. Vi se osećate opušteno; osećate se lepo.

Čovek treba da posmatra svoju hranu. Šta god da jedete, to nije obična stvar. Treba da budete pažljivi, jer vaše telo je sačinjeno od onoga što ste pojeli u prošlosti. Svakog dana vi ste sačinjeni od onoga šta jedete. Jestli manje ili više, ili baš ispravno, takođe, čini veliku razliku. Možete biti jedan opsesivan jelac - možete jesti previše onoga što nije potrebno - onda ćete biti vrlo, vrlo niski, vrlo opterećeni na dole. Možete pojesti baš pravu količinu; osetićete se srećnije, neopterećeni na dole - energija teče, nije blokirana. A onaj čovek koji će leteti u unutarnjem svetu, pokušavajući da dosegne unutarnji centar, moraće da bude bestežinski; inače putovanje ne može biti potpuno. Bivajući lenji, nećete moći da uđete u taj unutarnji centar. Ko će zakoračiti u taj unutarnji centar?

Budite pažljivi šta jedete, budite pažljivi šta pijete - budite pažljivi kako se držite i starate o vašem telu. Male stvari su važne. Običnom čoveku one nisu važne, jer on nikuda ne ide. Jednom kada krenete na stazu, sve je važno.

Da li se kupate svakog dana ili ne - to je važno. Obično to nije važno. Za rad na tržnici, u dućanu, nije važno da li ste se dobro okupali ili ne. Zapravo, ako se dobro okupate svakog dana, može vam smetati na tržnici. Možete se osećati tako lagani, da lukavost može biti teška; možete se osećati tako sveži da može biti teško da budete varalica; možete se osećati tako devičanski, nevini, da je gotovo nemoguće da eksploatišete. Bivanje prljavim može biti pomoć na tržnici, ali ne u hramu. U hramu morate biti sveži kao kapi rose, tako čisti kao cveće; samo onda možete ući u svetinju. U hramu, gde ostavljate svoje cipele, ostavite ceo svet i sve njegove terete. Ne unosite ih unutra.

Kupanje je jedan od najlepših fenomena - vrlo jednostavno, ali ako počnete uživati u njemu, to postaje meditacija za telo. Upravo sedenje ispod tuša, uživanje u njemu, lelujanje ili pevušenje pesme... ili pevušenje *mantr*e - onda ono postaje dvostruko osnaženo. Ako sedite ispod svog tuša i pevušite "*aum*" a voda pada na vaše telo a *aum* pada u vašem umu, vi uzimate dvostruko tuširanje; telo je pročišćeno vodom, ono pripada svetu elemenata, a vaš um je pročišćen pomoću *mantr*e *aum*. Posle kupanja ćete osetiti spremnost da se molite - volećete

da molite. Posle ovog kupanja i *mantra*, osetićete se potpuno različito; imaćete drugačiji kvalitet i miris oko sebe.

Shaucha, čistoća, označava čistoću oko hrane, oko tela, čistoću oko uma - tri sloja čistoće. A četvrto što je vaše biće ili postojanje, ne traži čistoću, jer ono ne može postojati nečisto. Vaša unutarnja srž je uvek čista, uvek devica, ali unutarnja srž je prekrivena drugim stvarima koje mogu postati nečiste - koje postaju nečiste svakog dana. Vi koristite svoje telo svaki dan; prašina se sakuplja. Koristite um svaki dan; misli se sakupljaju. Misli su baš kao prašina. Živite u svetu, kako možete živeti bez misli? Morate misliti. Telo sakuplja prašinu, postaje prljavo; um sakuplja misli, postaje prljav. Oboje traže dobro, pročišćavajuće kupanje. To treba da postane deo vašeg stila. To ne treba uzimati kao zakon; treba da se uzme kao način lepog življenja. Ako se osećate čisti onda se odmah otvaraju druge mogućnosti, jer sve je povezano sa svim drugim; to je lanac. Ako želite da promenite život, započnite od početka.

Drugi korak *niyame* je "zadovoljstvo," *santoshā*. Čovek koji se oseća zdravim, celovitim, lakim, mladim, devičanskim, biće sposoban da razume šta je zadovoljstvo. Inače nećete biti sposobni da razumete šta zadovoljstvo znači - ono će ostati reč. Zadovoljstvo označava sve što je lepo, osećanje svega što je najbolje što može biti. Osećanje dubokog prihvatanja je *santoshā*, zadovoljstvo kazivanja 'da' celoj egzistenciji - kakva jeste.

Obično um kaže: "Ništa nije ispravno..." Obično je um negativan; uvek lako kaže 'ne'. Umu je vrlo teško da kaže 'da', jer jednom kada kažete 'da' um se zaustavlja; onda nema potrebe za umom. Jeste li posmatrali ovu pojavu? Kada kažete 'ne', um može misliti dalje i dalje jer 'ne' nije kraj. 'Ne' nema svoje zaustavljanje u tome; to je baš početak. 'Ne' je početna pojava; 'da' je kraj. Kada kažete 'da', dolazi do potpunog zaustavljanja; nema ničega o čemu bi um mislio, o čemu bi gundao, da se žali - ništa. Jednom kada kažete 'da', um se zaustavlja; a samo zaustavljanje uma jeste zadovoljstvo.

Zadovoljstvo nije uteha, zapamtite to. Video sam mnoge ljude koji misle da su zadovoljni jer teše sebe. Ne, zadovoljstvo nije uteha; uteha je lažni novčić. Kada hrabrite ili tešite sebe vi niste zadovoljni. U stvari, u sebi imate vrlo duboko nezadovoljstvo - ali uvidevši da nezadovoljstvo stvara zabrinutost, videvši da nezadovoljstvo stvara uznemirenost, uvidevši da nezadovoljstvo ne vodi nikuda, logično, vi ste uverili sebe da "to nije put, ni način." Stoga ste sebe prisilili na lažno zadovoljstvo tako što stalno govorite: "Ja sam zadovoljan. Ja ne žudim za vlašću, ja ne žudim za bogatstvom, ja ne žudim za ovim i onim...", ali žarko želite. Inače odakle dolazi to "ne želim?" Vi želite, ali ste otkrili da je gotovo nemoguće da dostignete; stoga ste lukavi. Vi ste vešti, pa ne kažete: "Nije moguće to dostići." Unutra, znate da to nije moguće postići, ali ne želite da se osećate pobeđenim, ne želite da se osećate nemoćni, ne želite da se osećate kao slabić; stoga kažete: "Ja ne žudim za tim."

Mora da ste čuli divnu priču od jednog od starih pripovedača, Ezopa. Lisica je došla blizu vrta. Pogledala je na gore, videla je kako visi divno grožđe. Skočila je, ali skok nije bio dovoljan. Nije uspela. Pokušavala je i pokušavala... ali nije mogla da dosegne. Pogledala je okolo, kako bi se uverila da niko nije video njen poraz. Onda je krenula sujetno. Mali miš koji se skrivao u žbunu prišao je i pitao: "Tetko, šta se dogodilo?" Video je poraz lisice, pokazala je svoju nemoć. Lisica je odgovorila: "Ovo grožđe je kiselo."

To je uteha. Nalazeći da ne možete dosegnuti, vi racionalizujete da je grožđe kiselo; nije vredno da se dosegne. Ne da ste vi nemoćni, slabi - ono nije vredno da se dosegne. Ne da ste vi poraženi, nego ste ga se odrekli. Video sam mnoge ljude koji su se odrekli sveta, a oni nisu ništa do predstavnici Ezopove basne. Naišao sam na mnoge *sannyasine*, "*mahatme*," ali vidite u njihovim očima... Još uvek ima želje za grožđem. Inače oni kažu da su se odrekli, jer svet je nekoristan, on je iluzija, *maya*. Nisu čitali Ezopovu basnu. Treba da je pročitaju. Za njih bi to bilo korisnije, nego čitanje *Veda* i *Gite*; treba da pokušaju razumeti šta se zaista dogodilo; to je shvatanje ega.

Uteha je trik; zadovoljstvo je preokret. Zadovoljstvo ne znači da se vidi neuspeh svuda okolo; zatvorite oči i kažete: "Ovaj svet varljiv; ja ga ne želim." Jedan od najvećih *haiku* pesnika u Japanu, Bašo, napisao je mali *haiku*. Njegovo značenje je: "Blagoslovljen je čovek koji, videvši da kapi rose iščezavaju na jutarnjem suncu, ne kaže da je svet prolazan, da je on varljiv." Redak *haiku*. Ponoviću: "Blažen je čovek koji, videvši da kapi rose iščezavaju na

jutarnjem suncu, ne kaže da je svet iluzoran, da je svet samo san." Tako je lako utešiti sebe kazujući to.

Zadovoljstvo je pozitivno stanje postojanja; uteha je potiskivanje. Međutim uteha nalikuje na zadovoljstvo. Neko mi dođe i kaže: "Ja sam čovek zadovoljstva. Čitavog mog života sam ostao zadovoljan, ali ništa se ne dešava." Bio sam iznenađen. Pitao sam: "Šta želite? Zadovoljstvo je dovoljno. Šta još želite?" On je rekao: "Čitao sam u svim tim spisima da ako ste zadovoljni, sve će vam se dogoditi. A ništa se ne događa. Video sam ljude koji nisu zadovoljni, oni su uspeli. Ja nisam uspeo. Bio sam obmanut."

Ovaj čovek je pokušavao kroz zadovoljstvo da ostvari neke želje. Zadovoljstvo je lažno - on je bio lukav, prepreden. Sa egzistencijom vi ne možete biti lukavi. Ne možete je obmanuti; vi ste deo nje. Kako deo može obmanuti celinu? Celina zna pre nego što delovi započnu da obmanjuju.

Ja takođe kažem da se sve događa čoveku koji je zadovoljan - jer zadovoljstvo je sve. To nije rezultat, da treba da praktikujete zadovoljstvo da bi vam se sve dogodilo - Bog i blaženstvo i *nirvana*, ne. Zadovoljstvo samo po sebi jeste to. Zadovoljan čovek dolazi do saznanja da je zadovoljstvo sve, sve se već dogodilo. Kako sve više i više njegovo 'da' raste, više i više je njegovo biće prilagođeno za prihvatanje. Više i više oseća da su svuda stvari onakve kakve treba da budu.

Ako ste čisti, zadovoljstvo postaje moguće. Šta je zadovoljstvo? To je viđenje, viđenje celine - kako je ona lepa. Zadovoljstvo dolazi automatski ako možete videti jutro, kako je lepo; ako možete videti popodne, kako je lepo; ako možete videti noć, kako je lepa. Ako možete videti ono što vas okružuje neprekidno; to je takvo čudo, takav kontinuitet čuda, svaki trenutak je čudo... ali vi ste postali potpuno slepi. Cveće cveta - vi ga nikada ne vidite; deca se smeju - vi nikada ne čujete; reke pevaju - vi ste gluvi; zvezde plešu - vi ste slepi; Buddhe dolaze i pokušavaju da vas probude - vi ste čvrsto uspavani. Zadovoljstvo nije moguće.

Zadovoljstvo je svesnost svega što je već tu. Ako samo delimično vidite šta se već događa, šta još možete više očekivati? Očekivati više biće čista nezahvalnost. Ako možete videti celinu, bićete jednostavno zahvalni; osećate ogromnu zahvalnost koja se javlja iz vašeg bića ili postojanja. Reći ćete: "Sve je dobro, sve je lepo, sve je sveto. A ja sam zahvalan, jer to nisam zaradio a data mi je mogućnost da živim, da budem, da dišem, da vidim, da slušam - da vidim drveće kako cveta i čujem ptice kako pevaju".

Ako možete postati svesni - samo malo svesnosti i nećete videti ništa da se menja, išta da se želi - sve vam je već dato. Zbog žalbi - oblaka žalbi, negativnosti - ne možete videti; vaše oči su pune dima i ne možete videti plamen.

Zadovoljstvo je viđenje - drugačije viđenje - života: ne viđenje kroz vaše želje, već pokušavanje da se vidi ono što već jeste. Ako vidite kroz želje, nikada nećete biti zadovoljni. Kako možete biti... jer se želja nastavlja i nastavlja? Vi imate deset hiljada *rupija*; želja kaže potrebno je sto hiljada *rupija*. Kada imate sto hiljada *rupija*, želja je otišla daleko; sada želi deset *lakha rupija*, sto *lakha rupija*. Kad god dospete do željene tačke, želja će uvek otići ispred vas. Ona putuje ispred vas. Nikada nije sa vama, nikada je nigde nećete susresti. Gde god da idete, uvek ćete je naći kao horizont - baš tamo, negde u budućnosti. To će uvek biti tako. Tada će uslediti nezadovoljstvo; želja je ispred, onda će nezadovoljstvo biti vaše stanje. A nezadovoljstvo je pakao. Kada ste ovo razumeli, gledate na realnost, ne kroz ekran želje, posmatrate sada, posmatrate direktno, stavljate želju na stranu i upravo vidite. Otvarate oči i vidite da sve izgleda tako savršeno... Ja sam to video! Zbog toga vam ovo govorim. To je tako savršeno da se ne može popraviti. Jednostavno je to zadnja stvar. Onda se zadovoljstvo spušta na vas kao veče: sunce, vrelo sunce želje je zašlo, a tihi lahor večeri i tiha tama se spušta na vas - ubrzo ćete biti obavijeni njom, u toplini noći, materici zadovoljstva.

Zadovoljstvo ja način viđenja; ali samo kada ste nevini, laki, bez težine, samo onda ono postaje moguće.

A posle zadovoljstva, Patanjđali kaže "strogost, isposništvo," *tapas*. Ovo je zbilja nešto što treba razumeti, vrlo delikatno i suptilno. Možete biti isposnik pre zadovoljstva, onda će vaše isposništvo biti kroz želju. Onda ćete kroz svoje isposništvo želeti *mokshu* - oslobođenje - nebo, Boga. Onda će vaše isposništvo ili umerenost takođe biti sredstvo. Zbog

toga Patanjđali prvo stavlja zadovoljstvo pa onda isposništvo. Kada ste zadovoljni onda isposništvo nije sredstvo; to je baš jednostavan, lep način življenja. Onda nije pitanje imati jednu stvar ili više - onda to nije problem. To onda uopšte nije pitanje, imati ili nemati. Onda je to jednostavno način života, ne kompleksan način življenja.

Ovo je teško razumeti: ako pokušavate da budete jednostavni, ili askete bez zadovoljstva, vaša jednostavnost će biti kompleks.

Jednom se desilo da sam putovao prvom klasom u kupeu sa drugim *sannyasin*-om. Nisam ga poznavao, on nije poznavao mene, ali mi smo bili jedina dva putnika u kupeu. Na jednoj stanici bili su mnogi ljudi da mu iskažu svoje poštovanje; mora da je bio veoma poznat čovek. Nije imao ništa, samo malu torbu, možda jedno ili dva odela, i samo mali (*lunghi*), upravo da prekrije kolena; bio je gotovo nag. Taj (*lunghi*) je takođe bio načinjen od najjeftinijeg mogućeg materijala.

Zatim, kako smo putovali zajedno, ubrzo sam postao svestan njegovih kompleksa; on je bio jednostavan čovek ukoliko se to ticalo spoljašnje pojave. Kada smo prošli stanicu, ljudi su otišli i voz je krenuo, a on je video da sam zadremao, zatvorio sam oči, trenutno je izvukao nešto iz svoje torbe. Nisam spavao. Gledao sam - brojao je novac, neko mu je možda poklonio. Ne mnogo novca, nije moglo biti više od sto *rupija*, ali način na koji je brojao - sa takvom naklonošću, sa takvom požudom, nisam mogao da poverujem.

Videvši da sam primetio, on je odmah gurnuo novce unutra u torbu, i seo opet na sedište s telom u Buddha stavu. Dakle, ovo je kompleks. Ako brojite, onda brojite. Šta mari da li sam vas video ili ne? Zašto to skrivati? Zašto se osećati krivim zbog toga? Ako uživete u brojanju novca, to nije ništa loše - bezazleno, bezopasno. Međutim ne, on se osećao krivim: zato što *sannyasin* ne treba da dodiruje novce, a on je bio uhvaćen.

Zatim, on je sišao na stanici u koju smo prispeli oko šest sati ujutru. Gde god bi voz stao, stalno bi pitao - u dva sata noću se naginjao kroz prozor pitajući - koja je to stanica. Toliko je poremetio moj san, da sam mu rekao: "Ne brinite. Neće stići pre šest sati. A ovaj voz i ne ide dalje od te stanice - nemate potrebe da brinete. Čak i ako čvrsto spavate, ne možete propustiti stanicu - to je poslednje zaustavljanje". Međutim on nije spavao celu noć. Bio je tako napregnut; a ja nisam mogao da razumem zašto je bio tako nespokojan.

Ujutro, kada je stanica bila blizu, video sam ga da stoji pred ogledalom. Ništa za udešavanje, samo jedan mali (*langhi*), ali on ga je vezivao iznova i iznova i posmatrao u ogledalu da li izgleda dobro ili ne. Onda me je opet zatekao kako ga gledam. Bio je uzbuđen. Kada bih zatvorio oči, on bi činio nešto drugo; ako bih otvorio oči onda bi trenutno prestao. Pokazivao je krivicu u vezi svega.

Ovaj čovek nije dostigao zadovoljstvo, a vršio je isposništvo. On je ostao običan čovek od želje. Nisam rekao da ima ičega lošeg u gledanju u ogledalo - ništa nije loše. Loše se dešava samo kada još neko drugi gleda - zašto ste šokirani. Lepo je, možete gledati - to je vaše lice. Možete gledati u ogledalo. Vi ste ovlašćeni, uostalom, za svoje sopstveno lice. I ništa nije loše u tome. Čovek treba da uživa - to lice je isto tako Božje lice. Međutim, on oseća krivicu: on je običan čovek koji pozira, pokušava da bude svetac.

Bez zadovoljstva vi možete da pozirate da ste mučenik, možete biti isposnik, možete postati 'jednostavni' - možete da napustite kuću i skinete odeću i budete goli isposnici¹⁵¹; ali u vašoj nagosti će biti komplikovanosti, ne može biti jednostavnosti. Jednostavnost dolazi samo kao senka zadovoljstva; onda možete da živite u palati, i možete biti jednostavni. Jednostavnost nema ništa sa onim što imate: jednostavnost zavisi od kvaliteta uma.

Isposništvo je jednostavnost: živeti jednostavan život. Šta je jednostavan život? To je poput onog kod deteta - uživete u svemu, ali ne prijanjate.

Dogodilo se: Jedan on najvećih svetaca u Indiji je bio Kabir. On je imao sina; njegovo ime je bilo Kamal. On je bio podjednako velik čovek kao otac, ali niko nije znao o Kamalu mnogo, zato što je on bio zaista veoma, veoma retko biće. Mnogi učenici su bili tamo, i mnogo nadmetanja je takođe bilo sa učenicima. Mnogi ljudi su bili protiv Kamalovog življenja sa Kabirom jer su govorili: "Ovaj čovek je vredan optužbe". Ljudi bi donosili mnoge

¹⁵¹ Đainski isposnici koji žive bez odeće, smatraju se 'obučeni u prostor'. Većina đaina se oblači u belu odeću.

darove, poklone, novac, dijamante pred Kabirova stopala - on ih nikad nije uzimao. Kamal bi sedeo napolju, i kad bi oni otišli, ako su nešto ponudili, on bi to uzimao. Stoga su ljudi rekli Kabiru. "Tvoj sin je pohlepan".

Kabir je znao veoma dobro da on uopšte nije bio pohlepan; on je bio veoma jednostavan čovek. To je razlog zašto ga je on zvao Kamal. Kamal znači 'čudo'. On je bio čovek koji je stvarno bio čudo, i to tako treba da bude: vezan uz Kabira, on je morao da bude čovek čuda. Inače on je stvarno bio jednostavan - baš kao dete. Ponekad bi čak tražio; kada bi Kabir odbio nečiji poklon - naime neko je jednom doneo dijamante da mu ih da, a Kabir ih je odbio - a kada ih čovek uzeo natrag Kamal bi rekao: "Predivno kamenje. Odakle ste ih doneli? Dajte ih meni. Ako moj otac ne može da ih prihvati, ja mogu".

Ovo je bilo loše. Tako su konačno učenici nagovorili Kabira, protiv njegovih želja, i Kabir je rekao: "U redu, ako tako mislite... onda ću ga izbaciti napolje".

Kamal je bio izbačen napolje. Nije rekao ništa; jednostavno je prihvatio; čovek zadovoljstva. Nije čak ni dokazivao da su ljudi koji su se žalili na njega loši, ne. Ne postoji dokaz u takvim ljudima. Jednostavno je otišao, napravio je malu kolibu u blizini Kabira i počeo tamo da živi. Hiljade ljudi bi dolazilo do Kabira, a niko do Kamala, jer on uopšte nije bio poznat; a svuda se saznalo da ga je Kabir izbacio, tako da je to bila dovoljna osuda.

Kralj Kashi, koji je bio Kabirov poklonik, jednom je došao i upitao: "Gde je Kamal?" Kabir mu je ispričao priču. Kralj je rekao: "Ali ja nikad nisam osetio da dečak ima bilo kakvu pohlepu u sebi. On je jednostavan. Otići ću da vidim". Tako je otišao do Kamalove kolibe sa veoma, veoma vrednim dijamantom, najvećim koji je imao.

Kamal je tog dana bio gladan, i nije imao hrane, tako da je rekao: "Šta da radim sa tim kamenom? Mogu li ga pojesti? Moram dobiti nešto hrane jer sam gladan".

Kralj je pomislio u svom umu: "Bio sam u pravu. Hmm? Tako vredan dijamant, a on je jednostavno odbio. Stoga je kralj uzeo dijamant kada je krenuo natrag. Kamal mu je rekao: "Ako ste razumeli da je ovo samo kamen, zašto opet nosite taj teret? Možete ga ostaviti. Prvi put ste ga donosili ovde, što je bilo pogrešno. Zašto sada činiti istu grešku? To je samo kamen".

Sada je kralj bio u nedoumici: "Možda je ovo samo kvačica. Možda je Kamal zainteresovan za dijamant, ali je pametniji od mene". Međutim, kralj je pomislio: "Dobro, hajde da vidimo". Stoga je rekao: "Gde da ga stavim"?

Kamal je rekao: "Opet činite istu grešku. Ako je to samo kamen, niko ne pita gde da ga spusti. Možete ga ostaviti bilo gde; koliba je dovoljno velika".

Kralj je želeo da sagleda čitavu stvar do samog kraja, tako da ga je stavio na krov kolibe i otišao, dobro znajući da: "U momentu kad budem otišao malo dalje, Kamal će uneti dijamant natrag u kolibu."

Nakon sedam dana on se vratio da ispita šta se dogodilo. Bio je siguran da se dijamant do tada već prodao. Došao je, razgovarao o drugim stvarima, a onda pitao: "Šta se desilo sa dijamantom"?

Kamal je rekao: "Opet dijamant? Rekao sam vam da je to samo kamen. I zašto bih brinuo oko toga šta se dogodilo sa njim"?

Sada je kralj pomislio: "On je stvarno... stvarno lukav. Ili ga je prodao, ili sakrio; rekao je: "Zar bi trebalo da brinem zbog njega"?

Tada je Kamal rekao: "Ipak možete da pogledati tamo gde ste ga ostavili. Ako ga neko još nije uzeo, možda je tamo".

I bio je tamo.

Ovo je jednostavnost. Ovo je isposništvo. Međutim teško; čovek može da živi u palati, a ako palata nije u njemu, to je isposništvo. Vi možete da živite u kolibi, a ako je koliba ušla u vaš um to nije isposništvo. Možete sedeti na prestolu poput cara i možete biti *sannyasin*. Možete biti *sannyasin* stajati goli na ulici, a ne biti *sannyasin*. Stvari nisu tako jednostavne kako ljudi misle da jesu, a spoljašnjosti ne treba mnogo verovati - treba da pogledate duboko ispod.

Isposništvo je moguće samo nakon zadovoljstva, jer nakon zadovoljstva vaše isposništvo neće biti sredstvo ka nekom cilju; to će jednostavno biti nekomplikovan način

života, jednostavan način života. Zašto jednostavan? Jer je srećniji. Što je vaš život složeniji, bićete nesrećniji, jer morate da upravljate sa tako mnogo stvari. Jednostavniji život je srećniji, jer nema upravljanja, zaista. Možete živeti jednostavno poput disanja.

Onda dolazi 'samoispitivanje' (*swadhyaya*). Samo čovek koji je dostigao čistotu, zadovoljstvo, isposništvo, može da izučava sebe; jer sada je svo smeće izbačeno, sva trulež je izbačena. Inače, samoispitivanje neće biti moguće. Vi imate tako mnogo smeća u sebi, ako krenete da izučavate sebe to neće biti samoispitivanje, jer svo to smeće treba da bude izučeno. To može postati Frojdovska psihoanaliza, ovo je razlika između *swadhhyaye* i Frojdovske psihoanalize.

Frojdoва psihoanaliza može da se nastavi godinama - pet godina, tri godine - i tada takođe ništa nije dovršeno; smeće dolazi, pristize. Vi možete ići i dalje i dalje... smeće je beskonačno, jer se ono samo stvara: danas izbacite smeće, sutra opet dođete radi analize; tokom dvadeset četiri časa smeće će se opet tamo nakupiti; opet ga izbacite, opet se sakupi. Sve dok se celokupni temelj vašeg života ne promeni, vi ćete gomilati smeće. Nije u pitanju smeće - vi ga gomilate. Vaš način života je takav da ga privlačite, gomilate ga; prijanjate mu. Dok se to ne prekine, dok se ne promeni vaš stil života, ne možete izučavati sebe. Vi ste gomila ličnosti i vaše biće je izgubljeno u masi.

Patanđali se kreće veoma, veoma naučno. Nakon isposništva, kada ste postali vrlo jednostavni, ne gomilate smeće, kada ste postali tako zadovoljni da nijedna želja ne živi u vama, kada ste postali tako nevini i čisti da nikakvo neraspoloženje ne postoji, postali ste poput ugodnog mirisa, bez težine, na krilima, u vazduhu, jezdite na vazduhu - tada nastupa samoispitivanje. Sada možete da izučavate sebe.

Samoizučavanje nije samoanaliza; to je posmatranje u sebi. To je meditacija na sebi.

Nakon samoizučavanja dolazi poslednji korak na drugom stupnju, to jest, predaja Bogu. Zaista čudesan je način Patanđalijevog razvoja. On je godinama morao razmatrati svaki korak, jer je to tačno tako. Samo kada ste izučavali sebe, onda se možete predati. Jer šta ćete na drugi način predati? Biće treba da bude predato. Ako ga poznajete dobro, samo onda ga možete predati. Kako ćete se drugačije predati?

Ljudi mi dolaze i kažu: "Mi želimo da se predamo", ali šta će predati? Vi nemate ništa sada. Prazna je stvar koju zovete predajom. Vi morate biti tu da bi ste se predali. Na prvom mestu je neophodno da se preda integrisano biće. Samo govoreći o predaji, ona ne može da se dogodi: morate biti sposobni za to; to mora biti zaslužen. Nakon samoizučavanja, kada se unutar vas pojavi biće poput stuba svetlosti, i vi ga razumete, a sve što nije bilo bitno presečeno je i odbačeno, jer morate proći kroz tu hirurgiju, sada samo Sopstvo postoji u svojoj drevnoj čistoti i lepoti - može sada da se preda Bogu.

Patanđali ima da kaže još jednu veoma, veoma dragocenu stvar, a to je da nije važno da li Bog postoji ili ne. Bog za Patanđalija nije teorija; Bog ne treba da bude dokazan. Patanđali kaže da je Bog ništa do samo jedan izgovor za predaju.

Inače, gde ćete se predati? Ako možete da se predate bez Boga, to je u redu, za Patanđalija nema problema. On ne insistira da se mora verovati u Boga. On je tako naučan da kaže, kako Bog nije nužan: on je samo put za predaju. Inače, bićete u teškoći gde da se predate. Pitaćete: "Kome da se predam"?

Postojali su ljudi poput Buddhе i Mahavire koji su se predali bez Boga, ali oni su retka pojava, jer će vaš um uvek pitati. Ako vam kažem: "Volute", vi ćete pitati: "Koga"? - jer ne možete da volite bez objekta ljubavi. Ako vas zamolim da napišete pismo, pitaćete: "Na koju adresu?" Vi ne možete samo da napišete pismo bez adrese, zato što će izgledati previše smešno. Vaš um, ako za njega ne postoji Bog i ako vam se kaže 'predajte se', reći će: "Kome"?

Samo vam se daje adresa - Bog je samo adresa da vam se pomogne. Bog nije cilj i Bog nije osoba. Za Patanđalija Bog je samo pomoć na putu - poslednja pomoć. U ime Boga predaja postaje laka. U ime Boga vaš um nije u nedoumici gde da se preda: imate mesto za predaju, imate prostor za predaju. Bog je taj prostor, ne osoba.

Patanđali kaže da ako možete da se predate bez Boga, mi ne insistiramo na tome. Predaja je predmet, ne Bog. Ako stvarno razumete šta govorim, onda, predaja *jest* Bog.

Predati se znači postati božanski, predati se znači dosegnuti božansko. Međutim, vi morate nestati. Stoga, prvo morate da nađete sebe, tako da možete nestati; prvo morate da se integrišete tako da možete doći do hrama i predati se božanskim stopalima, izliti se u okean i nestati.

"Čistota, zadovoljstvo, isposništvo, samoizučavanje i predaja Bogu su pravila za pridržavanje". Ovo su pravila za razvoj. Ona ne zabranjuju; ona pomažu. Ona nisu ograničavajuća; ona su stvaralačka.

Kada je um ometan pogrešnim mislima, razmišljajte o suprotnim.

Ova divna metoda će vam biti vrlo korisna. Na primer, ako se osećate vrlo nezadovoljni, šta da činite? Patanjđali kaže razmišljajte o suprotnom; ako osećate nezadovoljstvo, kontemplirajte o zadovoljstvu, šta je zadovoljstvo. Uvedite ravnotežu. Ako je vaš um ljut, uvedite unutra saosećanje. Razmišljajte o saučešću i odmah se energija menja. Zato što su one iste, suprotnost je ista energija. Jednom kada uvedete to unutra, ona apsorbira. Ako je ljutnja tu, kontemplirajte o saosećanju.

Uradite jednu stvar: nabavite statuu Buddhe. Jer statua je gest saosećanja, saučešća. Kad god ste ljuti, uđite u sobu, pogledajte u Buddhu, sednite kao Buddha, i osećajte saučešće. Iznenada ćete videti da se transformacija dešava u vama; ljutnja se menja, uzbuđenje nestaje... saučešće se javlja. A to nije drugačija energija; to je ista energija - ista energija ljutnje - promenila je svoj kvalitet, otišla je naviše. Probajte to.

To nije gušenje, zapamtite nije potiskivanje. Ljudi me pitaju: "Da li Patanjđali potiskuje? Jer kada sam ja ljut, ako razmišljam o saosećanju, neće li to biti potiskivanje?" Ako ste ljuti i potiskujete ljutnju bez razmišljanja o saosećanju, onda je to potiskivanje. Nastavljate to da gurate dole, smešite se i delujete kao da niste ljuti - a ljutnja ključa tu, vri i spremna ja da eksplodira. Onda je to potiskivanje. Ne, mi ne potiskujemo ništa, mi ne stvaramo osmeh ili bilo šta; samo menjamo unutrašnju polarnost.

Suprotnost je polarnost. Kada osećate mržnju, mislite o ljubavi. Kada osećate želju, mislite o neželjnosti i tišini koja dolazi u njoj. Kakav god da je slučaj, unesite suprotno unutra i posmatrajte šta se događa u vama. Jednom kada znate veštinu toga, postali ste majstor. Sada imate ključ: svakog trenutka ljutnja se može promeniti u saučešće, svakog trenutka ljutnja se može preobraziti u ljubav, svakog trenutka žalost može postati ekstaza. Patnja može postati blaženstvo, jer patnja ima istu energiju kao blaženstvo; energija nije različita. Samo morate znati kako da je usmerite.

Ne postoji potiskivanje, jer cela energija ljutnje postaje saučešće - ništa ne ostaje da se potiskuje. Zapravo, vi ste je izrazili u saučešću.

Postoje dva načina izražavanja. Na Zapadu je katarza sada postala vrlo važna. Sukobljava grupe. Osnovna, prvobitna terapija veruje sasvim u katarzu. Moja vlastita dinamička meditacija je metoda katarze, jer su ljudi izgubili ključ do uzvišenog. Zaboravili ste, stoga vas moram naučiti katarzi.

Ljutnja postoji, ona se može preobraziti u saučešće, ali vi nemate ideju kako to da uradite. To je umetnost koju treba naučiti; to je veština. Morate to uraditi, i naučiti je kroz njeno vršenje; ne postoji drugi način. To je baš kao plivanje; morate plivati, i grešiti, ponekad se naći u opasnosti, ponekad ćete se osećati izgubljeni, da se davite. Morate proći sve to, onda dolazi veština, onda znate šta je to. To je tako jednostavna stvar; plivanje.

Jeste li posmatrali? Nekoliko stvari možete naučiti i ne možete ih zaboraviti; plivanje je jedna od tih stvari. Sve drugo možete naučiti i zaboraviti. Hiljadu i jednu stvar ste učili u školi; sada ste ih gotovo sve zaboravili. Ako niste išli na reku za pedeset godina i iznenada ste bačeni u nju, plivaćete opet kao i uvek - ni jednog jedinog momenta nećete oklevati oko toga šta da radite. Zašto se to događa? Jer to je veština. Ona se ne može zaboraviti. To nije učenje; to nije neka umetnost. A učenje, umetnost, mogu se zaboraviti, ali ne veština. Veština je nešto što ide tako duboko u biće i postaje deo vas. Veština je sublimacija.

Patanjđali nikada ne govori o katarzi; ja moram govoriti o tome zbog vas. Ali jednom kada razumete, i ako možete sublimisati, onda nema potrebe za katarzom, jer katarza je na

neki način rasipanje energije. Međutim, na nesreću, ništa se sada ne može uraditi. Vi ste potiskivali toliko mnogo, vekovima, tako da to sublimisanje izgleda kao potiskivanje, stoga izgleda da je samo katarza put. Prvo morate da to proživite ponovo - da postanete malo bestežinski, neopterećeni - onda možete biti podučeni umetnosti sublimacije.

Sublimacija koristi energiju na viši način, u tome se koristi ista energija sa različitim kvalitetom. Ali možete pokušati. Mnogi od vas prolazili su kroz dinamičku meditaciju za dugo vreme. Možete pokušati; sledeći put kada postoji ljutnja, ili postoji tuga, samo sednite smireno i dopustite da se tuga kreće prema sreći - samo pomognite - gurnite malo to. Ne činite previše i ne budite u žurbi... jer tuga će se u početku opirati da ide prema sreći. Jer vekovima, za mnogo života, ako niste dozvoljavali tugi da se kreće tim putem, ona će se opirati. Kao konj koga prisiljavate da ide novom stazom, na kojoj nikada nije bio, a on se opire. Pokušavaće da ide starim obrascem, starom stazom, starim kolosekom. Ubrzo biva nateran. Zaveden. Kažite onda žalosti: "Ne boj se, to je zaista siguran put; pođi ovim putem. Možeš postati sreća, a u tome nema ništa loše i ništa nije nemoguće."

Samo je nagovorite, razgovarajte sa svojom tugom, i jednog dana iznenada ćete naći da se tuga premestila u novi kanal; ona je postala sreća.

Tog dana se rađa *yogin*, ne pre. Pre toga, jednostavno se pripremate.

Nužno je razmišljati o suprotnostima jer nepodesne misli, emocije i akcije, takve kao nasilje, imaju za rezultat neznanje i silnu bedu, bilo da se one izvode, prouzrokuju, ili odobre kroz pohlepu, ljutnju ili samoobmanu u slabom, srednjem ili jakom stepenu.

Sve što je negativno, opasno je za vas i za druge. Sve što je negativno već kreira pakao za vas i za druge; stvara bedu vama i drugima. Čak i ako pomislite negativnu misao, već je postala realnost u svetu. Ne postaje realnost samo kada delujete; misao je realna kao svaka akcija. Ako mislite da ubijete čoveka, već ste ga ubili. Čovek možda živi, ali vi ste obavili svoj posao; čovek neće moći da živi potpuno koliko je to moguće - kao što je bilo moguće. Malo ste ga ubili. Čovek je možda preživeo, ali ste vi postali ubica i vaša vlastita energija će nositi taj kvalitet ubistva u vama.

Misao, emocija ili akcija - ne pravimo nikakvu razliku među njima. Oni su isti. Oni su baš kao seme, biljka i plod. Ako seme postoji, već je plod na putu, on dolazi. Stoga kad god vi uhvatite negativnu misao, odmah je sublimirajte, preobrazite je. Ona je opasna. Svaka misao na kraju postaje akcija; svaka misao na kraju postaje stvar.

Jeste li ponekad posmatrali? Dođete u novu sobu hotela da boravite, i iznenada osetite promenu u sebi. Ili uđete u novu kuću i postoji neobično osećanje, da više niste sami. To se događa prema određenom zakonu. U hotelskoj sobi mnoge stvari nastavljaju da se događaju; mnogi tipovi ljudi dolaze i odlaze. To postaje vrlo, vrlo, pretrpano mesto. Hotelska soba je vrlo, vrlo pretrpano mesto - hiljade misli su bile ispuštene u toj sobi. Ona nije prazna, kao što mislite da jeste, nije. Te misli vibriraju tamo. Kada uđete unutra, iznenada, pod uticajem ste tako mnogo misli.

Preselite se u novu kuću - ona je neobična, strana. Potrebno je gotovo tri sedmice, dvadeset i jedan dan, da se smestite i osetite da je to vaša kuća, jer za dvadeset jedan dan, ubrzo, vaše misli isteraju misli koje su već bile tu i zaposle su kuću. Onda stvari postaju lakše, osećate se kod kuće - kao da ste se vratili natrag svom vlastitom biću.

Ponekad, ako je ubica živeo u sobi i neprekidno mislio o ubistvu i planiranju ovoga i onoga, ako tokom šest minuta nakon što je napustio sobu, vi uđete u sobu i ostanete tamo; on možda nije izvršio ubistvo, ali ćete ga možda vi izvršiti - jer njegova misao je tako moćna u tom momentu. Tokom šest minuta misao je tako snažna, kao što je ikada mogla biti. Uskoro ona nestaje. Ili, ali ako je čovek razmišljao o izvršavanju samoubistva, neko drugi može da ga izvrši. Vaša misao može postati akcija za nekoga drugog.

Inače kad god mislite nešto negativno, možete stvarati lošu *karmu* za sebe i druge; menjate prirodu realnosti. Isto se dešava sa pozitivnom energijom, pozitivnim mislima: kad god pošaljete misao saučešća u svet, to se prima. Stvarate bolji svet - samo razmišljanjem o tome. A ako možete dostići stanje nemanja uma, možete stvoriti prostor oko sebe koji je

prazan. U tom praznom prostoru neko drugi može postati Buddha jednog dana. Otuda, tako mnogo poštovanja i časti je iskazano, i tako mnogo naklonosti nekim mestima u svetu - Meka, Medina, ili Jerusalem, ili Girnar, Kailash. Hiljade ljudi su postali Buddhé iz tih mesta. Tamo su ostavili vakuum, vrlo živ vakuum, i tako moćan da nijedna misao ne može ući u taj vakuum. Ako možete naći pravo mesto na Kailashu i ako možete sesti na to mesto, iznenada ćete biti preobraženi - vi ste u vrtlogu nemanja uma. To će vas očistiti. Isto se dešava s negativnim kao što se događa sa pozitivnim.

Kad god osećate nešto negativno, odmah promenite to u pozitivno - sublimirajte to. Ja ne kažem da prisilite to - kažem dopustite to da postane suprotno; pomozite mu da krene u suprotno. To nije teško! Čovek samo treba da poznaje veštinu.

Poglavlje 10 NEMA ODGOVORA, NEMA PITANJA

10. jul 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Da li je to vrlo dobar znak kada čovek nema pitanja da postavi?

Ako se zaista to dogodi da vi nemate pitanja da postavite, to je ogroman fenomen. To je jedno od najboljih stanja uma; jer kada nema pitanja, ta nepitajuća svest je odgovor na sva pitanja. Ne da vi dobijate odgovore, nego jednostavno pitanja se rastvaraju. Um postaje opušten, jer svako pitanje je napetost, to je briga; to je izvesna uznemirenost.

Nemanje odgovora će razrešiti pitanje. Pitajući um je problem, ne pitanje. Vaše pitanje može biti odgovoreno, ali od odgovora vaš pitajući um će stvoriti više od hiljadu i jednog pitanja; vi ćete svesti svaki odgovor na mnogo više pitanja. To nikada ne pomaže. To pomaže samo kada sva pitanja otpadnu, kada svest transcendirá ispitivanje, kada razumete da nema ničega da se pita, ništa da se odgovori.

Život je misterija, ne problem - ne možete ništa pitati o tome. Ako se zaista dogodi, to je *samadhi*. Za to je sav moj napor. Treba da dođete do tačke gde se pitanja ne javljaju. U toj tišini, u toj totalnoj egzaltiranoj sreći, u tom miru, vi ste preobraženi; sva uznemirenost, svaka muka iščezava.

Međutim, pitanje je da li je to realno, jer možda ne postavljate pitanja a pitanja postoje; onda to nije od koristi. Bolje je onda pitati. Ako su pitanja u umu, a vi ih ne postavite, onda se osećate neodlučno, stidljivo, to neće pomoći. Bolje je pitati i završiti s njima. Nećete pitajući dobiti odgovor - niko nije dobio odgovor - niko ga nikada nije imao - niko ga nikada neće imati. Odgovor je nemoguć jer život je misterija. On se ne može objasniti. Što ga više objašnjavate, više nalazite da ga je nemoguće objasniti. Inače pitajući, ubrzo, postajete svesni besplodnosti postavljanja pitanja.

Onda jednog dana, u suptilnom trenutku svesnosti, u izvesnom integrisanom momentu svesti, transcendirate pitanja. Baš kao što zmija izađe iz svoje stare kože - stara koža se ostavlja, a zmija odlazi dalje - jednog dana vaša svesnost se kreće a koža pitanja ostaje iza. Iznenada ste novi i devičanski - dostigli ste. Postali ste Buddha. Svest Buddhé nije ona svest koja ima sve odgovore; to je svest koja nema pitanja.

Drugo pitanje:

Govorilo se da u vremenima velikog stresa - društvenog, ekonomskog, religijskog - veliko dobro jeste moguće. Da li ta formulacija podrazumeva ili odražava ono šta smo mi u Puni iskusili u vašem prisustvu?

Da, vreme kriza je vrlo dragoceno vreme. Kada je sve zasnovano i nema krize, stvari su mrtve. Kada se ništa ne menja i savršen je stisak starog, gotovo je nemoguće da promenite

sebe. Kada je sve u haosu, ništa nije statično, ništa nije sigurno, niko ne zna šta će se dogoditi sledećeg momenta - u takvom haotičnom vremenu - vi ste slobodni, možete se menjati. Možete dospeti do unutarnje srži vašeg bića.

To je baš kao u zatvoru: kada je sve utvrđeno, određeno, gotovo je nemoguće da i jedan zatvorenik izađe napolje, da pobegne iz zatvora. Samo zamislite: ako bi došlo do zemljotresa i sve je u neredu, niko ne zna gde su čuvari i niko ne zna gde je straža; a sva pravila su se izgubila, svako juri sam za sebe - u tom momentu ako je zatvorenik malo budan i pažljiv može pobeći vrlo lako; ako je glup, samo onda će propustiti priliku. Kada je društvo u metežu i sve je u krizi, kaos prodire skroz - to je trenutak, ako želite, možete pobeći iz zatvora. To je tako lako, jer vas niko ne čuva, niko nije iza vas. Ostavljeni ste sami. Stvari su u takvom obliku da se svako brine o svom sopstvenom poslu - niko ne gleda u vas. To je pravi trenutak. Ne propustite ga.

U periodima velike krize, mnogo prosvetljenja se događalo. Kada je društvo utvrđeno i gotovo je nemoguće pobuniti se, otići izvan, ne slediti pravila, prosvetljenje postaje vrlo, vrlo teško - jer je to sloboda, to je anarhija. U stvari to je udaljavanje od društva i postajanje individuum. Društvo ne voli individue; ono voli robote koji izgledaju kao individua, ali to nisu. Društvo ne voli autentično bivanje, istinito postojanje. Ono voli maske, licemere, dvoličnjake, ali ne prave osobe, jer prava osoba je uvek nevolja. Ne možete je primorati na stvari; ne možete je učiniti zarobljenikom, ne možete je podjarmiti. Ona će želeti da izgubi svoj život, ali neće želeti da izgubi svoju slobodu. Sloboda joj je dragocenija nego sam život. Sloboda je za nju od najveće vrednosti. Zbog toga smo u Indiji nazvali najveću vrednost *moksha, nirvana*; ove reči označavaju slobodu - totalnu slobodu - apsolutnu slobodu.

Kad god je društvo u metežu i svako je usmeren na svoj vlastiti posao - mora da teži tome - pobegnite. U tom momentu su otvorena vrata zatvora - mnogo pukotina ima u zidovima, stražari nisu na dužnosti... čovek može lako da pobegne.

Ista situacija je bila u vreme Buddhe, pre dvadeset pet vekova. To uvek dolazi u ciklusima; ciklusi se kompletiraju u dvadeset pet vekova. Baš kao što se ciklus zaokruži u jednoj godini - opet se leto vraća natrag, postoji veliki ciklus od dvadeset pet vekova. Svaki put posle dvadeset pet vekova, stari temelji se ruše; društvo ima sloj svog novog temelja. Čitava građevina postaje bezvredna; mora da bude srušena. Onda su ekonomski, socijalni, politički, religijski - svi sistemi - poremećeni. Novo treba da se rodi; to je porođajni bol.

Postoje dve mogućnosti. Jedna je mogućnost da započnete da učvršćujete staru propadajuću konstrukciju; možete postati društveni sluga i možete početi da činite stvari stabilnijim. Onda ne postižete cilj, jer ništa ne može da se uradi; društvo umire. Svako društvo ima životni opseg i svaka kultura ima životni vek. Kao što je dete rođeno i mi znamo da će postati mladić, postaće starac, i umreće - sedamdeset godina, osamdeset godina, najviše sto godina - svako društvo se rađa, biva mlado, postaje staro, i mora da umre. Svaka civilizacija koja je rođena mora umreti. Ovi kritični momenti su momenti smrti prošlosti, starog; momenti rađanja novog. Ne treba da brinete; ne treba da podupirete staru konstrukciju - ona će umreti. Ako podupirete, možete biti smrvljeni ispod nje. To je jedna mogućnost; da započnete podupirati konstrukciju. To neće delovati. Propustićete priliku.

Onda postoji druga mogućnost: možete započeti društvenu revoluciju da donesete novo. Onda, takođe, propustićete priliku, jer novo će doći. Ne treba da ga donosite. Novo već dolazi - ne brinite o tome; ne postajte revolucionari. Novo će doći. Ako je staro otišlo, niko ga ne može prisiliti da ostane, a ako je novo tu, i vreme je dospelo, i dete je sazrelo u materici, dete će se roditi. Ne treba da pokušavate s nikakvim carskim rezom. Dete će se roditi, ne brinite za to. Revolucija nastavlja da se dešava sama od sebe; to je prirodna pojava. Nikakvi revolucionari nisu potrebni. Ne treba da ubijete osobu; ona će sama umreti. Ako počnete raditi za društvenu revoluciju - postajete komunisti, socijalisti - vi nećete postići cilj.

Ovo su dve alternative u kojima možete da ne postignete cilj. Ili možete koristiti ovo vreme krize i biti preobraženi, iskoristiti ga za svoj individualni rast. Ne postoji ništa kao kritični momenat u istoriji: sve je napeto i sve jako, sve dolazi u momentu do vrhunca, odakle će se točak okrenuti. Koristite ova vrata, ovu priliku, i budite preobraženi. Zbog toga moj naglasak je na individualnoj revoluciji.

Treće pitanje:

Danas je, od samog rođenja pa do smrti sve kontrolisano, vođeno, diktirano, upravljano, rukovano od politike. Ako se ispravno ne uredi i dok se politika ne uredi, svi naponi religije i nauke se mogu pokazati besplodnim, jer je današnji svet mesto haosa i zabuna, bola i patnji, samo zbog prljave politike, zar ne?

Pitanje ima dva dela. Čovečanstvo nije prljavo zbog prljavih političara; prljavi političari postoje zbog prljavog čovečanstva. Treba dobro da razumete to. Ne bacajte odgovornost na političare. Oni jednostavno odražavaju vas; ništa drugo. Ovo je apsurdno: prvo ih vi birate, onda ih nazivate prljavim. A kada birate, birate najprljavije. Glasate za njih, a onda ih nazivate prljavim. Kako oni dolaze? Odakle dolaze? Oni dolaze od vas. Oni su tu uz vašu podršku; oni će pasti ako ih ne podržite.

Ne nazivajte ih prljavim. Ovo je stari trik uma: uvek baca odgovornost na nekoga drugog, a vi se osećate oslobođeni krivice. Vi ste pravi krivac. Ako prljavi političari postoje, oni postoje zbog vašeg prljavog uma. Negde u vašem umu oni imaju svoje korenje; odatle su oni hranjeni. Stoga samo promenom političara ništa se neće promeniti. Hiljadama godina ljudi su menjali političare, ništa drugo, ali ništa se ne događa - jer čovek nije promenio sebe. Vi nastavljate da menjate političare, ali ko će izabrati sledeće? Opet ćete vi izabrati sledeće.

Kad god je političar izvan vlasti on izgleda vrlo lepo, dobro, nevino, jer bez vlasti ne možete biti prljavi - vama treba vlast. Tako kad god političar nije na vlasti on izgleda ponizan, tako iskren. Samo mu dajte vlast, odmah se preobražava, više nije ista osoba - jer politika je put moći. Čovek koji ide prema vlasti, morao je biti ponizan da bi vas nagovorio, da bi vas zaveo, da je on ponizan, sveti čovek. Jednom kada je na vlasti, on se ne brine za vas. On zapravo nije ni ranije nikada brinuo; samo je igrao igru s vama. On vas je zavodio, eksploatisao. Sada je postigao svoj cilj - zašto bi brinuo o vama? Ko ste vi? On vas ne prepoznaje. Sada je dugo željena moć u njegovim rukama; on počinje da je koristi. Onda počinjete da ga nazivate prljavim.

Vi ste menjali političare stolećima - ništa se nije promenilo. Bolje promenite sebe. Vreme je - dovoljno je vremena sada - morate razumeti da nijedna društvena revolucija nije revolucija. Nijedna politička revolucija ne može biti revolucija. Najviše vam može dati privremeno olakšanje, ali to nije ništa, ništa od neke vrednosti. Dok se vi ne promenite, ništa se ne menja; ljudska individua mora da se promeni.

A sada drugi deo pitanja. Vi mislite da je danas, sada, upravo od rođenja, pa do smrti, sve kontrolisano od strane političara - "vođeno, diktirano, upravljano, vladano." Da li znate neko vreme kada to nije bilo tako? Zašto to nazivate "danas, sada?" Uvek je to tako; uvek je čovek bio vođen, kontrolisan. U stvari kontrola danas nije tako jaka; zbog toga se pitanje javlja. U Raminim danima pitanje se ne bi javilo - kontrola je bila savršena. Idite dalje unatrag i kontrola je tako savršena da ne možete čak ni postaviti pitanje. Sada možete postaviti pitanje, jer kontrola je malo labava. Možete postaviti pitanje; barem se toliko slobode desilo u svetu. Što dalje idete unatrag, naći ćete da su ljudi više kontrolisani.

Nikada u prošlosti nije bilo trenutka kao što je ovaj. Najbolji je od svih do sada. Do sada, najbolji je ovo trenutak koji živite, i to treba da bude tako. Prošlost nije bila bolja od sadašnjosti - to ne može biti. Sada barem u svetu postoji fasada slobode; barem vam je dozvoljeno da govorite; barem vam je dozvoljeno da pitate. Ovo je jedan od najvećih psiholoških uvida koji treba razumeti.

Na primer, u Indiji su nedodirljivi, *shudre*, postojali hiljadama godina, ali nikada se u prošlosti nije postavilo pitanje o njihovom ropstvu. Zašto? Kontrola je bila savršena. Kontrola je bila savršena, uslovljavanje je bilo apsolutno, nisu mogli čak ni da osećaju da su kontrolisani. Ko će osetiti to? Kako ćete osećati ako je uslovljavanje totalno? Mislićete da je to jedini život koji postoji; nije bilo mogućnosti da nikakav drugi život bude upoređen s tim. *Shudre* su prihvatile da je to jedina mogućnost. Živeli su jedan od najružnijih života na zemlji, ali nikada nisu bili svesni. Uslovljavanje je bilo savršeno.

Ne možete naći veće uslovljavalatelje od *brahmina*; a oni moraju biti najbolji jer su u tom zanimanju najduže. Oni su bili u tom zanimanju najduže - niko ne zna više trikova od njih. Ceo svet treba da uči od *brahmina* kako da uslovljava. Oni su najstariji ispirajući mozgovu. Oni su uslovljivali tako savršeno te *shudre*, veliku masu ljudi, jednostavno da veruju da je to usled njihovih prošlih *karmi*; tako da se nije javljalo pitanje nikakve pobune - morali su da pate. Ako pate tiho postoji mogućnost u sledećem životu da se ne rode kao *shudre*; ako stvaraju nevolje, u sledećem životu će se roditi kao *shudre*, čak i gore od toga. Oni ne samo da su uslovljivali jedan život; uslovljivali su ceo lanac života. *Shudrama* nije bilo dozvoljeno da čitaju, jer kada počnete da čitate, započinjete da pitate. Nije im bilo dozvoljeno da znaju ništa o *Vedama*, spisima, jer ako znaju iste tajne kao što ih tlačitelji znaju, onda bi bilo teško. Nije im bilo dozvoljeno da imaju ma kako razumevanje. Živeli su kao životinje.

To ropstvo je bilo savršeno; i tako je bilo svuda u svetu. Po prvi put je čovek dobio malo slobode, malo duži lanac. Stoga ne govorite "danas," jer u tom danas postoji osuda sadašnjosti i precenjivanje prošlosti; to nije ispravno. Sadašnjost je uvek bolja. To mora biti jer je izrasla iz prošlosti; s više iskustva, bogatija, budućnost će biti bolja. Ali uslovljavanje postoji; uvek je postojalo. Društvo živi na uslovljavanju; ono uslovljava svakoga. Metode se možda razlikuju - u Kini oni uslovljavaju na drugačiji način, u Rusiji na drugačiji način, u Indiji na različit način - ali uslovljavanje je isto.

Šta mislite... šta su radili religiozni ljudi? Da li mislite da su samo političari uslovljavali ljude? Religija je bila najveća politika u svetu; ona je takođe uslovljavala ljude. Kako ste vi *hindu*? Šta znači biti *hindu*, hrišćanin ili musliman? To je uslovljavanje. Dete se rodi; politika će moći da ščepa dete za vrat vrlo kasno, kada dete pođe u školu - samo onda. Do tog vremena imaće sedam godina. Sada naučnici kažu, da je do doba od sedam godina, dete već osamdeset posto uslovljeno. Dakle ko radi to uslovljavanje? Roditelji, sveštenik, hram, crkva. Od samog početka oni tovaru vaš um da ste vi *hindu*, da ste musliman, da ste hrišćanin - ili, da ste komunista.

Svaka religija je zainteresovana za decu, da dopre do njih. Odmah, čim mogu razumeti reči, mora da se nauče. Odmah - jer jednom kada propuste priliku da ih poduče rano, postoji opasnost; vaše nesvesno treba potpuno da bude uslovljeno. A to će uticati na čitav vaš život. Šta god da postanete, ta uslovljenost će uvek biti tu, bojeći vaše stanovište, vaš um. Ako ste bili *hindu*, rođeni *hindu*, onda studiranjem, intelektualnim razumevanjem, sastajanjem s drugim ljudima, upoznavajući druge religije, druge spise, možete postati malo svesni da nisu samo *hindu* ispravni, da ima takođe drugih ispravnih ljudi - *Kuran* je takođe dobar, nije samo *Veda* dobra - ali ako pogledate duboko dole u nesvesno, uvek ćete naći hijerarhiju: *Veda* će uvek biti na vrhu. Možete ceniti Hrista, ali Krišna će biti na vrhu.

Čak i čovek kao Bertrand Russell, koji je postao apsolutni agnostik u svom docnijem životu, prestao je verovati u Boga ili u budući život - čak i on kaže da zna dobro da Buddha izgleda najveća osoba ikada rođena na svetu; intelektualno on to može kazati, ali njegovo srce nastavlja da kazuje: "Ne, kako Buddha može biti tako velik - veći nego Isus? Nije moguće." Stoga on kaže: "Najviše što mogu je da ih stavim na isti tron, ali ne mogu Buddhu postaviti više. A znam intelektualno da Buddha izgleda veći fenomen od Isusa" - uslovljavanja iz detinjstva nastavljaju čvrsto da drže vaše srce.

Religije su vas uslovljavale, političari su vas uslovljavali; vi ste uslovljeni mehanizam. Samo kroz meditaciju postoji mogućnost da se ukloni uslovljenost uma. Samo meditant ide izvan uslovljavanja. Zašto? Jer svako uslovljavanje deluje kroz misli. Ako osećate da ste *hindu*, šta je to? Gomila misli vam je data, kada niste bili svesni šta vam je dato. Gomila misli, i vi ste hrišćanin, katolik, protestant. Samo se u meditaciji misli rastvaraju - sve misli. Postajete bez misli. U tom stanju uma bez misli nema uslovljavanja; više niste *hindu*, niti hrišćanin, ni komunista, niti fašista. Više niste niko - jednostavno ste vi sami. Po prvi put svo uslovljavanje je odbačeno. Vi ste van zatvora.

Samo meditacija može da vas oslobodi uslovljenosti. Nikakva društvena revolucija neće pomoći, jer revolucionari će vas opet usloviti na svoj način. Rusija je 1917. prošla kroz revoluciju. Pre toga, bila je jedna od najortodoksnijih hrišćanskih zemalja. Ruska crkva je bila više ortodokсна nego Vatikan - ali iznenada, Rusi su promenili sve. Crkve su zatvorene, one

su preobražene u škole, kancelarije komunističke partije, bolnice - religijska učenja su zabranjena, i oni su započeli da uslovljavaju ljude u ime komunizma. Za deset godina svi su bili ateisti. Samo za deset godina! Do 1927. sva religija je iščezla iz Rusije; oni su uslovljeni iznova.

Za mene je to isto: bilo da uslovite čoveka kao katolika, hrišćanina, ili ga uslovite kao komunistu, za mene nema razlike, jer svo pitanje je u uslovljavanju. Vi uslovljavate, ne dajete mu slobodu - kakva je razlika da li živite u hrišćanskom paklu ili *hindu* paklu, ili živite u hrišćanskom ropstvu ili *hindu* ropstvu? Kakva je razlika? Ne postoji razlika. Ako živite u *hindu* zatvoru, to je samo etiketa, nalepnica. Onda jednog dana dođe revolucija; oni poderu nalepnicu i stave novu: "Komunistički zatvor". Onda ste srećni i uživate što ste se oslobodili starog zatvora - a i dalje ste u istom zatvoru! Samo se reči menjaju. Prvo ste učeni da postoji Bog, on je stvorio svet; sada ste učeni da nema Boga i niko nije stvorio svet; ali i jednoj i drugoj stvari su vas učili.

Religija se ne može naučiti. Sve što se može naučiti biće politika. Stoga ja kažem da je religija bila najveća politika u prošlosti. Ne postoji mogućnost nikakve društvene revolucije, jer sve revolucije će vas opet usloviti.

Postoji samo jedna mogućnost: to je individualno cvetanje kroz nadilaženje uma. Postignite nemanje misli, ili nerazmišljanje; onda vas niko ne može usloviti, onda svako uslovljavanje otpada. Tada ste po prvi put slobodni. Onda je čitav prostor vaš, bez ikakvih ograničenja, bez ikakvih zidova, u životu se krećete, živite, volite, veselite se, uživate.

Četvrto pitanje:

U kom trenutku katarza može otpasti?

Ona otpada sama kada je završena. Ne treba vi da je odbacujete. Ubrzo ćete osetiti da u njoj nema energije. Uskoro ćete osetiti da vršite katarzu, ali ona je prazan gest, energije nema tamo - zapravo, pretvarate se da je radite; ona se ne dešava. Kad god osetite da se ona ne događa, a vi morate da je prisilite, ona je već otpala. Samo treba da slušate svoje srce.

Kada ste ljuti, kako znate kada će ljutnja nestati? Kada ste seksualni, kako znate da je seksualnost otišla? Jer energija od misli više nije tu. Misao može ostati, ali energije više nema; to je jedna prazna stvar. Vi ste bili ljuti pre nekoliko minuta; sada je vaše lice možda još malo ljuto, ali duboko dole znate da nema ljutnje, energija se premestila. U stvari, bili ste ljuti na svoje dete; ne možete se smeјati, inače dete će vas pogrešno razumeti, stoga se pretvarate da ste još ljuti; ali biste sada želeli da se smeјete, da uzmete dete, da ga ljubite, volite. Ali se još pretvarate. Inače cela svrha će biti izgubljena - vaša ljutnja - i dete će početi da se smeјe, misliće da nije ništa. Vi se pretvarate samo na licu, duboko dole energija se pokrenula.

Isto će se dogoditi u katarzi. Vi vršite katarzu, to je jedna energetska pojava. Mnoge emocije su potisnute - one se odmotavaju, izlaze gore, ključaju. Onda ima mnogo energije. Vi vrištite - tu je energija. Posle vrištanja osećate se olakšano, kao da je teret nestao. Osećate se bez težine, osećate se mnogo lakše, smireni, usporeni. Ako nema potisnute emocije, onda možete vršiti pokrete ali posle pokreta osetićete umor, jer ste nepotrebno trošili energiju. Nije bilo potisnute emocije, ništa nije izlazilo, nepotrebno ste skakali i vrištali; osetićete umor.

Ako je katarza prava, vi ćete se posle toga osećati podmlađeno; ako je katarza lažna, osetićete umor. Ako je katarza prava, osetićete se vrlo, vrlo živahnim posle nje, mlađi nego ranije, kao da je nekoliko godina nestalo - imali ste trideset, sada ste dvadeset osam, ili dvadeset pet. Teret je iščezao - vi ste mlađi, življi, svežiji. Ali ako samo vršite pokrete, vi ćete osetiti umor - imali ste trideset, sada se osećate da imate trideset pet.

Morate posmatrati. Niko drugi ne može reći šta se događa u vama. Morate biti posmatrač. Neprekidno posmatrajući šta se dešava. Ne nastavljajte da se pretvarate - jer katarza nije cilj; ona je samo sredstvo. Jednog dana ona mora da otpadne. Ne nastavljajte da je nosite. Ona je kao čamac, trajekt; pređete vodeni tok a onda zaboravite na njega; ne nosite ga na svojoj glavi.

Buddha je obično stalno kazivao priču da se jednom dogodilo da su pet budala prelazili reku. Onda su oni razmišljali o tome toliko mnogo, jer im je čamac jako mnogo pomogao. Bila je kišna sezona i reka je bila nabujala, gotovo je bilo nemoguće preći je bez pomoći čamca, stoga su rekli: "Ovaj čamac nam je koristio, kako onda možemo da ga ostavimo ovde? Treba da pokažemo svoje poštovanje i zahvalnost." Stoga su poneli čamac na svojim glavama na tržnicu. Ljudi su pitali: "Šta radite?" Oni su odgovorili: "Ovaj čamac nam je pomogao tako mnogo, kako sada možemo da ga ostavimo? Nosićemo ga celog života. Čak ni tada zahvalnost neće biti dovoljna. Ovaj čamac je sačuvao naše živote."

Buddha je obično govorio: "Ne budite glupi kao ovih pet budala." Religija je čamac; život je cilj. Religija je čamac; ekstaza je cilj. Čitav Patanjđali mora biti odbačen jednog dana, jer je sve to metodologija. A kada je čitav Patanjđali odbačen, onda ćete iznenada otkriti Lao Ce-a skrivenog u pozadini - on je cilj. Cilj je da se bude. Cilj nije da se nešto čini, cilj je da se bude. Sve metode su da se nešto uradi, one pomažu da vas dovedu kući, ali kada uđete u kuću zaboravljate na kola koja su vas dovezla ili na magarca na kome ste došli, ili na čamac. Sve metode se odbacuju van; vi ste dospeli do kuće.

Zapamtite, katarza može da postane vaša opsesija. Možete nastaviti da je sprovodite, a onda ona može postati brazda, obrazac. Ne treba stvarati obrazac. Posmatrajte, kada je to potrebno, nastavite da posmatrate. Ubrzo ćete postati svesni - to je vrlo suptilna svesnost, jer pojava je vrlo suptilna - pošto sada ne postoji energija, vi vrištite ali zaista vrisak ne dolazi, skaćete, ali morate uložiti napor. Onda dopustite tome da bude odbačeno; ne nosite čamac.

U kom trenutku katarza može biti bačena? Ona pada sama od sebe. Jednostavno ostajete budni i posmatrate. A kada ona želi da padne, ne prijanjajte uz nju; pustite je da padne.

Peto pitanje:

Zašto je čovek izgubio sposobnost sublimacije od Patanjđalijevog vremena?

Zbog previše obuzdavanja. Mehanizam mora da se razume. Patanjđalijevo vreme je bilo vrlo primitivno, prirodno, praiskopsko. Ljudi su bili nevini kao deca. Sada je svako civilizovan, obrazovan. Dete u vama je zgaženo, potpuno smoždeno. Civilizacija je kao monstrum: ona stalno lovi i ubija dete u vama. Sve što je prirodno bilo je izopačeno; sve što je prirodno bilo je osuđeno.

Za to postoje razlozi. Na primer, svaka kultura, svako društvo, moralo je da prolazi kroz mnoge ratove. Ako seks nije ugušen, onda armija ne može biti stvorena. Vojnik mora da uguši svoj seks; samo onda ista energija postaje borbena energija. Nijedna armija ne dozvoljava svojim vojnicima da povedu svoje žene i devojke na front - izuzev Amerike. Amerika će biti svuda pobeđena, jer onda nema izgrađene energije. Vojniku treba frustrirana energija. Ako ima devojku ili ženu sa sobom on je zadovoljan. Zašto bi se borio?

Jeste li posmatrali? Kad god suzbijete seks, ima više ljutnje. Idite i pogledajte svoje monahe, svoje takozvane *sadhue*, uvek ćete ih naći ljute. Sada je ljutnja njihov stil života zato što su potiskivali seks. Ako potiskujete seks, onda energija treba da bude otpuštena nekuda. Ako zatvorite jedna vrata, druga vrata se odmah otvaraju - a druga vrata će biti razvratna. Prva su bila prirodna. Zatvorite druga vrata, onda se treća vrata otvaraju - treća će biti čak još razvratnija. Vremenom dok otvorite četvrta, bićete u ludnici.

Dakle društvo koristi seksualnu energiju; zbog toga su sva društva protiv seksa. Ako je svačiji seks zadovoljen, srećan, lep, ko bi se brinuo za borbu? Ne možete poslati hipike u rat. Jedini razlog zašto su oni tako srećni, živeći svoj život tako prirodno, da ne samo da neće ići, oni će demonstrirati sa plakatima "Ljubav, ne rat." Oni su u pravu. Ako se ljudima dozvoli da vole, rat će iščeznuti iz sveta.

Ovo je vrlo kompleksno. Čak i religije kao đainizam, koje uče nenasilje, takođe uče obuzdavanje seksa. To je apsurdno. Ako je seks obuzdan biće rata, biće nasilja, jer gde će energija ići. Ako zaista ne želite rat u svetu, onda energiji treba dozvoliti da se kreće na prirodan način. Ali nijedno društvo to ne može dozvoliti, jer rat je potreban; inače drugi će skočiti na vas. Oni neće misliti da ste vi dobri ljudi tako da ne treba da vas uznemiravaju. Ako Indija dozvoli totalnu seksualnu slobodu i postane hipi zemlja, Kina će doći. To nije moguće.

Ako Kina to dozvoli, postoji strah, Rusija će doći. Ako Rusija dozvoli to, Amerika tu čeka. Dakle, svako je opasnost prema nekome drugom, niko ne može dopustiti životu da cveta na prirodan način. Da se bude prirodan postala je najteža stvar na svetu.

Onda, ako želite da učite dete, morate potisnuti seks jer oko trinaeste, četrnaeste, dete postaje seksualno zrelo. Zrelost mu sada daje ulaznicu, sada može da rađa decu - ali treba završiti koledž. Ako se oženi u četrnaestoj kako će onda postati doktor, ili inženjer? Ne, ono mora da postane doktor, a da bi postalo doktor ono mora da čeka. Do dvadeset četvrt, dvadeset pete postaće inženjer, doktor ili profesor; onda je dozvoljena ženidba - jer ista energija treba da se koristi za učenje. Ako dozvolite devojkama i dečacima da žive u istim konačistima, univerziteti će iščeznuti; ne mogu postojati. Oni egzistiraju na suptilnom mehanizmu potiskivanja. Seks treba da bude potisnut; samo onda je dostupna energija za nešto drugo. Onda devojke i dečaci ulažu svoju energiju u ispite. Oni to ne vole, ali šta da rade? Energija je tu.

Zatim celo društvo je protiv masturbacije, jer ako ne dozvolite dečacima i devojkama da žive zajedno, dečaci će masturbirati, devojčice će masturbirati. Naučnici moraju biti protiv toga, jer im ističe energija. Energija mora da bude prisilom usmerena na univerzitet; oni moraju postati inženjeri. Oni ne treba da uživaju u sebi. Tako sva društva stvaraju krivicu oko masturbacije. I sva društva nastavljaju da hvale, da ako konzervirate seksualnu energiju vi ćete postati vrlo, vrlo veliki. Naravno, na neki način, i postaćete; u svetu ambicije. Ako niste potiskivali seks, ne možete postati veliki politički lider, jer koga je briga za to? To je takva besmislica, da neko želi ići u Delhi ili Belu Kuću, u Vašington. Niko ne mari. Šta vam to treba? Vaša mala kuća je Bela Kuća. Vi živite lepo i uživate, zašto biste trošili svoj život putujući prema Delhiju ili Vašingtonu. Ne, onda ne možete postati veliki politički lider.

Seksualna energija mora biti neiživljena; onda postajete veliki umetnik. Seksualna energija mora biti neiživljena, onda postajete veliki naučnik. Frojd kaže da ljudi koji su vrlo, vrlo obuzdali seksualnu energiju postaju naučnici; jer pokušaj da se otkrije tajna jeste seksualna radoznalost - mali dečak pokušava da sazna kako gola devojčica izgleda, radoznao je. Svi dečaci, svuda u svetu, igraju igru zvanu "doktor." Oni postaju doktori, a devojčice postaju pacijenti - male devojčice, mali doktori, mali pacijenti - samo da bi saznali kako devojčice izgledaju ispod odeće. Doktoru je naravno dozvoljeno; on može proveriti telo. Ta radoznalost je ista radoznalost kao naučnikova radoznalost. Ako je seks potisnut, ubrzo, naučnik će pokušati da gurne svoj nos svuda - da ogoli prirodu, da sazna tajne, šta su tajne. On želi ceo svet, čitavu egzistenciju, da bude gola tako da može saznati svaku tajnu, svako skrovište i ugao. Ako je seks dozvoljen... Na primer, ima primitivnih društava svuda u svetu; nekoliko primitivnih društava. Oni nisu stvorili nijednog velikog naučnika. Oni to ne mogu. U mestu Bastar u Indiji, bio sam u maloj zajednici vrlo primitivnih ljudi. Oni imaju malu kuću, zajedničku kuću, u svakom gradu. Svakom dečaku i devojčici posle dvanaeste godine dozvoljeno je da idu u zajedničku kuću i spavaju tamo; sve devojke spavaju tamo, svi dečaci spavaju tamo. Nema sputavanja njihove seksualnosti - oni uživaju. Postoji samo jedno ograničenje, to je divno, da se nijedan dečak ne kreće s jednom devojčicom više od tri dana, tako da on upozna sve devojke iz grada pa može odlučiti, i svaka devojka upoznaje svakog dečka u gradu. Tako mogu odlučiti s kim će živeti čitavog života. To izgleda vrlo lepo, jednostavno, i vrlo humano. Svakom dečku je dozvoljena puna sloboda, svakoj devojci je dozvoljena puna sloboda - nema uzdržanosti. Jednom kada se upoznaju svi dečaci i sve devojčice iz zajednice, onda mogu odlučiti. Jednom kada odluče, onda nema slobode. Zapravo nije ni potrebna. Oni su takvi autentični ljubavnici kakve ne možete naći nigde u svetu. Jednom kada se dečak i devojka odluče da se ožene, zaboravljaju potpuno na druge dečake i devojke. Nema svrhe, upoznali su sve i to je njihov izbor. Našli su svog partnera - i gotovo! Nikada nisu neverni jedno drugom - nikada se nije dogodilo u njihovoj istoriji da je muž nađen kako vodi ljubav sa drugom ženom, ili je zainteresovan za neku drugu ženu, ili ženu tajno voli neko drugi. Ne, to se jednostavno ne događa. Ne treba da se događa.

Ali oni nisu stvorili velike naučnike, velike pesnike, velike umetnike, ili velike ratnike. Ne, oni nisu proizveli nijednog velikog čoveka, nijedne vrste. Oni su proizveli obične,

jednostavne, prirodne ljude. Zapravo svaka vrsta veličine je vrsta nenormalnosti; a negde seksualna energija mora da se iskoristi, jer to je jedina energija.

U Patanjđalijevim danima ljudi su bili jednostavni, prirodni. Nije bilo potrebe za katarzom, ništa nije bilo potiskivano. Nije bilo potrebno ići kroz katarzu. Ali sada svako nešto potiskuje. Svako potiskuje na tako mnogo načina da su godine katarze potrebne; samo onda opet postajete prirodni. Sakupili ste toliko mnogo smeća u podsvesnom, ono mora da se izbaciti napolje. Ne možete se odmah kretati na stazi - prvo morate sebe rasteretiti.

Morate razumeti da društvo ima svoje vlastite potrebe, svaka nacija ima svoje sopstvene potrebe. One nisu nužno potrebe individua; to je problem. Potrebe individua su da budu srećni, da budu blaženi - da se naslađujete u životu koji vam je dat. To je individualna potreba, ali to nije društvena potreba. Društvo ne brine da li ste vi srećni ili nesrećni; društvo želi da budete više produktivni, društvo želi da budete najveći ratnici tako da možete zaštititi zajednicu, društvo želi da vi budete veliki naučnik jer nauka je snaga. Društvo ima svoje sopstvene potrebe, a individua ima totalno različite potrebe.

U savršenom društvu neće biti društva, samo individue. U savršenoj državi neće biti države, neće biti vlade, samo pojedinci. Najčešće može biti dozvoljen minimum vlade. Na primer, poštansku službu treba da nadgleda centralna agencija ili železnicu, to je sve. Vlada će voditi železnicu paziti na poštanske službe, i tome slične stvari. Vlada treba da bude negativna sila. Kada kažem "negativna snaga" mislim da pazi da se nijedna individua ne sukobljava s nekom drugom individuom, i s bilo kojom drugom slobodom pojedinca u životu, to je sve. Vlada ne treba da natura nikakva pozitivna pravila ni zakone ljudima. Toliko je dovoljno; svakome je dozvoljeno da živi svoj vlastiti život, da radi svoje vlastite stvari, a niko da se ne meša. Ako se neko umeša, onda nastupa vlada, inače ne. Ali to izgleda kao da je utopija. Reč "utopija" je vrlo lepa. Ona znači "ono što se nikada ne dešava." Utopija označava nedodiju, koja ne postoji, i ne izgleda da postoji; sama ta stvar izgleda da je nemoguća.

Dakle, ja vas ne učim da želite neku utopiju. Sve što može da se uradi, i sve što je praktično, jeste da se postane budan i pažljiv, tako da izađete iz nereda. I, molim vas, ne brinete o drugima, jer niko ih ne može izvesti iz njihovog nereda ako oni ne žele. Ako oni uživaju, neka uživaju. Ako se osećaju srećni u svoj bedi, pustite ih neka budu bedni, to je njihova sloboda. Ne pokušavajte da nametnete nikome ništa - to je kršenje zakona, prekoračenje granice. To je po meni nasilje. Dopustite svakome njegovo vlastito biće ili bivanje, i njegovu vlastitu slobodu; onda neće biti potrebe za katarzom. Inače, sada se svako meša u život svakog drugog, niko ne želi da vas ostavi same.

Koriste se tako suptilne tehnike, dok niste vrlo, vrlo budni i pažljivi nećete moći da znate koji je tip tehnika korišćen da vas učini robom. Religije kažu da gde god da ste, Bog vas posmatra. To znači da nigde nije moguće da budete sami, i da budete ono što sami jeste. Taj Bog izgleda da je voajer. Gde god da ste - čak i u kupatilu - on vas tamo posmatra. Čak ni tamo ne možete pevušiti pesmu, čak i tamo ne možete se gledati u ogledalu, čak ni tamo ne možete zaplesati sami sa sobom, ne. Bog posmatra. A "Bog" označava vrlo ozbiljnog, starog čoveka - bele kose, bele brade - uvek izduženog i ozbiljnog lica; on posmatra.

Slušao sam o kaluđerici koja je imala običaj da se kupa bez skidanja svoje odeće. Neko je pitao: "Šta radite? U kupatilu možete skinuti svoju odeću." Ali je ona odgovorila: "Bog gleda svuda, stoga kako mogu biti naga? To će biti uvredljivo." Međutim, ako Bog gleda svuda, on mora da gleda i ispod odeće. Šta je onda poenta? Možete biti goli svuda, to znači, Bog svuda posmatra; ne možete pobeći. Zaboravite na njega.

Postoje suptilne tehnike. Društvo je stvorilo savest u vama, stoga šta god da radite, savest nastavlja da funkcioniše u službi društva. A društvo vas je učilo: "Ovo je unutrašnji glas." To nije vaš unutrašnji glas. Ako ste rođeni u muslimanskoj porodici onda možete imati četiri žene, i vaša podsvest nikada se neće umešati - do četiri. Sa petom biće opasnosti. Sa petom ženom vaša podsvest će započeti da se komeša, reći će: "To nije dobro." Ali ako ste hindus ili hrišćanin, onda je samo jedna žena dozvoljena. Sa drugom ženom javiće se problem. Vaša podsvest započinje da govori: "Ovo je loše, ovo nije dobro, ovo je nemoralno. Šta to radiš? Treba da voliš samo jednu ženu - zauvek i zauvek."

Šta je podsvest? Ima li musliman drugačiju podsvest, a hindus drugačiju?

U mom detinjstvu, u mojoj kući, paradajz nije bio dozvoljen, jer sam rođen u đainskoj porodici, a paradajz izgleda kao meso - samo izgleda slično! Nema u tome ničega... paradajz je nevin i bezopasan, ali u mom detinjstvu nikada nisam jeo paradajz u mojoj porodici jer je to bilo zabranjeno. Kada sam posetivši prijatelja kod njegove kuće bio ponuđen paradajzom, povraćao sam. Čitava podsvest se uzбудila: "Ne mogu verovati da ljudi jedu paradajz. Paradajz je tako opasna stvar - izgleda kao meso; kako to možete jesti?"

Podsvest nije ništa do lukavstvo društva. Ona daje neke ideje vašem unutrašnjem umu, i odatle one započinju da funkcionišu. One su kao Delgadove elektrode. Vrlo suptilne... gde god odete u društvo slede vas, skrivene iza vas. Ako činite nešto protiv, podsvest probada, tišti.

Ovo nije pravi unutrašnji glas - jer pravi unutrašnji glas ne može biti različit za hindusa i muslimana, đaina i hrišćanina, ne. Pravi unutrašnji glas biće isti, jer pravi unutrašnji glas nije proizveden od društva. Pravi unutrašnji glas dolazi iz vaše najdublje srži bića; ali da bi se to otkrilo, čovek mora da prođe kroz sve faze meditacije. Dok se sve misli ne rastvore, ne možete čuti svoj vlastiti glas. Društvo je ispunilo vaš um toliko mnogo, da šta god da čujete biće društvo koje pokušava da manipuliše vama iznutra. Spolja ono manipuliše kroz policajca i sudiju. Iznutra ono manipuliše kroz Boga, podsvest, moralnost, pakao, nebo i hiljadu i jednu stvar.

Otuda potreba za katarzom. Vi niste prirodni, i samo kroz katarzu moći ćete da se rasteretite od društva, moći ćete biti slobodni od društva. Oslobođeni društva, postajete dostupni prirodi; dostupni prirodi, vi postajete dostupni egzistenciji. A za mene, egzistencija je Bog.

Šesto pitanje:

Zašto ističete da čovek treba da skoči direktno na sedmi korak, to je dhyana, a onda da završi ostale korake kako bi bio totalan da ostvari samadhi?

Iz posebnog razloga. Ja insistiram prvo da se skoči u *dhyana*, u meditaciju, a onda da se kompletiraju svi drugi koraci, jer ste izgubili ukus *dhyane*, meditacije, tako potpuno da dok ne zadobijete ponovo ukus nećete se upustiti u napor ispunjavanja drugih stvari.

U Patanjđalijevo vreme meditacija je bila prihvaćena činjenica. Svako je meditirao. Svako dete bi bilo poslato u *gurukul*, u šumski manastir. Tamo je osnovno učenje bilo meditacija; sve drugo je bilo drugostepeno. Kada bi navršio dvadeset petu godinu, čovek bi se vratio u društvo, ali bi naučio meditativnost. Živeo bi na tržnici, ali bi živeo meditativno. Od pedesete godine je opet bio spreman da se vrati natrag u šumu. A od sedamdesete, ne bi radio ništa sem meditacije.

Ako samo pogledate ceo opseg života, od sto godina: u prvih dvadeset pet godina, u početku, dat je okus meditacije - čovek zna aromu toga, miris toga. Čovek zna lepotu toga, blagoslov toga - i onda ulazi u svet. Sada čovek nikada neće biti deo sveta; zna da nešto lepo egzistira tamo u šumi. Čovek je upoznao osamljenost; sada bivajući zajedno u gomili, u svetu, nikada neće biti kod kuće. Okusio je... sada svi drugi ukusi nisu od ikakve vrednosti. Biće u svetu po dužnosti.

To je ono šta *hindu* spisi kažu, da čovek mora da bude u svetu po dužnosti. Vaši roditelji su vas rodili; morate ispuniti svoju dužnost i izroditi druge, tako da se društvo nastavi i njegov lanac dalje teče - ne treba da zatvorite reku. Inače poziv nastavlja da dolazi. Čovek radi u dućanu, živi na pijaci, podiže decu, ženi se, hiljadu i jednu stvar radi, ali poziv nastavlja da dolazi. U određenim momentima, ujutru kada je pijaca tiha a svet još spava - on ustaje... uranja u onu meditaciju koja mu je bila dozvoljena da je upozna u svojim prvih dvadeset pet godina. Noću, kada svako ode da spava, on sedi u svom krevetu ... poziv nastavlja da ga sledi kao senka.

Od pedesete godine, mora da krene ponovo, jer deca sada imaju gotovo dvadeset pet godina; ona dolaze iz šume. Sada će se ona brinuti za svet; sada je njegova dužnost izvršena. Ali u pedesetoj on, u stvari, ne odlazi u šumu. *Sanskritska* reč je *vanprastha*; on okreće svoje lice prema šumi. Ne napušta kuću, jer za nekoliko godina će trebati deci koja se vraćaju

natrag, da im prenese svoje sopstveno iskustvo iz života, da dopusti njima da se smeste. Inače to bi bila vrlo nestabilna pojava - ona dolaze kući, a on odlazi, neće onda biti spoja sa svetom. Oni su naučili nešto o egzistenciji; sada treba od oca da nauče nešto o svetu.

Inače sada će otac biti drugorazredan; deca će postati primarne sile. Otac će se povući natrag, majka će se povući natrag... snaja dolazi, sin dolazi. Sada oni postaju pravi domaćini, a otac i majka su tu, upravo ako im treba neki savet. Savet može biti dat, ali sada su njihova lica prema šumi; oni se pripremaju.

Kada imaju sedamdeset pet, njihova deca će biti gotovo pedeset. Sada su otac i majka spremni da se okrenu prema šumi - oni odlaze, oni idu opet u šumu.

Indijski život je počeo u šumi, onda se završio u šumi; započeo u usamljenosti, završio se u usamljenosti; započeo sa meditacijom, završio se sa meditacijom. U stvari sedamdeset pet godina za meditaciju, a samo dvadeset pet godina za svet; sveta ne može biti previše... unutrašnja struja se nastavlja. U stvari, čitav život je bio meditativan - samo za dvadeset pet godina nešto čovek preuzima kao dužnost, koju treba da obavi.

U tim danima nije bilo potrebno da vam se da ukus meditacije, već ste je upoznali, ali sada su stvari totalno drugačije. Vi ne znate šta je meditacija. Kada kažem "meditacija," reč samo zazvoni u vašim ušima - a nema odgovora. Ako kažem "limun" pljuvačka počinje da teče u vašim ustima, ali kada kažem "meditacija", ništa ne odgovara. Kada kažem "Bog" usta ostaju suva. Niste okusili; reč je beznačajna.

Otuda, ja kažem prvo meditirajte. To je da uzmete samo malo ukusa, samo kratko sagledate. Onda ćete sami započeti; počecete onda da izvršavate druge korake. Vama treba uvid, letimično viđenje, koje nije bilo potrebno ranije; otuda se direktno stavlja naglasak na meditaciju. Jednom kada ste meditativni sve će slediti. Ne treba da govorim o tome; sami ćete početi to da radite.

Kada ste meditativni želećete da sedite tiho i smireno; *asana* će uslediti. Kada ste meditativni, doći ćete do razumevanja da disanje ima ritam tišine; *pranayama* će uslediti. Kada ste smireni, meditativni, uživajući u samoći, vaš karakter će se promeniti; nećete se mešati u ničiji život; bićete nenasilni. Bićete iskreni jer kad god niste istiniti vaša unutrašnja ravnoteža će se izgubiti. Bivajući neistiniti možete uštedeti pet *rupija*, ali neistinitošću ćete izgubiti toliko mnogo - unutra, novo bogatstvo ćete sada morati da izgubite. Nikada nisam video osobu koja je tako luda - da samo za pet *rupija* izgubi unutrašnje blago, koje je mnogo vrednije, beskonačno vrednije. Tako sledi *yama*. Kako postajete sve više i više tihi, život postaje spontan; *niyama*, izvesna unutrašnja disciplina, dolazi automatski. Upravo samo malo pomoći od vas, malo razumevanja, i stvari se dovode u red. Ali prva stvar je da se zna šta je meditacija; sve drugo sledi.

Isus je rekao: "Tražite prvo carstvo nebesko, onda će sve drugo uslediti." Isto vam i ja kažem.

Pitanje sedmo:

Očigledno ja sam izmakao svim drugim Buddhama na koje sam naišao, ali sada znam, dok sam u ovom telu, neću ga napustiti. Ali onda, skriveni strah ostaje, da ne ostavim telo, ili vi odete pre nego što se netelesna komunikacija uspostavi.

Strah je prirodan, a put je dobar. Ničega se ne treba bojati na njemu; taj strah će pomoći. Svi strahovi nisu loši, a svaka neustrašivost nije dobra. Ponekad je neustrašivost jednostavno ludost; a strah je ponekad mudrost. Ovaj strah ja nazivam mudročću, jer znate da je ovo moguće. Propustili ste mnoge Buddhe u prošlosti - više mogućnosti postoji da ćete takođe propustiti i mene, jer ste biti trenirani u propuštanju. Strah je dobar. To će pomoći. Strah je mudar; neće vam dozvoliti da se opustite i ostanete nesvesni - a to vam neće dozvoliti da propustite ponovo.

Budite zahvalni strahu, i uvek zapamtite: strah nije uvek loš. Kada naiđete na zmiju na stazi, šta radite? Jednostavno odskočite. Da li se bojite? Jeste li kukavica? Neki idiot vam može reći da ste kukavica, ali šta vi mislite? Šta bi Buddha uradio? On bi skočio brže od vas, to je sve. Zato što je on više pažljiv i budan, on će videti zmiju pre nego što je vi možete

videti. Vama će trebati malo vremena, jer ste tako duboko uspavani. Buddha će skočiti brže, to je sve. Inače da li se Buddha boji zmijske? Ne, pitanje nije da se bude uplašen ili ne. On je jednostavno budan, i deluje iz budnosti. Ovaj strah je neka vrsta pažljivosti. Ne nazivajte ga "skrivenim strahom"; pre ga zovite "rastuća budnost ili pažljivost," jer način na koji mislite stvar čini mnogo drugačijom. Ako to zovete "strahom" već ste ga osudili. Ako to nazivate "rastućom svesnošću," već ste prihvatili to, priznali ste.

A ako ste budni i pažljivi, ovoga puta nećete propustiti. Propustili ste to u prošlosti, jer ste bili u dubokom spavanju, u hipnotisanom stanju. Vaše oči su bile zatvorene. Propustili ste to, jer niste mogli razumeti da je tu bio Buddha. Jednom kada razumete da tu jeste Buddha, kako možete propustiti? Jednom kada znate da je ovo dijamant, ne možete ga baciti. Možda ste bacili druge dijamente misleći da su oni samo obluci...

Čuo sam *sufi* priču. Dogodilo se da je *fakir*, siroti prošnjak, prolazio pored obale malog jezera. Spotakao se o vreću. Bilo je rano jutro. Sunce nije izašlo, još je bilo mračno. Otvorio je vreću, osetio šta je unutra; samo kamenje. Sedeći na obali reke, nemajući šta da radi, počeo je da baca to kamenje u jezero. Ono je prskalo, stvaralo talase... on je uživao. Onda, ubrzo, jutro je počelo da se primiče, tama je iščezla. Dok je došlo dovoljno svetlosti da se dobro vidi šta je uradio, ostao je poslednji kamen. To je bio dijamant. Počeo je da plače. Sve su to bili dijamanti. Ali sada ne može da ga baci.

Vi ste možda odbacili čitavu vreću dragulja i Buddha. Ovoga puta ako vam mala budnost dođe i svetlost se uzdigne, kako ga možete odbaciti? To nije moguće.

Kraj pete knjige

OSHO: Alfa i omega Šesta knjiga

Poglavlje 1

ŽIVOT JE OGLEDALO

1. septembar 1975. (pre podne) u Buddha dvorani

II, 35: *ahimsapratisthayam tatsamnidhau vairatyagah.*

Uspostavivši [duboko u svojoj duši vrlinu] uzdržavanja od nasilja, iz okoline [joginove] tada iščezava neprijateljstvo.

II, 36: *satyapratisthayam kriyaphalaśrayatvam.*

Uspostavivši istinoljubivost [duboko u svojoj duši - jogin tada postaje] uporište [zakona pravedne retribucije] činova i [njihovih] posledica.

II, 37: *asteyapratisthayam sarvaratnopasthanam.*

Uspostavivši [duboko u svojoj duši vrlinu] »ne-posezanja-za-tuđim-dobrom«, sva blaga ovog sveta (*sarvaratna*) mu pripadaju.

II, 38: *brahmacaryapratisthayam viryalabhah.*

Čvrsto uspostavivši kontrolu vlastite čulnosti (*brahmacarya*), muževna snaga nadolazi.

II, 39: *aparigrahasthairye janmakathamtasambodhah.*

[Tek] kroz postojanost u »odricanju-od-posedovanja« [svega što nije neophodno] javlja se svest o svemu što uslovljava proces života (*janmakathamta*).

Jednom se dogodilo da sam bio u planinama s nekoliko prijatelja. Otišli smo da vidimo mesto poznato kao tačka odjeka; bilo je to lepo mesto, vrlo tiho, okruženo brdima. Jedan od mojih prijatelja započeo je laje kao pas. Sva brda su odjeknula to - izgledalo je kao da je celo mesto ispunjeno hiljadama pasa. Onda, je neko drugi započeo da peva *buddhističku mantru*:

"Sabbe sanghar anichcha. Sabbe dhamma anatta. Gate, gate, para gate, para sangate. Bodhi swaha."

Brda su postala budisti; odjekivala su. *Mantra* znači: "Sve je promenljivo, ništa nije stalno; sve je bujica ili tok, ništa nije supstancijalno. Sve je bez ega, bez bića. Što ode, otišlo je, sve odlazi - svet, znanje, prosvetljenje takođe."

Rekao sam prijateljima, koji su bili sa mnom, da je život isto kao ova tačka odjeka; lajete na njega, on laje na vas; vi pevate lepu *mantru*, život postaje refleksija tog lepog pevanja. Život je ogledalo. Milioni i milioni su oko vas - svako lice je ogledalo; svaka stena je ogledalo; svaki oblak je ogledalo. Svi uzajamni odnosi su ogledala. Na koji god način da ste povezani sa životom, on reflektuje vas. Ne ljutite se na život ako započne da laje na vas. Mora da ste počeli da ga vezujete u lance. Mora da ste učinili nešto u početku da prouzrokuje to. Ne pokušavajte da promenite život; upravo promenite sebe, i život se menja.

Postoje dva gledišta, jedno nazivam komunističkim koje kaže: "Promeni život, samo onda ćeš biti srećan;" drugo, koje ja zovem religijskim kaže: "Promeni samog sebe, i život neočekivano postaje lep." Nije potrebno menjati društvo, svet. Ako se krećete u tom pravcu, krećete se u lažnom pravcu, koji vas neće odvesti nigde. Na prvom mestu, ne možete to promeniti - to je tako ogromno. To jednostavno nije moguće. To je tako kompleksno, vi ste ovde samo na časak, a život je tako drevan i trajeće zauvek. Vi ste samo gost; jedno prenoćište i odlazite; odlazite, odlazite zauvek. Kako zamišljate da ga promenite?

Čista je glupost koja kaže da se život može promeniti, ali u tome ima mnogo privlačnosti. Komunističko gledište ima u sebi veliku privlačnost. Ne zato što je istinito - privlačnost dolazi iz nekog drugog izvora: ne čini vas odgovornim, zato je privlačno. Sve drugo je odgovorno izuzev vas; vi ste žrtva. "Čitav život je odgovoran. Promenite život" - to je običnom umu privlačno, jer nijedan um ne želi da oseća odgovornost.

Kad god ste u bedi, volite da prebacite odgovornost na nekoga. Svako će to uraditi, svako opravdanje će delovati, i onda ste vi rasterećeni. Sada znate da ste jadni zbog ovog čoveka ili one žene, ovog tipa društva, ove vlade, ove ekonomije - zbog nečega - ili, na kraju, Bog je odgovoran ili vera. Sve su ovo komunistička gledišta. Onog trenutka kada prebacite odgovornost na druge, postali ste komunisti; više niste religiozni.

Čak i ako ste prebacili odgovornost na Boga, vi ste postali komunisti. Pokušajte da me razumete, zato što komunisti ne veruju u Boga, ali čitavo gledište prebacivanja odgovornosti na nekoga drugog jeste komunističko - onda Bog mora da se promeni.

To je ono što ljudi pokušavaju da rade u hramovima: idu i mole se da promene Boga. Svi ti ljudi su komunisti. Možda su skriveni u religijskim odorama; oni su komunisti. Kako se molite? Vi govorite Bogu: "Radi ovo, nemoj raditi ono; moja žena je bolesna, učini je zdravom." Vi kazujete celini: "Ti si odgovorna." Žalite se; duboko dole vaša molitva je žalba. Možda govorite vrlo učtivo, ali vaša učtivost je lažna. Može izgledati kao da ga darujete maslacem¹⁵², ali dole u dubini vi kazujete: "Ti si odgovoran - uradi nešto."

Ovo držanje može biti komunistički stav; pod tim ja podrazumevam odnos da "ja nisam odgovoran; ja sam žrtva. Celina života je odgovorna." Religijski stav kaže: "Život jednostavno reflektuje."

Život nije činilac; on je ogledalo. On vama ništa ne čini, jer se isti život ponaša sa Buddhom na drugačiji način. Život je isti; on se ponaša s vama na različit način. Ogledalo je isto, ali kada vi dođete ispred ogledala ono reflektuje vaše lice. A ako vaše lice nije lice Buddhe, šta ogledalo može da uradi? Kada Buddha dođe ispred ogledala, ono reflektuje *buddhinstvo*¹⁵³.

Kada vam ovo kažem, kažem vam zato što sam to tako iskusio. Jednom kada se vaše lice promeni, ogledalo se menja; jer ogledalo nema fiksno gledište. Ogledalo je upravo samo odjekivanje, reflektovanje. Ono ne kazuje ništa. Ono jednostavno pokazuje - ono pokazuje vas. Ako je život jadan mora da ste sami sebe okovali. Ako je svako protiv vas, mora da ste sami sebe okovali. Svako oseća neprijateljstvo, mora da ste sami sebe okovali.

Promenite uzrok; a vi ste uzrok. Religija vas čini odgovornim - na taj način vas ona čini slobodnim, jer onda je vaša sloboda da izaberete. Da budete jadni, ili da budete srećni, to zavisi od vas. Niko drugi nema ništa da radi s tim. Svet će ostati isti; možete započeti da plešete, i čitav svet pleše s vama.

Oni kažu kada plaćete da plaćete sami, kada se smežete ceo svet se smeje s vama. Ne, to takođe nije istina. Kada plaćete ceo svet to reflektuje; kada se smežete tada takođe ceo svet to reflektuje. Kada plaćete ceo svet se oseća kao da plače. Kada ste tužni, pogledajte u mesec - mesec izgleda tužno; pogledajte zvezde - izgledaju kao veliki pesimisti; pogledajte reku - ne izgleda da teče, sumorna je i mračna. Kada ste srećni onda pogledajte isti mesec - on se smeši; iste zvezde - plešu; ista reka - teče s pesmom; sva sumornost je iščezla.

Nema pakla i nema raja. Kada imate raj u sebi, ovaj svet... a to je jedini svet koji postoji! Zapamtite, ne postoji drugi. Kada ste ispunjeni rajem unutra, svet to reflektuje. Kada ste ispunjeni paklom, svet ne može pomoći, on reflektuje to. Ako osećate da ste sami odgovorni, počeli ste da se krećete u religijskom pravcu. Religija veruje u individualnu revoluciju. Nema druge - sve druge su lažne, lažne revolucije. Izgledaju kao da menjaju; ne menjaju ništa. One stvaraju mnogo buke oko promena - a ništa se ne menja. Nije moguće promeniti išta dok se vi ne promenite.

Ove *sutre* govore o toj odgovornosti; o individualnoj odgovornosti. U početku ćete se osećati malo opterećeni; kao, "ja sam odgovoran," a ne možete prebaciti teret ni na koga drugog. Ali znajte dobro, ako ste odgovorni, onda postoji nada; nešto možete uraditi. Ako su drugi odgovorni, onda nema nade, jer šta možete uraditi? Možda meditirate, ali drugi stvaraju nevolju; a vi ćete patiti. Možete postati Buddha, ali ceo svet ostaje pakao. Vi ćete patiti. U početku se svaka sloboda oseća kao teret - zbog toga se ljudi boje slobode.

Erih From je napisao divnu knjigu, *Bekstvo od slobode*. Volim taj naslov. Zašto se ljudi toliko mnogo plaše slobode? Ljudi treba da misle na drugi način; oni ne treba da se plaše

¹⁵² U brahmanskim obredima na oltar se između ostalog daruje i maslac.

¹⁵³ Prosvetljenje.

slobode. Nasuprot tome, mislimo da svako želi slobodu, ali ovo je takođe moje zapažanje: duboko dole niko ne želi slobodu - jer sloboda je velika odgovornost. Onda ste samo vi odgovorni. Onda ne možete prebaciti odgovornost na leđa nekog drugog. Onda nemate nikakvu utehu - ako patite, patite u ime svojih vlastitih uzroka, radi sebe samog; vi ste to prouzrokovali.

Ali kroz taj teret se otvaraju nova vrata: možete da ga odbacite. Ako sam ja prouzrokovao svoju bedu, mogu prestati da je prouzrokujem. Ja vozim bicikl; osećam se jadno na njemu i umoran sam, nastavljam da kazujem "stani", a produžavam da ga vozim... Na meni je da stanem, i bicikl se zaustavlja. Niko drugi ga ne vozi.

Ovo je najdublje značenje teorije *karme*: da ste vi odgovorni. Jednom kada to dobro razumete, da "sam ja odgovoran" već je pola posla obavljeno. Zapravo onog trenutka kada shvatite: "ja sam odgovoran za sve što sam patio ili uživao", postali ste slobodni, slobodni od društva, slobodni od sveta. Sada možete odabrati svoj sopstveni svet da u njemu živite. To je jedini svet! Zapamtite! Inače možete to odabrati sada. Vi plešete, a celina pleše u vama.

Ove *sutre* su vrlo značajne.

Kada je jogin čvrsto utvrđen u nenasilju, oni koji su u njegovom prisustvu odbacuju neprijateljstvo.

Mnoge stvari su ovde sadržane. Prvo, u Indiji mi nikada ne koristimo reč "ljubav." Uvek koristimo reč "nenasilje" - "*ahimsa*" *pratishthyam*. Isus koristi "ljubav;" Mahavira, Patanjđali i Buddha nikada ne koriste "ljubav" - oni koriste "nenasilje". Zašto? "Ljubav" izgleda da je bolja reč, više pozitivna, više poetična. "Nenasilje" izgleda kao ružna reč, negativna. Ali ima nečega u tome. Kada vi kažete "ljubav," vi ste se pokrenuli u suptilnoj agresiji. Kada kažem "ja vas volim," pokrenuo sam se iz mog centra prema vama. Agresija je lepa, ali je agresija. Patanjđali kaže "nenasilje". To je negativno stanje, pasivno stanje; ja samo kažem: "neću vas povrediti," to je sve.

Ljubav kaže: "učiniću vas srećnim" - što je nemoguće. Ko može ikoga učiniti srećnim? Ljubav obećava. Sva obećanja su lažna. Kako možete učiniti ikoga srećnim? Ako je svako odgovoran za svoje sopstveno biće, kako je moguće čak i pomisliti da možete učiniti da neko bude srećan? Kada kažem, "ja te volim," ja dajem tako mnogo obećanja, pokazujem tako mnogo lepih vrtova... Ja vas pozivam prema snovima. Ne, Patanjđali neće koristiti tu reč, jer dole u dubini ja kažem: "učiniću vas srećnim, dođite kod mene; spreman sam da vas učinim srećnim" - što nije moguće. Niko ne može nikoga učiniti srećnim. Najviše što mogu reći je da vas neću povrediti. To je do mene, da ne povredim, ali kako mogu reći da ću vas učiniti srećnim?

Zbog toga svaka ljubav vodi do frustracije. Ljubavnici obećavaju jedno drugom - svesno, nesvesno - divne ruže, raj; i svako od njih razmišlja o obećanju - a onda se to nikada ne ispunjava. Niko vas ne može učiniti srećnim - sem vas samih. Ako se zaljubite; muškarac misli da će mu žena dati lep život, jedan očaravajući, magični svet; a žena takođe misli da će je muškarac odvesti do večnog raja. Niko ne može voditi nikoga. Zbog toga se ljubavnici osećaju frustrirano; obećanje je bilo lažno. Oni nisu obmanjivali jedno drugo, oni su obmanuli sebe. Nisu promišljeno obmanjivali jedno drugo, oni nisu znali. Nisu bili svesni šta govore.

Mahavira, Buddha i Patanjđali koriste jednu ružnu reč: nenasilje, *ahimsa*. Ne izgleda dobro, jednostavno je negativna - ona kaže "nenasilje," to je sve. "Ja te neću povrediti" - toliko se može ispuniti. Čak i onda ne postoji apsolutna garancija da se nećete osećati povređeno. "Ja vas neću povrediti", to je sve; onda takođe nije apsolutno sigurno da se vi nećete osetiti povređenim. Još uvek se možete osećati povređeni, jer vi stvarate svoje vlastite rane, vi stvarate svoju vlastitu bedu. "Ja neću biti deo toga", to je sve što Patanjđali može reći - "Ja neću učestvovati u tome," to je sve što Patanjđali može reći - "Neću učestvovati u tome. Neću vas povrediti."

"Kada je jogin čvrsto utvrđen..." u stanju nenasilja onda on neće povrediti nikoga, "... oni koji su u njegovom prisustvu odbacuju neprijateljstvo." U prisustvu takvog čoveka, koji ni na koji način ne misli, ne sanja svesno i nesvesno, i nema želju da povredi nikoga, dešava se odustajanje od neprijateljstva. Ali pre nego što zaključite to, mnogo više problema se javlja.

Isus je bio razapet; neprijateljstvo prema njemu nije prestalo. Zbog toga, ako pitate đaine, oni neće reći da je on bio prosvetljen, jer ljudi ga ne bi mogli razapeti. Inače isto se dogodilo Mahaviru. Posle prosvetljenja on je bio kamenovan. Buddhi se isto dogodilo - ne raspinjanje, nego gađanje kamenjem, vređanje. Ljudi su pokušali da ga ubiju. Onda kako da se to razume? Đaini i budisti imaju objašnjenja. Ako je u pitanju Isus, oni će reći da on nije prosvetljen - jednostavno objašnjenje, i gotovo - ali ako je u pitanju Mahavira oni kažu da on namiruje svoje račune iz svojih prošlih života. I jedni i drugi nisu u pravu, jer kada je neko prosvetljen, on je namirio svoje račune. Okončao je sve *karme*; sada tu nema ničega.

Još uvek su postojali uzroci: Isus je raspet; Sokrat je otrovan, Al-hiladž Mansur je ubijen, vrlo brutalno ubijen; Mahavira je kamenovan mnogo puta, vređan, izbačen iz sela. Ubistvo Buddhe je mnogo puta pokušano. Kako onda objasniti Patanjđalijevu *sutru*? Ako je *sutra* istinita, onda ove stvari ne bi trebalo da se dese. Ako se ove stvari dešavaju, postoje samo dve mogućnosti: ili sve ove osobe - Al-hiladž Mansur, Isus, Mahavira, Buddha - nisu prosvetljene, nisu zaista utvrđene u nenasilju, ili postoje neki izuzeci od pravila.

Ima nekoliko objašnjenja. Zapravo, kad god je čovek utvrđen u nenasilju, život - izuzev ljudskih bića - postaje apsolutno nenasilan prema njemu. Čovek je razvratno biće. Ogledalo nije čisto. Život... drveće je nenasilno prema Buddhi, životinje su nenasilne.

Dogodilo se da je jedan od Buddhinih rođaka - od braće, koji se nepotrebno veoma nadmetao s njim, jer Buddha se nije ni sa kom takmičio - razmišljao: "Buddha je postao tako velik čovek, a ja sam ostao u pozadini. Ja nisam niko." Pokušao je na svaki način da sakupi sledbenike i objavi sebe, da je on Buddha, ali niko ga nije slušao. Naravno okupilo se nekoliko budala. Onda je on postao vrlo neprijateljski raspoložen prema Buddhi; pokušao je da ga ubije.

Rečeno je da je Buddha meditirao ispod drveta pored brežuljka, a Devaduta, Buddhin rođak, je gurnuo veliku stenu s brežuljka. Postojala je mogućnost da Buddha bude zdrobljen, ali je nekako stena promenila svoju putanju. Buddha je ostao netaknut. Neko je pitao: "Šta se dogodilo?" Buddha je odgovorio: "Stena oseća više nego moj brat Devaduta. Ona je promenila putanju."

Devaduta je pustio na Buddhu poludelog slona. Slon je bio lud, jurio je okolo¹⁵⁴. Sledbenici su pobjegli, potpuno su ga zaboravili, a Buddha je ostao smireno sedeći ispod drveta. Slon mu se približio... nešto se dogodilo - poklonio se ispred Buddhih stopala. Ljudi su pitali: "Šta se dogodilo?" On je rekao: "Lud je slon, ali nije lud kao Devaduta. Čak je u ovom ludom slonu ostalo malo razuma."

Jedan od najvećih psihologa koji radi duboka istraživanja ljudskog mozga je Delgado. On je pokušao eksperiment sa elektrodama. Nešto slično tome mora da se dogodilo kada se slon zaustavio i poklonio. Delgado je postavio elektrode u mozgu bika. Njima se moglo rukovati na daljinu uz pomoć radija, bežično. Onda je on pritisnuo dugme; hiljade ljudi se okupilo da to vidi. Pritiskom na dugme načinio je pritisak u centru mozga, odakle je javlja ljutnja; bik je postao ljut i lud. Obuzeo ga je bes i jurnuo je prema Delgadu. Ljudi su prestali da dišu, jer je to bila sigurna smrt. Samo za stopu udaljen, Delgado je pritisnuo dugme, i odjednom se nešto desilo unutra i bik se zaustavio - baš na udaljenosti od jedne stope; smrt je bila udaljena za stopu.

Delgado je to uradio sa elektronskim instrumentima, ali stvar je ista; Buddha nije uradio ništa, ali se to dogodilo - ozbiljnim nenasiljem, nešto se aktiviralo u mozgu slona. Više nije bio lud; shvatio je. Osetio je; poklonio se.

Čovečanstvo više nije pravo ogledalo. Čovečanstvo nije čisto kao odjekujuća brda. Čovečanstvo je izopačeno, tako da je to moguće. Ne nalazim nikakvo objašnjenje u prošlim životima. Ne nalazim nikakvo objašnjenje u poricanju da je Isus bio prosvetljen čovek, ne. Objašnjenje je ovo: da se život može reflektovati samo kada je osetljiv, svestan. Ljudi su postali tako mrtvi. Vi ne osećate. Čak ni vi, ako se susretnete s Buddhom - ne osećate mnogo.

¹⁵⁴ Slonovima mužjacima se dešava ludilo u vreme parenja, kada im žlezde iza ušiju luče ogromne količine hormona. Ta se pojava zove *mast*. Tada slonovi pomahnitaju i ruše sve pred sobom, često i ubijaju ljude. Dreseri ih u to vreme drže vezane.

Kažete da je on samo čovek, kao svaki drugi. Naravno kosti su iste i koža je ista, telo je isto - granica je ista - ali ko je unutar te granice, taj plamen?

Međutim, možete osetiti to samo ako ste to osetili u sebi. Inače kako to možete osetiti? Možete prepoznati Buddhu samo kada ste prepoznali određene kvalitete *buddhinstva* u sebi; odatle postoji veza. Ako niste realizovali nikakvo *buddhistvo* u sebi, neku božanstvenost u sebi, nemoguće je da prepoznate Buddhu, da prepoznate njegovo nenasilje, da prepoznate da je on transcendirao; on više nije deo vaše ludosti.

Zbog toga je Mahavira kamenovan; od strane ljudskih bića koja su postala potpuno izopačena. Prirodan zakon nije funkcionisao kod njih; inače zakon je apsolutno savršen. Ako ste smireni i pridete Buddhi, odjednom ćete osetiti da se velika promena dešava u vama. Ne možete osetiti neprijateljstvo. Zbog toga postoji strah od približavanja Buddhi. Možete osetiti neprijateljstvo kada ste daleko od njega. Ako se sretnete s njim licem u lice to postaje teško, sve teže i teže. Ako ste u njegovom prisustvu, čak i ako ste ludi, postoji mogućnost da njegovo prisustvo deluje kao magnetska sila; mogućnost postoji da čak u svoj svojoj ludosti možete biti promenjeni i preobraženi. Zbog toga su ljudi uvek izbegavali Buddhe - Mahavira, Patanjđalija, Lao Cea. Oni im ne prilaze. Skupljaju stvari okolo njih na tržnici i počinju da veruju u glasine, ali neće pristupiti blizu. Neće prići da vide šta se događa.

A vremenom dok dođu, oni sakupe tako mnogo smeća, tako mnogo besmislica oko sebe, da su već mrtvi. Imaju toliko mnogo fiksiranih stanovišta da njihovo ogledalo više ne funkcioniše. Njihovo ogledalo je prekriveno prašinom. Naravno ogledalo ogleda, ali ako je prekriveno s prašinom onda ga gledate a vaše lice se ne odražava.

Životinje, drveće, ptice, čak i one su razumele. Priča se da kada je Buddha postao prosvetljen, cveće je cvetalo izvan sezone. A to se nije dogodilo samo s Buddhom; to se dogodilo mnogo puta. To nije mit. Drveće je postalo tako srećno... Zbog toga su budisti čuvali drvo, *bodhi* drvo, ispod koga je Buddha postao prosvetljen. Ono zrači nečim - ono je bilo svedok jednom od najvećih događaja na svetu. Ono je jedini preostali svedok. Ono zrači pravom istorijom, onim što se dogodilo one noći kada je Buddha postigao prosvetljenje.

Sada naučnici kažu da je *bodhi* drvo najinteligentnije na svetu. Ima neke hemikalije koje su apsolutno potrebne za inteligenciju, bez kojih um ne može biti inteligentan. Ima tu drugog drveća, ali ništa nije nalik *bodhi* drvetu, *bo* drvetu. Ima najveću količinu tih hemikalija koje čine um inteligentnim. Možda je ono najinteligentnije drvo na svetu. Ono je bilo svedok procvata Buddhe u drugoj dimenziji. Ono je upoznalo trenutke jedne od najviših tačaka cele egzistencije.

Međutim, čovekovo ogledalo je prekriveno prašinom - prašinom verovanja, ideologija.

Baš pre nekoliko dana, jedna porodica je preuzela *sannyas*. Mali dečak iz porodice takođe. Ja sam mu dao jedno od vrlo lepih imena, Svami Krišna Bharti, ali je on rekao: "Ne, ovo ime pristaje devojčici." Krišna: porodica je đainska; oni nemaju osećanja prema Krišni. Ime izgleda da pristaje devojčici. Svim đainima ime Krišna izgleda da pristaje devojčici - način kako se on oblači, pleše, lice, duga kosa. Dobro je da se rodio u drevnim danima. Da je rođen danas, vlada bi mu isekla kosu. "Ime pristaje devojčici. Dajte mi nešto drugo, neko drugo ime."

Ako bi đain susreo Krišnu, on ne bi to shvatio. Ako bi hindus došao da vidi Mahavira, ne bi ga prepoznao. Verovanja su prašina koja se sakupila okolo - ne možete pravilno videti; vaša vizija je izgubljena. Ako ste musliman ne možete čitati *Gitu*. Ako ste hindus, ne možete čitati *Kuran* - nemoguće - jer vaš hinduizam će uvek dolaziti unutra između. Čak i Gandi, koji je obično govorio da su sve religije iste, birao je pasuse iz *Kurana* koji su potpuni prevodi - izgledaju kao prevodi - *Gite*; druge pasuse je izostavljao. On je čitao *Gitu* i *Kuran* i birao one pasuse koji pristaju uz njegovu ideologiju; a onda je govorio da je sve u redu. Ali pravi pasusi koji idu protiv *Gite*, koji čine *Kuran Kurantom* - oni su izostavljeni.

Um sa verovanjima, idejama, konceptima, sistemima, filozofijama jeste paralisani um - nije više slobodan da se kreće, previše je okovan, previše sputan, rob. A da biste gledali u Buddhu vama treba sloboda - um koji se kreće apsolutno u slobodi, bez sputanosti, bez predrasuda, bez verovanja oko sebe.

Sutra je savršena: Kada je jogin čvrsto utvrđen u nenasilju, oni koji su u njegovom prisustvu odbacuju neprijateljstvo. Iznenada, ljubav se javlja... bez vidljivog uzroka. Samo njegovo prisustvo deluje, sam način na koji on jeste - vi se krećete pod njegovim poljem energije, više niste isti. Zbog toga su pred takvim ljudima mase uvek osećale da su nekako hipnotisane. Niko vas ne hipnotiše, ali hipnoza se dešava. Sam kvalitet njihovog postojanja je umirujući. Sam kvalitet njihovog postojanja vas smiruje; vaš unutrašnji govor se zaustavlja u njihovom prisustvu. Vi ne osećate sebe; osećate se nekako promenjeni. Kada se vratite kući, opet ste isti, stari čovek. Onda pogledate unatrag retrospektivno i osećate da ste bili hipnotisani, ili šta? Niko ne hipnotiše, ali je to uvek tako bilo - da Buddha hipnotiše, da Isus hipnotiše. Niko vas ne hipnotiše, ali samo njihovo biće je tako umirujuće da se osećate pospano. Niste dobro spavali; njihovo biće vas opušta.

Pod njihovim poljem energije nešto što je bilo skriveno izlazi gore, a nešto što je bilo gore ide dole. Vi više niste isti; sama vaša struktura se menja. Ako možete razumeti proces, onda možete razumeti reč koju su hindusi koristili; reč je *satsang*; upravo da se bude u prisustvu prosvetljenih. Ništa drugo nije potrebno. Zapad je gotovo nesposoban da razume to, da je samo prisustvo dovoljno. *Satsang* znači da se bude u prisustvu čoveka koji je dostigao istinu - da se bude s njim, da se bude u polju njegove energije, da se hrani njegovom energijom.

U poslednjoj noći, kada je Isus odlazio od svojih prijatelja, lomio je hleb, dao ga svojim sledbenicima i rekao: "Jedite to; ovo sam ja." To je moguće. Kada čovek kao Isus uzme hleb u svoje ruke, hleb više nije isti; on je postao svet. A kada Isus kaže: "Ovo sam ja" on to misli bukvalno. Biti u prisustvu majstora znači jesti njega, bukvalno. Biti s njim znači biti u njemu.

Zapravo, stari hindu spisi kažu da biti s majstorom jeste da se bude u njegovoj materici. Polje njegove energije jeste materica, a kada ste u njegovoj materici vi ste preobraženi, transformisani, promenjeni; novo biće je rođeno. Kroz majstora čovek stiže do novog rođenja - on postaje *dviđa*, dvaput rođen. Jedno rođenje se postiže kroz oca i majku, kroz roditelje - to je fizičko rođenje tela. Drugo rođenje se postiže kroz majstora - to je rođenje duha, duše.

Da se bude u prisustvu Buddhe znači biti na putu da se postane Buddha. Ništa drugo nije potrebno. Ako možete upiti prisustvo, ako možete dozvoliti prisustvu da deluje, ako možete ostati pasivni u prisustvu, hraneći se na njemu, prijemljivi, sve će se dogoditi.

Hindusi imaju dve reči. Jedna je *satsang*, što je nemoguće zapadnjacima da razumeju, jer oni kažu da neko učenje treba da bude dato. Hindusi kažu prisustvo je dovoljno, nije potrebno drugo učenje. Druga reč je *daršan*. To je takođe teško razumeti; dovoljno je samo videti majstora; dovoljno je samo gledati u njegove oči; dovoljno ga je samo videti. *Daršan* znači videti. Zapadnjaci dolaze kod mene; oni dolaze radi pitanja. Kada ostanu ovde nekoliko dana više, onda razumeju; onda započinju osećati da su pitanja beskorisna. Onda počnu da dolaze i kažu: "Nemam ništa da kažem... samo da budem ovde." Trebaće im vreme da osete da je dovoljno samo da budu sa mnom.

Postaviti pitanje znači izneti prepreku; doći s pitanjima znači doći s preprekama. Samo dođite bez pitanja - ništa da ne pitate, samo da budete - tako ćete doći bez prepreka. Onda energija teče, susreće se, sjedinjuje se - možete postati deo moje materice; ja mogu ploviti u vama. Ali ako imate pitanje onda je um viši. Kada nemate pitanje vaše biće je tu, otvoreno, osetljivo.

Kada je jogin čvrsto utvrđen u istinitosti, on postiže plod delatnosti bez delovanja.

Ovo je čak teže. Kada je jogin utvrđen u istini; *satya pratishthayam*. Morate biti budni i pažljivi od samog početka pošto, kada istočni spisi kažu "istina" oni ne podrazumevaju samo govorenje istine, ne. "Utvrđen u istini" znači da se bude autentičan, da se bude sopstven - bez i jedne jedine trunke lažnosti u sebi. Naravno takva osoba govori istinu, ali to nije poenta. Takva osoba živi istinu - to je poenta. Na zapadu istina označava istinitost, da se govori istina, to je sve. Na Istoku to znači da se bude istina. Govorenje će uslediti samo od sebe, to uopšte

nije stvar - to je senka - ali da se bude u istini znači da se bude apsolutno sam sa sobom, bez maske, bez ličnosti, upravo da se bude suština.

Reč "ličnost" je značajna. Ona dolazi iz grčkog korena, *persona*; *persona* označava masku. Stvarno je sakriveno iza, a *persona* je sve što je poznato za svet - lice.

Bez ikakve ličnosti, baš suština... *Zen* ljudi kažu: "Nađi svoje lice - izvorno lice." To je sve za šta je meditacija. Oni su govorili svojim sledbenicima: "Kreni natrag, i nađi lice koje si imao pre rođenja. To je istina." Pre nego što ste rođeni; jer onog trenutka kada ste rođeni, lažnost započinje. Onog trenutka kada ste postali deo porodice, postali ste deo laži. Onog trenutka kada ste postali deo društva, postali ste deo veće laži. Sva društva su laži - lepo ukrašene, ali laži. Morate tražiti lice koje ste imali pre nego što ste ušli u svet, izvornu nevinost.

Čovek mora da se vrati natrag i unutra. Čovek mora doći da oseća centar, suštinu svog bića, izvan koga nema mogućnosti da ide. Čovek mora stalno da eliminiše: telo niste, telo nastavlja da se menja; um niste, um je uvek u kretanju - misli i misli i misli - to je proces; emocije niste, one dođu i odu. Vi ste ono što ostaje i ostaje i ostaje. Telo dolazi i odlazi, um dolazi i odlazi. Ono što ostaje uvek skriveno iza, to je istina. Da se bude to jeste značenje *satya pratishtayam*; čovek koji je utvrđen u istini.

"...on postiže plod akcije bez aktivnosti." Ovde možete razumeti šta je Lao Ce govorio. Ako postanete usklađeni sa istinom svog bića ili postojanja, ne treba da radite ništa - stvari se događaju. Ne znači da samo ležite na svom krevetu i spavate, ne; ali vi niste počinilac. Vi radite stvari, ali niste onaj koji čini: celina započinje da funkcioniše iz vas. Postajete delovanje celine, postajete instrumentalni; ono što Krišna zove *nimitta*; baš jedan instrument celine - ona teče kroz vas i deluje. Ne treba da brinete o rezultatima; ne treba da brinete o planiranju. Živite iz trenutka u trenutak, a celina se brine i sve se dobro podešava.

Jednom kada ste utvrđeni u vašem biću vi ste utvrđeni u celini, jer vaše biće je deo celine. Vaše lice je deo društva, vaša ličnost je deo sveta; vaše biće, vaša suština, deo je celine. Vi ste duboko skriveni bogovi. Na površini možete biti lopov, na površini možete biti monah, dobar čovek, loš čovek, kriminalac, sudija - hiljadu i jedna igra, zabava - ali u dobini dole vi ste Bog. Jednom kada ste utvrđeni u toj pobožnosti, celina započinje da deluje kroz vas.

Možete li videti? Nijedno drvo nije zabrinuto oko cvetova, oni stižu. Nijedna reka nije zabrinuta oko stizanja do okeana, nikada ne postaje neurotična, nikada ne ide da konsultuje psihoanalitičara, nego jednostavno stiže do okeana. Zvezde nastavljaju da se kreću. Sve se kreće tako glatko, ne postoji smetnja, i cilj se nikada ne promašuje. Samo čovek nosi tako velik teret i brige: šta da radi, šta da ne radi; šta je dobro a šta je loše; kako da stigne do cilja; kako da se nadmeće - kako da ne dozvoli drugima da ga dostignu, kako da ga dostigne prvi od svih. "Kako postati" - Buddha je to nazivao bolešću, *tanha*, to je bolest postajanja.

Čovek koji je utvrđen u istini postao je. Sada nema bolesti postajanja; on je dosegao bivanje. Postajanje je bolest; bivanje je zdravlje. A bivanje je dostupno odmah sada ako se krećete prema unutra. Samo je potreban pogled.

Čuo sam o *zen* monahu. Bio je manji službenik u vladinoj službi pre nego što je postao prosvetljen. Došao je kod svog majstora i želeo da postane monah, želeo je da se odrekne sveta. Majstor je rekao: "Nema potrebe, jer stvar može da se postigne svuda. Nije potrebno da dolaziš u manastir. To se može postići gde jesi. Ostan, samo dozvoli tome da se dogodi."

Čovek je započeo da meditira, a meditacija nije bila ništa do samo smireno sedenje, ne radeći ništa. Misli dolaze i odlaze. Čovek samo svedoči, ne osuđuje, ne procenjuje - nema vrednovanja - jednostavno gleda u njih, izdvojen, ravnodušan.

Godine su prošle. Jednog dana je sedeo u svojoj kancelariji obavljajući neke službene poslove. Neočekivano je započela kiša - iznenada je tresnuo grom; to ga je potreslo i bacilo u njegovo biće, pa je započeo da se smeje. Govorilo se da nije nikada prestao da se smeje. Otišao je smejući se majstoru i rekao: "Iznenadan udar groma, i probudio sam se, pogledao unutra... i stari čovek je bio oduvek prisutan u svojoj kući. A ja sam tražio i tražio ovog starog čoveka, ovog drevnog čoveka, a on je sedeo tu unutra u meni, sasvim kod kuće, opušten."

Izenadnan tresak groma... Treba samo da budete u prijemljivom raspoloženju, onda sve može to da aktivira. Samo usklik majstora, udarac od majstora, pogled majstora - iznenadan udar groma - i nešto se... Vi ste to što tražite. Jedina potrebna stvar je da pogledate unutra. Čovek postaje utvrđen, afirmisan, a onda postaje funkcija celine - a postati funkcije celine jeste sve. Onda ništa drugo ne preostaje. Onda vaša reka teče prema okeanu, vaše drvo nastavlja da pupi, cveta.

"Kada je jogin čvrsto utvrđen u istinitosti, on postiže plod delatnosti bez delovanja." Onda ništa ne treba da se uradi; sve se događa. Ne da vi ne radite - zapamtite to - nego celina to radi; vi niste onaj koji radi.

Kada je jogin čvrsto utvrđen u čestitosti, unutrašnja bogatstva poklanjaju sebe.

Vi ste uvek tražili i tražili bogatstvo, a ono je vrdalo, ono je opsena, ono se pojavljuje a kada ga postignete posle dugih putovanja ono nije tu (gde ste mislili da je) - jer pravo bogatstvo je skriveno iza vas. To ste vi sami! Ne postoji drugo bogatstvo; vi ste bogatstvo.

Kada je čovek utvrđen u čestitosti; *asteya pratishthayam*. Reč *asteya* doslovno znači "ne-krađa." To treba da se razume. "Čestitost" ne prenosi to značenje. Naravno čestitost je deo toga, jedna od komponenata, ali ne-krađa, ili ne vršenje krađe je vrlo različito.

Vi možda niste lopov, ali ako ste ljubomorni na posede drugih vi ste lopov. Ako nečija kola prolaze i zavist se pojavi, ljubomora se pojavi, ili težnja - želja da se poseduju ta kola - vi ste izvršili krađu. Nijedan sud vas ne može uhvatiti, ali na sudu celine, vi ste ulovljeni; krađa je izvršena. Ne-krađa označava um bez želja, jer kako možete ne biti lopov sa željama? Um nastavlja pokušavati da poseduje više i više - a kad god želite da posedujete, morate uzeti od nekoga drugog. To je krađa. Vi možda to nećete izvršiti, ali um je to već izvršio.

Nevršenje krađe označava um koji nije ljubomoran, nije takmičar. Velika revolucija se dešava: kad je u vašem biću ne-krađa, iznenada vi upadate u svoje vlastito blago, jer kada ste lopov - takmičar, slavloljubiv, ljubomoran - uvek tražite tuđe blago. Na taj način propuštate svoje vlastito blago. Oči se uvek okreću i gledaju tuđe blago: ko šta nosi, ko šta ima. Kada pokušavate da imate više, propuštate ono što već imate. Zbog toga "više" uvek ste u pokretu a nikada u miru gde možete otkriti svoje vlastito biće.

Vaše vlastito blago može biti otkriveno samo na određenom mestu, a to određeno mesto je dostupno kada niste ljubomorni, kada ne marite o onome što drugi imaju. Zatvorite svoje oči; svet nije važan. Imati, imati više, sada nije od značaja; tada se suština bića otkriva.

Ima dve vrste osoba: ljudi zainteresovani da imaju više, i ljudi zainteresovani da budu više. Ako ste zainteresovani da imate više, bilo šta da je predmet koji želite imati više, nema razlike - možete nastaviti da sakupljate novac, možete nastaviti da sakupljate znanje, možete nastaviti da uvećavate ugled, snagu, možete nastaviti da sakupljate sve što želite - ali ako ste zainteresovani da imate, vi ćete promašiti, propustićete; jer nema potrebe za ovim neprekidnim naporom. Jer vi već imate blago u sebi. Kada je *jogin* čvrsto utvrđen u nevršenju krađe, unutrašnje bogatstvo se poklanja samo.

Brahmacharya pratishthayam veerya labha.

Kada je jogin čvrsto utvrđen u seksualnoj umerenosti zadobija snagu.

Gotovo je nemoguće da se prevede *sanskrit*. Posle vekova i vekova prečišćavanja, spiritualnog istraživanja, meditacije, *sanskrit* je dostigao svoj vlastiti ukus koji drugi jezici nemaju. Na primer, nemoguće je prevesti reč *brahmacharya*. Bukvalno ona znači "ponašati se kao bog," biti kao bog. Obično se prevodi kao "seksualna umerenost." Velika razlika - to nije baš celibat - treba da se razume. Možete biti u celibatu ali da ne postignete *brahmacharyu*, ali ako dostignete *brahmacharyu* bićete u celibatu.

Celibat je potiskivanje - vi potiskujete svoju seksualnu energiju - a to gušenje nikada ne vodi do preobražaja. Ali postoje načini na koje se vaša božanskost vama otkriva: iznenada, seks iščezava. On nije ugušen. U toj božanskosti energija uzima totalno drugačiju formu. Vi

bivate u celibatu, bez ikakvog napora sa vaše strane; ako ima napora onda će biti gušenja. Celibat je posledica *brahmacharye*.

Kako onda da dostignete *brahmacharyu*? "*Kada je jogin čvrsto utvrđen u brahmacharyi...*" Ako ste čvrsto tvrdeni u *ahimsi*, u nenasilju; ako ste čvrsto utvrđeni u istinitosti, ako ste čvrsto utvrđeni u nevršenju krađe, to će jednostavno biti utvrđeno kao u Bogu. Vi ste Bog. Kada ne povređujete druge, vi ne stvarate okove. Presecate svoje okove; postajete slobodni. Kada ne pokušavate da pozirate i autentični ste, kada ne pokušavate da imate maske oko sebe - vi ste istiniti prema samoj svojoj srži - tako će se i seksualna energija promeniti.

Jeste li zapazili da kada ste nasilni ima više seksualne energije? Zapravo, muževi i žene kada se tuku, te noći mogu bolje voditi ljubav. Šta se događa? Nasilje stvara seksualnu energiju. Što je osoba više nasilna, biće više seksualna. Nenasilje preobražava seksualnu energiju. Ako ne pokušavate nikoga da povredite, ako niste zainteresovani za povređivanje ikoga, ako imate duboku ljubav, naklonost, saosećanje prema drugima, naći ćete da vaša seksualna energija opada.

Seks može postojati samo u određenom društvu: ljutnje, nasilja, mržnje, ljubomore, nadmetanja, ambicije. Svi oni moraju biti tu; seks može postojati kao deo društva. Ako odbacite druge stvari, ubrzo ćete naći da je seks izgubio taj podsticaj; postaje više i više naklonost nego seks, više i više ljubav nego seks, više i više saučešće - ista energija se kreće naviše, na višu ravan.

Čovek postaje utvrđen u *brahmacharyi*, ne u celibatu - jer ako nastavite da posmatrate ljude koji su ugušili svoj seks, naći ćete da su postali više ljuti, postali su više nasilni. Zbog toga su u čitavoj ljudskoj istoriji armije bile prinuđene da ostanu u celibatu, jer jednom kada je vojska prisiljena da oстане u celibatu, ona postaje više nasilna; energija koja može biti izbačena kroz seks nije izbačena.

Zapravo psiholozi su pronašli tesnu povezanost između nasilja i potisnute seksualne energije. Sve nasilno oružje - vi gurate nož, kamu ili mač u nečije telo; to je baš kao što seksualna energija prodire u ženu. Telo drugih postaje žena, a vaša oružja postaju baš falusni simboli. Može to biti metak iz puške i vi možete biti udaljeni, ali je to isto. Kad god je vaša seksualna energija ugušena, naći ćete načine i sredstva kako da prođete u tela drugih. Vojskama nisu bile dozvoljene devojke. Samo američka armija je to dozvolila - oni će biti pobeđeni, i to svuda. Oni se ne mogu boriti u svetu. Ako ste seksualno zadovoljeni, želja za borbom iščezava. To je povezano.

Zbog toga se događa da koja god je kultura visoko razvijena, uvek biva pobeđena od kulture koja nije razvijena. Indiju su pobeđili Huni, Turci, muslimani - došli su iz vrlo nerazvijenog sveta i pobeđili vrlo razvijenu kulturu. Kad god je kultura veoma razvijena, ona je i veoma zadovoljna. Sve ide tako dobro, ko želi da se bije? Kada je svako tako smiren, ko mari da ubija i bude ubijen? A oni koji su došli bili su baš varvari, apsolutno nekultivisani, seksualno vrlo frustrirani. Ako želite da se armija bori dobro, naćinite armiju seksualno frustriranom. Onda će se ona boriti, jer onda je borba postala simbolićna seksualnost.

To se dogodilo baš u Vijetnamu. Nisu komunisti pobeđili a Amerika je pobeđena; jednostavno viša kultura je uvek pobeđena. Niža kultura, siromašna zemlja, na svaki način nezadovoljna - seksualno u vrlo dubokom represivnom stanju - prinuđena je da pobeđi. Kad god siromašna zemlja zarati sa bogatom, na kraju će bogata zemlja biti pobeđena. Možete to lako videti; ako bogata porodica zapoćne rat sa siromašnom, bogata će biti pobeđena - jer kada ste bogati, zadovoljni, sam poriv da se borite iščezava; i u borbi ćete izgubiti, stoga vi izbegavate da se borite. A siromašan nema šta da izgubi - zašto bi izbegavao da se bori? U stvari on uživa u tome. Ima mnogo toga da dobije, a ništa da izgubi.

Isto se dešava u životu pojedinaca. Ako postanete nenasilni, ako postanete utvrđeni u istini, ako budete utvrđeni u ne-krađi, iznenada nalazite da je seks izgubio požudu. To više nije luda strast. Možete uživati u tome ako želite, ali strast više nije luda. Postala je mirnija, blaža, i na kraju iščezava.

A kada ona iščezava, energija koja je bila zarobljena u seksu se oslobađa. Ta energija postaje vaš rezervoar. Zbog toga Patanjđali kaće: "*Kada je jogin čvrsto utvrđen u seksualnoj*

umerenosti zadobija snagu." Ogromna energija se zadobija. Ali vi ne postajete veliki atleta, ili bokser, ne. Ta energija ima totalno drugačiju dimenziju. Ta energija nije za borbu. Ta energija nije za ovaj svet. Ta energija zaista nije muška: ta energija je ženska. Svi *jogini* koji su je zadobili postali su više ženstveni. Pogledajte Buddhu, njegovo lice, telo - njegova zaobljenost, nežnost njegova - izgleda ženstvena.

Hindusi su uradili dobro - nikada nisu slikali Buddhu, Mahavira, Krišnu, Ramu, sa brkovima, bradom, ne. Nisu im nikako nedostajali hormoni, ili da uopšte nisu imali brkove i bradu - mora da su imali divne brade i brkove - ali hindusi su odbacili tu ideju jer sa brkovima i bradom izgledaju više muški, a cela je ideja da se izrazi ženski princip: okruglost tela, mekoća. Mermer je veoma pomogao; mermer daje ženski kvalitet. Kritikujući Buddhu i Isusa, Niče ih je nazivao "slabunjavim ženicama". Njegov kriticizam je apsolutno apsurdan, ali je pogodio pravu tačku barem nazivajući ih sličnim ženama - oni to jesu.

Kada iščezne seksualna energija, gde ona ide? Ona ne izlazi van; ona postaje izvesna unutrašnja rezerva. Čovek se jednostavno oseća ispunjen snagom i energijom. On je ne koristi da ide da se bori s njom; sada nema podsticaja da se bori. Čovek je sada tako jak da zapravo nije moguće da se bori. Samo slabići se bore. Oni koji se plaše njihove snage - bore se da dokažu da su snažni. Zaista jaki ljudi se ne bore. Oni gledaju na celu stvar kao na igru, detinjasto.

Kada je jogin čvrsto utvrđen u neposedovanju, nastupa znanje o tome "kakva" je i "zbog čega" je egzistencija.

Kada je *jogin* čvrsto utvrđen u neposesivnosti, kada ne poseduje ništa izuzev sebe; on može biti kralj, može živeti u palati, ali je ne poseduje. Ako je izgubi, nijedan talasić se neće podići u njegovom umu.

Postoji priča o velikom *joginu*; njegovo ime je Đanaka. Indija ga je obožavala vekovima, i nije nikoga obožavala kao njega jer je na jedan način jedinstven. Buddha je napustio svoju palatu, kraljevstvo; Mahavira je napustio svoju palatu i kraljevstvo; Đanaka je nikada nije napustio. Buddha i Mahavira ima na hiljade, čitava istorija je puna njih - Đanaka izgleda da je jedinstven. On nije sledio obrazac. On je ostao u palati; ostao je kralj.

Dogodilo se da je mladom tragaocu rekao njegov majstor: "Sada idi kod Đanake. Tvoju poslednju inicijaciju će izvršiti on. Što sam imao da te naučim ja sam te naučio, ali ja sam prosjak. Ništa ne znam o svetu; odrekao sam se njega. Moraš otići kod čoveka koji zna o svetu. To će biti tvoja poslednja inicijacija. Pre nego što se odrekneš moraš pitati nekoga ko zna svet. Ja ga ne znam, stoga idi kod kralja Đanake."

Učenik je malo oklevao jer je bio spreman da se odrekne, a nije verovao da je taj Đanaka prosvetljen čovek. Ako je inteligentan, onda zašto je u palati? Obična logika; on treba da se odrekne svega. Ne treba da poseduje ništa, jer to je jedna od osnovnih stvari, da ostane u neposesivnosti, u čistoj strogosti prema posesivnosti. Čovek tako postaje tako jednostavan, tako nevin. Zašto on živi kao kralj? Ali kada mu je majstor rekao, on je morao da ide. Oklevajući, otišao je protiv volje. Stigavši tamo Đanaka ga je pozvao u dvor. Bila je velika svetkovina. Lepe devojkice su plesale, vino i žene, svi su bili gotovo pijani. Ovaj mladić iz *ašrama* nije mogao verovati svojim očima, nije mogao verovati svom starom majstoru - zašto ga je ta budala poslala ovde. Zbog čega? Bio je toliko uznemiren da je želeo odmah da ode, ali mu je Đanaka rekao: "To će biti uvredljivo. Došao si; budi ovde barem jednu noć. Sutra ujutru možeš otići. A zašto si tako uznemiren? Odmori se malo. Ujutru ja ću te pitati zbog koje namere si došao."

Mladić je odgovorio: "Sada nije potrebno da pitam ništa. Video sam svojim vlastitim očima šta se ovde dešava."

Đanaka se nasmejao. Pobrinuli su se o mladiću - dobro je nahranjen, pružena mu je dobra masaža i kupanje, data mu je lepa soba, vrlo skupocen krevet. Bio je umoran, jer je došao pešice od manastira u džungli do glavnog grada i želeo je da se odmori. Onog trenutka kada legao na krevet, ugledao je mač koji je visio iznad njega na vrlo tankom koncu. Nije mogao da poveruje u čemu je stvar; a bio je primljen dobro i čemu sada ova šala. Nije mogao

spavati cele noći - neprekidno se plašeci. Nije mogao uživati u krevetu, nije mogao uživati u palati - mač je visio iznad njega.

Ujutru se kralj raspitivao: "Da li si spavao dobro?"

On je rekao: "Kako sam mogao spavati? Kakve besmislice mi govorite? Sve je bilo u redu, ali taj mač koji je visio samo na tankom koncu - svakog trenutka je mogao pasti. Samo povetarac, i ja bih bio ubijen."

Onda je kralj rekao: "Nisi mogao da uživaš u krevetu? On je najlepší koji imamo u palati, a soba koju sam ti dao bila je najluksuznija."

On je rekao: "Ja se čak i ne sećam te sobe i tog kreveta. Nikada nisam bio u takvoj patnji - zbog tog mača."

Kralj je rekao: "Oda je bolje da ne ideš. Ja sam u ovoj palati, a mač visi i iznad mene - mač smrti. Konac je tanji od tvoga; svakog trenutka mogu umreti."

Kada se čovek seća smrti, kako može išta posedovati? Mesto je tu, palata je tu, kraljevstvo je tu - ali smrt je više tu nego išta drugo. Kako čovek može posedovati? Kada je smrt tu i čovek je se seća, on postaje neposesivan. Onda zna: "Ja samo mogu posedovati sebe. Smrt će uzeti sve drugo."

Kada je jogin čvrsto utvrđen u neposedovanju, nastupa znanje o tome "kakva" je i "zbog čega" je egzistencija.

Kada čovek postane neposesivan, energija se više ne kreće napolje. Ona se kreće zbog želje za posedovanjem. Kada ste svesni da se ništa ne možete posedovati - vi dođete u svet i izađete iz njega; svet je bio pre vas, biće on i posle vas... Ništa ne može biti posedovano; sama zamisao da se poseduje je vrlo glupa. Onog trenutka kada ste svesni toga, iznenada, cela vaša energija koja se kretala u hiljadu i jednom pravcu da poseduje svet kreće se unutra, i, Patanjđali kaže: "...javlja se spoznaja 'kakva' je i 'zašta' je egzistencija." A onda znate odakle ste došli, ko ste. Onda se suočavate sa originalnim izvorom života, egzistencije. Onda dolazite licem u lice sa izvorom, samim početkom. Taj izvor je Bog: početak i kraj, alfa i omega.

Poglavlje 2

DISKRIMINACIJA U SVIM STVARIMA

Pre podne, 2 septembra 1975. u Buddha dvorani

Pitanje prvo:

Vi nam mnogo govorite o tome kako je važan satsang, da se bude u prisustvu prosvetljenog, oslobođenog čoveka. Ipak mnogi naši sannyasini većinu svog života provode daleko od vas. Ako je to do vas, zašto ne bi svi sannyasini živeli ovde u Puni sve vreme?

Ne. Jer biti u prisustvu previše, može biti prevelika doza. Umesto da vam pomogne, to prilično može da omete. Uvek sve treba da bude u razmeri i u ravnoteži. Moguće je, kada je nešto slatko, da se pojedete više toga nego što treba. Možete zaboraviti svoje potrebe; možete prepuniti sebe. *Satsang* je sladak, to je najslada stvar na svetu. U stvari on je opojan... možete postati pijanica. To vas neće osloboditi; to će stvoriti novo ropstvo.

Biti pored majstora može postati ropstvo ili oslobođenje, to zavisi. Samo da se bude u blizini, nije nužno da ćete biti oslobođeni; možete dobiti slabo varenje; možete zadobiti lošu naviku prisustva. Ne, to nije dobro. Kad god osetim da nekom treba vlastiti prostor, kad god osetim da nekome treba da ode od mene, ja ga šaljem daleko. Dobro je da se stvori glad, onda zasićenost ide duboko. Ako ste sa mnom previše, možete me čak i zaboraviti. Ne samo da ćete imati lošu probavu, možete me potpuno zaboraviti.

Baš kao što je Šila govorila jednog dana, da mi je bila bliža kada je bila u Americi. Sada kada je ovde, oseća da mi je daleko. Kako se to događa? Bila je mnogo uznemiravana, zbunjena. To je jednostavno. Kada je bila u Americi stalno je mislila o meni, da dođe ovde da

bude pored mene. Živela je u snu. U tom snu, osećala je da mi je blizu. Sada kada je ovde, kako može sanjati? Ja sam tu u realnosti; snovi više nisu potrebni. Ja sam toliko mnogo ovde da je započela da me zaboravlja - zbog toga se oseća tako udaljena.

Stvari su kompleksne. Ponekad vas šaljem daleko da biste me više osećali. Odvajanje je potrebno, tako da mi opet možete doći blizu. Mora postojati ritam bivanja s majstorom i ne bivanja s majstorom. U tom ritmu mnoge mogućnosti se otvaraju jer na kraju, vi treba da budete samostalni. Majstor ne može biti s vama zauvek. Jednog dana ja ću iznenada nestati - "prah prahu." Nećete moći da pipate na slepo za mnom. Onda, ako ste postali previše zavisni od mene i ne možete biti bez mene, patićete, nepotrebno ćete patiti. Ja sam ovde ne da bih vam dao patnju; ovde sam da vas učinim sposobnim za više i više blaženstva. Dobro je ponekad otići daleko u svet, imati svoj vlastiti prostor, kretati se u njemu, živeti u njemu.

Šta god da zadobijete ovde sa mnom, testirajte to u životu, jer *ašram* nije život. *Ašram* najviše može biti disciplina; to nije neki alternativni život. Najviše može biti škola gde stičete nove poglede. Onda nosite te poglede u svet - postoji kriterijum, test. Ako se oni tamo dokažu pravim, samo onda su bili realni.

Življenjem u *ašramu*, življenjem sa oslobođenim čovekom, življenjem u njegovom polju energije, mnogo puta možete biti obmanuti da ste nešto postigli. Možda to nije vaše dostignuće; može biti da samo zbog magnetizma dotičete novu dimenziju. Ali kada ja nisam tu i atmosfera *ašrama* nije tu, a vi se krećete u običnom svakodnevnom svetu, svetu tržišta, kancelarije, fabrike - ako možete nositi cilj koji ste ovde postigli i da ne bude ometen, onda ste zaista postigli nešto. Inače možete živeti ovde u snu, u jednoj iluziji.

Ne, ako bi bilo moguće da vas sve imam ovde, onda bih vas takođe ja poslao. Zapravo radio bih kao što radim sada; ne bi bilo promene. Ovo je sasvim korisno kako jeste.

Ne osećajte se povređeni kada vas pošaljem daleko - vama to treba. Ja se ne osećam previše ushićeno kada vam kažem da budete ovde - to je takođe potreba. Ne činite to fiksnim načelom, jer stvari su vrlo kompleksne, a svaka individua je jedinstvena.

Nekada ja dozvolim nekome da bude ovde, jer je tako mrtav, treba mu dugo vreme da se razvije. Neko se razvija tako brzo - onda za nekoliko sedmica ja kažem: "Idi." Dakle bivajući ovde ne osećajte se ushićeno, i ne budite povređeni kada vas pošaljem daleko. Ponekad zadržim nekoga zato što je vrlo uravnotežen, i još nema straha da će jesti previše, da će pasti kao žrtva predoziranja; onda mu dozvolim.

Ponekad kad osetim da je neko postigao nešto, takođe ga šaljem daleko; jer samo svet može dati dokaz da li ste imali postignuće ili ne. U izolaciji *ašrama*, u drugačijoj atmosferi, možete letimično imati uvide, jer postajete deo kolektivnog duha koji ovde postoji. Počinjete da plovite na mojim talasima; oni možda nisu vaši. Ali kada odete kući, morate ploviti na vašim vlastitim talasima - možda malim, ali boljim jer su vaši sopstveni, istinitiji za vas, i konačno samo oni će vas odvesti do druge obale. Ja samo mogu naznačiti put.

Majstor ne treba da postane ropstvo; a vrlo lako je da majstor postane robovanje. Ljubav uvek može biti preobraćena u ropstvo. Ona uvek može postati zatvor. Ljubav treba da bude sloboda; treba vam pomoći da budete oslobođeni od okova i ropstva. Stoga ja neprekidno moram biti budan i pažljiv: ko mora biti poslat, kome se može dozvoliti da ostane ovde, i koliko dugo.

Mera i ritam su potrebni - ponekad da se bude sa mnom, a ponekad da se ne bude. Doći će dan kada ćete i vi osećati isto. Onda ću ja biti srećan s vama. Bilo sa mnom ili bez mene, vi ostajete isti; bilo ovde u *ašramu*, meditirajući, ili radeći na tržnici vi ostajete isti - ništa vas ne dodiruje; vi ste u svetu, ali svet nije u vama; onda me činite srećnim. Onda ste ispunjeni.

Drugo pitanje:

Zašto izgleda da vi stavljate nisko brak, a ipak govorite ljudima da se žene?

Ovo pitanje je od Anuraga.

Za mene, brak je mrtva stvar. To je jedna institucija, a vi ne možete živeti u instituciji; samo ljudi ljudi žive u institucijama. To je zamena za ljubav. Ljubav je opasna; da se bude u

ljubavi znači da se bude u oluji, neprekidno. Vama treba hrabrosti, treba vam svesnosti, i da budete spremni na sve. Nema sigurnosti u ljubavi; ljubav je nesigurna. Brak je sigurnost; matični ured, policija, sud su u pozadini. Država, društvo, religija - oni su u pozadini toga. Brak je društvena pojava. Ljubav je individualna, lična, intimna.

Zato što je ljubav opasna, nesigurna... niko ne zna gde će ljubav odvesti. Ona je baš kao oblak - kreće se bez odredišta. Ljubav je skriveni oblak, nepoznatog boravišta. Niko ne zna gde je ona ni u jednom trenutku vremena. Nepredvidljiva - nijedan astrolog ne može predskazati ništa o ljubavi. O braku - astrolozi su vrlo, vrlo korisni; oni mogu predskazati.

Čovek je morao stvoriti brak jer se plaši nepoznatog. Na svim nivoima života i egzistencije, čovek je stvorio zamene; za pravu religiju ima sekti - one su kao brakovi. Hinduizam, islam, hrišćanstvo, đainizam - one nisu prave religije. Prava religija nema ime; ona je kao ljubav. Ali zato što je ljubav opasna i vi se veoma plašite budućnosti, želeli biste da imate neku sigurnost. Verujete više u osiguravajuća društva nego u život. Zbog toga ste stvorili brak.

Brak je više trajan od ljubavi. Ljubav može biti večna, ali nije postojana, nije nepromenljiva. Ona se može nastavljati zauvek i zauvek, ali nema unutrašnje nužnosti za nju da se nastavlja. Ona je kao cvet; rascvetana ujutru, a uveče odlazi. Ona nije kao stena. Brak je više trajan, možete se pouzdati u njega. U starom dobu je to bilo korisno.

To je način da se izbegnu teškoće, ali kad god izbegnete teškoće i izazove, takođe ste izbegli i rast. Oženjeni ljudi nikada ne rastu. Ljubavnici rastu, jer se moraju susresti s izazovom svakog trenutka - i bez sigurnosti. Oni moraju kreirati izvestan unutrašnji fenomen. Sa sigurnošću vi ne treba da brinete da kreirate bilo šta; društvo pomaže.

Brak je formalnost, zakonsko robovanje. Ljubav je iz srca; brak je iz uma. Zbog toga ja nikada nisam naklonjen braku.

Inače pitanje je umesno, ono je važno, jer ponekad govorim ljudima da se ožene. Šta da se radi? Dakle ja im moram reći da se ožene. Treba im da prođu kroz pakao braka, i ne mogu razumeti pakao toga dok ne prođu kroz njega. Ne kažem da u braku ljubav ne može da raste; ona može da raste, ali nema potrebe za njom. Ja ne kažem da u ljubavi brak ne može da raste; on može da raste, ali nema potrebe, nema logične nužnosti u tome.

Ljubav može postati brak, ali onda je to potpuno različita vrsta braka; to nije društvena formalnost, to nije jedna institucija, to nije ropstvo. Kada ljubav postane brak to znači da su dvoje pojedinaca odlučili da žive zajedno - ali u apsolutnoj slobodi, neposredni jedno prema drugom. Ljubav je neposredna; ona daje slobodu. Kada ljubav izraste u braku, onda brak nije neka obična stvar. On je apsolutno izuzetan. Nema ništa da čini sa uredom za venčanje. Vama možda treba ured za registraciju takođe, društvena dozvola je možda potrebna, ali ovi su samo na periferiji; nisu osnovna srž toga. U središtu je srce, u centru je sloboda.

Ponekad iz braka ljubav može da izraste takođe, ali se to retko dešava. Iz braka se ljubav retko dešava. Najviše familijarnost. Najviše, neka vrsta simpatije, ne ljubav. Ljubav je strasna; simpatija je tupa. Ljubav je živa; simpatija je mlaka.

Zašto ja kazujem ljudima da se ožene? Kada vidim da traže sigurnost, kada vidim da traže društvenu potvrdu, kada vidim da se boje, kada vidim da se ne mogu kretati u ljubavi ako braka nema, tada im kažem da uđu u njega, ali nastaviću da im pomazem da odu izvan njega. Nastaviću da im pomazem da transcendiraju to. Brak treba da bude transcendiran; samo onda se pravi brak dešava. Brak treba potpuno da bude zaboravljen. Zapravo, druga osoba s kojom ste bili u ljubavi uvek treba da ostane stranac, nikada ne treba da se uzima kao dozvoljena. Kada dve osobe žive kao stranci, u tome ima lepote, vrlo jednostavna nevina lepota je u tome. A kada živite s nekim kao stranac...

A svako je stranac. Vi ne možete znati osobu. Poznavanje je vrlo površno; a osoba je vrlo duboka. Osoba je beskonačna misterija. Zbog toga mi kažemo da svako u sebi nosi Boga. Kako možete znati Boga? Najviše možete dodirnuti periferiju. A što više znate o osobi, više ćete postati ponizni - više ćete osećati da je misterija netaknuta. U stvari misterija postaje sve dublja i dublja. Što više saznajete, osećate da znate sve manje.

Ako su ljubavnici zaista u ljubavi, nikada neće svesti drugu osobu na znani entitet; jer samo stvari se mogu znati - osobe nikada. Samo stvari mogu postati deo znanja. Osoba je

misterija - najveća misterija koja postoji. Transcendirajte brak. Nije to pitanje zakonitosti, formalnosti, porodice - sva ta besmislica. Potrebna je, jer živite u društvu, ali transcendirajte; nemojte završiti na tome. I ne pokušavajte da posedujete osobu. Ne započinite osećati da drugi jeste muž - sveli ste lepotu osobe na ružnu stvar: na muža. Nikada ne kažete da je ova žena vaša supruga - stranac više nije tu, vi ste ga sveli na vrlo profani nivo, na vrlo običan nivo stvari. Žene i muševci pripadaju svetu. Ljubavnici pripadaju drugoj obali.

Sećajte se svetosti drugih. Nikada to ne skrnavite; nikada se ne ogrešite o to. Ljubavnik je uvek neodlučan. On vam uvek daje prostor da budete vi sami. On je zahvalan; nikada ne oseća da ste vi njegov posed. On je zahvalan što ga vi ponekad u retkim momentima puštate u svoje unutarnje svetište, da uđe i da bude s vama. On je uvek zahvalan.

Inače muševci i žene se uvek žale, nikada nisu zahvalni - uvek se bore. Ako posmatrate njihovu borbu, ona je ružna. Sva lepota ljubavi iščezava. Samo vrlo obična realnost postoji: žena, muž, deca i svakodnevna ustaljena praksa. Nepoznato više ne dotiče to. Zbog toga ćete videti da se prašina sakuplja uokolo - žena izgleda tupo, muž izgleda tupo. Život je izgubio značenje, vibraciju, izražajnost. On više nije poezija; postao je grub.

Ljubav je poezija. Brak je obična proza, dobra za običnu komunikaciju. Ako kupujete povrće, dobro; ali ako gledate u nebo i govorite Bogu, nije dovoljno - poezija je potrebna. Običan život je nalik prozi. Religiozni život je sličan poeziji: različit ritam, različita metrika, nešto od nepoznatog i misterioznog.

Ja nisam naklonjen braku. Nemojte me pogrešno razumeti - ja ne kažem da živite s ljudima neoženjeni. Uradite sve šta društvo želi da se učini, ali ne uzimajte to da je celina. To je samo periferija; idite izvan toga. Ja vam kažem da se oženite kada osetim da je to ono što vama treba.

Zapravo, ako osetim da vam treba da odete u pakao, ja ću vam dozvoliti - i gurnuti vas - da odete u pakao, jer to je ono što vam treba, i to je način kako ćete rasti.

Treće pitanje:

Ovde sam četiri sedmice i sada još ne mogu izaći na kraj sa bedom na ulici drugačije nego da sebe isključim. Dakle sve što sam razrešio u ašramu izgleda da se izgubi kada se vratim kući. Molim vas kažete nešto o tome.

Već sam rekao, odgovorio sam na to pitanje. Ako ste ovde radi nekog unutrašnjeg traganja onda, molim vas, za nekoliko dana dok ste ovde sa mnom zaboravite na svet. Ali izgleda da je to teško. Sada postoji samo jedan način - postanite bedni, onoliko jadni koliko želite. Idite i sedite sa prošnjacima na ulicama, plačite, naričite i budite jadni, pa završite s tim. Ako želite pakao, idite u pakao. To je vrlo egoistično držanje. Možda ste mislili da je to saosećanje. To je ludost - jer baš postajući jadni, ne pomaže se nijedan prosjak na ulici. Ako je bilo sto bednih ljudi, vi ste učinili da ih ima sto i jedan. Kako možete pomoći bivajući bedni? Inače samo se neki ego u dubini oseća dobro: "Ja sam tako ljubazan, tako saosećajan. Nisam kao drugi ljudi od kamena; ja imam srce. Kada prolazim ulicama postajem tako jadan, jer okolo vidim toliko mnogo siromaštva." To je pobožni egoizam; izgleda vrlo sveto, ali u dubini je vrlo bezbožan.

Inače ako želite proći kroz to, prođite kroz to. Šta ja mogu učiniti?

Vi ste ovde da tražite svoje vlastito biće. Ne propuštajte priliku. Prosjaci će uvek biti tu; možete postati jadni docnije. Oni neće napustiti svet tako skoro - ne plašite se. Uvek ćete ih pronaći. Ne budite zabrinuti; uvek možete doći u Indiju i postati bedni; ne treba se žuriti s tim. Međutim, ja neću biti ovde zauvek, zapamtite.

Sledeći put kada dođete, prosjaci će biti ovde - možda ja neću biti ovde. Stoga ako ste malo budni, koristite ovu priliku da budete sa mnom. Ne gubite je glupo. Ali ako osećate da ne možete izaći iz toga, onda je jedini način da zaboravite mene, odete da budete prosjak i postanete bedni - onoliko koliko možete. Možda ćete na taj način izaći iz toga. Vama treba pomoć; uđite u to. Ja ću čekati. Kada završite s tim, dođite.

Četvrto pitanje:

U čemu je tajna, kako možete raditi sa tako mnogo nas u isto vreme?

U tome nema tajne. Zato što vas volim, vi niste mnogi. Moja ljubav vas okružuje, vi postajete jedno. Ja zaista ne radim na individuama, onda bi to bilo teško. Kada vas gledam ja vas uopšte ne vidim. Vidim vas samo kao deo celine. U mojoj ljubavi vi ste jedno. Onog trenutka kada se predate - iščezavate kao jedan ego - postajete deo šire pojave. Vi ste kao kap; kada se predate postajete deo okeana. Ja radim na okeanu, ne na kapima. Nema tajne u tome.

Zaista, da kažem da radim nije dobro. To je način na koji ja postojim. To nije rad; to je jednostavno način na koji ja jesam. To je događanje. Ne mogu raditi drugačije. Jednom kada dopustite svom srcu da vibrira sa mnom, to započinje da deluje. U stvari pitanje je za vas da odlučite. Ako želite da ja radim, jednostavno dopustite. Ja već radim, delujem.

Vas možda ima dvadeset pet hiljada svuda po svetu¹⁵⁵ - možete postati dvadeset pet *lakha*,¹⁵⁶ to neće činiti nikakvu razliku. Moj rad ostaje isti. Čak i ako se ceo svet preobrati u *sannyas*, moj rad ostaje isti. To je baš kao kada se svetlo upali u sobi; jedna osoba uđe - svetlost funkcioniše za jednu; onda deset osoba uđe u sobu. Nije svetlosti više natovareno - kada nije bilo nikoga onda je takođe svetlost gorela, u apsolutnoj tišini i usamljenosti. Jedan kada uđe, može videti. Onda deseterica uđu; oni mogu videti. Milioni uđu i mogu videti. Svetlo uvek tamo gori; kada nema nikoga, ono takođe gori.

Ako nema nikoga ja ću nastaviti da delujem na isti način. Nije u pitanju broj, u tome nema tajne. I to zapravo nije rad. To je jednostavno ljubav. Kada postignete stanje ljubavi, postićete stanje svetlosti. Ona stalno sija. Plamen je tu; svako ko otvori svoje oči imaće koristi.

Peto pitanje:

Ja bih vas napustio da nisam primio sannyas od vas. Štaviše, moj prethodni majstor me sada možda ne bi primio, zato što sam ga izdao i izgubio svoju veru. Međutim, ipak ja ne želim da izgubim veru u vas. Ja sada ne žudim žarko za prosvetljenjem, ako me možete držati vezanog uz svoja stopala, onda mislim da ste obavili svoju dužnost kao guru.

Mnogo stvari treba razumeti; one će biti korisne.

Prva stvar: ja nemam dužnost da je ispunjavam ni prema kome. Dužnost je prljava reč, za mene najprljavija reč od četiri slova. Ljubav nije dužnost. Vi uživajte kada volite da pomažete ljude. To nije dužnost, nije teret. Niko me ne prisiljava da išta učinim. Ja nisam obavezan ni na koji način to da radim - samo ljubav deluje.

Kada ljubav umre, dužnost ulazi. Vi kažete ljudima: "Moja je dužnost da idem, i radim u kancelariji, zato što sam se oženio, imam decu i dužnost treba da bude izvršena." Vi ne volite svoju ženu, ne volite svoju decu - otuda reč "dužnost" postaje značajna. Vaša stara majka umire i vi kažete: "Dužnost mi je da idem i da je služim." Vi je ne volite. Ako je volite, kako možete koristiti reč "dužnost"?

Policajac stoji na ulici i izvršava svoju dužnost. Ispravno, on ne voli ljude koji stvaraju kaos u saobraćaju. Kada odete u svoju kancelariju, vi vršite dužnost, posao, ali ako kažete da izvršavate svoju dužnost prema svojoj deci, vi činite greh koristeći tu reč. Vi ne volite decu; vi ste s njima opterećeni.

Ne, ja nemam dužnost da izvršim. Ja vas volim, otuda se mnoge stvari događaju. Nema ništa za šta biste mi čak bili zahvalni, jer ja ne izvršavam nikakvu dužnost. Kada izvršavam svoju dužnost, vi ćete morati da budete zahvalni prema meni. To je jednostavno ljubav. Zapravo, ja sam zahvalan vama što ste mi dozvolili da vas moja ljubav zapljusne. Mogli ste da je odbacite. A ovo je tajna ljubavi: što više volite, više ona raste. Što je više delite, sve više bogatijih izvora se otvara, više teku i spremni su da se podele. Što više dajete, više imate. Ja nisam umoran. Ni na koji način time nisam opterećen. To je lepo.

¹⁵⁵ 1994. godine bilo je oko pet miliona Osho-vih *sannyasina*.

¹⁵⁶ Jedan *lakh* iznosi 100.000, posebno se koristi da označi količinu novca u *rupi*-ma, indijske monete.

Prva stvar: ja nemam dužnost da je izvršim prema vama. Ako želite *gurua* koji ima dužnost da ispuni, došli ste kod pogrešne osobe. Idite negde drugde. Ima mnogo *gurua* koji ispunjavaju svoje dužnosti. Ja jednostavno uživam sam. Zašto bih izvršavao ikakvu dužnost? Ja uživam u sebi, i sve što radim jeste uživanje, slavlje.

"*Ja bih vas napustio da nisam primio sannyas od vas.*" Ako je ta ideja došla, vi ste me već napustili. Fizički, možda visite ovde okolo, to je beznačajno. Ako kažete "*ja bih vas napustio da nisam primio sannyas od vas,*" već ste napustili i *sannyas* je bezvredan. Molim da vratite to natrag - jer je to ropstvo. Vi kažete, "ja bih napustio" - dakle, taj *sannyas* vama stvara okov. Odbacite ga. Ja sam ovde da vas oslobodim, ne da vas okujem. Zaboravite na to.

"*Štaviše, moj prethodni majstor me sada ne bi primio, možda, zato što sam ga izdao i izgubio svoju veru.*" Na vama je da odlučite. Možete otići kod novog majstora, ako vas stari neće prihvatiti, ili možete otići i ponovo pokušati. Ako je stari zaista bio majstor on će vas prihvatiti hiljadu i jedan put, jer kad sledbenik izneveri, nema oko čega mnogo da se galami. To je gotovo prirodno. Više se ne može očekivati od osoba neznalica. Idite i probajte kod starog majstora. Možda on čeka na vas. Ako ne može da oprost, onda nije majstor; onda nađite nekog drugog.

A, "*međutim, ipak ja ne želim da izgubim veru u vas.*" Vi ste je već izgubili. Zapravo nikada je niste imali, jer jednom kada imate veru kako je možete izgubiti? Teško je to razumeti, međutim, jednom kada imate veru, ne možete je izgubiti. To nije nešto što se može uzeti natrag. Ko će je uzeti natrag? Vera označava da vi predajete ego. To može biti zadnji čin ega. Predanog, kako ga možete uzeti natrag? Ako ga možete uzeti natrag, predavanje uopšte nije bilo predavanje - igrali ste se rečima, ali ne znate šta one znače. Ako ste se predali, to znači da ste se predali totalno i konačno - gotova stvar. Nema načina za vraćanje natrag.

"*Međutim, ipak ja ne želim da izgubim veru u vas.*" Zašto se ova ideja pojavljuje? Vi nemate veru; već ste je izgubili. Zapravo, nikada je niste ni imali. Ovo će izgledati kao paradoks, ali je to istina: samo ona vera se može izgubiti koja nikada nije bila tu na prvom mestu. Ako nemate veru možete je izgubiti; ako imate, nema mogućnosti. Sasvim je nemoguće izgubiti je, jer u veri ste izgubili sebe - sada niko ne stoji u pozadini ko je može uzeti natrag i otići kući.

"*Ja sada ne žudim žarko za prosvetljenjem.*" Vi žarko žudite; inače čemu potreba za prijanjanje uz moja stopala? Moja stopala su bezvredna. Zašto se vezivati uz njih? Šta će vam ona dati. Dole u dubini je žarka žudnja... možda je sada više suptilna, više odevena, nije tako gruba, ali je ona još tu. "*Ako me možete držati vezanog uz svoja stopala...*" Ali zašto? Šta su moja stopala učinila za vas? Šta je potrebno? U čemu je stvar?

Upravo pre dva dana, došla je da me vidi jedna vrlo glupa žena. Glupa zato što je rekla: "Ja sam u potrazi za Bogom." Pitao sam je zašto traži Boga, šta je loše Bog učinio njoj. Pitao sam je: "Mora da tražiš nešto drugo - sreću, blaženstvo, ekstazu...?" Ona je rekla: "Ne, nisam zainteresovana za sreću, blaženstvo i tako dalje. Ja traga za Bogom." "Ali, zbog čega?" Ona se jako naljutila jer sam je pitao "zbog čega;" odmah je otišla. Zašto bi čovek traga za Bogom? U čemu je stvar? Izgleda potpuno glupo. Čovek traga za Bogom da bude blažen? Čovek traga za realizacijom da bude ekstatičan, ne da bude jadan. Čovek traga za istinom da bude večno u blaženstvu. Zapravo svako je hedonista i ne može biti drugačije - ne postoji mogućnost. A ljudi koji kažu da nisu hedonisti, glupi su na neki način. Ne razumeju šta govore. Vaš hedonizam može biti od ovog sveta, vaš hedonizam može biti od onog sveta - to nije važno - ali svako je hedonista. Svako traži svoju sreću, i svako je dole u dubini sebičan. Drugačije nije moguće. Ja to ne osuđujem - zapamtite to. Tako to treba da bude.

Ljudi dođu kod mene i kažu da žele da služe ljude. Zbog čega? Ako se neko davi u reci, a vi skočite, rizikujete svoj život i pomognete mu da izađe van, šta mislite? Pomogli ste čoveku? Ako mislite da ste pomogli čoveku i služili čoveku, a riskirali svoj život, i da ste najveći altruista, ne idete vrlo duboko. Pomažući čoveku osetili ste se vrlo srećni. Ne pomagavši mu, vi biste se osećali krivim. Da ste otišli, nezainteresovani, vaše srce bi nosilo krivicu zauvek i zauvek. Osetili biste se jaderno. Stalno biste u svojim snovima videli čoveka koji se davi, a ne biste mogli da ga spasite - i niste ga spasili.

Kada spasite čoveka iz reke osećate se srećni. Zaista treba da budete zahvalni čoveku: "Vi ste zaista divni. Davili ste se u reci u pravom trenutku, kada sam ja prolazio tuda. Pružili ste mi takvu sreću, tako duboku sreću, tako jaku zasićenost da sam vam mogao pomoći. Mogao sam biti od neke koristi; nisam beskorisno smeće na zemlji. Osećam se dobro." Vaši koraci bi plesali posle toga, vaše oči bi imale više svetla. Osećali bi se više usredsređeni. Osećali biste se više uzvišeni u svojim vlastitim očima. To je jednostavno hedonizam.

Niko ne pomaže nikome drugom - ne može. Svako traga za svojom vlastitom srećom. Prosvetljenje nije ništa drugo do apsolutna sreća, koja, kada se jednom postigne ne može biti izgubljena. Da bi se postiglo to stanje, kako možete odbaciti žarku žudnju? Ona je tu, inače zašto biste prijanjali uz moja stopala?

Budite budni i pažljivi. Naučite budnost i pažljivost u pogledu svojih vlastitih želja, jer kada ste budni, samo tada možete razumeti; a kroz razumevanje postoji preobražaj.

Ja znam, dok sva žarka žudnja ne otpadne, prosvetljenje nije moguće. Tako sam vam govorio - a sada govorite da žarko ne žudite. Onda šta radite ovde? Ako razumete nećete reći: "Ne žudim žarko," - nećete ni reći "žudim". Ako razumete, žudnja iščezava - bez ikakvog traga. Ne ostavlja u pozadini suprotno; vi ne kažete: "Ja ne žudim žarko." Jednostavno, žudnja iščezava... vi ste puni svetla, puni blaženstva, nezagađeni ni sa kakvom željom.

Ali za to treba da budete neprekidno budni, jer želja će preuzeti mnoge oblike i obmanuće vas na mnogo, mnogo načina; ona može postati tako suptilna, da možete gotovo zaboraviti da je želja. Može se pretvarati da je nešto drugo. Želja se može čak pretvarati u beželjnost, ali vi ne možete razumeti; kada neko nije ni u jednoj želji, nema ništa da pita. Samo jednostavno jeste, i dozvoljava egzistenciji da ga uzme kad god poželi. Kada ostavite želju, kada vas obuzme celina, plovite s rekom. Onda nemate privatni cilj.

Baš pre nekoliko dana, govorio sam vam o značenju reči "idiot." Ona dolazi od grčke reči "*idiotiki*". To znači "privatni cilj". Čovek koji ima privatni cilj, čovek koji ima privatni svet - protiv celine - jeste "idiot".¹⁵⁷

Kada ste sa celinom - čak i ne ploveći u reci nego samo ploveći s rekom gde god ona vodi - onda, svakog trenutka živite prosvetljenje. Kada žarka želja za prosvetljenjem iščezne, prosvetljenje se javlja. Nije se još pojavilo pitaocu. Žarka želja mora da postoji; budite oprezni.

Šesto pitanje:

Kako čovek da zaustavi zabrinutost?

Ovo je iz "*Pathik the Pathetic*." On nepotrebno nastavlja da biva patetičan. Dakle, "kako da se zaustavi briga"? Šta je potrebno da se zaustavi briga. Ako počnete pokušavati da zaustavite brigu, stvarate novu brigu: kako da zaustavite brigu. Kada počinjete da brinete o brigama, onda ih udvostručujete. Nema načina.

Ako neko kaže, pošto postoje ljudi... Dale Carnegie je napisao knjigu "*Kako prestati s brigom i početi sa življenjem*". Ti ljudi vam stvaraju više briga, jer vam daju želju da zaustavite brige. One se ne mogu zaustaviti, ali mogu nestati! Ne možete uraditi ništa oko njih. Ako ih jednostavno dozvolite, i ni malo ne marite, one iščezavaju. Brige iščezavaju, one se ne mogu zaustaviti - jer kada pokušavate da ih zaustavite, ko ste vi? Um koji je stvorio brige, stvara novu brigu: kako da ih zaustavi. Sada ćete postati ljudi, besni; bićete kao pas koji goni svoj sopstveni rep.

Posmatrajte psa; to je lepa pojava. Zimi u Indiji možete svuda posmatrati pse kako sede ujutru sunčajući se, uživajući. Onda odjednom postaju svesni svog repa, upravo sa strane. Takvo iskušenje, oni onda skoče. Ali rep odskoči dalje unatrag. Naravno to je za psa previše da toleriše, to je nemoguće. On povređuje svoj svakidašnji rep, i igra igre - a tako veliki pas. On poludi - ide okolo i okolo. Videćete ga kako dahće, umoran; ne može poverovati šta se događa. Ne može uhvatiti ovaj rep?

¹⁵⁷ Možda je bolji prevod da je idiot subjektivan, nego da ima "privatni cilj".

Ne budite onaj koji lovi svoj vlastiti rep, i ne slušajte Dale Carnegie. To je jedina metoda kojoj vas oni mogu naučiti: gonite svoj vlastiti rep i poludite. Postoji način - ne metoda - način da brige iščeznu: kada jednostavno gledate u njih indiferentno, izdaleka; gledate u njih kao da vam ne pripadaju. One su tu; vi ih prihvatate. Baš kao oblaci koji se kreću po nebu; misli se kreću u umu, u unutrašnjem nebu. Saobraćaj se kreće na putu; misli se kreću na unutrašnjem putu. Samo ih posmatrajte.

Šta radite kada stojite pored puta čekajući autobus? Jednostavno posmatrate. Saobraćaj se odvija; vas se ne tiče. Kada vas se ne tiču, brige počinju da otpadaju. Vaše vezivanje za njih daje im energiju. Vi ih hranite, vi ih aktivirate, a onda pitate kako da ih zaustavite. A kada pitate kako da ih zaustavite, one su vas već nadvladale.

Ne postavljajte pogrešna pitanja. Brige postoje prirodno; život je tako široka i komplikovana pojava; nužno je da brige budu tu. Posmatrajte. Budite posmatrač, a ne budite počinilac. Ne pitajte kako da ih zaustavite. Kada pitate kako da ih zaustavite, pitate šta da radite. Ne, ništa se ne može uraditi. Prihvatite ih, one jesu. Zapravo posmatrajte ih, gledajte ih iz svakog ugla, šta one jesu. Zaboravite o zaustavljanju, i jednog dana iznenada ćete shvatiti da samo posmatranjem, gledanjem, praznina se javlja. Briga više nema, saobraćaj se zaustavio, put je prazan, niko ne prolazi... U toj praznini, Bog prolazi pored. U toj praznini, iznenada imate letimično viđenje svoje *buddha* prirode, vašeg unutrašnjeg obilja, i sve je postalo blagoslov.

Inače vi to ne možete zaustaviti. Možete prihvatiti to, dopustiti, posmatrati to, s vrlo ravnodušnim, nezainteresovanim pogledom kao da one nisu važne. Što više postanete zainteresovani za brige, one više znače. Što više znače, više postajete zainteresovani. Tako stvarate začaran krug. Iskočite iz kruga.

Sedmo pitanje:

Postoji li razlika između rasuđivanja i diskriminacije?

Da, ogromna razlika. Rasuđivanje dolazi iz vaših verovanja, ideologija, koncepata, rasuđivanje dolazi iz vaše prošlosti, iz vašeg znanja. Diskriminacija dolazi iz vaše sadašnjosti, odgovora budnosti ili pažnje.

Na primer, vi vidite pijanicu. Odmah postoji rasuđivanje: ovaj čovek ne čini dobro - "pijanica". Odmah sledi osuda - to je rasuđivanje. Ako nemate nikakva verovanja, šta je dobro a šta pogrešno, kako odmah možete suditi - ne znajući uopšte čoveka, ne znajući njegovu situaciju, ne znajući njegove probleme, ne znajući njegove jade? Kako možete suditi ne znajući ceo život tog čoveka? Kako možete suditi na osnovu fragmenta? Kako možete reći da je taj čovek loš? Da nije pijan, mislite li da bi bio bolji čovek? Moguće je da bi bio lošiji.

Ovo je bilo moje iskustvo s mnogim pijanicama: oni su dobri ljudi, vrlo tanani, vrlo verni, nisu podmukli, jednostavni su - nevini kao deca. Zašto onda piju? Za njih je svet previše; ne mogu se nositi s njim. Nisu stvoreni za ovaj svet; on je previše lukav. Oni žele da zaborave to, i ne znaju šta da rade - alkohol se lako nađe pri ruci; meditaciju čovek mora da traži.

Ovo je moje zapažanje: svim ljudima koji su alkoholičari treba meditacija. Oni su u potrazi za meditacijom - u ozbiljnoj potrazi za ekstazom, ali ne mogu naći vrata. Pipajući u mraku, oni se spotaknu na alkoholu. Alkohol je lako dostupan na tržištu; meditacija nije tako lako dostupna. Ali njihovo pravo traganje je za meditacijom.

Ljudi koji uzimaju droge svuda u svetu, u potrazi su za unutrašnjom ekstazom. Pokušavaju da stvore osećanje srca, a ne mogu naći ispravan način, pravu stazu. Prava staza nije lako dostupna, a droge su dostupne. Droge daju lažna letimična sagledavanja; stvaraju hemijsku situaciju u vašem umu u kojoj započinjete da se osećate više pronicljivo, prodorno, više osetljivo. One vam ne mogu dati pravu meditaciju, ali vam mogu dati lažan utisak nje.

Inače ovo je moje razumevanje: da je čovek koji je u potrazi možda pao kao žrtva lažne pojave, ali je on u potrazi. Jednog dana on će izaći iz toga, jer to ne može biti realna stvar i ne može ga obmanjivati zauvek. Jednog dana će uvideti da je obmanjivao sebe kroz hemikalije; ali traganje je tu. Ljudi koji nikada nisu uzeli alkohol, koji nikada nisu uzeli neku

drogu, ljudi koji ni na koji način nisu loši - dobri ljudi, poštovani ljudi - oni uopšte nisu u potrazi za meditacijom.

Dakle, kako da se prosudi? Kako nazvati čoveka "rđavim" koji je u potrazi, i kako nazivati čoveka "dobrim" koji uopšte nije u potrazi? Pijanica može jednog dana otkriti božansko, jer on je u potrazi za tim. I zapravo, dok ne nađe božansko, ne može otići izvan svog alkoholizma - jer samo to ga može zadovoljiti. Onda će lažno iščeknuti. Ali cenjen čovek koji ide u crkvu svake nedelje, ne pije, ne puši, čita Bibliju, Kuran, GITU - taj čovek uopšte nije u potrazi. Ko je loš? Kako razlikovati?

Sada svuda u svetu ima mnogo brige oko droga, oko nove generacije. Mlađa generacija - svi su postali zainteresovani za droge. Šta se događa? Kako da se prosudi? Šta da se kaže o tome? Ako ste svesni, presuda neće biti tako laka. Ako niste svesni, jednostavno možete suditi da nisu u pravu ili su u pravu. Onda ima ljudi koji su za droge, Timothy Leary i drugi, koji kažu: "Ovo je ekstaza." Onda postoje ljudi - sve ustanove u svetu - koji su protiv; oni kažu: "Ovo je jednostavno destruktivno."

Inače, kakva je stvarna situacija? Ljudi koji uzimaju droge ne stvaraju Vijetname, ne stvaraju Kašmire, ne stvaraju Bliske Istoke. Ljudi koji uzimaju droge nigde ne stvaraju rat. Oni nisu ubili Mujibur Rahmana; nisu ubili nikoga. Čak i ako mislite da su destruktivni; oni mogu biti destruktivni za sebe, ali ne ni za koga drugog. Oni se ne mešaju ni u čiji život; a oni poštovani ljudi, odgovorni su za ogromno nasilje svuda u svetu. Oni su cenjeni. Sada ljudi koji su ubili Majibur Rahmana i celu njegovu porodicu - sada su postali predsednici ovoga i onoga, oni su cenjeni ljudi.

Ko su stvarni kriminalci? Ričard Nikson nije uzimao droge. Da li znate? Adolf Hitler nikada nije ni dotakao alkohol, nikada nije pušio, bio je totalan vegetarijanac. Možete li sada naći ikoga ko je veći kriminalac? On je bio savršeni *đain* - vegetarijanac, nepušač, nealkoholičar, i živio je vrlo disciplinovanim životom, kretao se prema časovniku - a stvorio je pakao na zemlji. Ponekad mislim, da je uzimao malo alkohola, zar ne bi bilo bolje? Onda ne bi bio tako nasilan. Da je malo pušio - vrlo glupa, ali nevina igra pušenja - ne bi bio tako okrutan, jer pušenje je katarza.

Zbog toga kad god osećate ljutnju vi biste pušili; kad god se osetite izazvani vi biste želeli da pušite; kad god osetite da ste u nekom unutrašnjem nemiru, nervozi, želeli biste da pušite. To pomaže. Ima boljih stvari da se rade: možete koristiti *mantru*. Pušenje je suptilna *mantra*. Kažete: "Ram, Ram, Ram, Ram..." Pušenje je prikrivena *mantra*; udahnete duvan unutra, izdahnete van... Kao da ponavljate, pevate mantru kroz pušenje. Možete ponavljati "Ram, Ram, Ram" - to će takođe pomoći. Ako ste ljuti samo pokušajte: pevajte "Ram, Ram, Ram..." To je bolji način, ali je isti - nije mnogo različit.

Da se čovek Adolf Hitler zaljubio u nečiju ženu, on bi bio osuđen kao loš čovek, ali ne bi bio tako nasilan. Oslobođen, opušten... svet bi bio bolji.

Dakle, šta da se kaže? Kako da se sudi? Stvari su komplikovane. Ja ne kažem: "Idite i postanite alkoholičari," i ne kažem: "Idite i uzmite droge." Kažem da je kompleksnost života takva, da čovek ne može suditi. Suđenje pripada tupim umovima; oni su uvek spremni da sude. Vaši sudovi su slični ako naidete na mali komad papira koji je deo velikog romana i vi pročitate nekoliko redova - onih koji takođe nisu puni - samo nekoliko, deo strane; i vi sudite. Tako vi to radite. Fragment ljudskog života izađe pred vaše oči, a vi sudite o celom čoveku - da je on loš, i da je on dobar. Ne, suđenje nije za mudrog.

To se dogodilo Isusu. Dovedi su mu ženu; i čitav grad je poludeo. Glupavi ljudi su uvek ljudi, gomila uvek poludi - za male stvari, zaista ni za šta. Oni su rekli: "Ova žena je počinila greh. Ona je bila u ljubavnoj vezi s čovekom - nezakonitoj. Dakle, šta da uradimo s njom? Stari spisi kažu kamenujte je do smrti."

Želeli su da ubiju dve ptice istim kamenom - tu ženu, i Isusa takođe. Jer ako Isus kaže: "Da, stari spisi su u pravu. Ubijte je," oni će onda pitati: "Šta je s tvojim učenjem - ljubi neprijatelja? Šta je s tvojim učenjima - daj drugi obraz; ako te neko udari u obraz daj mu i drugi? Šta je sa praštanjem? Jesi li o tome potpuno zaboravio?" Ako bi Isus rekao da stari spisi nisu u pravu, onda bi bio jeretik, buntovnik - on je protiv religije! Treba da ga ubiju.

Ljudi su bili spremni. Zapravo, nije ih mnogo zanimala žena; zanimalo ih je Isus. Žena je bila samo jedan izgovor da uhvate Isusa u klopu.

Isus je malo razmislio. Rasuđivanje se uvek daje odmah, neposredno, jer je već načinjeno spremno. Ono izgleda neposredno, ali nije neposredno. Ono je unapred spremno; vi ste ga već dobili odnekud. Čovek svesnosti okleva, gleda okolo, oseća, šalje svoje osećaje okolo - kakva je situacija? On je pogledao sirotu ženu koja je sedela tamo, suze su joj lile. Pogledao je u te ljute ljude. Osetio je celu situaciju, onda je rekao: "Da, spisi kažu kamenujte ženu do smrti, ali prvi kamen treba da baci čovek koji nikada nije počinio greh. Ako se niste upuštali u nezakoniti seksualni odnos sa ženom, ako se niste odavali tome u svom umu, onda uzmite kamen."

Sedeli su pokraj reke; mnogo kamenja je tamo ležalo okolo. Ljudi koji su upravo stajali ispred - cenjeni ljudi iz grada - počeli su da se povlače natrag. Uplašili su se; sada je to previše. Ubrzo su ljudi iščezli. Samo je Isus ostao sa ženom. Žena je osetila Isusa vrlo duboko.

Pogledajte situaciju: ovi uvažavani ljudi, sveštenici, nisu mogli osetiti Isusa, a grešnica je osetila.

Pala je pred njegove noge: "Počinila sam greh. Oprosti mi." Isus je rekao: "To je između tebe i tvog Boga. Ko sam ja da sudim? Ako misliš da si učinila nešto loše, onda zapamti da to ne činiš opet, to je sve. Međutim, ko sam ja da sudim i kažem da si ti grešnica? To je između tebe i tvog Boga."

Čovek razumevanja odgovara - ne sa suđenjem, nego sa diskriminacijom. Isus je izvršio veliko delo diskriminacije. On je rekao: "Da, to je u redu; spis je u redu. Ubijte ovu ženu." Onda je načinio diskriminaciju: "Sada, oni koji sami nisu grešnici, treba da uzmu kamenje u svoje ruke i ubiju je." Ovo je diskriminacija. To je došlo iz svesnosti, to nije bilo mrtvo suđenje. On nije sledio svete spise - on je stvorio svoj vlastiti spis i tom trenutku svesnosti! Čovek svesnosti ne sledi knjige koje ga vode; čovek svesnosti ima svoju vlastitu svest da ga vodi. A ona nikada ne greši, ja vam kažem. Ona nikada ne greši. Ona je uvek istinita, istinita za taj trenutak.

Osmo pitanje:

Padma Sambhava kaže: "Kada gvozdena ptica poleti, dharma će doći u zemlju crvenih ljudi." Da li to deo vašeg rada, koji treba da ispunji proročanstvo?

Nisam ja ovde da ispunim ničije proročanstvo. Zašto bih to ja činio. To je možda Padma Sambhavin put, ali zašto bi me on prisiljavao na njegov put. Ja sam ovde da budem ja sam. Ja nisam prorok, nisam ovde da bih neke izbavio iz njihovih grehova. Nisam ovde da donesem doba religije. Sve te stvari su osrednje i glupe.

Ja uživam sam. Ako želite da uživate sami možete deliti moje uživanje, to je sve. Za mene život nije mnogo ozbiljna stvar. Proroci uzimaju život vrlo ozbiljno. Sveci su nevini! Proroci? Uvek su opasni. Buddha nije prorok; zapravo Indija nije proizvodila proroke. Proroci su posebna pojava u judaizmu. Svece smo proizvodili - milione - ali oni su nevini ljudi. Kao cveće u kome uživate - nije od velike koristi. Proroci su u stvari političari u religiji. Oni bi da promene ceo svet; oni imaju misiju, da izvrše i urade ovo i ono. Ja nemam misiju; ja nisam misionar. Voleo bih svet bez misionara i bez proroka, tako da ljudi budu ostavljeni da žive svoje vlastite živote. Proroci to nikada ne dozvoljavaju. Oni su uvek za vama - sa suđenjem. Oni su uvek za vama - sa idejama koje treba slediti, poređenjima. Uvek su tu da vas bace u pakao ili nagrade rajem.

Ja nemam ništa - nemam pakao da vas u njega bacim i nemam raj da vam dam - samo uživanje da budem. A to je moguće, jednostavno moguće. Ako dozvolite to da se dogodi, to je moguće.

Za mene život nije ozbiljna stvar. Zapravo život nije ništa do pričanje u večnosti egzistencije, čavrljanje, pričanje. Ja pričam ovde; vi slušate, to je sve. Ako uživate, vi ste ovde. Ako uživam, i ja sam ovde. Ako postane teško da uživamo jedni s dugim, razdvajamo se - nema nikakvog robovanja.

Ja ne dozvoljavam nikome - može on da bude čak i Padma Sambhava - da mi postavi zamku.

Poglavlje 3
SENKA RELIGIJE

3. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 40: *šaucatsvangajugupsa paraivasamsargah.*

[Ostvariti] čistotu povlači za sobom [izvesnu] »otmenu distanciranost« (jugupsa) u odnosu na vlastite telesne udove i izbegavanje kontakta sa [prljavim telima] drugih.

II, 41: *sattva šuddhi saumanasyaikagrye indriyajayatma daršana yogyatvani ca.*

[Na unutrašnjem planu pak ostvarenost čistote] izaziva pročišćenost same »svetlonosne modifikacije bivstvjuće supstancije« (sattva), opštu zadovoljenost (saumanasya), potpunu prisutnost pažnje (ekagrya), kontrolu čula (indriyajaya) kao i mogućnost najdublje introspekcije (atmadaršanayogyatva).

II, 42: *samtošadanuttamah sukhlabhah.*

Iz zadovoljstva [u posedovanju samo onog neophodnog] (samtoša) sledi neuporedivo blaženstvo (sukha).

Nenasilje, neposesivnost, nevršenje krađe, i autentičnost u bivanju daje čistotu. Ovo nisu moralistički koncepti za Patanjđalija; to uvek treba imati na umu. Učili su se oni na Zapadu kao da su moralni; a na Istoku kao unutarnja higijena, ne kao moralnost. Na Zapadu se o njima uči kao o altruističkim ciljevima; na Istoku ništa od altruizma nema u njima - to je apsolutno sebično. To je vaša unutrašnja higijena. Oni vam daju čistotu, a kroz čistotu nemoguće postaje moguće, postiže se nedostižno. Kroz čistotu gubi se grubost vašeg postojanja. Postajete delikatni, suptilni, i nežni. Kroz čistotu vi postajete hram božanskog. Kroz čistotu se šalje poziv celini da dođe, i kapne u vas... i okean dođe jednog dana, i ispusti se u kap.

Kada se oni uče kao moralistički koncepti, kako na Zapadu takođe i u Indiji što je učio Mahatma Gahdi - čitav njihov kvalitet se menja. Kada kažete: "Treba da se krećete nenasilno, jer nasilje povređuje druge. Ne povređujte nikog. Čovečanstvo je jedna porodica, povređivati je takođe greh," vi ste skrenuli čitavu stvar totalno na drugačiju dimenziju. Patanjđali kaže: "Budite nenasilni; to vas pročišćava. Ne povređujte nikoga - nemojte čak ni misliti da povredite nekog, jer onog trenutka kada započnete da mislite na taj način, unutra upadate u nečistotu." Nije u pitanju drugi, u pitanju ste vi. Naravno, kada je čovek nenasilan drugima je korisno, ali to nije cilj bivanja nenasilnim. To je upravo sporedan proizvod, samo senka.

Ako ste nenasilni da drugi ne bi bio povređen, onda zaista niste nenasilni. Onda ste vi dobar društveni građanin, civilizovan, ali se ništa od religije nije desilo unutar vašeg unutrašnjeg bića. Vaše nenasilje će delovati kao mazivo između vas i drugih. Vaš život će biti ugladeniji, ali ne i iskren, jer cilj menja čitav kvalitet. Cilj nije da se zaštiti drugi - drugi je zaštićen, to je druga stvar - cilj je da se postane čist tako da možete znati krajnju čistotu.

Istočne religije ostaju sebične, jer one znaju da nema drugog načina da se bude; a kada je neko sebičan, drugima to neizmerno koristi. U stvari sav altruizam, pravi autentični altruizam, cveta iz duboke sebičnosti. To nisu suprotnosti: cvetovi altruizma cvetaju samo u biću koje je bilo duboko sebično. Da se bude sebičan sasvim je prirodno. Prisiliti ljude da budu drugačiji, znači učiniti ih neprirodnim, a sve što je neprirodno nije put prema Bogu. Sve što je neprirodno biće potiskivanje, gušenje; vama neće doneti čistotu.

Stoga ovo treba da se zapamti: ovo nisu moralistički ciljevi. Zapravo na Istoku moralnost nikada nije bila učena kao cilj; ona je senka religije. Kada se religija dogodi, moralnost se dešava automatski - čovek ne treba da se brine o tome. Čoveka ne treba to da se tiče; to dolazi samo od sebe. Na Zapadu je moralnost učena kao cilj - zapravo, kao religija. Ne postoji ništa u istočnim spisima kao deset zapovesti, ništa slično tome.

Život ne treba da bude život koji sledi zapovesti, inače ćete postati rob. Čak i ako dospete u raj kroz ropstvo, vaš raj neće biti dovoljno rajski - ropstvo će ostati deo njega. Nezavisnost, sloboda, treba da bude bitan unutrašnji deo vašeg rasta.

Stoga postoje higijenske mere. One vas pročišćavaju; daju vam unutrašnje zdravlje.

Kada se postigne čistota, kaže Patanjđali, u joginu se javlja gađenje prema svom vlastitom telu i nestanak želje da dođe u fizički kontakt sa drugima.

Ima izvesne teškoće s rečju *jugupsa*. Prevedena je u svim prevodima kao "gađenje" jer u engleskom jeziku ne postoji ekvivalentan izraz. To uopšte nije gađenje, uopšte nije; sama reč je pogrešna. Sama reč "gađenje" jeste gadna. A misliti o *joginu*, da se gađenje javlja u njemu prema njegovom sopstvenom telu, jednostavno je neverovatno, jer *jogini* se staraju o svom telu, kao što se niko drugi nikada nije starao. Oni paze na svoje telo, kao što niko drugi nije pazio; oni imaju divna tela. Pogledajte Mahavira, ili Buddhu - divna tela, vrlo proporcionalna, kao simfonije u materiji. Ne, to nije moguće. "Gađenje" je pogrešna reč; prvo, to mora da se razume.

Jugupsa ne znači gađenje. Značenje je vrlo teško; moraću da vam ga objasnim. Ima tri tipa ljudi. Jedan koji je ludo u ljubavi sa svojim telom; u stvari opsednut je. Naročito žene - apsolutno orijentisane na telo. Pogledajte žene - sate i sate one provode pored ogledala... opsednute. Ništa nije loše biti ispred ogledala, ali baš biti tamo satima, izgleda kao izvesna opsesija. Ovo je prvi tip, koji je neprekidno opsednut telom - toliko da zaboravi da postoji izvan tela. Transcendentalno je zaboravljeno; čovek postaje samo telo. Ne poseduje telo; telo poseduje njega. Ovo je prvi tip ljudi.

Drugi tip ljudi je baš suprotan od prvog; on je takođe opsednut - u obrnutom smeru. On je protiv tela, gadi se tela; ovaj tip je razbio ogledalo. On nastavlja da povređuje svoje vlastito telo na milione načina; on ga mrzi. Prvi ga voli kao opsesiju; drugi se kreće do drugog ekstrema - mrzi ga. On želi da izvrši samoubistvo.

Možete naći drugi tip; oni se možda pretvaraju da su *jogini*, ali nisu. *Jogin* ne može mrzeti. To nije pitanje nekog objekta; *jogin* jednostavno ne može mrzeti, jer mržnja stvara nečistoću. Nije pitanje da se mrzi neko drugi, ili nešto; ili svoje vlastito telo; šta god da je predmet mržnje, mržnja donosi nečistoću. *Jogin* ne može mrzeti svoje vlastito telo. Ali možete naći ovaj tip izopačenih *jogina* na ulicama Benaresa, kako leže na trnju ili zašiljenim čeličnim ekserima, mučeći svoje vlastito telo. Ovo je baš suprotno od narcisoidnog uživanja žene ispred ogledala.

Post; sam post može biti dobar, može biti loš. Zavisi. Post može biti baš način mučenja tela; onda je loš, onda je nasilje. Ovo je moje zapažanje: ljudi koji nisu nasilni prema drugima, koji su potisnuli svoje nasilje prema drugima i postali nenasilni - njihovo nasilje započinje nov put; kao oslobođenje oni počinju postajati nasilni prema svojim sopstvenim telima. Ima priča o izopačenim ljudima koji su uništili svoje vlastite oči, tako da ne mogu videti lepotu žene. Priče o ljudima - i to ne izuzecima, ima ih na hiljade.

U Rusiji je postojala sekta pre revolucije, hiljade sledbenika, koji su sekli svoje genitalne organe - upravo da bi bili u dubokoj mržnji prema telu. Nisu mogli da stvaraju decu. Kako da onda povećaju broj sledbenika - jer svaka organizacija je za to zainteresovana? Stoga su se našli u teškoći. Oni bi usvojili decu i sekli im polne organe - kriminalni čin protiv svog vlastitog tela.

U hrišćanstvu su postojale sekte čija je jedina molitva bila da bičuju svoje vlastito telo svakog jutra. Najveći svetac je bio onaj koji je bičevao svoje telo, dok ne postane modro - svuda po telu, koža bi bila isečena i krv bi tekla. Obično je u biografijama velikih svetaca pisalo koliko su puta bičem udarali telo ujutru - sto puta, dvesta puta, trista puta; baš kao što su u Indiji *đainski* monasi nastavljali da broje svoje dane, koliko dana su postili u godini - sto

dana, pedeset dana, koliko dana. Veći je onaj ko je najviše postio, gotovo izgladnjivao svoje vlastito telo.

U hrišćanstvu je bilo monaha koji su imali eksere u svojim cipelama, koji su se zabadali u njihova tela; i oni bi hodali u tim cipelama noseći stotine rana na stopalima. Krv je lila - oni su bili veliki sveci.

Ako bi se posmatrala religija naučno, onda bi se dokazalo da je devedeset devet posto nje patološko. Ovim ljudima treba duševni tretman. Ovi ljudi nisu bili pobožni, uopšte nisu. Zvati ih religioznim jednostavno je glupavo; nisu čak bili ni normalni; bili su ljudi.

Ovo su dva tipa ljudi, a onda između ova dva tipa - baš tačno u sredini - jeste treći tip, za koga Patanjđali koristi reč *jugupsa*; on nije zgađen sa svojim vlastitim telom, a nije ni opsednut. On je u dubokoj ravnoteži. Ovaj tip se brine o telu, jer telo je vozilo. On takođe tretira telo kao svetu stvar. Ono to i jeste - Bog ga je stvorio; a sve što je Bog stvorio, kako može da ne bude sveto? Ono je hram. Ono ne treba da se osuđuje. Ne treba mu se ni odavati tako ludo, da ste izgubljeni u njemu.

Hram ne treba da postane ikona za obožavanje; hram ne treba da postane svetinja, oltar. Oltar je unutarnja srž zbog koje hram postoji. Ne treba da obožavate zidove hrama, ali nije potrebno ni da se krećete do suprotnog - da počnete uništavati hram.

Potreban je samo duboki prestanak identifikacije. Čovek mora znati: "Ja sam u telu, ali sam transcendentalan za telo. Ja sam u telu, ali nisam telo. Ja sam u telu, ali nisam ograničen njime. Ja sam u telu, ali sam takođe izvan njega." Telo ne treba da bude ograničenje - samo sklonište, o da, i to lepo utočište. Čovek treba da mu bude zahvalan; nije potrebno da se bori s njim. To je jednostavno glupo i detinjasto boriti se s njim. Ono mora da se koristi - i to da se koristi pravilno.

Jugupsa kaže... ako moram prevesti to nekako, onda ću reći: *jogin* je oslobođen iluzija u vezi tela. Nije zgađen - jednostavno je oslobođen iluzija. On ne misli da je kroz telo moguće blaženstvo koje duša traži, ne. Ali takođe on ne misli ni suprotno: da kroz uništavanje tela blaženstvo može da se postigne. Ne, on odbacuje dualnost. On živi u telu kao gost, i tretira telo kao hram.

Kada se postigne čistota u joginu se javlja jugupsa prema svom vlastitom telu i nestanak želje da dođe u fizički kontakt sa drugima.

Kada ste u telu previše, uvek imate silnu želju za kontaktom sa drugim telima, žudite da budete u kontaktu s drugim ljudima - koju vi zovete ljubav, koja nije ljubav, koja je samo požuda - jer telo ne može postojati samo. Ono postoji u mreži drugih tela.

Dete se rađa iz majčine materice; za devet meseci majčino telo hrani telo deteta. Dečje telo raste iz majčinog tela, baš kao što grane rastu iz drveta. Kada je dete spremno, naravno, ono izlazi van iz materice, ali još ostaje duboko u kontaktu; na majčinim grudima dete nastavlja - ne samo da uzima mleko - nastavlja da prima toplotu iz tela, koja je fizička potreba.

Ako dete oskudeva u majčinoj toploti, nikada ne može biti zdravo; telo će uvek patiti. Mogu mu se dati sve stvari koje su mu potrebne - hrana, mleko, vitamini - ali ako mu se ne da toplota majke... A to je takođe topla nežnost, jer ako niste doživeli tu toplu nežnost od druge osobe, onda će uzbuđenje biti moguće, može preći od vašeg tela drugoj osobi, ali ne i toplina. Toplota ili uzbuđenje postaje toplina kroz ljubav. To kvalitativno ima drugačiju dimenziju. To nije samo toplota, jer vi detetu možete dati toplotu. Izvođeni su mnogi eksperimenti, dete je u sobi sa centralnim grejanjem - to nije od pomoći. Majčino telo daje suptilnu vibraciju ljubavi: da dete bude prihvaćeno, da bude voljeno, da se oseća potrebno. To daje korenje.

Zbog toga će čovek neprekidno biti u potrazi - tražeći, istražujući - žensko telo celog života; a žena će težiti telu muškarca celog života. Suprotni pol je privlačan jer polarnost tela pomaže; to daje energiju. Vi se hranite kroz to; postajete jaki kroz to.

To je prirodno, ništa nije loše u tome, ali kada čovek postane čist - kroz nenasilje, neposesivnost, autentičnost - kada čovek postane sve više i više čist, fokus svesti se premešta sa tela na bivanje, biće ili postojanje. Biće može ostati apsolutno samo.

Zbog toga čovek koji je veoma vezan uz telo, nikada ne može postati slobodan. Sama vezanost će ga voditi u mnoge tipove sputanosti, utamničenja. Možete voleti ženu, možete voleti muškarca, ali dole u dubini vi se takođe opirete - jer ljubavnici su takođe u ropstvu. To vas obogaljuje, uzajamni odnos vas oslobađa, a takođe vas i porobljava. Ne možete živeti bez toga, a ne možete živeti ni s tim. Ovo je problem svih ljubavnika. Oni ne mogu živeti razdvojeno, a ne mogu živeti ni zajedno. Kada se razdvoje misle jedno o drugom, kada su zajedno bore se jedno s drugim.

Šta se ovo dešava? Mehanizam je jednostavan. Kada niste sa ženom koju možete voleti i koja vas voli, započinjete osećati glad za toplinom koja struji iz ženinog tela. Kada ste sa ženom više ne gladujete, dobro ste nahranjeni. Ubrzo bivete nahranjeni. Uskoro ste dobili previše; sada biste želeli da se razdvojite, da budete udaljeni i sami. Svi ljubavnici kada su zajedno, misle: "Kako će biti lepo da se bude sam." A kada su sami, onda pre ili kasnije počnu osećati potrebu za drugim, počnu da zamišljaju i sanjaju: "Kako bi lepo bilo da budemo zajedno."

Telu treba zajedništvo, a vašoj duši treba usamljenost. To je problem. Vaša duša može ostati sama - ona je himalajski vrh koji stoji sam na nebu. Vaša duša raste kada je sama, ali vašem telu treba povezanost. Telu trebaju gomile, toplina, klubovi, društva, organizacije; kad god ste s mnogo ljudi, telo se oseća dobro. U gomili vaša duša može da oseća gladovanje, jer se hrani u usamljenosti, ali vaše telo se oseća dobro. U usamljenosti vaša duša se oseća savršeno, ali telo započinje da oseća glad za odnosom.

U životu, ako ne razumete ovo, postaćete nepotrebno vrlo, vrlo jadni. Ako razumete to, stvarate ritam: ispunjavate telesnu potrebu, a takođe ispunjavate i duševnu potrebu. Ponekad se krećete u odnosu, ponekad se krećete izvan odnosa. Ponekad živite zajedno, ponekad živite sami. Ponekad postajete vrhovi - tako apsolutno sami, da je čak i ideja drugog odsutna. To je ritam.

Inače kada je neko postigao usamljenost i fokus svesnosti se menja... Zbog toga postoji *joga*: kako promeniti fokus od tela do duše, od materije do nematerije, od vidljivog do nevidljivog, od poznatog do nepoznatog - od sveta do Boga. Kako god da se izrazite to je nematerijalno. To je promena fokusa. Kada se fokus potpuno promeni, *jogin* je tako srećan u svojoj samoći, tako blažen, da obična žarka žudnja tela da bude sa drugim ubrzo nestaje.

Kada se postigne čistota, u *joginu* nastaje uklanjanje iluzija o njegovom vlastitom telu; sada zna da raj za kojim je tragao ne može biti postignut kroz telo; blaženstvo o kome je sanjao nije moguće kroz telo. To je nemoguće kroz telo: kroz ograničeno da pokušate da dostignete neograničeno. Kroz materiju pokušavate da dosegnete do večnog, besmrtnog. Ništa nije pogrešno u telu; vaš napor je apsurdan. Ne ljutite se na telo; telo vam nije ništa učinilo. To je upravo kao da neko pokušava da sluša kroz oči - dakle ništa nije pogrešno s očima; oči su načinjene da gledaju, ne da slušaju. Telo je načinjeno od materije; nije načinjeno od nematerije. Načinjeno je od smrti. Ono ne može biti besmrtno. Vi tražite nemoguće. Ne tražite to.

To je poenta otklanjanja iluzija: *jogin* jednostavno razume šta je moguće a šta nije moguće sa telom. Ono što je moguće u redu je; ono što je nemoguće on ne traži. On nije srdit, razdražen. On ne mrzi telo. On mu posvećuje svaku pažnju jer telo može postati lestve; može postati kapija; ne može postati cilj, ali može postati kapija.

Uklanjanje iluzije o njegovom vlastitom telu - a kada se desi otklanjanje iluzije nastupa: "...*nestanak želje da dođe u fizički kontakt sa drugima.*" Onda potreba da se bude u bliskom kontaktu s drugima, ubrzo uvene. U stvari to je pravi trenutak kada možete reći da je čovek izašao iz materice, ne pre toga.

Neki ljudi nikada ne izađu iz materice. Čak i kada umiru, njihova potreba za prisustvom drugih, njihova potreba za kontaktom, uzajamnim odnosom, se nastavlja. Nisu izašli iz materice. Fizički su izašli napolje mnogo, mnogo godina ranije - čovek može imati osamdeset, devedeset. Pre devedeset godina, izašao je iz materice, ali svih tih devedeset godina živeo je u kontaktu - uvek požudno tragajući za telesnim kontaktom. Živeo je u izgubljenoj materici stalno iznova u svojim snovima.

Kaže se da kad god se čovek zaljubi u ženu - šta god da misli, to nije glavna stvar - on opet pada u matericu. A možda, to je gotovo sigurno - ja kažem "možda" jer to nije još naučno dokazana ideja - da je težnja da se opet uđe u matericu, seksualni poriv, nije ništa drugo do zamena za ponovno ulaženje u matericu. Sva seksualnost može biti traganje za ponovnim ulaskom u matericu. Sve načine je čovek izumeo kako da učini svoje telo zadovoljnim, psiholozi kažu da pokušava da stvori matericu spolja. Pogledajte udobnu sobu; ako je zaista udobna mora imati nešto zajedničko sa matericom - toplinu, prijetnost, svilu, somot - unutrašnji dodir majčine kože. Jastuci, krevet - sve vam daje osećaj udobnosti, samo ako je na neki način povezano sa matericom. Na Zapadu su sada načinjeni mali rezervoari, nalik materici. U ta spremišta nalik materici ulije se voda, baš iste temperature kao majčina materica. U dubokoj tami čovek plove u tom rezervoaru, apsolutno udobno - u tami, baš kao u materici. Nazivaju ih rezervoarima za meditaciju. To pomaže; čovek se oseća vrlo, vrlo smireno, budi se unutrašnja sreća - opet ste postali dete. Dete u materici pliva u tečnosti određene temperature. Tečnost ima sve sastojke mora, istu slanu vodu sa istim sastojcima. Zbog toga su naučnici došli do saznanja da se čovek razvio od riba - jer još u materici atmosfera mora da se održava.

Svaka udobnost je u suštini nalik materici. Kad god ležite s ženom, uvijeni, osećate se dobro. Svaki čovek, koliko god star, opet postaje dete; svaka žena, ma koliko mlada, opet postaje majka. Kad god su oni u ljubavi, žena započinje da igra ulogu majke, a muškarac započinje da ima ulogu bebe. Čak i mlada žena postaje majka, a star čovek postaje dete.

U *joginu* ovaj nagon nestaje - a sa nestankom ovog nagona on se zaista rađa. Mi ga u Indiji nazivamo "dvaput-rođenim", *dviḍa*. Ovo je drugo rođenje, pravo rođenje. Njemu sada više ne treba niko; on je postao transcendentalna svetlost. Sada on može ploviti iznad zemlje; sada može leteti na nebu. On sada nije ukorenjen u zemlji. Postao je cvet - ne cvet, jer čak i cvet je ukorenjen u zemlji... postao je miris cveta. Potpuno slobodan. Kreće se nebom, bez korenja u zemlji. Njegova želja da dolazi u kontakt s drugim telima nestaje.

Iz mentalne čistote nastaje veselost, moć koncentracije, kontrola čula, i podesnost za samoostvarenje.

Taj čovek je tako blažen; on, koji nema više potrebu da bude u kontaktu sa drugima, blažen je u svojoj slobodi. Tako radostan, slaveći - svaki njegov trenutak je silno uživanje. Što ste više ukorenjeni u telu, više ćete biti tužni, jer telo je grubo. To je materija, teško je. Što ste više izvan tela postajete lakši. Isus je rekao sledbenicima: "Dođite, sledite me. Moj teret je lak. Svi oni koji su teško natovareni, neka dođu, neka me slede. Moj teret je lak, bez težine."

"*Iz mentalne čistote nastaje veselost...*" Ako ste tužni, ako ste uvek potišteni, ako ste uvek jadni, ništa se ne može uraditi direktno vašoj bedi. Ma šta da se uradi pokazalo bi se uzaludnim. Istok je došao do saznanja da ako ste tužni, jadni, potišteni, uvek se krećući teško natovareni - to nije bolest; to je samo simptom bolesti. Bolest je da vi morate u suštini biti telesno orijentisani. Stoga nije pitanje kako da odagnate svoju tamu, i kako da sebe učinite srećnim; to nije pitanje. Pitanje je kako da pomognete sebi da postanete nevezani s telom; kako da pomognete sebi tako da vaša upletenost s telom bude sve manja i manja.

Ljudi dolaze kod mene svakog dana. Oni kažu: "Mi smo tužni, jadni. Svakog dana ujutru izgleda da ćemo opet susresti beznadežan dan. Na neki način iznesemo sebe iz kreveta - bez nade. Znamo, dugo smo živeli... isto ponavljanje tužnih dana. Stoga, šta da se uradi? Možete li nam dati nešto, tako da sebe možemo izvući van, izvan tuge?" Direktno ništa ne može da se uradi, samo indirektno može nešto da se uradi. Ovo je simptom; to nije uzrok. A ako tretirate simptom, bolest neće nestati.

Zapadna psihologija je tretirala simptome, a *joga* je psihologija koja tretira uzrok. Zapadna psihologija ide dalje: šta god vi kažete jeste vaš simptom, uzimaju to zdravo za gotovo i započinju da ga uklanjaju. Oni nisu bili uspešni. Zapadna psihologija je potvrdila da je ona lukavstvo i prevara, potpuni neuspeh, ali ona je sada tako velika ustanova da psiholozi to ne mogu reći. Čitav život zavisi od nje - njihove velike plate... oni su jedna od najviše plaćenih profesija. Oni ne mogu prihvatiti činjenicu; sada su postali svesni da nikome ne

pomažu. Većinom oni odgađaju i otežu stvar, većinom daju nadu, pomažu vam da se pomirite sa svojom bedom, ali se kroz to nikakav preobražaj ne događa. Kako vreme prolazi čovek postaje usklađen s jadom, prihvata činjenicu da je ona tu prisutna. Ne brine se više mnogo oko toga, ali se ništa nije promenilo.

Sada oni to znaju, ali je psihologija profesija u takvom usponu, hiljade ljudi žive od toga; mnogo se izumelo u tome - pa ko će reći istinu, da je cela ta stvar samo lukavstvo, prevara, da se nikome nije pomoglo? To mora biti tako, jer simptomi se ne mogu promeniti. Vi ih možete prefarbati, ali oni u dubini ostaju isti. Možete im dati nova imena, nove etikete; to ne čini razliku.

Uzrok mora da se promeni, a uzrok je: bićete tužni u istoj razmeri u kojoj ste ukorenjeni u telu. Slobodniji od tela... imate radost, više radosti. Kada ste potpuno oslobođeni od tela, vi postaje miris koji lebdi na nebu. Postajete srećni, blaženi i blagoslovljeni o čemu je Isus govorio; Buddhina *nirvana*. Mahavira je tome dao tačnu reč, on to zove *kaivalya*, izdvojenost.¹⁵⁸ Postali ste totalno nezavisni i sami. Sada ništa nije potrebno; vi ste dovoljni u sebi. Ovo je cilj, ali cilj se može postići samo ako se krećete vrlo pažljivo, i ne uplićete se sa simptomima.

Ako neko ima groznicu, telo je vruće, temperatura je porasla - to je simptom. Temperatura može biti 39, 40. To je simptom; nemojte početi da lečite telo od temperature. Možete je lečiti; stavite čoveka pod hladan tuš, hladan led. U početku može izgledati da se pomoglo, ali zapamtite, nećete ga izlečiti od bolesti - možete ga izlečiti od samog života. On će umreti - jer groznica je simptom. Groznica jednostavno pokazuje da unutra u telu postoji velika borba, rat elemenata. Elementi tela su u sukobu, zbog toga je stvorena temperatura. Zbog toga postoji groznica. Telo nije spokojno. Građanski rat je buknuo unutra. Neki elementi tela se bore s drugim elementima, možda stranim elementima. Oni su u sukobu; zbog sukoba nastala je temperatura.

Temperatura je upravo jedna indikacija da je rat buknuo. Rat treba tretirati, ne temperaturu. Temperatura je upravo tu da vam prenese poruku: "Sada treba da učinite nešto; stvari su izmakle mojoj kontroli." Telo vam daje određenu indikaciju: "Stvari su sada izvan mene; ja ne mogu učiniti ništa. Uradi nešto. Idi kod doktora. Primi pomoć; sada je to izvan mene. Što se moglo učiniti, učinio sam. Rat se rasplamsao."

Nikada se ne bavite simptomom; ne gubite vreme u bavljenju sa simptomom; uvek idite do uzroka.

Ovo nije hipoteza, i nije teorija - *joga* ne veruje u teorije, a Patanjđali nije filozof. On je apsolutno naučnik unutaršnjeg sveta; i šta on kaže, kaže zato što su milioni *jogina* iskusili to. Bez ikakvog izuzetka je to tako. U običnom životu jeste li takođe primetili: Kada se osećate radosni, u običnom životu takođe, ako ostanete budni i pažljivi, postaćete svesni da kad god osećate radost zaboravljate telo. Kad god je neko radostan on zaboravlja telo, a kad god je neko tužan, ne može zaboraviti telo.

Zapravo u *ayurvedi* je definicija zdravlja jedna od najznačajnijih; nijedna druga medicinska nauka nije nigde u svetu dala takvu definiciju. U stvari, zapadna medicina nema definiciju zdravlja. U najboljem slučaju ona može reći: kada nema bolesti, onda ste zdravi. Ali to nije definicija zdravlja. Kakva je to vrsta definicije, kada na osnovu bolesti definišete zdravlje? Vi kažete: "Kada nema bolesti onda ste zdravi." To je negativna definicija, ne pozitivna. *Ayurveda* kaže: kada ste bestelesni vi ste zdravi. To je zaista veoma lepo. *Videha*: kada ne osećate telo - vi gotovo niste telo.

Možete to zapaziti: glave ste svesni samo kada dođe glavobolja. Inače ko misli o glavi? Nikada niste svesni glave. Glavobolja donosi svesnost; inače ste nesvesni glave. A ako se neprekidno sećate svoje glave, mora biti nešto pogrešno. Kada je disanje zdravo, niste ga

¹⁵⁸ Reč *kaivalya* označava stanje onoga što je prosto, neumešano ni sa čim, autentično, čisto, pa otuda sadrži ideju savršenstva i potpunosti. Zato se koristi da označi savršenstvo pročišćenja Duha-čoveka (*puruša*) njegovim izdvajanjem iz svega što mu nije autentično. U tom smislu ona označava izdvojenost i otcepljenje čovekove suštine, *puruše*, od prolaznog bivstvovanja u vremenu, čovekovo vaskrsenje iz smrtnog u besmrtno i nerodeno, iz nepostojanja u postojanje. Nije samo Mahavira koristio taj pojam. To je izraz koji označava konačno buđenje u Joga sutrama, zadnje poglavlje, i u teorijskom sistemu Sankhye na kome se zasnivaju Patanjđalijeve Joga sutre.

uopšte svesni, ali ako nešto krene loše - astma, bronhitis, nešto je loše - onda ste svesni. Disanje se mnogo čuje, buka je svuda, a to ne možete zaboraviti. Kada su vam noge umorne, onda znate da one postoje. Kada nešto krene loše, samo onda postajete svesni. Ako sve funkcioniše savršeno, vi to zaboravljate.

Ovo je definicija zdravlja: kada potpuno zaboravite telo, vi ste zdravi. Ko može potpuno zaboraviti telo? Samo *jogin*.

Mi imamo tri reči; *rogi*, *bhogi*, *jogi*. *Rogi*, čovek koji je bolestan; *bhogi*, čovek koji se odaje uživanju i povlađuje telu; a *jogi*, onaj ko je izvan, s one strane tela. *Bhogi* će retko postići neke trenutke *joge*, neke trenutke kada će zaboraviti telo. Devedeset devet procenata njegovog života će pripadati svetu *rogija*, bolesti; samo jedan posto njegovog života će biti retki trenuci kada će postati *jogin*. Ponekad sve funkcioniše dobro, brujeći - baš kao što lepa, savršeno funkcionalna kola bruje, pevaju; čitav vaš mehanizam bruji lepo, dobro; to je retko kod *bhogija*, nikada kod *rogija*, uvek kod *jogina*. *Rogi* je bolesna osoba; *bhogi* je onaj ko se odaje previše telu i propada prema *rogiju*; pre ili kasnije postaće bolestan i umreće; a *jogin*, *jogin* je onaj koji je transcendirao telo, živi izvan - onda je on veseo.

Rogi nikada nije radostan, *bhogi* retko, *jogin* uvek. Radost je njegova priroda. Bez vidljivog razloga on ostaje srećan.

S vama je slučaj baš suprotan: bez vidljivog razloga, vi ostajete nesrećni. Ako vas neko pita: "Zašto ste tako jadni?" - vi sležete ramenima. Ne znate zašto. Vi ste uzeli to za sigurno, kao svoj način života, da budete jadni. U stvari ako vidite bednog čoveka, nikada ne pitate: "Zašto si bedan?" Vi prihvatate to kao normalno. Kada vidite nekog srećnog, vrlo srećnog, vi pitate: "U čemu je stvar, šta se dogodilo?" Beda se uzima kao odobrena, prihvaćena. Sreća je postala tako retka, tako izuzetna, da je gotovo previše dobra da bi bila istinita.

Dešava se, ljudi mi dolaze; kada započnu da meditiraju, ako se zaista kreću u tome, stvari počinju da se menjaju. Kada su došli bili su bedni, tužni; onda nešto bukne i otvori se - veselost započinje. Oni ne mogu verovati u to. Dolaze trčeći i kažu: "Šta se dogodilo? Izenada se osećam vrlo srećno. Da li ja maštam?" Ne mogu verovati da to može biti istina. Um kaže: "Mora da maštate. Zar vi, tako jadan čovek, možete biti srećni? Nemoguće." Oni dođu kod mene i kažu: "Da li maštamo, ili ste nas hipnotisali?"

Nikada nisu mislili, kada su bili jadni, da možda to maštaju, ali kada osete sreću, sreća je postala tako retka stvar, tako neverovatno retka da se pitaju: "Je li to istina?"

U engleskoj imate frazu: "previše dobro da bude istinito". Nemate frazu: "previše loše da bude istinito". Druga treba više da preovladava, više je rasprostranjena, ali "dobrom" se ne može verovati; zbog toga postoji fraza: "previše dobro da bi bilo istina". Ovu frazu treba uništiti, potpuno zaboraviti. Kada neko kaže nešto loše, treba da kažete: "Previše neprijatno da bi bilo istina, ne može se poverovati. Mora biti da maštate." Ali ne, nije tako. Beda izgleda da je prirodna stvar; a sreća nešto neprirodno.

"*Iz mentalne čistote nastaje veselost, moć koncentracije, ...*" Ljudi pokušavaju da se koncentrišu ostajući ukorenjeni u telu; onda je koncentracija previše teška, gotovo nemoguća. Ne možete se usredsrediti ni za jedan jedini minut. Um se koleba, javljaju se hiljadu i jedna misao, i pre nego što postanete toga svesni već ste se pokrenuli za nešto drugo; dnevni san započinje. Kad god želite da se skoncentrišete na nešto... gotovo je nemoguće. Inače, razlog je što ste previše ukorenjeni u telu. Ako gledate kroz telo, koncentracija nije moguća. Ako gledate izvan tela, koncentracija je tako laka...

To se dogodilo, kada je Vivekananda bio s velikim naučnikom. Njegovo ime je bilo Deussen, jedan od velikih naučnika, koji je prevodio *sanskritske* spise na zapadne jezike. Posebno je Deussen radio na Upanišadama; a on je bio jedan od najprodornijih prevodilaca. Nova knjiga mu je stigla. Vivekananda je pitao: "Mogu li da je prelistam? Mogu li je dobiti da pročitam?" Deussen je rekao: "Da, možeš je dobiti. Ja je uopšte nisam pročitao." Posle pola sata Vivekananda je vratio knjigu. Deussen nije mogao da veruje; za tako veliku knjigu bi trebala najmanje sedmica da se pročita, a ako želite da je svarite, čak i više. Ako zaista želite da je razumete; a to je teška knjiga, onda čak i više. On je rekao: "Jesi li je prelistao? Da li si je zaista pročitao, ili si je samo prelistao?" Vivekananda je odgovorio: "Izučio sam je."

Deussen je rekao: "Onda ti ne mogu verovati. Moraš mi učiniti milost; pusti me da pročitam knjigu, a onda ću ti postaviti nekoliko pitanja o njoj."

Doussen je čitao knjigu sedam dana, izučavao je, a onda je postavio nekoliko pitanja, a Vivekananda je odgovorio tačno, kao da je čitao tu knjigu čitavog svog života. Deussen je zapisao u svojim memoarima: "Za mene je to bilo nemoguće, i ja sam pitao: 'Kako je to moguće?' Vivekananda je odgovorio: 'Kada izučavate kroz telo, koncentracija nije moguća. Kada niste ukorenjeni u telu, vi obuzimate knjigu direktno - vaša svest je direktno u dodiru. Kada nema tela koje između vas i knjige stoji kao barijera, onda je pola sata dovoljno. Vi upijete njenu dušu.'" "

To je baš kao kada malo dete čita - ono ne može čitati veliku reč; mora da iseče reči u male delove. Ne može pročitati celu rečenicu. Kada vi čitate, čitate celu rečenicu. Ako ste zaista dobar čitalac, možete čitati ceo paragraf - upravo kratkim pogledom, u prolazu. To je moguće, ako telo nije umešano, možete pročitati celu knjigu smo pregledom. A ako čitate s telom, možete zaboraviti. Ako čitate bez tela nije potrebno pamtiti to; nećete to zaboraviti - jer ste razumeli.

Snaga koncentracije se javlja u čoveku od čistog tela, od čiste svesti, od čistote.

"...*Kontrola čula*... Ovo su posledice, zapamtite. One se ne mogu praktikovati; ako praktikujete, nikada ih nećete postići. One se upravo događaju. Ako se osnovni uzrok ukloni, ako više niste identifikovani s telom, onda nastupa "*kontrola čula*". Onda je to unutar vaše kontrole. Onda ako želite da mislite, vi mislite; ako ne želite da mislite, vi samo kažete umu: "stani". To je mehanizam koji se ne može tek tako uključiti i isključiti, već je potrebno majstorstvo; a ako niste majstor i ne pokušate da budete majstor, stvorićete više zabune i nevolje za sebe i stalno ćete biti pobeđeni, a čula će ostati gazda. Nije to način da ih pobedite. Način da se ona pobede jeste da prestanete da identifikujete sebe sa telom. Treba da dođete do saznanja da niste telo; a onda treba da saznate da niste um.

Treba da postanete svesni svega što je oko vas. Telo je tu, prvi krug; onda je um tu, drugi krug; onda je srce (osećanja) tu, treći krug. A onda baš iza ta tri kruga je centar - vi sami. Ako ste usredsređeni u sebi, sva ova tri sloja će morati da slede vas. Ako niste usredsređeni tamo, onda ćete morati vi da sledite njih.

"...*kontrola čula, i podesnost za samorealizaciju*."

Na taj način čovek ostaje podesan, sposoban da realizuje samog sebe. Svako želi da realizuje, ostvari sebe, ali niko ne želi da prođe kroz disciplinu - niko ne želi da sazri. Svako želi to kao magičnu stvar. Ljudi mi dođu i kažu: "Možete li nas blagosloviti, da možemo postati samorealizovani?" Ako bi to bilo tako lako, da će moj blagoslov delovati, onda bih blagoslovio ceo svet. Zašto bih mario da blagoslovim svaku individuu? Blagosloviti sve zajedno, masovno i pustiti da ceo svet bude prosvetljen. Onda bi Buddha to uradio, Mahavira bi to učinio - okončao. Svi bi postali prosvetljeni.

To se ne može uraditi na taj način. Niko vas ne može blagosloviti; morate zaraditi taj blagoslov. Morate proći kroz strogu disciplinu, morate promeniti svoj fokus postojanja, morate postati sposobni, morate postati pravo vozilo; inače, ponekad se događa da se povremeno neko spotakne o Sebe, ali to samo izaziva šok i nikome ne pomaže. To razbija čitavu vašu ličnost - mogli biste poludeti. To je baš kao kada jaka struja prolazi kroz vas, za šta niste spremni - sve bi krenulo loše. Čak i osigurač bi mogao izbiti - možda biste umrli.

Morate postići čistotu, postići prestanak identifikacije s telom, sa umom; morate postići izvestan kvalitet svedočenja. Samo onda, samo u toj razmeri - samospoznaja postaje moguća. Ne možete dobiti to besplatno. Morate platiti za to - i platiti po ceni bivanja. Ne možete to platiti novcem, ništa se tada neće dogoditi: morate platiti za to po ceni svoga bića. "... *i podesnost za samorealizaciju*."

Zadovoljenje donosi vrhovnu sreću.

A ova čistota, na kraju, donosi zadovoljstvo. Ova reč je jedna od najdubljih; morate je razumeti, osetiti, upiti. "Zadovoljenje" znači da kakva god da je situacija, prihvatate to bez ikakve žalbe. Zapravo ne samo da prihvatate bez ikakve žalbe, nego uživajte u tome s dubokom zahvalnošću. Ovaj trenutak je savršen. Kada se vaš um ne miče od toga, kada ne tražite nikakvo drugo vreme, kada ne tražite nikakav drugi prostor, kada ne tražite nikakav drugi način postojanja, kada ne tražite ništa, a traženje je otpalo; vi ste jednostavno ovde i sada, uživajući; kao što ptice pevaju na drveću, cvetovi cvetaju na drveću, zvezde se kreću, sve se uzima kao "ovo je sve, celina, savršeno, nije moguće popravljati toga" - kada se budućnost odbaci, kada sutra iščezne... postoji zadovoljstvo. Kada je sadašnjost jedino vreme, večnost, postoji zadovoljstvo, a to zadovoljstvo, kaže Patanjđali, "donosi vrhovnu sreću."

Dakle zadovoljstvo je disciplina *jogina*; on mora da bude zadovoljan. Ako ništa ne može kreirati nezadovoljstvo u vama, ako u vama ništa ne može stvoriti nespokojstvo - ako vas ništa ne može izbaciti iz središta - javlja se najviša sreća.

Poglavlje 4 SEBIČNOST: JEDINA NESEBIČNOST

4. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Kako može čovek s ljubavlju u svom srcu biti sebičan?

Ljubav je najsebičnija stvar na svetu. Ljubav je u osnovi ljubav za sebe. Ako volite sebe, samo onda možete voleti nekoga drugog. Ako ne volite sebe, gotovo nije moguće da volite nekoga drugog. Kvalitet ljubavi mora da raste u vama, samo onda miris može dopreti do nekog drugog. Vaša ljubav će biti prividna, lažna, obmana. U devedeset devet od sto slučajeva to je ono što se događa - jer čovečanstvo je bilo isključeno, uslovljeno. Svako dete je uslovljeno, ne da voli sebe nego da voli druge. To je nemoguće. To se ne može dogoditi; to nije način na koji stvari postoje. Svako dete je učeno da ne bude sebično, i to je jedini način bivanja.

Ako niste sebični nećete biti altruistički, zapamtite. Ako niste sebični, nećete biti nesebični, zapamtite. Samo vrlo duboko sebična osoba, može biti nesebična. Ali ovo treba razumeti, jer izgleda kao paradoks.

Kakvo je značenje bivanja sebičnim? Prva, osnovna stvar, je biti usredsređen na sebe. Druga osnovna stvar je da se traži svoje blaženstvo. Ako ste usredsređeni na sebe, bićete sebični šta god da radite. Možete otići i služiti ljudima, ali ćete raditi to samo zato što uživajte u tome; jer volite raditi to, što se osećate srećni i blaženi radeći to. Vi osećate sebe radeći to. Ne izvršavate nikakvu dužnost; ne služite čovečanstvu. Niste veliki mučenik; vi se ne žrtvujete. Ovo su sve besmisleni izrazi. Vi jednostavno bivajte srećni na svoj sopstveni način. Osećate da je to dobro; odlazite u bolnicu i tamo služite bolesne ljude, ili odlazite kod siromašnih i služite njih. Inače vi to volite. Tako rastete. Dole u dubini vi se osećate blaženim i tihim, srećni sa sobom.

Na sebe usredsređena osoba uvek traži svoju sreću. Lepota toga je da što više tražite svoju sreću, više ćete pomoći drugima da budu srećni. To je jedini način da se bude srećan u svetu. Ako je svaki drugi oko vas nesrećan, ne možete biti srećni, jer čovek nije neko ostrvo. On je deo neizmernog kontinuiteta. Ako želite da budete srećni, moraćete pomagati druge koji vas okružuju da budu srećni. Onda - i samo onda - vi možete biti srećni.

Morate stvoriti atmosferu sreće oko sebe. Ako je svako jadan, kako možete biti srećni? To će uticati na vas. Vi niste kamen. Vi ste vrlo delikatno biće, vrlo senzitivno. Ako su svi nesrećni oko vas, njihova nesreća će uticati na vas. Beda je isto tako zarazna kao i svaka bolest. Blaženstvo je isto tako zarazno kao svaka bolest. Ako pomažete druge da budu srećni, na kraju pomažete sebi da budete srećni. Osoba koja je jako zainteresovana za svoju sreću,

uvek je zainteresovana i za sreću drugih - ali ne i za njih. Duboko u sebi on je zainteresovan za sebe, zbog toga pomaže. Ako bi se u svetu svi učili da budu sebični, ceo svet bi bio srećan. Ne bi bilo mogućnosti za bedu.

Ako želite biti zdravi, ne možete živeti među ljudima koji su bolesni. Kako možete biti srećni? To će biti nemoguće. To je protiv zakona. Morate pomagati druge, da biste bili zdravi. U zdravlju vaše zdravlje postaje moguće.

Učite svakoga da bude sebičan; nesebičnost izrasta iz toga. Nesebičnost je konačno, na kraju sebičnost. Ona može izgledati u početku nesebično, ali na kraju vas ispunjava. A onda se sreća može umnožiti; onoliko koliko je oko vas srećnih ljudi, toliko sreće će vam zapasti. Možete postati veličanstveno srećni.

Inače nikada ne zaboravljajte na sebe - učili su vas... političari, sveštenici su to radili, jer je to jedini način da u svetu postoje političari i sveštenici. Ako ste vi jadni, sveštenici će biti potrebni. Ako ste bolesni, nesrećni: političari će biti potrebni. Ako ste samovoljni i razuzdani, onda su vladari potrebni. Ako ste bolesni, samo onda su doktori potrebni. Političari žele da budete u pometnji; inače kome će nametati red? Kroz vaš nered oni postaju vladari; i uče vas da budete nesebični. Oni vas uče da se žrtvujete za svoju zemlju, za boga, za religiju - islam, hinduizam - za Kuran, za GITU, za Bibliju - svaka reč će delovati - ali žrtvujete sebe. Ako ste se žrtvovali, sveštenik je srećan, političar je srećan. Sveštenici i političari su u dubokoj zaveri - možda su oni nesvesni; nisu svesni šta rade, ali ne žele da vi budete srećni. Kad god vide da postajete srećni, oni postanu oprezní. Onda ste opasnost za njih, za njihovo društvo, za njihov ustanovljeni svet - vi ste opasni. Srećna osoba je najopasnija osoba na svetu. Ona se može pokazati kao subverzivna - jer srećna osoba je slobodna osoba, i srećna osoba ne mari za ratove, Vijetnam, Izrael. Za srećnu osobu te stvari izgledaju neurotične, glupave.

Srećna osoba je tako zadovoljna, želi da bude ostavljena sama da bi bila srećna. Želi da zaštiti svoju vlastitu privatnost. Želi da živi s cvećem, poezijom i muzikom. Zašto bi brinula da ide u ratove, da bude ubijena i ubija druge? Zašto bi bila ubilačka ili samoubilačka? Samo nesebični ljudi mogu uraditi to, jer nikada nisu upoznali blaženstvo koje je moguće. Nikada nisu imali nikakvo iskustvo: šta treba da bude, šta treba slaviti. Nikada nisu plesali. Nikada nisu udisali život. Nisu upoznali nikakav božanski bljesak; svaki bljesak dolazi iz duboke sreće, iz duboke zasićenosti, zadovoljstva.

Nesebična osoba je neukorenjena, neusredsređena. Ona je u dubokoj neurozi. Ona je protiv prirode; ne može biti zdrava i celovita. Ona se bori protiv struje života, bivanja, protiv egzistencije; ona pokušava da bude nesebična, a ne može biti nesebična, jer samo sebična osoba može biti nesebična. Kada imate sreću, možete je deliti; a kada je nemate, kako je možete deliti? Da biste delili nešto, na prvom mestu to morate imati. Nesebična osoba je uvek ozbiljna, dole u dubini bolesna, u mukama. Ona propušta ceo svoj život.

Zapamtite, kad god propuštate život, postajete ubilački, samoubilački. Kad god osoba živi u bedi, ona bi želela da uništava. Beda je destruktivna; sreća je kreativna. Postoji samo jedna kreativnost, a to je blaženstvo, veselost, očaranost. Kada ste očarani želite da kreirate nešto, možda igračku za dete, možda pesmu, možda sliku - nešto. Kad god ste previše očarani životom, kako da izrazite to? Vi stvarate nešto - ovo ili ono. Ali kada ste jadni želite da slomite i uništite nešto. Želeli biste da postanete političar, želeli biste da postanete vojnik - želeli biste da stvorite neku situaciju u kojoj možete biti destruktivni.

Zbog toga povremeno izbijaju ratovi negde na zemlji. To je velika bolest. A svi političari nastavljaju da govore o miru. Oni se pripremaju za rat; a govore o miru. Zapravo oni kažu: "Mi se pripremamo za rat da bi sačuvali mir." Veoma iracionalno. Ako se pripremate za rat, kako možete sačuvati mir? Da bi sačuvali mir ljudi treba da se pripremaju za mir.

Zbog toga je nova generacija svuda velika opasnost za vlasti u svetu. Oni su zainteresovani samo da budu srećni. Zainteresovani su za ljubav, zainteresovani su za meditaciju, zainteresovani su za muziku, ples... Političari su postali vrlo budni i pažljivi svuda po svetu. Nova generacija nije zainteresovana za politiku - bilo desničarsku ili levičarsku. Ne, oni uopšte nisu zainteresovani. Oni nisu komunisti; ne pripadaju nijednom *izmu*.

Srećna osoba pripada samo sebi. Zašto bi pripadala bilo kojoj organizaciji? To je put nesrećnih osoba: da pripadaju nekoj organizaciji, da pripadaju nekoj gomili. Zato što nemaju

korenje u sebi, nigde ne pripadaju - to im daje vrlo, vrlo duboki nemir; potrebno im je da pripadaju. Zato stvaraju zamenu pripadanja. Idu i postaju deo političke partije, revolucionarne partije, ili nečega - religije. Sada osećaju da pripadaju; gomila je ta u kojoj je ukorenjena.

Čovek treba da bude ukorenjen u sebi, jer put do sebe samoga se kreće duboko dole do Boga, do egzistencije. Ako pripadate gomili vi pripadate jednom ćorsokaku, odakle nije moguć dalji rast. Tu dolazi kraj, slepa ulica.

Međutim, političari zavise od vašeg žrtvovanja. Oni ne žele da budete srećni; oni ne žele vaše osmehe, vašu veselost. Oni žele od vas da budete jadni, tako jadni da postanete destruktivni, ljutiti, u besu. Onda možete biti iskorišćeni, za njihove ciljeve možete biti iskorišćeni. Uče vas da budete nesebični, uče vas da budete mučenici, oni vas uče: "Žrtvujte svoj život za druge" - a takođe su istim stvarima učili i te druge. To izgleda kao velika, glupava igra.

Ja vas ne učim da budete nesebični, jer znam ako ste nesebični bićete nesebični automatski, spontano. Ako niste sebični vi ste propustili, promašili sebe; sada ne možete biti u kontaktu ni sa kim drugim - osnovni kontakt je propušten. Prvi korak je propušten.

Zaboravite o svetu i društvu, utopijama i Karlu Marksu. Zaboravite o svemu tome. Vi ste upravo ovde da postojite samo nekoliko godina. Zabavljajte se, uživajte, budite srećni, plešite i volite; iz vaše ljubavi i plesa, iz vaše duboke sebičnosti započeće bujanje energije. Moći ćete da delite sa drugima.

Ljubav je, kažem, jedna od najsebičnijih stvari. Ako želite još dublju sebičnu stvar, onda dolazi meditacija, molitva. Ako želite još sebičniju stvar onda dolazi Bog. Ne možete biti povezani s Bogom kroz nekoga drugog; ne postoji put preko posrednika. S Bogom ćete morati da se suočite licem u lice, neposredno, bez ikakvih medija. Vi sami u svojoj veličanstvenoj individualnosti ćete se susresti s tim vrhovnim iskustvom.

Ja učim sebičnost, ali ako razumete moju sebičnost vi ćete razumeti sve što je lepo, sve što je nesebično.

Drugo pitanje:

U bivanju sebičnim da li čovek još ostaje svestan drugih ili ne?

Ako ste sebe svesni vi postajete svesni drugih. Kako može biti drugačije? Ako niste svesni sebe, kako možete biti svesni drugih? Svesnost prvo mora da se dogodi unutar vas. Prvo tamo svetlo mora da bude upaljeno. Plamen mora da se uzdigne u vama; samo onda svetlo može da se proširi i obavije druge. Vi živite u tami, nesvesnosti - kako možete biti svesni drugih? Nastavljate da razmišljate, vi sanjate - niste svesni drugih.

Muš može reći: "Ja sam svestan moje žene i njenih osećanja." Jednostavno nije moguće, jer muž nije svestan sebe. On živi u dubokoj tami i nesvesnosti. On ne zna odakle njegova ljutnja dolazi, on ne zna odakle se ljubav javlja, ne zna odakle dolazi ova egzistencija. On nije svestan sebe samog - a to je najbliža stvar koje možete biti svesni - i kaže: "Ja sam svestan moje žene i njenih osećanja." Glupost. On možda misli, sanja da je svestan. Svako živi okružen svojim vlastitim snovima, i skriven iza snova, svojih sopstvenih projekcija, nastavlja da misli: "Ja sam svestan".

Pitate li ženu, ona će reći: "Nikada me nije svestan." Žena misli da je svesna svog supruga, njegovih potreba. Ali ove potrebe kojih misli da je svesna nisu suprugove potrebe. To je ono šta ona misli da su njegove potrebe. Sukob se nastavlja, i oboje misle da su svesni, da osećaju jedno za drugo, da su pažljivi jedno prema drugom.

Niko ne može biti pažljiv ni prema kome drugom dok ne nauči prvo lekciju u dubokoj, unutrašnjoj srži svog bića. Prvo budite pažljivi prema sebi samome. To je najbliža, najintimnija tačka. Naučite svesnost tamo; onda ćete biti svesni drugih. Onda po prvi put nećete projektovati. Nećete interpretirati; gledaćete direktno. Gledaćete na drugog kakav on jeste, ne kakvim biste želeli da on bude. Onda ćete gledati u realnost. Kada snovi otpadnu od vaših očiju i vaše oči nisu pune snova, samo tada možete biti svesni. Inače oči su vam zasenjene; mnogo oblaka i dima ima u njima. Vi gledate, ali gledate iza paravana, a paravani izopačuju sve što vidite. Oni izobličuju. Ne odražavaju; oni projektuju. Kada vaši snovi

iščekuju i vi ste probuđeni - budni, svesni, pažljivi - onda vaše oči postaju kao oči kamera. Jednostavno vidite ono što jeste; ne projektujete. Ne činite ništa za realnost; jednostavno dozvoljavate realnosti da bude otkrivena. Vaše oči su jednostavno nevini prolazi. One jednostavno posmatraju. Upravo sada, kakvi jeste, vi ne možete gledati. Oči su vam već ispunjene predrasudom, idejama, koncepcijama, verovanjima. Ne možete gledati. Vaše oči nisu dovoljno prazne da posmatraju.

Kako možete biti svesni drugih? Samo je Buddha svestan, čovek koji se probudio unutar sebe. Inače Buddha je vrlo sebičan čovek, Mahavira je sebičan čovek, Patanjđali je apsolutno sebičan - ali oni pomažu milionima. Oni postaju blagoslov za milione. Svi oni koji imaju potrebu i u potrazi su, mogu koristiti njihovu svetlost. Jer, oni su osvetljeni. To je značenje prosvetljenja: njihov plamen gori. Možete imati udela u njemu. Možete zapaliti svoj unutrašnji plamen kroz to. Možete postati učesnik.

Svesnost mora da bude naučena iznutra. Kada ste probuđeni unutar sebe, vi se budni za ceo svet, za celu egzistenciju. Iznenada zavesa pada. Iznenada vaše oči više nisu ispunjene... prazne su, prijemčive, gole. Vi vidite. Ne projektujete, ne tumačite. Nemate ništa da projektujete. Postali ste samo prostor, unutarnja praznina.

Treće pitanje:

Da li biti bez nade uključuje da se bude bez nade i u pogledu vas. Kako je moguć rast bez te nade?

Nada je jedna od najvećih prepreka, jer se kroz nadu stvaraju snovi, kroz nadu se stvara budućnost, kroz nadu vreme postoji. Kada kažem da postanete bez nade, mislim da budete sada i ovde. Ako se nadate, udaljili ste se od ovde i sada.

Vi odgađate život kroz nadu; kažete: "Sutra ću živeti, kada se sve sredi." Kada sve postoji kao što biste vi želeli da postoji, kada imate dovoljno bogatstva, moći, novca, ugleda - onda ćete živeti. I nadate se da će sutra to biti tu. Ako ne sutra, onda prekosutra. Ako ne ove godine, onda sledeće godine. Ako ne ovog života, onda u sledećem životu. Na Istoku se nada rasprostrla do svog logičnog ishoda: hiljade života čekaju na vas u budućnosti. To je trik uma. Jednom kada dozvolite umu da se nada, on vas je oborio.

Život je samo u ovom trenutku. Život nema drugo glagolsko vreme, ima samo jedno vreme: sadašnjost. Prošlost je sećanje, ona nije deo egzistencije. Ona je otišla; više nije tu. Samo se nose otisci u umu, gomile podataka u memoriji. Budućnost ne postoji; ona još nije došla. Samo ovaj trenutak, ovaj uzani, skućeni trenutak, ovoliko mali, atomski trenutak postoji. Ako morate živeti, morate živeti u ovome. Ako želite da propustite život, onda možete živeti u nadi.

Kada kažem "bez nade," možete me pogrešno razumeti, jer "bez nade" vi uvek smatrate kada se nečija nada izneveri, vi postajete bez nade. Ali kada ja koristim reč "beznadan" ja ne mislim da je neka nada izneverila; kažem svaka nada, nada kao takva, je izneverila. Onda postajete zaista beznadni, a to je lep trenutak. To nije obeshrabrujuće stanje stvari. To ne znači da ste žalosni.

Osećali ste se bez nade mnogo puta - jedna nada je propala. Bili ste zaljubljeni i žena vas je izneverila, ili vas je muškarac izneverio - jedna nada je propala. Ali postoji druga žena, drugi muškarac; nada može postojati. Ona može ispitivati, tražiti; ona može kreirati nove iluzije. Jedna iluzija je propala - ali se vi niste oslobodili iluzija. Krećete se na jednoj stazi. Dođe se do njenog kraja, ničega nema dalje, suočite se s ambisom; ta staza je propala, ali postoje milioni staza. Život je lavirint; možete se kretati na drugim stazama. Niste zaista postali beznadni.

Čovek ostaje bez nade kada se suoči s životom u njegovoj totalnosti, i vidi da nema kuda da ide, ništa da sanja, ničemu da se nada. U tom nemanju nade, ne postoji žalost. Čovek jednostavno realizuje istinu života kakav jeste. To ne znači da je život propušten! Čovek jednostavno shvata: "Moja nada je propala." A život ne dozvoljava ničije nade. On ne sledi ničije nade; on ne ispunjava ničije snove. Život nije propao; samo je vaš nadajući um propao.

Um prestaje da funkcioniše. Za trenutak to izgleda propast, sve se ruši; ali ako možete živeti s tom propašću, iznenada nov život se budi u vama - svež, mlad, iz ovog trenutka.

Taj život pripada ovde i sada. Ne miče se nigde drugde. On nema motivaciju u sebi; on je, na neki način, bez želja. Ne da se on ne uživa - samo se on uživa. Kada ne postoji želja, vaša cela energija postaje uživanje. Vi pulsirate sa srećom. Započinjete učestvovati u slavljenju koje se neprekidno odvija; to je jedan kontinuum. Propuštali ste to samo zato što ste sanjali. Niste bili deo toga jer ste stvorili svoje lične nade. Bili ste jedan "idiot"; "idiot" znači onaj ko ima privatne, lične nade. Čovek koji ne ide sa celinom, koji pokušava da se kreće sam na svom vlastitom putu, koji pokušava da stavi svoju volju protiv celine - on je idiot. Koren reči "idiot" je reč koja označava privatnost. Nade su privatne; život je univerzalan. Nade su individualne. Egzistencija ne pripada nijednoj individui. Sve individue pripadaju egzistenciji.

Jeste li zapazili da su vaši snovi najprivatnije stvari na svetu? Ne možete čak pozvati ni prijatelja. Ne možete čak pozvati ni svoju voljenu u svojim snovima. Tamo morate biti sami. Zašto se učilo da su snovi nerealni? Jer su oni privatni. Ne možete pozvati nikoga drugog da postane svedok vaših snova, to je nemoguće.

Čuo sam da je jednom egipatski faraon, koji je bio malo ekscentričan, kao što su to uvek kraljevi, malo neurotičan - jednom sanjao i video jednog od svojih ministara u svom snu. Bio je vrlo ljut. Sledećeg dana je objavio naredbu da nikome nije dozvoljeno da ulazi u njegove snove. To je prestup, i ako se nađe neko da vrši prestup, ulazeći u njegove snove, odmah će biti ubijen. Docije su mnoge osobe bile ubijene, jer su ulazile u njegove snove.

Vaši snovi su vaši - niko ne može da uđe. A ako neko uđe, to je vaše sanjanje; ne dešava se da je on ušao. Snovi su privatni, apsolutno privatni. Zbog toga su nerealni. Šta god je privatno biće nerealno. Realnost je univerzalna. Ja mogu videti drveće, vi možete takođe videti drveće, ali drvo iz mog sna samo ja mogu videti. Ne mogu zatražiti od vas da dođete i postanete svedok. Zbog toga ujutru osećam da je to upravo bio san, ne realnost.

Vaše nade su samo vaše nade. Kada ostanete bez nade... kada ja kažem "budite bez nade," "odbacite sve nade," kažem da pustite sve nade, da ne stvarate privatne želje. Inače ćete uvek biti u bedi, uvek ćete biti u frustraciji. Vaše nade nikada neće biti ispunjene, jer celina ima svoj vlastiti plan. Celina ima svoje vlastito planiranje; celina ima svoju vlastitu sudbinu. Reka teče prema moru; ako svaka kap u reci sanja da ode negde drugde, kako se to može ispuniti? Reka će stići do okeana. Kapi će propatiti u frustraciji jer neće stići na svoja odredišta o kojima su sanjale.

Mudar čovek nije ništa do kapljica koja ne sanja privatni san. Prosvetljen čovek je čovek koji teče s celinom, s rekom. On kaže: "Gde god da idete, ja takođe idem tamo. Zašto biste brinuli? Reka teče; negde mora da ide. To nije moja briga." Kapljica odbacuje svoju brigu; to je trenutak bez nade, beželjnosti. U tom trenutku kap postaje reka. U tom trenutku, u osnovi, kap postaje okean. U tom trenutku kapljica postaje celina.

"Da li biti bez nade uključuje da se bude bez nade u vas?" Da. Ako se vi nadate, ako stvarate nadu u mene, vi stvarate svoje snove. Ja nisam deo njih. To se mora zapamtiti: ja nisam deo vaših snova. Možete stvarati svoje želje i snove, to je na vama da odlučite. Ako ih stvarate bićete frustrirani. Ako ih ne stvarate započecete da tečete sa mnom. To je ono što označava predanost, to je ono što znači biti učenik; ploviti sa majstorom. Ako ja kažem "ostavite nade", vi ih odbacite; plovite sa mnom. Ako imate svoje privatne nade onda zapamtite - kada ste frustrirani ne krivite mene. Ja nisam odgovoran.

Inače ovo izgleda da je vrlo lako; nadajući se vi dolazite iz sveta gde ste bili frustrirani, onda počinjete da se nadate u mene - želeći, sanjajući o meni. Ja vam postajem izvinjenje da se nadate opet. Onda počinjete želeći opet iste želje - sada, uz moju pomoć. Ne, ja ne pomažem na taj način. Ja pomažem samo ako želite da postanete beželjni, ako želite da odbacite sve nade, ako želite da odbacite sebe, ego. To je jedini način na koji ja pomažem. Ja nisam ovde da ispunjavam ničije želje i nade. Odbacite ih pre nego što prevladaju frustracije, inače bićete nepotrebno ljuti na mene. Budite pažljivi s tim; inače osetićete da ste gubili svoje vreme, da sam uništio vašu energiju. Ako ne postignete svoje privatne ciljeve, naravno, nikada neće moći da mi oprostite; ali ja nemam udela u tome.

Ako ste spremni da plovite sa mnom... Ja plovim sa celinom. Ako ste spremni da plovite sa mnom, naučićete način kako da plovite zajedno sa celinom. Onda možete zaboraviti na mene. Na kraju majstor treba da se ostavi. Majstor, u najboljem slučaju, može biti kapija; on nije cilj. Prođete kroz njega, zahvalite mu se i zaboravite ga. Vi se krećete sa celinom. Pored majstora, u prisustvu majstora, naučite veštinu da plovite sa celinom.

Da, ja sam uključen. Kada vas učim nemanju nade, uključen sam u to. Ne nadajte se u mene, oko mene. Nikada neću biti učesnik u vašim privatnim snovima, u vašim idiotizmima.

"*Kako je moguć rast bez ove nade?*" Rast je moguć samo bez nade. Vi niste izrasli zato što ste se nadali. Ostali ste deca, detinjasti. Detetu je dozvoljeno da sanja - ono je u neznanju - da se nada, da stvara budućnost. Ono je neozbiljno. Kada se dogodi zrelost, snovi treba da se ostave; ili odbacite snove i zrelost se dešava. Šta je zrelost? Zrelost znači da se vidi, ili zna realnost. Ne živite u ispunjavanju želja.

Čak i religiozni, takozvani religiozni ljudi žive u snovima; oni razmišljaju o raju za sebe, i o paklu za druge. Snovi... dobri snovi za sebe same, a noćne more za druge. Oni su takođe detinjasti.

Rast je moguć samo kada nema nade. Zašto? Zato što ista energija koja se kreće u nadama, mora da bude preobražena. Ista energija mora da bude otpuštena za rast. Zbog toga sve Buddhe kažu: "Nemojte želeći." Ne zato što su protiv želja, ne - nego zato što su oni za rast, a energija mora da se otpusti, oslobodi od želja. Samo onda može to postati unutrašnji rast.

Rast je u sadašnjosti, a željenje je u budućnosti - oni se nikada ne susreću. Vi rastete ovde i sada, nikada sutra. Rast je uvek ovde i sada. Baš u ovom trenutku rast se dešava, kako se može dogoditi sledećeg trenutka? Odakle će doći? Niotkuda, pašće s neba? Ovaj trenutak će postati osnova za sledeći. Današnjica će postati osnova za sutrašnjicu. Ovaj život će postati temelj za sledeći život. Ako se rast dešava ovog trenutka, sledeći trenutak će se oteti i preovladati; započecete sledećeg trenutka s te tačke, od tog stadijuma, iz tog stanja, ili s te ravni gde vas taj trenutak ostavi. To je jedini način da se raste. Taj trenutak je jedini trenutak da se raste.

Jeste li primetili da u celom svetu - biljaka, ptica, životinja, planina - samo jedan trenutak, ovaj trenutak postoji; i one rastu. Samo čovek misli o budućnosti, a tako se rast zaustavlja. Što više mislite o budućnosti, manje je moguće da rastete. Rast dolazi u uslovima realnosti, koja se dešava ovog trenutka. I nema druge realnosti.

"*Kako je moguć rast bez ove nade?*" Rast je moguć samo bez nade.

Ja razumem vaš problem. Vi kažete: "Ako se ne nadamo, nećemo se nadati takođe ni rastu. Kako će se onda rast dogoditi, ako mu se ne nadamo i ne želimo?" Rastu ne treba vaše nadanje, vaše želje. Rastu treba vaše razumevanje; rastu treba vaša svesnost. Svesnost je dovoljna. Ako ste svesni u ovom trenutku šta god da se događa, ta svest postaje sunce, i drvo vašeg vlastitog bića raste. Ta svesnost postaje hrana. Ta svesnost je sve što je potrebno za rast. Čovek raste zbog svesnosti, ne zbog nadanja.

Četvrto pitanje:

Rekli ste da vi ne "radite" na ljudima, stoga kakvo je značenje imati sledbenike?

Majstor je katalizatorski posrednik; on ne radi, ali se rad događa kroz njega. On nije počinilac, nego upravo situacija gde se stvari događaju. Da li mislite da se sunce uzdiže i započinje da radi na tako mnogo miliona drveća... dolazi svakom cvetu, nagovara ga da se otvori... dolazi svakom pupoljku i prisiljava ga da se otvori ...dolazi svakom korenu i hrani ga? Ne. Sunce možda čak nije ni svesno, ali drveće raste, pupoljci se otvaraju, cveće počinje da širi svoj miris, ptice počinju da pevaju - čitav svet se budi. Kako sunce deluje? Da li je sunce činilac?

Čuo sam jednu vrlo staru priču da je jednom tama otišla kod Boga i rekla: "Dosta je, dosta. Ja nisam počinila nikakav zločin - nisam koliko znam - zašto me onda tvoje sunce stalno goni? Neprekidno, iz dana u dan, milionima godina se to događa. Došla sam da se žalim. A ništa nisam učinila loše suncu. Zašto je ono toliko protiv mene?"

Čak i Bog je morao da prizna: "To je istina. Zašto bi te ono proganjao?" Pozvano je sunce, i Bog je pitao: "Zato si toliko protiv tame? Zašto nastavljaš da je progoniš?"

Sunce je odgovorilo: "Nisam nikada čuo za tamu. Šta time mislite? Nikada je nisam susreo. Čak je i ne znam! Nije u pitanju proganjanje. Ja je nisam čak ni upoznao. Niko me nije predstavio. Molim vas pozovite je, tako da mogu videti tu tamu, a onda ću je zapamtiti, i neću je progoniti."

Rečeno je da svemogući Bog to nije mogao da uradi, da dovede tamu pred sunce. Stoga je slučaj nerešen u fasciklama, a Bog treba da iznađe način kako bi se sunce i tama mogli sresti licem u lice na terenu. Ali izgleda da neće moći da iznađe način, jer kada je sunce tu, tama nije tu. Sunce je ne progoni i ne čini ništa; već je samo prisutno.

Majstor je katalizatorski posrednik. Ova reč "katalizatorski" treba da se razume vrlo dobro. U nauci su otkriveni katalizatorski posrednici. Katalizatorski posrednik je posrednik koji je apsolutno potreban za neku promenu, na primer hemijsku promenu, ali sam katalizatorski posrednik nije sastojak promene. Samo je potrebno prisustvo. Na primer, kiseonik i vodonik se spoje i stvori se voda, ali je potreban elektricitet upravo kao katalizatorski posrednik. Ako elektricitet nije prisutan onda se kiseonik i vodonik ne spajaju; elektricitet nema udela - samo je prisutan. Bez prisustva to se ne događa; i elektricitet nema udela u tome. Ni na koji način ne ulazi u novu kombinaciju. On jednostavno ostaje tamo. Katalizatorski posrednik je naučni izraz, ali je lep.

Majstor ne treba da radi ništa; on ne dela. Dela samo njegovo prisustvo - ako vi dozvolite njegovo prisustvo. To zavisi od učenika. A da se bude učenik samo znači toliko - da vi dopustite, da se prepustite, da postanete prijemljivi - da više ne stvarate nikakve prepreke za prisustvo delovanja. On ne čini ništa. Samo prisustvo deluje ... nešto započinje da se događa. Ako učenik dozvoli, nešto započinje da se dešava.

Učenik će osećati zahvalnost prema majstoru, jer bez njega bi to bilo gotovo nemoguće, inače majstor uvek zna da on ne čini ništa. Stoga ako odete kod majstora i kažete: "učinili ste mnogo," on će reći: "to je božja milost, ja nisam učinio ništa." Ako majstor kaže: "ja sam nešto učinio," on uopšte nije majstor, jer samo "ja" pokazuje da on nije majstor. On ne može biti katalizatorski posrednik za vas. On misli da je činilac; a činilac ne može biti katalizatorski posrednik.

Majstor je samo prisustvo, izvesno obuhvatno prisustvo... Kao oblak on vas okružuje. Ako mu dozvolite, on ulazi do najdublje srži vašeg bića. Ne da *on* ulazi! Vi jednostavno to dozvoljavate... to se događa. A u tom trenutku kada učenik dozvoljava i majstor je prisutan, nastaje hemijska promena, bolje je nazvati je alhemijском, mutacijom - učenik takođe iščezava, na isti način kao što je majstor iščezao. Ega više nema. Učenik je takođe postao nedelatan. Sada on može delovati kao prisustvo za druge. On može biti majstor.

Jedan od Buddhinih učenika, Sariputa, jednog dana je spoznao Budhhu i dozvolio Buddhi da uđe u njega. Postao je prosvetljen. Odmah je Buddha rekao: "Sada Saraputa ne treba da visiš oko mene. Sada idi. Idi u nadalje zemlje. Mnogi ljudi su žedni. Sada treba da ugasiš njihovu žeđ." Sariputa je pogledao okolo. Šta se dogodilo? Rekao je: "O čemu govorite? Ne šalžite me nigde!" Buddha je rekao: "Nisi svestan šta se dogodilo. Sada ti nije potrebno moje prisustvo. Sada sam možeš postati prisutnost za druge; stvari su se dogodile. Ja to nisam uradio, ti to nisi uradio, a stvari su se dogodile."

Ako je učenik previše delatan, to se neće dogoditi. Ako je učitelj previše delatan, on nije majstor. Kada je učenik spreman da se otvori - a učitelj je majstor - stvari se događaju. To je milost. To se jednostavno događa bez ičijeg činjenja. Zbog toga smo mi u Indiji to nazvali *prasad*, milost. Neočekivano, Bog postaje dostupan; iznenada, Bog deluje.

Zbog toga ja kažem da ne delujem na ljude, a ipak prihvatam učenike.

Peto pitanje:

Da bi se osećala dobro, ljudska bića uvek traže matericu. Svi se mi osećamo dobro s vama; da li smo našli matericu?

Naravno, majstor nije ništa drugo nego materica; kroz njega se vi ponovo rađate. Umirete u njemu; umirete s njim. Majstor je krst i uskrsnuće. To je smisao Isusove priče; u njemu vi umirete, i kroz njega se rađate. Majstor je materica.

Jedna materica je majčina materica; druga materica je "majstorova materica". Majka vas šalje u svet; a majstor vas šalje izvan njega. Majstor je majka.

Šesto pitanje:

Zašto uvek nosite ubrus sa sobom, čak i kada nema potrebe za njim?

To je simbolično, da sam ja beskoristan kao salveta. Ja ne verujem u korisnost. Korisnost pripada svetu, mestu tržnice. Ja verujem u nekorisne stvari, u cvet. Kakva je korist od cveta? Čemu služi? On je sasvim beskoristan; i otuda je lep, sasvim lep.

Život za mene nije svrhovit; nema svrhe u njemu. Ako bi bilo svrhe u životu, ne bi mogao biti tako lep. Svrha uvek stvara ružnoću. Svrha vam daje neki proizvod, ne ekstazu. Svrha vam daje fabrike, ne hramove. Život nije fabrika, to je hram. Kakva je korist od hrama?

Na Istoku svako selo ima barem jedan hram. Ako ima više, onda je i suviše dobro; inače samo jedan. Čak i vrlo, vrlo siromašno selo. Kada su zapadnjaci došli po prvi put na Istok, nisu mogli da veruju u tu pojavu, jer su seljani tako siromašni. Oni nemaju prave kuće, samo kolibe; možete im samo dati to ime i nazivati ih kućama; ali u svom mestu imaju lep hram. Njihove kuće nemaju kamene zidove, samo su od bambusa, ali njihov bog ima lepe mermerne zidove, mermerne podove. Mali hram, ali lep. Nisu mogli da veruju - kada živite u takvom siromaštvu, od kakve je koristi graditi tako lep hram?

Na Istoku smo uvek verovali u beskorisnost. Čovek može živeti u kući; to je korisno. Bog ne živi tamo; on može živeti bez hrama. Čak i ako hram ne postoji, ništa neće nedostajati u svetu. Svet nije obogaćen hramom. On je obogaćen fabrikom, bolnicom, školom - a ne hramom. Hram je jednostavno beskoristan. Tako kada su komunisti zavladali u Rusiji, uništili su sve hramove, sve crkve - preobratali su ih u fabrike, škole, bolnice, ovo i ono - jer su komunisti verovali u korisnost. Komunisti ne veruje u cveće. Ne veruje u zvezde. Ne veruje u poeziju. On veruje u prozu, u logične silogizme.

Ja verujem u poeziju. Ne verujem ni malo u logiku; apsolutno sam nelogičan. A spoznao sam lepotu života kroz nelogičnost, kroz iracionalnost. Kroz srce, video sam hram života; i reći ću vam, ako nastavite da tražite Boga u vašim fabrikama, nikada ga nećete naći. Ako nastavite traganja za svojim Bogom u bolnicama i školama propustićete ga zauvek, jer Bog nije svrha. U Indiji mi čak ne zovemo ovaj svet njegovom kreacijom - nazivamo ga njegovom *lilom*, igrom. Igra je bez svrhe; to nije čak ni igra. On jednostavno nastavlja da se igra žmurki sa sobom, bez namere da postigne ikakvu svrhu. Savršeno je uživanje da se bude, postoji. Vrednost je unutrašnja; vrednost je u vama.

Vi ste u pravu: zašto apsolutno bez svrhe uvek sa sobom nosim ubrus? Čak i ja ne znam zašto, ali ga nosim. To je simbol... nelogičnosti.

Sedmo pitanje:

Postao sam potpuno beskoristan. Šta sada da činim u pogledu moje finansijske situacije? Hoću li samo živeti na račun drugih ljudi?

Ako ste zaista postali potpuno beskorisni, vi ste dostigli; sada nema ničega da se dostiže. Ako ste zaista postali potpuno beskorisni, nećete brinuti za svoju finansijsku situaciju. Kad god neko postane potpuno beskoristan, celina preuzima brige. Još uvek, nešto od sveta korisnosti mora da prijanja uz vaš um; otuda se javlja pitanje. Ako ste zaista postali beskorisni, onda ne brinite o tome; da li ćete sledećeg trenutka postojati ili ne, ne može da vas zabrinjava ako ste zaista postali nekorisni. Zašto se uznemiravate? Ako celini trebate vi za njenu igru žmurki,¹⁵⁹ za njenu igru, ona će se pobrinuti. Zbog toga Isus kazuje svojim

¹⁵⁹ Za igru skrivanja i traganja. Ideja je da Božansko, kao Apsolut, projektuje sebe kao individualne ljudske duše, sa ciljem da tako iskusi sve individualne aspekte i mogućnosti bivstvovanja. Da bi u tome bio uspešan mora da navede svoje individualne duše da zaborave svoju pravu božansku prirodu i da misle da su samo individue. To je

sledbenicina: "Pogledajte ljiljane u polju; oni se ne zamaraju, ne brinu se za sutra - a lepši su nego što je kralj Solomon ikada bio u svojoj slavi." Nastavlja da kazuje: "Ne razmišljajte o sutrašnjem danu."

Jednom kada ste stvarno nekorisni vi ste se predali božanskom; a ako ste se zaista predali, nećete pitati: "Hoću li baš živeti na račun drugih ljudi?" Ko je onda drugi? Niko tada nije drugi. Vaši džepovi, džepovi su drugih, a džepovi drugih su vaši. Drugi postoji zbog ega - zato što ja (kao ego) postojim, zbog toga drugi postoji. Ako ja (ego) nisam tu, ko je onda drugi?

Ja sam godinama živeo na račun drugih ljudi, a čak im i ne zahvaljujem. Jer kakva je svrha zahvaljivati samome sebi? To će izgledati glupo. To je način na koji ja uživam, i ako celina želi od mene da budem ovde ja ću biti ovde. Ako me ne želi, onda ja uopšte nisam potreban, ona će me ukloniti. To je njena briga. Ako ona želi od mene da budem ovde, staviće u nečiji um ideju da daruje nešto meni. Na njoj je da to odluči. A ako mi vi nešto date, celina treba da vam se zahvali. Zašto bih vam se ja zahvaljivao? Ja ne ulazim u to. Nikada o tome nisam razmišljao, jer to izgleda glupo.

Nastavljam da radim ono u čemu uživam. Ako neki imaju dobrobiti od toga, ne treba da se osećaju zaduženi. To je moja radost. Nastavljam da vam govorim; to je moja radost. Nije da ja pokušavam da vam pomognem - to je način na koji ja sam uživam. Ako nastavite da mi pomažete, to je vaša radost. Na neki način ja zadovoljavam vaše potrebe; vi ispunjavate moje. I gotovo. Nije stvar u govorenju ko je kome zahvalan.

To je jedna celina. Osećanje da drugi postoji je otuda što vi postojite. Ako vi nestanete, i drugi nestaje.

A onda, sledeći trenutak nije nešto o čemu treba da se brine. Ovaj trenutak je dovoljan. Taj trenutak je dovoljan sam za sebe.

Osmo pitanje:

Pre nego što sam došao kod vas, kada sam uzimao droge, uvek sam se osećao više ujedinjen sa celinom. Posle šest meseci s vama, imao sam nekoliko dimova i sasvim se suprotno desilo; opijen, osećao sam se više rascepljen, možete li objasniti to?

Nije potrebno. To samo sebe objašnjava. Ako ste neurotični, droge će vam na mahove dati letimično zdravlje, jedinstvo. Ako ste rascepljeni, podeljeni onda će vam droge dati san da ste jedno, nepodeljeni. Ali ako meditirate, zaista postajete jedno; onda uzimanje droga neće pomoći. Ako meditirate onda je ostvarena realnost jedinstva; onda san neće biti ni od kakve koristi. Zapravo, onda će uzimanje droga biti destruktivno: kroz njih ćete se osećati podeljeni.

Zbog toga ja nastavljam da vam govorim: ljudi koji su u potrazi za drogama zaista su u potrazi za meditacijom - ali tragaju u pogrešnom pravcu. Njihovo traganje je savršeno u redu, njihov pravac je pogrešan. Ja nisam protiv njih, jer su oni tragaoci. Poriv se javio u njima, ali se kreću u pogrešnom pravcu. Oni mogu biti vraćeni na ispravan pravac.

Više ljudi je potrebno da im pomogne da meditiraju. Nijedna vlada, nijedna država ne može njih ugušiti, to je nemoguće. Što više budu gušeni, više će se osećati privučeni prema drogama. Što više postaju neurotični, više će biti potrebe za drogama. Samo više hramova, više meditacije u svetu; kada više ljudi meditira to će biti od pomoći. Jednom kada meditirate, vi se krećete u ispravnom pravcu; pre ili kasnije, droge će otpasti same. Nije potrebno odbacivati ih, same će otpasti.

To je baš kao da nosite kamenje, obojeno kamenje, a onda vam neočekivano dam prave dijamante. Hoćete li nastaviti da nosite obojeno kamenje u svojim rukama? Hoćete li uložiti neki napor da ih bacite. Jednostavno ćete ih ispustiti; ruke će se otvoriti i vi ćete ih baciti jer su sada dijamanti dostupni. Sada, ako želite zadržati kamenje, moraćete odbaciti dijamante.

Nije potrebno objašnjavati. To se samo objašnjava.

naše trenutno stanje kao ljudskih bića. To je naše stanje sna ili iluzije (*maya*). Zato kada se individua probudi ona spoznaje da je ona Bog i da ništa dugo ne postoji osim božanskog koje se samospoznaje u toj igri (*lila*), koja bi se najjednostavnije mogla opisati kao igra žmurki Boga sa samim sobom.

Deveto pitanje:

Rekli ste: "Život je brbljanje u večnosti tišine i egzistencije." Stoga šta je ljudsko biće?

Životinja koja brblja.

Aristotel je definisao čoveka kao racionalno biće. Čovek nije racionalan; i dobro je da nije. Čovek je devedeset i devet posto iracionalan; i dobro je da je tako jer kroz iracionalnost sve što je lepo i privlačno postoji. Kroz razum, matematika; kroz ne-razum, poezija. Kroz razum, nauka; kroz ne-razum religija. Kroz razum, tržište, novac, *rupi*, dolari; kroz ne-razum, ljubav, pevanje, plesanje. Ne, dobro je da čovek nije racionalno biće. Čovek je iracionalan.

Mnoge definicije su oprobane. Želeo bih reći da je čovek životinja koja stvara priče. On stvara mitove - svi mitovi su pričanje, *purane*. On stvara religije, mitove, priče o egzistenciji. Od samog početka čovečanstva, čovek je stvarao lepu mitologiju. On je stvarao Boga. On je stvarao to kako je Bog stvorio svet; on je stvorio lepe mitove. On tka, nastavlja da tka nove i nove mitove svuda okolo i okolo. Čovek je životinja koja stvara mit; život bi bio potpuno dosadan ako ne bi bilo mitova oko njega.

To je nevolja modernog doba: svi stari mitovi su odbačeni. Glupi racionalisti su ih previše osporavali. Oni su odbačeni jer ako ga vi osporavate, mit je neodbranljiv. On ne može odbraniti sebe. On je vrlo ranjiv, vrlo delikatan. Ako počnete da se borite s njim, unišćete ga, ali uništavajući njega vi ćete uništiti nešto lepo u ljudskom srcu. Mit nije samo priča, mit je upravo simboličan - koren mu je duboko u srcu. Ako ubijete mit, vi ubijate srce.

Dakle, svuda u svetu ovi isti racionalisti koji su ubili mitove osećaju da nema značenja u životu, nema poezije, nema razloga da se bude srećan, nema uzroka za slavlje. Sva svečanost je iščezla. Bez mitova svet će biti samo tržnica, svi hramovi će iščeznuti. Bez mita svi uzajamni odnosi će biti nagodbe; neće biti ljubavi u njima. Bez mita vi ćete biti sami u neizmernoj praznini.

Dok niste prosvetljeni ne možete živeti na taj način; inače osećaćete se beznačajni, duboka uznemirenost će se javiti i muka će ući u vaše biće. Krenućete da izvršavate samoubistvo. Poćećete da nalazite razne druge načine - droge, alkohol, seks, bilo šta - da udavite sebe, tako da možete zaboraviti sebe, jer život izgleda beznačajan.

Mit daje značenje. Mit ili legenda nije ništa drugo do lepa priča, ali vam pomaže da živite. Dok ne postanete tako sposobni da živite bez pričanja i ogovaranja, to vam pomaže da putujete, da putujete po svetu. Daje oko sebe ljudsku atmosferu; inače svet je vrlo okamenjen. Samo pomislite: indijci odlaze na reke, na Gang - oni se tamo mole. To je legenda, mit; inače Gang je samo reka. Ali kroz legendu Ganga postaje majka, a kada *hindus* ode na Gang to je za njega ogromno uživanje.

Kamen u Meki, kamen Kabe, nije ništa drugo do kamen. To je kamena kocka, zbog toga se zove *ka'bah*; *ka'bah* znači kocka. Inače ne možete znati kako se musliman oseća kada ide do Kabe. Ogromna energija se budi. Nije da Kaba nešto čini - ništa, to je samo mit. Ali kada on poljubi kamen, on ne hoda po zemlji, preselio se u drugi svet, svet poezije. Kada hoda oko Kabe, on hoda oko samog Boga. Svuda u svetu muslimani se mole; njihov smer je prema Kabi. Pravac se razlikuje; neko ko se moli u Engleskoj gledaće prema Kabi; neko ko se moli u Egiptu gledaće prema Kabi. Pet puta dnevno muslimani se mole svuda u svetu, okružujući ceo svet, i svi gledaju prema Kabi - Kaba postaje pravi centar sveta.¹⁶⁰ Mit, lep mit. U tom trenutku čitav svet je okružen poezijom. Čovek daje značenje egzistenciji; zbog toga mit postoji.¹⁶¹ Čovek je životinja koja stvara priče. Mala brbljanja su samo o susedstvu, o susedovoj ženi; velika brbljanja su kosmička, o Bogu. Inače čovek uživa u tome.

Ja volim jednu priču; mora da sam je kazivao mnogo puta. To je jevrejska priča.

U centru grada, pre mnogo godina, pre mnogo vekova, živio je jedan rabin. Kad god je bilo neke teškoće u gradu, on bi išao u šumu, vršio neka žrtvovanja, molio, obavljao rituale, i govorio Bogu: "Odvrati ovu nesreću. Spasi nas." I grad bi uvek bio izbavljen.

¹⁶⁰ Takođe kada vrše nuždu muslimani širom sveta moraju da paze da to ne bude u smeru Kabe.

¹⁶¹ Pomoću mita čovek, koji je identifikovan sa umom, povezuje egzistenciju sa božanskim.

Rabin je umro; drugi čovek je postao rabin. Grad se našao u nevolji; ljudi su se sakupili. Rabin je otišao u šumu, ali nije mogao naći mesto. Nije ga znao. Stoga je rekao Bogu: "Ja ne znam tačno mesto gde se stari rabi obično molio tebi, ali to nije važno. Ti znaš mesto, stoga ću se ja molite odavde." Nevolja nikada nije dolazila u grad. Ljudi su bili srećni.

Onda je taj rabin umro; drugi rabi ga je nasledio. Opet je grad bio u nekoj nevolji, nekoj nesreći. Ljudi su se okupili. On je otišao u šumu, ali je rekao Bogu: "Ne znam tačno gde je mesto, ne znam ni ritual. Samo znam molitvu. Stoga molim te, ti si sveznajući, stoga se ne drži detalja. Čuj me..." Rekao je ono šta je imao da kaže. Nesreća je bila izbegnuta.

Onda je on takođe umro; zamenio ga je drugi rabin. Grad se okupio, nastupila je neka nevolja, neka bolest se širila, i rekli su: "Idi u šumu; to se uvek radilo. Drevni rabini su uvek išli tamo."

On je sedeo u fotelji. Rekao je: "Zašto je potrebno da idem tamo? On me može čuti odavde. A ja i ne znam mesto." Stoga je pogledao u nebo i zatražio: "Slušaj. Ja ne znam to mesto, ne znam ritual - čak ne znam ni molitvu. Upoznat sam s celom pričom; kako je prvi rabi obično išao, kako je drugi rabi obično išao, kako je treći, kako je četvrti... Ja ću ti ispričati priču - a znam da voliš priče. Molim te, čuj priču i ukloni nesreću."

Ispričao je priču o drevnim rabinima. Rečeno je da se Bogu dopala priča toliko da je grad bio izbačen.

Mora da je voleo priče tako mnogo; on je sam tvorac mitova. Mora da je voleo priče. On je prvi koji je stvorio svo brbljanje.

Da, život je priča, trenutno pričanje u večnoj tišini egzistencije, a čovek je životinja koja stvara priče. Dok ne postanete Bog, vi ćete morati da volite priče; volećete priče o Rami i Siti, o *Mahabharati*; volećete grčke, rimske, kineske priče. Milioni njih postoje - sve su lepe.

Ako ne unesete logiku u njih; one mogu otkriti unutrašnja vrata; mogu otvoriti unutrašnje misterije. Ako unesete logiku u njih, vrata su zatvorena; onda hram nije za vas. Volite priče. Kada ih volite, one otvaraju svoje misterije. Mnogo je sakriveno u njima; sve što je čovečanstvo našlo, bilo je sakriveno u alegorijama. Zbog toga Isus nastavlja da govori u alegorijama, Buddha nastavlja da govori u pričama. Svi oni vole priče.

Deseto pitanje:

Rekli ste da majstor ponekad mora da bude ljut na učenika i u tom slučaju on glumi. Da li on glumi takođe i kada se njemu smeje, ili se smeši?

Majstor uvek glumi. Majstor je savršeni glumac. On ne uzima život ozbiljno. On ne uzima život kao muku, brigu. To je igra. Kada je ljut... on glumi. Kada se smeje... on glumi. Majstor može samo da glumi, jer on nije počinilac. Šta god da čini treba uzeti kao glumu; a ako se previše vezujete za glumu vi ćete propustiti majstora.

Zaboravite njegovu ljutnju, i zaboravite njegov smeh. Gledajte iza ljutnje i smeha, tamo ćete naći starog čoveka. Niti se smeje niti je ljut, ne više niti govori - tamo ćete ga naći u totalnoj tišini. Tamo ćete naći Buddhu; u dubokoj smirenosti, u beskonačnoj tišini, nema čak ni podrhtavanje misli. Inače majstor je uvek na pozornici.

Inače ne budite obmanuti od strane majstora. Nastavite da posmatrate. Ne slušajte njegove reči; inače nikada neće moći da ga vidite. Slušajte njegovu tišinu. Slušajte kada postoji procep između dve reči. Čitajte ga između dva reda. Ne obraćajte mnogo pažnje na ono šta on kaže, šta radi; samo obraćajte pažnju na ono šta on jeste.

Poglavlje 5
ČISTOTA I SNAGA

5. septembra 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 43: *kayendriyasiddhiraśuddhikṣayattapasah.*

Uklanjanjem nečistoća i askeзом dostiže se savršenstvo (*siddhi*) tela i čula (*indriya*).

II, 44: *svadyayadištadevatasamprayogah.*

»Studioznim usvajanjem poruke tradicionalnih tekstova i formula« (*svadyaya*) stiže se do sjedinjenja sa izabranim božanskim [uzorom].

II, 45: *samadhisiddhiriśvarapranidhanat.*

Predanost Uzvišenom [uzoru] vodi ka savršenstvu usredsređenosti (*samadhisiddhi*).

Čovek je kao ledena santa: samo deo, mali deo, vidljiv je na površini; glavni deo celine je skriven ispod. Ili, čovek je kao drvo: pravi život je u korenju, skriven ispod zemlje; samo grane su vidljive. Ako odsečete grane, nove grane će izrasti, jer grane nisu izvor; ali ako isečete korenje drvo je uništeno. Samo jedan deo čoveka je vidljiv na površini; a glavni deo je skriven iza, u pozadini. Ako mislite da je vidljivi deo sve, onda činite veliku grešku. Onda propuštate čitavu misteriju čoveka; onda propuštate vrata unutar sebe koja vas mogu odvesti do božanskog.

Ako mislite, znajući samo ime osobe, znajući iz koje familije dolazi, znajući njenu profesiju, da je doktor, inženjer ili profesor, ili znajući lice, njenu sliku, da vi znate nju; u velikoj ste iluziji. To su samo pojave na površini. Pravi čovek je daleko, daleko od svega ovoga. Na ovaj način možete biti upoznati, ali nikada ne znate čoveka. To je dovoljno što se tiče društva; više nije potrebno. Ovo površinsko znanje je dovoljno za tržnicu, ali ako zaista želite da znate čoveka, onda morate ići duboko. Jedini način da idete duboko je da prvo uđete duboko unutar sebe.

Dok ne saznate nepoznato u sebi, nikada nećete moći da znate nekoga drugog. Jedini način da znate misteriju šta čovek jeste, je da saznate šta ste vi. Postoje skriveni slojevi iza skrivenih slojeva. Čovek je beskonačnost.

Ako nastavite roniti duboko u čoveka, dospećete do Boga. Čovek je upravo površina okeana, talasi. Ako uronite duboko vi silazite do samog središta egzistencije. Oni koji su spoznali Boga - nisu ga spoznali kao neki objekat. Oni su ga upoznali kao najdublju subjektivnost. Oni koji su upoznali Boga nisu njega susreli. Nisu ga videli kao neki objekat; videli su ga kao samog videoca, kao svoju vlastitu svesnost. Ne možete susresti Boga nigde, izuzev unutar sebe. On je vaša dubina; vi ste njegova površina. Vi ste njegova periferija; on je vaš centar.

Što se dublje krećete unutar samog sebe, dublje se krećete u celoj egzistenciji, u drugima takođe, jer središte je jedno. Cela egzistencija je usredištena na jednu tačku - ta tačka je Bog. Bog je najdublja dubina bića.

Veliko je putovanje, veliko hodočašće da se upozna i razume čovek. Patanjđalijeve *sutre* vam daju rešenje kako da uđete.

Prva sutra:

Kayendriya siddhih ashuddhih ksyayat tapasah.

Asketizam uništava nečistoće, a sa događanjem savršenstva u telu i čulnim organima, fizičke i mentalne moći se bude.

Pre nego što možete razumeti ovu *sutru*, mnoge stvari treba bolje razumeti. Telo je bilo veoma mnogo zloupotrebjavano. Vi ste pogrešno postupali prema svom vlastitom telu.

Ne znate misteriju samog tela. Ono nije samo koža; nije samo kosti; nije samo krv. Ono je veliko organsko jedinstvo, veliki dinamizam.

Vekovima se mislilo da krv ispunjava telo kao što voda ispunjava posudu. Samo pre tri stoleća, saznali smo da krv ne ispunjava telo, da nije nepokretna stvar - krv cirkuliše. Samo pre tri stoleća, saznali smo da krv cirkuliše, to je dinamička sila. Ona ne ispunjava telo, nego cirkuliše - tako tiho i tako neprekidno, a kretanje je tako umilno, bez ikakve buke, da smo živeli sa milionima tela za milione života a nikada se nismo susreli sa realnošću krvi, da ona cirkuliše.

Ima još mnogo misterija koje su skrivene. Ovo telo je upravo prvi sloj mnogih tela - svih sedam tela. Ako se duboko krećete u ovom telu naići ćete na novi fenomen. Iza ovog grubog tela skriveno je suptilno telo. Jednom kada se to suptilno telo probudi, postajete vrlo moćni jer dostižete do nekih novih dimenzionalnih sila. Ovo telo može ležati u vašem krevetu, a vaše suptilno telo može da se kreće. Za njega nema prepreke. Gravitacija zemlje ne utiče na njega; ne postoji za njega barijera vremena i prostora. Ono može da se kreće... može da se kreće svuda. Ceo svet je otvoren za njega. Grubom telu to nije moguće. U nekim vašim snovima suptilno telo zapravo ostavlja vaše fizičko telo. U nekim vašim dubokim meditacijama, vaše suptilno telo ostavlja fizičko telo. Mnogi od vas, meditirajući duboko, ponekad su postali svesni da ono oseća kao da ste se uzdigli iznad zemlje, nekoliko inča, nekoliko stopa. Kada otvorite svoje oči, vi sedite na zemlji. Mislite da ste to zamišljali. To nije tako. Suptilno telo u dubokoj meditaciji, može da ode malo iznad grubog tela. Ponekad se to takođe događa - da grubo telo takođe sledi suptilno telo. Postoji žena u Evropi; ona je bila istraživana svim naučnim metodama. U dubokoj meditaciji uzdiže se četiri stope iznad zemlje; ne samo suptilno telo, već i grubo telo takođe. Utvrđeno je da je to činjenica. U najstarijim raspravama o *jogi* rečeno je da se u dubokoj meditaciji dešava da sa suptilnim telom takođe i grubo telo može ići iznad zemlje - i, tačno, kaže se da može ići vrlo lako do četiri stope (122 cm).

Grubo telo je upravo površina tela, koža drugih tela. Onda iza suptilnih postoje finija tela - svih sedam tela. Ona sva pripadaju sedam različitih ravni bića. Što više uđete u svoje vlastito biće, više postajete svesni da ovo telo nije sve. Inače, vi ćete susresti drugo telo samo ako je ovo telo postalo čisto.

Joga ne veruje u mučenje tela, to nije mazohistički posao - nego veruje u pročišćavanje tela. A ponekad, pročišćavanje tela i njegovo mučenje može da izgleda slično. Razlika mora da se načini. Čovek može da posti, i taj post može samo da bude mučenje. On može samo da bude protiv svog vlastitog tela, samoubistven, mazohistički. Ali drugi čovek može postiti, a da ne bude mučitelj, možda on nije mazohista, i možda ne pokušava da uništi telo ni na koji način. Pre, on možda pokušava da ga pročisti. Jer u ozbiljnom postu, telo postiže određenu čistoću.

Neprekidno nastavljate da jedete svakog dana; nikada ne dajete telu nijedan praznik. Telo nastavlja da akumulira mnoge mrtve ćelije - one postaju tovar. Ne samo da su tovar i teret, one su toksini, one su otrovne. Čine telo nečistim. Kada je telo nečisto, ne možete videti u pozadini skriveno telo. Ovo telo treba da bude bez primesa, transparentno, čisto; onda neočekivano postajete svesni drugog sloja, suptilnog tela. Kada je suptilno telo čisto, onda postajete svesni trećeg tela, četvrtog, i tako dalje.

Post veoma pomaže, ali čovek treba da bude mnogo svestan, da ne uništava telo. Nikakva osuda ne treba da bude u umu; a postoji problem jer su gotovo sve religije osudile telo. Njihovi izvorni osnivači ga nisu osuđivali, oni nisu bili trovači. Oni su voleli svoja tela. Toliko su voleli telo, da su uvek pokušavali da ga pročiste. Njihov post je bio pročišćavanje.

Onda su došli slepi sledbenici; nesvesni duboke nauke posta. Započeli su da poste slepo. Uživali su, jer um je nasilan. On uživa da bude nasilan sa drugima, uživa u moći, ali kad god ste nasilni s drugima rizično je, pošto će se drugi svetiti. Onda postoji jednostavan način: da se bude nasilan protiv svog sopstvenog tela. Onda nema rizika. Telo se ne može svetiti. Telo vam ne može naškoditi. Možete nastavljati da povređujete svoje vlastito telo; nema ko da reaguje. Ovo je jednostavno. Možete mučiti i uživati u moći - na taj način vi kontrolišete svoje telo; telo ne kontroliše vas.

Ako je post agresivan, nasilan, ako ima ljutnje i destruktivnosti, onda ste propustili stvar. Vi ne pročišćavate telo; vi ga u stvari uništavate. Jedna je stvar da se čisti ogledalo, a druga je da se uništi ogledalo. Da se čisti ogledalo totalno je različito, jer kada je ogledalo bez prašine, čisto, moći ćete da se ogledate u njemu - ono će vas reflektovati. Ali ako razbijete ogledalo, onda ne postoji mogućnost da se gleda u njega. Ako uništite grubo telo, gubite mogućnost kontakta sa drugim, sa suptilnim telom. Pročistite ga, ne budite destruktivni.

Kako post pročišćava? Kad god ste u postu, telo više nema da radi na probavi. U tom periodu telo može raditi na odbacivanju mrtvih ćelija, toksina. To je baš kao kada ste jednog dana, u subotu ili nedelju, na odmoru i dođete kući pa čistite ceo dan. Cele sedmice ste bili angažovani i tako zaposleni, tako da niste mogli čistiti kuću. Kada telo nema šta da vari, niste jeli ništa, ono započinje samočišćenje. Proces započinje spontano, i telo počinje da izbacuje napolje sve što nije potrebno, što je kao teret. Post je metoda pročišćenja. Jednom s vremena na vreme, post je lep - ne radeći ništa, ne jedući, odmarajući se samo. Uzmite koliko je moguće više tečnosti i samo se odmarajte, i telo će biti očišćeno.

Ponekad, ako osećate da je potreban duži post, možete takođe vršiti duži post - ali budite u dubokoj ljubavi s telom. Ako osećate da post oštećuje telo na neki način, zaustavite ga. Ako post pomaže telu, osetićete više energije, osetićete se više živim, osetićete se podmlađeni, osnaženi. To treba da bude kriterijum; ako počnete osećati da postajete slabiji, ako počnete osećati da suptilno podrhtavanje nastaje u vašem telu, onda budite svesni - sada ta stvar nije više pročišćenje. Postala je destruktivna. Zaustavite to.

Inače čovek treba da nauči čitavu nauku o tome. U stvari čovek treba da posti pored nekog ko je dugo postio i koji vrlo dobro poznaje celu stazu, koji poznaje sve simptome; ako to postaje destruktivno, šta će početi da se dešava; ako to nije destruktivno, šta će se onda dogoditi. Posle pravog pročišćavajućeg posta vi ćete se osećati novi, mlađi, čistiji, bestežinski, srećniji; a telo će funkcionisati bolje jer je sada rasterećeno. Inače post dolazi samo ako ste jeli nepravilno. Ako niste jeli pogrešno, nije potrebno da postite. Post je potreban samo kada ste već učinili pogrešnu stvar s telom - a svi smo mi jeli nepravilno.

Čovek je izgubio stazu. Nijedna životinja ne jede kao čovek; svaka životinja jede svoju izabranu hranu. Ako uvedete bivole u baštu, on će jesti samo određenu travu. Oni neće jesti sve i bilo šta - oni su vrlo izbirljivi. Imaju određen osećaj za svoju hranu. Čovek je potpuno izgubljen, nema osećaj o svojoj hrani. Nastavlja da jede sve i svašta. U stvari, ne možete naći ništa što ljudi ne jedu. U nekim mestima jedu se mravi. U nekim mestima jedu se zmije. U nekim mestima se jedu psi. Čovek jede sve. Čovek je jednostavno lud. On ne zna šta je u rezonanciji s njegovim telom, a šta nije. On je potpuno zbunjen.

Čovek prirodno treba da bude vegetarijanac, jer čitavo telo je načinjeno za vegetarijansku ishranu. Čak i naučnici priznaju činjenicu da cela struktura ljudskog tela pokazuje da on ne treba da bude nevegetarijanac. Sada postoje načini da se utvrdi da li je određena vrsta životinje vegetarijanska ili nevegetarijanska: to zavisi od creva, od dužine creva. Nevegetarijanske životinje imaju mala creva. Tigrovi, lavovi - oni imaju vrlo mala creva, jer meso je već probavljena hrana. Ne trebaju mu duga creva da ga svare. Rad probave obavlja životinja. Onda vi jedete životinjsko meso. Ono je već probavljeno - nisu potrebna dugačka creva. Čovek ima najduža creva; to znači da je vegetarijanac. Duga probava hrane je potrebna, i mnogo izlučevina će biti, koje treba da se izbace.

Ako čovek nije nevegetarijanac i nastavlja da jede meso, telo biva preopterećeno. Na Istoku su svi veliki meditant - Buddha, Mahavira - isticali tu činjenicu. Ne zbog nekog koncepta nenasilja - to je sekundarna stvar - nego ako zaista želite da se krećete u dubokoj meditaciji, vaše telo treba da bude bez težine, prirodno, fluidno. Vaše telo treba da bude rasterećeno; a telo nevegetarijanca je vrlo mnogo opterećeno.

Posmatrajte samo šta se događa kada jedete meso; kada ubijete neku životinju, šta se dešava životinji kada je ubijena? Naravno, niko ne želi da bude ubijen. Život želi da produži sebe; životinja ne umire voljno. Ako lav skoči na vas i ubije vas, šta će se dogoditi s vašim duhom, s vašim umom? Isto će se dogoditi kada vi ubijete lava. Agonija, strah, smrt, bol, uznemirenost, ljutnja, nasilje, tuga - sve te stvari se događaju životinji. Po celom njenom telu, šire se nasilje, bol, agonija. Čitavo telo postaje puno toksina, otrova. Sve telesne žlezde

otpuštaju otrove, jer životinja umire vrlo nevoljno. Onda vi jedete meso - a meso nosi sve otrove koje je životinja otpustila. Sva energija je zatrovana. Onda se ovi otrovi unose u telo.

A to meso koje jedete pripada telu životinje. Ono je tamo imalo posebnu svrhu. Poseban tip svesti je egzistirao u telu životinje. Vi ste na višoj ravni nego što je životinjska svest, a kada jedete životinjsko meso, vaše telo ide na nižu ravan egzistencije, na ravan životinje. Onda postoji procep između vaše svesti i vašeg tela, i napetost se javlja, uznemirenost se pojavljuje.

Čovek treba da jede stvari koje su prirodne - prirodne za vas. Voće, orahe, povrće - jedite onoliko koliko možete. Lepota je što ne možete jesti te stvari više nego što vam je potrebno. Sve što je prirodno uvek vam daje zadovoljstvo, jer to zadovoljava vaše telo, zasićuje vas. Osećate se ispunjeni. Ako je neka stvar neprirodna, nikada vam ne daje osećanje ispunjenja. Nastavite da jedete sladoled; nikada nećete osetiti da ste zasićeni. Zapravo, što ga više jedete, više ćete želeti da ga jedete. To nije hrana. Vaš um je prevaren. Sada ne jedete prema telesnoj potrebi; jedete upravo da okusite, probate to. Jezik je postao kontrolor.

Jezik ne treba da bude kontrolor. On ne zna ništa o stomaku. On ne zna ništa o telu. Jezik ima da ispuni posebnu svrhu; da kuša hranu. Prirodno, jezik mora da sudi, to je jedina stvar, koja hrana je za telo - za moje telo, a koja hrana nije za telo. On je upravo stražar na vratima; on nije gospodar. A ako stražar na vratima postane gospodar, onda će sve biti u neredu.

Sada oglašivači znaju dobro da jezik može biti prevaren, nos može biti prevaren.¹⁶² A oni nisu gospodari. Vi možda niste svesni; mnogo istraživanja hrane se vrši u svetu, a ona kažu da, ako vam se nos sasvim zatvori, i oči se zatvore, a onda vam se da luk da jedete, ne možete reći šta jedete. Vi ne možete razlikovati luk od jabuke ako je nos potpuno zatvoren, jer pola ukusa dolazi od mirisa, odlučuje se preko nosa, a pola se odlučuje uz pomoć jezika - to dvoje su postali kontrolori. Kako oni znaju da li je sladoled prehrana, ili nije. Može da nosi u sebi aromu, može da nosi neke hemikalije koje zadovoljavaju jezik, ali nisu potrebne telu.

Čovek je zbunjen - više je zbunjen od bivola. Ne možete ubediti bivola da jede sladoled. Pokušajte!

Prirodna hrana... a kada kažem "prirodna" ja mislim na onu koja treba vašem telu. Potreba tigra je drugačija; on mora da bude vrlo nasilan. Ako jedete meso tigra vi ćete biti nasilni, ali gde će se vaše nasilje izraziti? Morate živeti u ljudskom društvu, ne u džungli. Onda ćete morati da potiskujete nasilje. Onda započinje poročan krug.

Kada potisnete nasilje, šta se događa? Kada osećate ljutnju, nasilje, određena otrovna energija se otpušta, jer otrov stvara situaciju gde možete zaista biti nasilni i ubiti nekoga. Energija se kreće prema vašim rukama, energija se kreće prema vašim zubima - to su dva mesta odakle životinja postaje nasilna. Čovekovo telo je deo životinjskog carstva.

Kada ste ljuti, energija se otpušta - ona dolazi u ruke i u zube, u vilice - ali vi živite u ljudskom društvu i nije uvek korisno biti ljut. Vi živite u civilizovanom svetu, i ne možete se ponašati kao životinja. Ako se ponašate kao životinja, moraćete za to previše da platite - a niste spremni previše da platite. Šta onda radite? Potiskujete ljutnju u ruke; potiskujete energiju u zube - nastavljate da se smešite lažnim osmehom, a vaši zubi nastavljaju da akumuliraju ljutnju.

Retko sam viđao ljude sa prirodnim vilicama. One nisu prirodne - blokirane su, krute - jer tamo ima previše ljutnje. Ako pritisnete vilice osobe, ljutnja može da se otpusti. Ruke postaju ružne. Gube gracioznost, gube fleksibilnost, jer previše je ljutnje potisnuto tamo. Ljudi koji su radili na dubokoj masaži saznali su da kada se snažno na određeni način masiraju ruke, osoba započinje da postaje ljuta. Ne postoji razlog. Masirate čoveka i odjednom započinje da oseća ljutnju. Ako pritisnete vilicu, osobe postaju ljute. One nose akumuliranu ljutnju.

To su nečistoće u telu; i one moraju da se izbacе. Ako ih ne izbacite, telo će ostati teško. *Joga* vežbe postoje da izbacе sve vrste akumuliranih otrova u telo. *Joga* pokreti ih izbacuju, a *joginovo* telo ima svoju vlastitu gipkost. *Joga* vežbe su totalno različite od svih

¹⁶² Bivaju prevareni dodacima jelima, pojačivačima ukusa, aditivima, emulgatorima, od kojih je najznačajniji i najgori monosodium glutamat (MSG), koji lažiraju informacije među neuronima.

drugih vežbi. One ne čine vaše telo jakim; čine vaše telo fleksibilnijim. A kada vam je telo fleksibilno, vi ste jaki u veoma različitom smislu; vi ste mlađi. One čine vaše telo više tečnim, više tekućim - nema začepjenja u telu. Celo telo postoji kao jedno organsko jedinstvo, u svom vlastitom dubokom ritmu. To nije kao buka na tržnici; to je kao neki orkestar. Duboki ritam unutra, nema začepjenja, onda je telo čisto. *Joga* vežbe mogu biti od ogromne koristi.

Svako nosi mnogo smeća u stomaku, jer to je jedini prostor u telu gde možete potisnuti stvari. Nema drugog prostora. Ako želite da potisnete bilo šta, to mora biti potisnuto u stomak. Ako želite da plačete - vaša žena je mrtva, vaš voljeni je mrtav, vaši prijatelji su umrli - ali to ne izgleda dobro, izgleda kao da ste slabić, plačući za ženom, vi morate potisnuti to; gde ćete staviti to plakanje? Prirodno, morate to da potisnete u stomak. To je jedini prostor dostupan u telu, jedini prazan prostor gde možete prodrati.

Ako potisnete u stomak... A svako je potisnuo mnoge vrste emocija: od ljubavi, od seksualnosti, ljutnje, tuge ili plakanja - čak i smeha. Ne možete se smejati, stomak se smeje. To izgleda strašno, izgleda prosto - niste onda obrazovani. Vi ste potisnuli sve. Zbog ovog potiskivanja ne možete disati duboko, morate disati plitko. Jer ako dišete duboko, ove rane od potiskivanja, one će otpustiti svoju energiju. Vi se bojite. Svako se boji da se kreće u stomaku.

Svako dete kada se rodi diše kroz stomak. Pogledajte dete koje spava: stomak ide gore i dole, nikada grudi. Nijedno dete ne diše iz grudi; deca dišu iz stomaka. Sada su ona potpuno slobodna, ništa nije potisnuto. Njihovi stomaci su prazni, a ta praznina ima lepotu u telu.

Jednom kada stomak ima previše potisnutog u sebi, telo je podeljeno na dva dela, niži i viši. Onda niste jedan; vi ste dvoje. Niži deo je odbačeni deo. Jedinstvo je izgubljeno; dualitet je ušao u vaše biće. Sada ne možete biti lepi, ne možete imati čari. Nosite dva tela umesto jednog - i uvek će ostati jaz među njima. Ne možete hodati lepo. Na neki način morate nositi svoje noge. Zapravo ako je telo jedno, vaše noge će nositi vas. Ako je telo podeljeno na dva, onda morate nositi svoje noge.

Morate vući svoje telo. Ono je kao teret. Ne možete uživati u njemu. Ne možete uživati u dobrom hodu, ne možete uživati u dobrom plivanju, ne možete uživati u brzom trčanju - jer telo nije jedno. Za sva ova kretanja, da biste uživali u njima, telo treba nanovo da bude ujedinjeno. Sklad ponovo mora da bude stvoren; stomak mora biti potpuno očišćen.

Za čišćenje stomaka potrebno je vrlo duboko disanje, jer kada duboko udahnete i izdahnete, stomak izbacuje sve što nosi. U izdisanju, stomak oslobađa sebe. Otuda važnost *pranayame*, dubokog ritmičkog disanja. Akcenat treba da bude na izdisanju, tako da se izbacuje sve što je u stomaku nepotrebno nošeno.

A kada stomak ne nosi unutra emocije, ako imate začepjenje ono će iznenada iščeznuti. Kada potiskujete emocije u stomak, nastaje začepjenje, jer stomak nije slobodan da ima svoje kretanje. Vi ga duboko kontrolišete; ne možete mu dozvoliti slobodu. Dakle, emocije su potisnute, biće konstipacije. Konstipacija je više mentalna bolest nego fizička. Ona pripada umu više nego što pripada telu.

Međutim zapamtite, ja ne delim um i telo na dva. Oni su dva aspekta istog fenomena. Um i telo nisu dve stvari. Zapravo nije dobro reći "um i telo"; pravilan izraz bi bio "um-telo". Vaše telo je psihosomatska pojava. Um je najsuptilniji deo tela, a telo je najgrublji deo uma. Oboje utiču jedno na drugo; idu paralelno. Ako potiskujete nešto u umu, telo će započeti da potiskuje dnevni posao, svoje putovanje. Ako um oslobađa sve, telo će takođe oslobađati sve. Zbog toga ja mnogo ističem katarzu. Katarza je proces čišćenja.

Ovo je sva asketska uzdržanost: post; prirodna hrana; duboko ritmičko disanje; *joga* vežbe; sve više i više prirodno življenje, fleksibilno življenje jednostavnim životom; sve manje i manje stvaranje potiskujućih stanovišta; dozvoljavanje telu da ima svoj vlastiti uticaj, sledeći mudrost tela. "*Uzdržljivost uništava nečistoće...*" Uzdržljivost ili asketizam ne znači da se muči telo. To znači da se stvori živa vatra u telu, tako da se ono očisti. Kao da ste ubacili zlato u vatru - sve što nije od zlata izgori. Samo čisto zlato izađe van.¹⁶³

"Uzdržljivost ili aketizam uništava nečistoće, a sa događanjem savršenstva u telu i čulnim organima, fizičke i mentalne moći se bude."

¹⁶³ Zato se na sanskritu asketizam naziva *tapas*, što znači žar, vrelna koja sagoreva nečistoće tela i uma.

Kada je telo čisto, videćete da se bude ogromne nove energije, nove dimenzije se otvaraju pred vama, nove mogućnosti. Telo ima veliku skrivenu moć. Jednom kada se to oslobodi, nećete moći poverovati u to, da telo u sebi nosi tako mnogo stvari u sebi, da su tako blizu.

I svako čulo ima skriveni osećaj; skriveni smisao iza sebe. Oči imaju skriven očni vid, izvesno pronicanje iza sebe. Kada su oči čiste, jasne, onda ne vidite stvari samo kakve jesu na površini. Počinjete da vidite njihovu dubinu. Njihova dimenzija se otvara. Baš sada, kada vidite osobu, ne vidite njenu auru; samo vidite njeno fizičko telo. Fizičko telo je okruženo vrlo suptilnom austom. Difuzna svetlost okružuje telo. Svačije telo je okruženo različitom bojom aure. Onog trenutka kada su vaše oči čiste, možete videti auru; a videći auru saznajete mnoge stvari o čoveku koje ne možete znati ni na jedan drugi način. Čovek vas ne može obmanuti, to je nemoguće; jer ova aura otkriva njegovo biće. Neko dođe s austom neiskrenosti, i pokušava da vas ubedi da je vrlo iskren čovek; aura ne može obmanuti, jer on ne može kontrolisati auru. To nije moguće. Neiskrena aura ima drugačiju boju. Aura iskrenog čoveka ima različitu boju. Aura čistog čoveka je čisto bela. Što je više nečist čovek, više se belo kreće prema sivom. Ako je još više nečist, kreće se još više prema crnom. Aura čoveka koji je apsolutno neiskren, apsolutno je crna. Aura zbuđenog čoveka se menja; nikada nije ista. Čak i ako nastavite da tražite za nekoliko minuta, videćete da se aura menja. Čovek je zbuđen. On sam nije utvrđen u onome što jeste. On je promenljiva aura.

Čovek koji je meditativan ima vrlo smiren kvalitet u auri, tišinu, svežinu oko sebe. Onaj ko je u velikoj uznemirenosti, metežu, napetosti, ima takođe isti kvalitet i u auri. Ko je vrlo napet, može pokušavati da se smeši, može kreirati lice, može imati masku, ali kada dođe do vas njegova aura će pokazati realnost.

Isto se takođe dešava sa ušima. Baš kao što oči imaju duboki uvid, uši imaju kvalitet dubokog slušanja. Onda vi ne slušate šta čovek govori, nego radije slušate muziku. Ne marite za reči koje on koristi, već za ton, za ritam njegovog glasa... za unutrašnji kvalitet glasa koji kazuje mnoge stvari, koje reči ne mogu obmanuti, ne mogu promeniti. Neko možda pokušava da bude vrlo uglađen, ali njegova grubost će biti u njegovom glasu. Može pokušavati da bude vrlo mio, ali njegov zvuk će pokazati njegovu neprijatnost. Čovek će možda pokušati da pokaže svoju sigurnost, ali zvuk će pokazati... kvalitet neodlučnosti. Ako možete čuti sam zvuk, ako možete videti auru, i ako možete osetiti kvalitet bića koje je pored vas, postajete sposobni za mnoge stvari. A to su vrlo jednostavne stvari. One započinju da se dešavaju jednom kada započne uzdržljivost, jednostavnost ili asketizam.

Onda postoje jače moći, koje se u *jogi* zovu *siddhi* - magične moći, čudesne snage. Izgledaju kao čudesa jer ne razumemo mehanizam kako one deluju. Jednom kada upoznate mehanizam, one nisu čuda. U stvari čudo nije moguće. Sve što se dešava, dešava se prema zakonu. Zakon možda nije poznat, onda ga zovete čudom. Kada je zakon poznat, čudo iščezava.

Upravo su sada u Indiji uveli televiziju u sela. Po prvi put, seljani su gledali Indiru Gandhi na televizijskim kutijama, tako ih seljani zovu - "kutije sa slikom." Nisu mogli da veruju. Nemoguće. Išli su okolo kutija, zagledali su ih odasvuda. Kako se Indira Gandhi sakrila u kutiju? Čudo, neverovatno čudesno, ali jednom kada znate zakon stvar je jednostavna.

Sva čuda su u skladu sa skrivenim zakonima. *Joga* kaže da u svetu ne postoji čudo, jer "čudo" označava da je nešto protiv zakona, što nije moguće. Kako bi postojala ikakva mogućnost da se ide protiv univerzalnog zakona? Ne postoji mogućnost. Možda ljudi to ne znaju.

Siddhiji postaju mogući kada ulazite dublje u čistoću i savršenstvo. Na primer, ako možete maknuti svoje astralno telo iz grubog tela, možete uraditi mnoge stvari koje će biti čudesne. Možete posetiti ljude. Mogu vas videti, ali vas ne mogu dodirnuti. Možete čak razgovarati s njima uz pomoć svoje astralne projekcije. Možete izlečiti ljude. Ako ste zaista čisti, samo vaš dodir, polaganje ruku, učiniće čudo. Samo vaše okruženje će biti isceljujuća snaga - gde god se kretali, isceljenje će se događati automatski. Nije da to vi radite. Sama čistota... vi ste postali vozilo beskonačnih sila.

Inače čovek treba da se kreće prema unutra, mora da traži svoju vlastitu unutarnju srž.

"Jednostavnost ili uzdržljivost uništava nečistoće, a sa sledećim savršenstvom u telu i čulnim organima, bude se fizičke i mentalne moći." A najveća snaga koja se budi u vama jeste osećanje besmrtnosti. Nije da vi imate teoriju, sistem, filozofiju da ste besmrtni, ne. Sada imate osećanje, sada ste utemeljeni u tome - sada znate to. To nije pitanje nikakve teorije; to je postalo vaše saznanje da ne postoji smrt. Ovo telo će iščeznuti u svojim elementima, ali vaša svesnost ne može iščeznuti. Um će se raspasti, misli će se zaustaviti, telo će otići u elemente - ali vi, kao svedočeće Sopstvo, uvek postojite.

Vi znate to jer sada možete videti svoje telo iz daleka, iz udaljenog prostora. Možete videti svoje telo odvojeno od vas. Možete izaći van iz tela i posmatrati ga. Možete se kretati oko svog vlastitog tela. Sada znate da će telo biti ostavljeno kada umrete, ali ne vi. Sada možete videti da um deluje kao mehanizam, kao biokompjuter. Vi ste videlac, ne um. Sada telo i um nastavljaju da funkcionišu, ali vi niste identifikovani sa njima.

Ovo je najveće čudo koje se može dogoditi čoveku: da dođe do saznanja da je besmrtan. Onda strah od smrti iščezava, a sa strahom od smrti svi strahovi iščezavaju.

A kada strah iščezne, ljubav nailazi. Kada nema straha, ljubav se pojavljuje; samo onda ljubav dolazi. Kako ljubav može doći u strahom obuzetom umu? Možete tražiti prijateljstvo, možete tražiti uzajamni odnos, ali to tražite iz straha - da zaboravite sebe, da utopite sebe u vezi. To nije ljubav. Ljubav nastaje samo kada transcendirate smrt. Oboje ne mogu postojati zajedno; ako se bojite smrti, kako možete voleti? Iz ovog straha možete pokušati da nađete društvo, ali veza će ostajati na strahu.

Zbog toga se devedeset devet posto religioznih ljudi moli, ali njihova molitva nije prava molitva. Ona nije iz ljubavi, ona je iz straha. Njihov Bog je iz straha. Samo retko, jedan procenat religioznih osoba dolazi do shvatanja besmrtnosti. Onda dolazi molitva koja nije iz straha, koja je iz ljubavi, savršena zahvalnost, blagodarnost.

Swadhyayat istadevata samprayogah.

Sjedinjavanje s božanskim događa se kroz samoizučavanje - swadhyaya.

Ovo je vrlo važna sutra: "Jedinstvo sa božanskim dešava se kroz izučavanje sebe." Čovek mora da izučava sebe - to je jedini način da dosegne božansko. Patanjđali ne kaže: "Idite u hram". On ne kaže: "Idite u crkvu". On ne kaže: "Vršite rituale". Ne, to nije put da se bude jedno s božanskim. Idite u sebe - *swadhyaya*, samoizučavanje - jer on je skriven iza vas, unutar vas. On je vaša najdublja srž. Vi ste hram; idite unutra. Izučavajte sebe. Vi ste silna pojava - izučavajte sebe. Izučavajte sve šta vi jeste. A onog dana kada sebe budete izučili potpuno, on će biti otkriven. On je skriven iza vas, unutar vas. On je vi u vašem najdubljem biću. Stoga izučavajte sebe.

Ovo "izučavanje" znači upravo ono što Gurđijev podrazumeva pod "samoprijećanjem."¹⁶⁴ Patanjđali je upravo "samosećanje." Sećajte se sebe i samo nastavite da posmatrate. Kako ste povezani sa ljudima - posmatrajte. Uzajamni odnosi su odraz. Kako se odnosite prema strancima, kako se odnosite prema ljudima koji su vam poznati, kako se odnosite prema svojim slugama, a kako prema svom šefu - samo nastavite da posmatrate. Neka svaki odnos bude kao ogledalo, refleksija, i posmatrajte kako menjate svoju masku. Pogledajte u svoju pohlepu, ili žudnju, pogledajte svoju ljubomoru, gledajte u svoj strah, svoju uznemirenost i posesivnost - nastavite da gledate i posmatrate.

Nema potrebe da radite ništa! To je lepota *sutre*. Patanjđali ne kaže: "Uradi nešto!" On kaže: "Izučavaj sebe". Samo studiranje, sama svesnost će delovati. Transformacija će se dogoditi kada se suočite sa saznanjem svog celog bića.

U različitim raspoloženjima: kada ste tužni - posmatrajte; kada ste srećni - pazite; kada ste ravnodušni - motrite; kada se osećate beznadežno - posmatrajte; kada ste tako mnogo ispunjeni nadom - pazite; u želji, u frustraciji... Ima miliona raspoloženja oko vas - nastavite da posmatrate. Neka svako raspoloženje bude prozor da gledate unutar sebe. U svim duginim bojama, posmatrajte sebe. Kada ste sami - posmatrajte. Krenite na planine, izolovani - motrite. Idite u fabriku, u kancelariju - motrite kako se menjate, gde se menjate.

¹⁶⁴ Sećanje, osvešćenje samoga sebe, ili svog Sopstva.

Ako nastavite da se posmatrate... Nikada ne olabavljajte ovo motrenje ni za jedan jedini trenutak. Buddha je rekao: "I onda kada odete u krevet - nastavite da posmatrate. Kada nastavite s tim, padajući u san - nastavite da posmatrate kako se uspavljujete." Nastavite da posmatrate. Ne dozvoljavajte ništa da prođe bez motrenja. Baš ovo samoprisećanje, ovo samoizučavanje, uradiće sve. Ne treba da pitate: "Šta da radim nakon što sam motrio." Ništa nije potrebno. Jednom kada ste posmatrali totalno svoju mržnju, ona iščezava.

A ovo je kriterijum: ono što iščezava uz pomoć posmatranja jeste greh, a ono što raste pomoću posmatranja jeste vrlina. To je jedina definicija koju vam ja mogu dati. Ja ne kažem da je "ovo greh, a ovo vrlina". Ne, greh i vrlina ne mogu biti spolja definisani, niti opredmećeni. Ono što raste uz pomoć posmatranja jeste vrlina; a ono što iščezava posmatranjem jeste greh. Ljutnja će iščeznuti pomoću motrenja; ljubav će rasti. Mržnja će iščeznuti motrenjem; saosećanje će rasti. Dakle sve što iščezne kroz posmatranje jeste greh. Ništa drugo nije potrebno da se uradi s tim. Samo posmatrajte to, i to nestaje. Nestaje baš kao kada unesete svetlost u mračnu sobu, tama nestaje.

Vi nećete nestati posmatranjem. Zapravo pomoću posmatranja vi ćete biti otkriveni. Samo tama će iščeznuti: tama ljutnje, tama posesivnosti, tama ljubomore - sve to će iščeznuti. Samo ćete vi biti ostavljeni u svojoj predašnjoj, drevnoj čistoti. Samo vaš unutarnji prostor će biti ostavljen - prazan, bez sadržine. "Jedinstvo sa božanskim se dešava kroz samoizučavanje." Ništa drugo nije potrebno - samo svesnost.

Samadhi siddha Ishwar pranidhanat.

Totalno prosvetljenje može biti izvršeno pomoću predaje Bogu.

A kada ste izučavali sebe, kada ste upoznali sebe... nastupa odricanje ili predaja. To dolazi vrlo jednostavno. To onda nije neki napor. Ako sada želite da se pokorite ili predate, to će biti ogroman napor; i to neće ni biti potpuno. Ako baš sada želite da se pokorite ili predate, kako se možete predati s mržnjom unutra? Kako se možete predati s ljubomorom unutra? Predavanje je moguće samo kada ste apsolutno čisti.

Kako možete otići kod Boga i staviti svoju mržnju, nasilje, ljubomoru pred njegova stopala? Ne, samo kada ste čisti, cvet čistote - onda ulazite u hram i predajete ga.

Da bi se predao, čovek treba da postane vredan toga, jer predanost je najveći čin. Ništa nije iznad toga. Ne možete se predati svojom voljom ili naporom, jer volja i napor pripadaju ego. Ego se ne može pokoriti niti predati. Kada nastavljate da izučavate sebe, posmatrajući sebe, ego iščezava. Vi ostajete, ali više nema "ja". Vi ste neizmerna praznina - bez "ja" u sebi. Vi ste neizmerno Jastvo, ali bez "ja" u sebi. Bivanje postoji, ega više nema - onda je moguće predati se.

Totalno prosvetljenje može biti izvršeno pomoću predaje Bogu. Potpuno prosvetljenje, *samadhi*; vi postajete sama svetlost. Sve iščezava. Vi ostajete kao energija, a najčistija energija je svetlost. Sada naučnici, fizičari, kažu da će sve što se kreće brzinom svetlosti postati svetlost. Ako se kamen baci pri brzini svetlosti, nestaće. Postaće samo svetlo, jer pri toj brzini stvari iščezavaju; samo energija ostaje. Oni su upravo sada to otkrili, tokom ovog veka, da postoji mogućnost da je materija pretvorljiva u svetlost, u energiju. Materija je energija usporene brzine; svetlost je energija velike brzine.

Ego je materijalna stvar, to je energija usporenog kretanja. Kada ga pokorite, ili predate, dostižete brzinu svetlosti. Onda više niste čvrsta stvar; onda ste bestežinska energija. A bestežinska energija nema ograničenja; ona je neograničena. Bestežinska energija ne može biti definisana ni na koji drugi način - jedini je način da se kaže da je svetlost. Biblija kaže: "Bog je svetlost". Kuran kaže: "Bog je svetlost". Upanišade kažu: "Bog je svetlost". Vi postajete svetlost.

Totalno prosvetljenje može biti izvršeno pomoću predaje Bogu. Prvo, krećite se kroz samoizučavanje tako da sretnete Boga iznutra. Onda mu se pokorite i predajte. Sve i sve što vi jeste - predajte njemu.¹⁶⁵ I zapamtite, predavanje nije napor, stoga ne brinite kako da se

¹⁶⁵ Zato je predaja laka i spontana jer nakon kompletne samospoznaje dolazimo do spoznaje da samo On Jeste, Sve i jeste Njegovo, sve je On sam, ništa nije naše. Ništa zapravo ne predajemo, samo prepoznamo čije je sve.

predate. Samo se prvo sećajte sebe; predavanje dolazi kao senka. Nema tehnike za predavanje. Jednom kada znate sebe, tada znate kako da se poklonite i predate sebe. Predani, vi postajete sam Bog. Boreći se sa celinom, vi ostajete ružni ego. "Opusti se" je najviša *mantra*.

Međutim, pohlepa ili žudnja može da se pojavi u vašem umu: "Zašto onda čekati? Zašto se ne bih predao sada?" Ne možete. Vi ste prepreka, stoga, kako da se predate? Kada vas nema predavanja će biti. Ako jeste, pokoravanje ili predavanje nije moguće. Vi se nećete predati; vaše iščezavanje će biti predavanje. Izadete napolje na jedna vrata; na drugim vratima ulazi predaja. Vi i predavanje ne možete biti zajedno.

Stoga zapamtite, vi se ne možete predati. Posmatrajte sebe, tako da postanete sve čistiji i čistiji - tako čisti da gotovo ništa ne preostane, samo čistota, miris - onda se predavanje dešava.

U ovoj *sutri* Patanjđali jednostavno kaže da totalno prosvetljenje može biti postignuto predavanjem Bogu. On ne kaže kako da se predate. On ne kaže da predavanje mora da se izvrši. On jednostavno ukazuje na tu pojavu. Samoizučavanje mora da bude izvršeno; vi ćete doći licem u lice s Bogom. Ako ste izvršili samoizučavanje, ulazite u hram, stupate pred Boga, a onda nema problema. Onog trenutka kada stupite pred Boga, i suočite se s njim, predanost se događa. To nije činjenje; to je događanje.

Poglavlje 6

UM: GLUPOST

6. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Jesu li neki ljudi više glupi od drugih?

Um je glup. Dok ne odete izvan uma, nećete otići izvan gluposti; um, kao takav, jeste glup.

Umovi su dva tipa: obrazovani i neobrazovani. I jedni i drugi su glupi. Misli se da je obrazovani um inteligentan. On to nije. Misli se da je manje obrazovani um glup, ali oba su glupa.

U vašoj gluposti možete znati mnogo - možete sakupiti mnogo informacija; možete nositi sa sobom tovar spisa; možete trenirati um, usloviti um; možete memorisati; možete gotovo postati *Encyclopedia Britannica* - ali to ne čini nikakvu razliku u vašoj gluposti. Zapravo ako nađete na čoveka koji nema više nikakav um, vaša glupost će biti veća nego glupost onih koji nemaju informacije, koji su jednostavno neuki. Kada se zna više ne znači da se postaje pametan, inteligentan; a kada se zna manje ne znači da se postaje glup.

Glupost je neka vrsta spavanja, duboke nesvesnosti. Nastavljate da činite stvari ne znajući zašto. Nastavljate da budete upleteni u hiljadu i jednu situaciju, ne znajući zašto. Krećete se kroz život čvrsto uspavani. Ta uspavanost je glupavost. Biti identifikovan s umom jeste glupost. Ako pamtite, ako postanete svesni tako da gubite identitet sa umom, ako više niste um, ako osećate nadilaženje uma; inteligencija se pojavljuje. Inteligencija je vrsta buđenja. Uspavani, vi ste glupavi. Probudite se i glupost nestaje: po prvi put, inteligencija ulazi unutra.

Moguće je znati mnogo bez znanja sebe; onda je sve to glupost. Obrnuto je moguće takođe: da se spozna sebe, a bez znanja ičega drugog. Inače znati sebe dovoljno je da se bude inteligentan; i čovek koji zna sebe ponašaće se inteligentno u svakoj situaciji. Odlučivaće i odgovaraće inteligentno. Njegovo odgovaranje ili odlučivanje neće biti reakcija; neće delovati iz prošlosti. Delovaće iz sadašnjosti; on će biti ovde i sada.

Glup um uvek reaguje iz prošlosti. Inteligencija ne treba da se bavi s prošlošću. Inteligencija je uvek u sadašnjosti. Ja vam postavim pitanje - vaša inteligencija odgovara na njega, ne vaše pamćenje. Onda niste glupi. Ali ako samo pamćenje odgovara na to, ne

inteligencija - onda ne vidite pitanje. U stvari vi ne marite o pitanju; jednostavno nosite spreman gotov odgovor. To se odnosi na Mula Nasrudina, kada je car došao da poseti njegovo mesto. Seljani su se veoma bojali da izađu pred cara, pa su svi pitali Nasrudina: "Molimo te, predstavljaj nas. Mi smo glupi ljudi, neuki. Ti si ovde jedini mudar čovek, stoga molimo te lati se posla, jer mi ne znamo načine dvorskog ponašanja, a car dolazi po prvi put."

Nasrudin je rekao: "Naravno. Video sam mnoge careve i posetio mnoge dvorove. Ne budite zabrinuti."

Međutim, ljudi sa dvora su brinuli zbog sela, stoga su došli da pripreme celu stvar. Kada su pitali ko će ih predstavljati, seljani su rekli: "Mula Nasrudin će nas predstavljati. On je naš predvodnik, naš vođa, naš filozof."

Stoga su oni trenirali Mula Nasrudina, govoreći: "Ne treba mnogo da brineš. Car će postaviti samo tri pitanja. Prvo pitanje će biti o tvom starosnom dobu. Koliko imaš godina?"

Nasrudin je rekao: "Sedamdeset."

"Dakle zapamti ovo. Nemoj biti zanet previše carem i dvorom. Kada te on pita koliko ti je godina, kaži 'sedamdeset' - ni jednu jedinu reč više niti manje; inače ćeš biti u teškoći. Onda će te pitati koliko dugo si službovao u seoskoj džamiji, koliko dugo si ovde religijski učitelj. Stoga tačno kaži koliko godina. Koliko dugo si služio?"

On je odgovorio: "Trideset godina."

Pitanja su tako dogovorena. Onda je car došao. Ljudi koji su trenirali Nasrudina, trenirali su takođe i cara rekavši: "Ljudi iz ovog sela su vrlo jednostavni, a njihov vođa takođe izgleda glupavo, stoga molimo vas, budite blagi i ne pitajte ništa drugo. Ovo su pitanja..."

Ali car ih je zaboravio. Stoga, pre nego što je pitao, "koliko si star," pitao je "koliko dugo si duhovni vođa ovog sela?"

Međutim, Nasrudin je imao utvrđen redosled odgovora. Odgovorio je: "Sedamdeset godina."

Car je izgledao malo zbunjen, jer izgledalo je da čovek nema više od sedamdeset, stoga da li je bio religijski učitelj od samog rođenja? Onda je rekao: "Iznenaden sam. Koliko si onda star?"

Nasrudin je rekao: "Trideset godina." Jer je to bila odlučena stvar; da prvo mora reći "sedamdeset godina" a onda mora reći "trideset godina."

Car je rekao: "Jesi li lud?"

Nasrudin je odgovorio: "Gospodine obojica smo ludi - na svoje sopstvene načine! Vi postavljate pogrešna pitanja - a ja treba pravilno da odgovorim! Ovo je problem. Ja ne mogu ništa promeniti, jer ovi ljudi su ovde, ovi koji su me trenirali. Gledaju u mene. Ne mogu promeniti, a vi mi postavljate pogrešna pitanja. Obojica smo ludi na svoje vlastite načine. Prisiljen sam da dam ispravan odgovor - to je moja ludost. Da nije bilo gotovih odgovora, ja bih vam odgovorio ispravno, ali sada je nastala nevolja. A vi postavljate pogrešna pitanja, u pogrešnom redosledu."

Ovo se dešava glupom umu. Neprekidno posmatrajte u sebi samom: Mula Nasrudin je deo vas. Kad god odgovarate na pitanje ponašate se glupo jer imate gotov odgovor. Situacija se može promeniti, odnosi se mogu promeniti, kontekst se može promeniti - a vi delujete iz prošlosti.

Delujte iz sadašnjosti. Delujte iz nepripremljenosti. Delujte iz sadašnje svesnosti; ne delujte iz prošlosti. Onda niste glupi.

Sada možete razumeti zašto kažem da je um glupav: jer um je samo prošlost. Um je akumulirana prošlost, sve što ste saznali u prošlosti. Život se neprekidno menja. Um ostaje isti - on nosi mrtvo pamćenje, mrtve informacije. Kontekst se menja svakog trenutka, pitanje se menja svakog trenutka, car se menja svakog trenutka - a vi nosite fiksirane odgovore. Uvek ćete biti u nevolji. Glupi um je uvek u nevolji, pati. Ni zbog čega. Samo iz ovog razloga: što je previše spreman, previše pripremljen.

Svakog trenutka ostanite nepripremljeni. Onda ostajete nevini. Onda ne nosite ništa. Kad god imate gotove odgovore, ne slušate kakvo je tačno pitanje. Pre nego što ste čuli pitanje, odgovor je već iskočio u umu; odgovor već stoji između vas i pitanja. Pre nego što ste pogledali okolo i sagledali situaciju, već reagujete.

Um je prošlost, um je pamćenje - zbog toga je um glup, svi umovi. Možete biti seljanin, ne znajući mnogo o svetu. Možete biti profesor univerziteta u Puni, znajući mnogo. To ne čini nikakvu razliku. Zapravo nekada se događa da su seljani više inteligentni - jer oni ne znaju ništa. Oni moraju da se uzdaju u inteligenciju. Ne mogu se osloniti na svoje informacije; nemaju nikakve. Ako ste budni i pažljivi možete videti kvalitet nevinosti u seljaku. On je kao dete.

Deca su više inteligentna od odraslih, više inteligentna nego stari ljudi. Zbog toga deca mogu učiti tako lako. Ona su više inteligentna. Um još nije tu. Ona su ne-umna. Ne nose nikakvu prošlost; nemaju nikakvu. Kreću se, lutajući, čudeći se svemu. Uvek posmatraju situaciju, zapravo nemaju ništa drugo u šta bi gledali - nemaju gotovu svesnost. Ponekad deca odgovaraju na tako lep i živ način, kako stari ljudi ne mogu. Stari ljudi uvek imaju tu um da odgovori za njih. Oni imaju slugu, mehanizam, biokompjuter; i oslanjaju se na njega. Što postajete stariji, više postajete glupi.

Naravno, stari ljudi misle da postaju vrlo mudri, jer znaju mnoge odgovore. Ako je to mudrost, onda bi kompjuteri bili najmudriji. Onda vam nije potrebno da mislite o Buddhi, Isusu i Zaratustri, ne. Kompjuteri bi bili mudriji, oni bi znali više. Oni mogu znati sve; mogu biti nahranjeni svakom informacijom. I oni bi funkcionisali bolje, jer su mehanizmi.

Ne, mudrost se ne odnosi uopšte na znanje. Ona se odnosi na svesnost, inteligenciju, razumevanje. Budite više budni i pažljivi, onda niste u zahvatu uma. Onda možete koristiti um kad god je potrebno, ali da um ne koristi vas. Onda um više nije gospodar - vi ste gospodar, a um je sluga. Kad god vam zatreba sluga vi ga tražite, ali vama ne vlada, vama ne manipuliše um.

Uobičajena situacija uma je kao kada kola manipulišu vozačem. Kola kažu: "Idi ovim putem", a vozač mora da ih sledi. Nekada se to dešava; kočnice ispuste, točkovi ne funkcionišu dobro, vi želite da krenete na jug, a kola idu na sever. Mehanizam se pokvario; to je havarija, saobraćani udes. Ali takav udes je postao normalan za ljudski um. Neprekidno želite da idete negde, a um želi da ide negde drugde. Vi želite da idete u hram, a um misli da ide u bioskop, pa se nađete u bioskopu. Možda ste izašli iz kuće kako bi otišli u hram da se molite... a sedite u bioskopu - jer kola su želela da idu tim putem, i vi ste nemoćni.

Inteligencija je majstorstvo, veština - gospodarenje svim mehanizmima unutar vas. Telo je mehanizam, um je mehanizam; vi postajete majstor. Niko ne manipuliše vama; um jednostavno prima vaše naredbe. To je inteligencija.

Dakle ako pitate: "jesu li neki ljudi više glupi od drugih" - to zavisi. Kao što ja vidim, ljudi su obrazovani glupani i neobrazovani glupani. To su obično dve kategorije, jer treća kategorija je tako jedinstvena, da je ne možete učiniti kategorijom. Ponekad retko, dogodi se Buddha; Buddha je inteligentan. Ali onda on izgleda kao pobunjenik, jer vam ne daje vaš komadić svesnosti, fiksiranu svest. Kreće se daleko od utvrđenog puta, on ima svoju vlastitu stazu. Inteligencija uvek sledi sebe. Ona ne sledi nikoga. Inteligencija gradi svoju sopstvenu stazu. Samo glupi ljudi slede.

Ako ste vi ovde sa mnom, možete biti ovde na dva načina. Možete biti inteligentno ovde sa mnom; onda ćete učiti od mene, ali nećete slediti. Sledićete svoju vlastitu inteligenciju. Ako ste glupi, ne marite za učenje; jednostavno me sledite. To izgleda jednostavno, manje rizično, manje opasno, više bezbedno, sigurno, jer uvek možete prebaciti odgovornost na mene; ali ako izaberete siguran, bezbedan put, izabrali ste smrt. Niste izabrali život. Život je opasan i rizičan. Inteligencija će uvek izabrati život - po svaku cenu, kakav god da je rizik - jer to je jedini način da se bude živ.

Inteligencija je kvalitet svesnosti. Inteligentni ljudi nisu glupi.

Drugo pitanje:

Kakva je razlika između introspekcije i samoprisećanja, tj. stalnog sećanja sebe?

Velika razlika. Introspekcija je razmišljanje o sebi samom. Samoprisećanje uopšte nije razmišljanje; to je postajanje svesnim o samome sebi. Razlika je suptilna, ali vrlo velika.

Zapadna psihologija insistira na introspekciji, a istočna psihologija insistira na samoprisećanju. Kada se vi ispitujete, šta radite? Na primer, vi ste ljuti; počinjete da razmišljate o svojoj ljutnji - kako je ona prouzrokovana? Počinjete da analizirate zašto je prouzrokovana. Započinjete da sudite da li je dobra ili loša. Počinjete da racionalizujete, da ste bili ljuti jer je situacija bila takva. Predajete se teškim mislima oko ljutnje, analizirate, učestvujete, razmišljate o njoj, pokušavate da planirate kako da je izbegnete, kako da je se oslobodite, kako ponovo da joj se ne predate. Ovo je proces razmišljanja. Vi ćete prosuditi da je ona "loša" jer je destruktivna. Daćete zavet: "Nikada neću počinuti istu grešku." Pokušaćete da kontrolišete ovu ljutnju kroz volju. Zbog toga je zapadna psihologija postala analitička... analiza, ispitivanje.

Istok ne stavlja akcenat na ljutnji. Akcenat Istoka je na sebi, na svom Sopstvu. Da budete svesni kada ste ljuti, da budete tako svesni... Ne da mislite, jer razmišljanje je uspavana stvar. Možete razmišljati kada ste čvrsto uspavani; nema potrebe za svesnošću. U stvari vi neprekidno mislite, a da uopšte niste svesni. Proces mišljenja se odvija dalje i dalje. Čak i kada ste duboko uspavani u noći. Razmišljanje se nastavlja, um i dalje nastavlja svoj unutrašnje blebetanje. To je mehanička stvar.

Istočna filozofija kaže: "Budite svesni. Ne analizirajte ljutnju, nema potrebe. Samo pogledajte u nju, ali pogledajte sa svesnošću. Ne počinjite da razmišljate." U stvari, ako započnete razmišljanje, onda će mišljenje postati barijera za posmatranje ljutnje. Onda će je mišljenje zaodnuti. Razmišljanje će biti kao oblak koji je okružuje; jasnoća će biti izgubljena. Uopšte nemojte razmišljati. Budite u stanju nemanja misli, i posmatrajte.

Kada nema čak ni talasića misli između vas i ljutnje, ljutnju ćete sresti licem u lice. Vi je ne analizirate. Ne marite da idete do njenog izvora, jer izvor je u prošlosti. Vi je ne razmatrate, jer onog trenutka kada je razmatrate, razmišljanje započinje. Ne dajete nikakav zavet: "Uradiću to." Jer to vas vodi u budućnost. U svesnosti vi ostajete sa osećanjem ljutnje - upravo ovde i sada. Niste zainteresovani da je menjate; zainteresovani ste samo da gledate u nju direktno, licem u lice, odmah bez odlaganja. Onda je to samoprisećanje ili stalno sećanje sebe.

Ovo je lepota toga: ako možete gledati u ljutnju, ljutnja iščezava. Ne samo da iščezava u ovom trenutku; samo njeno iščezavanje tvojim dubokim posmatranjem daje vam odgovor da nije potrebno koristiti volju, da nije potrebno donositi nikakvu odluku za budućnost, nije potrebno odlaziti do prvobitnog izvora odakle ona dolazi. To je nepotrebno. Sada imate ključ: gledate u ljutnju, i ljutnja iščezava. A ovaj pogled je dostupan uvek. Kad god ljutnja bude tu; onda taj pogled prodiše dublje.

Postoje tri stadijuma posmatranja. Prvi, kada se ljutnja već dogodila i otišla. Gotovo da je gledate u rep kada iščezava - slon je otišao, samo je rep tu - jer kada je ljutnja bila tu, zaista, tako ste duboko bili upleteni u to da niste mogli biti svesni. Kada je ljutnja gotovo iščezla, devedeset devet posto - samo jedan posto, poslednji deo nje odlazi, iščezavajući na dalekom horizontu - onda postajete svesni; ovo je prvo stanje svesnosti. Dobro, ali ne dovoljno.

Drugo stanje je kada je slon tu, ne rep; kada je situacija zrela, vi ste zaista ljuti do maksimuma - ključate, izgarate - onda postajete svesni.

Onda postoji još i treći stadijum: ljutnja nije došla, tek dolazi - ne rep nego glava. Baš ulazi u vašu oblast svesnosti i postajete svesni - onda se slon nikada ne materijalizuje. Vi ubijate životinju pre nego što se rodi. To je kontrola rađanja. Pojava se nije dogodila; onda ona ne ostavlja trag.

Ako zaustavite to u sredini, pola glave se dogodilo, nešto će ostaviti u vama - trag, teret, malu povredu. Osetićete se ogrebanim. Čak i ako ne dozvolite da to sada ima pun uticaj, to je ušlo. Ako gledate u rep, cela stvar se već dogodila. Najviše što možete je da se kajete; a kajanje je razmišljanje. Opet postajete žrtva misaonog uma.

Čovek svesnosti se nikada ne kaje. Nema mesta za kajanje jer sa više svesnosti ide u dubinu, on može zaustaviti proces čak i pre nego što počne. Čemu onda kajanje? Nije da on pokušava to da zaustavi - lepota toga je u tome. On jednostavno posmatra to. Kada gledate u

raspoloženje, u situaciju, u emociju, osećanje, misao - kada unesete kvalitet gledanja - gledanje je kao svetlost; tama iščezava.

Postoji ogromna razlika između introspekcije i samosećanja. Ja nisam naklonjen introspekciji. U stvari, introspekcija je malo patološka; to je igranje sa vašim vlastitim ranama. Ona neće pomoći, neće pomoći da se rana zaceli. U stvari to će učiniti baš obrnuto; ako nastavite da dodirujete svoju ranu, održaćete je svežom. Introspekcija nije dobra. Introspektivni ljudi su uvek morbidni, bolesni. Oni previše razmišljaju. Introspektivni ljudi su zatvoreni. Nastavljaju da se igraju sa svojim ranama, svojom mukom i svojom strepnjom - čitav život onda izgleda preveliki problem; ne može se razrešiti. Introspektivnom čoveku sve izgleda kao problem. Sve što se dogodi postaje problem.

A onda, on je previše unutra; ne može se kretati van. Ravnoteža je izgubljena. Introspektivni ljudi beže od života i idu na Himalaje. Oni su morbidni, bolesni, patološki. Zdrava osoba ima zdrav zamah; ona se može kretati unutra, a može se kretati i van. U stvari ona zapravo ne deli unutrašnji život i spoljašnji život. Ona ima slobodan protok, slobodan zamah. Kad god je potrebno ona se jednostavno kreće unutra. Kad god je potrebno ona se kreće spolja. Nije protiv spoljašnjeg sveta; nije protiv unutrašnjeg sveta. Unutra i spolja treba da budu kao udisanje i izdisanje; oboje su nužni.

Introspektivni postaju previše zamišljeni, previše su unutra. Oni se plaše da izađu van, jer kad god izađu van, postoje problemi, stoga se oni zatvaraju. Oni postaju monade bez prozora. A onda problemi i problemi - um nastavlja da stvara probleme, a onda stalno pokušava da ih reši.

Introspektivan čovek je više sklon da postane lud. Introvertni više postaju ljudi od ekstrovertnih; u ludnicama ćete naći devedeset devet posto introvertnih, introspektivnih, a najviše samo jedan posto od ekstrovertnih. Oni ne mare o unutrašnjoj strani stvari. Nastavljaju da žive na površini. Ne misle da postoje problemi. Oni misle da je život samo da bi se uživalo. Jest, piti i biti srećan cela je njihova religija, ništa drugo.

Naći ćete da su ekstrovertni zdraviji nego introvertni, jer su oni barem u kontaktu sa celinom. Introvertni gubi kontakte sa celinom. On živi u svojim snovima. On nema izdišućih dah. Samo zamislite, ako ne dozvolite da se izdahne dah, vi ćete se razboleti jer dah koji se udahnuo neće uvek ostati svež. U okviru sekunde on će postati ustajao, u toku sekunde izgubiće kiseonik, život; u sekundi on se dokrajči - onda živite u ustajalom mrtvom vazduhu. Morate izaći van da tražite nove izvore života, da tražite svež vazduh. Morate neprekidno da se krećete.

Po meni, ako želite da izaberete između ekstrovertnog i introvertnog, reći ću vam: "izaberite ekstrovertno." Ekstrovertan je manje bolestan - živi na površini, nikada ne može upoznati istinu, ali barem nikada ne poludi. Introvertan može saznati istinu, ali to je jedna mogućnost od stotinu. Devedeset devet posto je moguće da će poludeti.

Ja sam naklonjen proticanju života. Život treba da bude ritam; izađete van, uđete unutra, a ne vezujete se ni za šta. Samo ostajete budni, pažljivi. Zapamtite, sećajte se. Nastavite da pamтите kada ste u svetu; onda takođe pamтите kada ste unutra u sebi, onda takođe pamтите. Uvek svest održavajte budnom, gorućom, živom. Plamen svesnosti ne treba da bude izgubljen, to je sve. Onda živeći na tržnici ili živeći u manastiru - nikada nećete biti gubitnik u životu. Dospećete do najdubljeg dna koji život može dati. To najdublje dno je Bog. Bog je igrač: van i unutra, introvertan i ekstrovertan, oba - ali svestan.

Treće pitanje:

Ponekad, dakle, vi se smeškate na predavanju.

Možda postajem svetiji, božanskiji, jer što ste više sveti, više živite neozbiljno. Vi se cerekate, smežete se; onda to nije teret. Čitav vaš život postaje smeh; nije više ozbiljna stvar.

Inače religiozni ljudi svuda u svetu su učili ljude da budu vrlo ozbiljni - izduženih lica. To je bolest, nije zdravlje. Načinite smeh svojom molitvom. Smežite se više. Ništa ne oslobađa vaše zakočene energije kao smeh. Ništa vas ne čini detinjastim kao smeh. Deca se cerekaju, smeju i osmehuju. Naravno, ona takođe i plaču, ali i njihovo plakanje je lepo.

Jadikujte, plaćite i smejte se; pustite da to budu vaše molitve. Idite u hram - ne verbalizujte. Idite u crkvu - ne marite za autorizovanu verziju molitve. Ne postoji nijedna; nijedna verzija nije autorizovana. Stvorite svoju vlastitu molitvu. Ako hoćete plakati, plaćite. Suze su mnogo značajnije od bilo kojih reči; one privlače vaše srce. One su više molitvene, lepše, značajnije. Reči su mrtve. Suze su žive, sveže - dolaze iz vas, iz vaše dubine. Ili smeh: lepo se smejte s bogom u hramu.

U Talmudu je rečeno... a Talmud je neobična knjiga. Gita, Biblija i Kuran - sve te knjige izgledaju ozbiljno. Talmud je jednostavno izuzetan. U Talmudu se kaže: "Bog voli one ljude koji učine da se drugi smeju." Ne možete pojmiti da religijski spis ovako govori: "Bog voli one ljude koji učine da se drugi smeju." Oni su pravi sveci. Ako činite ljude ozbiljnim, vi ste grešnik. Svet je inače previše preopterećen; molimo, ne opterećujte ga više. Dajte malo smeha. Stvorite talasić smeha gde god da ste. Smejte se malo više i pomognite druge da se smeju. Ako se čitav svet može smeјati glasno, ratovi će iščeznuti, jer ratove vode ozbiljni ljudi. Zbog toga ako se smeјete na sudu to je prestup. Nijedan sud to ne dopušta - vi vređate sud. Svako treba da bude ozbiljan. Pogledajte sudije koje sede na sudu; kako oni izgledaju budalasto ozbiljni. Malo smeha će im pomoći da budu više pravedni; pomoći će im da razumeju mnogo dublje ljudska bića. Njihova hladnoća ne može deliti pravdu, jer hladnoća je nečovečna. Malo topline...

Inače sudija se boji. Ako lopov na sudu počne da se smeје, a sudija mu se pridruži, i ceo sud se smeје - onda se sudija uplaši. Onda će to postati previše čovečno; a biće i teško baciti tog nasmeјanog lopova u zatvor, za tri, četiri ili pet godina. Ni za šta važno - on je ukrao nekoliko *rupija*. Ukrao je malo *maye*, a sudija može biti *vedantista*. Ukrao je malo iluzije - *rupije*, dijamante - a treba da bude bačen; za mrtve dijamante živo biće treba da bude bačeno za pet godina u trulež. Ili u dubokoj ljutnji, u besu, u nekom trenutku ludosti je možda ubio. Čak i sudijama nailazi ponekad misao da ubiju. Teško je naći ljudsko biće, koje nije mnogo puta u svom životu mislilo da ubije nekoga. To izgleda ljudski, ta ideja.

Ja ne kažem da idete i ubijete, ne kažem da sudije treba da oprostite onima koji su ubice, ne. Inače malo smeha će pomoći. Jedan čovek je ubijen; ako se sudija može malo nasmejati i sud se malo takođe cereka sa sudijom, biće mu teško da pošalje tog čoveka na vešala. Zato što je to opet ubistvo; kako možete stvari postaviti ispravno kada se radi jednog ubistva sudija odluči za drugo ubistvo? Možda tom čoveku treba psihoanalitički tretman? Možda taj čovek treba da bude poslat u manastir, da meditira dve godine. Ali ne u smrt - jer smrt... Ako je rđavo izvršiti ubistvo, izvršiti ubistvo u ime pravde je takođe loše, ono ne može postati dobro.

Inače sudije su vrlo ozbiljni ljudi, političari su vrlo ozbiljni ljudi - čitav teret sveta je na njihovim ramenima. Svuda u svetu oni stalno misle: "Šta posle Mao Ce-tunga?" Kao da nije bilo sveta pre Mao Ce-tunga. Svet je bio srećan. Zapravo on će biti srećniji ako svi Mao Ce-tungovi iščeznu.

Upravo čitam knjigu, vrlo neobičnu knjigu. Autor je rekao da bi Indija brže dobila nezavisnost da nije bilo Gandija. Bio sam malo iznenađen, ali kada sam razmotrio njegov dokaz, osetio sam da je u pravu. Gandi je stvorio mnogo nevolja - bandoglav, kao svi političari. On je stvorio mnogo nevolja; on nije pravio kompromise i ustupke ni u čemu. Imao je svoja vlastita gledišta, a Đinah je imao svoje sopstvene puteve. Oni se ne bi nagodili. Obojica su bili tvrdoglavi, poput kamena. Izgleda da je autor imao ispravan uvid, koji kaže da bi Indija pre postala nezavisna da nije bilo Gandija i Đinaha.

Da nije bilo verskih institucija Indija nikada ne bi bila zavisna. Ako bi političari iščezli iz sveta, svet bi bio slobodan. Ne bi trebalo da bude borbe za slobodu; on bi bio jednostavno slobodan. Ako sveštenici nestanu i ozbiljne crkve, koji izgledaju više kao smrt nego život, nestanu i hramovi prerastu u mesta za ples, za uživanje, da se bude blažen, da se bude ekstatičan: svet bi bio više religiozan.

Stoga kada kažete: *ponekad, vi se dakle smeјete na propovedi*, ja se nadam, mora biti da postajem svetiji. Inače, izgleda da ne postoji drugi razlog.

Četvrto pitanje:

Vijay Ananda je bio sto posto siguran da će njegov film "Jaan Hazir Hai" biti hit... jer je njegov 'guru' predvideo njegov izuzetan uspeh... Ali film je propao. Hoće li 'gurudi' objasniti to? - iz magazina "Stardust."¹⁶⁶

Prva stvar: Vijay Anand nije tako glup da bi me pitao za takve stvari. Nikada nije spominjao ništa o svom poslu. Ništa nije pitao o filmu "Jaan Nazir Hai" i nikada mu nisam odgovorio. Nisam čak ni znao da je snimio film "Jaan Nazir Hai."

Međutim ljudi, urednici magazina "Stardust," mora da su nešto sanjali. Možda su videli san, možda su u svojim snovima čuli mene da kažem: "Tvoj film, Vijay, imaće izuzetan uspeh." Oni su pogrešno razumeli stvar. Moram im reći u njihovim snovima da je 'izuzetan uspeh' u Lao Ce-ovom značenju. Lao Ce kaže: "Zato što me mali broj ljudi razume, ja sam veličanstven." Dakle, ako prevedete to, izuzetan uspeh znači: ako niko ne ide da gleda film. Jer mase su tako glupe, ne mogu ga razumeti, jer je uzvišen; i to je izuzetan uspeh. Kada mase idu da ga gledaju, on nije uspeo, propao je. Mora da je glup; inače kako bi privukao tako mnogo ljudi?

Ja nisam rekao ništa, ali ako su oni nešto čuli u svojim snovima, pogrešno su me interpretirali. Ako je propao, to je izuzetan uspeh. To mora biti nešto što ide izvan običnog uma. To je ono što je izuzetan uspeh. Hitler nije izuzetan uspeh; mase su ga obožavale. To pokazuje da je pripadao masama. On je bio običan, glupav čovek. Lao Ce je izuzetan uspeh; niko ga ne zna, niko nije čuo o njemu - čak ni glas. On dolazi i kreće se tiho. On je bio izuzetan uspeh, i znao je to. U svojoj knjizi *Tao Te Čing*, on kaže: "Ja sam uzvišen, jer mali broj ljudi može da me razume. Ceo svet me pogrešno shvata; zbog toga sam uzvišen." Ređe razumevanje, ređe će biti shvatanje, i više mogućnosti da se pogrešno razume.

Poznao sam vrlo izuzetnog čoveka. On je bio *sannyasin*. Kada sam bio dete, imao sam običaj da posećujem moje selo, a on je imao običaj da boravi kod moje porodice. Voleo sam tog čoveka samo iz jednog razloga, kad god bi propovedao ljudima i ljudi bi aplaudirali, pogledao bi u mene i rekao: "Radžniš, nešto mora da nije u redu. Inače zašto ljudi pljeskaju? Oni pljeskaju samo kada je nešto pogrešno, jer su oni pogrešni." Kada niko ne bi pljeskao, i niko ne bi razumeo šta on govori, kada bi svi gledali baš kao da gube svoje vreme, on bi došao kući i rekao: Radžniš, mora da sam rekao nešto. Video si? Niko nije mogao da razume." Kod masa, uspeh je promašaj.

Peto pitanje:

Kakva je razlika između samoprisećanja i svedočenja?

Baš sam vam sada rekao koja je razlika između introspekcije i samoprisećanja. A sada, koja je razlika između samoprisećanja i svedočenja.

Da, opet ima mnogo razlike; jer u samoprisećanju je akcenat na sebi, na Ja. Baš kao što je u introspekciji akcenat na misli, osećanju, emociji, raspoloženju, ljutnji, seksualnosti, ili bilo čemu, a sebe ili biće se zaboravlja; u samoprisećanju sva energija je usredištena na sebi i vi samo gledate raspoloženje, situaciju, pazite na osećanje - ne razmišljate o tome, jer u razmišljanju pogled je izgubljen, čistota pogleda se gubi.

Svedočenje je korak napred. U svedočenju, čak i sebe (Ja) odbacujete; samo prisećanje, pamćenje ostaje. Ne da se ja sećam, ili pamtim. "Ja" više nije deo svedočenja. Samo sećanje... Svedočenje je svedočenje o samom sebi.¹⁶⁷ Samoprisećanje je početak; svedočenje je kraj. Pomoću samoprisećanja vi započinjete da gledate u ljutnju, držite sebe usredsređenim na sebe, kristalisani na sebe, gledajući u talasiće okolo vas u umu. Ali kada pogledate u um, ubrzo, um iščezava. Kada um iščezne i ima praznine, onda se može preduzeti novi korak: sada gledate u sebe samog. Sada sama energija koja je gledala na ljutnju, seks, ljubomoru jeste slobodna - jer ljubomora, ljutnja i seks su iščezli. Sada se ta ista energija okreće okolo da gleda u vas same.

¹⁶⁶ Magazin "Zvezdana prašina".

¹⁶⁷ Svedočenje je objektivna svest o samom Ja koje je svesno ovog ili onog sadržaja, misli ili objekta.

Kada ista energija gleda u sebe, ona takođe iščezava; onda postoji samo sećanje, pamćenje. To sećanje je svedočenje. U svedočenju ne postoji sebe ili biće. Vi gledate u ljutnju, ali kada pogledate u sebe same, više niste vi; samo neizmerno, beskonačno, neograničeno svedočenje. Samo svesnost - beskonačna i neizmerna, ali bez ikakve kristalizacije. To mora da se razume.

Gurđijev je radio celog svog života na metodi samoprisećanja; na Zapadu je bilo gotovo nemoguće da se uvede svedočenje, jer je Zapad živeo sa introspekcijom. U svim hrišćanskim manastirima se učila introspekcija. Gurđijev je uveo nešto izvan introspekcije; nazvao je to "samoprisećanje." Uvek je razmišljao da uvede svedočenje, ali nije mogao, jer svedočenje se može samo uvesti kada je samoprisećanje ustaljeno; pre toga se ne može uvesti. Da se govori o tome pre sazrevanja samosećanja ne bi vodilo nigde, bilo bi beskorisno. Dugo je čekao, ali to nije mogao uvesti.

Na Istoku mi koristimo oboje. U stvari koristili smo sva tri: introspekcija je bila za vrlo obične religiozne ljude, one koji ne žele da idu duboko; oni koji žele da idu duboko, za njih je samoprisećanje, a oni koji žele da idu tako duboko da iščeznu u dubini, za njih je svedočenje. Svedočenje je poslednje. Izvan toga ništa ne postoji. Ne možete biti svedok svedočenja - jer će to takođe biti svedočenje. Dakle ne postoji mogućnost da se ide izvan svedočenja: došli ste do samog kraja. Kraj sveta jeste svedočenje.

Krećite se od introspekcije do samoprisećanja, a od samoprisećanja nadajte se jednog dana da krenete do svedočenja. Međutim imajte na umu da samoprisećanje nije cilj. To je dobro baš kao most, ali čovek mora da ga pređe, mora da ode izvan njega.

Šesto pitanje:

Da li moguće da se bude u stanju čiste svesnosti za kratko i da se iz njega opet ispadne?

Ne, to nije moguće. Ali ponekad se nešto slično tome dogodi: vi na mahove imate letimično iskustvo čiste svesti; još niste ušli u čistu svest. To je baš kao kada gledate sa udaljenosti od stotinu milja vrhove Himalaja. Niste ih još dosegli, ali ih možete gledati s velike udaljenosti. Možete posmatrati vrhove; ne možete imati osećanje. Možete otvoriti prozor i posmatrati daleki Mesec; zraci će vas dodirnuti i vi ćete biti osvetljeni, imaćete određeno iskustvo, ali iz tog iskustva na prozoru stalno ćete ispadati.

Kada se čista svest dostigne - a ne letimično svetlucanje na mahove, nego ste ušli u nju - onda je ponovo ne možete izgubiti. Jednom postignuta, ona je postignuta zauvek. Ne možete ispasti iz nje. Zašto? Jer onog trenutka kada uđete nju, vi nestajete. Ko može ispasti iz nje? Da biste ispali iz nje, morate ostati kao vi sami. Ali da bi se ušlo u čistu svest, ego nestaje potpuno, individualno biće nestaje kompletno. Ko će se onda vratiti natrag?

U letimičnom svetlucanju vi niste iščezli; vi ste tu. Možete imati na mahove svetlucanje i zatvoriti oči. Možete imati na mahove svetlucanje i zatvoriti prozor. To će postati pamćenje; to će vam se privideti; to će postati nostalgija. To će doći u vaše snove. Ponekad ćete iznenada osećati opet dubok poriv da imate to svetlucanje, ali to ne može biti trajno stanje. Letimičan uvid je samo letimičan uvid. Bljeskovi. Dobri su, lepi, ali ne vezujte se za njih, jer oni nisu trajni. Stalno ćete ispadati iz njih - jer ste još tu.

Kada imate na mahove viđenja, krećite se prema vrhovima, krećite se prema mesecu... postanite jedno s mesecom. Dok potpuno ne iščeznete vi ćete ispadati. Moraćete se vraćati natrag u svet, jer će se ego osećati ugušen letimičnim viđenjem, tim svetlucanjem. Ego će osećati smrtni strah. Reći će: "Zatvori prozor! Dovoljno si gledao u mesec. Ne budi glupav. Ne budi duševno poremećen, lunatik." Reč "lunatik" znači mesečar. Reč "lunar" dolazi od reči mesec. Svi umno poremećeni ljudi se nazivaju lunaticima, umobolnim, mesečarima - koji misle o dalekim snovima.

Um, ego, će reći: "Ne budite mesečar (umobolni). U redu je da imate, ponekad, otvoren prozor i gledate u mesec, ali ne budite opsednuti. Svet čeka na vas. Imate odgovornosti da izvršite u svetu." Ego će vas privući i nagovoriti, zavešće vas prema svetu;

jer ego može postojati samo u svetu. Kad god nešto iz drugog sveta proдре u vaš um, ego postaje uplašen, uspaničen, prestravljen. To izgleda kao smrt.

Ako bi to viđenje na mahove postalo trajni životni stil, samo vaše biće, onda možete premostiti rastojanje, premostiti jaz. Možete napredovati. Kada postanete čista svesnost, onda nema ispadanja iz toga. To je stvar bez povratka. Čovek samo uđe unutra; nikada ne izlazi van. To nema izlaz, samo jedna vrata... ulaz.

Sedmo pitanje:

Rekli ste da je Buddha bio u suštini sebičan. Da li je Isus bio isti? Ako je tako, šta je mislio (kada je rekao): "Ako neko hoće da pođe za mnom, neka se odrekne sebe, uzme svoj krst i sledi me."

Da, Isus je takođe sebičan; drugačije nije moguće. Isus, Krišna, Zaratustra, Buddha - svi su sebični ljudi, jer se iz njih javlja tako mnogo saučešća. To nije moguće ako nisu usređeni na sebe. To nije moguće ako nisu postigli svoje sopstveno blaženstvo. Prvo, čovek mora da postigne ostvarenje svoga Sopstva; samo onda može da deli... a oni su delili toliko mnogo da su čak vekovi prošli, a još nastavljaju da dele.

Ako volite Isusa, odjednom ste ispunjeni saučešćem. Njegova ljubav još teče. Telo je iščezlo, ali njegova ljubav nije iščezla. Ona je postala trajna pojava u svetu. Uvek će biti tu. Kad god bude neko spreman, prijemčiv, njegova ljubav će poteći. Ali to je bilo moguće samo kada je on dospao do svog iskonskog izvora; on je morao biti sebičan.

Koje je onda značenje? Da li ove reči izgledaju kontradiktorne? "Ako neko hoće da pođe za mnom, neka se odrekne sebe..." Da, one izgledaju paradoksalne; ako sam ja u pravu, onda mi one protivreče. Ja sam u pravu, a one mi ne protivreče. To je samo naizgled, jer Isus kaže: "Ako želite da dostignete Sebe (Sopstvo), vi ćete morati da izgubite sebe (Ja, ego), to je put." Dakle, kada Isus kaže: "Ako neko hoće da pođe za mnom, neka se odrekne sebe..." to je zato što je to jedini način da bude on sam. Vi možete dostići Sebe, samo kada se odreknete svog ega. Možete dospeti do Sebe, kada potpuno iščeznete.

Isus kaže: "Ako prijanjate uz život, izgubićete ga. Ako ste spremni da ga izgubite, dobićete život večni. Postići ćete život obilan, beskonačan." Kada kap vode padne u okean, ona gubi sebe - odrekne se sebe - ona postaje okean. Ona ne nadoknađuje ništa a dostiže do okeana; jednostavno gubi svoje vlastite granice. Kada Isus kaže: "Ako neko hoće da pođe za mnom, neka se odrekne sebe..." to okean govori kapi: "Dođi, odrekni se sebe! - tako da možeš i ti postati okean." Ovo je najsebičnija stvar: da se postane okean.

Kap je vrlo nesebična, ali ostaje kap - konačna, ograničena, jadna. Izgleda kao da je sebična, ali nije. Ako nastavite da posmatrate sebične ljude u svetu, nećete naći da su zaista sebični. Oni su jednostavno budalasti, ne sebični.

Zaista sebični ljudi postaju mudri. Zaista sebični ljudi su oni koji pokušavaju da postignu *nirvanu*, koji pokušavaju da dostignu Boga, koji pokušavaju da postignu *mokšu* - oslobođenje, slobodu. Oni su zaista sebični ljudi, ne oni ljudi koji su poznati kao sebični u svetu, jer pokušavaju da akumuliraju bogatstva. Oni su jednostavno budalasti, nisu sebični. Ne koristite tu lepu reč za njih. Oni su jednostavno neozbiljni, besmisleni.

Zašto ih nazivate sebičnim? Oni nastavljaju da akumuliraju bogatstva i nastavljaju da prodaju sebe za njih. Grade veliku kuću, a sami postaju šuplji, prazni. Imaju velika kola, a nemaju unutra dušu. A vi ih nazivate sebičnim. To su najnesebičniji ljudi. Oni su zapravo dali svoje Sopstvo ni za šta.

To se dogodilo: Jedan čovek je došao kod Ramakrišne s mnogo zlatnih novčića, i želeo je da mu ih da. Ramakrišna je rekao: "Ja ne dodirujem zlato, odnesi ih odavde."

Čovek je bio impresioniran. Rekao je: "Kako ste vi nesebični."

Ramakrišna se nasmejavao i rekao: "Nesebičan, ja? Ja sam sebičan čovek. Zbog toga ne dotičem to zlato. Nisam tako luckast. Nesebičan si ti, prodao si sebe za zlatne novčiće."

Ko je nesebičan? Onaj ko daje svoju dušu za zlatne novčiće, je li nesebičan? Ili onaj ko napusti sve iz sveta, da dospa do svoje duše, je li on sebičan? U svetu ljudi gube sebe i ne postižu ništa, a vi ih nazivate sebičnim. Oni su nesebični ljudi, luckasti. Buddha, Isus, Krišna

- oni su postigli najviši sjaj i slavu, do krajnjeg, apsolutnog blaženstva. Buddha je rekao: "Ja sam dospao do nenadmašnog *samadhia*." A vi ih nazivate nesebičnim? Oni koji žive u savršenom blaženstvu, nazivate ih nesebičnim? Vi ste uništili lepu reč.

Isus je u pravu: " *Ako neko hoće da pođe za mnom, neka se odrekne sebe...*" jer to je jedini način da se dospe do sebe samog. Njegovo učenje je sebičnost.

"... *i uzme svoj krst i sledi me,*" jer to je jedini način da se uskrsne. Ako želite novi život, moraćete da umrete. Ako želite da oživite, uskrsnete, morate nositi svoj vlastiti krst. Budite raspeti na krstu u materijalnom svetu, i vi ćete uskrsnuti u duhovnom. Umrite iz trenutka u trenutak za prošlost, tako da uskrsnete svakog trenutka u sadašnjosti. Umiranje je umetnost, jedna od najosnovnijih. Oni koji znaju kako da umru, samo oni znaju kako da žive. Ljudi koji se boje umiranja postaju uplašeni i od življenja. Ljudi koji se previše boje smrti i umiranja, postaju nesposobni za življenje, jer život ima smrt kao svoj deo.

Kada Isus kaže: "Uzmi svoj krst i sledi me," on govori: "Budi spreman da umreš, ako zaista želiš da postigneš večni život." To je sebičnost.

A kada ljudi kao Isus kažu: "Sledi me," vi ćete ih pogrešno razumeti. Kada u *Giti* Krišna kaže Arđuni: "Ostavi sve - sve tvoje religije. Predaj se meni. Dođi, i sledi me," šta tačno kaže? Jesu li svi ovi ljudi vrlo egoistični? Oni kažu: "Dođi, i sledi me." U stvari, kada Isus kaže: "Dođi, i sledi me," on kazuje: "Ja sam najunutarnija duša." Kada Krišna kaže: "Predaj se meni," on ne kaže, predaj se ovom spoljašnjem Krišni. On kaže: "Duboko dole, ja sam skriven u tebi. Kada se predaš meni, ja sam samo jedan izgovor za predanost. Ti ćeš dospeti do svoje najunutarnije srži bića ili postojanja. Sledi mene, da bi mogao da slediš svoju najunutarniju srž bića. Ja sam dostigao tu najunutarniju srž."

Oni ne kažu da se sledi Isus ili Krišna. Oni kažu: "Predaj se," jer u predanosti ćeš postati Krišna, sam ćeš postati Isus. A to je potpuno sebično.

Sama reč je uzela kvalitet osude. Kada neko kaže: "Ne budite sebični," odmah je osudio. Ja pokušavam da ponovo pročistim tu lepu reč. Pokušavam da je iznesem u njenu pravu visinu. Reč je pala u blato, ali ta je reč kao dijamant. Ona može biti u blatu, ali je ta reč kao dijamant. Ona može biti u blatu, ali može biti i očišćena, oprana. Ako me razumete videćete da, ako ste zaista sebični, samo onda možete biti nesebični. Učim vas sebičnosti, jer bih želeo da budete nesebični.

Osmo pitanje:

Koliko je od onoga što se javlja spolja, kao što su smrt, neverstvo, itd. od moga uma? Koliko sam ja odgovoran za te stvari?

Vi niste odgovorni za te stvari. Ako neko umre vi niste odgovorni za njegovu smrt, ali ste odgovorni za način kako interpretirate smrt, za to ste odgovorni. Kada vas neko izneveri ili izda, niste odgovorni za njegovo izdajstvo. Kako možete biti? Ali vi to zovete izdajstvom; to možda nije. To je vaša interpretacija; a za interpretaciju ste vi odgovorni.

Vi to nazivate smrću; ako vaša majka umre, nazivate to smrću i patite. Ne patite zato što je majka umrla. Patite zato što mislite da je mrtva. Ako razumete život znaćete da ne postoji smrt. Dakle majka će umreti, majke će uvek umirati - ali vi nećete patiti. Ona je jednostavno promenila jedno staro telo. U stvari to je trenutak da se uživa. Imala je kancer ili tuberkulozu, starost, i hiljadu i jednu bolest, i vukla se. Vi to nazivate smrću? Ja to zovem ostavljanjem starog tela, da bi se ušlo u novo. Zašto bih patio zbog toga? Treba da budem srećan i uživam u tome. To zavisi od interpretacije, a interpretacija je vaša odgovornost. Neko vas izneveri; ali ko kaže da je to izdajstvo? Na primer vaš ljubavnik, vaš muž, vaša žena, se udalji od vas. Vi kažete da je to neverstvo? To je vaša interpretacija. Možda ste bili previše posesivni. On vas nije izdao; on jednostavno pokušava da zaštiti sebe. Bili ste previše posesivni. Previše ste se vezivali. Vi ste gušili njegovo biće. Ubijali ste njegovu slobodu. On je jednostavno pokušao da spase svoj život - nije vas izdao. Možda se preselio kod neke druge žene u traganju, možda negde drugde gde cvet ljubavi može cvetati. Ali vi ste ga prisiljavali; a sada kažete da je to izdaja. Vi ste uredili celu stvar da se desi, a sada to nazivate izdajstvom?

Samo posmatrajte, postanite budni i pažljivi, gledajte šta se dogodilo. Da niste bili tako džangrizavi, on možda ne bi otišao. Vaše zakeranje ga je dovelo do ludila. Ili ga je vaše zanovetanje učinilo neosetljivim, bezosećajnim.

Postoje samo dva načina da se živi sa džangrizavom ženom, ili zanovetajućim mužem. Jedan, što obično svi muševci čine, je da postanu bezosećajni. Uđete u kuću i postanete debelokožac. Ona nastavlja da zakera, a vi ne marite. Nastavljate da čitate svoje novine. Ne slušate šta vam govori. Ali onda izdajete samog sebe, jer što postajete više bezosećajni, manje ćete biti nežni, manje ljubavni. Što više postanete neosetljivi, manje je mogućnosti za molitvu, manje mogućnosti da vam se život dogodi. Vi ste već mrtva stvar. Izdajete svoj sopstveni život. Bolje je pobeći od žene da bi spasli sebe, i takođe joj dali mogućnost da razume - to je drugi način: da se pobjegne.

Ako muž nastavi da izneveruje svoj vlastiti život, onda žena kaže da je on vrlo odan i savestan. On izdaje svoj vlastiti život - i niko nije odgovoran za život nekog drugog. Vi ste ovde radi samih sebe; ja sam ovde za sebe. Niko nije ovde da ispuni očekivanja nikoga drugog. Ja moram živeti moj život; vi morate živeti vaš život. Ako je dobro da ja rastem s vama, ako je dobro da vi rastete sa mnom - lepo, možemo biti zajedno. Ali ako započnete da me ubijate, a ja počnem da vas trujem, bolje je da se razdvojimo, jer razdvajanje će spasti dva života, učiniće dva zatvorenika slobodnim. To nije izdaja.

Postoji samo jedna izdaja: a to je izdati svoj vlastiti život. Ne postoji drugo neverstvo. Ako nastavite da živite sa džangrizavom, posesivnom ženom, mužem, bez ikakve ljubavi, uništavate svoje vlastite mogućnosti. Opet u Talmudu postoji izreka: "Bog će vas pitati: 'Dao sam ti tako mnogo povoljnih prilika da budeš srećan. Zašto si ih propustio?'" On neće pitati: "Koje grehe si počinio?" On će pitati: "Koje si mogućnosti za sreću propustio? Ti ćeš biti odgovoran za njih." Ovo je zaista izuzetno lepo: "Ti ćeš biti odgovoran samo za ove povoljne prilike koje su ti bile dostupne a ti si ih propustio." Ostani veran samome sebi - to je jedina vernost koja je potrebna - i sve će biti dobro.

Ako ste odani samome sebi, uvek ćete naći partnera, životnog partnera, sa kojim rastete. Inače promenite. Nema ničega lošeg u tome. To je dobro takođe i za partnera, jer ako ne rastete, vi ćete odabrati osvetu. To je ono što svaki muž i žena čine.

Ako ne rastete i osećate se ograničeni, utamničeni, onda počinjete da mislite o osveti drugom - zbog drugog tamnica postoji. Zbog drugog ste uhvaćeni. Onda ćete biti ljuti, neprekidno ljuti. Ljutnja će postati čitav vaš život. U takvoj situaciji vi ne možete voleti. Kako neko može voleti svoje sopstveno utamničenje? Možda je ta tamnica vaša žena, vaš muž, vaš otac, majka, vaš *guru* - to ne čini razliku.

Ako ste ovde i osećate se utamničeni, bežite - što pre možete - sa svim mojim blagoslovima. Jer na taj način je opasno biti ovde. Vi ne treba meni da budete odani. Prva odanost je prema samome sebi; sve dolazi iza toga. Ako se osećate ograničeni, uskraćeni - bežite! Ne čekajte nijedan trenutak, i nikada ne gledajte unatrag. Tražite negde drugde. Život je beskonačan. Možda imate nekog drugog koji vam bolje odgovara, koji ne postaje tamnica za vas, ko postaje sloboda. Idite tamo. Uvek budite u traganju.

Inače, ako ovde visite okolo, misleći da ste utamničeni, počecete da mi se svetite. Postaćete ljuti na mene. Držaćete se kao da ste sledbenik, ali ćete postati neprijatelj. Jednog dana ćete eksplodirati.

U svim uzajamnim odnosima treba zapamtiti da u ovom životu treba da učite i rastete, da postanete više inteligentni i svesni. Ako vas nešto slabi, gubite snagu, greh je ostati u toj situaciji. Odlazite daleko. Na taj način ćete stvoriti svet mnogo puniji ljubavlju. Međutim, učeno je sasvim suprotno: čak i ako ne volite svoju ženu, volite je. Niko ne pita: "Kako neko može voleti nekoga ako nije u ljubavi?" Možda je ljubav postojala u početku, onda je iščezla. Onda ste bili učeni da ljubav nikada ne iščezava. To je opet apsolutno glupo. Sve što dođe, može da iščezne. Sve što se rodi, može da umre. Sve što počne, može se zaustaviti. Ostanite istiniti, pažljivi i budni.

Ako je ljubav iščezla, onda je greh živeti sa ženom. Onda ako spavate sa ženom vi ste grešnik. To je vrsta prostitucije. Žena nastavlja da živi s vama, jer nema gde da ode. Nastavlja sada da živi s vama jer je finansijski zavisna od vas. Šta je onda prostitucija? To je finansijska

nagodba. Sada više nema ljubavi. Ako idete da se prostituišete, a ona se zaljubi u vas i odbije da uzme novac, više nije prostitutka. Prostitucija dolazi samo s novcem. Kada umesto ljubavi novac spoji dve osobe, to je prostitucija.

Ako živite sa ženom bez ljubavi, i žena živi s vama bez ljubavi, samo u finansijskoj nagodbi - sada će to biti teško, gde da idete, šta da radite, to izgleda nesigurno, stoga se morate vezivati, biti ljuti i zanovetati; neprekidno se boriti, ali biti zajedno. Vaša je dužnost da budete zajedno - vi ste vrlo opasni... iz ove prostitucije, kakav će tip dece biti rođen?

Ne samo da uništavate sebe, uništavate buduće generacije. Decu ćete vi odgajati, osobe koje se neprekidno bore, uvek u konfliktu. Pa će ta deca, koja vam se rode, uvek biti u konfliktu. Deo njih će pripadati majci, a deo ocu; a duboko unutra će neprekidno biti građanski rat. Uvek će biti pometena, zbunjena.

Kada dođete kod mene i kažete: "Ja sam zbunjen"... Baš pre nekoliko dana je došao jedan *sannyasin* i rekao: "Želim da se predam,¹⁶⁸ ali takođe i ne želim." Šta da se onda radi s takvim čovekom? On traži da mu se pomogne. On želi da se preda. A takođe, ne želi da se preda. Deo kaže "predaj se," a deo kaže "ne." To je šizofrenija, rascep ličnosti, ali takvi su gotovo svi. Odakle taj rascep dolazi? Ovaj rascep dolazi od oca i majke, koji su uvek u konfliktu.

Dete ponekad oseća za oca, a ponekad za majku. Oboje su ga doneli u svet. Pola ćelija njegovog tela pripada ocu, a pola ćelija majci. Sada su oni u sukobu. Ono će neprekidno biti u građanskom ratu; nikada neće biti spokojno, opušteno. Šta god da uradi, jedan njegov deo će nastavljati da govori: "Besmislica. Ne radi to." Ako majčin deo kaže: "Uradi to", očev deo će reći: "Ne". Možda neće reći vrlo glasno, očevi nikada ne govore vrlo glasno, ali očev deo će odmahivati glavom: "ne". Ako očev deo kaže "da", onda majčin deo nastavlja da govori, naravno vrlo glasno "ne!"

Sin Mule Nasrudina se zaljubio u devojkicu. Došao je kući i pitao Nasrudina, imajući poverenje u njega, šta da radi. Otac mu je šapnuo na uvo: "Ako zaista želiš devojkicu, odi i kaži svojoj majci "otac mi je zabranjeno, otac je protiv toga." A pred tvojom majkom ja ću reći "ja ti nikada neću dozvoliti!" Onda je sigurno da će se tvoj brak dogoditi."

Sprovodi se velika politika. Svako osetljivo dete nauči trikove trgovine, a onda ih prenosi celog svog života. Ono ostaje podeljeno, i kad god dovede ženu kući, počće da igra ulogu oca, a žena će početi da igra ulogu njene majke. I čitava priča se nastavlja... a svet nastavlja da ulazi sve dublje i dublje u ludost.

Sva besmislica se događa jer ste bili pogrešno učeni. Ja vas učim samo jednoj ispravnosti: to je ispravnost vašeg vlastitog života. To će izgledati vrlo opasno. To će izgledati kao da pokušavam da stvorim kaos, anarhiju. Ja to ne činim. Anarhiju ste već stvorili - ona se ne može poboljšati. Ja pokušavam da stvorim red, ali red iz slobode; red kao unutrašnju disciplinu, ne kao spolja prinuđenu stvar.

Deveto pitanje:

Da li bebe vide auru?

Da, ali samo do vremena dok ne započnu da govore. Kada beba započne da govori, sve iščezava. Govorenjem dete postaje deo društva. Kada je dete tiho, ne govori, onda ono vidi iste stvari koje svetac vidi; baš one iste stvari koje vidi jedan prosvetljen čovek. Dete je gotovo svetac. Ali ono ostaje samo dotle. Ako je dete tiho za šest meseci, sa devet meseci, jednu godinu - onda će do tog vremena videti aure, duboko će osećati. Jednom kada dete počne da govori, njega više tu nema. Dete je ušlo u svet, svet jezika, razuma, uma. Onda ubrzo ovi kvaliteti iščezavaju.

U Indiji mi imamo legendu, a vrlo istinita stvar je skrivena u njoj. U Indiji se kaže da se beba do šest meseci seća svog prošlog života. To je istina, jer je do šest meseci beba tako tiha i jasnoća je tako prodorna. Onda je svakog dana svet sve više i više s njom, više i više je mi učimo, uslovljavamo, i dete postaje sve više i više deo društva, a manje deo egzistencije -

¹⁶⁸ Da se prepusti učenju ili *guruu*.

beba se tako gubi. To je Adamov pad; drvo znanja je okušano. Plod drveta znanja je kušan kada beba počne da govori.

Onda ako to želite ponovo da zadobijete, da povratite to, moraćete da učite tišinu - zbog toga se toliko mnogo zahteva tišina, meditacija. Vi ćete morati opet da ostavite jezik. Svo unutrašnje brbljanje mora da se zaustavi; unutrašnji razgovor mora da bude zaustavljen. Treba opet da postanete nevini, bez govora, da nema verbalizacije unutra, samo čisto bivanje; opet da se bude kao beba. Zapamtite, Isus je stalno govorio: "Samo oni koji su kao deca ući će u carstvo božje."

Deseto pitanje:

Zašto slušamo o manje prosvetljenih žena nego muškaraca?

Osnovni razlog je da su muškarci eksperti u hvalisanju; a žene to nisu. Mnoge žene su dospеле do prosvetljenja. Broj je baš isti kao kod muškaraca - ne može biti drugačije, jer egzistencija nastavlja da uravnotežuje sebe - ali žene nisu hvalisavci. One se mnogo ne hvale. Ako dostignu prosvetljenje one samo uživaju u tome. Na prave mnogo galame oko toga.

Muškarci su potpuno drugačiji. Ako oni nešto postignu, prave puno buke oko toga; galame o tome. Društvo kontrolišu muškarci. Kada čovek postaje prosvetljen, svi ostali objavljuju celu stvar. Kada žena postane prosvetljena niko ne mari, jer društvo ne pripada ženi. One nisu vladari.

Muškarac je u osnovi više društveno biće nego žena. Žena je ograničena na sebe, ili uglavnom na svoju porodicu. Ona ne brine za Vijetnam, ne mari za Ričarda Niksona - tako dalekim... nije važno. Ona ne brine o dolazećim generacijama, ovome i onome. Ona je srećna u svom domu, u svom malom vlastitom svetu. U stvari ne želi ni sa kim da se meša, niko da je ometa. Ona želi da drži do sebe. Kada žena postane prosvetljena, onda opet ostaje ista stvar: ne ide da propoveda svuda po svetu. To nije u njenoj osnovi. Ne ide van da stvara sledbenike, da stvara organizovane religije. To nije njena priroda. Ona uživa u tome; srećna je s tim. Ona može plesati. Može pevati. U svojoj kući, sedeći smireno, neće da brine. Žena ne postaje majstor. Isto toliko žena postaje prosvetljeno koliko i muškaraca, ali žena nema kvalitete da postane majstor. Ovo treba da se razume.

Žena ima savršene kvalitete da postane sledbenik. Predanost je njoj laka. To je prirodan deo ženskog bića. Predanost je laka; predanost dolazi lako. Žena postaje dobar sledbenik. Uvek ćete naći da, gde god nađete četiri sledbenika, tri će biti žene. Ovo će biti proporcija svuda u svetu. Mahavira je imao četrdeset hiljada *sannyasina* - trideset hiljada su bile žene. Ista proporcija je i kod Buddhe. Idite u neku crkvu, ili neki hram i samo izbrojte - uvek ćete naći razmeru tri prema jedan. Zapravo sve su religije podržane, hranjene, od strane žena, jer su one sledbenice.

Predanost je njima laka, jer predavanje je pasivno. Ako idete i predate se ženi, ona će se osećati smeteno i nelagodno. Ako čovek dođe i padne pred njena stopala, nikada neće moći da voli tog čoveka. On nije muževan. Ako jurite ženu: što je više lovite, više je umoljavate, preklinjete i padate pred njena stopala, više će joj biti nemoguće da vam se preda. Ženi je potreban neko kome se može predati, neko ko je dovoljno muževan. Žena ima pasivno biće, muškarac ima aktivno biće; *yin* i *yang*. Oni su komplementarni.

Za ženu je predavanje vrlo lako. Apsolutno je to za nju put bića, način bivanja. Ali da prihvati nečiju predaju vrlo joj je teško - a majstor mora da prihvati predavanje. Mali broj žena su postale majstori, vrlo retko; inače ja sam uvek zazirao od tih žena, koje imaju više muških hormona. One mora da nisu prave žene.

U indijskoj istoriji postoji slučaj: od dvadeset četiri *tirthankara* kod *đaina*, bila je jedna žena, njeno ime je bilo Malibai. Međutim, jedna od najortodoksnijih *đainskih* sekti, takozvane *digambare*, nju ne nazivaju ženom. Oni ne pišu njeno ime "Malibai," negi pišu "Mallinatha." To je postalo muško ime; više nije žensko. Mnogo sam o tome razmišljao. Onda sam osetio da su *digambare* u pravu: bila je žena samo po imenu, inače je bila muškarac. Da se postane *tirthankara* tako je neženstveno. Da se prihvate milioni ljudi i njihova predanost,

tako je neženstveno, da je bila celim svojim bićem žena. Njeno unutrašnje biće je bilo muškarac.

Dakle *digambare* su u pravu. *Svethambare*¹⁶⁹ nastavljaju govoriti da je ona žena; oni su više realistični, ali nisu u pravu; više su činjenični ali više nisu realni. Ponekad su činjenice vrlo fiktivne, maštovite; ponekad činjenice mogu lagati toliko mnogo da će se bajke osećati postidene. To je činjenica - da je ta Mallibai bila žena - ali to nije realnost. Digambare imaju ispravan izvor. Oni su zaboravili činjenicu da je ona bila žena; preuzeli su je kao da je muškarac. Njeno čitavo biće mora da je bilo muževno.

Retko se to događa. U politici, u religiji, gde god žena uspe, ona je više muževna nego ženstvena. Lakšmibai ili Jovanka Orleanka, one ne izgledaju ženstveno. Samo telo, spoljašnja nošnja je ženska. Unutra je muškarac.

Zbog toga one nisu mnogo poznate, jer dok ne postanete majstor, kako ćete biti poznati? Vaše prosvetljenje ostaje vaše unutrašnje svetlo. Vi ne predvodite druge; drugi nikada ne saznaju o tome. Inače ovo je moje osećanje: da priroda uvek ima duboku ravnotežu.

U svetu postoji isti broj žena kao i muškaraca. Biolozi se čak čude kako se to događa, kako priroda izvodi to, kako priroda zna da je potrebna ista razmera - gotovo ista. Ljudi i žene su uvek u jednakom broju. Nekome se rađaju samo devojčice, a nekome samo dečaci. Ali ako posmatrate celu zemlju, ukupan broj žena je uvek isti kao i muškaraca.

Kada se rode deca, na sto devojčica ima sto petnaest dečaka. Jer priroda zna da su dečaci slabiji; više će umreti. Dakle kada dospu do doba za ženidbu, broj će biti podjednak. Devojke su više uporne, tvrdoglave. Devojke su jače; manje se razbolevaju. Imaju više tolerancije u mnogim stvarima; mogu tolerisati oskudicu i teškoće. Samo je to muški ego koji nastavlja da govori: "Mi smo jači." Fizička snaga je možda veća kod muškarca, ali snaga nije veća - jer petnaest dečaka od sto petnaest će umreti; do četrnaeste godine broj je isti, sto devojčica i sto dečaka.

Priroda nekako to sprovodi. Kada dođe do rata; posle rata rađa se više muškaraca, manje devojčica, jer u ratu više ginu muškarci. To zaista izgleda čudesan fenomen, neverovatan. Kako se to dešava? U ratu - u drugom svetskom ratu, prvom svetskom ratu - oba rata su bila posmatrana, analizirana; više ljudi je rođeno posle rata, broj se povećao, a manje devojčica je rođeno. U ratu je umrlo više muškaraca, i njihov broj je morao biti nadoknađen.

Takođe je isto i u duhovnom prosvetljenju: isti broj žena postaje prosvetljen kao i muškaraca. Postoji ravnoteža; ali žene nisu toliko mnogo poznate, jer nikada ne postaju majstori; ili ako ponekad postanu, onda se to događa samo retko.

¹⁶⁹ U đainizmu postoje dve struje: digambare su stroge askete koji žive goli ili kako se kaže, obučeni u prostor, švetambare su umereni đaini koji nose belu odeću. Digambare se od švetambara razlikuju i po tome što smatraju da oslobođenje duše nije moguće u ženskom telu, tj. inkarnaciji.

Poglavlje 7

SMRT U OGRANIČENOM

7. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 46: *sthirasukhamasanam.*

[Joginova sedeća] pozicija [mora biti] stabilna i ugodna.¹⁷⁰

II, 47: *prayatnaśaithilyanantyasamapattibhyam.*

[Tek] kada je svaki napor iščezao i [javio se osećaj] sjedinjenosti sa bezgraničnim [može biti govora o *asanama*].

II, 48: *tato dvamdvanabhighatah.*

Iz te [opuštenosti sledi] izbavljenje (*anabhighata*) od [ometajućih] parova (*dvamdva*) [suprotnosti].

II, 49: *tasminsati śvasapraśvasayorgativicchedah pranayamah.*

[Tek] kada je ova [potpuno stabilna i ugodna pozicija] uspostavljena [slediti] zaustavljanje [uobičajenih] udaha i izdaha i [može otpočeti] »kontrola daha« (*pranayama*).

II, 50: *bahyabhyantarastambhavrttirdeśakalasaṃkhyābhiḥ paridrṣṭo dirghasukṣmah.*

Kada je izlazeći, ulazeći i zadržavani [dah] regulisan (*paridrṣṭa*) s obzirom na mesto, trajanje i broj [u svakoj od tri pomenute modifikacije (*vrtti*) dah tada] postaje produžen i suptilan.

II, 51: *bahyabhyantaraviśayakṣepi caturthah.*

U [svojoj] četvrtoj [modifikaciji disanje] nije više ograničeno ni pravcem izlaženja ni ulaženja, niti bilo kojom drugom situirajućom odredbom (višaja).

Baš sam jednog dana čitao staru indijsku basnu o drvoseči. Priča ide ovako: Stari drvoseča se vraćao iz šume noseći veliki, težak tovar drveta na svojoj glavi. Bio je vrlo star, umoran - ne samo umoran od svakodnevnih ustaljenih poslova, nego umoran i od samog života. Život mu nije bio mnogo važan, upravo se dosađivao okolo. Svaki dan isti: odlaženje u šumu rano ujutru, celog dana sečenje drveća, nošenje tovora uveče natrag u grad. Ničega se nije sećao drugog, samo toga. I samo to je bio ceo njegov život. Dosađivao se. Za njega život nije imao značaj; nije nosio nikakvo značenje. Naročito tog dana, bio je vrlo umoran i znojio se. Teško je disao, noseći teret i sebe.

Iznenada, kao simboličan čin, on je bacio teret. U svačijem životu dolazi trenutak, kada čovek želi da odbaci teret. Ne samo to breme drva sa njegove glave; to je postalo simboličan čin; on je odbacio ceo svoj život. Kleknuo je na zemlju, pogledao u nebo i rekao: "Ah, Smrti, ti dolaziš svakome, ali zašto ne dođeš meni? Koliko još patnje moram da vidim? Koliko tereta još moram da nosim? Nisam li dovoljno kažnjen? Šta sam pogrešno učinio?"

Nije mogao da poveruje svojim očima - iznenada Smrt se pojavila. Nije mogao da veruje. Pogledao je okolo, veoma užasnut. Šta god da je rekao, nikada nije i mislio to. Nikada nešto tako nije čuo, da pozovete Smrt, i da ona dođe.

Smrt reče: "Da li si me zvao?"

¹⁷⁰ Prvobitno *asana* označava »sedište«, a potom sedenje. U jogističkoj tradiciji pak pod *asanom* se podrazumeva položaj, pozicija, odnosno situacija u kojoj se zbiva *yoga* (shvaćena i kao tehnika i kao rezultat). (Komentar Z.Z.)

Starac je odmah zaboravio na iscrpljenost i umor, čitav život smrtne kolotečine. Skočio je i rekao: "Da... da, ja sam te zvao. Molim te, možeš li mi pomoći da stavim ovaj tovar na glavu? Ne videvši ovde nikoga, ja sam pozvao tebe."

Postoje trenuci kada ste umorni od života. Postoje momenti kada biste želeli da umrete. Ali umiranje je jedna umetnost; ona mora da se nauči. A biti malaksao od života, ne znači da je dole u dubini iščezla žudnja za životom. Vi ste možda iscrpljeni od određenog života i mrtve ustaljenosti, dosađujući se okolo, usled ponavljanja iste stvari - ali nije vam dosadio sam život. Ako Smrt¹⁷¹ dođe, vi ćete učiniti isto kao drvoseča. On se ponašao savršeno ljudski. Ne smejte mu se. Mnogo puta ste vi takođe mislili da će biti završeno sa svim ovim besmislicama koje se odvijaju. Zbog čega ih nastavljati? Ali ako se Smrt iznenada pojavi, vi nećete biti spremni.

Samo *jogin* može biti spreman da umre, jer samo on zna da se kroz dobrovoljnu smrt, voljnu smrt, beskonačan život postiže. Samo *jogin* zna da je smrt kapija; ona nije kraj. Zapravo ona je početak. U stvari iza nje se otvaraju beskonačnosti Boga. U stvari iza nje vi ste po prvi put zaista, autentično živi. Ne samo da vaše fizičko srce kuca, vi pulsirate. Ne samo da ste uzbuđeni od spoljašnjih stvari, načinjeni ste ekstatičnim uz pomoć unutrašnjeg bića. U život izobilja, u život večni se ulazi kroz vrata smrti.

Svako umire, ali ako smrt nije dobrovoljna, onda ste na nju prisiljeni. Opirete se, pružate otpor, ližete suze i plačete; želeli biste da se vučete malo duže na ovoj zemlji u ovom telu. Vi se plašite. Ne možete videti ništa izuzev tame, osim kraja. Svako umire nevoljno, ali onda smrt nije kapija. Onda zatvarate svoje oči u strahu.

Za ljude koji su na stazi *joge*, smrt je voljna pojava, oni je žele. Oni nisu samoubice. Nisu protiv života; oni su za veći život. Oni žrtvuju svoj život za veći život. Oni žrtvuju svoj ego za veće Sopstvo, veće biće. Oni žrtvuju svoju malu ličnost za vrhovno biće. Nastavljaju da žrtvuju ograničeno za neograničeno. A to je suština rasta, da se stalno žrtvuje ono što imate, radi onoga što postaje moguće samo kada ste prazni, kada nemate ništa.

Patanđalijeva čitava umetnost je kako da se dostigne stanje gde možete umreti voljno, predati se voljno, bez otpora. Ove *sutre* su priprema, priprema da se umre, i priprema za veći život.

Sthir sukham asanam.

Položaj treba da bude čvrst i udoban.

Patanđalijeva *joga* je bila vrlo pogrešno shvaćena, pogrešno interpretirana. Patanđali nije gimnastičar, iako *joga* izgleda kao da je gimnastika za telo. Patanđali nije protiv tela. On nije učitelj koji vas uči izokretanju tela. On vas uči gracioznosti tela, jer zna da samo u gracioznom telu graciozan um postoji; a samo u gracioznom, elegantnom umu elegantno biće postaje moguće; a samo u gracioznom biću, Bog.

Korak po korak, sve dublja i viša gracioznost moraju da se dostignu. Gracioznost tela je ono što on zove *asanom*, položajem. On nije mazohista. On vas ne uči da mučite svoje telo. On nije ni malo protiv tela. Kako može biti? On zna da telo treba da bude sam kamen temeljac. On zna da ako zanemarite telo, ako ne trenirate telo onda neće biti moguća ni viša obuka.

Telo je baš kao muzički instrument. Mora da bude ispravno podešeno, usklađeno; samo onda će na njemu moći da nastane viša muzika. Ako sam instrument nije na neki način u ispravnom stanju i redu, kako možete zamišljati, nadati se, da će velika harmonija proizaći iz njega? Samo će proizaći nesklad. Telo je kao *vina*, muzički instrument.

Sthir sukham asanam. Položaj treba da bude stabilan i da bude vrlo, vrlo blažen, udoban. Stoga nikada nemojte pokušavati da nenormalno postavljate svoje telo, i nikada ne pokušavajte da postignete položaje koji su neudobni.

¹⁷¹ *Jama* je personifikacija smrti, bog smrti.

Zapadnjacima je teško da sede na tlu, da sede u *padmasani*, takozvanom lotos položaju; njihova tela nisu osposobljena za to. Nije potrebno da brinete oko toga. Patanjđali vas neće prisiljavati na taj položaj. Na istoku ljudi tako sede od samog rođenja, mala deca sede na zemlji. U svim hladnim zemljama na zapadu, potrebne su stolice; zemlja je previše hladna. Ali ne treba se brinuti oko toga. Ako pogledate Patanjđalijevu definiciju, kakav je položaj: on treba da bude smiren, stabilan i udoban.

Ako možete biti smireni, stabilni i udobno vam je na stolici, to je savršeno u redu - ne treba da pokušavate s lotos položajem i nepotrebno prisiljavate svoje telo. U stvari, ako zapadnjak pokušava da ostvari lotos položaj, trajće šest meseci da se natera telo, a to je mučenje. Nema potrebe. Patanjđali vam ne pomaže na takav način, ni na koji način vas ne nagovara da mučite telo. Možete sedeti u položaju koji vas muči, ali onda to neće biti položaj prema Patanjđaliju.

Položaj treba da bude takav, da vi zaboravite svoje telo. Šta je udobnost? Kada zaboravite svoje telo, vama je udobno. Kada ste stalno podsećani na telo, vama je neudobno. Stoga, da li sedite na stolici ili sedite na zemlji, to nije pitanje. Neka vam bude udobno, jer ako vam nije udobno u telu, ne možete žudeti za drugim blagoslovima, koji pripadaju dubljim slojevima: ako se prvi sloj propusti i svi ostali slojevi su zatvoreni. Ako zaista želite da budete srećni, blaženi, onda započnite od samog početka da budete blaženi. Mir i udobnost tela je osnovna potreba svakog ko pokušava da dosegne unutarnju ekstazu.

"Položaj treba da bude nepomičan i udoban." Kad god je položaj udoban, nužno je da bude stalno, nepomičan ili čvrst. Vi ste nemirni ako je položaj neudoban. Nastavljate da menjate strane, ako je položaj neudoban. Ako je položaj zaista udoban, od kakve je potrebe da se bude nemiran, da se oseća uznemirenost i da se stalno nastavlja s promenom?

Zapamtite da položaj koji je udoban za vas, možda neće biti udoban za vašeg suseda; stoga molim vas, nikada ne poučavajte nekoga svom položaju. Svako je jedinstven. Nešto što je udobno za vas, može biti neudobno za nekoga drugog.

Svako mora biti jedinstven, jer nosi jedinstvenu dušu. Tvoji otisci prstiju su jedinstveni. Nikoga ne možete naći u svetu čiji su otisci prstiju jednaki vašim. I ne samo danas; ne možete naći nikoga u prošloj istoriji, čiji bi otisci prstiju bili jednaki vašim; a oni koji znaju, oni kažu da čak ni u budućnosti nikada neće biti osoba čiji bi otisak prsta bio jednak vašem. Otisak prsta nije ništa, nevažan je, ali je to takođe jedinstveno. To pokazuje da svako telo nosi jedinstveno biće. Ako je vaš otisak prsta tako drugačiji od drugih, čitavo vaše telo mora biti različito.

Stoga ne slušajte ničiji savet. Vi morate naći svoj vlastiti položaj. Nije potrebno ići ni kod kakvog učitelja da biste ga naučili; vaše vlastito osećanje udobnosti treba da bude učitelj. A ako pokušate - tokom nekoliko dana probajte sve položaje koje znate, sve načine na koje možete sedeti - jednog dana ćete nabasati na pravi položaj. Onog trenutka kada osetite pravi položaj, sve će postati tiho i smireno u vama. Niko drugi ne može da vas uči, jer niko ne poznaje harmoniju vašeg sopstvenog tela, u kom položaju će biti sasvim stabilno, smireno, udobno.

Pokušajte da nađete svoj sopstveni položaj. Pokušajte da nađete svoju sopstvenu *jogu*, i nikada ne sledite pravilo, jer pravila su prosečna, osrednja. Ona su baš kao što u Puni ima milion ljudi a neko je visok 5 stopa, neko 5,5, a neko 5,6, a neko 6,5. Za milion ljudi; vi njihovu prosečnu visinu računate ako ukupan zbir visina milion ljudi podelite sa milion; onda dolazite do srednje visine. To može da bude četiri stope i osam inča ili tako nešto. Onda ako krenete da tražite srednju osobu - nikada je nećete naći. Prosečna osoba nikada ne postoji. Prosek je najlažnija stvar na svetu. Niko nije prosečan. Svako je on sam, niko nije neki prosek. Prosek je matematička stvar - to nije realno, to se ne ostvaruje.

Sva pravila postoje za proseke. Ona su dobra za razumevanje određene stvari, ali ih nikada ne sledite. Inače ćete se osećati neudobno. Četiri stope i osam inča je srednja visina. Dakle, ako ste pet stopa, pet inča duži - odsecite to. Neudobno... hodate li na takav način da izgledate kao prosek; vi ćete postati ružna pojava, jedan *ashta* šetač. Bićete kao kamila, svuda iskrivljeni. Ko pokuša da sledi prosek neće mu poći za rukom.

Prosek je matematički fenomen, matematika ne postoji u egzistenciji. Postoji samo u ljudskom umu. Ako idete i pokušavate da nađete matematiku u egzistenciji, nećete je naći. Zbog toga je matematika samo savršena nauka; jer je apsolutno nerealna. Samo kod nerealnosti, vi možete biti savršeni. Realnost ne mari za vaša pravila, uredbe; realnost se kreće po svome. Matematika je savršena nauka zato što je mentalna, ona je ljudska. Ako čovek iščezne sa zemlje, matematika će biti prva stvar koja će da iščezne. Druge stvari mogu da se produže, ali matematike ne može biti ovde.

Uvek imajte na umu: sva pravila, discipline jesu proseci; a prosek je nepostojeći. Ne pokušavajte da postanete prosek; niko to ne može postati. Čovek mora da nađe svoj vlastiti put. Naučite prosečnost, sredinu; to će biti korisno, ali ne činite to pravilom. Dozvolite da to bude samo razumevanje koje se podrazumeva. Samo shvatite to, i zaboravite o tome. To će biti korisno kao nejasna ideja vodilja, a ne kao siguran učitelj. To će biti samo nejasna mapa, ne savršena. Ta nejasna mapa vam daje samo određene naznake, ali vi morate naći svoju vlastitu unutrašnju udobnost, postojanost. Kako vi osećate treba da bude odlučujući faktor. Zbog toga Patanjđali daje ovu definiciju; tako da možete otkriti svoje sopstveno osećanje.

Sthir sukham asanam. Ne može biti nijedna bolja definicija položaja: *Položaj treba da bude čvrst (smiren, stabilan) i udoban.*

Zapravo, želeo bih da kažem na drugi način, a i *sanskritska* definicija se može prevesti na drugi način: Položaj je ono što je stabilno i udobno. *Sthir sukham asanam.* Ono što je stabilno i udobno jeste položaj. A to će biti tačniji prevod. Onog trenutka kada unesete "trebalo bi," stvar postaje teška. U *sanskritskoj* definiciji ne postoji "treba," ali u engleskoj to ulazi. Pregledao sam mnoge prevode Patanjđalija. Oni uvek kažu: "Položaj treba da bude stabilan i udoban." Na *sanskritu* u definiciji *Sthir sukham asanam* - ne postoji "treba." *Sthir* znači stabilan, *sukham* znači udoban, *asanam* znači položaj - to je sve. "Čvrst, udoban; to je položaj."

Zašto je ušlo ovo "treba"? Zato što bismo mi želeli da načinimo pravilo od toga. To je jednostavno definicija, indikator, pokazivač. To nije pravilo. Pamтите to uvek da ljudi kao što je Patanjđali nikada ne daju pravila; nisu tako glupi. Oni jednostavno daju putokaze, naznake, savete. Treba da dekodirate naznaku u svom sopstvenom biću. Morate da osećate to, odradite to; onda ćete doći do pravila, ali to pravilo će biti samo za vas, ni za koga drugog.

Ako bi se ljudi mogli pridržavati toga, svet bi bio vrlo lep - niko ne bi pokušavao da prisili nekoga na nešto, niko ne bi pokušavao da disciplinuje nekog drugog. Jer vaša disciplina može da se pokaže dobra za vas, a može da bude otrovna za nekoga drugog. Vaš lek nije nužno lek za sve. Ne pokušavajte da ga dajete drugima.

Inače glupavi ljudi uvek žive po pravilima.

Čuo sam da je Mula Nasrudin učio medicinu kod velikog doktora. Posmatrao je majstora da bi otkrio naznake, nagoveštaje. Kada bi majstor išao da obilazi pacijente, Mula bi ga sledio. Jednog dana se Mula iznenadio. Majstor je odredio puls pacijenta, zatvorio oči, meditirao i rekao: "Jeli ste previše mangoa."

Mula je bio zapanjen. Kako je to mogao otkriti preko pulsa? Nikada nije čuo da je iko to mogao otkriti kroz otkucaje pulsa - da ste jeli mango. Bio je u nedoumici. Vraćajući se natrag kući on je pitao: "Majstore, dajte mi mali savet. Kako ste mogli...?"

Majstor se nasmejao i rekao: "Puls to ne može pokazati, ali sam ja pogledao ispod pacijentovog kreveta. Tamo je bilo puno mangoa - nepojedenih, a nekoliko su pojedena. Stoga sam samo zaključio; to je bio jedan zaključak."

Jednog dana se majstor razboleo, tako da je Mula morao da ide sam u dnevne obilaske. Otišao je da vidi novog pacijenta. Izmerio mu je puls svojom rukom, zatvorio oči, predao se malo razmišljanju - isto kao majstor - a onda je rekao: "Pojeli ste previše konja."

Pacijent je rekao: "Šta! Jeste li ludi?"

Mula je bio veoma zbunjen. Vratio se kući vrlo uznemiren i tužan. Majstor je pitao: "Šta se dogodilo?" On je rekao: "Ja sam takođe pogledao ispod kreveta. Sedlo, i druge stvari su bile tamo - konj tamo nije bio - stoga sam pomislio: "Pojeo je previše konja."

Na taj način glupi um nastavlja da sledi. Ne budite glupi. Uzmite ove definicije, izreke, *sutre*, na vrlo neodređen način. Pustite ih da postanu deo vašeg razumevanja, ali ne

pokušavajte tačno da ih sledite. Pustite ih da uđu duboko u vas, da postanu vaša inteligencija; a onda tražite svoju stazu. Svako veliko učenje je indirektno.

Kako da se postigne ovaj položaj? Kako da se postigne ova stabilnost? Prvo tražite udobnost. Ako je vaše telo sasvim u dubokoj udobnosti, u dubokom odmoru, oseća se dobro, određeno blagostanje vas okružuje; to treba da bude kriterijum s kojim treba da se sudi. To treba da postane merilo. A ovo je moguće dok stojite, dok sedite na zemlji ili na stolici. To je moguće svuda, jer je to unutrašnje osećanje udobnosti. Kad god se ono postigne nećete voleti da se opet stalno krećete, jer što se više krećete, više će vam to izostati. Ako se krećete, vi se udaljujete; vi to narušavate.

Prirodna je to želja u svakome, a *joga* je najprirodnija stvar, prirodna je želja da se bude u udobnosti; kad god vam je neudobno vi ćete želeti da to promenite. To je prirodno. Uvek slušajte prirodno, instiktivni mehanizam u vama. To je gotovo uvek ispravno.

Položajem se ovladava uz pomoć opuštanja i meditacijim na neograničeno.

Lepe reči, veliki indikatori i pokazivači: *prayatna shaithilya* - opuštanje od napora - prva je stvar, ako želite da postignete položaj, koji Patanjđali naziva položajem: udoban i stabilan, gde je telo u stanju tako duboke smirenosti, da se ništa ne kreće; telu je tako udobno da iščezava želja da se kreće, počinjete da uživate u osećanju udobnosti, ono postaje postojano, nepokolebljivo.

S promenom vašeg raspoloženja, telo se menja; sa promenom tela, vaše raspoloženje se menja. Jeste li ikada posmatrali? Kad odete u pozorište, bioskop; jeste li primetili koliko ste puta promenili svoj položaj? Jeste li pokušali da to dovedete u međusobnu vezu? Ako se na platnu odvija nešto vrlo uzbudljivo, ne možete sedeti naslonjeni na stolici. Sedite uspravno, kičma vam se uspravi. Ako se nešto dosadno odvija i vi niste uzbuđeni, vi se opustite. Vaša kičma sada više nije uspravljena. Ako se nešto vrlo neprijatno odvija, vi produžujete da menjate svoj položaj. Ako je tamo nešto zaista lepo, zaustavlja se čak i vaše treptanje; čak i toliko mali pokreti će biti smetnja... nema kretanja, postajete potpuno nepomični, mirni, kao da je telo iščezlo.

Prva stvar koja treba da se postigne u ovom položaju jeste opuštanje delatnosti, koja je jedna od najtežih stvari na svetu - najjednostavnija, a ipak najteža. Jednostavna da se razume, a vrlo teška da se postigne, ako je ne razumete. Nije to pitanje veštine, to je pitanje razumevanja.

Na Zapadu je Emile Coue otkrio poseban zakon, koji je on nazvao zakonom obrnutog efekta. To je jedna od najosnovnijih stvari u ljudskom umu. Po njemu ono što želite da postignete, ne treba da radite jer ćete dobiti obrnut efekat.

Na primer, ako ne možete da zaspate, nemojte ni pokušavati. Ako pokušavate, spavanje će se sve više i više udaljavati. Ako previše pokušavate, biće nemoguće da se uspavate, jer svaki napor ide protiv spavanja. Spavanje postoji samo kada ne postoji napor. Ako ne marite za spavanje, samo ležite na svom jastuku, samo uživate u svežini jastuka, ili toplini ćebeta, tama vas mekano okružuje i obuhvata, samo uživate u tome... ništa, čak i ne razmišljate o spavanju. Neki snovi prolaze kroz um; gledate ih na vrlo, vrlo pospan način, previše nezainteresovani čak ni za njih, jer ako se interesovanje pojavi spavanje iščezava. Na neki način upravo ostajete udaljeni po strani, samo uživajući, odmarajući se i ne tražeći nikakav cilj - onda spavanje dolazi.

Ako krenete na spavanje očekujući da bi san trebao doći, zbog toga očekivanja 'trebao bi' ne možete da zaspate. Tako možete ostati budni celu noć. I ako zaspate to može biti samo zato što ste se umorili od napora, i kada napor nije više tamo - jer ste učinili sve i opustili ste se - san dolazi.

Emile Coue je otkrio upravo u ovom veku zakon obrnutog efekta. Patanjđali mora da ga je znao, gotovo pre pet hiljada godina. On kaže *prayatna shaithilya*, smanjenje truda. Vi ne treba da ulažete napor da bi se stigao položaj. Patanjđali kaže: "Ako uložite previše napora, to neće biti moguće. Ne-naprežanje dozvoljava da se to dogodi."

Nastojanje treba potpuno da bude opušteno, jer nastojanje je deo volje, a volja je protiv predavanja. Ako pokušavate da uradite nešto, ne dozvoljavate Bogu to da uradi. Kada se predate, kada kažete: "U redu, neka bude tvoja volja. Ako ti šalješ san, savršeno je dobro. Ako ne šalješ san, to je takođe savršeno dobro. Ja nemam na šta da se žalim; ne gundam oko toga. Ti znaš bolje. Ako je nužno da mi se pošalje san, pošalji ga. Ako nije neophodno, savršeno dobro, ne šalji mi ga. Molim te, ne slušaj mene! Neka bude volja tvoja." Na taj način se čovek opušta od nametanja svog nastojanja.

Nenapornost je izvanredno moćan fenomen. Jednom kada je upoznate, mnoge stvari vam postaju moguće. Kroz napor trgovina, a kroz nenapornost Bog. Kroz napor nikada ne možete dospeti do *nirvane* - možete stići do Nju Delhija, ali ne do *nirvane*.

Kroz napor možete dostići stvari od sveta, one se nikada ne postižu bez napora, zapamtite. Dakle, ako želite da postignete više bogatstva, ne slušajte mene; onda ćete biti vrlo ljuti na mene, jer vam remetim čitav život. Kažete: "Govorili ste: prestanite da ulažete napore, i mnoge stvari će biti moguće, i ja sam sedeo i čekao, a novac nije dolazio, niko ne dolazi s pozivom i molbom da budem predsednik države." Niko neće doći. Ove glupave stvari se postižu uz pomoć napora.

Ako želite da postanete predsednik, morate uložiti lud napor za to. Dok potpuno ne poludite, nikada nećete postati predsednik zemlje. Morate biti luđi od drugih rivala, zapamtite, jer tamo niste sami. Rivalstvo postoji, mnogi drugi to pokušavaju takođe. Zapravo svi drugi pokušavaju da stignu do istog mesta. Mnogo napora je potrebno. I ne pokušavajte na džentlmenski način; inače ćete biti pobeđeni. Tu nije potrebno džentlmenstvo. Budite grubi, nasilni, agresivni. Ne marite za to šta činite drugima. Držite se svog programa. Čak i ako drugi budu ubijeni za jačanje vaše politike, pustite da budu ubijeni. Načinite svakoga lestvama, stepenikom. Nastavite da hodate po ljudskim glavama. Samo onda ćete postati predsednik ili premijer. Ne postoji drugi način.

Putevi sveta su putevi nasilja i volje. Ako oslabite volju, bićete izbačeni van; neko će skočiti na vas. Bićete učinjeni sredstvom. Ako želite da uspete na putevima sveta, nikada ne slušajte ljude kao što je Patanjđali; onda je bolje da čitate Makijavelija, Chanakyu - najlukavije ljude sveta. Oni vam daju savet kako da eksploatišete svakoga, a da ne dozvolite nikome da vas eksploatiše, kako da budete nemilosrdni, bez ikakvog saosećanja, baš nasilni. Samo tada možete dostići moć, ugled, novac, stvari iz sveta. Ako želite da dostignete stvari od Boga, upravo je potrebno suprotno: nenaprezanje. Nenapornost je potrebna, opuštenost je nužna.

To se dogodilo mnogo puta... Ja imam mnogo prijatelja u svetu politike, u svetu novca, tržišta. Oni dođu kod mene i kažu: "Poduči nas, na koji način da se opustimo." Jedan ministar je obično dolazio kod mene; uvek je dolazio s istim problemom: "Ne mogu da se opustim. Pomozi mi."

Ja sam mu rekao: "Ako zaista želite da se opustite, moraćete da ostavite politiku. Ovo ministarstvo ne može ići sa relaksacijom. Ako se opustite, vi gubite. Stoga odlučite. Ja vas mogu podučiti relaksaciji, ali se onda ne ljutite što te dve stvari neće moći da budu zajedno. Stoga, prvo završite s politikom, onda dođite kod mene."

On je rekao: "To nije moguće. Ja sam došao da naučim relaksaciju tako da mogu raditi naporno i postati glavni ministar. Zbog ovih napetosti u umu i neprekidnih briga, ne mogu marljivo raditi. A drugi - oni stalno rade. Oni su veliki rivali, a ja gubim bitku. Nisam za napuštanje politike."

Tada sam ja rekao: "Onda, molim vas, nemojte dolaziti kod mene. Zaboravite mene. Samo budite u politici, zaista postanite iscrpljeni, kada vam dosadi, i završite s tim, onda dođite kod mene." Relaksacija je totalno drugačija dimenzija, baš suprotna.

Krećete se u svetu s voljom. Niče je napisao knjigu, *Volja za moć*. To je prava knjiga za čitanje, *Volja za moć*. Patanjđali nije "volja za moć"; on je predanost celini. Prva stvar: *prayatna shaithilya* - nenapornost. Jednostavno treba da se osećate udobno. Ne ulažite mnogo napora oko toga; pustite da osećanje odradi posao. Ne unosite volju unutra. Kako možete sebi nametnuti udobnost? To nije moguće. Vama može biti udobno ako dozvolite udobnosti da se dogodi. To ne možete prisiliti.

Kako možete prisiliti ljubav? Ako ne volite osobu, vi je ne volite. Šta možete uraditi? Možete pokušati, pretvarati se, prisiljavati sebe, ali baš suprotno će biti rezultat: ako pokušate da volite osobu, više ćete je mrzeti. Jedini rezultat će biti, posle vaših napora, da ćete mrzeti osobu, jer ćete usvojiti osvetu. Vi ćete reći: "Kakva je ona vrsta odvratne osobe, kada toliko pokušavam da je volim, a ništa se ne događa?" Učinićete nju odgovornom. Učinićete nju krivom, kao da ona nešto čini. Ona ne čini ništa.

Ljubav ne može biti prisilna, molitva ne može biti prisilna, položaj ne može biti prisilan. Morate osećati. Osećanje je potpuno drugačija stvar nego što je nameravanje.

Buddha nije postao Buddha uz pomoć volje. On je to pokušavao neprekidno šest godina kroz volju. Bio je čovek iz sveta, obrazovan kao princ, školovan da postane kralj u kraljevstvu. Mora da je bio naučen svemu što je Chankaya govorio.

Chankaya je indijski Makijaveli, još malo lukaviji i podmukliji od Makijavelija, jer indijci imaju takav kvalitet uma da idu do samih korena. Ako oni postanu Buddha, oni zaista postanu Buddha. Ako postanu Chanakya, ne možete se takmičiti s njima. Gde god idu, idu do samog korena. Čak je i Makijaveli nezreo pred Chanakyom. Chanakya je apsolutan.

Buddha mora da je bio obrazovan; svaki princ mora biti - naslov Makijavelieve najveće knjige je *Vladalac*. On mora da bude naučen svim metodama i običajima sveta; on treba da se lati ljudi iz sveta, da im prione. Mora da se drži svoje moći. Onda je Buddha to napustio. Lako je ostaviti palatu; lako je napustiti kraljevstvo. Teško je ostaviti obrazovanje, odgajanje uma.

Šest godina je on pokušavao kroz volju da dostigne Božansko. Učinio je sve što je ljudski moguće. Čak i što je nadljudski moguće. Učinio je sve; nije ništa ostavio neurađeno. Ništa se nije dogodilo. Što je više pokušavao, sam je više osećao da je udaljeniji. Zapravo, što je u tome više činio voljom i naporima, osećao je da je više napušten - "Boga nema nigde." Ništa se nije dešavalo.

Onda se jedne noći predao. Baš te noći je postao prosvetljen, baš te noći dogodilo se opuštanje od truda, *prayatna shaitilya*. On je postao Buddha ne snagom volje, postao je Buddha kada se predao, kada se prepustio.

Ja vas učim meditacijama, i stalno vam govorim: "Uložite svaki napor koji možete učiniti," ali uvek imajte na umu, ovo naglašavanje da se ulože svi naponi je baš stoga da bi se vaša volja ponaosob raskinula, tako da vaša volja bude okončana, a i san je sa voljom okončan; tako ste hranjeni voljom da se jednog dana, jednostavno prepustite. Baš tog dana postajete prosvetljeni.

Međutim, ne žurite se, jer se ne možete odreći baš sada bez ulaganja ikakvog napora - takva volja neće pomoći. To neće pomoći. To će biti lukava stvar, a vi istovremeno ne možete dostići Boga i biti lukavi. Morate biti vrlo nevini. Stvar mora da se dogodi.

Patanđali ne kaže: "Uradi to!" On jednostavno definiše stazu. Ako razumete to, to će započeti da deluje na vas, vaš put, vaše biće. Apsorbujte to. Neka time budete prožeti duboko u sebi. Neka to teče s vašom krvlju. Pustite da to postane sama vaša srž. To je sve. Zaboravite Patanđalija. Ove *sutre* ne postoje da bi se naučile napamet. One ne treba da budu načinjene delom vašeg pamćenja; one treba da postanu deo vas. Vaše totalno biće treba da ima razumevanje, to je sve. Onda zaboravite na njih. Tada one počinju da deluju.

Položajem se ovladava uz pomoć opuštanja i meditacijom na neograničeno.

Dve tačke. Olabavite trud, nastojanje; ne prisiljavajte to, dozvolite da se to dogodi. To je baš kao spavanje; dozvolite tome da se dogodi. To je duboko prepuštanje; dozvolite to da se dogodi. Ne pokušavajte da prisilite to; inače ćete ubiti to. A druga stvar je: dok telo dozvoljava sebi da bude udobno, da se smiri u dubokom počinku, vaš um treba da bude usredsređen na neograničeno.

Um je vrlo bistar, domišljat sa ograničenim. Ako mislite o novcu, um je domišljat; ako mislite o moći, politici, um je bistar; ako mislite o svetovima, filozofijama, sistemima, verovanjima, um je mudar jer sve su to ograničene stvari. Ako mislite o Bogu, odjednom vakuum... Šta možete misliti o Bogu? Ako možete misliti, onda taj Bog više nije Bog; postao

je ograničen. Ako možete misliti o Bogu kao Krišni, to više nije Bog; onda možda Krišna stoji tu svirajući na svojoj flauti, ali postoji ograničenje. Ako mislite o Bogu kao Hristu - gotovo je. Boga više nema tu; načinili ste od njega ograničeno biće. Lepo, ali ništa se ne može uporediti sa lepotom neograničenog. Postoje dva tipa Boga. Jedan, Bog verovanja; hrišćanski Bog, hindu Bog, muslimanski Bog. A stvaran Bog, ne iz verovanja, on je neograničen. Ako mislite o muslimanskom Bogu vi ćete biti musliman, ali ne i religiozan čovek. Ako mislite o hrišćanskom Bogu bićete hrišćanin, ali ne i religiozan čovek. Ako jednostavno dovedete svoj um do samog Boga, bićete religiozni - ne više *hindu*, ne više hrišćanin.

A taj Bog nije koncept! Koncept je igračka s kojom se vaš um može igrati. Pravi Bog je tako neizmeran... Bog se igra s vašim umom, ne igra se vaš um s Bogom. Onda Bog nije više igračka u vašim rukama; vi ste igračka u rukama Božanskog. Cela stvar se totalno promenila. Sada vi više ne kontrolišete - više niste u kontroli; Bog vas je zaposeo. Prava reč je da ste "posednuti," posednuti ste od beskonačnog.

To više nije slika pred okom vašem uma. Ne, ne postoji slika. Neizmerna praznina... u toj neizmernoj praznini vi se rastvarate. Ne samo da je božja definicija izgubljena, granice se gube, kada dođete u kontakt sa beskonačnim počinjete da gubite svoja ograničenja. Vaša ograničenja postaju nejasna. Vaša ograničenja postaju sve manje i manje izvesna, manje određena, više fleksibilna, vi iščezavate kao dim na nebu. Trenutak dolazi, vi dopirete do Sebe... a niste tu.

Dakle, Patanjđali kaže dve stvari: nema napora, i svest se usredsredi na beskonačnom. Na taj način vi postižete *asanu*. A to je samo početak; to je samo telo. Čovek mora da ide dublje.

Tato dwandwa anabhighatah.

Kada se ovlada položajem prestaju smetnje prouzrokovane dualnostima.

Kada je telo zaista u udobnosti, mirno, plamen tela se ne koleba - postao je staložen, nema kretanja - odjednom, kao da se vreme zaustavilo, nikakav vetar ne duva, sve je mirno i tiho i telo nema podsticaj da se kreće - staloženo, duboko uravnoteženo, smireno, tiho, sabrano; u tom stanju, dualnosti i smetnje prouzrokovane dualnostima iščezavaju.

Jeste li zapazili da kad god je vaš um uznemiren, vaše telo više nervozno, ne možete sedeti mirno?... Ili kada je vaše telo nervozno, vaš um ne može biti smiren? Oni su zajedno. Patanjđali zna dobro da telo i um nisu dve stvari; vi niste podeljeni na dvoje, telo i um. Telo i um su jedna stvar. Vi ste psihosomatsko jedinstvo, vi ste *teloum*. Telo je upravo početak vašeg uma, a um nije ništa drugo do kraj tela. Oboje su dva aspekta jednog fenomena; oni nisu dvoje. Dakle šta god da se dogodi u telu utiče na um, a šta god da se dogodi u umu utiče na telo. Oni su u opticaju paralelno. Zbog toga tako mnogo isticanja tela, jer ako vaše telo nije u dubokom odmoru, vaš um ne može biti.

Lakše je započeti s telom jer to je najdalji, spoljni sloj. Teško je započeti s umom. Mnogi ljudi pokušaju započeti s umom, i ne uspeju, jer njihovo telo neće sarađivati. Uvek je najbolje započeti s A, B, C i polako, u ispravom redosledu. Telo je prvo, početak; čovek treba da započne s telom. Ako možete postići smirenost tela, odjednom ćete videti da um dospeva u red.

Um se kreće levo i desno, ide kao klatno starog dedinog sata: neprekidno s desna na levo, s leva na desno. Ako posmatrate klatno, saznaćete nešto o svom umu. Kada se klatno kreće prema levo, vidljivo ono ide prema levo; ali nevidljivo ono stiće snagu da ide desno. Kada oči kažu da klatno ide na levo, baš to kretanje prema levo stvara snagu, energiju, za klatno da opet ide desno. Kada ide na desno, ono opet zadobija energiju, stiće energiju da krene levo.

Stoga, kad god ste u ljubavi, vi dobijate energiju za mržnju. Kad god ste u mržnji, vi zadobijate energiju da volite. Kad god se osećate srećni, vi dobijate energiju da se osećate nesrećni. Kad god se osećate nesrećni, zadobijate energiju da se osećate srećni. Tako klatno traje.

Čuo sam da kada je Indija postala nezavisna 1947, bio je lep slon u Delhiju. Pre nezavisnosti slon je korišćen u svadbenim povorkama i drugim tome sličnim stvarima, ali posle sticanja nezavisnosti čak su i političke partije počele da koriste slona na svojim okupljanjima, povorkama, protestima. Slon je imao neko oštećenje, neku manu. Noge s njegove leve strane su bile malo kraće, tako da se pri hodu naginjao na levo.

Komunisti su bili vrlo srećni, socijalisti su bili vrlo srećni - slon je bio levičar. Stoga su oni platili vlasniku da iznajme slona; aplaudirali su, a njihovi sledbenici su bacali cveće na slona. Takav slon treba da bude - levičar. Zaista je slonu bilo vrlo teško da hoda, ali ko mari za njega? Bilo je teško, jer su dve noge bile kraće i čitava težina je padala na leve noge. Slon je imao veliku težinu, to je bilo teško. Morao je nositi tone tereta. Inače cveće, venci cveća... bio je primljen, fotografije su objavljene u novinama: da je to komunistički slon.

Videvši to da komunisti, socijalisti i drugi levičari imaju lepog slona, čak i desničari, kada je došlo vreme za njihove povorke, takođe su pozajmili istog slona - ne znajući da to levičarski slon. Kada je slon otišao s desničarima, bili su vrlo ljuti. Ovaj slon je bio protiv njih, trebalo je da se nagne na desno. Počeli su da bacaju na njega stare cipele, paradajz, kore banana, i sve ukvarene stvari. Ukratko, priredili su mu VIP tretman. Bili su vrlo ljuti. Bili su ljuti na vlasnika takođe, pa su mu rekli: "Sledeći put uzećemo ga, ali ga moraš preurediti."

Dakle vlasnik je morao da ga preuredi, jer je živio od slona; to mu je bila jedina zarada za život. Stoga je izradio velike cipele. Kad god je bila povorka desničara, obuo bi mu velike cipele i životinja bi se nagnula na desno; a kada bi išla povorka levičara, on bi mu izuo cipele. Niko nije mario za slona. Jednog dana slon je pao, baš u mestu Connaught, jer je bilo previše da nosi veliki tovar sa cipelama. To je bilo tako neudobno - nije to bila *asana*. Pao je i uginuo.

Ovo je situacija s vašim umom: neprekidno se kreće od jednog ekstrema do drugog - levičar, desničar, levičar, desničar - nikada u sredini. Da se bude u sredini zaista je dobro. Oba ekstrema su mučna, jer vam ne može biti udobno. U sredini je udobnost, jer u sredini težina iščezava. Tačno budite u sredini - i vi postajete bez težine. Krenete na levo i težina nailazi, krenete se na desno i težina ulazi. Nastavite da se krećete... što se dalje udaljavate od sredine, više težine ćete morati da nosite. Umrećete jednog nana u nekom mestu Connaught.

Budite u sredini. Religiozan čovek nije ni levičar ni desničar. Religiozan čovek ne sledi ekstreme. On je čovek bez ekstrema. Kada ste tačno u sredini - oboje, vaše telo i vaš um - sve dualnosti iščezavaju, jer sve dualnosti nastaju zato što ste vi dvojni, jer nastavljate da se naginjete od ove strane na onu stranu.

"*Tato dwandwa anabhighatah.*" - *Kada se ovlada položajem prestaju smetnje prouzrokovane dualnostima.* A kada ne postoji dualnost, kako možete biti napeti? Kako možete biti u agoniji? Kako možete biti u konfliktu? Kada su dvoje u vama, postoji konflikt. Oni se stalno bore, nikada vam neće ostaviti pauzu za odmor. Vaš dom je podeljen, uvek ste u građanskom ratu. Živite u groznici. Kada ova dualnost iščezne, postajete tihi, usredsređeni, u sredini. Buddha je nazvao ovaj put *madhima nikaya* - srednji put. Imao je običaj da govori svojim učenicima: "Jedina stvar koju treba slediti jeste: uvek budite u sredini, ne idite u ekstreme."

Postoje ekstremi svuda u svetu. Neko lovi žene neprekidno - Romeo, ili Majanu - stalno juri žene. A onda, jednog dana postane frustriran svim tim gonjenjem. Onda on ostavlja svet; tada postaje *sannyasin*. Onda podučava svakog da bude protiv žena, i stalno govori: "Žena je pakao. Budite pažljivi, budni! Samo žena je klopka." Kad god nađete *sannyasina* da govori protiv žena, možete znati da je ranije bio Romeo. On ništa ne kazuje o ženama; govori nešto o svojoj prošlosti. Okončala se jedna krajnost, sada se premestio na drugu krajnost.

Neko je lud za novcem. Mnogi su ljudi, baš opsednuti, kao da žive samo da zgrnu veće i veće hrpe *rupia*. Izgleda da im je to jedino značenje što su ovde, kada umru da ostave velike hrpe - veće nego drugi. Izgleda da je to svo njihovo značenje. Kada takav čovek postane frustriran, stalno će učiti druge: "Novac je neprijatelj." Kad god nađete nekog da uči da je novac neprijatelj, morate znati da je taj čovek lud za novcem. Još uvek je on lud - u drugoj krajnosti.

Zaista uravnotežen čovek nije protiv ničega, jer on nije ni za šta. Ako dođete i pitate me: "Jeste li vi protiv novca?" ja mogu samo slegnuti ramenima. Ja nisam protiv, jer nikada nisam bio za njega. Novac je nešto, ima upotrebnu vrednost, sredstvo razmene - nije potrebno da budete ljudi za njim ni na koji način. Koristite ga ako ga imate. Ako ga nemate, uživajte u tome što ga nemate. Ako imate koristite ga. Ako ga nemate, onda uživajte u tom stanju. To je sve što će čovek koji ispravno razume da učiniti. Ako živi u palati on uživa; ako palate nema on uživa u kolibi. Kakav god da je slučaj on je srećan i uravnotežen. Nije ni za palatu, niti je protiv nje. Čovek koji je za ili protiv, on je neuravnotežen.

Buddha je obično govorio svojim učenicima: "Potpuno budite uravnoteženi, i sve drugo će postati moguće samo od sebe. Samo budite u sredini." To je ono šta kaže Patanjđali kada govori o položaju. Spoljašnji položaj se odnosi na telo, unutarnji položaj se odnosi na um; oba su povezana. Kada je telo u sredini - mirno, nepomično - um je takođe u sredini - tih, stabilan. Kada je telo nepomično, osećanje tela iščezava, kada um miruje, osećanje uma iščezava. Onda ste samo duša, transcendentalna, koja nije ni telo niti um.

Sledeći korak posle usavršavanja položaja jeste kontrola disanja, koja se ostvaruje kroz zadržavanje daha pri udisanju i izdisanju, ili naglim zaustavljanjem disanja.

Između tela i uma, disanje je most - ove tri stvari moraju da se razumeju. Telesni položaj, um koji se stapa sa beskonačnim, i disanje kao most koji ih spaja zajedno, moraju biti u pravom ritmu. Jeste li primetili? Ako niste onda zapazite da, kad god se vaš um promeni, disanje se promeni. Obrnuto je takođe istina: promenite svoje disanje, i um se menja.

Ako ste u dubokoj seksualnoj strasti, jeste li primetili kako dišete? Vrlo neritmično, grozničavo, razdraženo. Ako nastavite da dišete na taj način, bićete ubrzo umorni, iscrpljeni. To vam neće dati život; zapravo, na taj način vi ćete gubiti nešto života. Kada ste tihi i smireni, osećate se srećni, iznenada jednog jutra ili uveče dok gledate u zvezde, ništa ne čineći, u danu odmora, samo se odmarate - pogledajte, posmatrajte disanje. Disanje je tako smireno. Ne možete ga čak ni osetiti, da li se kreće ili ne. Kada ste ljuti, posmatrajte. Disanje se odmah menja. Kada osećate ljubav, posmatrajte. Kada ste tužni, posmatrajte. U svakom raspoloženju disanje ima drugačiji ritam; ono je most.

Kada je vaše telo zdravo, disanje ima različit kvalitet. Kada je vaše telo bolesno, disanje je bolesno. Kada ste savršeno zdravi, potpuno zaboravite na disanje. Kada niste u savršenom zdravlju, stalno zapažate disanje; nešto nije u redu.

"Sledeći korak posle usavršavanja položaja jeste kontrola disanja..." Ova reč "kontrola disanja" nije dobra; to nije ispravno prevođenje reči "*pranayama*". *Pranayama* nikada ne označava kontrolu disanja. To jednostavno označava širenje životne energije. *Prana-ayama*; *prana* označava životnu energiju skrivenu u disanju, a *ayama* označava beskonačno širenje. To nije "kontrola disanja." Sama reč "kontrola" je malo ružna, jer vam daje osećanje kontrolora - ulazi volja. *Pranayama* je totalno različita stvar: širenje životnog disanja na takav način da vi postajete jedno sa disanjem celine; disanje je takvo da ne dišete vi, svojim individualnim načinom, dišete sa celinom.¹⁷²

Pokušajte ovo, ponekad se dešava: dvoje ljubavnika sednu jedno pored drugog držeći se za ruke - ako su zaista u ljubavi odjednom postaju svesni da dišu istovremeno, oni dišu zajedno. Oni ne dišu odvojeno. Kada žena udahne, muškarac udahne. Kada muškarac izdahne, žena izdahne. Probajte to. Ponekad, iznenada postanete svesni. Ako sedite s prijateljem, vi ćete disati zajedno. Ako neprijatelj sedi tu, i vi želite da ga se oslobodite, ili neko dosadan je tu i želite da ga se oslobodite, disaćete odvojeno; nikada nećete disati u ritmu.

Sedite pored drveta. Ako ste tihi, uživajte, ushićeni, odjednom ćete postati svesni da drvo nekako, diše na isti način kao vi.

¹⁷² Celina diše, ne mi. Disanje uopšte nije naš čin. *Pranayama* se svodi na osvešćenje da disanje nije naše, da energija koja pokreće disanje nije naša. Na taj način postajemo svesni da telo nismo mi sami, da ono nije naše, da smo samo čista svest koja boravi u telu.

Dolazi trenutak kada čovek oseća da diše zajedno sa celinom, čovek postaje disanje celine, više se ne bori, upinje; on se predao. Čovek je sa celinom - tako mnogo, da nema potrebe da diše odvojeno.

U dubokoj ljubavi ljudi dišu zajedno; u mržnji nikada. Imam osećaj da ako ste neprijateljski raspoloženi prema nekome, on može biti hiljadu milja udaljen... Ovo je baš osećaj, jer za to ne postoje naučna istraživanja, ali jednog dana takva naučna istraživanja će biti moguća. Inače ja imam vrlo dubok osećaj da, ako ste neprijateljski prema nekome, on može biti u Americi a vi u Indiji, disaćete odvojeno, ne možete disati zajedno. Vaš ljubavnik može biti u Kini, vi možete biti ovde u Puni - možda kod sebe nemate ni adresu gde je vaš ljubavnik - ali ćete disati zajedno. Na taj način to treba da bude, i znam da je to način, ali ne postoje naučna istraživanja. Zbog toga kažem da je to samo moje osećanje, neko će to naučno dokazati, takođe.¹⁷³

Ima nekoliko dokaza koji nagoveštavaju... Na primer u Rusiji je bilo nekoliko eksperimenata o telepatiji. Dve osobe, razdvojene, daleko udaljene, stotine milja udaljene; jedna osoba je pošiljalac, druga primalac u telepatiji. U utvrđeno vreme, u podne, jedna započinje da šalje poruke. Načini uzorak trougla, usredsredi se na njega i šalje poruku: "Načinio sam trougao." Druga osoba pokušava da primi, upravo ostajući otvorena, osećajući, primajući trougao, onda oboje dišu na isti način; ako propusti, i ne primi trougao, onda ne dišu na isti način.

U dubokom zajedničkom disanju, javlja se nešto iz duboke praznine: vi postajete jedno - jer disanje je život. Onda osećanje može biti preneto, misao može biti preneti.

Ako odete da susretnete sveca uvek posmatrajte njegovo disanje. Ako osećate duševnu srodnost, u dubokoj ljubavi s njim, posmatrajte takođe svoje disanje. Odjednom ćete osetiti da, što mu bliže priđete, vi osećate da vaše disanje upada u njegov sistem disanja. Svesni, nesvesni, to nije pitanje; ali se to događa.

Ovo je moje zapažanje: ako vidim da je neko došao ne znajući uopšte ništa o disanju, započinje da diše sa mnom, znam da će postati *sannyasin*, i ja ga pozivam. Ako osećam da ne diše sa mnom, ostavljam poziv (da postane *sannyasin*); moraću da čekam. Ponekad sam pokušavao, radi eksperimenta sam pitao, i on bi odgovorio: "Ne, nisam spreman". Znao sam to, da nije spreman - upravo da bih testirao da li je moje osećanje ispravno, da li on u simpatiji sa mnom. Kada ste u simpatiji vi dišete zajedno. To se jednostavno događa samo od sebe; neki nepoznati zakon deluje.

Pranayama znači da se diše sa celinom. To je moj prevod, a ne "kontrola disanja". Da se diše sa celinom. To je apsolutno nekontrolisano! Ako kontrolišete, kako možete disati sa celinom? Stoga da se prevede *pranayama* kao "kontrola disanja" jeste pogrešno. Baš je suprotan slučaj.

Da se diše sa celinom, da se postane svestan disanja večnosti i celine jeste *pranayama*. Onda se vi širite. Onda vaša životna energija nastavlja da se širi s drvećem, planinama, nebom i zvezdama. Onda dolazi trenutak, dan kada postajete Buddha... vi potpuno nestanete. Sada vi više ne dišete, celina diše u vama. Sada vaše disanje i disanje celine nisu nikada odvojeni; uvek su zajedno. Toliko su jedno da je beskorisno reći "ovo je moje disanje."

Sledeći korak posle usavršavanja položaja je kontrola disanja - pranayama - koja se ostvaruje kroz zadržavanje daha pri udisanju i izdisanju, ili naglim zaustavljanjem disanja.

Kada udišete dolazi trenutak kada disanje potpuno ode unutra - za delić sekunde disanje se zaustavlja. Isto se događa kada izdišete. Vi izdišete: onda je disanje potpuno izbačeno, zaustavljeno za delić sekunde; opet se zaustavlja disanje. U tim trenucima vi gledate u smrt, a gledati u smrt znači suočiti se s Bogom. Gledati u smrt jeste gledati u Boga - ponavljam to - jer kada umrete, Bog živi u vama. Samo posle raspeća postoji uskrsnuće. Zbog toga je Patanjđalijevo učenje umetnost umiranja.

¹⁷³ Dokazano je nedavno da DNK uzorak, koji je uzet od čoveka, istovremeno reaguje na promene stanja i raspoloženja svoga vlasnika - osobe od koje je uzet - iako je udaljen više stotina kilometara.

Kada se disanje zaustavi, kada nema disanja, vi ste tačno u istom stanju kao što ćete biti kada umrete. Za sekundu ste usklađeni sa smrću - disanje sa zaustavilo. Cela *Knjiga tajni, vjyana bhairava tantra*, bavi se s tim - izrazito se bavi s tim - jer ako možete ući u to zaustavljanje, tamo su vrata.

Ona su vrlo fina i uzana. Isus je stalno govorio: "Uzan je moj put - prav, ali tesan, vrlo uzan." Kabir je rekao: "Dvoje ne mogu proći zajedno, samo jedan." Tako uzan da, ako ste vi mnoštvo unutra, ne možete proći. Ako ste čak podjeljeni u dvoje - levog i desnog - vi ne možete proći. Ako postanete jedan, jednoglasje, harmonija, tada možete proći.¹⁷⁴

Uzan je put. Prav, naravno, on nije iskrivljena stvar. On ide direktno do hrama božanstva, ali vrlo je tesan. Ne možete uzeti nikoga sa sobom. Ne možete uzeti svoje stvari sa sobom. Ne možete uzeti svoje znanje. Ne možete uzeti svoja žrtvovanja. Ne možete uzeti svoju ženu, svoju decu. Ne možete uzeti nikoga. U stvari ne možete uzeti čak ni svoj ego, čak ni sebe. Vi ćete proći kroz njih, ali sve drugo, što je drugačije od vašeg čistog bića, mora da se ostavi pred vratima. Da tesan je put. Prav, ali tesan.

A ovo su trenuci za nalaženje puta: kada se udahne i zaustavi disanje na tren; kada se izdahne i zaustavi se za tren. Podesite sebe da postanete sve više i više svesni ovih zaustavljanja, ovih praznina. Bog ulazi u vas kao smrt.

Neko mi je govorio: "Na Zapadu mi nemamo nikakvu paralelu Yami, bogu smrti." Pitao me je: "Zašto smrt nazivate bogom? Smrt je neprijatelj. Zašto bi se smrt nazivala bogom? Ako smrt nazovete đavolom to je u redu, ali zašto je zovete bogom?" Rekao sam da je nazivamo bogom vrlo sračunato: jer smrt je kapija prema Bogu. U stvari smrt je dublja nego vaš život - život koga znate. Ne života koga ja znam. Vaša smrt je dublja od vašeg života, a kada se krećete kroz tu smrt, doći ćete do života koji ne pripada vama, meni ili bilo kome. To je život celine. Smrt je Bog.

Cela *Upanišada* postoji, *Katha upanišad*, cela priča, cela alegorija je da je malo dete poslato Smrti da nauči tajnu života. Apsurdno, očito apsurdno. Zašto ići kod Smrti da se uči tajna života? Izgleda kao paradoks, ali to je realnost. Ako želite da znate život - pravi život - morate pitati Smrt, jer kada se vaš takozvani život zaustavi, samo tada pravi život deluje.

"*Sledeći korak posle usavršavanja položaja jeste pranayama, koja se ostvaruje kroz zadržavanje daha...*" Stoga kada udahnate, zadržite dah malo duže, tako da se kapija može osetiti. Kada izdahnate, zadržite dah izvan malo duže tako da lako možete malo lakše osećati prazninu, jaz; imajte malo više vremena. "...ili naglim zaustavljanjem disanja". Ili, u bilo koje vreme, iznenada zaustavite dah. Hodajući putem: zaustavite ga - upravo iznenadan trzaj, i smrt ulazi. U bilo koje vreme možete iznenadno zaustaviti dah, bilo gde; u tom zaustavljanju smrt ulazi.

Trajanje i učestalost kontrolisanih disanja uslovljeni su vremenom i prostorom, i postaju više produženi i suptilni.

Što više izvodite ta zaustavljanja, te praznine, vrata postaju malo šira; možete to više osećati. Pokušajte to. Načinite to delom svog života. Kad god ne radite ništa, udahnite... zaustavite dah. Osetite, tamo su negde vrata. Tamo je mračno; moraćete da pipate. Vrata odmah nisu dostupna. Moraćete da pipate... ali ćete naći. Pokušajte to. Iznenada zaustavite disanje.

Kad god zaustavite disanje, misli će se odmah zaustaviti. Pokušajte to. Iznenada zaustavite disanje; i odmah nastupa prekid i misli se zaustavljaju, jer misli i disanje, oboje pripadaju životu - ovom takozvanom životu. U drugom životu, božanskom životu, disanje nije potrebno. Vi živite; nema potrebe da dišete. Misli nisu potrebne. Vi živite, misli nisu potrebne. Misli i disanje deo su fizičkog sveta. Nemanje misli, nemanje disanja, deo su večnog sveta.

Postoji četvrta sfera kontrole disanja, koja je unutrašnja i ona ide izvan ostale tri.

¹⁷⁴ Samo kada čovek ima jedno Ja u sebi, a ne mnoštvo koje se smenjuje, može da razume i sledi ono što je Isus govorio. O problemu mnoštva Ja videti u radovima Gurđijeva, posebno u knjizi *Četvrti put* od P.D. Uspenskog.

Patanđali kaže da pored ovo troje - zaustavljanje iznutra nakon udisaja, zaustavljanje spolja nakon izdisaja, iznenadno zaustavljanje - postoji četvrto, koje je unutarne. Buddha je mnogo isticao to četvrto, nazvao je to "*anapana sati yoga*." On je rekao: "Ne pokušavajte da zaustavite disanje bilo gde. Jednostavno posmatrajte ceo proces disanja." Udahnute unutra - nastavite da posmatrate. Onda dolazi prekid, automatsko zaustavljanje, kada ste udahnuli - posmatrajte zaustavljanje. Ne činite ništa; jednostavno budite posmatrač. Onda disanje započinje spoljašnje putovanje - nastavite da posmatrate. Kada ste potpuno izdahnuti, stanite - posmatrajte to zaustavljanje takođe. Onda nastavljate da udišete, izdišete, udišete, izdišete - jednostavno posmatrajte. Ovo je četvrta *pranayama*: samo pomoću posmatranja vi postajete odvojeni od disanja. Kada ste odvojeni od disanja vi ste odvojeni od misli. U stvari, disanje je paralelan proces u telu sa mislima u umu. Misli se kreću u umu; disanje se kreće u telu. Oni su paralelne sile, dva aspekta jednog istog novčića. Patanđali se takođe poziva na to, premda on nije naglašavao četvrto. On jednostavno razmatra to, ali Buddha je potpuno usredsređen svom svojom pažnjom na četvrto; on nikada ne govori o prve tri. Cela budistička meditacija je četvrta *pranayama*.

"Postoji četvrta sfera *pranayame*" - to je svedočenje - "*koja je unutrašnja, i ona ide izvan ostale tri*." Patanđali je zaista vrlo naučan. Nikada ne koristi četvrtu sferu, ali kaže da je izvan tri. Mora biti da Patanđali nije imao dobru grupu sledbenika, kao što je Buddha imao. Patanđali mora da je radio sa ljudima više orijentisanim na telo, a Buddha je radio više sa ljudima orijentisanim na um. On kaže da četvrta sfera ide izvan tri, ali je sam nikada ne koristi - on nastavlja da kazuje sve što se može reći o *jogi*. Zbog toga kažem da je on alfa i omega, početak i kraj; nije ostavio nijedno pitanje. *Joga sutre* se ne mogu poboljšati.

Postoje samo dve osobe u svetu koje su same stvorile nauku. Jedna je Aristotel, na Zapadu, koji je stvorio nauku logike - sam, bez ičije saradnje.¹⁷⁵ A za ove dve hiljade godina ništa nije poboljšano; ostala je ista. Ostala je savršena. Drugi je Patanđali, koji je stvorio celu nauku o *jogi* - koja je sama, mnogo puta, milion puta veća nego logika. I ne može biti poboljšana; nije bila poboljšana; a ja ne vidim nijednu stvar, kako bi jednog dana mogla biti poboljšana. Čitava nauka je tu, savršena, apsolutno savršena.

Poglavlje 8

IZVAN RITMOVA UMA PREMA BIĆU

8. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Ponekad u vašim predavanjima ne mogu držati svoje oči otvorene ili usredsređene, nastavljam da padam negde i vraćam se natrag s trzajem. Ne sećam se gde sam bio. Idem li duboko, ili se samo uspavam?

Um deluje kroz vrlo suptilne električne talase. Taj mehanizam mora da se razume. Sada naučnici kažu da um funkcioniše u četiri stanja. Običan budan um funkcioniše pri osamnaest do trideset ciklusa u sekundi - to je "beta" stanje uma. Sada ste vi u tom stanju, dok ste budni, radeći svoje stvari.

Dublji od toga je "alfa" ritam. Ponekad, kada niste aktivni, već pasivni - baš opušteni na plaži, ne radeći ništa, slušajući muziku ili ste duboko u molitvi ili meditaciji - onda je snižena aktivnost uma; od osamnaest do trideset ciklusa u sekundi na oko četrnaest do

¹⁷⁵ Ovde Osho nije u pravu. U devetnaestom veku se naslućivalo da je indijska logika prenesena u Grčku. W. Jones je smatrao da je Kalisten, koji je bio pratilac Aleksandra Velikog u pohodu na Indiju, našao kod Indusa gotovu logiku i doneo je svom stricu Aristotelu. C. B. Schluter objavio je knjigu „Aristotelova metafizika - kći Kapiline nauke *sāṅkhya*” (C. B. Schluter: Aristoteles Metaphysik eine Tochter der Samkhya-Lehre des Kapila, 1874).

osamnaest ciklusa u sekundi. Svesni ste, ali niste vrlo čili, živahni. Budni ste, ali pasivni. Određena vrsta duboke opuštenosti vas okružuje.

Svi meditantii upadaju u ovaj drugi, "alfa" ritam, kada meditiraju ili se mole. To se takođe može dogoditi slušajući muziku. Upravo se to može dogoditi posmatrajući drveće, širenje zelenila. Ne radeći ništa posebno, samo sedeći smireno; to se može dogoditi. Odjednom vi znate veštinu toga, možete usporiti aktivnost uma; onda misli ne navaljuju. One se kreću, one su prisutne, ali se kreću vrlo sporim korakom, kao oblaci koji lebde na nebu - zapravo, ne idu nigde, baš lebde. Ovo drugo stanje, "alfa" stanje, vrlo je dragoceno.

Ispod drugog postoji treće stanje, aktivnost pada čak i niže. To stanje se naziva "teta"; od osam do četrnaest ciklusa u sekundi. To je stanje kroz koje prolazite u noći kada padnete u san, uspavanost. Kada uzmete alkohol vi prolazite kroz to stanje. Pogledajte pijancu kako hoda; on je u trećem stanju. Hoda, ali nije svestan. On ne zna gde ide, šta radi... Telo nastavlja da funkcioniše kao robot. Aktivnost uma je toliko snižena, da je gotovo na ivici uspavlivanja.

U vrlo dubokoj meditaciji, ovo se takođe događa - vi ćete pasti od "alfa" do "teta". Ali se to događa samo u vrlo dubokim stanjima. Obični meditantii to ne dotiču. Kada počnete da dodirujete ovo treće stanje, vi ćete se osećati vrlo blaženo.

Sve pijanice pokušavaju da postignu ovo blaženstvo, ali ga propuštaju; jer blaženstvo je moguće samo ako uđete u ovo treće stanje sasvim budni - pasivni, ali budni. Pijanica dospeva dotle, ali je on nesvestan, do vremena kada dospe, on je nesvestan. Stanje postoji, ali on ne može uživati u njemu, ne može se naslađivati u njemu, ne može rasti kroz njega. Sklonost svuda u svetu prema svim vrstama opijata je zbog privlačnosti "teta" stanja. Ali, izabrali ste pogrešna sredstva ako pokušavate da dostignete to kroz hemikalije. Čovek treba da dospe do toga upravo usporavanjem aktivnosti uma i ostajući potpuno budan.

Onda postoji četvrto stanje, koje se zove "delta". Aktivnost pada još niže: od nule do četiri ciklusa u sekundi. Um je gotovo nedelatan. Postoje momenti kada dodiruje nultu tačku, apsolutnog mira. Ovde dolazite u dubokom snu, kada su se čak i snovi zaustavili; to je ono što su hindusi, Patanjđali, budisti nazvali *samadhi*. Patanjđali zapravo definiše *samadhi* kao duboko spavanje sa svesnošću - samo s jednim uslovom: da postoji svesnost. Na Zapadu su u poslednje vreme mnoga istraživanja sprovedena o ova četiri stanja. Oni misle da je nemoguće biti svestan u četvrtom stanju, jer misle da je to kontradiktorno - da se bude svestan u dubokom snu. Nije nemoguće. Čovek koji je vrlo izuzetan *jogin*, dokazao je to sada naučno. Njegovo ime je Swami Ram. On je 1970. u laboratoriji američkog Meninnger instituta rekao istraživačima da će voljno ući u četvrto stanje uma. Oni su rekli: "To nije moguće, jer četvrto stanje dolazi samo kada ste čvrsto uspavani, i volja ne može delovati, a vi niste svesni." Međutim, Swami je odgovorio: "Ja ću to uraditi." Istraživači nisu bili voljni to da poveruju; bili su sumnjičavi, ali su pokušali.

Swami je započeo da meditira. Ubrzo, za nekoliko minuta, on se gotovo uspavao. EEG zapisi koji su pratili talase njegovog uma pokazali su da je on bio u četvrtom stanju; aktivnost uma je gotovo prestala. Istraživači još u to nisu verovali. On se možda uspavao, ali u tome nije stvar; stvar je u tome da li je svestan. Swami je onda izašao iz svoje meditacije, i izvestio je o celoj konverzaciji koja se odvijala oko njega - bolje nego oni koji su bili potpuno budni.

Po prvi put je u naučnoj laboratoriji dokazana Krišnina čuvena rečenica. Krišna kaže u Giti: "*Ya nisha sarva bhutayam tasyam jagrati samyami.*" "Ono što je za sve dubok san, za *jogina* budnost." Po prvi put je to dokazano kao naučna teorija. Moguće je biti čvrsto uspavan i svestan, jer spavanje se dešava u telu, događa se u umu, ali svedočeća duša nikada nije uspavana. Jednom kada ste postali neidentifikovani sa mehanizmom telo-um, jednom kada ste postali sposobni da posmatrate šta se odvija u telu, u umu, ne možete se uspavati: telo će otići u san, vi ćete ostati budni. Negde duboko u vama centar će ostati savršeno svestan.

Dakle, pitanje: "*Ponekad u vašim predavanjima ne mogu držati svoje oči otvorenim...*" Ne pokušavajte da na predavanjima održite oči otvorenim. Ako upadate u duboki ritam dozvolite to, jer kada slušate mene, ako pokušavate da se koncentrišete, ostaćete u prvom stanju, "beta," jer um mora da funkcioniše. Ne budite zabrinuti. Ono što ja govorim nije tako važno, kao što je važno da se shvati ono što će se dogoditi vama. U stvari šta god da ja kažem,

nije ništa do da vas pripremi da upadnete duboko u svoja unutrašnja stanja uma. Stoga, ako nešto propustite ne brinite se - docnije možete slušati traku. I ako je ne slušate, to nije važno.

Ako se oči zatvaraju, dozvolite im. Jedina stvar koju treba zapamtiti je da budete budni. Dozvolite očima da se zatvore... Zapravo postanite više pažljivi, budni, jer što dublje idete u um, više budnosti će biti potrebno. Vi uranjate duboko u svest. Možete se uspavati: onda ste propustili lekciju, i propustili ste takođe unutrašnje stanje. Onda je bilo besplodno što ste bili ovde. "*Ponekad u vašim predavanjima ne mogu držati svoje oči otvorenim...*" Nije potrebno. Zatvorite oči. Samo ostanite budni unutra - postanite više budni.

"...*nastavljam da padam negde i vraćam se natrag s trzajem.*" To negde jeste treće stanje, "teta." Ako upadnete u drugo "alfa" stanje, znaćete gde ste otišli, i tamo neće biti trzaja. Glatko se može čovek kretati od prvog do drugog, od beta do alfa, vrlo glatko, jer razlika je samo u aktivnosti i pasivnosti - vi ostajete budni. Ali kada se krećete od drugog do trećeg, onda je razlika vrlo ozbiljna. Sada se krećete, obično, od svesnosti do pospanosti. Onda, ako se vratite natrag, doći ćete s trzajem, a svesnost se gubi - zbog toga ne znate gde ste bili.

"*Ne sećam se gde sam bio.*" Da ste se samo jednostavno uspavali, imali biste pamćenje. Da ste sanjali, sećali biste se sna. Da niste sanjali, sećali bi se da ste spavali, a da nije bilo sanjanja. U jednom i drugom slučaju, nepobitno pozitivno, vi ćete se sećati sanjanja ili, setićete se da nije bilo sanjanja, a spavanje je bilo duboko; ali ćete se setiti ako je to bilo spavanje.

Na taj način vi se sećate da je u noći bilo mnogo snova, ili nekog dana kažete: "Spavao sam vrlo duboko, nije bilo snova." Oba ova su pamćenja - jedno pozitivno, drugo negativno. Ako se san dogodi, biće pozitivnog pamćenja - nešto se događalo, određena aktivnost se odvijala. Ako nije bilo sanjanja, imaćete samo smireno pamćenje ničega, da se ništa nije dogodilo. Inače ovoga ćete se sećati: da se ništa nije dogodilo, i da nijedan san nije prolazio umom, a spavanje je bilo zaista duboko, vrlo duboko, bez ijednog jedinog talasića. Ali vi ćete se sećati, i reći ćete: "Bio sam vrlo blažen, srećan."

Inače ako se niste uspavali, nego ste u meditativnom stanju - ona su slična, gotovo istovetna - onda nećete moći da se sećate ničega. Jer kada upadnete u meditativno stanje, "teta," ili nekada možete ući u četvrto takođe, "delta," onda nema uopšte pamćenja, jer odlazite negde gde to nije deo vašeg uma, negde gde pamćenje ne deluje, negde izvan koloseka. Niste na poznatom putu, krećete se u šumi vašeg nesvesnog bića; neobeleženoj na mapi, nema mape, razmišljanje ne funkcioniše - nijedna ideja ne može biti primenjena na to. Onda ćete se vratiti natrag s grčem, kao da ste bili izgubljeni. Vratićete se opet trgnuvši se natrag na poznati put, gde putokazi postoje, a sve je jasno i mapa postoji - i možete razumeti gde ste.

Vi tada ne padate u san; inače biste znati, jer poznajete spavanje. Za mnogo života ste spavali, savršeno ste upoznati s tom pojavom. Ako živite šezdeset godina, dvadeset godina je prošlo u spavanju. To nije obična pojava. Za šezdeset godina života, dvadeset godina je prošlo u spavanju; svakog dana jedna trećina vašeg vremena je vreme spavanja. Vi znate to; znate to dobro. A to nije samo za jedan život - za milione života vi ste spavali, jednu trećinu svakog života. U stvari ne postoji druga aktivnost koja oduzima toliko mnogo vremena. Ni jedna jedina druga aktivnost ne uzima tako mnogo vremena. Niti vi volite za osam sati, niti jedete, niti vršite meditaciju za osam sati. Spavanje je najznačajnija stvar. Kako možete da ne budete svesni toga? Možda ste nejasno svesni, ali ste svesni; pamćenje će funkcionisati.

Međutim, vi ispadate iz koloseka, odlazite gde nikada niste bili. Zbog toga dolazite sa trzajem. Nešto nepoznato dodiruje vaše biće. Zbog toga ne možete odlučiti: "*Idem li duboko, ili se samo uspavam?*" Budite srećni. Ako možete odlučiti, onda je to spavanje; ako možete prepoznati, onda je to spavanje. Ako ne možete prepoznati, onda nešto izvan prodira u vas, i vi prodirate u nešto izvan. Budite srećni. Uživajte u tome i dozvolite to. Jednog dana to postaje moguće, kada idete stalno i stalno u nepoznato, kada postanete upoznati sa teritorijom. Onda možda nema opšte mape, ali imate svoju vlastitu privatnu mapu toga. Barem znate kuda idete.

Stoga dakle, jedina stvar koju treba uraditi jeste: kada zatvorite oči postanite više budni, jer će biti potrebno više budnosti. U dubljoj tami više svetlosti će biti potrebno. Postanite pažljivi i budni, i kada započnete da upadate negde - u nepoznato - pokušajte da održite budnost. Ubrzo čovek nauči veštinu toga. A onda, svake noći kada se uspavljujete, opet probajte to - upravo da biste vežbali. Kada počnete osećati pospanost, unutra ostanite budni i nastavite da posmatrate šta se događa. Jednog dana ćete videti: pospanost je došla, san je ušao, a budnost je još tu. Taj dan je najlepší dan svačijeg života. Kada možete ostati budni, i kretati se u dubokom snu, premestili ste se u četvrto, "delta" stanje. To je najdublje središte vašeg bića.¹⁷⁶

Naravno, čovek mora da zaradi to, čovek mora da nauči to, mora da postane sposoban za to. To se ne događa kao uobičajeno stanje. To nije obično stanje uma; to je vrlo izuzetno stanje uma. Zbog toga je Krišna objavio pre pet hiljada godina, i za pet hiljada godina nije bilo naučnog dokaza za to - izgledalo je da je to samo filozofska teorija: "*Ya nisha sarva bhutayam tasyam jagrati samyami.*" Posle pet hiljada godina, sada se pojavljuju nekoliko naučnih dokaza. Vi možete takođe ući u to, a kada to postane naučni dokaz iz vašeg vlastitog razumevanja to je otkrivenje.

Drugo pitanje:

Rekli ste da je Patanjđalijeva joga kompletan sistem. Ipak izgleda da nigde ne govori o jogi ljubljenja. Možete li objasniti to?

Za to, Patanjđali će morati da se rodi kao Amerikanac. Samo onda bi mogao pisati o jogi ljubljenja. Takve besmislene stvari postoje samo u Americi, nigde drugde: *joga* o seksu, *joga* o ljubljenju, *joga* bilo čega - kuvanja. Inače moraćete malo da pričekate - neka budala će objaviti i to.

Treće pitanje

Kako čovek može biti totalan, a ipak ne ekstreman u svemu onome što iskusi?

Ne budite zabrinuti. Samo budite totalni, i nikada nećete biti ekstremni. Obično, ako mislite o tome, izgleda da ako postanete totalni postaćete ekstremni - jer ne znate šta je totalnost. Totalnost se uvek događa u sredini. To je fenomen sredine, jer totalnost je ravnoteža. Na ekstremu, u krajnosti, ravnoteža se nikada ne događa; zato u krajnosti nikada ne možete biti totalni. Pokušajte da razumete to.

Volite nekoga; možete biti ekstremni u ljubavi, ali to neće biti totalnost jer ljubav ima drugi deo u sebi, a to je mržnja. Dakle, možete se kretati do jednog ekstrema, to je ljubav; to će biti jedna krajnost. Ponekad ćete mrzeti istu osobu. Možete se kretati do drugog ekstrema i možete mrzeti potpuno - ali je to takođe deo iste stvari. Ceo fenomen je ljubav-mržnja, zajedno.

Ako izaberete jedno, izabrali ste jednu krajnost. Moja leva ruka i moja desna ruka - one obe pripadaju meni. Ako izaberem levu ruku, naginjem prema levo, ako izaberem desnu, naginjem prema desno; a kada ne izaberem nijednu ja stojim u sredini. Onda obe ruke pripadaju meni, ali ja ne pripadam njima. Ako izaberete mržnju, izabrali ste jedan deo. Ako izaberete ljubav, izabrali ste drugi deo.

I to je nevolja: ako izaberete mržnju, pre ili kasnije vi ćete upasti u ljubav. Ako nastavite da volite prijatelja dovoljno dugo, vi ćete ga omrzeti. Jer čovek ne može za dugo ostati u jednoj krajnosti. Zbog toga se ljubavnici bore, a neprijatelji su takođe dole u dubini ljubavnici. Oni ne mogu biti bez neprijatelja; oni se čvrsto drže. Ljubav se obrće u suprotnost - ali to je ljubav.

Šta se događa kada je čovek totalan? Ljubav i mržnja, oboje su tu. A kada su oboje, i ljubav i mržnja tu, oni poništavaju jedno drugo, i javlja se drugačiji fenomen koji je Buddha

¹⁷⁶ Prema mojem iskustvu tu se radi zaista o kretanju i premeštanju iz područja uma koje je iza očiju, do srca. Za vreme budnog boravka u dubokom snu centar svesti se bukvalno premešta iz glave u srce. To je kretanje 'skupne tačke' kako je opisano u delima Karlosa Kastanede.

nazvao saučešće, saosećanje. Saučešće nema ništa protiv toga. Ili možete reći: "Samo kada nema nijednog dela mržnje, ljubav postaje savršena;" ali onda ljubav jeste u sredini. Kako god da je želite nazvati, to nije to, međutim događa se duboka ravnoteža. Suprotnosti poništavaju jedna drugu; one su iste težine. One poništavaju jedna drugu, a vi ostajete u ravnoteži. Ravnoteža je totalnost. Onda vaša celina sadrži sve to.

Kada Buddha ima saosećanje, ništa ne preostaje. On se kreće totalno u tome. Kada Isus voli, on se kreće totalno u tome. Kada vi volite, deo vas postaje spreman da mrzi. Kada vi mrzite, deo vas postaje spreman da voli. Vi ste podeljeni - podeljena ličnost uvek se kreće u krajnostima. Totalnost pripada nepodeljenom umu, nerascepljenom: čovek stoji uspravno, u sredini, tako uravnotežen - ne naginjući se prema ovome ili onome. U tom trenutku, ni ovom niti onom, čovek postiže totalnost.

U *Upaniśadama* ima posebna reč za to. Oni to zovu: "*neti-neti*". Oni kažu "niti ovo, niti ono" - nemojte birati među suprotnostima. Neka suprotnosti dođu zajedno i postanu komplementarne. Pustite ih da se rastvore jedna u drugu. Ne birajte. Zbog toga Krišnamurti stalno ističe jedno: "svest koja ne bira" - jer onog trenutka kada izaberete, vi ste izabrali krajnost.

Izbor je ekstrem. Vi birate nešto protiv nečega. Kad god kažete: "Ovo je lepo," već ste osudili nešto kao ružno. Inače kako možete reći da je ovo lepo? U iskazu, u tvrdnji, da je ovo lepo, skrivena je izjava: "Ono drugo je ružno, osuđeno je." Onog trenutka kada kažete: "Ovaj čovek je svetac," osudili ste nekoga kao grešnika.

Sveci će nestati ako grešnici nestanu. Kako može biti svetaca, ako nema grešnika? Grešnici su potrebni da bi sveci postojali. Grešnici će takođe nestati ako tu više ne bude svetaca. Ko će ih nazivati grešnicima? Kako ćete ceniti da je neko grešnik? U savršenom čovečanstvu neće biti svetaca, neće biti ni grešnika, jer cela stvar će se duboko uravnotežiti. Grešnici i sveci su suprotni jedni drugima; oni postoje zajedno.

Ponekad, dok sam putovao u Indiji, u mnogim mestima ljudi bi stalno postavljali jedno pitanje. To pitanje izgleda da je vrlo podesno, i bitno. Oni bi me pitali: "Zašto je to tako, da je u Indiji bilo tako mnogo svetaca, a zemlja je još nemoralna?" Rekao sam im da je to prirodno. Kada zemlja proizvodi toliko mnogo svetaca, ona mora da proizvede isti broj grešnika; inače ravnoteža će se izgubiti. Kada zemlja proizvodi sve *tirthankare*, dvadeset četiri; sve *avatare*, dvadeset četiri; sve Buddhe, dvadeset četiri; gde će onda ići grešnici? A kako Buddha može postojati, ako nema svih tih grešnika?

Buddha postoji u okeanu grešnika; ne postoji drugi način. Za egzistenciju jednog Buddhe potrebno je milion grešnika. Zapravo, zbog tih grešnika on izgleda prosvetljen; postoji kontrast. Ako na crnoj tabli pišete belom kredom, to izgleda tako belo, mnogo belije nego belo - belije od belog. Belo na belom zidu s belom kredom - ništa se ne pojavljuje. Kada bi čovečanstvo zaista bilo savršeno, uravnoteženo, ne bi bilo Buddhe; to bi bilo pisanje na belom zidu pomoću bele krede. Vrlo mračno čovečanstvo je potrebno. Stoga, ako mene pitate, nadam se svetu gde neće biti potrebe za Buddhom... stvari će biti vrlo uravnotežene.

To stalno govori Lao Ce: "Bilo je vreme u prošlosti kada nije bilo svetaca - jer nije bilo grešnika." Bilo je vreme u prošlosti kada su stvari bile tako prirodne, i tako uravnotežene, da nije čak bilo ni koncepta o onome što je pogrešno i što je ispravno. Lao Ce kaže: "Uvedi koncept ispravnog, i pogrešno će odmah doći." Suprotnosti su zajedno. Dolaze zajedno i odlaze zajedno. Oni su aspekti istog novčića; dva aspekta iste stvari.

Ako izaberete, vi birate krajnost. Ravnoteža ne može biti izabrana. Treba da postanete bez izbora; onda postoji ravnoteža, ni ovo ni ono - *neti-neti*. Iznenada se uravnotežujete u sredini, i sav sjaj egzistencije postaje vaš. Vi ste ispunjeni, srećni.

Pitanje izgleda da je sadržajno i značajno, ali nije: "Kako čovek može biti totalan, a ipak da ne bude ekstrem?" Ako ste ekstremni nećete biti totalni. Pokušajte da budete totalni i uravnoteženi; ekstremi će iščeznuti sami od sebe. Oni postoje s vašom podrškom. Zato što birate, zbog toga oni postoje.

Nemojte birati. Ne govorite ovo je dobro i ne kazujte ono je loše. Ostanite pažljivi, budni; to je sve. Ne govorite ovo je mudrac, a ovo je grešnik. Ostanite budni, to je sve - prihvatite celinu. Grešnik postoji, svetac postoji, celina prihvata oboje. Bez osuđivanja

grešnika, bez veličanja sveca, ostajte bez biranja. U toj neizbirljivosti vi ćete biti uravnoteženi, i bićete potpuni, celoviti.¹⁷⁷

Četvrto pitanje:

Da li nam se smešite kada smo mi ozbiljni, s nesrećnim i sumornim licem i vašoj slušaonici?

Šta inače mogu da učinim?

Peto pitanje:

Jednom ste rekli da droge stvaraju hemijske snove - imaginarna iskustva. A Krišnamurti kaže da su sve joga prakse, sve tehnike meditacije, baš kao droge - oni proizvode hemijske promene i, otuda, iskustva. Molim da objasnite to.

Krišnamurti je u pravu. Vrlo je teško razumeti, ali je on u pravu. Sva iskustva su kroz hemijske promene - sva, bez ikakvog izuzetka. Bilo da uzmete LSD ili postite, na oba načina telo prolazi kroz hemijsku promenu. Bilo da uzmete marihuanu, ili radite određenu *pranayamu*, vežbu disanja, na oba načina telo prolazi kroz hemijsku promenu. Pokušajte da razumete to.

Šta se događa kada postite? Vaše telo gubi nekoliko hemikalija, jer se one svakog dana moraju snabdeti pomoću hrane. Ako ne snabdete te hemikalije, telo ih gubi. Onda je uobičajena ravnoteža hemikalija izgubljena; a zato što post stvara neravnotežu, možete početi da osećate nekoliko stvari. Ako dovoljno dugo postite imaćete halucinacije. Ako postite dvadeset jedan dan, ili više, postaćete nesposobni da sudite da li vidite realno ili nerealno, jer je za to potrebna posebna hemija, i to se gubi.

Obično, ako iznenada sretnete Krišnu na putu, prva ideja koja se javi je da mora biti da vidite neku halucinaciju, neku iluziju, neki san. Trljaćete svoje oči i gledati okolo, ili ćete pitati nekog drugog: "Dođi ovde. Molim te, pogledaj. Možeš li videti nekoga kako stoji baš ispred mene, nalik Krišni?" Inače, ako postite za dvadeset jedan dan, razlika između realnosti i sna se gubi. Onda ako Krišna stoji, vi verujete da je on tamo.

Jeste li posmatrali malu decu? Ona ne mogu načiniti razliku između realnosti i sna. Noću ona sanjaju igračku, i ujutru plaču i jadikuju: "Gde je igračka otišla?" Ta naročita hemija koja vam pomaže da sudite, treba tek da se stvori; samo onda će dete moći da načini razliku između realnog i nerealnog.

Kada uzmete alkohol ta hemija se uništava.

Mula Nasrudin je podučavao svog sina. Sedeći u krčmi, govorio mu je kada treba da prestane da pije. Stoga je rekao: "Gledaj. Gledaj prema uglu. Kada počneš da vidiš četiri osobe umesto dve, znaj dobro da je vreme da prestaneš piti i da ideš kući."

Međutim, sin je rekao: "Tata, tamo nema dvoje ljudi - samo jedan sedi!" Dakle, tata je već pijan.

Kada uzmete alkohol, šta se događa? Neka hemikalija se menja. Kada uzmete LSD, marihuanu, ili druge stvari, šta se događa? Neka hemijska promena nastaje, i vi počinjete da vidite stvari koje nikada niste videli. Počinjete da osećate stvari; postajete vrlo senzitivni.

A to je nevolja: ne možete nagovoriti alkoholičara da ostavi svoja pića, jer prava realnost izgleda tako bezukusna, dosadna. Jednom kada ste videli realnost kroz hemikalije, kroz hemijske promene... Drveće je bilo više zeleno, a cveće je bilo više mirisno, jer može projektovati, može stvoriti iluzorni svet; i sada kada mu kažete: "Stani, tvoja deca pate, tvoja žena pati, tvoj posao je doveden u pitanje - prestani!" On ne može prestati, jer je imao letimično viđenje nerealnog sveta, ali lepog. Ako se sada zaustavi, svet izgleda previše grub, običan. Drveće ne izgleda tako zeleno, i cveće ne miriše tako lepo; čak ni žena - radi čijeg spasenja ga vi učite - izgleda vrlo obično, mrtva, rutinska stvar. Kada je on pod uticajem droge njegova vlastita žena postaje Kleopatra, najlepša žena na svetu. On živi svet snova.

¹⁷⁷ Vidi Jevandlje po Mateju, 5: 43-48.

Sva iskustva su hemijska - bez izuzetka. Kada dišete intenzivno, stvarate mnogo kiseonika u telu, količina azota opada. Više kiseonika menja unutrašnje hemikalije. Počinjete osećati stvari koje nikada niste osećali. Ako se kovitlate okolo, kao u derviškom plesu, brzo se vrteći, telo se menja; hemikalije se menjaju kroz okretanje. Osećate vrtoglavicu; novi svet se otvara. Sva iskustva su hemijska.

Kada ste gladni svet izgleda drugačije. Kada ste zadovoljni, zasićeni, svet izgleda različito. Siromašan čovek ima drugačiji svet, bogat čovek ima različit svet. Njihove hemikalije se razlikuju. Žena ima drugačiji svet; muškarac ima drugačiji svet. Njihove hemikalije se razlikuju.

Kada čovek postane seksualno zreo, u dobu od četrnaeste ili petnaeste godine, drugačiji svet se javlja jer nove hemikalije teku u strujama krvi. Ako detetu od sedam godina govorite o seksu i orgazmu, misliće da ste ludi - "Koje besmislice govorite?" - jer te hemikalije ne teku, ti hormoni nisu u krvi. Inače u dobu od četrnaest, petnaest, oči su pune novih hemikalija - obično dete se iznenada preobražava.

Mula Nasrudin je obično tokom praznika odlazio na brda. Ponekad bi otišao na petnaest dana, a vratio bi se desetog. Starešina bi ga pitao: "U čemu je stvar? Tražio si odsustvo četrnaest dana, a vratio si se pet dana ranije?" A ponekad bi tražio odsustvo za dve sedmice, a vratio bi se posle četiri sedmica. Starešina je stoga pitao: "U čemu je dakle stvar?"

Mula je odgovorio: "Ima u tome neke računice. U brdima ja imam bungalov, a bungalov drži jedna stara, vrlo ružna žena. Dakle, ovo je moj kriterijum: kada sam počeo da gledam tu ružnu ženu kao lepu ženu, pobegao sam. Dakle to počinje da se dešava posle osam dana, ponekad posle deset dana... Ona je ružna i užasna. Ne možete zamisliti da može biti lepa. Ali kada počnem razmišljati o njoj, i započne da dolazi u moje snove, i ja osećam da je lepa, onda znam da je tada vreme da se vratim kući, inače postoji opasnost. Dakle, niko ne zna. Ako sam dovoljno zdrav onda to dolazi pre, za sedam dana. Ako nisam tako zdrav, onda to oduzima dve sedmice. Ako sam vrlo slab to uzima tri sedmice. To zavisi od hemikalija."

Sva iskustva su hemijska - ali jednu razliku treba načiniti. Postoje dva puta, ili načina. Jedan je put hemikalija - ubrizgavanjem, pušenjem, ili ubacivanjem u telo. Oni dolaze spolja; oni su nametljivci, uljezi. To je ono što svi drogirani ljudi rade u svetu. Drugi način je promena tela pomoću posta, disanja... To je ono šta svi *jogini* rade na istoku. Oni pripadaju istoj stazi; razlika je vrlo mala. Razlika je u tome što drogirani ljudi uzimaju drogu spolja; oni utiču na biohemiju tela, a *jogini* pokušavaju da promene ravnotežu svog vlastitog tela, ne da nameću uticaje spolja. Ali što se mene tiče, oba su ista. Ako imate ikakvu pobudu da iskusite, rekao bih vam da izaberete stazu *jogina*, jer taj put neće biti zavisan, bićete više nezavisni. Na taj način nikad nećete postati narkoman, na taj način ćete ostati u čistoći, tom organskom jedinstvu. Na taj način barem nećete biti prestupnik prema zakonu - nije moguć policijski prepad. Na taj način lako možete otići izvan, s one strane. To je najvažnija stvar.

Ako unesete hemikalije spolja u telo, ostaćete s njima. Biće teško, svakog dana sve teže da idete izvan. U stvari postaćete sve više i više zavisni, tako zavisni da ćete izgubiti sav život, svu čar života, a samo iskustvo droga će postati čitav vaš život, čitavo njegovo središte.

Ako se krećete kroz *jogu*, kroz unutrašnje kanale u hemiji tela, nikada nećete biti zavisni, a moći ćete da odete izvan. Jer čitava stvar religioznosti je da idete izvan, s one strane iskustva. Bilo da iskusite lepe boje - dugu svuda okolo kroz LSD - ili iskusite raj kroz joga vežbe, u osnovi ne postoji razlika. Zapravo dok ne odete izvan svih iskustava, svih objektivnih iskustava, dok ne dođete do tačke gde samo svedok ostaje, a nikakvo iskustvo nema da se doživi, samo saznavalac iskustva ostaje, niste dodirnuli granicu religioznosti.

Krišnamurti je u pravu. Ali ljudi koji ga slušaju pogrešno ga razumeju. Misleći da su sva iskustva besplodna, ostali su obični; nisu uložili nikakav napor. Ja znam da su sva iskustva beskorisna, konačno čovek mora da ih *ostavi*, ali pre nego što ih možete ostaviti morate ih imati. Ona su kao stepenište: moraju da se ostave iza sebe, jednom kada ste se popeli naviše. Možete da ih ostavite samo kada ste ih prošli. Sva iskustva su detinjasta, ali čovek mora proći kroz njih da bi postao zreo.

Pravo religiozno iskustvo nije uopšte neko iskustvo. Religiozno iskustvo nije iskustvo: to je dolazak do onoga ko doživljava svako iskustvo, gde sve znano i neznan, nesaznatljivo

iščezava. Samo svedočenje sebe ostaje, samo čista svesnost, bez iskustva da je zagadi - ne vidite Isusa, ne vidite Buddhu, ne vidite Krišnu da stoji tamo.

Zbog toga *zen* majstori kažu: "Ako sretnete Buddhu na stazi, odmah ga ubijte." Veliko učenje. Zato što je Buddha tako lep, možete biti očarani snom, a onda možete nastaviti sa zatvorenim očima, videći Buddhu ili Krišnu kako svira na flauti. Možete videti vrlo religiozan san, ali je to još san, nije realnost.

Realnost je vaša svesnost. Sve drugo mora da bude transcendirano. Ako se možete sećati toga, onda morate proći kroz sva iskustva, inače se mora proći kroz njih.

Ako ste previše mnogo u iskustvima, kao što svako jeste - to je deo rasta - bolje je izabrati *joga* vežbe nego droge. One su mnogo suptilnije, *joga* vežbe su više profinjene. Morate biti svesni činjenice da je Indija pokušala sa svim vrstama droga. Amerika je baš novajlija u tom svetu. Od *somarase* u *Rig vedama* do *ganje*,¹⁷⁸ Indija je pokušala sve i došla do shvatanja, da je to samo gubljenje vremena. Tada je Indija pokušala s *joga* vežbama. Onda su mnogo puta osobe kao Buddha, Mahavira, dostigle stanje gde su našli da su čak i *joga* vežbe beskorisne; i one moraju da budu ostavljene.

Krišnamurti ne kaže nešto novo. To je iskustvo svih Buddha. Ali zapamtite, jedno iskustvo može za vas postati iskustvo samo kada ga postignete. Niko vam ga ne može dati; ono se ne može pozajmiti. Ako ste još detinjasti i osećate da vam trebaju neka iskustva, bolje je da ih imate kroz *joga* vežbe. Na kraju, to takođe treba da bude odbačeno. Inače ako birate između LSD i *pranayame*, bolje je da izaberete *pranayamu*. Bićete manje zavisni i više sposobni da transcendirate, jer svesnost neće biti izgubljena u tome. Sa LSD svesnost će biti potpuno izgubljena.

Uvek izaberite višu stvar. Kad god postoji mogućnost, i želite da izaberete, izaberite višu stvar. Doći će trenutak kada nećete želeći da izaberete ništa... onda ne birate.

Šesto pitanje:

Ja sam zbunjen između osećanja samosvesnosti (self-consciousness), koje kažete da je bolest, i osećanja Sebe, samoprićećanja (self-awareness), i bivanja svedokom.

Da, samosvest ega (*self-consciousness*) je bolest, a svedočeće osećanje Sebe (*self-awareness*) je zdravlje. Dakle u čemu je razlika, jer reči izgleda da znače istu stvar? Reči mogu da znače istu stvar, ali kada ih ja koristim, ili ih Patanjđali koristi, mi ne mislimo da istu stvar.

U *self-consciousness* akcenat je na sebi, sopstvu ili na ja. U *self-awareness* akcenat je na svesti, budnosti, Sopstvu. Možete koristiti istu reč, samosvest (*self-consciousness*) za obe. Ako je akcenat na Ja, to je bolest. Ako je akcenat na samoj svesnosti to je zdravlje. Vrlo suptilno, ali ima vrlo velike razlike.

Samosvest (*self-consciousness*) je bolest, jer ste vi neprekidno svesni o sebi: "Kako se ljudi osećaju sa mnom, kako sude o meni, kakvo je njihovo mišljenje; da li me vole ili ne, prihvataju me ili odbacuju". Uvek "ja, mene, meni," "ja" ili ego ostaje centar. Ovo je bolest. Ego je najveća bolest koja postoji.

Ako promenite fokus, naglasak - od sebe fokus ide na samu svesnost; sada niste zabrinuti "da li me ljudi odbacuju ili prihvataju." Kakvo je njihovo mišljenje, to nije važno. Sada želite da budete svesni u svakoj situaciji. Bilo da oni odbacuju ili prihvataju, bilo da vole ili mrze, bilo da vas nazivaju svecem ili grešnikom, to nije važno. Šta oni kažu, kakvo je njihovo mišljenje, to je njihov posao i njihov problem da odluče za sebe. Vi jednostavno pokušavate da budete svesni u svakoj situaciji.

Neko dođe, pokloni vam se, veruje da ste vi svetac; ne marite šta on kaže, šta on veruje. Jednostavno ostajete budni, ostajete svesni, tako da vas on ne može povući u nesvesnost, to je sve. Ako neko dođe i uvredi vas, baci na vas staru cipelu; vi ne marite šta on čini. Jednostavno pokušavate biti oprezni i budni, tako da ostajete netaknuti - on ne može da vas povuče.

¹⁷⁸ *Ganja* je *marihuana*, u posebno snažno pripremljenoj formi, koja se koristi uglavnom za pušenje.

U obožavanju ili osuđivanju, u neuspehu ili uspehu, ostajete isti. Kroz svoju svesnost vi stižete do smirenosti koja ne može biti ometana ni na jedan način. Postajete oslobođeni od ljudskih mišljenja. To je razlika između religiozne osobe i političke osobe. Politička osoba je samosvesna, svesna sebe - akcenat je na sebi, uvek se brine o mišljenju ljudi. Zavisi od ljudskih mišljenja, svojih glasača. Na kraju oni su glavni, i donosioci su odluka. Religiozan čovek je gospodar sebe samog; niko ne može odlučiti za njega. On ne zavisi od vašeg glasanja ili vaših mišljenja. Ako dođete kod njega, u redu. Ako ne dođete kod njega, to je takođe u redu. On ne stvara problem. On je svoj.

Sada vam želim reći vrlo paradoksalnu stvar - izgleda paradoksalna, ali je jednostavno istinita. Ljudi koji su samosvesni, svesni su sebe - naglašavaju sebe ili sebi daju važnost - *nemaju* sebe. Zbog toga što su oni tako svesni sebe uplašeni su - i svako ih može lišiti sebe. Oni nemaju sebe. Oni nisu gospodari. Njihovo samo ja, njihova ličnost je pozajmljena, pozajmljena od vas. Neko se nasmeje; i njihova ličnost dobije podršku. Neko ih grdi ili vređa; potpora je uklonjena; njihova konstrukcija se tresu. Ako je neko ljut; oni se plaše. Ako se svi naljute; gde će oni biti, ko će oni biti? Njihov identitet je srušen. Ako se svi smeše i kažu: "Vi ste divni, sjajni," oni su važni i moćni.

Ljudi koji su samosvesni, to su politički ljudi... A kada ja kažem političke osobe, ne mislim samo na one koji su stvarno u politici; svi oni koji na neki način zavise od drugih jesu politički. Oni nemaju nikakvu suštinu; unutra su prazni. Oni se uvek boje svoje praznine. Svako može da ih baci u njihovu prazninu - svako! Čak i lavež pasa može da ih baci u njihovu prazninu.

Čovek koji je religiozan, samosvestan - naglasak je na samoj svesnosti - ima sebe, autentično sebe, ili Sopstvo. To sebe, to Sopstvo, ne možete oduzeti od njega. On je to stekao. Ako ceo svet ide protiv njega, njegovo Sopstvo će biti s njim. Ako ceo svet sledi njega, njegovom Sopstvu se neće ni na koji način nešto dodati, neće se povećati. On ima zaista neku autentičnu realnost - središte postoji u njemu.

Politički čovek nema središte. On pokušava da stvori lažni centar. On pozajmljuje nešto od vas, nešto od nekoga drugog, nešto od nekoga trećeg... Tako se on snalazi, manipuliše. Lažni identitet, sastavljen od mišljenja mnogih ljudi: to je njegov identitet. Ako ljudi zaborave na njega, on će biti izgubljen, neće biti nigde, neće biti niko.

Da li vidite, shvatate li? Osoba je predsednik; iznenada postaje neko. Onda više nije predsednik; onda nije niko. Sve novine onda zaborave na njega. Setiće ga se samo kada umre - i to takođe u malom uglu. Zapamtiće ga kao bivšeg predsednika, ne kao osobu - kao jednog bivšeg -nosioca dužnosti. Da li ste videli, ovo se dogodilo sa Radakrišnanom?¹⁷⁹ Vidite da se to dogodilo i V. V. Giriu. Gde je Giri? Šta se dogodilo? Čovek je jednostavno nestao. Kada ste na dužnosti, na svim ste naslovnim stranama novina. Vi niste važni - dužnost je važna.

Otuda, svi oni koji su siromašni, uvek duboko unutra traže istaknute dužnosti, u potrazi su za glasačima, mišljenjima. Na taj način oni dospevaju do duše - lažne duše, naravno.

Psiholozi su dospeli vrlo duboko, do srži problema. Oni kažu da ljudi koji pokušavaju da postanu nadređeni, pate od kompleksa inferiornosti, a ljudi koji su zaista dostojni - oni ne mare ni malo. Oni su toliko iznad, da čak nisu ni svesni da su nadmoćni. Samo inferiorna osoba može biti svesna da je superiorna - i jeste vrlo osetljiva na to. Ako joj date ovakvu naznaku: "Vi niste tako veliki kao što mislite," osoba će se naljutiti. Samo viši čovek može stati u pozadini kao zadnji čovek. Svi inferiorni jure prema čelu, jer ako stoje u pozadini neće biti niko. Oni moraju da stoje na čelu. Moraju biti u prestonici. Moraju biti s velikim novcem. Moraju biti s velikim kolima. Moraju biti ovo i ono. Ljudi koji su manje vredni uvek pokušavaju da dokažu svoju superiornost svojim posedima.

Dozvolite mi da to rezimiram: ljudi koji nemaju bitnost pokušavaju da steknu bitnost kroz posedovanje stvari - da imaju naročite dužnosti, ugled, slavu.

Ponekad se čak dešava: jedan čovek u Americi je ubio sedam ljudi. Nijednu osobu nije poznao. Na sudu su ga pitali: "Zašto?" Rekao je: "Nisam mogao postati čuven, stoga sam mislio da barem mogu postati zloglasan, ali moram biti neko. I srećan sam da mi je slika, kao

¹⁷⁹ Filozof i predsednik Indije. Vidi delo „Istorija indijske filozofije“ od Sarvepali Radakrišnana, u izdanju Nolita, Beograd, 1965.

ubice, na naslovnim stranama. Sada se može činiti sve što se poželi da se učini. Sada imam osećanje da sam neko. Sud je zabrinut, vlada je zabrinuta, ljudi su zabrinuti, i novine govore o meni - mogu zamisliti, u svakom hotelu, restoranu, ljudi će govoriti o meni. Barem za jedan dan ću postati slavan, poznat."

Političari su ubice. Ne možete to videti jer ste duboko unutra takođe političar. Upravo sada, Majibur Rahman je ubijen. Baš pre nekoliko dana, on je bio otac nacije. A da bi postao otac nacije, da bi to postao morao da počini mnogo nevolja. Ubio je mnoge - ili, stvorio je situaciju u kojoj su mnogi bili ubijeni. Sada su ga ubile njegove vlastite kolege. Ceo njegov kabinet je opet na vlasti, a ljudi koji su uredili da ga ubiju - sada su postali predsednik, premijer i ministar. Svi su oni bili njegove kolege, i niko ne govori ništa protiv njih. Niko ne kaže ništa protiv njih. Svet izgleda da je jednostavno neverovatan. Sada su oni veliki ljudi. Neko iz njihovog sopstvenog kabineta možda pokušava da ubije Musthaque Ahmeda.

Svi političari su ubice, jer se ne brinu o vama. Brinu se o svojim osećanjima; oni treba da budu neko. Ako im ubistvo može dati to osećanje, onda je u redu. Ako im nasilje može dati to osećanje, onda je to u redu.

Čitao sam pre nekoliko dana, i nisam mogao da verujem, ali, to je činjenica. Čitao sam knjigu o Lenjinu. Neko ga je pozvao da sluša Betovenove simfonije. On je rekao, ne; a rekao je to vrlo odlučno. U stvari on je postao gotovo agresivan kazujući to. Čovek koji ga je pozvao nije mogao verovati da je toliko ljut. On je rekao: "Ali zašto? Betovenove simfonije su jedne od najvećih tvorevina u svetu." Lenjin je rekao: "Možda, ali sva dobra muzika je protiv revolucije, jer vam daje tako duboko zadovoljstvo, smiruje vas. Ja sam protiv svake muzike."

Ako se dobra muzika širi po svetu, revolucije će nestati. Logika je bitna. Lenjin je kazivao nešto istinito o političarima. Oni ne žele dobru muziku u svetu, oni ne vole veliku poeziju u svetu, ne vole velike meditante u svetu, ne žele ljude u ekstazi, euforiji, ne - jer šta će se onda dogoditi sa revolucijom? Šta će se dogoditi s ratovima? Šta će se dogoditi sa svim vrstama gluposti koje se dešavaju u svetu?

Ljudi treba uvek da ostanu u groznici; samo onda će pomoći političarima. Ako su ljudi srećni i zadovoljni, ko bi mario za *Kapital*? Ljudi će zaboraviti sve o njemu. Oni će plesati, slušaće muziku i meditirati. Zašto bi brinuli o predsedniku Fordu, ovome i onome? Ničega nema u tome. Međutim, kada ljudi nisu zadovoljni, nisu opušteni, nemaju svoje Sopstvo, svoju ličnost i suštinu; nastavljaju da podržavaju druge ličnosti ili suštine, jer je to jedini način da zadobiju podršku drugih za sebe same.

Zapamtite ovo: samosvesnost - naglašavanje sebe, svog ega - bolest je, bolest je u dubini. Čovek treba da se oslobodi toga. A samosvesnost - koja ističe samu svesnost - jeste najsvetija stvar na svetu, jer pripada zdravim ljudima; onima koji su dospeli do svog središta. Oni su budni, svesni. Oni nisu prazni. Oni nisu besadržajni; oni su ispunjeni, srećni.

Sedmo pitanje:

Kako da se posmatra disanje, kada se ono ne vidi, nego se oseća?

Posmatranje ne mora da bude viđenje, može da bude osećanje. Zapravo, to mora da bude osećanje, jer kako možete videti svoj dah? Vi ga osećate, osećate njegov dodir. Kada se dah kreće kroz prolaz, vi osećate njegov dodir.

Čitava stvar nije pitanje viđenja. Stvar je da se bude svestan toga da on ulazi unutra, da je dospeo do najunutarnije srži vašeg bića; da se sada zaustavio; i da se vraća natrag. Oseka i plima; sada je dah izašao van, potpuno se premestio, zaustavio se; onda se opet vraća natrag - čovek mora da bude svestan. Ako ga osećate, to je svesnost - inače čovek ne treba da propusti da ga oseća. Ako to možete činiti svakog dana za jedan sat, čitav vaš život će se promeniti.

I zapamtite, ako ne promenite svoje disanje, u vama se neće dogoditi hemijska promena. To je razlika između Patanjđalija i Buddhhe. Patanjđalijeve tehnike će promeniti vašu hemiju; Buddhine tehnike neće uopšte dodirnuti vašu hemiju. S normalnim disanjem, kakvo ono jeste, vi jednostavno posmatrate, osećate, vidite. Ne puštajte udisanje i izdisanje bez svesnosti, to je sve. Ne menjajte ga. Pustite ga da bude kakvo jeste. Samo dodajte jednu stvar: da ostanete svedoci toga.

Štaviše, ako to možete raditi za jedan sat, sav vaš život će biti preobražen - i bez ikakve hemijske promene. Vi ćete jednostavno postati transcendentalno iskustvo, transcendentalna svest. Nećete videti Buddhę, postaćete Buddha. Ovo je stvar koja treba da se zapamti: viđenje Buddhę nije važno... dok vi ne postanete Buddha.

Osmo pitanje:

Da li svędočenje treba da bude bezosećajna pojava?

Ne, to mora da bude mirno - ne bezosećajno, već staloženo. Razlika je ogromna. Kada je nešto bezosećajno, hladno, vi nezainteresovano gledate u to; ne mareći, ravnodušni ste, nehajni. Staloženost je drugačija pojava: vi ste pažljivi, niste nezainteresovani. Ali takođe, niste za to ni vezani. Niste opsednuti; niste grozničavi u vezi s tim. Niste uzbuđeni. Ako možete izbeći dve krajnosti - nezainteresovanost i uzbuđenje - biće staloženosti, spokojnog, hladnog, i pribranog osećanja.

Svędočenje ne treba da bude bezosećajno. Zapravo, ako je bezosećajno, ono više nije svędočenje; postali ste indiferentni. Vi ne posmatrate. I znate dobro, ili možete biti hladni, neosetljivi, ili možete biti vatreni, strastveni. Staloženost ili hladnokrvnost, postoji samo u sredini. Staloženost ili pribranost, nije ni hladna niti vatrena; to je baš središnja tačka između to dvoje. Vi ste zainteresovani, ali niste uzbuđeni; posmatrate s pažnjom, ne s nemarom, ali niste obuzeti ni ganuti s tim.

Teškoća je što vi znate dva osećanja - hladno i vatreno. Uopšte ne znate treće osećanje, jer se krećete od jednog ekstrema do drugog. Ili nekog mrzite, ili ga volite. Saućešće, ili saosećanje; vi ne znate šta je to. To je upravo reč, izgleda da je beznačajna. To je pribrana, mirna reč.

Ako dođete kod Buddhę, on će vam iskazati dobrodošlicu, ali to neće biti usrdna, topla dobrodošlica - takođe neće biti ni hladna. To će biti staložena i mirna dobrodošlica. On će vam iskazati dobrodošlicu sa svim svojim srcem, ali neće biti uzbuđen. Ako niste tu, neće biti tužan zbog vašeg odsustva, ne. Biće srećan kao uvek. Ako ste tu on je srećan; ako niste tu, on je srećan. Njegova sreća je neizmenjena; zbog toga je on pribran, staložen.

Kada vaš prijatelj dođe da vas vidi, vi ste uzbuđeni - postajete vatreni. I zapamtite, ne možete ostati vatreni za dugo, jer toplota je zamorna. Ubrzo započinjete misliti: "Kada će ovaj čovek otići?" Prvo, postanete vatreni, onda postajete hladni. Prvo, postajete srećni jer je prijatelj došao; a onda postajete srećni kada bude otišao. Buddha samo ostaje srećan; bilo da prijatelj dođe ili ne, nije važno. Njegova sreća ostaje nepromenjena. On je pribran, staložen.

A da se razume pribrana ljubav, zaista je veliko iskustvo - teško, jer vaš um će interpretirati staloženu ljubav kao hladnu, bezosećajnu. Vi ne znate izraz "pribran," samo znate izraz "hladan." Videćete da je Buddha hladan. On to nije. Svi prosvetljeni ljudi su pribrani, mirni. Staloženi, jer ih ne možete uznemiriti - ni na jedan način; ne možete ih učiniti više srećnim; ne možete ih učiniti nesrećnim. Oni su pribrani i staloženi jer su usredsređeni.

Deveto pitanje:

Zašto nam ne date nešto što će nas ubiti trenutno i bezbolno, umesto što moramo prolaziti kroz sve ove naizgled beskrajne patnje?

Ja vam to dajem, ali me vi ne slušate. Nije pitanje da vam ja to ne dajem. Dajem vam apsolutni, nerazblaženi otrov. Ubiće vas trenutno, ali me vi ne slušate.

I dalje mislite da je nešto pogrešno, da grešite; a ponekad čak i želite: "Kako da uništım ovo stanje stvari? Kako da odem izvan toga?" Ali ste investirali previše u to. Mislite: "Kako da odem izvan toga?" - ali ne odlazite izvan toga.

Otrov vam mogu dati. Sve što vam mogu dati, nije ništa drugo do umetnost umiranja. Ali vas ne mogu prisiljavati na otrov; inače sud će to videti - i biću u nevolji. Jednostavno vam mogu ponuditi; onda vi morate da ga uzmete. Ali to vam ne polazi za rukom.

Želite da budete prisiljeni na to. Želite biti nahranjeni kašikom. A na ovu smrt vas ne može niko drugi prisiliti. Smrt o kojoj govorim, mora da bude voljna smrt. Mora da bude s

vašim totalnim srcem. Ja vas ne mogu prisiliti. Ako ste spremni, to će se dogoditi; ako niste spremni, to se neće dogoditi.

S moje strane, ja sam uvek spreman. Ako ste spremni da umrete, ja sam spreman da vam pomognem. Ali vi niste spremni da umrete. Duboko dole, vi i dalje mislite da ćete čak i posle smrti preživeti.

Meditirate, ali meditirate na takav način da je takođe možete preživeti; koristite to kao tehniku. Vaša osnovna realnost nije dotaknuta; vi je uvek čuvate. Ali ako radite to kao smrt - meditacija kao smrt - onda to ne možete preživeti. Neko drugi će izaći iz toga, ne vi. Vi ćete otići, nestati. Novo biće će doći iz vas - sveže, mlado, devičansko. Nećete moći čak ni da ga prepoznate. Postojeće diskontinuitet; vi ćete biti odbačeni kompletno, nešto novo će biti podupreto - a oni oboje neće biti povezani jedan s drugim.

Ovo je vrlo teško razumeti. To novo biće je skriveno iza vas, ali ljuska koja vas pokriva je previše tvrda. Vi ste kao seme; duboko unutra sve je skriveno, čitavo drvo - cveće, plodovi i sve - ali ljuska je vrlo tvrda. Ljuštura nije spremna da umre. Ako ljuštura umre, drvo će se roditi. Drvo je nešto apsolutno različito od ljuske; nema ništa da čini s njom. Ljuska je samo zaštita - ali zaštita je postala sve.

Vaš ego je baš kao ljuska. Ako ego umre vi ćete rasti - postaćete Bog! S egom, ostaćete u patnji. Bez ega postaćete apsolutno blaženi. Ali vi ne znate o tome; ljuštura nije nikada čula o tome. Nastavljate da me slušate kroz ljusku. Zbog toga me i dalje pitate: "Dajte nam nešto da umremo," ali vi to ne želite.

Ja dajem nešto za umiranje svakog trenutka. Zapravo ja ne dajem ništa drugo; cela nauka religije je nauka o smrti. Ona vas uči kako da umrete savršeno, tako da ništa ne preostane. Cela ljuštura iščezava u zemlju, rastvara se i drveće klija.

Inače vi mislite da će neko to uraditi umesto vas. To nije moguće. Morate izvršiti samoubistvo; ne možete biti ubijeni. Zapamtite to. Reč "samoubistvo" vrlo je lepa. Ne govorim o izvršavanju samoubistva u telu; govorim o izvršenju samoubistva u umu, u egu. Postanite ne-umni, ne-egoistični, i cela egzistencija postaje moguća. Vi nosite to milionima života. To je baš tu u vama. To je već tu, upravo je samo pravo tlo (potrebno) i ljuska iščezava... i drvo će biti tu, u svom njegovom sjaju i lepoti.

Deseto pitanje:

Odakle vaše reči dolaze i u kakvoj ste vi vezi s njima?

Nema nikoga da bude u vezi s njima. One dolaze iz plavetnila - niko ne rukuje s njima. Ja nisam tu da rukujem s njima. Postavite pitanje i odgovor dolazi iz nebeskog plavetnila. To nisu moje reči. Pitanje je vaše; odgovor nije moj. Pitanje dolazi iz vašeg uma; odgovor ne dolazi ni iz jednog uma. Um je korišćen da isporuči to, ali to ne dolazi od njega. Medijum nije izvor.

Poglavlje 9

POVRATAK IZVORU

9. septembar 1975. pre podne u Buddha dvorani

II, 52: *tatah kšiyate prakašavarānam.*

Time se veo koji sprečava svetlost [neuzmućene svesti postepeno] otklanja.¹⁸⁰

II, 53: *dharanasu ca योगyata manasah.*

Kroz [sve ove] »zadržanosti« (dharana) i »koordinirajući organ celokupne intelektualne aktivnosti« (manas) biće spregnut [pod kontrolom] (योगyata).¹⁸¹

II, 54: *svavišayasamprayoge citta svarupanukara ivendriyanam pratyaharah.*

Kada čula, ne bivajući [više] podjarmljena svojim [specifičnim] domenima (svavišaya), tako reći oponašaju [prethodno postignutu] saobraženost duha pravoj mu prirodi (citta-svarupa) - to predstavlja tzv. »uzdržavanje [čula]« (pratyahara).¹⁸²

II, 55: *tatah parama vašyatendriyanam.*

Ovom se [uzdržanošću] uspostavlja [tek] »vrhunsko gospodstvo nad čulima«.

"Čovek je uništen," kaže C. S. Lewis. "Dobro izbavljenje," kaže B. F. Skinner. "Sada je sličan bogu," kaže Šekspirov Hamlet o čoveku. "Sada je nalik psu," kaže Pavlov. Nevolja je da je čovek oboje - nalik bogu, nalik psu. Da je čovek jedinstvo, celina - nalik bogu ili nalik psu - ne bi bilo problema. Problem nastaje jer je čovek paradoksalan: na površini gori od psa, a u središtu veličanstven, sjajniji od bilo kog boga.

Ako pogledate u čoveka izvan, ne možete reći, ako čovek bude uklonjen, ili poništen, da postoji neka šteta - "To je dobro, dobro oslobođenje, čišćenje, izbavljenje. Skinner je u pravu. Zemlja će biti bolja; barem više tiha. Priroda će biti srećnija." Ali ako pogledate dublje u čoveka, u njegovu beskonačnu dubinu, onda bez čoveka zemlja može biti tiha, ali ta tišina će biti mrtva. Neće imati nikakvu muziku u sebi. Neće imati nikakvu dubinu u tome. Cveće će biti tu, ali više ono neće biti lepo. Ko će osećati njegovu lepotu? Ko će znati njegovu lepotu? Ptice će nastaviti da pevaju, ali ko će nazivati pevanje poetičnim, misterioznim? Drveće će biti zeleno, ali u isto vreme, neće biti zeleno, jer to zelenilo mora da se prepozna pomoću duboke rezonancije ljudskog srca.

¹⁸⁰ Boraviti u stanju potpune neovisnosti, koja ide do toga da i dah na određeno vreme prestaje da se očituje, pomaže, kako to kaže *Vyasin* komentar, da se nadiđe i nadvlada (bar privremeno) karmički lanac. Kada se jogin uzdigne do ove opšte neuslovljenosti u kojoj i disanje, kao poslednje uporište, iščezava - tragovi će ovog boravka poslužiti za stvaranje jednog novog uporišta, iz koga će tek osvešćenje biti moguće. Ovo se uporište izgrađuje postepeno, jer tragovi i uspomene jednog »izlaska« nisu dovoljni da bi se na njima izgradilo jedno potpuno sigurno uporište sa koga je moguć taj novi pogled na bivanje. I *Vyasin* komentar insistira na ovoj postepenosti, te sam zato u prevodu teksta *sutre* dodao reč »postepeno«. (Komentar Z.Z.)

¹⁸¹ »Zadržanost« ili »stabilnost« ili možda i bolje »fiksnoš« odnosno na psihofizičkom planu, koja se u jogističkoj tradiciji naziva *dharana* (izvedena iz korena DHR=držati), voljna je mobilizacija celokupne duševne i duhovne energije u jednom pravcu, njeno okupljanje oko jedne ideje ili slike, njeno postavljanje na jedno mesto u psihosomatskoj celini. Ova mobilizacija povlači za sobom automatsku kontrolu, zapt, podjarmljenost duhovnog »organa« - uma (*manas*), koji od ovog momenta nije više mesto gde se događa rasipanje, disperzija bića u vidu (slučajem ili podsvešću izazvanih) asocijacija, ili pak kroz neželjene apercepcije. Na nivou *manasa* (uma) ili *citte* (svesnosti) uspostavlja se stanje »spregnutosti«. Ovo stanje, na ovom nivou, videćemo to u sledećem aforizmu, prethodi »spregnutosti« na nivou čula. (Komentar Z.Z.)

¹⁸² Komentari razjašnjavaju ovo mesto tvrdeći da je oslobođenje ili »uzdržavanje« čula *posledica* prethodno izvedenog oslobođenja (ili uzdržavanja od uplitanja u svet) na nivou uma. *Vydsa* daje primer pčela koje slede svoju maticu: kada matica (um) poleti, roj pčela (čula) je sledi. Kada pak ova sleti, i ostale pčele to čine. Izgovoreno savremenijim jezikom, to bi značilo da ukidanje (iznudenog) apercipiranja povlači ukidanje percipiranja, a nipošto obratno. (Komentar Z.Z.)

S čovekom, vrednosti će nestati. S čovekom, molitva će nestati. S čovekom, Bog će nestati. Zemlja će biti tu, ali bezbožna, strašna. Tišina, ali tišina groblja. Tišina neće pulsirati sa srcem. Ona može da se širi svuda po zemlji, može da se širi, ali će joj nedostajati dubina - a tišina bez dubine više nije tišina. Svet će biti neposvećen, nikad više neće biti svet.

Čovek stvara posvećenost, jer duboko skrivena iza čoveka je svetost. Čovek ne može živeti bez hramova, bez crkava, bez džamija, jer je i *sam* čovek hram. On i dalje stvara hramove - čak i ateisti stvaraju hramove. Pogledajte Kremlj. Komunisti koji prolaze ispred Kremlja, ili ispred Lenjinovog mauzoleja, isto su tako obožavaoci kao što teisti obožavaju drugog boga. Čovek ne može živeti bez Boga, jer je dole u dubini on Bog.

Problem, nevolja nastaje jer je čovek oboje: most ispružen između dve večnosti - između materije i uma, između ovog sveta i onog, između profanog i svetog, između života i smrti. To je lepota takođe; s misterijom, s paradoksom; čovek nije samo zagonetka, on takođe postaje i misterija.

Šta da se radi? Ako se složite sa Pavlovom i njegovim učenikom B. F. Skinnerom, vi ste se složili bez poznavanja čoveka, bez razumevanja čoveka, čak i bez činjenja ikakvog napora da njega znate. Ako se o čoveku složite s Buddhom, Mahavirom, Krišnom, Hristom, Patanjđalijem, ako je vaše prihvatanje nezrelo, onda "taj čovek je dobar" će ostati samo verovanje; nikada ne može postati vera. Ako ste u žurbi da se složite sa nekim, onda vam neće uspeti. Nužno je duboko strpljenje da biste znali čoveka.

Ne postoji način da se čovek zna objektivno. Ako pokušate da znate čoveka objektivno, kao što je naučnik u iskušenju da čini, načinićete grešku Pavlova - čovek će izgledati kao pas. Jedini način da znate čoveka je da znate čoveka u sebi. Jedini način da dođete licem u lice s čovekom je da sretnete sebe. Vi nosite u sebi ogromnu energiju. Dok niste povezani s njom, nećete moći da je vidite i poznate spolja u drugima. Zapamtite, ovo je kriterijum: onoliko koliko znate sebe, samo toliko možete znati drugog. Ni malo više - ne, nemoguće. Znalac mora biti znan prvo; samo onda se može prodreti u misteriju znanog. Morate poznavati svoju dubinu; samo onda vaše oči mogu postati prilagođene da saznaju dubinu drugih.

Ako ostanete na površini svog bića, onda će čitava egzistencija ostati na površini. Ako mislite da ste samo talas na okeanu, a niste uopšte upoznali okean, svi drugi talasi će ostati talasi. Jednom kada pogledate unutar svog bića, i postanete okean - bili ste okean, ali ste to saznali - svi drugi talasi će nestati: samo će se okean talasati. Sada je u pozadini svakog talasa - lepog, ružnog, malog, velikog, nije važno - isti okean.

Joga je metoda da se dođe do uslova najunutarnije dubine vašeg vlastitog bića, do subjektivnosti vaše duše. Ona je beskonačna; uđete u to, ali nikada ne dolazite do tačke gde možete reći: "Ja sam upoznao, i saznao sve." Produžavate da idete sve dalje i dalje, i dalje... To je beskonačno. Možete biti duboko u tome, ali ipak, uvek mnogo preostaje. Ne dolazi nikada ta tačka kada možete reći: "Sada sam došao do granične linije." Zapravo, granice ne postoje. One ne postoje u univerzumu. Spolja ne postoje granice; egzistencija je beskonačna. One ne postoje ni unutar vaše subjektivnosti. Granice su uvek lažne. Što dublje idete, neograničeno se otvara sve više i više.

Inače, jednom kada upadnete u neograničeno... sada znate. Sada malo iščezava, granice iščezavaju, ograničeno iščezava. Sada kada pogledate u nečije oči, vi znate da tamo čeka beskonačno. Ljubav, po prvi put, postaje moguća. Ljubav je moguća samo kada ste upoznali svoju dubinu. Samo bogovi vole, i samo bogovi mogu voleti. Psi se samo mogu boriti; čak i u ime ljubavi, oni će se boriti. Bogovi se isto bore; u svojoj borbi, čak i oni vole; na drugi način nije moguće.

Kada ste upoznali svoje vlastito biće kao božansko, čitava egzistencija se odmah preobražava. To više nije stara egzistencija, ustajala, svakodnevna, obična. Ne, ništa obično ne postoji posle toga; sve zadobija boju izuzetnosti, osobitog sjaja. Obični obluci postaju dijamanti. Svaki list postaje oživljen ogromnim životom skrivenim u njegovoj pozadini, u njemu, ispod njega, izvan njega. Čitava egzistencija postaje božanska. Onog trenutka kada saznate svog Boga, vi svuda znate samo Boga. To je jedini način da se zna.

Čitava *joga* je metodologija kako da se otkrije to što je tako skriveno, kako da se otvore vrata unutar vas samih, kako da se uđe u hram koji vi jeste, kako da otkrijete sebe. Vi ste tu, vi ste bili tu, od samog početka, ali to niste otkrili. Svakog trenutka nosite blago. U svakom dahu koji udahnete ili izdahnete, blago je prisutno. Možda niste bili svesni, ali to se nikada ne propušta. Možete biti potpuno nesvesni, ali to nikada niste promašili. Možda ste to potpuno zaboravili, ali ne postoji način da to izgubite - jer ste vi to.

Dakle jedino je pitanje: kako da to otkrijete. To je pokriveno; mnogo slojeva neznanja pokriva to. *Joga* pokušava korak po korak, lagano, da proдре u unutrašnju misteriju. U osam koraka *joge* kompletira se otkrivanje. Početni koraci se zovu *bahiranga joga*, spoljna *joga*: *yama*, *niyama*, *asana*, *pranayama*, *pratyahara* - ovih pet koraka su poznata kao *joga* spoljašnosti. Sledeća tri, poslednja tri - *dharana*, *dhyana*, *samadhi* - poznata su kao *antaranga*: *joga* unutrašnjosti.

A sada, *sutra*:

Tatah kshiyate prakashavaranam.

Onda dolazi raspršivanje omota koji skriva svetlost.

Načinjena su četiri koraka. Peti deluje kao most između četiri, spoljne *joge*, i poslednje tri, *joge* za unutrašnje. Peti, koji je deo *joge* za spoljašnje, takođe funkcioniše kao most, *pratyahara*; reč označava "vraćanje izvoru" - ne: stizanje do izvora, nego samo povratak prema izvoru. Proces vraćanja je započeo, sada se energija ne kreće prema spolja, energija više nema udela u objektima, energija je preuzela zaokret, izvesnu gotovost za obrt. To je okretanje prema unutra - to je ono što Isus naziva duhovnim buđenjem, preobražajem, vraćanjem natrag.

Obično se energija kreće prema spolja. Vi želite da vidite, želite da mirišete, želite da dodirnete, želite da osećate; energija se kreće van. Potpuno ste zaboravili ko je sakriven u vama. Postali ste oči, uši, nos, ruke, a zaboravili ste ko je skriven iza ovih čula; ko gleda kroz vaše oči. Vi imate oči; ispravno, ali vi niste oči. Oči su samo prozori. Ko stoji iza prozora? Ko gleda kroz oči? Ja gledam u vas; oči ne gledaju u vas. Oči ne mogu gledati same. Dok ja ne stanem iza prozora, gledajući napolje, oči same ne mogu posmatrati.

Vama se takođe mnogo puta dogodilo: nastavljate da čitate knjigu, "pročitali" ste stranice, i odjednom postajete svesni da niste "pročitali" ni jednu jedinu reč. Oči su bile tu, ali vi niste bili tu. Oči su nastavile da se kreću od jedne reči do druge, od jedne rečenice do druge, od jednog pasusa do drugog, od jedne strane do druge, ali vi niste bili tu. Iznenada zapazite: "Samo oči se kreću, ja nisam bio tu." Vi ste u dubokom bolu, patite; onda su oči otvorene, ali ne vidite, one su previše ispunjene suzama. Ili ste vrlo srećni, tako srećni da ne marite; iznenada su vam oči ispunjene s toliko mnogo vedrine, da ne vide.

Ako ste na tržnici i neko vam kaže: "Vašu kuću je zahvatila vatra." Vi počinjete da trčite. Vidite mnogo ljudi na ulici. Nekoliko ljudi vas pitaju: "Dobro jutro, kuda idete? Zašto ste u takvoj žurbi? Šta se dogodilo?" Vaše oči nastavljaju da gledaju, uši nastavljaju da slušaju, ali vi niste tamo. Vašu kuću je zahvatila vatra... vi više niste prisutni tu, više ne. Ako vas docnije upitaju: "Možete li se setiti ko vas je pitao, kuda idete? Zašto ste u tako velikoj žurbi? Nećete moći da se setite. Videli ste čoveka, čuli ste šta je rekao, ali vi niste biti tu prisutni.

Same uši ne mogu čuti. Oči same ne mogu videti. Nužno je vaše prisustvo. Možete biti na igralištu, kada je igra na vrhuncu gde igrate fudbal, hokej, odbojku ili nešto drugo; kada je igra na vrhuncu, možete biti pogođeni u nogu, krv započinje da lije... ali ste toliko mnogo uključeni u takmičenje, da niste svesni. To vas povređuje, ali niste tu prisutni da bi osećali. Posle pola sata igra se zaustavlja, odjednom se vaša pažnja okreće prema nozi, krv lije - sada vas to boli. Pola sata je krv tekla, ali vas to nije bolelo - vi niste bili tu prisutni.

Ovo treba duboko da se shvati: da su čula sama za sebe nemoćna - dok vi ne saradujete. To je čitava umetnost *joge*. Ako ne saradujete čula se zatvaraju. Ako ne saradujete, preobraženje započinje. Ako ne saradujete, *pratyahara* ulazi unutra. To je ono šta rade ljudi koji sede smireno satima, godinama - oni pokušavaju da ostave, da napuste saradnju između

sebe i svojih čula. Kada energija nije zaokupljena da gleda, da sluša, da dodiruje, energija započinje da se kreće unutra. To je *pratyahara*: kretanje prema izvoru, kretanje prema mestu odakle ste došli, kretanje prema središtu. Više se ne krećete prema periferiji.

Ovo je samo početak. Kraj, ili cilj će biti u *samadhiju*. *Pratyahara* je samo početak kretanja energije prema domu. *Samadhi* je kada ste dospeli do kuće, stigli ste. Četiri - *yama*, *niyama*, *asana*, *pranayama* - priprema su za *pratyaharu*, za peti korak. *Pratyahara* je početak, okretanje; *samadhi* je kraj.

"Onda dolazi rasturanje pokrivača koji skriva svetlost." Poslednja *sutra* je bila o *pranayami*. *Pranayama* je put zadobijanja ritma sa univerzumom, ali vi ostajete spolja. Započinjete da dišete na takav način, u takvom ritmu, da upadate u sklad sa celinom. Onda se ne borite sa celinom; predali ste se. Više niste neprijatelj celine; postali ste ljubavnik. To je ono što ja mislim da znači biti religiozan čovek: sada on nije u konfliktu; sada nema privatne ciljeve da postiže; sada plovi sa egzistencijom; sada je on usklađen sa ciljem celine, ako ima ikakvog cilja; sada on nema individualnu sudbinu, sudbina celine je njegova. On plovi s rekom, ne bori se sa strujom.

Kada zaista plovite vi nestajete, jer ego može postojati samo kada se bori. Ego može postojati samo kada postoji otpor. Ego samo može postojati kada imate privatni cilj protiv celine. Pokušajte da razumete ovo, kako ego postoji. Ljudi mi dolaze i kažu: "Želeli bismo da ostavimo ego," a ja im kažem: "Ako želite da odbacite ego, ne možete ga odbaciti, jer ko ste vi da odbacite? Ko je taj koji kaže: 'Želeo bih da odbacim?'" To je ego. Sada se borite sa svojim egom takođe."

Možete se pretvarati da ste skromni, možete sebe prinuditi na poniznost, ali će ego postojati. Možda ste bili kralj, sada možete postati prosjak, ali ego će postojati. On je postojao kao kralj, sada će postojati kao ponizni prosjak. Sam vaš način hoda - viđenje će pokazati to. Načinom na koji se krećete - vi ćete objaviti to. Možete reći: "Ja sam najskromniji čovek na svetu" to ne čini nikakvu razliku. Ranije ste bili najveći čovek na svetu, sada ste najskromniji - ali ste izuzetni. Vi ste tu.

Ako započnete da se borite sa egom, stvorićete suptilniji ego, koji je mnogo opasniji, jer suptilniji ego će biti pobožni ego. On će se pretvarati da je religiozan. U početku je on bio svakako ovosvetovan, sada će biti onosvetovan - veći, moćniji, suptilniji - a zahvat će biti mnogo opasniji, i biće teže izaći iz njega. Premestili ste se od manje opasnosti do veće opasnosti. Više ste u klopki, uhvaćeni ste u zamku. Tamnica se zatvorila za vama, čak i na čvršći način.

Pranayama, koja je bila stalno pogrešno prevođena kao "kontrola disanja," uopšte nije kontrola. *Pranayama* je način da se bude spontan sa univerzumom. To uopšte nije kontrola. Kontrola pripada egu; inače ko će kontrolisati? Ego je kontrolor, manipulator. Ako razumete ovo, ego će iščeznuti - nije potrebno da se on odbacuje.

Vi ne možete odbaciti iluziju, možete samo odbaciti nešto realno - a ego nije realan. Ne možete odbaciti *mayu*. Iluzije ne mogu biti odbačene jer, na prvom mestu, one su nešto što ne postoji. Morate samo da razumete, i onda one nestaju. San ne može biti odbačen. Morate samo postati svesni ta je to san, i san nestaje. Ego je najisuptilniji san: san da sam ja odvojen od egzistencije, san da ja moram da postignem neke ciljeve nasuprot celini, san da sam individua. Onog trenutka kada postanete budni, san nestaje.

Ne možete biti protiv celine, jer ste vi deo celine.¹⁸³ Ne možete ploviti suprotno od celine, jer kako možete ploviti? To je besmisleno kao kada moja vlastita ruka pokušava da ide protiv mene. Ne postoji način da se ide protiv celine. Postoji samo jedan način: da se bude sa celinom.

Čak i kada se borite ne možete ići protiv - to je samo vaša imaginacija. Čak i kada mislite da se krećete protiv celine, ili odvojeno od celine; ili da imate drugačiju, svoju vlastitu dimenziju, to je samo san; vi to ne možete raditi. To je baš kao talas na jezeru, koji razmišlja da bude protiv jezera; apsolutno glupo - ne postoji ni najmanja mogućnost za to da se ikada

¹⁸³ Tačnije bi bilo reći da smo oličenje celine.

dogodi. Kako talas na jezeru može da se kreće po svome? On će ostati deo jezera. Ako se kreće negde, to mora biti volja jezera, na taj način se on kreće.

Kada čovek razume, on zna. Započinje da se smeje, i kaže: "Bio sam u velikom snu - a sada je san iščezao. Više *ja nisam*. Bio sam san i sanjač, oboje. Sada samo celina postoji."

Pranayama stvara situaciju u kojoj postaje moguć povratak, jer sada nema nigde da se ide. Borba je zaustavljena; neprijatelj je nestao. Sada započinjete da lebdite prema svom vlastitom biću - a to zaista nije odlaženje, to je lebdenje. Ako prestanete da se borite, ako prestanete da idete van, počecete da lebdite unutra. To je prirodno.

Posle *pranayame*, Patanjđali kaže: "*Onda dolazi raspršivanje pokrivača koji skriva svetlost*." Ova *sutra* mora da se raščlani, analizira i razume, jer mnoge stvari će zavisiti od ove *sutre*.

Patanjđali ne kaže da se posle *pranayame* postiže unutarnje svetlo. Mnogi komentatori Patanjđalija su zauzeli pogrešan stav. Oni misle da ova *sutra* kaže da pokrivač otpada i čovek stiže do svetlosti. To nije moguće. Ako se to dogodi, šta je onda sa *dharanom*, *dhyanom* i *samadhijem*? Ako se dogodi u *pratyahari* da postignete cilj, da ste dospeli do najunutarnijeg bića, upoznali unutarnju svetlost, kavo je mesto *dharane*, *dhyane* i *samadhija*? Šta ćete onda raditi? Ne, Patanjđali ne može misliti na to, i *sutra* je jasna. Patanjđali kaže "*raspršivanje pokrivača*," ne postizanje svetlosti - to su dve stvari.

Raspršivanje pokrivača je negativno postignuće - to stvara mogućnost da se dostigne svetlost - ali raspršivanje pokrivača samo po sebi nije postignuće svetlosti. Mnogo više stvari još tu treba da se urade... Na primer, vi ste ostali sa zatvorenim očima; vaši očni kapci su delovali kao pokrivač na sunčevom svetlu. Posle miliona života vi otvorite svoje oči; pokrivača više nema, ali vi nećete biti sposobni da vidite svetlost - postali ste usklađeni sa tamom. Sunce će biti tu ispred vas, i pokrivač ga više neće skrivati, ali vi nećete moći da ga vidite.

Pokrivač je iščezao, ali duga navika tame je postala deo vaših očiju. Grubi pokrivač na očnim kopcima više ne postoji, ali suptilni omotač tame je još tu... a ako ste živeli tako mnogo života u tami, sunce će biti previše zaslepljujuće za vaše oči. Vaše oči će biti tako slabe, da neće moći da tolerišu toliko mnogo svetla. A kada ima više svetla nego što možete tolerisati, to postaje opet tama.

Vi ne znate da ste za mnogo, mnogo života živeli u tami. Niste upoznali nikakvo svetlo, čak ni zrak nije prodro u vaše biće. Tama je bila jedino iskustvo. Svetlost će biti tako nepoznata da neće biti moguće prepoznati je. Samo uz pomoć rasturanja omotača, nećete moći da je prepoznate.

Patanjđali zna to dobro. Zbog toga on formuliše *sutru* na takav način: "*tatah kshiyate prakashavaranam - onda uklanjanje pokrivača koji skriva svetlo*. Ali ne postizanje svetla. Ovo je negativno postignuće.

Dopustite mi da pokušam to da objasnim na neki drugi način. Ako ste bolesni, lekovi vam mogu pomoći - bolest će iščeznuti kroz uzimanje lekova - ali to ne znači da ste postigli zdravlje. Bolest je iščezla, sada nema više nikakve bolesti u telu, ali se zdravlje još nije pojavilo. Moraćete da se odmarate da nadoknadite... Iščezavanje bolesti nije nužno i postizanje zdravlja. Zdravlje je pozitivna pojava; bolest je negativna pojava. Možete otići kod doktora i da on ne nađe nijednu bolest - to ne znači da ste zdravi. Možete reći: "Ne osećam se zdravo. Ne osećam da se javlja u meni ni dobro zdravlje niti sreća. Ne osećam slast života, ne osećam da sam živ."

Doktor može samo otkriti bolest, on ne može otkriti zdravlje. Ne postoji način da on otkrije da ste vi zdravi ili ne. Doktor vam ne može dati sertifikat da ste zdravi; može vam dati sertifikat samo da niste bolesni. Ne biti bolestan, ne znači nužno i biti zdrav. Naravno, ne biti bolestan je osnovni uslov da se bude zdrav - ako ste bolesni, ne možete biti zdravi - ali ako niste bolesni, nije bezuslovno da ste zdravi. Zdravlje je nešto pozitivno.

U mnogim slučajevima se to događa. Osoba - stara osoba, bolesna, iscrpljena od života - gubi žudnju za životom, što Buddha zove *tanha*. Osoba gubi zainteresovanost za život. Možete nastaviti da je lečite - možete pomoći da postane sasvim u redu, dotle dok medicina može pomoći - ona više nije bolesna - ali vi ste zabrinuti: ona nije više bolesna, ali nije ni

zdrava. Želja za životom je iščezla. Bolesti nema, bolnica je spremna da je otpusti, ali ona nema želju da živi. Osoba neće biti zdrava, ona će umreti. Niko joj ne može pomoći. Da se bude zdrav, to je pozitivan fenomen; a da se bude bolestan, negativan je fenomen.

Patanđali kaže više nema "pokrivača". To ne znači da ste vi upoznali svetlost - čekaju još tri koraka. Ubrzo ćete morati da trenirate svoje oči u vašem biću da osećaju, da znaju, da prime u sebe svetlost. Ponekad to može oduzeti godine.

Onda dolazi rasturanje pokrivača koji skriva svetlost. Stoga se ja ne slažem sa onim komentatorima koji kažu da se unutrašnje svetlo postiže - to nije značenje. Dakle, smetnja više ne postoji, barijera iščezava, ali udaljenost je još tu. Moraćete da hodate malo više, sada čak mnogo pažljivije nego pre, jer možete takođe upasti u istu grešku, možete pomisliti: "Sada je sve dostignuto; barijera je uklonjena, iščezla je. Sada sam se vratio kući." Onda ćete se vi opustiti pre nego što je postignut cilj.

Ima mnogo *jogina* koji su se opustili sa petim korakom. Oni ne mogu shvatiti šta se događa. Barijere više nema, ali u dubini, oni takođe nisu sasvim zadovoljni. Zapravo ako ste vrlo egoistični vi ćete tamo stati, s ovom *sutrom*, jer sa barijerom, ego ima nešto s čime može da se bori. Što se tiče pokrivača, ili omotača: nastavljate pokušavati da prodrete kroz njega, ili da ga odstranite. Kada se on odstrani, onda nema ničega. To je baš kao kada ste se borili s nečim što iznenada iščezava, i čitavo značenje vašeg života iščezava s tim. Sada ne znate šta da radite.

Ima ljudi u svetu koji se bore s drugima u jakom nadmetanju - u poslu, u politici, u ovome i onome. Onda oni postaju umorni. Ako su malo inteligentni, prinuđeni su da postanu umorni. Onda započinju da se bore sa vlastitim egom, koji je "pokrivač," ili "omotač." Jednog dana omotač takođe iščezava, onda nema ničega s čime biste se borili. Jednom kada nema ničega s čim biste se borili - egu postaje nemoguće da se kreće čak ni jedan inč, jer sav trening ega je bio da se bori sa nekim - vi bi da se borite, bilo s nekim drugim ili s vašim vlastitim egom. Kada nema ništa s čim bi se borio, prepreke više nema, čovek se zaustavlja. Sada nema gde da ide... ali postoje koraci koji ga još čekaju.

Dharanasu cha yojnata manasah.

Onda um postaje podesan za usredsređenost.

Dharana nije koncentracija. "Koncentracija" vam daje malo letimično sagledavanje prirode *dharane*, ali *dharana* je veći koncept nego što je koncentracija. Stoga dozvolite mi da vam to objasnim.

Indijska reč *dharma* takođe dolazi s *daharanom*. *Dharana* znači sposobnost da se obuhvata, okružuje, sadrži ili ima u sebi; sposobnost da se postane materica. Kada posle *pranayame* vi postanete usklađeni sa celinom, postajete materica - velika sposobnost ili moć da sadržite. Možete primiti celinu. Postajete tako neizmerni da sve možete prihvatiti. Ali zbog čega je *dharana* stalno prevođena kao "koncentracija"? Jer "koncentracija" daje na mahove viđenje i sagledavanje toga. Šta je koncentracija? Ostati s jednom jedinom idejom za dugo vreme jeste koncentracija, obuhvatati i sadržati jednu ideju za dugo vreme.

Ako vam kažem da se koncentrišete na sliku sa majmunom, pokušajte da tako ostanete sa predstavom majmuna, sa slikom majmuna i ničim drugim - vama će to biti vrlo teško. Hiljadu i jedna stvar će se uplitati i ometaće vas. Zapravo, samo majmun neće biti tu, a sve drugo će biti, majmun će stalno iščezavati.

Umu postaje tako teško da obuhvata i sadrži išta. Um je vrlo uzan. Može sadržati nešto, samo za nekoliko sekundi, onda to gubi. On nije širok; on ne može ostati za dugo s jednom stvari. To je jedan od najdubljih problema čovečanstva. Vi se zaljubite u nekoga; onda se sledećeg dana um prenese na nekog drugog. Jedan dan, i vi ga ne možete obuzdati, zadržati. Ne možete biti u ljubavi sa istom osobom za dugo; čak i nekoliko sati je previše. Vaš um nastavlja da luta svuda po svetu.

Vi ste za mnogo dana silno želeli kola. Upinjali ste se i nekako ste uspeali. Sada su kola tu u vašem parkingu - s tim je završeno. Sada se um kreće opet negde drugde - želi susedova kola. Isto će se desiti i sa tim kolima takođe. Isto se događalo oduvek: ne možete se obuzdati i zadržati na jednom. Čak i ako dospete do pojedinosti, ubrzo to gubite.

Dharana označava sposobnost da se nešto obuhvati, sadrži i zadrži - jer ako želite da znate Boga moraćete postati sposobni da ga obuhvatite i zadržite. Ako želite da znate svoje najunutarnije biće, moraćete da stvorite spremnost da postanete materica za to. Vi ćete morati sebe da preporodite. Koncentracija je samo deo toga. *Dharana* je vrlo rasprostranjena reč; ona je vrlo, vrlo obuhvatna. Ona sadrži više nego što je koncentracija; koncentracija je samo deo nje.

"*Onda um postaje podesan za usredsređenost.*" Ja bih želeo da prevedem to ovako: "*Onda um postaje materica.*" Kada kažem materica ja mislim: žena (sa)drži dete devet meseci u svom vlastitom biću, ona ga nosi kao seme. Hindusi su ženu nazvali zemljom, jer nosi dete, seme deteta, baš kao što zemlja nosi seme velikog hrastovog drveta, mesecima bez prekida.

Kada se seme metne duboko u zemlju, gubi svaki strah, više nije stranac u zemlji, započinje da se oseća kao kod kuće... Zapamtite, seme prvo treba da se oseća kao kod kuće, samo onda se ljuštura rasprsne; inače ljuštura se neće rasprsnuti. Kada seme počne osećati da je ova zemlja majčinska - nije nužno da štiti sebe, nije potrebno da oko sebe nosi oklop od ljušture - ono postaje nevezano, slobodno. Ubrzo se ljuštura slama i iščezava u zemlju. Sada seme više nije stranac; našlo je majku. Onda klica raste.

U Indiji mi smo ženu nazvali zemljanim elementom, a muškarca nebeskim elementom - jer muškarac je lualica. On se ne može obuzdati, niti mnogo zadržati. A to se dešava svakog dana: ako se žena zaljubi u muškarca, može ostati u ljubavi čitavog svog života. Njoj je to lakše - ona zna kako da zadrži duboko jednu ideju, i ostaje s njom. Muškarac je vagabund, lualica. Da nema žene, ne bi bilo domova u svetu - u najboljem slučaju šatori - jer muškarac je lualica. On ne bi želeo da živi uvek i uvek na jednom istom mestu. On ne bi načinio kamene i mermerne palate. On bi imao nomadski šator, tako da svakog trenutka može da ga ukloni i namesti negde drugde.

Ovde ne bi bilo muškaraca da nema žena. Kuća postoji zbog žena. U stvari čitava civilizacija egzistira zbog žena. Muškarac bi ostao nomad, pokretan. Tako ostaje njegov um miran; čak i ako živi u domu, njegovo biće nastavlja da luta. Ne može se zadržati; nema sposobnost da postane materica.

Zbog toga je ovakvo bilo moje osećanje: da se žena može mnogo lakše kretati u meditaciji nego muškarac. To je muškarcu teško, njegov um se više koleba, mami ga u nove zamke; uvek je u pokretu, uvek misli o odlasku na Himalaje, u Gou, Nepal ili Kabul - negde. Žena može da se nastani; ona može ostati na jednom mestu. Ne postoji unutrašnja težnja da se kreće.

I tada um biva podesan da postane materica - jer samo kroz tu matericu novo biće treba da se rodi za vas. Vi ćete biti rođeni za samog sebe; morate nositi sebe u vašoj materici. Koncentracija je deo toga. Lepo je da se nauči koncentracija. Ako možete ostati za dugo s jednom idejom, postajete sposobni za višu mogućnost da ostanete jedni isti za dugi period - jer ako ne možete ostati jedan isti za dugi period, vi ćete biti odvrćani i skretani od objekata: jedna kola, druga kola; jedna kuća, druga kuća; jedna žena, druga žena; ovo mesto, drugo mesto. Bićete rastrojeni, ošamućeni i dovedeni do ludila od objekata. Nećete moći da se vratite natrag kući.

Kada vas nikakav objekat ne odvrća, ne skreće niti zbunjuje, samo onda je moguć povratak. Um koji može ostati u dubokom strpljenju i istrajnosti, slično majci, može čekati, može ostati nepokretan; samo takav um može doći do spoznaje svoje vlastite božanstvenosti.

Peti činilac joge, pratyahara - vraćanje izvoru - je obnova sposobnosti uma da kontroliše čula pomoću otklanjanja smetnji od spoljašnjih objekata.

Dok se ne okanite smetnji od spoljašnjih objekata, ne možete se kretati prema unutra, jer će one nastaviti da vas iznova i iznova pozivaju. To je baš kao kada meditirate, ali u sobi za meditaciju takođe držite i svoj telefon. On stalno zvoni - kako onda možete meditirati? Morate iskopčati telefon.

I to nije pitanje telefona. Postoje milioni objekata oko vas - milioni telefona zvone neprekidno kada pokušavate da meditirate. Deo vašeg uma kaže: "Šta to radiš? Ovo je vreme da ideš na tržnicu, jer je vreme kada će najbogatije mušterije doći. Zašto gubiš vreme sedeći ovde ne radeći ništa?" Drugi deo uma kaže nešto drugo - a u umu postoji hiljadu i jedan

delova i fragmenata. Produžavaju da zvone neprekidno da bi privukli vašu pažnju. Ako se ovo nastavi, *pratyahara* nije moguća. Kako ćete moći da idete prema unutra? Čovek mora da odbaci periferna interesovanja, rasonode kojima ste opsednuti, samo onda povratak postaje moguć.

"*Peti činilac joge, pratyahara - vraćanje izvoru - je obnova sposobnosti uma da kontroliše čula pomoću otklanjanja smetnji od spoljašnjih objekata.*"

"*Pomoću otklanjanja smetnji.*" Kako čovek da otkloni smetnje? Možete li jednostavno dati zavet: "Sada se odričem svog interesovanja za bogatstvo ili, mog zanimanja za žene, za muškarce"? Davanjem zaveta to nije moguće. U stvari dogodiće se baš suprotno, ako date zavet. Ako kažete: "Ja ostavljam svoje interesovanje za žene." Onda će vaš um mnogo više biti ispunjen slikama žena; više ćete vizualizovati. U stvari, ako se odreknete voljom, bićete više u neredu. Mnogi ljudi su radili to.

Kada stari *sanyasini* dođu kod mene uvek kažu: "Šta da radimo sa seksom? Nastavlja da udara po umu, i to udara više nego ranije. A mi smo se odrekli, dakle šta da radimo sada?" Što se više odričete, bez razumevanja, upravo snagom volje, više ćete biti u nevolji. Razumevanje je potrebno; volja nije nužna. Volja je deo ega.

Ako pokušavate da hoćete nešto, već ste podeljeni na dvoje - započinjete da se borite. Ako kažete: "Neću biti zainteresovan za žene," zašto kažete to? Ako zaista niste zainteresovani - gotovo je s tim. Čemu govoriti to? Zašto izlazite u javnost dajući zavet u hramu pred nekim *guruom* u javnoj ceremoniji? Čemu to? Ako više niste zainteresovani, više niste zainteresovani. Gotovo. Zašto od toga praviti šou? Zašto biti jedan egzibicionista? Ne, potreba je drugačija. Vi s tim niste završili još; u stvari, vi ste jako privučeni time.

Takođe ste i frustrirani. Svaki put kada ste bili u odnosu vi ste frustrirani. Frustracija postoji, privlačnost postoji - obe su tu, to je nevolja. Sada tražite neko utočište gde se možete odreći toga; tražite društvo. Ako ostavite interesovanje za žene pred velikom gomilom, onda će vaš ego reći: "Sada nije dobro kretati se u tom pravcu," jer celo društvo zna da ste dali zavet za *brahmacharyu*. Sada je to protiv vašeg ega; sada morate da se borite za to.

A s čim se borite? Sa svojim vlastitim seksom, bićete protiv svog sopstvenog seksa. To je kao da se vaša leva ruka bori sa vašom desnom rukom. To je besmisleno; to je glupo. Nikada nećete moći da budete pobednik.

Onda, kako treba čovek da se odrekne? Odriče se uz pomoć razumevanja, odriče se pomoću doživljavanja, iskustva, odriče se uz pomoć zrelosti - ne uz pomoć zaveta. Ako želite da ostavite nešto - proživite to skroz. Ne budite nespokojni i preplašeni. Krećite se do najdublje tačke u tome, tako da razumete. Jednom kada se stvar razume, može da se ostavi bez ikakvog napora od strane volje. Ako je volja uključena, bićete u nevolji. Nikada ne ostavljajte ništa voljno, s voljom. Nikada ne koristite snagu volje da nešto uradite; inače ćete biti u nevolji. Volja je jedna od pojava u vama, koja najviše stvara nevolju i jad.

Upravo pomoću mirnog razumevanja bez reči, znajte dobro da je život škola kroz koju treba proći, i ne budite u žurbi. Ako još osećate da postoji dugotrajna želja za novcem, bolje je da se ne zaklinjete. Idite, sakupite novac i završite s tim. To je besmisleno, dakle ako imate inteligenciju ubrzo ćete završiti s tim. Ako nemate dovoljno inteligencije, onda će vam trebati malo više vremena; iskustvo će vam dati inteligenciju. Iskustvo je jedini način; ne postoji druga prečica. Može potrajati za dugo vreme, ali se ništa ne može uraditi - čovek je bespomoćan. On mora da dospe do inteligencije kroz iskustvo. A sve što dobro znate, može do se odbaci. Zapravo, reći da se to odbacuje nije ispravno: to otpada samo od sebe.

Otklanjajući smetnje od spoljašnjih objekata čovek postaje sposoban za *pratyaharu*, za vraćanje kući. Sada ne postoji nikakvo interesovanje za spoljašnji svet, stoga se vi ne krećete u hiljadu i jednom pravcu. Sada biste želeli da znate sebe; želja da znate sebe zamenjuje sve druge želje. Samo jedna želja vam sada preostaje: da znate sebe.

Tatah parama vashyate indriyanam.

Onda dolazi do potpunog ovladavanja nad čulima.

Kada se vraćate kući, prema unutra, iznenada postajete gospodar. To je lepota ovog procesa. Ako se krećete prema spolja, ostaćete rob - i to rob miliona stvari. Vaše ropstvo je beskonačno, jer beskonačni su objekti vaših želja.

To se dogodilo kada sam bio profesor na Univerzitetu. Baš pored mene, živeo je obično jedan profesor. Nikada nisam naišao na tako jadnog čoveka; on je zaista bio izuzetan. Imao je dovoljno novca, otac mu ih je mnogo ostavio. On i njegova žena su živeli sami. Imali su dovoljno novca, veliku kuću, sve - ali je on koristio takvu biciklu, da je bio poznat svuda u gradu.

Ta bicikla je bila nešto čudesno. Niko drugi je ne bi koristio; bila je tako uništena, da gotovo nije bilo nemoguće koristiti je. Bila je poznata svuda u gradu po tome što je nikada nije zaključavao, jer to nije bilo potrebno - niko je ne bi mogao ukrasti. Neki su to pokušavali, i vraćali je. Otišao bi u pozorište i ostavio biciklu napolju. Ne bi je stavio na mesto za bicikle, jer se moralo za to platiti, i to samo jednu *annu*.¹⁸⁴ Ostavio bi je bilo gde, i posle tri sata kada bi došao, uvek bi je našao tamo. Nije imala blatobrane, ni rogove, niti branik iznad lanca, i u takvom stanju pravila je takvu buku da bi se moglo čuti s udaljenosti od jedne milje da profesor dolazi.

Ubrzo je postao prijateljski naklonjen prema meni. Predložio sam mu: "Ovo je previše, svako ti se smeje zbog bicikle. Zašto se ne oslobodiš nje?"

On je pitao: "Šta da uradim? Pokušavao sam da je prodam, ali niko nije spreman da je kupi."

"Niko nije spreman da je kupi zato što ništa ne vredi. Jednostavno je baci u reku - i zahvali Bogu ako je niko ne vrati natrag!"

On je rekao: "Razmisliću o tome." Ali nije mogao to uraditi.

Stoga sam ja za njegov sledeći rođendan otišao i kupio mu novu biciklu, najbolju koja je bila dostupna, i poklonio mu. Bio je vrlo srećan. Sledećeg dana sam očekivao da ću ga videti na novoj bicikli, ali je opet bio na staroj. Stoga sam ga pitao: "U čemu je stvar?"

"Bicikla koji si mi dao je tako lepa, ne mogu da je koristim."

Postala je predmet obožavanja. Čistio bi je svakog dana; video bih ga kako je čisti. Čistio bi je i polirao i... Uvek je bila u kući kao izložbeni eksponat, a on se vozio na staroj bicikli - četiri, pet milja odlazeći na koledž; četiri, pet milja dolazeći u dućan - celog dana. Bilo je nemoguće nagovoriti ga da je koristi. On bi rekao: "Danas pada kiša", "danas je previše toplo," i "upravo sam je izglangao, a ti znaš kakvi su studenti - oni su nestašni - neko je može ogrebat. Morao bih je ostaviti izvan koledža, neko može da je ogrebe i uništi."

Nikada je nije koristio, koliko ja znam on mora da je još obožava. Postoje ljudi koji obožavaju predmete. Rekao sam tom profesoru: "Ti nisi gospodar bicikle, bicikla je postala tvoj gospodar. U stvari, mislio sam da sam ti dao na poklon biciklu - sada mogu reći bicikli: 'dao sam ti na poklon ovog profesora'". Bicikla je gospodar.

Ako želite stvari vi nikada niste gospodar, a to je razlika: možete biti u palati, ali ako je koristite, to nije važno. Možete biti u kolibi, ali ako je ne koristite a koliba koristi vas, možete izgledati siromašni za ljude izvan, ali niste; vi ste opsednuti s posedima. Čovek može živeti u palati i biti isposnik; a može da živi i u daščari a da ne bude isposnik. Kvalitet da se bude isposnik zavisi od kvaliteta vašeg gospodarenja. Ako koristite stvari, to je dobro; ali ako ste vi korišćeni, ponašate se vrlo glupavo.

Patanđali kaže: "*Onda dolazi do potpunog gospodarenja nad čulima*" i objektima čula... samo kroz *pratyaharu*, kada vi postanete najvažnija stvar u vašem životu. Ništa nije slično, ni uporedivo s tim. Kada se sve može žrtvovati za vaše vlastito samosaznanje, vaše biće, kada su kraljevstva beskorisna - ako morate izabrati između vašeg unutrašnjeg kraljevstva i spoljnog kraljevstva, izabraćete vaše unutrašnje kraljevstvo - u tom trenutku, po prvi put, više niste rob: postali ste gospodar. U Indiji smo za *sanyasine* koristili reč *swami* - *swami* znači "biti majstor," "gospodar", gospodar za čula. Inače, svi ste vi robovi - i to robovi mrtvih stvari, robovi materijalnog sveta.

Dok vi ne postanete gospodar, nećete biti lepi. Bićete ružni, ostaćete ružni. Dok ne postanete majstor, ostaćete u paklu. Biti gospodar samoga sebe, znači ući u carstvo nebesko. To je jedini raj koji postoji. *Pratyahara* vas čini tim majstorom. *Pratyahara* znači da se sada ne krećete za stvarima, ne jurite, niti lovite stvari. Ista energija koja se kretala u svetu, sada se

¹⁸⁴ Bivša monetarna jedinica u Indiji i Pakistanu; *anna* iznosi 1/16 *rupija*.

kreće prema središtu. Kada energija padne u središte, otkrivenja za otkrivenjem se otkrivaju. Vi po prvi put postajete jasno ispoljeni za samoga sebe - vi znate ko ste. A to znanje "*ko sam ja*", čini vas Bogom.

Šekspirov Hamlet je u pravu kada kaže o čoveku: ""Kako je nalik Bogu." Pavlov nije u pravu kada kaže o čoveku: "Kako je nalik psu." Inače ako vi jurite stvari, Pavlov je u pravu, Hamlet greši. Ako jurite stvari onda je Skinner u pravu, Lewis greši.

Dozvolite mi da ponovim: "*Čovek je uklonjen, uništen,*" kaže C. S. Lewis. "*Dobro izbavljenje,*" kaže B. F. Skinner. "*Sada je nalik bogu,*" kaže Šekspirov Hamlet o čoveku. "*Sada je nalik psu,*" kaže Pavlov. Na vama je da izaberete kakvi biste želeli da budete. Ako idete prema unutra, vi postajete Bog. Ako idete prema spolja, Pavlov je u pravu.

Poglavlje 10

SVI PROBLEMI SU NESTVARNI

10. septembra 1975. (pre podne) u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Rekli ste da je čovek most između životinje i božanskog. Gde smo mi na tom mostu?

Vi niste na mostu, vi ste most. Ovo mora da se razume. Ako mislite da ste na mostu, propustili ste stvar - to ego pogrešno interpretira celu stvar. Vi ste most. Morate biti nadmašeni, prevaziđeni, transcendirani. Vi kakvi jeste, jeste most. Morate biti ostavljeni u pozadini; morate otići izvan sebe.

Ako ovo ispravno razumete, onda jedna stvar može biti vrlo jasna: ako ste vi previše, postaćete životinja; onda takođe most iščezava. Ako se ego kristališe previše, onda takođe niste most, mosta više nema - postali ste životinja. Ako vi uopšte niste, most opet iščezava - onda ste Božanski. Ako samo ego preostane, vi ste pas; ego je pas. Ako ste vi potpuno iščezli, onda je preostala tišina Božanska; to je Bog.

Preostala praznina¹⁸⁵, preostali prostor, beskonačno, bez granica - to je Buddha nazvao *nirvanom*. Reč "*nirvana*" znači: *kada ste prestali da bivati, prestali da postojite*. Doslovno reč "*nirvana*" označava *kada ste ugasili plamen* - plamen je iščezao, neizmerna tama, nemanje svetlosti. Kada je plamen ega iščezao - vi ste postali beskonačni, sada ne možete sebe nigde naći - onda ste postali božanski.

Između ove dve tačke - ega i nemanja ega - jeste most. Vi ste taj most. Zavisioće mnogo od toga koliko mnogo ega imate; ako imate previše, vi nagingjete prema životinji, ako ga nemate previše vi nagingjete prema Božanskom. Uže razapeto između životinje i božanskog - ali vi ste uže. Stoga ne pitajte gde ste na mostu, jer to ego pita. Samo pokušajte razumeti da ste vi most. To mora da bude transcendirano, nadiđeno; morate otići izvan samog sebe.

Ne pokušavajte da budete slobodni, jer to može biti suptilna motivacija ega. Pokušajte da budete slobodni od ega - jer čak i oslobođenje može da postane motivacija za ego, ali onda nećete nikada biti slobodni jer ego je stega, robovanje. Sloboda neće biti vaša; sloboda će biti tu samo kada vi niste.

Dozvolite ovom osećanju "ja" da iščezne, i ne treba da radite ništa drugo. Samo dozvolite njemu da iščezne... jer je to tako lažna stvar, koja mora neprekidno da se stvara; samo onda ona ostaje. Morate sarađivati s njom svakog trenutka. To je baš kao biciklista koji nastavlja da okreće pedale na bicikli; ako stane, bicikla će stati. Bicikli treba neprekidno okretanje pedala. Egu treba neprekidna saradnja. Vama ne treba da radite ništa protiv toga; jednostavno postanite pažljivi, budni i ne sarađujte. Budite budni, nastavite da posmatrate

¹⁸⁵ Praznina ili čistina koja se otvara nestankom ega.

kako se ego ponovo pojavljuje, kako su suptilni njegovi putevi. Samo posmatrajte, ne saradujte - to je dovoljno: ego umire od gladi; bicikla se zaustavlja. Bez vašeg okretanja pedala, to se ne može nastaviti.

Kada dođete kod mene i pitate me kako da zaustavite ego, vi ste kao biciklista koji nastavlja okretati pedale i da više pitajući ljude na svom putu: "Kako da se zaustavim?" A nastavlja okretati pedale. Ne okrećite pedale. Bicikla ne može nastaviti sama od sebe; vaša pomoć je potrebna.

Vaš jad postoji zato što ga vi pomažete. Vaša patnja postoji jer ste vi u njenoj pozadini, hranite je. Vaš pakao postoji s vašom saradnjom. Jednom kada razumete to, saradnja se rastvara; više niste deo cele jadne igre; stojite sa strane i posmatrate. Iznenađujuća eksplozija - više nema nikakvog ega, više nema nikakve bicikle, nikakvog okretanja pedala. To je trenutak kada je most pređen.

Drugo pitanje:

Vi ponekad kažete da majstor i učenik, kao i dvoje ljubavnika mogu da se susretnu samim bićem prema biću. A ponekad kažete da smo totalno sami, i da je nemoguće ikada da se bude zajedno. Da li je želja da se susretne drugi - bićem prema biću, fikcija uma koji mora da bude ostavljen? Molim da objasnite ako možete.

Da, teško je to objasniti. Sva objašnjenja su teška, jer na prvom mestu problemi su lažni. Kako da objasnimo problem kada je lažan? Vi tražite nešto apsurdno; objašnjenje postaje teško. Stoga je to tako - sve probleme je teško objasniti. U stvari, kada razumete, ne postoji problem; kada ne razumete, postoji problem. Dakle problem ne može biti rešen; i ja ovde ne pokušavam da rešim vaš problem. Ja uopšte nisam saučesnik u vašoj ludosti. Ja pokušavam da vam dam razumevanje, ne pokušavam da rešim vaše probleme. Oni ne mogu biti rešeni, jer su apsolutno apsurdni.

Svi vaši problemi su nalik osobi koja ima žestoku groznicu - četrdeset i dva stepena - i pokušava da pita besmislene stvari. Osoba kaže: "Zašto ova stolica leti u vazduhu?" Njena groznica mora da se smanji, to je jedini način. To je ono što ja radim, radi toga je sav moj napor: da smanjim vašu groznicu. Ako razumete, kada se groznica smanji, više stolica ne leti. Onda započinjete da se smežete sebi, na to kako ste bili glupavi.

To je teško, gotovo je nemoguće objasniti, jer na prvom mestu, šta god da pitate biće nešto apsurdno. Ne možete postaviti pravo pitanje, jer ako možete postaviti ispravno pitanje, nije potrebno da ga pitate. Ispravno pitanje uvek nosi ispravan odgovor u sebi - jer prava stvar je da se bude potpun. Ako budete pravi i potpuni u svom pitanju, vi ste već razumeli. Međutim, ipak ću pokušati; pokušaću da vam malo spustim groznicu. To nije neko objašnjenje.

Vi ponekad kažete da majstor i učenik, kao i dvoje ljubavnika mogu da se susretnu s bićem prema biću. A ponekad kažete da smo totalno sami, i da je nemoguće ikada da se bude ujedno.

Istinito je i jedno i drugo. Mi smo apsolutno sami i nemoguće je da se bude ujedno, neprekidno jedno s drugim - to je sasvim istinito. Druga tvrdnja je apsolutno istinita kao i ova: da se dvoje ljubavnika mogu sresti kao biće sa bićem, majstor i učenik se mogu susresti kao biće sa bićem. Protivrečnost nastaje jer nemate nikakvo iskustvo o tome.

Kada se dvoje ljubavnika susretnu, nema dvoje ljubavnika - samo ljubav postoji. Dvoje su nestali, ljubavnici su nestali, ako su ljubavnici tu, ljubavi ne može biti. Kada su dvoje ljubavnika tu, nema ih više dvoje i nema više ljubavnika; samo ljubav postoji. Dvoje su postali baš kao dve obale reke; u stvari reka teče i dodiruje obe obale. Bez reke obale su same, razdvojene, ne mogu se susresti. Kada reka teče obale se susreću kroz reku, u reci.

Kada se majstor i učenik susretnu, nema majstora ni učenika. Nema ih dvoje; dualnosti više nema. Opet čovek postoji u svojoj totalnoj usamljenosti, u svojoj totalnoj samoći. Dvoje se ne mogu susresti, ali ako dvoje nestanu onda postoji taj trenutak.

To je teško, kako to nazvati. Ako to nazovem trenutkom susreta, vi ćete pogrešno razumeti, jer svi sastanci pretpostavljaju egzistenciju dvoje. Ako to ne nazovem sastankom,

meni će biti nemoguće da to nazovem bilo kao drugačije. Ovo je nevolja s jezikom. Ali vi možete razumeti; ako me slušate saosećajno - a ne postoji drugi način da se sluša - ako ste sa mnom u jakoj simpatiji, ne pokušavajući da raspravljate problem sa mnom, nego radije pokušavate da osetite moju teškoću u izražavanju onoga što se ne može izraziti, jake simpatije, to je poverenje, onda možete razumeti. Onda reči neće izdati, onda one ne postaju prepreka. Onda one postaju pokazivači, onda one mogu imati određeni značaj - ne značenje, značaj - jer možete kroz njih imati letimičan uvid.

Vi znate da su one grube, sve reči su grube, jezik je grub - tišina je suptilna - inače ako možete razumeti saosećajno, u dubokom poverenju, onda reči takođe nose nešto od kvaliteta tišine.

Slušajte me: dvoje se ne mogu susresti - to nije moguće; i dvoje se mogu sresti, onda kvalitet dvojnosti iščezava. Kada kažem susretanje "bića prema biću" mislim da sada ne postoji niti ljubavnik, niti voljeni... oni se gube, iščezavaju, nešto drugo kao jedinstvo prodrlo je u njihova bića. U toj dubokoj tišini ljubav postoji, ne ljubavnici.

Kada su učenik i majstor zajedno, ako je učenik spreman da bude izgubljen... Jer majstor je onaj koji je već izgubljen, koji je jedna praznina. Ako je učenik takođe spreman da plovi sa prazninom majstora - bez ikakvog zahtevanja, bez ikakve želje, jer one vam neće dopustiti da iščeznete - bez sumnje, bez kolebanja - ako je učenik spreman da postane deo ove praznine, praznina okružuje oboje. Ona postaje obuhvatna. U oblaku te praznine oboje se gube; to je susretanje između "bića i bića". To nije uopšte susret, jer nema dvoje da se sretnu.

To izgleda kontradiktorno kada jednom kažem da ste potpuno sami, a drugi put kažem da postoji mogućnost susreta. Kada će se ta mogućnost otvoriti? Kada ne pokušavate da susretnete drugog, samo onda. Ako pokušavate da susretnete drugo biće sa bićem, sam napor će pokvariti čitavu stvar - jer ko će uložiti napor? Ako ulažete napor da susretnete neko biće s bićem, da se rastvorite, sam napor da se stopite biće barijera; sam napor da se susretne, želja da se sretnu, stvoriće nesklad.

Zbog toga kažem da ste vi potpuno sami. Ne pokušavajte da susretnete drugoga. Samo budite totalno sami, i ako je drugi takođe apsolutno sam, biće susreta - a da se vi niste pripremili za to, da niste načinili neki napor, da niste manipulirali s tim. To je tako neizmerno da ne možete manipulirati s tim. Tako je veliko da ga ne možete obuhvatiti. Možete samo dozvoliti tome da vas uhvati. Možete samo dozvoliti da vas to poseduje.

Za Bogom se ne može tragati. Možete samo dozvoliti Bogu da vas poseduje. Možete samo dozvoliti njemu da traga i traga za vama. Ljubav ili Bog, vrlo su veliki fenomeni. Vi ste vrlo mali. Ako pokušate, nećete uspeti; u samom vašem naporu je neuspeh. Ne pokušavajte.

Budite samo kristalno jasni i otvoreni u svojoj usamljenosti, nevini u svojoj samoći, staloženi, ukorenjeni, usredsređeni. Iznenada nešto skoči u vama i vi više niste tu. Most je iščezao; ega više tu nema. Po prvi put, uvek vas to ostavlja nesvesnim, neobaveštenim. Kada majstor uskoči u učenika, ili ljubavnik u voljenu, ili voljena u prijatelja - kad god se to dogodi vi ste osvojeni, nesvesno posednuti, neobavešteni. To je uvek iznenađenje. Ne možete verovati da se to moglo dogoditi. To je najneverovatnija, nemoguća stvar, ali to se događa.

Treće pitanje:

Ako je život blažena kosmička igra, zašto onda sva bića pate?

Molim vas da zaboravite na sva bića. Vi ih ne znate. Ja ne patim. Možda vi patite, ne govorite o drugim bićima. Vi čak i ne znate sebe. Kako možete znati druge? Samo govorite o sebi, jer su stvari inače previše komplikovane. Kada počnete govoriti o svima, učinićete sebi gotovo nemogućim da razumete stvar. Samo vi to možete sebi da učinite. Kažite samo ovo: "Zašto ja patim? Ako je život blažena kosmička igra, zašto onda ja patim?" - samo toliko će delovati. Zaboravite na sva bića - to nije ni najmanje vaš posao. Ako ona žele da pate, pustite ih da pate. Vi, molim vas, odlučujte samo za sebe. Čak je i to previše, i nije lako.

Zašto patite? Zato što vi jeste. Biti znači patiti; ne biti znači ne patiti. Ego pati. Celina je kosmička igra; to je lepo. To je veliko slavlje - iz trenutka u trenutak, kretanje prema višim i višim vrhovima. Vi patite zato što niste deo toga. Ego nikada nije deo celine; ego pokušava

da bude odvojen. Ego pokušava da ima svoje sopstvene planove, da ima svoje vlastite ideje, da ima svoje sopstvene ciljeve.¹⁸⁶ Zbog toga vi patite.

Ako postanete deo celine, nema patnje. Iznenada započinjete da plovite sa strujom. Više se ne krećete uzvodno, protiv struje. Više čak i ne plivate, jer onda takođe postoji napor. Samo plutate sa strujom; gde god ona vodi, tamo je cilj. Odbacili ste privatne ciljeve; prihvatili ste sudbinu celine. Onda živite lako, umirete lako. Ne postoji otpor.

Otpor je patnja - a vi ne možete pobediti celinu. Stoga uvek kada se opirete svom neuspehu (da pobedite celinu), vi patite. To je frustracija zbog neuspeha; onda postajete bespomoćni i beznadni, i svuda osećate, kao što kaže izreka: "Čovek snuje a Bog određuje." Nigde ne možete naći gluplju izreku.

Bog nikada ne rešava niti određuje, međutim onog trenutka kada ste vi imali nameru ili tražili nešto, stvorili ste nevolju za sebe jer svi predlozi i planovi su privatni. To znači da Gang ne želi da se ulije u Bengalski zaliv, nego u Arabijsko more. Ona će morati da se ulije u Bengalski zaliv, celina je tako već naumila. Sada Gang traži: "Želela bih da se ulijem u Arabijsko more," a kada ne uspe u tome da se kreće prema zapadu, i nastavlja osećati da su svi naponi besplodni i da mora da se kreće prema istoku; tako se javlja ideja u umu da čovek namerava, a Bog rešava. Zašto bi Bog mario da određuje? Bog nikada nije ništa određivao, ali onog trenutka kada vi nešto naumite, vi ste stvorili situaciju da to tako izgleda.

Pokušajte da živite bez cilja, i onda ćete videti da patnja iščezava. Pokušajte da živite bez svog ega, i više nema patnje. Patnja je stanovište, načelni stav; to nije aktivnost. Vi se razbolite; odmah započinjete da se borite s bolešću; patnja se javlja. Ako prihvatite to, patnja iščezava. Onda vi znate da Bog želi to; mora biti neke stvari u tome. Mora da je to bilo potrebno za vaš rast. To je ono što se desilo na krstu sa Isusom; baš trenutak pre nego što je ubijen, ceo ljudski um se pojavio u njegovom biću. Pogledao je u nebo i rekao: "Šta je ovo? Šta pokušavaš da učiniš? Zašto si me ostavio samog?" Ljudski um.

Isus je divan. On je čovek, on je Bog, i jedno i drugo - sa svim slabostima čovečanstva i sa svim savršenstvom Boga; mesto susreta, gde most iščezava i cilj se pojavljuje, poslednja tačka gde most prestaje. On je bio ljut. Žalio se. Govorio je: "Izdao si me." U ovom zadnjem trenutku svako očekuje čudo - čak i Isus mora da je duboko u sebi očekivao čudo - da će krst iščeznuti, anđeli će se spustiti, a čitav svet će znati da je on jedinorodni sin Božiji. Ego vapi: "Zašto si me izdao? Zašto me prisiljavaš da trpim ovo? Tvoj sin je raspet - gde si ti?"

U tom trenutku, *neverovanje* je ušlo u njegov um. Ja kažem da je to lepo - to pokazuje da je Isus oboje, sin čovečiji i sin Božiji. A to je lepota Isusa i njegova privlačnost. Zašto je tako veliki deo čovečanstva postao hrišćanski? Ako pogledate u Buddhu, on jednostavno izgleda da je Bog, bez ikakve slabosti ljudskih bića. Ako pogledate u Mahavira, on izgleda sjajno, apsolutno savršeno. Ako pogledate u Krišnu ne možete naći ni jednu jedinu stvar koja u vama može stvoriti neverovanje. Međutim Hrist je nežan i nesiguran, strepi sa svim njegovim sumnjama, nesigurnostima, oklevanjima, sklon je svim manama ljudskog uma. A onda nastupa iznenadna eksplozija, i on više nije obično ljudsko biće.

U poslednjem trenutku on je bio Isus sin Josipa i Marije; sve sumnje su se probudile - prirodno. Ne kažem ništa protiv njega - prirodno, apsolutno prirodno, to treba da bude tako. Međutim, tada je on razumeo stvar: "Šta ja radim? Nije se mene Bog odrekao, to sam bio ja koji sam se odrekao njega. Moja očekivanja nisu ispunjena." U bljesku svetla on je neočekivano shvatio: "Ja sam prionuo uz moj ego. Ja tražim čuda. Tražim da budem izbavljen! Ko sam ja, i zašto bi celina marila za mene." Osmeh mora da se pojavio na njegovom licu, oblaci su iščezli, on se opustio. I on je rekao: "Neka bude volja tvoja. Molim te, ne brini o meni. Ne slušaj moj glupi um. Ko sam ja da predlažem šta bi trebalo da se uradi? Ko sam ja da očekujem? A kada si ti tu, zašto bih ja brinuo o tome?"

U tom popuštanju otpora, Isus je postao Hrist. Nije više sin Marije i Josipa, postao je sin Božiji. Učinjen je boljim, preobražen, transformisan je; novo biće je rođeno koje potpuno prihvata Božansko. Sada nema problema. Ako Bog želi da on bude raspet, to je način kakve će stvari biti - i to je čudo. I u stvari, krst se pokazao kao čudo. Hrišćanstvo postoji zbog krsta,

¹⁸⁶ To je opis Lucifera u judeo-hrišćanskoj religijskoj misli.

ne zbog Hrista. Da je bio izbaavljen tog dana, sećali bismo ga se kao velikog čarobnjaka, ili nešto slično tome. Međutim u toj dubokoj predanosti, gde sve zamerke iščezavaju, susretanje bića s bićem se desilo: on je dozvolio Bogu da ga zaposedne. Na taj način - kroz smrt, kroz predavanje - on je vaskrsao. On više nije isto biće - potpuno novo, ušao je devičanski kvalitet. Staro je otišlo, novo je rođeno, a između to dvoje nema kontinuiteta.

Vi me pitate, ako je život blažena kosmička igra, onda zašto postoji patnja? Postoji patnja jer još niste deo kosmičke igre. Vi imate svoju sopstvenu malu dramu, i želite da je igrate. Vi niste deo celine, pokušavate da stvorite svoj vlastiti mali svet. Svaki ego stvara svoj vlastiti svet, to je problem.

Lebdite sa celinom i patnja nestaje. Patnja je simptomatična; ona samo pokazuje da se vi morate boriti sa celinom, sa svime; to je sve. Vi ne patite zbog svojih vlastitih grehova počinjenih u prošlosti; vi patite zbog grehova koje neprestano činite upravo sada. Greh je jednostavno: boriti se, ne prihvatati.

Reč "greh" je lepa. Ona dolazi iz korena koji znači "odvojiti se, podeliti." Sama reč "greh" dolazi od korena koji označava podelu, razdvajanje; vi ste razjedinjeni, to je jedini greh. Jednom kada ste ujedinjeni greh iščezava. Celo hrišćanstvo zavisi od koncepta greha - od toga što je čovek razdvojen od Boga, tada je on grešnik. Baš je suprotan koncept Patanjđalija - oprečan, ali komplementaran. On insistira na *jogi*, da se neprekidno bude spojen zajedno. Greh i *joga*; greh znači da se bude razdvojen; *joga* označava da se ponovo bez prekida bude ujedinjen. Ako ste opet ujedinjeni bez prekida sa celinom, nema patnje. Što se više udaljavate od celine, više patite. Što vi više jeste, više ćete patiti.

Četvrto pitanje:

Ponekad se oseća da ste vi jednostavno samo san....

To je istina. Sada morate profiniti osećanje, tako da ponekad možete osetiti da ste vi sami san. Nastavite da produbljujete osećanje. Dolazi trenutak kada saznajete da sve što jeste, jeste san. Jednom kada znate da sve što postoji jeste san, vi ste oslobođeni.

To je značenje *hindu* koncepta *maye*. On ne kaže da je sve nerealno; jednostavno kaže da je sve san. To nije pitanje realnog i nerealnog. Kako ćete definisati san - realan je ili nerealan? Ako je nerealan, kako onda uopšte može postojati? Ako je realan, kako onda može iščeznuti tako lako? Otvorite svoje oči i više nije tu. San mora biti negde između realnosti i nerealnosti. Mora imati nešto od realnosti, a takođe i nešto od nerealnosti. Zato što postoji on mora biti realan. San je most - nije ni na ovoj obali ni na onoj obali, niti ovde niti tamo.

Ako uzmete san kao realan, vi ćete postati ovozemaljski. Ako uzmete san kao nerealan počecete da bežite prema Himalajima, postaćete nesvetovni. Obe tačke gledišta su ekstremne. San je baš u sredini: on je nerealan i realan, oboje. Nije potrebno bežati od njega - on je nerealan. Nije potrebno ni vezivati se za njega - on je nerealan. Nije potrebno posvetiti ceo vaš život snovima - oni su nerealni. Nije potrebno odbijati ih - jer kako možete odbiti jednu nerealnost? Oni nisu vredni toga.

Tako je nastao moj koncept *sannyase*: vi živite u snu znajući ga, znajući da je to san. Vi živite u svetu znajući ga, znajući da je on san. Onda vi živite, ali svet ne živi u vama. Vi se krećete u svetu, ali se svet ne kreće u vama. Vi ostajete izdvojeni. Zapravo, uživate više u svetu - zato što je san, vi nemate ništa da izgubite. Onda ste oslobođeni krivice. U stvari započinjete se igrati kao dete - jer je to san! Možete uživati u njemu; možete se naslađivati u njemu. Nema za šta da se osećate krivim. Život slavljenja, život odricanja u svetu; živeti a ipak biti izdvojen; jer kada znate da je nešto san, možete uživati u tome bez krivice, možete se udaljiti od toga bez problema.

Vi odete u bioskop, odete da gledate film; to je sve san. Za tri sata uživate u tome. Onda se svetla upale - sećate se da je to bila samo gluma, igra svetla i senke na platnu. Sada je platno prazno. Vi dođete kod svoje kuće; zaboravljate na to. Ceo svet je bioskop na neizmernom platnu. Kada razumete, vaše oči su otvorene. Vi znate da je to san - ništa nije nepravilno da se uživa u njemu, bio je lep san, ali sada ste kod kuće.

Ovo je teško. Da se bude svetovan i materijalista je lako, jer tada svet uzimate kao realan. Lako je postati i pustinjač na Himalajima, jer tada svet ostavljate i napuštate kao nešto nerealno. Ali da se živi u realnosti, znajući je dobro da je to nerealno, znajući da je to san, to je najteža stvar na svetu - ali prolazak kroz tu najtežu stvar pomaže vam da rastete.

Svetovni ljudi su lukavi i oštroumni, ali nisu inteligentni; nesvetovni ljudi su jednostavni, ali nisu inteligentni. Oni ljudi koji žive na tržištu su vrlo vešti, ali nisu inteligentni; a oni ljudi koji su napustili svet i preselili se u hramove i na Himalaje - oni su jednostavni, nisu lukavi, ali takođe nisu ni inteligentni; jer inteligencija raste samo kada se krećete u svim vrstama situacija - ali svesno. Prolazite kroz pakao, ali sa potpuno svesnim umom, onda inteligencija raste. Inteligenciji treba izazov da raste. Ako ostavite izazov, vi jednostavno trulite, propadate; ne rastete. Zbog toga ja insistiram: budite u svetu, ali ne budite od sveta.

Peto pitanje:

Kako to da sam još izgubljen?

Niko vam ne može odgovoriti na to pitanje. Vi ste izgubljeni; morali ste to znati. Mora da ste igrali skrivalice ili žmurke. Ja znam da vi znate. Želite da budete izgubljeni, zbog toga ste izgubljeni. Onog trenutka kada odlučite da ne budete izgubljeni, niko vam ne brani, niko vam ne zaprečava put. Ali vi biste želeli da imate malo više sna; čitava vaša molitva je: "Bože, dopusti mi da budem prosvetljen, ali ne sada odmah." To je vaša molitva: "Dopusti mi da budem probuđen, ali sačekaj još malo."

To se dogodilo na Cejlonu. Jedan veliki mistik je umirao; bio je majstor milionima ljudi. Znajući da on umire, svi su se oni sakupili. Celog svog života - a bio je to dug život, živio je gotovo sto godina - učio je o prosvetljenju. Onog dana kada je trebalo da umre, izašao je iz svoje kolibe na poslednji *darshan*, i rekao: "Sada je odlazim. Ima li nekog ko je spreman da ide sa mnom? Danas ja neću podučavati; danas sam spreman da vas povedem sa sobom. Ako je neko spreman, neka ustane."

Ljudi su započeli da gledaju jedni u druge... hiljade i hiljade ljudi, ali niko nije ustajao. Majstor je čekao, pa je onda rekao: "Postaje kasno i ja moram otići. Treba li da mislim da je bilo uzaludno što sam vam celog svog života govorio o prosvetljenju? A sada vam ga dajem! Ne treba da učinite nikakav napor; mogu da vas povedem sa sobom. Da li je neko spreman?"

Jedan stariji čovek je stao neodlučno i rekao: "Čekajte! Molim vas, kažite mi kako da se bude prosvetljen, jer vi odlazite, a ja još nisam spreman da vas sledim. Mnogo stvari treba da se urade u svetu. Sin mi je upravo krenuo na univerzitet, ćerka treba da mi se uda, žena mi je bolesna, i neko mora da se stara o njoj... Kada se sve završi, ja ću takođe doći. Stoga molim vas samo mi dajte metod."

Majstor se nasmejao i rekao: "Čitavog života sam davao metode. Zašto se skrivate iza metoda? Ljudi uvek traže metode, jer u metodi možete lako odlagati, jer metoda treba da se sprovede, uradi - ona traži vreme. A od vas zavisi da li ćete raditi ili nećete, hoćete li je sprovesti neodlučno ili odložiti. Metod je trik. Kada tražite metod, tražite nešto za šta ćete se držati, tako da to možete odložiti; jer metod treba da se obavi."

Svuda u svetu su postojale dve škole. Jedna škola kaže prosvetljenje je iznenadno; druga kaže prosvetljenje je postepeno. Ljudi koji kažu da je prosvetljenje iznenadno, nikada nisu previše slušani. Oni nemaju mnogo sledbenika, jer kako možete biti s tim ljudima? Oni kažu da se to može desiti upravo sada ako ste spremni. Ljudi su uvek sledili drugi, postepen put, jer sa postepenim putem imate dovoljno prostora da odlažete, dovoljno vremena. Nema hitnosti i nema nužde. Nije pitanje o ovde i sada. Sutra, sutra će se pobrinuti, i drugi život, sledeći život... vi možete nastaviti da idete dalje.

Majstor je spreman da povede svakoga, ali niko nije spreman da ide. A vi me pitate: "*Kako to da sam još uvek izgubljen?*" Vi znate. Ako vam to kažem direktno da sada postoji mogućnost - možete iskočiti van iz svoje izgubljenosti - odmah ćete me pitati kako. Pitaćete za metod.

To je baš kao kada je vaša kuća u požaru, a neko vam kaže: "Izađi van, kuća je u požaru. Izgorećeš." Ako zaista vidite da vam je kuća u požaru, ako vam je plamen vidljiv, nećete pitati kako. Hoćete li pitati kako da izađete napolje? Skočićete, skočićete sa balkona, iskočićete kroz prozor, skočićete bilo gde - naći ćete put. Nije pitanje kako ćete naći pravi put - svaki put je pravi. Nije pitanje propisnog ponašanja, da čovek treba da izađe kroz prednja vrata. Kada je kuću zahvatila vatra vi skaćete sa prozora. Vi riskirate svoj život, jer ako ostanete za trenutak duže vi ćete izgoreti. Bolje je skočiti s trećeg sprata i biti obogaljen za ceo život nego izgoreti. Vi ćete iskočiti iz toga.

Ali ako kažete: "Da, znam da je kuća u vatri, ali ću konsultovati svete spise i pitati *gurue*, potražiti metodologiju kako da izađem iz nje." Šta će to pokazati? To će pokazati da niste svesni da je kuća zapaljena. Možete se mentalno složiti sa osobom da je kuća zapaljena, ali dole ne vidite u dubini nigde vatru. Udobno vam je u toj kući; vatru još niste iskusili.

Buddha je napustio svoju palatu. Njegov stari sluga, njemu vrlo veran, ime mu je bilo Chhanna, izveo ga je izvan grada, van glavnog grada, ne znajući gde on ide. Onda, kada je bio izvan kraljevstva, Buddha je rekao: "Uzmi moje ukrase, moju vrednu odeću." Odsekao je kosu, svoje lepe kovrdže, i rekao je: "Uzmi sve ovo. Daj sve to mojoj ženi. Ja se odričem sveta."

Počevši da plače i jadikuje, Chhanna je rekao: "Šta to radite? Vi ste mladi. Ne znate svet onoliko koliko ga ja znam. Svako želi da ima palatu, svako želi da postane kralj, a vi imate kraljevstvo i napuštate ga! Nemojte me pogrešno razumeti, ali verujem da se ponašate glupo. Ja sam star čovek, stariji od vašeg oca. Poslušajte me! Vratite se natrag. Jeste li ljudi? Šta to radite?"

Buddha je rekao: "Chhanna, ti ne možeš videti da palata nije ništa drugo do plamteća vatra, ne možeš videti da je celo kraljevstvo u vatri. Ja ga ne napuštam, ja bežim! Ja ga se ne odričem, samo pokušavam spasti sebe, to je sve."

Chhanna se osvrnuo i pogledao natrag. Nigde nije mogao videti vatru - kraljevstvo je bilo apsolutno mirno. Bila je ponoć, noć punog meseca, svi su čvrsto spavali... pitao se: gde je vatra? U spavanju ne možete videti to, samo kada malo počnete da se budite.

Stoga ne pitajte me zašto ste još izgubljeni. Tako vi želite da bude. Želite da budete izgubljeni, zbog toga ste izgubljeni. Ako ne želite da to budete, ne postavlja se pitanje - odmah, baš tog trenutka, bićete izvan toga. A dobro je to da vas niko ne može izvesti iz toga, zbog toga je vaša sloboda netaknuta. Vi želite nastaviti igru? Onda nastavite. Ako ne želite da nastavite igru, iskočićete iz nje. Niko vam ne ometa stazu; niko vam ne blokira put.

Onog trenutka kada odlučite, onog trenutka kada odluka sazri, tog trenutka kada vi postanete zreli u svesti i vidite čitavu njenu lažnost, bićete izvan nje - istog tog trenutka. Neće čak nijedan trenutak više biti potreban. To nije pitanje vremena; to je pitanje razumevanja.

Šesto pitanje:

Ja osećam da sam u čistilištu, u predvorju pakla; ni u ovom svetu niti u onom, niti sam pas niti čovek. Kako iskoračiti iz toga?

Ako iskoračite iz toga, vi ćete postati pas. Ako ste izgubljeni, potpuno izgubljeni - niko nije ostao ko bi iskoračio iz toga - vi ćete postati Bog. Stoga ne pitajte me kako da iskoračite iz toga. To ego pita kako da iskorači iz toga. Vi ste u čistilištu. Lepo, dobro. Postanite malo više izgubljeni - postanite predvorje pakla. Postanite malo više izgubljeni! Vi ste malo izgubljeni: pola psa je izgubljeno.

U Indiji mi imamo lepe alegorije o čitavom dometu čovečanstva. Jedna od najsimboličnijih i sadržajnijih priča je o inkarnaciji Boga poznatog kao Narsiha - pola čovek, pola lav. Jedna od inkarnacija *hindu* bogova je Narsiha - pola čovek, pola lav. Ovo je stanje čistilišta, ili predvorja pakla. Kada započnete osećati da ste pola pas, a pola čovek; kada započnete osećati da niste ni bog ni pas, sve je izgubljeno, granice su zamagljene; kada vi osećate sebe na sredini mosta; to je Narsiha stanje: poja čovek, pola lav.

Ako pokušavate da izađete iz toga, bićete potpuni lav, jer ćete onda biti više zgusnuti. Vi ćete pasti natrag. Izaći iz toga, znači ispasti iz toga, pasti natrag. To neće biti progres, rast.

Nije potrebno. Postanite sve više i više izgubljeni. Zašto ste toliko uplašeni od čistilišta? Zato što se osećate pomalo izgubljeno, identitet više nije jasan; ne možete savršeno videti svoj vlastiti lik, granice su nejasne; lice vaše više nije fiksirano. Život vam je postao više fluidan. On više nije kao kamen. Više je kao voda, bez ikakvog oblika, bezobličan. Vi ste uplašeni.

Onaj ko je uplašen u vama jeste pas, jer ako odete nekoliko koraka više, pas će biti potpuno izgubljen.

Prvo, kada čovek krene na putovanje, on je kao zamrznuta voda, leden, hladan, poput kamena. Kada se kreće, zaleđenost se topi, led postaje voda. To je stanje predvorja pakla, stanje Narsiha, pola puta. Ako idete dalje napred, vi ćete ispariti. Ne samo da ćete biti tečna voda, vi ćete postati isparavanje. Više nećete biti viđeni; jednostavno ćete iščeznuti. Ako se uplašite iščezavanja, pašćete nazad. Pokušaćete da se zaledite ponovo, tako da možete zadobiti oblik, formu, ime - *nama-rupa* - ime i oblik. Hindusi imaju naziv za takav svet: *nama-rupa* - svet imena i oblička. Onda ćete imati neki identitet; znaćete ko ste.

Samo pas zna ko je on - sve je uređeno, opušteno. Ako se krećete na stazi, sve je postalo poremećeno - planine više nisu planine, reke više nisu reke. Nastaje velika pometnja, haos; ali zapamtite samo iz haosa rađaju se razigrane zvezde. Zapamtite, samo iza haosa se Bog nalazi. Onda, treći stupanj: ispariti, iščeznuti potpuno bez ostavljanja traga iza. Ne preostaje čak ni otisak stopala. Vi niste nigde. Postali ste ništa - a to je stanje koje ja nazivam stanjem Boga.

Zbog toga ne možete videti Boga. Nastavljate da tražite i tražite; bićete izgubljeni jednog dana, a to će biti način kako se Bog nalazi. Bog neće biti nađen. Nećete sresti Boga stojeći negde, jer ko će sresti? Ako ste još tu da susretete, Bog nije moguć. Kada više niste tu, ko će susresti? Vi nećete susresti Boga kao jedan objekat. Vi ćete ga susresti kao vašu najunutarniju srž. Ali to je samo moguće kada se vi istopite, postanete tečni kao voda, i onda isparite - postanete oblak koji se kreće na nebu, bez adrese, nemate ime, nemate oblik, oblak nepoznanja, nepoznatog boravišta.

To je opasnost jer je to potpuna smrt. To je umiranje za čitavu prošlost. Sve što jeste mora da bude napušteno, razapeto. ***Umreti pre smrti, to je jedini način da se postane Bog.*** Ne plašite se stanja čistilišta; inače možete pasti natrag. Kristalisaćete se opet kao led. Imaćete *nama-rupa*, ime i oblik, identitet, ali ste sve propustili, promašili.

Sedmo pitanje:

Ako postoji pozitivno zbog negativnog i svetlost zbog tame, kako čovek može biti gospodar i, iznad svega, ostati takav a da ne bude rob?

Postoji način: vi postajete gospodar sebe. Onda ste rob i gospodar. Onda ste u izvesnom smislu rob - vašeg tela, vaših čula, vašeg uma - a u određenom smislu ste gospodar - vaše svesti, budnosti. Gde god je gospodar, tu je i rob.

Do sada ste pokušavali da budete gospodar stvarajući robove oko sebe. Svako pokušava to, da postane gospodar a da nekoga stvori robom. Suprug pokušava da postane gospodar i prisiljava suprugu da postane rob, a žena takođe pokušava svojim sopstvenim stilom, ženskim načinima da postane gospodar i prisiljava supruga da postane rob. Suptilna politika se nastavlja. Svi vaši uzajamni odnosi su suptilni manevri: kako prisiliti drugoga da postane rob, tako da vi možete postati gospodar. Čitav napor je politika. Ja nazivam um političkim jer pokušava sam da postane gospodar, a pokušava i da prisili druge da postanu robovi.

Religija je totalno drugačija dimenzija: vi ne prisiljavate nikoga drugog da postane rob; i pored toga postajete gospodar. Postajete oboje. Vaše telo, vaši grubi delovi, vaš element zemlje, postaje rob; vaš element neba postaje gospodar. Buddha je oboje; gospodar - sjajan; i rob - sjajan. To je značenje vašeg vlastitog roba i vašeg vlastitog gospodara; onda nema konflikta, jer telo je vaša senka. Jednom kada kažete: "Ja sam gospodar," telo vas sledi. Ono mora da sledi; prirodno je za njega da sledi.

U stvari, zapravo kada se telu dozvoli da postane gospodar i vi postanete rob, to je vrlo neprirodno stanje stvari. To je kao da vas senka vodi. Vi ćete pasti u jarak jer senka nema

svest; senka ne može biti svesna. Senka je nepostojeća, zaista. Vaše telo vas vodi: to je patnja. Kada vi vodite svoje telo, patnja nestaje, počinjete se osećati blaženo, kod kuće, spokojno.

Da, suprotnost je svuda. Ako je svetlost tu, tama je tu. Ako ljubav postoji, mržnja postoji. Ako gospodar postoji, rob mora postojati, inače kako je moguć gospodar? Stoga najveća stvar koja se može dogoditi čoveku jeste da on postane oboje - gospodar i rob zajedno. To najveća moguća harmonija.

Osmo pitanje:

Da li je želja da se ostane blizu vas, da se ne ode daleko od vas, takođe ropstvo?

Zavisi, jer ropstvo nikada nije u situaciji, ono je u gledištu, stavu. Ako želite da odete, a ne možete, onda je to ropstvo. Ako ne želite da odete, pitanje se ne javlja. Obrnuto je takođe istina: želite da budete ovde blizu mene, a ne možete; onda je odlaženje takođe ropstvo. Ako želite da budete blizu mene i možete biti, nema problema; pitanje se ne javlja. Ropstvo i sloboda su odnos prema nečemu, gledišta. Oni nisu situacije.

Da li me sledite? Ako želite biti blizu mene a neka unutrašnja opsesija nastavlja da vas prisiljava: "Odlazi! Nemoj biti ovde", vi biste želeli da budete ovde, ali neki demon iznutra nastavlja da vas prisiljava: "Odlazi!" To je robovanje, odlaženje je ropstvo. Ako želite da odete, a neki strah u vama nastavi da insistira: "Ne odlazi! Ako odeš izgubićeš kontakt, izgubićeš majstora, kontakt sa majstorom... ne odlazi!" Određen strah nastavlja da vas prisiljava da budete ovde, a vi želite da odete - onda je to ropstvo.

Dakle, šta je ropstvo? Robovanje je nešto što vi morate da uradite kao jednu opsesiju, kao prinudu; nikada niste želeli to da činite, a morate da učinite to. Morate da idete protiv sebe, onda je to ropstvo - šta god da je to. Ako samo plovite, to je ono što ste uvek želeli da činite i radite to sa svojim celim srcem i celim bićem, to je sloboda. Dozvolite da sada to utvrdim iako je paradoks: ako ste slobodni kad je opsesija, u vašoj slobodi je ropstvo; ako ste rob sa totalnim prihvatanjem, u vašem ropstvu je sloboda. To zavisi. To je odnos, stav, nije situacija. Stoga samo vi možete znati o tome, šta je u pitanju.

Ako želite da odete, jednostavno idite, otplovite. Ne stvarajte nikakvu nevolju. Ako želite da budete ovde, budite ovde. Ni onda ne stvarajte nikakvu nevolju. Ali vi ste zbunjeni, uvek ste u konfliktu. Vi niste jedan, vi ste mnoštvo - to je nevolja. Jedan deo vas želi da bude ovde; drugi deo vas želi da ode. A kada odete, jedan deo vas opet želi da se vrati. I to se produžava.

Morate odlučiti nešto u sebi. Morate odbaciti konflikt, mnoštvo. Morate biti jedan. U vašem jedinstvu je sloboda; u stanju vašeg rasepa je ropstvo. Kada ste jedinstveni, niko vas ne može načiniti robom - niko! Možete biti bačeni u zatvor, možete biti okovani lancem, ali ne možete biti učinjeni neslobodnim. Vaše telo može biti okovano; vaša duša će lebdeti visoko. Za nju neće biti problema. Kako može vaša molitva biti u ropstvu? Kako vaša meditacija može biti u ropstvu? Kako vaša ljubav može biti u ropstvu? Kako može vaš duh biti u ropstvu? U stvari, sama definicija duha je ono što ne može biti prisiljeno da bude rob.

Ali vi nemate jedan duh u sebi. Vi ste mnoštvo, gomila, tako mnogo ljudi unutra, bez sloge. To je nevolja. Ako ste ovde, vi ćete osećati ropstvo; ako odete vi ćete se osećati u ropstvu. Gde god da odete nosićete svoj unutrašnji konflikt sa sobom. Stoga nije pitanje da se bude blizu mene, ili daleko od mene; to uopšte nije pitanje. Pitanje je da se bude ovde kao jedinstvo, ili da se bude udaljen isto tako u jedinstvu.

A ja ne kažem ništa, da treba da budete ovde i da treba da odete daleko - ja nemam "trebalo bi." To je do vas. Ako možete ploviti sa mnom, plovite. Ako mislite da otplovite od mene lepo, otplovite. Ne posvećujte mi nikakvu pažnju, samo posvetite svu vašu pažnju svom unutrašnjem biću. Kad god ono može ploviti lako, kad god ono može imati svoje kretanje bez ikakve prepreke, dopustite da to bude vaš cilj.

Deveto pitanje:

Kako čovek može naučiti da prepozna nerealne probleme kao nerealne?

Nije potrebno učiti prepoznavanje, jer svi problemi su nerealni. Problemi kao takvi su nerealni. Kada ste vi realni, problemi nestaju. Kada ste vi nerealni, javlja se njih hiljadu i jedan.

Obično je uvek bio slučaj da, kad god bi čovek došao kod Buddhe, on rekao bi: "Molim te, za jednu godinu ne postavljam nijedno pitanje. Godinu dana ostani tih sa mnom, kreći se sa mnom. Dozvoli mi da radim unutar tebe. Samo otvori svoja vrata i pusti da sunčevi zraci uđu unutra. Za godinu dana nema problema, nema pitanja; ostani čuteći, meditiraj. Posle jedne godine možeš pitati."

Izvestan čovek, veliki tragalac, došao je jednog dana. Njegovo ime je bilo Malingputta, veliki *brahmanski* učenjak; sa pet stotina učenika je došao kod Buddhe. Naravno, imao je mnogo pitanja, problema i problema. Buddha je pogledao u njegovo lice i rekao: "Malingputta, ovo je uslov - ako ga možeš ispuniti, samo onda ja ti mogu odgovoriti. Svuda oko tvoje glave mogu videti slojeve i slojeve pitanja. Čekaj jednu godinu. Meditiraj, budi tih. Kada se zaustavi tvoj unutrašnji dijalog, kada više ne brbljaš u glavi, onda pitaj sve i ja ću ti odgovoriti. Ovo ti obećavam."

Malingputta je bio malo zabrinut - jedna godina, samo da čuti, a onda će ovaj čovek odgovoriti; a ko zna da li će ti odgovori biti ispravni ili ne? Tako može biti potpuno izgubljena jedna godina. Njegovi odgovori mogu biti baš apsurdni. Šta da radi? Bio je zbunjen. Ustručavao se da napravi sporazum; to mu je bilo opasno.

A onda je drugi Buddhin sledbenik, Sariputta, počeo da se smeje (on je upravo sedeo sa strane) - glasno, ludo se smejavao. Malingputta je još više bio zbunjen, rekao je: "U čemu je stvar? Zašto se smeješ?"

Sariputta je rekao: "Ne slušaj tog čoveka. On je varalica. Mene je takođe prevario. Kada sam došao - ti imaš samo pet stotina sledbenika - ja sam imao pet hiljada." On je bio veliki *brahmin*, dobro poznat svuda u zemlji, veliki učitelj. "Ti možda imaš nekoliko hiljada pitanja - ja sam imao milione. Ovaj čovek me je spotakao; rekao je: 'Čekaj godinu dana. Budi tih, meditiraj i onda pitaj, pa ću ti odgovoriti.' Posle godinu dana nije ostalo nikakvo pitanje; stoga ga nisam pitao, i on mi nije nikada odgovorio. Ako želiš da pitaš, pitaj odmah sada! Bio sam u istoj igri. On me je obmanuo, napravio ludim."

Buddha je rekao: "Držaću se svog obećanja. Ako pitaš ja ću ti odgovoriti. Ako ne pitaš, šta ja mogu uraditi?"

Tokom jedne godine Malingputta je meditirao, i meditirao... postao čutljiv i tih... unutrašnji dijalog je iščezao, unutrašnjeg brbljanja nije više bilo. Potpuno je zaboravio o godini, da je godina okončana. Ko mari za to? Kada pitanja više nije bilo, ko bi brinuo za odgovore? Jednog dana, neočekivano, Buddha je pitao: "Malingputto, ovo je zadnji dan godine. Ovo je dan kada si ti došao ovde pre godinu dana. Obećao sam ti da ću biti spreman da ti odgovorim na svako pitanje koje postaviš. Sada sam spreman! Da li si ti spreman?"

Malingputta je počeo da se smeje, pa je odgovorio: "I mene si obmanuo. Onaj Sariputta je bio u pravu. Sada nema pitanja; ne mogu naći nijedno. Što više ulazim unutra, više nalazim da nema pitanja. Dakle, šta mogu da pitam? Nemam ništa da pitam."

U stvari, ako ste nestvarni ima pitanja i problema. Oni dolaze iz vaše nerealnosti - vaš san i vaše spavanje ih stvaraju. Kada postanete realni, stvarni, autentični, tihi, celoviti - oni nestaju.

Ovo je moj zaključak: da postoji stanje uma, gde samo pitanja postoje, i postoji stanje uma, gde postoje samo odgovori, a ona nikada ne postoje zajedno. Ako još uvek pitate, ne možete primiti odgovor. Mogu da vam ga dam, ali ga vi ne možete primiti. Ako je pitanje ostavljeno, odbačeno unutar vas, nema potrebe da vam dajem odgovor; već ste ga primili. Ni na jedno pitanje se ne može odgovoriti. Mora da se postigne stanje uma koje je bez pitanja. Nepitajuće stanje uma je jedini odgovor.

Tome služi meditacija: da odbaci pitanja, da odbaci unutrašnje brbljanje. Kada se unutrašnji dijalog zaustavi, beskonačna tišina... U toj beskonačnoj tišini, sve je odgovoreno, objašnjeno - ne verbalno, jednostavno jasno. Nijedan problem ne postoji. Problem je bio odnos, stav neurotičnog uma. Sada uma više nema tu, neuroza je nestala... ne postoje pitanja. Sve je jednostavno. Postoji misterija, ali ne postoji problem. Ništa nije objašnjeno, ali ništa i

ne ostaje da bude objašnjeno. Sve je misterija, veliko čudo vas okružuje; gde god pogledate, dubina u dubini otvara se u misteriji. Ne da vi imate odgovor! Ne, vi nemate pitanje, to je sve. Kada nemate pitanje, čitav život je dostupan u njegovoj totalnoj misteriji - i to je odgovor.

Ne pitajte kako čovek može naučiti da prepozna nerealne probleme kao nerealne. Kako možete prepoznati nerealne probleme? Vi ste nerealni. Kako ste to, vi još niste. U vašem odsustvu, javljaju se sve vrste problema. Kada vi postanete prisutni, oni nestaju. Svjesnost je bez problema i bez pitanja. Nesvjesnost je sa pitanjima i problemima - i to beskonačnim pitanjima, beskonačnim problemima. Niko ih ne može rešiti. Čak i ako vam ja odgovorim, vi ćete stvoriti više pitanja iz odgovora. To neće biti jedan odgovor, to će jednostavno biti izgovor da se postave više pitanja. Ostavite unutrašnje brbljanje, a onda vidite. U *zenu* imaju izreku da ništa nije bilo skriveno od samog početka, sve je jasno, ali vaše oči su zatvorene.

Deseto pitanje:

Vi ste ludi! Vi me dovodite do ludila.

Prvi deo ove tvrdnje je apsolutno istinit, ja sam lud, ali drugi deo ipak još nije istinit. Možda vas dovodim do ludila, ali niste sasvim dovedeni, jer ste još mnogo razumni - to je vaša nevolja. Malo više ludosti, i stvari će biti drugačije. Vi ste previše fiksirani u takozvanom zdravom razumu. Morate biti izbačeni iz toga.

Pogledajte. Isus je izgledao lud ljudima kada je bio živ. Buddha je izgledao lud. Oni su bili ludi u smislu da su odricali razboritost društva. Zaista je to ludost ostaviti kraljevstvo i pobeći iz njega - svako ide prema palati, a Buddha je napušta. Ludo. A nagnao je i mnoge ljude da polude.

Uvek je to bio posao Buddhe - da natera ljude u ludilo - jer društvo vas je načinilo tako mnogo razumnim, da ste u svojoj zdravorazumnosti gotovo ludi. Vi ste postali tako obični, tako ukorenjeni, šablonski, bajati i samo mislite o tako glupim stvarima; ali zato što celo društvo misli, oni su razboriti naponi... Na primer, čovek neprekidno misli o novcu, i vi ga nazivate pametnim i razboritim. On je umobolan, jer zaista, kako može pametna osoba misliti neprekidno o novcu? Postoje veće stvari da bi se o njima mislilo. Neko drugi neprekidno misli o prestižu, moći, uvek tražeći ljudsko odobravanje: lud - jer zaista razborita osoba je tako srećna sama sa sobom, zašto bi marila šta drugi kažu o njoj? Ona živi svoj vlastiti život i pušta druge da žive njihove vlastite živote. Ona se ne upliće ni u čiji život. Ne dopušta nikome da se meša u njen život.

Velike stvari su moguće, a vi nastavljate da sakupljate kamenje. Velike stvari su moguće - Bog je moguć - a vi nastavljate da mislite u terminima novca, snage, prestiža. Gubite čitav svoj život u apsolutno besmislenim stvarima, a mislite da ste pametni. Vi niste pametni. Zapravo čitavo društvo je tako ludo da, ako želite da budete razumni, vi morate biti ludi. Inače, otići ćete daleko od društva.

Sve prosvetljeni, Buddha, Hristos, pokušavali su da vas dovedu do ludila. Pokušavali su zapravo da vas učine zaista duševno zdravim i razumnim, ali to je izgledalo kao ludilo. Kada je Isus rekao svojim sledbenicima: "Kada vas neko pljesne po licu, pružite mu i drugi obraz," to je savršeno ludo. Ko će poslušati tog čoveka? Šta on govori? On kaže: "Ako vam neko uzme kaput, dajte mu takođe i košulju." Ludo. Inače on kaže da nije vredno brinuti se o tome. Neko uzme vaš kaput; možda nije neučtiv - želi takođe vašu košulju, ali je ne može uzeti - učtiv je čovek. Dajte mu svoju košulju takođe, tako pustite da se ta stvar okonča. Neko vas ošamari po licu; možda još malo nasilja potajno okleva u njemu; dopustite mu da se oslobodi toga. Dajte mu takođe drugi obraz, tako da on s tim okonča i bude slobodan - a vi ste takođe slobodni. Inače on će se vratiti natrag. Stoga pustite da se to završi i zatvori. On govori apsolutno razumno, ali izgleda ludo.

Da, ja vas dovodim do ludila. Ja sam lud - to je sigurno - ali drugi deo je nesiguran. Vi još uvek prijanjate uz svoju razboritost, ali ću nastaviti ulažući sve moguće napore. Ako nastavite da visite oko mene, jednog dana, vi ćete pasti. Moraćete da se predate ludosti, to je

razlog zbog čega postoji religija. Da se postane lud u takozvanom razumnom svetu, jedini je put da se postane pametan, jer svet je lud.

Jedanaesto pitanje:

Zašto Mahavira, Buddha i Radžniš ne pevaju i ne igraju fizički?

Oni to rade sve vreme, ali vam treba dobro oko da to vidite.

Nikada ne postavljate pravo pitanje. Ljudi stalno pitaju: "Gde je Bog skriven?" Nikada ne pitaju da li su njihove oči otvorene ili ne. Oni pitaju: "Gde treba da ga tražim?" Nikada ne pitaju: "Kako treba da postanem dostupan njemu, tako da može da me potraži?"

Pitate zašto Buddha, Mahavira, Radžniš ne plešu. Oni plešu sve vreme. Čitavo njihovo biće pleše, ali vam trebaju neke druge oči da to vidite. Nemate prave oči. Stvorite ih.

Dvanaesto pitanje:

Da li biste želeli da promenite svoje staro obećanje nečim ovakvim: "Došao sam ne da podučavam nego da učinim da se smežete. Smeh i predanost će se dogoditi... i nije nužno sada ništa obećavati."

Ovo mogu lako potpisati. Ovo je savršeno istinito - i bolje je nego prvo.

*Ovde se završava šesta knjiga Oshovih
komentara Patanjđalijevih Joga sutri*

SEDMA KNJIGA ALFA I OMEGA

Poglavlje 1

POSTAVI PITANJE BLISKO POVEZANO S KUĆOM

1. januara 1976. pre podne u Buddha dvorani

III, 1: *deśabandhaścittasya dharana.*

Fiksiranje [celokupne] »moći očitavanja« (citta) na [isključivo] jedno mesto [predstavlja] - »zadržanost« (dharana).

III, 2: *tatra pratyayaikatanata dhyanam.*

Kada se u ovoj [»zadržanosti«] uspostavi »neprekinutost poistovećenosti« (ekatanata) sa [izabranim, značenjskim] poticajem (pratyaya) [to se, tehničkim terminom, naziva] - »kontemplacija« (dhyana).

III, 3: *tadevarthamatranirbhasam svarupaśunyamiva samadhih.*

Kada kontemplacija tako reći nestaje u obliku koji joj je specifičan (svarupa) [naime, kada ova ne predstavlja napor subjekta da sledi značenje koje zrači iz objekta] i samo ovo zračenje smisla (arthamatranirbhasa) preostaje - [to se naziva tehničkim terminom] - »sjedinenost« (samadhi).

III, 4: *trayam ekatra samyamah.*

Ova tri [poslednja »člana«] uzeta zajedno [nazivaju se tehničkim terminom] »[vrhunska] spregnutost« (samyama).

III, 5: *tajayatprajnalokah.*

[Tek] dostizanjem ove [spregnutosti javlja se] - svetlost Spoznaje.

Jednom je majstor *zena* pozvao svoje učenike da postavljaju pitanja. Učenici su pitali.

"Koja buduće nagrade mogu očekivati oni koji se trude marljivo sa svojim lekcijama?"

Majstor je odgovorio: "Postavi pitanje povezano s kućom."

Drugi učenik je želeo da sazna: "Kako mogu sprečiti moje prošle gluposti da se ne probude i optuže me?"

Majstor je ponovio: "Postavi pitanje povezano s kućom."

Treći učenik je podigao ruku da kaže: "Mi ne razumemo šta znači "postaviti pitanje povezano sa kućom?"

"Da bi videli daleko, prvo vidite blizu. Budite pažljivi i promišljeni oko sadašnjeg trenutka, jer ono sadrži odgovore o budućnosti i prošlosti. Koja je misao upravo prošla kroz vaš um? Da li sada sedite ispred mene s opuštenim ili napetim fizičkim telom? Da li sada imam vašu punu ili delimičnu pažnju? Dođite blizu do mene, postavljajući pitanja kao što su ova. Bliska pitanja vode do dalekih, jedva primetnih odgovora."

Ovo je gledanje *joge* na život. *Joga* nije metafizika. Ona se ne stara o dalekim pitanjima, o prošlim životima, budućim životima, nebu i paklu, Bogu, i stvarima takve vrste. *Joga* se bavi s pitanjima blisko povezanim sa "kućom." Što je bliskije pitanje veća je mogućnost da se ono reši. Ako možete postaviti sebi najbliže pitanje, postoji svaka mogućnost da samo pitajući, ono bude rešeno. Jednom kada rešite najbliže pitanje, načinili ste prvi korak. Onda hodočašće započinje. Onda ubrzo počinjete da rešavate ona koja su udaljena

- međutim, čitavo *joga* istraživanje je da vas dovede do bliske povezanosti sa "domom."

Stoga ako pitate Patanjđalija o Bogu, on neće odgovoriti. Zapravo misliće da ste malo glupavi i neozbiljni. *Joga* misli da su svi metafizičari neozbiljni i smešni; oni gube svoje vreme oko problema koji se ne mogu rešiti, jer su tako daleki. Bolje započnite od tačke gde jeste. Možete samo započeti odakle jeste. Svako pravo putovanje može započeti samo odakle vi jeste. Ne postavljajte metafizička pitanja o onome izvan; postavite pitanja o onome unutra.

Ovo je prva stvar koju treba razumeti o *jogi*, da je ona nauka. Ona je vrlo pragmatična, empirijska. Ona ispunjava sve kriterijume nauke. Zapravo ono šta nazivate naukom malo je previše udaljeno, jer nauka se usredsređuje na objekte. A *joga* kaže, dok ne razumete subjekat, šta je vaša priroda, koja vam je najbliža, kako možete razumeti objekat? Ako ne znate sebe, sve drugo što znate obavezno će biti pogrešno, jer nedostaje osnova. Vi ste na pogrešnom terenu. Ako niste prosvetljeni unutra, onda koju god svetlost da nosite spolja neće vam pomoći. A ako nosite svetlost unutra, onda nema straha; neka napolju bude tame: vaša svetlost će biti dovoljna za vas. Osvetliće vašu stazu.

Metafizika ne pomaže; ona pravi nered i zbunjuje.

To se dogodilo kada sam bio student na univerzitetu. Pohađao sam predmet moralne filozofije, etike. Prisustvovao sam samo prvom predavanju profesora. Nisam mogao verovati da čovek može biti tako zastareo, tako staromodan. Govorio je gotovo kao pre sto godina, kao da uopšte nismo svesni novog rasta i razvoja koji se dogodio u predmetu moralne filozofije. Ali to se može oprostiti. Bio je strahovito dosadan, kao da je ulagao sve napore da vam bude dosadno. Ali to takođe nije bio veliki problem; mogao sam da spavam. Ali je on bio takođe neprijatan, kreštao je - njegov glas, njegovo ophođenje... Međutim na to se takođe čovek može naviknuti. Bio je mnogo pometen. Zapravo nikada nisam naišao na nekoga ko je imao toliko mnogo kvaliteta spojenih u jednoj osobi.

Nikada nisam ponovo otišao na njegova predavanja. Naravno, mora da ga je to ljutilo, ali nikada nije rekao ništa. Čekao je svoje vreme, jer je znao da ću se jednog dana pojaviti na ispitu. Pojavio sam se. Bio je još više ljut jer sam dobio devedeset pet posto pozitivnih ocena. Nije mogao da veruje.

Jednog dana sam izlazio iz univerzitetskog ekspres restorana, a on je ulazio unutra, i on me je zadržao. Zaustavio me i rekao: "Slušaj, kako si to uspeo? Posetio si samo moje prvo predavanje, i za dve godine ti nisam video lice. Kako ti je pošlo za rukom da dobiješ devedeset pet posto ocena?"

Rekao sam mu: "To mora biti zbog vašeg prvog predavanja."

Izgledao je zbunjeno. Rekao je: "Mog prvog predavanja! Baš iz moje prve lekcije? Ne pravi me ludim, kaži mi istinu."

Ja sam mu rekao: "Pristojnost to ne dozvoljava."

On je rekao: "Zaboravi na uljudnost. Samo mi kaži istinu. Neću imati ništa protiv."

Rekao sam mu: "Rekao sam vam istinu, ali ste me pogrešno razumeli. Da nisam posetio vaše prvo predavanje, ostvario bih sto posto. Vi ste me zbunili! Zbog toga sam izgubio pet posto."

Metafizika, psihologija, sva daleka razmišljanja, jednostavno vas zbunjuju. Ne vode vas nikuda. To pobrka vaš um. Daje vam se više i više da razmišljate, a to vam ne pomaže da postanete više svesni. Razmišljanje neće pomoći; samo meditacija može pomoći. A razlika je: dok razmišljate, vi se više bavite mislima; a dok meditirate, više se bavite kapacitetom svesnosti, sposobnošću svesti.

Filozofija se bavi umom; *joga* se bavi svesnošću. Um je ono čega možete postati svesni; možete se zagledati u svoje mišljenje, možete videti svoje misli kako prolaze, možete videti svoja osećanja kako se kreću, možete videti svoje snove kako plove poput oblaka. Slično reci, oni idu dalje i dalje; to je kontinuitet. Ono sa čime čovek može da uvidi, ili zna jeste svesnost.

Čitav napor *joge* je da se postigne *ono* koje se ne može svesti na objekat, koje ostaje neumanjeno; da bude upravo vaša subjektivnost. Ne možete videti to, jer to je videlac. Ne možete uhvatiti to, jer sve što možete uhvatiti niste vi. Baš zato što to možete uhvatiti, to je postalo odvojeno od vas. Ova svesnost koja je uvek neuhvatljiva i uvek stoji u pozadini, i koji

god napor da uložite ne uspevate da dođete do te svesti. Kako doći do te svesnosti - za to postoji *joga*.

Da se bude *jogin* znači da se postane ono što možete postati. *Joga* je nauka o smirivanju onoga što mora da se smiri, i buđenja onoga što mora da se probudi. *Joga* je nauka za odvajanje onoga što niste vi, i onoga što vi jeste; da dođete do sasvim očevidne podele, tako da možete videti sebe u iskonskoj čistoti. Jednom kada sagledate svoju prirodu, ko ste vi, čitav svet se menja. Onda možete živeti u svetu, a svet vas neće ometati, ni dovoditi do ludila. Ništa onda ne može da vas poremeti; vi ste centrirani. Onda se možete kretati gde god želite i ostaćete nepokretni, jer ste dostigli i dotakli večno, koje se nikada ne kreće, koje je nepromenljivo.

Danas započinjemo s trećim korakom Patanjđalijevih *joga sutri*, "*vibhuti pada*." To je vrlo značajno, jer poslednji, četvrti korak, "*kaivalya pada*," biće samo postizanje ploda. Ovo je treći, "*Vibhuti pada*," najviši korak koji se odnosi na sredstva, na tehniku, ne metod. Četvrti će biti samo rezultat sveg nastojanja. *Kaivalya* znači "*apsolutna nezavisnost*," apsolutna sloboda da se bude sam, nezavistan ni od koga, ni od čega - tako zadovoljan, a to je više nego dovoljno. Ovo je cilj *joge*.¹⁸⁷ U četvrtom delu govorićemo samo o plodovima, ali ako propustite treći, nećete moći da razumete četvrti. Treći je osnova.

Ako bi četvrto poglavlje Patanjđalijevih *joga sutri* bilo uništeno, ništa ne bi bilo uništeno, jer šta god bude moguće postići trećim korakom, četvrtim se postiže automatski. Četvrti može biti odbačen. On je u stvari, na neki način, nepotreban, jer govori o kraju, o cilju. Svako ko sledi stazu, postići će cilj, nije potrebno govoriti o tome. Patanjđali govori o tome da bi vam pomogao, jer bi vaš um želeo da zna: "Gde idete? Šta je cilj?" Vaš um bi želeo da bude ubeđen, a Patanjđali se ne oslanja na poverenje, u veru, u verovanja. On je čisti naučnik. On vam jednostavno pruža sagledavanje cilja, ali cela osnova, cela temeljna baza je u trećem.

Do sada smo postali spremni za *vibhuti padu*, najviše od sredstava. Do sada smo u dva poglavlja raspravljali o sredstvima koja pomažu, ali ova sredstva su bila spoljašnja. Patanjđali njih zove "*bahiranga*," "spoljašnjim." Sada se ovo troje - *dharana*, *dhyana*, *samadhi* - usredsređenost, meditacija, *samadhi* - ovo troje se nazivaju "*antaranga*," "unutarnji." Prvih pet vas pripremaju, vaše telo, vaš karakter - vašu spoljašnjost - tako da se možete kretati unutra. A Patanjđali se kreće korak po korak; to je postepena nauka. On vas vodi korak po korak.

Prva sutra:

Dharana, usredsređivanje, je ograničavanje uma na objekat na kome se meditira.

Objekat, subjekat i ono iznad - ova tri treba zapamtiti. Pogledajte u mene ja sam objekat; onaj koji gleda je subjekat. Ako postanete malo više pažljivi, možete videti sebe kako gledate u mene, a to je iznad. Možete videti sebe kako gledate u mene. Pokušajte. Ja sam objekat, vi gledate u mene. Vi ste subjekat koji gleda u mene. Možete stajati sa strane u svesti. Možete biti svesni da gledate u mene. To je izvan (subjekta i objekta).

Prvo čovek mora da se usredsredi na objekat. Usredsređivanje označava sužavanje uma.

Obično je um u stalnom prometu - hiljade misli nastavljaju da se kreću, kao gomila, kao rulja. S tako mnogo objekata, vi ste pometeni, rascepljeni. S tako mnogo objekata vi se krećete u svim pravcima istovremeno. S tako mnogo objekata vi ste uvek u stanju zbrke, kao da ste vučeni iz svih pravaca, i sve je nepotpuno i nedovršeno. Vi idete na levo, a nešto vas vuče na desno; idete na jug, a nešto vas vuče na sever. Nikada ne idete nikuda: samo ste haotično pomešana energija, vrtlog, konstantni metež, uznemirenost.

To je stanje običnog uma - tako mnogo objekata da je subjekt gotovo prekriven njima.

¹⁸⁷ Joga se zasniva na učenju *Sankhye*, koja govori o dva principa: *prakrti* i *puruša*. *Prakrti* je sve što postoji kao biće, priroda, ispoljeno postojanje, univerzum u svim svojim dimenzijama. *Puruša* je duh koji omogućava samo postojanje i nezavisan je od njega, transcendentalan. *Puruša* je ujedno i čovekova suština. Stoga se čovekova autentičnost svodi na njegovo svesno stanje *puruše*, nezavisnosti od *prakrti*. To se u *joga sutrama* opisuje kao *kaivalya* u zadnjem poglavlju.

Ne možete imati osećaj ko ste, jer se brinete za tako mnogo stvari da od njih nemate procep kroz koji biste mogli pogledati u sebe. Nemate tu smirenost, tu osamljenost. Uvek ste u gomili. Ne možete naći prostor, ugao, gde možete skliznuti u sebe. A objekti neprekidno traže pažnju, svaka misao traži pažnju, prisiljavajući da tačno njoj bude data pažnja. Ovo je obično stanje. Ovo je gotovo ludilo.

U stvari deljenje ludih ljudi od onih koji nisu ljudi nije dobro. Razlika je samo u stepenima. Nije u pitanju kvalitet; to je samo kvantitet. Možda ste vi devedeset devet posto ljudi, a on je otišao izvan toga - sto i jedan posto. Samo posmatrajte sebe. Mnogo puta vi takođe prelazite granicu u ljutnji, postajete ljudi - radite stvari za koje ne možete pojmiti da ih radite. Radite stvari zbog kojih se kasnije kajete. Radite stvari za koje kasnije kažete: "Uradio sam to uprkos sebi." Kažete: "...kao da me je neko prisilio to da uradim, kao da sam bio posednut. Neki zao duh, neki đavo me je prisilio to da uradim. Nikada nisam želeo to da uradim." Mnogo puta sve vi takođe prešli granicu, ali ste se stalno vraćali natrag u svoje normalno stanje ludosti.

Idite i posmatrajte bilo kog ludaka. Ljudi se uvek boje da posmatraju ludaka jer, iznenada, posmatrajući ludaka vi takođe shvatate svoju vlastitu ludost. Odmah se to dogodi, jer u najboljem slučaju, možete videti da je razlika samo u stepenima. On je otišao malo ispred vas, ali ga vi sledite, stojite takođe u istom redu i čekate.

William James je jednom otišao u ludnicu, vratio se natrag postavši vrlo tužan, pokrio se ćebetom. Žena ga nije mogla razumeti. Rekla je: "Zašto izgledaš tako tužan?" On je inače bio srećan čovek.

Rekao je: "Bio sam u ludnici. Iznenada mi je došla misao da između tih ljudi i mene nema mnogo razlike. Postoji razlika, ali nije velika. Ponekad sam i ja prelazio granicu. Ponekad u ljutnji, ponekad u požudi, ponekad u zabrinutosti, potištenosti. Ja sam takođe prelazio granicu. Izgleda da je jedina razlika da su se oni ostali u tome i nisu se vratili natrag, a ja sam još uvek malo fleksibilan i mogu se vratiti natrag. Ali ko zna? Jednog dana fleksibilnost može da se izgubi. Posmatrajući te ludake u ludnici, postao sam svestan da su oni moja budućnost. Stoga sam jako potišten. Jer načinom kojim se krećem, pre ili kasnije ja ću ih prevazići."

Samo posmatrajte sebe, i posmatrajte ludaka: ludak nastavlja da govori sam. Vi takođe govorite sami sa sobom. Vi govorite nevidljivo, ne tako glasno, ali ako vas neko posmatra ispravno može videti pokrete vaših usana. Ako se vaše usne čak i ne kreću, vi govorite iznutra. Ludak govori malo glasnije; vi govorite malo manje glasno. Razlika je u kvalitetu. Ko zna? Svakog dana možete progovoriti naglas. Baš stanite pored puta, i posmatrate ljude kako se vraćaju iz kancelarije, ili idu na posao. Osetićete da mnogi od njih govore unutra, prave pokrete.

Čak i ljudi koji pokušavaju da vam pomognu - psihoanalitičari, terapeuti - oni su takođe u istom čamcu. Zapravo više psihoanalitičara poludi od ljudi iz drugih profesija. Nijedna druga profesija ne može se takmičiti sa psihoanalitičarima i postajanjem ludim. Možda zato što žive u blizu mestima sa ludim ljudima, pa ubrzo i oni prestaju da se plaše da budu ljudi, ubrzo je jaz premošćen.

Čitao sam jednu anegdotu:

Jedan čovek je posetio svog lokalnog doktora radi pregleda. "Kažite mi da li vidite tačke pred očima?" pitao je doktor.

"Da doktore."

"Česte glavobolje?"

"Da." Rekao je pacijent. "Bolove u leđima?" Da, gospodine.

"Isto tako i ja," izjavio je doktor. "Pitam se koji to vid muke, i od kakve sekiracije to može biti."

Doktor i pacijent, obojica su u istom "čamcu". Niko ne zna šta ta muka može biti.

Na Istoku mi nikada nismo kreirali profesiju psihoanalitičara, iz određenih razloga. Stvorili smo totalno drugačiji tip čoveka, *jogina*. Ne terapeuta. *Jogin* je čovek koji je kvalitativno drugačiji od vas. Psihoanalitičar je čovek koji nije kvalitativno drugačiji od vas. On je u istom čamcu; on je sličan vama. On nije drugačiji ni na koji način. Jedina razlika je da

on zna o vašoj ludosti više od vas, a njegova ludost je veća nego što vi znate o njoj. On je više informisan o mahnitosti, o ludosti, neurozama, psihozama. On intelektualno zna mnogo više o normalnom stanju ljudskog uma i čovečanstva, ali on nije različit. A *jogin* je totalno drugačiji čovek, kvalitativno. On je izvan ludosti u kojoj ste vi; on je to odbacio.

Put Zapada je da traga za uzrocima, za putevima i sredstvima kako da se pomogne čovečanstvu; izgleda da je on od samog početka krenuo pogrešno. Vi još tragate za uzrocima spolja - a uzroci su unutra. Uzroci nisu spolja, nisu u uzajamnim odnosima, nisu u svetu; oni su duboko u vašem nesvesnom. Oni nisu u vašem razmišljanju; oni nisu u vašim snovima. Analiza snova i analiza misli neće mnogo pomoći. Najviše što mogu je da vas učine normalno nenormalnim, ne više od toga. Osnovni uzrok je da vi niste svesni toka uma, buke uma, do tog stepena da budete izdvojeni, udaljeni, po strani - da možete stajati kao svedok, kao posmatrač na bregu. Jednom kada tražite uzrok u pogrešnom pravcu, nastavljate da gomilate slučajeve istorija na istorijama, kao što se događa na Zapadu.

Psihoanalitičari nastavljaju da gomilaju istorije na slučajevima istorija... i izgleda da ništa ne dolazi iz toga. Kopate planinu, a ne nalazite čak ni miša. Prekopate celu planinu - ništa ne dolazi iz toga. Ali postanete ekspert u kopanju, i svoj život ste uložili u to, onda produžavate da nalazite racionalizacije za to. Uvek zapamtite, jednom kada propustite da gledate u ispravnom pravcu, možete nastavljati beskonačno - nikada se nećete vratiti natrag kući.

To se dogodilo:

Dva Irca su se iskrcala u Njujork. Nisu mnogo išli okolo, pa su odlučili da preduzmu putovanje vozom. Dok su se vozili naišao je dečak koji je prodavao voće. Prepoznali su narandže i jabuke, ali je tu bilo i neobično voće koje nikada nisu ranije videli, pa su stoga pitali dečaka: "Šta je to?"

On je odgovorio: "To je banana."

"Da li je dobra za jelo?"

On je odgovorio: "Sigurno."

Pitali su: "Kako je jedete?"

Dečak im je pokazao kako da oljušte bananu, pa je svako od njih kupio po jednu. Jedan je zagrizao, i baš tada je voz ušao u tunel.

Rekao je: "O nebesa! Pat, ako nisi još pojeo tu "oljuštenu" stvar, ne čini to. Pojeo sam moju, i oslepeo sam!"

Koincidencije nisu uzroci; a Zapadna psihologija posmatra podudarnosti. Neko je rekao, a vi odmah posmatrate podudarnost zašto je to rekao. Mora da je bilo nešto pogrešno u njegovom detinjstvu. Mora biti nešto pogrešno u načinu na koji je odgajen. Mora biti nečega lošeg u odnosima deteta i majke ili oca. Mora da je bilo nepodesnosti, nešto nepovoljno u okolini. Vi tražite ko incidencije.

Uzroci su unutra; ko incidencije su spolja. To je osnovno isticanje *joge*, da vi sada pogrešno gledate i da nikada nećete naći pravu pomoć. Tužni ste jer niste svesni. Nesrećni ste jer niste svesni. Vi ste u bedi jer ne znate ko ste. Sve drugo su jednostavno ko incidencije.

Gledajte duboko dole. Vi ste u bedi, jer ste sami sebi nedostajali, niste još susreli sebe. I prva stvar koju treba raditi jeste *dharana*. Tako mnogo objekata ima u umu; um je previše prenatrpan. Odbacite uskoro te objekte; suzite svoj um; dovedite ga do tačke gde samo jedan objekat ostaje.

Jeste li se ikada usredsređivali na nešto? Usredsređivanje označava da je čitav vaš um fokusiran na jednu stvar. Na cvet ruže. Vi ste gledali u ružu toliko puta, ali se nikada niste usredsređivali na nju. Ako se usredsredite na ružu, ruža postaje ceo svet. Vaš um postaje sužen, fokusiran kao baterijska lampa, i ruža postaje veća, veća i veća. Ruža je bila jedan od miliona objekata, onda je ona bila vrlo mala stvar. Sada je ona sve, celina.

Ako se možete usredsrediti na ružu, ruža će vam otkriti kvalitete koje nikada ranije niste videli. Ona će vam otkriti boje koje ste uvek propuštali. Ona će vam otkriti mirise koji su uvek bili tu, ali vi niste bili dovoljno osetljivi da ih prepoznate. Ako se usredsredite totalno, onda je vaš nos samo ispunjen mirisom ruže - sve drugo je isključeno, samo ruža je uključena u vašoj svesti, dozvoljena unutra. Sve je isključeno, ceo svet otpada, samo ruža postaje vaš

svet.

Postoji lepa priča u budističkoj literaturi. Jednom je Buddha rekao svom učeniku Sariputi: "Usredsređuj se na smeh." On je pitao: "Zašto to moram posmatrati?" Buddha je rekao: "Ne treba da posmatraš zbog nečega posebno. Jednostavno se usredsredi na smejanje, i šta god ti smeh bude otkrio ti saopšti."

Sariputa je izvestio. Nikada pre, i nikada docnije niko nije sagledao tako duboko smejanje. Sariputa je definisao i kategorisao smejanje u šest kategorija. "One su uređene na hijerarhijski način, od najsuptilnijih do najčulnijih i neprofinjenih." Smeh je otkrio Sariputi njegovo unutrašnje biće.

Prvu kategoriju smeha je on nazvao *sita*: "Nežan, gotovo neprimetan osmeh, koji se manifestuje u suptilnosti spoljašnjeg izraza lica i samih crta lica." Ako ste vrlo budni i pažljivi, samo onda možete videti smeh zvani *sita*. Ako posmatrate Buddhino lice, naći ćete ga tamo. On je vrlo suptilan. To je bilo vrlo retko, jer je to jedna od najprofinjenijih stvari. Kada ste vrlo koncentrisani, samo tada ga možete videti, inače ćete ga propustiti, jer on je samo nagoveštaj. Usne se gotovo ne pomeraju. Zapravo to je nevidljiva pojava, nevidljivi smeh. Mora da je to razlog zašto hrišćani misle da se Hrist nikada nije smeja: imao je *sita* osmeh. Isti kao što je Sariputa našao na Buddhinom licu. To je retkost. To je velika retkost zato što je to najfinija pojava. Kada vaša duša dosegne do najviše tačke, samo se onda javlja *sita*. To nije nešto što vi činite, to je jednostavno prisutno i tu je za onog ko je dovoljno senzitivn, dovoljno usredsređen da to vidi.

Druga kategorija smeha, kaže Sariputa, jeste *hasita*: "Smeh koji obuhvata neznatne pokrete usana, i jedva otkriva vrhove zuba." Treća kategorija je *vinasita*: "Širok osmeh praćen malom količinom smejanja." Četvrta se zove *upanasita*: "Naglašeni smeh, glasnije jačine, praćen pokretima glave, ramena i ruku." Peta kategorija je *apanasita*: "Najbučniji, glasan smeh, praćen pokretima celog tela, udvostručujući se od početka do kraja u hrapavo grohotno smejanje, sa grčenjem i napadom histerije."

Kada se usredsredite čak i na male stvari slične smehu, to postaje značajna, vrlo velika stvar - postaje čitav svet.

Usredsređenost vam otkriva stvari koje se obično ne otkrivaju. Obično vi živite u vrlo indiferentnom, nehajnom raspoloženju. Jednostavno nastavljate da živite kao da ste u polusnu - posmatrajući, a uopšte ne gledajući; gledajući a uopšte ne videći. Usredsređenost donosi energiju vašim očima. Ako gledate u stvar sa usredsređenim umom, sve je isključeno; iznenada ta mala stvar otkriva više nego što se uvek tamo očekivalo.

Cela nauka je usredsređivanje. Posmatrajte naučnika koji radi; on je u usredsređenosti.

Postoji jedna anegdota o Pasteru. On je radio gledajući kroz svoj mikroskop, tako smiren i nepokretan, kada je jedan posetilac došao i dugo ga čekao, bojeći se da ga ne uznemiri. Nešto sveto je okruživalo naučnika. Kada je Paster izašao iz svoje usredsređenosti, pitao je posetioca: "Koliko dugo ste me čekali? Zašto mi niste rekli ranije?"

On je rekao: "Hteo sam vam reći mnogo puta - u stvari, ja sam u žurbi. Treba da stignem na jedno mesto, a poruku sam morao da vam predam, ali ste vi bili u tako dubokoj usredsređenosti - gotovo kao da se molite - da vas ja nisam mogao ometati. To je bilo sveto."

Paster je rekao: "Vi ste u pravu. To je moja molitva. Kad god osećam da sam ometan i kad god osećam tako mnogo briga, i kad god osećam tako mnogo misli; jednostavno uzmem moj mikroskop. Gledam kroz njega - i odmah, stari svet otpada i ja sam usredsređen."

Čitav naučni rad je usredsređenost, zapamtite to. Nauka može postati prvi korak prema *jogi*, jer usredsređenost je prvi unutrašnji korak *joge*. Svaki naučnik ako nastavlja da raste i ne okleva, postaće *jogin*. On je na putu, jer ispunjava prvi uslov usredsređenosti.

Dharana, usredsređivanje, je ograničavanje uma na objekat na kome se meditira.

Dhyana, kontemplacija, je neometan tok uma prema objektu.

Prvo, u usredsređenosti otpada mnoštvo objekata i izabira se jedan objekat. Jednom kada ste izabrali jedan objekat i možete zadržati jedan objekat u vašoj svesti, usredsređenost je postignuta. Sada nastupa drugi korak neprekinutog niza svesnosti prema objektu. Kao da

svetlost neometana pada iz baklje. Ili, jeste li videli? Izlivate vodu iz jednog lonca u drugi, tok će biti prekinut, neće biti neprekidan. Kada sipate ulje iz jednog suda u drugi, tok će biti neprekidan, neće biti prekida.

Dhyana, kontemplacija, označava da vaša svest pada na jedan objekat u kontinuitetu, bez prekida - jer svaki prekid označava da ste poremećeni, otišli ste negde drugde. Ako dostignete prvo, drugo nije teško. Ako ne možete dostići prvo, drugo je nemoguće. Jednom kada ostavite sve druge objekte, izaberete jedan objekat, onda ostavljate sve rupe u svojoj svesti, sva skretanja u vašoj svesnosti, jednostavno izlivate sebe na jedan objekat.

Kada gledate na jedan objekat, on otkriva svoje kvalitete. Mali objekat može otkriti sve kvalitete Boga.

Postoji poezija od Tennyson-a. Išao je u jutarnju šetnju i naišao na jedan stari zid, a u zidu je rasla trava, i mali cvet je procvetao. On je pogledao u cvet. Tog jutra se on morao osećati opušteno, srećno, energija mora da je proticala, sunce se uzdizalo... Iznenada se misao javila u njegovom umu - posmatrajući taj mali cvet, on je rekao: "Kada bih razumeo tebe korenito i sasvim, razumeo bih ceo univerzum." Jer svaka mala čestica je minijaturni univerzum.

Svaka mala čestica nosi celi univerzum, kao što svaka kap nosi celi okean. Ako možete razumeti kap okeana, razumećete ceo okean; nema sada potrebe ići i shvatati svaku kap. Jedna kap će to obaviti. Usredsređenost otkriva kvalitete kapi, i kapljica postaje okean.

Meditacija otkriva kvalitete svesnosti, i pojedinačna svest postaje kosmička svest. Prvo se otkriva objekat; zatim se otkriva subjekat. Jedan neometani tok svesnosti prema nekom objektu... U tom neprekinutom toku, u tom nezamrznutom toku, baš u tom toku ... vi jednostavno tečete kao reka, bez prekidanja, skretanja... iznenada postajete po prvi put svesni o subjektivnosti, da ste je nosili uvek s onim ko ste vi.

U neprekinutom toku svesnosti ego iščezava. Vi postajete Jastvo, bez ega, nesebično Sopstvo. Postali ste okean.

Drugo, kontemplacija je put jednog umetnika. Prvo, usredsređenost je put naučnika. Naučnik se bavi spoljašnjim svetom, ne samim sobom. Umetnik se bavi samim sobom, a ne sa spoljnim svetom. Kada naučnik donese nešto, on donosi to iz objektivnog sveta. Kada umetnik donese nešto, on donosi to iz sebe samog. Pesnik: on kopa duboko u sebi. Slikar kopa duboko u sebi. Ne tražite od umetnika da bude objektivan. On je subjektivist.

Jeste li videli Van Gog-ovo drveće? Ono gotovo doseže do neba; dodiruje zvezde. Ono ih nadvisuje. Takvo drveće ne postoji nigde - izuzev u Van Gog-ovim slikama. Zvezde su male, a drveće je veliko. Neko je pitao Van Goga: "Odakle stvarate ovo drveće? Nikada nismo videli ovakvo drveće." On je rekao: "Iz sebe, jer za mene drveće uvek izgleda da je želja zemlje da se susretne s nebom." "Želja zemlje da susretne nebo" - onda je drvo totalno preobraženo, metamorfoza se dogodila. Onda drvo nije objekat; ono je postalo subjektivnost. Kao da umetnik shvata drvo postajući drvo samo.

Ima puno lepih priča o *zen* majstorima, jer su *zen* majstori veliki slikari i umetnici. Neke od najlepših slika su iz *zena*. Nijedna druga religija nije tako kreativna, a ako religija nije kreativna onda nije potpuna religija; nešto tu nedostaje.

Jedan *zen* majstor je obično govorio svojim učenicima: "Ako želite naslikati bambus, postanite bambus." Nema drugog načina. Kako možete naslikati bambus, ako ga niste osetili iznutra? ...ako niste sebe osetili kao bambus, stojeći prama nebu, stojeći protiv vetra, stojeći na kiši, stojeći s ponosom visoko na suncu? Ako niste čuli buku vetra koji prolazi kroz bambus, kao što je bambus čuje, ako niste osetili kišu da pada na bambusu, kao što je bambus oseća, kako možete naslikati bambus? Ako niste čuli zvuk kukavice kao što je bambus čuje, kako možete naslikati bambus. Onda slikate bambus kao fotograf. Možete biti kamera, ali niste umetnik.

Kamera pripada svetu nauke. Kamera je naučna. Ona jednostavno pokazuje objektivnost bambusa. Ali kada majstor gleda u bambus, on ga ne gleda spolja. On ubrzo odbacuje sebe. Njegov neporemećeni tok svesnosti pada na bambus, i tamo se događa susret, brak, opštenje, gde je vrlo teško reći ko je bambus a ko je svest - sve se susreće i stapa, granice iščezavaju.

Drugo, *dhyana* ili kontemplacija, jeste put umetnika. Zbog toga umetnici ponekad imaju viđenje mistika. Poezija ponekad kaže nešto što proza nikada ne može reći, a slike ponekad pokazuju nešto za šta ne postoji drugi način da se pokaže. Umetnik doseže čak i bliže od religiozne osobe, od mistika.

Ako pesnik samo ostane pesnik, on je zaglavljen. On mora da napreduje, mora da se kreće: od usredsređenosti do meditacije, i od meditacije do *samadhija*. Čovek mora nastaviti da se kreće.

Dhyana je neprekidno slivanje uma prema objektu. Pokušajte to. Biće dobro ako izaberete neki objekat koji volite. Možete izabrati svoju voljenu, možete izabrati svoje dete, možete izabrati cvet - bilo šta što volite - jer u ljubavi postaje lakše da se nesmetano padne na objekat ljubavi. Pogledajte u oči svoje voljene. Prvo zaboravite svet; pustite da vaša voljena bude svet. Onda gledajte u oči i postanite neprekidni niz, neprekinuto upadanje u nju - kao ulje koje se lije iz jednog suda u drugi. Nema prekida. Iznenada, moći ćete da vidite ko ste vi, moći ćete po prvi put da vidite svoju subjektivnost.

Ali zapamtite ovo nije cilj, niti kraj. Objekat i subjekat, oboje su dva dela celine. Život i smrt, oboje su dva dela cele egzistencije. Dan i noć, oboje su delovi cele egzistencije. Objekat je van, subjekat je unutra - vi niste ni unutra ni spolja. Ovo je vrlo teško da se razume, jer se obično kaže: "Idi unutra." To je samo povremena, ili privremena faza. Čovek treba da ode čak i izvan toga. Spolja i unutra - oboje su van. Vi ste taj koji može otići izvan, i koji može ići unutra. Vi ste onaj koji se može kretati između ove dve polarnosti. Vi ste izvan polarnosti. To treće stanje je *samadhi*.

Samadhi je kada um postaje jedno sa objektom.

Kada subjekat iščezne u objektu, kada objekat iščezne u subjektu, kada nema ništa u šta bi se gledalo i nema gledaoca, onda jednostavno nema dualnosti, preovladava ogroman potencijal tišine. Ne možete reći šta postoji, jer nema nikoga da kaže. Ne možete načiniti nikakvu tvrdnju o *samadhiju*, jer sve tvrdnje će se pokazati nedovoljnim. Jer šta god da možete reći, ili će biti naučno ili poetsko. Religija ostaje neizreciva, nedokučiva.

Dakle, postoje dva tipa religioznih izraza. Patanjđali pokušava naučnom terminologijom. Pošto religija u sebi nema terminologiju - celina ne može biti izražena. Da bi se izrazila - mora da bude podeljena. Da bi se izrazila, ili mora da se stavi bilo kao neki objekat ili subjekat. Mora da se podeli da bi kazala išta o sebi. Patanjđali bira naučnu terminologiju; Buddha takođe bira naučnu terminologiju. Lao Ce, Isus, oni biraju pesničku terminologiju. Inače obe su terminologije. To zavisi od uma. Patanjđali je naučan um, vrlo ukorenjen u logičkoj analizi. Isus je pesnički um; Lao Ce je savršeni pesnik, on bira put poezije. Ali zapamtite, oba puta su se pokazala nedovoljnim. Čovek mora da ode izvan.

Samadhi je kada um postaje jedno sa objektom.

Kada um postane jedno sa objektom, nema nikoga ko je znalac, i nema nikoga ko je znan.

A dok to ne spoznate - ovo spoznanje koje je izvan znanog i znalca - vi ste propustili svoj život. Možda ste vi jurili leptire, snove, možda ste postigli malo uživanja ovde i onde, ali ste propustili najviši blagoslov.

Prevrnuo se ćup meda u domaćinovoju sobi, i veliki broj muva je bio privučen njegovom slatkoćom. Zagazivši nogama u njega one pohlepno jedu. Njihove noge, međutim, postaju tako namazane medom, da ne mogu koristiti svoja krila, niti sebe osloboditi, i bivaju udavljene. Baš kada su izdisale jedna od njih je uskliknula: "Ah, kakva smo mi glupa stvorenja, radi malo uživanja uništile smo sebe."

Zapamtite, ovo je moguće takođe i s vama. Možete postati zamazani blatom toliko mnogo da ne možete koristiti svoja krila. Možete biti natovareni svojim malim uživanjima toliko mnogo da zaboravite sve o najvišem blaženstvu, koje je uvek bilo vaše samo je trebalo da ga zatražite. U sakupljanju kamenčića i školjki na morskoj obali možete sasvim propustiti

najviše blaženstvo bogatstva vašeg bića. Zapamtite ovo. Ovo se događa. Samo retko neko postaje dovoljno svestan da ne bude uhvaćen u ovu bednu tamnicu života.

Ja vam ne kažem da ne uživajte. Sijanje sunca je lepo, cveće i leptiri takođe, ali ne budite izgubljeni u njima. Uživajte u njima, ništa nije pogrešno u njima, ali uvek zapamtite, ogromna lepota vas očekuje. Opustite se ponekad na suncu, ali ne činite to životnim stilom. Ponekad se opustite; igrajte se oblucima na morskoj obali. Ništa nije pogrešno u tome. Kao raspust, kao izlet, to se može dozvoliti, ali ne činite to svojim samim životom, onda ćete ga propustiti. I zapamtite, čemu god posvetite svoju pažnju, to postaje realnost vašeg života. Ako posvetite svoju pažnju oblucima, oni postaju dijamanti - jer gde god je vaša pažnja, tamo je vaše blago.

Čuo sam da se jednom dogodilo:

Radnik sa železnice je nesrećnim slučajem bio zatvoren u vagonu hladnjači. Nije mogao ni da se izbavi, niti da pozove nekog u pomoć u toj svojoj tužnoj nezgodi, stoga se pomirio sa tragičnom sudbinom. Zapis o njegovoj nailazećoj smrti bio je ispisan na zidovima hladnjače sledećim rečima: "Postajem sve hladniji. Sada još hladniji. Ništa ne mogu učiniti osim da čekam. Ovo mogu biti moje zadnje reči." I bile su.

Kada su otvorili hladnjaču, iznenadili su se što su ga našli mrtvog, zaleđenog. Nije bilo fizičkog razloga za smrt. Temperatura u hladnjači je bila umerena, 13 C. Samo je u umu žrtve zamrzavajući aparat radio. Bilo je dovoljno svežeg vazduha; on se nije ugušio. On je umro od svoje vlastite pogrešne brige. Umro je od svog vlastitog straha. Umro je od svog uma. To je bilo samoubistvo.

Zapamtite, čemu god posvetite svoju pažnju, to postaje vaša realnost. A jednom kada to postane realnost, to postaje tako moćno da zarobi vas i vašu pažnju. Onda odajete više pažnje tome, to čak postaje i više od realnosti i, ubrzo, "realnost" koja je stvorena vašim umom postaje jedina realnost, a prava realnost se sasvim zaboravlja.

Realno mora da se traži. Jedini način da se ono dostigne: prvo, da se odbace mnogi objekti, pustite da bude samo jedan objekat; drugo, da se odbace sve smetnje. Neka vaša svest padne na taj objekat, u neometanom toku. Treće se dešava samo od sebe. Ako su ova dva uslova ispunjena *samadhi* se dešava sam od sebe. Iznenada jednog dana, oboje, i subjekat i objekat nestaju; gost i domaćin, oboje su iščezli, tišina zavlada, smirenost zavlada. U toj smirenosti, vi dostižete cilj života.

Patanđali kaže:

Tri uzeta zajedno - dharana, dhyana i samadhi - sačinjavaju samyamu.

Tako lepa definicija *samyame*. Obično, uči se da je *samyama* disciplina, kontrolisano stanje karaktera. Ona to nije. *Samyama* je ravnoteža koja se postiže kada subjekat i objekat iščeznu. *Samyama* je smirenost, kada dualnosti više nema unutar vas i niste podeljeni; postali ste jedno.

Ponekad se to događa takođe prirodno, jer ako ne bi bilo tako, Patanđali ne bi mogao to da otkrije. Ponekad se to takođe događa prirodno - i vama se dogodilo. Ne možete naći čoveka kod koga nije bilo trenutaka realnosti. Slučajno, ponekad upadnete u usklađenost i iznenada je to tu.

Jedan čovek mi je napisao pismo i rekao: "Danas sam dostigao pet minuta realnosti". Ja volim izraz "pet minuta realnosti." A kako se to dogodilo? Ja sam to istražio. On je rekao da je bio u tome za nekoliko dana, što je neverovatno; ali ovo je istina, da kod mnogih bolesnih ljudi, smirenost dođe, jer je u bolesti zaustavljen vaš običan život. Nekoliko dana je bio bolestan, i nije mu bilo dozvoljeno da izlazi iz kreveta, stoga je bio opušten - nije radio ništa. Opušten, posle četiri, pet dana, iznenada se jednog dana to dogodilo. On je samo ležao gledajući u tavanicu i to se dogodilo - tih pet minuta realnosti. Sve se zaustavilo. Vreme se zaustavilo, prostor je iščezao. Nije bilo ništa u šta bi se gledalo, i nije bilo nikoga da gleda. Iznenada je bila jednost, kao da se sve svelo na liniju, postalo jedan komad.

Nekim ljudima se to dogodilo dok su vodili ljubav. Totalni orgazam, a posle orgazma je sve smireno, sve pada u jednu liniju... čovek se opušta. Zaleđenost je nestala, čovek više

nije napet, oluja je otišla, a u tišini koja dolazi posle toga... iznenada eto realnosti.

Ponekad hodajući po suncu nasuprot vetru, uživajući. Ponekad plivajući u reci, ploveći s rekam. Ponekad ne radeći ništa, gledajući u zvezde, to se događa.

Ali ovo su samo slučajnosti. A zato što su slučajnosti, jer ne odgovaraju vašem totalnom stilu života, vi njih zaboravljate. Ne odajete im dovoljno pažnje. Samo slegnete ramenima, i zaboravite sve o njima. Inače, u svačiji život ponekad realnost prodre.

Joga je za sistematsko dostizanje onoga što se samo ponekad dogodi slučajno. *Joga* čini nauku iz svih ovih slučajnosti i koincidencija.

Ova tri uzeta zajedno sačinjavaju *samyamu*. Tri - *usredsređenost*, *meditacija* i *samadhi* - kao da su noge tronošca, trojstvo.

Ovladavanje time, daje svetlost više svesnosti.

Oni koji dospu do ovog trojstva *usredsređenosti*, *meditacije* i *samadhija*, njima se događa svetlost najviše svesnosti.

"Penjite se visoko, penjite se daleko, vaš cilj je nebo, vaš cilj su zvezde." Međutim, putovanje započinje tamo gde vi jeste. Korak po korak penjete se visoko, vaš cilj je nebo, vaš cilj su zvezde. Dok ne postanete neizmerni kao nebo, ne odmarajte se; putovanje još nije završeno. Dok ne dostignete i postanete večna svetlost zvezda, ne postajte labavi i samozadovoljni, ne osećajte se zadovoljni. Pustite da božansko nezadovoljstvo gori kao vatra, tako da se jednog dana, iz svih vaših napora zvezda rodi, i vi postanete večna svetlost.

Ovladavanje time, daje svetlost više svesnosti. Jednom kada ovladate s ova tri unutrašnja koraka, vama svetlost postaje dostupna. A kada vam je dostupna unutrašnja svetlost, vi uvek živite u tom svetlu. "U sumrak petao oglašava zoru, a u ponoć, sjajno sunce." Onda je čak i u ponoć dostupno sjajno sunce; onda i uveče petao oglašava zoru. Kada imate unutrašnju svetlost tada nema mraka. Gde god da idete, vaša unutrašnja svetlost se kreće s vama - vi se krećete u njoj, vi ste ona.

Zapamtite da vaš um uvek pokušava da vas učini zadovoljnim gde god da ste; um kaže da nema ničega više u životu. Um nastavlja pokušavati da vas ubedi da ste pristigli ostvarenje. Um vam ne dozvoljava da postanete božanski nezadovoljni, i uvek može naći racionalizacije. Ne slušajte ove racionalizacije. One nisu pravi razlozi, one su obmane uma, jer um ne želi da ide, da se kreće. Um je u osnovi lenj. Um je neka vrsta entropije; želi da se smiri, da načini vaš dom bilo gde, da vam načini kuću; upravo da se nastani, da ne bude lualica.

Da se bude *sannyasin* znači da se bude lualica u svesti. Biti *sannyasin* znači biti vagabund - u svesti - nastavite sa istraživanjem i lutanjem. "Penjite se visoko, penjite se daleko, vaš cilj je nebo, vaš cilj su zvezde." Ne slušajte um.

Desilo se jedne noći:

Policajac je posmatrao vrlo pijanog čoveka koji je uzaludno pokušavao da ugura svoj kućni ključ u uličnu svetiljku.

"Nema koristi, staro momče!" Rekao je on pijanom čoveku. "Nema nikoga kod kuće."

"U tome grešite," odgovorio je pijani čovek. "Ima svetla na gornjem spratu."

Um je vrlo ošamućen i pijan. Nastavlja da daje razloge. On kaže: "Šta postoji više?" Baš pre nekoliko dana, došao je kod mene političar. Rekao je: "Dakle, šta postoji više? Rođen sam u malom selu u siromašnoj porodici, a sada sam postao ministar. Šta ima više u životu?" Ministar kabineta? Pita se šta postoji više u životu, i on je zadovoljan. "Rođen u siromašnoj porodici sa sela, šta više čovek može da očekuje?" dok je celo nebo dostupno, on je zadovoljan da bude ministar kabineta. Nemojte završiti na taj način.

Dok ne postanete Bog. Odmorite se ponekad pored puta, ali uvek imajte na umu: to je samo noćni odmor, ujutru odlazimo.

Ima nekoliko ljudi koji su zadovoljni svojim svetovnim postignućima. Ima nešto više onih koji nisu zadovoljni svojim svetovnim postignućima, ali su zadovoljni obećanjima sveštenika. Ove druge kategorije, vi nazivate religioznim. Oni takođe nisu religiozni - jer religija nije obećanje. Ona mora da se postigne. Niko drugi vam ne može obećati; vi morate da je postignete. Sva obećanja su utehe, a sve utehe su opasne, jer su kao opijum. One vas vuku dole.

To se i dogodilo:

Na jednom ispitu tečaja za prvu pomoć, postavljeno je pitanje svešteniku koji je takođe pohađao taj kurs: "Šta biste uradili ako biste našli da je čovek u stanju nesvestice?"

"Dao bih mu malo rakije," bio je njegov odgovor.

"A ako ne bi bilo rakije?"

"Onda bih mu obećao malo rakije," rekao je sveštenik.

Sveštenik bi uvek to govorio. Sveštenici najviše obećavaju - oni stalno objavljuju obećavajuće izjave. Stalno govore: "Ne brinite, donirajte, izgradite crkvu, dajte novac siromašnim, izgradite bolnicu, ovo i ono, i mi vam obećavamo."

Joga je sopstveni trud. *Joga* nema sveštenike. Ima samo majstore koji su ostvarili prosvetljenje svojim sopstvenim zalaganjem. Izbegnite obećanja sveštenika. Oni su najopasniji ljudi na svetu, jer vam oni ne dopuštaju da postanete nezadovoljni. Nastavljaju da vas teše, a ako ste utešeni pre nego što postignete, vi ste obmanuti, vi ste prevareni. *Joga* veruje u delatnost, nastojanje, u ogroman trud. Čovek mora da postane vredan. Čovek mora da zaradi Božansko; morate platiti cenu.

Neko je pitao prethodnog princa iz Velsa: "Kakva je vaša predstava o civilizaciji?"

"To je dobra ideja, lepa zamisao," odgovorio je princ. "Neko treba da je započne."

Joga nije samo jedna zamisao, to je praksa, to je *abhyasa*, to je disciplina, to je nauka unutrašnjeg preobražaja. Zapamtite, niko ne može da je započne za vas. Morate je započeti za sebe. *Joga* vas uči da verujete sebi; *joga* vas uči da postanete sigurni u sebe. *Joga* vas uči da je putovanje samostalno. Majstor vam može pokazati put, ali vi morate da ga sledite.

Poglavlje 2

UM JE VRLO VEŠT

Predavanje održano 2. januara 1976. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Šta mogu raditi s prosjakom? Bilo da mu dam rupi ili ne, on će ipak ostati prosjak.

Prosjak nije problem. Da je prosjak problem, onda bi svako koji prođe pored osećao isto. Da je prosjak problem, onda bi prosjaci davno iščezli. Problem je u vama; vaše srce oseća to. Pokušajte to da razumete.

Um se uplete odmah kad god srce oseti ljubav, um se odmah umeša. Um kaže: "*Bilo da mu date nešto ili ne, on će ipak ostati prosjak.*" Bilo da on ostane prosjak ili ne, to nije vaša odgovornost; ali ako vaše srce oseti da nešto treba da uradi, uradite to. Ne pokušajte to da izbegnete. Um pokušava da izbegne situaciju. Um kaže: "Šta će se dogoditi? On će ostati prosjak, stoga ne treba činiti ništa." Vi ste propustili mogućnost gde bi ljubav mogla da poteče.

Ako je prosjak odlučio da bude prosjak, vi ne možete uraditi ništa. Možete mu dati; a on to može baciti. To je na njemu da odluči.

Um je vrlo domišljat.

Onda dolazi pitanje:

Zašto uopšte ima prosjaka?

Zato što nema ljubavi u ljudskim srcima. Ali opet se um upliće:

Nije li bogat uzeo od siromašnog? Ne treba li siromašan da uzme natrag ono što je bogat ukrao od njega?

Sada zaboravljate prosjaka i emocionalnu bol koju ste osetili. Sada cela stvar postaje politička, ekonomska. Sada to više nije problem srca, to je problem uma. A um je stvorio prosjaka. To je lukavost: proračunatost uma je stvorila prosjaka. Ima lukavih, podmuklih ljudi, vrlo proračunatih; oni su postali bogati. Postoje nevini ljudi, koji nisu tako proračunati, nisu tako lukavi; oni su postali siromašni.

Možete promeniti društvo - u Sovjetskoj Rusiji oni su ga promenili. To nije načinilo nikakvu razliku. Sada su stare kategorije iščezle - siromašni i bogati - ali je nastala nova

kategorija, vladalac i potčinjeni. Sada su lukavi vladari, a nevini su oni kojima se vlada. Pre je nevin obično bio siromašan, a lukav je obično bio bogat; šta možete da radite?

Dok se podela između uma i srca ne razreši, dok čovečanstvo ne započne da živi kroz srce a ne kroz um, klase će nastaviti da opstaju. Imena će se promeniti, a beda će se nastaviti.

Pitanje je vrlo relevantno, vrlo sadržajno i značajno: "Šta ja mogu uraditi sa prosjakom?" Prosjak nije pitanje. Pitanje ste vi i vaše srce. Uradite nešto, šta god možete da uradite, a ne pokušavajte da prebacite odgovornost na bogatog. Ne pokušavajte da prebacite odgovornost na istoriju. Ne pokušavajte da prebacite odgovornost na ekonomsku strukturu. Jer je to sekundarno ako čovečanstvo ostaje lukavo i proračunato, to će se opet stalno ponavljati.

Šta možete učiniti za to? Vi ste mali deo celine. Šta god da radite to neće promeniti situaciju - ali će promeniti vas. To možda neće promeniti prosjaka ako mu nešto date, ali sam gest, da ste podelili nešto što ste mogli, promeniće vas. A to je važno. A ako to ide dalje - ta revolucija srca - ljudi koji osećaju, koji gledaju na drugo ljudsko biće kao cilj u sebi, ako to nastavi da se povećava, jednog dana, siromašni ljudi će iščeznuti, siromaštvo će iščeznuti - i to neće biti zamenjeno novom vrstom eksploatacije.

Do sada su sve revolucije propale, jer revolucionari nisu mogli da vide osnovni uzrok zašto ima siromaštva. Oni posmatraju samo površinske uzroke. Odmah kažu: "Neki ljudi su eksploatisali zbog toga što su imali mogućnost. To je uzrok; zbog toga postoji siromaštvo".

Ali zašto su toliko mnogo ljudi mogli da eksploatišu? Zašto nisu mogli uvideti? Zašto nisu mogli videti da ne dobijaju ništa, a ovi ljudi gube sve? Oni su mogli akumulirati blago, ali su svuda okolo ubijali život. Njihovo bogatstvo je krvavo. Zašto to ne mogu uvideti? Lukavi um je takođe tu stvorio objašnjenja.

Lukavi um kaže: "Ljudi su siromašni zbog njihove *karme*. U prošlim životima oni su uradili nešto pogrešno, zbog toga pate. Ja sam bogat jer sam vršio dobra dela, stoga ja uživam plodove." Ovo je takođe um. Marks je sedeći u Britanskom muzeju takođe umovao: mislio je o tome šta je osnovni uzrok siromaštva i došao do osećanja da ima ljudi koji eksploatišu. Ali ovih ljudi će uvek biti. Dok lukavost potpuno ne iščezne, to neće biti pitanje promene strukture društva. To je pitanje promene čitave strukture ljudske ličnosti. Šta možete uraditi? Možete promeniti, možete izbaciti van bogate ljude - oni će ući kroz zadnja vrata. Oni su bili lukavi. U stvari, oni koji izbacuju, takođe su vrlo lukavi; inače ne bi nikoga izbacivali. Bogati ljudi možda neće moći da uđu kroz zadnja vrata, ali oni koji sebe nazivaju revolucionarima, komunistima, socijalistima - sedeće na tronu a onda će započeti da eksploatišu. Oni će eksploatisati mnogo opasnije jer su se dokazali kao mnogo lukaviji nego bogati. Izbacivši bogate van, oni su potpuno dokazali jednu stvar; da su mnogo lukaviji od bogatih. Društvo će biti u rukama mnogo podmuklijih ljudi.

I zapamtite, ako se u neko drugo vreme rode neki drugi revolucionari - koji su prinuđeni to da budu, jer će ljudi opet započeti da osećaju da eksploatacija postoji, samo je sada preuzela novi oblik - opet će biti revolucije. Ali ko će izbaciti stare revolucionare? Sada će biti potrebni mnogo sposobniji i podmukliji ljudi.

Kad god idete da pobedite određeni sistem, i koristite ista sredstva kao što ih je sistem koristio za sebe, samo se imena promene, zastave se promene; društvo će ostati isto.

Dosta je ovog pravljenja ludim i obmanjivanja. Prosjak nije u pitanju; u pitanju ste vi. Ne budite podmukli i vešti, ne budite promućurni. Ne pokušavajte reći da je to njegova *karma* - vi ne znate ništa o *karmi*. To je samo hipoteza koja objašnjava određene stvari koje su neobjašnjive, da se objasne određene stvari koje mogu da prouzrokuju žalost i emocionalnu nevolju. Jednom kada prihvatite hipotezu, oslobođeni ste tereta. Onda možete ostati bogati, a siromašni mogu ostati siromašni i nema problema. Hipoteza funkcioniše kao branik ili tampon.

Zbog toga je u Indiji siromaštvo postalo tako ukorenjeno i ljudi su postali tako neosetljivi prema njemu. Oni imaju određene teorije koje im pomažu. Baš kao što se vi krećete u kolima, a kola imaju amortizere, grubost puta se ne oseća, amortizeri ih stalno apsorbuju; ova hipoteza *karme* je veliki amortizer. Vi ste konstantno protiv siromaštva, ali postoji amortizer teorije *karme*. Šta možete uraditi? To nema ništa da čini s vama. Vi uživate

u svom bogatstvu zbog svojih vrlina - dobrih dela izvršenih u prošlosti. A ovaj čovek pati od svojih loših dela.

Postoji u Indiji izvesna sekta *đainizma, tera-panth*. Oni kažu: "Ne mešajte se, jer on pati zbog svojih prošlih *karmi*. Ne uplićite se. Ne dajte mu ništa, jer će to biti mešanje, i on bi mogao da propati za kratko vreme - vi biste mu odložiti proces. On će morati da pati."

Na primer, siromašnom čoveku možete dati dovoljno da živi udobno za nekoliko godina, ali opet će započeti patnja. Možete mu dati dovoljno da živi udobno u ovom životu, ali opet u sledećem životu patnja će se nastaviti. Gde ste je zaustavili, tačno odatle će patnja ponovo započeti. Stoga oni koji veruju u *tera-panth*, govore da se ne mešate. Čak i ako neko umire pored puta, vi jednostavno nastavite nezainteresovani na svojoj stazi. Oni kažu da je to saučešće ili saosećanje; mešanjem, vi odlažete proces.

Kakav veliki amortizer.

U Indiji su ljudi postali potpuno neosetljivi. Lukava teorija ih štiti.

Na Zapadu su našli nove hipoteze: da zato što je bogat eksploatisao - treba uništiti bogatog. Samo pogledajte to. Posmatrajući siromašnog čoveka, ljubav počinje da se javlja u vašem srcu. Odmah kažete da je ovaj siroti čovek siromašan zbog bogatih. Preokrenuli ste ljubav u mržnju, sada se mržnja javlja prema bogatom čoveku. Koju igru sada igrate? Sada vi kažete: "Uništite bogate! Uzmite natrag sve od njih. Oni su kriminalci." Sada je prosjak zaboravljen; srce više nije puno ljubavi. Nasuprot tome, ono je puno mržnje... a mržnju je stvorilo društvo u kome prosjak živi. Sada opet mržnja deluje u vama. Vi ćete stvoriti društvo u kome kategorije mogu da se promene, imena mogu da se promene, ali će tu biti oni kojima se vlada i vladari, eksploatisani i eksploatatori, ugnjetači i potlačeni. To neće činiti veliku razliku; to će ostati isto. Biće gospodara i biće robova.

Jedina moguća revolucija je revolucija iz srca. Kada vidite prosjaka, ostanite osetljivi. Ne dozvoljavajte nikakav amortizer da dođe između vas i prosjaka. Ostanite senzitivni, osetljivi. To je teško jer ćete započeti da plaćete. To je teško jer će biti vrlo, vrlo neudobno. Delite sve što možete podeliti, i to će vas promeniti. To će vam dati novo biće, novo postojanje, preobražaj; a to je jedini put.

Ako individue nastavljaju da se menjaju na ovaj način, možda će jednom nastati društvo gde su ljudi tako osetljivi da ne mogu eksploatisati, gde su ljudi postali tako budni, pažljivi i svesni da ne mogu ugnjetavati, gde su ljudi postali tako puni ljubavi da je samo razmišljanje o siromaštvu, o robovanju, nemoguće.

Uradite nešto iz srca, i ne budite žrtve teorija.

Pitalac je nastavio:

Rekli ste da se moramo kretati do suprotnog pola; moramo izabrati oboje, nauku i religiju, racionalnost i iracionalnost, zapad i istok, tehnologiju i spiritualnost.

Mogu li ja izabrati oboje, politiku i meditaciju? Mogu li izabrati da menjam svet i da menjam sebe u isto vreme? Mogu li istovremeno biti revolucionar i sannyasin?

Da, stalno sam govorio da čovek treba da prihvati polarnosti. Ali meditacija nije pol. Meditacija je prihvatanje polarnosti, a kroz prihvatanje čovek transcendirava izvan polarnosti. Stoga nema suprotnosti u meditaciji. Pokušajte da razumete.

Vi sedite u svojoj sobi ispunjenoj tamom. Je li tama suprotnost svetlu, ili upravo odsustvo svetlosti? Ako je ona protivna svetlu, onda ima svoju vlastitu egzistenciju.

Da li tama ima svoju sopstvenu egzistenciju? Da li je realna na svoj sopstveni način, ili je samo odsustvo svetla? Ako ima svoju vlastitu realnost, onda kada upalite sveću ona će se opirati. Pokušaće da ugasi sveću. Boriće se za svoju sopstvenu egzistenciju, opiraće se. Ali ona ne pruža otpor. Nikada se ne bori, nikada ne baca malu sveću... Ogromna tama i mala sveća, ali sveća ne može biti pobeđena od ogromne tame. Tama je možda vladala u toj kući vekovima, a vi samo unesete malu sveću: tama joj ne može reći: "Ja sam vekovima stara i pružiću ti dobar otpor, boriću se." Ona jednostavno iščezava.

Tama nema pozitivnu realnost, to je jednostavno odsustvo svetla, stoga kada unesete svetlost, ona iščezava. Kada isključite svetlo, ona se javlja. U stvari ona nikada ne izlazi van,

niti ulazi unutra, jer ne može izaći van niti ući unutra. Tama nije ništa drugo do odsustvo svetla. Kada je svetlost prisutna, nje nema; a kada je svetlo odsutno, ona je tu. Ona je odsustvo.

Meditacija je unutarnja svetlost. Ona nema suprotnost, samo odsutnost.

Čitav život je jedno odsustvo meditacije, kako ga vi živite, svetovni život - život moći, prestiža, ega, ambicije, pohlepe. A to je ono šta je politika.

Politika je vrlo velika reč. Ona ne uključuje samo takozvane političare, uključuje sve svetovne ljude; jer ko god je ambiciozan jeste političar, ko god se bori da postigne nešto jeste političar. Trideset tri je studenta u istom razredu, i oni sebe zovu razrednim drugovima - oni su razredni neprijatelji, jer se svi takmiče, nisu drugovi. Svi pokušavaju da prestignu druge. Svi pokušavaju da dobiju zlatnu medalju, da postanu prvi. Ambicija postoji; oni su već političari.

Gde god postoji nadmetanje i borba postoji politika. Stoga je čitav običan život politički orjentisan.

Meditacija je kao svetlost: kada meditacija dođe, politika iščezava. Stoga vi ne možete biti meditativan političar. To je nemoguće; tražite nemoguće. Meditacija nije jedan pol; to je odsustvo svakog konflikta, svake ambicije, svih egoističnih izleta.

Dopustite mi da vam ispričam čuvenu *sufi* priču. Dogodilo se da je *sufi* rekao: "Niko ne može razumeti čoveka dok ne shvati vezu između pohlepe, prinude i nemogućnosti."

"Ovo je," rekao je učenik, "teško pitanje koje ne mogu da razumem."

Sufi je rekao: "Nikada ne traži razumevanje kroz teška pitanja ili probleme, kada to možeš da postigneš direktno kroz iskustvo."

Poveo je učenika u dućan na obližnjoj tržnici, gde se prodavala odeća. "Pokažite mi vašu najbolju odeću," rekao je *sufi* trgovcu, "jer sam raspoložen da mnogo potrošim."

Najlepša odeća je izneta i preterano visoka cena se tražila za nju. "Ovo je stvar koju bih želeo," rekao je *sufi*, "ali bih želeo nekoliko šljokica oko kragne i opasati je krznenim gajtanom."

"Ništa lakše," rekao je prodavac odeće, "baš imam takvu odeću u radionici mog dućana." Iščezao je za nekoliko trenutaka i onda se vratio, dodavši ono što se tražilo na jednoj te istoj odeći.

"A koliko košta ova odeća?" pitao je *sufi*.

"Dvadeset puta skuplje od prve," rekao je prodavac.

"Odlično," rekao je *sufi*. Uzeću i jednu i drugu."

Dakle, nemogućnost, jer to je jedna te ista odeća. *Sufi* je pokazao da pohlepa ili žudnja ima izvesnu nemogućnost, u toj nemogućnosti je bitna žudnja.

Dakle ne budite previše pohlepni, jer najveća pohlepa je tražiti da se bude političar i meditant zajedno, istovremeno. To je najveća moguća pohlepa. Traži se od vas da budete ambiciozni i opušteni. Traži se da se borite, da budete nasilni, da budete pohlepni, a ipak smireni i opušteni. Da je to bilo moguće, ne bi bilo potrebe za *sannyasom*, ne bi bilo potrebe za meditacijom.

Ne možete imati oboje. Jednom kada počnete da meditirate, politika započinje da nestaje. Sa politikom svi njeni efekti takođe nestaju. Napeto stanje, briga, uznemirenost, strepnja, nasilje, pohlepa - svi oni nestaju. Oni su uzgredni proizvodi političkog uma.

Vi ćete morati da odlučite: ili ćete biti političar, ili ćete biti meditant. Ne možete biti oboje, jer kada meditacija dođe, tama iščezava. Ovaj svet, vaš svet, odsustvo je meditacije. Kada meditacija dođe, ovaj svet jednostavno iščezava kao tama.

Zbog toga Patanjđali, Šankara i drugi koji su znali, nastavljaju govoriti da je ovaj svet varljiv, nije realan. Iluzoran je kao tama; izgleda da je realan, kada je tu, ali jednom kada unesete svetlost unutra, iznenada postajete svesni da nije bio realan, bio je nestvaran. Upravo pogledajte tamu. Koliko je ona realna. Koliko realno ona izgleda. Ona je tu, okružujući vas sa svih strana. Ne samo to - vi se osećate uplašeni. Nerealno kreira strah. Može vas ubiti, a ono nije tu!

Unesite svetlost. Postavite nekoga pored vrata da vidi da li ona ulazi unutra, a tama odlazi napolje. Niko nije nikada video tamu da izlazi; izgleda da je tako, ali nije.

Takozvani svet želja i ambicije, politike; samo izgleda da postoji, a on nije. Jednom kada meditirate započinjete da se smežete na sve besmislice, sve noćne more nestaju.

Ali molim vas ne pokušavajte nemoguću stvar. Ako pokušate bićete u velikom konfliktu, postaćete rasepljena ličnost. "Mogu li ja izabrati oboje, politiku i meditaciju? Mogu li izabrati da promenim svet i da promenim sebe u isto vreme?" Ne, nije moguće.

U stvari, vi ste svet. Kada promenite sebe, vi ste počeli da menjate svet - i ne postoji drugi način. Ako započnete da menjate druge, nećete moći da promenite sebe, a onaj ko ne može promeniti sebe ne može promeniti nikoga. On samo može produžiti da veruje da obavlja veliki posao, kao što vaši političari nastavljaju da veruju.

Vaši takozvani revolucionari su svi bolesni ljudi, napeti, ludi ljudi - umobolni - ali njihova umobolnost je takva da, ako bi bili prepušteni sebi oni bi potpuno poludeli, stoga oni ulažu svoju umobolnost u neko zanimanje. Ili počinju menjati društvo, reformišu društvo, radeći ovo ili ono... menjajući ceo svet. A njihova ludost je takva da ne mogu videti glupost toga jer kako možete promeniti nekoga ako niste promenili sebe?

Započnite intimnije i pažljivije kod kuće. Prvo promenite sebe, prvo unesite svetlost u sebe, onda ćete biti sposobni... U stvari, rekli bismo da onda neće biti ispravna nikakva sposobnost ni moć da se promene drugi. Zapravo, jednom kada promenite sebe, postajete izvor beskonačne energije, a ta energija menja druge sama od sebe. Ne da vi idete i radite naporno, i postajete mučenik u promeni ljudi, ne, ništa od takve vrste. Jednostavno ostajete u sebi, ali sama energija, njena čistota, njena nevinost, njen miris, nastavlja da se širi u talasima. Ona stiže do svih obala života. Bez ikakvog napora s vaše strane, započinje jedna nenaporna revolucija. A revolucija je lepa kada je nenaporna. Kada je ona s naporom, onda morate silom nametati svoje ideje nekome drugom.

Staljin je ubio milione ljudi zato što je bio revolucionar. Želeo je da promeni društvo, a ko god je ometao to na neki način morao je biti ubijen i uklonjen s puta. Ponekad se dešava da oni koji pokušavaju da vam pomognu, počinju da pomažu čak i protiv vas. Oni ne mare da li vi želite da budete promenjeni ili ne; oni imaju zamisao da vas promene. Oni će vas promeniti uprkos vama. Neće vas slušati. Ovaj tip revolucije će biti nasilan, krvav.

A revolucija ne može biti nasilna, ne može biti krvava, jer revolucija mora biti revolucija ljubavi i srca. Pravi revolucionar nikada ne ide nikuda da menja nekoga. On ostaje ukorenjen u Sebi; a ljudi koji žele da budu promenjeni dolaze kod njega. Oni putuju iz udaljenih zemalja. Oni mu dolaze. Miris stiže do njih. Na suptilne načine, nepoznatim putevima, ko god želi da promeni sebe, dolazi i traži revolucionara. Pravi revolucionar ostaje u Sebi, dostupan. Kao jezerce sa hladnom vodom. Ko god je žedan potražiće ga. Jezerce neće tražiti vas; neće trčati za vama. Ono vas neće utopiti zato što ste žedni - ali ako ne slušate, tada će vas ono udaviti.

Staljin je ubio toliko mnogo ljudi. Revolucionari su bili nasilni kao reacionari - ponekad čak i mnogo više.

Molim vas ne pokušavajte da uradite nemoguće. Upravo promenite sebe. U stvari to je takođe jedna takva nemogućnost da ako možete promeniti sebe u ovom životu, možete se osećati zahvalni. Možete reći: "Dovoljno se dogodilo, više nego dovoljno."

Ne budite zabrinuti za druge. Oni su takođe bića, oni imaju svest, imaju duše. Ako žele da se promene, niko ih ne ometa niti zadržava na putu. Ostanite kao jezerce hladne vode. Ako oni budu žedni, doći će. Sama vaša mirnoća će biti poziv, a vaša čistoća vode će biti privlačnost.

"Mogu li ja biti revolucionar i *sannyasin* odjednom?" Ne. Ako ste *sannyasin* vi ste revolucija, niste revolucionar. Ne treba da budete revolucionar ako ste *sannyasin*, vi ste revolucija. Pokušajte da razumete šta ja govorim. Onda ne idite da menjate ljude, ne idite nigde da stvarate revoluciju. Vi ne planirate to, vi živite to. Sam vaš stil života je revolucija. Gde god biste pogledali, gde god biste dodirnuli, tamo bi bila revolucija. Revolucija će postati baš kao disanje - spontana.

Ispričaću vam još jednu *sufi* priču:

Dobro poznatog *sufija* su pitali: "Šta je nevidljivost?" On je odgovorio: "Odgovoriću onda kada se pojavi prilika za ispoljavanjem." *Sufi* ne govore mnogo. Oni kreiraju situacije.

Ne kazuju mnogo; oni pokazuju kroz situacije. Stoga je *sufi* rekao: "Kad god se prilika pojavi, ja ću vam dati dokaz."

U nekom docnijem vremenu, tog čoveka i onoga ko mu je postavio pitanje zaustavio je odred vojnika; a vojnici su rekli: "Imamo naredbu da sve *derviše* odvedemo u pritvor, jer kralj ove zemlje kaže da oni ne slušaju njegove zapovesti i da govore stvari koje nisu dobrodošle za mir mišljenja naroda. Stoga ćemo uhapsiti sve *sufije*."

Uvek kad postoji zaista religiozna osoba, revolucionari, političari postaju vrlo uplašeni, jer ih samo njeno prisustvo izluđuje. Samo njegovo prisustvo je dovoljno da stvori kaos. Samo njegovo prisustvo je dovoljno da stvori nered, smrt za staro društvo. Samo njegovo prisustvo je dovoljno da stvori novi svet. On postaje vozilo. Bez prisustva ega on postaje vozilo za Božansko. Vladari, lukavi ljudi, uvek su se plašili religioznih ljudi, jer oni nisu mogli biti više opasni od religiozne osobe. Oni se ne boje revolucionara, jer koriste isti jezik, njihova terminologija je ista. Oni su isti ljudi; nisu drugačiji.

Samo idite u Nju Delhi i posmatrajte političare. Sve političare koji su na vlasti i sve političare koji nisu na vlasti - svi su isti ljudi. Oni koji su na vlasti izgledaju reakcionarni, jer su se domogli vlasti i sada žele da je zaštite. Sada žele da je drže u svojim rukama, tako da izgleda da su ustanova. Oni koji nisu na vlasti - oni govore o revoluciji, jer žele da zbače one koji su na vlasti. Jednom kada oni budu na vlasti oni postaju reakcionari, a ljudi koji su bili na vlasti, kojima je oduzeta vlast, oni će postati revolucionari.

Uspešan revolucionar je mrtav revolucionar, a vladar svrgnut s vlasti postaje revolucionar. I oni nastavljaju da varaju ljude. Bilo da izaberete one koji su na vlasti ili one koji nisu na vlasti, vi ne birate različite ljude. Vi birate iste ljude. Oni imaju različita obeležja, ali nema ni malo razlike.

Religiozna osoba je prava opasnost. Samo njeno biće je opasno, jer donosi kroz sebe nove svetove.

Vojnici su okružili *sufija* i njegove učenike, i rekli su da traže *sufije*; svi *sufiji* treba da budu uhapšeni, jer je to kralj zapovedio, rekavši da oni govore stvari koje nisu dobrodošle i stvaraju takve obrasce mišljenja koji nisu dobri za mir naroda.

A *sufi* je rekao vojnicima: "Tako i treba... morate izvršiti svoju dužnost."

"Ali niste li vi *sufiji*?" rekli su vojnici.

"Testiraj nas." Rekao je *sufi*.

Oficir je izvadio *sufi* knjigu, i pitao je: "Šta je ovo?"

Sufi je pogledao naslov te stranice i rekao je: "Nešto što bih ja zapalio ispred vas, pošto vi to već niste uradili." On je prineo plamen svetiljke knjizi, i vojnici su odjahali zadovoljni.

Sufijev drug i pratilac je pitao: "Koja je bila svrha ove tvoje akcije?"

"Da nas učinim nevidljivim" rekao je *sufi*. "Jer za čoveka iz sveta, vidljivost znači da ti izgledaš kao nešto ili neko na šta on očekuje da ličiš. Ako izgledaš drugačije, tvoja prava priroda je za njega postaje nevidljiva."

Religiozan čovek živi život obrta, revolucije, ali nevidljive - jer da se postane vidljiv znači da se postane grub, da se postane vidljiv znači da se dođe do najniže prečage na lestvama. A taj nevidljivi izvor energije nastavlja da čini čuda.

Molim vas ako ste *sannyasin*, nema potrebe da budete revolucionar, vi ste već revolucija. A ja kažem revolucija jer revolucionar je već mrtav, revolucionar već ima fiksirane ideje - revolucionar već ima um. Ja kažem da je revolucija proces. *Sannyasin* nema fiksirane ideje; on živi od trenutka do trenutka. On odgovara na realnost trenutka - ne iz fiksiranih ideja.

Samo posmatrajte. Govorite li komunisti, videćete da on ne sluša. Možda klima svojom glavom, ali ne sluša. Govorite li katoliku, videćete da on ne sluša. Govorite li hindusu, videćete da on ne sluša. Dok govorite on priprema svoj odgovor - iz svojih starih, prošlih, fiksiranih ideja. Možete čak videti na licu da nema odgovora; samo tupost i mrtvilo. Govorite li detetu, ono sluša pažljivo. Ako uopšte sluša, ono sluša pažljivo. Ako ne sluša, potpuno je odsutno, ali je totalno. Govorite detetu i videćete odgovor, čist i svež.

Sannyasin je kao dete, nevin. On ne živi od svojih ideja; on nije rob nikakve

ideologije. On živi iz svesnosti, živi iz svesti. On deluje ovde i sada. On nema juče, nema sutra, samo danas.

Kada je Isus bio raspet, jedan lopov koji je bio pored njega, rekao mu je: "Mi smo prestupnici. Mi smo raspeti, to je u redu - možemo to razumeti. Ti izgledaš nevino. Baš sam srećan što sam raspet s tobom. Neizmerno sam srećan. Nisam uradio ništa dobro."

On je potpuno zaboravio nešto. Kada je Isus bio rođen, njegovi roditelji su pobjegli iz zemlje, jer je kralj naredio masovno ubijanje sve dece rođene u određenom periodu. Kralj je saznao od svojih mudrih ljudi da će se revolucija podići i da će biti opasno. Bolje je sprečiti unapred, preduzeti meru predostrožnosti. Stoga je on zapovedio masovno ubistvo. Isusovi roditelji su pobjegli.

Jedne noći su bili okruženi s nekoliko lopova i pljačkaša - ovaj lopov je bio jedan iz te grupe - i oni su hteli da ih opljačkaju i ubiju. Ali ovaj lopov je pogledao u dete Isusa, a on je bilo tako lep, bio je tako nevin, tako čist, kao sama čistota... određeni sjaj ga je okruživao. Zaustavio je ostale lopove, i rekao: "Pustimo ih da idu. Pogledajte samo dete." Svi su pogledali u dete; i svi su bili u određenoj hiphozi. Nisu mogli da urade ono što su želeli da urade... pa su ih ostavili.

To je bio lopov koji je spasao Isusa, ali nije bio svestan da je to isti čovek. Rekao je Isusu: "Ne znam šta sam uradio, jer nikada nisam učinio dobro delo. Ne možeš naći većeg prestupnika od mene. Ceo moj život je bio život pljačke, ubistava, i svega što možeš zamisliti. Ali sam srećan. Zahvalan sam Bogu da umirem pored takvog nevinog čoveka."

Isus je rekao: "Baš zbog ove zahvalnosti, ti ćeš biti u carstvu božjem, sa mnom danas."

Dakle, posle te tvrdnje, hrišćanski teolozi su neprekidno raspravljali šta je mislio pod rečju "danas." On je jednostavno mislio sada. Jer religiozan čovek nema juče, nema sutra, samo danas. Ovaj trenutak je sve. Kada je on rekao lopovu: "Danas ćeš biti sa mnom u carstvu božijem," zapravo je govorio: "Gledaj! Sada si u carstvu božijem. Baš ovog trenutka, pomoću svoje zahvalnosti, svojim prepoznavanjem čistote i nevinosti - svojim pokajanjem - prošlost je nestala. Mi smo u carstvu božjem."

Religiozan čovek ne živi od prošlih ideologija, ideja, fiksiranih koncepata, ni filozofija. Iz svoje svesti on odlučuje i odgovara. Uvek je svež kao sveže proleće, uvek snažan, neiskvaren prošlošću.

Dakle, ako ste vi *sannyasin*, vi ste revolucija. Revolucija je veća od svih revolucionara. Revolucionari su oni koji su se zaustavili negde, reka se zaledila, ona više ne teče. *Sannyasin* uvek ploveća reka koja se nikada ne zaustavlja - ide dalje i dalje, teče i teče. *Sannyasin* je tok, bujica, proticanje.

Drugo pitanje:

Osho, jeste li vi jogin, ili bhakta. Ili gyani, ili tantrika?

Ništa od tih besmislica, taman posla.

Ne pokušavajte da me obeležite; ne pokušavajte da me kategorizujete. Um bi želeo da me stavi u neki pretinac da možete reći da je ovaj čovek ovo, i možete završiti sa mnom. To neće biti tako lako. Ja to neću dozvoliti. Ostaću kao *živa*, što više pokušavate da me uhvatite, više ću postati neuhvatljiv. Ili sam sve, ili sam ništa - samo ove dve kategorije mogu biti dozvoljene, a sve druge kategorije između nisu dozvoljene, jer one neće iskazati istinu. Onog dana kada me shvatite bilo kao sve ili ništa, biće dan velike realizacije za vas.

Dopustite mi da vam ispričam priču koju sam baš juče pročitao. U "*The country of the Blind*," H. G. Wells priča kako je putnik došao u neobičnu dolinu, ograđenu prema ostalom svetu strmim zidovima, u kojoj su ljudi bili slepi - bila je to dolina slepih. Putnik je prispeo tamo. Živeo je kratko u tom neobičnom mestu, ali su ga domoroci smatrali sumnjivim. Njihovi eksperti su rekli: "Njegov mozak je oštećen ovim nastranim stvarima zvanim oči, koje ga drže u stanju stalne nadraženosti i rastrojenosti." Oni su zaključili da on nikada neće biti normalan dok mu oči ne budu uklonjene. "Nužna je operacija i to odmah," govorili su eksperti.

Svi oni su bili slepi. Nisu mogli shvatiti kako čovek može imati oči. Nešto

nenormalno, nešto što treba da bude uklonjeno, da bi se učinio ovaj čovek normalnim.

Putnik se zaljubio u slepu devojkicu, koja ga je preklinjala da ukloni svoje oči da bi mogli živeti zajedno u sreći.

"Jer," rekla je devojkica, "ako ne ukloniš svoje oči, moja zajednica te neće prihvatiti. Ti si nenormalan, tako si neobičan. Neka nesreća te je zadesila. Čovek nikada nije čuo za ovakve oči. Možeš pitati ljude, niko to nije nikada video. Zbog ova dva oka, ostaćeš stranac u zajednici, i oni meni neće dozvoliti da živim s tobom. A i ja sam malo uplašena da živim s tobom. Ti si tako različit, tako drugačiji."

Ona ga je nagovarala da bude voljan dopustiti da mu se oči uklone, kako bi mogli da žive zajedno u sreći. Bio je baš na ivici da prihvati ponudu, jer se zaljubio u slepu devojkicu - zbog te ljubavi i vezanosti bio je spreman da izgubi čak i svoje oči - ali jednog dana kada je baš bio na ivici da odluči, jednog jutra je video kako se sunce rađa nad stenama, a livada je bila tako lepa s belim cvećem... više nije mogao da bude zadovoljan u dolini tame. Popeo se natrag na zemlju gde su ljudi hodali na svetlu.

Buddha, Isus, Krišna, Zaratuštra, oni su ljudi s očima u dolini slepih. Zovite ih kako hoćete - *jogini*, *buddhe*, *đine*, Hristovi, *bhakte*. Zovite ih kako želite, ali sve vaše kategorije jednostavno kazuju jednu stvar: da su oni različiti od vas, da imaju određeni kvalitet viđenja, da imaju oči, da mogu videti nešto što vi ne možete videti.

A vi se osećate uvređeni; otuda, u početku im se suprotstavljate, čak i kad započnete da ih sledite. Zato što njihova viđenja stvaraju u vama veliku želju - uprkos vašem protivljenju. Duboko dole u vašoj vlastitoj prirodi nastavlja se kazivanje da su te oči takođe moguće i vama. Na površini nastavljate da poričete; duboko dole ide jedna podzemna struja, govoreći vam da možda niste u pravu. Možda su ove oči normalne, a vi ste nenormalni. Možda ste vi u većini, ali to vašu situaciju ne čini istinitom.

Ovih ljudi se treba sećati kao ljudi s očima među slepcima u dolini.

Ja sam ovde među vama. Ja znam vašu teškoću, jer ono što ja mogu videti vi ne možete videti, ono što ja mogu osetiti vi ne možete osetiti, ono što ja mogu dodirnuti, vi ne možete dodirnuti. Znam da čak i ako vas ubedim, negde u dubini sumnja nastavlja da se razvlači. Sumnja - ko zna? Ovaj čovek možda zamišlja, mašta. Ko zna - ovaj čovek možda samo obmanjuje. Ko zna? Jer dok to ne postane iskustvo u vama, kako možete verovati?

Vi biste želeli da me kategorizujete. To će vam dati barem ime, obeležje, i vi ćete se osećati udobno. Onda ćete početi da osećate kako me znate, ako možete kategorisati: "Da, on je *jogin*." Tada se ne osećate tako neudobno. Barem osećate da znate. Pomoću imenovanja, ljudi osećaju da znaju. To je jedna opsesija.

Dete vas pita: "Koji je ovo cvet?" Ono se ne oseća udobno sa cvetom, jer cvet oseća nepoznatim - nečim što ga čini svesnim njegovog neznanja. Onda mu vi kažete: "Ovo je ruža." Ono je srećno. Ono ponavlja ime: "Ovo je ruža, ovo je ruža." Odlazi kod druge dece, i vrlo srećno kaže: "Gledajte, ovo je ruža." Šta je dete naučilo? Samo ime. Ali je ono sada spokojno; sada više nije neznanica. Barem sada ne može osećati svoje neznanje - sada je sveznajuće. Sada tu nema nepoznatog; ruža sada nije nepoznato ulaženje u svet znanog; ona je postala deo znanog. Upravo dajući tome ime, nazivajući to "ružom," šta ste učinili?

Kad god sretnete nekoga stranog, odmah pitate. "Koje je vaše ime?" Zašto? Zašto ne možete živeti sa bezimenim? Svako je bezimen. Niko ne dolazi s imenom; svako je rođen bez imena. Odmah čim se dete rodi, a porodica već razmišlja koje ima da mu da. Zašto ste u takvoj žurbi? Zato što je opet jedan nepoznati stranac ušao u vaš svet. Morate ga obeležiti. Odmah, jednom kada ga obeležite, zadovoljni ste kada znate da je on Ram, Rahim - neko.

Sva imena su besmislena. A ovaj mali dečak nema ime. On je tako bezimen kao Bog. Inače imenu treba dati neku opsesiju u ljudskom umu, i određenu ideju da jednom kada imenujete stvar vi je znate, saznajete. Onda ste završili s tim.

Ljudi dolaze kod mene. Pitaju me; "Ko ste vi? Hindu, đain, musliman, hrišćanin? Ko ste vi?" Ako mogu kategorisati, onda sam ja *hindu*; osetiće se zadovoljni - oni me znaju. Dakle reč "*hindu*" će im dati lažno osećanje da me znaju.

Vi me pitate: "Ko ste vi? *Bhakta*, *jogin*, *gyani*, *tantrika*?" Ako možete naći ime, bićete spokojni. Onda se možete opustiti, onda nema problema.

Ali hoćete li moći da znate mene dajući mi ime? U stvari, ako zaista želite znati mene, ne unosite ime između mene i vas. Odbacite sve kategorije. Samo posmatrajte direktno. Neka vaše oči budu otvorene i čiste od svake prašine. Gledajte u mene bez ikakvog znanja. Gledajte u mene s jednostavnim, nevinim pogledom bez ideja, bez predrasuda u pozadini, i moći ćete da vidite skroz naskroz. Ja ću postati transparentan za vas. To je jedini način da me znate, to je jedini način da znate realnost.

Gledajte u ružu i zaboravite reč "ruža." Gledajte u drvo i zaboravite reč "drvo." Gledajte u zelenilo i zaboravite reč "zelenilo." Odmah ćete postati svesni neobičnog prisustva, koje vas okružuje i koje je Bog. Obeležen i označeni Bog jeste svet; neobebežen svet opet postaje Bog. Bog uslovljen u vašem umu postaje svet; svet neuslovljen, opet nestrukturisan, opet nepoznat, postaje Bog.

Gledajte u mene bez ikakvih reči.

Treće pitanje:

Kako da se predam ako se bojim samoga sebe? I moje srce je uznemireno. Gde su vrata ljubavi?

Nema "kako" za predavanje. Ako razumete glupavost ega, besmislenost ega, ako razumete bedu ega, vi ga napuštate, ostavljate. Ne postoji "kako." Sama njegova beda u koju gledate otkriva vam da je apsolutno jadan, pakao - i vi ga odbacujete. Nastavljate se vezivati i prijanjati uz njega, još uvek, jer gajite i čuvate san kroz njega. Niste razumeli njegovu jad; još uvek se nadate da možda ima nekog blaga u njemu.

Pogledajte duboko u sebe. Ne pitajte kao da ga odbacite; samo sagledajte kako se vezujete za njega. Vezivanje je problem. Ako ne prijanjate uz njega, on otpada sam od sebe. A ako me pitate kako da ga odbacite, a niste uvideli da se vi vezujete uz njega, ja vam mogu dati tehniku; vi ste se vezivali za svoj ego i vezivaćete se i za tehniku takođe. Zato što niste razumeli proces vezivanja.

Čuo sam jednu anegdotu. Bio je jedan profesor filozofije, vrlo rasejan čovek kakvi jesu profesori; gotovo uvek nagingju rasejanosti. Nisu oni postigli nemanje uma, ili stanje bez uma, jer su njihovi umovi zauzeti tako mnogo, da su odsutni i udaljeni od svega drugog. Oni su samo u glavama. On je sve pogrešno stavljao. Jednog dana se vratio kući bez svog kišobrana, a njegova žena je pokušala da dobije neku naznaku od njega gde da ga traži:

"Kaži mi," rekla je ona, "precizno, kada si prvo primetio njegov gubitak?"

Dakle, ovo je pogrešno pitanje za čoveka koji je rasejan: "kada ti je tačno prvo on nedostajao?" Ili: "Gde si po prvi put postao svestan da ti on nedostaje?" Ovo je pogrešno pitanje, jer osoba koja je zaboravila kišobran, mora da je do sada već zaboravila kada se to tačno dogodilo!

"Gde si po prvi put postao svestan da ti on nedostaje?"

"Draga moja," odgovorio je on, "bilo je to kada sam podigao svoju ruku gore da ga spustim posle kratkog pljuska. Onda sam shvatio da on nije tu."

Vi se vezujete, a pitate kako da to ostavite, da ga odbacite. Vezujući um će započeti da se vezuje za tehniku. Molim vas, ne pitajte "kako," radije, tragajte sami sa sobom: zašto prijanjate? Šta vam je do sada dao vaš ego? Da li vam je dao išta sem obećanja? Da li je ikada ispunio neko obećanje? Hoćete li biti obmanjivani od njega zauvek? Niste li do sada dovoljno bili obmanjivani od njega? Da li još niste zadovoljni? Niste li još svesni da vas to ne vodi nikuda, upravo se okrećete u vrtlogu, okolo i okolo u krugu, nadajući se istim starim snovima? Uvek postajete frustrirani, ne vidite da je od samog početka obećanje bilo lažno. Onog trenutka kada postanete frustrirani, opet započinjete sanjati novu nadu, i ego nastavlja da vam obećava.

Ego je impotentan, nemoćan. On samo može da obeća; nikada ne može ništa da vam dâ. Sagledajte njega. Na jedan način, između obećanja i nedavanja, između to dvoje mnogo je patnje, mnogo frustracije, mnogo bede.

Pakao o kome ste slušali nije deo geografije; nije ispod zemlje. On je baš ispod vašeg ega. Kada postanete svesni nevolja i bede ega, vi se ne vezujete, to je sve. Ne kažem da

ostavljate, vi ne prijanjate. Odmah se predavanje dešava. Predavanje je odsustvo ega.

Inače vi nikada ne pitate: "Zašto se vezujem za ego?" Vi pitate: "Kako da se predam?" Postavljate pogrešno pitanje.

A onda, postoje hiljade stvari koje ljudi nastavljaju da vam govore. Tada se vi vezujete za njih. Vi prijanjate uz tako mnogo takozvanih metoda, tehnika, filozofija, crkava. Upravo da biste ostavili jedan ego stvorili ste tri stotine religija u svetu. Samo da biste odbacili jedan mali ego. A milioni tehnika i metoda, hiljade i hiljade knjiga se neprekidno piše o tome kako ga odbaciti. I što više čitate, više postajete učeni, manje je mogućnosti da ga odbacite - jer sada ima više za šta da se vezujete. Sada je vaš ego tako ukrašen...

Čitao sam autobiografiju vrlo poznatog romanopisca. Pri kraju svog života imao je običaj da govori i da se žali: "Nisam iskoristio svoj život. Nikada nisam želeo da budem romanopisac, nikada." Neko ga je pitao: "Zašto onda niste prestali da pišete? Jer barem dvadeset godina vas ja slušam, i znam ljude koji kažu da su slušali vaše gundanje čak i duže. Zašto niste prestali?" On je rekao: "Kako sam mogao? Jer dok sam shvatio da to nije moja struka, već sam postao čuven. Dok sam shvatio da nemam sklonosti za to, već sam postao slavan pisac romana."

Ne možete odbaciti ego ako nastavljate da ga ukrašavate. Vaš odlazak u crkvu ga ukrašava - postajete religiozni. Vaše svakodnevno čitanje Biblije, ili Gite, ukrašava ga. Možete gledati u druge sa pogledom "svetiji sam nego što ste vi." Možete gledati sa osuđivanjem u svojim očima, da će čitav svet otići u pakao - izuzev vas.

Nastavljate pokušavati da postanete ponizni, da postanete jednostavni, ali duboko u vašoj jednostavnosti sedi ego, ustoličen.

A vi nastavljate da nalazite racionalizacije za to. Sve racionalizacije su dekoracije. U Indiji je bio jedan čovek, umro je pre nekoliko godina. Nizam iz Hyderabad. Bio je najbogatiji čovek u svetu. Vaši Rokefeleri i Fordovi su ništa. On je bio najbogatiji čovek na svetu. U stvari niko ne zna koliko je tačno imao, jer se njegovo bogatstvo sastojalo od miliona dijamanta. U sedam velikih dvorana stavljeni su dijamanti; dvorane su bile potpuno napunjene. Čak ni on nije bio svestan njihovog tačnog broja. Ali je čovek bio veliki tvrdica - ne možete verovati. Vi ćete jednostavno reći da ja lažem. Bio je takva tvrdica da, kada su gosti dolazili ostavljali bi polovine svojih cigareta na pepeljarama, on bi ih sakupio i pušio. Nećete mi verovati, ali to je istina.

Kada je postao Nizam od Hyderabad, bio je ustoličen, koristio je istu kapu četrdeset godina. To je bila najprljavija kapa na svetu. Nikada je nije prao, jer se bojao da je može uništiti. Živeo je život vrlo siromašnog čoveka, ali je obično govorio svojim ljudima: "Ja sam jednostavan čovek. Možda sam najbogatiji čovek, ali živim život siromašnog čoveka." Ali on nije bio siromašan. Jednostavno je bio tvrdica! Imao je običaj da govori da zato što nije vezan za stvari i svetovna ispoljavanja, zbog toga živi tako jednostavnim životom. Obično je mislio o sebi da je *sadhu*, ili *fakir*; ali to nije bio. Bio je najbedniji čovek, uvek najbogatiji a najjadniji. Ali za svoju jadnost, on bi nalazio racionalizacije.

Tako je bio uplašen, tako praznoveran... Obično se molio i pretvarao se da je veliki molitelj. Ali nije to bio; jednostavno je bio uplašen. Noću je imao običaj da spava s neobičnom stvari. Imao je veliki lonac koji je bio pun soli, a u njega bi stavio jednu svoju nogu - cele noći. Jer muslimani imaju ideju da, ako vam noga dodiruje so, duhovi vam ne mogu dosađivati.

Kako se ovaj čovek može moliti? Neko ko je tako uplašen od duhova, kako može voleti Boga? Jer kod onog ko voli Boga, strah iščezava. Međutim on je obmanjivao mnoge ljude, on je u svakom slučaju obmanjivao sebe.

Zapamtite, uvek počnite iz početka. Vidite gde prijanjate i zašto se vezujete. Ne pitajte za "kako" se predati. Samo posmatrajte i otkrite zašto se vezujete uz ego, zašto ste svojeglavni.

Ako još osećate da će vam ego isporučiti neko nebo, onda čekajte - nije potrebno da se predajete. Ako osećate da su sva obećanja lažna a ego je varalica, onda od kakve je potrebe pitati kako se predati? Ne vezujte se. U stvari, jednom kada znate da je ovo vatra, vi je ostavljate. Ne postavljate pitanje nevezivanja. Vi je jednostavno ostavljate. Kada saznate da je vaša kuća zapaljena, ne pitate nikoga kako da izađete napolje.

Jednom se to dogodilo: ja sam bio kod kuće, i to baš ispred kuće, kada je kuću zahvatila vatra. To je bila trospratna kuća, a jedan debeli čovek koji je živeo na trećem spratu pokušavao je da iskoči kroz prozor. Čitava gomila je vikala: "Ne skači! Donosimo lestve!" Ali ko ih je mogao slušati kada je kuća zapaljena? On je skočio. Nije mogao da sačeka čak ni na lestve. Još nije bilo opasnosti, jer je vatra tek bila na prvom spratu. Da bi dospela do trećeg bilo je potrebno vreme, a lestve su donosili i čitava gomila mu je vikala: "Čekaj!!" Ali on nije slušao. Skočio je i slomio nogu.

Docnije sam otišao da ga vidim i pitao sam: "Vi ste izveli čudo. Niste pitali kako da skočite. Jeste li ikada ranije skakali sa trećeg sprata nekih zgrada?"

On je rekao: "Nikada."

"Jeste li ikada vežbali?"

On je rekao: "Nikada."

"Nekada ste probali?"

On je rekao: "O čemu govoriš! To mi je bilo po prvi put!"

"Da li ste tražili objašnjenje iz neke knjige? Jeste li pitali učitelja? Istraživali kod nekoga?"

Rekao je: "O čemu govoriš? Nisam mogao čekati čak ni da moja žena dođe, da dođu deca, nisam mogao ni razumeti ljude zašto viču toliko mnogo. Samo docnije, dok sam ležao na zemlji, mogao sam razumeti da su donosili lestve."

Kada je kuća u plamenu, vi iskačete iz nje, ne pitate "kako". A kada vam ja kažem da je vaša kuća u plamenu, vi pitate kako da iskočite iz nje. Ne, vi niste razumeli poentu. Još ne osećate da je vaša kuća u plamenu kao što ja kažem, tako da moje kazivanje stvara u vama ideju: "Kako da iskočim iz kuće?" Ako zaista razumete da je vašu kuću zahvatila vatra, čak i ako ja povičem: "Donosim vam lestve! Čekajte!" Vi nećete čekati. Vi ćete skočiti. Možete slomiti svoje noge!

Ali u lakoći, udobnosti, udobno pitate: "Kako da se predam?" Nema "kako." Upravo pogledajte u bedu koju ego stvara. Ako to možete osetiti, izaći ćete iz toga.

"A moje srce je bolno." Nužno je da bude tako. S egom će biti mnogo bola.

A vi pitate: "Gde su vrata ljubavi?" Izađite iz ega; tu su vrata ljubavi. Izađite iz ega, i tu je kapija srca. Ego vas odvraća od ljubavi, ego vas odvraća od meditacije, ego vas odvraća od molitve, ego vas odvraća od Boga, ali vi još nastavljate da ga slušate. Onda je to do vas.

To je vaš izbor, zapamtite. Niko vas ne prisiljava da slušate ego. To je vaš izbor. Ako je vaš izbor, u redu. Onda me ne pitajte "kako?" Ako vi birate to, nema potrebe da me pitate "kako."

Četvrto pitanje:

Zašto, kada pokušavam da slušam vaša predavanja s potpunom pažnjom, ne mogu docnije da se setim šta ste rekli?

Nema potrebe. Ako ste me slušali s potpunom pažnjom, nije potrebno da pamтите šta sam rekao. To postaje deo vas. Pojedete nešto i da li se sećate šta ste pojeli? Kakva korist? To postaje deo vas - to postaje vaša krv; postaje vaše kosti. To postaje vaše biće. Jednom kada ste pojeli nešto, vi zaboravite to. Svarite to, i ne sećate se toga.

Ako slušate totalno, ja se preobražavam u vašu krv, ja se preoblikujem u vaše kosti, ja se pretvaram u vaše biće. Vi me rastvarate, apsorbujuete.

Nema potrebe. Kad god postoji situacija, vi ćete odgovoriti; a u tom odgovoru sve što ste čuli i slušali u totalnosti će biti tu - ali ne kao pamćenje... već kao proživljeno. Ovu razliku treba zapamtiti.

Sve što ja pokušavam ovde nije da vam dam više znanja, da vam dam neku informaciju. To nije svrha mog govorenja, ili toga što sam ovde s vama. Cela moja svrha je da vam dam više bivanja, postojanja, a ne više znanja. Stoga ostanite sa mnom slušajte totalno; nije potrebno da se toga docnije sećate. To postaje deo vas. Kad god bude potrebe to će se pojaviti. A neće se javiti kao pamćenje; javiće se kao vaš živi odgovor.

Inače uvek će postojati strah da to može postati vaše pamćenje. Onda se niste

promenili; samo rezervoar vašeg pamćenja postaje veći i veći. Vaš kompjuter postaje više informisan. A kad god bude prava situacija, vi ćete zaboraviti; onda ćete delovati iz svoje svesnosti, ne iz vašeg pamćenja. Onda ćete me zaboraviti. Kad ne postoji realna situacija a vi se raspravljate s ljudima i diskutujete, vi ćete se toga sećati, ili pamtiti.

Posmatrajte. Ako ono što ja kažem postane samo sećanje u vama biće dobro za diskusiju, raspravu, debatu - da pokažete vaše znanje drugim ljudima, da ih ubeđujete da znate - da znate više od svih. Biće korisno za to, ali u realnom životu... Ako govorite o ljubavi, moći ćete govoriti mnogo iz sećanja šta sam vam rekao, ali kada se pitanje pojavi - vi se zaljubite - onda ćete delovati iz sebe samog - ne iz onoga što ste čuli - jer niko ne može koristiti mrtvo pamćenje kada se realna situacija pojavi.

Čuo sam jednu anegdotu:

Jednog dana, dok je bio u džungli jedan istraživač je naleteo na pleme kanibala koji su bili spremni da zasednu i jedu svoje omiljeno jelo. Plemenski starešina je na iznenađenje progovorio odličnim engleskim. Kada su ga pitali o tome, priznao je da je proveo godinu na koledžu u Sjedinjenim Državama.

"Bili ste na koledžu," uskliknuo je preplašeni istraživač, "i sedite i jedete ljudsko meso?"

"Da, jedem" priznao je starešina. Onda je dodao pomirljivim tonom: "Ali sada, naravno, koristim nož i viljušku."

To će biti sve. Ako me učinite delom svojeg pamćenja, još uvek ćete nastaviti da budete kanibal, ali sada ćete koristiti nož i viljušku. Jedino će to biti razlika. Ali ako mi dopustite da uđem u unutarnji oltar vašeg bića, vi slušate totalno - to je značenje totalnog slušanja - onda zaboravite na pamćenje, to nije potrebno.

Vaš pravi ispit nije odlazak u ispitnu dvoranu nekog univerziteta. Vaš ispit je odlazak do samog univerzuma. Tamo ćete dokazati da li ste me slušali ili ne. Iznenada ćete videti da volite na drugačiji način, da je situacija stara, ali vi odgovarate na drugačiji način. Neko vas muči ili vam je dosadan, ali vas to ne muči i ne zamara. Neko pokušava da vas iritira, ali vi ste tihi i smireni. Neko vas napada i vređa, ali ste na neki način netaknuti. Vi ste kao lotosov cvet; u vodi, a netaknut od nje. Onda ćete shvatiti šta se dogodilo bivajući sa mnom.

To je prenošenje bivanja, nije saopštavanje znanja.

Peto pitanje:

Želeo bih da postavim jedno od onih kratkih, neobičnih pitanja, koje vi koristite na kraju predavanja, i da vas čujem kako kažete: "Ovo pitanje je od Dhirendre."

Ako nastavim da meditiram, hoće li to doći?

Nikada. Onda prestani da meditiraš. Ako želiš pitanja, onda molim te prestani da meditiraš. Ako meditiraš sva pitanja iščezavaju, samo odgovor ostaje. Ako želiš više pitanja da postaviš, prestani da meditiraš. Onda možeš produžiti da postavljaš hiljadu i jedno pitanje.

I sva su glupa i neobična, stoga nema potrebe da se brineš oko toga.

Inače samo jedne stvari treba da budeš svestan: nemoj meditirati! Ako želiš da postavljaš neobična pitanja, ne meditiraj. Opet kažem, sva pitanja su glupa i neobična. Ako meditirate ona će iščeznuti; samo tišina preostaje. Tišina je odgovor.

Ili vi imate pitanja, ili imate odgovore. Nikada nemate i jedno i drugo. Kada imate pitanja vi nemate odgovore. Ja vam mogu dati odgovor, ali on nikada ne dospeva do vas. Vremenom dok stigne do vas, vi ćete ga opet preobratiti u hiljadu i jedno pitanje. Kada imate pitanja, vi imate pitanja. Kada imate odgovor - i ja kažem odgovor, ne odgovore, jer postoji samo jedan odgovor na sva pitanja, kada imate odgovor, pitanja se ne javljaju.

Meditirajte ako želite odgovor koji odgovara na sva pitanja. Prestanite da meditirate ako želite da nastavite sa pitanjima.

Meditacija je odgovor.

Poglavlje 3
UNUTRA I SPOLJA

Predavanje održano 3. januara 1976. pre podne u Buddha dvorani

III, 6: *tasya bhumišu viniyogah.*

Pristizanje ove [svetlosti zbiva se] u etapama (*bhumi*).

III, 7: *trayamantarangam purvebhyah.*

Ova tri [poslednja] »člana« su suštinska u poređenju sa prvih [pet].

III, 8: *tadapi bahirangam nirbijasya.*

[Međutim], čak i ovi [doslovno »unutrašnji« (*antara*) članovi] javljaju se kao »spoljašnji« (*bahi*) [tj. sporedni ili pomoćni] u poređenju sa [onim delom joge koji se naziva] »bez klice [nesavršenstva]« (*nirbijasamadhi*).

III, 9: *vyutthana nirodhasamskara yorabhi bhava pradur bhavau nirodha kšana citta nvyayo nirodhaparinamah.*

Kada se javi iščezavanje tendencije koja karakteristiše [uobičajeno] budno stanje (*vyutthanasamskara*) i iskrsne [iz »podsvesti«] tendencija ka smirenju (*nirodhasamskara*), te se »s-vest« (*citta*) [bivajući tada još uvek pod utiskom obe sfere, ipak] prikloni smirujućem momentu - nastupa »period smirivanja« (*nirodhaparinama*).

III, 10: *tasya prasantavahita samskarat.*

U ovoj podsvesnoj predisponiranosti (*samskara*) [duše ka smirenju javlja se definitivno] »trajna neometana usmerenost toka« [»s-vesti«].

Ja sam vam govorio da tradicionalno postoje dve škole mišljenja u Nemačkoj. Industrijski, praktični severni deo zemlje ima ovu filozofiju: *situacija je ozbiljna ali nije beznadežna*. U južnom delu Nemačke, više romantičnom a možda manje praktičnom, filozofija izgleda da je: *situacija je beznadežna, ali nije ozbiljna*. Ako mene pitate, onda situacija nije nijedna - *niti je beznadežna niti je ozbiljna*. A ja govorim o ljudskoj situaciji.

Ljudska situacija izgleda ozbiljna, jer smo vekovima učeni i uslovljeni da budemo ozbiljni. Ljudska situacija izgleda beznadežna, jer smo činili nešto sa sobom što je pogrešno. Nismo još otkrili da je cilj biti prirodan, a da nas svi ciljevi kojima smo bili učeni čine sve više i više neprirodnim.

Da se bude prirodan, da se samo bude usaglašen sa kosmičkim zakonom, ono je što Patanjđali podrazumeva pod *samyamom*. Da se bude prirodan, i da se bude usklađen s kosmičkim zakonom to je *samyama*. *Samyama* nije nešto na šta ste prisiljeni. *Samyama* nije ništa što dolazi spolja. *Samyama* je cvetanje naše unutarnje prirode. *Samyama* je da postanete ono što već jeste. *Samyama* je da se vrati natrag prirodi. Kako da se vrati prirodi? I šta je ljudska priroda? Dok ne kopate duboko unutar svog sopstvenog bića, nikada nećete upoznati šta je ljudska priroda.

Čovek mora da se kreće prema unutra, a čitav proces *joge* je hodočašće, jedno unutrašnje putovanje. Korak po korak, u osam koraka. Patanjđali vas vraća kući. Prvih pet koraka - *yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara* - pomažu vam da idete duboko u sebe iza tela. Telo je vaša prva periferija, prvi koncentrični krug vaše egzistencije. Drugi korak je da se ode iza uma. Tri unutrašnja koraka *dharana, dhyana, samadhi*, vode vas iza uma. Iza tela i iza uma je vaša priroda, centar vašeg bića, postojanja. Patanjđali središte bića ili postojanja zove *samadhi* bez klice, ili bez semena *samadhi - kaivalya*. To on zove da bi se suočili licem u lice s vašom sopstvenom osnovom, s vašim sopstvenim bićem, da znate ko ste.

Dalje ceo proces može biti podeljen u tri dela: kako transcendirati telo; drugi, kako transcendirati um; treći, kako da upadnete u svoje vlastito biće.

Učili su nas, gotovo svuda u svetu, u svakoj kulturi, u svakoj klimi, da tražimo ciljeve

negde izvan nas samih. Cilj može biti novac, cilj je možda moć, cilj je možda ugled, ili cilj može biti Bog, raj, to ne čini razliku: svi ciljevi su izvan vas. A pravi cilj je da se dođe do izvora odakle ste došli. Onda je krug kompletan.

Odbacite sve spoljašnje ciljeve i krećite se prema unutra. To je poruka *joge*. Spoljašnji ciljevi su uvek prisilni. Vi ste samo učeni negde da idete. Oni nikada nisu postali prirodni; oni ne mogu postati prirodni.

Čuo sam jednu anegdotu o G. K. Chestertonu:

On je bio na vozu, čitajući marljivo, kada mu je kondukter zatražio kartu. Pomamno je Chesterton počeo preturati za njom.

"Nije važno, gospodine," rekao je kondukter umirujuće. "Doći ću docnije da je poništim. Siguran sam da je imate."

"Znam da je imam," Chesterton je mucao, "ali ono što želim da znam jeste, kuda stvarno idem?"

Kuda idete? Šta je vaše odredište? Učeni ste da postignete određene stvari. Načinjeni ste jednim izvršiocem. Um je bio manipulisan spolja - od roditelja, od porodice, od škole, od društva, od vlade. Svako pokušava da vas izvuče iz vašeg sopstvenog bića, i pokušava da vam postavi određen cilj; i vi upadate u zamku. Cilj je već tu, u vama.

Nema nigde da se ide. Čovek mora da ostvari sebe - ko on već jeste. A kada to jednom ostvarite, gde god da idete, naći ćete svoj cilj, jer nosite svoj cilj sa sobom. Onda gde god idete, imaćete duboko zadovoljstvo, mir vas okružuje, svežina, sabranost, smirenost je milje koji nosite oko sebe kao auru. To je ono što Patanjđali naziva *samyamom*, utišana, sabrana, smirena atmosfera koja se kreće sa vama.

Gde god idete vi donosite svoju sopstvenu atmosferu sa sobom, i svako može da je oseća. Gotovo da je drugi mogu i dodirnuti, bilo da oni postanu svesni ili ne. Iznenada, ako čovek u *samyami* dođe blizu do vas, neočekivano postajete svesni da određeni smireni lahor duva pored vas, miris dolazi iz nepoznatog. Dotiče vas, smiruje vas. To je kao lepa uspavanka. Bili ste u uznemirenosti dok čovek u *samyami* nije došao pored vas, odjednom se vaš nemir stišava, smiruje. Ako ste bili ljuti, kada čovek u *samyami* dođe blizu vas, vaša ljutnja iščezava. Zato što je čovek u *samyami* magnetska sila. Započinjete da plivate na njegovom talasu, na njemu, sa njim, počinjete da se krećete naviše, više nego što se možete kretati sami. Stoga smo na Istoku mi razvili divnu tradiciju odlaska kod ljudi koji su postigli *samyamu* i samo da sednemo pored njih. To je ono što mi nazivamo *darshan*, to je ono što zovemo *satsang*; samo odlazak kod čoveka u *samyami* i samo da se bude pored njega. Zapadnom umu to izgleda gotovo apsurdno, jer nekada taj čovek čak uopšte i ne govori, on je možda u tišini. A ljudi nastavljaju da dolaze, dodiruju njegova stopala, sede pored njega, zatvore svoje oči... Nema konverzacija, nema verbalne komunikacije, i oni sede satima; a onda ispunjeni, na neki nepoznat način, dotiču stopala u dubokoj zahvalnosti, i vraćaju se natrag. I vi možete videti s njihovih lica da im je nešto preneto; postigli su nešto. A da nije bilo verbalne komunikacije - ništa vidljivo nije predata ili uzeto. *Satsang* je samo da se bude sa čovekom od istine, sa autentičnim bićem, čovekom u *samyami*.

Samo bivajući blizu njega, nešto počinje da se događa u vama, nešto počinje da odgovara u vama.

Inače koncept čoveka u *samyami* takođe je počeo da biva vrlo zbrkan, jer ljudi su počeli to da rade spolja. Ljudi su započeli da smiruju sebe spolja, da praktikuju izvesno smirivanje, određenu tišinu, da prisiljavaju sebe na poseban stil i disciplinu. Oni će izgledati slično kao neko u *samyami*. Izgledaće slično, ali neće biti; i kada im pridete bliže, njihov izgled može biti smiren, ali ako sednete tiho pored njih, nećete osećati nikakvu tišinu. Duboko je dole skriven metež. Oni su kao vulkani. Na površini je sve smireno; a dole u dubini je vulkan spreman da eksplodira svakog trenutka.

Zapamtite ovo: nikada ne pokušavajte ništa sebi da namećete. To je način da se bude podeljen, to je način da se bude beznadežan, to je način da se propusti glavna stvar. Vaše unutarne biće mora da teče kroz vas. Vi samo treba da uklonite prepreke na putu. Ništa novo vam ne treba dodati. U stvari, nešto treba oduzeti, i vi ćete biti savršeni. Ne, ništa ne treba dodati. Vi ste već savršeni. Ima nečega više kod izvora, nekih stena na stazi. Oduzmite to

kamenje, i vi ste savršeni, i protok se ostvaruje. Ovih osam Patanjđalijevih koraka, *ashtanga*, nisu ništa drugo do metodološki način uklanjanja stena.

Inače, zašto su ljudi postali tako opsjednuti spoljašnjim disciplinama? Mora postojati uzrok za to, razlog za to. Razlog postoji. Razlog je što prinuda spolja izgleda lakša, jeftina, bez gubitaka. To je kao da niste lepi, ali možete kupiti lepu masku u prodavnici i staviti je na svoje lice. Jeftina, nije skupa, i možete malo obmanuti druge. Ne za dugo, jer maska je mrtva stvar; a mrtva stvar može imati prividnu lepotu, ali ne može biti zaista lepa. U stvari postajete više ružni nego što ste bili ranije. Kakvo god da je bilo vaše izvorno lice, bilo je barem živo, zračilo je život, inteligenciju. Sada imate mrtvu masku i skrivate se iza nje.

Ljudi postaju zainteresovani da kultiviraju *samyamu* iz spoljašnjosti. Vi ste čovek ljutnje; da biste dospeli do stanja bez ljutnje mnogo napora će biti potrebno, i dugo je putovanje; moraćete da platite za to. Ali samo da prisilite sebe, sprečite sebe, lakše je. U stvari možete koristiti energiju svoje ljutnje da savladate ljutnju - odmah. Nema problema, svaki čovek koji je ljut može lako da nadvlada ljutnju. Jedina je stvar da okrene energiju na sebe. Prvo je bio ljut na druge; sada mora da bude ljut na sebe i da suzbije ljutnju. Ali ako pogledate u njegove oči, ljutnja će biti tamo ugnezdivši se kao senka.

Ali zapamtite, nije loše ponekad biti ljut, ali potiskivati ljutnju a stalno ostajati ljut vrlo je opasno. To je razlika između neprijateljstva i mržnje. Kada vi proredite ljutnju postoji mržnja, ali je ona trenutna. Dolazi i odlazi. Ne treba mnogo brinuti o njoj. Kada potiskujete ljutnju, onda mržnja nestaje i neprijateljstvo se javlja, koje postaje trajno stanje vašeg života. Potisnuta mržnja neprekidno deluje na vas - na vaše ponašanje, vaše odnose. Sada ne postajete ponekad ljuti, sada ste sve vreme ljuti. Vaša ljutnja nije sada adresovana ni na koga; ona je postala upravo kvalitet vašeg bića. Sada ona prijanja uz vas. Ne možete tačno reći na koga ste ljuti, jer ste u prošlosti akumulirali ljutnju. Sada je ona postala skladište. Vi ste jednostavno besni.

Ovo je loše; to je hronično. Prvo je ljutnja samo planula, nešto se dogodilo. Ona je bila izazvala okolnostima. Bila je kao kada se mala deca naljute; ona buknu kao plamen, a onda se smire, i odmah oluja odlazi, a tišina je tu i ona su puna ljubavi i lepa su. Ali ubrzo, što više potiskujete bes, ljutnja ulazi u vaše kosti, u vašu krv. Ona cirkuliše u vama. Ona se kreće u vašem disanju. Onda, šta god da radite, radite u besu. Čak i kada volite neku osobu, volite je na srdit način. Agresija postoji, destruktivnost postoji. Možda je vi ne iznosite, ali je uvek tu. I to postaje velika stena.

Prisiliti se na bilo šta spolja, izgleda u početku vrlo jeftino, ali se na kraju pokazuje vrlo pogubno.

Ljudi nalaze to jeftinim zato što postoje eksperti koji im stalno govore kako to da rade. Dete se rodi i roditelji postaju eksperti. Oni to nisu. Oni još nisu rešili ni svoj vlastiti problem. Ako zaista vole dete, neće ga prinuditi na isti obrazac, isti stil.

Ali ko voli? Niko ne zna šta je ljubav.

Oni počinju prisiljavati na svoj stil, isti stari stil u kome su uhvaćeni. Nisu čak ni svesni šta rade. Sami su uhvaćeni tim istim stilom, i čitav njihov život je bio život bede, a sada oni daju isti stil svojoj deci. Nevina deca, ne znajući šta je ispravno a šta je pogrešno, postaću žrtve.

Ovi stručnjaci koji to nisu, jer ne znaju ništa - nisu rešili sami nijedan problem - jednostavno uzimaju to kao odobreno, samo zato što su rodili decu, na neki način su postali autoritativni; i oni počinju da oblikuju nežno dete u fiksirani stil ili obrazac. I dete mora da ih sledi; ono je bespomoćno. Vremenom dok ono postane svesno, već je uhvaćeno, ulovljeno u zamku. Onda postoje škole, univerziteti, hiljadu i jedan način da svuda okolo budu uslovljeni u sve vrste eksperata i da se svako pretvara da zna, ali izgleda da niko ne zna.

Čuvajte se eksperata i izbegavajte ih. Uzmite svoj život u svoje ruke, ako želite jednog dana da dosegnete unutarnju srž. Ne slušajte eksperte; slušali ste ih dovoljno dugo.

Čuo sam malu anegdotu:

Jedan ekspert za produktivnost koji je proveravao vladin biro, došao je u kancelariju gde su dvojica mladih ljudi sedeli na suprotnim stranama stola, ne zauzeti nikakvim poslom.

"Šta su vaše dužnosti?" ekspert je pitao jednog od njih.

"Ovde sam šest meseci i nije mi još data nijedna dužnost," odgovorio je čovek.

"A koja je vaša dužnost," ekspert za produktivnost je pitao drugu osobu.

"Ja sam ovde takođe već šest meseci, a nije mi još data nijedna dužnost," odgovorio je on.

"Dakle, jedan od vas mora otići," oštro je odbrusio ekspert. "Ovo je očigledan primer dupliranja."

Dve osobe vrše istu dužnost - ne radeći ništa.

Ekspert uvek misli u terminima znanja. Idite kod mudrog čoveka. On ne misli u terminima znanja. On gleda u vas kroz svoje vlastite oči. Svetom previše vladaju stručnjaci, i svet je gotovo zaboravio da ide kod mudrog čoveka. Razlika je u tome što je stručnjak, ili ekspert isto tako običan kao vi. Jedina razlika između vas i eksperta je što je on akumulirao neke mrtve informacije. On zna više nego što vi znate, ali njegova informacija nije njegova vlastita realizacija. On je upravo to sakupio spolja, i nastavlja da vam daje savet.

Tragajte, tragajte za mudrim čovekom. To je traganje za *guruom*. Na Istoku ljudi putuju hiljadama milja da tragaju i traže nekoga ko je zaista došao do znanja, da budu s njim, da budu sa čovekom u *samyami* - čovekom koji se ostvario, koji nije kultivisan, koji je izrastao, koji je procvetao u svom unutaršnjem biću. Cvet nije pozajmljen spolja. To je unutarnje cvetanje.

Zapamtite, Patanjđalijeva *samyama* nije koncept običnog upražnjavanja. To je koncept cvetanja, pomaganja i dozvoljavanja onoga što je skriveno u vama da bude manifestovano. Vi već nosite seme. Semenu samo treba prava zemlja. Malo brige, odanog staranja i ono će proklijati, i jednog dana doći će do cvetanja. Miris koji je nosilo seme raširiće se na vetrovima, i vetrovi će ga odneti u svim pravcima.

Čovek u *samyami* ne može sakriti sebe. On pokušava. On ne može sakriti sebe, jer vetrovi će neprestano nositi njegov miris. Može otići u planinsku pećinu i sedeti tamo, i ljudi će početi tamo da mu dolaze. Nekako, na neki nepoznat način, oni koji rastu, oni koji su inteligentni, oni će ga naći. On ne treba da traži njih; oni će tražiti njega.

Možete li videti nešto slično u vašem vlastitom biću, jer onda će biti lako razumeti *sutre*? Kada nekoga zaista volite, i kada samo pokazujete nekome ljubav. Jeste li videli razliku? Neko vam dođe, gost. Dobrodošao je. Zaista vam je dobrodošao. To je cvetanje: iz samog vašeg bića izražavate mu dobrodošlicu. Nije samo dobro došao u vašu kuću, dobrodošao je u vaše srce. Onda neki drugi gost dođe. I vi mu iskažete dobrodošlicu jer morate da mu je iskažete. Jeste li uvideli razliku?

Kada zaista iskazujete dobrodošlicu, vi ste jedan tok - dobrodošlica je totalna. Kada vam zaista nije dobrodošao, vi jednostavno sledite propisno pravilo ponašanja, vi ne tečete; i ako gost ima moć opažanja, on će se odmah okrenuti natrag. On neće ući u vašu kuću. Ako je zaista sposoban da opaža i shvata, odmah će videti protivrečnost u vama. Vaša pružena ruka za rukovanje, nije stvarno pružena. Energija se ne kreće prema gostu; energija je obuzdana, zadržana. Samo je mrtva ruka pružena.

Vi ste protivrečni kad god sledite nešto spoljašnje. Samo sledite disciplinu. Ako ona nije istinita, vi niste u tome.

Zapamtite, sve što radite - ako uopšte to radite - radite to totalno. Ako uopšte ne želite to da radite, onda ne radite to - onda totalno to ne radite. Totalnost mora da bude zapamćena i morate je se držati, jer je ta totalnost najvažnija stvar. Ako neprekidno nastavljate da radite stvari u kojima ste kontradiktorni, nedosledni, u kojima se deo vas pokreće a drugi deo ne kreće, uništavate svoje unutrašnje cvetanje. Uskoro ćete postati plastičan cvet - bez mirisa, bez života.

To se dogodilo:

Mula Nasrudin je pri odlasku sa zabave rekao domaćici: "Hvala vam mnogo što ste me pozvali. To je bila najlepša zabava na koju sam ikada bio pozvan u svom mom životu." A zabava je bila sasvim obična.

Prilično zapanjena domaćica je uskliknula: "Oh, ne govorite tako."

Na šta je Mula odgovorio: "Ali ja ne kažem to. Uvek govorim tako."

Onda je to besmisleno. Onda je to apsolutno bez značenja.

Ne živite samo život pukih manira; ne živite život samo propisanog ponašanja. Živite autentičan život.

Ja znam da je život propisanog ponašanja udoban život, podesan i lak; ali je otrovan. Ubija vas polako, lagano. Život autentičnosti nije tako lagodan, podesan i udoban. On je rizičan, on je opasan - ali je realan, a opasnost je vredna. Nikada se nećete pokajati zbog njega. Jednom kada počnete uživati pravi život, pravo osećanje, realan tok vaše energije, i niste podeljeni i rascepljeni, onda ćete razumeti da ako sve treba da bude stavljeno na kocku ili izgubljeno za njega, vredno je toga. Za jedan trenutak pravog života, čitav vaš nerealan život može biti otkaćen, i to je vredno - jer u tom jednom jedinom trenutku vi biste upoznali šta život jeste i njegovu sudbinu. A čitav vaš dugi život od sto godina, jednostavno ćete živeti na površini, uvek uplašeni od dubine, i propustićete sve povoljne prilike.

Beznadežnost smo kreirali svuda oko sebe živeći i uopšte ne živeći, radeći stvari koje nikada nismo nameravali da činimo, bivajući u uzajamnim odnosima u kojima uopšte nismo želeli da budemo, sledeći zanimanje koje nikada nije za vas bilo poziv, bivajući lažni i neiskreni na hiljadu načina. I kako očekujete da budete izvan te dvoličnosti? Pored svih tih naslaga, možete li znati šta je život? Vi ga propuštate zbog vaše pritivnosti i neiskrenosti. Zbog vaše nestalnosti i dvoličnosti ne možete načiniti kontakt sa strujom života.

A ponekad kada postanete svesni toga, drugi problem se javlja. Kad god ljudi postaju svesni lažnosti života, odmah se okreću suprotnom ekstremu. To je druga zamka uma, jer ako se krećete od jedne lažnosti do njene suprotnosti, kretaćete se opet do druge lažnosti. Negde u sredini, negde između te dve suprotnosti jeste ono istinito.

Samyama znači ravnoteža. To znači, apsolutna ravnoteža, koja se ne kreće do ekstrema, ostajući tačno u sredini. Kada niste ni desničar, ni levičar, kada niste ni socijalista ni individualista, kada niste ni ovo ni ono; iznenada u sredini - cvetanje, cvetanje *samyame*.

Dogodilo se da je Mula Nasrudin patio od vrlo duboko ukorenjenog straha. To je postalo prava opsesija. Ja sam mu savetovao da ide kod psihijatra. Onda jednog dana, posle nekoliko sedmica, kada sam ga video pitao sam: "Razumem da si išao kod psihijatra, što sam ti predložio. Misliš li da ti je to pomoglo?"

"Sigurno jeste. Samo, pre nekoliko sedmica, kada je telefon zazvonio, smrtno sam se uplašio da se javim."

To je uvek bio njegov strah. Zvonjenje telefona, i on bi počeo da drhti. Ko zna kakva je poruka? Ko zna ko ga zove? "Jedino sam pre nekoliko sedmica, bio smrtno uplašen da odgovorim na poziv."

"A sada?" Pitao sam ja.

On je rekao: "A sada? Ja se odmah javljam - bilo da on zvoni ili ne zvoni."

Možete se kretati od jednog ekstrema do drugog, od jedne lažnosti do druge, od jednog straha do drugog straha. Možete se kretati od trga do manastira. To su polarnosti. Ljudi koji žive na trgu su neuravnoteženi, i ljudi koji žive u manastirima takođe su u drugoj krajnosti neuravnoteženi, ali i jedni i drugi su jednostrani.

Samyama označava ravnotežu. To je ono šta ja podrazumevam pod *samyamom*, da se bude uravnotežen, da se bude na trgu a ipak a da se ne bude od trga, da se bude na bazaru, ali da se ne dozvoli bazaru da bude u vama. Ako vaš um može ostati oslobođen od tržnice, možete biti na tržnici i ne postoji problem; možete se premestiti u manastir i živeti sami, ali ako vas bazar sledi unutar vas... koji je prinuđen da vas sledi, jer bazar zaista nije izvan - on je u unutarnjoj buci od misli. On će vas slediti. Kako možete ostaviti sebe ovde i pobeći negde drugde? Ići ćete sa sobom, i gde god da odete vi ćete biti isti.

Stoga ne pokušavajte da pobegnute iz određenih mesta i situacija. Pre pokušajte da postanete sve više i više svesni. Promenite unutrašnju klimu i nemojte biti zabrinuti oko spoljašnjih okolnosti. Čvrsto ostanite na tome, jer jeftinije je uvek primamljivo. Ono kaže: "Zato što ste zabrinuti na trgu, pobegnite u manastir i sve nevolje će nestati; jer zabrinutosti postoje zbog posla, zbog tržnice, zbog odnosa i veza." Ne, brige nisu zbog tržišta, brige nisu zbog porodice, brige nisu zbog odnosa: brige su zbog vas. Ovo su samo opravdanja. Ako odete u manastir, ove zabrinutosti će naći nove objekte da se za njih okače, i brige će se nastaviti.

Samo pogledajte u svoj um, u kakvom je on neredu. A taj nered nisu stvorile okolnosti. Ovaj nered je u vama. Okolnosti, u najboljem slučaju, deluju kao izgovori.

Uradite jedan eksperiment. Ako mislite da vas ljudi čine ljutim, onda idite u tišinu u trajanju od 21 dan. Ostanite u tišini i jednog dana ćete iznenada postati svesni da mnogo puta tokom dana, bez ikakvog razloga - jer nema nikoga da vas naljuti - vi postajete ljuti. Mislite da zato što ste naišli na lepu ženu ili lepog čoveka, zbog toga ste postali seksualni. Niste u pravu. Idite u tišinu za 21 dan. Ostanite sami i mnogo puta ćete naći da se bez ikakvog razloga seksualnost budi. To je unutar vas.

Dve žene su razgovarale. Jednostavno sam ih prisluškivao; izvinjavam se za svoj prestup.

Gospođa Brown, vrlo ljutito: "Pogledajte ovde, gospođu Green. Gospođa Graay mi je rekla da ste joj vi kazali tajnu koju sam vam rekla da joj ne kazujete."

Gospođa Green: "Oh! Podmuklo stvorenje. Rekla sam joj da vam ne kaže da sam joj to rekla."

Gospođa Brown: "Dobro. Vidite sada, nemojte joj reći da sam vam rekla da mi je ona rekla."

Ovo je prometna buka koja se neprekidno zbiva u umu. Ovo treba da se umiri, ne pomoću ikakve sile, nego uz pomoć razumevanja.

Prva sutra:

Samyama treba da se primenjuje u fazama ili etapama.

Patanđali nije za iznenadno prosvetljenje; iznenadno prosvetljenje nije za svakoga. Ono je retko, ono je izuzetno, a Patanđali ima vrlo naučno gledište, on ne mari za izuzetnost. On otkriva pravilo, a izuzetnost jednostavno dokazuje pravilo, ništa drugo. I izuzetno se može pobrinuti za sebe; nije potrebno da se misli o tome. Obično, prosečno ljudsko biće raste samo u fazama, korak po korak, jer je za iznenadno prosvetljenje nužna velika hrabrost, koja nije na raspolaganju.

A u iznenadnom prosvetljenju postoji i veliki rizik - čovek može ili da poludi ili da postane prosvetljen. Obe mogućnosti ostaju otvorene jer je to tako iznenadno, a mehanizam vašeg tela i uma nije spreman za to. Može potpuno da vas poljulja i čak razbije.

Patanđali ne govori o tome. U stvari on zapravo insistira da *samyama* treba da se postigne u fazama, tako da se pokrećete malo po malo, rastete u malim dozama, i pre nego što preduzmete naredni korak postali ste spremni i pripremljeni za njega.

Prosvetljenje, po Patanđaliju, ne sme da vas obuzme nesvesne. Zato što je to tako veliki događaj, možete biti tako potreseni - užasnuti do smrti ili šokirani do ludila - on jednostavno isključuje svaki razgovor o tome. Ne posvećuje nikakvu pažnju tome.

To je razlika između Patanđalija i *zena*. *Zen* je za izuzetne; Patanđali je propis, pravilo. Ako *zen* iščezne iz sveta ništa se neće izgubiti, jer takve izuzetnosti se uvek mogu starati o sebi. Međutim, ako Patanđali iščezne iz sveta, mnogo će biti izgubljeno jer je on propis, norma. On je jednostavno za opšta, obična ljudska bića - za svakoga. Tilopa može načiniti skok, ili Bodhidharma može načiniti skok, i nestati. Oni su avanturisti, ljudi koji uživaju u riziku, ali to nije put za svakoga. Vama su potrebne stepenice da biste išli gore i silazili dole; jednostavno ne skaćete s balkona. A nije ni potrebno izlagati se riziku kada se čovek može kretati elegantno.

Zen je malo ekscentričan zato jer je cela stvar u jedinstvenom iskustvu. Cela stvar je izuzetna, retka; na neki način neobična. Patanđali se, na taj način, kreće na ravnom tlu. Za obično čovečanstvo on je od velike pomoći.

On kaže: "*Samyamu* treba koristiti u etapama." Ne budite u žurbi, krećite se polako, rastite lagano, tako sve pred vama postaje čisto i čvrsto pre nego što načinite naredni korak. Posle svakog rasta, pustite da bude jedan interval. U tom intervalu, sve što ste postigli biva apsorbovano, svareno, postaje deo vašeg bića... onda krenite napred. Nije nužno da trčite jer u trčanju možete doći do tačke za koju niste spremni, a ako niste spremni, to je opasno.

Pohlepan um će želeti da postigne sve odmah. Ljudi mi dolaze i kažu. "Zašto nam ne

daš nešto što nam može dati iznenadno prosvetljenje?" Ali ti ljudi zaista nisu spremni. Da su bili spremni imali bi strpljenje. Da su spremni, rekli bi: "Svejedno kad to dođe. Nismo u žurbi, možemo čekati." Oni nisu pravi ljudi; oni su lakomi ljudi. Zapravo, oni ne znaju šta traže. Prizivaju nebo. Raspali bi se: ne bi bili u mogućnosti da ga obuhvate.

Patanđali kaže: "*Samyama se koristi u etapama*," a tih osam etapa je on opisao.

Ove tri (etape)...

Tri (etape) koje smo ranije razmatrali...

... dharana, dhyana i samadhi - unutrašnji su u poređenju sa pet koje im prethode.

Razmatrali smo ovih pet etapa.¹⁸⁸ Ove tri su unutarne, dublje, suštastvenije u poređenju sa pet koje su im prethodile....

Ali i ove tri (etape) su spoljašnje u poređenju sa samadhijem bez semena.

Ako ih uporedite sa *yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara*; onda su one unutrašnje; ali ako ih uporedite sa iskustvom, krajnjim iskustvom Buddhe ili Patanđalija, one su spoljašnje. One su tačno između. Prvo transcendirate telo, to su spoljašnji koraci; onda transcendirate um, to su unutrašnji koraci; ali kada dosegnete do svog bića, čak i ono što je bilo unutrašnje sada će postati spoljašnje. Čak ni to nije bilo dovoljno unutrašnje. Vaš um nije dovoljno unutrašnji. On je više unutrašnji nego telo. Ali i on je spoljašnji ako postanete svedok; onda možete posmatrati svoje vlastite misli. Kada možete posmatrati svoje vlastite misli, vaše misli postaju spoljašnje. One postaju objekti; vi ste posmatrač.

Samadhi bez semena ili bez klice označava da neće uopšte biti rađanja, da neće više biti vraćanja natrag u svet, neće opet biti ulaženja u vreme. Bez semena znači: seme želje je potpuno spaljeno.

Kada se krećete, čak i prema *jogi*, kada započnete putovanje unutra, to je takođe još želja - želja da se ostvari Sebe, Sopstvo; želja da se postigne mir, blaženstvo, želja da se ostvari istina. To je još želja. Kada postignete prvi *samadhi*... Posle *dharane*, koncentracije; *dhyana*, kontemplacija; kada dođete do *samadhija*, gde subjekat i objekat postaju jedno, čak i tamo, slaba senka želje je prisutna - želja da se zna istina, želja da se postane neko jedinstven, želja da se zna Bog - ili kako god da to imenujete. Ta želja, vrlo suptilna, gotovo nevidljiva, gotovo kao da nije; još je uvek tu. Ona mora da bude tu jer ste je koristili od početka do kraja na putu. Sada ta želja takođe mora da bude ostavljena.

Samadhi takođe mora da bude ostavljen. Meditacija postaje okončana kada meditacija mora da se ostavi... kada meditacija može biti odbačena. Kada zaboravite sve o meditaciji i ostavite je, kada nema potrebe da meditirate, kada nema potrebe da idete nigde - niti spolja niti unutra - kada se sva putovanja zaustave, onda želja nestaje.

Želja je seme. Prvo vas pokreće prema van; onda, ako ste dovoljno inteligentni da razumete da se krećete u pogrešnom pravcu, ona započinje da vas pokreće prema unutra; ali je želja još prisutna. Ista želja, osećanje osujećeno spolja, započinje da traga unutra. Ta želja mora da bude ostavljena.

Posle *samadhija*, čak i *samadhi* treba da se ostavi. Onda se javlja *samadhi* bez klice. To je najviše. Nastaje ne zato što ste vi želeli, jer ako želite onda neće biti bez klice. To mora da se razume. To je javlja samo zbog razumevanja uzaludnosti želje same po sebi - kada se savršeno razume uzaludnost same želje, želja nestaje. Ne možete želeći *samadhi* bez semena ili klice. Kada želja iščezne, iznenada tu je *samadhi* bez semena. To nema nikakve veze s vašim naporom. To je neposredno događanje.

Sve do sada, sve do *samadhija*, postoji napor; jer naporu treba želja, motivacija. Kada želja iščezne, napor takođe iščezava. Kada želja iščezne, nema motivacije ništa da se čini - niti ima ikakve motivacije da se išta čini, niti postoji neka motivacija da se išta bude. Sama od sebe javlja se totalna praznina, ništavilo, ono što Buddha zove *shunya*. A to je čista

¹⁸⁸ Prvih pet koraka joge: *yama, niyama, pranayama, asana, pratyahara*.

lepota netaknuta vašom željom, nepokvarena vašom motivacijom, čistota sama po sebi, nevinost sama po sebi. To je *samadhi* bez klice.

Sada više neće biti nikakvog rađanja. Buddha je obično govorio svojim učenicima: "Kada dođete do *samadhija* budite pažljivi. Prionite uz *samadhi* tako da možete biti od pomoći ljudima." Jer ako se čvrsto ne držite *samadhija* sa klicom, a *samadhi* bez klice se pojavi, vi odlazite, odlazite zauvek.¹⁸⁹ Onda ne možete pomoći. Mora da ste čuli reč "*bodhisattva*." Ja sam dao tu reč mnogim *sanyasinima*. *Bodhisattva* označava čoveka koji je došao do *samadhija*, a odriče se *samadhija* bez klice, on prijanja uz *samadhi* jer dok se on vezuje uz *samadhi* može pomagati ljudima, još može biti tu, barem postoji još neka vezanost za svet.

Postoji priča da je Buddha došao do najvišeg neba, vrata su se otvorila, pozvan je, ali je ostao spolja. *Deve*¹⁹⁰ su mu rekle: "Uđi unutra. Dugo smo čekali na tebe." On je međutim rekao: "Kako sada mogu odmah da uđem? Ima mnogih kojima sam potreban Stajaću kod vrata i pomagaću pokazujući ljudima vrata. Biću poslednji koji će ući. Kada svi uđu kroz vrata, kada niko ne ostane van, onda ću ja ući. Ako uđem odmah sada, s mojim ulaskom vrata će opet biti izgubljena; a ima miliona koji se muče. Oni upravo dolaze sve bliže i bliže. Ja ću stajati spolja, neću ući, jer dok stojim ovde morate držati vrata otvorena. Morate me čekati, a dok čekate vrata će biti tu, otvorena, a ja mogu pokazivati ljudima da je ovo ulaz."

To je stanje *bodhisattve*. *Bodhisattva* označava nekoga ko je već došao do ulaza da bude Buddha. U suštini on je spreman da nestane u celini, ali se opire iz saučešća. On se drži toga. Poslednja želja, da pomaže ljudima - to je takođe želja - održava ga u egzistenciji. To je vrlo teško, gotovo je nemoguće, kada su svi lanci prekinuti sa svetom, da se zavisi samo od vrlo lomljivog odnosa saučešća - gotovo je nemoguće. Ali tu ima nekoliko trenutaka - kada neko uđe u stanje *bodhisattve* i stane tamo, tih nekoliko trenutaka vrata su otvorena tako da čitavo čovečanstvo može da pogleda na vrata, shvati ulaz, prepozna ga i uđe kroz njega.

Ovih tri - *dharana*, *dhyana*, *samadhi* - unutrašnji su u poređenju sa pet koji im prethode, ali su to troje spoljašnji u poređenju sa *samadhijem* bez klice.

Nirodha parinama je transformacija uma u kojoj um postaje prožet stanjem nirodha, koje posreduje trenutno između jedne impresije koja iščezava i impresije koja nastaje.

Ova *sutra* je vrlo, vrlo značajna za vas jer odmah možete da je koristite. Patanjđali to zove *nirodha*. *Nirodha* znači trenutno obustavljanje uma, trenutno stanje nemanja uma, ili ne-uma. To se svima vama događa, ali je to vrlo suptilno i trenutak je vrlo kratak. Dok niste malo više svesni, nećete moći da vidite to. Prvo mi dopustite da opišem šta je to.

Kad god se misao pojavi u umu, um je pokriven s njom kao oblak kada se pojavi na nebu. Inače nijedna misao ne može biti trajna. Sama priroda uma je da ne bude trajna: jedna misao dođe, pa odlazi. Druga misao dođe i zamenjuje je. Između ove dve misli postoji vrlo suptilan interval. Jedna misao odlazi, druga još nije došla i to je trenutak *nirodhe* - to je suptilni interval kada ste bez misli. Jedan oblak je prošao, drugi još nije došao, a nebo je otvoreno. Možete gledati u njega.

Sedeći samo smireno posmatrajte. Misli nastavljaju da dolaze kao promet na putu. Jedna kola su prošla, druga dolaze - ali između to dvoje postoji procep i put je prazan. Ubrzo - druga će doći i put će opet biti pun i neće biti prazan. Ako pogledate između, u procepu koji postoji između dve misli, za trenutak ste u istom stanju kao kad neko dođe do stanja *samadhija* - trenutnog *samadhija*, upravo letimično viđenje. Odmah će on biti ispunjen od druge misli koja je već na putu.

Posmatrajte. Posmatrajte pažljivo. Jedna misao ide, druga dolazi, a procep je između; u tom procesu vi ste tačno u istom stanju kao čovek koji je postigao *samadhi*. Ali vaše stanje je samo prolazna pojava. Patanjđali to zove *nirodha*. To je kratkotrajno, dinamično, to se menja sve vreme. To je slično bujici, stanje odlaska jednog talasa i dolaska drugog; a između

¹⁸⁹ *Gate, gate, para gate* - budistička izreka za onoga ko odlazi u trajnu nirvanu.

¹⁹⁰ Bogovi.

njih dva... nema talasa. Samo pokušajte da posmatrate to. To je jedna od najznačajnijih meditacija. Nije potrebno da radite ništa drugo. Možete samo sedeti smireno i nastaviti da posmatrate. Samo posmatrajte tu prazninu, procep. U početku će to biti teško. Uskoro ćete postati više pažljivi i budni i nećete propustiti prazninu. Ne obraćajte nikakvu pažnju na misli. Usredsredite sebe na prazninu, ne na misli. Fokusirajte sebe kada je put prazan i niko ne prolazi. Promenite svoj *geštalt*.¹⁹¹ Obično se fokusiramo na misli a ne usredsređujemo se između njih.

Jednom se dogodilo da je veliki majstor *joge* podučavao svoje učenike *nirodhi*. Imao je školsku tablu. Na tabli je kredom nacrtao vrlo malu tačku, jedva vidljivu, a onda je pitao svoje učenike: "Šta vidite?" Svi su rekli: "Malu belu tačku." Majstor se nasmejao. Reкао je: "Niko ne vidi ovu tablu? Da li svi vide samo malu belu tačku?"

Niko nije video tablu. Tabla je bila tu, i bela tačka je bila tu, ali oni su gledali samo u belu tačku.

Promenite *geštalt*.

Jeste li posmatrali dečje knjige? Imaju slike, slike koje su vrlo, vrlo svrsishodne i značajne da se razumeju. Na jednoj slici je mlada žena, možete je videti, ali na istoj slici skriva se stara žena. Ako nastavite da posmatrate, odjednom mlada žena iščezava i vi vidite lice stare žene. Onda kada nastavite da gledate u lice stare žene - iznenada ono iščezava i opet se pojavljuje lice mlade žene. Ne možete videti obe zajedno; to je nemoguće. Možete videti samo jedno lice u jedno vreme, a drugo lice u drugo vreme. Jednom kada vidite oba lica, znate vrlo dobro da je drugo lice takođe tu, ali još ih ne možete videti zajedno. A um se stalno menja, tako da jednom vidite mlado lice, drugi put možete videti staro lice.

Geštalt se menja od mladog do starog, od starog do mladog, ali se ne možete usredsrediti na oba. Dakle, kada se usredsredite na misli, ne možete se usredsrediti na praznine, na procepe. Procepi su uvek prisutni. Usredsredite se na praznine, i odjednom ćete postati svesni da procepi postoje i misli iščezavaju; u tim procepima prva letimična sagledavanje *samadhija* će biti postignuta.

Taj ukus je potreban da bi se nastavilo, jer šta god da ja kažem, šta god da Patanjđali kaže, može vam postati značajno samo kada ste okusili malo toga. Jednom kada saznate da je praznina blažena, ogromno blaženstvo se spušta - samo za trenutak, a onda iščezava - onda znate da ovaj procep može postati trajan, ako ta praznina može postati vaša priroda, onda će ovo blaženstvo postati dostupno neprekidno. Onda započinjete marljivo raditi.

Ovo je *nirodha parinama*: "*Nirodha parinama je transformacija uma u kojoj um postaje prožet stanjem nirodha, koje posreduje trenutno između jedne impresije koja iščezava i impresije koja nastaje.*"

Baš je pre deset godina načinjen jedan izum u *Imperial Japanese Jewels*. Kraljevsko blago je držano i čuvano u zgradi zvanoj *Soshuen*. Tokom devet stotina godina dragulji su počivali u toj palati. Kada je konac od ćilibarskih brojanica bio ispitan, jedna perla u središtu konca izgledala je drugačije od drugih. Akumulirana vekovima prašina je s velikom pažnjom bila oprana sa perli. Istraživači su našli blago unutar blaga. Specijalna perla nije bila načinjena od običnog ćilibara kao što su druge. Bila je to perla visokog kvaliteta ružičasto zelene boje. Stotinama godina, jedinstven biser je bio smatran komadom ćilibara, ali više ne.

Nije važno koliko smo dugo živeli u pogrešnom identitetu, samoispitivanje može otkriti našu istinsku i smirenu prirodu.

Jednom kada ste sagledali realnost koja vi jeste, onda svi lažni identiteti koji su postojali vekovima odjednom iščezavaju. Dakle, sada više ne možete biti obmanjivani ovim identitetima. Ova *nirodha parinama* vam daje prvo viđenje vaše prave prirode. To vam daje letimično sagledavanje pravog bisera iza slojeva prašine. Slojevi prašine nisu ništa drugo do slojevi misli, impresija, imaginacija, snova, želja - svih misli.

Jednom kada možete imati jednu viziju, već ste preobraćeni. To ja nazivam duhovnim buđenjem, preobraćenjem. Ne kada *hindu* postane hrišćanin, ne kada hrišćanin postane *hindu*, to nije preobraćenje. To je seoba iz jednog zatvora u drugi. Preobraćenje je

¹⁹¹ Forma konfiguracije koja ima osobine koje ne mogu da se izvedu iz sumiranja njenih komponenata, nego zavise od primene konteksta.

kada se premestite od misli do nemanja misli, kada se maknete od uma do nemanja uma. Preobražaj je kada gledate u *nirodha parinama*, kada gledate između dve misli i odjednom se otkrije realnost - gotovo kao munja. Onda opet postoji tama, ali vi niste isti. Videli ste nešto što sada ne možete zaboraviti. Sada ćete često tragati.

To je ono što kaže sledeća *sutra*:

Ovaj tok postaje smiren sa ponavljanim impresijama.

Ako često upadnete u procep, ako često okusite iskustvo, ako često gledate kroz *nirodha* - kroz obustavu uma, bez mišljenja - vi gledate u svoje vlastito biće; ovaj tok postaje smiren, ovaj tok postaje prirodan, ovaj tok postaje spontan. Vi postižete, počinjete da dostižete, svoje vlastito blago. Prvo letimično, male procepe; onda veće procepe, a onda još veće. Onda se jednog dana događa da poslednja misao odlazi i nijedna druga misao ne dolazi. Vi ste u dubokoj tišini, u večnoj tišini. To je cilj.

To je teško, ali dostižno.

Tradicija kaže da kada je Isus bio raspet, baš pred smrt, vojnik je probio kopljem njegovu slabinu, samo da vidi da li je mrtav ili još živ. Bio je još živ. Otvorio je oči. Pogledao vojnika i rekao: "Prijatelju, postoji kraći put do mog srca od tog." On je probio njegovo srce kopljem, a Isus je rekao: "Prijatelju, postoji kraći put do mog srca nego što je taj."

Vekovima su se ljudi pitali šta je on zaista mislio? Hiljadu i jedno objašnjenje je moguće, jer rečenica je vrlo zagonetna, ali način na koji ja gledam u nju i značenje koje mislim da ima je: ako uđete u svoje vlastito srce, to je najkraći, najkraći mogući način da dosegnete Isusovo srce. Ako uđete u svoje vlastito srce, ako se povučete nazad, unutra, doći ćete bliže Isusu.

I bilo da je Isus živ ili ne, treba da gledate prema unutra, morate tražiti izvor svog vlastitog života; onda ćete znati da Isus nikada ne može biti mrtav. On je večni život. On može da iščezne iz ovog tela na krstu; pojaviće se negde drugde. On može da se ne pokaže nigde drugde, ali onda će takođe ostati za večnost u srcu celine.

Kada je Isus rekao: "Prijatelju, postoji kraći put do mog srca nego što je taj" on je mislio: "Idi prema unutra. Pogledaj u svoju vlastitu prirodu, i naći ćeš me tamo. Carstvo nebesko je u tebi." I to je večno. To je beskrajn život; to je besmrtn život.

Ako gledate u *nirodha*, gledaćete u besmrtn život, život koji nema početak i nema kraj.

Kada ste jednom okusili tu ambroziju, taj eliksir, onda ništa drugo ne može postati predmet vaše želje - ništa drugo. Onda to postaje objekat želje. Želja može da vas vodi do *samadhija*, a onda i ta želja treba da bude ostavljena, i ta želja treba da bude odbačena. Ona je obavila svoj posao. Ona vam je dala pokretnu snagu, dovela vas je do samih vrata vašeg bića; onda i to mora da se odbaci.

Jednom kada je odbacite, vas tu više nema... samo Bog postoji. Ovo je *samadhi* bez semena.

Poglavlje 4

BUDITE SEME

4. januar 1976. pre podne u Buddha dvorani

Pitanje prvo:

Osho, čuo sam da su Patanjđali i Lao Ce došli do potoka. Patanjđali je počeo da prelazi potok hodajući na površini vode. Lao Ce je stajao na obali i zvao ga da se vrati natrag.

"Šta je, u čemu je stvar?" Pitao je Patanjđali.

"To nije način da se prelazi potok," rekao je Lao Ce, i odveo ga do mesta gde je voda bila plitka, i pregazili su preko zajedno.

Ovo je od Yatri-a. Priča je istinita, ali Yatri, ti si propustio najvažniju stvar u njoj. Dopustite mi da opet ispričam celu priču.

Čuo sam da su Patanjđali i Lao Ce došli na potok. Patanjđali je počeo da prelazi reku hodajući na površini vode. Lao Ce je stajao na obali i pozvao ga da se vrati natrag.

"U čemu je stvar?" Pitao je Patanjđali.

Lao Ce je rekao: "Nema potrebe da prelaziš potok, jer ova obala je druga obala."

To je sav naglasak Lao Ce-a. Nije potrebno da ideš nigde: druga obala je ovde. Nije potrebno da radiš ništa. Jedino je potrebno da budeš. Nastojanje je beznačajno, ti si već ono što uvek možeš biti. Ne idi nigde. Ne sledi nijednu stazu. Ne traži ništa. Budući da, gde god da ideš, sam odlazak je propuštanje stvari jer sve je već dostupno ovde.

Ispričaću vam drugu priču, jednu od najvažnijih priča u svetu ljudske svesti. Priča se bavi Zaratustrom, drugim Lao Ce-om, koji je verovao u prirodno bivanje, koji je verovao u bivanje opuštено i praktično, koji je verovao u bivanje samo da se bude.

Jednom se Vishtaspa, kralj Persije, vraćao iz pobeđničkog pohoda i došao je blizu mesta gde je živeo Zaratustra. Odlučio je da poseti mistika. Kralj je rekao Zaratustri: "Došao sam da bi mi objasnio zakone prirode i univerzuma. Ne mogu ostati dugo pošto se vraćam kući iz rata i važne državne stvari me očekuju u palati."

Pogledavši u kralja, Zaratustra se nasmejao i uzeo zрно pšenice sa zemlje i pružio mu. "U ovom malom zrnju pšenice," izjavio je, "sadržani su svi zakoni univerzuma i sile prirode."

Kralj je bio jako iznenađen ovim odgovorom, koji nije razumeo, i kada je video osmehe na licima onih koji su ga okruživali, naljutio se i bacio zрно na zemlju misleći da mu se podsmevaju. Rekao je Zaratustri: "Bio sam nepromišljen i smešan što gubim svoje vreme dolazeći ovde da te vidim."

Prošle su godine. Kralj je bio uspešan kao vladar i ratnik, i vodio je život luksuza i očevidnog zadovoljstva, ali noću kada bi otišao u krevet, neobične misli su mu dolazile u um i uznemiravale ga: "Živim u luksuzu i izobilju u ovoj divnoj palati, ali koliko ću dugo u ovome uživati - ovo izobilje, ova moć, ovo bogatstvo - šta će se desiti sa mnom kada umrem? Mogu li me moja snaga i moja bogatstva spasiti od bolesti i smrti? Da li se sve gubi sa dolaskom smrti?"

Niko u palati nije mogao odgovoriti na ova pitanja, ali u međuvremenu je slava Zaratustre porasla. Stoga je on odložio na stranu svoj ponos, pa je odaslao veliki karavan blaga Zaratustri, a s njim poziv i molbu. "Izvinjavam se, žao mi je," pisao je on, "što sam bio nestrpljiv i lakomislen u svojoj mladosti, tražio sam od tebe da mi objasniš veliki problem egzistencije u nekoliko minuta. Promenio sam se i sada ne želim nemoguće, ali sam još uvek veoma zainteresovan da znam zakone univerzuma i sile prirode, stoga mi pošalji najboljeg od tvojih učenika da bi me podučio svemu što može o ovim pitanjima."

Posle nekog vremena karavan se vratio s glasnicima. Rekli su kralju da su našli Zaratustru, koji mu je poslao pozdrave, ali je vratio ponuđeno blago. Blago nije njemu ni od kakve koristi, kazao je Zaratustra, jer je on dosegao do najvišeg blaga. Štaviše, Zaratustra je poslao kralju dar zavijen u list i zatražio od glasnika da mu kaže da je to bio učitelj koji će ga naučiti svemu.

Kralj je otvorio list i našao opet isto zрно - isto zрно pšenice koje mu je ranije Zaratustra dao. Mislio je da mora biti nešto magično u tome, stoga ga je stavio u zlatnu kutiju i sakrio među svojim blagom. Gotovo svakog dana bi ga pogledao očekujući da se dogodi neko čudo, takvo kao što je preobražaj zrna pšenice u nešto ili nekoga koji će ga podučiti svemu što je želeo da zna.

Meseci su prošli, a onda godine, ali se ništa nije dogodilo. Na kraju je kralj izgubio strpljenje i rekao: "Izgleda da me je Zaratustra ponovo obmanuo. Ili mi se ruga, ili još uvek ne zna da odgovori na moja pitanja, ali ću mu pokazati da mogu naći odgovor bez njegove pomoći." Stoga je kralj poslao karavan velikom indijskom mistiku Tshengregachi, kome su dolazili učenici iz celog sveta, a sa karavanom su pošli isti glasnici i isto blago koje je on slao Zaratustri.

Posle mnogo meseci glasnici su se vratili iz Indije sa filozofom, ali filozof mu je

rekao: "Ja sam počastvovan da budem vaš učitelj, međutim iskreno vam moram reći da sam uglavnom došao u vašu zemlju da bih mogao sresti velikog Zaratustru."

Onda je kralj uzeo zlatnu kutiju u kojoj je bilo zrno pšenice i odgovorio: "Tražio sam od Zaratustre da me poduči. Vidi šta mi je poslao. Ovo je učitelj koji će me naučiti zakonima univerzuma i silama prirode. Zar nije to smešno?"

Filozof je dugo gledao u zrno pšenice, tišina se spustila nad palatom dok je on meditirao. Najzad je rekao: "Ne kajem se za mnoge mesece putovanja, jer sada znam da je Zaratustra zaista veliki učitelj, što sam i dugo verovao da jeste. Ovo sićušno zrno pšenice zaista nas može naučiti zakonima univerzuma i silama prirode, jer ih ono sada direktno sadrži u sebi. Ne smete držati zrno pšenice u zlatnoj kutiji. Propustili ste celu stvar. Ako zasadite malo zrno u zemlju, gde ono pripada, u kontaktu sa zemljom, kišom, vazduhom, suncem i svetlošću meseca i zvezda, onda će ono kao sam univerzum početi u sebi da raste sve veće i veće. Na isti način vi, ako biste želeli da rastete u znanju i razumevanju, morate ostaviti svoj veštački život i otići gde ćete biti blizu svih sila prirode i univerzuma, do ukupnog jezgra stvari. Baš kao što neiscrpni izvori energije teku prema zrnu zasađenom u zemlji, isto će se tako bezbrojni izvori znanja otvoriti i poteći prema vama dok ne postanete jedno sa misterioznom silom u njemu - jedno sa snagom života. Zrno nestaje, a u tom nestajanju je pobjeda nad smrću."

"Sve što kažete istina je," odgovorio je kralj, "ipak će se na kraju biljka osušiti i uvenuti, rastvoriće se u zemlji."

"Ali ne," rekao je filozof, "dok ne bude obavila čin stvaranja i pretvorila se u stotine zrna, svako nalik prvom. Malo zrno je nestalo kada je izraslo u biljku, i vi takođe kada izrastete morate preobraziti sebe u nešto drugo, i opet u nešto drugo. Život uvek stvara više života, istina stvara obilje istine, seme stvara izobilje semena. Jedinu umetnost koju čovek treba da zna je umetnost kako da umre. Onda se on preporuča. Predlažem da zajedno otputujemo kod Zaratustre da bi nas on sam mogao podučiti više o ovim stvarima."

Za nekoliko dana su došli u Zaratustrin vrt. Jedina njegova knjiga je bila velika knjiga prirode, a on je učio svoje učenike da je čitaju. Dva posetioca su naučila drugu veliku istinu u Zaratustrinom vrtu, istinu o životu i radu. Slobodno vreme i izučavanje su jedno isto: pravi put za življenje je jednostavan, naučiti čitati zakone egzistencije i života iz ogromne knjige prirode. Na kraju tog vremena kralj se vratio u svoj grad i zatražio od Zaratustre da izloži sistematično suštinu ovog velikog učenja. Zaratustra je to uradio, a rezultat je izvanredna knjiga *Zend Avesta*, važna knjiga *Parsia*.¹⁹²

Ova duga priča je čitava priča kako čovek postaje Bog, kako ono što skrivate u sebi može postati otkriveno.

Budite seme. Vi to jeste, ali možda ste još u zlatnoj kutiji, utamničeni. Padnite u zemlju, gde pripadate, i budite spremni da umrete u zemlji. Ne plašite se da umrete, jer svi oni koji se plaše smrti odvrću se od života. Smrt nije ništa do vrata za život. Prvo upoznavanje sa životom je smrt, stoga oni koji se boje smrti odeljuju sebe protiv života. U stvari, njihov život u zlatnoj kutiji neće biti praktično ništa drugo do smrt.

Smrt u blatu, u zemlji, samo je početak, nije kraj, ali ostajanje u zlatnoj kutiji je apsolutni kraj. U tome nema početka.

Vi ste seme. Nije potrebno da idete nigde. Sve što vam treba spremno je da vam dođe, ali ljuska semena mora da se slomi. Ego treba da se rastvori u zemlji; ego treba da umre u zemlji. I odmah zatim čitav univerzum započinje da se sažima u vama. Iznenada vidite ono što ste uvek bili namenjeni da budete. Vaša prava sudbina započinje da raste u vama.

U stvari, ova obala je druga obala. Nije potrebno da idete nigde. Sve što treba je da odete unutra. Sve što treba je da preduzmete skok u svoje vlastito biće, da budete usaglašeni sa samim sobom. Lao Ce ne pokazuje put kako da se ide do druge obale.

Moramo sprovesti priču na drugačiji način. Dozvolite da budu tri osobe: Patanjđali, Buddha, Lao Ce. Patanjđali će pokušati da hoda po površini vode - on to može. On je veliki naučnik u unutrašnjem svetu svesti. On zna kako da pobjedi gravitaciju. Buddha će reći: "Ovo

¹⁹² *Parsi*: Indijski *zaratustrianaci* čiji su preci pobjegli od muslimanskog progona u Persiji u VII i VIII veku.

nije način, ni put da se pređe potok. Dođite, ja ću vam pokazati mesto gde nije potrebno da vršite tako naporan rad. Lak je put - potok je plitak; samo treba da hodamo nekoliko stotina metara i možete preći kroz plićak potoka. Nije nužno da naučite ovu sjajnu veštinu. Sve to može biti izvedeno mnogo lakše." Buddha će reći ovako, a Lao Ce? On će se smeјati, reći će Buddhi i Patanjđaliju: "Šta to radite? Ako napustite ovu obalu otići ćete pogrešnim putem, jer je to druga obala. Ovde, baš ovog trenutka, sve jeste kako treba da bude. Nema nigde da se ide. Tragalac za istinom ne sledi nijednu stazu, sve staze vode negde, a istina je ovde."

Lao Ce jednostavno kaže opustite se u sebi. To nije putovanje, to je jednostavno prepuštanje. Nikakva priprema nije potrebna, jer to nije putovanje. Kakvi jeste, baš takvi kakvi jeste, opustite se. Opustite se u svojoj prirodi. Ostavite sve besmislice o zlatnim kutijama - zatvorima moralnosti, zatvorima koncepata, filozofija, religija. Odbacite svo smeće. Ne plašite se zemlje, i ne pitajte za nebo. Bacite se na zemlju. Ne plašite se da će vam ruke postati zaprljane. Prepustite se prirodi, jer zapravo jedino njoj vi pripadate, sveukupnosti svih stvari.

Zaratustra je uradio dobro. On se nije podsmevao kralju. Bio je jednostavan čovek, i zato što je kralj sam rekao da ne može gubiti mnogo vremena i da ga čekaju važni poslovi u palati, i da ubrzo mora da krene, zbog toga mu je Zaratustra dao simboličan znak, seme. Ali je on promašio čitavu stvar. Nije mogao da razume koja je to vrsta poruke. Zaratustra mu je dao celu *Zend Avesu* u tom semenu; ništa nije preostalo. To je cela poruka prave religije. Sve drugo je samo komentar.

Tog dana Zaratustra je dao seme; uradio je isto što i Buddha kada je dao cvet Mahakashyapi. S tim semenom, Zaratustra je dao nešto više od cveta. Pokušajte da razumete ove simbole.

Buddha je dao cvet. Cvet je kraj, cilj. Može biti predat samo Mahakashyapi, koji je došao do samog cilja. Zaratustra je dao seme. Seme je početak. Ono se može dati nekome koji upravo započinje da traga, koji samo istražuje, koji baš pokušava da nađe put, koji pipa u mraku. Buddhin cvet ne može biti dat svakome i bilo kome; potreban je Mahakashyapa. U stvari on samo može biti dat nekome kome ne treba. Mahakashyapa je neko kome on ne treba. Može biti samo dat onome kome ne treba. Zarustrino seme može da bude dato onima kojima treba. A šta je on rekao; on je jednostavno rekao: "Postani seme. Ti si seme. Bog je skriven u tebi. Ali ne idi nigde drugde."

Zarustrina religija je jedna od najprirodnijih religija, prihvata život kakav jeste, živi život kakav jeste. Ne tražite nemoguće. Uzmite to lako. Pogledajte svuda okolo. Istina je prisutna; samo ste vi odsutni. Ova obala je druga obala; ne postoji druga obala. Ovaj život je život; ne postoji drugi život.

Međutim, vi možete živeti ovaj život na dva načina: ili minimalno, ili maksimalno. Ako živite na minimumu, živite kao seme. Ako živite kao cvet vi živite maksimalno. Dozvolite da vaše seme postane cvet. Sámó to seme će postati cvet. Vi ćete postati druga obala. Vi ćete postati istina.

Zapamtite ovo. Ako možete zapamtiti ovo, samo da budete prirodni, razumeli ste sve što je osnovno, sve što je temeljno, sve što je bitno da se razume.

Drugo pitanje:

Kakva je razlika između zazena¹⁹³ i Patanjđalijeve dhyane?

Patanjđalijeva *dhyana* je samo korak; u njegovih osam koraka, *dhyana* je samo jedan korak. U *zazenu*, *dhyana* je jedini korak; nema drugih koraka. Patanjđali veruje u postepeni rast. *Zen* je iznenadno prosvetljenje. Dakle ono što je samo korak kod Patanjđalija u *zenu* je sve - samo *dhyana* je dovoljna, meditacija je dovoljna. Ništa drugo nije potrebno. Sve drugo može biti odbačeno. Sve drugo može biti korisno ali nije bitno - u *zazenu*, samo meditacija.

Patanjđali vam daje potpun sistem svega što vam je potrebno, od svih postavljenih

¹⁹³ Zazen je praksa meditativnog mirovanja u zen budizmu, doslovno znači "samo sedeti" kao svedok tela i uma, celog bića.

uslova, od same pripreme pa do kraja. On vam daje čitavo učenje. To nije iznenadna pojava; čovek mora postepeno u to da izraste, lagano. Kako nastavljate da rastete i apsorbujuete svoju rast, postajete sposobni za dalje korake. *Zen* je za vrlo retke izuzetke, za one malobrojne hrabre duše koje mogu rizikovati sve za ništa, koje mogu rizikovati sve bez ikakvih očekivanja.

Ovo nije moguće za sve. Vi se krećete oprezno - i ništa nije pogrešno u opreznom kretanju. Ako vam dođe prirodno da se krećete oprezno, vi se morate kretati oprezno. Ne budite onda budala i ne pokušavajte da skočite. Slušajte svoju prirodu. Ako osećate da je biti oprezan vaša priroda, onda se krećite oprezno. Ako osećate da je vaša priroda da rizikujete, da se kockate, onda ne marite za opreznost, ne marite za postepene korake. Možete sići dole stepenicama, ili možete skočiti sa terase. To zavisi od vas. Slušajte svoju prirodu.

Ima nekoliko osoba koje neće brinuti da dođu stepenicama, koje nisu spremne da čekaju čak ni za to. Jednom kada čuju zov one skoče. Jednom kada se čuo poziv, ne mogu čekati ni jedan trenutak. Ali to su retki ljudi.

Kada kažem "retki" ne mislim na neki ocenjujući, vrednujući način. Ja ne ocenjujem. Ja ne kažem "viši". Kada kažem "retki," to samo potvrđuje činjenicu da takvih ljudi nema mnogo. Ja ne kažem - nemojte pogrešno shvatiti moju poentu - ne kažem da su oni viši nego obični ljudi. Niko nije viši i niko nije niži - ali ljudi su različiti. Ima ljudi koji bi voleli da skoče. Oni treba da izaberu *zen*. Ima ljudi koji bi želeli da dospu do cilja sa lakoćom, sa oprežnošću, s postepenim koracima. Savršeno dobro. Idite lagano ako je to vaš put.

Uvek zapamtite da vi sami, vaš tip, vaša priroda, treba da bude odlučujući faktor. Ne sledite Patanjđalija ili *zen*. Uvek slušajte svoje biće. Patanjđali i *zen* postoje za vas, a vi ne postojite za njih. *Sabat*¹⁹⁴ je za čoveka - ne obrnuto. Sve religije postoje za vas, ne obrnuto. Na kraju, vi ste najviši cilj.

Treće pitanje:

Kada slušam moja osećanja, moj unutrašnji glas, oni mi govore da ne radim ništa, samo da spavam, jedem, da se igram na plaži, a ja se plašim da sledim ova osećanja jer mislim da ću postati previše slab da preživim u ovom svetu.

Hoće li me egzistencija zaštititi kada dozvolim sebi da se predam?

Prva stvar:

Nije potrebno da preživite u ovom svetu. Ovaj svet je ludnica. Nije potrebno da preživite u njemu. Nije potrebno da preživite u svetu ambicije, politike, ega. To je bolest. Ali postoji drugi način da se bude, i čitavo religijsko gledište jeste: da možete biti u svetu ali ne od njega.

"Kada slušam moja osećanja, moj unutrašnji glas, oni mi govore da ne radim ništa...." Onda ne radite ništa. Nema nikog višeg nego što ste vi, i Bog vam govori direktno. Počnite da verujete svojim unutrašnjim osećanjima. Onda ne radite ništa. Ako osećate da samo treba da spavate, jedete i igrate na plaži, savršeno. Pustite da to bude vaša religija. Ne plašite se onda.

Moraćete da odbacite strah. A ako je pitanje izbora između unutrašnjeg osećanja i straha, izaberite unutrašnje osećanje. Ne birajte strah. Tako su mnogi ljudi izabrali svoju religiju iz straha, stoga oni žive u čistilištu. Oni nisu ni religiozni ni svetovni. Oni žive u neodlučnosti.

Strah neće pomoći. Strah uvek označava strah od nepoznatog. Strah uvek znači strah od smrti. Strah uvek označava strah da se bude izgubljen, ali ako zaista želite biti živi, morate prihvatiti mogućnost da budete izgubljeni. Morate prihvatiti nesigurnost nepoznatog, neudobnost i neugodnost nepoznatog, stranog. To je cena koju čovek mora da plati za blagoslov koji to sledi, i ništa se ne može postići bez plaćanja za to. Morate platiti za to; inače ćete ostati paralisani strahom. Čitav vaš život će biti izgubljen.

Uživajte kakvo god da je vaše unutrašnje osećanje.

¹⁹⁴ Praznik Jevreja, subota. Ovde Osho koristi ironiju jer je u praksi obrnuto: vernik služi *sabatu* i religijama.

"*Ja mislim da ću postati previše slab da preživim u ovom svetu.*" Nema potrebe. Ovaj strah govori u vama, strah stvara više straha. Iz straha se rađa još više straha.

"*Hoće li me egzistencija zaštititi?*" Opet strah traži garancije, traži obećanja. Ko je tu da vam da garanciju? Ko može biti jamac za vaš život? Tražite neku vrstu osiguranja. Ne, ne postoji mogućnost. U egzistenciji ništa nije osigurano - ništa ne može biti. A to je dobro. Inače, da je egzistencija osigurana, bili biste potpuno mrtvi. Onda bi se potpuno izgubilo uzbuđenje postojanja, ushićenje da se bude živ kao mladi list na jakom vetru.

Život je lep zbog svoje nesigurnosti. Život je lep jer postoji smrt. Život je lep jer se može izgubiti. Ako ga ne možete izgubiti, na sve ste prinuđeni, onda čak i život postaje tamnica. Nećete moći da uživate u njemu. Čak i ako vam je naređeno da budete blaženi, naređeno vam je da budete slobodni, onda će i blaženstvo i sloboda nestati.

"*Hoće li egzistencija zaštititi mene kada sebi dozvolim da se predam?*" Pokušajte. Samo jedno vam mogu reći... Ja ne govorim vašem strahu, zapamtite. Samo jednu stvar vam svima mogu reći: oni koji su pokušali našli su da ona štiti. Ali ja ne govorim vašem strahu. Ja jednostavno ohrabrujem vašu avanturu, to je sve. Nagovaram vas, zavodim vas prema avanturi. Ne govorim vašem strahu. Svi koji su pokušali našli su da je beskonačnost zaštita.

Ali ja ne znam da li možete razumeti zaštitu koju vam univerzum daje. Zaštitu koju vi tražite, ne može vam dati univerzum, jer ne znate šta tražite. Vi tražite smrt. Samo mrtvo telo je apsolutno zaštićeno na način koji vi tražite. Nešto živo je uvek u opasnosti. Da se bude živ jeste opasnost. Više živosti - više avanture, više rizika, više opasnosti. Niče je obično na svom zidu imao moto: Živi opasno. Neko ga je pitao: "Zašto ste ovo napisali?" On je odgovorio: "Samo da me podseća, jer je moj strah ogroman."

Živite opasno jer je to jedini način da živite. Ne postoji drugi. Uvek slušajte zov nepoznatog i budite u pokretu. Nikada ne pokušavajte negde da se ustalite, nastanite. Nastaniti se znači umreti; to je prerana smrt.

Posetio sam rođendansku žurku, rođendan male devojčice, i mnogo igračkica je bilo tu i mnogo poklona, a devojčica je zaista bila srećna, sve njene prijateljice su bile tu i plesale su. Iznenada je pitala majku: "Mama, da li je bilo tako lepih dana u prošlosti, kada si bila živa?"

Ljudi umiru pre svoje smrti. Ljudi se nastanjuju u sigurnosti, udobnosti, komforu. Ljudi nalaze sigurnost u egzistenciji sličnoj grobu.

Ja ne govorim vašem strahu.

"*Hoće li me egzistencija zaštititi kada sebi dozvolim da se predam?*" Ona je uvek štitila, i ne mogu zamisliti da će ona biti drugačija samo prema tebi. Ne mogu verovati da će to biti jedan izuzetak. Uvek je to bilo tako. Ona je štitila one koji su joj se prepustili, koji su odbacili sebe pred njom, koji su joj se predali.

Sledite prirodu. Sledite svoju unutrašnju prirodu.

Čitao sam jednu anegdotu i veoma sam je zavoleo.

Bilo je proleće u kampu Kolumbija univerziteta, i znakovi s natpisom "Ne gazi travu" su postavljeni na sveže zasađenoj travi. Studenti su ignorisali opomene, kojima su sledili specijalni zahtevi, i nastavljali su da prelaze prečicom preko trave. To pitanje je bilo prilično podgrejano, dok na kraju nisu službenici izneli problem generalu Ajzenhaueru, u to vreme predsedniku univerziteta.

"Jeste li приметili," pitao je Ajzenhauer, "koliko se brže prolazi tamo gde ste vi to postavili? Zašto ne nađete pravac koji će studenti svakako da koriste i tamo izgradite stazu?"

Takav život treba da bude. Putevi, šetališta, principi, ne treba da budu fiksirani unapred.

Dozvolite sebi da se prepustite. Tecite prirodno i dopustite da to bude vaš put, vaš način. Hodajte i hodajući pravite svoj put. Ne sledite prvorazredne autoputeve. Oni su mrtvi, i ništa nećete naći na njima. Sve je već bilo uklonjeno. Ako sledite prvorazredni autoput, krećete se daleko od prirode. Priroda ne zna za puteve, ne zna za fiksirane obrasce. Ona teče na bezbroj načina, ali uvek spontano. Idite i posmatrajte... sednite na obalu i posmatrajte more. Milioni talasa se uzdižu, ali je svaki jedinstven i različit. Ne možete naći dva slična talasa. Oni ne slede isti obrazac.

Nijedan čovek vredan ugleda neće slediti nikakav obrazac.

Ljudi dođu kod mene i kažu: "Pokaži mi put." Ja im kažem: "Ne tražite to." Mogu vam reći samo kako da hodate, ne mogu vam pokazati put. Molim vas pokušajte da uvidite razliku, ja vam samo mogu reći kako da hodate, i kako da hodate hrabro. Ja vam ne mogu pokazati put, jer put je za kukavice. Oni koji ne znaju da hodaju, za paralisane, za njih put postoji. A oni koji znaju kako da hodaju, oni odlaze u divljinu, i samim hodanjem oni kreiraju svoj put.

Svaki čovek dostiže Boga na drugačiji način. Ne možete ga dostići kao masa i ne možete ga dosegnuti kao gomila. Bogu stižete sami, apsolutno sami.

Bog je divalj. On nije još civilizovan - i ja se nadam da nikada neće biti civilizovan. On je još spontan, i voli spontanost. Stoga ako vaša unutrašnja priroda kaže da idete na plažu i da se opustite, uradite to. To je način na koji vas Bog poziva. Učim vas baš da budete vi sami, ništa drugo. Vrlo je teško razumeti me jer iz svog straha vi biste želeli da vam ja dam obrazac života, disciplinu, stil, način života.

Ljude kao ja su uvek pogrešno razumeli. Lao Ce, Zaratustra, Epikur, uvek su bili pogrešno shvaćeni. Mislilo se da su ti najreligiozniji ljudi nereligiozni jer ako je neko zaista religiozan, on će vas učiti slobodi, učiće vas ljubavi. Neće vas naučiti mrtvom obrascu življenja. Naučiće vas haosu, anarhiji, jer su zvezde rođene samo iz haosa. Naučiće vas da budete totalno slobodni.

Ja znam da postoji strah, postoji strah od slobode; inače zašto bi bilo tako mnogo zatvora svuda u svetu? Zašto bi ljudi nosili tamnice oko svojih života neprekidno - nevidljive zatvore? Postoje samo dva tipa zatvorenika na koje sam naišao: nekolicina koji žive u vidljivom zatvoru, i ostali koji žive u nevidljivom zatvoru. Oni nose svoj zatvor svuda oko sebe - u ime savesti, u ime moralnosti, u ime tradicije, u ime ovoga i onoga.

Hiljade imena imaju stege i robovanja. Sloboda nema ime. Nema mnogo vrsta slobode; sloboda je jedna. Jeste li to ikada posmatrali? Istina je jedna. Laži može biti milion. Možete lagati na milion načina; ne možete reći istinu na milion načina. Istina je jednostavna; jedan put ili način je dovoljan. Ljubav je jedna; a ima miliona zakona. Sloboda je jedna; zatvora ima mnogo.

A dok niste vrlo budni, nikada nećete moći da se krećete slobodno. Najviše što možete je da promenite zatvor. Iz jednog zatvora možete otići u drugi zatvor, i možete uživati u hodanju između njih. To se dešava u svetu. Katolik postaje komunist, hindus postaje hrišćanin, musliman postaje hindus, i oni uživaju - da, osetili su malo slobode dok su menjali zatvore; od jednog zatvora do drugog - u hodu između. Tako se osećaju dobro.

Opet su u istoj zamki sa drugačijim imenom.

Sve ideologije su zatvori. Ja vas učim da se čuvate njih - uključujući i moju ideologiju.

Četvrto pitanje:

Nekoliko puta sam nedavno osetio da mogu leteti, osetio sam se čudno, neobično oslobođen od gravitacije i pogledao sam s dosadom na realnost mog tela od 70 kilograma. Da li je to samo ludost...?

Ne. Vi ste tačka susretanja dve dimenzije. Jedna dimenzija pripada zemlji, dimenzija gravitacije koja vas vuče dole - to je tih 70 kilograma vašeg tela. Druga dimenzija pripada milosti Božanske dimenzije, dimenzija slobode, u kojoj možete nastaviti da se uzdižete visoko, visoko i visoko i u tome nema težine.

Meditirajući, to će se dogoditi. Mnogo puta u dubokoj meditaciji vi ćete iznenada postati svesni kao da je gravitacija iščezla, da vas sada ništa ne drži dole, da je sada na vama da odlučite da li ćete poleteti ili ne, da sada zavisi od vas - ako želite, možete jednostavno poleteti u nebo... i čitavo nebo je vaše. Ali kada otvorite oči, iznenada, telo je tu, zemlja je tu, gravitacija je tu. Kada ste meditirali sa zatvorenim očima, zaboravili ste svoje telo. Kretali ste se u drugačijoj dimenziji, u dimenziji milosti, lepote.

Ove dve stvari treba da razumete: gravitacija je zakon koji vas vuče nadole, milost je

zakon koji vas vuče nagore. Nauka još nije otkrila drugi zakon, možda nikada to neće otkriti. Ona je otkrila jedan zakon. Čuli ste priču - ona se dogodila ili ne - da je Njutn sedeo u vrtu, i jedna jabuka je pala, a on je počeo da razmišlja: "Zašto jabuka pada prema zemlji? Zašto direktno prema zemlji? Zašto ne na stranu? Zašto ne počne da leti naviše?" Zakon gravitacije je otkriven, da zemlja ima privlačenje i vuče sve prema sebi.

Inače Njutn je video da voće pada, on nije video da drvo izrasta nagore. Na tom mestu sam ja uvek... kad god sam čitao priču, uvek sam osećao da je video mali plod kako pada prema zemlji, a nije video da se drvo uzdiže i izrasta naviše. Vi bacite kamen. On pada natrag, istina, ali drvo nastavlja da raste sve više i više. Nešto vuče drvo naviše. Kamen je mrtav; a drvo je živo. Život ide nagore, sve više i više.

Čovek je u svojoj svesnosti dospao do najviše tačke na zemlji. Kada zatvorite svoje oči prema svetu, kada ste u dubokom meditativnom raspoloženju, molitvenom, blaženom, ekstatičnom - iznenada, telo nije tu. Postali ste svesni unutrašnjeg drveta života, a ono ide sve više i više, i odjednom osećate da možete leteti.

Ništa nije ludo u tome, ali molim vas ne pokušavajte to. Nemojte skočiti kroz prozor i pokušavati da letite. Onda će to biti ludo. Nekoliko ljudi je pod dejstvom LSD ili marihuane uradilo to. Niko to nije učinio na osnovu meditacije. To je lepota meditacije, a ono je opasnost od droga. Nekoliko ljudi je pod dejstvom, pod jakim hipnotičkim dejstvom neke hemijske droge, postalo svesno ove milosti i lepote, da mogu leteti. Telo je zaboravljeno - i oni su pokušali. Jedna devojka u Njujorku je zaista to uradila. Sa četrnaestog sprata je jednostavno izletela kroz prozor - i Njutn je počeo da deluje. Onda više niste drvo; postali ste plod. Onda padate na tlo i lomite se.

Ovo je jedna od opasnosti droga, jer vam mogu otkriti izvesne istine - ali vi niste svesni. Možete počinuti nešto, možete uraditi nešto što može biti opasno. Ali se to nikada nije dogodilo u meditaciji, jer meditacija vam daje dve stvari zajedno: daje vam novu dimenziju i daje vam više svesnosti, tako da znate da je to tu, da postoji, ali ste takođe svesni i da je telo tu. Ostajete rašireni u obe dimenzije.

Jednog dana je vrlo debeo, snažan gospodin diskutovao o svojoj tehnici igranja tenisa. "Moj mozak mi kaže da brzo potrcim napred, da odmah počnem, da udarim lopticu graciozno preko mreže."

Ja sam ga pitao: "Šta se onda događa?"

On je pitao. "A onda?" Postao je vrlo tužan i rekao: "Moje telo pita: 'Ko, jel' ja'?"

Zapamtite, vi ste oboje: telo i svest. Vi ste rašireni u obe dimenzije. Vi ste tačka susretanja zemlje i neba, milosti i gravitacije. Ništa nije ludo u tome. To je jednostavno istina.

Ponekad je to moguće, jer se to dogodilo, i bolje je da vas učinim svesnim da je ponekad moguće stvarno da se vaše telo uzdigne malo više. Postoji žena u Bavarskoj koja se uzdiže 120 centimetara uvis dok meditira. Bila je izložena naučnom posmatranju i otkriveno je da ne vara ni na koji način. Ona ostaje za nekoliko minuta, četiri, pet minuta, viseći na 120 centimetara visoko u vazduhu. To je jedno od najstarijih iskustava *jogina*. Retko se to dešava, ali se nekada dešavalo u prošlosti. Ponekad se to takođe događa i sada. Ponekad se to može desiti nekima od vas.

Ako privlačnost milosti postane prevelika i ravnoteža se izgubi, onda se to događa. To nije baš dobra stvar. Nemojte to pokušavati, i nemojte to tražiti. To je jedna neravnoteža, i to je opasno za život. Kada privlačna snaga milosti postane prevelika, a privlačnost gravitacije je manja, događa se da se telo može uzdići. Čak i onda, ne mislite da ste ludi, nemojte misliti da vam se događa nešto nalik ludilu.

Njutn nije u svemu pouzdan. Postoje veće istine nego što su Njutnove. Gravitacija nije jedina dimenzija; ima mnogo više dimenzija.

Čovek je beskonačan, a mi smo počeli da verujemo samo u deo toga. Stoga kad god nešto od drugih dimenzija uđe, počinjemo osećati da nešto ide loše. U stvari, na Zapadu, mnogi ljudi za koje se mislilo da su ludi, neurotični, psihotični, i koji su u zavodima za lude, u bolnicama, zaista nisu ludi. Mnogi od njih su imali nešto viđenja nepoznatog, ali društvo ne prihvata to nepoznato, ne priznaje to. Odmah, kad god neko ima letimično viđenje nepoznatog, misle da je lud, jer je postao drugačiji. Ne mogu mu verovati.

Ima knjiga napisanih o Isusu u kojima se kaže da je on bio neurotičan, jer je imao običaj da sluša Boga i njegov glas. Postoje knjige napisane o Muhamedu da je bio lud i mora da je čuo Kuran u delirijumu - jer ko je tu da bi vam govorio? A on je čuo Boga da govori, i Bog je rekao: "Piši!" I on je počeo da piše. Zato što to nije vaše iskustvo, prirodna je tendencija uma da kaže da mora da je on ušao u neku ludost, mora da je bio u delirijumu, mora da je bio u velikoj groznici, jer se takve stvari događaju kada vi niste u svojim čulima.

Da, ove stvari se događaju u ludosti takođe, a ove stvari se događaju i u zdravlju, u nadsvesti. Zato što luda osoba pada ispod normalnog nivoa svesnosti, ona gubi kontrolu svog uma. Gubljenjem kontrole nad svojim umom, čovek postaje dostupan nepoznatim silama. *Jogin*, mistik, postiže *samyamu*, kontrolu ove svesnosti. On se uzdiže visoko i ide izvan normalnog - opet, nepoznato njemu postaje dostupno. Ali razlika je da je lud čovek žrtva nepoznatog, a mistik je gospodar nad nepoznatim. Oboje počinju govoriti na isti način, a vi ih možete pogrešno razumeti. Možete postati zbunjeni.

Ne mislite da ste ludi. To je savršeno u redu. Ali ne pokušavajte to. Uživajte u tome, dozvolite to; jer jednom kada počnete misliti da je to ludost, zaustavićete to; a to zaustavljanje će ometati vašu meditaciju. Uživajte u tome, kao u snu da letite. Zatvorite svoje oči: u meditaciji idite gde god želite. Uzdignete se sve više i više u nebo, i mnogo više stvari ubrzo će vam postati dostupne - i ne plašite se. To je velika avantura - veća nego odlazak na Mesec. Postati astronaut unutrašnjeg prostora najveća je avantura.

Peto pitanje:

Rekli ste mi da budem ja sam. Ne razumem. Kako mogu biti ja sam ako ne znam sebe?

Bilo da znate sebe ili ne, vi ne možete biti niko drugo do vi sami. Da budete vi sami, znanje nije potrebno. Ružin grm je ružin grm. Kamen je kamen. Nije potrebno da kamen zna da je kamen. Znanje nije potrebno. U stvari, zapravo zbog znanja vi propuštate da budete vi sami.

Pitate: "*Rekli ste mi da budem ja sam. Ja ne razumem. Kako mogu biti ja sam, ako ne znam sebe?*" Znanje je stvaranje problema. Pogledajte ružu. Ona nije zbunjena. Ona ne započinje jednog jutra da raste kao neven; uvek je ruža. Uopšte nije zbunjena oko toga.

Znanje nije potrebno za bivanje. U stvari vi propuštate svoje bivanje zbog znanja. Znanje nepotrebno stvara problem.

Čitao sam o izvesnom čoveku po imenu Dudley.

Da bi se proslavio sedamdeset peti rođendan ujaka Dadlija, jedan vazduhoplovni entuzijasta je ponudio da ga uzme u avion i preleti preko malog grada zapadne Virdžinije, gde je on proveo čitav svoj život. Ujak Dadli je prihvatio ponudu.

Vrativši se na zemlju, posle 20 minuta kruženja nad gradom, njegov prijatelj je pitao: "Da li ste se uplašili letenja ujače Dadli?"

"Ne," odgovori on kolebljivo, "nisam bio previše težak."

Avion nosi svu vašu težinu, ma kolika da je.

Bilo da vi znate sebe ili ne, nije u tome stvar. Znanje vam smeta. Samo zamislite da je sa ujakom Dadlijem bio kamen u tom avionu, kamen bi uneo svu svoju težinu u avion. Mislite li da ujak Dadli može uraditi nešto, može izmeniti to na neki način? Postoji li ikakva mogućnost da on ne spusti čitavu svoju težinu u avion? On takođe stavlja celu svoju težinu, ali je nepotrebno zabrinut. Njemu treba odmor, treba da bude opušten kao kamen, ali kamen nema znanje, a ujak Dadli ima znanje.

Sav problem čovečanstva je da čovečanstvo zna, a zbog znanja, bivanje je nepotrebno zaboravljeno.

Meditacija je način kako da se ostavi znanje. Meditacija je sredstvo kako da se opet postane bezazlen. Meditacija je način kako opet da se postane dete, ružin grm, stena. Meditacija je put kako da se bude, a ne da se misli.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Mislina samo osmišljavamo bivanje, ali u tome se toliko zanesemo da zaboravimo na samo bivanje, izgleda nam da samim mišljenjem bivamo, da je opis ono opisivano, toliko smo opsednuti umom da nam izgleda da bez

Kada vam kažem da budete vi sami, ja mislim da meditirate. Ne pokušavajte da budete neko drugi. Ne možete biti. Možete pokušati, možete obmanuti sebe i možete obećavati sebi i nadati se da ćete jednog dana postati neko drugi, ali ne možete postati. Ovo su samo iluzije koje možete nastavljati da imate. Ovo su snovi. Oni neće nikada postati realnost. Ostaćete vi sami šta god da činite.

Zašto se ne opustite? Ujače Dadli, stavite čitavu svoju težinu u avion. Opustite se.

U opuštenosti, iznenada ćete započeti da uživate u samom postojanju vašeg bića, a nastojanje da budete neko drugi će se zaustaviti. To je vaša briga kako da postanete neko drugi, kako da budete slični nekome drugom, kako da postanete slični Buddhi, kako da postanete nalik Patanjđaliju. Možete samo biti vi sami. Prihvatite to, veselite se tome, uživajte u tome. Opustite se.

Zen majstori kažu svojim učenicima: "Čuvajte se Buddhē. Ako ga sretnete na putu, odmah ga ubijte." Šta oni pod time misle? Oni misle da postoji ljudska tendencija da se postane imitator. Na engleskom jeziku postoji knjiga "*Imitation of Christ*."¹⁹⁶ Nikada ranije, i nikada docnije nije bilo tako ružnog naslova datog nekoj knjizi. Imitacija? Međutim, na neki način, taj naslov je vrlo simboličan. To pokazuje čitav um čovečanstva. Ljudi pokušavaju da imitiraju, da postanu neko drugi.

Niko ne može postati Hrist, a u stvari nema ni potrebe - Bog će se dosađivati ako vi postanete Hrist. On želi nekog novog, nešto originalno. On želi vas, i on želi da vi budete svoji sopstveni.

Šesto pitanje:

Kada govorite o preduzimanju skoka, osećam da želim da načinim skok, ali takođe osećam da nisam na ivici s koje se skok vrši. Vidim da nas podstičete, ali ne mogu osetiti to. Kako da dođem do ivice? Kako da vam dopustim da me podučite?

Svako je na ivici svakog trenutka, ako se usudite, skok je uvek moguć. Svaki trenutak vam daje ivicu, a kada pitate kako da dođete do ivice, vi pokušavate da budete domišljati. Vaše pitanje je trik tako da možete utešiti sebe da niste kukavica jer ivica nije tu, stoga, ne možete da skočite. Prvo ivica treba da se pronađe - a ona se nikada neće naći, jer ona je upravo pred vama. Gde god da stojite, uvek ste na oštroj ivici odakle možete načiniti skok. A vi postavljate vrlo promućurno pitanje: prvo me nauči kako da nađem ivicu.

Upravo pogledajte ispred sebe. Samo pogledajte. Gde god da ste, to nije važno.

A vi kažete: "Vidim i znam da nas podstičete, ali ja to ne mogu osetiti." Nije problem da ste vi uspavani. Ako ste uspavani, lako je prodrmati vas iz vaših snova. Pretvarate se da ste uspavani; onda to postaje nemoguće. Možete videti da vas ja drmam, ali ništa se ne događa. Kako možete videti ako ste uspavani?

Dopustite mi da vam ispričam jednu anegdotu: To se dogodilo jednog letnjeg popodneva. Otac je obećao deci da idu u šetnju, a nije to želeo. Mesecima je čekao ovaj dan da se odmori, stoga je izigravao, pretvarao se da je čvrsto uspavan.

Radije se pretvarao da spava za vreme dok je njegova mladež činila sve da ga probudi iz popodnevnog nedeljnog dremeža da ih povede u obećanu šetnju, ali uzalud. Činili su razne stvari da ga probude. Drmali su ga, vikali i zvali ga, ali bez koristi. Svi naponi su bili bezuspešni. Čak su se i uplašili, pitajući se šta se dogodilo s njim. Otac se pravio da spava. Na kraju, njegova četvorogodišnja kćer je otvorila njegove očne kapke, pogledala pažljivo, i rekla: "On je još tu."

I ja znam da ste vi ovde.

I vi takođe znate da se pretvarate.

To je do vas. Možete produžiti igru dokle god želite, jer je to na vaš račun. Mene to ne brine. Ako želite da se pretvarate, u redu. Činite to. Inače ja mogu videti... mogu videti sve vas da se pretvarate da ste uspavani - uplašeni od uzdizanja, uplašeni od ostvarenja vašeg bića, plašite se da se krećete.

misli ne možemo da bivamo. Tako bivamo kao u snu, spavamo za života. Meditacijom se budimo.

¹⁹⁶ Toma Kempijski: *O ugledanju na Hrista*

Samo sagledajte istinu toga. Ne pitajte za načine kako da nađete ivicu. Vi stojite na njoj.

Ne pokušavajte da budete površno domišljati, jer u unutrašnjem svetu biti tako domišljat znači biti glup. U unutrašnjem svetu biti glup jeste biti domišljat. U unutrašnjem svetu, oni koji su neznalice postižu brže on onih koji su znalci. U unutrašnjem svetu oni koji su nevini - a neznanje je nevinost... Neznanje je lepo; neznanje je veoma lepo i nevino.

Samo budite svesni šta vam govorim! Ja znam da vi slušate. Mogu se zagledati u vaše oči; mogu otvoriti vaše očne kapke. Ja sam radio tako svakog dana, a vidim da ste još uvek na toj tački. Niste mrtvi, niste uspavani. Pretvarate se da ste uspavani.

I kad god - to je na vama - kad god odlučite da se ne pretvarate, ja sam ovde da vam pomognem. Ne mogu vas gurati protiv vas samih. To nije dozvoljeno. Bog to ne dozvoljava, jer vam to daje totalnu slobodu; a totalna sloboda uključuje sve - da se ide pogrešnim putem, da se uspava, da se poćini greh, da se poriče Bog, da se poćini samoubistvo, da se sam uništi. Totalna sloboda uključuje sve. A Bog voli slobodu, jer Bog je sloboda.

Sedmo pitanje:

Osho, kompjuter je sakupio mnogo tvojih reći, ali tvoj osmeh - on ne može to da obuhvati.

Ovo je polovina pitanja. Drugu polovinu ću proćitati kasnije. Prvo, treba da odgovorim na prvu polovinu.

Nekadašnjeg francuskog predsednika Renee Coty-a pitali su prilikom posete jedne apstraktne umetnićke izloćbe u Parizu da li je razumeo slike. Rekao je sa uzdahom: "Oduzelo bi mi ceo život da bih razumeo da nije potrebno sve razumeti."

Druga polovina:

Hoćete li biti samo tihi s nama i smešiti se?

Nećete moći da vidite to. Osmeh koji ćete videti neće biti moj osmeh. A osmeh koji je moj nećete moći da vidite. Tišina koju budete mogli razumeti neće biti moja tišina, a tišinu koja je moja, nećete moći da razumete, jer možete razumeti samo ono što ste već okusili.

Ja se mogu smešiti, zapravo ja se smešim sve vreme - ali ako je to moj osmeh vi ga ne možete videti. Kada se ja smejem na vaš način, onda vi razumete; ali onda nema poente.

Ja sam tih celim putem, sve vreme. Čak i dok govorim, ja sam tih jer govorenje ne remeti moju tišinu. Ako je govorenjem tišina ometena, ona nije vredna. Moja tišina je dovoljno velika. Ona može sadržati reći, može sadržati govorenje. Moja tišina je dovoljno velika; ništa je ne uznemirava. Moja tišina se ne plaši reći.

Videli ste ljude koji su tihi, koji ne govore. Njihova tišina izgleda da je protiv govora - tišina koja je protiv govora još je deo govora. Ona je odsustvo; ona nije prisustvo.

Odsustvo govora nije moja tišina! Moja tišina je prisustvo. Ona vam može govoriti, može vam pevati. Moja tišina ima ogromnu energiju. To nije vakuum; to je ispunjenje.

Poglavlje 5
POBIJANJE STUBOVA NULTOG POSTOJANJA
5. januar 1976. pre podne u Buddha dvorani

III, 11: *sarvarthataikagratayah kṣayodayau cittasya samadhiparinamah.*

[Kada pak dođe do potpunog] ukidanja (*kṣaya*) »na-mnogo-predmeta-usmerene« (*sarvarthata*) »s-vesti« i [javi se] uspostavljenost (*udaya*) koncentrisanosti (*ekagrata*) - [to se naziva] »periodom [uspostavljene] usredsređenosti« (*samadhiparinama*).¹⁹⁷

III, 12: *tatah punah śantoditau tulyapratyayau cittasyaikagrataparinamah.*

Budući, ipak, da su duhovni poticaj (*pratyaya*) koji vodi miru (*santa*) i onaj koji vodi [aktivnosti kakva je pomenuto] uspostavljanje (*udita*) [stabilnosti u očitavanju] - srodni [po cilju, postoji i stanje koje ih objedinjuje i koje se naziva] - »periodom stabilno-usmerene-s-vesti«.

III, 13: *etena bhutendriyeṣu dharmalakṣanavasthāparinama vyakhyatah.*

Ovim [modifikacijama ili »periodima« u svesti razjašnjava se] i promenljivost elemenata (*bhuta*) i organskih sklopova (*indriya*) u smislu forme (*dharma*), temporalnih karakteristika (*lakṣana*) i relacija (*arastha*).

III, 14: *II śantoditavyapadeśyadharmānupati dharmi.*

Formama (*dharma*) [bilo da su ove] prestale da postoje (*santa*) [doslovno: »u miru počivajuće«], potpuno ispoljene (*udita*) ili »još ne ispoljene« (*avyapadeśya*) pripada [obavezno jedan određeni] nosilac forme (*dharmīn*).

Ovu priču je ispričao Lav Tolstoj, veliki ruski romanopisac, da je hodao šumom jednog dana kada je naišao na proplanak i video guštera kao sedi na steni i sunča se. Tolstoj je počeo da govori gušteru: "Tvoje srce kuca," rekao je on. "Sunce sija; ti si srećan." A posle pauze, on je dodao: "Ali ja nisam."

Zašto je gušter srećan, a čovek nije? Zašto je čitava kreacija u slavlju a čovek nije? Zašto je osim čoveka sve lepo usaglašeno u sebi i usklađeno sa celinom? Zašto je čovek izuzetak? Šta se dogodilo čoveku? Koja mu je nesreća pripala? Ovo treba razumeti što je dublje moguće jer iz samog tog razumevanja započinje staza, iz samog tog razumevanja vi postajete tragalac, iz samog tog razumevanja više niste deo ljudske bolesti. Započinjete da je transcendirate, prevazilazite.

Gušter postoji u sadašnjosti. Gušter nema ideju o prošlosti, nema zamisao o budućnosti. Gušter je samo ovde - sunča se. Ovaj trenutak je dovoljan gušteru, ali ovaj trenutak nije dovoljan čoveku i nastaje bolest, jer svejedno je kad da ga dobijete, dobićete samo trenutak. Nikada nećete dobiti, niti imati dva trenutka zajedno. I gde god da ste uvek ćete biti ovde; a kad god postanete svesni, postaćete svesni u tadašnjem trenutku. Nema više prošlosti, budućnosti nema još - a i dalje nam nedostaje ono iz budućnosti što još nije, i ono iz prošlosti koje više nema.

Biti kao gušter koji se sunča na steni, jeste biti meditant. Odbacite prošlost, ostavite budućnost. Šta to znači? To znači da ostavite razmišljanje, jer sve misli ili pripadaju prošlosti

¹⁹⁷ Prethodni stadijum u kome su tendencije ka miru izbile na površinu predstavljao je izvesnu zamrlost umorne duše koja u opštem obustavljanju (*nirodha*) aktivnosti nalazi željeno utočište (*nirodhāparinama*).

Stadijum o kome je ovde reč razlikuje se od prethodnog utoliko ukoliko je aktivnost »s-vesti« uspostavljena ponovo. Međutim, u ovom slučaju ne na način koji karakteriše uobičajeno stanje »razbuđene svesti«, naime, kao simultanu »usmerenost-na-mnoge-sadržaje« (*sarvarthata*) koja vodi zamoru i neplodnoj rasutosti energije - nego na koncentrisano i stabilno očitavanje smisla (*ekagrata*). Naravno, predmet čiji smisao i značaj ispitujemo jeste predmet koji nas se najviše tiče, koji nas (najbolnije) dotiče. (Komentar Z. Z)

ili pripadaju budućnosti. Nema misli ovde-sada. Mišljenje nema sadašnje vreme - ili je ono mrtvo ili nerođeno. Ono je uvek nerealan: ili je deo sećanja ili je deo imaginacije. Stvarnost nikada nije u mislima: stvarnost je iskustvo. Stvarnost je neposredno egzistencijalno iskustvo.

Možete plesati u stvarnosti, možete se sunčati u stvarnosti, možete pevati u stvarnosti, možete voleti u stvarnosti, ali ne možete misliti to - jer mišljenje je uvek o nečemu, a u tom "o" skrivena je sva patnja. U tome "o" nastavljate da se krećete - okolo i okolo stvari - a nikada ne dolazite do same stvari koja je bila oduvek dostupna.

Čitava stvar svake meditacije je da se bude kao gušter, koji se sunča na steni, da se bude ovde-sada, da se bude deo celine, ne pokušavajući da se skoči napred u budućnost, ne pokušavajući da se nosi ono čega više nema. Neopterećeni prošlošću, nezainteresovani za budućnost, kako možete biti jadni? Kako Lav Tolstoj može biti jadan neopterećen od prošlosti, nezainteresovan za budućnost? Gde patnja može da postoji? Gde se patnja skriva? Iznenada vi se rasprsnete u totalno različitoj dimenziji, odlazite izvan vremena i postajete deo večnosti.

Ali mi nastavljamo neprekidno da se ponavljamo, kao pokvarena gramofonska ploča.

Čuo sam ovo:

Dve devojke su razgovarale u parku; jedna je izgledala tako mrzovoljna, tako tužna, a druga bila vrlo saosećajna. Obavila je svojim rukama bundu od lisičijeg krzna druge divne devojke poput lutke i rekla: "Angelina, šta te muči?"

Angelina je slegla ramenima i rekla: "Oh, pretpostavljam da nije to ništa, ali pre dve nedelje je stari g. Short pao mrtav. Sećaš se njega? Uvek je bio tako dobar prema meni. U svakom slučaju, pao je mrtav i ostavio mi pedeset hiljada dolara. Onda je prošle nedelje siroti stari g. Pilkinhouse imao srčani udar i ostavio mi šezdeset hiljada dolara. A ove nedelje ništa."

Nevolja je uvek očekivati, uvek tražiti više, više. I nema kraja ovom traženju sve više i više. Šta god dobijete uvek možete zamišljati više i uvek možete postati žalosni.

Siromašni ljudi su jadni, možete to razumeti, ali bogati ljudi su takođe jadni. Oni koji imaju isto su toliko nesrećni kao oni koji nemaju. Bolesni ljudi su nesrećni, ali zdravi su takođe nesrećni. Nesreća izgleda da je odnekud drugde. Beda ne iščezava sa bogatstvom, zdravljem, ili nečim takve vrste. Ona se nastavlja kao struja ispod površine.

Patnja postoji u zahtevu za više, a ljudski um može uvek maštati za više. Možete li zamisliti situaciju u kojoj ne možete maštati za više? Nemoguće. Čak i raj može da se popravlja. Niko ne može zamisliti situaciju u kojoj mašta može da se zaustavi i da ne možete maštati višu i bolju situaciju. To znači da ćete biti jadni, šta god da ste. Čak ni raj neće biti dovoljno dobar, stoga ne čekajte raj. Ako sada odete u raj, to neće biti dovoljno. Bićete isto tako jadni kao ovde, možda čak i više, jer ovde se barem možete nadati - da raj postoji i da ćete jednog dana ući u njega. Ako uđete u raj, čak i ta nada se gubi.

Kakvi jeste, vi jedino možete biti u paklu, jer pakao i raj su načini gledanja na stvari. Oni nisu fizički prostori: oni su stanovišta kako vi gledate na stvari.

Gušter je u raju, a Lav Tolstoj je u paklu. Čak i čovek kao što je Lav Tolstoj. On je bio najugledniji u svetu, više slavan nego što možete zamisliti. Njegovo ime će biti u knjigama istorije. Njegove knjige će se čitati zauvek i za sva vremena. Bio je genije. Ali ne možete zamisliti jasnijeg čoveka. Bio je bogat, jedan od najbogatijih ljudi u Rusiji. Pripadao je carskoj porodici; bio je princ, oženjen vrlo lepom princezom; ali ne možete zamisliti jasnijeg čoveka, neprekidno je mislio o samoubistvu. Počeo je da misli da je možda tako očajan zato što je tako bogat, pa je počeo da živi kao siromašan čovek, kao seljak; ali jad se i dalje nastavio.

Šta ga je uznemiravalo? Bio je čovek sjajne imaginacije - romanopisac to mora da bude. Bio je čovek strahovite mašte, tako da sve što mu je bilo dostupno, bilo je uvek nedovoljno. Više je mogao da zamisli, bolje je mogao da zamisli. To je postalo njegova nevolja.

Zapamtite ovo: ako očekujete išta od života, nećete dobiti ništa. Ne očekujte i to je tu u svom njegovom sjaju. Ne očekujte, ne tražite, i to će vas zapljusnuti u svoj svojoj čudesnosti. Sva njegova magija je tu. Samo sačekajte neko vreme bez misli... ali to izgleda da nije moguće.

Ne da nema trenutaka kada ste vi bez misli. Patanjđali kaže ima ih. Svi oni koji su ušli u unutrašnji prostor, oni znaju da ima procepa praznine. Ali vi ih na neki način propuštate, jer te praznine su u sadašnjosti. Vi skačete od jedne misli na drugu, a između je bio jaz. Između je bilo nebo - a vi skačete iz jednog pakla u drugi.

Između je nebo, ali vi niste između. Vi živite skačući od jedne misli do druge. Svaka misao hrani vaš ego, pomaže vam da budete, definiše vas, daje vam granicu, oblik, formu, izvestan identitet. Vi ne gledate u procep između dve misli, jer gledati u taj jaz znači gledati u vaše izvorno lice, koje nema identitet. Gledati u taj jaz znači gledati u večnost, gde ćete biti izgubljeni.

Postali ste tako uplašeni gledanja u procepe da ste gotovo uspeli da ih zaboravite.

Između dve misli postoji jaz, ali ga vi ne vidite. Vidite jednu misao, onda vidite drugu misao, onda još jednu... Samo malo posmatrajte. Misli se ne preklapaju. Svaka misao je izdvojena. Između njih dve mora biti procep. Postoji procep, a taj interval je kapija, ulaz. Kroz tu kapiju vi ćete opet ući u egzistenciju. Kroz ta vrata vi ćete biti izbačeni iz Rajskog vrta. Kroz ta vrata ući ćete opet u Rajski vrt, opet ćete postati kao gušter koji se sunča na steni.

Jednom sam čuo ovo:

Jedna porodica se preselila iz sela u grad, i majka je pažljivo dala uputstva malom Bobiju o gradskom saobraćaju, kada je on polazio da poseti svog malog prijatelja. "Nikada ne prolazi ulicu dok kola ne prođu." Sat docnije on se vratio, oči su mu se napunile suzama. "Šta se dogodilo?" pitala je njegova majka preko interfona.

"Nisam mogao da odem," rekao je Bobi. "Čekao sam i čekao, ali kola nikada nisu prošla."

Rečeno mu je da čeka dok kola ne prođu, ali nikakva vozila nisu prošla. Put je bio prazan, a on je čekao kola.

Ovo je situacija u vama. Put je uvek prazan - dostupan ali vi tražite kola, misli, a onda postajete mnogo zabrinuti. Tako mnogo misli. One postaju umnožene, one odjekuju i odzvanjaju u vama, a vi nastavljate da bivate predusretljivi prema njima. Vaš *gestalt* je pogrešan.

Promenite *gestalt*. Ako gledate u misli, stvarate um u sebi. Ako gledate u praznine, stvarate meditaciju u sebi. Akumulacija praznina ili procepa, jeste meditacija; akumulacija misli je um. Ovo su dva *gestalta*, dve mogućnosti za vaše biće, ili bivate kroz um, ili bivate kroz meditaciju.

Tražite procepe praznine. Oni su već tu, prirodno dostupni. Meditacija nije nešto što treba da se proizvede trudom, nastojanjem, niti naporom. Ona je tu isto toliko mnogo kao i um. U stvari, zapravo više nego um, jer um je samo na površini, kao talasi, a meditacija je stalna dubina okeana.

Svakog trenutka Bog traži vas isto onoliko koliko vi tražite njega. Vi ga možda ne tražite svesno. Možda ga tražite pod različitim imenima. Možda ga tražite kao blaženstvo. Možda tražite njega kao sreću i radost. Možda ga tražite kao zaboravnost, asimilaciju, udubljenost. Možda ga tražite kao muziku, kao ljubav. Možda ga tražite na različitim putevima, pod različitim imenima. Nevažno je pod kojim ga imenima tražite, svesno ili nesvesno. Jednu stvar treba da razumete, a to je da on takođe traži vas. Jer dok traganja ne bude sa obe strane, susretanje nije moguće.

Celina traži deo isto toliko koliko deo traži celinu. Cvet traži sunce isto toliko koliko sunce traži cvet. Kada se gušter izlaže suncu, i sunce se izlaže gušteru. To je povezana celina. To mora da bude tako, inače stvari bi se raspale ponaosob. To je jedan komad, to je jedna harmonija, to je jedan ples. Svi gestovi, svi pokreti, povezani su zajedno. Moraju biti, inače bi se raspali odvojeno i egzistencija više ne bi bila egzistencija - ona bi iščezla.

Dopustite mi da vam ispričam jednu alegoriju. Zamislite sledeće:

Čovek se, recimo, penje na planinu - jer u dolini je živeo i u dolini je sanjao, u dolini je razmišljao i maštao, ali tamo su bile samo smetnje, frustracije. U dolini je ostajao prazan, neispunjen, stoga misli da je na vrhu planine Bog. U dolini je živeo, a vrh je uvek bio dalek; blistajući na suncu ostaje kao jedna atrakcija, zanimljivost. Udaljeno vas uvek zove, poziva

vas. Gledati na blisko je vrlo teško; ne gledati na udaljeno takođe je vrlo teško. Biti zainteresovan za ono što je blizu vrlo je teško; ne biti zainteresovan za ono što je vrlo daleko takođe je vrlo teško. Udaljeno ima ogromnu privlačnost, i vrh planine nastavlja da vas doziva.

Međutim, kada započnete da se osećate prazno u dolini, naravno, logično je da mislite da onaj koga tražite ne živi u dolini. Mora da živi na vrhu. Prirodno je za um da se kreće od jednog ekstrema do drugog, od doline do vrha.

Čovek misli da je Bog na vrhu planine, a da su dole u dolini brige i zanimanja ljudskog života, sve nevolje ljubavi i sukoba. U dolini vi nastavljate da sakupljate brige, u dolini stalno sakupljate prašinu, u dolini ubrzo postajete tupi i mrtvi. Dolina izgleda kao groblje. Čovek želi da izađe iz nje. Počinje da razmišlja o slobodi, o *mokshi*, kako da izađe iz tamnice koja je postala dolina - kako da izađe iz vezanosti, ljubavi; kako da se ispetlja iz ambicije, nasilja, rata; kako da se skloni od društva, društva koje vas stavlja u situacije da budete zabrinuti, u stvari prisiljava vas na brigu i muku.

Čovek započinje da razmišlja, inače to je bekstvo. U stvari vi ne odlazite na vrh; vi odlazite od doline. Nije je vas vrh zvao. Zapravo dolina je ta koja vas gura. Ne idete sami, vi ste isterani. Dolina stvara situaciju u kojoj više tamo ne možete živeti. Života je previše. Dolazi trenutak u svačijem životu kada je njega previše, sveta je previše, i čovek započinje da beži.

Čovek započinje da beži prema vrhu. Sada dolazi najvažniji deo alegorije: Bog, s druge strane, silazi niz planinu. Jer je, da tako kažemo, on zasićen svojom čistotom i usamljenošću.

Čoveku je dosadila gužva, nečistoća; Bogu je dosadila osamljenost i čistota.

Jeste li ikada posmatrali? Sami možete vrlo lako biti srećni. Da budete srećni s nekim drugim postaje vrlo teško. Jedna osoba može biti vrlo lako srećna, vrlo jeftino, to ništa ne košta. Dve osobe kada su zajedno, vrlo je teško da budu srećne. Lako im je tada da budu nesrećne - bez ikakvog troška, vrlo jeftino. A ako su zajedno tri osobe, nemoguće je biti srećan - ni po kojoj ceni sreća nije moguća.

Čovek je zasićen gomilom, nikuda da se pomerite, nigde gde možete naći vlastiti prostor za sebe, uvek ste posmatrač i svedoci - uvek ste na pozornici, uvek izvodite predstavu - a oči gomile vas posmatraju. Nema privatnosti. Ubrzo, postajete zasićeni, dosadno vam je.

Ali i Bogu je takođe dosadno. On je sam, čist, ali sama čistota postaje dosadna kada traje i traje.

Bog silazi dole u dolinu; njegova je želja da uroni u svet. Čovek želi da se izbavi iz sveta; Bog želi da se utopi u svet. Čovekova želja je da bude Bog, a božja želja je da bude čovek.

Postoji istina istupanja, a postoji i istina povratka. Čovek uvek istupa, a Bog se uvek vraća. Inače kreacija bi se davno zaustavila, ako se Bog ne bi neprekidno vraćao. To mora da bude krug. Gang nastavlja da se uliva u okean, a okean produžava da se diže u oblake i ide da padne na Himalaje - natrag u Gang, i ona nastavlja da teče. Gang neprekidno odlazi, a okean se uvek vraća. Čovek uvek traži Boga. Bog uvek traži čoveka; to je ceo kompletan krug. Ako bi samo čovek išao prema Bogu, a Bog ne bi dolazio, svet bi se davno zaustavio. On bi se bilo kada zaustavio, jer jednog dana čovek bi se vratio a Bog ne bi dolazio natrag, svet bi iščezao.

Inače vrh ne može postojati bez doline; i Bog ne može postojati bez sveta, dan ne može postojati bez noći; a život je nemoguće shvatiti bez smrti.

Vrlo je teško razumeti ovo, da se Bog konstantno vraća, čovek se stalno povlači; čovek je stalno odricanje - *sannyas*, a Bog stalno dolazi natrag u svet - slavlje.

Postoji istina odlazanja i postoji istina vraćanja. Odvojeni oba su polutke i delimični su; zajedno postaju istina, cela istina.

Religija je povlačenje, ali onda je to polovina. Religija treba takođe da bude povratak, onda je ona cela. Religija treba da vas uči kako da uđete u sebe, i takođe treba da vas nauči kako da se vratite natrag jer negde između doline i vrha, Bog i čovek se susreću. Ako mimoidete Boga... A postoji takva mogućnost, jer ako se penjete naviše na brdo, a on silazi dole s brda, nećete ga čak ni pogledati. U vašim očima može biti čak osuda i neodobravanje. Kako ovo može biti Bog, koji se vraća u dolinu? Možete čak gledati na njega

s očima "svetiji sam nego ti."

Zapamtite da kad god vas Bog sretne, videćete ga da se vraća natrag u svet; a vi napuštate svet. Zbog toga vaše takozvane *mahatme*, vaši takozvani sveći, nikada ne dolaze do razumevanja šta je Bog. Nastavljaju da razmišljaju o mrtvom konceptu Boga, ali nikada ne znaju šta je Bog. Uvek ćete propustiti negde na stazi da ga sretnete, jer s vašim razumevanjem nećete čak ni pogledati u njega. On će izgledati kao grešnik; vraća se natrag u svet.

Međutim, ako oni dospu do vrha naći će da je prazan. Svet je previše pun; vrh je previše prazan. Neće tamo naći čak ni Boga, jer se on uvek vraća. On uvek dolazi, on uvek stvara. Nikada ne završava. Kreacija je beskrajn proces. Bog nije jedan entitet. On je proces, proces vraćanja.

Ako ga možete sresti na putu i možete ga prepoznati, samo onda postoji mogućnost. Onda ćete ostaviti ideju odlaska na vrh... počecete da se vraćate. Svi veliki ljudi koji su razumeli, prvo su odlazili u povučenost, a onda su se vratili u svet, natrag na trg sa svom svojom meditacijom i ogromnim cvetanjem. Ali su se vratili natrag u svet. Razumeli su stvar. Razumeli su stvar celovitosti, svetosti. Razumeli su stvar da spoljašnje i unutrašnje nisu dvoje, da tvorac i sve stvoreno nisu dvoje, da materija i um nisu dvoje - da sveto i profano nisu dvoje. Oni su jedno. Sva dualnost nestaje za njih. To je ono šta ja nazivam *advaita*, nedualnost - prava poruka *vedante*, prava poruka *joge*.

Vrlo je prirodno biti zasićen sa svetom. Vrlo je prirodno tražiti slobodu, ničega nema posebnog u tome.

Dogodilo se:

Mula Nasrudin je slavio dvadeset petu godišnjicu braka, i priredio je veliku zabavu za sve prijatelje. Pozvao je takođe i mene. Ali domaćina nije bilo nigde da se vidi. Konačno, našao sam ga u biblioteci kako pije viski i zuri u vatru.

"Mula," rekao sam ja, "treba da slaviš sa svojim gostima. Zašto si tužan i šta radiš ovde!"

"Zašto sam tužan?" objasnio je. "Kada sam bio oženjen pet godina, odlučio sam da ubijem svoju ženu. Otišao sam kod advokata i rekao sam šta ću uraditi. Rekao mi je ako to uradim dobiću dvadeset godina zatvora. Samo zamisli," rekao je Mula, "danas bih bio slobodan čovek."

To je vrlo prirodno. Svet je previše težak i problematičan. Stvara previše briga i nemira; stvara toliko mnogo utamničenja. Da se traži sloboda, da se ona istražuje, prirodno je - ništa posebnog nema u tome. Postaje izuzetno kada ste razumeli, kada se vratite s vrha natrag u dolinu s novim plesom u svojim koracima, s novom pesmom na svojim usnama, s totalno novim bićem - kada dođete apsolutno čisti u svet nečistoće, neuplašeni jer sada ste neiskvareni.

Kada dođete natrag u tamnicu sami saglasni s tim, dobrovoljno, kada dođete u zatvor kao slobodan čovek, prihvatajući zatvor, nazad u ćeliju, to sada više nije zatvor jer sloboda se ne može ograničiti. Samo rob može biti zarobljen. Slobodan čovek ne može biti zarobljen - on može živeti u zatvoru, a biti slobodan. A dok vaša sloboda ne bude tako snažna, ona nije vredna.

Sada *sutre*.

Samadhi je reč koju je vrlo teško prevesti na engleski; ne postoji ništa podudarno. Međutim, u grčkom postoji reč koja je slična; ta reč je *ataraxia*. Ta grčka reč znači biti tih, smiren, u stanju dubokog zadovoljstva zbog unutarnje ravnoteže i usklađenosti. To je značenje *samadhija*, biti tako zadovoljan, tako duboko zadovoljan, da vas ništa ne uznemirava niti vam smeta, ništa vas ne odvraća niti vam skreće pažnju. Tako duboko usklađeni sa egzistencijom, u takvom izmirenju i sjedinjenju da sada nema problema. Nema drugog koji vam može smetati; drugi je nestao. Drugi je nestao s vašim mislima. Samo u mislima su postojali drugi. Između misli, u procepima, ili praznini je *samadhi*, *ataraxia*. U procepima je mir, tišina i spokojstvo.

To ne znači da nećete moći da mislite kada dospete do toga. Ne znači da će vaša sposobnost mišljenja nestati. Upravo suprotno: kada živite u toj praznini po prvi put postajete

sposobni da mislite. Pre toga bili ste samo žrtve, žrtve društvene atmosfere, žrtve hiljade i jedne misli koje vas okružuju - ne jedne jedine vaše vlastite misli. Bilo je puno misli ali vi niste bili sposobni da mislite. Te misli su se nastanile u vama kao ptice što se uveče smeste na drvetu. One su ušle u vas. One nisu bile vaše, izvorne; sve su bile pozajmljene.¹⁹⁸

Živeli ste život koji je bio pozajmljen. Zbog toga ste bili tužni. Zbog toga u vama nije bilo života. Zbog toga ste izgledali mrtvi, nije bilo vibracija. Zbog toga nije bilo radosti, nije bilo ushićenja. Sve je bilo blokirano od pozajmljenih misli. Čitav vaš tok je bio blokiran. Niste mogli teći zbog pozajmljenih misli. Kada postanete deo *samadhija*, *ataraxie*, duboke unutrašnje smirenosti praznine, intervala; postajete po prvi put sposobni da vidite, razmišljate - ali sada će te misli biti vaše vlastite. Sada ćete moći da stvarate izvornu, osobenu misao. Bićete sposobni da živite izvorni, originalni život, nov, svež kao jutro, svež kao jutarnji povetarac. Postaćete kreativni.

U *samadhiju* vi postajete stvaralac, jer u *samadhiju* ste postali deo Boga.

Postoji Paskalova izreka da većina čovekovih problema dolaze iz toga što nije sposoban da sedi smireno u svom domu. Da, to je istina. Ako možete sedeti mirno u svojoj unutarnjoj odaji, gotovo sve nevolje će iščeznuti. Vi ih stvarate jureći tamo-amo. Stvarate ih nepotrebnim vezivanjem za misli - koje nisu vaše. Vi stvarate nevolje jer ne možete biti u stanju mirovanja.

Samadhi parinama, unutrašnji preobražaj, je postepeno uređivanje rasejanosti i istovremeni rast jednousmerenosti ili usredsređenosti.

Prvo je Patanjđali govorio o *nirodha parinama*, da se gleda u procep između dve misli. Ako nastavljate da posmatrate, polako se misli smiruju, rasejanost se sleže - lagano, kao kada volovska kola pređu preko planinskog potoka, a zbog prolaska točkova i ljudi mnogo mulja se podigne u dotle čistoj vodi. Čitav potok koji je do pre nekoliko minuta bio kristalno čist sada je prljav, mutan. A onda zaprežna kola i ljudi odu i struja potoka nastavlja da teče; ubrzo, kako vreme prolazi, opet se mulj slegne na dno korita, tok opet postaje kristalno čist.

Kada gledate u procepe ili prazninu, zaprežna kola, gomile vaših misli koje vas ometaju da budete tako potpuni, ubrzo odlaze daleko, vaš unutrašnji tok svesti počinje da se smiruje, sleže. To je ono što Patanjđali zove *samadhi parinama*, unutarnji preobražaj ... *je postepeno uređivanje poremećaja i istovremeni rast jednousmerenosti ili usredsređenosti.* To sadrži dva dela. S jedne strane, poremećenost se smiruje, a s druge strane jednousmerenost nastaje.

Kada ste previše puni misli, niste jedan čovek. Niste jedna svest; gotovo sve gomila, mnoštvo. Kada ima misli a vaš *gestalt* je da gledate u misli, vi ste podeljeni; podeljeni ste u onoliko delova koliko ima misli u vašem umu. Svaka misao postaje podela vašeg bića. Postajete višestruka ličnost, niste jedno Ja. Niste jedan, postali ste mnogi, jer svaka misao nosi deo vas i deli vas - a ove misli jure u svim pravcima. Gotovo ste ljudi.

Čuo sam:

Jedan stari škotski vodič se vratio sa vođenja novog ministra na izlet u lov jarebica preko baruština i utonuo je iznuren u svoju fotelju ispred vatre.

"Evo izvoli šolju toplog čaja, Agnus," rekla je njegova žena. "Da li novi ministar dobro puca?" Stari vodič je povukao iz svoje lule, onda je odgovorio: "Ah, dobro on puca, ali čudesno je zaista kako gospod štiti ptice kada on puca."

Vi ste gubili sve svoje ciljeve zato što niste jednousmereni. Niste postigli ništa što ste želeli samo zato što niste usredsređeni. Sva nevolja čovekova je što on juri u mnogim pravcima istovremeno - potpuno nesiguran, neodlučan ne znajući gde ide, ne znajući šta radi.

Čuo sam da su se dva političara sreli na psihoanalitičarevim vratima. Jedan je izlazio napolje, a drugi koji je ulazio, pitao je: "Da li ulazite unutra ili izlazite van?" Onaj koji je

¹⁹⁸ Ne dolaze sve misli spolja. Ima u nama i stečenih i sačuvanih misli koje sami ponavljamo, po mehaničkoj navici ili zato što smo nesvesni da to nisu naše misli. Mislimo da su naše i zato ih čuvamo kao svoje. I tako ih vrtimo u unutarnjem monologu. Misli nisu naše jer su misli zapravo osmišljavanje zbivanja same prirode, *prakrti*. Misli su najfinije zbivanje prirode ili *prakrti*, zbivaju se u najfinijem organu prirode, mozgu. One su planiranje i osmišljavanje zbivanja, isto kao instinkti kod životinja, samo su na višem nivou jer mogu da se pamte i da se bave apstraktnim sadržajima.

izlazio van je rekao: "Dakle, ako bih znao da li izlazim van ili ulazim unutra, ne bih bio ovde."

Niko ne zna da li izlazi van ili ulazi unutra. Kuda idete? Šta tražite?

Stalno promašujete zato što se vaš cilj stalno menja. To je bujica, kretanje. Oko vas ima hiljade ciljeva, i vi ste hiljadustruki, jedna gomila - gomila koja puca u gomilu meta. Pokazuje se da je čitav život prazan.

*Samadhi parinama, unutrašnji preobražaj, je postepeno uređivanje rastrojenosti i istovremeni rast jednousmerenosti ili usredsređenosti. Sve misli iščekavaju - misli su skretanje, poremećaj - javlja se jednousmerenost. Vi postajete jedno, jedinstvo. Struja svesti teče u jednom pravcu, ona postaje usmerena. Sada ima smer. Ona može doseći; može postati ispunjenje.*¹⁹⁹

Ekagrata parinama, jednousmereni preobražaj, stanje je uma u kome se objekat uma koji se stišava zamenjuje sledećeg trenutka jednim sasvim sličnim objektom.

Obično, kada jedna misao ode, druga misao je totalno različitog karaktera. Tuga odlazi, sreća dolazi. Sreća odlazi, frustracija dolazi. Frustracija odlazi, ljutnja dolazi. Ljutnja odlazi, tuga dolazi. Klima oko vas nastavlja da se menja, a sa klimom i vi. Svakog trenutka imate drugačiju boju vašeg bića. Otuda, nije čudno da ne znate ko ste - jer ujutru ste vrlo ljuti, do ručka ste bili srećni, popodne ste bili tužni, do večeri ste frustrirani. Vi ne znate ko ste. Menjate se tako mnogo, jer svaka boja koja prolazi pored vas postaje vaš identitet za nekoliko trenutaka. *Ekagrata parinama* je stanje vaše svesti gde se ta stihijska promena zaustavlja. Vi postajete jednousmereni, usredsređeni. I ne samo to, ako želite da se vratite u stanje doživljaja ili delovanja postajete sposobni da zadržite to. Ako želite da ostanete srećni, sreća se zamenjuje srećom, opet srećom i opet srećom. Ako želite ostati srećni vi ostajete srećni. Ako želite da ostanete tužni, to je na vama. Ali onda ste gospodar. Inače, sve nastavlja da se menja.

Ja vas stalno posmatram. Gotovo je neverovatno kako se vi upravljate. Jednog dana dolazi par kod mene i kaže: "Mi smo u jakoj ljubavi, blagoslovite nas." Sledećeg dana se vraćaju natrag i kažu: "Tukli smo se, i rastavili se." Šta je istinito. Ljubav ili tuča? Ništa ne izgleda da je istinito kod vas. Sve izgleda da je bujica, kretanje. Izgleda da se ništa ne zadržava niti ostaje. Ništa ne izgleda da je deo vašeg postojanja, bivanja. Sve izgleda da je samo deo vašeg procesa mišljenja - s jednom mišlju, jedna boja; s drugom mišlju, druga boja.

Dogodilo se:

Kratkovidna devojka previše sujeta da nosi naočare rešila je da se uda. Na kraju je našla muža za sebe i otišla s njim na medeni mesec na Nijagarine vodopade. Kada se vratila, njena majka je nadala dreku, pojurila na telefon i pozvala jednog očnog lekara.

"Doktore," zadihala se ona, "morate odmah doći ovde. Hitno je. Moja kći je uvek odbijala da nosi naočare, a sada se vratila s medenog meseca i"

"Gospođo," prekinuo je lekar, "molim vas kontrolišite se. Vaša kći mora doći u moju ordinaciju. Bez obzira koliko su loše njene oči, nije moguće da je toliko hitan slučaj."

"Kako nije?" Rekla je majka. "Pa, ovaj momak koji se vratio s njom, nije onaj isti s kojim je otišla na Nijagarine vodopade."

Inače ovakva je situacija sa svakim. Čoveka koga volite ujutru, mrzite ga uveče. U čoveka, koga mrzite ujutru, zaljubite se do uveče. Čovek ili žena koji su izgledali divno jednog dana, danas su postali jadni.

I to su sve hitni slučajevi.

Na taj način vi nastavljate, kao drvo koje nosi bujica, baš prepušteni milosti vetrova. Vetar menja smer, i vaš smer se menja. Vi još nemate nikakvu dušu.

Gurđijev je obično govorio svojim učenicima. "Prvo budite, jer sada vi niste. Neka to bude vaš jedini cilj u životu - da budete, da postojite." Neko će ga pitati: "Kako možemo voleti?" On će reći: "Ne pitaj besmislice. Prvo *budi*, jer dok nisi kako možeš voleti?"

Dok nisi, naime dok ne budeš, kako možeš biti srećan? Dok nisi, kako nešto možeš činiti? Bivanje, naime postojanje je potrebno na prvom mestu, onda sve postaje moguće.²⁰⁰

¹⁹⁹ Sve detalje o prevazilaženju mnoštva i sticanju jednog Ja i jednog cilja sa kojim se radi ("magnetski centar") videti u radovima Gurđijeva i Uspenskog.

²⁰⁰ Ishod bivanja je svest, tako da ovaj savet znači: uvek budi svestan sebe koji biva. Mi uvek postojimo, ali

Isus kaže: "Prvo traži carstvo nebesko, a onda će ti se sve dodati." Želeo bih to malo da promenim: traži prvo svoje biće, carstvo bivanja, a onda će ti se sve dodati. Na to je Isus mislio. Carstvo nebesko je jedan stari izraz za carstvo bivanja, postojanja. Prvo budite, onda je sve moguće, ali upravo sada kada pogledam u vas, vi niste ovde. Mnogo gostiju je tu, ali domaćin nedostaje.

Ekagrata parinama, jednousmerenost u svesti, nužno je potrebna tako da biće, bivanje može da se pojavi. U vrtložnom i nepostojanom kretanju svesti bivanje neće biti moguće. U najboljem slučaju, najviše možete povremeno biti ovo ili ono, ali nikada nećete biti samo bivanje ili Bitak.

Onim što je rečeno u prethodne dve sutre, osobina, karakter i stanje preobražaja u elementima i čulnim organima takođe su objašnjeni.

Patanđali kaže da je ovakva situacija: svet se menja oko vas, telo se menja, čula se menjaju - sve se menja - ali ako se i vi takođe menjate, onda nema mogućnosti nalaženja večnog, onog nepromenljivog. Ovi se menjaju, to je istina. Svet se menja neprekidno. To je proces; tu nema bivstva po sebi. To je bujica. Pustite da to tako bude. Postoji samo jedna trajna stvar u svetu, a to je promena. Sve se menja osim same promene. Jedino promena ima trajan karakter.

Telo se menja stalno, svakog trenutka. Svaki pojedini trenutak u njemu je tok i promena; inače kako biste postali stari, kako biste postali mladić, kako će dete postati mladić? Možete li reći kog dana dete postaje mladić? Možete li reći kog datuma mladić postaje star? Teško. U stvari, ako pitate psihologe ni njima nije jasno u kom trenutku se za čoveka može reći da je bio živ a kada je mrtav. Nemoguće je odlučiti. Definicija je još nejasna jer život je proces. U stvari kada ste umrli, većim delom, i vaši prijatelji su vas napustili, nekoliko procesa se još nastavlja u vašem telu - nokti nastavljaju da rastu, kosa nastavlja da raste. Izgleda da je deo vas živ i funkcioniše.

Kada tačno čovek umire, još nije definisano. U stvari život i smrt ne mogu biti definisani, to je fenomen bujice, neprekidnog kretanja. Telo nastavlja da se menja, um nastavlja da se menja - svakog trenutka se um menja.

Ako posmatrate ovaj promenljivi svet i nepostojanost svoga bića, i tu tražite istinu, Boga, blaženstvo, onda ćete biti frustrirani. Okrenite se unutra. Uđite u procepe praznine gde nijedan svet ne postoji, ni telo niti um. Tu ćete, po prvi put, doći licem u lice sa večnim, koje nema početak i nema kraj, koje nema promene u sebi.

Bilo da su forme latentne, ispoljene, ili još neispoljene, sva svojstva su im sastavni deo praosnove.

Patanđali kaže bilo da je cvet uvenuio, ili je u cvetanju, nema razlike. Kada je cvet u cvetanju on umire, a kada cvet uvene on opet pokušava da se vrati natrag. Kreacija se nastavlja kroz proces rastvaranja i stvaranja, rastvaranja i stvaranja. To je ono što Patanđali zove *prakrti*. *Prakrti* je, opet, reč koja se ne može prevesti. Nije to samo kreacija; to je sam proces stvaranja i rastvaranja.²⁰¹

Sve postaje manifestovano, nestaje, postaje nemanifestovano, ali ostaje u praosnovi, u *prakrti*. Opet će se to vratiti natrag. Leto dođe a onda odlazi; opet se leto vraća natrag. Zima je tu, odlazi; opet će ona doći. Nastavlja da se kreće. Cveće se pojavljuje, iščezava. Oblaci dolaze, iščezavaju. Svet nastavlja da se kreće u krug.

Stvari imaju dva stanja: manifestovano i nemanifestovano. Vi ste izvan njih. Vi niste ni manifestovano niti nemanifestovano. Vi ste svedok. Kroz *nirodha parinama*, kroz procep

nismo uvek svesni toga, ne učestvujemo svesno u svom postojanju, već se prepuštamo prirodnoj stihiji zbivanja da nas nosi. Problem je što možemo da postojimo na dva načina: svesni i nesvesni. Svesni nas budi i oslobađa u našoj večnoj i Božanskoj autentičnosti, a nesvesni nas drži zarobljene održavajući nas u životu na istom ontološkom statusu kao životinje, uz ropski rad, dodatnu upotrebu alata i zabave u dokolici.

²⁰¹ *Prakrti* je temeljan pojam u *Sankhyi*. *Prakrti* označava univerzalno nemanifestovano polje bića, izvan vremena i prostora, iz koga se ispoljava sve što postoji u vremenu i prostoru na bilo koji način, u svim dimenzijama, ne samo fizičkim. Naziva se praosnova, pratvar, ili pradatost.

praznine između dve misli, vi ćete imati prvo sagledavanje toga. Onda nastavljate da sakupljate ove procepe praznine, nastavljate da slažete i gomilate te praznine. Uvek zapamtite, kad god su tu dva procepa praznine, postaju jedno. Dva procepa praznine ne mogu biti dva. Oni nisu kao dve stvari; oni su dve praznine. Ne mogu biti dve. Dovedete dve nule blizu, one postaju jedna. One uskoče jedna u drugu, jer dve nule ne mogu biti dve nule. Nula je uvek jedna. Donesete hiljadu i jednu nulu kući - skočiće jedna u drugu i postaće jedna.

Stoga nastavite da gomilate ove procepe, nule bivanja, i ubrzo ono što Patanjđali zove *nirodha* postaje *samadhi*. U *samadhiju* nepostojanosti nestaju, udaljavaju se, udaljavaju... i onda nestaju; a jednousmerenost ili usredsređenost nastaje u vašem biću. To je prvo viđenje onoga ko ste vi izvan *prakrti*, izvan igre stvaranja i rastvaranja, van igre talasanja i mirovanja, cvetanja i uvenuća, promena, kretanja, trenutačnosti. Vi postajete svedok.

Taj svedok je vaše biće.

I tada dostižete svrhu *joge*.

Joga znači, *unio mystica*. To označava jedinstvo, mistično jedinstvo sa sobom. A ako ste jedno sa samim sobom, iznenada shvatate da ste postali jedno sa celinom, s Bogom, jer kada se premestite u svoje vlastito biće, to je opet jedna praznina, tišina, ogromna beskrajna tišina... a Bog je takođe tišina. Dve tišine ne mogu biti dve - one uskoče jedna u drugu i postaju jedna.

Vi odstupate i nadilazite sebe, a Bog se vraća. Susrećete se na putu; postajete jedno. Ovo jedinstvo je značenje reči "*joga*." *Joga* znači da se postane jedno.

Poglavlje 6

NE MOŽETE STIĆI TAMO ODAVDE

6. januar 1976. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Zašto skoro uvek stalno postavljam ista pitanja?

Jer sam um jeste ponavljanje. Um nikada nije originalan. Ne može biti; po svojoj prirodi on je takav. Um je pozajmljena stvar. Nikada nije nov; uvek je star. Um označava prošlost - uvek je nesavremen, zastareo. Ubrzo um postaje obrazac, navika, mehanizam. Onda postajete vrlo efikasni u njemu. Onda nastavljate stalno da se krećete istim kolosekom u istoj kolotečini.

Nastavljate da postavljate ista pitanja, jer produžavate da se sećate istog uma.

Dok vi ne budete novi, vaša pitanja neće biti nova. Dok potpuno ne ostavite stari um, totalno, sasvim, novo pitanje neće nastati u vama. Novo pitanje ne može dospeti u vas jer nema prostora, već ste ispunjeni starim. Um ima istrajnu naviku da ponavlja sebe; to je više efikasno. Um je vrlo bandoglav, uporan. Iako se pretvara da se menja, promena nije realna, samo pretvaranje, modifikovana forma starog. Možda se jezik menja, forma se menja, ali u suštini pitanje ostaje isto... a um nastavlja da bude uporan.

Vi morate uvideti i znati to. Ovo pitanje je dobro. U svakom slučaju, ovo pitanje barem nije staro.

Ovo je od Saroje. Ona je postavljala pitanja, a ja joj nisam nikada odgovarao, ali danas sam odlučio da joj odgovorim jer je ovo novo sagledavanje, zato što je razumela jednu stvar: da je stalno pitala istu staru stvar. Ovo razumevanje je novo. Novo jutro, nova zora je svanula u njenom umu. Njena svest je postala upozorena na izvestan stari obrazac.

Pomognite ovu svesnost, saradujte s njom. Ubrzo ćete započeti da vidite sebe u dve dimenzije, dimenzije uma - starog, iz prošlosti; i dimenzije svesnosti - uvek sveže i uvek nove, uvek originalne. Ispričaću vam jednu anegdotu:

Jedan čovek je na ulici uzbuđeno prišao drugom čoveku, i srdačno ga pljesnuo po leđima. "Pole Porteru," pozdravio ga je, "drago mi je da te vidim! Kaži mi, Pol, šta ti se

dogodilo u životu? Zadnji put kada sam te video bio si nizak i debeo. Iznenada si postao visok i mršav."

"Znate, gospodine," zbunjeni čovek je odgovorio, "ja nisam Pol Porter."

"Ah," zabrujao je pozdravljač, prezrivo, "promenio si takođe i svoje ime, eh?"

Um ima istrajnu naviku da nastavlja verovati u sebe - čak i protiv svih činjenica. Čak i ako vaš stari um nastavlja da vam ne pruža ništa osim patnje i pakla, nastavljate da verujete u njega.

Ljudi kažu da je ovo doba neverovanja. Ja to ne vidim. Isto staro doba verovanja u um se nastavlja. Neko je hindus; on veruje u *hinduizam* jer je njegov um uslovljen da bude *hindus*. Neko je hrišćanin; on veruje u hrišćanstvo jer njegov um bio uslovljen da bude hrišćanin. Neko je komunista; on veruje u komunizam jer je njegov um uslovljen da bude komunista. Svi troje su jedno. Oni nisu različiti ljudi. Možda imaju različita imena i obeležja, ali svima se ista stvar događa, svi su uslovljeni: vezuju se za um i veruju u um.

Ja religioznom nazivam ljude koji su ostavili um. Nazivam one ljude religioznim koji su otklonili sva uslovljavanja, koji su zaustavili vezivanja za um, koji su započeli da se kreću u svesnosti, koji su postali sve više i više svesni uslovljavanja. A u samoj toj svesnosti čovek postaje odrešen od uslovljavanja - a to je jedina sloboda koja postoji. Sve drugo je samo smeće. Svi razgovori o slobodi - politički, ekonomski, društveni - to je sve smeće. Postoji samo jedna sloboda, a to je oslobođenost od uslovljavanja, oslobođenost od uma, postati budan, svestan, pažljiv i kretati se u novoj dimenziji.

Dobro je, Saroj, da si postala svesna da su tvoja pitanja ponavljanja istih pitanja. Zbog toga nisam odgovarao na njih. Beskorisno je, jer onda um nastavlja da istrajava na starim navikama; on ne sluša.

Pokušaj da nađeš novo, sveže, mlado - ono što je upravo bilo rođeno. Uхвати to pre nego što to postane staro, rastvori se u tome pre nego što to postane šablon. Nikada ne čini svoj život šablonom i strukturiranom stvari. Ostavi ga da teče, nezaleđen, fluidan, krećući se uvek u nepoznato.

Um označava znano, poznato. A vi ste nepoznati. Ako razumete ovo, koristićete um a nikada nećete biti korišćeni od uma.

yyy

LEKTURA I KOREKTURA TEKSTA JE DOVDE ODRAĐENA.
NASTAVAK KOREKTURE SLEDI I TEKST ĆE BITI STALNO AŽURIRAN.

Drugo pitanje:

Ima mnogih koji mogu videti mnogo protivrečnosti ili nedoslednosti u onome što vi govorite, jednom ste objasnili zašto je to tako. Ali do ovog trenutka ja nisam naišao ni na jednu jedinu protivrečnost. Čak i kada očividno treba da bude neke protivrečnosti. Ja je jednostavno ne mogu videti, čak i kada pokušam da je vidim. Da li nešto nije u redu sa mnom? Molim vas objasnite.

Ne, ništa nije nepravilno s tobom. Greška je kod drugih koji nastavljaju da vide protivrečnosti, ali njih je većina. Vi ćete biti sami. Stoga ne budite nadjačani od većine. Ne budite upravljani od strane većine. Ostanite sami. Istina nikada nije kod mnogih; ona je uvek kod nekolicine, kod retkih. Ona nije za mnoštvo; ona je za jedinstvenog. Ovu razliku treba razumeti.

Naučna istina nije jedinstvena. Naučna istina, u stvari, isključuje jedinstveno. Ona samo sluša ponavljano. Nauka nastavlja da kazuje da dok eksperiment može biti ponavljano, može se u to verovati. Kada eksperiment može da bude ponavljano hiljadu i jedan puta i uvek daje isti rezultat, onda je skupio dokaz da je istinit.

Religijska istina je jedinstvena. Buddha ne može biti ponovljen, Isus ne može biti ponovljen. Oni jednom dođu i tada iščezavaju. Dolaze kao iz plavetnila, a onda iščeznu opet u praznom - i ne postoji način se ponove. Zbog toga nauka nastavlja njih da poriče jer nauka veruje samo u nešto što može postati mehaničko ponavljanje. Ako bi se Budha mogao proizvesti po zapovesti - ako bi se Buddha mogao proizvesti kao Fordova kola, na jednoj montažnoj traki, onda bi nauka mogla verovati. Ali to nije moguće.

Religija je oblast jedinstvenog, retkog, onoga što ne može biti ponovljeno, neponovljivog; a nauka je okvir ponovljivog. Zbog toga nauka ostaje deo uma a religija ide izvan uma, jer sve što može biti ponovljeno, um može da razume.

Ljudi vide protivrečnosti u meni jer ja ne ponavljam. Oni vide protivrečnosti u meni jer je njihov um bio treniran u izvesnoj Alistotelovoj logici. Aristotelova logika kaže, ili je ovo belo ili crno. Ako je belo onda ne može biti crno; ako je crno onda ne može biti belo. Aristotelova logika vas uči; ili ovome ili onome. To je osnova naučnog uma. Religijski um kaže da je to oboje; belo je takođe crno, a crno je takođe belo. Ne može biti drugačije jer religija vidi tako duboko da tamo suprotnosti postaju jedno.

Život takođe mora biti smrt, a smrt takođe život, jer bilo gde da je religijski um, religijska svest dolazi do shvatanja da se oni susreću - već se susreću u vama. Nešto umire, nešto se rađa. Vi niste kontinuitet. Svakog trenutka nešto se rastvara, svakog trenutka nešto novo nastaje. Ali vi niste svesni, tako da ne možete videti procep. Zato što ne možete videti procep, to izgleda kao kontinuitet.

Religija veruje da nema protivrečnosti - ne može je biti - jer egzistencija je jedna. Religija veruje i vidi da ne postoji polarnost. Čak i ako ima polarnosti i suprotnosti, to je komplementarno, jer egzistencija je nedualna; ona je jedna. Život ne može biti razdvojen od smrti i noć ne može biti razdvojena od dana, a leto ne može biti odvojeno od zime i starost ne može biti odvojena od detinjstva.

Detinjstvo izrasta u starost, noć se menja u dan, dan se menja u noć. Ne i da nisu pitanje jednog ili drugog; oboje su zajedno. Dve tačke na jednoj liniji - možda na ekstremnim krajevima, ali linija je jedna. Stoga kad god religiozna osoba postoji, ona ne može biti dosledna niti održiva na isti način kao što je naučnik. On ima snažniju doslednost. To nije očevidno na površini; to je duboko u biću.

Ja nisam filozof, i ne pokušavam da vam dokažem nikakvu teoriju, i ne govorim vam ovde da dokažem neke hipoteze. Ničega nema da se dokaže. Istina je ovde, već data. Religija nema ništa da dokaže; nema teoriju o tome. Jednostavno vam daje put ili način kako da vidite ono što je već tu. Nastavljam da vam govorim, ne da ja imam teoriju.. da imam teoriju ja bih bio dosledan. Ja bih uvek gledao da li to odgovara mojoj teoriji ili ne; ako odgovara u redu; ako ne odgovara odbacio bih je. Ali ja nemam teoriju.

Sve mi odgovara. Ako bih imao teoriju, onda bih morao da gledam u svoju teoriju. Onda činjenica postaje sekundarna a teorija postaje primarna. Ako činjenica odgovara teoriji onda je u redu; ako ne odgovara onda je moram zanemariti.

Ja nemam teoriju. Svaka činjenica, baš time što je činjenica, odgovara meni, odgovara mi savršeno. Samo mali broj će postati svestan toga. Stoga ne budite zabrinuti. Ako drugi vide protivrečnosti, oni imaju aristotelovsko uslovljavanje.

Sav moj napor je da vam pomogne da istopite tako svoju strukturu rastvarajući je da ubrzo možete početi da vidite suprotnosti kao komplementarnosti. Ako me volite - ovo će se dogoditi odmah jer srce ne zna za protivrečnosti. Čak i ako postoji protivrečnost na površini, srce zna da negde duboko dole mora biti doslednosti, ova nedoslednost negde mora da se susretne. Mora da se održi zajedno nečim što ide izvan protivrečnosti.

Ja sam jedinstvo. Ako mene posmatrate, ako me volite, vi ćete moći da vidite jedinstvo. Jednom kada vidite moje jedinstvo, šta god ja kažem dolazi iz tog jedinstva. To mora da bude konsistentno. Bilo da racionalno možete razumeti, to nije poenta. Srce ima svoje vlastite rezone, a ovi rezoni su dublji od rezona razuma.

Kada me ljudi slušaju, ljudi koji nisu ni na koji način prepušteni meni, ljudi koji nisu ni na koji način povezani sa mnom, ljudi koji ne putuju sa mnom u nepoznato, onda šta god da ja kažem, oni razumeju na svoj sopstveni način - oni interpretiraju to. Onda to nije stvar

koju sam ja rekao. Nešto drugo je ušlo u to; a to je njihova interpretacija. Zbog njihove interpretacije čitava boja se menja, čistota se gubi, a onda postoje problemi. Ovi problemi su njihova vlastita izrada.

Čuo sam priču:

Patrick je otišao na ispovest i rekao svešteniku:

"Oče, ja volim svog suseda."

Sveštenik je rekao: "To je divno. Drago mi je da je tvoje prisustvovanje na službama u ovoj crkvi tebi koristilo i naučilo te putevima gospodnjim. Nastavi taj dobar posao. Čitava je to poruka Isusa; voli svog bližnjeg kao samog sebe."

Patrick je otišao kući, presvukao se udobniju odeću i šmugnuo kroz susedna vrata. Pozvonio je zvono i rekao: "Jeli sve u redu?"

Dama je rekla: "Dobro, Albert je izašao, ali ovo je popodne i jasno dnevno svetlo. Neko te može videti da dolaziš ovde."

"To je u redu," rekao je Patrick. "Dobio sam poseban božanski oprost od oca O'Brien-a."

Voli svog bližnjeg kao samoga sebe. Kada Isus to kaže misli na nešto totalno različito. Kada Patrick to interpretira to postaje sasvim drugačije. "Voli svog suseda" jeste molitva, to je meditacija, to je čitav način bivanja, postojanja, ali kada običan um to čuje, do zadobija drugačiju boju. Ljubav postaje seks. Molitva postaje zaljubljenost. Um je vrlo lukav; nastavlja da uzima svaku podršku - sve što je dostupno bilo gde - za svoje vlastite ciljeve.

Kada slušate mene, budite na oprezu. Možda me interpretirate na svoj sopstveni način. Kada ja kažem "sloboda" možete to interpretirati kao "neobuzdanost, razularenost". Pazite. Kada ja kažem "ljubav" možete to interpretirati kao "seks". Pazite. Pogledajte u vaše interpretacije jer one su zamke - i onda ćete otkriti mnoge protivrečnosti u meni, jer ja tu nisam više, sada to vi razmišljate. Imate mnoge protivrečnosti u sebi. Gotovo ste zbrka. Imate mnogo umova u sebi, i nastavljate da interpretirate na mnogo načina, a onda vidite protivrečnosti - u svojim vlastitim interpretaacijama.

Slušajte mene. Čak i više nego samo da slušate - budite sa snom. Onda sve protivrečnosti iščezavaju.

Sledeće pitanje je lepo, dolazi od Devateerthe:

Treće pitanje:

Vaša priča Osho, o ujaku Dudley-u podseća me na drugu priču iz Zapadne Virginie. Ona kazuje da je stranac u toj oblasti tržio određeno mesto. Izgubio se, pa se stoga zaustavio da pita starog farmera za pravac.

Stari čovek je odgovorio: "Idi tri milje na sever, preko mosta skreni desno, idi šest milja napred do srušene štale, okreni na levo kod orahove ograde... ne. Time nećeš ništa učiniti."

Opet je pokušao: "Sledi ovde ovaj put za četiri milje, preko potoka oko zavoja pored kestenovog drveta idi desno, sledi taj put oko dve milje, okreni se nalevo kod znaka stop... ne, opet pogrešno."

Pokušavši još jednom, stari čovek je rekao: "Napreduj zapadno dok ne dospeš do Grubersovog glavnog magacina, nastavi desno preko mosta za pet milja, okreni se desno kod žute kuće."

Drži se desno... ne. To neće biti dobro." "Stoga," rekao je stari farmer posle ozbiljnog razmišljanja, "ne, odavde tamo ne možeš stići."

Uvek sam voleo ovu priču. Ona ima ogromnu važnost. Dopustite mi da ponovim njen poslednji deo. On je rekao: "Žao mi je, odavde tamo ne možeš stići."

U stvari odavde samo možeš stići ovde. Odavde nema puta do tamo. Odavde možete samo stići do tamo - odavde do tamo jedina je mogućnost. Odavde nema načina da se dođe tamo. Od sada vi samo dolazite do sada - stalno - jer je to uvek prisutno. Od danas nikada ne stižete do sutra. Zapamtite, od danas vi se možete stalno vraćati natrag do danas - jer ne postoji sutra. Danas ostaje; to je jedna večnost. Sada je jedna večnost, i ovo je jedino mesto.

Čovek je možda pijan, ali ponekad pijanice izgovaraju veoma značajne istine. Zašto? Jer pijanice nikada ne mogu ostati u aristotelovskoj logici. To je možda privlačnost alkohola,

droga; to vas opušta. Vaša glava koju je Aristotel (Aristotle) podelio - između ovde i tamo, između sada i onda, između danas i sutra - ta podela iščezava. Vi se posadite duboko u sebi. Zadobijate svoje izgubljeno detinjstvo kada je sve bilo sve drugo i sve se spajalo i stapalo u sve drugo, i nije bilo granica.

Posmatrajte dete. Kada ustane ujutru ponekad će plakati jer je u snu izgubilo igračku. U stvarima nema granice između sna i dana - ne postoji granica između sna i realnosti. Sve se spaja i stapa jedno u drugo. Dete živi u potpuno drugačijem svetu - svetu koji je jedinstven, svetu mistika, svetu nedualista, *advaitista*, u svetu gde ne postoje razlike, gde stvari nisu podeljene jedna protiv druge.

Stari čovek je možda tog dana bio pijan. Inače, kada ste u svojim čulima, ne možete reći takvu stvar. On je uporno pokušavao. Pokušavao je s mukom da zadrži svoj aristotelovski um. Pokušavao je marljivo da uđe u stare kategorije, koje su postale nejasne pod alkoholom i njegovim uticajem. Snažno je pokušavao da nađe put ali se stalno gubio. Na kraju je rekao da to nije moguće: "*Žao mi je, ne možeš stići tamo odatle!*" Ovaj zaključak anegdote bi voleli *zen* majstori. Oni bi uvideli poentu, jer su takođe pijanice - opijeni su bogom. Opet se događa isto, kategorije iščezavaju, razlike iščezavaju. Lao Tzu kaže: "Svi imaju ili pokazuju čist um, samo sam ja u neredu." Lao Tzu i nered ili zbrkanost? To kaže Lao Tzu. "Svako zna šta je šta, samo ja ne znam. Svako je mudar, samo sam ja neznalica." Sama reč "Lao Tzu" znači bilo "stari momak" ili "stari idiot". Možda su ga neprijatelji zvali Lao Tzu sa značenjem "stari idiot," a prijatelji su ga zvali Lao Tzu sa značenjem "stari drug;" inače on je bio i jedno i drugo.

Zapamtite, nema gde da se ide. Vi nosite ovde i sada okolo sebe. Gde god da odete to je uvek ovde; gde god da idete to je sada. Ovde i sada su večnosti; i oni nisu dvoje. U jeziku navikli smo da ih zovemo dvoje, jer u jezik Einstein tek treba da se uvede. Einstein je pokazao sada kao naučnu činjenicu da prostor i vreme nisu dvoje. On je iskovao novu reč "*prostor-vreme*" da ih učini jednim. Ako je to ispravno onda ovde i sada ne mogu biti dvoje. "*Ovde-sada*" je reč budućnosti. Pre ili kasnije, kada Einsteinin bude apsorbovan u jezike, ove reči će izgubiti razliku. Ovde-sada.

Priča je lepa. Ponekad u malim anegdotama, u folkloru, u pričama ljudi, skriveno je mnogo mudrosti. Nemojte im se samo smežati. Ponekad kroz svoje smežanje možda pokušavate da pobegnute od nečega što vam može pružiti neudobnost. Niko nije napisao te priče, one su izrasle kao drveće. Kroz vekove hiljadu i jedan umova su radili na njima. One nastavljaju da se menjaju i neprekidno profinjuju. One su deo ljudskog nasleđa. Kad god se ispriča šala, nemojte se samo smežati i zaboraviti je. Smežati se, savršeno istinito i ispravno, apsolutno je u redu, ali ne propuste predmet smeha u smehu. Može u njemu biti skriveno nešto od ogromne vrednosti. Ako to možete videti, vaša vlastita svest će biti obogaćena.

Četvrto pitanje:

Nedavno sam letimično sagledao prazninu. U mom radu ja komuniciram kroz slike ili likove, neobično ih smeštajući zajedno, ili jednu pored druge, radi upoređenja i kontrasta. Hoće li proces pročišćavanja dozvoliti liku da se ponovo uzdigne, ili kada ja iščeznem, hoće li rad iščeznuti?

To zavisi. Ako je vaš rad baš profesija, to može da iščezne kada vi iščeznete. Kada vaš ego iščezne u dubokoj meditaciji vaša profesija takođe može iščeznuti, ali ako to nije profesija nego sklonost, ako to nije baš posao već poziv, ako to nije baš nametnuto vama od vas samih ili od drugih, ali ima dublje izvore u vama, dublje pobude da to napoje i prehrane, onda kada ego iščezne, vaš rad po prvi put postane vaša ljubav, onda postajete kreativniji. Ogromna energija se oslobađa kada ego iščezne, jer ego nosi mnogo vaše energije - gubeći mnogo od vaše energije. Baš posmatrate za dvadeset četiri sata. Vaš ego uzima tako mnogo energije - u ljutnji, u ponosu, u grešenju. Tako mnogo energije se gubi. Kada ego iščezne, sva ta energija postaje dostupna za vaš rad, za vas.

Ona može postati kreativna, ali onda kreativnost ima vrlo različit kvalitet, drugačiji ukus i kvalitet (supstance) koji utiče na čula. Onda kao da vi ne stvarate; to je kao da ste postali vozilo, kao da ste posednuti od nečega većeg nego što ste vi, kao da vas je egzistencija načilila instrumentom, medijumom. Postali ste flauta i sada bog svira. Vi ste upravo praznina,

prolaz; dozvoljavate celini da teče kroz vas. Ako postoji ikakva greška, ona je vaša. Ako postoji ikakva lepota, ona je božja. Ako grešite, vi grešite. Ako je išta stvoreno kroz vas, osećate se zahvalni. Onda su sve greške vaše, jer onda imate hiljadu i jedan način. Blokirani, vi možda niste bili totalno prazni. Prolaz nije bio čist za boga da teče kroz njega. Inače kad god se nešto lepo dogodi - slika, poezija, ples, šta god - vi osećate duboku zahvalnost. Molitva dolazi u vaše srce, zahvalnost dolazi u vaše srce.

Onda vaša kreativnost ima u sebi vrlo smiren, tihi kvalitet. Upravo sada, s egom, ima mnogo komešanja i nereda. S egom kreativnost nije ništa više do buka kada ste vi kreator. Poezija možda ne bude vredna, međutim pesnik nastavlja da viče s vrhova zgrada. Slika možda nije od neke vrednosti, možda kod nje nema ničega originalnog, može da bude samo imitacija, krivotvorina; međutim slikar nastavlja da uzdiže ponosno svoju glavu. Vrlo je bučno s egom. Kada ego iščezne, vi *tečete* na mnogo načina, ali sve postaje vrlo smireno i tiho.

Čuo sam:

Neko je pitao profesora Charles Townsenda Copeland sa Harvarda zašto živi na poslednjem spratu Hollis Halla u svojim malim, prašnjavim i starim sobama. "Uvek ću živeti ovde," odgovorio je on. "Ovo je jedino mesto u Cambridge-u gde je sam bog iznad mene." Onda je, posle pauze, rekao: "On je zaposlen, ali je tih."

Da, Bog je zaposlen, veoma zaposlen - raširen svuda nad egzistencijom. Samo pogledajte koliko stvari on radi zajedno, istovremeno. Ovo beskonačno širenje je njegovo. Možda ste videli slike *hindu* bogova s hiljadu ruku. One su vrlo simbolične. One pokazuju da on ne može raditi s dve ruke. Dve ruke neće biti dovoljne. Rad je tako obiman. Možda ste videli *hindu* bogove s tri glave, koji gledaju u tri dimenzije - jer ako bi imao samo jednu glavu, šta bi se onda dogodilo s njegovim leđima? On mora da gleda u svim pravcima. Mora da bude zaposlen svuda, s hiljadama ruku... ali tako tih - čak i ne tvrdeći: "Tako sam mnogo uradio."

A vi radite male stvari - vi baš grupišete nekoliko reči i mislite daje to poema - i onda se pojavi ponos i vi poludite. Počinjete tvrditi da ste uradili nešto. Zapamtite, samo osrednji tvrde, polažu pravo. Pravi kreatori nikada ne polažu pravo, jer pravi kreatori postaju ponizni, oni razumeju da ništa od toga nije njihovo. U stvari oni su bili samo vozila.

Kada je veliki pesnik Rabindranath, imao svoje čudi, i bio *posednut*, otišao bi u sobu i zatvorio vrata. Za nekoliko dana ne bi jeo, ne bi izlazio napolje. Samo bi tiho slušao glas boga. On bi pročistio sebe tako da bi mogao postati pravo vozilo. Plakao bi i plakao, jecao i nastavljao da piše. Kad god bi ga neko upitao uvek bi odgovorio: "Sve što je lepo nije moje, sve što je obično mora biti moje. Pridodato mi je to."

Kada je Coleridge umro, nađeno je gotovo četrdeset hiljada nezavršenih dela poezije i priča - četrdeset hiljada. Gotovo celog života prijatelji su ga pitali: "Zašto ih ne završiš?" On bi rekao: "Kako da ih završim? *On* započinje; *on* mora da ih završi - kad god želi. Ja sam bespomoćan. Jednog dana me je *on* zaposeo i onda su došla nekoliko stiha - a samo jedan stih nedostaje, ali ga ja neću dodavati jer će to biti pogubno za. Sedam stihova s neba a jedan stih sa zemlje. Ne, to će iseći krila (poeziji). Ja ću čekati. Ako *on* ne žuri, ko sam ja da bih se brinuo o tome?" Ovo je pravi kreator.

Pravi kreator nije kreator svega. Pravi kreator postaje instrumentalan;²⁰² on je zaposlednut od velikih sila. Divlje sile boga ga poseduju, divlja mora i neba boga ga poseduju. On postaje glasnik. On izgovara, ali reči nisu njegove. On slika, ali boje nisu njegove. On peva, ali zvukovi nisu njegovi. On pleše, ali pleše kao zaposlednut - neko drugi pleše kroz njega.

Tako to zavisi. Pitanje je ako vaš ego iščezne u meditaciji šta će se desiti s vašim radom. Ako je on vaša profesija on će iščeznuti, i dobro je da će iščeznuti. Niko neće biti profesionalan. Vaš rad treba da bude vaša ljubav; inače rad postaje destruktivan. Na neki način vi ga teglite, a čitav vaš život postaje tup. Čitav vaš život postaje prazan u negativnom smislu, neispunjen. Radite nešto što, na prvom mestu, nikada niste želeli da radite. To je

²⁰² Služi kao sredstvo, doprinosi.

nasilno. To je samoubistveno - vi ubijate sebe lagano, trjući svoj sopstveni sistem. Niko ne treba da bude profesionalac. Vaš rad treba da bude vaša ljubav, to treba da bude vaša molitva. To treba da bude religija, ne vaša profesija.

Treba da bude strasti, koja teče između vas i vašeg rada. Kada ste zaista našli svoje zanimanje, to je ljubavna stvar. Ne da vi morate da radite to. Ne da prisiljavate sebe da radite to. Iznenada vi radite to na totalno drugačiji način koji ranije niste znali. Vaši koraci imaju drugačiji ples, vaše srce nastavlja da bruji. Čitav vaš sistem funkcioniše po prvi put optimalno, ili najbolje moguće. To je ispunjenje. Kroz njega vi ćete naći svoje biće - on će postati ogledalo; reflektovaće vas. Bilo šta da je to - (koliko god da) je mala stvar.

Nije pitanje da samo velike stvari postaju zanimanja, ne. Mala stvar. Vi možda izrađujete igračke za decu, ili pravite cipele, tkate platno - ili bilo šta.

Nije važno šta je to, ali ako imate ljubavi za to, ako ste se zaljubili u to, ako plovite bez ograničenja, ako ne uskraćujete sebi, ako ne teglite - plešući se krećete u tome - to će vas ispratiti, to će vas očistiti. Vaše mišljenje ubrzo će iščeznuti. To će biti tiha muzika, i ubrzo ćete osetiti da to nije samo rad, to je vaše biće, vaše postojanje. Svaki korak je ispunjen, nešto u vama cveta.

Najbogatiji je čovak koji je pronašao ovo zanimanje. Najbogatiji je čovek koji započinje da oseća ispunjenje kroz svoj posao. Onda ceo život postaje obožavanje.

Rad treba da bude obožavanje, ali to je moguće samo kada vaše biće započne da biva više meditativno. Kroz meditaciju vi ćete sakupiti hrabrost. Kroz meditaciju vi ćete sakupiti hrabrost da odbacite profesiju i da se krećete prema zanimanju (kome ste skloni).

Možda biste kroz profesiju bili bogati, ali bogatstvo bi bilo spoljašnje.

Kroz zanimanje (iz sklonosti) možete ostati siromašni; možda nećete biti tako bogati. Društvo možda neće platiti za to, jer društvo ima svoje sopstvene ciljeve.

Vi možda pišete poeziju i niko je možda neće kupiti, jer društvo ne čita poeziju. Ja sebi to mogu priuštiti - to je dovoljno luckasto - u stanju sam da budem i bez poezije. To se isplati kada pripremate nešto za rat, za nasilje. Ako radite nešto iz ljubavi - ako radite nešto za ljubav, ljudi će biti više ljubljani - (ali,) društvo za to ne mari. Društvu trebaju vojnici, društvu trebaju bombe, društvu treba oružje, a ne obožavanje.

Društvo vas možda neće platiti, možete ostati siromašni; ali kažem vam da siromaštvo, taj rizik; vredno je preuzeti, jer unutrašnje bogatstvo će vas preplaviti. Možda ćete umreti siromašni što se tiče vašega spoljašnjeg, ali ćete umreti kao car što se tiče vašeg unutrašnjeg bića - a to je na kraju od neke vrednosti.

Peto pitanje:

Moje telo je izuzetno bolesno - rogi. Moj um je prepušten nauci - bhogi. Moje srce je otprilike jogi. Približavajući se dečjoj totalnosti delovanja, nepolitičnosti, nevinosti i istinoljubivosti, ima li ikakvih kanala prosvetljenja za mene u ovom životu? Vodi me i pospeši moj slučaj za božje kraljevstvo. Pripremljen za najgore, nadam je najboljem.

Telo je korisno ako je zdravo, ali ono nije jedan apsolutni uslov - korisno je, ali nije apsolutno nužno. Ako možete odbaciti identitet sa telom, ako započnete osećati da niste telo, onda nije važno da li je telo zdravo ili bolesno. Ako započnete odlaziti izvan, transcendirajući ga, postajući svedok njega, onda je gotovo u svakom telu moguće prosvetljenje.

Ja ne kažem da treba da ostanete bolesni. Ako ste bolesni onda ne osećajte očajanje. Zdravo telo je korisno. Lakše je otići izvan zdravog tela, nego izvan bolesnog tela, jer bolesnom telu treba pažnja. Teško je zaboraviti bolesno telo. Ono vas konstantno podseća na jad, bol i bolest. Konstantno vas zove natrag prema sebi. Njemu treba briga, njemu treba pažnja. Teško je zaboraviti ga - a ako ga ne možete zaboraviti teško je otići izvan njega. Ali teško ne znači da kažem da je nemoguće.

Stoga ne budite zabrinuti zbog toga. Ako osećate da je bolesno, hronično bolesno, i ne postoji način da se načini zdravim, zaboravite da mu klićete. Moraćete učiniti malo više napora, malo ekstra napora, da zadobijete svedočenje, ali to se može steći.

Mohamed nije bio vrlo zdrav. Buddha je stalno bio bolestan; uvek je morao voditi lekara sa sobom. Jeevak je bilo ime lekara koji je stalno morao da pazi Buddhu. Šankara je umro u trideset trećoj; to pokazuje da telo nije bilo u vrlo dobrom stanju; inače bi on živeo

malo duže. Trideset treća godina nije vreme za umiranje. Stoga ne brinite; ne činite to preprekom.

Drugo, vi kažete: "*Moj um je nauči prepušten - bhogi.*" Ako je zaista predan nauči, onda izađite iz njega. Samo nenaučan um može nastavljati da ponavlja glupost o predavanju i prepuštanju. Ako ste zaista malo budni i pažljivi, naučni posmatrač, pre ili kasnije izaći ćete iz toga - jer kako možete produžiti to ponavljanje?

Na primer, seks. Ništa nije loše u njemu, ali nastavljati s ponavljanjem toga čitavog života pokazuje da ste malo glupi. Ja ne kažem da u tome ima neki greh - ne. To jednostavnostavno pokazuje da ste malo glupi. Religiozni su vam govorili da je seks greh. Ja tako ne kažem. To je jednostavno glupost. Dozvoljen je, ništa nije pogrešno u tome, ali ako ste inteligentni izaći ćete iz toga - jednog dana ili drugog. Što je veća inteligencija, pre će doći dan kada ćete razumeti: "Da, to je u redu. Seks ima (svoje) vreme, ima značenje na određenom stadijumu života, a onda čovek izlazi iz njega." To je malo detinjasto.

Dozvolite mi da vam ispričam priču:

Stariji ljudi su se pojavili na sudu radi razvoda. Muškarac je imao devedest dve, a žena osamdeset četiri. Sudija je prvo pitao muškarca:

"Koliko vam je godina?"

"Devedeset dve, poštovani (sudijo)."

Onda se obratio ženi.

"Ja imam osamdeset četiri, priznala je snobljivo."

Sudija je pitao muškarca: "Koliko dugo ste bili u braku?"

"Šezdeset četiri," iskoreveljio se starac.

"I vi mislite stvarno da prekinete brak koji je trajao gotovo sedamdeset godina?" Pitao je sudija ne verujući.

Starac je slegao ramenima i rekao: "Vidite, poštovani sudijo, na koji god način da gledate na to, doista je dosta."

Na koji god način da gledate na to... Ako ste inteligentni nećete čekati do devedeset druge godine - 'dosta je doista' doći će ranije. Što ste više inteligentni, pre će to doći. Buddha je napustio svet uživanja kada je bio baš mlad. Njegovo prvo dete se rodilo, i imalo je samo mesec dana kada je on otišao. Dovoljno i dosta njemu je došlo prerano. On je zaista vrlo, vrlo inteligentan čovek. Što više ima inteligencije, ranije je tačka transcendencije.

Stoga ako mislite da ste zaista naučni, vreme je - starče - da razumete 'dovoljno je i dosta.'

A vi kažete: "*Moje srce je skoro jogi.*" Bezmalo? To nije jezik srca. Bezmalo, skoro, to je jezik uma. Srce zna samo totalnost - ovaj način ili onaj. Ili sve ili ništa - srce ne zna ništa skoro ili bezmalo. Samo odite kod žene i kažite joj: "Ja te bezmalo, ili skoro volim." Onda ćete znati.

Kako možete voleti bezmalo? Šta to zapravo znači? Da ne volite.

Ne, izgleda da srce još ne funkcioniše. Možda ste čuli žamor srca, ali niste to razumeli. Srce je uvek totalno. Za ili protiv nije od važnosti, međutim ono je uvek totalno. Srce ne zna za podelu; sve podele su u umu.

Telo je bolesno nema problema. Malo više napora, to je sve. Um je u popuštanju, povlađivanju, zadovoljavanju, u tome nema mnogo problema. Pre ili kasnije vi ćete razumeti i izaći iz toga. Ali pravi problem dolazi sa trećim; skoro ili bezmalo neću uraditi. Stoga pogledajte ponovo duboko u svoje srce. Koliko je dublje moguće, posmatrajte.

Dozvolite srcu da vam kaže i da vam šapće. Ako srce zaista voli *jogu* - *joga* znači traganje, napor da se otkrije šta je istina u životu - ako se zaista srce kreće u potrazi - onda ga ništa ne može sprečiti.

Niti će prepuštanje uživanju biti prepreka, niti će bolest biti barijera. Srce može prevazići svaku situaciju; srce je pravi izvor vaše energije. Slušajte srce. Verujte srcu. Krećite se sa srcem. Ne brinite oko prosvetljenja, jer ta briga je takođe od uma. Srce ne zna ništa o budućnosti; ono živi ovde sada. Istražujte, meditirajte, volite, budite ovde i sada; i ne budite zabrinuti oko prosvetljenja. Ono dolazi samo od sebe. Ko mari (za njega)?

Ako ste spremni, ono će doći. Ako niste spremni, stalno razmišljanje o tome, neće

vas učiniti spremnim. U stvari, to razmišljanje će delovati kao (jedna) prepreka. Stoga zaporavite na prosvetljenje, i ne brinite da li će se dogoditi ili neće u ovom životu.

Kad god ste spremni, to će se dogoditi. To se može dogoditi ovog trenutka. To zavisi od vaše spremnosti. Kad god je plod zreo on padne na zemlju. Zrelost je sve. Stoga ne stvarajte nepotrebne probleme oko sebe. Dovoljno (ih je). Vi ste bolesni, to je problem. Prepuštanje uživanju to je problem. Skoro ili bezmalo ljubavi prema *jogi* i prosvetljenju, to je problem. Sada više nema problema. Molim vas ne uvodite ovo prosvetljenje. Zaboravite o tome. To nema ništa da čini s njima. Kad god ste beželjni i spremni a plod je zreo, to se događa samo od sebe.

Šesto pitanje:

Kada vi umrete? Možete li učiniti da umrem takođe?

Spreman sam baš sada da vam pomognem. Zašto da čekate toliko dugo? Zašto - odlagati to?

Ako me ne dohvatite dok sam živ, kako možete dospeti do mene kada sam mrtav? Ako ne možete teći sa mnom dok sam ovde s vama, postaće vrlo, vrlo teško za vas kada odem. Zašto odlagati?

Vi ste žedni i ja sam spreman da utolim žeđ baš sada, zašto onda reći sutra? Zašto se bojite? A ako se plašite danas, plašićete se i sutra. Više ćete se plašiti sutra, jer će se današnji strah sakupiti. Svakog dana ćete produžavati da sakupljate strah. Odbacite ga. Sama spremnost da se umre je spremnost da se bude ponovo rođen.

Sećam se vrlo lepe priče. Želeo bih da je podelim s vama:

Tri kornjače starosti 201, 135 i 97, odlučile su da odu u londonsku ribolovačku krčmu. Prvo su posetile Star i Gartner. Posle petnaest dana dospele su u drugu krčmu. Baš kada su ulazile, najstarija kornjača je rekla: "Oh, draga. Ostavila sam svoju torbu²⁰³ u drugoj krčmi." Najmlađa od tri je rekla: "Vi ste previše stare da bi se vraćale natrag celim putem. Ja ću dobiti to za vas." I izašla je napolje. Posle deset dana, upravo kada su dve stare kornjače dospele do železničkog bara, jedna od njih je rekla: "Mladi Arnold se šeta dugo vreme dobivajući tvoj novac." Stara kornjača odgovori: "Baš ga volim. On je apsolutno nepouzdan i užasno spor."

Glas s ulaznih vrata se iznenada začuo: "Prokleti da ste vas dvoje! *Samo* za to ja ne bih ni išao!"

Ne budite tako lenji, i ne nastavljajte da odlažete.

Sedmo pitanje:

Kad god sam pored vas ja osećam napetost, i očevidno vidim tri razloga za isto. Prvo, osećam da sam testiran, pa stoga moram ostati budan. Drugo, tako sam mnogo primio od vas da bih i ja takođe želeo dati nešto, a to izgleda nemoguće. I treće, podjednako tako, osećam još da treba nešto da primim od vas, a ja se plašim da to ne propustim.

Ovo je od Ajit Saraswatia, doktora Phadnisa. Sva tri razloga su prava, a ja sam srećan da je on pažljiv i svestan i da mogu sagledati stvari. Da, sve stvari su istinite.

Kad god je on pored mene, ja takođe osećam da je malo nervozan, malo drhtim iznutra. A ovo su razlozi. I to je dobro; to nije ništa pogrešno. Čovek mora biti takav.

Ako počnete osećati moje prisustvo, onda možete videti procep, prazninu. Onda mnogo mora da se premesti. Čovek započinje da oseća nervozu, da li će to biti moguće ili ne. Mnogo vam dajem, a što više primite postajete sposobni da primite još više; a sama mogućnost da se više može primiti strvara nervozu, jer to je odgovornost. Rast je odgovornost. To je velika odgovornost... a onda strah da će prilika doći, a vi ćete je propustiti. I, ispravno, kada vam ja dam, odmah vaše srce kaže, daj nešto za uzvrat, a to je nemoguće. Tako ja razumem. Šta vam ja mogu dati... izuzev vas same?

Sva tri uzroka su prava i dobro je da čovek postane svestan.

Osmo pitanje:

Toliko ste mnogo uradili za mene. Ne tražite da ja budem bolji ili drugačiji. Samo nastavljate da ublažujete bol i usmeravate me prema radosti. Šta mogu uraditi za vas?

²⁰³ Torba sa pečačkim priborom, ranac.

Ovo je od Amida. Isto pitanje će se ubrzo javiti u toliko mnogo srca. Pitanje je lepo, međutim, ne brinite za to. Pitanje je lepo, ali ne brinite o tome. Nije potrebno da uradite ništa za mene. Upravo, samo budite, ne mislite u terminima činjenja ičega. Nema ništa da se čini, već bivavajući vi mi sami činite ogromnu sreću. Ne da ja već nisam srećan, ali upravo kao što čini baštovan kada novi ružin grm procveta i vrt oseća sreću, kad god neko među vama postane biće i procveta, ja osećam ogromnu sreću.

Baš kao kada slikar nacrtá sliku. Ja radim na vama. Pesnik radi na poeziji. Ja radim na vama. Vi ste moja poezija, moje ruže, moje slike. Dovoljno je da slika bude, ništa drugo nije potrebno.

Deveto pitanje:

Molim vas govorite o muzici i meditaciji.

Oni nisu dvoje. Muzika je meditacija - meditacija kristalisana u određenoj dimenziji. Meditacija je muzika - muzika koja se topi u bezdimenzionalnom. Oni nisu dvoje.

Ako volite muziku, volite je samo jer oko nje osećate na neki način meditacija se događa. Vi ste apsorbirani u tome, postajete opijeni u tome. Nešto od nepoznatog počinje da se spušta okolo vas... Bog započinje da šapće. Vaše srce kuca u drugačijem ritmu, čovek je usaglašen sa univerzumom. Iznenada ste u dubokom orgazmu sa celinom. Suptilni ples ulazi u vaše biće, a vrata koja su ostajala zatvorena zauvek, započinju da se otvaraju. Novi povetarac prolazi kroz vas, prašina vekova je njime oduvana. Osećate kao da ste se okupali, duhovno se okupali, bili ste ispod tuša - čisti ste, sveži, devičanski.

Muzika je meditacija; meditacija je muzika. Ovo su dvoja vrata za pristup istom fenomenu.

Deseto pitanje:

Posmatrajući vas kako sedite u svojoj stolici, bivam sve više i više zbunjen. Sedite tamo tako neverovatno udobno, izgleda da ste bestežinski. Šta radite sa zakonom gravitacije?

Nije potrebno raditi ništa sa zakonom gravitacije. Jednom kada postanete meditativni, drugačiji zakon se primenjuje na vas; zakon milosti. Postajete dostupni drugačijem svetu; svetu milosti. Nešto nastavlja da vas vuče naviše. Baš kao što gravitacija vuče nadole, nešto nastavlja da vas vuče naviše. Nije potrebno da radite ništa sa zakonom gravitacije. Treba samo da otvorite nova vrata u vašem biću gde vam zakon milosti postaje dostupan.

Poglavlje 7 U HLADNOM UNIVERZUMU

7. januara 1976. pre podne u Buddha dvorani.

15. Menjanje preobražaja je prouzrokovano različitostima u potpornim ili prožimajućim procesima.

16. Izvodeći samyamu na tri vrste preobražaja - nirodh, samadhi, i ekagrata - (sledi) znanje o prošlom i budućem.

17. Zvuk i svrha, kao i ideja u pozadini (njih) zajedno su u umu u pomešanom stanju. Izvodeći samyamu na zvuku, razdvajanje se dešava i nastaje poimanje značenja zvukova načinjenih od ljudskih bića.

18. Posmatrajući prošle impresije, stiže se znanje u prethodnim rođenjima.

Postoji alegorija u veseloj nauci Freidrich Nietzea.

Lud čovek ulazi u tržnicu, uvikujući: "Ja vidim boga! Ja vidim boga!" Međutim zaposlena gomila nije usredsređena na njegove nastupe i smeje se njegovim komičnim kreveljenjima. Okrenuvši se iznenada prema njima on je tražio: "Gde je bog? Ja ću vam reći, ubili smo ga - vi i ja." Međutim, pošto su ignorisali gnusnost njegove objave, on je na kraju zapalio svoju svetiljku na tlu i povikao: "Došao sam prerano. Još nije došlo moje vreme. Ovaj silan događaj je još na putu."

Ova parabola je veoma značajna. Kako čovek raste, njegov bog se menja. Mora da bude tako, jer čovek kreira svog vlastitog boga po svom sopstvenom liku. Nije *vice versa*. Nije kao što je rečeno u Bibliji, da je bog kreirao čoveka po svom sopstvenom liku. Kada se

čovjekov lik menja, njegov bog se očividno menja. Dolazi se do tačke u čovekovom rastu kada bog potpuno iščezava. Bog kao personalni bog je izvan nezrelog uma čovečanstva.

Egzistencija kao božanska totalno je drugačiji koncept. Onda bog nije personalno biće negde visoko na nebu koje vlada svetom, manipulišući, kontrolišući, upravljajući. Ne, sve te besmislice iščezavaju kada čovek postane zreo. To je detinjasti koncept boga, dečji koncept boga. Ako malo dete treba da razume boga, ono mora da ga razume kao personalno biće. Kada čovečanstvo poraste i postane zrelo, bog treba da umre. Onda nastaje totalno drugačija egzistencija. Sada je cela egzistencija božanska - ne da tu postoji bog.

Za Nietzschea samog, ova realizacija da nema personalnog boga bila je previše. Nije mogao da podnese to; poludeo je. Nije sam bio spreman da razume šta se dogodilo u njemu. Sam je bio detinjast; potreban mu je bio personalni bog. Premišljao je o tome, i pošto je mozgao, sve je više i više postao svestan da taj bog više nije tu na nebu. On je mrtav. Takođe je postao svestan, da smo ga mi ubili.

Naravno, ako smo ga mi stvorili, morao je biti ubijen s naše strane. Koncept je kreirao čovek u svom detinjstvu. U njegovoj zrelosti koncept je otpao - kako kada ste bili deca i igrali ste se svojim igračkama, onda ste postali odrasli, i zaboravili ste sve o svojim igračkama. Iznenada jednog dana prođete kroz ugao sobe, i u smeću su stare igračke. Onda se setite koliko ste ih voleli, ali sada su beznačajne. Odbačene su; vi ste se promenili.

Čovek je stvorio personalnog boga, onda ga je uništio. Ova realizacija je bila previše za Nietzschea samog; postao je umobolan. Njegova umobolnost je indikacija da nije bio pripremljen za uvid koji mu se dogodio.

Međutim na Istoku, Patanjđali je apsolutno ateistički. Ne možete naći većeg ateistu od Patanjđalija, ali mu to ne smeta jer je on zaista odrastao čovek, zaista odrastao u svesti, zreo, integrisan. Za Buddhu bog ne postoji...

Ako ima personalnog boga, on može oprostiti Friedrichu Nietzscheu jer će razumeti da će tom čoveku još trebati. Taj čovek Nietzsche je još podeljen, zbunjen - pola njegovog bića govori *da*, a pola kazuje *ne*. Ako ima personalnog boga, on čak može oprostiti Gautami Buddhi jer ga je barem poricao. Govorio je: "Ne postoji bog." To je takođe ukazivanje pažnje. Ali neće moći da oprostí Patanjđaliju. On ga je iskoristio. Ne samo da ga je poricao, da njega nema, on je koristio sam koncept kao sredstvo. On je rekao: "Za najviši rast čoveka, čak i koncept boga može da se koristi kao hipoteza." Patanjđali je potpuno hladan u pogledu boga, hladniji od Gautam Buddhé, jer kada kažete *ne* postoji određena strast, kada kažete *da* postoji izvesna strast - u ljubavi, u mržnji, postoji strast. Patanjđali je potpuno indiferentan, nepristrasan, ravnodušan. On kaže: "Da, koncept boga može da se iskoristi." On je najveći ateista koga je svet ikada znao.

Međutim na Zapadu je koncept ateiste potpuno drugačiji. On još nije sazreo. Na istoj je ravni kao teista. Teista nastavlja da govori "postoji bog" u dečjoj terminologiji, kao otac, a ateista nastavlja da poriče, da ne postoji takav bog. Oboje egzistiraju na istoj ravni. Patanjđali je pravi ateista, ali to ne znači da je nereligiozan. On je zaista religiozan čovek. Zaista religiozan čovek ne može verovati u boga. To će izgledati kao paradoks.

Zaista religiozan čovek ne može verovati u Boga jer da bi verovao u boga on mora da podeli egzistenciju u dvoje - boga i ne boga, kreatora i kreaciju, ovaj svet i onaj, materiju i um. On mora da podeli, a kako religiozan čovek može deliti? On ne veruje u boga; došao je do razumevanja same božanstvenosti egzistencije. Onda je cela egzistencija božanska; onda sve što postoji jeste božansko. Tada je svako mesto hram, i gde god da se krećete i šta god da radite vi se krećete u bogu i radite za boga. Totalnost - vi uključujete - postajete božanski. Ovo treba da se razume.

Joga je savršena nauka. Ona vas ne uči da verujete; uči vas da znate. Ne kaže vam: "Postanite slepi sledbenici." Ona kaže: "Otvorite svoje oči," i daje vam metod kako da otvorite svoje oči. Ne kaže ništa o istini. Ona jednostavno kazuje sve o vašem viđenju kako da postignete viđenje, sposobnost da vidite, oči, tako da vam se otkrije sve što postoji. To je više nego što vi možete shvatiti; to je više nego svi vaši bogovi stavljeni zajedno. To je beskonačna božanstvenost.

Još jedna stvar u vezi sa ovom parabolom. Lud čovek kaže: "*Došao sam prerano,*

moje vreme još nije došlo." Patanjđali je zaista došao prerano. Njegovo vreme još nije došlo. On još čeka za svoje vreme. To se uvek događa, ljudi koji realizuju istinu su uvek ispred svog vremena - ponekad hiljade godina ispred. Patanjđali je još ispred vremena. Pet hiljada godina je prošlo; a još uvek njegovo vreme nije došlo. Unutrašnji svet čoveka još uvek nije postao nauka. Njemu su dati svi temelji; dato mu je čitavo ustrojstvo. Struktura ustrojstva čeka na čovečanstvo da se približi i razume je.

Naše religije, takozvane religije, su dečje, mlade. Patanjđali je div, vrhunac čoveka. Njegova visina je tako velika da ne možete videti vrh; skriven je negde u oblacima. Međutim sve je oko njega jasno. Ako niste spremni da se vežete uz svoje zabune, ako ste spremni da sledite stazu koju on pokazuje, sve je apsolutno jasno. Oko Patanjđalija nema ničega nalik na misticizam. On je matematičar misterije; on je logičar nelogičnog; on je naučnik nepoznatog. Silno je čak i shvatiti da je jedan čovek spojio zajedno čitavu nauku. Ništa ne nedostaje, inače nauka čeka na čovečanstvo da se približi tako da se ta nauka može razumeti.

Čovek razume samo ono šta želi da razume. Njegovim razumevanjem dominiraju njegove želje. Zbog toga Patanjđali, Buddha, Zarathustra, Lao Tzu, oni uvek osećaju da su došli prerano. Zato što čovek još traži igračke da se igra s njima. On nije spreman da raste. On ne želi da raste. Vezuje se za gluposti. Previše je investirao u svoje neznanje i nastavlja sebe da obmanjuje.

Baš posmatrajte sebe. Kada govorite o bogu - vi ne govorite o bogu, govorite o svom bogu. A koja vrsta boga može biti vaša? Ne može biti više nego što ste vi; može biti samo manje nego što ste vi. Ne može biti lepši nego što ste vi; može biti samo ružniji od vas. To ne može biti jasnoća, prozračnost. Prinudeno je da bude zabuna, jer u konceptu vašeg boga ćete vi biti upleteni. Ne može biti viši od vas. Vaša visina - u najvećem slučaju - može biti visina vašeg boga.

Ljudi misle u skladu sa svojim željama, ambicijama, u skladu s egom egom, i sve postaje obojeno time.

Dogodilo se da je Mulla Nassrudin osporio jedan izbor:

Primio je samo tri glasa. Njegova žena, kada je saznala, okrenula se prema njemu i brećnula se: "Tri, uvek sam znala da si u vezi s drugom ženom!"

Jedan glas Nasrudina, samom sebi, jedan njegove žene, a odakle je došao treći? Ljubomorani um misli u terminima ljubomore. Posesivani um misli u terminima posesivnosti. Ljuti um misli u terminima ljutnje. On je egoističan, kao što svaki čovek može biti. On je tako osvetoljubiv, kao što svaki čovek može biti. On ne gleda uopšte božansko. On više gleda kao đavo, nego kao bog. Ceo mit o Adamu kada je izbačen iz edenskog vrta ne pokazuje ništa mnogo o Adamu, nego pokazuje mnogo o bogu. "Jer Adam nije poslušao" - koja vrsta boga ne može tolerisati takvu malu neposlušnost, vrlo netolerantna (vrsta), ko ne može tolerisati malo slobode? Taj bog može biti robovlasnik, ali on nije bog.

Koji je zapravo bio Adamov greh? Radoznalost, ništa drugo. Zato što je bog rekao: "Ne jedi plod od ovog drveta. Ovo je drvo znanja," a Adam je postao radoznao. Jednostavno, vrlo ljudski. Misliti drugačije nije moguće. Za tako malu stvar - kako to možete nazivati grehom? To je cela osnova sve naučne radoznalosti i ispitivanja. Svi naučnici su grešnici. Patanjđali, Buddha, Zarathustra - svi su grešnici jer su veoma radoznali da saznaju kakva je istina, šta je život? Svi su oni Adami. Ali jevrejski bog nije mogao da toleriše; on je poludeo. Izbacio je Adama iz vrta, *načinio je najveći greh*. Je li radoznalost greh? Je li greh nastojanje da se upozna nepoznato? Onda je traganje za istinom greh. Neposlušnost, da se bude buntovan, neposlušan, je li greh? Onda su svi veliki religiozni ljudi grešnici jer su svi neposlušni.

Ne, to nema ništa da čini s bogom. To ima nešto sa jevrejskim umom, mali um misleći o bogu, stvarajući boga kroz svoj sopstveni lik.

Mulla Nasrudin se jednom istetirao iz voza, njegov ten je bio vrlo bleđ. Ja sam otišao na stanicu da ga primim.

"Vozeći se unazad za deset sati," objasnio je on, "postao sam takav."

"Zašto," raspitivao sam se ja, "zašto nisi zatražio od osobe koja je sedela naspram tebe da promeni sedište s tobom?"

"Nisam to mogao uraditi," rekao je Mulla. "Nikoga tamo nije bilo."

Nema nikoga na nebu da čuje vaše molitve. Šta god da želite uraditi, uradite. Nema nikoga ko će vam dati dozvolu to da radite. Šta god da želite biti, budite. Nikoga nema od koga biste tražili dozvolu. Egzistencija je slobodna i dostupna. Ovo je razumevanje *joge*; da je egzistencija na raspolaganju svima. Šta god da želite biti, možete biti. Sve je spremno, pristupačno. Ne očekujte ničiju dozvolu jer nikoga nema. Suprotno sedište je prazno - ako želite da sednete, možete sesti na njega.

Mulla izgleda apsurdno, smešno, ali to je celo čovečanstvo radilo vekovima gledajući u nebo, tražeći dozvolu, moleći - nekoga ko nije tu. Molitva nije prava stvar; prava stvar je da se meditira. Koja je razlika? Kada se molite vi morate verovati u nekoga ko sluša vašu molitvu. Kada meditirate vi meditirate sami. U molitvi potreban je drugi, u meditaciji dovoljni ste sami.

Joga je meditativna. Ona nema mesta za molitvu, jer nema mesta za boga. Nema mesta ni za kakva detinjasta gledišta o bogu.

Neka ovo postane konstantno sećanje u vama ako zaista želite da budete religiozni, morate proći kroz ovo stanje ateizma. Ako zaista želite da budete autentično religiozni, onda ne započinite time što ćete biti teista. Započnite da budete ateista, započnite time što ćete biti Adam. Adam je početak Christa. Adam započinje ciklus a Christ završava ciklus. Započnite govoreći *ne*, tako da vaše *da* može značiti nešto. Ne plašite se i ne verujte iz straha. Ako morate verovati jednog dana, samo verujte iz znanja i ljubavi - nikada iz straha.

Zbog toga hrišćanstvo ne može razviti *jogu*. *Jogu* su razvili ljudi koji su bili dovoljno hrabri da kažu *ne* svim verovanjima, svim slepim verama, koji su mogli da za sebe *ne prihvate* pogodnosti vere, i koji su bili spremni da istražuju i uđu u divljinu svojih vlastitih bića.

To je ogromna odgovornost. Da se bude ateista je vrlo odgovorno jer kada nema boga, vi ste ostali sami u hladnom svetu. Kada nema boga vi ste ostavljeni sami, ni sa čim da se kači o vas, ni sa čim uz šta biste prianjali i vezivali se. Velika hrabrost je potrebna, a vi morate stvoriti toplinu (ili revnost) u svom vlastitom biću. To je celo značenje *joge* da stvori toplinu, srdačnost ili oduševljenje iz vašeg sopstvenog bića. Egzistencija je hladna. Hipotetički bog vam može dati toplinu. Vi jednostavno sanjate. To može biti ispunjenje želje, ali nije istinito. I bolje je biti hladan, ali ostati sa istinom, nego živeti okružen lažima i osećati toplotu.

Joga kaže realizujte istinu da ste vi sami. Vama je data egzistencija; sada vi morate stvoriti značenje iz nje. Značenje nije već dato.

Egzistencijalisti na Zapadu kažu nešto s čim će se Patanjđali sasvim slagati. Egzistencijalisti kažu da egzistenciji prethodi suština. Dozvolite mi da vam to objasnim.

Postoji kamen. Data je suština, esencija kamena; ona je već data. Njegova egzistencija je takođe i njegova esencija. Kamen neće rasti; već je ono šta može da bude. Međutim, čovek je drugačiji, čovek se rađa - on donosi svoju egzistenciju, ali suština, esencija nije još data. On dolazi kao jedna praznina. Sada on treba da ispuni prazninu svojim sopstvenim naporom. On mora da stvori značenje, mora da pipka u mraku; mora to da isposuje, (ono) šta život znači. On mora da otkrije; mora da bude kreativan. Egzistencija je data, suština, esencija mora da se stvori - i svakog trenutka načinom svog života vi stvarate svoju suštinu. Ako je ne stvorite nećete je imati.

Ljudi dolaze meni i pitaju: "Molim vas kažite mi koje je značenje života." Kao da je značenje negde dato. Značenje nije dato vi morate da ga stvorite.

To je lepo. Ako bi značenje već bilo dato, čovek bi bio stena. Onda nema mogućnosti za rast, nema mogućnosti da se otkriva, nema mogućnosti za avanturu - nema mogućnosti. U stvari, sve je zatvoreno - stena je zatvorena prema svakoj dimenziji. Ona je već ono što može biti, ali čovek nije već... samo mogućnost, ustreptala mogućnost, s beskonačnom budućnošću, s hiljadu i jednom alternativom. Zavisice od vas ko i šta ćete postati. Vi ste odgovorni. Kada nema boga odgovornost je sasvim na vama. Zbog toga slabotinja produžava da veruje u boga. Samo vrlo jak čovek može stajati sam. Inače ovo je osnovna nužnost - za *jogu* je ovo osnovni zahtev da stojite sami i da dođete do realizacije da značenje nije dato; morate tragati za tim.

Morate kreirati to. Vi ćete doći do značenja - život može dospeti do značenja - ali to značenje će biti otkriveno svojim vlastitim naporom. Šta god da činite nastavljaće da vas objašnjava. Svaki čin će činiti vaš život, vašu egzistenciju, više i više sadržajnim.

Samo ako je ovo istina *joga* je onda moguća. Inače na drugi način nastavite da se molite; inače nastavite da klečite dole na zemlji, nastavite da molite za svoje vlastite ideje i nastavite interpretirati svoju vlastitu molitvu, i živite u halucinaciji, živite u jednoj iluziji.

Sigmund Freud je napisao knjigu. Ime knjige je *The future of an illusion*.²⁰⁴ Knjiga je o religiji. Nesreća je da nikada nije postao svestan Patanjđalija; inače ne bi pisao tu knjigu - jer religija može egzistirati bez iluzije. Za Sigmund Freuda religija znači hrišćanstvo i judaizam. Nije bio svestan dubine istočnih religija. Zapadne religije su više ili manje političke. Mnoge od njih uopšte nisu religije; one su površne i plitke. Istočne religije su dospele do velike dubine, a to je dubina gde se vi takođe odričete boga, i kažete sada nema potrebe da zavisite. Uvek kada razmišljate vama treba neko da zavisite (od njega), vi ćete stvoriti iluziju.

Da bi to realizovao i shvatio čovek treba da bude sam u hladnom univerzumu - i nema nikoga kome bi se molio, nema nikoga da mu se žali, nema nikoga ko će vam pomoći - samo vi - to je velika odgovornost. Čovek se koleba, oseća se uplašenim, započinje da drhti. Muka se javlja, stvara se velika uznemirenost samom činjenicom da ste ostavljeni sami.

"Bog je mrtav" rekao je Nietzsche pre samo sto godina; Patanjđali je to znao pre pet hiljada godina. Svi oni koji su se približili istini saznali su da je bog čovekova mašta. To je čovekova interpretacija, laž, da bi sebi pružili toplinu.

Ljudi produžavaju da interpretiraju na svoje sopstvene načine. Sva briga *joge* je da ostavite sve interpretacije, da pustite da vaše oči ne budu naoblačene ni zasenjene nikakvim interpretacijama, da ne dopustite da vam oči budu naoblačene nekim hipotezama i verom, da gledate direktno, da gledate nenaoblačeno, da gledate bez dima. Pustite da vaš plamen bude bez dima i da vidite bilo šta da je tu.

Slučajno sam čuo u parku kako su dvojica muškaraca opisivali jedan drugom svoje žene:

"Moja je kao Venera od de Mila."

"Misliš da ima oblikovanu figuru i stoji skoro gola?" Pitao je drugi.

"Ne, ona je jedna stari ostatak i nije sasvim cela."

"Moja me navodi da mislim na Mona Lisu."

"Da li misliš da je francuskinja i ima zagonetan osmeh?"

"Ne, ravna je kao kao slikarsko platno i treba da bude u muzeju."

Ljudi nastavljaju da interpretiraju.

Uvek slušaj njihovo značenje, ne njihove reči. Uvek slušaj njihovo najunutrašnjije biće, ne zvukove koje čine spolja. Šta kažu to nije važno... (već) šta jesu.

Vaš bog, vaša molitva, nisu važni. Vaše crkve, vaši hramovi, nisu od značaja. Smo vi. Kada molite, ja ne čujem vašu molitvu. Ja slušam vas. Kada kleknete na zemlju, ne gledam vaš gest, vidim vas. To je iz straha - a religija iz straha je nemoguća. Religija je moguća samo iz razumevanja. To je napor Patanjđalija.

Inače s Patanjđalijem ljudi takođe nastavljaju da interpretiraju. Oni uvode svoje umove i onda Patanjđalija tamo više nema. Oni u njemu slušaju svoje vlastite otkucaje srca.

U maloj školi učitelj je pitao zakasnelog učenika: "Zašto kasniš?"

"Dobro, znak niz ulicu je govorio...."

Učitelj ga je prekinuo: "Šta znak može, šta ima s tim?"

"Znak je kazivao," rekao je učenik, "škola je ispred, idi lagano."

Od vas zavisi šta ćete razumeti kada čitate Patanjđalija. Dok ne možete ostaviti sebe u pozadini, pogrešno ćete razumeti. Razumevanje je moguće samo daka ste apsolutno odsutni - vi se ne uplićete, vi ne pravite prepreke, ne dajete boje, oblike i forme. Jednostavno vidite, bez ikakve ideje, nema predrasude.

Sada slede *sutre*:

²⁰⁴ Budućnost iluzije.

Promena u preobražaju je prouzrokovana promenom u podležućem procesu.

Vi ste slušali o toliko mnogo čuda, tako mnogo *siddhia*. Patanjđali kaže da nijedno čudo nije moguće, sva čuda slede određene zakone. Zakon možda nije bio poznat. Kada zakon nije poznat, ljudi misle iz svog neznanja da je to čudo. Patanjđali ne veruje ni u kakva čuda. On je krajnje naučan u svom razumevanju. On kaže ako se nešto događa mora da postoji zakon. Zakon možda nije poznat, možda ga ne znate, ali on dolazi, posrće čovek u načinu njegove primene i koristi ga.

Ovo je osnovna *sutra* za sva čuda: "*Promena u preobražaju je prouzrokovana promenom u potpornom procesu.*" Ako promenite potporni proces, manifestacija se menja. Možda niste svesni potpornog, odozdo podležućeg procesa; samo vidite manifestaciju. Zato što samo vidite manifestaciju i ne možete ići duboko, ne možete videti potporni proces, "podzemni struju," ili "ono što je skriveno ispod površine" ovog osnovnog zakona, mislite da postoji čudo. Nema čuda.

Na primer, alhemičari na Zapadu vekovima s naporom pokušavaju da preobrazu osnovne elemente u zlato. Ima izveštaja da su malobrojni uspeli. Naučnici su uvek poricali to, ali je sada nauka uspela u tome. Sada to ne možete poricati - sada znamo taj podložni proces. Fizičari sada kažu da se ceo svet sastoji od atoma, a atomi se sastoje od elektrona. Kakva je onda razlika između zlata i čelika? Razlika nije u osnovnoj realnosti; oboje se sastoje od elektrona, električnih čestica. U čemu je onda razlika? Zbog čega su onda oni različiti? Zlato, gvožđe, oni su različiti. U čemu je razlika? Razlika je jednino u strukturi, ne u baznoj supstanci.

Ponekad je elektrona više, ponekad manje - to čini razliku. Kvantitet čini razliku, ali supstanca je ista. Osnovna realnost je ista. Ako želite, koliba može da se preobrazi u palatu a palata u kolibu.

Ovo je bazna *sutra* Patanjđalija: "*Varijacija u transformaciji prouzrokovana je varijacijom u procesu koji leži ispod.*" Stoga ako razumete proces koji leži ispod, postajete sposobni za stvari koje obični ljudi nisu sposobni da urade.

Izvođeci samyamu na tri vrste preobražaja - nirodh, samadhi, i ekagrata - (sledi) znanje o prošlom i budućem.

Ako se usredsredite na *nirodh*, na procepe ili praznine između misli, i nastavite da gomilate ove praznine, nastavljate da akumulirate ove praznine to je ono šta Patanjđali zove *samadhi* - i onda nastaje u vama situacija gde postajete jedno i usredsređeni - *ekagrata* - ako se ovo dogodi (ima) znanja o prošlosti i budućnosti.

To će se smatrati čudom ako možete znati budućnos; ali to nije čudo.

Postoje naučni zapisi o vrlo retkom čoveku na Zapadu, o Swedenborgu. On je napisao pismo čuvenom svešteniku Wesleyu i rekao mu: "U svetu duhova, ja sam čuo žamor da želite da me vidite."

Wesley je bio zapanjen jer je mislio da ga vidi, ali nikome to nije rekao. Nije mogao da veruje u to. Napisao je pismo, kazujući: "Jednostavno sam zapanjen. Ne znam šta podrazumevate pod rečiju duhovi, ne znam šta mislite kada kažete da ste čuli žamor, glas, ali sigurno je da sam razmišljao da vas vidim - a to nikome nisam rekao. Doći ću tog i tog datuma, jer ja odlazim na putovanje, a nakon tri, četiri meseca doći ću kod vas." Swedenborg mu je pisao: "To nije moguće, jer tačno tih dana, čuo sam glas u svetu duhova da ću ja umreti." Baš tih dana je i umro.

Swedenborg je boravio s nekoliko prijatelja u odmaralištu, i iznenada je povikao: "Vatra, vatra!" Nisu verovali šta to on govori. Istrčali su onda. Nije bilo vatre - ništa se nije događalo u malom selu, selu pored mora. Pitali su ga šta je mislio - a on se znojio kao da je tu bila vatra, tako je drhtao. Onda je rekao. "U obližnjem gradu samo na oko trista milja odavde bio je požar." Odmah su poslali konjanika. Bio je u pravu. Grad je bio u plamenu, i u tom trenutku ljudi iz grada su postali svesni toga, kada je on uzviknuo "vatra, vatra!"

Kraljica Švedske (Sweden) postala je zainteresovana za tog čoveka. Rekla je: "Možeš li mi reći nešto što mi može dati dokaz da se krećeš u svetu duhova?" Zatvorio je svoje oči i rekao: "U vašoj palati," gde on nikada nije bio, jer nikada ranije nije bio pozivan u palatu, a to nije ni bilo javno mesto gde svako može da ode... on je rekao, "U određenoj sobi,"

rekao je broj sobe, "otvorite određenu fijučku, koja je bila zaključana, a ključ se nalazi u drugoj sobi, vaš muž je tamo ostavio pismo za vas." Muž je bio mrtav skoro dvanaest godina. "A ovo je sadržaj pisma..." Napisao je ovu poruku. Našli su sobu, tražili ključ i našli ga, fijučka je otvorena, i tamo se nalazilo pismo tačno s rečima koje je Swedenborg napisao na komadu papira.

Patanđali kaže ako se ostvari *nirodh* to postaje *samadhi*. Ako se *samadhi* postigne, čovek postaje jednousmeren, svest postaje mač, oštra, usredsređena stvar, i znanje o prošlosti i budućnosti. Jer onda za vas vreme iščezava i postajete deo večnosti. Onda prošlost nije prošlost za vas, a budućnost nije budućnost. Onda vam svo troje postaju dostupni istovremeno.

Međutim to nije čudo. Ovo je jednostavno *zakon*, osnovni *zakon*. Čovek mora da ga razume i koristi.

Zvuk i svrha, kao i ideja u pozadini (njih) zajedno su u umu u pomešanom stanju. Izvodeći samyamu na zvuku, razdvajanje se dešava i nastaje poimanje značenja zvukova načinjenih od ljudskih bića.

Patanđali kaže ako dovedete svoju *samyamu* - a to je vaša *dharana*, koncentracija; vaša kontemplacija *dhyana*; i vaš *samadhi* ako ih sva tri dovedete zajedno - jednousmereno - na bilo koji zvuk izgovoren od nekog živog bića - životinje, ptice - vi ćete razumeti značenje tog (zvuka).

Na Zapadu postoje priče o sv. Francisu da je mogao govoriti sa životinjama. On čak govorio s magarcima i kazivao: "Brate magarče." Kretao bi se u i razgovarao s pticama, a ptice bi mu dolazile. Jednom je pozivao s obale reke: "Sestre!" Tako je obično nazivao ribe, i hiljade riba bi izronile svojim glavama iznad reke slušajući ga. Ovo su zapisi o kojima su svedočili mnogi ljudi.

Govorilo se o Lukmanu, koji je kreirao jedinstveni sistem medicine, tako što bi otišao do drveća i raspitivao se za njihova svojstva - "Za koje bolesti možeš biti korišćen, gospodine? - a drvo bi odgovorilo. Zapravo on je izvestio o toliko mnogo lekova da su moderni naučnici jednostavno zbunjeni, jer metoda nije bilo; eksperimenat nije bio moguć. Upravo sada postajemo samo sposobni da uđemo u skrivena svojstva stvari, ali Lukman je govorio o njima.

Patanđali kaže da to nije čudo. Ako se usredsredite - postajete jedno i slušate zvuk bez ikakve misli - sam zvuk će vam otkriti istinu iz svoje pozadine. To nije pitanje razumevanja jezika, to je pitanje razumevanja tišine. Ako ste u tišini, vi možete razumeti tišinu. Obično, ako znate engleski, možete razumeti engleski, ako znate francuski možete razumeti francuski. Isto je istinito ako ste tihi, možete razumeti tišinu. To je jezik celine.

U jednousmerenosti ili usredsređenosti čovek postaje apsolutno tih. U toj apsolutnoj tišini sve se otkriva - ali ne čudo. Patanđali ne voli reč "čudo." On je čovek nauke. Ničega sličnog magiji nema u tome; to je jednostavno.

Jednog dana se ovo dogodilo u kući Mulla Nasrudina. Mulla Nasrudin i njegova žena su bili u kuhinji i prali su posuđe. Ja i njegov mali sin Fajalu smo bili u dnevnoj sobi i gledali smo televizor. Odjednom smo čuli lomnjavu i padanje posuđa. Ja i Fajalu smo smo osluškivali, ali više ništa nismo čuli.

"To je bila majka koja ga je ispustila," mali Fajalu je na kraju objavio.

Bio sam zapanjen. "Kako to znaš?" Pitao sam ga.

"Zato što ona nije rekla ništa."

Postoji način razumevanja kada se ništa ne kaže - jer to nešto kazuje. Tišina nije baš prazna. Tišina ima svoju vlastitu poruku. Zato što ste previše ispunjeni mislima, ne možete razumeti, ne možete čuti, taj mali, tihi glas iznutra.

Baš poslušajte glas kukavice, pesmu kukavice. Patanđali kaže da slušate meditativno kako vaše misli iščezavaju - *nirodh* dolazi. Ne zapljuskuju vas misli kao *samadhi*. Ni jedna misao ne ometa, nema smetnje, jednousmerenost se javlja. Iznenada ste jedno sa kukavicom, vi razumete zašto ona poziva, jer smo mi deo jedne celine. Iza tog zvuka postoji skriveno značenje u kukavičinom srcu; ako ste tihi vi ćete moći to da razumete.

Patanđali kaže: "Zvuk, svrha i ideja u pozadini toga zajedno su u umu u izmešanom

stanju. Izvodeći *samyamu* na zvuku, odvajanje se događa i nastaje poimanje značenja zvukova načinjenih od svakog živog bića."

Mulla Nasrudin se nalazio u sobi za aukciju celo popodne čekajući na stavku 455 koja je bila južnoamerički papagaj u hromiranom kavezu. Na kraju prilika je došla i papagaj je stavljen na prodaju. Mulla ga je kupio, ali ga je koštao daleko više novca nego što je očekivao da potroši na njega. Međutim, pri svemu tome, njegova žena je jako želela takvog papagaja.

Kada je pomoćnik sišao do njega da uzme njegovo ime i adresu on je rekao: "Dobili ste ovde lepu pticu za sebe, gospodine."

Mulla je rekao: "Znam. Lepa je. Samo jedna stvar, zaboravio sam pitati može li papagaj govoriti?"

Pomoćnik je podigao obrve. "Da govori?" Rekao je on, "Pakao, on zadnjih pet minuta govori protiv vas!"

Mi smo tako zaokupljeni svojim vlastitim mislima, ko sluša to? Ko sluša papagaja? Ljudi ne slušaju svoje ljubljene. Ko sluša ženu? Ko sluša muža? Ko sluša oca, ili ko sluša dete? Ljudi su tako zauzeti, preokupirani u svojim glavama - obešeni - nemaju mogućnosti za slušanje. Slušanje traži tišinu. Slušanje traži pažljivost, usredsređenost. Slušanje traži duboku pasivnost, prijemljivost. To nije odsustvo sklonosti ili voljnosti - to je puna pažnja, potpuna svesnost, puna jasnoće i lakoće (svetlosti); ali pasivna.

Kada vi postanete tihi i smireni - što Patanjđali naziva *ekagrata parinam*, transformacija koja vam donosi jednousmerenost svesti - kada to nastane vi možete gledati u vaše prošle impresije. Možete se kretati unatrag i možete ići u svoje prošle živote. A to je vrlo, vrlo značajno, jer jednom kada možete pogledati u svoje prošle živote, odmah ćete postati drugačiji. Zato što ste zaboravili sve što ste ranije živeli, nastavljate stalno da ponavljate stare besmislice.

Ako možete videti unatrag i opet ugledati isti obrazac... da ste bili ljubomorni, da ste bili posesivni, da ste bili puni mržnje i besa, da ste bili pohlepni, da ste pokušavali da postanete moćni u svetu, pokušavali da steknete bogatstvo, usepeh, vlastoljublje, da ste bili jedan egoista stalno i uvek ste propadali i smrt je dolazila i sve što ste uradili bilo je razoreno, pa ste opet započinjali istu igru iznova... Ako odete natrag i možete videti milione života raširene preko cele večnosti, možete li biti isti? Možete li se još kretati u pohlepi kada vidite frustracije koje vam je donosila?

Ali mi zaboravljamo. Prošlost je apsorbovana od neznanja; ona se kreće u tamnoj noći. Zaborav dolazi, pada zavesa, i ne možete se kretati unatrag.

Vlasnik umetničke galerije u Bombayu pokazivao je slike mušteriji koji nije znao šta želi, pokušavajući sa pejzažem, mrtvom prirodom, portretom, i cvetnim komadom, sve bez rezultata.

"Da li ste zainteresovani za golo telo? Pitao je vlasnik mušteriju. "Da li ste zainteresovani za obnažene (slike)?"

"Zaboga, ne" rekao je posetilac. "Ja sam ginekolog."

Molim vas uopšte ne sumnjte u doktora Phadnisa! Rekao mi je da vam ne kažem.

Ako ste ginekolog, kako vas može zanimati golo (telo) U stvari to je zapravo nemoguće da budete zainteresovani za telo. Što više znate, manja je opčinjenost. Što više znate, manja je opsednutost. Što više znate, više je ništavnosti, uzaludnosti.

Ako se čovek može vratiti natrag u prošle impresije iz prošlih života... Tu je jednostavno baš jednousmerenost potrebna. Buddha je kazivao priče iz svog prošlog života, priče *jatake*; one su pravo blago. Nikada to ranije niko nije radio. Svaka priča je značajna - jer je to priča celog čovečanstva, svih čovečanstava; glupost čoveka, pohlepa, ljubomora, ljutnja, saosećanje, ljubav. Ako možete videti unatrag, samo to viđenje će promeniti vašu budućnost. Nećete više biti isti.

Gospodin u sedamdesetim sabrao je svoje živce i preduzeo let avionom. Kada je izašao iz aviona posle leta, okrenuo se pilotu i rekao: "Gospodine, želim da vam zahvalim na za oba ova leta."

"O čemu govorite?" rekao je pilot. "Samo ste imali jedan let."

"Ne gospodine," rekao je putnik: "Imao sam dva - moj prvi i poslednji."

Iskustvo preobražava, ali da biste se preobrazili iskustvo treba da bude svesno. Nesvesno iskustvo ne može vas promeniti. Živeli ste po istom obrascu kojim živite sada - mnogo puta - ali nastavljate da zaboravljate to. Onda započinjete opet istim kolosekom, kao da je nešto novo započelo. Mnogo puta ste se zaljubili i mnogo puta ste bili frustrirani. Opet tražite stare puteve.

Vaše telo je možda novo; vaš um nije nov. Vaše telo je baš kao nova boca, a um je vrlo staro vino. Boce se i dalje menjaju, a vino ostaje i dalje isto.

Patanjdali kaže da ako postanete jednousmereni, usredsređeni - a to možete postati jer u tome nema tajne; samo nastojanje, istrajnost i strpljenje su potrebni - moći ćete da vidite sve što ste videli ranije. Upravo viđenje toga, i vaš obrazac će propasti. Nema nikakvog čuda u tome; to je jednostavno, prirodan zakon.

Problem nastaje zato što ste nesvesni. Problem nastaje zato što ste umirali i stalno bili ponovo rađani, ali svaki put na neki način, zavesa je padala i vaša je vlastita prošlost bila sakrivena od vas. Vi ste kao ledena santa, samo mali deo je na površini, a glavni deo je ispod površine. Vaša ličnost je upravo sada mali deo koji je ispupčen iznad površine. Sva vaša prošlost je upravo dole, ispod površine. Jednom kada postanete svesni toga, ništa drugo nije potrebno. Sama ta svesnost postaje preokret, revolucija.

Podsmevajući se grupi regruta vodnik marinaca je pitao: "Džone, kada čistite pušku, šta prvo treba da uradite?"

"Pogledati u broj," regrut je odgovorio odmah.

"Dakle, šta se na zemlji čini s čišćenjem oružja?" Vodnik je zahtevao.

"Samo sam želeo da budem siguran," odgovorio je Džons, "zato čistim svoje vlastito."

To je stvar gde svako produžava da bude odsutan, da ga nema. Vi ne znate ko ste; ne znate koji je vaš broj; ne znate šta ste uvek radili. Postali ste vrlo bistri u zaboravljanju stvari. Sada psiholozi kažu da sve što je bolno, čovek je sklon da zaboravi. Ne da vi to stvarno zaboravljate - to ostaje deo vašeg nesvesnog. U dubokoj hipnozi to izlazi, to zažubori. U dubokoj hipnozi sve se vraća natrag.

Na primer, ako vas pitam šta ste radili prvog januara 1961. ne možete se setiti. Vi ste bili naravno ovde. Prvog januara 1961. ste bili živi, svi ste bili ovde, ali se ne sećate šta ste radili od jutra do večeri. Onda odete kod hipnotizera, dozvolite sebi da budete hipnotisani. U dubokoj hipnozi mi ćemo pitati: "Šta ste radili prvog januara 1961?" Vi ćete ispričati sve, čak i sićušne detalje - da ste ujutru išli u šetnju, da je bilo lepo, rosa je bila na travi, možete se setiti hladnoće jutra, a živa ograda je bila sečena u vrtu i vi se još toga možete setiti, gotovo da opet možete osetiti miris, miris tek isečene živice, a sunce se uzdizalo... Mali detalji, sićušni detalji, kao da ste ceo dan ponovo proživeli. Kada izađete iz hipnoze, opet zaboravljate.

Izgleda da je pamćenje svega previše za vas, to postaje prevelik teret, stoga nastavljate da ga odbacujete u suteran svesti. Suteran treba da bude takođe istražen jer je tamo skriveno blago, on mora da se istraži jer samo kroz njegovo istraživanje možete postati svesni gluposti koju ste stalno ponavljali. Možete otići izvan toga kada ste to razumeli. Razumevanje suterana postaje prolaz za više spratove vašeg bića.

Moderna psihologija kaže da postoje dve podele svesti, na svesno i nesvesno. *Joga* psihologija kaže da postoji još jedna podela; nadsvesno. Vi živite u prizemlju, to je svesnost. Ispod toga je veliki suteran, nesvesno - cela akumulirana prošlost. A kada kažem cela akumulirana prošlost svi vaši životi kao ljudi, svi vaši životi kao životinje, svi vaši životi kao ptice, svi vaši životi kao drveće, biljke, svi vaši životi kao stene, metali - od samog početka, ako je uopšte bilo nekog početka, ili od samog bespočetnog početka. Sve što vam se dogodilo, svi preobražaji, svi su oni akumulirani u suteranu. Čovek mora da prođe kroz to.

Samo razumevanje će vam dati ključ od stepeništa kojim možete doći do nadsvesnosti.

Patanjdali kaže da se to događa prema jednostavnom zakonu. Sva čuda se događaju prema jednostavnom zakonu kada postanete jednousmereni, usredsređeni. Postoji samo jedno čudo, a to je čudo da se postane usredsređen.

Ove *sutre* su vrlo osnovne za razvoj buduće nauke, nekog dana. Sada je osnovni rad

započet na zapadu. Mnogo je urađeno što se tiče superosetljivosti; mnogo je urađeno za paranormalno. Međutim sve je još uvek u tami; ljudi traže na slepo. Kada stvari postanu mnogo jasnije, Patanjđali će zauzeti svoje pravo mesto u istoriji ljudske svesti. On je neuporediv - prvi naučnik koji ne veruje ni u kakvo praznoverje, ni u kakvo čudo, i koji svodi sve na naučni zakon.

U primalnoj terapiji²⁰⁵ uradite malo na ovim pravcima; odete malo unatrag, do rođenja u ovom životu. To je baš preliminarni rad. Ako uspete u tome može vam se pomoći mnogo dublje, da zapamtite dane u materici. Ja ću započeti novu terapiju, hipnoterapiju. Ubrzo, kada obavite primalnu terapiju i kada uspete u njoj, onda vam hipnoterapija može pomoći da odete dublje, da se sećate dana u materici; pa da odete još i dublje i da se sećate svog prošlog života, kada ste umrli; onda da odete još dublje u detalje poslednjeg života.

Ako možete ući u detalje čovekovog života onda imate ključ, onda možete otvoriti vrata prošlosti.

Inače zašto otvaramo vrata prošlosti? Jer u prošlosti je skrivena budućnost. Ako znate svoju prošlost, nećete je ponavljati u budućnosti. Ako to ne znate vi ćete nastavljati stalno da je ponavljate. Samo znanje o prošlosti postaje garancija, da to više nećete ponoviti u budućnosti; u budućnosti ćete biti potpuno novi čovek; *joga* je nauka za novog čoveka.

Poglavlje 8

STENOVITO DNO ZA NE I DA

8. januara 1976. pre podne u Buddha dvorani

Prvo pitanje:

Osho, jednom pozivajući se na Sartre-a rekli ste; kada su ga pitali u jednom intervjuu: "Šta je najvažnija stvar u vašem životu?" Sartre je odgovorio: "Da volim da živim, da pušim." Vi ste primetili da je taj odgovor vrlo nalik zenu. Inače, da li Sartre ima zen-svest?

Zbog toga sam rekao da je vrlo mnogo nalik zenu. A ne tačno zen, već vrlo mnogo nalik zenu. Egzistencijalizam je gotovo na ivici da postane zen. Ne može nastavljati da ostaje gde stoji sada, jer to neće biti zen, već može da načini skok i postane zen. Sartre stoji tamo gde je Buddha takođe stajao pre nego što je postao prosvetljen, ali Buddha je bio otvoren prema budućnosti. On je još istraživao, još je bio na putovanju. Sartre i postao fiksiran u svojoj negativnosti.

Negativno je potrebno ali nije dovoljno. Zato nastavljam govoriti sve dok vi ne budete sposobni da kažete *ne* bogu; jer nećete nikada postati sposobni ni da kažete *da*. Ali samo reći *ne* nije dovoljno. To je potrebno, ali čovek mora da se kreće napred - od *ne* do *da*, od negativnog do pozitivnog.

Sartre se još vezuje uz negativno, za *ne*. Dobro je da je došao dotle, ali nije dovoljno. Jedan korak više, gde negativnost takođe iščezava, gde se negativnost takođe negira. Negacijom negacije postaje apsolutno pozitivno. Negacija negacije je totalno *da*. Dopustite mi da vam to objasnim. Vi ste tužni. Bivate nastanjeni u svojoj žalosti, možete prihvatiti to kao "ovo je kraj" putovanje se zaustavlja, nema traganja, više nema istraživanja - vi ste utvrđeni, načinili ste svoju kuću u *ne*. Sada niste process; postali ste zaostali. *Ne* je postalo vaš stil života. Nikada ne načiniti ništa svojim stilom života. Ako ste dospeli do *ne*, ne zaustavljajte se tamo. Traganje je beskrajno. Nastavite dalje, i dalje... jednog dana ćete dospeti do vrlo stenovitog dna *ne* i započeti da se krećete naviše prema površini. Uronite duboko u *ne*. Dospećete do kamenog dna. Odatle je tačka preokreta, onda se krećete u suprotnom pravcu. Onda dolazi svet *da*. Ateista; onda vi postajete teista. Onda kažete *da* celoj egzistenciji. Onda se tuga preobraća u blaženstvo, *ne* postaje *da*. Ali to takođe nije kraj, nije cilj. Nastavite dalje i dalje. Pošto je *ne* ostavljeno, *da* će takođe iščeznuti.

To je tačka *zena*, gde oboje *da* i *ne* iščezavaju, a vi ste ostavljeni bez ikakvog gledišta. Ostavljeni ste bez ikakve ideje - razgolićeni, nagi - samo sa jasnošću, ni sa čim da to ometa - čak ni *da*. Nema filozofije, nema dogme, nema teologije, nema doktrine - ništa da vas

²⁰⁵ Terapija koja vas vodi do osnovnog, prvobitnog izvora vašeg bića.

ometa, ništa da vas naoblači. To je ono što Patanjđali zove *nirbeej samadhi*, jer u *da* još može da se nosi seme.

Ovo je tačka transcendencije. Ovo je tačka gde vi iščezavate potpuno, a u isto vreme, postajete totalni. Zbog toga Buddha neće reći *da* bogu, neće reći *ne* bogu. Ako ga pitate: "Ima li boga?" U najboljem slučaju će se smejati. Taj osmeh pokazuje njegovu transcendenciju. On neće reći *da*, neće reći *ne*, jer zna da su oba stadijumi na stazi ali ne cilj - oba su detinjasta. U stvari sve postaje detinjasto kada prionete uz to. Samo deca prijanjaju, vezuju se. Odrastao čovek napušta svako prijanjanje; prava zrelost je nevezivanje - čak ni za *da*.

Buddha je tako božanski i tako bezbožan. Svi ljudi koji su postigli (prosvetljenje) odlaze izvan *da* i *ne*.

Zapamtite ovo. Sartre visi negde na samoj granici *ne*. Zbog toga nastavlja da govori o tugi, potištenosti, uznemirenosti, agoniji. Sve negativnosti. On je napisao važnu knjigu, svoj *magnum opus*, "Biće i nepostojanje."²⁰⁶ U toj knjizi pokušava da dokaže da je biće nestvarnost - totalna negacija. Ali on se čvrsto drži toga.

Međutim on je autentičan čovek. Njegovo *ne* je istinito. On ga je zaradio. To nije samo poricanje boga, on živi to odricanje. On je patio zbog toga; žrtvovao se za to. To je jedno autentično *ne*.

Dakle postoje dva tipa ateista - kao što postoje dva tipa u svakom pravcu, autentičan i neautentičan. Njegovi razlozi su lažni; njegovi razlozi su površni. On nije živeo svoje *ne*.

Da bi živeo *ne* treba žrtvovati sebe na oltaru negativnosti, patiti strahovito, kretati se u svetu očajanja, kretati se u tami, kretati se u beznadežnom stanju uma gde tama na kraju prevladava beskrajno, i nema nade ni za kakvo jutro - da se kreće u beznačajnom i ni na koji način ne stvarati iluziju; jer iskušenje je veliko. Kada ste u tamnoj noći iskušenje je veliko barem da se sanja o jutru, da se stvori iluzija okolo vas, da se nada za to. Kad god počnete da se nadate, počinjete pokušavati da verujete u to, jer se ne možete nadati bez vere. Možete se nadati ako verujete. Verovanje je neautentično; neverovanje je takođe neautentično.

Sartreovo *ne* je zaista istinito. On je živeo to; on propatio za to. On se ne vezuje ni uz kakvo verovanje. Kakvo god da je iskušenje, on neće sanjati. Kava god da je privlačnost i bajnost nade i budućnosti, on neće biti zaveden. On će prionuti, biće fiksiran na činjenicu. Činjenica je da nema značenja. Činjenica je da izgleda da nema boga, izgleda da je nebo prazno. Činjenica je da nema pravde. Činjenica je da cela egzistencija izgleda da je nebitna i slučajna - nije kosmos već je kaos.

Teško je da se živi sa ovim haosem. Gotovo je nemoguće - neljudski ili nadljudski - da se živi s ovim haosem a da se ne započne sanjanji o tome, jer čovek oseća da ludi. U toj situaciji je Nietzsche postao lud - u kojoj je Sartre bio. On je postao lud. Previše ljudi će poludeti ako pokušaju *ne* - jer onda nema ljubavi, onda nema nade, onda nema značenja. Vaša egzistencija je neosnovana, slučajna. Unutra je praznina, spolja je praznina... nigde nema cilja. Ničega nema da se prione, nigde da se ode - nema razloga da se bude, ni da se postoji.

Izgleda teško, gotovo nemoguće. On je pravi čovek, pravi Adam. On je bio neposlušna. Rekao je *ne*. Bio je izbačen iz vrta - iz vrta nade, vrta ispunjenja vaših želja. Otvoren, obnažen u hladnom svetu je živeo.

On je lep čovek, ali još jedan korak je potreban. Malo više hrabrosti. Nije još dotakao kameno dno nepostojanja, ništavila.

Zašto nije mogao da dotakne kameno dno nepostojanja? Jer je načinio filozofiju iz ništavila. Sada mu sama ta filozofija daje značenje. On govori o žalosti. Jeste li posmatrali nekoga ko govori o ovoj žalosti? Sam njegov govor pomaže mu da žalost iščezne. Zbog toga ljudi govore o žalosti, ljudi govore o svojim jadnim životima. Oni govore jer samo govoreći zaboravljaju na to.

On je govorio, dokazivao, da ništa nije značajno, da je čitav život beznačajan. Sada je ovo postalo njegovo značenje - da dokazuje to, da se bori za to. Tu je on propustio stvar. Malo dublje i stenovito dno je blizu. On će biti odbačen unatrag prema dubokom *da*. Iz *ne* rađa se *da*, onda nešto pođe pogrešno. To mora biti tako. Iz noći jutro sviće. Ako jutro još nije

²⁰⁶ Being and nothingness.

svanulo, onda je nešto krenulo pogrešno. Možda je jutro tu, ali je čovek pokazao da neće otvarati svoje oči. Postao je predan tami, ili je oslepeo, ili je živeo u tami toliko dugo da ga svetlost zabljesne, i oslepi ga.

Jedan korak više u ovom životu ili drugom i Sartre bi postao zaista čovek *zena*. Mogao bi da kaže *ne*. Iz *ne*, ali zapamtite iz autentičnog *ne*.

Jeste li nekad posmatrali pojavu lažne trudnoće? Žena veruje da je trudna, postaje autohipnotisana da je trudna. Počinje osećati da joj stomak raste - i stomak zaista započinje da raste. Možda nema ničega osim vazduha. I svakog trenutka stomak postaje veći i veći i veći. Upravo njen um pomaže stomaku da akumulira vazduh, baš sama ideja. A nema ničega - nema trudnoće, nema deteta unutra. Ovo je lažna trudnoća; neće niti rađanja.

Kada neko kaže *ne*, a da to nije zaradio, stekao, a da to nije živeo (za to nije živeo)... Na primer, sada je u Rusiji to postalo službena filozofija. Svako je komunist i svako je ateista. Sada je to službena religija; vlada je propagira. U svakoj školi, koledžu i univerzitetu, obožava se sada *ne*. Ateizam je sada postao religija; sada se svako uči tome. Trudnoća će biti lažna, uslovljena od drugih; baš kao u religioznoj kući - hrišćanskoj, *hindu*, mohamedanskoj - rođeni ste a onda vas uče nečemu i ubrzo počinjete verovati.

Malo dete videći svog oca kako se moli započinje da se moli jer su deca sklona podražavanju. Otac odlazi u crkvu... dete ide u crkvu. Videvši da svako veruje, ono takođe započinje da se pretvara. Sada se iz toga rađa lažna trudnoća. Stomak će nastavljati da raste, a ni jedno dete neće izaći iz njega, nikakav se život iz toga neće roditi. Samo će osoba postati ružna zbog stomaka.

Da može biti lažno, *ne* može biti lažno; ništa ne dolazi iz toga. Drvo je poznato pomoću ploda, uzrok je poznat pomoću efekta. Da li ste vi autentični ili ne, biće znano kod vašeg ponovnog rođenja. Ovo je jedna stvar.

Druga stvar koju treba zapamtiti jeste; ako ste možda zaista trudni, ali ako se majka opire samoj ideji da rodi dete, može ubiti dete. Dete je bilo pravo, ali majka mora da saraduje. Kada dete želi da izađe iz materice posle devet meseci rasta, majka treba da saraduje.

Zato što majka ne saraduje, zbog toga ima tako mnogo bola. Rođenje deteta je tako prirodna stvar, ne treba da bude nikakvog bola. U stvari, oni koji znaju, kažu da rađanje deteta postaje jedan od najekstatičnijih trenutaka ženinog života ako saraduje, ništa nije kao to. Nikakav seksualni orgazam ne može ići tako duboko kao kada žena učestvuje u procesu rađanja deteta. Cela njena egzistencija vibrira novim životom; novo biće se rađa. Ona postaje vozilo božanskog. Ona postaje tvorac. Svako njeno vlakno počinje da vibrira s novim skladom; nova pesma se čuje u dubini njenog bića. Ona će biti ekstatična.

Ni jedan seksualni orgazam ne može biti tako dubok kao orgazam koji može postići žena kada postane majka, ali se baš suprotno događa. Upravo umesto da bude ekstatična žena prolazi kroz ogromnu patnju - zato što se ona bori. Dete izlazi napolje, dete napušta matericu, spremno je - spremno je da izađe van u veliki svet, prostrani svet - a majka prijanja, čvrsto se drži za (njega). Ona je zatvorena, ona ne pomaže, nije otvorena. Ako je stvarno zatvorena, može ubiti dete.

To je ono što se dešava Sartreu; dete je spremno, a on je nosio pravu trudnoću, ali sada se plaši. Sada je samo *ne* postalo cilj života, kao da je sama trudnoća postala cilj, ne dete. Kao da se žena oseća tako dobro noseći težinu u materici da se sada boji ako bi se dete rodilo da će izgubiti nešto. Trudnoća ne treba da postane stil života. To je proces; počinje i završava se. Čovek ne treba da prijanja uz to. Sartre se vezivao; tu je on pogrešio.

Ima mnogo ateista u svetu s licem trudnica, vrlo malo ateista sa pravom trudnoćom. Ali vi možete promašiti, ne uspeti, i kada imate pravu trudnoću.

Nikada ne načinite neku tačku gledišta svojom filozofijom, jer jednom kada to postane vaša filozofija vaš ego je upleten, a onda nastavljate da je štitite, dokazujući je, tražeći dokaze za nju.

Amitabh je dao malu priču. Biće dobro da se ona razume.

Jedan jevrejski mudrac u Brooklynu pita drugog jevrejskog mudraca:

"Šta je zeleno, visi na zidu, i pišti?"

Zagonetka je šta je zeleno (green)²⁰⁷ visi na zidu, i pišti?

Drugi jevrejski mudrac, razmišljajući reče: "Ja ne znam."

Prvi reče: "Crvena haringa."

Drugi mudrac: "Ali rekli ste da je zeleno."

Prvi udrac: "Možete je obojiti zeleno."

Crvena haringa, ali je možete obojiti.

Drugi mudrac: "Ali rekli ste da visi na zidu."

Prvi mudrac: "Ali rekli ste da ona zviždi!"

"Drugi mudrac: "Dakle, ona ne zviždi."

Međutim čovek nastavlja sve dalje i dalje. Sada ništa nije preostalo od izvorne pretpostavke, ali on nastavlja da prijanja uz to. To postaje izlet ega.

Sartre je autentičan čovek, ali sve je postalo izlet ega. Treba mu malo više hrabrosti.

Da, ja vam kažem da *ne* traži hrabrost; a da se kaže *da* treba više hrabrosti. Jer da bi se reklo *ne*, ego može biti koristan. U svakom *ne*, ego može biti koristan. Oseća se dobro kada kaže *ne*; oseća se nahranjenim, ojačanim. Inače kazati *da* jesta predanost, predavanje; to traži više hrabrosti.

Sartre treba preobraćenje, gde *ne* postaje *da*, onda on neće biti nalik *zenu*, on će biti *zen*.

Izvan, s one strane *zena* je Buddha. Izvan *zena* je Buddha, najviše prosvetljenje, *nirbeej samadhi* Patanjđalija - *samadni* bez klice ili semena - gde se *da* takođe odbacuje, jer se *da* nosi protivno *ne*. Kada se *ne* zaista odbaci, nema potrebe da se nosi *da*.

Zašto kažete da bog jeste? Zato što se još bojite da on možda nije. Niko ne kaže ovo je dan. Niko ne kaže ovo je rađanje sunca, jer svako zna da je to tako. Kad god insistirate, da je to tako, negde duboko u vašoj svesti postoji strah. Plašite se da možda to nije tako. Zbog tog straha nastavljate da insistirate, govoreći *da*. Ljudi postaju fanatici, dogmatičari. Oni su spremni da budu ubijeni ili da ubiju za svoje ideje.

Zašto ima tako mnogo dogmatizma u svetu? Zato što ljudi nisu dostigli realnost. Oni se plaše. Oni se boje - svako ko kaže *ne* kreira iskušenje za njih. Oni takođe unutra nose svoje *ne*, još (ga nose). Ako neko kaže *ne*, njihovo *ne* biva oživljeno, i oni se boje sebe. Žive zatvoreni život, tako da niko ne ometa njihovu ideologiju.

Ali čovek koji je zaista dospao do *da*, zašto je potrebno da govori *da*? Buddha ne govori ništa o bogu. On se jednostavno smeši čitavoj gluposti *da* i *ne*. Život je tu bez ikakve intepretacije. On je kompletan - do najvećeg stepena kompletan i savršen. Ni jedna ideologija ne treba da govori ništa o tome. Treba da budete tihi i smireni da saslušate to. Treba da budete u tome, da osetite to i da živite to. Uvek zapamtite, ljudi koji su opsednuti previše sa *da*, mora da potiskuju neko *ne* unutar svog bića.

Ovo je od Amitabha:

Drugo pitanje:

Herman Heseov Siddhartha govorio je na ovaj način *Buddhi*:

"O slavni čoveče, u jednoj stvari iznad svih, ja sam poštovao tvoja učenja. Sve je potpuno jasno i dokazano. Ti pokazuješ svet kao potpun, neprekinut lanac - večni lanac. Potpuno koherentan, obuhvatajući veliko i malo iz istog toka. Ni za trenutak nisam sumnjao da si ti Buddha, da si postigao najviše što nastoje da postignu tolike hiljade. Učinio si to svojim vlastitim traganjem, na svom sopstvenom putu. Ništa nisi naučio kroz učenja, i stoga mislim, o sjajni čoveče, da niko ne nalazi spasenje kroz učenja. Nikome ne možeš preneti u svojim učenjima šta ti se dogodilo u trenutku prosvetljenja, tajnu koju je sam Buddha iskusio - on sam između stotina hiljada.

"Zbog toga ja idem svojim sopstvenim putem - ne da tražim drugog i boljeg učitelja, jer nema boljeg, nego da postignem (prosvetljenje) sam - ili umrem."

Hoćete li komentarisati?

Siddharta od Hermana Hesea je jedna od vrlo retkih knjiga, nešto iz njegove najunutarnjije dubine. Nikada Hese opet nije mogao dati, takav drugi dragulj, koji je lepši i

²⁰⁷ *Green*; mlado, sveže

dragoceniji od Siddharthe; kao da se potrošio u tome. Ne može dospeti višlje. Siddhartha, njegova (visina) je Heseova visina.

Siddhartha kaže Buddhi: "Sve što kažeš istina je. Kako može biti drugačije? Objasnio si sve što nikada ranije nije bilo objašnjeno; sve si učinio jasnim. Ti si najveći učitelj koji postoji. Ali si ti postigao ovo prosvetljenje sam (sopstvenim nastojanjem). Nisi bio učenik. Nikoga nisi sledio, tragao si sam. Došao si do ovog prosvetljenja sam, hodajući na stazi, ne sledeći nikoga." "Moram da te napustim." Rekao je Siddhartha Gautami Buddhi. "Ne da bih našao većeg učitelja, jer takvog nema, nego da sam tragam za istinom. Samo sa ovim učenjem se ja slažem" - jer je to Buddhino učenje. "budi svetlost samome sebi." Ne sledi nikoga. Tragaj i traži, ali nikoga ne sledi. "S ovim se ja slažem," kaže Siddhartha, "stoga moram otići."

On je tužan. Mora da mu je bilo vrlo teško da napusti Buddhu, ali je morao da ode - da traga, da istražuje, ili da umre. Morao je da nađe stazu.

Koji je moj komentar na to? Postoje dva tipa ljudi u svetu. Devedeset devet procenata koji ne mogu ići sami... Sami, ako pokušaju, ostaće čvrsto uspavani zauvek i zauvek. Sami, prepušteni sebi, mogućnost je nula. Njima će trebati neko da ih probudi; trebaće im neko da ih prodrma iz njihovog sna, da ih potrese. Trebaće im neko da im pomogne. Postoji drugi tip takođe, to je samo jedan procenat, koji može naći svoj vlastiti put.

Buddha pripada prvom tipu, retkom putu, jednom procentu. Siddhartha takođe pripada istom tipu. On razume Buddhu, on voli Buddhu, on ga duboko poštuje. On oseća tugu i bol i srce ga boli kada ga napušta, ali zna da mora otići. Treba da nađe svoj sopstveni put. Mora sam da taga za svojom sopstvenom istinom. Ne može postati senka; njemu to nije moguće, to nije njegov tip. Ali to ne znači da svako treba, da svako mora tragati za sebe.

U ovom veku su bile dve velike osobe Gurđijev i Krishnamurti. Oni su dva tipa. Krishnamurti nastavlja da insistira, da svaki mora biti na svom vlastitom. Sam čovek mora da traga i sam mora da postigne. A Gurđijev je insistirao da je potreban školski rad - sami nikada nećete moći da pobegnute iz zatvora. Svi zatvorenici moraju zajedno da se bore sa snagama koje (ih) čuvaju, koje su načinile zatvor. I svi zatvorenici moraju da se sastanu zajedno da bi našli puteve, sredstva i metode - a njima treba i nečija podrška, koji je izvan zatvora. Inače neće naći put; neće naći način da izađu van. Neko ko je bio u zatvoru i dospeo van, njegova pomoć je potrebna; a to je majstor.

Ko je u pravu? Krishnamurtijevi sledbenici neće slušati Gurđijeva, Gurđijeffi sledbenici neće slušati Krishnamurtia; sledbenici naju da misle da drugi nije u pravu. Ali ja vam kažem, obojica su upravu jer čovečanstvo je dva tipa.

Ni jedan (tip) nije bolji. Ne pokušavajte da vrednujete. Neko je žena, a neko je muškarac - niko nije viši i niko nije niži - različiti (su to) tipovi biologije. Neko može naći sam, a nekome je potrebna pomoć - niko nije viši i niko nije niži; različiti(su) tipovi spiritualnosti.

Osoba koja ne može naći sama je osoba za koju će predanost biti staza, ljubav će biti staza, poverenje će biti staza. Nemojte misliti da je poverenje lako. Teško je ono kao da se sledi svoj vlastiti (put), ponekad čak i teže. A ima ljudi koji će (ga) slediti sami.

Baš pre nekoliko dana je došao mlad čovek i pitao me: "Ne mogu li ja tragati sam za sebe? Treba li da budem *sannyasin*? Treba li da budem vaš učenik, poklonik? Ne mogu li slediti svoj vlastiti (put), ne mogu li tragati sam za sebe?" Ja sam rekao: "Zašto si došao kod mene da me pitaš? Ti nisi tip koji sledi svoj sopstveni (put) (sam za sebe). Čak ni to ne možeš da odlučiš. Šta ćeš više još moći da odlučiš sam? Ovo si takođe došao da me pitaš. Ovo ja moram da odlučim - već si sledbenik, učenik. Međutim, on je obrazlagao; rekao je: "Ali vi niste bili učenik ni jednog majstora." Rekao sam: "To je u redu, ali nisam išao kod nikoga da pitam. Čak ni za to, nisam nikada otišao da nekoga pitam."

Ovo je moje razumevanje, da su ljudi koji su sledili svoj vlastiti (put) retko postizali (cilj), vrlo retko - jer mnogo puta će vaš ego reći da ste redak tip, da možete ići sami, nije potrebno da sledite nikoga; i vaš ego će vas obmanuti. Možda ne sledite nikoga; sledite svoj sopstveni ego, vašu vlatitu zamisao, a to će vas odvesti u hiljadu i jedan jarak. Vi sledite sebe u stvari. Vi se ne krećete na svom sopstvenom; vi sledite sebe. A u zbrkanom ste haosu. Gde

ćete ići? Kako ćete ići?

Budite vrlo jasni u vezi toga. Sjušajte svoje najunutarnjije dubine. Da li ego govori da ne budete sledbenik? Ako je to ego, onda nigde nećete otići. Uhvaćeni ste u zamku, već ste uhvaćeni. Onda je dobro da sledite nekoga. Nađite školu, nađite majstora. Ostavite ovaj ego, jer će vas ovaj ego voditi u veće i veće besmislice i gluposti.

Čujte Siddharthine reči: "*Zbog toga ja idem svojim vlastitim putem - ne da tražim drugog i boljeg učitelja, jer nema boljeg...*" On jako voli Buddhu; on ga veoma poštuje. On kaže: "Sve što ti kažeš apsolutno je jasno. Niko ranije nije nikada podučavao na tako jasan način. Sve što kazuješ o malom i velikom, apsolutno je shvatljivo, privlači, preobraća, stvara simpatiju prema tome. Ja znam," kaže on, "ti si postigao (prosvetljenje). Ja ne odlazim od tebe zato što sumnjam u tebe, ne. Ja te poštujem. Imao sam kratko viđenje realnosti kroz tebe; kroz tebe sam ugledao realnost. Zahvalan sam, ali moram otići."

Njegov tip nije takav da može postati sledbenik. On odlazi u svet, on se kreće u svetu. On živi sa bludnicom. Pokušava da sazna šta je zadovoljenje, prepuštanje zadovoljenju. Uči puteve sveta i puteve greha, i ubrzo, iz mnogih patnji, mnogih razočarenja, frustracija, svesnost se budi u njemu. Duga je staza, ali on odlučno ide dalje, nepokolebljivo. Kakva god da je cena, spreman je ili da umre ili dostigne (prosvetljenje). On je razumeo svoj tip.

Da se razume svoj tip najosnovnija je stvar u spiritualnom traganju. Ako vam je nejasno koji ste tip - jer ljudi koji dođu kod mene kažu: Kažete da je najvažnije razumeti koji ste tip, ali ne znamo koji smo tip. Onda budite sigurni; niste onaj tip koji može ići sam po svome. Zato što ne možete biti sigurni čak ni koji je vaš tip, ovo takođe treba da odluči neko drugi, onda nećete biti sposobni da idete sami. Onda ostavite taj ego. To je jednostavno ego.

To se dogodilo... Zamki je mnogo. Ako odete i pogledate Krishnamurtie sledbenike, videćete gotovo sve pogrešne tipove sakupljene zajedno. Ne vole ljudi Siddharthu - jer zašto bi išli kod Krishnamurtia? Krivi su ljudi - kojima treba učitelj a još uvek nisu spremni da ostave svoje egoe; naći ćete ih oko Krishnamurtia. To je lepa nagodba. Krishnamurti kaže: "Ja nisam učitelj;" stoga je njihov ego netaknut. On ne kaže: ""Predajte se;" stoga nema problema. Zapravo on uvećava njihove egoe; pošto (kaže) "svoju stazu treba da nađete sami." Oni se osećaju lepo, nastavljaju da slušaju Krishnamurtia godinama i godinama.

Ima ljudi koju su ga slušali četrdeset godina. Ponekad dođu kod mene i ja ih pitam: "Ako ste zaista razumeli njega, zašto onda ne prestanete da idete kod njega? On kaže nema učitelja i da on nije vaš učitelj, a nema ni šta da se poduči i ništa da se nauči; čovek mora da traga kroz život napornim putem, čovek mora da dosegne sebe samog. Zašto ste traćili četrdeset godina?" Mogu da vidim na njihovim licima, problem je što njima treba majstor, ali ne žele da se predaju. Stoga je to dobar kompromis; Krišnamurti kaže nije nužno da se predaju, nastavlja da podučava, a oni produžavaju da slušaju i uče.

Sa Gurdjijeffim, naći ćete bolju grupu nego sa Krishnamurtiem - ljudi koji se mogu predati, koji su spremni da se predaju. Ima "rupa"²⁰⁸ takođe jer postoje ljudi koji ništa ne žele da učine, a kada ne žele da učine ništa misle da je to predavanje. Ima ljudi koji su gotovani, koji ne žele da urade ništa. Oni kažu: "Mi se predajemo. Sada je to vaša odgovornost. Ako sada nešto krene loše vi ste odgovorni." Međutim, Gurdijev neće dopustiti takve ljude. On je bio vrlo strog. On bi im stvorio toliko mnogo poteškoća da bi pobedli za nekoliko časova. Samo vrlo retki ljudi bi ostali tu, koji su se zaista predali.

Na primer, došao je jedan čovek, muzičar, vrlo ostvareni muzičar koji je već bio poznat, čuven po svojoj umetnosti, a Gurdijev je rekao: "Prestani s muzikom i počni da kopaš rupe u vrtu." I to dvanaest sati dnevno. Taj čovek nikada nije radio tako naporno. Uvek je svirao orgulje. Ruke su mu bile fine; nisu bile ruke radnika; nisu bile kao kod manuelnog radnika. Fine, ženstvene ruke, znaju samo jedan posao - mogu dodirivati dirke na orguljama. To je radio celog svog života, a sada mu je ovaj čovek rekao... međutim, počeo je da kopa jame sledećeg jutra.

²⁰⁸ ...are loopholes.

Predveče je došao Gurdjief i rekao: "Dobro, vrlo dobro. Sada vrati zemlju natrag u jame. Zatrpaj jame. Dok ih ne zatrpaš ne idi na spavanje." Stoga je opet četiri, pet sati punio sve rupe - kakve su one bile - jer ujutru će on doći da ih vidi. Ujutru je on tu i kaže: "Dobro. Sada kopaj druge rupe." I to se produžava za tri meseca.

Apsurdna aktivnost, ali ako ste se predali, vi ste se predali. Ne treba da brinete šta on radi. Vi ste predali rasuđivanje, umovanje.

Posle tri meseca taj čovek je izrastao u totalno različito biće. Onda je Gurdjijeff rekao: "Sada možeš svirati svoju muziku." Nova muzika je potekla, nikada ranije nije bila tu. On je dodirnuo nešto nepoznato. On je sledio, verovao, prošao je s Gurđijevom celo put.

Ljudi koji pokušavaju da obmanu, neće ostati tu; oni će odmah pobeći. Sa Krishnamurtiem oni mogu ostati, jer ništa nema da rade, ništa da meditiraju... Krishnamurti je u pravu! U pravu je samo za jedan posto, a ovo problem je da(tih) jedan posto nikada neće ići da ga slušaju. Tih jedan posto se kreće sam za sebe. Ako neko (od tih jedan posto) na neki način naiđe na Krishnamurtia, on će mu se zahvaliti. To je uradio Sidhartha.

Sidhartha je naišao na Buddhu. Slušao ga je, osetio lepotu, osetio je ogroman značaj svega što je govorio, osetio je tog čoveka, osetio je njegovo postignuće, njegova je meditativna energija takođe dotakla njegovo srce, pored njega on je osetio zov nepoznatog; ali on razume svoj tip. S dubokim poštovanjem, s dubokom ljubavlju, on odlazi u žalosti. Kaže: "Želeo bih da budem s tobom, ali znam da moram otići." On ne ide zbog ega. On ne ide da traži drugog velikog učitelja. On odlazi jer zna da ne može biti sledbenik. U njemu nema otpora; slušao je bez otpora; razumeo je Buddhu. Potpuno je razumeo, zbog toga je morao da ode.

Ako ste zaista razumeli Krishnamurtia onda morate otići. Onda on nije čovek oko koga treba da budete; morate otići. Možete biti sa Gurđijevom. Ne možete biti sa Krishnamurtiem, jer celo je njegovo učenje da se ide sam, (da se) ne sledi staza; istina je besputna, put je neutr²⁰⁹, metoda je samo jedna, a to je da budete svesni. Ništa drugo ne treba da se uradi. Jednom kada ste razumeli, vi ćete osećati zahvalnost, iskazaćete svoje duboko poštovanje, i kretaćete se na svom putu. Ali je to samo za jedan posto ljudi.

Zapamtite, ako niste taj tip, ne pretvarajte se da *jeste*, jer ne možete promeniti svoj tip. To je nemoguće. Treba da koristite svoj tip. A kroz korišćenje svog tipa morate otići izvan, s one strane.

Treće pitanje:

Ako nema personalnog boga, zašto onda svakog jutra odgovarate na moje misli? Ako slušanje postoji, hoće li proces da se nastavi kada se vratim na Zapad?

Da, ja odgovaram na vaše misli svakog jutra bilo da pitate ili ne, bilo da napišete pitanja ili ne. Ja odgovaram na vaše pitanje zato što ne postoji personalni bog. Šta ja mislim?

Ako bi postojao personalni bog onda bi on bio previše zauzet; bilo bi nemoguće da odgovori na vaše pitanje. Bio bi previše zauzet - problemima čitavog univerzuma. Ova zemlja nije sama. Samo zamislite. Ako osoba, personalni bog, mora da razmišlja o problemima, željama, brigama i pitanjima samo ove zemlje, onda bi on takođe poludeo - a ova zemlja je ništa. Ova zemlja je samo čestica prašine. Naučnici kažu da je gotovo sigurno da u univerzumu mora biti pedeset hiljada zemalja s toliko razvijenim životom kao na (našoj) zemlji, a i to je već umanjnjen broj - pedeset hiljada zemalja toliko razvijenih kao ova zemlja, čak i razvijenijih. Što dublje možemo prodreti u univerzum, više se granice udaljavaju - i dalje. Granice iščezavaju; ovo je jedan neograničeni univerzum. Ako postoji personalni bog, ili bi on davno poludeo, ili bi izvršio samoubistvo.

Zato što nema personalnog boga, stvari su jednostavne. Čitava egzistencija je božanska. Nema uznemirenosti, ništa nije prenatrpano. Božanstvenost je raširena nad celom egzistencijom, nije ograničena u personalnom bogu.

Kada ja odgovorim na vaša pitanja, ako sam osoba onda će to biti teško. Tada vas ima mnogo, a ja sam jedan. Ako svi vaši umovi skoče na mene ja ću poludeti. Ali zato što nema nikoga unutra, ludost nije moguća. Ja sam samo jedna prazna dolina koja odjekuje. Ne

²⁰⁹ ..., the gate is gateless - ...

da ima nekoga ko odjekuje, samo prazna dolina odjekuje. Ili sam ja upravo ogledalo. Dođete ispred mene i ogledate se, odražavate (se u njemu). Vi odete i refleksija ode.

Ja nisam ovde na neki personalan način, samo praznina; stoga nema napora s moje strane da odgovorim na vaša pitanja ili vaše misli. Jednostavno, zato što ste tu ja vas reflektujem. A to nije neki napor.

Neko je pitao Mikelangela: "U vašem radu izgleda da postoji velika inspiracija?" On je odgovorio: "Da, postoji - ali samo jedan procenat. Jedan procenat inspiracije i devedeset devet posto znojenja."²¹⁰ I on je u pravu. Sa mnom nema znojenja. To je sto posto inspiracije. Ja ne razmišljam o vašim problemima. Ja uopšte ne mislim o vama. Ja ne brinem o vama. Ne pokušavam da vam pomognem. Vi ste tu. Ja sam ovde; baš između (nas) dvoje, nešto se događa što nema ništa da čini sa mnom, i što nema ništa da čini s vama. Baš jedna prazna dolina, i vi pevate pesmu, a dolina je ponavlja, dolina je ponavlja.

Stoga neće biti nikakve razlike bilo da ste vi ovde ili na Zapadu. Ako osećate neku razliku to će biti samo zbog vas, ne zbog mene. Kada ste blizu mene osećate se više otvoreni. Upravo vaša ideja, da zato što ste ovde, osećate se više otvorenim. Onda odete na Zapad, upravo vaša ideja da ste sada previše udaljeni, kako možete biti otvoreni - postajete zatvoreni. Upravo odbacite tu ideju, i gde god da ste ja sam dostupan; jer ova dostupnost nije personalna; tako ona nije pitanje vremena i prostora. Oдите na Zapad, ođite u najđalji kraj zemlje, ali ostanite s isim stavom, istim gledištem.

Baš pokušajte. Mnogi od vas ćete otići. Svakog jutra, u osam sati po indijskom vremenu, upravo dođite kao što dolazite ovde, sednite kao što sedite ovde, čekajte kao što čekate ovde, i odmah ćete početi da osećate odgovore na vaše misli. To će čak biti lepše iskustvo nego da ste blizu do mene, jer onda neće biti ničega fizičkog. To će biti totalno transcendentalno; to će biti najčistije moguće. A onda, ako to možete uraditi, prostor iščezava. Između majstora isledbenika nema prostora.

Onda je moguće drugo čudo, jednog dana takođe ćete odbaciti i vreme. Jer jednog dana ću ja napustiti ovo telo; neću biti ovde. Ako niste transcendirali vreme pre nego što ostavim svoje telo, onda ću vam postati nedostupan. Ne da ja neću biti dostupan. Ja ću ostati dostupan, ali upravo vašom idejom da sam sada mrtav, pa kako sada možete biti u vezi sa mnom... i vi ćete biti zatvoreni.

To je vaša ideja. Odbacite ideju vremena i prostora. Dakle prvo pokušajte u osam sati ujutru. Indijsko standardno vreme, gde god da ste, a onda ostavite i to indijsko standardno vreme. Onda probajte u bilo koje vreme. Prvo odbacite prostor, a onda ostavite vreme. I bićete tako ekstatični da otkrijete da sam dostupan gde god da ste vi. Onda nema pitanja.

Buddha je umro. Mnogi su počeli da plaču inariču, ali bilo ih je nekoliko koji su samo sedeli. Manjushree je bio tu, jedan od najvećih učenika. Sedeo je ispod drveta; ostao je isti. Slušao je kao da se ništa nije dogodilo. T je bio jedan od najvećih događaja iz sveta. Retko se Buddha rađa, stoga nije pitanje umiranja Buddhe, (ali) retko se to događa. Neko je došao kod Manjushreea i pitao: "Šta radiš? Jesi li šokiran toliko mnogo da ne možeš ni da se pomakneš? Buddha je mrtav!" Majushree se nasmejao i rekao: "Pre nego što je umro, odbacio sam vreme i prostor. On će ostati dostupan meni gde god da je, stoga ne iznosi mi takvu apsurdnu novost." Nikada nije sledio, nikada nije otišao da vidi mrtvo telo. Sasvim je spokojan, opušten. On zna da ta dostupnost i raspoloživost nije ograničena na vreme ili na prostor.

Buddha je ostao dostupan onima koji su dostupni njemu. Ja ću ostati dostupan vama ako ste vi dostupni meni, stoga naučite kako da budete dostupni meni.

Četvrto pitanje:

Vaš odgovor o srcu koji je približan jogi podsetio me na sledeću razmenu:

Žena: "Dragi, odkad smo se oženili, da li me voliš više, ili manje?"

Suprug: "Više ili manje."

Pitati o ljubavi u terminima više ili manje glupo je, jer ljubavi ne može biti više niti

²¹⁰ Rimuje se u originalu: „One percent *inspiration* and ninety-nine percent *perspiration*.“

manje. Ili ona jeste ili nije. Ona nije kvantitet; ona je kvalitet. Ona ne može biti izmerena; ona je nemerljiva. Ne možete reći više, ne možete reći manje. Pitanje je irelevantno, neumesno, ali ljubavnici nastavljaju da ga postavljaju, jer ne znaju šta je ljubav. Šta god da znaju, mora biti nešto drugo. To ne može biti ljubav, jer ljubav nije kvantitativna. Kako možete voleti više? Kako možete voleti manje? Ili volite ili ne volite,

Ljubav vas okružuje, potpuno vas ispunjava, ili sasvim iščezava i nije tu... čak ne ostavlja ni trag za sobom. Ljubav je totalna. Ne možete je deliti, podela nije moguća. Ljubav je nedeljiva. Ako niste naišli na takvu ljubav koja je nedeljiva onda budite pažljivi. Onda sve što ste mislili o ljubavi jeste lažni novčić. Odbacite ga - pre ili kasnije - i tražite pravi novčić.

Kakva je razlika? Razlika je kada volite kao lažni novčić, jednostavno zamišljate da volite. To je trik uma. Vi zamišljate da volite - baš kao u noći kada ste bili gladni celog dana, posteći, i odete da spavate, pa sanjate da jedete. Zato što čovek živi u takvom nevoljenom životu, um nastavlja da sanja o ljubavi i stvara lažne, apsolutno lažne snove oko sebe. Oni vam pomažu da živite nekako, i zbog toga su opet snovi srušeni, ljubav je slomljena, i opet započinjete da stvarate drugi san - ali nikada ne postajete svesni da ovi snovi neće pomoći.

Neko je pitao Gurđijeva kako da voli. On je rekao: "Prvo budi. Inače sva ljubav će biti lažna." Ako ste autentično tu, zasta tu, u punoj svesnosti, u konkretnom bitisanju, samo onda je ljubav moguća.

Ljubav je kao senka prema pravom bivanju, postojanju. Samo Buddha, Christ, Patanjđali mogu voleti. Vi ne možete voleti. Ljubav je funkcija bivanja, postojanja. Vi još niste biće, bivanje; vi niste svesni dovoljno da budete u ljubavi.

Ljubavi treba najveća svesnost. Nesvesnost, uspavanost, hrkanje; vi ne možete voleti. Vaša ljubav je više kao mržnja nego kao ljubav zbog toga vaša ljubav može postati gorka u jednom jedinom minutu. Vaša ljubav postaje ljubomora, zavist, svakog trenutka. Vaša ljubav nije dovoljno ljubav. Vaša ljubav je više kao skrivalište, skrovište, nije otvoreno nebo. Ona je više potreba, nije kao nezavistan tok. Više kao zavisnost - a sve zavisnosti su ružne. Prava ljubav vas čini slobodnim, daje vam totalnu slobodu. Ona je neuslovljena. Ona ne traži ništa. Ona jednostavno daje i deli, i to je sreća što je deljene bilo moguće. To je blagodarno, jer ste vi prihvatili.

Ona ne traži ništa. Mnogo dolazi s tim, to je druga stvar, ali ne traži ništa.

Kako vam je to moguće baš sada? Vi niste ovde da (biste) "tekli." Stoga nastavljate da obmanjujete. Ne samo da vi obmanjujete druge, u osnovi obmanjujete sebe. Zbog toga se sve to i događa. Ova anegdota je gotovo svakodnevna stvar u svakom braku. Muž se uvek brine da li ga žena voli ili ne. Žena se uvek brine da li je muž voli ili ne - više ili manje; koliko (je) on voli.

Nikada ne postavljajte ovo pitanje. Uvek pitajte da li volite, jer to nije pitanje drugog. Koliko on voli. Koliko ona voli, pogrešno je pitanje. Uvek pitajte da li vi volite? Ako ne volite onda tragajte da budete više autentični, da postanete više biće, istinitije.

Žrtvujte sve za to! Sve što imate beskorisno je dok nemate ljubav. Žrtvujte sve za to. Ništa nije više vredno. Svi vaši *kohinoori* su bezvredni dok ne dostignete taj kvalitet koji se zove ljubav. Onda bog nije potreban; ljubav je dovoljna.

Ponekad vidim da, ako ljudi zaista vole, reč "bog" će iščeznuti iz sveta; neće biti potrebna. Ljubav će biti takvo ispunjenje, zameniće boga. Sada ljudi nastavljaju govoriti o bogu, jer su tako neispunjeni u svojim životima. Ljubavi nije bilo i oni pokušavaju s bogom, ali bog je mrtva stvar - mermerna statua, hladan je, uopšte nije živ.

Ljubav je pravi bog. Ljubav je jedini bog. A vi ne možete imati boga više ili manje - ili ga imate ili nemate. Međutim tražite, duboko istraživanje je potrebno; potrebna je konstantna pažljivost, budnost.

Zapamtite jednu stvar, ako možete voleti bićete ispunjeni, srećni. Ako volite moći ćete da slavite, moći ćete da osećate zahvalnost, moći ćete da se zahvalite svojim punim srcem. Ako ste sposobni za ljubav, samo da ste živi, bodri i svesni ogromno je ushićenje i uživanje. Ništa više nije potrebno; to je blagoslov.

9. januara 1976, pre podne u dvorani Buddha

Kroz samyamu obličje koje zauzima um drugog mož biti znano.

Međutim percepcija kroz samyamu ne donosi znanje o mentalnim faktorima koji podržavaju obličje u umu drugoga jer to nije predmet saamyame.

Izvodeći saamyamu na formi tela da se obustavi primljiva snaga, kontakt između oka jednog posmatrača i svetla iz tela jeste prekinut, i telo postaje nevidljivo.

Ovaj princip takođe objašnjava iščezavanje zvuka.

"Počinjem da gubim veru u svoju sposobnost," rekao je mladi prodavac svom prijatelju. "Danas je bilo užasno, bez i jedne prodaje. Izbačen sam iz stana, vrata su mi se zalupila u lice, a moji uzorci su bačeni u đubre, a bio sam i upucan od srditih domaćina."

Njegov prijatelj je pitao: "Šta je tvoja ponuda?"

"Biblije," rekao je mladi prodavac.

Zašto je religija postala prljava reč? Zašto su ljudi prepuni mržnje onog trenutka kada spomenete reč religija, bog, ili nešto slično tome? Zašto je čitavo čovečanstvo postalo indiferentno? Nešto mora da je negde krenulo loše. To treba da se shvati, jer ovo nije jedna obična stvar.

Religija je takva značajna pojava, da čovek ne može živeti bez nje. A da se živi bez religije je da se živi bez ikakve poezije. Živeti bez religije bilo bi življenje vučenja tereta života, dosade - što Sartre govori kada kaže da je čovek beskorisno stradanje, a bez religije on postaje takav. Ako nema ničega višeg da se dostigne, višeg da se bude, onda vaš život ne može imati nikakav cilj, ne može imati nikakvo značenje. Više je potrebno da vas privuče, da vas vuče naviše. Ovo više je potrebno tako da se vi ne zagalvite u nižem.

Bez religije život će biti kao drvo koji nikada neće procvetati, бесплодно. Da, bez religije je beskorisno stradanje, ali s religijom čoveku vrlo procveta život, kao da je ispunjen, srećen u njemu. Stoga treba razumeti zašto je religija postala tako prljava reč.

Ima ljudi koji su pozitivno protiv religije. Ima ljudi koji ne mogu biti pozitivno protiv, ali su pozitivno indiferentni prema religiji. Ima ljudi koji ne mogu biti indiferentni prema religiji, ali koji su samo licemeri i nastavljaju da se pretvaraju da su zainteresovani. Ove tri kategorije su sve kategorije koje postoje. Iskrene religiozne osobe su iščezle. Šta se dogodilo?

Prva stvar je otkrivanje novog gledišta prema životu, otkrića nauke - novi prozor se otvorio - religija ne može to apsorbovati. Religija nije mogla da apsorbuje jer obična religija je nesposobna to da apsorbuje.

Postoje tri stava prema životu, moguć je jedan logičan, racionalan, naučan, drugi *infralogičan* - praznoveran, iracionalan; a treći nadracionalan²¹¹ - transcendentalan. Obična religija pokušava da se veže uz infraracionalano gledište. To postaje samoubistvo; to postaje polagano trovanje. Religija je izvršila samoubistvo jer se zabila na najnižem gledištu prema životu - (na) *infraracionalnom*. Šta ja mislim kada koristim reč "*infraracionalan*"? Samo slepa vera. Religija je bujala na tome do ovog stoleća jer nije bilo rivala, suparnika, nije bilo višeg gledišta.

Kada je nauka nastala, više gledište, zrelije, validnije je nastalo; onda je nastao konflikt. Religija je postala prestrašena, nespokojna, jer novo gledište će je uništiti. Postala je odbrambena. Postala je sve više i više zatvorena. Pokušavala je u početku - jer je bila moćna, bila je ustanova; pokušala je da uništi Galilee-ovu²¹² nauku, ne znajući da će ovi destruktivni koraci za nju postati samoubistveni. Religija je započela dugu bitku sa naukom - naravno gubeći je.

Nikakvo niže gledište ne može da se bori sa višim stavom. Niži stav nužno je prinuđen na neuspeh, bilo danas, sutra, ili prekosutra. Bitka u najboljem slučaju može da odloži poraz, ali ga ne može izbeći. Kad god više gledište postoji, niže mora da iščezne. Mora da se promeni; mora da postane zrelije.

²¹¹ Suprarational.

²¹² Galilejeva nauka.

Religija je umrla jer nije mogla postati zrelija. Obična religija, takozvana religija, morala je da umre jer nije mogla da se uzdigne do Patanjđalijevog nivoa. Patanjđali je religiozan i naučan. Samo religija Patanjđalija može da preživi. Manje od toga neće danas delovati. Čovek je iskusio najvišu svest kroz nauku, više nepobitnosti u pogledu istine. Sada ne može biti prisiljen da postane slep i preznoveran; to je nemoguće. Postao je zreo. Ne može biti prisiljen da postane dete na stare načine, a to je ono šta je religija radila.

Prirodno je postala prljava reč.

Drugi stav, logično gledište, Patanjđalijevo je stanovište. On ne traži da se veruje ni u šta. On kaže budi eksperimentalan. Kaže da sve što jeste, jeste hipotetičko - morate dokazati to kroz svoje iskustvo i ne postoji drugi dokaz. Ne verujte u druge i ne ostajte sa pozajmljenim znanjem.

Religija je umrla zato što je postala baš pozajmljeno znanje. Isus je rekao: "Bog jeste," i hrišćani nastavljaju da veruju. Krisna je rekao: "Bog jeste," i *hindusi* produžavaju da veruju. Mohammed je rekao: "Bog jeste, ja sam ga sreo i čuo sam njegov glas." A *mohammedanci* nastavljaju da veruju. To je pozajmljeno. Patanjđali se tu razlikuje. On kaže: "Ničije iskustvo ne može biti vaše. Vi ćete morati da iskusite. Samo onda - i samo onda - istina vam je otkrivena."

Čitao sam jednu anegdotu:

Dva američka vojnika se šćućurila negde na Dalekom Istoku čekajući na napad. Jedan od njih je istrkao list papira i olovkom počeo da piše pismo, ali je slomio vrh olovke. Okrećući se drugom vojniku rekao je: "Hej, Mac, možeš li mi pozajmiti svoje nalivpero?" Čovek mu je pružio nalivpero. "Hej Mac, rekao je pisac, "imaš li kovertu?" Drugi čovek je našao izgužvanu kovertu u svom džepu i pružio mu je. Pisac je naškrabao na njoj, onda je podigao pogled i rekao, "imaš li marku?" Data mu je marka. Savio je pismo, stavio gao u kovertu, zalepio marku na vrhu, onda je rekao: "Hej Mac, koja je adresa tvoje devojke?"

Sve je pozajmljeno - čak i adresa devojke.

Akresa koju si dobio za boga pozajmljena je. Taj bog je je možda bila devojka Isusu, ali nije vama. Taj bog je možda za Krishnu bio voljeni ali nije vama. Sve je pozajmljeno - Biblija, Koran, *Geeta*. Kako čovek može nastavljati da se obmanjuje pozajmljenim iskustvom? Jednog dana pozajmljeno će postati breme. Osakatiće vas i slomiti. To se dogodilo.

Patanjđali ne veruje u pozajmljeno iskustvo. On ne veruje u veru, verovanje. To je njegov naučni stav. On veruje u iskustvo, veruje u eksperiment. Patanjđalija može razumeti Galileo, može razumeti Einstein. Galilea i Einsteina može razumeti Patanjđali. Oni su kolege putnici.

Budućnost pripada Patanjđaliju. Ona ne pripada Bibliji, ne pripada Koranu, ne pripada *Geeti*; pripada *joga sutrama* - jer on govori istim jezikom. Ne samo da on govori, on pripada istoj dimenziji, istom razumevanju života i istom logičkom pristupu.

Postoji treće stanovište; to je supraracionalno (*suprarational*). To je tačka gledišta *zena*. Daleko je udaljena. Vrlo je daleka u budućnosti. Ta daleka udaljenost izgleda baš kao imaginacija. Može doći vreme kada *zen* postane svetska religija, ali je to vrlo, vrlo daleko udaljeno, jer *zen* je supraracionalan. Dozvolite mi da vam to objasnim.

Infraracionalno, ono što je ispod razuma, takođe ima izgled supraracionalnog. Izgleda kao to, ali nije kao to, to je krivotvoreni novčić. Oboje su nelogični, ali na veoma drugačiji način. Duboka je razlika, vrlo je velika razlika. Infraracionalan je onaj koji živi izvan, s one strane razuma u tami slepe vere, živi u pozajmljenom znanju; koji se nije usudio dovoljno da eksperimentiše, nije imao dovoljno hrabrosti da se kreće sam u nepoznatom. Čitav njegov život je pozajmljeni život, neautentičan - tup, sumoran, neosetljiv. Čovek koji se kretao do supraracionalnog takođe je nelogičan, iracionalan, ali u totalno drugačijem smislu. Njegovu iracionalnost je apsorbovao razum i otišao je višlje od toga. On je transcendirao razum.

Čovek infraracionalnosti će se uvek bojati razuma, jer će razum uvek stvarati odbrambenost. On će uvek kreirati strah. Ako razum uspe postoji opasnost da će onda morati da umre vera, verovanje - pa čovek prijanja uz to protiv razuma. Čovek suprarazuma se ne boji

racionalnosti. On može uživati u tome. Viša ravan uvek može da prihvati nižu - ne samo da prihvati; može da je apsorbuje; može se hraniti na njoj. Može stajati na svom sopstvenom braniku. Može da je koristi. Niža (ravan) se uvek plaši više.

Infraracionalno je negativna stvar - lišeno je razuma. Supraracionalno je pozitivna stvar - dodat je razum. Infraracionalno je vera. Supraracionalno je poverenje - poverenje kroz iskustvo. To nije pozajmljeno; međutim čovek supraracionalnog je dospeo do shvatanja da je život više od razuma. Razum je prihvaćen; on se ne poriče. Razum je dobar dotle dokle ide, on mora da bude korišćen, ali se život tamo ne završava. Ovo nije ograničenje života; život je viša stvar. Razum je deo njega - lep ako ostane u organskom jedinstvu sa celinom; ružan ako postane odvojena pojava i počne da deluje sam za sebe. Ako postane jedno ostrvo, onda je ružan. Ako ostane deo širokog kontinenta bivanja, onda je lep; ima svoju korisnost.

Čovek suprarazumnog nije protiv racionalnog; on je izvan, s one strane racionalnog. On vidi da su racionalno i iracionalno, oboje deo života kao dan i noć, kao život i smrt. Za njega su suprotnosti iščezle, i postale su komplementarne.

Zen je transcendentalno gledište. Patanjđali je vrlo logično držanje. Ako se krećete s Patanjđalijem ubrzo u najvišim vrhovima vi ćete dostići supraracionalno. U stvari baš kao što se obični religiozni ljudi boje nauke, razuma i logike; ljudi koji prijanjaju uz naučno gledišta, oni se boje *zena*. Možete čitati knjige Arthura Koestlera, vrlo logičnog čoveka, ali on izgleda da je u istom nezgodnom stanju kao obični religiozni ljudi. Za njega je logika sada postala religija; on se plaši *zena*. Sve što piše o *zenu* ima strepnju u sebi, strah, jednu slutnju ili strahovanje - jer *zen* uništava sve kategorije.

Obično hrišćanstvo, *hinduizam*, *mohammedanstvo*, oni su ispod razuma. Izuzetni hrišćani - Eckhart, Bohme - *sufiji*, Kabir; oni idu izvan razuma.

Patanjđali može biti most za obična ljudska bića, obične religiozne da se kreću prema *zenu*. On je most; ne postoji drugi most. Patanjđali je naučnik unutrašnjeg. Čovek u životu može živeti dva tipa života; život spoljašnjeg, život spoljni; i može živeti drugi tip života, život koji je unutrašnji, život unutrašnjosti. Patanjđali je most. Ono šta on zove *samyamom* jeste ravnoteža između spoljnog i unutrašnjeg, da se dođe do takve ravnoteže da možete stajati između; možete se kretati spolja, možete doći unutra; ništa ne blokira vaš put; vi ste dostupni u oba sveta.

U tom smislu Patanjđali je veći naučnik od Einstein-a. Nekog dana Einstein će morati da uči od Patanjđalija. Patanjđali nema šta da nauči od Einsteina jer sve što znate o spoljašnjem svetu ostaje, najviše informacije. To nikada ne može postati pravo znanje, jer vi ostajete izvan toga. Pravo znanje je samo moguće kada dođete do samog izvora saznavanja - a tu se dešava najveće čudo, i mnoga čuda. Najveće čudo je da onog trenutka kada dođete do samog izvora saznavanja, vi iščezavate. Jednom usredsređeni, vas nema više; a ipak, po prvi put vi jeste. Vas nema više kao što ste imali običaj da mislite o sebi. Više niste ego, to poigravanje je završeno. Po prvi put vi ste biće, bivanje ili bitak.

A s ovim *bitkom*, najveće čudo vam se dogodilo, došli ste kući. To je ono šta Patanjđali naziva *samahiem*. *Samadhi* znači svi problemi su razrešeni, sva pitanja su iščezla, sve uznemirenosti su razrešene. Čovek je došao kući. U potpunom odmoru, u totalnoj smirenosti, ništa vas ne ometa, ništa ne skreće pažnju. Sada ste dostupni, na raspolaganju uživanju. Sada svaki trenutak postaje čisto ushićenje.

Prvu stvar religija je upecala u infraracionalnom. Druga stvar takozvani religiozni ljudi postaju sve više i više neautentični - sva njihova vera postaje pozajmljena. A treća stvar je da je svet postao previše nestrpljiv. Ljudi su u takvoj žurbi - ne idu nigde, ali su u velikoj žurbi. Kreću se brže i brže, sve brže i brže. Ne pitajte ih: "Kuda idete"? Jer to postaje jedna neprijatna stvar. Ne pitajte ih. Samo pitajte: "Koliko brzo idete?" Da pitate: "Gde idete"? Necivilizovano je, neučtivo, jer niko ne zna kuda ide.

Ljudi su u žurbi, a religija je takvo drvo kome treba strpljenje. Treba njoj beskonačno strpljenje. Ne treba joj žurba. Ako ste u žurbi, nećete primetiti šta je religija. Zašto se u modernom životu stvorila tako velika žurba? Odakle je došla? Jer u takvoj žurbi možete se, u najboljem slučaju igrati stvarima, najviše se možete igrati sa stvarima. Subjektivnost traži dugo strpljenje, čekanje. Ona raste, ali ne u žurbi. To nije sezonsko cveće. Ne možete to

dobiti, a da to procveta u okviru meseca. To traži vreme. Večno je to drvo života. Ne možete to uraditi u žurbi.

Zbog toga, više i više ljudi postaje zainteresovano za stvari, jer ih odmah možete dobiti, a sve manje i manje postaju zainteresovani za osobe. Sa svojom vlastitom osobom takođe nisu povezani, a ni s drugim osobama takođe nisu povezani. U stvari ljudi koriste osobe kao stvari, i vole stvari kao osobe.

Poznajem čoveka koji kaže da voli svoja kola. On ne može biti tako siguran o svojoj ženi - on to nije. Ne može tako zasigurno reći: "Volim svoju ženu." Međutim, on voli svoja kola. Cela stvar se okrenula naopačke.

Koristite stvari; volite osobe. Inače da biste voleli drugu osobu, prvo morate postati osoba. To traži vreme; traži dugu pripremu.

Zbog toga se ljudi uplaše kada počnu čitati Patanjđalija, izgleda im to previše dugi proces. On to jeste.

Čitao sam:

Dogodilo se da jedan čovek s nesanicom bio oduševljen kada mu je doktor dao tako jeftin recept da se uspavljuje.

"Jednu jabuku pre spavanja," rekao je doktor.

"Divno!" Pacijent je krenuo.

"Čekajte, to nije sve." Opomenuo ga je doktor. "Mora da se pojede na određen način." Čovek je zastao da sasluša ostatak recepta. "Isecite jabuku na pola," rekao je doktor. "Pojedite jednu polovinu, onda obucite svoj kaput, izađite i šetajte tri milje. Kada se vratite kući pojedite drugu polovinu."

Prečice postoje. Ne budite zavedeni prečicama; život ne zna za prečice. To je dug put, i on ima određeno značenje, jer vas samo na tom dugom puti očekuje rast, i vi rastete elegantno.

Moderan čovek je previše u žurbi. Zašto? Jer je moderan čovek previše usredsređen na ego. Odatle dolazi žurba. Ego se uvek boji smrti - i strah je prirodan jer će ego umreti. Niko ga ne može spasiti. Možete ga zaštititi zasada, ali niko ga ne može spasiti zauvek. On će umreti. Vi kao odvojeni morate da umrete, i što više osećate da ste odvojeni od egzistencije, od totalnosti, više postajete uplašeni. Strah dolazi zbog odvojenosti. Što više postajete individualista, s više strepnje ste obuzeti.

Na Istoku gde ljudi nisu mnogo individualisti, gde su ljudi još u primitivnom stanju, gde su ljudi još deo kolektiva, gde se na individualnost još mnogo ne insistira; oni nisu u žurbi. Kreću se polako, treba im vreme; uživaju u putovanju. Na Zapadu gde se ego zahteva previše i svako počinje da bude jedna individua (ima sve) više i više strepnje, više i više mentalnih bolesti, više i više drhtanja, straha i tuge, više i više razmišljanja o smrti. Smrt je samo u proporciji prema vašoj individualnosti, jer samo individua umire.

Univerzalno u vama nastavlja da živi. To ne može umreti. Bilo je tu pre nego što ste se rodili; biće tu i kada umrete.

Čuo sam vrlo lepu anegdotu:

"Da," rekao je hvalisav čovek, "moja porodica može slediti trag svog porekla unatrag do Mayflower.²¹³"

"Ja pretpostavljam," primetio je njegov prijatelj, sarkastično, "time nam hoćeš reći da su tvoji preci bi u barci s Noah-om (Noje)?"

"Sigurno ne. Rekao je drugi. "Moji ljudi su imali svoj sopstveni brod."

Ego se produžva dalje i dalje, odvajajući vas. Ovo odvajanje je uzrok smrti.

Onda ste vi u žurbi zato što smrt dolazi - život je kratak, vreme je kratko, (za) mnoge stvari da se urade. Ko ima vreme da meditira? Ko ima vreme da se kreće u svetu *joge*? Ljudi misle da su ove stvari samo za lude ljude. Ko je razumeo *zen*? Jer ako meditirate, moraćete da čekate godinama i godinama u vrlo snažnoj, strasnoj, ali pasivnoj svesti. Morate nastaviti da čekate. Zapadnom umu - ili modernom umu, jer taj um je zapadni - njemu izgleda da je ovo čisto guljenje vremena. Zbog toga je cvetanje religije postalo nemoguće.

²¹³ Brod na kome su hodočasnici plovili iz Engleske do Novog Sveta u 1620.

Ljudi nastavljaju da se pretvaraju da su religiozni, ali izbegavaju pravu religiju. To je postalo društvena formalnost. Ljudi idu u crkvu, u hram, samo da budu cenjeni. Niko ne uzima religiju iskreno - jer ko ima vremena? Život je kratak i mnogo je stvari da se urade. Ljudi su više zainteresovani za stvari; da imaju veća kola, veću kuću, viši saldo u banci. Ljudi su sasvim zaboravili da je pravi posao da se ima više bića, *bitka* ili postojanja. Pravi posao u životu je da se ima više bitka - ne veći saldo u banci, jer će saldo ostati ovde. Samo vaš bitak, ili biće može ići s vama.

Joga je nauka vašeg najunutarnijeg bitka, nauka o subjektivnosti, nauka kako da se više raste, kako da se više bude... kako zaista da se postane bog, tako da budete jedno sa celinom.

Kroz samyamu obličje koje zauzima um drugog može biti znano.

Ako postignete jednousmerenost, ako postignete *samadhi*, i ako postanete tako duboko tihi, da se ni jedna jedina misao ne kreće u vašem umu; postajete sposobni da vidite likove, obličja u umovima drugih ljudi. Možete čitati njihove misli.

Čuo sam šalu da su se dva *jogina* sreli. Obojica su dostigli *samadhi*. Nije imalo ničega o čemu bi se govorilo, ali je čovek morao nešto reći kada se sastane (s nekim). Jedan *jogin* je rekao: Želeo bih da podelim šalu s tobom. Ona je vrlo stara. Jednom - ..." A drugi je počeo da se smeje.

To je čitava šala. Mogao je da vidi i zna celu neizgovorenu šalu.

Ako ste tihi i smireni, kroz svoju tišinu možete postati sposobni da vidite u umu drugog. Nije da to morate, nije to potrebno da radite. Patanjđali je kazao sve što dolazi na putu. U stvari pravi *jogin* to nikada ne radi jer je to povređivanje slobode drugog, to je narušavanje privatnosti drugog; ali se to događa.

Patanjđali u svom poglavlju "*Vibhuti pada*" govori o ovim čudima, ne da čovek treba da se bori da ih postigne, nego da vas učini samo pažljivim i svesnim da se ona dešavaju, i da nas ona ne uhvate, i da se ne koriste - jer jednom kada počnete da ih koristite, vaš rast se zaustavlja. Energija je tu zabijena. Ne koristite ih. Ove *sutre* vas čine budnim, pažljivim i svesnim da će se ove stvari dogoditi, i da postoji tendencija u umu, iskušenje da se koriste. Ko neće želeti da pogleda u tuđi um? Onda imate ogromnu moć nad drugim, ali *joga* nije izlet moći ili snage i pravi *jogin* to nikada neće koristiti.

Inače se to događa. Ima ljudi koji pokušavaju da postignu to, i to se može postići. To se može postići čak i da se ne bude religiozan. Da se čak i ne bude pravi sledbenik *joge*, to se može postići.

Ponekad se to takođe dešava slučajno. Ako vaš um dospe na neki način do smirenog stadijuma, sposobni ste da vidite zamisli u tuđem umu, jer kada je vaš um smiren um drugog nije daleko udaljen. Vrlo je blizu. Kada se vaš um pretrpan mislima, onda je drugi um daleko udaljen, jer vas ometa gomila vaših vlastitih misli. Buka vašeg vlastitog unutrašnjeg saobraćaja je tako velika, ne možete čuti misao drugog.

Jeste li posmatrali to? Ponekad obični ljudi, koje ne zanima meditacija, koji se ne bave *jogom*, nekim telepatiskim moćima, ili nekim suprafizičkim osetljivostima, takođe ponekad postaju svesni da im se određene stvari događaju. Na primer, ako se par uzajamno jako voli, ubrzo postaju usklađeni jedno s drugim da započnu postajati svesni misli drugog. Žena postaje svesna onoga što se kreće u umu muža. Ona možda nije svesna ove svesti, ali na suptilan način započinje da oseća šta se događa u umu muža. Ona možda ne može to objasniti, slika je zbunjujuća, možda nije u žiži, možda je malo nejasna, ali ljubavnici ubrzo postaju svesni određene sposobnosti da osećaju jedno drugo. Majka, ako voli svoje dete, postaje svesna neiskazanih potreba deteta.

Postoji negde staza kojom ste povezani jedno s drugim. Mi smo povezani s drugima. Povezani smo sa celinom.

Patanjđali kaže; "Kroz *samyamu*," postizući usredsređenost, dostigavši unutrašnju ravnotežu, dospevši do *samadhi*, do tišine i smirenosti, "mogu se znati pretstave koje zauzimaju um drugog." Treba samo da usmerite, usredsredite sebe prema drugom. Upravo u dubokoj tišini morate gledati u drugog, i odmah ćete videti da se njegov um otvara pred vama kao knjiga.

Inače nije nužno da se to radi. Jer jednom kada ovo postane moguće, okružuju to mnogo više mogućnosti. Možete se uplitati i posredovati, možete upravljati mislima drugog. Možete ući u misli drugog i staviti svoje misli tamo. Možete upravljati drugim i on nikada neće biti svestan da je upravljani, misliće da gradi svoje sopstvene misli i sledi svoje vlastite ideje. Inače ove stvari ne treba raditi.

Inače percepcija kroz samyamu ne donosi znanje o mentalnim faktorima koji podržavaju zamisao²¹⁴ u umu drugoga, jer to nije objekat samyame.

Vi možete videti obličje - ali to ne znači da ćete takođe videti i motiv. Za motiv morate ići još dublje. Na primer, vidite nekog i možete sagledati lik unutar uma; na primer, postoji lik meseca. Lep pun mesec okružen belim oblacima. Možete videti mentalnu sliku, to je u redu, ali ne znate motivaciju zašto je slika tu. Ako je on slikar, motivacija može biti drugačija. Ako je ljubavnik motivacija može biti različita. Ako je naučnik, motivacija može čak biti još drugačija.

Šta je njegova motivacija, zašto je lik prisutan - upravo posmatrajući mentalnu sliku vi ne možete znati motivaciju. Motivacija je mnogo istančanija nego lik. Mentalna slika, ili zamisao je gruba stvar. Postoji na ekranu uma drugoga, možete je videti, ali zašto je tu? Na prvom mestu zašto se to dešava? Zašto drugi razmišlja o mesecu? Možda je on slikar, pesnik - ili je umobolan. Posmatrajući samo lik ne postajete svesni motivacije. Za motivaciju morate ići još dublje u sebe.

Motivacija je samo poznata kada postignete *samadhi* bez semena, ili bez klice, ne pre toga, jer je motivacija tako suptilna. Ona nema lik, ništa vidljivo; to je nevidljiva želja dubokom u nesvesnom čoveka. Kada postanete potpuno svesni i vaše želje su se rastvorile... Pogledajte. Kada se vaše misli rastvore postajete sposobni da čitate tuđe misli; kada se vaša želja rastopi postajete sposobni da čitate želje drugih.

Izvedeci samyamu na formi tela isključivo obustavljate receptivnu moć. Kontakt između oka posmatrača i svetlosti iz tela se prekida, i telo postaje nevidljivo.

Možda ste slušali priče o *joginima* koji su postali nevidljivi. Patanjđali pokušava da svede sve na naučni zakon; on kaže takođe da ne postoji čudo. Osoba može da postane nevidljiva uz pomoć određenog razumevanja izvesnog zakona. Kakav je taj zakon?

Sada fizika kaže da ako mene vidite, vidite me samo jer sunčevi zraci padaju na mene i onda se kreću, reflektuju se od mene. Ovi sunčevi zraci padaju na vaše oči, zbog toga me i vidite. Ako postoji neki način, ako ja mogu apsorbovati sunčeve zrake i oni se ne reflektuju, nećete moći da me vidite. Možete me videti samo ako sunčevi zraci dođu do mene. Ako je tama i nema sunčevih zraka da dolaze, ne možete me videti. Međutim ako ja mogu apsorbovati sve sunčeve zrake i ništa se ne reflektuje natrag, nećete moći da me vidite. Videćete samo tamnu mrlju.

To takođe kažu i moderni fizičari; tako mi vidimo boje. Na primer, vi nosite narandžasto; ja mogu videti da nosite narandžasto. Šta to znači? To jednostavno znači da vaša odeća reflektuje natrag narandžasti zrak. Svi drugi zraci su apsorbovani vašom odećom. Samo narandžasto obojen zrak je reflektovan. Belo nije boja; sve boje su reflektovane natrag. Belo su sve boje zajedno. Ako pomešate sve boje one postaju belo, stoga je belo sve boje; to nije boja. Ako koristite crnu odeću onda se ništa ne reflektuje natrag; svi zraci su apsorbovani. Zbog toga vaša odeća izgleda crno. Crno takođe nije boja; to je namanje boje, svi zraci su apsorbovani. Zbog toga ako koristite crno u toploj zemlji osećate ogromnu toplinu. Ne koristite crnu boju ako se krećete po vrelom suncu. Osetićete preveliku vrućinu, jer crna boja sve apsorbuje. Belo je hladnije. Upravo gledanjem u belo osećate svežinu. Koristeći belo osećate svežinu jer ništa se ne apsorbuje, sve se reflektuje natrag.

U Indiji je *jainism*²¹⁵ izabrao belo kao svoju boju zbog odricanja - jer ona napušta sve, odriče se svega. Bela boja se odriče svega. Ona sve vraća natrag, ne apsorbuje ništa. Smrt je opisana svuda kao crna jer ona apsorbuje sve. Ništa ne izlazi iz nje, sve se rastvara u njoj i iščezava. To je crna rupa. Đavo je opisan svuda kao crn, zlo je opisano svuda kao crno, jer nije sposobno da se odrekne ničega, ništa da napusti. Ono je previše posesivno. Ne može dati

²¹⁴ Lik, mentalna slika, obličje.

²¹⁵ Āinizam.

ništa; ne može da deli.

Hindus je izabrao narandžasto kao svoju boju iz određenog razloga, jer crveni zraci se vraćaju natrag. Crveni zraci ulazeći u telo stvaraju seksualnost, nasilje. Crveno je boja nasilja, krvi. Crveni zrak ulazeći u telo stvara nasilje, seksualnost, strast, smetnju. Sada naučnici kažu, ako ste ostavljeni u potpuno crveno obojenoj sobi, za sedam dana ćete pojudet. Baš ništa drugo nije potrebno; samo da gledate neprekidno sedam dana crvene stvari. Sve crveno - zavese, nameštaj. Svi zidovi crveni. Za sedam dana ćete poludeti; crvenog će biti previše. Hindusi su izabrali crveno, i senke crvenog - narandžasto, oker, i druge boje - jer vam pomažu da postanete manje nasilni. Crveni zrak se reflektuje natrag; ne ulazi u telo.

Patanđali kaže da čovek može postati nevidljiv ako može apsorbovati zrake koji padaju na njega. Nećete moći da ga vidite. Možda ćete moći da vidite neku prazninu, crnu prazninu, ali čovek će postati nevidljiv. Na koji način se to dešava kod *jogina*? Ponekad se dešava. Ponekad se dešava, a *jogin* je toga nesvestan. Dozvolite mi da vam objasnim mehanizam toga.

U Patanđalijevom sistemu misli postoji duboka saglasnost ili podudarnost između spoljašnjeg i unutrašnjeg. To mora da bude; oni su zajedno. Postoji svetlost; od sunca dolazi svetlo. Vaše oči su sposobne da je prime. Ako vaše oči nisu prijemljive za nju sunce može biti tu, ali ćete živeti u mraku. To se dešava slepom čoveku - njegove oči nisu prijemljive. Dakle vaše oči su nekako soabrazne suncu. U vašem telu, oči odgovaraju suncu; oni su spojeni zajedno. Sunce deluje na oči; oči su osetljive prema njemu. Zvuk utiče na uši. Zvuk je spolja; uši su u vama.

Spoljna realnost je poznata kao *tattwa*, elemenat, a unutrašnja analogija ili podudarnost poznata je kao *tanmatra*. U Patanđalijevom sistemu je vrlo bitno razumeti ovo dvoje. *Tattwa* je spoljna realnost, sunce, i u nečemu odgovara njemu, stvar u vašem oku koja se zove *tanmatra*, suštinski je elemenat u vama. Zbog toga postoji dijalog između oka i sunca, između zvuka i uha, između nosa i mirisa. Postoji podudarnost, nevidljiva saobraznost; nešto je spojeno i premošćeno.

Kada čovek nastavlja meditirati i dođe do razumevanja procepa praznine, *nirodh*, onda akumulira procepe, *samadhi*, onda nastaje usredsređenost, *ekagrata parinam*; onda može pogledati u *tanmatre*, unutrašnje elemente, suptilne elemente. Videli ste okom sunce, ali do sada niste videli svoje oko. Samo u dubokoj praznini čovek postaje pažljiv i budan, i može videti svoje vlastito oko. Čuli ste zvuk, ali niste čuli svoje uho da odgovara na njega. Vibracija koja dolazi u vaše uho, suptilna vibracija, to još niste čuli. Previše je to suptilno, a vi ste previše grub. Još niste toliko profinjani. Ne možete čuti tu suptilnu muziku. Mirisali ste ružu, ali niste još bili sposobni da mirišete suptilni elemenat u vama koji miriše ružu; *tanmatra*.

Jogin postaje sposoban da sluša unutrašnji zvuk, koji je tišina; da vidi oko, unutrašnje oko, koje je čisto viđenje. A postoji i mehanizam postajanja nevidljivim "*izvodeći samyamu na obliku tela...*"

Ako se *jogin* samo usredsređuje na svoj oblik tela, svoju vlastitu formu tela, baš tim usredsređivanjem na formu sunčevi zraci se apsorbuju u formi, a ne reflektuju se natrag. Kada se usredsređujete na formu, forma se otvara. Zva zatvorena vrata se otvaraju i sunčevi zraci ulaze u formu i *tanmatra* vaše forme apsorbuje *tattwu* sunca, pa odjednom niko ne može da vas vidi. Jer da se vidi, svetlo mora biti reflektovano.

Isto se događa i sa zvukom.

Ovaj princip stakođe objašnjava iščezavanje zvuka.

Kada se *jogin* usredsređuje na najunutarniju *tanmatru* svog uha, svi zvuci su apsorbovani. A kada su zvuci apsorbovani samo prisustvo *jogina* će vam dati izvesno komešanje tišine oko vas. Ako odete kod *jogina* iznenada ćete (osetiti) da ulazite u tišinu. On ne kreira nikakav zvuk oko sebe. Nasuprot tome, svi zvuci koji padnu na njega apsorbovani su. Ovo se dešava svim njegovim čulima. On postaje nevidljiv na mnogo načina.

Ovo su kriterijumi kada dođete da se sastanete sa *joginom*. Ovo su kriterijumi. Ne da on pokušava da ih izradi. On ih neće napraviti; on ih izbegava. Ali se ponekad to događa. Ponekad sedeći sa majstorom...

Mnogim ljudima se to dogodilo ovde; oni mi pišu. Jednog dana je baš bilo pitanje: "Posmatrajući vas, šta se dešava? Da li postajem lud? Ponekad vi iščezavate." Ako nastavite da me posmatrate biće trenutaka kada ćete vdeti da iščezavam slušajući moje reči, ako nastavljate da se usredsređujete na njih, iznenada ćete postati svesni da one dolaze iz tišine. A kada osećate to, vi ste me osetili, ne pre toga.

Nije da se nešto učinilo. Zapravo *jogin* nikada ništa ne čini. On jednostavno ostaje u svom bitku i stvari nastavljaju da se događaju. U stvari on ih izbegava, ali ipak pored toga, ponekad, stvari se događaju. Čuda slede. Nema čuda, međutim čuda slede onoga ko je postigao *samadhi*; ona nastavljaju da se događaju. Kao senka ona slede čoveka koji je postigao unutrašnji prostor.

To je ono šta ja nazivam naukom religije. Patanjđali je položio temelj. Mnogo treba da se uradi. On je samo dao praznu konstrukciju - mnogo toga treba popuniti u prazninama. To je samo čvrsta konstrukcija. Zidovi se moraju podići, sobe se moraju načiniti. Ne možete živeti u praznoj, betonskoj konstrukciji. Od nje tek treba napraviti kuću, ali je on dao osnovnu konstrukciju.

Pet hiljada godina je bazna konstrukcija ostala osnovna; još nije postala ljudsko boravište. Još čovek nije spreman.

Čovek produžava da se igra s igračkama, a pravo, stvarno nastavlja da čeka - čeka i kad god postanete dovoljno zreli vi ćete ga koristiti. Niko drugi nije odgovoran za to; vi ste odgovorni. Svako ljudsko biće je odgovorno za ovu rasprostranjenu pospanost koja okružuje zemlju. Kao što vidim to je kao magla koja okružuje celu zemlju, a ljudi su čvrsto uspavani.

Čuo sam da se jednog dana dogodilo.

Jedan vrlo marljiva reformistkinja je pitala čoveka koji je posrtao slepo pijan pored puta: "Ti siroti čoveče, šta te tera da ovako piješ?"

Srećni pijanac je nerazgovetno odgovorio: "Niko me ne tera, gospođo. Ja sam dobrovoljac."

Dobrovoljno, čovek je u mraku. Dobrovoljno, vi ste u tami. Niko vas ne prisiljava da budete tamo. Vaša je odgovornost da izađete iz tame. Ne krivite Satanu i đavola da vas oni izopačuju. Nikoga nema da vas kvari. To ste vi. Jednom kada ste pospani sve što vidite jeste izobličeno - sve što dodirnete je izopačeno, sve što dođe u vaše ruke postaje prljavo.

Dvojica pijanaca su išli kući železničkim kolosekom, koračajući nesigurno s železničkog praga na prag. Iznenada je onaj ispred rekao. "Ah, Trevor, k vragu nije li ovo najduži niz stepenica kojim sam ikada gmizao."

Njegov prijatelj je rekao otpozadi. "Ja ne marim za stepenice, George, ali niska ograda na stepenicama je pakao."

Mi nastavljamo pijani, opijeni egom, pijani s posedovanjem, pijani sa stvarima, ne znajući realnost; i sve što vidimo jeste iskrivljeno, izopačeno. Ova iskrivljenost stvara svet obmane. Svet nije obmanljiv. Zbog naših pijanih umova svet je varljiv. Jednom kada naša pijanost iščezne, svet zasija kao veoma lepa pojava - svet postaje bog.

Bog i svet nisu dvoje. Oni izgledaju kao dvoje jer smo mi uspavani. Jednom kada se probudite oni su jedno. I jednom kada vidite čudesnu lepotu koja vas okružuje, sva tuga, sav očaj, sva muka iščezava. Onda živite u totalno drugačijoj dimenziji blagoslovenosti.

Joga nije ništa drugo do gledanje na svet s budnim očima... a svet postaje bog. Nije potrebno da tražite boga nigde drugde. U stvari zaboravite na boga - samo postanite budni. U vašoj budnosti bog se rađa; u vašoj pospanosti se gubi. Bog nije izgubljen, samo ste vi izgubljeni. U vašem spavanju zaboravljate ko ste. *Samadhi* je svesnost koja dolazi do krešenda. *Samadhi* je tišina koja dolazi do procvata. Svako može to postići jer svako ima pravo na to svojim rođenjem. Ako niste to tražili, to je za vas. To ostaje netraženo, čekajući.

Ne gubite više vreme. Koristite svaki mali delić života i vremena da stalno imate samo jednu svrhu; da postanete sve više i više svesni.

Ispričaću vam jednu priču:

Jevrejske žene Sarah i Amy su se srele posle dvadeset godina. Išle su zajedno na koledž i bile su velike prijateljice, ali se nisu videle dvadeset godina. Čvrsto su se zagrlile i poljubile jedna drugu.

Sarah je rekla: "Amy, kako si?"
 "Baš fino. Dobro je da te vidim. Kako te je svet tretirao, Sarah?"
 "Hoćeš li verovati da kada smo se Harry i ja oženili odveo me je na medeni mesec na Mediteran tri meseca i mesec u Izrael? Šta misliš o tome?"
 "Fantastično," rekla je Amy.
 "Vratili smo se kući i on mi je pokazao našu novu kuću koju je kupio za mene - šesnaest soba, dva bazena i nov mercedes. Šta misliš o tome, Amy?"
 "Fantastično."
 "A sada, za dvadesetu godišnjicu (braka) mi je dao dijamantski prsten od deset karata."
 "Fantastično."
 "Sada ćemo ići na jedrenje oko sveta."
 "Oh, to je fantastično."
 "Oh, Amy, govorila sam toliko brzo o tome šta je Harry učinio i šta radi za mene. Zaboravila sam da pitam šta je tvoj Abe učinio za tebe?"
 "Oh, imali smo dobar zajednički život."
 "A šta je posebno uradio?"
 "Poslao me je u školu ljupkog ponašanja."²¹⁶
 "Poslao te je u školu ljupkosti?" Zašto si išla u tu školu?
 "Da naučim kako da kaže 'fantastično' umesto 'besmislica'."
Joga je samo za to - da vas učini svesnim fantastičnog. Ono vas baš iza ugla očekuje, a vi ste uronjeni u besmislice i preterivanje. Otkopčava vas, razrešuje vas toga. Dovoljno je dovoljno.
 Ovu odluku ne može doneti niko drugi. Vi morate odlučiti, Vaša je odluka način kakvi ste. To će biti vaša odluka ako želite da se promenite i budete preobraženi.
 Život je fantastičan; samo vam toliko mogu reći. On je upravo oko vas i vi ga propuštate. Više nije potrebno da ga propuštate.
Joga nije sistem verovanja. To je metodologija, naučna metodologija kako da se postigne fantastično.

Poglavlje 10 PREUZMITE RIZIK

10 januara 1976 pre podne u Buddha dvorani

Pitanje je od Paritoshia:

Od kako sam se vratio u Poonu i slušao vaša predavanja, iskusio sam određeni iznos uznemirenosti. Naučio sam da moj ego zaista ne postoji. Moje najveće nespokojstvo je sada oko mog superega, po svoj prilici takođe nepostojećeg, koji je za mnogo godina držao budno oko na ego koga nema, koji nije tu; u mojoj dilemi sećam se nekih stihova od anonimnog pesnika. Oni idu nekako ovako:

Dok sam hodao naviše do zvezde prošao sam pored čoveka koji nije tu. Opet danas nije došao. Zaista bih želim da je otišao daleko.

Ego je najveća dilema, i to treba da se razume. Inače do beskonačnosti možete nastavljati da stvarate novi ego koji se bori sa starim.

Šta je tačno ego? To je sticanje pozicije više od vas samih.²¹⁷ To je stvaranje podele u vama samima - podele na višu poziciju i nižu poziciju, položaj nadređenog i podređenog, podelu na sveca i grešnika, podele na dobro i loše, u osnovi na boga i đavola. Vi produžavate da se identifikujete s lepim, sa višim, sa nadređenim; nastavljajući da osuđujete niže.

U ovoj podeli, šta god da radite postoji ego; ne možete ga ostaviti, a ostavljajući ga stvarate superego. Ubrzo će vam superego početi da kreira nevolju, jer je svaka podela jad, nevolja. Nepodeljenost je blaženstvo; podela je patnja. To će stvoriti nove probleme, nove

²¹⁶ Charm.

²¹⁷ ...topdoging yourself.

uznemirenosti. Onda opet možete odbaciti *superego* i stvoriti *supersuparego* - možete ići do beskonačnosti. Međutim to neće rešiti problem. Jednostavno se dovijate u tome. Naprosto ga potiskujete natrag. Pokušavate da izbegnete problem.

Slušao sam o katoliku koji je bio fanatični pristalica device Mary i boga, kao i katoličke teologije. Onda je postao prezasićen, odbacio je sve i postao ateista; pa je počeo da govori: "Nema boga, a Mary je njegova majka." Dakle ista stara stvar, ali je sada postala još više apsurdna.

Slušao sam o jevrejinu, vrlo jednostavnom čoveku, koji je bio krojač u malom gradu. Jednog dana ga nisu našli u hramu. Bio je religiozan dan, a on je uvek bio tu; a odskora su se širile glasine u gradu da je postao ateista. Stoga je čitav grad bio u iščekivanju. Bio je to veliki događaj što se krojač preobratio u ateistu. Nikada se to nije dogodilo u gradu, nikada se niko nije preobratio u ateistu. Stoga je čitav grad otišao pred krojačev dućan. Pitali su ga, ali on nije odgovorio. Ostao je nem.

Drugog dana su mu opet pristupili, jer gotovo je bilo nemoguće uraditi išta u gradu. Ceo grad je bio zainteresovan za krojača. Pitali su se zašto je postao ateista? Stoga su načinili delegaciju, obućar iz glada koji je bio malo agresivan, postao je vođa. Došli su u krojačev dućan, obućar mu je prišao i rekao: "Jesi li postao ateista?"

Krojač je jednostavno rekao: "Da, postao sam ateista."

Nisu mogli da veruju svojim ušima. Nisu se nadali da će on dati jedan takav otvoren odgovor, pa su stoga rekli: "Zbog čega si onda juče ćutao?"

On je rekao: "Šta, zar mislite da sam trebao prihvatiti da postanem ateista na dan *sabbath*-a?"

Čak i ako postanete ateista vaš stari obrazac se nastavlja.

Čuo sam o jednom ateisti koji je umirao. Došao je sveštenik i rekao je ateisti: "Dakle, sada je vreme. Pomiri se sa svojim bogom."

Ateista je otvorio oči i rekao: "Hvala bogu da sam ateista."

To se nastavlja. Vi ostajete gotovo isti; samo se nalepnica menja.

Molim vas, pokušajte da razumete ego. Ne kreirajte *superego*. Samo pokušajte da razumete šta je ovaj ego.

Ego je odvajanje od celine; mišljenje o sebi da ste odvojeni od celine. To je samo misao, nije realnost. Upravo fikcija, nije istina. To je baš san koji ste stvorili oko sebe. Vi niste odvojeni od celine. Ne možete biti, jer jednom kada ste odvojeni, ne bi mogli egzistirati. Onda životna energija nastavlja da teče u vama bilo da mislite da ste odvojeni ili ne. Celina ne mari o tome. Nastavlja da vas hrani i doji. Nastavlja da vas "loži" ("snabdeva gorivom").

Međutim ideja da ste odvojeni kreira mnogo uznemirenosti u svom pokretanju. Jednom kada mislite da ste odvojeni od celine, odmah, takođe unutra stvarate podelu. Sve što je prirodno u vama postaje inferiorno - jer izgleda da pripada celini. Seks postaje manje vredan, jer izgleda da pripada organskom jedinstvu sa celinom.

Zbog toga sve religije produžuju da odbacuju i osuđuju seks. A ja vam kažem, dok seks potpuno ne bude prihvaćen, niko ne može zaista da bude religiozan, jer religija je transformacija iste energije. Ona nije odricanje ona je duboko prihvatanje. Prihvaćena priroda postaje totalno drugačija. Kada je priroda odbijena i poricana sve postaje kiselo i gorko u vama; onda vi stvarate pakao.

Ego je uvek srećan da osudi i odbaci nešto, jer samo osuđivnjem se vi možete osećati superiorni.

Čitao sam da se dogodilo:

Jednom u crkvi je sveštenik u propovedaonici rekao: "Ustanite svi koji ste bili grešni prošle sedmice." Pola vernika je ustalo. Onda je on rekao: "Ustanite vi koji biste zgrešili da ste imali priliku." Ostali iz verske zajednice su ustali.

Žena je prošaptala svom mužu: "Izgleda da je sveštenik ovde jedina dobra osoba."

Muškarac je rekao: "Ne veruj u to. On je ustao pre svih nas."

Superego koji nastavlja da osuđuje; *superego*, koji nastavlja da nam govori da je ovo greh, ovo je pogrešno, ovo je loše; sam je jedino zlo u svetu; jedini greh. Stoga šta da se radi? Ne možete produžavati da osuđujete sam ego; onda ćete stvoriti *superego*. Ostavite osuđivanje

- svaku osudu, svako neodobravanje - i ego iščezava bez ikakvog stvaranja superego *in the wake*. Odbacite svako neodobravanje i osuđivanje.

Ko ste vi da bi osuđivali? Ko ste vi da biste rekli šta je ispravno a šta pogrešno? Ko ste vi da delite egzistenciju na dvoje? Egzistencija je jedna - jedno organsko jedinstvo. Ona je cela jedna; dan i noć; jedno su; dobro i loše - jedno su. Ove podele su od ega; od čoveka, njih je načinio čovek. Samo ne osuđujte, ne odbacujte.

Ako odbacujete i osuđujete vi ćete nastaviti da kreirate jedno ili drugo. Prestanite da osuđujete, i naći naći ćete da nikakav ego nije preostao. Stoga ego nije pravi problem. Pravi problem je odbacivanje, osuđivanje, suđenje, podela. Zaboravite o egu, jer sve šta ćete činiti s egom kreiraće drugi ego.

Ima mnogo egoa koliko ima osoba. Neko ima vrlo svetovan ego, a onda neko ima vrlo religiozan ego. Neko nastavlja da govori koliko mnogo poseduje, a onda neko govori koliko se mnogo odrekao.

Takozvani svetac je umirao, i sledbenici su se okupili. Ovo su bili zadnji momenti, i oni su razgovarali pored kreveta; razgovarali su o svom majstoru. Neko je rekao: "Nikada neće opet biti rođen čovek koji je bio tako moralan." Onda je neko drugi rekao: "Mnogo sam naučio. Nikada nisam naišao na čoveka koji zna toliko mnogo. Nedostajće nam zauvek i zauvek." Onda bi još neko nešto dodao; a neko je rekao da se on odrekao celog sveta; na taj način su oni govorili i govorili o svom majstoru koji će umreti. Govorili su o njegovom znanju, govorili su o njegovom odricanju, govorili su o njegovim asketskim putevima, govorili su o njegovom disciplinovanom karakteru; a onda je umirući majstor otvorio svoje oči i rekao: "Niko ne govori ništa o mojoj poniznosti?"

Onda je poniznost postala ego. Onda poniznost postaje odeća ega. Onda ego postaje pobožan. A kada neki otrov postane pobožan, on postaje više otrovan.

Dakle, ako me pravilno razumete, molim vas ne započinjite da proklinjete ego. Inače ćete stvoriti superego, a onda ćete osećati nespokojstvo jer podeljeni, neprekidno stavljaajući sebe u poziciju višu od vas samih, do najvećeg autoriteta, kako možete biti spokojni. Odbacite proklinjanje. Zaustavite stavljanje sebe u poziciju najvećeg autoriteta. Prihvatite se kakvi jeste. Ne samo prihvatite, iskažite dobrodošlicu. Ne samo izrazite dobrodošlicu, uživajte u tome. Odjednom ćete videti da nema ega, nema superega. Nikada nisu ni bili tu. Vi ste ih stvorili; vi ste bili njihovi tvorci.

Čovek je stvorio samo jednu stvar, a to je ego. Sve drugo je stvorio bog.

Drugo pitanje:

Ja se krećem u meditaciji, radu i ljubavi, ali me drži osećanje da to nije dovoljno. Osho, želim uništiti sebe jednom i za uvek.

Ovo je od Anand Bodhisattve. Svako iskustvo, bilo koje iskustvo, neće biti dovoljno. Iskustvo rada, iskustvo ljubavi, čak i iskustvo meditacije, ili ga nazovite iskustvom boga; ni jedno iskustvo neće biti dovoljno jer sva iskustva su izvan vas. Ostajete skriveni u pozadini iskustva. Vi ste svedok. Iskustvo se događa vama, ali vi niste to. Stoga kakvo god da je iskustvo, ni jedno iskustvo neće biti nikada totalno jer iskusi-lac, onaj ko doživljava, uvek je veći nego iskustvo. Razlika između iskustva i iskusioca uvek ostaje - procep, praznina - praznina nastavlja da govori: "Da, nešto se događa ali nije dovoljno, više je potrebno."

Ovo je beda ljudskog uma. Zbog toga um nastavlja da traži više i više. Zaradite novac, a um kaže "više." Napravite kuću; um kaže "napravi veću." Stvorite kraljevstvo, a um kaže "veće kraljevstvo je potrebno." Onda počnete da meditirate, a um kaže, "nije dovoljno, još mnogo više vrhunaca treba dostići." Ovo će ostati tako jer je to u samoj prirodi iskustva da ono ne može nikada biti totalno.

Šta onda može biti potpuno, totalno? Šta onda može biti ispunjavajuće? Ostanite svedokom, ne budite izgubljeni u iskustvu. Ne budite izgubljeni. Samo ostanite pažljivi, budni. Znajte da je ovo prolazno raspoloženje; ono će proći. Dobro ili rđavo, lepo ili ružno, srećno ili nesrećno - oblak prolazi pored; ostajete smireni posmatrajući ga. Ne budite identifikovani s njim. Inače ljubav neće ispuniti, ni meditacija, jer u stvari šta je meditacija? Meditacija nije neko iskustvo; to je da se postane svestan svedoka. Samo posmatrajte. Samo posmatrajte, i ostanite usredsređeni u posmatraču, a onda je sve totalno. Inače na drugi način

ništa nije totalno. Onda je sve ispunjavajuće; inače ništa nije ispunjavajuće.

Ako ostanete svedok, kupajući se samo, tuširajući se, tako je ispunjavajuće da ne možete očekivati više. Samo uzimanje vašeg doručka je tako ispunjavajuće. Samo srkanje čaja je takvo ogromno ushićenje i zadovoljstvo, ne možete misliti, ne možete zamisliti, da je moguće više. Onda svaki trenutak postaje dijamant u sebi, a svako iskustvo postaje cvetanje - ali vi ostajete budni, pažljivi. Niste isgubljeni u iskustvu; ne bivate identifikovani s njim.

Ja mogu razumeti, Bodhisatva. Vi pokušavate marljivo. Radite, meditirate. Radite sve šta čovek može da radi. Više ne možete uraditi. Čak i ako možete uraditi više, to neće pomoći. Sada je stvar došla da se shvati; budite svedok. Pustite iskustva da se dese. Pustite ih da dođu i odu. Ne budite njima ometani. Ne budite uvučeni u njih. Ostanite budni, pažljivi, nezainteresovani - samo posmatrajte saobraćaj, posmatrajte oblake na nebu. Budite posmatrač i odjednom ćete videti male stvari su postale duboka ispunjenja - samo raspevana mala ptica, ili baš mali cvet koji se otvara.

Postoji Baso-ov *haiku*. U Japanu cveta vrlo mali cvet, *nazuna*. Tako je mali i tako običan, tako oskudan da niko ne govori o njemu. Pesnici govore o ružama. Ko govori o *nazunu*? To je prost cvet. U mnogim jezicima za njega ne postoji ime, jer niko ne mari da ga imenuje? Ljudi prolaze pored; niko ga ne gleda. Onog dana kada je Baso postigao svoj prvi *satori* izašao je iz svog sela i video cvetanje *nazuna*. On kaže u svojoj *haiku*: "Po prvi put sam video lepotu *nazuna*. On je čudesan. Svi rajevi zajedno nisu ništa (prema njemu)."

Kako je *nazuna* (cvet) postao tako lep? Baso je rekao: "Uvek je bio tu, prošao sam (pokraj) njega milion puta, ali ga ranije nisam video" - jer Baso nije bio tu. Um samo vidi ono što može biti ispunjavajuće za ego. Ko mari za *nazuna* cvet? Ni na koji način nije ispunjavajući. Lotos je u redu, ruža će delovati, ali *nazuna*, običan prost cvet, tako oskudan, tako prosjački, ne treba ničiju pažnju, ne privlači nikoga, ne zove nikoga... Ali tog dana, tog jutra, sunce se rađalo, a Baso je video *nazuna*; on kaže: "Po prvi put sam sreo realnost *nazuna*" - inače to se dogodilo samo zato što je sreo svoju vlastitu realnost.

Onog trenutka kada postanete svedok to je ono šta je *satori*, šta je *samadhi* - tog trenutka postajete svedok da sve uzima drugačiju boju. Onda obično zeleno više nije obično zeleno; postaje izuzetno zeleno. Ništa nije obično. Kada ste svedok sve postaje posebno, izvanredno.

Isus je rekao svojim učenicima: "Pogledajte ljiljan u polju." Običan cvet ljiljana - za Isus-a nije običan, jer je on u potpuno drugačijem prostoru. Sledbenici su se sigurno pitali zašto govori i ljiljanu, šta tu ima da se govori. Međutim, Isus je rekao: "Čak i Solomon u svom sjaju nije ništa, u svom svom sjaju nije ništa pred ovim cvetom jiljana." Čak i Solomon. Solomon je najbogatiji, najveći car iz jevrejskog mita - čak ni on nije ništa pre ovim običnim ljiljanom. Isus mora da je video nešto što mi propuštamo.

Šta je on video? Ako postanete svedok, svet vam otvara sve svoje misterije. Onda ja kažem, sve je ispunjavajuće.

Neko je pitao velikog *zen* majstora: "Nakon što ste postigli svoj *satori*, šta ste radili?" On je rekao: "Cepao sam drva, nosio vodu. Kada sam bio gladan jeo sam, a umoran sam spavao." Sve je lepo. Cepanje drva, nošenje vode sa izvora...

Samo razmislite. Kontemplirajte malo.

Nikos Kazantzakis u svom romanu "*Sv. Francis ima sv. Francisu*" govori o bademovom drvetu. Sv. Francis dolazi, bademovo drvo je tu, i on kaže: "Sestro, pevaj mi nešto o bogu." A bademovo drvo je procvetalo. To je način kako bademovo drvo peva o bogu. Ono cveta u vašoj bašti takođe, ali vi niste tu da mu kažete: "Sestro, pevaj o bogu. Kaži nešto o bogu." Potreban je sv. Francis. Bademovo drvo nastavlja da cveta u vašem vrtu takođe. Hiljadu i jedan cvetova procveta u vašem životu, ali vi niste tu prisutni.

Vratite se natrag kući, postanite svedok, i onda sve deluje, ljubav, meditacija - sve je ispunjenje. Sve je tako totalno, tako beskonačno potpuno, da ideja o višem jednostavno iščezava; a kada vaš um nije zainteresovan za više, onda počinjete da živite, nikada pre toga.

Ja razumem vašu zabrinutost - "*Želim uništiti sebe, Osho, jednom za uvek.*" Da ja to mogu učiniti, već bih uradio. Da je to samo do mene, ne bih čekao na vas. Ne bih čak ni tražio vašu dozvolu. Ali nije to do mene. Vi morate sarađivati. U stvari, zapravo sam ja samo jedno

izvinjenje - vi morate to uraditi.

Ne budite u žurbi; ne budite nestrpljivi. Veliko strpljenje je potrebno. Međutim na zapadu je nestrpljenje postalo deo uma. Ljudi su zaboravili lepotu strpljenja.

Čitao sam jednu anegdotu:

Doktor je objašnjavao novu tehniku ozdravljenja svom pacijentu.

"Treba da započnete hodati što je pre moguće posle operacije. Prvog dana morate hodati okolo za pet minuta, drugog dana deset, a trećeg dana morate hodati ceo sat. Da li razumete?" "Da, doktore," rekao je plašljivi pacijent, "ali, da li je u redu ako legnem tokom operacije?"

Postanite malo više strpljivi. Vi ste na operacionom stolu. Molim vas odmorite se i saradujte sa mnom, jer ovo nije operacija koja se može obaviti u vašoj nesvesnosti. Ovo nije operacija gde vam se može dati anestezija. Cela operacija mora biti izvedena kada ste svesni. Ustvari, što sve više svesni, lakše se može obaviti - jer cela hirurgija je svesnost. Ja to ne mogu uraditi protiv vas; mogu to uraditi s vašom saradnjom. Ne mogu to uraditi ako niste totalno sa mnom.

U stvari vi sami radite to bivajući totalno sa mnom; ja sam samo jedno opravdanje. Dana kada će se to dogoditi, vi ćete razumeti da to ja nisam uradio, uradili ste to sami. Pružio sam vam samo malo poverenja da to uradite. Samo sam vam dao obećanje da je to moguće. Samo sam vam dao jedno osiguranje da ne idete pogrešnim putem, da ste na pravom putu, to je sve.

U ovoj operaciji pacijent je takođe hirurg. Hirurg stoji sa strane. Samo njegovo prisustvo je korisno - vi se ne plašite, ne osećate se usamljeni.

Dobro je da niko drugi ne može to uraditi, jer ako vas neko drugi može osloboditi, vaša sloboda neće biti prava. Ako vas neko drugi može učiniti slobodnim, onda vas neko drugi može opet načiniti robom. Niko vas ne može učiniti slobodnim. Sloboda je vaš izbor. Zbog toga je to najviše, onda vam je niko ne može oduzeti. Ako bi mogla biti data, mogla bi se i oduzeti. Zato što ne može biti data, ne može biti ni oduzeta.

Ja vam zaista ne mogu pomoći. Ako želite možete uzeti svaku pomoć koja je moguća kroz mene. Dozvolite mi da vam to objasnim.

Ja ne mogu pomoći zato što ne mogu biti pozitivno agresivan prema vama. Ne mogu vas ubiti, ali kroz mene možete izvršiti samoubistvo. Jeste li shvatili? Kroz mene možete počinuti samoubistvo; ja vas ne mogu ubiti. Ja sam vam dostupan. Možete pomoći sebi kroz mene. Onog dana kada se to dogodi vi ćete razumeti, samo onda, onda možete to uraditi čak i sami, ali odmah sada to je gotovo nemoguće da uradite sami. Čak i sa mnom je to teško učiniti.

Ne budite nestrpljivi, čekajte, postanite sve više i više usklađeni s vašim svedočećim sopstvom.

To je vrlo lako kada postoji bol, patnja, da ne budete identifikovani, ali pravi problem nastaje kada ste duboko u ljubavi, sreći, duboko u meditaciji, (kada ste) ekstatični, ushićeni. Onda je vrlo teško ne postati identifikovan, a tu visi, zavisi cela stvar. To je sama srž. Zapamtite to, kada se osećate blaženo; onda takođe ostanite pažljivi, budni jer je to takođe raspoloženje; to dolazi i odlazi. Oblak je došao; proći će. To je lep oblak. Zahvalite mu se, zahvalite se bogu, ali pustite ga da ostane odvojen. Ne jurite i ne postajte jedno s njim. U toj identifikaciji javlja se ideja o većem ili boljem.

Ako možete ostati na odstojanju, posmatrač na bregu, nepristrasni, ideja o boljem ili većem se na javlja. Zašto? Jer onda posmatrač postaje identifikovan sa iskustvom, on postaje um, a um je želja za bolje, za veće ili više. Kada posmatrač ostaje samo posmatrač i doživljava tu, baš spolja prolazi kao oblak, nema uma. Između (to) dvoje postoji prostor; nema mosta. U tom nepremošćenom stanju nema želja za više, bolje, veće - nema uopšte želje. Čovek ostaje ispunjen. Čovek ostaje apsolutno zadovoljan.

Treće pitanje:

Ja verujem da bi rastao moram preuzeti rizik, a da bi preuzeo rizik moram doneti odluke. Onda kada pokušavam da donesem odluke ispunjen sam zebnjom da ću načiniti pogrešan izbor, kao da moj život zavisi od toga. Kakva je to ludost?

Izgleda da je to vera, nije razumevanje. Vera neće biti od pomoći. Vera označava pozajmljeno; verovanje označava da to još niste razumeli. Možete biti fascinirani s tim, možda ste videli ljude koji su rizikovali i izrasli kroz to, ali još niste shvatili da je rizik jedini način života; ne postoji drugi način. Da se ne rizikuje jedino je pogrešno što postoji; da se rizikuje nikada nije pogrešno.

Vi ne možete rizikovati pogrešno jer ako se uvek plašite da ne rizikujete, nešto može krenuti loše, onda ne rizikujete uopšte. Ako je sve zagantovano a onda rizikujete, i sve se uredi da sva bude dobro, onda rizikujete - gde je tada rizik? Ne, u riziku, moguće je da se krene pogrešno, zbog toga je to rizik. Lepo je kretati se u otvorenosti gde nešto može biti ispravno, a nešto može biti pogrešno.

Čovek raste kroz to jer čak i kada počinete grešku, nećete nikada opet biti isti. Kroz činjenje vi ćete mnogo razumeti. Čak i ako idete pogrešnim putem, možete se vratiti natrag onog trenutka kada to shvatite. A kada se vratite natrag nešto ste naučili - ali ste naučili na težak način. Niste samo memorisali, to je postalo deo vaše krvi, kostiju i moždine. Stoga se nikada ne bojte da idete pogrešnim putem. Ljudi koji se boje da ne pogreše, postaju paralisani. Nikada se ne kreću.

Život je rizik jer život je živ, on nije mrtav. Samo u grobu ne postoji rizik. Kada ste mrtvi ne postoji rizik.

Jedan učenik je pitao Lao Tzua, "Nije li moguće da se bude spokojan, (da bude) udobno u životu?"

Lao Tzu je rekao. "Čekaj. Ubrzo ćeš umreti, i u grobu možeš biti spokojno i udobno zauvek i zauvek - za večnost.

Ne gubi život za to, jet to dolazi. Ovih nekoliko trenutaka života. Ne postoji drugi način da se živi; da se živi znači da se rizikuje. On je uvek tu. Mora biti tako jer vi ste bujica, proticanje. Možete krenuti pogrešnim putem.

Slušao sam o nekome koji se uvek plašio da odlučuje, inače čovek mora da odlučuje. Stoga je morao odlučivati, i šta god da je odlučio išlo bi pogrešno, i to je gotovo postalo deo njegovog života. On je to znao, šta god da odluči to će ići nepovoljno. Posao neće doneti profit, propustiće voz kojim je odlučio da putuje, žena s kojom je odlučio da se oženi zaljubila se u nekog drugog. Uvek je propuštao, nije mu ništa polazilo za rukom.

Jednog dana se desilo da je morao otići u drugi grad zbog nekog posla, a tamo je išla samo jedna avionska linija i samo jedan avion - nije bilo u pitanju odlučivanje. Stoga je bio u žurbi, jer nije bilo potrebno odlučivati; nije postojala alternativa. Morao je uzeti taj avion. Ali baš na pola puta motor se pokvario.

Bio je mnogo zabrinut; rekao je : "Moj bože! Ovoga puta ja nisam odlučivao. Nije bilo alternative. Ovo je sada previše. Nešto nije u redu sa mnom, a i moje odlučivanje je u redu, jer ovoga puta ja uopšte nisam odlučivao. Vi ste odlučili." On je bio sledbenik sv. Francisa, stoga je pozvao: "Sv. Francise, spasi me! Barem ovog puta. Nikada nisam tražio tvoju pomoć, jer sam uvek sam odlučivao, pa sam znao da nešto nije u redu sa mnom kada sve ide loše. Ovoga puta ja nisam pogrešio.

Ruka s neba je došla i uzela ga iz aviona. Bio je vrlo srećan. Onda se glas čuo s neba: "Koji Francis? Francis Xavier, ili Francis iz Assisia? Kaži mi koga si zvao!"

Sada opet nije mogao pobeći. Život je uvek rizik. Čovek mora da odluči. Kroz izbor vi rastete; kroz izbor postajete zreli. Kroz izbor padate i opet se podižete.

Ne plašite se neuspeha; inače noge će vam izgubiti sposobnost da se kreću. Ništa nije loše u neuspehu. Padanje je deo hodanja; neuspeh je deo života. Padnite, ustanite ponovo, svaki pad će vas učiniti jačim, a svaki put kada odete pogrešnim putem vratićete se natrag bolji, s više iskustva, više svesnosti. Sledeći put ista staza neće moći da vas zbuni. Načinite onoliko grešaka koliko možete - samo nemojte činiti stalno iste greške.

Ništa nije pogrešno u pravljenju grešaka. Učinite ih onoliko koliko možete - što više možete to bolje, jer s više iskustva, više svesnosti će vam doći. Ne ostajte sedeći, ne ostajte visiti u neodlučnom stanju uma. Odlučite! Ne odlučivati, jedina je pogrešna odluka, onda propuštate sve.

Govori se o Thomasu Edisonu da je radio na nekom projektu i podbacio je hiljadu

puta. Gotovo tri godine je radio neprekidno i podbacio bi. Sve je pokušao, izgledalo je da ništa ne deluje. Njegovi sledbenici su postali očajni, beznadni. Jednog dana jedan učenik je rekao: "Izveli ste hiljadu eksperimenata. Svaki eksperiment nije uspeo. Izgleda da se nigde ne krećemo.." Edison ga je pogledao iznenađeno; pa je rekao: "Šta kažeš? Šta misliš? Ne krećemo se nigde? Hiljadu pogrešnih vrata je zatvoreno; sada prava vrata ne mogu biti vrlo daleko udaljena. Načinili smo hiljadu grešaka, toliko smo naučili. Šta misliš kada kažeš da gubimo svoje vreme? Ovih hiljadu grešaka nas više ne mogu privući. Mi dolazimo, anuliramo²¹⁸ istinu; naime dovodimo je do nule. Koliko dugo može još bežati?"

Nikada se ne plašite grešaka, propusta, idenja pogrešnim putem

Pitanje je od Prem Nishe. Ona se uvek plaši. Toliko se plaši da sedi negde skrivena; nikada ne mogu da je vidim. Samo moj pogled, i možda može biti rizično. Ona nastavlja da se skriva. Znam da je tu, svaki dan je tu, ali sedi na takav način, negde iza stuba, da je ne mogu videti. Ili je ponekad ispred mene; sedi s tako savijenom glavom na dole, da ne mogu prepoznati gde je.

Život je kretanje. Možete ostati sedeći; onda će vaš život biti kao smrt. Ustanite i krećite se. Preuzmite rizik.

Njena situacija je kao kod malog dečaka:

Wise Winifred se vratio iz letnjeg kampa s nagradama za snalažljivost u šumskom životu, pešačenje i jedrenje; a takođe s malom zvezdom. Kada je upitan za šta je zvezda, odgovorio je: "Za to što sam uredno spakovao prtljag kada smo se vraćali kući." Njegova majka je bila vrlo zadovoljna dok Wanifred nije dodao: "Ja ga nisam ni raspakovao."

Nisha, raspakuj se, rastereti se! Ne plaši se da nećeš moći da se spakuješ tako uredno. Malo nereda je dobro; nije ništa pogrešno što se tiče toga. Ali ostati s neotvorenim životom, zatvorenim, jedino je pogrešno što možeš učiniti životu. To je odbijanje. To je odbijanje boga. Celina vas je stvorila da živite ovde, da živite onoliko duboko koliko je moguće - da živiti opasno koliko je moguće. Celina želi od vas da postanete živi, živi na vrhuncu - razuzdano živi, zbog toga ste poslali. A vi se bojite da nešto može krenuti pogrešno.

Bog se nije plašio kada vas je poslao. On se ne boji. On šalje sve vrste ljudi - dobre ljude, loše ljude, svece i grešnike. On nastavlja da ide napred. Ne plaši se. Da se plašio svet bi iščezao davno, ili nikada ne bi nastao. Da se plašio: "Ako stvorim ljude, a oni učine nešto loše, ako čovek pođe pogrešnim putem..." U stvari prvi čovek, Adam, krenuo je pogrešnim putem. Čovek mora da ide tim putem. On je stvorio prvog čoveka, a ovaj se pobunio, nije ga poslušao i preuzeo je rizik izlaženja iz udobnosti edenskog vrta, iz materijalne koristi. Pruzeo je opasnu stazu. Samo zamislite Adama - koji rizik? Bog se od tada nije zaustavio. Inače na drugi bi se način zaustavio. Nema potrebe. On je stvorio prvog čoveka, a prvi čovek je krenuo pogrešnim putem - sada nema potrebe. On nastavlja da kreira.

U stvari izgleda da je bog kreirao celu situaciju. Rekao je Adamu: "Ne jedi plod od ovog drveta." Ovo je bilo iskušenje. Hrišćani apsolutno nisu u pravu kada kažu da je đavo ikušavao Adama, potpuno pogrešno. Bog je kušao kada je rekao: "Ne jedi plod s ovog drveta znanja?" Kakvo veće iskušenje možete zamisliti? Baš pokušajte s nekim detetom. Kažite mu da ne ulazi u neku sobu, sledeća stvar koju će uraditi je da ode u tu sobu.

Baš kao što je mali *sannyasin*, Dheeresh, odlazio natrag u London. Dao sam mu kutiju i rekao mu da je ne otvara. On je rekao, "Da, neću je otvarati." Onda sam razgovarao s njegovom majkom, i opet sam mu rekao: Zapamti, ne otvaraj to." On je rekao: "Nikada je neću ovtoriti." Majak je rekla: "Već je otvorio!"

Bog je taj koji je kušao. Kada je rekao Adamu: "Ne jedi plod s ovog drveta," nema potrebe ni za kakvim đavolim. Bog je najveći kušač jer želi da idete, da iskusite, da se krećete preko cele egzistencije. Ako odete pogrešnim putem ne možete otići izvan njega. Gde možete otići? Čak i ako idete pogrešno, šta pogrešno možete učiniti, jer on jeste i samo on jeste? Ne možete učiniti ništa protiv njega. Ne postoji mogućnost. To je samo igra žmurke. Bog vas šalje, daje vam iskušenje - jer je to jedini način da rastete.

Da, vratićete se natrag jednog dana. Adam izlazi van iz vrta, Isus se vraća natrag.

²¹⁸ ...zeroing upon the truth.

Isus je Adam koji se vratio natrag. To je povratak, povratno putovanje. Isus je Adam koji se realizovao, koji je postao svestan greške, zabune; ali Isus nije moguć ako ne bi u početku bilo Adama.

Sveštenik je govorio maloj deci, rekao im je kako da mole boga, kako vaše greške mogu biti oprostene. Onda je pitao, postavio je pitanje: "Šta je osnovni zahtev da bi se oprostilo?" Malo dete je ustalo i reklo: "Da se zgreši."

Da se poćini greška; to je potrebno da bude oprostena. Adam je nužan da bi postojao Isus. Adam je početak kretanja pogrešnim putem; Isus je povratak natrag.

Inače Isus je potpuno drugaćiji od Adama. Adam je bio nevin. Isus je mudar - mudar plus nešto više. To plus mu je došlo zato što je krenuo pogrešnim putem. Sada zna više, razume više puteve života i rast.

Svako mora da odigra ovu dramu ponovo. Morate biti Adam, da postanete Isus. Ne budite zabrinuti. Budite obuzeti hrabrošću. Ne budite kukavica. Krećite se.

Ja vam kaŕem da je čak i odlazak pogrešnim putem u redu. Samo ne činite stalno iste greške, to je dovoljno - jer ako činite stalno iste greške, onda ste glupi. Ako nikada ne činite greške lošiji ste nego (neko) glup. Ako činite nove greške svakog dana, postaćete mudri. Mudrost dolazi kroz iskustvo, i ne možete je imati ni na koji drugi naćin. Za to ne postoji prećica.

"Ja verujem da bi ste rasli vi morate preuzeti rizike..." Odbacite ovo verovanje. To nije pitanje verovanja. Posmatrajte ŕivot, posmatrajte sebe. Neka ovo bude jedan uvid, ne vera. Ne kaŕem tako da vi verujete, ali pokušajte razumeti da ćete ostati obogaleni, smanjim kapacitetom ako se plašite i krećete se. Ako se dete plaši i ne pokuša da hoda... svako zna da će ono pasti mnogo puta - ono moŕe da ima rane, moŕe povrediti sebe - ovo će se dogoditi; ali je to jedini naćin da naući. Ubrzo ono naući kako da odrŕava ravnoteŕu. Posmatrajte dete koje pokušava da hoda. Prvo se kreće četvoronoške, onda pokušava najveću avanturu stajanja na dve noge.

Ja nazim to najvećim jer je celo ćovećanstvo proizašlo iz te avanture. ŕivotinje nastavljaju da se kreću na četiri noge; samo ćovek pokušava na dve. ŕivotinje se kreću s više sigurnosti. Ćovek je bio malo fasciniran, (sve) više fasciniran opasnošću - pokušao je da se kreće na dve.

Samo zamislite prvog ćoveka koji je stajao na dve noge. On mora da je bio jedan od najneortodoksnijih, nekonformista od ljudi - najveći revolucionar, buntovnik - svako bi se smejaao na smešnost toga. Samo zamislite kada se svako kretao na četiri, a odjednom je jedan ćovek stao na dve noge: celo društvo mora da se smejalo. Mora da su rekli: "Šta?... šta radiš? Jesi li poludeo? Niko nikada nije hodao na dve; slomićeš svoje kosti. Spusti se dole, vrati se natrag na stari naćin." Dobro je da ih ćovek nikada nije slušao. Oni mora da su se smejali. Mora da su pokušavali na svaki naćin da ga vrata natrag u staru zajednicu, ali se on premestio.

Ove konverzacije se još odvijaju na drveću. Majmuni, babuni - oni su konzervativni, *torijevci*. Revolucionari su postali ljudi. Oni su još vezani uz drveće i kreću se na četiti. Moŕda još misle: "Ah, zašto su ovi ljudi otišli pogrešno? Kakva im se nsreća dogodila?" Inaće ako pokušate nešto novo, vi postajete dosstupni nećemu novom u istom trenutku, smesta. Nemojte se plašiti. Krećite se, u početku malim koracima, malim odlukama, ostajući uvek svesni da je nešto uvek moguće, moŕete krenuti krivim putem. Ali šta je nepravilno u tome da se ide pogrešno? Vratite se natrag. Doći ćete mudriji.

Ne dopustite da to bude samo verovanje. Pustite da to bude jedno razumevanje. Samo onda to postaje efikasno i korisno.

"... u nameri da se preuzme rizik, ja moram doneti odluke." Naravno, ćovek mora da donosi odluke. To je jedna od najlepših stvari u ŕivotu. To pokazuje da ste slobodni. Vi biste ŕeleli da neko drugi donosi odluke za vas, onda biste bili robovi. Na taj naćin ŕivotinje su u boljem poloŕaju - sve je odlučeno. One imaju utvrđenu hranu da jedu; imaju uređen obrazac ŕivota da ŕive. Ne odlučuju same, nikada nisu zbunjene.

Ćovek je jedina ŕivotinja koja je uvek zbunjena, ali u tome je velićanstvenost jer on mora da odlučuje. On uvek okleva, uvek visi između dve alternative - sv. Francis iz Assisia, sv.

Francis Xavier - i uvek skopčan s opasnošću. Kroz odluku vaša duša se rađa; postajete integrisani.

Odlučite, šta god da je (vaša) odluka. Ne nastavljajte da budete neodlučni. Ako ste neodlučni uvek ćete raditi nešto kontradiktorno. Kretaćete se na oba puta zajedno, simultano - jer neodlučno, takođe morate da živite. Pedeset posto ćete ići prema severu, pedeset posto prema jugu. Onda postoji jad, bol, patnja.

Muškarac je utrčao u ured poreza na dohodok uhvatio direktora za revere. "Pogledajte. Ja sam u malo u teškom stanju. Žena mi je iščezla," jekao je on.

"Jeli jeste?" Rekao je službenik domaćeg profita. "To je nesreća, pretpostavljam, ali ovo je poresko odelenje. Zaista treba da obavestite policiju."

Muškarac je zatresao svoju glavu ozbiljno i rekao: "Znam. Neću opet tako da budem uhvaćen. Poslednji put kada je otišla, rekao sam policiji i oni su je našli."

Zašto onda odlazite da prijavite poreskom službeniku? Inače jedan *deo* kaže da nešto mora da se učini jer je žena iščezla, muž mora nešto da uradi. Drugi *deo* se oseća srećan i kaže: "Dobro je da je iščezla, ne idi u policijsku stanicu; oni je mogu opet naći."

Tako život ide dalje - pola, pola - onda postajete fragmentarni. Muž, odgovorni muž, mora nešto učiniti; a muškarac, kome treba sloboda, mora da uradi nešto drugo. On je srećan da je žena otišla. Muž izgleda žalostan - ili se pretvara da je žalostan - pokazuje svoj jad, plaši se zbog unutrašnjeg čoveka da ljudi mogu postati svesni kako on oseća sreću. To neće biti dobro; to će biti drobljenje poštovanog ega. Stoga on nešto mora uraditi. Ne može otići u policijsku stanicu; onda odlazi negde drugde. Posmatrajte svoj život. Ne gubite svoj život na taj način.

Odluka je potrebna. Morate odlučivati svakog trenutka. Svaki trenutak izgubljen bez odluke stvara fragmentarnost, rasparčanost u vama. U trenutku svake odluke, postajete ubrzo sabrani, (postajete) jedan *deo*, bivate zajedno. Dolazi trenutak kada postajete integrisani. Stvarno nije odluka stvar; odlučnost (jeste). Kroz odluke vi postajete odlučni.

Jednom se dogodilo:

Užasuta mlada žena strpljivo je otišla kod zubara i sela da sačeka red. S njom je bila sestra da pazi da tromesečnu bebu. Ubrzo je došao red na nju da uđe u prostoriju za mučenje.

Pošto je sela na operacijsku stolicu, rekla je nervorno zubaru: "Ne znam šta je gore - imati vađenje zuba ili mati bebu."

Zubar je rekao odrešito: "Dakle, brzo se rešite molim vas. Imam mnogo drugih pacijenata koji čekaju."

Ja bih to želo da kažem Nishi takođe. Ona je visila ovde okolo. Saberi se. Odluči. Nije dobro samo visiti okolo. Ili budi ovde, ili negde drugde, ali budi. Ako želiš biti ovde, totalno budi baš ovde. Onda ovo mesto postaje čitav tvoj svet, a ovaj trenutak postaje čitava tvoja večnost. Ili ne budi ovde, inače nemoj i dalje visiti. Budi negde drugde, to je takođe dobro. Onda budi tamo. Nije pitanje gde ti jesi. Pitanje je: "Jesi li ovde?" Ne ostaj podeljena. Ne nastavlja da se krećeš u svim pravcima; inače ćeš poludeti.

Predanost je odluka, najveća odluka koja postoji. Verovati nekome je odluka. Rizik je tu. Ko zna? Čovek može samo da obmanjuje. Vi se zaljubite u ženu; verujete. Vi se zaljubite u muškarca; verujete. Žena može da pobegne sa svim vašim bankovnim saldonom. Ali čovek rizikuje; inače ljubav nije moguća.

Hitler nikada nije dozvolio ni jednoj ženi da spava u njegovoj sobi. Čak ni devojkama nije nikada dozvolio. Viđao bi ih danju, ali noću nikada u sobi. Toliko se plašio. Ko zna? Devojka može da ga otruje, da ga uguši noću. Samo zamislite, jad takvog čoveka. Nije mogao čak ni ženi da veruje. Kakav je život vodio, pakleni život. Ne samo da je živio u paklu, svi oni koji su ga okruživali živeli su u paklu.

Priča se da je razgovarao sa britanskim diplomatom na sedmom spratu svoje zgrade, i pokušao je da ga impresionira i jednostavno mu se ne odupire; jednostavno je predano rekao: "Mi ćemo pobediti svet. Niko ne može da nas spreči." Jedan vojnik je stajao tu. Da bi mu dao jedan primer, rekao je: "Skoči kroz prozor." Vojnik je jednostavno skočio - kroz prozor visok sedam spratova. Britanski diplomata nije mogao da veruje u to. Vojnik nije čak ni oklevao.

Da bi celu stvar učinio mnogo jasnijom, Hitlerje rekao drugom vojniku: "Skoči!" I drugi je skočio. Sada je to bilo previše. Da bi stvar direktno dirnula srce diplomate, rekao je trećem vojniku. "Skoči!"

Dotle se diplomata toliko preplašio, šokiran, zadržao je čoveka, tog vojnika koji je hteo da skoči. Rekao je: "Čekaj! Zašto si spreman da izvršiš samoubistvo? Zašto si tako nepokolebljiv da napustiš ovaj život?"

Čovek je rekao: "Ostavi me na miru" Vi ovo nazivate životom?" I skočio je.

Hitler je živio u paklu, a stvorio je takođe pakao i za druge. "Vi ovo zovete životom?"

Ako ljubavi nema, život nije moguć. Život duboko znači ljubav; ljubav duboko znači život. Ljubav je poverenje, rizik.

Biti blizu mene znači biti ekstremno u ljubavi, jer je to jedini način da se bude pored mene. Ja ovde ne pokušavam samo da propagiram neka učenja. Nisam učitelj. Dajem vam različita viđenja života. To je rizično; pokušam da vas ubedim da je način na koji ste živeli u osnovi pogrešan, postoji drugi način - ali naravno taj način je nepoznat, on je u budućnosti. Nikada ga niste okusili. Moraćete mi verovati; moraćete da se krećete sa mnom u tami. Strah će postojati; opasnost će postojati. Biće to bolno - svaki rast jeste (bolan) - ali kroz bol čovek stiže do ekstaze. Samo kroz bol se ekstaza postiže.

Četvrto pitanje:

Tokom meditacije ja prizivam vašu prazninu i nalazim da me vaša praznina postepeno obuzima. Mogu li ja ovom metodom, upiti vaše totalno biće? Hoću li moći da vas totalno prizovem u sebe? Molim vas blagoslovite mene. (Možete čak i da mi ne odgovorite verbalno.)

Ja nikada ne odgovaram, ikada, samo verbalno. Kad god vam odgovorim, odgovor je dvodimenzionalan. On je na dve ravni zajedno. Jedna je verbalna; to je za one koji ne mogu razumeti ni jednu drugu dimenziju - to je za gluve i slepe, za mrtve. Onda simultano na drugoj ravni postoji neverbalna komunikacija; to je za one koji mogu čuti, koji mogu videti, koji su živi.

Nikada mi ne tražite blagoslove, jer oni su uvek tu bilo da ih tražite ili ne. Bilo da saradujete sa mnom ili ne, bilo da ste za mene ili protiv, to ne čini nikakvu razliku za moje blagoslove. Moj blagoslov nije čin. On je baš kao disanje; uvek je tu. Ako možete osećati, naći ćete ga uvek ovde. Ja sam moji blagoslovi.

A vi ste nabasali na ispravnu metodu: *"Tokom meditacije ja prizivam vašu prazninu i nalazim da me vaša praznina postepeno obuzima. Mogu li ja ovom metodom, upiti vaše totalno biće?"* Da, apsolutno da. Nastavite i ne plašite se, jer praznina će vam pre ili kasnije uliti duboki strah - jer praznina znači smrt. Praznina znači da vi isčezavate, i pre nego što se vaša realnost otvori, vi ćete morati da odete odatle kompletno. Moraćete da budete odsutni, pre nego što možete osetiti prisustvo svoje realnosti. Pre nego što možete osetiti puninu bitka, morate postati apsolutno prazni. Postoji procep, praznina - vi gotovo postajete apsolutno prazni. Postoji mali procep, a ta praznina je slična smrti. Vi nestajete a bog još nije ušao, baš mali interval, ali taj mali interval izgleda kao beskonačnost.

U sudu je bio slučaj, slučaj ubistva, ali porotnici i sudija će odlučiti da je čovek nevin jer je postojao verodostojan svedok koji je rekao da je samo za tri minuta izašao napolje a onda se vratio natrag među njih. Samo za tri minuta nije bio tu s njima, a izgleda da je previše da izvrši ubistvo za tri minuta. Onda je advokat suprotne stvane rekao: "Dopustite mi da izvršim jedan eksperiment." Uzeo je džepni časovnik i rekao: "Sada neko svi zatvore oči i ostanu mirni. Posle tri minuta daću vam znak da su tri minuta prošla." Svi su ostali tihi.

Ako ostanete tihi za tri minuta, tri minuta su duga, vrlo duga; oni traju vrlo dugo. Izgledaju toliko dugo, nikada da se završe. Jeste li ikada stajali - kada je neko umro, politički lider ili neko, a vi ste stajali jedan minut u tišini. Taj jedan minut izgleda toliko dugo da počinjete misliti da taj politički lider nije trebalo da umre.

Tri minuta... a kada su se tri minuta završila, advokat je rekao: "Nemam ništa drugo da kažem." Porotnici su onda doneli odluku da je taj čovek izvršio ubistvo. Promenili su svoju presudu. Tri minuta su vrlo duga.

Kad god ste tihi, jedan minut tišine je vrlo, vrlo dug. Nemoguće je zamisliti šta se događa kada ste odsutni jedan trenutak, može biti procep, praznina, ali izgleda gotovo kao večnost. Čovek postaje vrlo mnogo uplašen. Želi da se vrati natrag, da se drži uz prošlost.

Ubrzo taj strah će se pojaviti. Zapamtite, u to vreme ne budite uplašeni Ne vraćajte se natrag; na padajte unatrag. Krećite se napred. Prihvatite smrt, jer samo iz smrti život je izobilan. Samo kada umrete, postizete besmrtnost.

Ona je uvek tu i čeka na vas. To nije nešto spolja; to je sama vaša srž bića, besmrtnost. Međutim vi ste se identifikovali sa smrtnim, sa telom, sa umom. Oni su trenutni, promenljivi. Negde unutar vas postoji čista svest, netaknuta, nepokvarena. Ta čista svest je vaša prava priroda.

Čitava *joga* je jedan napor da se dospe do te čistote bića, do tog devičanstva, a iz te device je rođen Isus. Jednom kada ste dotakli tu čistotu, to devičanstvo u vama, ponovo ste rođeni; to je uskrснуće.

Dopustite mi da budem vaša smrt tako da se ponovo možete opet roditi. Majstor je smrt i život, krst i uskrснуće. Vi ste nabasali baš na pravi metod. Sada idite napred. Primate tu prazninu, upijte je sve više i više, postanite prazni. Ubrzo, sve se menja - praznina iščezava. Prvo sve drugo iščezava, a praznina se sakuplja u vama, onda kada je praznina totalna, takođe i ona iščezava. Buddha je obično govorio svojim učenicima o ovoj pojavi: "To je kao kada uveče zapalite sveću." Cele noći sveća nastavlja da gori, plamen izgara sveću, građu sveće. Plamen nastavlja da gori. Sveća nastavlja da iščezava, iščezava, iščezava... Do jutra sveća je iščezla. Poslednji trenutak, kada je sveća potpuno iščezla, plamen skoči i izgubi se. Prvo on uništi sveću, onda se sam izgubi.

Isto se dogodi prvo ako pokušate da upijete prazninu, ništavilo, besegosnost, nemanje ega,²¹⁹ to će uništiti sve drugo. Ja ću ostati kao plamen koji uništava sve. Kada je sve uništeno i vi ste potpuno prazni, skok planema, i praznina takođe odlazi. Iznenada ste natrag kod kuće, ispunjeni, prelivajući. To je gde čovek postaje bog.

Kraj knjige sedme.

NASTAVIĆE SE

²¹⁹ Egolessness.